

HOMO APOSTOLICUS

INSTRUCTUS IN SUA VOCATIONE

A1) AUDIENDAS CONFESSIONES,

SIVU

PRAXIS ET INSTRUCTIO CONFESSARIORUM,

AUCTORE ILLUSTRISS. ET REYEHENDISS.

D. ALPHONSO DE LIGORIO.

OLIU EIUSC' FO S. AGATUV GOTHORUM, ETC. ETC.

CUM NOTABILIORIBUS DOCTRINIS SUPER OMNIBUS TRACTATIBUS THEOLOGIE MORALIS , ERUTIS ET IN COMPENDIUM REDACTIS EX ALIO OPERE EJUSDEM AUCTORIS, IN QUO UBERIORI CALAMO QUESTIONES MORALES FUSIUS EXPOSIT E INVENIUNTUR.

ADSUNT IN FINE OPERIS APPENDICES PERUTILES.

EDITIO NOVA,

Ab innumeris mendis maxima cam cura expurgata. Citalñflcs purru quux ex sua Tlirohig. inor.. et ex aliis aucturibus hic adjecit auctor, accurate recensuimus. Ad euterm drttitjuc tomi 5. additur index alphabeticus rerum nutabilium tutius uperis nun paring lucuph tutus et in mcliurcm ordinem redactus ; quibus accedit Elenchus quæstiumumj quus n̄furuiui.it J netur.

TOMUS PHIMIS.

LE COKSCIKN GIA. JK LEGIBUS, DB ACTIBUS IUUMAMS IT DK ^hCCATIS, DH HMCI· TTIS D·I CALOGL BT BCCLEbJ.r, DU 5T 4I IBIS PARTICILAIUBUS, M.MIRUM KELIGIUSO. LCCLESIASTICO, I T LAICALb

MECHILINLE.

DLSSAIN , SUMMI PONTIFICIS, S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA
UDE LT ARCHIEP. MECHL. TYPOGRAPHUS 1807

Cavenda est conscientia nimis larga, et nimis stricta; nani prima generat presumptionem, secunda desperationem. Prima sæpè salvat damnandum ; secunda contra damnat salvandum. S. *Bonaventura Comm. Theol. writ. lib. 2. cap. 32. num. 1.*

FINIS AUCTORIS

OMNINO LEGENDUS PRO OPERIS INTELLIGENTE

Juvat hic praemittere notitiam quamdam finis , et summæ hujusce operis. Jam ego Neapolitanis typis edideram aliud grandius opus Theologice moralis, quod postea Veniliis Remondini tribus tomis in-folio cum aliquibus meis additamentis scape est recasum, et nuper etiam novis accessionibus meis locupletatum iterum prodiit, quodque in multis Europce partibus non sine plausu est exceptum. In eo opere conjiciendo quindecim annorum labores perpessus sum, percurrento, et ponderando doctrinas plurimorum quos lustravi; quorum aliquos plus justo benignos inveni, quippe qui falso ducti zelo expecientiæ salutis animarum, nimium libertati indalserunt, non sine divinarum ecclesiasticarumque legum præjudicio; alios vero inveni, qui tantam condescendentiam abominaliter, inciderunt in aliud extremum excessivi cujusdam rigoris. Ille meus maximus labor fuit, seligere scilicet ex tantarum opinionum congerie, sententias

illas, quae ex parte una debitum divinis, et fidelis praeceptis obsequium servarent, et ex alia non adderent onera quae à Deo non sunt imposita, obstringendo unumquemque ad perfectionem illam, quae secundum humanam imbecillitatem communi Fidelium est moraliter impossibilis. Hinc ego theologorum partim lectione edoctus, quo passione quacumque spoliatus legere studui; partim experientia triginta annorum confessionum, et missionum, praefatum opus composui ad instructionem juvenum nostrae Congregationis. Sed quia opus illud, utpote voluminosius atque diffusius, non ita facile legi, aut à multis poterat comparari; ideo cogitavi (addito mihi insuper stimulo complurium id desiderantium) in lucem edere praesens opusculum. In hoc praecipuus meus finis fuit, publici juris facere instructionem quamdam practica ad bene Poenitentiae Sacramentum administrandum: at quia in praxi nunquam rite confessiones excipi possunt, neque, ita par est, animarum directio teneri, nisi habeatur notitia principiorum, doctrinarum, et quaestionum principaliorum rei moralis; ideo operam dedi, ut brevi et facili stylo exponerem hic omne id quod pertinet ad sufficientem non minus quam necessariam instructionem cujusvis confessarii; adnotando in suis peculiaribus locis Canonum, Bullarum pontificiarum, atque etiam SS. Congregationum definitiones quarum modica nimis notitia ex aliis libris habetur. Opus in compendium redegi, ut minori sum-

ptuposset'comparari,et ut faciliis legeretur Quoad ordinem, In primo tomo agetur de preeceptis Decalogi, et hcclesicr. In secundo de Sacramentis, et censuris. In tertio de privilegiis, et in ipsis facultatibus quas habent Episcopi et Prælali regulares quoad absolutionem à casibus, et censuris reservatis. Inde agetur quomodo practice gerere se debeat confessartas cum peccatoribus in occasione proxima existentibus, vel cum liabitnatis et recidivis; et quomodo cum diversis personarum generibus, scilicet rudibus, pueris, surdis, mutis, ad mortem damnatis, obsessis, puellis, aliisque mulieribus. Tandem quatuor additee sunt appendices. In prima adest instructio ad dirigendas animas devotas ad perfectionem cum exercitio meditationis; et mortificationum, frequentiae Sacramentorum, et preecipue Communionis. Ibi etiam sermo erit de oratione supernaturali, et peculiaritate? de singulis gradibus contemplationis; et de modo dirigendi animas, quas Deus evehit ad hujusmodi gratias extraordinarias secundum varios in quibus inveniuntur status. In secunda appendice adest praxis assistendi morientibus; cum advertendis opportunis ad sacerdotes assistentes quoad remedia contra tentationes, circa ultima Sacramenta, et circa affectus qui suggerendi sunt morientibus tempore infirmitatis, et agonice, cum notitia signorum proximæ mortis. In tertia appendice adest examen Ordinandorum, in quo instruitur Ordinandus circa Sacramenta in genere, et

præcipuè circa Sacramentum ' Ordinis in genere, cl in specie cujuseunque ordinis. Ibidem agetur de voto castitatis, de horis canonicis, et de censuris in genere, et in specie, quantum necesse est pro Ordinandis; et tandem de sacrificio Missæ, et de potestate, et officio sacerdotis, in quarta demum appendice sunt quædam valde utilia monita pro confessariis, et parochis, cum instructione praeli- ca orationis mentalis. In hoc opusculo non solum adest (licet breviter) omne id quod in præfata Theologia continetur : sed insuper addita sunt plura alia, quæ in opere prius edito non inve- niuntur. Omne ad gloriam Jesu et Mariæ!

ORDO ET SUMMA OPERIS.

■ ■ 〇 〇 • --

TOMUS I.

Tractatus I. *De conscientia.*

Tractatus II. *De legibus.*

Tractatus III. *De actibus humanis, et de peccatis.*

Tractatus IV. *De I. præcepto Decalogi.*

Et hic agitur primo loco de virtutibus theologicis.

Tractatus V. *De II. præcepto.*

Et hic additur³ Epistola Responsiva ad quanulam dissertationem editam adversus auctorem circa maledictionem mortuorum.

Tractatus VI. *De III. præcepto.*

Tractatus VII. *De IU. præcepto.*

Et hic plenus [it sermo de peculiaribus obligationibus, quibus tenentur parochi, et Episcopi; et circa eas plura valde notabilia afferuntur.

Tractatus VIII. *De V. præcepto.*

Tractatus IX. *De EI. præcepto.*

Tractatus X. *De Eli. præcepto, et de contractibus.*

Tractatus XI. *De EIII. præcepto.*

Tractatus XII. *De præceptis Ecclesiæ.*

Tractatus XIII. *De præceptis circa statum religiosum, clericalem⁴ et laicalem.*

INDEX

TRACTATUUM ET CAPITUM

Quibus adduntur omnia summaria, ad hoc, ut præ oculis habeantur cuncta: materiez, tjuæ in hoc primo tomo continentur.

Int roduct io.

pag. xxiii.

TRACTATUS I.

De conscientia.

Regula remota, et proxima recte operandi 1. Variæ distinctiones conscientia}. 2. *pag.* 1

Ca put . 1. *De conscientia reda, erronea, perplexa, et scrupulosa.* 2

De conscientia recta 3. De erronea 4. An detur ignorantia circa præcepta naturalia 5. Qui existimat desiderium malum non esse peccatum 6. De conscientia perplexa 7. Scrupulosa 8. ad 11.

Ca p. II. *De conscientia dubia.* *pag.* 6

Dubium negativum, et positivum 12. Speculativum, et practicum 15. et 14. Si lex est dubia 15. et 16. Si votum est dubium 17. Si Superior jubet rem dubiè peccaminosam 18. In dubio circa jejunium, et Communionem 19. De impedimento, et debito dubio 20.

Ca p. III. *De conscientia probabili.* *pag.* 11

De conscientia probabili 21. In materia lidei 22. Medicinæ 25. Justitiæ? 21. Sacramentorum 23. ad 27. In damno alterius 28. Gradus probabilitatis 29. De opinione tenui probabili, et de opinione probabilissima 50. De probabili et probabiliori 51. ad 79.

TRACTATUS II.

De legibus.

Ca p. 1. *De natura legis.* *pag.* 45

Distinctiones legis i. et 2. Conditiones 5. Promulgatio I. ad 8. Acceptatio 9. et 10. Si lex per 10. annos non esset acceptata 11. Si major pars populi eam non receperit, etc. 12. et 15.

Ca p. II. *De obligatione, quam parit lex.* *pag.* 52

Obligatio legum praeceptivarum 14. 15. et 16. An lex possit obligare ad actus internos 11. An cum gravi incommodo 18. An possit tollere naturalem obligationem 19. An impedimenta remove teneamur 20. et 21. Dubia circa legem 22. et 25. De legibus pumalibus, spiritualibus, privativis, et inhabilitantibus 21. et 25. De legibus quae in falsa praesumptione Inudantur 26. De conventionalibus 27. An

- charitas necessaria sit 28. An intentio 29. An per pluresactus satisfieri possit pluribus pneceplis, vel uno lantm actu 30. et 31. Si diversa sint præcepta circa eamdem materiam 32.
- Cap. III. *De iis qui leges condere possunt.* pag. 59
 Quisnam possit condere leges civiles, et quis ecclesiasticas 35. De Decretalibus, sive responsis pontificiis, et de declarationibus SS. Congregationum, ac decisionibus romanæ Rotæ 31. el 55.
- Cap. IV. *De iis qui obligantur ad leges.* pag. 62
 Quis teneatur ad leges 56. An pueri 57. Legislatores 58. Peregrini 59. et 40. Si peregrinus per breve tempus moram facit 41. Si Episcopus dispensat in votis et jejuniis cum peregrinis, etc. 42.
- Cap. V. *Qua causai excusant a transgression: præceptorum.* pag. 64
 Excusat ignorantia 45. Timor 44. Impotentia 45.
- Cap. Vf. *De dispensatione.* pag. 65
 An semper requiratur justa causa ad dispensandum 46. Si dispensatio est obreptilia, etc. 47. Peti potest etiam à tertio 18. Dispensatio tacita 49. Causæ pro dispensatione 30. In dubio an requiratur dispensatio 51. An Superior teneatur dispensare 52. Dispensatio, malà aut bona tide, sed sine causa, concessa 55. Præ timore concessa. 54.
- Punctum I. *De iis qui dispensare possunt.* pag. 68
 De potestate ordinaria; in quo dispensare possit Pontifex 55. et 56. In quo Episcopi 57. et 38. Parochi 59. Prælati regulares 60. De potestate delegata; quisque eam habet ab Ordinario, etc.; si moriatur delegatus 61. Clausula: *Donec dispensetur* 62. Subdelegatus 65 Cum semetipso 64.
- Punct. II. *Quot modis dispensatio cessare possit.* pag. 69
 Cessat dispensatio I. per cessationem causæ 65. et 66. II. per revocationem 67. III. per renuntiationem 67.
- Cap. VU. *De cessatione, interpretatione, et epikeja legis.* pag. 75
 Cessat linis legis 69. De libris prohibitis 70. De legibus municipalibus 71. De interpretatione 72. An declarationes requirant promulgationem 75. ei 74. De interpretatione doctrinali 73. Regula» interpretationis 76. De epikeja 77. Quando lex extenditur de casu ad casum. 78.
- Cap. VIII. *De consuetudine.* pag. 78
 Conditions pro consuetudine 79. pro desuetudine 80. Silex reprobabat quamcumque futuram consuetudinem 81. Usus interpretator legum 82. Si lex revocat quamcumque consuetudinem præcedentem, etc. 85.

TRACTATUS III.

De actibus humanis et peccatis.

- Cap. I. *De actibus humanis.* pag. 80
 Actus hominis, et actus humani 1. el 2. De *voluntario*, et ejus conditionibus 5. Quotuplex sit voluntarium 4. ad 6. De *Libero*, et quotuplex 7. ad 11. Impedimenta actus humani 12. Et 1. De *ignorantia* 15. 11. De *violentia* 14. ill. De *concupiscentia* 13 IV. De *timore*, et quotuplex 16. 17. el 18. Undè desumant actus humani bonitatem, vel malitiam 19. An exterior actus addat malitiam actui interno 20. An detur actus indifferens 21.
- Cap. II. *De peccatis in genere.* pag. 85

- Punct. I. *De peccato mortali et veniali* 22. et 25. De advertentia 24. ad 59. De consensu 40. ad 45. De peccato philosophico 46.
- Punct. II. *De peccatis in particulari, de desiderio, de complacentia, et de delectatione morosa.* pag. 97
- Desiderium , gaudium , et delectatio 47. An in delectatione species explicari necesse sil 48. Delectatio de opere malo, cl de cogitatione mala 49. Desiderium de malo, si licitum esset 50. Delectatio, et desiderium sponsorum, etc. et conjugum 51. Delectatio de causa mala oh bonum effectum 52. De damno alieno ob bonum finem 55. De rebus à lege positiva vetitis 54.
- Punct. III. *De distinctione peccatorum, I. quoad speciem, II. quoad numerum.* pag. 101
- De distinctione specifica 55. et 56. de numerica, el de 1. radice *multiplicitatis actuum* 57. Circa actus internos 58. ad 61. Circa actus externos 62. et 65. Dell, radice ob *diversitatem obsectorum totalium* 61. et 65.
- Punct. IV. *De peccato mortali, et veniali.* pag. 106
- Effectus mortalis, et venialis 66. Quot modis mortale lit veniale 67. Quot modis veniale lit mortale 68. An in periculo probabili de mortali, etc. 69.

TRACTATUS IV.

De primo præcepto Decalogi.

- Cap. 1. *De virtutibus théologalibus.* pag. 108
- De fide Lad 5. De spe 6. ad 8. De charitate 9. ad 12. Actus exercendi circa virtutes théologales 15.
- Cap. II. *De claritate erga proximum.* pag. 114
- Ordo charitatis 11. Ordo personarum, quæ præferri debent 15. Punct. I, Signa communia adhibenda erga inimicos 16. Remissio injuriæ 17. Punct. II. Obligatio eleemosynæ 18. et 19. Punct. III. De correctione fraterna 29. Quando aliquis excusatur 21. Obligatio Superiorum circa correctionem 22. Punct. IV. De scandalo, et quod simplex sil 25. et 24. Au scandalum sil peccatum tum contra charitatem, tum contra virtutem quæ læditur 23. Si proximus ad peccandum jam paratus sit 26. et 27. An propter scandalum bona nostra deserere teneamur; et etiam omittere præcepta, etc. 28. De scandalo quod præstant mulieres præ pectoris immodestia : eide comoediis 29. An minus malum insinuari possit 50. Quando licita sit cooperatio materialis 51. et 52.
- Punct. 1. *De dilectione inimicorum.* pag. 113
- Punct. II. *De eleemosyna.* 116
- Punct. III. *De correctione fraterna.* *ibid.*
- Punct. IV. *De scandalo.* 118
- Punct. V. *De cooperatione materiali.* 120
- Cap. III. *De religione, et vitiis ei oppositis.* 122
- De religione 55. Punct. 1. De superstitione et præsertim de astrologia , somniis, ensalmis et sortibus 51. De virga divinatoria 55. De vana observantia 50. De pulvere sympathico 57. Punct. II. De tentatione 58. De sacrilegio 59. De simonia cl ejus divisione 40. ad 48. De ejus pœnis, et absolutione 49. ad 55.
- Punct. 1. *De superstitione.* pag. 122
- Punct. H. *De irreligiositate.*

TRACTATUS V.

De secundo præcepto.

Cap. I. *De blasphemia.* pag. 155

Quando committitur blasphemia 1. De maledictione creaturarum 2. De maledictione mortuorum 3. ad 11.

Hic subditur EPISTOLA RESPONSIVA adversus quamdam dissertationem auctori oppositam circa maledictionem in mortuos. pag. 137

Cap. II. *De juramento.* 157

Quando iuratur juramentum ; et de formulis iurandi 12. Quotuplex est 15. Conditiones juramenti liciti i 1. An liceat iurare cum æquivocatione 15. et 16. Qui iurat sine animo iurandi 17. Juramentum non obligat ad illicita 18. Quot modis tollitur obligatio juramenti 19. De adjuratione , et exorcismis 20.

Cap. III. *De voto.* pag. 162

De animo se obligandi 21. 22. et 25. De materia possibili , et meliori 24. De voto emisso ob malum finem 23. De voto non petendi dispensationem 26; ducendi uxorem 27; non amplius voti 28. Diversa notabilia 29. De voto conditionato 50. De voto disjunctivo ; et de eo qui satisfacit sine memoria voti 51. Si tempus præscriptum 52. De culpa in differendo 55. De voto religionis 51. De materiæ mutatione 55. De irritatione 56. et 57. De commutatione 58. De dispensatione, et ejus causis 59. et 40. Si votum emissum sit in utilitatem tertii 41. Quis possit dispensare 42. ad 44. De votis reservatis 43. ad 49. An Papa dispensare possit in votis solemnibus 50.

TRACTATUS VI.

De tertio præcepto.

Cap. I. *De obligat. 5. præc. Memento, etc.* pag. 174

An hoc præceptum hodie sit ecclesiasticum, an verbum divinum ; et an obliget infideles 1. Qui peccat in festo, etc. 2. Quis possit festa instituere 5. Obligatio concionem audiendi 4. Obligatio prædicandi 5. Qui pueri, etc. 6. .

Cap. II. *De abstinentia ab operibus servilibus.* pag. 176

Punct. I. *De operibus in festo prohibitis.* ibid.

Opera servilia, liberalia, et communia 7. Liberalia ob lucrum exercita 8. Transcribere 9; pingere 10; venari ; et piscari 11. Opera forensia 12; nundinæ, venditiones, et contractus 15.

Punct. II. *De causis quæ usum operum servilium in festis permittunt.* pag. 178

Excusai I. dispensatio summi Pontificis, aut Episcopi, aut parochi 1 i. II. Consuetudo 15. III. Pietas 16. et 17. IV. Charitas 17. V. Necessitas 18. ad 21. Aut pro magno lucro, etc. 22. An ad evitandum otium 25. VI. Utilitas 24. VII. Parvitas materiæ 23. Qui decem servos laborare facit, etc. 26.

Cap. III. *De obligatione audiendi Sacrum.* pag. 182

Punct. 1. *Quomodo adimpleri debeat hęc obligatio.* ibid.

De intentione 27. De attentione 28. Qui in Missa Horas canonicas

recitat, ole. 2). Qui celebrat 30. Qui confitetur 51. Qui dormitat, aut eleemosynas colligit 5-2. De parva materia 55. Qui duas dimidias Missas audit 51. De loco ex quo Missa audiri potest 55. De oratoriis, et ubi Episcopus celebrare possit 56. et 57. An dispensare possit Episcopus, ut in privatis domibus celebretur 58.

Appendix I) *'oratoriis privatis.* pag. 188

Punct. II. I) *'causis excusantibus ab obligatione audiendi' Missam.* pag. 193

Excusat *impotentia* infirmorum, excommunicatorum, in carceribus existentium, custodum, etc. 59. De servis, filiis, et uxoribus coactis, etc. 19. Excusat grave *incommodum* 11. Excusat *usus*, 42. An propter scandalum, etc., aut magnum lucrum, aut confitendi causa Missa omitti possit 43.

Additur hic catalogus Festorum, in quibus tanquam in regnis Neapolis et Siciliarum adeo obligatio abstinendi ab operibus servilibus.

TRACTATUS VII.

De quarto præcepto.

Cap. I. *De obligatione (diorum.* pag. 195

De amore erga genitores 1. De reverentia 2. De obedientia 5.

Cap. II. I) *'obligation' parentum et fratrum.* pag.

De alimentis, legitima, et dote. Decisio quatuor Rotarum 4. De educatione. Si paler vocationem impedit; aut ad aliquem statum cogit; aut ad ingrediendum monasterium 5. Obligatio fratrum 6.

Cip. 111. *De dominorum, servorum, et conjugum obligatione,* pag. 199

Dominorum obligatio, præsertim circa salarium 7. Obligatio servorum. Si furta permittunt; si contra pactum discedunt 8. De prescriptione salarii 9. Compensatio 10. et II. Viri obligatio 12. Obligatio uxoris, præsertim sequendi virum 13.

Cap. IV. I) *'pastorum animarum obligationibus.* pag. 202

Punct. I. *De parochorum obligationibus.* ibid,

i. De *residentia*. Dispositiones Concilii 14. Si parochus inutiliter residet 15. Bona fides non excusat à restitutione 16. De licentia requirenda ab Episcopo 17. Ubi residere tenentur Papa, Cardinales Episcopi, et parochi 18. Excusat charitas, necessitas, obedientia et utilitas 19. An sulciat licentia per vocem, aut tacita, aut præsumpta 20. Si causa existat pro absentia, licentia vero non habetur 21. An omnes fructus restitui debeant 22. Et cui 25. II. De *administratione? Sacramentorum* 21. ad 27. An temporis pestis, etc. 28. III. De *celebratione Missæ* 29. IV. De *correctione* 50. ad 52. Impedire debet clericalem habitum, et indignis lidem negare 35. Inquirere debet, etc. præsertim Communionis chartulas, et impedimenta matrimonii 51. V. De *concionibus et instructione* 53. et 56. Quæ prædicari sint magis necessaria 57. ad II. Alia; obligationes parochi, scilicet I. Exemplum: 2. Assistentia moribundis: 5. Eleemosyna; 4. Examinare obstetrices, etc. circa Baptismum 45. et 46. De pulsanda campana hora 5. post meridiem, etc. *ibid. vers. Notandum.*

Punct. II. *De Episcoporum muneribus.* pag. 221

I. De *ordinatione* 47. Ordinandi circa spiritum probandi sunt 48. ad 51. Et circa doctrinam 52. De seminario ad talem finem 55. II. De

electione parochorum 54. Quæ ipsis insinuare delà i Epi copii ¶ Hic agitur de congregatione puellarum 53. De electione conhsariorum. Ilte agitur de academiis 56. De congregationibus particularibus ecclesiasticorum 37. Attendere debet Missarum celebrationi 38, III. De *visitationi* 39 *el* 60. IV. De *cura pro moniatibus* 31. V. De *residentia* 62. VI. De *correctione* 63. VII. De *eleemosyna* 6L De Missa , de audientia , et de exemplo , præserlim circa mansuetudinem , paupertatem, orationem, etc. 65 et 66.

TRACTATUS VIII.

De (juinto præcepto.

- Cap. 1. *De occisione sui ipsius.* *pay.* 256
 Quando licet vitam periculo mortis exponere 1. et 2. De puerorum castratione 3. De ebrietate 4. An medicina' causù ebriari liceat 3. An ne occidatur 6. An proximum ad ebrietatem inducere liceat, ul majus malum ei impediatur 7. Quæ culpæ imputantur ebrio, et de peccatis in causa 8.
- Cap. II. *De proximi occisione.* *pay.* 240
 De occisione ex publica auctoritate 9. et 10. Ob propriam defensionem 11. Confutatur super hoc puncto opinio cujusdam neoterici 12. De occisione tyrannorum, an unquam liceat ? 15. De honoris invasore 14. Bonorum 15. Pudicitia; 16. Ob proximi defensionem 17. et 18. An liceat prævenire aggressorem 19. De adultero, etc. 20.1) <* inno-centis occisione 21. De abortu 22. An incurrant excommunicationem prægnantes 25. De dubia lictus animatione 21. An mater possit sumere pharmacum cum periculo abortiis 23. et 26.
- Cap. III. *De duello et bello.* *pay.* 259
 Punct. 1. De duello. *ibid.*
 Propositiones proscripta; à Benedicto XIV. circa duellum 27. Quando liceat duellum ; et de pœnis in duellantes 28.
- Punct. II. De bello. *pay.* 261
 An possit inferri bellum cum opinione probabili 29. An vocare liceat in auxilium inimicos Fidei 50. An miles in dubio justitia. bellare possit 51. Quæ actiones licitæ sunt in bello 52.

TRACTATUS IX.

De sexto præcepto.

- Punct. I. *De (actibus , aspectibus, el verbis lurpibus.* *pay.* 265
 An detur parvitas materia; in delectatione carnali, aut sensibili 1. et 2. De tactibus 5. De choreis 4. De muliere pei mittente se tangi 3. An puella oppressa teneatur clamare 6. An possit unquam permittere sui violationem 7. De aspectibus 8. De serbis 9. De audientibus verba turpia 10.
- Punct. II. *De actibus lurpibus consummatis naturalibus,* *pay.* 267
 De fornicatione 11. An peimittenda* meretrices 12. An tornicalio sponsoi'um sit diversæ speciei 15. De stupro I I. De raptu 15. De adulterio 16. De incestu 17. *el* 18. Si dispensati coeant', etc. 19. De sacrilegio 20. ad 25.
- Punct. III. *De actibus lurpibus cousuminatis contra naturam,* *pay.* 290

-- --

INDEX

De sodomia 21. 25. et 26. De bestialitate 27. De coitu cum da'ihone 28. de pollutione 29. De distillatione 50. An liceat expellere sémen corruptum 51. An teneamur impedire pollutionem ile se evenientem 52. An vitare omnes pollutionis causas 55. Quid si actiones ponantur ex justa causa 34.

TRACTATUS X.

De septimo praecepto.

- Cap. I. *I)c justitia, jure et dominio.* *pag.* 276
Divisio justitia·, juris et dominii I. Fectiliuin filiifamilias. De castrensi, et quasi-castrensi 2. De profectilio, et de bonis in patrimonium donatis, aut à lilio in negotio lucratis 5. De adventilio 4. Dona uxorum 5. Bona clericorum:!. Patrimonialia : II. Industrialia : 111. Ecclesiastica : IV. Parcimonialia G. An benelieialus absolutum fructuum dominium habeat 7. Qui recipit hos fructus a beneliciato 8. Quotupliciler dominium acquiritur, etc. 9. De præscriptione 10. ad 15.
- Cap. II. *De furto.* *pag.* 284
Punct. I. *De essentia furti.* *ibid.*
Definitio furti 14. De paupere in extrema, aut quasi extrema necessitate 15. De redemptione Christianorum 16. An pauper teneatur petere, etc. 17. An possit capere rem magni valoris 18. De fure (pii in extrema necessitate furtum consumit 19. An dives (pii non subvenit pauperibus, ad restitutionem teneatur 20. De compensatione 21.
- Punct. II. *De furti quantitate ut gravem constituat materiam.* *pag.* 288
De gravitate materia' respectu diversorum personarum generum 22. De furiis in vineis 25. et 24, lignorum 25. De furlulis 26. Furtum sacrarum reliquiarum 27. De furtis minutis factis pluribus, præscriim à tabernariis 28. Qui relinet materiam gravem absque culpa gravi 29. De furtulis factis à nullis eodem tempore 50. Qui parvam capit materiam post grave furtum 51. De furiis liliorum 52. ; uxorum 55 ; servorum 54.
- Cap. 111. *De restitutione.* *pag.* 294
PINCT. 1. *Undè oritur restitutio, et qua culpa ad ipsam obligat. ibici.*
Quando obliget restitutio 55. et 56. De radicibus restitutionis 57. De culpa theologica, cl juridica 58. et 59. An culpa venialis obliget ad restitutionem 40. An in contractibus, et in officiis obliget sola culpa juridica 41.
- Punct. 11. *De iis qui ad restitutionem tenentur.* *pag.* 297
De cooperantibus, et 1. De mandante 42. et 15. De 'consulente 44. In dubio an consilium, etc. 45. Si executor paratus erat, etc. 46. Si minoris damni concilium datur 47. Si revocatur consilium 48. Qui consilium dat ex ignorantia 49. III. De eo (pii iniquum praebet *suffragium* 50. IV. De *adulatore* 51. V. De *receptatore* 52. Qui emit à lure, an ei rem reddere possit 55. VI. De *participanto* 51. Si multi domum comburunt 55. Qui cooperatur præ timore proprii damni 56. et 57. Qui damnum impedire volentem impedit 58. MI. *De causis negativis* 59. Quis prius tenetur ex cooperantibus; et si creditor uni suam partem remittit, etc. 60. Qui pro-

xiinum à justo bono impedit 61. Qui fiscum impedit ne quod ei ex poma debetur capiat 62. Qui præ odio impedit, sed sine malis artibus 65.

Punct. III. *Cui fieri debeat restituiio.* pag. 506

Si bona sunt certa, et dominus longe abest 64. et 65. Si dominus rem evincit è manibus tui emptoris 66. Si bona sunt incerta 67. De compositione 68. De rebus inventis 69. De thesauris 70. De animalibus venatione captis 71. Quæ venatio clericis sit prohibita, ac religiosis 72.

Punct. IV. *Quid restituere teneatur possessor bonæ fidei ' et quid possessor malæ fidei ?* pag. 3\()

De possessore bona; fidei 75. De fructibus naturalibus, civilibus, mixtis, et industrialibus 74. Qui recipit, a ture rem ablatam mixtam cum re illius 75. Qui infert damnum existimatum minoris quo valet 76. De possessore mala; fidei 77. Quid si res crescit, aut crevisset pretio, et de expensis utilibus à lure factis; et de eo (pii se simulat pauperem 78. Si etiam res periissent apud dominum 79. Qui emit cum dubio 89. Qui defraudat gabelias 81.

Punct. V. *Quid restituendum pro homicidio.* pag. 515

Quid restituere debet homicida 82. Si ob offensionem vita;, lama*, etc. 85. Qui occidit unum pro alio an teneatur restituere 84; et an incurrat excommunicationem, vel irregularitatem 85. Qui obtinuit remissionem ab occiso, an teneatur restituere liliis 86. Quid restitui debet hæredibus defuncti; et quid si intendatur eorum, aut creditoris damnum 87. Si homicidium imputatur tertio 88. Qui occidit excedendo justam defensionem 89. An lueres supplicio affecti teneatur ad damna 90.

Punct. VI. *Quid restitueudum ob stuprum.* pag. 519

Ad quid tenetur corruptor, si mulier consentit 91. Ad quid si defloravit vi, aut minis 92. Si adest promissio vera, aut licita, tenetur ad matrimonium 95. Limitaturi. Si mulier poterat advertere fictionem 94. 11. Si timeatur malus exitus; DI. Si mulier remittit: IV. Si adest familiæ dedecus: V. Si vir habet tanliim tactus 95. VI. Si inveniatur puellam corruptam; VII. Si mulier renuit nuptias 96. Si corruptor ligatus est volo castitatis, an, etc. 97. Si est consanguineus, etc. 98.

Punct. VII. *Quid restitui debet ob adulterium.* pag. 521

Ad quid tenetur adultera; et an teneatur se prodere apud spurium lilium 99. An filius teneatur credere ei ICO. Ad quid tenetur adulter; et licet non induxerit matrem ad supponendam prolem 101. In dubio si proles sil viri aut alterius adulteri 102. Si proles initiatur ad hospitalia, etc. 195.

Punct. VIII. *De tempore et modo restitutionis.* pag. 526

Obligatio slatim restituendi, et damnum reparandi 191. Non debet absolvi pœnilens antequam restituat 105. Potest restitui per alium; sed quid si iste non restituit, etc. Et si confessarius facit celebrare Missam, ciim dominus est certus, etc. 106.

Punct. IX. *De ordine personarum, quibus restitutio prius facienda est.* pag. 528

Si res exislit, debet domino tradi, sed si alienata est, etc. 107. Debent præferri creditores onerosi 108. Si omnes sunt onerosi 109. An credita ex delicto, aut ex contractu, etc. 110. An credita ceria 111. An hypothecaria anteriora, et an anteriora personalia

112. An debitor possit præferre quem maluerit 115. Quid si creditor exigit, etc. **lit** Si servus recipit salarium à domino ære alieno gravato 115.

Punct. X. *Quæ cam excusantà restitalione.* pag. 551

Causa? excusantes ex parte creditoris sunt 1. Si restituitur ejus creditori : 2. Si præsumilur ejus consensus : 5. Si prævidetur ejus abusus 117. Ex parte debitoris 1. Si dcëst culpa : 2. Si obtinetur compositio : 5. Si damnum suum est multo majus : 4. Si adest anima? periculum : 5. Vel vitæ, vel famæ, : 6. Si cedit bonis 117. Excusat necessitas 118. Quid si creditor etiam esset in necessitate? 119. et 120.

Cap. IV. *De contractibus.* pag. 556

Punct. I. *De-contractibus invenere.* ibid.

Quot modis constituatur contractus 121. Qui contrahit sine animo contrahendi, aut se obligandi 122. De contractibus turpibus 125. De contractibus initis dolo, aut errore 124. Metu 125. Sine solcmnitatibus 126.

Punct. II. *De promissione et donatione.* pag. 558

De promissione 127. Quis non potest donare, et si quis recipit dona à debitis gravata 128. De donationibus inter conjuges, et patres et lilios 129. De donatione non acceptata ; **etsi** per nuntium, aut per litteras facta est 150. Si est pro causa pia ; et an lueres possit acceptare 151. Traditio ; adimplementum ; donatio prodiga ; causa finalis 152. Causa? ut donationes revocari possint, præsertim si sint inollicios.e 155. De donatione causa mortis 154.

Punct. III. *De commodato, precario et deposito.* pag. 542

De commodato, et precario 155. De deposito 156. An debeant præservari res domino 157. In quibus casibus depositarius teneatur restituere 158.

Punct. IV. *De mutuo et usura.* pag. 545

De mutuo, et quando debet restitui 159. De mutuo minoribus concesso IUI. De concesso liliisfamilias 141. De usura 142. De mutuo dato sub spe lucri 115. De lucro gratis oblato 144. De oblato ex timore, etc. 115. De pacto non repetendi sortem, nisi intra tempus longum 146. De damno emergente 147. De lucro cessante 148. Conditiones, 1. ut mutuatarius admonitus sit 149. 2. Ne ultra spem bxigalur 151). 5. It mutuum sit causa damni, et lucri cessantis 151. An damnum, aut lucrum debeat esse certum 152. De periculo 155. et 154. De montibus pietatis 155. De po?na conventionali 156. et 157. An ut exigatur benevolentia, etc. 158. De pactis obligatoriis, etc. 1*)9. De pacto restituendi in eadem quantitate 160. De præstando quod debetur ex justitia, autcharitate 161. Obligatio usurariorum, et hæredum 162. Dc cooperatoribus 165. et 164.

Punct. V. *De emptione et venditione.* pag. 551

Determinatio pretii, et rei 165. De emptione 166. Quando transfertur dominium 167. De emptione condiliouata i68. An periculum et fructus rei spectent semper ad emptorem 169. De pacto exigendi fructus usque ad solutionem 170. Si emitur pecunia aliena, aut venditur res aliena 171. De pretio justo 172. Quomodo pretium crescit, aut diminuitur 175. De mercibus ultroneis, et quando potest carius vendi 171. De venditione sub basta 175. ad 177. An si ob dilationem, vel anticipationem pretii, etc. 178. De chirographis 179. De pacto retrovendendi 180. Reëmcndi 181. Dc contractu mohalræ, et antichri-

seos 182. De monopolio 185. et 181. De vitio rei 185. ad 187. Qui novit brevi pretium lore ut crescat , aut decrescat , etc. 188. De venditricibus, et proxenetis 189. Si res est vendita duobus 190. Si res perit, etc. 191.

Punct. VI. *De negotiatione.* pag. 559

Cui prohibita sii negotiatio; et quando est culpa lelbalis; et si clericus negotiatur per alios, aut aliis 192. Emere pecora pro suis pascuis , etc. 195. vendere pluris, ut emat minoris. Emere lanam , etc.; si lii ob necessitatem 194. An clerico liceat esse lutor, factor, etc. 195.

Punct. VII. *De censu.* Pag- 561

Quid sit census 196. Conditiones requisition Nicolao V. 197. Conditiones requisitæ à S. Pio V. 198. An liceat census personalis 199. Au liceat census redimibilis ex parte emptoris 200. An pereunte fundo pereat. census 201. An possit constitui census pecunia prius debita 202.

Punct. VIII. *De cambio, locatione, emphyteusi, [cudo , et libello,* pag. 565

De cambio, et ejus speciebus 205. Qui recipit monelam falsam 204. De locatione 205. De successore locatoris 206. In casu sterilitatis , etc. 207. An possit conduci jus mendicandi 208. Si tabellarius eodem proficiscatur duorum mandata exculurus, an, etc. 209. An debeatur salarium famulo ægrolanti 210. De emphyteusi 211. De feudo 212. De libello 215.

Punct. IX. *De sponsione et ludo.* pag. 566

De sponsione an sit licita : et quid si altera pars dicat se certo scire factum 214. De ludo liliorumfamilias , et Religiosorum 215. De fraudibus 216. De ludis prohibitis ; an sint prohibiti laïcis, et an viator possit sibi retinere lucratum 217. An qui perdit teneatur solvere ; quid si intercesserit juramentum solvendi, et non repetendi 218. De ludis prohibitis Clericis 219 ; Religiosis 220 ; Episcopis 221.

Punct. X. *De societate.* pag. 569

Conditiones ut sit justa societas 222. Debet prius detrahi capitale domino 225. Debet attendi valor laboris, et commoditatis sortis quæ spectat ad dominum 221. Damnum sortis cui spectet 225. De animalium societate ad *caput salvum* ; et de pacto supplendi animalia mortua 226. De contractu *trium contractuum* 227. An filius negotiando pecuniâ paterna, etc. 228. De societate inter fratres 229. Quot modis linitur societas 250.

Punct. XI. *De assecuralione , fidejussione , pignore, hypotheca, tutela, el testamentis.* pag. 572

De assecuralione 251. De fidejussione 252. De pignore el hypotheca 255. De tutela et curatela ; et an pupilli possint se obligare, el donare 254. De testamentis. Si constet de voluntate testatoris, etc. Si adsit tantiuu unus testis, etc. 255. Delegato pro virginibus. An ultimæ voluntates possint immutari à Papa , aut ab Episcopo 256. De obligatione legandi bona liliis, fratribus , aut aliis conjunctis pauperibus 257. In quibus casibus paler possit exhæredare lilios 258.

TRACTATUS XI.

De octavo præcepto.

Caput unicum. *De judicio temerario, contumelia, et detractioe,* pag. 575

Punct. I. *De judicio temerario.* ibid.

IM)EX

De iudicio, et suspitione temeraria 1. Advertenda pro praxi 2.

Puxct. II. *De contumelia.*

pag. 57c,

De contumelia, et de honoris restitutione 5. Causa quæ excusat 4. De reseratione, et lectione epistolarum 5. Cui hoc permissum sit 6.

Puxct. III. *Dedclracliane.*

pag. 578

Detractione quando est culpabilis 7. De arcano per fraudem cognito, etc.

8. De arcani obligatione 9. An possit publicari delictum ob defensionem 10. An propter consilium, et solamen, et an viro probo 11. Si delictum est publicum in uno loco, etc. 12. Si luerit publicum aliquo tempore, etc. 15. Si delictum esi connexum 1-1. Si referat iit ab aliis auditum 15. Qui nominat aliquem ordinem, aut monasterium 10. Qui inducit, aut audit detractionem 17. De famæ restitutione 18. Causæ excusantes à restitutione 19. An adsit obligatio compensandi infamationem cum pecunia 20. An infamatus possit sibi compensari 21. Qui sint libelli famosi, et quæ pœnæ adsint contra cos conficientes 22.

TRACTATUS XII.

De præceptis Ecclesiæ.

Caput I. *De jejunio ecclesiastico.*

pag. 585

Puxct. I. *De jejunii obligatione.*

ibid.

De abstinentia à carnibus 2. De lacticiniis 5. et 4. De larido 5. De tribus Bullis Benedicti XIV. 6. An dispensati nd carnes possint vesci piscibus 7. De carne suina 8. De unica comestione 9. De interruptione prandii 10. De elecluariis, etc. 11. De polionibus 12. De vino et Irîrra, 15. De sorbetto 14, chocolate 15. De eollaliuncula serotina 16. ad 19. Si quis pluries vescitur carnibus, aut alio cibo, etc. De parva materia 20. De hora refectionis 21.

Pvxct. II. *De causis excusantibus à jejunio.*

pag. 599

1. De dispensatione, et qui dispensare potest 22. II. De impotentia physica 25. De impotentia morali 24. De adolescentibus, et senibus 25*111. De labore 26. et 27. De viatoribus 28. ad 50. De artificibus opulentis 51. Si artifex potest sine gravi incommodo jejunare 52. Qui sine causa suscipit aliquem laborem 55. IV. de pietate, et quis hâc causa sit excusatus 54.

Caput II. *De præcepto annuæ confessionis it Communionis.* *pag.* Wft

De præcepto annuæ confessionis; an obliget qui tantum habet venialia et an debeat prævenire, qui prævidet, etc. 55. An qui anno præterito neglexit confessionem, teneatur confiteri quamprimum; et quot peccata committit, qui neglexit illam 56. An qui Confitetur anno sequenti satisfaciat prælcritæ obligationi 57. Pœnæin transgressores 58. De præcepto Communionis paschalis 59. An qui eam neglexit teneatur ad quamprimum, etc.; et an teneatur prævenire, etc. 40. An excommunicali, el in carcere delenii, etc. Debet in parochia fieri 41. A tali obligatione eximuntur sacerdotes, peregrini, el servi monasteriorum 42. Quà totale, cl quando pueri communicare debent 45. Quando amentes 44.

TRACTATUS XIII.

De præceptis particularibus certo hominum statui propriis.

Capit 1. *De statu religioso.*

pag. 415

Pixct. *De obligatione professionis religiosa..*

ibid.

Quid sit status religiosus, et quinam possit approbare religiones 1. Religiosus tenetur tendere ad perfectionem ; (piando peccat contra hanc obligationem ; et quando peccat. Praelatus non corrigendo illuni 2. Ætas , acceptatio , et spontanea deliberatio requisita ad professionem. Causæ nuditatis , etc. 5. An Episcopi teneantur ad vota, et regulas , et an fugitivi , et expulsi ; causæ expulsionis 4.

Punct. 11. *I)c votorum obligatione.* pag. 516

I. Circa votum paupertatis. De manuscriptis 5. De peculio 6. Quando peccatur contra votum paupertatis 7. De prohibitione donorum 8. et 9. Quanta erit materia gravis , et (piando Religiosus teneatur ad restituendum 10. An sufficiat licentia præsumpta 11. Quid si injuste denegata fuerit licentia? Quando Praelatus negaturus fuisset licentiam, si scivisset, etc. An Abbatisa* possint donare, et licentiam dare 12. Quid si Religiosus impendii in usus turpes , et vanos cum licentia generali 15. An praelatus possit dare licentiam exponendi ludo 14. 11. Circa votum castitatis, et circa clausuram 51. 111. Circa votum obedientiæ , quando obliget et circa quæ 16. Si capitulum præcipit pristinam observantiam. Inobedientia est duplex peccatum. An in dubio sit obligatio obediendi 17. Si praeceptum sit revelandi secretum 18. Si superveniat nova circumstantia 19. Si inferior dat licentiam negatam à Superiore 20. Cui tenentur moniales obedire 21. Quid circa electionem Abbatisæ 22.

Punct. 111. *Cuinam ingredi vetitum est.* pag. 427

An ingredi possint lili relinquendo parentes in necessitate ; et an professi teneantur egredi ut succurrant parentibus 25. An possint ingredi invitis parentibus. An parentes , si relinquantur filii in necessitate ; quid si fratres, aut sorores 24. Qui avertit aliquem a statu religioso 25. Qui vocationem negligit 26. An ingredi possint debitores 27. An Episcopi 28. An parochi 29.

Caput. II. *De statu clericali* 50. pag. 451

Punct. I. *Cuinam conferri possint et debeant beneficia* ibid.

Quotuplex sit beneficium 51. Quot modis acquiritur. De jure patronatus 52. An etiam beneficia simplicia conferenda sint dignioribus 55. An patroni debeant digniores præsentare 54. An ad prelaturas , etc. 55. An sit valida miniis digni electio 56. An elector teneatur ad restitutionem 57. An peccet dignus qui concurrit cum digniori 58. An examinatores non denuntiando, etc. 59. De pluralitate beneficiorum 40. et 41.

Præc. T. *De qualitate , et obligatione beneficiatorum , et quot modis beneficia amittuntur.* pag. 459

Qualitates beneficiatorum. De intentione intra annum suscipiendi Ordines, etc. 42. Qui recipit parochiam cum animo dubio aut conditionato 45. Qui recipit beneficium cum animo illud abdicandi 44. Munia bénéficiât!. Quoad fructus, etc. Aude illis vivere potest 45. Quibus debet erogare superflua 46. An loci pauperibus 47. An consanguineis 48. An pensionarii teneatur erogare superflua 49. De residentia canonicorum 50. Pœnæ non residentium 51. Causæ excusantes ; et I. Infirmitatis 52. 11. Necessitatis 55. An excommunicatus, etc. 54. An irregularis , etc. 55. III. Militatis. De eo qui assistit , etc. De pœnilentiario, et theologio 56. De examinadoribus, visitoribus, etc. 57. Quot modis amittuntur beneficia , præcipuè renuntiatione , et jure ; praesertim si intercedit simonia 58. De pensionibus 59. Quæ artes et officia sunt clericis interdicta 60. De

bonorum ecclesiasticorum alienatione 61. De solenniitalibus requisitis 62.

Caput. III. *De statu, et officiis nonnullorum sæcularium.* pag. 451

Punct. I. *De iudicibus, et scribis.* ibid.

De iudicibus. Quando iudex potest condemnare, aut inquirere, aut poenam diminuere. Et an possit ex scientia privata judicare 65. et 61. Et an possit judicare cum opinione miniis probabili 65. An possit cum ccmmissario stipendium partiri ; et an possit dona acceptare 66. An possit sibi relinere pretium injustæ sententiæ 67. *De scribis* 68.

Punct. II. *De advocatis, et procuratoriliis.* pag. 455

An monachi et clerici possint agere advocatos. Et quando advocatus tenetur defendere 69. Quas causas potest defendere, et quanto salario, etc. 70. Si causa est justa, etc. Si conveniatur de salario in litis prosecutione, aut pactio fiat de *quota* litis 71. *De procuratoribus*, si habent advocatum gratis : si ipsi se offerant, etc. 72.

Punct. III. *De accusalore, testibus, et reo.* pag 458

De accusatoribus. Quando debeat fieri accusatio aut denuntiatio. An custodes, etc. 75. Clerici quando possunt act usure. Et an debeat pnecedere correctio. Praesertim si in communitate vivitur 74. *De monitoriis* 75. *De denuntiationibus hærelicorum* 76. *De blasphemiiis hæreticalibus* 77. *De super.silonibus* 78. *De testibus.* Quando tenentur, etc. 79. Qui omittit dicere veritatem 80. Qui occultat veritatem 81. *De reis.* Quando reus teneatur confiteri 82. An cum pœna est magna 85. Si falsum delictum sibi imponit 84. Si falsum delictum imponit accusatori 85. An reus possit resistere, et an teneatur fugere, etc. 86. An possit carcerem effringere; et an custodem pecunia corrumpere. An alii possint in hoc ei auxilium præbere, etc. 87.

INTRODUCTIO.

Non mediocri profecclù in coelis donabuntur præmio , el certam sibi æternam suam operabuntur salutem confessarii partes suas bene gerentes, qui operam ad peccatorum salutem impendunt. Nos Jacobus apostolus his perspicuis verbis certos facit : *Qui converti /'eceril peccatorem ab errore viæ sute , salvabit animam ejus*, (nempe suam ipsius convertentis , ùt loquitur textus græcus) à morte, el operiet multitudinem peccatorum. Ep. cap. 5. vers. 20. Sed ingemiscit mater Ecclesia tot filiorum suorum perditionem malorum confessoriorum culpa; in eorum enim bona, aut mala agendi ratione potissimum populorum salus, aut perniciēs sila sunt. *Dentur idonei confessorii* (ajebat S. Pius V.) *ecce omnium Christianorum plena reformatio*. Pro certo igitur habendum est, quòd si in omnibus confessariis ea scientia, et ea morum integritas reperirclur, quam tantum ministerium exposcit, non esset tot peccatorum sordibus mundus ita contaminatus, nec infernus adeò indies animabus repleretur. Pro bonilale autem non hic expostulatur illa habitualis tanliim, quà simpliciter homo in statu gratiæ constituitur, sed positiva, nempe quæ per virtutum exercitium comparatur, sicut Pœnitentiæ ministrum decet, qui duplicis alimenti opus habet ; uno, ut vitam suam sustentet ; allero, ut prolem nutriat. Etenim confessarius aliorum conscientias dirigere debet, quin aut nimia indulgentia, aut immoderato rigore erret : tot vulnera sibi attrectanda sunt, quin se inquinet : cum mulieribus, el adolescentulis versandum sic erit, lapsus eorum in confessionibus maxime pudendos auscultando, quin nec minimum capiat sibi detrimenti ; fortitudine cum hominibus praeclaris utendum· erit, quin cujusvis respectu moveatur : denique totus charitalem , mansuetudinem, ct prudentiam redolere debet. Itaque , ut has omnes adimpleat partes , non vulgari opus est probitate, ad quam nemo attinget, si quotidiana meditatione coadjuvante, in oratione versatus non sit; aliter

carcibil luce, et gratiis huic muneri rite exercendo necessariis, quod (uldoci solet) humeris angelicis etiam formidandum esset.

Præter morum probitatem, confessarius, cum ipse sit conscientiarum iudex, tenetur etiam, ùtsupra attigimus, scientia ad rectè judicandum esseprædilus. Propterea non tantum ea ad meram praxim spectantia, sed etiam animadversiones notabiliores, etscilu magis necessarias super præcipuis moralis tractatibus, in hoc brevi opere colligenda duxi ; definitiones, principia, textus tum civiles, tum canonicos, item sanctiones Pontificum, et Sacr. Congreg. declarationes, ac insuper doctrinas magis necessarias magisque acceptas , adnolando ; materias enim, quæ diligentiori indigent disceptatione , ad Opus morale, quod in duobus tomis distinctum in lucem edidi, recurrat, ubi eas suis rationibus et cum citatione locorum auctorum qui de illis tractant, fuse discussas reperiet. Hic solummodo breviter eos delibabimus, quantum satis erit ut lectoris diligentia excitetur ad eas librandas. Nonnullæ senlenliæ, (pias hic secuti sumus, alicui forsan aut nimis rigidæ, aut nimis benignæ videbuntur; sed obtestarer hunc, ut antequam hâc nota eas damnet, præfatum Opus in tribus tomis distributum grandioris molis (quod semel Neapoli, et pluries Venetiis typis datum est) revolvat, cujus loci frequenter hic citantur, quia fuse rationes, et doctorum, qui eas defendunt, auctoritates ibi legendo, minime alienas, nec rationi temere innixas sibi visum iri, pro certo spero.

Quoties in præsenli Opere adspiciuntur citationes, nullo allato auctore, ex nostra theologia morali lector sciat esse desumptas.

Littera *L.* denotat librum, *Tr.* tractatum, / *V.* numerum, *PP.* Paginam, / *z.* versum, *Torn*, tomum.

TRACTATUS PRIMUS.

DE

CONSCIENTIA.

Regula remota, et proxima benè agendi 1. Varice conscientiarum distinctiones 2.

1.—Prima regula benè agendi est lex divina cui postea debet se uniformare conscientia ; sed quia bonitas aut malitia actionis talis nobis apparet, (piam eam conscientia apprehendit, hinc iit, quod regula remota , sive materialis nostrarum operationum est lex divina ; proxima verb et formalis est conscientia , ut docet S. Thomas (1) sic loquens : *Ratio humana est regula voluntatis humanæ, ex qua ejus bonitas mensuratur.* Et apertius alibi (2) : *Actus humanus judicatur virtuosus, vel vitiosus secundum bonum apprehensum, in quod voluntas fertur, et non secundum materiale objectum actus.* Qua de re in hoc primo tract, agemus de conscientia , in sequenti verb de lege.

2.—Sermonem faciens de conscientia , oportet plura distinguere. Oportet 1. distinguere conscientiam à synderesi. Synderesis est. *notio principiorum universalium*, nempe : Deus est honorandus : malum est fugiendum : quod tibi fieri non vis , alteri ne feceris. Conscientia verb est iudicium practicum , quod ab huiusmodi principiis formatur circa præsentes operationes*, quæ hic et nunc agendæ sunt, aut vitandæ , secundum præsentes circumstantias ; quapropter delinitur conscientia : *Dictamen rationis , quo judicamus aliquid hic et nunc agendum, vel fugiendum.* 2. Distinguentia sunt varia conscientiarum genera , quæ possunt accidere, nimirum conscientia *recta, erronea , perplexa, scrupulosa, dubia, et probabilis.* De singulis hic cum distinctione nobis erit loquendum.

(1) 1. 2. q. 19. a. k, — (2) *Quodlib.* 5. a. 27.
Tom. I.

CAPUT PRIMUM.

DE CONSCIENTIA RECTA , ERRONEA , PERPLEXA, ET SCRUPULOSA.

De conscientia recta 3, erronea 4.8/ detur ignorantia preeceptorum naturalium 5. Si quis æstimat desiderium pravam non esse peccatum 6. De conscientia perplexa 7. De conscientia scrupulosa 8. ad 11.

3. — Conscientia recta est, quæ dictat rei veritatem, contra quam qui operatur , certè peccat.

4.—Erronea est, quæ dictat falsitatem. Hæc dividitur in invincibilem et vincibilem, sive culpabilem. *Invincibilis* est, cùm nulla erroris dubitatio in mentem occurrit, et juxta istam nos tenemur tunc ad operandum ; cùm enim hæc sit regula proxima (sicut superius dictum est) nostrarum operationum , juxta illius dictamen nobis operandum est. *Vincibilis* est, cùm in mentem occurrit erroris dubitatio , et obligatio errorem vincendi , ac insuper negligitur ordinaria (non autem maxima) quæ debet adhiberi diligentia ad veritatem inquirendam. Qui cum hujusmodi conscientia operatur, semper peccat , sive juxta , sive contra conscientiam operetur.

5.—Quæritur hic , an possit dari ignorantia invincibilis circa præcepta naturalia? Cùm ignorantia est invincibilis , est etiam inculpabilis, sicut constat ex propos. 2. Michaelis Baji proscripta ab Alexandro VIII. *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ non excusai à peccato formali.* Idem quoque dixit M. Nicolius (in *def. de prob. ad fin. Epist. 5.*) Montaltatii apud *Cont. Tourn.tr. de act. hum. c. 2. a. 1. sect. 2. p. 2. conci. 2.* sub nomine Wendrochii dicens, talem ignorantiam esse poenam peccati originalis. Sed hoc jam contra Bajum proscriptum est. Restat igitur videndum , an detur ignorantia invincibilis circa præcepta naturalia. Respondemus cum communi (contra *Sinnichium*, et alios pauciores) quam tenent 8. *Antoninus, Solus, Aialdonatus, Suar. Azorius, Sanchez, Gommachæus, Duvallius, Wigamdt, Gomet* (qui meriti) vocat contrariam singularem , et improbabilem) et nulli alii , inter quos numeratur doctissimus *Cardin. Gotli* il), adhibendam esse distinctionem inter prima principia, et conclusiones immediatas à conclusionibus mediatis. Hoc posito, dicimus cum allata sententia circa prima

(I) *Tom. 2. tr. de «iliis el peccatis q. 1. dub. 4. n. 17. ex D. Thom. 1.2. q. 19. a G. 1. Ide Tourn. lr. de ad. hum c.2. a. 1. sect.2. p. 2. conci. 4. qui citat D. Thom. el D. Augu. U. Alde Merrorum lib. de praxi opin. Viceni. Baron. in post p. ad mor. theol D. 4. q. 5 § ull.*

principia seu circa præcepta principaliora legis naturalis, quæ sunt ex se nota, et a synderesi dictata, ut superius diximus; *Dens est colendus: Quod tibi non vis* etc. non potest dari ignorantia invincibilis. Circa verò conclusiones immediatas, seu proximo deductas à principiis, (pialia sunt præcepta Decalogi, nec datur ignorantia invincibilis, nisi in rudibus, et ad breve tempus, vel nisi addita aliqua circumstantia apparenter cohonestante. Circa autem conclusiones mediatas, sive remotas discursu a præceptis Decalogi deductas, ut sunt præcepta de non faciendis usuris, de scandalis vitandis, et alia id genus, circa has dicimus posse dari ignorantiam invincibilem, et inculpabilem, tunc cum adhibita communi, quam debet (ut diximus) diligentia, non potest dubium vincere. Vide in nostra Morali (1) ubi hoc nullis auctoritatibus *D. Thotnai* comprobatum est: et *P. La-Croix* confirmât hoc idem auctoritatibus §. *Dona-ventures*, et *Alberti Magni*. Idque confirmatur ex eadem allata prop. 2. ex Bajanis proscriptis, ubi animadvertitur Ecclesiam aut sentire, aut valde probabile esse tenere, quod detur ignorantia invincibilis etiam circa legem naturalem; nam si teneret contrarium, non declarasse! ignorantiam invincibilem excusare hominem à peccato, quum damnasset propositionem de impossibili eventu.

6.—Non desunt inter DD. qui excusant à mortali cum, qui putaret opera tantum esse peccatum, non autem peccandi desiderium: sed huic opinioni numquam potui acquiescere, cum intelligere non valeam, quemodo evenire possit, ut qui jam scit aliquam actionem. v. g. fornicationem, esse peccatum, possit non peccare deliberatè desiderando illam deliberate exequi: impossibile mihi videtur, quòd quis credat non peccare, cum deliberate vult opere complere, quod jam advertit esse Dei ctfensam (2).

7. — Conscientia *perplexa* est, cum quis inter duo præcepta constituitur, v. g. servandi proximi vitam, et non pejerandi, et ipse nescit, quid deliberet. Quid tunc ei faciendum erit? 1. Sapientes consulere debet, si potest. 2. Si non potest, minus malum eligendum erit, evitando potius transgressionem præcepti naturalis, quam humani, aut divini positivi. 3. Si facile sibi non erit ad deliberandum, quodnam coium sil minus malum, tunc ad quodcumque se determinat, non peccat, quia tunc deest ei libertas necessaria ad peccatum.

(1)L. 1. n. 170.-(2) L. I. n. 9.

8. — Conscientia *scrupulosa* est ea, quæ ex levi formidine dubitat de alicujus actionis honestate, adeoque sæpè formidat peccatum esse ubi non est. Mullas DD. assignant regulas pro scrupulosis, sed revera post orationem nullum bis remedium efficacius (imò unicum, ut benè ait *P. Segneri*) restabit, nisi obedientiam omnimodam directori præstare. Hinc ante omnia confessarius suadet hujusmodi pœnitenti hoc duplex principium principale. Primum, quòd coram Deo tutò incedit, si patri spirituali obtemperat, ubi evidenter peccatum non apparet: tunc enim non homini obedit, sed ipsimet Deo, qui dixit: *Qui vos audit f me audit*. Ita docent omnes doctores, et magistri spirituum cum *S. Bernardo, S. Antonino, S. Francisco Salesio, et S. Philippo Nerio, S. Theresia, B. Dionysio Cartusiano, B. Tniberlo, V. P. Magistro Avila, Magno Gersone*, etc. Secundum, quòd major scrupulus, qui debet eum angere, erit inobedientia, propter quam non tantum amittendi animi pacem, devotionem, et in virtutes progressum, sed etiam desipiendi, sanitatem consumendi, et quod deterius est, etiam animæ faciendi jacturam, magno se exponit periculo: possunt enim eù devenire scrupuli, ut vel ad tantam eum redigerent desperationem, quàm si bimet mortem inferret; siculi non paucis accidit, vel ut præcipitem se ad omne vitiorum genus deflecteret. Item confessarius insinuet pœnitenti scrupuloso, ut benè ait diictus *audor Instructionum confessariorum tyronum* (!), cum Deo non sunt calamo, ut dici solet, rationes colligendæ: Deus enim boni nostri causa vult, nos incertos vivere de nostra salute. Qua de re moralem diligentiam adhibendo, ne eum offendamus, in ejus misericordiam nostra cura jactanda est, et nostram non posse facere salutem sine ejus gratia! adjutorio confitentes, hæc cum perseverantia, fiducia, et pace expostulanda nobis erit. *Optimum est*, ajebat S. Franciscus Salesius, *cæco ductu incedere sub dirina providentia inter hujus vilæ tenebras, et perplexitates. Expedit quiescere, dum à patre spirituali intelligit, se benè progredi, quin ejus rei causam perquirat. Numquam periit obediens*. S. Philippus Neri (2) asserebat, quòd (pii confessorio obsequabatur, se certum faciebat, Deo non redditurum de suis operibus rationem. Contrà verò, ajebat S. Joannes de Cruce (3), non satisfieri de eo, quod dicit confessarius, esse superbiam, et in fidem peccatum.

(1) l. n. 76. — (2) *In vita l. 1. cap. 20.* — (3) *Tract. de spinis. Coli, i. 1. n. 8.*

9. — Deinde curet confessarius, 1. ut pœcrebros cum hujusmodi pernimente habeat sermones de nimia fiducia in Jesu Christo collocanda, qui pro nobis mortuus est: et in sanctissima ejus Matre, quæ maximâ potentiâ à Deo donata est in eos, qui ad se confugiunt. Quare hortetur, ut vivat securus, semper ac Jesu et Mariæ se committit patrocinio, qui proculdubio exaudiunt se invocantes. 2. Prohibeat, quominus libros, quibus scrupuli excitantur, legat et cum scrupulosis versetur; et illi, qui valde his vexatur, interdicat ne ad conciones terrore plenas adeat, nec conscientiam examinet in iis rebus ubi scrupules, sed immeritos, apprehendit. 3. Si consistit scrupulus in timore, pravis cogitationibus (v. g. contra fidem, puritatem, aut charitatem) assentiendi, confessarius sit promptus, atque intrepidus ad eos negligendos, et ad sincerè ei affirmandum hujusmodi cogitationes, potius poenas, quam consensus, et peccatum sibi esse. Et in hoc præcipuè confessarius præ oculis habeat illam regulam, quam DD. (1) tradunt, eum, qui timorata est conscientia, nisi plus quàm certus est de peccato mortali, immunem à peccato in eo judicandum esse; nam tale monstrum (prout ajebat *P. Alvarez*) impossibile est in animam ab eo abhorrentem ingredi, quin aperte dignoscatur. Hac de re juvat pariter imponere scrupulosis, ut de hujusmodi cogitationibus nihil penitus accusent, nisi certò sciant, et jurare possint, consensisse. Et hic adverti debet, quòd cum scrupulosis, non per regulas peculiares, sed generales procedendum erit: per particulares enim scrupulosi numquam erunt ad deliberandum idonei, dubitantes semper, nùm illa regula apta sit pro præsenli casu, qui semper ei videbitur differre à casu, quem à confessario audivit.

10. — Sit 4. pro illis, qui habent scrupulum circa præteritas confessiones, sive quia putant, non omnes circumstantias explanasse, sive ob delectum doloris. Confessarius, cum advertit cos aut confessionem generalem jam peregissee, aut per aliquod notabile tempus confessiones præteritas repetiisse, istis imponat, ne ex proposito ad eas animum adjiciant, nec amplius verbum faciant de peccatis præteritis, nisi cum jurare possunt, ea certè fuisse mortalia, et certò item de eis numquam fuisse confessos. Diim DI), docent (2), scrupulosos, quamvis per inadvertentiam aliquod grave omiserint peccatum, non teneri (saltem cum certi non sunt) cum tanto incommodo et periculo ad

integritatem confessionis , à qua etiam hoc minus incommodum excusare potest (1). In hoc confessarius sibi foris, ut sibi obediri faciat; et si pœnitens non obedit, eum objurget, privet Communionem , et quantum potest ejus retundet duritiem. Humaniter cum scrupulosis agendum est, sed cum in obedientiam delinquant, maximo cum rigore tractandi sunt : si enim hanc obedientiæ anchorâ illi destituuntur, pereunt utique , nam aut in phrenesim labuntur, aut in morum se dant depravationem.

11.— Quinio loco veniunt illi scrupulosi, qui peccare formidant in omni opere ; istis imponat, ut libéré agant, et ut scrupulos vincant , imo vincere tenentur semper ac non vident illam actionem evidenter esse peccatum. Ità cum *P. Seyneri* docent DD.(2).(P. *Scrupulosis Pœnit. instr. c. ult.*) Et nihil refert , quod cum actuali timore operentur (non deposito dubio, quod penè desperandum à scrupulosis); is enim limor non est verum conscientiae diclamen , quod alio nomine conscientia formata dicitur, uti benè distinguit Gerson (3); nec est verum dubium practicum, nec tollit judicium antea facium , quod virtualiter perseverat, licet ad illud propter timoris vehementiam tunc non advertatur , nempe se non peccare in eo , quod non cognoscunt evidenter esse malum ; siquidem tunc non contra conscientiam agunt, sed contra illum inanem timorem (4-). Imponat igitur confessarius hujusmodi pœnitentibus in virtute obedientiæ, ut parvipendant, et superent scrupulum; libere operando id, in quo scrupulus eis est impedimento ; item eis injungat, ut deinde amplius de illo non condicantur.

DE CONSCIENTIA DUBIA.

Dubium negativum, et positivum 12. speculativum > et practicum 13 et 14. Si le. r est dubia 15 et 10. 07 votum est duibium 17. Si Superior jubet fieri rem dubiam de peccato 18. hi dubio quid fieri debeat in jejunio > aut Communionem 19. De impedimento, et debito dubio 20.

12.— Conscientia dubia est , quæ indeliberata manens, pro utraque parte assensum suspendit. Hic tamen distinguendum est dubium negativum à positivo. *Negativum* est, quando ex neutra parte apparent rationes, quibus possit

(1) *Lib. 6. n. 476.* — (2) *L. 1. n. 17.* — (3) *Ibid.* — (4) *1. 1. n. 18 et 19.*

intellectus assentiri alteri parti , et hoc debet in rigore appellari dubium , quod definitur : *Suspensio assensus circa aliquod objectum*. *Positivum* vero est , quando pro utraque parte, aut saltem pro altera adest grave motivum assenliendi , licet cum formidine de opposito ; proindè dubium positivum idem est, ac opinio probabilis , de qua in sequenti puncto agemus.

13.— Distinguendum 1. dubium speculativum à practice ; *Speculalicum* est, quando dubitatur de rei veritate, ùt si bellum situstum necne : si pingere die festo sit opus servile : si valeat baptismus cum aqua distillata, etc. *Practician* verò est, quādo dubitatur de rei honestate , si v. g. licet in praxi depingere die festo : præliari in bello dubie justo. Haque semper distinguendum erit verum à licito. Etenim dubium speculativum respicit verum , practicum verò licitum. Hoc posito, dicimus cum dubio practico non licere operari , quia homo in operando debet esse , moraliter certus de rei honestate ; aliter , quia se periculo peccandi exponit, peccat, juxta illud Eccli. 3. 27. *Qui amat periculum, in illo peribit*. Et illa peccati noxâ , cujus dubium habet , reus erit ; quare , si dubitat esse furtum , furti peccat ; si dubitat esse mortale , mortale committit. Qui autem est certus in tali actione peccatum inesse, sed incertus est, si sit mortale, an veniale; alii cum de mortali damnant; sed probabilius dicunt *\avarr*. *Valent. Granado, et La-Croix*, tantum peccare venialiter ; medò ad graviter peccandi periculum, neque ad actionis expendendæ obligationem non advertat; et dummodo actio illa de se non sit certe peccatum mortale , et illius malitia saltem in confuso non apprehendatur (1).

II.—Contra verb cum dubio speculativo operari licet, cūni operans aliis ductus rationibus practice judicat esse licitam eam actionem : nam aliæ sunt rationes, ut judicetur derei veritate , v. g. quòd bellum sit justum , quod pingere in festo sit opus servile , aliæ sunt rationes , ut judicetur actio esse honesta , nimirim licitum esse præliari in bello dubie justo , pingere in festo , ex alio principio certo (ùt est illud: *Melior est conditio possidentis*, aut aliud simile) dubium deponens. Qua de re in dubiis videndum est , cujus sit possessio, præcepti, an libertatis. Et ut hoc dignoscatur , videndum pro quo stet præsumptio. Cū p̄xo indubitato habeatur stare præsumptionem pro ea parte , quæ alteri onus probandi factum transfert ; fa-

ctum enim non præsumitur , nisi probetur, ùt habetur £.2. *de probation.*, et ex *L. In bello de captivis*.

15.— Ex quo infertur primù , quòd si possidet libertas , debet probari cerlù adesse praeceptum obligans; aliàs praeceptum dubium non potest onus certum imponere , et ligare libertatem, quâ certo à Deo homo donatus est ut quod sibi placuerit laciât, præter ea quæ sibi manifesté prohibita, aut imposita sunt, ùt Eccli. 15. 14. et seqq. expressum habemus: *Deas ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata, et praecepta sua : Si volueris mandata servare , conservabunt te.* Contra vero , si lex certè condita , et promulgata est, et dubium oritur sitne abrogata, aut revocata , aut ubi observatur an sit dispensata , quia tunc lex manet in possessione.

16.— Et idem dicendum, si dubitatur de legis acceptione. Cùm enim illa justa sit, præsumi debet, acceptatam esse, inspecto illo alio principio : *Ordinariè præsumitur /actum, quod de jure faciendum erat.* Cui respondet illa alia moralis regula communiter à DD. recepta, quòd , cùm dubitatur sit necne positus actus , ille non præsumitur fuisse positus, nisi probetur, ùt suprâ dictum est ; cùm autem certe actus positus est , et dumtaxat dubitatur de ejus validitate (v. g. illius matrimonii, confessionis, voti , etc.) *semper standum pro valore actûs ; L. Quoties, //'. de rebus dubiis :* uti habetur c uòd leges dubiæ actûs validitati favent. Hujus generis est etiam illud axioma : *Nemo præsumitur malus , nisi probetur* (1).

17.— Infertur 2. quòd quidquid de lege dictum est, idem devolo erit dicendum , quod est quædam particularis lex, quam sibi homo imponit. Quapropter, si quis dubitat, et non est certus de voto emisso , non tenetur ad votum , ùt cum communi *Cabassutius, Suarez, Rebello, Prado, Sanchez, Castropal. A nuclei. Salmant.* et alii (2). Idemque dicitur, cùm dubitatur, an in volo emisso , aut in lege promulgata, comprehendatur necne aliqua res; tunc enim pro ea parte , de qua dubitatur, votum aut lex non possidet. Idque innuitur *ex Cap. Ex parte* 18. de *Censibus*; ubi cùm aliqui vovissent , et dubitarent an tenerentur ad majus , an verù ad minus , juxta factam promissionem ; fuit responsum, teneri tantùm ad minus. Contrù, si votum fuisset certum, et dubitatur de satisfactione , debet persolvi, cùm possessio tunc sit pro voto.

Nihilominus dicunt *Luqo, Roncaglia, Laym. Salmant. Carden. La-Croix*, et alii, quod, si quis probabiliter iudicat votum persolvisse (sive poenitentiam confessionis, aut officium divinum) non teneri ad aliud, quia Deus contentus est de probabili suat legis satisfactione (1). Nec obstare, ajunt, quod voti obligatio sit in possessione; nani respondent quod possessio obligationis, posita probabili voti satisfactione, devenit dubia, et ideo vovens in sua libertate remanet. Sed hæc ratio minime mihi probatur; casu enim quo dubitatur de emissionem voti, pro certo habeo obligationem non adesse illud implendi, quia tunc possidet libertas; sed casu quo votum est certè emissum, intelligere nequeo, quomodo per probabilem voti satisfactionem vovens solvatur à voti obligatione, quæ adhuc in sua possessione manet; sicut enim tunc certum est votum, ita pariter certa ejus impletio etiam esse debet. Eo solo casu opinio præfata admitti posset, quo probabilitas illa talis esset, quod moralem certitudinem satisfactionis voti præstare fundare valeret. Et idem dicendum de obligatione recitandi Horas canonicas, et adimplendi poenitentiam sacramentalem. Si autem quis votum emisisset, et deinde immemor voti operam promissam impleret, dicimus tunc non teneri iterum satisfacere, semper ac pro certo judicare potest, quod factus memor voti pro illo operam impletam applicasset, profit cum sententia communi dicetur *Tract. X. num. 120. in fin. vers.* Idem autem, etc.

•18.—Infertur 3. quod, cum superior jubet, subditus tenetur obedire, quoties res præcepta non est certè illicita; cum enim dubitatur tantum de rei inhonestate, possidet Superioris auctoritas quam habet præcipiendi, quæ non potest exspoliari in dubio. Ita communiter *S. Bonav. S. Anton. Cajet. Sylvius, Cabass. Tournely, Azov. Sanch. Palans, Sabnant.* Et probatur *ex cap. Quid culpatur, (list. 23. q. 1. ubi S. Augustinus dicit subditum rectè obedire principi militare præcipienti, si bellum non sit certè injustum.* Limitationem hanc habet hæc doctrina obediendi præceptis dubiè injustis, quoties periculum gravis damni spiritualis, aut temporalis secum conjungeret: aut si res præcepta esset etiam probabiliter illicita, et una simul esset valdè molesta, et difficilis, ita *Lessius, Solus, Tournely, Prado, Sanch. Holzmann, Busemb. Caslropal. Satinant.* et alii plures. (2).

(1) *Ibid.* — (2) *Lib. 1. n. 31. ei fusius l. i. n. 47. v. Limitant.*

19. —Infertur 4. quod dubitans, an jam compleverit annum, non tenetur ad jejunium; si dubitat vero an pervenerit ad annum GO. in cuius ætate probabiliter deobligatur à jejunio ecclesiastico, ut dicemus *Tract. XII. num. 25.*, tunc tenetur ad jejunium, quia possidet jejunandi praeceptum. Idem dicendum, si quis dubitat de ætate pro ordine sacro, aut pro beneficio requisiti!, quia tunc possidet praeceptum Ecclesiae (1). Pariter si erit leria V. et dubitatur an jam transierit media nox, notest, facta diligentius, vesci carnibus (2). Qui autem dubitat an deglutiverit aliquid post mediam noctem, possit necne communicare? alii negant, sed alii plures, ut *Laym. Sa, Busemb. La-Croix, Sporer*, etc. probabiliter affirmant, dicentes legem jejunii esse prohibivam potius, nempe, ne quis non jejunus communicet, ut colligitur ex canonibus relatis in opere (3). Propterea semper ac non sit factus casus, quo vigeat legis prohibitio, certae nimirum jejunii fractionis, homo est in possessione communicandi.

20. —Infertur 5. quod superveniente dubio de matrimonii impedimento boni fide contracti, post factam diligentiam, dubio perseverante, potest conjux tunc reddere, tunc petere debitum conjugale (4). Infertur G. quod certus de debito, at dubius de solutione tenetur solvere. Contra verò dubius de debito, si est possessor bonæ fidei, ad nihil tenetur, dum possessio (modo sit legitima) dat certum jus retinendi, quod possidet, adversus quod non potest prevalere, nisi jus certum proximi. Hinc S. August. (*Can. Si Virgo 34. q. 1.*) ait: *Possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum.* Ita *Castrop., Laym. Lugo, Boncag. Carden. Motin. Sanch. Cord. S/rondralus, Sporer*, et alii plures (5). Scilicet autem dicendum si possessio sit infirma, nempe dubia, aut dubii! fide incepta, quia tunc debet fieri restitutio pro rata dubii (6). Et non scilicet faciendum puto (quicquid dicant alii) casu, quo possessor, superveniente dubio, tempore debito neglexerit diligentiam facere, quia proximum defraudavit, saltem spe quam habebat, forte ut verus creditor inveniri possit, et pro hujus spei rata tenetur restituere.

(1) *Lib. I. n. 52.* — (2) *Ibid.* — (3) *N. 38.* — (4) *N. 35. et fusius l. 6 n. 905.*
 ri90k — (5) *£ 1, n. 51.* — (6) *iv. 56 e. l'æfalæ, et l. G. n. 611 et 702.*

CAPUT III.

DE CONSCIENTIA PROBABILI.

De conscientia probabili . In materia fidei 22. medietate 23. justilice. Sacramentorum 25. ad. 27. in damno alterius 28. Gradus probabilitatis 29. De opinione tenui probabili, eide opinione probabilissima 30. De probabili, et probabiliori 31. ad 79.

21.—Conscientia probabilis est illa, quæ propter aliquam probabilem opinionem dictat licitam esse aliquam actionem. Opinio probabilis est illa, quæ gravi aliquo innititur fundamento apto ad hominis prudentis assensum inclinandum. Sed in hoc primum omnium oportet scire, non licere operari cum opinione probabili cum periculo de facto damni proximi, cum proximus est in sui juris possessione; cum distinguendum sit cum P. Suarez alium esse casum cum agitur de simplici jure, nempe utrum vssimus licet aliquid agere; alium esse cum agitur de acto, et de rei veritate; si enim talis opinio vera non sit, proximus certe damnum patietur, adeoque tunc opinione probabili uti fas non erit. Ponamus exemplum: Si ego dubito utrum ille sit homo, an fera, non licebit eum ferire, nisi certus factus sum esse feram; licet probabilius, nedum probabiliter existimem feram esse: nam si reverum est homo, eum vulnerando ex mea opinione, licet probabiliori, illius damnum non vito.

22.—Hinc infertur 1. quod in materia fidei et salutis æternæ non solum est illicitum sequi opinionem minus probabilem, ut dicebat proposit. 4. damnata ab Innocent. XL; sed probabilior etiam, atque probabilissimam; et teneri ad amplectendam tutam, et consequenter religionem, quæ tutos homines efficit, prout est catholica; nam ceteræ religiones, cum falsæ sunt, quamvis istarum aliqua forsitan videretur probabilior alicui, ille tamen destitutis Sacramentis, et aliis mediis necessariis ad consequendam salutem æternam, non aufugeret utique suæ beatitudinis jacturam.

23.—Infertur 2. quod medicus tenetur adhibere remedia tutiora pro infirmi salute, neque illi fas est uti aliquâ medicinâ, quam nescit, utrum ei profutura, an nocitura sit, ut periculum de illa faciat. Dubitant tantummodum DD. si infirmi salus jam sit desperata > an medico liceat ei dubium pharmacum præbere, ex quo potest infirmus convalescere, vel mors ejus accelerari. Alii id negant, sed plures alii, inter quos Sanchez, Valent. Laym.

Bonae. Busemb, Filliuc. etc. id non improbabiler affir-
mant, dñm etiam ipsa natura videtur dictare, vita» modico
periculo se exponere spe perfectæ valetudinis, prudentis
esse viri (1).

21.—Infertur 3. quod iudex debet judicare secundum
probabiliorē sententiā, cū lege divinā, et humana
enealur unicuique jus suum tribuere pro causæ meritis.
Quare jure merito proscripta fuit ab Innoc. XI. hæc 2.
propositio : *Probabiliter existimo, iudices posse judicare
juxta opiniones etiam minus probabiles.* In quo nihilominus
validiori innixi fundamento notant, *Cardenas, Filguerra,
La-Croix*, et alii, reum qui in legitima est rei controversiæ
possessione, non posse à iudice exspoliari, nisi actor eas
afferat rationes, quæ nedum sint probabiliores, verū in
etiam convincentes : dūm, ut dictum est n. 20. legitima
rei possessio jus certum confert cuicumque possidenti
(donec non constet de alterius jure) rem retinendi. Idque
nullis argumentis, atque DI), auctoritatibus, ac etiam
perspicuis textibus probat. *Carden.* (2).

25. —Infertur 4. quòd in Sacramentorum collatione non
potest minister uti opinione probabili, aut probabiliori
de Sacramenti valore, sed tutiores sequendæ sunt, aut
moraliter certæ. Propterea fuit proscripta hæc 1. pro-
positio ab Innoc. XL *Non est illicitum in Sacramentis con-
ferendis uti opinione probabili de valore Sacramenti, re-
licta tutiore, nisi id vetat lex, conventio, aut periculum gra-
vis damni incurrendi. Hinc sententia probabilì tantum uten-
dum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis,
et episcopalis.* Sit tamen notandum, quòd in duobus dum-
taxat casibus licet uti opinione probabili, etiam circa Sa-
cramentorum valorem, videlicet :

26. —Primus casus est, cū versatur in extrema ne-
cessitate ; tunc enim licitum est uti quacumque opinione
probabili, etiam tenui, ut dicunt multi DD. (3). Semper
tamen tunc adhibenda est conditio, *si valet* : quia con-
ditio in illarum rerum angustiis removet injuriam à Sa-
cramentis, si forte invalide conficiatur, et necessitas contra
justam præbet causam Sacramentum conditionatum mini-
strandì.

27. —Secundus est casus, cū præsumitur Ecclesia
aliunde supplere, ut Sacramentum validum reddatur;
prout accidit, cū contrahitur matrimonium probabiliter

(1) *Lib. 1. n. 46.* — (2) *L. 4. n. 210. ?.* Quær. 11. — (3) *Lib. 6. n. 103. ad III.
et 482. in fin.*

validum , quia Lune præsumitur Ecclesiam impedimentum, si unquam ibrel, abstulisse, ut redderet matrimonium cerlè validum ; juxta communem DD. cum *Suar. Less. Coninch, Cardenas, Sparer*, et aliis cum *Lugo* , <jui testatur hanc esse lotius Eccleske praxim (1). Idem sit in Sacramento pœnitentiæ, cùm agitur de confessarii jurisdictione, etenim cùm adest opinio verè probabilis de jurisdictione , Ecclesia etiam supplet eam conferendo, si forte confessarius eâ caret , el hoc ex universali confessariorum consuetudine absolvendi cum probabili jurisdictione , et communiter testantur *Suarez, Lugo, Card. Sanch. Bonae. Less. Coninch. Maldero, Castrop. Salmant. La-Croix*, etc. Hanc tamen sententiam non admitto, nisi adsit gravis necessitas, aut saltem magna utilitas ùt benè limitant *Wigandt, llozmann. Marchant, Sporer, Elbel*, etc. cum ipso *Suarez*, alias non debet præsumi Ecclesia sacerdotum libertati favere velle.

28.—Itaque, ut dictum est n. 21. non licet uti opinione probabili cum alterius damno. Hoc tamen (ùt suprà annuimus) valet, cùm proximus certè possidet suum jus; si secùs esset, opinio poterit esse practice probabilis *de jure*, sive probabilis proxima, ùt dicunt DD. v. g. opinio asserens, quòd quoties aliquis alicubi est jam infamia notatus , nulla ei gravis injuria infertur , si quis ejus crimen licèt occultum alibi promulgaret. Vide alia hujus generis exempla in opere (2). Ratio, quia in omnibus istis casibus proximus consideratur non habere jus certum , aut saltem certam possessionem illius.

29.—Quod hic dictum est locum habet cùm agitur de puro facto ; secùs autem erit cùm agitur de mero jure , et de sokl rei honestate, tunc non enim licet operari cum opinione probabili. Sed hic videndum , quænam, et qualis esse oporteat opinio, ut censeatur probabilis, et licitè eà uti possimus. Igitur distinguendæ sunt opinio tenuiter probabilis , probabilis, probabilior , probabilissima et moraliter certa. Opinio *tenuiter probabilis* est quæ innititur fundamento, quod non valet ad se viri prudentis assensum pertrahere. *Probabilis* est, quæ innititur fundamento gravi , tam intrinseco rationis quàm extrinseco , nempe auctoritatis DD. , ita ut capax sil flectere assensum viri prudentis , licèt cum formidine de opposito. *Probabilior* est quæ innititur fundamento graviori , sed etiam cum prudenti formidine de opposito , dùm opinio contraria

(1) L. 1. n. 50. et l. G. n. 901 — (2) L. 1. ». 53. ei seq.

potest aliquando esse vera , quamvis minus verisimilis appareat. *Probabilissima* innititur fundamento adeù gravi , sive gravissimo , ut opinio opposita non appareat graviter probabilis ; sed quoniam probabilissima non excedit fines Probabilitatis, licèt principem locum teneat inter probabiles, ideò non excludit omnem prudentem formidinem, quòd veritas etiam pro opposita possit stare. Opinio denique, vel, ut meliùs dicam, *sententia moraliter certita* excludit omnem prudentem formidinem , ut opposita censeatur omninò improbabilis.

30.—His positis dicemus 1. cum opinione tenuiter probabili non licere operari , ùt compertum est ex prop. 3. ex proscriptis ab Innocentio XI. , quæ sic dicebat : *Generatim dùm probabilitate sive intrinseca sive extrinseca quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Et ratio est, quia tenuis probabilitas non potest dici vera probabilitas , sicuti tenuis fortitudo, et tenuis peritia, non possunt dici vera fortitudo, et vera peritia, sed potiùs dicendæ sunt debilitas, et imperitia. Dicimus 2. pro indubitato licere operari cum opinione probabilissima, ùt habetur ex propos. 3. ex proscriptis ab Alexandro VIII. quæ dicebat : *Non licet sequi vel inter probabiles probabilissimam.*

31.—Utrùm autem liceat cum opinione probabili operari , tres adsunt sententiæ ; prima quarum est, ut possit quis licitè sequi opinionem etiam minus probabilem pro libertate , licèt opinio pro lege sit certè probabilior. Hanc sententiam elapsi sæculi auctores quasi communiter tenuere; sed nos dicimus eam esse laxam, et licitè amplecti non posse. Ratio est, quia quando opinio pro lege est certè probabilior, tunc lex non est amplius dubio stricto dubia , uti accidit (quemadmodum postea explicamus) cùm opiniones tam pro lege , quàm pro libertate sunt æquè probabiles ; sed est moraliter certa, quum habeat pro se fundamentum certum quòd vera sit ; ubi è contrario opinio minus probabilis, quæ favet libertati , tale habet fundamentum ut vera non sit , ut remaneat tenuiter , sive saltem dubiè probabilis præ opinione tutiore ; ideòque non est prudentia , sed imprudentia eam velle sequi. Quum enim intellectui certè appareat, quod veritas stet magis pro lege quàm pro libertate , tunc voluntas nequit prudenter et sine culpa partem minus tutam sequi ; tunc enim non operaretur ex proprio iudicio seu propria credulitate , sed quodam ex conatu quem sua voluntate faciet intellectui, removendo illum ab ea parte, quæ ei verior

videtur, eunique deflectendo ad illam partem, quæ non solùm videtur ci non vera, sed ne demonstrat quidem certum habere fundamentum quod possit esse vera. Est et alia ratio, quòd nos observare debemus præceptum illud, quod sufficienter fuisse nobis propositum possimus judicare, et prudenter credendum est sufficienter fuisse propositum, quum præ legis existentia argumenta adsint graviora : ad rem facit quod dicit Apostolus : *Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est. Rom. 14, 23*, ex quo deducitur, quòd nos, ut rectè operemur, debemus esse de actionis honestate moraliter certi. Hinc falsum illud probabilistarum principium, *Qui probabiliter agit, prudenter agit*, penitus reprobamus : ut enim bene operemur, sola non sufficit probabilitas, sed certitudo moralis requiritur, quòd actio nostra honesta sit.

32.—Secunda sententia, quam hodie nunc quidam moderni tenent scriptores, vult ut tunc aliquam quamdam Opinionem, quæ libertati favet, sequi possimus, quum ipsa sit mora iter certa. Sententiam hanc existimamus nimis rigidam, et quæ illaqueat conscientias, tale illis onus imponendo, ut nullas alias opiniones sequi possint, nisi quæ moraliter certæ sint, et in hoc opusculo demonstrabimus usum opinionum æquè probabilium procul dubio licere. Lectorem meum rogo, ne propositionem hanc meam contemnat priusquam legat totum id, quod pro hac sententia alleram in medium. Contemnere quod quilibet auctor dicit, quin quod dicit intelligatur, non est neque charitas neque prudentia. Legatur ; et postea contemnatur.

33.—Tertia igitur, quæ nostra est sententia, dicit, quòd quum opinio, quæ libertati favet, est æquè probabilis, atque opinio illa quæ legi favet, sine dubio, et licitè sequi potest, excipe in materia fidei, in qua tutiorem sequi debemus, uti habetur ex propositione 4. proscripta ab Innocentio XL, uti quoque in materia valoris Sacramentorum, uti habetur ex propositione 1. ab eodem Innocentio proscripta. Idem locum habet in materia medicinae, in qua medicus tutiora remedia adhibere tenetur (proùt communiter docent Doctores). Ita pariter non possumus uti opinione probabili cum periculo spirituali aut temporali damni proximi, semper ac (intelligitur) proximus est in certa sui juris possessione. Ratio quia inter duas opiniones æquè probabiles non tenemur sequi tutam, (piia lex dubia nequit certam inducere obligationem, quippe quia lex dubia non est sufficienter promulgata, ita ut

possit ad suam observantiam nos obligare, quemadmodum demonstrabimus sexcentis auctoritatibus 1). Thomæ omniumque Theologorum. Auctores illi qui tenent non licere sequi ne opinionem quidem probabilissimam vocantur tutioristæ *rigidi*; auctores autem probabilioristæ moderni qui existimant licitum usum probabilissimæ favore libertatis, et non requirunt quod opinio pro libertate omninô certa esse debeat, uti volunt rigidi tutioristæ, ita ut opinio contraria pro lege sit penitus improbabilis, vocantur quoque tutioristæ, sed tutioristæ mites; dicunt enim quod, ut quis licite opinione minus tutâ uti possit, moraliter certa esse debeat, sed large, ita ut contraria magis tuta probabilis non sit. Ego tamen §. II. num. 66. evidenter demonstrabo sententiam hanc, quæ probabilissimam tantum pro libertate permittit, dilliculter à prædictis auctoribus in praxi adhiberi posse, quin in rigorismum labantur. Ardua isthæc videtur assertio, et forsitan aliquis credit, ne ad extremum usque vellem rem protrahere, ut vanam eorum sententiam reddam; lectorem tamen meum rogo, ut totum hoc opusculum legat, quia agnoscet quod loquendo secundum horum mitium tutioristarum effata, negari haud poterit quod dicam.

34.—P. Eusebius Amort, vir undequaquàm perspectus pro variis et doctis operibus quæ his temporibus in lucem edidit, in sua theologia morali et scholastica typis commissa anno 1733. Bononiæ, postquam eam emendare fecerat auctor Romæ à Benedicto XIV., quemadmodum eum rogaverat, uti in ejus præfatione legitur, scribit, quod si opinio quæ legi favet, notabiliter probabilior non apparet (advertendum, quôd, cùm opinio est non dubie, sed certè probabilior, tunc quoque est notabiliter probabilior), moraliter certum est, quôd hujusmodi lex non obligat, dicens, quôd Deus juxta suam divinam providentiam, quando vult, ut aliqua sua lex obliget, tenetur eam notabiliter reddere probabiliorem: *Quandocumque existentia legis non redditur credibilior non ipsâ, moraliter certum est non dari legem; quia ex natura providentia' dirinæ Deus, sicut tenetur suam religionem reddere evidenter credibiliorem non ipsa, ita etiam tenetur suam legem reddere notabiliter credibiliorem non ipsa, Theolog. tom. 1. disp. 2. §. 4. qu. 10.* Illud, *non ipsâ*, intelligitur, quôd Deus, ut nos obliget ad legis observantiam debet facere nobis cognoscere legem illam probabiliorem non ex eâ ipsâ, sed ex aliis argumentis. Undè idem auctor ibid. loc. cit. et liisiùs in qu. disp, quæst. 5. scribit, quôd quando adsunt

duæ opiniones æqnè probabiles , *si in hoc casu non dator lex directe prohibens, quia in hoc casu non datur sufficiens promulgatio legis, quæ est character inseparabilis, et essentialis legis; siquidem sola, legis promulgatio est illa , qua. lex fit credibilior non ipsà.* Promulgatio itaque illa est, quæ reddit legem credibiliorem. Et subdit in hunc modum sensisse pares , qui in dubio stricto, an adsit vel ne lex, hominem ad sequendam opinionem magis tutam non obligavere.

35.—Et revera S. Gregorius Nazianzenus (orat. 39.) loquendo de quodam Novatiano dicit: *Anne juvenibus quidem viduis propter celatis lubricum ineundi matrimonii potestatem facis ? At Paulus hoc facere minime dubitavit cujus te scilicet magistrum profiteris. At hæc minime post baptismum , inquis. Quo argumento id confirmas ? aut rem ita se habere proba, aut si id nequis , ne condemnes. Quod si res dubia est (nota), vincat humanitas tua.* Scribit ampliùs S. Leo (ep. 90. ad Rustic. Xarbon. in præfat. 12. c. Sicut quædam, fin. dist. 14.) : *Sicut quædam sunt, quæ nulla possunt ratione convelli, ita multa sunt, quæ aut pro consideratione temporum, aut pro consideratione ætatum oporteat temperari : illa consideratione semper servata , ut in iis, quæ vel dubia fuerint , aut obscura., id noverimus sequendum , quod nec præceptis euangelicis contrarium, nec decretis SS. Patrum inveniatur adversum.* Dicit sequendum , quia Superiores debent rigorem temperare, et non obligare subditos ad rigidiores opiniones sequendas , (piando opiniones benignæ non sunt contrariae præceptis Evangelii, aut decretis SS. Patrum. Ad rem quoque facit quod dicit D. Augustinus : *Quod enim neque contra Fidem , neque contra bonos mores esse convincitur, indifferenter esse habendum. Dicit convincitur ,* quapropter non est prohibenda quæcum-
(|uc actio , nisi certi simus , quod illa sit contra Fidem aut contra bonos mores. Aon aliter scripsit 1). Bernardus : *Sanè ibi unusquisque in suo sensu securus abundat, ubi aut cerlæ rationi , aut non contemnenda' auctoritati quod sentitur, non obviat. Epist. ad Hugon. de S. Victor, cap. 5. n. 18. vol. 1. (Jper. ex edit. Maurin. Paris, coi. 634.*

36.—Joannes Gerson scripsit, *necesse est dari manifestationem ordinationis, et voluntatis Dei; nam per solam ordinationem, aut per solam suam voluntatem non potest Deus absolute creature imponere obligationem. De Vit. spir. Icci. 2. col. 176.* Idem scripsit Joseph Rocafull præpositus Valentia' : *Casu quo. factà diligentia, non constat,*

an lex sit imposita, sed res dubia manet, non obligat, sive sit lex, vel præceptum naturale. Lib. 1. de leg. in comm. c. i. n. 65. Idem scripsit Melchior Camis contra Scholasticum obligantem peccatores ad contritionis actum singulis diebus festis : Jus humanum nullum est, aut evangelicum, quo hoc præceptum asseratur ; proferant et tacebimus. De-leri. de pamit. p. 4. post résolut, quæst. conci. 3 et postea in fine vers, ad ultimum subjungit. : Quoniam ignoro, undè ad hanc opinionem dociores illi venerint, libéré possum, quod non salis explore præceptum est, negare. Canus itaque sentiebat nos non teneri ad illa, quæ non satis exploratè præcepta sunt. Hinc scripsit Dominicus Sotus: Quando sunt opiniones probabiles inter graves doctores, utramque sequaris, in Iulo habes conscientiam. De just, et jure lib. 6. quæst. 1. ari. 6. circa fin. Ampliùs D. Antoninus aperte scribit quòd inter duas æquè probabiles opiniones, licite possumus sequi benigniorem : Secundum Cancellarium. non plus nocet homini errare in articulo Fidei, qui non est declaratus ab Ecclesia, quod sit articulus de necessitate credendus ; quam nocere posset actus moralis contra aliquid agibile perpetratus, qui actus, non dicitur certus ex Scriptura, aut determinatione Ecclesie, quòd sit illicitus. Sed constat quod in materia Fidei licitum est ante determinationem ecclesiæ, tenere unam vel alteram pariem sine periculo peccati, etc. Ergò à simili licet unam opinionem in moralibus tenere juxta limitata superius, ubi saltem magis sapiens non sentit contrarium, (idem sentit Du-Hamel auctor modernus) Theol. spec. et pract. tom. IV. tr. de act. human, lib. 11. dissert. / I. cap. 3. n. IV. in fine vers. Hoc argument. scribens : Hoc argumentum (scilicet de usu opinionis probabilis) magnà prudentia temperatum nuper tractavit P. Gisoerlus, primi) enim postulat, ut opinio ex utraque parte veram habeat probabilitatem non fucatam: secundo ne altera pene certa, aut multi) sit probabilior cum mitiore comparatu ; tunc enim mentem multo probabiliori rationi cedere necesse est. Et idem dicunt innumerabiles alii docti auctores, proùt Episcopus Abelly, Episc. Tapia, Episc. Alvarez, Episc. Ledesma, Episc. Angles, Episc. Zerola, Episc. Maldero, Episc. Tudesco. Archiepiscopus Panormi, Episc. Medina, et antistes Barbosa. Ampliss. Cardinalis Sfrondrati, Card. Toledo, Card. de Lugo. Præterea Christianus Lupus, et plures doctores citati in meo opere de usu moderato opinionis probabilis tùm locis, uti potest videri in dicto opere pag. 263.

37.— Præfata igitur nostræ sententiæ ratio non esi quæ-

dam simplex ratio , sed certum quoddam principium , quod receperunt , et docuerunt theologi omnes , et præcipuè J. Thomas (utividebimus), scilicet quod lex dubia vim obligandi non habet , quia non sufficienter promulgata. Tunc enim promulgatum erit tantummodo dubium sive quæstio, non vero lex; quæ, ut sit sufficienter promulgata, opus est, ut sit proposita et manifestata ut certa , quemadmodum superius diximus , et quemadmodum dicit S. Thomas cum omnibus theologis, prout videbimus.

38.— Evidentes tandem afferamus probationes , quas à 1). Thomæ doctrina depromamus. Docet D. Thomas, quod *lex quædam regula est, et mensura actui/in, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur. Dicitur enim lex à ligando, quia obligat ad agendum.* 1. 2. qu. 90. art. 1. Docet indè S. doctor regulam hanc sive legis mensuram, ut eam observare teneamur , debere nobis promulgatione manifestari : idedque eadem ipsa qu. 90. art. 4. proponit dubium : *Utrum promulgatio sit de ratione legis?* et respondet : *Lex imponitur aliis per modum regula' et mensural: regula autem et mensura imponitur per hoc , quod applicatur his , quæ regulantur et mensurantur. Inde ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis , oportet quod applicetur hominibus , qui secundum eam regulari debent. Talis autem applicatio fit per hoc quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione, l'ndè promulgatio ipsa necessaria est ad hoc, quod lex habeat suam virtutem.* Lex itaque , antequam promulgatione manifestetur , vim obligandi non habet. Hinc à 1). Thoma definitur : *Quædam rationis ordinatio ad bonum commune promulgata.* 1. 2. qu. 90. art. 4. Ergo promulgatio est adeo legi essentialis , ut virtutem obligandi habeat , ut ipsa deficiente , lex non erit obligans , quemadmodum scribit doctus P. Petrus Collet continuator Tournely , et rationem affert : *Lex enim, ut obliget, debet dari id regula, ac proinde innotescere : atqui lex non innotescit nisi per promulgationem, cum per eam solam eo intimetur modo, qui obediendi necessitatem inducit, etc.* Et consequenter dicit, legem in legislatoris mente existentem virtutem obligandi habere tantum *in actu primo* , scilicet pro tempore quo fuerit promulgata, sed, ut actu obliget, opus est ut applicetur et manifestetur subditis (*debet innotescere*) ut ipsi possint se illà regulare.

39.— Promulgatio isthæc necessaria est tam in humanis, quàm in naturalibus et divinis legibus, quemadmodum docet idem sanctus doctor , qui eodem art. ad 1. sibi

objicit : *Sed lex naturalis non indiget promulgatione : ergo non est de ratione legis quod promulgetur : et respondet : Dicendum quod promulgatio legis naturalis est ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.* Dicit naturalis legis promulgationem non fieri humano modo, signis externis v. g. per edicta, aut per præconis vocem : sed naturali lumine , quod Deus hominum mentibus inserit. Quod clarius explicat Sylvius scribens , quod *actualiter tunc (lex naturalis) unicuique promulgatur, quando cognitionem à Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem sit amplectendum , quid fugiendum , in 1. 2. q. U. art. i. in fin.* Idem scribit Cardinalis Gotti (*Theolog. torn. 2. tract, de leg. q. 1. dub. 3. §. 3. n. 18.*) et n. 21. ibidem scribit ; *ad hoc ut lex in actu secundo obliget, requiritur quidem indispensabiliter, ut subditis promulgatione proponatur.* Immediate subdens, quèd *sicut mensura in actu secundo non mensurat nisi mensurabili applicetur : quemadmodum mensura nequii actu mensurare , nisi rei quæ mensuranda est applicetur , ita lex non potest esse mensura , et regula hominis, nisi ei promulgatione proponatur.* Idem scribit Dominicus Solus : *Nulla lex ullum habet vigorem legis ante promulgationem, sed tùm instituuntur , cum promulgantur : et asserit : itaque nullam exceptionem conclusio hæc permittit.* Quod confirmat P. Gonet in *Clyp. theol. torn. 3. disp. 1. art. 3. n. 57.* ubi probare volens dari posse ignorantiam invincibilem præceptorum naturalium , quæ à primis principiis mediate deducuntur, hoc facit argumentum. *Lex enim vim obligandi non habet, nisi applicetur hominibus per promulgationem, sed lex naturalis promulgatur omnibus hominibus quantum ad omnia præcepta , quæ sunt remotissima à primis principiis' ergo non obligat omnes quantum ad illa præcepta. Subindèque potest dari de illis ignorantia invincibilis, et excusans à peccato.*

iO. — Esto igitur, quèd quando dnx æquè probabiles adsunt opiniones , lex est dubia , eluti dubia nequit obligare , quia tunc lex sullicienter promulgata non est , sed promulgatum tantum sullicienter est dubium , sive quæstio, an vel ne lex adsit, ecce principium certum non directum, sed re/Zcæmn, in quo sententiæ nostræ fautores collocant certitudinem moralem , præ qua licèt opinionem æquè probabilem sequi possumus.

fI.—Quod autem certà securitate agitur, quum judicium certo licèt reflexo principio adhaereat , constat ex Canonibus . el ex communi theologorum consensu, *In cap.*

Dominus 2. de secund, nupt. dicitur, quôd si secundus vir dubitet de morte primi viri suæ uxoris, conjugale debitum petere non potest, sed requisitus tenetur illum reddere uxori bonâ tide petenti : Debitum non deneget postulanti; quod à se tamen noverit nullatenus exigendum, verba sunt textus. Quâ tamen ratione potest vir conjugalem actum adhibere de primi viri morte dubitans, et consequenter an illa sil vel ne sua uxor? Potest, respondetur, ob principium certum reflexum, quia quum et uxor sit in bonâ lide de secundi matrimonii valore, ipsa possidet, et jus certum petendi debitum habet, cujus juris privari non potest præ viri dubio. Probatur praeterea ex Can. 4. Quid culpatur cans. 23. qu. 1. ubi D. Augustinus ita docet: Vir justus, si forte sub repe homine etiam sacrilego militet, recte potest illo jubente bellare, si vice (alias civicæ) pacis ordinem servans, quod sibi jubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non esi; ita ut fortassé reum faciat regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi. In dubio igitur an bellum justum sit, licite subditus principe jubente bellare potest, et quomodo? judicio innixio principio cerlo reflexo, quôd in dubio princeps jus, ut sibi pareatur, habet: ideoque subditus, quotiescumque certus non est quod bellum sit injustum, obedire debet: vel utrum sit (contra Dei præceptum) certum non est, verba sunt textus.

4-2.—Be hoc non dubitant ne ipsi quidem nostri adversarii. P. Joannes Laurentius Berti asserit non licere sequi opinionem æquè probabilem minùs tutam. Videamus tamen quomodo id probet. Probat duo principia probabilistarum, quæ, et ego pro falsis habui, contutando. Dicunt probabilistæ quidem quôd ob duo principia potest (piis licite probabilem opinionem minus tutam sequi, et quod ob illa judicium speculativum dubium redditur in praxi cerium. Primum eorum principium hoc est: Qui probabiliter agit, prudenter agit. Hoc tamen principium, dicit P. Berti, et nos quoque dicimus, non potest probabilis opinionis usum licitum reddere, quia quum opinio contraria tutior sit æquè probabilis, tunc nos in dubio remanemus, et moralem honestatis certitudinem necessariam ad benè operandum non habemus: unde operans tunc haud operatur prudenter, sed imprudentissime, quum principio nihil certo utatur. Secundum principium est, quôd quum opiniones sunt amba' probabiles, tunc liomo potest judicium cohibere ab opinione rigidior, et

uti opinione benigniore, illius probabilitati inhærens. Hoc tamen, quemadmodum sapienter dicit Berti, ne nos quidem certos moraliter reddere potest de actionis honestate; talis enim voluntaria cohibitio iudicii cum ignorantia invincibili imò affectata convincitur, quia homo practicè dubium non deponeret, sed affectate in eodemmet dubio de actionis honestate remaneret. Rectè igitur concludit Berti, quòd quotiescumque nullum aliud de probabilitate opinionis miniis tutæ suppetit fundamentum, illa uti non possumus; et ego dico, horum duorum principiorum falsitas à probabilistis adoplaloium, plures modernos scriptores induxit ut sententiam nostram reprobarent, et plurimos acquirerent sequaces, penitus non animadvertendo, quòd nos præfafa falsa principia refellimus, atque indubitato principio, quòd lex dubia obligare non potest, utimur. Secùs esset, uti subjungit Berti, quum præter opinionis probabilitatem aliquod certum adesset reflexum principium, quod in praxi nos de actionis honestate certos redderet; quia tunc iudicium nostrum præ principii reflexi certitudine, cui inniteretur, redderetur certum. Adducit exemplum religiosi, qui in dubio an vel ne possit jejunium frangere ut studio vacet, licitè potest illud frangere præcepto Superioris, quo certus redditur posse vesci cibis sine peccato. Adducit et exemplum possessoris, qui in dubio an juste fundum aliquem possideat, licitè potest in illius possessione perseverare, quando vir doctus ei præstabit, quòd aliquam rationem illum possidendi habet; possessor enim (juxta D. Augustini auctoritatem, quam idem Berti refert) non tenetur exspoliare se re legitime possessa, nisi illam suam non esse certò sciat, hoc enim jus dat legitima possessio. HincP. Berti generaliter concludit his verbis: *Proculdubio potest hoc pacto ex reflexione mentis antea perplexæ fieri iudicium praeiicium moratiter certum*. Non dubitat itaque Berti quòd in praxi recte efformari potest ultimum dictanien moraliter certum in opinionibus dubiis non solùm præ principiis directis, sed etiam præ indirectis et reflexis. Quod certam reddit sententiam nostram, quæ principio evidenter certo innititur, uti probavimus, et uti magis magisque demonstrabimus, legem nempe dubiam, quia non sufficienter promulgata, obligationem certam inducere non posse.

43.— Idem effatum quod tenuit Berti, sequuntur domini Ballerini in libro inscripto *Moral, action, regulce, etc. seu > Qiæslio de opinion, prob.* qui quamvis moderati sint

rigid® sententiæ sectatores, laudatam tamen doctrinam confirmant dicentes : *Quod in praxi ex directis principiis minirnè certis incertum est, ex certo reflexo principio fit omnino certum* ; et probant peculiariter exemplo quod nos adduximus n. 41. in cap. Dominus, uxoris bonâ fide debitum petentis : et sequentia verba subnectunt : *In his omnibus exemplis observandum est, reflexa principia particularem epuestionem non solve, sed incertam relinquere, sola praxis certa est, eb quod principia reflexa praxis in eo dubio dirigendas , certam regulam figant.* Et idem scribit P. Gonct pro certo ; *Manual, tom. 3. tract. 3. c. 16. circa fin.*

44. Videamus tandem quid aliud docet D. Thomas qui nostræ sententiæ fidem accrescit. Ipse in *opuscul.de veritate, q. 17. art. 3.* docet, quôd *nullus ligatur per præcentum, nisi mediante scientia illius præcepti.* Scitur quôd scientia importat certam alicujus rei cognitionem. Et ut intelligatur quôd D. Thomas nomine scientiæ certam intelligit cognitionem, animadvertere oportet quaesitum quod eodem in loco proponit : *Utriim conscientia liget ?* et hoc modo ratiocinatur : *Ita se habet imperium gubernantis ad ligandum in rebus voluntariis illo modo ligationis, qui voluntati accidere potest, sicut se habet actio corporalis ad ligandum res corporales. Actio autem corporalis agentis nunquam inducit necessitatem in rem aliam, nisi per contactum coactionis ipsius ad rem in qua agit. Unde nec ex imperio alicujus domini ligatur aliquis, nisi imperium attingat ipsum, cui imperatur. Attingit autem ipsum per scientiam. Unde nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientia illius præcepti : sicut antea in corporalibus agens corporale non agit nisi per contactum ; ita in spiritualibus, nisi per scientiam.* Similitudo hæc D. Thomæ non potest esse neque clarior, neque convincentior, ut principium nostrum, quod lex incerta certam nequit inducere obligationem , comprobetur. Dicit Sanctus, quôd scientia præcepti est adinstar cujusdam funis , quæ voluntatem ligat ; et quemadmodum ut res materialis ligetur, oportet ut actu ei applicetur funis, quæ eam liget, et cogat, ita ut voluntas hominis ligetur ut illam faciat actionem , aut ab ea actione abstineat, oportet, ut præcepti scientiam habeat , alias homo liber remanet. Itaque quando homo remanet in dubio utrum adsit vel ne præceptum , uti evenit, quum adsunt duæ opiniones æquè probabiles,, tunc utique non habet scientiam præcepti; ideôque illam, quam mavult , opinionem sequi potest.

45. — Idem alibi declarat 1). Thomas, scilicet 1. 2. q. 19.

art. 10, ubi quærit: *Utrùm necessarium sit voluntatem humanam conformari voluntati divinæ involito, ad hoc ut sit bona?* Inde eodem articulo 10. ad 1. sibi objicit: *Videtur quod voluntas hominis non debeat semper conformari divinæ voluntati in volito; non enim possumus velle quod ignoramus... Sed quid Deus velit ignoramus in pluvios: ergò non potest humana voluntas divinæ voluntati conformari in volito.* Et respondet: *Ad primum dicendum, quod volitum divinum secundum rationem communem, quale sit, scire possimus; scimus enim quod Deus quidquid vult, vult ob rationem boni. Et ideo quicumque vult aliquid sub quacumque ratione boni, habet voluntatem conformem voluntati divinæ quantum ad rationem voliti.* Itaque homo quotiescumque vult aliquid sub aliqua ratione boni conformat se divinæ voluntati. Subdit postea D. Thomas id quod pro nobis maxime facit: *Sed in particulari nescimus quid Deus velit; et in quantum ad hoc non tenemur conformare voluntatem divinæ voluntati.* Ergò non tenemur conformare nos voluntati divinæ in particulari, et peculiariter quoad præcepta, quotiescumque isthæc divina voluntas nobis non innotescit, quemadmodum distinctiùs declaratur à P. Gonet in hæc verba: *Homo non tenetur conformari voluntati divinæ in volito materiali, nisi quando voluntas divina nobis præcepto, vel prohibitione manifestatur.* Gonet in *Clyp. I. 3. tr. 3. D. 6. art. 2. n. 37. in/in.* In dubio itaque alicujus præcepti, quo Deus nobis præcipiat, aut prohibeat aliquam actionem in particulari, non tenemur divinæ voluntati conformari, nisi postquam voluntas divina nobis sit manifestata, aliùs, ut dicit Gerson, quando Deus nobis suam non manifestat voluntatem, non potest nos obligare, *Necesse est dari manifestationem ordinationis, ac voluntatis Dei, nam per solam suam voluntatem nondum potest Deus absolute creaturæ imponere obligationem.* Gerson *devil, spir. animæ, tom. III. led. 2.*

46.— Idem docet 1). Thomas 2. 2. q. 104. art. 4. ubi quærit: *Utrùm in omnibus Deo sit obediendum?* Respondet allirinativè, sed ad 3. sibi objicit: *Quicumque obedit Deo, uniformat voluntatem suam voluntati divinæ etiam in volito; sed non quantum ad omnia tenemur conformare voluntatem nostram voluntati divinæ ut supra habitum est* (1. 2. q. 19. art. 10. qui locus ille est quem adduximus superius), ergo non in omnibus tenetur homo Deo obedire. Et respondet: *Ad tertium (qu. 104. supra cit.) dicendum, quod etsi non semper teneatur homo velle quod Deus vult; semper tamen tenetur velle quod Deus vult eum velle, et hoc homini*

præcipuè innotescit per præcepta divina. Homo itaque tenetur obedire Deo, et conformare se divinæ voluntati circa præcepta, non in omnibus quæ Deus vult, sed tantum in illis, quæ Deus vult nos velle. Quo tamen pacto sciemus quod Deus non solùm vult, verum etiam vult nos velle? *Sciemus*, inquit D. Thomas, *quando nobis innotescit per præcepta divina.* Non satis est igitur dubia præcepti notitia, ut obliget nos ad observandum illud tanquam voluntatem Dei, sed necessaria est cognitio certa et manifesta, quod procul dubio significat verbum illud *innotescit*.

— Hinc perspicitur quòd S. Thomas semper fuit uniformis docendo legem debere esse certam, ut ad suam nos obliget observantiam. Dixit promulgationem legis naturalis tunc fieri, quandù *Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.* S. Thom. 1. 2. qu. 90. art. 4. ad 1.

cognoscendam; ergò homo tunc tenetur legi obedire, cùm eam lumine cognoscit naturali, non verò cùm de illa dubitat. Præterea dixit, hanc legis cognitionem (quam vocavit *mensuram*, quia cum illa debet homo suas actiones mensurare) debere esse certissimam, ut hominem ad legis obliget observantiam: *Mensura debet esse certissima.* 1. 2. q. 19. art. 4. ad 3. Dixit amplius quod quemadmodum funis non ligat nisi contactu applicetur, ita *nullus ligatur per præcepta, nisi mediante scientia illius præcepti.* Opusc. de verit. qu. Al. art. 3. Dixit hominem tunc tantum teneri obedire voluntati divinæ, cùm hæc divina voluntas ei per præcepta manifestatur: *Et homini (quod Deus vult) præcipuè innotescit per præcepta divina;* 2. 2. q. 104. a. i. ad 3. Significationes istæ itaque D. Thomæ, scilicet quòd lex ut obliget debet esse *cognita.* *quod nullus ligatur per præceptum, nisi mediante scientia illius præcepti;* quòd lex debet esse *certissima* ut obliget, quod non tenemur conformare nos voluntati divinæ, nisi quando illa nobis per præcepta *innotescit*; nil aliud denotare possunt, quam quòd lex non obligat nisi quando *cognoscitur*, nisi quando est *certissima*, nisi quando *habetur scientia illius*, et nisi quando *promulgatur*.

48.— Hoc quod doce! 1). Thomas comprobatur à pluribus Sanctis et doctoribus. 1). Isidorus dicit: *Erit aulem lex manifesta.* In Can. Erit autem, dist. 4. S. Raymundus scripsit: *Non sis pronus judicare mortalia peccata, ubi non tibi constat per certam scripturam, lib. 3. de pœnit. §. 21.1).* Antoninus asserit: *Quæstio in qua agitur utrùm sit peccatum mortale, nisi ad hoc habetur auctoritas expressa Scripturæ, aut Canonis Ecclesiæ, vel evidens ratio, periculosissime determinatur.* S. Ant. p. H. tit. {cap. 11. D. 28. Et rationem adducit dicens, Tom. I.

quòd qui in dubio determinat esse mortalem quamdam actionem, de (pia prudenter dubitatur, an sit mortalis, *aedificat, ad gehennam*, scilicet exponit periculo damnationis illum qui eam faceret actionem. Idem scripsit Joannes Nyder citando quoque Bernardum de Claramonte. *Ex quo enim opiniones sunt inter magistros, et Ecclesia non determinavit alteram partem, teneat quam voluerit.* Nyder in *Consol. Av. par. 3. cap. 20.* Sic quoque scripsit Gabriel Briel anno 1480. dicens : *Nihil debet damnari tamquam mortale peccatum, de quo non habetur evidens ratio vel manifesta auctoritas Scripturæ.* In 4. sent. D. 16. qu. 4. conci. 3. scripsit Lactantius : *Stultissimi hominis est praeceptis eorum velle parere, quum futurum vera aut falsa sint dubitatur.* Lib. 3. instit. cap. 21. In cap. 13. *Cùm jure de. offic. et pot. jud. de legib.* dicitur : *Nisi de mandato certus extiteris, exequi non cogaris quod mandatur.* Dominicus Solus loquens de lege, dicit, quòd ut ipsa obliget, quum debet esse regulastrarum actionum, necesse est ut homo intueatur eam, scilicet ut clare eam cognoscat : *Qui regula utitur, eam intueri necesse est.* De just. lib. 1. quA. art. 4. Ita demum scripsit Benedictus XIV, in suis notificationibus (notif. 13.); *Non debent imponi vincula, cùm non adest manifesta lex, quæ illa imponat.*

§. II.

Despondetur ad objecta adversariorum, et ex responsionibus magis sententia nostra elucebit.

49.— Nolo quædam non diluere objecta adversariorum ; immò diluere bibet, ex responsionibus enim sententias nostræ certitudo magis magisque elucebit. Incipientes ab oppositione illa quæ responsionem requirit prolixior.

50—Objiciunt I. minime dubium esse etiam leges divinas ac naturales opus habere promulgatione ut obligent; dicunt tamen naturales leges fuisse ab æterno promulgatas, et usque ab æterno vim perfectam obtinuisse obligandi hominem, vel antequam existeret, quippe quia lex naturalis participatio quædam est legis æternæ, quod quidam auctor deducere autumat à quibusdam D. Thomæ verbis, quibus ipse D. Thomas pro nobis respondet, uti postea videbimus. Angelicus (1.2. qu. 91. a. 1. ad 2.) dicit, quòd lex æterna *celernam habet promulgationem ex parte Dei promulgantis.* Ego tamen quæro : Quænam promulgatio divinæ legis illa est, quæ obligat homines, promulgatio *ex parte Dei*, an promulgatio

Cap. 3. De conscientia probabili.

ex parte creatura? I). Thomas, uti superiùs diximus §. 1. n. 39. docet, quòd lex non habet vim obligandi, nisi promulgatione hominibus applicetur : *Ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, oportet quod applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent; talis autem applicatio /it per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione.* S. Thom. 1. 2. c. 90. art. 4. Et oppositioni *iad primi*) dicit, quod lex quoque naturalis opus habet promulgatione, hæcque lit cognitione legis, quam Deus mentibus hominum inserit lumine naturali : *Dicendum quòd promulgatio legis natura est ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.* Et idem docet S. Doctor in loco ante citato ab adversario, ubi postquam dixit, quod lex aeterna *aternam habet promulgationem ex parte Dei promulgantis*, immediate subdit : *Sed ex parte crealuræ audientis aut inspicientis non potest esse promulgatio æterna.* Cil. a. 1. ad 2., Promulgatio itaque quæ obligat, iit quando creatura cognoscit præceptum lumine rationis, aut illud audit ab Ecclesia, vel à sapientibus, qui eam docent.

51.— Id clarius explicat D. Thomas in alio loco d. 2. qu. ili. a. 2.) ubi dicit : *Lex, dim sit regula et mensura, dupliciter potest esse in aliquo : uno modo sicut in regulante, el mensurante, alio modo sicut in regulato, et mensurato: quia in quantum participat aliquid de regula sic regulatur.....El talis participatio legis æternæ in rationali creatura lex naturalis dicitur.* Angelicus igitur asserit, quod quum lex quædam regula sit, qua debet se homo regulare, alio modo consideratur in legislatore *regulante*, alio in homine regulato. Itaque dicit D. Thomas, quòd quemadmodum aliquid homo participat de lege naturali, quæ est unica ejus regula, ita actiones suas regulare debet. Antequam igitur hoc lumen præ lege naturali recipiat, ad nihilum obligari potest, quia nondum recepit regulam, quæ se regulare possit. Itaque lex æterna regula est pro Deo regulante, sed pro homine qui regulandus est, regula est lex naturalis; lumen scilicet illud, quod naturali ratione ei manifestatur.

52.— Hinc theologi communiter, et jure dicunt, legem æternam non esse propriè legem, sed esse instar legis, et, ut ita dicam, est lex et regula pro ipso Deo; et si vult vocari promulgata, est quædam lex à Deo sibi ipsi promulgata. Hoc modo loquitur Du-Vallius, qui scribit, *egern æternam tunc propriè habere rationem legis, cùm hominibus manifestatur; indè subdit : tamen ab a terno*

spectetur, dicendum est eam non esse verè et proprie legem, sed tantum aliquid quod se habeat instar legis : tum quia de ratione legis est, ut promulgetur subditis : nulli autem fuerunt subditi ab æterno ; tùm quia lex essentialiter est regula quædam practica, hæc autem regula non potuit imponi Verbo, et Spiritui sancto , quia ipsimet sunt regula, et rectitudo ipsa. Du-Vall. in 1.2. S. Thom, de leg. q. 2. p. 293. Et ita quoque dicunt Montcsinus , et Jodocius Lorichius doctor Lovanii. Montcsinus dicit legem æternam non esse legem nec regulam pro nobis , sed tantum pro Deo ipso sibi promulgatam : Despondeo hujusmodi legem æternam promulgatam esse ab æterno ipsimet Deo, Deus sibimet est lex, ef regula : et ita intelligimus Deuiii sibi promulgare legem. Montesin. D. 20. de leg. q. 4. n. 83. Lorichius Thes. novus utr. Th. verb, lex, η. 6. de eadem æterna lege edisserens scribit : Hâc lege Deus omnia ordinat ad seipsum, et est promulgata apud ipsum ab æterno ; hominibus autem promulgata, quando eis innotescit.

53. — Quando igitur quæritur , an obliget homines lex ista? Respondet Du-Vallius, quôd tunc obligat, cùm homo ad discretionis annos pervenit, quia tunc lumine naturali lex illi promulgatur : *tunc autem sufficienter (legem) promulgari, quando quisque annos discretionis incipit. 1.2. de leg. q. 3. a. 3. Et pag. 296. subdit, quôd lex æteina nobis manifestatur per legem naturalem , quæ est illius participatio : Dico eam per alias leges nobis innotescere, cùm leges illæ sint illius participationes. Non secùs scribit prælaudatus Montosinus disp. 20. de leg. q. 4. n. 85. Lex naturalis promulgatur in unoquoque, dùm primo venit ad usum rationis ; et quamvis pro tunc solum promulgetur ista lex quantum ad principia communissima /uris naturæ, tamen postea paulalim per discursum promulgatur eadem lex quantum ad alia. Non dissentit Petrus de Lorea Cisterciensis, immô subjungit , cognitionem legis essentialem esse atque intrinsecam tam legibus humanis, quàm naturalibus. Lorca in 1. 2. S. Thomce D. 6. de leg. Idem scripsit Joannes Major : Cùm primum aliquis habet rationem, legem naturalem habet. In 3. dist. 27. g. 2. Ita quoque scripsit Conradus Koellin è divi Dominici familia : Cum venerit (homo) ad usum rationis, tenetur ad ea, quæ sunt legis naturas. Diï.2.q. 90. art. 4. Idem scripsit P. Manstrius theol. moral. D. 2. de leg. q. 2. a. 2. n. 34. Hoc autem jus (naturæ) hominibus intimatur, et obligare incipit ab eo tempore, quo rationis usum accipiunt ; et per tutem legem sibi intimatam inter bonum et malum discernere incipiunt : hic enim*

rationis usus est veluti ipsius legis naturalis notificatio et manifestatio. Et hoc intendit Paulus (Horn. 7. 9.) illis verbis: *Ego autem vivebam sine lege aliquandà, sed cùm venisset mandatum, peccatum revixit.* Sic quoque sensit Joannes Granado (ignoscat qui legit si toi theologorum textus idem dicentium in medium afferro, hoc enim mihi est perquam necessarium, ut adversarii mei atque alii sibi persuadeant, theologos omnes uniformiter locutos fuisse contra id quod milii mei objecerunt adversarii); scribit Granado : *Dicendum est legem nalurce consistere in illo didamine rationis;... Nec (leesl)promulgatio, eo enim ipso quod homo perveniat ad usum rationis, potens est discernere honestum et malum. Contr. 6. de leg. Irae. 2. D. k. n. 7.* Idem scripsit Blasius de Benjumca : *Cùm lex nalurce debeat voluntati proponi, ad hoc ut habeat vim obligandi, et rationis didamine possit præcognizativè promulgari; ipsa pnecognizatio intellectus noti/icat obligationem laciendi sive omittendi aliquam actionem, etc. De leg. q. 2. art. 2. n. 220.*

51. — Hinc concludunt reliqui omnes theologi legem æternam, licet in actu primo habuit virtutem obligandi, nihilominùs neminem obligasse antequam promulgata fuit atque applicata. Ad rem facit quod scribit Cardinalis Gotti: *Sequitur, quod lex uaterna ab æterno in actu secundo neminem obligaret.* Et .subjungit, quôd quamvis illam virtutem obligandi habeat, attamen *nondum ligat, quia nondum applicata et promulgata.* Theol. tr. de legibus q. 2. dub. 1. n. 13. Hanc nimis claram rationem adducens, *quod mensura in actu secundo non mensurat, nisi mensura oili applicetur.* idem scribit Francisais de Aravio : *Cùm lex æterna non obliget creaturas, nisi mediante lege naturali, vel positiva divinà, ad istarum promulgationem illa quoque sufficienter promulgatur.* In i. 2. r/. 96. DA. sed. d. pag. 525. Ha quoque tenet lionoratus Tournely, dicens : *Quia tamen lex ante creaturarum existenliam vere obligans non fuit, cùm nihil esset ad extra, quod eà obligaretur, palam est rationem completam legis tunc tantum ei competere potuisse, cùm extiterunt creature, quibus fuit lex promulgata.* Prælecl. theol. tr. de leg. c. 2. conci. 5. Eodem modo scripsit P. Colici : *Quia tamen lex æterna ante creaturarum existenliam obligans non fuit, palam est rationem plenam legis tunc tantum ei competere potuisse, cùm extiterunt creatura?, quibus intimata /uit.* Torn. 2. de leg. c. 2. pag. 17. Hinc scripsit Joseph Rocalull. præpositus Valentiaë : *Quumdiù (lex æterna) non promulgatur per modum legis, semper se habet per modum propositi ferendi legem, non autem per modum legislæ. Praxis, etc. I. 2.*

c. 1. P. Berti scripsit legem æternam non fuisse legem obligantem, sed paratam obligare in tempore, quo hominibus promulgaretur: *Nos per promulgationem nihil aliud intelligimus, nisi paratam legis promulgationem, æternam legem institutam dicimus ante tempora secularia, promulgatam vero in temporum conditione.* Quod explicavit verbis illis dicens, quod *lex æterna fuit ab æterno solenniter habitura, in rerum creaturarum conditione; itant tunc vim obligandi habere deberet, cum fuisset creaturis promulgata.*

55.— Denique theologi omnes sentiunt, legem æternam non fuisse legem obligantem, nisi postquam fuit promulgata: ut scribit Franciscus Sylvius: *Lex æterna fuit ab æterno lex materialiter, non formaliter, seu sub ratione legis actualiter obligantis, quia tunc non fuit actualis et perfecta promulgatio.* In 1. 2. q. 91. a. 1. ad 2. Convenit quoque P. Gonct: *Legem æternam defectu promulgationis non potuisse obligare creaturas ab æterno.* In *Clyp.iom.* 3. tract. 6. de leg. D. 2. art. 2. n. 19. Facit quod scribit Loricus: *Hominibus autem (lex æterna) promulgatur, quando eis innotescit, Thesaur. Verb. lex, η. 6,* et lubet hic repetere quod scripsit Dominicus Sotus: *Nulla lex ullum habet vigorem legis ante promulgationem; nullam exceptionem conclusio hæc permittit.* Dicit enim legem, (pium sit nostrarum actionum regula, regulam nobis esse nequire, nisi nobis applicetur et manifestetur: *Applicari autem nequit (lex) nisi per ejus notitiam, nam qui regula utitur, eam intueri necesse habet.* Solus de just. lib. 1. q. 1. a. i. c. 3. a. 2. Colligamus ergo. Theologi omnes, ductore D. Thomà, sentiunt, legem æternam, quamvis in actu primo vim in se habuerit homines obligandi, actualiter tamen in actu secundo obligare non potuisse, nisi postquam hominibus lumine rationis naturalis fuerit promulgata. Hinc repetere opus est doctrinam Joannis Gerson dicentis: *Necesse est dari manifestationem ordinationis, ac voluntatis Dei, nam per solam suam ordinationem, aut per solam suam voluntatem nondum potest Deus absolute creatura imponere obligationem.* Devita spir. tom. III. led. 2. Et Franciscus Henno scribit legem naturalem non distinguere à lege æterna, sibi ipsi tamen objicit: *Promulgatio est essentialis legi, sed lex naturalis fuit tantum in tempore promulgata, ergo solum in tempore incepit esse propria lex, et consequenter ab æterna lege distinguitur: respondet vero: Fuit ab æterno lex naturæ potens obligare, licet non obligaverit antequam promulgaretur in tempore per didamen rationis. Et idem est de lege agema; unde sicut non fuit lex æterna obligans ab æterno, sed in tempore (scilicet quando fuit manifestata);*

ita et lex naturæ. Ille nō de lege; sed sermone progrediamur.

56. — Objicitur 2. Ergo homo nascitur liber? non subditus et dependens à Deo? Non equidem. Homodescitur subditus et dependens, et devinctus parere præceptis omnibus, quæ ei Deus imponit: ut vero hujusmodi præcepta eum ligent, debent ei applicari actuali præcepti promulgatione, quæ lit cum ei præceptum rationis lumine manifestatur: usque diu verò præceptum ei non manifestatur, homo possidet libertatem ei à Deo datam, quæ quum certa sit, non remanet, nisi à certo præcepto, ligata.

57. — Si unquam homo nasceretur legi æternæ devinctus (quemadmodum quidam meus adversarius credit) antequam ei illa manifestaretur, ita ut nullas alias actiones facere posset, nisi illas, quas ei lex æterna permetteret, necessarium non fuisset; quod Deus homini præcepta sua denuntiasset impressione luminis naturalis et lege scripta sed ei declarare debuisset tantum illa, quæ ei permittebat. Poterat, haud inficior, Dominus jubere, quod homo nil aliud facere posset, nisi illud, quod ei expressè permisisset; sed non ita fecit: *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui; adjecit mandata, et præcepta sua: si volueris mandata servare, conservabunt te.* Eccli. Io. 1. et seqq. Ergo antea Deus creavit hominem liberum, donando ei libertatem juxta id quod scripsit Apostolus: *... potestatem habens suæ voluntatis,* 1. Cor. I. 37. Postea adjecit mandata quæ observare debet, et ex observantia hujusmodi præceptorum Dominus salutem hominis constituit. Ut vero quis ab hujusmodi ligetur præceptis, dicit D. Thomas, quemadmodum superius innuimus, quod debet habere scientiam, id est, certam eorum cognitionem: *Nullus ligatur per præcepta, nisi mediante scientia illius præcepti.* De veril. qu. 17. art. 3. Quum enim lex sit quædam mensura, quæ se homo regulare debet, dicit S. Doctor, eam debere esse certissimam: *Mensura debet esse certissima.* 1. 2. q. 19. a. i. ad 3. secus si mensura esset dubia, nemo bene se regulare posset. Quod pluribus aliis in locis D. Thomas comprobavit dicens, illum, cui divina voluntas non innotescit, non teneri eam sequi: *Sed in particulari nescimus quid. Deus velit: et quantum ad hoc non tenemur conformare voluntatem diriue voluntati* 1. 2. q. 19. art. 10. ad 1. Et loquens præcisè Sanctus de obedientia (piam divinis debemus præceptis, dicit, quod nos non tenemur eis parere, nisi postquam nobis manifesta fuere, profit demonstrat uni est n. 47.

58. — Objicitur 3. hominem non posse licite exponere se

periculo legem violandi : cùm adsunt duæ æquè probabiles opiniones, tunc jam dubitatur an lex adsit. Quapropter si tunc homo opinionem minùs lutam sequitur, jam se conjicit in periculum legis violandæ. Respondetur, distinguendum esse inter casum, in quo lex certa est, et casum, in quo lex est dubia; haud inficior peccare illum qui se exponit periculo legem violandi; id verb intelligitur cùm lex est certa, et lime locum habet textus ille : *Qui amat periculum, in illo peribit. Eccli. 3. 27.* Tali enim casu lex non solùm ad suam observantiam obligat, verùm etiam ne nos probabili periculo eam violandi exponamus. Secùs est quando periculum est lantmn violandi legem dubiam, quia tunc, etiamsi ante Deum lex existeret, violaretur lex non obligans : et lex non obligans non potest vocari lex; nam dicit D. Thomas (1. 2. q. 90. a. 4.) quemadmodum diximus §. 1. n. 39. quòd lex ùt mensura actionum hominis, debet ei promulgatione applicari, et postea subdit : *Undè ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, quod, est propriwn legis, oportet quod (promulgatione) applicetur.* Notetur illud, *quod est proprium tegis.* Ergù lex quæ virtutem obligandi non habet, neque est, neque dici potest proprie lex : et ideo qui violat legem aliquam nondum manifestatam, uti evenit in casu duarum æquè probabilium opinionum, numquam dici potest illum peccare, quia quamvis lex adesset, contra legem operat non obligantem, ideùque non potest ei id ad culpam imputari.

59. — Objicitur 4. qiaedam S. Thomæ doctrina dicentis, ignorantia illius qui potest et debet scire legem, quum sit voluntaria, non excusatur à culpa: *Dicitur ignorantia voluntaria ejus, quod quis potest scire et debet. S. Thom. 1. 2. q. 6. a. 8.* Hinc deducunt adversarii, quòd quotiescumque homo *potest et debet scire præceptum, quamvis nunquam, ne in confuso quidem, præceptum consideraverit, ejus ignorantia est vincibilis et culpabilis*; in hunc modum loquitur anonymus modernus libri inscripti *Regula bonorum morum*. Sed quo modo, ego sciscitor, *potest scire* præceptum ille, cui nunquam venit in mentem hujusmodi præceptum existere posse? Quid hoc? dicunt adversarii; homo enim, quotiescumque est cum mente non infirma, nisi moralem, physicam saltem potentiam habet ut possit præcepta considerare, ideùque semper est in culpa. Non tamen ita alloquitur D. Thomas, qui unàcum D. Augustino et theologis omnibus probabilistis atque anliprobabilistis docet, quòd quotiescumque ignorantia est involuntaria, à peccato excusat. Sanctus doctor sexcentis in locis hec probat. Dicit primo bifariam ignorantiam involuntariam esse posse et culpabilem, *vel directè*

*sicut cùm aliquis studiosè vult nescire aliqua, ut liberius peccet : vel indirecte, cùm aliquis negligit addiscere id per quod à peccato retraheretur : talis enim negligentia facit ignorantiam esse voluntariam, et peccatum. Et immediatè subdit : Sz veri) ignorantia sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quod, quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat à peccato. S. Thom. 1. 2. q. 76. art. 3. Dicendo igitur Sanctus (oportet eadem verba repetere), Sz vero ignorantia sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat à peccato. Sat superque declarat, ignorantiam, licèt illarum rerum quas scire tenemur, quando est invincibilis, ita ut nullum veniat dubium in mentem, penitùs excusare à peccato. Idem Angelicus clariùs hoc docet *Quodlib.* 8. art. 15. scribens : *Error autem conscientia* quandoque habet vim excusandi, quando scilicet procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire non potest, vel scire non tenetur; et tali casu dicit, quòd quamvis factum sit de se mortale, tamen intendens peccare venialiter, peccaret venialiter; et consequenter si intenderet penitùs non peccare, certè non peccabit.* Adnotatur illud : *Scire non potest: vel scire non tenetur* : Ergo etiam in casu quo quis præceptum scire tenetur, si illud scire nequii, ignorantia ejus erit invincibilis, cumque excusabit à peccato. Et hic sapienter P. Joannes de S. Thoma Dominicanus inter priscos theologos celeberrimus animadvertit quòd illud *potest scire* intelligitur non jam remotè sed proxime et expedite, ita ut omissio diligentia* debitæ in veritate quærenda sit proprie voluntaria : *Illud axioma : Qui potest et tenetur, et non faciat, peccat : intellige de eo qui potest proxime, et expedite, non remotè tantum et impeditè, quia (ut supra diximus) omissio, ut sit voluntaria, debet procedere ab ipsa voluntate, etc. Sanctus Thomas 1. 2. queest. 5. disput. 3. dist. 1.**

60.—Hinc scripsit 1). Antoninus (*p. 2. tit. 1. c. 11. §. 28.*) recludit dari ignorantiam invincibilem juris naturæ in illis, *quæ per multa media, et non clare probantur esse contra præcepta.* Sic quoque sentiunt Habert *Theol. torn. 3. de ad, hum. c. 1. n. 3. circa fin.* Jo. Bapt. Du-Hamel *Th. tom. / E. tr. de ad. hum. l. 2. dissert. 3. c. 5. η. Γ. vers, ad legem P.* Joannes Laurentius Berti *de Theol. disc. t. 2. l. 21. c. 10.* ubi scribit, quod hujusmodi opinionem *tenent omnes ferè Ægidiani, ac Thomistæ, et Sylvius, flerminier, aliique communiter.* Quod probat è D. Thoma (*1. 2. q. 100. a. 1.*) dicente : *Quædam verb sunt, qm subtiliori consideratione Indigeant disciplina.* Idem tenet P. Gonet (*Clyp. Theol. t. 3. l. 1. c. 1.*

§. 1. η. 55.) el alibi, (*tract de probabil, circa fin.*) dicit, quòd opinio contraria est singularis paucorum, et improbabilis. Idem quique tenent P. Collet (*Comp. mor. tom. 1. c. 1. art. 1. sect. 2. concl. 4. pay. 23.*) et P. Antoine (*Theol. mor. part. I. tr. de pecc. c. 4. q. G. resp. 2. in fin.*) qui refert Romæ anno 1683. die 8. Aug. proscriptum fuisse hunc articulum : *Nullam admittimus ignorantiam invincibilem juris naturæ in ullo homine, dum hic et nunc contra jus naturale agit.* Sexcenta alia libenter omitto, quia fusiùs de hoc edisserui c. II. libri quem edidi, *Usus moderati opinionis probabilis.*

61. — Ad alios D. Thomæ textus transeamus, in quibus docet ignorantiam, quando est invincibilis, excusare à peccato. In uno loco dicit: *Ignorantia, quæ est omnino involuntaria, non est peccatum.* Et hoc est quod Augustinus dicit : *Non tibi imputatur ad culpam, si invitus ignoras, sed si scire neglexeris* (*tom. I. lib. 3. de lib. arbit. c. 19. ?? 53.*). Per hoc autem quod ait, *sed si scire neglexeris*, dat intelligere, *quod ignorantia habet quod sit peccatum ex negligentia præcedenti, quæ nihil est aliud, quam non applicare animum* (intelligitur voluntarie) *ad sciendum ea quæ quis scire debet.* 8. Thom, de vent. q. 3. ad 7. Et idem reperit paulb pùst (ad 8.) dicens, peccare tantummodò illum, qui, *ne impediatur à peccato, quod diligit, scientiam recusat; et sic ignorantia est à voluntate quodammodo imperata.* Idem Angelicus 1. 2. q. 19. a. 6. dicit : *Si igitur ratio, vel conscientia erret errore voluntario, vel direct?, vel propter negligentiam, quia est error circa id, quod quis scire tenetur, tunc talis error non excusat.* Itaque è contrario, quando error non est volilus neque directe, neque indirecte per negligentiam, excusat procul dubio à peccato. Ergo semper requiritur negligentia, ut error voluntarius reddatur. Amplius idem S. doctor *Opusc. de verit. qu. 17. art. 3.* postquam dixit : *Nec aliquis ignorans præceptum Dei tenetur ad præceptum faciendum, nisi quatenus tenetur scire præceptum*, explicat quomodo intelligendum sit illud, *nisi quatenus tenetur scire præceptum*, dicens (ib. ad 1) : *Tunc conscientia erronea non sufficit ad absolvendum, quando in ipso errore peccat.* Quid sibi vult illud, *in ipso errore peccat?* nisi quòd tunc peccet cùm error est culpabilis, nempe cùm homo animadvertit saltem obligationem sciendi præceptum, et illud scire negligit. Idem Sanctus repetit *Quodlib. 8. ?? 15.* *quandoque vero error conscientie non habet vim excusandi, (piando scilicet ipse peccatum est.* Quando igitur error non est culpabilis, quia involuntarius, excusat à peccato, remanet enim tunc actio tantum materialiter mala, quæ ante Deum peccatum non est, quemadmodum scribit P. Collet :

Porri) peccatum, quod ex ignorantia invincibili committitur, non est peccatum, nisi materialiter; nec impedit quominus æterna salus obtineri possit.

62. — Inw scribit P. Concilia in sua theol. morali torn. 2. lib. 2. de consc. diss. 1. cap. 5. n. 36. *Potest enim, quis, dum exercet opus materialiter malum, habere intentionem bonam Deo placendi, hos bonos actus et meritorios dicimus, etc. Opus materialiter malum, cùm non sit voluntarium, refundere in istos actus malitiam non valet.* Quod autem dixit S. Joannes Chrysostomus his verbis : *Ex proposito bono, etiam quod videtur malum, bonum est, quia propositum bonum excusat malum onus.* Est commune axioma apud omnes : *Cuique facere libet, nisi id a jure prohibeatur,* uti legitur in textu *Instil. de jure person. §. 1.* et uti etiam docet pfo indubitato principio Angelicus etiam circa res legis naturæ, dicens : *Illud dicitur licitum, quod mdlà lege prohibetur.* S. Thom. in 4. sent. D. 15. q. 2. art. 4. ad 2.

G3. — Objicitur 5. ignorantiam tunc soliïm esse invincibilem, quando nos nullam habemus rationem de actionis honestate dubitandi; quomodo tamen hujusmodi ignorantia invincibilis dici potest, quando, quum adsit opinio æquè probabilis legi favens, jam adsunt graves rationes dubitandi, quòd actio illa sit illicita ? Respondetur tamen, et perspicuè. Nos non dicimus, operantem cum opinione benigna æquè probabili ac est rigida non peccare, quia legem invincibiliter ignorat, sed quia tali casu ignorat invincibiliter certitudinem legis existential; et posito pro certo principio, uti superius evidenter demonstravimus, legem debere esse certam et manifestam ut obliget, quotiescumque nec certa nec manifesta est, licite agit qui agit henignà utens opinione. En quam ad rem respondet P. Gonet ad tutioristam Fagnanum : *Eum, qui facta sufficienti, diligentia ad inquirendam veritatem, agit ex opinione probabili, quando aha probabilior ei non occurrit, non agere ex conscientia practicè dubia, subindèque nulli peccandi periculo se exponere : quia tunc certificatin' moraliter per judicium reflexum quod habet, dicens : Qui facit totum quod in se est ad inquirendam veritatem, et illam consequi non valet, excusatur ratione ignorantia* invincibilis. Quod principium est omninb certum, et unanimi ferè theologorum, omnium consensu firmatum.* Gonet, Manual. torn. 3. tr. 3. cap. 1G. circa fin. Itaque P. Gonet hujusmodi verbis ponit pro principio certo, et communi inter theologos, quòd cùm certa legis existentia ignoratur, quum violandi eam periculum adsit, rectè possumus opinione minus tuta uti, quia hujusmodi dubia lex non obligat.

64. — In huc igitur cardu rei vertitur, an principium, quôd lex dubia obligare nequit, sit vel ne certum. Estu enim quôd sit certum, prout superius evidenter demonstravimus, et probavimus auctoritate D. Thomæ quem communiter secuti sunt theologi ; et esto quôd adsit ignorantia invincibilis certitudinis legis, procul dubio agens non peccat. At inquiunt : D. Thomas scribit : *Qui aliquid committit aut omittit, in quo dubitat esse peccatum mortale, discrimini se committit; idcoque mortaliter peccat. In 4. sent. dist. 21. q. 2. a. 3. ad 3.* Ergo, respondens tunc dicit D. Thomas, hominem peccare mortaliter, cimi committit aut omittit aliquid cum dubio praelico peccandi, *in quo'dubitat esse peccatum*. Sed hoc locum non habet, ciim quis agit adversùs legem dubiam quæ non obligat, quemadmodum docet idem doctor angelicus : *Nullus ligatur per præceptum, misimediante scientia illius preecepti*, quia tunc agit cum dictamine certo licite operandi.

65. — Objicitur 6. nos non posse uti opinione benignû, nisi sit probabilissima, et moraliter certa (large loquendo) ; nam secùs (inquiunt moderni nostri probabilioristæ) honestatis actionis certitudo haberi nequit. Respondeo : Qui opinione æquè probabili pro libertate utitur innixus principio quôd lex dubia non obligat, certitudinem non habebit directam ; habebit tamen indirectam et reflexam, quôd actio sit honesta, et hoc modo licitô operatur. Quôd autem licite quis operatur cum principio certo reflexo, non est dubitandum, uti demonstrabimus *seq. n. 70.* Istis tamen modernis probabilioristis objicio, quôd ipsi cum opinione probabilissima (juxta eorum effatum) nequeunt, aut difficulter possunt tutà conscientia uti opinione benignû, sed semper debent opinionem sequi tutiorem ; aut sententiam stricte certam, profit stricti tutioristæ volebant : et hoc facio argumentum. Moderni nostri probabilioristæ dicunt, quemadmodum superitis innuimus, quôd nos non possumus iiusmetipsos cun icere in periculum violandi legem : opus est tamen intelligere, quôd opinio probabilissima, quia inter lines probabilitatis est, non excludit omnem prudentem formidinem quôd sit falsa, quemadmodum omnem prudentem formidinem excludit sententia moraliter absolute certa, quam tenent rigoristæ, qui probabilissimam quoque excludunt : sed isthæc eorum propositio proscripta fuit ab Alexandro VIIIjVon *licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam*. Si opinio igitur probabilissima omnem prudentem non excludit formidinem, opinio contraria probabilissimæ non est jam tenuiter probabilis ;

quia tenuis probabilitas non est vera probabilitas, sed est tantum quædam falsa, seu vana probabilitatis species, quæ nequit producere aliquem prudentem timorem, sed tantum timorem aliquem imprudentem. El timor imprudens non est timor, qui possit secum ferre aliquod peccati periculum. Idem rigidiores tutioristæ communiter dicunt spernendos esse hujusmodi imprudentes timores : nimis magna dementia esset cogitare, quod Deus nobis jubeat, ut nos imprudentes omnes vanosque vitemus timores. Itaque nisi velimus opinionem probabilissimam cum opinione absolute certa confundere, opus est dicere, quod opinio contraria probabilissimæ non est tenuiter probabilis, sed dubie probabilis, quam nemo sequi potest : sed si ea non est probabilis, habet tantum prudentem aliquam rationem quod vera sit, uti probabilissime (prout diximus) aliquam prudentem formidinem habet quod si falsa. His positis dico : Esto quod opinio quæ legi favet, contraria probabilissimæ quæ favet libertati, est dubie probabilis, et aliquam prudentem rationem, licet non omnino stabilem, habet, quod sit probabilis : quo modo sciscitor, qui tenet non licere conjicere se in periculum violandi legem, probabilissimam pro libertate sequi volens, possit in praxi suum inducere in animum tutam conscientiam, ut firmiter credat opinionem pro lege vere probabilem non esse, et uti posse probabilissima, quin timeat exponere se in discrimen idgem violandi? Ubi inveniet talem libram, quæ tutus efficiatur, quod opinio illa, quæ legi favet, certe non habeat tot probabilitatis notas, uti ad veram perveniat probabilitatem? et hoc modo possit tute operari, el sine periculo legem violandi? Ideo repeto quod à principio dixi, quod credens non posse sequi quamcumque minus tutam opinionem, nisi sit probabilissima; quum sit jam in dubio, an opinio legi favens sit vel ne probabilis, non sine magna difficultate poterit tutam conscientiam operari, nisi strictum amplectatur tutiorismum, qui tantummodo à quocumque timore, et præsertim à periculo legem violandi est immunis.

6G. Objicitur 7. Unusquisque scit, quod si in nemore aliquod adest objectum, quod probabiliter judicetur homo, qui illud in hoc dubio sagitta ferit, procul dubio peccat : qui exponit ad periculum vitam corporis proximi sui, quo modo excusabitur à peccato, qui in periculum exponit vitam animæ suæ, conjiciendo se in probabili; peccandi periculum? Respondemus; sed autem dicimus mirum esse quod ab adversariis semper trivialis isthæc objectio repetatur, vel postquam toties nostri ad illam responderunt. Iterum tamen respondemus,

quôd si vibretur sagitta in probabili dubio an objectum illud sit homo, vel fera, non agitur contra legem dubiam ; sod contra certain : tali enim casu certa lex est, ne in probabile conjiciatur periculum vita proximi, qui certum jus habet ne lædatur. In casu tamen nostro non solum nulla certa lex adest ne exponamus nosmetipsos in periculum violandi legem, sed quoque cerium est (quemadmodum innuimus) quod, quum lex sit dubia, et consequenter nec promulgata, nec manifestata, virtutem obligandi non habet ; ideûquesi illa unquam ante Deum existeref, qui illam violat, non peccat, quia legem violat non obligantem.

67. — Objicitur 8. Ut dicatur quôd lex quædam dubia sit, dubilantum esset, an vel ne hujusmodi lex existeret : sed hoc (dicunt) accidere nequit, quia leges tam divin®, quàm human®, quas observare debemus, omnes certè, existunt, et promulgat® sunt. Dubium igitur (inquiunt) non est de legis existentia, sed de casibus particularibus, id est, an casus ille peculiaris comprehendatur in illa lege universali : undè in concursu duarum æquè probabilium opinionum, dicere non possumus, quôd lex est dubia, sed quôd certa lex ad casum illum non extenditur; quis tamen hoc asserere audebit, quum quoque opinio pro lege sit probabilis? Ita scribit P. Daniel Concilia in sua theologia Christiana.

68. — Despondemus, imo pro nobis respondet illud quod ipsemet P. Concilia scripsit in compendio diet® theologiæ (tom. 2. de legibus cap. 2. η. 10.) ubi dixit, quôd quamvis lex certa sit. circumstanti® tamen quæ occurrunt divers® etliciunt, quôdlex modd obliget, modô non; præcepta divina sunt immutabilia, sed quandoque aliqua data circumstantia non obligant. Hinc (nos concludimus) frustra dicitur, quôd leges omnes certæ sunt, quia mutatis casuum circumstantiis, in hujusmodi casibus leges ill® locum non habent, aut redundantur dubi® et tanquàm dubi® non obligant. Ergb, repetit nrælaudatus auctor, juxta vestrum principium, quôd lex dubia non obligat, concluditis, quôd in dubio an lex extendatur vel ne ad illum casum, certe non extenditur ? Respondemus nos non dicere, quod lex in illo dubio certè non extenditur, sed quôd cùm du® adsunt æquè probabiles opiniones, tunc, quum certum non sit quôd lex ad casum illum extendatur, respectu illius casiis lex erit dubia, et uti dubia non obligabit. Exemplum pro faciliiori ponamus intelligentia. Lex prohibet usuram, sed cùm utrinque æqualis adest probabilitas quôd quidam contractus sit et non sit usurarius, tunc nulla est lex certa, quæ illum prohibeat; ideôque circa hujusmodi contractum dubia lex remanet : quoad usuram certa est lex quæ

illam praelibet, quoad tamen contractum illum dubia est lex. Esto igitur verbum probabile casus, casum illum particularem in lege non comprehendere, idem est dicere dubium esse an ad casum illum lex extendatur, quàm dicere quòd respectu casus illius lex est dubia; et si lex est dubia quoad illum casum, consequenter respectu illius non obligat.

69. — Objicitur 9. Eflatum seu regula Canonum : *In dubiis tutior pars eligenda est.* Quod est adversariorum fundamentum ; responsum tamen est meridiana luce clarius. Respondemus itaque praefatam regulam habere locum in solis dubiis practicis, quæ remanent in conscientia, quin deponi possint, non verò in dubiis speculativis, quæ ibique mediante principio certo deponuntur, quia tunc agens non remanet in dubio, sed exit à dubio, et certitudinem habet moralem. Ideò dicunt communiter doctores cum D. Antonino, Nyder, Tabiena, Isamberto, P. Joanne Ildefonso, Vasquez (quamvis hic contra nos laudetur), Tannero, Navarro (doctrinæ quorum habentur in citato libro *Causas moder.*, etc. pug. 227. n. 7. et seq.) Soto, Medina, Sa, Valenza, Enriquez, Lorca, Aida, Angles, Bardi, Salas, P. Joanne à S. Thoma, Alerolla, aliisque innumeris, praefatam regulam locum tantum habere in casibus dubiis practicis, quemadmodum deducitur ab iisdem textibus, in quibus eadem regula praescribitur, et quemadmodum ego omnes et singulos dictos casus ad trutinam revocaui in praelaudato libro *Causas moderati*, etc. pag. 234. à m. 11. Quoad verò ad speculativa dubia dicta regula consilii est, non praecepti. En quàm opportune occurrit D. Antoninus, qui de quodam contractu loquens, qui erat probabiliter licitus, probabiliterque illicitus praeter sapientum opinionibus, scribit: *inducunt illud* : In dubiis tutior via eligenda est. Respondetur hoc esse verum de honestate, et meriti majoritate, et non de salutis necessitate quoad omnia dubia : brevitate gratia praetereo hic totum id quod super hoc puncto scripsi in libro *Causas moder. cap. 5. n. 2. p. 221.* et rem ipsam aggredior. Dicit igitur D. Antoninus, quod in dubiis speculativis, quæ occurrunt in casu duarum aequè probabilium opinionum, praefata regula est concilii, non praecepti : *Hoc esse verum (de meriti majoritate, non de salutis necessitate quoad omnia, dubia.* Opinio itaque dicentis, praelaudatam regulam locum habere in dubiis omnibus etiam speculativis, mihi videtur, juxta id quod superius ostendi, omnino esse improbabilis atque insubsistens; ea enim adversatur rationi, et communi theologorum sententia?

70. — Ill tamen extremam manum huic controversia?

imponamus, illud proferamus responsum quod omnibus os claudit. Sciscitor, quid dicit præfata Canonum regula? Dicit: *in dubiis tutior pars eligenda est*; ergo quotiescumque conscientia est in dubio (*in dubiis*) *ncm* potest operari sine stimulo et sine peccato. Quid vero obstat dicta Canonum regula, (piando homo aliquo cum principio certo reflexo dictamen practicum moraliter certum sibi eiformat? Tunc foràs à dubietate prodit, et à terminis de quibus loquitur textus, et amplius dici nequit quòd sit *in dubiis*.

71. — Verissima et justissima est Canonum regula, sed non illa est, quam moderni volunt tutioristæ, ut eam jure vel injuria trahunt; at dico quòd illi volunt, quod juxta suos terminos regula ipsa non dicit. Depetit tamen quidam meus adversarius, quòd hocce meum argumentum subsisteret, si à me adoptatum principium esset certum, sed quia est falsum, non subsistit. Ergo, ego repeto, si non demonstrant mei adversarii principium à me adoptatum evidenterque demonstratum esse falsum, scilicet quòd lex dubia certam non potest inducere obligationem, quia ei deficit sufficiens seu certa promulgatio, quemadmodum dicunt D. Thomas, et theologi omnes, singule eorum oppositiones evanescunt. Mihi tamen moraliter impossibile videtur, quòd ipsi unquam refellere poterunt hoc meum principium adeo perspicue probatum, et assero quòd nunquam hujusmodi principium refellent, nisi D. Thomæ doctrinas à me relatas confutent. Dixi *nisi confutent*, quia velle pro libitu illas interpretari, et ad alium sensum detorquere, uti faciunt, idem est ac solis lucepi obfuscare.

72. — Objiciunt demum Decretum S. C. Inquisitionis romaine habitum anno 1761., ex quo contendunt quemlibet probabilis usum fuisse proscriptum. Sed scire opus est anno 1760. quemdam parochum terræ Avisi dioecesis Tridenti edidisse folium phires continens propositiones, quæ omnes probabilismo favebant, quarum quædam erant quæ justos excesserant fines. Hujusmodi folium cum omnibus ('jus propositionibus transcripsi in dicto meo libro *Usus moder*, etc., *cap. 5. pag. 282*. Proscriptum utique fuit folium, sed non proscripta? fuere omnes propositiones ejusdem, earum enim aliquæ jussæ erant et innocentes: idcò ipse in Decreto dictum fuit: S. C. folium prædictum, et theses in illo expositas damnat, *tanquam continentia propositiones, quarum aliquæ sunt respective falsæ, temerariæ, et piarum aurium o//ensiva*, etc. Itaque damnales non fuerunt propositiones omnes in particulari, et divisim una ab aliis; dictum enim fuit: *Quarum aliquæ sunt respe-*

clive /alsie, etc. Et reycrà quum de hoc scripserim duobus primariis consultoribus ejusdem S. C. nempe reverendissimo P. magistro Thomæ Augustino Ricchino sacri palatii magistro, et reverendissimo P. magistro Pio Thom? Schiara à Secretis S. C. Indicis, mihi rescripserunt, à S. G. damnatum luisse prædictum folium et theses, non vero propositionem aliquam particularem in dictis thesibus contentam; ideùque damnatum non fuisse probabilismum, neque quoad æquè probabilem, neque quoad minus probabilem libertati faventem. Scripsi amplius eminentissime domino Cardinali Galli tunc poenitentiario majori, eumque rogavi, ut meo nomine responsum requireret à proprio Summi Pontificis ure. Dictus eminentissimus Dominus, postquam fuit Pontificem allocutus, respondit mihi, non fuisse damnatas omne> folii propositiones, sed aliquas tantum in illo contentas, et non damnatam fuisse aliquam propositionem illarum, (*pice disceptantur in scholis catholicis, et à nullis catholice propugnantur.* Præfatæ epistolæ tam consultorum, quàm Cardinalis Galli leguntur in dicto meo libro *Esus moder*, pag. 233. His positis, non credo aliud opus esse responsum ad hanc ultimam oppositionem Decreti romanæ Inquisitionis.

73. — Ut denique opusculum hocce meum concludam, habet hic transcribere id quod hisce nostris temporibus scripsit Episcopus S. Pontii doctus antistes Gallia. in quodam suo libro, dicens quôd hodie nunc adeô exclamatur adversus theologiam moralem relaxatam, quando potiùs exclamandum esset contra rigorismum excessivum, et pag. 61. subdit hæc memoranda verba : *Ecclesia consolata fuit videndo impositum fuisse finem regno relaxationis in theologia morali, sed postea doluit videndo successisse in ejus locum immoderatum rigorismum. Ille secundus error ille est qui hodie circumfertur.* Et revera transacto sæculo plurimi abusi fuerunt in opinando ad probandas pro probabilibus inultas laxas opiniones; ideùque plures Ecclesia proscripsit opiniones, quia immerito vocabantur probabiles, quemadmodum sunt propositiones 27. et 40. proscriptæ ab Alexandro VII. et I. 3. 6. 35. 44. et 57. proscriptæ ab Innocentio XI. Hæ omnes damnatæ fuere, quia in ipsis dicebatur, *probabile est, etc.*

74. — Hodie tamen, prout scribit præfatus antistes, hæc opinandi relaxatio terminavit, unde idem antistes subdit : *Desiere magistri theologia moralis relaxatæ, sed eis succedere novi magistri, quorum effata sunt intolerabilia, homines ad desperationem adducentia. Nihil aliud efficere poterunt*

Tract. 1. De conscientia.

*quàm morum corruptelam introducere. Longè plures sunt qui pravos mores suos nimio excusant rigore, qui hodie nunc circum/ertur, et moralem evertit, quùm qui relaxatæ morat-
tis subterfugio se excusare contendunt.*

70. — Unusquisque tamen scit, et cognoscere potest ex eo quod scripsi in meo postremo libro theologiæ moralis, quantùm relaxatam moralem reprobavi. Quod meum systema roqué probabilis opinionis, evidenter demonstrasse mihi suadeo, quemadmodum credunt plures antistites, Abbates, religionum Superiores et alii doctissimi viri, qui mihi scripserunt, sententhe quam certos intra lines propugnavi, neminem adversari posse ; principium enim, super cuius præfata est mea sententia stabilita, nempe quòd lex dubia non obligat, quia non sufficienter promulgata, dicunt esse evidens, atque certum. Et rogo lectorem meum, ut legat epistolas hujusmodi virorum, quæ sunt in line mei libri l'sus moderati, etc.

*76. — Scio multos, ut dictum meum librum legerunt, rigidam deseruisse sententiam. Inter alios Abbas D. Prosperus de Aquila congregationis Montis Virginis qui nulla erudita opera edidit, in hunc modum mihi scripsit : « Li-
» bellum tuum de opinionis probabilis usu moderato legi,
» et adeò mihi placuit , ut eum relegi. Tam prudenter
» Dominatio tua illustrissima argumenti demonstrationem
» tractavit, ut ego cum omnibus aliis, qui idem tractant
» argumentum, præposui, et nescirem quid amplius in eo
» possit desiderari. Principia super quibus tuam stabilisti
» sententiam, certa sunt, et tam à probabilistis, quàm à
» probabilioris omnibus admissa. Cùm lex certa non est,
») non potest certam inducere obligationem. Quod tam
D rectè præ auctoritate Canonum, Patrum, et primi or-
» dinis theologorum demonstrasti, ut nil melius demon-
» stratum fuit. Quum igitur de dubiis lequè probabilibus
» opinionibus agatur, vel ego in sententiam tuam descendo,
» quod quis licite illam sequi possit, quæ libertati favet,
») licet minùs tutam. Nullum finem facio tibi gratias agendi
» de ejusmodi dono, ac de notionibus, quas è tui libri
» lectione acquisivi, quem debitis extollam laudibus in
n probabilis opinionis articulo, quem præ manibus habeo
») in 3. tomo Dictionarii theologici, ubi tuæ dissertationis
» lectionem unice proponam. » Et revera in folio dicti
Dictionarii impresso, verbo *probabile* (quod postea in lucem
non prodiit, revisor enim pro rigido systemate **informa-**
tus, noluit quod in lucem prodiret) propriis oculis hæc
sententia verba impressa legi : « Doctam dissertationem*

» Episcopi S. Agathæ Gothorum I). Alphonsi de Ligorio
 d de usu moderato opinionis probabilis legendam propono.
 » Duo ille perpendit. Primum, an liceat sequi opinionem
 » minùs probabilem. Secundum, an, quum < uæ contrariai
 » opiniones sint æquè aut quasi æquè probabiles, minus
 » tutam sequi liceat. Primo casu negat, secundo affirmat :
 » (iiod omnibus argumentorum generibus confirmat, atque
 » demonstrat hanc esse sententiam magis probatam tam
 » à priscis (piàm à modernis Doctoribus. Usque à prin-
 » cipiis suis revocat quæstionem adeò clamosam in scholis ,
 » et postquam eam suo splendore restituit præ auctoritate
 » Patrum honoratiorum nostræ Ecclesia*, doctiorum theo-
 » logorum decisione confirmat. Mirus hujus dissertationis
 » est ordo doctrina?., ex quo se aperit perspicuitas : et
 » variis cabalis atque moralistarum calliditatibus non ob-
 » stantibus, propter quas quæstio videtur intricata, eam
 » nihilominus tanta nitiditate tractat, ut nihil unquam
 » clarius in hac materia legerim, ejusque decisio definitiva
 » mihi videtur. Ita alloqui existimavi, quia id mihi maxime
 » cordi est, quòd omnes homines eù utantur disserta-
 » tione, quum mihi caput operæ videatur in hoc genere,
 » in quo alii theologi tam magna, et tam multa scri-
 » psere volumina, ut quilibet illa accurate legere exa-
 » nimetur. » Et sciendum quòd præfatus Abbas, uti in
 pluribus aliis operibus ego legi, erat omninò rigida? sententiæ
 sectator.

77. — Hic opus est ut ego quid circa meum systema
 moneam, quod est omnino monendum, et est, quòd cùm
 dubitatur an opinio legi favens sit æquè probabilis, aut
 pariim probabilior, tunc locum habet idem principium,
 cuod lex dubia non obligat, tali enim casu ipsa lex non
 desinit esse strictè dubia ; nam tunc quamvis aliqua pro
 lege major adesset probabilitas, cùm dubitatur an hæc
 major probabilitas adsit vel ne , præponderantia erit tam
 levis et minima, ut nihil facienda sit præ illo effato com-
 munitè ab ipsis adversariis admisso , quòd *parum pro*
nilulo reputatur. Seeds autem esset, quando excessus esset
 evidens atque certus, quia tunc opinio legi favens erit
 certè et multùm probabilior; et statuatur quòd cùm opinio
 legi favens est certe probabilior, tunc est quoque multùm
 irobabilior ; ideòque tunc , uti à principio dictum fuit ,
 ex est. am moraliter promulgata, ideòque obligat, el est
 procul dubio observanda.

78. — Quoad tamen ad peculiare sententias meas , ve-
 rum est, in primis meæ theologia? moralis impressionibus

plurium auctorum auctoritate ductus pro probabilibus multas non satis firmas opiniones admisi ; melius tamen re perpensâ, eas revocavi, aut reformavi, quemadmodum patet ex indice hujusmodi opinionum impresso in principio meæ theologiæ moralis nuper typis consignatæ ; in quo quilibet observare potest quod propositiones et Busembaum, et aliorum pronabilistarum reprobavi ; qua de re quamplurimi existimaverunt me potius rigidarum, quàm benignarum sententiarum esse fautorem.

79 — Cæterùm non minus mihi religionis fuit sufficienter probabiles opiniones adprobare ex eo quod dicit 1). Antoninus, quôd illi qui obligant alios opiniones plùs nimio rigidas sequi *ædificant ad gehennam*, id est, sunt causa quôd multæ animæ damnentur, quæ hujusmodi opiniones sequi debere sibi persuadent; quas postea non sentiendo miserandum in modum damnantur. Finem huic opusculo impono. Ego pluribus abhinc mensibus detineor lecto quadam præ infirmitate quæ verisimiliter me brevi luce privabit. Communiter ajunt, quod omnes homines alio modo loquuntur in vita, alio in morte, quia in morte sentiuntur illi conscientiæ stimuli, qui non perciduntur seu, ut melius dicam, non volunt percipi in vita. Ego tamen nullis prorsùs conscientiæ stimulis exagitor qme meo, quod propugnavi circa probabile, systemate; immô religioni mihi esset contrariam tenere sententiam quoad aliorum instructionem rigidum amplectendosystemaquorumdam modernorum auctorum. Dixi *quoad aliorum instructionem* juxta consilium S. Joannis Chrysostomi : *Circa, vitam luam esto austerus, circa alienam benignus. In Can. Alligant. 26. qucesl. 7.*

TRACTATUS II

DE LEGIBUS.

CAPUT I.

DE NATURA LEGIS.

Divisio legis 1. 2, conditiones 5. promulgatio I ad 8, acceptatio 9, 10. 57 lex per decennium non esset acceptata \\. Si major pars non acceptet, etc. 12. et 15.

L—Definitur lex : Recta agendorum ratio. Lex non differt à præcepto, nisi in eo quod lex datur communitati, præceptum particularibus. Dividitur lex in aeternam, naturalem, et positivam. Lex *æterna* est ratio divinæ sapientiæ, quæ præscribit hominibus regulas operandi ad illius observantiam,*Naturalis est eadem ac aeterna; dicitur enim æterna, in quantum tradita est à Deo : in quantum vero consideratur ut hominibus manifestata lumine naturae, naturalis appellatur, ad quam pertinent omnia Decalogi praecepta. Lex *positiva* est illa, quæ non dictatura natura, sed legi naturæ est conformis, et in hoc præsertim ab illa discrepat, quod prohibita à naturali ideò prohibita, quia mala; prohibita verò à positiva, ideo mala, quia prohibita.

Positiva præterea dividitur in divinam, et humanam. Ad positivam divinam pertinent omnia veleris Testamenti præcepta cæremonialia, et judicialia, quæ postea morte Jesu Christi cessarunt; remanentibus firmis tantummodo moralibus, quæ praecepta Decalogi nominantur. Ad eam quoque pertinent omnia præcepta novi Testamenti circa Sacramenta. Positiva autem humana subdividitur in legem gentium, quæ jus gentium nuncupatur, in ecclesiasticam, et civilem.

Tract. 2. De legibus.

— Lex gentium est illa, quæ cum consensu omnium gentium condita et recepta est, iit sunt v. gr. lex, ut bellum sit justum, lex ut bona directum dominum non habentia, sint primi occupantis, et his similes. Lex ecclesiastica est illa, quæ ordinata est ab Ecclesia propter gubernationem spiritualem reipublicæ christianæ, et illa complexa est in Decretalibus, et sexto Decretalium, in Clementinis, et Extravagantibus, et in omnibus aliis Bullis pontificiis, quæ obligant absolute omnes fideles. Canones verb in Gratiani decreto collecti aliam obligationem non inducunt quàm quæ ipsismet insita est. Lex civilis denique, quæ à principibus sancita est ob bonam populi temporalem gubernationem, et hæc diversa est pro diversitate locorum. Lex civilis complectitur digesta, instituta, codicem, authenticam, sive novellas.

3. — Conditiones legis, ut obliget, hæ sunt : 1. Ut sit *honestæ* ; nempe ut sit religioni conformis. 2. *Iusta*, ut non lædat subditorum jura. 3. *Possibilis moraliter*, nempe ut non sit nimis observatu dillicilis, locorum, et temporum ratione inspecta. 4. *Utilis* bono publico, et ut bonum sit notabile. 5. *Necessaria*, ad prospiciendum malo, quod frequenter accidit. 6. *Manifesta*, nempe clara, ut habetur *cap. Abbate, de verb. signif. , ne per obscuritatem captionem contineat*, et ut loquitur S. Isidorus *Can. 2. dist. 4.* Secus cum lex esset obscura, posset dissimiliter exponi, et cum possit erroris esse causa, potiùs olliceret quàm prodesset.

4. — Demùm ut lex obliget, debet esse *promulgata*, ut communiter omnes DD. cum S. *Thoma* (1). et *Scoto* (2), ex *Can.* In istis, *distinet. 4.* ubi legitur : *Leges tunc constitui, cum promulantur.* Propterea ure merito Doctor angelicus dicit *loco cil.* quòd lex nihi aliud sit, quàm *ordinatio promulgata.* Ratio est, quòd cum lex sit regula communis secunaùm quam toti communitati vivendum est, non potest illa communiter observari, nisi saltem in majoris communitatis partis venerit notitiam (3).

5. — Hinc est quòd leges cæsareæ, et principum saltem in aliquibus imperatori subjectorum, licet supremorum, debent promulgari in qua ibet provincia seu civitate metropolilana. Et hæ leges non obligant, nisi post duos menses à promulgatione, ut habetur in *authentica, Ut factæ novæ. coll. 5.*

6. — Dubitatur hic 1. An leges pontificiæ, et aliorum principum ab imperatore independentium, ut obligent,

debeant in qualibet provincia promulgari? *Prima sententia* affirmat, ethane tenent plures auctores graves, ut *Decanus, Natalis Alexander, P. Collet, Continuator Tournely, Cabassutius*; et eam probabilem vocant *Sylvius, Anaclelus, Roncaglia*, et alii cum *Angelo*, et *Medina*. Citatur pro hac sententia quoque *Cajelanus*, sed *Cajetanus* aliud non dicit, quàm leges canonicas non obstringere ignorantes. Citatur etiam *Lessius*, sed *Lessius* loquitur de legibus contractus irritantibus. Citatur etiam *Sotus*, sed *Solus* loquitur potius de legibus imbecillitantibus, aut revocatoriis privilegiorum (1). Fautores hujus primæ sententiæ præcipuè fundantur super *authenticam* mox supra allatam, *Ut factoi novæ*, dicentes quòd ubi specialis dispositio legis canonicæ non adest, servanda est civilis, proùt deducitur ex *cap. 2. de nov. op. nunc*, in quo sic habetur : *Sacrorum statuta Canonum principum constitutionibus adjuvantur*. Dicunt præterea nimis durum esse, obligare totius Christiani orbis fideles ad leges tantùm Romæ publicatas. Sed adhuc juxta hanc primam sententiam excipiendæ sunt Bullæ insertæ in Bullario, istae enim sunt in corpore legum et in hoc omnes conveniunt, proùt testatur Cardinalis *Petra* (2). *Secunda* verò sententia valdè communior, et probabilior negat, docetque leges pontificias, et principum imperatori non subagentium, obligare per solam promulgationem, quæ solet fieri Romæ, vel in principis metropoli; ita *Suarez, Bonae. Layman, Azorius, Castropal. Cardenas, Ferraris, et Salmanticenses, Valentia, Navar. Menoch. Vasqu. Pontius, Salas, etc.* (3). Ratio, quam adducunt, hæc est : Non dubitatur quin lex ut vim habeat obligandi debeat esse promulgata, ut per promulgationem possit ad notitiam subditorum pervenire; sed circa modum promulgationis, hic modus ab arbitrio, et attentione legislatoris pendet. Hinc observavi quòd inter omnes doctores, etiam oppositæ sententiæ, nullus est qui neget (proùt testantur pro certo *Salmanticenses*) non esse opus de sua natura, quòd lex, ut obliget, in qualibet provincia publicetur, sed satis est, quòd in legislatoris curia promulgetur;

(1) *Becan, de leg. qu. 5. n. 5. Natal. Alex theol. I. 4. a. 3. reg. 25. Collet* (.2 de leg. sect. 4. pag. 14 *Cabass. Theor.jure l. 1 c. 4 n. 4. Sylv. t. 2. tn1. 2 qu. 96 ar. 4. quær. 11. conci. 5. Less. I. 2. c. 22. n. 98. Sot. de just. I l.q. 1 n 4 el vide lib 1. n. 90. v. 11. Not. — (2) *Card. Petra in præmio g. 4. η. 50 ft 54. — (3) Suar, de leg. I. 3. c. 16. η. 8. Bonac. de leg. D. 1. qu. 1. p. 4. n 16. vers. Concedo, etc. Laym. I.I. tr 4 c. 3. n. 4. Asor. p. 1. l. 5. c. 3. vers In hacquæsl. Castrop de leg. tr. 3. I). 1. p. 11. en 4. Carden, in 1. Crisi DA) c. 20. or. 12. Ferrar. Bibl. torn. 4. verb. Lex. ar. 2. num. 5. Salm. tr. 11. de leg. c. 1. ex. n. 85**

et in effectu scribunt *Salmanticenses*, quòd in Ilispaniarum regnis regi» leges, eù quòd tenetur rex leges cæsareas servare, tantum Matriti promulgantur. Sicque similiter plurimæ Bull» pontifici», juxta receptum usum, tantum Romæ locis ibi destinatis promulgantur, atque juxta hujusmodi constitutiones deinde omnes ecclesiastic» causa-judicantur. Contra verb apostolica Sedes, casu quo nolit aliquam legem obligare, nisi post publicationem in provinciis peractam, id expressè declarat, proùt declaravit in interdicto ab Ecclesia imposito à Concilio Lateranensi IV. adversus medicos, qui infirmis assistunt, priusquam illi Sacramentum Pœnitentiæ susceperint, ùt habetur in *cap. Cùm infirmitas, de pœnit. et remis.* Et sic pariter id expressum fuit in Concilio Tridentino *Sess. 24. cap. 1.* circa matrimonii clandestini invaliditatem.

Hoc posito, cùm Papa determinat Bullas tantum Romæ promulgari, minime verisimile est, quòd ipse non intelligat alias provincias, sed solani romanam obligare; cùm enim Pontifex solos Romanos obstringere vult, condere particularia solet edicta (et hæc italico idiomate conficit); sed generalia condens statuta pro tota Ecclesia eaque solemniter promulgans clausulis obligatoriis, procul dubio præsumendum est velle omnes obligare fideles, statim ac ipsis Bullarum pervenerit notitia; quæ facile est, ut à Roma ad alia regna perveniat, nam omnes fere nationes Romæ conveniunt, omnesque Prælati (præsertim remotiores) ibi suos agentes habent, qui ordinariù de constitutionibus recenter promulgatis eos certiores faciunt. Præterea, quòd leges pontificiæ obligant statim ac solemniter promulgantur, id clare eruitur ex *cap. 1. Ad hæc, de postid, proelat.* ubi dicitur: *Non sit necessarium, cùm constitutio solemniter editur, aut publicè promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum inculcare; sed solùm sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publicè promulgatam.* Notentur verba, *solemniter editam, aut publicè promulgatam.* Qui igitur certam habet notitiam alicujus Bullæ jam solemniter Romæ promulgat»; illam equidem observare tenetur. Idem deducitur ex *cap. Quia cunctis 1. Nec obstaret, de consess. præbend. in G.* ubi habetur: *Lex, seu constitutio, vel mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorundem, aut nisi post tempus, infra quod ignorare minimè debuissent.* Quisque ergò illas servare debet leges, quarum notitiam habuit, cimi promulgat» jam fuerint, modo quo legislator eas promul-

gare valet. Cerlumque est posse Papam ad suas Bullas observandas omnes fideles adstringere per solam promulgationem Romæ factam, proùt quivis princeps (juxta id quod suprà vidimus ab omnibus admitti) per solam publicationem in sua curia peractam cuncta sua regna ad ipsius leges obligare quæit.

7. — Illud vero quod magis nostram sententiam confirmat, sunt du» clausul», quæ apponi solent in his Bullis, quæ Rom» promulgantur, et locis consuetis affiguntur. Lua ex clausulis ita dicit: *Ut autem præsentis litterae ad omnium notitiam facilius deveniant, et nemo illarum ignorantiam allegare valeat; volumus illas ad valvas, etc. affigi et publicari, sicque publicatas omnes et singulos, quos illæ concernunt, perindè arctare, et afficere ac si unicuique eorum personaliter intimates fuissent.* Altera clausula dicit: *Volumus autem, ut prissentium litterarum transumptis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutes munitis, eadem prorsus tam in judicio, quam extra illud, ubique adhibeatur observantia, ac si unicuique forent exhibita*, vel ostensæ.* II» autem clausul» ostendunt quidem pro certo mentum Pontificis esse, velle omnes fideles adstringere ad hujusmodi statuta servanda, independenter ab eorum publicatione in particularibus provinciis. Et *Sylvius*, ac *Pioncaglia* locis suprà citatis, etsi primam sententiam ùt probabilem admittunt, attamen habent pro certo, omnes Bullas Romæ cum prædictis clausulis publicatas obligare per se sine alia publicatione. Certum rectè ait *Roncaglia*, quòd ex relatis verbis talium clausularum firimum argumentum adduci potest pro prini» sententi» probabilitate respectu ad Bullas, in quibus præfatæ clausul» desunt; nihil etenim in legibus frustra appositum supponi debet; ili» autem clausul» prorsus superflu» essent, si omnes Bull» Romæ publicat» etiam sine prædictis clausulis ante quamcumque publicationem in provinciis obligarent; dummodo (excipit) in aliquo loco non adesset consuetudo recipiendi indifferenter Bullas Romæ quocumque modo publicatas. Quærit autem *Sylvius*, loco suprà citato *lift. d. vers. Petes*, an Episcopi teneantur promulgare, aut operam dare ut omnes leges pontificiæ observentur, qu» jam Rom» promulgat» fuerint? Et sic respondet: *Teneri curare, ut observentur, quando Pontifex significat se velle, quod sua lex ubique obliget etiam absque alia promulgatione ibi facta. Non tenentur tamen curare, ut promulgentur, nisi vel mandatum pontificium ad eos dirigatur, vel rationabiliter*

judicent promulgationem in suis diæcesibus esse necessariam. Nihilominus qui legis notitiam habent, ad eam obligari videntur, nisi illa recepta non fuerit, vel per non usum ejus obligatio desierit. Cæterùm si Pontifex non significet, non esse opus alia promulgatione, neque mandatum dirigat ad Ordinarios, probabile est quòd ipsi non tenentur legem promulgare, vel curare ut observetur, nisi frudum notabilem ex talis legis promulgatione in suis diæcesibus expectant. Possunt enim tunc interpretari mentem Pontificis esse, quòd lex in diversis provinciis tunc observari, vel promulgari curetur, quando Ordinarii existimaverint ita esse pro suis locis expediens, et utile.

Præterea probabiliter censent *Suarez*, et *Layman* (1) cum *Molina*, et *Soto*, quòd leges pontificiae, quæ aliquem infirmant contractum de sua natura validum, sicut fuit Bulla S. Pii V. circa contractus censuales, aut quæ auferunt jurisdictionem, v. gr. in Sacramentopœnitentiæ; circa has potest benigne interpretari, mens Pontificis esse, nolle eas effectum habere, nisi postquam in diæcesibus promulgatæ fuerint; alioquin ipsæ in damnum redundarent plurimorum, qui illas invincibiliter ignorarent. Oppositum autem tenendum est quoad poenas inflictas contra clericos male ordinatos, et Episcopos male ordinantes, prout Sixtus IV. declaravit. Sic etiam oppositum tenendum quoad leges irritantes aliquem actum ex defectu solemnitatis; quia leges postquam vim obligandi habuerunt, valent etiam respectu ignorantium, ut inquiunt *Sanchez*, et *Layman* cum *Navarr.* et aliis (2).

8. — Dubitatur 2. An tempus duorum mensium requisitum ut leges cæsareæ post earum promulgationem obligent (sicut supra dictum est *num.* 5.) etiam quoad leges pontificias, et aliorum principum requiratur? Alii negant; sed probabilissime affirmant alii plures graves DD. ut *Solus*, *Valentia*, *Sa*, *Silvester*, *Bonae*. *Tapia*, *Menoch*. *Reginald*. *Granado* cum *Salmant.* et aliis. Ratio est; quia jam requiritur, ut ad communitatis notitiam leges perveniant, ut exprimitur in *cap. 1. de concess. præb. in* (> ubi hæc leguntur: *Lex et mandatum nullos astringunt... nisi post tempus intra quod ignorari minimè debuissent.* Quare cum in lege non præfigitur tempus, taxandum est prudentum *determinatione*, quæ est jam facta in præfata authentica,

(1) *Suar de leg. l. 5. c. 33. n. 8. Laym. eoJ. Hl. c. 2. n. 7. cum Molina et Solo.* — (2) *Sanch. de matr. l. 3. D. 17. num. 9. D. 42. n. 2. Laym. loco mox euprà cil.*

It /actæ navæ, ne quis dictum tempus temerè pro arbitrio suo protrahat (1).

9. — Dubitatur 3. An ut lex obliget, debeat esse à populo acceptata? Nulli dubium esse quin peccent illi, qui non acceptant leges tam ecclesiasticas, (piam civiles, si sunt justæ, ut habetur ex 28. ex proscriptis ab Alexandro VII. *Populus non peccat etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à principe promulgatam*. Sed dubium fit, an obliget lex nondùm acceptata? In hoc discernendæ sunt leges civiles ab ecclesiasticis. Quoad civiles dicunt nonnulli illas non obligare, nisi sint acceptata», quia principes à populo potestatem leges condendi recipiunt, ita *Valentia, Becan, Navar. Azor. Bonae*, et hanc probabilem vocant *Salmant.* (2) et *Croix* (3); sed oppositum probabilius defendunt plures alii, ut *Suarez, Pontius, Laym. Silv. Dian.* et alii (4) (licentes legem superioris, si justa est, ex semetipsa obligare. Quoad verò leges ecclesiasticas nemo est qui dubitet, quin Pontifex possit obligare fideles independenter ab eorum acceptatione, cùm certum sit Papam legislativam potestatem non à populo accepisse, sed à Jesu Christo, qui ei dixit in persona S. Petri: *Pasce oves meas, etc. Quodcumque ligaveris super terram, etc.* idem procedit pro legibus quas statuunt Episcopi in suis diœcesibus, qui etiam à Jesu Christo vel mediate, vel immediate (ut dicitur *n. 33. circa finem*) talem receperunt potestatem.

10. — Hoc non obstante dicunt DD. ut *Valent. Filliuc. Covar. Bonae*, et alii cum *Cabass.* spectare ad suave regimen Ecclesiæ ut non obligent fideles eæ leges, quæ ab ipsis non sunt receptæ, sed nos libentiùs adhæremus opposite sententiæ *Suar. Laym. Caslrop. Salmant.*, etc. ratione superius tradita, nempe quòd subditi obedire tenentur, cùm præceptum est justum, nec tunc præsumi debet Superior, ne populus perturbetur, velle eum à præcepti obligatione eximere.

11. — Nihilominùs prædicta sententia limitatur I. si lex per decennium non fuerit acceptata, id dicunt Ü1). communiter, imo elia ipsi aliquando fuerit acceptata, deindè verò per decennium continuum in desuetudinem abierit, probabile est ampliùs eam non obligare, ut tradunt *Lessius, Azor. Nar. Caslrop. Sa*, etc. et non improbabilem eam vocat *Bened. XIV. de Syn. I. 13. c. 5. n. 4.* (contra alios, qui volunt desuetudinem per 40. annos). Nam ita

(!) *Ibid. r. Quæsl 2. el Salm. tr. 11. de ley. c. 1. n. 91. et 92—12' Salrn. de Itg. c. 1. n. 101.-15) Lib. 1. n. 591. — (4) Ap. Salm, de ley. c. 1. n. 102.*

de legibus civilibus jam dispositum est, nec pro ecclesiasticis contraria invenitur dispositio, et canones, qui contrā afferuntur, requirentes præscriptionem 40. annorum, loquuntur de bonis immobilibus, et de juribus realibus Ecclesiae, sed non jam de legibus. *Secus quippe* (ait cit. Bened. pro sententia Suarez) *lex lata à romano Pontifice non posset abrogari, nisi per consuetudinem* 100. annorum: *tantum enim temporis requiritur ad praescribendum contra bona, et jura Ecclesiae romance: ita ratiocinantur Less. Lugo, Panorm.* alique ab his citati.

12. — Limitant 2. *Suar. Lessius, Castrop. Tapia, Salm. Busemb.*, etc. si major et sana pars populi non receperit legem, quia tunc, licet desuetudo non adhuc sit præscripta, et primi legem non acceptando peccaverint, nihilominus alii non tenentur ad legem observandam, præsумendo principem non instando pro observantia, nec transgressores puniendo, nolle obligare quemlibet ad observandum praeceptum, quod à majori parte non observatur (1). Dictum est *alii*; quia quamdiù lex non est præscripta, non ita judicatur de illis, qui contra legem usum introduxerunt, ut benè advertit *Castrop.* (2).

13. — Limitant 3. *Salas, Castropal.* et *Suarez* (contra alios), si lex sit contraria consuetudini, quæ viget, vel sit difficilis observantiae. Sed *Salmanticenses* rationabiliter admittunt dictam opinionem in solo casu, quo essent eæ circumstantiæ, quæ si à principe præcognitæ essent, legem non tulisset (3). Si vero populus supplicasset pro revocatione, et princeps non instaret pro observantia, probabiliter praesumitur non velle tunc legem obligare, ut dicunt plures auctores (4).

CAPUT II.

DE OBLIGATIONE QUAM INDUCIT LEX.

Obligatio legum præceplivarwn IL 1a. et IG. *lex possit præcipere actus internos* 17. *Ancum gravi incommodo* 18. *In lex possit naturalem obligationem tollere* 19. *An teneamur remove impedimenta* 20. et 21. *Dubia circa leges* 22. et 25. *De legibus poenalibus, spiritualibus, privativis, et inhabilitantibus* 21. et 23. *De fundatis in falsa præsumptione* 26. *De conventionalibus* 27. *An necessaria charitas* 28. *An intentio* 29. *An satisfieri possit pluribus præceptis pluribus actibus, vel unico actu* O. et 51. *Ia possint esse plura præcepta super eadem materia* 52.

1 i. — Oportet discernere leges præceplivas à poenalibus.

(1) *Fide lih* 1. n. 159. r. *Lim.* 5. — (2) *Trad.* 5 D. 5. p. 2 §. 1, in fm — (3) *Lib* 1. n. 159. r. *Limitant.* — i, ». 139 c. *Quær. hic.*

Pœnales sunt illæ, quæ non obligant ad culpam, sed solum ad poenam adjunctam. *Præceptivæ.* autem obligant ad culpam, et in conscientia, sive illæ sint ecclesiasticæ, sive civiles, modo istæ non fuerint correctæ à jure Canonico, ut in Opere probatum est (1). Leges mixtæ autem sunt illæ quæ obligant tam ad culpam, quàm ad poenam, sed istæ enumerantur inter præceplivas; quare hic lôtjuemur, 1. de præceptivis; 2. de pœnalibus; 3. de modo quo observandæ sunt leges. Et 1. loquendo de lege præceptiva, illa obligat ratione materiæ gravis, aut levis. Potest nihilominus legislator secundum sententiam probabiliorē etiam in materia gravi sub levi obligare (2); sed non potest in materia levi sub gravi obligare, nisi gravis esset linis intentus, aut transgressio ob scandalum, aut ob commune damnum, aut ob contemptum redderetur gravis. Contemptus autem, ut sit gravis, debet esse formalis, qui tunc est, cum aliquis ideo transgreditur legem, in quantum illi non vult se subjicere, non autem cum eam violaret ob incuriam, iram, aut aliam animi affectionem, *etiamsi requenier peccatum iteret*, ut docet S. Thom. 2. 2. q. 186. art. 9. ad 3.

13. — Signa quibus discerni potest an lex obliget sub gravi, sunt 1. Si materia est gravis in seipsa. 2. Si consuetudo ita incriptata est. 3. Si ita verba significant: v. gr. *Præcipimus sub gravi, aut in virtute sanctæ obediendi, omnino, inviolabiliter*, et similia. Cæterum verba simpliciter imperativa, *volumus, præcipimus, facite, abstinete*, et alia id genus, sunt ambigua, propterea ex circumstantiis arguendum erit, an sint præceptiva, an hortatoria. 4. Si præcepto addatur poena gravis, v. gr. exilii perpetui, excommunicationis, irregularitatis, interdicti ad omnem usum, suspensionis totalis, aut ab officio, et beneficio ad tempus notabile. Hoc tamen intelligitur si censuræ sunt *latæ sententiæ*, secus si *ferendæ* juxta opinionem probabilem (3).

16. — Dubitatur 1. An in casu, quo lex assignat poenam, et unà simul præcipit; obliget ad culpam? Nonnulli id negant, si non exprimitur. Ita dicunt *Cajet. Gomez*, et alii cum *Navarr.* (4), qui ait: *Leges humanæ etiam præcipientes, quæ poenam temporalem constituunt, in dubio a æternam non obligant, quatenus sunt leges ejus, qui pœnam statuit.* ldcpiQ putant satis probabile *Valent. Bonae.*

(1) *L.* 1. n. 106. u. *Quaeritur* 3. — (2) *Lib* 1. n. 145 — (3) *L.* 1. n. 111. — (4) *Navarr. Man. c.* 25. n. 55. et 60.

Tapia, et alii cum *P. Mazzolta*, qui citat etiam pro hoc *Filliucium*. Ratio, quam adducunt, prima, quia non praesumitur, quòd princeps velit ad culpam obligare, cum sufficiens sit pœna ad frenum subditis imponendum; secunda, quia dicunt sic à consuetudine has leges mixtas interpretari. Sed alii probabiliùs affirmant, quia in hoc differt (ùt dictum jam ^{^st}) lex pura pœnalis à mixta, quia illa obligat ad solam poenam, hæc ad utrumque, alias legislator frustra pœnæ adjecisset præceptum. Ita *Valent. Hon. Tap. Diana*, *Salmant.*, etc. (1). Observa dicenda *Tractatu X. num.* 81.

17. — Dubitatur 2. An leges humanæ possint præcipere actus internos? Directe non possunt, quia solus Deus potest judicare de internis. Possunt tamen indirecte, cùm actus internus neccssariamliabet connexionem cum externo, v. g. Ecclesia præcipiendo annualem confessionem, præcipit quoque dolorem, et propositum, sine quibus non consistit confessio; præcipiendo fieri matrimonium, præcipit consensum : conferendo parochiam clerico, præcipit ut eam ipse acceptet animo infra annum ascendendi ad sacerdotium. Quoad autem actus externos, licet occultos, nulli dubium est, quin lex possit eos universaliter præcipere, aut prohibere, profit imposuit excommunicationem hæresi occultæ extern®, et homicidio occulto irregularitatem (2).

18. — Dubitatur 3. An cum gravi damno aut incommodo teneatur (piis ad observandam legem humanam ? Communiter DD. negant, præter duos casus. 1. Si legis observatio sit moraliter necessaria bono publico, quod semper bono temporali privato præferendum est. 2. Si transgressio legis redundaret in fidei, aut Ecclesiæ contemptum. Ita communiter DD.

19. — Dubitatur 4. An lex humana possit tollere naturalem obligationem, ùt est lex irritans testamenta, ^{ant} contractus initos sine solemnitatibus : aut lex deobligans filiumfamilias à solvendo mutuo ? Et affirmamus cum probabiliore *Saneh. Castrop. Salmant.*, etc. quia lex humana ob commune bonum à Deo obtinuit potestatem rerum dominium transferendi : licet contraria etiam sit probabilis (3).

20. — Quæritur 5. An teneamur auferre impedimenta proxima, quæ obstant legis execution! ? Hic sermo es! de lege humana (aliter procedit de lege naturali) et distinguendum est. Apponere aliquam causam, quâ quis subtra-

1) *Lib.* 1. η. 147. — i2' *Lib.* 1. η 100 — (5). *Lib.* 5. η. 711. 757. ri 927.

liiturà legis obligatione, est licitum; quare si hodie est festum, licite potes alio peragrarè, ubi dies festus non agitur, ei ab audiendo Sacro te eximere. Apponere autem causam non extrahentem, sed tantum deobligantem aliquem à lege, non licet. Hinc qui sine justa causa aliquem laborem assumit, quo impotens fit ad jejunandum, peccat, et quidem non solum si ideo laborat, ut eximatur à jejunio, sed etiamsi laborat praevidendo exemptionem; quia omnis lex exposcit, ne sine justa causa impedimentum suæ observantiæ ponatur. Hæc est sententia S'. Thonue (1) quam nos cum *Laym. Sanch. Mazzot. et Castropalao* (qui eam communem appellet) contra *Salmant.*, et alios, sequimur (2).

21. — An autem excommunicati, et in carcero detenti teneantur curare, ut absolvantur, aut è vinculis liberentur, quò possint adesse Sacro? communiter negant, quia hujusmodi impedimenta sunt remota. Sed isti etiam peccant, si ideò non curant liberari, ne teneantur Sacrificio adesse, imo probabiliter dicunt *Bonae*, et *Trullench.* quòd si ipsi facile possunt liberari, nec excusarentur; quia cum levi incommodo tenemur impedimentum remove, ut præcepto gravi, etiamsi humano, satisfaciamus (3). Procul dubio autem supradicti tenentur procurare, ut liberentur, ut præceptum paschale, quod quidem divinum est, adimpleant (4).

22. — Dubitatur G. An sit obligatio observandi legem, si hæc autem ejus obligatio dubia est? Respondetur negativè. 1. Quatido dubitatur adsit necne lex, et factû diligent indubium perseverat (ut dictum est de conscientia *Tract. I. num. 15. et 33*). 2. Quando dubitatur, an aliquid comprehendatur necne in lege, aut si inceperit necne ejus obligatio, ut dicunt *Suar. Sanch. Castropal. et Salmant. cum Tapia, Villalob.* (o). Et idem dicunt. DD. citati cùm dubitatur an lex promulgata sit necne (6).

23. — Contra voro debet observari lex 1. cùm dubitatur an recepta sit, quia cùm constet de lege, pro ea stat possessio, cùm etiam pro lege stet præsumptio, quod sit, ut debebat, acceptata: hæc est sententia probabilior cum 6uncù. *Castropal. et Salmant.* contra alios (7). 2. Cùm dubitatur an legislator sit legitimus Superior, qui tamen est in possessione suæ jurisdictionis. Excipiunt *Solus, Sanchez*,

(1) 1.2. q. 71, a. 5. — (2) *Vid. lib. 5. n. 1045 el 1046.* — (3) *Ltb. 5. n. 525. v. Excommunicatus.* — (4) *Vid. lib. 7. n. 161.* — (5) *Salm. de leg. c. 2. n. 110.* — (6) *Eide Opus morale lib. 1. n. 97.* — (7) *Ib. v. ull.*

Tapiaj Salas., Lopez , etc. casum quo esset nociva, aut valdè molesta res præcepta (1). 3. Cùm dubitatur an lex sit injusta, quia in dubio Superior est in possessione juris præcipiendi (2). Sed id pariter communiter limitant 1)1). si præceptum esset subditis damno , aut gravi oneri (3). In dubio autem an lex contineat præceptum aut monitionem, aut an liget ad pœnani, an etiam ad culpam, an ad culpam gravem, vel ad levem , in his dubiis pro mitiori parte standum est (4). Secùs vero in dubio, an res præcepta sit vel ne licita, certè tunc parendum Superiori, ùt dictum est *Tractat. I. num. 18.*

24.— Deveniamus 11. ad leges purè pomales , quæ .obli-gant iùt diximus) non ad culpam, sed ad solam pœnani: proùt sunt leges prohibentes, ne arbores incidantur, ne annona abstrahatur, et aliæ id genus. In hoc notandum est, quod pœnæ spirituales sub poena censuræ, irregularitatis, inhabilitatis, impedimenti matrimonii, etc. cùm sunt latæ sententiæ, et non exigunt extremam executionem, statim atque patratum est delictum, incurruntur in conscientia, ante omnem judicis sententiam, ùt constat ex *cap. Non dubium, de sent, excomm.* et *cap. Significasti, de hom.* Idem procedit de pomis inhabilitantibus, ac de poenis privativis aliquo jure acquirendo ; dummodò reus non teneretur ad poenam exequendam cum sua infamia (5).

25. — Aliud est autem si poena privativa est alicujus acquisiti juris, v. g. beneficii, electionis, etc., quia tunc semper requiritur sententia , saltem *criminis declaratoria*, licet in lege dicatur quòd *ipso facto* incurratur, ùt deducitur ex *cap. Secundum, de Hæret. in G.* Et hoc tanto magis procedit si poena est positiva , nimirùm reipsà restituendi, aut renuntiandi , aut aliud patiendi juxta leges, (|uæ (v. g. ob simoniam, aut alienationem bonorum beneficii) privant personas etiam beneficiis antea obtentis : nimis enim durum est, quòd quis teneatur contra seipsum poenas exequi. Excipitur solùm, si puma sit inhabilitans, sive conditionalis *sine qua non*, ùt est poma à Tridentino parochis, et canonicis non residentibus suos non laciendi fructus; vel ùt est poena imposita beneficiatis simplicibus Horas canonicas non persolventibus de non lucrando redditus (G). Hujus generis est poena, ut privatus existât beneficio curato , qui intra annum sacerdotio initiari negligit, ùt habetur *cap. Licet, de elect, in G.*

II) N. 98. — (2) .V. 99. — (3) *Vid. lib. 4. n. 47. v. Limitant.* — (4) *Vide Salm de tepe I.2. n. 12.* — (5) *Lib. 1. n. 118 el 119.* — (6) *Lib. 3. n. 6G3 et lib 4 n. 12G.*

26. — Quæritur hic 1. An leges pœnales fundatæ in falsa præsumptione obligent in conscientia ? Oportet distinguere præsumptionem dictam *præsuppositionis*, quæ est pœsuppositum facti, à præsumptione *definitionis*, quæ est præsumptio juris, quôd judicet secundum præsuppositum factum. Igitur si facti præsuppositio est falsa, lex non obligat; v. g, si in judicio falsè probatum fuerit tmim animal intulisse damnum, tunc non teneris solvere pœnam, et latâ sententiâ, ut solvas, licèt externe, ut vitetur scandalum, tenearis solvere, tamen potest occulté tibi compensationem facere. Idem valet pro hæredibus, qui ob neglectum inventarium, debita defuncti solvendo mulctantur ultra bona hæreditaria, cùm reapsè credita excedunt hæreditalem. Secûs verb dicendum, si falsa præsumptio solum esset falsajurû : v. g. si tuum animal certè fuerit causa damni; sed falsa est præsumptio quôd id acciderit tua culpâ; quia tunc teneris solvere poenam (hoc intelligitur post sententiam), quia legis finis non solum est ut puniat, sed et ut reddat homines diligentiores ad evitanda damna aliorum (1).

27. — Quæritur an pœnæ conventionales appositæ in contractibus debeant solvi ante sententiam ? Alii affirmant : alii negant, ùt *Nav. Lessius, Sanchez, Castrop. Vasq., etc. et Salin.* vocant hanc sententiam æquè probabilem, ex eo quia quicumque se obligat, intendit se obligare juxta legum dispositiones, quæ non obligant ad poenas nisi post sententiam (2).

28. — Veniamus III. ad modum quo observanda sunt leges. In quo notandum 1. quôd licet necesse sit, hominem esse in gratia, ut ejus opera sint meritoria, nihilominus necesse non est habere charitatem, ut satisfaciat præcepto v. gr. jejunii, Horarum canonicarum, Sacri, etc. quemadmodum pro adimplendo voto, pœnitentiâ sacramentali : etenim ù docet *S. Thomas* (3), cum aliis communiter, lineis præcepti non cadit sub præcepto : *Xon enim* (sunt verba Angelici) *idem est /inis præcepti, et id de quo privceptum datur.* Quare potest quis satisfacere præcepto jejunii, etiam ductus line non recto, pulâ avariliæ, aut inanis gloriæ (4).

29. — Notandum 2. ad præcepti satisfactionem esse quidem necessariam intentionem rem præceptam ponendi : ideo qui adest Sacro sine animo assistendi, non satisfacit (5); sed dum opus præceptum ponitur; opus non est, ut

1) *Lib. 1. n. 100. in fin. r. Qnæro.* — (2) *n. 150.* — 3 1 2 *g. 100. a. 9 ft 10* — (4) *Lib. 1 n. 162. et lib. 5. n. 261.* — (5) *Lib 1. n. 162. fi lib. 5. n. 261.*

velit satisfacere præcepto. Itaque si quis in die festo adest Sacro, satisfacit quidem, licèt ignoraret esse festum (1); imù etiamsi sciret esse festum, et non intenderet satisfacere: aut satisfaceret solo timore à patre vel à domino incusso; ipse enim, quamvis peccaret oh suum pravum animum, satisfaceret tamen præcepto, illud reipsâ adimplendo, dum talis satisfactio non pendet d propria, sed à Superioris voluntate : quapropter dum satisfacit non potest nolle satisfacere; et sibi debitum imponere, cui jam persolvit, uti sapienter dicunt *Suarez, Lessius, Tournely, Pontius, Sanch. Castrop. Coninch. Busemb. Salm. et La-Croix* communissime cum aliis (2). Aliud contra esset, si (piis habens votum, aut juramentum, aut poenitentiam adimplendam, opus exequens non intenderet satisfacere suo debito. Hoc tamen intelligitur quoties conscius voti, etc. opus suum alteri lini destinassct, alias etiam satisfaceret; nam quilibet ex generali intentione prius intendit debito satisfacere; quàm iis quæ sibi liberà voluntate imposuit. Ita *Suarez, Azor. Less. Laym. Busemb. Boncaglia,*, etc. (3).

30. — Notandum 3. bene quidem posse satisfieri eodem tempore, pluribus præceptis diversis actibus compossibilitibus; et sic in audiendo Sacro de præcepto, potest recitare Horas canonicas, aut alias orationes, quibus tenetur ex voto, aut poenitentia. (4).

31. — Notandum 4. unico solo actu posse satisfieri pluribus præceptis in eadem materiam ob eundem finem cadentibus (modò non sit in materia justitia·). Quare in festis, diebus dominicis occurrentibus, satis est semel Sacro adesse. Sic etiam subdiaconus beneficiates unicû. Horarum recitatione satisfacit oneri beneficii, et Ordinis (5). Et tunc qui duo præcepta violat, unicum committit peccatum. Secùs V(îîî), si præcepta habent diversa motiva. Quare qui tenetur jejunare ex voto, aut ex poenitentia à Confessario injuncta, non satisfacit jejunando in vigilia (6), nisi poenitentia statuta esset per mensem, in quo incidit vigilia (7).

32. — Notandum 5. transgredientem unico actu diversa præcepta à diversis legislatoribus edita super eadem materia, unum solum peccatum committere, si legislatores idem habuerunt motivum. Qui committeret homicidium

(I) *Lib. 1. n. 165.* — (i) *n. 164. el fusius lib. 4. n. 176.* — (5). *L. 1. n. 165. el lib. 3. n. 171'. t*. Quær. 11. adde Salin, de leg. v. 2. n. 159.* — (4). *L. 1. n. 166 el lib. 4. n. 176. r. Circa tn /in.* — (5) *L. 1. ». 166. cum Salm. c. 2. ». 109.* — (6) *L. I. n. 167. uJ2 cum Salm, de leg c. 2. ». 151.* — (7) *Vide Salm, loc. cil.*

sub excommunicationis poena prohibitum etiam ab Episcopo i unum peccatum com mitteret, quia tam Deus , quam Epi- scopus habuerunt unum tantum motivum justitia» : sic pariter sacerdos beneficiatus omittens ollicium (quoties vellet resti- tuere fructus) unum peccatum committeret contra religio- nem, secùs verò si motiva sunt diversa. Hinc frangens jeju- nium in ivigilia promissum etiam voto , duplex peccatum committit; ita etiam qui occiderit clericum, peccat dupliciter contra justitiam ex præcepto divino, et contra religionem ex præcepto Ecclesiæ , quæ ex religionis motivo prohibuit quo- minus in suos ministros injuria inferretur ob reverentiam eis debitam (1); cùm regula generalis sit , quòd cùm Eccle- sia aliquid statuit, sub illius virtutis specie collocat, ob cujus motivum rem præcipit (2).

CAPUT III.

DE IIS QUI POSSUNT LEGES FERRE.

Quis possit ferre leges civiles, et quis ecclesiasticas 55. De decre- talibus, sive responsis pontificiis, et de declarationibus SS. Con- gregationum , ac decisionibus Rotoe romance 51. et 55.

33. — Leges civiles tantùm possunt fieri ab illis qui ha- bent dominium supremum , ùt sunt reges , respUBLICÆ , et cæteri principes Superiorem non cognoscentes. Reliquæ uni- versitates subditæ possunt dumtaxat statuta conficere , qui- bus se obligant cives ex contractu ; sed etiam aliqua præ- cepta ad tempus revocabilia à principe. Hæ leges civiles, quæ bonos mores respiciunt (ùt diximus), jam obligant in con- scientia, ùt ostensum est in Opere morali , quoties non cor- rect® sunt expresse à jure canonico, quod vult ut obser- ventur, *cap. I. de nov. Op. et cap. Super , de privi!*. (3). Vide dicta *num. 16*, circa leges mixtas. Leges autem eccle- siastic® jpossunt fieri 1. à Papa pro orbe. 2. à S. Conciliis generalibus, modò congregata jussu Pontificis, ipsiusque auctoritate confirmata sint (in nostro Opere morali prolixam dissertationem lucubravimus, quà ostendimus omnes defini- tiones à Papa ex cathedra loquente, sive Ecclesiû circa fidem et mores docente, esse infallibiles ; et ejus p testalem esse supra concilia, quæ totam vim et infallibilitatem non aliunde, nisi ab ejus confirmatione desumunt; vide *lib. I. e.v n. 110.*). 3. à conciliis nationalibus, aut provincialibus, nimirùm con-

(1) *Lib. 1. li. 167. et fusiùs l. 5. n. 33.* — (2) *Ibid. v. Aci agnosc* — (3) *I n/, l. 1. n. '106. in fin.*

stantibus ex Episcopis cum suis Archiepiscopis, aut ex synodis Episcopi cum suis parochis. 4. ab Episcopis pro sua cujusque dioecesi : *cap. 2. de major, etc. et cap. 2. de constitui. in 6.* sed accedente consilio suæ diœcesis, ùt ex *cap. Quanto, de iis quæ fiunt a præl.* A quo autem Episcopi habeant immediate hujusmodi facultatem; alii dicunt à Papa, alii à Deo cum subordinatione ad Papam (1) : plures alii; ùt *Solus, Panorm. Abulens. Cabassul. Sancti, Pontius, Covarr. Hurt. Perez, llenriq.* etc. tenent Episcopos tantâ frai potestate in sua dioecesi, quanta Pontifex in tota Ecclesia, modò non sint de iis, quæ spectant ad Ecclesiam universalem, ùt sunt definitiones circa fidem, aut res magni momenti, v. g. impedimenta matrimonii, et his similia (2). Capitula autem cathedralium nequeunt ferre leges (nisi circa propria capitula) vivente Episcopo, possunt verb Sede vacante (3).

34. — Dubitatur hic 1. An epistolæ pontificiæ, responsalia, sivi declarationes non insert® in corpore juris, habeant vim obligandi? Respondetur affirmative, semper ac authentic® sint, proùt declaratum habetur ex *Can. Si Romanorum 1. dist. 19.* dummodo sufficienter sint promulgat®, ùt dicit *Ronacina* (4) inquires, interpretationem legis factam auctoritalivè non habere vim legis, nisi promulgetur; quia de ratione legis promulgatio est; citatque *Salas*, et alios; ac deinde *num. 12.* sic subdit : *Ex quo licet inferre epistolas pontificias non habere vim legis, nisi publicentur eo modo, quo publicari solent leges.* Idem ait *Castropal.* (o) dicens : *Debet autem hæc declaratio (pontificia) publicari ea solemnitate qua lex, alias non erit authentica, qual legis obligationem non habebit, sed solum erit declaratio doctrinalis.* Idem docet *P. Suarez*, nam licèt priùs in *Opere de legibus* (6) dicat : *Ordinariè epistola, sive responsa pontificia sunt potius non constitutiva, sed declarativa, et habent vim legis obligantis ad illam interpretationem tenendam, vel ad servandum antiquum jus secundum illam interpretationem:* deindè tamen (7) sic addit : *Ut authentica sit interpretatio, oportet, ut habeat legis condiciones, ut sit justa, (nota) sii[fidenter promulgata,] etc. Undè consequenter fit, ut hæc lex interpretativa alterius exposita sit dubiis, ita ut aliæ interpretationes necessaria sint.* Idque satis confirmatur (nempe has declarationes pontificias sive

(1) *LU>. 1. H.104.* — (2) *Vide lib C. n.980. t?.* Sed dubit *Ī.* — (3) *Lib. 1. n. 104. r. Capitula* — *i4 Hon. tom. 2.de leg. D. 1. q i.p. 4. n. 11. et 12.* — (5) *Castrop. tr.3. de leg. D. 4. p. 3. g 1. n. 2.* — (6) *Suar. dc leg. 1.4. c 14 n. 6.* — (J) *Idem ib. l- 6 c. 1.n. 3.*

responsa) indigere promulgatione, ni obligent e\ eodem citato *Can. Si Romanorum*, ubi referlur et confirmatur Secretum S. Leonis Papæ, et sic dicitur : *Ne quid vero sit, ut quid à nobis pradermissum forte credatur; amnia decretalia constituta tam bealæ recordationis Innocenta, quam omnium pmlecessorum nostrorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus, et Canonum promulgata sunt disciplinis, ita à veslra dilectione custodiri mandamus.* Nota illud, *quæ promulgata sunt.* Verùmtamen hic bene advertit *Roncaglia* (1 quòd non solum constitutiones pontificiae, quæ solemniter promulgate sunt, obligationem legis induerunt, sed etiam omnes alicæ quæ ex usu et consensu Ecclesiæ universalis jam à pluribus saeculis habentur pro sufficienter promulgatis et authenticis. Dubitatur 11. An declarationes sacrarum Congregationum habeant vim legis? Priùs ùt certum habendum, quòd décrétas. Congregationis Rituum putanda sunt ùt oracula Pontificis, ùt Bulla 74. Sixli V. (piivoluit etiam capellam pontificiam subjici mandatis hujus Congregationis : ejus verù declarationes, ait *Turinus* apud Merati (2), licèt habenda} sint tantùm ùt responsa sapientissimorum virorum , attamen præferendas esse aliorum DD. opinionibus. Et merito quia cùm ex Tridentino non possint induci novi ritus, nisi approbati ab Ecclesia, utique sententia eorum præferenda est, qui maxime sunt versati circa ritus, et in quorum potestate est antiquos interpretari, mulare, et novos constituere, sententiæ eorum qui nec ullam potestatem circa hos, habent, nec tanhVperitiù callent. Quoad declarationes aliarum Congregationum non est dubium quin in casibus particularibus, pro quibus fiunt, obligent uti leges. In similibus autem multi DD. probabiliter affirmant, modô sint munite sigillo , et subscriptione Cardinalis Præfecti, et consulto Pontifice, ùt præscripsit Sixtus V. in Bulla 74. Multi alii tamen etiam probabiliter dicunt : declarationes, licèt sint maximæ auctoritatis, nihilominùs non obligant nisi sint emanate de mandato Pontificis, et editre sint pro tota Ecclesia, ita ut Papa declaret velle observandas esse ab omnibus fidelibus; ita *Sanch. Tournely. Bonae. Vasqu. Cardenas. Terillo, Vega, Villalob, Tapia, Lezdna, Salm. et Mazzolta.* Ratio est (ùt dicemus de interpretatione n. 73. 0174), quoties sunt factæ declarationes ab aliis quam ù proprio legislatore, sunt novæ leges, quæ indigent novù et solemnì promulgatione, juxta id quod dictum est *Tract. /7.*

ft) *Rone. de leg. qu. 2. c. 2. q. 7. reap. II.* — (2) *Merat. t. 1. p. 5. lil. 11. erf*
///. t'. Hujus.

num. 5. quæ promulgatio non advenit declarationibus SS. Congregationum (1).

35. — Decisiones Rotæ romanæ tanto minore robore sunt donatæ, ut leges universales habeantur. Si vero regula? Cancellarim ubique obligent; negant *Lessius*. *Valerius*, *Diana*, et alii eûdeïn ratione, quia non sunt publicata', undè dicunt valere tantùm ad directionem curiæ romanæ. Sed *La-Croix*, *Gomez*, *Azorius*, et alii affirmantpropter contrariam praxim, saltem quoad illas regulas, quarum materia est communis, aut non addicta soli curiæ romanæ (2).

CAPUT IV.

DE IIS QUI TENENTUR LEGIBUS.

Quis tenetur legibus 56. *An pueri* 57. *An legislatores* 58. *An peregrini* 59. et 40. S» *peregrini morentur per breve tempus* 41. 42. *Episcopus possit dispensare cum peregrinis in votis, jejuniis, etc.* 42.

36. — Advertendum, quôd alii non tenentur legibus humanis, de quibus hic est sermo, et isti sunt infideles, pueri, et mente capti. Alii verb sunt excusati à legibus, ùt sunt ebrii, dormientes, et ignorantes. Qua de re non licet secundos inducere ad legem transgrediendam, primos benè quidem. Sed semper peccatum est inducere quemquam ad violandam legem naturalem (3).

37. — Dicunt S. Antoninus et alii, pueros non statim post usum rationis teneri legibus ecclesiasticis, sed saltem post decennium. Illuc opinio jure merito ab aliis rejicitur. Imò si quis parvulus in aliquo casu raro, etiam ante septennium perfecto rationis usu polleret, iste quoque valdè probabiliter teneretur, ùt multi consent, licèt contrariam opinionem non puto improbabilem, ex eo quod dicit S. Thom. (4) quôd leges non respiciunt casus raros, sed communiter contingentes : *Legislator attendit ad id quod communiter et in pluribus accidit*. Præcepto tamen annuæ confessionis hujusmodi parvulus, si mortaliter peccasset, procul dubio teneretur ; quia in cap. *Omnis ulriusque sexûs, de pœnit. et rem.* expressè obligat quemlibet, qui ad annos discretionis pervenerit. In dubio verb an quis parvulus ad usum rationis perfectum pervenerit, nec ne, ante septennium non præsumitur pervenisse, post illud præsumitur utique (5).

(1) *Lib. 1. n. 106. v. Secunda.* — (2) *Vid. La-Croix l. 1. n. 575.* — (S) *Lib. 1. n. 153* — (4) *2. 2. q. 147. a. 4.* — (5) *Vide lib. 3. n. 270.*

38. — Legislatores etiam tenentor ad leges, saltem sub levi, ob exemplum cui debent esse subditis; et sub gravi si res agitur de taxatione pretii: aut de valore contractus (1).

39. — Quoad peregrinos plura notanda sunt : 1. Peregrinus tenetur quidem legi communi pro quolibet loco, modo illa regio sit catholicorum, et ibi non adsit contraria consuetudo (2); sed non legibus localibus suæ patriæ, quamdiù ab ea abest, quamvis eo animo discederet, ut ab illis eximeretur. Hoc idem eliceret, si in locum exemptum, etsi ipsiusmet dioecesis, se conferret. Et hac ratione probabiliter sunt ab Episcopi jurisdictione exempta monasteria, et ecclesia Regularium, ubi competens numerus manet, ut dicunt *Sayrus, Avila, Henriquez, et Salmant.* cum *Candido, et Diana, Navarr.* Concil. Trident, sess. 14. cap. 5 de. ref. in line vocat exemptas tam personas, quam loca Regularium (3).

40. — Nota 2. quod peregrinus tenetur legibus loci, ubi moratur, licet ibi contraxisset tantum (uasi domicilium, juxta communem sententiam, quicquid dicant nonnulli auctores, qui requirunt verum domicilium. Hic advertendum quod ille dicitur contrahere verum domicilium, qui habet animum perpetuò permanendi alicubi, et hic animus præsumitur, cum ille eo majorem partem suorum bonorum transfert, aut ibi construit, aut emit domum : aut expressò declarat hunc animum habere : aut ibi moratus est decem annos, nullum præbens indicium, quod velit illinc ampliùs discedere. Quasi domicilium contrahitur cum majorem anni partem aut per notabile tempus anni incolit aliquod oppidum (4).

41. Dubitatur L inter DD. an teneatur legibus loci peregrinus, qui breve tempus ibi moratur? Prima sententia affirmat cum *Pontio, Covar, Salas, Tapia*, et vocant eam probabilem *Sanchez* et *Salmant*, ; quia (juxta quod ipsi dicunt) expedit publicè paci, et ad vitanda scandala, ut omnes observent leges loci ubi reperiuntur. Sed plures DD. dicunt non sullicere simplicem illuc transitum, ut quis teneatur legibus illius loci : alii dicunt sufficere unum diem moræ, alii requirunt majorem partem diei. Sed magis probè disserit *Pater Suarez*, qui sic distinguit : Si peregrinus illuc advenit tanquam in terminum itineris sui, tunc tenetur ille ad omnes leges illius loci ; si verb illuc tantum profiscitur, non obligatur præceptis positivis, v. gr. jejunii, et Missæ, quia præcepta positiva tantum obligant incolas, non verb illuc transeuntes, sed tenetur ad præcepta nega-

tiva, quæ obligant, *pro semper*, cùm habeant tractum successivum per illum totum diem. Hæc prima sententia est satis probabilis, sed communius, et probabilius est non teneri legibus loci peregrinum qui ibi quasi domicilium non contraxit, per moram (ut diximus) majoris aut notabilis partis anni, quia lex non obligat nisi subditos, quales non judicantur, qui parùm temporis alicubi morantur. Dummodò (limitatur) non sit lex de jure communi, aut versaretur circa validitatem contractuum (d).

42. — Dubitatur II. an Episcopus loci posset dispensare cum peregrinis vota, juramenta, jejunia, et festa circa opera servilia? Affirmat prima sententia cum *Pontio, Tannero, de Januarii* (et probabilem vocat *Castropal.*), ratione quæ suprâ, nempe quòd peregrinus pro qualibet mansionem etiam brevi alicubi facta (modò eò adveniat tamquam ad terminum sui itineris) fit subditus Episcopi loci, et si est probabilis hæc ratio, iit *diximus*, probabilis quoque est sententia hæc. Sed juxta id quod dictum est, communior ac probabilior est sententia negans posse Episcopum dispensare vota, nisi cum iis peregrinis, qui quasi domicilium contraxerunt (2).

CAPUT V.

QUÆ CAUSÆ EXCUSENT A PRÆCEPTI TRANSGRESSIONE.

Excusat ignorantia 43, timor 44, impotentia 45.

43. — Excusat 1. Ignorantia, si est invincibilis etiam in materia præceptorum naturalium; quoad conclusiones tamen solas mediatas, ut explicatum est superius de conscientia *Tractat. l. num. 6*. Secus verò si est vincibilis, nempe (piando homo potest, et debet scire veritatem et prælerea advertit ad obligationem dubium superandi, et negligit eam. Ita communiter *S. Antonin. Suar. Sylvius, Gerson, Navor. Sanch. Castropal.*, etc. ex *S. Thom. de verit. qu. 15. a. 4. ad 10. et l. 2. q. 76. a. 3.* (3).

44. — Excusat 2. Timor; sed distinguenda sunt præcepta positiva à naturalibus. A positivis etiam divinis excusat timor gravis mali, si præcepti observantia non esset necessaria ad evitandum commune scandalum, aut ad conservandum erga Ecclesiam obsequium: putà si quis cogebatur ad violandum jejunium in religionis catholicæ con-

ii) *Lib. 3. n. 352.* ». An autem, et *l. 1. n. 156. dubii. 2.* — (2) [*l. 1. n. 158.* — (3) *n. 7. ad 11. et n. 168.*

temptum, quia tunc tenemur præcepto obtemperare, etiam cum vitæ jactura. Præcepta verò naturalia si sunt affirmativa, non semper tenemur ea observare: quare cum vitæ dispendio non tenemur depositum reddere, nec votum persolvere, etc. At à negativis, putà à non fornicando, à non pejerando, nullus timor unquam excusat. Et si ab aliquo præcepto negativo, putà à non occidendo, non furando excusat aliquandò timor (cùm liceat occidere injustum aggressorem pro tuenda vita, et alterius bona surripere, si alia via non patet, quæ liberari possit ab aliqua gravi infamia) tunc dicimus quòd cessat in tali casu præceptum. Et idem melius dicendum de præceptis affirmativis, quin liat illa distinctio, quam nonnulli assignant, nempe quòd præcepta naturalia et affirmativa obligant *semper, sed non ad semper*, negativa vero *semper et ad semper* (1).

45. — Excusat. 3. Impotentia. An autem cùm non possit observari totum præceptum, debeat observari pars possibilis? Hæc distinctione utendum. Si præceptum commode divisionem patiatur, ita ut in qualibet ejus parte etiam salvetur finis præcepti, tunc licet non possit servari totum præceptum, debet adimpleri pro parte possibili; v. g. si non potes recitare omnes Horas canonicas, debes recitare partem quam potes, et opposita propositio jam proscripta fuit ab Innoc. XL et est 54; ita etiam tempore jejuniorum si dispensatus es ad carnes, teneris tamen servare unicam comestionem, ut declaravit *Benedictus XIV.* in constitutione, *Ambigimus finem*. Secus procedit, si in parte non salvatur ratio præcepti; quare si ex voto tenearis Romam proficisci, et illuc non potes pervenire, non est obligatio partem itineris aggredi (3). Excusant etiam à lege dispensatio, epikeja, et consuetudo contraria, sed de his seorsim in sequentibus capitibus.

CAPUT VI.

DE DISPENSATIONE.

In ad dispensationem requiratur semper causa justa 46. Si est obreplilia, etc. 47. Potest expostulari etiam à tertio 48. Dispensatio tacita 49. Causa dispensationis 50. In dubio si indigeatur dispensatione 51. An Superior teneatur dispensare 52. Dispensatio concessa oum bona., aut mala fide, sed sine causa 55. conctssa ob timorem 54.

46. — Dispensatio legislatoris aut illius, qui ei similem habet potestatem, pariter excusat à lege; dummodò justa

(1) *Lib. 1. n. 175* — (2) *ViJe lib. 3. n. 1013.* — (3) *Lib. 1. n. 177.*

adsit causa , alias peccat qui dispensat, sed non nisi venialiter (si ipse est primarius Superior), ut probabiliter dicunt *Sanch. Caslropal. Laym. Salmant. Pontius*, etc. Et in dubio an causa sit justa nec ne, ab omni culpa est immunis, ut rectè dicunt *Sanch. et Salmant.* cum *Granado* , et *Diana* (quicquid dicat *Bonae.*). Qui verò hujusmodi dispensationem, nempe sine causa, à Superiore impetrat, probabiliter non peccat dum ipsà utitur, *Suar. Salmant. Castrop. Pontius*, etc.

47. — Notandum 1. quòd cùm illud quod exponitur pro dispensatione est subreptitium, vel obreptilium (nempe cùm falsum exponitur, vel veritas tacetur), dispensatio est nulla quoties tacetur quod de *stylo curito* erat exprimendum : seu cùm causa finalis , sive motiva (non autem impulsiva) quæ exponitur, est falsa. In dubio verò an causa falsa allegata , sit finalis, aut impulsiva, dicunt *Sanch. Pontius, Castro/).Salmant., etc.* dispensationem esse validam; etenim leges in dubio favent actus validitati. *L. Quoties, //'. de reb. dub.* Et idem dicunt DD. citati , si multæ causæ fuerint expositæ, quarum aliæ veræ, aliæ falsæ, sed quælibet earum erat causa sufficiens ad dispensationem impetrandam (1).

48. — Notandum 2. quod dispensatio pro uno, licet inscio atque invito, potest impetrari a) aliis. Advertendum tamen est, quòd quæ à S. Pœnitentiaria impetrantur, debent expostulari vel à penitente , vel à confessario , aut saltem à consanguineis usque ad 4 gradum. *cap. De motu, de præbend. in o.* Semper tamen dispensatio debet acceptari à principali ut habeat suum effectum (2).

49. — Notandum 3. quod potest aliquis uti dispensatione tacitâ, modo possit juste præsumi consensus de *præsenti* Superioris. Hinc fit, quòd, si Superior videt legem negligi, et tacet, cùm posset faciliter, et sine incommodo corrigere, juste præsumitur, quòd velit tunc dispensare ; *Suarez, Sanchez, Castro/), Salm., etc.* (3). Dictum est de *præsenti* quia à DD. dumtaxat admittitur licentia præsumpta, non autem dispensatio. Etsi hoc non obstante, dicit *Elbel* citans *Suarez, Silreslrum, Fillinc., etc.* quòd urgente necessitate in qua non possit adiri Superior pro dispensatione , benè potest operari cum dispensatione præsumpta (4).

oO. — Notandum 4. alias esse causas quæ ex se excusant à præcepto, et his stantibus non requiritur dispensatio ,

(1) *Lib. 1. η. 185. r. Quæritur.* — (2) *Lib 1 η. 186 ad 10* — (3) *η 187.* — (4) *η. 195. r. Notandum.*

quoties sunt saltem probabiliter justæ. Alias esse sufficientes ad dispensationem, sed cā opus habent: hujusmodi sunt aut dignitas postulantis, aut Superioris, v. gr. ut habeatur benignus, utilitas communis, et etiam privata, et aliæ id genus (1).

31. — Notandum 5. quôd in dubio sive negativo, sive positivo si casus indigeat nec ne dispensatione, potest subditus uti suâ libertate; licet satius esset adire Superiorem, ut declaret aut dispenset. Cùm in casibus dubiis Prælatus etiamsi inferior possit dispensare, licet nihil specialiter circa hoc sibi commissum fuerit à Superiori, ut dicunt *Laym. Castrop. Sa, Diana, et Salm.* (2). Excipiuntur tamen dispensationes matrimoniales; in bis enim non solùm agitur de valore contractus, sed etiam Sacramenti: ideoque non possumus operari cum dubio, imo nec cum opinione probabili circa factum (si tamen circa factum potest dari opinio probabilis), quia iu dubiis de facto non praesumitur Ecclesia dispensare circa impedimenta, utpraesumitur in probabilibus de jure; nec sponsi possunt exponi periculo nuptias celebrandi sine gratia sacramentali, nec hujus auxiliis possunt cedere. Propterea in casibus dubiis donent recurrere, ad Episcopum, qui bene potest dispensare in impedimentis dubiis, ut communiter dicunt *Merbesius, Cabassut. Cont. Tournely, Sa, Pichler, Castrop. Salm. Koncaglia, Holzman*, etc. (3).

32. — Quæritur 1. An justâ existente causa Superior teneatur dispensare? Distinguendum: Si causa ea est, ut tantùm reddat convenientem dispensationem, non tenetur; contra verùm, si reddit necessariam ad evitandum aliquod grave damnum, aut ad procurandum aliquod magnum commune bonum, imo etiam privatum, ut dicunt *Coninch. Sanch. Salm.*, etc. cum *S. Thoma* (4). Sed cùm dispensatio negatur, licet injuste negetur, subditus nihilominus legi obligatus remanet, nisi causa esset talis, ut omninô eum à lege subtraheret, ut si urgeret necessitas contrahendi matrimonium omissis denuntiationibus, et Episcopus injuste negaret dispensationem, ut dicunt *Solus, Sanch, Coninch. Salmant. Castrop.* et alii (5).

53.—Quæritur 2. An valeat dispensatio, cùm Superior eam concedit in mala fide, putans causam non adesse, quæ revera adest? Respond, si dispensat legislator, utique valet. Si autem dispensat Prælatus inferior, alii dicunt

(1) *Elb. de 5. præcepto* 12. 414. — (2) *Lib. 1 n. 192.*—(5) *Vide lib. 6. n. 902. Quær. II et 111. — (4) 1. 2. çu. 97. a. 4 — (5) Lib. 1. n. 179.*

nullam fore; inferiori enim data est facultas dispensandi tantùm ex causa : sed opposita sententia est communior, et probabilior, quia valor dispensationis non ex causæ cognitione , sed ab existentia pendet; proût valet electio illius ad beneficium, qui licet ab electore judicetur incapax, ùt ex *cap. Nihil, de elect.* (1). Scçùs dicendum cum *Castropal. Pontio., Suarez, Laym. Salas. Solo, et Navar.* (contra *Sanchez, Busemb. Salm., etc.*) si dispensatio obtenta fuerit boni lido, sed sine causa, quia lute cessante inferior nullam habet facultatem dispensandi in lege Superioris. Hoc tamen intelligitiir, cùm patet causam certe sufficientem non fuisse. Cæterùm in dubio possessio stat pro dispensationis valore, ut advertunt iidem authores (2).

54. — Quaeritur 3. An valeat dispensatio timore incusso obtenta? Resp. semper ac justa adsit causa dispensanti, rnodù non constet (dum non satis est dubium) Superiorem non habuisse animum dispensandi, valida est dispensatio, quia timor non aufert voluntarium. Et est etiam licitum hujusmodi dispensationem timore incusso obtinere , modù timor juste fuerit incussus, v. gr. Superiorem adeundi, si inferior eam deneget (3).

PUNCTUM I.

DE IIS QUI POSSUNT DISPENSARE.

De potestate ordinaria in (pia possit dispensare Papa 55. et 56. In (pio Episcopi 57. et 58. Parochi 59. Prælati regularis 60. De potestate delegata, quicumque eam habet ab Ordinario. Si delegatus moritur 61. Clausula, donec dispensetur 62. Subdelegatus 65. Cum seipso 61.

55. — Secernenda est in hoc potestas ordinaria ù delegata. De potestate *ordinaria* potest Papa dispensare in omnibus legibus canonicis , etiam ab Apostolis emanatis, uti Præsulibus particularibus ecclesiarum. Cujusmodi sunt jejunium quadragesimale, observatio festorum in Dominicis, irregularitas bigamiæ , etc. Juxta quod docet S. *Thomas* (ty posse Papam dispensare in omnibus iis, quæ spectant ad *determinationem divini cultüs*, non autem in legibus quas apostoli tradiderunt uti receptas à Jesu Christo, proût sunt leges circa materias, et formas Sacramentorum, et circa oblationem Sacrificii.

(1) A'. 181. — (2) N. 182. / *fusifis l. 3. n. 251.* — (3) *Lib, 1, n. 184.* — (4) *Quolth. 4. a. 13.*

66. — An autem Papa etiam possit dispensari. in aliquibus præceptis divinis. Bcsp. quòd in iis in quibus jus divinum oritur à voluntate humana, uti sunt vota, et jura-
menta, certum est apud omnes (justa modò existente causa) posse dispensare. Nam tunc Papa non tollit jus divinum, sed aufert fundamentum talis obligationis, seu, ut ait S. Thomas (1). *Determinat quid sit Deo acceptum* : Dubium igitur versatur an possit dispensare in iis quæ absolute à Dei voluntate pendent. Tres adsunt sententiæ. Prima est *Abbatis* cum paucioribus, affirmativa universaliter. Secunda quæ est *Navarn', Cani, Sanchez, etc.* affirmat tantum in casibus particularibus, proùt in matrimonio rato, in residentia Episcoporum, in dando facultatem simplici sacerdoti conferendi ordines minores, et Sacramentum Confirmationis, et in similibus; sed negat in aliis rebus, in quarum quolibet casu debet evitari indecentia, uti in præcepto de non fornicando, de non mutandis materiis Sacramentorum (saltem quoad substantiam) et aliis id genus. Tertia communior et probabilior est *Suar. Silvest. Castropal. Covarr.* cum S. Thoma (2) negat universaliter, quia interior nihil potest in lege Superioris. Nihilominus valdè probabiliter dicunt *Sotas, Suar. Navar. Coninch. Durandus, etc.* quòd Papa in aliquo casu particulari benè potest non jam dispensare, sed declarare legem divinam in illo casu particulari non obligare : nam talis potestas in Papa videtur necessaria adesse pro bono communi Ecclesiæ, propter tot varias circumstantias, quæ contingere possunt (3).

57. — Episcopi etiam de potestate ordinaria possunt dispensare in omnibus statutis episcopalibus, et synodali-
bus suæ diœcesis. Eâdemque potestate gaudet capitulum, Sede vacante, non autem Vicarius Episcopi; ut dicunt *Satinant. elSanch.* cum aliis communiter (4); quia in generali commissione non includitur facultas dispensandi, nisi specialiter committatur. Possunt quoque Episcopi dispensare cum suis subditis in statutis concilii provincialis non reservatis (5). item in legibus pontificiis communibus, ut sunt irregularitates, impedimenta matrimonii, vota reservata, et his similia; quoties tamen imminens est periculum, et non palet facilis accessus ad Papam, ut dicitur *Tom. ill. Tr. XX. de privilegiis n. 29. et seqq.* Item in iis legibus pontificiis, quæ latæ sunt præcipuè uro illa dioecesi (6). Hem in iis casibus in quibus justum dubium

(1) 2. 2. q. 88 «. 12.-(2) 1. 2. 7. 97. art. i.— (5) *Lib. G. n. 1119* — (4) *Salm, de leg. c. 5. n. 32. cl Sanch. de Mair. I. 2. [] 40. n. 12.* — (5) *Lib 1 n. 190.* —(G) *Ibid. v. item in legibus.*

versatur utrùm indigeant dispensatione nec ne (1). Item in omnibus iis, quæ regulariter accidunt, ùt in votis (modò reservata non sint), in jejuniis, in observantia festorum, in abstinencia à carnibus, et similibus. Et in his omnibus possunt delegare dispensationem etiam aliis : talis enim facultas competit Episcopis de jure ordinario, cùm sit perpetuò connexa suæ dignitati (2).

58. — Possunt etiam Episcopi dispensare in omnibus canonicis statutis , in quibus adesset clausula, *Donec dispensetur*, propter quam intelligitur facultas data (3). An autem Episcopi possint dispensare in omnibus legibus canonicis, ubi reservata non est dispensatio expressè. Multi DD. hoc admittunt, prout *Solus*, *Covarr. Sporer*, *S. Antonin*, (qui hanc vocat communem) et *Elbel* (qui vocat communissimam ; et pro ea adducit *S. Bonav.* et *Scotum*) et *Castropal.* appellat probabilem cum Glossa in *cap. Nuper, de sent. excomm.* ubi Pontifex sic fassus fuit : *Quia tamen conditor Canonis absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur aliis facultatem relaxandi.* Et Glossa subdit : *Est hic argumentum, Episcopos posse dispensare ubi specialiter dispensatio non est inhibita ex l. Nec. non, /f. Ex quibus cans.* Contrà verò negant *Suar. Bon. Salmant., eïc.* ex *cap. Dilectus, de temp. ord.* ubi quidam Episcopus, cùm contulisset uni plures ordines eodem die , suspensus fuit ob hanc rationem : *Cùm illi hujusmodi dispensatio à Canone minimè sit permissa.* Et respondent ad textum primo allatum, quòd illa dispensatio fuit facta tantùm pro absolutione à censuris. Sed hoc non obstante prima sententia est satis probabilis, quia possumus uti eâdem responsione pro textu secundo, quòd valet tantùm in materia ordinationis. Tantò magis quòd in primo textu videntur verba generaliter loqui, in secundo autem specialiter de ordinatione, cùm adhibeatur verbum illud *hujusmodi*. Ad id quòd opponitur quòd interior nihil potest in lege Superioris, responderi potest id procedere de inferiore, qui totam suam potestatem habet à principe , non autem de Episcopis , qui probabiliter suam potestatem immediate habent à Deo (licet Papæ subordinatam) uti tenent *Solus*, *Vasq. Victor. Tournely, Natal, ab Alexand., etc.* Hinc dicunt multi DD. quòd Episcopus potest in diœcesi id , quod potest Papa in tota Ecclesia, præter ea, quæ sibi Papa

(1) *N. 192. el l. 6 n. 902. o. Ceterùm.* 190. c. **Possunt el c.**
 El in his. - (3) *Salmant. de leg. c. G. n. 37. cum Suar, Cajel. Bonac Castrop.*
tie.

reservavit, aut pertineat ad universalem statum Ecclesiae, ùt dictum est *n.* 33. circa finem (1).

59.—Parochi similiter de *jure ordinario* propter consuetudinem videntur posse dispensare cum suis parochianis, etiam præsente Episcopo, in necessitatibus frequentibus; sed solù in iis in quibus adest usus dispensandi, utpote in jejunio, et in abstinentia à labore in diebus festivis; ita *Suarez, Silvester, Sanchez, Salmanticenses, Viva*, et alii communiter (2).

60.—Prælati regulares etiam de potestate ordinaria sibi à jure concessa, possunt dispensare in regulis particularibus, dummodò hoc eis non sit expressè vetitum in aliqua materia. Et ex privilegio etiam Prælati inferiores possunt dispensare in omnibus parvi momenti rebus, aut propriis pro illo conventu, aut frequenter contingentibus: *Peirin. Castropal.* et alii (3).

61.—Quoad autem potestatem *delegatam* dispensandi, notanda sunt: 1. Quòd quicumque ordinariam habet potestatem, potest eam aliis delegare, ùt communiter *Suarez, Castropal. Pontius, Satinant.* et alii (4). Potestas ordinaria ea est, quæ ollicio, sive dignitati annexa est, ùt dicetur *Tom. III. Tr. XX.* dum agetur de *privilegiis n.* 34. Si autem exspiret nec ne morte delegantis; affirmatur si facta sit per modum commissionis in casu particulari, et cùm res etiam integra est; et tunc dispensatio strictè est interpretanda, quia tunc uti odiosa haoetur, ex *cap. 1. §. 1. De /iliis presbyt.* dummodò non sit concessa ex motu proprio Superioris, aut in corpore juris non inserta sit, ùt in Decretali, etc. aut dummodo non concedatur ob commune bonum, aut in favorem alienjus communitatis. Si autem dispensatio concessa sit per modum gratiæ, tunc non exspirat morte delegantis; et tunc large interpretanda est (5): tunc igitur in dubio an adsit causa sufficiens, an non pro dispensatione, benè potest delegatus dispensare, ùt dicunt *Cajetanus, Silvester, Sanchez, Satinant. Tapia, Granado*, etc. (6).

62.—Notandum 2. quòd in iis legibus ubi apposita est clausula: *Donec dispensetur*, possunt Prælati inferiores semper dispensare, ùt dicunt *Cajetanus, Suar. Bonac. Salm. Castropal.*, etc. (7).

63.—Notandum 3. quòd delegatus non potest subdelegare, nisi cùm expressè sibi concessum est, aut sit

(1) *Lib. 1. n. 191. et l. 3. n. 597, in fin. v.* Quod ad. — (2) *Lib. 1. l. 190. r.* Item potest, et *lib. 3. n. 397. in fin.* — (3) *L. 1. n. 191.* — (4) *n. 190. v.* Et in hi», et 193. — (5) *n. 103.* — (6) *n. 192.* — (7) *n. 190. t.* Notandum.

delegatus à principe, aut à Pontifice; *cap. fin.* §. 4. *deo/jic. et potest, deleg.* aut cùm est delegatus an ordinario Prælati ad universitatem causarum. *Lib. i.* §. / *in ab eo //*. *Quis et à quo (i).*

64. — Notandum 4. quôd habens facultatem universalem dispensandi cum aliis, potest dispensare etiam cum seipso; ita communiter *Cajelanus, Laym. Caslrop. Salm. Bonae.*, etc. cum *S. TA.2.2. q. 485. a. 8. infin. (2).*

PUNCTUM II.

QUOT MODIS POTEST CESSARE DISPENSATIO.

Cessat 1. Causæ cessatione 63 et 66. II. revocatione 67. III. denuntiatione 68.

65.—Dispensatio tribus modis cessat : I. Causæ cessatione. II. Revocatione dispensantis. III. Renuntiatione dispensantis.

66. — El I. cessat dispensatio *cessatione causer*. Hoc tamen intelligitur 1. si cessat causa moliva, seu finalis, si cessat totaliter; si enim cessat sola causa impulsive, aut si motiva non cessat omnimodè, etiam durat dispensatio. Intelligitur 2. dummodo dispensatio non sit sortita effectum suum, et dummodô dispensationi non sit addita aliqua commutatio gravaminis. In dubio autem an cessaverit omnimodè, valet dispensatio, quia in possessione reperitur (3). Intelligitur 3. si dispensatio concessa sit sub conditione saltem subintellecta, *si perseverat causa* : proût præsumitur ita concessa quoties causa non esset perpetua. Etenim si dispensatio est data absolute, cùm conceditur ex causa pro perpetua habita (v. g. propter morum honestatem, ob ministrorum paucitatem, propter parentum paupertatem, etc.) tunc probabile est quod etiam, cessante causa finali, non cesset dispensatio, quia semel per dispensationem sublata legis obligatione, hæc non redit nisi iterùm à Superiore imponatur; ita *Suarez, Pontius, Caslropal. Sa, Salmant. Laym. Perez*, etc. (contra *Bonae. Trullench.*, etc.) (4) et quoties dispensatio absolute concessa est, illa ne cessat quidem, quia semel jam eâ quis usus fuerit, v. gr. qui dispensatus fuit à voto castitatis ad contrahendum matrimonium; morlufi conjuge etiam durat dispensatio, ut ad secundas nuptias transeat, modô illa non data sit pro illo solo casu. (5).

(1)/iô. 1. n.193.— (2) *Villi'lib. 3. n.249. c. Ultimo, el n. 256." in fin.**—(3) *LibA. n.195. r. Quær.etfi. 196.*— (4) *Ibid.n. 196.*— (5) *Lib. 1. n.J196. r.ult.*

G7. — Cessai II. dispensatio *revocatione* dispensantis, qui (nota hic) peccaret si eam non revocaret, cimi jam cessaverit otaliter causa finalis. Contra etiam peccaret (licet tantum venialiter) si eam sine causa revocaret : sed valida esset revocatio 11). Hic quæritur, an cesset dispensatio morte dispensantis? respondetur : Si dispensatio absolute concessa est, aut cum clausula, *donec revocetur*, aut *ad arbitrium Sedis apostolicæ, vel Episcopi*, tunc non cessat. Cessat contre, si apposita est clausula, *donec nobis placuerit*, aut *ad nostrum arbitrium*, dummodò res execution! non incœperit mandari (2).

68.— Cessat III. *renuntiatione dispensati*, dummodò sit acceptata ù Superiore, alias subditus semper poterit eà uti, licet numquàm eà usus fuerit (3).

CAPUT VII.

DE LEGIS CESSATIONE, INTERPRETATIONE, ET EPIKEJA.

Si cessat finis legis 69. *De libris prohibitis* 70. *De legibus municipalibus* 71. *De interpretatione* 72. *Si declare 'ones indigeant promulgatione* 75. *et* 74. *De interpretatione doctrinali* 75. *Reguli? interpretatiopis* 76. *De epikeja* 77. *Quando lex extenditur à casu ad cusum* 78.

69.— Cir ca cessationem legis magna exagitur quaestio, an cessante line legis adæquato (nempe totali) in particulari cesset lex. Certum est, quòd si cessat in communi linis totalis, cessat lex, cùm enim bæc inutilis reddita sit, ampliùs non obligat. Ita S'. *Thomas* (4). Et tune sufficit eu ieunique, si sciat probabiliter quòd lex in communi cessaverit (5). Si autem cessat linis adæquatus tantùm in casu particulari, tunc oportet distinguere : si cesset *contrarié*, nimirum si lex redderetur nociva in eo casu, aut saltem valdè difficilis, tunc etiam communis est sententia, eam non obligare. Dubium igitur restat ad videndum, an cessante fine adæquato in particulari, et privative, nempe si lex pro illo casu particulari, aut pro illa persona esset inutilis. Sententia communior est quòd etiam obliget, quia quamvis cesset damnum particularis, non cessat tamen periculum in communi hallucinationis, quâ quisque in casu proprio decipi potest. Ita S. *Thomas* (6). Sed oppositum tenent plures graves DD. nimirum *Cajet. Silvester, Panor, Angel. Valent. Sa, Cardenas, Ledesm. Granado, Henriquez, Hurtad. et*

(1) Ar. 197. — (2) *Ibid.* v. Notant!. — (δ) η. 198. — (i) 1.2. q. 105. a 4. ad 3 cum alii» communiter. (5) Vide *Salm, de leg. c. 'i * . i.* — (6) 2. 2 q. 154. a. 2.

Tamb. cum *Nav. Abb.cX Comit, et Salmant. ac Viva*, vocant etiam satis probabilem, dicentes quod siculi cessante line in communi, cessat lex pro omnibus, ita cessante fine in particulari, cessat lex in particulari, cùm æque in ambobus casibus lex reddatur inutilis. Et quemadmodum cessante iline in uno tempore, cessat lex pro illo, licèt non cesset pro alio tempore, ita cessante fine in uno casu, cesset lex pro eo, licet non pro aliis. Et ideò dicunt communiter admitti, legem fraternae correctionis non obligare ubi non speratur fructus. Et ut hæc sententia locum habeat, semper sic intelligenda est, dummodò certè in illo casu nullum subsit periculum hallucinationis! quod quidem semper inest in casu allato à S. *Thomà*, fornicationis nempe, de qua dumtaxat loquitur loco citato.

70. — An possint legi libri prohibiti, cessante privativè line legis in particulari, et præciso scandalo? Nonnulli admittunt, sed penitus dico negandum cum *Suar. Cash'. Sanch., etc.*, quia in hoc numquam cessat adæquatè finis legis, ne in particulari quidem; cùm finis prohibitionis sit, non solùm ut vitetur damnum quod à lectione timetur, sed onustetur Ecclesiæ obedientia in rebus tam perniciosis. Ad iæcaccedit præcipuus finis, ne detur causa petulanti ac pravo ingenio scriptoribus obnoxias doctrinas et novitates disseminandi (1).

71. — Denique notandum, quòdleges peculiare alicujus loci non cessant propter legem generalem, nisi in ista expressè eis derogetur, vel saltem per clausulam: *Non obstante quacumque lege particulari*.

72. — 11. Quoad interpretationem sciendum est, aliam dici authenticam, aliam doctrinalem, aliam usualem. Authentica fieri potest vel ab ipso legislatore, aut ab ejus successore, aut à Superiore. Doctrinalis est, qua mens legislatoris manifestatur, et potest fieri à quocumque doctorc. Usualis est illa quam usus recepit.

73. — Hic dubitatur, an declaratio quæ fit à Papa circa aliquam legem, indigeat promulgatione, ut obliget. In hoc distinguendum. Declaratio altera est *puré talis*, altera *non puré talis*, et potiùs dicenda est interpretatio. Declaratio *pure talis* est ea, cujus sensus à principio est imbibitus clarè in lege. v. g. si dubitatur an sub nomine lilii veniat filius naturalis tantum, an etiam adoptivus, et legislator declarat intelligi tantum naturalem, tunc declaratio est de sensu clarè imbibito in lege. Declaratio *non puré talis*

(1) *Lib. 1. n. 199. v. ull.*

seu interpretatio est illa, cujus sensus non est imbibitus clarè in lege, sed circa illum plures adsunt opiniones, et solum percipitur ex argumentis: v. g. si sub nomine *patris* comprehenditur avus, et an sub nomine *mortis* intelligenda sil mors civilis, perpetuus career, etc. cùm recurratur ad impropriam significationem.

74. — Hoc posito, dicemus cum *Suarez, Caslr. Vasq. Salas, Salm. Holz. La-Croix, Suppletor, Spor.* declarationem *puré talem* non opus habere promulgatione, sed obligare omnes ad quos illius pervenerit notitia, cùm non sit lex nova. Declaratio *non puré talis* indiget promulgatione, ut obliget, quemadmodum quaelibet Hia lex. quia hæc habetur tamquam nova lex, sicut dictum est n. 4. *hujus Tract.* Hinc infert *Suarez*, et *Palaus* (qui citat *Iloncag. Salas*, et *Lorea*) (1), quod si declaratio qua; fit à legislatore sit de sensu clarè imbibito in lege (juxta exemplum allatum de filio naturali, et adoptivo) non indiget promulgatione. Contra vero declaratio sensus obscurè imbibiti in lege (juxta exemplum de ayo, si veniat nomine patris) indiget promulgatione, ut obliget; quia illa statuit aliquid novi, quod de se non erat imbibitum in lege. Et idem dicunt *Suar*, et *Palaus* (2) de declaratione, quæ fit non ab eodem legislatore, sed à successore, quia mens primi legislatoris non potest esse clarè illi conscia, proùt ipsimet legem ferenti, quapropter ad illam declarandam (licèt sit de sensu in lege imbibito) debet recurrere ad argumenta et interpretationes, quæ uti leges novæ putantur, ac proindè opus habent promulgatione, alias declaratio non habebitur uti authentica, sed solùm uti doctrinalis (3).

75. — Interpretari autem leges cuicumque permissum est, modò fiat juxta regulas, et sensum a L)D. magis receptum, cùm enim occurrunt dubia, et non possit commodè adiri legislator, necesse fuit hanc sapientibus tribuere potestatem leges interpretandi, ut habetur ex *cap. 2. de privileg. in G.* Id commune est (4). An autem liceat legem interpretari, cùm in illa prohibetur quaelibet interpretatio: *Castrop.* (5) cum *Salas*, et *Su* putat talem prohibitionem valere tunc, si interpretatio fuerit frivola, et futilis; sed meritò contradicunt *Salmanticenses* (6), quia

(1) *Suar, de leg. 1. 6. c. 1. n. 5. Palaus eodem lit. disl. 5. p. 5. 1. n. 5.*

(2) *Suar. loc. cil. et Palaus ibid. n. 2.* — (3) *I'u/e Opus nostrum 1.3. η 10x7. t. Hic notandum, ubi agitur, An in cœnula liceat sumere parum cœci.* —

(4) *Lib. 1.w. 200. et Palaus loc. cil. §.2. n. L* — (5) *Loc. cil. n. 6* — (6) *De leg. c.k n.25.*

futiles et frivolaë interpretationes ex seipsis sunt refellend®, atque prohibitæ : c nare tunc omnes interpretationes doctrinales sunt illicitæ, proût prohibitæ sunt à Pio IV. interpretationes super Tridentinum, ac propterea cùm (ût refert Bened. XIV. de Synodo l. 13. c. 24. n. 2.) sub Clemente VIII. compilatus esset septimus Decretalium, ideo vulgatus non fuit, quia cùm in eo inserta fuissent multa decreta Tridentini, aditus daretur violandi constitutionem Pii IV. {quà velantur privati homines, sunt verba Bened. XIV. loc. cit., S. Concilium Tridentinum commentari, atque interpretari, cùm id S. Cardinalium C. ejusdem Concilii privative sil reservatum) ; ea concilii decreta interpretando: quod impediri non posset, si liber ille in lucem emissus fuisset; siquidem sicut cæteræ Decretales sunt Canonistarum interpretationes arbitrio expositæ, ita Tridentini decretis tunc evenisset. Dicunt tamen complures doctores hac prohibitione Pii IV. non esse vetitas omnes interpretationes incidenter factas, aut oretenùs, aut manuscriptis, sed tantum ex professo per glossas, scholia, et commentaria typis data ; sic enim usus talem prohibitionem interpretatus est. Et concordēs in hoc sunt *Casropal.* cum *Salas*, et *Barbosa*, et *Salmant.* cum *Bodriquez*, *Beginaldo*, et *Henriquez* (1). Hujusmodi sunt etiam quæ statuta fuerunt ab Innoc. XIII. in Bulla *ipostolici ministerii, pro* reformatione cleri Hispanici edita, et confirmata à Bened. XIII. in Bulla *In supremo* pro toto orbe terrarum; nam præfatæ Bullæ, pjusque decretorum privative commisit interpretationem, explanationem, et declarationem, *quatenus dubietas aliqua aut difficultas emergerit* præfatæ cong. conc.

7G.—In interpretandis legibus sequentes traduntur regulæ: I. Attendenda est mens, et linis legislatoris . et ratio legis. 2. In dubio interpretari debet pro valore actûs. 3. Lex stricte interpretanda in odiosis, large in favorabilibus. 4. Verba legis accipienda sunt in sensu proprio, nisi aliquod absurdum , vel iniquitas in legislatore sequeretur. Sensus proprius est ille quem naturaliter ex communi hominum acceptatione et usu verba præ scierunt. Analoga (qua plura significant) accipienda sunt pio principaliori analogato, ût advertunt *Talaus*, et *La-Croix* (2). Ita pariter in legibus pœnalibus, et præceplivis: sed in favorabilibus solet attendi etiam proprietas civilis verborum, v. g. sub nomine *legitimi* veniunt etiam légitimâtî, et hujusmodi alia. Ad

(1) *Palam ib. n. 2. Sabn. dic . » .23.*—(i) *Palatis tr. 5. d. 5 p. l.n.1. el La Croix l. 1. n. 82i.*

dignoscendum an lex sit odiosa, an favorabilis, attendendum est motivum propter quod lex lata est (1).

77, — ill. Quoad epikejam (quæ est praesumptio saltem probabilis, quòd legislator in aliqua rerum circumstantia noverit obligare), illa locum habet, quoties lex redderetur nociva, aut valdè onerosa, et observatu difficilis (2).

78. — Restat demum ad inquirendum an lex debeat extendi à casu ad casum, ubi eadem currit ratio. Divisa est in duas partes sententia, quæ inter se quidem discrepare videntur, sed revera unum dicunt : siquidem ambæ conveniunt in hoc, quòd licet lex se extendat de casu ad casum, in quo eadem ratio ita adest, ut si illa non extenderetur, posset culpari legislator aut injustitiæ, aut imprudentiæ, et in eo casu locum habet illud axioma : *Ubi eadem est ratio adæquata, ibi eadem currit legis dispositio*. Et hoc evenit I. in *correlativis*, v. g. sicut sponsa potest ab obligatione sponsalium liberari, si sponsus longe proficiscatur, *Cap. de illis, de sponsis*, ita etiam potest sponsus. II. In *cequiiparatis*, ut sunt electio, et praesentatio ad beneficium. III. In *conneads*, ut sunt diaconus, et subdiaconus. IV. In *contentis* : v. g. cui conceditur testari, conceditur posse codicillos conficere : cui prohibentur ova, prohibentur etiam lacticia. In præmissis igitur casibus currit extensio; et currit etiam si lex esset penalis, aut correctoria, quia reg. 49. *de Deg. jur. in 6. Oda restringi, favores convenit ampliari*. Sapienter Suarez, *Donne*. et alii dicunt, regulam illam valere, quoties legis dispositio extenditur ex interpretatione congruentiæ, non amem cum debet sic interpretari ex *necessitate*, tunc enim potius dici debet casum illum comprehensum esse in lege, (piam legem extendi ad casum. Cæterum (regulariter loquendo) leges poenales non extendunt præter casum expressum, v. g. excommunicatio lata in cogentes mulieres ingredi monasteria, non procedit in eos qui cogunt viros, et idem dicendum in casibus in quibus non currit eadem adæquata ratio, prout superiùs dictum est (3).

1 *Pal. I. c. §. per tot. 5* — (2) *L. 1. w. 201. ei vide Salni. c. 4. n. 4f. et 45. fl Pal. lib. c. Ç. 2. n. 5. qui cum Suarez vocal commune.* — (5) *fide l. 1. n. 200 v. Qnæritur hic.*

CAPUT VIII.

DE CONSUETUDINE.

Conditiones ad consuetudinem requisitæ 79. *desuetudinem* 80. *Si lex reprobatur omnem consuetudinem futuram* 81. *Usus est legis interpretis* 82. *Si lex revocat omnem consuetudinem factam* 85.

79. — Oportet discernere consuetudinem quæ legem inducit, à consuetudine quæ legem abrogat, quæ potiùs desuetudo dicenda est. Sed de prima liic prius loquendo dicimus : ad hoc, ut vim legis habeat consuetudo, tria exposcit : introductionem nempe à communitate factam, tacitum principis consensum, et legitimam præscriptionem. I. Igitur oportet, ut consuetudo non sit a particularibus, sed saltem à majori parte alienjus communitatis legem statuere potentis, licèt actu talem potestatem non habentis, sit introducta; quia tunc consuetudo vim legis ex tacito principis consensu suscipit, ut docent *Satinant.* cum *S. Thoma* (1). II. Requiritur tacitus consensus principis, qui adesse resumitur, quoties ille cùm posset eam vetare, diù eam tolerat; ita *Angelicus* (2). III. Ut adsit debita præscriptio; pro qua requiruntur 1. tempus *diuturnum*, saltem (ut dictum est *num.* 11. decem annorum : 2. tempus *continuum*, quia si intra tempus prescriptionis interrumpatur consuetudo à majori parte communitatis, aut si princeps animadverterit in eos, qui eam introduxerunt, tunc etiam interrumpitur consuetudo : 3. requiruntur actus multoties repetiti, ac libéré, non ex timore, nec ex ignorantia, putù si populus falsè crederet adesse legem, quæ reverà non adesset : dùm ait *Lawn.* (3) cum *Suar. Abbat.* et *Molin.* non posse, populum adstrictum esse novæ obligationi, nisi certè intendat illam voluisse sibi imponere. Quare in dubio utrùm consuetudo introducta sit ex obligatione, an ex devotione, et an sub gravi, vel sui levi; hoc inferri licet ex circumstantiis : v. g. si consuetudo onus grave afferat, et per tempus diuturnum fuerit constanter observata; tunc praesumendum est introductam, et continuatam, animo se illi sub gravi voluisse obligare (4). Et ita dicimus tenendam esse consuetudinem abstinendi à lacticiniis diebus vigiliarum (5); et consuetudinem Regularium, et monialium recitandi divinum officium (6).

(1) *Ut J. Salm. d. leg. c. 6. n. C.* — (2) *1.2. 7*97. o. 5. ad S.* — (3) *£. 4. de leg. c. 24. n. 2. (d. i. — 1 Vide Opus nostrum l. i. n. *107. ad ZJ', — (5) £tô 3. n. 1009, v Dubit. 1II. — (6) Lib. 4. n. 141.*

80. — Hæc dicta sunt de consuetudine, sed ad desuetudinem legem abrogantem, duæ requiruntur conditiones : 1. ut sit rationabilis, nimirum ut non sit contra jus divinum ; 2. ut sit legitime præscripta, uti habetur ex *cap. Licet, de consuet.*(1). Sed in hoc notandum 1. quôd ut desuetudo legi deroget, non sullicit intentio legem transgrediendi, sed 'expresse intentio requiritur legem delendi : itaque etiam cum mala lide lex præscribitur, ût dicunt *Castrop. Bonae. Laym. Satinant.*, etc. (2). In quo advertit *Layman* eos, qui introducunt consuetudinem adversus legem , semper peccare usque dùm lex non sit perfectè præscripta; reliquos autem inierim non peccare, si introductâ consuetudine utantur, ita *Layman* (3). Notandum 2. quòd quamvis ut aliqua positiva prohibitio (ût dictum est) et novum jus introducatur, requiritur intentio abrogandi legem, nihilominùs, si lex diù bonâ lide, nempe ex legis ignorantia, non observetur ; ait *Laym.* (4) cum *Suarez-*, *Az-or*, *Glossa*, etc. decennio etiam præscribitur , etiam ignorante principe; præsumitur enim princeps tacite approbare quamlibet consuetudinem , quæ légitimé præscripta est (δ). Hoc tamen intelligendum , nisi princeps positivé resistat cuilibet consuetudini legem adversanti (6).

81.—Effectus igitur desuetudinis est legi derogare, etiamsi in lege apposita Isit clausula, *non obstante quacumque consuetudine*; etenim talis clausula præteritas respicit consuetudines, non autem futuras. Imé probable est, ût dicunt *Suarez-*, *Pontius*, *Bonae. Salmant.*, etc. consuetudinem abrogare etiam leges futuram consuetudinem contra ipsas reprobantes (7). Si tamen in lege reprobaretur quælinet futura consuetudo, tunc distinguendum. Si reprobatur uti contraria legi naturali, aut divinæ positivæ, tunc consuetudo nunquam valere potest. Secùs autem si reprobatur uti irrationabilis respectu temporis, in quo lex humana constituitur, quia tunc suboriente aliquâ nova causa potest consuetudo fieri rationabilis, et valere, uti docent DI), communiter (8).

82. — Consuetudo potest etiam legem interpretari ; et propterea huiusmodi consuetudo dicitur *usualis*, ût superiùs dicluhi est *num.* 72. Et huic satis est minus temporis spatium, quàm præscriptioni. Et regulariter loquendo,

[1] *Laym. c. 24. de leg. n. 4.* — (2) !.. 1. n. 107. 'ad IV.' — (5) *Loc. cit. n.4.* — (4) *DtCi.c. 24.n. 11.* — (5) *Laym. loc. cil. «. Il.elSalm. de ley. c. G. n. IG.cum Suar. Sanch. Bonae.et communiter.* — (6) *Kide.Opus nostrum l. l.u.\07.ad 1 .— P)L.l.fl.108.r.Sed quid.—* (8) *Sanch de matr. I.T. d.h. n.14. Boncaylia de leg. p. 58. g. III. v. secundo, et Salm. eod. til. c. 6. cum. Suar. Pont. Tapia, etc.*

omnes leges debent interpretari secundum loci consuetudinem (1).

S3. — Denique advertendum hic, per leges generales nunquam derogari particularibus loci consuetudinibus jam præscriptis, nisi de ipsis specialis mentio liat; aut nisi in illis expressè revocetur quaelibet consuetudo, utijhabetur ex *capA. de consuet, in G.* Hoc tamen non procedit in legibus, quæ sanciantur ab Episcopis; præsumuntur enim Episcopi omnium consuetudinum contrariarum habere notitiam (2). Item advertendum consuetudinem immemorabilem non putari revocata, nisi fuerit nominatim revocata à lege, proût pluries declaravit S. C. (3).

TRACTATUS III.

DE ACTIBUS HUMANIS, ET PECCATIS.

CAPUT I.

DE ACTIBUS HUMANIS.

Aclus hominis, el actus humani et 2. De voluntario, et ejus conditionibus 3. Quoluplex est voluntarium ad G. De libero, el ejus speciebus I. ad 11. Impedimenta actus humani 12. et I. De ignorantia 15,11. De violentia 11. III. Dr concupiscentia 15. IV. De timore, et quotuplex sit. 16. 17. et 18. Unde desumant bonitatem aut malitiam 19. In aclus externus addat malitiam actui interno 20. An dentur aclus indifferentes 21.

1. — Actum est in prioribus tractatibus de duabus regulis actuum humanorum, de conscientia nempe, et de lege : nunc de ipsismet actibus humanis agemus, prius in genere, deinde in specie, de peccatis nimirum.

2. — S. Thomas (4) docet, quòd actus qui ab homine procedunt, bifariam considerari possunt; in genere naturæ, et in genere morum. Primo modo considerati *actus hominis* appellantur, hujusmodi sunt omnes aclus quocum-

(!) *Lib. I. η. 108. r. Potest.* — (?) *n. 109. r. Sed quæritur. 1.* — (5) *Ibid' Quær. 2. — (i) I. 2. q. 1. α. I.*

que modo fiunt ab hominibus. Secundo modo dicuntur *aclus humani*, et sunt illi qui procedunt ex libera humanæ voluntatis electione. Hinc omnes actus qui praeveniunt rationis usum, sunt actus hominis, sed non humani. Duo requiruntur ad constituendum actum humanum, ut capax sit boni, aut mali meiiti, ut nempe sit voluntarius, et liber.

3.—Et prius agendo de voluntario, dicimus quôd sit *illud, quod procedit à principio intrinseco* (nempe non à vi extrinseca) *cum cognitione finis*, ex cujus deficientia homicidium non esset voluntarium illi, qui putans esse feram hominem occidit.

4. — Multiplex est voluntarium : 1. Formale, virtuale, habituale, et interpretativum. 2. Elicitum, et imperatum. 3. Directum, et indirectum. Et 1. *Formale* est illud quod exercite eligitur aut imperatur à voluntate. *Virtuale* est quod procedit, et in effectum prodit ex voluntate præhabita. *Habituale* est actus voluntatis semel habitus; et nunquam retractatus. *Interpretativum* dicitur actus ille, qui fit sine advertentia, sed etiam fieret à voluntate, si agens in talibus circumstantiis positus sibi deliberandum esset.

o. — Item 2. Voluntarium *elicatum* est omnis aclus voluntatis proximè à voluntate productus, ut amare, vel odio habere, eligere aut refellere aliquid, cupere, etc. *Imperatum* esse omnis actus, qui ex voluntatis imperio exercetur ab aliis potentiis sive externis, sive internis, ut meditari, ambulare, videre, etc. Hic advertendum cum «§. Thom. (1) quôd quilibet actus sive elicatus, sive imperatus à voluntate specificatur à fine propter quem exercetur; (piare illi aclus qui cumdem finem habent, quamvis materialiter sint diversi, tamen eandem induunt speciem, v. g. si quis jejunit, orat, concinnatur ob Dei gloriam, omnes isti sunt actus charitatis. Contra si unus idemque sit materialis actus, si à voluntate eligitur ob diversos fines, ipse diversas induit species.

(i. — Item 3. Voluntarium directum est quod est volitum, et intentum ex se ipso : *Indirectum* est volitum in causa voluntarie posita, jam præviso effectum, licet non intento. It igitur voluntarium indirectum imputetur ad culpam, priroô requiritur, ut prævideatur effectus : secondé, ut agens teneatur impedire talem effectum ; nam cum non tenetur impedire illum. el non intenditur, non pccat causam honestam apponendo, licet prævideat effectum

1) 1. 2.q. 1. a.3.

de se illicitum , ùt pluribus casibus progressu Operis explicabitur.

7. — Præterea (ùt dictum est) actus humanus, ut sit capax boni, aut mali meriti, necesse habet, ut sit *liberum*. De fide est, contra Calvinum, adesse in homine etiam post Adæpeccatum, liberum arbitrium, et ùt definitum est à Tridentino *sess. 6. can. 5*. Hic distinguendæ sunt plures species libertatis : 1. libertas à *coactione*, et ù *necessitate*, 2. Libertas *contradictionis*, et *contrarielatis*.

8. — Et primo alia est libertas à *coactione*, quæ dicitur *spontaneitatis*, alia est à *necessitate*, quæ dicitur *indifferenti*®. Prima importat, ut actus sit spontaneus, id est violentiæ expers, quamvis sit necessarius, ùt est amor Beatorum, qui necessariò amant Deum, sed spontè, quin vim patiantur, etenim docet *S. Thomas (1) cum S. Augustino , nos erga ultimum finem habere quidem libertatem voluntatis , quæ non repugnat cum necessitate naturalis inclinationis : sed non habere libertatem arbitrii, sive contradictionis , quæ importat velle, et nolle, ùt mox explicabitur. Libertas à *necessitate*, seu indifferentia), importat non solùm immunitatem à vi, sed etiam à necessitate ; ita ut homo possit non ponere actum , qui dicitur *contradictionis*, aut ponere actum contrarium, quæ dicitur libertas *contrarielatis* , ùt paulò pòst subjungetur.

9. — Secundo sciendum est aliam esse libertatem *contradictionis*, quæ dicitur *exercitii*, nempe posse operari, et non operari : aliam esse libertatem *contrarielatis*, etiam *specificiationis* dictam , nimirum duos contrarios actus ponendi, ut amandi, aut odio habendi. *

10. — Ilis positis, dicimus, ut hominis voluntas possit cum bono, aut malo merito operari, debet esse libera libertate *indifferentice*, quæ sola verum libertatis nomen meretur, nempe non solùm ut à vi, sed etiam à necessitate sit immunis. Hoc probatur ex Tridentino *sess. 6. can. 1*. ubi dicitur liberum esse homini graliæ assentiri, aut dissentiri. Item probatur ex propositionibus Baji, et Jansenii proscriptis ; Bajus prop. 39. ex damnatis à S. Pio V. et aliis Pontificibus, dixit : *Quod voluntariè fit, etiamsi necessitate fiat, libéré tamen fit*. Prop. 66. *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali*. Et prop. 67. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod necessario facit*. Et cùm dixit Bajus *damnabiliter*, loqui intendebat de actibus deliberatis, etiamsi necessariis, dùm ipse jam admittebat (uti legitur

11) *Quæsl. de verb. a. 1.*

in prop. 75.) actus indeliberatos, nempe sine voluntatis consensu, non reputatos peccata. Jansenius in prop. 3. ex 5. damnatis ab Innoc. XI. dixit : *Ad merendum, et demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed supicit immunitas à coactione.*

41.— Notandum hic quòd radix libertatis *indifferentiæ* oritur ab *indifferentia judicii*, quæ nihil aliud est quàm deliberatio boni, aut mali quod in actione consideratur. Hæc judicii indifferentia non jam constituit libertatem, sed ut dictum est? est radix libertatis, ut postea possit liberé et indifferenter voluntas eligere quod sibi placuerit.

12. — Obstacula autem quæ impediunt actum humanum, seu quominus actus sit voluntarius, sunt ignorantia, vis, concupiscentia, et timor, qui alioquin non aufert, sed minuit voluntarium. De singulis sigillatim agemus.

13. — Circa *ignorantiam*, plura sunt distinguenda : 1. Ignorantia alia est *negativa*, quæ est carentia scientiæ in subjecto non apto ; alia est *privativa*, quæ est privatio scientiæ in subjecto apto ; alia *positiva*, quæ est deceptio seu error voluntarius. 2. Ignorantia alia est *juris*, seu præcepti ; alia est *facti*, seu rei præceptæ. 3. Ignorantia alia est *antecedens*, seu *invincibilis*, quæ *proccedit omnem rationis advertentiam*, alia *consequens*, seu *vincibilis*, quæ saltem virtualiter aut in confuso est cognita ; alia est *concomitans*, quæ concomitatur actum, sed non est illius causa nec in illum influit ; actus enim etiam poneretur eodem modo, etiamsi non adesset ignorantia : huiusmodi est ignorantia illius qui occidit inimicum, putans esse feram, sed ita est dispositus, ut si cognovisset esse inimicum etiam occidisset. 4. Ignorantia consequens, seu vincibilis, dividitur in crassam seu supinam, et affectatam. *Crassa* est quando homo negligit scire quod potest, et tenetur scire : *affectata* est quando negligit veritatem inquirere, ut liberius peccet. Hinc concluditur, quòd ignorantia *antecedens* (quæ dicitur invincibilis) impedit et aenilùs aufert voluntarium. *Consequens* (quæ dicitur vincibilis) non aufert, sed minuit voluntarium. *Concomitans* nec aufert, nec minuit voluntarium, nãli, ut superius dictum est, nihil influit in voluntarium.

14. — 11. 17§ quoque penitùs impedit actum humanum, undè quæ fiunt vi, nihil nec boni, nec mali merentur, λ'io-lentum tamen differt à necessario, quia hoc potest esse voluntarium, ut est amor beatificus, et differt etiam ab involuntario, quod potest causari ab ignorantia.

45 — 111. *Concupiscentia* $\nearrow^{\wedge}$ est motus appetitus sen-

sitivi) quando est antecedens impedit actum humanum, seu voluntarium in partem, et quandoque in totum, si omnino rationem præveniat; undè iit quod motus sensuales, si omnis absit voluntatis consensus, ad peccata nobis non imputantur nec mortalia, nec venialia (i). Cüm vero concupiscentia est consequens, et est illa quæ excitatur aut imperatur à voluntate, tunc nihil impedit actum humanum, imô auget voluntarium, et culpam.

16. — IV. *Timor*, vel est levis, vel gravis, qui etiam dicitur *cadens in virum constantem*. Ut sit gravis requiritur, ut malum comminatum sit 1. probabiliter imminens; 2. ut non possit vitari; 3. ut sit magni momenti saltem respectivè ad personas, uti ad fœminas, filiosfamilias, pupillos, subditos, etc. in quibus datur etiam timor *reverentialis*; sed hic advertendum, timorem reverentialem tunc esse gravem, cüm præter pudorem, quo afficitur filius, pupillus, subditus in patri aut tutori, aut domino adversando, timet amplius aliquam diuturnam indignationem, aut vexationem (2).

17. — Oportet 2. distinguere metum *ab intrinseco* qui provenit ab ipsis lacti circumstantiis: puta timor mortis quo mercator in procella projicit merces in mare, et timor *ab extrinseco* qui provenit à causa libera extrinseca, nempe ab homine. Et timor ab extrinseco potest esse *justus*, et *injustus*; quod dignoscitur à considerando an timorem mentions habeat necne jus ad illum incutiendum. Item hic timor potest esse incussus ad extorquendum certum aliquem actum aut alio fine, præter actum timoris causa positum.

18— Hoc posito; timor dicitur non impedire actum humanum: illum nempe absolute voluntarium, sed soliim *Secundum quid*, quod idem valet, quòd minuit voluntarium. Quando autem metus excuset, vel non à lege, jam dictum est *Tract. II. num. 44*. Et quando metus invalide! vel non actum, id, dùm loquemur de voto, de contractibus et de matrimonio, agetur.

19. Quæritur 1. Undè actus humani desumant suam bonitatem, et malitiam? Respondemus (quidquid dicant alii) quoad materiale desumunt ab objectis, et ab eorum circumstantiis. Quoad formale, sive quoad moralem bonitatem, aut malitiam à virtutibus, quibus conformantur, aut adversantur. Et hactenùs de eo, quod spectat ad

(1) *Videlib. 5. De ar/ibus humanis, η. XXIII. ad XX F.* — (2) *1t6. 5, n. 717. v. Idem autem.*

speculativam quæstionem, nam quod ad praxim spectat, agemus in sequenti capite, *punct. III. n. 55.* agendo de distinctione specifica peccatorum.

20. — Quæritur 2. An actus externus addat distinctam bonitatem, aut malitiam actui interno quoad præmium aut poenam essentialem? (nam quoad accidentalem certum est apud omnes). In hac quæstione Thomistæ cum communiore tenent negativam sententiam, Scotistæ affirmant. Sed quicquid sit de speculativa quæstione, in praxi etiam Thomistæ (iit declarat *Estius.*) dicunt, quod cum voluntas operis mali executione vehementius adhæret objecto concupito, aut magis oblectatur illo, tunc sine dubio opus externum addit aliquam malitiam voluntati. Et regulariter sic accidit: ideûque benè ait *Habert*, quòd ille, qui externe operatur peccatum, semper dicendus est majus malum committere, quàm qui tantum illud concupiscit (1).

21. — Quæritur 3. An detur actus humanus indifferens in individuo! Concordes sunt Thomistæ Scotistis dari actum indifferentem in specie, sive ex *objecto*, ut est deambulare, campum respicere, etc. Quæstio est an detur in individuo? Scotistæ affirmant; sed probabilius negant Thomistæ, quia cùm homo sit rationalis, tenetur quicquid operatur ordinare alicui fini honesto; quod omittendo, culpæ ei verti hoc debet; et actus non est ampliùs indifferens, nisi forte posset esse, quòd ex ignorantia aliquando sine advertentia operetur. Hæcsatis de his tribus celeberrimis quæstionibus, quæ magis pertinent ad scholasticam, quàm ad moralem. Progrediamur ad loquendum de peccatis, quæ sunt actus humani in specie.

CAPUT II.

DE PECCATIS.

PUNCTJUM I.

De peccatis in genere.

De peccato mortali, et veniali 22. et 25. De advertentia 24. ad 59.

De consensu 40. ad 45. De peccato philosophico 46.

22. — Peccatum definitur à S. Augustino, et à S. Thomâ (2), *Dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam** Dicitur *contra legem æternam*: quia in hoc consistit tota formalis malitia peccati; ideûque hæc definitio comprehen-

(1) *Iib. 5. De actibus humanis, n. XL.* — (2) *1. 2. c. 71 a. 1⁵*
Tom. I.

dit tùm peccata commissionis, tiim omissionis; etenim omnia divinam legem offendunt; et comprehendit etiam transgressionem legis humanæ; cui etiam ipsa lex divina jubet, ut obedialur : *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Rom. 13, 2.*

23. — Quodlibet peccatum grave est Dei offensa non cŷectivè, quia ùt loquitur Angelicus (1). Deus incapax est nocu-menti; sed affectivè, et est vera injuria, et contemptus in divinam Majestatem, quæ postponitur creaturae. An autem peccatum veniale debeat etiam dici divinae legis transgressio, affirmamus cum *Estio, Solo, Azorio*, et aliis, quia licèt *S. Thomas* (2) dicat, quòd veniale non est contra, sed praeter legem, nihilominùs hoc est intelligendum in quantum sil tantum contra ordinem, non contra finem legis, qui est claritas. Sed hic ordo legis observandæ est etiam præceptum: *Noli velle mentiri, Eccli. 7. 14. Noli jurare omnino, Mattii. 5. 34.* Igitur veniale etiam est contra legem, cùm sit expresse à lege vetitum.

24. — Pro certo habendum, ùt dictum est *n. 2.*, peccatum, ut sit imputabile, debere esse voluntarium, et ut voluntarium sit peccatum mortale, debet esse pleno consensu patratum. itaque 1. requiritur plena et perfecta advertentia ad malitiam objecti, ideòque motus concupiscentiæ *primo primi* dicti, qui penitùs rationem præveniunt, carent culpâ. Motus *secundi) primi*, qui cum semiadvertentia fiunt a semidormientibus, aut aliò distractis, ad summum possunt esse venialia. Motus verb deliberati, quorum plenè, aut saltem in confuso intellectus advertit malitiam, et voluntas eis consentit, hi sunt mortalia; ita communiter Theologum cum *S. Thomà* (3) qui dicit quòd peccatum mortale ex suo objecto potest evadere veniale ob imperfectionem actus moralis cùm non sit deliberatus, sed subitus (4). Undò alio loco sic ait: *St quissùbità ex aliquapassione inveroa imaginata prorumpat, quorum significationem non considerat, et tunc est peccatum veniale, et non habet propriam rationem blasphemiae fî}*. Praeterea alibi dicit : *Qui ex lapsu lingue jurat, siquidem advertat sejurare, et falsum esse quodjurat, non excusatur à mortali. Si autem hoc non advertat, à crimine perjurii excusatur* (6). Hinc concluditur, cum sententia communi, ad peccatum mortale non sufficere semiplenam advertendam, sed requiri plenam et perfectam. *Et ratio est* (rectè inquit Car-

(1) 1. 2. q. 13. a. 8. ad 2. — (2) 1. 2. c. 88. a. 1. ad 1. — (3) Q. 7. de tnalû a. 6, pertol. ell. 2. < 788. a. G. — (4) ô'. Thom. I. 2. q. 88. a. 6. — (5) !d. 2. 2. q. 13. a. 2. a 15. — (6) ldtm' 2. 2. q. 98. a. o. ad 2.

dinalis Gotti) *quia peccatum mortale debet esse plenè voluntarium et liberum, et consequenter cum plena advertentia committill*).

25. — Sed magna quæstio est; an ad peccatum mortale requiratur advertentia actualis et expressa malitiæ actûs, vel sufficiat virtualis, et interpretativa? Prima sententia, quam olim tenuere *Cajetanus* (2) ac *Medina, Lopez, Serra, Prado*, et alii apud *Salm.* (3), atque enixè tuentur *Concina, Continuator Tournely, Angelus, Franzoja, Antoine*, et alii recentiores (4), dicit minime requiri advertentium actualem; sed satis esse virtualem et interpretativam, quæ in hoc consistit, quòd homo teneatur, et possit malitiam actionis cognoscere, quamvis actualiter non advertat; aliàs (ut ajunt) reputandi essent immunes à culpa omnes scelesti homines, qui à suis passionibus aut pravis consuetudinibus obcæcati plura mala patrant ad nihil advertentes.

26. — Secunda verò sententia communior affirmat requiri actualem advertentiam malitiæ, aut periculi illius, aut saltem obligationis illam advertendi. Et hanc tenent *Sylvius, Suarez, Tapia, Sanchez, Sayrus, Palaus, Salas, Bonae. Salmant.* tam scholastici, quam morales, *Gama-chæus, Isambert, Du-Val*, item *Vasquez cum Lyrano, Tostato, Adriano VI. Cariel, Victoria, Corduba*, et aliis (5). Item 8. *Antoninus, Wigandt, Sainte Heure*, et *Card. Gotti*, quorum loca et verba infrà afferentur. Hi dicunt ad omne peccatum mortale requiri aliqualem advertentiam, sive suspicionem malitiæ actus, vel in se, vel in sua causa, saltem in confuso, llatio eorum est, quia nihil volitum, nisi præcognitum; undò nequit ignorantia imputari ad culpam, nisi de malitia objecti habeatur saltem aliqua confusa apprehensio; ille enim qui nullo modo advertit malitiam suæ actionis, vel obligationem advertendi, nullo modo peccat adversùs illam agendo.

27. — Ilis positis, meum proferam sensum, et dico quòd sistendo intra limites justì, præfatæ sententiæ facile conciliari

(1) *Gotti Ir. de viti s q.1. dvb. 4. §.5. n. 10.* — (2) *Caj. 2. 2. q. 88. a. 1. dub. 5.* — (3) *Salm. Ir.iO.c. 15. n. 5.* — (4) *Cone, in Comp. theol.l. 8. D. 3. c. 2. n. 14. Conl.Tourn. Ir de pec.c. 4. a. 1. Franzoja in Jhitemb. 1.5.c. 3 de peccal. Anun. P. Antoine.* — (5) *Sylvius in 1 2. 7.76.a. 3 7.3 conci. 2.Suar. torn. 5. ui3.p. D. i.icct.S. ex n 14. Tapia L 3. 7.9. a. 5. et 11. Sauc/i. De vrac. D<c. I. 1. r. 16. n. 21. Sayr. Thés. I. 2. c. 9. ll. 11. Pal. Ir.2. D.I. p. 15.n 5.Salai. ir. 13. D. 8. sed. 11. n 87. Bon. de censur. in communi. D. 1. 7. S.punel.l. Salm. Schol. /r.13. D. 13. dub. 1. ei Mor. tr. 20. c. 11. ll. 8. Gam. l 2. p. 191. Isamb. p. 235. Vasq. 1. 2. 123. c. 2. n. G. Du-Val D. 1. 178.*

possunt. Nam si dicatur ad omnia peccata mortalia necessariô exposci actualement et expressam advertentium, hoc utique falsum est, quia multipliciter evenire potest, quôd plura mala, quamvis actualiter et expressè non advertantur, benè tamen imputantur ad culpam ea patrantibus, si ipsorum ignorantia sit aliquo modo voluntaria, vel ob negligentiam, vel ob passionem; aut pravum habitum, vel ob voluntariam inconsiderationem in operando.

28.—Primo igitur modo ignorantia iit voluntaria ob negligentiam, ut docet S. Thomas (1. 2. q. 76. a. 3.), qui regulam ibi praemittit dicens: *Ignorantia quæ est causa actûs. quia causât involuntarium, de se habet quod excuset à peccato, eo quôd voluntarium est de ratione peccati.* Deinde subdit ignorantiam posse esse voluntariam duobus modis, *vel directe}, sicut cùm aliquis studiose vult nescire, ut liberiorius peccet, vel indirecte, sicut cùm aliquis propter laborem, vel (d)ias occupationes negligit addiscere id per quod à peccato retraheretur. Talis enim negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam, et peccatum, dummodò sit eorum, quæ quis scire tenetur et potest. Et ideà talis ignorantia non totaliter excusat à peccato. Si vero sit talis ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia esi ejus quod quis scire non (enetur, talis ignorantia omnino excusat à peccato.* Nota, *talis enim negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam.* Praeterea nota hic Angelicum ultimis verbis relatis non dubitare, quôd benè possit dari invincibilis ignorantia etiam eorum, quæ quis scire tenetur. Item scribit alibi (*de malo q. 3. a. 1. ad 1.*): *Ignorantia, quæ est omnino involuntaria, non est peccatum. Ethoc est quod Augustinus dicit: Non tibi imputatur ad culpam, si invitus ignoras, sed si scire neglexeris. Per hoc autem quod addit, sed si scire neglexeris, dat intelligere, quod ignorantia habet quôd sit peccatum ex negligentia procedente, quæ nihil est aliud, quàm non applicare animum ad sciendum ea, quæ quis débet scire.* Eodemque loco addit S. Thomas, quôd tum ignorantia reputatur voluntaria, cùm homo *propter laborem addiscendi, vel ne impediatur à peccato, quod diligit, scientiam recusat; et sic ignorantia est à voluntate quodammodo imperata.* Hisce igitur locis S. Doctor minime quippè culpabilem reputat ignorantiam ejus, qui non advertit, sed ejus qui negligit, sive recusat actu quodammodo à voluntate imperato animum applicare ad ea addiscenda, quæ scire tenetur circa præceptum quod urget, ùt expressius declarat in corpore prædicti articuli 3. inquit: *Causa ignorantia: est animum ad sciendum*

non applicare, et hoc ipsum non applicare animum ad sciendum id quod quis debet scire, est peccatum omissionis.

29.— Secundo modo ignorantia fit voluntaria ob passionem. quam quis vult deliberate sequi; illi enim, qui secundum suam passionem operatur, benè imputabitur omnis pravus effectus tali passioni connexus, licèt in particulari non agnoscat, quia cùm homo passionem aliquam amplectatur, consequenter ipse amplectitur omnes effectus communiter ex illa passione provenientes, qui etsi in particulari non prævidentur, prævidentur saltem in confuso; volens enim aliquam explere passionem, putà vindictam, admittit consequenter saltem in confuso quæcumque perversa media, quæ ad explendam passionem illam conducunt. Undè effectus provenientes, quamvis non sint voluntarii in se, sunt tamen voluntarii in sua causa, nimirum in adhaerendo in passionem. Ita etiam docet S. Thomas (d. 2. q. 6. a. 8.) ubi ignorantiam hujus operantis per passionem vocat *ignorantiam malæ electionis*, dicens: *Alio modo \dicitur ignorantia voluntaria ejus, quod quis potest scire et debet; sic enim non agere, et non velle, voluntarium dicitur. Hoc igitur modo dicitur ignorantia, sive cum aliquis actu non considerat, quod considerare potest et debet, quæ est ignorantia malæ electionis, sive ex passione vel ex habitu proveniens.* Idem repetit in *Opusc. de malo* q. 3. a. 10. ubi ait: *Ligatio rationis per passionem non imputatur ad culpam, nisi fortè quoad principium talis passionis; quod fuit voluntarium, poterat enim voluntas à principio impedire ne passio in tantum procederet.* Praeterea alibi (1. 2. q. II. a. 6. dicit: *Quandoque verb passio non est tanta, quod totaliter intercipiat usum rationis, et tunc ratio potest passionem excludere, divertendo ad alias cogitationes, vel impedire ne suum consequatur effectum.*

30.— Tertio modo ignorantia fit voluntaria ratione pravi habitus, ut etiam habetur ex S. Thomà loco suprà citato (1. 2. q. 6. a. 8.); et tunc actus mali qui ex malo habitu proveniunt, sunt pariter voluntarii, vel in sua causa, scilicet cùm in principio prava consuetudo voluntariè contrahitur, vel potius quia, ut sentio cum *Antoine*, et auctore libri cui titulus, *Istruz. de' novelli confessori*, hujusmodi peccatores malè habituat, quamvis habeant cognitionem minùs expeditam quàm alii, semper tamen habent cognitionem aliquam actualem suorum criminum sufficientem ad reddendos actus deliberatos et mortales; cùm enim ipsi parvipendant peccatum, non fit in eorum animis illa sensibilis et memorabilis impressio, quæ lit in alio habente con-

scientiam minùs depravatam ; et hinc evenit, quod in eorum memoria non remanet vestigium actualis illius cognitionis, quam satis habuerunt antea de peccato, aut vestigium est adeò leve, ut interrogati de facili respondeant, quòd non adverterint; sed cautus confessarius non debet ipsis fidem præstare. Et idem videtur dici etiam posse de operantibus secundum suas pravas passiones, quibus non jam defuit omnis cognitio materke suarum culparum, sed cognitio est in eis tam obscura, ut vix discerni possit.

31.— Quarto demùm modo ignorantia iit voluntaria et culpabilis, ùt dicunt *Tannerus*, et *Antoine* (1) cum *S. Anlonino*, si homo in agendo advertenter negligit adhibere considerationem, quam res agenda meretur; illi enim qui jam advertit (ùt rectù ai *B. Antoine*) aliquid ampliùs considerandum, et tamen vult præcipitanter operari, merito imputantur omnes errores, quos committit.

32.— Contrà verù mihi omninò tenendum videtur, si ignorantia nullo ex prædictis modis fuerit voluntaria, et homo nullam habuerit actualem advertentiam malitiae, vel periculi, nec directe, nec indirect^, neque in se, neque in sua causa, tunc nullo modo imputantur ei errores quos non advertit. Ratio, quia ut imputentur alicui effectus cujusdam causæ, debet necessario praecedere (saltem in principio) advertentia actualis et expressa malitia objecti, advertentia enim interpretativa, ùt recte loquuntur *Salmanlicenses* (2), fundatur super aliquam advertentiam expressam, sicut voluntarium indirectum fundatur super directum. Praeterquam quod advertentia interpretativa supponit obligationem, et potentiam advertendi; sed deficiente omni advertentia express;!, non est potentia adversandi, et ideo nec obligatio, cùm nulla obligatio liget, nisi priùs quodammodo agnoscatur.

33.— Dices: Omnis ignorantia in eo, qui tenetur et potest suam obligationem advertere, est vincibilis, et propterea culpabilis. Sed recte respondent *Sylvius* et *Suarez* quòd ille (pii omninò ignorat malitiam objecti, et adhuc obligationem advertendi, habet quidem potentiam remotam, sive physicam ad advertendum, sed caret potentiâ proximâ et expeditâ, quæ homini necessaria est ad cognoscendam de foimitatem suarum actionum. *Quis nesciat non esse in hominis potestate, quod sciat?* ait *S. Augustinus*, *lib. de spir. et lit. c. 35. n. 63. in fin.* t'ndè nequit ipse natura*

{VjTanntr. t. 2. d. 4. 7. 5. dub. 5. n. 105. An'oine pari. 1. Ir. de. ppCc c i b. 7. in fin— (I) Salm. tr. W. c. 12. r. 7.

liter, ac humano modo suam vincere ignorantiam. Agnoscet quidem suam actionem quâ actio est, sed ignorabit eam qua mala est; sola enim cognitio objecti in esse physico non est suiliciens principium ad discernendum, nec ad inquirendum objectum in esse morali, quod equidem prorsus differt à physico.

(sapienter ait *P. Suarez*) *talis cogitatio in mentem subiit, qua possit voluntas excitari ad quærendam scientiam, non est in potestate hominis se ad illam movere; d consequenter non potest talis ignorantia homini imputari* (1). Et hoc est quod docet *S. Thomas* (1. 2. q. 76. a. 2.) dicens: *Undè propter negligentiam ignorantia eorum, quæ aliquis scire tenetur, est peccatum. Non autem imputatur homini ad negligentiam, si nesciat ea quæ scire non potest; unde horum ignorantia invincibilis dicitur, quia, studio superari, non potest.* Studium autem hoc sive diligentia adhibenda ad expellendam ignorantiam, ùt rectè advertit *Sylvius* cum *Médina*, et *Pichardo* (2), non debet esse summa, sed snilicet sisit moralis, et talis quam prudentes communiter adhibere solent in re gravi; superveniente enim dubio indoctus debet consulere peritos: doctus verù consulere libros, vel cum aliis doctis rem conferre.

34.— Hanc denique sententiam observo communiter teneri ab auctoribus, non solùm probabilistis (qui eam non jam ùt probabilem, sed *tanquam certissimam apud omnes* agnoscunt, sicut Scribit *Suarez*}, at etiam antiprobabilistis; etenim *De Sainte Beuve* doctor sorbonicus sic ait: **I advertatur tantùm in actum materialiter sive physicè consideratum, et non formaliter seu moraliter, erit tantùm valitus actus, ùt est quid physicum, et non ùt est quid morale, ergo non ut malum; et in hoc non erit malitia* (3). Cardinalis *Gotti* scribit: *Dico secundo, ad peccatum mortale sufficere advertentiam implicitam seu virluatem malitiæ (idioms vel ejus periculi. Etenim eo ipso quo quis dubitat aut suspicatur de malitia suæ actionis, vel malitiæ periculo, d tamen rei veritatem inquirere negligens actionem ponit, censetur interpretative et ipsam malitiam velle* (4). *P. Wiggandt* pariter inquit. *Dico 1. Deliberatio, seu advertentia est duplex; una est plena, et perfecta, quæ adest quando homo advertit, non solùm ad operationem quoad entitatem naturalem ejus, v.g. ad esum carnium, sed etiam ad ejus malitiam, aut periculum transgressionis legis: alia est*

(1) *Suar. ino. p. to. 5. D. i. sect. 8. n. 18.*— (2) *Sylvius in 1. 2. 7. 76. a. 5. conci 1. et deinde q. 5. conci. 1.*— (5) *Sainte Beuve de pecc. D. 5 sect 1. 1. 5.*— (4) *Gotti Ir. de vitus q. I. dup. 4. g. 3. n. 11.*

imperfecta, etc. Dico 2. It aliquid in individuo imputetur ad culpam mortalem, debet adfuisse plena et perfecta deliberatio (1). Consentit his S. Antoninus, qui ad peccandum mortaliter in delectatione morosa requirit, non solum deliberationem, sed etiam animadversionem periculi, his verbis : *Aut ergo manet talis complacentia post sufficientem deliberationem, et animadversionem periculi, et tunc est mortale* (2). Alio loco inquit : *Defectus recti iudicii ad considerationis vilium pertinet, proinde scilicet aliquis in rectè judicando deficit, ex eo quod contemnit vel negligit attendere ea ex quibus rectum iudicium procedit* (3). Consentit etiam Continuator Tournely, qui sic concludit: *Itaque, ut intra veri limitis gradum sistamus, existimamus eum, qui ita non advertit ad peccati malitiam, ut vel naturali raptus distractione, vel ob similem causam advertere non possit, peccato non teneri. Sic excusabitur pœnitens, qui injunctam poenitentiam præ oblivione non implet. Verùm aliter dicendum de actionibus, quas eliciunt aut omittunt viri terrenis rebus absorpti, passionibus suis servientes, assueti ut nequidem cogitent se non cogitare* (4-). Sed idem jam nos admisimus suprâ n. 28. ad 31. Consentit etiam Antoine, qui agens de ignorantia dicit, inadvertentiam sive inconsiderationem esse culpabilem in eo. qui debitam diligentiam omittit, vel qui præcipitanter agit, jam advertens rem indigere majore consideratione, vel qui actu positivo vult sequi passionem quæ advertentium impediat. *E contra* (dicit) *si inadvertentia sit invincibilis in homine habente cognitionem habitualement debitam, est prorsus inculpabilis, et excusat à peccato ea quæ ex illa fiunt contra legem; quia malitia actus tunc nullatenus ne interpretative quidem est voluntaria; nam sine potestate cognoscendi non potest esse volitio* (5).

33. — Hinc concludendum, quod opinio eorum (si forte adsunt) qui dicunt operanti adversus legem imputandos esse omnes errores quos committit, etiamsi nulla unquam intercesserit actualis advertentia, nec directa nec indirecta, in se, vel in causa, saltem in confuso, sed tantum adfuerit advertentia interpretativa, in hoc dumtaxat consistens, quod ipse debuit et potuit soli potentiâ physici et remota malitiam advertere: hæc opinio milio modo sustineri potest; alias sequeretur quod plurimi homines

(1) II ff. ir. 4. l' r. 2. de pccn. SO — (2) S. Anni. p. 2. tit. 5. c. 5. in fin. — (3) Idem ibid. ». 11. tit. init. — (4) Coni. Tour. tr. de pcc. c. 4. a. 1. part. 1. — (5) Antoine par. 1. Ir. de peccat. cap. 4. q. 7. f. Quare.

mullis mortalibus culpis gravatos se invenirent, quin circa illas ullam cognitionem unquam habuerint. Dicent quòd homines illi in poenam aliarum culparum, puta ob cupiditates suas non repressas, obligationes proprii status non impletas, ceterasque negligentias merentur subtractionem lucis, quà alioquin benè advertissent operationum suarum malitiam, et ideo omnes sui errores imputantur ad culpam. Sed ut illatio liæc valere posset, priés probanda esset supposita propositio, quæ nobis minimè probatur: nam ratione aliorum defectuum Deus privabit aliquem suà ulteriore luce, quâ tentationibus et passionibus propriis restitisset, nisi defecisset in aliis, itaque subtractio illa elliciet quòd talis homo incidat in culpas, quas salis advertit ut culpas; sed non efficiet quòd ei imputentur errores, quos nullo modo, neque expresse, neque in confuso ut culpas agnoscit; quia ubi non est cognitio, non est libertas; et ubi non est libertas, non est peccatum. Instabunt. Sed S. Thomas (*Led. ~i. in cap. 1. epist. ad Rom.*) dicit: *Si ignorantia causatur à culpa, non potest subsequentem culpam excusare.* Ad hoc dicimus sanè intelligendum de ignorantia voluntaria aliquo ex modis, ut suprà ab eodem Angelico explicatis. Præterquàm quòd S. Doctor loquitur ibi de Infidelibus, quibus errantibus in fide, ob eorum cerlè culpabilem ignorantiam, meritù imputantur ad culpam omnia mala quæ patrant.

36.—Præterea si absque ulla advertentia imputantur homini omnes sui errores, quamvis ipse, debita diligentia jam adhibita, recte operari judicet, sequeretur quod ad honestè operandum non sullicret sequi sententias (si sint minùs tutae) nec probabiliores, nec probabilissimas, nec etiam moraliter certas. Sed hoc dici nequit, cùm ab Alexandro VII. damnata sit prop. 3. quæ dicebat: *Non licet sequi opinionem interprobabiles probabilissimam.*

37.—Remanet objectionibus prolixis adversariorum satisfacere, sed nos brevi expediemur. Opponunt I. illud in reg. 13. *juris in G.* ubi dicitur: *Ignorantia jacti, non juris excusat.* Sed huic benè respondet *Sylvius* (1) id intelligi de statutis forensibus, uti jam explicat *Glossa* ibidem: in foro enim judiciali post legis promulgationem ignorantia transgressorum ordinarie præsumitur vincibilis; nisi adsit aliqua ratio, quæ contrarium præsumere faciat, ut habetur in cap. *In luatit. Qui matrim. accus., etc.*

38.—Opponunt II. quòd si ad omnia peccata requirere-

(1) *Sylvius* 1. 2. q. 76. a. o. qu. 1. conci. 7.

tur actualis advertentia, inculpabiles reputandi essent Judæi crucifigentes Dominum, Pagani occidentes martyres, et Haeretici innumera crimina perpetrantes. Sed uno verbo his omnibus respondetur, nempe quod horum omnium ignorantia fuit et est οἰητήρ crassa. Loquens enim Christus Dominus de Judæis, dixit : *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Joan. 15. 24.* Idem quippe dicendum de Infidelibus, et Haereticis, quibus ob suam malitiam vel supinam negligenciam omnes sui errores justè imputantur ad culpam.

39.— Opponunt III. quòd sententia requirens aliquam advertentium actualem non differt ab ea, quæ peccatum philosophicum tuebatur à culpa theologica immune. Sed respondetur, quéd ideé præfata opinio proscripta fuit ab Alexandro VIII., quia ille qui operatur contra rectam rationem, ùt supponitur in peccato philosophico, etiamsi non reputet lædere Deum, reipsà jam lædit, offendendo enim naturam rationabilem, offendit simul ipsius naturæ Auctorem. Sed in tali peccato semper requiritur, ut homo advertat suam actionem rectæ rationi adversari. Quid ergé commune est inter peccatum philosophicum, et actionem illam, quâ quis nullo modo, ne in confuso quidem advertit esse malam, et fortè aliquando bonam reputat?

40.— Præterea ad hoc, ut peccatum sit mortale, requiritur plenus consensus voluntatis, ùt communiter omnes DD. catholici docent, *Contensonius, Tournely, Gonet, H7-gandt, Gotti, Concilia, Sanch. Salmant. Cardenas, etc.* ex *S. Thom. 3.p. g. 88. a. 1.* Ratio est, quia ad peccatum consummatum requiritur perfectum voluntarium, quod idem est, ac plenus consensus (1). Potest tamen voluntas assentiri gravi culpæ cum consensu indirecto, nempe cùm vult causam prævidens effectum, fit superius dictum est; sed hoc intelligitur cùm adest obligatio impediendi effectum, nam si in aliquo casu non adest talis obligatio, excusabitur quidem (causam ponendo) à malitia effectus, cùm positivè non vult, licèt illum prævideat (2).

41.— Notandum 1. post inteffectùs advertentiam, tribus modis posse voluntatem ferri circa objectum peccaminosum sibi propositum, I. positivè in illo consentiendo, 2. positivè resistendo. 3. negativè se habendo, nec consentiendo, nec resistendo. Hinc fit quaestio, an graviter peccet, qui negativè se habet, et positivè non resistit appetitùs sensitivi motibus circa objectum graviter malum?

(1) *Lib. 5 n. 5.*— (2) *fr. r. Prænoland. II.*

Generaliter loquendo juxta sententiam veriore *Gerson. Sanch. Castrop. Salmant.* cum *S. Thoma* et aliis, iste leviter peccat, non verò graviter; nam periculum consensûs, quod potest esse in non resistendo, non est proximum, sed tantum remotum (1).

42. — Sed secus procedit in delectatione carnali, cui (juxta sententiam communem DD.) tenemur sub gravi positivè resistere, quia istæ, cum sunt vehementes, de facili possunt sibi trahere voluntatis consensum, si ipsa positivè non resistit (2).

43. — Quomodo autem hujusmodi carnis tentationibus resistendum sit, auctor quidam modernus quoad frenandam externam et sensualem commotionem dicit, multum prodesse, vestibis tegere, et comprimere partes commotas. Quoad praeservandam animam à consensu, juvant devotæ cogitationes super Jesu Christi morte, super inferno, aut morte: et valdè quoque proderit animo revolvere conscientiae remorsus, quos anima, patrato peccato, sensitura erit cum advertet Deum amisisse. Sed maximè quoque juvat, imò necesse est in hujusmodi tentationibus ad orationem confugere; nam (teste Sapiente) castitas obtineri non potest, nisi à Deo; et per orationem: *Et ut scivi, quod aliter non possum esse continens, nisi Deus det, adii Dominum, et deprecatus sum. Sap. 8. 21.* Invigilet confessorius ad insinuandas pœniteutibus præcipuè recidivis, istas considerationes, ne eorum sequatur exemplum, quibus satis est ab ore pœnitentis audivisse, se amplius nolle peccare et nullo alio interposito sermone, eos absolvunt. Præ cæteris eos moneat, ut in turpibus tentationibus, ne cum eis mente sermocinentur, sed propositum renouent se mori potius esse paratos, quàm assentiri Dei offensæ, et ut inde statim invocent pluries cum fiducia SS. Nomina Jesu, et Mariæ, hæc invocatione intendentes eorum auxilium exposcere. Dixi, *ne mente cum tentationibus sermocinentur*; omnes enim spiritus magistri advertunt quod in hujusmodi sensûs tentationibus, sicut etiam in illis contra fidem, satiùs esset mentem aliò divertere, quàm manu cum eis (ut dici solet) conflictari; contrariis voluntatis actibus obsistendo, et rationes exquirendo, quibus sibi suadeat, cur consentire non debeat. Cum verò motus sunt leves, melius erit, quin resistat, si eos contemnat (3).

— Et insuper advertatur non esse obligationem resistendi tentationibus, et motibus carnalibus, cum adest

(1) *Lib. 5. n. 6.* — (2) *n. 7.* — (3) *Vide lib. n. 8.*

justa causa positivé non resistendi, putà si quis expertus esset, resistendo magis augeri motus, et contrà contemnendo cessari : aut si motus proveniant ex aliqua necessaria, aut utili actione , sicut est ab audiendis confessionibus, aut à legendis libris, ut discatur disciplina moralis, aut medica, aut à tactibus necessariis in medendo, et similibus. Nam tunc (ut docent DD.) non tenemur opus omittere propter hujusmodi involuntarios motus, nec resistere positivé, si illi motus durarent, et magnæ esset molestiæ debere semper eos positivé repellere. Satis tunc erit dare operam, ne consentiant : dum hæc ipsa diligentia erit sibi sulliciens reluctatio. Ita *Tolet. Cajet. Laym. Tournely, Azov. Sanch. La-Croix, etc.* (1).

45.—Notandum 11. peccata omissionis requirere actum positivum, et deliberatum voluntatis in consentiendo omissioni operis præcepti, ut bené docent *Gonet, Filliuc.* et *Salm.* quidquid dicant alii (2). Insuper advertendum omissiones, quæ proveniunt à causa prius posita, non imputari ad peccatum tunc, cum omittitur præceptum, sed cum ponitur causa, ut recté dicunt *Sanch. Becan. Filliuc.* contra alios. Hinc qui causam ponit prævidens effectum, exemp. gr. qui ebriatur prævidens se omissurum Sacrum, etsi accideret, ut postea Sacro adesset, etiam ei confidendum esset peccatum omissionis, quia præstitit consensum, cum causam posuit, nempe ebrietatem (3). Nihilominus si peccato consummato annexa sit censura, et quis, antequam retractus sequatur, se retractaret, tunc esset reus effectus præcoçniti, sed non incurreret censuram ; quia censura requirit contumaciam eodem temporis momento, quo peccatum consummatur. (4). Si quis omitteret Sacrum, ut iret venatum, aut ut ludo vacaret, sat erit si tantum confiteatur Missæ omissionem; quia ideò ludus, et venatio sunt illi peccatum mortale quia sunt causa omissionis Sacri (5).

46.—Notandum III. propositionem, quæ dicebat non esse mortale, nec mereri pœnam æternam peccatum philosophicum, nempe illam culpam, quæ dignoscitur esse contra rationem, sed non contra legem divinam, quæliis verbis adnotatur : *Quod in eo, qui vel Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, sit grave peccatum, sed non offensa Dei, noque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei; neque æternà pœnâ dignum*, merito fuisse damnatam ab Alex-

(1) *Æið. 5. n. 9.* — (2) Vide *Salm. tr. 20. c. 10. n. 11.* — (3) *Λ&. 5. w. 10.* (4) Notandum 111.—(1) *Ibid, in fin.*—(5) *n. 9. v. Hic demum.*

xandro VI IL, quia qui advertit opus suum esse natura* rationabili adversum, advertit saltem in confuso injuriam quæ irrogatur naturæ auctori, qui est ipse Deus.

PUNCTUM II.

DE PECCATIS IN PARTICULARI, DE DESIDERIO, COMPLACENTIA, ET DELECTATIONE MOROSA.

Desiderium, gaudium, et delectatio 47. *An in delectatione explicanda sit species* 48. *Delectatio de opere malo, et de mala cogitatio* fin 49. *Desiderium mali, si esset licitum* 50. *Delectatio et desiderium inter sponsores, etc. et inter conjuges* 51. *Delectatio de causa mala ob bonum effectum.* 52. *De damno alterius ob bonum finem* 'J5. *De rebus prohibitis lege positiva* 54.

47. — Inter cogitationes peccaminosas distinguenda sunt inter se desiderium, gaudium (sive complacentia), et delectatio morosa. *Desiderium* respicit tempus futurum, et est cùm homo deliberate cupit opus malum opere complere. Hoc desiderium dicitur efficax, cùm quis proponit illud exequi, inefficax cùm consentit in voluntate exequendi, si posset: v. g. si diceret, vellem surripere thesaurum ab ecclesiâ, si possem. *Gaudium* respicit tempus praeteritum; et est quando homo complacet sibi de malo patrato. *Delectatio morosa* denique respicit tempus præsens, et est cùm quis praesentem sibi imaginatur actum peccati, et de illo oblectatur, ac si tunc illum exequeretur. Et dicitur *morosa*, non quia opus sit longâ morâ, ut liat peccatum; quia illa potest momento compleri; sed ob moram deliberatam, quam voluntas facit (1).

48. — Hoc posito, notandum 1. tam desiderium, quàm complacentiam comprehendere totam malitiam, et omnes species, quibus objectum induitur; undè si quis v. g. cupit cum aliqua coire, vel sibi complacet de copula habita cum illa, debet explicare qualitatem mulieris, an sit conjugata, an habeat votum castitatis. Ideòque bene docent *Salmant.* (2) cum *Lugo* > *Castropal.*, etc. quod si quis se jactat de peccato patrato, debet explicare in confessione omnes species illius, quia in se jactando regulariter adjungitur ad jactantiæ malitiam etiam complacentia de peccato commisso (3). An autem idem dicendum de delectatione morosa, quæstio est. Alii affirmant, ut *Cajet. Less. Sanchez,*

(1) *Ville Opus nostrum* I. 5. n. 15. — (2) *Tract.* 20. c. 3. n. 66. el 67. —

(3) *Lib.* 5. n. 26.

Torn. I.

etc. ; alii negant, ut *Azor. Lugo, lionac. Laym. Coninch. Castropal.*, etc. qui dicunt, quod si quis delectatur de copula conjugata, non ut conjugata, sed tantum ut pulchræ, non committit adulterium, siquidem adulterii circumstantia non intrat in delectationem, prout intrat in desiderium, et in complacentiam, quæ (ut dictum est) totum objectum, ut in se est, exhaustiunt, nec possunt præscindere ab illius circumstantia. Hæc opinio speculativè loquendo est valdè probabilis, sed inpraxi dico cum *Holzman*, sine dubio esse explicandas in delectatione omnes objecti circumstantias, quia in illa adest periculum proximum desiderii pravi peccandi cum hujusmodi persona (1).

49. — Notandum 2. aliam esse delectationem de malo, cum opus malum est objectum delectationis : et hæc delectatio sine dubio est graviter peccaminosa, si opus est culpa gravis. Aliam esse delectationem de cogitatione operis mali, cum non delectatur de opere malo, sed tantum de cogitatione illius : v. g. aliquis legit materias turpes, et non delectatur de illis, sed tantum de illarum lectione. Hæc delectatio etiam potest esse gravis, cum adest proximum periculum consensus : sed cum non adest tale periculum, erit tantum venialiter mala; imò omni culpà carebit, cum justam habet causam legendi, aut cogitandi de hujusmodi materiis, causum v. g. studendi, medendi, aut confessiones auscultandi, etc. Ita *S. Thom. 1. 2. qu. 1A. a. 8.* et *S. Antonin. Sanchez, Less, lionne. Salmant.* aliique communiter (2).

50. — Quæritur I. An peccet graviter, qui concupiscit objectum graviter malum, sed sub conditione si esset licitum? in rebus prohibitis lege positivè certò negandum. Dubium restat in prohibitis lege naturali. Et tunc ita distinguendum : si conditio abstrahit totam malitiam peccati, v. g. si quis diceret : si Deus mihi permetteret, vellem equum Titii mihi accipere, hic non peccaret, vel saltem non graviter : secus autem si conditio non aufert malitiam, v. g. peccarem si non adesset infernus; occiderem si non essem sacerdos, et hujusmodi alia. Et idem rationabiliter dicunt *Sanch., Laym. Azor.* de eo, qui diceret : si non esset peccatum, ulciscerer, blasphemarem, etc. nam cum hæc sint intrinsecè mala, numquam abstrahi possunt à sua malitia. Quamvis probabiliter dicant *Sanch. Bonae. Castropal., Vasquez, Sa, Valent* et *Salm.* cum *Cajet*, et aliis, quod cum quis cupit aliquid malum sub conditione si non esset malum, nunquam concupiscit malum reverè, sed tantum ostendit

(1) *Lib. 5. n. 15. in fine.* — (2) *n. 17.*

inclinationem ad illud, quod ad mortalem non attingit, Quiverô optaret absolutè, ne esset prohibitum, quod est intrinsecè malum, non potest excusari à mortali, dùm ex se malum est velle invertere ordinem et legem naturæ, ùt rectè dicunt *Salm.* (1).

51, — Quæritur 2. An sponsus possit delectari de congressu cum sponsa sub conditione, si esset sibi uxor, aut cogitando ad tempus, quo erit uxor? Alii absolutè admittunt : alii admittunt, modo delectatio sit de solo appetitu rationabili, præciso periculo appetitus sensitivi, nimirum sine spirituum commotione. Sed nos cum *Sanchez, Suar. Layman, Azor. Salmant. Holzman, Roncaglia, Croix*, etc. dicimus, neutrum esse admittendum, quia delectatio facit objectum sibi præsens; et cùm sit tunc præsens objectum à conditione cohonestante præcisum, tunc objectum certè est malum, et quamvis consensus sit conditionatus erga objectum, est tamen absolutus erga delectationem (2). Aliud est autem, ait *Roncaglia*, si sponsus desiderat simpliciter copulam futuram cum sponsa, quando sibi erit uxor : quia tunc optat rem ad tempus, quo reverà illa sibi licita erit. Sed hoc non obstante ego subjungo, quòd per hujusmodi desideria, cum quis moratur in iis cogitationibus, magnum subest periculum delectationis præsentis : ideòque debet confessarius omnino prohibere ne sponsi in hujusmodi desideriis morentur. Contrà valdè probabile est per se non esse mortale se delectare de copula habita, vel habenda cum sua uxore absente (quicquid dicant *Salmant.* et *Roncaglia*, qui affirmant, si delectatio habeatur cum commotione spirituum), dùm semper ac periculum pollutionis abest, matrimonium ipsum licitos reddit tactus impudicos inter conjuges (qui sine dubio nequeunt esse sine commotione aut saltem sine proximo periculo commotionis, et tamen eos ipsi *Sabnanticenses* et *Roncaglia* non damnant de mortali), ita reddit per se licitam ipsam delectationem copulæ; hujus sententiæ sunt *S. Anton. Cajet. Coninch. Vasq.* et *Croix cxxnSuar. Gers. Laym.*, etc. (3), et expresse eam docet etiam *S. Thomas* (4).

52. — Quæritur 3. An liceat oblectari de aliquo opere intrinsecè malo quod accidit ob bonum effectum indè secutum ? Distinguendum : si opus est formaliter malum, nempe cum peccato patratum, pro certo est apud omnes non licere delectari de illo. Si autem accidit sine peccato,

(1) *Lib. 5. n. 15. v. Quæritur.* — (2) *n. 11. et 24.* — (3) *Lil. 5. w. 25* — (i) *η. 15. de malo a. 2. ad 17.*

non desunt qui admittunt posse delectari de illo, uti de causa boni effectus; nos vero cum *Sanchez, Laym. Croix, Salmant. Boncaglia*, etc. dicimus talem delectationem semper esse illicitam; quia licet opus non fuerit peccaminosum, nihilominus semper fuit objectivé malum. Et hoc videtur non posse amplius revocari in dubium post proposit. 15. damnatam ab innoc. XI. quæ dicebat : *Licitum est /ilio gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias indè ex ha redate consecutas*. Nec obstat quod dicit 5. *Thomas* (1) : *Si autem placet* (nempe nocturna pollutio) *id natura, exoneratio, peccatum non creditur*. Dùm hoc intelligendum de pollutione puré naturali, quæ provenit à natura se exonerante, ideóquo cùm non sit objectivé mala, licet delectari de exoneratione ob eam obtenta. Contré (per se loquendo) licet delectari non de causa peccaminosa, sed de effectu indè secuto, ut de exoneratione ob pollutionem habita aut de acquisitione bærcdilatis orta ex homicidio. Dictum est *per se loquendo*, quia etiam delectatio solius effectus, ut dicunt *Salm.* et *Bone.*, non caret aliquo periculo (2).

53. — Quæritur 4. An licitum sit delectari, aut optare damnum proximo propter aliquem bonum finem? Prænotandæ hic sunt duæ propositiones damnatæ ab Innoc. XI. nempe 13. quæ dicebat : *Si cum debita moderatione [acies, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere el desiderare : non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum*. Et prop. 14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non id malum patris, sed id bonum cupientis, quia nimirum obventura est pinguis hæreditas*. Hæ fuerunt mérité damnatæ, quia secundum ordinem charitatis vita proximi præferenda est cuicumque nostro temporali emolumento bonorum, aut honorum. Contré licet gaudere, et cupere damnum temporale proximi, ob bonum commune aut innocentis, aut proximi; ita docent *Toletus, Nav. Bonae. Salm. Bone.*, etc. cum S. *Thoma* (3), qui sic loquitur : *Potest aliquis, salvâ charitate, optare malum temporale alicui, et gaudere, in quantum est impedimentum malorum alterius, vel communis, vel Ecclesiæ*. Item scribit S. *Gregorius* : *Evenire plerumque potest, ut non amissa charitate, et inimici nostri, ruina ladi/icet, et rursus ejus gloria sine invidia culpa con-*

(1) *In 1. dix!*. 9. q. a. \n. 1. ad 5. — (2) *Lib. 5. n. 20.* — (5) *In 5. Sont. dist. 30. n. 1. a. I. ad 4.*

tristel; cùm et, ruente eo, quosdam benè erigi credimus et proficiente illo, plerosque injustè opprimiformidamus. Mor. lib. 22. 'c. 22. Quare licet (semper tamen servato ordine charitatis) optare aut sibi complacere de infirmitate aut morte impii, ad exemplum aliorum, et ut cesset ille à iræbendis scandalis, aut ruinæ esse alio modo animabus. ta etiam gaudere licet de damno temporali privati ad vitandum damnum commune. Ita etiam dicunt Salmanticens, et Boncaglia, posse patrem cupere mortem filio, si justè timet ne ille dedecori luturus esset familiæ (1). Ita etiam Solus, Castrop. Tndlench. Granad. Viva, Felix Potestas (contra Nav. Salmant., etc.) permittunt sibi posse mortem optare, si minus duram putaret esse sibi mortem quàm vitam adeo molestam ob infirmitatem, paupertatem, aut aliam molestiam, quà afficitur. Et hoc mihi non videtur probabile; ùt contra, videtur improbabilis mihi cum Boncaglia, et Salmant. opinio Azorii, et Bonae, licitum esse matri mortem filiæ optare, quia eam in matrimonium collocare nequit ob ejus deformitatem aut paupertatem familiæ, aut quia ipsa mater vexatur à viro illius causà (2).

ok — Oblectari autem de rebus solùm à lege positivà velitis, uti est in diebus jejunii oblectari de carnibus, etc. hoc semper licitum est, aut saltem non est culpa gravis, sed contra, ei qui ex inadvertentia in die jejunii carnem comedit, non licet de hoc delectari (3).

PUNCTUM III.

DE PECCATORUM DISTINCTIONE, L QUOAD SPECIEM, II. QUOAD NUMERUM.

De distinctione Specifica 55. et 36, de numcrica, et de 7. radice à multiplicitate actuum 57. Circa actus internos 58. ad 61. Circa actus externos 62. et 65. De II. radice à diversitate obsectorum totalium. 64. et 65.

55. — Et 1. Quoad speciem quæritur primùm à doctoribus à quibus radicibus desumenda sit distinctio specifica peccatorum? S. Thomas docet desumendam ab objectis vitiosis specie diversis: Solutus contra ab oppositione ad diversas virtutes, quibus opponuntur peccata. Utraque sententia est probabilis; secunda tamen, ùt fatetur etiam Topia Thomista, est facilius ad distinguendas species peccatorum. Quare dicimus distinctionem specierum desumi a duabus radicibus, prima ab oppositione ad diversas vir-

(1) *Lib. 5. n.21. c. Licitum.* — (2) *n. 22.* — (5)*n. 27.*

tutes, ut dictum est. Sed quia aliqua peccata opponuntur eidem virtuti, ut blasphemia et perjurium, ambo opponuntur religioni, ideò dicimus secundam radicem desumendam à diversa deformitate eidem virtuti opposita. Hoc tamen valet, ut distinguantur peccata commissionis; peccata enim omissionis quoad speciem distinguuntur tantummodo ab objectis, quæ omittuntur, v. g. omissio Sacri et jejunii ambo adversantur Ecclesiæ obedientiæ, et in tantum sunt diversæ speciei, in quantum Sacrum et jejunium sunt objecta diversæ speciei (1).

56. — Quæritur secundò, an peccatum ex *objecto* leve possit propter aliquam circumstantiam devenire ad gravitatem speciei superioris? *Vasq.* et *Durandus* negant; sed affirmat sententia communis, quam tenent *Suar.* *Castrop.* *Salmant.* et alii cum 5. *Thema* (2), cum non accidat physicè, sed moraliter. Quare ait S. Doctor (3) esse graviolem bestialitatem perjurio (4). Et ideò regula prædicta metiendi gravitatem peccati ex oppositione ad superiorem virtutem currit tantum, quando peccata sunt maxima adversus aliquam virtutem, non autem cum comparatur maximum peccatum adversans uni virtuti cum minimo adversante alii virtuti (5).

57. — II. Quoad numericam distinctionem dicimus pariter ex duabus radicibus desumendam, 1. *Ex multiplicitate actuum moraliter interruptorum.* 2. *Ex diversitate objectorum totalium* (De hac secunda dubitant DD., sed nos juxta nostram sententiam, de qua in line hujus puncti num. 64. agemus). Et loquendo de prima radice; ut dignoscatur quandonam actus voluntatis moraliter interruptantur, plures oportet facere distinctiones.

58. — Primò oportet distinguere actus internos ab externis. Et quoad internos, distinguendum, cum hi possint esse aut circa peccata interna (*cordis* dicta) quæ interius consummantur, ut sunt odium, hæresis, prava desideria, delectatio morosa, et hujusmodi: aut circa peccata externa (*oris et operis* dicta) quæ externe perficiuntur, ut sunt blasphemias, furta, etc. Hoc posito, dicimus actus internos circa peccata *cordis*, odia, desideria, etc. stalim ac multiplicantur, interruptantur; tique tot sunt peccata, quot sunt actus consensus voluntatis; ut communiter *Suar.* *Azor.* *Vasq.* *Castrop.* *Bonae.* *Salm.* *Tourn.* *Cone.*; et alii contra *Canum*, (A *Lugo*, qui tenent per somnum, aut

(1) *xi>.5.<. 31.51* «I 32 — (2) 2. 2. g. 10. a. 3 adi. — (3) 2. 2. q. 111. a. 3. — (4) *Lib. I*, η. 34. — (5) *Lib. 5*. η. 34.

per distractiones non interrumpi, sed solùm per contrariam voluntatem. Sed hæc opinio non est mihi salis probabilis; unde dico teneri pernitem ad explicandum, si potest, numerum actuum internorum, quibus præslilit consensum; si non potest, saltem tempus in quo in tali pravo animo perseveravit, explicando saltem in genere, si eæ interruptiones (præler ordinarias somni, etc., fuerint raræ, an frequentes. Si enim prædicti actus procederent ab uno, et eodem impetu passionis, dicunt *Lugo, Viva et Tamb.* (et id videtur probabile) tunc eos, quamvis intercederet aliquod intervallum, sed breve, constituere unum peccatum (1).

59. — Quoad actus internos circa peccata externa *oris* et *operis*, ut detractionis, homicidii, etc. hæc bifariam moraliter interrumpuntur : 1. voluntatis retractatione; 2. voluntaria cessatione, nempe si voluntarie à pravo proposito cessat; nam si post cessationem voluntariam à proposito iterum illud réassurait, tunc novum committit peccatum (2).

60. — Certum igitur est apud omnes tam per retractationem, quam per voluntariam cessationem interrumpi actus internos circa peccata externa. Sed quæstio est, an per ordinarias interruptiones interrumpatur pravum propositum circa peccata externa. Alii affirmant, ut *Vasq. Henno, elDiana*, et hæc opinio est satis probabilis. Sed probabilior est altera *Salmanlicensium, Vivce, Roncag. et Concino*; quod si perseveret propositum per breve tempus, actus replicati non interrumpantur; interrumpuntur autem, si tempus est diuturnum : et opinio aliorum, quòd quantumlibet temporis pravum propositum duret, actus non interrumpuntur, est contra communem sententiam, quare id mihi non videtur probabile. Quodnam autem tempus judicandum sit longum in hac materia, *P. Concina* putat unum diem; *Roncaglia* duos, alii quatuor, aut quinque; ego autem sentio posse idem pravum propositum duos, aut tres dies perdurare, sed non amplius; dum existimo concupiscentia) sive passionis vehementiam (regulariter loquendo) difficulter ultra duos aut tres dies posse persistere. Quare dico, quòd si pravum propositum præcedat actum duobus aut tribus diebus, potest accipi pro uno peccato unà cum actu externo consummato. Sed si quis perseverat diutius tribus diebus, ille debet explicare tempus: et tunc confessarius accipiet in confuso numerum actuum eo tempore interruptorum per quamlibet morulam somni, cœ.næ, distractionum, etc. profit sunt coram Deo, tunc utendo prima opinione *Vasq.*,

(1) Vide lib. 5.n. 57. — (2) Lib. 5. n. 58.

etc. nempe aclus internos per quamcumque morulam semper interrumpi (1).

61. — Advertendum nihilominùs, hoc non procedere cùm actus voluntatis, qui proficiscuntur à primo pravo proposito, perdurant in aliquo effectum, qui conducit ad perficiendum unum dumtaxat peccatum externum ; quia tunc quantumcumque temporis perduret prava voluntas, illi actus unum constituunt peccatum. Hinc qui proponit occidere inimicum suum, et ideò parat arma, insidias struit, et postea eum occidit; licèt tunc plures, et plures dies reiteret actus suæ pravæ voluntatis, unum peccatum committit, ita omnes DD. cum S. *Thoma* (2). Ita etiam fur unum peccatum committit, si ipse semper perseverat (licèt diutiùs) in sibi proposita à principio voluntate furandi, vel non restituendi : quia in illa voluntaria et numquam retractata retentione virtualiter durat in effectum prima voluntas, ut valdè probabiliter docent *Nov. Lugo, Sairus, Trull, P. Nav. Boncaglia, Diana, Malder. et Salmant.* (contra *Suar. Bonac.*, etc.) Rectè tamen advertit *Diana*, quòd si fur aliquando sit impotens restituendo, et postea iterùm ficrit potens, et non restitueret; tunc novum committeret peccatum, tunc enim tempore impotenti® non perseveravit in effectum voluntas non restituendi (3).

62. — Hoc quoad actus internos peccatorum, quæ externe perficiuntur. Quoad autem ipsos actus externos, isti tunc moraliter interrumpuntur, cùm non respiciunt aliquem actum completum, v. gr. si quis pluries percutit inimicum, non habens animum eum occidendi, tunc omnes illæ percussiones sunt distincta peccata, quia quilibet actus habet suam distinctam malitiam. Idem dicendum de tactibus turpibus sine intentione coeundi adhibitis. Contrà advertendum, quòd bifariàm actus externi uniuntur, et unum constituunt peccatum : 1. si procedunt ab ipso impetu, cùm quis eodem iracundi® tempore pluries blasphemat, injuriis aliquem allicit, perculit, aut detrahit, sive eadem concupiscentiæ vebementiâ pluries turpiter tangit; ita communiter *Nav. Less. Castropal, Bonac. Concilia, Viva, Salmant.*, etc. 2. Si actus externi moraliter ordinentur ad idem peccatum consummandum, prout qui accipit arma, inquit inimicum, et postea eum occidit. Item si quis ad copulam consummandam praemittit verba, oscula, etc. Itaque tunc sutliciet tantum explicare commisisse homicidium, aut copulam. An autem explicandi sint tactus statim copulam subséquentes? Respondetur pro-

(1) n. 39. — (2) *In 2. ditt. 42. q. 1. art. 1.* — (3) *Lib. 5. n. 40.*

habilitèr negativè; semper ac tactus (et idem est de complacentia, quæ habetur de copula) statim post copulam habeantur, et non dirigantur ad novam copulam; quia tunc verosimiliter tactus illi adhibentur ad primæ copulæ complementum (1). Sed hic notandum cum *P. Vira*, et communi (iit ipse asserit) omnia media externa adbibita ad exequencum peccatum, prout sunt (actus et verba obscœna, ac etiam iter susceptum: ascensus in domum meretricis, parare arma ad vindictam, et. hujusmodi, omnia hæc explicandasunt in confessione tamquam peccata distincta numero, quando peccatum intentum execution! non mandatur; quia illis actiones jam externatæ omnes informantur à malitia pravi finis (2).

G3.— Quæritur si quis habens animum surripiendi 100. aureos, centum vicibus surriperet, quot peccata committit? *La-Croix* putat centum peccata committere, quod libet enim furtum suam propriam habet malitiam. Sed probabiliter *llozman* sentit, satis esse confiteri furtum 100. aureorum, tamquam unum peccatum, dùm cæteri aclus tendunt ad complendum furtum intentum. Si autem non est intentum ad centum, certè distinctè explicanda sunt omnia furta gravia (3).

Gi. — Hactenus de prima radice : loquamur de secunda, nempe de diversitate objectorum totalium. Quæstio est tamen inter DD. an per hanc radicem multiplicentur peccata, v. gr. si quis unico ictu sclopeti plures occidit, an committat plura peccata? Alii negant, ut *Suar. Lugo, Laym. Amid. Viva*, etc. sed nos cum *Azor. Toumely, Concino, Salmant. Diana, Croix*, etc. et communi affirmamus, quia idem actus, sicuti potest continere plures malitias specie distinctas, ita pariter potest habere plures distinctas numero; et hoc etiam contra eandem virtutem; putà si conjugatus committit adulterium cum conjugata. Hinc dicimus plura committere peccata 1. Qui uno ictu sclopeti plures occidit homines; aut unicà detractone multos unius familiæ infamat; aut unico sermone pluribus est scandalo. 2. Qui unica vice furatur à pluribus, sed hoc non intelligitur, si furaretur bona monasterii, aut capituli, quia ea bona perlinent ad communitatem, non vero ad particulares. 3. Qui unico actu voluntatis proponit plures dies omittere officium aut jejunium, aut malum optat pluribus, vel cupit ad plures æminas accedere, aut pluries ad eandem, fortius si pluries successive cum aliqua rem habet (4).

(1) L. 6. 5. n. 41. — (2) n. 42. — (3) n. iit — (i) *Lib. 5 n. 46.*

65. — Si autem aliquis negat plures Fidei articulos, unum committit peccatum; nam, cùm unum sit objectum Fidei, nempe veritas Dei revelantis; æquè infidelis est, qui unum articulum negat, ac qui omnes. Ita pariter qui coram pluribus alicui detrahit, probabile est cum *Azorio*, *Molina*, *Luyo*, etc.(contra *La-Croix*) unum peccatum committere, dùm unicum est apud omnes jus ad famam. Item qui plura mala exoptat|inimico, v. gr. infamiam, mortem, etc. sed sub una mali ratione ea apprehendit, nempe ut media ad illius perniciem, probabiliter cum *Cajet. Lugo, Valent. Bonae. Croix* etc. committit unum tantùm peccatum, ei satis est confiteri: *Exoptavi grave malum proximo*: sed qui efficaciter optasset in suum inimicum diversa mala inferre: aut optasset specific[^] et in particulari ut prædicta mala illi acciderent, tunc debet omnia illa distinctè confiteri, quia illa sunt diversa peccata (1). Dicunt *Salmant. Viva, zt Lug.* cum aliis confessariuro, qui est in peccato mortali, plures successive absolverentem, unum committere sacrilegium. Sed nos dicimus cum *Bonae. Escobar, Concilia, Toumely, Croix*, etc. tot sacrilegia, quot sunt personæ, quas absolvit, quia quaelibet absolutio est distinctum Sacramentum. Sectis autem et non improbabiler dicunt *Filliuc. Viva, Busemb.* et alii de sacerdote in peccato existente, qui pluribus ministrat Eucharistiam, cum una sit tunc administratio, et unum convivium (2). Quot autem peccata committat, qui celebrat Missam in peccato vide *Tom. III. append. III. η. 11.*

PUNCTUM IV.

DE PECCATO MORTALI ET VENIALI.

Effectus mortalis, cl venialis 66. *Quot modis mortale (it veniale*
67. Quot modis veniale fit mortale 68. *Quid si in pericytum probabile de mortali quis se exponat* 69.

66. — Peccatum mortale est illud, quod privat hominem divinâ gratiâ, quæ est animæ vita, et ideè dicitur mortale. Veniale est, quod non privat gratiâ, sed minuit charitatem, non quidem Dei erga nos, sed nostram erga Deum. Admonet confessarios *S. Antoninus*, ne damnent aliquem peccati mortalis, *nisi habeatur auctoritas expressa*

(1) *Lib. 2.n. 50. v. 1. In confess, ell. 5. η. 0. i. Quær. 5.* — (2) *Lib. 5. η. v. Quær. 6.*

mœ Scripturae, aut canonis, aut determinationis Ecclesia* vel evidens ratio. Quare ait Sanctus ex *D. Thomâ*, in grave jericuliim peccandi se conjiciunt, qui sine certitudine fnciliter actiones damnant de peccato mortali, in talem conscientiam ponendo pomitentes (4).

67—Quteritur 1. quot modis peccatum ex genere suo mortale fieri potest veniale? Tria requiruntur ad peccatum mortale ; gravitas materiæ, plena advertentia intellectûs, et perfectus consensus voluntatis; et ob aliquem horum defectum mortale fieri potest veniale. Et 4. quoad materiam, ejus gravitas consideranda est non solùm in se, sed etiam ex circumstantiis ex toto, et ex fine intento. Quapropter non datur parvitas materiæ, ubi parvitas non minuit offensam, uti accidit in infidelitate, simoniâ, perjurio, vitio turpi, etc. Praeterea advertendum materias parvas reitcratas tunc constituere materiam gravem, cùm ex se, aut saltem moraliter in se coalescunt; ùt sunt furtula, parvæ omissiones in officio, in missà, aut comestiones modicæ in jejunio eodem die repetitæ. II. Quoad advertentium, potest excusari à mortali semidor-miens, aut semidistractus, aut qui subilâ. et vehementi turbatione ita corripitur, ut nesciat quid agat. III. Quoad consensum, notetur quòd hic non est supponendus perfectus ad peccatum mortale in iis, qui spiritualem agunt vitam, et meticulosæ sunt conscientiæ, semper ac certi non sint de consensu (2).

68.—Quæritur 2. quot modis contràveniale possit transire in mortale? Respondetur quinque : I. Ratione *finis adjuncti*, qui ex se sit mortalis, v. g. si quis dicat verbum leviter inhonestum, sed fine proximum trahendi ad culpam gravem. II. Ratione *finis ultimi*, et est cùm quis agit aliquid ex se non mortale, sed eà animi adhæsione, ut potiùs sit paratus ad præceptum grave transgrediendum, quàm illud omittere; v.g. si quis die festivo sit paratus potiùs ad omittendum Sacrum, quàm ludum. Sat tamen tunc erit, si confiteatur tantum voluntatem omittendi Sacrum. III. Ratione *contemptûs formalis legis*, aut legislatoris, ùt docet *S. Thomas* (3), cùm aliquis ex proposito legem (etiamsi humanam) transgreditur, quia non vult ei se subjicere ; aut ideù Superiori non obedit, quia illi non vult subjici ; si autem nollet Superiori obsequi, aut ex passione, aut quia res est parvi momenti, tunc ait. *S. Doctor non peccat ex contemptu, etiamsi peccatum reiteret* IV. Ratione *scandali* respectu pusillorum, ut in *Tractatu se-*

(1) *Lib. 5. n. 52. circa fin. v. Benèhic.*—(2) *Lib. G. η. 476. r. Hem, et l. 5. η. 53. at/58.*—(3) *2. 2. g. 78G. a. 9. ad. 3.*

uentin. 28. V. Ratione *periculi proximi* in culpam gravem ibendi (1)

69.— Nonnulli AA. dicunt quôd si quis se exponit periculo tantùm probabili labendi in mortale non peccat graviter semper ac sit etiam probabile, quôd non cadat. Sed hæc opinio rejicitur à *Carden. Rusemb. Croix*, etc. quia si nobis nefas est uti opinione probabili cum periculo facti de damno alterius, ut dictum est *Tract. I. n. 21.* quantô minus possumus eâuti cum periculo propriæ animæ? Tunc lapsus licet sit incertus, certum tamen est periculum. Hoc intelligitur quod peccet graviter, qui se exponit periculo sine justa causa; hoc enim non currit juxta communem *Nav. Roncacj. Hurlad. Salmant. Elbel*, etc. de eo qui ex necessitate se exponit, (ut dicetur de chirurgo, et parocho *Tract. IX. n. 34. de sexto præceptô*); quandoquidem tunc periculum ex proximo fit remotum, tum propter necessitatem, tum propter media præservativa quæ debet adhibere in hujusmodi occasionibus : nam licet nemo excusetur, etiamsi velit eadem media adhibere, qui præcisâ necessitate se exponit periculo; attamen benè excusabitur, qui illi ex justa causa se exponit, diim huic, non autem illi in occasione auxiliaturus erit Deus, qui indigentibus, non temerè agentibus opitulatur (2).

(1) *Lib. 5. n. ad 59. 65.* — (2) *Lib. 5. n. 65. Quær. hic.*

TRACTATUS IV.

DE PRIMO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT 1.

DE VIRTUTIBUS THEOLOGALIBUS.

/λ' F/(e 1. ad 5. De Spe G. ad S. de Charitate 9. ad 12. Actas
exercendi circa virtutes théologiques 15.

1. — Ad primum præceptum primô spectant virtutes théologiques, quæ sunt Fides, Spes, et Charitas. De singulis seorsim. Et 1. Fides delinitur: *Est virtus theologica à Deo infusa, inclinans nos ad firmiter assentiendum oh divinam veracitatem omnibus, quæ Deus revelavit, et per Ecclesiam nobis credenda. proposuit.* Dicitur 1. *Virtus theologica*, id est, Deum respiciens, quia Fides, sicut etiam Spes et Charitas directè respiciunt Deum ad differentiam virtutum moralium, quæ illum indirectè respiciunt. 2. *1 Deo infusa*, quia Fides est donum Dei supernaturale. 3. *Inclinans nos ad firmiter credendum*, nam assensus Fidei non potest esse cum formidine, ut volebat prop. 4. ex damnatis ab Innoc. XI. sed debet esse firmus. 4. *Ob divinam veracitatem*, cum infallibilis veritas (quæ est ipse Deus) sit objectum formale Fidei. 5. *Omnibus, quæ Deus revelavit*, cum omnia à Deo revelata sint objectum materiale Fidei. 6. *Et per Ecclesiam nobis credenda proposuit*, quia divina revelatio nobis non manifestatur, nisi per Ecclesiam, quæ eam proponit; est enim evidens per signa credibilitatis (quæ sunt prophetiæ, miracula, martyrum constantia, etc.) Ecclesiam non posse falli, nec fallere. Quare ajebat S. Augustinus : *Euangelio non crederem nisi me Ecclesiæ catholica' commoveret auctoritas.*

2. — Itaque *objectum materiale* Fidei (nimirum id quod credere debemus) præcipuum est Deus, et indè cætera omnia à Deo revelata, ut dicit S. Thomas : *Eides quæ hominem (livinæ cognitioni conjungit per assensum, ipsum Deum habet sicut principale objectum, alia vero sicu J consequenter adjuncta.* Objectum autem /ôr??m/e(sivemotivum (ino debet-
Tom. /.

Tract. 4. De primo præc. decalogi.

mus credere) est Dei veritas. Quæstio tamen est inter scholasticos, an revelatio etiam sit objectum formale Fidei? *Juvenin*, et alii dicunt Dei veracitatem esse objectum formale *quod*, sive rationem præcipuam, in qua fundatur Fides. Revelationem autem esse objectum formale *quo*, nempe medium, quo nos credimus. Sed communior sententia, quam tenent *Habert*, *Gotti*, et *Holzman* cum *Scoto*, etc. vult objectum formale Fidei esse veracitatem Dei, et revelationem esse tantum conditionem, quâ nobis applicetur notitia eorum, quæ credimus.

3. — Sed deveniamus ad ea, quæ nostri instituti laboris intersunt. Altera sunt præcepta explicité credenda *de necessitate medii*, altera *de necessitate præcepti*. Nulli dubium est, quin explicité *de necessitate medii* credenda sint, Deum esse, et remuneratorem esse boni, et justum vindicem mali. Quoad autem mysteria sanctissimæ Trinitatis, et Incarnationis, et mortis Jesu Christi licet adsit sententia probabilis pro utraque parte, an debeant credi ex necessitate medii, an præcepti; attamen certum est ex propos. 64. ex damnatis ab Innoc. XI. non esse absolutionis capacem, qui ignorat ea mysteria, aut quia agitur de valore Sacramenti aut quia agitur de mysteriis longé maximis et momenti valde gravis, ul credantur, ad salutem æternam consequendam, ac edocti ita facilibus, ut sine magna difficultate ea addiscere possit pœnitens, antequam absolutione sacramentali donetur. Sed ratio potior est, quia pœnitens Sacramentum Pœnitentiæ recipiendo, quod est meritorum Salvatoris communicatio, tenetur illis explicité credere, sive tenetur exercere fidem circa illa mysteria SS. Trinitatis et Incarnationis. Explicité vero *de necessitate præcepti* debent sciri, et credi, saltem in substantia, ut docet S. Carolus Borromæus in sua *Instrukcione ad confessorios* 1. Symbolum apostolorum. 2. Oratio dominicalis, et Salutatio angelica. 3. Præcepta Decalogi, et Ecclesiæ. 4. Sacramenta, quæ cuilibet sunt necessaria, ut Baptismus, Eucharistia, et Pœnitentia; cæterorum enim sufficit habere fidem implicitam, cum explicita sit tantum necessaria illis, qui ea suscipiunt.

4 — Peccata, quæ Fidei adversantur, sunt infidelitas, et hæresis : infidelitas quæ triplex est : *Negativa*, eorum nempè, qui nihil audierunt in Fide. *Positiva*, eorum est, qui sua culpa ignorant veritatem Fidei. *Contraria*, est eorum qui Fidei sufficienter eis propositæ repugnant, aut eam contemnunt. In hac infidelitate contraria, sunt paganismus, judaismus, et hæresis.

5.— Ad hæresim duo requiruntur, iudicium erroneum intellectus, et pertinacia voluntatis. Quare non est hæreticus, qui tantum externè detestatur Fidem, aut qui tantum negativè dubitat de ea, credulitatem suspendendo circa aliquem articulum, quia iste non format iudicium : contrà verò est hæreticus, qui affirmativè iudicat aliquod dogma esse dubium; aut qui ideò suspendit iudicium, in quantum virtualiter iudicat dubium esse illud dogma, licèt sciat Ecclesiam illud docere. Nec est hæreticus qui est dispositus se iudicio Ecclesiæ submittere, quia tunc deest pertinacia (1). Ad hæresim deducitur apostasia, quæ est error Fidei ex toto contrarius, ab ea nempe discedendo.

G. — II. Spes definitur : *Est virtus per quam certa cum fiducia futuram beatitudinem, et media illius assequendæ expectamus per Dei auxilium*. Objectum materiale primum Spei, illud nempe quod sperare debemus, est beatitudo æterna, quæ est Deus ipse fruendus; secundarium sunt divina gratia et bona nostra opera Dei auxilio exequenda. Objectum verò formale, seu motivum quo nos sperare debemus, alii dicunt esse Dei misericordiam; alii divinam omnipotentiam, ut communiter Thomistæ; alii divinam promissionem, ut tenet *Jurenin*; alii denique volunt esse divinam bonitatem, illam intelligi bonitatem, quæ nobis auxilia ad consequendam salutem communicat, quæ eadem est, ac misericordia : quòd si quis vellet objectum formale spei esse bonitatem Dei, in quantum est res spectata; bene ait *Continuator Tournely* (2), erraret utique.

7. — Hinc puto concludendum omnia illa tria prima motiva, quæ innuimus, objectum formale Spei constituere, nimirum Dei misericordiam, et omnipotentiam, quòd nobis Deus opitulatur ad vincendos inimicos salutis; hæc duo motiva expressè docentur à S. Thomà (3), qui sic ait : *lia objectum formale Spei est auxilium divinæ pietatis, et potestatis, propter quod tendit motus Spei in bona sperata, quæ sunt materiale objectum Spei*. Et puto bis duo))us debere addi tertium, quod est divina promissio, ut ait *Jurenin*, sive sit fidelitas Dei in promissis, quibus pollicitus est se obmerita Christi ad gloriam nos adducturum; nam, lute promissione præcisâ, nos certè fiducie non possemus nostram salutem sperare.

8.— Vilia Spei opposita sunt desperatio, et praesumptio : peccat praesumptionis ille, qui meritis ipsius solius innixus,

(1) *Lib. 2. n. 17. et 19.* — (2) *Tract, de Decal c. I. p. 2 de spe conci. 2* —

(3) *In quasi, disp. q. unie, de spe.*

aut solius Jesu Christi meritis, ipso non coopérante, confusus, sperat salutem consequi. Præsumptionis pariter peccat, qui reiterat peccata sperans Deum æquè duo peccata quàm unum esse remissurum ; aut qui ex facilitate remissionis, quam sperat, inducitur ad peccandum: non autem qui ex passione peccaret, sperans eodem tempore sibi parcendum fore. Qui autem vellet diutiùs in peccatis perseverare; sperans postea fore , ut resipisceret, hic non peccaret quidem contra spem, sed contra charitatem erga seipsum, æternæ damnationis periculo se exponendo (i).

9. — III. Charilas definitur: *Est virtus, qua diligimus Deum propter seipsum, ac vos, et proocimum propter Deum.* Itaque objectum materiale primarium Charitatis ('nempe id quod amare tenemur) est Deus, quem super omnia diligere tenemur, tanquam nostrum ultimum finem. Secundarium sumus nos ipsi, et proximus, quem sicut nosmetipsos diligere debemus, quia hoc nobis præcipit Deus. Objectum autem formale Charitatis (nempe motivum, quo tenemur diligere Deum) est quia ipse est bonitas infinita, fons et aggregatio omnium perfectionum.

10. — Dubitatur I. An desiderium fruendi Deo sit objectum Charitatis? Et respondemus affirmative : Caritas enim (ut diximus) tendit ad Deum, ut ad ultimum finem ideòque desiderium eo fruendi. qui est ultimus finis noster, est actus proprius Charitatis, imo perfectissimus, quia fruitio est Caritas consummata : quare Apostoli desiderium moriendi, et esse cum Jesu Christo, fuit actus perfectus Charitatis. Et hoc expressè dicit S. Augustinus : *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deum propter seipsum.* Nec obstat dicere , quòd objectum Charitatis esset idem cum objecto Spei, quod est etiam frui Deo cupito ; nam recte respondet *Habert* (2) dicens. Spem tendere ad Dei fruitionem, uti nostrum bonum; Charitatem verò ad ipsius fruitionem ob gloriam ipsius Dei ; dùm (ut ait S. Bernardus) cùm homo Deo fruitur, sui ipsius obliviscitur, et totis viribus cum diligit.

11. — Dubitatur 2. An sit actus Charitatis diligere bonitatem divinam , ut nobis convenientem, cùm hic actus videatur potius amor concupiscentiæ, quàm amicitiae? Respondetur cum *Habert, Colli* et *Juvenin*, quòd si in hoc respicimus nostrum bonum, ut terminum dilectionis, utique ille est amor concupiscentiæ ad Spem spectans; si verb respicimus gloriam Dei, uti terminum, ejus bonila-

(1) *Lib. 2. n. 20. cl 21. r.* Hinc rectè.— (â) *Tom. 5. de Spec. c. 2. n. 2*

(em diligentes tamquam nobis convenientem, quia nos adjuvat adejusvoluntatem exequendam, et ad ultimum finem, qui est eum diligere, et ob quem nos creavit, assequendum, hic est verus actus Charitatis. Quare S. Augustinus ajebat; *Sic amare debes, ut ipsum (Deum) pro meraede desiderare non desinas qui solum te satiet. In Ps. 134. n. 11.*

12.—Deum verb diligere propter beneficia quæ in nos contulit, est actus gratitudinis, sed non Charitatis, ut dicit *Habert*, et *La-Croix* (1). Sed bene ait *Habert*, quòd si quis divina beneficia respiceret tamquam Dei bonitatis communicationem, verum eliceret actum Charitatis, in illis diligens non jam bonum ipsius recipientis, sed bonitatem Dei dispensantis.

13.—Tenemur autem tam circa Charitatem erga Deum, quam circa Fidem, et Spem, actus elicere, uti constat ex propositionibus proscriptis 1. et 7. exiliis Alexandri VII. et G. 16. et 17. Innoc. XL; nam sublatis actibus, illas virtutes exercere non possumus. Igitur hi actus aliquando obligant ex se, aliquando per accidens. Obligant *per accidens*, cùm urget necessitas eos eliciendi ad superandum aliquam tentationem, aut ad alicujus præcepti adimpletionem, v. gr. confessionis, communionis, etc. Obligant *per se*, (uti docent DD.) in pluribus vitæ temporibus: nimirum cùm pervenitur ad rationis usum; in exitu vitæ: et pluries in vita, saltem semel quolibet anno, ut dicunt AA.; sed circa actum Charitatis magis mihi arridet sententia eorum, qui cum requirunt semel in mense, dùm difficiliter observare poterit legem divinam, qui frequenter suum erga Deum amorem actibus positivis non exercet. Attamen opus non est, ut hi actus reflexel, et explicité fiant cum intentione præcepto satisfaciendi: sed satis est, si exercitè fiant, nempe ut actu fiant, licèt ex alio fine, nempe ad abjiciendam tentationem, ad eliciendam contritionem, si confiteri velit. Ita etiam actus Charitatis sunt omnes uniformitatis actus divinæ voluntati, et omnes virtutes exercitæ ad Dei complacentiam. Ita pariter sunt actus Fidei orare, Crucifixum adorare, signare se signo crucis, etc. quare benè ait *Card, de Lugo*, quòd ille, qui semel amplexus est iidem Christianam (aut vixerit, ego addo, christianè, saltem præcepto paschali satisfaciendo), non debet dubitari, quin satisfecerit præcepto Fidei; et idem intelligendum de præcepto Spei (2).

(1) *la-Croix l. 2.71. 117. Haberi, tom. 3. de Charit. c. 2. q. i.*—(2) *Lib. 2. n.6. a d. 8.*

CAPUT IL

DE CHARITATE ERGA PROXIMUM.

Ordo charitalis 14. *Ordo personarum, quæ præferri debent* 15. *Punct. I. Signa communia adhibenda Cum inimicis* 16. *Remissio injuriæil. Punct. II. Obligatio ele&mosynæ* 18. *et* 19. *Punct. III. De correctione fraterna* 20. *Quando quis excusatur* 21. *Superiorum in hoc obligatio* 22. *Punct. IV. De scandalo, et quot modis detur* 22. 23. 24. 25. «scandalum sit peccatum tam contra charitatem, quam contra virtutem quæ Peditur. 25. *Quid si proximus sil jam paratus ad peccandum* 26. *et* 27. *da, ne simus alicui scandalo, teneamur relinquere nostra bona, ac etiam omittere præcepta positiva* 28. *De scandalo, quod præbent mulieres, et de comoediis* 29. *possit suaderi minus malum* 30. *Punct. V. Quando erit licita cooperati ematerialis* 31. *et* 32.

14. — *Charitas* est ordinata ; unde fit quod tenemur præferre omnibus Deum, et ejus gratiam ; contra verò non tenemur præferre bonum proximi nostro bono, nisi quoties proximi bonum sit ordinis superioris. Ordo bonorum hic est. Præ omnibus est vita spiritualis, post banc vita temporalis, inde fama, et postremò sunt bona. Itaque vita proximi temporalis non est nostra; præferenda, benè vero spiritualis. Hoc tamen intelligendum, quoties proximus est in extrema illius necessitate; et etiam in gravi respectu Episcoporum, et parochorum juxta communem sententiam (1). Cùm autem necessitas proximi est extrema, tunc tenemur succurrere ei, licet adsit aliquod probabile periculum labendi in aliquod peccatum, modo lapsus non sit moraliter certus, cū in illo casu debemus jure merito sperare Deum fore nobis auxiliaturum; ita *D. Thom. Suar. Sol. Sylv. Tourn. Pal. Sabn.*, etc. (2). Hoc tamen intelligendum, quoties 'æqualis alicuius spes adjuvandi, et nemo alius esset qui opitularetur: et præterea proximus certe esset damnandus, hoc enim importat extrema necessitas. Sed tempore pestis, merito ait *Laym.* quòd in aliorum defectu, sacerdotes tenentur infirmis assistere, quia in tanta multitudine moraliter certum est multos adesse, qui in peccatis versantes, suæ saluti æternæ prospicere non poterunt, oh ignorantiam eliciendi actum contritionis perfectæ (3).

15. — Ordo autem personarum, quas præferre debemus in ciliis charitalis, hic est: In extrema necessitate vitæ, omnibus præferendi sunt parentes, cū enim ab

(1) *L(b. 2. n. 27.* — (2) *L. 6. n. 45o.* — (3) *Lxb. 2. n. 27. t'. An autem.*

ipsis nos vitam acceperimus, justum est, ut caderis nos cos præferamus. Sed in gravi necessitated, succurrendum est conjugui, 2. liliis, 3. parentibus, sed patri præ matre, 4. fratribus, et sororibus, o. consanguineis, G. domesticis (1).

PUNCTUM L

DE DILECTIONE INIMICORUM.

16. — Certum est nos teneri inimicos diligere tam actu interno,quàm actu externo eis ostendendo saltem signa communia consueta ostendi aliis amicis, aut consanguineis: v. gr. eos salutando, aut resalutando, litteris respondendo, eorum consortium non evitando, communibus eleemosynis non privando, etc. Diximus saltem *resalutando* sed si inimicus esset Superior aut contra adesset scandalum, aut si absque gravi incommodo posset suum inimicum salutare,et hoc modo eum liberare à peccato gravi odii, quo ipse ab illo habetur; tunc (ut rectè ait *Tournely*) tenetur salutationem praevenire. Nonnulli autem auctores excusant à peccato gravi offensum, si nec resalutaret inimicum, si de recenti ab eo injuria esset affectus, ita *Honcaylia*, *Tamb. Mazzot*. (2).

17. — Hic memorare juvat illud dubium quod fit à DD.an teneatur offensus injuriam remittere offensori? *Salm*. (3) dicunt teneri quidem injuriam remittere, sed non publicam jœnam, quia hæc refertur ad bonum reipublicæ. Spéculâtivè oquendo sententia vera est, sed in praxi ego numquam ausus sum absolvere aliquem istorum, qui dicebant se inimicis pepercisse, sed voluisse ut justitia suum haberet locum, animadvertendo in scelestos; nam numquam mihi suadere potui, quod hujusmodi, qui aliquando veniunt peccatis onerati, ita bonum commune, etjustitiam diligant (non quidem in alios delinquentes; sed dumtaxat in suum offensorem), ut omnis vindictæ tabe sint defæcati; undè in ipsis dicunt DI). (4) facillimum est, ut eorum erga justitiam amor sit coloratus praetextus ad tegendam propriæ vindictæ cupiditateni. Nihilominus judico bene posse absolvi offensum, 1. si jam vellet remittere, sed juste prætenderet priés sibi satisfieri de damnis passis, modo offensor non esset adeù pauper ut nullo modo esset satisfaciendo. 2. Si condonaret injuriam sub conditione, ut offensor in longinquam regionem proficisceretur, aut quia habet fratres, aut filios, qui facile iracundia abri-

1) *Ibid adreiol*. I. — '2, L. 2. n. 28. — ,5j *Tr*. 21. c. 6. n. 18. J) *Lib.*'i. n. 29. v. Licet.

piuntur, aut quia offensor est ita discolus, et ad rixas proclivus, ut justè timeret suam expertus imbecillitatem, ne per laturus esset ejus insolentias.

PUNCTUM IL

DE ELEEMOSYNA.

18. — Ut videamus quando urgeat obligatio eleëmosynæ, oportet 1. distinguere necessitatem extremam à gravi, et communi. *Extrema* est cùm proximus est in periculo vitæ. *Gravis* est cùm imminet periculum gravis mali, ùt infamiæ, dedecoris, aut à proprio statu juste acquisito decidendi. *Communis* denique est illa quam patiuntur mendici. Oportet 2. distinguere bona superflua vitæ, à bonis superfluis statui.

19. — In gravi necessitate proximi tenemur ei subvenire ex bonis superfluis statui; sed in extrema etiam ex bonis superfluis vitæ; imô in extrema possumus succurrere pauperi etiam de bonis alienis, cùm nostris caremus (I). In communi autem dicimus cum S'. Thomà, Tournely, Sanch. etc. (contra alios) divites teneri sub gravi mendicis eleemosynas dare de superfluis statui, stante præcepto Evangelii: *Quod superest, date in eleëmosynam*, Luc. 11. 41. Non tamen adest obligatio præstandi totum superfluum, sed sufficit, si detur quinquagesima pars annuorum proventuum, qui supersunt, seu duo in centena, ùt probabiliter dicunt multi DD. ita Roncaglia, Viva, Tambur. Mazzotta, etc. etsi reditus sunt pinguiores, admittunt minus quinquagesimi parte. Inq̃ Layman permittit diviti, quod pauperibus hujusmodi elargiendum esset, posse totum in aliquem pium usum impendi (2). Hoc tamen non potest intelligi de beneficiatis, isti enim tenentur totum superfluum pauperibus, aut piis locis distribuere, ùt dicetur *Tractatu X. num. I.*

PUNCTUM III.

DE FRATERNA CORRECTIONE.

20. — Materia correctionis est quodlibet peccatum mortale, in quod proximus aut lapsurus est, aut jam incidit, et non adhuc emendatus est, ùt rectè dicunt Suar. Less. Salmant. Tourn. etc. Advertendum, quôd sub

(1) N. 35. — 2) Lib. 2. n. 52. t\ Dicunt aufem.

gravi adest obligatio proximum corripiendi, licet ille ex ignorantia inculpabili legem transgrediatur, modò speretur fructus; et hoc ex probabiliore sententia *Castrop. Coninch. Sanch. Croix*, et *Tournely*, non solùm currit cùm peccatur contra legem naturalem, sed etiam contra positivam; nam positi! lege talem actionem prohibente, jam illa actio redditur intrinsecè mala (1).

21. — Multis tamen de causis potest quis ab ea correctione facienda excusari: 1. Si peccatum proximi non est certum, dùm in dubio non est obligatio correctionis, nisi in casu damni communis et gravissimi, ut homicidii, et similium. 2. Si non effulgeat spes fructus, et correctio magis nocitura quàm profutura sit; tunc enim omittenda est, modò delinquens non versetur in mortis periculo, aut jam sit in mala fide, aut modò alii non sint in periculo perversionis (2). 3. Si non desit alius æquè idoneus, qui eum correpturus sit. 4. Si judicatur prudenter quod reus ex se resipiscat (3). 5. Si occasio, et tempus id non ferat, propterea dicunt 1)1). quandoque posse expectari delicti reiterationem, ut correctio fructuosior sit (4). 6. Si correctio non potest fieri, nisi cum gravi incommodo, cùm hæc obligatio sit charitatis. Hem docet *S. Thomas* (o) tantùm venialiter peccare eum, qui ex aliquo timore, aut cupiditate omitteret correctionem, dummodò non putaret suà correctione certum proximum à peccato aversum iri; tunc enim eam omittendo non excusaretur à mortali (6).

22. — Hoc præcepto ligantur omnes, etiam subditi: sed strictius Superiores, ut Episcopi, Prælati, parochi, confessarii, parentes, viri, curatores, domini, et magistri, quia isti tenentur suos subditos corripere, non tantum ex charitate, sed et etiam ex sui officii munere. Et tenentur etiam ad inquirenda eorum crimina; cùm probabilia Subsunt indicia. Et Prælati regulares aliquando sub gravi tenentur non solùm ad arguenda peccata gravia, sed etiam venialia suorum subditorum, cùm hujusmodi sunt, ut gravi sint damno communi observantia»; ita *Laym. Busemb. Tourn.*, etc. 7). An autem præfati Superiores ad correctionem teneantur etiam cum periculo vitæ, negatur. Excipiuntur tamen pastores, isti enim non solùm vi officii, sed etiam ex justitia (ratione stipendii quod percipiunt) tenentur ad

1 iV.54 r156. — (2 *Coni. Tourn. tr. de Becal.c. 1. pari. 5. dechar.'l. art. 6. t.ô.tx conci. 2. cum Hab. et Antoine. — 5 Tourn. toc.ci 'cum iislcm. el S. Thoma. — 'i Lib. 2. n. 58. et 59.—'5, 2. 2.7/. 55. a. 2.—(6 Lib. 2. n. 57. — >7; n. 55. el L \. n. 15.*

correctionem, et suis subditis in bonis spiritualibus consulere; et non solùm in extrema necessitate, sed etiam in gravi, ùt communiter DD. (1). Et hic notetur etiam quod concionatores vi sui muneris debent emendare peccata publica, etiamsi nulla effulgeat spes emendationis. Et tenentur ad hanc publicam correctionem etiam cum periculo proprii damni, proùt ajunt *Salmanticenses*. Sed hoc currit semper ac ex reprehensione speratur fructus, nec timeatur damnum commune fore majus (2).

PUNCTUM IV.

DE SCANDALO.

23. — Dividitur scandalum in activum, et passivum : *activum* definitur : *Est dictum, vel factum minus rectum, præbens alteri occasionem ruinæ*. Hoc autem scandalum activum potest esse directum, et indirectum : *Directu*[^] dicitur, cùm directè inducitur proximus ad peccandum . *Indirectum* cùm profertur aliquod verbum, aut aliquid mali fit, quod sit aptum ad inducendum alium in peccatum. Adest etiam scandalum *dæmoniacum* , quod committitur cùm non solùm inducitur proximus ad peccandum, sed etiam ideù inducitur, ut ille animam perdat, quod proprium dæmonis esL

24.— *Passivum* est ipsa ruina, sive peccatum, in quod proximus labitur. Et hoc dividitur in scandalum *datum*, quod dicitur pusillorum , eorum nempe, qui proprii imbecillitate cadunt ; et in acceptum , quod *pharisaïeum* dicitur, eorum nempe, qui proprià malitiâ labuntur.

25.— Hic quæntur 1. An scandalum sit peccatum contra charitatem, et contra virtutem, adversùs quam inducitur proximus ad peccandum. Tres adsunt sententiae. *Prima* dicit quòd, cùm directè intenditur ruina spiritualis proximi (quod propriè est scandalum daemoniacum suprà explicatum), tunc peccatur contra charitatem, alias tantummodò peccatur adversùs illam virtutem, quæ laeditur à proximo in scandalum inducto. *Secunda* sententia ait, quòd, quando peccatur cum scandalo directo , id est, cùm inducitur positivè proximus ad peccandum , tunc peccatur tùm contra charitatem, tùm contra virtutem; sed si peccatur tantùm scandalo indirecto, praevidendo tantùm proximi peccatum , quin ad peccatum inducatur , tunc peccatur tantum contra charitatem. *Tertia* sententia, quam

(1) *Lib. 2. n. 40.* «. *Strictius el ex S. Th. 2. 2. 7.185. σ.* — (2) *ibid.*

nos tuemur cum *Suar. Sol. Lugo, Salmant. Boncag. Tamb. el aliis*, quamque expressè tenet *S. Thomas* (1), dicit quòd tam scandalo directo, quàm indirecto peccatur tam contra charitatem, quàm contra eam virtutem. Contra charitatem quidem, quia si nos ex charitate tenemur, cùm possimus, impedire proximi peccatum, multùm magis tenemur non esse proximo occasionem illud patrandi. Contra virtutem verò, quia quaelibet virtus cuivis prohibet, ne sit causa, aut occasio aliis eam lædendi (2).

26. — Quaeritur 2. An peccet scandali, qui à proximo rem pravam exquirat, ad quam tamen proximus est jam paratus (v. g. si quis petat copulam à meretrice) ? Nos contra aliorum sententiam allirmamus cum *Sanch. Cajet. Nav. Bonae. Bone. Tambur. Sporer*, etc. Ratio est, quia (ut dictum est *Tr. III. n. 20.*) etiamsi certa sit sententia quòd actus externus spéculativè loquendo nihil malitiæ addat actui interno, tamen in iraxi semper actu externè consummato augetur malitia voluntatis, ob majorem complacentiam, quæ regulariter actum externum concomitatur, aut ob majorem diuturnitatem illius complacentiæ; quare qui externè peccat, majorem suæ animæ affert perniciem. Ideèque qui in hoc cooperatur, semper peccat graviter contra charitatem. Undè probabiliter infertur cum *Cardinale de Lugo*, et aliis, non opus esse in peccatis, quæ habent complicem, explicare quisnam fuerit primus ad tentandum; quia tam inducens, quàm consentiens in peccato operis semper graviter peccat contra charitatem; itaque inductio nihil aliud est, quàm circumstantia aggravans in eadem specie, quam juxta probabiliorem sententiam cum *S. Thonuï* non tenentur explicare in confessione, ut dicemus de Sacramento Pœnitentiæ (3).

27. — Hoc procedit, cum expetitur res intrinsecè mala; sed si res petita esset indifferens, ut à proximo sine peccato præstari possit, ut esset petere mutuum ab usurario, aut aliquod Sacramentum à sacerdote in peccato existente, tunc dicimus quòd, cùm adest causa necessitatis, aut notabilis utilitatis, licet illam petere; præcisè autem hęc causa, postulans etiam peccat graviter, tam contra charitatem, quàm contra virtutem; ita *Sanch. Alolin. Busemb. Boncag. Tamb. Salmant.* etc. (4).

28. — Aliquando cùm grave incommodum non adest, tenemur derelinquere nostra bona temporalia, et etiam spiritualia, modò ad salutem non sint necessaria, ut evitemus

1 2.2.7. 43. a.o. — [2] *Lib. 2. n. 45. v. Tertia sententia.* — (5) *Lib. 2 n. 46.* — (4 n.47. t'. Si autem res,

grave scandalum pusillorum. Sed hic benè advertit *S. Thomas, (1) quòd, admonito proximo, ejus scandalum evadit pharisaïeum, ita ut non teneamur ainpliùs illud evitare (2), An autem, ut evitetur scandalum pusillorum, adsit obligatio omittendi praecepta positiva, ut auditionem Missae, jejunium, etc. Dicimus probabiliùs affirmandum; quia praeceptum naturale impediendi scandalum, nempe alterius peccatum (advertendum tamen aliud esse impedire peccatum, aliud impedire admirationem), præferendum est præcepto positivo. Hoc tamen non intelligitur quoad semper (etiamsi actio non esset de præcepto, sed ex simplici devotione, aut indifferens), sed tantùm semel atque iterùm; alias esset illi gravi incommodo, ad quod non obligat charitas; ita Cajet. Nav. Sanch. Azor. Less. Salm., etc. (3).

29.—Peccant graviter scandali mulieres, quæ pectore immoderate denudato se ostentant; aut saltem usum, ubi non adest, introducunt, licèt ea denudatio non sit immoderata; ita S. Antonin. Nav. Less. Laym. et alii communiter (4). Etiam graviter peccant scandali illi, qui elucubrant, aut agunt comoedias notabiliter obscœnas. Et idem dicendum de pictoribus, qui pingunt, aut in publico exponunt imagines positivè turpes (o).

30. — Dicimus contrà cum Sanch. Solo, Navar. Molin. Cajetan. Silvest. Salmantic., etc. confirmati S. Augustini auctoritate (contra alios) licere minus malum suadere, ut majus evitetur, quod proximus paratus est exequi; quia tunc qui suadet, non procurat malum, sed bonum, suadens minus malum, licèt alterius sit speciei (G). Ita etiam licet domino, aut parenti non auferre occasionem furandi servis, aut liliis, qui jam parati sunt ad furandum, ut in delicto comprehensi, melius emendari possint. Ob id permittunt DD. multi posse etiam offerri occasiones furandi, permittendo ut furentur, ut evitentur delicta futura (7), duce 6'. Thoma, qui sic ait: *Inducere ad peccandum nullo modo licet: uti tamen peccato alterius ad bonum licitum est* (8).

PUNCTUM V.

De cooperatione materiali.

31. — Cooperatio materialis communiter admittitur uti licita à DD. cùm justa adest causa. Sciatur hic quòd alia

(1) 2. 2.7. 43.a.7. — (2) Lib. 2. n. 50. el 52. — (3) Lib. 2. n. 51. cl 53. t. Si ergo. — 4) n. 55. r. Qn.Tr. — (5) n. 56. — (6) n. 57. — (7) ti. 58. — 8) 2. 2. q. 78. a. 4.

est cooperatio *formalis*, quæ evenit cùm directe cooperatur ad peccatum (ût est in eo, qui fornicatur) : aut cum influit in pravam voluntatem proximi volentis peccare, ùt esset servare terga latroni, aut sicario ut securiùs furetur, aut occidat : scribere litteras amatorias vice concubinariï aut afferre dona concubina? : accipere dona ab eo, qui tua? honestati insidiatur. Hæ et his similes cooperationes sunt intrinsecè make, quia ipsis datur ansa proximo ad peccatum exequendum, aut saltem istius prava voluntas fovetur, ideôque nulla ex causa, ne mortis quidem, excusari possunt à mortali. Alia verô est cooperatio *materialis*, quæ est cùm actio est indifferens, et proximus potest eâ uti sine peccato, sed ille suâ malitiâ. eâ abutitur ad peccandum, ùt esset mutuari pecuniam ab aliquo, qui eam non vult dare sine fœnore : ministrare vinum ei, qui eo abutitur ad ebrietatem; dare claves illi, qui eis utitur ad furandum.

32. — Itaque lue materiales cooperationes possunt esse licitæ, si tres conditiones concurrunt : 1. Ut actus tuæ cooperationis (ût jam dictum est) sit ex se indifferens. 2. I't ex officio non tenearis impedire alterius peccatum. 3. Ut causam justam et proportionatam habeas sic operandi ; nam tunc proximi peccatum non provenit ex tua cooperatione, sed ex malitia illius, qui abutitur tuo opere ad peccandum : itaque tunc non est actio tua, quæ conjungitur pravæ voluntati proximi, sed ille conjungit suam pravam voluntatem tuæ actioni; undè lit, quôd actio tua non est causa illius peccati; sed est tantùm occasio, quam tu non teneris auferre, quando habes justam causam eam ponendi ; et sic licitum est cauponi dare vinum ebriaturo', semper ac alias grave metueret damnum ; ita *Sanch. Tourn. Bonae. Busemb.* et alii commun. Dictum est, *causam justam et proportionatam*, quia quantô proximior est tua actio proximi peccato, eô major debet esse causa, quæ te excuset. Ad judicandum, quando causa sit justa et proportionata, ante omnia pro regula sit observare quod dicunt DD. , quia cùm hoc pendeat à prudentum aestimatione, sententia iu hac materia communior erit etiam probabilior, ùt dicemus etiam loquendo de gravi materia furti *Tract. X. n. 22.* Præterea cùm agitur de præjudicio proximi, tenenda est hæc regula, quôd non possumus cooperari damno alterius, nisi quando damnum quod timemus bonis nostris, sit ordinis superioris, v. g. cùm aliquis tibi minatur mortem, nisi tu coepereris morti sui inimici, præbendo v. g. ense ; tu non potes eum illi dare, quia non potes positivè concurrere morti alterius, ut liberes te à morte. Ita

etiam cùm fur minatur tibi auferre bona tua, nisi coo-
pereris, ut ille surripiat bona alterius, nec potes quidem
cooperari. Secùsset, nisi coepereris, ut ille surripiat illa
bona, tu subiturus esses vilæ, aut famæ dispendium, quia
tunc cùm in extrema sis constitutus necessitate, tenetur
proximus ad permittendam tibi illam cooperationem in suo-
rum bonorum jacturam, ne tu vità, aut famA pericliteris
(1). Observa etiam super hoc quod dicetur *Tract. A. n. 56.*

CAPUT III.

DE RELIGIONE , ET VITIIS EI OPPOSITIS.

*De religione 55. Panel. I. De superstitione, Il præcipue de astrolo-
gia, somniis, ensalmis, et sortibus 51. De virga divinaloriaw.
De vana observantia 56. De pulvere sympathico 57. Punct. II. D?
tentatione 58. De sacrilegio 59. De simonia, et ejus divisione 411.
ad 49. De panis simoniæ, et absolute 50. ad 55.*

33. — Vir t u s religionis princeps est inter virtutes mora-
les et definitur : *Est virtus debitum cultum Deo exhibens.*
Duo vilia huic virtuti adversantur. Superstitio nempe per
excessum , et irreligiositas per defectum. *Superstitio* tres
continet species, *idololatriam, divinationem, et vanam ob-
servantiam.* Irreligiositas quatuor alias continet species,
tentationem Dei, sacrilegium, simoniam, et perjurium.

PUNCTUM I.

De superstitione.

34. — Super st it io definitur : *Est vana seu falsa reli-
gio, indebitum Deo cultum exhibens.* Propterea superstitione
duplex est, *cultus indebiti, et rei cultoe.* *Cultus indebiti* est
cùm Deo exhibemus cultum falsum, ùt si laïeus vellet
Missam celebrare, aut si exponerentur reliquiæ falsæ, aut
si fingerentur falsæ visiones, revelationes, aut miracula,
aut alia adinventata, ut augeretur devotio : quæ omnia ex
genere suo sunt peccata mortalia. Aut cùm Deo cultum
supervacaneum exhibemus, ùt esset audire Missam à sa-
cerdote talis nominis, aut vultu converso ad Orientem (2).
Superstitio autem *reicultæ* est, cùm cultum, qui Deo de-
betur, exhibemus creaturis. Hinc prohibita est *idololatria*,
qualis est illa gentium, qui pro diis homines venerantur,
pecudes, herbas, statuas, etc. *Divinatio*, quæ est prædictio
eventuum futurorum, ope dæmonis facta cum pacto ex-

ii) *Lib. 2. n. 59 et l. 3, n. 571.*— (2) *Lib. 3. n. 1. et seqq.*

presso» aut tacito : unde illicita est. 1. *astrologia iuliciaria*, quæ prædicit futura à libera hominum voluntate dependentia. Ad differentiam *naturalis*, quæ ex motu planetarum auguratur pluvias, aut sterilitates, aut ex momento nativitatis auspicatur inclinationes, aut temperamenta personæ, hæc cæteroquin licita, sed sæpè sæpiùs est vana et inutilis (1). 2. Ita etiam est graviter illicitum constanter credere *somniis*, ut quis proprias actiones dirigat, ut futuros eventus prædicat, nisi moralis certitudo habeatur quod talia somnia sint à Deo (2). 3. Ita etiam est illicitus *ensalmus constitutivus*, qui est quædam oratio certis et determinatis verbis constans, ad morbos sanandos ordinata. Et hoc est peccatum mortale, cùm effectus creditur infallibilis, præcipuè si verba sint vana, aut falsa, aut scripta certo peculiari modo. Contra est licitus *ensalmus invocativus*, quo a Deo expostulatur sanitas, quin credatur effectus infallibilis (3). 4. Illicitum quoque est *sortilegium*, *wisors divinatoria*, nempe cùm exposcitur à dæmone expressé, aut tacitè revelatio occultorum aut futurorum, sorte aliquem numerum, aut signum accipiendo. Contra verò est licita *sors divisoria*, quæ adhibetur ad bonorum divisionem, aut ad lites præcidendas, aut ad distribuenda officia sæcularia, inter aequaliter dignos. Sed non licet eà uti in beneficiis, aut officiis ecclesiasticis (4).

33.— Ille adverte omninò illicitum esse usum virgæ bidentis, quam vocant *virgam divinatoriam*, ex cujus declinatione inveniuntur thesauri absconditi, metalla, aquarum venæ, aut prædiorum termini translati. Nonnulli admiserunt hoc, ut effectum naturalem : sed quomodù (nos inquirimus) hæc virga potest naturaliter moveri ad intentionem eà utentis, quandoquidem si aquam quærit, virga inveniens thesaurum non movetur? præterquam quòd observatum est, quòd si quis præmiserit protestationem non consentiendi concursui diabolico, etsi res conquisita ibi esset, virga immota stetit (5).

36.— *Vana observantia* est usus alicujus mediì improporlionati ad obtinendum aliquem effectum, ut est uti inspectione certarum figurarum, aut cæremoniarum, aut signorum, aut certarum orationum tali situ recitatarum, aut cum verbis sacris, aut vanis mistarum, aut cum fiducia certè prolatarum, ut aliquam scientiam acquirat sine studio, aut ut liberetur ab aliqua infirmitate, aut vulnere.

(1) AF. 10. r. Quær. indè. — (2) η. 9. — (3) η. 21. — (i) η. 11. — (5) Coni. Tournely *lr. de relig. p. 3. c. 2. icum aliis.*

Omnes istæ sunt vanæ observantiæ , quæ snnt graviter illicitæ. Et de istis præcipuè interrogandi snnt milites, nutrices, veterinarii, seu jumentorum medici, pastores, et rustici (1).

37.— Advertatur nihilominus hoc, quod dicit *S. Thomas* (2), quòd ubi non adsunt manifesta indicia malitiæ alicujus effectus, in dubio præsumi debet, quòd proveniat ex causa naturali; unde est valde probabile licere usum pulveris *sympathici* admoti super sanguinem effluxum, ut hunc inhibeat amplius ex vulnere profluere , modò statim, et in distantia proportionata applicetur. Ita nec videtur esse prohibitus usus Corallorum, et quorundam animalium ungularum , ut naturalis effascinatio evitetur certorum, qui eà noxia qualitate scatent, ut aspectu suo aliis nocere soleant. Cetcrùm in hujusmodi remediorum genere, quæ innoxia videntur, satis erit, ut omnis scrupulus auferatur , si protestatio præcedat cuilibet diabolico operi nolle consentire (3).

The Gold
wh
reparatio

PUNCTUM II.

DE IRRELIGIOSITATE.

38.— Irreligiositas tendit contra reverentiam *Deo* debitam. Prima species hujus vitii est *tentatio Dei*: hæc potest esse vel formalis, vel interpretativa. *Formalis* est quando aliquis expressè dubitat de aliqua divina perfectione, et de ea vult periculum facere. Hæc est peccatum mortale ; et quando accedit dubitatio positiva , est etiam hæresis. *Interpretativa* est, quando aliquis omittit media naturalia, et vult quòd Deus per miraculum cum liberet ab omni malo; v. gr. si cupit spretis medicinis ab infirmitate curari à Deo ; aut si velit, dùm ipse in aliquod vitæ discrimen se conjicit, ut Deus ab omni damno eum liberet. Et hæc per se etiam est mortale, nisi quis excusaretur, aut quia aliquo divino impulsu, aut ab ignorantia ductus illud faceret, aut materiæ levitate, putâ si neglectis remediis à levi infirmitate sanitatem à Deo expectaret(4).

39.—Secunda species est *sacrilegium* , quod triplex est, personale , locale, et reale. *Personale*, cùm percutitur clericus , aut monachus, aut turpiter agitur cum persona voto castitatis obstricta. *Locale*, cùm aliquid committitur,

May û*
adorable,
Name oï
adored <
under ü*
by the ›
the Mr
(Die
Ete
ofT
Thy
l sal'

1 Lib. 5. η. 11.— 2 2. 2. q. 60. a. i. — '5 £. 5. n. 20. el 22. — 1 Lib.3. n» 29. cl 50.

per quod polluitur ecclesia, nimirum si in ipsa effunditur semen humanum, aut sanguis in aliqua copia. Dubitatur autem an per occultam seminis effusionem polluatur ecclesia? Alii negant, et non improbabiliter; sed alii probabilius affirmant (1). Et idem dicimus de usu matrimonii, ideòque omnes hæ actiones sunt sacrilegia. Ita etiam probabilius sacrilegia sunt omnes tactus, aspectus, sermones impudici in ecclesia habiti (2); observetur quod dicetur super hoc puncto in *Tract. IX. n. 22. et 23.* Hic obiter advertatur nemini quâcumque prædito dignitate, modo non regali, licere indicere, ut sibi ad ecclesiam deferatur stratus, secus statim cessandum à Divinis, et ministri ecclesiæ ipso facto excommunicationem incurrunt, et ecclesia tamquam interdicta habenda est. Hoc decretum fuit à S. G. Cærem. quæ ait: « Proposito in S. G. Cærem. quodam abusu inter » alios, qui de recenti in Urbe irrepserunt, eadem S. C. » ad eum omninò tollendum die 30 Augusti 1701. de- » crevit. » *Non licere cuicumque, etc. {personis regalibus lantiim exceptis} ad ecclesias strata sibi deferri facere; seeds cessandum immediate d Divinis: quod nisi servetur, rectores, cxlerosque ministros ipso facto excommunicationem incurrere, eamque ecclesiam esse pro interdicta* (Ita adnotatum reperitur in Bullario Clementis *XI. part. 3. Deer. 1. Cær.*). Deindè subjungitur: *Et factà relatione Sanctitas sua* (i. e. præfatus Clemens) *Decretum approbavit, nec non promulgari, atque executioni tradi, et in omnibus Urbis sacrariis affigi mandavit die 3. Octobris 1701.* Hoc omne refertur à *Ferraris* in sua *Bibliotheca* (3) quietium refert (*ibid.*) vetari pluribus ex Decretis S. R. C. dare intra Missam laicis (etsi præsidibus) Evangelium osculandum, uti etiam dare illis usum baldachini, et illos admittere ut assistant in presbyterio. Ad nostra autem redeuntis dicimus furtum rei ecclesiis commodatæ, aut iu eisrepositæ, ut custodiatur, procul dubio esse sacrilegium. Probabile autem est furtum cujuslibet rei profanæ, quæ ad ecclesiam non pertinet, non esse sacrilegium, sed nobis probabilius videtur esse quidem (4). *Pro loco sacro* intelligitur quilibet locus ab Episcopo ad divina ollicia, aut mortuos tumulandos destinatus à tecto ad solum (5). Sacrilegium *reale* est illicita administratio, aut receptio Sacramenti, aut reliquiarum, aut imaginum, aut vasium, aut vestium sacrarum, aut alterius rei, quæ consecratur,

(1) *N. 56. el 458.* — (2) *n. 458. et 461.* — (3i *Ferrar. bibliot. lom. 3. verbo Ecclesia, ari. F. n. 28. el 29.* — 4' *Lib. 3. n. 39.* — ,5) *n. 460.*

aut benedicatur, profanatio. Sacrilegium quoque est sacra Scripturæ verborum abusus, ad turpia, aut detractones ea detorquendo. Sacrilegium pariter est reliquiarum Sanctorum surreptio, cùm dominus est graviter invitus (1).

40. — Tertia species est *simonia*, quæ definitur : *Sittidiosa voluntas emendi pretio temporali aliquid spirituale rei spirituali annexum*. Et ut clariùs explicetur, est malitiosa voluntas, quâ intenditur pretio emi aliquid spirituale, aut spirituali annexum, ùt sunt redditus beneficiorum, vestes sacræ, et etiam labor intrinsecus in administratione Sacramentorum (2). Simonia quadruplex est, mentalis, conventionalis, realis, et confidentialis. *Mentalis* est, cùm aliquis dat temporale animo obligandi aliquem ad reddendum spirituale, aut contrà, sine ulla conventionem. *Conventionalis* est, cùm intercedit pactum, sed à neutra parte execution! mandatum. *Realis* est, cùm pactum effectu completum est (3). *Confidentialis* denique est, cùm aliquis renuntiat alteri beneficium cum pacto, ut in posterum sibi ipsi, aut alteri illud cedat, aut renuntiet, aut cum onere, ut sibi partem proventuum reddat (4).

41. — Dona quæ habent rationem pretii in emendo spirituale, nuncupantur *munus à manu*, *munus ab obsequio*, et *munus à lingua*. *Munus à manu* comprehendit quodlibet temporale pretio æstimabile, ùt pactio vendendi, aut mutuandi, etc. delicti remissio, aut solutio ( ). *Munus (d) obsequio* est quodlibet servitutem præ se ferens. *Munus it lingua* est quælibet intercessio, etiamsi sit mediata, quæ pretio digna est. Dare autem aliquid mediatori ob laborem, aut damnum subeundum, non est ex se illicitum, est tamen periculosum (6).

42. — Simonia altera est juris divini, juris humani altera. *Juris divini* est Sacramentorum ceterarumque rerum sacramentorum venditio. *Juris humani* est venditio officiorum ad res sacras institutorum, ùt sunt officia sacristæ, oeconomii, thesaurarii, præfecti domûs, vicedomini, et advocati ecclesiæ. Et hic notandum posse dari simoniam juris humani, quin sit juris divini (7).

43. — Est etiam simonia juris divini admissio alicujus in religionem ob bona temporalia : nisi dentur dumtaxat ad conciliandam benevolentiam, aut quia monasterium esset pauper, aut postulans esset senex, aut infirmus, ita ut ille esset oneri monasterio. Et propterea dicimus, quod

(1) Λ. 10. — 2; Lib. o. η. 49. — (o) η. 67. — 'i π. 85. — (5) η. 56. el 57 — G η. 61. et 65. — (7) η. 68. el 69.

si monasterium esset opulentum , non licet bis praecisis rationibus aliquid accipi ab ingredi volentibus, ob sui sustentationem, exceptis monasteriis Monialium, quae semper possunt acceptare dotes prout declaravit Clemens VIII. 0).

44 — Dubitatur 1. An semper sit simonia dare temporale pro spirituali? Juxta communioem et verioem sententiam negatur, quando temporale datur non jam ad obligandum, sed ad conciliandam benevolentiam. Nihilominus advertendum est, ut habetur ex propos. 4G. ab Innoc. XI. proscripta , certè esse simoniam dare temporale (praecipuè cum datur in aliqua notabili quantitate) ob principalem finem obtinendi spirituale (2). Communissime autem dicunt *Salm.* cum *Cajet. Suar. Less. Laym. Tollet.*, etc. contra *Azor.* et alios paucos , quod liceat dare aliquid temporale, v. gr. Episcopo, primariò ad captivandam suam benevolentiam, secundarii ad obtinendum beneficium. Ceterinn rectè advertunt *Donc.* et ipsi *Salmant.* cum *Sanch el Bonae*, quòd cum datur temporale solo intuitu rei spiritualis , vel contrò, tunc facile praesumenda est intentio saltem virtualiter simoniaca, ut eruitur ex *cap. Tua nos , de simon.* Excepto , ut ajunt, nisi constet de opposito, vel aliter colligatur ex circumstantiis, nempe ex parvitate muneris, vel ex pietate, aut opulentia dantis (3).

45. — Dubitatur 2. An liceat aliquid recipi ob Sacramentorum administrationem ? Nulli dubium est non licere accipere tanquam pretium rei sacrae, aut laboris intrinseci ipsinsmet administrationis ; secùs verb extrinseci, v. g. si sacerdos celebratum iturus esset in locum longinquum , aut in hora , aut tempore incommodo. Et quamvis non esset labor extrinsecus , licet accipere temporale, non tanquam pretium, sed tanquam stipendium sustentationis ministri, qui occupatur in alterius gratiam , quamvis minister non esset pauper. Id est commune cum S. *Thomà* (4). An autem sit letliale administrare Sacramenta , concionari, assistere in choro principaliter ob temporale emolumentum. Alii affirmant; sed alii, ut *Solus, Suar. S?7-vest. Sanch. Salmant.*, etc. communiùs et probabiliùs negant, eadem ratione superiùs allalâ, quia stipendium non recipitur, uti pretium rei sacrae, sed tanquam stipendium debitum personae, quae in proximi gratiam occupatur. Ceterinn videtur non posse excusari saltem à veniali , qui

(1) *Num. 91. et 92.* — 2) *Lib. 5. num. 51.* — 3j *Ibid. v. Cætrum.* — Ji tium. 35.

spiritualia munia ad bonorum temporalium acquisitionem ordinat (1).

46. — Dubitatur 3. An beneficiorum venditio sit prohibita etiam de jure divino? Probabiliùs S. *Thomas* et alii affirmant. Nilominùs Papa potest à spirituali beneficii separare temporale, uti sunt fructus et ita ex suo assensu potest efficere, ut aliquis, soluto aliquo pretio temporali, possit assequi beneficium (2).

47. — Dubitatur 4. An sit licitum permutare res sacras? Si ambo sunt merè spirituales, putà Missam cum rosario, etc., utique licitum est eas permutare. Si sunt mixtæ, oportet distinguere cum S. *Thomà*, et communi. Si temporale subsequitur spirituale, ut fructus subsequuntur beneficium, tunc illicita est permutatio sine Pontificis permissu, aut saltem Episcopi, ut aliqui asserunt. Secùs verò si temporale sit annexum antecederet spirituali, ut argentum vasibus sacris, pannus vestibibus sacris, et alii huiusmodi. Hæc benè possunt vendi, et permutari, modò habeatur ratio tantùm pretii intrinseci rei (3).

48. — Dubitatur 5. An sit simonia clare aliquid, ut alter omittat rem spiritualem? Distinguendum, et aflirmandum, si omissio est de re directa à potestate **spirituali**, et adest obligatio eam ponendi, uti esset omissio absolviendi, dispensandi, eligendi, etc. ita ex *cap. Presbyter, de simonia*, ubi prohibetur negare propter aliquod lucrum temporale absolutionem pœnitentibus, modò illa non esset injusta, aut sacrilega. Negandum verò esse simoniam, si omissio esset alienius actus spiritualis pendentis à libertate, ut esset omissio orandi, celebrandi, largiendi elemosynam; dummodò omittens non teneatur ex justitia ad id præstandum (4).

49. — Dubitatur 6. An liceat dare aliquid, ut se redimat à vexatione, ut beneficium, aut aliquid aliud spirituale assequatur? Duas affert Doctor angelicus regulas. *Prima* est, quòd si acquisivcrit jus *in re*, et jus est certum, benè potest redimi vexatio dando aliquid temporale (non tamen spirituale) (5). Et hoc procedit etiam de vexatione circa possessionem beneficii pro eo, qui jam acquisivcrit jus; nam actio possessionis est inerè temporalis (6). *Secunda regula* est, quòd si jus est *ad rem*, vexatio nullo potest redimi pretio etiamsi elector injustè negaret suum suffragium, ut communiter DD. et habetur

(1) *Lib. 5. n. 55. v. Quær. VI.* — (2) *n. 70.* — (3) *n. 72.* — (4) *n. 97.* — (5) *n. 98.* — (6) *Lib. 3. n. 99.*

ex cap. Matthæus, (le simon. Nihilominus excipitur cum Suar. Castropal. Anacl. et Elbel, si tu pecuniam tradidisses alicui, qui tantum posset obesse, et non prodesse, ut abstineat tibi nocere, etiamsi ille nullis malis artibus hoc faceret, sed precibus, aut donis ob livorem in te conceptum impedire vellet electores, quominus tibi beneficium conferrent, ut rectè dicunt Suar. Anaclet. et Salm., etc. quia cum sit temporalis talis iniqua vexatio, benè potes eam redimere pretio temporali. Et propterea paucis abhinc annis, cum delatus fuisset ad summum Pontificem Benedict. XIV. casus, quo cum quidam sacerdos dioecesis Nusci nominatus fuisset ad canonicatum iu una insigni illius dioecesis collegiatù, insurrexit quidam laïeus, qui potentià valebat in curia episcopali, et poposcit à præfato sacerdote certam summam non immodicam, aliàs multa crimina ei affigeret, quibus pro canonicatûs honore decorando, reus in curia sisteret. Sacerdos hoc timore incussus, cum omnium eorum, quæ ab illo opponi sibi intendebantur. culpâ vacaret, promisit se daturum quicquid ille turpiter postulabat, et præstitit; et ita à canonicatûs consecutione non impeditus fuit. Post multos annos re Romam ab Episcopo successore delatù, Pontifex dixit, si forsan indigeret talis provisio convalidatione, se convalidare eam, et decrevit talem canonicum permansurum in eodem gradu; unde apparet quòd Papa non habuit pro certè invalida illam collationem, sed voluit ad securitatem sic agere, quia sic fuit postulatus, ut ageret. Secùs tamen dicendum cum Suar. Anacl. Salrnant., etc. si ipse esset elector, qui non solum posset obesse, sed etiam prodesse (quicquid dicat Castropal. qui tenet posse dari pecuniam tantùm ad removendum illius pravum animum); quia illa pecunia de facto semper efliccret, ut deflecteretur erga te illius animus, et consequenter gratiam illius sollicitat ad beneficii consecutionem. Casu autem, quo elector fraudibus, et vi moliretur alios electores subornare, ut ei suum suffragium negarent, tunc communiter dicunt Less. Solo, Suar. Fili. Sanch. Salm. Croix, Bus., etc. posse pecunia redimi talem injustam vexationem. Et hoc mihi videtur satis probabile, cum (ut ait P. Mazzolia) daretur ei pecunia cum expressa protestatione, quòd nihil ab ipso petitur, nisi ut à vexatione desistat (1). Illicitum est autem pecuniam dare competitori, ne concurrat, si iile justè potest concurrere (2). Contrà licet pecuniam dare, ne eligatur indi-

gnus, aut minùs dignus (1). Et ita pariter licitum est pecuniam illi offerre, qui injustè renuit Sacramenta ministrare, accedente tamen causâ gravi ea suscipiendi, nam hoc etiam est redimi ab injusta vexatione (2). *Gerson, Cajet. Suar. Less, et Spor. cum S. Bon. Vasq. Pont, et aliis communiter.*

50. — Pœnæ verò à sacris Canonibus in simoniacos inflietæ, sunt sequentes: I. Propter simoniam pro ingressu in religionem, communitas incurrit suspensionem, et particulares *id præsumentes*, ùt loquitur textus (3), excommunicationem papalem. Sed bæc probabiliter tantùm incurritur in professione; imò multi DD. dicunt illam in desuetudinem abiisse (4). Et hic advertatur, quòd omnes electiones simoniae ad gencralatum, rectoratum, et ad quodlibet officium spirituale in religione sunt irritæ, ùt habetur ex textu (5).

51. — II. Propter simoniam in collatione Ordinum (non tamen primæ tonsuræ) Episcopus ordinans, et mediatores incurrunt excommunicationem, et suspensionem Papæ reservatas, ac interdictum ab ecclesiæ ingressu. Ordinati verò præter excommunicationem, et suspensionem Ordinum (sed probabiliter eorum tantùm simoniacè susceptorum) prohibitum est eis ascendere ad superiores Ordines. Hoc tamen non procedit, cùm simonia ab aliis, ordinato inscio, commissæ est (6).

52. — III. Propter simoniam realem in beneficiis irritæ sunt omnes præsentationes, electiones, etc. Quare simoniacus nequit retinere beneficium, neque fructus ab illo perceptos (7). Et hoc etiamsi beneficiatus invincibiliter prædictam pœnam, et simoniam commissam ignoraret, si v. g. patrata fuerit ù quodam tertio, ùt habetur ex *cap. Nobis, de simon.* Excipiuntur tamen, 1. Si beneficiatus contradixit, et postea simoniam ignorando acceptaverit beneficium. 2. Si ille tertius commiserit simoniam hoc dolo, ut illum redderet inhabilem ad beneficium. 3. Si pacificè tres annos in beneficii possessione fuisset, ùt communiter 1)1). Exceptis dictis casibus, recipiens simoniacè beneficium, præter excommunicationem papalem per Bullam S. Pii V. *Cùm primum* ann. 1566. *qui beneficium ecclesiasticum simoniacè adeptus fuerit, perpetui* fit inhabilis ad ea, et ad quæcumque alia (ita ut etiam

1) A. 103.— (2)n. 103. r. Quær. 5. — (3) C. l. *Extrav. de simon.*— (4) L. 3. n. 108. — (5) *Extrav. 2. de simon.* — (6) Lib. 3. n. 109. et 110.— (7) *Extrar. v. de simon.*

per *Exltrav.* Pii IV. *In sublimi*, si nollet omittere beneficium, non posset absolvi) ; et praiterea privatus existit etiam illis beneficiis, quæ antea obtinuisset. Attamen juxta communio-riorem et probabiliorem sententiam, quam tenent *Navar. Suarez, Less. Sanch. Laym. Anacl. Donc. Croix*, etc. dicta; pænæ non incurruntur, nisi sinionia sit ab utraque parte completa : ethic est stylus curiæ, ùt testantur *Nav.* et alii I), exceptâ tamen confidential!, in qua sufficit, ut tantùm emporalesit præstitum juxta Bullam S. Pii V. (2). Et quamvis simoniasit completa, illæ dure pænæ privationis et inhabilitatis non incurruntur, nisi post sententiam condemnatoriam, ùt communissimè *Bonac. Castropal. Sanch. Laym. Eilliuc.*, etc. (3). Nec obstat Bulla Pii V. quia (ùt dicunt præfati DD.) illa intelligitur valere pro foro externo, cùm ibi dicatur, *Quicumque convictus fuerit*; saltem in eo sensu recepta est.

53.—IV. Propter simoniam confidentialem, præter pœnas impositas adversùs realem incurritur etiam privatio aliorum beneficiorum etiam antea obtentorum ; sed probabiliter non quidem ante sententiam delicti declaratoriam. Advertatur tamen quòd per Tridentinum *Sess. 24. c.18.* cùm statutum sit, examinatores synodales qui ratione examinis aliquid accipiunt ab eis qui aci beneficia curata concurrunt, tam examinatores accipientes, quàm dantes fieri inhabiles ad beneficia obtinenda, ac non posse absolvi à simonia, nisi *dimissis beneficiis*, deducitur quod præfati ipso facto, et quidem ante omnem sententiam, omnibus beneficiis, quæ diamante collationem simoniacam obtinuissent, privati existant.

Denique notandum hic 1. quòd præfatæ pænæ incurruntur tantùm propter simoniam in materiis descriptis, nempe in materia religionis, ingressus Ordinum, et beneficiorum, non verò in venditione rerum sacrarum, aut ecclesiasticæ jurisdictionis, aut capellaniarum non collativarum (4). Notandum 2. quòd pretium acceptum pro simoniaca collatione beneficiorum, aut Ordinum, aut Sacramentorum, si excedit quod poterat à ministro exigì (loquendo de Sacramentorum administratione, ùt dictum est w'æc. *n. 45.*) pro sua sustentatione, restituendum est illi, qui illud tradidit ante traditionem rei spiritualis; si autem postea traditum fuisset, tunc, licet probabile sit posse restitui eidem, nihilominus probabiliùs est cum *S'. Thomà* restituendum esse Ecclesiæ, aut pauperibus. Quoad autem fructus beneficii simoniacè acquisiti,

II) *lib. 5. n. 106.* — (2) *Ibid. v. Not.3.* — (3) *n. 112. v. Qiuer. 3. et Quoad iutem.* — (i) *Lib. 5. n. 112.*

isti restituendi sunt Ecclesiæ, et probabile est posse dari pauperibus, aut successori in beneficium, et potest etiam obtineri compositio à Papa. Quod autem acceptum est pro admissione in religionem, non est restituendum, nisi post sententiam, et interim potest retineri pro alimentatione communitatis (1). Notandum 3. quòd ab excommunicatione et suspensione ob collationem Ordinum, vel beneficiorum, aut ob admissionem in religionem incursis, si publicæ sint, solus Papa potest absolvere; sed si occultæ, possunt etiam Episcopi juxta communem sententiam per *Trident, cap. Liceat. 6. sess. 24.* Et *Salmant. cum Less. Sa, et Castropal.* dicunt posse etiam Mendicantes, addentes quòd Bulla Pii V. quæ quoad hoc revocavit omnia privilegia Regularium, non est recepta; sed hic nequeo intelligere, quomodo revocatio privilegiorum opus habeat acceptatione, cùm in tantum Regulares prius poterant, quia Pontificibus sic placuit; ergo si eis ablata fuit ab eodem jurisdictio, quâ potestate possunt sibi talem jurisdictionem vindicare? Vide dicenda *Tom. III. Tr. XX. n. 17. circa fin.* Sed quicquid sit de hoc, certum est per Clementem VIII. ablatam fuisse Regularibus extra Urbem, et intra Italiam facultatem absolvendi seculares à simonia reali, et confidential!. Vide *Tom. III. Tract. XX. de privilegiis n. 99.* Quoad inhabilitatem ad alia beneficia Episcopus potest dispensare, dummodò crimen simoniæ non sit deductum ad forum contentiosum, et modò non sit confidentialis (2). An autem possit Episcopus dispensare cum simoniaco ad obtinendum idem beneficium? Respondetur quòd si beneficium (sive sit curatum, sive simplex) scienter fuerit receptum simoniacè, non potest Episcopus dispensare; si autem simonia commissa fuerit a tertio, et beneficiatus receperit beneficium inscius simoniæ, tunc potest Episcopus dispensare, sed non tamen ante renuntiationem beneficii; *Navar. Sanch. Salmant., etc.* Si autem beneficium est curatum, non potest Episcopus dispensare in illa vacatione, potest verb in alia. *Panorm. Pal. Salm., etc.* (3).

Deperjurio autem, quod est quarta species irreligiositatis, fiet sermo in *Tract, seq. Capit. II.*

(1) *N. 114. ad 116. — (2) jUb. 3. n. 117. — φ η. 118.*

TRACTATUS V.

DE SECUNDO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT I.

DE BLASPHEMIA.

*Quando committitur blasphemia. 1. De maledictione creaturarum.
2. De maledicentia in mortuos 5. ad 1 !.*

I Blasphemia committitur aut attribuendo creaturæ aliquod attributum divinum, ut si vocaretur dæmon sanctus, etc. aut aliquod convicium in Deum, vel Sanctos vel in res sanctas, aut in dies sanctos proferendo, ut si quis malediceret alicui Sancto, dicenuo : *Male habeat sanctus* IV. *Ille eveniat Ecclesiæ. Maledictum sit Pascha, sabbatum sanctum*, etc. quam quidem execrationem vulgò rudes exprimunt per verbum, *Mannaggia*. Etiam blasphemia est dicere : *Deo invito hoc fiet; O sanguis Christi!* (iri excandescens in Dominum) : *Deus non juste operatur*. Et hoc postremum esset etiam blasphemia hæreticalis; itaque si seriù prolata esset, qui eam audiret, infra mensem teneretur ad denuntiandum. Blasphematur etiam facto, v. gr. spuendo versùs coelum, conculcando imagines, coronas, etc.

2. — Dicere autem *Atta* sancti N. non est blasphemia, nec etiam *Polta*; nam hoc verbum tantum significat in nostro idiomate interjectionem indignantis. Nec esset blasphemia dicere *Mannaggia stintagata. Male habeat. Santa-gala Sanclusermus, Sàncclusmenna*, etc. quando intelligitur locus, et non Sanctus. Nec item erit blasphemia maledicere creaturis, nimirum igni, vento, ptuviæ, etc. nisi addatur verbum *Dei*, aut nisi essent eæ creaturæ, quæ speciali relatione referuntur ad Deum, aut in quibus peculiari modo relucet divina potentia, prout sunt anima, cælum, etc. Item dicendum puto de maledictione mundi, modo non intelligatur mundus pravus, quomodò accipiebatur à Jesu Christo, cùm dixit : *87 odit vos mundus: Ego vici mundum*, etc.

3. — Maledicere *fidei* alicujus, ex se non est blasphemia, nisi exprimeretur *Fides Christi*, aut *Fides sancta* \ quia cæterum nomine fidei potest etiam accipi fides humana. Nec est blasphemia maledicere *mortuis*, nisi mens specificè ferretur ad animas purgatorii, aut nisi malediceret mortuis sanctis aut Christi. De hoc puncto jam egi in Opere morali (1): sed quoniam de hoc puncto usque adhuc ab aliis auctoribus minime actum est, lubet hic majore CPUÂ possum claritate de hoc tractare, præcipuè ut satisfaciam cuidam auctori anonymo, qui quâdam sua epistola nonnulla objecit.

4. — Itaque affirmo maledicere mortuis natura suâ non esse blasphemiam neque ex se, neque relative ad eos, qui ea verba effutiunt. Primò non est blasphemia ex se, dùm hoc verbum *mortui* proprie est terminus privativus, qui significat homines vitâ privatos, qui amplius non existunt in præsentia, et in hac suppositione vox *mortui* non denotat nec animam, nec corpus. Qua de re philosophico rigore loquendo qui maledicit mortuis, nemini injuriam irrogat, dùm maledicit illi qui existenliam non habet.

5. — Dicit aliquis: Sed hic vox *mortui* accipitur non tanquam terminus *privativus*, sed tanquam *analogus*, nempè quod possit referri tam ad corpus, quàm ad animam defuncti. Respondeo primò quòd qui sic loquitur, jam loquitur de relatione, quâ mens ad aliquod fertur; sed ego loquor de eo, quod importat ex se vox *mortui*. Sed dato quòd accipienda sit talis vox tanquam terminus *analogus*: respondeo secundò, quòd sub hac voce *mortui* principaliter, et in recto, ut ajunt philosophi, venit solum corpus; quod dumtaxat potest dici mortuum, non autem anima, quæ non moritur. Anima enim potest tantum in obliquo intelligi, dicendo v. gr. anima mortui, ex eo quia aliquando fuit forma corporis illius, cui dedit vitam. Sed supposito quòd vox *mortuus* principaliter respiciat corpus, et minùs principaliter, et ut melius dicam, improprie denotet animam; cùm aliquis nominat *mortuos*, ex se loquendo non intelliguntur animæ illorum, sed corpora. Ut intelligantur animæ, opus est, ut ipse aut mente intendat de animabus loqui, aut animas denotent cetera verba sermonis, ut est illud, quod scriptum habetur in libro 2. Machabæorum 12.46.: *Sancta, et salubris est cogitatio pro defunctis exorare*. Hoc loco verbum *exorare* jam significat sermonem ad animas dirigi.

6. — Igitur ex se loquendo maledictio mortuorum non

(1) *Lib. 3. n. 130.*

est blasphemia ; quia non refertur ad animam. Videamus nunc, an sit blasphemia saltem ex relatione mentali eorum, qui eam proferunt, Et hoc etiam negamus; quia illi, qui maledicunt mortuis, ordinarie à consideratione animarum ipsorum praescindunt. Hic autem auctor epistolæ conviciis me onerat ac impropereat quôd nesciam terminum *abstractum* à *concreto* secernere. *Abstractus*, sic ille me instruit, est qui formam significat à subjecto præcisam, profit est pulchritudo, albedo, etc. *Concretus verb* significat subjectum cum forma conjunctum, v. g. homo pulcher, charta alba, etc. Hinc dicit vocem *mortuos* significare hominem, qui olim animâ et corpore constabat, sed nunc importare corpus, et animam disjunctas..Et (x hoc concludit quod *mortuis* maledicens non tantùm eorum corporibus, sed animabus etiam maledicit,

7. — Respondeo : Ego non dico quôd qui *mortuis* maledicit, eos tanquam abstracta considerat, nempe uti formas sine subjecto : sed dico quôd præscindit à considerando in mortuo animam quam olim habuit. Aliud est abstrahere, quod est considerare formam sine subjecto ; aliud est præscindere, quod est considerare subjectum præcisum ab aliqua ejus qualitate aut circumstantia, cum qua potest illud conspici. Certum est quôd homines mortui in præsentī non sunt illi ipsi qui prius existebant in vita. Tunc erant tot personæ quæ animâ et corpore conjunctis constabant : sed nunc quidem existunt eorum animæ et corpora, sed sunt substanti® separatae. Adeô ut maledicendo in præsentī hominibus mortuis, non proindè necessariô malediciture eorum animabus, nisi cùm illæ specialiter exprimuntur, aut subintelliguntur.

8. — Sed esto concedatur auctori epistolæ, quod ipse sustinere contendit, nempe quôd maledicere *mortuis*, idem sit ac maledicere vivis. Quæro ab ipso : ergo qui viventi maledicit, semper peccat mortaliter? Omnes 1)1). *Cajetanus*, *Sotus*, *Molina'*, *Prado*, *Azor. de Lugo*, et alii apud *Salmanticenses* (1) cum *sancto Thoma* (2) dicunt tunc maledictionem in proximum esse peccatum mortale, cum illa est formalis, nempe (ût explicat *Cajetan.*) cùm quis animo pravo proximo optat malum (et grave quidem), quod illi imprecatur. Secùs verô cùm maledictio est materialis tantùm, nempe sine pravo animo prolata; et tamen in vivente certè adsunt anima et corpus. Et cur non est mortale? quia qui maledicit non semper intendit ma-

(1) *De rest. c. 4. q. 27. el 28.* — (2) *2. 2. q. 7G. a. 3.*

ledicere proximi animæ, et injuriam inferre illi substantiæ, in qua Dc: imago elucet, sed præscindit à respicienda anima, et La non peccat lethaliter. Qui maledicit creaturis rationis expertibus (docet idem >5. *Thomas* in loco citato, a. 2. et omnes alii), si eas respicit ut Dei creaturas, graviter peccat et veram blasphemiam committit, secus verb si præscindit à considerando eas uti tales, et eis maledicit dumtaxat uti creaturis in se consideratis, et tamen omnes illæ sunt creaturæ Dei. En vide quod N. *Thomas* jam admittit hanc præcisionem. Ita pariter qui maledicit *mortuis*, si ipsis maledicit respiciendo eorum animas, peccat mortaliter; secus autem si præscindit, ipsis maledicendo, quin specialem ad eorum animas habeat respectum.

9. — Dicere autem quod omnes qui mortuis maledicunt, intendunt etiam in animas invehere, ego et tot alii confessarii experientia docti pœnitentes de hoc interrogando oppositum experti sumus. Tanto magis quod qui mortuis maledicunt, eis animus non est mortuos lædere, sed viventes, quibus eas maledictiones dirigunt ad injuriarum modum. Sed hæc est materia lacti; confessarius de hoc potest se certum facere, et à dubio se liberare, sedulo interrogando pœnitentes.

10. — Dicere autem quod, licet quis intelligat maledicere solis corporibus mortuorum, nec potest excusari à mortali, propter respectum quem Ecclesia erga defunctorum corpora adhibet, ea thure suffiendo, aqua benedicta aspergendo, ac in sacra sepultura tumulando. Nescio utrùm hâc ratione possit aliquis sibi persuadere, quod maledicere mortuis sit mortale. Brevibus respondeo, et dico quod præfatæ functiones non sunt cultus religiosi honor erga cadavera defunctorum, sed sunt quaedam cæremoniæ quas Ecclesia etiam erga viventes adhibet. Igitur si honor, qui defunctis præstatur, præstantior non est eo qui vivis exhibetur, nec injuria erit major. Sed cur (subjungit auctor epistolæ) leges severiùs puniunt in cadavera saevientes? Itespondeo: puniunt non ratione injuriæ majoris, sed animi pravi, qui in eo actu manifestatur, quod quidem crimen punitur etiam in necantibus infideles, et Haereticos. Secus, si id esset ex se in defunctorum corpora contumelia gravis, ejusdem criminis rei essent qui ea incidunt, et frustatim dividunt ad medicas observationes. Ceterum quod ego concludo est, quod maledictio in mortuos non est blasphemia, nec peccatum mortale. Et tres auctores (in Opere altati) qui tantummodo de hac re scripserunt. idem senserunt Adde quod ego, ut cautius agerem, scripsi Neapolim ad plures viros doctos, ubi tlos extat doctorum,

cl ad lres congregationes missionariorum, nempe ad illam P. Pavone, archiépiscopalùs , et S. Georgii, et omnes uno exemplo inihi rescripserunt, meæ sententiæ assentientes. Accedit : pater Sabbatinus (tunc pius operarius, nunc digniss. Aquilæ prælatus) mihi respondit , cunctos pios operarios, tam præsentés , quàm antiquos, idem uniformiter sensisse. Insuper tanquam certum accepi , quòd nuntius Neapolis, postquam typis editæ fuissent, tam mea epistola circa hanc rem, quàm epistola mei adversarii, utramque ad Pontificem Bened. XIV. transmisit, qui R. D. Thomæ Sergio pio operario, consultori S. Officii (qui jam suum obiit diem) controversiam discutiendam demandavit, et quod ipse Pontifici suam sententiam significavit hanc esse, nem-)C maledictionem in mortuos non esse veram blasphemiam. It ab alio pio operario, qui nunc Romæ degit, mihi affirmatum deindè fuit, quòd Papa, cognità P. Sergii sententia, et perpetuo difficultatis puncto, ostendit se etiam idipsum sentire.

11. — Itaque hoc posito, intelligere nequeo, quomodo fieri potest, ut quidam possint non dubitare saltem , et pro certo habere, et etiam ex pergamis sine scrupulo prædicare, mortuis maledicere generaliter loquendo ex se esse mortale, atque veram blasphemiam , quando omnes DD. et etiam illi (pii rigidiorē profitentur sententiam , ùt *P. Concilia*, et alii docent non esse damnandum de peccato mortali, quod aliquis perspicuus textus Scripturæ, aut evidens non suadeat ratio. S. Raymundus scripsit (1) : *I num tamen consulo, quòd non sis pronus judicare mortalia peccata, ubi tibi non constat per certam Scripturam.* Et S. Antoninus (2) dixit : *Nisi habeatur auctoritas expressa sacræ Scripturæ . aut Canonis, seu determinationis Ecclesiæ, vel evidens ratio, non nisi periculosè determinatur ; nam si determinatur quod sit ibi mortale, et non sit, mortaliter peccabit contra faciens, quia omne quod est contra conscientiam, ædificat ad gehennam, etc.*

EPISTOLA RESPONSIVA

ADVERSUS EPISTOLAM APOLOGETICAM SCRIPTAM IN PROPUGNATIONEM DISSERTATIONIS, QUJE SUPER ABUSU MORTUIS MALEDICENDI PRODIIT.

Præ omnibus indicandum esse duxi, quod cùm adversus ea quæ super hoc puncto scripseram, quxdam dissertatio,

(1) *Lib. 3. lit. de pœnit. §. 21.*—(2) *part. 2. l. 1. c. 11. §. 28.*

cui brevibus respondi, priùs prodiisset, pollicitus fui, cùm semel atque iterum iis quæ mihi apponebantur satisfecerim, non amplius circa hoc verbum me fore facturum; tùm ne in infinitum daretur progressus, tùm ne eadem, quæ jam à me scripta erant, repeterem : sed dixi quòd dumtaxat respondere volebam (prout feci} ad duas S. Thomæ doctrinas, quas mihi de novo objiciebat. Et una simul significavi in animo mihi statutum esse deinceps nihil amplius super hac controversia scripturum *(quia mihi satis in. propatulo res collocata esse videbatur) nisi cùm ab adversario meo de veritate prorsus fuisset persuasus: tunc enim nihil mihi difficultatis esset à sententia desciscere et id in omnibus per publicam scripturam significare non erubescerem, prout animus meus ab hoc faciendo non abhorruit in aliquibus illis meis opinionibus, quas ubi eas rationes non consentaneas cognovi, libenter revocavi.

Nihilominiis post responsionem à me datam, vulgata est altera epistola apologetica in propugnationem præfatæ dissertationis, in qua contendebat auctor probare mortuis maledicere per se esse mortale; cui epistolæ, non obstante consilio, quod de non amplius respondendo ceperam, alia epistola nunc respondere sum coactus. Et hanc dumtaxat hic subjungo, in qua summam continetur tùm responsio quam ad dissertationem dederam, tùm responsio ad dissertationis propugnationem.

Reverendissimo Vbbati D. Bartholomæo de Marco
Basiliano.

Reverendissime pater, et domine colendissime.

Cum dissertatio quædam super mortuorum maledictione, ac cùm adversus eam brevis responsio mea prodiissent, novissimè typis edita est altera epistola apologetica pluribus scripta in præfatæ dissertationis propugnationem. Ubi ad manus meas illa epistola pervenit, et accuratè illâ à me lectâ, diu animi pependi, rescriberem nec ne. Ex una enim parte consilium de non amplius respondendo susceptum, sartum tectum habere voluissem, ne in infinitum progrederer. Ex alia parte expediens videretur nunc denuò respondere sicut amici mei ad id faciendum me adigunt; tum quia in priori responsione error quidam, à quo me retractare intendo, fortuitù excidit, licèt ille ad rem nostram nihil referat, sicut ex hac altera responsione animadvertes. Tùm quia in laudata epistola apologetica

adversarius alias novas exponit animadversiones, quibus ut ambiguitates aliæ de medio tollantur, altera responsione satisfacere opus esse duxi. Quapropter ad te nane alteram responsionem afferendam curavi, et abs te duo hæc peto : Primum, ut omni quâ potes animi attentione eam perlegas, detrahendo, addendo, corrigendo quicquid tibi visum fuerit : Secundum, ut mihi consilium tuum candide aperiās, utrū expedire tibi videtur, ut hanc typis excudendam curem, dūm ex una parte mihi contendere displicet cū viro et aliis ejus sociis ordinis, quem ego maximi facio, atque mirum in modum veneror (tametsi mihi compertum est non deesse aliquos inter illius ordinis, fortè eis minime indoctiores, qui meae adhaerent sententiae). Ex altera parte à fidelium cordibus hanc deducere opinionem, nimirū quòd præfata maledictio sit mortale, cimi tale non sit, ad gloriam Dei, qui sibi animarum salutem gloriæ habet, non parū conferre censeo.

Parcas mihi, quæso, si non pauca, quæ in priori responsione jam notata erant, hic repetita observas. Hoc non aliter faciendum esse censui, ut lectoris ante; oculos omnia simul exponantur, dūm legit illas animadversiones, quas mihi adversarius de novo objicit. In dissertatione probare aggressus est maledictionem in mortuos esse peccatum lelhale, et veram blasphemiam duabus ex rationibus: 1. Quia corpora fidelium defunctorum sunt sacra : 2. quia præfata maledictio præscindere non potest, quin ad animas referatur. In responsione ad dissertationem'data, dixi quod jam illis objectionibus bis responderam, propterea ne eadem semper canerem, nolui ad omnia quæ apponebantur respondere. Nihilominus duabus S. *Thomæ* auctoritatibus, quæ de novo afferebantur, dixi me facere non posse quin responderem. Primus textus desumptus est ex 3. p. qu. 8. art. 2. ubi S. doctor dicit Christum in fidelium corpora influere jus resurgendi propter Spiritus sancti inhabitationem. Et hoc idem jus auctor dissertationis probare intendit aliunde, nempe ex ratione sacramentalis communionis, quâ fideles, dūm vivunt, reficiuntur; hineque ex hisce duabus rationibus infert mortuorum corpora inter sacra annumeranda esse, adeo ut sacro cultu ex religionis virtute emanato, veneranda sint. Ast si hæ rationes (respondeo ego) probarent quòd corpora quorumlibet defunctorum pro sacris habenda sunt, probarent etiam quòd necessariis corpora fidelium damnatorum inter sacra annumeranda essent : in iis enim etiam aliquando habitavit Spiritus sanctus, et cum Jesu Christo per Eucharistiam

concorporata fuerunt. Dicit quôd illæ qualitates per peccatum postea amittuntur. Igitur subsumo, quoties Ecclesiæ authentico testimonio milii non constat, animam illius gioriâ æternâ finii, ac etiam quoties Ecclesia honorem qui ei debetur ad cultûs sacri rationem non elevat, ût infrâ explicabimus, mihi fas non est illud corpus pro sacro habere. Præterquam quôd, si corpora defunctorum sacra sunt propter Eucharistiam quam receperunt, et propter Spiritûs sancti inhabitationem, necessario dicendum erit etiam corpora viventium fidelium tanquam sacra colenda esse, ita ut quaelibet injuria, aut maledictio in fidelis viventis corpus irrogata, peccatum grave religioni adversans dicendum sit. Sed hoc est contra expressam S. *Thonue* doctrinam, ût mox videbimus. Dicere autem sacra corpora defunctorum propter ritus, quibus erga illa utitur Ecclesia, quia nempe sacræ sepulturæ beneficio donat, processionibus et benedictionibus ea decorat, thure suflit, et etiam ob antiquum (ût adversarius dicit) dudûm adhiberi consuetum sacram Eucharistiam super defunctorum pectore collocandi : nescio cur hi ritus aclus sacri cultûs dici debeant ; cûm compertum sit, saeculis' superioribus etiam tempore quo ab infidelium persecutionibus pace Ecclesia fruebatur, defunctorum fidelium corpora sepeliri in campis, et viis, proût testatur *ThomdSsinus*, et *Calmet*: imô plura Concilia prohibuerunt quominûs in ecclesia cadavera sepulturæ darentur. Quûd si posterioribus temporibus usus invectus est ut in loco sacro sepelirentur (hoc affirmante sancto Gregorio), indè processit, ut proximi ex sepulchrorum conspectu recordarentur defunctorum animas sæpiûs suis precibus coadjuvare : *Hoc prodesse mortuis* (sunt verba sancti), *si in ecclesia sepeliantur, quôd eorum proxim i, ipso tumulorum conspectu admoniti, pro illis frequentius exorent ; lib. 3. Dial. càp. 50. 52. et 53.* Et idem dicit *sanctus âugustinus lib. de cura pro mortuis*. Benedictiones autem cum aqua lustrali, dicunt *Gavantus*, et *Durandus*, erga cadavera ideô adhiberi, ut à dæmonum infestatione illa liberentur. Et hac eadem de causa illa thurificantur ; ût scribit *Innoc. 111. lib. 2. demyst. Missce, c. 17.* et ob idem SS. Eucharistia in defuncti pectore apponebatur, ût idem S. Gregorius asserit *lib. 2. Dial. c. 24.* Quamvis hoc denique reprobatum fuerit à conciliis in IV. VI. et VII. sæculo, ût refert P. *Vestrini* in suis litteris theologicis. *Tr. 3. epist. 53.* sicut etiam vetitum fuit sacram Eucharistiam in ecclesiarum fundamentalibus lapidibus collocare, aut ad energumenos, aut ad infirmorum vulnera

admovere, sicùt pariter sanguine consecrato frontem, oculos, etc. linire, qui apud antiquos fideles mos receptus habebatur, referentibus S. Gyrillo, et S. Joanne Chrysost. Ha^c perspicuum dilucidumque faciunt hos pios actus (qui à simplicitate potiùs quàm à religione derivarunt) non judicare sacra esse ea, circa quæ illi adhibebantur, sed quòd solum ad bonos assequendos effectus, quos ex eorum usu sperabant fideles, adhibebantur.

Sed loquendo de ritibus, quibus hodie utitur Ecclesia communiter in tumulandis cadaveribus, lue sunt quæ scribit Spondanus [*lib. 1. p. 2. cap. 15. sect. 8. Desacr. cæmet.*] : *Quanta namque sit vis crucis quà signantur et ornantur, et aquee benedictu? quà asperguntur, et thuris quo suffiuntur, limi ad alia plura arcenda mala, tùm maxime ad iugandos daemones, eorumdemque ac magorum preestigia dissolvenda, proum mihi esset quamplurimis Patrum testimoniis et exemplis testatissimum reddere.* Et in *cap. II. Sect. I. Fit suffitus ad corpora fidelium defunctorum, quoniam, qui piè moriuntur sunt Christi bonus odor: et ut insuper significetur, defunctos reliquisse odorem bonorum operum, etc. Per incensum ut iudicetur eosdem credidisse se per mortem ire ad immortalitatem.* Insuper Stephaniis Durandus [*lib. 1. cap. 9. n. 9.*] : *Porro thurificatio it ad reverentiam loci, et divini officii, etc.* Item Joannes Beletto [*in explicat, divin, offic. cap. 1 Gl.*] : *Cadaver ponitur in sepulchrum; et aqua apponitur benedicta, ac pruna* cum thure. Aqua benedicta, ne ad corpus demones accedant. Thus propter corporis fadorem remouendum. Pruna* ad designandum, quòd terra illa in usus communes redigi nequeat.* Prætcrea Guiliebns Durandus [*in Rationali lib. I. cap. 35.*] : *Aqua benedicta ponitur, ne demones ad corpus accedunt. Thus propter fadorem remouendum, seu id defunctus Creatori suo acceptabilem bonorum operum odorem indicetur obtulisse, seu ad ostendendum quod defunctis prosit auxilium orationis.* Ex quo patet omnes præfatos ritus quos erga defunctos adhibet Ecclesia non esse cultum sacrum, quo honorare intendit cadavera sed mysticas cæremonias. Nota præterea quod eos denegat Ecclesia iis, qui excommunicationis aut interdicti vinculo ligati ex hac vita decesserunt, quamvis antequam animam efflarent certa pœnitentiæ ac suæ salutis signa dedissent. Igitur non ideò cum defunctis eos ritus adhibet Ecclesia, quia supponit eos esse templa Spiritus sancti, sed quia communionem inter viventes et defunctos cupit conservari.

Aller locus S. Thomæ qui mihi objicitur, excerptus est ex eadem 3. p. q. 20. art. 6. ubi dicit Angelicus quòd Sanctorum reliquiæ venerandæ sunt, quia fuerunt templum et organa Spiritus sancti, qui in ipsis inhabitavit et operatus est : et etiam quia aliquando illa per gloriosam Resurrectionem Jesu Christi configuranda sunt corpori. Ex hoc infert adversarius maledictionem in defunctorum corpora veram esse blasphemiam, ex eo quia illa jam dudum etiam templa et organa fuerunt Spiritûs sancti. Sed si hæc ratio valeret pro defunctis (iterùm pariter dico) tantô magis valere deberet pro vivis : imo quam longé fortiùs : viventes enim sunt actu (si in charitate vivunt, proût piè præsumendum est) templa viva et organa Spiritûs sancti. Sed S. Thomas 2. 2. q. 76. a. 3. cum communi theologorum, qui eum sequuntur, Cajet. Sot. Azor. Prad. Serra. Mol. Lugo, Laym. Trullen. et omnes dicunt quòd maledictio sive imprecatio in homines prolata, veniale non excedit, quoties maledictio non est formalis sed tantùm materialis, nempe sine pravo affectu. Referamus integrum textum Angelici, ne mihi imponatur quod truncum retulerim : *Maledictio est, per quam pronuntiatur malum contra aliquem (nota) vel imperando, vel optando. Velle autem, vel imperio movere ad malum alterius, secundum se repugnat charitali ; qua diligimus proximum volentes bonum ipsius. Et ita secundum suum genus est peccatum mortale, et tanto gravius, quanto personam, cui maledicimus, magis amare et revereri tenemur. Undè dicitur (Lev. 20. 9.) Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur. Contingit tamen verbum maledictionis prolatum esse veniale vel propter parvitatem mali quod quis alteri imprecatur, vel etiam propter affectum proferentis, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex subreptione alia verba proferuntur : quia peccata verborum maximè ex affectu pensantur.* Hinc in me adversarius invehendo, et verba Angelici cum emphasi mihi repetendo, *secundum genus suum est peccatum mortale*, sic me alloquens excandescit : *Intende, ó non intende !* Ego tamen mihi videor hæc intelligere, et quidem ita, ut nemo aliter, quàm ego intelligo, textum S. Thomæ intelligere debeat, nimirùm quòd hominibus maledicere tunc est peccatum mortale, cùm maledictio est formalis, quæ tunc dicitur esse talis, cùm quis animo pravo optat, ut illis eveniat malum quod imprecatur, aut cùm alios inducit ad illis malum ferendum, sicut se explicat Angelicus in a. 1. exemplo judicis, qui ministros justitiæ ad poenam injustam exe-

quendam in reum injustè movet. Et hoc dicit Sanctus ex se esse peccatum mortale, quia hoc *secundum se* (ut ipse loquitur) *repugnat charitati, quà diligimus proximum, volentes bonum ipsius*. Nam sicut charitas nobis imponit, ut proximi bonum velimus, ita vetat ne illis malum optemus, et ne alios ad illi malum inferendum inducamus. Loquendo vero S. Thomas de maledictione verbali (de pia dumtaxat nos in præsenti casu loquimur) dicit illam non excedere veniale, aut cùm malum quod quis imprecatur est leve, aut dcëst pravus affectus (quæ materialis maledictio nuncupatur) proferendo nempe maledictionem aut joco, aut sine plena deliberatione. Et hoc denique hñte ratione confirmat : *Quia peccata verborum maximè ex affectu pensantur*. Hoc idem docet Cajetanus super cit. q. 76. a. 1. dicens : *Nota ex 1. art. quid sit proprii' maledictio, scii, dicere malum, in quantum malum, alicui ex intentione. Et ex hoc oritur quod maledictio distinguitur in maledictionem formaliter, et materialiter ; et (IM quandoque est peccatum mortale, quandoque veniale; nam maledictio formaliter est ex suo genere mortale, id patet, materialiter autem si fiat optativè, non est mortale; si vero fieret imperativè, posset esse mortale. Et ratio diversitatis est, quia preeter intentionem optativè maledicens neminem Icedit; quia nec ea intentione nec ex opere ministri obsequentis, quamvis non ex propria intentione. Dixi diitem ex suo genere, quia propter imperfectionem actus, sive ex parte objecti, id si parvum malum optet vel imperet, sive ex parte operantis, id si ex ira (vel ex ludo, addit S. Th.) maledicat, quamvis affectu tendat in malum, quia non ex consensu rationis in malum tendit, deficit à perfecta ratione peccati, et per hoc non est mortale. In sequela igitur doctrinæ S. Thomæ Cajetanus ex una parte ait, quod maledictio formalis, nempe ex intentione, est de genere suo mortalis, et fit venialis vel propter imperfectionem actus, scilicet consensûs rationis, vel propter parvitatem mali quod optatur; ex alia dicit, esse nonnisi venialem maledictionem materiale, nimirum præter intentionem pronuntiatam optativè, id est, modo optativo, sive per verba desiderium exprimentia, sumendo illud optativè adverbialiter, ad differentiam to imperative; scilicet iin-icrativo modo. Et idem quippe, etsi diverso modo, docet). Thom. loco citato; ibi enim distinguit maledictionem formalem à materiali; nam primo loco loquitur de formali, nempe cum intentione volendi malum, quod pronuntiatur, dum ait : Velle autem, vel imperio moveread*

malum alterius secundum se repugnat charitati, qua diligimus proximum volentes bonum ipsius. Et ita secundum suum genus est peccatum mortale. Illud igitur quod S. doctor repugnare intelligit charitati, et esse mortale secundum suum genus, non est simpliciter pronuntiare maledictionem; sed illud *velle, vel imperio movere ad malum alterius.* Ergo δ'. Thomas tantum in volendo malum quod pronuntiatur, vel in movendo alios ad malum inferendum, gravitatem culpæ recognoscit. Deinde ad explicandam procedit maledictionem materiales dicendo illam esse venialem, si ex levi motu, vel ex ludo proferatur, rationem tradens: *Quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur, ut supra dictum est q. 72. a. 2. et in citato a. 2. sic prius dixerat: Verba, in quantum sunt soni quidam, non sunt in nocumentum aliorum, sed in quantum significant aliquid; quæ quidem significatio ex interiori procedit; et ideo in peccatis verborum maximè considerandum est ex quo affectu aliquis verba proferat.* Aliud itaque est maledicere *optative*, ut loquitur Cajetanus: aliud maledicerere *optando*, ut loquitur S. Thomas; *optative* enim denotat maledicere per verba optativa præter intentionem; *optando* autem intelligit δ'. doctor maledicere ex vera intentione, sicut perspicue deinde se explicat, dicendo: *Velle autem, etc., secundum se repugnat charitati, etc.* Et hoc quidem est maledictio formalis, ac ideò graviter culpabilis; et tantum evadit venialis, ut subdit Angelicus, vel ob parvitatem mali quod optatur, vel ob surreptionem, sive levi motu, quo maledictio profertur.

Cæterum quæstio hæc me inter et meuni contradictorem de mero nomine est, nam dato quod S. Thomas generaliter diceret quameumque maledictionem de genere suo esse mortalem, attamen δ'. doctor pro certo equidem habet, quod maledicere homini sine pravo affectu, non est nisi veniale. Et non aliud quam hoc ipse probare quaero. Itaque tam I). Thomas, quàm Cajetanus, et omnes alii doctores, cum δ'. Augustino apud eundem Angelicum (I), non reputant esse blasphemiani maledicere homini, ex eo quod homo sit templum Spiritus sancti; nam si hoc tenerent, nequirent dicere maledictionem sine pravo animo esse venialem; maledicere enim Sanctis aut rebus sacris, licet absit malus animus, semper est mortale. Ex hoc evidenter infertur quod juxta Angelicum, et communem DD. sententiam recte considerari potest

1) 2. 2. q. 76/ ari. 4. objeci. 1.

fidelis persona præcisè ab eo quòd sit templum Spiritûs sancti. Et deducitur præterea (adversùs id quod etiam innuit meus adversarius) quòd sicuti non est culpa gravis contra charitatem, et pietatem, maledicere corpori fidelis viventis, si abest pravus affectus, ita non est gravis contra charitatem, et pietatem, sine pravo animo corpori fidelis defuncti maledicere, quandoquidem juxta ipsum S. Thomam, charitas quâ mortui, qui in gratia decesserunt, prosequendi sunt, non est aliud quam extensio charitatis quam vivis præstare debemus : *Charitas* (ait Sanctus) *quæ est vinculum Ecclesiæ membra uniens, non solum ad vivos se extendit, sed etiam ad mortuos qui in charitate decedunt.*

Sed adversarius meus dicit, quòd maximum est discrimen inter vivorum, et defunctorum maledictionem, quia in vivo regnat fomes, ac proindè ipse in peccandi periculo versatur, à quo qui decessit in gratia immunis est undè fit (ait) quòd maledictio in vivos potest esse venialis : cùm enim sit peccatum contra charitatem . remoto pravo affectu, potest esse non grave; sed maledictio in defunctos, cùm sit peccatum contra religionem, etiam remoto pravo affectu semper est grave peccatum, ratione injuriæ, quæ religioni irrogatur, cùm corpori sacro maledicitur. Sed ut respondeam iterum, principium ejus perquiramus, undè ille fidelium defunctorum corpora sacra esse autumat. Ipse dixit juxta S. Thomæ doctrinam mortuis maledicere esse grave, quia eorum corpora fuerunt organa Spiritûs sancti, et quia Communionem sacramentalem receperunt. Respondeo igitur : quoad illud quòd defuncti corpus propter Communionem, et quia templum fuit Spiritus sancti, pro sacro habendum sit, jam superius dixi, quòd hæc ratio probat tam defuncti (piam vivi corpora pro sacris habenda esse, quia etiam vivus est templum Spiritûs sancti : *Membra vestra templum sunt Spiritus sancti.* 1. Cor. G. 19. Sed in vivos (replicabit) quòd fomes adest, qui hominem redigit sub potestate peccandi. Respondeo : Ergo corpus Adæ ante peccatum erat sacrum? Præterea, potentia ad peccandum non efficit, ut mutetur species sanctitatis corporis. Item nec fomes nec periculum peccandi efficiunt, ut *hic et nunc* vivens non sit templum Spiritûs sancti : tantô magis quòd fomes iste nullum reatum aut maculam in animam inducit : nam gratia Redemptoris baptizatis omnes peccati maculas extergit, et cumulatissimè omnia ejus damna reparat... *Copiosa apud eum redemptio.* Ps. 129. 7. *I bi autem abun-*

davit delictum, superabundavit gratia. Rom. 5. 20. Ego veni, ut vitam habeant et abundantius habeant. Joan. 10. 10. Undè definivit Trident. (Sess. 5. in deer, de pecc. orig. can. 5.) per Baptismum animas immaculatas reddi, et fomitem nihil nocere, imò prodesse ad maiorem mercedem recipiendam non consentienti : *In renatis enim nihil odit Deus... innocentes, immaculati, puri, ac Deo dilecti effecti sunt, etc. Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem hæc sancta Synodus fatetur et sentit : quæ cùm ad agonem relictæ sit, nocere non consentientibus non valet, quinimò, qui légitimè certaverit, coronabitur.* Itaque ratio, quòd sunt Spiritus sancti organa, non efficit, ut corpus fidelis vivi vel defuncti sacrum habeatur; aliàs vivis, etiam sine pravo animo, maledicere, semper esset peccatum grave; et oppositum certum est, ut ipse adversarius admittit. Undè ad aliam rationem (si forte adversarius eam reperiatur) confugere opus est, ut probet defunctorum corpora sacra esse. Nec valet dicere quòd maledicendo vivo potest præscindi, eum non considerando ut templum Spiritus sancti, sed mentem ad alia motiva peculiariter applicando, v. g. ad injurias quibus ab eo affectus est. Et ego subsumo : et cur hæc præcisio eflici non potest etiam respectu defunctorum, iis maledicendo ratione habitâ alicujus molestiæ, quâ ab eo affectus sit, sed sine pravo animo? Præterquam quod (ut scripsimus in prima epistola) plerumque hæc maledictiones potius in vivorum contumeliam, quàm in defunctorum effutiuntur. Sed (dicit) hoc neutiquam eflici potest, quia defunctorum corpora sinit sacra; sed hic redit quæstio, quia hoc est quod controvertitur; nos enim dicimus nullum defunctorum corpus pro sacro habendum esse, nisi cùm Ecclesia sanctum illud esse declarat, atque præcipit illud uti sacrum venerandum esse, elevando venerationem ab ordine humano ad supernaturalem et divinum, ut mox cum S. Thomæ auctoritate videbimus.

Sed replicabit auctor, quòd juxta eundem S. Thom. art. cil. ad. 2. reliquiæ Sanctorum veneratione dignæ sunt, quia hujusmodi corporum animæ Deo actu fruuntur; et quòd propterea defunctorum corpora (ait), licet cultu dulci venerari nequeant, non possunt tamen sperni; cùm sint sacra : piè enim credendum est eorum animas salvas esse. Igitur, respondeo, defunctorum corpora, cùm sint sacra, eis sacer cultus exhibendus est? Sed vellem scire quinam sacrorum cultum eis exhibendus sit? Adversarius fatetur non deberi cultum dulciæ, sed ego nui-

him alium reprocio qui ab Ecclesia aut à DD. assignetur, nec capere possum quòd alia cultus sacri species assignari possit, præter latriæ, hyperdulæ, et dulæ. Sed (insurgit) ad quem cultum reducitur altarium, vestium, et vasorum veneratio. Respondeo quòd reducitur ad cultum latriæ, nam hares per se nullum cultum merentur; dùm, cùm execrantur, non ampliùs sacro cultu venerantur, sed *relative* sive *reductive*; undè eorum cultus reducitur ad cultum latriæ ratione sacrificii ad quod ordinantur. Ideèque dico quòd cùm defunctorum corpora cultu latriæ, vel alio sacro venerari non possint, inter sacra numerari non debent. *P, Suar, (opusc. defens. fid. calh. adv. Ang. sect, errores, lib. 2. cap. 10. n. 14 circa fin.)* loquendo de veneratione debita Sanctorum, et cæterorum defunctorum reliquiis, dicit : *Imò insuper addo, hanc ipsam, consuetudinem (nempe venerandi uti sacras reliquias Sanctorum) ostendere, longè olliore modo Ecclesiam de Sanctorum reliquiis sentire, quam vulgarium hominum mortua corpora soleant reputari.* Occurrit mihi quòd etiam S. Gregorius Nyssenus, loquendo de corporibus Sanctorum et cæterorum fidelium vulgari morte defunctorum, dicit nullam paritatem esse inter honorem qui illis exhibendus est, et illum, qui aliis; nam subjungit quòd corpora aliorum defunctorum omnes horrent, et ab illis fugiunt; sed ad corpora Sanctorum quia sacra sunt, quilibet se appropinquare optat, et tactu se credit sanctificari. Afferamus ejus verba, quæ de corpore sancti Theoderi affert (in orat, de S. Theod.): *Corpus S. Theodori ad alia corpora quæ communi et vulgari morte dissoluta sunt, nec comparandum quidem est... nam cæteræ quidem reliquiæ abominabiles plerisque sunt, ac nemo lubenter sepulchrum præterit, aut si ex inopinato apertum offendit, prætercurrit. IZ si venerit in aliquem locum similem huic, ubi hodie noster conventus habetur, ubi memoria justis, sanctæque reliquiæ sunt, primum quidem earum rerum quas videt magnificentia oblectatur... cupit deinceps ipsi conditorio appropinquare, sanctificationem ac benedictionem contrectationem ejus esse credens.* Hinc notandum quàm alia sit veneratio quam Ecclesia, et fideles Sanctorum corporibus exhibent, et alia qua aliorum defunctorum corpora honorantur.

Quoad venerationem autem debitam corporibus quorum animæ Deo fruuntur; respondemus quòd ratio S. Thomæ non potest valere, nisi pro solis Sanctis ab Ecclesia declaratis, de quibus tantùm Angelicus loquitur; S. enim Thomas ex ratione quòd animæ Sanctorum Deo fruuntur, procedit ad demonstrandum quòd eorum corpora veneranda

snnt. Ad percipiendum igitur quid sanctns Doctor sentiat, et quæ sit rei veritas, distinguendæ snntduæ species cognitionis, quâ nos scimus, et credimus, animam alicujus Deo frui; humana una, superhumana; et divina altera ex Ecclesiæ declaratione. Nunc certum est venerationem iltamcorporibus Sanctorum, de quibus loquitur sanctus Thomas, debitam non posse applicari nisi ad illa corpora, quorum animas beatas esse scimus cognitione revelatâ nobis per Ecclesiam, quæ elevat honorem qui eis debetur ex ordine humano ad superhumanum.

. Hinc fit non sufficere nobis pro sacro habere aliquem defunctum, etiam morali certitudine, ut debeat aut possit ejus corpus sacro cultu venerari, sed requiritur ut Ecclesia authenticè nos certos faciat certitudine ipsi divino lumine communicat;!, animam illius defuncti jam cum Deo in coelis regnare . Audiamus verba S. Thomæ *Quodlib. 9. art. 1G. ad 1.* Ibi ad objectionem quam præmittit quôd non possint venerari Sancti, quia de ipsorum beatitudine moralis certitudo haberi non potest, Sanctus (*ad primum*) ita respondit : *Dicendum quod Pontifex, cujus est Sanctos canonizare, potest certi(icari de statu alicujus per inquisitionem vitæ, et attestationem miraculorum ; el præcipuè (nota) per instinctum Spiritus sancti, qui omnia scrutatur profunda Dei.* Itaque propter quamcumque moralem certitudinem, sed humanam, et naturalem, nos non debemus nec possumus pro sacris habere fidelium defunctorum corpora, nec eis exhibere cultum sacrum, nisi post eorum canonizationem: tunc enim Ecclesia ex illa notitia supernatural!, quam ex Spiritus sancti instinctu habet, sicut dicit Angelicus, transfert venerationem erga illud corpus ab ordine humano ab ordinem superhumanum, et divinum. Idem apparet expressum in Decretis Urbani VIII. spectantibus ad cultum servorum Dei, non adhuc canonizatorum aut beatificatorum (vide apud *Benedictum XIV. de canoniz. SS. lib. 2. cap. XL*); in quibus præcipuè statutum fuit ut in scribendis vitis, aut gestis talium Dei servorum sequens protestatio auctoris præmitteretur : *Profiteor me haud alio sensu , quidquid in hoc libro refero, accipere, aut accipi ab ullo velle, quàm quo ea solent quæ humana dumtaxat auctoritate, non autem divinâ calholicæ romance Ecclesiæ, aut sanctæ Sedis apostolicæ nituntur : notentur hæc verba, quæ humana auctoritate, non divinâ Ecclesiæ, etc.* Itaque servorum Dei gesta aliam non habent fidem, et venerationem, quàm humanam; sed cùm eos Ecclesia sanctos declarat, tunc

veneratio ex humana ad divinam extollitur propter Ecclesiæ divinam auctoritatem. Hinc est quod ut alicui defuncto cultus aliquis præstetur sacer, (ui superhumans sit, necesse est, ut principium aliquot, et cognitio siiperhumana habeatur de sanctitate objecti, mediâ illustratione divinâ nobis per Ecclesiam communicatâ. Et propterea cùm sancti jam ab Ecclesia declarati sunt, sacra evadunt non tantùm eorum ossa, sed etiam vestes, litteræ, et cætera quibus ii usi sunt; et irreverentia gravis, et sacrilegium esset iis præcisô. necessitate ad profana uti. Quod quidem contra de rebus mortuorum non adhuc canonizatorum, licèt qualcmcumque de eorum cœlesti beatitudine haberemus notitiam, id edicere vetitum non est.

Quamquam concedimus quôd cum veneratione possumus reliquias alicujus defuncti cum sanctitatis opinione apud nos habere, eum invocare, effigiem depingendam curare, et alia id genus elicere, quia hæc cultus sacri rationem non habent, sed sunt dumtaxat religionis actus (non autem civiles), qui,ût dicit *P. Joan, à S. Thoma*, auctoritatem cujus milii adversarius objicit, et ût etiam docet Bellarminus (*Contr. k. l. 1. c. 10. n. 4. et 7*). et Bened. XIV. de *canon. SS. I. 2. c. 7. n. 4. et 7*. adhiberi possunt æquè erga defunctos, ac erga vivos. Imô ex hoc infert Bellarminus licitos esse eos actus erga defunctos adhibere, quia vivis licitè præstari possunt : *Si licet* (sic ille concludit) *honorare viventes, quos credimus sanctos, cur non mortuos ?* Et cùm nonnulli hanc Bellarmini doctrinam carpsissent, nempe quôd venerari concedebat sanctos non canonizatos, sic eam vindicavit dicendo, quod ipse alium non concedebat non canonizatis cultum, nisi illum qui vivis exhiberi solebat, apud Bened. *loc. cit. cap. 9. n. 1*. Dixi *actus religionis*, quia alius est actus religionis, alius est cultus sacer : deosculari manus servo Dei, se ejus precibus commendare, pedes ei lavare, et cætera, hi sunt quidem religionis actus, quia à religione manant; non sunt autem cultus sacri, cùm erga res sacras non exercentur. Et ita pariter mortuos in loco sacro sepelire, thure suffire, pedes deosculari, reliquias eorum venerari, sunt quidem cæremoniæ sacræ ac religionis actus, non sunt autem cultus sacer.

Profectô cæremoniæ sacræ dicuntur, ctverè sunt, quia illæ seipsas respiciunt, quæ sacræ sunt profit ab Ecclesia præceptæ, sed cultus sacer dici nequeunt, quia cultus objectum erga quod adhibentur respicit : ideôque nunquam dici potest cultus sacer cùm objectum sacrum esse non

constat. Præterea sunt utique actus religionis, et hic fateor quod in mea prima responsione (nescio quomodo) error excidit; nam cùm dicere deberem thurilicationes; et benedictiones; et alias caeremonias, quas erga defunctos adhibere solemus, non esse cultum sacrum, dixi non esse actus religionis. Affirmo quidem, nec dubito quin actus religionis sint, sed non proindè sunt cultus sacri, et per consequens non est quòd propter præfatos actus, qui adhibentur erga defunctos, corpora eorum tamquam sacra habenda sint, atque ideo possint ea cultu sacro venerari. Propterea Alexander II. *cap. 1. de relia. et SS. venerat.* absolutè prohibuit venerari pro Sancto aliquem, nisi Ecclesiæ auctoritas accedat: *Cùm etiam si per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Ecclesiæ romane venerari.* Et quamvis olim pro Sanctis sine Ecclesiæ declaratione, sed populorum consuetudine aliqui venerabantur; nihilominus respondet Bellarm. loco cit. (*cap. 8. in fin.*) quòd hoc ex tacita Papæ approbatione licebat: *Sicut consuetudines alicuius vim habent legis ex tacito consensu principis; ita Sancti alicujus cultus ex consuetudine introductus, vim habet ex approbatione tacita, vel expressa Pontificis.*

Repono igitur: ego non dubito quin ritus quos adhibet Ecclesia erga defunctos sint caeremoniæ sacræ, et religionis actus, non autem cultus sacer; proùt reverà Rituale romanum, loquendo de exequiis, ritus qui adhibentur in sepelitione mortuorum, non jam vocat cultum sacrum, sed tantùm *mysteria religionis, et signa christianæ pietatis*, sic dicens: *Sacras caeremonias ac ritus quibus Mater Ecclesiæ in filiorum suorum exequiis uti solet, tamquam vera religionis mysteria, christianæque pietatis signa, et fidelium mortuorum saluberrima suffragia, parochi summo studio servare debent.* Addo duas alias animadversiones, ex quibus hoc fit clarius. Primò si talis cultus esset sacer, etiam esset cultus publicus, siquidem ille à publico ministro Ecclesiæ adhibetur; et hoc certum est quòd fieri non potest, dùm ipsa Ecclesia prohibet ne cultus publicus cuivis ab ea pro Sancto aut Beato non declarato exhibeatur. Præterea, dicit S. Franciscus Salesius, quod cultus sacer defunctis non præstatur nisi in protestationem eorum virtutis excellentis; et cognitio hujus excellentiæ certa esse debet. Quomodo autem dici poterit quòd ritus, qui erga defunctos exercentur, sint cultus sacer, cùm de defunctis (communiter loquendo) non habetur hæc eorum excellentis virtutis cognitio? Imò pro comperto habetur, quòd inter fideles

defunctos non pauci sunt, qui æterno igne cremantur, et interim hi ritus indifferenter erga omnes practicantur. Igitur dicendum est Ecclesiam tales ritus pro sacro cultu non habere.

Argumentum quoddam praevenio, quod mihi objici posset : si ergo conceditur quod mortuos venerari sit actus religionis, eis maledicere procul dubio erit religioni actus oppositus. Respondetur prius per instantiam : si hoc argumentum valeret pro defunctis, valeret etiam pro vivis, nam venerari servos Dei viventes actibus superiùs descriptis, ut ostendimus, etiam est actus religionis sive cultus religiosus, unde maledicere huic tali servo Dei, etiam præciso animo pravo, esset pariter grave sacrilegium ; sed nemo hoc dicit. Sed responsio directa affertur. Distinguendum atque videndum est ex quo motivo talis actus religionis proveniat; si provenit ex motivo ipsius objecti, quia objectum sacrum est, contumelia in illud tunc est peccatum religioni adversans, et est sacrilegium ; sed si actus honoris procedit à pietate religiosa fidelis, tunc utique erit actus religiosus, quia à motivo religionis procedit; sed maledictio in objectum non erit actus contra religionem, quia non est actus, qui ad objectum sacrum refertur.

Adversarius in dissertatione admiratur, et imprudentes [ne dicam temerarios) sincerâ fronte appellat, eos, qui in confessionario aut in suggestu dicunt non esse ex se grave mortuis maledicere. Seel ego, et alii mccum admirantur eos qui sibi scrupulum non laciunt absolute prædicare hanc maledictionem esse peccatum mortale, atque blasphemiam. Ad hoc ut dicatur quod actio aliqua non sit peccatum grave, sufficit ut vera probabilitas habeatur, quod tale non sit, quemadmodum omnes fatentur, intelligo illam quæ fundamento non tenui innititur, sed tali, ut tutò (juxta sententiam communem, sepositù quæstione de probabili, et minus probabili) possit teneri, et doceri. Et parvi aut nihili laciunt ad nostram rem duæ illæ doctrinæ, quas mihi adversarius opponit, S. Augustini unam: *Graviter peccaret in rebus ad salutem animarum pertinentibus, velleo solo quod certis incerta preeponeret. Lib. 1. de Bapt. cap. 3. n. 4. in fine, et cap. 5. n. 6. 67 incertum est esse peccatum, quis dubitat certum esse peccatum?* Nam ibi S. doctor loquitur de eo, qui operatur indubio circa res ad salutis æternæ necessitatem spectantes, in qua re quilibet tenetur certum sequi. Praeterquam quod ibi Sanctus sermonem habet de quodam Donatista, qui cum certus

esset in catholica Ecclesia rite et rectè Baptismum conferri ; contrà dubius erat an recte in sua secta eum reciperet; integrum textum exhibebo (dicto c. 3.) : *Si dubium haberet non illic rectè accipi quod in Ecclesia catholice rectè accipi certum haberet, graviter peccaret in rebus ad salutem animee pertinentibus, vel eo solo quod certis incerta proponeret.* Et deindè (diet. c. 5.) : *Accipere itaque in parte Donati, si incertum est esse peccatum, quis dubitat certum esse peccatum, non ibi potius accipere, ubi certum est non esse peccatum ?* Quis dubitat quin iste Donatista certè peccaret? Sed non dicebat S. Augustinus, quòd qui ex vera et solida probabilitate operatur, cùm dubium non versatur circa ea quæ ad salutis necessitatem perlinent, proùt est Baptismus, et cùm actio non est certè illicita : lex enim dubia non imponit certam obligationem, juxta id quod docet Angelicus *Quodlib. 14. de verit. art. 3. Nullus ligatur per præceptum aliquod nisi mediante scientia illius præcepti.* Et idem probatur ex *cap. Cum jure 31. de off. et pol. judicis deleg. Nisi de mandato certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur.* Idem in *can. Sicut quædam distinet. 13.* ubi S. Leo hæc scribit : *In his quæ vel dubia fuerint, vel obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis evangelicis contrarium, nec Decretis SS. Patrum inveniatur adversum.* Hoc locum habet in quantum asseri potest, quòd aliqua actio non sit graviter illicita. Sed ut affirmetur absolutè aliquam actionem esse peccatum mortale, non sufficit opinio probabilis, nec etiam probabilior : nam probabilior non excludit rationabilem timorem errandi : undè non efficit quòd lex non remaneat dubia, et quòd opinio opposita non possit esse vera, si vere probabilis est : quapropter cùm agatur de Sacramentis, non est licitum sequi probabiliorem, cùm opposita est probabilis, licèt minùs probabilis. Ad hoc igitur ut actio aliqua sit graviter illicita, requiritur certitudo, proùt docent omnes cum S. Raymundo, qui (*lib. 3. depænit.*

21.) scripsit : *Non sis nimis pronus judicare mortalia peccata, ubi tibi non constat per certam scripturam.* Itaque Sanctus monet ne judicetur aliqua actio esse peccatum mortale ubi non constat tale esse; et cùm dicat Sanctus *ubi non constat*, semper reprobare intelligit tamquam excessum asserere aliquod esse peccatum grave, quoties de illius gravitate non constat. S. Antoninus pariter dixit (*P. 2. lit. 1. cap. 11. §. 28.*) : Quòd sine periculo peccandi determinari non possit, aliquam actionem esse peccatum grave, nisi aperta scriptura, aut Ecclesiæ determinatio,

aut ratio evidens non habeatur : *Quæstio in qua agitur* (sunt verba Sancti) *de aliquo actu, utrùm sit peccatum mortale vel non, nisi ad hoc habeatur auctoritas expressa Scripturæ aut Canonis Ecclesiæ, vel evidens ratio, periculosissimè determinatur. Quia* (ut subjungit) *qui determinat sine aliquo ex prædictis momentis, ædificat ad gehennam, conjicit animas in periculum damnationis. Hinc sapientissime Bcned. XIV. in suo opere de Synodo, in plerisque capitibus nihil aliud Episcopos monet, quàm ne unquam leccati gravis eas damnent opiniones, quæ uti probabiles*)D. utriusque partis defendunt.

Adversarius meus cæleroquin usque eò progressus est, ut conclusionem theologicam suam opinionem appellet. Ego nolo me ingerere ad decidendum, utrùm ejus opinio pondere, et quo pondere, probabilitatis fulciatur, sed nescio an *conclusio theologica* dici possit, cùm nullus Scripturæ textus pro illa habeatur, nec Ecclesiæ definitio extet, nec ratio evidens, nec DD. communis auctoritas, imo nec unius, qui juxta ejus opinionem scripserit, reperiatur. Adducit ille textum S. Isidori Pelusiot (*lib. 5. Epistolarum, epist. 4-91*) : *Vivi incessunt etiam mortuos; d hostes foedus ineunt ! Cur igitur et naturæ leges, et inimicitarum superas terminos, 'vita functo maledicens ? Videris enim in cinerem ac favillam linguam acuere ; sed primò violas sanctimoniam, cui omnes mortales studeant, oportet. Deindè immortalem habet animam, cujus vindex est oculus Dei pervigil.* Sed in libro, qui apud me est, typis edito Ilomæ anno 1629, reperio non ita, sed aliis verbis textum præfatum esse conceptum (*pag. 370.*) sic enim ibi legitur : *Vivi solent calumniis incessi, cùm jam defunctis etiam hostes conciliantur, et foedus ineunt. Cur igitur ipse, et naturæ, et inimicitarum terminos transgredieris, dùm vita jam functum calumniaris, et laccessis ? nam putas quidem te soliim adversus cinerem, et pulverem linguam stringere, sed heus ! primum ipsum sacrosanctum sepulcræ jus violas, quod tamen nemo non ambit, et habere studet : deindè habet is animam immortalem, cujus oculus ille porrigit, et semper excubans vindex est.* Judicent nunc alii, si hæc auctoritas quid momenti opinioni conferat adversarii mei, qui defunctorum fidelium corpora omnia tamquam sacra veneranda esse contendit. S. Isidorus sacrum appellat jus scpulchri, non autem corpus defuncti. Sed prælerea adversarius sibi assentatur omnia sibi favere, Scripturas, Ecclesiæ definitiones, 1)1). communem auctoritatem, et evidentes rationes. Scripturæ sunt :... *Seque*

maledici regnum Dei possidebunt. 1. Cor. 6. 10. (Medici explicat Calmet, qui convicium in faciem proferunt, vol de absente obtrectant). Ecclesiæ definitionem dicit esse disciplinam quâ ipsa utitur in sepeliendis fidelibus. Pro se etiam habet communem BD. auctoritatem, dicendo quod moralistæ ideò de hac sententia non disseruerunt, quia juxta eorum regulas apud ipsos pro certa habita est. Tandem habet pro rationes evidentes, quæ illæ utique sunt quas ipse in sua dissertatione exposuit. An hæc suadeant, nolo meo judicio quæstionem decidere, sed sapientes omnem controversiam exhauriant.

Cæterùm loquendo de mea sententia, ut superioribus paginis retuli, præter tres auctores ibi citatos, qui de hac re scripserunt, curavi rem hanc à multis examinandam, et præsertim ab omnibus congregationibus missionariorum civitatis Neapolis, in quibus, quia missionariorum theologiam moralem præcipuè omnes profitentur, et ibi (ut omnibus compertum est) selectiores cleri Neapolitani coadunantur viri. Hic adversarius meus Socratis quemdam textum in medio afferens, innuit quod non omnes eâ sunt solertiâ præditi, ut sint magistri idonei ad similes enucleandas quæstiones. Concedo quod non omnes sunt magistri; sed cùm mihi præfatæ congregationes totius corporis nomine responsum dedissent, supponendum est resolutiones non à minus sapientibus, sed à sapientioribus datas fuisse. Præfata quæstio, ut jam priùs scripsi, fuit etiam Romæ ex mandato Benedicti XIV. discussa, et juxta mentem ipsius Pontificis (quam cæteroquin numquam animo intendi hanc fuisse definitionem ex Cathedra) quæstio resoluta fuit, quod peccati mortalis reatu careret. Sed ille scribit quod non tenetur fidem præstare, nec huic examini adhibito, nec resolutioni Romæ datæ. Nec eù unquam meus appulit animus, ut cogerem eum ad id credendum : sed id ego scripsi, quia vehementia mihi adsunt momenta, ne in dubium id revocem ; dùm mihi testatus est tamquam testis ex propria scientia; et de visu (ille enim propriis oculis aspexit Pontificis schedulam) quidam sacerdos religiosus, doctus, et in hac controversia minime affectus ; proptereaque existimavi alios qui ad utramque sententiæ partem indifferentes sunt, prudenter et non abs ratione id credere etiam posse. Cæteroquin, quantum ad me, tantum certiùs hoc mihi visum est, ut non dubitaverim hoc idem in eodem Opere morali à me congesto, quod eidem Pontifici dedicavi, et præstandum curavi scribere, et rem uti mihi

iUe(estatus fuit exponere. Quod reliquum est, si meus adversarius bono line deductus id scripsit, ergo etiam pro certo habeo non inductum fuisse ad id scribendum aliqua animi adhæsione, aut contendendi lubenlià (esset quidem optimum, ut postquam ex sæculi laqueis me expedissem, ut in æternæ salutis tuto animam meam collocarem, id aggredi contenderem, quod ad damnationem meam obduceret, et cur? ut inanem gloriam, meliùs dicam, ut perpetuum dedecus in defendenda opinione falsû. aucuparer!) sed fine recto, et bono, ut ex tot peccatis liberarem tam multos, qui habitum contraxerunt ad mortuis maledicendum, et qui, non obstante quòd credant (erroneè, meo iudicio) esse peccatum grave, prout eis assertum erat, prosequerentur nihilominus ad eas maledictiones effutiendas? Quod autem meus adversarius voverit me appellare *obstinatum et falso zelo impulsam*, hoc omisum facio, sciens quoniam *qui iudicat me, Dominus est*. 1. Corinth. 4. 4.

Ad hæc subjungo epistolam responsivam ad me rescriptam à reverendiss. Abbate D. Bartholomæo de Marco Basiliano, (cui hanc epistolam meam perpendendam misi) viro quidem maximi pro ejus doctrina habito, tum apud ipsius religionem, quæ præstantissimis muneribus eum decoravit, tum etiam quoque versum Neapoli, et Romæ, etc. magistro in sacra theologia, quam ipse per plures annos cum omnium plausu docuit, et 30. aut 40. annos in excipiendis confessionibus exercitato. Ego animi pendebam, utrum huc afferre deberem nec ne sequentem illius epistolam; sed mihi consilium datum est, ut duobus ex motivis id efficerem, 1. ut omnibus notum fiat me, id cautius agerem, et ne proprii sensus adhæcensione deciperer, prout jam me deceptum autumat meus adversarius, semper solitum fuisse aliorum doctorum consilium exposcere: 2. ut patefaciam quam tum de mea, tum de opposita sententia, exterius præstantes viri existimationem habeant. Epistola est sequens:

Reverendiss. Padre, Sig. è Padr. Col.

Da molto tempo fa ebbi la consolazione di leggere la sua erudita dissertazione sopra l'imprecazione de' morti, sostenendo che non sia colpa grave il maledirli, siccome tal'è il sentimento mio, e delle persone piiisaggie, colle quali su di ciò ne ho tenuto spesso discorso. Ora per sua bontà mi manda larisposta fatta ad un suo contraddittore, nella quale ho ammirata la sua dottrina, e aggiungeudo ragioni à ragioni fha resa quasi dimostrativa, nè saprei cou quai fondamento il

suo contraddittore difenda, che sia colpa grave, sembrandomi i motivi addotti da lui di nium momento, conforme li lessi in un libretto mandato dal medesimo allo stampe, echcA'.S. Reverendiss. gli lia sodamente confutati, e presentementeli confuta. Certamente io non comprendo come possa esset peccato mortale il maledire i morti. Lodo poi la sua moderatezza in chiamar probabile questa sentenza, che dice non esser colpa grave la bestemmia del morti; doveapiù tosto chiamarla moralmente certa, e per consequenza ropposta, che si difende dal suo contraddittore, moralmente falsa, e di debole e tenue probabilità.

Io duncjue non ho avuto nè che togliere, ne che aggiungere, nè che mutare della sua dotta scrittura; e prego il Signore, che illumini la mente del suo contraddittore, e di alcuni pochi compagni, che fan pompa di trovar la colpa in ogni piccola azione. Àr.S. Reverendiss. intanto non si arretri di mandar alla luce l'accennata apologetica risposta, che ne sarà applaudita, corne ne fu in tutte l'altre suo opere. Mi raccomando alla sue orazioni, e facendole riverenza cou ogni rispetto le bacio le mani.

Di V. S. Reverendissima.

Mater Domini ik. Giugno 1758.

Umiliss. servitore obligat, e divotiss.

Bartolommeo di Marco Abbate.

Subjungo hæc pauca. Præfatus Abbas reverendissimus, ùt scribit, -videtur supponere à me opinionem meam dumtaxat uti probabilem haberi. Hoc à me dictum non est; dixi tantùm quòd ad hoc ut affirmari possit, culpâ gravi actionem aliquam carere, sufficiens esse quòd probabile sit non esse gravem. Cæterùm nolui judicium ferre, utrùm mea sententia sit nec ne moraliter certa; cùm hoc sapientium judicio committam; sed cæteroquin ego illam plus quàm probabilem esse duxi, et duco.

Nuper alia prodiit epistola adversarii, cui respondere opus esse mininiè censemus; sufficiunt quæ jam respondimus. Si autem forlè putat adversarius in controversiis, eos remanere victores, qui ultimo loco scribunt, hujusmodi victoriam valdè libenter illi concedimus.

CAPUT IL

DE JURAMENTO.

Quid eat juramentum, et quænam sint formula jurandi 12. *Quotuplex est juramentum* 15. *Conditiones juramenti liciti* 14. *An liceat jurare cum aujuivocalione* 15. et 16. *Qui jurat sine animo jurandi* 17. *Juramentum non obligat ad illicita* 18. *Quot modis tollitur obligatio juramenti* 19. *De adjuratione, et exorcismis* 20.

12. — Juramentum definitur : *Invocatio nominis divini in veritatis testimonium*. Jurat igitur qui dicit : *Pe? Deum ; per Sanctos ; pei' res sacras ; pe? creaturas*, in quibus modo speciali relucet bonitas, aut potentia Dei, nimirum *per ecclesiam, crucem, Sacramentum, Evangelium, animam, cerium, terram, etc.* Sed juramentum non facit qui jurat per conscientiam, per fidem suam (non intelligendo fidem divinam) aut qui dicit : *Vivit Deus ; Deus hoc videt ; Est verum tantpiam Evangelium*. Sed hoc de verbis illis *vivit Deus, Deus hoc videt*, intelligendum est; si verba tantum enunciative proferantur, ut ajunt *Cajet. Ledesma, etc.* apud *Salmoni. Tract. 17. cap. 2. num. 25*. Alioquin, si dicantur invocative, sunt vera juramenta; notantque ibi *Salmant. cum-lor. Facund. Soto, et Trullench.* hujusmodi effata ex communi usu accipi ut invocativi* dicta, ideoque vera juramenta censi. Si quis autem diceret : *Juro hoc ita esse*, non reputatur verum juramentum, nisi ille qui exposcit juramentum, petit expresse jurari per Deum, per Evangelium, Sanctos, rem sacram aut per animam ; et alter post hujusmodi exquisitionem sibi factam jurat ita esse.

13. — Jusjurandum quadruplex est: *Assertorium*, cum asseritur aliquid : *promissorium*, cum aliquid juramento promittitur : *exeeratorium*, sive *imprecatorium*, cum v. g. dicitur : *Deus in ?ne animadvertat, nisi hoc faciam* : *coiminatorium*, cum v. g. dicitur : *Nisi mihi obedias, per Deum elliciam ut te poeniteat ; dabis mihi pœnas, etc.* Hinc advertatur quod injuramento *assertorio* graviter peccat, qui asserit falsum. Peccat etiam graviter, qui in promissorio jurat sine animo standi promissis. Dico *sine animo* ; quia si habet animum servandi promissa, sed postea non servat, et res est parvi momenti ; tunc valdè probabile est cum *Soto, Suarez, Azor. Sanch. Salm.* non peccare mortaliter (1); quia in juramento invocatur Deus ut testis voluntatis praesentis, non

(I) *Lib. 3. n. 172.*

Tom. I.

autem futuræ executionis promisses. Sed hic dubium tit: Certum est, quòd si promissiò est gravis materiæ, gravis etiam est culpa eam non implere propter juramentum emissum; curantem ratione ejusdem juramenti non committatur gravis culpa, si non impleatur promissio materiæ levis, quandoquidem in perjurio parvitas materiæ non admittitur? Sed rectè respondetur à *Salm.* (1) cum *Soto*, *Suar.* *Castropal.*, etc., quòd, cùm quis promissionem juramento firmatam non implet, non jam committit perjurium, sed peccat ob infidelitatem, quam erga Deum operatur, despiciendo in materia gravi divinam auctoritatem, quæ adducta est ad promissionem firmandam; at cùm promissio est levis materiæ, non reputatur gravis defectio fidelitatis, et contemptus qui fit divinæ auctoritatis. Id firmatur doctrinâ S. Thomæ, qui sic docet: *Qui aliquid promittit, si habet animum faciendi, non mentitur, si verb non faciat, tunc videtur infideliter agere* (2). Si quis autem juramento promitteret, sed sine animo jurandi, aut se obligandi, graviter peccaret. Nihilominùs probabiliter non teneretur promissis, saltem non sub gravi; *Sanch. Castropal. Donc. S. Anton. Salmant.*, etc. (3). Juramentum verò *execratorium* cùm in eo non invocatus est Deus, probabile est non obligare sub gravi. Et idem dicendum de comminatorio: imo si poma comminata fuerit injusta, juramentum nullo modo obligabit (4). Ideùque juramenta parentum puniendi filios, sæpe sæpiùs non obligant; quia fiunt aut ob res inutiles, aut calore iracundiæ (5).

14. — Juramentum ut sit licitum, tres requiruntur conditiones, nempe judicium, justitia, et veritas. *Judicium* significat, ne ex vanitate juretur, sed ex rationabili causa. Defectus autem judicii non excedit culpam venialem. *Justitia*, ut res jurata sit justa; quare graviter peccat qui jurat facere rem injustam, licèt sit leviter injusta. *Veritas*, ut res, quæ juramento asseritur, sit moraliter certa, saltem aliquo modo (6).

15. — Hic quæritur an liceat jurare cum æquivocatione? Aliud est mendacium, aliud est æquivocum. *Æquivocum* potest esse pluribus modis, aut cùm sermo, aut verbum habet unum sensum litteralem, et alterum spirituales, aut mysticum. *Æquivocum* dicitur etiam restrictio *non pure mentalis*, quia pure mentalis est omnino probi-

(1) *Salm.* (r. 1/, c. 2. n. 53. tt 54. — (2, 5l. *Th.* 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5.

(3) *Lib.* 3. q. 172. v. An autem. — (4) q. 134. ad 0. et 143. — (5) n. 186 r Parentes, et 187. — (6) *Lib.* 3. n. 144. ad 150.

bita, uti habetur ex propos. 26. damnata ab Innoc. XI-
in qua generaliter dicebatur licere negare *se fecisse ali-*
quid quod revera fecit, dummodo negans intra se intelligat
aliquid aliud quod revera non fecit. *Pure mentalis* est cum
nullo modo proximus potest animadvertere æquivocum.
Son pure mentalis est cùm ex circumstantiis potest pro-
ximus arguere quod tu loqueris, intelligens intùs aliud
quàm propositio ex se significat : v. g. si aliquid sub si-
gillo scias, potes dicere : *Nescio* ; nimirum nescio eo modo,
quo possim illud detegere : prout dixit Jesus Christus,
nescire tempus novissimi judicii : *De die autem illa nemo*
scit,.... *neque Filius hominis*, Matth. 24. 36. intelligendo,
quòd nesciebat, uti homo : aut ut melius dicunt *Gotti*,
Tourn. (1), quòd nesciebat, ut revelaret. Sic etiam sentit
S. Thomas (2) inquiens : *Dicitur nescire diem, quia non*
facit scire. Idem est, ac si dixisset, nescio ad manifestan-
dum aliis. Et idem sentiunt S. Joan. Chrysost. S. August.
S. Hieron. S. Ambros. S. Athanas. S. Basil. S. Hilar., etc.
ut testatur *Suarez* (3). Pariter illud Christi : ... *Non*
ascendo ad diem festum, *Joan. I. 8.* intelligendo *manifeste*,
dùm ipse jam occulté se contulit ad templum. Cùm ergò
justa adest causa, bene possumus licitè respondere, imo
jurare cum æquivocatione, sive restrictione non puré
mentali, ut communiter dicunt *Soto*, *Gonet*, *Palud.* *Wig.*
Laym. *Ca^den.* *Holzman.* *Salmant.* *Tourndg.* *Croix*, *Viva*,
etc. (4). Adde *Adrianum*, *Cajet.* *Piccard.* *Arm il.* *Tabien.*
Silvest. *Soto*, et *Navarr.* (3); quia tunc non intenditur de-
cipere proximum (quod semper est illicitum), sed permit-
tere, ut ipse decipiatur, cùm nec semper teneamur re-
spondere ad mentem interrogantis. Nihilominùs hoc non
licet in judicio, quia quisquis à judice interrogatus legi-
time*, tenetur veritatem dicere ; quare qui jurat cum æqui-
vocatione, peccat contra justitiam legalem (6).

16. — Sed extra judicium dicunt DD. multi, quòd si
quis jam confessus sit peccatum uni confessorio, interroga-
tus postea ab alio potest dicere se illud peccatum non
admisisse, intelligendo non admisisse, ita ut denuò teneat-
ur illud confiteri. Advertatur tamen hic quòd quilibet
tenetur patefacere peccandi consuetudinem, cùm interro-

(1) *Tourn. de Incarn. quæsl. 11. art. 2. r. Quo autem.* — (2) *S. Thom. 3. p. q. 10. a. 2. ad 1.* — (3) *Suarez torn. 1. in 3. p. q. 10. a. 2.* — (4) *Lib. 5. ex n. 151.*
— (5) *li/rian. 4. Sent. q. de sig. conf Cajet. Opusc. Ui. rrsp. q. 5. Rtchard. in.*
1. Diti. 18. .Irnji/. v. juramentum n. 16. Tabien. v. Jurare § 13 n. 11. Silvest.
r. Vendacium q. 6. §. 4. el v. Juramentum qu 3. §. Licet. Soto de just. I. 5. q.
6 a. 2. Natar. Man. c. 12. ex n. 8. et c. 18. n. 61 etc 25. a. 91. — (6) *Lib.*
3. n. 155.

gatur à confessario, ut constat ex propos. 58. damnata ab Innoc. XL Ita etiam si quis pauper habet unum panem, requisitus ad mutuandum panem, potest dicerose non habere (1), quia ex circumstantia paupertatis benè possunt alii arguere, quòd. ille loquitur in alio sensu, nempe quòd non habeat tantum ut possit alii dare. In his et similibus tutiùs erit respondere : *Utinam et haberem!* aut *Et quis hoc habet? Et ubi reperitur panis?* (2)

17. — Si quis jurat sine animo jurandi, et sine animo standi promissis, procul dubio peccat graviter. Si conrà jurat cum animo standi promissis, sed sine animo jurandi, probabile est quòd tantùm venialiter peccat, quia tunc nulla alia adest culpa, quàm in vanum Deum nominare. Et idem est, si jurat sine animo se obligandi, quia talis promissio non est verum juramentum prumissorium, nec vera promissio, sed potiùs jurat se nunc habere voluntatem dandi. Si autem jurat sine animo adimplendi, sed vero animo jurandi, tunc peccat graviter; et tenetur ad promissa, licèt non habuisset animum se obligandi, quia tunc obligatio oritur ex ipso juramento, quod ob divini nominis reverentiam obligat ad verilicandum quod juratur, modo ille sciat obligationem juramenti, quod révééré. non obligat præter intentionem jurantis, ut dicit S. Thomas (3).

18. — Juramentum numquam potest obligare ad faciendum illicitum; et ita nec ad implendum inutile; aut quod impedit majus bonum, ut si res esset contra consilia evangelica. Advertendum tamen quod, cùm juramentum est lactum in favorem tertii, tunc adimplendum est semper ac potest sine peccato. Hinc qui jurat solvere usuras, aut dare bona sua latroni, tenetur ea præslare, licèt postea possit compensationem facere (4). Et est probabile etiam cum *Sanch.* et *La-Croix*, quòd tunc potest jurare se daturum fore subaudità conditione, nisi obtineat à prælato relaxationem juramenti; itaque cû obtentâ, non ampliùs tenetur (5). Quod si promissio irrita facta fuisset à jure ob bonum commune, ut esset promissio facta concubinae à clerico, aut renunciatio fori ecclesiastici, aut juramentum timore extortum pro religiosa professione, aut pro matrimonio, aut sponsalibus; tunc plané juramentum est nullum (6). Cæterùm omne juramentum intelligitur factum sub sequentibus conditionibus : 1. Si ille, cui promissio

(1);V. 163. — (2)n. 155. *ei icq.* — (5) *Vid. lib. 5. ».* 172. r. Quaeritur — i) ». 177. — (5) n. 172. *tn fin.* — ç6) *η.* 177.' v. Aliter.

facta est, cam acceptet, aut non eam remittat. 2. Nisi status rerum notabiliter mutetur ; ant nisi adsit aliqua circumstantia, quæ si prævisa fuisset, iuramentum præstitum non esset. 3. Si non cesset causa finalis, ob quam promissio facta est. 4. Si altera pars observat, quod pollicita est. 5. Nisi superiores prohibeant quominus promissio execution! detur (1). 6. Si promissio adimpleri potest sine gravi damno (2). Hinc si promittis secretum , non teneris ad illud non aperiendum cum gravi tuo damno. Si autem promitteres secretum servare etiam cum periculo vitæ, probabile est te non teneri (3). Item etiamsi promittis te secretum non proditurum in mendendis morbis, non teneris illud celare , cùm cæteroquin aliquis esset in gravi periculo mortis (4).

19.— Quomodo tollitur obligatio iuramenti? 1. *Irritatione*, quæ potest fieri à quolibet, cui est potestas dominativa, ut est pater, Praelatus, Abbatisa, tutor, etc. et hoc etiam, licet sit in praejudicium tertii, in illis contractibus qui ab ipsis Superioribus irriti fieri possunt (5). 2. *Dispensatione* aut *commutatione*, quæ potest concedi ab illis in quibus residet talis potestas dispensandi aut commutandi vota (6). 3. *Relaxatione*, quæ potest fieri à Prælatis ecclesiasticis cum suis subditis, et etiam à delegatis, qui possunt dispensare vota (7). Hic notetur-1. quod jusjurandum datum in tertii beneficium potest relaxari ab eodem tertio , ut docet S. Thomas (8) cum communi. Et hoc (ut dicunt multi DD.) etiamsi jusjurandum sit exhibitum in honorem Dei, cùm tota promissio vergitur in tertii utilitatem, v. g. monasterii, ecclesiæ, aut pauperis (9). Notetur 2. quod ad irritationem nulla requiritur causa, benè vero pro dispensatione, commutatione, et relaxatione (10). Notetur 3. quod cum promissio jurejurando firmata est, et à tertio acceptata, non potest ab alio relaxari, nisi ab eodem tertio, cùm intercedit contractus. Undè fit quod jusjurandum, sive votum perseverantiæ, quod præstatur in aliquibus congregationibus, ut in venerabili congregatione patrum missionis S. Vincentii à Paula, in nostra minima SS. Redemptoris, non potest ab aliis relaxari, nisi à Papa, aut Superiore majore congregationis; tale enim jusjurandum (sive votum) assumit naturam contractûs, qui intercedit inter subjectum, et congregationem, dum congregatio se obligat ad sustentandum , et ad instruendum

(1) b'6.3. n. 180.187. ei 188,— '2) n 183— (3) n. 97!. r. Hoc quoad.—(4) n. 183. c. Juramenta. —(5) n. 189. —(6) n. 190.—(7) n. 192 — 18. 2. 2. q. 89. a. 9. ad 2.— (9) n. 193.—(10)n. 192

ilium, et contrà subjectum se obligat ad inserviendum congregationi : et ita declaravit N. SS. Pontifex Benedictus XIV. in Bulla *Convocatis*, §. 32. sub die 25. Novembris 1748. et idem confirmavit in alia Bulla *Interpræleritos*, §. 5. n. 66. die 3. Decembris 1749. (1). Denique notetur quòd promissio jurata, etiamsi sit acceptata à tertio, potest relaxari à Superiore, cùm illa esset in praejudicium sui juris, aut in damnum commune, aut cùm jusjurandum timore extortum esset (2).

20. — Hic etiam theologi loquuntur de *adjuratione*, quæ iit, cùm aliquibus adjuratur sive obsecratur Dei nomine, ut respondeant; aut ejus nomine imperatur, ut iit inexorcismis cum energumenis, sive à daemone vexatis, qui exorcismi benè possunt in privato fieri à quolibet, sed solemniter dumtaxat ab Ecclesiae ministris ex licentia Ordinarii. Et qui unquam tali fungitur officio, caveat ne exquirat vana et curiosa, sed utatur præfatis exorcismis tantum ad evitanda damna, et ad liberandum energumenum à daemonis vexatione (3).

CAPUT III.

DE VOTO.

De animo se obligandi 21. 22. d 25. De materia possibili, et meliori 21. De rolo emisso ob pravum finem 25. De voto non impetrandi dispensationem SG. Nubendi %". Denon vovendo 28. Nonnulla digna notatu 29. De voto conditional.) 50. De voto disjunctivo; et de coqui immemor voti satisfacit 51. Si tempus elabatur 52. De culpa in differendo 55. De voto religionis 51. De materiæ mutatione 55. De irritatione 56. et 57. De commutatione 58. De dispensatione, et ejus causis 59. et 40. St volam fuerit emissum in tertii utilitatem 41. Quinam dispensare possunt 42. ad 44. De votis reservatis 45. ad 19. In Pupa possit dispensare in volis solemnibus 50.

21. — Votum delinitur : *Promissio facta Deo deliberata de bono possibili. et meliori.* Explicatur definitio. Dicitur 1. *promissio* ; intelligitur promissio facta cum animose obligandi, et quidem obligatione gravi, ad differentiam meri propositi, quod ex se loquendo ne obligat quidem sub levi. Quare votum emissum sine animo promittendi, nec se obligandi est omninò nullum. Contra tenetur quidem ad votum qui vult promittere et se obligare, licet nolit illud

(1) Ltb. 5. r. 255. v. Notandum — (2) n. 192. — (5) postn. 195. Appendix
de Adjurat. 11

adimplere, aut vult promittere et satisfacere, conscius voti obligationis quamvis reflexe ad eam non adveriat : nam qui vult antecedens, vult etiam consequens (1). Si quis autem vellet promittere, et non se obligare, dicimus istum peccare, sed juxta probabiliorem non teneretur ad votum, licet conscius esset voti obligationis, quia cùm debitum oritur à propria voluntate, nemo ligatur, nisi habeat voluntatem se ligandi. Et tale peccatum (subjungimus) regulariter loquendo non esset nisi veniale ; nisi hoc contingeret in prolitendo religionem aut susceptione Ordinum sacrorum : nam tunc utique esset mortale, *Less. Sanch. Suar. Salm.*, etc. (2). Imò si quis ordinaretur sine animo se obligandi ad castitatem, iste remaneret ad illam obligatus, saltem ex praecepto Ecclesiae (3). In dubio enim de voluntate se obligandi praesumitur ordinarie illam adfuisse in quolibet voto quod emittitur. Et idem procedit si dubitatur an advertit ad obligationem voti, ex regula generali quòd *quilibet actus praesumitur rite factus*. In dubio verò, an promissio fuerit votum, an propositum, dicimus quòd tunc praesumitur fuisse votum, quando ille recordatur credidisse se peccaturum, nisi adimpleret quod promisit (4).

22. — Dicitur 2. *Deliberata*, dùm ad voti obligationem primo requiritur perfectus usus rationis. Quare votum pueri, si illud fuerit emissum ante septennium, non obligat, nisi constet de usu rationis : sed si emissum fuit post septennium, in dubio obligat, quia tunc benè praesumitur adfuisse perfectus usus rationis, juxta id quod communiter contingit. Et idem dicendum in dubio an votum fuerit emissum ante, an verò post septennium, ex regula mox tradita, *quod omnis actus praesumitur ritè factus* (5).

23. — Item requiritur plena et libera deliberatio, quòd velit se obligare voto ; ideùque votum emissum ex metu injustè ab aliis incusso ad votum extorquendum, illud est nullum, et non solùm si votum est solemne (quod certum est) sed etiam si est simplex, juxta probabiliorem (6). Ita etiam nullum est votum, si emissum est ex errore (licet supino), cùm error fuit circa substantiam, aut circa aliquam circumstantiam substantialem. Imò probabilitér dicunt *Suar*, et *Sanch.* cum «*S. Thoma*, (7), quòd quilibet

(1) *Lib. 5. n. 201.* — (2) *n. 201. Quær. II.* — (5) *Lib. 6. n. 809. Dubit. 2.* — (4) *Lib. 3. n. 201. Quær. III.* — (5)n. 196.—(6) *Lib. 3. n. 197* — (7) *In 4. sent, dist. 38. q. 1. a. 3. ad 1.*

error circa circumstantias accidentales liberat à voto, semper ac votum emissum non esset, si à principio cognitus esset error : *Id liberare* (sunt verba Angelici) *à voti vel juramenti obligatione, quod si à principio notum fuisset, ea fieri impediret* (1).

24. — Dicitur 3. de bono *possibili, d. meliori*. Dicitur *possibili*, quia alias non tenet votum. Si autem esset possibile tantum in parte, et materia esset divisibilis, esset validum tantum quoad partem possibilem. Et ita etiam deberet adimpleri principale votum, si accessorio non potest satisfieri; sed contrà, si principale non est possibile, non est obligatio adimplendi accessorium (2). Item dicitur de bono *metiori*, dum etiam nullam est votum, cum materia est de bono inferiori, aut indifferenti; nisi accideret quod ex circumstantiis redderetur melius (3).

25. — Quæritur hic 1. An sit irritum votum ob malum finem emissum? Distinguatur: Si finis est pravus ex parte voventis, v. gr. si quis voveret jejunare, ut ex ipso actu voti humanam laudem assequeretur, tunc est validum. Nullum verò erit, si finis est pravus ex parte *rei votie*, ut si qui promitteret jejunium, ut laudaretur in jejunando, aut ut jejunando expensis parceret. « Si autem iste voveret, ut à Deo aliquid temporale obtineret, aut si finis est positus sub conditione (v. gr. si occideret inimicum), votum est certe validum (4). item notetur, quod si quis voveret peccatum, licet venialiter, graviter peccaret; quia vellet ut in Dei honorem convertatur quod est illi contumeliæ (5). Et idem dicunt de jurejurando aliquod peccatum committendi; ita *Marchant. Turrian. et Elbel*(ty; licet persæpè ignorantia excuset rusticos.

26. — Quæritur 2. An valeat votum non impetrandi dispensationem? Respondetur affirmative, dummodo non observetur quod dispensatio sit utilior profectui spirituali voventis (7).

27. — An valeat votum uxorem ducendi? Ordinariè non valet, licet votum esset ducendi mulierem pauperem, vel meretricem, nisi matrimonium iniretur ad tollendum scandalum, aut ut occurratur honori ablato; aut esto quod homo vellet ducere uxorem, aut nollet adbibere alia remedia, ut continens fiat, postquam expertus fuerit suam incontinentiam (8).

28. — Quæritur 4. An valeat votum non ampliùs vovendi?

(1) *Lib. 5. n. 198. tl 266.* — (2) *n. 202.* — (3) *n. 20k* — (1) *n. 206.* — (5) *n. 205.* — (6) *Lib. 5. n. 146. t. 5. Venialiter.* — (7) *n. 208.* — (8) *n. 209.*

Valet si quis est nimis pronus ad vovendum cum periculo vota postea non observandi. Unde si postea ipse emittit aliquod votum, peccat, sed votum postea emissum remanet firmum ; modo intentionem non habuerit ut omnia futura vota sint invalida, et hanc intentionem non revocaverit, prout revocata judicaretur, si ipse memor primi voti emisit secundum (1). Si quis autem emisit plura vota impossibilia, teneretur ad dignius; et si essent æqualia, ad antèrius juxta communioem (2).

29. — Devenièdo ad voti obligationem, plura advertenda sunt, et I. Si materia est gravis, votum obligat sub gravi, sed si quis vellet ad illud se obligare sub levi, probabilius est remanere obligatum sub levi (3). Si verb materia est levis, nemo, licet velit, se potest obligare ad illam voto sui) gravi. Quòd si quis voveret quolibet die unius anni aliquod leve opus ponere, eo casu, cùm votum est emissum *per modum unius* > *ad sollicitandam obligationem* (ut existimatur regulariter in votis realibus), tunc omittendo opus pro tempore, aut in materia notabili, graviter peccaret. Contrà si votum sit emissum in *honorem diei ad finiendam obligationem* (profit existimantur vota personalia, v. g. recitandi *Salutationem angelicam* quotidie) tunc omissiones sunt tantum venialia (4). II. Hæres exjustitia satisfacere tenetur omnibus votis realibus sui testatoris; et hæc sunt solvenda prius quàm legata, sed lost debita juslitie (5). III. Licitum est patrifamilias emittere vota realia, licet aliqua ex parte (moderate tamen) læderetur legitima liliorum. Hoc tamen nequit facere in morte, quia tunc debet disponere de bonis juxta legum dispositiones (6). IV. Non potest pater obligare lilios ad vota emissa eorum nomine; neque communitas potest obligare subjectos luturos (7). V. Vota personalia debent satisfieri ab ipsomet qui ea emisit ; sed realia possunt satisfieri etiam ab aliis (8).

30. — VI. Circa conditiones votorum advertendum , quòd si sola conditio est turpis aut impossibilis, votum non tenet (9). Si filius voveret, v. gr. jejunare sub conditione consensûspatris; ille non peccat, si exorat eum ne consentiat. Peccaret contrà, si dolo obtineret ejus dissensum; sed tunc probabilius liber remaneret à voto, quia jam non adimpleretur conditio apposita(10). VII. Qui vovet castitatem sub liac conditione, v. gr. si Deus per annum se libe-

(1) Af. 210. v. Quær. hic. — (2) *ib.* v. Notandum. — (3) n. 213. — (i) n. 212 — (5) Z. 1. 3. n. 214. — (6) n. 215. — (7) n. 216. — (8) ». 217. — (9) n. 219. — (10) u. 218.

rat à culpa gravi, et intèrim labitur : si scienter labitur ut liberetur à voto, peccat iste etiam contra votum : sectis si peccat ex fragilitate (i). VIII. Qui vovet, si ludat, se aliquam pœnam subiturum, sufficit ut primâ vice se illi subjiciat; sed si voveat non ludere sub tali pœna, tunc quoties ludit, toties dabit pœnam; excipe tamen si ludendo penitùs sit immemor voti (2).

31. — IX. Qui facit votum disjunctivum, et postea eligit satisfactionem alterutrius partis, ad illam tenetur, licèt post electionem altera pars redderetur impossibilis. Secùs si altera pars redderetur impossibilis ante electionem ; nam tunc ad nihil tenetur, dummodò illi mora non eligendi non fuisset culpabilis. Factâ nihilominùs electione, probabile est quod semper possit eligere partem quam malit (3). X. Qui vovet audire Missam quotidie, probabiliter die festivo non tenetur audire duas. Qui vovet recitare rosarium, sufficit ut recitet tertiam partem : et utique satisfacit si cum socio recitet. Qui vovet jejunare quolibet sabbato, probabiliter non tenetur si eo die accadat Natalis Domini ; modo expresse hoc etiam non promiserit (4). XI. Si quis satisfacit operibus voti, quin voti recorderetur, non tenetur ad aliud; quia quilibet habet voluntatem generalem priùs satisfaciendi operibus debitis, et postea illis ex devotione : ita communissimè *Lessius, Sanch. Laym.*, etc. (5). Et generaliter loquendo qui habet rationes probabiles satisfecisse voto, non tenetur ad aliud, ùt dicunt *Lugo, Laym. Rone. Bossius, Viva, et Saliri. Card. Bardi*, etc. (6). Sed dices : Ille est certe ligatus voto, et dubiè solutus. At hic distinguendum dubium facti à dubio juris. Si quis emisit votum, et deinde dubitat an facto illud impleverit, tenetur equidem implere ; sicut certus de debito, et dubius de solutione, teneturolvere, quia dubia solutio non æquivalet debito certe contracto. Sed hic sermo est de jure circa factum , nam sicut constat votum fuisse emissum, sic etiam constat jam impletum fuisse opus promissum. Restat igitur dubium juris, an opere impleto de facto, et exstante probabili satisfactione de jure, adsit obligatio satisfaciendi voto ? Et hic dicimus, quòd factâ probabili satisfactione, obligatio juris evasit dubia, et consequenter dubia etiam possessio illius; obligatio autem dubia, quæ adhuc dubiè possidet, nequii inducere onus præstanai rem certam.

(1) *Ib.* V. At si. — (2) n.223. — (3)n. 224. Not. 2. — (i) *Lib.* 3. n. 224. r. Quær. hic.—(5) n. 224. in /in. r. Si quis.—(6) n. 22V. in fine ell. 1. n. 76.

32. — Quæritur I. Si quis vovens jejunare in aliquo die determinato, transacto eo die, an postea teneatur ad votum ? Non tenetur si dies est appositus *ad finiendam obligationem*, quod præsumitur ita esse in votis personalibus, ut supra dictum est. Aliter dicendum si dies est appositus *ad sollicitandam obligationem*, ut præsumitur in votis reatibus (1).

33. — Quæritur 2. Quanta temporis dilatio requiritur ut differens voti satisfactionem peccet letaliter ? Si votum est perpetuum, ut est votum religionis, peccat graviter (ut dicunt DI.) si differt sine causa ultra sex menses; nam si adolescentulus est, potest ex aliqua justa causa licite differre etiam ad tres, aut quatuor menses. Si verum votum sit ad tempus, ut sunt vota peregrinationis, rosariorum, etc. dicunt *Castrop. Salm. Trull. Garzia*, et *Croix*, peccare graviter, si differt ad duos, aut tres annos (2). Votum indeterminatum (v. gr. quotidie recitandi rosarium) intelligitur etiam perpetuum (3). In dubio autem an votum fuerit ad annum, an ad mensem, sufficit satisfacere minus ut ex *cap. Ex parte, de censibus* (4).

34 Quæritur 3. Ad quid tenetur qui vovet religionem ? Si simpliciter voveat religionem, tenetur eam ingredi ; et ad permanendum etiam in ea ; aliter si egrediatur sine justa causa, graviter peccaret : nisi intellexisset tantum de ea periculum facere. Ceterum esset justa causa egrediendi, si ibi inveniret talem vivendi modum, cui suæ vires pares non essent : aut ibi gravem et longum mœrorem experiretur. Si verum etiam vovisset profiteri, tenetur etiam cum gravi suo incommodo id exequi; modum status religionis illi penitus intolerabilis non succedat. Advertatur etiam hic, quod qui vovisset religionem, si admissus non fuerit in monasteria provinciæ, non tenetur extra eam proficisci. Et si est mulier, non tenetur egredi patrium, si in ea adsint Monialium. monasteria (5).

35. — Voti obligatio primo tollitur ex se, *ob materiæ mutationem*, prout si evenerit aliqua nova, aut non prævisa circumstantia, quæ si præcognita fuisset, votum non fuisset emissum (vide *n. 23*); aut si materia redderetur inutilis, aut impossibilis. Quod si votum potest adimpleri ex parte el commode, debet illi satisfieri (6). Secundo tollitur *Superiorum auctoritate*, irritatione nimirum, commutatione, aut dispensatione.

(1) A'. 220. — (2) *n. 221.* — (5) *Lib. 5. n. 221. r. Votum.* — (4) *Ibid.* — *ijU.tas.n.n. -(6) L. 5. n. 225.*

36. — *Irritatio* potest fieri ab omnibus qui habent potestatem dominativam, ut sunt parentes, tutores, Prælati, mariti, et alii ut dictum est *numer.* 19.; et hoc etiamsi vota essent futura, nempe nondum emissa à filio, pupillo etc. et licet non adesset causa sufficiens irritationis, saltem talis irritatio sine causa non est culpa gravis (1). Itaque pater, et avus paternus in patris deficientia, et etiam mater (modò non contradicat pater) possunt irritare omnia vota, tam impuberum (etiam in clubio an votum sit emissum ante vel post pubertatem), quàm puberum, cum votum est reale, et si puber sit in ætate minori, modò tunc ætatis non habeat bona propria; quòd si votum esset personale, etiam possunt illud irritare, cum illud esset in præjudicium domesticæ gubernationis. Idem dicitur de tutore, et curatore (2). Notandum quòd, quando votum est emissum tempore impubertatis, potest pater illud irritare, licet filius sit factus puber, modò filius non ratificaverit, sciens votum fuisse infirmum (3). Imò Prælati religionum etiamsi localis, dummodò a Prælato superiore approbatum non fuerit votum, possunt irritare omnia vota (praeter votum transeundi ad religionem strictiorem) suorum subditorum professorum; vota enim novitiorum possunt solummodò suspendi. Hoc etiam conceditur Abbatissis (sed non dispensatio) à multis DD. uti sunt *Suar. Bon. Fill. Salm.*, etc. (4). Advertendum tamen quòd vota emissa ante professionem, omnia per illam extinguuntur (5). Item viri possunt irritare omnia vota uxorum, licet incommodo non essent familiæ, aut matrimonio, ut valde probabiliter dicunt *Sot. Sanch. Prado, Salm.*, etc. et etiam vota exequenda post mortem virorum, v. g. religionis, aut castitatis, ut dicunt *Sanch. Soto, Salm.*, contra *Nav. et Cajet.* (6). Vota tamen facta ante matrimonium, non possunt irritari à viro; sed tantum suspendi inquantum illi essent incommodo (7). Nota autem virorum non possunt irritari ab uxoribus, nisi inquantum illi afferrent nocumentum, ut esset votum longæ peregrinationis, et etiam votum non petendi debitum, quod cæteroquin respectu viri est irritum ex se, uti de materia inepta (8).

37. — Notandum hic 1. quòd vota subditorum probabilius cum *S. Thoma* non sunt irrita ex se, sed valida, donec fiant irrita à Superioribus; quia subditi, licet debeant habere voluntatem Superioribus subjectam, non

(1) IV. 227. — (2) *Lib.* 3. n.229. et 230. — (3) n.238. — (4) n. 253. d *lib.* 4. «. 54 — (5) *L.* 3. ,n 237. v. Non potest. — (6) n. 234. — (7) n. 237. — (8) n. 235,

tamen sunt illa privati (1). Notandum 2. Superiorem (ut pater, Prælati, aut maritus) posse valide irritare vota subditi, licet aliquando ea approbassent; etenim ille non potest, licet vellet, à se abdicare potestatem (piam sibi concedit lex etiam naturalis. Dictum est *validé*, quia irritando illa sine causa justa, non excusaretur saltem à culpa veniali; sed non peccaret graviter: uti dicunt *Soto, Suar. Bonae. Valent. Sparer, Peyrin.* et alii (2).

38. — *Commutatio* autem votorum potest fieri Ecclesiae auctoritate, saltem cum commutatio sit in opus aliquanto minus, aut dubie æquale; quia si esset evidenter æquale, dicunt plures AA. ut *Less. Bonacirtà, Sa, Salm.,* etc. probabile esse, quod possit fieri commutatio ab eadem persona, quæ votum emisit. Sed multo magis mihi arridet opposita sententia negativa, quam tenent *Cajetan. Sanch. Soto, Suarez, Azorius, Laym.* et alii cum 5. *Thoma*, qui ait: *Quia commutatio est quidam contractus, qui perfici nequit absque consensu ejus, qui vicem Dei gerit in terris, scilicet Prælati.* Præterea quia, posita promissione, magis gratum censeffir esse Deo, ut vovens fidelis sit ei præstando rem promissam, quàm aliam æqualem. Contrà verò communiter admittunt DD. , licite posse fieri commutationem ab eadem persona, si fiat in melius, quia minus in meliori continetur (3). Et notandum hic 1. quod si commutatio fiat in opus melius, non requiritur causa, secus verb si in æquale. Ceterum pro justa causa sufficiet minoratio periculi transgressionis, et etiam sufficiet major propensio subjecti ; et si opus est dubie æquale , sufficiet notabilis molestia in eo adimplendo. Si autem opus commutatur in minus, est probabile cum *Sanch. Tamb. Candido,* etc. quod validé et licitè adimpletur minus , si postea suppletur per aliud opus adjunctum (4). Notandum 2. quod qui habet facultatem commutandi vota, non potest commutare, nisi in æquale, ita ut non appareat excessus notabilis et manifestus, juxta communem sententiam (5). Probabilius est vota realia posse commutari in personalia, et personalia in realia, ut dicunt *Suar. Less. Laym. Castropal. Salm.,* etc. (6). Notandum 3. quod, facta commutatione voti, semper licet reassumere primum opus, licet commutatio sit facta in melius , dummodò secundum votum non acceptetur tanquam novum, ut rectè dicunt *Castrop. Prado,* etc. (7). Sed si unquam opus commutatum

(1) AT.251. — (2) n. 259. — (3) *Lib. 3. n. 214* — (4) *Ib el n. 345* — (5) n. 247. — (6) *Ib.* Not. hic, — (7) n.248.

redderetur impossibile, quæritur an debeat réassurai primum votum? Affirmandum, si commutatio fuerit facta propria electione; secùs si auctoritate Ecclesiæ: et id etiamsi opus evasit impossibile proprii culpi il). Notandum 4. quôd qui habet facultatem commutandi pro aliis (idem dicendum de dispensatione) habet etiam pro seipso, ùt docent *Suar. Azov. Sanch. Salmani. Prado*, et alii ex *S. Thoma* qui (2) expressè docet Prælatum posse secum dispensare in voto emisso (3).

39. — Pro *dispensatione* requiritur major causa quàm pro commutatione. Causæ sufficientes dispensationis sunt 1. Bonum communitatis, aut Ecclesiæ, aut familiae, aut ipsius subjecti, exemp.gr. si dispensatio judicaretur esse illi majori profectui, ùt habetur ex *cap. Magnæ, de voto*; aut si ille esset in periculo gravi votum transgrediendi, aut si scrupulis vexaretur. 2. Difficultas notabilis pro adimplendo voto 3. Imperfecta libertas et deliberatio, v. g. si quis vovisset cum erat impuber, aut impulsu iracundiæ, aut timore intrinseco incussus, puti incendii, naufragii, etc. aut timore extrinseco, sed levi. 4. Si cessat causa im-

40. — Notandum 1. quôd si reverà adfuit causa justa, sed Praelatus dispensavit mali tite credendo eam injustam, dispensatio probabilité! est valida, etiamsi concessa sit à delegato, ùt dicunt *Suar. Pontius, Sanch.*, etc. (5). Contrà si Praelatus dispensavit boni tide, sed causa certè non erat sufficiens, dispensatio est nulla juxta veriore sententiam; observa quod dictum est *Tract. II. n. 53*. Dictum est certè, nam in dubio possessio stat pro valore dispensationis (6). Si autem causa non esset sufficiens pro dispensatione, potest illa concedi, adjuncta aliqui commutatione (7).

41. — Notandum 2. quôd si votura fuerit emissum in tertii utilitatem, et iste tertius est determinatus, nempe talis pauper, talis eCclesia, votum non potest dispensai!, quoties à paupere, aut à rectore illius ecclesiæ acceptatum est. Sed si votum emissum est pro paupere indeterminato, potest dispensari, licet ab aliquo paupere am acceptatum fuisset. Et idem dicunt probabiliter nulli DD. ùt *Cajet. Nav. Vira, Trullench. lienriq.*, etc. (contra *Suar. Sanch.*, etc.) de voto facto principaliter in Dei bonorem, et secundarii in tertii beneficium, habiti particulari ra-

(DN.249. -(3) 2. 2. α.285. α.8.-(3).£. 3. η.249.v. Ultimo. — (4) η.252. d 253 — (5) λ16. 1. η. 181.—(6)£46.3.τ1. 251, — (7) η. 254.

lioie', v. g. ipsius paupertatis, bonitatis, etc., quia tunc pauper non acquirit verum jus ad rem promissam, aut si acquirit, illud acquirit dependentor à Dei voluntate, cui præcipuè promissio facta est (1). Sed advertendum quòd hoc intelligitur de promissis omnino gratuitis, non autem de mutuis, ut advenit in votis, et jurejurando perseverantiae, quæ sunt in aliquibus congregationibus; nam illa tunc assumunt rationem contractus, sicut superius dictum est *n.* 19. cum auctoritate Pontificis (2) *benedict. XIV.*

42. — Notandum 3. facultatem dispensandi vota residere apud omnes Prælatos habentes jurisdictionem ordinariam in foro externo, ut sunt 1. Papa respectu omnium fidelium. 2. Episcopi respectu subditorum: sed non vicarii eorum, nec parochi, nec pœnitentarii. 3. Prælati regulares tam quoad professos, quàm quoad novitios; licet votum emissum esset in sæculo (uti dicunt *Lessius, Sanch. et Busemb.*), saltem possunt suspendere illa, quatenus præjudicant novo vitæ statui (3). 4. Confessarii mendicantes, qui ex licentia suorum Superiorum possunt dispensare vota cum sæcularibus etiam extra confessionem, juxta communem *Lessii, Nav. Pal. Salm.*, etc. (4) possunt etiam ipsi votum ad strictiorem religionem transeundi dispensare: quod concessum est etiam Episcopis, qui cum subditis qui habent votum ingrediendi in aliquam religionem, in qua viget observantia, possunt dispensare, ut ad aliam minoris observantiæ se recipiant; *Soto, Less. Sanch. Ledesm. Salm.*, etc. (5).

43. — Omnes Superiores qui ordinaria potestate gaudent, possunt certè eam delegare cuilibet clerico, qui saltem sit primæ tonsuræ initiatus. Et qui possunt dispensare cumatiis, possunt etiam eo modo cum scipsis; *Suar. Sanch. Less. Bonae. Laym. Caj. Pontas, Castropal.*, etc. cum *S. Thoma 2. 2. qu. 285. a. 8. in fine* (6). Quæritur autem hic, an qui delegatam facultatem habet dispensandi in votis, possit dispensare in juramentis? *Prima* sententia negat quia vinculum voti differt à vinculo juramenti; et ideo ex stylo Curie facultas quoad juramenta specialiter conceditur; ita *Lessius et Salmant.* cum *Azor. Sanch. Bonae, et Ledesma* (7). *Secunda* vero sententia affirmat, quia juramenta, licet sint vincula diversa à votis, in ordine tamen ad dispensationem, ut vota reputantur, argumento *L. tantum*

(1) *Lib. 3. n. 255.* — (2) *Ib. v. Notandum.* — (3) ». 257. ». Quæritur in *line'* d 236. — (4) *n. 257. v. Imo.* — (5) *n. 257* — (6) ». 256. v. Quær. — (7) *Lmij 1.2. c. 42. n. 60. Salm. de juram. c. 3. n. 3.*

//'. de servo corrupto, ubi : *Dispositum in uno æcjuiparatorum censetur dispositum in altero*. Illa autem specialis concessio ex stylo Curiaë iit ad maiorem cautelam. Ita *Cajelanus, Suarez, Pontius, Castr. Prado, Aragon. Trullench.*, etc. apud *Salmant. c. 3. n. 4*. Quamvis autem hæc secunda sententia sit satis probabilis, tamen omnino prima est tenenda, quæ est æquè probabilis; namque, cùm obligatio juramenti jam contracta sit certa, ei possideat, auferri non valet per dispensationem tantùm probabiliter validam.

44. — An autem possit Episcopus dispensare vota peregrinorum, qui brevi morantur in diœcesi, probabilior sententia est quòd non possit, nisi per maiorem anni partem illic moram laciunt. Sed contraria non est improbabilis, ùt dicunt *Stiar. Pontius, Castropal. Sanch. Satas, Salmant.*, etc. quia (ùt dicunt) peregrini etiam brevi alibi morando, subditi iunt Episcopi loci, ita ut tenentur legibus illius loci, ubi reperiuntur. Vide quod dictum est *Tract. 2. n. 41, et 42*.

45. — Notandum 4. dispensationem quinque votorum, nempè religionis, castitatis perpetuæ, trium peregrinationum ad terram sanctam, Romam ad limina apostolorum SS. Petri, et Pauli, et Compostellam ad S. Jacobi templum, esse Papæ reservatam. In casu tamen urgentis necessitatis, et quando non est facilis recursus ad Papam, si in mora sit periculum gravis damni, vel spiritualis, v. g. violationis voti, scandali, rixarum, vel alterius peccati; vel damni temporalis proprii, aut alieni, nimirum gravis infamiæ mulieris, etc. tunc cum ipsis possunt dispensare, juxta communem, etiam Prælati inferiores prælaudati (1).

46. — In pluribus verùm casibus præfata vota non sunt reservata, et 1. Si sunt facta sub levi. 2. Si facta sunt ex timore extrinseco, licet levi, quia tunc jam non cum plena libertate sunt emissa. 3. Si votum non est perfectum juxta materiam reservatam, ùt in voto castitatis, esset votum non nubendi, non fornicandi, non petendi debitum conjugale; et etiam votum servandi virginitatem, quando vovens non intendit promittere ab continentiam ab actu venereo, sed solùm virginitatis præslantiam servare. Ita nec etiam est reservatum votum castitatis ad tempus, nec votum castitatem aut religionem vovendi, nec votum susci- uendi Ordines sacros, quia hoc non est votum castita- tis jam emissum, sed emittendum. Ita nec votum profi- ciscendi Romam, nisi sit emissum causû devotionis, et præ-

(1) *£. 3. n. 258. v, Noland. I. et II.*

cipue ad visitanda SS. Apostolorum limina. Aequè sunt reservatm voti circumstantiæ, ut iter facere pedestre, vel mendicande, aut infra mensem (1) Nec est reservatum votum disjunctivum, v. g. aut religionis, aut jejunandi, et hoc etiamsi sit electa pars reservata, uti probabiliter dicunt *Salm.* cum multis aliis, quia etiam post factam electionem semper integrum est voventi iterum eligere alteram voti partem (2). In voto autem castitatis post contractum matrimonium, possunt utique dispensare tam Episcopi, quàm Mendicantes, licet votum sit emissum ante matrimonium (3).

47. — Dubitatur 1. An sicut est reservatum votum, ita etiam sit reservatum juramentum castitatis? Alii DD. affirmant, quia promissio jurata includit votum, quod nihil aliud est quàm promissio. Sed ab aliis melius respondetur, quod, cum quis intendit se duobus vinculis obstringi, nempe voto, et juramento, utique remanet ligatus voto reservato; secus verum dicendum si (piis voluerit se tantum vinculo juramenti obligare, volens ut suum propositum, seu promissio non obligatoria, per juramentum fieret irrevocabilis, non quidem voti obligatione, sed juramenti; quod cæteroquin inducit minorem obligationem quàm votum, ut dicit S. *Thom.* (4); ita *Sanch. Valent.* et *Lopez.* Et in dubio an iste voluerit se obligare necne ambobus vinculis voti et juramenti, non intelligitur voto adstrictus, ex regula communiter accepta à DD. quod votum dubium non obligat (5).

48. — Dubitatur 2. An cum commutetur votum reservatum, remaneat reservata etiam materia commutata? Alii affirmant; sed est communis sententia opposita, quia licet materia commutata secum afferat eandem obligationem primi voti, nihilominus cum non sit ipsa ex se reservata, neque inducit reservationem, quæ est addicta dumtaxat primæ materiæ (6).

49. — Dubitatur 3. An votum poenale, aut conditionale in futurum castitatis, religionis, aut trium peregrinationum sit reservatum? Despondetur cum sententia probabiliori *Tolet. Castropal. Prad. Salmant. Sanch.* . etc. negative, quia hujusmodi vota non procedunt ab affectu absoluto erga virtutem. Secus tamen dicendum, si votum fuerit factum ob merum affectum ad virtutem, et conditio tantum apponitur, ut votum valeat eo tempore, quo judicatur

(1) §*6. 5.Π.258. Noland. II!.— (2)n. 224. v.Quær. — (3) *Lib.* 6. η. 1128.— (i; 2 2. q. 89. a. 8. — (5) *Lib* 5. n. 259. v. In dubio — (6) *Lib.* 3. n. 260.

Tract. 6. De tertio price. decalogi.

sublatum fuisse impedimentum, quominus possit observari v. g. cùm aliquis voveret religionem sub conditione *si mater obierit* · nam ille tunc reverà movetur jam ad vovendum à desiderio perfectionis; sed quia non potest illud exequi, ne matrem derelinquat, ideo apponit conditionem, quai in rigore non est conjunctio condilionalis, sed potius adverbium temporis significans *quando* (1).

50. — Dubitatur 4. An Papa possit dispensare in votis clericorum in Sacris, et Religiosorum ? Quoad clericos probabilius est cum S'. *Thomd*, et communiori, quôd possit; modô adsit causa urgentissima (2). Dictum est clericorum, sed non jam sacerdotum, ùt vult communis sententia (3). Et sicut potest cum clericis, ita etiam probabilius est posse cum Religiosis (4).

=====

TRACTATUS VI.

DE TERTIO PRÆCEPTO DECALOGE

CAPUT I.

DE OBLIGATIONE TERTII PRÆCEPTI MEMENTO , ETC.

Λ?/ hoc præceptum hodie sit ecclesiasticum, an divinum, et an obliget infideles 1. Qui peccat die [esto, etc. 2. Quis pptest instituere. festa 5. Obligatio concionem auscultandi 4, Obligatio con-
donandi ibid, et 5. Quinam pueri, etc. 6.

1. Antequam progrediamur ad videndas obligationes particulares, quas hoc tertium praeceptum inducit, plura prænotanda sunt. Et 1. quod tertium praeceptum, quoad debitum honorandi Deum in aliquo vitae tempore per aliquem cultum, illud erat, et est divinum, et naturale. Sed quoad tempus praescriptum dic sabbati in veteri Lege, et dominicâ in nova, erat cæremoniale, et nunc est ecclesiasticum , juxta communem S. *Antonini, Navar. Azor. Suar. Cajet. Sanchez, Salmant. Carden*, et aliorum cum

(!) N. 261. — ^\Lid 6. n. 1059.—(3) n. 808.—(4) Lib. 3. n. 25G v. Queritur

5. Thomà (1), et *Catechis. rom.* (2). Stante hoc infertur, quòd quamvis Ecclesia non possit generaliter dispensa^{io} huic obligationi exhibendi Deo aliquem cultum, potest nihilominus mutare, et etiam dispensare observantiam dominiez, et aliorum festorum assignatorum, ùt patet ex *cap. Licet, de feriis* (3). Ex hoc infertur etiam probabile esse, vetitum non esse imponere opera servilia infidelibus, qui sunt extrà, idcoque non subditi Ecclesiæ.

2. — Notandum 2. quòd juxta sententiam etiam communem 5. Thomæ (4). δ'. Antonini, Soti, Conineh. Sanch. Salmant. Covar. Bonae. l'illinc., etc. in hoc tertio præcepto desideratur, sed non imponitur cultus internus per actus charitatis, et contritionis, ùt volunt aliqui. Tantummodò præcipitur cultus externus audiendi Missam, et abstinendi ab opere servili in diebus festis; etenim licet sanctificatio animæ sit finis (præcepti, attamen finis præcepti non cadit sub præcepto, ùt docet communis sententia cum sancto Thomà (5), qui ait: *Non enim idem est finis præcepti, et id de quo præceptum datur.* Et id confirmat *Catechismus rom.* (6) dicens: *Hoc legispræcepto externus ille cultus qui Deo à nobis debetur, præscribitur.* Et hac ratione cum laudato S. Thomà (7), et communi Nav. Soto, Silvest. Cajet. Suar, dicimus verum non esse (uti volunt aliqui) die festo peccantem duplex committere peccatum (8).

3. — Notandum 3. Episcopos posse festos in honorem alicujus Sancti (non verb Beati) statuere, ùt habetur ex *cap. Conquestus, de fer.*, modù sint consentientes clerus et populus (9).

4. — Notandum 4. in diebus festis (ex se loquendo) non adesse obligationem concioni interesse, nam in *cap. Setcerdotes, dist. I. de consecr.* aliud non præcipitur, nisi ut Episcopi, et parochi in dominicis, et solemnioribus festis sermocinentur per se, vel per alios idoneos, et ut in quadragesima saltem ter in hebdomada habeant concionem, cùm ibi subjungitur: si ita oportere duxerint. Dictum est, *ex se loquendo*, cæterùm rudes qui Mysteria principalia, aut res necessarias saluti ignorant, utique ipsi tenentur concioni intéressé, aut potiùs catechismo (10).

5. — Hic advertere juvat à Tridentino sess. 5. c. 2. *de ref* imponi Episcopis, ut concionentur diebus dominicis, et solemnioribus per se, vel per alios, si ipsi impediti

(1) 2. 2. q. 122. o. 4. ad 1 et i, — (2) 5. p. in. 5. præcepl. dic. η. 4. 6. et 19. — (3) Lib. 3. η 265. el 265. — (4) 2. 2. ç. 122. a. 4. — (5) 1. 2. qu. 100. a. 9. — (6) *Pari, 5. de lerlio præcepto η. 1.* — (7) *In 5. sent. dist. 37. q. 1. a. 5. q. 2. ad I.* — (8) *Lib. 3. n. 273.* — (9) n. 266. — (10) n. SOS.

fuerint. Hanc ipsam obligationem (quæ procul dubio est gravis) pariter imponi parochis legimus his verbis : *Ū plebes sibi commissas pro earum capacitate pascant salutari- bus verbis, docendo necessaria, ad salutem, enuntiandoque cum brevitate, et facilitate sermonis vitia quæ eos declinare, et virtutes quas sectari oportet.* Ex quo rationabiliter dicunt *Barbosa, Salmant. et Bone*, graviter peccare parochum qui per integrum mensem, aut per tres menses interruptos omittit concionari (1). Hoc tamen procedit de parochis, non autem de Episcopis, qui, ex consuetudine communi legis inter- prete, non tenentur tam frequenter prædicare, ob tot ne- gotiorum genera, quæ expedire debent, et aliis facilè com- mittere nequeunt, ùt committi potest munus concionandi : cui jam Episcopis posse per alios, si ipsi impediti fuerint, à Concilio permittitur satisfieri (2).

6. — Notandum 5. huic tertio præcepto teneri omnes fideles usu rationis pollentes, qui quidem ordinariè se- ptennio adipiscitur. An autem pueri, qui ante septennium pervenerint ad discretionis ætatem, teneantur? Vide quic- quid dictum est *Tr. 2. n. 37.*

CAPUT IL

DE ABSTINENTIA AB OPERIBUS SERVILIBUS.

PUNCTUM I.

De operibus prohibitis in die festo.

Opem servilia, liberalia, el communia 7. *Liberalia facta ob lucrum* 8. *Transcribere* 9. *Pingere* 10. *Venatum, et piscatum* ire II. *Opera forensia* 12. *Nundina, venditiones et contractus* 15.

7.—Tria genera operum ab auctoribus distinguuntur. Opera *corporis*, quæ à corpore exercentur, et ad corporis utilitatem ordinantur, ùt sunt fodere, suere, et similia; et hæc dicuntur servilia, quia à servis dumtaxat exercentur. Opera *animæ*, quæ ab anima principaliter procedunt, et ad mentis culturam spectant, ùt legere, studere, sonare, etc. et hæc *liberalia* dicuntur, quia à liberis solent fieri. Denique opera *communia*, seu media sunt, quæ promi- scui» tum à servis, tum a liberis exercentur, ùt iter facere, venari, etc. Itaque festis tantum opera servilia sunt pro- hibita, non verb liberalia, et communia (3).

8. — Quare permissum est studere, docere, scribere, canere, sonare, et hujusmodi : et hoc etiam lucri causa, ut dicunt *Solo, Navar. Suar. Salmant.* (contra alios) ex *S. Thoma* (I) qui sic docet : *Nullus spiritualis actus exercitium est contra observantiam sabbati, putà si quis doceat verbo, vel scripto.* Nam intentio agentis non potest operis naturam ex liberali in servile mutare (2).

9. — Ita pariter probabilités permissum est transcribere scripturas; *Suar. Bonae. Salm. Sa, Castropal., etc.* communissimi, quia tam scribere, quàm transcribere ordinatur ad mentis instructionem. Ideùque plures DD. admittunt etiam notas musicales, et computationes exscribere; et etiam characteres typographies ordinare, non autem folia imprimere (3).

10. — Pingere communius volunt DD. esse opus servile, hoc enim requirit actionem materiale. Sed opposita sententia non est improbabilis, uti dicunt *Laym. Sa, Castrop. Ronc. Anacl. Ilolzman, etc.* dùm pingere (modù non sit labor notabilis in præparandis coloribus, et tabulis edolandis) videtur etiam potiùs opus liberale quàm servile, cùm magis in eo mens operetur, quàm manus. Saltem est dubium sit ne liberale an servile; et si non est liberale, saltem est opus commune, cum id exercitium tam à liberis, quàm à servis factitetur. Sculptere autem nemo dubitavit quin sit ars servilis (4).

11. — Venari autem sclopeto, vel reti, alii tenent esse servilia; sed communior, et probabilior sententia negat, licèt lucri gratia id ageretur. Servile potiùs videtur piscari, cùm magna defatigatio adesset; aliàs non opus fuisset Pontificis dispensatione inhalecium piscatione, ut habetur *Cap. 3. De feriis.* Piscatio autem si moderato labore fiat, probabilius excusatur ex consuetudine, ut dicunt *Castrop. Filliuc. Sanch. Ilolzman, etc.* (5).

12. — Præter opera servilia infestis sunt prohibita etiam forensia; sub horum nomine intelliguntur primù omnes actus, qui ad forum spectant circa causarum decisiones, ut sunt citatio partium; compilatio processus, examen testium, sententiam proferre, aut eam execution! mandare. Hujusmodi igitur ppera prohibentur in festis : modù necessitas aut pietas aliter non expostulet, ut præscribitur *cap. vit. De feriis.* At verù non est prohibitum excommunicare,

(I) 2. 2. q. 122. a. 4. ad 3. — (2) *Lib. 3. n. 278, v. Quat. 1.* — (3) n. 27V. — (i) w.280. — (5) n. 285.

dispensate, aut aliud jurisdictionis exercitium, quod judiciali strepitu non indiget (1).

13. — Sub nomine forensium intelliguntur 2. prohibitæ, modò non fiant de rebus necessariis usui quotidiano, ut sunt cibi, et potationes; et etiam candelæ, calceamenta, et similia, quorum pretium est determinatum. Cæterùm hodie ex consuetudine permittuntur prohibitæ universales (et alicubi etiam particulares), et ita etiam aliarum rerum venditiones, exceptis iis quæ in publicis ollicinis venduntur, ut dicunt *Nav. Sanch. Castrop. Salmant. La-Croix*, etc., nam hæ tamen prohibitæ sunt à lege canonica ratione scandali (2). Item permittunt DI), etiam mercatoribus vendere aliquid clausis januis, cùm emptores pro tunc iis valdè indigerent (3). Ita etiam ex consuetudine pluribus in locis permittuntur (saltem ex licentia generali Ordinarii) contractus locationum, permutationum, negotiationum, et hujusmodi, quæ strepitum judiciale non requirunt (4).

PUNCTUM II.

DE CASIBUS QUIBUS PERMITTUNTUR OPERA SERVILIA DIE FESTO.

Excusant I. dispensatio *Papæ, aut Episcopi, aut parochi* 14, II. consuetudo 15, III. pietas 16. 17, IV. charitas 17. V. necessitas 18. *ad* 21. *In propter magnum lucrum, etc.* 22. *Ut evitetur otium* 25 VI. utilitas 24. VII. parvitas materiæ 25. *Qui imponit opus decem servis, etc.* 26. ,r

14. — I. E causa? sunt 1. *Dispensatio* *Papæ* pro tota Ecclesia, aut *Episcopi* pro sua diœcesi, aut *vicarii capitularis*, Sede vacante (non autem *vicarii Episcopi*); modò adsit justa causa, loquendo de festis communibus; aut *Praelati* regularis respectu suorum *Religiosorum*, aut *domesticorum*. *Parochi* possunt etiam dispensare (etiam præsentem *Episcopo*) in casu particulari, sed tantùm ad tempus, et in iis in quibus consuetudo permittit eis dispensare, nempe in jejuniis, et laborando die festo, ut communiter testantur *Suar. Sanch. Viva, Salm. Spor.*, etc. (o).

15. — II. *Consuetudo*. Propterea excusantur qui vehuntur sella gestatoria ab hominibus conductâ (6). Ducere vehicula vel animalia rebus onusta, *Koncagl. Viva, Salm. Mazzotta* (7). Irrigare olera, vertere aut separare segetes (8). Ita etiam ex consuetudine permissum est die festo animalia occidere, et ea excoriare, cùm die præcedenti id

n. 284. d 287.-(2) n. 285. et 286.-(3) n. 305. ad 14 — (4) n. 286. c An autem. — (5) *Lib* 5. n. 288. — (6) n. 275. — (7) n. 276. — (8) n. 290.

fieri nequit, ùt accidit in frequentioribus civitatibus, non autem in oppidis, nisi esset tempore æstivo, aut plura festa concurrerent. Ita etiam ex consuetudine permittitur molere frumentum (1). Et ita pariter licitum est cibos parare, et coquere, licèt superlini sint, *Azor. Castrop. Viva, et Mazottu*, etc. (2). Ita etiam calceamentis novis aliquem calceare, et barbam tondere; ita circa barbam tondendam aliqui DD. dicunt adesse consuetudinem ubique; alii dubitant. Cæterùm probabiliter dicunt alii universaliter permitti rusticis tonderi in festo, quia bic dies tantùm illis, attonderi possint, vacat; et dicunt etiam posse excusari tonsores, si eis renuentibus tondere diebus festivis, notabilis lucri jactura facienda esset (3). Plures auctores dicunt dubiam consuetudinem non posse excusare, benè verb probabilem, proùt si attestaretur ab aliquo doctore eximio : ita *Salm. Salas, Granado, Viva, Mazotta*. etc. (4). His positis mihi bibet hic afferre quid S. Carolus Borromæus in i. et 3. Conciliis Mediolanensibus pro venditoribus rerum victui necessariarum, et Pontifex Bened. XIV. cùm esset Archiepiscopus Bononien. (o) tam pro dictis venditoribus, quàm barbitonsoribus statuerunt, ut præscriberetur hora, quà claudendæ essent hujusmodi tabernæ, **S**terea præfatus Pontifex jussit affigi tabellam horarum, us pro temporum varietate ad signum campanæ majoris, statim illæ claudi deberent. O utinam hoc ubique ab Episcopis fieret; utique non viderentur homines pœnitus suæ salutis tam immemores, ut vix semel in anno, et quasi inviti ad Sacramenta accedant, numquam verbo Lei, quod est Christi ovium alimentum, ab eis audito.

16. — III. *Pietas*. Qua de re permittuntur opera quæ proxime spectant ad cultum divinum, ùt campanarum pulsatio, statuarum delatio in processionibus, et etiam (saltem ex consuetudine) altaria, et ecclesias ornare, hostias coquere, templa verrere, molem funerariam, vel ad sanctissimi Sacramenti expositionem erigere. Conficere autem tabulata ad invisendas processiones non licet in festo, nisi quando nullum aliud tempus suppeteret (6).

17. — Hic dubitatur an liceat laborare in festo ad solam pietatem, ùt pauperum vestes suere, ecclesiæ agros colere, aut eas ædificare, aut lapides pro illius ædificio adferre. Alii hoc permittunt, quia in *cap. Conquestus, de fer.* jam permittuntur opera forensia, si necessitas, vel pietas sua-

(1) *N.* 277. — (2) *n.* 298. — (5) *n.* 290. — (4) *Ibit!*, v. Notandum. — (5) *Nolificat.* 43. — (6) *Lib.* 3. *n.* 291 et 292.

deal ; propterea idem putant posse dici de operibus servilibus, in æquiparatis enim, *ubi currit eadem ratio , eadem est legis dispositio*. Alii tamen probabilius id negant, nisi adsit actualis, et gravis necessitas, aut nisi adsit licentia Episcopi : quia opera prædicta tantum remotè concurrunt ad cultum divinum. Cæterum dicunt *Salmantic.* cum *Suar. Soto, Cajet. Castropal. Sanch. Bonae. Trullenc.*, etc. quòd nostrum hanc tempestate cum loca pia quasi omnia egeant, benè posse exerceri prædicta opera, ut eis succuratur (1). IV. *Charitas*; ideòque permittuntur agricausæ pauperum, eis opitulari, etc. (2).

18. — V. *Necessitas* propria vel aliena animæ , vel corporis ; si nimirum sine gravi incommodo , aut detrimento aliquid omitti non possit. Ideòque possunt excusari servi , et famuli, etc. si coacti à dominis laborare metu gravis incommodi, v. gr. ne dimittantur, sine spe faciliter, et brevi inveniendi, cui serviant. Idem dic de uxoribus, et filiis coactis à patre ad laborandum. *Suar. Azor. Palud. Salmant.*, etc. (3). Ita etiam excusantur pauperes, quibus die festo laborandum est pro seipsis ad sui , et familiæ alimentalione, ac pariter ut resarciant vestes proprias, aut consanguineorum (4).

19. — Ratione etiam necessitatis permittitur laborare pharmacopolis, vitri, et ferri conflatoribus, laterum, et calcis coctoribus , et quibuscumque quorum opus semel emptum non potest interrumpi sine damno (5). Ideòque etiam permittitur equos calceare itinerantium , reficere vomeres eorum quibus aliter die sequenti cessandum esset à labore, reficere vias et pontes, fontes, etc. (6). Ita pariter licitum est sartoribus (si aliud non suppetat tempus) vestes suere pro nuptiis, aut funeribus, et similibus; putà si exterius indigeret vestibus juxta loci ubi reperitur decetiam, aut si alii expectarent vestes promissas,, quas si non exhiberent , ipsi magnum detrimentum subituri essent. Idem valet pro calceamentariis (7).

20. — Permittitur etiam pistoribus publicis panem conficere diebus festis, tam ob consuetudinem, quàm ob populi necessitatem ; dum semper adest periculum , ne ob quamlibet panis penuriam populus commoveatur. An consuetudo permittat omnibus indiscriminatim hisce diebus panem conficere, meritò *Tamburinus* dubitat, nisi acci-

deret concursus plurium festorum, et panis antea coctus edendo miniis aptus redderetur ; aut si panis esset necessarius pro illo die, et idem dicimus de *pastillis*, sive ortolanis (1).

21. — Ita pariter , ut evitetur damnum , permittitur colligere fruges, aut fœnum , et (saltem ex consuetudine) etiam fructus , quamvis non necessarios usui illius diei, ut meliùs serventur, præcipuè si est periculum pluviae imminens, ideòque in multis regionibus solent colligi quibuscumque diebusolivæ, castaneæ, aut alii fructus silvestres. Communiter licent quælibet opera, quæ sunt necessaria usui quotidiano familiae, ut verrere domum, lectos sternere, utensilia culinaria lavare, etc. (2).

22. — Dubitatur 1. An jactura magni lucri possit excusare laborantem die festo? Multi negant, ut *Salmanticens. Roncaglia*, etc. quia dicunt aliud esse damnum pati, aliud lucrum non facere. Sed multi alii DD. etiam graves, ut *Suar. Castrop. Cajet. Sanch. Navar. Armilia, Holz. Bonae. Glia, Elbel, Mazzotta*, etc. probabiliter excusant, quia ex *L. un. c. de Sentent*, lucrum non facere magnum æquiparatur gravi damno. Saltem hac in circumstantia dici potest præceptum festorum, quod est humanum, cum tanto incommodo haud obligare (3). Eademque ratione multi DD. excusant etiam in Sacro, ita *Suar. Castrop. Mazzotta*, etc. Contra tamen nescio approbare opinionem nonnullorum dicentium, posse sabbato proficisci aliquò venatum, licet praevideat Dominicam omissuram Missam. Aliter tamen dicunt multi AA. de eo qui proficisceretur die Jovis : et aliter de iis qui ex officio iter agunt, aut merces vehunt (4).

23. — Dubitatur 2. An liceat laborare in festo ad evitandum otium? Alii DD, id negant; alii affirmant, uti *Laym. Silv.Sa, Mazzotta*, etc. quando quis alias esset in periculo peccandi; nam (dicunt) si excusat necessitas, quæ corporis commodum respicit, tanto magis debet excusare necessitas, quæ animæ bono conducit. Hanc sententiam puto probabilem in solo casu quo tentatio non possit alio modo superari, nisi se labori applicando; sed hic casus nescio an moraliter possit accidere, saltem erit rarissimus (5).

24. — VI. Excusat *utilitas* publicae lætitiæ, aut splendoris; quapropter licet in victoriis, natalitiis, vel adventibus principum theatra constituere, vestes conticere, ignes accendere, etc. modo hæc praeveniri non potuissent; dum

299.— (2) n. 298. v. Permittunt. — (3) *Lib. 5. n. 501. cum Castrop. (r. de Leg. d. 5. p. 3. §. 2. n. 3. et Suar. concl. tit. 1. 6. c. 7. eiv n. 9. — (4) Lib. 3. n. 501. v. Ob eam dem. — (5) n. 302.*

consuetudo permittit hujusmodi res, cùm sint signa lætitiæ moraliter necessaria ad populi pacem (1)

25. — VII. *Parvitas materiæ* excusat saltem à mortali. Sed hic quæritur I. quænam in hoc sit gravitas materiæ? Alii ponunt lres horas, sed hæc opinio est nimis laxa. Alii unam horam, et hæc est nimis rigida, alii communius duas horas, et multi alii aliquid ampliùs, nempe duas cum dimidia, ut *Valentia, Granado, Henriq. Bas. La-Croix*, etc cum *Viva*, qui asserit hanc esse communiozem; inio *Viva*, et *Mazotta* dicunt excusare etiam longius hoc temporis spatium, si intercedat aliqua necessitas, quæ alioquin non sulliceret ad excusandum (2).

26. — Quæritur 2. An peccat graviter dominus qui imponit decem servis laborem mediæ horæj? Si labor impositus eodem tempore exercetur, ex communi sententia non peccat graviter, dubium restat an si successivè? Alii volunt peccare mortaliter; nihilominus communior est opposita cum *Sanch. Bonæ. Salmant. Boncag. Trullench. Viva*, etc. quôd non excedit veniale, et est satis probabilis, nam hujusmodi dominus non potest ampliùs peccare, quàm ipsi servi, quorum nemo pro eo labore peccat graviter. Secùs esset si dominus eidem servo præciperet pluries intra eundem diem laborare, quia illæ plures vices coalescunt ad constituendam materiam gravem (3). Advertatur hiedenique quôd in operibus forensibus gravitas materiæ non tam desumitur à quantitate temporis, quàm à quantitate operis.

CAPUT 111.

DE OBLIGATIONE AUDIENDI SACRUM.

PUNCTUM 1.

Quomodù huic obligationi satisfaciendum est.

De intentione 27. *De attentione* 28. *Qui, dum audit [Missas, recitat officium, etc.* 29. *Qui celebrat* 53. *Qui confitetur* 51. *Qui dormitat, aut colliyt eleemosynas* 52. *De materiæ parvitate* 55. *Qui audit duas dimidias Missas* 54. *De loco undè audiri potest Missa* 55. *De oratoriis, et ubi potest Episcopus celebrare* 50. et 57. *Virum Episcopus possit dispensare ad celebrandum in domibus privatis* 58.

27. — Hoc præceptum audiendi Missam omnibus festis habetur ex *can. Omnes fideles*, et *can. Missas, de conti)* X. 504. — (2) n. 305. — (5) *Lib. 5. n. 506.*

.we. (*list.* 1.; et obligat omnes fideles usu rationis utentes. Ad satisfactionem hujus præcepti duo requiruntur : *intentio*, et *attentio*. Requiritur 1. *intentio*, nempe ut quis intendat Missam audire ; nam non satisfaceret præcepto, qui assisteret solo fine ecclesiam visendi, amico præstolandi, etc. aut vi detineretur; dico *vi*, quia si quis interesset Sacro timore à patre, vel magistro in eum incusso, jam satisfaceret debito suo, quamvis peccaret ob pravam voluntatem Missam omittendi si posset. Praeterea sufficit intentio adimplendi opus præceptum, et nihil refert quòd non habeatur intentio satisfaciendi præcepto ; quare qui jam adfuisset Sacro, utique præcepto satisfecit, licèt fuisset immemor diei festivi (et idem dicitur de voto, jurejurando, Poenitentia sacramentali ; modù opus promissum in voto , aut impositum pro poenitentia non applicetur ad alium finem) (1). Imò satisfacit , licet habuisset expressam intentionem non adimplendi præceptum , juxta communissimam, et probabilem *Suar. Lessii, Sanchez, Castropal. Tournely, Pontas, Valentia, Vasq. La-Croix, Salmant.* (2). Ratio, quia qui voluntariè jam exequitur opus præceptum , necessariù etiam satisfacit præcepto. Nec obstat paritas quæ à contrariis adducitur, nempe quod sicut qui debet alteri centum, et conscius debiti centum illi donat, non remanet liber à debito ; ita non remanet liber à præcepto , qui præcepto satisfacere non vult. Nam responsio patet : in debito pecuniæ (idem de debito voti) obligatio dependet à propria voluntate ; quare benè potest aliquis, non obstante solutione, velle ligatum remanere; sed in casu nostro, obligatio audiendi Sacrum dependet à Ecclesiæ voluntate, undè non potest homo ex se illam sibi imponere , adeoque dum adimplet præceptum, non potest non adimplere.

28.—Requiritur 2. *attentio* (saltem virtualiter et in confuso) nimirum ut advertat et attendat ad assistendum , ut debet, Sacrificio quod peragitur. Quare non satisfacit certè, qui assistit dormiendo, aut sensibus abreptus , aut nesciens quod fit. Quæstio est inter DI). an in assistendo Sacro requiratur attentio interna? Multi AA. negant, uti *Suar. Less. Lugo, Coninch. Silvest. Medina, Hurtado, Hear. Hen: i, Croix*, et plures alii, dùm dicunt quod , ut Missa*, præcepto satisfiat, non sit necesse orare, sed sufficit præsentia morali adesse, intendens illa Deo cultum exhibere. Sed communior sententia cum S. *Thoma, Laym.*

(1) *Lib. 1. n. 1G5.*— (2) *n. 164. el fusiie l. 4. n. 176.*

Bonac. Sporer, Salmant. et aliis pluribus vult esse necessariam attentionem internam, attendendo aut ad Deum (nimirum ejus bonitatem, amorem, etc.), aut ad Sacrificii mysteria, aut ad verba et actionem celebrantis; sufficiens cæteroquin (ut dicunt communiter) ut in principio habeat intentionem internam attendendi, et eam non revocet voluntary, et advertenter se distrahendo: dico *adverlenter*, quia si quis voluntarie se distrahit, non advertens quod distrahitur a Missa, (idem valet de Horis canonicis), etiam satisfacit; quia iste, licet voluntariè distrahatur, non tamen voluntariè distrahitur à Missa. Hanc secundam opinionem puto esse probabiliorem et quidem consulendam, contrariam verò non judico improbabilem; saltem stante auctoritate tot 1)1). qui eam tuentur, redditur res valde dubia, an adsit hæc Ecclesiæ lex obligans iideles ad Missæ assistentiam etiam cum interna attentione (1).

29. — Cæterum communiter admittunt, quod satisfacit Missæ qui conscientiam examinat, ut confiteatur, aut aliquem librum spirituales legit (non autem historiarum licet spiritualium) (2); aut recitat Horas canonicas, vel poenitentiam persolvit, aut aliam orationem debitam facit; quia eodem tempore potest duobus præceptis satisfieri, quando res præceptæ non sunt ad invicem incompatibiles, ut communissimè *Suar. Bonac. Castropal. Sanch. Filliuc. Sa, Bus. Salmant.*, etc. contra pauciores (3). Ita etiam satisfaciunt, qui Missæ inservientes se parant, ut res altari necessarias offerant, puta vinum, hostias, thus, etc. cum eadem res ad idem Sacrificium pertineant; sed hoc intelligitur modò ab ecclesia non egrediendum erit, aut saltem per multum tempus (4).

30. — Probabile etiam est celebrantem posse aliam Missam audire, quæ unà simul celebratur, quia, dum ipse celebrat, jam orat. Sic etiam probabiliter satisfacit qui, dum Missæ assistit, extasim patitur, quæ à sensibus eum abalienat, quia anima tunc ad Deum attendit.

31. — An satisfaciat qui audiendo Sacro confitetur? Multi DD. affirmant, modò pœnitens tunc attendat Missæ; ita *Castropal. Beginal. Molfes. Hurlad. La-Croix, Elbel, Plyler*, etc. dicentes quod per confessionem honoratur Deus; et idem dicunt de confessario audiente confessiones. Sed nos contrarium sentimus cum *Lugo, Tambur. Bonac. Esc. Salmant.* ratione quia qui confitetur tamquam reus sistit, non autem ut offerens Sacrificium cum sacerdote. Nihi-

(1) *Libò ti.* 515. — (2) n. 514. — (5) n, 509. — (1) *Ibid.* v. Satisfaciunt.

lominÛs dicunt *Lessius*, et *Lu-*(*'roi:v* absolute benè satisfacere servum aut famulum, cui nullum aliud tempus vacaret ad confitendum, nam pro isto præsumitur Ecclesiæ con-niventia.

32. — Satisfacit etiam, aut saltem in materia gravi non delinquit qui in audiendo Sacro (aut in Horis canonicis recitandis) dormitat, modo advertat ad id quod lit (1). Probabiliter etiam satisfacit qui circumiens ecclesiam colligit eleemosynas, modò ad Missam attendat. Qui verò confabulatur per partem notabilem Missæ (quicquid dicat *Busemb.*) cum communi dicîmÛs'quòd non satisfacit, quia confabulatio destruit attentionem etiam externam, quod impedit præcepti satisfactionem (2).

33. — Quæritur 1. Quæ sit parva materia in præcepto audiendi Sacrum? Alii putant esse parvam materiam omittere usque ad Evangelium exclusive; multi *inclusive*, proût l:or. *Lugo, Suar. Layrn. Castrop. Sa, Holzman, Elbel, Sabnont.*, etc. etiamsi omitteretur *Credo*, id dicil *Luyo* cum aliis. Prima sententia est communior et probabilior, sed secundam non puto improbabilem, quia Missa, juxta S. Isidornm, ab Offertorio olim incipiebat. Commune verò est cum *Suar*, et aliis, non esse grave omittere ea quæ procédant Epistolam, et quæ Postcommunionem subsequuntur, etiamsi utrumque omittatur. Commune contrù pariter est esse gravem omissionem à Consecratione ad *Pater noster*, etiam exclusivè; aut omittere Consecrationem, et Sumptionem. An autem sit grave omittere Consecrationem vel Sumptionem? Alii communius affirmant, imo dicunt esse grave, icèt omittatur Consecratio unius speciei. Multi alii nihilo-minùs cum *Lugo, Suar. Hurt. Fagund. Escob. Tamb. Elbel*, etc. negant; nam, uti dicunt, non constat essentiam Sacrificii consistere in Consecratione (sicut communiùs volunt), aut in Sumptione (uti vult *Ledesma, Pignatelli*, et alii cum *Alberto Magna*)', attamen nos probabiliorē putamus primam sententiam, tanquam probabiliùs habentes essentiam Sacrificii in utraque simul consistere, nempe in Consecratione, et in Sumptione (3). Dicunt autem aliqui auctores quòd, cùm sil probabile essentiam Sacrificii Missæ in sola Consecratione consistere, ideo etiam probabile sit, quod si alii uis veniret post Consecrationem ultimæ Missæ, reliqua audire non teneatur. Sed dicimus oppositum tenendum cum *Conlinuatore Tournely*, et *P. Zaccharia* in *La-Croia*' (4);

(1) Liò. 5. n. 516. — (2) n. 517. — (5)n. 510. — (i) *Coni. Town, tract.de5 prtre. Dtc. c.o.el P. Zacchar. ap. La-Croix lib. 5. p. 1. n. 608.*

ratio, quia cùm sit satis etiam probabile quòd essentia Sacrilicii in Sumptione consistat, dicimus illum benè obligari ad reliquam Missæ partem audiendam : qui enim implere nequit præceptum impositum certè, tenetur saltem, si potest, implere probabiliter, nam hujusmodi onus satisfaciendi præcepto pronabiliter, cùm non possit satisfieri certe, inclusum est in præcepto certè satisfaciendi ; cùm enim præceptum stet in possessione, debet ipsum impleri ùtmeliùs impleri potest.

34. — Quæritur 2. An satisfaciat qui duas medias Missas audit à duobus celebrantibus? Qui eodem tempore has partes audit, utique non satisfacit, uti patet ex propos. 53. damnata ab Innoc. XI.; sed si successivè, inulti admittunt satisfieri, ùt *Navarr. Laym. Soto, Bonae. Sa, Castrop.*, etc. quia talis assistentia, non jam physice, sed moraliter jam terminatur ad unam Missam integram : itaque illæ duæ medietates sufficiunt ad unitatem obsequii ab Ecclesia præcepti. Hanc non negamus esse probabilem, saltem extrinsecè; sed longè probabiliorem putamus contrariam cum *Suar. Lugo, hor. Coninch. Tamb. Sporer*, etc. si audiat pars usque ad Consecrationem inclusive ab uno sacerdote, reliqua vero ab alio; quia hæ duæ partes nequeunt constituere unum integrum Sacrificium. Secùs dicimus si assisteret tam Consecrationi quam Sumptioni ejusdem sacerdotis (1).

35. — Quæritur 3. In quo loco satisfit præcepto de audiendo Sacro ? Respondetur in qualibet ecclesia publica, etiamsi non sit parochialis, proùt hodie certum est ex communi consuetudine. Et jam satisfacit qui audit Missam in choro post altare, aut icr aliquam fenestram quæprospectat ecclesiam, etsi sacerdos non videatur, dummodù saltem per alios advertatur quod iit; et licèt adsit post parietem, aut columnam ecclesiae, et etiam extra ecclesiam, modò uniatur cum populo, qui est intra ecclesiam. Admittunt alii (et non improbabiler) cum *Lugo, Escobar, Mazzoli. Spor. Elbel, Dicast. et Gob.* et non dissentit *Tourn.*, posse satisfieri huic præcepto ex aliqua fenestra domùs, licèt via intermediat, modo prospiciatur altare, et distantia sit parva, quia sic etiam moraliter assistitur. Admittunt *Lugo*[^] et *Escob.* distantiam 30. passuum, sed hæcmcrilù non admittitur à *Tamb. et Gob.* (2).

36. — Dictum est *ecclesia publicà*, nam in oratoriis privatis non satisfaciunt præcepto omnes ii qui ibi adsunt Missæ, nisi sint domini, aut illorum conjuncti, qui habi-

lanleamdem domum, el vivunt illorum expensis (etsi aliqui 1)1).admittunt satisfacere fratres, et uxores eorum , etiamsi habeant mensam particularem, el separatam), aut servi qui ab iisdem dominis aluntur, quamquam isti degant extra domain, ùt admittunt *Pelliz. Quarti, Diana, Lu-Croix, Castrop. Tamb. et Mazzotla* (contra *Barbos. Lez., etc.*). Sed non satisfaciunt familiares qui non sunt necessarii , uti loquitur Indultum (4), et tanto minus extranei, ùt sanxit Clemens XI. adversus quorundam opinionem (2).

37. — Circa oratoria privata plura hic advertenda. Et 4. non posse in iis celebrari in quibusdam festis principalibus, et hæc sunt *Pascha, Pentecostes, Natalis Domini, Epiphania, Peria V. in Cama Domini, Ascensio, Annuntiatio, et Assumptio B. Mariæ Virg., /'esta SS. Petri et Pauli, et omnium Sanctorum*[^] Ita ex Decret. S. C. Sed hæc limitatio non intelligitur pro oratoriis concessis infirmitatis causa (3). 2. Pontificem Benedict. XIV. in Bulla *Cùm duo nobiles* , anno .1740. declarasse non posse celebrari Missam in oratoriis privatis, nisi actu assistat saltem unus illorum , quibus directù concessum est indultum (4). 3. Per eundem Pontificem in Bulla *Magno*, sub die 2. Junii 1751. declaratum esse, attenta formulà Indultorum, in prædictis oratoriis privatis non posse celebrari nisi unam tantùm Missam, cùm jam explicatum sit, verbum *una Missa* idem sonare ac *unica* (5). 4. Non licere ministrare Sacramentum Pœnitentiæ in oratoriis privatis sine licentia Episcopi, et præcisà justâ causa, expressum est in citata Bulla *Magno* §. 20. An autem requiratur licentia Episcopi pro ministranda Eucharistia ? Alii negant; sed communius affirmant, et reperi quôd præfatus Pontifex Benedictus XIV. in Epistola encyclica ad Episcopos Poloniæ, data eodem die 2. Junii 1751., prohibuit Communionem ministrari in oratoriis privatis sine licentia Episcopi. 5. Hoc procedere de oratoriis privatis concessis à Papa privilegio aliquas personas donare volente, non autem de illis auctoritate Episcopi erectis, et designatis ad sacros usus in seminariis, conservatoriis, hospitalibus, et etiam in domibus privatis, modô in istis ingressus pateat à via publica ; nam in hujusmodi oratoriis seu capellis quilibet lotest celebraro, et Missæ præcepto satisfacere in quibuslibet anni diebus, quia hæc sunt verè ecclesiæ publicæ. Et idem currit pro oratoriis Religiosorum, et pro iis qui in domibus Episcoporum , aut Cardinalium eriguntur (6). Episcopi

(1) N. 519. — (2) Vide l. 6. n. 359. Not. III. (3) Ibid. v. Ex quo, el ex alio liter, quod affert P. Zaccharia ap. *Croix* l. (i.p. 2. ad. n. 271.—(i) L.6.U. 359. — (5) find, v. Dices. (6) — Lib. 6. n. 557.

autem possunt celebrare, et celebrare facere se præsentibus in omnibus domibus (etiam extra dioecesim) ubi reperiuntur causâ visitationis, aut itineris, aut moræ extra dioecesim à jure, vel à S. Sede ob aliquam peculiarem causam permissæ; ita habetur ex Bulla *Apostolici ministerii* Innoc. XIII. confirmati! a Benedicto XIII. et extat in appendice Cone. Rom. (1).

38.—An autem Episcopi possint dispensare, ut aliquando celebretur in domibus privatis? Respondetur quòd, licet hodie per Trident. *Sess. 22. in Decr. de celebr. Miss.* et luculentiùs in Decr. Clementis XI. ablata sit Episcopis potestas, quam primitus per *Can. Missarum*, 11. *de consecrat.* (*list. 1.* habebant celebrandi, et celebrare faciendi etiam in domibus laïcorum, nihilominùs valdè probabilis, et communissima est sententia cum *Nav. Suarez*, *Lugo*, *Castrop. Vasq. Coninch. Salm. Croix*, etc. quòd hoc intelligitur de licentia perpetua per modum habitûs, non autem de licentia ad tempus per modum actus, intercedente aliquâ justâ causâ particulari, et transitoria infirmitatis, aut alterius rei. Nonnulli DD, admittunt hoc tantùm pro aliquibus vicibus in anno; sed alii, ut *llozm. Elbel*, et *Pasqual.* concedunt, quoties occurrit aliqua causa specialis, dicentes, solùm vetitum esse Episcopis per modum habitûs, et quoties dispensato lubet eâ licentia uti, et hoc etiam approbatur à *Gallermart* in citat, loco Trid. et non irrationabiliter (2).

APPENDIX

DE ORATORIIS PRIVATIS.

Operæ pretium est hic adnotare formam Brevium pontificiorum, quibus concedi solent oratoria privata; hæc igitur est: « Clemens XIII. tibi N. N. dioecesis Neapolitanæ, qui (ut asseris) ex nobili genere procreatus existis, » ut in privato domus tuæ solitæ habitationis oratorio in » civitate N. existentis, ad hoc decenter (muro extracto) » ornato, ab omnibus domesticis usibus libero, per Ordinarium loci prius visitando, et approbando, aede ipsius » Ordinarii licentia, ejus arbitrio duratura, unam Missam » pro unoquoque die, dummodò in eadem domo celebrandi licentia, quæ adhuc duret, alteri concessa non » luerit, per quemcumque sacerdotem ab eodem Ordina-

(1).V. 358.—(2) *Lib. 6. n. 559.*

» rio approbatum secularem, seu de Superiorum suorum
 » licentia regularem, sine tamen quorumcumque jurium
 » parochialium praejudicio, ac Paschalis resurrectionis, Pen-
 » tecostes, Nativitatis[D. N. JESU CHRISTI , nec non aliis
 » solemnioribus festis diebus exceptis, in tua, et familiæ
 » luæ, nec non hospitum tuorum nobilium praesentia ce-
 » lebrare facere valeas. Non obstantibus, etc. Volumus
 » autem quod familiares servitio tuo tempore dictæ Missæ
 » actu non necessarii ibidem Missæ hujusmodi interessen-
 • tes, ab obligatione audiendi Missam in ecclesia diebus
 » festis de præcepto minime liberi censeantur » *Datum*
Romæ, etc.

Nunc examinemus sigillatim dictas clausulas, quarum 1. *Tibi dioecesis Neapoluanæ*. Hic quæritur an qui habuit privilegium, cùm transferat domicilium in aliam dicesim, possit ibi uti privilegio? Multi affirmant; ùt *Barbosa, Pas-pud. La-Croix*, cum aliis (1)'; nam dicunt hoc privilegium non loco, sed persone concessum ob suam nobilitatem; adeoque stante eadem causa in alia diœcesi, adhuc et privilegium perseverat. Addunt postea *to tibi dioecesis Neapolitanæ*, non taxativè apponi, sed demonstrative, i. e. *Tibi pii es dioecesis Neapolitanoe'*, et hoc eo fine ne ab alio, qui forsitan sit eodem nomine appellatus, privilegium usurpari queat. Hoc tamen non obstante, contrarium tenendum cum *P. Fortunato à Brixia* (2), qui secundùm se multos auctores adducit. Ratio, quia nunc temporis in exemplaribus Brevium hujusmodi privilegii, secùs ac bebat antiquitùs, nomen civitatis respicit non personam tantùm, sed etiam eadem oratoria, cùm dicatur : *In privato domus luæ solitæ habitationis oratorio in civitate N. existentis*; et quandoque apponitur etiam nomen dioecesis. Sicuti ergo privilegium quoad personam, sic etiam ad locum limitatur. Praeterea, ùt benè ait *P. Brixien-sis* (3) mox laudatus (et asserit hanc esse comm, sententiam), quamquam hoc dubium esset, strictè tamen interpretandum est; etenimjgener»liter loquendo, privilegia favorabilia sunt late interpretanda; non autem illa derogantia juri communi, uti est privilegium de oratorio privato; contra *Tambiir*. sententiam (·{·)?Vide quod dicemus de 'privilegiis *Tom. III. Tract. XX. η. 7.*

Clausula IL *Qui {id asseris) de nobili genere procreatus*

(1) *Barb, de jur. eccl. lib. 2. c. 8. n. 16. Posq. de Sacr. Miss. q. 629.;* & *a-Croix l. 6. p. 2. n. 269. cum Sylv. Bonae, el aliis.* — (2) *J Brixiae oral, domest. paq. 62.*—(5) *Prix, loc.cil cap. 5. annol. 1. pay. 91.*— (V) *Tamb. Melh. ccl. M si. lib, 1. c. 6. §. 4. n. 31.*

existis. Igitur animadvertendum, cùm non verilicatur conditio nobilitatis, privilegium utique nullum esse, dùm illa est apposita uti causa finalis (1). An autem sufficiat nobilitas habita ex privilegio, vel dignitate, seu gradu acquisito? Quidam admittunt (2); sed negatur à *P. Fortunato* à *Brixia* asserente requiri propriè dictam nobilitatem habitam ex nativitate. De reliquo semper in hoc locus à loco est distinguendus.

Clausula III. *Ut in privato domus tuæ solitæ habitationis oratorio in civitate N. existentis ad hoc decenter (muro extructo) ornato, ab omnibus domesticis usibus libero*. Hic quaeritur an privilegio donatus illo uti possit, cùm per parùm temporis domi suæ ruri extructæ immoratur? Affirmant *Pignat.* et *Pasq.*, sed meritù id negat *Bone.* (3) attentis verbis: *In privato domùs tuæ solitæ habitationis*.

Notetur hic 1. Per verba *muro extrudo*, uti probabiliter dicunt quidem AA. (4) non signari opus esse ut quatuor adsint parietes, sed sufficere tres, et pro quarto ut apponatur tapes, aut tela, quæ claudatur, aperiaturve cùm opus erit. Juxta usum autem Neapoli receptum, scio pro hujusmodi privatis oratoriis ab Archiepiscopo approbari armaria lignea; attamen sentio semper observandum Decr. S. R. congr. die 3. *Decemb.* emanatum 1661. ubi dicitur: *Habens Indultum erigendi, oratorium in propria domo, si voluerit ibi ædificare altare ligneum, non indiget facultate apostolicâ, dummodo altare cum sacro lapide parieti colligatum amovibile non sit, et altaris portatilis imaginem non præ se ferat*. Notandum 2. quoad verbum *ornato*, quod locus oratorii ita aptari debet, ut omnes fatentur, ut distinguatur ab aliis profanis usibus destinatis. Imôbenèait *Pasqual.* in hujusmodi oratoriis ornamenta splendidiora ante alia qual in ecclesiis adsunt, esse apponenda, quia ecclesiæ ex se exigunt venerationem. Notandum 3. quoad verba, *ab omnibus domesticis, etc.* id quod dicunt DD., nimirum quòd sicut in ecclesia quis dormire potest, comedere, et similia, tanlô magis hæc permittuntur in oratorio (5); et uti hæc agendo in ecclesia absque necessitate venialem culpam non excedit, modô non liant per modum habitus, ut inquit *Suar.* cum aliis (6); idem à fortiori dicendum est de oratorio privato. Casu tamen quo per modum

(1) Vid. *Tambur.loc.cil.*, 4.>j. 5.— (2) *lasq. et Cleric, cum Pignal.tom.* 1 l. cons. 98. n. 100.— (3) *Rone, de Sacr. Missæ c. 5. q. 5. v. Quarto.*—(i) *La-Croix l. 6. p. 2. ».* 266. et *Tamb. loc. cH. n. 8.* — (5) *Sa v. Eccles, n. ô.el Tamb. n. 8.* —(6) *Suar. de relia, to. 1 l. 5. c. 5.*

liabiliis oratorium tamquam locus profanus haberetur, volunt DD. (1) locum illum ineptum Heri, et privilegium cessare; saltem, ut ajunt alii, (2) novæ eget Ordinarii approbationis. An autem super oratorii tecto dormire non liceat aut aliae actiones profanæ, negant AA. ferè communiter (3), dicentes id omittere esse solùm convenientiæ, non verb præcepti; dùm qui dormit super tecto ecclesiæ extra ecclesiam dormit. Verum tamen est in sua diœcesi S. Carolum Borromæum vetuisse. Ceterum, inquit *P. Gatticus* (4), hoc permitti posse in aliqua domo', ubi aliter ex angustia provideri non potest.

Clausula IV. *Per Ordinarium loci priùs visitando, et approbando, ac de ipsius Ordinarii licentia, ejus arbitrio auratura.* Notetur hic Ordinarium, cùm semel approbaverit oratorium, non posse impedire quominus ibi celebretur, ut decisum legitur apud *Barb.* (5) Hoc tamen intelligitur, cùm desit justa causa, nam cùm adest, benè potest celebrationem suspendere vi verborum, *ejus arbitrio duratura.*

Clausula V. *Unam Missam pro unoquoque die, dummodo in eadem domo celebrandi licentia, quæ adhuc duret, alteri concessa non fuerit.* Jam superiùs dictum est *n. 37.* per verba, *unam missam*, intelligi *unicam*, ut declaravit Benedictus XIV. in Bulla *Magno.* Per verba autem *dummodb in eadem domo, etc.* advertatur quòd, etsi unus ex dominis oratorium obtinuisset in suis diætis, sed ejusdem domi, invalidè alter dominus privilegium impetraret.

Clausula VI. *Per quemcumque sacerdotem ab eodem Ordinario approbatum sæcularem, seu de Superiorum suorum licentia regularem.* Notandum hic non opus esse approbatione speciali ad celebrandum in oratoriis privatis, hodie enim ordinarie solent ibi Sacrum facere sacerdotes vi cujusdam approbationis, quæ ex consuetudine (6) adest.

Clausula VII. *Sine tamen quorumcumque jurium parochialium præjudicio.* Obhanc clausulam nequeunt in oratoriis privatis denunciari matrimonia, et similia. An autem possint ministrari Sacramenta Pœnitentiæ, et Eucharistiæ, vide quod dictum est *n. 37. ad 4.*

Clausula VIII. *Paschalis resurrectionis, Pentecostes, et Nativitatis J). N. ./ C. nec non aliis solemnioribus festis diebus exceptis.* Advertendum cum *Gavanto* (7) sub Pascha-

(1) *Pasq. qu. 618. n. 8. cum aliis.* — (2) *Tamb. ex. Castropalao.* — (3) *Ronc. dt Sacr. ifiis. c. 5. q. 5. t. Primo, cum Pignat. et Croix 1. (5. p. 2. η. 2v. cum Quarti, et Tamb. n. 9. v. Illud, ex Sanch. et Glossa in c. un. de Cons eccl. in G.* — (4) *Gallic, de orat. dom. c. 53. n. 6.* — (5) *Harb, in Trident. Sess. 22 lhcr. dc obitr. incol. n. 19.* — (6) *Tamb. l. c. n. 25. ~.* (7) *Gav. p. i. Ut. 10. Sciendum.*

lis, et Pentecostes nomine primum tantum diem comprehendendi. Quinam alii dies comprehendantur in verbis, *solemnioribus festis diebus* dictum est η. 37. iterum iterumque citato.

Clausula IX. *In tua, et familiar tuæ, nec non hospitum tuorum nobilium præsentia celebrare facere valeas.* Superitis etiam notatum est fn. 37.) *ner* verba, *in tua, et familia, tuæ præsentia*, intelligi quod celebrari non potest, quin adsit aliqua ex illis personis quibus principaliter est concessum Indultum, ut declaravit Bened. XI V. Sub verbo autem *familiæ* veniunt omnes consanguinei, saltem usque ad quartum gradum, modum eandem incolant domum, et vivant privilegio donati expensis, ut volunt doctores communiter (1).

Clausula X. *Volumus autem quod familiares servitio tuo tempore dictæ Missæ actu non necessarii Missæ hujusmodi interessentes, ab obligatione audiendi Missam in ecclesia diebus festis de precepto minimè liberi censeantur.* Ut igitur servi gaudeant privilegio, requiritur 4. ut non modum vivant expensis domini, sed etiam ut actu serviant, ut habetur ex *cap. Sicut nobis, de verb. sign, in 6. 2.* Non sufficit quod continuè serviant domino, sed requiritur actualis eorum necessitas tempore Sacri. Tenet *Pign.* (2) servos utiles etiam posse quodammodum necessarios reputari, saltem, ait P. *Gallicus* si sunt necessarii ad decus domino competens : sed *Brix.* negat utrumque ex principio superius dato, privilegium nempè hoc strictè esse interpretandum, tanquam derogans juri communi; tantum admittit cum *Gattico* unum servum, qui moraliter necessarius reputatur ad ea, quæ. occurrere possunt tempore Missæ.

Quæritur an gaudeant privilegio servi qui vivunt de salari domini, sed habitant extra illius domum? alii negant; sed communiter alii (3) affirmant; et non improbabiler : modum continuè serviant in domo heri, et actu, ut dictum est, sint necessarii tempore Missæ.

(1) *Pignat. tom. VI. cons. 98. n. 91. el seqq. Pasq. qu. 669. Ronc. de Sac. Miss. c. 5. q. 3. v. Sexlo. Croise. l. 3. p. 1. n. 627. P. a. Brixia p. 8. contra Pehz. el Tambur.* — (2) *Pignal. loc. cit. n. 107. — (fr Peliz. Manual, tract. c. 2. sect. 2. qu. 21. Mazotta, Gallic. Castrop. Quarti, el alii apud La-Croix. 6. p. 2. n. 272. contra Bon. Barb. Lez., etc. ap. La-Croix.*

PUNCTUM II.

Quæ excusant ab auditione Sacri.

*Excusat impotentia, qualis est infirmorum, excommunicatorum, vinculis detentorum, custodum, etc. 59. De servis, filiis, et uxori-
bus coactis, etc. 40. Excusat grav/incommodum 41. Excusat usus
42. hi propter scandalum, etc. an propter grande lucrum aut
ut confiteatur possit omitti Sacrum 45.*

39. — Excusat à præcepto audiendi Sacrum quævis im-
potentia sive realis, sive moralis, quæ grave afferret da-
mnum, aut incommodum spirituale, vel temporale propriæ
personæ, aut proximo. Quare 1. excusantur infirmi, quia,
si domo egrediantur, grave nocumentum, aut dolor, aut
valetudinis procrastinatio timetur. In dubio potest infir-
mus iudicio medici, aut Superioris, aut viri prudentis ac-
quiesce, et etiam proprio, si jam potest ipse prudenter
judicare, et quando agitur de gravi damno, etiam perse-
verante dubio, infirmus probabiliter excusatur; nam in
tali dubio praevallet jus naturale conservandi salutem (1).
2. Excusantur excommunicati, et carceribus detenti, qui
non tenentur absolutionem, vel libertatem procurare, ut
Sacro adsint, ut volunt multi DD. Sed ego non excusa-
rem; ut melius dicunt alii, si de facili sine gravi incom-
modo possent absolutionem, aut libertatem obtinere; aut
ipsi eam obtinere non curent, ne tali præcepto se
obstrictos reddant (2). 3. Excusantur qui custodiunt castra,
urbem, gregem, domum, infantes, vel pueros, quos domi
relinquere sine periculo, et secum conducere sine templi
perturbatione nequeunt. Item illi qui probabiliter timent,
ne in carcerem detrudantur, si ad ecclesiam pergant, et
illi qui necessariù debent assistere infirmis, ut medicinas,
etcibum tempore opportuno illis ministrent, aut eos nequeunt
derelinquere, quin molestiâ magnâ afficiant (3).

40. — Excusantur 4. servi, si necessaria foret eorum
opera, ut dominorum grave incommodum evitetur. De-
bent nihilominus hujusmodi servi procurare (si possunt)
ut adsint Sacro cum suo incommodo levi, etc., v. g. au-
ferendo aliquid à somno, ciliùs foras egrediendo, etc. Si
autem eorum opera non esset necessaria eo tempore, quo
audiendum sit Sacrum, non excusantur, nisi in casu, in
quo gravem indignationem, aut grave incommodum ti-
meant, v. g. ne dimittantur, aede facili et statim alium

(1) *Lib. 3. η. 325.* — (2) *Ibid. v. Excommunicolus.* — (3) *Lib. 5. n.32(»*

dominum non possent invenire. Idem dicendum de filiis à parentibus, et de uxoribus à viris coactis ad omittendum Sacrum, aut ad laborandum in festo; ipsi enim excusantur, si timeatur gravis indignatio(1).

41. — Excusantur o. navigantes, et itinérantes, si ex auditione Sacri grave damnum passuri sint(2). Excusat notabilis distantia ab ecclesia. In hoc pensandæ sunt circumstantiae personae, temporis, et loci, sed regulariter putant *Suar. Casi. Filliuc. Salm. Trull. Croix, Mazz.* et alii excusare distantiam trium miliarium, aut iter pedestre unius loræ cum quadrante; et minus si plueret, aut ningeret, aut adesset alia causa excusans (3).

42. — Excusat 6. usus juxta locorum consuetudinem domo non egrediendi sex hebdomadas post partura, vel mensem tempore luctûs ob mortem viri, et etiam sororis, aut filiae, fit dicunt *Suarez, et Mazzotta*. Sed illæ personæ, quæ jam domo exeunt, ob has causas non excusantur à Sacro. Nullâ autem ratione potest licita reputari illa consuetudo (ut meliùs dicam abusus) quâ puellæ, ne in publicum exeant, ab auditione Sacri se abstinere. 7. Excusantur tamen mulieres, quæ vestibus, aut servis, aut sociis se decentibus carent; sed istæ tenentur, si possunt, valdè manè, aut in aliqua ecclesia, ubi populus non frequens Sacro adest. Idem dicitur de puella inhonestè prægnante. Aliqui DD. excusant puellam, si tantùm una Missa celebranda esset, et inter eam proclamationes illius nuptiarum faciendæ essent; sed hoc non potest admitti, nisi in iis locis, ubi talis esset usus, aut puella magno rubore suffundenda esset; quod quidem rarò accidit (4).

43. — Potest 8. excusari mulier, si sciat quòd turpiter concupiscatur. Sed dicimus quòd illa non teneretur ideò abstinere à Sacro, nisi semel, aut bis (5). Denique potest probabiliter excusare jactura magni lucri, ut in simili dictum est n. 22. Et ita etiam possunt excusari muliones, rhedarii, molitores, qui, ut Sacro adessent, magnum damnum, aut jacturam lucri extraordinarii subituri essent (6). Ita etiam potest excusari, qui omitteret Sacrum ut impediret aliquod grave peccatum, aut damnum; aut ut confiteatur, qui scèssus esset diutiùs permansurus in peccato mortali. Sed non licet Missam omittere, ut faciat aliquod opus non præceptum, licèt altioris meriti (7). An autem peregrinus teneatur ad audiendum Sacrum in festo, in

(1; *Lib. 3. n.327.*—(2) *n.328.*—(5) *n. 329.* —(4) *n. 330.*—(5) *Lib. 3. n. 331.* —(6) *n. 332.* — (7; *Ibid. v. Non excusatur.*

loco ubi est de præcepto, licèt ibi tantùm diem moretur, vide quid dictum est de legibus *Tract. II. n. 44.*

Hic obiter notandum Benedictum XIV. in Brevi *Cum sicut*, dato 22. Uccemb. 1748. in regnis Neapolis, et Sici-
liarum permisisse opera servilia in festis, exceptis *Dominicà paschali, et Pentecostes, et omnibus aliis dominicis*; item
diebus Circumcisionis, Epiphaniae, Ascensionis, Corporis Christi, et ejus Nativitatis; item *Purificationis, Annuntia-
tionis, Assumptionis, Nativitatis et Conceptionis B. V. Mariæ immaculatæ*: item *diebus SS. Petri et Pauli, omnium
Sanctorum, et patroni principalis cujusque civitatis aut
loci dioecesis*. In aliis autem festis induisit fidelibus teneri
tantùm ad Sacrum audiendum.

TRACTATUS VII.

DE QUARTO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT I.

DE FILIORUM OBLIGATIONE.

De amore erga parentes 1. De reverentia 2. De obedientia 3.

1. — Filii tenentur erga parentes (ita etiam subditi erga Superiores) amorem, reverentiam, et obedientiam præstare. Quare peccant graviter I. contra *amorem*, et quidem pluribus modis: 1. Si ab eis abhorrent, aut illis malum grave optant (in quo dupliciter peccant; contra pietatem, et contra justitiam). 2. Si injustis modis eos impediunt, ne testamentum conficiant. 3. Si eos sine justa causa gravi molestia afficiunt. 4. Si non subveniant in gravi necessitate temporali, aut spirituali, præcipuè si negligunt ut illi in articulo mortis Sacramenta suscipiant (1).

2. — II. Peccant graviter contra *reverentiam*, 1. Si percutiant cos etiam leviter, aut ostendant velle eos percutere. 2. Si gestus eorum contumeliosè exprimendo derisui eos habeant. 3. Si maledica, aut convicia in eos corùm effutiant, appellando illos *amentes, ebrios, bestias, latrones*.

1! *Lib. 3. n. 333.*

veneficos, scelestos. Vocare autem eos *senes, ignaros, stupidos*, etc. nun debent absolutè damnari de peccato mortali, nisi tunc cùm illi graviter contristarentur (1). Dictum est *coram*, quia si filius parenti illuderet, aut mala imprecaretur, sine pravo animo, et clauculùm, nescirem eum damnare de peccato mortali (2).

3. — III. Peccant graviter contra obedientiam, 1. Si ipsis invitis ducunt uxores indignas cum familiæ dedecore observetur quod dicitur de sponsalibus *Tom. II. Tract. XVIII. η. IO.*). 2. Si furentur in materia gravi bona domus ; quocirca observetur quod dicitur loc nendo de furto *Traci A. num. 32.* Peccant 3. Si non obediant parentibus in rebus gravibus et justis, ac per ipsos jussis (præcepto expresso, et seriô, ut dicunt *Roncaglia, Holzman, et Sporer*) v. g. ne ludant ludis perniciosis, ne domo exeant nocte, ne cum mulieribus, aut cum malis sociis versentur, etc. (3). Dictum est in rebus justis, quia circa statûs electionem lilii non tenentur parentibus obedire, ut docet *S. Thomas* (4) : *Non tenentur nec servi dominis, nec filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo vel virginitate servanda.* Quare parentes (ut dicemus capite sequenti) si impediunt filios, quominùs statum eligant, aut cogunt eos ad suscipiendum aliquem statum invitos, peccant graviter.

CAPUT II.

AD QUID TENENTUR PARENTES, ET FRATRES.

De alimentis, Legitima, et dote; decisio quatuor filiorum L De educatione; si pater impedit vocationem, aut cogit ad aliquem statum ; aut ingredi monasterium d. Ad quid tenentur fratres 6.

4. — PARENTES ad duo potissimùm tenentur, ad procurandam filiis conservationem, et educationem. Circa *conservationem* ipsi peccant. 1. Si bona sua dilapident, ita ut impotentes reddantur ad ministranda filiis (licèt essent spurii) alimenta necessaria, aut si negligant eis modo quo possunt illa procurare. 2. Si injustè privant eos in morte Légitima, aut in vita recusent constituere patrimonium filiis, qui ad Ordines sacros promoveri cupiunt, aut negant dotem filiabus, licèt ipsis invitis ille nupserint, cum jam annum 25. excesserint. Si autem ante illam ætatem nupserint, diversae adsunt opiniones ; sed probabilior mihi videtur illa *Sanch. Motin. Salm. Trullench.*, etc. qui dicunt patrem saltem teneri ministrare alimenta, licèt se indignis

(1) A. 551.—(2) *Ibid.* r. Absolutè* —(5) *Lib. 5. n. 555.*—(i) 2, 2, q. 104. a.5.

nupserint (1). Respectu autem patris, ait *Sanch. Boss.* cum *Glossa* in *cap. Admonere* 33. q. 4. et cum *Surdo* illum teneri alimenta non filio motlù, sed etiam ejus uxori, etsi ipsam duxerit absque dote', et contra voluntatem patris (2). Præterea ajunt *Azor.* et *Merenda* (3) cum *Baldo*, et *Jasone*, patri alendum esse liliū, etiamsi iste consumpsisset in vitiis partem sibi prius datam. Ille adnotetur decisio 4. Rotarum S. Cone. Neapol. quòd pater non potest domo filios expellere, licèt foris vellet eis ministrare alimenta; et contrà quòd lilii nihil possint prætereendere à patre si velint extra domum habitare, nisi hoc facerent causâ virtutisfi). Quando autem pater possit, vel non, filios exhæredare, vide quod dicemus *Tract. X. n. 238.* cùm loquemur de contractibus.

5.— Circa *educationem* 1. peccant parentes, si negligunt filios in rebus Fidei, et salutis instruere vel per se, vel per alios. 2. Si eis scandalum afferant, blasphemias, vel verba obscœna proferendo, etc. et præcipuè si secum in lecto decumbere faciant, aut permittant pueros et puellas simul dormire. 3. Si de excessibus eos non corripuerint, et præcipuè si aliquid furati sint. 4. Si non curent, ut lilii Sacramenta suscipiant, et festa, jejunia, etc. observent. 5. Si permittant ut illi cum scandalosis versentur, et præcipuè si non impediant quominus sponsi suarum tiliarum ad domum accedant. 6. Si impediant tilios quominus aliquem vitæ decentem statum assumant: v. g. matrimonium sibi competens (5); observetur circa hoc quod dicitur *Torn. II. Tr. XVIII. n. 17.* cùm sermo liet de sponsalibus. Tanlô magis peccant, si filios à statu religioso sine causa avertunt (6); observetur quid dicitur *Tract. XIII. num. 25.* 7. Peccant contrà si cogant filios ad nuptias ineundas cum certis personis; modo non adsit aliqua gravissima causa, putà si aliquod matrimonium multum conferret ad aliquam grandem inimicitiam sedandam, aut ad solandos parentes gravi necessitate oppressos; ita dicunt *Bellarm. Laym. Sanch. Petrocor. Tolet.* et alii communiter cum *sancto Thoma*; sed hoc intelligitur semper ac filius statueret ducere uxorem (7). Ita etiam peccant, si adigant filios ad ecclesiasticum statum, vel religiosum, aut tilias ad monasteria ingredienda. Et hic advertatur quòdjuxta *Trident. Sess. 25. cap. 18. de rey. et mon.* incur-

(1) *Lib. 3. n. 550. v. 5. Pater.* — (2) *Sanch. l. 4. de inatr. Tr26. n. 21. Bots, de effect, matr.p. 2. n. 95. etc.* — (5) *Azor. p. 2. l. 2. cap. 4 q. 12. Merenda conlr. lib. 4. cap. 54. n. G.* — (1) *Lib. 5. n. 558.* — (5) *Lib. 6. n. S49. circa fin. Conveniunt.* — (6) *Lib. 5. n. 555. v. Præterea . et l. 4. n. 77.* — (7) *Lib. 6. n. 850,*

rit excommunicationem quicumque adigit puellam ad proiitendum in aliquo monasterio, ad suscipiendum habitum, etiam ad illuc ingrediendum, licet solo fine educationis, uti tenemus cum *Suar. Nav. Bonae.*, etc. contra *Sanch.* sic intelligendum Concilium citato loco (1). Contra dicimus non incurrere censuram illos parentes, qui simpliciter suaderent suis filiabus monasterium ingredi, ut ait *Barbosa* cum *Bodriq.* et alii contra *P. de Alexandro de monialibus*, qui non recte supponit hoc esse quamdam coactionem metu reverential!; nam reverè aliud est ingredi timore incusso à patre, aliud est ex voluntate patris, etiamsi adjungeret preces, modò istæ non sint nimis instantes, adeò ut probabilis timor incuteretur ne pater secum indignetur (2). Cùm autem Concilium exceperit casus in jure expressos, probabiliter *Suar. Bonae.* et *Filliuc.* permittunt posse cogi puellas ad ingrediendum monasterium in pœnam alicujus delicii, vel ne cadant in aliquam impudicitiam, uti deducitur ex *cap. Significavit*; et *cap. Gaudemus, de convers. conjug.* (3). Inq̃ ego nescirem id culpâ damnare, cùm, si domi delineretur puella, esset in periculo dandi, aut recipiendi scandalum; tunc enim videtur finis legis Concilii cessare non solùm negative, sed etiam contrariè, juxta id quod dictum est de legibus *Tract. II. n. G9.* (observa quæ fusiùs dicuntur super hanc excommunicationem. *Tom. II. Tract. XIX. η. 29.*). Præterea hic advertatur cum eodem *de Alexandro* quòd excommunicantur etiam qui sine justa causa impediunt puellas professionem emittere, aut habitum suscipere in aliqua religione; et etiamsi impedian ingressum in monasterium, uti probaniliùs tenent *Suar. Bonae.* et *Filliuc.* adversus *Sanchez*, et *Castropal.* (4).

6. Quoad fratres, etiam isti tenentur (cùm possint) alimenta suis fratribus, et dotes sororibus ministrare, et non tantum in necessitate extrema, sed etiam gravi, ut communissime docent 4*or. *Barbosa*, et *Salmant.* cum *Trullench. Fagnan. Menoch.*, etc. Dicunt tamen hi AA. quod fratribus, et sororibus uterinis non ad aliud tenentur quàm ad alimenta (3).

9 r* 9«oad. — (2) *Ib. Dubi!.* 2. — (3) *Ibid. t. Qnoadin finifi)* *Ibid Dubii. o. c. Insuper.* 5) *Lib. 5. n. 310. v.* Notandum.

CAPUT III.

AD QUID TENENTUR DOMINI, SERVI, ET CONJUGES.

Obliyalio 'dominorum, præsertim circa salarium 7. Obligatio servorum. Si permittunt furari. Si discedant contra pactum 8. Salarium praescriptio 9. Compensatio 10. et 11. Viri obligatio 12. Mulieris obligatio, præsertim de sequendo viro ,13.

7.— I. Quoad dominos, peccant hi , 1. Si in causa sunt cur servi non satisfaciant præcepto festorum , et annualium Sacramentorum. 2. Si eis denegent, aut differant salarium. 3. Si eos non corrigant, cùm blasphemant. aut scandalum præbent. i. Si eos sine justa causa ante tempus conventum ejiciant, et tunc tenentur integrum salarium promissum eis solvere, ex L. *Qui operas* 38. et L. 16. //'. *Locali*. Sed hoc intelligitur post sententiam: nam si servus ex expulsiōe nihil damni passus fuisset, tunc non debet dominus obligari ad integrum salarium, sed ad medietatem , et aliquid amplius(1). Si autem servus infirmetur per sex menses, ad nihil enetur dominus juxta communioem *Lugonis, Molinæ . Lmjm. Croix*, etc. (quicquid dicat *Jnloine*); dummodò illic non adsit contraria consuetudo. Et ne tenetur quidem ad expensas infirmitatis, ut probabiliter tenet *Lugo* contra alios ; modo servus non esset in gravi necessitate (2).

8.—11. Quoad servos dicimus, quòd peccant isti, 1. Si famulatu desunt, aut si domino , ut debent, non obediunt. 2. Si permittunt dominos damnum pati cùm impedire possent, et damnum provenit ab extraneis,, ad restitutionem tenentur; si verb fieret à domesticis, juxta communioem , et probabiliorem *Lessii, Lagonis , Izorii, Molin. Holzman, Salmant.* (contra *Pontiumel* alios) peccarent contra cliarilatē , cum commode possent impedire damnum; non autem contra justitiam, dummodò illorum bonorum cura non sit illis præcipuè commissa (3). 3. Peccat servus, si ante statutum tempus discedat sine causa. Sed eo casu non potest dominus illi negare totum salarium quod ei debetur pro rata famulatus præstili ; satis tamen erit , si ei solvet dimidium, aut paulò minus; ita dicunt *Azor. Filliuc. Silvest Salmant. Trullench. Fagund.*, etc. (4). Si verb dicessit ob infirmitatem, aut aliam justam causam, potest totum

(1) iV. 342.— 2)/5id. v. 3. Herus, *eln.* 864. (5) *Lib.* 3. n. 343. *el* 34i — (4) n. 345.

stipendium tempori correspondens famulatu exhibito exigere, et tunc nec supplere tenetur opera à quibus tunc cessavit (1).

9. — Notandum hic 1. servo post duos annos, quàm discessit (juxta Bullam sancti Pii V. apud *Salmantic. de 4. præcepto num. 134.*), imò post duos menses (juxta Decretum S. Concilii Neapolitani) non posse amplius dari actionem in salarium; sed hoc intelligitur in judicio, quia in conscientia benè potest illud prætere, imò compensare, modò pro domino non stet præscriptio triennalis légitimè lacta cum titulo, et bonâ fide (2), juxta id quod dicitur *Tract. X. num. 10. et 11.* cùm de præscriptione erit sermo.

10. — Notandum 2. quòd si servus famulatus fuisset sine salario determinato, et dominus nollet ei satisfacere, benè potest sibi compensare, saltem quoad intimum pretium, semper ac dominus solitus fuisset solvere illud aliis, aut si jam aliis soluturus esset. Aliud verò est de illis pueris, pro quibus rogantur nobiles, ut eos inter suos familiares adseribant, vel cooptent, quibus ex consuetudine solent dari tantùm alimenta (3).

• 11. — Notandum 3. quòd non potest servus operas suas sibi compensare, si ipse eas majori pretio dignas existimet, quàm est quod accipit, cùm proscripta sit hæc propositio 31 ab Innoc. XI. quæ dicebat: *Famuli domestici possunt occulte heris suis subripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.* Nihilominus rectè dicunt *Viva, et Salm. Less, et Molina* (quicquid dicat *La-Croix*) hoc non procedere, cùm servus necessitate coactus convenisset de salario notabiliter minore justo; quia tunc, sicut dominus teneretur solvere justum, ita servus potest sibi compensare (sed non ultra intimum); dummodo (ego subjungo) herus pro eodem pretio minore justo non invenisset sine justitiæ læsione qui ei famulatus fuisset. Præterea dicunt *Solus, Navar. La-Croix, Corrella, Filguera, etc.* quòd tunc servus non potest majus salarium exigere, quando proprio libito augeret operas debitas, non autem quando eas augeret ex voluntate expressa, vel tacita domini, 'fune tamen dicunt *Croix, et Cardenas*, quòd non potest servus ex se facere compensationem sine consilio peritorum, aut alicujus theologi valdè docti. Contrà tenent *Salm.* quòd si compensatio esset evidenter justa, et abesset periculum allucinationis, quia res de se patens esset, tunc potest servus juxta infimum pretium compensationem sibi facere.

(1) 5.346.- (2) n. 347.- (3) r. 518.

El dicunt quôd præfata propositio ideô damnata fuit, quia nimis generaliter loquebatur il).

12. — III. Circa conjuges peccat vir, 1. Si male habeat uxorem verberibus, aut contumeliis sine justa causa; potest autem cæteroquin in eam animadvertere, justâ accedente causa (ût esset præsertim causa honoris), dummodo animadversio esset competens statui, et conditioni uxoris, ût dicunt *Busemb. Ethel*, et *Gob.*; alias dupliciter peccaret. 2. Si uxori est impedimento, quominus satisfaciat præceptis : si verô tantùm ei impediret ea, quæ sunt consilii, nimirum frequentiam Sacramentorum, dicunt *Bonae. Sayr. Busemb. Filliuc.*, etc. quôd si impediret sine causa, tantùm venialiter peccaret, non autem graviter, nisi sibi constaret, quôd ex ipsis uberiores fructum illa perciperet (2). 3. Si negat, aut negligit ei procurare alimenta, intelligitur injustè : nam juste potest ea negare, si mulier discedit ab illo sine causa, aut si illa adulterasset, ût dicunt *Sanch* et *Lu-Croix* cum *Castropal*. (3). Quoad dotem tamen propter adulterium non potest vir sibi abdicare illam ante judicis sententiam; licèt, ut dicit *Croix* cum *Castrop*. contra *Sanchez*, possit uxori repetenti dotem opponere exceptionem adulterii (4).

13. — Peccat verb uxor, 1. Si non obedit viro in eo. quod justum est (præsertim in non reddendo debito conjugali; et si domesticam gubernationem sibi assumit, modô vir ad eam habilis sil, aut non sit profusus in prodigendis rebus suis. 2. Si de rebus communibus impenderet plùs quàm solent sui ordinis aliæ uxores. Observa nuod dicetur *Tract. X. num. 33. de furto*. 3. Si ad secundas nuptias transiens non servat tiliis prioris conjugii bona, quæ à primo viro accepit, iniorum tantùm usus sibi competit, ût habetur ex *Authentica, Ex testamento*, et *Authent. lu donatione, cap. de secundis nupt*. 4. Si injustè renuit sequi virum, qui mutat domicilium, licèt sine sufficienti causa et etiam si in longinquas partes ^roliciscalur, ubi diuliùs ei morandum sit, quia si brevi redeundum esset, nec mulier tenetur ire, nec vir eam conducere, sicut etiam nec vir tenetur si magnâ impensâ opus esset, ad secum illam conducendam ; ita *Sanch. Tolet. Eilliuc. Salmant.* et alii communiter (5). Contra non tenetur mulier sequi virum : 1. Si talis esset conventio inita in sponsalibus, et nulla accedisset nova et gravis causa, tunc non aniniad-

(1)l. »6. 5, n. 522. *eiifqq.* — (2) n.356. — (5) *Sanch. de malrim. l. 10. disp. S. n 25,?/ La-Croix lib. ô.p. 1. n.714. — ;4) Ibid.—(5) Lib. 6.n. 977.*

versa, ùt dicunt *Castrop. Navar. Sanch. Salmanl., tAt.* (1), 2. Si vir vellet eam conducere ad malum finem. 3. Si illa in itinere deberet se exponere gravi periculo mortis, aut alterius gravis damni. 4. Si vir vellet peregrè proficisci, ùt dicunt *Nav.* et alii communiter (2). An autem uxor teneatur sequi virum exulantem? alii negant, sed probabilius affirmant *Sanch. Bossius*, et alii (3).

CAPUT IV.

AD QUID TENENTUR PASTORES ANIMARUM.

PUNCTUM I.

De parochorum obligationibus.

- I. De residentia, *Dispositiones Concilii* 14. Si *residet inutiliter*. 15. *Bona fuies non excusat à restitutione* 16. De *licentia requirenda ab Episcopo* 17. *Ubi residendum sit Papæ, Cardinalibus, Episcopis, et parochis* 18. *Excusant charitas, necessitas, obedientia, et utilitas* 19. *In sufficiat licentia, oretenùs, an tacita, an præsumpta* 20. *St addatur causa pro absentia, sed desit licentia* 21. *An omnes /ructus restituendi sint* 22. *Et cui* 25. II. De Sacramentorum administratione 24. *ad 2I. An tempore pestis, etc.* 28. *ill. De celebratione Missæ* 29. IV. De correctione 50. *ad 52. Debet impedire quominus clericalem habitum suscipiant, et denegare fidem indignis* 55. *Debet inquirere, etc. et præcipuè schedulas Communionis, matrimonii impedimenta* 54. V. De concione et doctrina Christiana 55. *el* 56. *Quæ gravioris momenti, ut annuntientur* 57. *ad 44. Alice obligationes parochi, nempe i. Exemplum 2. assistere moribundis 5. eleemosyna 4. examinare obstetrices, etc. circa Baptismum 45. et 46. De pulsanda campana hora 5. post meridiem, etc. 45. v. Notand.*

14. —I. Parochi multis oneribus devinciuntur, sed quinque præcipuè : I. Tenentur ad residentium. II. Ad Sacramentorum administrationem. III. Ad celebrandam Missam pro populo. IV. Ad corrigendum. V. Ad prædicandum, et instruendum. De omnibus sigillatim. Et 1. quoad residentium ante omnia advertendum quod fuit declaratum, et dispositum à Tridentino *Sess. 23. de reform, c. 1.* super hoc. Itaque Concilium 1. sufficienter declarat (ùt communi DD. sententia intellectum est) omnes Episcopos, et præsertim cæteros omnes curatos teneri de jure divino ad residendum in loco, ubi cura exercenda est, dùm ibi pastores dicuntur de jure divino teneri pascere oves non solùm Sacramentis, et verbi divini prædicatione, sed

1, *Lib. i. n. 353.* — 2 *Ltb. 6. n. 977. v. Regulariter.* — 5) *Lib. 5. n. 553.*

etiam exemplo, cui non potest satisfieri, nisi per residentium, qua præsentes se ostendunt. 2. .Statuit quoad Episcopos (quod procedit etiam de parochis) ne à dicecesi discedant, nisi una ex sequentibus causis ita postulet, nempe charitas Christiana, vel necessitas urgens, vel debita obedientia, vel evidens Ecclesiæ, aut reipublica? utilitas, approbanda tamen à Papa, vel à Metropolitano, etc. (Benedictus XIV. tamen eam approbationem in Bulla *Grave* soli Papæ reservat), providendo tamen, quantum fieri poterit, ne sud absentia oves aliquid patiantur detrimento. Conceduntur cæteroquin Episcopis tres menses, quibus possunt abesse, sed ex æqua causa, et sine gregis detrimento, de quo eorum conscientia onerantur : hortantur tamen residere in suis cathedralibus temporibus Adventûs, Quadragesimæ, Nativitatis Domini, Paschæ, et Pentecostes. Quoad parochos dicitur, quôd ipsi nequeunt ecclesias derelinquere ultra menses duos, modô non adsit gravis causa procul morandi, sed tunc non nisi ex licentia *in scriptis* ab Episcopo obtinenda. Imô etiam illis duobus mensibus non possunt parochi discedere, nisi Episcopus approbaverit causam, et idoneitatem vicarii, quem semper tenetur substituere parochus cùm discedit, 3. Declarat, et statuit omnes pastores non residentes præter peccati mortalis reatum, pro rata absentia non facere fructus suos ex cura provenientes, et teneri, *alia etiam declaratione non secuta*, ad illos restituendos vel fabrica ecclesiæ, vel loci pauperibus, quâcumque compositione remote.

15. — Hoc supposito, dicimus I cum *P. I* *iva* eamdeni culpam, et restitutionis obligationem incurri à pastoribus absentibus, ac ab inutiliter in ecclesiis residentibus ; et hoc tùm ex lege naturali : fructus enim dantur pastoribus ratione utilis residential, non autem personalis tantùm ; tùm quia Concilium expressè eos obstringit ad talem utilem residentiam, dùm dixit, *ubi injuncto sibi officio de- [unoi teneantur*; et novissimè luculenter hoc declaravit laudatus Pontifex Benedict. XIV. in præfata Bulla *Grave*, dicens, residentiam non esse veram, nisi sit formalis, nempe cùm debito ollicio satslit. Et notant *Barbosa*, et *Sabnant.* cum *Vasq.* et *Garzia* afferentes declarationem S. C. non reputari residere illum parochum qui duos menses per se non exercet munera principaliora, nempe concionem, et Sacramentorum administrationem ill.

16. — Dicimus II. parochum (aut Episcopum) non residendo, quamvis bonæ fide credat habere justam causam, etiam teneri ad restitutionem (quicquid dicant *Viva* et *Garzid*), ; et eâdem ratione superiùs assignatis, diûm pastor tenetur residere, non solùm lege positive. sed etiam naturali, ratione contractûs inter pastorem, et Ecclesiam initi, propter quem illi dantur fructus; undè non potest hos sibi retinere, semper ac (licèt sine mala fide) muneris sui partes non adimplet. Tanto magis quòd Benedict. XIV. in Bulla *Ad universæ* 3. Sept. an. 1746. (In *Bull. edit. Meehl, t. k. p.* 273.) declaravit expressè Episcopos absentes ultra tres menses ab ecclesiis sine legitima causa, et expressa licentia Papæ, transgressorum pœnas incurrere, inter quas, uti dictum est, præcipua est poena, ut non faciant fructus suos (1).

17. — Dicimus III. licèt à Concilio requiratur licentia Episcopi tantum pro absentia parochi ultra duos menses, nihilominùs parochum non posse derelinquere parochiam, neque per illos duos menses, tametsi justam habeat causam, nisi Episcopus eam approbet, et nisi etiam (quod magis interest) approbet substitutum sufficiens (2). Cæterum si unquam accideret aliqua necessitas discedendi, quæ moram non pateretur, tunc benè permittitur parochi discedere, modò sit pro brevi tempore, et vicarium idoneum pro se substituat. Ita DD. communiter cum Dec. S. C. Debet tamen tunc parochus certiore facere saltem Episcopum de hac sua absentia, ut saltem licentiam obtineat pro alio tempore, quo abesse deberet, modò brevi reversurus non esset. Praeterea hujusmodi absentia admittit materiæ parvitatem, ut communiter dicunt *Castropal. Anacl. Boncag. Barb. Holzman*, etc. Alii dicunt esse parvitatem materiæ moram unius hebdomadæ, multi alii etiam duarum, ut *Tournel. Cabassut. Sanchez, Bone*. etc. (semper intelligitur, si substituat alium). Sed in Concilio romano sub Benedicto XIII. (*tit. 23. Cap. 6.*) prohibitum fuit parochis abesse à cura sua ultra biduum sine licentia Episcopi, aut ipsius vicarii; rumor tamen communis est etiam à doctis viris divulgatus, quòd talis Synodus non fuisset in nostro regno acceptata. *La-Croix* excusat à culpa gravi parochum, qui abesset duos menses sine licentia, sed cum causa, et sine gravi damno gregis, dicens quòd talis absentia non reputatur à Concilio gravis, et pro se citat *Barbosam, Nav. Bonae*, et

1) *Ibid.* Dubit. 2. — (21 n. 123. Dubii. 2.

alios. Sed linio opinioni nescio acquiescere, dum Concilium (ut dictum est) statuit ut Episcopus in tali absentia non solum approbet causam, sed etiam vicarii idoneitatem ob periculum quod contingere potest, quod non idoneus substitutus possit magno damno esse gregi duos menses ei praesidendo (4).

48. — Quaeritur 1. Ubi debent residere pastores? Papa et Cardinales Romae. Episcopo, ut dicunt *Fagn. Salm., oXc.* residendum in cathedrali : nos verum cum *Cabass. Bonae. Holzman*, quod possit residere in quolibet loco dioecesis et hoc non potest hodie revocari in dubium post Bullam Benedicti XIV. quae incipit *Obi primum*, anno 1740, in qua sic declaratum est : *Personalem in ecclesia vestra, vel dioecesi serretis residentium*. Confirmando caeteroquin quod prius expresserat Trident, his verbis: *Obligari ad personalem in sua ecclesia, vel dioecesi residentium*. Parochus autem debet manere domi ecclesiae suae, si adest ; sin minus , in alia domo in restrictu parochiae existente, saltem moraliter; unde ipso commode ecclesiae servitio praesto esse possit, et qno sui parochiani facile accedere possint, ut Sacramenta suscipiant. Ideo dicunt *Bonae*, et *Salm.*, non udicari residere illum parochum, qui longe a parochia labitaret tribus milliaribus, nec duobus, ut rationabiliter dicit *La-Croioc*. Imo non sine ratione addit idem auctor cum 4. aliis, non sufficienter residere parochum, qui licet inter limites parochiae habitaret , tamen non facile oves ad eum accurrere possunt (2).

19.—Quaeritur 2. Quo sensu accipiendae erunt quatuor causae superius descriptae a Tridentino? Et I. pro *charitate* Christiana intelligitur, quando pastori alio proficiscendum est ad lites componendas, et praesertim inter potentes , aut ad liberandam aliam ecclesiam ab haeresi, aut ab aliis enormibus sceleribus. II. Pro *necessitate* urgenti intelligitur, si pastori illic imminet mortis peculiare periculum ; et praecipue pro parochis decrevit S. G. quod ob talem causam potest parochus per sex menses abesse, relicto ibi vicario ex licentia Episcopi, quae potest prorogari ad aliud temporis spatium, sed elapso anno debet induci ad renuntiandam parochiam. Loquendo autem de supradicto periculo, non intelligendum periculum commune, ut esset pestis (ut DO. communiter sentiunt, et S. C. declaravit), inimicorum invasiones, et huiusmodi; sed intelligitur periculum particulare respectu parochi ipsiusmet

(1) *LibA.n* 123. v. Cælerum.—(2) η. 124.

(aut Episcopi) v. g. quia ab inimicis vexatur, aut quia suæ valetudini aër nocivus est, modò infirmitas non sit perpetua, et absentia non gravi detrimento futura sil gregi, alioquin aut pastori residendum est in loco curæ, aut abdicanda est cura; observetur quod super hoc præcipuè de Episcopis sancitum est à Benedicto XIV. in Bulla *Ad universal* edita 3. Sept, anni 1746. (1). III Pro *obedientia* debita intelligitur, si parochus, aut Episcopus abesset, ut Papæ, aut Ordinarii mandatis obsequeretur propter bonum Ecclesiæ, aut reipublicæ, aut quamcumque aliam causam gravem, ut dicit *Tournely*, dummodo absentia sit brevis; si enim diuturna est, requiritur necessitas boni communis. Et hic adverte quòd Episcopus non potest sibi assumere parochum in vicarium, aut visitatorem, etc. et apud se retinere, ut declaravit S. C. Sed hoc limitant *Castrop. Barbosa, Azor. et Vasq.* si nullus alius inveniretur (quod rarissimè accidit) qui supplere posset. IV. Pro *utilitate* évidente Ecclesiæ, aut reipublicæ intelligitur, quando contingit pastorem abesse, vel ut Synodo assistat, vel se, aut suos, aut Ecclesiam in negotio gravi apud regium tribunal defendat, ut dicunt *Solo, Bonae. Vasq. Bone, et Salni.* cum decisione Rot. rom. Hoc tamen intelligitur semper ex licentia, et modò adsit alius, qui assistere possit. Et Benedictus XIV. dicit in citata Bulla, quòd, si agatur de lite propriæ familiæ, non concedendam Episcopis aliam licentiam præter menses conciliares (2).

20. — Quæritur 3. An licentia, quam obtinere debet parochus, valeat si data sit oretenùs tantùm? Affirmant *Lessius* et alii, dicentes scripturam tantùm requiri quoad forum, non autem quoad validitatem. Contrà id negant *Sanch. et Castropal.* qui dicunt à Concilio requiri licentiam in *scriptis pro forma*, uti loquuntur, alias nullius esset roboris. Sed cùm hoc non constet, putant *Viva*, et *Croix* probabilem esse *Lessii* opinionem, lino *Coninch.* et *Reginald*, admittunt etiam licentiam tacitam Episcopi cum consensu de *praesenti*. Addit *Mazzotla* sufficere etiam licentiam præsumptam de *futuro*, seu interpretativam; sed *La-Croix* dicit hanc à nemine admitti. Et S. C. declaravit præfatam licentiam debere esse expressam(3).

21. — Quæritur 4. An parochus (aut Episcopus) teneatur ad restitutionem fructuum, foris morando sine licentia,

(1) *Lib. 4. n. 125. c.* Sic pariter. — 2j n. 125. — 3, *Lib. 4. n. 123. v.* Hic autem.

sed ex causa certè justa? *P. Viva* ait (1; parochum tunc peccare contra jus positivum, sed non contra naturale, ex quo infert non teneri nisi post sententiam ad fructuum restitutionem. Sed huic opinioni nescio acquiescere, dùm Concilium vult respectu parochorum pro tempore absentee (ùt superiùs dictum est) non solùm probandam causam, sed etiam substitutum, qui sufficitur. Et quoad Episcopos declaravit Benedictus XIV. (ùt dictum est *n.* 16.) comprehendì sub nomine transgressorum eos, qui derelinquunt dioeceses ultra *tres menses absque legitima causa. et expressa Pontificis licentia.* Et animadvertendum quèd transgressores juxta Concilium, et Bullam Benedicti, in pœnam non solùm damnati sunt ad fructuum restitutionem, sed etiam ad eos non acquirendos, dùm ibi dicitur : *non jacere fructus suos.* Hinc etiam ex lege positiva mihi videntur teneri ad restitutionem fructuum, quos perceperunt non suos, cùm enim delinquant in ecclesia derelinquenda sine licentia, fructus acquirere non possunt (2). Saltem (dico ego) est dubium an in tali casu possit pastor suos facere fructus prædictos, et in dubio justi tituli nemo potest justè rerum acquirere dominium, ùt dicetur *Tr. X.* «8. *el seqq. el* 144. cùm agemus de dominio (3). Cæterùm nescirem condemnare parochum illum, qui ex causa evidenter justa discederet, et oeconomum idoneum aliàs jam approbatum ab Episcopo, et qui actu jam reperiretur in parocliæ servitio, relinqueret.

22. — Quæritur 5. An parochus delinquendo in residentia teneatur ad omnium fructuum tempori absentiae correspondentium restitutionem? Affirmat *Navar.* ex eo quia Concilium indefinite obligat ad restitutionem. Nihilominùs probabiliter dicunt *Barb. Bonae*, et *Viva* cum *Vasq.* et communi, ùt asserit, teneri tantùm ad eam pariem, quæ residentiae oneribus respondet, dùm fructus non tantùm ad hoc dantur, ut hæc onera sustineantur, sed etiam ob alia, nempe ob Horas canonicas, Missam, etc. Quare cùm Concilium non expresserit contrarium, præsupponitur in hoc sc remisisse naturali rationi, quæ dictat neminem privandum totà mercede, qui jam parti onerum assumptorum satisfecit (4.).

23. — Quæritur 6. Cuinam restituendi sunt fructus à pastoribus non residentibus? Cæteri bënëficiât! si omittunt recitare Horas canonicas, possunt restituere pauperibus

AOputc. 5. q. 3. a. 5. ad. 7. — (2) *Lib. i. n.* 127. - (3) *CP. n.* 127,— i *Lib. 4. n.* 127. *Dubii.* 4.

cujusvis loci (aut fabricæ ecclesiæ, mit domùs beneficii); sed paslores non residentes, uti præcepit Trid. Sess. 23, c. 1. debent eos applicare oinninô *fabricæ ecclesiæ, vel pauperibus loci*. Nec sullicit eos applicare animabus purgatorii illius regionis, Missas, aut alias preces offerendo: nam reverà animæ defunctorum nequeunt amplius dici illius regionis. Dicit tamen *P. Viva* cum *Lessio*, quôd henè possit parochus sibi illos applicare, si verè pauper sit, dummodô id non efficeret in fraudem, nempe si deësset residenti» animo sibi applicandi restitutionem faciendam, *fraus enim nulli patrocinari debet*. Præterea posset parochus fructus sibi relinere, si pauperes ei illos donarent, sed postquam ad eorum manus illi pervenerint; anleà enim pauperes non possunt illos remittere, cùm ipsi non acquirant dominium illorum fructuum, nisi post traditionem sibi faciam (1).

21. — II. Parochi, aut alii curati perse ipsos tenentur ad Sacramentorum administrationem. Quod ad Sacramentum Pomitenliæ attinet, parochus tenetur illud administrare non solùm tempore præcepti, et in casibus gravis necessitatis, sed toties quoties (ût communiter *Lugo*, *Azov. Busemb. Salm. Holzman*, etc. contra *Silvest.* et pauciores) pomitenles confiteri etiam ex devotione petunt; nisi (ût rectè excipit *Adversa*) illi intempestivè et nimis frequenter vellent audiri: aut nisi essent alii confessarii, et ipse esset legitime impeditus (2). Unde dicunt *La-Croix*, *Gobat. Concilia*, et *Salm.* peccare illum parochum, qui redditur morosus, et difficilis ad audiendas confessiones, præserlim si fuerit accitus ab infirmis, quibus, ût præcepit S. Carolus Borromæus, slatim et quilibet horû accurrere debet. Si tamen curatus semel atque itcrùm extra necessitatem renueret alicujus confessionem audire, probabiliter dicunt *Suarez*, et *La-Croix*, cum *Arriaga* (contra *Bonac*) non peccare graviter, dummodô non adesset aliqua urgens necessitas, v. gr. jubilæi, festivitatis solemnis, ût limitat *Adversa* (3). Si autem parochus haberet oeconomum ab Episcopo approbatum, non tenetur cum tanto rigore confessionibus audiendis vacare; sed ei animadvertendum est quôd certus debet fieri oeconomum idoneum esse tam quoad scientiam, quàm quoad mores, aliis rationem Deo ipse redditurus est de omnibus damnis, quæ ob ejus ignorantiam, et pravos mores evenient. Semper expediens erit (obiter hic notamus) ut parochus interdùm arcessat con-

fessarios externos propter animas verecundas, præsertim sieô condonator quadragesimalis non solet accedere ad audiendas confessiones.

25. — Quoad Communionem pariter communiter dicunt DD. teneri parochum ad eam subministrandam, quoties rationabiliter, et opportune de ea expostulatur, dùm pastor non solùm debet prospicere, ut ejus oves præcepta adimpleant, sed etiam ut iis auxiliis præmuniantur, quæ eorum profectui conferre possunt. Hinc sancitum fuit ex Decreto S. C. anno 1679, approbato ab Innoc. XI. pastores (Episcopos nempe aut parochos) licèt ex justis causis possint Communionem taxari alicui subdito in particulari, non posse tamen præscribere dies Communionis pro omnibus generatim, sed debere in hoc remitti judicio confessariorum (1). Circa Viaticum quando possit, et debeat dari, observa quod dicitur in *Tom. III. in appendice 11. de assistentia moribundorum §. IV. η. II.*

26.—Tenentur quoque parochi curare, ut pueri Communionem paschalem suscipiant, cùm illius capaces sunt. nempe (regulariter loquendo) cùm pervenerint ad decimum usque ad duodecimum annum, ùt dicunt *Lugo, Castrop. Salmant. Dicastil.*, etc. aut saltem usque ad quartumdecimum uti dicunt *Suar. Laym. Wig. Antoine ei La-Croix*. Sed S. Carolus Borromæus in nona Synodo dimeesana præcepit suis parochis, ut habiles redderent Communioni omnes pueros decennes; et quidem parochi postea difficiles se præbent ad Communionem dandam pueris duodecim annos natis; sed ear? Ne sibi assumant onus eos instruendi. Proh! quot parochi hanc suam obligationem negligunt, quæ utique levis miniraè dicenda est!

27. Quoad Extremam-Uctionem sub gravi tenentur parochi ad eam ministrandam iis, qui exposcunt. Et animadvertant quod docet Catechismus rom. {part. 2. de Extrem. Unet, n. 18.) ; *Gravissimè peccant, qui illud tempus ægrotos ungendi observare solent, cùm, omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiunt.*

28. — An autem parochi tempore pestis teneantur residere, et Sacramenta ministrare cum periculo vitæ? Quod ad residentiam spectat, communiter docent DI), ad eam teneri cum S. Thoma, qui ait (2) : *Ubi salus subditorum exigit pastoris praesentiam, non debet pastor gregem deserere propter aliquod periculum imminens.* Excipit tamen

S. doctor casum , quo pastor possit sufficienter per alios providere, sed non loquitur de tempore pestis. Ceterùm habemus apud *Fagnanum*(I), Gregoriuni XII1. declarasse tempore pestis omninô teneri parochos residere; et alio Decreto (iit refert *Fagnanus* ibidem) declaravit teneri etiam Episcopos residere, cum potestate tamen (ût dixit)residendi in aliquo loco tutiori dioecesis, et illius prospicere necessitatibus. Quoad Sacramentorum administrationem, approbando Decretum S. C. Concilii aim. 1576. ita declaravit : *Parochum suis parochianis peste laborantibus teneri ministrare dumtaxat Sacramenta ad salutem necessaria, nempe Baptismum^ et Pœnitentiam*. Cùm igitur dixerit *dumtaxat* declaravit parochos liberos esse ab obligatione ministrandi Communionem,et Extremam-L'unctionem peste laborantibus. Imo subjunxit quôd possint ipsa Sacramenta Baptismi,et Pœnitentiæ per alios idoneos ministrare, se ipsos servando ad audiendas confessiones benè valentium, qui aliàs ab ipsis abhorrerent, si viderent eos accedere ad morbo decumbentes (2). Advertunt tamen *Suarez, Ilolz. Concilia, Caslropal. Sporer, et alii* communiter, quôdsi peste laborans (modè sensu careat) multô abhinc tempore non sit confessus, et probabiliter parochus putaret illum esse in peccato mortali, tunc tenetur etiam cum periculo vitæ eum Extremâ-Unionem munire (3).

29.—111. Parochi, aut alii curati sæculares,aut regulares , (et eè magis Episcopi) tenentur orare , et celebrare Missam, non solùm ut populus ei intersit, sed etiam applicare fructum pro illo singulis dominicis, et festis, ût novissime statuit Benedictus Al V, in Bulla *Cùm semper*, 19. Aug. ami. 1744, declarans hoc valere, etiamsi curatus congruam non haberet {licet verba Bullæ, *congruis redditibus destituatur*) et quamvis alicubi adsit consuetudo immemorabilis in contrarium. Et si parochia vacaret, facultatem dedit Episcopo assignandi œconomo congruam portionem fructuum, ut ipse pariter in festis possit celebrare pro populo. Tribuit pariter facultatem Episcopis dispensandi cum aliquo parcho, qui aliter non posset vivere, ut possit applicare in festis pro dantibus sibi eleemosynam, cum onere supplendi diebus ferialibus pro populo. Hic autem dubium lit, de quo apud nullum auctorem invenio mentionem fieri, an parochus infirmus, cùm nequeat Missam per seipsum celebrare pro populo, teneatur per

(1) *In I. pariem. 5. Decretal cap. Clericus de cleric, non resid. n. oS. et seq. et 45 et gtqq.* — (2) *Lib. 6. n. 233, — n. 729.*

aliud? Plures doctos in hoc consului; alii negarunt, dicendo hanc obligationem includi in generali opere, quod omnes pastores habent orandi pro suis gregibus; etcum obligatio orandi sit merè personalis, sicut parochus impeditus orare, non tenetur orare per alium, ita impeditus celebrare, non tenetur celebrare per alium. Sed ego cum aliis censeo oppositum tenendum, quia parochus non solum tenetur celebrare pro populo, sed etiam Missam populo applicare, ut declaravit Benedicius XIV. ann. 1744, in sua Bulla suprà citata *Cum semper*, id est juxta effata S. Pauli (*Hebr. 5. i.*) : *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis.* Et denique idem confirmat *vers. 3.* dicens : *Et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam et pro semetipso offerre pro peccatis.* Obligatio autem pastoris orandi pro populo est equidem personalis, sed obligatio applicandi populo fructum Missæ est simul personalis (quia si potest celebrare per seipsum, nequit celebrare per alium) et etiam realis, cum sit una ex obligationibus muneris pastoris annexis, prout dictum fuit in Concilio Tridentino *sess. 23. de re(orm. cap. 14.* ubi mandatum fuit sacerdotibus curam habentibus animarum Missas celebrare *tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant.* Onus autem hoc offerendi Missas pro populo est ex præcepto divino, ut expressit idem Concilium *cit. sess. 23. cap. 1.* ubi dicitur : *Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicationis, etc.* illud autem præceptum divinum habetur apud *Joan. (21. 17.)* : *Pasce oves meas.* Sicut igitur tenetur pastor oves suas pascere prædicatione, Sacramentorum administratione, correctione, etc., sic etiam tenetur pascere applicando eis fructum Sacrificii : quapropter, sicut pastor impeditus prædicare, vel Sacramenta administrare, tenetur prædicare, et administrare Sacramenta per alium ; ita impeditus applicare per seipsum populo Missam, tenetur per alium applicare Sacrificii fructum qui est pascuum utilius, quo populum juvare potest.

Si autem parochi, et omnes quibus cura animarum commissæ est, tenentur in dominicis, et festis præceptis Missam celebrare, et applicare pro populo, tantò magis ad id tenentur Episcopi, uti principales pastores animarum. Non autem ad hoc tenentur quotidie ; nec obstat textus in *cap. Quoniam, ult. de privil.* ibi enim dicitur, quoad Episcopos, quotidiana celebratio Missæ, vel auditio

esse tantùm de decentia, non vero de obligatione; hæc snnt verba textus : *Quoniam Episcopi, eorumque Superiores, se habent diversis ex causis à suis ecclesiis, et dioecibus absentare frequentet', nec semper possunt commode ad ecclesias accedere pro Missa celebranda, vel audienda in ipsis, sine qua eos transire non decet* (nota non decet} *absque causa rationabili ullam diem : præsentì Constitutione indulgentiis eisdem, ut altare possint habere viaticum, et in eo celebrare, ac facere celebrare ubicumque, absque interdicti transgressione, illis permittit celebrare, vel audire Divina.*

Notandum demùm hic obiter, quòd Benedictus XIV. in Bulla suprà relata, *Cùm semper*, declaravit insuper, Missam Conventualem, quæ à clero ecclesiarum quotidie cantatur, non posse applicari pro populo, sed omninù applicandam esse pro benefactoribus in genere ejusque ecclesiæ, quòcumque consuetudine non obstante (1).

30. — IV. Parochi, et tantùm magis Episcopi tenentur etiam cum periculo vitæ ad corripiendos subditos, qui in peccato mortali existunt, aut in proximo periculo labendi in illud, et non solum in eorum extrema necessitate, sed etiam in gravi, semper ac fulget emendationis spes, ut communiter docent *Suar. Bonae. Valent. Coninch. Salm.*, etc. cum *S. Thom. 2. 2. y. 185. a. 5. (2)*. Addimus cum *Cajet. Sanch. Castrop. Diana, Ronc. Ilolz. et aliis* communissimè (contra paucos) ad id teneri pastores non solum ex charitate, sed etiam ex justitia, propterea enim à communitate stipendium recipiunt, ut ipsi pro viribus curent impedire vitia cujuslibet suæ ovis, ideòque, cùm deliquerint graviter in eo debito justitiæ, remanent etiam obligati ad fructuum restitutionem (3).

31. — Et cùm ab aliquo potente reperitur aliquod scandalum dari, cui parochus non posset occurrere, debet ille Episcopum certiores facere, ut de remedio occurrat. Et si forsan Episcopus in hoc negliens esset, debet parochus ad sæcularem potestatem recurrere, si subditus laicus esset, aut alia remedia opportuna tentare, et non debet hoc negligere ob quemcumque humanum respectum, aut timorem. In summa hoc est, quod Evangelium clamat, quòd *bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis*. Cùm in regione reperiuntur notabiles morum dissolutiones, quibus nullum occurrit remedium, parochus tenetur cu-

(1) Vide l. 6. n. 525. et 526. et l. 5. ti. 559. — (2) n. 560. v. Parochi — (3) Ibid. v. Sed dubit. 1.

rare, ut Missio eô adveniat (ille parochus, qui Missionem non curat, suspicionem ingerit suorum morum ; boni enim parochi non prætermittunt quarto aut quinto quoque anno Missionem arcessere). Denique ubi nihil intentatum reliquit, ut consuleret malo, etsi generaliter loquendo non esset præcisa obligatio laciendi correctionem, cùm nulla subest spes profecûs, non debet ideô parochus eam omittere; et etiam eam identidem repetat peccatoribus obstinatis, saltem in casu, quo periculum non subesset aliquod grave damnum subeundi ; inserviet saltem illa correctio ad hoc, ne parochus ab aliis subditis malè audiat, cùm videant scandalum durare, et pastorem obdormiscere, præterquam quod correctio inserviet, ne alii in exemplum inducantur in peccatis sordescere, cùm vident neminem adesse, qui eos corripiat aut exprobret.

32.—Et pastor non solùm tenetur peccata et scandala jam incoepa auferre, sed etiam illa quæ facile postmodum excitari possunt, impedire. Præ ceteris præcipuè debet impedire, quominus sponsi accedant ad domum sponsarum : nam quamvis initio non accedam cum pravo fine, nihiloniimis experientia docet, quôd in hujusmodi occasione quasi omnes sponsi postea in peccata labuntur, et secum in illa trahunt etiam parentes, qui permittunt eos versari cum sponsis. Quare debet parochus omnibus modis curare, ut impediatur hæc spiritualis ruina duarum lamiiarum ex hac causa proveniens, quæ ruina perseverabit usque dùm matrimonium contrahetur, præserlim si sponsalia jam sunt inita. Ideûque cuilibet parocho elaborandum esset, ne verba sponsum acciperet, nisi paulô ante matrimonium contrahendum ; cùm experientiâ observemus, initis sponsalibus, totum illud temporis spatium inter nuptias intercedens esse tempus peccatorum.

33. —Ad hæc debet parochus apud Episcopum impedire, ne habitus clericalis conferatur adolescenlulis, aut meris, qui suis moribus non sunt aliis exemplo, aut saltem indolem ecclesiasticam non præ se ferunt ; nam si ipsi tacent, et sinunt eos induere habitum clericalem, illi postea adolescerent in otio, et exui habitum erubescerent, per fas et nefas, quamquam vitiis onusti, niterentur ordinari, et religioni magnæ essent perniciiei, cui in principio facile parochus potuisset occurrere; post verô desperabitur remedium. Et ideô clericos, qui jam initiali reperiuntur, curet saltem instruere, et per semitas vitæ devolæ dirigere, ut boni ecclesiastici evadant. Igitur quam rationem reddituri sunt Deo illi parochi, qui fidem faciunt, illos ordinandos

Sacramenta frequentare, et bonis esse moribus, quos sciunt nec esse assiduos in Sacramentorum susceptione, nec aliis bono exemplo, sed potiùs scandalo fuisse! Quid miserius esse potest, quàm cernere clericos, qui vix bis, aut ter in anno confessi sunt et communicaverunt, parochi fides audacter praesentare quàlibet hebdomadâ, aut bis in mense fuisse confessos, et communicasse! De hujusmodi parochis, qui has fides præstant, dicendum est defecisse à Fide, nam certè de omnibus flagitiis, quæ committunt isti sic sine Dei vocatione promoti, et de omnibus iis quorum ipsi aliis causa sunt, parochus sibi Deum vindicem facit, cùm Episcopi in hoc parochis omnem fidem committunt. Sed Episcopi diligentiores non quiescunt in parochorum attestationibus in hac materia tanti momenti, undè salus populi pendet, nec parochus coram Deo excusabitur, si fidem facit ex aliorum attestatione, nisi de eo, quod testatur circa Sacramentorum frequentiam; et bonos mores, pius quàm certus fiat.

34. — Non tantùm tenentur parochi ad correctionem faciendam, et ad impedienda peccata, et scandala quæ vident, sed etiam ad diligentius inquirendum, an in regione adsit aliquis subditus, qui in aliquo peccato versetur, et suo muneri non satisfaciat; parocho enim commissa est salus uniuscujusque ovis. Ita communiter eloquent DD. *Cajetanus, Laym. Soto Salmant.* et alii cum S. *Thoma* (1), qui ait: *Qui habet specialem curam alterius debet eum queerere ad hoc, ut corrigat de peccato* (2). Praesertim invigilare debet ut subditi omnes præcepto paschali satisfaciant, sine personarum acceptione: proptereaque ea vere debet ne schedulas Communionis committat alicui clerico. Elapso jam tempore paschali, diligenter debet inquirere de iis, qui fortè non adimpleverint præceptum (3): et debet eos monere, qui si non resipuerint, deferat ad Episcopum, ut excommunicatione, aut interdicto saltem in illos animadvertat. Hoc quidem aliqui parochi efficiunt cum personis popularibus, connivent autem et sopore torpentur cum aliis majoris existimationis. Quot istorum in Missionibus reperiuntur, qui per multos annos omiserunt præcepto satisfacere; quin de hoc parochus verbum quidem admonitionis cum eis impenderit! Præterea cùm aliquod matrimonium contrahendum erit, debet inquirere, si aliquod subsit impedimentum, et si probabiliter putat

1) 2. 2.9. 53. a. 2. ad 4.—(2) L. 3. n. 360. Dubit II. — (3) *Barb, de offic, paroch. c. 2. n. 7. et Srgneri paroch. instruct, cap 23.*

subesse, tenetur suam eis negare assistentiam, et nuptias suspendere, donec saltem certior fiat Episcopus, ut ipse quid faciendum decadat, ut communiter *Sanchez, La-Croix, Ledesma, Vega*, et alii cum *Lugo*, qui cum *Coninch.* addit, quod si Ordinarius sciat aliquod impedimentum occultum, debet matrimonium prohibere, licet hoc privatâ scientiâ noscatur, et nequeat pronare (i).

33.— V. Parochi tenentur instructiones, et conciones facere. Quoad instructionem debent instruere et docere plebem Mysteria Fidei, quæ sciri et credi debent, et quæ necessaria sunt ad salutem, profit sunt 1. Quatuor Mysteria principalia, nimirum esse unum Deum, et hunc esse omnipotentem, sapienlissimum, Creatorem, et Dominum universi, misericordem, et amabilem super omnia præcipuè verò esse justum remuneratorem bonis, et malis; item Mysteria SS. Trinitatis, et Incarnationis, ac mortis Jesu Christi. 2. Sacramenta necessaria, quæ sunt Baptismus, Eucharistia, et Poenitentia; cetera saltem cum suscipienda sunt; et dispositiones necessarias, ut hæc suscipiantur. 3. Articulos symboli Fidei, et hos inter præsertim Virginitatem sanctissimæ Mariæ: Sessionem Jesu Christi ad dexteram Patris, nimirum ipsum in cælo esse in æquali gloria cum Patre: Resurrectionem mortuorum in finali judicio à Jesu Christo faciendo: Unitatem Ecclesiæ romanæ, in qua tantum reperitur salus; et tandem æternitatem paradisi, et inferni. Quæ omnia quilibet fidelis tenetur scire sub gravi. 4. Præcepta Decalogi, et Ecclesiæ. 5. *Pater noster* et *Ave Maria*, et actus Fidei, Spei, Amoris, et contritionis. Itaque sicut graviter peccat, qui negligit hæc scire (et quidem non tantum quoad voces, sed etiam, quoad sensum), ita etiam graviter peccat parochus, ut communiter DD. si per se, vel per alios idoneos (ipso legitime impedito, ut loquitur Cone. Trid. sess. 5. c. 2.) non curat ea docere saltem quoad substantiam suos subditos, pueros, et adultos, qui ea ignorant. Hinc cum animadvertit, parentes, aut dominos non curare, ut lili, aut famuli intersint doctrinæ christianæ, tenetur cum Episcopo de opportuno remedio consilium capere, qui, ut habetur in Trid. sess. 24. c. 4. *de re/*. potest etiam per censuras ecclesiasticas ad id parentes cogere. Boni pastores adnotatos tenent pueros, ut sciant quis eorum desit suas in hoc adimplere partes. Imò ait *La-Croix* l. 2. n. 174. et l. 3. p. l.n. 767. si adessent alii rudes, qui adire ecclesiam ne-

queant, quia custodiunt domum, aut greges, cùm in gravi necessitate spirituali reperiuntur, debere parochum eo proficisci, ad cos instruendos *cum quantocumque suo incommodo*, ùt loquitur præfatus auctor. Saltem nos dicimus, cùm hoc ei maximæ molestiæ futurum foret oh horum rudium multiplicitem, curet saltem eos instruere tempore præcepti paschalis, aut cùm accedunt ad suscipiendum Sacramentum Confirmationis, aut ad contrahendum matrimonium. Expedit etiam, ut exploret magistros, et magistras, an possint rectè docere pueros et puellas doctrinam Christianam, et media conducentia ad in timore Dei vivendum.

36. — Quoad concionem, parochus tenetur ad concionandum omnibus dominicis, ut præcepit Trident, sew. 5. c. 2. *de ref.* (circa quod vide *Tract. VI. n. S.*). Sed hic advertendum per Tridentinum non solùm impositum esse parochis pascere greges verbo divino; sed etiam eos pascere pro captu eorum, facilitate sermonis, ut percipiant quod prædicatur. Cùm enim verum sit quòd Fides sicut diffunditur, ita conservatur prædicatione, *Fides ex auditu*; parùm aut nihil proderunt populis conciones illæ, quæ non sunt conformes modo, quem tenuit Jesus Christus, et Apostoli secuti sunt, qui prædicarunt non *in persuasibilibus humana**. *sapientie verbis, sed in ostentatione spiritus, et veritatis*, ùt fatetur 8. *Paulus*. Ideòque merito V. P. M. *Avila* non Christi ministros, sed proditores vocabat eos concionatorés, qui ex vanitate nrædieant, ut laudes assequantur, et P. *Gasp. Santius* cliebat quòd isti sunt, qui magis Ecclesiam persequuntur, dùm sic prædicando causa sunt, cur multæ animæ pereant, quæ per conciones ad Apostolorum normam salvarentur. Vana verba, periodi contorti, et sonantes, descriptiones inutiles, dicebat 8. *Francise. Sales*, sunt pestis concionis; cujus unicus tinis esse debet voluntatem auditorum ad bonum movere, non autem inutiliter intellectum pascere; sicuti experientia docemur, hujusmodi exornato stylo concionandi animas vitam non mutare, quia Deus cum vanitate non concurrit. Et hoc dictum sit de omnibus concionatoribus, qui cum vanitate predicant, sed præcipuè de parochis, quibus Tridentinum loco citato hæc prescribd : *Archipresbyteri quoque, plebani, et quicunque curam animarum obtinent per se vel ner alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate, pascant salutaribus verbis*. Notentur verba illa, *pro earum capacitate*. Quare certè

transgrediuntur Concilii præceptum illi pastores qui stylo sublimi ultra populi captum prædicant.

37. — Hic etiam juvat advertere nonnulla , quæ valdè expedit ut parochus in concionibus populo sæpè sæpiùs inculcet. Et 1. quòd ad emendationem non sufficit peccatum fugere, sed etiam oportet fugere occasionem peccati. Et loquendo de sponsis , qui versantur in domibus sponsarum, dicat tam ipsos, quàm illarum parentes, qui hoc permittunt, non posse absolvi, nisi removeant prædictam occasionem. 2. Aurgeat homines ne tabernas adeant, eis patefaciendo innumera peccata, quæ illic, præter ebrietates, committi solent, nempe b asphemiæ, rixæ , scandala, obscœnitates, domestica? discordiæ, subtractiones victûs à familia, etc. 3. Sæpè declamet in vitium (quod est generale , præcipuè in villis) loquendi inhonestè in campis, et in officinis, tantù magis si loquatur coram pueris, et puellis, et aliis diversi sexûs. Propter bos pravos sermones quot juvenes depereunt! Et hortetur de hoc parentes, dominos, et magistros oHeinarum, ut invigilent ad corrigendos, et ad puniendos suos lilios, aut famulos , qui ita obloquuntur , præsertim tempore vindemia?. 4. Instet ad demonstrandam sacrilegii enormitatem, qui confitentur, et communicant, omisso aliquo peccato in confessione ob ruborem, et ut horror concipiatur, curet sæpè sæpiùs narrare aliquod terribile exemplum eorum qui sacrilege confessi sunt ob ruborem, et postea infelici exitu perierunt, et poterit propterea ad manus habere libellum *P. Vegce*, cui titulus : *Casi jlella cOnfessione*, etc.

38. — Insinuet 5. necessitatem doloris, et propositi pro confessione, etiam si illa sit de solis venialibus, hortando ne quis accedat ad absolutionem , nisi verè doleat saltem de aiquo peccato veniali eorum , de quibus se accusat, aut nisi materiam certam vilæ anteactæ exponat , cujus se verè pœnitet, ut valida fiat confessio. At quoniam rudes paritim capiunt quomodo debeat esse hic dolor, sæpè explicet quòd quisque pœnitens, ut validè confiteatur (sive dolor sit contritionis , sive attritionis debet ita poenitere sui peccati, ut illud odio habeat, et detestetur super omnia mala.

39.—Hortetur G. ut in iræ motibus , pro blasphemando, et imprecando, assuescant dicere : *Malb habeat peccatum meum ;maté vertat daemoni:* aut *Domina mea adjura mea; Domina mea concede mihi patientiam*. 7. In horrorem ponat superstitiones sive vanas observantias, quæ solent adhi-

beri ad curandos morbos, aut ad cognoscendos fures, etc. 8. Inculcet parentibus, ut in filios animadvertant, præsertim dùm sunt pueri, cùm blasphemant, aut furantur, etc. Insuper invigilet ad observandum, et sciscitandum cum quibus illi versantur, et interdicat ne cum malis sociis comitentur, aut personis diversi sexûs familiariter utantur. Præterea ne in proprio lecto filios cubare faciant, vel nimis parvos ne suffocentur, aut ætate provectos (putà si 6. annos excesserint) ne illi scandalum patiantur, et tantò minùs permittant mares, et femellas in eodem lecto dormire.

40. — Hortetur 9. persæpè suos auditores, ut tentationes internas (præcipuè impuritatis) arceant invocando SS. Nomina Jesu et Mariæ. Hoc est maximum remedium adversùs tentationes. 10. Instetjugiter ad hortandum, ut, cùm quis in mortale prolapsus est, statim contritionis efficiat actum, quo gratiam amissam recuperare possit, cum proposito quantocius coniitendi; et ab eis deducat hanc daemonis fraudem, nempe quòd tam Deus parcat duobus quàm uni peccato; cùm contingere possit quòd Deus expectet post primum, et post secundum suo auxilio eos destituat.

41. — 11. Doceat actus quos quilibet facere debet cùm à cubitu surgit, nempe gratiarum actionem, oblationis, et supplicationis, ter /Ive recitando inhonorem SS. Mariæ et proponendo vitare omne peccatum, et illud præsertim in quod sæpiùs labi solitus est, divinam Matrem supplicando ut ab illo eum liberet; et hortetur omnes matres, ut hoc praticari faciant quolibet mane à suis filiis. In concionibus significet parentes teneri ad curandum ut filii Sacramenta frequentent; ea enim non frequentando facile à Dei gratia excident, et huic tanto damno parentes consulere debent. Dicat etiam quòd ipsi peccant si sine justa causa filios à matrimonio aut à religione avertunt, aut eos ad matrimonium invitos cogunt, sicut contrà peccant filii qui matrimonio junguntur, parentibus justè dissentientibus: vide quod dicemus de sponsalibus 7^{om.} II. Tractat. XVIII. n. 10.

42. — 12. Cùm verum sit, ùt suprà diximus, quòd parochus non solùm tenetur impedire malum, sed etiam ad promovendum bonum, hortetur populum ad visitationem SS. Sacramenti, et beatiss. Virginis. Hanc visitationem potest ipse in communi cum populo obire, ùt moris est in pluribus regionibus. Et dicat quòd, qui ad ecclesiam convenire nequeunt. saltem è domo hanc ia-

ciant. Maximè insinuet ut congregationem homines frequentent, et omnes Communionem, prævia præparatione, et subsequentibus gratiarum actionibus per actum Fidei, amoris, oblationis, et petitionis, docendo eos modum practicum, quo fieri debent.

43. — 13. Curet sæpè ut populus singulari studio SS. Mariæ devotionem prosequatur, insinuando quanta sit ejus potentia et misericordia erga suos devotos, Idcircò insinuet ut recitent rosarium in communi quotidie unà cum familia, ut jejunent sabbato, et celebrent Novenas septem festivitatum, quas exaltari annuntiet populo, quoties aliqua Novena accidit. Expediet propterea, ut sabbato ille contiunculam faciat, narrando aliquod exemplum beatiss. Virginis, et semel in anno celebret aliquam Novenam solemniorem cum sermone, et expositione Venerabilis, et propterea uti poterit inter cæteros libro, quem typis edidi, cui titulus : *Glorie di Maria*, ubi collectam reperiet materiam, et exempla. Felix ille parochus, qui suas oves ferventes tenet erga devotionem SS. Mariæ, nam illæ, Virgine opitulante, recte vivent, et advocatam in vitæ exitu potentem experientur.

44. — Tandem potissimum insinuet usum petitionis, nempe ut sæpè se Deo commendent, ab eo præsertim sanctam perseverantiam postulando propter Jesu, et Mariæ amorem : sæpiùs explicando quòd divina gratia, et præcipuè donum perseverantiæ non obtinentur, nisi petantur : *Petite, et accipietis*. Et publicet sæpè illam magnam Jesu Christi promissionem, quòd quicquid Patrem petierimus in ejus nomine, Pater dabit nobis : *Amen, amen dico vobis : si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joan. 16. 23.* Insinuet etiam instanter usum orationis mentalis, et curet faciendam in ecclesia unà cum populo quolibet die, aut saltem quolibet die festo : docendo etiam modum quo fieri potest domi. Modus practicus orationem mentalem faciendi ponetur in fine *Tomi III. in appendice I. De directione animarum spiritualium, n. 2. M. et append. IV. III.* Sed hic mihi concedatur conceptum animi dolorem foras aperire. Proh magnam infelicitatem ! Quàm pauci sunt illi parochi, et confessarii, qui curam hanc sibi suscipiunt insinuandi suis pernitentibus hoc tam magni momenti exercitium orationis mentalis, sive meditationis, sine quo valdè ditlicile est animam posse perseverare in Dei amicitia, et impossibile est in viam perfectionis se immittere. Si aliqua attentio inhaere adhiberetur, quot anima? viderentur in Dei

amorem accendi ! Sed hoc quis non operatur, ne sibi aliquid incommodi suscipiat : alius ne stimulos suæ exprobrantis conscientie® sentiat in suadendo aliis bonum, quod ipse negligit. Summa hæc est, quòd curæ hoc non est, quia parùm diligitur Jésus Christus. Osi parochi, et confessarii multum diligerent Jesum Christum, à quot efficerent ut amaretur, et eos ab inferno liberarent ! Igitur exorandus Dominus est ut, si velit amari ab animabus, faciat se amari à sacerdotibus.

45. — Præter descriptas obligationes, quæ sunt principales, supersunt aliæ parochis, quæ etiam non sunt minores. 1. Tenetur ipse caderis esse bono exemplo. Pastor enim est illa lucerna *lucens et ardens*, quæ in Evangelio describitur, ardens zelo sancto in interno, et lucens bono exemplo in externo. Secùs ipse prædicet, et moneat alios pro viribus, quantum velit, ad incedendum per virtutum semitas, nisi ipse præcedat exemplo, subditi ne fidem quidem præstabunt iis, quæ ipse dicit ; nam homines *magis oculis, quam auribus credunt*, ut loquitur Concil. Urcellense '(Tract. 3. de offic. cler.)'. 2. Debet sedulo assistere moribundis, et præsertim peccatoribus habitualis, qui peculiari assistentia magnoperè indigent. Verum est quòd parochus potest hanc assistentiam committere aliis sacerdotibus, sed non debet fidere cuilibet sacerdoti ; nam in hac occasione assistendi moribundis possunt accidere scandala non mediocris damni. 3. Tenetur succurrere pauperibus ex parochiæ redditibus, qui supersunt, deducto tamen suo, et etiam suorum (si ipsi verè sunt pauperes) alimento. Observetur in hoc quod dicitur *Tract. XIII. cap. II. punct. II. de beneficiatis*, à n. 45. ad 49. 4. Tenetur diligenter examinare obstetrices, si ipsæ sciunt quod ipsas oportet scire ad conferendum Baptismum infantibus in casu necessitatis, ut habetur in Rituali rom. *de bapl. pueris*; nam talis casus sæpè potest eis accidere, ideùque sub gravi ipsæ tenentur scire administrare Baptismum, ut dicunt <S. Antoninus, Reginald. Aversa, etc. (1). Præterea parochus debet observare circa Baptismum quod præscribit parochis Rituale rom., nimirum 1. Ut nolent in libro distincto nomina baplizatorum, parentum, et patrinorum. 2. Ut admoneant patrilos de cognatione, et de eorum obligatione contracta. 3. Ut admoneant matres, et nutrices, ne secum accumbere faciant pueros. Nihilominus adnotant *Barbosa, Anacl. et Tournely*, et alii com-

(1) 2. 2. q. 148. a. fi.

munitur, talem obligationem cessare, si omne periculum cessaret, v. g. si lectum fuisset spatiosum, et puer cæteroquin ob frigus quiescere non posset, et mulier soleret suum situm dormiendo retinere (1).

Notandum ultimò quòd Benedictus XIV. in Const. 9. edita die 23. Decemb. 1740. incipiente, *Ad Passionis, etc.* Bullar. tom. 1. mandat in virtute S. obedientiæ omnibus parochis, sive rectoribus, etc. ut singulis feriis sextis hora lertiâ post meridiem in omnibus ecclesiis cathedralibus, et parochialibus campanam pulsare faciant, ut fideles lucrari possent indulgentiam centum annorum, recitando flexis genibus quinque *Pater*, et *Ave*, et orando juxta intentionem Pontificis.

46.— Tandem à bonis parochis pendent boni mores, et salus populorum. Si in regione bonus parochus adest, ibi videbitur florere devotio, Sacramentorum frequentia, oratio mentalis, et bonum exemplum; sin autem parochus erit pravus, tota regio vitiis, et scandalis redundabit.

PUNCTUM II.

De Episcopi muneribus.

I De Ordinatione 47. *Ordinandi debent probari in spiritu* 48. *ad* 51. *Et in doctrina* 52. *De seminario ad id instituto* 55. II. De parochorum delectu 54. *Quæ istis Episcopus insinuare debet. Hic sermo /it de puellarum congregatione* 55. *De confessoriorum electione, sermo /d de academiis* 56. *De congregationibus particularibus ecclesiasticorum* 57. *Debet invigilare super Missarum celebratione* 58. III. *De visitatione* 59. *et* 60. IV. *De cura Monialium* 61. V. *De residentia* 62. VI. *De correctione* 65. VII. *De eleëmodyna* 64. *De Missa, de aditu pate/iendo ad se concurrentibus, et de c. rcmplopræcipuè circa mansuetudinem, paupertatem, orationem, etc.* 65. *el* 66.

47.— L Pluribus aliis oneribus præ parochis Episcopus tenetur. Præ cæteris I. circa Ordinationes clericorum tenetur eligere in altaris ministros, dignos dumtaxat, et excludere indignos; S. Franciscus Salesius contremiscebat, dùm hanc obligationem perpendebat, ideùque sanctus neminem ad Ordines admittebat, quem bona vita non comitabatur, nullù in hoc habita ratione commendationum, nobilitatis, nec doctrinæ subjecti; dùm doctrina, quæ malam vitam sociam habet, majori detrimento est, quia vitio auctoritatem adducit. Undè fiebat quòd paucos promovebat, proùt hodie factitant boni Episcopi; cùm pauci sunt, ut veri-

ti) *Suppi, q. 36. a. 1. ad 3.*

talem fatear, qui sacerdotio initientur ex vera vocatione, et ut gloriam Deo præstent ; et hinc iit quôd nauci sacerdotes sunt, qui boni evadant, et utiles animabus. Dicebat ipsemet Sanctus non esse Ecclesiæ necessarios multos sacerdotes, sed bonos.

48.—Duo debet Episcopus examinare in iis, qui ad Ordines anhelant, spiritum, et doctrinam. Circa spiritum, et mores parùm tutus est ille Episcopus, qui attestationibus parochorum confidit. Hæ plerùmque fiunt ob humanos respectus. Nec Episcopus potest tantùm acquiescere soli bonitati negativæ Ordinandi, ùt dicit S. Thomas, nempe quod nihil sciat mali de illo, sed oportet ut ejus bonitatem positivam cognoscat tales notitias habendo, ut sufficientia præstent indicia, quôd ille vero spiritu Ecclesiæ sit donatus. Dicit S. Paulus (1. ad Tim. 3. 6.) oportere sacerdotem (qui etiam sub nomine Episcopi comprehenditur à SS. Patribus, ùt à S. Ambrosio, S. Joanne Chrysostomo, S. Thoma, et aliis) non esse neophytum, nimirùm, ùt explicat Angelicus, *non soliim ætate, sed etiam perfectione*. Quare ait Trident. Sess. 23. c. 12. eos tantùm debere assumi ad Ordines sacros, *quorum probata vita senectus sit*, significans eos bono habitu debere esse dotatos, et debere esse senes in virtute, juxte illud Sapientiæ 4. 9. : *Ætas senectutis vita immaculata*. Propterea Episcopi zelantes non firmare solent supplices libellos, nisi priùs secretò certi lacti fuerint de eorum morum probitate à pluribus personis tide dignis, quæ noscunt subjectum. Advertatur hoc attenté, quia hoc est medium valdè efficax, imò necessarium Episcopo, ut tutam faciat suam conscientiam in Ordinationibus, quas habet. Ex his enim secretis cognitionibus Episcopus potest certus fieri non solùm si clericus ludis, insolentiis, pravis consuetudinibus sit aliis scandalo. sed etiam si positivè vitam spiritualem agit; ecclesias, orationem, Sacramenta frequentando, si solitariè vivit, aut saltem cum bonis sociis comitetur, si studio dat operam, si modesto habitu, et sermone incedit, et hujusmodi. Et si forsan notitiam habeat de scandalo positivo alicujus, tunc non debet sibi salis esse ordinariam probationem exigere, sed multorum annorum resipiscentiam observare debet : cùm suspicio rationalis tunc suborietur, quôd omne ab eo simulatione fiat, ut Ordines assequatur.

49.—Juxta primævam Ecclesiæ disciplinam ei, qui in unum mortale lapsus fuisset, aditus ad Ordines penitùs præcludebatur, ùt testantur S. Hieronymus, S. Isidorus,

el alii. Deindè aliquibus post saeculis excludebantur perpetuo ab Ordinibus saltem illi, qui ob aliquod grave facinus diffamati fuissent. Concedimus hac nostra tempestate tantum rigorem non ubique praticari ; nihilominus certum est (ut suprà vidimus) nullum posse admitti ad Ordines, qui priùs in virtutibus probatus non sit, et præci- mè in diuturna continentia, quam ordinati in Sacris pro- ileri debebunt. Habemus in *cap. Nullus, dist. 25.* ex S. Gre- gario : *Nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata* , lib. 1. epist. 42. Et requirit S. Pontifex, ut hujusmodi probatio habeatur à multis annis, dicens : *Ne umquam ii, qui ordinati sunt, pereant, prius aspiciatur si vita eorum continens ab annis plurimis fuit.* Hanc eandem probatio- nem requirit Trident. *Sess. 23. c. 13. de ref.* dùm præscri- bit Ordines sacros non conferri, nisi iis , qui in minori- bus Ordinibus probati sunt, nimirum quorum bonæ vitæ experientia habeatur.

50. — Summa igitur hæc est, quòd non potest dubitari, quin Episcopus graviter peccet admittendo ad Ordines sacros indignum; indignus autem est quicumque sutlicien- tem probationem non dedit de sua positiva bonitate. Ra- tionem affert 0'. *Thomas* dicens (1) : Ad Ordinem sacrum requiri majorem sanctitatem, quàm ad statum religiosum, *quia per sacrum Ordinem deputatur ad dignissima mini- steria.* Eialibi (2) : *Sicut illi, qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis.* Itaque juxta S. Thomam sicut clerici per Ordinem sacrum, quem suscipiunt, elevantur ad gradum superiorem super populum Christianum, ita debent repe- riri superiores merito sanctitatis. Ideòque asserit quod opus habent eo gratiæ gradu acquisito (intelligitur certè de gratia non *gratis data* , scilicet de illa, quæ nos gratos Deo facit, quia hoc solum meritum sanctitatis producit) quæ eos dignos reddat, ut inter Jesu Christi ministros annumeren- tur : *Et ideb privexigitur gratia, quæ sufficiat ad hoc quod digne connumerentur in plebem Christi.* Deindè concludit Sanctus quòd non sufficiet Episcopo ordinanti, ut aliquem ad Ordinem sacrum promoveat, si nihil mali sciat, sed etiam debet esse certus de probitate Ordinandi : *Sed am- pbiis exigitur* (sunt Angelici verba! *ut secundum mensuram Ordinis injungendi habeatur certitudo de qualitate promo- rendorum.* Et ad hanc rem adducit auctoritatem S. Dio-

(1) 2.2. 1. 184. a. 6. — (2) *Suppi, q. 36. a. 1. ad 3,*

nysii, qui dicit neminem in ministrum Divinorum (sicut est sacerdos) audere assumi, nisi per diuturnum habitum se Deo conformem cognoscat : *In Divino omni non est audendum ducem fieri, nisi secundum omnem habitum suum factus sit Dei formissimus, et Deo simillimus.*

51. — Præterea, sicut peccaret Ordinandus, si probitate positivâ carens, nempe habitu bonæ vitæ jam acquisito, vellet in sacris Ordinibus initiari, saltem ob periculum, cui se exponit non sustinendi onus, quod suscipit ferendum, et præcipuè cœlibatiis, sine Dei vocatione, quam certètunc non est præsumendum habere, ita tantô magis peccaret Episcopus, qui eum ordinaret, si suæ emendationis non præcederet diuturna probatio. Ait S. Thomas (1) : *Ordines sacri præexigunt sanctitatem, undè pondus Ordinum imponendum parietibus jam per sanctitatem desieratis.* Adducit S. doctor similitudinem fabricæ, dicere volens quôd, quemadmodum parietes recenter elevati pondus grave sustinere nequeunt; ita iis, qui paulo ante mores mutarunt, et adhuc ab humore vitiorum purgtiti non sunt, non est imponendus sacer Ordo, qui secum affert debitum perpetuæ continentiæ et, vitæ exemplaris, quam ministrum altaris decet. Itaque Episcopus sacrum Ordinem indigno conferens, duplici titulo peccat : peccat quia suo muneri deëst, et peccat quia cooperatur omnibus peccatis, quæ ille committet, et causa erit ut alii etiam peccent, Hoc idem innuit S. Paulus (1. Timot. 5. 22.) cùm dixit : *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Super quem textum postea dixit S. Leo : *Quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari ?*

52. — Hactenûs circa spiritum, transeamus nunc ad doctrinam, quæ requiritur in eo, qui sacris Ordinibus initiari postulat. Ignorantia in ecclesiis non solum sibi, sed etiam aliis nocet ; et quod pejus est, ignorantia in sacerdotibus est malum cui nullum remedium invenitur, ût dicebat S. Franciscus Salesius, aut quia semper incapaces persistent, aut quia, accepto sacerdotio, difficulter cogi poterunt ad studendum. Debet ideô Episcopus maximè curare ut inspiciat an, qui postulat promoveri, sit benè edoctus, et an sil studii cupidus : dùm (pii studii non est amator, nunquam idoneus erit Ecclesiæ, imô necessariù erit prævus, nam (ût dici solet) otium est pater vitiorum. Propterea Prælatus non sibi satis habeat examen quod plerûin-

(1) 2. 2. q. 189. a. 1. ad 3.

que solei fieri circa requisita ad Ordines, et super alias res consuetas, quas Ordinandi discunt in aliquo liberculo, sed, postquam ordinati sunt, remanent indocti, uti erant antea. D. Fabricius de Capuâ fel. ree. Archiepiscopus Salernitanus in suis Ordinationibus, et praesertim sacerdotum, suos Ordinandos examinari faciebat super tota morali. Scio etiam alium Prælatum (Episcopum vigilantem), qui etiam à clericis circa moralem examen exigebat, unicuique Ordini assignando tractatus, quos scire debebant; itaque ad sacerdotium ascendentes tota morali ita callebant, ut ad confessiones audiendas quisque idoneus repiretur. O utinam et omnes Episcopi bas semitas tenerent, non audirentur utique tot conquestus, uti plerumque audiuntur, quòd non invenitur cui confessarii officium committatur! Sed dicet aliquis Concilium Tridentinum non exigere tantam scientiam ab Ordinandis. Sed respondeo quòd non prohibet è contrario Concilium, quominus Episcopus id exigat à suis Ordinandis (ut loquuntur PP.), cum videt talem esse suæ dioecesis necessitatem. Tùm etiam Concilium tantum statuit quod, si talis scientia desit, ad Ordines nemo promoveatur, non autem præcepit ut, qui tali scientia, præditus esset, ab Ordine repelli non possit. Sed loquendo etiam juxta Tridentinum Concilium Sess. 23. c. 14. dicit quòd promovendi ad sacerdotium *ad populum docendum.... ac ad ministranda Sacramenta diligenti examine comprobentur*. Quibus Innoc. XIII. in Bulla Apostolici ministerii pro Hispania latà, et à Benedicto XIII. pro toto orbe distensi, aliam benignam interpretationem (ut testatur Lamberlini postea Benedictus XIV. Notif. 2. n. 16. et 36.) dare non potuit, quàm ut Ordinandi saltem morali theologik callerent.

53. — Quapropter Episcopo incumbendum est, ut seminarium optimâ directione constitutum habeat, ab hoc enim (statuendo ut nemo Ordines ambiat, qui saltem tres aut quatuor annos ibi commoratus non sit. postea seligentur parochi, confessarii, et cæteri sacerdotes; et ita poterit diocesim suam cultam reddere. Dixi *seminarium optima directione constitutum*, alioquin seminarium esset majori perniciiei juventuti, et dimeesi. Juvenes qui seminarium ingrediuntur (quantavis diligentia adhibeatur) non omnes erunt angeli: multi non afferunt eum spiritum; sed ibi acquirere debent illum. Igitur si seminarium erit malè directum, eveniet quòd etiam illi, qui tanquam angeli ingrediuntur, paulum post tempore dæmoncs evadent, et ipsi suæ vitæ contagione contaminabunt totas suas regiones.

Quare Episcopus si ob redituum tenuitatem, aut ob aliquem alium delectum non posset suum seminarium de bonis ministris providere, tenetur penitus illud extinguere, nisi velit Deo tot criminum et scandalorum rationem reddere. Oportet igitur, ut seminarium optimâ disciplinâ floreat tam in spiritu, quàm in litteris. Quod ad spiritum attinet, 1. In regulis constitutum sit ut nunquam desit meditatio, ut Missæ quotidie intersint, ut adsit lectio spiritualis, visitatio Sacramenti, conscientiæ examen, silentium extra tempus solatii : et hoc omne servetur quotidie. Item quilibet hebdomadi confiteantur, et communicent, aut saltem bis in mense, arcessendo bonos et pinres confessarios, et etiam alios extraordinarios pluries in anno. Item (prolibet mense sil unus dies solitudinis spiritualis, in quo aliquis pater bono spiritu dotatus faciat sermonem : ac liant quolibet anno exercitia spiritualia : oporteret etiam statuere, ne tempore feriarum séminariste domos adirent : nam tunc (præcipuè tempore vindemiarum) isti intermittunt omnia exercitia spiritualia, et illo mense, aut bimestri cùm foris vivunt, quantum boni acquisiverunt, amittunt, et regrediuntur in seminarium vitiis et peccatis onusti. 2. Debet Episcopus procurare bonum pastorem, qui sit zelo plenus, et experientia exercitatus, qui sit sagax ad suspicandum de unoquoque, et de qualibet actione, et vigilans ad discurrendum per classes, et defectus indagandos, sæpè præfectos interrogando, et etiam aliquem fidiorem seminaristam, qui præventus sit in qualibet classe, ut sibi referat defectus, quos animadverterit. 3. Debet procurare præfectos moribus probatos, qui nunquam à suis classibus absint, nec familiaritatem peculiarem permittant séminaristes inter se habere, et animo forti sint in corripiendo, et fideles sint in referendo apud rectorem quolibet hebdomada delinquentes. 4. Expedit ut Episcopus persæpè adeat seminarium, et semel, aut bis in anno particulare scrutinium faciat, interrogando quemvis seminaristam, an adsit aliquod inconueniens. 5. Præ cæteris debet invigilare Episcopus super pueros, qui in seminarium recipiuntur, operam dando ne ingrediatur aliquis, qui dudum exemplo bono non fuerit, secretas informationes de illorum moribus inquirendo. Satis est habere paucos et bonos, quàm multos et imperfectos, qui suæ vitæ turpitudine etiam bonos contaminet. Deinde utendum est stricto rigore, miseratione omni postposita, cum incorrigibilibus, et cum aliquo, qui scandalum positivum præbuerit, v. gr. impuri-

tatis, tumultuationis, furti, etc. Hujusmodi seminarista vix primâ vice tolerandus esset post diuturnam, et exemplarem animadversionem; sed tutius consilium est eum statim è seminario expellere, quia talis ovis contagione inquinata potens est totum seminarium corrumpere. In hac re cbaritatem adhibere non est charitas, sed tyranis, et injustitia, quia Episcopus ex justitia tenetur damnum commune evitare. Quod ad scientias attinet, maxime interest ut Episcopus curet sedulo instruendos juvenes in lingua latina, aliter in cæteris scientiis parùm proficient, et parùm intelligentibus latinitatem parùm gratum erit Studere. Curet etiam ut addiscant philosophiam (et præcipuè logicam, sed meliorem) et theologiam scholasticam, et dogmaticam. Sed præ cæteris in diœcesibus non numerosis necesse est, ut seminaristæ omni sedulitate incumbant morali, ut habiles fiant ad audiendas confessiones, et Episcopus possit eorum operi uti, cùm oportebit. Aliùs cùm è seminario profecti sunt, non ampliùs student, et inutiles Ecclesiæ remanebunt. Expediet etiam ut exerceantur seminaristæ nunc unus in docendis pueris doctrinam Christianam quilibet hebdomadi, nunc alius in aliqua conciuncula, colloquiis, etc. Ita ipsi et alii erga exercitia apostolica pro tempore, cùm egressi fuerint è seminario, amore inflammarentur. Ideùque utilissimum est instruere seminaristas circa talia exercitia. Qui vellet alia circa bonum regimen seminarii, potest observare meum parvum libellum, quem ad hoc typis dedi.

54.— Tenetur 11. Episcopus ad eligendos bonos parochos, et bonos confessarios. Quoad parochos, jam conpertum est præferendos esse digniores. Etiam in beneficiis simplicibus probabilior sententia cum 5. *Thoma* et aliis (1) requirit præferendos esse digniores, quia hoc exposcit utile commune Ecclesiæ. Sed quoad parochialia certum est ex Trident. Episcopum teneri ad eligendum digniorem spectatâ qualitate concurrentium, nempe consideratis prudentiâ, ætate, meritis, sed maxime scientiâ, et vitæ probitate. Quoad scientiam potest benè Episcopus se conformare examinatorum judicio; sed sua præcipua diligentia sit, ut ipse cognoscat de vitæ probitate, inquirendo notitiam à diversis. In dubium revocanda non est maxima S. Francisci Salesii, quin in curis animarum præferendi sunt sullicienter docti doctioribus, qui spiritu sunt inferiores. El S. C. de parochorum electione (op. *Piasec.*

1) *Lib. 4. n. 95.*

pag. 328. n. 19) sic decrevit : *Præferendus est minus doctus (modo idoneus) quando ejus mores sunt approbati, doctiori, cujus vita ignoratur.* Pro certo habendum parochum probum uno menso utiliore esse populo, quàm parochus doctior, sed minùs probus, toto anno.

55.— Tenetur etiam Episcopus se informare ab aliis, an parochi dent operam docendo pueros doctrinam Christianam, an prædicent, et an prædicent ad Tridentini præscriptum. De hoc debet Prælati sæpè admonere parochos, ut parvulis frangant panem verbi divini, hortando etiam eos, ut in concionibus contenti insinuare res, quæ ad usum conducunt, v. gr. quomodo repellenda* sint tentationes, quid dicendum, cùm occurrunt res adversæ, aut cum injuriis quis afficitur, et hujusmodi. Item perquirant Episcopi, quâ diligentia parochi, et confessarii incumbant in audiendas confessiones. In aliquibus locis parochi, et confessarii assistunt etiam choro; sed quid accidit? Accidit quôd, dum populus est magis frequens in ecclesia, illi pergunt in chorum, et populus per plures menses differt confiteri: ad hoc Episcoporum est remedium afferre. Item perquirant an parochi sint diligentes, ut pueri capaces decem annos circiter nati communificent, ut supra dictum est. Item, an seduli sint ad colligendas schedulas Communionis paschalis, ut videant an omnes præcepto satisfecerint: si orationis mentalis exercitium perseveret, an visitatio sanctissimi Sacramenti, et beatæ Virginis fiat in communi in ecclesia, ut in multis regionibus in usu est. Et magni refert ut curet Episcopus introduci hunc usum, ubi non est, et restaurari, ubi intermissus est; et confirmari, atque augeri, ubi repetitur. Commendet quoque assistentiam moribundis, et congregationibus sæcularium. In pluribus locis nostris Missionibus introduximus congregationes puellarum. Hæ ita disponuntur: congregentur in aliqua ecclesia omnes puellæ sexdecim annos et infra natæ quolibet die dominico vesperi: ibi sacerdos notii probitate ad hoc designatus, præter doctrinam Christianam, exhibeat brevem et simplicem sermonem, aut instructionem supra orationem mentalem, aut circa modum suscipiendi Sacramenta, aut circa aliquam virtutem illi ætati convenientem, et *postremo* assignet devotiones, quæ practiceri debent ab illis in illa hebdomada, et præter regulas, quæ præscribuntur, sacerdos sæpè in memoriam reducat earum, ut non omitant recitare quotidie rosarium, visitare sanctissimum Sacramentum, saltem ex propria domo, conscientiam exa-

minare, Sacramenta frequentare saltem semel in hebdomada, ut modesto ornatu ostendantur, et hujusmodi. Hæ congregationes, sive collectiones puellarum, causant postea bonum summum, quia si ipsæ postea nubent, faciliter docebunt filios ea, quæ ipsæ factitarunt, et familiae integræ sanctificabuntur.

36. — Præterea maxima debet esse Episcopi diligentia in seligendis confessariis. A confessuriis pendet directio conscientiarum omnium subditorum, et unus confessarius, qui sit ignarus, aut moribus pravis, potest totam regionem perditam facere. Non debet igitur Episcopus aliquem probare, quin priùs certus liat de ejus probitate, et doctrina, examinando eum super morali. Nonnulli Episcopi facultatem audiendi confessiones præbent indistincte omnibus concionatoribus quadragesimalibus, et omnibus aliis qui in aliis dioecesibus jam probati fuêre. Sed alii Episcopi scrupulum sibi faciunt de hoc, et meritù, cùm postea observantur tot mala, quæ oriuntur ab hujusmodi confessariis cæco ductu approbatis. Si prælatus cupit habere confessarios, quorum operâ uti possit sine scrupulo, præter congregationes casuum moralium, quæ solent fieri in multis dioecesibus, curet statuendas in qualibet regione academias moralis bis aut ter in hebdomada, notum faciendo, ab eo nullum admissum iri ad audiendas confessiones, qui saltem per annum non interfuerit hujusmodi academiis, quæ maximè utiles (ne dicam necessariae) sunt illi, qui vult in hac scientia esse versatus, dùm ila meliùs dubia disceptantur, et doctrinæ magis in memoria figuntur.

57. — Optimum consilium esset etiam, si Episcopus curaret in locis grandioribus suæ dioecesis congregationes particulares statui sacerdotum, et clericorum magis vitæ spirituali addictorum, ubi se exercerent quàlibet hebdomadi! in praxi audiendarum confessionum, aut moribundis assistendi, aut celebrandi Missam, et aliquando se exercean in aliqua oratiuicula (vulgù *Sèntimento*) facienda, colloquio, sermone, aut instructione. Ili congregati verb habebunt suas peculiare regulas, v. gr. veste talari semper vestiendi, aleis non ludendi, etc. ut populus de eis venerationem concipiat. Nihil refert hos paucos esse, imò expedit multos non esse; ut cautiores et magis addicti in operibus charitatis se servent. Et Episcopi diligentia erit semper eos ad id inflammare, ac etiam de eis benè mereri, saltem dando eis conciones quadragesimales, aut alias conciones, etiam mittendo eos ad aliquam Missionem, aut

exercitia spiritualia facienda, hortando eos semper, ut stylo simplici et populari condonentur, si cupiunt fructum ex concionibus afferre.

58. — Item, à bene advertit *Roncaglia* cum *Quarti*, et *Pasqual.*, Episcopus sub gravi tenetur invigilare, ut sui sacerdotes Missam celebrent debitum attentione et gravitate à tanto Sacrificio requisite, sine verborum, et caeremoniarum conculcatione, ut impiè cum communi scandalo sæcularium à nonnullis, ne dicam plerisque, sacerdotibus factitatur, quæ quidem conculcatio, cum est notabilis (ut necessariù evenit), certè est peccatum mortale, ut dicetur loquendo de Sacrificio Missæ *Tom. II. Tract. VI. cap. 4. n. 84.* ubi considerabitur ex proposito hoc punctum. Sed quod ad Episcopos attinet, declaratum est in Trident. *Sess. 22. Deer. de observ. in celebr. Miss.* eos teneri (et quia materia est gravis, certè gravis est obligatio) prohibere in suis dioecesibus, quominus tali irreverentiâ Missæ celebrentur : *Decernit S. Synodus* (sunt verba Concilii), *ut Ordinarii locorum ea omnia prohibere sedulo curent, ac teneantur, quæ... irreverentia (quæ ab impietate vix sejuncta esse potest) induxit.*

59. — 111. Maxima etiam esse debet cura Episcoporum in non negligenda visitatione oppidorum, quam Tridentinum districtè præcipit Episcopis in *Sess. 24. c. 3. de ref.* ubi dicitur : *Episcopi propriam dioecesim per se ipsos, aut si legitime impediti fuerint, per suum generalem vicarium, aut visitatorem, si quotannis totam propter ejus latitudinem visitare non poterunt, saltem majorem ejus partem, ita tamen ut tota biennio per se, vel per visitatores suos compleatur, visitare non prætermittant.* Et subjungitur : *Studeant quàm celerrimè cum debita tamen diligentia visitationem persolvere.* O quot perturbationibus occurritur à Prælato, circumeundo, et propriis oculis res inspiciendo ! Impossibile est tam benè diœcesim gubernare per alios, quàm per proprium pastorem. S. Carolus Borromæus licet bonis ministris provisos fuisset, non omittebat ipse personaliter adire, et gravi incommodo visitare etiam regiones remotiores suæ dioecesis. Ipse ut aliquoties adiret aliquod oppidum cum visitatione, reptans per lutulenta et nivosa loca iter fecit, et percurratur ejus vita, ut observetur quanlùm ille operatus sit, et quantùm suis visitationibus profecerit. De S. Francisco Salesio narratur etiam, ut aliqua loca visitaret necesse sibi fuisse per semitas adeò dilliciles, et asperas progredi, ut plantas pedum decoratas haberet, adeò ut perpulres dies pedibus insistere

nequiret. Aliquando contigit ei super foliis dormire, et se roganti, ne vitam suam periculo exponeret, Sanctus respondebat: *Me vivere non est necesse; sed est necesse, ut muneri meo satisfaciam.*

60. — In istis autem visitationibus debet Episcopus efficere ut snæ oves pastoris vocem audiant. O quàm, plus quàm aliorum, proprii pastoris vox movet! S. Carolus in visitatione solebat bis. aut ter indè concionari. Item debet examinare pueros, ut videat quomodo instructi sint; et ita potest consulere parochorum negligent!», eos corripiendo, etiam substituendo aliquem oeconomum ad docendos pueros doctrinam parochi impensis, saltem ad aliorum exemplum; item incumbat, præsertim in oppidis, in examinandos sacerdotes in caeremoniis Missæ, et suspendat à celebratione sine ulla misericordia eos, qui uti debent, iis non callent. Potest etiam Episcopus ad examen revocare confessarios approbatos, et ex justa causa etiam parochos; vide *Tom. II. Tract. XVI. η. 75.* In primis debet scrutinium personale adhibere de omnibus sacerdotibus regionis, unumquemque secrete interrogando, primò de suis muneribus, ut ei insinuet quod oportebit, et deinde de aliorum defectibus, et præsertim parochi, et confessariorum, verbi gratia, quomodo suo muneri dant operam, cum quibus versantur, etc. Nonnulli Episcopi vigilantes apud se habent libellum memorialem, ubi qualitates bonas, aut malas uniuscujusque ecclesiastici adnotant. Hæc monumenta possunt inservire sexcentis rebus bonis, et præcipuè u parochorum electionem, confessariorum, aliorumque ministrorum sibi certam faciant. Et postremò interroget de abusibus, scandalis. et discordiis, quæ in regionibus serpunt. In istis visitationibus curet ad fervorem erigere congregationes sæcularium, ac eas de auxiliis opportunis providere assignando concionatorem ac confessarium, si istis carent. Et tunc potest etiam particulares congregationes sacerdotum Missionariorum superius adnotatas instituere. Expediret etiam ut in istis visitationibus Episcopus in confessionalis sederet, sin ut confessiones exciperet, saltem ut auscultaret aliquam personam, quam illum in secreto alloqui vellet. Denique non prætermittat in visitatione Confirmationis Sacramentum administrare. Et compertum est apud omnes, graviter peccare illum Episcopum qui diutius differt hujus Sacramenti administrationem, quia privat suas oves tanto bono. Quare dicunt *Castrqp. Saiin.* et *Croix* non excusari à mortali, si per 8. aut 10. annos saltem non circumii (et suis expensis

si consuetudo aliud non ferret) regiones saltem principales diœcesis laie Sacramentum administraturus, modô hoc sibi non esset moraliter impossibile.

61. — IV. Episcopo curæ esse debent monasteria Monialium; quocirca 1. invigilare debet sedulô, ut puellarum profiteri cupientium voluntatem exploret, quandoquidem major harum pars religionem ingrediuntur non Dei vocatione, sed parentum impulsione; et hinc iit postea, ut vitam ibi ducant inquietam, et introducant laxitates in communitatem cum damno communi. 2. Tempore visitationis, quæ quolibet anno fieri debet in monasteriis sibi subjectis juxta Clem. *Attendentes de statu Mon.* (circa autem visitationem monasteriorum exemptorum quoad clausuram vide Toni. III. Tract. XX. de privileg. n.80.) debet ille particulare scrutinium adhibere, secreto sigillatim Moniales audire, ut cognoscat si in monasterio adsit aliquod scandalum, aut morum dissolutio. Sit nihilominus cautus, ne partialis videatur alicui factionum, quæ forsân vigent in monasterio. Audiat omnes, et postea de opportunis provisionibus prospiciat. 3. Non sit facilis ad extraneis veniam colloquendi cum Monialibus dandam. Suadeat sibi affectiones multoties non in principio contrahi sed temporis progressu, et diuturnâ consuetudine; et unica animorum cum exteris adhæsiō potest esse scandalo, et ruinæ toti monasterio. Et si monasterium extra suam residentiam esset, Episcopus admoneat vicarium, cui hoc curæ est, ut nimis sit parcus et circumspectus in dandis hujusmodi licentiis. 4. Curet pariter pluries in anno in dandis confessariis extraordinariis, saltem ut remedium afferatur confessionibus nullis, aut sacrilegis, quas nonnullæ Moniales apud ordinarios faciunt; nec credat hos casus esse valdè raros; nec in hoc attendat Monialium postulationem, quia quæ magis indigent sunt magis dilligentes ad requirendum extraordinarium. Et cùm eum assignet, unamquamque obliget ad illum adeundum, si non ad confitendum, saltem ad colloquendum, uti statuit Benedict. XIV. in sua Bulla, *Pastoralis curæ*, qui explicando verba Tridentini sess. 25. c. 10. *Qui* (confessarius extraordinarius) *omnium confessiones audire debet*, sic ait: *Extraordinario confessorio singula se sistant, ad sacramentalem confessionem apud ipsum peragendam, sive ad salutaria monita accipienda... ne alia censerentur necessarius habuisse causas, ob quas ad extraordinarii opem confugere coacta, essent, aliæ vero ab hujusmodi necessitatibus immunes judicarentur.* Convenit etiam ut Episcopus sine

iræcisa necessitate non inducatur ad confirmandos ultra riennium confessarius ordinarios. Postremô curet ut singulis annis dentur exercitia spiritualia ab aliquo sacerdote exemplari, et perito communitatum disciplina : dico hoc, quia secûs potçst accidere quôd potiùs damnum , quàm utile percipiatur.

62. — V. Episcopus (ût suprâ dictum est) tenetur ad residentium, sed strictiùs parochus, ille enim est illius gregis principalis pastor. Episcopo in ejus ordinatione consignatur annulus, ut illum gerendo consideret non esse ampliùs sui juris, sed Ecclesiæ suæ sponsæ, ût perpetuô, dùm vivit, ei assistat. Conceditur tamen à Concilio Episcopis posse abesse tres menses ex causa à diœcési, sed notetur quòd Benedict. XIV. 3. Dec. 1746. in Bulla *Ad universal* , declarans hanc causam (quæ à Tridentino nominatur *æqua* A dicit eam non 'debere esse futilem, nec ob vanum solatium : *Animi levitas, oblectationum cupiditas, aliæque fuitiles causa**. *excluduntur*, sunt verba Pontificis. S. Carolus cùm extra suam diœcesim esse cogeatur, catenis (ût legitur in ejus vita) obstrictus esse videbatur ob vehemens desiderium, in quo erat citiùs redeundi. Cardinalis Bellarminus, licèt a Papa coactus Romæ morari, et extra ecclesiam suam Capuanam, sed ob bonum Ecclesiæ universalis, sibi non videbatur ipse tutus in conscientia, ideôque se Episcopatu abdicavit.

63. — VI. Episcopus tenetur ad corripiendum, et ad scandalis occurrendum strictiùs quàm parochi, tùm quia ipse est principalis pastor, tùm quia majore auctorilate suâ potest malis consulere, invocando etiam, si opus est, auxilium principis sæcularis, uti iit à multis bonis Episcopis , et quidem voti sui fiunt compotes. Hoc est illud grave onus, quod Episcopi etiam sancti mirum in modum formidant. Episcopus Neriti Sanfclix fel. mem. dicebat : *Quomodo somnum capere possum, ciim scio aliquam ex ovibus meis Dei gratia carere?* Verum est tale officium odio esse non paucis, et Episcopo ut benè eo fungatur, conciliandæ sunt sibi maledictiones, aversiones, et etiam vitæ pericula ; *sed bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis*. Dicebat idem Episcopus Sanfclix : *Episcopum in acceptando episcopatu præparare se debere, aut ad, esse inquisitum, aut venenatum, aut damnatum*. Ut recte occurratur scandalis, opus est ut Episcopus attendat assidue ad inquirendum, et non tantinn à parochis, vël ù vicariis foraucis, qui multoties ob humanos respectus, aut ne videantur négligentes, tacent; sed etiam perquirat ab aliis sacerdotibus zelantibus

quos ubique locorum dioecesis ad id destinatos habeat, ut ab ipsis certior fiat de omni quod sciunt. Et cùm ad se adeunt parochi et vicarii, curet statim coram se admittendos, et cito expediendos, ut postea sint faciles ad redeundum, et. ne excusationem afferant, se non posse tamdiù expectore.

64. — VII Episcopus tenetur ad largiendas eleëmosynas. Ecclesia redditibus episcopatum non instruit ut suo libitu profundat Episcopus, sed ut pauperibus succurrat: patrimonium pauperum est mensa episcopalis. Sanctus Gregorius ait, eleemosynam esse primum opus misericordia, quod pastor suo gregi præstare debet. O quot malis potest Episcopus eleemosynis prospicere ! Quot sponsi vivunt in peccato, quia eis non suppetit modus matrimonium perficiendi ! Quot pueri ob paupertatem dormiunt unà cum parentibus ! aut mares cum puellis in eodem lecto cum tanta animarum pernicië ! Ideòque boni Episcopi curant perquirere à parochis de necessitatibus, quæ adsunt, et eis imponunt ut se certiores faciant, quoties aliquod occurrit. Scio equidem doctores (1) dicere, posse beneficiatum servare fructus superfluos suæ sustentationi (intelligitur semper ac pauperes in gravi necessitate constitui non sunt) ut eos impendat in emendis redditibus pro Ecclesia, aut ut in posterum aliis majoribus necessitatibus provideat ; scio etiam Episcopos sanctos non legare nummos, aut prædia emptæ, sed æ alienum. Dedecet Episcopum, dicebat S. Carolus, ut fama audiatur, quod ipse nummos in arca retineat. Et sanctus Thom, de Villanovà dicebat, quòd si moriendo nummos reliquisset, se pro damnato habiturus esset.

65. — Omitto denique sermonem facere de aliis Episcopi muneribus, v. g. de Missa quam ipse, etiam p̄us quam parochus, tenetur in festis pro suis ovibus applicare. De accessu quem ad se patentem assidue tenere debet subditis, etc. et præcipuè parochis, et vicariis foraneis, quos statim ad sui præsentiam admittere tenetur ; nec non rationem exquirere à vicario capitulari de omnibus quæ fecit, ut præcipit Trident. Sess. 24. c. -16. de reform. Sed omittere non possum, quin aliquid dicam de bono exemplo, quod ipse cunctis exhibere debet. Si pastor cupit, ut oves ad montem ascendant, opus est ut præeat ipse. Episcopus est illa lucerna à Deo super candelabro posita, ut luceat omnibus, qui sunt in domo Domini. Igitur oportet, ut dixit S. Paulus Tito, Prælatum omnium vir-

1) JLib. 3. n. 191. Quær. IV.

lulum , quas in suo grege videre cupit, se exemplum ostendere. Sit exemplo *mansuetudinis*/ beneficia, cùm potest, ingratum et inimicis, a quibus vexatur, rependendo. Perspicua exempla habemus , quæ nobis reliquerunt S. Carolus, S. Franciscus Salesius, et nuperrimè Emilius Cavalière Episcopus Trqjæ , de quo erat proverbium : *Qui ab Episcopo Cavaliere vult beneficiis affici, oportet ut de ipso malè mereatur*. Sit exemplo *paupertatis*; verum est quòd Episcopus quin justitiam lædat, potest impendere quantum suam decentem sustentationem decet, sed in cunctis deberet efficere ut sancta paupertas splendeat. Paupertas in habenda familia moderata; tot tantùm sibi famulentur, quot suæ mere necessitati satisfacere sufficient. Paupertas in vestitu , èt in modesta ac simplici domûs supellectili ; Episcopus enim, qui palatium sumptuoso supellectili, quâ laïci oblectantur, ornatum habet, non utique ædiificationem præ se fert populo. Sanctus Carolus è domo sua omnia aulæa , lapetia, paramenta, et curiosas imagines penitùs dimovit. Paupertas in mensa frugali, et pro comperto habeatur, quòd nihil aliud poterit magis Ecclesiastici apud vulgus existimationem conciliare quàm frugalitas in victu : *Vivere autem de altari, non lucrari concessum est*. Can. 1. Dist. 44. Et Trident, jubet, *epeod modesta supellectili, et mensa, ac frugali victu contenti sint*. Sess. 25. c. 1. *de ref.* ita pariter exemplo sit *orationis* : Cardinalis de Aretio consulto descendebat in ecclesiam oraturus ante SS. Sacramentum , ut alios exemplo suo moveret. *Mortificationis*; abstinendo à quibusdam solatiis Prælatum non decentibus. *Solitudinis* : ad saecularium consuetudines nisi ex necessitate non accedendo. *Modestiae*; mulierum commercia aufugiendo , et cùm necesse sit, maximû cautela cum eis agendo. *Zelo*; operam dando, ut in omni privato sermone de Deo eloquia immisceat, uti S. Carolo moris erat, dum sibi cum quibuscumque agendum erat.

66.—Dixi, loquendo de parochis, à bonis parochis pendere subditorum salutem. Nunc dico à bonis Episcopis pendere salutem totius dioecesis ; nam Episcopus promovet bonos clericos, bonos sacerdotes, eligit bonos confessarios, et bonos parochos: suo bono exemplo, et vigilantia multùm confert , ut in probitate sua illi perseverent , et ita universè in dioecesi pietas vigere videtur. Propterea in hac materia de pastorum debito fusius egi , quàm in aliis , quia in hac agitur de bono , vel damno communi , quod omne in pastorum bono , vel malo ductu positum est.

IRACTATUS VIII.

DE QUINTO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT J.

DE OCCISIONE SUI IPSIUS.

Quando licet vitam periculo exponere 1. et 2. De puerorum eviratione 5. De ebrietate 4. An liceat inebriari pro medicina 5. In ut evitet occisionem 6. An liceat inducere proximum ad se inebriandum, ut impediat eum à majore malo 7. Quæ culpa: imputantur ebrio, et de peccatis in causai.

1. — Nemini directe, et ex proposito sine auctoritate, aut inspiratione divina (quà nonnulli martyres mortem sibi ipsi sine culpa intulerunt) seipsum interficere permittitur. Ha pariter non licet positivè gravi vitæ periculo se exponere; quare peccant funambuli (qui super fune ex locis altis ludos repræsentant) et alii, qui venena sorbent, aut à viperis se mordere faciunt eum mortis periculo (T). Dictum est *directe*, quia indirecte aliquando ex justa causa licet exponi periculo, fit communiter docent Doctores (2). Hinc dicunt posse, immò debere militem perseverare in suo loco, licèt praevideat mortem passurum, et hoc est commune. Dicunt 2. licere cibum amico cedere in penuria, aut tabulam in naufragio, etiamsi jam eam apprehendisset; ita *Toletus, Less. Silv. Lugo, Salm. Drad. Busemb. Victoria*, et alii communiter, contra *Solo*, et *Laym*, et est valde probabile; quia aliud est sibi mortem inferre, et aliud est omittere vitam tueri, quod est licitum ex justa causa, et hoc expresse docet N. Thomas (3) dicens: *Tradere seipsum morti propter amicum est perfectus actus virtutis, unde hunc actum magis appetit virtuosus, ceterum vitam corporalem* (4). Dicunt 3. licere in casu incendii se precipitem dare ex fenestra semper ac apparet spes mortem imminuentem evadendi; ita *Laym. Less. Lug. Till. Bus. Salm. Spor. et Elbel*, qui hoc permittit etiam reo morti, aut carceri perpetuo damnato (o). Dicunt 4. *Bonae.*

1 *Ltb. 5 n. 569 v. Notandum.* — (2 *Ltb. 3. n. 367.* — '5, 5. *Sent. dût. 29.* T. 1. a. 4. ad o. — (4) *kLtb. 3. n. 366.* — (5) *n. 567.*

Cap. I. De occisione sui ipsius.

Lugo, Less. Saljn. Trullench., etc. licere navi ignem applicare etiam cum periculo vitæ evidenti, ne cum damno communi in manus inimicorum veniat (1). Dicunt. *Laym-Busemb.* et *Mazzolta*, quôd licèt aliqua virgo non possit se ipsam occidere, posse tamen se exponere mortis periculo, ne violetur; et lioc non videtur improbable tùm ob amorem, qui castitati debetur; tum ob periculum peccati, quod semper adest in tali occasione (2).

2. — Licet 6. reo non fugere, cùm possit, et etiam se judici præsentare, ut puniatur, quamvis morte mulctandus sit. Imô dicunt *Vasquez, Bonae*, et alii, quôd posset reus etiam se occidere, si iudex eum carnificem sui ipsius constitueret: sed hoc communiùs negant *Suarez* cum *.S. Thoma*, etc. dicendo occisionem sui ipsius esse intrinsece malam. Cæterùm communiter permittitur reo scalam ascendere, collum securi aptare, cùm tales actiones sint remote ad mortem (3). 7. Licitum est, imô laudabile, Carthusianis à carnibus abstinere etiam cum periculo vitæ, ut probabilîus dicunt *Sanchez, Busemb. Salm.* etc. Sed si comederent in tali periculo (modo saltem probabili) non peccarent, ut dicunt *Azor. Med.* et *Viet.* Imô si nullum alium cibum haberent quàm carnem, eâ vesci tenentur. (4). Dicunt 8. licere poenitentiis, et jejuniis virtutis amore se mortificare; licèt vita per multos annos imminuenda foret, modo pœnitentiæ non sint immoderatæ (δ). 9. Licet paulo ante mortem ob humilitatem se humi collocandum facere, ut moris est apud Monachos Trappenses, *Busemb.* cum *Vasq.* Insuper dicunt communiter *Solus, Bonae. Salm.* etc. neminem teneri vitam servare (nisi necessaria esset bono communi) mediis extraordinariis et valdè doloriferis, v. gr. tibiam sibi incidendam, lapidem è vesica extrahendum permittere. Ita etiam dicunt *Less. Sanch. Escob. Turrian. Salm. Busemb.*, etc. non teneri virginem aegrotantem manus chirurgi in verendis subire, ut suæ infirmitati occurratur; potest tamen id sinere. Tenetur autem permittere ut curetur ab alia fœmina (6).

3. — Contra verô, sicut non licet se occidere, ita nec sibi membrum mutilare, nisi ad servandam vitam. An autem sit permissum pueros evirare ad servandam eis vocem; negant *Laym. Lugo, Bus. Salmant.* cum communiori: sed alii aflirmant cum *Trullench. Salonio, Elbel, Mazzotta, Pasqual. Tamburin*, dummodo puer consentiat, et præ-

il) *Ibid.* Quær. II. — (2) *Ibid. cil.* Quær. II. — (3) *Lib. 3. η. 369.* — (4) *Lib. 3. η. 570.* — (5) *η. 371.* — (6) *η. 372.*

ciso vitæ periculo, tùm quia, ùt dicunt, vocis conservatio in iis, qui sunt pauperes, videtur esse bonum magni momenti, quod fortunam, et statum præstantiorem offert; him etiam quia eunuchi videntur esse utiles bono communi, cùm illi suo cantu conferant, ut populi cum devotione in ecclesiis detineantur; tùm denique quia id quotidie lit, et toleratur à Praelatis (1).

4. — Ad hoc quintum praeceptum spectat ebrietatis prohibitio, quæ est culpa gravis cùm perfecta erit; imô omnia mala probabiliter prævisa ab ipso, quæ committuntur, suæ culpæ imputantur; sed advertendum est ebrietatem, ùt docent S. *Thom. el Antoninus*, tunc dici perfectam, et gravitèr culpabilem, cùm quivis advertenter, et voluntariè omni usu rationis se vino privat, dùm in hoc consistit malitia ebrietatis (juxta S. *Thomam*) ut *homo volens. et sciens privet se usu rationis* (2). Ex quo infertur 1. non peccare graviter, qui eô non pervenit, ut careat ratione totaliter, sed remanet potens (licet caput vacillet) ad bonum, et malum discernendum; ita *Cajet. Laym. Tolet. Wigandl) Holzm. Salm. Elbel* et alii communiter (3). Infertur 2. cum 5. *Thoma*, et aliis communiter, non peccare graviter (pii bibendo non judicat illa portione, licet immoderata, posse inebriari; dicit S. Doctor loco cit. non esse mortale ebrietatem, cùm accidit *qued aliquis percipiat polum esse immoderatum, non tamen eestimet inebriare potentem*. Nihilominus in hoc debet adverti cum eodem S'. *Thoma*, et aliis, quôd si quis frequenter expertus sit se inebriare eamdem quantitatem bibendo, tunc non excusatur & mortali: sicut etiam (addo) non excusatur, si tantam quantitatem sumit, quam advertit jam potentem esse ad inebriandum, etiamsi postea ad somnum capiendum se recipiat, quia jam actionem intrinsece malam ponit.

S. — Quaeritur 1. An liceat se inebriare, cùm hoc esset necessarium, ut ab aliquo morbo mortali se liberet? Nulli id permittunt, ùt *Lessius, Caslr. Laym. Tolet, Ronc. et Salm. cum Sylvio, Cajet. Silv., etc.* dicentes comedere, et bibere tunc esse crave, cùm hæc sunt immoderata, sed immoderatum dici non posse id quod est necessarium ad vitam conservandam. Alii verù negant, ùt *Tourn. Petrocor. Felix. Pot. et Holzm.* dicentes voluntariam usus rationis privationem esse intrinsecè malam. Nos autem sic dicimus: libere vinum directe ad linem se inebriandi est intrinsecè malum, et non potest permitti; ideôque esset illicitum in-

(1) .V. 574. — (2) 2. 2. q. 150. art. 2. — (3) *Lib. 5. η. 75.*

briari ad sensus sopiendos, ne dolorem ob aliquam incisionem, aut carnis adustionem sentiat : non autem cum vinum sumeretur tamquam remedium ad expellendos, aut corrigendos humores melancholicos, sicut licet matri ut dicemus *seqq. n. 20 et 26.*) medicinam sumere, ut occurrat morbo, licet per accidens fœtus animati expulsio eveniat (1).

6. — Quæritur 2. An liceat alicui inebriari ad evitandam mortem, quam alii sibi minantur, nisi ebrietur? Multi affirmant, *Less. Bonae. Castr. Laym. Bus., etc.* dicentes quòd in tali casu rationis privatio non intenditur, sed permittitur, ut dictum est in casu antecedenti. Sed probabiliùs negant *Azor. Wiyandt, Tourn. Holzm. Salm., etc.* qui rectè dicunt quòd in casu antecedenti ideù non licet ebrietatem permittere, in quantum periculum est intrinsecum, qualis est morbus, qui expelli desideratur: sicut non est permissum matri foHum expellere, ne occidatur à parentibus, cum hoc sit intrinsecè malum, proùt habemus ex propositione 34. ex proscriptis ab Innoc. XI. Et ita docet sanctus Augustinus *serm. 232. de temp*, ubi loquendo de eo, qui ab aliis cogeretur ad inebriandum, dicit : *Etiam si tibi diceretur. aut bibas. aut morieris, melius erat, ut caro tua moreretur, quàm per ebrietatem anima moreretur* (2).

7. — Quæritur 3. An liceat inducere proximum ad se inebriandum, ut impediatur quominus majus malum committat, v. g. sacrilegium, homicidium? Alii negant, sed non videtur improbabilis sententia *Lessii, Medina*, Gob.* et aliorum, qui permittunt ob id quod dictum est *Tract. IV. n. 30.* ubi dictum est cum *Soto, Sanch. Caj. Mol. Nav. Cast, iïonac.* licitum esse suadere alicui peccatum minus (licet alterius speciei) ut liberet eum à peccato majore, quod committere est determinatus (3) >

8. — Quæritur 4. An imputentur ebrio ad culpam omnia mala, quæ in ebrietate committit? Resp. si ebrietas non est voluntaria, quippe nec etiam peccata erunt mala quæ ex illa sequerentur. Si verù est voluntaria, certè erunt peccata omnia mala prævisa? et etiam quæ moraliter prævideri debuerant. Hinc prævisa reputantur mala, quæ ebrii ordinarie committere solent, vel quæ aliquis antea ex aliis ebrietatibus novit committere, et etiam omnia peccata ad quæ se noverit propensum. cum enim in ebrietate amisso rationis usu, natura necessario operetur, facile ipsa prorumpet in ea vitia ad quæ propendet. Contrà

verô non reputantur prævisa alia mala, quæ casu eveniunt; ita *Caj. Azor. Less*, et *Salm.* cum aliis (1). Recte autem advertunt *Lessius et Salm.* (2) *cum aliis*, quôd gravitas peccatorum, quæ in ebrietate committuntur, accipidebet juxta mensuram advertentiæ, et voluntarietatis illorum in causa, scilicet in ebrietate. Quod autem sentiunt *Salmanticenses* cum *Soto n. 30. et 31.* ubi distinguunt et dicunt mala operis, ût occisio, fornicatio, etc. hæc imputari, non autem mala oris, ût contumeliæ, blasphemiæ, et perjuria: quia, ût dicunt, ea verba prolata ab usu rationis experte, sunt puré materialia, tamquam prolata à psittaco, undè non habent malitiam formalem. Huic opinioni accedo circa contumelias erga homines, quia revera cùm illæ prolatae sunt ab ebrio, non habentur dedecori, modù ille non patefaceret aliquod infame delictum; non verô circa perjuriam, et blasphemias, quia hæ, licèt materialiter prolatae, semper sunt Deo injuriosæ; et si illæ non sunt voluntariæ in actu, sunt voluntaria? in causa.

CAPUT II.

DE OCCISIONE PROXIMI.

De occisione ex publica auctoritate 9. et 10. Ob propriam defensionem 11. Confutatur super hoc puncto opinio cujusdam neo-terici 12. De occisione tyrannorum, an unquam liceat? 15. Pe honoris invasore 14. Bonorum 15. Pudicitiae 16. Ob proximi defensionem 17. et 18. An liceat prævenire aggressorem? 19. Pe adulterio, etc. 20. De innocentis occisione 21. De abortu 22. An incurrant excommunicationem prægnantes, etc.? 25. De dubia fadûs animatione 24. An mater possit sumere pharmacum cum periculo abortus? 25 et 26.

9. — Nemini licet hominem occidere, nisi auctoritate publicâ; vel ob defensionem propriam. *Auctoritate publicâ* possunt certè occidi rei condemnati, et etiam proscripti (vulgô *fuorguidicati*), modù inveniantur in loco principis proscribentis. Cæterùm ne satellitibus quidem licet sontem occidere profugum, aut obstantem, licèt sit jam mortis damnatus, nisi de hoc habeatur speciale principis mandatum. Hoc mandatum cæteroquin potest dare princeps, quando reus jam esset condemnatus, aut convictus, aut sufficienter diffamatus de aliquo capitali delicto, et si fugere permetteretur, timeri possent ab eo mala majora,

(1) *Ca/el. 2. 2. q. 150. a. 4. Azor. l. 7. 4. 6. Less. l. 4. c. 5. n. 25. Salm. l. 25. de V. præcept. cap. 2. et n. 26.* — (2) *Less. loc. cit. el Salm. n. 53.*

ut dicunt *Layman, La-Croix, Libel*, et alii (1). Contrà non potest princeps præcipere occisionem rei in carcere detenti, et non adhuc morti damnati, quamvis scienlià privata constaret eum morte dignum esse; dummodo (limitant *Salmant.*) ejus delictum esset notorium, aut periculum esset seditio- nis, si moraretur eum supplicio necare, aut principi esset dedecori, si ille juridicè damnaretur (2).

10. — Hic duo notanda sunt. *Primum* est, quòd non possunt clerici, licèt potestate laicali gaudeant, damnare aliquem morti, nisi expressam Papæ dispensationem obtineant. Cæteroquin Episcopi qui dominio temporali dominantur in aliqua regione, in causis sanguinis benè possunt suam potestatem laicis committere; ita *Bonae. Trull, et Salm.* cum *S. Thoma* (3). *Secundum* est, quòd judex sub gravi tenetur concedere damnato tempus confitendi, et etiam communi- candi (modù non timeatur aliter grave damnum); nam tunc urget praeceptum divinum, cùm reverà reus sit in articulo mortis : itaque ille potest communicare etiam non jejunos, ùt dicunt *Suarez, Lugo, Navarrus, Salmant.*, etc. Si autem reus animo obfirmatus nollet confiteri, iactâ ei monitione, potest execution! sententia mandari, *Bonae. Irullench, Salm.*, etc. (4).

11. — Insuper ob propriam defensionem licèt injustum aggressorem interficere, modù fiat cum moderamine incul- pat® tulelæ, nempe si non inferatur proximo damnum ma- ius illo quod necesse est ad vitandum proprium. Hoc omni lege humana, et divinâ permissum est, ùt dicunt *S. T/m- mas* (5), *Catechism. Doman.* (6), et DD. omnes, et ha- betur expresse in *cap. Si verb, 3. desentent, excom.* ubi dicitur: *Cùm vim vi repellere omnes leges omniaque jura permittant.* Quidam auctor rigorismi amicus asserit, *S. Au- gustinum*, et *S. Thomam* tenuisse non licere hominem oc- cidere, neque ob defensionem propriæ vitæ ; sed prorsùs errat, nam *S. Thomas loco citato* pluries expresse docet id esse licitum; dummodù .(ait) non intentatur homici- dium; sed tantùm propria defensio; et sic *cit. art. 7. ad 1.* explicat intelligendum esse *S. Augustinum*. Nec ob- stat dicere quòd præferenda sit vita spiritualis proximi vitæ temporali propriæ; quia hic ordo charitatis (ùt respon- dent *Petrocor. Lessius*, et alii DD. communiter) tunc lo- cum habet, cùm vita propria est absolutè necessaria sa- luti spirituali proximi, qui in extrema necessitate manet

(1) /Jb.3. n. 576. et 580. r. Decius. — (2) n. 577. — (3) n. 378. — (4) n. 579. — (5) 2. 2. <l. 64. a, 7. — ζβ) P. 5. di V. preee. n. 8.

(v. g. si puer manet in periculo proximo sine Baptismo moriendi, tunc adest obligatio vitam fundendi, ut ille baptizetur), non autem cùm aggressor voluntariè seipsum conjicit in periculum damnationis; tunc enim ejus prava voluntas non potest aliis auferre jus quod habent propriam vitam tuendi (1).

t

12.—Sed quidam *neotericus*, *Eusebius Eranisle* in suo *defensione doctrinæ S. Thomæ* circa tyrannorum occisionem *Epist. I. paq.[^]t. num. 111.* occasione hujus materiæ progreditur ad discutiendum, an liceat viro privato injustum aggressorem interficere, conaturque probare ex eodem S. Thoma illicitum esse privatis aggressores interficere etiam ad propriam vitam servandam. Oportet igitur Angelici sententiam perpendere. S. Doctor 2. 2. q. 64. a. 7. scribit, aliquem actum plures effectus habere posse, unum in intentione, alium præter intentionem. Exactu autem propriæ defensionis duo possunt effectus sequi, conservatio propriæ vitæ, et occisio aggressoris; hinc autem S. Thomas dicit quòd actus, qui fit ad vitam servandam, licitus quidem est; sed potest illicitus reddi, si improporcionatus sit ad finem tuendæ vitæ, prout esset, si quis pro sua defensione majorem vim adhiberet, quàm opus esset. En Angelici verba : *Potest tamen aliquis actus ex bona, intentione proveniens illicitus reddi, si non sit proportionatus fini. Et ideb si aliquis ad defendendum propriam vitam utatur majori violentia, quam oportet, erit illicitum. Si vero moderate violentiam repellat, erit licita defensio. Nam secundum jura vim vi repellere licet cum moderamine inculpâtes tutelæ. Nec est necessarium ad salutem, ut homo actum moderates tutelæ prætermittat ad evitandam occisionem alterius, quia plus tenetur homo vitæ suce providere, quàm vitæ alienæ. Sed quia occidere hominem non licet, nisi publica auctoritate propter bonum commune, ut ex supradictis palet; illicitum est quòd homo intendat occidere hominem, ut seipsum defendat, nisi ei qui habet publicam auctoritatem.* Ex his postremis verbis, *illicitum est quod homo intendat occidere hominem, ut seipsum defendat*, infert præfatus Eusebius Eraniste, S. Thomam docere quòd homo ita se continere debet intra limites justæ defensionis, ut nullam ipse nec minimam voluntatem habeat interficiendi aggressorem, quamvis ad propriam vitam servandam id oporteret, l'ndè concludit quòd, ut tale homicidium sit inculpabile ex parte petili

(1) *Lib. 5. n. 380.*

illud contingere deberet per merum accidens, ita ut invasor maneret occisus, quin ulla voluntas petiti in occisionem illam partem haberet. Et sic ait inteltigendum esse illud S. Thomæ, *illicitum est quòd homo intendat occidere hominem*. Ferè eodem modo se explicat *Juveninus*, dicens tunc defensorem esse à culpa immunem in tali homicidio, *dim id contingit ex ipso aggressore, qui irruit in defensoris ense*; ita ut aggressor decedat non jam ex vulnere inflicto à defensore, sed ex vulnere illo quod ipsemet aggressor à seipso sibi infligit, petilum aggrediendo, sive ut alius auctor ejusdem opinionis exprimit: *Si ex seipso aggressor se transfigit ense defensoris*.

Sed hoc, dico, non esset quidem *vim vi repellere*, sed esset velle repellere vim sine vi. *Vim vi repellere* importat quòd petitus talem opponat vim, quæ correspondent, ac sil proportionala ad repellendam vim aggressoris. Idque salis innuit S. Thomas inquiens, tum illicitum esse actum defensionis, cùm non est proportionalus ad Unem: *Potest tamen actus illicitus reddi, si non sit proportionatus fini*. Deinde subdit: *Et ideà si aliquis ad defendendam propriam vitam utatur majori violentia, quàm oportet, erit illicitum*. Adverte verba, *si utatur majori violentia, quàm oportet*; lunc igitur petilus immoderate et culpabiliter se defenderet, si uteretur majori violentia, quàm opus esset. At, inqñio, si aggressor ense jam impugnat ad feriendum, quomodo posset dici licitum esse petito vim vi repellere, si ille aliud non posset agere, quàm manus adhibere, vel ense uti tantum ad repellendos ictus aggrëssoris quin eum lædere posset? Hæc defensio quippe est valdè improporlionata ad vim invasoris repellendam. Quis non dicet quòd defensio hæc conjuncta esset cum periculo moraliter certo subeundæ mortis? Valdè enim difficile est, imù moraliter impossibile, quòd defensor, si fugere, aut abscondi non valeat, mortem hoc modo evadere possit. Adde quod S. Thomas, ùt legitur sub initio citati articuli^{7.}, referens legem Exodi absolute admittit licitum esse aggressorem interimere pro vitæ propriæ defensione; sic enim ait: *Sed contra est quod Exod. 22. 2. dicitur*: Si eflringens fur domum, sive suflbdiens inventus fuerit, et accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. *Sed nulli) magis licilum est defendere propriam vitam, (pdim propriam domum. Ergo etiamsi aliquis occidit aliquem pro defensione vita' sua>, non erit reus homicidii*. Notentur verba Exodi, et S. 'l horna·, *percussor, occidit*; ergô tam Scriptura, quàm S. Doctor admittunt esse licitum

percutere et occidere inimicum pro tutela vitæ : at si petitus nullo modo lædat invasorem, et homicidium per merum accidens evenit, eb quod invasor ipsemet sibi mortem infert, se impellens in ensem defensoris, tunc nequit dici occisor, aut percussor. Sed S. Thomas inquit : Ergo etiamsi aliquis occidit aliquem pro defensione vitæ suæ, non erit reus homicidii. Ergo S. Thomas pro tuenda vita absolute permittit occidere aggressorem, adhuc eum vulnerando, occidere enim importat positivè hominem ferire : ensem tantùm agere ad ictus hostis repellendos, cum solo periculo quòd ipse invasor se transfigat ense petiti, non est occidere, neque ferire, sed tantùm permittere, vel occasionem præbere, quòd inimicus ex seipso se feriat et occidat; at S. Thomas dicit : Si occidit, non est reus homicidii.

Remanet autem explicare, quomodo intelligatur illud S. Thomæ : *Illicitum est quod homo intendat occidere hominem, ut seipsum defendat.* Cajetanus illud *non intendat* sic interpretatur, nempe quod occisio non sumatur pro medio propriæ defensionis, sed tantùm pro defensionis effectu. Sed hæc interpretatio nimis subtilis videtur Dominico Soto, undè ait *cil. lib. o. qu. 1. art. 8.* quòd semper ac linis est licitus, licitum etiam est eligere medium necessarium ad talem finem obtinendum : *Qui juste* (ait) *vult finem, juste velle potest et medium cum eodem fine necessario connexum.* Idcirco addit quòd, cùm defensor suum invasorem interficit, alio medio carens ad mortem evitandam, tùm eum occidendo non censetur quòd illius mortem intendat, sed tantùm sui defensionem : *Cæterùm, cùm quis invaditur, quocumque modo occidat invasorem, quia nulla alia via potest illius manus evadere, non censetur intendere hominis occisionem, sed. tantum sui defensionem.* Eodem quasi modo Sylvius S. Thomam explicat dicens : *Si aliud species, quàm te defendere, malumque evadere, vindicta est, non mera defensio.* Huicque explanationi adhærent Du-Hamel, et P. Concina *loc. cit. n. 8.*

Sed instat Eusebius Eraniste dicens : S. Thomas docet, *illicitum esse quòd homo intendat occidere hominem, ut seipsum defendat, nisi ei qui habet publicam auctoritatem.* Ergo eis, qui publicà auctoritate carent, semper illicitum est hominem necare. Attamen advertendum quòd S. Thomas non dicit illicitum esse viro privato hominem occidere, sed quòd *intendat occidere.* Quapropter respondemus quòd illi, qui publicam auctoritatem habent, non solùm hominem occidere possunt, sed etiam illius occi-

sioneni intendere. Privatis autem nunquam licitum est intendere occisionem aggressoris,,sed tantum eis permissum est aggressorem occidere in necessitate propria; vitæ servanda}, quo casu non mortem hostis, sed tantum suam defensionem intendunt. Cæterum angelicus Doctor Canonum venerator maxime fuit; Canones autem, ut vidimus, nimis aperte declarant licitum esse aggressorem interimere ad propriam mortem evitandam : explicandus igitur est S. Thomas, ne dicatur ipse sacris Canonibus adversari, et ideo auctores superius laudati quaerunt textum S. Doctoris explicare, et apte explicant, quomodo ejus verba intelligi debent.

Nulli dubium quod potius velle mortem sufferre, quam occidere aggressorem, ne ille occisione pereat in æternum, est actus servilis charitatis, et perfectionis, estque conformis Evangelii consilio; modò (ajunt Sotus, Concina, et alii) defensor non inveniatur, cum invaditur, gravatus mortali peccato : *Consilio*, sed non præcepto; opinio enim quod illicitum sit aggressorem necare etiam in necessitate evadendi mortem, non solum est contra sententiam communem (ut videmus) theologorum ; sed eam Salonius vocat etiam *temerariam*, et Dominicus Soto {*loco citato*) appellat *errorem* manifestum; atque P. Concina η. 7. ait rationabiliter sic loqui Solum, quoniam talis opinio destruit jus ab ipsa natura in hominibus insitum propriam tuendi vitam ; *Quippe opinio* /iæc(sunt verba Concinæ) *quamquam proferre videatur charitatis cvqngelicic imaginem , tamen jura omnia pervertit; et certèjus illud ipsi naturæ insitum conservandi propriam vitam omnino convellit*. Præterea addit Concina , quod per illam opinionem ordo providentiæ pervertitur ; en ejus verba : *Providentiæ item ordinem* (hæc opinio) *perturbat, qua permittitur, ut. iniquorum temeritas hominibus vitam eripiat. Accedit opinionem hanc ministrare arma perversorum malitia ad bonorum caulem, adque /lagiliorum quorumvis exeeutionem : quæ omnia ut de medio tollantur , nihili facienda est sceleratorum vita*. Idem prius scripsit Comitulus, *Lib. i. q. 10. n. 10.* brevioribus verbis : *Opinio* (contraria) *arma certa ministrat injustitia, avdi bonorum, rerum publicarum eversioni, tyrannidi vitiorum*.

Objicitur ab adversariis illud S. Augustini in *epistola* 17. alias 151. n. 5. *ad Publicolam*, ubi dicitur : *De occidendis hominibus, ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium nisi fortè sit mites, aut publicè /unitione teneatur, ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, accepta legitima potestate, si ejus congruat persona'.... Dictum est. Aon*

resistamus malo, *ne nos vindicta delectet, quæ alieno mulo animum nascit*. At sapienter huic respondet Du-Hamel (*tom. 5. tr. ac F. præcepl. lib. 2. diss. unie. c. 2. η. IX. v. Resp/ Aug.*) dicens : *Augustinus non de eo loquitur, qui se defendere coactus hos necat, ubi non est alia ratio expectiendæ salutis, sed de homine qui hominem improbum occidit, ne ab illo ipse et alii occidantur*. Inquit, *ne ipse et alii occidantur* : ergô S. Doctor non loquitur de injusto aggressore, sed de homine impio, à quo occisor suam aliorumque mortem formidabat.

Praeterea objiciunt, id esse contra ordinem charitatis, quâ tenemur spirituales vitam proximi præferre nostræ temporali vitæ, juxta dicta *lib. 2. num. 27. Sed heve charitatis lex* (rectè respondet P. Concilia) *tunc solùm obligat cùm nostra temporales vita medium necessarium fuerit ad spirituales proximi salutem. Porro qui me impedit, sua culpa id facit, atque adeo mea vita haud est necessaria illius saluti, cùm ipse desistere possit ab iniqua aggressionem*. Ita P. Concilia, et ita expressè docet etiam S. Thomas 2. 2. *qu. 25. art. 8.* ac praesertim id sufficienter declaravit in citata *q. 64. art. 7.* ubi dixit, profit jam notavimus : *Aec est necessarium ad salutem, ut homo actum moderatae tutelæ praetermittat ad evitandam occisionem alterius, plus tenetur homo vitee suceprovidere, quàm vitæ alienæ*.

Prudenter autem addit P. Concilia, quôd si petitus sit valdè timoratae conscientiae, in eo sperari potest quôd talis defensio cum occisione aggressoris sit immunis à culpa; contrà verô, si vir ille sit non magnæ virtutis, difficulter innoxia erit; nam in praxi difficulter invasorem, à quo impetitur, sine spiritu vindictæ interimet, intendens tantum propriae vitæ defensionem; non autem mortem adversarii; idcirco S. Augustinus sapienter monebat : *Non resistamus malo, ne nos vindicta delectet*. Sed aliud est dicere quôd in praxi viri modicæ virtutis, occidendo aggressores suos, rarô à peccato immunes erunt, aliud dicere, numquam esse licitum injustos invasores velle occidere, quamvis id esset necessarium ad propriam vitam tuendam, nam hujusmodi nimis rigida et irrationabilis opinio illaquearet conscientias, non solum iniquorum qui saltem speculative loquendo non peccant, putantes licitè posse suos aggressores perimere ad propriam mortem vitandam, sed etiam plurium timoratorum, si credere tenentur non posse aggressores lædere; etiamsi injustè illi aggrederentur, nec alia via pateret ad vitam servandam.

13.— Hic autem videndum, an liceat unquam princi-

pem tyrannum interficere? Præmittendum quôd duplici modo princeps potest esse tyrannus, in *Ululo* et in *regimine*. Tyrannus in *Ululo* est ille, qui sine ullo jure per vim occupat statum aliquem expoliando de eo legitimum dominum : aut is qui, injuste occupato alieno statu, deindè pacificè illum possidet. Tyrannus vero in *regimine* est ille, qui justo titulo regnum possidet, sed injuste illud regit, plures injustitias, et immanitates exercendo. His expositis, aliqui auctores, sed pauci, pravæque auctoritatis, insipienter dixerunt, licitum esse interimere tam tyrannum in titulo, quàm tyrannum in regimine. Alii vero negant occidi posse tyrannum in regimine quantùmque regnum tyrannicè gubernet; ac etiam tyrannum in titulo, ciim ille, etsi injuste regnum occupassent, postea tamen illud pacificè possidet. Contra autem dicunt licitum esse interficere principem, qui injuste per vim regnum occupavit, et per vim prosequitur illud possidere, repugnantibus regnicolis, qui tantùm timore affecti ægrè ei subduntur. Sed nos dicimus privatis hominibus semper esse illicitum interficere tyrannum tam primæ, quàm secundæ speciei. Ratio, quia subditi ex divino præcepto venerari et obedire tenentur suis dominantibus, quamvis injustis, et perversis, profit docet S. Petrus : *Servi subditi estote in 'omni timore dominis, non tantùm bonis et modestis, sed etiam dyscolis.* 1. Petr. 2. 18. Undè I). Aug. scripsit. *Dominum dare regnum terrenum piis, et impiis, sicut ei placet.* Semper igitur ac princeps est in possessione regni, obligantur subditi tenere eum tamquam proprium dominum; ait enim S. Thomas : *Quôd licèt aliquis injustè usurpatus fuisset alterius statum, si postea subditi ipsum ut dominum recognoscerent, aut antiquus dominus vel alius princeps amborum Superior ei dominium regni ultrô concederet, tunc legitimus dominus illius evaderet : Qui per violentiam dominium subripit, non efficitur dominus; et item, cùm facultas adest, potest aliquis tale dominium repellere; nisi postmodum dominus verus effectus sit vel per consensum subditorum, vel per auctoritatem Superioris.* S. Thom. 2. sent. diSt. 44. q. 2. art. 2. Quamobrem cùm usurpator multipliciter possit justus regni dominus fieri, ideô subditi semper parere debent suis actualibus dominantibus, ad ipsos enim minime pertinet judicare, an illi legitime aut illegitimè statum possideant.

Et subditi hujusmodi dominantibus obedientiam negare nequeunt, tantô minùs eos vitæ possessione regni privare possunt. Subditorum est obedire, non judicare de

principe, qui Deo soluminodô subjacet circa res sui domini, nec quâ alia terrena potestate dependet. Si subditi de titulo aut possessione principis judicium ferre possent, nunquam deesset eis, qui pravo animo allekti sunt, puetextum invenire ad se concitandos adversus principem. Scripsit Azorius: *Illec sententia de licita occisione tyranni in titulo} quamvis tot auctorum testimonio comprobetur, mihi tamen dubia esi. Quamvis enim evidentia patrati sceleris probationem non postulat, requirit tamen sententiam. Insuper quamvis hujusmodi tyrannus jus. et titulum non habeat in regno, /acto tamen habet possessionem à (pia de jici non potest, nisi prius audiatur et judicetur. Optimæ sunt rationes, quas hic auctor profert ad opinionem reprobandam, quôd tyrannum in titulo tollere è vita liceat; nemo enim, nec princeps, nec privatus potest vitâ, rebusque suis exspoliari, quin prius audiatur, aut saltem à suo legitimo iudice damnetur. Subditi autem nunquam jus habere queunt ferendi judicium in ipsorum actualem dominum. Sed minus recte lassus est dicendo: *Illec sententia dubia mihi est*; dicere debebat, improbabilis, falsa, falsissima mihi est, juxta id quod prius scripserat P. Alphonsus Salmcronus torn. 13. p. 14. in epist.apost. diss. V. ubi sic dixit: *Cùm mandatum sit nobis indistincte obedire principibus etiam dyscolis, iis parendum est; in his tamen quæ non sunt contra Dominum. Atque insuper, quod etiamsi princeps injuste regnum usurpatus fuisset, eum iit dominum existimare debemus ob eandem quippe rationem, quia ad privatos minime perlinet de juribus principis judicare; cum non sit ergo privati judicare de principibus, etsi illi regnum non juste occupaverint, et regnent ex parte sua, juste tamen sub ejus tyrannide plectitur populus.**

Sed alia adest ratio magis urgens et ampla, propter quam nunquam licet principem vitâ privare, tametsi injustè regnum occupasset, et injuste possideret. Obijciunt auctores contrarii: Sed qui regnum alienum sine aliquo titulo occupat, et sine ratione aliqua possidet, non est illius neque dominus, neque princeps, sed fur, et usurpator. Sit utique (respondeo) fur usurpator, et non princeps, nec dominus, postulo: estne ille homo ut alii? et si est homo, nequit ipse privari vitâ, aut bonis ab iis qui jus non habent eum vitâ aut bonis exspoliare. Communis est SS. Patrum doctrina, quôd nulli privalæ personæ licet unquam occidere hominem, quamvis privatum, et quanlucumque iniquus ille sit, nisi publicam habeat auctoritatem, aut nisi id necessarium sit ad

propriam vitam tuendam, ut diximus in praeterita quaestione; sed loquendo de publica auctoritate, certum est axioma illud à S. Augustino traditum : *Qui sine aliqua publica administratione maleficum occiderit, valut 'homicida judicabitur. Lib. 1. de civ. Dei, cap. 26. in med.* S. Thomas autem de hoc rationem reddit dicens : *Occidere malefactorem licitum est, in quantum ordinatur ad salutem totius communitatis. 2. 2. q. 64. a. 3.* Deinde subdit quod occidere malefactores solis permittitur principibus, qui publicam auctoritatem habent, quibusque cura communis boni commissa est: *Cura autem communis boni commissa est principibus habentibus publicam auctoritatem, et ideo eis solum licet malefactores occidere et non privatis personis.*

Si ergo illicitum est subditis interficere tyrannum in titulo, quamvis ipse absque ullo jure regnum occupasse!, licetque illud injustè possideret, tanto magis erit illicitum mortem machinari principi existimato tyranno in *re/imine*, qui iusto titulo possidet regnum. Item si privatis, eò quòd publicà auctoritate carent, vetitum est perimere hominem quantumcumque impium, quantò minus proprium principem interficere licebit? Falsum autem omnino est, in communitate subditorum quamdam adesse auctoritatem superiorem, et a principe independentem, ita ut casu quo princeps perversè regnum gubernet, tota communitas eum regno et vitâ exspoliare possit. Nimis perniciosum in hac re fuit principium Joannis Gersonis, qui ausus est asserere quòd monarcha potest legitime à tota natione judicari, si regnum injustè regat; dicebat enim quòd, cùm natio sit totum regni respectu ad principem, qui est tantum pars, apud ipsam necessario debet suprema auctoritas existera. Principium (inquio) non tantum falsum, sed perniciosissimum; nam hoc modo duæ in regno essent supremæ potestates, undè enormissima evenirent schismata, regnique desolatio. S. Thomas aliam non recognoscit auctoritatem supremam, nisi illam, quam habent principes, quibus cura communis boni tribuitur : *Cura communis boni commissa est principibus habentibus publicam auctoritatem. Quapropter etsi princeps perversus, ac populus gravatus esset, tenetur tamen populus obsequium obedientiamque illi præstare, cùm subditi nunquam jus habere possint de rebus gestis principis judicare, et tantà miniis eum damnare ad vitam, aut regnum amittendum.*

Praeterea perpendi debet quòd si hujusmodi casus accideret, quou princeps à suis subditis trucidaretur causa mali regiminis, quodnam malum esset majus, illud nempe

quod princeps patrabat, aut illud quod ejus in oys inferret, qua» tali modo eveniret? Postquam subditi sic temere contra eorum principem concitati fuissent, atque impie manus suas in ejus sanguine inquinasse il, quot rixa*, schismata et civilia bella statim insurgere inter eos ipsos inspicere nŕur? insuper quot rapina*, quot sacrilegia, quotque strages? sublato enim à populo subjectionis freno, et reŕerenŕia* erga regem, omnes illi (pii pravo animo sunt allecti, quibilibet illagitiis se ipsos non traderent abscisso jam timore publica justitia*? idque dicere voluit S. Thomas (*Opusc. 20. de regim. /m/nr. /.* I. e. (».) ubi scripsit : *Isse hoc multitudini periculosum, et ejus rectoribus, si privata præsumptione aliqui attentarent præsidenti uhi necem etiam tyrannorum.*

Hinc est, quòd licet imperatores gentiles, impii, et Ecclesia* persecutores fuissent, attamen quia ipsi imperium possidebant, illeus præcepit ut in omnibus rebus licitis obedientia ipsis præstaretur. Indè scripsit Lessius (*de juri, et jure l. 2. c. 9. dub. \.n. II.*) : *Princeps etsi tyrannice regat, tamen manet Superior; unité Scriptura jubet, nos in rebus licitis parere principibus ethnicis tamquam Superioribus, etsi mu.cimi essent tyranni, ulpote qui Ecclesiam persequerentur et ad impietatem cogerent: ergo non potest ù subdito interficere* Idem scripsit Molina (*de just. etc. toni.'i. Ir. 3. /).* 6.) : *\liquisesl tyrannus, quin licet sil rerè dominus reipublicæ, in qua tyrannidem e.rereel, iniqué tamen eam administrat: tyrannum hoc modo ne /as est privatis interficere.* Idem scripsit Gregorius à alentia [*tom. 3. disp... au. 8.*]; *Tyrannum perpravum, et communitati e.rosuni, légitima' alioquin auctoritatis usum in gubernando, nulli particulari licet occidere.* Idem scripsit cardinalis Toletus (*Instruct. I. 3. c. G. n. 16.*) ; *Tyrannum administration?, (pii habet quidem rerum titulum, sed tyrannicè tractat subditos, non licet occidere; et asserere contrarium damnatur iit luvreticum in Concilio Constantiensi.* Idem scripserunt Cajetanus 2. 2. qu. G. uri. 3. Solo I. 3. qu. I. art. 3. Prado rap. 20. qu. I. 3. η. 21. Tapia lib. 3. q T. art. 3. num. 2. Bonae. /1.2. q alt. sect. 2. p. 3. n. 2. cum Silvestro, Bannezel Serra in loco vil. I), Thoma'. Idem scripsit Suarez in defens. I'ulei I. G. c. i. dixitque hanc sententiam non solum communem, sed certam esse : *Dirimus principem propter tyrannicum regnum, rei propter (piaris en niinu non passe ab aliquo privata auctoritate juste interfici, \sserho est communis et Certa: conformis est praeceptis Petri [E/iist. t. cap. 2. 18.); Subditi estote omni creatura* propter Deum, etc. Magis*

reMiii specie definita esi, el contraria iit turretico damnata in Cnncdio Constantiensi, S>.w. 15. En propositio qua* tan-
ipiam liierotica in præ'lato Concilio proscripta foil : *Qui libel tyrannus potes/ el debe! liciti* et meritorii* occidi pei nucmrnunupie rasdallum suum, rei subditum, diam per diuieilares insidias, et subtiles blanditias, vel adulationes, non obstante ipiocumi/ue pnrstitojuramento, seu confivderatione fiictà cum eo, non eupedatii sententia vel mandido judicis cujuscumi/ue.* At quale remedium adest, si regimen principis esset excessive tyrannicum? remedium ipiod suppetit, ail S. Thomas, est ad Deum recurrere, iit auxilium pra*beal. *Quod siomninocontra tyrannum au.cilium humanum haberi non potest, recurrendum ad lleyem omnium Deum, (pii est adjutor in opportunitatibus.*

Prmterea scribit doctissimus Dominicus Solo (lib 5. au. l «l'l. 8.) : *Sl is i/ui adoritur, sit re.r, princeps, rei alia persona ruidi utilis reipublica., el persona auiv invaditur sit abjecta el rilis, cujus\ nihil intersit reipuolica., tunc subeunda est mors persona* in rasa*, omittendayue de/ensio;* inlellige cum nece principis. Ha*r sententia non placet P. Danieli Concilia», dicenti unumquemque de jure natura' et cbarilalis magis amare propriam, quAm alienam vitam. Sed hoc non obstante sententia Soli placid mihi, et probabilissima videtur; ratio est , quia quisque privatus Commune bonum omni suo bono temporali prierferre tene-
tur, omueque temporale pali detrimentum ad damnum gravissimum communitatis \ itandum, atque hoC gravissimum damnum prolecto communitas sullerrel , ùt suprà consideravimus, si princeps à propriis subditis inlertic-
ettr. Licitum quidem esi necare injustum aggressorem privatum cum moderamine inculpabo tutela*, si nullum patet elingiiun evadendi mortem. Sed quod procedit re spectu vita' privatorum, locum non habet respectu vita» regnantium. Valde enim diversa ratio habenda est inter privatorum, et principum vitiis : reges sunt *l neti Domini* , κιοϋφιο ipsorum persona' sacra*, eorumque vita' pretiosa», ac minis necessaria* sunt ad pacem populorum, bonumque publicum servandum. Si occiditur injustus aggressor, damnum ipsi soli evenit , non autem reipublica», imo ejus mors bono communi proderit , ut insolentia temerariorum reprimatur; at si princeps per manus suorum subditorum vilA privetur, malum (ùt suprù perpendimus) commune ex a dit, el immensum, propter innumera llagitia,deordiualioncs, el sophismata qua» iroplerea deinde sequentur.

IL -El liAc ra ione dicunt etiam *Xarur. Azor. Molin.*

Less. Vasq. Layman, Lugo. Bone. Tapia. Carden. Tilliuc. et alii plurimi cum *S. Antonino*, et *Sylvestro* (i) contra paucos, licere nobili laïco occidere, non in vindictam, sed tantum ad defendendum se ab eo qui graviter offendere vellet eum in honore, et non jam solis verbis (quia verbis potest verbis occurrere, v. g. respondendo illum mentiri, etc.), sed etiam factis, v. g. calcibus, colaphis aut similibus injuriis gravibus; quibus tamen semel illatis non potest ampliùs compensari, reperiendo, quod quidem non licet, uti habetur ex propos. 30. ex damnatis ab Innocentio XI quia tunc non esset defensio, sed vindicta. Quare post illatam injuriam non est ampliùs licitum ferire percutientem, nisi ad impediendas novas percussiones, ouæ præter contumeliam graviter corpus læderent, et nullus a ius occurreret modus, quo ab illis se defendat. Dicunt viro *nobili laïco*, quia non licet hoc plebeis, nec clericis, aut Religiosis, cùm illos fuga non dedeceat: ideôque tenentur fugere, semper ac sine vitæ periculo possunt (2). Cæterùm etiam respectu sæcularium hæc sententia quoad praxim parùm aut nihil deserviet, quia in praxi, ut sapienter censet *Sylvias*, impossibilis, aut valde rarus erit casus, quo ea licebit uti. *Etiam si* (ait Sylvius) *honor sit bonum præstantius quàm divitiæ, aut nullum, aut rarissimum arbitramur esse casum, quo pro defensione solius honoris licet aggressorem interficere* (3).

13. — Eâdem ratione communiter affirmant *S. Ditoii. Suar. Soto, Cajet. Less. Bonac. Lugo, Bone. Salm.* et alii, licere etiam occidere furem rei magni momenti, semper ac admonitus fur ne rapiat, vel ut relinquat illam; nisi occidi vellet, ille obstinatè recusaret. Hujus sententiæ certè est *S. Thom.* (4) qui, ut probaret licere vitam cum occisione aggressoris tueri, aflert textum *Exod. 22. 2. : Si effringens fur domum, seu suffodiens inventus fuerit, et accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis.* Et postea subjungit Sanctus: *Sed multo magis licitum est defendere propriam vitam, quàm propriam domum.* Et probatur etiam ex *cap. Dilecto, de sent, excomm. in 6.* ubi declaratur licere defendere bona gladio tam temporali, quàm spirituali (5). Dictum est tamen *rei magni momenti*, quia non sufficit valor non solùm unius aurei fnempe ducati), ut dicebat prop. 31. ex damnatis ab Innoc. XL sed nec etiam octo aut decem aureorum. Dicunt *Molina*,

(1) *S. Jntonin.3. p. t. 4. c. 5. Sylvest. v. Bellum, n. 4.* — (2) *Lib. 5. n.581* — (3) *Sylvius in 2.2. q. 64. J. 7. q. 9.* — (4) *2.2. q. 64. a. 7.* — (B) *Lib. 3. n. 383.*

Vasq. et *Salm.* esse eam magnam summam cujus amissio est ei notabili damno. *Cardenas* dicit summam 40. duccatorum esse magnam respectu uniuscujusque. Sed *I ira*, et *Elbel* putant illam esse magnam summam hoc casu, quâ solâ ablatâ, deesset alicui sustentatio pro se et suis. Nec opinioni nonnullorum DD. assentio, posse nobilem se defendere armis à fure, qui sibi vellet vi auferre aliquid etiam minimum ob respectum injuriæ, quia hæc in tali occasione non videtur adeo gravis, ut possit dari fur morti, ut benè dicunt *Diana, et Salm.* (1). Contra, juxta sententiam probabiliorem *Less. Lug. Vasq. Busemb. Tanner. Nalder.* (Contra *Salm. Bonac.*, etc.) licet potest dominus occidere furem, qui vult impedire eum, quominus rem ablatam reaccipiat (sed valoris suprâ jam descripti), cum alius modus eam recuperandi non occurrit; nam tunc fur est verè aggressor (2), et hoc quod permittitur laicis ad suorum bonorum defensionem, licere etiam clericis et Religiosis, dicunt communissimè *Lugo, Becan. Lessius, Tanner. Salm. Elb. Busemb.*, etc. et probatur ex citato textu *cap. Dilecto* (3). Nec isti tunc incurrunt irregularitatem (4). Et illam defensionem, quâ potest dominus se tueri per seipsum, potest etiam adhibere per suos servos; *av. Lugo, Lagm. Sporer, Salm. Elbel*, etc. (5).

16. — Si autem licet occidere bonorum aggressorem, tantum magis licet se defendere à pudicitiae aggressore, cum nullum aliud medium subest, ut dicunt DI), communiter. Et quamvis, postquam patratum est, non liceat aggressoris ulcisci; nihilominus rectè advertit *Lugo*, licere (et ego addo etiam expedire) ut mulier oppressa (dummodo hoc faciat immediatè post injuriam acceptam, non tamen ob vindictam) procuret insultare eum qui injuriam sibi intulit, pugnibus, alapis (et etiam, ut dicunt alii, aliquo vulnere, non tamen gravi nec periculoso), ut cognoscatur quæ sit sua constantia, et molestia concepta, et ita ille iterum non audebit eam vexare (6).

17 — Quemadmodum licet vitam propriam defendere, sic etiam vitam proximi innocentis etiam morte injusti aggressoris, ut docet *S. Thomas* (7) et alii communiter. Nec obstat dicere quod proximus potest cedere defensionem vitæ suæ; quia licet possit ille cedere juri se defendendi, non potest tamen cedere vitæ suæ, cujus dominus non est. Magistratus, et etiam satellites ad id stipendio con-

(1) *Ibid.* Quær. 2. — (2) *Ibid.* Quær. 3. — (3) *η. 381* — (4) *I. 3 η. 389.* — (5) *I. 3. η. 385.* — (6) *Lib. 3. η. 386.* — (7) *2. 2. q. 60. α. 6. ud 2.*

ducti ex justitia tenentur innocentium vitam defendere, et etiam cum periculo vitæ proprice, cùm agitur de bono communi, ùt esset publicos latrones interficere; ita *Less.* et *Salm.* Dicunt autem *Salm.* cum *Navar. Bonae*, etc. etiam privatos teneri innocentis aggressorem occidere, si possunt, sine gravi incommodo: sed probabiliùs id negant *Lessius*, et *Lugo*, quia in praxi hominem occidere non potest esse sine magno horrore, quale est manus sanguine humano foedare. Excipiunt tamen DD. si aggressus esset necessarius bono publico, aut esset suus pater, filius, aut frater (1).

18. — Ita etiam dicunt communissimè *Lessius*, *Filliuc. Bonae. Lugo, Salm. Trull.* etc. licere occidere aggressorem pudicitiae, aut honoris proximi, si ille factis velit eum offendere, ùt dictum est *n.* 12. Sed quoad pudicitiam hoc non inielligitur, quando mulier expressè aut tacitè assentitur; excepto tamen, si illa esset tibi conjuncta, et tu non posses tuo dedecori consulere, nisi aggressorem vulnerando (2). Ita etiam dicunt *S. Antoninus, Less. Navar. Bonae. Lugo, Molina*, et *Salm.* licere innocentis bona magni valoris tueri morte aggressoris, cùm aliud medium non exstat; nam in omnibus istis casibus ratio in principio adducta semper valet, nempe quòd ordo charitatis in præferenda vita proximi bonis temporalibus, locum habet quando proximus in extrema necessitate positus est, non autem quando ille voluntariè subjicere vult se periculo sute mortis (3). Advertantur hic propositiones damnatae 18. ab *Alex. Vil.* et 30. 31. 32. et 33. ab *Innoc. XI.*

19. — Quæstio 1. est, an liceat aliquando aggressorem vitæ occidendo prævenire? Duplex est sententia, sed istæ *Soto, Azov. Covarr. Bone. Busemb. Salm.*, etc. conciliantur, dùm dicunt quòd si quis moraliter sit certus inimicum determinatum esse ad se occidendum, v. g. pro certo habet jam ad hoc arma parasse, aut commisisse sicario suū occisionem, tunc benè potest prævenire, si alio modo insidias et mortis periculum aufugere nequit; secùs autem si de hoc tantùm aliqua suspicio aut dubium sibi subortum esset; dùm justum non est inimicum vitæ orbare ob simplicem dubium timorem (4). Còterùm quod ad praxim spectat, difficillimus erit casus, et ferè moraliter impossibilis, quo licitum esse possit aggressorem prævenire; difficillime enim ille, qui aggressionem timet, poterit habere certitudinem futuræ aggressionis, nisi praeveniat necando aggressorem.

(1) *L.3.n.590.* — (2) *n. 391.*—(3) *n. 392.* — (4) *Lib. 3. n. 387,*

20. — Quæstio II. an liceat adultero, ut defendat vitam suam, occidere virum qui in se invadit? Adulter tenetur certè fugere, si potest, nam in tali casu etiam nobili non est dedecus fugere; saltem non est dedecus grave. Sed si sine vitæ periculo fugere non posset, alii 1)1). reum homicidii, si occidit, faciunt; alii non. Nos distinguimus cum *Suarez, Layman. Castrop. Coninch. Salm. Bone. sparrer*, etc. ita : Si ille præyidit proximum periculum aggressionis viri, et audenter velit suam pravam intentionem exequi, tunc non potest ab homicidio et irregularitate excusari, quia tunc adulterium est proximum periculum homicidii, ut dicemus de censuris. *Torn. // Tr. A/A. n. 8.*; seciis autem si periculum esset remotum, ut si adulter cum cautela procederet (1).

21. — Quæstio III. an aliquando liceat innocentem occidere? Directe nunquam licet; sed in certis casibus licet indireetè : 1. Si tyrannus minatur civitatis excidium, nisi innocens occidatur, non licet jam eum occidere, sed permissum est eum tyranno tradere, si ipse se præsentare renuit, ut probabiliùs dicunt *Molina, Less. Layman, Lugo, Filliuc. Busemb.* contra *Solum*, etc., quia tunc die ut evitet commune damnum, tenetur se præsentare; qua de re, cum id recusat, fit reus, et tanquam reum potest respublica eum tradere (2). 2. Si quis equo sedens fugiendo nequit mortem evadere ab inimico persequente, nisi morte pueri qui in angusto calle reperitur, potest ille quidem occidere, modò puer sit baptizatus; *Sanch. Less. Lugo, Fill. Salm. Prado, et alii* communiter (3). 3. Licet in bello tormenta bellica versùs inimicorum stationes dirigere, licet innocentes mortem passuri essent; *Less. Busemb.*, etc. (4).

22. — Quæstio IV. an liceat esse causam abortus? Abortum ex proposito procurare, certè est semper illicitum, licèt fœtus esset inanimatus; quia si nullius vitæ nocetur, saltem nocetur naturæ generationis. Et hic advertendum est Sixtum V. In Bulla *Ejframalam* præter poenas privationis privilegiorum clericalium, et beneficiorum, et inhabilitatis ad ea recipienda, imposuisse excommunicationem Papalem *ipso jacto*, et irregularitatem omnibus iis scienter abortum fœtus (animati vel inanimati) procurantibus cooperatione, consilio, aut favore. Sed postea Gregorius XIV. Billû *Sedes Apostolica* 1591. restrinxit præfatam excommunicationem et irregularitatem dumtaxat ad abortum

(1) X. 598. — (2) n. 395. — (3) *Lib. 5. 595.* — (4) *Ibid. ad i.*

Tract. 8. De quinto præc. decalogi.

fœtus animati (1), et facultatem dedit Episcopis et aliis ab ipsis ad id deputatis specialiter, absolvendi ab hac excommunicatione; id tamen non excludit quin ab ea possint absolvere etiam alii, quibus Episcopus generalem facultatem concedit absolvendi ab omnibus casibus à Papa sibi reservatis, ut dicunt valdè probabiliter *Bonacina, Elbel, Sparrer* (2). An ab ea possint absolvere Regulares, vide *Tom. ill. Tract. NX. num. 100.* Sed hic notandum 1. quòd cùm in Bidla Sixti V. dicatur *scienter*, non incurrunt excommunicationem et irregularitatem illi qui ex ignorantia crassa sunt causa abortus, UL. communiter DD. (3); vide de censuris. Notandum 2. varias esse opiniones circa tempus quo fœtus judicandus sit animatus (4), sed communissima vult jieri animationem post dies-40. à conceptione, si proles est mas, post 80. si est fcemina; ita *Silv. Azor. Elbel, Busemb. et Salm. cum S. Thoma* (5) (qui extendit usque ad 90. dies pro foeminis); et hanc sententiam, ait *Continuator Tournely* (6). esse ferè omnium theologorum, et addit cum *Navarro, Sylvio* hunc teneri à sacra Pœniténtiaria cùm agitur de pomis, et irregularitatibus.

23. — Sed hic dubitatur 1. an incurrant excommunicationem mulieres praegnantes, quæ sibi abortum procurant? Multi affirmant cum *Bonae. Viva, Spor., etc.* ex eo quod in Bulla Sixti V. (§. 5.) dicitur *ac mulieres ipsas quæ pocula scienter sumpserint.* Sed est valdè probabilis et ratione intrinsecâ probabilior sententia negans cum *de Lugo, Avila, Lezana, de Leone, Salmant., etc.* quia praedicta verba Bulky intelliguntur tantùm de pœnis temporalibus, non verò spiritualibus; et hoc deducitur ex verbis sequentibus (§. 7.) ubi dicitur: *Insuper ut hujus delicti gravitati non solinn temporalibus, sed etiam spiritualibus pœnis prospiciemus, omnes qui vel qua», uti principales vel ut socia, ad tale facinus, opem, consilium, favorem dederint, etc.* Et istis solùm cooperatoribus videtur imposita fuisse excommunicatione, non autem praegnantibus, dum illæ hic non exprimuntur, sicut antecedenter in aliis pœnis express® sunt. Nec excommunicatio hic imponitur omnibus abortum procurantibus, sed dumtaxat principalibus sive sbciis praebentibus auxilium, consilium, aut favorem: quod intelligi non potest de muliere, de (pia dici non potest quòd ipsa sibimet præbeat auxilium, aut consilium, etc. (7).

(1) *N. 595.* — (2) *n. 597.* — (3) *n. 595,* — (4) *n. 594. Quær. III.* — (5) *in 5. d. 5. q. 5. a. 2.* — (6) *tr. de dec. c. 2. de 5. præc. art. 5. d. 1.* — (7) *'Lib. 5. n. 595. Quær. 5.*

24. — Fit dubium 2. an incurrat irregularitatem qui abortum procuravit in dubio, fuerit nec ne animatus? Affirmant *Satin. Viva*, ex *cap. Ad audientiam, de homic.* et aliis textibus similibus ubi dicitur : In dubio an in homicidium occurrerit vel ne, habendus esset pro irregulari. Sed sententia huic adversa, quam tenent *Propos. Giball. Maja, Pelliz. Marchant. Verde, Tambur. Elbel, Diana. Sparer*, et alii cum docto auctore *Instruet, pro confessoriiis nor.* mihi videtur certa. Et ratio videtur esse convincens, quia ex una parte habemus in *cap. Is qui, de sent, eocom.* irregularitatem non incurri, nisi in lege expressa sit. Ex altera, in nostro casu nullibi expressum est quòd hæc irregularitas incurratur; nam quamvis in allegatis textibus irregulares declarati fuerunt aliqui de quibus dubitabatur an fuerint vel ue causa homicidii, tamen certum erat quòd homicidium patratum fuerat ; sed in nostro casu, cùm sit dubia fœtus animatio, dubium est etiam homicidium. Itaque nos sumus in casu, cui non reperitur expressè ab aliqua lege imposita irregularitas. Secùs contrà est dicendum de iis, de quibus dubitatur an suâ operâ concurrerint nec ne in abortum (1). Si autem dubitaretur de concursu tantum verbali, mandato aut consilio patrato, observa quod dicitur de irregularitate *Tom. Ii. Tract. XIX. n. 7.*; et quod bic dicitur de irregularitate, erit dicendum de excommunicatione; sed quoad irregularitatem, dispensatio à nemine nisi à Papa obtinenda est. Au autem Episcopus possit dispensare cum iis qui abortum procurarunt, circa inliabilitatem ad Obtinenda beneficia; affirmant *Elbel. Sparer*, et *Honcac/l. contra 4 nuclei.* (2) Vide quod dictum est *Traci. II. n. 58.*

25. — Dubitatur 3. (redeundo ad quæsitum proposita: quæslionis IV.) an liceat matri medicinam sumere directe ad expellendum fœtum inanimem? In hoc ex una parte certum est ex se loquendo, non licere (ut principio dictum est) directè fœtiis etiam inanimis expulsionem procurare imodo jam non esset certe corruptus) quacumque ex causa, quamvis mater cætroquin esset in mortis periculo, aut propter parentes ex sua prægnatione injuria allectos, ut irrationabiliter permittebat propositio 34. damnata ab Innoc. XI. aut propter periculum quod mater in aliis parilibus experta sit, ut dicunt cum communi sententia *Sanch. l:or.* et *Petrocoren.* Ex alia parte certum est apud omnes licere remedium præstare matri, directè ad medendum

1) *Lib. 5. num. 396.* — (2) *n. 595. v. Quod adi*

ejus morbo, licet cum periculo abortus, cùm morbus est mortalis. Hoc posito, multi DD. dicunt in eo casu licere foetum expellere, qui certè non sit animatus, etiam directè, quia tunc (ut dicunt) habetur fœtus tamquam vitæ matris aggressor. Alii DD. contrà communiùs hoc negant. Sed recte hic ait *Busemb.* : Quid refert opinione oppositi uti de directa expulsionem, cùm juxta omnes potest sine culpa fœtus indirect[^] expelli (1)?

26. — Dubitatur 4. an liceat matri prægnanti de fœtu animato medicinam sumere directe, ut convalescat, sed cum prolis periculo? Cùm moraliter certum judicetur quòd, moriente matre, moriatur etiam proles, nulli dubium est hoc licere. Difficultas versatur cùm aliqua spes affulget quod, moriente matre, possit proles supervivere et baptizari. Hoc permittunt etiam in tali casu *Holz. m. Prado*, et *Salm.* dicendo quòd obligatio vitam temporalem fundendi ut vita aeterna proximi procuretur, tunc adest, cùm proximi salus spiritualis est certa, non verò cum est dubia. Sed huic opinioni ego nescio acquiescere, quia aliud est debere se exponere morti ad proximi salutem obtinendam, et hic regulæ adversariorum (nempe quòd salus proximi debet esse certa) locus datur; aliud est ob defendendam propriam vitam positivè proximum aeternae mortis periculo exponere; cùm enim æquale est periculum tam matris, quam prolis moriendae sine Baptismo, certum mihi videtur quòd, ordine charitatis spectato, magis evitandum est periculum prolis, quam matris: quare puto omninò tenendum cum *Petrocorense*, *Elbel*, et *Tournely*, (qui citans *Silvium*, *Conimitolum*, et *Haberi*, vocat communem hanc sententiam) praeberem medicinam matri cum periculo fœtus animati licere in eo solo casu, quo nulla spes appareat rationabilis de prolis vita, ut possit baptizari post matris mortem; nam tunc tantum videtur non obligare charitas matrem (in extrema necessitate positam), ut abstineat à medicina, ob solam remotissimam spem quæ haberetur de vita prolis. Quapropter *Salnianticenses* dicunt medicos non debere adeò scrupulosos esse in praebeendis medicinis mulieribus praegnantibus, quia rarissimus est casus, imò moraliter impossibilis, ut sentiunt *Sanch. Lugo*, et *Bone*, quòd si mater moriatur, proles supervivat. Et idem confirmarunt plures medici docti, quos ego consului de hac re; cùm enim mater aliquo morbo mortali laborat, humores corrumpuntur;

(1) .V. 39i. v. Quær. içitur. I.

et alimentum prolis continnant, adeoque proles moritur probabilissime, dum (et forsitan antecederet) mater moritur il). Nihilominus est qui mihi testatur non semel accidisse, quod ob peritiam chirurgorum statim ac mater spiritum exhalaverit, inciso matris utero, proles viva extracta fuerit, et baptizata. Non autem licebit matrem incidere cum periculo probabilis mortis, ut baptizetur proles, etiamsi adesset ejus assensus. Si tamen periculum matris esset remotum ob peritiam chirurgi, tunc posset incidi, et ipsa teneretur incisionem perferre. An autem ex tali incisione possit infans ad Baptismum pervenire, sine periculo gravi matris, videant experientiam callentes; mihi enim hoc difficile videtur (2).

CAPUT III.

DE DUELLO ET BELLO.

Pulci. I. De duello. Propositiones damnatae à Retiedicto XIV, circa duellum 27. Quando duellum erit licitum ; pænæ in duellantibus 28. Punct. II. De bello. In liceat bellum morere cum opinione probabili 29. In liceat inimicos fidei in auxilium vocare 50. Jam miles possit bellare in dubio justitiæ 51. Quæ actiones in bello liceant

PUNCTUM 1.

DE DUELLO.

27. — Duellum est pugna inter duos aut plures ex condito præcedenti de loco, die et armis. Duellum non est licitum nec ad veritatem indagandam, nec ad lites finiendas, nec ad objecti criminis purgationem, et tantum minus ad timiditatis notam (ut permittebat proposit. 2. damnata ab Alex. VII.), aut ignominiae vitandam, licet tantum apparenter fieret; ita tenendum cum communi contra alios. Et advertendæ hic sunt 5. propositiones novissimè damnatae à Benedicto XIV. 10. Nov. anni 1752, in Bull. *Detestabilem*, et sunt sequentes : *Vir militaris qui nisi offerat et acceptet duellum tamquam formidolosus, timidus, abjectus, et ad officia militaria ineptus haberetur, indigne officio quo se suosque sustentat privaretur, vel promotionis ahiis sibi debita ac profiterilee spe perpetuo carere deberet, culpâ et pænâ vacaret, sive offerat, sive acceptet ducituni.*

(1) *Lib. 3. n. 394. v. Quær. II.* — (2) *Lib. 6. ri. 106. r. Omnino.*

II. *Excusari possunt etiam honoris luendi vel humana vilipensionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse secuturam, idpole ab aliis impediendam.* III. *Non incurrit ecclesiasticas poenas contra duellantes latas dux vel officialis mililice acceptans duellum ex gravi metu amissionis fama, vel officii.* IV. *Licetum est in statu hominis naturali acceptare, et offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio eorum jactura propulsari nequii.* V. *Asserta licentia pro statu naturali applicari etiam potest statui civitatis maté ordinatæ; in qua nimirum vel negligentia, vel malitia magistratus, justitia aperte denegatur.*

28. — In duobus casibus tantum duellum erit licitum. I. Ad liniendum bellum commune, et justum cum minori damno, aut, ut aliqui dicunt, ad servandum honorem exercitiis ab inimicis oppressi. II. Si inimicus determinatus est ad te occidendum, et ex sua petulantia tibi arma concedit ad te defendendum; nam time pugnatio tua est vera defensio, modò pugnam aufugere non valeas (1). Tres vero sunt pœnæ quas Trident. (Sess. 25. c. 19. *deref.*) imposuit duellatoribus: 1. Infamia cum bonorum confiscatione. 2. Privatio sepulturæ ecclesiasticæ quoad eos qui in conflictu decedunt, licet Sacramentis ante mortem præmuniti fuerint, ut ex cit. Bulla *Detestabilem*. 3. Excommunicatio papalis ipso facto incurrenda tam ab ipsis duellatoribus, quàm à patrinis, consilium dantibus (modò consilium luerit efficax, ut notat *Elbel*), et insuper à præbentibus favorem aut locum, et etiam à spectatoribus, non quidem ab illis qui per transitum ibi reperiuntur: sed ab iis qui data operi assistunt, ut explicavit Gregorius XII: In Bulla *Ad tollendum*, sic dicens, *ex composito spectantes*, imò addunt communiter *Tourn. Salmant. Elbel*, et alii, comprehendere proprie solos socios duellatorum, aut eos qui suà præsenliâ illos ad pugnam acuunt (2). Quocirca advertenda sunt f. prædictas pœnas, et excommunicationem non incurri, nisi ob duellum stricte acceptum, nempè præmeditatum (ut dictum est) cum designatione loci, temporis, et armorum (licet cæteroquin sine patrinis conficeretur, ut declaravit Gregorius XII. in cit. Bulla); secus verò si pugna ex inopinato accideret, licet gladiatores ex rixæ impetu ad locum magis aptum se reciperent, ut communiter 1)1). (3) 2. Quamquam ex verbis Concilii videatur requiri, ut duellum sil secutum, tapæen ex Bulla Clementis VIII. *Illius vices*,

(1) *Lib. 3. n. iv0.* — (2) *n. 401.* — (5) *Ibid.*

etiāsi duellum non sequitur, tamen tam principales quàm omnes alii coopérantes excommunicationem incurrere. (1). Notandum 3. si duellum non est notorium nec ad forum deductum, Episcopos posse absolvere à præfata excommunicatione ex *cap. 6. Liceat*, Trident, *sess. 24.* ; sed non jam Regulares, nisi Romæ, et extra Italiam (2).

PUNCTUM II.

De bello.

29. — Tres conditiones requiruntur, ut bellum sit justum : auctoritas principis supremi, intentio recta de bono communi; et causa justa et gravis. Quæritur i. an liceat inferre bellum cum sola probabili opinione? Tres adsunt sententiæ. *Prima* affirmat cum *Azor. Sanch. Filliuc.*, etc. dicens quòd, sicut permittitur privatis litem movere cum sola probabili opinione, ita et principibus bellum movere concedendum est; saltem ad obtinendam partem regni quod contenditur, cùm nullus adsit iudex supremus qui hanc litem decidere potest. *Secunda* cum *Bannez, Prado*, et *Ledesma*, requirit saltem probabiliorē, eo quia, prout eo casu iudex debet rem privato adjudicare, licet non sit in rei possessione, ita princeps, cùm nullus adsit iudex competens, potest bello potiri eo quod prætendit. *Tertia* sententia docet non posse bellum inferri, si non constat cerlè de jure quod ad illud habet, dum pro regula generali acceptum est, (ut dictum est *Tract. I. n. 18.*) possessorem bonæ fidei non posse re exspoliari, nisi constet quòd iājustè retineat; ita de bello loquendo dicunt *Castr. Laijm. Holzni. Vasq. Sal. Montesin. Filial. Salmant.* qui pro certa habent hanc sententiam ; et *Tambur.* qui ut improbabilem habet contrariam. Hæc tertia sententia, special intrinsecà ratione, milii videtur longe probabilior. Cæterum ajunt *Boncagl.*, et *Salmant.* quòd, cùm bellum regulariter tot damnorum religionis, et tot scelerum causa est, saltem in praxi valdè difficulter potest videri justum esse bellum inferri sine certo jure ad regnum, quod ab alio principe possidetur (3).

30. — Quæritur 2. an liceat principi catholico in bello justo infideles, aut hæreticos, ut sibi auxiliētur, advocare? Alii absolute negant ; alii verū absolutè affirmant ; alii denique cum communi, ut δ'. *Anonin. Suar. Sylv. Bonae. Caslropal. Coninch. Busend.*, etc. dicunt probabilem esse secundam sententiam semper ac nulla damna religioni

(1) *L. 7. n. 220.* — (2) *Ibid. Not. 5.* — (3) *Lib. 5. n. 10 i.*

futura sint; seel quia in praxi inevitabilia sunt, ideô dicimus cum *Mol. Sporer, Salmant. Diana*, etc. in praxi omninô primani esse sequendam fl).

31. — Quæritur 3. an miles possit bellare in dubio de belli justitia? Distinguendum : si ipse est subditus, benè potest, imo tenetur, ùt dicunt communiter DD. ex celebri dio textu *S. August.* allato in *can. Quid culpatur, dist. 23. q. 1.* ubi dicitur posse miles juste pugnare usquedùm non est certus bellum esse injustum : *Si utrùm /il* (contra præceptum Dei) *certum non est*, sunt verba *S. Patris*. Ratio est quia subditus tenetur obedire ubi peccatum certum non est, ùt diximus *Tract. /.* n. 18. Qui verè non est subditus, non potest in militiam descendere, nisi sit certus de ejus justitia; quia nemo potest cooperari ad spoliandum aliquem re quam possidet, nisi sit certus quôd injustè ille eam possideat. Et idem dicendum de militibus salario conductis, modo ante belli illationem conducti reperirentur (2). Notandum hic peccare milites qui ab exercitu, cùm adhuc spes victoriæ erepta non sit, aut à castris sine justa causa decedunt (3).

32. — Quæritur 4. quænam actiones sint licitæ in bello justo? I. Licet occidere inimicos, et eorum bona arripere. Innocentes tamen non licet directè occidere, benè tamen eos exspoliare bonis, si ipsi sunt partes reipublicæ inimicæ, et alio modo haberi victoria non potest, ùt dicunt *Moi. Hellarm. Laym.*, etc. verùm bona ecclesiastica deberent restitui, si adhuc exstant (4). 2. Licet ecclesias demoliri si inimici pro defensione iis utantur. 3. Licet uti insidiis et strategematibus; non autem puteos veneno inficere, aut aliud ellicere quod prudenter caveri non possit. 4. In aliquo casu, sed rarô ex urgentissima causa potest à duce juberi civitatem dari diripiendam, ùt dicunt *Laym. Fili. Sa*, etc. 5. Licet captis in bello fugere semper ac possunt. 6. Licet bona inimici damnificare (quôd dicuntur repressaiiæ), modù adsit principis præceptum, et constet de injuria à civibus reipublicæ inimicæ illata, et non excedatur justa compensatio (5). De bonis in bello arreptis immobilia ad principem spectant, mobilia verô ad arripientes, nisi consuetudo sil contraria (6).

— (1) *Ibid.* n. 406. — (2) n. 408. v. Quær. — (5) n. 410. — (4) n. 409. — (5) *L. 3. n. 410*, — (G) n. 411. ©

TRACTATUS IX.

DE SEXTO PRÆCEPTO DECALOGI.

PUNCTUM I.

DE ACTIBUS, ASPECTIBUS, ET VERBIS TURPIBUS.

In detur parvitas mttleriae in delectatione carnali, aut sensibili
1. et 2. *De tactibus* 5. *De choreis* 4. *De muliere permittente se*
tangi 5. *4a puella oppressa teneatur clamare* 6. *An possit un-*
guam permittere sui violationem 7. *De aspectibus* 8. *De verbis*
v. Dg audientibus verba turpia 10.

1.—Peccatum contra hoc præceptum est materia maximè ordinaria in confessionibus, et est vitium quod replet infernum animabus; quare plura de hoc præcepto sigillatim disseremus. Monemus autem ne hæc, nisi à confessoribus, legantur, aut ab iis sacerdotibus, qui ad audiendas confessiones se capaces elicere cupiunt; imò rogamus istos ne legant in hoc, aut alio libro de hac materia (quæ solâ lectione sud mentem inficit) nisi post omnes alios tractatus, et cùm jam ad administrandum SS. Pœnitentiæ Sacramentum proximi sunt,

2. — Ante omnia advertendum, quòd in materia luxuriæ (quidquid aliquid dicant de levi attrectatione manibus fœminæ, vel de intorsione digiti) non datur parvitas materiæ; ita ut omnis delectatio carnalis, cum plena advertentia et consensu capta, mortale peccatum sit. Hinc damnata fuit ab Alexandro VII. pronos. 40. quæ dicebat non esse mortale osculum. habitum. ob delectationem carnalem et sensibilem, quæ ex osculo oritur. Et sic etiam reprobanda est opinio admittentium parvitatem materiæ in delectatione sensibili, nempe si vir delectetur de contactu manus fœminæ, tamquam de contactu panni serici; quia in hoc saltem adest proximum periculum incidendi in delectationem carnalem (1). Benè tamen advertit *Continuator Tournely* (2) aliud esse agere propter delectationem, aliud cum aliqua delectatione naturali, quæ de se consurgit ex qualitatibus corpori annexis, quia in ea potest quidem dari parvitas

(1) *Lib. 5. n. 415. et 416.*— (2) *Tract, de Dec. c. 3. de 6. præc. art. S.*

materiae, putà in medico qui ex necessitate mulierem tangit; modò (addendum) curet ille non sistere in tali delectatione, eamque tangendo detestetur; aliàs jam ageret propter delectationem, quæ licèt naturalis sit, tamen (ut diximus) non est sejuncta à proximo periculo transeundi in carnalem, si ex proposito quæratur. His positis, procedamus ad loquendum de singulis luxuriæ speciebus. 1. De non consummatis; 2. de naturalibus consummatis; 3. de consummatis contra naturam.

3. — Et 1. de *lactibus*. Extra matrimonium mortales sunt omnes tactus, oscula, et amplexus ob delectationem carnalem exerciti, omnes enim ejusdem sunt naturæ quàm actus consummatus; undè explicandum in confessione, an habiti sint cum eodem, an cum diverso sexu, et an cum persona conjugata, aut sacra. Et sic pariter mortalis est tactus propriorum genitalium, et maximè cum commotione spirituum, nisi fiat ex necessitate; si autem ex curiositate vel levitate liat, poterit esse tantùm veniale, modò tamen sit obiter, ac sine mora, absque commotione spirituum, aut scandalo, aut periculo delectationis. Tactus autem verendorum alterius corporis, maximè si sint nudi, et fortiùs si diversi sextis, etiam secluso affectu Venereo habiti, vix unquam excusantur à mortali. Excipe tantùm nisi liant ob necessitatem, putà à chirurgo, dummodo ipse in delectationem non consentiat. Tangere autem genitalia brutorum, per se non est lethale, sed tactum hujusmodi usque ad pollutionem, mérité *Bonae. Holzman, Croix*, etc. contra aliquos, non excusant à mortali, cum sit actio valde incitans ad venerem (1).

4. — Choreæ si liant à laïcis, et modo honesto, sine inhonestis gesticulationibus aut periculosis, non sunt per se illicitae, ut loquitur *D. Antoninus* cum aliis (2).

5. — Mulier, aut adolescens non peccat, si permittat se pudicè juxta morem tangi nisi (excipe) ei constet de pravo affectu tangentis, possitque tunc resistere sine sua infamia, aut scandalo aliorum, ut docent *Cajet. Azor. Sa, Bonae. Busemb.*, etc. Peccat vero si non obsistat tactibus impudicis, aut osculis morosis, vel furtivis (3).

G. — Hic dubitatur 1. an puella oppressa teneatur clamare si oporteat ad se liberandam à turpitudine? Alii in *Navar. Solo, Bonae.*, etc. si ipsa resistit omni modo quo potest, etsi clamando periculum ei imminet infamiæ, eam excusant, nisi sit in periculo consentiendi; nec obstare

(i) *Lib.3. tit. 417. ad 422.* — (2) *n. 429.* — (5) *n. 430.*

dicunt illud Deuteronomii 22. 24. ubi damnatur puella, *quia non clamavit*; oò (juùd (ùt ajunt) tale præceptum pertinebat ad extremum judicium, in quo præsimebatur puella non clamans consensisse. Alii verò ùt *Cajet*, et *Salm.* cum aliis, affirmant, et hæc quidem sententia ùt tutior consulenda est (licèt opposita non sit damnanda, maximè si proximum non adsit periculum consensus) (1).

7. — Dubitatur 2. an mulier teneatur potiùs mortem pati vi repellendo invasorem, quàm sui violationem permittere? Negant *Tolet. Sotus, Navar. Ilolz m.*, etc. modò voluntate resistat, absilque periculum consensus. Sed hæc opinio in jraxi non videtur probabilis, quia mulier quiescendo in ali congressu, nimis difficulter poterit se eximere à periculo consentiendi in illum (2). An autem et quomodo liceant tactus inter conjuges, aut sponsos? Vide quæ dicentur-de matrimonio *Tom. II. Tr. XVIII. n. 42.*

8. — II. De *aspectibus*. Aspicere verenda personæ diversi sexùs, difficulter excusatur unquam à mortali, nisi fortè aspectus liat è loco valdè longinquo, et ita obiter ut nulum periculum delectationis adsit. Et etiam loquendo de verendis personæ ejusdem sexùs, non excusarem a mortali virum, morosè et delectabiliter aspicientem pulchrum adolescentem nudum. Censeo tamen cum *La-Croix* (quicuid dicant *Salmant.*), simplicem aspectum turpem, sine desiderio tactuum, numquam inducere speciem personæ quæ aspicitur, nimirum consanguineæ, sacræ, aut conjugatio; species enim incestus, sacrilegii vel adulterii non contrahitur, nisi per tactum quo pietas, vel jus conjugii violatur (3). Aspicere concubitum humanum sine dubio est lethale; brutorum verò, valdè periculosum, undè nulli permittendum nisi tantum illis quibus incumbit animalia conjungere ad generationem; modò absit in ipsis periculum consentiendi in turpia (4). Aspicere autem partes minùs honestas mulieris, sed non turpes, nempe brachia, crura, aut pectus, non semper est per se mortale, sed si aspectus sit deliberatus, et diuturnus, aut si aspiciens sit ad venerem proclivis, difficillimè à mortali excusabitur; et idem sentio de eo qui vultum mulieris pulchræ morosè inspicii, saltem si inordinato affectu eam diligit (5). Aspicere picturas obscenas ex mera curiositate, dicunt AA. non esse mortale; si absit periculum turpis delectationis, sed vir morosè aspiciens pudenda muliebria

(1) *Ibid. v. Utrum.* — (2171. 368. — (3) *Lib. 3. n. 431.* — (4) *n. 419.* — (5) «. 422 ei 423.

depicta nuda, vel levi velu lecta, nescio quomodò à mortali excusari possit (1). Qui autem pingunt vel exponunt huiusmodi imagines, gravissimo peccato scandali delinquunt, cùm ipsæ valdè adolescentes ad libidinem provocant (2). Et idem puto dicendum de iis qui eas domi retinent expositas omnium aspectui.

9. — III. De *verbis*. Verba obscœna non sunt mortalia, si proferantur ex ira aut joco, proùt solent messorum, vindemiatores et muliones. Secùs si verba sint nimis lasciva, aut si proferantur cum ipsarum rerum turpium delectatione, vel cum audientium scandalo; quòd ùt plurimùm adest, si huiusmodi verba dicuntur coram puellis aut pueris, et maximè si quis se jactat de aliquo peccato turpi in quo se jactans tripliciter ordinariè peccat, 1. quia gloriatur de re mala, 2. quia magnum præbet scandalum, 3. quia de facili se complacet de peccato patrato (3). Insuper hic sedulo notandum cum *Salmant.* et *Roncagl.* ex *D. Thoma*, non esse sine gravi periculo diuturnum colloquium cum puella inordinate dilecta (4).

10. — Audientes autem verba turpia, aut turpes Comoedias tantùm ob curiositatem, aut ob vanum solatium, possunt aliquando excusari à mortali; nisi adsit delectatio turpis, vel illius periculum, quod facilè ferè semper aderit in adolescentibus, vel aliis parùm timoratæ conscientiæ (5); aut nisi adsit scandalum: et ideò meritò docet Bened. XIV. (6) clericos, et Religiosos non posse comoediis turpibus intèresse sine scandalo gravi. Et etiam meritò *Jfolzmdn*, et *La-Croix* propter scandalum aliorum damnant de mortali eos qui pecuniâ aut plausu cooperantur ad huiusmodi comoedias notabiliter turpes eosque qui eas impedire tenentur, aut commodèpossunt, et non impediunt; ac fortius qui illas représentant (7) Gravissimè quoque peccant qui libros componunt incitantes ad turpia, vel ad inhonestos amores (8). Hactenùs de actibus luxuriæ non consummatis, nunc videamus de speciebus turpibus consummatis.

(1) A'. 424. — (2) n. 429. c. Exhibentes.—(3) *Lib* 3. n. 426.—(4) «.422. in/in. — (5) n. 426. ei 427. — (6) *de Synodo*. I.11. c. 10. — (7) *Lib*. 3. n. 427. el 428. — (8) *Ibid*.

PUNCTUM II.

DE ACTIBUS TURPIBUS CONSUMMATIS NATURALIBUS.

De fornicatione 11. *In permittendæ meretrices* 12. *An fornicatio spon-
sorum sil divers® speciei* 15. *De stupro* 14. *De raptu* 15. *De
adulterio* 16. *De incestu* 17. eM8. *Si dispensati coeant etc.* 19. *De
sacrilegio* 20 ad 25. III.

11. — I. *De fornicatione.* Fornicatio est coitus inter solutos ex mutuo consensu. Concubinatus autem non est aliud quàm continuata fornicatio habita uxorio modo in eadem, vel alia domo. Quando vero concubinarium possint vel ne absolvi, vide quæ dicentur infrà de iis qui sunt in occasione proxima. *Tom. III. Tract, ult. Punct. I. per totum.* De pœnis autem concubinariorum, et præsertim clericorum vide (1).

12. — « Dubitatur hic 1. an permittendæ sint meretrices? Alii affirmant ex 1). *Thoma*, quia plura graviora crimina alioquin evenirent. Sed probabilius negant *Navar. Roncagl. Gutierrez*, et alii; quia permittendo meretrices innumera peccata jam patrantur, et contrà, mala graviora non evitantur. Cæterum sedulo omnino advertendum, quòd esto in magnis urbibus meretrices permitti possent, nunquam tamen permittendæ in oppidis aut civitatibus parvis (2).

13. — Dubitatur 2. an fornicatio sponсорum diversam induat speciem peccati? Alii id affirmant de utroque sponso; alii tantùm de sponsa: alii verb satis probabiliter de utroque negant, ut *Pontius, Sanchez, Laym., Lugo, Salm. Trullenoh. Covarr. Ledesma, Elbel*, etc. quia uterque sponsus licèt se obliget ad matrimonium ineundum, neuter tamen aliquod jus tradit alteri in corpus suum, ita ut nequeat illo ad suum arbitrium uti sine alterius injuria (3).

14. — II. *De stupro.* Stuprum est defloratio virginis ipsà invita, et ideb præter fornicationis malitiam habet etiam injustitiæ. An autem virgine consentiente sit speciale peccatum? Affirmant *Navarr. Azor.*, etc., sed communiùs negant *Less. Sanch. Bonae. Busemb. Salmant. Barbosa*, etc. Potest tamen aliunde esse specie diversum, nimirum ratione dedecoris lamiiæ, moeroris parentum, aut rixarum (4). Ad quid verb teneatur stuprator, vide dicenda de 17/. *præc. Tract. X. η. 91. et seqq.*

(1) Ito. 5. n. 442. — (2) n. 154. - (5) n. 447. cil. 6. n. 847.—(4) Z.5. n. 443.

15. — III. De *raptu*. Raptus committitur, cùm abducitur iæmina aut masculus libidinis causâ, illatû. vi person® illius, vel iis quibus ipsa subest, nempe parentibus, aut tutoribus (1). Ad quid autem teneatur raptor, vide de matrimonio *Tom. II. Tract. XVIII. num. 76.*

16. — IV. De *adulterio*. Adulterium est copula habita cum persona conjugata, estque speciale peccatum injusti®ti®, etiamsi adsit consensus mariti, ut constat ex propos. 50. damnata ab Innoc. XI., quia per adulterium irrogatur injuria non solùm ipsi, sed etiam proli, et generationi human®. Hinc sentiunt *Lugo*, et *Lessius* (2) quod in adulterio, dissentiente marito, duplex adest injustitia, sed *Viva* (3) cum *Cajet*, et *Turriano* tenet unicam tantùm adesse injustitiam contra bonum generationis, eô quod per adulterium infertur injuria marito non ùt personæ privat®, sed ùt marito ; ac ideô ad ipsum spectat consulere prolis bono, cui nequit ipse cedere, sicut nequit quis consentire, ut membrum ei an altero mutiletur. Qui sodomiticè cognoscit uxorem, ex communi sententia committit adulterium, et debet explicare, peccasse nefande cum propria uxore (4). Ad quid autem teneantur adulteri, si proles ex adulterio nascitur ; vide de rest. *Tract. X. η. 101.*

17. — V. De *incestu*. Incestus est congressus cum consanguinea vel affîne, ex copula licita usque ad quartum gradum; ex illicita usque ad secundum. Hic dubitatur 1. an incestus cum consanguinea differat specie ab incestu cum alline? Affirmant probabiliter Less. *Salm.* *Hone.* *Croix*, etc. quia in consanguinitate vinculum est ab identitate sanguinis, in affinitate autem est à copula, undè diversa videtur difformités. Alii verù, ùt *Sotus*, *Cajet.* *Sanchez*, *Lugo*, etc. probabiliùs negant, quia uterque incestus ex eodem motivo pietatis vetatur ; et consentit *I. Thomas* (5) dicens : *Ejusdem rationis inconvenientiam facit consanguinitas, et affinitas.* Omnes autem incestus inter affines ex communi sententia sunt ejusdem speciei, excepto incestu inter privignum, et novercam, interque socerum, et nurum (6).

18. — Dubitatur 2. an omnes incestus cum consanguineis sint ejusdem speciei? Tres sunt sententi® omnes probabiles. Prima cum *Cajet.* *Pontio*, *Soto*, *Navar*, *Castrop.*, etc. affirmat, excepto primo gradu in linea recta; quia (ùt dicunt) commixtio conjugalis inter alios consanguineos

(1) V. 444. — (2) *Lugo de Pœnit. D. 16. n. 218. el Lets. 12 c. 7. dub. 3.* —

(3) *In propot. 50. damn. ab. Innoc. XI. n. 10.* — (i) *Lib. 3. n. 446* — (5) 2. g. 154. *ari. 9.* — (6) *Lib. 6. n. 469.*

tantum ab Ecclesia est vetita, non verò à naturali jure, per quod specifica diversitas solummodò constituitur. Secunda sententia cum *Suarez, Vasq. Laym. etc.* tenet omnes gradus usque ad quartum speciem diversam incestus constituere, quia major debetur reverentia proximiori gradui quàm remotiori. Tertia demùm cum *Lessio, Lugo, Sanch. Roncagl. etc.* dicit tantum primum gradum, tara in linea recta, quàm in transversali constituere diversam speciem : quia sentiunt commixtionem inter fratres et sorores ab ipsa natura esse vetitam (1). Certum autem est quòd incestus inter cognatos spirituales et legales (ratione scilicet adoptionis) sunt diversæ speciei, quàm inter consanguineos et affines (2).

19. — Dubitatur 3. an cognati, obtenlà, et executâ dispensatione ad matrimonium ineundum, committant incestum si ante conjugium fornicentur? Adest duplex probabilis sententia. Alii communiùs negant, ùt *Sanch. Lugo, Cajet. Armilla et Vega*; quia, sublatâ prohibitione matrimonii, cessat ratio incestus. Alii vero, ut *Major et Gallego* affirmant, quia impedimentum propinquitatis ablatum est tantum ad nuptias contrahendas, non autem ad fornicandum (3).

20.— VI. De *sacrilegio*. Sacrilegium est, cùm violantur Sacra per actum venereum. Potest igitur sacrilegium committi circa personam, locum et rem. Et I. circa perbonum fit, si quis peccat habens votum castitatis, vel cum habente illud. Hinc sacerdos peccans cum alia persona sacrata duplex committit sacrilegium. Contra verò Religiosus, qui est etiam sacerdos, castitatem lædendo probabiliùs unum sacrilegium committit, tùm quia sacerdos probabiliùs tantum ratione voti Ordini sacro annexi teneatur ad castitatem (ùt dicemus in *exam. Ord. n. 59.*) ; tirai quia talis, etiamsi teneretur ad castitatem ex solo præcepto Ecclesiæ, tamen adhuc contra religionem peccaret, cùm Ecclesia tantum ex motivo religionis castitatem præcipit (4).* Sacerdos autem inducens suo consilio laïeum ad fornicandum, committit sacrilegium si ex affectu ad libidinem inducit; secùs si ex alio pravo fine (5).

21.—II. Circa *locum*, committit sacrilegium qui fornicatur in loco sacro, nempe intra ecclesiam, aut cæmeterium, non autem in atrio Ecclesiæ, monasterio, aut oratorio privato non benedicto ab Episcopo (6). Dubitatur

(1) *Lib. 6. n. 470.* — (2) *Lib. 3. n. 450.* — (3) *n. 452.* — (i) *n. 454. ad 456.* — (5) *n. 457.* — (6) *n. 460.*

hic 1. an copula maritalis, aut occulta habita in ecclesia sit sacrilegium? Adest triplex probabilis sententia. Alii negant de maritali, ut *Alensis, Pontius, Sa*, etc.; alii negant de occulta, ut idem *Pontius, Tolet. Vasq. Azor.* etc.; alii verò communiùs et probabiliùs de utraque affirmant, quia per utramque irreverentia irrogatur ecclesiæ, et ecclesia polluitur: tametsi, cùm crimen sit occultum, non est obligatio a divinis officiis abstinere; ita *Suar. Sanch. Less. Holzman, Croix. Bonae. Salin.*, etc. Attamen iidem AA. meritò excusant conjuges copulantes in ecclesia, si ipsi sint in morali necessitate coëundi, putà si sint in periculo incontinentiae, vel si diù in ecclesia permanere debeant. Quomodo autem intelligendum illud diù; alii putant decem dies; alii verò probabiliùs mensem, aut saltem 20 dies. At si conjuges judicent se per mensem esse in ecclesia mansuros, advertunt *Sanchez, Salmant.* et alii, eos ab initio copulari posse (1).

22. — Dubitatur 2. an omnes actus externi impudici habiti in ecclesia, nempe tactus, aspectus, aut verba sint sacrilegia? Negant *Cajet. Navarr. Bonae.*, etc. eo quòd tantum per seminis effusionem ecclesia polluitur. Sed probabiliùs affirmant *Suarez, Sanchez, Molina, Salmant.*, etc. quia his actibus, licèt non violetur ecclesia, tamen jam illi irrogatur irreverentia. Actus verò interni sive cogitationes non sunt sacrilegia, nisi sint de peccando externe in ecclesia (2).

23. — Ili. Circa *reni* deraùm committit sacrilegium, qui abutitur rebus sacris ad turpia. Idem dicendum de sacerdote qui turpiter peccat indutus ad Missam, aut gestando Eucharistiam, aut statim post Communionem, v. g. infra mediam horam (3). Egimus de speciebus turpibus naturalibus, nunc de iis quæ sunt contra naturam.

PUNCTUM III.

DE ACTIBUS TURPIBUS CONSUMMATIS CONTRA NATURAM.

De sodomia 24. 25. et 26. De bestialitate 27. De coitu cum dannone 28, De pollutione 29. De distillatione 50. An liceat expellere semen corruptum. An tenamur impedire pollutionem de se evenientem 52. An vitare omnes pollutionis causas 55. Quid si actiones ponantur ex justa causa 54.

24. — Et 1. de *sodomia*. Sodomia habet quidem specialem deformitatem. Dubitatur autem inter DD. in quo ipsa consistat. Alii sentiunt consistere in concubitu ad indebitum

(1) *Lib. 3. n. 458.* — (2) n, 459. *ad* 462. — (3) n. 463.

vas; alii verù communiùs et probabiliùs cum *D. Thoma* in concubitu ad indebitum sexum. Hinc infertur 1. quòd coïtus fœminæ cum fœmina, et masculi cum masculo, perfecta est sodomia, in quacumque parte corporis fiat congressus, quia ordinariè semper adest tunc affectus ad indebitum sexum; ideò non est opus explicare in confessione, an pollutio fuerit intra vel extra vas praeposterum, quamvis ad incurrendum casum reservatum requiratur seminatio intra vas, ùt ait *P. Mazzotta*. (1). Censeo vero in sodomia omninò explicandum in confessione (quicquid dicant *Salm.*), an quis fuerit agens, vel patiens, quia patiens non facile semper polluitur ùt agens, proùt non benè *Salm.* supponunt (2). Imò explicandum si sodomia habita sit per vim, vel cum conjugata, aut habente votum castitatis (3).

25. — Infertur 2. coitum viri in vase præpostero mulieris esse sodomiam imperfectam, specie distinctam à perfecta. Si quis autem se pollueret inter crura aut brachia mulieris, duo peccata diversa committeret, unum fornicationis inchoatæ, alterum contra naturam. An pollutio in ore sit diversæ speciei? Affirmant aliqui, vocantque hoc peccatum *irrumationem*, dicentes quod semper ac iit pollutio in alio vase quàm naturali, speciem mutat. Sed probabiliùs sentiunt *Cajet. Filliuc. Holzm. Gral/ius*, etc. quòd si pollutio viri lit in ore maris, est sodomia; si in ore fœminæ, est fornicatio inchoata, et insuper peccatum contra naturam, ùt mox diximus. Coitus autem cum femina mortua non est bestialitas, ut quidam ajunt, sed est pollutio, et insuper est fornicatio affectiva (4). Praeterea, lollutio habita tangendo puerum vel mulierem dormientem, absque tamen concubitu sive conjunctione corporum, non habet nisi simplicis pollutionis malitiam, ùt probabiliùs dicunt *Salm. Cajet. Azor, Bonae.*, etc. Item qui polluitur tactibus alienis, jam dupliciter peccat cooperando peccato alterius; non tenetur verù explicare an tactibus maris, vel fœminæ, nisi illa habeat virum, aut votum castitatis (5). Item probabiliùs est cum *Lugo, Silvest. Salm. Ronçaglia, Croix*, etc. contra aliquos, quòd tam sodomia, quàm omnes tactus impudici inter consanguineos aut allines, vel cognatos spirituales, aut legales induunt malitiam etiam incestus, cùm eandem habeant deformitatem quam actus consummatus (6).

(1) *Jfazzol. torn. 5. p. 519. de cas. res.* — (2) *Vide Opus nostrum lib. 5, n. 168.* — (3) *n. 469. tn fin.* — (4) *Lib. 5. n. 466.* — (5) *n. 467.* — (6) *n. 469.*

26. — Quoad poenas Sodomitarum, si sint laïci, damnantur morte et combustione. Clerici verò et Religiosi per bullam 27. S. Pii V. editam dic 30. Aug. 1598. *Horrendum*, privantur omni officio, beneficio, et privilegio clericali; dummodò (ùt docent DD.) sodomia 1. sit cum alio viro, non fœmina, aut bruto; 2. sit perlecta cum pollutione intra vas; 3. sit frequentata, dùm dicitur in Bulla, *sodomiam exercentes*. Probabiliùs est bas poenas incurrere etiam patientes, ùt dicunt *Bonae. Salm. Diana et Barbosa*, contra alios, dùm patientes sunt verò sodomitæ. Contra verò probabiliùs et communiis docent *Suar. Navarr. Bonac. Barbosa, Less. Bill. Trullench. Salmant.*, etc. (adversùs *Azor, Dicast.*, etc.) has pœnas non incurri nisi post sententiam, quamvis dicatur in Bulla: *Præsentis Canonis auctoritate privamus*; quia ùt diximus in *Tract. II.η.⁹*. nulla poena privans jure acquisito incurritur, nisi post sententiam, saltem declaratoriam (1).

27. — II. De *bestialitate*. Bestialitas est coitus cum bestia; ipsaque detestabilior est quàm sodomia. Non oportet autem explicare an bestia fuerit mas vel femella, ùt communiter docent DD. contra paucos, quia tota hujus criminis deformitas est in accessu ad speciem diversam (2).

28. — Coitus cum daemone succubo vel incubo, uti communissime sentiunt *Azor. Cajet. Bonae. Fili. Salmant. Bussemb.* etc. reducitur ad peccatum bestialitatis, additâ tamen malitia culpæ contra religionem, et etiam fornicationis, aut sociomixæ affectivæ, si dæmon appareat in forma pueri aut mulieris; et etiam adulterii, aut incestus, si quis delectetur de coitu cum daemone tamquam cum nupta vel conjuncta, juxta quæ diximus de delectatione morosa, *Tract. III. n. 48.* (3).

29. — III. De *pollutione*. Pollutio est seminis effusio sine congressu cum alio; ipsaque est vetita de jure naturali, ùt patet ex propos. 49. damnata ab Innoc. XI. undè per se est peccatum gravius quàm fornicatio, cùm sit contra naturam. Pollutioni autem additur malitia sacrilegii, si sit ab habente votum castitatis: adulterii, si à conjugato: item fornicationis, si quisse polluendo delectatur tanquain de coitu cum fœmina; vel sodomice, si cogitet coire cum puero (4).

30. — Dubitatur 1. an distillatio voluntaria, nempe illa quæ est fluxus humoris inter urinam et semen, sit culpa

(1) N. 470. ad 175. — (2) Lib. 5. n. kTii. — (5) n. 475. — (4) η. i76.

mortalis ? Resp. Si est cum aliqua delectatione venerea, vel cum commotione spirituum, erit quidem mortalis, si non vitetur, sicut vitanda est pollutio. Si verô evenit absque sensu et commotione, poterit ea permitti tanquam emissio alterius excrementi, ut commun'ssimè docent *Caj. Bonae. Sayr. Busemb. Ilolz. Salm. Sparer, Elbel*, etc. Diximus *permitti*, sed nunquam potest datû operâ procurari, ut rectè advertunt *Sanch. et Bonacin.* (1).

31. — Dubitatur 2. an liceat expellere semen corruptum medicinis (numquam enim licet tactibus)? Negant *Salm.* et *Iloncaglia*; sed communiùs affirmant *Laym. Sanch. Bonae. Anaclet. Sparer, Croix*, etc. modo expulsio possit fieri sine sensu venereo; et modô semen sit certè corruptum, nec aliter expelli valeat (2).

32. — Dubitatur 3. an sit obligatio impediendi pollutionem de se evenientem, putà si incœperit in somno, et in vigilia consummetur? Communiter negant AA. modo absit consensus in delectationem, vel ejus proximum periculum ex præterita experientia; ita *Sanch. Concina, Navar. Azor. Salmant. Ilolz. Spor. Trull.*, etc. turn quia difficillimum est illam cohibere, cùm jam incoepta sit; tum quia non tenetur homo eam impedire cum periculo morbi ex corruptione seminis: tunc enim ipsam non vult, sed patitur. Ceterùm sapienter monet *Gerson* semper expedire, ut tunc homo conetur impedire quantum potest; saltem (juxta *Sa/tchez*) omnino curare debet, ut eo tempore se muniat signo crucis, avertatque mentem ab illa delectatione, invocando SS. nomina Jesu et Mariæ, ut adjuvent ne ipse in culpam ruat. Notandum autem quôd si persona existit tunc in semiplena vigilia, et delectetur de pollutione inempta, minè damnandus est de mortali, cùm ad mortale omnino inquirantur et plena advertentia, et perfectus consensus (juxta dicta *Tract. III. n. 24. Md 39.*), quibus certè caret qui est semidormiens, et ideô non habet usum rationis perfectè liberum et expeditum (3).

33. — Dubitatur 4. an sit obligatio vitandi omnes causas in pollutionem influentes? Resp. Si causæ sint graviter induentes, prout certè sunt illæ, quæ sunt graviter culpabiles in materia luxuriæ, nempe tactus, vel aspectus impudici, delectationes morosæ et similes, sine dubio tenetur homo eas evitare; alioquin pollutio, saltem in confuso praevisa, licèt non intenta, illi ad culpam imputatur. Et idem dicendum de pollutione causata ob colloquium

(1) *N. 477.* — (2) *n. 478.* — (3) *Lib. 5. 479.*

diuturnum cum puella inordinate dilecta, vel ortà ex actione, quæ, esto per se non sit mortalis, esset tamen talis respectu alicujus, qui pollutionibus hujusmodi habitis fuit solitus consentire 11).

34. — Advertendum tamen quod, si præfatæ actiones graviter influentes ponantur ex causa necessaria vel utili, absitque periculum consensus, tunc pollutio ex eis orta non imputatur ad peccatum, ut omnes docent. Hinc etiam prævisâ pollutione (intellige semper involuntariâ). I. licet confessariis excipere confessiones, et tractatus legere de rebus turpibus : item chirurgis aspicere et tangere partes fœminæ aegrotantis, ac studere rebus medicis; ita communiter *D. Antonin. Navarr. Cajet. Petrocorens. Sanchez, Bonae. Anacl. Sporer Salm. Holzm.* et alii plures cum />. *Thoma* (2). laque admittunt *Navar. JIurtad. Boncag. Salmant. Elbel. Sporer*, etc. Etiam si aliquis chirurgus, ex officio medens, vel parochus excipiendo confessiones, aliquoties in pollutionem consenserit, modo proponat in futurum convenientibus mediis se præcavere ad peccatum vitandum ; secùs verò dicunt de simplici confessario ; hic enim tenetur eo casu abstinere ab audiendis confessionibus, si possit sine gravi suo damno. Imò si parochus vel chirurgus in iis occasionibus semper vel ferè semper lapsus fuerit, et non appareat nova probabilis spes emendationis, hic omnino tenetur etiam cum jactura vitæ officium deserere (3). Sic etiam II. dicunt quamplurimi, ut *Cajet, lionac. Laym. Sanch. Navarr. Fili. Salmant. Spor. Croix, Busemb. Villal. Ledesma, Marchant. Trull.*, etc. licere iis, qui magnum patiuntur pruritus in verendis, tactu illum abigere, etiam si pollutio sequatur. Recte verò id prohibet *Boncaglia*, si pruritus non sit valdè molestus, quamvis permittat eum abigere cum aliqua tantùm commotione. Nihilominùs non facile credatur quibusdam puellis quæ tactibus se polluere solent, praetextu hujusmodi ardoris: nam si diligenter examinentur, cognoscetur ille pruritus multoties potiùs excitatus fuisse vel a pravis cogitationibus præhabitis, vel ab habitu pravo contracto se tangendi. 111. Dicunt etiam *Castrop. Laym. Sanch. Armil. Lessius, Azor. Navarr. Vas. Bonae. Anacl. Salmantic.*, etc. licere equitare causû utilitatis, et etiam recreationis, ut subdunt *Sanch. Laym. Castrop.* Dicunt quoque *Sanch. Laym. Castrop. Holzm. Sporer.*, etc. ex communi, unicuique licere decumbere in aliquo situ ad commodiùs quiescendum. IV.

(1) *N.* 482. — (2) *p.* 3. *quant.* 80. *art.* 7. — (3) *Lib.* 5. *η.* 485. *el lib* 5. *η.* 63, r Ouær. hic.

Demùm dicunt S. *Antonin. Less. Tolet. Pichler. Salmant. Holz. Spor.*, etc. etiam communiter licere cibos aut potus calidos moderatè sumere, et honestas choreas ducere (1).

Sivero causæ leviter influant in pollutionem, alii dicunt omnes esse vitandas sub gravi, prævisâ pollutione, etiamsi sint leviter culpabiles. Alii id admittunt, si sint mortales, quamvis in alia materia quàm luxuriæ. Sed communiter et probabiliùs docent *Sanet. Antonin. Suar. Abulens. Sanch. Silvest.Sa, Roncaglia, Bonae. Anacl. Salmant. Holzman, Elbel*, etc. non esse obligationem gravem vitandi causas, nisi graviter culpabiles in eadem materia luxuriæ. Diximus gravem; nam erit obligatio levis nisi adsit aliqua rationalis causa, ut probabiliùs tenent *Sanch. Less. Boncaglia, Bonae. Salm.*, etc. contra *Holzman, Croix*, etc. Imo valdè probabiliter *Ronc.* et *Salm.* dicunt non excusari à mortali qui frequenter pollutiones expertus fuerit ex causis culpabilibus (licèt per se non graviter) in materia turpi, puta ex lectione turpium curiosa, aspectu picturæ inhonestæ, vel coitu animalium, et similibus; quia respectu talis personæ causæ prædictæ non leviter, sed graviter influunt. Secùs autem ajunt iidem *Salm.* et *Sanch.* de causis quæ sunt omninò leves, quas universal vitare esset moraliter impossibile (2). Pollutio habita in somno non est peccatum nisi fuerit antea intenta, vel nisi postea quis se complacet de delectatione habita; si vero gaudeat de exoneratione, vide dicta *Tract. III. num. 52.*

Denique sedulù hic advertendum, quòd in hac materia sexti præcepti oportet, quantùm possibile est, omnem adhibere severitatem, cùm in re tam labili nulla cautela unquam nimia existimari debeat, et plures opiniones. quæ speculativè loquendo sunt probabiles, in praxi improbables evadunt. Hinc confessarius ubi periculum pomitentium inspicit, licèt actionem, quam illi vellent perpetrare, de certo peccato mortali damnare non valeat, tamen nullo modo permittat. Hoc medici animarum est, præsertim respectu eorum qui in vitio turpi habitum in præterito habuerunt; his enim non solùm proximas occasiones vitare, sed etiam remotas opus erit; aliàs ob fragilitatem contractam semper in idem recident, cùm in hac materia, ad quam homines naturaliter sunt proni, de facili à minoribus ad ulteriora mala ipsi progrediuntur.

TRACTATUS X.

DE SEPTIMO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT I.

DE JUSTITIA, JURE ET DOMINIO.

Divisio justitiæ, juris, et dominii 1. *Peculium filii familias : de castrensi, et quasi-castrensi* 2. *De profectio et patrimoniali, aut acquisito à filiis in negotiatione* 5. *De adventilio* 4. *De bonis uxoris* 5. *Bona clericorum, I. patrimonialia, II. industrialia, III. ecclesiastica, IV. parcimonialia* 6. *An beneficiatus habeat dominium absolutum fructuum* 7. *Qui hos fructus recipit à beneficalo* 8. *Quot modis acquiritur dominium, etc.* 9. *De præscriptione* 10. *ad* 15.

1. — **J**ustitia dividitur in legalem, distributivam et commutativam. *Legalis* respicit jura et poenas juxta leges; *distribution*, respicit personarum merita circa præmia et honores; *commutativa* bonorum valorem, ut unicuique reddatur quod suum est. Jus autem dividitur in jus *in re*, et in jus *ad rem*. Jus *ad rem* dicitur illud quod præbet actionem, ad prætendendum aliquod non adhuc obligatum. Jus autem *in re* dicitur illud quod actionem præbet super re jam obligata, ut est jus quod acquirit emptor super re emptâ, ut clericus super beneficio ipsi collate. Insuper jus *in re* dividitur in dominium, et ususfructum. *Dominium* aliud est jurisdictionis in subditos, aliud proprietatis in bona. Præterea aliud est *directum* quod habet princeps in suo feudo, et dominus in fundo in emphyteusi dato; aliud est *utile* quod habet feudatarius, et emphyteuta. *Ususfructus* autem est jus percipiendi ac etiam alienandi fructus alieni fundi : ad differentiam *usufructus*, propter quem, qui eum habet, potest quidem uti fructibus, quibus ipse et ejus familia indigent, non tamen potest aliis alienare (1).

2. — Hinc videndum super quibus bonis habeant dominium filii familias, uxores et clerici. Et L. quoad filios familias notandum est quadrifariam posse esse eorum

(1) *Lib. 5. n. 486. 487.*

peculium : castrense, quasi-castreuse, profectitium, et adventitium. L *Castrense* sunt illa bona quæ filius acquirit in militia aut propter militiam. II. *Quasi-castrense* sunt bona acquisita in olliciis publicis, judicis nimirum, advocati, lectoris, medici, et etiam notarii, ut docent *Nav. Mol.* et *Lugo*; et *Sanch.* addit officium architecti principis vel civitatis. Istorum peculiarium filius plenum dominium habet in proprietate., et ususfructu. Et idem dicitur de eo quod acquirit iiliusfamilias qui est clericus, tam ob officium clericale (juxta id quod habetur in *Aut/ient. l. c. de Episc. et Cler.*) quàm ob quemlibet alium titulum, uxta communem sententiam *Mol. Lug. Sancit.*, etc. (1). ìxcepto titulo beneficii ; de quo quæstio est an clericus acquirat plenum dominium fructuum, iit videbimus *seq. num. 7.*

3,— III. *Profectitium* verò sunt bona quæ filius negotiando patris pecuniam lucratus est, aut filio donata fuerunt, sed tantum patris intuitu. Hoc peculium est solum patris quoad proprietatem et ususfructum. Notandum tamen. 1. indubio an bona sint filio donata intuitu ejus, an patris, tunc fdus integre potest ea relinere tantum, si bonà fide incepisset ea possidere. Notandum 2. bona à patre in patrimonium filio data, ut ordinetur in *Sacris*, non esse amplius profectitia; sed hæc tamen debent conferri cum fratribus, cum clericus hæreditatis paternæ portionem exquireret. Not. 3. si filius negotiatus est bona paterna nomine patris, lucrum fore peculium profectitium; si verum nomine proprio, fore adventitium, ut docent *Lugo* et *Moi.* Et in dubio an lucrum provenerit ex bonis patris aut alterius, tunc tantum habetur profectitium, cum filius habuit bonorum patris administrationem. *Lugo* cum *Gomez, Bartol*, etc. Nota 4. si filius negotiatur bona patris, extra domum paternam morans, et nihil à patre recipiens pro alimentis, tunc lucrum est adventitium : sed si negotiatur in domo patris, et alimenta alo eo recipit, lucrum est profectitium. Sed si servitus, quam filius præstat, sit excedens, tunc potest prætereendere stipendium (2)t; circa hoc vide infrà *num. 228.*

4. — IV. Denique peculium *adventitium* sunt bona quæ proveniunt filio aliundè quàm à paternis, aut sunt donata filio intuitu suo proprio. Hæc, si sunt consumptibilia usu, pater disponere potest, cum obligatione tamen ea restituendi filio post suam mortem ; si verum sunt stabilia,

(1) N. 488, — (2) *Lib. 5.n. 488, v. III. Peculium.*

tilius habet solam proprietatem, et pater ususfructum, etiamsi sint bona majoratûs, ùt dicit *de Lugo*. Sed in quibusdam casibus ad liliu spectat etiam ususfructus, putà 1. si ususfructus etiam donatus fuisset præcisè lilio, aut si donatio facta fuisset contradicente patre. 2. Si filius simul cum patre succedat in patris hæreditatem. 3. Si filius recipiat dotem sine patris fidejussione. Ceterum extra hos casus filius non potest de bonis adventitiis sine patris consensu disponere; et etiam cum consensu patris non potest testari, nisi ad causas pias, ùt ex *c. Licet.de senuit, inb.* Ususfructus verè est patris usquedùm hic vivit, licèt filius ex patria potestate exiverit, dummodò ad Episcopatum non sit promotus, aut ad aliam magnam dignitatem; *Salm. et Holzm.* Et si pater filium emancipat sponte, dicit *de Luqo.w* dietatem ususfructûs ad patrem, et alteram medietatem ad filium spectare; sed hoc non procedit si emancipat matrimonii causâ. Insuper dicit quòd si pater permittit filium extra domum incolere, non ideò judicare illum remittere ususfructum prædictum, nisi quando eum dimittit, ut sibi aliundè victum comparet, aut quando filius hunc ususfructum consumit patre tacente (1).

5. — II. Quoad uxores, bona earum altera sunt *dotalia*, altera *paraphernalia*, quorum ipsæ plenum habent dominium. Bonorum autem dotalium ususfructus et administratio pertinent ad virum, proprietas verò ad uxorem, adeòque mortuo viro ipsa omnibus creditoribus ipsius personalibus præfertur. Et etiam in vita potest repetere dotem, si vir periclitaretur fieri impotens ad illam restituendam. Si vero dos consisteret in pecunia, aut in aliis usu consumptibilibus, vir plenum acquirit dominium, cum obligatione postea restituendi uxori tantumdem. Et idem currit pro bonis stabilibus, quæ viro æstimata dantur, et animo venditionis, adeòque si pereunt, sibi pereunt (2).

G. — III. Clericorum denique bona quadruplicia sunt. I. *Patrimonialia* quæ ipsi obveniunt ex quacumque causa profana. II. *Industrialia* seu quasi *patrimonialia* sunt ea quæ clerici acquirunt ex ecclesiasticis functionibus sine beneficio, ùt ex concionibus, ex Missis, etc. III. *Ecclesiastica* quæ acquiruntur ex beneficiis. IV. *Parcimomialia* quæ clericus ex redditibus ecclesiasticis subtrahit de sua sustentatione, vivendo parciùs quam honestè vivere potuisset. Et I. quoad bona patrimonialia non dubitatur quin de iis

(1) Cit. n. 488. c. *IK. Peculium*. — (2) *Lib. S. n. 489.*

Cap. I. De justitia, jure el dominio.

plenum dominium habeat. II. Idem procedit de bonis industrialibus juxta comrn. sententiam *Lessii, Sanch. Castrop. Lugo, Anae. Salm.*, etc ; et idem dicunt probabiliter *Süvest. Azorius, Angel. Bonae. Lugo, Salmant. Less.*, etc., de distributionibus quotidianis quæ dantur canonicis (contra *jYawrrr. et Sanch.*); quia istæ non dantur immediatè ob titulum beneficii, sed ob servitium tanquam personæ stipendium (1). III. Idem procedit de *parcimonialibus*, de quibus potest clericus pro suo libitu disponere, ùt dicunt etiam communiter *Navarr. Cabas. Sot. Less. Anacl. Covar.* contrà *Petrocor.* et alios paucos (2). Et idem docet expressè *S. Thomas* (3), ubi sic dicit : *De suis autem quæ sunt specialiter usui* (nempe clerici) *deputata, videtur esse eadem ratio quàm de propriis bonis.* Ratio est quia hujusmodi fructus dantur clerico tanquam stipendium laborum, quos ille exhibet servitio Ecclesiae, juxta id quod declaravit Concilium Agathense in Canone 36 (4).

7.— IV. Major difficultas restat circa bona ecclesiastica quæ supersunt propriæ sustentationi, si clericus male impendat ea, an teneatur ad restitutionem. Non dubitandum quin beneficiatus mortaliter peccet, si malè impendat fructus superantes, et si non distribuit pauperibus, aut in aliis piis causis, ùt dicunt DD. communiter (5). Dubium itaque est an præterea teneatur ad restitutionem? Prima sententia affirmat cum *Layman, Concilia. Habert, Roncagl. Petrocor.*, etc. quia, ùt dicunt, nullà ratione probatur beneficiatus adipisci dominium fructuum beneficii; et si fortè adipiscitur, saltem (sicut ajunt *Laym. Bonae. Roncagl.*, etc.) acquirit quoddam dominium limitatum, juxta mentem Ecclesiæ, cui supremum dominium ecclesiasticorum bonorum spectat, nempe dominium cum onere annexo superfluum pauperibus dispensandi. Credunt auctores contrarii hoc dominium probare propter divisionem factam olim à Simplicio Papa, qui præcepit bonorum ecclesiasticorum quartam partem tradi Ecclesiæ, quartam Episcopo, quartam pauperibus, quartum clericis. Sed respondet *Habert*, ignorari an hæc divisio unquam effectum habuisset; undè, inquit, donec probatur illam certè factam fuisse, retinent pauperes jus suum super omnia bona ecclesiastica superantia clericorum sustentationem (6). Hoc tamen non obstante negari non potest oppositam sententiam, quam tenent *Lessius, Lugo, Azor. Caoass.*

(IpV. 490. et 491 — (2) cit. n. 491. ». *HI. Idem.* — (5) 2.2. q. 185. a. 7.
— (4) *lAb. 3. n. 491.* — (5) *Ibid. v. IV. Major.* — (6) *Lib. 5. η. 492.*

Salmant. Holzman, etc. salis esse probabilem, praesertim ob auctoritatem S. Thomæ (1), qui expressè docet quòd de bonis beneficiorum eadem habetur ratio, quàm de bonis patrimonialium; hinc dicit in alio loco (2) 'quòdsi clericus abutitur fructibus suæ præbendæ, *non tenetur ad restitutionem, sed solum ad poenitentiam peragendum*. Atque loco antea citato supponit S. Doctor, asseritque pro certo divisionem præfatam bonorum verè effectum habuisse; imo notandum, non quidem Simplicium Papam introduxisse prædictam divisionem; sed invenisse introductam, et ipsum tantùm de illa executionem præcepisse, ut apparet ex eadem ejus epistola, ubi jussit Episcopum Gaudentium restituere tres portiones ecclesiasticorum reddituum, quos per triennium sibi appropriaverat, retinendo solam quartam partem quæ ad eum pertinebat: *Sed sola ei eorum quarta portio remittatur, tres illas portiones, quas per triennium dicitur sibi tantummodo vindicasse, restituat* (3). Ex quo deducunt secundæ sententiæ auctores, quòd fructus beneficiorum clericis deputati in eorum dominium transeunt. Idque videtur confirmari à Concilio Tridentino Sess. 24. cap. 12. de ref. illis verbis: *Fructuum, quos ratione etiam præbendæ, ac residentia fecit suos*. Atque à Concilio Lateranensi V. Sess. 9. §. *Statuimus*, libi dictum fuit quòd beneficiarius, si omittit officium recitare post sex menses à die possessionis, *fructus suos non faciat*; ergò si non omittit, benè fructus facit suos.

8. — Hinc quæritur an qui recipit dono à beneficiato hæc bona superflua graviter peccet, et teneatur pauperibus restituere? Distinctione utendum est: si tali donatione factus non est beneficiatus impotens satisfaciendo suæ obligationi, et donatarius bona fide recepit dictos fructus, ad nihil tenetur, nam recepit à clerico qui probabiliter (t. suprà dictum est) erat dominus, saltem cum dominio limitato. Si autem clericus redderetur impotens, et donatarius reciperet fructus prædictos cum mala aut dubia lide, dicimus eum debere majorem partem restituere pauperibus, juxta id quod dicitur in simili casu *num. 128*. Dico *majorem*, quia cum jam sit æquè probabilis cum *sancto Thoma* prima sententia, nempe quòd beneficiarius sit dominus absolutus fructuum, non potest ad totum teneri donatarius, sed tenetur tamen ad majorem

(1) *òl Thom. 2. 2. g. 185. a. 7.* — (2) *hiem S. Thom. Quodlib. 6. a. 12. ad 5.* — (3) *Episl S. Simplicii ad Florent, ap. Flarduin. in collect, concil. tom. 2. pag. 580.*

partem, quia cum sola opinione probabili non potest quis accipere possessionem alicujus rei, ùt dicitur in simili casu (d), Circa administrationem fructuum beneficii observentur, quæ dicemus *Tract. XIII. ex num. 45.* loquendo de obligationibus beneficiatorum.

9. — Videamus denique quot modis acquiratur dominium. Tribus modis acquiritur, nempe voluntate domini, Mopter jus naturale gentium, et propter jus positivum, st I. acquiritur dominium privatâ domini voluntate, et de hoc erit sermo agendo de contractibus. 11. Jure naturali gentium, nimirum 1. *Occupatione*, nam res quæ dominum non habent primo occupanti conceduntur ; §. *Feræ, instit. de rer. divis*, (de 'Thesauris, et rebus casu inventis loquemurn. 69. et 70.). 2. *Nativitate*, propter quam fœtus animalium spectant ad dominum stabulorum ; §. *Item ea, eod. lit.* 3. *Alluvione*, propter quam si insensibilitê! fundo alterius aliquid adjicitur, illi acquiritur; secùs si patenter ; §. *Præterea, eod. tit.* 4. *Accessione*, v. g. si ad tuam vestem consuitur ornamentum aliquod (quod difficiliter separari potest, ùt est opus acu pictum), illud sit tuum ; §. *Sic tamen.* 5. *Specificatione*, cùm datui* ab aliquo forma materiei alienæ, illi acquiritur, soluto pretio domino rei ; §. *Cum ex aliena* {2). 6. *Confusione*, v. g. olei cum oleo; ùt *commixtione*, v. g. pecuniæ cum pecunia, frumenti cum frumento, tunc res iit possidentis (dummodô res sua sit major), cum obligatione tamen restituendi domino minoris partis pretium ; ùt habetur ex *L. Si alieni nummi, //'. desolut.* Et hoc quod de pecunia valet etiam pro aliis similibus. ùt dicunt *Less. Lugo, Vasq. Silvesl.*, etc. Cæterum dominus minoris partis semper potest ex cumulo accipere suum, ùt dicunt probabiliter *Less. Castrop. Salm.* et *Trullench* (3). 7. *Ædificatione*, si aliquis ædiîcat in suo fundo ex materia aliena, acquirit dominium, materiae cum obligatione restituendi duplô majus; si quis autem materia propria ædiîcat in fundo alieno, totum perdit ; §. *Cum in suo, inst. de rer. div.* quia præsumitur velle donare, secùs verô si constet noluisse donare (£. 1. c. *de rei vind.*). 8. *Plantatione*, ùt si quis arborem alienam in suo solo plantat. Planta tamen si juxta fines alieni soli consita sit, et radices in illud jecerit, lit communis, 3d. *Eodem*, etc. Si vejô arbor secus alienum fundum posita ramos distendit in proprium fundum,

(1)L»6. 3. n. 492. r. Quær. VIII. — (2) *Lib. 5. n. 193. ad 197.* — (5) n. 498. el 499.

non licet incidere ramos illos, nisi quando proximus admonitus incidere renuit (1). 9. *Perceptione* fructuum bonâ fide factâ (§. *Si quis eo cl. loc.*). 10. *Traditione* rei, quâ dominus vult dominium in alium transferre, §. *Per traditionem eod. instit.*

10. — III. Denique dominium acquiritur jure positivo præscriptionis. Sed ad præscriptionem quatuor conuitiones requiruntur : 1. *Bona fides*, quâ possessor rei certô credit rem esse suam. 2. *Titulus justus* emptionis, donationis etc. saltem probabiliter præsumptus, aut coloratus, ut dicit *La-Croix* cum communi (2). 3. *Possessio continuata*, k. Ut res non sit vitiosa, sed apta præscribi. Quoad tertiam autem conditionem animadvertendum quôd possessio debet esse continuata per tres annos pro mobilibus, ut ex §. 1. *Inst. de usucap.* sive inter præsentis, sive inter absentes, ut dicunt *Less. Anacl.* et *Verde* cum comm. contra *Bonae.* qui vult quatuor annos inter absentes. Nihilominus *Bas.* cum *Trullench.*, etc. requirit pro fructibus perceptis duos annos inter præsentis, et quatuor inter absentes. Bona autem immobilia præscribuntur spatio decem annorum inter præsentis, et viginti inter absentes, qui in diversis provinciis morantur, ut vult *de Lugo*. Si verô aliquis partim est præsens, et partim absens, anni absentiae sunt duplicandi, v. g. si fuerit præsens octo annos, et duos absens, hi duo duplicandi sunt, et 12. anni requiruntur ad præscriptionem. Si autem deesset titulus, tam pro stabilibus, quàm pro mobilibus, requiruntur 30. anni. Pro bonis immobilibus Ecclesiae requiruntur 40. anni, c. 1. *de Inst. restit.* et Ecclesiae romanae 100. An autem pro mobilibus Ecclesiae requiratur idem tempus 40. annorum? Affirmant *Anacl. Hostiensis, Panorm.*, etc. dicentes quôd in præfato textu nulla fit distinctio ; sed *Bonae. Less. Laym. Moi. Castrop.* et *Lug.* volunt sufficere triennium. Utraque sententia est probabilis (3). Notandum hic possidentem beneficium tres annos aut illius fructus, jam præscribere juxta regulam Cancellarij relata à *Croix* (4), etiamsi titulus fuisset nullus ; dummodô non intercesserit intrusio, aut simoniacus ingressus.

11. — Dictum est *possessio continuata*; nam possessio potest interrumpi aut naturaliter per illius cessationem ; aut civiliter, ut cum mota est aliqua lis justa super bona, aut si prosequitur in possessione cum ignorantia legis ma-

ii) V. 500. ad 505. — (2) n. 50k <505. — (5) *Lib. 5. n. 506. ad 511.* — (4) *La-Croix l. 4. n. 689.*

nifestæ, profit tenuimus cum sententia probabiliore *Not. Dicast. Croix*, etc. (contra *Lugo, Less. Castrop.*, etc.), quia tunc deficiente fide civiliter boni, leges (vi quarum acquiritur dominium) negant præscriptionem. Si verò, cum jam cœpta est possessio cum bona fide, supervenerit dubium, et lacta diligentia veritas non repentur, dicunt *Anacl. La-Croix*, et *Lugo*, cum *Molin. Less*, et communi, ut asserit, præscriptionem non interrumpi (1).

12. — Notandum 1. successorem particularem (ut est emptor, legatarius, etc.) possessoris make fidei bona posse præscribere, numquam verb hæredem, ut dicunt *Molin. La-Croix*, et alii communiter; et Neapolijam sic decisum est à quatuor Rôtis S. C. 1738. Et hoc procedit etiamsi esset hæres hæredis, ut probabilius tenent *Lug. La-Croix*, etc. contra *Less*. Notandum 2. bonà fide posse præscribi etiam liberationem à solvendo aliquod debitum, si debitor invincibiliter ignoret, ut dicunt *Lugo*, et *Croix*. Item hic advertatur quod in præfata decisione admissa fuit præscriptio 30. annorum in beneficium tertii possessoris, cum bona fides præsumatur usquedum contrarium ab actore evidenter non probetur. Insuper statutum fuit advocatos, et procuratores elapsis duobus annis stipendium suorum laborum non posse contendere. Idem statutum fuit circa notarios quoad scripturas factas, si adhuc copiam non exhibuerint, quia, copia exhibits, eis agendi actio amplius denegatur. Idem pro pharmacopolis respectu debitorum principalium, quia respectu suorum hæredum agere nequeunt post duos menses; artifices post annum; famuli similiter post duos menses. Sed advertatur tales præscriptiones (ut ibi dictum fuit) non habere locum, si actor pro se scripturam publicam sive privatam produxerit, insuper dictum fuit illas habere locum *non ope præscriptionis, sed vi præsumptæ solutionis*: adeo ut in conscientia debitor obligatus remaneat, qui revera, sciret debitum non solvisse ²). Notandum 3. certis personis privilegiatis, nimirum minoribus, locis piis, et uxoribus pro dotibus conceditur restitutio in integrum per quatuor annos post præscriptionem completam ad bona præscripta recuperanda (3). Notandum 4. ad præscriptionem requiri ut res sit apta præscribi; undè res furtiva?, aut vi possessæ nunquam præscribuntur. Illæ res tamen, quas tertius possessor recepit bona fide à fure, possunt præscribi, sed requiruntur 30. anni inter præsentem, et 40. inter absen-

ti) *Lib. 5. n. 511. v. Si verò.* — (2) *Lib. 3. n. 516.* — (5) *n. 51 k*

les, alioquin non possunt præscribi. Ad præscribenda vero bona fisci requiruntur 40. anni (1).

13. — Denique adnotare oportet communem esse sententiam apud theologos, et jurisperitos etiam in -foro conscientia? præscriptione acquiri dominium (ait *Cajet. Less. Lug. Stives/. Covarr. La-Croix*, et alii). Et probatur ex *can. /in. depræscript.* ubi tantùm reprobatur præscriptio maiæ fidei; dùm benè potest lex humana transferre dominium bonorum ex uno in alium propter commune bonum, ut tot lites evitentur. Et advertendum quòd lex communis de præscriptione in nostro regno neapolitano, licèt in foro externo non admittatur propter difficultatem probandi bonam fidem, nihilominus non reperitur jam ex ulla alia lege abrogata, ùt dicunt *Siaib. Gallup. Prato, Ver, et Amato*; quare etiam in nostro regno, iit dicunt præfati *AA.* contra *Crsill.* et *Pavi/*, (et ùt etiam me docuit doctissimus Episcopus D. Julius Tomi) licèt uti possumus præscriptione légitimé factâ.

CAPUT IL

DE FURTO.

PUNCTUM I.

De essentia furti.

Quid sit furium 11. *De paupere in extrema aut quasi extrema necessitate* 15. *De redemptione Christianorum* 16. *An pauper teneatur ad petendum, etc.* 17. *In possit accipere rem magni valoris* 18. *De fure qui consumit furtum in extrema necessitate* W. *An dives, non succurrendo pauperi, teneatur ad restitutionem* De *compensatione* 21.

14. — Furtum delinitur : *Est occulta, et injusta rei aliénai ablatio invito rationabiliter domino.* Dicitur 1. *occulta*, ut distinguatur furtum à rapina, quæ fit vi, et novam culpam injustitiæ addit ratione injuriæ. Quòd si res est sacra addit sacrilegium. Dicitur 2. *injusta*, quia secùs non est furtum, nec peccatum, undè lit quòd non peccat, v. g. uxor quæ aufert nummos à viro, ne cum familial damno eos dilapidet, aut vinum ne ebrietur (2). Dicitur 3. *invito rationabiliter domino*; nam in duobus casibus potest quis alterius rem accipere, etiam invito do-

ti) N. 513. — (2) *Lib. 3. n. 518 el 519.*

mino, nempe in extrema necessitate, et cùm justa compensatio intercedit.

15. — Et 1. quoad necessitatem, si quis alienum surriperetsibi, aut alii existent! in extrema necessitate, quantum est merè necessarium, non peccat, intellige, si non habet de proprio, prout dictum est *Tract. IV. num. 19.* quia in tali casu bona sunt communia, juxta quod docent omnes cum *S. Thoma* (1). Et idem currit pro necessitate quasi extrema, ut dicunt communiter *Lugo, Less. Sot. Cajet. Azor. Silvest. Carden. Salmant., etc.* Ea necessitas esset, cum quis in probabili vitæ periculo esset, ut dicunt *Navarr. Vasa. Roncagl. et aut amittendi aliquod membrum principale, ut Castropal. Dicastill. et Tambur. aut in periculo fieri captivus, aut ad triremes damnari, aut gravissimum, vel perpetuum morbum, aut infamiam incurrendi, ut Lug. Donc. Elbel, et Sporer, ex S. Thoma. Idem dicit P. Mazz. cum Suar., etc. de periculo prostituendi filiam; sed hoc ultimum probabilius negant Salm. Contrà mihi videtur probabilius cum Less. Castr. Bonn. Kone. Viva, etc. posse nobilem sibi providere de re aliena, si esset in extrema necessitate, et ita erubesceret mendicare, ut potius mori contentus esset (2).*

16. — Sed hic plura dubia cadunt. Et 1. an divites teneantur redimere Christianos à Tureis? Alii communiùs affirmant cum *Azor. Cajet. Major, et Filliuc.*; alii negant, ut *Sporer. cum Hurt.* Sed si *Sporer* non dubitat concedere alicui alienum surripere, cùm reperiretur in periculo fieri captivus, quomodò postea potest eximere divites saltem à contribuendo aliquod mediocre subsidium, ut redimantur ii qui sunt facti captivi? *P. Concina* sic scribit, et valdè probabiliter.: Si dives certo scit aliquem captivorum in periculo esse à fide deficiendi, aut vitam amittendi, tunc gravior erit ejus obligatio. Cæterùm, subjungit, si redemptio magnam summam importaret, ipse non auderet tale onus diviti imponere, quia hoc posset incitare Tureas ad magis vexandos Christianos captivos, et ad majores incursiones faciendas, quæ postea in commune fidelium damnum redundarent (3).

17. — Quæritur 2. an peccet extreme pauper alienum accipiendo, quin priùs petat à domino? *Coninchius* damnat de peccato mortali, sed alii communiùs, ut *Less. Laym. et Concina*, tantùm de veniali. Nos distinguimus cum *Cardin, de Lugo* ita : Si illa res particularis non est

(1) 2.2.7.66. a. 7. — (2) L. 5. ti. 620. — (5) Lib. 5. n. 520. Quær. /.

absolutè necessaria pauperi, ille accipiendo graviter peccat, si eam non petat, quia alias omnes pauperes possent alienum surripere, quin petant. Si autem illa res est sibi absolute necessaria, omnino non peccat, ut dicit S. *Lhom.* (1), quia tunc habet jus sibi eum vindicandi (2). Dictum est *extrèmè pauper*, quia in gravi necessitate nemini licet alienum accipere, ut habetur ex propos. 36. damnata ab Innoc. XI.

18. — Quæritur 3. an in dicto casu quo illa res est absolute necessaria pauperi ad sibi vitam servandam, possit ille eam accipere cum res esset magni valoris? Negant *Lucroix* et *Concina*, sed rectiùs affirmant *de Lugo*, *Sporer*, et *Croix* vocat probabile, quia in extrema necessitate pauper jus habet in bona alterius cujuscumque valoris illa sint. Nec obstat dicere quod in isto casu dives non tenetur (prout cæteroquin vult sententia communior et probabilior) ad succurrendum pauperi tanto dispendio, v. g. erogando ter aut quatuor mille aureorum; ut dicunt *Lay*. *Castropal*. *Coninch.*, etc. modò pauper non esset suus pater aut filius; nam charitas non obligat cum tanto incommodo. Dùm respondetur cum eodem *Cardinali de Lutto*, quod sicut in mundi principio, ante bonorum divisionem, utique quilibet poterat sibi de necessario providere, nullus autem contrà ex justitia tenebatur proximo providere; ita in casu extremæ necessitatis (in qua bona fiunt communia) potest bene pauper accipere bona divitis, sed non tenetur dives ex justitia ei providere; teneretur tantum ex charitate: sed charitas (ut dictum est) non obligat cum tanto dispendio. Si tamen in eo casu positivè eum impediret, ille peccaret contra justitiam (quicquid dicat *Sparer*); quia pauper tunc, cum habeat jus posse uti illa re, habet jus etiam ne impediatur quominus eam accipiat (3).

19. — Quæritur 4. an fur teneatur ad restitutionem ablati, postquam, cum in extremam necessitatem ceciderit, eam consumit? Affirmant probabiliter et communiùs *Less.* *Azor.* *Conc.* et alii, dicentes necessitatem supervenientem non extinguere obligationem restitutionis jam contractam, sed hoc non obstante sententiam contrariam *Castr.* *Nav.* (*on. Spore?*, etc. (probabilem nuncupatam ab ipso *Less.*) ego non audeo reprobare ut improbabilem, quia in tali casu fur habet idem jus in eam rem, quam habet quilibet pauper suam laciendi. Nihilominus hoc intelligitur i. quoties

(1) 2. 2. l. 60. a. 7. — (2) L. 3. n. 520. Quæ. II.-(5) Lib. 5. n. 520. Quæ. III.

pauper eget eâ re in particulari, ùt diximus in 3. quæ-
sito. Intelligitur 2. si pauper tunc temporis non solùm
sit pauper re, sed etiam spe (1); nam sub tali distin-
ctione dicimus etiam cum *Castrop. Lug. Valent. Holzm.
La-Croix, Sparer, Salm*, et aliis, quòd si quis etiam est
pauper spe, tunc sicut dives tenetur ei absolutè in elee-
mosynam dare id quo eget, nec satisfaceret si mutuo ei daret,
ita pauper, si casu iieret potens restituendo, non tenetur;
teneretur quidem, si ipse alibi haberet alia bona, aut saltem
spem probabilem illa habendi.

20.—Quæritur 5. an si dives negligeret succurrere pauperi
in extrema necessitate, eâ elapsft, teneatur ad restitutionem.
Affirmant *Layin. Concina*, dicentes quòd pauper tunc jam
habebat jus accipiendi bona divitis ; sed communissime, el
rectè negant *Less. Lugo, Suar. Vasq. Coninch. Sanch.
Holzman, Salmant.*, etc. quia cùm talis obligatio sit cha-
ritatis, iit superiùs vidimus, cessata necessitate, ad nullam
restitutionem obligat ; et licèt pauper habuisset jus ad bonam
divitis, nihilomiùs illorum non acquisivit jus (2).

21. — II. Potest etiam res aliena sine ipsius consensu
accipi, cùm intercedit justa compensatio. Ad licitam com-
pensationem occultam tres requiruntur conditiones : 1. Ut
non liat cum damno debitoris; 2. ut creditum sit certum
et liquidum; 3. ut satisfactio alio modo obtineri non pos-
sit, quare creditor debet prius in iudicio postulare : quam-
quam si hoc negligitur non erit peccatum grave, imù nec
leve, si viâ judiciariâ. sumptus, odia, aut alia damna sub-
eunda essent, ideùque regulariter non peccat servus, si
occulté sibi compensat, cùm à domino salarium conventum
ei non satisfit, aut si inique à domino inductus fuit servire
pro salario injusto ; sed advertendum quòd tunc non potest
accipere ultra pretium infimum (3). An autem servi pos-
sint sibi compensare de labore extraordinario, vide dicta
in *Tract. VII. n. 41.*

(1) *Ibid.* Quær. IV. et V. — (2) *Ibid.* Quær. VI. — (3) *Lib. δ. η. 521.*

PUNCTUM IL

De quantitate furti ut sit materia gravis.

De materiæ gravitate respectu diversorum generum personarum 22. De furtis vinearum 25. et 24, et lignorum 25. De furtis minutis 26. Reliquiarum 27. De furtis minutis, quæ fiunt multis, et præcipuè tabernariorum 28. et 29. De furiis minutis factis eodem tempore à multis 50. Qui accipit parum post furtum grave 51. De furtis filiorum 52, uxorum 55, servorum 54.

22. — Ad iudicium ferendum quando furti quantitas perveniat ad mortale, debet considerari quantitas non solum in seipsa, sed etiam respectu personarum, temporis et loci; v. gr. auferre acum sartori potest esse materia gravis, si ipse non posset ibi habere aliam, quàm possit sibi victum comparare. Et ita etiam potest esse grave (saltem contra charitatem) furare rem tenuis pretii, si dominus magnam pœnam subiturus esset ob illius amissionem (1). Sed loquendo de furti quantitate in seipsa, hæc diversimode mensuratur juxta diversas dominorum qualitates. Et quia talis commensuratio pendet à sapientum existimatione, ideoque recte" dicunt *Salmanticenses* opiniones in hoc communiores fieri etiam intrinsecè probabiliore. I. Respectu pauperum qui mendicant assignant communiùs DD. regalem (qui nuncupatur etiam *julius* aut *argenteus*, qui importat *carolenum* de nostra moneta) et etiam dimidium in casu raro magnæ paupertatis et indigentiae. II. Respectu pauperum qui laborant, duos regales; licèt diversè loquantur DD. de fossoribus, quàm de artificibus, undè dicimus pro fossoribus esse materiam gravem duos regales, sed pro artificibus saltem requiri duos regales cum dimidio, si lucrum diurnum tantum sit aut majus. III. Respectu eorum, qui propriis redditibus vivunt, *Concilia* et *Bonae*, assignant pro materia gravi tresjulios; communiùs verò alii assignant quatuor, et alii usque ad quinque. Nihilominùs in hoc puto distinguendum; nam nonnulli, licèt vivant redditibus suis, attamen vitam ducunt angustam; et pro istis erunt materia gravis tres regales, et forsan minùs si valdè miserè vivunt. Contrà pro persona valdè opulenta *Cardinalis de Lugo* requirit sex aut septem regales. IV. Respectu mercatorum nimis divitum multi DD. requirunt tres florenos (florenus æquivalet tribus regalibus); sed hæc summa videtur mihi nimis excedens; libentiùs adhæreo *Croix*, qui quoad istos requirit

(1) N. 526.

octo regales; pro aliis mercatoribus verò mediocris fortunæ DD. requirunt quatuor regales; sed ego puto pro iis, qui tenui sunt patrimonio, sufficere pro materia gravi etiam duos regales cum dimidio. V. Respectu magnatum communius requirunt aureum (nempe ducatum sive scutum); licèt alii quid majus velint. Et idem dicunt *Sanch.* et *Card.* respectu communitatis valdè opulentæ. VI. Respectu denique regum dicunt non esse materiam gravem summam excedentem duos aureos; ita *Sotus*, *Silvester*, *Wigandt*, *Laym.* *P. Nav. Rann.*, etc. (1).

23. — Notandum tamen 1. quòd in furtis rerum expositarum, ut sunt fructus juxta vias, et ligna in silvis, ut furtum sit grave requiritur materia major (2).

24. — Sed hic dubitatur 1. an liceat vesci uvis in vinea aliena? Admittunt *Covar. Valer. Ripa.*, etc. adducentes textum Deuteronomii : *Ingressus vineam proximi tui, comedere uvas quantum tibi placuerit, foras autem ne efferas tecum.* 23.24. Et idem dicit Abulensis de pomis et aliis fructibus. Contrà hoc negant *de Lugo* et *Holzman*, dicentes hoc intelligi pro solis Hebræis; imò pro solis vindemiatoribus, qui in eadem vinea laborant. Hæ duæ assertiones attamen non probantur, dùm Joseph Hebræus, et multi alii auctores apud *Calmet* sentiunt textum non solùm loqui pro Hebræis, sed pro omnibus aliis; et quòd intelligatur non solùm de vindemiatoribus, sed de omnibus prætereuntibus, videntur probare eadem verba textûs, *Ingressus vineam, etc.*, quæ verba potiùs denotant itinérantes, quàm alios, qui jam existant in vinea laborantes. Quare primam sententiam non puto improbabilem. Cæterùm *de Lugo* concedit quemlibet posse accipere unum vel alterum pomum, aut duas uvas de vinea per quam transit (3).

23. — Dubitatur 2. an liceat lignari in silva aliena? In hoc oportet distinguere ligna communitatis ab iis quæ sunt privatorum. Si silva est communitatis, licèt possit communitas sub aliqua pœna prohibere, ne ligna exportentur (modò adsit alius locus undè commodè possit quisque sibi providere), nihilominus dicunt communiter DD. cùm silva est totius communitatis, incolas qui contra prohibitionem incidunt, non peccare mortaliter (imò volunt *Solus*, *Sanch.* *Salmant.* *Angel.* *Cordub.* non peccare ne venialiter quidem), neque teneri ad aliquam restitutionem, sed ad solam pœnam post judicis sententiam; nam

(1) *Lib. 5. n. 527. et 528.* — (2) *n. 528. r. 3. Plus.* — (3) *Lih. 3 v. 529. Quær. 2. lorn. I.*

talis prohibitio reputatur ùt lex merè pœnalis, quæ non obligat ad culpam. Et idem dicit *de Lugo, Mol. Bonac. Fil-Huc.*, etc. de eo qui incidit ligna de silva communitalis vicinæ quia tunc præsumitur contenta esse illa communitas de solis poenis, quas exigit, semper ac non exposcit restitutionem. Hoc nihilominus intelligitur, modò incisores magnam non lacerent stragem arborum cum magno communitalis damno ; undè *Sanch.* cum *Henrig.* excusant qui incideret unam tantùm sarcinam in die pro usu proprio, aut duas in hebdomada, ut vendat et ex percepto familiam alat. Idem tanto magis valet, ùt dicunt *Sotus, Moi. Sanch. Bonae.*, etc. cùm adsunt duo oppida vicina, quorum in eo solent ad invicem incidere ligna in suis silvis. Hoc valet pro silvis communitalis, sed si essent silvæ privatorum (quicquid dicant alii) dicimus cum *Soto, Molina, Bonae*, et aliis multis, eos, qui incidunt ligna, teneri ad restitutionem; quia domini absolutum habent dominium super suis silvis, ita ut suo arbitrio possint vendere aliis ligna. Et idem rectè dicit *Croix* de privatis qui ab ipsis communitatibus emerunt, aut conduxerunt omnia ligna; quia tunc communitas totum suum jus, quod habet super silvis, transfert illis. Quod verùm dictum est de silvis, dicitur etiam de pascuis (4).

26. — Notandum 2. majorem materiam requiri ad constituendam culpam gravem in furtis minutis, quia licet sit proscripta hæc propositio 28. ab Innoc. XI. *Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca l'aria, quantumcumque sit magna summa totalis* : undè benè potest fieri materia gravis, etsi furta omnia facta sint in materia parva, et etiamsi facta sint diversis dominis; ùt dicemus *num. sequenti*. Nihilominus volunt communiter 1)1). in furtis minutis requiri majorem materiam ; et hanc majorem si facta sint diversis dominis, et amplius majorem si in diversis temporibus. Dicunt *Less. Trullench. et Villalob.* indistinctè pro furtis variis vicibus factis requiri duplè majorem materiam ut sit grave : v. g. si pro una vice requiruntur quatuor julii, pro pluribus vicibus requiruntur octo. Sed mihi videtur æqua sententia aliorum qui majori distinctione loquuntur, et dicunt quòd, si furta facta sint pluribus vicibus, et diversis eodem tempore, requiritur dimidio plùs, nempe sex julii. Si autem diversis personis, et diversis temporibus, duplè majus, id est octo. Sed hoc intelligitur, modò fur à principio non

(1) *Lib 3. n. 529. Quær. I,*

haberet animum accipiendi materiam gravem, quia tunc currit eadem regula quæ currit in alio furto unà vice facto. Contra non intelligitur quando inter unum et aliud furtum intercederet magnum intervallum; nam tunc furtula non coalescunt in materiam gravem. Dubitatur autem inter DI), quodi am intervallum judicetur ita magnum, ut excuset à restitutione sub culpa gravi? *Laym.* dicit unum annum; *Tolet. Nav. Filliuc. Vivald.* dicunt unum mensem, et etiam quindecim dies, sed ego assensio *Donc*, et I'ivα, qui refellunt hanc opinionem; tantum admittit *Viva*, si materia esset valdè tenuis; et *Donc*, videtur idem sentire, dicens requiri intervallum saltem duorum mensium, quando materia cujuslibet furti accederet quasi ad gravem (1). Itaque juxta hanc opinionem intervallum duorum mensium excusat à gravi obligatione restituendi furtula inter duos menses facta, quæ materiam gravem non attingunt.

27. — Notandum 3. quod sicut non peccat graviter qui differt restitutionem per breve tempus, ut docent communiter *Sanch. Bebell. Vasq. Sayr. Lugo*, et *La-Croix*; nec culpam esse mortalem surripere summam gravem alterius cum animo citò restituendi (2). Et hic obiter notandum quòd qui furatur aliquam minimam partem sacrarum reliquiarum in romano districtu incurrit excommunicationem latam à Clem, VIH. Contra probabiliter excusant à culpa gravi *Sanch. Castropal, Croix, Bonae.* et alii eos, qui alibi surriperent aliquam portiunculam reliquiarum, quin eas deforment, modò non esset aliqua reliquia insignis aut rara, ut S. Crucis, aut vestis Christi, aut capillorum SS. Virginis (3).

28. — Notandum 4. circa fuita minuta aliquos, ut *Jngelus, P. Navarr.* et *Med.* dixisse, hujusmodi furta cum diversis dominis sunt facta., non importare gravem restitutionem. Nihilominus hæc opinio est contra communem, et debet omninò rejici, ut rectè dicunt *Lago, Sanch. Salmant.*, etc., undè semper ac hujusmodi furta minuta simul unita deveniunt ad materiam gravem (juxta dicta num. 22.) sub gravi debet restitui. Ratio, quia præceptum non furandi obligat non solum ne damnum grave inferatur proximo, sed etiam ne quis re alièna ditiescat (4); quando tamen sunt facta diversis, semper requiritur materia major, ut dictum est n. 26. Sed hic lit dubium, cuinam in tali casu restitutio facienda sit? Si domini sunt

(1) *Ltb.* 5. n. 550. — (2) n. 551. — (3) n. 552. — (4) n. 551. r. Hic qu*r. |

incerti, non dubitatur quin tunc facienda sit pauperibus aut locis piis, ut dicetur fusiùs *n.* 67. Si autem domini sunt certi, juxta regulam generalem videtur quod ipsis facienda sit restitutio, licet sit parva uniuscujusque portio; nihilominus puto cum aliis doctis (quos super hoc puncto consului) non peccare graviter qui restitueret pauperibus loci: nam fur hujusmodi non jam intulit in tali casu grave damnum dominis, sed reipublicæ, quæ quia tunc ad ipsam perlinet jus principale bonorum ablatorum, ideò præsumitur illa non esse graviter invita, si restitutio fiat pauperibus, aut locis piis, qui sunt partes magis indigentes. Hinc concludimus quod fur, restituendo pauperibus, aut locis piis loci, excusabitur à mortali; et etiam à veniali si adest aliqua causa, quæ non posset sine gravi incommodo aut infamiæ periculo fieri restitutio domini, aut si adessent pauperes nimis indigentes quibus præsumeretur ipsi domini assentire restitutionem fieri (1). Et idem dicimus de restitutione quæ facienda esset à tabernariis pro furtis minutis, v. g. olei, vini, etc. in tali enim casu dicimus cum sententia communissima quod (per se loquendo) restitutio non potest fieri pauperibus, ut dicunt aliqui, sed civibus qui ordinariè proseguuntur in iisdem tabernis hæc rerum genera emere; sed qui restituisset pauperibus, propter rationem supra allatam excusaretur à peccato gravi, et etiam levi, si non posset fieri restitutio civibus sine periculo, aut sine notabili incommodo (2).

29. — Notandum 5. quamvis pro gravi obligatione restitutionis requiratur culpa gravis theologica, ut dicemus *n.* 39. nihilominus in furtis minutis cum quis devenit ad materiam gravem, eum obligatum esse sub gravi ad restitutionem, licet in ultimo furto, quod complevit materiam gravem, non animadverterit peccatum mortale; nam tunc tenetur non jam pro injusta acceptione, sed pro injusta retentione rei alienæ: ita communiter *Lugo, Card. Viva, Tamb. La-Croix*, etc. contra paucos. Advertendum tamen quod tunc, ut iste liberetur à culpa gravi, satis erit restituere illam solam materiam parvam, quæ complevit gravem, uti dicunt *Less. Sanchez, Bonae. Vasq. Elbel* et *La-Croix* contra alios (3).

30. — Notandum 6. si accideret quod multi furarentur parvam materiam, modò communi consilio id non lacerent, neminem eorum peccare mortaliter, quamvis

(1) *Lib.* 5. »».534. Quær. //. — (2) *n.* 595. — (5) *n.* 555.

quisque advertisset furtum alterius, et grave damnum quod domino causaretur, ita communiter *Haberi, Lugo, Less. Sanch. Salmant.*, etc. et lioc procedit licèt furarentur eodem tempore, iit dicunt *Less. Sot.* et *Sauc/1.* tcontra *Lugo*⁹, quia tunc nemo reverà est per se causa damni domini, cui damnum per accidens grave redditur. Et licèt alter moveatur alterius malo exemplo, est communis sententia *Moles. Bonae. Less. Sanch. Lugo, Salmant.* et aliorum, quemlibet eorum qui surripiunt parvam materiam cum gravi damno domini peccare graviter contra charitatem ratione scandali, quod vicissim sibi præbent, sed non contra justitiam; nam exemplum non est causa, quæ positivè induit in damnum alienum (1).

31. — Notandum 7. quòd si quis, complete jam materià gravi, facit alia furta minuta, volunt *Lugo, La-Croix*, etc. semper cum novum grave peccatum committere; sed probabilius dicunt *Less. Bonae. Tapia* et *Salm.* reliqua furta subsequencia non esse mortalia, nisi deveniant ad novam gravem materiam (2).

32. — Notandum 8. furta domesticorum, ùt liliorum, uxorum et famulorum, ut sint gravia, requirere majorem materiam: dùm domini respectu horum sunt minus inviti, aut saltem minùs rationabiliter inviti quàm respectu extraneorum ; et sæpe sunt inviti magis quoad modum (quòd clàm accipiatur), quàm quoad substantiam. Et loquendo sigillatim I. circa furta filiorum, dicunt *Less. Navar. Filliuc.*, non peccare graviter filium qui patri diviti furatur duo, aut tria scuta; immò dicit *Ban.* quod a patre valdè opulento non est mortale furtum, nisi ascendat ad 50. scuta; sed hoc; rationabiliter respuunt *De Lugo et La-Croix*, nisi esset filius principis. Et idem dicit *Holzm.*, qui contrà admittit non esse grave accipere decem scuta à patre nimis divite; *Sanch.* admittit usque ad sex. Si verò paler mitteret filio, qui alibi stuqueret, centum scuta, dicunt probabiliter *Sot. Narer, hnjm.* etc., lilium posse impendere quinque eorum in honestas recreationes (3). Advertit tamen *Less.* quòd licèt filius leccassct graviter furando patri, non est obligatus restitui quando furtum est jam consumptum, et præsумitur pater nolle ad tantum cum obligare (i). An autem filius negotiando in domo paterna possit sibi compensare de salario suorum laborum, observetur quid dicemus infrà *panel. X. num. 228.* loquendo de societate.

(1) *Lib. 5. n. 557. et l. 2. n. 45. in fine.* — (2) *L. 5. n. 558,* — (5) *n. 545.* — it) *n. 544.*

33. — 2. Circa furta uxorum etiam requiritur major materia. Potest cetoroguin uxor accipere aiquid pro expensis necessariis familiae, si vir narum curat de eis, ùl dicunt *Bonae. Trullench. et Bus.* (■!). Præterea si uxor habet parentes, aut filios alterius matrimonii pauperes, potest accipere aliquid ex bonis communibus, et etiam viri, quantum sullicit illis, ut juxta eorum statum vivant, licèt vir repugnet, quia ejus repugnantia est irrationabilis; ita *Navar. Castrop. Less. Busemb., etc.*, imo *Lugo, Moi. Sanch. Less. et Trull*, admittunt hoc etiam pro fratribus pauperibus. Advertendum tamen quòd, si uxor dat bona viri aut communia filiis egenis primi matrimonii, tenetur post suam mortem recompensare filiis secundarum nuptiarum (2). Insuper benè potest impendere in eleemosynas et dona, juxta sibi æqualium morem, ùt communiter dicunt DD. Dicit *Mol.* cum nonnullis aliis posse uxorem impendere in hoc vigesimam partem annuorum reddituum sui viri, nempe quina in centena, sed hæc summa meritò judicatur excedens à *Lugo, Sparer, etc.* saltem universaliter loquendo (3).

34.— 3. Circa furta servorum communiter dicunt DD. ùt *Less. Cajet. Navarr. Sanch. Sparer, Busemb., etc.* quòd furta minuta, quæ hunt à servis de cibis, qui non solent cautè servari, nunquam deveniunt ad culpam gravem, modo illos non vendant, aut foras extrahant : et modò non accipiant in extraordinaria quantitate; aut (addendum) si non essent res pretii extraordinarii (4-).

CAPUT III.

DE RESTITUTIONE.

PUNCTUM I.

Unde oritur restitutio, et ob quam culpam illa debetur.

Quando adsit obligatio restituendi 55. et 56. De radicibus restitutionis 57 De culpa theologica, et juridica 58. et 59. In Culpa venialis obliget ad restitutionem 40. An in contractibus et officiis sola culpa juridica obliget 41.

35. — Præsens materia restitutionis sedula consideratione indiget, tùm quia scatet quæslionibus implicatissimis, tùm quia confessarius æque scrupulum sibi facere debet, si non obligat ad restitutionem poenitentes qui restituere tenentur, ac si obliget qui non tenentur. Et præcipuè si obliget eos qui sunt possessores bonæ fidei, quin etiam ex sententia auctorum qui rigorem profitentur

(1) *Lib. 5. n. 511. ad 5.* — (2) *n. 542.* — (3) *n. 510.* — (4) *n. 515.*

non debent cogi, ut se privent suis bonis, nisi constet eos injustè possidere alienum. Ideùque tam in hac materia restitutionis, quàm in ea capitis sequentis de contractibus, in opere majoris molis theologiæ moralis curavi operam et diligentiam extraordinariam impendere. Idcirco opus est etiam, ut in hac praxi fusiùs solito sermonem proferam in notando DI), varietatem opinionum circa multas quæstiones, et eorum rationum momenta, saltem strictim cursimque, quàm potui.

36. — Restitutio definitur : *Est actus justitiæ commutatio, quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam*. Dicitur 1. *actus justitiæ*, quia non omnis læsio, quæ proximo infertur (ut si esset contra charitatem aut aliam virtutem) inducit restitutionis obligationem, sed dumtaxat illa quâ læditur jus quod proximus habet *in re* vel *ad rem* super aliqua re. Dicitur 2. *justitiæ commutativæ*, quia læsio justitiæ legalis, quæ respicit legum observantiam, et distributivam, quæ respicit personarum merita circa præmia, aut poenas, non inducit restitutionis obligationem. Dicitur 3. *quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam*; quia restitutionis obligatio non oritur tantùm ex furto, sed etiam ex damno quod fit proximo cum ejus injuria (1).

37. — Radices sive rationes restitutionis, quæ communiter à moralistis assignantur, duæ sunt : 1. *Ex injusta acceptione*, cui conjungitur radix *ex injusta damnificatione*. 2. *Ex injusta retentione*, cui conjungitur altera radix *ex obligatione contractas* (2).

38. — Præterea advertendum est alteram esse culpam theologicam quæ afficit conscientiam, et propriè est peccatum. Alteram esse juridicam quæ respicit leges; et hæc dividitur in *latam* quæ est cùm omittitur diligentia, quam ordinariè adhibent omnes : in *levem* cùm omittitur diligentia, quæ adhibetur à viris diligentibus : et *levissimam*, cùm omittitur diligentia, quâ utuntur diligentissimi. Et loquendo de hac culpa juridica, dicunt 1)1). si contractus est in commodum recipientis rem, ut sunt precarium, et commodatum, commodatarium teneri ad restitutionem ob culpam levissimam : si contractus est in commodum habentis rem, ut est depositum, depositarium, teneri tantùm ob culpam latam ; si verò contractus est in commodum ulriusque partis, tunc recipientem teneri ob culpam levem (3).

39. — Hoc posito, dicunt communiter DD. ob solam (ut *Habert, Natalis de Alexand. Wigandt, Ilenzo*, etc.),

. (1) *Lib* 5. n. 547. — (2) n. 548. — (3) n. 549.

culpam juridicam neminem teneri in conscientia ad restitutionem sub culpa gravi, nisi adsit etiam culpa theologica gravis; ita *Nav. Solus, Azor. Less. Cabass. Lugo, Laym. Salm. Ronc.* et ceteri omnes. Ratio est quia, ul conscientia obligata remaneat, opus est ul in conscientia sit patratum delictum; et quia obligatio est gravis, oportet ut gravis fuerit culpa. Hinc qui non intendit nec prævidit damnum proximi (saltem in confuso), etiamsi det operam rei illicitæ, ad nihil tenetur: proût ad nihil tenetur fur qui furatum pergens, furtum non fecit, atamen suri profectione fuit causa (sed omninô casualiter) incendii segetum; ita *Less. Rebell. Bonae. Salm.* et alii communiter (1).

40. — Quæritur 1. an culpa venialis obliget ad restitutionem? Oportet distinguere: si culpa est venialis ratione parvitatæ materiæ, utique obligat ad restitutionem, sed non ampliùs quàm sub levi. Si autem culpa est venialis ratione imperfectæ adverlentia, aut non pleni consensûs (ambæ conditiones necessariae ad peccatum mortale, ùt dictum est *Tract. III. num. 24. et 26.*), tunc alii dicunt, ùt *Layman, Mol. La-Croix.*, etc. inducere obligationem restituendi tantùm materiam levem, pro modo culpæ. Sed sententia communior, et probabilior *Lessii, Lugo, Sanch. Azor. Sa, P. Navar. FUHuc. Ronc. Viva*, et aliorum multorum, tenet inducere nullam obligationem restitutionis, nec sub culpa gravi, nec levi. Ratio est: non sub culpa gravi, quia talis obligatio proportionem non habet cum culpa levi: non sub levi, quia levis obligatio proportionem non habet cum materia gravi (sic ratiocinatur sapientissimus *Cardinalis de Lugo*, qui in decidendis dubiis investigare benè scivit rationes intrinsecas, quin aliquis sibi ducatum praeberit); tantô magis quòd culpa quæ perfecte non est deliberata, non potest inducere perfectam obligationem (2).

41. — Quæritur 2. an in contractibus sulliciat culpa juridica, ut obligetur (piis ad restituendum, vel solvendum? Affirmant probabiliter *Laym. Navarr. Mol. Vase/*, etc. quia ad id obligat lex contractuum cui contrahentes se subji-ciunt; sed non improbabiler negant *Solus, Tolet. Less. Lugo, Filliuc. Sa, Croix, Ronc. Salm.*, etc. qui dicunt æquum non esse obligare aliquem in conscientia ad gravem Menam sine gravi sua culpa, quoties non constat eum venisse se subicere soli culpæ juridicæ. El idem probabi-

'1) 550. et 551. — (2) &f/», 5, η, 552. et 555.

liter dicunt *Solus, Less. Lugo, Vasq. Salm.*, etc. de culpis commissis in officiorum admistratione (1).

PUNCTUM II.

De iis qui restituere tenentur.

De coDperantibus et \. demandante 42. et. 45. II. *De consilium dante* 14. *In dubio an consilium, etc.* 45. *Si executor jam determinatus erat* 46. *Si consilium dedit de minori damno* 47. *Si revocat consilium* 48. *Qui ex ignorantia dat consilium* 49. III. *De præbente iniquum suffragium* 59. IV. *De palpone* 51. V. *De receptatore* 52. *Qui emit à fure, an possit ei rem reddere* 55. VI. *De participante* 54. *Si multi domum incendunt* 55. *Quid ex timore proprii damni cobperatur* 56. et 57. *Qui impedit volentem damnum impedire* 58. VII. *De causis negativis* 59. *Quis coopérantium prius teneatur; el si creditor remisit uni suam partem, etc.* 60. *Qui impedit proximum à justo bono, etc.* 61. *Qui impedit fiscum ne interceptum capiat* 62. *Qui impedit odio, sed sine malis artibus* 65.

42. — Præter principales qui furantur, aut damnificant rem alienam, ad restitutionem tenentur omnes cooperatores, qui sunt causa influens et efficax damni proximi, aut qui ex justitia tenentur damnum impedire, et non impediunt. Hi comprehenduntur sequentibus versibus :

I. *Jussio*, II. *consilium*, III. *consensus*, IV. *palpo*, V. *recursus*,

VI. *Participans*, VII. *mutus, non obstans, non manifestans*.

43. — Et incipiendo à I. *Jussio*. Tenetur restituere mandans qui expressè aut tacitè jussit aliquod damnum fieri ; non autem ille qui tantùm approbavit aliquam damnificationem factam ; aut antequam mandatum execution! daretur, illud revocavit, mandatario revocationem significando (2).

44. — II. *Consilium*. Tenetur etiam restituere qui damni consilium dedit : proût etiam qui alium inducit ab inferendum damnum, contra propos. 39. damnatam ab Innoc. XI. quæ eum excusabat. Notandum hic 1. licèt consilium dans non teneatur ad restitutionem, cùm graviter non peccavit in dando malo consilio ; tamen postea tenetur ex justitia facere quantum potest sine suo gravi incommodo, ut impediat damnum, proût tenetur etiam ex justitia ignem extinguere, qui sine culpa sua gravi domum alienam incendit; *Sanch. Less. I7va*, etc. communiter (3).

I V.551. el 555. — (2) *Lib. 5. η. 557. cl 558.* — (5) *Lib. 5. η. 564. in fin*

Notandum 2. si executor erat jam determinatus ad damnum ferendum, tunc ad nihil teneri consilium dantem ut dicunt communiter *Less. Mol. Vasquez. Busemb. Viva.* et alii ex N. *Thoma (i)*, qui docet injuriam sine damno ad restitutionem non onligere : 67 *aliquis passus sil injuriam* (sunt verba S. Joct.), *et non damnum, illi non facienda de jure restituiio realis*. Secus autem esset si executor motus sit etiam ex consilio, quia tunc consilium dans est jam causa efficax damni (2).

45. — Sed dubitatur 1. an teneatur ad restitutionem consilium dans in dubio an suum consilium fuerit necne causa damni? Negant *Silvest. P. Navarr. Bebell. Henry. Salm. Busemb. Elbel, Dicast., etc.*; et hujus opinionis videtur esse etiam N. *Thomas (3)*, qui dicit tunc tantum teneri consilium dantem aut palponem, *cum probabiliter wstimare potest qubd ex hujusmodi causis fuerit injusta acceptio subsecuta*: et illud *probabiliter* facile intelligi potest de probabilitate pro una sola parte, ita ut constituat persuasionem moraliter certam. Ratio horum DI). est, quia nemini potest imponi obligatio certa restitutionis, nisi est certus se causam damni fuisse. Contra affirmant *Habert, Lugo, Sanch. La-Croix, Bone., etc.*, et dicunt in tali dubio possidere delictum, et præsumptionem quod ipse consilium dans fuerit causa damni. Hoc non obstante non puto improbabilem primam sententiam, quia non semper, ut dicit ipse Angelicus loco citato, consilium in effectum operatur. *P. Concilia* tenet consilium dantem in tali casu teneri pro rata dubii; sed nos replicamus quod nemo potest certâ obligatione onerari, cum non fuit certa causa damni. Si tamen consilium dans jam fuit damni causa, ille tenetur restituere, licet non defuisset qui idem consilium fuisset daturus (4). Hoc vero quod dictum est circa consilium dantem, dicitur de quolibet alio cooperatore in dubio suæ cooperationis (5).

46. — Dubitatur 2. cum aliquis jam est paratus ad damnum inferendum, et tu tantum suades modum, aut tempus, v. g. veneno, et non gladio, aut hodie, non cras, etc. an tenearis ad restitutionem? Affirmant *Cajet. Molin. Viva., etc.* quia (ut dicunt) exeeutio damni sine tuo consilio fuisset incerta, cum potuisset ille à voluntate desciscere. Sed communiter negant *Less. Laym. Lugo, Holzman et Sporer*; et dicunt probabile esse *Salm.* cum S. *Antonino*,

(1) *Opytc.* 75. c. '20. — (2) *L.* 5. n. 561, — (5) 2. 2. n. 62. a. 7. — (4) / .5.n. 562, — '5) *Lib.* 5. n. 575.

.Vor., etc. quia in tali casu consilium dans non est causa efficax quoad damni substantiam ; et rationi oppositæ respondeat, quòd tunc non possidet jam consilium, sed prava determinatio jam facta ab executore. Ego attamen dico, quoties dubium est an executor voluntatem mutasset, aut si damnum non eodem modo accidisset, teneri consilium dantem ad restitutionem; nam possidet pravum consilium quod jam suum certum effectum assecutum est (1). Secùs verù si esset moralité? certus quòd damnum sine suo consilio etiam evenisset.

47. — Dubitatur 3. an illi, qui paratus est damnum majus inferre, possit suaderi minus? Despondemus affirmando cum *Sanch. Bonac. Busemb. Viva*, etc. modò damnum sit circa eandem personam; dum nequit suaderi damnum (licèt minus) alteri particulari inferendum, et neque (ùt ego sentio cum *Sporer* contra *Vivam*) in genere aliis, quia tunc consilium etiam fit causa damni alterius (2).

48. — Dubitatur V. an consilium dans deobligetur, cùm revocat consilium ante damni eventum? Prima sententia communissima cum *Less. Lugo, Habert, Croix, Holzmann*. et *Sporel'* distinguit : ni simplex consilium dedit, sufficiet ut revocet illud; non autem si etiam modum, aut motivum damni exequendi insinuavit. Ratio est valida, quia tunc, licèt revocetur consilium, motivum et modus data semper pergunt movere ; proùt qui ignem domui applicat, icèl cenetur extinguere illum, etiam tenetur ad damnum. Secunda sententia contrà cum *Concina, Merbes. S. Ant. hor. Navar. Salmant.* etc., (et eam vocant probabilem *Less. Laym. Bonac. Koncag.* etc.) excusat consilium dantem, semper ac ille modo, quo meliori potest, conetur damnum dissuadere ; saltem adducendo rationem æternæ salutis, quæ cuicumque rationi liumanæ prævalere debet. Nec obstat (ùt dicunt.) paritas ignis, quia ignis operatur necessariù; sed cùm consilium est revocatum, damnum non ampliùs accidit causà suâ, sed malitiû executoris. Non possum negare hanc sententiam esse probabilem, saltem auctoritate DI, quâ fulcitur ; sed utique prima mihi videtur probabilior. Sed in tali casu (ùt advertunt *Salm. Sporer*, etc.) tenetur ex justitia consilium dans partem animadvertere, ut caveat sibi à damno (3).

49. — Dubitatur 5. an teneatur ad restitutionem qui ex ignorantia (sed culpabili) alicui suadet aliquod in illius

(1) N, 563. — (2) n. 565. — (S) Lib. 5. n. 559.

damnum? respondetur cum *Less. Laym. Holzman* et Kâa, quòd si qui consilium præbet, judicatur in suo ollicio, v. g. confessuri, advocati, etc. peritus, tunc tenetur; secùs verò si pro ignaro habetur, quia tunc damni eventus potius imprudentiae illius, qui consilium exequitur ignari, imputatur : intelligitur, modò consilium non sit datum dolo, sive animo pravo nocendi, quia tunc semper consiliator malus tenetur (1).

50. —* 111. *Consensus* : intelligitur illius qui injustè suffragium dat sive votum, et suum votum est causa damni; quia illi qui non sunt causa, proùt sunt ultimi ad votum dandum, peccant quidem, sed non tenentur ad restitutionem, modò ex communi consensu in conclusionem injustam non convenerint. Sed quaeritur quid dicendum cùm quilibet suffragium ferentium non est certus, an suum votum fuerit causa damni? Alii dicunt omnes teneri *in solidum*; alii contrà neminem ad aliquid teneri. Sed vera sententia cum *Lug. Molin. et Sporer*, est quòd quilibet tenetur tunc pro sua rata ad damnum reparandum; et si alii non restituunt, teneri ad totum. Nec obstat quod superiùs n. 45. dictum est quòd coöperans non tenetur, quando nescit se fuisse certam damni causam; quia in nostro casu quilibet suffragium ferentium, saltem jus, quod habebat damnum patiens ad recuperandum ab aliis suffragatoribus damnum acceptum, deterius fecit, et ideò quilibet tenetur ad totum damnum, si alii non restituunt (2).

51. — IV. *Palpo*: intelligitur adulator qui inducit aut animum addit alicui ad damnum alteri ferendum, eum laudando, aut ejus animi abjectionem exprobrando.(3).

52. — V. *Kecursus* : intelligitur ille qui furem, aut res ablatas in tutum locum recipit. Hic tenetur ad restituendum semper ac est causa furti facti aut faciendi; et sic tenentur caupones qui accipiunt furta servorum, aut filiorumfamilias. Sed non tenetur caupo, qui post patratum furtum coadjuvat furem ad fugiendum; aut hospitaliter furem et furta in tutum recipit ex suo ollicio aut amicitia ùt dicunt communiter *Cone*, et *Salmant.* cum aliis. Hoc tamen intelligitur, ùt bene advertunt *Croix, Busemb.* et *Concina*, modò caupo propter hoc non esset causa furtorum faciendorum (4).

53. — Hic autem incidit sermonem facere de illa difficillima quæstione, utrùm emptor bonæ fidei rei furtivæ

(1) N. 561. — (2) *Lib. 3. n.* 566. — (3) w. 567. — (4) *n.* 568.

possit eam restituere furi, ad recuperandum suum pretium? Prima sententia (quæ est communissima) id permittit, cùm nullus alius modus occurrit recuperandi pretium solutum. Ha S'. *Anion. Lugo, Navarr. Less. Silv. Rebell. Solo, Holzm. Salmant.*, etc. qui dicunt quòd emptor ex hoc non infert injuriam domino, quia rem in eodem statu in quo erat reponit. Secunda sententia negat cum *Laym. Cajet. Mol. Croix, Concina*, etc. qui volunt rem restituendam esse domino, quia cùm è furis manibus liberata sit, jam in statu meliori existit; undè restituendo eam furi, non jam in pristinum statum remittit, sed in deteriolem. Hæc sententia est valdè probabilis, sed nonminùs est probabilis prima; etenim respondet *Card, de Lugo* rationi oppositæ: L Quod emptor non tenetur servare rem domino cum proprio damno: si quis (dicit)sumeret vestem alterius quam reperit, et postea animadverteret retentionem illius fore sibi damno, benè in eodem locum conjicere potest, licèt prævideat alios fore eam sumptuos. 2. Emptor (et hæc est ratio potior) cùm habeat jus ad rescindendum contractum, non potest ei denegari actio reddendi rem furi; nam talis actio absolute necessaria est ut rescindat contractum, et ut pretium suum recuperet, licèt per accidens eveniat domini damnum (1). Et, ùt dicunt *Tolet. Prad. Silvest. Alens. Holzm.* et alii (et probabile dicunt *Less. Lugo, et Busemb.*), hoc procedit etiamsi emptor mala fide emisset, quia tam emptor malæ, quàm bonæ fidei habet idem jus pretium suum contractus rescissione recuperandi. Et licèt ille malæ iidei peccaverit in recipiendo rem à fure, nihilominùs neque pro illa rei acceptione, neque pro redditione furi, est causa domini damni, cùm jam habeat jus eam illi reddendi (2). Sola enim in uria proximo illata non obligat ad restitutionem, cùm i la non est damni causa, ùt dictum est *præc. n. 44. cum S. Thoma* (3).

54. — VI. *Participans*: participans bifariam intelligi potest: aut ille qui participat de furto, et hic tenetur ad illam partem solam quam recipit, quoties ille non fuit causa damni ab aliis illati, quia tunc tenetur ad totum: aut ille est particeps actionis furti; et super hoc plures quæstiones occurrunt. Quaeritur 1. an quilibet participantium, qui ad furtum concurrunt, teneatur restituere *insolidum*-, nempe lotum damnum? Distinguendum: sires est divisibilis ùt vinea, frumenti acervus, etc.

(1) *Lib. 3. n. 569.* — (2) *n. 570.* — (3) *Ibid, in fine.*
Tom. /.

tunc motor principalis tenetur ad lotum: reliqui ad solam suam partem, ut dicunt *Lugo, Less. Navari'. Bonae. Salni.*, etc. licet ex communi consilio furentur; modò (excipiendum) alter non moveat, aut animum excitet alterius ad furandum; et idem esset si quolibet non concurrente furtum non fieret, nam tunc omnes tenentur *in solidum*. Quamvis quoad praxim rudes cum difficultate sibi suadere possunt teneri ad restituendum quod fuit acceptum ab aliis, et contra in eo casu praesumuntur ipsi domini fore contenti de sola unius cujusque parte, ob timorem ne nihil recipiant, si cogerentur illi ad restituendum totum. Hinc est quòd confessarius quemlibet istorum (præcipuè, si est conscientiae parùm meticulosæ) hortetur ut restituat quod debet, quin quantitatem explicet, sed remittens dictamini illius conscientiae (1).

55. — Sed majus dubium urget quando res est individua, v. gr. cùm multi incendunt aliquam domum, navem, etc., an omnes teneantur restituere in solidum? Multi probabiliter affirmant, ut *Sotus, Sanchez, Cajet. Ronc. Salmant.*, etc., quia tunc quilibet est causa moralis totius damni. Sed probabiliter etiam negant *Silvest. Nav. Lugo, Spor.* et alii qui dicunt quemlibet istorum teneri tantum ad suam partem; quia sicut qui concurrit ad partem damni dividi, licet cum aliis concurreret ad totum damnum, non tenetur nisi ad solam suam partem, ratione habita portio- nis rei circa damnum illatum; ita etiam qui ex parte concurrit ad aliquod damnum individuum, ad eam tantum partem tenetur ob causalitatem partialem, sive influxum partiarium, quem ille in ea re immittit. Sed hoc debet intelligi, quoties sine suo concursu etiam evenisset; quia si deficiente uno cooperantium, damnum non evenisset, tunc, ut dictum est, quilibet tenetur ad totum (2).

56. — Dubitatur 2. an qui timore gravis damni inductus cooperatur in alterius damnum; excusetur à peccato, et à restitutione? In hac quæstione DD. locuti sunt valdè confusè, nec pro mea imbecillitate mihi videntur punctum attigisse mediis propriis principiis. Nonnulli universaliter excusant hujusmodi cooperantem, ut *Sanchez, Less.* et *Busemb.* Alii verò eum damnant, si ejus actio proximo in damnum concurrit, ut esset arcam infringere, resè domo extrahere, et hujusmodi; excusant autem si actio est remota, ut scalam tenere furi, claves tradere, transvehere furta; ita *Bonae. Spor. Holzman, et Salm.* licet

(1) *N. 579* — (2) *Lib. 5. n. 579. v. Si autem.*

Sulmanticenses alibi dicant etiam bas actiones remotas esse intrinsece malas, quia omnes (ut dicunt) cooperantur in actionem injustam iuris, undè etiam ob istas cooperationes damnant cooperantem de peccato, et restitutionis. Ego in Opere meæ moralis alio modo hoc punctum distinxì, dicendo diversimodè esse considerandam coopèrants actionem quoad domini damnum, et diversimodè quoad furis peccatum. Quoad damnum, dixi neminem posse cooperari ad damnum alterius, ut liberetur à suo, quando damnum est ejusdem ordinis. Qua de re fit, ut etiam cum periculo mortis tenear denegare gladium volenti occidere inimicum; quia non possum, ut me caveam à morte, cooperari positivè in mortem proximi (1). Secùs verò si damnum meum esset altioris ordinis, dùm ut effugiam mortem aut infamiam, benè quidem cooperari possum in damnum alterius bonorum; quia tunc ego existons in extrema necessitate, dominus eorum esset irrationabiliter invitus, si repugnaret meæ cooperationi (2).

57.—Quoad peccatum furis, dixi cum auctoribus primæ sententiæ quòd ob evitandum meæ vitæ aut famæ damnum, tutò possum ponere actiones tam secundi quàm primi generis, superius commemoratas, quia reverà sunt purè materiales, et ex se omnes indifferentes, quia omnes sine peccato exerceri possunt; et licèt fur iis ad malum finem abutatur, ego tamen non pecco; et tanto minus, ad restitutionem teneor, cùm ex justa causa eas exerceam, ut dictum est *Tract. IV. n. 31. et 32.* loquendo de cooperatione materiali, et ita mecum sentit etiam *P. Molina* qui dicit posse licitè captivos timore mortis Christianorum bona accipere, *quoniam* (en rationem quam adducit) *surd in necessitate eorum bonorum ad vitam conservandam.* ita etiam sentit *Contin. Tourne!* qui dicit: *Non teneor subire grave detrimentum, ut alterius peccatum avertam.* Ita pariter doctus *P. Milanie* qui dicit: *Innoxie cooperatur, pii ex metu ad ea* (loquendo de bonorum damnis) *concurrit.* Si unquam (ego subjungo) esset intrinsecè malum furi claves tradere, eè quia tunc cooperor illius peccato, ne possem quidem ei tradere claves domus meæ, ut me liberem à morte? sed quis hoc unquam cogitare potest? quare illas actiones tantùm dico esse intrinsecè malas quæ augent, aut confirmant pravam furis voluntatem: ut esset servare ei humeros, cum certiore facere de hora, aut modo magis commodo ad furtum excipiendum, quia ta-

les actiones sunt formaliter influentes in furis voluntatem, ideoque nunquam quocumque timore sunt licitæ. Ita ego distinxi, punctum suis principiis discutiendo, et puto aliter dicendum non esse; cæterum sapientioribus luec submitto. Observetur locus citatus (1).

58. — Dubitatur 3. an teneatur ad restitutionem qui impedit alium, qui vellet avertere proximi damnum? Affirmant generaliter *Navar.* et *Medina'*, sed nos distinguimus cum *Luyo*, *Less.* *Mol.* et *Croix*, ita: si impedit vi aut fraude, tenetur; secus verò si solo consilio, aut precibus, quia tunc peccat contra charitatem, non autem contra justitiam. Hoc tamen intelligitur, modò ille alius non teneatur ex justitia illud damnum impedire (2).

59. — VII. *Mutus, non obstans, non manifestans*: intelliguntur causæ negativæ, nimirum illi qui, cum possint impedire alterius damnum, loquendo, aut reum manifestando, et cum hoc debeant facere ex pacto, aut ollicio, id negligent. Cujusmodi sunt principes, magistratus, exercituum duces, tutores, ecclesiæ administratores, custodes, satellites, et servi (3); sed servi dumtaxat quoad damnum exteriorum, ut diximus *Tract. VII. n. 8.* An autem teneatur ad restitutionem confessorius, qui pœnitentem obligat ad restituendum, ut debet, vide quod dicitur *Tom. II. Tract. XVI. de Sacramento Pœnitentiæ. num. 122.*

60.— Hic notandum 1 quòd inter præfatos coopérantes tenetur restituere I. loco, qui retinet rem; II. mandans, si res non existit; III. executor; IV. cæteræ causæ positivæ, ut consiliator, participans, etc.; V. causæ omnes negativæ (4). Notandum 2. quòd si creditor remittit restitutionem damnificanti principali, censetur remittere etiam miiiùs principalibus. Præterea si creditor promittat alicui ex æquè principalibus eum non molestare, censetur remisisse totam illius portionem; secus si creditor vellet exigere totum debitum ab aliis, promissio tunc esset vana, quia alii cogerent illum ad contribuendam illam pariem quam creditori debebat (5).

61. Præter præfatos coopérantes, tenentur ad restitutionem illi qui impediunt proximum ab alicujus justitiae boni consecutione. Sed in hoc distinguendum: si res erat ei debita ex justitia, quocumque modo eum impedis, teneris ad restitutionem. Si autem non debebatur ex justitia, tunc teneris, si vi aut fraude ab illius rei conse-

ii) iV. 571. r. Participantes. — (2) *Lib. 5. n. 572.* — (5) *n. 573.* — (4) «. 580 — (5) *n. 581.*

culione eum impedis ; nam etsi proximus non habebat jus ad illam rem, nihilominus quisque habet jus ne malis artibus impediatur, ne aliquod bonum, quo non est positivè indignus, consequatur. Et idem dicunt *Salmant.* si precibus importunis, aut metu reverential! eum impedis (1) ; et tunc restitutio debet fieri pro modo spei, quam proximus habebat in illud bonum (2).

62. — Sed hic quæritur 1. an teneatur ad restitutionem qui malis artibus impedit, quominus res interceptai lisco applicentur? Respondeo cum *Less.Sanch. Lugo, Azor. Salmant.* et aliis communissime, teneri post sententiam, sed non prius; dùm fiscus non acquirit jus ad poenam, nisi post sententiam. Saltem, ut dicit *Lugo*, hoc jus fisci ad poenas ita communiter receptum fuisse concipitur (3).

63. — Quæritur 2. an teneatur ad restitutionem qui odio, sed sine malis artibus, impedit proximum à consecutione alicujus boni, quod cæteroquin ei justè non erat debitum ? Alii affirmant, ut *Lug. Caj. Salm.*, et dicunt enim tunc animum injustum reddere etiam injustam actionem. Sed alii probabilitè, et communissimè negant cum *Less. Petrocor. Castrop. Nantir. Vasq. Sot. Laym. Mol. Pon. Sanch. Pone. Ilolz.* et aliis plurimis. Ratio est, quia ad restitutionis obligationem prava voluntas non sufficit, sed requiritur ampliùs actio externa graviter injusta, quæ de se externè jus proximi lædat, et influat in ejus damnum; aliter malevolus peccabit adversùs charitatem, non autem adversùs justitiam (4). Hinc infertur non teneri ad restitutionem, qui odio in suum inimicum dehortaretur (sed sine dolo aut vi) testatorem à relinquendo ei hæreditalem, aut Episcopum à beneficii collatione : intelligitur de beneficio simplici, quia aliter dicendum est de curato; quia (juxta sententiam probabiliorè) Episcopus ex justitia tenetur illud digniori conferre, postquam concursus adhibitus est (5). Observetur quid dicemus *Tract. XIII. n. 37.*

(1) *Lib. 5, n. 582.* — (2) *n. 587.* — (3) *n. 585.* — (4) *n. 584.* — (5) *n. 585. et*
£.4. n.108.

PUNCTUM III.

Cui facienda est restitutio?

Si bona sunt certa, cl dominus longé abest (M. el 65. Si domi mis vindicat rem è manibus sui emptoris 66. Si bona sunt incerta 67. De compositione 68. De bonis inventis 69. De thesauris 70. De feris in venatione captis 71. Quæ venatio sit prohibita clericis d Religiosis 72.

64. — Distinguenda sunt bona certa à bonis incertis : dicuntur *bona incerta*, quæ incertum habent dominum. Si igitur dominus est certus, ipsi proculdubio res restituenda est; dummodò illa accepta non sit è manibus tertii justii possessoris, v. g. à conductore, custode etc., nam tunc ipsis, non domino, Heri debet restitutio : nisi esset, quòd isti probabiliter eâ re abusuri essent cum domini injuriâ (I).

65. — Dubitatur 1. si dominus longé absit, cujus sumptibus res in ejus manus pervenienda sit? Si res bona fide accepta est, expensa à domino fieri debet; si autem mala fide, à ture. Sed quæritur ad quantam expensam tenetur fur ? alii eum obligant quibuscumque expensis ; alii ad illam tantum quæ æquivaleret furti valori; seu sententia mihi probabilior cum *Mol. Sporér*, et *Tambur.* est, furem teneri elicere ut res in domini manus perveniat, licet expensa superarent debitum; et, ut dicit *de Lugo*, etiamsi futura esset duplò major. Si autem esset hoc excedentior, tunc sententia communis eum obligat tantum, ut restituat pauperibus : hoc intellige cum desperatur posse alio tempore restituere res aut pretium domino, quia aliter expectandum est, et etiam probabiliter (ut dicunt *Lugo, Less. Bonae.*, etc.) differre potest restitutionem quam cum gravi suo damno factururus esset; dummodò dominus ex restitutionis dilatione simili detrimentum passurus non sit, ut dicunt *Less. Navar. Tambur. Lugo*, etc. communiter ; quandoquidem damnum, quod ob furtum dominus patitur, semper fur tenetur reticere (2).

66. — Dubitatur 2. si tu bona fide emis aliquid ab aliquo, et bonè fide alteri vendas, et indè verus dominus compareat, ad quid teneris? Distinguendum : si dominus vindicat sibi rem suam è manibus tui emptoris, tunc rectè dicunt *Lessius, Solus, Bonae. Castrop. Busemb.*, etc. te esse obligatum ad restituendum emptori pretium re-

(i) *Lib.* 3. n. 596. — (2) n. 597. et 598.

cepium, licèt cum eo convenisses quòd non tenearis ad evictionem, ùt expressum est *L. Emptorem, § Autem, // Je/. empt.*, quia æquum non est ut venditor lucrum la-
ciat cum damno emptoris. In tribus tamen casibus emptor nequit repetere pretium : 1. Si expressè convenisses de non restituendo nec pretium quidem, 2. si factus non esses ditior ex ea venditione, v. gr. si consumpsisses bonâ tide pretium in donationes largiendas, etc.; 3. si emptor emisisset mala tide à te, sciens illam rem esse alienam, quia une in pœnam sui dilecti (quoties tu expressè eum non cavisses de evictione) non potest suum pretium praeten-
dere, ùt habetur ex *L. Si fundum, cod. de evict.* Sed ùt advertit *Castropal.* tunc ne retinere quidem potes pretium, quia in conscientia ante sententiam teneris emptori resti-
tuere, et fisco post sententiam. Si verù res non est evicta à domino, sed in manibus emptoris remanet, ad nihil tu teneris, ut dicunt *Less*, et *Salmant*, quia tunc non es jam causa, ut dominus privetur suà re; nec contrà tene-
ris cum tuo gravi damno efficere, ut dominus eam recu-
peret (1).

67. — Hoc procedit si dominus rei est certus. Si autem est incertus, etiam tunc oportet distinguere, et observare an res in bona vel mala fide accepta sit. Si res accepta est malà tide, oportet rursus distinguere. Si dominus bo-
norum incertorum est ignotus tantùm in particulari, prout cùm scitur res spectare ad aliquam trium, vel quatuor personarum cujusdam loci, tunc nequit fieri restitutio pau-
peribus, sed res dividenda est inter eas, inter quas per-
sona defraudata exislit; ita *Sylvius, Lessius, Castropal.* cum *P. Navar. Cajet. Molin. et Rebell.* (2). Si autem domi-
nus est ignotus etiam in generali, ita ut nulla possit fieri separatio personarum illius loci, inter quas adsint illæ ad
quas pertinet res, tunc restitutio bene potest distribui lauperibus, ùt praescriptum est *cap., Cùm tu, de usur.*
St tunc sufficit illam erogari in pauperes cujuscumque loci, aut in quæcumque opera pia. Intelligitur tamen id proce-
dere, cum peracta est jam diligentia debita ad proprios dominos ~~inveniendos~~, aliocuin, si restituatur res paupe-
ribus ante diligentiam, et cleindè appareant domini, sem-
per debetur eis reffectio damni (3). Præterea intelligitur id, semper ac illi, qui damnum passi sunt, pauci fuerint,

(1) *Lib. 5. n. 601. f/ n. 800.* — (2) *Sylvius lo. 5. in 2. 2. q. 62. ari. 5. q. 1. rond. 2. Less. lib. 2. de jusi, c. 14. n. 52. Caslr. pari. 5. Ir. 52. D. 1. l». IS. J8. n.5. cum P. Nav. Cajet, Molin. el llebcl.* — (3) *Vide Opus nesl^um. Lib, 5. n. 589. el 596. ad. 5.*

nimirum très vel quatuor, ita ut, distributione facta in eo loco, verisimiliter res ad proprios dominos non est perventura, prout communiter docent *Silvester, Bonne. Navarr. Castrop. Salmant.* (1) cum *Soto, Tapia et Rebell.* Et quamvis *Sylvius loc. cil. concl. 4.* dicat magis convenire, quod eo casu restitutio liat pauperibus loci, ubi res fuit ablata, attamen ipsemet subdit cum *Silvestro* id non esse necessarium. Si autem damnum illatum fuisset pluribus et diversis dominis incertis alicujus universitatis, tunc omnino facienda est restitutio ejusdem universitatis incolis, ut mox postea hic dicetur, atque distinctius dictum est *num. 28.*

08. — Notandum hic quod super iis debitis incertis potest fieri compositio; sed hæc non potest fieri cum Episcopo, sed cum Papa (aut Poenitentiaria), ut benè dicunt *Lugo, Moll. Turn., etc.* contra aliquos; et intelligitur quoties adest justa causa (2), et cum dominus est omnino incertus; unde recte dicunt *Soto et Henriq.* non permitti compositionem, cum sit restitutio pauperibus ob domini absentiam, ut dictum est *num. 06. (3)*; sicut nec permittitur, cum restitutio minutorum furtorum facienda est ab illis, qui vendunt vinum, oleum, etc., nam illa necessario facienda est pauperibus ipsius loci, imo juxta sententiam communioem *Laym. Cone. Salmant. Diana, Spor. Croix, etc.*, non sufficit eam pauperibus loci facere, ut admittunt *Vasq. Anacl. Escob. cum S. Ithoma*; sed Heri debet ipsis civibus, qui ad tabernam confluere solent; licet, ut diximus *num. 28.*, si pauperibus liat, graviter non peccetur (4). Sed hic dubitatur an debitor remaneat liber ab omni obligatione, licet comparcat dominus, facta jam compositione? Alii negant, dicendo teneri ad id in quo factus est ditior: sed communius affirmant *Lugo, Salmant. Trullench. Tap., etc.* quia in eo casu Pontifex, ut administrator bonorum temporalium quatenus spectat ad bonum spirituale, utique potest transferre dominium, et omnem tollere obligationem (5).

69. — Illoc procedit cum res accepta est malà fide; sed si bonà tide, v. g. si quis casu invenit anulum in via, aut ex errore inculpabili recepit majus debito, et nesciat dominum, cui restitutus esset, quæritur an possit sibi ea retinere? Affirmant *Solus, Sa, Navarr., etc.* modò præ-

(1) *Silvrst. verb. Restitutio 8. q. 5. Bonae, to. 2. de rest, in gen. I). 1. q.ô. P. 4. n. 10. Castrop. loc. cit, n. 'i.cum. P. Navarr. Salmant. tr. 13. de rest. c. l.n. 215. cum So'o, Tapia et Rebellio.* — (2) *Libs 3. n.591.* — (3) *n. 594.-* (i) *Lsb. 5, n. 595.* — (5) *n. 592.*

mittat diligentiam; nam, nt dicunt, res derelictæ fiunt primi occupantis. Sed negant *Less. Laym. Castropal.*, etc. dicendo quôd res illa aut (jus pretium applicari debet piis usibus, cùm præsumatur ea esse domini voluntas. Nos cum *Lugo, Croix, el llozm.* distinguimus ita : Si dominus omninô non potest ampliùs inveniri, tunc retineri potest; quia tunc res pro derelicta habetur, et à primo occupante acquiritur dominium illius. Secùs autem, si etiam post diligentiam aliqua appareat spes inveniendi dominum; tunc enim ei res conservanda est, aut ejus pretium : et si neutrum servari potest debet distribui pauperibus, quia usque dùm talis spes durat, dominium est penes dominum (1). Et hanc sententiam tenet *S. Thomas* (2), dicens : 67 (res) *pro derelictis habeantur, et hoc credit inventor, licèt sibi eas retineat, non committit /urium.* Et idem dicendum est de paupere cui fur dedit furtum, cùm dominus inventus non sit; nam si spes non erat illum inveniendi, jam in pauperum dominium translatum est, ita ut non teneatur rem domino reddere, licèt hic postea compareat (3).

70. — Præterea quæritur ad quem spectant thesauri inventi? Dico 1. lege communi cùm inventor eum invenit in iroprio prædio, thesaurus suus erit. IL Cùm reperitur in undo alieno, tunc si casu invenitur, dividendus est inter loci dominum, et inventorem, qui in conscientia tenetur dimidium dare domino, ùt dicunt communiter *Lugo, Less. Castrop. Laym, Salmant.*, etc. : sed si ex industria reperitur, totus restituendus erit domino, ùt dicitur in *L. unie. c. de thesaur. III.* Si verô thesaurus invenitur in loco publico aut sacro, dividendus inter inventorem, et fiscum, aut Episcopum. IV. Si denique inveniretur arte magicà, totus spectabit ad fiscum, sed non ante judicis sententiam. Ita lege communi; sed lege nostri regni, si in loco publico invenitur non arte propria, totus fisco debetur; si in privato, et casu, tertia pars erit iisci, tertia inventoris, et tertia domini fundi (4).

71. — Insuper quæritur cujæ erunt feræ, quæ in venatione capiuntur? Si fera ab uno vulnerata est, et ab alio capta; spectat ad capientem semper ac illa fugisset; in dubio verù dividenda est. Quæ tamen in retibus capiuntur sunt illius qui eas tetendit (3). Si autem aliquis in silva reservata (quæ à principe, aut ejus privilegiato reservari potest) feram capit, dicit *Less*, quòd peccat mor-

ti) N. 603. — (2) 2. 2. q. 66. art. 5. ad. 2. — (3) L.5. n. 590. — (1) Lib. 3 n. 602. — (5) n. 60i.

taliter, et tenetur illius pretium restituere principi, pro spe quam princeps habere poterat efficiendi suam ; sed *Soto*, *Mol.*, etc. hoc admittunt solo casu, quo locus sit conclusus, et *Less.* penitus negat, cum præter prohibitionem illic venandi, est imposita poena (1).

72. — Advertendum hic, non omnes venationes esse clericis inhibitas, sed solani clamorosam, id est cum strepitu, adhibitis canibus aut avibus rapacibus. Et dicunt *Less. Gastrop. et Rebel*, ne clamorosam quidem interdictam esse sub gravi, nisi fuerit frequens, aut cum scandalo, aut cum magnis impensis. Addunt alii (ut *Mol. Cajet. Sa, Spor.*, etc.) nunquam esse damnandum culpâ gravi, præciso scandalo, clericum ob solam venationem; nam in textu *cap. 1. de cler. venant*, illa non vetatur, nisi sub suspensione ferendæ sententiæ; imò *Laym. Less. Valent.* et *Sa* sentiunt esse licitam, si sit rara, et moderata, et si fit causâ necessitatis, aut exercitii. Hinc doctus auctor libri cui titulus *{Istruzioni per li nov. confess.}* concludit venationem non clamorosam esse omnino recreationis causâ licitam ; et clamorosam non esse mortalem, nisi adsit contemptus et contumacia. Religiosis vero clamorosa strictius vetita est ex *Clem. 1. §. Porrà, de statu Mon.* Sed *Gastrop.* dicit ne mortale quidem esse, nisi adsit scandalum; saltem (dicunt *Salmant.*) si ter, aut quater sine gravi strepitu eam exercent in anno (2).

PUNCTUM IV.

Quid restituendum est à possessore bonæ fidei, et quid à possessore malæ fidei?

De possessore bonæ fidei 75. De fructibus naturalibus, civilibus, mixtis, et industrialibus *Tl. Qui recipit à fure rem ablatam mixtam cum re illius 75. Qui infert damnum existimatum minoris quo valet 76. De possessore malæ fidei 77. Quid si res crescit, aut crevisset pretio, et de expensis utilibus à fure factis, et de eo qui se simulat pauperem 78. Si res etiam periisset apud dominum 79. Qui emit cum dubio 80. Qui defraudat gabellas 81.*

73. — Loquendo de possessore bonæ fidei nempe de eo qui domino injuriam tantum materiale intulit (*injuria materialis* dicitur quæ caret culpâ, *formalis* cum culpa), ille tenetur restituere rem tantum si existit, aut si cum sua confundit, tantum id in quo factus est ditior : itaque

.1) A*. 005.— 2 *Lib. 5. η. 606.*

si vestem alienam consumpsit, tenetur ad id quod pensurus erat in propriam sibi conficiendam(1). Sed in dubio sit vel ne factus ditior, ad nihil tenetur, ut dicunt *Sanch. Croix*, et alii, quia in dubio nemo tenetur re suæ privari (2). Dicunt nonnulli 1)1). quod qui bonæ fide recipit pecuniam à fure, non tenetur restituere eam domino, licet illa existat; sed hæc opinio non mihi videtur probabilis, quia dominium pecunie in specie spectat ad dominum, sicut et cæterorum omnium (3). Ad quid autem teneatur possessor bonæ fidei, superveniente dubio quod non potest dilucidari? Vide quod dictum est *Tract. L num. 20*.

7.1. — Insuper possessor non tantum debet restituere rem, sed etiam fructus ab illa perceptos. Sed hic oportet distinguere fructus naturales à civilibus, à mixtis, et ab industrialibus. *Naturales* sunt illi qui à sola natura producuntur, ut sunt pascua, animalium fœtus et hujusmodi. *Civiles* sunt illi qui percipiuntur à domorum, aut pecudum locatione; et etiam librorum, vestium, etc. ut tenendum est cum communi coitra *Laym. Mixti* sunt illi qui partim à natura et partim ab industria habentur, ut sunt oleum, vinum, caseus, etc. *Industriales* denique sunt illi qui solû industriali acquiruntur, ut est lucrum quod percipitur à pecunia, quæ negotiationi exponitur, aut à melioramentis rei factis. Fructus autem *naturales* et *civiles* debent integre (ablatis expensis) restitui, tùm à possessore bonæ, tùm malæ fidei; hæc differentia; quod possessor bonæ fidei ad nihil tenetur, si nihil percepit, aut si in bona fide eos consumpsit, et in nihilo sit factus ditior, aut si eos præscripsit possessione triennalis spatii cum titulo, aut 30. sine titulo, ut jam dictum est *n. 10*. Sed possessor malæ fidei semper intégrè debet fructus prædictos restituere, quamvis eos non perceperit, si dominus jam percepturus esset, si res apud se fuisset; et licet dominus exacturus non fuisset, etiam tenetur restituere, quando jam ipse percepit, quia res semper domino fructificat. Fructus *mixti* denique debent restitui eadem regulà, nempe bonæ vel malæ fidei; sed hic advertendum quod jam non debent, restitui prædicti fructus (fit dicunt aliqui) sublatis expensis, et laboris valore, sed ut melius dicunt *Moi. Dicast. et Croix* cum aliis (4), quoad solum valorem correspondentem naturæ, quia valor correspondens industriæ possessoris totus ei debetur (3).

(1); V. 607. et 608.— (2) *n. 706*.— (3) *cit. n. 608. t. Dicunt*— (4) *Lib. 3. n. 825. c. Bene, — (5) n. 610*

To. — Quæritur 1. an tenearis restituere domino pecuniam, frumentum, aut similia quæ recepisti à fure, postquam ille commiscuit cum suis? Non teneris, si fur remanet potens restitutioni, dùm id quod tu accepisti (ticèt malû tide) erat jam factum proprium furis; secùs autem si fur redditur impotens, quia tunc illâ acceptance tu fuisti causa damni domini: et ita omninù tenendum cum *Sanch. Tamb.* et aliis communiter, quicquid dicant aliqui (1).

76. — Quæritur 2. ad quid teneatur projiciens in mare gemmam alienam æstimatam 10. si valebat 100. ? Alii cum *Lugo* obligant ad centum, dicentes eum, qui injuste proximo damnum infert cum culpa gravi, teneri ad totum damnum licet ignoratum. Alii tamen communiùs cum *Pontio, Exparsa, Holzm. Croix, Dicaslilla, Dian. Mazz.,* etc. et probabiliùs dicunt teneri tantùm ad decem. Ratio, quia obligatio restitutionis correspondet culpæ, et culpa corresponde! injuriæ, quæ intenditur inferri proximo. Hinc sicut cùm levis est culpa, nulla adest obligatio gravis restituendi (ùt ipse *Lugo* fatetur), ita cùm culpa est minor, minor etiam debet esse restitutionis obligatio. Rationi opposita» respondetur, quòd damnificans tunc tenetur ad totum damnum culpabiliter illatum, cùm saltem in confuso (iit ceteroquin regulariter apprehenditur) damnum quod infertur apprehenditur; sed neutiquam cùm omninù invincibiliter ignoratur, ùt benè advertunt *Salmant. liolzm. Mazzot.* et alii communiter (2).

77. — Loquendo autem de possessore malæ fidei, hic tenetur non solùm ad restituendam rem existentem, et totum id in quo factus est ditior, sed etiam ad totum detrimentum illatum domino ob damnum emergens, aut lucrum cessans, saltem in confuso praevisum; ùt paulo antè diximus. Hoc nihilominùs intelligitur quando dominus Habebat plenum *jus in re.* nam si habebat jus tantùm *ad rem,* tunc debet ei satisfieri solùm pro valore spei, quam habebat efficiendi suam (3).

78. — Hic notandum 1. quòd sires ablata crescit pretio, tempore quo injuste retinetur, crescit domino: el hoc currit etiamsi dominus eam consumpturus fuisset ante incrementum, nisi illi ablata fuisset; (piare si dominus vendidisset agnum cùm valebat quinque, et fur consumpsit cùm valebat decem, decem debent restitui, non verù quinque, ùt dicendum cum *Lago, Caslrop. Cone.*

(1) *Lib. 5. n. 612,*— (2) *n. 615.*— (5) *n. 614.*

Sulm., etc. adversiis alios; quia res semper fructificat domino, licet attamen *Concina* quòd si agnus crescit valore decem et postea decrescit ad valorem quinque, tantum quinque debent restitui, quia hinc damnum est tantum quinque; et huic opinioni adhaesi in Opere morali (4); sed nunc illa mihi videtur omnino improbabilis. quia cum nunc creverit valor ad decem in domini beneficium, et cum fur non restituerit tunc agnum, damnum non fuit quinque, sed decem, et mora culpabilis furis fuit causa detrimenti. Valdè probabile contra, imo probabilius mihi videtur quod dicunt *Less. Molin. Croix*, etc. communissime (contra *Solum* et alios) nempe quod si quis occidit agnum alterius cum valebat quinque, satis est ut restituat domino tantum quinque, licet agnus postea creturus fuisset pretio, et dominus jam illum servaturus fuisset quoties dominus, illis quinque sibi redditus, sine incommodo emere posset alterum similem agnum (2). Notandum 2, quòd possessori malæ fidei ex *L. Adeo*, § 7. *Ex diverso*, //*. *de acquisi domin.* negatur actio contendendi expensas utiles in re factas; undè ait *Sanch.* (et *Lugo* vocat sententiam tutam) posse idcirco dominum licite eas retinere. Sed merito *Less. Caslrop. Navar.* et idem *Lugo* oppositam appellant probabiliorem, nam præfata lex (ut poenalis) non obligat nisi post iudicis sententiam (3). Notandum 3. quòd, qui se simulat pauperem, tenetur ad restituendam eleemosynam (modò non esset modica) aut domino, ut ait *Molin.*, aut aliis pauperibus, ut dicit *Caslrop.* (4).

79. — Quæritur 1. an fur teneatur restituere pretium rei deperditæ, cum illa æquè periisset apud dominum? Distinguendum: si res perit sine furis culpa, et eodem tempore et periculo (v. g. in eodem incendio) in quo petisset jam apud dominum, tunc certum est, ut dicunt omnes quòd ad nihil tenetur; quia tunc furtum non est causa damni, et sola injuria (ut dictum est *num.* 4k) non inducit restitutionis obligationem. Contra, si res perit ob solam furis, aut alterius culpa, ante commune periculum, certum est quòd fur tenetur eam restituere, quia periculum quod supervenit, non eximit eum ab jam contracta obligatione. Quamvis si ille eodem tempore quo imminentem ruinam præviderei, rem consumeret, probabiliter eum excusant *Less. Lugo, Vasq. Sparer*, et *Laym*, Sed majus dubium restat, quid si, elapso periculo com-

(1) *Lib.* 8, n. 621. — (2) *cit.* n. 621. v. *Quid, si.* — (3) n. 618. — (4) n. 622.

muni, res in alio periculo perit; dicunt *Castrop. Less, vl Salmant.* tunc possessorem teneri ad restitutionem, ratione habitâ culpabilis suæ moræ in restituendo. Sed quolies secundum periculum fuerit pariter commune, ita ut res æquè apud dominum periisset, probabiliter eum excusat *Croix*, cùm non mora tunc, sed periculum fuit causa damni (1). Utrùm verò fur restituere teneatur, cùm rem consumat postquam in extremam necessitatem deciderit, vide dicta *n.* 49.

80. — Quæritur 2. ad quid teneatur qui emit rem à venditore cum dubio an sit ejus, et deindè adhibitâ diligentia veritatem detegere nequit? Aliqui dicunt teneri illum eam restituere, aut ei cujus dubitatrem esse, aut {pauperibus; sed communius et probabilius dicunt *Castrop. Lugo, Less, et Salm*, pro rata dubii dividendam esse; nam ex una parte non potest tota retineri, dùm nihil sibi prodest possessio dubia fide inceptâ; contrà æquum non est obligare eum ad restituendum totum, cùm dubium sit an illa res sit aliena, an sua (2).

81. — Hic quæritur 3. an fraudans gabellas teneatur ad restitutionem? Sententia communissima, cui adhæsi in Opere morali, affirmat; quia sicut rex tenetur populi salutem prospicere, ita populi tenentur ei sustentationem ministrare, ita *Moi. Suar. Sanch. Croix*, et alii multi. Et probatur ex textu Apostoli: *Reddite omnibus debita: cui tributum tributum: cui vectigal vectigal. Rom. 13. 7.* Alii autem negant, cùm adjungitur pœna, ita *Navar. Beja, Sa, Duald. Malder.*, etc. dicendo, quòd licèt subditi teneantur principi suo congruum subsidium ministrare, et licèt princeps possit ad hoc etiam sub culpa obligare eos, non præsumitur tamen velle obligare ad culpam, quoties in suū lucrum magnam superaddit pœnam, et illi se subjiciunt subditi. Præterea adhuc juxta sententiam, quòd lex mixta obliget ad culpam et pœnam, dicunt quòd, positâ lege quæ pœnam injungit, dici potest tunc peccare fraudantem, cùm adhuc post confiscationem, bonorum nollet pœnam solvere, aut sibi eam compensare vellet; tunc enim lex videtur disjunctiva, nempe quòd solvatur aut gabella, aut pœna, prout ait *Sanchez* cum *Salon, Cordub. Angles*, et aliis. Saltem ajunt dubium esse, an lex hæc ad utrumque obstringat, et in dubio nequit adesse obligatio certa. Hoc tamen non obstante, ego non

omitto primam sententiam suadere(1). Cæterùm SancA. cum 5. *Anton, Gabriel*, etc. excusant eos qui vehunt res proprio usui, aut familiæ, dummodo etiam super illis expressè non sit imposita gabella, ùt deducitur ex £. *Universi, c. de vectig.*, aut quia solutio etiam pro rebus usui proprio destinatis non sit introducta jam ex consuetudine. Præterea *Silvest. Lugo, Less.*, etc. excusant pauperes, si eorum paupertas sit tanta ut, solvendo pro gabellis, nequirent se et suos sustentare (2).

PUNCTUM V.

Quid restituendum pro homicidio?

Quid restituere debet homicida 82. S» *ob offensionem vitæ, famæ, etc.* 85. *Qui occidit unum pro alio, an teneatur restituere* El (in incurrat excommunicationem, vel irregularitatem 85. *Qui ob inuit remissionem ab occiso, an teneatur restituere filiis* 8G. *Quid restitui debet haeredibus defuncti; et quid si intendatur eorum, aut creditoris damnum* 87. *Si homicidium imputatur tertio* 88. *Qui occidit excedendo justam defensionem* 89. *An, hêtres supplicio affecti tenecilur ad damna* 90.

82. — Homicida tenetur restituere omnia damna in bona occisi illata, tum ob expensas curationis (non autem funeralium), tum propter lucrum cessans pro spe quam offensus habere poterat illud acquirendi. Neque ex hoc quòd in reum animadversum sit, præfata damna remissa fuisse intelliguntur, etsi remissa præsumuntur, si in eo casu non exiguntur (3). Nonnulli dicunt à restitutione lucri cessantis deducendum esse pretium laboris quem offensus insumpturus erat. Alii tamen hoc negant. Meliùs dicit *Bonae*, tantùm detrahendum fore quod offensus verisimiliter daturus fuisset, ut à tali labore eximeretur (4.).

83. — Dubitatur 1. an praeter præfata damna teneatur offensor pecunifi satisfacere pro pfiensa illata in vitam vel famam proximi? Affirmant *Sotas, Cajet. Silvest.*, etc. dicentes quòd, qui nequii restituere totum, tenetur saltem ad partem; et innituntur doctrinæ S. Thomæ (5) qui dicit: *Cutit aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare; vel in pecunia vel in aliquo honore*. Nihilominùs probabilior et communior est sententia opposita, quam

(1) Li6.5. n. 616. Q.uer. III. *ubi alia dubia in hac materia discutiuntur.*—

(2)n. cil.v. An autem pauperes.— (3)n. 651. ad 10. — (i)/, <*>. 3. n. 659.—

(1)2. 2.7.62. art. 2. ad 1.

(enent *Less. Lugo, Bonacin. Laym. Sanch. Salm*, et multi alii, et *P. Concino*, vocat probabilem (quod in censu illius idem sonat ac moraliter certum, aut saltem probabilissimum, iidco ut oppositum non sit satis probabile). Ratio, quia justitia commutativa obligat ad restituendum pro aqualitate damni illati, sed ubi damnum est ordinis diversi à satisfactione, non potest dari æqualitas aliqua, nec compensatio, nec in totum nec in partem; ideòque non adest obligatio bonis vitæ aut famæ, quæ sunt ordinis superioris bona, compensandi læsionem. Et hoc probatur ex Scriptura, ubi sic habetur: *Percussor erit innocens, ita tamen ut operas ejus et impensas in medicos restituat*: itaque satisfactis damnis, percussor innocens remanet: id est (ut benè dicit *Lugo*[^], remanet liber ab omni alio onere. Probatur etiam ex *L. fin. fi. de his qui effud.*, etc., unde dicitur: *Cicatricum autem, aut deformitatis nulla fit æstimatio, quia liberum corpus nullam recipit æstimationem* (1).

84. — Dubitatur 2. an ad restitutionem teneatur qui volens interficere inimicum, ex errore interficit amicum? Hæc quæstio similis esi illi, an teneatur restituere damnum qui volens domum inimici incendere, illam amici incendit? Alii affirmant, ut *Bonacina > Busemb.*, etc. dicendo, omnem actionem contra justitiam obligare ad restitutionem; errorem verò domini domus esse circa qualitatem, non circa substantiam, ideòque non excusare à restitutione. Alii tamen DD. ut *Lugo, Mol. Sparer, Croix, Leand.*, etc. (cum doctissimo quodam illustrissimo Tornio meo magistro) negant, semper ac ille sine ulla dubitatione intendit incendere domum inimici, non autem amici; nam pro restitutione damni illati non sufficit actio materialiter injusta aut injuriosa, sed requiritur formaliter, id est voluntariè injuriosa in offensum. Hinc si ego omninò involuntariè lædo amicum, ego nullam injuriam formalem infero; ideòque error est circa substantiam, non circa qualitatem, cum tota damnum restituendi obligatio oritur ex injuria. Et eadem ratio currit pro errore in homicidio, ut dicunt *Billiuc. Tamb. et Leand.* Idem dicunt de furto *Mol. Lugo, & Sparer*, v. g. si quis accipit remputans auferre eam suo inimico; sed reverà aufert amico, et eam consumit, hic (ut volunt) non tenetur ad restitutionem, sed quod furtum rectè contradicit *Sanch.*, quia hæc est

(1) *Lib. 5. n. 627.*

differentia inter furtum , et damnificationem : in furto principaliter intenditur lucrum injustum, et accessoriè domini injuria; sed in damnificatione principaliter intenditur domini injuria , et accessoriè jdamnum illius ; qua de rein damnificatione error personæ est circa substantiam', in furto autem est circa qualitatem (1).

85. — Quær. 3. an incurratur excommunicatio Canonis ab eo, qui volens percutere unum clericum percutit alium ? Negant *Concilia, Diana, Suar*, ex eo quia injuria respectu alterius est involuntaria. Sed mihi videtur absolutè probabilior sententia communissima *Moi. Sanch. Bon. Viva*, etc. qui affirmant ; quia excommunicatio incurritur non ob icsionæ, sed statûs læsionem , qui status in eo casu jam æditur , licèt in persona erretur. Igitur percussor excusabitur tamen à restitutione damni illati in personam , ùt in præcedenti dubio dictum est, quia'non adfuit injuria voluntaria in personam : non autem ab excommunicatione (2). Et tantôminùs excusabitur ab irregularitate, ùt rectè dicunt *Sanch. Covarr. Led. Veg. contra Filliuc. Sporer. Tambur.*, etc. quia irregularitas imposita est delicto cujuscumque homicidii, et qui occidit unum pro alio , licèt erret in persona , non errat tamen in delicto , cùm jam hominem occidat. Alius autem esset casus , si quis mandasset, ut occideretur inimicus, et mandatorias occideret alium, ùtfertur declarasse S. C., nam tunc homicidium respectu ulterius est omnino involuntarium , tam quoad personam , quam quoad delictum illud in individuo , dùm illud homicidium accidit non ob mandatum, sed ob errorem mandaturii (3).

86. — Dubitatur, an interfector, cùm ù vulnerato, antequam moreretur , remissionem damnorum obtinuerit, hoc non obstante teneatur restituere filiis illius? Affirmant *Lugo et La-Croix* , dicendo quòd pater non potest praejudicium inferre filiis in jus quod ipsi habent super ejus bona. Sed communiter hoc negant *Soins, Sanchez, Bonacina, Salm. Busemb. etc.*, quia filiis non fit injuria nisi in quantùm ipsis praejudicatur in bonis patris contra ejus voluntatem ; quare sicut propter patrem acquirunt jus, ita propter illum amittunt illud. Licèt non benè efficeret pater in remittendo ea damna in filiorum præjudicium (f).

87. — Quæritur 5. quid homicida restituere debeat hæ-

(1) *Lib. 5. n. 629.* — (9) n. 628. Quær, /» — (5) *Lib. ô. η. 628. Quær. I.* — (4) η. 650.

redibus defuncti? Hærcdibus non necessariis restituere debet omne debitum cum defuncto jam contractum ante ejus mortem, id est (ût dictum est in principio) omnes expensæ in curatione factae, et lucrum cessans tempore infirmitatis. Sed hærcdibus necessariis, iit sunt filii, parentes, et uxor, tenetur amplius restituere lucrum (juxta valorem spei) quod verisimiliter defunctus lucraturus fuisset; ita communiter *Solus, Sanch. Navar.* cum *S. Thoma*, etc. Dicit nihilominus rectè *La-Croix* hoc non procedere si hæredes necessarii in posterum reciperent ab aliis aequaliter alimenta, nam tunc nullum adest damnum (1). Praeterea hoc non procedit pro fratribus, et sororibus, quibus defunctus prosecuturus fuisset alimenta præstare, si vixisset, etiamsi homicida jam hoc illorum damnum animadvertisset; ût dicunt probabiliter *Less. Concina, Sot. Lug. Bonae. Salm.*, etc. contra *Sanchez, Azorium*, etc. Nec obstat dicere, quòd qui vi impedit aliquem à consecutione justi boni peccat contra justitiam, atque ideo tenetur ad restitutionem, ût dictum est *n. Gl.* Quia hoc currit, cùm directè intenditur damnum proximi, non autem quando damnum ei per accidens contingit. Ideòque contra, juxta hanc rationem, dicimus cum *Tamb. Cone. Less. Viva, Croix, Elbel* (adversùs *Sot. Bonacina*, etc.) quòd si homicida directe intendit nocere dictis consanguineis (aut cuicumque alteri), tunc tenetur damna compensare; quia quisque habet jus ne directe impediatur vi à consecutione justi boni (2). Et idem dicendum cum *Less. Becano, Salm. Cone. Viva, Tambur.*, etc. contra alios, respectu creditorum defuncti, nimirum quòd tunc tantùm debet occisos compensare damna quæ eis evenerunt, cùm hæc directe ab illo fuerunt intenta (3).

88. — Quæritur 6. an teneatur homicida ad restituendum damnum quod tertio evenit, cui homicidium imputatur? Dicimus non teneri, licèt homicida animadvertat damnum præfatum, et quamvis etiam intendat; quia intentio prava, ût dictum est *n. 63.*, sine actione externa graviter injusta in damnum patientem, non obligat ad restitutionem; ita *Sol. Less. Sanch. Tamb. et Croix* contra paucos. Hoc tamen intelligitur, modo homicidium non liat cum talibus circumstantiis, ut moraliter inducant imputationem prædictam, ût si homicidium committeret indutus vestibis tertii, aut in illius agro, etc. quia tunc jam adest actio externa, et injusta (4).

(1) Ar. 651. ü, Quær. I. — (2) Lib. 3. n. 632. ct 633. — (3) n. 654. — (4) n. 656.

89. — Quæritur 7. an teneatur ad restitutionem qui invasus ab inimico, occidit eum, sed excedendo justam defensionem? Nonnulli excusant, dicendo tunc inimicum cedere suo juri; nos autem non excusamus, cum *Lugo*, *Sanch. Nav. Croix*, et aliis communiter, quia excedendo jamgravem infert injuriam suo inimico, qui non amittit jus quod habet ad vitam suam ob suam iniquam aggressionem. Probabiliter tamen *Lugo*, cum *Vusg.* et aliis (contra *Suar.*) excusat à restitutione qui inimicum provocat ad pugnam, et eum occidit; nam tunc non pugnat contra justitiam, dùm ille jam cedit suo juri, pugnam acceptando (1).

90. — Quæritur 3. an haeredes interfectoris teneantur restituere damna cùm ipse jam sit supplicio affectus? Negant *Solus*, etc. sed affirmandum cum *Sporer*, *Croix*, et aliis communiter. Excipiunt tamen probabiliter *Solus*, *Less. Filliuc. Busemb.* et *Croix*, si haeredes occisi praefatam restitutionem non petant, quia tunc praesumuntur eam remittere; modo (intelligitur) res non existât, aut modo illa non sit magni pretii (2).

PUNCTUM VI.

Quid restituendum ob stuprum.

bi quid tenetur corruptor, si mulier consentit 91..ir/ quid si defloravit vi, aut minis 92. Si adest promissio vera aut fleta, tcnclur ad matrimonium 95. Limitatur I. Si mulier poterat advertere fictionem M.U. Si timeatur malus cæi(us.\\). Si mulier remittit IV. Si adest familiæ dedecus. V. Si vir adhibeat tantum tactus 95. VI. Si inveniat puellam corruptam. VU. Si mulier renuit nuptias 96; Si corruptor ligatus est voto castitatis, an, etc. 97. Si est consanguineus, etc. 98.

91.— In hoc oportet distinguere ad quid teneatur deflorator, cùm non intervenit promissio matrimonii, et ad quid cùm illa intercedit. Cùm ille matrimonium non promisit, et puella sponte consentit suæ violationi, ad nihil tenetur respectu illius. Et idem dicunt *Lugo*, *Sanch. Suar.*, et *Less*, respectu parentum, cùm illa sit corporis sui domina; sed *S. Antonin. Navarr. Salm.*, etc. obligant eum ad reparandam ejus famam aliquâ honoris significatione, aut veniæ expostulatione, dummodo illi hoc non recusent (3). Ceterùm communissimè dicunt *Sot. Suar.*

(1) N. 657. et 658. — (2) *Lib. 3. n. 705.* — (5) *Ibid. n. 611. §. 1.*

Sanch. Vasq. Mol. Rone. Laym. Less. Inigo, Salmant., etc. quod non tenetur vir reficere patri damnum bonorum ratione majoris dotis, quâ indiget pro filia collocanda. Excipe tamen 1. Si ille manifestaret delictum. 2. Si puella esset pauper, et vir valde dives, ut dicunt *Salm. Bann. Tap., etc.* (contra *Dicast. et. Rebell.*), nam tunc praesumitur sub tali conditione consensisse. 3. Si judex virum in poenam sui delicti mulctaret ad dandam illi aliquam summam; ceterum leges (*cap. 1. et 2. de adulter, et lea. un. //'. de rapi.*) damnant deflatorem aut ad eam (lucendam, aut dotandam, quia leges praesumunt deceptionem, aut vim, quoties oppositum non probatur. Sed in conscientia rectè dicunt *Salm.* virum ad hoc non teneri, si mulier revera sponte consensit (4), sicut dictum est *Tract. II. n. 20.*

92. — Si autem vir virginem 'deflorasset vi, fraudibus, aut minis, tunc tenetur reficere tam ei quam patri damna, (uæ eis intulit in honorem et in bona, dotando eam, aut dotem augendo. Et quamvis ducere eam non teneatur, ut dicunt communiter *Lugo, Less. Salmantic., etc.* nihilominus benè potest judex ad nuptias in poenam sui delicti eum obligare juxta textum *cap. 1. de adult, et Exod. cap. 22. (2).* Imo quando deflator non potest alio modo damnum restaurare, ex se tenetur ducere, ut communiter dicunt *Less. Lugo. Salm. Bann. Dicast., etc.* (3). Contrà ad nihil tenetur, 1. Si mulier jam corrupta erat prius, modò ob injuriam quâ postea affecta est, infamià non remaneret notata. 2. Si illa æquè nubret ac si esset virgo, quia tunc in effectum nullum damnum adest; verumtamen advertunt quòd si mulier à viro malè haberetur ob cognitum defectum, debet deflator aliquo modo reficere damnum quod patitur (4). Ad quid autem teneatur si precibus aut donis eam induxisset? Dicunt communiter *Sanch. Less. Lugo, Sot. Vasq. Salmant., etc.* ad nihil teneri, modò non intercessissent minæ aut timor gravis damni; et tunc dicunt ne teneri quidem ad totum damnum (5).

93. — Hoc procedit cum non adest promissio matrimonii; sed cum promissio inest, deflator tenetur puellam ducere, non solum cum promissio est vera, sed etiam cum est ficta, ut tenendum est cum *S. Thoma* (6), quem

(1) *Lib. 5. n. 611. §. I. v. Dubium. 2.* — (2) *Ibid. v. Hæc de viro* — (5) *r. 6ii* in /in. c. Illi autem. — (i) *n. 612. Dub. 1.* — (5) *Ibid. Dub. 2.-(6) Suppi q. 46, a 2. ad 1.*

communiter sequuntur S'. *Antonin. Sanch. Lugo, Less. Tomb. Salmant. Croix, Viva*, etc. (contra pauciores, qui obligant ad reparandum solum damnum). Ratio 1. est quia tale damnum nullo alio modo adæquatè reparari potest, nisi matrimonio. Ratio 2. (et hæc est, potior et imposte-
rùm valebit ad decidendos multos casus) quia in contra-
ctibus non nominatis, *do, ut des*, et hujusmodi, cum
alter præstat suam partem, alter, licèt licèt promiserit,
pariter tenetur ex justitia præstare suam, non secus ac
sivero ex animo promisisset, dùm hoc necesse est ut à
contractibus fraudes, quæ cum damno communi impe-
dirent commercium humanum, removerentur (1). Et idem
dicendum cum *Lugo* et *Salmant.* contra *Sanch.* si quis
fictà matrimonii promissione viduam bpnæ famæ cogno-
sceret (2). Hoc procedit quoad conscientiam; sed quoad
forum externum, hic obiter notamus, quod advertit *Con-
tinuator Tournely* (3), valdè utile esse ad impedienda hæc
tam frequentia facinora si Episcopi et magistratus ir-
ritas omninò declararent omnes istas matrimonii prom-
issiones etiam juramento firmatas, nisi planè testimoniis
et scripturis validis hæ constarent.

94. — Limitatur tamen sententia præfata circa obliga-
tionem detloratoris field promissione. I. Si mulier ex ver-
bis aut aliis circumstantiis de facili animadvertere pote-
rat deceptionem; ùt esset, sicut dicunt communissimè
Lugo, S. Antonin. Navarr. Silvest. Salm, Busemb. cum
S. Thoma (4), si vir esset longè nobilior aut ditior, quia
tunc (ùt dicit Angelicus) merito præsumi potest quod mu-
lier linxit aut voluit decipi, sed revera non decepta est.
Quanta autem hæc disparitas debet esse, *Lessius* exem-
plificat hoc modo : Si vir esset filius magnatis, et mulier
lilia fabri; sed *Sanch. Navar. et S. Antoninus* dicunt suffi-
cere minorem inæqualitatem : verb. gr. si nobilis (sed non
magnates) ducturus esset filiam agricolæ aut artificis. Et
idem dicunt præfati auctores cum aliis, et cum eodem
Less, si vir esset notabiliter opulentior (5). Item dicunt
probabiliter *Sanch. Lugo, Less. Sat. Viv.* et alii hoc pro-
cedere, etiamsi puella disparitatem ignoraverit : quia si
adesset præcisa obligatio matrimonii, tunc vir teneretur
reddere aliquid excedens æqualitati debitæ injuriæ illatæ :
undè tunc sulliciet, ut curet reficiendum damnum eam
dotando (6). Contrà si mulier poterat percipere dispari-

li) *Lib. 5. n. 642.* II.— (2) *n. 646. in fin.* — (5) *Tr. de der. c.5. de 6 præc. nrl. 2. conc.l. 2. v. Quæree ad.* — (4) *Suppi. q. 46 a. 2. ad 4* — (5) *Lib. 5. n. 45, r. sed hic Dubii I.— 'G)Ibid. Dubii. 2.*

talem, ul suprà dictum est, probabilius est cum *Less. S. Aulon. Lugo, Sanch. Syh.* , etc. (adversus alios) non teneri tunc ne damnum quidem reparare, sicut eliam expresse docet *S. Thomas loc. cil.* sic dicens : *El eliam quoad hoc* (nempe ad damni reparationem) *non teneltor, quia præsumi probabiliter potest, quod sponsa non l'ueril decepta, sed decipi se finxerit* (1).

95. — Limitatur II. Si ex matrimonio pessimus timere-tur exitus , ùt dicunt *Lugo , Sanch, Busemb. Ilenricq.,^.* (2). Limitatur III. Si mulier remitteret defloratori obli-gationem se ducendi, cùm talis remissio valida sit, licèt dissentiret familia , ùt probabiliter dicunt *Lugo > Less. Bone, et Laym.* , dùm jus ad matrimonium præcipuè ad eam spectat , ideòque libéré illa cedere potest (3). Limi-tatur IV. Si matrimonium non posset perfici à viro sine familiæ dedecore ; nam tunc non tenetur ad matrimo-nium , licèt promissio esset vera, cùm tunc sit invalida, sicut de re illicità , proùt dicunt communiter *Laym. Ea-var. Sanch. Ronc. Sparer, etc.* (4). Sed utique teneretur, si promissio fuisset vera et disparitas tantum esset in divitiis, ùt dicetur *Tom. II. Tract. XVIII. n.16.* loquendo de spon-salibus. Limitatur V. Si vir adbibet tantùm tactus cum virgine, ùt dicunt *Sanch. Navarr. Lugo et Croix*, quia soli tactus non sunt tantæ injuri», ut inducant obligatio-nem ineundi matrimonium ficlè promissum , nec tanti ponderis, ut non ingerant mulieri suspicionem fictionis: modù (excipitur) mulier non esset nobilis, aut honesta ; aut modé vir non requisisset nisi solos tactus, cum nu-ptiarum promissione , et propter illos (jam patefactos, aut saltem familiaritate divulgata) puella remaneret infamià notata (5).

96. — Limitatur VI. Si vir puellam censebat virginem, sed corruptam inveniret ; ita communiter *Laym. Sanch. Salm. Ronc. Holzman, Sparer* , etc. Et eo casu dicitur juxta sententiam probabiliorem *Lessii, Coninch* , et *Roncagl.* quod vir non tenetur aliquid dare ratione copulæ traditæ, nisi adesset pactio expressa , aut nisi ex tali facto mulier re-maneret infamià notata : sed dicit probabiliter *Elbel* quod si ipsamet suam ignominiam divulgaret > vir ne ad aliquid quiaem teneretur. (6). Limitatur VII. Si ipsamet puella exhibito consensu suæ violationis propter lictam matrimonii promissionem , repugnaret nuptias contrahere, quia vir non

(1) *Libô. η. 615. Duh. 3.-(2) n.644. — (3) Ibid.- (4) Ibid. iUib. ð. η. 581. -(5) L. 3. n.645.—(6) n. 646.*

tenetur lune ad aliud ; nisi esset ,ut rectè excipit *de Lugo*, quòd ille simulasse! se melioris conditionis , aut illi conditionis iequalis, et esset deterioris ; quia tunc , licèt mulier nuptias respueret, tamen ille tenetur compensare damnum majoris dotis, què indigeret , ut nuberet. Eidem compensationi dicimus cum *Navarr. Vars. Sylv. et Henr.* (contra *Sanch. et Lugo*) teneri virum, si puella matrimonium non recusaret, sed sui parentes : nam promissio licita præcipuè intelligitur lacta ad compensandum damnum. Idem dicimus cuinèm. *Azor. Bonae. Lugo, Croix*, (adversùs *Mol.*, etc.), si mulier violationem invita passa fuisset, et nollet postea nubere ei à quo injurii affecta est. Deflorator contrà, ut recte dicunt *Lugo, Less*, et alii , non tenetur ad eam ducendam cùm nulla intercessit promissio , nec vera, nec ficta ; modò alia via subesset qui damnum reparetur , et inæqualitas non esset nimia (1).

97. — Dubitatur 1. an habens votum castitatis virginem deflorando teneatur eam ducere. Negant *Laym. Salmant.* et *Cone.* ; sed rectè affirmant *Lugo, Sanch. Vasq. Tamb. Spor.*; et *Croix*, nec agnosco utrum opposita sententia probabilis judicanda sit, quia (ut dictum est *num. 93.*) ut servetur bona fides in contractibus , fecte promittens tenetur præstare partem suam, ac si verè promisisset, cùm aller contrahentium partem suam adimplevit. Objiciunt promissionem irritam esse ratione præcedentis voti. Sed respondetur 1. Quòd debita onerosa semper præferenda sunt gratuitis , qualia sunt vota, 2. Quòd dellorator, si promittere nequibat matrimonium, poterat saltem promittere impetrationem absolutionis à voto ; et ad hoc jam se obligavit promittendo matrimonium, dum qui ad finem tenetur, tenetur etiam ad ponenda media nempe ad impetrandara dispensationem. Et casu quo eam obtinere non posset, tenetur saltem ad compensandum damnum, ut dicunt rectè *Lugo* , et *Spor.* (2).

98. — Dubitatur 2. ad quid teneatur violans virginem sibi conjunctam sub matrimonii promissione ? Si promissio fuit vera et intercessit pactum impetrandi dispensationem , communis est sententia cum *Lugo, Laym. Sanch. Salmant.*, etc. promissionem esse validam , et obligare priùs ad dispensationis impetrationem, et deindè ad matrimonium., quoties hujusmodi dispensationes solent concedi. Itaque idem dicimus cum *Lugo* et *Tambur.* , si promissio fuerit licita , nec mulier potuisset fictionem anim-

(1) *Lib. S, n.648.* — (2) *n. G49.*

advertere ; nain promittens tenetur efficere omne id (ut superius dictum est) quod facturum fuisset si promissio fuisset vera. Si tamen illi inculpabiliter non advertisset ad impedimentum cognationis quod aderat, et pro dispensatione opus esset magno incommodo, aut sumptu, ad tantum non tenetur ; tenetur autem ad damni refectionem, sicut quilibet alius injustus deflorator (1).

PUNCTUM VII.

Quid restitui debet ob adulterium.

Ad quid tenetur adultera ; et an teneatur se prodere apud spurium (ilium 99. An filius teneatur credere ei 100. Ad quid tenetur adulter ; et licet non induxerit matrem ad supponendam prolem 101. In dubiosi proles est viri aut alterius adulteri 102. Si proles mittatur ad hospitalia, etc. 105.

99. — Distinguenda est obligatio adulteræ ab illa adulteri. Adultera cum reparare nequit mariti, et filiorum legitimorum damnum ob prolem spuriam, quæ nata est, tenetur saltem illud compensare suis bonis propriis, aut se privando illis quæ prætendere potest, suis industriis, aut inducendo liliam, ut religionem ingrediatur, si sit ad hoc idoneus (2). Dubium restat utrùm teneatur prodere delictum suum ? Despondemus non teneri, cum prudenter timeret mortem, aut infamiam, et tale suum damnum valdè præponderaret damno viri, et filiorum legitimorum; sed cum damnum respectivè esset æquale, aut parum excedens, illa non potest suum celare crimen ; ita dicunt communiter *Lago, Sot. Less. Toi. Croix Roncag. Dian. Tambur. Spor.* (contra aliquos). Hinc lit quòd adultera debet suum crimen manifestare: !. Si illa jam sit malæfamæ apud vulgum ; aut, ut dicunt *Less. et Luyō*, si fœmina esset, adeò vilis conditionis, ut ejus fama non esset tanti quanti alterius damnum. 2. Si secùs timeretur damnum commune, v. gr. si spurius sit perditis moribus, et succedere deberet in principatum. 3. Si illa posset sine multo damno se prodere viro suo ; sed rectè hic dicunt *Lugo et Sporer* difficulter adulteram posse ad id teneri, quia difficulter poterit magnam vexationem evitare; ut infertur ex *cap. 9. de pamt.* ubi dicitur : *Mulier quæ de adulterio prolem suscipit, quamvis id viro suo timeat confiteri, non est poenitentia deneganda.* Sed contrà dicunt communiter *Lug. Less. Ronc. Spor. Croix, Tamb., etc.*, quod mater tenetur

(11 *Lib. 2 n. 650.* — (2; n. 652.

se prodere filio spurio , si probabiliter sperare posset illuni sibi crediturum , et bonis cessurum. Nec obstat dicere quôd amissio famæ praeponderat bonorum amissioni ; quia ex una parte non est certum quôd delicti propalatio apud unum vel alterum probum sit. gravis infamiæ ; imo non videtur improbable oppositum , ût dicetur *Tract. XI. num. 11.* Ex alia parte mater certè tenetur ad damnum reficiendum , undè quoties certa non est, quôd suum damnum sit multô majus damno aliorum filiorum, illa tenetur ad illius reparationem (1).

100. — Sed punctum sistit, quôd filius non tenetur matri in hoc praestare fidem , ût docent communiter *Azor. Filliuc. Lugo, Less. Layτη. Ronc. Salm. Holzm., etc.* : nam nemo tenetur credere testimonio unius etiam probatissimi ût habetur ex *cap. Relatum, de testam., et ex c. Licet, de test.* ubi dicitur : *Nulla est causa quæ unius testimonio, quamvis legitimo, terminetur.* Cùm hoc expediat bono communi, ut vitentur fraudes , quæsecûs possent de facili committi, ideôque dicunt *Elbel* et alii , quod rarô potest accidere quôd mater teneatur se prodere apud filium, quia rarô contingere potest, quod filius teneatur credere matri. Sed si unquam ea indicia illegitimitatis filii adessent ut nota fuissent , filius jure in foro externo damnaretur, v. g. si mater perspicuè demonstraret viri absentiam, aut impotentiam tempore conceptionis , tunc filius teneretur credere matri, et mater se prodere apud filium (2).

101. — iïactenûs de adultera. Quoad adulterum, ille tenetur restituere filiis legitimis tam hæreditatem suæ proli relictam, quàm alimenta illi exhibita à tertio anno, quia usque ab tertium annum tenetur eam lactare mater , si potest; si autem non posset, etiam tenetur ad hoc adulter (3). Dicunt nonnulli AA. quôd si adulter non induxisset matrem ad prolem supponendam inter legitimos , sed in hoc se negative habuisset, tunc non tenetur ad alimenta , aut saltem non ad hæreditatem. Sed nos dicimus cum *Less. Mol. Cajetan. Conc. Salmant. Croix, etc.* communiter ad utrumque obligari ; quia ille semper est causa moralis proxima damnorum præfatorum, conjiciendo adulteram in moralem necessitatem prolem supponendi (4).

102. — Quæritur 1. ad quid teneatur adulter in dubio an proles sit propria , an viri ? Dicit *Laym.* teneri ad damnum pro rata dubii. Sed communiter docent *Sot. Nav. Lugo, Less. Sanch. Castropal. Tourn. Cone., etc.* ad nihil

(1) M. 3. n.653. — (2) *Ibid, infine, el η. 654.* — (3) *Lib. ô η.655.* — (4) *η.659 Tom. I.*

teneri, quoties nescit cerlù prolem esse suam ; nam secùs possidet matrimonium , et possidet etiam adulter exemptionem A satisfaciendo damno (1). Et idem procedit (ùt recte dicunt *Sot. Sanch. Salm. Trull*, etc.) si dubitatur inter duos adulteros , cujus sit proles ; eAdem ratione, quia non potest imponi onus certum pro dubia obligatione. Debet dumtaxat excipi, cum *Elbel* et aliis, casus, quando secundus adulter advertisset, quod suo peccato sit causa ipse incertitudinis, ne dignoscatur cujus sit proles : quâ incertitudine posità, non potest postea exigì damnum A primo adultero; ideòque hic secundus remanet obligatus ad totum damnum, juxta id quod dictum fuit *n. 50.* (2).

103. — Quaeritur 2. an si adulteri essent opulenti et mitterent prolem ad hospitale, teneantur ad refectionem expensarum? Atiirmant *Spor. Elbel, Salm.*, etc. quia (ùt dicunt) hujusmodi opera instituta sunt tantùm pro pauperibus. Seu probabiliter negant *llenr. Dicast. Rodriq. et Renzi*, el probabile dicunt etiam auctores primæ sententiæ, quia hospitalia non sunt erecta solùm ob parentum pauperum levamen, sed etiam et fortè potius ad cautionem filiorum ex illegitimo consortio natorum, ob periculum, quod eis subest mortis temporalis et æternæ, si parentes deberent suis impensis eos alere (3).

PUNCTUM VIII.

De tempore et modo restitutionis.

Obligatio statim restituendi, el damnum reparandi, 104. Non debet absolvi pœnitens antequam restituat 105. Potest restitui per alium ; sed quid si iste non restituit, etc. Et si confessarius faciat celebrare Missas, cùm dominus est certus, etc. 106.

104.— Quoad tempus, fur (cùm possit) tenetur quamprimum restituere, alioquin peccat graviter, et toties (juxta opinionem *Bonac.* et aliorum) quoties ei offeruntur occasiones restituendi; sed juxta id quod dicunt *Lugo, Nav. Salm.*, etc. probabiliter committit unum continuatum peccatum : observetur quod dictum fuit *Tract. III. num. 47.* Non est autem capax absolutionis qui vellet restituere in morte, cùm possit in vita , aut vellet restituere partem , cùm possittotum. Cæterum potest aliquando debitor differre restitutionem cùm adest justa causa, ùt esset ad evitandum scandalum, aut propriam infamiam, aut ob alias rationes, quæ puncto sequenti examinabuntur. Sed advertendum cum sententia communiori *Lagonis, Less. Mol. Tambur.*,

(1) *N. 657.* — (2) *n. 658.* — (5) *Lib. 3.n. 656.*

de. quicquid dicant alii) quôd , cùm debitum provenit ex de icto , non obstante causâ justâ differendi restitutionem , semper tenetur fur ad lotum damnum , quod creditor patitur , reficiendum ; quia hujusmodi damni semper causa est furtum antea factum (1) ; secùs autem , si debitum proveniat ex ratione contractus (2).

105. — Praeterea , potest differri restitutio cùm dilatio esset modica (nempe 20. dierum , ùt putat *Castropal.*) et creditor nullum damnum pateretur : cæterùm , cùm pœnitens potest statim restituere , regulariter loquendo dicimus cum *Cone*, quôd confessarius non potest absolvere debitorem, nisipriùs restituat, ùt dicemus pariter *Tract. ult. punct. I.* loquendo de iis, qui sunt in occasione proxima. Ratio est, quia cùm restitutio sit res valdè difficilis ad exequendum , si pœnitens absolveretur antequam satisfaciat, communi experientiù quæ habetur, relinquitur in eodem non restituendi periculo. Quare rectè ait S. *Thomas de Villanova : Prius restituai, et tunc ad confessorium redeat, ut absolvatur.* Dictum est *regulariter* quia (ùt dicit idem *P. Concino*) si restitutio non potest fieri tam citò , et pœnitens dignoscatur verù paratus satisfaciendo , potest absolvi primâ vice ; et probabiliter (ùt dicunt *Lugo* , et *Salm.*) etiam secunda, et tertia vice, si eæ concurrant circumstantiæ, ut confessarius debeat illi dilationem concedere (3). Si autem admonitio de restitutione non esset profutura , vide quod igitur *Tomo II. Tract. XVI. n. IIo.* loquendo de Pœnitentiæ Sacramento.

106. — Quoad autem modum restituendi , qui non posset sine sua infamia per se restituere , debet saltem secreto per confessorium, aut per alium fidelem restituere. Sed hic dubium iit : cùm accideret quod confessarius sibi retineret pecuniam sibi traditam, ut restituatur, an pœnitens teneatur iterùm ad eam solvendam ? Negant *Solus, Castr.*, etc dicentes quôd , cùm non teneatur debitor ad palàm restituendum, tenetur esse contentus creditor de restitutione manûs alterius. Sed nos absolute affirmamus cum *Lugo*, (qui vocat contrariam tenuè probabilem) *Less. Nav. Silv. Spor. Salm. Croix*, etc. 1. quia Licèt fur non teneatur ad manifestandum suum (lebetum, nihilominus semper tenetur ad reddendum dominum indemnem; 2. quia fur tenetur ad omnia damna quæ eveniunt domino causa furti ; et numquam præsumitur dominus esse contentus, usquedùm non recuperet quod sibi ablatum est (4). Si verù dominus esset certus , et confessarius ini-

(1) *N. 679. ad 682.* — (2) *n. 678.* — (3) *Lib. 3. n. 679. e/682.* — (4) »».70L r. Quær. IV.

prudenter Missas celebrare fecisset ;ait *Tumb.* quôd si prima opinio opposita superiùs allata *Soti*, etc. est probabilis in primo casu , probabilis est etiam in hoc quôd debitor ad nihil tenetur. Sed nec huic acquiescere valeo , quia semper creditor petit suum , et de illo , arbitrio suo, non aliorum, vult disponere (1). Jam dictum est *num.* 65. quôd fur tenetur curare , ut suis sumptibus res perveniat in manus creditoris. Adverte tamen , quod commodatarius , si rem commodatam mittit domino per virum qui communiter existimatur fidelis, et res deperditur , adhuc (d) culpam emissarii ad nihil tenetur , ita statutum per *L. Argentum.2Q.lf.de commodat.*

PUNCTUM IX.

De ordine personarum quibus restitutio prius facienda est.

S? *res existit, debet domino tradi , sed si alienata est , etc.* 107. *debent præferri creditoris onerosi* 108. *Si omnes sunt onerosi* 109. *An credita ex delicto , aut ex contractu , etc.* 110. *An credita certa incertis, ill.* /In *hypothecaria anteriora ; et an anteriora personalia* 112. *In debitor possit præferre quem malucrit.* 115. *Quid si creditor exigit, etc.* II i. *Si servus recipit salarium à domino ære alieno gravato* 115. i ,7 .

107. — Cum debitor potest omnibus satisfacere , nullus ordo observandus est. Sed cùm non potest omnibus, sequentes regulæ observanda} sunt : 1. Si res existit, debet utique domino illa restitui , aut, eo deficiente, pauperibus , ut dicit *Busemb.* Idem currit pro restitutione rei emptæ, cùm pretium non est solutum , quia tunc dominium penes venditorem restat , ut habetur ex §. *Vendita'* , *instit. de rer. div.* Secùs autem si venditor pro pretio pignus, aut cautionem accepisset ; tunc enim dominium jam in emptorem translatum est , et venditor jam pro suo pretio in tuto est; et idem dicimus cum *Lugo , Mot. Lawn. Castrop Vasq. Azar.*, etc. (contra *Bonae. et Salm.*) si fidem pretii percepit, quia etiam tunc rei dominium est emptoris, ut in *capite sequenti de contract, num.* 167. Quare tunc nihil aliud venditori competit quam actio personalis in emptorem (2). Si tamen esset pecunia furtiva confusa cum propria, recte dicunt *Casropal. Bone, et Croix*, illam restitui debere suo domino , dùm in tali casu lotus cumulus eidem remanet obligatus (3).

v. Quid si. — (2) *Lib. 5 n. 68i. et 685.* — (3) *n. 686.*

108. — 2. Debita onerosa satisfacienda sunt ante gratuita, inia horum promissio semper includit tacitam conditionem *ieductoære alieno* (satisfactis debitis) ùt dicunt communiter *LugofSilv. Molin. Navar. Less., etc. ex L. Inter, §. 15.//. derejudic.* (1).

109. — 3. Si debita autem sunt omnia onerosa , 1. debet satisfieri debitis › quibus obligata sunt bona debitoris cum expressa hypotheca. 2. Debitis cum hypotheca tacita , et hæc inter præferendæ sunt uxorum dotes. 3. Depositis in manu debitoris deperditis. 4. Debitis privilegiatorum , nempe , pupillorum , locorum piorum , etc. o. Cæteris debitis personalibus. Sed omnibus istis creditoribus , licèt expressam haberent hypothecam , debet semper præferri qui pecuniam dedit ad rem emendam , aut ad domum reparandam , aut ad campum colendum , et custodiendum, aut ad colligendas fruges , ùt est expressum in *L. 3. //.* *Qui potiores* , etc. (2).

110. — Dubitatur 1. quæ debita priùs satisfacienda sunt , an quæ ex delicto , an quæ sunt ex contractu ? Tres siint senlentix : Prima præfct quæ sunt ex delicto; ita *Medin. Rebell.* , etc. cum *S. Thoma* (3) , quia retinere res ablatas est major injuria , quàm non solvere pro debito iromisso ex contractu. Secunda præfct debita ex contractu , non jam gratuito , sed oneroso ; ita *Cajet. Nav. etc.*, quia secùs (dicunt isti) fieret restitutio pro furto ex eo quod ad alios spectat ; sed *Lugo* baric rationem uti firmam non habet. Tertia communior *Lugo* , *Less. Castr. Bonae. Laym.* , etc. et mihi probabilior , dicit præfatis debitis *pro rata* satisfaciendum esse , modô non existât in specie res domini , aut modo non Sit alicui creditorum hypotheca , secùs , nullum habetur fundamentum ex lege aliqua, quod inter creditores ex delicto aut ex contractu prælatio facienda est (4).

111. — Dubitatur 2. an debita certa (nimirum quorum domini certi) præfcrenda sint incertis ? Probabiliter afiirmant *Less. Bonae. Busemb. Salmant. etc.* , quia debita certa lege naturæ debentur creditoribus, incerta vero lantùm ex lege positiva debentur pauperibus. Nihilominùs est satis probabilis sententia *Moll. Bann. Tap. liebell.*, etc. à *Lago* nuncupata probabilissima restitutionem faciendam esse *pro rata* ; dùm est valde probabile , ùt aliunde dicunt *Cajet. Covarr. Arag.* , etc. quod restitutio paupe-

(1) *Lib. 5, n. 619. v. Secunda, cl n. 689. — , 689. ct 690. — (5) Opusc. 13. c. 18. — (4) L. 3. n. 688.*

ribas debeatur etiam ex lege naturali ; nam talis præsumitur esse creditorum ignotorum voluntas , quia cum ad ipsos nequeat pervenire restitutio , saltem liat pauperibus pro suis animabus (1).

112. — Dubitatur 3. an semper præferendi sint creditores anteriores ? Loquendo de creditoribus hypothecariis cum expressa hypotheca , certum est semper inter istos præferendos esse anteriores. Et idem dicunt *Lugo, Vasq. Mol.* cum aliis communius de creditore cum hypotheca tacita , quod debet iste præferri illis qui habent expressam. Inter creditores vero personales non negatur probabilis esse sententia *Castrop. Less, Holzmann, etc.* quod istis debeat pro rata creditorum satisfieri , dum istis non sunt obligata bona, sed persona debitoris quæ æquè est obligata omnibus. Sed communior et probabilior est sententia de *Lugo, sancti Antonini, Suar. Navar. Bonae. Cone, Croix, Toi. et Salmant.* qui citant sanctum Thornam et alios , præferendos esse personales anteriores , quia regula : *Qui prior est in tempore, potior est in jure*, licet à lege civili pro solis hypothecariis assignata sit, tamen à jure canonico (*reg. 43. jur. in 6.*) illa assignatur pro omnibus ; et talis regula est fundata in lege naturæ , dum licet creditor personalis directè habeat devictam solam debitoris personam , indirecte tamen sibi habet bona illius obligata (2).

113. — Dubitatur 4. an debitor possit inter creditores personales pauperiorem præferre ? probabiliter id asserunt *Molin. Sa, Less. Laym. Med.* etc. cum *S. Thoma* (3) , quia pauper majus damnum suffert. Sed probabilius id negant *Lug. Castrop. Azor. Vasq. Less., etc.*, quia talis prælatio nullibi legum indicata reperitur. Excipit *Less*, si pauper esset in gravi necessitate ; sed hoc dico debere intelligi tantum quando alii creditores tenerentur in particulari ad succurrendum tali pauperi, ex obligatione præcisa eleemosynæ (4).

114. — Dubitatur 5. an creditor qui integrum suum debitum exegit , possit illud sibi retinere quin aliis personalibus creditoribus impertiatur ? Negat *Lugo* , si ille non est anterior , et si extrajudicialiter exegit. Sed est communissima sententia opposita *Less. Navar. Cabas. Salmant.* , etc. . quia leges favent vigilantibus exactoribus ; et non distinguunt in judicio, an extrà ut observatur in *leg. Pupillus ; // Quæ in fraud,* et *L. Si non* , in 6. §.

(1) *Lib, 5. n. 67.* — (2) *n. 690.* — (3) *Opusc. l. c. 18.* — (4) *L. 3. n. 69b*

l.//. de bon. auct. jud., etc. Hinc dicit *Busemb.* cum *Silv. Navar. et Bonne.* quôd, cum quis creditorum personalium æqualium suum creditum efilagit, debitor tenetur ei saits-facere (1). Si nullus verô creditorum exigit, non potest debitor (qui est impotens satisfaciendo omnibus suis creditoribus) arbitrio suo uni intégré satisfacere. Et in tali casu dicimus cum *Castrop. Tourn. Cone. Salm. Bon. Azor.*, etc. (contra *Less*, et alios) non posse creditorem integram solutionem sibi factam retinere. Nec obstat dicere quôd præfata lex, *Pupillus*, non revocat quod solutum est, quia leges tantum intendunt remunerari creditoris diligentiam, non autem dare alicui jus retinendi quod debitor ei iniustè solvit ; nec in hoc juvare potest accepisse in bona fide (2).

115. — Dubitatur G. an possit servus qui non est præcisè necessarius, recipere stipendium à domino ære alieno gravato? Respondetur quôu potest retinere illud, si in bona fide recepit. Si autem ille advertit dominum in posterum futurum fore aliis creditoribus satisfaciendo injuste (sine necessitate) impotentem extali solutione, dicimus cum *Λ'avar. Ang.*, etc. eum teneri ab illo discedere, nec posse prosequi ad exigendum ; nam aliàs ille lit causa creditorum damni, ùt diximus in simili casu *n. 75.* (3). Contrà uxores, et lili licitè recipiunt alimenta à patre quantovis ære alieno gravato, iit dicunt *Sanchez, Laym. et Croix*, (dummodo non habeant unde aliunde vivant), cùm talis debitor teneatur ex justitia eos alere. Imô quantum ad uxorem dicunt *Moi. Navari'. Vasq. et Laym.* illam, licèt haberet undè viveret, etiam posse à viro usurario ad restituendum impotente alimenta recipere, quia vir non mimis tenetur ad mulierem alendam, quàm ad pro debitis solvendum. Addit *Laym.* quôd mercedes operariorum pro debitoris necessariis usibus debent etiam creditis hypothecariis præferri (1).

PUNCTUM X.

Quæ causæ excusant à restitutione ?

Causa* excusantes ex parte creditoris sunt : 1. Si restituitur ejus creditori;^, si præsumitur ejus consensus; 5. si prævidetur cju abusus 116. *Ex parte debitoris: 1. Si deest cu'pa ; ü. si obtinetu compositio ; 5. si damnum suum est multi) majus ; 4. si ades anima. periculum ; 5. vel vilæ, vel famæ ; Q. si cedit bonis* 117. *Excusat necessitas* 118. *Quid si creditor etiam esset in necessitate?* 119. et 120.

116. — Nonnullæ causæ excusant ex parte creditoris,

(1) *Lib. 5. n. G92.* — (2) *τ1.693.* — (5) *n.694.*—,(i) *Lib. 3. n. 695.*

aliæ ex parte debitoris. Ex parte creditoris excusat 1. si solvis creditori creditoris tui, quia tunc acquirendo cessionem crediti illius, jam poles justè compensare. 2. Si prudenter præsumere potes dominum consentire, ut tu diam rem tibi sumas, aut acceptam tibi retineas, ut communiter admittunt *Silv. Navarr. Lug. Less. Sanch. Sa, Sayr. lloz. Croix*, etc. (1) et expressè hoc docet S. Jalon. (2) qui dicit : *Invito domino dicitur, quia si credit dominum permissurum, et subesi justa causa credendi*, (restituere) *non tenetur*. Et habetur ex *L. 46. §. 7. ll. de juriis*, ubi sic dicitur : *Rectè dictum est qui putavit domini voluntate rem attingere, non esse furem ; quid enim doli fecit qui putat dominum consensurum fuisse ?* Natio est, quia tota furti malitia consistit in eo quòd contra domini voluntatem alienum accipit ; undè supposito domini consensu, non est ampliùs furtum. Confirmatur hoc ex S. TA. (3) qui permittit Religioso donare sub spe ratihabitionis prælati, nempe si putat licentiam habiturum fuisse, si ab eo illam petiisset. 3. Debitor ad restitutionem non tenetur, si dominus rei restituendæ hâc abusurus fuisset ad peccandum, ut dicunt *Less. Lugo, Sot. Moi. Navarr. Croix*, etc. contra àlios ; et expressè id docet S. Thomas (4) dicens : *Quando res restituenda apparet esse graviter nociva ei cui restitutio facienda est, vel alteri ; non debet ei tunc restitui : quia restitutio ordinatur ad utilitatem ejus cui restituitur*. Imò quando dominus eà re in tertii damnum abusurus fuisset, tu teneris denegare illam, semper ac sine damno tuo gravi potes ei illam denegare, ut dictum *Ost n. 56.* ubi dictum fuit numquàm licere, etiam ad vitandam propriam mortem, gladium restituere volenti inimicum occidere. Et tunc peccares non solùm contra charitatem, sed etiam contra justitiam, ut docent communiter *Lugo, Sot. Less. Castrop. Cone*, et *Salm.* quia proximus jus habet ne quis in sui damnum coüperetur (5).

117. — Ex parte autem ipsius debitoris, excusatur ipse à restitutione, 1. si in damno causando culpam lethalem non commisit, ut *n. 39.* diximus. 2. Si restitutio pauperibus pro debitis incertis facienda esset, et debitor à Papa compositionem obtinuisset, ut dictum est *n. 68*, aut si ipse pauper esset, et sibi applicasset (6). 3. Si restituere sine damno suo multò majore, et duplò excedente ne-

(1) *N. 700. V. Quær. hic. I.* — (2) *2. p. (.I. c 15. tn prine.* — (5) *in 4. P. 15 q. 2 art.; q. 9. 4.* — (4) *2. 2. q 62. a. 5. ad L* — (5) *Lib. 5. n. 697. v. Teneris* — (6) *n. 696.*

quiret, nam tunc rectè restitutionem differre potest, modò ex dilatione æquale damnum dominus passurus non esset, iit dictum est *n.* 65. Pro omissione vcrò lucri non potest debitor restitutionem differre, ut rectè dicunt *Salm.* Excipit *Jleya*, si ex dilatione nullum passurus esset damnum creditor (1). 4. Si restituere non posset debitor sine periculo animai suæ aut suorum, v. gr. si periculum subesset quod mulier aut filiæ prostituantur, aut se dent in latrocinia, etc. ita *Less. Mol. lion. L'illiuc.* , etc. (2). 5. Si restituere sine vitæ aut famæ periculo non potest; modò lamæ suæ amissio damno creditoris præponderet, ut *π.* 99. influe. 6. Si cedit bonis suis; nam leges debitori impotenti omnibus creditoribus suis satisfaciendo permittunt, ut sibi retineat quantum satis est ad se sustentandum juxta statum suum, cedendo illis reliqua sua bona; et ita ut liber sit pro eo quod solvendo non est, modò ad meliorem fortunam non perveniat: *L. Cum, et /il. c. Qui bon., etc.*, licèt dicat *Layman*, quòd etiam ille in paupertate sua remanens, tenetur laborare, et acquirere quantum potest ut satisfaciat. Notandum tamen talem cessionem locum non habere in debitis ex delicto; quamvis *Less. Navarr. et Salon*, etiam concedant furi cedere bonis, relinendo sibi quantum ei ad victum satis est (3).

118. — Excusat 7. paupertas, si restituendo vitam decentem juxta statum suum debitor ducere non posset; *Azor. Sol. S. Anton. Navar. Laym. Salm. Croix*, et alii communiter (4); modò (intelligitur) debitor talem statum justè acquisiverit; nam si injuste acquisivisset furtis aut fraudibus, ille teneretur ad restituendum, etiamsi casurus sit à suo statu, ut communiter DD. Praeterea intelligitur, ut dicunt *Castropal. Navarr. Silvest. P. Layman, Croix*, etc. modò debitor culpabiliter ludis, crapulis, etc. in talem necessitatem se non conjecerit: sed hoc non obstante, semper ac debitor à suo statu justè acquisito casurus esset, mihi et aliis doctis durum videtur ad integram restitutionem illum obligare. Ceterum rectè advertunt *S. Antonin. Spor. Elbel*, etc. quod in tali casu semper tenetur debitor expensas diminuire, ut possit restituere saltem quod potest (5).

119,— Sed majus dubium est an paupertas à restitutione excusat, cùm dominus etiam esset pauper? Hic oportet distinguere necessitatem extremam à gravi; si dé-

fi) v 697. — (2) w. 698. ad 9. — (5) Lib. 5. n. 699. — (4) n. 702. — (5) n 698 adS. el 6. el n. 702. ad Dicendum. II.

bitor restituendo se aut suos (nempe filios, parentes, aut uxorem) in extremam necessitatem conjecturus esset, excusatur, quia tunc bonis (μην, resliturus esset utitur, non secus ac si jam in extrema necessitate constitutus esset; et hoc quamvis res aliena in sua specie existeret; et etiamsi rei dominus in eadem necessitate extrema reperiretur; quia in tali necessitate omnia sunt communia, ideôque in tali casu melior est conditio possidentis; sed rectè excipiunt *Less.* et *Casdrop.* si accideret casus quôd dominus rei ex illo particulari furto in extrema necessitate positus esset: dum dominus qui priùs possidebat tunc præferendus est (1). Sed si fur, necessitate transacts, teneatur ad restitutionem, vide dicta *num.* 19,

Loquendo autem de gravi necessitate, si solus debitor est in gravi necessitate, aut si restituendo decidere debet à statu suo justè acquisito, benè potest ille restitutionem differre, ut dictum est *num.* præcedenti. Sed dubium restat, cum uterque, nempe debitor et creditor, sunt in eadem gravi necessitate, an debeat fieri restitutio: el respondetur quôd, si creditor jam in gravi necessitate reperitur, debitor restituere debet, licet in æqualem gravem necessitatem conjiciendus esset, quia in æquali necessitate præferendus est creditor; ita communiter *.kor. Mol. Less. Laym. Spor.Salm. Croix,* etc. sed si debitor et creditor in eadem necessitate gravi jam reperiuntur, adeô ut illud vitæ sustentandæ juxta eorum statum satis non sit; tunc aliqui dicunt debitorem teneri restituendo: saltem cum debitum est ex delicto, ut dicit *Rone.* Sed *Lessius, Casdrop. Sylv. et Trullench.* cum eodem *Ronc.* merito dicunt, probabile esse in tali casu restitutionem posse differri; quia tunc debitor restituendo subicere se deberet damno nullo majori, dum ex gravi necessitate in quasi extremam prolabi deberet. Sed excipitur semper, si creditor propter illud furtum in particulari in illam gravem necessitatem lapsus esset. Excipitur si res in specie existeret. Advertendum hic tandem, quôd qui dubitat an damnum quod causavit, sit leve, an grave, non tenetur compensare nisi leve. Sed si res ablata existit, et dubitat an sit valoris gravis, an levis, tenetur sub gravi ad eam restituendam; aliter exponet dominum ad injustè subeundum damnum grave (2). Ad quid autem teneatur possessor bonæ fidei, superveniente dubio, quôd res non sit sua, vide dicta *n.* 73. hujus *Tract.* et *Tract. In.WL*

(1) 3. n. 701. r/ 702. — (2) n. 706.

120. — Quairitur hic ultimo, an debitor donans ere* ditori, imineior sui debili, à restitutione excusetur? Negant *Sanch. Laym. Bonae.*, etc. quia (ùt ajunt) non potest unâ solutione satisfieri duabus obligationibus, uni ex titulo justitiæ, alteri ex titulo gratuito. Sed aflirmant *Curd. M'igueZy Mazzotta*, et *La-Croix, cum Rebellio* ac aliis quorum sententia satis est probabilis, semper ac certè præsumitur quòd debitor, si debiti fuisset memor, nequaquam donasset. Ratio est, quia semper censetur quisque, cùm dat bona sua, velle potius satisfacere obligationi justitiæ, quàm voluntati donandi, sive obligationi factæ donationis, quæ cùm facta fuerit per errorem, sive per debiti oblivionem, quæ dedit causam donationi, manet rescindibilis ab eodem donante, qui in conscientia non tenetur ad eam implendam; nam in quovis homine supponitur tacita mens non velle se obligare, ubi deceptus invenitur (1). Nec obstat 1. quòd in contractibus non attenditur voluntas interpretative, seu conditionalis, sed actualis; quoniam in nostro casu non intelligitur facta satisfactio primæ obligationi per voluntatem interpretatam, sed per voluntatem actualem ab initio habitam à debitore satisfaciendi debitum quod contrahebat; quæ voluntas habitualiter perseverat, semper ac non revocatur; et hæc voluntas debet prævalere, tanquam anterior et magis urgens; idque probatur ab iis quæ scribunt ipsi meladversarii in similibus casibus (2). Nec obstat 2. quòd debitum certum nequit compensari cum satisfactione probabili, quia hoc procedit, cùm debitum est certum et solutio est tantùm probabilis: sed in casu nostro habetur, quod debitum est certum et satisfactio sive datio debiti compensativa etiam est certa quapropter æqualitas jam ponitur. Stante igitur ex una parte debiti oblivione, quæ causam dedit donationi, reddilque eam aut nullam, aut saltem rescindibilem ab eodem donante; et ex altera parte præsumptum satisfactione obligationis justitiæ per voluntatem perseverantem debitoris illam satisfaciendi; in hoc casu redditur dubia lex sive obligatio satisfaciendi duobus oneribus justitiæ et donationis; et cùm hujusmodi lex sit dubia, ipsa non obligat, juxta id quod dictum est in *Tract. I. cxn. 15. et 32.*

Idem autem quod dicitur hic de debito procedit de votis; quapropter si quis aliquod edidit votum, et postea implet operam promissam immemor voti, non tenetur

(1). *Alid 3. fi. 700. r. Quær. II.* — (2) *Ibid.*

iterùm implere, semper ac pro certo præsumere potest quòd, si memor voti fuerit, pro eo operam impletam applicassct. idque communiter docent *Suarez, Azor. Itinac. Lessius, Laym. Sanch.*, etc, quia time votum impletur per illam primam voluntatem habitam in principio, cùm votum fuit emissum, idemque dicunt ipsimet AA, de obligatione implendi pœnitentiam sacramentalem (1).

CAPUT IV.

DE CONTRACTIBUS

PUNCTUM 1.

De contractu in genere.

Quoi modis constituuntur contractus 121. *Qui contrahit sine animo contrahendi, aut se obligandi* 122. *De contractibus turnibus* 125. *De contractibus initis dolo, aut errore,* 124. *metu,* 125. *sine solemnitatibus* 126.

121. — Contractus quatuor modis constituitur: 1. solo consensu, ùt venditio, locatio, etc. 2. solis verbis, ùt stipulatio, 3. scriptura, ùt census, 4. traditione, ùt donatio, mutuum, depositum, et commodatum (2).

122.— Notandum 1. si quis externè contrahit, sed sine animo contrahendi, non remanere eum obligatum (nisi esset quia alter contrahentium, cùm contractus esset onerosus, jam partem suam adimplevisset, ùt dictum est in hoc *Tract, n. 93*). Et qui contraheret sine animo se obligandi, probabiliter ne obligatus quidem remaneret (3).

123. — Notandum 2. contractus turpes, v. g. grassationis, fornicationis, etc. antequam effectum habeat delictum, cùm ipsi sint omninù irriti, non obligare; sed eo patrato, communior et probabilior sententia, quam tenent *Sot, Cajet. Less. Sanch. Lug, Mol. Salm. Croix*, etc. (quamvis opposita *Adriani, Comitoll.*, et *Toumely* etiam sit satis probabilis) docet teneri solvere pretium promittentem, et recipientem non teneri illud restituere, tùm ratione supeùris allata, quòd cùm alter contrahentium partem suam posuit, alter tenetur ponere suam; tùm etiam quia opus malum jam positum, licet non sit dignum pretio uti malum, est tamen æstimabile ùt utile uni, et

1) *Lib' 3. ti. 700. v. Limitant vero.* — (2) *n. 708.* — (5) *n.710.* et lib. 6. *n.833.*

onerosum alteri id ponenti (1). Vide quod dicitur *Tract. XIII. n. lil.* Si quis autem donum aliquod mulieri traderet ad copulam extorquendam, non posset illa, copulâ non concessi, donum relinere; secus verum si donum datum fuisset ad voluntatem mulieris alliciendam (2).

124. — Notandum 3. contractum dolo, aut errore circa substantiam initum esse invalidum: licet error non dedisset causam contractui, nempe cum, etiamsi pars errorem cognovisset, etiam contraxisset. Contra cum error est circa qualitatem rei, et causam contractui non dedit, ille certe est validus. Sed si error fuisset circa solam qualitatem, et contractui causam dedisset, nonnulli DD. dicunt esse nullum; sed communis et valde probabilior sententia vult esse validum; nam talis contractus non potest dici invalidus, nec lege naturæ, cum jam adest plenus consensus circa substantiam: nec lege positiva, ut constat ex textu Justiniani, *Instil. I. 4. tit. 13. de except.*, ubi declaratur validus talis contractus, licet detur actio parti deceptæ illum rescindendi. Sed hoc non obstante, quando error fuisset invincibilis, et res adhuc esset integra, probabile est cum *Less. Laym. Castrop.*, etc. deceptum non teneri in conscientia stare contractui, cum omnium contrahentium mens tacita ea sit, ut nolint se obligare iis contractibus in quibus decipiuntur (3).

125. — Notandum 4. contractus metu initos (modò metus sit gravis, et injustus) similiter posse rescindi non solum à iudice, sed etiam propriâ auctoritate partis metum passæ, et hoc etiamsi res in manus tertii possessoris bonæ fidei transiverit. Et si unquam pars læsa peteret contractum rescindere, et altera renueret, potest tunc sibi compensare damnum quod passa est (4). Ceterum huiusmodi contractus ex se sunt validi, licet essent gratuiti juxta sententiam communissimam et probabiliorum quam tenent *Less. Azor. Lugo, Salmant.* et alii multi (5). Nihilominus excipiuntur 1. matrimonium (et etiam sponsalia ut dicitur *Tom. II. Tr. XVIII. n. 3.*); 2. professio religiosa; 3. votum; 4. promissio, aut traditio rei Ecclesiæ; 5. electio Prælati; 6. auctoritas tutoris metu extorta; 7. jurisdictio ecclesiastica metu acquisita; 8. absolutio à censuris; 9. remmeiatio beneiiciorum. Loquendo autem de aliis contractibus, jam dictum est quod metum patiens actionem habet rescindendi contractum: intelligitur quando

(1) *Lib. 3. n. 712.* — (2) *Ibid. Quaest. II.* — (3) *ibid. n. 71;* *Contractus c/715.* — (4) *n. 717. et seqq.* — (5) *n. 716.*

metus est gravis, non autem cum est levis juxta probabiliorem sententiam; licèt oppositam *Soli, Navar. Lcssit, Sanch. Castrop. Salm.*, etc. non judicamus improbabilem, sed semper excipiunt hi DD. matrimonium, et professionem religiosam, quæ irritari non possunt ob mellis levincussionem (1).

126. — Quæritur autem inter DD. an liget in conscientia contractus sine debitis solemnitatibus celebratus? Nulli affirmant, ul *Sot. S. Antonin. Sa, 3/o/*, etc. dicentes legem humanam auferre quidem actionem in hujusmodi contractibus, non autem naturalem obligationem, pro qua sufficit solus consensus. Multi alii verò id negant, ut *lew. Lugo, Bonae. Salm.*, etc. et dicunt legem humanam, ul fraudum periculo occurrat, benè posse etiam naturale debitum auferre. Sed cùm utraque sententia sit probabilis, puto in praxi omninù amplexandam esse tertiam sententiam *Sanch. Cabass. Bann. Bejæ*, etc. (cui adhæret etiam *Sot.*) nempe cùm ei tale sit dubium, præferendum esse possessorem, donec à judice non sit damnatus ad restituendum.

PUNCTUM H.

De promissione cl donatione.

De promissione 7. Quis non potest donare; et si quis recipit dona à debitis grandio 128. De donationibus inter conjuges, d putres, et filios 129. De donatione non acceptata; et si per nuntium, aut per litteras acta est 150. Si est pro causa pia; et an tueres possit acceptare 151. Traditio; adimplementum; donati» prodiga; causa [inulis 152. Causa ut donationes revocari possint præsertim si sint inofliciosæ 155. De donatione causci mortis 151.

127. — Quoad promissionem, probabile est simplicem promissionem, nisi adfuerit expressa voluntas sub gravi se obligandi, non obligare nisi ad culpam levem, dùm talis promissio non jam obligat ex justitia, sed ex sola fidelitate sive honestate, ut dicit *S. Thomas* (2); et hujus sententiæ sunt etiam *Cajet. Bann. Lcdesm. Henriq. et Salm.* cum aliis (3). Certum est autem omninù non obligare (piando res promissa redditur aut nimis nociva, aut impossibilis, aut illicita, aut inutilis, aut quoties talis rerum mutatio superveniat, ut si prævisâ fuisset, promissio

1) *Lib. 5. 7i. 71G. t.* Excipe tamen, ei seqq. — (2) 2. 2. q. 88. a. 5. ad 1, id, *Lib. 3, n. 720. v.* In hac.

non fuisset facta; ita expressé S'. Thomas (1) et alii communiter (2).

128. — Quoad donationem, inulta notanda sunt. Notandum 1. impeditas esse donando sequentes personas: 1. ratione carentes; 2. muti et surdi à nativitate; 3. pupilli et impuberes (nisi ad piam causam); 4. morte damnati; 5. communitatum administratores, nisi donationes sint remuneratoriæ, cl. eleemosynæ (3). Præterea non possunt donare ære alieno gravati; et advertendum eos qui dona ab hujusmodi recipiunt, teneri ad restituendum, si debitores iis donis impotentes fuerint creditoribus solvendo; quia hujusmodi donatarii recipiendo sunt causa positiva damni creditoris, quandoquidem contractus donationis non perficitur sola donantis voluntate, sed etiam acceptantis; unde ipsi tanquam causa positiva damni creditoris, ad restitutionem tenentur (4).

129. — Notandum II. donationes inter conjuges non valere, nisi confirmatæ sint juramento, aut donantis morte, postquam in vita doni traditio facta est. Sunt tamen validæ si factæ* sunt causa mortis, etsi sunt remuneratoriæ aut factæ à viro cui est prodigus, aut ab uxore ut vir aliquam obtineat dignitatem (5). Idem quod est inter conjuges, dicitur de donationibus patris lactis filiisfamilias. ista valida tamen si talis donatio facta est causa matrimonii, aut studiorum (et tunc non præsumitur pater velle, ut res donata in legitimam computetur); aut si filius est tantum naturalis, aut si pater donat fructus peculii adventitii (G).

130. — Notandum III. donationem ante acceptationem obligationem aliquam non parere (nisi facta esset infanti, tunc enim pro ipsis acceptat lex). Ratio est quia nulla obligatio potest inter paries sine mutuo eorum consensu contrahi. Ita ex *L. Si quis argumentum*, *Sl autem, c. de donat*, contra *L. Absenti*, *ff. eqd. (it. (7))*. Vide etiam *de Franchis* Dec. 339. Et hoc procedit, etiamsi donatio esset juramento firmata (8); dum juramentum actus naturam sequitur, nempe donationis, quæ* per se est revocabilis, quoties non est acceptata. Hinc est quod si donatio facta est per nuntium, illa potest revocari, usquedum coram ipso nuntio acceptata non sit; et si litteris facta est, usquedum acceptationis responsio non refertur ad donantem (9). Ideoque eo casu juxta probabiliorem *Lopez*,

(1) 2. 7. 110. «. 5, *adh. clbb.* 5. n. 720. v. Notandum. — (-) *Ibid.* — 5 n. 721. — (4) *ib.*, 3. n. 722. - 5; n. 723. (G) n. 72. — (7) n. 725. — (8) w. 727. — (9) n. 728.

Tiraquel. Decii, et aliorum, donatarius non potest talem donationem acceptare, si certior post donantis mortem liat; quia tunc conjungi non potest (ut dictum est) consensus donantis cum illo donatarii, ut contractus validus liat. Et juxta hanc sententiam, si nuntius culpâ suâ rem donatam non attulit donatario, aut donationem sibi commissam non exeeutus est, ipse tenebitur post donantis mortem non solùm ad restituendum rem haeredibus, sed etiam damnum illatum donatario. Sed hoc non obstante, non judico improbable contrarium, quod tenent less. *Lugo, Sanch. Salm.* et *Viva*, qui dicunt donatatum etiam post donantis mortem posse acceptare donationem, ex eo quia donantis voluntas in litteris aut in nuntio misso, aut in legatione huic data donationem faciendi, virtualiter perseverat. Et posito quòd utraque sententia sit probabilis, dico quòd si donatarius bona fide acceptavit donationem; et rem donatam jam accepit, licetè potest eam retinere. Et tanto magis, si tunc cùm donatio acceptatur, nec nuntius nec donatarius donantis mortis sunt conscii, quia tunc acceptatio est certe valida, ut dicunt *Sanch. Lugo*, et *Salmant.* ex *L. Inter causas*, /f. *Mandati*, etc. Contrà donatarius tenetur ad restitutionem si rem mala aut dubiâ fide recepit; cùm juxta dicta *n. 8. hujus Tractatus*, et in *Opere* (1), cum dubio etiam positivo, aut cum opinione probabili legitima possessio acquiri non possit (2).

131. — Quod autem supra dictum est, nempe quòd donatio ante acceptationem non obligat, hoc currit etiamsi facta sit ad pias causas (advertendum tamen donationes pias à quolibet acceptari posse), ita probabiliùs docent *Sanch. Castrop. Conar. Ilebel. Salm.*, etc. Sed excipitur si donatio directè est lacta Deo, quia tunc est votum; et indubio praesumitur esse votum in quo probabile est posse Episcopum dispensare, licet donatio acceptata sit ex parte piæ causae (3). Sed si donatarius (loquendo generaliter de omni donatione) decesserit ante acceptationem, quaeritur an possit haeres eam acceptare; affirmant *Molin. Suarez, Sanch.*, etc. Sed probabiliùs id negant *Less. Castrop. Salm.* et *Hebell.*, quia haeres in omnia defuncti jura realia, non autem personalia, ut est hoc, succedit (4).

132. — Notandum IV. dominium rei donatæ non ac-

ti) *Lib. 3. n. 729. cl750.* — (2) *Ibid, el 761 v. Quær. II.* - (5) *n. 726. - (4) n. 731.*

quiri, nisi post traditionem. V. Donationem principaliter factam ut donatarium obliget ad aliquod, illa erit irrita, si per donatarium stet, (juin finis adimpleatur. Secùs autem, si facta est ad alliciendum eum ad aliquod præslandum (1). VI. Donationem prodigam non esse validam (2). VII. Donationem factam on causam præsentem, aut praeteritam non esse validam, si deest causa primaria; secùs si deest secundaria (3).

133. — Notandum VIII. quod donatio inter vivos multis de causis revocari potest. 1. Ob enormem donatarii ingratitudinem (i); 2. si donanti proles orta est, quâ prius carebat: intelligitur cùm donatio de magna bonorum parte fuisset, et cum fit extraneis; quia si fuisset in alicujus ascendentis beneficium facta, aut ad causas pias, tunc wtest solum revocari in quantum est necessarium, ut illi suam habeant legitimam (5). An autem, quia nascuntur alii filii, possit pater donationem revocare, probabile est eum posse, licet negent alii. Sed si pater eam non revocat, non potest à filiis revocari (6); 3. si donatio est inofficiosa, nempe si lædit filios in legitima; et tunc si facta est extraneis à patre animo pravo, in totum revocatur; sed si sine tali animo, aut est facta aliis filiis, revocetur solum in partem. Donatarius attamen nihil tenetur restituere ante judicis sententiam. An autem possit lædi filiorum legitima applicando bona in opera pia, permittunt *Navar. Card. Rodriq. Lop. Veg.*, etc. modo restent filiis alimenta. Sed id negant *Sanch. Less. Salm. Cone.*, etc., et hæc sententia videtur probabilior, quia leges civiles observari debent, ubi à jure canonico non sunt correctæ, ut diximus *Tract. II. η. 14. 15. et 33* (7).

134.—Notandum denique omnes donationes causa mortis usque ad mortem esse revocabiles. Et supponuntur factæ causà mortis, quoties a donante factæ sunt aut pro terniore post suam mortem, aut ad suæ mortis considerationem. In dubio autem intelliguntur factæ inter vivos, adeoque irrevocabiles (8). Donationes causa mortis cum sunt factæ absentibus, non valent, nisi destinetur nuntius, aut epistola; sed si adsuht testes, valent ut fideicommissa (9).

(1) V. 754. /•t'736. — (2) *Lib. 5. n. 735. et fusiùs lib. 6.n. 851. v. Cùm autem.* — (3) L.3 n. 737. — (4) n. 738. — (5)n. 739. — (6) n. 740. *ad 6. in fine.* — (7) n.7W.-(8). n. 741. — (9) «.742.

PUNCTUM III.

De commodato , precario et deposito.

De commodato et precario 155. *De deposito* 156. *In debeat præservari res domino* 157. *In quibus casibus depositarius teneatur restituere* 158.

135. — Hic pauca adnotanda habemus. *Commodatum* est cum aliquod ad usum præstatur ad tempus determinatum. *Precarium* est cum conceditur donec) dominiis illud repetat ; et hoc precarium cessat morte illius , qui illud recipit , non autem morte dantis , donec per hæredes non repetatur. *Commodatum* autem non potest repeti ante tempus determinatum , nisi esset quod aliter commodans damnum pateretur. *Expensæ* ordinariæ in commodato fieri debent à commodatario , extraordinariæ à commo-
dante (1).

136. — *Depositum* autem est cum datur aliquid custodiendum ; unde depositarius non potest illo uti , sine domini saltem praesumpta voluntate ; secus tenetur restituere usûs valorem , si res non sit usu consumptibilis (2).

137. — Notandum hic primò : in casu incendii , naufragii , etc. depositarius non tenetur depositi conservationem suis bonis praeferre , nisi esset res multo præstantior suâ ; quia tunc debet praeferre depositum : sed potest sibi rei suæ valorem compensare. Contra commodatarius semper tenetur præferre rei sibi in usum concessæ conservationem , aliter saltem tenetur dominum de pretio facere indemnum (3). An autem commodatarius , aut depositarius teneatur ad restitutionem , si res periret culpa suâ , non jam theologica , sed lanium juridica , probabile est non teneri ad restitutionem , ut dicunt *Lugo* , *Cabass. Bone* , et *Salm.* (4) : vide dicta hic n. 41.

138. — Notandum 2. quod depositarius non tenetur ad restituendum depositum , si certò scit rem esse furtivam , aut si ipse haberet certam sibi compensandi causam ; aut si prudenter timeret , ne dominus eâ abusurus esset contra justitiam (ut gladio ad inimicum interficiendum) aut etiam contra charitatem , ut dicit *Less* , cum *S. Thoma* (5) , contra *Sanch.* et *Bonae.* (6).

(1) *Lib. ô. n.* 744. et 755. — (2) n. 746. et 716. — (5) n. 752. — (i) n. 719." (5) 2. 2. q. 62. a. 5. ad. 1. — §. 3 n. 155.

PUNCTUM IV.

De mutuo et usura.

Ik millno, cl quando (libel restitui 139. *De mutuo minoribus concessio* 140. *l)c concessio filiisfamilias* 141. *De usura* 142. *De mutuo dato sub spe lucri* 145. *De lucro gratis oblato* 144. *De oblato ex timore, etc.* 145. *De pacto non repetendi sortem, nisi intra h m- pus longum* 116. *De damno emergente,* 147. *De lucro cessante* 118. *Conditiones* 1. *ut muluarius admonitus sil;* 149. 2. *ne ultra spem exigatur;* 150. 5. *ut mutuum sil causa damni et lucri cessantis* 151. *An damnum, aut lucrum debeat esse certum* 152. *De periculo* 155. *et* 151. *De montibus pietatis* 155. *De puna conventionali* 156. *et* 157. *ut exigatur benevolentia, etc.* 158. *De pactili obligatoriis, etc.* 159. *De pacto restituendi in eadem quantitati* 160. *De præslando quod debetur ex justitia aut charitate* 161. *Obligatio usurariorum, et hærcum* 102. *De cooperatoribus* 165. *et* 164.

139. — Loquendo de *milno* > mutuum est cùm datur res usu consumptibilis obligatione restituendi eam tempore præfixo in eadem specie, et bonitate. Sed si tempus non est præfixum, restituenda est cùm exposcitur (elapso tamen aliquo conveniente spatio); imo restitui debet etiam non requisita, si à mutuante aut ob oblivionem, aut observantiam, aut loci distantiam, non exposcitur (1).

140. — Notandum hic 1. quòd mutuum datum universitati, minori, et Ecclesiæ, aut ad aliam piam causam non potest repeti, nisi probetur illud in eorum utilitatem esse impensum; excipitur, si daretur alicui ecclesiæ cum Prælati et capituli consensu (2).

141. — Notandum 2. liliostamilias. qui non habent bona castrensia aut quasi, non teneri ad restituendam pecuniam mutuo acceptam. *L. 1. C. de S. C. Maced.* Et hoc non solùm valet pro loro externo, sed etiam interno conscientiæ; excepto si cum juramento de satisfactione se obligassent (quod juramentum potest cæteroquin à Superiore ecclesiastico relaxari); sed in casu quo sciente et non contradicente paire accepissent, aut si mutuum in patris utilitatem expensum esset, nempe in ea quæ ille præslare lilio debuisset, tunc paler tenetur ad satisfaciendum (3). Hoc tamen quod dictum est de pecunia, non procedit pro re mutuo accepta à liliolamilias. Nec aliud de mutuo dicendum restat.

142. — Loquendo de usura, usura est lucrum prove-

(0) N. 751. et 755 — (2) n. 75G. — (3) *Lib. 5. m 151.*

niens ex mutuo ob usum rei mutuo datæ. Illa tùm lege positivâ , tum naturali est illicita : nam in aliis rebus usus est distinctus à dominio, sed in rebus consumptibilibus usus non distinguitur à dominio , dùm usus rei destructionem importat , ideùque cùm in mutuo dominium necessario in mutuatarium transfertur , si mutuans aliquid lucri exigeret, ex re non ampliùs sua , et ex sterili , ùt est pecunia , frumentum , etc., exigeret (1).

143. — Itaque ex mera mutui ratione nullum lucrum exigi potest. Imò ne licet quidem mutuum dare cum spe alicujus lucri ; et licet *sanctus Thornas* (2) videtur admittere expectationem alicujus lucri , cùm lucrum expectatur aut exigitur non ex paci debito, sed ex benevolentia; hoc tamen dicimus intelligi debere cùm mutuum principaliter datur ad benevolentiam expiscandam, et minimis principaliter aliquod lucrum speratur. Sed principaliter mutuum dare ob lucri spem (licèt sperati ob meram benevolentiam), ùt esset si alias sine tali spe mutuum non daretur, dicimus omninò non licere , cùm Evangelium dicat :... *Mutuum [e] > nihil indè sperantes. Lucæ 6. 35.* Et hoc est expressum *cap. Consuluit > de usur.* ubi dicitur usurarius, qui mutuum) dat animo lucrandi , licèt sine pacto, *alias non traditus* (verba sunt textus) : et ibi adducuntur pariter verba Eemox retulimus ex Evangelio (3) Et notetur hic propositio damnata ab Innoc. XL quæ dicebat: *Usura non est, in qua ultra sortem exigitur aliquid tamquam ex benevolentia litum.* Propositio meritò reprobata , quia benevolentia nunquam obligare potest ad lucrum præstandum, cùm nullis modis exhiberi possit (4).

144. — Sed si mutuatarius daret aliquid mere gratis, non potest à mutuante retineri. Sed quid dicendum in iure , quo dubitatur an mutuatarius gratis dederit , an mutui pretium? Respondetur , quando mutuans bonum accepit, et postea superveniente dubio non potest restitutus fieri, tunc potest licite illud sibi relinere. Secus si jam accepit in dubio (quicquid dicant alii) , quia in dubio nemo legitime potest possessionem inchoare. Cæterum si mutuatarius non esset pauper, nec illi iniustus , nec dedisset motus ab aliqua mutuantis efflagitatione , sive minis , tunc præsumi potest illum gratis accepisse; præsertim si dedit post sortis mutuo datæ redditionem (6).

(1) Ar. 758. et 759. — (2) 2. 2. q. 78. a. 2. ad ò. — (3) L. 5. », 762. — (4) Db. 5. 716. — (5) n. 761. r. Quær. 11. — (6) Ibid.

145. — Dicunt multi DD, ut *Laym. Sol. Lugo, Castrop. Salmant.* et alii, quòd si mutuarius ultra sortem dederit aliquid, ne videretur ingrati animi, aut ne deinceps sibi denegaretur mutuum, benè potest mutuans illud retinere; quia mutuarius ad præstandum illud donum non inducitur ab aliqua extrinseca mutuantis actione, sed tantum ex motivis suis intrinsicis, quæ omnia spontaneam etliciunt illam donationem (1).

146. — Hic notanda propos. 4-2. ex damnatis ab Alexand. VII. quæ dicebat: *Licetum est mutuantibus aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.* In mutuo est intrinseca obligatio, ut mutuans exspectet restitutionem sortis pro aliquo tempore. Sed si mutuans se obligaret expectare ad tempus longum et extraordinarium (v. g. ad tres vel quatuor annos), dicunt *Sporcr, Medina, Serra, Ledes. Trullench. et Henric,* posse tunc illum exigere aliquid, quia talis obligatio est extrinseca mutuo, adeoque digna pretio; saltem quia (dicunt *Salm.* cum *Prado, Bannez, Aragona*, etc.) mutuans se obligando tantum temporis expectare, est moraliter impossibile, ut aliquod damnum, aut incommodum notabile non patiatur. Etsi potest quis licetè aliquid exigere, si se obligat ad dandum mutuum intra longum tempus, ut dicit *Molina*, cum communi, cur non potest qui se obligat ad non repetendum suum, nisi post tempus extraordinarium (2)?

147. — Quatuor sunt tituli ordinarii propter quos mutuans potest aliquid ultra sortem exigere. I. Titulus est *damnum emergens*, quod mutuans mutui causâ patitur, tunc enim, ut dicit *S. Thomas* (3), non est quod ille vendit usum pecuniæ, sed indemnem se reddit in damno passo (4).

148. — II. Titulus est *lucrum cessans*, nempe illud quod mutuantibus non obvenit ob mutuum. De justitia hujus tituli sunt qui dubitant, sed immeritò, dum communiter illud probatur apud DD. et etiam *S. Thomam* (5), qui dicit duobus modis posse aliquem damnificari, aut si impeditur à consecutione alicujus boni quod jamjam consecuturus erat, aut si privatur illo quod jam habet. Et licet Angelicus alibi (6) dicat non posse mutuantem *convenire de lucro sperato, quia non potest vendere quod adhuc non habet; attamen sapienter advertit doctus *Sylvius* (7) hoc debere intelligi, quòd mutuans non potest exigere totum

(1) A. 763. — (2) *Lib. 3. n. 760.* — (3) 2. 2. 7. 78. *ari. 2. ad 1.* — (i) !.. 3. n. 768. — (5) 2. 2. *qu. 62. ari. 4.* — (6) 2. 2. *qv. 78. art. 2. ad 1.* — (7) 2. 2. *q. 77. a. 1. Quer. 5.*

lucrum, quod speratur, sed tantum valorem spei. Sed de hoc titulo hodie non est amplius dubitandum, cùm Benedictus XIV; in Bulla *Vix pervenit* declaraverit, unum ex justis titulis exigendi aliquid à mutuo, esse lucrum cessans, nempe (ut in Bulla se explicat) si pecunia aliter impensa fuisset › sive ad proventus annuos conquirendos, sive etiam ad licitam negotiationem exercendam, honestaque lucra percipienda (1).

149. — Nihilominus, ut hoc lucrum exigatur ratione damni emergentis aut lucri cessantis, tres requiruntur conditiones. *Prima* ut pactum lucri præcedat contractum (excepto si mutuans cogeretur invitus mutuari, aut si mutuarius, elapso tempore, non restitueret mutuum); et præterea ut mutuarius etiam ante contractum sit admonitus de præfato titulo. Nec sufficit præsumere quòd ille consensurus fuisset lucro promisso, si de justo titulo certior factus esset; quia ad contractum non sufficit voluntas interpretativa, sed requiritur actualis. Attamen si contrahentes consentirent contractui omni meliori modo, quo iniri potest, tunc probabiliter dicunt *Less. Tourn. Salm.* et *Croix*, quòd potest exigere lucrum promissum. Cæterum Boned. XIV. in præfata Bulla hæc præscribit: « Qui ab » omni usuræ labe se immunes præstare volunt, admo- » nendi sunt, ut contractum instituendum ante deôla- » rent, et conditiones inserendas explicent, et quem frudum » ex pecunia postulent » (2).

150. — *Secunda* conditio est ut ratione lucri cessantis non exigatur ultra valorem spei lucri sperati, deductis expensis, et pretio laboris, quem impensurus fuisset ut tale lucrum exigeretur: non jam ex toto, sed ex parte, nempe quantum mutuans aliis soluturus fuisset ut liberaretur ab ipso labore (3).

151. — *Tertia* conditio est ut mutuum sit vera causa damni, aut cessationis lucri; nam si mutuans illud lucrum alià pecunià sibi fecisset, aut alià industrie, cui vacare non potuisset illam pecuniam in negotiationem applicando. tunc nihil potest exigere. Sed si mutuans daret mutuo pecuniam negotiationi destinatam, nec illi esset animus aliam pecuniam, pro familiæ opportunitatibus, aut pro alio line reservatam, in illius locum sufficere, tunc probabiliter potest exigere lucrum cessans pecuniæ mutuo datæ, ut dicunt *Less. Lug. Laym. Castr. Valent. Salm.*, etc., quia tunc revera mutuatio est causa cur cesset

(1) A. ô. n. 769. -(2) I. Û. 5. n. 769. el 775. -(5) i. 769. r. II. Conditio.

lucrum speratum à pecunia ; nec mutuans tenetur in imilualarii gratiam negotiationi exponere pecuniam illi non destinata, sed aliis suis finibus. Ego tamen hoc non admitterem in casu quo mutuant, cum mutuum dat, esset animus substituendi negotiationi illam pecuniam reservatam (1).

162. — Addit *P. Concina* his tribus conditionibus quartam, nimirum ut damnum aut lucrum sit certum: nempe quòd paratæ sint lucrandi occasiones. Sed meliùs dicunt communiter cum *Silvio*, *Navarro*, *Maid. Tap. Salas*, *Decoquer*, *Salm.*, etc., quod benè / potest in pactum deduci lucrum solvendum ob illos titulos incertos, modù sint probabiles, et modù non exigatur ultra valorem periculi damni, aut spei lucri, dùm subjacere illi periculo damni incerti, et privare se spe lucri incerti, utique sunt digna pretio (2).

153. — III. Titulus est periculum amittendi sortem. Hic titulus est valdè nonnullis decertatus; sed communiter, et meritù admittitur etiam ab auctoribus probabilioristis, proùt sunt *Fagnanus*, *Petroc. Cabassut. Tourn. Wigandt*, ultra *Silvest. Sylv. Less. Mol. Lug. Salmant.* et alios, dummodo periculum sit extraordinarium, non autem commune. Ratio est, quia suscipere tale periculum est certe dignum pretio, ut docet *S. Thomas* (3), qui dicit: *Res extrawriculumplus æstimatur, quàm existons in periculo.* Et hoc confirmatur ab eo quod expressum fuit à *Gone. Lateran* sub Leone X. sess. 10. ubi damnatum fuit recipere aliquid ex mutuo: dummodò (nola) non esset periculum sortis, aut expensae, ut illa recuperetur, dicente Concilio lucrum quod exigitur tunc esse usuram, *quando nullo sumptu, nullove periculo conquiri studetur.* Confirmatur etiam ex Declaratione S. C. de propaganda / ide approbata ab Innoc. X. et relata à pluribus gravibus AA., nimirum à *Cabass. Tournely, La-Croix, Bancel*, et primo ab *Hurtado*, qui authenticum exemplar manu notarii apostolici firmatum adducit; in illa dictum fuit posse ex mutuo peti lucrum ultra sortem, *ratione periculi probabiliter imminentis* (4).

154. — Opponunt adversarii textum in *cap. Naviganti, de usur.* ubi legitur quòd pactum exigendi aliquid præter sortem habendum est usurarium, quando mutuans suscipit supra se sortis periculum; verba textùs hæc sunt: *Eo quòd (mutuans) suscipit in se periculum, usurarius censendus est. Sed* respond.-1. à multis quòd in textu citato

(1) -V. 771.—(2) *Lib. ôn. 770.* — (3) *Opusc. 73. c. 6.* — (4) *Lib. 3. w. 765.*

præsumitur ex errore sublata fuisse particula *non* , quæ præcedebat verbum *censendus*' , ita valde probabiliter *Tourn*, *Cabass*. *Laym*. *Castrop*. , etc. ratione accepta ex contextu verborum immediate subsequen-
tium : *Ille quoque.... non debet eæ hoc usurarius reputari*, etc. loquendo de alio casu: cæteroquin hoc non cohaereret cum verbis præcedentibus *usurarius censendus est*. Sed (de hoc quidquid sit) respon-
detur 2. cum *Tagnano* , quòd hoc valet pro foro ex-
terno , quod præsumit in tali contractu animum usura-
rium , non autem pro interno. Respond. 3. hoc currere
quando mutuans vi'ipsius mutui vellet obligare mutuatarium
ad transigendum hujusmodi periculum, nam si mutuatarius
offerret cautionem, mutuans teneretur eam acceptare : non
autem cùm non intendit eum obligare (1).

153. — Hic scire juvat, ab eodem Cone. Lateran. adducto
approbato fuisse *montes* nuncupatos *pietatis*, in quibus
exigitur certum lucrum ultra sortem propter expensas offi-
cialium montis , et ob pignorum conservationem , quæ ve-
neunt elapso tempore prælixo mutui restitutioni, et quod
residuum est redditur dominis , si inveniuntur , alias ap-
plicantur pauperibus , aut in ipsius montis augmentum.
Dicunt nonnulli mutua hujus montis non debere dari, nisi
pauperibus, ne postea deësset undè auxilietur pauperibus,
in quorum gratiam præserlim hujusmodi montes instituti
sunt (2).

156. — IV. Titulus est *pæna conventionalis*, nempe pa-
ctum , quòd si mutuatarius non satisfacit solutioni intra
tempus prædeiinitum , solvenda ei erit aliqua summa ultra
sortem. Hic titulus etiam communiter censetur justus à
Soto, *Less*. *Tournely*, *Cabas*. *Henrico de S. Ignalio*, *Wig*.
Salmant. , etc. ; talis enim pæna non imponitur , nec im-
ponenda est line lucrandi , sed fine reddendi vigilem mu-
tuatarium redditioni in præfinito tempore. Ut tamen talis
ocena exigatur, tres requiruntur conditiones: 1. ut dila-
tio mutuatarii in reddendo sortem tempore præfinito sit
notabilis et culpabilis ; 2. ut pæna sit moderata , et culpæ
proportionata ; 3. ut mutuatarius se obliget ad reddendam
sortem tempore, quo vere possit ille eam restituere , aliàs
pactum æstimatur usurarium (3).

137. — Dubitatur autem an præfata pæna debeatur ante
sententiam judicis ? Alii negant ; sed probabiliùs affir-
mant *Less*. *Tournel*. *Silvest*. *Salmant*., etc. , quia talis pæna
induit pacti rationem , non pænæ (4). Et hic adverten-

dum quôd pactum nuncupatum *lepis commissoriæ* , nempe quod si non reddatur termino præfixo mutuum , pignus in totum abdicatur mutuanti , hoc pactum solùm coonestari potest , si appositum fuisset tamquam pœna conventionalis cum conditionibus supra expressis; cæterùm per se loquendo , esset usurarium , et mutuans, pacto non obstante , deberet restituere totum superfluum pignoris ultra sortem , et praeterea fructus à pignore perceptos , si illud est fructiferum ; ideôque pactum, ut à mutuante exigantur fructus fundi pignori dati, nuncupatum '*antichriseos* (vulgô *a podere*), per se est illicitum. Excipitur si tale pignus fuisset datum pro dote promissa (sed non adhuc constituta), ad sufferenda matrimonii onera (1).

158. — Ad dignoscenda quænam pacta licita sint in mutuo, oportet attendere regulam traditam à S. *Thoma* (2), nempe omne onus quod imponitur dignum pretio , esse usuram ; non autem , si exigitur aliquod quod pecuniâ non acquiritur , ut est benevolentia (3) ; modùm non exigatur aliquod beneficium in particulari , lanquam debitum illi benevolentia , aut gratitudini, cùm damnata sit propositio 42. ab Innocent. XI. quæ dicebat non esse usuram exigere aliquid , *tunquam ex benevolentia > et gratitudine debitum* ; ut esset v. g. si mutuans obligasset mutuatarium ad ei conferendum aliquod officium ; ratio est , quia gratitude potest multis aliis modis exhiberi., ut laudando , honore alliciendo benefactorem , etc. Quare debitum reddendi aliquod in particulari est onus pretio æstimabile , adeôque usura.

159. — Ita etiam est illicitum obligare mutuatarium ad emenda inposterùm à mutuante necessaria , aut locandam illi domum , ad vendendum frumentum, ad mutuandam pecuniam , aut id simile. Didum est *inposterùm* , quia exquirere à mutualario hæc eodem tempore quo ille petit mutuum , hoc non est illicitum , ut docet 5. *Thomas* cum aliis communiter (4).

160. — Est illicitum etiam pactum , ut pro pecunia aut alia re mutuo data, reddatur alia rei species , quia hoc onus etiam esset pretio æstimabile. Hic autem dubitatur , an sit licitum pactum, ut reddatur res mutuo data certo tempore in eadem specie , et quantitate? v. gr. si datur mutuo frumentum mense Augusti cum pacto , ut restituatur in eadem quantitate mense Maji ? Respondetur , quando

(J) *Lib. S. n. 775. d 776.* — (2) 2. 2. c. 78. a. 2. — (3) *L. n. ITk.* — (4) *n. 780. et 781.*

dubium est æquale , quôd mense Majo frumentum (et idem de cæteris rebus) possit crescere et decrescere , aut si mutuans statuit suum frumentum usque ad Majum conservare , tunc certe licitum est pactum ; deductis tamen expensis , aut periculo conservationis. Sed si res non potest pretio decrescere mense Majo , et contrà mutuans non erat certo conservaturus (quidquid dicant *Less. Salm. 4:or. Bonae.*, etc.), tale pactum est usurarium ; nam obligando mutuatarium ad reddendum frumentum Majo, cùm plaris valet , dignoscitur animus lucrandi : undè tunc in restituenda sorte deducendus est à sorte valor augmenti. In mutuo autem pecuniæ semper licitum est pactum , ut reddatur in eadem specie , saltem si diminutio non est moraliter certa (1).

161. — Est commune inter 1)1). non esse illicitum mutuanti exigere aliquid ex justitia debitum, v. gr. ut mutuatarius cesset à vindicta , aut ab injusta vexatione, aut ut solvat debitum priùs contractum (2). Diximus *ex justitia debitum* , quia non currit regula, si res erat debita ex charitate. Quare dicimus cum *Àzor. Bonae. Spor. Salmant.* etc. (quicquid dicant *P. Concina* et alii) , quôd si cietur mutuum medico, aut avvocato, qui tenebatur mederi, aut causam defendere ex sola charitate , non licet pacisci, ut ipse teneatur hoc præstare ; quia , posito pacto , additur onus justitiæ , quod est dignum pretio (3). Ita etiam dicimus cum *Lugo , Laym. Bonae.*, etc. adversùs alios, non licere mutuanti obligare mutuatarium ad remittendam offensam , tpiam deberet ex charitate ei remittere , sed ex justitia poterat satisfactionem petere (4).

162. — Denique loquendo de usurariorum obligatione, et aliorum , qui positive et graviter cooperantur contra mutuatarii voluntatem , ipsi tenentur restituere omnes usuras exactas , non autem accessiones facias ex usuris , quia hic est fructus industriæ , qui spectat ad illum qui eam adbibet (5). Probabile est autem hæredes usurariorum non teneri in solidum ad restitutionem usurarum, sed quemlibet pro sua rata , ùt deducitur ex *c. Tua nos, 9. de usur.* et ex *l. 1. Cod'. de delicti, de/unet. I. 4. lit. 17.*(6).

163. — Servi usurariorum qui cooperantur in aliquo quod mutuatario non displicet , ùt in deferendo pignore, aut pecuniam , aut in tabulas referre , aut amicis verbis usurarum solutionem efflagitare , hi excusantur à restitu-

ti) *Lib. 5. n. 782.* — (2) *η. TM. el n. 777.* — 'S) *Ibid.* — (4)n. 778. — (5) n. 784. — (G) n. 790. jFWI

tione; secùs qui firmant chirographum , aut minis, aut aliis mediis cogunt ad solutionem (1).

164. — Loquendo denique de iis qui consilium ptæstant, aut pecuniam exhibent usurario , hi excusantur à restitutione, sicut dicunt *Luyo* , *Tol. Silvest.* et alii communiter, cùm id agunt in mutuantis gratiam (2). Demum notandum quòd usurarii publici sunt infames , et eorum testamentum est nullum ; nec possunt admitti ad Communionem , nec sepeliri in loco sacro : et qui scienter eorum corpora sepulturæ reddit, ipso facto est excommunicatus (3).

PUNCTUM V.

De emptione et venditione.

Determinatio pretii et rei 165. *De emptione* 166. *Quando transfertur dominium* 167. *De emptione condicionali* 168. *An periculum [ructus rei spectent semper emptori* 169. *De pacto exigendi [ructus usque ad solutionem* 170. *Si emitur pecunia aliena, aut venditur res aliena* 171. *De pretio justo* 172. *Quomodo pretium arescit aut diminuitur* 175. *De mercibus ultroneis; et (quando potest carius vendi* 171. *De venditione sub hasta* 175. *ad An si ob dilationem , vel anticipationem pretii, etc.* 178. *De chirographis* 179. *De pacto retrovendendi* 180. *De pacto recomendi* 181. *De contractu mohatræ, el antechriscos* 182. *De monopolio* 185. *el* 181. *De vitio rei* 185. *ad* 187. *Qui novit brevi pretium [ore , ut crescat aut decrescat, etc.* 188. *De venditricibus , el proxenetis* 189. *Si res est vendita duobus* 190. *8/ res perit, etc.* 191.

165. Notandum I. quod ut contractus venditionis sit validus, requiritur determinatio tam pretii (saltem remissa alicui tertio), quàm rei, saltem in mensura, v. g. si venditur vinum talis dolii tanti in singulos cados; aut saltem in spe , ùt cùm venditur jactus retis (4).

166. — Hic quæritur an, data arrha , possit ille qui eam dedit, à contractu resilire ? Affirmatur , nam hæc est consuetudo. Sed secùs esset, si arrha daretur tantùm ad majorem cautelam. Cæteiñn in dubio rectè dicit P. *Concina* (contra *Crotr*) posse resilire dantem, omissa arrha, quia plerumque omnis contractus intenditur fieri juxta consuetudinem quæ est in usu (5).

167. — Notandum II. contractum venditionis perfici solo consensu : dominium verù rei non transferri nisi traditione : imù ne traditione quidem illud transfertur, nisi emptor solvat , aut saltem offerat pretium , aut præstet

(1) *Lib* 5. n.789. — (2) n. 785. — (5)n.792. v. 2. Usurarius. — (i) n.79i. — (5) *LibS.* n. 691. t. Quæritur hic.

pignus, aut fidejussionem (vulgô dictam *pieggiaria*), aut saltem exhibeatur fides sive promissio; ut habetur ex §. *Venditæ, instil, de rerum divis.* (1), vide dicta n. 107.

168. — Notandum Iff. quôd cum emptio est condicionalis, adimpletâ conditione, contractus tunc validus à tempore emptionis, ita ut fructus specient ad emptorem, exceptio si conditio remissa fuit apt arbitrio emptoris (2).

169. — Notandum IV. quôd licet periculum et commodum plerumque spectet ad dominum rei, nihilominus in emptione rei determinat», licet res non sit adhuc emptori tradita, aut si est tradita, sed sine fide pretii (in quibus, ut supra dictum est, dominium restat penes venditorem), periculum tamen et commodum sunt emptoris, ut expressum est in sequentibus textibus, §. *Cum autem*, 3. *institut, de emptione, et vendit. L. Id quod, l. de peric. et commod. ac L. Post perfectum*, I.C. eod. tit. excipitur tamen, si expresse conventum sit contrarium, aut si res non sit tradita, et venditor fuerit in mora, ne traderetur, aut si res suâ culpâ periit, aut deterior facta sit (3). Sed præter hos casus exceptos, sicut periculum rei spectat ad emptorem ita ei debentur fructus illius (4). Et leges civiles oppositæ in hoc puncto reprobato sunt à jure canonico, prout favorabiles lucro usurario, prout dicunt *Salm.* (5).

170. — Dubitatur autem an venditor possit à principio convenire, ut fructus ipse percipiat donec pretium solvatur, cum jam dominium translatum est rei traditione, et fide pretii? Nonnulli negant, sed communis et probabilior sententia affirmat cum *Sane. Mol. Bonde. Petroc.*, etc. quia tunc licite potest venditor sibi reservare dominium utile rei, usquedum pretium sit solutum (6).

171. — Notandum V. si quis emit aliquid pecunia aliena, sed nomine suo, ex *L. Si eo, de rei vina*, res emptoris est? Excipiunt DD. si pecunia esset alicujus ecclesiæ, aut minoris, aut militis (7). Contra si quis vendit rem alienam, licet respectu rei invalida sit venditio, nihilominus acquirit dominium penennæ. Si ipse verô vendidisset malâ fide, teneretur ad omnia damna emptori; si in bona fide; non tenetur nec ad damna, nec ad evictionem, sed tenetur restituere pretium emptori (cum res jam evictione ad dominum pervenisset), licet pactum intercesserit, nec ad evictionem aliquam teneretur, ut habetur ex *L. Emptorem Qui au-*

(1) V. 795. «4796. — (2) n. 797. — (3) n. 798. — (4) *Ibid.* t. Ita. — (5) *T>acb* 14. c. 2 n. 17. (6) *Ltb.* 5. n. 798. r. *Diximus.* — (7) n. 799.

de actionibus empl. Excipiunt tamen, 1. si pactum expressum intercesserit de non restituendo pretio ; 2. si venditor in nihilo sit factus ditior, quia forte ille dono dedit pretium acceptum ; 3. si emptor conscius erat rem fuisse alienam , aut alteri obligatam ex *L. Si fundum. c. de evict.* Sed hoc procedit pro foro externo ,cæterum in conscientia, si pretium in pœnam non est lisco adjudicatum , venditor semper debet illud restituere emptori (1).

172. — Notandum VI. quod cùm pretium taxatum est à republ. illi debent stare omnes,etiam Ecclesiastici, nisi accideret quod mutarentur circumstantiæ, et quôd major civium pars, Superioribus scientibus, laxam non observaret (2). Taxa accepta , quaelibet res habet suum pretium intimum , medium, et supremum , et horum quodlibet est justum, in bocadvertendum 1. quôd pretium judicatur juxta tempus traditionis rei, et locum ubi venditur. Advertendum 2. pretium rerum pretiosarum, et extraordinariarum habere majorem latitudinem , quàm res viles , et ordinariæ: sit exemplum hujus differentiae : Vinum valet 5 , potest emi i et 6; si valet 10, potest emi 8 et 12 ; si centum, 95et 105. Ilocpro rebus ordinariis; sed loquendo de rebus extraordinariis , et magni pretii, villa quæ v. g. vendita est 20. millibus, potest emi 12 millibus (3). Advertendum 3. quod si in pretio adest læsio *ultra dimidium* , pars læsa potest rescindere contractum in judicio : sed si infra dimidium, altera pars etiam tenetur in conscientia ad damnum reficiendam usque ad pretium justum. Attamen si utraque pare justum pretium ignoraret , tunc justum est illud de quo conventum est/i<). Advertendum denique, quôd communiter non præstatur fides videntium mendaciis, quare plenimqnc hi ad restitutionem non tenentur , si pretium non excedit supremum, aut nisi adverterent, quôd emptores sibi fidem præstaverint (5).

173. — Notandum VII. pretium augeri aut ob emenium concursum , aut ob mercium penuriam. Et ita contra minuitur, vel ob defectum ementium , vel ob mercium copiam. Hæc regula debet præcipuo modo attendi in multis quæstionibus resolvendis , quæ postea movebuntur (6). Notandum etiam hic quod communis existimatio regionis, ubi resexistit, reddit justum quodeumque pretium (7).

174. — Notandum VIII. quoad emptorem, posse eum

(1) Firfe *Catir. tr.* 32. />. 5. p. 28. §. 1. t>. 1. *rl Salm.* (r. 1 i. c. 2. n. 51. cumeliii, — (2) *i* 5. ». 805. — (5) *LtO.* 3. n. 804. — 4 n. 805. et >. Quod si. — (5) /Où/, t. Hinc etiam. — (6)n. 801. r. Notand. 2. — (7) n. 808. NotaiuL autem 1.

minoris infimo emere rem qua? sibi pariim commoda est, vel si in vendentis gratiam emit. Quare dicunt aliqui merces ultroneas decrescere pretio usque ad dimidium; sed probabilius juxta communioem sententiam usque ad tertiam partem. Ratio cur merx ultronea decrescit, est quia in hujusmodi venditionibus est magis infrequens ementium numerus (1). Et propter eandem rationem qui emit multa simul, potest pariter emere minoris intimo (2). Contra venditor non potest vendere pluris supremo ex eo, quia res esset utilis, aut in nimio desiderio emptori (3). Emmerè potest quid ampliùsexigere, si alii interveniant tituli, nimirum 1. si fiat cum ejus damno, aut lucro cessante (modò de hoc moneatur emptor); et hoc licèt adsit taxa pretii, et licèt venditor ipse offerat vendere; 2. si venditor peculiari animo erga rem, quam vendit, affectus sit (4); 3. si sint res raræ, ut gemmæ, picture, ferte, et id genus. An autem hæc possint vendi quanti plurimi? probabile est, posse; sed probabiliùsnegatur, nisi sit usus mulieris honestæ (5); 4. si res vendatur mimitim ratione majoris incommodi quod adhiberi debet, et ratione detrimenti (quod vulgo dicitur *Sfraudo*) quod perferri solet (6).

175. — Notandum IX. quèd bona quæ veneunt sub hasta, aut quæ per venditrices circumferuntur vendendæ, possunt vendi, et emi quocumque pretio quod pacisci possunt ipsi; *L. 2.c. de rescind. vend.* dummodo absit fraus, sive ex parte vendentis, v. g. si celaret rei vitium, aut lictos emptores introduceret: aut ex parte emptoris, si dolo, minis, aut precibus importunis impediret alios offerentes (7).

176. — Hic dubitatur 1. an possit precibus simplicibus effici, ne alii offerant? Alii negant, sed communissimi alii id permittunt *Tournelg, Lugo, Salmant. Castropal. P.Nav. Vega, Tapia, Conrad.*, etc. (8).

177. — Dubitatur 2. an emptor possit cum aliis conventionem facere, ne plùs offerant? Ille casus apud DI), parùm à DD. invenitur discussus. *Diana* (9) cum *P. Navar.* et aliis videtur id permittere, quoties obtulit justum pretium, saltem infimum (pianiti res valet. Sed ego cum *de Lugo* (10) et aliis doctis, quos consului, puto oppositum, casu quo res exponitur sub hasta ex judicis sententia; ratio est,

(1). N. 802.—(2) *Ibid, in fin. v. 2. Emptor.* — (5) n. 806. — (4) n. 807. *el v. Quær. I.* — (5) *Lib.3. >i.808.* — (6) n. 809. — (7) n. 808. *v. Notand. 2.—* (8) *Ita Tourn. ir. de contract. p. 2. c. 1. ari. 4. conci. 1. v. Quccres denique. Lugo deem'r. D 26.ji. 45. Salm. tod. iit. c. 2. n. 58. cum Palao, Trull. Tap. Dian. p. 1 tr. 3. R. 76. cum P. Navar. Reg. Vega, Contr. et Ariag. el lib. 3.n. 808. v. bed dub. 1. — (10) p. 1. ir.8. R. 76. — (10) Disp. 26 n.45.tn fin,*

quia cùm vendens tunc teneatur rem dare plus offerenti, injustitiam ei irrogat emptor, si offerendo pretium tantùm infimum, aut etiam medium, impedit vendentem, quominiis speret medium, aut supremum ad quod habet jus, nimirum ne impediatur illud consequi: nam sicut vendens, si alius offerens desit, est in periculo rem tradendi minori pretio, et etiam infimo minore, ita contrà æquitas exposcit, ne defraudetur spe consequendi pretium majus, silortè occurrent plures offerentes qui æmulatione augent pretium. Hoc exposcit æquitas, et hoc videtur exposcere jus licitationis.

178. — Notandum X. quôd præcisè ob dilationem, aut solutionis anticipationem, non potest pretium augeri, nec minui; nisi interveniret alius titulus periculi, aut damni, aut lucri cessantis, de quibus titulis semper monendus est emptor, ut dictum est *n.* 149. Et hic advertendum quod mercatores vendendo cariùs pecunià expectatâ, difficulter excusanturob solum titulum lucri cessantis; quia vendendo dilata solutione, majorem mercium copiam distrahunt, et ila restauratur lucrum quod eis cessat ob dilationem (1). Potius excusare potest titulus communis existimationis, quæ probabiliter reddit justum pretium hujusmodi venditionum dilatæ solutionis, ut dicunt *Lugo, Less. Cano, Mol. Tolcl. Sfliic/t. Castrop. Bonae, et Salm.*, quia in hujusmodi venditionibus adest major copia emptorum, et minor numerus vendentium; et quia semper inest periculum commune amittendi sortem. Et idem dicunt de emptoribus, qui anticipalè solvendo pretium minus exhibent, quia in hujusmodi emptionibus adest copia vendentium, et inopia emptorum, et etiam aliquod periculum rem non habendi, aut saltem non habendi juxta optata (2).

179. — Et eâdem ratione inducti probabiliter dicunt *A7zr. Cajet. Sanch. Tourn. Anacl. Azor. Lupo*, cum *S. Bernardino Senensi* al aliis, quôd chirographa, licèt sint liquida, possunt minoris emi, quia aliud est habere pecuniam, aliud est emere actionem ad illam, quæ actio communiter existimatur minoris, quia hæ actiones in praxi non sunt immunes ab aliquo periculo exactionis, aut saltem molestiæ, et expensæ. Dico tamen excipienda esse chirographa quæ vulgo nuncupantur *fides crediti*, pro quibus nullum morale periculum adest: modo ob distantiam, incommodo aut periculo sibi non esset exactio, propter eum qui ad exigendum mittendus est (3).

180. — Notandum NI. quôd pactum de retrovendendo est licitum, cùm debita? conditiones interveniunt, nempe, 1. ut diminuatur pretium, quod decrescere potest usque ad quartam partem : imo alii dicunt usque ad tertiam : et tunc utique valet pactum, ut emptor teneatur relro-vendere eodem pretio, licèt rei pretium augeatur ; 2. ut rei periculum sit penes emptorem ; 3. ut fundus retro-vendalur cum fructibus aut sine, ùt reperitur cùm tradi-tur (1).

181. — Ha etiam juxta sententiam probabiliorem Less. *Lugo, Molin. Castrop. Silv, P. Navarr. Bonae, Azor.* et aliorum licitum est pactum de reëmendo rem ad emptoris requisitionem cum sequentibus conditionibus, nimirum, 1. ne adsit animus usurarius; 2. ut augeatur pretium prioris venditionis ; 3. ut venditor non teneatur ad recmendum eodem pretio ; sed si res deterior fieret, debeat solvere tantum quanti valet tempore reëmptionis ; et contrà si res crescit, crescit vendenti. Et boc modo illa est vera emptio, non autem mutuum, ùt supponunt adversarii ; dùm interim quô res non redimitur, periculum ad emptorem spectat, quod secùs est de mutuo (2).

182. — Contractus, qui *mohalra* nuncupatur, est certe illicitus, ùt constat ex propos. 40. ex damnatis ab Innoc.Ni. Ille contractus fit cùm quis vendit cum pacto expresso aut tacito, ut res sibi minoris relrovendatur (3). Ita pariter est illicitus et usurarius contractus, qui *antichriseos* dictus, vulgo à *godere*, nempe quando quis aliquem fundum frugiferum dat fruitioni alteri, et hic dat illi pecuniam etiam fruitioni (4).

183. — Notandum XII. prohibitum esse *monopoliim*, cum his duobus sequentibus modis lit, nimirum : 1. quando quis impedit quominùs aliæ merces in regionem introducantur, ut ipse solus vendat suas cum civium damno ; 2. (piando unus aut plures emunt omnes merces, ut eas vendant pluris pretio supremo, quàm in foro venderentur, nisi monopolium factum fuisset. Cæterùm si quis aut plures emunt merces, postquam cives jam sufficienter sibi comparaverunt, ut eas vendant lucro aliquo moderato, hoc utique licitum est, ùt communiter docent DD. Et probabiliter dicunt *Lugo, Med. Less, et Ilolzmann*, quôd hujusmodi mercatores non peccarent contra justitiam, si venderent pretio supremo, et ne contra charitatem quidem,

(1) .V. 812. (2) *Lib. 5. n. 813.* — (3) *Ibid. v. Nota hic.*—(4) *Vide Snlm. ir. 11. c. 3. n. »(>.*

Cap. 4. punct. 5. De empt. et vendit.

modô non inducerent alios ad vendendum cariùs (1). Undè fit, quôd si inter sc conspirarent de non vendenao, nisi supremo pretio, licèt probabile sit cum *Less. Viva, Lugo > Hol:m. Motin. Bonac. Salmant.*, etc. (contra *Tourn. Spor.*, etc.) non peccare contra justitiam ; nihilominus non possunt excusari à peccato gravi contra charitatem , ùt certum est apud omnes (2).

184. — An autem facto monopolio injusto inter aliquos vendendi pretio supremum excedente, licitum sit aliis eodem pretio vendere. Admittunt *Salmant.* cum *Bonae. Med.* et aliis , dicendo quôd illud jretium jam factum est commune. Sed hæc opinio reprobata à *Bebel. Tapia, Dicast,* et *Concina*, mihi revera non placet , quia tale pretium ex injustitia adauctum semper injustum est , nec debet teneri pro insta æstimatione, quæ ab injustitia ortum habuit (3).

185. — Notandum XIII. loquendo de vitio rei quæ venditur, vitium posse esse circa substantiam > circa qualitatem, et circa quantitatem. Si vitium est circa *substantiam*, aut contractus nullus est, aut deceptor debet reticere damnum , licèt à parte sibi condonare fecisset excessum iretii injusti (4). Et hic notandum , quòd si res est perfectior eà, quæ venditur , illa præter injustitiam potest vendi pretio communi , licèt sit admixta aliû. re deterioris conditionis ; proût esset vinum cum aqua , modo emptor illud non emat ad conservandum , quia vinum cum aqua commixtum facile corrumpitur. Idem dicunt de pharmacopolis qui minoris vendunt unum pro alio ; modô illud sit certè æqualis utilitatis , et minuatur pretium ; ita *Solus, Lugo et Salmanti'censes.* (5).

186. — Si vitium est circa *quantitatem* , etiam damnum reficiendum est ; sed si unquam taxa esset injusta , aut injustum pretium ob monopolium emptorum , tunc non est improbable ùt dicunt *Lugo, Laym. Castr. Salm.*, etc. vendentem posse uti mensurû tantùm mancâ, quantum ad pretium justum ; infimum tamen dumtaxat, perveniat (6).

187. — Si vitium denique est circa *qualitatem*, tunc oportet distinguere : quando vilium est patens , non adest obligatio illud manifestandi , et vendente illud non manifestante , contractus est validus ; modô illi non constet ignorantia emptoris, et modô qualitas non transeat

[1] *Lib. 5. n. 81 i, 815 el 816.* — (2) *Lib. 3. n. 817.* — (3) *Ibid. v. Sc<l hic.* — (4) *n. 819.* — (5) *n. 820. Dub., el n. «21.* — (6) *n. 822.*

in substantiam , proût esset , si emptor suam manifestasset mentem, se nolle illam rem nisi cum tali qualitate. Si autem vitium est occultum , tunc certè vendens tenetur illud patefacere , modo non se protestetur vendere, ùt communiter dicunt, *ad saccum ossium fractorum* ; et proût, tali protestatione omissû, communiter practicatur in nundinis ; advertendum tamen, quòd tunc non potest res vendi ultra pretium supremum, cùm ratio vitii occulti habenda sit (1).

188. — Dubitatur an quis possit vendere pretio currente rem, quam scit brevi minoris valituram. Est valdè probabile, quòd licite possit, ùt communissime dicunt *Cajet. Less. Soto, Castrop. Tournely, Salmant. Bonae*, cum •S. *Thoma* (adversùs aliquos) , quia in venditione non attenditur pretium futurum, sed præsens , quod existimatur non juxta notitiam particularem , sed juxta existimationem communem. Et ita pariter licitum est emere merces pretio currente , licèt noscatur notitiû particulari brevi pretium auctum iri, Et eum qui ita vendit, probabiliter dicunt *Less. Bonae. Tourn. Bone, et Salm.* ne peccare quidem contra charitatem, nisi esset quia ex hoc emptor in gravem necessitatem conjiciendus esset, aut si, cùm vendere posset illi qui statim rem consumpturus esset , vellet vendere ei qui eam conservaturus esset. Advertendum tamen hoc procedere cùm pretii accretio , aut imminutio notitia irivata noscitur, nam si notitia esset communis , jam pretium ex se variatur (2).

189. — Notandum XIV. quòd qui recipit ad vendendum res pretio designato , nequit sibi retinere plus quod ex ea percipit, licèt in loco remotiori, et labore majore venderet ; nisi tamen esset 1. quia talem extraordinariam diligentiam adhiberet , pretium cujus corresponderet lucro percepto ; 2. si ipse rem melioraret ; 3. si lucrum esset parvi momenti; *h.* si tacilè convenerit cum domino, nihil amplius ei dare, præter designatum pretium, ùt si dominus nulli ei assignasset stipendium ; 5. si factà diligentia ordinaria, ipsemet proxeneta sibi emeret rem pretio designato , et postea illam majore pretio venderet. Et idem dicitur relative de eo , cui commissa fuisset emptio alicujus rei (3). Sartores qui se offerunt ad emendos pannos, non possunt exigere plus pretio quod solvunt , nisi esset quòd mercator ipsis reverà ob peculiarem amicitiam , aut

(1) LiL3. n. 823. -(2) n. 824. v 12.Elsi. — (3) n. 825. v. Quær. et Benè autem.

quia suam oilicinam frequentant , remitteret aliquid ex pretio communi (1).

190. — Notandum XV. rei duobus venditæ ab eo acquiritur dominium, cui tradita est post pretii solutionem, aut post datam fidem pretii , ùt dictum est *n.* 167. Sed si is malâ fide emeret, sciens quod alteri jam vendita erat, tunc tenetur reddere eam primo emptori, ùt communiter DD. , sed non ante sententiam , nisi esset J. quôd ipse induxisset venditorem ad sibi rem vendendam , 2. si primus emptor esset locus pius , minor aut universitas; 3. si ipse esset donatarius , quia tunc tenetur eam restituere emptori, si eam petat intra annum. *L.* 1. *//. quæ in fraud.*, etc. (2).

191. — Notandum XVI. rem venditam, si est determinata , nempe talis domus , tale dolium , etc. quando perit, perire emptori ; modù venditor non fuerit in mora ad tradendam rem. Sed si non est determinata, v. gr. decem oves ex hoc grege , aut determinata tantùm ad mensuram, ùt hoc vini dolium tanti in singulos cados , tunc ante mensurationem , aut traditionem res perit venditori ; ita ex *L. Lector . //*. de peric.* Sed incrementum , aut decrementum rei spectat ad emptorem ùt dicunt Im. *Bonae. Salm.*, etc. (3) . Cùm autem res est jam tradita ejus periculum spectat semper ad emptorem, licèt pretium non sit solutum , nec præstita sit tides , ùt superitis diximus *num.* 169.

PUNCTUM VI.

De negotiatione.

Cui prohibita sil negotiatio ; ot quando est culpa lethalis : et si clericus negotiatur 'per alios, aut aliis 192. *Emere pecora pro suis pascuis, etc.* 195. *Vendere pluris, ut emat minoris. Emere lanam, dc. si fit per necessitatem* 191. *.In clerico liceat esse tutor, factor, etc.* 195.

192. — *Negotiatio* proprie dicitur, cùm aliquid emitur animo illud idem non mutatum cariùs vendendi. Hæc sub gravi vetatur Religiosis , et clericis in Sacris constitutis ; sectis vero minoristis , nisi essent bënëficiait , ùt dicunt communiter DD. ex *can. Placuit* 3. </26. (4). Peccat ideôque graviter clericus , vel monachus qui frequenter negotiatur , licèt præciso scandalo et quamvis in materia non turpi, nec gravi, ùt dicunt *Lessius, Lugo* , et *Salm.*

(1) *Lib. 5. n.* 826. -(2) *n.* 827. — (5) *n.* 828. — (4) *Lib. 3. n.* 831.

cum aliis (contra paucos). Quamquam excusant à mortali , si hoc fieret bis aut ter in materia non gravi , aut semel in gravi (1). Et ita etiam eum excusant *Laym. Cast. Salm.* etc. si per alium negotiaretur modò (ut dicunt *Lugo*, et *Salmant.*) ejus superintendencia non esset nimia (2). Contrà declaravit Bened. XIV. in Bulla *Apostolicæ* , quòd ille clericus qui aliis negotiatur , incurrit easdem pœnas , ac si sibi negotiaretur : nisi esset quia negotium , jam à laïcis inemptum , non posset sine detrimento dimitti , nam tunc potest clericus illud prosecui, sed solùm ad tempus , et per interpositam laïci personam , et de licentia S. C. (3).

193. — Non est vetitum clerico emere pecora, ut in propriis pascuis saginata vendat , aut ut vendat partus eorum , lanam , etc. ; hoc est commune cum *Less. Lugo , Layman, Hone. Castrop.* et *Salm.* Sed dicimus non esse licitum pascua aliena conducendo hoc facere , cum vetitum sit à Concilio Chalcedon, (in *cap. Pervenit*, 21. c. 3.) pascua aliena conducere , ut vendat fructus. An autem liceat pascua aliena conducere ad saginanda propria pecora , et hæc vendere; negant *Laym.* et *Sporer* ; sed affirmant *Salm.* et *Viva* , modò absit scandalum ; et hæc opinio mihi videtur valde probabilis, dùm hoc non reperitur ullà lege vetitum (4).

194. — Licitum est verb clericis cariùs vendere , ut emant minoris. Et ita etiam licitum est vendere aliquid cariùs, cùm emptum sit non animo vendendi, sed conservandi illud. Item etiam licet emere plura pro securitate suæ provisionis et postea superfluum vendere. Insuper emere colores ut vendant picturas , et lanas ut vendant pannum , modò non conducantur alii operarii ad hoc efficiendum , ut dicunt *Lugo , Salmant. Mol.* , etc. (5). Præterea licitum est clerico etiam negotiationem proprie dictam exercere, quandò hoc expediret pro sua , et suorum sustentatione , ut habetur ex c. *Multa , ne cler. vel. mon.* Et pro hoc satis est gravis necessitas conservandi statum decentem , proùt probabiliùs , et communiùs dicunt *Casrop. \Spor. Croix*, et *Mazzotta* contra *Laym.* qui admittit solam vitæ sustentationem. (6).

193.— Vetitum est clerico agere tutorem , tabellione¹, aut exercere qualecumque officium publici ministerii . propter quod teneatur reddere rationes administration². Et si quis clericorum aliquod prædictorum officiorum exer-

(1) *Md.* / ¹ Nonor 5ccal. “ (2) n. 833. - (5) n. » 32. — (4) *Lib. 3. n. 835.* - «) n. 00G. — (G) n. 837.

cuerit ; ipse non poterit ordinari, donec rationes non reddat aut saltem præstiterit fidejussionem. Sed hoc non intelligitur de administratione locorum piorum , pupillorum, et viduarum. Item vetitum est clericis personae saecularis procuracionem gerere ; hoc tamen procedit in casu , (ut dicitur in *c. Sed nec i. ne cler. vel monac.*) quo ut clericus eo fungatur officio , negligere deberet proprium ministerium ecclesiasticum : *Si quis ab ecclesiastico* (sunt verba textûs) *fiat ministerio alienus , pro eo quâd, officio clericali neglecto, fluctibus sæculi se immergit:* et eo casu clericus incurreret etiam suspensionem à sno officio , sed *[erendæ sententice.*

PUNCTUM VII.

De censu.

Quid sit census 196. *Conditiones requisites à Nicolao V.* 197. *Conditiones requisitæ à S. Pio V.* 198. *Quid liceat census personalis* 199. *An liceat census redimibilis ex parte emptoris* 200. *An permutatio [undo pereat census* 201. *An possit constitui census pecuniae antedebit* 202.

196. — Contractus censûs , aut venditionis annuorum reddituum , est cum quis pro certa summa (v. g. 100) exigit quotannis quinos , senos , etc. in centenos ex aliquo fundo fructifero. Hic contractus est licitus , modò debitæ circumstant conditiones , nam est vera emptio , quâ qui dat pecuniam emit non jam pensionem, sed jus ad percipiendam partem fructuum fundi (1).

197. — Quoad autem conditiones in Bullis Nicolai V. et S. Pii V. oppositas , sciendum quod in illa Nicolai V. (quæ in nostro regno Neapolitano viget in observantia) requiritur I. ut census constituatur super re certa in specie ; et generaliter super aliis bonis ; II. ut adsit pactum retrovendendi eodem pretio ; III. ut pensio non excedat denos in centenos (2).

198. — In illa S. Pii V. requiritur I. ut census sit super re stabili et frugifera ; et sufficit celeroquin officium perpetuum , aut alius census : II. ut pretium sit de pecunia numerata ; III. ut adsit pactum anticipatè solvendi pensionem ; IV. ut non obligetur venditor ad substituendum alium fundum , si pereat obligatus ; V. ut venditor non privetur ab alienando fundo hypothecate ; VI. ne conveniatur ad solvendam aliquam pœnam , aut intéressé ob

lucrum cessans , si pensio non solvatur ; VII. ne novus creëtur census de pensionibus non solutis ; VIII. ne emptor suo arbitrio possit repetere pretium ; et ut venditor possit semper redimere censum , ceterum de jure naturali est sententia communissima posse pacisci ut census sit irredimibilis ; IX ne census vendatur aliis pluris , vel minoris , nisi esset quia census evaderet non liquidus (I). Sed circa Bullam S. Pii V. advertunt communiter auctores , illam non fuisse receptam in pluribus regnis , nimirum in ntraque Sicilia, in Hispaniis, in Germania, in Galliis, in Belgio ; imò *Continuator Tourn.* affirmat nec Bomæ observari. Et ubi recepta non est, sententia communis est, quòd non obligat (2).

199. — Dubitatur autem 1. an liceat census personalis? Alii negant, sed nulli graves AA. probabilius et communius affirmant , loquendo quoad jus naturale ; ita So/w\$, *Less. Merbesius, Tournel. Hab. Wigandt, Castrop. Ronc.*, etc., (piia sicut in censu reali emitur jus ad percipiendos fructus à fundo, ita in personali emitur jus ad percipiendos fructus ab industria et labore alicujus jam addicti tali officio, v. g. pictoris, mercatoris , etc. (3). Dictum est, jure naturali spectato , nam juxta Bullam S. Pii paulù ante allatam requiritur (ubi acceptata est) omninò fundus stabilis.

200. — Dubitatur 2. an liceat hic contractus si conveniatur , ut census sit redimibilis non solùm ex parte venditoris , sed emptoris ? Alii, ut *Lessius, Laym. Castropal.*, etc., admittunt illum, modò observentur conditiones quas alibi (n. 181.) recensuimus pro pacto reëmendi fundum. Sed alii, ut *Solus, Covar. Salmant.*, etc. negant, et hæc sententia proculdubio suadenda est , dùm omnes conveniunt quòd in tali contractu adest periculum saltem intentionis usurariæ (4).

201. — Dubitatur 3. an præcisâ Bullà S. Pii, pereunte fundo sine culpa venditoris , pereat etiam census ? Negant *Salmant. Sot. Castrop.*, etc. dicentes quòd in tali casu teneatur venditor ad substituendum alium fundum. Sed nos oppositum tenemus cum *Lessio, Lugo, Done., etc.*, quia in contractu censûs non jam principaliter obligatur persona, et accessorie res (uti supponunt adversarii), sed res tantum , cùm vendatur jus super illius fructibus : undè pereunto fundo , nihil amplius debetur. Et hinc dicimus quòd , licèt sit licitum pactum solvendi pensionem (modii

(1) *Lib. 3. n. 856. ei 847.* — (2) *n. 849.* — (3) *n. 840.* — (4) *n. 843. r. Quær.*

sil diminuta) eliam annis sterilibus ; non licèt tamen pactum eam solvendi etiamsi fundus pereat (1).

202.— Dubitatur 4. an possit constitui census de pecunia quamprìus venditor debebat emptori ? Spectata Bullà S. Pii non potest, quia ilu requiritur pecunia numerata . Sed loquendo *de jure naturae* , non est improbable , quòd possit cum *Navar. Less. Valent.* ,etc. cùm census habeat rationem eamdem, quam quælibet alia emptio , quæ utique potest fieri cum pecunia quæ ei debetur (2).

PUNCTUM VIII.

De cambio , locatione, emphyteusi, feudo et libello.

D' cambio, el ejus speciebus 205. Qui recipit monetam falsam 201 . be locatione 205. De successione locatoris 20G. In casu sterilitatis etc, Wl. An possit conduci jus mendicandi 208. 5/ tabellarius eodem proficiscatur duorum mandata exeeuturus an , <tc. 209. debeatur salarium famulo aegrotanti 210. De emphyteusi 211. De feudo 212. De libello 215.

203. — Cambium est contractus , quo campsor cambit pecuniam campsario cum lucro aliquo præter sortem. Et quadruplex est: minutum, per litteras, reale, et siccum . *linutum* (sive *manuale'*) licitum est , et fit cùm pecuniæ minores pro majoribus , vel contra dantur. Pariter licitum est cambium *per litteras*, et hoc fit , cum campsor recipit pecuniam à campsario, ut eam alibi solvat. Solutio autem pro tali cambio ex constitutione S. Pii V. non est differenda ultra tempus statutum. *Deale* contra est cùm campsor dat pecuniam , ut postea eam alibi recipiat à campsario per hujus procuratorem ; et hoc eliam est licitum. *Siccum* denique (sive *lictum*, ut eliam appellatur) est cùm tantum lingitur locus diversus ubi solutio facienda esset , et inierim campsor exigit lucrum : hoc proculdubio est, illicitum (3). Ad hanc cambii speciem reducitur eliam cambium vulgù *colla ricorsa*, quod (ut paucis comprehendam) est cambium cum duplici fictione (4). Cambium *francofuriense* , nempe cùm mercatores dantes cambium ad proximas nundinas , quò magis eæ distant, eò plus exigunt, est licitum , modò revera intercedat titulus lucri cessantis pro mercatore (5).

201. — Advertendum quòd si quis casu recipit mone-

3. n. 847. — (2) n. 816. *ad Hv. Ut census.* — (5) n. 850. *ad 851.- i Lib. 3. n. 851. r. Quæritur hic.* — (5) *Ibid. v. 5. Quod allinet.*

tam falsam, non potest expendere : et si forte expenderit, juxta sententiam veriore, tenetur ad restitutionem. Dicunt tamen *Croix*, et *Sparer*, hoc intelligi debere cùm materia monetæ est falsa, secùs verò si tantùm est adulterina imago principis.

203. — *Locatio* est contractus quo quis personam aut rem suam alteri dat ad usum pro certa mercede. Nota 1. quòd si res fiat inutilis usui, conductor non ampliùs tenetur ad pensionem promissam (1). Nota 2. quòd expensæ ordinariæ parvi momenti spectant ad conductorem; sed extraordinariæ (modò sint utiles) ad locatorem. Sed casu quo conductor se obligasset ad melioramenta, intelligitur se obligasse suis expensis (2). Nota 3 quòd si res perit, conductor ad nihil tenetur, modo locator non probet ejus culpam. Notai, quòd locator non potest rem repetere, nisi in sequentibus casibus, nimirùm, 1. si conductor non solvit pensionem biennio : 2. si res sit necessaria locatori : 3. si fundus non possit aliter reparari : 4. si conductor eâ re abutatur, v. g. si ibi alat meretrices, destruat, etc. (3).

206. — Notatur 5. quòd successor universalis, nempe hæres, non potest ante præfinitum tempus cum testatore conductorem expellere ; benè tamen potest successor particularis, ùt legatarius, donatarius, aut emptor, ùt habetur ex 1. *Emptorem*, c. de legat. Excipiunt nonnulli DI, si ager jam esset cultus aut seminatus : sed ego nescio quomodò huic exceptioni sit locus, cùm lex (ùt expressum est in *L. Qui fundum*. 25. // de locat, ubi sermo est de legatario) jam dat conductori actionem pro damnis, quæ patitur, in hæredem (4).

207. — Notatur 6. quòd damnum sterilitatis ex se loquendo spectat ad conductorem ; sed loquendo ex æquitale, cùm non intercedit culpa conductoris, et sterilitas est nimia (ùt si aliquo anno fundus non fructificaret ne pensionis quidem medietatem, sicut dicunt *Less. Lugo*, etc.) tunc debetur remissio, ùt habetur ex c. *Propter*, de local, et ex *L. 8. c. eodem lit.* Et si nihil fructificaret, nihil deberetur (5).

208. — Dubitatur 1. an liceat pauperi elocare jus mendicandi? Alii affirmant, sed nos negamus cum communiori, nisi in casu in quo pauper non posset ipse mendicare (6).

209. — Dubitatur 2. si tabellarius còdem proficiscatur duorum mandata exeeuturus, an possit integram merce-

(1) A. 857. ad 2. — (2) n. 863. — 5 n. 858. — 4, cil. n. 858. ad 11. c. 1859. — 5 Lib. 5. n. 860. — 6 n. 861.

(loin ab ambobus recipere ? Aurigæ certo possunt, ob consuetudinem quæ viget. Quoad alios autem probabile est, iit dicit P.j *Concina*, quôd tantum dimidiam mercedem exigere possint; sed probabile est etiam cum *Less. Laijm. Castrop.* et *Croix*, quod possint exigere integram ah unoquoque, cu'im per accidens contingat, quôd opera sil utilis utrique (1).

210. — Dubitatur 3. an dominus debeat solvere salariū famulo ad annum conducto, si aliquos menses ægro-
tel? Dicimus cum communi (contra paucos) non teneri; nisi alicubi aliud ferret consuetudo. Et dicimus cum *Lugo*, et aliis (contra *Azorium*) ne ad expensas quidem infirmitatis teneri, nisi esset quia servus in gravi necessitate esset (2).

211. — Contractus *emphyteusis* est, cū dominus dat corpus stabile alteri in perpetuum, aut saltem per annos 10 ad meliorandum; ita ut ipse retineat dominium directum, et dominium utile transferatur ad emphyteutam cum onere solvendi annum canonem: qui canon si non solvatur per tres annos, dominus potest sibi vindicare fundum, si hoc erit saecularium, duos si est Ecclesia*. Præfatns canon semper debetur, etiamsi fundus periret quoad partem (scçus si periret totus), et etiamsi pateretur gravem jacturam fructuum, modô pensio non esset magna, et ferè æqualis fructibus, nam tunc ex æquitate debet illa diminui (3).

212. — *Feuclum* est contractus similis emphyteusi, cū datur fundum nobile aut rusticum vassallo sub onere exhibendi fidelitatem cl obsequium personale domino directo (4).

213. — Contractus *libellaticus* denique est, cū emphyteuta sive feudatarius tradit tertio fundum eundem sui) iisdem conditionibus, ethic contractus dicitur etiam subemphytensis, aut subinfeudatio (5).

(1)iv.862. — (2) n.8Gi.—15 *Lib.ô. n. SG5. cl 86G.-(i n. 8G7.—*
5. n. 808.

PUNCTUM IX.

De sponsione et ludo.

De sponsione, an sit licita, et quid si altera pars dicat se certo scire factum 214. *De ludo filiarumfamilias, et Religiosorum* 213. *De fraudibus* 216. *De ludis prohibitis, an sint prohibiti laicis; cl an victor possit sibi retinere lucrum* 217. *An qui perdit teneatur solvere; quid si intercessit iuramentum solvendi, et non repetendi* 218. *De ludis prohibitis clericis* 219. *Religiosis* 220. *Episcopis* 221.

21 k — Sponsio (vulgò *scommessd*) est, cùm duo de eventu alicujus facti contendentes aliquam summam spondent consequendam ab eo pro quo stat veritas. Iæ sponsiones non sunt prohibit® (saltem graviter) nisi fiant sub conditionibus peccaminosis, aut si qui ad invicem sponsionem facerent, quis eorum plus vini potabit; aut si quis sponderet aliquid tantùm perdituram, si tale peccatum non assequatur, quia tunc se exponit majori periculo peccandi. Secùs si sponderet aliquid, non fore peccatum (1). Ut autem præfatæ sponsiones sint justæ, requiritur æqualitas tam præinii, quàm dubii circa eventum. At si quis unquam diceret se certò scire aliquod, et alter, hoc non obstante, etiam vellet sponsionem interponere, tunc dicunt alii quòd potest retinere præmium, quia tunc alter cedit suo juri: sed nos sentimus oppositum cum *Lugoti La-croix* (piando ille alter etiam pro certa haberet suam assertionem; nam tunc ille non habet animum cedendi, sed inductus est ad ita sponsione certandum à solo errore suo, ratione cujus alter non habet jus sibi retinendi præmium. Secùs autem dicerem, si ille jam dubitasse!, quia tunc cessat deceptio, et revera vult cedere juri suo (2).

215. — Agendo de ludo oportet distinguere ludum in generali à ludo prohibito. Quoad ludum in generali, notandum 1. quòd summa victa filiofamilias restituenda est, modò non sit de suis bonis castrensibus, aut quasi; aut si adsit patris consensus, aut si summa parvi momenti, aut sit aliqua pars moderata deducta ab alimentis, quæjei pater subministrat. Et idem dicitur de uxoribus, et Religiosis. Contra isti tenentur restituere pecuniam quam lucrati sunt ab aliis (nisi esset modica summa), licèt alii scivissent hos subditos, et proprium peculium non habere (3). Hic autem fit quæstio, an illi

(1) .V. 869. et 870. — (2) Lib. 5. n. 879. — (3) n. 872. ad 876.

Religiosi , qui habent licentiam generalem à Superiore extendendi peculium suo arbitrio , peccent contra pauperatem si illud in ludos insumunt ? et an victores teneantur ad restitutionem ? Plures auctores, ut *Suar. Luno, Murtad. Rebel. Salas, Med.* , etc. dicunt esse probabile quod non ; tùm quia Superior tunc aufert impedimentum voti, tùm quia saltem tunc licentia præsumitur data à religione , quæ licet invita circa modum , non est circa substantiam. Nihilominus nos dicimus cum *Eiav. Less. Sanch. Salm.*, etc. esse absolute probabile oppositum, quia talis licentia non præsumitur fuisse data à Prælatis, nec Prælati, licet vellent , possunt eam impertiri ; cùm ipsi sint simplices administratores, non autem domini bonorum monasterii (1).

216. — Notandum 2. quod lusor , si fraudibus injustis utitur, v. g. signis notando chartas, aut mutando *talos*, etc. debet restituere lucrum, et etiam quantum valebat alteri spes lucrandi. Dictum est *fraudibus injustis*, nam licet uti iis astutiis , quas regula lusus, et consuetudo ferunt, ut aspicere charteis , quas aller sua negligentia conspici facit, aut dignoscat chartas quæ exterius ob aliquod casuale signum ex seipsis dignosci possunt (2).

217. — Quoad ludum prohibitum, notandum est quod omnes ludi sortis (qui dicuntur lusus alearum) ut sunt lusus taxillorum , qui vulgo dicuntur *basselta, primera* , etc., hi vetiti sunt tum jure canonico c. *Episcopus, dist. 35.* etc. *Clerici, de vita, et honest, cleric*, tùm jure civili, *L. Alearum, c. de Rei. et sump. fund.* Deinde distinguere oportet in hac materia laicos ab Ecclesiasticis. Quoad laicos, est commune inter DI), tales lusus non esse prohibitos sub gravi , quia citatus Canon *Episcopus* hst à consuetudine derogatus , et leges civiles circa hos sunt poenales, cùm (in victorum poenas) dant actionem ei qui vincitur, repetendi summam amissam (3). Ex quo cæteroquin infertur, quod victor potest sibi lucrum retinere, donec perjudicis sententiam non obligetur restituere , juxta communem (4). Et hoc etiamsi lusisset animo repetendi , si perdebat (5).

218. — Contra communis est sententia et probabilior cum Si/w/i. *Less. Lugo, Viva, Nav. Tolct. Laym. Moi. Sulm.*, etc. (contra *Sayr. Bann.* et alios paucos) quod qui perdit, non tenetur solvere; quia cùm ei detur à lege

(1).*¶. 875. et l.i.n. 51.* — (2) *Lib. 5. n. 882.* — (5) *Lib. 5. n. 885.* — (i)n. 887.— (5) *n. 889.*

beneficium repetendi datur etiam non solvendi , ùt deducitur ex alia *L. creditori, c. de pactis* , ubi dicitur : *Trusteà solvitur , quodstatim repetendum est* (1). Si autem vellet transigere, benè potest id facere , licèt non haberet animum iudicem adeundi (2) ; et licèt cessisset beneficio legis, quia cùm lex sit edita ob bonum commune , ejus cessio est nulla. Modò (limitatur) ex utraque parte non sit juramento firmata promissio , non solùm de solvendo, sed etiam de non repetendo : nam lex vetat quidem hujusmodi lusibus ludere , sed non quidemolvere amissum; undè tunc neuter lusorum ne potest quidem juramenti relaxationem petere , dùm adest tertii præjudicium (3). Et ille qui perdidit, si jam solvisset , non potest sibi compensare, nisi adeat iudicem , licèt non jurasset de non repetendo (4). Sed si ille peteret contractus rescissionem, et alter renueret, vide dicta n. 120.

219. — Quoad Ecclesiasticos , non est dubitandum quin clerici (in Sacris tamen aut bènèficiât!, dùm pro aliis interdictio saltem obsolevit) peccent lethaliter , si ludant lusibus meræ sortis, ùt superius explicatum est, cùm iis frequenter ludunt et diù , licèt in modica quantitate ; quia hujusmodi lusus notabiliter Ecclesiasticorum statum dedecet. Et idem dicitur si exponunt ludo magnam quantitatem, licèt rarè ; saltem cùm in hoc grave adesset scandalum aliorum, ùt vult *Layman* (5). Dictum est *lusibus mène sortis* , nam simplices lusus chartarum , in quibus vincere dependet tam à sorte, quàm ab industria , ùt sunt lusus appellati recreationis, v. g. *tressette . ombre* , et alii id genus, hi non sunt vetiti sub gravi clericis saltem ex hodierna consuetudine nisi adesset scandalum , aut peculiaris alicui prohibitio (6).

220. — Loquendo autem de Religiosis, si isti sunt reformati strictioris observantiæ , ùt Capuccini , Theresiani, Jesuitæ , Alcanterini, et similes, illi ludendo ludis sortis, etiam semel, non excusantur à gravi : et tantè minus excusantur Superiores qui id permittunt. Et idem ego dicendum puto, si quocumque chartarum ludo, etiam recreationis causa (ùt suprà dictum est) Indant, saltem si luderent semel atque iterùm ; tùm ob scandalum cui essent laïcis , tùm ob abusum qui irreperet. Quoad autem alios Religiosos laxioris observantiæ , ùt dictum est de clericis, ita etiam dicunt DD. tunc graviter peccare, cùm

(1) N. 890. — (2) n. 894. — (3) n. 891. et 892 — (4) n. 895. — (5) *Lib* 2. n. 897. ad 898. — (6) n. 900.

luderent lusibus ineræ sortis, et frequenter, aut in nimia quantitate; præter peccatum contra paupertatem, ut dicitur *Tract. XIII. n. 13. et 14.* Si autem ludus esset simplex (ut suprà explicatum est) *Peurin. Dicast. Salm.*, etc. eos excusant à gravi, et etiam à levi, ut dicunt, si luderent animi gratià; sed hujusmodi solatium mihi semper videtur indecens statui religioso, nec usus mihi videtur posse id cohonestare (1).

221. — Sed si Episcopus luderet aleis, etiamsi semel, aut frequenter chartis solatii causa, nescio quomodo possit excusari à gravi scandalo. Et idem dico de Prælato qui frequenter, et ex proposito assisteret alearum lusibus. Sed quoad clericos et Religiosos qui assistunt, licet hoc etiam vetitum sit à Canonibus {*Cap. Clerici, de vita, et honest, der.*}, nihilominus communiter DD. eos excusant à culpa gravi (2).

PUNCTUM X.

De societate.

Conditiones ut sit justa societas 222. Debet prius detrahi capitale domino 225. Debit attendi valor laboris, et commoditatis sortis quæ spectat ad dominum 221. Damnum sortis cui spectat 225. I). animalium societate, ad caput salvum, et de pacto supplendi animalia mortua 226. De contractu trium contractuum 227. .Ia filius negotiando pecunia paterna, etc. 228. De societate inter /ra-ires 229. Quot modis finitur societas 250.

222. — *Contractus societatis* is est, cùm duo saltem contribuunt pecuniam et laborem, ut commune faciant lucrum, aut damnum. *Conditiones societatis* sunt tres, I. ut ineatur in materia honesta; II. ut adsit æqualitas inter laboris æstimationem, et pecuniæ commoditatem, III. ut uterque socius subeat onus damnorum, et expensarum quæ eveniunt ob negotiationis causam, sed damnum sortis spectet tantum ad dominum (3).

223. — Ex quo infertur 1. quod si unus Contribuit pecuniam, alter verb laborem, terminate societate, prius restituenda est sors domino, et postea reliquum dividendum est, ut rectè docent *Lugo, Bonae. Cabass. Petroc.*, etc. (quicquid dicant alii); quia sicut, sorte pereunte, lota perit domino, ita eadem (dum existit) tota ei debetur. Nec valet dicere quod altero laborem conferente, et altero pecuniam, æquum est ut in line totum divi-

(1) A'. 901. — (2) *Lib. 5. n. 902. et 907.* — (5) *N. 904. ad 900.*

datur ; quia in ea societate qui contribuit sortem, non contribuit pecuniam, sed hujus commoditatem ; undè si unus contribuit navem, et navicularius laborem, absolutè navigatione, navis utique tota ad dominum spectat, qui illius commoditatem contulit ; non secùs cùm quis confert sortem, ea integra ad dominum spectat (I).

224. — Infertur 2. quòd in facienda divisione, priùs (uti jam dictum est) detrahendum est capitale in domini beneficium ; deinde dividendum est lucrum, habita proportionem valoris industriæ à socio adhibitæ, et valoris, non jam sortis (uti contendit *Cabassut.*) sed commoditatis sortis collatæ ab allero, juxta communem æstimationem lucri quod producere potest pecunia negotiationi applicata, uti rectè dicunt *Castrop. Donc.* et *Debell.* In quo potest contingere aliquando, quòd industriæ valor ita excedat valorem usus pecuniæ, ut justum reddatur pactum (quod ex se esset injustum), dividatur etiam capitale. Advertendum contra quòd in aliquibus locis valor industriæ sit ita tenuis ob loci consuetudinem, aut ob frequentiam operariorum, ut rectè subjiciatur operarius etiam quoad partem periculo sortis, licèt ipsum periculum per se totum solius domini esse debeat (2).

225. — Infertur 3. quòd damnum sortis ad dominum totum spectat, quamvis sors pereat antequam operarius suum conferat laborem (ut non rectè excipiunt nonnulli DI.), quia, ut non semel suprà explicatum est, non confertur sors, sed tantùm usus illius. Undè dato quòd pereat sors in principio societatis, dominus nihil confert de pecunia, usu; ideòque operarius ad nihil tenetur, licèt nihil laboris sui contribuat (3).

226. — Infertur 4. quòd injusta est societas pecudum cum pacto, quod dicitur *ad caput salvum*, nempe ut, absolute societate, prius restituantur pecora in eodem numero, et valore, licèt illa sint mortua, aut deteriora facta, deinde reliqua dividantur; hic contractus est injustus, quia damnum sortis (ut dictum est) totum domini est, nihil custodis (4). Et ita etiam dicimus cum *Tamb. Situ. Angelo*, etc. (contra *Azor. Donc.*, etc.) non licere (ex se loquendo) pactum, durante societate, suffiendi partus in locum armentorum, quæ moriuntur, quia partus, uti fructus societatis, non debent substitui, sed dividi; undè tale pactum redundaret in custodis damnum (5).

(1) V.907. — (2) *Lib.Z.* n. 907. Quær. II. — (3) *cit.* zi. 907Lr. Quær. III. i' n. 909. Quær. 3.—5 «7. n. 909. Quær. 2,

Advertendum tamen hic quôd, deficientibus pecoribus, custodis intererit probare quôd illa sine sua culpa perierint, ut notant *Pontas, Tourn.*; etc. ex *L. Cum duobus* 52.

Damna, //'. Pro socio (1).

227. — Hic autem 1. agitur illa celebris quæstio, an liceat exigere lucrum certum, salvo capitali J mediis *tribus contractibus*, nempe societatis, assecurationis sortis, et assecurationis lucri; contra qui confert pecuniam, cedere debet majori lucri parti, quod sibi probabiliter contingeret præcisis præfatis assecurationibus. Multi 1)1), ut *Morbos. Concilia, Habert, Tourn.*, etc. negant; quia (uti dicunt) talis conventio, posilum sortis atque lucri assecuratione, non esset amplius societas, quai de natura sua cum ea sit, ut dans pecuniam periculo subjaceat, transiret in mutuum, unde non potest exigere lucrum. Sed alii communius admittunt, ut *Navar. Tolet. Less. Lugo, Castr. lion. Hone. Salm.*, etc. dicentes quod illi tres contractus, si separatim inirentur, jam essent justi; et ita volunt etiam, cum fiunt cum eodem. Nec est verum, subjungunt, quod talis contractus transeat in mutuum, quia qui accipit mutuum potest suo libitu pecuniam impendere; sed hic socius omnino debet in negotiationem eam impendere, quapropter essentialiter mutatur natura mutui. Et scientium quod hic trinus contractus approbatus fuit à facultatibus theologicis Coloniensi, Trevirensi, Salmanticensi, Moguntiniensi, et aliis, ut refert quidam liber typis editus Parisiis 1745, cum titulo: *Exam, theolog. sur la société du prêt à rente*. Dicerem tamen ut hic contractus nunquam fieret, theologorum consilio non præcedente.

228. — Quæritur 2. an filius negotians pecuniâ paternâ possit accipere partem lucri suo labori, et industriæ correspondentem? Afirmat *Ronc.* casu quo filius negotiatur proprio nomine, quia tunc, dicit, detracto valore alimentorum quæ à patre recipit, posset sibi sumere quantum pater præstaturus esset aliis pro hujusmodi labore. Sed huic opinioni acquiescere non possumus, quia licet ipsa sit probabilis, attamen cum etiam probabilis sit opposita *Molinæ, Lug. Silvest.* et aliorum, nempe quod filius cum patre cohabitans non potest sibi compensare labores suos stipendio, quod extraneo dandum fuisset, modum labores non essent excedentes (2); qua de re cum agatur de compensatione, pro qua requiritur jus certum et

(1) *Lib. S.Ti. 909. v. Hic operæ.* — (2; *Lib. 5. n. 5 ii et etiam 188. ad v. III in fin.*

liquidum, nequit filius eam sibi facere sine patris consensu (1).

229. — Notandum quôd inter fratres non intelligitur facta societas nisi omnes fratres alicui negotiationi vacent, aut si quis eorum negotiator, et alii non conferunt bona propria præter communia; nam si unus confert bona propria, alii vero tantùm bona communia, benè potest ille se compensare juxta excessum, quem de suis bonis, aut de suo labore in negotiatione impendit. Sed si unus fratrum ab aliis absens de bonis communibus in communi negotiaretur, intelligitur durare societas usquedùm alii fratres divisionem non exposcant (2).

230. — Notandum denique quôd societas potest dissolvi multifariam: Cùm terminatur negotium et tempus prædefinitum; II. mutuo consensu sociorum, etiam tacito, v. gr. si alter eorum seorsim negotiari incipiat. Cæterùm neuter sociorum potest à contractu se abdicare, nisi esset quia ei incumbendum foret in bonum publicum, ut si alter damno esset societati, aut si pactis non staret; III. morte alterius socii, quia societas non transit ad hæredes, nisi quoad negotia jam incoepta, aut nisi adesset pactum jramento firmatum cum defuncto socio, ut dicit *Bon.*; IV. exilio, aut professione religiosâ; V. si alter sociorum infirmitate, aut aliâ causa necessariâ non posset ampliùs parti suæ satisfacere; VI. si amittitur pecunia contributa; VII. si ita res mutantur, ut societas evadet inepta fini (3).

PUNCTUM XI.

De assecuratione, fidejussione, pignore, hypotheca, tutela, et testamentis.

De assecuratione 231. De fidejussione 252. De pignore et hypotheca 255. De tutela et curatela; et an pupilli possint se obligare et donare 254. De testamentis. Si constet de voluntate testatoris, etc. Si adsit tantum unus testis, etc. 255. De legato pro virginibus. An ultimo* voluntates possint immutari à Papa aut ab Episcopo 250. De obligatione legandi bona filiis, fratribus, aut alliis conjunctis pauperibus 257. In quibus casibus pater possit exheredare filios 258.

231. — Contractus I. *assecurationis* est cùm quis suscipit sibi rei alterius periculum mediante aliquo justo pretio, se obligando ad eam compensandam si pereat. Ut hic con-

tractus sil justus, requiritur ut eventus sit incertus, saltem quoad præsentem notitiam (1).

232. — II. *Fidejussio* (vulgo *pieggerid*) est cùm quis alienam obligationem suscipit implendam , si debitor principalis non esset solvendo. Undè prius fieri debet discussio à principali ; et si principalis ad nihil teneretur, ad nihil etiam tenetur fidejussor. Pro fidejussione semper licet accipere pretium, licèt absit periculum, ut communiter DI), contra paucos : quia assumptio talis obligationis de se est pretio æstimabilis (2).

233. — III. *Pignus* ,et *Hypotheca* similitudinem habent ad invicem , dùm pignus est, cùm debitor dat creditori rem mobilem ; hypotheca , cùm dat aliquod stabile ; ut sit pro debito obligatum. Creditor non potest uti pignore sine consensu debitoris; et si illo utitur , debet in sortem commutare fructus , quos percipit. Cæterùm præsumitur prælatus consensus, cùm usus non est domino damno ut ait P. Viva, prout esset liber pignori datus, et hujusmodi. Iles sacræ., ut calices , planetæ , etc. non possunt pignorari, nisi ad subveniendum pauperibus , aut ecclesiis. Item advertendum quòd contractus dictus *antichriseos*, *v^hbgodere*, est illicitus (ut dictum est n. 182.) , nisi subesset justus titulus damni, aut lucri cessantis , aut pænæ conventionalis (3).

234. — IV. *Tutela* , aut *curatela* sunt quidem quasi contractus, quibus tutores et curatores obligantur sibi esse cura*pupillos, et minores , tam quoad educationem , quàm quoad bonorum administrationem. Et hic notandum quòd pupilli, et minores non possunt sua bona obligare (exceptis castrensibus, aut quasi) , si sunt stabilia, sine judicis auctoritate : et si sunt mobilia , sine consensu tutoris, aut curatoris. Dubitatur tamen , an si ipsi obligentur, saltem remaneant naturaliter obligati ? Affirmamus cum **ta**. Lug. Navor. Sanch. Laym. Castropal. Salmant. et aliis (contra *Bonae*., etc.) quoties pupillus est saltem proximus ad pubertatem, et contractus non sit cum ipso suo tutore , aut curatore , sed cum extraneis, nam in *L. Novatio*, //'. *de novat*, hoc habemus expressum , cùm ibi dicatur: *Dummodo obligatio utiliter teneat, aut naturaliter, ut putà* (notetur) *.si pupillus sine auctoritate tutoris promiserit*. Præterea advertatur quod pupilli, et minores non possunt donare, nisi illa quæ alii similis conditionis donare possunt ; sed donatarii non tenentur restituere

5». 911. — (2). M. 912.— (3). Lib.3. n. 913. ad 91G.

accepta, nisi post judicis sententiam ; nam tales donationes jam jure naturæ sunt validæ(1)

235. — V. Quoad testamenta , etiam moralislæ fusius de hoc tractant ; sed quia hæc potiùs ad forum , quam ad conscientiam spectant, omitta hic facio , cùm me ad ea, quæ in opere morali dixi ; remittam (2). Hic tantum aliqua , quæ confessorium juvant scire , adnotabo. Notandum 1. quod cùm bæredi constat voluntas testatoris circa dispositionem piam , ipse in conscientia tenetur eam adimplere , licèt nullæ adessent probationes externæ. Sed cùm hoc non constat , non tenetur credere uni soli testi, licèt probatissimo, qui hoc sibi testatur; quia saltem debent esse duo testes; ita habetur ex *c. Delatum 1. de test, et c. Licet de testib.* ubi dicitur : *Nulla tamen est causa, nuce unius testimonio , quamvis legitimo, terminetur.* Et næc regula certa est, ùt ait *Laym.* et recepta ab omnibus communiter (3).

236. — Notandum 2. quòd legatum relictum virginibus debetur etiam corrupt® , si ejus corruptio est occulta, juxta communem sententiam (4). Notandum 3. legatum relictum virginibus oriundis non dandum virginibus ibi fortuito natis, ùt dicunt *Sanch. Trullench.* et *Barbosa* apud *Ferraris* (5). Notandum 4. pias dispositiones solùm à Papa commutari posse , cùm justa intercedit causa , ùt exprimitur in *Clement. Quia contingit, de domib. relig* non autem ab Episcopis , qui, (sicut probabiliter dicunt *Laym. Bonae. Salm,* et *Trull.*) tùm tantùm possunt, cùm superveniret talis causa , quæ si cognita fuisset à testatore, aliter disposuisset, interpretari ejus voluntatem ,et applicare legatum alii usui pio (6).

237. — Notandum 5. testatores tenentur in conscientia, et quidem sub gravi, legare sua bona , non solùm hæredibus necessariis ,v. g. filiis et parentibus, aut avis , quoad legitimam; sed etiam fratribus, et sororibus, cùm isti necessitate extremà aut gravi laborant , ùt tenendum est cum *Logo , Bonae. Silv. Diana,* etc. contra *Salmant.* Halio est quia nos in vita jam tenemur diligere , et adjuvare fratres pauperes sub gravi obligatione, ùt docent communiter *Laym. Silvest. Ang.* cum ipsismet *Salm.* ob sanguinis ligamen , et ita ut si quis suum fratrem lædit , duo committit peccata, unum contra justitiam, et alterum contra pietatem. Si igitur obligatio pietatis nos in vita ligat, quid

(1) *N. 917. et 918.* — (2) *n. 919.* — (3) *Lib. ô. n. 925. et 924.* — (4) *n. 930. Dub. 6.* — (5) *Apud Ferrant biblwth. v. Citilas n. 71.* — (6) *L. 3. n. 931.*

ni in morte? Dixi *necessitate extrema aut gravi*, quia si fratres essent quidem pauperes , sed non in tanta necessitate; aut si essent conjuncti in gradu remotiori , licèt isti essent in gravi necessitate , tunc probabiliter non erit obligatio gravis, sed erit saltem levis (1).

238.—Notandum G. quòd pater potest exhæredare filios ex justa causa, putà si isti tentassent eum interficere , aut impedire , quominus testaretur , aut aliâ gravi Injuria eum affecissent ; secùs verô, si matrimonium cum personis suæqualitatis imparibus contraxissent. Contrà est valdè probabile quòd pater possit exhæredare filiam, quæ cùm esset ælate minori 25. annis , luxuriose vixisset (2). Hoc tamen intelligitur , si lilia (aut filius) habeat undè vivat , quia illa cùm paupertate laborat, pater semper tenetur ei alimenta ad vitæ sustentationem necessaria ministrare (3).

TRACTATUS XI.

DE OCTAVO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT UNICUM.

DE JUDICIO TEMERARIO, CONTUMELIA, ET DETRACTIONE.

PUNCTUM I.

De judicio temerario.

De judicio el suspicione temerariis 1. Advertenda pro praxi 2.

1. — **J**udicium temerarium tunc est peccatum mortale, cùm sine sufficienti fundamento judicamus proximum «diquod grave malum commisisse. Ex quo infertur quòd hujusmodi judicia plerùmque excusantur à mortali, aut quia fundamentum judicatur sufficiens , aut quia non sunt judicia, sed suspensiones, quæ quamvis sint temerariæ , non attingunt mortale, nisi cabitetur quòd personæ bono nomine essent reæ gravissimorum criminum, uti atheismi, hæresis, incestûscum parentibus , et hujusmodi (4).

2, — In hac materia igitur advertat confessarius mul*

«
(I) *Lib. 5. zi. 918. — (3) n. 541. — (4) n. 962. aJ.965.*

tosrudes se accusare, quôd temere judicarint : oportet efficere ut ipsi sciant 1. cùm adsunt sufficientia momenta ita judicandi de aliqua actione , judicium non esse temerarium, sed justum adeoque non esse culpabile ; 2. hæc ut plurimum non esse judicia , sed suspensiones , quas domini, et patresfamilias aliquando tenentur habere, ut aliquod peccatum impediant : v. g. ne servi furentur , ne filiæ peccent cum hominibz versando, et alia id genus. Tantum advertatur ne hujusmodi suspensiones cum aliis communicent sine necessitate.

PUNCTUM II.

De contumelia.

De contumelia, et de honoris restitutione 5. *Causa quod excusai*
4. *De reseratione , et lectione epistolarum* 5. *Cui hoc permissum*
sil 6.

3. — Contumelia etiam est grave , cùm per eam graviter læditur honor proximi coram ipsomet. Undè si publica fuit, publicè ei honor restituendus est , veniam ab eo petendo , aut saltem elliciendo ut hi sciant jam talem honoris restitutionem factam fuisse (1). Et si contumelia clam illata est, etiam secretò compensanda est , juxta veram et communem sententiam *Lessit, Lug. Spor. Bone. S. Anton. Salm*, adversùs *Laym.* et *Molin.* (2).

4. — Excipitur tamen 1. si probabiliter praesumitur quod offensus ex signis quæ ostendit, jam remiserit offensam, aut recuset illam publicam satisfactionem, ne novo rubore effundatur, et in hoc casu sufficiet eum alio modo honorare; 2. si offensus jam ultus fuerit injuriae; aut si jam publicè in offensorem à judice pcenâ sufficienti ad reparandum honorem ablatum animadversum sit (3).

5. — Contumelià etiam alliceretur proximus, si ejus litteræ resignarentur , aut legerentur, nisi habeatur, aut saltem præsumatur consensus ejus , ad quem mittuntur, aut ejus à quo scriptæ sunt, ut dicunt *Lugo , Busemb. Escob. Navarr.*, etc (4). Et graviter peccaret, si materia esset gravis , aut judicaret proximum ita molestè laturum , ut graviter offenderetur. Eo casu tamen si reverà materia esset levis , qui legeret non peccaret contra justitiam , sed contra charitatem , ut rectè dicit *La-Croix* cum communi contra *Bonae*, (o).

(1) *Lib. 3. n. 966. et 984. ad 988.* — (2) *n. 985.* — (3) *n. 989. et 990.* — (4) *§. 5 n. 70. α 71.* — (5) *§tb. 5. n. 70. v. Ita.*

6. — Licet contrà 1. principibus reserare litteras inimicorum et etiam aliorum, qui tempore belli scribunt ad regiones inimicorum. Et idem etiam licet ministris publicis, si hoc judicant oportere ob bonum commune. 2. Praelati religiosi possunt aperire epistolas suorum subditorum, si in hoc adest statutum aut usus, aut saltem suspicio probabilis quòd in illis contineatur aliquid mali. Sed hoc non potest intelligi de illis epistolis, quæ directæ sunt ad Superiores majores aut ab istis data?, sunt. 3. Licet etiam privatis aperire litteras suorum adversariorum, qui sibi iniustæ sunt molestiæ; ita communiter *Lessius*, *Lugo*, *Laym.* *Sanch. Nav. Bonae. Salmant.* et *Ronc.* Et idem permittunt *Lugo* et *Busemb.* ut evitetur injuria gravis, quæ imminet alicui tertio (1). Si autem aliquis colligeret chartulas epistolæ laceratæ à domino, et in publico loco relidas (non verb in occidto) et ob curiositatem eas legeret, lime ei nullam fecit injuriam (modo non patefaceret secretum cum illius damno); nam quai pro derelictis habentur, licitum est ea in propriam utilitatem convertere; *faLaym.* *Busemb.* *Diana, S. Antonin. Silvest.*, etc. Et hoc quamvis (dicunt *Lugo*, et *Ronc.*) dominus lacerasset epistolam in minutas partes; tunc enim videtur voluisse cedere suo juri. Sed merito contradicit *La-Croix* cum *Rebellio*, dc. quia lacerando ille minutatim epistolam, benè significare voluit nolle eam legi, et noluisse cedere suo juri. Et hoc, quod dictum est de epistolis, valet pro omnibus aliis scripturis; quia quilibet habet jus secreti in suis 'triplis, quæ non vult esse communia cum aliis; ita *Λαυ. Hol. Busemb.*, etc. (2).

TjiY. 70. el I. n. 969 3.ad2. circafin. — (2) L. 5. cil. n, 70. v. 6. Si litteris.

PUNCTUM III.

De detractioe.

Detractio quando est culpabilis 7. *De arcano per fraudem cognito, etc.* 8. *De arcani obligatione* 9. *zln possit publicare delictum ob defensionem* 10. *In propter consilium, et solamen; et an viro probo* II. 87 *delictum est publicum in uno loco, etc.* 12. *Si fuerit publicum aliquo tempore, etc.* 15. *Si delictum esi connexum* 14. *Si referat iit ab aliis auditum* 15. *Qui nominal aliquem ordinem, aut monasterium* 16. *Qui inducit, aut audit detractioem* 17. *De famæ restitutione* 18. *Causæ excusantes a restitutione* 19. *In adsit obligatio compensandi infamulionem cum pecunia* 20. *An infamatus possit sibi compensare sint libelli famosi, et quæ pænæ adsint contra eos conficitn-* t>ps «2-2.

7. —*Detractio* alterius famæ tunc est mortale, cùm aut publicatur delictum falsum proximi, aut delictum verum, sed occultum, et quod brevi non est publicandum; et item cùm publicatur, ut infametur; nam si manifestetur ob alium justum finem (loquendo de delicto vero) v. g. ut proximus corrigatur, aut ut evitetur damnum grave aliorum, et nullum extaret medium quo evitetur illud, tunc illud patefacere non est illicitum (nisi in casu quo damnum infamia notati esset notabiliter excedens proprium damnum); quia, ùt dicit S. Thomas (i), illa dicitur vera detractio, quæ lit ut denigretur alterius fama, non autem illa, quæ iit ob aliud bonum necessarium: *S/ verba* (sic ait S. D.) *per quæ fama alterius diminitur, proferat quis ob aliquod bonum necessarium, non est peccatum, nec potest dici detractio* (%).

8. —Hic locum habet magna quæstio: An quis ad evitandum grave suum damnum, possit patefacere delictum occultum alterius, sed injustè cognitum aut vi, aut fraude, v. gr. reserando litteras, etc.? Variæ sunt sententiæ, inter quas nobis arridet illa Lugo, Laym. Tourn. La-Croix ci Sparer, qui negant posse hoc fieri, quia illa actio injusta obligat patrantem eam ad restituendum proximo omnia damna, quæ indè illi proventura erunt. Eo solo casu posset revelare alterius delictum, quando ei liceret illud investigare etiam per vim, aut reserando alterius litteras, ùt esset si revelatio conferret bono communi, aut si ille proximus sub gravi teneretur aperire arcanum,

ni repararetur damnum , aut si ille injustam vexationem exhiberet, et alius qui litteras resignat, probabiliter putaret in illis aliquod contineri⁴ quôd directe esset causa injusta damni proprii, aut alterius innocentis; nam secûs, si directe non contineretur in litteris vexatio , sed ab illis posset deduci indirecte aliqua notitia, quâ sua utilitas promoveri posset, aut vitari damnum, non liceret tunc aperire litteras, cûm hoc sit contra bonum commune societatis humanæ, quod præferendum utique est bono privato; ita *Less. Laym. et Salmant.* cum aliis communiter(1).

9. — Ille quoque opportune cadit, ut sciatur quando-mun teneamur servare arcanum? In hoc oportet distinguere arcanum naturale à promisso, et à commissio : *naturaliale est*, quando quis casu scit aliquod facium occultum : *promissum* est, cûm se aliquis obligat non manifestare aliquid : *commissum* denique dicitur, cûm aliquis confidit alteri arcanum cum prohibitione non revelandi. Veniamus ad obligationem arcani. *Promissum* obligat juxta intentionem committentis, sed non habet ille obligationem gravem observandi, nisi cûm certum est ita se obligasse. *Commissum* (dictum etiam *rigorosum*) obligat strictiùs quàm naturale, et potest tantùm in sequentibus casibus aperiri. 1. Si præsumitur consensus principalis; 2. si factum jam sit publicatum. Imo *Jsor. Lugo, Donc. Salm.* et alii dicunt non esse mortale, uni vel alteri illud communicare commissum, licet sil de re grax i ; modb persona non sit talis, ut præcipuè illi judicetur committens voluisse celari ; 3. si occultatio arcani vergeret in damnum commune , vel alicujus innocentis, ac ipsius committentis : quia tunc tu benè potes detegere illud. Huc adde , juxta communioem et probabiliorem sententiam cum *Solo . Navar. Laym. Less. De Lugo, Bofiac. Bone.*, quôd potes delegere secretum etiam ad reparandum tuum proprium grave damnum, cûm deterioris conditionis non sis, quàm cæteri innocentes; dum-modb (limitatur) detectio non vergeret in grave damnum commune ; et modo non te obligasses illud celare etiam cum aliquo tuo damno. An autem illud possis prodere in jericulo vitæ, cûm etiam in tali periculo te obligasses celare, utraque sententia affirmativa, et negativa est probabilis (2).

10.— Notandum 1. licere (ut dicunt *Lugo, Carden. Tournely, et Busemb.*) revelare aliquod verum delictum

(1) *Lib*, 5. n. 969. *circa fin.* — (2) *Lib*, 3. n. 970. ei 971.

proximi, in quantum juvat, et etiam est necessarium ad se defendendum ab aliqua insidia ab illo parata. Dictum esi verum, quia imponere delictum falsum semper esi grave, uti habetur ex prop. 4-4. ex damnatis ab Innocent. XI, quæ dicebat : *Probabile est non peccare mortaliter, oui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam et honorem defendat, etc.* (1). Multi DI), tamen excusant à mortali, cum quis, ut aufugiat acriores cruciatus, confitetur commisisse delictum cujus immunis est ; sed hoc non admittimus cum aliis (2); observa id quod dicitur in *Tract. \ll. n. 83.*

11. — Notandum 2. licere patefacere alterius peccatum in quantum conducit proprio consilio, aut levamini in aliqua injuria gravi, quà quis affectus est, ùt communissimè *\ar. Bon. Sairo, Ledes. Mazzotta, Busemb. Salm.* et alii. Et nulli graves DI), ùt *Less. Cajet. P. Nav. Bonae. Covar. Nav. Trullench.*, etc. excusant (saltem à gravi) qui revelaret aliquod delictum secretum uni vel alteri viro prudenti, dùm fama consistit in æstimatione hominum, ideòqnc non judicatur infamatio significare illud peccatum uni vel alteri qui illud celatum tenerent. Et hoc idem apertè sentit .8. *Thomas* (3) dicens : Si ex incautela alicui dixerit hoc (nimirum alterius peccatum), ita tamen quòd non prove-niat indè infamia delinquenti, tunc non peccat mortaliter, licèt incautè agat (4).

12. — Notandum 3. quod cum delictum est publicum alicubi, dubitatur an sit gravis culpa illud manifestare alibi, etsi eo non adhuc pervenerit notitia , nec brevi perventura erit ? Adsunt tres sententias. Prima cum *Dicast. Villalob. Antoine, Tournely, Cuniliati*, etc. tenet esse mortalem contra justitiam, quia delinquens adhuc ibi suam famam possidet. Secunda cum *Lessio, Sylvia*, et *Bonae.* tenet esse mortalem contra charitatem , quia licèt reus amiserit jus ad famam, validè tamen mœreret, sciendo palam fieri suum crimen eo loco ubi ignoratur. Tertia sententia communior, quam mordicùs tuetur *Lugo* (et vocat communem ac veram) cum *Cajet. Anton. Ledesma*, et *Major*, eamque tenent *Salm.* cum *Navar. Bannez, Serra, Fili. Fagwnd. Macado* et aliis (a) dicit non esse gravem culpam neque contra justitiam neque contra charitatem. Plures afferunt rationes præfati auctores ; sed potior ratio est, quia ad bonum commune expedit agnosci malefactores, ut ab

(!) N. 972. — (Î) *Lib. 4. n. 275.* — (3) *Quodlib. 11. a. 13. ad 3.* — (4) *Lib. 3. n. 973. in/ine el').*4. — (5) *Lugo D. 15. num. 59. Salm. tr. 13. derui, c. 4. n. 61. cum aliis.*

eis alii cavere se possint ; hocque commune bonum damno iræponderat delinquentis. Hæc ratio utique valdè probabis mihi videtur, semper ac crimen est tale, quod reddat reum perniciosum et vitandum , prout esset crimen latrocinii, impudicitia?, homicidii, proditiōis , et similium. Nec obstat dicere quod reus, possidendo eo loco famam suam , nequit illa expoliari per solam opinionem probabilem; nam respondetur quòd eodem tempore quo ipsius peccatum publicum evadit, ex una parte jam probabiliter amittit ipse jus ad famam, et ex alia omnes acquirunt jus ad ipsum agnoscendum , ut evitent; et cùm jus rei evadit incertum, incerta quoque evadit possessio illius . Invenio autem quòd P. *Concino*, (1) in hac quæstione distinguit était, quòd cùm delictum est notorium *notorielate facti*, scilicet publicè patratum , tunc patefieri potest ublicum-que; cùm vero notorium est tantùm *notorietate fama*>, sic inquit: *Cauti omnes sint oportet, quia facile fingitur hæc publica fama*. Adverte autem quòd delictum publicum in una tantùm familia aut monasterio, non potest dici absolute publicum ; undè non potest alibi manifestari, et ne in alio quidem monasterio ipsius ordinis, quod cum illo haberet frequentem communicationem (2).

13. — Delictum verù alicujus publicum uno tempore, non potest in alio in quo factum est occultum , publicari sine gravi culpa, saltem contra charitatem; excipe tunc si delictum esset publicum, non solum *notorietate facti*, sed etiam *notorietate iuris*, nempe per sententiam judicis, aut rei confessionem in judicio, ùt docent *Lessius*, *Lugo*, *La-Croix*, etc. (3). Ceterùm hoc non obstante, non prohibetur quin historici delicta publica describant, etiam ex solo facto; *Solus*, *Molina*, *Vasq.* (4).

14. — Notandum 4. quod si quis infamià notatus est ob unum delictum, non est grave illum infamare de alio illi connexo, aut affine, ùt si dicatur de milite fornicasse et hujusmodi. Secùs verù si publicaretur aliud peccatum diversum; aut si de eo qui dicitur esse adulteratus semel, patefieret bis cum lapsum esse (o).

15. — Notandum o. peccare tantùm venialiter eum qui referi peccatum proximi , sed uti narratum ab inimicis, aut aliis modicæ fidei , aut si verisimiliter creduntur auditores non præstare fidem dictis. Sed peccabit mortaliter, si dicet à lide dignis audivisse , aut si refert delictum

(1) *Cone. Comp. theol. tom. 1. pag. 259. n. 10.*—(2) *L. 5. w. 974.*—(3) *LiV>. 5.n.974. r.SimiJiler.*—(4) *Vide Salm. de rctl. c. 4. n. 57.*— 5) *Lib. 5. n. 976.*

gravissimum ; quia in hoc erit peccatum grave etiam solùm suspectum fundatum præbere (1).

16. — Notandum 6. peccare eum qui detrahit famæ alienjus ordinis religiosi, aut monasterii alicujus religionis, sed etiam qui publicat delictum alicujus religionis, nominando monasterium aut ordinem. Nihiiominùs si ordo esset amplius, rectè ait *P. Concina*, non æstimandum grave peccatum, nec frangi sigillum, nominare ordinem qui non est strictæ observante (2).

17. — Notandum 7. peccare graviter qui inducit alterum ad detrahendum. Qui etiam non inducit, sed oblectatur de detractioe ab aliis facta, peccat etiam graviter, sed tantùm contra charitatem. Sed qui oblectaretur non de damno, quod proximus patitur in illa detractioe, sed tantùm ile novitate, aut curiositate, quam continet detractio illa, multi DD. excusant à gravi ; modò ille non esset Superior ; quia graviter interest subditum detrahentem corripere. Superiores igitur peccant graviter contra charitatem (sed non contra justitiam), ut rectè tenent *Lugo, Solns, Reb. Dicast.*, etc. si omittunt corripere subditos detrahentes proximo de re gravi (3). Sed qui non est Superior à multis gravibus DD. excusatur à peccato mortali, si ob verecundiam, aut timorem, non nititur impedire detractioem, dummodo proximo (ultra infamiam) non immineat aliud damnum ex detractioe causandum, et modò, ait S. 77i. (4), certè non sciat quòd, si corriperet, detractioem impediret ; sed hanc certitudinem habere est moraliter impossibile ei qui non est Superior, aut saltem si non multo præstat dignitate, aut nobilitate (5). Advertunt *Lugo, Rusemb.*, etc. errare eos qui statim ac audiunt loqui contra proximum, putant illicò teneri ad correctionem ; quia sæpè plus prodest proximo, ut detractio incoepta terminetur, diu aliquando, expleto discursu, cognoscetur quòd res aliter sese habeat, quàm in principio apprehensa fuit. Cæterùm ut ab omni scrupulo se eximat, ubi audit aliquem detrahentem, et quidem de re gravi, et occulta, satis erit si à circulo discedat, aut si nitatur sermonem aliò traducere, aut si ostendat sibi illud displicere, vultum aliò convertendo, aut oculos demittendo, aut vultum valdè serius ostendendo (6).

18. — Notandum 8. injustum detractorem teneri ad famæ restitutionem, et etiam ad damnum illi causatum

1) ? ' T>1 ^ ~ 97? . nd 15. ”. Similiter, et l. 6. n. 655. m fin'. — 5) Lib. 3. n. 079. et 980. — (4) 2. 2. q. 73. a. 4. — 5, Lib. 3. n. 981. — 6) n. #9.

(dummodò sit saltem in confuso praecognitum) ; et non solùm cùm delictum impositura est falsura, palinodiam canendo apud auditores, tam mediatos, quàm immediatos (cùm immediati négligèrent advertere suos auditores) ; sed etiam quando est verum, prospiciendo modo quo meliori wlesl, dicendo v. g. : *Erravi, allucinatus sum , me fefelli, mentitus sum* ; quia omne peccatum est fallacia , et mendacium, juxta S. Joannem. Ego soleo hoc consilium dare, ut dicant : *Ex capite meo hoc erui*, (vulgù *me l'ho tavalò del capo*) æquivocando, quia omnia verbaè mente (pro qua accipitur caput) procedunt. Quod si unquam famæ restitutio probabiliter majori damni potiùs , quàm utilitati infamia notato futura esse judicaretur, quia praesumeretur ab hominum memoria effluxisse (ùt jam præsumitur, cùm famæ obtrectatio multo adhinc tempore acciderit, et indè hoc omninù in oblivione jacuerit) ; tunc satiùs est occasiones captare infamatum laudandi in aliqua ejus virtute ; ut eum in bonam aliorum opinionem ponat, quàm res præteritas hàc famæ restitutione in memoriam revocare. Confessorius attamen curet ut hujusmodi famæ compensationes, cùm commodè fieri possunt, ante absolutionem fiant, quia postea difficulter adimplebuntur; licèt ceteroquin hæ minus difficultatis habeant , quàm pecuniæ restitutio (1).

19.-Denique notandum detractorem plurimis ex causis posse excusari à famæ restitutione : I. Si delictum jam ex alia via fuerit factum publicum, aut si infamatus aliis modis snæ famæ consuluerit; 2. si prudenter præsumiur diffamatus remisisse, dùm quilibet est suæ famæ dominus, ùt dicunt *Laym. Nav. Trullench. Busemb. llozman*, etc. cnm communi (2) ; modò , intelligitur, possit remitti, dùm remittere non potest quando ejus infamia cederet in scandalum, aut in damnum commune, aut suorum ; 3. si obfamæ restitutionem subeundum esset periculum vitæ, aut damnum multò gravius, quàm est illud infamati; 4. si judicatur quòd detractiōi præscala non sit fides, ùt quando fit in iraeundiæ calore; 5. si prudenter judicatur quòd factum oblivione sit deletum , ùt suprà dictum est; 6. si infamatus etiam tibi detraxit, et adhuc non restituit, quia tunc juxta sententiam communioem et probabilio-rem *Soli, Syluii, Wigandt, Tournely, Laym. Salmant.*, etc. lu poles suspendere tuam restitutionem , donec alter adimpleat suam (3).

I *Lib. 5. n. 992.* — (2) *n. 1003.* — (3) *n. 998. tl 999.*

20. — Dubitatur 1. an cūm famæ restitutio non potest fieri, teneatur detractor pecuniis compensare? Alii ūt *Sylvius, Solus*, etc. cum *S. Thoma* (I) probabiliter affirmant, quia fama etiam est pretio æstimabilis. Sed sententia communior, et probabilior cum *Lessio, Lugo, Sanch. Laym. Vasq. Bon. Salm. Croix*, etc. negat, quia iustitia obligat solūm ad restituendum ablatum, aut æquivalens ; sed fama, cūm sit diversæ speciei, quoniam ordine superior est bonis, numquam quocumque pretio compensari potest. Undè restitutio facta per pecuniam nunquam erit congruens satisfactioni, cūm infamatus semper eodem modo quā ante pretii solutionem creditor restaret (2). Observetur quod dictum fuit *Tract. X. n. 83.*

21. — Dubitatur 2. an cūm detractor non potest, aut non vult famam restituere, possit infamatus pecuniā se compensare à detractore ? Alii ID. negant, quia nequit fieri compensatio cum sola probabili opinione. Alii tamen affirmant, ūt *Lcssius, Molina, Arao. Ledes*, etc. *ci Salm.* admittunt hanc opinionem uti practice probabilem, dicentes regulam, non posse compensari cum probabili, procedere cūm debitum est dubium, non verō cūm est certum, ūt certum est creditum quod habet offensus de sua fama, et dubium tantūm versatur de modo compensandi, et hunc modum probabiliter admittunt DD. (3). Hoc non obstante adhæreo primæ sententiæ, dum infamatus est creditor in materia famæ, non autem bonorum ; et si probabile est, imō probabiliūs (ūt nuper vidimus) non teneri detractorem pecuniis compensare, cūm non potest famam reparare, semper evenit, quod infamatus compensatur ob creditum tantūm probabile, non certum (4).

22. — Aliquid hic addendum circa libellos famosos *Libellus famosus*, sive *infamatorius est*, cūm publicatur in scriptis aliqua gravis et occulta infamia cujusdam. Vocatur etiam libellus famosus scriptura tradita iudici absque nomine accusatoris. Adversūs eos qui hos libellos conficiunt, adest excommunicatio ferendæ sententiæ, ūt habetur ex c. *Qui alterius*, u. *qua>sl.* 11. ; sed latæ, si libellus sit adversūs Papam, aut Cardinales ; imō est reservata, si est contra ordines Franciscanum, et Dominicanum, aut alium communicantem ; non verō si contra aliquem particularem Religiosum. Eamdē culpam et pœnam incurrunt qui ad alicujus januam quoddam infamatorium signum appendunt (5).

„0) 2. 2. q. 62. a. 2, ad 2.-(2) *Lib. 3. n. 627. el 1000.* (3) ». 1001. — (<) Vide I. 1. n. 35. r. Ihnc. (5) *Lib. 3. n. 995.*

TRACTATUS XII.

DE PRÆCEPTIS ECCLESIAE

1. — Præcepta Ecclesiae sunt multa , sed principaliora, et communiora populo Christiano sunt quinque : 1. Sacro intéressé diebus dominicis , et festis de præcepto (sed de hoc jam satis in tertio præcepto decalogi) ; 2. jejunare in quadragesima, vigiliis, quatuor temporibus; 3. abstinere à carnibus feriâ sexta , et sabbato ; 4. confiteri saltem semel in anno , et communicare in Paschale ; o. non celebrare nuptias temporibus vetitis , et de hoc agetur in *Traci*, de *mutrimonio*. Itaque restat hic agendum de 2. 3. et 4. præceptis. In L capite erit sermo de jejunio , et hic etiam agetur de abstinentia à carnibus ; in 11. capite de confessione et Communione annuali.

CAPUT 1.

DE JEJUNIO ECCLESIASTICO.

PUNCTUM I.

De jejunii obligatione.

De abstinentia à carnibus 2. De lacticiniis 5. c/ 4. De larido 5. De tribus Bullis Benedicti A7Γ. 6. An dispensati ad carnes possint vesci piscibus 7. De carne suina 8. De unica comestione 9. De interruptione prandii 10. De elecluuriis, etc. 11. De potionibus 12. De vino et birra 15. De sorbetto II. De chocolate 15. De coi-latiuncula serotina 16. ad 19. S/ quis pluries rescitur carnibus , aut alio cibo, etc. 20. De hora refectionis 21.

2.— Tres sunt conditiones quas requirit jejunium ecclesiasticum , abstinentia à carnibus, unica comestio , et hora refectionis. Præcipuè jejunium consistit in abstinentia à carnibus eorum animalium , quæ in terra nascuntur, et respirant juxta regulam <S. Thomæ (1) ; aut communiter inter carnes, et non inter pisces reputantur juxta sententiam communem aliorum. In dubio autem an esus carnum alicujus animalis tempore jejunii sit licitus vel illicitus,, nec adsit legitima consuetudo , videndum erit ,

(!) 2.2. q. 147. a. 8.
Torn. 4.

ait Benedict. XIV. (1) , ex regula Angelici, an hujusmodi animal sit simile, aut dissimile iis, quorum esus diebus jejunii interdictus est, et an illius carnes humano corpori validius nutriendo , et corroborando idonei dignoscantur, quemadmodum late probat Tamburinus tùm l. 4. in Dec. c. 5. §. 1. n. 10. turn, ad. 4. prize. Eccl. c. 3. n. 2. Etsi ita nec quid certi definiri potest, subjungit idem Benedictus rem deferendam esse ad Sedis apostolicæ judicium. Hinc dicunt Bonae. Begin. Cone. Tamb. Holz. Elbel, etc. non esse vetitas testudines , ranas , limaces, (vulgò dictas nui-ruzze), locustas (vulgo grilli}, aut conchilia. Idem dicunt Holz. et Elbel de lutris (vulgò lutrié), de castoribus, et de anatibus cujusdani generis. Contrâ avos, licèt quædam earum nutriantur in aquis, nihilominus omnes pro veris carnibus habentur , ut sunt fulicæ , corvi marini, et similes (2). Ab isto præcepto sunt immunes amentes, et pueri ante usum rationis, An autem eximantur pueri qui ante septennium perfecto usu rationis dotati sunt, vide quod dictum fuit Tract. II. n. 37.

3. — in quadragesima autem adultis prohibentur sub gravi, non solum carnes, sed etiam ova, et lacticinia, ut liabeturex prop. 32. ab Alexandro VII. proscripta, qua* dicebat: *Non est evidens quod consuetudo non comedendi ora , et lacticinia in quadragesima obliget.* Hic quæritur 1. an in vigiliis , et quatuor temporibus extra quadragesimam sint universè interdicta lacticinia? Nonnulli (sed pauci) affirmant ex can. *Denique* 6. dist. 4, ubi S. Gregorius scripsit : *Par autem est , ut jejunemus à caseo et ovis.* Et hujus sententiæ videtur esse S. Thomas (3) dicens , Ecclesiam interdicere fidelibus tam carnes , quàm ova. Sed nos dicimus cum sententia communi , in vigiliis non vetari lacticinia , nisi ubi inolevit consuetudo abstinendi : ita Navar. S. Antonin. Laym. Sanch. Concina , et alii cum Salm. qui pro hac re adducunt etiam Concil. Tolet. Nec obstat dictus can. *Denique* , quia ibi S. Gregorius quæsitus fuit de solo jejunio quadragesimali, et congruè responsio arrisit petitioni ; et S. Thomas de eadem quadragesima loquitur, nam de aliis jejuniis disserens cil. a. 8. ad 3. dicit : *Et idea in quolibet jejunio interdicuntur esus carniū : in jejunio autem quadragesimali interdicuntur etiam ova.* Igitur extra quadragesimam de jure non interdicuntur ova. Nec obstat quod exprimitur in Bulla , *In suprema*

(1) De tynodo I. II. c. 5. n. 12, — (2) Li6, 5. n. 1011. et 1012. — (3) 2. q. 147. a. 8.

N. SS. P. Benedict. XIV. *In quadragesima aliisque diebus carniū et lacticiniorum esus est prohibitus, dispensari contigerit*, etc. Nam , ut scripsit probabiliter quidam auctor modernus (P. de Pelio Tcatinus in addit, ad. Eel. Pot.), per prædicta verba non reprobatur sententia contraria, cum possint intelligi relativo ad tempus solummodò quadragesimale , non vero aliis : sed onus omnis solvitur ex aliis verbis Pontificis *de Synodo* (1) ubi Pontifex sic loquitur; *In caderis vero jejuniis extra quadragesimam (d) Episcopo prohiberi non debent ova, et lacticinia in iis locis, in ouibus eorum usus legitima consuetudine jam quidem inolevit.* Si Episcopis insinuat quod prohibere non possunt, evidens est quòd reipsà quidem non prohibuit , nec declaravit prohibita esse , saltem ubi consuetudo viget iis vescendi (2).

4.—Quæritur 2. an ubi adest consuetudo abstinendi à lacticiniis, incolæ teneantur sub gravi ab illis abstinere ? Negant Sanch. Villalob. Tamb., etc, quia de ea non constat (uti dicunt) an introducta sit cum animo se obligandi sub gravi, uti necesse erat. Sed affirmat communis sententia, quam nos sequimur cum Less. Laym. Cone. Salm. Bonae, Viva, et aliis cum S. Thoma (3); quia sicut diximus Tract. II. n. 79. in /in. cum talis abstinencia sit gravis oneris, et cum videatur ita constanter observari, benè quidem præsumitur introducta esse , et continuata animo se obligandi, aliter faciliter cessasset : et posito quòd præsumptio stet pro obligatione , pro ea stat possessio, et non pro libertate (4). Et idem dicemus propter eandem rationem de obligatione Monialium ad Iloras canonicas. Vide in *appendice III. de examine Ord. n. 61.* in fine Tom. III.

d.—Quæritur 3. an iis quibus permittuntur lacticinia , permittatur laridum? Affirmant *Silvest. Ostiens. Abb., etc.*, et P. Viva appellat probabile, citans Laym. et Hgof. (sed ego inveni Laym. omninò id improbare, et Azorium non damnare tantum), *Tamburinus* cum *Diana* et *Ilenriq.* admittit solum cum liquefactum est, sed ego judico sequendam esse primam sententiam communem *Sanch. Bonae. Cone. Ronc. Elbel. Milante* , et aliorum qui omninò negant quia pinguedo est vera caro (5).

6.—Quæritur 4. an dispensati ad carnes, aut ad lacticinia, possint diebus jejunii vesci piscibus? Sed hic

(1) Lib. 11. c. 5. n. 15. — (2) Lib. 3. n. 1000. — (5) cit. qu. 117. a. 8. ad. 5. - (1) W. 3. n. 1009. Dub. III. — 3. n. 1010.

unie omnia notanda sunt ea quæ sancita sunt, et declarata à SS. P. Benedicto XIV. circa jejunium in tribus suis Bullis. Et 1. in Bulla *Non ambiginus*, data die 30, Martii 1741. declaratum fuit neminem posse dispensari ad carnes *sine legitima causa et de utriusque medici consilio*, nempe medici et parochi, aut confessorii; et super declaratum fuit ad dispensandum cum integro populo, aut communitate, requiri gravissimam et urgentem necessitatem ac dispensationem impetrandam esse à Sede apostolica toties quoties opus fuerit; et tunc sic dispensatos teneri ad unicam comestionem, ac non esse miscendas licitas atque interdictas epulas, nempe carnes, et pisces, ut declaravit in rescripto ad Episcopum Compostellæ, quod affertur in Bulla *Libentissime*. 2. In Bulla *in suprema* ejusdem anni, die verò 22. Augusti, declaratum fuit iisdem duobus præceptis teneri quemlibet privatum cum quo dispensatum esset, et non tantum in quadragesima, sed etiam in omnibus aliis jejunii diebus. 3. In Bulla *Libentissime* sub die 10. Junii 1745. declaratum fuit dispensatos ad carnes in colatiuncula serotina *eo cibo edque portione debere uti. quibus utuntur jejunantes meticolosa conscientia*. 4. Debere ipsosmet observare normam præscriptam jejunantibus. 5. Cibos venditos dispensatis ad carnes esse pisces (etiam in Dominicis quadragesimæ); ita ut in eadem mensa non possint simul apponi carnes et pisces. Epulas interdictas (sunt verba Bulbe) *esse pisces, adebque utrumque simul adhiberi non posse* / subjungendo ibi quod permittuntur pisces dispensatis ad lacticinia.

7. — His positis, dubitabatur à quodam an in mensa privata liceret dispensatis ad carnes vesci aliquo pisce? Super hoc scripsit prænominatus *De Petio*, inhibitionem esse factam tantum pro conviviis ob scandalum, non autem pro illis in mensa privata qui moderate vellent aliquo pisciculo vesci, ablato scandalo, et non ex gula. Sed esto istæ limitationes ponantur, attamen omninò improbabilis est talis opinio (ne dicam inventum), dum 1. Bulla loquitur generaliter. 2. Pontifex in tantum exprimit convivia incitata Bulla, non quia præceptum cadere velit tantum super illa, sed ut ostendat quo fuisset prætergressa gulæ indulgendi licentia, ut etiam ad convivia epulæ interdictas inferantur, quod utique temeritatem majorem sapii. 3. Relictis subtilitatibus ratiocinationibusque inanibus ex eo quod in posterioribus Bullis statuitur, luce meridiana clariùs videbitur longè aberrasse *De Petio*. In Bulla enim *In Suprema*, sic statuitur: *Nos qui-*

buscumque... dispensari con/iqerit, ah omnibus omninà, el nemine excepto (nota) unicam comestionem, et licitas, atque interdictas epulas minimè esse apponendas declaramus, at-mieyecerniiuus. Ergo sicuti nemini, sive in privato, sive in convivio licet plures comestiones adhibere, ita nec epulas interdictas (quales sunt pisces), cùm ad utrumque obliget omnes, nemine excepto; aliàs deberent excipi qui privatimet non in convivio pisces comesturi essent. 4. Interrogatus Pontifex cuœnam epulae sint interdicta) conjungi cum licitis, respondit epulas licitas pro iis quibus permisum est carnes comedere, esse carnes ipsas; epulas interdictas esse pisces, adeoque utrumque simul adhiberi non posse: ergo pisces interdicti sunt iis quibus conceduntur carnes absolutè, quales sunt ii qui etiam privatim comedunt. S. Pontifex ibidem declarat pisces non interdici iis, qui sunt dispensati ad lacticinia; ergo sunt interdicti dispensatis ad carnes. Quid clarius desideratur?

8. — Quæritur o. an dispensatis ad carnes tempore jejuniorum, sit vetita caro suina? Affirmat absolutè *P. Cone.* ex quodam Decreto quod adducit Clementis XI. Roma) edito die 24. Februarii an. 1702. Sed communiter negant *Luqo, Sanch. Croix, Tamb. Salm.* cum *Trull. Villalob.*, etc., quia esset nimis scrupulosum (uti dicunt) imò magis molestum, quàm jejunium ipsum, si quilibet dispensatus examinare deberet, quæ carnes sibi essent nocivæ, quæ verò non. Nec obstat Edictum (non jam Decretum) præfatum Clementis, ubi duo præcepta fuerunt, unum ut dispensati tenerentur ad unicam comestionem, aliud ne iisdem permetterentur carnes insalubres: non obstat, dico, quia illud edictum non fuit generale, sed particulare pro statu romano, ut attestatur *Viva* et alii, et ut declaravit idem Benedictus XIV. cumerat Archiepiscopus Bononiensis in *notifie. tom. I. n. 24.* Et postea in Bulla *Non ambigimus*, cùm meminisset laudatum Edictum, licèt universale fecisset præceptum unicæ comestionis, sub silentio lamen prælerivit præceptum de abstinendo à carnibus non salubribus: undè argumentatur non voluisse Pontificem hoc præceptum fieri universale. Sed ut loquar in particulari de carne suina, non mihi videtur quod possit dici absolutè nociva, dùm ista, ut scribit celebris medicus *liooffmanno*, maximam habet cum sanguine humano convenientiam. Sed dicet aliquis, cur talis caro interdicta fuit Hebræis, nonne quia nociva? Sed respondetur quòd in Palæstina (regione valde calida) ibi ideò potuit ut nociva prohiberi, quia ibi sues (juxta *Calm, in Levit. 11. 8.*)

sunt faciliores leprâ inficiari; quod in aliis partibus non ita accidit: sicut etiam vetita fuit caro leporis, sed in istis regionibus lepores certè non reputantur nocivi. Præterea δ. *Thomas* (1) dicit carnes vetitas fuisse Judæis, aliæ ob nimiam humiditatem, aut siccitatem; aliæ ob immunditiam, iit carnes suillæ; et revera ratio talis prohibitionis allata à Moyse est, quia illa, erant carnes immundæ llebræis: *Horum carnibus non vescimini, quia immunda sunt vobis, Levit. 11. 8.* Dicuntur immundæ, quia, fit scribit Plutarchus, *nullum animal ita gaudet camo ac sordidis locis.* Insuper ait *Natalis de Alexandro*, et idem prius scripserat Tertullianus (*Lib. 2. contra Marcionem c. 18.*), carnem suillam fuisse prohibitam Judæis ad frenandam gulam, et incontinentiam.

9.—Secunda conditio jejunii est unica comestio. Dubitabatur prius an dispensati ad carnes ad illam tenerentur, eo quia cessante abstinentiâ à carnibus, cessabat quoque essentia jejunii? Sed hodie (ût diximus) declaratum habemus à Benedicto XIV. jejunium duo continere præcepta, undè licèt cesset primum de abstinentia à carnibus, non cessat secundum (licèt minùs principale) de unica comestione; excipitur tamen casus quo dispensatio ad carnes concedatur ob infirmitatem aut debilitatem virium, ût dicunt DD. communiter, et ût al) eodem Pontifice declaratum est in Bulla *In Suprema*, ubi dicitur: *Dummodo nulla certa et periculosa affectae valetudinis ratio intercedat, vel aliter necessario fieri exigat* (2).

Tertia conditio est hora refectionis, quæ est circa meridiem. Fit quæstio an peccet notabiliter antevergens horam sine causa? Illud notabiliter alii intelligent plùs quàm horam, sed alii probabilius tantùm horam. Ceterùm anticipare infra horam omnibus licet. An autem anticipatio notabilis sit mortalis, affirmant *Azor. Sanch. Donc.*, etc.; sed communius negant *Less. Tolet. Pal. Laym. Roncag. Holzm.* et *Salm.* cum aliis pluribus. Quia hora non est de essentia jejunii, sed tantùm circumstantia accidentalis, quæ licèt olim graviter obligabat, hodie tamen, ût ajunt *Holzman*, et *Roncaglia*, postquam ex consuetudine mutata est hora prandii, designatio temporis non videtur inducta tanquam de substantia jejunii (3).

10.—Permittitur nihilominùs 1. interrumpi prandium ob aliquod negotium quod intercedit. Sine causa cætero-

(1) 1. 2. q. 102. art. 6. adi.—(2) *Lib* °. n. 1015. v. Quæ. hic, circa med. -*
(5) n. 1016.

quin non licet prandium interrompere , et denno ad mensam redire ; sed hoc intelligitur mor-diter ; nam etiam sino causa, et quamvis aliquis terminasset prandium, potest iterum comedere , si commensales proseguuntur prandere , aut si in mensa afferuntur aliæ epulæ , quæ non expectabantur ; ita *Sanch. Salm. et Villalob.* Imò *Filliuc. Tamb.* et *Elbel* concedunt generaliter posse sumi alium cibum post sesquiquadrantem. Certum est autem per horam, sine causa, prandium interrompi : sed si aliquo negotio quis intercipitur , utique potest ad horam interrompere ; imo *Lezana, Diana, Fag, Tamb.* , etc. concedunt usque ad duas : sed id jure merito ait *Holz. m.* licere , cùm quis cibo sullicienti non fuerit refectus , et jejunium sub gravi incommodo tolerare non potest , tunc potest prandium reassumere , quia Ecclesia non intendit aliquem obligare diem ducere sine sufficiente refectione (1). Probabiliter tamen dicunt *Croix, Fagund. et Tamb.* licere prandium protrahere usque ad duas horas : et *Elbel* cum *Gobat* admittunt usque ad tres aut quatuor horas, saltem pro Germanicis inspecta eorum consuetudine (2).

11. — Permittitur 2. aliquod sumere ratione medicina?, ut sunt electuaria (quæ sunt quædam conservæ ex saccharo et juniperis. aut cedro, etc. confectæ) de quibus loquitur S. Thomas (3) , et sic dicit : *Electuaria assumuntur ad digestionem, undè non solvunt jejunium , nisi forte aliquis in fraudem electuaria. in magna quantitate assumat per modum cibi.* Itaque licet assumere hæc electuaria ob quamlibet causam justam, nempe ad vehiculum cibi, ad stomachi roborationem, ad vocem conservandam , ad auferendum oris fœtorem et hujusmodi. Ita etiam permittitur sumere panem cibi (v. g. unciam) ad depellendam debilitatem, ut communiter Asor. *Less. Toi. Laym.* , etc. Nonnulli hoc permittunt toties , quoties bibendum erit, ne potus noceat; sed hoc, ut rectè dicunt alii, vix potest permitti semel atque iterum in die (4).

12. — Permittuntur 3. omnes potiones, quæ per modum potus accipiuntur , ut sunt *Caffé, et Thé, Salviæ* , etc. non autem lactis, aut juris, quia licet hæc potiones sorbeantur, tamen non habent rationem potus, sed cibi, et potius ad nutritionem , quam ad cibi vehiculum referuntur. Et idem dicitur de succo fructuum , aut pomorum, vulgo *melloni d'aequa* (contra id quod quidam modernus

(1) *Lib. 3. n. 1020. Quæf. III. et IV.* — (2) *Ibid. Quær. V.* — (3) *2. 2. q. U7. a. 6. ad 3.* — (4) *Lib. 5. n. 1018. et 1019.*

anonymus improbabiliter scripsit), et etiam uvarum dentibus confectarum, aut tunc pressarum (1).

13.— Dixi *uvarum tunc pressarum*, non *vini*, quia licet antiqui fideles etiam à vino abstinerent, hodie vinum non est prohibitum, licet biberetur ad sedandam famem, ut communiter tenent *Azov. Sanch. Less. Navar. Layman. Bonae.* etc. cum *Salm.* qui ob præsentem consuetudinem hanc sententiam vocant certam. Et etiam S. Gregorius tunc temporis in cit. c. *Denique*, (*list. 4.* permittebat vinum sine ulla exceptione: *Vinum quoque ita bibere permittitur, ut ebrietatem omnino /uyiamus.* Et idem dicitur de *cerevisia* seu *birra* (qua conficitur ex aqua hordeacea, et aliis ingredientibus), quæ etiam pro vero potu accipitur (2).

14.— Idem dicimus de aqua mixta saccharo, et succo cinnamomi vel mali cedrini, vulgo dicta *sorbetto*, vel *limonata*, ut docet communis sententia cum *Wigandt, Concino, Elbel, Salm. Viva, Croix, etc.* dum (ut dicunt) semper ac parva quantitas harum rerum misceatur cum magna quantitate aquæ, reputatur potio naturalis. Nec debet existimari quod per congelationem mutet naturam, quia naturæ mutatio importat privationem essentiae: sed aqua congelata in os immissa statim liquefit, et ad priorem statum redit. Et quod congelatio non mutet naturam, etiam habemusex Rubrica Missæ (c. 10. n. 11.) approbata à S. Pio V. ubi dicitur quod, cum in celebrando Missam congelantur post consecrationem species vini, non debent iterum consecrari (quod utique deberet fieri un nino, si congelatio mutaret naturam specierum), sed debent liquefieri igne, et postea sumi (3).

13. — Qüæstio magna est inter DI), an potio *chocolatis* frangat jejunium. Multi negant, *Card, Brancatius, Escob. Hurtad. Holzm. Viva, etc.* modò aquæ porlio sit in quantitate excedente; dicentes ex hoc sumi rationem potionis ideòque dicunt posse sumi toties quoties libuerit in die. Alii vero affirmant, ut *Sanch. Sylvius, Laym. Donc, et Tambur.* dicentes eam potionem tantum habere rationem potus, quæ ad alimenti vehiculum inservit, non autem illam quæ ipsa est alimentum, ut est lac, et jus, et ita est etiam de chocolate, undè concludunt perilled frangi jejunium, nisi sumatur in parva materia. Quid ego verb sentio dicam; mihi utique *chocolate* pro notu non probatur, dum verè illud nutrit et non videtur simplex

(1) N. 1021. (2) Lib. . n. 1022. — (3) Ibid. Quær. II.

polus. Sed nihilominus dico licere illud sumere oh duas rationes; prima est, quia si chocolate non habet rationem potûs, communiter tamen à multis judicatur habere rationem medicinæ, et sicut diximus cum S. *Thoma* posse sumi electuaria, licèt nutriant, ita etiam chocolate, et in hoc convenit etiam /< *Concino*. Secunda ratio magis universalis, quia hodie talis potio est in usu apud omnes, ùt testantur *Salmant. Viv. Holz. Tamb. et Donc*, qui, stante hac consuetudine, pro comperto habent posse licite sumi. Sed tam ratione medicinæ, quàm consuetudinis, puto cum *Salm.* et *Mitante*, non posse permitti amplius quàm semel in die. Sed tota nunc opinionum varietas est circa quantitatem in qua possit sumi, quin jejunium laedatur. P. *Concina* dicit posse admitti sub medicinæ ratione, sed dumtaxat in aquam ponendo *parùm pulveris*, quod utique est nimis rigidum, et à nemine usque adhuc assertum. Alii ùt *Salm.* cum *Leone*, et *Turriano*, permittunt usque ad duas uncias. Sed ut meam in medium proferam sententiam, cum Episcopo *Mitante* rationabilius mihi videtur, posse admitti juxta usum communem sesquiunciam, cum ea aquæ quantitate, quam capere potest vas usuale, quia hæc est quantitas illa, quæ communiter est in usu.

16. — Permittitur vespere refectiuncula juxta consuetudinem, quæ hodie viget in locis à Prælati tolerata: nam S. *Thomas* (1) de jejuniis disserens, dicit: *Ex hoc ipso quòd Prælati dissimulant, videntur annuere*. Et in hoc cerlè standum magis auctoritati AA. modernorum, licèt inferiores numero, quàm antiquis, qui nihil poterant attestari de consuetudinibus modernis. Nulli dubium est quòd antiquitus jejunium rigrosiùs observabatur, sed juxta modernam disciplinam ab omnibus admittitur serotina refectiuncula. In hoc debet attendi quid consuetudo permittat tam circa *quantitatem*, quàm circa *qualitatem* ciborum. Circa *quantitatem* (quicquid dicat P. *Concina*, qui nihil aliud permittit, nisi tres uncias), alii permittunt quartam partem co?næ consuetæ: sed hæc regula mihi non probatur, quia aut potest esse nimis indulgens (saltem respectu aliquorum), aut saltem est nimis obscura, et scrupulosa. Melius igitur est sententiam sequi aliorum, communiter hodie acceptam, uti testantur *Casropal. Itone. Salmant. Viva, Bonae. Holz. ElbeE, Tamb. Dian. Spor. MHante, Croix, Felix Pot. Mazzot.*, etc. quæ omnibus in-

discriminatim (etiam illis qui parvo cibo indigent, ut etiam communiter dicunt) permitti quantitatem octo unciarum, et aliquid aliud (nempe duas alias uncias, quod est parva materia, uti dicitur *num.* 21.) ei qui majori nutrimento opus haberet (1). In vigilia Nativitatis communiter admittitur collatiuncula duplô major, nempe 16. unciarum, ratione talis solemnitatis, etiamsi talis vigilia incidat in sabbato 4. temporum; non autem in sabbato sancto, nec in vigilia Pentecostes. Nonnulli, uti *Salmant.*, permittunt in vigilia Nativitatis usque ad satietatem refici, dicendo talem esse consuetudinem: sed ego de illa valdè dubito in nostris regionibus; tanto magis quòd *P. Mazzotta*, *Pasquai*, et *Renzi* omninô eam negant. Si quis autem vellet in eadem vigilia anticipare collatiunculam in mane, ut ccenet vesperi, rationabiliter advertit *Sanch.* (contra id quod sentiunt alii) non posse excedere octo uncias, quia tunc non adhuc incœpit festivitas, quæ incipit à vespe-

17. — Circa aulem qualitatem ciborum, certum est permitti fructus, panem, herbas, et dulciaria: sed quæritur 1. an permittantur pisces? Multi AA., ut *Sporer*, *Marchant*, *Pasqu.* *Elbel*, *Tambur.* *Vwald.* et *Burgnaber*, dicunt juxta hodiernam consuetudinem vesperi cibum sumi de piscibus etiam recentibus et magnis, ut licet manè. Cæterùm in hisce partibus recepta est consuetudo comedendi pisciculos recentes, et ut dicunt *Viva*, et *Mazzotta*, cum *Bonae*, etiam licere sumere in modica quantitate (v. gr. duas aut tres uncias) aliquid piscis grandioris. Idem confirmat *Mitante* qui testatur nunc temporis etiam communitatibus religiosis ministrari vespere pisciculos recentes in quadragesima; et quoad majores sic scribit: *Attemta præ-senti disciplina, sine ullo scrupulo posse etiam magnos pisces permitti existimo, cum debito moderamine* (4).

18. — Quæritur 2. an liceat sumere 8. uncias panis in aqua cum oleo decocti? Nonnulli admittunt, sed hæc opinio jure merito à *Salmanlic.* *Vivæ*, *Ronc.* *Tambur.* A ab aliis communiter refellitur, quia panis per coctionem et fermentationem in aqua, certam diversam naturam acquirit; nam ita consubstantiatur cum aqua ut numquam postea possit segregari; saltem hoc consuetudo non admittit. Vix ergè potest permitti cum *Tamb.* panem in vinum, aut aquam infundere, et illicô illum sumere;

(b
2o.— (i) *Ltb.* o. n, 1026. el 1028.

,n v*βi1i8,

prop.Aleoc. VII. Exercil.

quia tunc non intercedit fermentatio : aut cum *Roncag.* permitti possunt 4. aut cum *Salmanticensibus* ad summum 5. imciæ panis aridi decocti in aqua. Et idem dicendum de leguminibus aquà elixalis. Probabiliter postea *Castrop. Laym. Itonac. Azor. Viva, Mazzol. et Salmant.* permittunt vescijusculo cocto cum oleo , aut aceto aut vino decocto; advertendo tamen cum *Viva* quôd oleum , acetum , et vinum decoctum computanda sunt in pondus 8. unciarum , dûm hæc non habent rationem potus.(1).

19. — Quoad dispensatos cùm quæsitus fuisset noster Pontifex Benedictus XIV. an ipsi in refectiuncula possent uti carne, respondit (ût legitur in Bulla *Libentissime'*) ita : *Aon licere, sed opus habere eo cibo eâque uti portione, qilibus utuntur homines jejunantes rectae et meticulosae conscientiae.* Post hanc responsionem multi DD. dicebant dispensatos ad carnes , aut ad lacticinia posse in refectiuncula casei parùm (parùm *casei* dictum est , non ovum) sumere , modô uncia , aut sesquiuncia non excederetur , et hoc videbatur probabile juxta usum qui apud multos observabatur ; sed postea curn à quodam confessario ad sacram Pœnitentiarium datæ fuissent litteræ de hoc , et cùm ipse Pontifex de sua sententia quæsitus esset, respondit Pœnitentia Papam oretenùs declarasse vetitum esse etiam caseum : quam quidem declarationem hic affero : *Sacra Pamilenliaria.... optimè conscia mentis Sanctitatis suæ, de auctoritate speciali ejusdem respondit , quod in serotina refectiuncula non licet carnem , vellacticinia adhibere. Romæ iüs. Pamit. die 10. Februarii 1756.* Et cùm adhuc dubitatum fuisset à quibusdam de tide præstanda huic responso, ab eodem confessario scriptum fuit ad ipsum Pontificem , et hoc responsum venit : *Sacra Pœnitentia de mandato sanctissimi Domini, qui suis oculis relroscriptam epistolam dignatus est legere, respondet quod Sanctitas sua dixerit.... vera, esse , et pro veris habenda quæ constat ab eadem Pœnitentia fuisse rescripta. Romæ die 23. Julii 1756.* , et hæc responsa originaria apud me conservantur. Nonnulli postea dixerunt præfatam declarationem opus habere promulgatione , ut obligare possit ; sed juxta illud quod diximus *tract. 11. num. 73. et 74.* cùm declaratio ab ipso legislatore ,* qui declarat mentem suam , facta est, non indiget promulgatione (2) Et *Salm. in append. Tract. VL pug. 98. num. iL.* afferentes præfatam Bullam , varias illationes deducunt , et inter eas est ista : *Inferturi* (sunt

(1) *Lib. 3. n. 1029.* — (2) *Lib. 3.fi. 1027. v. Hic noland*

verba Salm.) *nec ova nec lacticinia esse materiam collationis serotinae pro his qui dispensati sunt*, ethane dani rationem : *ex eo quod horum ciborum ab iis qui rigore jejunant in tali collatione esus non adhibetur*. Nunc ad hujusmodi confirmationem notum sit nuperrimè nostrum regnantem Pontificem Clementem XIII. edidisse Bullam incipientem, *Appetente, etc.* sub die 20. Decemb. 1759; quà Pontifex, cùm abusum aliquorum noverit sumendi extra prandium quasdam potiones lacte mixtas, illum condemnavit, declaravitque prædecessorem Pontificem Benedictum XIV. consuisse non licere dispensatis uti nec carnibus, nec lacticiniis, nisi in unica comestione, extra quam ipsos non aliter gerendos esse dixit, quàm alii qui nullà dispensatione fruuntur. Hæc verba Bullæ ; *Nova infringendis jejunii legibus vel opinionum commenta, vel à vera jejunii vi et natura abhorrentes consuetudines humani pravitate ingeniinovissimè sint invectæ, ea omnia, quantum juvante Domino fieri potest, radicitus convellenda curetis. In quibus profecto abusum illum censemus omnino numerandum, quem rumor quidam ad nos pertulit ; cùm nonnulli, quibus ob justas et legitimas causas ab abstinentia carniū dispensatum fuerit, licere sibi putant potiones lacte permixtas sumere, contra quod prædicto Prædecessori nostro visum fuerit, qui censuit, tam dispensatos à carniū abstinentia, quàm quovis modo jejunantes, unica excepta comestione, in omnibus æquiparandos iis esse, quibuscum nulla est dispensatio, ac propterea tantummodo ad unicam comestionem posse carnem, vel qual ex carne trahunt originem, adhibere. Et quæ sint ea, quæ à carne trahunt originem, habetur à can. Denique, (list. 4. ubi dicitur : Quæ trahunt originem sementinam à carnibus, ut sunt ova, et lacticinia. Itaque concludendum, dispensatis in collatione nulla nullum alium permitti cibum, nisi illum qui non dispensatis conceditur.*

20. — Si quis autem frangit jejunium, manifestare debet confessario quomodo violavit illud, an pluries comedendo, an carne vescendo ; nam quoties quis vescitur carne aut lacticiniis, toties peccat ; sed si comedisset cibos communes, sed pluries in quantitate notabili, non ampliùs teneretur ad jejunium ; ita tenent communiter Azor. Cajet. Suar. Tot. Castrop. Sanch. Laym. Anacl. Poncag. Ilolz. Salm., etc. contra paucos : quia essentia præcepti de abstinentia à carnibus consistit in abstinentia, quare semper durat obligatio ab illis abstinendi : sed essentia præcepti non comedendi pluries consistit in unica comestione, ut docet

S. Thomas (1): *Ecclesiæ moderatione statutum est, ut semel indiei jejunantibus comedatur*. Quarc destructâ. essentia præcepti secunda comestione, jam præceptum solutum est, nec potest ampliùs observari (2). Quæstio autem Iit, an (pii inculpabiliter bis comedit in quantitate notabili, debeat in reliquo diei abstinere ab alio cibo? *Laym. Bonae. Castrop. Holm. Sporer*, etc. negant eadem ratione; sed probabilius mihi videtur oppositum *Azorii, Valent. Sa, et Nav.* quia licèt qui violat jejunium inadvertenter, jam materialiter illud frangit; nihilom nus videtur, advertendo postea ad obligationem, teneri ad illud observandum, ne solvat illud formaliter (3).

Didum est *in quantitate notabili*, nempe ultra duas uncias, quæ putatur mabria parva, ùt dicunt *Sanch. Viva, Salmant. Vivald. Turrian. Leone, Tambur. Leand. Sporer, Busemb. Elbel*, et alii. Sed si quis pluries in die sumeret aliquid parvum, quod deveniat ad grave, peccaret graviter, ùt habetur ex prop. 29. ex damnatis ab Alexand. VII. Nota etiam quòd in carne possit etiam dari parvitas materia?, sed hæc est multo magis imitata: dicunt *Salin. Diana, et Roncagl.* quòd quantitas excedens octavam partem uncæ est materia gravis (4). Permittunt *Salm.* cum *Diana* posse sumi duo crustula ex ovis, et butyro confecta (vulgò *ciambelle*) ; sed melius dicunt *Ledesma*, et *filial.* quòd solùm potest excusari ratione parvitat^{is} materiæ (5).

21. — Tertia conditio demùm jejunii est hora refectionis. Hæc hora olim erat hora post occasum solis. Deindè anteacta fuit ad horam Nonæ. Sedà sæculo XIV. fuit anticipata ad horam Sextæ, nempe ad meridiem. Hinc dubitatum fuit an notabilis hujus hora. anticipatio in refectione d gravis culpa? Affirmat prima sententia cum *Azorio, Sylvio, Sanch. Natal. Alex. Antoine, Franzoja, Cuniliati, ttXavar. Abul. Covar.* et aliis apud *Salm.* et *Concinam*, qui pro hac sententia refert adesse 24. auctores (6). Id probatur ex can. *Solent*, 50. dist. I. Concilii Cabilonensis, ubi dicitur; *Nullatenus jejunare credendi sunt, qui ante manducaverint quàm vespertinum celebratur o/jicium*. Hinc

(1) 2.2. p. H7.a. 6.—(2) Li6.3.«.1030.— (5) *Ib.* Quær. //.— (4) n. 1029. [*Io confess.*—(5) *Ibid.*—(6) *Azor.*— tom. 1. lib, 7. c. 11 qu. 4. *Sylvius tom.* 3. in 2.2. q. 147. ari. 7 ad conci. 5. *Sanch. l. 5. cons. de obs. pjun. c. 1. uò. 28. Nul. Altx. l 4. c. 5. art. 7. reg. 13. Antoine tr. de virtute mo'al. fari, l.poit. cap. 3. append, de jejun. eccl. q. 2. Franzqja in Bus. pag. 215. Mm, 3. Cunil. trad. 12. cap. 1, § 2. n. 2. Alii apud Salm tr. 23. cap. 2. n. 86. Cone. tom. 5. pag. 275, qu. 7,*

clarè educitur quòd eo tempore (in quo refectio era præscripta ad horam Nonæ) hora jam spectabat ad substantiam jejunii. Proindè S. *TkomaS* scripsit : *Cùm Ecclesia instituit certum tempus comedendi jejunantibus, qui nimis notabiliter anticipat jejunium solvit* (-1). Alii verù negant hodie culpam esse gravem anticipationem refectionis, ut *Lessius, Toled. Bonae. Layman, et Salmanticenses*, cum plurimis, qui observari possunt apud nostrum Opus morale (2). Dicunt isti, juxta præsentem consuetudinem, horam non perlinere ad substantiam jejunii. Sed hæc ratio (pace tot auctorum) minimè suadet, nam ipsimet, *litsunl Laym. et Salmanticenses* (3), non negant olim præceptum observandi horam fuisse grave, et quidem ad substantiam jejunii pertinuisse. Hoc posito, donec non probetur hodierna consuetudo antiquo gravi præcepto derogasse, illud sine dubio possidet; sed hæc consuetudo non probatur, vel saltem non est certa, stantibus tot auctoribus qui illam negant. Quapropter, licet quondam secundat sententiæ ad læsi, re tamen meliùs animadversâ, nunc illam minime probabilem censeo. Deindè dubitatur quænam sit notabilis hæc anticipatio vetita sub gravi? hora enim jejunii moraliter mensuranda est, ut docet S. Thomas : *Ad jejunium requiritur hora determinata, non secundum subtilem examinationem, sed secundum grossam æslimalionem, sufficit enim quod sit circa horam iionam* (4). Hinc alii dicunt anticipationem notabilem esse plùs quàm hora; idque asserunt *Salmant.* ab omnibus admitti; sed *Natalis Alexand.* reprobat. Alii vero communiter assignant, tanquam gravem, anticipationem unius integræ horæ; ita *Natalis Alexand. Sylvius, Azor. Holzman, Concina, Antoine, Cuniliati* et *Franzoja* locis citatis. Aliqui autem auctores asserunt Mendicantes habere privilegium à Leone X. anticipandi refectionem per duas horas in hieme, et per tres in restate. Sed *Franzoja el Natalis Alexand.* dicunt de hoc privilegio documenta non ostendi, imù inquisitione adhibita non reperiri. Dicunt verù *Azorius, Silvest. Palud. et Xav.*, posse excusare à culpa hanc anticipationem quamcumqiie rationabilem causam, nimirum negotii urgentis, debilis complexionis, necessitatis prædicandi, docendi, vel legendi in mensa, incipiendi iter, inserviendi hospitibus, exercendi urbanitatem cum amicis; attamen mihi suasum non est quanicumque harum causarum satis esse ad excu-

(1) O. Thom. trt 4. *disl.* 15. *qu.* 3. *a* 4. *qu.* 3. — (2) *Opus nostrum lib.* 3. n. 1016. cerf. Quær. — (3) *Salm. tr.* 23. *c.* 2. n. 9. *Lym. de obstsv. jffjun.* | 4. iracf. S. e. 1. n. 11. — (4) *S.Th.* 2. 2. *q.* 147. *a.* 7. *ad* 2.

«andum à præcepto, quod etiam hodie est grave, sicut ostendijmus.

PUNCTUM IL

De causis excusantibus à jejunio.

l. De dispensatione, et *quis dispensare potest* 22. ii. De impotentia physica 25, De impotentia morali 24. De adolescentibiis, et senibus 25. III. De labore 26. et 27. De viatoribus 28. ad 30. De artificibus opulentis 51. Si *artifex potest sine aravi incommodo jejunare* 32. *Ipn sine causa suscipit aliquem laborem.* 55. IV. De pietate et *quis hanc causâ sit excusatus* 51.

22.—Quatuor sunt causæ quæ excusant à jejunio: dispensatio, impotentia, labor, et pietas : de singulis séor-sim loquamur. I. Excusat *dispensatio*. Potest dispensare in **E****I**. Papa quoad universum populum fidelem. 2. pi, sed isti cum solis suis subditis, et tantum in particulari ; nam ad dispensandum cum integra communitate circa qualitatem ciborum , Sedi apostolical reser-vatum est ut declaravit Benedictus XIV. in Bulla *Non ambigimus*. Dubitatur an Episcopus ob causam particula-rem possit dispensare , aut commutare , jejunium univer-sale untî vice, aliqua urgente causa occurrente , v. g. si adesset periculum quòd alias jejunium non observaretur. Multi DD. id affirmant, ut *Azor. Sanch. Cajet. Laym. Sal-manl.*, etc.; sed Benedictus XIV. in Bulla *Prodiit jam du-dum*, IO. dixit contrariam opinionem esse communio-rem, et magis in ratione fundatam , et ita ipsum respon-disse aliquibus Episcopis italiæ : nihilominus dixit, quòd cum *pontificia auctoritas ei) pertingat, quo ordinaria nequit pervenire*, ideùque Episcopis licentiam pro illo anno imper-titus est, ut tranferre possent vigiliam S. Matthiæ , qua* in ultimo bacchanaliorum die contigerat (1). 3. Parochi etiam possunt dispensare in jejunio cum aliquo suo subdito, iit dictum est *Tract. II. num. 59*. Et hoc etiam præsentè Episcopo , ut communiter dicunt *Sanch. Azor. Cone. Salm.*, etc., quia talis jurisdictio competit parochis ob consue-tudinem, quæ utique jurisdictionem confert , ex *Cap. Con-tingal, de [oro comp]*. Et idem possunt vicarii parochorum qui exercent actus parochiales , modô parochus non repu-gnet ; *Sanch. Palat. Salm.* , etc. (2). 4. Pradati regulares, etsi locales, eorum vicarii idem possunt cum subditis, et cum seipsis. Sed omnes isti Superiores nominati ,excepto Papa , nequeunt dispensare nisi ex justa causa, secùs dispen-

(f) *Lib. 3. n. 1032. ad 2. v. Episcopi — '2) lb. ado. r. Parochi.*

satio est irrita (1). Quod autem ad subditum spectat, ait *sanctus Thomas* (2), quôd si causa quæ à jejunio eximit, fuerit evidens, potest subditus à se eximi, præserlim cùm sibi non esset facile Superiorem adire (hoc intelligitur obsuæ conscientiæ majorem quietem): sed si causa est dubia, debet tunc sine dubio ad Prælatum confugere. Hic notandum quôd si festum patroni in aliquem diem jejunii inciderit, debet jejunium ad præcedentem diem transferri; sic docet Bened. XIV. in Bulla *Prodiit*, die 30. Jan. 1751. cum *Cajet. Sanch. Consil. lib. 5. c. 1. d. 5. num. 27.* et aliis communiter.

23.— II. Excusat *impotentia*, aut physica, aut moralis. Ob impotentiam *physicam* excusantur 1. infirmi, quibus jejunium potest esse notabili nocumento: et ita pariter convalescentes, aut debiles qui nequeunt alimento sufficienti in unica comestione se reficere. 2. Mulieres prægnantes, aut lactantes, quibus imô non est permissum jejunare (nisi semel aut bis, si mulier est robusta); sed ampliùs in die jejunii permissum est eis vesci etiam carnibus, si qua est debilis, aut puer fuerit infirmus (3). 3. Pauperes excusantur, qui destituti sunt cibo unicæ comestioni sufficienti; ut dicunt omnes cum *S. Thoma* (4), qui excusat eos *qui non possunt simul habere quod eis ad victum sufficiat*. Undè valdè probabiliter dicunt *Sanch. cum Angel*, et *Bone*, ac *Salmanticensibus*, quôd ii qui nihil aliud, quàm panem et herbas aut legumina habent, non tenentur ad unicam refectionem; cùm hujusmodi cibi tenuis sint alimenti, et in tantum eis sulliciunt qui ad hæc obsonia sunt assueti, quia pluries in die ad repletionem se reficere solent (5).

24.— Ob impotentiam *moralem* excusantur, 1. omnes qui jejunare nequeunt sine gravi incommodo, aut difficultate extrinseca. Hinc 2. excusantur illi quibus jejunium gravem capitis dolorem affert; *Castrop. Less. Sanch. Laym. Salmant.*, etc. Dicunt nonnulli hujusmodi teneri mane collatiunculara sumere, et serô cœnare ad refectionem; sed probabiliter eos excusant ab hoc onere *Filliuc. Elbel, Viva, Tamb. Fagund.* et alii multi; quia refectionem usque ad vesperam differre nunc temporis est medium extraordinarium et difficile, cùm in eo non leve perferatur incommodum; proptereaque antiqua disciplina immutata est. 3. Milites sive in castris sive in stationibus

(1) *Ib. ad 4. t. Possunt* — (2) 2. 2. q. 147. a. 4.—(3) *Lib. 5. n. 1035.* — 4) 2. 2. q. 147. a. 4. ad 4. —(5) 3. n. 1053. v. Excusantur pauperes.

morentur, *Iloncaglia, Concina, Pasq. Salmanticens*, et alii communiter. 4. Uxores, si jejunando gravem paterentur virorum indignationem : et viri , si aliter fiant impotentes ad reddendum conjugale debitum ; {*Sanch. Cajet. Aer. Laym. Salm. Concina* , etc. Dictum est *impotentes ad reddendum* , non verè excusantur si tantùm liant minus potentes ad reddendum, vol impotentes ad petendum; nisi casus esset quòd vir, abstinendo à petitione, nequiret amovere ab uxore periculum incontinenti», aut suspicionem quòd ipse aliam diligat mulierem (1).

25.—Excusantur 5. adolescentes qui non adhuc. expleverint 21. annum. 6. Senes sexagenarii. Sed hic dubitatur an hujusmodi senes exempti sint etiamsi sint viribus validi ? Negant *Bonae Laym. Filliuc.*, etc. ; sed inulti probabiliter allirmant, ut *Sanch. Castrop. Azor. Pone. Holzm. Salm. Mazzotta , Elbel, Viva*, et alii; tñni quia hæc est consuetudo universalis : tum quia esset nimis scrupulosum ei cui discutiendum esset , an ipse sit , vel ne satis robustus ad jejunium sustinendum: turn etiam quia (et hæc est potior ratio) hujusmodi senes ob defectum caloris natura is nequeunt semel alimentum sufficiens sumere, egentque cibo frequentiori ; et licèt nonnulli in tali aetate robusti videantur, eorum tamen robur est de facili illusivum, et inconstans, cùm negari non possit horum vires in diem deficere, et in interitum prolabi, adeù ut, si in morbum incidunt, difficulter convalescunt perfecte. De qua re scripsit *Calenus* senibus simili ratione ac iis , qui ex morbo convalescunt , victum esse curandum (2). Et ad excusandum sexagenarium; a jejunio sufficit annum 60. esse inceptum, ut dicunt *Castrop. Angles, Sa , Naldo , Viva, Ihisemb. Mazzotla*, etc. quia in favorabilibus annus inceptus habetur pro completo (3). Alii excusant à jejunio etiam mulieres quinquagenarias, sed hæc opinio (nisi aliqua particularis circumstantia concurreret infirmitatis, aut debilitatis) est à multis reprobata , à *Laym. Tamb. Croix.* etc. Quare *Diana* dubitat de ejus probabilitate (4). Qui autem voveret jejunare , et expresse diceret *usque ad mortem* , aut *per lotum vitee mete cursum*; (quidquid alii dicunt) nos dicimus hunc teneri ad jejunandum etiam post annum sexagesimum. Secùs verò judicandum (ut tenent *Elbel, d Anaclet.*) de eo qui sine tali expressioni', et nihil ad ætatem sexagenariam advertens voveret ; quia super-

(1) *Lib. 3. n. 1034. ad 4. v. Excusantur.* — (2) *n. 1055. et 1056.* — (3; *in f>n.* — (4) ». 1057.

venit notabilis mutatio, quæ. esto non fuerit prævisa, excusat à voto, juxta dicta *Tract. T. n. 23. et 30. de voto*. Et idem nos dicimus utendo distinctione de jejuniis regulæ, quæ à Religiosis promittuntur (1).

2G.— 11 i. Excusat labor. Imprimis adnotanda est prop, damnata 30. ab Alexandro Vil. quæ dicebat: *Omnes officiales qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii*, etc. Hæc propositio mérité damnata fuit, quia erat nimis generatis, et juxta eam excusaretur quicumque laborat, sive ex ollicio, sive animi gratia, sive labor sit compatibles cum jejunio, sive incompatibilis, quod falsum est. Cæterum et hodie nemo est qui dubitet quin omnes artes, quæ sine nimia corporis defatigatione exerceri non possunt, excusant à jejunio. Hinc ab illo excusantur fossores, agricole, lapidæ, figuli, textores, lanarii, fullones, bajuli, aurigæ, nautæ remigantes, fabri lignarii, ferrarii, murarii, tabellarii, sutores, furnarii, coqui qui multas dapes nullis personis parant, si foré per diem laborant, typographi prælum versantes. Servi qui occupantur in laboribus majoribus, non autem famulæ, quæ nent, vel in aliquem levem laborem incumbunt; mercium venditores qui urbem percursant; ecclesias ornantes, scalas huc illuc circumferendo. Sed hi omnes intelliguntur tunc excusari, cum majorem diei pariem consumunt in hujusmodi laboribus (2).

27.— Barbitonsorcs ordinarie non excusantur, nisi quia aliqui (ut dicunt communiter *Sanchez, Less. Castropal. Concina, Mazzotta*, etc.) ob laboris quantitatem, aut ob debilitatem complexionis, jejunando suam artem exercere non possent. Idem dicimus de sartoribus cum *Roncaglia, Concina*. et *Salmant*. Idem quoque dicimus de notariis, scriptoribus, pictoribus, et horologiorum artificibus, sed de illis nimirum qui horologia parva conficiunt, nam pro magnis labore magno opus est (3). Alii verò absolutè excusant molitores, argentarios, et sculptores. Sed pro istis pariter expendendæ sunt circumstantiæ, præ oculis semper habendo illam regulam communiter acceptam, quod qui artem exercere nequit (licet de se non laboriosam) sine magno incommodo, spectatà suà debilitate, aut alià particulari causa, non tenetur ad jejunium (4).

28.— Excusantur à jejunio etiam illi qui per magnam diei pariem longum iter pedestre agunt, ut sunt muliones et

nrnennoe \Avnrlonrlm

rtn^d SI qills β OΠIOI, COHI'

pleto itinere, el aliâ refectione non sumptâ prius, cibum quantum satis accipiat, tunc secundam refectionem sumere non potest, nisi die sequenti iter prosecuturus esset. Praeterea quisque (si commodè potest) tenetur differre, ne reddatur liner à jejunio, ut docet S. *Thomas* (1), quem sequuntur *Less. Laym. Tot., etc.* et juxta id quod paulô)ôst dicemus *n. 33.* Sed si quis jam iter incœperit et in-erim dies jejunii contigerit; non tenetur iter interrumpere, ut jejUNET, ùt dicunt communiter *Sanch. Laym. Abul. Sporer, etc.* (2).

29.—Quæritur I. quale iter sufficiat ad excusandum? Putat *Pasquahgus* salis esse iter septem milliariorum, sed hæc opinio ab aliis rejicitur, qui saltem requirunt iter 4. aut 5. leucarum (nempe 12. aut 15. milliariorum, nam terna millia conficiunt leucam unam, sive unam horam itineris, ùt dicit *Croix*}. ita *Palans, Viva, Salm. Diana, et Trult.*: sed *Croix* cum *Bonae. Fill. etc.* requirit saltem 5. leucas. Si tamen via esset difficilis et aspera, aut iter agens esset debilis, aut itineri non assuetus, adeo ut sine gravi difficultate jejunare nequiret, tunc dicunt *Sanch. Salmant. Ronc. et Croix* salis esse ad eum excusandum iter etiam sex milliariorum (3).

30.—Quæritur 2. an excusetur à jejunio iter faciens equo aut rhedà? Ab Alexandro VII. damnata fuit hæc 31. propos. *Excusantur absolutè omnes illi qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter diei conficiant.* Cæterùm communiter DD. excusant eos qui ita per plures dies iter agunt: *Laym. et Viva* requirunt iter octo dierum; sed hoc videtur nimis rigidum Attamen idem IVm advertit non excusari à jejunio qui iter agendo sine gravi incommodo jejunare potest. Et contra etiam rectè dicunt *Azor. Sanch. Tolet. Ronc. Salm. Croix, etc.* etiam iter unius diei posse excusare aliquem qui illud magno labore conficere deberet (iit contingit cursoribus), aut esset viribus debilis, aut tempus pluvium, et via aspera et laboriosa, aut iter esset extraordinarium. Sed iter 8. aut 10. leucarum non esse extraordinarium putant *Sanch. Tolet. Salmant. Corell. etc.* (contra *Machado, Dianam, etc.*) Rationabiliter ait fzvo itinerant! poliùs vescendi; m esse lacticiniis, et servare jejunium, quàm cibus levioribus vesci, qui eum sustentare non valent, el poslea pluries refici (4).

(1) 2.2 147 art. 4. ad 3. — (2) *Lib. 5. n. 1047.* — (5) *Ibid. v.* Sed dubit, *l flLib. 3. n. 1047. Dubii. 2.*

31.— Quæritur 3. an artifices divites artes laboriosas exercentes teneantur jejunare ? Affirmant *P. Concilia* cum *Durando*, et *Armilla*. Sed communiter negant *Silv. Sanch. Nav. Less. Pone. Tol. Viva, Salm. Elbel*, et alii plures. quia in bonum publicum vergit, ne artifices ab opere propriæ artis desistant : nam si diebus jejuniorum tantum pauperes illis deberent vacare, respublica detrimentum sentiret. Et pro hoc omnes citati AA. afferunt expressam declarationem Eugenii IV. anu. 1447. ubi dixit : *Artifices laboriosas aries exercitantes, et rustici, sive divites, sive pauperes, non tenentur jejunare sub præcepto peccati mortalis*, etc. (1).

32. — Quæritur 4. an teneantur ad jejunium artifices qui sine gravi incommodo jejunare possunt ? Alii ut *Tanib. Pasqual. ei Leand.* absolute id negant, tum ex consuetudine contraria, tum quia leges non considerant casus extraordinarios. Alii vero communiùs, et probabiliùs affirmant, ut *Bon. Begin. Cone*, et *Viva*, semper ac jejunando grave incommodum non patiantur : modò hoc manifestum sit, cum in dubio præsumptio stat pro exemptione à jejunio. Ilæc secunda sententia speculative videtur probabilior, dum lex generaliter obligat quemlibet qui sine gravi incommodo jejunare potest, sed in praxi difficulter invenitur qui ex hujusmodi laboribus non fatigatus, aut debilis pro crastino labore derelinquatur (2). Idem dicimus de illo anitice qui diem aut biduum vacat à labore, quia licet si sententia communis cum *Azorio. Sanch. Boncay. Bonae Croix*, etc quòd illo biduo non tenetur ad jejunium (in primo dic ob laborem hesternum, in secundo ob crastinum), nihilominus si præciso gravi incommodo potest jejunare, tenetur, ut rectè dicunt *Bonae*, et, contra *Sanch. et Elbel* (3).

33. — Quæritur 3. an peccet qui sine justa causa laborem assumit, (pio liberatur à jejunio ? Alii negant. ut *Bone. Bonae.*, etc. modò eo fine laborem non suscipiat, ut à jejunio eximatur. Alii ut *Salm, Pasq.* etc. eum excusant licet in jejunii fraudem talem laborem assumat dicentes licet eum suo jure uti, quo liberatur à jejunio, Nos vero dicimus peccare, licet non laboret in fraudem, et ita tenent *Palaus, Sanchez. Laipnan, Croix*, et alii, ut enim diximus *Tract II. n. 20.* omnis lex exposcit, ne sine justa causa impedimentum apponatur, quominùs observetur. Et idem apertè docet *S. Thom.* (4) dum dicit[^] peccare cum

tui alicui operi vacat, ex quo postea impeditur à Missa audienda ; el rationem affert : *Qui enim vult aliquid , cum quo aliud esse non potest, ex consequenti vult illo carere.* Dictum esl peccare; ceterùm si quis opus aggreditur animo jejunandi, iste postea non peccaret , si illo defatigatus jejunium solveret; nani omnes communiter, *Laym. Cone, Silliest. Sanch. Palans*, etc. conveniunt in affirmando, quòd licèt quis in fraudem praecepti aut alio fine pravo jam aliquo labore gravi defunctus est, jejunare non tenetur; quia tunc jam evasit moraliter impotens ad jejunandum. Insuper, ait *Sanchez* , quod si quis laboraret ex aliquo fine honesto, v. g. ut viseret conjunctos , ut venationi, aut ludo pilæ indulgeat, iste non peccaret : sed huic sic generalim asserto rectè contradicunt *Abelly* , et *Sparer*, si iter, aut labor suscipiatur ex puro animi solatio, Qui vero aliquem laborem gravem aggreditur ob magnum lucrum, dicunt probabiliter *Xavarr. Cajet Laym. Sanch. Spor. Elbel*, etc eum non peccare, licèt non laboraret ex proprio officio (1). Huc refertur quòd dictum est *Tract. VI. n. 22*; nam juxta *L. un. c. de sent.* magni lucri amissio pro gravi damno habetur.

34,—IV. Excusat *pietas* , cùm v. g. deberet quis in aliquod pium opus se applicare, quod esset majoris meriti quàm jejunium. Et hoc admittunt *Sanch. Bon. Armilla, Gabr. Salm.* etc. (contra alios), licèt opus non exerceretur ex officio aut obedientia, sed ex mera devotione; modò in aliud tempus dillerri non possit (2). Hinc excusant DD. 1. eos qui magno labore assistunt pluribus infirmis , *Casrop. Holzm. Salmant.*, etc ; 2. eos qui peregrinationem aggressi sunt, quæ valde conferret gloriæ Dei, et populi communi aedificationi, aut propria) animæ magno profectui , ùt *Sanch, Casrop. Silvest. Bolzm. Salm.*, etc. modò non possint eam commodè differre, ùt dictum est, et ùi rectè limitant *Less. Laym. Salm. Holzm.* cum *S. Thoma* (3) qui sic ait: *Si peregrinatio, aut operis labor commodè differri possit, aut diminui absque detrimento corporalis salulis, non sunt Ecclesiæ jejunia prælerinitlenda.* Sed si peregrinatio jam incepta esset , et inierim aliqua dies jejunii accideret, non debet ideò interrumpi, *Laym. Abut. Sanch. Salm. Sparer*, etc.; 3. concionatores qui in quadragesima quotidie condonantur, ratione studii, et corporis agitatione : et præcipuè hoc valeret pro Missionariis, qui vehementiori agitatione prædicant ; ita dicunt communiter *Wiyandl, Caj. Nav. Tolet. Salmant* , etc. Cæterùm ex me dico quòd sacri oratores, qui potiùs

1) *Lib. 5. n. 1046.* — (2) *Ar. 1048.* — (3) *2. 2. q. 147. a. 4. ad 3.*

exemplo quàm verbis prædicare debent, pro viribus efficere deberent jejunium observare. Nec assentire possum (generaliter loquendo) iis DD. qui eliam excusant eos concinnatores qui ler aut quater in hebdomada condonantur; 4. multi excusant cantores qui jejunando vocem amitterent, et lectores scientiarum (*Sanch.* addit et magistros Grammatica») quia magno studio et labore indigerent. Et idem dicunt de advocatis, et iudicibus, qui animum valdè intentum deberent ad studia adjungere, ut suis muneribus satisfaciant, nani isti ob spirituum consummationem opus habent cibo, sin majori, saltem frequentiori. Ita *Castrop. Donc. Salm. Sanch. Spor, Viva*, etc. excusant confessarios, qui extraordinarium laborem subituri sunt, ut satisfaciant penitentibus qui frequenti concursu confluunt. Sed bene advertit *Tamburin.* omnes istos tunc excusari, cùm jejunando suas partes adimplere non possent, et eam impotentiam debere esse patentem, quia in dubio possidet lex jejunii. Insuper advertunt *Laym. Nav. Cajet Silvest. Tot. et Sparer*, quod si quis non haberet causam sufficientem quâ. excusari possit à jejunio quadragesimali: sed contra ipse in bona fide putaret justam causam habere præcepto satisfaciendi ter vel quater tantùm in hebdomada jejunando, non debet confessarius hunc obligare ut quotidie jejUNET, cùm adest periculum ne postea quotidie omittat jejunium.

CAPUT II.

DE PRÆCEPTO CONFESSIONIS, ET COMMUNIONIS ANNUÆ.

De præcepto annuæ confessionis; an obliget qui tantùm habit venialia; et an debeat prævenire qui prævidet, etc. 35. *An qui anno præterito neglexit confessionem, teneatur confiteri quam primùm; et quot peccata committit qui negligit illam.* 56. *In qui confitetur anno sequenti, satisfaciat præteritæ obligationi* 57. *Pænæ in transgressores* 58. *De præcepto Communionis paschalia* 39. *An qui eam negligit teneatur ad quamprimum, etc.? Et an teneatur prævenire, etc.* 40 *An excommunicati, etc.: carcere detenti, etc. Debet in parochia fieri* 41. *A tali obligatione eximuntur sacerdotes, peregrini, et servi monasteriorum* 42. *Quà ætate, et quando pueri communicare debent* 45. *Quando anunties* 44.

35. — Et I. quoad confessionem sciendum est, quòd in Cone. Lateranen. sub Innoc. III. statutum fuit, ut quisque fidelis, ciun ad rationis usum pervenerit, omnia peccata sua debeat saltem semel in anno confiteri; ita in *cap. Omnis ulnusque sexus, depæn. et rem.* ubi hæc ha-

bentur : *Omnis utriusque sextis fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata, saltem semel in unno, fideliter confleatur proprio sacerdoti*, fiicitur
 1. *Omnis fidelis*; intelligitur omnis baptizatus, etsi haereticus. Dicitur 2. *Postquam ad annos, etc.* intelligitur qui ad Dei cognitionem pervenit, saltem *crasso modo*, et si peccavit, et poenam meritus est. Quare (ut diximus *Tract. II. n.37.*) tenentur ad hoc praeceptum, qui ante septennium peccaverunt, si jam usuro rationis adepti sunt ; nam Concilium obligat universè quemlibet qui jam ad annos discretionis pervenit. Dicitur 3. *Omnia sua peccata*. Hic quaestio fit, an teneantur confiteri in anno qui eo anno non peccarunt mortaliter? Affirmant *Silvester*, et alii cum 5. *Ban.* Sed communis sententia et verior negat cum *S. Anton Cano, Siitn'. Cajet. Lugo*, etc. quia Ecclesia, praecipiendo confessionem, praecipit eam quæ facienda est juxta Jesu Christi institutionem ; Dominus autem non praecipit nisi confessionem mortalium dumtaxat, ut declaravit Trident. *SesS. 14. c.5 de Pœnit.* Et hoc deducitur px eodem textu allato, ubi dicitur : *Omnia sua peccata fideliter confiteatur*. Dicendo *omnia*; certè intelliguntur sola mortalia; cùm certoni sit apud omnes non esse obligationem confitendi venialia omnia volenti ea confiteri. Dicitur 4. *Saltem semel manno*. Ille annus nropriè deberet incipere à Januario, et terminare in Decembri ; sed juxta communem consuetudinem accipitur à Paschate ad Pascha, ut dicunt *Suar. Lugo, Concilia, Holzm., etc.* (1). Hic fit aliud dubium : cùm quis providet sibi imposterum non fore commoditatem confitendi toto anno, an debeat p'æveiiire, et confiteri antequam linat annus? Negat *Holzmann* sed nos affirmamus cum *Musemb.* et *Lugo* (2), quia cùm iste jam peccaverit mortaliter', jam contraxit obligationem confitendi in illo anno, quare si prævidit quòd postea non possit adimplere illud, tenetur prævenire. Dicitur 5. *Fideliter confiteatur*, ideùque non satisfit per confessionem invalidam, et tantumimis per sacrilegam ; propterea meritum damnata est proposition. ab Alexand. VII. quæ dicebat : *Qui facit confessionem voluntarii nullam, Satisfacit praecepto Ecclesiae*. Ratio, quia confessio nulla non est vera confessio. Dicitur 6. *Proprio sacerdoti*, intelligitur non tantum parochus, sed quilibet sacerdos ad confessiones approbatus, ut explicat *Glossa*, et intelligunt *Fagnanus, Cabass.* et alii communiter. Et hoc hodie non revocatur in dubium ex universali

(1) M.6. II. 662. — (2) n.671.

consuetudine, quæ adest : idcôque S. C. anno 1081. declaravit quôd vsi Episcopus juberet ne quis confessarius in Paschate audiret confessiones pœnitentium sine licentia curati talis Decreti nullam habendam fore rationem (1).

36.— Quæritur 1. an qui , cùm teneretur coniiteri, elabi annum effecit, teneatur confiteri quamprimum? Negant S. Antonin. Sol. Silvest, Toi. etc. dicendo quod, licèt ad sit præceptum divinum confitendi pluries in vita , nihilo minus respectus confessionis annualis præceptum est ecclesiasticum, et hoc est addictum anno; quare eo transacto cessat præceptum. Sed affirmat sententia communior , quam nos sequimur cum *Gonet, Suar. Navarr. Lug. Tourn. et cum Lambertini* (2), tùm ob præceptum divinum ecclesiæ determinationi relictum : et Ecclesia determinavit obligare saltem semel in anno, ùt tenet sententia probabilior, et communior (3) : tùm ob præceptum ecclesiasticum, quod impositum est, ut quisque confiteatur saltem semel in anno non ad finiendam , sed ad sollicitandam obligationem (4). Quot autem peccata committatqui elapso anno non confessus est, dicunt *Silv. Laym. Valent.*, etc. unum peccatum committi continuatum ; sed probabiliter dicunt *Bonae. Suar. Lugo, Vasq., e\c.* toties peccari, quoties occasiones opportuna? offeruntur, et negliguntur : cùm illud peccatum non perseverat in aliquo effectû, sed tantùm in malo proposito, propter quod jam multiplicantur peccata, cùm perlongum tempus perdurat, ùt diximus *Tract III. η 46.*

37.— Quæritur 2, an qui anno sequenti confitetur peccata præteriti anni, satisfaciat præcepto utriusque anni? Alii affirmant, alii verô negant. Sed verior sententia *Castr. Viva, liurlad. Salm* , etc. sic distinguit : Si ipse confitetur peccata mortalia, tam præteriti, quàm præsentis anni, tùm rectè satisfacit utriusque præcepto , quia jam præcepti finem adimplet, qui est reconciliatio cum Deo a peccatis illius anni : non ita verb si confitetur peccata gravia tantùm præteriti anni in posteriore anno ; si post peractam confessionem labitur in alia peccata mortalia , tenetur iterùm confiteri, ut satisfaciat præcepto posterioris anni : dùm communiter dicunt *Suar. Laym. Caslropal. Salmanl. Lugo*, etc. qubd si quis in principio anni confitetur sola venialia, tenetur denub confiteri. Itaque illa confessio mortalium prioris anni non habet vim satisfaciendi præcepto anni posterioris (o).

— (4) n. 668. et 297.(5) n. 669.

38. — Ex lege communi ob relatum *cap. Omnis utriusque de.*, confessionis et Communionis violentibus præceptum cluæ pœnæ impositæ sunt, interdicti nimirum, et privationis sepulturæ ecclesiasticæ. Sed hæ pœnæ non incurruntur nisi post iudicis sententiam, impuberes sunt universaliter excusati, iit dicunt communiter DD. (1). In qua occasione, et tempore præter hoc urgeat præceptum confessionis, sermonem laciemus, cùm de hoc Sacramento Pœnitentiæ agetur.

39. — Quoad præceptum Communionis paschalis, advertendum illud esse tam divinum, quàm ecclesiasticum. *Divinum*, propter id quod dixit Dominus apud Joan G. 54. : *Xisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Est etiam *ecclesiasticum*, propter id quod in cit. *Cap. Omnis* præcipitur : *Suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum.* Et in Trident, sess. 13. can 9. : *ST quis negaverit omnes fideles teneri singulis annis, saltem in Paschale, ad communicandum juxta præceptum S'. Matris Ecclesiæ, anathema sit.* Annus hujus obligationis computandus est à Paschale ad Pascha, juxta communem consuetudinem hodie receptam. Tempus paschale incipit à dominica Palmarum, et terminat dominica in Albis, ex declaratione Eugenii IV. in Bulla *Fide digna*, ann. 1440. Episcopi tamen ex privilegio, vel consuetudine possunt hoc tempus prorogare, prout solent (2)

40. — Sicut diximus de confessione, ita dicimus de Communionem, quòd si quis tempore paschali non potuit communicare, tenetur ad quamprimum communicandum ; quia urget præceptum tam divinum (ab Ecclesia determinatum ut observetur quodlibet Pascha), (piam ecclesiasticum, quod assignat tempus paschale non ad liniendam, sed ad sollicitandam satisfactionem (3). Fit dubium, utrùm si quis praevidens non posse communicare in Pascha, teneatur anticipare Communionem : de confessione affirmavimus, quia cùm quis peccaverit mortaliter, jam obligationem contraxit confitendi intra annum ; quare prævidendo auferendam sibi fore in posterum facultatem confitendi antequam annus liniatur, tenetur praevenire. Sed hoc non procedit pro Communionem, ut rectè ait *Suar. Azor. llozm.*, etc. (contra *Laym.* et *Habert.*) ; quia debitum communicandi juxta sententiam communem non incipit, nisi incepto tempore paschali, qua de re ante illud tempus non adliuc contracta est obligatio ; et si quis prævenit, non sa-

il) V. 674. — (2) *L ib. 6. n. 256. el 296.* — (3) *n. 297.*

lisfacil præcepto (1) ; et hoc ita est, ul si quis ob impedimentum prævisum anticiparet, et postea cessaret impedimentum, etiam teneretur communicare in Paschale, ut rectè dicunt *Lugo, Salm.*, etc. contra *Tamb.* (2). Dubium minimè est quin, incepto tempore paschali, si quis prævidet se impeditum iri communicare postea, tenetur illicù communicare (3).

4L— Notandum I. quòd excommunicati et carceribus detenti, cùm possint, tenentur procurare absolutionem, aut libertatem, quo possint præcepto paschali satisfacere, cùm illud sit præceptum divinum, ut dictum est (4). Notandum II. neminem posse extra parochiam præcepto Communionis satisfacere; aut saltem extra cathedra, leni (ut probabiliter admittunt *Bonae*, et *Busemb.*, contra *Lugo*; et ipse ignoro an hoc sit satis probabile, si deest usus communis, qui praesumere faciat consensum Episcopi) sine licentia parochi, aut Episcopi, vel ejus vicani; sufficit tamen in hoc licentia præsumpta, seu interpretativa, ut dicunt *Suar. Lugo, Salm. Busemb.*, dummodò adsit moralis certitudo consensus illius (5). Nonnulli affirmarunt licere Communionem paschalem fieri in Ecclesiis Regularium, ratione eorum privilegiorum; sed communiter id reprobatum à *Suar. Lugo, Salmant. Tambur.*, etc. cum Decr. S.C. nec privilegia suffragantur, dùm sæpè Pontifices declararunt quoad Communionem paschalem illæsum servandum jus parochorum. Et præcipuè Clem. VIII. anno 1592. postquam declaravit Regulares quovis tempore etiam paschali licitè posse audire confessiones sæcularium, subjunxit: *Dummodo tamen Sacramentum Eucharistiae festo paschalis Resurrectionis in propria parochia ab eorum parochosumant.* Idemque statuit dem. X. (6). Imò apud Benedictum XIV. (7) adest Decretum sacr. Congregat. 9. Julii 1644. et confirmatum die 11. Junii 1650, quo sancitum est posse Episcopos prohibere Regularibus, ne die Paschalis ministrant Eucharistiam saecularibus, etiamsi ipsi satisfecissent præcepto Ecclesiæ. Et quamvis die 31. Januarii 1682. ab eadem S. C. ad instantiam parochorum Lovaniensium, qui contendebant PP. Societatis Jesu non posse ministrare Eucharistiam toto tempore paschali, responsum fuit, posse ministrare, *excepto die Paschalis*, tamen intelligendum est, præsuppositâ Episcopi prohibitionem.

42. — Notandum III. à tali obligatione eximi 1. Sacerdo-

0) **IL 298**'«Z"   n° 2971 c,rca A'''. « D'cil. — (5) *Lib. 6. n. 298.* in An.
(4) n. 299. — (5) n. 300. — (6) *Lambertini, Not. 18. n. 7.* — (7) **Λ Sj/n./9.**
c. Ibi fi.

les, qui ubicumque celebrant satisfaciunt præcepto , juxta communem sententiam : si verò non celebrarent, tenerentur communicare in parochia. 2. Peregrini, qui longé ab-sunt à propria parochia, possunt communicare in quacum-que ecclesia ; nec tenentur communicare in loci parochia, ubireperiuntur , ita communissime *Cajet. Sol. Azor. Suar. Lugo, Sanch. Bonae. Caslrop. Salmant.*, etc. icontra *Barb. Tourn. et Ronc.*). Ratio est quia tunc illi non habent proprium pastorem , qui eos recognoscere debet . quare peniliis cessat linis communicandi in parochia (1). 3. Famuli monasteriorum, qui in eadem clausura degunt, et sub obedientia suorum Prælatorum , ùt juremeritò sustinet *bmberlini* (2) cum *Wigandl*, et pluribus Decretiſ S. C. contra *Caslrop. Bonae. Salmant. Bone.*, etc. qui eximunt omnes qui incolunt monasteria. Et licèt Societas Jesu habeat privilegium pro omnibus domesticis, qui insuis domibus inorantur, tamen P. Zaccharia (3) referi S. C. multoties declarasse hoc privilegium ad alias religiones minimè extendi (4).

43.— Notandum IV. pueris ante usum rationis, et per-
>etii0 amentibus prohiberi Communionem ex Concilio L-
eranensi. Sed quæritur an pueri statim ac usum rationis adepti sunt , et confessionis sunt capaces , possint et debeant communicare ? Affirmant *Palud. S. Anton.*, etc. ; sed communiter et probabiliter negant alii ; nam cùm majorem reverentiam exposcat Communio , et propterea majorem quoque expostulat cognitionem ; saltem quia hæc obligatio sic à communi Ecclesiæ usu intellecta est. Casleriim valdè probabiliter dicunt *Suar. Sol. Laym. Caslrop.* etc. cum S. *Thoma* (5) quòd licèt hujusmodi parvuli non teneantur , semper ac tamen discernere valeant hunc ca-
lestem panem à terreno , possunt admitti ad Communionem : *Quia* (ait S. Doctor) *possunt aliquam devotionem concipere.* Et id confirmatur ex *can. penult. 26. qu. 6.* ubi dicitur : *Cui Pœnitentiæ Sacramentum conceditur , neque Eucharistia Sacramentum denegari debet, si desiderat.* Et illis pueris , (pii in extremo vitæ sunt constituti, non solùm potest, sed etiam debet dari Communio , ùt communiter prælati DD. cum *Bened. XIV.* (6); quia in tali articulo , cùm usu rationis polleant , ex præcepto divino tenentur communicare. Extra tamen periculum mortis, dicunt communiter DD. (regulariter loquendo) obligationem communi-

1 *Lib. fi. n. 240. ad 9. v. Huic.* — (2) *Noti/'. 55.* — 5 *Ap. Croix, hb. 6.*
.. I. n. 614.- 4 *L. 6. n. 240. od 10.* (5) 5. p. q. 80. a. 9. — 6) *Dr*
Synod, lib. 7. c. 12. n 5.

candi incipere ab anno nono , et non posse differri nitra 12. ant ad plus 14. ita *Suar. Laym. Antoine, Croix*, etc. S. Carolus præcepit parochis ut instruerent pro Communionem pueros, (pii ad 10. annum pervenissent (1).

44. — Quæritur hic denique an possit ministrari Eucharistia amentibus? Jam dictum est quôd perpetuô amentibus omnino neganda est Communio, etiam in mortis articulo, ut habetur ex Rituali romano (*de Euchf*). Aliis vero qui sunt amentes, sed non semper fuerunt rationis expertes, potest dari (ut dicit ipsummet Rituale), cum habent aliquod lucis intervallum : aut ut dicit S. *Thomas* (2): *Si prius quando erant compotes mentis, apparuit in eis devotio hujus Sacramenti, nisi timeatur periculum expulsi*; et idem dicit Catechismus rom. (3). Ex quo benè inferunt multi DD. sufficere ad dandam Eucharistiam fatuo in mortis articulo, ut ipse dudum piè vixerit (4). Semifatuus verô dicunt *Caslr. Wigandt, Laym. Holzm. Salm.*, etc. quôd tantum in vitæ extremo , et præcepto paschali possit ministrari Communio , semper ac discernere valent à cibo terreno. Idem asserunt *Laym. Castrop. et Salm.* de mutis, et surdis à nativitate , modo constet ex signis ipsos intelligere in Sacramento contineri divinam personam (5).

(1) *hib. 6. n. 501. r. Sed hic.* — 2) 5 n. o. 80. a. 9. — 3) 5j n. 2. n. 70. — 4) *L. 6. n. 502. — 5 n. 505.*

TRACTATUS XIII.

DE PRÆCEPTIS PARTICULARIBUS CERTO HOMINUM STATUI PROPRIIS.

CAPUT L

DE STATU RELIGIOSO.

PUNCTUM I.

De obligatione professionis religiosæ.

Cwl sil (status religiosus, et quinam possit approbare religiones

1. *Illeligiosus tenetur tendere ad perfectionem ; (piando peccat contra hanc obligationem, et quando peccat Praelatus non corrigendo illum 2. .litas, acceptatio, et spontanea deliberatio requisita ad professionem. Causæ nullitatis, etc. 5. In Episcopi Ineantur ad vota, et regulas, et an fugitivi, et expulsi. Causa' expulsionis i.*

1. — Religio, loquendo juxta vitæ statum , delinitur: *Est datus ab Ecclesia approbatus fidelium in communi viventium, et ad perfectionem tendentium per vota, paupertatis, castitatis, et obedientiæ. Dicitur. 1. ab Ecclesia approbatus, quia religiones prius approbantur etiam ab Episcopis, sed à Concilio Lateranensi statutum fuit . ut in posterum approbarentur tantum à Sede apostolica.*

2. — Dicitur 2. *ad perfectionem tendentium* , quia quilibet Religiosus vi sua professionis tenetur tendere ad perfectionem , dum tenetur observare ea quæ sunt sui status propria; quæ quidem sunt consilii , non autem præcepti. deoque graviter peccat Religiosus contra hanc obligationem . 1. «Si regulas sui ordinis violet ex contemptu , nempe si aut eas putat esse vanas, aut quia non vult se illis subjicere; cæterum , ut dicit S. *Thomas* (1)», in regulis alio modo delinquere (etiam frequenter) , si illa per se non obligant ad grave , non excedit culpam venialem. At licet

1) 9. 2. (l. 186. a. 9. ad 5.

regula ad nullam obliget culpam , numquam excusabitur à veniali , qui advertenter, et citra justam causam eas violat: *Laym. Sanch. l'alent*, et alii cum eodem *δ'*. *Thoma* (1); 2. si suo exemplo alios inducat ad regulæ relaxationem , aut alicujus regulæ majoris momenti , ùt est illa silentii, orationis , aut hujusmodi , cum damno gravi communis disciplina; (2) ; 3. si absòlutè statuit nihili habere perfectionem. Sed quæritnr an peccet graviter qui vellet observare eas dumtaxat regulas , quæ obligant ad mortale, et alias negligere ? Multi eum excusant, nulli verò non. Sed scire dicit *Sanchez* difficulter futurum esse , ut iste excusetur à mortali, saltem ex aliis capitibus, niroirùm ob periculum cui se exponit aut delinquendi contra vola, aut inducendi (ùt dictum est) regulæ relaxationem in comunilatem (3). Et hic advertendum quòd , licèt subditi non peccarent nisi venialiter, nihilominùs Prælati, qui negligunt eos corrigere, peccant graviter, cùm defectus sunt multi , et hujusmodi, ut possint relaxare disciplinam , ùt sunt silentii solutiones , orationis omissiones , jejuniorum , etc. Et ita peccat etiam graviter (uti dicit *P. Suarez* , et alii) qui officio fungitur zelatoris , si nimis negligit certiore facere Superiorem de defectibus , quos observat (4). Insuper dicit *S. Thomas* (5). Praelatum (si opus est) posse etiam subditum verberare, et conviciis exprobrare , modo id non efficiat ex iracundia, neque coram exteris, aut novitiis.

3. — Dicitur 3. *ner vota paupertatis* , etc. quia religionis essentia in illis trinus volis consistit. Hic notandum 1. ad valorem professionis religiosa? non requiri ut vota sint solemnia ; sunt tamen tria necessaria : I. 1° subjectus sexdecim sit annos natus , et ut integrum annum in noviliatu versatus sit , et nullum habeat impedimentum ex substantialibus pro illo Ordine, (piem professurus est , ùt statuit *Trid. Sess. 25. c. 13. de reg. et mon.* Et quoad mulieres declaravit insuper *S. C.* ut nemini detur habitus -ante 12. annos, contra *Sanch.* et *Villalob.*, etc. Praderea , ut antequam suscipiatur habitus , et antequam emittatur professio . debeat Episcopus aut ejus vicarius voluntatem uniuscujusque puella? explorare, secùsV graviter peccaretur, licèt professio esset valida. Et notant *Salmanlicenses* , Episcopum posse, explorare voluntatem puellarum etiam in monascliiis exemptis (6). II. Requiritur acceptatio Præ

-1) *Lib. I. n. 10* — 2 *lh. Kesp. III.* — 5 *Lib. i. n. II.* — fi). *n. 15.* - 5 2. 2. çu.72, «. 2. ad 2. - Gl *Life. i. n. 5.*

lati, et capitularium , juxta cujusque ordinis statula. Et error circa substantiam tam quoad partem Pradati , quam prolilenlis vitiat professionem (1). 111. Requiritur ut professio sit spontanea , et non sit facta ex timore incusso ab aliis ad hunc finem , aut timore reverentiali parentum , aut precibus importunis et sæpè repetitis , ex quibus limet novitius gravem indignationem , nisi profiteatur (2). Qui verò professionem nullam emisit , et religionem vellet deserere , debet intra quinquennium reclamare , alias non amplius audiretur , juxta *Trid. Sess. 25. c. 19.* , quia præsimitur ratam habuisse. Et super hoc puncto juvat hic notare nonnulla sancita à Beqedicto XIV. in Bulla, *Si da-Iain*(*II. in torn. 6. Hull. edit. Meeh. pag. 26.*) nempe 1. Non posse Superiorem aliquem expellere , nisi prius cogniti judicialiter causd ; 2. causas nullitatis debere cognosci tam à Prælato regulari locali, (piàm ab Ordinario loci : 3. professum , non obstante quod non reclamaverit intra quinquennium , posse tamen à Sede apostolica obtinere restitutionem *in integrum* ; 4. Professum non posse statim post primam sententiam egredi à religione , sed debere expectare secundam, si pendet appellatio (3).

i. — Notandum 2. Episcopos regulares non remanere absolutos à votis, nisi in quantum eorum observantia repugnat statui episcopali ; ita *S. Thomas* (4) et communiter alii ex *c. Statutum* , *c. 18. qu. 1.* Quapropter *S. Doctor* docet Episcopum regularem non posse testamentum facere (5). Conrà vero probabilissimum est Episcopum regularem non teneri ad regulas sui Ordinis , ùt infertur *ex c. citato* ubi sic legitur : *Monachus quem canonica electio à jugo refpdæ absolvit*, etc. Et sic nec tenetur aliis volis suæ religionis propriis (6). Religiosus verò ad parochiam promotus tenetur tam ad vota , quàm ad regulam , juxta sententiam probabiliorē ; aç tenetur deferre habitum (7). Ad hæc omnia tenentur etiam Religiosi fugitivi ; et notetur quòd quicquid isti acquirunt, monasterio acquirunt. Ejecti vero obstricti remanent voto castitatis, see quoad paupertatem , omnium quæ acquirunt usus est ipsorum , dominium est monasterii ; et quoad obedientiam , el regulas, ac etiam divinum officium , ad ea non tenentur usque diim erunt denuo acceptati. Causa? ejiciendi aliquem Religiosum sunt hæ : 1. Si , dùm receptus fuit, aliquod essentielle impedimentum reticuerit , aut aliquem defectum

j] 1. iV.6. — (2) *n. 7.* — 5 *n. 8.* — 4)2. 2. o. 88. a. 11. ad i. — 5' *Lib i. n. 1* — (6) *Lib 4. n. 5.* — (7) *n. 4.*

valdè nocivum communitati , ùt est lepra , aut aliquis morbus id genus ; 2. si aliquod infame crimen commisit , quod loti religioni erit damno ; 3 si est incorrigibilis in aliis criminibus. Olim ob quodlibet grave delictum, licèt semel admissum , poterant Religiosi ejici ; sed Urbanus VIII. anno 1644. declaravit neminem (excepta Societate Jesu) posse expelli , nisi sit incorrigibilis, sed ut lanium possint puniri jejuniis , el carcere : quod sbmper observandum est cum inonialibus incorrigilibus (1).

PUNCTUM II.

De votorum obligatione.

Circa volunt paupertatis. De manuscriptis 5. De peculio 15. Quando peccatur rouira voluni paupertatis 7. De pro/iibitioie donorum 8. el 9. Quanta erit materia gravis , et quando Religiosus tenetur ad restituendum 10. dn sufficiat /icentia præsumpia II. Quid si injusti denegata fuerit Urentia? Quando Prcèlalus negaturus fuisset licentiam . si scivisset . etc. An abbatissa' possint donare , it licinliam dare 12? Quid si Religiosus impendii in usus turpes , el canos cum licentia generali 15. J// Prælatus possit dare licentiam exponendi ludo 1 i. H. Circa votum castitatis , et circa clausuram 15. III. Circa votum obedientiæ, (piando obligat , el circa quæ 16. .S/ capitulum præcipit pristinam observantium. inobedientia est. duplex peccatum. An in dubio sil obligatio obedirndi 17 St præceptum sit revelandi secretum 18. §» superveniat nova circumstantia 19. Si inferior dat licentiam negatam à Superiore 20. Cui (enentur moniales obedire 21. Quid circa electionem abbalissæ 22.

d.—I. Ex voto *paupertatis* vetitum est Religiosis possidere, aut disponere quicquidlibet pretio æstimabile. Excipiuntur manuscripta , ùt benè dicunt De *Lugo* , *Tournely*, *Sparer*, *Salmant.* , etc. (contra *Henna'*) , quia &ec potius sunt spiritualia , cùm sint partus mentis. Et hoc probatur tam cx Brevi Benedicti XIII. ubi dictum fuit quòd Religiosi ad episcopatum promoti, debent omnia sua bona in manus Superiorum tradere , non tamen manuscripta ; quàm cx alia declaratione Clementis VIII. ubi habetur quod Religiosi possunt disponere de manuscriptis, etiam sine licentia. Idem dicunt *Salm.* de reliquiis sacris (2).

6.— Voto autem *paupertatis* non repugnat , 1. possidere bona in communi , ùt docet «S. *Thomas* (3) , et expressum est in Trid. sess. 25. c. 3. *de reg. et mon.* et in *E.rirar. Ex iis, de verb, signi/*'. Non repugnat 2. peculium, sive vitalitium , quod retinent Religiosi in mullis ordini-

bus cum licentia Prælati : quia licèt juxta Concilium sess. 25. c. 2. videtur non posse dubitari (juin hoc sit prohibitum, ci'im ibi dicatur : *Nemini liceat bona immobilia, vel mobilia... etiam nomine conventiis possidere*, .Niliilorninûs ex consuetudine, hodie quasi universali factà, tolerate a S. Sede, utique licet habere peculium cum licentia Superiorum pro usibus necessariis et honestis, modo Religiosus sit paratus se eo privare ad Prælati nutum; dùm votum paupertatis, quamvis abrogari nequeat quoad substantiam, potest tamen (ût dicunt DD. communiter; mutari quoad modum, juxta consuetudinem, qua* præsumitur justa, quoties practicatur etiam à Religiosis timoratis, et tolerata est à Superioribus consciis et, cùm facile possint, non contradicentibus. Sed bic advertendum 1. quod si quis Prælatus permetteret sine præcisa necessitate usum peculii ubi non adest, ego nescirem eum excusare à culpa gravi, non jam ob voti læsionis rationem, sed ob laxitatem, quæ ex tali usu oriretur. Advertendum 2. quôd Superiores, qui in aliquo monasterio vellent restaurare vitam communem, subditi non possunt repugnare, ût dicunt communiter *Suar. Nav. Less*, et alii ; quia licèt non sit contra votum non observare vitam communem , est tamen contra votum eam recusare ; semper ac intelligitur) à Prælatiis sufficienter prospiceretur uniuscujusque necessitatibus (1).

7. — Certum autem est Religiosum peccare contra votum : 1. Si eorum, quæ ei data sunt ad aliquem certum usum, aliquid ad alium applicet, dùm neutiquam potest illis uti nisi in quantùm concedat Superior (2) ; 2. si res datas sibi usui, commodo, aut mutuo dederit aliis. Dicunt tamen *Laym. Sanch. Peyrin. et de Alexand.* in opusculo *de monialibus*, non peccare graviter, si esset certus de restitutione (3) ; 3. si recipit pro usu proprio, aut si consumit, aut donat aliquid sine licentia Prælati, et tunc tenetur ad restitutionem, idem erit, si sine licentia recipit pecuniam, ut de ea ad proprium arbitrium disponat, licèt in opera pietatis, dùm Religiosus nequit habere neque proprietatem, neque usum rei independentem à Prælato ; vide *Rodriguez, p. 3. tr. 3. c. 1.* cum *Azov.* Idem pariter dicendum, si occultat aliquid, ut subtrahat illud à Prælati dispositione, idem quoque, si remittit debitori aliquid de eo quod ipse jam acquisivit, vel si remisit aliquam liæredilatam, aut legatum sibi relictum; non autem, si nollet

(1) *Lib. i. n. 15. circa finem.* — (2) *n. 19.* — (5) *n. 21.*

acceptare aliquam donationem sibi factam; ratio, quia Religiosus, antequam donationem acceptet, nullum super eam jus acquirit; sed super hæreditatem, aut legatum Religioso relictum, mortuo testatore, stalim monasterium jus acquirit, ùt communiter dicunt *Lugo, Sanch. Tourn.* etc. Posset in hoc peccare tantùm contra charitatem, impediendo bonum sui monasterii; non verò contra votum, quod obligat, non alienare acquisitum, non autem ad acquirendum i1). Sicut autem negatur Religioso posse donare sine licentia, ita et testari. Dicit tamen -P. de *Ale'Xand.* quòd si Religiosus ex licentia relinquit aliquid alicui, secutù ejus morte, et Prælalus promittit adimpere illius voluntatem, tenetur Prælalus stare promissis, sicut tenetur dominus servare promissa facta servo, ùt dicunt *Lessius et Sanch.* (2).

8. — Sed loquendo præcipuè de donis, refert hic adnotare quæ statuit Clemens Vili, in sua Bulla *Religiosæ* 28. I. Prohibuit Religiosis subditis, et Superioribus sub po*na privationis ollicii, et vocis activæ et passivæ, et inhabilitatis *ipso facio incurrenda*l, quicquidhbet donare sive nomine proprio, sive conventus, etiam suis Religiosis. aut Prælati, nisi adsit consensus capituli generalis, præter esculenta, et poculenta, aut res devotionis modici pretii, aut si daretur aliquid in eleemosynam necessariam, aut si exerceretur hospitalitas : sed omnia hæc cum licentia Superiorum. II. Prohibuit Superioribus parare convivia contraria frugalitati religiosæ ob quamcumque personam, aut festivitatem. III. Statuit ne quis accipiat dona contra præfatam Bullam, acquirat u lum dominium, sed ut teneatur restituere monasterio, et ne absolvi possit, nisi priùs restituat; ac ne talis restitutio possit condonari aut fieri pauperibus. Sed Urbanus VIII. in Bulla *Nuper* 158. licèt confirmasset, et innovasse! Bullam Clementis, attamen aliquibus moderationibus eam temperavit : I. Quoad dona, permisit ea quæ fiunt *propter actum virtutis, et meriti*, nempe propter remunerationem sive gratitudinem, aut prppter eleemosynam (quæ revera ùt dicit *La-Croix*, non venit sub nomine *munerum*), sed etiam cum consensu Praelati localis, dicendo sufficere licentiam oretenùs datam. II. Quoad convivia, permisit ea quæ liant in adventum Ordinariorum, aut benefactorum, modù non adversentur decentiæ religiosæ. Ili. Quoad restitutionem donorum, dixit posse eam fieri etiam mo-

naslerio propinquiori, si commodè non posset fieri proprio. Et hic notandum cum *auctore Instructionum confess, nov.* (1), hunc casum de recipiendis donis à Religiosis contra Bullam Clementis esse reservatum Papæ (licèt sine censura), dùm Urbanus statuit ne confessarii ordinarii possent absolvere præfatum casum post publicationem suæ Bullæ ; et si donum excederet decem scuta , qui dona recipit, ne posset quidem absolvi à sacra Pœnitentiaria . nisi lacta priùs restitutione doni : quod etiam confirmatum fuit Aliened. XIV. in Bulla *Pastoi' bonus*, oie 13. Aprilis, an. 1744. Î2).

9. — Multi DD. apud *Salmant.* (3) dixerunt Bullam Clementis non fuisse receptam, aut saltem abiisse in desuetudinem, ideòque non obligare. Idem postea dixerunt alii (qui valdè adliærent *Salmanticensibus*) de Bulla Urbani , dicendo quòd cùm ista sit declarativa illius Bullæ Clementis, et novum jus non constituat, sicut hodie non obligat illa Clementis , ita pariter nec obligat hæc Urbani. Sed hæc opinio nescio quomodo sustineri pnsit , ut benè advertit *instructor confessoriorum nor.* (4) Urbanus enim nonsolùm declaravit ac moderavit Bullam Clementis, sed etiam eam confirmavit, et innovavit, et damnavit omnem contrarium usum usque tunc introductum. Dicunt tamen *La-Croix* et *P. Mazzottd(S)* quòd , cùm illa* Bulla* emanate fuerint ad impediendam ambitionem, et bonorum dispositionem , non incurruntur illa* poma* in iis apposite, si dentur duo scuta; quia respectu pœnaruin scriptarum non reputatur gravis talis summa. Nec prohibentur convivia , et donationes moderatu* ex justa causa . v. i. ut animi erga monasterium alliciantur. ad hoc ut ab aliqua vexatione eximatur , aut ob meram benevolentiam, ut dicit *Croix*. Quanta verb sit summa quæ hodie permittitur Superioribus, aut subditis , ut possit donari, dicunt hoc dependere ab usu approbato , juxta quem in quolibet Ordine præfatæ Bullæ receptæ sunt.

10. — Discutienda remanent multa dubia super hac materia. Dubitatur 1. quæ quantitas à Religioso impensa sine licentia sit gravis? Aliqui dicunt idem judicium ferendum esse de Religiosorum furiis respectu monasterii, aede furtis filiorum respectu parentum. Sed rectè hoc non admittunt *Sanch.* et *Lugo*, quia lilii sunt capaces possidendi, non autem Religiosi ; et item sunt magis inviti

(1) *Part. 2. n. 459.* — (2) *Lib. 7. n. 470. ad XI.* — (3) *J. ib. 3. tr. 15. de rest, (. 6. n. 10.* — (4) *Puri. 2. n. 439.* — (5) *Croix l. 5. pari. 2. n. 80S. et Matxot. d(donat. lom. 2. pag. 54. c. 4. §. 1.*

Prælati in furtis Religiosorum , quàm parentes in furtis liliiorum. Cæterùm dicunt DD. communiter quòd, ut si grave furtum Religiosi de bonis monasterii, requiritur major quantitas quàm in aliis furtis. Circa hoc variæ sunt opiniones : *Azorius, Nav. Castrop. Sanch.*, etc. assignant pro materia gravi 4. scuta, et quid amplius pro conventibus ditioribus; sed hæc opinio videtur nimis indulgens? *Sotas* , et *Rodriguez* assignant duo scuta pro materia gravi, et *Croix* (1) habet uti certum. *Lugo* putat esse materiam gravem sex carolenos, et octo pro monasterio opulento, etsi Religiosus accipit de portione suo usui assignata; sed si daret aliis Religiosis monasterii, ampliat usque ad 5. scuta , modò non sint pecunia. Admittunt postea *Sanch. Bonae. Salm.* , etc. non esse culpam gravem accipere res comestibiles multis vicibus , et in materia levi, licèt postea devenirent ad materiam gravem, cùm præsumantur Prælati non esse graviter invitati: modò (limitant) damnum conventûs non sit multum , et non sit de rebus pretiosis (2). Cùm aut materia est gravis, an teneatur Religiosus ad restituendum si nihil aliud habet quàm solam portionem monasterii quæ sibi usui contigit; alii affirmant, sed alii negant, ut *Peliz. de Leone* , *Salm.* , etc. quia non præsumitur (ut dicunt) Prælatus velle obligare suum subditum ad restituendum cum tanto incommodo. Et hoc non videtur improbabile in casu quo illa portio est absolute necessaria Religioso pro suis usibus ordinariis (3).

11. — Dubitatur 2. an ad non lædendam paupertatem sulliciat licentia præsumpta ? Nulli dubium est quod sufficit tacita, sive præsumpta de *præsenli* , ut esset si Superior jam videret id quod Religiosus impendit aut accipit, c. l. cùm posset faciliter prohibere, non prohiberet (quavis , rectè ait *Tourn.*, hæc non possit esse regula generalis): aut, ut dicunt *Sanch. Castrop. Pelliz. Salm.* , etc. si in illa religione adesset aliqua consuetudo recipiendi, aut impendendi aliquid sine licentia, et Prælatus tolerasset (4) : ratio est, quia in hujusmodi casibus licentia tacita æquivalet expressæ. Major difficultas est an sulliciat licentia præsumpta de *futuro*, sive ratihabitio, nempe quòd si Religiosus eam peteret, utique Prælatus annueret ? Hanc non admittit *Sanch.* , sed eam admittunt *Suar. f. w. Nav. Valent. Holz. Elbel*, et alii, et non improbabiler , quoties

(1) *Lib. 3. part. 2. n. 808.* — (2) *Lib. 4. n. 24.* — 5) *Lib. 4. n. 26.-4 n. 17. et 18.*

præsumptio est rationabilis ; quia tunc subditus jam procedit cum dependentia à voluntate Superioris , et hoc efficit quôd ipse liberetur à culpa proprietatis. Et pro hac sententia esi S. Thomas etiam (1), qui dicit quôd Religiosus non potest facere eleemosynas *sine licentia abbatis, vel expresse habita, vd>probabiliter præsumplâ*. Et quôd S. doctor intelligit de præsmptione non de *prtesenli*, sed de *futuro*, qua* est rati-habitio , se explicat alibi (2) ubi sic dicit : *Non esse propriarium Religiosum, (pii donat aliquid ponens spem in rati-habitione Prodati*. Cæterùm tales subditi dispositiones ex licentia præsumpta,ût plurimùm sunt illicita? saltem venialiter; quia Superiores, saltem quoad modum , sunt inviti, et non raro etiam graviter, et præcipuè quando illæ sunt expresse ab ipso prohibitæ (3).

12. — Dubitatur 3. an Prælato immeritô licentia negaule, excusetur subditus à voto paupertatis ? Respondetur negative : modù (limitatur) periculum damni non sit ita in mora, ut subditus habeattùm jus ad concessionem licentia*, quia in tali casu præsumitur saltem adesse licentia Superiorum majorum ; et in aliquo casu potest judicari votum non obligare; ita communiter *Castrop. Holz. de Alex*, et alii cum J. Thoma (4) ubi sic dicit: *Si vero sit subitum periculum non patiens tantam moram, ut ad Superiorem recurri possit, ipsa necessitas dispensationem habet annexam ; quia necessitas non subditur legi* (5). Dubitatur 4. an possit subditus cum licentia dare aliquid alicui, qui si notus fuisset Prælato, licentia data non fuisset ? Si præsumeretur quòd Prælatus licentiam revocaturus esset, non potest ; secùs si præsumeretur quòd non revocaturus esset, si sciret, licèt à principio eam fuisset negaturus. In dubio autem ad Superiorem recurrendum est; sed in casu quo esset difficile Superiorem adire, præsumptio stat pro licentia jam data; ita *Molin. et de A lexand.* (6). Dubitatur 5. an abbatissa; possint donationes (intellige licitas) facere, et licentias dare aliis eas faciendi? Respondetur affirmative, semper ac sunt moderatæ , et rationabiles, quia abbatissæ jam habent bonorum administrationem. Possunt etiam de redditibus eleemosynas facere , et possunt etiam ecclesiis applicare, et ampliare ædificia domûs, aut monasterii redditus adaugere (7). Quosnam autem contractus, aut condonationes possit facere abbatissa , et ejus capitulum, vide quod dictum est in Opere (8).

(1) 2. 2. qu. 32. art. 8. ad i. — (2) /n 4. di»t. 15. qu. 2. ari. 5. qu. i. — (5) Lib. 1 n. 18. v. Hæc docent. — (4) 1. 2. qu. 96. art. 6. in fin. — 5) Lib. 4. n. 33. (6 n. 34. — (7) n. 56. — (8) Ibid. v. Potest abbatissa.

13. — Dubitatur 6. (el hoc punctum maximi ponderis est) an'Religiosus habens licentiam generalem à suo Superiore aliquid expendendi pro suo libitu , si expendat illud in usus turpes aut vanos , peccet contra votum , et teneatur ad restitutionem tam ipse quàm summam recipiens ? Allirnat prima sententia , quam nos sequimur, et est communissima cum *Castrop Sanch Silcesl. Molin. Salmant. Boncaglia*, , etc. ; tùm quia Pradalus, dando licentiam , non intendit eam dare ad usus illicitos , tùm quia , licèt intenderet., licentia esset invalida, cùm Praelatus non sit dominus, sed simplex «administrator bonorum monasterii. Contrà secunda sententia negat, quam tuentur *P. de Ale.rand. Bebell. Bord*, et alii. Hi dicunt : Cùm licentia est illimilata , comprehendit usus tam licitos, quàm illicitos, et licèt Praelatus sit simplex administrator, nullà lege tamen habetur quòd ejus facultas restringatur ad solos usus licitos; hinc licèt ejus licentia esset illicita, tamen non est invalida. Sed Prælati (subjungunt) dando licentiam, non est quòd velit illam concedere etiam ad usus turpes, nec quòd limitet ad solos honestos, sed aufert de medio impedimentum quod subditus habebat , ne talem summam suo libitu expenderet defectu licentiæ. Et licèt licentia Prælati esset invalida , dicunt saltem præsumi rei restitutionem remissam esse à religione, ne fama subditi, aut.Prælati, aut persona quæ talem summam accepit, periclitetur. Sed, hoc non obstante, à prima sententia desciscere nescio , quia salis mihi non probatur, quòd Prælati possit unquam hanc licentiam , sive specialem, sive generalem , concedere ad usus illicitos; dùm super bonis monasterii non habet aliam facultatem . quàm eam quæ sibi à sacris Canonibus, aut à religione conceditur; et hanc facultatem ei nec Canones, nec religio concedunt, quæ non præsumitur dare eam in perniciem suorum subditorum. Quoad restitutionem, dicunt *Sanch. Molin. et Salm.* cum aliis, sullicere ut ille qui rem recipit , restituat ipsimet Religioso, modè ille non sit denuò illà abusurus Sed hoc non potest convenire cum Bulla Urbani superiùs allata , ubi præcipiitur ut restitutio fiat monasterio. Insuper dicunt *Castr. Salm.*, etc. quòd si mulier ob turpem sui corporis usum acceperit à Religioso, excusatur à restitutione , si pròpter ipsam honor religionis, vel Religiosi periclitatur. Sed hoc periculum mihi videtur esse valdè difficile eventu. Excusant etiam mulierem , si præsumi posset quòd Religiosus intenderet ei donare illam rem, quam deberet restituere, ex eo quia illa est pauper : dùm Religiosus tùm eam expendit .

in usus honestos. Sed huic etiam obstant præfata; Bulla* , cum p̃ncipiatur ut restitutio fiat monasterio ; et ut à conventu non possit remitti, nec concedi ut fiat pauperibus(1).

Ik — Dubitatur 7. an Prælati possit (lare licentiam Religioso, ut aliquam summam ludo exponat? Potest utique, si ludus est licitus , solatii nimirum , et non meræ sortis. et si summa est modica , et Religiosus non sit strictioris observance, ùt diximus *Tract. X. η. 220.* Et ùt dicunt *Azor. Less. Mol. et Salmant.* in hoc potest Religiosus uti etiam licentiù tacitâ , aut præsumptâ. Si verô summa est magna , aut ludus est per se illicitus , jam numero præcedenti diximus invalidam esse licentiam sive generalem , sive expressam (2).

15.—II. Quoad votum castitatis, jam notum est quod quilibet Religiosus qui illud lædit, peccat etiam sacrilegii , et scandali præterea , si ob ejus peccatum aliquod fama* detrimentum religio passura esset. Ob castitatis tutelam introducta est clausura, non tantum pro monialibus , sed etiam pro Religiosis, qui per Clementinam *Nullus* , non possunt è monasterio egredi nisi ex causa , et cum socio , et cum licentia Prælati , singulis vicibus danda in particulari, non zenerali. Et communiter dicunt DD. hujus præcepti transgressionem esse gravem, nisi esset semel atque ilerùm (nunquam de nocte) et præciso scandalo (3).

Ili. — III. Quoad votum obedientia?. debent notari mulla. Notandum 1. quòd si Prælati non exprimit præceptum , dicendo : *Impono , jubeo*, etc. non inducitur præcisè obligatio obediendi ; ita *Salmant.* cum *Suar*, et *Pelliz.* Sed addo ego, oportere distinguere consuetudinem uniuscujusque Instituti ; nam in aliquibus Superiores pro *jubeo* solent dicere, *oro, placeat D. J.* etc. Attamen quocumque modo imponatur obedientia, dicunt communiter 1)1). *Suar. Sanch. Wisq. Medin.* , etc. non obligare sub gravi , nisi dicatur: *In virtute sanctæ obedientiæ* , aut *in nomine Aesu Christi.* *mt subpæna^l excommunicationis ipso facto* (i). Notandum 2. quod Superior potest præcipere omnia quæ directè , vel indirect[^] respiciunt regulam , aut illius majorem observantiam ; non autem illa quæ sunt contra regulam (modò ille ex legitima causa non dispenset) , aut supra regulam , nisi hoc faceret ad probandam subditorum obedientiam. Non potest autem imponere obedientiam, ut exerceantur quædam corporis macerationes , aut alia extraordinaria onera (nisi esset in pœnam) , nec ut acceptetur episcopa-

lus, aut aliud beneficium , sive sit curatum , sive simplex, nec ut ad infideles proficiscatur cum manifesto periculo vitæ, ant captivitatis; nec ut assistant extraneis peste infestis, nisi cùm non adest qui eis Sacramenta necessaria ministret. Dictum *extraneis* , quia tenentur obedire in assistendo illis, qui sunt ejus Ordinis; *Sanch. Cajet. Sporer* et alii communiter (1). Notandum hic quòd dicitur in Trident. (Sess. 25. de reg. et mon. c. 4.): *Non licet Regularibus à suis conventibus recedere , etiam prætextu ad Superiores suos accedendi , nisi ab iisdem missi, aut. vocati luerint.*

17. — Notandum 3. quòd non peccant Religiosi non observando primitivam regulam , postquam introductus est usus contrarius, ùt dicunt *Turrecrem, Sanch. Cajet. Salmant.*, etc. Dubitatur hic an peccent non obediendo Capitulo generali , quod præciperet primani observantiam? Negant *Castr. Laym. Spor.*, etc., nisi esset quòd religio, nisi reformaret, esset potius nocumento Religiosis , quàm utilitati. Sed alii absolute, et probabilius aflirmant, ùt *Sia/r. Pelliz. Salm. de Alexand.* , etc. (2). Cæterùm certum est quòd Capitulum generale , aut provinciale semper aliquod novum statutum utile religioni, quod non sit regulæ difforme , facere potest (3). Notandum 4. quòd Religiosus qui transgreditur præceptum Superioris , probabilius, ùt dicunt *Suar. Castrop. Pelliz. Salm.* , etc , committit duo peccata: unum contra virtutem religionis, ratione voti; aliud contra virtutem obedientiæ promissæ Prælato, quæ præcisè à voto obligat (4). Notandum 5. quòd subditus tenetur obedire , quoties quod imponitur non est certum peccatum ; ita docent omnes , *N. Antonin. Sylvius , Cajet. Cabass. Tournai.* et alii cum *S. Bernardo , S. Bonav.* et *S. Iugust.* in c. *Si quid culpatur , di'st. 23. q. 1.* quia Superior est in possessione suæ potestatis præcipiendi , undè non potest illi privari, nisi constet quòd ejus præceptum sit illicitum (5) ; observetur id quod dictum est *Tract. I. n. 18.* Et idem dicendum de dubio an præceptum excedat, an non , facultatem Superioris , et an præceptum sit supra regulam , ùt dicunt *Asor. Sanchez , Valent. Salmant.*, etc. (6). Idem dicitur in dubio an qui præcipit sit legitimus Superior , cùm in tali reperitur possessione (7) semper ei obediendum *est*. Excipitur tamen , si obediencia imposita ex una parte *esset* nimis molesta subdito , et ex alia

l LU. 4. 1. 59. ei 40.- 2', n. 42. — (3) n. 43. — (4) ». 46. — (5) n. 47.-
G Ibid. v. Infertur. II. — 17) Ibid, in fui. i. Dub. 2.

esset probabiliter illicita , ant probabiliter excederet potestatem Superioris : aut si obedire afferret subdito periculum grave damni spiritualis, aut temporalis ; ita communiter *Solus, Less. Tournel. Sanch. Castrop. Salmant. ilolz-* *man*, etc. (1).

18.— Quæritur circa votum obedientiæ: 1. An teneatur subditus obedire Prælatô qui ei imponit ut revelet secretum sibi commissum ? Respondetur cum S. *Thoma* (2), 5. *Anton. Xavar.*, etc. negative , quia præceptum natur.de prævalet præcepto Superioris. Sed aliter currit, si ex secreti occultatione detrimentum passurus foret Prælatus, aut monasterium , aut alius innocens (3). An autem posset quis revelare secretum ut vitet damnum proprium: vide quod dictum est *Traci. XI. num. 9. in fine*.

19. — Quæritur 2. an possit excusari Religiosus à votis emissis in professione , cùm suboriretur aliqua circumstantia, quæ si prævisa fuisset, utique illa vota non emisisset? Jam diximus *Tract. V. n. 23. el 35.* hoc esse probabile cum S. *Thoma, S. Antonin*, et aliis , loquendo de votis simplicibus; exceptis tamen votis religionis, et castitatis, ùt rectè dicunt *Sanch. Suar. Pontius. Castrop. Diane, Salmant.*, etc. contra *Bonae*, qui dicit quod excusaretur ab illis, qui reperiretur in gravi periculo incontinentiæ: sed nos diximus quòd si hæc ratio militaret, (juasi semper hujusmodi vota frustrarentur. Sed loquendo de votis solemnibus quæ in professione religiosa fiunt, aut in Ordinum sacrorum susceptione , nullam circumstantiam , licet novam , et non prævisam, posse unquam ab illis excusare, ùt unanimes omnes, nemine contradicente, allirmant; quia professus, aut in *Sacris* ordinatus, non respicitur ùt persona particularis, cui satius erit voto non esse'ligatam, sed ùt membrum communitatis, cujus bono debet posthaberi bonum privatum (4). El idem propter eamdem rationem currit in votis (licèt non solemnibus), quæ fiunt in aliquibus congregationibus virorum aut mulierum, et maxime si adjungitur votum, aut juramentum perseverantiæ , quia tunc (ùt diximus *Tract. Γ. n. 19.*) adest contractus cum congregatione obii-gatonus pro ambabus partibus: itaque sicut nequit, quacumque adveniente novà circumstantia (inlellige sine sua culpa), congregatio subjectum dimittere , ita subjectus nequit A congregatione abire (5).

1) *Lib. 4. n. 47. r. Communiter.* — (2) 2. 2. *qu. 70. ari. 1.* — (5) *Lib. 4 n. W.—(4) n. 50.* — (5) *Lib. 4. n. 50. v. Et idem.*

20. — Dubitatur 3. an valeat licentia à Prælato inferiore concessa, cum à Superiore denegata est? Affirmandum cum *Holz. Pelliz. et Croix*, quoties Superior positive non prohibet subdito exequi rem petitam; nam denegando tantùm licentiam, non intelligitur velle derogare inferioris auctoritati. Si autem Superior interdicit inferiori dare licentiam pro aliqua re, probabiliter dicunt AA. citati, licentiam inferioris esse validam (licèt illicitam), semper ac Superior non declaret esse etiam nullam (1).

21. — Dubitatur 4. cui moniales teneantur obedire vi voti? Respondetur: I. summo Pontifici. II. Episcopo, si non sint exemptæ; si autem sunt exemptæ, Prælato Ordinis. Sed circa clausuram etiam exemptæ tenentur obedire Ordinario loci, ex Bulla Greg. XV. *inscrutabilis*, Clementis X. et Clementis XII. vide quod de hoc dicitur *Tom. III. Tract. AA. de 'priv. n. 80*. Quoad obedientiam generaliter Ordinario debitam, notandum quod moniales non tenentur obedire circa electionem officialium monasterii, ut declaravit S. C. Insuper notandum quod tempore visitationis tenentur moniales denunciare Religiosas regulas violantes, excipe si illæ jam resipuerint, aut si delictum sit occultum, aut cognitum sub secreto naturali, aut posset occultari sine communi damno, aut si ab aliis jam sit manifestatum, aut si prævideatur quod revelatio futura non esset, aut sibi obfutura, et occultatio non litura esset damno communitati (2). III. Timentur moniales obedire abbatissæ in hoc quod spectat ad observantiam. Dicunt verùm aliqui DD. non posse abbatissam præcipere in virtute obedientiæ, cùm non habeat jurisdictionem spiritualem, sed solùm præsidere gubernio economico monasterii. Sed valdè rationabiliter P. *de Alex.* cum *Pascjual. el* multis aliis contrarium tuetur, cùm ex voto obedientiæ teneantur moniales obedire omnibus legitimis Superioribus, et abbatissæ à Pontificibus uti tales in regularum approbatione recognoscuntur (3).

22. — Hic juvat animadvertere, juxta Trident. *Sess. 25. c. 7. de reg. et mon.* non posse eligi in abbatissam quæ sit minor 40. annis, et 8. annos non vixerit post professionem in religione, et debere esse ex choristis. Item advertendum quod si moniales fuerint discordes, debet Prælaus assignare tempus, quo elapso, ipse deputabit abbatissam, juxta Decretum S. C. In monasteriis non exemptis Prælatus erit Episcopus: in exemptis erit Superior regu-

(1) *IbW. r. Quæritur hic.* — (2) *n. 51.* — (3) *Lib. 4. n. 52.*

laris, qui accipiet vola unà cum Episcopo (pii solus assiste!). Façtâ electione, non poterit abbatisa officium exercere, nisi priùs confirmationem acceperit à Prælato. Alia levioris momenti observari poterunt in Opere (1).

PUNCTUM III.

Cuinam ingredi religionem vetitum est.

In ingredi possint lili, relinquendo parentes m m-ccssilab'? A' un professi teneantur etjredi ul succurrant parentibus 23? Ia po.s.sù/Z ingredi invitis parentibus? An si relinquantur (ilii in necessitate; (piid si fratres aut sorores 24. Qui avertit aliquem a statu religioso 23. Qui vocationem neijliqil 26. In ingredi possint debitores 2~. An Episcopi 28. An parochi 29.

23. —I. Nequeunt religionem ingredi qui relicturi essent parentes in necessitate, semper ac possent illis succurrere, in sæculo manendo; præterquam si in sæculo, ùt ait δ'. Thomas (2), vident non posse vivere sine peccato mortali, rel non de facili; et idem dicunt Sanch. Caslr. Lez. Peyr. Salm., etc. (3). Pro periculo autem intelligitur, ùt dicunt Srtl/n., proximum. Et pro necessitate non intelligitur solum extrema, sed etiam gravis, ùt dicunt communiter DD. cum S. Thoma, qui dicit contra, loco citato, quod non sit obligatus filius in sæculo remanere, si (parentes) possunt aliquo modo sustentari, non honori/ice (4). Notandum tamen quòd si filius culpabiliter relinqueret parentes in gravi necessitate, ejus professio non esset invalida. bicoque ex sententia probabiliori N. Antonin. Cajetan. Sanch. Bonae. Salm. Bord. Busemb., etc. si filius jam professus sit non tenetur egredi è religione, ut succurrat parentibus in gravi necessitate constitutis. Ratio est, quia professus jam elegit statum, sicut filius qui uxorem duxit. Et lioc docet idem Doctor angelicus (5) dicens: *Professus reputatur mortuus inundo, undè non debet occasione sustentationis parentum exire claustro.* Dictum est in necessitate gravi. quia in extrema utique teneretur filius egredi (6).

24 — Extra casum necessitatis, dicebat Lutherus peccare filios ingrediendo religionem sine parentum consensu. Sed oppositum docuerunt omnes SS, Patres: 5. Hieronymus, S. Ambrosius, S. Augustinus, S. Joannes Chrysostomus. Concilium Toletanum X. c. ult.; S. Thomas, et omnes Catholici; dùm certum est, ùt ait Angelicus (7), lilios circa

(1) N. 59. —(2) Quodlib. 10. ad 9. —(3) Lib. 4. n. 66. —'4 Lib. 4. n. 66. r. Sed. —(5) 2. 2 qu. 101. ari. 4. ad 4.— 6) n. 67.—(7) 2. 2. qu. 10 i.

status electionem liberos esse. Et licèt deceat (ùt dicunt 1)1).) ut lilii, nisi prius patris benedictionem susceperint, non discedant, hoc tamen intelligitur, cùm nullum subest periculum, quòd pater eos à sancto proposito avertat, sed quia hoc periculum plerùmque semper adest, ideòque S'. Thomas (1) absolute hortatur filios ne consanguineorum consilio utantur, cùm res agitur de vocatione religiosa : *Ab hoc consilio (ait Sanctus) amovendi sunt propinqui; propinqui enim in hoc negotio amici non sunt, sed inimici.* Et S. Cyrillus relatus ab ipso 5. Thoma (2), explicando effatum Evangelii : *Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno* Zte£ (Lucæ 9. 62.), ait : *Aspicit retro, qui dilationem quierit cum propinquis conferendi* (3). Parentes pariter non possunt ingredi religionem, et relinquere filios in gravi necessitate, aut sufficienti educatione destitutos, *non proviso qualiter educari debent.* ait S. Thomas loco citato. Sed hoc non intelligitur, ùt dicunt *Suar. Caslrop. Pelliz.*, etc. (regulariter loquendo), de filiis emancipatis (4). Quoad fratres et sorores, tunc tantùm non possunt religionem ingredi, cùm illi in necessitate extrema relinquerentur; si autem essent in sola gravi, qui votum emisit religionis, non potest oropter hoc illud differre, saltem diutius, sine dispensatione (5).

25. — Sed antequam ulteriùs procedamus, juvat hic animadvertere quòd parentes, qui sine justa et certa causa avertunt filios à statu religioso quocumque modo, sive malis artibus, aut precibus simplicibus, aut promissionibus, nequeunt excusari à peccato mortali; ita communiter S. 1»-lonin. Navaτ. Tournely, Abelly, Salm. Cone. Spor. Mazzot., etc. Et (ùt dicunt) non solum parentes, sed quicumque alius qui abducit proximum à vocatione religiosa, peccat graviter, ob grave damnum quod illi avertit. Parentes autem dupliciter peccant, contra charitatem, et contra pietatem; dùm ipsi tenentur pietatis officio ad procurandum liliorum spiritualem profectum quàm maximè possunt, ùt rectè advertit *Bonae.* (6).

26. — Sed præterea hic quæritur, an peccet graviter qui vocatus ad religionem, vocationem negligit? Respondit *Less.* (1) quòd ex se loquendo, non peccaret; consilia enim divina ad culpam non ligant; tamen subjungit, quod

1 *Opim.* 17. par. <). *conci.* 2. — (2) 2. 2. q. 189. *ari.* 10. — 5) *Vide lib.* 5. n. 08. (i lib. 4. n. 69, — 5)n.70.— (6 n 77.— 7)[*cstat. viUe eligend. qu.* 8. n. 94

non posset excusari à peccato qui existimaret se damnatum iri; si in saeculo remaneret; en verba Lessii : *Si conscientia dictet tibi {quod-sæpè accidit} te desertum iri à Deo. nisi divinæ vocationi obtemperes, et le perituum, si manseris in sæculo, etc., tunc peccatum est non sequi divinam vocationem.* Cæterùm ego sic ratiocinor : Si peccat graviter (ut superius dictum est) quicumque alium à vocatione abducit, propter damnum quod illi infert, quomodò à culpa erit immunis, qui novit se certe vocari à Deo ad' religionem, et in inundo vult remanere cum suæ salutis adernæ periculo? Ait doctus *Habert* quòd (pii statum vitæ, ad quem non est vocatus à Deo, eligit, licèt (absolute loquendo) possit in eo salvari, attamen cum difficultate salvabitur; nam (iit loquitur) erit ut membrum à suo loco motum, quod cum difficultate suo muneri deservire potest. Non secùs (pii in sæculo manere vult, neglecta divini vocatione, difficulter salvabitur, cùm Deus in sæculo negabit ei ea uberiora auxilia, quæ præparaverat exhibere in religione, et sine his auxiliis posset salvari (absolute loquendo), sed numquam salvabitur. S. Dreg, scribens ad Mauritium imperatorem qui interdixerat initibus ingressum in religionem, dixit hanc legem esse injustam, quia multis paradisum claudebat : *Nam plerisunt(s\mt verba pancti) qui nisi omnia reliquerint, salvari nullatenus possunt.* Itaque huic periculo salutis æternæ se exponere, numquam mihi suadere potero vacare culpà. Utrùm verùm hæc culpa sit gravis aut levis, sapientum iudicio relinquo (1). Sed redeamus. undè progressi sumus.

27.— II. Nequeunt religionem ingredi debitores, qui ingrediendo non sunt amplius solvendo, sed in sæculo manerent, sine gravi difficultate, et brevi solvendo fuissent; ita .lor. *Navarr. Sanch. Salm.*, etc. Et licèt sit satis probabile quod docet S. *Thomas* (2), (quem sequuntur 0'. *Anton. Cajet. Silvest. Palud. Arm.*, etc) qui dicit quòd debitor non tenetur in sæculo manere, ut procuret undè debitum solvat, dicendo sufficere si cedat eis bona quæ posside! : quia (rationem afferens) *persona liberi hominis superat omnem wslicationem pecuuiæ.* Nihilominùs ego puto probabiliorem irimamsententiam, quoties tamen (ut dictum est) brevi soluturus erit, nempe intra biennium, juxta *Sanch.* et *Nar.*; et sine notabili difficultateolvere poterii, quia (sicut conveniunt DD. primæ sententia*), si debitori manendo in sæ-

(1) Vide hæc et *aha lib. i. n. 78.*— (2) 2. 2, qu. 189. a. 6. ad 5.

culo brevi tempore immineret probabile periculum tabendi in mortale, et vocationem amittendi, tunc potest statim ingredi. Intelligitur etiam modo debita sint certa, dùm pro satisfaciendo debitis incertis non adest hæc obligatio, ùt communiter docent *Castrop. Suar. Lucjo., Sanch. Salm.* etc. (1). Advertendum tamen quòd Sixtus V. in bulla anu. 1587. et Clemens VIII. vetarunt ingredi religionem nimis ære alieno gravatos, qui bona sua dilapidarunt, vel, qui deponere debent rationes, antequam debita solverint, aut rationes reddiderint (2).

28. — 111. Nequeunt fieri religiosi Episcopi, nam ipsi nequeunt relinquere suas ecclesias sine justa causa: et hoc tùm ob votum quod emittunt in acceptatione earum, ùt docet S. *Thomas* (3), se obligando perpetuò eis inservire;

nalvare se voluerit, etiam Episcopo contradicente > eat liber nostrà auctoritate. Et, ùt ait. S'. Thomas (1), parochus ingrediendo religionem licentia ne Pontificis quidem indiget. Hoc confirmatum esta Benedicto XIV. in sua Bulla Ex quo dilectus, auri. IIIi: attamen ibi dicit Pontifex, quòd parochus antequam ingrediatur, debet Episcopum certiozem facere ; insuper decrevit ibidem parochiam non Vacare, nisi post professionem. adeo ut fructus ad eum spectent durante tempore novitiatis. Et idem dicendum de aliis beneficiatis, ùt dicunt Suar.Sanch.,sed hi non peccant (ùt subjungit idem Benedictus ibidem)si suos Episcopos certiorare omittunt, timentes ne ab ipsis desuo proposito revocentur. Cæteriüm declarat Pontifex, quòd sicut potest Prælatus regularis subditum suum , qui ad strictiorem Ordinem sit digressus, ita Episcopus potest parochum aut clericum suum repetere à religione. si er transitu suo prima ecclesia gravem sustineret jacturam. etc.Sed si Ecclesia graviter læderetur, esset revocandus. Priora verba sunt Innoc. IV. posteriora Panormitani, quibus utitur Benedicius in sua Bulla, et postea concludit : Et sic satis provisum est Episcopo (2).

CAPUT II.

DE STATU CLERICALI.

30. — Circa clericorum statum quatuor possunt considerari principaliora: Privilegia, munia, officia, et beneficia, [quibus eos Ecclesia providet, quo ipsi sustentari possint. De privilegiis agetur 7'om. III. Tr. XX. cap. II. ubi de privilegiis ex proposito erit sermo. De muneribus, et officiis in examine Ordinandorum in appendice III. qui locum habet in calce Tom. III. Hic solùm agemus de beneficiis ecclesiasticis, quæ clericis conferuntur.

PUNCTUM I.

»

Cuinam conferri possint et de beant beneficia ?

Qiiotiiple.i' sit beneficium 51. (Juot modis acquiritur. De jure pa- Irondtts 52. Λι etiam beneficia simplicia conferenda sint dignioribus 55. An patroni debeant digniores præsentrare 54. Λη ad prælaturas , etc. 55. Λη sit valida miniis digni electio 56. An dedor teneatur ad restitutionem 57. An peccet dignus qui concurrat aim digniori 58. Jι examinatores non denuntiando , etc. 59. De pluralitate beneficiorum 40. et 41.

31,— Beneficium ecclesiasticum dilinitur : *Estjus perpetuum auctoritate Ecclesiæ constitutum exercendi officium*

(1) 2. 3 7. 189. a. rl.7 — (2) Li. 4. n. .74. et 75,

spirituale in aliqua ecclesia, et percipiendi propter ipsum fructus ex bonis ecclesiæ. Distinguere oportet beneficia simplicia à duplicibus. Simplicia sunt illa quæ tantum instituta sunt ad Horarum canonicarum recitationem, aut ob altaris servilium, et sunt canonicatûs, et capellanix auctoritate Pontificis, aut Episcopi erectæ, et etiam præstimonias, quæ clericis præstanlur, ut vacent studio, et hujusmodi. Duplicia sunt illa quæ aliquam jurisdictionem habent, ut episcopatus, et parochiales, et etiam decanatus, præposituræ, archidiaconatus, et hujus generis, quæ aliquam jurisdictione gaudent in clerum; aut aliquam præëminentiam fulgent, sed sine jurisdictione, v. g. loco distincto in choro residere, aut in processione, ut sunt dignitas primiceriatûs, canloratûs, aut sacristæ majoris, et hæc proprio vocabulo appellantur *personatus*; aut denique habent annexum aliquod officium ecclesiasticum, ut thesaurarii, æconomi, custodis, sacristæ minoris: et hi habent aliquam administrationem, sed sine jurisdictione, et sine ulla præëminencia (1).

32, — Tribus modis acquiritur beneficium: 1. Collatione libera Pontificis aut Episcopi. 2. Electione ant confirmatione Superioris approbantis idoneitatem electi. 3. Præsentatione, et institutione, sive electione Superioris, quæ subsequitur, cum beneficium est jurispatronatûs. Jus autem patronatus alterum est laicale, alterum est ecclesiasticum. Et in hoc scire oportet, quod si patronus laicus non præsentat inter quatuor menses, ecclesiasticus intra sex, collatio devolvitur ad Prælatum, ad quem institutio spectabat, ut habetur ex *c. Quoniam, de jure pair, et c. un. §. Verum, eod. tit. in 6.* (2). Et notandum quod tempus præfatum currit etiam si orta fuerit lis circa præsentationem; modo lis non vertatur inter patronum et Episcopum, ut dicunt *Azor. Salm., etc.* ex cit. *c. Quoniam*. Potest tamen Episcopus prorogare præfatum terminum per alios sex menses, sed non amplius, ut notant *Barb. Salm.* ex *c. 2. de Concess. præb.* (3). Si autem à patrono lalco plures præsentati sint, Episcopus potest eligere quem malit, quia utraque præsentatio est valida; si autem à patrono ecclesiastico, debet eligere prius præsentatum, ex *c. Cum authenticæ, de jure pair*. Sed si plures à diversis patronis fuerint præsentati. tunc si patronatus est ecclesiasticus, Episcopus debet præferre digniorem, ut habetur expressè ex *Trid. sess. 24. cap. 18.* ubi dicitur: *Episcopus ex dignis*

J) *Lib. 4. n. 83. et 84.* — (2) *Lib. 4. n. 88.* — (3) *n. 89,*

eligat digniorem, quem patronus ei prcesentet. Nomine /x/-
/row hic intelligitur patronus ecclesiasticus, de quoin hoc
loco fit sermo, et intelligitur sive sit unus, sive plures
qui haberent jus patronatûs. Et sic declararunt mentem
Concilii Sixtus V. et S. C , ût referunt *Salmant.* (1) cum
Garcia, Barbosa, etc. Si verô patronatus est laïcalis , suf-
ficiens erit si præsentatus sit idoneus, ût declarat Con-
cilium ibidem : *Quod si jus patronatûs laïcorum fuerit, de-
beal præsentatus examinari, et non, nisi idoneus repertus
fuerit, admitti.* Qua de re tunc Episcopus debet eligere
eum qui plures voces habet, ût dicunt communiter *Less.*
Busemb. cum *Laym.* et *Salmant.* cum *Sanch.* (2). Et hoc
procedit proculdubio etiam pro beneficiis curatis, de qui-
bus perspicuè loquitur Concilium in præfato loco, quic-
quid dicant *Salmant.*

33.—Sed ad propositum punctum deveniamus, nempe
cuinam possint et debeant conferri beneficia? Pro resolu-
tione multa dubia discutienda sunt. 1. An omnia beneficia
sint conferenda dignioribus ? Quoad cardinalatus, et epi-
scopatus certum est quod eligendi sunt digniores, ût
constat ex Trid. *Sess. 24. c. 1. de reform.*, et ex prop. 47. ex
proscriptis ab Innoc. XL Et idem currit pro beneficiis cu-
ratis, ût habetur ex eodem Concilio *cit. cap. 2. et cap. 18.*
Major autem dignitas accipienda ex majori Ecclesiæ aut
fidelium utilitate ; sed ceteris paribus præferri debet qui
pietate, aut prudentiû præstat doctiori: nobilior, aut
potentior : oriundus, senior, pauperior, et sacerdos non
sacerdoti (3). Quomodû autem habendus sit concursus pro
ecclesiarum parochialium collatione ; ac de appellationibus
ab irrationabili Ordinarii judicio admittendis , vel reji-
ciendis vide in Bnllar . Benedict. XIV. torn. 1. Bulla *Cùm
illud fâ*, snh die 14. Decemb. 1741. Dubium .vertitur circa
beneficia simplicia, an peccet Episcopus eligendo minûs
dignum? Prima sententia *Soti, Nav.* , *Sanch.* , etc., quam
irobabilem putant *Salm. Carden.* , etc., negat eum peccare
nempe graviter, quia communiter non excusant saltem à
veniali), dùm dicunt quôd beneficia principaliter sunt in-
stituta in communitatis utilitatem , undè modicum est da-
mnum cùm præfertur, non tamen indignus, sed dignus
digniori. Excipiuntur tantûm canonicatûs , quibus sit etiam
annexum officium pœnitentiarîi , aut instructoris. Hanc
sententiam non puto improbabilem , sed existimo certè

1 *Tract. 28. cap. un. η. 291.*—{2} *Less. I. 2. c. 54. n. 55. el Salm. ib. n.*
\$92.—(5) £»6.4. n. 91. e/92,

probabiliorem contrariam, qua etiam est communior cum *Thoma (I)*, *Less. Lugo*, *Casrop. Holzmann. Croix*, *Hone IVyzyz, Salm.*, etc. **Ratio, quia beneficia**, ut communiter dicunt *Ull.*, «non tantum instituta sunt propter Ecclesiae utilitatem, sed etiam (licet minus principaliter) ob meritum remunerationem. Ex quo Episcopus duplici ex capite peccat graviter conferendo ea mimis dignis, 1. quia Ledit justitiam distributivam, attento jure quod habent digniores, cum Episcopus non sit dominus, ut loquitur *S. Thoin.*, sed simplex distributor beneficiorum: 2. ob damnum quod Ecclesia* sum inferi, dum ubi non præferuntur digniores, pauci curant digniores se reddere, et hoc non est detrimentum parvi momenti in bonum commune (2). Limitant tamen *Nav Sol. Less. Lugo*, etc. 1. Si posthaberetur dignior semel atque iterum ad beneficium simplex, et etiam ad aliquem canonicatum, qui caret jurisdictione, aut functione magni momenti. 2. Si Beneficium esset tenue. 3. Si eligeret aliquem de familia fundatoris, ut ait *Tournfily cum Sylvio*. 4. Si electus brevi renuntiaturus esset beneficium; *Uolzmann. cum Pichler* (3).

31.— Quæritur 2. an patroni etiam teneantur præsentare digniorem? Quoad beneficia curata, certum est patronos ecclesiasticos, et patronos episcopatum (qui sunt reges) ad hoc teneri, ut declaravit *'frident. Sess. 24. cap. 1. et 18. de re/*. At idem proculdubio tenendum cum *fig/o, Sanch. Croix, Viva, Ronc. Salm.*, etc. quoad omnia beneficia curata, dum in cit *cap. 1.* Concilium dicit quod quicumque patronus tenetur præsentare ad curas animarum digniores. Et hoc confirmatur ex eadem *prop. 47. Innoç. XI.* quæ loquebatur de quocumque beneficio curato. Si autem beneficium fuerit simplex, ut diximus, probabilius est Episcopos teneri ad eligendum; digniorem ita dicimus de patronis qui eos præsentare debent. Excipit *Lugo* tantum eos qui conferunt capellanas contra *Azor. Mol. Vaso.* qui hoc permittunt solum fundatoribus (4). Quæritur 3. an etiam renuntiationes debeant fieri dignioribus? Hic adsunt multa*, sententia* diversæ, quæ in Opere observari possunt (5); sed maxime æqua mihi videtur illa *Card. de Lugo*, qui dicit hic rationem culpæ dimetiendam esse à damno, quod ex tali renuntiatione Ecclesia? obveniret. Ude postea concludit quod licitæ sunt renuntiationes beneficiorum curatorum, et præcipue episcopatum, quia

1) 2. 2. qu. 63. 2. ad 1 — (2 Lib. 4. n. 95.— 15) *L>b. 4. n. 96.* — 4, u. 97. — 5 n. 98.

iste'ut plurimum fiunt sub onere pensionis, ideôque non liunt cum diligenti meritorum inquisitione (1).

38.—Quæritur 4. an peccant graviter Religiosi qui eligunt minus dignos ad praelaturas? Negant aliqui pauci ; sed communissimè , et rectissime a lfirmant *Lugo. Vira, Crou, Ronc. Salm.*, etc. quia Prælati æquè ac Episcopi debent prospicere bono communitatis; et minus digni faciliter evadunt indigni , quia minori diligentîû incumbunt ad sartam tectam servandam observantiam (2).

36. - Quæritur 5. an electio minés digni sit valida , cùm beneficium est curatum? Negant *Sanch, Casdrop. Salm.* , etc.; sed probabiliùs affirmant *Lugo. Fill. Vasq. Ilolz. m. iitiicl. Croix*, etc. Et probatur ex. Bulla S. Pii V. ubi licèt concedatur appellatio digniori , ibi tamen declaratur quôd appellatio non impedit quominus execution! mandetur electio miniis digni; valida igitur habetur. Nec obstat id quod djciliir in Trid. (*Sess. 24. c. 18. de ref.*). *Provisiones omnes infler supradictas formas factas subreplitice censeantur.* aam per *formas* non intelligitur electio , ùt adversarii autumant, sed propriè intelligitur ritus praescriptus qui tenendus est in collatione curarum, nimirùm, ut intercedant edictum, concursus, et examen (3).

37,—Quæritur than eligens ad beneficium miniis dignum teneatur ad restitutionem? Etiam de beneficio simplici, quod sine concursu providetur, affirmant *Silv. Cajet. Lann Salm.* d alii : quorum alii dicunt restitutionem faciendam esse digniori ; <qlii dicunt faciendam etiam Ecclesiæ. Sed communius *Canus, Nav. Tol. Less. Sanch. Lugo, Casdrop. Croix*, eum excusant à restitutione facienda tam digniori . qui nullum jus rigorosum habet super beneficiis, quæ principaliter fuerunt instituta ob bonum publicum, et minus principaliter in praemium meritorum ; (piam Ecclesiæ quæ non intendit obligare electores , nisi ad non eligendos indignos (in quo casu utique tenerentur restituere Ecclesia, damnum). Et hanc sententiam puto probabiliorem , juxta id quod dictum fuit *Tract. I. n. 20.* et *Tr. \. n. 73.* ubi dictum fuit possessorem bona* fidei non teneri ad restitutionem , quoties non est certus sui debili (4). Ideôque ad ndiil pariter tenetur qui Episcopum sine fraude avocat à conferendo beneficium digniori ; ùt diximus *Tract. \. n. 63.* (5). Sed majus dubium vertitur an , cùm beneficium providetur per concursum , eligens minùs dignum teneatur

1 A'.99,— 2 n, 100. rt 101. — 5 *Lib. i. n. 105.* — i n. 106 et 107. — (5. n. 108.

compensare digniori damnum? Communissima est sententia allirmativacum *Sanchez, Tourn. Less. Lug. Castrop. Holzm. Croix'*, etc., quia dignior ob concursum acquirit verum jus in beneficium, ratione pacti quod tunc intercedit inter electorem et concurrentes, quod pactum (ut dicunt) suilicienter explicatur in Edicto. Hoc non obstante etiam excusant electorem non jam à peccato, sed à restitutione, *Sotas, Nav. Ledesm. llenrig.* et alii, dicentes quod pactum quod supponitur non est rigorosum, ita ut obliget sub justitia coramutativa, sed potius declaratio obligationis quæ Episcopo inest juxta justitiam distributivam (præferendi nempe digniorem), (pia? non obligat ad restitutionem. Hanc secundam sententiam mihi animus non est uti probabilem probare, sed nec id improbabilem audeo damnare; et si revera non constaret de hujusmodi pacto, non esset certa obligatio restituendi. Cælûriim iidem 1)1). contrarii, uti *Sanch. Lugo, Roncag. et Gardas*, excusant ab omni restitutione, si excessus dignitatis esset modicus(1).

38.— Quæritnr 7. an peccet dignus concurrente cum aliis, (pios se digniores putat? Negant *Less. Sol. Az-or. Cajet. Vasc. Salm.*, etc., et quidem probabiliter, nam talis videtur esse Ecclesiæ mens, ut omnes digni concurrant, alioquin si dignioribus dumtaxat esset licitum concurrere, pauci concurrerent, et fortè iidem digniores, scrupulo perculsi, abstinerent à concursu, quod quidem in Ecclesiæ detrimentum redundaret. Conlrà allirmant *Sanch. Castr. Nav. Lugo*, etc. semper ac dignus pro comperto haberet alium esse se digniorem, quia si unquam electus esset, jam esset causa talis injusta? electionis. Speculativè loquendo hæc secunda sententia videtur probabilior: sed in praxi videtur locum non posse habere, quia in nullo casu dignus potest esse certus quod Episcopus non habeat aliquam rationem, sibi latentem, excludendi illum quem ipse putat digniorem (2). Sed hic illud dubium se offert, an hic dignus, si certò cognoscat alium esse digniorem, peccet si acceptet beneficium, et teneatur ad restitutionem damni? Allirmant *Nav. et Castrop.* sed *Solus, Sanch. Turr Salmant.*, etc. probabilius dicunt nec peccare, nec teneri ad restitutionem. Non peccat, quia acceptando beneficium, non jam cooperatur injusta? electioni, ut supponunt adversarii, dùm Episcopus, cùm jam illud ei contulerit, jam suum peccatum consummavit: quare

1 *Lib. 4. n. 109*,— 2 n 110.

per accidens habetur , quôd postea acceptet vel non. Nec tenetur ad restitutionem , quia, collate leneficio in minùs (lignum, collatio est valida (ût ostensum e>t *num.* 36.); iiiidèbeneficium non amplius sistit inter bona communia, ideô dignior nullum amplius jus habet. Et hujus seniculiæ est etiam S. *Thomas* (1], qui loquendo de episcopalibus, dicit quod elector tenetur præferre meliorem ; sed loquendo postea de electo sic ait : *Non autem requiritur ut reputet se aliis meliorem, sed sufficit quôd nihil in se inreniai per quod illicitum. ei reddatur assumere prodationis officium.* Tantù magis quòd nemo , ût paulù antè diximus . potest certus esse injustam luisse ejus electionem (2).

39.— Quæritnr 8. an peccent examinatores , non deferendo ad Episcopum quis sit inter examinatos dignior ? Xqgant *Lugo, Castrop. Croix, etc.*, dicendo illos satisfacere, si tantùm deferant Episcopo quos idoneos probant, dùm Episcopi munus erit c eclarare quis eorum sit dignior. Sed probabiliùs et communitis allirmant J30?'. *Nav. Itone. Diana. Salm.*, etc., quiali'ût judicium ad solum Episcopum spectet, attamen hac propterea de causa Concilium statuit concursum , et examinatores, ut ipsi digniorem proponant', ut ila possit Episcopus meliùs judicarent eligere (3). Examinatores autem debent'jurare fungendi fideliter officiis suis , ût piwcipit Trident. 6'm. 21. c. 18. *de reform.* ; secus concursus est nullus ex Decr. S. Congr. Cone. 2. *Decemb.* 1628.

10.— Quæritnr 9. an possint unquam conferri plura beneficia uni persona)? Sed hic prius distinguenda sunt beneficia compatible ab incompatiblebus *Compatible* sunt omnia simplicia quæ residentia non indigent. *Incompatible* autem alia sunt primi , alia secundi generis. *Primi generis* sunt omnia beneficia duplicia (pia* bic *num.* <31. adnotata reperiuntur ; nempe primo omnia beneficia curata, et ea qua* sunt uniformia sub eodem tecto, ea nimirum qua) eodem loco , et tempore in iisdem functionibus conveniunt : item omnes dignitates , personatus, et ollicia ecclesiastica quae ibidem adnofavimus. *Incompatible* verù *secundi generis* sunt canonicatus, et codera leneficia residentium exigentia. Sed hic antequam ad punctum attingamus , advertere oportet quòd si < uis duo beneficia incompatible recipit, accepto secunt o, *ipso pire* vacat primum , el si ipse praesumat sibi retinere utrumque , *ipso facto* privatur utroque, uti consta! ex Trident.

1 ? . 2. 7. 185. a. 5. — '2 Vûfe hæc, cl *alia lib.* 4. cil. η. 110. v. Bub. 2. -J) η. 111.

Sess. 7. c. 1. d. Sess. 24. c. 17. Hoc esi certum de beneficiis incompatilibus primi generis: dubitatur an idem valeat pro aliis secundi generis? Allirmanl Conlin. Tottrn. Spar. el Salm. (1). cum Azov. Gonsal Fagn., etc.; et probant ex eodem Trident, locis citatis, el ex 'quadam declarat. S. C. el idem dicunt Salmant. cum aliis (diam de beneficiis simplicibus, licet residendam non requirant (2). Nihilominus Laym. IDtsemb. et alii apud Salm. hoc negant cum Xarar. qui dicit non constare de hac declaratione; et ad Tridentinum respondent: Concilium in posteriore loco, ubi tantum disserit de vacatione, loquitur de beneficiis curatis, non verò de aliis (3). Sed, ut dicunt iidem Salm. et .lbelly, Papa potest dispensare, et dumtaxat in casu evidentis necessitatis, aut utilitatis; secus (ut tenent M. Panormit. Toi. Salm.) qui plura hujus generis beneficia reciperet, etiam ex Pontificis dispensatione, tutus non esset in conscientia (4).

41.— Cæterum beneficiorum etiam simplicium pluralitas certè Canonibus adversatur, modo primum beneficium congruæ sustentationi sufficiat, ut declaravit Trid. Sess. 24. c. 17. de réf., ubi sic habetur: *Mandat ut unum tantum benelicium singulis conferatur. Quod si unum non sufficiat ad sustentationem> liceat aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentium non requirti, eidem cduferri.* Sed majus restat dubium, an pluralitas etiam simplicium sit vetita non tantum jure canonico, sed etiam divino. Alii absolutè id negant, ut Innoc. Lugo, Filliuci Valent., etc.; alii absolutè id affirmant, ut Panormi/. et Continuator Tournely cum aliis, et præcipuè cum Bellarm., qui tenet Papam sine causa urgentissima dispensare non posse: et hoc lùm quia non potest unus duabus ecclesiis deservire, lùm quia hæc præsumitur fuisse voluntas fundatorum, ne (piis nisi de una ecclesia curam habeat. Sed sententia communis et tenenda cum 5. Thom. (o), quem sequuntur J<or. Less. Laym. Abel, liolz. Salm., etc. cicit pluralitatem beneficiorum utique esse illicitam, etiam jure naturali, ita ut ne Papæ quidem dispensatione possint licite retineri, cum unum salis est ad sustentationem. Et non tantum ob primam rationem allatam, quàm ob secundam; lùm etiam quia perturbaretur ecclesiasticus ordo propter tot rerum confusiones à Joanne XXII. in Extrav. Execrabilis, de præb. adnotatas, nimirum

1 Tract. 28. de n. 661.— 2 Vide Opxtg nostrum l. 4. n. 118. r. Quar. — o l.d. 1.7«. 116 — i Ibid. t. Prætereà.— 5 Quodhb. 9. a.15.

ruod, admissâ hac pluralitate, aliqui superlinis redliniarent, el alii forsàn digniores mendicare cogerentur: item quod, cum ecclesiæ non haberent rectorem pecularem, facilè illæ debito obsequio defraudarentur: item quod qui plura habet beneficia, nequit invigilare ad defendenda jura uniuscujusque ecclesiæ; : item quia reddituum copia cupiditas et luxus foveantur. Xibilominus dicimus cum eadem sententia, quod hoc non ita illicitum, ut Papa ex justis causis nequeat dispensare (1). Ha; autem causæ sunt, *necessitas*, nempe, ut docet S. Thomas (2), *si sit necessitas in pluribus ecclesiis ejus obsequio.* II. *Militas*, si beneficiatus meliùs potest ipse solus, licet absens, suâ auctoritate, doctrina, et prudentiâ, quàm alius præsens prodesse, ut ait idem Doctor angelicus loco citato: *Ipse possit plus deservire ecclesiæ, et tantummodo absens, quàm alius præsens.* III. *Meritorum prærogativa*, rorum nempe qui prosunt ecclesiæ suâ doctrina, instructione, aut scriptione, cum dicatur in cap. De multa, fin- de praiben.: *Nullus plures dignitates aut personatus habere præsumat; circa sublimes tamen, et litteratas personas, quæ majoribus beneficiis sunt honoranda, etc.*

PUNCTUM II.

De qualitate et obligatione beneficalorum, et quot modis beneficia amittuntur.

(MũH/δ. beneficatorum. De intentione intra annum suscipiendi Ordines, etc. 12. Qui recipit parochiam cum animo dubio, aut condilioyilo 45. Qui recipit Inneficium cum animo illud relin- quendi li. Munia beheficiati. Quoad /ructus, etc. In de illis rdvere possit 45. Quibus debet (rogare superflua 16. An loci pauperibus 17. An pgrcnlibus 48. Jn pensionarii teneantur (rogare superflua 19. De residentia canonicorum 50. Pana non residentium 01. Causa excusantes, et I. Infirmitatis 52. II. Necessitatis 55. In excommunicatus, etc 54. An irregularis, etc. AS. III. Ttdi- latis. De eo (pii assistit, etc. De panihntiario, et theologo 56. Ir examinadoribus, visitoribus, de. 57. Quot modis amittuntur beneficia; præcipuè renuntiatione, d per jura, et præcisc si intercedit simonia 58. De pensionibus 59. Qua artes. d officia sunt clericis interdicta 60. De bonorum ecclesiasticorum aliena Tone 61. De solemnitatibus requisitis 62.

42.— Primo loco de qualitatibus loquendo. beneficiatus debet esse clericus, saltem tonsurabis. Hem non debet

1 tab 1. n. 117. — 2) Quodlib. 9. ari. 15.

esse illegitimus (cum quo tamen potest Episcopus dispensare ad Ordines minores, et ad beneficium simplex). Item quod non sit irregularis, non facinorosus nec excommunicatus. Item habeat scientiam competentem, et ætatem legitimam, nempe ad beneficium simplex 14. annorum (et sullicit inceptorum juxta communem cum decl. S. C. apud *Facpi. tom. III. in l. parl. 3. Decretal. de Præbend. eap. Super, inordinata, n. 15.*); ad illud autem quod requirit Ordinem subdiaconatus, annum 21. inceptum; pro eo quod requirit diaconatum, annum 22; quod requirit sacerdotium habeat annos 24; pro beneficio curato habeat annos 25. inceptos,

Pro episcopatu denique dclorurn, ex c. *Cum in Inotandum* hic insuper dignitatibus quæ suceras 22. annorum incepto-
[legiatis, juxta declarat.

elect, n. 34. et seqq. Ili upere Ordinem sacrum; r, beneficiatus illud 10-
illud non præscripsisset

llusenib. (!). Oui ergo

Ordo suscipit, inten-
e laciendi intra annum,
ui animum non habet
viter peccat, ut certum
) privatus existit, adeo
tus perceptos, excepto
c discederet, ut rectè'
(contra *Solum el Tol.*)

issu, de elect, in 6. cum
, *promotus fuerit s elc.*

ium dispensare, ut be-
» inierim beneficio vica-
t ait *Laym.*') non posse
sine gravi necessitate,
aret ex cap. *Cum exeo,*

'r peccet, aut teneatur
imo ancipili, aut con-
ii beneficium! curatum?
negant; alii allirmanl.
v si sit conditionatus;

ita Zws. *Sanch. Salm.*, etc., quia animus conditionatus (ut dicunt) est verus animus. Sed nos affirmamus cum *SotOjAzor.* et *Cone.*, sive animus sit dubius, sive conditionatus; quia semper ac deest animus sacerdotio initiandi, semper adest fraus, ratione cujus textus citatus cap. *Commissa*, obligat ad fructuum restitutionem, cum ibi dicatur: *Teneris ad restitutionem fructuum, cum eos receperis fraudulenter.* Cæterum hoc non impedit quominus beneficiatus, accepto beneficio animo absoluto, deinde mutata intentione, possit illud abdicare (1).

44.—Dubitatur 2. an (pii recipit beneficium simplex, graviter peccet, si illud acceptet animo illud postea deponendi? Certum est (ut suprâ jam innuimus) graviter peccare, si beneficio annexus est sacer ordo, et ipsi deesset animus initiandi; ita communiter *Castrop. Sanch. Salm. llusemb.*, etc. Sed dubium restat an, cum beneficio non est annexus ordo, peccet qui illud recipit cum intentione illud renuntiandi, et deinde uxorem ducendi? Affirmant *Tolet. Less*, et *Salm.* putantes hoc gravem ordinationis naturalis et divinæ continere perturbationem. Alii contrâ, iit *Castropal.* et *Garcia*, eum excusant ab omni culpa. Sed alii communiùs, ut *Sanch. Nav. Laym. Vasq. el Busemb.* dicunt peccare tantum venialiter, non agnoscentes in hoc tam gravem perturbationem, ut pertingat ad mortale, saltem ob *S. Antonin*, documentum ex *S. Thoma* excerptum, nempe nihil tanquam grave damnandum, nisi evidens ratio id suadeat (2). Acerba *S. Antonini* allata sunt *Tr. III. n. 6G.*

io. —Loquendo secundo loco de beneficiatorum muneribus, hæc sunt plura. Tenentur illi deferre habitum, et tonsuram, recitare* Horas canonicas, et restituere fructus, si illas omittunt. Sed de his in examine Ordinandorum in *HI. appendice Tom. III. ex num. 49. ad 84.* Restant tantum hic discutiendæ et obligatio benè administrandi fructus beneficiorum, et obligatio residendi. Et quoad administrationem fructuum, notandum 1. certum esse quicquid dicant aliqui $\Lambda\Lambda$. qui videntur potius rigore oblectari, quàm ratione) beneficiatum tutò posse ex illis vivere, licet bonis propriis provisos esset; ita communiter *Fagnan. Haberi. Belrocor. Anacl. Holzm.* et alii cum *S. Thoma* (3); cum æquum sit ut qui altari servit, ex altari vivat. *Quis militat* (ait apostolus) *suis stipendiis unquam?* *I. Cor. il. 7.*). Sed excipimus cum Angelico casus in quo

(1) V. 114.— (2) *Lib. i. n. 115.* Quær. hic I. — (5) 2. 2. qu. 185. a. 7. ad 3.

adbsset aliquis pauper in "gravi necessitate, aut captivus apud barbaros-, quia tunc beneliciatus, cùm jam habeat superfluum statui suo, tenetur ei subvenire (1). Cæterùm excepto hoc casu, si clericus viveret propriis redditibus, bene potest sibi abdicare ex bonis beneficii, et pro libitu suo insumere quantum ad suos usus impendit, ut dicunt *Less. Anacl.* et alii (2).

4-6. — Notandum 2. quod si fructus beneficii supersunt clerici sustentationi, etiam certum est quod ille tenetur eos pauperibus erogare; aut alii pio usui applicare, ut communiter admittunt 1)1)., dùm à Tridentino nihil aliud præcipitur, nisi ne illos dilapident, sed ut in pia opera applicent. Sed in hoc etiam excipiendus est cum *Łwyo, el Lessio*, casus, si adessent pauperes in gravi necessitate constituti: quorum pauperum, ait *P. Viva*, teneri Episcopos, et parochos notitiam exquirere (3). At cùm desini hujusmodi pauperes, ait *Holz. m.* cum *S. Thoma* (4) et aliis, posse beneficiatum reservare fructus perceptos pro Ecclesiæ aut pauperum necessitatibus futuris (3).

47. — Notandum 3. non teneri præferre loci pauperes, ut dicunt 1)0. communiter, dùm Canones disponunt pro pauperibus in generali. Limitant *Salm. et ifolz. m.* si in loco adessent pauperes in extrema, aut gravi necessitate; sed hæc limitatio communis negatur à *Molina*, *Azor. et Bon.* cum *Nav.*, dummodo (intelligendum) fructus distribuuntur aliis pauperibus æquè indigentibus; et dummodò non constet aliam fuisse fundatorum voluntatem; et addit *Molina*, dummodò aliud non postulet bonum commune dioecesis, v. g. si prospiciendum esset alicujus collegii educandorum paupertati (6).

4-8. — Notandum 4. sub nomine pauperum comprehendendi etiam conjunctos, sivere ipsi egentes ita sint, ut juxta status sui conditionem vivere nequeant, quod expressum habetur in Trident. *Sess. 25. cap. 1.* Iit hoc valet etiamsi adsint pauperes egentiores, ut dicunt communiter *Tolet. Molina*, et *Viva** (contra *Laym.*), quia propinquorum sustentatio ad proprium statum pertinet beneliciatorum; quapropter dicitur universaliter cum *Azor. Ccislr.* et *Croix*, quòd clericus libéré potest ex fructibus beneficii alere se et suos (7).

49. — Quæstio est an pensionarius teneatur pariter erogare pauperibus fructus pensionis statui suo superfluos?

(1) *Videl.* 5. n. 491. Quær. V. — (2) *Vide lib.* 5. n. 491. Quær. i. — (5) *Ibid.* — (4) 2. 2. 7. 185. a. 7. ad 4. — (5) *Ibid.* Quær. IV. (6) *Ibid.* Quær. III. — (7) *Lib.* 3. η. 191. Quær.//.

Alii, \il *Saudi. Mol. Salmant.*, distinguunt pro pension h qualitate, si est laïcalis, aut ecclesiastica (proût explicatur n. 59.) : negant si est laïcalis; affirmant verô si est ecclesiastica, dicendo tunc pensionem transire cum eadem natura et onere fructuum beneficii. Nihilominùs est satis probabilis sententia *de Lugo*, *Vasq. Covar. Azor.*, etc. quæ ojiiversè negat; et *Azor.* refert ita fuisse decisum à Rota romana; ratio est quia, cùm jam detracta sit pensio à frudibus beneficii, jam isti reperiuntur piè applicari; qua de re nulla remanet obligatio illos applicandi denuô in opera pia. Et idem dicit *Mastrius* cum *Bonae*, de comenais equitum S. Joannis, S. Jacobi, etc., quibus Greg. XIII. concedit testandi facultatem; sed in hoc contradicunt ykor. *Navar.*, etc. (1). An autem beneficiati teneantur ad restitutionem, si fructus beneficii in usus vanos impendant, vide quod dictum est *Tract. N. η. T.* ubi etiam fui sermo de diversis clericorum peculiis, et de eorum facultate in disponendo de illis. Hic tantùm superest advertendum, materiam gravem in hoc debere esse majorem quàm in furto, ùt communiter loquuntur 1)1). *Coninch llCastrop.* qui requirunt tertiam aut saltem quartam partem fructuum beneficii; sed *Lugo, Croix*, etc. hoc reprobant, et dicunt esse sufficienter gravem vigesimam partem, nempe quina in centena, si ipsa pars pertingit ad summam notabilem (2).

50.— Quoad residentium verô jam loculi sumus de Episcoporum et parochorum residentia *Tr. 17/. ex. n. 14.* el *ex n. 62.* Restat hic de residentia clericorum, qui portionem habent in cathedralibus, aut collegiatis: hi ex *Trid. Sess. 24. cap. 12.* possunt abesse lres menses; et hoc tempore licèt lucrentur fructus præbendarum, non verô distributionum, quæ (hic obiter advertendum) non possunt à consociis remitti; *quamvis, remissione seclusa, his mint*; ùt loquitur Concilium (3). Cæterùm quoad fructus præbendarum tribus illis mensibus, ille eos non amittit, licèt inutiliter, et sine justa causa canonicus abesset, ùt satis probabiliter dicunt *Sanch. Pelliz.* et alii, dùm Concilium sine ulla limitatione canonicis permittit tanto tempore abesse. Advertatur tamen quôd ex *Decr. S. C. Cone*, apud *Jordan. Pax(4.)*, canonici nequeunt in mensibus conciliaribus abesse diœcesi, nisi de licentia Episcopi. Et hic notandum ampliùs Episcopum non posse conjungere

(1) 5. n. 491. Quær. VI. — (2) *Lib. 4. n. 185* — (5) *Lib. 3. n. 67. 5. Dubii. 2.* — (4) *Jord. Pax. Elucubr. Lib. 20. loin. 40. n. 79.*

tres mensas anni præteriti cum tribus aliis anni sequentis, ùt declaravit Benedictus XIV. in sua Bulla .k/ *universa*. (1); sed hoc bene possé canonicos, dummodo (ait *P. Concina*) abest scandalum > et cultus divinus non minuatur.

51. — Præcipit Tridentinum ibidem canonicos, qui ultra tres menses non resident, primo anno privari dimidiâ parte fructuum; quod si in absentia perseveraverint, privantur omnibus fructibus illius anni: *Crescente vero contumacia* (ait Tridentinum) *contra eos juxta sacrorum Canonum constitutiones procedatur*, nempe ad ipsorum beneficiorum privationem. Tenet *Bon.* (2) canonicos absentes pro illo absentiae tempore non privari ipso facto dictis fructibus, dicens quòd decretum Concilii est pœnale, ideòque exposcit sententiam. Nos non dubitamus quin sit pœnale quoad restitutionem dimidiæ partis fructuum totius anni; sed quoad fructus correspondentes ad absentiae tempus elapso trimestri conciliari, dicimus cum *Salm.* (3) eos non posse exigì, aut retineri, dùm in Concilio dicitur: *Privetur dimidia parte [fructuum, quos ratione etiam præbendæ, et (nota) residential [ecit suos.* Si igitur canonicus ratione residentiae facit suos fructus, consequens erit quòd non residens non facit suos. Et hoc clariùs explicavit Benedictus XIV. in Brevi (quod in Bullario est appositum Cardinali Dellino directum sub die 19. Januar. 1748, ubi dixit canonicos non canentes in choro nullo pacto ex præbendis et distributionibus facere fructus suos, atque adeò restitutioni obnoxios esse, igitur si non canens non acquirit fructus, tanto minus qui non assistit choro (4).

52. — Causae excusantes totaliter canonicos à chori assistentia sunt tres: *Infirmetas, rationabilis corporis necessitas, et evidens Ecclesiae utilitas*, ùt dicitur in *cod. un. de clericis non resid. inti.* Ita ut his stantibus causis, canonici non privantur nec fructibus, nec distributionibus. Excusat igitur 1. *infirmetas*, intelligitur gravis, antea quae probabiliter potest gravis fieri. Hinc excusantur senes, non si possunt sine gravi incommodo adire, aut intéresse choro. Cæci tamen tenentur intéressé, si sine gravi incommodo possent adire ecclesiam; et ita pariter surdi (pii tamen supplere tenentur submisce recitando partem, quam non audiunt (5).

53. — Excusat 1. *necessitas corporis*; qua de re inlelli-

(1) *Lib. 4. tit. 122. t. Insuper.* — (2) *Tom. 1. D. 5. de onere benef. ad rend, punct. 4. n. 16. cutn Macigno.* — (3) *Oe legib. c. 2. n. 62.* — (4) *Lib. 3. n. 675. Dubii 3. et Lib. i. n. 129.* — (5) *Lib. 4. n. 129. Dubii. 1. et 2. n. 165. Quær. III.*

gilur excusare limor cujuslibet damni gravis, Ideoque excasantur, qui medicinas sumunt, aut ad balnea, aut ad salubriorem aerem proficiscuntur (1). Hic notatur 1. quod si quis fuerit injustè excommunicatus, aut suspensus, aut si ei injustè denegetur absolutio, et proplerea choro non interest, hic nec fructus, nec distributiones amittit, Notatui². quòd si ecclesia fuerit polluta aut interdicta, canonici, licèt non assistant, lucrantur utrumque, modò ipsi causam non dederint interdicto, aut ecclesiæ violationi (2).

54. — Hic dubitatur 1. an excommunicatus, etsi choro assistat, sit *ipso facto* privatus distributionibus, et fructibus? Affirmat *P. Concina* cum aliis, sed non improbabiler negant *Sanch. Bonae. Cast?*. *SaZm.*, etc. quialicèt ille peccet assistendo, et mereatur illis privari, attamen nullibi reperiuntur imposita talis privatio ipso facto (3).

55. — Dubitatur 2. an irregularis sit privatus? Sed hoc dubium dependet ab illo alio, nempe an sola collatio beneficii lacta irregulari sit ex se invalida? Si irregularitas luerit incursa post collationem, certum est apud omnes eum non privari, ideòque canonicus irregularis qui interest, non privatur nec fructibus, nec distributionibus. Quæstio igitur est, an si nulla provisio, cum irregularitas ante illam incursa fuerit? Negant *Castrop. Ronc. Elbel, Salin.*, etc.; sed probabiliùs allirmant *Bonae. Tourn. Contin., llozm.* et alii communissime. Et probatur 1. ex *cap. 1. de cler. pugn. in duello*, ubi dicitur: quod potest dispensari cum clerico irregulari, ut benelicium recipiat; itaque sine dispensatione est incapax. Probatur 2. ex *Trident. Sess. 22. c. 4. de ref.* ubi sic dicitur: *Non fiat provisio nisi iis (pii ætatem, et ceteras habilitates habent; alias irrita sit.* Nec dicatur hic loqui de habilitate de jure naturali, non autem positivo; nam respondetur quòd ælas utique est de jure positivo, idedque *Tb ceteras habilitates* debet intelligi de habilitatibus tùm de jure naturæ, cùm de positivo. Quare probabiliùs, imò veriùs irregularis non potest beneficii fructus lucrari (4).

56. — Excusat 111. *ecclesia utilitas*; intelligitur modo sit gravis Episcopi aut capituli judicio; intelligitur non tantùm utilitas ecclesiæ propriæ, sed etiam ecclesiæ universalis, aut diœcesis, ùt communiter dicunt *Concina, el Salmant.* cum *Pelliz. Caslropal. Bonae.*, etc. contra *llozm.*

(1) *Lib. 4. c. 130. v. II. Excusat.* — (2) *n. 50. v. Quando.* — (3) *Ibid. c. Cum autem.* — (4) *Lib. 4. n. 130. v. Quæritur autem.*

qui non admittit bonum ecclesiæ universalis ; sed immeritò ,quia istius bonum est præstantius, et in bonum particularis etiam confert. Propterea non carebit nec fructibus , nec distributionibus 1. canonicus qui Romæ, aut apud principem degit ut jura sui beneficii (non autem jus proprium ad beneficium) patrocinatur, aut missus à capitulo negotiorum Ecclesiæ causâ , aut missus ab Episcopo ejus nomine ad limina apostolorum Visitanda; aut si Episcopus eum ducit secum (cùm possit etiam duos secum ducere) ad præfatam visitationem : aut si fuerit in vicarium capitularem electus ; si autem ab Episcopo sibi vicarius fuerit creatus, lucrabitur fructus, non verù distributiones (1). 2. Canonicus pœnitentiarius, si 'ipse confessiones excipit dùm officium recitatur. *Trid. sess. 24. c. 8.* aut in confessionali expectat eos qui confiteri velint, ùt dicunt *Castr. Bonae. Concin. Bone. Salm.* , etc. cum declaratione S. C. Et idem dicit probabiliter *P. Concina* de canonico in locum pœnitentarii suffecto, aut de alio qui tempore concursûs ad illum coadjuvandum missus fuerit ab Episcopo. Idem dicunt de canonico curato dùm suo ministerio fungitur, *Cast*, et *Cone*, qui hoc admittunt (contra *Bonaciriam*), licèt ecclesia, cujus curam habet, esset diversa, sed ipsius dioecesis. 3. Canonicus theologus qui tempore officii docet, aut concionatur, aut concioni faciendæ vacat (2).

57. — Lucrantur verù fructus, sed non distributiones (nisi alia esset consuetudo, ùt dicunt *Pichler*, et *Concina*) 1. Canonici examinatores examinantes dùm recitatur officium. 2. Visitatores dioecesis. 3. Duo illi canonici quos sibi Episcopus adsciscere potest. 4. Canonici qui docent in scholis (aut student de licentia Episcopi per quinquennium theologiae), ùt habetur in *cap. in /in. Docentes, de magistris*; quod etiam extendunt communiter DD. cum declar. S. C. etiam ad grammaticam , *Castr. Ronc.* et *Salmant.* qui rationabiliter extendunt etiam ad logicam, et philosophiam. Et etiam currit pro parochis qui docent, non autem qui student, ùt dicunt iidem AA. (3).

58. — Denique notatur quòd quadrifariam beneficia amittuntur: 1. morte bënëficiat. 2. Sententia judicis. 3. Renuntiatione. 4. Legis dispositione. Sed circa hos postremos modos oportet plura notare. Et L quoad renuntiationem , aut resignationem beneficii , oportet distinguere

(1) *Ibid. t. III. Excusat.* — (2) *n. 151. v.* Sic pariter. — (3) *Lib. 4. n. 131 r. Sentiunt, et 132.*

plura renuntiationum genera, quæ reperiuntur. Alia dicitur *expressa*; alia *tacita*, v. g. ob religionis professionem, aut hujusmodi. Alia est *pura*, sine ullo pacto, aut conditione; alia *condiionata*, nempe in alicujus favorem facta. Et hæc potest esse aut *simplex*, aut *qualificala*, nempe cum pensione, aut cum pacto iterum beneficium recipiendi, quæ dicitur *jus regressus*. Ad hoc ut hæc renuntiatio conditionata vim habeat, multa desiderantur: 1. ut beneficium jam à resignante sit acquisitum. 2. Ut libéré, non minis fiat. 3. Ut fiat in manus Pontificis. 4. Ut à Papa acceptetur, vel ab alio, qui potest illam admittere; et si renuntiatio est pura, ut sit valida, omnino acceptata esse debet saltem à collatore, ut habetur ex *nj*). *Admonet, de remmt.* (1). 5. Ut acceptetur à resignatario. 6. Ut patroni consentiant. 7. Ut fiat cum clausula, *non aliter*, etc. 8. Ut, si renuntians sit infirmus, saltem sit renuntiationem peractam, superstes sit per 20. dies.

Ita renuntiatio publicetur in Curia Romana (2). Quod dicitur de renuntiatione, idem etiam currit pro beneficiorum permutatione. II. Quoad ultimum, quod est legis dispositio, vi hujus ipso facto amittuntur beneficia ob matrimonium, ob religiosam professionem, ob alterius beneficii incompatibilis acceptationem, ut dictum fuit in *40*. Item amittuntur beneficia ob simoniæ facinus, et præsertim ob simoniam patratam ab examinadoribus synodalibus in beneficiis curatis; qui si aliquid accipiunt examinis contemplatione, tam ipsi, quàm illi qui dederent. inhabiles fiunt ad recipienda in posterum beneficia; et *ipso facto* privati existant omnibus beneficiis quæ am habebant; et hoc ante omnem sententiam, ut habetur ex Trident, *sess. 24. c. 18.* dum dicit Concilium, ab ea simonia *absolvi nequeunt, nisi dimissis beneficiis*. Incurritur etiam privatio beneficiorum, etiam antea obtentorum, ob collationem simoniacam alicujus beneficii. Sed hic distinguendæ sunt multæ species simoniæ: mentalis, conventionalis, realis, et confidentialis. *Mentalis* est, cum aliquis dat temporale cum intentione aliquem obligandi ad præstandum spirituale, aut è converso, sed nullo interveniente pacto. *Conventionalis* est, cum intercedit pactum; sed ex neutra parte executionis mandatum; neutri harum imposita est aliqua pœna. *Realis* autem est cum jam pactum est adimpletum; et huic ex Bulla S. Pii V. *Cum primùm* 1366. præter papalem excommunicatio-

(1) Vide hæc et alia lib. 5. n. 155. et seqq.,—(2) n. 112.

nem *ipso facto* imposita est pœna nullitatis collationis beneficii (ita ut ex *Extr.* Pii IV. *In sublimi*, sub die 5. Maji 1662. simoniacus, si nollet beneficium omittere, absolvi nequeat); et adest præterea pœna privationis beneficiorum antea adeptorum; et inhabilités ad alia in posterum adipiscenda. Sed juxta sententiam probabiliorem, et communioem *Nav. Suar. Sanch. Laym. Anacl. Itone. Croix*, etc. præfatæ pœnæ non incurruntur, nisi simonia ab utraque parte perfecta sit; et hic est stylus Curiae, ut testatur *Nav.* et alii (1). Et licet simonia sit completa, prædictæ duæ ultimæ pœnæ privationis, et inhabilitatis non incurruntur. nisi post sententiam condemnatoriam, ut dicunt communissime *Bonae. Castrop. Sanch. Laym. Filliuc. Salm.*, etc. (2), nam in nulla legum invenitur hæc pœna *ipso facto*. Nec obstat Bulla S. Pii, quia (ut dicunt præfati DD.) illa intelligitur suam habere vim in foro externo, cum dicatur ibi *quicumque convictus fuerit*; saltem in eo sensu est tantum recepta. Simonia *confidentialis* denique est cum aliquis renuntiat alteri beneficium cum pacto, ut hic postea retrocedat, aut renuntiet sibi, aut alteri, aut cum onere fructuum portionem sibi præstandi. Huic simoniæ *confidentialis* impositæ sunt eadem pœnæ, et insuper ex alia Bulla ejusdem S. Pii *Intolerabilis*, §. 3. sufficit ut simonia completa sit ab una ex partibus (3). At quod spectat ad privationem beneficiorum, quæ jam erant obtenta, et inhabilitatem ad ea in posterum obtinenda, impositas expressè in citata Bulla *Cum primum*, saltem opus est sententiâ declaratoriâ delicti, ut dicunt probabiliter *Cajet. Less. Sanch. Castrop. Spor. Mol. Salm.*, etc., contra *Vasq. Bonae.*, etc. (4). Observa etiam quod dictum est *Tract. IV. n. 51. el 52.*

59. — Lubet hic aliqua adnotare circa pensionem de qua in præcedentibus numeris mentio facta est. Pensio est *jus exigendi aliquam partem ex beneficio alterius*. Ipsa triplex est: temporalis, spiritualis, et media. *Temporalis*, sive *localis* est illa quæ datur saecularibus, aut clericis ob aliquod temporale munus, v. gr. procuratoris, advocati, cantoris, etc. *Spiritualis*, sive *Ecclesiastica*, est illa quæ datur ob aliquem spirituales titulum, ut prædicatoris, coadjutoris parochi, etc. *Media* autem est illa quæ non datur ob aliquod munus spirituale, sed est fundata in aliquo titulo spirituali, ut est illa quæ* datur ad susten-

ti) L. b. 5. n. 106 r. *Quær.* 1. — (2) n. 112. v. *Quær.* III. — (5) L. b. 5. n. 106. *Quær.* I. — (4) n. 112. *Quær.* III.

lationem parochi senis, clerici pauperis, etc. (1). Notandum!. quod pensio super beneficium quomodolibet sit, debet à Papa designari. An autem Episcopus possit assignare pensionem in certis casibus necessariis, v. g. ad lites componendas, aut ad compensandam æqualitatem in beneficioruin permutatione, aut ad succurrendum (ut dictum est) paupertati alicujus clerici; alii hoc admittunt cum *BiisemL ex c. 21. depræb. cap. 3. de Coll, el cap. Aquæ-Jicliis, de rcr. permul....* Sed *Lessius*, et *Salm*, negant dicentes hoc esse Pontifici reservatum, juxta stylum Curiae romanæ, qui facit iegem (2). Notandum 2. pensionem debere esse moderatam, adeo ut tertiam partem beneficii reddituum non excedat. (3). Notandum 3. quod, cum beneficium est jurispatronatus, requiritur (ut dictum est .num. procedent.) consensus patroni ad renuntiationem cum est conditionata, secus vero ad pensionem; ita *Lessius* } *Btwemô*. et alii (4). Notandum 4. quod pensionarius, si recipit pensionem uti clericus (non autem uti laicus), tenetur exBulla S. Pii V. ad recitandum officium C. Virginis, et omit- tendo illud fructus non facit suos. Illi tamen qui officium majus recitant excusantur à tali onere; et equites Ordinum Militum satisfaciunt aliis precibus ùreligione impositis, ut commune est apud omnes DD. (5).

60. — Notandum insuper (loquendo de clericis in generali) 1. vetitas esse clericis artes viles, ut hospitis, lanii, gesticulatoris. Vetitum est etiam profiteri chirurgiam in morbis, ubi incisione aut adustione opus est*, modò alius idoneus non desit (G). Hoc tamen solùm vetitum est clericis in *Sacris*, ut habetur ex *cap. Sententiam, ne clerici*, etc., non autem beneficiatis, ut rectè dicunt *Bon. Mol. Tournely, Pontas* etc. (7). 2. Ordinatis in *Sacris*, et beneficiatis vetita sunt munia judicis in criminalibus, et etiam in civilibus in foro sæculari; *cap. Sed nec 4. Ne cler. vel mon.* et advocati in foro sæculari; *cap. Multa 1. eod. li. d cap. Cler. de post*, ubi interdicitur m inistris altaris, beneficiatis, et monachis, in *placitis sæcularibus disputare, excepta defensione orphanorum, aut viduarum*, ut dicitur in dicto *cap. Multa*. Et excipit etiam, si defenderent aliquam causam propriam: aut consanguineorum intra quartum gradum, qui defensorem non invenirent. Clerici tamen in *Minoribus* licite possunt in quocumque foro causas

4. n. 157.—(2) *Vide here, et alia lib. 5. jiuwi. 74. el seq.*—(5) *Lib. In. 138. ad II.* — (4) *Lib. 5. n. 73 el lib. 4. n 158. ad III.* — (5) *Lib. 5 n. 74. r.Sed notant!.,cl lib. 4. n. 158. ad IV.*—(6) *Lib. 4. n. 189. et l. 7. n. 384. ad V.* ~ (7) *Lib, 7. n. 385.*

civiles, et etiam reos in criminalibus patrocinari (1). Et monachis etiam permissum est ex licentia Prælati monasterii causas tueri; *cap. Ex parte, de postal.* 3. Vetitum est clericis cum mulieribus cohabitare, modô non sint mater, soror, aut amita, aut talis ut nulla ingeri possit periculi, aut scandali suspicio: et insuper arma deferre (nisi esset in itinere) ut dicit *Busemb.* (2); venationes clamorosas exercere: observa quod dictum est *Tract. 10. nam. 72.* et negotiari, vide in *Tract. cit. num. 192. el seq.*

61. — Denique notandum victum esse clericis, et Heligiosis ecclesiastica bona cujuscumque loci pii sine assensu pontificio alienare, ut ex *Extrav. Ambitiosas, dereb. eccl. non alien.* Sub nomine *alienationis* veniunt permutare, pignori dare, transactiones facere, cum pars remittitur, Sub nomine *Bonorum ecclesiasticorum* veniunt stabilia, debitorum nomina, annui redditus, jura, et servitutes in bona aliena, greges, et armenta, arbores fructiferæ, et summæ magnæ datæ ad emptiones faciendas stabilium; item veniunt bona mobilia pretiosa, quæ possint conservari, ut bibliothecæ, gemmæ, vasa aurea, aut argentea. Sub nomine *loci pii* intelligitur quilibet locus auctoritate Episcopi erectus, ut sunt seminaria, hospitalia, et confraternitates. Si tamen adesset aliquis fundus donatus Ecclesiæ cum facultate, ut arbitrio administratoris alienari possit, benè potest alienari ab eo sine Pontificis assensu, ut probabiliter dicunt *Armilla. Bonae. Cov. Croix*, etc.; nam tunc facultas habetur à domino rei. Sed ita pariter, si dominus prohibuisset alienationem, fundus, etiam accedente Pontificis assensu, alienari non potest, nisi talis causa supervenisset, ut præsumere faceret consensum donantis (3).

62. — Solemnitates autem pro bonorum ecclesiasticorum alienatione sunt sequentes: 1. Communis consultatio. 2. Episcopi, aut capituli, aut cleri, aut Prælati regularis consensus, et etiam domini, si bona beneficii alienentur. 3. Subscriptio ipsorum consentientium. 4. Assensus Papie, aut S. C. juxta decretum Urbani VIII. sub die 7. Septembris 1624; sed cum petitum esset tenue ex *c. Terrulas*, 12. q. 2. conceditur Episcopo, ut per ipsum liceret alienari. Dubitatur autem quodnam pretium dicatur tenue, alii dicunt esse summam inferiorem centum ducatis; sed /)d-bene cum communi, (ut dicit *La-Croix*) et ut deducitur ex

(1) *Lib. 4. n. 190. el 119.* (2) *n. 191.* (5) *Lib. 4. post n. 187. De aliénai, bon. eccl.*

Glossa ad illum textum citatum, dicit esse summam non excedentem 25. scuta aurea, quæ valent 40. scutis Romanis. Subjungit tamen *Fagnanus* in *cap. Nulli, de reb. eccl. wn alienand. tom. 111. η. 26.* in lioc nihil haberi certi, sed summam remitti arbitrio iudicis. Et multi dicunt quôd in casu necessitatis, aut evidentis utilitatis, potest Episcopus licentiam dare pro qualibet alienatione (1); sed hoc debet intelligi, cùm tempus non suppetit S. C. adire. In autem alienationes factæ sine solemnitatibus, sed ex justa causa sint non solùm illicitæ, sed etiam invalidæ? nulli negant: sed alii probabilius cum *Fagnano* affirmant, præsertim si deest Pontificis assensus. Dicit *La-Croix* cum multis aliis quôd, cùm adest præscriptio 40. aut 30. saltem annorum, tum præsumitur intercessisse assensus pontificius (2). Advertendum quôd locatio fundorum ecclesiasticorum, qui quolibet anno fructificant, non potest ultra triennium fieri: beneliciatus tamen, ut dicunt communiter, potest locare bona beneficii, durante suâ rilâ (3).

CAPUT III.

DE STATU, ET OFFICIIS NONNULLORUM SÆCULARIUM.

PUNCTUM 1.

De Iudicibus et scribis.

A iudicibus. Quando iudex potest condemnare, aut inquirere, aut pernam diminuere. Et an possit ex scientia privata judicare 65. tl 61. Et an possit judicare cum opinione miniis probabili 65. In possit cum commissario stipendium partiri; et an possit dona acceptare 66. In possit sibi retinere pretium injuste, senlenti- 67. De scribis. 68.

63.— In hoc puncto multa quæ ad forum spectant, omissa facimus; dumtaxat hic adnotabimus ea quæ conscientiam respiciunt, et quædam forensia principaliora.

61.— Et 1. circa iudices, notandum 1. non posse iudicem nonnullum damnare reum, si non est qui accusat; excepto delicto læsæ majestatis, aut hæresis, aut si reus esset confessus in iudicio coram duobus testibus, aut si delictum esset notorium, aut si publicâ famû constaret, et indicia salis nota sunt majori parti regionis, aut viciniæ. Ut autem possit procedi ad inquirendum sine publica in-

x) *Lib. 4 n.187. Nota VI,— (2) Ibid. r. Si autem. — (3) Ibid. Nota VII*

famia, et aliquandô etiam ad sententiam, sufficit adhuc semiplena probatio, ut est unicus testis fide dignus (1). Notandum 2. judicem inferiorem non posse poenam diminueri sine aliqua urgente causa, ut potest supremus, quoties intervenit aliqua justa causa (2). Notandum 3. quod si judex sciat privatù notitia aliquem esse reum], qui juridicè constat esse innocens, non potest illum damnare juxta communem sententiam cum S'. *Thoma* (3), quia cum judex sit persona publica, debet ille procedere secundum allegata et probata, nimirum juxta publicam scientiam quæ habetur de causa. Et ita contra dicunt *Sanch, Salm.* et alii cum ipso *Angelico*, quod si quis probatus est reus, sed judex scit eum esse innocentem, tenetur judex eum condemnare. Nihilominus hoc ultimum valdè probabiliter negant *Silvest. Lessius, Nav. Tol. Bonae. Holzm. Anacl., etc.* damnare enim innocentem videtur intrinsecè malum; sicut esset, si judex obligaret mulierem cohabitare cum aliquo, quem privatim sciret non esse ejus virum. Ita res se habet circa poenas corporales; sed in poenis pecuniariis, et in causis civilibus judex sine dubio judicare debet juxta id quod probatum est; *Less. Lug. Bonae. Laym.*, etc. dum respublica pro communi utilitate, quæ habetur dum judicium fertur juxta publicam scientiam, potest utique transferre bonorum dominia (4).

65.— Notanda est 4. propositio damnata ab Innoc. XI. quæ dicebat: *probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem miniis probabilem*. Meritò fuit illa proscripta, quia judex unicuique suum jus distribuere tenetur, et utique majus sibi jus habet illa pars, quæ probabiliores affert rationes. Cum autem causa habet æqualem probabilitatem ex utraque parte, si illa est civilis, res dividi debet, modò causa quæ agitur non sit pupilli, viduæ, loci pii, aut matrimonii, quia tunc isti debent præferri. Si autem causa esset criminalis, semper reo favendum est, cum in sui defensionem adsint rationes probabiles (5). Fit autem dubium an in civilibus erit reo favendum rem possidenti? Certum est 1. possessori favendum esse, si rationes sunt æquales; ita communiter *Sotas, Silvest. Molin. et Sanch.* cum multis aliis, ex regula 65. de *Beg. jur. in 6.* ubi sic dicitur: *In pari delicto-, vel causa, potior est conditio possidentis*, Certum est 2. in dubio tam proprietatis, quàm possessionis, judicium ferendum esse pro

(1) *Lib. 4. n. 19.* H 200. — (2) n. 205. — (5) 2. 2. q. 67. a. 2. — (4) *Lib. 4. n. 208.* — (5) n. 210. Quær. i. w

habente sibi rationes probabiliore, ut apparet ex prop, damnata superius relata. Et cum rationes surit æquè probabiles, iudex tunc debet rem dividere, ut dictum est, et tunc nihil potest ab aliqua partium accipere, ut sententiam illi proferat, juxta aliam propos. 20. ab Alexandro VU. proscriptam (1). Sed dubitatur, si pro actore sint rationes probabiliore, pro quo judicandum? In hoc casu ait *Tamourin*. judicandum esse pro actore; sed communissimè contrarium dicunt *Carden. Holzm. Elbel, Bonae. Filyuer. Croix*; et quidam modernus doctus asserit hanc sententiam esse communem; quia (ut pluries dictum est, et præcipuè in *Tract. I. num. 20.*) legitima possessio dat jus certum ad rem retinendam, usquedum non constat illam non esse possessoris; et tunc iudex favendo possessori non solum judicat juxta probabiliorem, sed juxta probabilissimam sententiam fundatam in alia regula juris, (*Beg. II. juris*) quæ sic dicit: *Cùm sunt partium jura obscuro* (sicuti jam est, cum non adest certitudo ex parte actoris) *potius l'avendum est reo, quàm acton*?(2).

66. — Notandum 5. non posse iudicem cum commissario partiri stipendium quod ad commissarium spectat, quia iudicis munus est commissarium eligere (3). Notandum 6. non posse iudicem recipere dona ex partibus; et hoc certum est si dona sint pretiosa, quæ à lege dicuntur *sportulæ*. Sed dubitatur 1. an iudex possit recipere esculenta, et poculenta, *xenia* appellata? Multi admittunt cum *Lor. Cajet. Silv. Ang. Menoc.* apud *Salm.* (4), ex *L. Solet*, §. *Non cero, // de of. præt.* et *cap. Statutum*, §. *Insuper, ille rescript*, m 6. ubi permittuntur accipi esculenta spontè oblata, modò hæc, (ut subjungit *Glossa*) nec directè, nec indirectè quærantur. Sed negant *Salm. n. 80. Sot. Nav.*, etc.; nam quoad *L. Solet*, illa correctæ fuit in Authentica *% Scriptum*, et §. *Jusjurandum*; et quoad textum canonicum, dicunt quòd ille tantum procedit pro iudicibus delegatis apostolicis, non verò pro aliis. Sed hæc distinctio mihi non suadet; dum nescimus percipere cur isti, et non alii iudices possunt id facere. Et ratio quam *Glossa* adducit in textu pro prima sententia, non est contemnenda: sicut, ait (*Glossa*), non est simonia, si Prælati regularis gratis recipit aliquid ab eo qui religionem ingredi cupit, uti habetur in *c. Delict. 30. de simon.* in fine, ubi dicitur: *Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit*

(1) *Lib. 4. n. 216. r.* Sed hinc autem hic. — (2) n. 210. Quær. II.—(3)n. 217. r. Certum. — (4) *Salm. tr. 29. c. 1. n. 74.*

sine taxatione (nempe Superioris) gratis oblatum. Quia non supponitur Prælatus pro re gratuitè oblata velle admissionem ad religionem venumdare; sic pariter non supponitur iudex ob tenue donum sententiam injustam velle proferre. Hanc opinionem in Opere reprobavimus (4); sed hic re diligentius perpensâ, eam reprobare nescimus; saltem in hoc (ut ait *de Lugo*) (2) non debet reprobari consuetudo, ubi reperitur légitimé præscripta. Non dubitatur quin Episcopi in visitatione dioecesis victûs moderatas expensas recipere possint, uti habetur in *c. Romana*, §. *Procuratores, de censib. in 6.*

67. — Dubitatur 2. an iudex, prolatâ sententiâ injustâ, teneatur antequam damnatorium in sedetur iudicium ad restituendum id, quod accepit proferenda tali sententia? Alii probabiliter affirmant, ut *Sot. Medina*, etc.; alii tamen, ut *Less*, cum *S. Antonin. Nav.* et *Lugo* cum *Mol. Vasq. Reb.*, etc. (3), (et *Salm*, vocant hanc opinionem æquè probabilem) etiam probabiliter negant, quia juxta legem naturalem, positâ operâ malâ promissâ, justè recipitur pretium, ut dictum fuit *Tract. A. num. 123.* Opponunt adversarii *L. 26. §§. de verb. oblig.* et *L. Pacta 6. de pactis*, ubi sic dicitur: *Pacta contra leges, vel bonos mores nullam vim habent.* Item opponunt *c. Statutum*, §. *Si quid, de rescr. in 6.* ubi imponitur restitutio pretii accepti, ac ne illud possit remitti. Sed respondet *Lessius*, quôd licet ipsæ leges irrita faciant pacta turpia, ita ut nullam inducant obligationem antequam ponatur opus turpe promissum, posito tamen opere, licet auferant actionem talibus pactis agendi in iudicio, sed non auferunt (saltem expressè) naturalem obligationem, nec pretium acquisitum irritant. Et etiamsi adesset lex præcipiens restitutionem ante iudicium damnatorium, saltem requiretur sententia declaratoria juxta id quod dictum est *Tract. II. n. 4.* (4).

68. — II. Quoad scribas, intelligendo eos qui testes examinant, et acta judiciaria describunt, et partibus copias authenticas exhibent; hi peccant si augent aut minuunt depositiones, aut omittunt examinare aliquem testem jam productum; si occultant aliquam scripturam præsentatam, aut copiam renuunt exhibere; si, cum aliqua scriptura præsentata est, aliam fictam loco ejus supponunt. Item peccant, si exigunt stipendium ultra

Tt' 2U. — (2) *Ditp. 37. n. 157.v. Quarta.—K)Less. 1.2 cap. II. n. 55. Lugo ditp. 37. u. 134. —(5) Lib. 4. n. 216.*

taxam. Dicunt in hoc tamen *de Lugo*, *Turrian. Salm.* et *Coreglia.* cum *Mol.* et *Dian*, hodie non p? .care scribas, si aliquid exigunt ultra taxas antiquas, quia hodie aucta sunt rerum pretia, undè non sufficit ad vitam sustentandam illud stipendium, quod dudum sufficiens erat (4); et si taxa antiqua hodie est injusta > ait *Coreglia*, cum *SencA.* et *Macado*, ne obligare quidem juramentum taxæ observandae. Gæterùm communiter omnes dicunt ultra justum pretium non posse scribam aliud recipere à partibus, etiam titulo donationis, quia tales largitiones nunquam sunt spontaneæ, *Navarr. Kodriq. Stdm.*, etc. Attamen si aliquem laborem extraordinarium adhiberet, tunc potest aliquid ampliùs accipere. An autem commissarius duces procuraciones missus executum, possit à singulis aebitoribus totum stipendium diurnum exigere? Affirmant *Lugo.* et *Less.* (2) exemplo tabellarii qui aliquò missus ad efferendas litteras, potest simile stipendium ab aliis, qui ei litteras dant eòdem ferendas, exigere. ùt dictum est *Tract. X. n. 209.* Sed hoc negant *Sanch. Tamb. Dian. Salm.*, etc. dicentes quòd salarium diurnum non datur commissario pro numero executionum, sed pro sua opera cujusque diei, excepto, si pro executionum numero labor esset extraordinarius (3). Sed tamen hic oportet distinguere, quia *Sanch.* et *Salmant.* loquuntur, cùm commissario laxatum est pretium pro occupatione sua cujusque diei; et tunc certè (ùt concedit *Lugo*) non potest ille plùs eo exigere. Sed cùm commissiones essent disparatae, et assignatum esset salarium speciale pro qualibet procuracione, rectè dicit *Lug.* posse commissarium exigere plura salaria, pro qualitate executionum; et hoc est quod sentit etiam *Lessius*.

PUNCTUM II.

De advocatis, et procuratoribus.

An monachi, et clerici possint agere advocatos. Et quando advocatus tenetur defendere 69. Quas causas potest defendere, et quando salario, etc. 70. Si causa est justa, etc. Si conveniatur de salario in litis prosecutione, aut pactio fiat de quota litis 71. De procuratoribus, si habent advocatum grads. Si ipsi se offerant, etc. 72.

69.— In primis quoad advocatos, notandum, 1. monachis, et clericis in Sacris vetitum esse alias defendere lites,

(1) *N. 152.* — (2) *Lugo de Ins. D.57. n. 138. Less. lib. 2. cap. 24. n. 28.*—

(3) *Lib. 4. n. 217.*

quàm proprias, et propinquorum, aut miserabilium (vide quod dictum est *η. 60.*). Notandum 2. quôd in causis criminalibus potest advocatus defendere reos etiam nocentes, quia reus semper potest licite efficere, ut suam pœnam vitet; donec damnatus non est, aut saltem convictus; sed in causis criminalibus dubiis non potest advocatus defendere actores (1). Notandum 3. quôd advocatus tenetur defendere eum qui est in extrema necessitate etiam cum incommodo suo gravi (non autem gravissimo), cùm aliud remedium non apparet; *Sanch. Castropal. Salmant.* et alii communiter cum *S. Thoma* (2). In necessitatibus verô gravibus etiam tenetur defendere pauperes, sed non cum gravi incommodo: intelligitur semper ac habet superfluum suo statui. In necessitatibus communibus, sufficit ut eis det aliquid ex superfluis (3).

70. — Notandum 4. quod advocatus potest certè defendere causas æquè probabiles, sive actorum, sive reorum: et cùm agitur de reis potest etiam miniis probabiles. Dubium est an possit defendere causas actorum, quas ipse videt esse minùs probabiles? Nonnulli id negant; sed probabilius cum Communiori affirmant *Lugo, Azor., Sanch. Busemb., etc.*, quia illa causa quæ tunc sibi videtur minùs probabilis, potest judici videri, imô postea fieri probabilior. Tenetur tamen tunc suum clientem certiozem facere de minori probabilitate suæ causæ (4). Notandum 5. quôd si conventum est de pretio salarii, et cliens litem omissam faciat, benè potest advocatus de integro salario contendere; ùt rectè dicunt *Salmant.* cum *Sayro*, juxta id quod diximus *Tract. VU. η. T. α α k.* Hoc tamen intelligitur, modo non eveniret aliqua justa causa litem intermittendi (5). Notandum 6. quôd si advocatus pactione conveniat cum cliente de annuali salario pro omnibus ejus causis, potest illud exigere; licèt nullæ lites, occurrerent; nam si postea plures exurgerent lites, ille non potest majus stipendium quærere, modô aliquis extraordinarius labor non requireretur. Si autem advocatus ægrotaret diuliùs. dùm lites aguntur, debet ille saltem pro illo tempore salarium remittere (6).

71. — Peccat advocatus 1. si defendit aut prosequitur causam certè injustam quoad proprietatem, licèt esset justa quoad possessionem, quia sicut reus non potest tunc retinere rem, ita nec ille potest eum tueri. Si vero causa

(1) *Ltb. 4. n. 222.* — (2) *2. 2. q. 71. a. 1.* — (3) *Lib 4. n. 221.* — (4) *Lib, 4. n. 222.* — (5) *n. 225. v. Noland. II.* — (6) *Ibid. v. Noland. III.*

est injusta, advocatus tenetur restituere damna tam parti adversæ, quàm suo clienti, si huic injustitia erat ignota. Ideoqueantequam sibi onus causæ defendendæ suscipiat, tenetur scdulô meritum causæ perpendere, et clientem certiozem facere de statu et qualitate illius (1). Peccat 2. si paciscitur de pretio, dùm lis actitatur, ùt habetur ex *can. Infames*, 3. q. 7. Ille debet conventionem facere de salario, vel priùs, vel postea, quia in decursu litis conveniendo, de facili cogi potest cliens, ut acquiescat solvendo pretium valde excedens. Si autem salarium esset certè justum, *Salm.* cum *Navar.* nesciunt eum damnare (2). Tantùm magis peccat advocatus, si paciscitur *de quota litis* v. g. de tertia parte, aut quarta, si causa obtinetur, ex *L. Sumptus*, //'. *de pactis*, et *L. Litem*, c. *de Proc.* Nam tunc adest periculum totis viribus conandi litem superare, aut per *fas*, aut per *nefas*. Sed si pretium esset certè justum, neque ad restituendum eum damnant *Lug. Nav. Laym. Filliuc.* et *Sanch* cum *Ilenriq.*, dicunt enim ex pacto, tunc non teneri clientem solvere pretium, de quo conventum est, quia tale pactum reprobatur per leges; sed non propterea tenebitur advocatus restituere quod accepit (3). Peccat 3. si plures suscipit causas, quàm potest commodè illis incumbere, nisi de iis certum faciat clientem. Peccat 4. si aperit parti adversæ arcana partis quam tuetur; modô (aliqui limitant) si secùs fieret, pars adversa subitura esset injustè grave damnum; sed hanc limitationem alii non admittunt cum *S. Thoma* (4). Peccat 5. si dolis, aut dilationibus ad rem non facientibus utatur. Dicit in hoc tamen *sanch.* (5) cum *Silvest. Armil. Covar. Tap.*, etc. quôd si ejus causa est manifestè justa, modo nullam falsitatem producat, benè potest uti dolis (vel ùt meliùs dicat, dilationibus emendicatis) ut injustis dolis adversarii occurrat; citat etiam *S. Thomam* (6) qui ita dicit: *Xdeocato licet prudenter occultare ea, quibus impediri possit processus ejus.* Sed si causa non esset manifestè justa, nescirem quomodo possem permittere dilationes ad rem non facientes, quibus nonnulli indifferenter utuntur, (eas vocant *gubnationem causæ*) nisi in solo casu, quo timeretur probabiliter de injustitia sententiae, quia adesset aliquis judex ob humanos respectus parti adversæ valde affectus.

72.—11. Quoad procuratores notandum I. quôd si pro-

(1) N. 225. — (2) n. 224. — (3) *Lib.* 4. n. 224. v. *Nec licèt.* — (4) 2. 2[^]?. 71. art 5. ad 2. — (5) *Sanch. cons.* I. 6. c. 7. d. 8, η. 1[^] — (6) *CU. art.* 3. ad 3.

curator habet advocatum aut scribam., qui operam suam gratis exhibet tantum illius causâ, benè potest pretium quod illis spectaret sibi exigere, secus verò si illi salarium remittunt clientis causâ. Notandum 2. quòd si procurator substituit alium procuratorem, benè potest dividere cum illo salarium, modò illum admoneat de eo quod agendum est, et causæ periculum in se suscipiat, casu quo ob alterius negligentiam causa caderet. Notandum 3. id quod aliqui dicunt, nempe non posse procuratorem salarium accipere, si ipse se spontè offert adesse causæ, saltem cùm cliens est sibi conjunctus, aut amicus. Sed ego nescirem clientem liberare ab omni onere satisfactionis, nisi constaret quòd procurator omnes suos labores remittere voluisset, et quòd ipse eam donationem acceptaverit; secus procurator semper habet jus ad mercedem quam meretur (1),

PUNCTUM III.

De accusatore, testibus, et reo.

De accusatoribus. Quando debet fieri accusatio, aut denuntiatio. An custodes, etc. 75. Clerici quando possunt accusare. El an debeat præcedere correctio. Præsertim si in communitate vivitur 74. De monitoriis 75. De denuntiationibus Haereticorum 76. De blasphemis luereticalibus 77. De superstitionibus 78. De testibus. Quando tenentur, etc. 79. Qui omittit dicere veritatem 80. Qui occultat veritatem 81. De reis. Ileus (piando teneatur confiteri 82. d» cum poma est magna 85. Si falsum delictum sibi imponit 84. Si falsum delictum imponit accusatori 85. dn reus possit resistere; et an teneatur fugere, etc. SÜ. An possit carcerem effringere; et an custodem pecunia corrumpere. An alii possint auxilium ei in hoc præbere, etc. 87.

73. — Et I. circa accusatorem multa DD. scribunt, quæ in Opere nostro observari possunt: at quia illa potius ad forum quàm ad conscientiam pertinent, hic omissa facimus; aonotemus tantum aliqua magis præcipua. Notandum 1. aliam esse *accusationem*, aliam *denuntiationem juridicam*, aliam *denuntiationem evangelicam*, sive paternam. *Accusatio* est illa quæ fit Superiori tanquam *judici*, ut reus puniatur, cum obligatione probandi delictum, et pœnam incurrendi, nisi probetur. *Denuntiatio juridica* fit Superiori tanquam *judici*, sine tamen obligatione probandi delictum. *Denuntiatio* verò *evangelica*, sive *paterna*, est quæ fit Superiori uti patri. Notandum 2. quòd cùm agitur

(i) *Lib. 4. n. 235.*

de evitando damno communi, quilibet tenetur accusare delinquentem, ut cùm delictum esset perduellionis, hæresis, aut latrocinii in publica via, et hujusmodi; et in istis casibus, ut dicit *Sancti.* potest aliquando judex justè offensus ad oflensorem patefaciendum obligare, ut damno publico caveatur. Dicunt tamen *Solus, Cajet. Sanch, Lugo, Salm.*, etc. ordinarie sufficere denuntiationem facere, quia de hoc satis contenti sunt Superiores (1). Talis obligatio etiam intercedit cùm agitur de evitando innocentis damno, semper ac gravi incommodo non esset denuntiati. Illi tamen oui stipendio locati sunt à republica, aut à dominis, ut denuntient, aut accusent delinquentes, tenentur ad hoc etiam cum gravi incommodo, aliùs debent satisfacere damnum quod ex tali denuntiationis omissione oritur. Dubitatur an agrorum, aut gabellarum custodes, nisi denuntient, teneantur solvere poenae valorem, quae, si denuntiassent, exacta fuisset? Multi, ut *Sotus, Molina, Laym.*, etc. affirmant; sed inulti alii communiùs negant, ut *Azov. Less. Lugo, Sanchez, Navar. Salmant.*, etc., quia (ut dicunt) ipsi peccant quidem contra justitiam legalem, non autem contra commutativam respectu pœnæ; dùm fiscus, aut domini non acquirunt jus ad pœnam nisi post sententiam; tanto magis, quòd tinis legis nihil aliud est, nisi ut domini remaneant indemnes; undè suilicit, ut custodes restituant tantùm gabellarum valorem, qui solvendus erat, aut damnum illatum (2).

74. — Notandum 3. quòd cùm agitur de reparando damno proprio, aut propinquorum usque ad quartum gradum, aut Ecclesiæ. licetè possunt clerici accusare delinquentes, etiam in causis sanguinis; modo expressè protestenturse nolle pœnam corporalem, sed solam damnorum restorationem (3).

Notandum 4. quòd quando delictum vergit in damnum commune, licet sit occultura, debet denuntiari, prætermisà correctione, præsertim si delictura sit hæresis, ut habetur ex propos, o. damnata ab Alexand. VII Sed si delictum redundaret in damnum solius delinquentis, debet tunc præmitti correctio juxta Evangelium; sed si illa non prodesset, licet in Evangelio dicatur, quòd debeat repeti coram uno aut duobus testibus, nihilominùs si in aliqua religiosa communitate versatur, dicit *S. Thomas* (4) cum *S. Augustino*, tunc expedire denuntiare delictum Prælato

4. n. 256. — (2) n. 257. — 5 n. 258. v. I Γ. Inimicus, ad VI. — (i) 2.2. ç. 55. a. 8. ad 4.

priusquam aliis : quia (ait S. Doctor) *Prælatus magis potest prodesse, quàm alii* (1). Imò Angelicus alibi (2) animadvertit, quòd cùm Religiosus videt correctionem futuram fore utiliore per Prælatum quàm per se, tunc potest statim ipse denunciare delinquentem Prælato ; nam in sécréta correctione magis principalis finis est fratris emendatio, quàm illius famæ conservatio ; et idem dicunt S. *Bonav. S. Antonin. Sanch. Bot. Castrop. Laym.* > etc. (3) Et rationabiliter subjungunt *Laym. Sanch. et Suar*, quòd cùm delictum (sive sit grave, sive leve) non adhuc est emendatum, et timetur relapsus, semper meliùs erit à principio illud denunciare Superiori, qui prudens judicatur (ùt plerùmque æstimari debet ; nisi constet de contrario), qui semper meliùs aliis reparare potest ; tantùm magis quòd omnia delicta particularium in communitatibus religiosis (ùt *P. Suarez*) ferè semper redundant in commune damnum, aut propter scandalum, aut propter infamiam, nuam religio potest sufferre. Qua de re meritò à Pontificibus approbata fuit regula Societatis Jesu, ùt quisque Religiosus deferre possit ad Superiorem delictum. quin aliquam correctionem præmittat (4).

75. — Notandum 5. quòd cùm per edictum, aut monitorium publicum præcipitur denunciare aliquod delictum, non adest obligatio denunciandi illud, nisi quando delinquens est diffamatus, aut saltem si habeatur indicium, aut lùm est in damnum communitatis, aut tertii : sed cum hac differentia, quòd cùm delictum est tantùm in damnum tertii, debet præmitti correctio, et non adest obligatio denunciandi cum damno proprio ; sed cùm delictum est in damnum commune, totum contrà ; tunc enim non tenetur præmittere correctionem, et quilibet denunciare tenetur, etiam cum proprio damno (5). Hoc valet pro monitoriis in generali, sed loquendo de monitoriis particularibus, pro quibus Episcopus excommunicationem fert (ùt concessit S. Pius V. in Bulla *pandissimus*) in injustè relinquentem, aut non revelantem infra certum tempus eum qui retinet alterius bona (intellige notabilis valoris) ablata, aut inventa, in hoc debet adverti cum *Instruet, confessor. tyron.* et cum *Barbosa* (6), qui citat alios AA. ferè communiter uniformes, non teneri denunciare: 1. Ipsum furem. 2. Eum qui furem quidem scit, sed sine gravi proprio incommodo denunciare non potest 3. Eum qui cogi

(1) *Vid. l. 4. n. 242.* — (2) *Quodlib. XI ari. 15.* — § *Lib. 4. n. 243.* = (4) •i. 245. Quær. III. et IV. — (5) *Lib. 4. n. 248.* — (6) *Lib. 4. Instruct. p. 2. n. 265. Barb. de pot. Episc. alleg. 96. ex n. 44. ad 67.*

non potest ad testimonium ferendum, ùt filius, uxor, parens ; et *Instructor* præfatus cum *Bonacin.* dicit idem de conjunctis usque ad 4. gradum, et omnium eorum, qui sunt de familia ejusdem qui rem detinet: sed non excusat servos, quoties ab illorum servitio sine gravi incommodo discedere possunt. Infames tamen, licèt fidem non lacias, tenentur denuntiare. 4. Eum qui solus scit lactum, et non potest alium habere testem, ut probet illud. 5. Eum qui nescit certâ scientiâ; aut qui à personis dubiæ iidei scivit, aut non meminit à quo audivit, aut si scivit ab eo qui jam denuntiavit. 6. Eum qui justè compensavit pro suo credito. 7. Eum qui tempore monitorii existebat extra diœcesim: non autem qui à diœcesi proficiscitur antequam terminus monitorii spiret. 8. Eum qui delictum cognovit secreto naturali commissio, aut promisso. Dicunt tamen nonnulli canonistæ apud *Riccium* (1). fitFe/m. *Abb. Rip.*, etc. laïcos teneri denuntiare furem, licèt sciverint secretô: sed theologi communiter, ùt *Sotus*, .-kor. *Salm. Navarr. Filliuc. Aray.*, etc. cum *S. Thoma* (2) docent oppositum. Potest emanari monitorium etiam pro scripturis authenticis occultatis, licèt non sint partis, sed tertii; modô hic tertius non sit in causa, ùt dicit idem *Instructor*, ex cap. 1. de probat.

76.—Notandum 6. circa obligationem denuntiandi hæreticos, si isti tantùm sunt de hæresi suspecti, ùt sunt confessarii sollicitantes *ad turpia* › sortilegia patrantes, Sacramentis abutentes, duas uxores ducentes, Sacramenta ministrantes sacerdotio non initiati (alii addunt sacerdotes sigillum frangentes sacramentale. sed hoc communius negant *Lugo, Molin. Bonae. Salmantic.*, etc.): item blasphemias hæreticales effutientes, omnes isti denuntiari debent, sed non adest obligatio denuntiandi cum gravi damno proprio. Et probabiliter, ùt dicunt *Lezana, Bord. Dian. Homob.*, etc. etiam excusantur à denuntiando omnes conjuncti usque ad 4. gradum, quia in hoc semper adest grave damnum aut incommodum. Secùs autem si sunt bæretici formales, ùt tenendum est cum *Suar. Lalm. Fel. Potest.*, etc. contra alios, quia hæresis est lues quæ semper in damnum commune redundat. Ideôque isti denuntiandi sunt etiam cum damno proprio: et non tantùm à fratribus, sed etiam ab uxoribus, filiis, et à parentibus, juxta sententiam communissimam .Iro?.. *Bonae. Rone. Salm. Dian. Viva* (3).

„

(1) *Lib. 4. in prari. de monil. n. 12. cl 15.* — 2) 2. 2. 7. 70. ari. 1. ad 2.— fi) *Lib. 4, n. 249. ei 550.*

Ti. — Notandum 7. præsertim circa blasphemias, aut propositiones bærelicales, quôd quando illoe prolatae sunt seriô et advertenter, adest obligatio denunciandi intra mensem, ût dicit præfatus *instructor*, contra *Salm.* qui volunt intra sex dies; sed *Salmant.* loquuntur de legibus particularibus Ilispaniarum. Dictum est *serio, advertenter*, quia non adest obligatio denunciandi propositiones, aut blasphemias prolatas ex ignorantia, aut lapsu linguæ, aut eo iracundiæ impetu, ut proferentem extra rationis usum abriperit, aut prolatas sine pertinacia. quæ semper necessaria est ut ad denunciandum obligationem inducat, ût dicunt iidem *Salm.* cum aliis (1). Olin ex Concil. Latcran, erat obligatio denunciandi omnes blasphemias etiam simplices; sed ût dicunt *Lanch. Tamb.* et *Mazzotta*, bodiè hæc obligatio abiit in desuetudinem, saltem ût volunt *Salm.* cum *Bonac. Trull.*, etc. cessat hæc obligatio, si delinquens emendatur per correctionem (2).

78. — Notandum 8. quôd, generaliter loquendo, debent etiam denunciari superstitiones, cùm sunt qualificatae, nempe cùm sunt factæ cum pacto aut invocatione expressa dæmonis, aut eum adorando, aut certos psalmos aut preces recitando, quibus videtur in auxilium invocari ille; aut hostiis consecratis, chrismate, aut oleo sancto abutendo, aut si illas ex professo docuerint vel docti fuerint: aut si effectum consecutæ sint. Dictum est *generaliter loquendo*, quia in regno nostro, quoad sortilegia à sæcularinus patrata, ex insinuatione nostri regnantis regis Caroli, nulla adest obligatio eos denunciandi ad tribunal ecclesiasticum, nisi cùm intercederet Eucharistiae, aut olei sancti abusus (3). Notandum tandem quôd in eos qui culpabiliter omittunt denunciare, adest excommunicatio, sed ferendæ sententiæ: nec est reservata, uti advertunt *Bonac. Lugo, Fel. Potestas*, etc. (4).

79. — II. Quoad testes, omissa laciemus hic ea quæ ad forum perlinent. Notabimus dumtaxat 1. testem non teneri veritatem fateri, ût dicit *S. Thomas* nisi cùm oû opus est secundum cbaritatem ad reparandum aliquod grave reipublicæ aut proximi malum, aut ut pareatur iudicis mandato, qui légitimé cum interrogat, nempe cùm semiplena habetur probatio publicitatis delicti, aut indiciorum evidentium, etc. alias non tenetur testis ad deponendum quod scit (G). Sic pariter non tenetur, quando indè proveniret sibi, aut suis

, τΡΑ n Lib. 4. 22. 252 et 251. Notant!. IL — (3)
 L n A - I } η. 251' '1 *0,3 η ω ,π. — (5) 2. 2. 7 70. art. 2. — (6) L I.
 H, 2v4. aa 2v7. χ 7

aliquod damnum, ant cùm sub naturali secreto factum cognovisset, ùt dicit S. *Thomas l. c. art. 2.* modò revelatio non expediret ad vitandum commune damnum, aut ut liberaret proximum ab aliquo futuro damno (1).

80. — Notandum 2. quòd si quis advertenter falsum testatur, et ejus depositio est damni alterius causa, nemo dubitat quin totum damnum restituere teneatur (2). Sed dubitatur 1. an peccet, et teneatur ad restitutionem testis, qui veritatem fateri renuit, in casu quo tenetur eam aperire ex justitia, aut ex charitate? Oportet distinguere: si iste effugit ne citetur, peccat contra charitatem, non autem contra justitiam; qua de re nihil tunc tenetur restituere, ùt fatentur omnes. Si autem citatus jam dabitur, nonnulli eum obligant ad damnum, sed communiter, et probabilités negant *Lugo, Less. Mol. Silvest. et Bonae.*, quia citatio dumtaxat ad obedientiam eum constringit, non autem ad justitiæ actum (3).

81. — Dubitatur 2. an ad restitutionem teneatur testis, qui à judice legitime interrogatus veritatem celat, quin falsum testetur, v. gr. dicendo se nihil scire? Multi affirmant, ex eo quia, posito judicis præcepto, ex justitia tenetur testis veritatem fateri. Sect probabiliter negant *Molina, Less. Bonac. Lug. Baynaud.* et alii\ propter eandem superiùs allatam rationem, quia judicis præceptum testes ad testificandum non obligat ex justitia, sed solùm ex obedientia. Hinc infert *Ciera* (4) cum *de Januariis* hunc ne casum quidem reservatum incurrere, quia reservatio (ùt ait) afflicti falsum cum positivo mendacio, non autem negativè testantem. Dicit tamen *Bonac.* quod si testis jurat se quod scit fassurum, tunc tenetur ex justitia veritatem aperire propter jusjurandum promissorium quod præstitit. Sed huic probabiliter respondet *Lessius*, quòd testis jurando veritatem dicturum, non intendit se ligare justitiæ, sed tantùm Religionis vinculo, quæ religio non obligat ad restitutionem (5).

82. — III. Quoad reos, notandum 1. Quòd non tenetur reus suum delictum confiteri, si judex non est legitimus, aut nisi légitimé interroget, id est (ùt dictum est) nulla praecedente saltem semiplena probatione, aut infamia, aut indiciis manifestis delicti, ùt inquit S. *Thomas* (6): *Aliud est veritatem tacere, aliud falsitatem deponere. Quorum primum in aliquo casu licet, non enim aliquis tene-*

(1) Vide hæc, et alia n. 268. — (2) n. 270 — (3) *Ibid* Dubii. 1. et 2. — 4 *De calib. reter. D.7. n. 62.* — 5 *Lib. 4. ».* 270. *Duhit. 3. Alia* 'pc< fanlia'ad fo-riimviden. 272. — 6) *S. Th. 2, 2. qu. 69. art. 2.*

tur omnem vernalem confiteri, sed illam solum, quam ab eo potest requirere judex, putà cùm præcessit probatio semiplena. Et etiam in dubio an judex légitimé interroget reum, non tenetur respondere . quia ille , cùm etiam possidet jus ad propriam vitam et lamam , in dubio prosequitur possidere jus ad illius conservationem , usquedùm non constat de legitima interrogatione : ita communissimi} *Solus, Less. Laym. Cajet. Sanch. Lugo, Navar. Busemb, Salm.* contra *Palud.* et *Silvest*, (1).

83. — Sed quæritur 1. an reus légitimé interrogatus, ante sententiam teneatur suum delictum lateri cum timore magnæ pœnæ ? Affirmant *Sot Less. Sanch. Salmant.*, etc. cum *δ'. Thoma* (2), quia judex, cùm interroget legitime, habet jus veritatem sciendi. Sed negant multi alii, *Suor. Lugo, Sa, Peyrin. Fili. Henriq. Villal. Elb. Busemb.* qui putant non adesse hanc legem tam duram et imbecillitati'liumanæ quasi impossibilem , ut quis teneatur delictum confitendo quasi ex se velle damnari gravi pœnà (nimirum mortis, triremium, carceris perpetui , aut perpeluæ infamiae , etc.) ; nisi esset ut damno communi consuleretur , v. gr. hæresis, rebellionis , etc. Et si probabile est talem non adesse legem , probabile pariter est judicem jus non habere ad exigendum in eo casu à reo veritatis testationem. Prima sententia est probabilior, hanc tamen secundum improbabilem vocare non possumus ; cæterùm communiter dicunt *Sanch. Salm.* cum aliis, confessarium in eo casu non debere reum obligare ad delictum suum confitendum, cùm videt quod difficulter poterit eum ad hoc inducere, et scit eum esse in bonafide (3). Dictum est autem *ante sententiam* , quia post eam jam judicium completum est, undè reus non tenetur amplius confiteri , ùt dicunt *Laym. Sanch. Salm.* , etc. Imò subjungunt quòd ne ante sententiam quidem tenetur reus suum patefacere delictum, nisi iterum interrogetur. Sed huic probabiliùs contradicunt *Sot. Navar. Sayr.* et alii communiter (ùt fatetur ipse *Sanch.*), quia ante sententiam perseverat judicis præceptum (i).

84. — Quæritur 2. an graviter peccat innocens , qui sibi delictum capitale imponit, ne gravi tormento torqueatur ? Negant *Lessius, Sol. Tol. Silvest. Busemb.*, etc., quia non tenetur quis vitam tanto incommodo servare , juxta id quòd dictum est *Tr. VIII. n. 2. in fin.* Excipit tantùm *Bus.* cum *Tanner*, casum , quo ex tali confessione damnum com-

fl) *Lib. 4. n. 272. et 273.-2 2.2o. 69. a. 1. ad 2,*— (5) *Lib. 4. n. 27i. — (4 Ibid, in fine.*

mune emanaret, aut familiae infamia. Affirmant contrà, et quidem probabiliùs *Molin. Lug. Nav. et Govar.* et licèt *Lugo* primam sententiam habeat ùt probabilem propter patronorum auctoritatem, nihilominùs hanc absolute tue-
tur. Ratio est, quia licèt mediis adeo duris non teneatur homo suam vitam tueri, attamen non potest positivè cooperari morti suæ injustae, dùm ipse non est suæ vitæ dominus. Hinc rectè infert *Molina*, quòd reus etiam post confessionem tenetur dicta revocare, semper ac illo modo possit mortem impedire. Sed hic pariter dicit quòd si reus sitin bona fide, non debet confessarius eum obligare, ut se retractet, cum periculo quòd ille, ut vitet tormenta, peccet formaliter, dcnnò delictum quod non patravit, sibi imponendo (1). Sed si reus denunciavit alium innocentem, nemo est qui dubitet, quin teneatur se revocare, licèt quodcumque tormenti gemis subiturus fuisset (2).

85 — Notandum 3. nunquam reo licere, licèt esset innocens, accusatorem aut testem falso crimini dare, ut causam teneatur, ùt certum est ex prop. 44. ex proscriptis ab Innoc. XI. Contrà certum est licere delictum occultum, sed verum, accusatoris aut testis prodere, quia hoc absolutè conducit, ut sua innocentia cognoscatur, et ut ipse grave damnum vitet; ita communiter *Sanch. Milant. Ronc. Salm. et Viva* (3). Vide dicta *Tract. XI. n. 7.* et idem dicunt *Sanch. Ronc. Salmant. et Correglia*, cùm rei delictum esset omninò occultum, quia testis deponendo de delicto penitùs occulto, idem est ac si testaretur de falso. Et hoc, ùt subjungunt *Lugo, Milante^et Viva*, etiam procedit si testis non testificaretur ultroneè, sed à iudice arcessitus (4). Notandum 4. quòd si delictum est ex exceptis, tenetur reus, etiam non interrogatus, complices revelare; secùs si delictum non est ex illis; tunc nec tenetur nec potest, si illorum delictum est omninò occultum. Dicunt tamen *Laym. Less, et Busemb.* si tormentorum vi eos prodant, non peccare (5).

86. — Notandum 5. quòd reus injustè damnatus, non potest satellitibus obsistere *vim vi repellendo*, v. g. occidendo, aut vulnerando, ùt constat ex prop. 18. Alexand. VII. Sed potest quidem positivè obsistere, ut ex satellitum manibus iberetur, modò non adsit scandalum, aut gravis perturbatio, ùt docet S. *Thomas* (1) Secùs, si adhuc uon est condemnatus, sed carceribus detinetur: aut si justè

! *Lib. 4 n. 275.* — 2 *n. 276. ad 5.* — 5) *n. 277. Reap. II.* 1 *Ibid. v.* Sed quid. — 5). *n. 278.*

est morte damnatus (ut dicit ipse S. Doctor *ad 2.*). quia sententia solum damnat ne obsistat, non autem nefu^{<*}am arripiat, non potest jam tunc resistere, potest verum licite fugere è carceribus; et idem dicunt *Sot. Tol. Cajet. Ronc Salm.*, etc. communiter de pœna ad triremes, aut ad flagella, aut carcerem perpetuum; modum career non sit illi in pœnam jam designatus, ut communiter dicunt DD. Sed *Lugo, Sanchez, Less. Nav. et Salmant.* (contra *Vasq.*, *etc.) excusant damnatos qui è triremibus fugiunt. Quièritur autem an reus resistere possit, si sententia fuisset justa secundum externas probationes, sed injusta secundum veritatem? Alii negant; sed *Lugo*, et *Roncaglia* non improbabiler id admittunt, quia præsumptio cedere debet veritati innocentiae, quæ dat jus ad defensionem, modum id fieri possit sine scandalo et perturbatione, ut supra dictum est (2). Dicunt autem aliqui quod morte damnatus tenetur fugere, si potest; sed hoc rectè negant *Solus, Silv. Sa, Salm.*, etc. quia juste potest manere in carcere, præsertim si id agat, ut sui peccati piacularem luat pœnam (3).

87. — Cùm igitur è carcere possit damnatus fugere, potest eum etiam infringere; dùm cui permittitur finis, conceduntur etiam media; ut dicunt *Sot. Cajet. Lugo, Tol. Less. Salm.* et *Ronc.* Nec idcirco ad damni refectionem tenetur, quia tale fractionis damnum per accidens evenit, ut subjungunt *Salm.* cum *Valent. Bonn.* et *Sayr.* Dicunt insuper *Salm. Ronc. Tamb.*, etc. quod potest reus etiam pecuniis corrumpere custodem; sed huic acquiescere non valeo, dùm nunquam licet proximum ad actionem intrinsecè malam inducere, qualis esset si carceris custos eum aperiret, suo in officio delinquendo (4). Cùm autem liceat reo lugere, licebit quoque aliis ei suppeditare funes, limas, aut alia instrumenta, ut fugiac, sicut docent *Silvest, Vasq. Less. Lugo, Sanch. Roncaglia, Busemb. Salm.*, etc. contra *Solum*, modum fugat, ut rectè limitant *Salmant.* et *Roncaglia*, non obiutura fuisset reipublicæ, v. g. si latro esset viarum grassator. Nemini contra fas est carceres infringere, ut liberet damnatos: *Ronc.* et *Busemb.* cum communi (5). Quomodo se gerere debeat confessarius cum damnatis morte, observa quod dicetur *Tom. III. Tract, ultimo, puncto VIII.*

28\$ 2' q' θοά-α· 4< in fin' — (2) Lib' 281. v. Sed — (5) n. 281.-14) n. -ox. — o /j, 2οδ.

HOMO APOSTOLICUS

INSTRUCTUS IN SUA VOCATIONE

AD AUDIENDAS CONFESIONES.

HOMO APOSTOLICUS

INSTRUCTUS IN SUA VOCATIONE

A1) AUDIENDAS CONFESSIONES,

SIVE

PRAXIS ET INSTRUCTIO CONFESSARIORUM,

AUCTORE ILLUSTRIS. ET REVERENDISS.

D, ALPHONSO DE LIGORIO,

OLIM EPISCOPO S. AGATHÆ GOTHORUM, ETC. ETC.

CUM NOTABILIORIBUS DOCTRINIS SUPER OMNIBUS TRACTATIBUS THEOLOGIE MORALIS ERUTIS, ET IN COMPENDIUM REDACTIS EX ALIO OPERE EJUSDEM AUCTORIS, IN QUO UBERIORI CALAMO QŨÆSTIONES MORALES FUSIUS EXPOSITÆ INVENIUNTUR.

ADSUNT IN FINE OPERIS APPENDICES PERUTILES.

EDITIO NOVA,

JliuMMincriJ mendi» maxima cum cura expurgata. Citatione» porro qua» ex xua Theolog. nior., tl ex ahii auctoribu» hic adjecit auctor, accurate recentuimu», Ad calcem denique tomi 3. additur index alphabetical rerum nutabilium totiu» Operi» uun parum locupletatu» et in meliorem ordinem redactu», quibu» accedit Elcnchu» qutvxliunum , qua» reformavit Auctor.

TOMUS SECUNDUS.

OR SACRAMENTIS IN GENEBE, ET IN PARTICULARI: DE CENSURIS, ET IRREGULARITATIBUS.

MECHLINIÆ.

H. DESSAIN, SUMMI PONTIFICIS, S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE ET ARCHIEP. MECHL. TYPOGRAPHUS. — 1868.

rauorai , omoh

x /i) 1Z(X) </.<17 Π(I // ",

* J. ■ S XJ

.. ■ 807-64-441-17 1.3^ *ri* l . f

ORDO ET SUMMA OPERIS.

TOMUS II.

- Tuemus XIV. *De Sacramentis in genere, et in specie,*
Hic de Baptismo, et Chrismate,
- Tractatus XV. *De Eucharistia.*
- Tractatus XVI. *De Poenitentia.*
- Tractatus XVII. *De Extrema-Cnclione, et Ordine.*
- Tractatus XVIII. *De Matrimonio.*
- Tractatus XIX. *De Censuris, et irregularitatibus.*

INDEX

TRACTATUUM ET CAPITUM,

Quibus adduntur omnia summaria , ad hoc ut præ oculis habeantur cunctæ materiæ , quæ in hoc secundo Ionio continentur.

TRACTATUS XIV.

De Sacramentis in genere, et præsertim de Baptismo ,
et Confirmatione.

- Caput 1. *De Sacramentis in genere.* pag. i
De attentione et intentione I. Quæ intentio requiratur in ministro 2.
De administratione sub conditione 5. An denegandum sit Sacramen-
tum peccatori i. Quando Communio 5. Si sponsi sint in peccato 6.
Cap. II. *De Sacramento Baptismi.* pag. 8
Punctum 1. *De materia, forma et ministro Baptismi.* ibid.
Quotuplex est Baptismus 7. De materia remota 8. De proxima, et an
possit abscindi mater 9. An possit baptizari proles in utero , etc. et
in quo membro 10. II. et 12. An requiratur trina ablutio 15. De for-
ma 14. De ministro 15. De ordine ministrorum 16. De exteris qui
baptizantur 17. De Baptismi dilatione; et de Baptismo domi, etc. 18.
Punct. \. *De iis qui baptizare possunt.* pag. 18
Poena rebaptizantium 19. De fœtibus abortivis, et de tiliis infidelium
20. Si parentes repugnant 21. An liceat vendere filios infidelibus 22.
De baptismo sub conditione 25. De infantibus expositis 21. De bap-
tizatis à laicis 25. Ab hæreticis 26. Si baptismus est dubius 27. Dispo-
sitiones ad Baptismum 28. De cæremoniis, et I. de aqua consecrata
29. II. De ecclesia 50.
Punct. III. *De patrinis et eorum munere.* pag. 18
Munus patritiorum 51. Qualitas 52. Quando et a quibus contrahitur co-
gnatio, etc. 55. An parentes, etc. 54. An patrini debeant designari.
55. Cujus sexus 56. Quibus sit vetitum esse patrilos 57. Quando in
hoc peccat parochus. 58.
Cxp. III. *De Confirmatione.*
De materia remota 59. An chrisma debeat esse benedictum; et an à sim-
plici sacerdote possit, etc. 40. De materia proxima, et an sit materia
extensio manuum quam adhibet Episcopus, etc. 41. An manu dexte-
ræ aut instrumento, etc. 42. De forma 45. De ministro. An possit esse
simplex sacerdos 44. Quid si exterus sit chrismandus 45. De obliga-
tione ministrandi Confirmationem 46. De obligatione eam suscipien-
di 47. An qui suscipit ordines, etc. 48. An amentibus et infan-
tibus, etc. 49. De cæremoniis 50. De patrinis 51. De aliis cæremoniis
52. De effectibus Confirmationis 55.

TRACTATUS XV.

De Sacramento Eucharisliæ.

Cap. I. *De essentia Eucharisliæ.* pag. 51

In quo consistit essentia Eucharisliæ, et in quo ratio specifica , et undè desumitur unitas !. An sil necessaria necessitate medii 2. An consécration unica specie sit illicita et invalida. Non licet consecrare in una specie tantiim 5.- Casus excepti 4. Eflecfus Eucharisliæ 5. An quaindiit durant species, etc. 6. Qui communicat cum veniali 7. De «cleris agetur in *appendice III. de examine Ordinand. §.11. de Sacri/. Missæ ex n. 95. et seq.*

Cap. II. *De administratione Eucharisliæ.* pag. 55

Quomodo teneantur parochi servare Eucharistiam, et ad eam dispensandam. An Regularis et quilibet sacerdos possit Communionem ministrare 8. Et an diaconi 9. An Viaticum possit in necessitate administrarià clericis,et etiam à laïcis.el an a seipsis,etc. 10. An sacerdos ex devotione possit communicare ex seipso 11. Quomodo debeatet possit dari Viaticum 12. An possit dari Viaticum digitis posterioribus, et an Communio 15. An in utraque specie; et an pars Hostia» majoris. An pueris et amentibus 14. An peccatoribus publicis, et an cōdemnatis Io. An in Missa defunctorum 16. In qua hora polest dari Communio 17. Si remanent fragmenta 18.

Cap. III. *De perceptione Eucharistica.* pag. 45

Punct. I. *De obligatione sumendi Eucharistiam.* ibid.

De Viatico, et (piando sumendum est 19. Si infirmus vexatur vomitu 20. Si tussi 21. De præcepto paschali, vide *Tom. 1. Tr. XII. n: 59.*

Punct. II. *Pe aniniæ dispositione.* pag. 44

De confessione præmhtbnda 22. Qui post confessionem reminiscitur peccati 25. Quænani necessitas excuset à priiis confitendo 24. Si sacerdos in celebrando recordetur peccati aut censuræ 25. Si desit confoesarius 26. Si peccatum est reservatum 27. An tunc dicendum sit reservatum 28. Si annexa est excommunicatio 29. Quomodo intelligendum est *quamprimum* 50. An tale præceptum obliget post consecrationem 51. An obliget celebrantem sacrilege 52. An obliget laïcos 55. An possit communicare qui dubitat de peccato 54.

Punct. III. *De dispositione, corporis.* pag. 52

De jejunio naturali. In dubio jejunii. Si horologia sint discordantia. Frangit jejunium quod ab extra suscipitur 55. De reliquiis ciborum 36. De reliquiis aquæ, sacchari, etc. 57. De tabaco per nares sumpto 58. An fumus tabaci,etc. 59. De tabaci foliis, et aromatibus dentibus contritis 40. De aqua, aut similibus per narices voluntarie haustis, aut casu 41. An capilli, lapilli, charta, etc. frangant jejunium 42. et 45. Qui, non factà digestionem, etc. 44. Exspuere stailim à Communionem 15. In quibus casibus non requiratur jejunium, et I. In Viatico. An possit replicari Viaticum 46. et quoties 17. An qui ex devotione paucis ante diebus communicavit, etc. 48. An qui eodem mane 49. An possint omitti verba : *Accipe Viaticum* 50. An possit celebrare non jejunos ad dandum Viaticum 51. II. Non requiritur jejunium, si lenietur de injuria Sacramenti 52. III. Si timeatur scandalum. Si celebrans recordetur se non esse jejunum 55. IV. Si

perficiendum sit Sacrificium. Quid agendum si advertatur error vini: el quid in dubio, etc. 51. V. An ad evitandam jnortem possit celebrare non jejunos 55. An pollutio impediât Communionem 56. An copus conjugalis 57. Qui externe est sordidus, aut leprosus, vel menstrua- ta , aut accedit immodeste. Sacerdos qui laïcorum more communi- cat <)8.

Ca p. IV. *De Sacrificio Missæ.* pag. 65
Videnda quæ dicuntur in examine Ordinandorum in III. Tomo in ap- pend. III. Licitum esse recipere stipendium etiam divitibus 59. Qui pro una Missa recipit duplex stipendium 61. Potest exigi majus taxa; sed potest prohiberi minus ; an qui accipit minus , possit dimi- nuere Missas 62. Qui omittit celebrare Missam, quam promisit pro parvo stipendio 65. Qui paciscitur de stipendio 64. Qui relinet sibi pariem; aut celebrat per alium, collatu ei minori stipendio ; et cui re- stituenda est pars retenta 65. Si eleemosyna pinguis data est intuitu personæ 66. De capellanis 67. De administratoribus ecclesiarum 68. Si celebrans pariem retentam remittit; et si executor testamenti, etc 69. Qui colligit eleemosynas, etc. 70. Qui permutat Missas 71. Pro quo debent applicare Missas curati 72. Pro quo alii bénéficiai), et ca- pellani Monialium, etc. Et an aliquando possint applicare pro aliis, aut abstinere. Si infirmantur, etc. De Missa conventual! 75. An Mis- sæ præscribantur 74. An capellanus possit mutare ecclesiam , altare, etc. Si non celebrat in altari privilégiât. Si celebrat per alium 75. De reductione 76. Deficientibus redditibus, an possit Episcopus dimin- uere Missas 77. An possit reductionem facere capellanus. De Mis- sis Gregorianis 78. An religiosus possit applicare contra voluntatem Praelati 79. An sufficiat applicatio habitualis 80. De applicatione in confuso 81. De conditional» 82. Si in die defunctorum, etc. De altari privilégiât© 85. Peccat graviter qui festinanter celebrat 84. ad 86 De resolutionibus sacræ Congregationis Rituum 87. Catalogus Decretorum sacræ Congregationis 88. De requisitis ad celebrandum, vide *Tom. III. Append. 111. in fin. ex num.* 97.
Catoloffjus quorundam Decretorum notabiliorum sacræ Congregatio- nis circa celebrationem. pag. 80

TRACTATUS XVI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Ca p. 1. *De materia et forma.* pag. 80
De materia remota, et proximal. An Religiosi debeant confiteri se- mel in mense 2. An peccata confessa sint materia apta 5. An dis- tinguenda peccata jam confessa a non confessis 4. An sit necessa- rium verbum *te*. An verba *a peccatis tuis*. An cætera verba. An per verbum *absolvo* possint absolvi censuræ. Requiritur præsenliapœ- nitentis 5. De absolutione sub conditione 6.
Ca p. II. *De contritione et proposito.* pag. 91
Punct. 1. *De contritione.* pag. 92
In quo consistit contritio 8. Ex quo motivo producitur 9. Quandonam tenemur ad contritionem 10. An in articulo mortis, etc. 11. An sufti- ciat dolor generalis 12. An actus Fidei, Spei, etc. 15. An sufficiat attritio sine amore prédominante 14. 15. et 16. An sulliciat attritio ex timore poenarum temporalium 17. An detur Sacramentum vali-

dum et informe 18. An dolor debeat præcedere confessionem 19. Quantum temporis perduret dolor 20. An dolor debeat elici in ordine ad confessionem 21. Qui mox se reconciliat, an novum dolorem elicere debeat 22. De dolore peccatorum venialium 25.

Pl_{xct.} II. *De proposito.* pag. 105

Propositum I. debet esse firmum. An qui credit se lapsurum, etc. 24.

II. Debet esse universale 25. III. Debet esse efficax. An relapsus sit setnper signum invaliditatis confessionum; et an propositum debeat esse explicitum 26.

Cap. III. *De confessione.* pag 105

Pisct. I. *De conditionibus confessionis.* ibid

Confessio I. debet esse *vocalis*. II. Debet esse *secreti* 27. III. Debet esse *vera*. Qui mentitur in confessione, etc. 28. IV. Debet esse *integra*. De circumstantiis aggravantibus 29. De peccatis dubiis 50. 51. et 52. De peccatis dubie confessis 55. Qui confessus est peccatum dubium, cum novit esse certum, etc. 54. Quomodo excuset impotentia physica mutos, surdos, ignorantes linguam, et moribundos 55. De moribundo qui dedit signa pœnitentiæ per testes 56. De iis qui nulum dant signum. 57. De iis qui in actuali peccato corripuntur 58. Quando excuset impotentia moralis 59. Qui debet complicem aperire, etc. 40. Non potest confessarius inquirere nomen complicis 41.

Pixct. II. *Quandonam confessio sit invalida, et quomodo revalidanda.* pag. 117

Quandonam confessio sit nulla ex parte confessarii 42. Quandonam ex parte pœnitentis. De complice in peccato turpi 45. Quomodo convalidanda confessio apud eundem confessarium; et an sufficiat recordari pœnitentiæ impositæ 44. De rudibus qui non explicarunt nec species, nec numerum 45. Quando repetenda est confessio 46.

Cap. IV. *De satisfactione, sive de pœnitentia.* pag. 121

Poser. I. *De impositione pœnitentiæ.* ibid.

De obligatione imponendi pœnitentiam. An post absolutionem, etc. 47. Pœnitentia debet imponi ex obligatione 18. Quando possit diminui. De infirmis corpore 49. De infirmis spiritu 50. et 51. Quæ species pœnitentiarum debent imponi 52. 55. et 54.

Puxct. II. *De acceptance et satisfactione pœnitentiæ.* p. 129

Obligatio acceptandi pœnitentiam 55. Obligatio adimplendi eam 56. Qui dilert pœnitentiam 57. An requiratur intentio satisfaciendi 58. Si pœnitens obliviscatur pœnitentiæ. 59. Quid si adimpleat in mortali 60. Quis possit mutare pœnitentiam 61.

Pgxct. III. *De satisfactione per indulgentias.* pag. 155

De indulgentiis 62. An (piis possit lucrari plenariam ex parte 65. De jubilæo, et de pluribus declaratis circa jubilæum à Benedicto XIV. 64. An opera debeant omnia in una hebdomada adimpleri; et hic de oratione et elemosyna, et etiam de commutatione 65. An ex invalida confessione auferantur reservatio et censura 66. An peccet absolutus postea non adimplendo opera 67. Qui reservati obliviscitur 68. Qui peccat in confidentiam jubilæi 69. An antequam damno satisfiat, etc. 70. In Jubilæo à quibus casibus et censuris potest absolvi 71. Nonnulli circa annum sanctum adnolantur 72.

Cap. V. *De ministro Sacramenti Pœnitentiæ.* pag. 155

Pl_{xct.} I. *De approbatione confessarii.* pag. 140

Necessitas approbationis 75. Non est necessarium examen 74. Si approbatio injuste revocetur. An successor possit ad examen revocare,

etc. 75. An sacerdos simplex possit absolvere à venialibus 70. An parochus possit sibi adsciscere parochum alterius dioecesis 77. An ejusdem diœcesis 78. Quinam Episcopus approbare possit 79. An Regulares approbati in una diœcesi, etc. 80.

PuNCT. II. *De jurisdictione confessarii.*

pag. 111

Quinam habeat jurisdictionem ordinariam, et quinam delegatam 81.

An delegata spiret morte, etc. Si habetur à principe, aut ad causarum universitatem 82. De consensu praesumpto Episcopi 85. Qui absolvit cum jurisdictione dubia 84. Quis possit sibi eligere confessorium 85. Quilibet potest confiteri approbato 80. Cuinam confiteri possunt peregrini 87. Cuinam Religiosi 88. Cui Moniales 89. De titulo colorato et de errore communi 90. De jurisdictione probabili. An excommunicati, etc. possint absolvere moribundos 92. An sacerdotes simplices coram approbatis 95. Casus excepti 94. De confessario complici in peccato turpi 95. An confessarii simplices coram Superiore possint absolvere 96. An à casibus papalibus 97. An moribundus teneatur per litteras facultatem petere à Superiore 98.

Cap. VI. *De officio, et aliis muneribus confessarii.*

pag. 157

De scientia necessaria confessario 99. et 100. Quot sunt munera confessarii 101. I. De examine 102. et 105. II. De judicio peccatorum 101. III. De instructione 105. IV. De admonitione 106. et 107. Si admonitio non est profutura 108. ad 112. Si matrimonium est nullum 115. Si sponsi sint parati ad nuptias 114. Si adest obligatio restitutionis. Si admonitio sit postmodum profutura 115. Si pœnitens interrogat, etc. Si adest damnum commune. In dubio an admonitio, etc. 116. V. De absolutione 117. Quæ certitudo ad absolutionem, etc. 118. Si pœnitens pro se habeat opinionem probabilem 119. Si pœnitens negat aut tacet peccatum 120. VI. De corrigendis erroribus. De errore circa Sacramenti valorem 121. Circa restitutionem à qua pœnitens dissuasus est, etc. 122. Aut ad quam non fuit obligatus 125. An possit admoneri pœnitens licentia ejus non petita 121. VII. De obligatione administrandi hoc Sacramentum. An cum periculo mortis, etc. 125. An sacerdos simplex teneatur ad se habilem reddendum 126. et 127.

Cap. VII. *De casuum reservatione.*

pag. 185

Reservatio est jurisdictionis restrictio 128. Ignorantes non excusantur à casu, benè quidem à censura. Differentia inter casus papales, et episcopales 129. Qui reservare possit, etc. De casibus Regularium 150. De reservatione injusta, et an Superior absolvendo possit ad alium remittere pro non reservatis, etc. 151. An peccata venialia, aut interna, aut non consummata, etc. 152. Quando inferior potest absolvere, etc. Et an pœnitens debeat se præsentrare, etc. 155. Si injuste negatur facultas, etc. Si negatur a Prælato regulari 154. De peregrinis, quando casus est reservatus tantum extra, aut tantum in patria 155. Quando intelligendum : *In fraudem reservationis* 156. An qui peccat in patria possit absolvi extra illam ab habente facultatem 157. An possit absolvi in patria (pii peccat extra. Et an peccans in patria possit absolvi à censura extra illam ? et an peccans extra incurrat censuram ibi reservatam 158. Qui recipit in bona fide absolutionem à simplici confessario 159. Qui obliviscitur de reservato apud Superiorem, etc. 110. An ex confessione milliter facta apud Superiorem, etc. 141. An simplex confessarius possit absolvere dubie reservatum 112. Qui post confessionem cognoscit, pro certo reserva-

tum 143. Qui peccat in confidentiam licentia* 144. An licentia extendatur ad peccata post illam commissa 145. De facultatibus Episcoporum et Regularium remissive 146.

Cap. VIII. *De sigillo confessionis.* pag. 194

Obligatio sigilli 147. De iis qui tenentur ad sigillum 148. An teneatur qui est requisitus de consilio à confessario ex pœnitentis licentia 149. An consultus ab ipso pœnitente 150. An qui legit folium Confessionis 151. Cadunt sub sigillo I. peccata etiam levia. II. Peccata complicitis, sed ex licentia pœnitentis potest admoneri complex 155. III. Objectum peccati. IV. Pœniteutia. V. Circumstantia»; sed non impertinentes. VI. Revelationes, et virtutes, quando, etc. VII. Scrupuli 155. VIII. Defectus naturales 154. Casus de pœnitente surdo 155. Casus in quibus non adest obligatio sigilli. De licentia pœnitentis; et an liceat eum admonere intra confessionem, quin ab eo petatur licentia 156. Casus in quibus læditur sigillum. I. Qui diceret in monasterio, etc. 157. Qui diceret in oppido, etc. 158. II. Qui utitur notitia confessionis ad gubernationem cum gravamine, etc. 159. Si redit pœnitens malæ conscientiæ 160. An confessarius possit sibi cavere de damnis, etc. 161. An possit præberi schedula confessionis 162. Si pœnitens minetur mortem, etc. 165. An liceat uti opinionibus probabilibus, etc. 164.

Cap. IX. *De sollicitatione in confessione.* pag. 209

Bulla Gregorii XV. 165. Punct. I. Clausula I. *In actu, etc.* 166. Claus. II. *Sieeanlè, etc.* 167. Claus. III. *Occasione confessionis* 168. *Præleitu confessionis* 169. Claus. IV. *Extra confessionem, etc.* An requiratur simulatio, etc. 170. Punct. II. Casus in quibus denuntiandum est! 71. Casus in quibus non 172. Si mulier sollicitat confessarium. 175. An confessarius divertens ad tactus, etc. 174. Si emendatus, etc. 175. Punct. III. An pœnitens possit absolvi antequam denuntiet; an teneatur per epistolam, etc.; et si ciim possit ex se, repugnet, etc. 179. De excommunicatione quam incurrit 177. Si admonitio non est profutura 178. Debet fieri denuntiatio, licet non probetur, etiam ab aliis qui sciunt, etc.; et licet sit occulta sollicitatio 179. Punct. IV. Quid si sollicitatio est dubia 180. Qui laudat pulchritudinem, etc. 181. Casus particulares 182. De inhabilitate sollicitantium ad celebrandum 185.

Peser. I. *Expenduntur clausulas appositæ in Bulla Gregorii.* pag. 209

Parer. II. *Qui denuntiari debeant.* pag. 215

Pvxcr. III. *Quis teneatur ad denuntiandum.* pag. 216

Pt'xcT. IV. *De sollicitationibus dubiis.* pag. 219

TRACTATUS XVII.

De Sacramentis Exiremæ-Uncionis et Ordinis.

Cap. I. *De Extrema-Uctione.* pag. 221

Ůeessentia, et effectibus Extremæ-Uctionis 1.1. De *materia remota* 1 De *materia proxima* 5. An necessaria sit unctio omnium sensuum 4. II. De *Forma* et quomodo aptanda est 5 III. De *ministro* 3. IV. De *subjecto* cui ministranda est Extrema-Uctione 7. Quando replicari possit 8. De dispositione 9. An ministranda sit pueris 10 An amentibus, ebriis, impenitentibus, mulis, etc. 11. An adsit gra-

vis obligatio suscipiendi hoc Sacramentum 12. De administratione S.
 Cap. II. *De Sacramento Ordinis.* pag. 233
 An quilibet ex septem Ordinibus sit Sacramentum 14. An materia; H
 formae Sacramentorum sint in specie à Christo Domino determinata»
 15. Quæ sit materia Ordinis, an manuum impositio, aut instrumento
 rum traditio 16.
 De cæteris ad Ordinem spectantibus sermo erit in *examine Ordinan-*
dorum in appendice III. à n. 25.

TRACTATUS XVIII.

De Sacramento matrimonii.

Cap. I. *De sponsalibus.* pag. *Hi*
 Punct. I. *De natura sponsaliorum.* *ibid.*
 Definitio sponsaliorum. An pueri ante septennium, etc. Qui promittit
 sine animo se obligandi, aut adimplendi. Qui dolo aut errore, etc.
 1. Si conditio dederit causam contractui 2. De sponsalibus metu
 initis 5. An promissio debeat esse mutua 4. An externala signis.
 Quid si promittit paler pro lilio præsentem, et quid si pro absente 5.
 An in dubio favendum sit libertati. Qui promittit in futurum, etc.
 Quidsi mittatur annulus, etc. An requiratur dispensatio, etc. 6. De
 impuberibus, etc. De tactibus inter sponsores 7.
 Punct. II. *De sponsaliorum obligatione.* pag. *Hi*
 Quomodo) et quando sponsalia sint exequenda 8. Quid si unus promit-
 tit duabus mulieribus 9. An filius possit insciis parentibus se obli-
 gare 10. Qui à sponsalibus recedit, etc. et de poena apposita rece-
 denti 11. An debeatur legatum relictum sub conditione si nubat, etc.
 aut si non nubat 12.
 Punct. III. *De sponsaliorum dissolutione.* pag. *Hi*
 Solvuntur sponsalia I. ob *nuptias* cum alio initas. An deobligatus re-
 stet nocens 10. 11. *Mutuo consensu*, licet intercesserit iuramentum.
 Quid de impuberibus 14. III. Ob *impedimentum* superveniens. An
 teneatur petere dispensationem 15. An disparitas dirimat sponsalia
 16. An parentum dissensus 17. IV. Ob *delictum atrox*. An ob forni-
 cationem. Et an talis fornicatio malitiam contineat diversam 18. V.
 Ob *notabilem mutationem*, v. gr. odii, æris alieni, morbi, etc. An ob
 novam hæreditatem. An si melior occasio, etc. 19. IV. Ob *disces-*
sum in longinquam regionem 20. VII. Ob *terminum elapsum*. 21.
 VIII. An ob *religiosam professionem*, aut ob *Ordines sacros*. An ob
 ingressum, etc. 22. An si ante ingressum, etc. 25. An peccet qui
 Sacris initiatur 24. An votum castitatis, aut sacros suscipiendi Or-
 dines dirimat, etc. 25. An requiratur iudicis auctoritas, etc. 26.
 Quænam probatio requiratur, etc. 27.
 Cap. II. *De matrimonio.* pag. *Hd*
 Punct. I. *De materia, forma, et ministro matrimonii.* *ibid.*
 Quænam sit materia, forma, et quænam sit minister 28. Illatio-
 nes. An ciun convalidantur, requiratur præsentia parochi, etc.
 29. De finibus matrimonii 50. An sufficiat consensus per signa 51.
 De malrimonioper procuratorem, aut epistolam 52. De con-
 sensu conditionato 55. An adimpleta conditione novo opus sit con-
 sensu 54.

Pixci. II. *D. usu licito matrimonii.*

pag. 263

Isrs conjugii est illicitus, I. Si matrimonium est nullum. II. Si est dubium. An liceat contrahere cum dubio impedimenti 33. An liceat petere aut reddere urgente dubio 36. Quid si nuptiæ fuerint contractæ cum dubio 37. III. Si adsit periculum sanitatis 38. IV. Si ob solam voluptatem, etc. V. Si mente adultera, etc. VI. Si modo indebito 59. Si conjux se retrahat à seminatione 40. VII. Si loco indebito. VIII. Si tempore indebito, scilicet prægnationis 41. Si conjux sit impeditus ob votum aut incestum 41. An tactus et delectationes morosæ conjugibus permittantur 42.

PrxcT. III. *De usu præcepto matrimonii.*

pag. 269

Quando conjux tenetur petere 45. Si negat semel aut bis 44. Si plures nascantur lilii 45. Si alter petat cum mortali 46. Si velit vir seminare extra vas 47. Si petat cum veniali 48. Si petat amens, vel ebrius. Ille impedimento petenti ob incestum. Si immineat damnum sanitatis, aut prolis 49. Si conjux cohibeat seminationem. Si uxor surgit, aut mingit. An puella oppressa possit semen expellere: si senex sæpè effundit extra vas 50. De cohabitatione, et de alimentis uxori debitis 51.

Prxcr. IV. *De impedimentis impediens.*

pag. 274

Quænam sint impedimenta 52. I. Vetitum. II. Tempus feriarum. An tempore feriarum veletur consummatio. De benedictione sacerdotis. III. Calecliismus. IV. Crimen. V. Sponsalia 53. VI. Votum. An Episcopus possit dispensare in voto castitatis 51. De clandestinitate et proclanationibus 55. De obligatione denunciandi impedimenta et quando denunciatio impedit 56. An sufficiat fama. Si sponsi interrogati, etc. Si parochus sciat impedimentum 57. Quando Episcopus possit et debeat dispensare in proclanationibus 58. An possit Vicarius aut parochus dispensare, aut declarare, etc. 59.

Pi'sct. V. *De impedimentis dirimentibus.*

pag. 280

Innuuntur impedimenta dirimentia 60. I. De impedimento erroris circa personam, et circa qualitatem 61. II. De conditionis impedimento III. Voti. IV. Cognationis 62. V. Criminis 65. VI. De disparitate cultus. VII. De violentia et metu 64. VIII. De impedimento Ordinis IX. Ligaminis. X. Publicæ honestatis 65. XI. Ælatis 66. XII. Affinitatis 67. De impedimento ad petendum 68. Quinam dispensare potest in hoc impedimento 69. XIII. De clandestinitate, et assistentia testium. De parochi assistentia 70. et 71. De vagis et exteris 72. Quænam assistentia parochi requiratur 75. XIV. De impotentia 74. et 75. XV. De raptu 76.

K

Peser. IV. *De matrimonii irriti revalidatione.*

pag. 286

Quando impedimentum dicendum est occultum 77. Quid si parochus et testes conscii erant impedimenti, etc. 78. Qui licite contraxit, an teneatur verum præstare contra sensum 79. An qui contraxit ex metu, aut licite, teneatur patefacere nullitatem 80. An ablato impedimento debeat patefieri nullitas ignoranti 81. Quomodo exigere debeat consensus ab ignorante 82.

Pcnet. VU. *De dispensatione super impedimentis matrimonii, pag.* 502

In quibus impedimentis potest Papa dispensare 85. (Et in quibus Episcopus; remissive ad Tom. ID. Tr. XX. n. 54. et seq.). De causis justis ad dispensandum; an omnia impedimenta explicanda sint 84. An omne* circumstantial præcipuè incestus 83. An omnes gradus 80. De clausulis S. Pœnilentiariæ 87. De formulis supplicationum 88. Et formula exequendi dispensationem 89.

Tom. II

- Cap. 111. *De divortio.* pag. 51
 De divortio quoad *vinculum*. 90. Quoad *torum*, et quot causis fieri potest divortium. I. Causa delicti. II. morbi. III. Consensûs 91. IV. Timoris damni. V. Adulterii 92. Sed 1. requiritur adulterium perfectum et certum 2. An teneatur conjux se separare 95. Casus in quibus non potest separari ab adultero 94. De jure revocandi adulterum 95. An possit propria auctoritate 96. Facto divortio quis conjugum potest religionem ingredi, etc. 97.

TRACTATUS XIX.

De censuris et irregularitatibus.

- Caput. I. *De censuris in genere.* pag. 515
 Punct. I. *De censurarum emanatione.* ibid.
 Quid et quotuplex sit censura 1. Quando dicitur latae, et quando ferenda? sententia? 2. Quis potest ferre censuras. De censura metu inflicta 5. Quid requiritur ut subditus censuri feriat, etc. An Episcopi aut reges, etc. An communitas, etc. 4. An praelatus possit extra diœcesim existens censuras ferre in subditos; et quid si subditus fuerit extra diœcesim 5. An possit censurare peregrinos 8. Quale peccatum requiritur, ut imponatur censura. De mandante, consulente, etc. 7. An excuset ignorantia et metus; et an censura possit imponi pro delictis praeieritis 8. De solemnitate ad censurarum promulgationem requisita 9. Quid si causa est falsa aut dubia 10.
 Punct. II. *De absolutione à censuris.* pag. 516
 Quis potest absolvere à censuris 11. De censuris per sententiam generalem. Episcopus existens extra, etc. Alia notabilia 12. An requiratur formula, et an praesentia censurati, etc. De absolutione conditionata, et an extra confessionem 15. De requisitis ad absolutionem 14.
 Caput. II. *De censuris in specie.* pag. 525
 Punct. I. *De excommunicatione majori.* ibid.
 De communicatione cum toleratis, et vitandis 15. Cum percussoribus clericorum 16. De effectibus excomm. maj. I. Privat usu passivo Sacramentorum 17. II. Suffragiis, etc.; et an possit orari, etc. III. Usu activo Sacramentorum. IV. Usu divinorum officiorum, Sacramentalibus, etc. 18. V. Beneficiis, dignitatibus, et pensionibus 19. VI. Communicatione effrensi. VII. Jurisdictione. VIII. Sepultura. IX. Communicatione civili (de qua in puncto sequenti.) 20.
 Punct. II. *De excommunicatione minori, et ejus (fleetibus.* pag. 552
 Actus quibus incurritur excommunicatio minor sunt: I. Os. II. Orare. De expellendis vitandis. 111. Vale. De resalutatione, et rescriptione. IV. *Communio*. V. *Mensa* etc. Quale peccatum sit communicare cum vitando, et quando est grave 22. Pro quibus causis potest quis communicare cum vitando. I. Causa utilitatis. II. Matrimonii 25. III. Subjectionis 24. IV. Ignorantia? 25. V. Causa necessitatis 26. De effectibus excommunicationis minoris: et an vetel Sacramenta ministrare, et beneficia recipere 27.
 Punct. III. *De excommunicationibus non reservatis.* pag. 559.
 I. De excommunicationibus non reservatis 28. De excomm., in cogentes puellas ingredi monasteria, etc. 29. II. De excommunicationibus reservatis Papa» 56. De censuris circa quæslionem Conceptionis B. Virginis 51. et 52. De excomm. in frangentes clausuram Mo-

nialium. In ingredientiſ ad malum finem prætexlu facultatum. 33. An licentia debeat eſſe in *ſcriptis* ; et an ſpecialis 54. A quo petenda eſi 33, Ob quam cauſam 36. De confeſſario 57. De medico , et aliis 58. Si ſtatim non egreditur. Et qui ingreditur ad malum finem, ſed cum licentia 59. De prohibitione colloquendi cum Monialibus præſertim regularibus 40. De caſu reſervato ; de parva materia , de conjunctis, et impuberibus 41. An cum Abbatissa , etc. 42. An Regulares incurrant cenſuram ab Episcopo 45. An peregrini, etc. 44. An Episcopi, etc. 45. De Monialibus frangentibus clauſuram. 46. De clauſura Regularium 47. In percussores clericorum 48. De mandantibus, ratibabenlibus , aut non impediſentibus percutionem 49. Qui venit nomine clerici, aut monachi 50. Ob quas actiones incurritur 51. Ob quas non incurritur 52. III. De excommunicationibus Bullæ Cænæ. In hæreticos 53. In fautores 54. In legentes, aut relinſentes libros, etc. 55. Requiſita ad incurrendam iſtam cenſuram librorum , etc. I. Ut ſcienter , etc. II. Ut auctor ſit hæreticus 56. III. Ut liber agat de religione, et contineat hæreſim 57. IV. Materia gravis 58. Qui audit legere , aut qui legit litteras, aut manuſcriptum 59. De libris prohibitis in Indice 60. et 61. Qui retinet libros, etc. 62. De caeteris caſibus Dulia 63.

I. *Da excommunicationibus non reſervatis.* pag. 539

II. *De excommunicationibus Papæ reſervatis , extra Bullam Cænæ.* pag. 541

III. *De excommunicationibus Papæ reſervatis in Bulla Cænæ.* pag. 559

Piſer. IV. *De ſuſpensione , degradatione , ſive deſpositione , et interdico, et ceſſatione à Divinis.* pag. 566

I. De ſuſpensione 64. 65. et 66. II. De deſpositione, et degradatione 67. III. De interdico 68. 69. et 70. IV. De ceſſatione à Divinis 71.

Capit. III. *De irregularitate.* pag. 571

Poser. I. *Quid, et quotuplex ſit irregularitas.* pag. 571

Deſinitio 72. An irregularitas ſit cenſura 75. Diſiſiones irregularitatis 74.

Punct. II. *Effectus irregularitatis.* pag. 572

Effectus 75. An irregularis poſſit acceptare beneficia 76. An poſſit accepta relinere. 77.

Piſer. III. *Quomodo incurritur irregularitas.* pag. 580

Irregularitas debet eſſe expreſſa injure 78. Qui dubitat an ſit irregularis 79. Qui dubitat an ſit homicida 80. Quid requiritur ad irregularitatem ex delicto 81. Si delictum eſt omnino occultum 82. An requiratur ſcientia legis 85. An ſcientia irregularitatis 84. Quomodo tollenda eſt irregularitas in genere 85. De diſpenſatione 86. Quomodo tollitur irregularitas ex defectu 87.

Poser. IV. *Quænam ſint irregularitates ex delicto.* pag. 578

I. Ob Sacramentum 88. II. Ob violationem cenſuræ 89. III. Ob exercitium ſolemne , etc. 90. IV. Ob illicitam Ordinum ſuſceptionem 91. V. Ob delicta enormia 92. VI. Ob homicidium 95. De homicidio voluntario 94. 95. et 96. De mandantibus, conſilium dantibus, etc. 97. et 98. De coſperantibus 99. De ralihabentibus 100. De non impediſentibus! 101. De homicidio caſuali 102. ad 105. Qui occidit ob deſenſionem 106. Qui occidit ad tuenda bona 107. De homicidio in rixa 108. De mutilatione 109. et 110. De diſpenſatione, *remiſſive* ad III.

Piſer. V. *De irregularitate ex defectu.* pag. 589

- I. Ex defectu animæ 112. De lunaticis, et obsessis 115. De illitteratis 114. De neophytis 115. II. Ex defectu corporis, et l. De cæcis 116. II. De surdis 117. III. De mutis 118. IV. De claudis 119. V. De iis qui manu carent 120. VI. De febris laborantibus 121. De deformibus 122. De leprosis 125. De monstruosis 121. De eunuchis 123. III. Ex defectu natalium 120. ad 128. De expositis 129. IV. Ex defectu ætatis 150. V. Sacramenti, nempe bigamiæ. De bigamia vera 151. De interpretativa 152. Qui ducit corruptam 155. Qui contrahit cum ea invalide 151. Si vir cognoscit uxorem adulteram 155. Qui contrahit duo matrimonia 156. Si vir accusat uxorem, et reddit debitum, etc. 157. De similitudinaria 158. Quomodo tollatur irregularitas ex bigamia 159. VI. Ex infamia. VII. Ex defectu libertatis. i) e servis 140. De conjugalibus. 141. An conjux possit ingredi religionem, alio relicto in saeculo 142. De curiæ addictis, militibus, etc. 145. VIII. Ex defectu lenitatis; circa bellum 144. Circa judicium 145. et 146. De dispensationibus 147.

De facultatibus S. Pœnitentiariæ.

pag. 101

TRACTATUS XIV.

DE

SACRAMENTIS IN GENERE,

ET PRÆSERTIM

DE BAPTISMO, ET CONFIRMATIONE.

CAPUT PRIMUM.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

*De attentione et intentione 1. Quæ intentio requiritur in ministro
2. De administratione sub conditione 5. An denegandum sit Sa-
cramentum peccatori 4. Quando Communio o. Si sponsi [sunt
inpwato 6.*

I. — De Sacramentis in genere sermo erit fusiùs in *ap-
pendice III. de examine Ordinandorum*. Hic tantùm adnota-
oimus nonnulla principaliora, quæ ibi breviter tacta sunt
in quantum ad Ordinandi notitiam sufficiunt, sed respectu
confessarii animadversione majore indigent. Notandum 1.
quod *Croix* in ministro, præter intentionem, in conficiendo
Sacramento etiam requirit attentionem, ut validé conficiat.
Sed liæc opinio est singularis et valida ratione minimè ful-
citur, quia si hoc esset, sequeretur quòd à ministro vo-
luntarii distracto, licèt adesset intentio virtualis, Sacramen-
tum non conficeretur ; sed in confesso est apud omnes ad
Sacramenti validitatem nihil aliud requiri, nisi materiam,
formam, et intentionem ministri: ideùque docent Suar. *Lugo*
etc. cum ipso *Croix*, quòd, licèt minister distraheretur, quo-
lies adest intentio ipsius, certe conficitur Sacramentum (1).
An autem graviter peccet minister se voluntariè distrahens in
Sacramentorum confectione, communis est sententia in ceteris

(1) *Lib. 6. n. 11. e(libA. n. 177. v, 3. Ratio, et Croix l. 6. p. 1. num. 85.*
Tom. II.

Sacramentis venialiter peccare, modò errandi periculum absit: sed in Eucharistiae consecratione dicunt *Cone*, et *Tambur.* (adversùs *Croix* et *Mazç.*) graviter peccare (1).

2.— Notandum 2. certum esse non suilicere intentionem habitualement ministri, et tanto minus interpretativam, sed requiri actualement, aut saltem virtualement (Quænam autem sit actualis, et quænam virtualis aut habitualis, aut interpretativa, vide *app. 111. n. 9. de exam. Ordin.*). Sufficit tamen intentio *coacta*, nempe timore extorta, qui timor non tollit voluntarium. Non obstat autem ministri error circa personam, v. g. putans absolvere unum, et absolvit alium (2). Hæc certa sunt; quod dubitatur est, an sit validum Sacramentum collatum cum materia et forma, sed sine intentione faciendi, quod facit Ecclesia? Lutherus universe affirmabat, etsi actio ex joco fiebat, sed hoc à Trid. Sm. 7. Can. 11. proscriptum fuit. Alii verò, ut *Gonet*, *Juvenin.* *Contens.* *Serry*, *Mitante*, etc. affirmant, cum actio seriò ponitur. Sed vera sententia docet necesse esse intentionem ritum sacramentalem exercendi, quem Ecclesia à Christo Domino edocta facere intendit; ita *Bellarmin.* *Suar.* *Vaso.* *Tourn.* *Petroc.* *Cone.* *Antoine*, *Salmant.* *Lugo*, *Bon.* et alii innumeri cum Bened. XIV. (3). *Cardinalis Bellarminus* dicit contrariam opinionem nihil ab illa novatorum distare: *Card.* *de Lugo* pariter dicit illam ab omnibus rejici; et non multum differre à Luiheri errore; et *P. Vasq.* vocat jam damnatam. Contrà nostra sententia primò probatur ex Trid. Sess. 14. c. 6. ubi dicitur nullam esse absolutionem sacramentalem, *si sacerdoti animus serio agendi, et verè (nota) absolvendi desit.* Igitur præter actionem, etiam serio positam, necesse est intentio absolvendi. Prætereà probatur ex propositione 28. ex damnatis ab Alexand. VII. quæ dicebat: *Valet Baptismus collatus à ministro qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit, non intendo facere quod facit Ecclesia.* Nec valet dicere propositionem loqui de ritu externo jocosum, quia talis propositio non erat bæreticorum quai jam damnata fuerat a Tridentino, sed erat Catholicorum, inter quos nemo unquam dixit suilicere ritum jocosum. Ratio autem principalis nostræ sententiæ est illa, quam adducit S. *Thomas* (4), nempe quod actio cujuslibet Sacramenti ad plura referri potest, v. g. ablutio in Baptismo potest referri ad extergendas aut corporis maculas,

(1) *Lib. 6. n. 14. r. Utriim.* — (2) *num. 19. n. Sufficit.* — (3) *De Synod. I. 7. c. 1. n. 9.* — (4) *5. p. q. 64. ari. 8.*

aut illas animæ, ideôque necessaria est ministri intentio, quæ actionis illius finem determinet faciendi quod facit Ecclesia ; alioquin, si quis puerum lavaret solo line ne sordidum illuni videret, et diceret : *Ego te baptizo, sive laro in nomine Patris, etc.* jam hic verus esset Baptismus in adversariorum sententia ; quod non video quomodô dici possit. Hinc Angelicus alibi'(1) : *Si minister non intendat Sacramentum con/erre, non perficitur Sacramentum* ; saltem sapienter dicit Benedict. XIV. lococit.: Sacramentum juxta contrariam opinionem collatum, illicitè esset collatum, et saltem certè sub conditione repetendum (2).

'3.—Notandum 3. licere in casu necessitatis sub conditione Sacramenta conferre ; et non solùm Baptismum , iit expressum est in *cap. 2. de Bapt.*, sed cetera alia, ùt dicunt communiter *Castl. Suar. Coninch. Hubert. Hone. Salm.*, etc., contra *Juven.*; et non tantùm in casu necessitatis, sed quoties adest gravis utilitas, aut justa causa , ùt etiam communiter AA. citati fatentur contra *Antoine*. Contrà sine justa causa esset culpa gravis; licèt *Tourn.* et *Salm.* non damnent de mortali confessarium absolventem sub conditione, si poenitensest dispositus, pro majori cautione sua, licèt dispositum illum judicaret (3). Necesse non est autem ut conditio exprimatur, sufficit si mente ponatur, ùt communiter *Castrop. Tourn.* et *Salm.* (i;.

ï —Notandum 4. non esse denegandum Sacramentum occulto peccatori publicè illud petenti ùt docet S. *Thomas* (5), et iit exprimitur in *cap. Si Sacerdos , de o//'. jud. ord* Excipitur Ordo, quem etiam pro occultis potest Episcopus denegare, ùt *Tom. III. append. HI. de exam. Ordinand. num. 15.* ; contra debet denegari peccatori publico , etiam publicè petenti (6). In dubio autem peccati et poenitentia» : si peccatum est certum et poenitentia dubia, etiam denegandum est ; secùs autem si delictum est dubium (7). Si peccatum non est simpliciter publicum . sed est notum majori parti praesentium , et tantùm unus vel alter probus nescit , probaoiliter etiam potest denegari Sacramentum, ùt dicunt *Croix* et *Diana* ; sed probabiliùs non debet denegari, ùt tenent *Suar.* et *Bonae*, vide dicta *Torn. /. Tr. XI. n. 11.* (8). Sed si peccator petat Sacramentum in loco ubi delictum est occultum, licèt alibi esset publicum , dicimus cum *Cabass. Solo, Vascg.*, etc. adversùs alios non posse denegari , quia in eo casu eadem evenirent inconvenientia, ac si dene-

(1) *Opusc. 4. alias V. Vi. VII — /2. L. 5. n. 20. ad 25. — (5) n. 27. et 28. — i n. 29. — (5)5,p. q. 80. a. 9. — (6) Lib. 6. n. 50. — 7) n. 48. — (8) n. 45.*

garetur Sacramentum peccatori, cujus delictum nullibi est publicum (1).

5. — Notandum 5. quôd, ût præscribit Rit. rom. (*de Sacr.Euch.*), debet denegari Communio publicis peccatoribus, quoties non constat etiam publicè de eorum poenitentia, et non priùs quàm scandalo aliis praestito consuluerint. Cui tamen dicunt *Possevinus, Sanctus, Busemb.* et *Croix*, sufficere confessionem coram multis factam, ita ut brevi sit manifestanda aliis, modô non adsit occasio proxima auferenda; nam si talis occasio adest, publicè jam nota, non debet dari publico peccatori Communio, nisi remota occasione (2). An autem sacerdos possit timore mortis praebere peccatori publico Communionem; admittunt *Bonae. Croix*, etc.; sed nos cum *Ledesma, Cone*, et aliis negamus, quia debet evitari potius Sacramenti injuria, quàm proprium damnum. Nec obstat dicere quôd, cùm jam possit minister (ût suprâ dictum est) Communionem praebere peccatori occulto, ad vitandam ejus infamia, tanlô magis ad vitandam mortem propriam. Respondetur quôd in tantùm potest praebere peccatori occulto Communio ut vitetur illius infamia, in quantùm ejus infamia redundaret in damnum commune aliorum proborum, qui perspicientes peccatorem illum publicè propter peccatum occultum esse diffamatum, possent faciliùs terreri à Communionem, timore ne ab aliquo imprudenti sacerdote expellerentur. Sed hæc ratio evitandi publicum damnum non procedit in casu nostro (3). Vide etiam *Tract. AT. num. 15.*

G. — Notandum 6. quôd parochus non potest licite assistere matrimonio sponzorum qui sunt publici peccatores, ût rectè dicit Bened. XIV. (4) contra *Laym. Lug. Croix*, etc. qui dicunt quôd parochus tenetur ex sui officii munere assistere, et quôd assistentia talis sit puré materialis. Nos verô dicimus sponso in tali statu non habere jus ad parochi assistentiam exquirendam, ideùque cùm ille licitè suam assistentiam possit denegare, tenetur denegare, ne illorum sacrilegii particeps fiat. Et eadem ratio currit de testibus; sed ampliùs parochus obstat quòd ille tenetur ex justitia impedire peccata suarum ovium (5). Et hic advertendum quôd, juxta Decretum Clementis XI. confirmatum à Benedicto XIV, parochus non debet ad publicationes procedere, nisi priùs examinet sponso, et sufficienter eos

■D   ”.   et   ~ (S) *Lib. 6. n. 49.* — (4) *de Syn. l. 8. c. 14. n. 5.* — (5) *L. 6. n. 54.*

Cap. 2. punct. 1. De mat., form , et minist. Rapt.

in rebus Fidei instructos reperiatur (1). An verò licitè possit sponsa nuptias contrahere et consequenter Sacramentum ministrare (ex vera sententia (|iàd sponsi sint matrimonii ministri, ut probabimus *Tr. XVIII. n. 28.*) sponso publico peccatori, admittunt *Sanch. Lugo, c\.* *Croix*, dicentes spon-
sos in hoc se habere ut privati contrahentes; in matrimo-
nio enim directè initur contractus, indirecte Sacramentum
lit; sed hæc ratio non suadet, cum huiusmodi contractui an-
nexa est etiam Sacramenti administratio. Unde puto tantum
dici posse quòd præfata administratio, ut à ministris ad id
non consecratis, non esset grave peccatum pro ipsis, ut pro-
habilitè tenent *Conet, Suar. Tourn. Habert, Juven. Natal.*
Ilex. Cone. Salm., etc. licet opinio opposita, quòd sit grave,
Pontii, Lug. Navar. Vasques, Contin. Tourn. Croix, etc. mi-
hi videtur probabilior (2), ut dicetur *Tom. III. append. III.*
n. 12. Notandum est autem matrimonia cum hæreticis esse
ab Ecclesia vetita (3). Caetera ad Sacramentorum in genere
notitiam spectantia notabuntur in præfata *append. III. cap.*
Ln. 1. ad. 10.

CAPUT II

DE SACRAMENTO BAPTISMI.

PUNCTUM I.

De materia, forma et ministro Baptismi.

*Quolup/cæ esi Baptismus ~. De materia remota S. De proxima : et an
possit abscindi mater 9. Jh possit baptizari proles in utero,
etc. din quo membro, etc. 10. 11. et 12. Jn requiratur trina ablu-
tio 15. De forma 14. De ministro 15. De ordine ministrorum 16. De
exieris qui baptizantur 17. De Baptismi dilatione: el de Baptismo
domi, etc. 18.*

7. — Baptismus communiter dividitur in *fluminis*, *fla-
minis*, et *sanguinis*. Dicitur *fluminis*, nempe aquæ, et de
hoc est hic sermo, et hic propriè est Sacramentum ; /*la-
minis*, nempe Spiritus sancti, qui vocatur *flamen*, cum
alludatur ad adventum Spiritûs sancti super apostolos die
Pentecostes in flaminis seu venti specie ; et propriè intel-
ligitur animæ conversio ad Deum, à divino Spiritu alliata
desiderio expresso aut tacito veri Baptismi; et hoc desi-
derium etiam ad salutem satis est, cum non possit Ba-
ptismus in re haberi : *sanguinis* denique, intelligitur mors
pro Fide tolerata ; aut etiam pro alia virtute Christiana,

(1) D< *Synod. I. 8. c. 14. n. 5.* — (2) *Lib. 6. »i. 52.* — (5) *n. 56. et 1044.*

ut docet S. Thomas. (1), et reverè Ecclesia in Martyrolog. die 28. Febr. ut martyres veneratur aliquos Sanctos in servitio peste infectorum defunctos. Et hoc martyrium æquiparatur Baptismo, quia etiam remittit culpam et pœnam; quoties tamen cum peccatorum contritione sociatur, aut amore puro erga Deum prædominante; nam ad martyrium non sufficeret sola attritio sine amore prædominante, ut tenendum est cùm S. Thoma, S. Bonav. Scoto, Laym. Petrocor., etc. contra Wigandt, Viva et alios (2). Notandum hic obiter non licere se offerre martyrio sine speciali Spirilùs sancti instinctu, excepto si aliter in aliquo casu se non offerre gravi esset scandalo, ut dicunt communiter DD. Undè dicit Laym. peccare qui inter hæreticos versans vellet in quadragesima abstinere à carnibus cum periculo se prodendi esse catholicum et occidi (3).

8. — Sed descendamus nunc ad loquendum I. de materia Baptismi. Materia remota licita est aqua consecrata; secùs graviter peccaret si aliam aquam extra necessitatem adhibere vellet, ut dicunt communiter DD. ex Clem. unde de Bapt. Cæterùm in Baptismo privato probabile est licere uti aquà non consecrata; Croix, Gobât. Pasqual. et Quinlan. (4). Materia remota valida est quaelibet aqua naturalis, licet sit mineralis, aut marina, aut ex glacie soluta, aut cum alia materia, sed minoris quantitatis, permixta, quaj retineat tamen usum communem aquæ. Contrà non est materia valida vinum, lac, succus ex fructibus, aut herbis extractus, nec aqua dùm est congelata (5). Est autem materia dubia jus, lixivium, aut cerevisia (C); item aqua dislillata, intellige arte alchymicâ ex floribus, aut herbis, etc. educta, quia aqua naturalis simpliciter distillata, rosis aut aliis floribus in aqua infusis, est vera aqua (7); item saliva, aqua congelata, et humor ex arboribus manans (8). Est etiam materia dubia una, vel altera gutta aquæ (9). Materia dubia non licet uti, nisi in casu necessitatis, et appositù conditione; sed advertendum quod in necessitate tenetur minister uti materiâ dubiâ, licet opinio pro Sacramenti valore esset ininùs, imo tenuiter probabilis, ut communiter docent Suar. Caj. Jntoine, Holzmann. Viva, et alii (10). Vide Tract. XVI. n. 36. ad 38. quid dicetur de absolutione impertienda peccatoribus moribundis sensibus destitutis.

9. — Materia proxima Baptismi est eadem ablutio, quæ

1 2. 2. q. 124. a. 5. — (2) L. 6. n. 95. ad 100. — (3) Lib. 6. n. 101. — 4) n. 102. — (5) n. 102. et 103. — (6) n. 103. v. 111. Materia. — (7) n. 104. — 8) Ibid. Dub. 2. 5. 4. — 9) n. 107. v. Quær. VI. — 10) n. 103. ad III. in fine.

trifariâ fieri potest, per immersionem, aspersionem, et infusionem, qui modus hodie est in praxi. Si puer in flumen projiciatur cum prolatione formæ, probabiliter est validus Baptismus: sed hoc nunquam licet, quia non licet aliquem occidere, ut illum baptizet, et licet deindè ille sine Baptismo moriturus esset: et sic nec licet, ut docet S. Thomas (1), ut baptizetur proles, occidere matrem; aut eam incidere cum proximo, aut probabili periculo mortis illius, licet esset moribunda, et consentiret. Dumtaxat licitum est incidere matrem postquam certè animam efflavit. Et hic Croix advertit lidè circa praxim, nempe, ut statim post matris mortem aperiatur os ejus, ut si proles vivit, non suffocetur (2). Ait Cangiamila (3) cum Possev. Gob., etc. peccare graviter parentes qui negligunt efficere ut fiat incisio, et etiam chirurgos qui illam negligent, aut differunt. Et addit parochus totis viribus efficiendum esse quin mater sepeliatur antequam liat incisio; secùs dicit quòd ipse nescit illum ab irregularitate excusare, cùm ex omeio teneatur impedire mortem infantis. Sed huic opinioni nescio acquiescere, cùm enim in tali casu non sit certa infantis vita, ne certa quidem est mors ejus. Praeterea inquit (cap. 10.) quod si alter reperiatur, etsi non chirurgus, qui vires habeat faciendi incisionem, tenetur illum operari. Quin etiam dicit Cangiam. (lib. 4. c. 4. n. 5.) cùm infans non adhuc intègrè prodiit ex utero, Baptismus dandum esse non à parochus, sed ab obstetrice. Præterea idem (loc. cit.) cum Gob. et Quinlanad. notat signa proximæ mortis, nempe 1. Si infans nascitur absque eo quòd vagiat, et ploret. 2. Si parùm respirat, et livet, præsertim facies. 3. Si nascitur multo labore, et auxilio obstetricis. 4. Si nascitur nondum menses septem conceptus (et idem dicitur de omni fœtu abortivo). 5. Si cranium habet nimis tenerum et compages nimis aperias, aut alias partes disjunctas. Et idem dicendum de in fantibus illegitimis, quibus timetur ne occidantur à parentibus, aut saltem exponantur in locis, ubi deest rota. Sed si mater esset morti damnata à justitia, vide in opere (4).

10. — Quæritur 1. an liceat in necessitate baptizare prolem in matris utero, medio aliquo instrumento, quo possit aqua attingere puerum? Negant hoc Gotti, Cone. Juvenin., etc., citantes S. Thornam (o), qui dicit: Non

(1) 5. p. qu. 68. a. 11. ad 3. — (2) Lib. G. n. 105. et. 106. — (3) Cangiam. Embryologia l. 2. cap. 12. n. 1. — (4) Lib. G. n. 106. v. Omnino. — (5) 3. p. c. 68. a. 11.

debet aliquis baptizari priusquam ex utero nascatur: Ratio istorum est quia uero potest renasci per Baptismum juxta Evangelium : *Nisi quis renatus fuerit, etc. Joan. 3. 5.* nisi prius fuerit natus. Sed valdè probabiliter allirmant *Suar. Pignatel. Tourn. Elb. Holzm. Coninch. Croix* , et alii ; quibus, valdè adhæret *Benedict. XIV. (1)* , quia hujusmodi infans, cùm jam sit viator, est capax Baptismi, et qui vivit in utero matris, etiam potest dici natus, ut de Verbo incarnato dictum : *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est, Matlh. 1. 20.* Nam , ut dicit *S. Thom. (2)* , duplex est carnalis nativitas , prima in utero , secunda extra uterum. Et hoc clariùs apparet ex *cap. 4. de Bapt.* ubi dicitur: *In carnali generatione, qua proles eoe viro et fœmina nascitur, etc.* Notandum quòd non dicitur dumtaxat *ex fœmina* , sed *ex viro et fœmina nascitur*. Igitur rectè dicitur solù generatione nasci , et ita intelligi potest quòd proles nascatur etiam à patre : nec à nostra sententia Angelicus aliud sentit, dùm loco priùs citato (3) dicit quòd in tantùm non potest baptizari in utero, in quantùm supponit Sanctus quòd *antequam nascatur, non potest aliquo modo ablui aqua* ; igitur si potest ablui, potest baptizari. Sed quòd possit aquâ. attingi infans in utero, dicit *Benedictus* , hodie ex medicorum et obstetricum judicio constare. Et praeterea citat *Silvestrum* , et *Vasq.* qui dicunt (et hoc putat probabile etiam *Laym. cum Any. Armil. et Pnepos., etc.*) posse baptizari infantem etiam adhuc involutum secundinâ , quæ putatur tamquam infantis pars , cùm illius umbilico annexa sit. Undè concluditur in casibus praedictis , cùm imminet mortis periculum , semper prolem sub conditione esse baptizandam (4). Advertendum autem hic cum *N. Thoma (5)* in necessitate, si infans non adhuc ex utero egressus sit, et baptizetur in capite , non esse ampliùs rebaptizandum, quicquid dicat *Sambovius* , dùm idem dicit Ritual, rom. ; sed si in alia parte est baptizatus, tunc repetendus est Baptismus sub conditione (6).

11. — Quæritur 2. an possit dari baptismus infundendo aquam super solis capillis infantis ? Negant *Bonac. Concin., etc.* ; sed communius id admittunt *Lugo, Tol. Valent. Cone. Ledesm. Graff* , etc. quia licèt capilli non sint animati , non sunt tamen pura excrementa , sed veræ corporis partes ; ut est etiam cutis exterior , quæ nec est ani-

(1) *Oe Syn. I. 7. c. 5. n. 2.* — (2) *4. Seni. dint. VI. q. 1. aJ. 2.* — (3) *3. P. q. 68. «. 11.* — (4) *Lib. 6. n. 107.* — (5) *cil. a. 11. ad. 4.* — (6) *Lib. 6. n. 107. a. Hic autem.*

mala, et tamen super ipsa infunditur aqua Baptismi. Quare in casu necessitatis benè potest, et debet dari Baptismus super capillis, sub conditione : et tantb magis debet dari super pedibus , aut digitis , et aliis partibus minimis corporis. Baptismus verb super vestibis est certè nullus (1).

12. — Quæritur 3. an sit certè validus Baptismus collatus non jam in capite, sed in pectore, in scapulis aut aliis corporis partibus principalioribus? communior sententia affirmat; sed dubitant *Anacl. Cone,* et *Platel.* et dubitat etiam *S. Thomas (2)*. Undè méritè dicunt *Tourn. Viva. Salm. Trull. Ledesm.* Aie: itè posse rebaptizari sub conditione : *Sinon tibaplizatus, etc. (3)*.

13. — Quæritur 4. an in Baptismo certè requiratur Irina ablutio? Quoad validitatem, certum est unam sufficere, ut ex *can. de Trina, D. A. de consecr.* ubi *S. Gregorius dicit Ter vel semel immergere.* Cæterùm præcipit Rituale ut ablutio sit trina ; et hoc præceptum dicimus cum *S. Thoma (4)*, et aliis (contra *Holzm.*) esse grave , cùm materia sit gravis; in illa enim exprimitur mysterium SS. Trinitatis. Et hic advertendum cum *Laym. Beo. Busemb.* non esse terminandam formam ante tertiam ablationem (5).

14. — II. Circa formam Baptismi in Ecclesia latina : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* ; in græca autem est : *Baptizetur servus Christi in nomine Patris, etc.* ; damnata fuit ab *Alexandro VIII.* Propos. 27. quòd dudùm sufficiebant sola verba *in nomine Patris, etc.* Advertendum quòd mutatio cùm est substantialis (nempè cùm corrumpitur sensus formæ), tunc redditur invalidus Baptismus; non autem cùm est accidentalis, nempe cùm servatur sensus. Quapropter est mutatio accidentalis , et per consequens est validus Baptismus, 1. si mutatur idioma aut pronuntiatur forma cum verbis diversis idiomatis, nam in Sacramentis non requiritur, ut minister aut suscipiens intelligat verba, seu sufficit, ut illa sint per se significativa. Et in conferendo Baptismo meliùs est (ut dicunt multi DD.) *utin* necessitate mulieres et rudes adhibeant linguam maternam, ne errent. 2. Si pro *Ego te baptizo*, diceret *Ego te lavo, te purgo, etc.*, talis mutatio non excederet veniale . ut dicunt *Laym. Bonac. et Busemb.* Sed si diceret : *In nomine Genitoris, et Geniti, etc.* aut pro *Filii* diceret

(1) *Lib. 6. n. 107.* Quær. III. — (2) *3. p. q. 68. a. 11. ad 4.* — (3) *Lib. 6. n. 107. Qu. IV.* — (4) *3. p. q. 66. a. 8.* — (5) *Lib. 6. n. 107. Quær. V.*

Jesu Christi, tunc saltem esset dubius Baptismus (1). 3. Si diceret : *Battizo* pro *Baptizo*, aut *Titi* pro *Filii*, aut *Patria*, et *Filia*, et *Spiritus sancta*, pro *Patris*, etc. : nam talis Baptismus validus fuit declaratus à Zacharia Papa, c. *Retulerunt*, de consecr. d. 4. 4. Si verba transponuntur, dicendo : *Te ego baptizo, in nomine Filii, et Patris*, etc. (2). 5. Si dicitur : *In nomine Patris omnipotentis, et Filii unigeniti*, etc., aut si quis ex importuna devotione adderet, et in nomine *Mariæ Virginis*. Contrà esset invalidus si diceretur : *Ego te baptizo in nominibus Patris*, aut in nomine *SS. Trinitatis* : aut in nomine trium *divinarum Personarum*. Si autem diceretur : *In nomine Patris, in nomine Filii*, etc. Baptismus esse dubium tenent *Bonae. Tournel. Busemb. Salm.* (3). G. Si omitteretur verbum *ego* aut *amen* ; sed si omitteretur *te*, juxta communem sententiam esset invalidus. Si autem omitteretur particula *et*, dicendo *In nomine Patris, Filii, Spiritus sancti*, alii dicunt esse validum, alii invalidum, propterea sub conditione esset repetendum ; sed si particula *et* poneretur ante *Spiritus sancti*, non dubito Cum *Croix*, quin esset validus Baptismus, quia juxta usum communem pro nominum distinctione sufficit, ut *et* praeponatur ultimo nomini. (4). Dubius est etiam Baptismus, si omittatur particula *in*, quam volunt esse essentialem *Sot. Navar. Cone.*, etc. ; nam aliquandô, præfatû particulâ sublatâ, sensus remanet æquivocus, si dicatur forma ex auctoritate *SS. Trinitatis*, aut invocando tres divinas Personas. Sed huic se opponunt *Bonae. Coninch. Salmant.*, etc. dicentes non esse de essentia, quia etiam adjectâ particula *in*, adhuc sensus remanet æquivocus (5). Est certè invalidus Baptismus tantùm collatus *in nomine Christi*, ut docent omnes cum *S. Thoma* (G) ex c. *Si revera*[^], de consecr. dist. i. Nec obstat textus (Act. 8. 12.) *In nomine Jesu Christi baptizantur viri ac mulieres*, quia hoc intelligebatur in quantum ille Baptismus erat institutus à Jesu Christo, non autem à Baptista : contrà ex iisdem Actibus probatur quod exprimebantur nomina Personarum, dum illis, qui dicebant ne audivisse quidem utrùm Spiritus sanctus adesset, responsum fuit : *In quo ergo baptizati estis ?* Act. 19. 3. nec obstat textus c. *A. quodam*, de consecratione dist. 4. ubi Nicolaus Papa dixit : *St in nomine sanctæ Trinitatis, vel Christi baptizati*

(1) *Lib. 6. n. 108. et 109.* — (2) *n. 110.* — (5) *n. 111.* — (4) *n. U2.* — (5) *Ibiâ. Dubit. 2.* — (6) *3. p. q. 66. a. 6.*

mill, rebaptizari non debentl. Nam , ùt explicat Glossa , verbum Trinitatis , Papa dicendo *in nomine SS. Trinitatis*, non intendebat expressionem illius Personarum explicitam excludere (1).

15. 111. Circa ministrum , notandum 1. quòd validus est Baptismus à quocumque viatore , etiam hæretico , aut infideli collatus (2). Sed extra necessitatem non potest Baptismus licitè conferri nisi A solis sacerdotibus. Imò minister ordinarius Baptismi est proprius pastor , nempe Episcopus, aut parochus, qui cæteroquin possunt aliis sacerdotibus, et in horum defectu, etiam diaconis administrationem committere ; sed diaconi sine commissione in necessitate non possunt solemniter baptizare ; et hoc faciendo (juxta sententiam probabiliorem *Layman, Bon. Tournely, Hubert, etc.*) incurrunt irregularitatem ; quandoquidem diaconi non ordinantur ad baptizandum , nisi ex sacerdotis commissione. Non dubitatur autem quin clerici non diaconi solemniter baptizando incurrant irregularitatem , ex *c. Si quis 1. de cler. non ordin.*, etc. Contrà probabiliùs dicunt *Lugo , Castropal. Bonae., Laym., etc.* (contra *Solum , Suarez, Cone., etc.*) laïcos solemniter baptizando non fieri irregulares ; nam licèt textus sic *generaliter loquatur*, dicendo , *Sz quis, etc.*, ea verba tamen debent referri ad titulum qui tantùm de clericis tractat (3). Cælerùm certum est extra necessitatem baptizantem , sine-proprii pastoris commissione , graviter peccare. Sufficit nihilominùs in hoc licentia præsumpta , ùt dicunt *Salmanlicens. cum Mirand, et Ilenriq.* (4);

16. — Notandum 2. circa ministrorum ordinem in baptizando (ex Ritual, romano) sacerdotem esse præferendum diacono ; diaconum subdiacono ; clericum laïco ; virum denique mulieri ; ratione honestatis tamen aliquandò debet viro præferri mulier (ideùque parochi debent bene examinare obstetrices, ùt dictum est *Torn. /. Tract. 17/. n. 45. ad 4.*), aut quia mulier esset meliùs viro instructa : et cùm vir esset pater baptizandi, tunc omninò debet mulier baptizare , dum parentibus hoc est prohibitum extra necessitatem extremam (5). Certum est autem graviter peccare laïcos qui baptizant coram sacerdote, *c. 21. de consecr. dist. 4.* , excepto si sacerdos esset excomraunicatus, ùt rectè dicunt *Suar. Castropal. Navarr. Silvest. et Salmanlicens.* (contra *Sot. et Sayr.*) quia excommunicato

(1) Lift. 6. »i. 112. Dubit. 5. — (2) n. 113.—(3) v. 116. —(i) Lib. 6. n. 115 i.Xolaud. II — 5) ti. 117.

Tract. 14. De Sacramentis in genere , etc.

concessum est baptizare in solo casu necessitatis, quæ non adest quoties potest alius habere (1). Sed si baptizaret coram clerico etiamsi diacono , probabiliter non peccaret nisi venialiter (2). Proculdubio autem graviter peccant parentes qui extra necessitatem extremam permittunt filios à prædicantibus baptizari , licèt hoc efficerent timore edicti principis (3).

17. — Notandum 3. nec Episcopos,, nec parochos posse baptizare extra diœdêsim , aut parochiam existentes, sine proprii pastoris commissione. Quare certe graviter peccant parentes , qui filios sine illorum licentia ad alios afferunt baptizandos (4). Peregrini et vagi qui non habent proprium domicilium possunt in quacumque ecclesia baptizari, ita *Barbosa, Salmant. et Croix, ex cap. Nec numerus... qu. 3.* Sed hic quæritur , an exteri debeant baptizari, et alia Sacramenta suscipere à parocho proprio domicilii, si parum distat : aut possint ea suscipere à parocho loci, ubi incolunt et quasi-domicilium contraxerunt ? Notandum hic contrahi domicilium ab eo qui in aliquo oppido habitat, non per modum transitûs, sed per majorem anni partem, aut animo ibi manendi majorem , aut notabilem anni partem, alicujus negotii, aut officii causâ. v. g. medici, mercatoris , hospitis , famuli , etc. : ita *Laym. Navarr. et Lambert.* (5) cum communi ût asserit. Nunc veniamus ad quæsitum. Respondetur duas adesse probabiles sententias. Prima est *Ledesm. Ang. Rodr. et Henriq., etc.* tenens Sacramenta suscipienda esse à parocho proprii domicilii, quia alias (ût dicunt) exterius haberet duas parochias habitationis. Sed hæc ratio nihil convincit, undè probabilior et communior est secunda sententia *Barb. Sanch. Silvest. Castrop. Pontii, Croix, Bonae. Salmant., etc.* cum pluribus decisionibus Rotæ, quæ dicit posse suscipi Sacramenta à parocho domicilii , cùm pro quasi-domicilio jam quilibet sit subditus loci ubi habitat , ût habetur ex *capit, fin. de Paroch.* (6).

18. — Notandum 4. graviter peccare eos qui differunt diù Baptismum infantibus. Putant *Laym. Caslropal.* gravem esse dilationem ad mensem sine causa , et cum causa ad duos menses. Sed communior et probabilior sententia putat esse grave plerùmque dilationem ultra 10. aut II. dies(7). Notandum 5, esse vetitum sub gravi domi baptizare infantes solemniter , exceptis liliis regum , vel principum ,

(1) *Ibid. Dubit. 1. ci 2.*—(2) *Ib. Dubit. 3. et 4*
Hi. — 5; A'oli/. 32. n. 9. — (6) Lib. 6. n. 115

(5) *Ibid. Dubit. 5. — (4)n.*
7 n. 118. v. Noland. II.

ut dicitur in *Clementina unica, de Baptismo*. Et hujusmodi infantibus rectè dicunt *Sot. Caslropal. Toi. Novar. Croix*, etc. Baptismum debere solemniter conferri; cæremoniæ enim non sunt omittendæ nisi insola necessitate. Nomine principinn nonnulli DD. intelligunt omnes barones; sed probabilius *Suar. Tournel. Boncacf. Tambur. Etb.*, etc. intelligunt illos tantum, qui dominio absoluto gaudent; idem tenet *Glossa* in cit. *Clementina* (ad verbum *aliquos*}, adducens *cap. Fundamenta* 17. Proinde, de *elect*, ubi dicitur: *Rex, princeps, marchio, dux*, igitur principes distinguuntur à baronibus; ubi tamen introductum jam est domi baptizare lilios baronum, saltem magnatum, benè ail *Croix* non facilè damnandum; vide *num.* 30. Notandum 6. nullum esse Baptismum, si alter applicat materiam, alter verò formam; DD. communiter cum *S. Thoma* (1); et licèt adhibeatur forma Græcorum *Baptizetur servus Christi*, etc., quia semper subauditur verbum *per me* (2). Notandum 7. Quòd si eodem tempore plures ministri Baptismum conferrent infanti, proculdubio graviter peccarent: sed quoad valorem Sacramenti, oporteret distinguere cum *S. Thoma* (3): Si quilibet baptizare intendit utconcausa, nempe dependenter ad alio, Baptismus esset nullus; secùs autem si quilibet intenderet baptizare ex se, ut pariter accidit in consecratione Eucharistiæ, cùm neopresbyteri celebrant cum Episcopo (4).

PUNCTUM 11.

De iis qui baptizare possunt.

Pana rebaptizantium 19. *De fætibus abortivis, ct de filiis infidelium* 20. *Si parentes repugnant*. *An liceat vendere filios infidelibus* 22. *De Baptismo sub conditione* 25. *De infantibus expositis* A. *De Baptizatis à laids* 25, *Ab haereticis* 26. 5/ *Baptismus est dubius* II. *Dispositiones ad Baptismum* 28. *De cæremoniis, ct t. de aqua consecrata* 29. II. *De ecclesia* 50.

19. — Notandum 1. validé baptizari infantes et perpetuo amentes?; illos tamen qui aliquiandô habuerunt usum rationis non posse, si priùs Baptismum non requisiverunt (5). Notandum 2. quòd, cùm repetitur Baptismus sine justa causa, tam rebaptizans quàm rebaplizatus, si est rationis compos, incurrunt irregularitatem, *cap. 2. de Apostat.* An autem idem sit de rebaptizantibus sub conditione sine

1 5. p. q. G7. a. 6, — (2 *Lib.* 6. n. 119. — 5 5. p. <iu. 67. a. 6. ad 3. — 3, a 6. n. 120. — (5) n. 121.

jusla causa : duæ adsunt sententiæ probabiles ; negant *Suar. Castropal. Laym. Bonae. Anaç, Pont. Tourn. Uolzm. Salmantic. et Croix* . quia qui sub conditione rebaptizat, reverà non rebaptizat. Affirmant autem *Sot Filliuc. Cône. Ben. Barbos. Sayr. et Lambert* enm Catéchisme romano; quia, ùt dicunt isti, talis conditio apponitur in legis fraudem ideôque habetur pro non apposita (1).

20. — Notandum 3. fœtus abortivos, semper ac non constet esse animâ destitutos fût judicari debent illi qui non habent aliquam organorum dispositionem), semper baptizandos esse, sub conditione tamen; potissimum cùm inter peritos modernos hodiè cum plausu recepta sit opinio, quòd fœtus animetur aut in ipsa conceptione, aut saltem post paucos dies (2) Notandum 4., ùt praecipit Ritual, rom., in solo casu necessitatis posse baptizari plures sub mia forma . dicendo : *Ego vos baptizo, etc.* (3). Notandum 5. quòd circa lilios infidelium , Baptismus collatus est validus, licèt eis ministretur invitis parentibus, ut docet Benedictus XIV. in sua *instruet, ad vicesgerenlem* . quie incipit *Postremo mense*, (*Vide Bull. edit. Meehl, t. 3. p. 6.*) et alii communiter cum auctoritate S. *Jugustini*, quicquid dicant *Durand. et Catarin.* (4) Sed notandum item circa hoc , quod si parentes deliciunt à Eide ad infidelitatem, licite possunt eis auferri filii ; et sufficit quòd unus solus eorum priùs fidelis fuerit, ùt communiter dicunt *Suar. Laym. Bone. Antonin. Salmant. et Croix* ; cæterùm sicut est licitum baptizare filios haereticorum his invitis, et etiamsi illi apud genitores remanendi fuissent , juxta sententiam probabiliorem *Laym. Croix, Aver. Cob* , etc.; ita contra non licebit baptizare filios infidelium invitis parentibus, præterquam in casibus sequentibus: 1. Si filius est jam rationis capax et Baptismum efflagitat, ùt docet S. *Thomas* (5). Et advertendum quòd Ecclesia bene possit cl debeat separare baptizatum à suis parentibus , ùt dicunt *Castropal. Lq/ym. Salmant.* ; et *Benedictus* ATT. lacto declaravit loco cit. num. 29. ex *can. de'.Judicis, disl. 45.* et in casu quo dubitatur an filius qui petit Baptismum sit vel ne rationis compos, post septennium debet baptizari , sed ante septennium expectandum est ut ibidem dicit *Benedict.*, et interim à parentibus debet segregari, et loco tuto custodiri (6). 2. Hebet baptizari filius infidelium quoties in periculo est mortis 3. Si filius est extra curam parentum , nec timetur ne ad ipsos regre-

(1) *Λ. 122.* — (2) *Lih. 6. n. 124.* — (3) *Ibid. ad 6,* — (4) *n. 126. r. Qiiær.— fo) 3. p. (l. 68. n. 10,* — (6) *Lib. 6. n. 128.*

diatir. El idem currit pro liliis perpetuo amentibus ; aut à parentibus derelictis aut expositis. 4. Si parentes in Christianorum captivitatem redacti sunt, aut lili eorum sunt capti in bello. 5. Si unus parentum consentit, ut infans baptizetur, licèt alter positivé repugnet (1).

21. — Sed hic quæritur 1. An repugnante utroque parente infideli, liceat baptizari infans ? Respondetur non licere, si filius relinquendus erit in illorum potestate, ut decrevit S. C., ex eo quia adest certum periculum illius perversionis. Sed contra casu (pio infans abstrahatur à parentibus, est satis probabilis sententia *Scoti, Eius. Tourn. Esi. Pichet. Maslr. Uolz. et aliorum contra Gone!, Cone. Salm*, etc. quod possit licite baptizari, dùm parentes non possunt super liliis habere jus in eorum salutis æternæ detrimentum: et sicut potest auferri filius à parentibus,, ut liberetur à morte corporali, tanté fortius, ut liberetur à morte anima;. Advertendum tamen quoad Hebræos, Julium II. justis rationibus prohibuisse, quominus iis invitis sui lili baptizentur, antequam ad usum rationis hi pervenerint (2).

22. — Quæritur 2. An liceat vendere parentibus infidelibus filios suos non jam baptizatos. Negat *Hurt.*, sed communiter affirmant *Sunr. Laym. Caslrop. Vasq. Bonae. Conin. Villiuc.* etc. quia hoc expedit ad conservandam pacem communiter ; aliter infideles difficulter restituerent Christianos captivos, et Ecclesiæ magis incumbit, ut fideles Fidem servant sariam tectam, quàm ut infideles eam amplectantur (3).

23. — Notandum 6. quod juxta regulam generalem ut conferatur Baptismus sub conditione jam baptizato, requiritur rationale et prudens dubium de valore prioris Baptismi, dubium sive negativum sit, sive positivum (4), sicut explicatum est *Tom. I. Tract. 1. η. 12.* Advertendum tamen quòd, cùm saltem unus testis ocularis de Baptismo collatu testatur, non potest repeti, nisi cùm adsunt testes contrarii qui positivé oppositum deponunt ; ita communiter *Suar. Laym. Caslrop. Bonae. Holzrn. Salm.*, etc. cum *Lambertini*. Advertendum item non esse baptizandos (ne sub conditione quidem) adultos à parentibus Christianis natos, et inter fideles educatos, licèt nullus adsit qui de illorum Baptismo testetur, ut exprimitur in *cap. Veniens 3. de Presbyt. non bapt.* ubi dicitur: *Et certè de illo qui natus est de christianis parentibus, et inter Christianos est* (1). V. 129. ad 131. — 2 Lib. G. n. 152. — § n. 135, — (4 n. 13i.

fideliter conversatus, tam violenter præsумitur quod fuerit baptizatus, ut præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probetur. Rectè tamen dicunt *Laym.* et *Busemb.* Baptismus sub conditione esse conferendum adultis, etiam inter fideles nutritis, cùm eæ adsint conjecturæ, ut præsumere faciant verisimiliter eos non fuisse naptizatos. Imò 5. C., ut refert *Zacchar.* (1), pluries decrevit esse baptizandos sub conditione eos pro quibus nullum Baptismirecepti signum haberi potest, nec parentum matrimonii (2).

24. — Notandum 7. circa infantes (si sint expositi, et scriptum sive habent, sive non, Baptismi recepti) debent baptizari sub conditione, quoties non constat de Baptismo eorum, quia prudenter semper potest dubitari, ita *Nat. ab Alexandro, Petroc. Cone. Bone. Holz. Tourn. Henno, et alii cum Lambert,* qui ad hujus confirmationem producit *Cone. Mediolanen. et declarationes S. C. et etiam Rit. rom.* ubi dicitur: *Infantes expositi, si de eorum Baptismo non constat, sub conditione baptizentur* (3).

25. — Notandum 8. quòd infantes ab obstetricibus baptizati, aut laïcis, tunc solùm rebaptizandi sunt, cùm probabilis de errore habetur suspicio, ut communiter *Suar. Laym. Bonae. Cone. Holz. Salmant. Croix,* etc. quicquid alii dicant: et ita declaravit S. C. (4); secus verò cùm parochus, explorato laïco, ceperit illum sufficienter instructum, ut dicitur in Catechismo rom., in eo casu tamen in ecclesia suppleri debent cæremoniæ, ut præcipitur in *Bit. rom.* In casu autem quo repetendus est Baptismus in adultis, non erit praemittenda confessio, sed tantùm contritio (5).

26. — Notandum 9. baptizatos ab haereticis non esse rebaptizandos, nisi cùm certum est, aut saltem prudenter dubitari potest in aliqua parte non servari requisita ab Ecclesia catholica ad valorem Sacramenti, ut declaravit S. C. (6). quod præcipuò accidit in baptizatis à Praedicantibus, Lutheranis, et Calvinistis, ut advertunt *Tournely, Gobat, Dicast.,* etc.; quoniam aliqui ex illis utuntur aquis distillatis, alii solent in baptizando hunc morem servare ut unus proferat formam, et alius applicet materiam; nonnulli infundunt aquam super vestes tantùm; alique communiùs deficiunt in intentione (7).

(1) *Lib. i. apud Croix, l. 6. p. l. n. 310.* — (2) *Lib. 6. n. 134.* «. Hic tamen. — (5) *n. 135.* — (1) *Apud Zach. Adnot. ad Croix l. 6. p. 1. n. 325.* — (5) *L. 6. n. 136.* (6) *Apud Zach. ad Croix l. 6. p. 1, n. 323,* — 7, *Lib. 6. n. 137.*

27. — Notandum 10. peccare ministrum si, cùm rationabile dubium de baptismi collatione habetur, non baptizat (intellige sub conditione). Contrà, cum testis unicus oculatus habetur de baptismi collatione, non potest repeti (1). Sat est conditionem mente apponere, modò non adsit scandalum in ea occultanda; sed semper tutiùs est eam exprimere: *Si non es baptizatus,* etc. Et cùm baptizatur sub conditione, non requiritur patrimis (2);.

28. — Quoad dispositionem ad Baptismus recipiendum requiritur 1. intentio saltem habitualis in adultis (quia in amentibus et pueris, ut dictum est, supplet Ecclesia). Quare validè confertur Baptismus illi, qui eum recipit, non ex mera vi, sed ex metu gravi, sicut etiam amentibus, et dormientibus qui priùs, dùm apud se erant, illum petierunt. 2. Requiritur ut rebus Fidei calleant, juiiaidquod dictum est *Tom. 1. Tract. IV. num. 3.* Requiritur 3. dolor de peccatis; et sufficit attritio sine charitate prædominante, ut communissime *Gonet, Can. Sot. Suar. l'aient. Salm.* et alii cum *S. Thoma* (3), qui dicit: *Ad hoc ut homo se præparet ad gratiam in Baptismo, præ-exigitur Tides, sed non charitas, quia sufficit attritio præcedens, etsi non contritio* (4),

29. — Cæremoniæ tandem, quæ debent adhiberi in Baptismo, sunt 1. aqua consecrata, cùm Baptismus est sollemnis, ut *num. 8.* Peccaret autem graviter qui sine necessitate baptizaret omissis unctionibus Chrismatis, et olei Catechumenorum, aut ungeret baptizandum oleis veteribus, ut communiter *DD. tx can. Si quis de alio, dist. 4.* et *Rit/rom.* ubi item præcipitur, ut si oleum benedictum jamjam defecturum esset, et aliud haberi non posset, infundatur in benedictum aliud simplex olivarum, sed in minore quantitate. Propterea si, ut haberetur oleum novum, expectandnm esset per notabile tempus, v. g. per 10. aut 11. dies, tunc potest conferri Baptismus, et postea suppleri unctiones; et hoc etiam licèt præcisa necessitas non adesset: *Cùm propter ælatis imbecillitatem* (dicit *Catech. rom. part. 2. n. XXXIV.* loquendo de infantibus) *infinita penè vita' pericula illis impendeant.* Sed si abest necessitas. aut alia gravis causa; et intra dictum tempus de facili possit haberi novum oleum, differendus est Baptismus (5).

30. — II. Baptismus conferendus est in ecclesia; (piare

Dñi 6. n. 157. — (2) *Ibid, in fin. Reep. 2* — (3) *In 1. d. 6. c. 1. p. 3. ad 5.-4 L. 6. n. 139.* — 5) *Lib. 6 n. 141.*

grave est conferri domi. Excipe 1. si infans fuerit filius regis, aut principis, ut *n.* 18. ; 2. si infans non potest ad ecclesiam deferri sine parentum infamia, aut alterius gravis damni periculo ; et eo casu *Croix, Gob. et Jord.* dicunt Baptismum posse tunc domi conferri etiam solemniter ; 3. si imminet periculum mortis infanti , v. gr. si mater cum magna difficultate enixa est; aut si infans oritur quin ploret, aut 7. vel 8. mense (1). In hoc tertio tamen casu , si infans vivit, cæremoniæ debent in ecclesia suppleri, ut dicit *S. Thomas* (2), ex *c. 1. de Sacramentis non iter.* Et hoc sub gravi, ut tenent *Pignatel. Croix, et Aver,* contra *Passer.* (3). An autem, putà si Baptismus invalidé collatus sit, debeant repeti cæremoniæ; alii communiter negant, ut *Suar. Bonae. Busemb.* , etc. ; sed alii affirmant, ut *S. Antoninus, Castr. et Salm.* Utraque sententia est probabilis , ideôque secunda uti tutior consulenda (4). Bituale admonet parochos ut curent, quantum possibile est, ne imponantur infantibus nomina risu moventia, aut idolorum, aut idololatrarum , sed Sanctorum. Notandum hic denique librum baptizatorum plenam facere Bdem in omni tribunali ; ideô Rituale præcipit præterea parochi ut adnotent diem . et horam nativitatis, parentes infantis, et palrinos'; insuper ut nolent, si Baptismus fuerit sub conditione , aut sine ceremoniis collatus ; et item si infans fuerit expositus, et ubi fuerit inventus (5). III. Requiritur patrini, sed de his in puncto sequenti.

PUNCTUM III.

De patrinis et eorum munere.

Munus patrinorum 51. *Qualitas* 52. *Quando el à quibus contrahitur cognatio* , etc. 55. *An parentes, etc.* 54. *An patrinidebeant designari* 55. *Cujus sexus* 56. *Quibus sil vetitum esse palrinos* 57. *Quando in hoc peccat parochus* 58.

31. — Patrini sunt illi qui de sacro «fonte suscipiunt baptizatum, et in suam curam eum accipiunt; undè debent eum instruere de rebus Fidei, el morum, si alii negligunt. Cæterùm dicit *S. Thom.* (6). quôd potissimum præsumere possunt patrini, infantes sufficienter instrui à suis parentibus (7).

32. — Ad hoc, ut quis possit esse patrimis , dicunt *Salm* cum *Laym. Sanch. Nav.* etc. nulkun requiri cer-

(1) A. 142. — (2) 5. p. q. 71. a. 5. ad 3. — (5) £. 6. n. 141. — (4) *Ibid.* v. Si Baptismus. — (5) n. 145. — (6) 3. p. q. 67. a. 8. — (7) *Lib.* 6. n. 147.

lam ætatem ; sed probabiliter tenet *Croix* , requiri saltem ætatem 7. annorum ; omniq̃ autem requirkur 1. rationis usus, 2. ut sit baptizatus . 3. ut patrinus talem habeat intentionem, 4. ut ipse per se, aut medio procuratore suscipiat infantem qui baptizatur, aut è manibus baptizantis, et in hoc non sullicit tactus moralis, sed requiritur physicus , juxta communissimam sententiam *Sanch. Castropal. Bonae. Salm.* , etc. cum declaratione S. C. (1), o. ut patrinus sit designatus à parentibus, vel saltem à parochio : sed parochus (saltem licitè) non potest mutare patrinum designatum à parentibus (2).

33. — Quæritur 1. an in Baptismo privato contrahatur tam à baptizante , quàm à patrino spiritualis cognatio ? Quoad baptizantem, non dubitatur quin contrahatur, sed ouoadpatrinum, negant communiùs, et probabiliùs, *Sob Sanch. Castropal. Bonae. Tourn. Salm.*, etc. (contra *Suar. Laym.*, etc.); quia juxta Trident *Sess. 24. c. 2. de Bef.* impedimentum dumtaxat contrahitur ab illis qui de sacro fonte puerum suscipiunt ; et hic fons tantùm pro solemni, non autem privato Baptismo institutus est (3). Quæritur 2. an cognationem contrahat, qui pro patrino adhibetur in Baptismo sub conditione collato ? Respondetur quòd si de priori Baptismo tantùm habetur dubium negativum , tunc cerlùm est contrahi ; nam cùm nulla habeatur ratio pro illius valore, præsumptio stat pro valore posterioris. Secùs autem, si de priori dubium habeatur positivum , nempe probabilis ratio de illius validitate; ita *Sanch. Dian. et Ren.* (4). Quæritur 3. an contrahat, qui ex errore suscipit unum puerum pro alio quem intendebat ? Negant *Sanch. Tourn.*, etc. ex *cap. 2. de Cognatione spirit.* ubi dicitur mulier, quæ ex ignorantia filium mariti suscipit in Baptismo, non privari jure petendi debitum. Sed probabiliùs affirmant *Pontius . Castr.* et alii ; modò patrinus non habeat expressam intentionem non levandi alium infantem, quàm eum quem intendit. Et respondet ad textum oppositum quòd ibi lex aufert impedimentum petendi debitum , quia æquum non erat privare sine sua culpa conjugem suo jure ; sed hæc ratio non currit in nostro casu (5). Quæritur 4. cùm aliquis levat puerum alterius nomine, quis eorum contrahit cognationem? Aliqui dicunt solùm procuratorem contrahere ; ita *Sot. Cone*, et *Tolet.* Alii dicunt neutrum; ita *Filliuc. Sa* , etc. ; sed communissima sententia et verior *Sanch. Castr. Fagn. Navar.*

(1)N. 148, — (2) n. 146. — (5) *Lib. 6. n. 149.* — (4) n. 151. — (5)n. 152,

Tourn. Croix, et aliorum cum *Pontio*, qui affert Decisionem S. C., est solùm principalem contrahere: qui juxta Trident, ille cognationem contrahit, qui à parentibus ad puerum suscipiendum designatus fuit. Nec refert quòd principalis absit, quia juxta regulam legis: *Qui per alium facit, per se facere videtur* (1).

34. — Quæritur 5. an parentes baptizantes, aut filios de baptismo suscipientes. contrahant impedimentum petendi debitum? Certum est 1. non contrahere, si baptizant in necessitate, ùt docent communiter DD. cum 5, *Thoma* (2). Certum est 2. peccare graviter parentes, qui sine necessitate baptizant filios (3). Certum est 3. non contrahere parentes, qui baptizant ex ignorantia lilium, ex *cap Si vir 2. de cognât, spir.* Quæstio igitur restat an parentes filium sine necessitate baptizantes contrahant impedimentum, etc.? Affirmant *Sanch. Petroc. Cone*, cum N. 77io-*ma*(4). quia eadem lex quæ decernit contrahi cognationem inter baptizantem, et parentes baptizali, inducit etiam impedimentum inter parentes qui prolem baptizant. Sed satis probabiliter negant *Suar. Hone. Viva, Salm. Coninc.* cum *Glossa* in præfato c. 2. v. *Debitum*, quia in nulla lege id invenitur expressum, et nulla pœna incurritur nisi sit expressa in jure, ùt concordant omnes; imò in eodem textu dicitur quòdjhujsmodi conjuges *non sunt separandi*, et dicitur: *Nec alter alteri debitum debet subtrahere*. Nec valet dicere textum loqui de redditione, non autem de petitione; dùm si alter non posset petere, alter non teneretur reddere; dùm ille amisit jus petendi (5).

35. — Quæritur G. an palrini, ut contrahant cognationem, debeant esse designati, et à quo? Circa hoc Trident. Sess. 24. c. 2. statuit, *Si alii ultra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahent*. Hic dubitatur i. cùm multi tangunt puerum sed nullus est designatus, an omnes contrahant? Alii dicunt tunc nullum eorum contrahere; ita *Croix, Gob, Dian.*, etc. Sed ego adhæreo sententiæ contrariai quæ est communissima *Nav. Laym. Castr. Jionac. Salm. Viva*, etc. cum declaratione S. C. quâ dictum fuit omnes contrahere, quia licèt Concilium requirat ut parochus baptizet adhibitis patrinis designatis à parentibus pueri, attamen non irritat jus antiquum *cap. /in. de cogn. spir. in 6.* quo omnes qui tangunt, cognationem contrahunt:

(1). \.155.— (2) *Suppi, q. 56. o 1. et ex c. Ad limina 50. q. 1.*— (5) *Exc. De hic 7. qA.* — (4) *Suppl, q. SG.art. 1.* — (5) *Lib. 6. n. 150.*

ibi sic dicitur : *Si lumen plures acce.sseri >l', spiritualis cognatio indè contrahitur*; et hoc currit, ùt dicunt *Castr. Cornej. Salm.* > etc. adversùs *Croix*, etiamsi præsentes sint patrini designati. Sed si quis ex patrinis designatis puerum tangeret, cæteri non designati certè non contrahunt, ùt habetur ex Concilio. Sed si parentes designarent plures quàm duos patrilinos, et omnes tangerent (in quo graviter peccaret parochus, eos admittendo contra Concilii praeceptum), tunc rectè dicunt *Suar. Sanch.* et *Croix*, quòd si successivè tangerent, illos duos priores co.trahere; sed si omnes unà simul, *Suar*, tenet neminem contrahere; sed probabiliùs dicunt *Sanch. Ronc. Castrop. Salm. Croix*, etc. omnes designatos contrahere : quia Concilium non irritat jus antiquum, nisi cùm -tangunt alii non designati, præter duos designatos; sed secùs si tangunt alii designati ultra duos. Et hoc tanto magis currit, ùt declaravit S. G. si de multis designatis nescitur quis eorum priùs tetiqerit(1).

36. — Notandum 1. Concilium præscribere, ut duorum patrinorum alter sit mas, et alter fœmina; undè non vacaret culpâ designare duos mares, aut duas heminas: et ego puto lelhalem cum *Bonae*, et aliis (contra *Sanch.* et *Croix*), si uterque patrimis esset diversi sexus quàm infans: quia ita multiplicarentur cognationes contra finem Concilii, et in hoc materia est gravis. Si autem designaretur unus tantùm patrinus, nihil refert an sit diversi sexus, ùt dicunt probabiliùs *Suar. Filliuc Gobât.* et *Aversa* (contra tam.) , dùm Concilium dicit, sive vir sive mulier (2).

37. — Notandum 2. non licere esse patrilinos 1. monachis, et monialibus, et Regularibus cujuscumque ordinis, ùt declarat Hit. rom. (tit de *Pair, in Bapt.*) cùm dicatur ibi: *Admitti non debent monachi et sanctimoniales, neque alii cujusvis ordinis regulares à sceculo segregati.* Intelligitur hoc de suscipiendo non autem de baptizando. II. Velitum est hæreticis, apostatis et infamibus/. Quare peccant, qui advocant hæreticos pro patrinis suorum filiorum. Contrà icitè possunt Catholici in baptismo suscipere pueros hæreticoruin, modô tide re non probetur eorum ritus : *Laym. Croix. Gob.* (3). III. Prohibitum est conjugi esse patrinum alterius conjugis: et parentibus respectu filiorum, praeterquam in necessitate. IV. Prohibitum est esse patrilinos plures duobus, cùm dicat Trid. Sess. 24. c. 2. *de Re/*

1 *Lib. 6. n. 154.* — 2 *n. 155.* — 5 *n. 15G.*

Sive vir, sive mulier, vel ad summum unus et una. Non esi vetitum quin duo conjuges unam prolem alterius suscipiant, fit communiter DI). cum *S. Thoma* (1), qui dicit: *Nihil prohibet quin vir et uxor aliquem de sacro fonte leverent* (2).

38.— Notandum 3. peccare parochum 1. si respuit patrilinos à parentibus designatos, aut admittit ab illis non (dectos; 2 si admittit plures quàm duos; 3. si baptizat sine patrino (3). In Baptismo privato tamen non adest obligatio adhibendi patrilinos, juxta communem sententiam; cæterum prababile est etiam in privato licitè posse adhiberi patrilinos (4).

CAPUT III.

DE CONFIRMATIONE.

De materia remota 59. *In Chrisma debeat esse benedictum, et an à simplici sacerdote, possit, etc.* 40. *De materia proxima, et an sit materia extensio manuum (piam adhibet Episcopus, etc.* 41. *In manu dextera, aut instrumento, etc.* 42. *De forma* 45. *De ministro. In possit esse simplex sacerdos* 44. *Quid si exterius sil chrismandus* 45. *De obligatione ministrandi Confirmationem* 40. *De obligatione eam suscipiendi* 47. *In (pii suscipit Ordines, etc.* 48. *In unvmtibus et infantibus, etc.* 49. *De caeremoniis* 50. *De patriots* 51. *De aliis caeremoniis* 52. *De effectibus Confirmationis* 53.

39.—Fide tenemus Confirmationem verum esse Sacramentum. fit habetur ex Decreto Eugenii IV. in instructione ad Armenos, et in Trident. *Sess. 7. c. 1.* Et hoc probatur ex traditione Patrum. Dicimus nunc hoc quod refert scire circa materiam, formam, ministrum, necessitatem, et caeremonias hujus Sacramenti. Et 1. de *materia*. *Materia remota* Confirmationis est chrisma ex balsamo et oleo confectum per Episcopi benedictionem, ad differentiam olei Baptismi, et infirmorum, ut distinxit Innoc. III. in *cap. Cùm venisset, deSacr. Unet.* An autem unum oleum istorum sit materia valida pro alio Sacramento, negant *Suar. Laym., et llenriq.* Sed probabiliiis affirmant *Dell. Caslr. Bonae, el Barb.* (5). Non dubitatur autem quin de Sacramenti necessitate oleum necessarium sit. Balsamum certum est requiri de necessitate præcepti: sed an sit necessarium pro Sacramenti valore, probabiliter negant *Sol, Nav. Juven. Coni. Tourn. ex c. Pastoralis, de Sacramentis non iter.,* ubi Innoc. III. interrogatus an valeret chvismatio cum solo oleo collata, respondit: *Nihil*

1 *In **. d. 42. o. 1. nr. 5 o. 2. ad. 4. — (2 *Lib. 6. n. 157.* 13 *Lib. 6. n. 154. v.* Sed notand. — »».158, — (5) n. 162.

twl' iterandum, sed cautè supplendum quod incaute fuerit praternus.suni. Probabilifis tamen et communius affirmant *Hdlarm. Gonet. Petrocor. Cone,* et alii cum «*S. Thorna* (1i, el cum *Catechism, rom. part. 1. η. T.* Et probatur 1. (it. *cap. unie. deSacr. (nd.,* ubi Pontifex appellat hoc Sacramentum *chrismationem*, non certè alia ratione quàm prolier chrisma, quod ex oleo et balsamo conficitur Probat-ur præterea ex Decreto Eugenii IV. in Concilio Florentino, ubi dictum fuit materiam Confirmationis esse *chrisma* confectum *ex oleo et balsamo.* Opponit *Haberi* hoc Decretum non luisse Concilii, dfim emanatum fuit soluto Concilio, propter Cnecorum discessum. Sed respondet *Petrocorens.* I. Ipsos Græcps consensisse, ut Concilium continuaretur, ut ad Ecclesiam etiam Armeni unirentur.; 2. tale Decretum fuisse receptum ab omnibus Ecclesiis catholicis. Sed nos meliùs respondemus, dicendo, Papa dogmata docente eluti Ecclesiæ doctore loquente, omnes ejus definitiones exsc esse infallibiles, fit fusius in Opere L. i, ex n. 110. cl seqq. Respondetur autem ad textum oppositum quòd in tantum Papa dixit *nihil iterandum*, quia, ùt dicit Glossa: *Aon dicitur iteratum, quod prius actum non fuit.* Cæterum irima opinio probabilis est, fit videre est in Decr. S. C. Jonc, apud P. *Perraris*, (2). cùm sit certum Confirmationem sine balsamo saltem esse dubiam, adeùque sub conditione saltem repetendam. Sufficit autem balsamum cunjuscumque regionis (3).

10. — Chrisma debet esse ab Episcopo benedictum necessitate præcepti: sed dubitatur an etiam ex necessitate Sacramenti? AfliрманijCowc. *Petrocor. Salm.* cum *S. Thom.* (4) ex citato Decreto Eugenii, ubi dicitur quòd materia Confirmationis *est chrisma ab Episcopo benedictum.* Sed speculative loquendo, est probabilis sententia negativa *Cajet. Barbos. Got. Juven. Tourn., etc.* quia, sicut Papa confirmandi facultatem simplici sacerdoti et mmittere potest (ùt dicemus n. 44.), ità potest etiam facultatem chrismat- is benedicendi impertiri; Decretum autem Eugenii nihil præler præcepti necessitatem probat. Dictum est *specul- litt loquendo*, quia in praxi, cùm de Sacramenti valore agatur, prima tenenda est (5). Præceptum autem grave est ex *can. Litteris de consecr. distinet. 3.* non esse utendum chrismate anno elapso benedicto. Sed in hoc Ecclesiæ præcepto potest Papa dispensare, fit de facto Papa Benedictus

1)3. p./i. 72. a. 2. — (2) *Ferrar. Dibliot. c. Confirmatio art. 1. n. 10.* — (3) *Lib. 6. n. 162.* — (4) 3. *part. quant. 72. a. 3.* — *Lib. 6. η. 163.*

XIV. in Co/is/v 10. *Cùm ad infrascriptam*, die 9. ianuani 1741. dispensavit (1). Quare non dubitatur, quin Confirmatio veteri chrismate collata sit valida (2).

41. — Materia *proxima* Confirmationis requirit 1. Unctionem in fronte, 2. in formà crucis, 3. manu ministri; et hæc tria sunt omnia de Sacramenti essentia, ùt communiter docent DD. (3). Sed cùm in Pontificali dicatur ut Episcopus antequàm ungat, dicere debeat orationem, *extensis manibus versiis confirmandos*, volunt multi auctores moderni, *Merbes. Tourn. Gonet, Juvpnin. Cone. Got.*, etc. talem extensionem esse de Sacramenti valore, ex eo quòd legitur Actorum c. 8. 12. *Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum*. Sed communiùs hoc negant *Suar. Laym. Petrocor. Frassen. Antoine, Ilolz. Viva, Croix* et alii cum P. Berti, qui fusé hanc nostram tuetur sententiam (4). Et dicimus sufficere extensionem manuum quam adhibet Episcopus in ungendo chrismando. Et hoc probatur ex Decreto Eugenii, ubi dicitur: *loco illius maniis impositionis dari in Ecclesia Confirmationem*; et clariùs in *cap. unie. §. Per frontis, de Sacr. I net.*, ubi Pontifex dixit: *Per frontis chrismationem manus impositio designatur, quæ alio nomine Confirmatio dicitur*. Igitur Papa pro certo habet in eadem chrismatione haberi jam manuum impositionem. Pontificale enim non dicit, *super confirmandos*, ùt dicturus fuisset, si per hoc intellexisset loqui de impositione: prout dicit loquendo de Ordinatione, *tam Pontifex*, (piàm sacerdotes tenent manus dextras extensas super illos; sed dicendo *versiis confirmandos*, nihil aliud denotat quàm consuetam caeremoniam, quam præcipit Ecclesia suis ministris in dicendis orationibus; nam manus extendere idem est ac eas aperire, et sursùm elevare. Undè dignoscitur sententia opposita valido carere fundamento; ideòque dico dumtaxat tanquàm tutam esse consulendam. Episcopus (pii vellet eam in praxim producere, potest (ùt advertit *Habert*) in diversas classes confirmandos distribuere, et indè super singulas classes præfatam orationem præmittere (5).

42. — Episcopus ungere debet pollice manûs dextræ; quare peccaret, si ungeret illo sinistrae; et ex communiore graviter; sed *Escob. Trullench. Nugnez, Dic. Jrer. Diana*, et *Tamb.* ùt probabile habent hoc non excedere

(1) *IMlar. edit. Mechl. torn. X. pag. 51.* — (2) *Lib. G. n. 163. ad 3. — 3 n. 161.* — (4) *Ihrli de Theol. disc. I. 32 c. 4. resp. ad I.* — (5) *Lib. 9. n. 164.*

veniale, et reverà non constat banc caeremoniam esse gravi. Quare probabiliter dicunt praefati AA. quòd licite confirmaret Episcopus sinistrâ, si dextrâ confirmare non posset (II. Opinio autem nonnullorum posse dari Confirmationem (sicut potest Extrema-Unctio) medio aliquo instrumento, meritò communi sententià repudiata est. Quia tunc deesset manus impositio, quæ caeteroquin non est necessaria in Extrema-Unctione. Quoad quantitatem autem chrismatis sufficit illa, quæ salis est ad ungendam frontem in forma crucis; ita *Suarez, Castr. Bonae. et Salm.* (2).

43. — II. Circa *formam*, quæ sit, quatuor adsunt sententiæ. 1. Illi qui volunt solam manuum extensionem Episcopi quæ unctionem præcedit., esse unicam Confirmationis materiam, dicunt solam orationem ab Episcopo tunc recitatam esse formam. 2. Alii autem, qui volunt tam primam manuum impositionem quàm ipsam unctionem esse materias partiales, dicunt formam constare tam ex præfata oratione, quàm ex verbis quæ dicit Episcopus in ipsa unctione: *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis; In nomine Patris*, etc. 3. Alii volunt materias esse partiales (ut dictum est), formam verò esse imam, nempe illam quæ dicitur in unctione. 4. Alii denique, qui cum vera sententia tenent materiam totalem esse unctionem, quæ manuum impositionem (ut diximus) secum involvit, dicunt rectè totalem formam esse verba, *Signo te*, etc. quæ illam concomitantur; ita communiter DD. cum S. *Thoma* (3), et cum Catecb. rom. *de Confirmatione pari.* 2. *¶ IX.* ubi dicitur quòd *Catholicæ Ecclesiæ auctoritas.... non patitur nos ea de re quidquàm dubitare.* Et ita revera declaravit Eugenius IV. qui in præfato Decreto dixit: *Forma autem est: Signo te signo Crucis*, etc. (4). Explicat autem Angelicus (5) quòd per *Signo te*, significatur confirmatus notari in Christi militiam. Per *tô Confirmo* denotari illum virtutem ad præliandum recipere. Per *tô denique In nomine Patris*, denotari à quo hanc accipiat virtutem; itaque sunt de essentia verba *Signo te*, *Confirmo te*, et *In nomine Patris*, etc. (6). Alia verò est forma Græcorum, *Signaculum doni Spiritus sancti*; quæ etiam est valida, ut declaravit Urbanus Vili. (7).

44. — III. Circa ministrum Confirmationis, certum est solum Episcopum esse hujus Sacramenti ministrum ordi-

1 X. 165. — (2; n. 166. v. Dicunt. — (3) In 1. d. 7. q. 1 a 5. solui, q. 2. -L. 3,6.167. — (5) 5.p. q. 72. a. 1. — (6). L. 6. n. 168. — (7) h. 169.

narium , ùt declaravit Trident. (*Sess. I. Can. 3.*) : *Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solam Episcopum, sed'quemvis simplicem sacerdotem, anathema sit* ; sed ex Pontificis concessione , certum quoque est posse esse Confirmationis ministrum simplicem sacerdotem , ùt declaravit Benedictus XIV. in sua Constil. *Eo quamvis ft.* Maji 174-5. Et antea Eugenius IV. et S. Gregorius Magnus liâ'c fuerunt potestate usi (1). An autem etiam Episcopi simplici sacerdoti , ut Confirmationem ministret , delegare possint , dicit idem Benedictus in celebri opere de *Synod.* (2) magnam hanc esse quæstionem, h'o qua validæ militant rationes ad utriusque partis prolationem ; sed rectè indè concludit., hodiè talem facultatem summo Pontifici soli , tam consuetudine , quàm Nicolai I. reservatione expresse facià (*Epist. 70.*) esse reservatam. Et licèt confirmare sit actus episcopalis Ordinis, cujus valor à Pontificis arbitrio non dependet , nihilominùs hujus actus exercitium delegare non ad Ordinem spectare , sed ad jurisdictionem , quæ benè potest à Papa limitari , sicut reverà limitatur Episcopis facultas dispensandi in quinque votis Sede apostolicæ reservatis.

45. — Notandum hic 1. Episcopum confirmantem in alterius Dioecesi subditos non suos graviter peccare, et suspensionem à Pontificalibus incurrere , etiamsi ille confirmaret subditos suos , ùt declaravit S. C. , et Trident. *Sess. G. c. 5.* Sed si in sua dioecesi confirmaret subditos alterius, per se esset illicitum ; sed in hoc præsumitur (juxta usum communiter receptum) consensus interpretativus aliorum Episcoporum , modò non constaret de contraria voluntate alicuius ; ita *Castrop. Laym. Salm. Sa, Croix* , etc. : tantò magis hoc currit si Episcopus confirmare deberet Ordinandum , qui cum dimissoriis ipsius Ordinarii ad se venit; quia tunc præsumitur ejus consensus etiam de præsentì, ut communiter præfati auctores cum aliis (3).

4G. — Notandum 2. graviter peccare Episcopum (juxta communem sententiam) , qui negligit Confirmationem suis subditis diù conferre, v. gr. ad octo aut decem annos, ùt dicunt *La-Croix* et *Dicast.* ; quapropter tenetur Episcopus Diœcesim circumire, saltem per oppida Dioecesis principaliora ; modo non sit moraliter ad hoc impossibilitatus ; et suis expensis , nisi adsit justa consuetudo in contrarium : *Castropal.* et *Salmant.* Dicit *Bonac.* Episcopum teneri confirmare etiam moribundos qui eum de hoc ef-

(1) N. 170 — (2) L. 7.C. 8. n. 5. — (5) Li&. 6. n. 171. et. 172

flagitant ; sed probabiliter ab hac obligatione eum excusant *Lugo, Escob. Croix, Salm.* , etc. tam propter grave incommodum quod adesset, quàm propter usum qui contrarius inolevit (1).

•17. —IV. Circa necessitatem hujus Sacramenti , alii dicunt quòd quilibet, ut confirmetur , sub gravi curare tenetur, quia secùs sibi magni damni causa esset se privando robore ad tentationibus resistendum , quod hoc Sacramentum confert; ita *S. Bonaventura., Merbes. Tourn. Cone. Habert,* etc. Sed hoc grave onus negant multò communiùs *Sot Navar. Suar. Laym. Fras. Wig. Castrop. Bonac. Anacl. Salm. Croix,* etc. quia de hoc gravi præcepto sine naturali, sive positivo non constat. Idem sentit *Scotus* (2) qui loquendo de Extrema-Uctione et Confirmatione dicit: *Neutrum ts simpliciter necessarium, nec est præceptum de isto vel illo recipiendo.* Idem sentit *S. Thomas* (3) , qui dicit Confirmationem esse necessarium , non jam ad salutem, sed ad salutis perfectionem ; alibi postea (4) expressè affirmat sim' hoc Sacramento ex vita discedere periculum esse , *non quia damnaretur* (nisi fortè propter contemptum), *sed quia, detrimentum salutis pateretur.* Et idem aenique sentire videtur *Catech. rom. p. 2. de Confirm, n. XIV.* dicendo ibi quòd *Ecclesia optat* ut omnes baptizati hoc muniantur Sacramento : desiderium Ecclesiæ utique non est præceptum. Sed prima sententia omninò est tenenda , ùtpote decisa à *Benedicto XIV. in Bulla Etsi pastoralis, de Ritibus d Dogmatibus Græcorum* , 1742. (§, *III. nu. IV.*) hæc habentur : *Monendi sunt* (qui non sunt confirmati) *ab Ordinariis locorum eos gravis peccati reatu teneri, si cùm possunt ad Confirmationem accedere , illam renuunt , ac negligunt.*

48. — Dicunt autem *Bonacina , Toletus, Renzi,* etc. graviter peccare qui primâ Tonsurâ, non confirmati , initiantur , quia *Trident. Sess. 23. c. 4.* sic dicit : *Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint.* Et *Renzi* affert quamdam declarationem *S. C. die 27. Sept. 1621. apud Nicolaum,* ubi dictum fuit tonsuratum , non susceptà Confirmatione , ùt malè promotum non posse ad alios Ordines ascendere , nec beneficia recipere sine Pontificis dispensatione. Sed communissimè negant *Sot. Castr. Escob. Valent. Salmant. et Cabass. cum Nav. Suar. Coninch. Victor.,* etc. qui dicunt idem de

(1) *Λ'*. 175. — (2) *in. 4. d. 17. q. 1. a. 11.* — (3) *in 4. d. 7. o. 1. â. 1. ç. .2—*
 (4) *3. p. q. 72. a. 8. ad. 4.*

aliis Ordinibus, et ad Concilium respondent, præcepta simpliciter modo imperativo emanata non importare gravem obligationem, nisi aliæ adsint circumstantiæ, ut dicunt *Cajet. Navar. Sa, Sayr.*, etc. et juxta dicta *Torn. l. Tr. 11. num. 15. (1)*. Cæterum sufficit quod quis sit probabiliter confirmatus, ut à tali obligatione eximatur, proût Benedictus XIV. (2) affert declarasse Synodum Maronitarum de mandato Gregoni XIII. congregatam.

49. — Dicunt multi auctores, ut *Bonae. Escobar. Holzm. Salmant.*, etc. omni culpà vacare conferre Confirmationem infantibus ante septennium, dum jam hic erat mos antiquus, et ita etiam hodie à Græcis practicatur, et, ôtait *Vivaldus*, in Hispania confirmari solent biennes, el triennes (3). At hoc nunc diei nequit, dum Benedictus XIV. in Constit. 129. *Eo quamvis*, §. G. edita die 4. Maji an. 1745. declarat nunc temporis non licere aliquem Confirmationis Sacramento munire, nisi usum rationis attigerit: his verbis: *Nihilominus abrogato prorsus à romana Ecclesia... hujusmodi more, consultissimis SS. Pontificum Decretis cautum est ut renatis fonte Baptismatis conferretur Sacramentum Confirmationis in ea solùm ætate in qua fideles... intelligerent tantum inter se difflere Baptismum, et Confirmationem, quantum distat generatio ab incremento*. Nihilominus idem Benedictus multis post annis, cum esset Pontifex, in suo opere de Synodo (4) dicit quod etsi Catechismus afferat non expedire ut conferatur ante septennium; non tamen vetat quin in aliquo casu conferatur pueris non natis septem annos. Et subjungit auctor quod hoc perpendentes *Sylvius, Suar. Silv. Bone. Juvenin. Gotti* et alii affirmant licitè posse etiam juxta præsentem disciplinam Confirmationem conferre pueris ante septennium ex aliqua causa, ut putà si Episcopo per multum temporis manendum esset extra dicecesim, aut si puer esset in periculo mortis, aut alia de causa. Et de perpétuè amenibus sermonem habens, ait absolutè posse illos Confirmationis Sacramento muniri (5).

50. — V. Denique circa caeremonias 1. requiruntur vestes sacræ, nempè (ut præscribit Pontificale) amictus super rochetto, aut supra cottam; si Episcopus est regularis: ita stola et pluviale album. Et peccaret graviter Episcopussi confirmaret sine ulla dictarum vestium, sed secùs si omitteret aliquam, ut dicunt *Spor. Renz. Tambur.* el

(1) Vide lib. 6. n. 185. — (2) de Synod, lib. 7. c. 9. n. 5. — (3) Lib. 6. n. 178. — i Bered. XI7, de Synod, lib. 7. c. 10. n. 5. — (5) Lib. G. n. 180.

Dm; item requiritur baculus, et mitra; sed baculus snlicit ut in aliquo loco exponatur, aut ab aliquo clerico teneatur, sicut videtur designatus in figura apposita in Pontificali; et quoad mitram, ut declaravit S. C., sufficit ut Episcopus utatur stolil: quare necesse non est ut adhibeat mitram (1). 2. Requiritur *cereus*, et ut Episcopus alapam post formæ prolationem det confirmato; sed harum rerum ommissio non excederet veniale (2). 3. Requiritur ul ministretur in ecclesia; sed hoc non sub gravi, ut communiter DD. (contra *Nugnez*). Imô *Suar. Ronacin. Rab. Sa, Henriq.*, etc. (3) excusant ab omni culpa Episcopum qui in aliquo decenti loco confirmaret. Hoc non obstante, ego nescirem eum excusare à veniali, nisi aliqua interveniret causa, tùm ob consuetudinem quæ viget hoc Sacramentum in ecclesia ministrandi, ut concedunt etiam *Ron.*

Rarb., cum propter id quod legitur in Pontificali: *Hoc Sacramentum potest conferri minus solemniter quocumque die, horà, et loco, ex causa ad arbitrium Episcopi*. Nota quod, licèt dicatur *ad arbitrium*, requiritur *ex causa*. Semper tamen potest licitè Episcopus in domestico sacello confirmare, ut rectè dicit *Castrop.* (4). 4. Requiritur jejunium tam confirmantis, quàm confirmandi, ex *can. Jejunii, deconsecr. dist.* 5. et etiam ex Pontificali, ubi dicitur: *Confirmandi deberent esse jejuni*. Sed communiter dicunt 1)1). hoc tamquam consilium, non ut præceptum esse; undè invaluit usus ut hoc Sacramentum etiam post prandium conferatur; ita *Laym. Castropal. Cons. Salmant. Cabass. Croix*, etc. et ita pariter juxta consuetudinem licitum est hodie hoc administrare quolibet die, sive festivo, sive feriati; *Suar. Granad. Busemb. Salm.* etc. (6).

51.—Requiritur 3. patrinus à parentibus pueri, aut in eorum defectu ab Episcopo designandus; et hoc proculdubio sub gravi, quoties haberi potest; sed si unquam haberi non posset, dicunt *Holzm. Gobât. et llisting.* licite posse conferri Confirmationem sine patrino. Hinc patrimis I. debet esse unicus > ut communiter sentiunt *Castropal. Bonae. Rebell. Salm. et Busemb.* (contra *Toletum* qui admittit duos) dum ita decretum est in *cap. fin. de'cogn. spir.* Verum est ibi hoc statutum fuisse tam pro Confirmatione, quàm pro Baptismo, sed Tridentinum quoad

1 Lib. G. n. 18L — (2) Ibid, v Nolam1.11. — (5) *Barbos, de Pol. Episc. 2. p. All. 50. n. 15. el Salm. Trad. 5. c. 4. n. 52.* — (4) Lib. 6. n. 184. t\ Notand. III. — 5) Ibid, ftotand. IV.

Baptismus permisit duos, non autem quoad Confirmationem, hinc firmum restat quoad hoc jus antiquum. 2. Hinc patrinus debet esse prius confirmatus, ut praescribitur in *c. In Baptismate*, 102. d. 4. cum ibi dicatur: *In Baptismate, vel Chrismate non potest alium suscipere in filiolum, qui non est baptizatus, vel confirmatus*. Et in Pontificali dicitur: *Nullus qui non est confirmatus potest esse in Confirmatione patrinus* (1). Et hoc etiam sub gravi praecepto, cum gravis sit materia, ut rectè dicit *Cone.* cum communi (2). Si autem susciperet in Confirmatione patrinus non confirmatus, dicunt *Sol. Navar. Sa*, et alii etiam eum cognitionem contrahere, afferentes verba cit. *non potest* textus relati non denotare aelûs validitatem, sed solum prohibitionem; et hæc opinio rectè probabilis nuncupatui* à *Salm.* et *Croix*. Sed probabilius negat *Glossa* in præfatum textum *Suar. Tol. Sanch. Bonae. Renz.* et alii multi; et *Renzi* adducit etiam declarationem S. C. Cone.; nam, ut probat *Sanch.* verbum *non potest*, in eo casu reddit omninò actum irritum (3). 3. Patrinus in Confirmatione debet esse alius à patrino Baptismi juxta communem sententiam; excipit *La Croix* cum *Silv.* et *Syn. Colon.* nisi adsit causa in contrarium. 4. In Confirmatione juxta Pontificale debet esse ejusdem sexûs confirmandi, δ. Patrinus non debet esse Religiosus, ut dicunt *Sanch. Bonae. Salm.* et alii communiter, *can. Monachi* 104. *de consecrat. dist. 4.* ubi dicitur: *Monachi sibi compadres commalresee non faciant*. Excipiunt *Castrop. Barb. Gobât. Spor.*, etc. si confirmandus esset etiam Religiosus; excipiunt etiam *Suar. Dicast.*, etc. si patrinus esset de ordine Mendicantium; sed meritò contradicit *P. Concina*, dum, ut relatum est n. 37, jam hoc vetitum est in Ritual, cuilibet Regulari esse patrinum, verum est quòd ibi loquitur de Baptismo, sed eadem ratio currit pro Confirmatione; et ut diximus *Torn. I. Tract. II. η. 78.* in æquivocis lex utique extenditur de casu ad casum, in quo ita lex eadem currit, ut si lex non extenderetur, legislator aut pro injusto, aut imprudenti culparetur. Quoad modum suscipiendi in Confirmatione, juxta Pontificale deberet confirmandus mittere pedem super pedem dexterum patrini; sed rectè dicit *P. Concina* quòd hodie ex consuetudine recepta et approbata à S. C. Rituum 20. Septemb. -1749. sufficit ut patrinus imponat manum dexteram super humerum dexterum confirmandi (4).

32.—Requiritur fi. ex Pontificali ut post unctionem frons

(1) *Lib. 6. n. 185.* n. 18G. — 5) *Ibid.* Dubit. 2. — (4) *Lib. 6. n. 187.*

confirmati vittâ aliquâ linea cingatur; sed hodie hæc cæremonia in nostris regionibus obsolevit, dum, factâ unctione, statim confirmati frons abstergitur et dimittitur ipse. 7. Parochus confirmatorum, et patrinorum in libro adnotare debet nomina, ut cognatio contracta sciri possit, him ob Ordinum susceptionem. Dicunt *Barb.* et alii quòd in Confirmatione possit mutari nomen. Episcopus, terminalis functione, benedicit confirmatis, iaeòque eos, dum confirmat, admonet ne ante benedictionem discedant: sed probabiliter ait *Tambur.* hanc admonitionem non obligare; et reverà (ut dicit *Croix*) hæc est praxis ut confirmati, suscepto Sacramento, discedant, nec Episcopi eos obligant ad expectandum (1).

53. — Effectus autem hujus Sacramenti sunt tres; 1. Character; 2. gratia, nempe robur spirituale quod recipitur ad debellandos inimicos; 3. cognatio spiritualis quæ contrahitur inter confirmatum et patrinum qui eum suscipit, ac inter eum et parentes confirmati (2).

TRACTATUS XV. DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

CAPUT I.

DE ESSENTIA EUCHARISTIA.

In quo consistat essentia Eucharistiæ, et in quo ratio specifica: et undè desumatur unitas 1..4n sit necessaria necessitate medii 2. In consecratio in unica specie sit illicita et invalida. Non liciti consecrare in una specie tantum 5. Casus excipii 4. Effectus Eucharistiæ 5. In quamdiù durant species, etc. fi. Qui communicat cum veniali 7. De cæteris agetur in appendice III. de examine Ordinanti, §. II, de Sacrif. Missæ, ex n. 95. et seqq.

1. — *Definitio Eucharistia: Est sacramentum corporis et sanguinis Christi sub speciebus panis et vini ad spiritua-*
lem animæ refectionem divinitus institutum. A Scholasticis circa Eucharistiæ Sacramentum multæ agitantur quaestiones. De istis fusiùs in Opere disseruimus; hic tantum eas annuimus. Quæritur 1. in quo consistat Eucharistiæ essentia?

(I N. 188. — 3) n. 169. t' Tre» autem.

Alii dicunt in *recto* consistere in panis et vini speciebus, et Jesu Christi personam tantum in *obliquo* ad Sacramentum spectare, tanquam quid extrinsecè connotatum. Alii dicunt in *recto sive* essentialiter consistere tam in speciebus quàm in Christi corpore. Utraque sententia est probabilis, observa rationes (1). Quæritur 2. an tota *ratio specifica* hujus Sacramenti in alterutra specie salvare possit? Alii affirmant; sed probabilius est illam non salvari nisi in utrûque, dùm in alterutra (per se loquendo) non potest significari completa refectio cibi et potûs (2). Quæritur 3. undè desumatur unitas numerica Sacramenti Eucharistiæ? Alii dicunt ex unitate corporis Christi; sed alii probabiliter tenent desumi ex morali conjunctione, quam species consecratæ habent inter se, cùm per modum unius proponuntur aut sumuntur (3); sed cùm proponuntur in diversis altaribus, aut recipiuntur à diversis personis, sunt diversa Sacramenta (4).

2 — Quæritur 4. an Eucharistia sit necessaria necessitate medii, an præcepti ad salutem? Non dubitatur quin necessaria sit necessitate præcepti cùm ecclesiastici, tum divini, ut habetur apud S. Lucam (c. 22. 19.): *Hoc facite in meam commemorationem*. Contrà etiam pro comperto est apud omnes, Eucharistiam non esse necessariam necessitate medii quoad realem perceptionem. Dubium itaque restat in hoc, an necessaria sit necessitate medii, saltem in *voto*, nimirum desiderio? Negant S. Bonav. Suar. Cajet., etc. asserentes hoc Sacramentum non esse institutum ad primam gratiam producendam. Sed probabilius affirmant N. Thomas (5), Sotus > Cone. Salmant., etc.; tùm ex textu S. Joannis: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis.... non habebitis vitam in vobis*, c. 6. 54. tùm quia Eucharistia est finis omnium Sacramentorum; undè ait Angelicus neminem gratiam habere ante susceptionem huius Sacramenti, nisi ex voto proprio, ut sicut adulti habent dùm baptizantur, vel Pœnitentiæ Sacramentum suscipiunt: vel voto Ecclesiæ, sicut parvuli habent (6). Non est dubitandum quin Eucharistiæ perceptio sive in re, sive saltem in voto necessaria sit ad vitæ spiritualis conservationem; ita communiter docent Sot. Gonzp. I. et Salmant., cum eodem S. Thoma (7); quia sicut corporis vita sine materiali cibo conservari nequit, ita nec vita animæ sine spirituali. Hinc dicunt Lugo, P. Solus; Vati. Fili. Salm., etc. licet præcc-

1 Lib. 6. n. 186. — 2 n. 191. — (3) Lib. 6. n. 191. Quær. 2. (4) Ibid. t. 80. a. 11. ad. 2.

plum imponat tantum ut saltem semel in anno communicent, attamen aliquando hominem posse obligari ad sæpius in anno communicandum, cùm nosceret hoc sibi fore necessarium, ut in divina gratia conservetur (1).

3.-Materia Eucharistiæ est tam panis, quàm vinum, et nunquam fas est quacumque ex causa alterutram speciem consecrare, ut habetur ex *can. Conferimus*, (*list. 2. de cons.*; et ex Tridentino Sess. 22. c. 1. ubi dicitur Jesus Christus nræcepisse apostolis ne aliter se ipsum offerrent, quàm sim utraque specie; ex quo infertur proculdubio, hoc præceptum non solum esse ecclesiasticum, sed etiam divinum, iit docet communis sententia (2). Et dicimus in hujusmodi præcepto non posse Papam dispensare (3), dùm valdè probabile est non fieri Sacramentum nisi in Sacrificio, in quo conficiendo (ex vera sententia) necessaria est utriusque speciei consecratio, quia alias non exprimeretur sanguinis effusio, et consequenter non satis exprimeretur Crucis Sacrificium, in cujus memoriam Salvator noster altaris Sacramentum reliquit, ut loquitur Trid. Sess. 22. cap. I. (4). Nec est improbabilis sententia Card. de Lugo, (contra opinionem aliorum DD., cæteroquin communioem) qui dicit quod si sacerdos intenderet unam tantum speciem consecrare, invalidè ageret; quia Sacramenti ratio secerni non potest à ratione Sacrificii, cùm sacerdos non recipiat potestatem hoc Sacramentum conficiendi, nisi sacrificando, ut satis constat ex forma Ordinationis: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium*, etc. Itaque, sicut diximus, consecratio utriusque speciei non solum ad Sacrificii essentiam perlinet, sed etiam Sacramenti; hinc qui Sacrificium non oflert, nec Sacramentum conficit (5).

*k — Cæterum potest dari casus, ut certè sit valida et etiam licita per accidens consecratio alterius speciei, quin consecratur altera, v. g. si sacerdos tempore consecrationis adverteret consecrasse aquam pro vino, autsi aliud vinum haberi non possit, aut non possit haberi sine gravi periculo vitæ aut gravis scandali; item si, consecratà Ilostià, immineret incendium, aut inimicorum invasio: ita Suar. Azor. Bonae. Salm. Busemb. et alii communiter (6).

5. — Effectus Eucharistiæ sunt L augmentum gratiæ et bic effectus est principalis) ut habetur ex Trident. Sess. 13. cap. 2. et aliquando per accidens etiam est primæ gratiæ acquisitio, nempe cùm quis inscius peccati morta-

1 Lib. 6. n. 193. a 295. — 12' Lib. 6. n. 196. n. 336. — 5) n. 196. Dubit. 8. — G **. 197.

lis, aut putans se habere contritionem, accedit ad Communionem cum sola attritione: ita S. Thomas (i), Scolus, Suar. Tolet. Ronc. Salm. Et alii communiter (2). Ratio est quia proprium est uniuscujusque Sacramenti gratiam conferre omnibus obicem non ponentibus; et habens attritionem jam obicem gratiæ non ponit, dum quantum in se est, removet affectum tam actuale, quàm habituale ad peccatum (3). II. Remissio venialium, ut elocent omnes cum 5. Thoma (V), juxta Tridentinum loco cil. ubi Eucharistia appellatur *antidotum quo liberamur à culpis venialibus, et à peccatis mortalibus præservamur*. Putant autem Salm. cum aliis Communionem ex se delere venialia ex opere operato per gratiæ infusionem (ut dicunt) quæ anima reficitur. Sed meliùs ait Tournely, Sacramentum non immediate ex se, sed mediante actu charitatis quem in anima excitat, delere venialia; hoc sentit etiam Angelicus loco cil., dum dicit: *Quantum ad actum qui excitatur in hoc Sacramento, per quem peccata venialia solvuntur* (5). III. Præservatio à peccatis mortalibus ob auxilium quod præbet Sacramentum ad compescendam concupiscentiam, ad resistendum tentationibus, ad incedendum per Domini semitas. IV. Remissio pænæ temporalis debite pro peccatis commissis, non jam directè, sed indirecte, mediantibus charitatis actibus quos in anima excitat hoc Sacramentum; ita S. Thomas (G), Salm. Cone., etc. V. Dulcedo spiritualis, nempe facilitas in exequendis iis quæ Deo placent. VI. Unio cum Jesu Christo; Joan. 6. 57. *qui manducat meam carnem.... in me manet, et ego in illo*. VII. Acquisitio gloriæ. Ibid. y. 59. *qui manducat hunc panem, vivet in vœternum* (I).

6.—Notandum hic valdè probabile esse, quandiù species sacramentales in stomacho durant, super amplius augeri gratiam, ut tenent Gonet, Becan. Lugo, Tourn. Juvenin. Holzmann. Regin. Mastrius; et Salm. dicunt hoc Sacramentum cum institutum sit per modum cibi, ut loquitur Cone. Florentinum, ideùque sicut cibus corpus nutrit usquedum in stomacho persistit, ita Eucharistia nutrit animam quamdiù in corpore persistit (8). Notandum præterea ex Decreto S. C. approbato ab Innoc. XI. damnatum fuisse abusum dandi plures simul particulas communicantibus, aut particulas majores usualibus (9).

<1) S. p. q. 72. a. 7. ad. 2. et q. 79. a. 5.—(2) Lib. 6. n. 69 —(5) n. 6.—4 5. p. q. 79. 0.4.—(5) Lib. 6. u. 269. r. Effectus. HI. — 6 5. p. q. 79. ari. 5. — L. (5) n. 7,269. v. Effectus. III. Qd. V,— 8. Ibid. in fine et n. 228. — [9, Lib. 6. n. 238. in fine.

7.—Quæritur hic an peccet venialiter qui communicat cum veniali actuali? In hoc diversæ sententiæ adsunt, sed præ cæteris mihi arridet sententia quam tenent Vasq. Fill. Hurtad. Ledesm. Sa, Leandr., et probabilis appellata à D/cfls/. et Ta/mbur. (i), quæ sic distinguit: Si culpa directe est circa Communionem, v. g. si quis ex vana gloria, aut cum voluntaria distractione communicat, tunc nemo dubitat quin venialiter peccet, quia talis culpa est positiva irreverentia in Sacramentum: licet, ut ait S. Thomas 2), talis culpa impediret quominus animæ spiritualis refectio reciperetur, non autem gratiæ aut charitatis augmentum. Si autem peccatum veniale non est circa Communionem, v. g. si quis communicaret cum affectu actuali ad aliquod veniale, tunc non peccat, quia tunc [ut dicunt communiter 1)1.) non impedit effectum principalem Sacramenti, nec auxilium quo præservetur à mortali: cum ex una parte veniale non opponatur gratiæ, et ex altera cum tali culpa communicare est potiùs perfectæ reverentiæ carentia, quàm positiva irreverentia (3/.

Cætera ad materiam et formam Eucharistiæ pertinentia, notantur in appendice III. de examine Ordinand. §. II. de Sacrif. Missæ, ex n. 97. ad 101.

CAPUT IL

DE ADMINISTRATIONE EUCHARISTIE.

¶wmolo tenentur parochi servare Eucharistiam, el ad eam dispensandam, An. regularis, et quilibet sacerdos possit Communionem ministrare 8. Et an diaconi 9. An Viaticum possit in mc'ssitate administrari à clericis, et etiam à laids, et an a ss-ipsis, etc. 10. Jn sacerdos ex devotione possit communicare ex S3 ipso 11. Quomodo debeat, et possit dari Viaticum 12. 4n possit dari digitis posterioribus Viaticum; el an Communio 15. Jn in ulraqii'specie; et an pars Hostie majoris. Azi puris et amn-Hbus W An peccatoribus publicis; elan contemnatis. 15. An in Missa defunctorum 16. In (pia hora potest dari Communio 17. Si reman nt fragmenta 18.

8.—Videamus cuinam licet Eucharistiam ministrare, et quid requiratur ut licitè ministretur. Quoad primum punctum, sicut soli sacerdotes possunt hoc Sacramentum consecrare, ut est de Fide (juxta Trident. Sm. 22. can 1.), ita solis sacerdotibus illius dispensatio concessa est. Et in

ii Tnmb. in M*t. commun. 6 u. 270. Quær. I.

'3) Lib.

rigore loquendo , Communionem dispensare solius pastoris est, qui ideù teretur curare ut Eucharistia perpetuo in suis ecclesiis et cum debito decore conservetur, nempe in tabernaculo decenti, et cum lumine semper dic et node accenso, et quidem sub culpa gravi; attamen si lumen deficeret per unam tantùm horam , putant *Diana* et *Qwm-tanadeennas* , non esse grave. Tenentur autem iidem eam ministrare non solùm moribundis , sed etiam sanis , quoties rationabiliter et opportuni* requisiti sunt . ut dicunt communiter *Sol, Suar. Vasq. Castrop. Eiliuc. Azor. Dicast. Busemb. Salmant.*, etc. (1) Cælerùm cùm Communio non fit nec ob paschale præceptum , nec ob viaticum , Religiosi vi suorum privilegiorum possunt in suis ecclesiis Eucharistiam ministrare, id hodie (ut rectè testantur *Castropal.* et *Honcagl.*) ex communi consuetudine qua* adest, præsumitur cūilicet sacerdoti celebranti talis facultas concessa (2).

9. — Diaconi tamen non possunt dispensare Eucharistiam sine speciali commissione Episcopi, aut parochi , aliàs incurrunt irregularitatem , ut habetur ex *cap. I. de Cler. non ordinato* (3). Antiquitus solebat universaliter committi diaconis Eucharistiæ administratio , sed hodie non est permissum , nisi in necessitatis casu, ex *can. 39. Carlhaginen-sis IV.* ubi dictum fuit : *Si necessitas cogat, etc.*, quæ autem debeat esse talis necessitas . *Habert* et *Tournely* requirunt extremam ; sed communiter *Suar. Laym. Caslr. Lugo. Cone. Salm.*, etc. dicunt sufficere quamcūque necessitatem notabilem , aut causam justam , ut loquitur *P. Concilia* , v. g. si parochus sit occupatus in aliquo magno festo, aut numerus communicantium sit magnus, etc. Diaconus autem , Eucharistiam ministrans, debet esse indutus cottâ et stolâ transversâ (4).

10. — Quando autem urgeret ministrare Viaticum infirmo , et deesset parochus, potest illud præbere quilibet sacerdos et etiam diaconus , licet repugnaret parochus, si irrationabiliter repugnaret; ita *Tot. Sa, Dicast. Itone. Salm. Laym. Sot.*, etc. communiter (5). Imò in ea necessitate volunt *Suar. Val. Cajet. Pili. Escob.* (et probabile dicunt *Lag.* et *Coninch.* contra *Gonet, Bonae. Salmant.* et alios , quorum sententia cæterôquin est communior) etiam à simplici clerico posse ministrari , ac etiam laicum posse suis manibus communicare ; quia tunc ex una parte jam

J; *Lib.* (j. n. 250. et 248, 2 n. 255. — 3, *Lib.* 6. n. 231. — (i. n. 257, 5) n. 274.

urget præceptum divinum communicandi ; et ex alia Hirte nullum reperitur præceptum expressum id prohibens: et antiquitus si ob necessitatem. quæ aderat. fideles in domos suas Sacramentum afferebant, et ibi communicabant, cur ergò nunc, majore urgente necessitate, præcùt est mortis, id permitti non potest (1)? Verum tamen est præfatos auctores id permittere, cùm sine scandalo fieri potest; sed ego dico hoc scandalum, aut potiùs admirationem, de iacih posse tolli, {circumstantes admonendo quòd in tali necessitate id permittitur à theologis. Et ita pariter prælati auctores (contra alios i permittunt laicis in sacerdotum aut diaconorum defectum, 'ministrare Viaticum moribundis. Nec obstat textus c. *Pervenit 29. de consecratione, dist. 2.* , ubi sacerdotibus interdicitur committere laicis Eucharistiæ administrationem . quia ibi sermo fit de sacerdote qui id agebat præter necessitatem. Nec debet quidem obstare (ut dicunt) consuetudo contraria, quia cùm hic casus rarissimè accidit , non potest in probationem hujus rei consuetudo contraria adduci: et huic opinioni valde adhæret *Laym.* Dicit *Habert* hoc permitti laicis saltem cum licentia Episcopi (2). An autem tempore pestis teneatur parochus Communionem administrare , ride dicta *Tom. I. Tract. VII. n. 28.*

12. — Probabile est quòd extra mortis periculum, si non adest scandalum, et deest alius sacerdos, benè possunt sacerdotes ex seipsis communicare, etiam ob solam devotionem, ut fatentur *Sylvius, Lug. Eonac., Croix,* et *Salm.*; nam in hoc nulla intervenit irreverentia, nec de aliquo contrario præcepto constat. Imò *Vasques, Dicast.* et *Leand.* id concedunt etiam diaconis, cùm hoc eis aliquando fuerit concessum à Concil. Nicæno *Can. 14.* (3). Quoad autem Regulares, quomodo et quando possint Eucharistiam ministrare, vide quod dicitur *Tract. XX. de Privileg. num. 123.* Et ubi in Paschate communicare possint famuli monasteriorum regularium , peregrini, et vagi, vide *Tom. I. Tract. XI. n. 42.*

12. — Videamus nunc secundo loco quid requiratur ad licitam Eucharistiæ administrationem. Illa debet administrari debita reverentià, et juxta ritum Ecclesiæ consuetum: undè notandum 1. plerùmque non esse deferendam infirmis Eucharistiam, nisi cum cotta , et stola, et luminibus, quare communiter dicunt *Suar. Eilliuc.* et *Donc.* Communionem præbere sine cotta et stola, per se esse

(1) iY. 257. Quær. 11. — (2) *Lib.* 6. n. 237. Quær. III. — (3) r. 238.

mortale; sine luminibus tamen esse lautum veniale. In casu autem necessitatis probabiliter dicunt *Filliuc. Granad. Aver. Elb. Gob. Croix, Benz. Mazzotta*, etc. licere sine luminibus et sacris vestibus Viaticum ministrare, nam non præsumitur, quando prædiclæ cæremoniæ adhiberi nequeunt, velle ut moribundi tanto defraudentur bono. Et probabiliter dicit *Pasqual.* posse pariter Episcopum dispensare ut Viaticum deferatur cum pileo in capite, cum longé et per villas progrediendum est (1). Ita etiam probabiliter dicunt *Bonae. Salmant. Gobai, el Cioix* (contra *Busemb.*) licere in casu magnæ urgentiæ sacerdoti currere, ul adveniat tempore opportuno ad dandum Viaticum (2). Ita etiam licet illud deferre equitando, si locus distat, aut tempos est pluvium. aut instat necessitas illuc adveniendi, ut dicunt *Quintanad. Elbel, et Gob.* (3), et legitur hoc fuisse concessum à S. Carolo Borromæo (4). Item probabile est tempore pestis Viaticum cochleari licite posse ministrari, ut dicunt *Bonae. Busemb. Mure. Mancin. Gobat. Leand.*, etc.; et ita etiam admittunt *Escob Præpos. et Diana* dare Hostiam cum aqua in cochleari infirmo qui ob oris ariditatem deglutire non posset (5). Hic notandum obiter quôd S. C. Cone, declaravit velutum fuisse per S. Pium V. deferre Eucharistiam ad infirmos adorandam tantummodô. Benedictus XIV. (6) in sua Epistola ad Cardinalem Guadagni Urbis Vicarium generalem, quæ incipit *Cùm, id rectè nosti*, præter S. Pii V prohibitionem affert etiam Rituale romanum à Paulo V. vulgatum, ubi hæc leguntur: *Sed alicui ad adorandum solùm, seu devotionis, seu cujusvis rei prætextu, ad ostendendum* (divinum Sacramentum) *non deferatur* Çi).

13. — Probabiliter etiam licèt in casu extremæ, aut gravissima» necessitatis Communionem præbere posterioribus digitis, si sacerdotis pollex aut index infirmus esset, ut dicunt communiter *Tournel. Cone. Bone. Salm. Bus. Diana et Benzi* contra *Bonae*. Imo tenent *Gobat. Arriaga, Croix, Leand. et Mazzot.* hoc licere etiam extra necessitatem, si chiragrâ sacerdos laborat, dura dicunt quod tota sacerdotis manus sit consecrata; sed probabilius id negant *Bonae. Possev. Diana, et Benzi*, quia licèt lota manus sit consecrata, tamen juxta ritum Ecclesiæ pollex et index sacerdotis sunt præcipuè ad hoc munus exer-

T N. 241. v. Ministrare.— 2 Lib. 6. «. 242.— 3 n 243.— 4 Ac'Abdio p. 4. n. 51.— 5 Lib. 6. n 244. r. 6. Non licèt. (6) *Btillar. t. 4. p. 52p. f. 12 et in Edit. Afech. j, 11, p, 191. §. 12.* — 7 Lib. 6. n 213. u. 4. Eucharistia.

cento destinati. Communis autem est sententia cum *Silay. Mol. Castrop. Bonac. Laym.*, etc. abstinendum esse à celebrando sacerdoti pollicem', aut indicem infirmum habenti, ita ut Hostiam frangere nequeat, ut deducitur *txcap. 11. de Corp, vitiat*, ubi dicitur non posse ordinari sacerdos ille qui non habet pollicem aptum ad Hostiam frangendam, et pro regula generali habetur, quod quicquid impedit ab Ordinis susceptione, impedit etiam ab illius exercitio (1).

14. — Notandum 2. quôd juxta præsentem disciplinam nunquam licitum est, sine Pontificis dispensatione. etiam ad præbendum Viaticum, Eucbarisfam administrare sub ntraque specie, aut in sola vini specie; ita communiter *S\$r. Lug. Tambur. Dicastl. Dian. Croix*, etc.; nam præceptum Viatici non obligat, cum sumi nequit, juxta Ecclesiæ ritum (2). Ita etiam sine causa (licèt hoc veniale non excedat) non permittitur partem Hostia» majoris ad communicandum pnebere. Sufficit aptem pro causa, si communicandus sit infirmus, aut nobilis, aut famulus, aut dius cui expectore incommodo esset, licèt ob solam devotipnem communicaret, ut communiter ô'. *Antonin. Sile. Bonae. Tourn. Cone. Salm. Elbel*, etc. (3). Nec pariter licet Communionem pueris præbere ante annos discretionis: et perpetuô amentibus. Vide quôd dictum est *Tom. I Tract. W.n.fà. et W.*

15. — Notandum 3. denegandam esse Communionem publicis peccatoribus, nisi constet de eorum publica poenitentia, ut dictum est *Tract. XiV. num. 5*. Hic tamen juvatadnotare quæ deliberavimus ex epist. Benedicti XIV. ad Episcopos Galliæ, qua; incipit, *Ex omnibus*, edita 16. Octobris 1756. ubi præbet normam quando denegandum sit Viaticum refractariis Constitutioni *inigendus*. Ibi enim deciditur ut Communio deneganda sit peccatoribus publicis, et notoriis; ac ut tales habeantur, requiritur (si crimen in sola externa actione consistit, cujusmodi est notorietas usurarii, aut concubinariii) ut vel per sententiam judicis rei declarati sint; vel in judicio crimen sint concessi; vel aliquod facinus evidenter commisisse noscantur, et in eo facto moraliter perseverent; et quod vulgô cognitum est, non adhuc cessavit. Ratio enim horum est, quia hæc moralem faciunt certitudinem de illorum notorietate criminis. Quôd si crimen ab interna animi dispositione pendet (proût esset hæresis, etc.) aliter procedendum,

1 Lib. 6. n. 244. — 2) n. 245. r. Peccat. I. — 3) *Ibid.*

nam tunc tales non habendi sunt, si crimen innitur conjecturis, præsumptionibus, incertis vocibus; statuit ut si hi in extremo fuerint vitæ constituti, non erit eis denegantium Viaticum, quoties in Paschate non fuerit eis denegata Communio; ubi verò ita validæ adversus ægros præsumptiones, et indicia gravia, et urgentia militant, vult ut ægrotus semotim cum lenitate admoneatur atque obsecratur ut resipiscat; demonstraturque ei quòd, quamvis detur ei Viaticum, hoc liat solummodo ut obtemperetur Ecclesia?, quæ ad avertenda scandala publica, et ad ipsius ægroti prævendendam infamiam, eum à sacra mensa non repellit, licet peccatorem coram Deo eum reputet, non tamen in proprio tribunali, ut publicum alque notorium peccatorem agnoscit. An autem graviter peccet qui in mortali existens Eucharistiam dispensat, nos affirmavimus cum *Suar. Laym. Ronc. Gonet. Viva*, etc. adversus alios; et adduximus Catechismum rom. atque Rituale (1). Notandum insuper peccare qui negat Communionem capite damnatis, si adeam per confessionem dispositi sunt, ut rectè dicit *P. Concina*, quicquid dicat *Contensonius*, quamvis, ut testatur *Juvenin.*, in Galliis, et Hispaniis mos invaluit, ut eis Eucharistia denegatur; sed apud nos contrarium observatur: ideòque dicimus non esse denegandam, etsi reo una restaret vitæ hora (2).

16.— Notandum 4. quòd in Missa de *Requiem* proculdubio potest ministrari Communio; nam in Missæ defunctorum rubricâ dicitur: *Si sint communicandi, eos communicet antequam se purificet*. Et concordat Trident sess. 22. cap. 6 ubi hæc leguntur: *Optaret* (S. Synodus) *ut singulis in Missis fideles communicarent*. Et licèt *Gavant et Croix* adducant quoddam Decretum S. C. editum die 21. Jan. 1701. in contrarium, nihilominus doctus *Merati* scribit se legisse in Directorio Ecclesiæ Genuensis, quod eadem Congregatio vetuit ipsum Decretum publicari, et 22. Martii 171E positivè illud suspendit (3). Et novissime 2 Septembris 1741. decrevit expressè posse ministrari Eucharistiam per modum Sacrificii, nempe cum Particulis intra eamdem Missam consecratis, in Missa defunctorum quæ celebratur in paramentis nigris; secus verò per modum Sacramenti, nempe cum Particulis præconsecratis extrahendo Pyxidem è custodia. adversus id quod priùs docuerat Benedictus XIV. (4). cum *P. Merati*, quòd in Missis

(1) Z. id. 6. n. 246 el 247. — 2 Ibid. — [3 n. 249. — A) De Laerti. 3. c. 18. n. 10. 11 el 12.

defunctorum poterat ministrari Eucharistia, etiam ex Particulis præconsecratis, in Missa tantum, non autem ante, vel post illam; vide Decretum in catalogo, qui inest in hoc *Tract*, n. 88. *Deer.* V. Advertendum hic quòd si Missa defunctorum celebratur in paramentis violaceis, (proùt certò fieri potest ex Decreto S. It. C. 21. Junii 1670. apud *Merati in Indice torn.* l. n. 444.) non prohibetur fieri Communio ex Particulis præconsecratis, nec ante, nec post Missam, et tanlò minùs in Missa, cùm in præfato Decreto tantum vetitum est ministrari Eucharistiam in *Missis defunctorum* (en verba Decreti) *quæ in paramentis nigris celebrantur*.

17. — Notandum 5. quòd Communio potest, ex se fluendo, in qualibet diri hora ministrari, dùm nulla adest oe hoc prohibitio; ita communiter *Azor. Silv. Casi Bonae. Sa, Coninch. Ronc.* et alii cum *Suar*, qui affert S. *Ambr.* auctoritatem, qui testatur quòd suis temporibus Communio sub diei finem dabatur. Non permittitur tamen dari Communio, cùm noctescere cœperit, aut in extrema diei parte. nisi aliqua adesset peculiaris causa, ut dicunt *Suar. Castr. Coninch. Sa, Tambur.*, etc. Sed nunquam permittitur excepto Viatico, intempesta nocte, ut loquuntur *Bonae*, et *Salm.*, nempe elapsis multis noctis horis, Eucharistiam disjensare. In Missa Natalis Domini, quæ media nocte celebratur, nec licet Communionem præbere, ex pluribus Decretis S. C., et ita pariter nec in feria sexta Parasceve. Attamen in Sabbato sancio nulla adest de hoc prohibitio; invenio tantummodo quòd quidam Auctor [*Macros in lo cabul. Eccles*] dicit in Missa Sabbati sancti ideo omitti anaphoram *postcommunio*, quia olim non ministrabatur Eucharistia: sed *P. Merati*, cum *Grancolas. Moretto.* et aliis probat oppositum ex quodam ordine romano. nempe quòd olim in Missa Sabbati sancti omnes adulti. et pueri communicabant, cùm in dicto ordine legatur: *Omnes communicent*, et addit *Gavanlus*, et *Rurandus* quòd in tantum hodie omittuntur communio et postcommunio, in tjuanlùm in eorum loco Vesperæ suffectæ sunt. I ndè concluditur nullo inniti fundamento ratio cur prohibita putari debeat tali die Eucharistiæ ministratio; et quoad consuetudinem, certum est quòd in pluribus ecclesiis, præsertim nostri regni, et præcipuè in cathedrali Neapolis, soleret post celebratam Missam solemnem ministrari populo Eucari-

t) *Ltb*, G, η, 262.

18. — Notandum 6. quôd si sacerdos, sumptâ ablutione, advertat aliquas reliquias consecratas relictas esse, dicit Rubrica (fit. 6. n. 2.).....*easumat, sive parvæ sint, sive magnæ, quia ad idem Sacrificium spectant*; et etiamsi sacerdos pervenerit in sacristiam, cùm adhuc sacris vestibus indutus est, potest præfatas reliquias sumere, ut dicunt *Gobat. Granad. Diana*, quibus consentit *Benedict. XIV.* (1), qui subjungit quôd si sacerdos exutus sit., tunc autreponendæ sunt in tabernaculo, si extat, aut servanda» sunt pro alia Missa, si eodem mane celebranda erit; aliàs sumere debet. Et ita communiter dicunt *Suar. Lugo* & *Caj. Nav. Vasq. Silv. Bonæ. Croix*, etc. (adversus *Tamburinum*) servandas esse, si possunt sine ii reverentiæ periculo, reliquias quæ ex alia Missa remansissent, dùm illæ non ad idem Sacrificium spectant: nam Rubrica non permittit alias sumi particulas, quàm illas solas, quæ ad idem *Sacrificium spectant* (2). Si autem remansisset particula integra, dicit *Bubrica n. 3.* deferendam eam esse in tabernaculum, aut saltem servandam ut ipsa à sequenti celebrante sumatur (intellige cùm primus jam sumpsit ablutionem); et si alia Missa non habeatur, in eodem calice conservetur; et si denique non suppetat modus, quo cum decentiâ servari possit, potest idem sacerdos eam sumere. Præterea, particulae quæ extra corporale reperiuntur, in dubio an sint, vel ne consecrata?, dicunt *Bonæ, llenriq. et Gobai.* sumendas esse post ablutionem; et meliùs (dico) esset cum eadem ablutione. Insuper, si accideret unquam quôd in deferendo Viatico remaneret in patena, vel pyxide aliqua particula, diciint *Castr. Tambur. et Burghaber*, posse eam sumere sacerdotem, si sacris indutus est vestibus; aut (ut dicunt iidem auctores, cum *Lugo*, et *Marchanda*) potest statim eidem infirmo sumenda præberi; et hanc asserit *Lugo* esse praxim, nempe, ut post Communionem infundatur aqua in pyxide, et ablmio detur infirmo (3). Quando autem possit, et debeat darii Viaticum, observetur quod dicetur n. 19. et n. 46.

ii. *De Sacrificio Miæ, l. 3. c. 17. n. 5. -l 6.—(2) Lib. 6. n. 251. 3 Lib. 6. n. 251. v. Hic autem.*

CAPET 111

DE PERCEPTIONE EUCHARISTIE

De obligatione sumendi Eucharistiam.

[k Viatico, et quando sumendum est 19. Si infirmus vexetur vomitu 20. Si tussi 21. *be præcepto paschali*, Vide Tom. I. Tract. XII. n. 59.

19. — DUOBib temporibus præceptum Communionis obligat, in Paschate, et in morte. De communionem paschali jam actum est, cùm de præceptis Ecclesiæ luculi luimus *Tom. I. Tr.XII.exn.* 39: quoad Viaticum autem. dicimus hic quôd quilibet fidelis tenetur illo muniri, semper ac infirmus in probabili mortis periculo est constitutus; proût est qui graviter decumbit cum mortalibus signi, qui aliquem periculosum conflictum, aut navigationem aggressurus est; mulieres quæ solilæ fuerunt eniti cum periculo: aut quæ primâ vice parturiuntur, et tenellâ ælate, aut corporis constructione imbecillâconstitutæ sunt; ita communiter DD. cum *S. Thoma* 1).

20. — Hic advertendum quôd quando infirmus jugi vomitu laboraret, non potest communicare, si saltem per sex horas ab illo liber non sit, ut ait *Busemb.*; et in dubio melius dicit *Croix*, adversus alios, non esse præbendam Communionem; nam potiùs Sacramenti reverentiæ, quàm infirmi utilitati prospiciendum est. Quoad praxim autem, si vomitus provenit ex cibo, cùm infirmus illum sumit, debet experiri dando ei non consecratam particulam. et si eam relinet, tunc potest dari consecrata. Et idem faciendum (ut dicunt *Salm.*) in casu delirii, ut observetur utrum infirmus possit cum decentia suscipere Sacramentum (2).

21. — Si autem infirmus vexetur à jugi tussi, quâ cogatur sæpè flemmas è pectore exspuere, hic benè potest communicare, quia hoc non inducit periculum projiciendi particulam; nam alius est vehiculus (nempe guttur) quo rejicitur cibus, alius est canalis (nempe aspera arteria) undè ejiciuntur flemmæ, et suspitiia. Secùs autem, si tussis ne permetteret quidem particulam trajicere (3). De

1 A. 291. — 1^a2) *Lib. 6. n. 292. v. 2, Si in aegro. — 3) Ibul. r. In dubio.*

Communione danda pueris, et amentibus in mortis articulo, etiam actum est eodem *Traci. XII. num. 43. cl 44, Igitur* quoad communicandi obligationem, satis est quod dictum fuit, Restat nunc discutiendum quænam sint dispositiones necessariae ad licitè communicandum. Illæ duæ sunt, una animæ, altera corporis. Agemus prius de animæ dispositione, et postea corporis.

De animæ dispositione.

De confessione præmittenda 22. Qui post confessionem reminiscitur peccati 25. Quænam necessitas excusat a prius confitendo 21. «» sacerdos in celebrando recordatur peccati, aut anuræ 25. Si desit confessorius 26. Si peccatum est reservatum¹. An luni dicendum sit reservatum 28. Si annexa est excommunicatio 29. Quomodo intelligendum est Quamprimum. 50. In tale præceptum obliget post consecrationem 51. In obliget celebrantem sacrilege 52. An obliget laeos 55. In possit communicare (pii dubitat ¶ peccato 34.

22.—Volenti communicare, et de peccato mortali conscio, non sullicil contritio, sed necesse est ut confiteatur: potest tamen communicare, modò adsit celebrandi, aut communicandi necessitas, et confessarii copia desit; sed si ille est sacerdos, ei restat obligatio quamprimum post celebrationem confitendi, èt constat ex *Trid. Sto. 13. cap. 7. ubi liæclegntur: Communicare volenti revocandum esi in memoriam ejus* (Apostoli nimirum) *præceptum*. Probet seipsum homo. *Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque pramiis sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere deceat.* Ex quibus verbis communissententia et vera (1), *Suarez, Castrop. Lugo, Cone. Salm. Tourn., etc.* (contra *Xavarrum*, cl alios pauciores) docet tale præceptum præmittendi confessionem non esse ecclesiasticum solummodò, sed etiam divinum, dum Apostolus testatur in sua Epistola se hoc accepisse à Domino: *Ego enim accepi à Domino quod et tradidi vobis. 1. Cor. II. 23.* Deindè subjungit Concilium: *Quod à Christianis omnibus, ab his etiam sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc S. Synodus perpetui servandum esse decrevit, modò non desii illis copia confessarii. Quòd si,*

¹ *Lib. 6. n. 25G.*

necessitate urgente. sacerdos absque prarvia confessione celebrumwil, quamprimum con/iteulur.

23.—Igitur dictum est 1. quòd conscius peccati mortalis non potest communicare, nisi prius confiteatur. Dicitur *mortalis*, quia peccata venialia, quotquot sint, sicut gratia divinit non privant, ita nec prohibent quominus ad sacram Mensam (piis accedat. An autem impediunt à consecutione fructus illius, vide quod dictum est *n.* Hic quæritur an qui recordatur alicuius culpæ eravis. Xistquam cum universali peccatorum dolore confessus est. enealur confiteri illam, et ad absolutionis beneficium recipiendum ante Communionem? Multi Dī. id ailirmant (cl bæc sententia cæteroquin est communior); ita *Suar. Bonae. Coninch. Tourn. Cone. Salm.. etc.* excipiunt tantum, si quis nequiret sine scandali, aut infamiae periculo confessionem præmitlere. Sed valde probabiliter negant *Gnrcia, Pnep. Terraniinus, Honorius, Eabri, Cornejus, el llerin.*; et novissime banc sententiam ex proposito tuetur *Continuator Tournai*, cum *Pontas. Gibert, et .Irr.*, el asserit primam sententiam nullo inniti valido fundamento; ego tantum asserere non audeo, sed dico banc secundam sententiam reverà valdè esse rationi consonam, prout mihi affirmarunt doctus Episcopus *Torni*, et alius doctus theologus examiner synodalis civitatis Neapolis. et alii theologi quos, antequam hoc scriberem, consului. Ratio nostra est, quia qui confessionem præmisit, jam præcepto ante communionem confitendi satisfecit, et jam confitendo probatus esi, ut præcipit Vpostolus; siquidem per confessionem peccatum oblitum jam indirecte remissum est Remanebit tamen pœnitens obligatus ad postea subjacendum illud peccatum clavibus, ut confessio reddatur integra etiam materialiter, sed inierim non obligat præceptum ad confitendum ante Communionem. Dicunt adversarii quòd præceptum à Concilio indicatum de confitendo, requirit confessionem non tantum formaliter, sed etiam materialiter integram. Sed respondemus hoc gratis asseri, dùni præceptum aliam non requirit confessionem quàm illam, quam pernitens tenetur facere, scilicet formaliter integram; nam per illam jam oblinetur finis, et effectus à præcepto intentus, nempe ut anima probata remaneat, et certa magis de divina gratia, quæ facilius acquiritur per sacramentalemi absolutionem, quæ cum sola attritione delet peccata. Nec obstat quam opponant fidelium praxis, quia bæc non erit statuenda pro obliationis norma, sed potiùs habenda est tanquam pius et

laudabilis usus, qui cæteroquin omnibus suadendus est, quoties causa aliqua in oppositum aliud non suadeat (1). An autem cùm dubius quis est commisisse aliquod mortale, de quo non sit confessus, teneatur illud con iteri ante Communionem, vide dicendaseq. n. 34.

24. — Dictum est 2. necessariam esse confessionem, modò non adsit necessitas celebrandi, aut communicandi. Videamus mmc quid nomine necessitatis intelligatur. Non hic intelligitur magna devotio: et nec sacerdotis paupertas, nisi esset paupertas valdè gravis, ut ait *Croix*; sed intelligitur necessitas urgens, ut esset 1. Si moribundo afferendum esset Viaticum, sicut admiPunt omnes (2); 2. si omitti non posset Communio sine infamia, aut scandalo, v. g. si quis in communicantium scamno jamreperiretur, undè discedere non posset quin ab aliis notare'ur, prout etiam communiter dicunt DD. (3). Idem etiam esset si allato Viatico ad infirmum, tempus non suppeteret ut confessio compleretur sine periculo mortis aut infamiæ; quia tunc, ut rectè dicunt *Bone. Sporer, Busemb. Tambur.*, etc. sacerdos, audito aliquo peccato, debet moribundum absolvere, imponendo ei ut deinceps integram confessionem faciat, et tunc debet ei Communio-¹ nem præhere (4); 3. si parochus celebrandum esset ut populus Sacro intersit, et non esset alius qui celebraret, aut ille non posset celebrationem omittere sine infamiæ nota. Sed hoc aliis sacerdotibus non licet, ut benè advertunt *Lugo, Casrop. Aversa, Salmant.* et *Bone*, contra *Dianam*, licet populus in die festivo Missû carere deberet (5). Et etiam dicimus cum *Suar. Laym. Lugo, Bonacin. Tourn. Cone.*, etc. (contra *Sol.* et *Silvestr.*), sacerdotem in die fessto potiùs omittere debere Missam ex obligatione, quàm sine confessione celebrare; quia tale præceptum, cùm sit divinum, praeferendum est ecclesiastico de audienda Missa (6). An autem possit quis communicare cum sola contritione, cùm deest confessarii copia ut præcepto paschali satisfaciatur, affirmant cæteroquin communissimè *Sot. Palud. Coninch. lienriq. Casrop. Lugo*, etc., ex eo quia præceptum paschale etiam divinum est. Sed negant *Suar. Tourn. Salm.*, etc., dicentes quòd tuncpræceptum Communionis paschalis non obligat. Hæ sententiæ autambæ probabiles (7).

25. — Si contingeret quòd sacerdos in celebrando pec-

G.n. 257.— 2, n. 260. — <5> ». 257. *rl* 263. — (4) *Lib.* 6. n. 260. *ad.* 2 — (5) n. 261 — 6 *Ibid.* v. 4. Si urgeat. — (7) *Ibid.*

cati mortalis recordaretur, quicquid dicant alii, distinguendum est cum communi sententia *Suar. Vasq. Lugo, Casrop. Bonae*, etc.; quòd si recordetur illius post consecrationem, tunc non est Missa interrumpenda ut confiteatur, sicuti docet etiam *S. Thomas* (I), et uti expressum est in Rubrica (de *Defect. lit.* 8. *η.* V) intelligitur quòd semper contritionis actus eliciendus est; et licèt *Lugo, Tamb.* et alii dicant, quòd si sacerdos magnam haberet difficultatem in hujusmodi temporis angustiis ad se conterendum, posset citra culpam Missam proseguire, modò conaretur ad contritionem eliciendam; attamen jure merito contradicit *P. Concilia*, dùm in tali casu urget præceptum divinum, et contrà nemo est qui nesciat Deum non jubeie impossibilia, ut dicit Trident *Sess.* 6. *c.* 11. sed præstare sua auxilia ad operandum, aut saltem ad petendum id quòd facere debemus: hinc si sacerdos delinquit in se conterendo, sua negligentia delinquit, aut quia peccato adhæret. Si verò recordetur ante consecrationem, et praesertim ante canonem, tunc confiteri debet, si confessarius adest et si absque infamiæ nota hoc efficere potest; et nihil refert si Missa interrumpatur, nam talis pars est extrinseca Sacrificio (2); et si confessarius haberi nequit, et infamiæ periculum abest, probabilius est obligari ad Missam omittendam, ut dicunt *Lugo, Sylvius, Tourn. Silvest.* et alii, quibus etiam adhæret *S. Thomas* (3), dicendo hanc opinionem esse tutiorem (contra *Casrop. Suar. Navar. S. Bonav. Victor.*); et hæc sententia videtur esse juxta Rubricam (3. *p. tit.* 8. *n.* i. et 5.) ubi hæc leguntur: «Si ante consecrationem recordetur sacerdos se esse in peccato mortali, aut se esse excommunicatum, vel suspensum, aut locum esse interdictum, si non timetur scandalum, debet Missam incoeptam deserere. Diximus probabilius, quia non esi certum quòd Rubrica per verbum debet imponat grave præceptum. Cæterùm benè advertunt *Vasq. Laijm.* et *Tourn.* quòd in tali casu difficulter evenire potest quòd sacerdos deserat Missam sine infamiæ nota (4).

26. — Dictum est 3. si confessarii copia deest. Intelligitur 1. si nullus confessarius præsto adsit, et contrà sacerdos celebraturus alium absentem sino gravi incommodo adire nequit, ut dicunt *Casrop. Vasq. Salm.* et alii; *absens* autem intelligitur, si confessarius in notabili distantia abesset. v. g. (ut dicunt) duas aut lres horas itineris, aut

(1) 3. *p. q.* 83. a. 6. *ad.* 2. — 2 *Lib.* G. n. 262. t. Hic dubit. 1. — (3) 3. *p. q.* 63. a. 6. *ad.* 3. — <4> *Lib.* 6. n. 232. Dubit. 2.

•etiam minùs(ut dicit *Camis*), si brevi celebraturus esset (1). Intelligitur 2. si præstù esset confessarius idiomatis expers, aut jurisdictione privatus, aut talis cui sacerdos sine gravi damno confiteri non possit (2).

27. — Sed hic quæritur 2. an habens reservatum', et non adsit confessarius hâc facultate præditus, teneatur confiteri simplici confessario utcommunibet? Respondetur: Si iste non habet aliud peccatum printer reservatum, communis est sententia quod confiteri non teneatur, sed sufficit, urgente necessitate, ut cum contritione communit; sed si solam haberet attritionem, tenetur confiteri de alia materia, ut saltem indirectè sit à reservato absolutus. Si autem haberet reservata et non reservata, dicimus cum sententia communissima, et probabiliori *Suar. Castrop. Vivæ, Lucp. Cone. Salm.* et aliorum (contra *Vasq. Tourn.*, etc.) istum teneri ad confessionem; quia stante præcepto de confitendo ante Communionem, si nequii materialiter intégré, saltem debet formaliter confiteri 3).

28. — Quæritur 2. dato quòd iste simplici confessario confiteatur, an debeat explicare tam reservata, quàm non reservata? Allirmant probabiliter *Sol. Filliuc. Bonac. Suar. Viva, Cone. Salm.*, etc.; nani confessarius necesse habet, ut totam pœnitentis cognoscat confessionem, ad hoc ut de ejus dispositione ad absolutionem obtinendam ferat judicium, v. g. si habitum aliquem contraxerit, si in proxima versetur occasione, etc.; sed non minùs, et forte magis probabiliter negant *Castrop. Gerson. S. Antonin. P. Sol Alens. Salas, Leaesm.*; et *Lugo* etiam probabile hoc dicit; tùm quia non videtur adesse obligatio peccata exponendi non habenti super illis jurisdictionem, ac proindè judicem esse impotentem: tùm quia aliàs pœnitens haberet onus bis eadem peccata confitendi. Et licèt quis in casu quo esset habitualus. ut dictum est, et moralem suæ dispositionis certitudinem non haberet, teneretur totam conscientiam suam confessario patefacere, ut ille judicaret an sit, vel ne, absolutionis capax: nihilominùs hoc esset ier accidens, sed non propter obligationem faciendi confessionem materialiter integram, dùm ex se sufficit tunc formalis integritas (4*).

29 — Si quis autem excommunicatione reservata innodatus existerai. et urgeret communicandi necessitas, ac non esset à quo possit ab ea absolvi, communis est sententia quod iste posset communicare antequam ab illa

(1) *N. 264. nd 1.* — (2) *Ibid. ad 2.* — (3) *Lib. 6. n. 265.* — (4) *Ibid. v. Quær. II.*

absolveretur; quia Communionis præceptum quod interdicat excommunicatos à Sacramento, non obligat, cùm alioquin non potest evitari scandalum, aut infamia Sed fit aiibium an tunc possit ille confiteri facultate super excommunicatione illa destituto? Aegant probabiliter *Sylv. Canus, Sot. Vasq.*, etc. dicentes quòd ille benè potest communicare, semper ac est contritus; sed nequit Sacramentum l'o nitentia. suscipere, cùm ab hoc per excommunicationem illi interdictum sit. Sed probabilius affirmant *Suar. Sanch. Lugo. Coninch. Salmant.*, etc., quia in eo necessitatis cifsu, sicut excommunicatio non privat Eucharistiæ Sacramento, ita nec privat Pœnitentiæ Sacramento, quod à volente communicare semper ac potest, ex præcepto divino sumi debet præmissâ confessione. Et benè probant præfati AA. validè posse aliquem absolvi à peccato, quin absolvatur ab excommunicatione, cùm Ecclesia non potest, imponendo censuram, Sacramentorum valorem irritare, quæ ex divina dependent institutione; et in tantùm excommunicatus confitendo invalidè absolveretur, quia esset indispositus, cùm ab Ecclesia ei interdicta sit Sacramentorum susceptio: sed cùm necessitas eum à tali prohibitionem eximii, tunc validè et licite recipit absolutionem sacramentalem (1).

30.— Didum est postremo loco, quòd si sacerdos cum peccati mortalis conscientia, non præmissâ confessione, ob instantem necessitatem, et quia non habet cui confiteatur, celebrat, præcipit Concilium ut post celebrationem *quamprimum confiteatur*. Hoc non est consilium ut dicebat propositio 38. damnata ab Alexandro VII, sed est verum præceptum, et quidem grave. Hoc supposito præcepto, quæritur 1. quomodo intelligendum illud *quampriminn*? Nonnulli intelligebant, cùm sacerdos suo tempore confitebitur: sed hæc inanis explicatio etiam damnata fuit prop. 30. ab eodem Pontifice. Alii intelligebant, cùm sacerdos vult iterum celebrare: sed hæc explicatio est etiam improbabilis, dùm Concilium præcepit confessionem præcisè post celebrationem, nimirum etiamsi sacerdos vellet pro eo tempore à celebrando se abstinere. Alii verò nimis rigidi dicunt intelligi statim ac ei erit facultas confitendi, etiam eodem die; ita *Wigandl*, et *Continu.* Sed cum communi recte dicunt *J/ liante, Coninch. Lugo, Escob.* et alii cum *La-Croix* (qui adducit quamdam declarationem S. C.) sufficere, si sacerdos intra triduum confiteatur,

(1) *Lib. 6. n. 265. c. Quær. III.*

similitudine accepta ab obligatione, quam habent, qui in mortis articulo absoluti sunt ab excommunicatione reservata, Superiorem adeundi, *quàm cilo commode possint* iit in c. *Eos qui, de seul, e.rcom.* (sub pœna reincidendi in eandem censuram) cui obligationi etiam intelligitur satisfieri intra tres dies; *Lugo, Garcia, et. Alilanie.* Et idem currit pro obligatione deterendi libros hæreticorum ad Episcopos; *Sanch. Ugolin. et Sayr.* Advertunt tamen DD. suprâ citati, quod in aliquo casu potest sacerdos teneri ad confitendum eodem die, et forte eadem horâ, v. g. si confessorius cité longe profecturus esset; aut si sacerdos in eadem esset celebrandi necessitate die sequenti, in quo etiam confessorius defuturus esset (1).

31.— Quæritur 2. an hoc præceptum obliget sacerdotem qui celebrat, reminiscens suum peccatum post consecrationem? Negant *Lasq. Pelliz, Lugfy et Diana*, quia Rubrica (*lit. 18. num. 3. et 4.*) loquens de eo qui recordatur ante celebrationem, dicit *Tenetur confiteri quamprimum; sed* de eo qui recordatur post consecrationem, nihil aliud dicit quàm *conteratur cum proposito conflendi.* Hæc sententia non videtur improbabilis; sed est communior et forte probabilior contraria *Suar. Molfes. Megal. Bonae. Reginald., etc.*, quia jam tunc verificatur casus à Concilio suppositus, quòd jam celebrat in peccato, et sine confessione; tantò magis quod in illo *conflendi* Rubricæ, facile subintelligitur verbum *quamprimum*, paulò antèjam à Rubrica expressum (2).

32.— Quæritur 3. an hoc præceptum obliget etiam sacerdotes sacrilege celebrantes, sive illos qui tenentur et possunt confiteri, et celebrant sine confessione. Aliqui etiam affirmant; sed sententia vera, et communissima negat cum *Suar. Vasq. Lug. Eilliuc. Sayr. Moya, etc.*, quia præceptum Concilii tantum respicit, eos qui bonâ fide celebrarunt, ne confessionem differant sub colorato prætextu necessitatis celebrandi, non autem sacrilegos. quibus tale præceptum non est profuturum: qui spernit præceptum divinum de non celebrando in peccato, facilius spernit etiam ecclesiasticum de confitendo quamprimum (3).

33.— Quæritur 4. an hoc præceptum confitendi *quamprimum* obliget etiam laicos, qui communicant ob necessitatem ante confessionem? Allirman *Jsor. Navarr. Cone. et. Tourn.* dicendo quòd pro laicis eadem militat ratio, ac pro sacerdotibus ex illa regula generali: *Ubi*

currit eadem ratio, ibi currit eadem legis dispositio. Sed est communissima et probabilior sententia opposita *Wigandt, Coninch. Simr. Vasq. Laym.. Bonae. Eilliuc. et Lugo*, qui asserit primariè communiter rejici. Ratio est, quia reverà non currit pro laicis ratio quæ extat pro sacerdotibus; (limilii pleiimique majorem habent necessitatem celebrandi ad evitandum scandalum, (piam non habent sæculares ut communicent (1).

34.— Quæritur 5. an dubitans sit vel ne in gratia, possit communicare? Huic dubio respondimus in Opere (2); quod (ex solvendo) qui dubitat an sit in peccato, non potest communicare. Nihilominus, meliùs re perpensa, mihi videtur respondendum cum majori distinctione. Undè sic dicamus: Si (piis dubitat au graviter peccaverit nec ne, tunc licite, non præmissâ confessione, potest ad communionem accedere, sive dubium sit negativum, sive positivum (sufficiendo sibi ut tiliùs fructum Sacramenti percipiat, ut præmittat contritionem); quia præceptum Apostoli *Probet autem seipsum homo*, ratione cujus intelligitur præcepta esse confessio, ut declaravit Tridentium, ligat tantum eos qui sunt conscii, nempe certè sciunt se mortale commisisse, de quo non sunt adhuc confessi, ut idem Tridentinum declaravit *Sess. 13. c. 7.* dicens: *Ut nullus sibi conscius peccati mortalis, ad Eucharistiam accedere de-*
M Itaque præceptum prohibitionis non incipit possidere, nisi postquam homo sit sui peccati conscius. Contrà si quis est certus de peccato commisso, tunc non potest communicare, nisi certus sit se per confessionem probatum fuisse, quâ tunc certè possidet in eo præceptum prohibitionis: unâ ille cum dubio negativo, aut positivo, an recuperaverit nec ne amissam gratiam tv. g. cum dubitat an confessio fuerit nulla ex defectu dispositionis, iut jurisdictionis. aut si dubitat de contritione in casu necessitatis communicandi), non potest Communionem recipere; quia tunc agit contra præceptum quod requirit probationem non solum probabilem, sed etiam certam, sicut fuit certum peccatum. Sed objicere possent id quod dictum est *Tom. 1. Tr. IIIAT*, nempe si dicere satisfactionem probabilem ad adimplenda præcepta. Sed benè respondet *Bone.* (3) præfatam sententiam locum habere, cum agitur de repetendo opere cui probabiliter satisfactum est; nam non præsumitur legislator velle obligare ad satisfaciendum suis le-

(1) *Lib. 6. n. 266. v. Posito.*—(2) n. 267 — 5, n. 266. Quær. V.

(ti) *Lib. 6. n. 268.*—(2) n. 152. el 475.—(S; *Ronc. ile Eucharistia, pag. 3. cu. 6. rt>p. G.*

gibus cum tanto rigore, ut repetenda sint opera, quibus probabiliter satisfactum esi; non autem cum agitur quod quis debeat, et possit sine suo magno gravamine abstinere ab aliquo opere faciendo, antequam certus fiat adimplevisse conditionem appositam à lege, quae possidet; quia in hoc non praesumitur aliqua conniventia legislatoris, et ita evenit in casu praesenti.

PUNCTUM 111.

De dispositione corporis.

De jejuniis naturalibus. In dubio jejunii. Si horologia sint discordantia. Frangit jejunium quod ab extra suscipitur 55. *De reliquiis ciborum* 56. *De reliquiis aquae, sacchari, etc.* 57. *De tabaco per nans sumpto* 58. *An fumus tabaci, etc.* 59. *De labociis, et aromatibus dentibus contritis* 10. *De aqua, aut similibus per narices voluntarie haustis, aut casu* 41. *In capilli, lapilli, charta, etc. frangant jejunium* 42. *d* 45. *Qui, non facit digestionem, etc.* 14. *Exspuere statim a Communione* 45. *In quibus casibus non requiratur jejunium, et I. in Viatico. An possit replicari Viaticum* 46, *Et quoties* 47. *In qui ex devotione paucis ante diebus communicavit, etc.* 48. *An qui codum manet* 49. *In possint omnia verba: accipe Viaticum* 50. *possit celebrare non jejunus ad dandum Viaticum* 51. *II. Non requiritur jejunium, si limetur de injuria Sacramenti* 52. *III. Si nutritur scanalium, si celebrans recordatur se non esse jejunum* 53. *IV. Si perficiendum sit Sacrificium. Quid agendum, si advertatur error vini; et quid in dubio, etc.* 54. *V. An ad evitandam mortem possit celebrare non jejunus* 55. *An pollutio impediat Communionem* 56. *An copula conjugalis* 57. *Qui internè est sordidus, aut leprosus, rei menstruata, aut accedit immodestè. Sacerdos qui laicorum more communicat* 58.

35.— Per se loquendo, ut licet suscipiatur Communio (juxta Ecclesia* praeceptum in *cap. Ex parte, de celebr.* j/zw) requiritur jejunium naturale, nempe, ut quis nihil sumpserit cibi, aut potus ex juncto media noctis. Dubium tamen an deglutiverit aliquis à media nocte, non impedit à Communione, ut diximus *Toni. I. Tract. I. n. 19*, quia (ut ibi probavimus) hoc praeceptum non est positivum, ut jejunus accedat ad Communionem, sed est negativum, ne communicet post jejunii fractionem; quare quoties non est certum de jejunii fractione, non possidet jam prohibitio, sed libertas communicari volentis. Et hac ratione dicunt communissime *Sanch. Lug. Merati, Holzm. Croix, Sulm. Quarti, Escob. Villalob. Trullench. Fagund.* licere inter multa horologia dissonantia sequi ultimum quod signat mediam noctem, modo non constet de errore; et modo (bene

subjungit *Croix*) hoc ultimum non sit tale, ut plerumque erret, quia tunc praesumptio est quod semper erret (1). Sed hic adverte quod tempus mediae noctis non terminatur, ut volunt *Salmanticens.*, in ultimo horologii ictu, sed in irimo, ut rectè dicunt *Lug. Sanch. Tourn.*, etc., et de hoc ego certus sum factus à quodam horologiorum artifice jeritissinio (2). Ob eandem rationem non admittitur parvas niditiae, ut fatentur omnes tanquam certum, quicquid dicant *Gibert*, et *Pasqual.*, quia praeceptum de non accedendo ad Communionem post cibi, vel potus summptionem, est negativum (3). Ad frangendum autem hoc jejunium, juxta regulas communiter à DD. assignatas, tria requiruntur: 1. Ut quod deglutitur ab extra sumatur; 2. ut sumatur per modum comestionis, aut potationis; 3. ut habeat rationem cibi, vel potus. Itaque juxta 1. regulam ad frangendum jejunium, sumendum est aliquid ab extrinseco, ita *Suar. Croix, Elbel, Sporer*, etc. ex *S. Thoma* (4) qui dicit, quod quicquid provenit ab intrinseco non potest dici quod comedatur, ideòque non laedit jejunium (5). Hoc posito, bene potest communicare qui sanguinem ex capite, vel gingivis manantem deglutit, licet ex proposito id faceret; ita communiter *Suar. Laym. Bonac. Cabas. Materi, Antoine, Salmanticens.* quicquid dicat *Tourn.*: quia ut dicitur est cum *N. Thoma*, quicquid ab extrinseco non sumitur, non dicitur comedi (6).

36.— Sed hic lit dubium an frangat jejunium qui voluntarie deglutit reliquias cibi in ore relictas à *Suar. Quarti, Henriq. Castr. Etb. Coninch.* et alii penitus negant, dicendo tales reliquias reputari ut partes comestionis diei praecedentis, et videtur Rubrica nimis adhærere huic sententiae [*de Defeci, n. 3.*] dum dicit: *Si reliquiae cibi remanentes in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salitae.* Alii tamen communiùs, ut *Vasq. Laym. Bonae. Tourn. Donc. Cabass.* allirmanl; cum hujusmodi reliquiae transglutiantur ex proposito, quia tunc id habet rationem nova comestionis; et hujus sententiae* est etiam *S. Thomas 17j* qui dicit: *Reliquiae cibi remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt Communionem;* igitur (juxta Angelicum) si voluntarie transglutiantur, impediunt à Communione. Iste sententia videtur probabilior, licet primam non puto improbabilem: sed quia non nimis scrupulosè in

(1) 140.6. n. 282. — (2) *Ibid.* v. Nûm autem. — 5) c. 278. — (4) *In 4. d. 8. q. 1. a. 1. silut. q. 2* — (5) *Lib. 6. n. 278. et 279.* — (6) n. 279. r. Secus verè. — (7) 4. c. 80. a. 8. ad 4

hoc incedendum est, ùtbenè advertit *Suar.*, libenter amplector sententiam *Card. de Lug.* quam etiam sequitur *Benedict. XIV.* in suo celebri opere de *Sacri/. Missæ* (1), quòd reliquiæ à dentibus avulsæ, quæ super lingua sentiuntur, debent expui: sed cæteroquin non adest obligatio diligentiam adhibendi eas à dentibus scalpendi; dùm hæc obligatio nimis esset scrupulis obnoxia: et hoc videtur propriè requirere Rubrica superiùs relata, dùm dicit quòd eæ reliquiæ transglutiuntur per modum salivæ (2).

37.— Et idem dicendum de reliquiis aquæ, quâ abluuntur os, quæ etiam impediunt Communionem, si voluntarie absorbentur, non autem si præler voluntatem; ita communicer *Suar. Castrop. Tourn. Holz. Salmant.* etc. cùm <*S. Thoma* loco cit. ubi dicit: *El eadem ratio est de reliquiis aquæ, vel vini, quibus abluuntur os, dummodo non trajiciantur in magna quantitate, sed permixti liti saliva, cito vitari non potest.* Et idem docet Rubrica, dicens: *Idem dicendum* (nempe non frangere jejunium) *si, lavando os, deglutitur stilla aquæ præter intentionem*; igitur si aqua trajicitur præter intentionem, non frangitur jejunium (2). Non dubitatur autem quin frangat jejunium, qui in ore ante mediam noctem aliquid ex saccharo, vel meile confectum mittit, et post illam déglutit. Item procedit de eo qui trajiceret sanguinem ex digito imbibitum, aut lacrymas ex oculis manatas; ita communiter 1)1). Et idem dicunt de eo, qui casu in flumen decidens, aut ab aliis vi sibi illalû aquam, aut aliud potabile deglutiret (4).

38.— II. Regula est, ad frangendum jejunium requiri ut accipiatur aliquid per modum comestionis, aut potationis: quare communiter dicunt *Suar. Lug. Cone. Holz. Ronc. Escob. Croix, Elb.* (quicquid dicunt aliqui pauci) non lædere jejunium tabacum per nares sumptum, licet aliquid illius descenderet in stomachum, ratione suprâ allata; quia hujusmodi trajectio non est per modum comestionis, sed attractionis; saltem ait *Benedictus XIV. de Synod.* (5), hoc est permissum propter usum universalem inter fideles receptum. Et hic obiter notandum id quod idem Pontifex refert, nempe quòd *Innoc. X.* et *Innoc. XII.* excommunicationem inflixerunt in eos qui in ecclesia Vaticana tabacum sumerent: et eandem imposuit *Urbanus VIII.* pro ecclesiis hispanicis; sed *Benedictus XIII.* omnes istas prohibitiones abstulit (6j). H

(1) *Lib. 5. c. 12.*— 2 *L. 6. n. 279.*— 5 *Ibid. Dubit. 2.*— (4) *Ibid. v. Idem.*— 5; *Ltb. 11. c. 13.*— *jfy L. 6. n. 280*

39.— Pariter tabaci fumus ore haustus non frangit jejunium, ùt etiam communiter docent *Suar. Villalob. Trullench. Salm. Aversa, Holz. Viva, Croix, Spor.*, etc. cum eodem *Benedicto XIV.* (1), qui similiter testatur hanc esse hodiernam consuetudinem confirmatam cum communi DD. consensu. Limitant tamen *Salmant.* et dicunt frangere jejunium, qui ex proposito transmitteret fumum in stomachum, dicendo quòd hæc esset vera comestio, dùm talis fumus etiam aliquo modo nutrirer; sed hæc limitatio communiùs, et probabiliùs negatur ab *Escob. Præpos. Marc. Viva, Spor. Renzi, Tamb. Diana*, etc. Et ratio est, quia fumus non sumitur nec per modum cibi, ùt dicitur in tertia regula, non reverà est cibus in se comestibilis, aut manducabitur quem voluerit Ecclesia prohibere, juxta communem DD. sensum (2).

40.— Nec pariter frangit jejunium tabacum, aut aromata dentibus attrita, semper ac foras expuitur succus. Ita etiam communiter *Lugo, Holz. Bonæ. Spor. Coninch. Præpos. Trullench. Salm. Viva, Renzi*, etc., adversùs *Ikiino* qui sustinet quòd mandendo illas res, semper aliqua portio in stomachum transmittitur, quam ob rem evenit quòd (ùt dicit) pituita ejiciatur. Sed respondit *Cardinalis de Lugo*, quòd ad pituitam ejiciendam non requiritur ut succus in stomachum descendat, sed sufficit ut tabacum ad os applicetur, nam ita immittitur in stomachum virtus pituitam ejiciendi nervis mediis, qui ad stomachum respondent. Et hoc etiam, ùt dicunt *Tannerus, Lugo, Escob. Tamb. Viva*, etc., etiamsi deglutitur, sed præter intentionem, aliquid succi, salivæ inseparabiliter admixti, quia tunc non trajicitur per modum cibi, sed salivæ. Imo *Lorichius* excusat, etiamsi casu granum integrum deglutiretur; sed hoc rectè non admittunt *Bonæ*, et *Tamb.*; secùs verb esset si deglutiretur aliqua minima particula insensibiliter immixta salivæ, quia tunc reverà per modum salivæ trajiceretur. Cæterùm omnes conveniunt hujusmodi masticationem indecentem esse ante Communionem, undè non est immunis à veniali, nisi adsit aliqua causa excusans (3).

4L — Volunt *Suar. Eagiind. el Tambur., etc.*, 'ne frangere quidem jejunium aquam per narices in stomachum transmissam, ùt de tabaco dictum est. Sed ego hoc non admitto, si quis ex proposito id faceret; et quod de aqua

1 De sacrif. Mt*. I. 3. npp. 9. §. His suffulti.— 2, *Lib. 6. n. 280.* Dubit 2. — Q. Lib. 6. §. 288. Dubit. 5.

puto, idem mihi videtur de tabaco, et de quocumque digeribili: quia licet hate actio de se non sit potativa, nec manducativa, sed dumtaxat attractiva, nihilominus quando illa ex proposito intenditur, et ordinatur à persona ad transmittendum in stomachum polum aut cibum, tunc per æquivalentiam illa actio induit moraliter rationem potationis, aut manducationis; nam jam intercedit tam materia potabilis aut manducabilis, quam actio apta ad consequendum eundem finem quem habet potatio aut manducatio (1). Secus verò, si casu in stomachum aliquid transmitteretur. Et idem dicunt communiter *Navar. Suar. Lucjo, Habert, Concilia. Itone. Salmant.*, etc. de eo quod per modum respirationis degluliretur, v. g. parum pulveris à vento sparsi, aut musca, aut gutta pluviae, et hujusmodi, si hoc casu trajicitur, non frangit jejunium; sed illud frangit si data operà id fiat, quia tunc vera manducatio evadit (2).

42. — III. Regula: ad frangendum jejunium requiritur ut habeat rationem cibi vel polus. Hinc quæritur, an deglulire capillos, ungues, lapides, ligna, chartam, et similia impediatur à Communionem? Alii universè negant, ut *Ledesm. Jhisemb. Diana, Renzi*, etc., ex regulæ mox allaite applicatione, nempe quia hujusmodi non habent rationem cibi, saltem quia usu communi cibi non reputantur. Alii contrà universe affirmant, ut *Layman, Castrop. Wigandt, Ronc. et Salmant.* dicendo quòd reverentia erga Communionem exigit ut ante illam nihil in stomachum transmittatur. Sed sententia communior, et quæ mihi magis arridet, est illa *Convince, Lugo, Tourn. Escob. Holzm. Vivæ, Spar*, et aliorum, quæ distinguendo dicit jejunium non frangere ea quæ digestibilia non sunt, ut sunt capilli, metallum, crystallus, ungues et serica aut lanea fila, quia hæc non nutriunt, nec cibi rationem habent. Citant adversarii pro *se S. Thomam*; sed nos ostendimus in Opere morali <*S. Thomam* in hoc nostræ sententia? non adversari, saltem non esse apertè adversum (3).

43. — Contrà frangunt jejunium omnia quæ digeri possunt, nempe illa quæ, in stomacho cum alterari possint, in hominis substantiam convertuntur, ut sunt charta, paleæ, fila lineæ, pulveres medicinales, cera, quia hæc ordinariè aliquid mellis retinet; et idem dicunt *Lugo, Wigandt, Escob. Viva, et Mazzolta* de terra, seu argilla quam solent comedere mulieres, dum in illa semper

(ut dicunt) invenitur aliquid in stomacho alterabile, adeoque nutritivum (1).

11.—Notandum 1. celebrare statim à conia insomnum et indigestum non impedire à Communionem ratione præcepti jejunii, ut docent communiter *Suarez, Auremin. Bonae. Sot. Nav.* etc.: cæterum bene advertunt *Touinely* et *Concilia*, cum *S. Thoma* (2), quòd aliquando convenit à Communionem abstinere ob mentis torporem, rationis cujus (ut loquitur Angelicus) *Homo lit ineptus ad summationem hujus Sacramenti*. Sed hoc non intelligendum cum quis, quantum potest, nititur ut à tali torpore liberetur, et ut devotè ad Sacramentum accedat, præsertim si vigilia aut indigestio provenierit ex justa, aut naturali causa, ut dicemus n. 56. in simili casu (3).

44. — Notandum 2. exspuere statim à Communionem culpa vacat, semper ac nulla suspicio subest quòd aliquod fragmentum sit relictum in ore; ita *Sanch. Azor. Honac. Wigandt, Holzm. Croix*, ex *S. Thoma*, idem dicit *Holzm.* de comestione aut potatione statim post Communionem. nam licet olim ex *c. Tribus, de consecr. dist. 3.* jejunium protrahendum esset usque ad sextam, attamen ut testatur <*S. Thomas* (4), hoc præceptum jam diù abrogatum est. Cæterum hoc facere sine causa, dum etiam Species sacræ perdurant in stomacho (ut per horæ quadrantem saltem pro sacerdotibus), non excusatur à veniali; ita communiter *Suar. divers. Quarti, et Dicast.* ex *S. Thoma*, qui loco citato hæc subjungit: *Debet esse aliqua mora inter sumptionem hujus Sacramenti, et reliquos cibos*. Dictum est *sine causa*, quia quælibet justa causa excusat, v. g. si daretur signum mensæ pro Religioso, etc. (5).

46 -- Videamus nunc in quibus casibus possit suscipi Eucharistia à non jejuno. I. Cum Communio datur per Viaticum in periculo mortis. Dictum est *in periculo*, quia ad recipiendum Viaticum non est necesse, nec laudanile expectare tempus, quando nulla amplius spes vitæ subest; sed sufficit ut adsit periculum probabile mortis. Et tunc non dubitatur à doctoribus quin possit pluries accipi Viaticum, etiam durante eadem infirmitate, dum hoc Sacramentum non solum sumi debet ob præcepti satisfactionem, sed etiam ad robur adversus tentationes, quæ in morte sunt validiores et periculosiores. Et hoc non tantum

(1) *Ib. r. Secus* — 2 3 p. q. 80. art. 8. ad 5. 5) *LiA G. li. 289.* Hic ultimo — i 3. p. q. 80. a. 8. ad 6. — 5' *L. G. n. 283.*

si novum supeveniat periculum, sed etiam si idem perdurat; ita communiter *Sot. Suar. Tolet. Laym. Silvest.*, etc. cum *Benedicto* ΑΓΓ. qui Episcopos hortatur ut parochis insinuent, quod ipsi Viaticum in eodem morbo ministrare debent usque ad duas aut tres vices (1).

47. — Quod dubitatur est 1. quantum intercedere debeat temporis inter unam et aliam Communionem; communius *Silvest. Concina, Tourn. Busemb. Salmant.*, etc. dicunt octo dies; alii sex, ut *Armil. Eilliuc. Diana, Possem*, etc.; et non improbabiler *Laym. Escob. Ronc. et Burtadus* fidenter dicunt Viaticum posse etiam sequenti die replicari. cum infirmus solitus erat sæpè communicare; et cum imminet morale mortis periculum; imo *Casloval. Armil. Tambur. et Dicasl.* admittunt universè posse replicari quolibet die (2).

48. — Quæritur 2. an qui paucis ante diebus ex devotione communicaverit, superveniente mortis periculo, teneatur sumere Viaticum? Alii cum sententia communiori id negant, etiamsi ante octo dies communicaverit; ita *Layman. Suar. Concina, Boncagl. Bonae.*, etc., quia, ut dicunt, jam ille per eam Communionem se ad mortem præparavit, quare jam satisfecit fini præcepti. Hæc sententia est satis probabilis, saltem ut dicunt *Suar.* et *Lugo*, si periculum mortis naturaliter accidat, quia tunc tempore Communionis sumptæ jam cœpit moraliter imminere periculum. Sed probabilius affirmant *Vasci. Castr. Cone. Tourn. Habert, Diana, Salm., etc.*, quia hoc præceptum quod divinum est, præcisè obligat, cum actu urget mortis periculum; et sicut non potest debito satisfieri antequam illud contrahatur, ita nec adimpleri præceptum antequam obligare coeperit. Nec valet dicere quod per illam Communionem jam præcepti fini satisfactum sit, quia si hoc sufficeret, sufficeret etiam ad adimplendum præceptum paschale, ut quis communicaret die præcedente Dominicam Palmarum, sed hoc nequit dici (3).

49. — Quæritur 3. an qui mane communicavit ex devotione, debeat aut possit Viaticum sumere, superveniente mortis periculo? Tres adsunt sententiæ. Prima dicit teneri ut satisfiat præcepto. Secunda dicit non teneri, sed posse; ita *Boncagl. Gob. Anacl.*, etc. Tertia dicit non teneri nec posse, cum praxis Ecclesiæ ea sit ut nemo bis eodem die communicet. *Benedictus XIV. de Syn. I. 1.*

¶ *Df Synodo I.T. c.12,—; 2 Lib. 6. n. 285. r. Sed dubii. 1.— (&) Ibid. Dubii. II.*

c. 11. n. 2. dicit parochum posse quam maluerit harum amplecti sententiam, undè omnes tres ut probabiles habet. Cæterum inter has probabilior mihi videtur sententia *Cardinalis de Lugo*, qui distinguit, et dicit quod in morbo violento, verb, grat., si quis fuerit vulnere percussus, vel ex alto ceciderit, potest communicare; secus verò in morbo naturali, quia ille (pii mane communicavit, et jam cœpit corripì morbo (qui diei progressu postea dignoscitur mortalis), moraliter communicavit in mortis periculo, quod jam mane aderat, licet lateret. Et idem dicendum cum *Suar.* de apoplexia, dum hic morbus judicatur quod jam prius in suis causis exisibat (1). Advertendum cum *Viva* et *Salmant.* quod si infirmus sine difficultate potest recipere Viaticum jejunos die sequenti tenetur expectare; modo interim absit periculum mortis; aut si non posset observari jejunium etiam postridie, quin omitteretur medicina opportuna: aut si Sacramentum deberet afferri intempesta nocte. Cæterum rectè dicunt *Sot. Nav. Eilliuc. Salm.* et alii communiter quod in hoc non est scrupulose procedendum, dùm Concilium Constanliense sess. 13. absolute eximit moribundos à lege jejunii (2).

50. — Quæritur 4. an sacerdos ministrans Viaticum possit aliquando ex justa causa omittere verba illa: *Accipe, frater, Viaticum, etc.* Negant *Clericatus, Tamb. Quarti.* etc., quia Rituale rom. hoc expresse præcipit: et Paulus V., loquendo de rubricis in *Hit.* præscriptis, dicit: *Indolatè observent.* Hoc non obstante probabiliter permittunt *V. de Jleæand. (de Monialibus) Tenellius. et Pasqual.* in casu quo infirmus magna animi tristitia Viaticum susceperit; nam ad satisfaciendum præcepto non requiritur intentio satisfaciendi, sed sufficit ut ponatur opus præceptum, ut diximus *Tom. I. Tr. II. η. 29.*; aut sufficit intentio interpretativa. In quantum ad Rituale, respondent quod illud præceptum non respicit omnia ibi descripta, sed illa tantum quæ *Ecclesia et probatus usus antiquilatis statuit*, ut loquitur Bulla. Saltem non potest dici quod præceptum proferendi illa verba inducat gravem obligationem, sed tantum levem, à qua benè excusare potest quælibet justa causa, qualis esset illa suprà adducta (3).

51. — Quæritur 5. an sacerdos non jejunos ad Viaticum ministrandum possit celebrare? Affirmant probabi-

1 *Lib. 6. n. 285. Dubii. 111.* — (2) *Ibid. v. Hic autem,* — (3) *Ibid. r. Dubii. 4.*

liter *Concina*, *Major. Fernand.*, etc.; et hanc sententiam uti probabilem admittunt *Lugo*, *Filliuc. Escob. Viva*, etc., quia iu eo casu, ut dicunt, debet præferri præceptum divinum quod obligat infirmos ad Viaticum, ecclesiastico quod obligat sacerdotem ad non celebrandum non jejunum. Sed communissime et probabilius id pegani *Sol. Silv. S. Antonin. Suar. Lugo, Nav. Busemb. Salm. Tourn.*, etc., quia præceptum non celebrandi post cibi sumptionem etiam est divinum in substantia, ratione reverentiæ Sacramento debita*. Nec valet dicere quod idem præceptum quod permittit infirmo communicare non jejuno, permittit etiam sacerdoti non jejuno celebrare, ut infirmus communicet; quia respondetur quod in tantum infirmus non jejunus potest communicare, quia in ipso concurrunt in eo casu tam præceptum ecclesiasticum jejunii, quam divinum sumendi Viaticum, ideoque hoc, cum sit divinum, præferendum est, sed sacerdos, qui unico tenetur præcepto non celebrandi non jejunus, non potest hoc violare ut infirmus suo satisfaciat (1).

32. — Hactenus de Viatico; nunc ad alios casus descendamus in quibus possit Eucharistia sumi à non jejuno. II. Potest sumi à non jejuno cum subest periculum ne Eucharistia pereat, aut malè tractetur. Et tunc si desit sacerdos, potest eam sumere etiam laïcus; et potest licitè sacerdos etiam eam præbere laïcis non jejunis, ut dicunt *.Suar. Vasq. Lugo, et Busemb.* (2).

53. - 111. Cum periculum scandali esset, si omitteretur celebratio aut Communio. Inde lit quod si sacerdos in celebrando recordaretur non esse jejunus, si id post consecrationem accidat, tunc certum est quod potest celebrationem proseguire. quia non potest Sacrificium imperfectum relinqui, ut dicemus numero sequenti; sed cum recordatur ante consecrationem, debet ille à Missa desistere, semper ac potest sine scandalo, aut infamiæ nota, ut dicunt omnes cum *S. Thoma* (3). Nihilominus *P. Concina* cum nonnullis aliis dicit hic, quod raro potest hoc scandalum accidere, tum illi facili negotio occurrere potest declarando se inconsiderate aliquid sumpsisse. Sed contra *N. /tonor Sol. Angel. Reginald.*, etc. dicunt sacerdotem nunquam osse Missam inchoatam deserere, cum celebrat in publico, quia quasi nunquam tunc potest sini* scandalo desistere ab ea; et idem sentit

(1) *Lib. G. n. 286, r. Quæritur, utrùm* — (2) *n. 287,* — (3) *p. q. 83. n. 6 ad 2.*

Continual. Tourn. (cui ego adhæreo), dicens quod-emper potest timeri scandalum, modo celebrans non esset vir notâ, aut saltem præsumptû probitate; 1).

54. — IV. Cum perficiendum est Sacrificium. Quod nullifariam evenire potest. I. Si sacerdos animadvertat iro vino sumpsisse aquam, etc.; tunc potest aut novam hostiam simul cum vino consecrare, ut nulli autumant fieri debere; aut potest consecrare solum vinum, ut admittunt alii; utramque sententiam *Bubrica [de Defect, lil. i. num. 5.]* dicit esse probabilem. si celebretur in loco publico, tunc enim bene potest consecrari tantum vinum ad vitandum scandalum. Advertunt *iamb Lugo, et. Cone*, quod si sacerdos animadverteret errorem. dum in ore adhuc retinet aquam, debet eam tunc deglutire, ne se periculo exponat projiciendi aliquod fragmentum. Hostile unum simul eum illa. Insuper advertunt *Coninch. Laym Salin. et Busemb.* quod si sacerdos id advertit, cum jam est ad sacristiam regressus, tunc omittere debet novam consecrationem facere. Quod si ante Missa absolutionem. sed post sumptionem, aut post consecrationem de vini materia dubitaret, dicunt *Tomb. Spar, Muzzolta* quod præsumenda est materia apta, dicentes possessionem stare pro vini substantia. Sed dicunt melius *Pasq. Gob Avers. el Croix* quod semper ac adest prudens dubium, et potest aliud vinum haberi, debet illud expeclari et consecrari, dum non potest dici esse in possessione vinum illud de quo jam dubitatur, an sit vinum, sed potius possidet præceptum faciendi Sacrificium integrum. Cum tamen adsit tale dubium, dicunt quod secundum vinum sub conditione consecrandum est, si prima materia consecrata non fuit; alioquin etiam incurritur periculum faciendi Sacrificium mutilatum (2). II. Debet Sacrificium perfici à sacerdote non jejuno, si contingeret quod celebrans post consecrationem deficiat, nam tunc tenetur alius sacerdos (si adest) etiam non jejunus Sacrificium perficere (3). III. Si post consecrationem alterius speciei recordetur sacerdos non esse jejunus, quia tunc tenetur perficere Sacrum. Dictum est *post*, nam ante (tenetur illud deserere, quoties sine scandalo aut infamia potest, ut paulo ante diximus *D.* IV. Si, ablutione sumptâ, advertat sacerdos aliquas reliquias ejusdem Sacrificii relictas fuisse id diximus *n. 38. (5)*, (dicunt *Bonae. Filliuc.* et alii quod, cum post sanguinis

(1) *Lib. C. n. 287. r. 5. Si grave, el t>q.* — (2) *n. 288. trliam 206. r. Quoad tinum.* — (3) *n. 288. ad 11.* — (4) *Lib. 6. n. 2b7, r. Si sacerdos, tt 288. ad 111* (5) *bid. ad IV.*

sumptionem Hostiæ particula calici adhæsisset. aut palato, decentius est cum ablutione eam sumere quàm digito ad calicis labium eam attrahere, et sic eam sumere; sed Rubrica utruimpie permittit. Certum est sumere Hostiam simul cum ablutione tam à sacerdote (piàm à laicis, non lædere legem jejuhii, quia licèt vinum trajiceretur antequam deghitiatur Hostia, talis sumptio censetur moraliter una, iit docet *Benedictus* A7Γ. (d) et communiter *Lugo*, *Suar.* *Vasq.* *Laym.* *Castr.* *Cone.* *Bonae.* *Holz.* *Croix*, *Salm.*, etc (2).

55. — V. Licitum est non jejuno celebrare ad mortis periculum vitandum: ita *SHvest.* *Viva*, *Diana*, *Salm.*, etc., modo id non exigatur in Ecclesiæ contemptum. Admittunt etiam *Si/rester*, et *Diana* posse celebrari mortis metu sine vestibis sacris, extra altare, etc. dicentes præceptum Ecclesiæ non obligare cum tanto onere Sed mérité has opiniones non admittunt *Suar.* *Tamb.* *Tourn.* *Merati*, *Boncag.* *Cone.* *Cajet.* *Sanchez.* *Castrop.*, etc.: etiamsi celebrandum esset ad dandum Viaticum, ut subjungunt *Lugo*, *Dicast* et *Benedicius* A7Γ. (3), quia (ut rectè advertit *La-Croix*) in praxi contraria* sententiæ difficulter possunt esse licitæ, dùm difficulter, ita celebrando, potest vitari contemptus, ut iidem *Laym.* et *Escob* fatentur, aut saltem scandalum et gravis irreverentia; itaque subintrat præceptum naturale, saltem reverentia* debibe Sacrificio, à quo præcepto non excusat metus mortis (4).

56. — Pro complemento hujus materiæ, nempe dispositionis ad Communionem. quæritur I. an pollutio habita eadem Communionis die impediat ab illa? Distinguendum: Si pollutio fuit voluntaria. absolulè loquendo, per se non impedit (modò præcesserit, intellige, debita confessio), ut omnes concedunt; communiter tamen DD. docent teneri pœnitentem sub veniali abstinere eà die à communicando, propter reverentiam Sacramento debitam; ita *Lugo*, *Salm.* *Cone.* *Viva*. etc. ex *D. Thoma* (5), qui tamen excipit: *magna necessitas urget*: quod intelligitur, ut rectè ajunt *Bonae.* *Led.* *Gran.* *Salm.* *Viva*, et alii passim. nisi scandalum vel alia justa causa Communionem exigat, prout *prudenti confessorio videbitur*, uti loquitur Rubrica Missalis [*de Defect*, n. 9]. Si verù pollutio fuerit involuntaria, etiam communiter docent *S. Bon.* *Gerson.* *Navari.* *Laym.* *Solo*, *Suar.* *Vasq.* *Salm.* et alii plures cum

Rubrica *loco cit.* nullam esse obligationem abstinendi à Communionem; modo nulla fuerit relictà et adhuc perseveret perturbatio mentis orta ex delectatione antè habita, vel ex turpi imaginatione pollutionem concomitante; cum hujusmodi enim perturbatione accedere, communiter non excusatur à veniali, nisi adsit aliqua justa causa necessitatis, aut devotionis, ut rectè limitant *Castrop.* *Sa.ich.* *Gers.* *Laym.* *Holz.* *Salm.* et alii cum *D. Thoma loco cit.* ubi ait: *57 necessitas immineat, vel devotio exposcat, talis non impeditur.* Vel nisi homo conetu quantum potest, perturbationem illam repellere, et media adhibere, ut devote accedat, prout rationabiliter docent omnes AA. moxsuprà relati cum *P. Suarez*, qui pro hac re affert *S. Justinum* dicentem: *Non est æquum propter hanc involuntariam passionem abstinere à Mysteriis* (d).

57. — Quæritur 2. an copula conjugalìs à Communionem impediat? Quidquid aliqui dicant, communiter 1)1). tradunt non excusari à veniali propter indecentiam, qui ad Euchuistiam accedit eadem die quà copulam habuit causé voluptatis; ita *δ. Thomas* (2) ex *D. Gregorio* in *c. Viri cause* 3. q. 1. qui ait: *Cùm verb non amor ob procreandas Mes, sed voluptas dominatur in opere, tunc prohiberi debet, ne accedat ad hoc Sacramentum.* Rectè verò dicunt *Sanch. Antoine*, *Salmant* cum aliis, quòd à prædicta culpa excusat qtjævis causa honesta, putà solemnitas sive indulgentia eadem die occurrens, evitatio scandali aul notæ, specialis devotio, etc. Si autem copula fuerit absque culpa v. gr. ad prolem gignendam, tunc quamvis sit congruum, ad aliam diem Communionem differre, nulla tamen est obligatio ab illa abstinere; quia procreatio sobolis, cùm sit actus omnino honestus, satis reparat indecentiam, ut communiter dicunt *S. Thomas loco cit.* *Lugo*, *Sanch* *Cone* *Petrocor.* *Salm.*, etc. ex I). *Gregorio* suprà relato. Nec obstat textus in *c. Sciatis*, *caus.* 33. q. 4. ubi *D. Hieronymus* docet abstinendum; nam respondet Angelicus (3) ibi sermonem fieri tantum de altaris ministris conjugatis, quales sunt Græci (4). Item communiter docetur de conjuge red-dente debitum, nempe quòd iste tantum causé consilii abstinere potest à Communionem, sed non tenetur; ita *S. Thom.* *S. Bon.* *S. Antonin.* *Albert.* *M. Dion.* *Carthus.* *Solus.* *Palud.* *Suar.*, etc. Et sic pariter docuit *S. Franciscus Salesius* (5) sic dicens: *Deo displicebat in veteri Lege.*

1) *J)e Sacrificie. Mma* l. 5. c. 17. — 2) *Lib.* 6. n. 288. ad V. — (3) *de Sarr. Wift.* l. 3 c. 7. n. 1. in *fint.* — '4' l. 6. n. 289. — (5) *In* 4. d. 9. <l. 4. a. 4. q. 2. ad 2.

(1) *Lib.* 6. n. 272. — 2, 3. p. q. 80. *ari.* 7. ad 2 — (3) 7n 4. *dig'* 32 q. 1. a. l. «71. — Λ) *L.* 6. n. 275. — '5) *Introduci, ad vilain devot.* p. 2. c. 20.

ut creditores quod sibi debebatur, diebus festivis exigent, sed numquam prohibuit quominus debitores debitum suum redderent. Indecens est debiti matrimonialis solutionem die Communionis adurgere; s>d inconveniens non est, imà meritorium est reddere. Hinc est quòd ut reddat hoc debitum, non debet quis Communionem privari, si eum exposcit. Certum est quod in primitiva Ecclesia fideles quolibet die communicabant, licèt essent matrimonio ligati, et benedictione filiorum generationis donati essent. Idémque videtur clarè docuisse adhuc D. Augustinus (super Psalm, 149 n. Ii. in fine.) dicendo : 07 non exigis, redde : pro sedisfactione perfecta Deus tibi computabit, si reddis quod debetur uxori. Et reverà si redditio debiti conjugatis est actus virtutis, cur à Communionem impedit (1)? Hinc si confessarius rogatur ab uxore, quid agere debeat, si in die Communionis vir debitum ab ipsa petat? Sapienter docent Suarez. Layman, et Sanchez, a respondendum, quòd si mulier frequenter Communionem suscipit, reddat, et communicet; si autem rarò, ipsa virum precetur ut pro illa die abstineat; at si rogatio non proficit, adhuc communicet, nisi eà redditione magnam patiatur perturbationem, et ipsa non conetur repellere (2). Debitum autem reddere in die Communionis post ipsius acceptionem excusatur ab omni culpa. Petere verò post Communionem, alii dicunt esse veniale, et quidem probabiliter, nisi justa subsit causa, sed communiùs Sanch. Navar. Victor, et Tamb. sentiunt id esse tantum consilii (3).

58.—Ad corporis dispositionem etiam spectat ad Communionem non accedere cum aliqua externa immunditia notabili, et quæ facilè auferri potest, quia si est oculta, aut perpetua et involuntaria, ut esset lepra, aut scabies, hæc non impedit, ut dicunt DD. communiter. Notandum tamen quòd sacerdos leprâ foedatus, aut alio morbo laborans qui horrorem affert, prohibitus est celebrare, ut dicitur in c. Tua nos, de Cler. ccgrot., pro scandalo, et abominatione populi ut loquitur textus, quare hic secretò benè potest celebrare (4). An mulieres tempore menstrui valeant communicare? Ait Suar, has sub veniali teneri ad differendam Communionem, si commode possunt; sed communiter, et probabilìus hoc tantum esse consilii putant Palud. Alens. Castro]). Salm. et Laym. ex S. Gregorio (apud Laym.), qui de hujusmodi muliere loquens sic dicit: 87 ex veneratione magna percipere non

(1) Lib. 6. n. 271. — 2; Ibid. v. Quid aulem, — (5) Lib. 6. n. 271. r. Dieau tem. — (4) 275.

præsumit, laudanda est.; sed si percipiat, non judicanda. Mulieribus quæ immodeste ad Communionem accedunt, v. g. denudato pectore, benè dicit P. Concilia quòd Communionem deneganda est. Insuper convenit qui communicat, arma deponat (1). I ten) notandum quod sacerdos qui more laicorum communicat, aut ex infirmitate aut ex alia causa, debet habere ad collum stolam; et hoc præceptum fuit à Concilio Bracarense sub poma excommunicationis, ut in can. Ecclesiastica l.) dist. 23.; sed dicunt Azor. Turr. et Tamb. tale decretum abiisse in desuetudinem. Nihilominùs communicis. et rectius Suar. Gavant. Bonae, et Barb, non eum damnant de peccato mortali, sed de veniali; tantò magis quòd talis ritus expressè praescribitur A Rubrica: Sacerdotes vero cum stola communicent (2).

CAPUT IV.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Videnda quæ dicuntur in examine Ordinandorum in Tomo III. in append. ill. Licitum est recipere stipendium eti. m divitibus 59. Qui promut Missa recipit duplex stipendium 60. Quodnam judicatur justum stipendium 61. Potest exigi majus taxa, sed potest prohibui minus: an qui accipit minus, possit diminuere Missas 62. Qui omittit celebrare Missam, quam promisit pro parvo stipendio 65. Qui paciscitur de stipendio 64. Qtti riDmt sibi purum aut celebrat per alium, colluto ei minori stipendio; et ciu restituentia est pars retenta 65. Si elctmosynu pinguis data (st intuitu pirsonæ 66. De capellanis 67. De administratoribus ecclesiarum 68. Si celebrans partem retentam remittit; et si executor testamenti, etc. 69. Qui colligit eleemosynas, etc. 70. Qui permutat Missas 71. Pro quo debeant applicare Missas curati 72. Pro quo alii beneficiali, et capellani Monialium, etc., et an aliquante possint applicare pro aliis, aut abstinere. Si infirmantur etc. Di Missa convintuali 75. An Missa' pra>s< ribantur 74. An capellanus possit mulare ecclesiam, altare, etc. Si non celebrat in allariat privilegiato. Si celebrat per (dium 75. De reductione 76. Deficientibus redditibus, an possit Episcopus diminuer Missas 77. An possit hoc lacere capellanus. De Missis gre-jorianis 78. An Religiosus possit applicare contra voluntatem Prelati 79. An sufficiat applicatio habitualis 80. De applicatione in confuso 81. De conditionata 82. Si in di'. Defunctorum de. De altari privilegiato 85. Peccat graviter qui festinanter celebrat 84. ad 86. De resolutionibus sacra. Congregationis Rituum 87. Catalogus Decretorum Sacra. Congregationis 88.

59.—De Eucharistia ut Sacrificio fusiùs in examine Ordinand. append. III. ex n. 95. seq.; dumtaxat hic adno-

(1) Ibid. r. An vero. — (2) n. 276.

tabimus nonnulla magis peculiaria circa stipendium el circa Missæ applicationem. El primô circa stipendium dicimus, quòd recipere stipendium pro celebranda Missa sil licitum, nemo est qui dubitat, dûm *§. Thomas dicit (1): *Sacerdos non accipit pecuniam quasi pretium Consecrationis, sed quasi stipendium suæ sustentationis*. Et quia etiam divites mercede digni sunt, cùm aliquod opus ponunt pretio dignum, ideòque etiam sacerdotes divites licite exigunt stipendium, ùt communiter (contra *Cajet*, et *Silv.*) docent *Sotus*, *Gerson*. *Suar.* *Tommassin.* *Lugo*, *Tourn.* *Cone*, et alii (2). Quòd autem non sit simonia principaliter Missam celebrare ob stipendium, locuti fuimus, *Tom I. Tr. IV. n. 45.* et negavimus ratione ex 5. *Thoma* superius allata, quia tale stipendium non recipitur ùt merces rei spiritualis, sed ùt sustentatio personæ, quæ operam suam corporalem in Missæ celebratione impendit.

60. — Adnotandæ 1. duæ propositiones ab *Alexandro Vil.* proscripta?, prima n. 8. dicebat: *Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem Missa licite accipere applicando petenti pariem etiam specialissimam /ructus ipsimet celebranti correspondentent; idque post Decretum Urbani VIII.* El ratio est hujus proscriptionis, quia applicatio fructus specialissimi est nimis incerta; nam licèt multi 1)1). id admittant, multi tamen negant, ùt *Laym.* *Lugo*, *Suar.* *Vasq.* *Tambur.*, etc. Secunda propositio quæ est 10. dicebat: *Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, el Sacrificium unum offem; neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quid pro nullo alio offeram.* Et ratio hujus proscriptionis est, quia licèt probabilis sit sententia *Gonet*, *Haberi*, *Petroc.* *Pignatel.* *Tourii.* *Lani*, *Salm.*, etc., et pro ipsis est etiam *S. Thomas* (3), quòd Missa sit valoris infiniti tam intensivè quàm extensive, quia Sacrificium altaris est idem ac illud Crucis, a qui fuit valoris infiniti; et in tantùm effectus est linitus, quia finita est hominis capacitas pro quo offertur, undè quisque pro sua capacitate percipit fructum; hoc non obstante, etiam probabilis est sententia opposita *S. Bon.* *Scoti*, *Pallud.* *Bone.* *Soli*, etc., qui dicunt Sacrificium esse valoris finiti tam intensive, quàm exlensivè, ita ut cùm applicatur pluribus, minùs prodest inicuque, quàm cùm applicatur pro uno solo (4).

(1) 2. 2. Ç. 100. a. 2. ad 2. — (2) *Lib. 6. w. 316. et 317.* — (3) *t. p. q. 79. α. 5* — (4) *Lib. 6. η. 312. τ.* Hic autem.

61. — Notandum 2. quòd taxa justī stipendii Missæ non debet computari quantum est victus diei, ùt dicunt *Caj.* *t[Solus.*, dûm sacerdos iu celebranda Missa non insumit nisi minimam diei partem; sed est illa quæ determinatur aut à Synodo diœcesana, aut à consuetudine, aut ab Episcopo loci, ùt dicunt communiter *Suar.* *Busemb.* *Cone.* *Murin.* etc., et sic declaravit sacra Congregatio (1) Et huic laxæ tenentur stare etiam Regulares, ùt etiam dicunt communiter *Vasq.* *Mol.* *Cone*, et *Viva* cum alia declaratione S. C. (2). Quapropter recte dicit *Roncag.* quòd si testator reliquit Missas celebrandas, non taxatà eleemosyna. celebrandæ sunt ad laxam communem, aut taxandæ sunt juxta loci consuetudinem, proùt etiam declaravit S. C. habita ratione hæreditatis pinguis aut tenuis (3).

62. — Notandum 3. quòd quamvis sacerdotes non possint exigere stipendium majus taxa, nihilominùs non prohibet consuetudo, nec prohibere potest Episcopus quominùs recipiatur majus solito, si spontaneè eis offertur, ùt recte dicunt *Less.* *Lugo*, *Suar.* *Bonac.* cum Decreto S. C. 4). Conrà benè potest Episcopus prohibere ne acceptetur stipendium minus justo pretio, saltem infirmo, quod nostris regionibus est valor Caroleni sive *Julii*, ùt declaravit S. C. *Cone*, et docent *Suar.* *Bonac.* *Ronc.* et *Lambertini* *Notif.* 56. num. 11. contra *Sot.* et *Navar.*, qui pro se citant *S. Thom* (5). Et in casu quo Episcopus prohibet, tenentur subditi obedire, esto *Soti* opinio esset probabilis; nam in dubio an Superior excedat nec ne suam potestatem, tenentur subditi obedire 16); vide dicta *Toni.* *L. Tract. XIII. n. 17. ad notand. 5.* In casu tamen quo sacerdos acceptasset illud tenue stipendium inferius justo (fâicqnid dicant nonnulli auctores), non potest ipse diminuerè numerum Missarum, nec applicare unam Missam pro duobus, qui medietatem stipendii pro qualibet Missa obtulissent, ùt decrevit *Innoc. Nil.* in sua Bulla *Nuper*, confirmante Decretura S. C. editura jussu Urbani VIII. (vide n. 88. *Decret. II.* in calce hujus Tractatus). Hoc tamen intelligitur. cùm sacerdos acceptat celebrare certum numerum Missarum pro tali stipendio; secùsaurem cùm non advertit eleemosyna? tenuitatem, ùt animadvertunt *Laym* *Barbosa.* *Ronc.* *Tourn.*, etc. Sacerdos autem qui promittit hæredi statim se celebraturum Missam pro testa-

(1) *Lib. 6. n. 319.* — (2) n. 520. — *5* *Ibid. Dubit. 5.* — (4) *Ibid. Dubit. 1 - 5) 2. q. 100. a. 3.* — (6) *Lib. 6. n. 320. Dubit. 3.*

tore, habità ci fide de stipendio, tenetur celebrare ante solutionem; *Salm. Tapia, Villalob.*, etc. (1).

63. — Sed restat dubium an qui promittit unam Missam pro lenui stipendio, peccat graviter si eam omittat? Negant *Castrop. Sporer, Salm.*, etc., habita ratione stipendii quod nci; est materia gravis; sed probabilius affirmant *Croix, Holzm. Bone.*, etc., quia in hoc non tantum attenditur stipendii valor, quanlùm damni gravitas quod proximo infertur, eum privando injustè (propter pactum conventum) fructu Sacrificii. Secùs autem dicunt alii AA. cum *Suar. Sanch.*, etc. si Sacrum fuerit gratis promissum, ex sententia probabili, ut diximus *Tom. I. Traci.* A η. 127. quòd simplices promissiones non inducunt gravem obligationem (2).

64. — Notandum 4. benè licere sacerdoti pacisci de stipendio Missæ, cùm illud est juxta taxam, aut consuetudinem; ita communiter *Less. Laym. Castrop. Sol. Ronc. Salm.* contra *P. Concinam*; quia licèt stipendium non debeatur ex justitia, ut pretium Sacrificii, debetur tamen ex justitia ut sacerdotis sustentatio, ideùque benè potest deduci in pactum. Nec obstat *c. fin. de pactis*, ubi videntur prohiberi omnes pactiones circa spiritualia, quia hoc intelligitur (ut benè respondet *Bone.*) de solis pactis illicitis, cùm dicatur ibi: *Nam pactum turpe, vel rei turpis nullam obligationem inducit.* Et revera hæc pacta reprobantur à Tridentino (Sess. 22. *Deci', de observ. in celebr. Miss.* circa eleemosynas Missarum, dùm ibi præcipitur Episcopis ut prohibeant *importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones*: dicitur *illiberales*, nempe illæ quæ sponte non sunt oblatce, sed importunè extortæ (3).

65. — Notandum 5. quòd si quis recipit eleemosynam pro Missa, non potest eam dare aliis celebrandam. retentâ sibi stipendii parte. Hoc posito cum Decreto S. C. Concilii appronato ab Urbano VIII. et confirmato ab Innoc. XII. (vide num. 88. *Decret. III.*); deindè damnata fuit ab Alexand. VII. hæc prop. 9 quæ dicebat: *Post Decretum Urbani potest sacerdos. cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collate illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* Et hoc dicebant hi auctores falsò supponentes Decretum Urbani non fuisse acceptatum. Novissime autem Benedictus XIV. 30 Junii 1741. in sua Bulla *Quanta cura*, imposuit suspensionem ipso facto reser-

(1) Li6.6. n. 320. c. Casu autem — (2) n. 517. Quær. III. e/IV, - 3 π.3Γ Dubit. 4.

valam Pontifici in clericos, et excommunicationem papalem in laicos qui hoc agerent. Dicebant autem nonnulli (1). quòd sacerdos qui hoc facit, licèt peccet, non tenetur ad restitutionem partis retentæ: ita *Suar. Navarr. Vasq. Bonæ.*, etc.; et *Viva* dicit eam opinionem non carere probabilitate, dùm qui recipit stipendium, jam acquisivit dominium, et contrà jam satisfecit celebrationi per alium; sed bæc opinio post præfatam propositionem damnatam videtur non posse sustineri, ideùque post præfatam damnationem communiter dicunt *Vidal. Core-jlifl. Croix, Sporer, Holzm. Cone. Tourn. et Mazzotta* quòd sacerdos tenetur ad restitutionem; quia licèt acquirat eleemosynæ dominium, attamen illud acquirit juxta voluntatem eorum, qui dant eleemosynam; et qui eleemosynam iræbef, non solum petit Missam, sed etiam vult ut illa alieleemosynà celebretur, nam majus stipendium facit ut ipse uberiores fructum ex Sacrificio percipiat; itaque hæc intentio intrat in contractus substantiam, ideò si sacerdos partem stipendii retinet, injustè contra dantis voluntatem retinet il). Præterea advertendum quod dicunt *Croix, Pasqual. Cone.* et *Viva*, quòd si quis dat eleemosynam pinguem sacerdoti, quia eum singulari pietate virum habet, sacerdos non potest alii Missam celebrandam dare, qui simili pietate non habetur, licèt integrum stipendium ei præbeat. Dicunt tamen *Croix*, et *Concina* quòd hoc non est damnandum sub gravi, nisi cùm judicaretur hoc graviter latum iri ab offerente (2). Quinam autem facienda sit restitutio partis stipendii retentæ, *Croix, Pasqual.* putant posse fieri tam ipsi offerenti quàm celebranti. Sed probabilius dicunt *Sporer, Holzm* et *Tnirn.* quòd fieri debet ipsi celebranti, quia cùm transfertur ad ipsum onus celebrandi, transfertur etiam jus ad integrum stipendium juxta voluntatem offerentis (3).

66. — Igitur cùm recipitur eleemosyna pro Missa, debet illa intégrè exhiberi celebranti; sed excipitur primò si illud stipendium majus daretur alicui, non solùm ratione Sacrificii, sed etiam intuitu personæ, conjunctionis, gralitudinis, aut paupertatis, et hujusmodi. Et non est necessp ut offerens eleemosynam hoc exprimat, sed sufficit ut ex circumstantiis hoc moraliter constet, ut communiter dicunt *Passer. Mendo, Bone. Dicast- Viva*, et alii (4).

6". — Excipiuntur 2. capellani bënëficiât!, qui pbs-

1 Li6. 6. n. 522. — (2) n. 521. r. Hic autem. — (5) Lib. 6. n. 522. r. Cui autem. — (4) η. 521. r. Ab hac.

sunt aliis celebrationem Missarum beneficii committere, tradito eis consueto stipendio; ita communiter DI), et patet ex approbatione ejusdem Innoc. XII. in cit. Bull. *Nuper*, *ibid.* v. *Excipitur* III. Et hoc idem licet capellao amovibili, ut dicunt *Lugo*, *Itone*, *llozm.* etc., et ita declaravit S. C. Cone, (vide n. 88. *Decret.* IV.). Idem dicunt *Viva*, *Croix*, *Gob.*, etc. de sacerdote cui commissa est celebratio Missæ perpétuai. Idem quoque dicunt *Hone*, *Passer*, *Tamb.* *Hic*. et alii de sacerdote qui celebraturus pro aliquo pingui legato, quod ei relictum est cum onere celebrandi Missas pro Lota vita ejus. Batio est quia omnia Decreta huic adversantia loquuntur tantum de Missis manualibus (1).

68. — Advertendum tamen quod præfata exceptio valet pro capellanis, non autem pro administratoribus ecclesiarum; nam isti nihil sibi possunt retinere ex stipendio Missarum, et nec pro expensis in Missarum celebratione faciendis, nisi alioque ecclesiæ non haberent redditus(2). Vide Decretum S. C. confirmatum ab Innoc. XII. n. 88. *Decret.* V, Et hic obiter advertendum quod idem Innoc. XII. in præfata Bulla *Nuper*, *mm.* 1697. præcepit omnibus ecclesiarum administratoribus, ut expositam haberent tabellam Missarum tam perpetuarum, quam ad tempus (3).

69. — Nonnulli DI), excipiunt etiam casum, in quo sacerdos, cui committitur celebratio, sponte omnino remitteret stipendii partem; ita *Tournely*, *Hone*, *Viva*, etc. Sed hæc opinio non est amplius sustinenda post præfatam Bullam Benedicti XIV. ubi idem declaravit: *Non posse* (sunt verba Pontificis) *alteri stipendium minoris pretii erogare, etsi eidem sacerdoti celebranti se majoris pretii eleemosynam accepisse indicasset* (4). Et ita nec est probabilis opinio *Tamb.*, qui dicit quod executor testamenti, si Missas relictas à testatore celebrandas curaret alibi, ubi taxa est minor, posset sibi retinere superfluum, quia tunc excessus ille est fructus suæ industriæ. Sed hoc communiter reprobat *Viva*, *Diana*, *Hen.* *Hone*, *Cone.*, quia executor nullum habet titulum (pro superfluo sibi possit retinere, dum ille nunquam acquisivit dominium stipendii (5)).

70. — Quæritur I. an sacerdos colligens eleemosynas pro Missis, possit aliquid retinere ob laborem suum? Negat *P. Concina*, ex eo quia Benedictus damnavit eum qui sii-

(1) *Ibid.* v. *Idem.* — 2j n. 322. *Dubit.* 5. — (3) *Vid.* *Instr.* *Conf. Nov. part.* 2. n. 106. — 4 *Lib.* 6. 521. r. *Excipiunt* II. — (5) n. 522. *Dihiil.* 2.

pendia majoris pretii colligens, Missas, retentu sibi parte, celebrari fecerit. Nihilominus non improbabiler affirmit *P. Viva*, 'semper ac merces illa correspondent labori, et Missæ non sint tpaditæ ut celebrentur ad ipsomet, dum hæc merces est justa, et juxta offerentium voluntatem. Sec obstat quod dicitur in eadem Bulla, quia hoc intelligitur prohibitum, cum quis consulto aci eleemosynas colligendas circumferretur, ut sic turpem faceret quæstum ex Missarum majoris pretii collectione, ut celebrari faceret minori pretio; secus verò cum designatus ad id fuisset ratione ollicii (1).

71. — Quæritur 2. an sacerdos qui hodie accipit pinguem eleemosynam ut celebret, possit efficere ut alius celebret pro seipso, promittens die crastino se celebraturum pro illo, qui die crastino celebraturus esset pro eleemosyna ordinaria; at die crastino ilk pro Missa quam istius nomine celebrare deberet, offerret stipendium ordinarium ipsi ut celebret ipsemet? Affirmant *Croix*, et *Jhi:zotta*, quia hic, ut dicunt, non retinet partem pretii, sed permutat Missas, et dies. Sed ego in hoc adhæreo *P. Concina* qui id non admittit, dum videtur talis permutatio involvere turpem quæstum; nihilominus rectè non adhæret, proût nec ego adhæreo ci, qui hoc de gravi damnet, præsertim si paupertas excusat (2).

72. — Notandum 6. loquendo de beneficiatis, pro quo teneantur applicare Missas. Circa parochos olim diversæ circumferebantur sententiæ, sed hodie per Bullam Benedicti XIV. *Cum semper*, 19. augusti 1744. statutum est parochum teneri applicare Missam pro populo in omnibus dominicis, et festis diebus (comprehenduntur etiam dies festi, in quibus Papa dispensavit opera servilia), et licet congruam non haberent sustentationem. Declaravit contra quod si parochia redditus uberes haberet, non tenetur, ut alii volebant) applicare sæpius Missam (3); vide dicta *Tom. I. Tr. VII. n.* 29.

73. — Loquendo de aliis beneficiatis non curatis, isti, quoties in beneficii fundatione non exprimitur, quod ipsi teneantur applicare pro fundatore, tenentur pro eo celebrare, ut declaravit S. C. Cone. (4). Et idem dicitur de capellanis confraternitatum, et Monialium qui celebrant ad hoc ut contrares, aut Moniales Sacro intersint: isti

1 *Ibid.* *Dubii.* 5. — (2) *Lib.* 6. n. 322. *Dubit.* 4. — 3 n. 321. r. *Qtiar.* II. d. 325. — 4 n. 324. v. *Quar.* I.

etiam pro illis tenentur celebrare; vide n. 88. *Decret.* VII Nihilominus *Lezana*, *Ilomob.* *Eilib.* *Diana*, *Stephan.* *Salm* et alii communissimè concedunt capellano posse quater, aut septies in anno celebrare pro anima sua, autalicujus sibi stricte conjuncti, aut amici charissimi, aut benefactoris; quia in hoc præsумitur consensus fundatoris; modò nullum accipiat stipendium, ut benè advertunt *Bonae.* *Gobat.* *Holz.* *Pasqual.* *Elbel,* *Diana,* *Salmanlic.* et alii communiter; quia hoc esset contra mentem fundatoris. Præterea dicunt *Suar.* *Azor.* *Bonae.* *Silvest.* *Salm.* *Busemb.*, etc. posse capellanum reverentiæ causâ abstinere à celebrando semel in hebdomada, ut deducitur ex *cap. Significatum, de præbendis*, ubi dicitur quòd capellani tenentur quotidie celebrare, *salva honestate, et debitu devotione.* Hoc tamen dicunt *Lugo*, et *Salm.* cum aliis communiter, non intelligi, cùm obligatio dirigitur ad celebrationem in aliqua ecclesia, v. g. si fundator dicat: *Volo ut in tali ecclesia quotidie celebretur Missa*; sed intelligi tantum cùm obligatio dirigitur ad ipsum sacerdotem; et intelligi etiam, ut dicunt *Gobat,* *Tambur.*, et *Bone*, cum non constat de contraria fundatoris mente; quia si in fundatione exprimeretur ut quotidie celebretur Missa à capellano, aut ab aliis, tunc rectè dicit *Bone*, quòd nullo die potest omitti Missa, et affert declarationem sac. Congregat. (1. Si verò capellanus infirmaretur, cùm infirmitas est brevis, communiter dicunt *Lug.* *Lezan.* *Riccius,* *Diana,* *Busemb* et *Salm.* quòd non tenetur celebrare per alium, modo fundator non expresserit ut nunquam alicubi Missa deesset, ut suprà dictum est. Quænam autem infirmitas dicatur brevis; alii nimis rigorosè dixerunt esse illam quæ per decem dies non durat. Alii communiùs extendunt ad 15, ut *Bonae.* *Anacl.* *Diana*, et *Elbel*'; pro hoc etiam adest Declar. S. C. Cone, apud *Pitton*. Alii extendunt ad mensem, ut *Laym.* *Hurtado*, et *Salm*; et in hoc etiam convenit Concil. VII. Mediolanense (*Tit. de Miss.*), ubi dictum fuit: *Si capellanus saltem per annum celebravit in aliquo loco, si etiam per mensem cegrotet, adhuc integram eleemosynam judicio Episcopi accipere noleat.* Et denique *Lugo*, *Nav.* *Eilliuc.* *Dicast* *Nald.* *Leand.* extendunt usque ad duos menses, et adhæret *P. Concilia*, et probabilem vocant *Castrop.* *Dicast.* et *Busemb.* (2). Notandum hic obiter Missam conventualem, quæ quotidie celebratur à clero, debere applicari pro benefactoribus in genere uniuscujusque ecclesiæ, ut præcepit Benedictus XIV. (3).

(1) *Lib.* 6. *η.* 332. — (2) *η.* 333. — (3) *η.* 326.

74. — Dicunt autem *Laym.* *Navar,* *Tambur.* *Pasqual.* et *Cidbat.* qui affert Decisionem Botæ rom., posse præscribi tun circa numerum Missarum, quàm circa circumstantias appositas in fundatione, et dicunt sufficere spatium 20. aut 30. aut ad summum 40. annorum. Sed juxta veriorrem sententiam talis præscriptio non admittitur, dùm in Tridentino sess. 23. c. 2. *de reform.* interdicitur posse derogari omnibus oneribus injunctis, tam in fundatione, quàm in quacumque alia pia dispositione, sive collatione beneficiorum; et Pius IV. in Bulla quâ confirmavit Concilium, declaravit irritum quicquid inposterum contra illud factum fuerit, et ut dicit *Croix* cum aliis communissimi', clausulam Decreti irritantem ligare etiam ignorantes, et in causis bénéficiaibus inficere titulum, et possessionem. Saltem dicimus in praxi primam sententiam cum difficullate posse esse probabilem, dùm difficulter in beneficiatis potest præsumi bona fides, cùm præsumatur potiùs quòd ipsi sciant leges beneficii (1).

75. — Peccat igitur capellanus, qui non celebrat omnes Missas præscriptas à fundatore, aut si non celebrat in ecclesia, aut altari, aut horâ destinatâ, ut communiter *Lugo*, *Λζοτ.* *Navarr.* *Tourn.* *Salmant.*, etc.; et peccat lethaliter (ut dicunt) si in hoc sæpè, et sine causa, aut sine dispensatione, delinquit. Dictum est primo *sæpè*, quia non peccabit graviter, si hoc raro fiet, v. g. semel, aut bis in mense, et tantò minùs si permutabit tantum altare. Dictum est 2. *sine causa*, quia potest adesse causa quæ omnino excuset, ut si ecclesia restauretur, aut si altare sit execration. Dictum est 3. *sine dispensatione*, quia Episcopus benè potest dispensare, ut alibi celebretur causâ studii, infirmitatis, negotii, aut magnæ molestiæ ipsam ecclesiam adeundi, aut causâ utilitatis ipsius ecclesiæ, aut simili rationabili causâ, ut dicunt communiter *Castrop.* *Cone.* *Barbos.* *Bone.* *Passer.* *Henriq.* *Busemb.* *Croix,* *Salm.* *Tomb* *Mazzotta*, etc. liatio est quia tali dispensatione omititur fundatoris voluntas tantum in accidentalibus, et compensatur cum majori bono, cujus causâ dispensatio intercedit; tanto magis quòd Tridentinum sess. 25. c. 4. concedit Episcopis in certis casibus particularibus ultimas voluntates commutare posse: vide *Tom.* III. *Tract.* XX. num. 60. Nihilominus rectè advertunt *Croix* et *Pasqual.* non posse Episcopum dispensare, si testator in designanda ecclesia, et hora, rationem specialem habuisset ad po-

III *Lib.* C. n. 329.

puli commoditatem (1). Cæterùm animadvertendum plura adesse Decreta S. C. Cone, apud *Ferror* (ty, ubi dicitur semper pro hujusmodi dispensatione recurrendum Sedi apostolicæ. Si autem sacerdos celebraturus esset in altari privilegiato, et alibi celebraret, dicit *Roncagl.* teneri ad restitutionem, si eleemosyna esset pinguis, non autem si esset ordinaria; et nec si alibi lucraretur indulgentiam plenariam applicabilem pro defunctis, ut dicunt ipse *Roncaglia*, *Anacl. Sparer*, *Elbel*, etc. Advertunt hic tamen *Azor. Bonae. Navar. Diana, Salmant.*, etc. quòd non satisfacit qui in alio altari non privilegiato celebrat, applicando indulgentias calculorum, aut imaginum benedictarum, quia hæ indulgentiæ non sunt tam certæ, quàm sunt illæ altarium (3). Peccat etiam capellanus, si per seipsuin non celebrat, cùm ita in foundatione est expressum: alias semper potest per alium celebrare, ut rectè dicunt *Salm. Dicast. Diana* cum *Campanile*, et de hoc adest decisio Rotæ, et declarationes S. C. (4).

76. — Notandum 7. quod reductio sive moderatio, aut commutatio onerum Missarum in foundatione impositarum, hodie est interdicta Episcopis, ex Decreto S. C. Concil. jussu Urbani VIII, edito, et confirmato ad Innoc. XII. vide n. 88. *Deer. VIII.* Et facultas data à Tridentino sess. 20. c. 4. *de reform.*, ut explicatur in præfato Decreto (quicquid dicant *Salmanticens.*) fuit tantùm concessa ad moderandas Missas in foundatione impositas ante Concilium; itaque hodie reductio reservata est uni Sedi apostolicæ, quæ eam admittere solet ex justis causis, v. g. ob sacerdotum penuriam, ob stipendii tenuitatem, ob reddituum diminutionem, ob Ecclesiæ, aut monasterii fabricam, aut ob alias necessitates (5).

77. — Sed hic quæritur 1. an possit Episcopus diminuerè numerum Missarum, cùm ob reddituum tenuitatem non reperitur qui eas celebrandas assumat. Affirmant *Pasqual. Tambur. La-Croix*; sed negat *P. Concina* ex pluribus Decretis S. C. quibus vetatur Episcopis tam reducere, quàm moderare onera Missarum. Hoc non obstante dicit *Faijn* cum *Felin.* hoc debere intelligi cùm in foundationis limine jam poterat præfatis oneribus satisfieri ex redditibus tunc constitutis; sed in casu quo in principio sufficiebant, sed deinceps redditus sunt ita diminuti ut omninò non sufficiant, tunc dicit videri non esse Episcopis ablatam talem

¹ *Ibid.* — (2) *Ferr. Bibi. lom. 2. v. Capellania. n. 14.* — ³ *Lib. 6. n. 329.* . *Noland. 11,* — (4) n. 330. — (5) n. 331.

potestatem moderandi, aut permutandi numerum Missarum, concessam ipsis de jure communi in c. *Xos quidem* de *Testam.* (1), et idem dicit *Pasqual.* de oneribus officiorum. precum, aut eleemosynarum anniversariis annexarum, dicens quòd prohibitio loquitur de reductione tantùm Missarum (2).

78.— Quæritur 2. an deficientibus redditibus, possit ex se ipso capellanus diminuerè numerum Missarum. cùm redditus in totum et sine sua culpa deficient? Certum est quòd capellanus non tenetur celebrare, juxta sententiam communem, et plura decreta S. C. (3). Si autem redditus deficient in parte; *Escobar*, etiam pro certo habet posse capellanus diminuerè numerum Missarum. cùm testator determinavit eleemosynam, v. g. binos julios in Missam. quia hinc sicut augerit deberet numerus missarum, augescentibus redditibus, illa debet diminui, iis deficientibus. Majus dubium est an capellanus posset diminuerè numerum, cùm testator Missarum designavit numerum, et postea redditus diminuti sunt usque ad deficientiam etiam stipendii ordinarii? Negant *Tamb. Diana, Castrop. Mazzot.* etc., tam ex Decreto Urbani superiùs relato, quàm ex alio Decreto apud *Croix*, ubi dicitur quòd etiam in tali casu recurrendum est ad Sedem apostolicam, licèt *Ugallum sit ita tenue* (çunt verba Decreti) *ut non sit qui velit onus illi injunctum subire.* Sed hoc non obstante, dicunt *Busemb. Franc. de Lugo, Escob. Bordon. Pasqual.* et alii apud *Honc.* qui id probabile putat, hoc esse juxta testatoris mentem, qui non præsumitur voluisse obligare capellanus ad celebrandum pro stipendio minori justo. Sed ad vitandum omne allucinationis periculum, advertit *Ronca* generaliter loquendo, ut recurratur ad Episcopi judicium iquòd necessario requirunt in hoc casu *Croix* et *Tourner*, aut saltem ad alium virum sapientem. Respondent autem *Ronc.* (et *Pasqual.* ad Decreta opposita, quod hæc non esset reductio, et moderatio stabilis reservata Sedi apostolicæ, sed tantùm cessatio obligationis juxta reddituum deficientiam; nam Decreta loquuntur juxta mentem Tridentini sess. 25. c. 4. *de reform.*, ubi non loquitur de redditibus diminutis, sed de solis eleemosynis in principio iro Missis celebrandis designatis, quas pro stipendii tenuitate non reperiuntur facilè qui celebrent. Quicquid sit de hac opinione, recte advertit *Tamb.* quòd si capellanus de prælerito accepisset stipendium ordinario majus, te-

(1) *Ibid.* Dubii. 1.— 2 *Lib. 6. n. 531.* Dubii, 5. — 3 n. 221. r. Hic autem

netur in futurum compensare, eundem numerum Missarum celebrando; qui enim antea stetit commodo, deinde stare debet incommodo. Advertatur hic denique prohibitio esse Missas 30. Gregorianas à S. C. multis inconvenientibus refertas, utpote quia celebrandas erant de defunctis successivè etiam in festis duplicibus; prohibitæ verò non sunt, si illæ 30. Missæ celebrentur ut fert ritus dierum (1).

79. — Loquamur secundo loco de Missæ applicatione. Applicare Sacrificii fructum solius est sacerdotis; undè si Religiosus applicat Missam contra Superioris voluntatem, illicitè quidem, sed validè applicat, ut rectè docent *Suar. Vasq. Laym. Lugo* (qui asserit oppositum esse communiter **reprobatur** *Tournel. Anacl. Salm., etc.*, adversus *Scotum*, et *Gavantum*; quia subditus quoad Ordinis potestatem, quit tunc utitur, non subjacet Prælato (2).

(80. — Applicatio autem facienda est ante celebrationem, aut saltem ante consecrationem. Sed quæritur 1. an sufficiat applicatio habitualis nempe aliquando facta, et non amplius retractata? Negant *Vasq. Abelly*, et *Isatnb.* qui dicunt quòd sicut requiritur intentio actualis aut saltem virtualis pro Sacramenti confectione, ita requiritur pro Sacrificii fructus applicatione. Sed communis et vera sententia cum *Suar. Bonæ. Lugo, Tournely, Mazzot. Sporer, Busemb.*, etc. (et idem dicit *P. Concina* in substantia) docet sufficere applicationem habitualement, cum Sacrificii applicatio aliam non induat rationem quàm verbalis donationis, quæ semel facta prosequitur esse valida, usquedùm non revocatur. Respondetur autem ad rationem oppositam quòd in tantum ad Sacramentorum confectionem requiritur actualis aut virtualis intentio, in quantum ministri intentio ponit Sacramentum, sed in applicatione Sacrificii non est quòd intentio celebrantis constituat fructum, dùm sine Ulus intentione Sacrificium de se fructum producit: ideòque sufficit applicatio aliquando facta, quæ alicui fructus donatus sit (3).

81. — Quæritur 2. an cum sacerdos à decem recipit stipendium pro decem Missis, satisfacit applicando in confuso pro iis primas decem Missas quas celebravit? Absolutè affirmant *Silvest.* et *Cone.*; sed meliùs distinguunt *Bonæ. Bone. Aversa, Tambur. Henno* et alii, et dicunt ita: Si singula» Missæ indeterminate applicantur pro sin-

¹ *Bwdlct. XIV. de Sac. Miti. Lib. 5. cap. 25. n. 2.* — ² *Lib. 6. n. 334. 3) n. 3v5. Quær. I.*

gulis personis, non videtur satisfieri: quia ad satisfaciendum requiritur intentio applicandi fructum personæ determinatæ, ut prosit illi fructus. Secus autem, si sacerdos applicat quamlibet Missam pro omnibus illis 40., applicando singulis eorum decimam cujuslibet Sacrificii partem, cum certum sit Sacrificii fructum esse divisibilem; undè tali applicatione jam redditur cuilibet id quod debetur; dùm quisque percipiendo in qualibet Missa decimam partem, jam in 40. Missis percipit totum fructum, qui ei debetur (1).

82. — Quæritur 3. an valeat applicatio conditionalis? Respondetur: Si conditio est de præterito, est valida; secus si de futuro, quòd non est notum nisi beo. Dicunt lamen *Castrop.* et *Lugo*, quòd si quis applicaret pro eo qui priùs dabit eleemosynam, talis applicatio esset certè illicita ex prolubii ione Clementis Will, promulgata à Paulo V., sed esset tamen valida. Nihilominus probabilius tenet *Croix* quòd esset etiam invalida, saltem quia sæpè accidere posset quòd Missa celebraretur pro causa non adhibite existente, v. g. si ille vellet ut Missa celebraretur ad hoc ut ab infirmitate aut calumnia liberaretur, tunc si Missa antecederet celebraretur, devotus non reciperet fructum optatum, dùm causa non adhuc existeret, et contra Missæ fructus suspensus relinqui non posset. Si tamen sacerdos praevideret quòd deinceps requirendæ essent Missæ pro defuncto, benè potest anticipare celebrationem, ut rectè dicunt *Vasq. Tourn. Avers.*, etc. (2).

83. — Juvat hic advertere nonnulla alia circa applicationem Missæ. Notandum 1. quòd in die defunctorum non adest obligatio applicandi Sacrificium pro defunctis in genere, ut declaravit S. C. Vide *num. 88. Deci. IX.* Et supposito quòd sacerdos pro libitu potest applicare Missam, rationabiliter ait *Tournely* quòd potest justè eleemosynam accipere (3). Notandum 2. quòd in altari privilegiato indulgentias non lucratur, qui non celebrat *de requiem* cum ritus permittit, licet in ecclesia aliqua solemnitas celebraretur. In diebus verb quibus vetitum sunt Missæ *de requiem*, lucratur indulgentias dicendo Missam currentem, ut declaratum est pluribus Decretis S. C. (4). Notandum 3. quòd tempus privilegii, cum est ad tempus, incipit currere non à die publicationis, sed à die concessionis (5). No-

(1) *iiid. 6. n. 555. Quær. II.* — (2) *η. 557. v. Dicunt.* — (3) *η. 538.* — (4) *Lib. O. η. 339. Quæres I.* — (5) *Ibid, in fine.*

tandum 4. quòd cùm in privilegio adest clausula solita aponi : *Modo in ecclesia celebrentur* 5. aut *T. Missæ*; si omitantur Missæ illæ, privilegium non suffragatur pro illis diebus, ut declaravit S. C. Cone. Decreto approbato ah Innoc. XI. Declaravit contrà eadem S. C. quòd tempore illo quo sacerdotes non celebrant præfinitas Missas, indulgentiæ suspendantur; si vero desunt ob infirmitatem, vel si Religiosi alibi debeant celebrare jussu Prælati, si rarò id liat, indulgentiæ lucentur per illas Missas quæ celebrantur (1).

84. — Circa tempus, locum et altare, vasa, vestes et alia requisita ad Missam, vide dicenda *Tom. III. de Examin. Ordinand. app. III. ex η. 113. ad 123.* Dumtaxat hic juvat examinare paulo fusius punctum quod ibi vix innuitur, an peccet graviter sacerdos qui infra horæ quadrantem Missam persolvit. Menon latet, super bûc re sacerdotem D. Joseplum Jorio editurum jamjam fore opusculum utilissimum, cui titulus : *La Mezza Strapazzala*; dico utilissimum, dùm reverà. horrendum visu et lacrymis quoque dignum est videre cæremoniarum conculcationem, quæ nulli sacerdotes (utinam, et saltem non esset major eorum pars) Jesu Christi in altari sanctissimum Sacrificium injuriòsiùs tractant. In hoc opusculo forsàn (ut audivi) affirmabitur grave peccatum esse Missam persolvere quadrantis spatio; et hanc opinionem reprobendam non esse puto, si sermo est de Missis communibus quæ habent *Gloria* et *Credo*, aut alias extraordinarias preces. Sed ut me in certo ponam puncto, dico sacerdotem minori spatio quadrantis Missam quamcumque, etiam defunctorum, aut BB. Virginis in sabbato, difficulter, ne dicam impossibilitè!, posse excusari à peccato gravi. El sic probo : Rubricæ quæ respiciunt cæremonias servandas intra Missam, sunt omnes præceptivæ, ut probavimus in *Opere* (2). Et hoc nescio quomodò negari potest, dùm in Bulla S. Pii V. præcipitur celebranda Missa *juxta ritum, modum et normam in Missali præscriptam*; et hoc injungitur *districte et in virtute sanctal obedientiæ*: quæ verba proculdubio grave præceptum important, quod peccatum mortale inducit, cum in materia gravi delinquitur, juxta illud quod dictum est *Tom. I. Tract. II. n. 15.* Hoc posito, dicimus impossibile esse Missam terminare intra spatium quadrante minus, quin graves irreverentia committantur, et quin populo grave afferatur scandalum. Duobus igitur capitibus peccat sa-

(1) *Ibici. Quaer. II.* — (2) *Lvb. 6. n. 400, v. Hinc dicimus.*

cerdos, qui ita festinanter celebrat: primè ob irreverentiam erga tantum Sacrificium, secundò ob scandalum quod affert populo.

85. — El loquendo priùs de irreverentia, declarat Tridentinum sess. 22. *Decr. de observ. in celebr. Miss.*, ubi inter alia hæc habet : *Satis apparet omnem operam et diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest.... exteriori devotionis specie* (Missæ; sacrificium) *perdatur.* Ex quibus verbis satis liquet præceptum naturale divinum esse, ut Missa celebretur omni diligentia in observandis exterioribus cæremoniis quæ devotionem et pietatem indicant, item declarat maledictionem à *Jeremia cap. 18.* indictam in eos qui opus Dei, nempe functiones ad Dei cultum ordinatas, negligenter faciunt, præcipuè intelligi prolatam esse in eos sacerdotes qui sine debita reverentia et gravitate celebrant et addendo etiam talem negligenciam tantam importare irreverentiam, ut evadat quædam impietas, quæ (irreverentia) *ab impietate vix sejuncta esse potest.* Si igitur cæremoniæ Missæ ad hoc præscribuntur (ut certum est) ut celebretur tantum Sacrificium cum debita reverentia, quomodò excusari potest à culpa gravi qui celebrando intra spatium tam breve, non potest non delinquere notabiliter in hac reverentia, verba mutilando, benedictiones, genullexioncs perlurbando, se movendo et vertendo indecenter, el verba cum cæremoniis complicando, aut anticipando aut postponendo contra Rubricæ præscriptum. Dixi *sine debita reverentia et [radiante]*: sic dixi quamvis reperiretur aliquis ita linguà et motu expeditus ut posset tempore tam brevi Missam persolvere, quin delinquat in verbis et actionibus; saltem non est possibile ul in tanta brevitate possit celebrare quin delinquat in gravitatem convenientem, quæ etiam intrinsece pertinet ad reverentiam debitam tam sacrosanctis mysteriis.

86. — Loquendo autem de scandalo quod populo affertur, dicit idem Tridentinum sess. 22. *cap. 5. de Sacri. Missa*, quòd ad id institute? sunt cæremoniæ, ut his signis fideles Sacrificii majestatem apprehendant, el mysteriorum sublimitatem quæ in ipso continentur : *Ecclesia cæremonias adhibuit* (dicit Concilium), *ut majestas tanti Sacrificii commendaretur, et mentes fidelium per hæc visibilia, religionis signa ad rerum allissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur.* Sed si hæc cæremoniæ nimis festinanter peraguntur, uti necesse est eas ita fieri tempore tam brevi. tunc non tantum devotionem illa*

non ingerunt erga Missam, sed imô sunt causa ut populus sine veneratione assistat; itaque etiam hoc capite iccatgraviter Sacerdos qui tantâ festinatione celebrat, ratione scandali, quod non est leve, dùm pro inducendo populum ad magnam erga Sacrificium venerationem habendam, potilis eum movet ut illud despectui habeat, cùm ostendit tantâ irreverentia se illud tractare. Proplereà Concilium Turonense 1583. præcepit, ut Sacerdotes benè calleant caeremoniis Missæ, *ne populum* (verba Cone.) *sibi commissum à devotione potius revocent, quàm ad sacrorum Mysteriorum venerationem invitent* (1).

87. — Quæritur hic denique an resolutiones S. C. rituum inducant obligationem? Respondet *P. Merati* (2) et distinguit: Cùm præfatæ resolutiones sunt verè Decreta rigorosè sumpta, ut cùm in ipsis exprimitur, *ab omnibus servetur, servari ab omnibus mandavit, etc.*, tunc obligant et debent servari tanquam régulæ proximæ; dùm Sixtus V. in Constitut. 7i. dedit huic S. C. facultatem declarandi omnia dubia, quæ insurgunt circa ritus. Cùm autem sunt simplicia responsa ad particulares, tunc dicit ex opinione aliquorum judicari declarationes tantùm directives, non præceptivas; et idem dicit *Escobar* apud *La-Croix*.

Catalogus aliquorum notabilium Decretorum circa celebrationem.

88. — I. *Eleëmosynas manuales, et quotidianas illi demum sacerdotes accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant; alioquin omnino abstineant.* Decr. S. C. Cone 21. Jun 1625. ex auctoritate Urbani VIII. Deinde declaravit eadem S. C. quòd præfatum Decretum non erat intelligendum absolute, sed quòd sacerdotes possunt nova onera suscipere, dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere. Et postea explicando illud modicum tempus, die 17, declaravit: *Modicum tempus non reputandum spatium duorum vel trium mensium, sed intelligi infra mensem* (3). Vide circa temporis parvitatem quod dicunt DD. in *Append. Ili. n. 107.* II. *Pro pluribus Missis celebrandis stipendia quantum eumque exigua, sive ab uno, sive à pluribus personis collatu fuerint, aut conferentur in futurum sacerdotibus et clericis, S. C. sub obtestatione divini judicii mandat, ut absolute tot Missæ celebrentur, quot ad*

(1) *Lib. 6. p. 400. r. Hoc quoad.* — (2) *Jd Car. par. 3. iit. 11. n. 1.* III. — (3) *Lamber. notif. 56.*

rationem attributæ eleemosynæ præscribere fuerint. Decr. S. C. Conc. editum jussu Urbani VII. et confirmatum ab Innocentio XII. in Bulla *Nuper* (1). 111. *Omne damnabile lucrum ab Ecclesia remove volens, prohibet sacerdoti qui Missam suscipit celebrandam cum certa eleëmosyna, ne eandem Missam alteri, parte ejusdem eleëmosynæ sibi retenta, celebrandam, committat.* Decr. S. C. Concilii ab Libano VIII. IV. In Decreto S. C. approbato ab Innoc. XII. in Bulla *Nuper*, pro beneficiatis dictum fuit: *Non habere locum* (Decretum Urbani), *sed satis esse ut rector beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat sacerdoti celebranti eleemosynam congruam secundum moron civitatis, vel provincie, nisi in fundatione beneficii aliud cautum fuerit* (2). Cùm autem requisitum fuerit à S. C. Cone, an esset licitum capellano amovibili dare Missas celebrandas pro ordinario stipendio, reliquo sibi retento, responsum fuit: *Id licere, modo pro capellania certi redditus sint annuatim constituti, et perpetuo capellano assignati; secùs vero, si hujusmodi capellano pro qualibet Missa celebranda certa detur eleemosyna.* Ita decisum fuit 15. Martii 1745. et decretum fuit à raeipso observatum. V. *Permittendum non esse ut loca pia, seu illorum administratores ex eleëmosynis Missarum celebrandarum ullam minimam portionem retineant ratione expensarum in Missarum celebratione, nisi alios non habeant redditus; et tunc nullatenus debere excedere valorem expensarum quæ pro ipsomet tantùm Missa Sacrificio necessario sunt subeunda.* Decr. S. C. Conc. confirmatum ab Innoc. XII. (3). VI. *Jrchipresbyterum non teneri ad ministranda utensilia iis qui celebrant in sua ecclesia ex obligatione beneficii sive capellaniæ. Quoad Missas vero adventitias teneri ad dictam subministrationem, quatenus permittat eas in sua ecclesia celebrari, nec teneri ad has Missas adventitias admittendas, nisi solutis utensilibus per celebrantes.* Decr. S. C. Cone, die 6. Julii 1726 (4). VII. *Quando in fundatione beneficii, seu capellæ expressè cautum est non teneri celebrantem ad applicationem Sacrificii, eo casu poterit celebrans excipere novum stipendium, et unicùm Missa Satisfacere obligationi beneficii seu capellæ, et item danti novum stipendium.* Decr. S. C. Cone, sub die 13. Julii 1630. (5). Cùm autem à S. C. expostulatum fuisset 18. Martii 1668. an deberent applicari pro testatore Missa, cùm in testamento nihil de appli-

(1) *Vide apud Croix l. 6. p. 2. n. 64.* — (2) *Croix l. 6. p. 2. n. 65.* — (3) *Vide apud Croix l. 6. p. 2. n. 95.* — (4) *Lambert. Not. 56. n. 15.* — (5) *Ibid. n. 5.*

caione declaratum fuerit, respondit S. C. applicandas esse pro testatore (1) Et idem declaratuni fuit G. Februarii 1627. de capellanis, qui celebrant ut contrares aul Moniales intersint Sacro, cum dicatur non posse stipendium recipere, l. 111. *Districte prohibet ne Episcopi in diaxesuna Synodo, aut Generales in capitulis generalibus, vel alias quoquo modo reducant ulla onera Missarum celebrandarum, aut post idem concilium imposita, aut in limine foundationis, sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis ad apostolicam Sedem recurratur, etc. Alioquin reductiones, moderationes, et commutationes hujusmodi, si quas contra hujus formam fieri contigerit, omnino nullas el inanes decernit* IX. In die commemorationis omnium fidelium defunctorum Sacrificia possunt à sacerdotibus applicari ad libitum, scilicet vel pro omnibus fidelibus defunctis, vel pro aliquibus tantum, Decr. S. C. sub die 4. August. 1663. (2). X. In Missis defunctorum, quæ in parumentis nigris celebrantur, non ministretur Eucharistia per modum Sacramenti, scilicet cum particulis prièconsecratis, extrahendo pyxidem è custodia; potest tamen ministrari per modum Sacrificii, profit est quando fidelibus præbetur Communio cum particulis intra eandem Missam consecratis. Beer. S. C. Hit. in Aquensi sub die 2. Septembris 1741. Et antea adfuit hoc Decretum: *Missæ defunctorum non possunt celebrari, nisi cum colore negro, vel saltem violaceo.* 21. Jun. 1676. in Oritana. XI. *Non est licitum Missas celebrare in die sabbati sancti in quibuscumque ecclesiis, et oratoriis, non obstante quacumque contraria consuetudine, prout, Papa approbante, suo Decreto generali statuit eadem* S. G. Decr. S. C. rit. sub die 11. Mart. 1690. (3). Aliud simile Decr. reperitur ap. Pilton. (4) quod prohibet celebrare in feria V. tonæ Domini; et, quod magis refert, hæc Decreta fuerunt expresse confirmata à Clemente XI. ut legitur apud Lambertini, postea Bcnct. XIV. et Pitton. (3). Decreto edito ab eodem Pontifice die 15. Martii. 1712. quo dictum fuit: *Dichiaro per ultimo, che colla suddetta proibizione per lo Venèrdi Santo, non intende la Santità Sua di permettere che ne'giorni die Giovedi è Sabato Santo si celebrino Messe private, ma solo ia Convenluale, secondo il Hito della Santa Chiesa, e replicari Decreti delta S. C. dePiti.* Et hoc Decretum, ut refert Merati, confirmatum fuit ab Innoc. XII. et ab eodem Clemente XI. (6). XII. lla-

(1) Ibid. n. 9. — (2) Ap. Verat, in indice tom. 1. n. 411. — (5) Ap. Monae, til. 15. Form. 5. in fin. — (4) PiU. de ril. n. 1703. — (5) Pitt. Lcil. — (6) Verat, in indice torn f. n. 620.

indultum à Sede apostolica erigendi oratorium privatum in propria domo, si quis voluerit ibi aedificare altare ligneum, non indiget facultate apostolica, dummodo altare ligneum cum sacro lapide parieti colligatum amovibile non siti, el altaris portatilis imaginem non pree se ferat. Decr. S. C. Rit. sub die 3 Decemb. 1661 d). Merati autem explicando illud verbum *colligatum* dicit largè esse intelligendum, cum sufficiat altare si adhæreat parieti, adeo ut nullum mediet spatium quia hoc sufficit ut verificetur quod altare portatile non videatur esse; saltem dicit usu sic fuisse interpretatum. XIII. Leguntur hæc alia sequentia Decreta S. C. Rit. apud La-Croix (2). *Missa conventionis canenda, est quotidie in collegiatis, quarum clerus est numerosus, et redditus non tenues.* XIV. *Missæ ad satisfaciendum eleemosynis alicui ecclesiæ traditis non sunt celebrandæ per externos, ubi commode potest iis satisfieri ner sacerdotes ejusdem ecclesiæ.* XV. *Inferiores Episcopo non debent sumere de altari paramenia pro Missa.* I. Julii 1712. Sed hoc intelligendum, ut advertit Gav., quod non ponantur paramenia in medio altaris more Episcoporum, nam si ponantur in angulo, hoc permittit Rubrica (p. 2. til. 12 n. 3) ubi dicit: *Si vero (sacerdos) dimissurus sil juramenta apud altare, in quo celebravit, finito Euangelio, ibidem illis se exuit.* Saltem, dicit La-Croix, id permisum est ubi commodum non adest alibi deponere vestes. XVI. *Altare portatile ligneum cum ara lapidea permitti debet, non obstante Constitutione synodati dummodo habeat solitum reliquiarum repositorium,* die 19. Jan. 1614. XVII. *Solus Episcopus potest habere fenestras in ecclesia per quas in eam prospectus haberi possit.* 19. Jan. 1614. XVIII. *Non permittitur ad altare majus celebratio Missæ dum dicuntur in choro Matutinum, et Horæ* 15. Sept. 1664. XIX. *Potest fieri commemoratio de SS. Sacramento, si expositum sit, etiam in Missa de festo duplici, quod non sit* ltW2. *Classis* 2. Decemb. 1688. XX. *Non potest prohiberi celebratio Missæ in oratorio ruri ecdificato per lalcum, antequam celebretur Missa parochialis.* Decr. S. C. sub die 31. Mart. 1629. (3). XXI. *De rigore juris non posse prohiberi (scii, à parocho) ut Missæ non celebrentur ante Missam à parocho non celebratam.* Decr. S. C. 27. Jun. 1641. (4). Sed in alio Decreto dictum fuit: *Sæpiis S. C. censuit Constitutiones synodales disponentes ut diebus fesiis Missæ cele-*

(1) Ibid. n. 393. — (2) La-Croix l. 6. p. 2. lom. 7. in Dec S. C. n. 56. —

(3) Ap. Mtral. in indici loin. I. n. 242. — (4) Apud. Card. Lumbrrt. 40. n. 12.

brari non debeant in aliis ecclesiis, nisi celebratà Missa in ecclesia parochiali, esse observandas; ita tamen id Missa in ecclesia parochiali horà opportuna celebretur. 25. Maji 1652. (1) XXII. S. C. censui! non licere Begularibus, etiam in eorum propriis ecclesiis SS. Eucharistiae Sacramentum publicè adorandum exponere, nisi ex causa publica, quæ probata sit ab Ordinario; ex causa autem privata posse, dummodò SS. Sacramentum c tabernaculo non extrahatur, et sit velatum, ita ut ipsa sacra Hostia rideri non possit. Sub die 17. Aug. 1630. (2). Idque confirmatum à Bened. XIV. alio Decreto, ubi luit decisum: *Non licere exponi publicè divinam Eucharistiam, nisi causa publica, et Episcopi facultas intervenerit* (3). Super hoc dico, quòd si aliquis privatus optaret expositionem Venerabilis ad publicam devotionem promovendam, licite potest illa fieri: non verb si eam cuperet tantùm ob suam privatam devotionem (4). Hic insuper notandum quod etiam respectu ecclesiarum secularium adest Decretum S. C. Episc. et Regul. prohibens extrahi pyxidem à tabernaculo, cùm illa ob causam privatam exponitur: 67 *quandoque privata ex causa sacrosancta Eucharistia exponenda videbitur, à tabernaculo nunquam extrahatur, sed pyxide relata in aperto ejusdem tabernaculi ostiolo cum assistentia alicujus sacerdotis stolà et superpelliceo induti: et cum sex saltem luminibus cereis collocetur. Quod idem in ecclesiis Secularium servari mandamus.* Die 9. Decemb. 1620. (5). Benedictus autem XIV. in Bulla ('ion, ut rectè nosti, etc. (in Bullar. t. i. pag. 417 §. 13 et in edit. Meeh. I. 11. pag. 191. eod §) mentionem faciens de præfatis Decretis, ait pro causa privata numquam extrahi posse pyxidem, nec etiam ad populum benedicendum, his verbis: 67 *autem Sacramentum non debet à tabernaculo educi, facillè intelligitur in designatis casibus* (scilicet pro causis privatis) *non esse illud afferendum ad ecclesiæ januam, nec cum eodem benedictionem impertiendam.* Hic autem præterea obiter advertendum id quod in prædicta Bulla (§. 12.) idem Pontifex subdit circa administrationem Sacramentorum, nempe: *Neque enim fas cuique esse debet, privata auctoritate novum ritum inducere.* Et ad hoc profert ibi Canonem XIII. Tridentini in Sess. 7. de Sacram., in gen. ubi vetitum fuit immutari consuetos ritus circa Sacramentorum administrationem; enmdemque Canonem dé-

fi) Jp. Card. Lambert. Notif. 50. n. 12. — (2) Ap. Lamb. Not. 50. n. 11. — (5) Ha in Bullar. tom. 2. — (4) L. G. n. 424. v. Refert. — (5) Ap. Card Lambert. Notif. 50. n. 27.

clarat procedere etiam quoad cultum SS. Eucharistiae. Loquens autem de ritibus alicubi jam introductis, sic inquit: *Et quoties aliquem ritum ejusmodi induci contigit! nisi nihil continentem pietati oppositum, apostolica Sedes (umdein interdicere non dubitavit, ex quibusdam extrinsecis circumstantiis nullatenus prævisis rei neglectis ab eo qui ritum invexit.* XXIII. Notandum, quòd juxta Decretum Innocentii XI. 1. Sepi 1730. velatur *apponi statuas, reliquias Sanctorum, ac imagines animarum purgatorii in altari ubi lit expositio SS. Sacramenti* (1). XXIV. Regulariter Missa respondet officio, sed excipe, ut dicitur in Decreto S. C. rituum: *Sacerdotes etiam regulares diebus, quibus propria officia recitant sub ritu duplici, celebrantes in alienis ecclesiis, (piando peragitur festum cum solemnitate et concursu pomdi, debent celebrare Missas, conformando se ritui, et colori earuindem ecclesiarum. hi aliis vero diebus possunt; sed (piando prohibentur Missa, rotiixe, vel defunctorum, debent se uniformare saltem quoad colorem.* 11. Jun. 1701. apud Merat. in Did. Decr. n. 558.

XXV. Notandum quòd SS. Eucharistia Sacramentum nequit in aliis ecclesiis servari, quàm in parochialibus, sine dispensatione S. Sedis, cùm non possint eam largiri Ordinarii, ut docent Barbosa, Pignatellus, et alii apud Card. Petra (2), qui de hoc plures refert Decisiones S. C. tam respectu hospitalium, quam conservatoriorum, ac etiam ecclesiarum quæ sunt intra lines parochiæ, aut in ruri-bus, ad quas accedunt parochi ad Missas celebrandas: licentiam enim (ait Petra) servandi Eucharistiam in hujusmodi ecclesiis, sive capellis S. C. tùm solùm concedit, cùm in ipsis est populi concursus, et præsertim si illæ à parochia distant. Deinceps Benedictus XIV. in Constitui. Quamvis justo, edita sub die 30. Xpril. 1749. (vide Bullar. toni. I. et edit Mech. t. ~. p. 115. § 24.) expressè declaravit largitionem præfatæ licentiæ privative spectare ad Sedem apostolicam, his verbis: *Quoniam vera hujusmodi graliæ concedendæ (hoc est servandi venerabile Sacramentum) jus ad nos et apostolicam Sedem privativè pertinet, (plod imini! Decretum superius relatum. et canonica docet disciplina, juxta quam sacrosancta Eucharistia in ecclesiis, quæ parochiales non sunt, retineri non potest absque præsidia apostolici Indulti, vel immemorabilis consuetudinis, quæ hujusmodi indulti præsumptionem inducit.*

(1) Ap. M'rai. part. IV. tit. M/. § 5. n. VI. v. Altare, insurer, pag. 670. — (3) ndr. bata in Triti, f. 15. c. 6. <ie Euchar. PignalelLCo*. 86. <2. 16. Peira iom. 5. in Côm. I. Urh. VU. pag. 166. ex n. 30.

Dixit tamen S. C. salis esse possessionem 40. annorum cum titulo putativo, quia hoc temporis spatium sufficit ad licentiam apostolicam praesumendam ; sed addit quòd, si constat S. Eucharistiam retineri ex sola Ordinarii licentia, tunc nec etiam centenaria, aut immemorabilis possessio prodesset. Hæ decisiones ab eodem *Petra* afferuntur. XXVI. Notandum ultirnò cum *Merato* (1), *Corset. Tonell-* et *liisso*. quòd sacerdos , postquam Moniales sunt communicat@ . non debet pyxide eas benedicere, sed tantùm manu, posita pyxide super palla, stans adhuc ante fenestrellam, eo modo quo alii fideles post Communionem benedicuntur: nam tantùm infirmi benedicuntur cum Sacramento , qui pro Viatico communicantur , ùt præscribitur in Rituali romano. Item advertendum ex Decreto dato 15.Sept. 1736. apud *Meratum in indice n. 696.* præscribi : *In communione Monialium habentium fenestrellam in parte Euangelii, sacerdos debet descendere et reverti per gradus anteriores, et non laterales altaris.*

TRACTATUS XVI.

DE POENITENTIÆ SACRAMENTO.

CAPUT I.

DE MATERIA ET FORMA.

De materia remota et proxima 1. *An Religiosi debeant confiteri semel in mense* 2. *An peccata confessa sint materia apta* 3. *An distinguenda sint peccata jam confessa à non confessis.* 4. *An necessarium verbum te.* *An verba à peccatis tuis.* *An cætera verba.* *An per verbum absolvo possint absolvi censuræ.* *Requiritur præsencia penitentis* 5. *De absolutione sub conditione* 6.

I. — Poenitentia accipitur uti virtus , et uti Sacramentum ; uti virtus definitur : *Virtus tendens in destructionem peccati, quantiim est offensa Dei medio dolore, et satisfactione* Uti Sacramentum: *Est Sacramentum consistens in actibus penitentis, et in absolutione sacerdotis* Poenitentia uti virtus semper fuit necessaria *necessitate medii* ad salu-

Merat. pari. 2. iit. 10. n. 33. in fin. v. Clausa pyxide, pay. 151.

tem, sed tanquam Sacramentum in nova Lege adhuc est necessaria necessitate medii lapsi in mortale post Baptismum, saltem in voto, sive desiderio, si non potest realiter suscipi. Materia remota hujus Sacramenti juxta S. *Thomam* (1), et communem sententiam, sunt peccata post Baptismum commissa ; sed peccata mortalia sunt materia necessaria; venialia et mortalia aliàs confessa sunt materia *sufficiens*: nam hæc sufficiunt ut recipiatur absolutio, sed nemo tenetur ea confiteri. Materia *proxima*, juxta eundem S. *Thomam* (2), sunt actus penitentis, à Tridentino nuncupati *quasi materia*, quia non sunt materia physica; prout est illa cæterorum Sacramentorum ; ii actus sunt jùl declaravit Concilium) contritio, confessio et satisfactio. Satisfactio tamen non est pars essentialis , ùt sunt duæ primæ, sed tantùm integratisnam sine illa in aliquo casu benè potest esse validum Sacramentum. Hoc est contra *Scotian*, (pii vult totam essentiam consistere in sola absolutione.

2. — Loquendo de materia remota , dictum est venialia, et mortalia aliàs confessa esse tantùm materiam sufficientem. Sed in hoc quæritur 1. an Religiosi et Moniales teneantur ad confitendum saltem semel in mense, quamvis mortalibus non sint gravati? Dubium oritur ex *Clement. Sein agro*, §. *Sanè, de statu Monach.* ubi (cùm sermo fiat de Monach. benedicturis) sic dicitur: *Sanè singulis mensibus tam in monasteriis quàm extra {subluta occasione quacumque} ad confessionem, saltem semel accedant omnes et singuli monachi. Et in prima dominica mensis cujuslibet in monasteriis semper communicent.* His positis, alii DD. Do?'. *Vasq. /iurtadus*, etc. (3) dicunt hoc esse præceptum obligans sub culpa gravi ; undè dicunt teneri Religiosos quolibet mense confiteri , licèt gravibus peccatis obnoxii non sint. Sed communiris *Sotus, Can. Cajetan. Savar. Molfes. et Megal.* (4) tenent præfatam Clementinam præceptum grave non inducere. Imo *P. Suar.* (5) dicit iræfatum Decretum non importare præceptum, sed tantùm concilium ; et deducit ex Tridentino *sess. 25. c. 10*, ubi cùm sermo fiat de monialibus , sic dicitur : *Attendant diligenter Episcopi, et cæteri Superiores sanctimonialium, ut in constitutionibus earum admoneantur sanctimoniales. ut saltem singulis mensibus confessionem peccatorum faciant, et Eucharistiam suscipiant.* Ex quibus verbis concin-

ti) 3. p. q. 84. a. 1. adi. ei 2. — (2) *Ibid. a. 2. -*(3). Apud Dianam p. 8. tract. 1 rtip. 16.* — (4) *Ibidem p. 3. tract. 3. rctp. 1* — (5) *In 3. p. srw. 2.*

dit *P. Suar.*, quôd nisi constet quôd constitutiones religionis obligent sub gravi, nulla rigorosa obligatio de hoc habetur. Et idem sentiunt *Castropal. Can. Præpos. Vivald. Leand.*, etc. apud *Salm.* 11). Et hoc quod dicunt AA. citati de confessione, dicunt etiam de Communione.

3. — Quæritur 2. an peccata alias confessa sint materia apta ad recipiendam absolutionem? Dubium oritur ex eo quôd peccatum remissum non est amplius capax remissionis; undè videtur non esse materia apta confessionis. Sed est communis sententia, et usus lidelium, qui id admittit cum *S. Thoma* (2), *Suar. Castrop. Salm.*, etc.. et est certum ex Extravagant! 1. *de Privil. §. Verum, in fine*, ubi dicitur: *Ut eorumdém peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre*. Nec obstat dicere quôd peccatum remissum non est amplius peccatum, quia peccatum licèt remissum semper est peccatum commissum: undè benè potest esse materia Sacramenti non semel, sed iterùm atque iterum et ampliùs, ùt ipsa aqua benè potest esse materia multorum baptismorum (3).

4. — Quæritur 3. an in confessione sint necessariò distinguenda peccata confessa à non confessis. Respondetur negativè cum *Bonac. Lug. Cone*, et *Sanch.*, modò hoc non sit necessarium ob occasionem proximam, quæ removenda foret, aut ob casum reservatum, aut ob aliam circumstantiam (4).

o. — Forma Sacramenti Poenitentia sunt verba sacerdotis: *Ego te absolvo à peccatis tuis*. Autumant nonnulli auctores primævis temporibus formam fuisse deprecatoriam, proùt est nunc (ùf testatur *Martene*, et *Tbun.*) forma Graecorum: sed quoad Latinos, hoc negant *Baronius*, *Gonet*, et alii (S). Sed hic quæritur 1. an sit de essentia verbum *te*? Negant *Lugo*, et *Wigandt*, sentientes salis exprimi verbum *te* per alia in forma contenta, id est à *peccatis tuis*. Sed communissime allirmant *Bonac. Castrop. Cone*, et *Holzm.* Et quia hæc sententia est etiam probabilis, hæc in praxi tenenda est, cùm proscripta sit ab *Innoc. XI.* propos. I. quæ dicebat licitum esse in conficiendo Sacramento uti opinione probabili. Quæritur 2. an sint necessaria verba à *peccatis tuis*? Negant *Udante*, *Cone. Lugo*, *Holzm.*, etc. nam (dicunt) ex circumstantiis sufficienter determinantur alia verba ad peccata pœnitentis. Et in Catechism, rom. (*p. 2. n. 19.*) alia verba non ex-

(1) *Cailr. tr. 25. J. undi fern p. 20. §. 6. Can. relect. de Pœn. c. S. A. verò Spm. lr. 6. c. 7. n. 35.-(2)/» 4. d. V. q. 5. a. 5. q. 5. ad 4.-(3) Lib 6. n. 427. Dubit. 2. — (4) n. 425. ad 2. — (5) n. 450.*

primuntur de formæ essentia, quàm: *Ego te absolvo*. Sed multi alii 1)1). ùt *Paludan. Major, Croix, Mazz.*, etc., volunt esse necessaria, quia si valeret ea ratio adversariorum, dicunt etiam verbum *te* posse reticeri. Et quia hæc sententia est etiam probabilis, hæc sequenda est ùt confitentur iidem adversarii *Holzm. Bone*, etc. Et omnes conveniunt esse grave, si omittantur (1). Est sententia communis contra *Durandum* (doctorem cæteroquin doctum, sed extravagantem in suis opinionibus) verba *in nomine Patris*, etc. non esse de essentia; et communissimè dicunt *Bonac. Castrop. Salm. Croix*, etc. quôd ea omittere non excedat veniale (2). Caetera verba; *Misereatur: etc. Indulgentiam*, etc. commune est quôd possint omitti circa peccatum. Et idem dicunt 1)1). de verbis *Dominus noster Jesus Christus*, etc. dùm Trident, sess. 14. c. 3. dicit tantum quôd, except;) formâ, aliæ preces' *laudabiliter adjunguntur*. Sed *P. Concilia* contendit omittere præfata verba esse veniale, et non sine ratione, dùm Rit. rom. {*de Form, nbsol.*) dicit: *In confessionibus frequentioribus omitti potest. Misereatur, etc., el satis erit dicere: Dominus noster Jesus Christus usque ad illud, Passio, etc. Urgente vero aliqua gravi necessitate in articulo mortis, breviter dicere poterit: Ego te absolvo ab omnibus censuris. et à peccatis tuis. In nomine Patris, etc.* (3). Commune est sacerdotem per illa verba *Te absolvo* posse absolvere tam à peccatis, quàm à censuris. Nihilominùs dicunt rectè *Concilia, Sotus, Salm.*, etc. facere hoc sine causa esse veniale, quia est contra Ecclesiæ morem; nisi esset (ùt probabiliter dicunt *Holzm. fil'd*, etc.), quia nulla esset suspicio quôd pœnitens aliquam incurrisset censuram (4). Certum est autem formam proferendam esse præsentem pœnilentem: et fuit damnata à Clemente VIII. an. 1602. die 20. Junii, propositio quæ dicebat: *Licere per litteras, seu internuntium confessario absenti sacramentaliter confiteri, et ab eo absente absolutionem obtineri*. Et declarando Pontifex absolutionem illicitam, ùt benè advertunt *Salm.*, declaravit etiam esse invalidam: quia Papa in casibus necessitatis non potuisset eam prohibere. Et Paulus V. anno. 1604. die 14. Julii id irohilmit, licèt præcessisset confessio in præsentia lacta 5). Talis præsentia sufficit ut sil moralis, nempe in ea distantia in qua solent homines voce usuali, licèt altà, alloqui. Hanc distantiam *Sparer*, et alii extendunt ad 20.

(1) *Lib. 6. n. 430. Dubit. 2.* — (2) *Ibid. Dubit. 5.* — (5) *Ibid. v.* Verba autem — (*M Ibid. Dubit. 4.* — ;5' *Lib. 6. n. 428.*

passus; dicunt tamen quôd si pœnitens à confessional] ciscessit, confessarius eum arcessere debet, ut absolvat, dùm id commodè fieri potest. Cæterùm ait ipse *Sparer*, cum *Bonae*, et *Gobât*, quôd sine scrupulo potest conies* sarins absolutionem impertiri pœnitenit, cùm certô scit parùm distare. Tenet rationabiliter *Tamb.* quôd si absolutio daretur ei qui ex tecto præcipitat, debet dari sub conditione, cùm dubium sit an in tanta distantia adsit præsentia moralis. Advertunt tamen communiter DD., non referre quôd pœnit ns absolutionem non audiat. Imô prudenter admonet *Croix* ut absolutio submissa voce proferratur, ut si forte aliquis dimittitur non adsolutus, alii id non animadvertant (1).

6. — Quæritur hic ultimô quandonam sit valida et licita absolutio, auæ datur sub condicione? Si conditio est de futuro, communitôr dicunt invalidam esse. Admittit tamen P. *Viva*, posse ita conferri absolutionem: *Absolvo te, si Deus cognoscit quod restitues id quod debes*; sed rectè id negant *Coninch. Dicast. Conchi. Tourne!.*, etc. quia cùm Deus in hominum manus Sacramentorum adinistrationem commiserit, non possunt apponi conditiones quæ hominibus innotescere nequeunt (2).* Si contrà conditio est de præterito, aut de præsentì, omnes conveniunt eam esse validam, et etiam licitam, cùm justa adest causa, juxta sententiam communem (contra pauciores), ut dictum est *Tract. XIV. n. 3.* Causæ autem justæ sunt 1. si confessarius prudenter dubitat de absolutione collata; *Suar. Lugo, Bone. Bonae. Salm. Croix; etc.*, 2. si dubitatur de pœnitentis dispositione, et contrà adesset necessitas eum absolvendi, ut dicitur *Torn. IU. Tr. ult. punct. IV. el VII.*, loquendo de pueris, et moribundis. Cæterùm plerumque confessarius debet esse certus de pœnitentis dispositione, ut eum licitè absolvere possit; quare recidivi, non solùm in peccata mortalia, sed etiam in venialia, non possunt absolvi, nisi certa dent signa suæ dispositionis, ut dicitur *punct. II. præfati Tract, ultimi*; 3. ut dicit *Bonae*, rectè absolvi possunt sub conditione illæ personæ piæ quæ confitentur de solis imperfectionibus, circa quæ dubitatur an ob advertentiæ defectum pertingant ad venialia; et hoc non videtur improbabile, cùm justa causa videatur eas ita absolvendi, ne hujusmodi animæ hujus Sacramenti fructu careant per multum tempus. Dicoitër *nullum tempus*, quia hoc non admitterem, nisi semel in mense.

(1) Ar. 429. — (2) n. 431. *el etiaîn n. 36'.*

Dicit præterea *Sparer* quôd confessarius potest absolutionem impertiri, si dubitat de jurisdictione; sed hoc puto non esse admittendum, nisi cùm pœnitens existeret in mortali, et aliàs multum temporis absolutione privari deberet. Hoc cæteroquin debet intelligi in solo dubio facti; mia si jurisdictio est positive dubia de jure, id est, si probabilis est ob DD. auctoritatem, benè potest absolutè conferri: nani tunc supplet Ecclesia, semper ac gravis adest causa, ut diximus *Tom. I. Tr. In. 2~*. Præterea dicunt *Spar.* et *Mazz.* quod potest absolvi sub conditione pœnitens qui est in necessitate communicandi, et est dubiè dispositus. Sed in hoc distinguendum est. ut diximus *Tract. IT. n. 31-*, et videndum an dubium sil de peccati actione, aut de confessione peccati jam commissi; quia si pœnitens est certus quôd grave peccatum patravit, et ejus dispositio est dubia, ille cummuidcare nequit, licèt absolutus fuisset sub conditione; et si non potest communicare, nec etiam potest absolvi; nam tunc deest causa necessitatis communicandi, ut sub conditione absolveretur (1). Vide *num. 34 Tract. AT.*

CAPUT 11.

DE CONTRITIONE ET PROPOSITO.

— Sicut 'superius vidimus, et sicut declaravit Trid. wss. 14. *cap. 3.* Ires sunt partes necessariae Pœnitentiæ, contritio nempe, confessio, et satisfactio. Sigillatim erit sermo de singulis eorum in punctis distinctis. Et primô de contritione.

PUNCTUM I.

De contritione.

In quo consistat contritio 8. *Ex quo motivo producitur* 9. *Quando tenemur ad contritionem* 10. *An in articulo mortis, etc.* II. *An sufficiat dolor generatis* 12. *An actus Fidei, Spei, etc.* 15. *An sufficiat attritio sine amore prædominante* 14. 15. et 16. *In sufficiat attritio ex timore pernarum temporalium* 17. *An detur Sacramentum validum, et in forme* 18. 4/1 *dolor debeat præcedere confessionem.* 19. *Quantum temporis perduret dolor* 20. *An dolor debeat elici in ordine ad confessionem* 21. *Qui mox se reconciliat, an novum dolorem elicere debeat* 22. *De dolore peccatorum venialium* 25.

8.—Quoad contritionem, Tridentinum, sess. 14. c. 4. distinguit, et dicit aliam esse contritionem *perfectam*, quæ oritur ex motivo charitatis; aliam *imperfectam*, quæ attritio nuncupatur, quæ concipitur, aut ex turpitudinis peccati consideratione, aut gehennarum timore, excludens peccati voluntatem, et venia* spem includens. Loquamur nunc de contritione *perfecta*, quomodo illa esse debeat, et quando sit necessaria, deinde loquemur de attritione. Contritio definitur à Concilio: *Animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero*: hinc quæritur hic 1. an contritio consistat in dolore, an verò in detestatione peccatorum. Alii, fit *Gonet*. volunt consistere in dolore qui præsupponit detestationem; alii in detestatione, quam subsequitur dolor; et hæc 2. sententia est verior, et quasi communis cum *Suar. Navar. Cajet. Holzm. Sporer.* et aliis cum *S. Thoma (1)*. qui dicit: *Exigitur ad remissionem ut homo peccatum detestetur*. Hæc est, quia non jam dolor est causa detestationis; sed detestatio est causa doloris. Cæterum, ut rectè dicunt *Frassen, Vega, Coninch, Holzm, Sporer*, et *Croix*, non est dubitandum quin in uno explicitè contineatur aliud; dum qui peccatum detestatur, necessario de illo dolet; et qui de illo dolet, necessario illud detestatur (2).

9. — Quæritur 2. ex quo motivo producitur contritio perfecta? Alii dicunt ex offensione irrogata cuicunqueal-tributo divino, misericordia*, justitia*, etc.; et rectè hanc sententiam dicunt *Lugo*, et *Suar*, esse satis probabilem, dum qui diligit divinam misericordiam, aut justitiam, respectu ad Deum, jam diligit Deum ipsum, cum miseri-

es. p. q. 87. a. 1. — (2; *Lib. 6. n. 455.*

cordia et justitia divina sint ipse Deus; et ita contrà; quem pœnitet offensæ illatæ in divinam misericordiam respectu ad Deum, jam pœnitet sui peccati, non jam ob oblivionem dilectionis erga seipsum, sed erga Deum. Sententia tamen communior vult contritionem procedere debere ex offensa facta in divinam bonitatem, cum contritio, ut docet *Trid.*, oriatur ex charitate, et charitas, juxta sententiam communior, habet pro objecto Dei bonitatem, inquantum illa comprehendit omnes divinas perfectiones, ut diximus *Tom. I. Tract. IV. n. 9. (1)*.

10. — Quæritur 3. quando obliget præceptum contritionis? Certum est obligare, 1. In periculo mortis. 2. Quando homo tenetur ad eliciendum actum amoris, quem, ut diximus (*7om. I. Tract. IV. num. 13.*), quilibet tenetur elicere semel in mense. 3. Licet sit probabile quod extra jericuhim mortis non adsit præceptum speciale contritionis, undè dixit *S. Thomas (2)* in pœnitentiam finalem non esse peccatum grave speciale; nihilominus præscindendo ab obligatione annualis confessionis. dicimus peccare graviter contra charitatem erga seipsum, qui diutius perseverat in peccato, ut dicit *S. Thomas*, dum qui caret gratia, non potest diutius in grave aliud peccatum non labi: *Sine gratia justificante*, ait *S. Doctor (3)*, *quod diu immet absque peccato mortali, non esse potest*. Quantum autem sit hoc longum tempus. *Concina* et *Ronc.* putant esse hebdomadam circiter; alii tamen communius. ut *Castrop. Laym. Lugo, Salm. Illeppo. Elbel; etc.*, dicunt esse spatium anni: prima opinio mihi videtur nimis rigida, sed nec acquiescere possum secundæ, saltem ob obligationem quæ adest (fit diximus) eliciendi actum charitatis semel in mense; verum tamen est quod rudes difficulter eam obligationem advertant (4). Volunt autem nonnulli esse obligationem contritionis peccatoribus quolibet die festo, ut adimpleatur linis sanctificandi festa; sed hoc communiter negatur, quia (ut dictum est cum *S. Thoma Tom. I. Tract. II. n. 28.*) finis præcepti non cadit sub præcepto.

11. — Quæritur 4. an in mortis articulo, qui cum sola attritione confitetur, teneatur etiam ad eliciendam contritionem? Allirmat prima sententia cum *Suar. Bonæ. Cone.*, etc.; sed secunda sententia multo communior cum *Lugo, Laym. Cone. Castrop. Ronc. Holzm. Salm. Becan. Sporer, etc.* negat, et *Suar*, appellat eam valdè probabi-

lity. 436.- (2) 2. 2. q. 14. a. 2. — (5) 1.2. q. 109. a. 8.- (4) *Lib. 6. n. 457*
Pulil. 1.

Tom. II.

0

lem, quia dato quôd certa sit sententia (ût ostendemus n. 14.) suilicere ad confessionem solam attritionem, qui cum illa confessus est jam est moraliter certus de divina gratia. Hæc secunda sententia est valdè probabilis; sed non potest negari quin prima omnino moribundis suadenda sit; lanlô magis quôd in extremo vitæ tenemur ad actum amoris, cui satisfieri non potest, nisi peccatum detestemur, cùm memoriæ occurrit, ût communiter DD. (1).

12. — Quæritur 5. an ad obtinendam justificationem sufficiat dolor generalis de peccatis commissis? In hoc quicquid dicant aliqui, qui perperam volunt actum doloris particularis pro (prolibet peccato in particulari, aut saltem (dicunt alii) actualem memoriam cujuslibet peccati, certa est sententia quôd sufficiat dolor omnium peccatorum quibus Deum offendit, ita *Scotiis, Suar. Juvenin. Cone. Laym Cajet. Holzm. Sparer, Croix*, et alii nulli; imô *Cajetanus* ridiculam appellat sententiam oppositam; et nostram expresse docet *S. Thomas* (2), qui dicit: *Ad justificationem non requiritur q̄m aliquis de singulis peccatis cogitet, sed suDicit quâd cogitet de hoc, quod per culpam suam est aversus à Deo. Recogitatio autem singulorum peccatorum debet vel prcedere, vel saltem sequi justificationem*, nempe (ût explicant *Suar*, et alii illud *sequi*) in ordine ad confessionem, quæ doloris actum sequitur. Idem docet *Catechis. Rom. (De Sacram. Pœnit. part. 2. v. nola post n. .VV.V/.V)* ubi dicit quôd Deus parcat peccatori, *simul atque ille se collegerit et universa peccata sua detestatus, quæ deinde alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere, ac detestari in animo habeat*, (nempe ut confiteantur) *ad Dominum se convertit*. Et ratio est clara: primo quia ex Scripturis constat quod peccator remissionem obtinet statim ac ad Deum se convertit; *Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit. Ezech. 33. 12.* Itaque si in detestatione primi peccati homini non omnia remissa fuissent, ille reciperet remissionem illius tantum, quin remitterentur alia, sed hoc est impossibile, quia in peccatis mortalibus non potest unum peccatum sine alio remitti. Secundo quia (et hæc est ratio intrinseca) quem pœnitet suorum peccatorum ob motivum generale, quatenus sunt offensa Dei, necessario dolet de quolibet peccato quod habet in anima, ût docet idem *sanctus Thomas* (3), qui dicit quôd sicut qui diligit commi-

(V) *Ibid. Dubit. 2. — 2 De veritate. q. 28. ari. 5. ad 4. — <3 In 4. diti. 17. q. 2. ari. 3. q. 3. ad 2.*

nitatem, diligit quemlibet illius; ita quem pœnitet omnium peccatorum suorum, pomitet etiam singulorum (1). Hactenus de contritione; nunc de attritione quæ est necessaria ad oblinendam sacramentalem absolutionem. Sed prius videamus circa actus Fidei, etc.

13. — Qiæritur 6. an ad obtinendam gratiam in confessione requirantur aclus explicili Fidei, et Spei Alii affirmant: sed alii communiùs negant; cæterum rectè dicunt *Lugo*, et *Escob.* quôd pœnitens semper ac habet actum doloris, etiam explicite (non jam reffexè/sed exercitè) actus Fidei, et Spei habet, quia tunc sine dubio exercitè credit, et sperat sini per Sacramentum Pœnitentiæ in virtute meritorum Christi peccata remitti (2).

14. — Quæritur 7. an ad recipiendum Sacramentum Pœnitentiæ sufficiat attritio, et an ad illam requiratur ornor inchoatus? Conveniunt theologi in affirmando utrumque; sed quæstio magna est an hic amor inchoatus debeat esse charitas prædominans, qua diligitur Deus super omnia? Ita volunt *Merbes. Molin. Haberi Juven. Cone. Mine*, et alii pauci, qui dicunt talem amorem ideô dici *inchoatum*, sive initiatum, quantum est in gradu remisso; nam, ût dicunt, cùm dolor oritur ex amore intenso, tunc est contritio perfecta, quæ remittit peccata etiam extra confessionem. Sed sententia satis communis, quam nos sequimur, tenet sufficere attritionem sine charitale prædominante, quæ oritur ex timore inferni, aut gloriæ amissione, aut ex horrore erga peccati turpitudinem, lumine Fidei cognitam; ita tenent *Genet, Canus, Petrocor. Tournel. Sabass. Wig. Abelly, Nav. Suar. Tol. Lùg. Laym. Salm.* et alii multi cum *Benedicto XIV.* (3). qui asserit quôd post Trident, cum plausu hanc sententiam omnes scholæ sibi adoptarunt; undè rectè dicunt *Suar. Less. Castr. Eilliuc. Garden. Rainaud. Lùg. Prado, Tanner. Viva*, et *Croix*, hanc sententiam hodie post Concilium esse moraliter certam, et oppositam non esse amplius probabilem. Et quôd scholæ (saltem communiùs) tanquam moraliter certam habeant, constat ex Decreto Alexandri VII. 1667. die 5. Maji, ubi sub excommunicatione prohibuit: *Ne quis audeat alicujus theologicæ censuræ, alleriusque injuriæ aut contumelia' nota taxare alterutram sententiam, sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis Dei in attritione ex metu gehenna*concepta, quæ hodie inter scholasticos communis videtur; sive asserentem*

1 Lib. 6. n. 459. — (2 n. 439. — .5) De synod. I. 7. c. 13 ex r. 6

dilectionis necessitatem. Attestando igitur Pontifex sententiam negantem esse communioem inter scholasticos, consequenter testatur in scholis haberi communiter certam, dùm quisque scit quòd circa Sacramentorum valorem alias sententias, quàm moraliter certas, non posse DD. amplecti. Nec præfato Decreto vetuit Pontifex sententiam oppositam posse nuncupari improbabilem; nam improbabilitas non est nota censuræ, aut contumeliæ per Decretum vetita. Tantò magis quòd (sicut infrà dicemus) nos non negamus requiri in attritione initium amoris; sed dicimus tantum non requiri charitatem prædoniinantem, Sed ad probationes descendamus.

15. — Probatur nostra sententia 1. ex Trident, sess. 14. c. i. ubi loquendo de attritione ex metu gehennæ concepta, etc. sic dicit: *Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.* Opponunt adversarii quòd Concilium non dixit *su/ficit*, sed *disponit*; ergò, dicunt, attritio sine charitate disponit, sed non sufficit; tantò magis quòd, referente Card. Pallavicino, Concilium, post gravem theologorum dissensionem, abstulit verbum *su/ficit*, quod jam exaratum erat, et in ejus locum suffecit verbum *disponit*. Sed recte respondet (*donet*, quòd Concilium ideo suffecit *disponit*, in quantum importabat necessariò idem ac *su/ficit*, quia attritio ex inferni metu concepta, cùm etiam sit donum Dei, ut declaravit Concilium, etiam extra Sacramentum remote semper disponit ad gratiam; in Sacramento igitur disponit proximè ad illam. Hoc clare patet ex iisdem verbis: *Et quamvis*, etc.: si Concilium loqui intellexisset de sola dispositione remota, quin eam gratia subsequeretur, inconcludenter et perperam dixisset: *El quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ attritio gratiam producere non posset, tamen in Sacramento disponit ad eam impetrandam*: sed dicere debuisset: *Et quamvis attritio extra Sacramentum non disponat ad gratiam, disponit tamen ad eam impetrandam in Sacramento.* Cùm igitur dixit: *Quamvis sine Sacramento non possit attritio perducere peccatorem ad justificationem, tamen eum in Sacramento disponit ad impetrandam gratiam*, necessario intellexit de dispositione proxima. Hoc confirmatur clariùs ex verbis quæ subjunguntur: *Quamobrem /cdsb quidam calumniantur catholicos scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre.* Ikeretici cum Luthero mimquam Catholicos

calumniati sunt, (pii dicebant dari gratiam contriti», sed tantum cos qui dicebant dari attritis, <?x eo quia isti bonorum motuum expertes non sunt, et sufficientem habent dispositionem ad obtinendam gratiam in Sacramento: *Tristitia* (dicebat Lutherus) *ob foeditatem peccatorum, amissionem beatitudinis*, etc. *fecit magis peccatores, et tales indignè absolvuntur*, ideòque damnabat eos, *qui vocant attritionem hanc proximè disponentem ad contritionem.* Hi sunt igitur illi quos Concilium dicit falso ab hæreticis calumniari.

16. — Probatur 2. ratione, quia Sacramenta actualiter operantur quod significant; undè verificari debet (ex se loquendo) quòd, cùm sacerdos dat absolutionem. eo momento peccata remittuntur; propterea Pœnitentia nuncupatur Sacramentum mortuorum, quia confert vhai gratiæ illi qui eà privaius est. Si ergò in dolore necessario exigeretur cbaritas prædominans, Sacramentum nunquam causaret gratiam, quia omnes accederent jam justificati, nam quilibet dolor qui, ex charitate prædominante irocedit, est vera contritio, ut docet S'. Thomas (1), et loc accidit (ut explicat Sanctus) quoties homini displicet potius gratiæ/quàm alterius boni amissio; et cùm illa sit vera contritio, quamvis exiguus sit dolor, delet peccata: *Quantuscumqu-i parvus sit dolor* (verba Angelici), *dummodo ad contritionis rationem su/ficiat, omnem culpam delet.* Et hic certè Sanctus loquitur de dolore extra Sacramentum. sicut alibi id exprimit (2): *Per solam contritionem dimittitur peccatum... Sed si, antequam absolvatur, habeat hoc Sacramentum in voto, jam virtus clavium operatur in ipso.* Quid clarius? Sed quòd quælibet contritio quæ oritur ex charitate prædominante deleat peccata, legitur in eodem Trident, sess. 14. 'c. 4. in illis verbis: *Etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, kominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu accipiatur, etc.* Hic certè non loquitur de charitate perfecta ratione intensionis, sed de charitate perfecta ratione motivi charitatis predominantis; nam Concilium hic distinguit eam à contritione imperfecta, quæ originem non habet ex charitate, subjungendo immediate ibi: *Illam verocontrilionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam rtl ex turpitudinis peccati consideratione. a l ex gehennæ metu, el poenarum concipitur* Et ratio est clara, quia quælibet contritio est actus formalis charitatis. et charitas

1 Suppi, q. 5. a. 3. — 2 Quodlib. 4. . 10.

non potest cum peccato conjungi, ut probatur ex sexcentis Scripturis : *Ego diligentes me diligo*. Prov. 8. 17. Qui autem diligit me, diligitur à Patre meo. Joan. 14. 21. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est*. Epist. I. Joan. 4.7. Et id communiter docent SS. Patres, et theologi cum S. Thoma (1), qui dicit : *Charitas non potest esse cum peccato mortali*, et pro charitate utique S. Doctor non intelligit hic intensam, sed prædominantem, dum alibi (2) declarat charitatem consistere in amando Deum super omnia, dicens : *Actus peccati mortalis contrariatur charitati, quæ consistit in hoc, quod Deus diligatur super omnia*. Certius hoc fit ex prop. 32. Baji damnata à Gregorio XVI. quæ dicebat : *Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non semper est conjuncta cum remissione peccatorum*. En sic quæro: quisnam est amor, qui est plenitudo legis, nempe qui satis est ad adimplendum præceptum charitatis? Certè est ille quo diligitur Deus super omnia, ut fatentur omnes cum S. Thoma (3), qui explicans illud præceptum : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, dicit : *Cum mandatur quod Deum ex toto corde diligamus, datur intelligi quod Deum super omnia debemus diligere*. Itaque cum certum sit charitatem prædominantem, quamvis remissam, non posse cum peccato conjungi, certum est etiam quamlibet contritionem, quæ formaliter est actus charitatis, delere peccata. Igitur hoc posito, si velint ut amor inchoatus, requisitus in attritione, sit amor prædominans, hoc non rectè praetenditur, quia (ut ostendimus) si hoc esset, quilibet peccator accedere deberet jam justificatus ad recipiendam absolutionem sacramentalem, adeoque nunquam accideret quod Sacramentum causaret actualement justificationem, quæ est proprius illius effectus. Si autem in attritione pro dispositione ad gratiam obtinendam, desideratur amor inchoatus qui sit principium amoris sicut loquitur Trident, sess. 6. c. 6., dum agit de dispositione eorum, qui ad obtinendam justificationem *Deum tamquam justitia fontem diligere incipiunt*. hoc non negatur, et dicimus hoc initium jam in qualibet attritione reperiri, tum metu pœnarum à Deo infligendarum, ex eo quod dicit Ecclesiast. 25. 16. *Timor Dei initium dilectionis ejus*; tum spe remissionis, et beatitudinis, ex eo quod dicit S. Thomas (4) : *Ex hoc quod per aliquem speramus bona, incipimus ipsum diligere*. Sed non jam si

(1) 2. 2. qu. 45. art. 4. — (2) 2. 2. qu. 24. art. 12. — (3) 2. 2. qu. 44. art. 9. ad 2. — (4) 1. 2. 9. c. 40. art. 7.

I optatur verus charitatis prædominantis actus; hic certè non est necessarius ut in Sacramento obtineatur gratia. Adeo id verum est ut, referente eodem Pallavicino (1), ad illa verba *diligere incipiunt*, nonnulli Patres Concilii contendebant addendum esse, *per actum charitatis*; sed obstitit Concilium, et non adjecta fuerunt.

Quidam auctor modernus libri, cui titulus *Esposizione sulla dottrina cristiana*, loquens de Sacramento Pœnitentiæ, inducit super hoc puncto aliam inauditam opinionem, et dicit: Quod si peccator, qui habet charitatem prædominantem remissam, decessurus sit ante susceptionem Sacramenti, hunc non sinet Deus damnari, quia (ut ait) horrendum videtur, quod Deus in æternum perdat, qui eum super omnia diligit. Undè censet, eo casu Deum per quamdam providentiam extraordinariam illum salvare. Si auctor iste diceret, quod Deus hujusmodi peccatori decessuro ante mortem dispositionem augeret, præfata opinio videretur minùs iricongrua. Sed quis unquam credere poterit, quod peccator ille, eadem dispositionem habens, nunc in odio, nunc in dilectione sit Deo? Quomodo eadem in substantia dilectio erga Deum nunc reddet eum dignum divino amore, nunc odio dignum relinquet? Demum peto, ubi fundat auctor hanc extraordinariam Dei providentiam? super qua Scriptura, quo Ecclesiæ Canone, qui Patrum doctrinæ? Gratis igitur id asserit. Potius ex eo concludendum videtur, quod si durum et horrendum est putare, quod Deus damnet eum, à quo super omnia diligitur, horrendum etiam dici debet quod Deus hominem super omnia eum diligentem odio habeat. Vide in Opere (2), ubi allatæ doctrinæ, hic strictius comprehensæ, fusiùs expositæ inveniuntur unà cum aliis. Sed veniamus ad dubia.

17. — Quæritur 8. an sufficiat attritio metu temporalium pœnarum concepta, in quantum illæ sunt à Deo inflictæ? Alii negant, dicendo dolorem debere oriri ex timore pœnarum æternarum, quia cum æterna sit pœna peccati mortalis, pœnitens denet dolorem peccatorum concipere ex timore æterni mali; ita Canus, Cone. Pasqual., etc. Sed alii communiùs, ut Lugo, Suarez, Anaclet. Viva, Elbel, Gobai. Croix, etc., probabiliùs affirmant ex verbis Tridentini sess. 14. c. 4. ubi dicitur: *Attritio ex gehennæ et pœnarum metu concipitur*. Concilium itaque distinguit alias pœnas ab illis inferni, ubi certè omnes aliæ pœnal

(1) PaHav. Hist. Trident, t. 8. c. 13. — (2) Lib. 6. rocn. 440.

includuntur. Sed quia prima sententia non potest dici improbabilis, in praxi non possumus amplecti secundam (1).

18. — Quæritur 9. an possit dari Sacramentum validum et informe? Casus accidere possit, si quis habens duo peccata, unum sacrilegii, alterum furti, et cum recordaretur solius sacrilegii, tantum illius se pœniteret ob supernaturalem turpitudinem illius vitii: hic quæritur an iste validè reciperet Sacramentum, adeo ut detestando postea furtum, reciperet gratiam, et postea tantum teneretur confiteri furtum? Multi id negant, et præcipuè Scotistæ; sed ipsi discrepant inter se; alii enim dicunt huiusmodi Sacramentum non solum esse validum, sed etiam formatum, nempe gratiæ infusione; quia pœnitens se dolendo de offensa in Deum ob sacrilegium, et cupiendo reconciliari Deo, hic dolor et hoc desiderium efficiunt, ut ille virtualiter etiam detestetur furtum. Sed huic rationi responsio clara se offert; istum enim in tantum pœnitet offensi in Deum ob sacrilegium, et cupit se reconciliari cum Deo, in quantum movetur ob turpitudinem sacrilegii, sed hæc non comprehendit turpitudinem furti; adeo ut posset dari casus quo pœnitens si recordaretur solius furti, turpitudine furti forsitan non moveret eum ad pœnitendum; quare motivum turpitudinis sacrilegii non comprehendit virtualiter detestationem furti. Alii autem dicunt Sacramentum non solum esse informe, nempe sine gratia, sed etiam invalidum, dicentes non posse esse materiam aptam pœnitentiæ illam, quæ non potest causare gratiam. Sed huic etiam subest responsio, quod, cum concurrant partes essentielles, quæ sunt dolor, confessio, et absolutio, non potest invalidum dici Sacramentum; undè libenter adhæremus sententiæ aliorum, et communissimæ Thomistarum cum Suarez, Luy. et S. Thoma (2), et dicimus talem confessionem semper esse validam, sed gratiæ expertem (3).

19. — Quæritur 10. an dolor præcedere debeat confessionem? Affirmant Laym. Castrop. Coninch. et alii; tamen quia dolor debet esse sensibilis, et nequit talis fieri nisi confessione; tamen quia confessio, ut sit materia apta, debet esse dolorosa, alias esset simplex peccatorum narratio. Alii autem communiùs negant, ut Lugo, Suarez, Bonae, Holzmann, etc., et ipsis valdè favet Rituale dicens: Audita confessione (confessurius) ad dolorem adducet. Et rectè respondent ad primam rationem, dicendo dolorem

(1) Lib. 6. n. 443. — (2) in 4. dist. 17. quæst. 3. art. 4. q. 1. — (3) I. 6. n. 1

non tantum per confessionem fieri sensibilem, sed etiam aliis signis, et verbis. Sed ad secundam rationem nullam convincentem afferunt responsionem; undè propter illam dico esse probabilem primam sententiam, proptereaque in praxi sequendam. Conveniunt autem communiter Cone. IV Salm. Holzmann, etc., sufficere si pœnitens post actum doloris dicat: Iterum me accuso de omnibus peccatis confessus (1).

20. — Quæritur 11. quamdiù moraliter perseveret dolor? Alii dicunt diutiùs, et sufficere quod non sit retractatus; sed hoc rejicitur; alii per diem, imo Croix dicit quod in praxi semper renovandus est, cum pœnitens notabiliter ad alia distraejiis est. Ego verò cum Bone. non dubito asserere, quoties confessio dirivat ex peccatorum dolore, semper virtualiter perseverare dolorem saltem per unum, aut alterum diem, dum illa confessio est doloris effectus. Secus autem, si quis ex mera devotione, aut ad votum, aut poenitentiam implendam, confiteretur (2).

21. — Quæritur 12. an actus doloris debeat elici in ordine ad confessionem? Affirmant Bon. Busemb. et Cone., dum (ut dicunt) tam minister, quam suscipiens debent ordinare materiam ad Sacramentum, v. g. ablutionem ad Baptismum, tactum ad Ordinationem, et ita dolorem ad pœnitentiam; undè volunt isti quod si quis actum doloris, quin ad confessionem cogitet, elicit, debet illum renovare, dum confitetur. Alii tamen probabilius, ut Lugo, Sparer, Moja, Gobat., etc., negant, tamen quia ex Trident sufficit attritio habita, tamen quia dolor saltem ordinatur ad absolutionem, cum per confessionem manifestatur. Sed quia prima sententia etiam est probabilis, ideò in praxi sequenda (3).

22. — Quæritur 13. cum quis statim post absolutionem confitetur peccatum oblitum, an teneatur iterum dolorem elicere? Negant communiùs Lugo, Anacl. Ronc. Viva, Spor. etc., dicendo quod prior contritio, cum fuerit generalis, jam extenditur ad oblita, et eo casu sine dubio moraliter perseverat; et licet illa sint plura Sacramenta, bene tamen una et eadem materia plura Sacramenta constituere potest, sicut aqua potest esse materia plurimorum baptismorum. Sed affirmant Vasq. Bonae, et Filliuc., dicendo per absolutionem impertitam jam prius iudicium completum esse, ac completum fuisse Sacramentum; undè

(1) Lib. 6. n. 445. — (2) n. 446. — (3) n. 447.

pro posteriori Sacramento requiritur nova materia; et licet dolor perseveret, non tamen perseverat in ordine ad posteriorem absolutionem, juxta quod dictum est præcedenti numero; ille enim dolor elicitus est tantum in ordine ad primam. Et quia hæc secunda sententia est etiam probabilis, ideòque rectè dicunt *Croix*, et Conçût hanc in praxi tenendam. Intelligitur tamen hoc ante Sacramenti susceptionem, quia postquam illud susceptum est, probabiles jam sunt omnes sententiæ oppositæ trium quaesitorum antecedentium: undè post factum rectè eas amplecti possumus (1).

23. — Quæritur 14. quomodo eliciendus est dolor de venialibus? Extra confessionem docet S. Thomas (2); *Sufficit alieptis motus charitatis ad eorum remissionem*; sed ad Pœnitentiæ Sacramenti susceptionem certum est apud omnes formalem dolorem requiri. Sed hic dubitatur 1. an mortaliter peccet qui venialia sine dolore confitetur? Negant *Gonet*, *Juven.* et *Natalis Alexand.*; dicunt hi quòd quoties abest animus profanandi Sacramentum, illud frustrare in materia levi non excedere levem irreverentiam; sed communiter, et rectè affirmant alii DD. et *De lwp* priorem sententiam appellat omnimò falsam, dicens injuriæ gravitatem non consistere in materia, sed in Sacramenti frustratione, in non apponendo materiam aptam, et essentialem, ut est dolor; undè sive frustretur ob gravem materiam, sive ob levem, irreverentia semper est gravis (3). Dubitatur 2. an in confessione venialium sufficiat pœnitere unius tantum, quin aliorum pœniteat? Nonnulli id negant; sed etiam communiter et rectè affirmant *Suar.* *Lug.* *Cone.* *Antoine*, etc. Et ratio luculenta est, quia venialia non sunt materia necessaria, sed sufficiens. Dicunt autem *Castrop.* *Spor.* *Lugo*, *Tamb.* etc. sufficere pœnitere multitudinis venialium, quin alicujus in particulari pœniteat; sed contradicunt *Arriaga*, et *Dicasl* dicentes saltem necessarium esse dolorem erga aliquod illorum, ut diximus. Sed hæc sententiæ facile conciliantur, quia impossibile est quòd ille, quem multitudinis pœnilet, non doleat de ultimis qua; multitudinem constituunt, et sicut quoad speciem sufficit (ut dictum est) dolere de una peccatorum venialium specie, et non de alia, ita quoad numerum sufficit posteriorum, non autem priorum pœnitere; adeò ut tunc pœnitens in recto doleat de multitudine, et in obliquo de ultimis peccatis (4).

(1) Lib. 6. n. 448. — (2) 3. p. g. 87. a. 2. — (3) !.. 6. n. 449. — (4) Lib. 6. n. 449. Dubit. 2.

PUNCTUM II.

De proposito.

Propositum I. debet esse firmum. -1/1 qui credit se lapsurum, etc. fi II. Debet esse universale 25. III. Debet esse effitax. An relapsus sil signum semper confessionum invalidilatis? Elan propositum debeat esse explicitum 26.

24. — Ires sunt conditiones veri propositi ad confessionem requisiti: Ut sit firmum, universale, et efficax, Et nrimò debet esse *firmum*, ita ut pœnitens habeat firmum animum in quocumque casu non peccandi. Hic iit dubium, an valeat propositum alicujus qui non habet animum peccandi, sed credit certo quòd inposterum relapsurus sil? *Sanch.* *Laym.* *Nav.* *Sporer.* etc. dicunt valere, quia propositum voluntatis oene stare potest cum judicio intellectus, quod praevidet certum relapsum ex eo, quia de sua fragilitate experimentum habet. Contrà *P. Cone.* reprobatur ut infirmum etiam propositum illius qui timet probabiliter se relapsurum. Hæc secunda opinio est nimis rigida, et parum rationabilis, quia timor relabendi potest simul stare cum proposito quàm firmissimo. Sed nec mihi placet prima, saltem practicè loquendo; nam sicut rectè dicit *Croix*, et non distat ab eo *Busembaum*, in praxi qui cerlò credit se esse relapsurum, demonstrat suum propositum non esse satis firmum; dùm non est possibile quòd qui scit Deum auxilium in eum speranti, et ab eo petenti præstaturum esse, et non permissurum aliquem ultra vires tentari, proponat firmiter cuicumque malo potiùs se subjecturum quàm Deum offendere, et postea credat se certo in eadem peccata recasurum; undè si iste hoc credit, signum est quod ejus propositum non sit firmum (1).

25. — II. Propositum debet esse *universale* (intellige de mortalibus), ut docent omnes cum S. Thoma (2); nec audiendi sunt nonnulli AA. qui autumant, sicut valet dolor particularis, ita valere etiam propositum particulare; nam respondetur quòd dolor particularis admittitur, quia dolor respicit sola peccata commissa; sed non potest admitti propositum particulare, dùm quilibet debet esse paratus ad evitanda omnia peccata mortalia, quæ committere potest; ideòque Trident, loquendo de dolore, ait; *Dolor est detestatio de peccato commisso*: sed loquendo

(1) Lib. 6. n. 451. — (2) p. 3. 9. 87. a. 1. ad. 1.

de proposito, dicit, *cum proposito non peccandi de cætero*. Dictum est *de peccatis mortalibus*, quia quoad venialia, certum est cum N. *Thoma* (i) sufficere, si proponat se abstinere ab aliquo, quin proponat abstinere à cæteris (2). Cæterùm (ut dicunt *Suar. Croix*, etc.) potest homo proponere evitare omnia peccata venialia deliberata, et in quantum ad indeliberata sufficit proponere evitare ea quantum fert humana fragilitas, ut dicit idem Angelicus loc. cit.

26. — HI. Debet esse *efficax*, nempe ut homo proponat non solum non committere peccata, sed etiam omnia media ad illa evitanda conducentia eligere, et præcipuè omnes occasiones proximas remove. Sed hic advertendum (quicquid dicat *P. Concino*) relapsus non semper esse signa infirmi propositi, adeo ut semper fepetendæ sint confessiones præteritæ, ut invalida; ; qtiia relapsus non est signum certum quod defuit voluntas, sed sæpè est signum mutatæ voluntatis, dum sæpè solent homines firmiter proponere, et postea iterum cadere; ideòqueait Rit. rom.: *In peccata facilè recidentibus utilissimum fuerit consulere, ut sæpè confiteantur el, si expediat, communicent*. Non dicit, ut facilè recidentibus absolutio danda non sit, propter dubium quod subest de eorum proposito, sed ut consulendum sit potiùs (is ut sæpè confiteantur, et communicent: intelligitur, semper ac dignoscitur adesse debita dispositio, ut dicemus *Tom. III. Tr. ull. panel II*. Et quoad repetendas confessiones præleritas, rectè dicit *P. Segneri*, talem obligationem non adesse, nisi habeatur moralis certitudo de invaliditate confessionum præteritarum, ut esset, cum observatur quod aliquis post confessiones semper reincidit in eadem peccata statim post biduum, aut triduum, sine ulla resistantia, et quin aliquod medium adhibuerit, et quin occasionem removerit. Hic occurreret loqui de illis qui sunt in occasione proxima, et de habitualis, et recidivis, sed de his peculiaribus *Punct. I. et II. Tract, ull.* loqueimur. Restat tantum hic ut videamus, an pro confessione sufficiat propositum virtuale in dolore inclusum? Hic tres adsunt sententiæ. Sentential, negat cum *Scoto, Cano. Cajet. T'olet. Cone.*, etc. qui id inferunt ex Trid. sess. H. c. 4. ubi videtur requiri propositum formale, cum dicatur quod pars essentialis Poenitentiae sit *dolor cum proposito non peccandi de cætero*. Sententia 2. quam tenent

(1) *ibid.* — (2) *L.* 6. n. 451. v, II. *Requir.*

Laym. Nav. Card., quam moraliter certam appellat *Lugo*, etc. affirmat, quoties dolor sit ex motivo universalis; et etiam hæc fundatur in Concil, ubi dicitur quod attritio, si excludat voluntatem peccandi, jam disponit ad gratiam. Et huic sententiæ adhæsit in Concil. rom. Bened XIII. in quo approbavit instructionem ad populum, in qua (pag. 4i0j dicitur quod qui saltem non habet attritionem cum firmo proposito, saltem implicito, ampliùs non peccandi, remissionem non obtinet. Sententia 3. cum *Suar. Bellmino, Bon. et Holzm.* qui eam vocat communem, distinguit, et dicit, quod si pœnitens nihil cogitat de futuro, ut contingere solet infirmis proximis morti, tunc sufficit propositum implicitum. Secùs autem dicendum de eo qui cogitat de futuro, quia (ut dicit idem Concilium) contritio continet tam cessationem à peccando, quàm in-cæptionem nova; vitæ, juxta illud Ezechielis: *Projicite à vobis prævaricationes... el facite vobis cor novum. Ezech. 18. 31.* Cæterùm, quia, prima sententia est satis probabilis, ante factum illa sequenda est, sed post factum, si quis bond fide confessus est cum proposito implicito, non tenetur repetere confessiones, ut dicunt *Bellarm. Suar. Vasq. Bonae*, et alii communiter; dum qui probabiliter recepit Sacramentum validum, non est obligatus ad illud repetendum; nam tunc cessat periculum injuriæ Sacramenti, illud frustrandi (1).

CAPUT III.

DE CONFESSIONE.

PUNCTUM I.

De conditionibus confessionis.

Confessio I. debet esse vocalis. II. debet esse secreta 27. III. Debet esse vera. Qui mentitur in confessione, etc. 28. IV. D bel esse integra. De circumstantiis aggravantibus 29. De peccatis dubiis 50. 51. et 52. De peccatis dubiè confessis 55. Qui confessus est peccatum dubium, cum novit esse certum, etc. 54. Quando excuset impo-l'ilih physica mutos, surdos, ignorantes linguam, et moribundos 55. De moribundo qui dedit signa per testis 56. De iis qui nullum doni signum 57. De iis qui in actuali peccato corripiuntur 58. Quando excuset impotentia inoratis 59. Qui debtt compliant aperire, etc. 40. Non potest confessorius inquirere nomen complicitis 41.

27.— Quatuor sunt confessionis conditiones: Nempe, ut sit vocalis, secreta, vera et integra. Et primò debet

(1) *Lib.* 6. n. 450.

esse *vocalis*, nempe voce, dùm hic est usus communis Ecclesiæ, non jam facta per signa aut scripto; habetur ex *Eælrav. Inter cunctos, de privil.* ubi dicitur: *Nisi articulus necessitatis occurrat, sanctificanda est oris confessio.* modo nulla adsit gravis causa, v. g. nimix -et extraordinariæ verecundiæ, aut linguæ impedimenti, et hujusmodi, quia in tali casu sufficit, postquam confessarius confessionem legerit, quòd dicat pœnitens: *Me accuso de omnibus istis peccatis,* ita communiter *Castr. Cano, Cone. Tamb. Salm., etc.* (1). Qui autem non posset voce confiteri, tenetur saltem per signa aut scripto, cùm sine periculo, et sine magno incommodo id efficere potest, prout dicemus loquendo de muto. *sey. n. 35. ad 1. (2). II.* Debet esse *secreta*, quia nemo tenetur publice, nec per interpretem confiteri, nisi esset in mortis periculo constitutus, aut existens in mortali dubitaret de contritione sua. ut dicemus *cit. num. 35.*

28. — 111. Debet esse *vera*; undè graviter peccat sacrilegii qui mentitur in materia gravi, negando aut tacendo sine justa causa aliquod peccatum grave patratum, aut non adhuc confessum; et aliquando pœnitens tenetur aperire peccata confessa ad manifestandum habitum contractum (contra id quod dicebat prop. 58. ex proscriptis ab Innoc. XI.), ut confessarius posset se dirigere ad impertiendam, aut differendam absolutionem. Ita etiam peccat qui ex malitia se accusat de aliquo peccato gravi, quod non commisit; imò iste duo committit peccata, unum contra virtutem religionis t propter injuriam quam in Sacramentum infertur, alterum contra virtutem veracitatis, cùm tale mendacium sit graviter ipsimet nocivum. Dictum est *in materia gravi*, quia negare in confessione aliquod veniale commissum, aut mortale jam confessum, aut dicere aliud mendacium leve, communis est sententia cum *Suar. Lugo, Bon. Ronc. Anacl. Holzm., etc.* (contra *Cajet*, et *Armilla*) non esse grave. Nec obstat id quod dicit S. Thomas (3), peccare mortaliter qui negat veritatem quam confiteri debet; quia ibi loquitur Sanctus de confessione, quæ fieri debet in foro externo, non autem de sacramentali, ubi certum est non teneri nos ad confitendas nec culpas veniales, nec graves jam confessas, nisi cùm hoc expediret ad recipiendam absolutionem (4)

29. — IV. Confessio debet esse *integra*. Et hic distin-

guenda est integritas materialis à formali. Per se loquendo confessio) debet esse materialiter integra, nara pœnitens tenetur ad explicandas tam species peccatorum, quàm eorum numerum. Jam *Tom. I. Tr. Ili. punct. Hi.* locuti fuimus de distinctione specifica, et numerica peccatorum, et ex quibus radicibus desumenda sit. Sed hic quæritur an teneamur confiteri non solùm circumstantias speciem mutant, an etiam notabiliter aggravantes? Tres adsunt sententiæ probabiles. Prima affirmat cum *Soto, Suar. Gonet. Sanchez, Concilia, etc.* dicentes eamdem rationem, quæ obligat ad explicandas circumstantias mutant species, obligare etiam ad aggravantes, dùm utræque mutant notabiliter confessorii judicium. Secunda sententia, quam tenent *Layman, Sparer, Busemb. etc.*, etiam affirmat, sed tantùm de illis circumstantiis quæ respiciunt integritatem substantialem peccati, ut est quantitas furti, et gradus conjunctionis in incestu; secùs (ut dicunt) confessarius debitum judicium substantiæ peccati formare non potest. Tertia sententia communior et probabilior, quam enuntiat 5. *Antoninus, S. Bonaventura, S. Bernard. Sotus, Coboss. Lugo, Castrop. Bonac. Ronc. Holz. Salm. et alii*, absolutè id negat; et hanc sententiam tenet S. Thomas (1), qui dicit: *Alii vero dicunt quòd non sint de necessitate confitendæ, nisi circumstantiæ quæ ad aliud genus peccati trahunt, et hoc probabilius est*: et in responso ad 2. subjungit: *Undè su//icit quod (sacerdos) cognoscat quantitatem quæ ex specie peccati consurgit.* Ratio est 1. quia Tridentini sess. 14. cap. 5. non imponit ut confiteantur nisi solas circumstantias, quæ mutant speciem, dicens quòd sine earum notitia non potest confessarius rectè judicare; ergò è converso, juxta Concil. cùm explicantur illæ, confessarius jam rectè judicium ferre potest. 2. Quia obligatio confitendi circumstantias aggravantes esset pœnitentibus nimix angustia?, cùm possint ipsi dubitare an circumstantia⁴ omissæ essent leves, aut notabiliter aggravantes, et an sint sufficienter expressæ. 3. Quia (et hæc est ratio potissima aliarum) talis lex confitendi circumstantias aggravantes, uti dicunt *Cabassut. Lugo, Honcugl. et Salmantie. cum Lambert.* (2), est dubia, et nemo tenetur ad leges dubias, uti ostensum est in *Tom. I. Tr. I. n. 33.* cum S. Thoma (3), qui dicit: *Nullus ligatur per præceptum, nisi mediante scientia illius præcepti.* Nec onstat

(1) *Lib. G. n. W. el 493. - (2) n. 479. - (3) 2. 2. g. 69, σ. 1. - (4) l. 6. n. 195. ad 497.*

(1) *In 4. diti. 16. q. 3. a. 2. q. 5* — (2) *Notif. 80. n. 19.* — (3) *De veritate cū,* [7, a. 3.

hic dicere, quôd in Sacramentorum materia non possumus sequi opiniones solùm probabiles, quia hoc procedit cùm agitur de valore Sacramenti, secùs de integritate : et in quantùm ad valorem , certum est suilicere integritatem formalem. Nibihminùs rectè advertunt *Lug. Castrop Salmant. , etc.* quôdin quantùm ad furtum, licèt pœnitens per se non teneatur ad explicancam quantitatem. plerùnque tamen tenetur confessarius ad eam investigandam, ut se dirigat ad absolutionem impertiendam , et circa quantitatem et modum restitutionis (1).

30. — Præterea quæritur an adsit obligatio confitendi mortalia dubia? Sed hic quæsita distinguenda sunt; hinc quæritur 1. an confitenda sint peccata positivè dubia, nempecùm probabile est ea commissæ fuisse, et probabile non fuisse? In eo casu affirmant *Merbes. Habert, et Con.*, quia ùt hi auctores dicunt, *in dubiis via tutior est eligenda*. Sed communiter id negant *Silvester Sylvius, Gerson. Sanchez, Suarez, Bonae. Anacl. Done. Salmant. Holzm.* cl alii plurimi, propter generalem rationem , quôd licèt sequi possumus opiniones verè probabiles, ùt ostensum est *Tom. I. Tr. I. ex n. 33*. Et ad regulam oppositam respondetur cum 6'. *Antonino*, ùt ibidem *num. 36*. Bectè tamen advertunt *Sanch. Viva, Holzm., etc.*, quôd in mortis articulo in tali dubio quilibet aut debet contritionem elicere, aut accipere absolutionem confitendo saltem aliam materiam certam (2).

31. — Quæritur 2. an confitenda sint peccata negativè dubia, nempe quorum nulla apparet ratio affirmandi, vel negandi? Affirmant cum communiori *Busemb. Dian. Tambur., etc.*, dicendo Trident, sess. 14. *cap. 5.* præcipere pœnilentibus confessionem omnium mortalium, (*piorum conscientiam habent*: ergô (dicunt) utique confitenda sunt peccata dubia, quæ dubia sunt in conscientia'. Sed negant probabilìus *Merbes Habert, Coninch. March. Holzm. Croix, Mazzotla, etc.*, et hanc sententiam probabilem vocant *Layman*, et *Viva* cum *S. Antonino, Ledesm. Palud.* etc. Ratio 1. est quia Concilium non jam imponit, ùt supponunt adversarii, confessionem peccatorum, ùt sunt in conscientia, sed peccatorum, '*quorum* (pœnitentes) *conscientiam habent*, dicere intendens eorum quorum pœnitentes certam habent scientiam, cùm *conscientiam* (sicut explicat *S. Bernard.*) significat cordis scientiam ; undè perperàm dicitur quis habere conscientiam illius peccati, cujus nullam habet rationem illud commisisse. Tantô ma-

ti) Videt lib. 6. n. 168. — (2) n. 473.

gis, quôd Trident, loco cit. subjungit: *Nihil aliud in Ecclesia à pœnilentibus exigì, quàm ut... quisque... ea peccola confiteatur, quibus se Dominum el Dqum suum mortaliter offendisse meminerit*; qui negativè dubitat, non potest dici quôd recordetur commisisse peccatum. Ratio 2. est quia (sicut superiùs diximus) non debet onus certum pro lege dubia imponi : contrà nulla adest lex certa confitendi peccata dubia (1). Et hoc currit, etiamsi quis vellet communicare, ùt diximus *Tract. AT. n. 34.* quicquid dictum sit in Opere (2).

32. — Cæterùm regulariter loquendo , consultiùs est pœnilentibus suadere ut peccata dubia confiteantur , ad majorem suæ conscientiae quietem , modò non sint scrupulosi, ùt diximus *Tom. 7. Tr. 7. n. 10. et 11.* Insuper sapienter dicunt *Salm. Scholastici, Haberi, Bonae. Suar. Croix* et alii, quôd personæ probatæ pietatis, quæ diutius nunquam , aut valdè rariùs mortali alicui ssentitæ sunt, istæ cùm dubitant de consensu, præcipuè si recordantur in principio restitisse , aut dubitant si fuerint in perfecta vigilia, possunt certo sibi statuere mortaliter non peccasse ; cùm (sicut dicunt *Salm. et Haberi*) moraliter impossibile est, quôd voluntas in bono proposito ita obfirmata, mutetur, quin clarè hoc percipiat. Dicit *P. Alvarez*, quôd peccatum mortale est monstrum ita horribile*, ut in animam, quæ ab eo per multum temporis abhorruit, se introducendo, non potest se ineam introducere, quin anima dilucidè illud cognoscat; sicut contra, loquendo cie iis qui ex habitu mortalibus consentiunt, in dubio præsumuntur illi consensisse, quia si restitissent, utique de conatu in tentatione repellenda adhibito recordarentur: undè rectè concludit *Croix*, quôc in tali materia difficulter datur dubium negativum, dùm præsumptio bonæ aut malæ vitæ rectè fundat credulitatem dissensus. aut consensus præstiti (3).

33. — Quæritur 3. an pœnitens teneatur confiteri peccatum certè commissum, sed in dubio, an de illo nec ne confessus sit? Si dubium est negativum, certum est apud omnes eum teneri. Contra si dubium est positivum, adeò ut probabiliter credat de eo confessum esse, adest sententia non teneri ad illud confitendum ; et hanc tuentur *Suar. Navar. Silvest. Bonae. Lugo, Salm. Croix, etc.* Verùm sicut mihi probabilis minimè visa fuit opinio relata *Tom. I. Tract. 7. n. 17. in fin.* eorum auctorum , qui dice-

(1) Lib. 6. n. 474. Dubit 2, — (2) n. 475. — (3) Lib. 6. n. 476. v. Item.

bant non esse obligationem implendi vota, quæ probabiliter impleta sunt, ita nec valeo hanc approbare sententiam quoad peccatum probabiliter confessum, cum obligatio confessionis sit certa, et satisfactio dubia. Non autem reprobo id quod iidem citati auctores tradunt, nempe quod ille qui diligens fuit in suis peccatis confitendis, si postea dubitat an aliquod peccatum omiserit, postquam multum elapsus sit tempus à quo illud patravit, non tenetur ad confitendum, cum possit credere eo casu moraliter certi* jam de illo confessum fuisse. Et subjungit *P. Concino*; quod illi qui diutius vitam rectam duxerunt, licet antea in vitiis habituali fuerint, si postea ipsi dubitant aliquod peccatum aut circumstantiam omisisse in confessione generali, aut particulari, debent diligentiâ præcedente, confessarius debet imponere ut amplius de illis non confiteantur, et ut nunquam ad illa animum addicant. Et loquendo de scrupulosis (ut dicunt communiter DI.), hic non tenentur aliquod peccatum confiteri, nisi certi ita sint, ut juramento possint affirmare illud peccatum fuisse mortale, et quod nunquam confessi sunt (1); vide dicta *Tom. I. Tract. L n. 10. et 11.*

34. — Quæritur 4. an qui confessus est peccatum uti dubium, teneatur iterum confiteri, cum advertit illud certum? Negant *Holzm. Spor. Tamb. Elbel*, etc., quia illud peccatum (ut dicunt) est jam directè absolutum. Sed vera, et communissima sententia *Sanch. Card. Ronc. Busemb. Viva, Diana*, etc., affirmat; quia licet peccatum fuerit directè absolutum, non tamen fuit, sicut erat in conscientia, explicatum cum commissum fuit, et sicut est in præsentia juxta suam cognitam gravitatem, et juxta confessionem à Trident, sess. 14. c. 5. præceptam. Opponunt: Ergo si quis confitetur commisisse decem peccata circiter, et postea recordatur certà fuisse undecim, hic teneretur ad repetendam confessionem. Sed respondetur quod in illo *circiter* jam includitur numerus undecimus: contra in dubia accusatione non includitur certa: nec dubia potest unquam pro certa sumi. Cæterum probabiliter dicunt *Coninch. Suar. Sanch. Salmant.*, etc., quod si quis confitetur peccatum, quod ille nec confessarius ut grave cognoscit, non tenebitur postea illud repetere, cum cognoscet certo illud esse grave in suo genere, quia in tali casu pœnitens exponit peccatum ut est in conscien-

35. — Hactenus de integritate materiali; sed aliquando in confessione sufficit integritas formalis, nempe quod pœnitens confiteatur juxta quod nunc moraliter potest, remanente cæteroquin sibi obligatione faciendi postea confessionem materialiter integram; cum impedimentum fuerit remotum, et urgeat præceptum iterum confitendi. Itaque excusat ab integritate materiali impotentia tam physica quam moralis. Et primo ob impotentiam physicam excusantur 1. muli, quibus tam in morte, quam in præcepto paschali sufficit signis, modo quo possunt, explicare unum peccatum dumtaxat (1). An autem muti scribere scientes teneantur confiteri sua peccata scribendo; negant *Castrop. Cajet. Nav. Valent*, et alii, dicendo quod talis modus est periculo manifestationis obnoxius. Sed communiter, et probabiliter-affirmant *Lugo, Bonae. Anad. Croix, Salm.*, etc. cum *S. Thoma* (2), dum qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media. Intelligitur modò hæc media non sint notabiliter difficilia; quapropter non tenetur mutus ad scribendam confessionem, cum extraordinario incommodo aut periculo esset illi, ut peccata sua ab aliis cognoscantur (3). 2. Surdi, qui confessarii interrogationibus respondere nequeunt, nec uti deberent, peccata sua explicare sciunt: intelligitur hoc de omnino surdis, quia surdastri defient adduci in aliquem remotum locum, ut eorum confessiones audiantur. 3. Illi qui linguam patriam ignorant. Isti tempore præcepti, aut alterius necessitatis, possunt absolvi manifestando tantum signis peccatorum suorum dolorem, nec tenentur per interpretem confiteri, ut dicunt *Suar. Vasquez, Lugo*; etc. An autem teneantur confiteri sic in morte. Alii affirmant; sed alii, ut *Sot. Cajet. Castr. Salm. Viva*, etc. probabiliter negant, nisi esset quod dubitarent de contritione sua; quia tunc tenentur ad confitendum cum sola attritione quam haberent, ut per Sacramentum gratiam perciperent; sed tunc sufficiet ipsis, ut confessario per interpretem aliquod veniale manifestent (i). 4. Meribundi; sed hic multa secernenda sunt. Si moribundus sui compos est, sed nequit loqui, quoties ipse pœnitentiæ dat signa, aut ostendit velle absolutionem, benè potest absolvi, et quoties repetit signa; quia tunc jam adest confessio in illa expostulatione quam facit de absolutione, aut in illo signo quod dat doloris sui, quo jam confitetur se esse pec-

(1) N. 477. - (2) Lib. 6. n. 478.

ti) N. 479. - (2) in 4. dist. 17. q. 5. art. 4. q. 5. ad 2. - (3) L. 6. n. 497. v. Quar. - (4) Lib. 6, n. 479. v. II. Surdus.

catores ; undè lune directò absolutionem recipit super peccatis omnibus sub generica peccati ratione, licèt ipse teneatur, cùm poterit, ad ea in particulari explicanda, ut confessionem materialiter integram faciat (·!).

36.—Sed hic quæritur 1. an possit absolvi moribundus sensibus destitutus, cùm adstantes testificantur illum confessionem petivisse, aut pœnitentiæ signa dedisse? Negant *Cano, Ledesin. Alvar.*, etc. Sed est communis sententia opposita, quæ tenenda est, quia tunc per testes satis sensibilibus confessario lit nota infirmi confessio; ita docent *Rellarm. Solus, Suar. Lugo, Cone. Salm.*, etc. cum S. 77/oma (2), qui dicit: *Si infirmus qui petit Unctionem, amisit notitiam, vel loquelam, ungat eum sacerdos; quia in tali casu debet etiam baptizari, et à peccatis absolvi*. Et hoc currit. ut dicit 6°. *Antoninus*, relatus in Sacerdotali romano apud *Lugo*, etiamsi infirmus diutius fuerit habituatiis in peccatis, et confessus non sit. Hoc probatur ex Concit. Arausicano in *can. Qui recedunt* 26. q. 6. et ex Concit. III. et IV. Carthaginensibus, et à S. Leone Papa in *can. 15.* (h/i 26. 7.6. et denique ex Ritual, ^rom. (de Sacrament. Icenitent. \$. Ordin. min.)\\b\ dicitur: *Etiamsi confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est*. Et hæc sententia habet locum, ut probabiliter dicunt *Lugo, Dicast.* et *Croix*, licèt unus tantum testis adsit, et etiamsi sit mediatas, qui testetur signa à moribundo data. Nec obstat decretum Clementis VIII. quo præscripta fuit confessio facta in absentia confessarii, durn (ut testantur *Rellarm. Suar.* et *Petrus Lombardo*) idem Pontifex declaravit non intellexisse comprehendere moribundos, imè expressè dixit hos in nostro casu debere omninò absolvi (3). An autem talis absolutio debeat absolutè dari, sententia communior affirmat, dicendo quòd in tali necessitate Sacramenta debent absolutè conferri, quoties de materiæ valore probabilitas habetur: sub conditione autem quoties prudens tantum dubium habetur: sed *Suar, s. Anton. Ron. Wigandt*, et *Croix* tenent dandam esse in nostro casu sub conditione; et hæc opinio mihi videtur luta, præcipuè cùm dubitatur (proùt facile dubitari potest in rudi uis) an pomitens nec ne ritè actum doloris elicuerit (4).

37. — Quæritur 2. an possit absolvi sub conditione moribundus sensibus destitutus, qui nulla dat, nec dedit,

(1) N. 480.—(2) Opusc. 6. de Sacra Unet. — (5) Lib. 6. n. 481.—(4) ibid. v. Llrum.

pœnitentiæ signa. Multi negant, ut *Lugo, Busemb. Petroc. Abel. Laym. Roncagl.*, etc., quia tunc, ut dicunt, deest materia sensibilis Sacramenti; sed communitis et probabilius affirmant *Merbesius, Molin Sarden. Pontius, Salmeron. Juvenui., Cone*, et *Croix*, et clarè id docet etiam S. *Augustinus* (1) qui dicit: *Quæ autem Baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte pœnitenles finiendæ vitæ periculum præoccupaverit; nec ipsos enim ex hac vita sine arrha suie pacis exire velle debet Mater Ecclesia* (2). Opponitur: Sed in tali casu ubinam est materiæ sensibilis Sacramenti? Respondent *Gonet.* et *Juvenin*; sed eorum responsiones parum satisfaciunt, ut videre est in Opere. Melius respondent *Molfes. Avers. Salm. Viva*, et alii, quod in tali casu jam prudens dubium habetur, quòd moribundus antequam sensibus destitueretur, aut in aliqua intervalli luce, suæ damnationis periculum agnoscens, velit, ac etiam petat absolutionem signis sensibilibus, v. g. suspiriis, oeniorum aut oris motibus, aut saltem respiratione anxia quam ostendit, licèt huiusmodi signa non possint perspicuè percipi, sed ipsa aut eorum dubium jam sufficiunt ad dandam absolutionem sub conditione; in casu enim necessitatis urgentis benè licèt uti materia etiam dubia: quod utique principium certum est apud theologos, ut testatur *Juven.* Imo possumus uti tunc opinionibus etiam tenuiter probabilibus, sicut communiter docent *Sot. Navar. Carden. Sanch. Viva, Gobât. Croix*, etc., quia necessitas cilicii ut in quocumque dubio licèt ministretur Sacramentum sub conditione, dùm per conditionem jam reparatur Sacramenti injuria, et eodem tempore prospicitur proximi salutem. Et hic præterea advertendum est cum *Suar. Vasq. Viva, Mazzot.* et aliis communiter, quòd sacerdotes (cùm possunt) tenentur sub gravi absolvere infirmos, ut deducitur ex *can. Si presbyter* 26. q. 6. ubi Julius Papa dicit: *«Si presbyter poenitentiam morientibus abnegaverit, reus erit animarum*. Contra etiam advertit *Ronc.*, loquendo generaliter de moribundis, quòd non debet intra breve temporis spatium sæpius replicari absolutio, nisi novum et certum doloris signum habeatur, quàm bis aut ter intra aliquam proportionalem distantiam, quia reverà tunc esset necessitas. Non negatur tamen quòd si sensuum destitutio diulius perseverat, cùm actuale mortis periculum adsit, potest pluries repeti absolutio v. gr. 1er aut quater in die (3).

(1) 1.1. dt Adult, c. 2. — (2) L. 6. n. 482. — (5) Lib. 6. n. 482. r. Scddicea.

38. — Quæritur 3. an possit dari absolutio conditionalis peccatori, qui sensibus destituitur in actu peccati, v. g. in adulterio, vel duello? Negant *Habert, Gonet, Juvenin.* et *Cone.*; sed affirmant *Pontius, Carden. Holzman Sio. Gormaz.* et alii. Dicunt hi quod semper ac constet huiusmodi peccatorem fuisse catholicum, debere absolvi sub conditione in mortis momento; et rectè dicunt *Herbes, el Du-Pasquier*, quod possumus huc uti opinione, potissimum ob S. Augustini auctoritatem (1) dicentis: *Qui... retinent adulterina consortia, si desperati el intra se pernientes jacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto. Quis enim novit, utrùm fortassis adulterina* carnis illecebris usque ad Baptismum statuerint retineri? Quia autem Baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forti pernitentem finienda vita* periculum præoccupaverit.* Et dicendo Sanctus, *Quis enim novit, utrùm*, etc. supponit certè tales peccatores nullum certum suæ conversionis simium præstitisse. Hanc sententiam puto sufficiens per probabilem rationem eundem superiori quæsito adductâ, quia de quolibet Catholico prudens potest esse præsumptio, quod si unquam ille aliquo usûs rationis intervallo donetur, optet modo meliori quo potest, damnationem suam aufugere. Didum est *Catholico*, dùm (ut benè notat *Holzm.*) hæreticus moribundus, licèt det signa pœnitentiæ, non potest absolvi, nisi expressè absolutionem petat; nam alias non potest prudenter præsumi ea signa dare in ordinem ad confessionem, à qua hæretici vehementer abhorrent (2).

39. — Secundo loco ob impotentiam *moralem* excusatur pœnitens ab integritate materiali, et ei sufficiet formalis in pluribus casibus: 1. Si est scrupulosus et jugiter præcritarum confessionum timore vexatur, ut docent communiter *Laym. Illsinq. Elbel*, et *Holzm.* 2. Si infirmus, confesso uno vel altero peccato, deficeret, aut in periculo deficiendi esset. 3. Si dùm affertur Viaticum, confessorius adverteret confessiones præteritas fuisse nullas, et infirmus non posset tunc integre confiteri, nisi cum periculo sine absolutione decedendi, aut scandali, ut superiori *Tract. AT. η. 24.* dictum est. Et idem dicit probabiliter *Ronc.* cùm urgens esset necessitas celebrandi, aut communicandi, et tempus finiendæ confessionis non suppetet. Idem currit pro sacerdote habente reservatum, et in celebrandi necessitate constituto, si non adesset confessorius facultate præditus, ut in antecedenti *Tract, η. III.*

(1) *Lib. 1. de Adult. Conjug. c. 28.* — (2) *Lib. 6. n. 483.*

diximus. 4. Si sacerdos esset in mortis periculo antequam absolutionem impertiatur. Cùm grave adest periculum infectionis, quia tunc confessorius potest absolvere poenitentem infectum, audito uno tantum peccato: *Cone. Wioandt, Bonae. 'Elbel'*, et alii. Sed si confessorius vellet audire totam confessionem, tenetur infirmus integre confiteri (11. 6. Si imminet naufragium. aut prælium: quia sufficit cuique tantum veniale confiteri, aut se peccatorem esse in generali; et potest tunc sacerdos absolvere omnes in generali, dicendo: *Ego vos absolvo*, etc.; præcisus pœnitentium concursus, alià non interveniente causâ. non est ratio sufficiens ad dimidiandam confessionem, ut ex prop. 89. damn. ab Innoc. XL (2). 7. Si ex confessione alicujus peccati prudenter pœnitens posset timere grave damnum spirituale, aut temporale, proprium aut alienum, v. g. revelationis, scandali sui, aut confessarii, mortis, aut infamiæ. Sed intelligitur cùm urget necessitas confitendi ob mortis periculum, aut satisfaciendi Communioni paschali; aut (dicunt *Lugo, Henriq.*, etc.) si pœnitens esset in mortali, et cæteroquin ei expectandum esset per biduum, aut triduum, ut confiteretur; imò etiamsi per unum diem, sicut dicunt *Suar*, et *Escob.* (licèt in alia re) ut dicetur in *append. III. de Examine Ordmand. n. 20.* 8. Denique si non posset peccatum confiteri quin sigillum sacramentale revelet (3).

40. — Tenent autem nonnulli DD. ut *Navarr. Innoc. Hostiensis*, etc. quod pomitens debeat peccatum suum reticere, si non potest illud confiteri quin complicem manifestet confessario; nam (ut dicunt) præceptum naturale proximi famam servandi præferendum est præcepto positivo integritatis confessionis. Sed hoc negatur cum communi sententia *S. Bonaventura*, S. Antonin. Gonet, Cone. Suar*, etc. cum *δ. Thoma* (4) qui dicit: *Si speciem peccati exprimere non possit, nisi exprimendo personam cum qua peccavit, necesse est, ut exprimat.* Et idem dicit *S. Bern. de Forma bon. vitæ*). Ratio est. quia ex una parte integritas confessionis, quoties potest, servanda est: contra (ut dicit *S. Thornas*) manifestare alterius peccatum vacat culpâ, cùm justa intercedit causa: ultra quam quod Comdex peccando amisit jus ad famam, in quantum ad confessionem, quam illius peccati facere debet. Hoc tamen intelligendum, cùm confitendum est mortale: nam ut

(1) *£. 6. n. 484. el 485.* — (2) *n. 486.* — (3) *n. 487. et 188.* — (4) *Ogut.*

confiteatur veniale, aut mortale jam confessum, non licet alterius grave peccatum patefacere, ut dicunt *Lucj. Itone. Viva*, et *Tamb* contra *Renzi* (1). Et etiam in primo casu quo mortale non adhuc est confessum, tenetur pœnitens alium inquirere confessarium, cui complex est ignotus; modò (excipiunt DD) ad hoc faciendum ei incommodum spirituale, aut temporale patiendum non sit, ut esset 1. Si jam suum declarasset peccatum confessario, cui notus esset complex, ac propterea obligaretur bis ad confitendam culpam suam. 2. Si esset in celebrandi, aut communicandi necessitate. Si ad perquirendum alium confessarium longè ei proficiscendum esset, aut ne indulgentias amitteret; aut si ei gravi esset incommodo conscientiam suam alii quàm confessario ordinario manifestare; aut si omitenda esset consueta Communio; et tanto magis si ceteroquin ei ultra biduum (ut dicunt *Lugo, Viva, Renzi*) in mortali perseverandam esset. *Henriq.* putat diuturnam esse bidui dilationem. Imò *Antoine* absolute dicit excusare ab Obligatione perquirendi alium confessarium unius diei dilationem. Præterea sæpè excusantur matres, et uxores in referendis apud confessarium liliorum et virorum peccatis, dum hoc ei confert ad sedandum dolorem, aut ad consilium melius capiendum de modo quo se gerere debeant. Insuper auctores excusant pœnitentem, si iudicaret illum confessarium doctiorem, aut saltem suæ conscientie magis conscius, adeo ut melius posset illum dirigere, et animæ suæ paci consulere; tanto magis, quòd nulli DD. graves, ut dictum est *Tom. I. Tr. XI. n. 11.*, tenent non esse culpam gravem etiam sine causa uni vel alteri viro prudenti proximi delictum manifestare (2); sed hæc esset causa cur etiam à veniali excusaretur.

¶ 41. — Advertendum hic denique, quòd licet pœnitens posset in casibus præfatis licitè complicem detegere confessario, nihilominus non licet confessario a pœnitente complicitis nomen exquirere, licet hoc bono fine efficeret, ut eum corrigat, aut damnum impediatur; dum Benedici. XIV. in Bulla *Ubi primum* edita 3. Junii 1746. hocappelat detestabile: et detestabilius, si confessarius absolutionem negaret ei qui complicem manifestare recusaret. Hinc Pontifex declarat, hoc esse peccatum mortale, et imponit huiusmodi confessario suspensionem (sed ferendæ sententiæ) ab audiendis confessionibus; et excommunicationem papalem ipso facto in præsumentes docere oppo-

1. *Lib.* 6. n. 489, — (2) n. 490.

situm; et insuper aliis (non autem pœnitentibus), qui scirent aliquem confessarium propter hoc absolutionem denegasse imponit denuntiationis obligationem, modo ille ex simplicitate hoc non effecerit. Rectè tamen dicit *P. Concilia*, non intelligi per hoc vetitum fuisse confessario circumstantias ad confessionis integritateiri necessarias exquirere, prout sunt ille quæ mutant speciem, aut expediat eas scire ad pœnitentis directionem; quare benè potest confessarius interrogare de conjunctionis gradu, si complex sit in peccato turpi an sit ligatus voto castitatis, an sit famula, si in eadem domo commoretur (1). Præterea dicit *P. Mazzolta*, quòd si à complice gravia timerentur damna, quæ solus confessarius avertere posset, time complex manifestandus est. Addit auctor Commentarii in *Antoine*, non potest absolvi pœnitens, qui nollet complicem patefacere, cum hoc est necessarium ad publicum damnum reparandum. Ego tamen dico, quod in tali casu nunquam licet confessario, stante præfata Pontificis prohibitione, interrogare de complicitis nomine; tantum poterit ille tunc obligare pœnitentem in generali, ut revelet complicem alicui qui malum impedire potest; sed si pœnitens sponte suâ confessarium rogaret, ut ipse sibi susciperet has partes et ex se revelaret complice?!, tunc confessarius non peccat, et utique potest uti eâ notitiâ, ut remedium afferat; licet plerumque non expediat ut confessarii hoc onus corrigendi ex confessionis notitia sibi assumant, quia hoc difficulter accidit sine scandali periculo, aut sacri ministerii dedecore.

PUNCTUM II.

Quandonam confessio sit invalida, et quomodò revalidanda est.

Quandonam confessio sit nulla ex parte confessarii 42. *Quandonam ex parte pœnitentis. De complice in peccato turpi* 45. *Quomodò convalidanda confessio apud eundem confessarium; et un sufficiat recordari pœnitentiæ impositi* 44. *De rudibus qui non explicarunt nec species, nec numerum* 45. *Quando repetenda est confessio* 46.

42. — Confessio potest esse invalida, aut ex parte confessarii, aut ex parte pœnitentis. Ex parte confessarii 1.

(1) *£A.β.* n. 491. et 492.

si ille caret jurisdictione; 2. si deficit in danda, aut in proferenda absolutione; 3. si nullum pœnitentis peccatum intellexit: dico *nullum*, nuia si aliqua intellexit, valida est absolutio, si pœnitens bonâ tide eam recipit; tantùm huic restat obligatio confitendi peccata, qua* confessarius non audivit. Secùs autem si eam recipit in mala fide, cùm jam advertit, confessarium aut nõn audire, aut dormire, aut esse ignarum, aut peccati gravitatem non concipere, aut facilem esse in absolvendis, etiam indispositis, quia tunc cùm pœnitens peccet in eadem confessione, quam facit, illa certè nulla est. Si autem tu cùm confiteris, peracta confessione, cognosceres confessarium aliquod peccatum non audivisse, sed nescis quodnam sit; tunc dicunt communissime *Sanch. Tamb. Salm. Lugo. Dicasth.*, etc., quòd si confessio est brevis, teneris eam repetere, secùs autem si fuit longa, quia eo casu præsumitur Jjeus non obligare ad integritatem confessionis cum tanto incommodo (4) Dicunt autem *Suar. Sol. Caslr. Lugo, Salm.*, etc. confessionem bonû fide factam confessorio nescienti distinguere nec species, nec numerum peccatorum, esse validam, nec repetendam. Ego diùo hoc intelligendnin in casu quo non constat de omissione; quia si constat quod defuit integritas, hæc semper supplenda est, ùt dicunt ipsi *Salm. et Lugo*; quandoquidem licèt prior confessio fuerit valida, saltem est invalida secunda, in qua defectus animadvertitur (2).

43. — Ex parte autem pœnitentis est invalida confessio, 1. si ille est excommunicabis, nam excommunicatio privat cujuscumque Sacramenti perceptione; 2. si ex ma ilia aut culpabili negligencia omittit aliquod grave peccatum confiteri; 3. si debitum dolorem aut propositum non habet; præcipuè si restituere non vult, ùt debet, bona, honorem, aut famam ablatam: aut si occasionem proximam voluntariam nolit auferre; 4. si confitetur aliquod peccatum turpe apud eundem complicem; nam, ut declaravit Benedictus XIV. in sua Bulla *Sacramentum Pœnitentiæ* data 1. Jun. 4741., confessarius omni privatus fuit jurisdictione erga complicem sui peccati turpis, præterquam in casu mortis, et quando nullus alius sacerdos etiam simplex adesset; alioquin ille absolvendo incurrit papalem excommunicationem, ùt fuse dicetur loquendo de *Jurisdictione confes^aarii n. 90.* (3).

44. — Hinc quæritur, quomodò repetenda est confessio

(1, *Lib. 6. n. 498* ei 499. — (2) *Lib. 6. n. 500. r. Eodem.* — (5) *n. 501.*

invalida, cùm apud eundem confessarium fiet? Oportet iic prius advertere, quòd cùm absolutio dilata est, non opus est ut confessarius distinctè reminiscatur peccatorum, quæ jam confessa fuerunt, nec ut confessionem repetere faciat, sed sufficit ut in confuso recordetur status pœnitentis; ùt communi ler *Silv. Suar. Navarr. Cone. Laym. Croix*, etc. (1). Fit attamen dubium an hoc sufficiat, cùm confessio fuerit nulla? Distinguunt *Suar*, et *Coninch* et dicunt quòd lune tanluni sullicit, cùm confessio invalida fuit solo confessarii defectu circa suum officium, v. g. si absolutionem non dedit, aut sibi defuit animus absolvi; secùs autem cùm fuit nulla defectu alicujus partis essentialis, ùt si defuit dispositio in pouitente, aut jurisdictione in confessario; quia tunc cùm confessio fuerit sacrilega, aut facia apud non judicem, non est sacramentalis. Hæc sententia est probabilis, nihilominus opposita esi communis cum *Navar. S. Antonin. Silvest. Vasq. Medina, Lugo, Laym. Sa, Bonae. Valent. Tamb. Aversa. Croix, Solui.*, etc., et est valdè probabilis. Hi DD. dicunt, quacumque ex parte veniat defectus, necesse non esse confessionem repetere, sed sufficere quod pœnitens in genere iterum se accuset de peccatis jam patefactis, et quòd confessarius pœnitentis status recordetur; aut ad summam illius conscientia? in confuso réassumai notitiam. Batio est 1. quia talis confessio non fuit jam simplex narratio, sed cùm facta fuerit in ordine ad recipiendam absolutionem, benè potest illa verè dici sacramentalis; dùm jam obligat ad sigillum sacramentale. 2. Quia quamvis talis confessio non fuisset sacramentalis, saltem ejus ralilicatio, iterum po?nitente se accusante de peccatis confessis, conjuncta cum cognitione quam confessarius de illis prius habuit, reputatur utique sufficiens ad efficiendam illam validam, et integram. Imo hoc admittit *Card, de Lugo*, etiamsi pœnitens antecederet peccata sua ob simplicem narrationem confessario declarasset; sed huic acquiescere nequeo, quia tunc dico quòd neutra confessio potest dici sacramentalis: non quidem prior, quia illa non fuit facta in ordine ad absolutionem: non secunda, quia non adest confessio cujuslibet peccati in particulari, sicut requirit Trident., tantùm hoc posset admitti, si confessarius, dùm pœnitens se accusat de peccatis narratis, distinctam eorum haberet notitiam (2). Addunt multi graves DD. ùt *Toi. Vasq. Laym. Sa, Busemb.*, quòd cùm adfuerit confessio tacta in ordine

(1) *l. 502. v. Quær.* — (2) *Lib. 6. n. 502. Dubium 1.*

ad absolutionem, non solùm sufficit memoria in confuso illius sed etiam solius pœnitentiæ impositæ; quia ex sola pœnitentiæ notitia potest confessarius debitum formare iudicium pœnitentis stalûs. Addunt *Castrop. S. Antonin. Silv.*, etc. apud *Croix*, sufficere etiam solius pœnitentiæ adimpletæ reminisci, licet nec confessarius, nec pœnilens recordentur quæiam fuerit; sed hæc opinio mihi videtur nimis extensa, quia sacerdos, ut diximus, debet iudicium formare saltem in confuso de statu pœnitentis, tam ad dandam absolutionem quàm ad poenitentiam injungendam, quæ in tali casu utique debet imponi ad faciendum Sacramentum integrum (1).

45. — Dicit *Tambur.* et adhæret *P. Segneri* (in sua *Instructione ad confessorios*) rudes et pueros qui semper in confuso confessi sunt sine speciernm et numeri peccatorum distinctione, sed in bona tide, hos non teneri ad repetendas confessiones. Sed hæc opinio nescio quomodô possit admitti, dùjn isti, ut dicunt *Lugo, Navar. Bonae. Salm.*, etc., semper tenentur ad explicandas species, et numerum omisum, cùm id animadvertunt; quia licet eorum confessiones validæ fuerint, tamen semper remanet obligatio ad reinlegrandam confessionem materialiter (2). Admittunt tamen *Salm.* cum *Dicast. Fagund. Henriq.* opinionem *Tamb.* in casu quo rudis dudfim semper conformem vitam duxisset, adeô ut ex confessione unius anni possit judicari de præteritis. Sed hoc dico posse admitti quando confessarius à principio confessionis comprehendisset hanc vitæ uniformitatem etiam pro annis præteritis; secùs autem quando in fine confessionis cognosceret defectum præteritarum. et illius novissimæ confessionis notitia distincta peccatorum in ejus mente non restaret, nam licet confessorio sufficiat ad dandam absolutionem notitia confusa status pœnitentis, nihilominûs semper opus est iudicium peccatorum in particulari semel formaverit (3).

46. — Cæterùm rectè dicunt *Filliuc Gobât. Ilolzm. Elbel, Croix, Mazzotla* cum *P. Segneri* in dubio non teneri pœnitentes ad repetendas confessiones, quoties præsumptio et per consequens possessio stat pro illarum valore, nisi de nullitate constet. Nec obstat dicere quôd, cùm adest præceptum, et dubitatur de ejus satisfactione, possessio est pro obligatione; nam respondetur hoc habere locum cùm dubitatur de actu satisfactionis; sed non cùm est

(1) *Ibid.* Dubit. 2. el 3. — 2 *Lib. G.* nt 504, el *ibid.* v. Dicit II. — 3, *Ibid.* r. Dicunt. HI.

certujp opus fuisse adimpletum, quia tunc in dubio possessio sta pro valore actus, juxta) principium communiter receptum à DD.; ila *Laym. Croix, Spor.* et *\fazzotla* cum *.W/r.* qui dicit: *Prtesumptio pro actûs valore præponderat aliis* (I). Et circa obligationem repetendæ confessionis, optimam regulam exhibet *Habert*, et sic dicit: Si observetur quôd pœnitens post confessionem occasiones vitavit, et pro aliquo tempore tenlationibus obstitit, benè possunt judicari validæ confessiones; secùs autem, si observatur quôd paulo post, oblatâ sibi prima occasione, facilè, ut priûs, lapsus est; dùm illi, quem verè pœnitet, el qui firmiter vitam in melius mutare statuit, impossibile est quôd ila faciliter recidat, quin saltem per aliquod tempus perseveret, aut quin priûs saltem multam præstiterit resistantiam; undè fit quôd si quis post confessionem statim sine ullo conatu labitur, signum moraliter certum exhibet, ejus confessiones præteritas nullas fuisse, quia deerat dolor et propositum (2).

CAPUT IV.

DE SATISFACTIONE, SIVE DE POENITENTIA.

Quoniam si peccatori remittitur culpa, non semper tota pœna remittitur, sed plerùmque ei remanet satisfacienda; ideôque tertia pars Sacramenti Pœnitentiæ est satisfactio sacramentalis, quæ dicitur pars non essentialis, (quia sine hac etiam potest esse validum Sacramentum), sed bntegralis. nam inservit ut Sacramentum fiat integrum.

PUNCTUM I.

De impositione pœnitentiæ.

De obligatione imponendi poenitentiam. In post absolutionem, etc.

17. *Pœnientia debet imponi e.r obligatione* 48. *Quando possit diminui. De infirmis corpore* 49. *De infirmis spiritu* 50. *et* 51. *Quæ species pamilenliarum debeant imponi* 52. 55. *et* 51.

17.— Circa hoc multa adnotanda sunt. Notandum 1. confessarium in danda absolutione tenere imponere poenitentiam, ut declarat Trident, sess. 14. c. 8. : undè peccat, sicam non imponit, et quidem graviter, cùm confessio est de mortalibus; si est de venialibus, aut de mortalibus jam confessis, probabile est (ut dicunt *Lugo, Dicast. Salm. Mazzotta*, etc.) non peccare graviter (3). Et licet

(1).V. 505.— 2 *Lib. 6. n.* 505. v. Et quoad. — 3) n. 506.

pœnitens statim post absolutionem alterius peccati confiteatur, confessarius pariter debet imponere novam poenitentiam, saltem levem. Dicunt *Bon. Croix*, et *Mazzot*. sufficere tunc ei imponere denuô priorem pœnitentiam; sell rectè hoc negant *Castrop. Ronc.*, etc., quia licèt possit imponi opus debitum ex alio præcepto, sicut infrà dicetur, nihilominùs non posset imponi opus debitum eodem titulo pœnitenliæ(1). Poenitentia plerùmque imponenda est ante absolutionem, ut videat quomodo eam pomitens acceptet; sed potest aliquando imponi immediate post absolutionem; tunc enim moraliter cum illa unitur: ita communissime *Busemb. Salm. Viva, Diana, Sporer*, etc. (2).

48. — Notandum 2. pœnitentiam semper debere imponi sub aliqua obligatione. Sed fit dubium an confessarius possit imponere pœnitentiam gravem sub levi obligatione? Negant *Bonae. Coninch.*, etc. dicentes materiam gravem sub levi obligatione imponere solius legislatoris esse, non autem simplicis ministri, qualis est confessarius. Sed communiùs et probabiliùs affirmant *Suar. Eilliuc. Henriq. Fag. Busemb. Segneri, Tamb. Dicast.*, etc., quia in Pœnitenliæ Sacramento sacerdos non simplicis ministri Jesu Christi fungitur officio, sicut in cæteris Sacramentis, sed est verus iudex à Salvatore constitutus cum facultate solvendi à peccatis, et ligandi per pœnitentiam, adeô ut obligatio hujus totaliter dependeat ex confessarii præcepto (3).

49. — Notandum 3. circa quantitatem pœnitenliæ, illam debere esse proportionatam culpis; sed in hoc attendenda sunt verba Tridentini, sess. 14. c. 8. ubi sic dicitur: *Debent ergo sacerdotes Domini, quantiim spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, et pœnitentium facultate, salutare et convenientes satisfactiones injungere, ne. si fortè peccatis conniveant, et indulgentius* cum pœnitenlibus agant levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.* Itaque quantitas pœnitenliæ à Concilio remittitur confessarii arbitrio, *quantinn spiritus el prudentia suggesserit.* Hinc fit quôd poenitentia multis de causis potest minui. 1. Si pœnitens accessit valdè contritus; aut si ille priùs multas pœnales patravit actiones (4). 2. Tempore jubilæi aut indulgentiarum plenariarum; sed semper tunc debet imponi aliqua poenitentia, ut declaravit Benedicius XIV. tum quia nemo potest securus esse plenariam indulgentiam lu-

11) *Lib. 6. n. 513. Dubit. 2.* — (2) *n. 51 i. v. 8. Etsi.* — (3) *n. 518.* — (4) *Lib. 6. n. 507.*

crari, tùm quia semper integrandum est Sacramentum (1). E(cùm pœnitens indiget pœnitenliâ medicinali, hæc omninù imponenda est, ut benè advertit *Mazzot*. 3. Si pœnitens silinfirmitas corpore, cùm advertat Rituale rom., infirmis tunc non esse imponendam gravem pœnitentiam, sed tantum pro tempore cùm convaluerint. Quôd si infirmus sit constitutus in mortis periculo aut sensibus destitutus, tunc potest absolvi sine ulla pœnitenliâ; licèt semper expediat aliquam levem ei imponere, ut osculari Crucifixum, aut invocare nomina Jesu et Mariae, saltem in corde, etc. Non expedit infirmo pro pœnitenliâ imponere ut jalienter infirmitatis incommoda sufferat, hoc enim potest esse illi multorum scrupulorum occasio, Contrà rectè advertunt *Salm.* quôd si infirmus possit satisfacere per eleemosynas, istas utique esse à confessario injungendas, dùm quilibet tenetur eam facere, quam potest, pœnitentiam (2).

aO. — Potest 4. minui pœnitenliâ, si pœnitens est infirmus spiritu; adeô ut prudenter timeatur ne ille non adimpleat pœnitentiam proportionatam; ita docent communiter *Suar. Scot. Navar. Laym. Abelly> Castr. Habert, Gonet, Gerson. Cajet. Natalis ab Alex Antoine, Anaci.*; ita etiam 5. *Carolus Borrom. in Instruction, ad confessarios*, qui monet confessarios, ut minuant pœnitentiam juxta dispositiones pœnitentium, eos admonendo: *Hoc factum esse* (sunt sua verba) *ne eam, quæ pro culparum ratione injungenda erat, deserant* (not;>) *cum periculo salutis suæ.* Idem docet *S. Thomas*, cujus verba mox infrà referemus. Verum est quôd in Trid. dicatur, quôd poenitentia debeat delictorum qualitati correspondere; sed mox subjungit, quôd debeant esse *pro pœnitentium facultate salutare et convenientes. Salutare*, nempe utiles pœnitentis saluti: *et convenientes.* nempe proportionates, non solum peccatis sed etiam pœnitentis viribus. Hinc non solum non essent salutare, nec convenientes illæ pœnitenliæ, quibus pœnitentis vires ob spiritus imbecillitatem pares non sunt; sed potiùs essent ei perniciæ, quàm saluti. In hoc Sacramento potiùs attenditur emendatio, quàm satisfactio; propterea ait *Bit. romanum (de Sacramento Poenitentia)* quôd confessarius in danda poenitentia debet rationem habere pœnitentis dispositionis. Et <*S. Thomas* (3) dicit: *Sicut medicus non dat medicinam ita efficacem... ne propter debilitatem naturæ majus periculum oriatur; ita*

(i) *n. 519.* — (2) *n. 507.* — 3, *Suppl. quæst. 18. art. 4.*

sacerdos divino instinctu motus non semper totam pœnam, quæ uni peccato debetur, injungit, ne infirmus desperet, et a pœnitentia totaliter recedat. Et alibi (1) dicit, quôd sicut parvus extinguitur ignis, si nulla ligna superimponantur, ila accidere potest, quôd parvus pœnitentis etleclus contritionis extingatur pondere pœnitentiæ: et subjungit: *Melius est quod. sacerdos pœnitenti indicet quanta poenitentia esset sibi injungenda, et injungat nihilominus quod pœnitens tolerabiliter ferat.* Et alibi (2) addit.: *Tutius est imponere minorem debito, quàm majorem, quia melius excusamur apud Deum propter multam misericordiam, quàm propter nimium severitatem, quia talis defectus in purgatorio supplebitur,* id priùs tradidit Chrysostomus in c. Alligant 12. caus. 26. q. 1. dicens: *Sicut enim si fascem super humeros adolescentis, quem non. potest bajulare, posueris, necesse habet, ut aut fascem abjiciat, aut sub pondere confringatur: sic et homini, cui grave pondus pœnitentiæ imponis, necesse est ut aut poenitentiam tuam rejiciat, aut suscipiens, dùm suifferre non potest, scandalizatus ampliùs peccet.* Idem etiam dicunt Gerson. Cajet, et præcipuè S. Antonin. (3) qui dicit, quôd debet imponi illa pœnitentia quam judicatur pœnitens executurus, et quam ille tunc libenter acceptat. Et si pœnitens protestatur sibi non esse, vires sufficientes ad poenitentiam convenientem, concludit tandem S. Anton: *Tunc quantinncumque deliquerit, non debet sine absolutione dimitti.* Sufficiens tunc erit, ait Sanctus, ut ei imponatur in generali quicquid boni egerit sub iisdem verbis Ritualis: *Quicquid. boni jeceris, etc.,* quæ opera cum Sacramento Pœnitentiæ conjuncta, ut docet Angelicus (4), ob Sacramenti virtutem, majorem acquirent valorem ad satisfaciendum pro peccatis commissis. Item probabiliter addunt multi 1)1). Lugo, Pelroc. Croix, ci Salm. cum eodem S. Antonin. (5) esse justam causam ad minuendam poenitentiam judicare poenitentem ita meliùs erga pœnitentiam affici studio. O quàm pulchrum est consilium sancti Thomæ à Villanova (6), *facilem unam injunxeris, acriorem consulueris!* Expeditui pœnitenti comprehendere facias poenitentiam quam mereatur; cui potest conducere etiam indicare poenitentias antiquas Canonum pœnitentialium (hæc inveniuntur in Upere (7) ?Idnotatae). Juvabit pariter, ut dicit S. Thomas de Villanova, suadere pœnitenti graviolem poenitentiam,

(1) Quodl. 5. art. 28. — (2) Opusc. 65. §. i. — (3) 5. pari. lib. 16. cap. 20. et in Opere morali l. 6. n. 510. per totum. — (4) Quodlib. 5. art. 28. — (5) ibidem. — (6) Serm. Feria 6. post Dominum. Lætare. — (7) Lib. 6. n. 530.

sed postea imponere ei oportet eam tantum, quam prudenter judicabit confessurius ab eo adimpletam iri. Insinuat S. Franciscus de Sales (1), et idem dicit Rit. parisien (2) expedire, ideùque à pœnitente expetere, an valeat ipse eam pœnitentiam exequi; secùs commutetur. Idem admonuit S. Carolus Borromæus, dicendo: *Talem imponat poenitentiam qualem à pœnitente præstari posse judicet. Proinde aliquando, si ita expedire viderit, illum interroget, an possit, anve dubitet poenitentiam sibi impositam peragere; alioquin eam mutabit, aut minuet.* Confert

pœnitentiam imponere, sed non sub gravi (ut num. præcedenti dictum est); aut aliquod opus aliunde praeceptum, aut debitum, ut infra dicemus.

31.— Ex quo deducitur quàm imprudenter se gerunt confessarii, qui poenitentiam viribus poenitentium impari injungunt. Quot istorum multoties non dubitant faciliter recidivos indispositos absolvere, et etiam eos qui inproxima peccandi occasione versantur, et insipienter postea putant iis mederi imponendo gravissimas poenitentias, licet videant quòd illi eas adimplere non possint: imponunt v. gr. ut octavo quoque die per annum confiteantur: ut quindecim decades Rosarii quolibet die recitet ille, qui ne solitus quidem fuit quinque in hebdomada recitare: imponunt jejunia, disciplinas, orationem mentalem illi, qui nec nomen unquam audivit. Et quid hinc eveniet? Eveniet quòd licet inviti acceptent quod imponitur, ut absolutionem aucupentur, nihilominus postea nihil horum executioni demandant; et credendo in novum peccatum esse delapsos; imò putando (præcipuè rudes) nullius fuisse momenti confessionem factam, quia pœnitentiæ impositæ non satisfecerunt, propterea ad pristinum perditum vivendi modum redeunt: et ob pœnitentiæ impositæ pondus perterriti à confessione horrent, et ita in peccatis tabescere pergunt. Et hic est fructus qui in perniciem tot miserorum colligitur ex hujusmodi satisfactionibus, (pias convenientes vocant, sed meliùs dicendæ essent inconvenienlissimæ. Cæterum extra casum gravissimæ infirmitatis, aut compunctionis extraordinary, non bene ageret confessurius, si pro culpis gravibus adjungeret levem satisfactionem, levem inducentem obligationem; etenim licet (cùm expedit) possit adjungi opus quod, habitâ peccatorum ratione, sit leve, attamen

(1) Initrucl. ad confesi. c. 8. — (2) Lib. 6. n. 509.

semper debet imponi gravis satisfactio, quæ obliget sub gravi (1).

52. — Notandum 4. circa qualitatem pœnitentiæ, non imponendas pœnitentias perpetuas, aut valdè onerosas, ut ingredi religionem, et tantò minùs matrimonio ligari, quod omnimodam requirit libertatem; item non imponentur vota perpetua; imò licèt pœnitens vellet vovere, v. g. de non relabendo, ei non permittatur nisi ad tempus; ut videat quomodò illud observet. Loquendo autem de poenitentia conditional^e, v. g. aut de jejunando, aut de eleemosynam elargiendo quoties cadet, potest utique illa imponi, et cùm imponitur, tenetur pœnitens eam acceptare et exequi, ut rectè dicunt *Suar. Laym. Bonae. Salm.* et *Aversa* (contra *Dianam*, eic.); sed non expedit eam ad longum tempus imponere. quia postea faciliter negligitur et peccata multiplicantur: potest igitur imponi tantùm ad breve tempus, ut ad mensem, aut ad aliam confessionem (2). Item advertendum, non esse imponendas pœnitentias publicas pro peccatis occultis; tenetur autem confessarius bas imponere, si alià vià occurrere non possit scandalo dato, vel honori alicujuspalam detracto; sed non est adstringendus pœnitens ad publicam poenitentiam, si ipse renuit, et alio modo possit scandalum reparare, nimirùm Sacramenta frequentando, ecclesias visitando, ad aliquam congregationem se aggregando, etc. (3).

53. — Notandum 5. opera salisfactoria debere esse pœnalia, nam (ut advertit Trident, sess. 14. cap. 8.) satisfactio non solùm debet esse medicinalis in novæ vitæ custodiam, sed etiam ultrix in peccatorum commissorum satisfactionem. Hæc poenalia opera reducuntur ad jejunium, eleemosynam, et orationem. Sub jejunii nomine veniunt omnia sensuum mortificationum genera. Sub orationis nomine etiam veniunt confessiones, Communimes, ecclesiarum visitationes, et etiam actus interni charitatis, contritionis, aut meditationis, qui actus utique possunt imponi in pœnitentium, juxta communem DD. (4). Advertunt tamen tam orationem, quàm eleemosynam, et quodeumque opus bonum valere pro opere pœnali, ut communiter docent theologi; nam respectu nostri filiorum Adam post statum naturæ lapsæ quæcumque actio virtuoso habet rationem pœnæ, quia propter justitiam originalem amissam, omnes proni sumus in malum, et pro-

¹ *Lib. 6. n. 510. in fine. v. Ex his et 518. — 2 n. 511. — 3 Lib. 6. n. 512. — (4) n. 514. Dubit. 1.*

prias commoditates; ita *Valent. Castrop. Laym. Pitig. Salm.* cum multis aliis (1). Idem novissime scripsit doctus auctor *Instruet, pro novis Confessoriiis* (2), qui ait: *ihc advertendum nos haud dicere, nec inutilem, reputare pœnitentium illam, quæcumque* Hia sil, quæ injungitur in Sacramento cùm certum sil, quod etiam signum crucis cum Sacramento conjunctum est efficax ad satisfaciendum; tanto magis quia in statu præsentis naturæ lapsæ omne opus bonum est quodammodo affligens. et pœnale. Hoc etiam confirmatur ex S. Francisco de Sales (3), qui sic ait: *Alius patitur in jejunando, alius infirmis inserviando, audiendo confessiones, contionando, orando, et similibus actibus. Hæc pœnia* (orandi) *præstat alteri pœnæ* (jejunandi); etenim oratio, præterquam quod domat corpus, affert fructus desiderabiliores. Praesertim confirmatur è S. Thoma, qui dicit: *Quaelibet oratio habet rationem satisfactionis, quia quamvis habeat suavitatem spiritus, habet tamen afflictionem carnis*, ut dicit Gregorius (*super Ezech. horni* L 17.): *Idem crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur fortitudo carnis* (4). Potest etiam imponi in poenitentiam aliquod opus ad quod pœnitens tenetur, ut intéressé Sacro die festivo, jejunare in vigiliis, sicut etiam communiter dicunt *Sot. Suar. Laym. Sanch. Valent., etc.*, quia cùm tale opus sit satisfactorium, tunc per Sacramentum elevatur ad meritum satisfactionis sacramentalis. Hoc potest fieri, cùm dignoscitur pœnitens valdè debilis spiritus; cæterùm regulariter loquendo debet imponi aliquod opus liberum; ideòque quoties confessarius non se manifestat, intelligitur impositum opus distinctum. Attamen si confessarius imponit adesse Sacro per mensem, non tenetur die festivo duobus adesse; ita communiter *Castrop. Bonacin. Coninch. Laym. Sanch. Croix, Salmant., etc.* Potest etiam imponi opus aliis applicandum, ut animabus purgatorii, ut probabilius dicunt *Lugo, Tournai. Busemb., etc.* (5). Potest etiam imponi abstineri ab aliquo opere bono, v. gr. à Communionem, et jejunio, sicut probabiliter tenent *Suar. Moi. Lugo, Sporer, et Salm.*, quia talis cessatio utique potest esse actus virtutis, saltem ut experiatur obedientia erga seipsum confessarium. Sed hoc non est practicandum, nisi cum animabus devotis, et nec cum ipsis qui-

(1) *Valent. lorn. 4. disp. 7. quæst. 14. punct. 3. Cistrop, diet. un. p. 21. 3. n. 1. Laym. tr. 6. de Sacram. Pœnit. cap. 15. n. 9. Piliq. 2. p. dtsl. 15. qua. 1. art. 3. conci. 1. Salmant. tract. G. de Pœnit. cap. 10. w. 28. — (2) Instr. pro nov. conf. p. 1. cap. 16. n. 373. — (3) Introd. ad vitam devotam, cop. 23. — (4) S. Thom. Suppl. q. 15. art. 3. — (5) Lib. 6. n. 514. Dubit. 2.*

dem, cùm possit aliis ingeri suspicio talem cessationem esse poenitentiam à confessario impositam (1). Non potest autem pœnitens satisfacere per alios, sicut dicebat propos. 15. damn, ab Alexandro VII. Potest verò confessarius hoc concedere pœnitenti, ut dicunt *Sot. Suar.*, etc., cum *S. Thoma*; nam tunc non opus jam, sed hujus procuratio esset satisfactio Sacramentalis, sicut notant *Laym. Vasq. Bon.* etc. cum *Mazzotta* (2).

54. — Circa praxim regula hujus requirit, ut impendantur opera carnem coercentia pro peccatis sensualibus, eleemosynæ pro peccatis avaritiæ, oratio pro blasphemis, etc. Sed considerandum quid magis expediat, aut magis utile sit pœnitenti. Quamvis autem maxime utile sit imponere Sacramentorum frequentationem, orationem mentalem, et eleemosynas; nihilominus praxis habet has reddi damnosas iis, qui aut nihil, aut parum habuerunt horum usum. Satisfactiones utiles generatim pro omnibus hæ solent esse, nimirum aggregari ad aliquam congregationem: quolibet vesperi (saltem ad tempus) actum doloris elicere, et quolibet mane propositum * renovare, dicendo cum S. Philippo Nerio: *Domine, ne auferas hodie manus tuas à me, ne tui proditor e/feiar*; visitare quotidie sanctissimum Sacramentum, et imaginem quoque Mariæ sanctissimæ, ab eis perseverantia? gratiam postulando: Rosarii saltem tertiam partem, et ter Salutationem angelicam mane, meridie et vesperi, dicendo; *Mater mea, adjuva me hodie, 7ie in Deum peccem* (Hanc tamen poenitentiam, ter recitandi Salutationem angelicam cum prædicta supplicatione, ego plerumque solitus fui injungere, aut saltem consulere iis, qui eam non solebant frequentare): cùm cubitum iverint, dicere in lecto: *Si nunc mihi morandum fuisset in inferni igne*; aut dicere: *Veniet dies quo milii in hoc lecto moriendum erit*: qui legere sciunt, et potissimum Ecclesiastici, quotidie legere aliquem librum de rebus spiritualibus agentem. Monet autem S. Franciscus Salesius, (3) non esse gravandum pœnitentem multis rebus, ne confundatur et terreatur.

(1) *Ibid. v. 7. Potest.* — (2) *De Pœnit. qu. 5. in fin.* — (4) *Inilrucl, Cenf. c. 8.*

PUNCTUM II.

De acceptatione et satisfactione pœnitentiæ.

Obligatio acceptandi pœnitentiam 55. Obligatio adimplendi eam 56. Qui differt pœnitentiam 57. An requiratur intentio satisfaciendi 58. Si pœnitens obliviscatur pœnitentiæ 59. Quid si adimpleat in mortali 60. Qui possit, mutare pœnitentiam 61.

55. — Quoad pœnitentiæ acceptationem, communiter docent DD. teneri sub gravi poenitentiam eam acceptare cùm illa est rationabilis, quia in hoc confessarius est verus ejus judex, cui ille parere debet. Unde *Suar.*, et *Bonae.* post Trid. vocant temerariam opinionem *Navar.* et *Cajet.* etc. qui dicebant pœnitentem posse pœnitentiam recusare, ut eam in purgatorio satisfaciatur (1). Dicit *Busemb.* cum *So/o.*, et *Reginal.* quod si pœnitens nollet aliam acceptare pœnitentiam quàm levem, licet mereatur gravem, posset utique confessarius eum absolvere. Sed ego nec huic acquiesco, juxta quod diximus *n. 51. in fine*, et juxta id quod docet *Lugo*; quia sicut peccaret confessarius, qui sine justa causa (ut infirmitatis) vellet levem poenitentiam pro culpis gravibus imponere, ita etiam peccat pœnitens, qui graves culpas afferendo, non vult acceptare nisi levem pœnitentiam. Cæterum probabiliter dicunt *Suar. Ltiyman, Concina, Busemb. Elbel, Holzm. et Sporer*, quod si pœnitens putaret illam pœnitentiam nimis gravem respectu sui peccati, aut saltem suarum virium, et confessarius nollet eam moderari, bene potest ille, recusatâ absolute, alium quærere confessarium (2).

56. — Quoad autem pœnitentiæ satisfactionem, notandum 1. jam peccare graviter qui pœnitentiam gravem sibi impositam pro peccatis gravibus non adimplet; sed contra peccat tantum venialiter, qui levem omittit poenitentiam pro culpis levibus impositam, aut pro peccatis jam ab eis confessis juxta communem. Nec obstat dicere quod Sacramentum restaret incompletum; quia cùm sit essentialiter hoc completum, obligatio illud integrandi non est nisi levis, cùm materia non est nisi levis; sed Rosarium B. V. licet quinque decadum, non potest esse tale. Dubium majus fit, si imponatur pro poenitentia materia gravis pro culpis levibus aut jam confessis? Volunt tunc *Bonae. Cone.*, et *Roncag.* debere sub gravi eam adimpleri; sed probabiliter hoc negant *Sotus, Navar. Laym. Lugo, Sporer,*

(1) *Lib. 6. n. 516.* — (2) *Ibid.*

Croix, etc. Ratio est quia in tali casu, sicut confessarius non potest imponere sub gravi obligatione gravem poenitentiam, ita nec pœnitens tenetur sub gravi eam satisfacere. Non nego tamen cum *Roncagl.* quôd si casu illa peccata, licet venialia, vâklè disponerent ad mortale, bene potest confessarius imponere poenitentiam gravem, ut liberet pœnitentem à periculo mortalis; et tunc pœnitens tenetur, si cupit absolvi, ad eam acceptandam, et satisfaciendam sub gravi obligatione (1). An. autem circumstantiæ pœnitentiæ, v. gr. Hexis genibus, nudis pedibus, etc. importent obligationem gravem, aut levem, hoc dependet ex gravi molestia, quam secum affert circumstantia, ut communiter dicunt DD. (2).

57. — Notandum 2. quôd licet non adsit obligatio adimplendi poenitentiam ante Communionem, ut requirebat propositio 22. damnata ab Alexandro VIII., nihilominus peccat qui diutius eam differt, v. g. per annum, et etiam per sex menses, ut rectè dicit *Mazzotta*; sed nequitiam qui per mensem eam differt, modò poenitentia non sit medicinalis, ut advertunt idem *Mazzotta* et *Croix*; et modò in posterum posset eam adimplere. Cæterum non peccat graviter qui jejunium foras sextæ in sabbatum transferret, aut qui Communionem singulorum mensium ad 6. aut 8. dies alios transferret, ut probabiliter dicunt (contra *Salmant.* et *Lugo.*) *Suarez*, *Castrop.* *Spor.* *Holzm.* *Mazzot.* cum *Donc.* (qui tamen rectè excipit, si pœnitentia esset medicinalis). Imo *Croix* cum *Gob. Steph.*, etc. putat non esse mortale, si ex 10. Communionibus unam omittet (3). Cæterum qui omittit die statuto poenitentiam adimplere, non ideo deobligatus ab illa restat; nam quando à confessario assignatur dies, semper ille intelligitur accessoriè destinatus, nempe ad sollicitandam, non autem ad liniendam obligationem (4). Dicunt tamen *Bonae. Coninch. Gobât.*, etc. apud *Mazzotta* (5), quôd si confessarius imponit Communionem singulis B. Virginis festis, aut jejunium quolibet sabbato in ejus honorem, elapso illo die, terminatur obligatio, quia tunc videtur confessarius velle obligare jejunium tantum ad diem illum. Non dubitatur autem quin possit pœnitentiæ satisfieri eodem tempore quo alteri satisfit præcepto. prout Rosarium recitare dum in festo auditur Sacrum, etc., sicut dictum fuit *Ioni. I. tract. II. n. 30.* Sed cum confessarius imponit duas

fl) LH: 6; ~ 517* - Δ2) lhid. v. An autem. -(5) n. 521.-(4) Lib. 6. n. 525. -(5) de Panit. v, i)lC0 4.

audire Missas eodem die, intelligitur successive, non autem eodem tempore, ut rectè dicit *Mazzotta* |1) cum *Croix*.

58. — Quæritur 1. an pœnitentia debeat satisfieri cum intentione ei satisfaciendi? Alii affirmant, ut læsv/. cum *Mazzotta* (2), dicendi quôd in cæteris præceptis sufficit ponere opus præceptum, sed in hoc requiritur amplius intentio integrum efficiendi Sacramentum. Sed probabiliter negant *Sanch.* et *Lug.* (3) cum *Suar.* et cum communi, ut asserit. Utitur *Lugo* aliâ ratione; sed illa qua*, apud me majorem vim facit, est quôd pœnitens in acceptando pœnitentiam utique animum eam adimplendi habet, undè quoties ille ponit opus injunctum, saltem ponit id ex intentione habituali habita, et non retractata pœnitentiæ satisfaciendi; et in hoc cur non Sufficit intentio habitualis, cum habitualis sufficit ad suscipiendum quodlibet Sacramentum? Propterea quisque in quolibet satisfactory opere, quod ponit, semper intendit voluntate generali satisfacere prius operi debito, quam aliis subrogationis.

59. — Quæritur 2. ad quid teneatur pœnitens, qui oblitus est pœnitentiæ? Alii, ut *Busemb. S. Antop.*, etc., volunt teneri ad repetendam confessionem, ut Sacramentum faciat integrum; sed communiter, et valdè et forte* magis probabiliter negant *Suar. Vasq. Laym. Castrop.* et alii, et hoc etiamsi culpabiliter oblitus fuisset, ut dicunt *Sot. Navar. Lugo, Salm. Croix, et Holzm.*, quia in tali casu pœnitentia reddita est impossibilis, et ex altera est valdè dubia lex, an repetenda sint peccata jam semel directè remissa, ut integretur Sacramentum. Attamen si pœnitens putaret confessorium reminisci posse pœnitentiæ impositæ. teneretur certè eundem adire, ut eum de illa interroget (4).

60. — Quæritur 3. an pœnitens in mortali existens possit pœnitentiæ satisfacere? Alii negant, sed communissimi affirmant *Suar. Nav. Lugo, Cone. Rone. Salm.*, etc., quia ex regula, generali S. *Thomæ* pluries repetita, finis præcepti non cadit sub præcepto. Opponunt hic quemdam textum ejusdem Angelici: sed S. Doctor ibi aliud non dicit quàm illud opus in peccato factum merito carere. sed non dicit non satisfacere (5). Communis autem est sententia apud omnes, quôd pœnitens, satisfaciendo pœnitentiæ in peccato mortali, non peccet mortaliter. Cæterum judico esse

1) Aoe. ci/. — (2) Ibid. — (3) de Pœnit. D. 21. n. 43 — (4) Lib. 6. n. 520. — (5) n. 522.

probabile cum *Suar. Laym. Bonacina*, etc. (contra alios; istum saltem peccare venialiter, dùm satisfaciendo in mortali impedimentum ponit effectui partiali Sacramenti (1).

61 — Quæritur 4. quinam possit poenitentiam mutare? Certum est, et commune apud DI, (quicquid dicat *Diana* cum paucioribus) pœnitentem non posse ex se pœnitentiam mutare, etiam in opus evidenter melius; nara sicut non potest poenitentia nisi à confessario imponi, ita nec potest/nisi ab eo solo mutari (2). Dubium fit an possit mulari ab alio confessario, quin repetantur peccata? Negant probabiliter *Castrop. Lugo, Laym. Cone. Holzm. Spor.*, etc., dicendo pœnitentem debere tunc iterum confessionem repetere apud illum confessarium, saltem in confuso, ut ei det notitiam status suæ conscientiæ. Sed multi alii etiam probabiliter affirmant, ut *Tolet. Navar. Bonae. Sa.*, et probabile dicunt idem *Lugo, Laym. Salm. Holzm. Sparrer*, etc. Ratio est quia in hac posteriori confessione non agitur de peccatorum in priori confessione adductorum • iudicio faciendo, cùm illud jam absolutum sit, sed tantum de imbecillitate pœnitentis priori pœnitentiæ satisfaciendi. Opponitur: sed poenitentia debet esse medicinalis, et quomodò medicinam præscribet qui infirmi vulnus ignorat? Respondetur quòd confessarius ex eadem poenitentia imposita potest peccatorum, pro quibus illa imposita erat, materiam argumentari, et ita potest se dirigere in commutando aut diminuendo eam (3). Et probabiliter dicunt *Nav. Spor.* et *Tamb.* confessarium non requisitum à pœnitente posse ex se mutare ei poenitentiam, cùm prævidet quod ille verisimiliter perget eam negligera (4). Nonnulli DD. ut *Castrop. Sanch. Bonae.*, etc. permittunt etiam confessario inferiori posse poenitentiam à Superiore ob casus reservatos impositam permutare. Sed hoc rectè negant *Gonet, Suar. Lug. Holzm. Spor. Cone. Coninch. Valenz. Benzi*, etc., quia inferior non habet facultatem mutandi sententiam Superioris in iudicio prius formato; tantum hoc posset admitti cum *Suar. Bonae. Benzi*, Ved. etc., cùm pœnitens difficulter posset ad Superiorem redire, et conlrò gravis adesset causa ut mutetur poenitentia, quia tunc merito præsumitur Superioris conniventia (5). Dubitatur autem an poenitentia possit mutari extra confessionem? Respondetur, quòd si confessarius est alius, certum est non posse fieri; si autem est idem, alii AA.

(1) *N. 525.* — (2) *n. 528 Res.* 3. — (3) *Lib. G. n. 529. Dubii. 1.* — (4) *ibid. in fin.* — (5) *Lib. G. n. 529. Dubit. 2.*

admittunt posse id fieri etiam post 8. dies. sed merito hoc negat sententia communior *Bonae. Suar. Nav. Salm.*, etc. quia vix id permittunt confessario immediatè post absolutionem, antequam à confessario discedat pœnitens II. Attamen factà commutatione semper potest pœnitens eligere primam poenitentiam, uti docent *Suar. Less. Bonae.* et alii cum *P. Mazzotta* (2).

PUNCTUM III.

De satisfactione per indulgentias.

De indulgentiis 62. *An quis possit lucrari pœnarium ex parte* 65. *De jubilæo, et de pluribus declaratis circa jubilæum a Benedicto XIV. Qi. An opera debeant omnia in una hebdomada adimpleri; et hic de oratione, et eleemosyna, et etiam de commutatione* 65. *Λ « ex invalida confessione auferatur reservatio, et censura* 66. *An peccet absolutus postea non adimplendo opera* 67. *Qui reservati obliviscitur* 68. *Qui peccat in confidentiam jubilei* 69. *¶ Ante quam damno satisfiat, etc.* 70. *In jubilæo a quibus casibus, et censuris potest absolvi* 71. *Nonnulla circa annum sanctum adnolantur* 72.

62.— Loquendo de indulgentiis in generali, indulgentia delinitur: *Gratia qua remittitur pœna temporalis, opere præscripto præstito; idque per absolutionem in subditos, persui/l'ragium in defunctos.* Declaravit autem Trident sess. 25. *Decr. de Indulg.* Ecclesiam à Deo habere facultatem indulgentias concedendi, et eam ab antiquis temporibus illis usam fuisse; undè Concilium excommunicatione damnat eum, qui inutiles esse indulgentias diceret, aut qui eam potestatem in Ecclesia esse negaret. Ad lucrandas indulgentias tria requiruntur: 1. Ut adsit causa rationalis, et proportionata. 2. Ut opera præscripta adimpleantur. 3. Ut persona sit in gratia, saltem cùm ultimum opus præscriptum ponit: alioquin non lucrabitur indulgentiam, neque pro se, neque pro defunctis, quicquid dicant alii (3). Deindè notandum 1. indulgentiam non spirare morte concedentis, nisi adfuit clausula, *l./ benenlacium nostrum*. Notandum 2. indulgentias intelligi debere. iit Indulti verba sonant; quia error, licèt communis esset, in hoc non supplet Contrà, cùm sint gratia, largè interpretandæ sunt; unde fit, quòd si tempus non determinatur, perpetuæ intelligendæ sunt. Notandum 3. indulgentiam esse alleram plenariam, sive totalem, quæ ab omni

i, Ibid. Dubii. 3. — 2) *De Pœn. qu. 5. c. 2.* — 3) *Lib. 6. n. 553.*

pœna liberat: alteram *partirflem*, ùt sunt *septenæ*, et *quadrage-na**, quibus intelligitiir tolli illa pœna, quæ tolleretur per jejunium illorum annorum, aut dierum, qui in Induito exprimuntur (1).

63. — Dicit autem *Busemb.* non lucrari indulgentiam plenariam eum, qui ab omni culpa, etiam veniali, non est immunis. Sed multi alii AA., ùt *Laym.* *Wigandl*, *Sparer*, *Viva*, *Pellizar.* et *Benzi*, tenent, quòd quamvis peccatum sit veniale, si non est remissum quoad culpam, neque remitti potest quoad poenam, ùt certum est cum *S. Thom.* (2); nililominùs veniale non remissum non impedit, quo minùs remittatur pœna debita aliis peccatis jam remissis; quia sicut non repugnat, ut remittatur culpa unius venialis, quin remittatur culpa aliorum; ita etiam de pœna dici potest; et non sine ratione talis esse præsumeretur Pontificis intentio (3). In sequenti numero, loquendo de jubilæo, dicemus alia quæ etiam ad hanc indulgentiarum materiam pertinent.

64. — Procedendo igitur ad loquendum de jubilæo, antequam ad dubia, quæ super hac re occurrunt, descendamus, multa hic adnotare oportet, quæ declaravit Benedictus XIV. in sua Constitutione, *Inter præteritos*, edita die 3. Decemb. 1749. (4), in qua (ùt ipse alibi declarat) voluit de medio tollere inultas quæstiones, quas super hac re DD. agitabant. Ea, quæ declarata fuerunt, sunt sequentia: 1. Clausula *Verè pœnitentibus, et confessis*, in jubilæo intelligenda est de vera confessione, contra opinantes non opus esse confiteri eum, qui à culpis gravibus erat immunis; ita in jubilæo; sed pro aliis indulgentiis ait Pontifex hoc pendere ab Indulti verbis, an requirant confessionem uti conditionem, an uti dispositionem (nota quòd Clemens XIII. declaravit, semper requiri confessionem ad lucrandas indulgentias). 2. Omnes visitationes ecclesiarum præscriptæ debent uno die compleri, incipiendo à media ad mediam noctem, aut à vespere ad vespere alterius diei. 3. Indulgentiæ concessa, *Ad beneplacitum nostrum*, morte Pontificis spirant, 4. Indulgentia; pro vivis non possunt applicari pro defunctis. 5. In jubilæo non potest absolvi hæresis externa. 6. Clausula *Commutatio votorum fiat dispensando*, intelligitiir, ut commutatio non sit multo inferior opere promisso. 7. Facultas commutandi opera pia non intelligitiir in con-

ti *Lib. 6. n. 531. il 535.*—(2, *Suppi. q. 27. a. 1.*—(3) n. 554. c. *Cerlum. 7.*— 4 *In Hull. tom. 3. p. 140. el edit. Medii, l. 8. p. 6.*

fessionem, aut Communionem (praeterquam cum pueris), nec in orationem necessariam in visitatione; nec cætera opera præscripta possunt commutari in ea quæ aliâ causâ jam debentur. «S. In quolibet jubilæo vetitum est confessario absolvere proprium complicem in peccato turpi. 9. Jubilæi facultate non gaudent, qui parati non sunt ad illud lucrandum, et ad operibus præscriptis satisfaciendum. 10. Vota tantùm intra confessionem commutari possunt. 11. in jubilæo à confessario semper debet aliqua injungi poenitentia in confessione. 12. Non possunt commutari vota in damnum tertii, et præcipuè votum perseverantiæ quod in aliquibus congregationibus emittitur, nam illud contractus naturam assumit. 13. Oui in mortale post confessionem labitur, iterùm confiteri debet, si indulgentias jubilæi lucrari cupit, ut saltem ultimum opus injunctum in statu gratiæ ponatur; sed non adest obligatio replicandi visitationes. 14. Ad lucrandas indulgentias sufficit oratio vocalis; et qui mentaliter orat, adjungat aliquam vocalem. 15. Facultate jubilæi semel tantùm quis gaudere potest; sed indulgentias, qui opera præscripta repetit, utique pluries lucrari potest: hoc tamen non intelligitur de indulgentiis concessis visitantibus præscriptis diebus aliquam ecclesiam. 16. In concessione facultatis absolventi à censuris *Bullæ Cænæ* non includitur facultas absolventi ab hæresi externa. 17. Qui jam est absolutus à censuris, aut dispensatus à voto, non reincidit in eas si jubilæum non lucratur. 18. Facultas data Monialibus eligendi confessarium intelligitur de approbato ad Moniales (1). Notandum hic denique quòd Regulares possunt confiteri apud quemcumque sacerdotem ab Ordinario approbatum etiam secubarem. ùt declaratum fuit à Gregor. XIII. apud *Peyrinum* (2), et etiam ab Alexandro VII. in Constitutione *Unigenitus*.

65. — Quaeritur 1. an ad lucrandum jubilæum omninò in alterutra hebdomada omnia opera præscripta perfici debeant? Negant *Casrop. Bonae.*, etc.; consentit *Laym.* si aliqua adfuerit causa. Sed affirmant *Sanch. Lugo, Spor. Renzi, Viva*, etc., et his ego etiam ad hæreo, tùm quia talis est usus fidelium, tùm quia videtur is esse Indulti sensus, cùm ibi conceditur jubilæum ei qui perficit opera diebus *alterius* (non autem dicitur *utriusque*) *ex duabus hebdomadis*. Probabilissimum tamen est confessionem, et Communionem posse fieri tam in prima, quàm in Do-

! *Fuith lib. 6. n. 536.*— (2, *Pej/r. de privileg. reg. 4. (. 3, e. 4. n. 8.*

minica immediatè sequenti (I). Dicunt *Sanch. I got. Busemb.* etc. quòd qui jubilæum in patria lucrari neglexisset, benè posset illud postea lucrari alibi ubi etiam illud duraret. Dicunt insuper *Bonac. el Diana* posse lucrari etiam in patria, cùm ille ex invincibili ignorantia ignoraverit jubilæum publicatum fuisse (2). Loquendo hic de opere inuncto ad lucrandum jubikum, quoad orationem vocalem in visitatione alii requirunt 7. *Pater*, et drc; alii dicunt suilicere quinque. Dirca autem eleemosynam, quanta esse debeat, duo considerata sunt: primò verba *Indnlli*, si dicant *uniuscujusque facultate*, aut *prout devotio suggeret* secunda causa, quia si eleemosyna imponitur in subsidium alicujus piæ operæ, tunc debet esse uniuscujusque viribus correspondens: si autem dumtaxat ad exercendam misericordiam, tunc sufficit quamcumque parvam summam præstare.* Etiam pauperes debent eleemosynam largiri; sed pro lileligiosis, filiisfamilias, et pro uxoribus, sufficit ut cum intelligentia eorum à Superioribus pro ipsis præstetur. Denique quoad jejunia, si quis applicare vellet jejunia ad quæ ex voto, vel aliù lege teneur, hæc utique non sufficiunt (3). Advertendum quod cùm datur facultas opera præscripta commutandi, hoc potest edicere quilibet confessarius (etiam extra confessionem), ut declaratur in Bulla indulgentiarum Gregorii XIII. cùm ibi dicatur, quòd nomine confessam venit quilibet approbatus; illa *Busemb. cum Itenriq. et Præpos. (V).*

66.— Quamitur 3. an ob confessionem invalidam ii jubilæo auferatur reservatio peccatorum, et an à censuris absolvatur? Cùm confessio est nulla culpabiliter, nempe sacrilega, omnino negandum est cum *Lugo*, et *Viva. etc.* quicquid dicant alii; tùm ex regula illa quòd *fraus nulli patrocinari debet*: tùm magis quia Pontifex in cit Bulla declaravit non posse facultatibus gaudere, nisi eum, *ilui ad. consequendum jubiliruni prieparatus sil.* Si verò confessio sit nulla ex defectu doloris, sed culpâ haud cognitâ, tunc volunt *Inigo, Coninch. El m.elc* reservationem auferri, quia tunc pœnitenti verus est animus jubilæum lucrandi, Sed hoc non obstante, negant *Bonac. Boariq. Beginaid., etc.* et huic sententiae ego adhæreo, dum Benedict. XIV. in Constitut. suprâ.cit. n. 64 *Diter Privteritos*, §62. declaravit quòd facultates conceduntur *vehit pnvparatio ad consecutionem jubilai*: igitur non præsumitur Pontificis voluntas esse, ul

1 §6 6. » 537.- 2/ «.535. r. i.Qur. — 3 n. 538. (W r. XI. et XII. (4) n. 534. v. 15. Quando,

facultatibus gaudeant ii quos facultates non præparant ad consequendum jubilæum (1).

67. — Quæritur 3. an peccet graviter qui, postquam à reservatis absolutus fuit, reliqua opera præscripta negligit? Alliniant *Suar. Vasq. Eilliuc. etc.*; sed communius negant *Si/nc/i. Dug. Bonac. Castrop. Spor. Salm., etc.*, quia in tali casu non apparet talem adesse obligationem, nec ex jubilæi natura, nec ex Pontificis, aut confessarii præcepto. C&te-rûni, ut declaravit idem Pontifex, iste in reservationem, aut censuras minime reincideret (2).

68. — Quæritur 4. an qui confitetur in jubilæo, et reservati obliviscitur, possit à quocumque confessario absolvi? Certum est quòd possit, si confessarius jubilæi expressè eum à reservatis oblitis absolvere intellexit; secùs autem, si hoc non intellexit; ita *Bonac. Vasq. Sayr., etc.*, sed probabilius allirmant *Nav. Sanch. Suar. Viva, Croix, etc.*, dùm præsumitur confessarius omnia beneficia, quæ potest, pœnitenti sua conferre velle. Et idem probabiliter dicunt *Less. Castrop. Sanch. Spor. Viva, etc.* contra alios, devotorum commutatione; quia vi jubilæi pœnitens quoddam acquisivit jus ad talem commutationem. Omnes autem conveniunt, quòd si quis coepit confessionem intra jubilæum, potest deinde absolvi ab eodem confessario; et etiam à reservatis post jubilæum commissis, ut probabiliter dicunt *Sanch. Viv. Bos. et alii* (3); idem probabiliter dicunt *Suar. Sanch. el Emanuel*, (contra *Cone.*) de eo, qui confitetur animo consequendi jubilæum, et deindè non consequitur, dùm per absolutionem jam absolute aufertur reservatio quin ab eventu futuro pendeat (4). Si verò pœnitens confitetur Superiori extra jubilæum, et recordetur reservati, vide dicendam. 140.

69. — Quæritur 5. an possit absolvi à reservatis peccans in jubilæi confidentiam? Alii negant, et probabiliter, quia non præsumitur Pontifex velle fovere iniquitatem. Sed alii comniuniùs cl probabilius id allirmant, quia non limitanda est facultas sine limitatione concessa. Nec dicere valet ita fovere iniquitatem ea remedia, quæ Superiores peccantibus præparant (5).

70. — Quæritur 6. an virtute jubilæi possit absolvi à censuris, qui aliquem damnificavit, antequam satisfecerit, si adest clausula: *Non absolvetur, nisi satisfactu parte?* Allirmant aliqui DD. dicendo præfatam clausulam potiùs

(1) §16. 6. n. 537. Quær. II. et v. Si autem. — (2) Quær. 111. — (3) Lib. 6. n. 537. Quær. IV. tn fin. — 4 Ibid. Quær. V. — (5) Ibid. Quær. VI.

importare suasionem, quàm conditionem; sed negant *Suar. Vasq. Spor. Viva, etc.*, et hodie omninò hoc tenendum est, ut declaravit Benedictus in præfata Bulla. Si tamen debitor omninò satisfaciendo non esset, potest utique absolvi; modò satisfaciendi, cùm poterit, juramentum præstet, utjn eadem Bulla cautum est. Quòd si, cùm possit, non satisfaceret, aliqui volunt reincidre incensuras; sed probabilius est oppositum cum *Sa. Bos. Spor. Iòv/, etc.*: nam ex *cap. Ad reprimendam, de O//ic. Ord.* reincidentia non incurritur, nisi in lege exprimatur. Cæterum, debitor penitus ab omni satisfaciendi debito liberabitur, si pars fæsa remittet iinjuriā; sed hic benè advertit *Croix* cum *l'illinc. et Bonae.*, contra *Vivam* et *Dianam*, 1. non sufficere monachi offensi remissionem, si injuria in totum monasterium redundat; 2. debitorem liberari, si offensus justam satisfactionem respuit; 3. si debitor non possit tunc sine gravissimo damno suo satisfacere (1); sed hoc intelligendum juxta dicta *Tom. I. Tr. X. n. 65. et 117.*

71. — Quæritur 7. à quibus casibus et censuris possint confessarii absolvere tempore jubilæi? Communis est sententia, cum *Suar. Laym. Vasq. Spor. Viva, etc.*, facultatem in jubilæo concessam absolvendi à papalibus, intelligi etiam de episcopalib; et licèt hæretici non possint absolvi, possunt tamen absolvi eorum fautores, elii qui legunt vel imprimunt libros de hæresi tractantes, et etiam blasphemii hæreticales: ita *Lugo, Sanch. Itos. Suar. Viva, Croix, etc.*, quia talia peccata non sunt proprie hæresis formalis (2). Possunt etiam absolvi publici clericorum percussores, et alii nominatim inflictas ab homine, declaravit Papa ab istis posse absolvi tantum ad effectum indulgentias consequendi (3). Et quoad irregularitates, dixit quòd præscindendo à quæstione, an irregularitates ex delicto habeant rationem censuræ sive poenæ, super illis dispensari possit tantum, quæ ob censura violationem incursæ sunt (4).

72. — Loquendo de jubilæo anni sancti, præcipuè notandum est 1. quòd eo tempore omnes indulgentiæ pro vivis suspenduntur; non autem pro defunctis, et pro constitutis in mortis articulo, ut apparet ex Decreto Urbani VIII. apud *Busemb.*; nec indulgentiæ concessa? particulare ab aliis quàm à Papa. Notandum 2. quòd in anno

1) *Ibid.* Quær. VII. — 2 *Lib. 6. n. 557.* Quær. VIII. — 3 *Ibid.* r, Sed tile dubii. I. — 4) *Ibid.* Dubit. 2.

sancto suspenditur etiam facultas absolvendi à casibus papalibus, et dispensandi à volis, etc., concessa in ordine ad lucrandum indulgentiam plenariam. Sed non suspenditur facultas data Episcopis à Trident, in *cap. 6. Liceat, sess. 21.*; nec facultas dispensandi super impedimentis matrimonii, aut petendi debitum, etc., quæ facultates Episcopis competunt de jure communi; ita *Busemb.* cum *Zerih. et Quini.* (1). Addit *Busemb.* cum *Sanch.* et aliis, nec suspendi facultates Regularibus concessas vi suorum privilegiorum absolvendi à reservatis, etc.; sed Benedictus XIV. in cit. Constit. declaravit oppositum, dicens suspendi omnes facultates tam ad effectum indulgentiarum, quàm ob alias causas (2). Idem declaravit ibidem quòd per verbum *incolæ* intelliguntur morantes in urbe Romæ, animo ibi per majorem anni partem morandi.

CAP. V.

I

DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIA.

73. — Minister Sacram. Pœnitentiæ nullus alius quàm sacerdos esse potest, nam solis sacerdotibus data fuit peccata remittendi potestas: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, etc. Joan. 20. 22. 23.* Et quod dicit *S. Th.* post sententiarum magistrum, nempe quòd in necessitate debeat pœnitens cui potest, etiam non sacerdoti confiteri, quia tunc supplet Deus, intelligitur, ut explicant alii 1)1), non de præcepto, sed ut tali actu humilitatis excitetur ad contritionem, aut ut solamen, aut consilium recipiat. Dicunt dumtaxat multi cum *S. Antonin. Panorm. Ledesm. Sanch., etc.*, quòd in mortis articulo, si desit sacerdos, possunt clerici absolvere à censuris, ne infirmus sepellurà, et suffragiis careat: sed probabilius id negant *Lug. Laym. Castrop. Salmant., etc.*, quia hoc nunquam in Ecclesia fuit in usu: tantò magis quòd juxta Rit. si excommunicates cum pœnitentiæ signis decesserit, potest absolvi ejus cadaver ab habente facultatem. Ad hoc autem, ut sacerdos validè hoc Sacramentum ministrare possit, præter Ordinis potestatem requiritur, ut habeat ab Ecclesia jurisdictionis potestatem, et juxta Trid. etiam Episcopi approbationem. Hoc tamen non currit pro Regularibus; dùm hi confiteri possunt cuicumque sacerdoti, etiam noū approbato, modò à Praelato suo eis concedatur: Mbniulibus

1) V. 555. Resp. 2. — 2) n. 536. ad 17.

exceptis, quæ, licèt exemptæ, sicut statuit Greg. XV., non possunt confiteri, nisi sacerdotibus approbatis pro ipais ab Urdinarioloci (1).

PUNCTUM I.

De approbatione confessorii.

Necessitas approbationis. Non est necessarium examen 14. Si approbatio injuste rtvocetur. An successor possit ad examen revocare, etc. 75. In sacerdos simplex possit absolvere à venialibus 70. An parochus possit sibi adsciscere parochum allerim dioecesis 77. An ejusdem dioecesis 78. Quinam Episcopus approbare potest 79. An Regulares approbati in una dioecesi, etc. 80.

74 — Approbatio non est jam jurisdictionis collatio, sed est judicium à Trident, requisitum de sacerdotis habilitate ad jurisdictionem recipiendam. Super hoc notanda sunt 1. quòd licèt peccaret Episcopus, qui injustè approbationem alicui negaret, nihilominus sine hac nemo potest confessiones audire, uti constat ex propositione 13. damnata ab Alexand. VII. quæ dicebat: *Satisfacit præcepto annuæ confessionis qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.* Et in quantum ad Regularium privilegia quæ opponuntur, respondent *Salm.* privilegia loqui, cùm ipsis negata est injustè jurisdictio, non autem approbatio (2). 2. Ad approbationem non requiri necessarid examen, sed sufficere prudens Episcopi judicium de habilitate sacerdotis; ita *Laym. Conincn. et Busemb.* Dicunt item *Salmant.* quòd licèt Prælati internè aliquem reprobareret, tamen approbareret eum externè, hoc sufficeret ad ei conferendam jurisdictionem (3). Notandum 3. quòd Episcopus potest hanc dare approbationem etiam pei alios, nam hic est actus non ordinis, sed jurisdictionis i4).

75. — Notandum 4. approbationem posse limitari quoad personas, et tempus, et locum. Si autem data esset absolutè, non dubitatur quin peccaret Episcopus, si juslâ non existente causâ eam revocaret. Dubium restat an talis revocatio injusta non solùm esset illicita, sed etiam invalida? Alii negant; sed affirmant *Suar. Lugo, Castrop. Cone. Salm.*, etc., dicendo quòd sine justa causa non potest privari confessorius jure suo jam acquisito. Cæterùm rectè

(1) *Lib. 6. n. 539. el teq.* — (2) *Lib. 6. n. 546.* — (3) *n. 545.* — (4) *n. 550. r. 3. Ephe.*

advertit *Lugo*, quòd in dubio revocatio præsumi debet justa; et hoc posito, sententia præfata difficulter potest deduci in praxim, dùm Episcopo in revocanda approbatione multæ possunt esse causæ, quæ confessorio ignota sunt (1). Notandum 5. Episcopum successorem ex justa causa ad examen revocare posse omnes confessarios approbatos à prædecessore, etiam parochos, modò vehemens eorum imperitiæ adsit suspicio, ut decrevit S. C. 15. Jan. 1667. (2); et etiam Mendicantes, ut rectè dicunt (contra aliquos) *Suar*, et *Lugo*; et super hoc refert *Cabass. Alexand. VII. 30. Jan. 1656.* in causa Episcopi Andegav. quæ cum diversis Ordinibus regularibus agebatur, damnassee ùl erroneam hanc propositionem: *Non possunt Episcopi limitore, seu restringere approbationes quas Regularibus concedunt ad confessiones audiendas, neque ulla ex parte remeare.* Et præterea refert decisum fuisse in Concilio statijs Galliæ Episcopum non teneri reddere rationem revocationis approbationum (3). Notetur hic insuper S. Pium V. in Constitui. *Romani Pontificis*, dixisse quòd Regulares approbati ab Episcopo prædecessore, *ab Episcopo successore examinari de novo poterunt, et si miniis idonei repertifuerint, reprobati.* Hinc inferunt multi AA. ut *Silv. Mirand. Faguna. Cespida, Nicolius*, et alii apud *Eerraris*, Vicarium capitularem non posse auferre facultatem Regularibus ab Episcopo approbatis, nec ad examen revocare, modò approbatio ab Episcopo data non esset cum clausula, *Ad beneplacitum nostrum*; tunc enim morte Episcopi expirât. Nuncrestant hic discutienda 4. dubia.

76 — Dubitatur 1. an confessiones venialium factæ sacerdoti simplici sint illicitæ ac invalidæ? Quòd sint illicitæ hodie in dubium revocari nequit post Decr. Innoc. XI. apud *Bonæ.* (4) 12. Febr. 1679. in quo non solùm præceptum fuit Episcopis: *Ne permittant, ut venialium confessio fiat sacerdoti non approbato ab Episcopo*; sed præterea hoc vetitum fuit ipsis sacerdotibus, cùm ibi dicatur: *Si quicumque sacerdotes secùs egerint, sciant Deo se rationem reddituros* Dubium ergò restat, an hujusmodi confessiones sint etiam invalidæ? Communissima est sententia quæ negat; sed cùm valdè probabile sit talem facultatem non habere sacerdotes simplices directè à Jesu Christo (ut dicunt alii), sed ab Ecclesia, ut tenet *Suar. Lugo, Bonæ. Cone. Ronc.*, etc., puto valdè probabile esse cum

1 *Ltb. 6. n. 551.* — 2 *Ipu / Lambert. Xotif. 9. n. 16.* — 3 *L. 6. n. 552.* — 4 *Bonæ, torn. 1. D. 5. q. 7. p. 2.*

P. Cone. Platel. etc , tales confessiones post beer. Innoc. XI. hodie esse etiam nullas; nam non præsumitur Ecclesia velle jurisdictionem conferre eis, quibus expressè illa talis jurisdictionis prohibet usum (1).

77. — Dubitatur 2. an parochus possit adsciscere parochos alterius dioecesis ad audiendas confessiones in sua ecclesia? *Allirmant Castropal. Suar. Vasq. Lug. Wigandl, Cone. Bonae.* , ~~et~~, dicendo quòd parochus in collatione parochiæ approbatur pro tota Ecclesia, ex eo quod dicit Trident, (sess. 23. cap. 15.) : *Nullum posse confessiones audire, nee ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis approbationem obtineat.* Ex quo inferunt omnem parochum approbationem universalem pro tota Ecclesia accipere. Sed probabilius hoc negant *Laym. Barb. Piasec. Gave. Croix*, etc. cum *'Lamb.* (2), nam per verba allata non intellexit Concil. dare parochis approbationem universalem , sed tantum declaravit quemlibet parochum , collatà sibi cura, sine alia approbatione approbatum remanere à Concilii dispositione; non autem à Ecclesia, et pro tota Ecclesia, sed à suo Episcopo, et juxta ejus voluntatem, ut confessiones suarum ovium audiat. Et super hoc adsunt plures declarationes S. C. (3). Advertendum hic obiter parochum , qui à cura se abdicavit, non posse confessiones audire sine speciali Episcopi approbatione (4).

78. — Dubitatur 3. an parochus possit sibi adsciscere alium parochum alterius parochiæ, sed ejusdem diœcesis? *Allirmant* communiùs, præter citatos DD. *Castropal. Croix* et *Mazz.*; sed probabiliter hoc etiam negant *Barbosa* cum *Piasec. Homeb.* et cum altera declaratione S. C. Et ratio est, cum probabilius sit, ut dictum est, parochum non approbari ab Ecclesia universali, sed ut dictum est. à suo Episcopo, et pro ejus voluntate , quoties nescit Episcopum voluntatem habuisse, se pro tota dioecesi approbandi, ille non potest confessiones audire , nisi tantum in sua parochia: dum facile esse potest, quòd Episcopus eum idoneum judicaverit pro uno , et non pro alio loco , nempe pro oppido, et non pro civitate. Recte tamen dicunt *Bonae. Cler.* et *Lambert.* (5) sententiam oppositam bene practical posse ubi sic fert usus; imò *Wigandt* absolute id admittit, quia dicit talem esse consuetudinem multarum dioecesium.

79. — Dubitatur 4. à quonam Episcopo oblinenda sil

1) *Lib.* 6. *η.* 543. r. Quær.— 2) *Nolif.* 86. *η.* 7. — (S) *Lib.* G. *η.* 544. Hic dubit. 1. — (4) *η.* 542. v. 2. *Eliam.*—(5; *Nolif.* 86. *η.* 13.

approbatio? Sub nomine Episcopi venit quilibet alius praelatus jurisdictione episcopali gaudens, ut gaudent nonnulli Abbates, et capitula Sedibus vacantibus. Venit etiam Episcopus confirmatus, licet non consecratus, sed non qui tantum est electus, aut si Episcopatu se abdicavit, *Lug. Salm.* et *Croix* (1). Sed quod magis refert, est ut sciatur quinam intelligatur pro Episcopo proprio, à quo approbatio impertienda est? Alii intelligunt Ordinarium poenitentis, alii Ordinarium sacerdotis; sed hodie (quicquid dicat *Mazzotta*) procul dubio intelligendus est Ordinarius loci ubi confessiones audiuntur, ex Bulla, *Liim sicut*, Innocent XII. 19. Aprilis 1700. relata per extensum à *Salmant.* (2) (et confirmata à Benedicto XIV. in Bulla *apostolica indultu*, data 3. Aug. 1744.) ubi declaratum fuit, *quosvis confessorius non posse audire confessiones saecularium in vim Bullae Cruciatæ sine approbatione Ordinarii loci; seeds* (dixit) *invalidée sunt confessiones, et confessorii suspensi*; et concludit his verbis: *Reprobata tanquam falsa et temeraria quacumque contraria opinione*. Hoc non obstante, *P. Mazzotta* sustinere contendit improbabilem non esse priorem opinionem, nempe intelligi etiam Ordinarium poenitentis, dicendo Bullam Innocentii probabiliter intelligi tantum pro iis confessoribus, qui absolvunt contra voluntatem suorum Ordinariorum. Sed nescio quomodo hæc interpretatio locum habere possit, dum expressè Bulla dicit, nullas esse confessiones, quæ limit *sine approbatione Ordinarii loci in quo ipsi poenitentes degunt*. Et si hoc currit pro iis qui privilegio gaudent *Cruciatæ*, tantò magis valebit pro eo qui nullo fruitur privilegio; et ita mecum sentiunt *Bone*, et *Salm.* qui seripserunt post Bullam Innoc., se revocando ab eo quod prius nocuerant in *Tract, de Pœnilent.* (3). Dicunt tamen *Salm.* hoc currere pro iis, qui privilegio *Cruciatæ* donati sunt, non autem jubilæi, aut hujusmodi; sed Benedictus XIV. in alia Bulla *Benedictus Deus* data 25. Dec. 1750. §. 4. declaravit etiam in Jubilæo Seculares alium non posse eligere sibi confessorium quàm à loci Ordinario approbatum, et Moniales non alium quàm approbatum pro Monialibus (4). Advertendum contra valdè probabile esse cum *Croix*, et *Salm.* (qui hanc sententiam, ut communem habent) parochum posse ubique locorum confessiones suorum subditorum audire. Et circa hoc adest declarat. S. C. (5).

80. — Quoad Regulares autem ante Innoc. XII. declara-

1 *Lib. 6. n. 517.*— 2/ *Tract. 18 de privil. c. 4. n. 80.*— ô) *Lib. 6. n. 54 r. Tertia sentent*—4) *Ibid.*— (5) *η. 548. v. Quær.*

verat Innoc. X. sno Brevis (1), Regulares etiam exemptos, qui confessiones secularium audire cupiunt, approbandos esse ab Ordinario loci: *Regulares in una dioecesi approbati non posse in alia confessiones audire, sine approbatione Episcopi illius*, sunt verba Brevis, quod postea confirmatum fuit ab Innoc. XI. in Bulla *Apostolici ministerii*, et deindè in quadam alia Bulla à Benedicto XIII. (2).

PUNCTUM II.

De jurisdictione confessarii.

Quinam habet jurisdictionem ordinariam, et quinam delegatam 81. *An delegata spiret morte, etc. Si habetur a principe aut ud causarum universitatem* 82. *De consensu præsumpto Episcopi* 80. *Qui absolvit cum jurisdictione dubia* 84. *Quis potest sibi eligere confessorium* 85. *Quilibet potest confiteri approbato* 86. *Cuinom confiteri possunt peregrini* 87. *Cuinam Religiosi* 88. *Cui Moniaki* 89. *De titulo colorato, et de errore communi* 90. *De jurisdictione probabili* 91. *An excommunicati, etc. possint absolvere moribundos* 92. *An sacerdotes simplices coram approbatis* 95. *Casus excepti* 94. *De confessorio complice in peccato turpi* 95. *An confessarii simplices coram Superiore possint absolvere, etc.* 96. *An à casibus papalibus* 97. *An moribundus teneatur per litteras facultatem petere à Superiore* 98.

81.— Jam dictum est alteram esse potestatem Ordinis quam circa peccatorum absolutionem recipit quilibet sacerdos à Jesu Christo, cum sacerdotio initiatur: alteram potestatem jurisdictionis, quæ ei ab Ecclesia confertur, ut exercent Ordinis potestatem erga subditos suos, super quos Ecclesia auctoritatem ei concedit. Hæc autem potestas jurisdictionis altera est ordinaria, altera delegata. *Ordinaria* est illa quam habent omnes pastores, ut sunt Papa, Episcopi, Archiepiscopi (cum visitant subditos Suffraganeorum suorum), parochi, et Prælati Religionum. De vicariis generalibus Episcoporum dubitarunt nonnulli AA., an ipsi habeant jurisdictionem ordinariam in foro sacramentali, adeo ut possint confessiones excipere, et aliis facultatem dare, dicendo eorum potestatem esse tantum circa causas fori externi. Sed allirmat sententia communissima, et verior, cum *Eagnafi. Hostien. Nav. Azov. Stlv. Sanch. Bos. Salm.* et aliis, quia vicarii habent talem jurisdictionem non jam ab Episcopo, sed à Canone, sive à lege, dum ipsi cum Episcopis unum constituunt tribunal, ut apparet ex *cap. 2. de Consuet. in 6. el cap. Romana, de Appellat.*

A Ad. *Salm. tr. 6. de Pamit. c. 11. n. 93.* — 2) *Lib. 6. n. 549.*

in 6. (1). *Delegata*, autem est illa quæ conceditur ah iis qui habent ordinariam, ut à Papa qui pro tota Ecclesia concedere potest, ab Episcopis pro sua diœcesi, à Prælati pro suis ordinibus, et à parochis pro suis parochiis. Papa delegare potest facultatem contra consensum Episcoporum, et aliorum Prælatorum, et Episcopi et Prælati contra consensum parochorum, et inferiorum Prælatorum, sed non è converso (2k

82. — Notandum 1. jurisdictionem externam terminari morte concedentis, non autem internam, ut dicit *Busemb.* cum aliis; sed melius distinguunt *Sanch.* et *Salm.* dicendo hoc currere, cum delegatio est generalis (sive sit à Papa, aut ab Episcopo); secus autem cum est particularis pro particulari casu aut persona (3). Notandum 2. quod delegatus non potest subdelegare, nisi id sibi expressè concessum est. Excipitur 1. si quis esset delegatus à principe; sed hoc intelligitur ut explicant *Laym.* et *Castr.* (1, cum talis delegatio facta est alicui pro officio, non autem cum electa est persona intuitu peritiæ suæ, aut cum ei commissæ est alicujus causæ expeditio. 2. Si quis est delegatus ad causarum universitatem, licet non à principe; sed in hoc pariter distinguere oportet cum *Laym.* (51. duobus modis posse alicui delegari jurisdictionem ad causarum universitatem: Primò cum ei committitur aliquod officium cui annexa est jurisdictio, et hoc etiam, licet officium non sit proprium, sed vicarii, verbi gratiâ, viceparochi, aut vicerectoris, in locum parochi absentis, aut non adhuc sacerdotis. Talis vicarius utique potest jurisdictionem suam subdelegare, non quidem totam, sed pro una aut altera causa, ut communiter dicunt DD., quia huic non solum commissum est parochi exercitium, sed etiam officium, cui officio non solum competit solus usus, sed etiam jurisdictionis delegatio; ita *Laym. Castr. Sanch. Coninch. Silv.* et alii cum *S. Thoma* (6) qui dicit: *Vicarius non potest totam suam potestatem communicare, sed potest partem.* Secundò, cum alicui delegata est, non officium, sed jurisdictio tanquam privilegium perpetuum officia suo, aut jurisdictioni annexum, quia tunc talis jurisdictio judicatur lanquam ordinaria, prout est facultas *cap. 6. Liceat*, concessa Episcopis à Trident. Sess. 24. Dicunt autem *Rod. Beja*, et *Vwa*, cum *Navar. Peirin. Naide*,

(1) *Lib. 6. n. 557. el 558.* — (2) *Und. v. Delciffata.* — (3) *n. 559.* — (4) *Laym. it Prnit. c. 10. n. 14. et Cailr. eod. lit. d. un. p. 13. n. 15.* — (5) *Loco cil. n. 12. v. Duobus,* — (6) *Quodlib. 12. a. 31.*

Bord., etc. quôd si Episcopus dat facultatem alicui confessario absolvendi ad omnibus reservatis, posset hic subdelegare talem facultatem alteri in aliquo particulari casu; sed meliùs *Laym.* et *Castrop.* cum *Coninch.* hoc admittunt, si talis facultas concessa est ratione officii; v. g. parochi, aut viceparochi, ut superiùs dictum est, non autem cum alicui ratione suæ peritiæ, aut probitatis concessa est; nam facultas subdelegandi competit tantum illi cui committitur officium, non autem cui committitur solus usus exercitii jurisdictionis (1).

83. — Notandum 3. ad Pœnitentiæ Sacramentum administrandum non sufficere internum Episcopi consensum, nec præsumptum de futuro, sive sit ratihabitio, nempe quôd si sciret, utique assentiretur; quia talis voluntas interpretativa non sullicit ad conferendam pro tempore præsentis jurisdictionem. Sed sufficit contra consensus præsumptus de præsentis, signis externis patefactus, ut esset si quis, Episcopo præsentis et non contradicente, confessiones audiret (2).

84. — Notandum 4. peccare sacerdotem qui absolveret ex dubia jurisdictione. Sed excipiunt casus in quibus urget aliqua necessitas, ut esset (sicut dicunt *Elbel*, *Busemb.* *Holz.*, etc.): 1. Si adesset periculum mortis. 2. Si pœnitens deberet satisfacere præcepto annum confessionis, et non adesset confessarius qui haberet jurisdictionem certam. 3. Si pœnitens celebrare deberet, aut communicare, et secus incurreret infamiæ notam, aut, addunt *Salm.*, si sacerdos deberet ex obligatione eo die celebrare. Sed in hoc advertere oportet, quod dictum est *Tract. præcedenti num.* 24., quia si quis certus esset de peccato mortali, et non esset certus de contritione, in tali casu recipiendo absolutionem dubiam, non posset communicare; tunc enim possideret præceptum de se probando, quod importat absolutionem certam, non vero dubiam. Cæterum in casibus allatis dicunt AA. citati posse confessarium conditionatam dare absolutionem, si possum. Advertunt *Suar. Cone. Beg* et *Busemb.* expedire tunc quôd pœnitens se accuset de aliquo peccato veniali, ut directè ab illo absolvatur, et indirectè ab aliis (3).

85. — Notandum 5. Possunt sibi eligere confessarium ratione suorum privilegiorum, 1. Reges, et principes (nempe qui supremo gaudent dominio). 2. Pontificis domestici (4). 3. Episcopi, etiamsi titulares sint, ut dicit *Busemb.* Sed in hoc animadverti debet olim ex *cap. fin.*

(1) *Lib.* 6. η. 566. — (2) η. 570. — (3) *Lib.* 6. η. 571. — (4) η. 565.

de panât. iam Episcopos, quàm Superiores regulares, ac etiam Prælatos minores exemptos (intelliguntur Prælati rom. Curia et Superiores regulares locales) potuisse sibi in confessarium eligere quemlibet sacerdotem; nihilominus S. C. declaravit, ut refert *Taynan.*, quôd Episcopi confiteri nequeunt, nisi approbati ab Ordinariis domicili ipsorum sacerdotum, sicut explicat *Card. de Lugo*, el hoc confirmatum fuit à Gregorio XIII. 1. Decemb. 1532. ut refert *Fagnan.* el *Pitton* (i). Concessum est tamen Episcopis secum conducere confessarium jam approbatum, et ei confiteri etiam in aliena dioecesi. Et idem currit pro Cardinalibus, qui præterea Ilomæ degentes possunt sibi et familiæ suæ confessarium eligere, et eum quocumque eunt, conducere. Quoad parochos autem damnata fuit ab Alexandro VII. prop. 16. quæ dicebat, eos cuicumque sacerdoti confiteri posse (2.) Loquendo communiter de aliis, dixerunt nonnulli AA. posse aliquem confiteri simplici sacerdoti, si approbatus esset indoctus, aut incurreret periculum gravis damni, si confl eretur approbato, aut si ille nollet ejus audire confessionem; seu omnes istæ opiniones communiter refelluntur (3). Notandum etiam hic capellanos castrorum non posse milites in stationibus commorantes absolvere sine Pontificis facultate, aut sine Ordinarii licentia, ut pluries declaravit S.C.(4).

86. — Notandum 6. hodie cerium esse (quicquid olim erat in usu) cuilibet sæculari licere confiteri cuicumque confessario approbato, etiam contradicente parochi, et etiam pro adimplendo præcepto annuæ confessionis. Nec obstat quod dixit *Joannes Launojus*, confessionem præceptara juxta Concil. Later. in *cap. Omnis, de Pæn. et remis*, faciendum esse proprio parochi, cum ibi dicatur. *confiteatur proprio sacerdoti.* dum pro sacerdote *proprio.* iit declaravit Clemens VIII. el Clemens X. in *Pulla Su/rema*(5), intelligitur de quocumque confessario approbato; et Joan. XXII. in Extrav. *Eas electionis*, damnavit *Joan. Poliacum*, qui docuerat nullas fuisse confessiones proprio parochi non factas (6).

87. — Notandum 7. certum etiam et commune esse hodie apud DD., ut docent *Castrop.* *Vasq.* *Suarez*, *Cone.* *Lugo Bonae.* *Salm.* etc., peregrinos ratione conniventia Episcoporum, sive meliùs ex consuetudine universali, posse

1 *Ibid.* Dubit. hic. 1. — (2) *ibid.* Dubii. 2. — 5 n. 568. — 4 *Apud Zacch. ad Croix* l. 6. p. 2. n. 1518. — (5) *Apud Lambert, natif.* 18. η. 7. — (6) *Lib.* 6. η. 564. v. Exconces. el n. 574.

confiteri cuicumque confessorio approbato pro loco ubi illi reperiuntur, et talis consuetudo currit etiamsi peregrinus proficiscatur è patria fine alibi confitendi, ut dicunt *Pontius, Pill. Renzi, Tambur. Mazz.*, etc. (1) : vetitum fuit à demente X. dumtaxat in alienam diœcesim proficisci in fraudem reservationis; de quo in seq. *cap. VII. n. 135. et 136.*

88. — Notandum 8. Religioso sine licentia Prælatorum suoium non posse aliis sacerdotibus extra ordinem suum confiteri, ex privilegio quo gaudent ordines dato ab Innoc. IV. et aliis Pontificibus; et novissimè concessum etiam fuit à Bened. XIV. per Brev. *Quod communi*, 30. Mart. 1742. Capuccinis, quibus vi suarum regularum vetitum erat confiteri aliis; sed hi non possunt confiteri nisi approbatis ab Ordinariis loci, vel Regularibus approbatis à Superioribus regularibus. Sed loquendo de religiosis peregrinantibus, advertendum quod hi, si socium sui ordinis habent, modo ille sit idoneus, huic confiteri debent. Si autem deesset socius, aut alius sacerdos idoneus sui ordinis, confiteri possunt cuilibet idoneo sacerdoti regulari aut seculari. Hoc totum commune est apud DD. *Laym. Bone. Salm. Tamb. Croix*, etc., et certum est ex verbis Innoc. VIII. mox referendis. Dubium restat an confiteri debeant sacerdoti approbato? Ita volunt *Wigandt, Cone. Antoine*, cum aliis paucioribus; sed communissima et verior est sententia opposita, quæ id negat cum *Suar. Escob. Castrop. Ronc. Bordon. Salm. Mazzot. Rodr. Tamb.* etc. (exceptis Capuccinis qui, ut paulo antè dictum est, ex Bulla Bened. XIV., debent confiteri approbatis). Et id probatur perspicuè ex concessionibus Sixti IV. et clariùs Innoc. VIH. qui sic dicit: *Nos igitur fratribus huiusmodi quos itinerari, et per eorum superiores mitti contigerit, ut si aliquem presbyterum idoneum ex professoribus didi ordinis haberi non possint, quemcumque presbyterum idoneum religiosum vel secularem eligere valeant, qui confessiones eorum audire licite possit.* Et rectè dicunt *Salm.* cum *S. Antonin. Soto, et Silv.* quòd per tō *quemcumque* \iliinn *presbyterum* intelligitur quicumque sacerdos simplex idoneus; nam hæc praesumitur etiam esse voluntas Prælatorum in danda suis subditis licentia foras proficiscendi, nxta communem consuetudinem (2). Advertit tamen *Bus.* loc intelligi pro non reservatis (3).

89. — Circa autem confessiones Monialium plura hic

(1) A. 569. v. Communiter. — (2) *Lib. 6. n. 575.* — (5) n. 571. *in fin.*

notanda sunt: I. Confessarii Monialium indigent speciali electione, aut saltern approbatione Episcopi loci, licèt Moniales sint exemptæ, et spbjectæ Regularibus, ex Bulla Gregor. XV. *Inscrutabilis*, et ex Bulla Innoc. XIII. *Apostolici*, confirmatis à Bened. XIII. in Bulla *Pastoralis*; et hoc etiam pro confessione venialium, ut declaravit S. G. II. Elapso triennio huiusmodi confessarii suspensi remanent, nisi accedat licentia S. G. ut etiam declaravit S. C. et hoc etiam currit pro confessariis conservatoriorum. Si autem confessorius destinatus esset pro supplemento, probabiliter dicit *P. de Alex. Tianen.* cum aliis, quòd potest confirmari pro alio triennio; quia ista prohibitio, prout odiosa, strictè sumenda est de electione ordinaria. Notat insuper præfatus auctor, quod alicubi ob confessoriorum idoneorum deficientiam permittunt Episcopi illos ultra triennium pergere ad earum confessiones audiendas; advertit item *Bord.* quòd licèt possint aliquando Moniales respuere confessarium designatum, si justa accedit causa, v. g. si confessorius nimio rigore vir esset, aut suorum propinquorum inimicus, etc. 111. Ob diversa Decreta S. C. apud *P. de Alex.* nequeunt esse Monialium confessarii 1. Vicarii generales. 2. Parochi, cùm cura notabiliter pateretur detrimentum. 3. Regulares. 4. Canonici Pœnitentarii. Probabiliter tamen dicit præfatus auctor *de Alex.* permissum esse Episcopo hos eligere, si ita expedire iudicaret. IV. Episcopi et Regularium Prælati tenentur bis aut ter in anno exhibere Monialibus sibi subjectis confessarium extraordinarium, ut præcipuè statuit Innoc. XII. in Bulla *Apostolici ministerii*, extensa à Benedicto XIII. ad totum Christianum orbem, et ut novissimè confirmavit Bened. XIV. in Bulla *Pastoralis*, 5. Augusti 1748. Dicit *Busemb.* cum *Quintanad*, Moniales, si eis non exhibetur extraordinarius, posse sibi eligere confessarium, et citat quamdam declarationem S. C. apud *Barbos.*; sed hæc opinio mérité rejicitur a *P. de Alex.* tantò magis quòd hodie præfatus Benedictus declaravit in allata Bulla, quòd Moniales, tam claustrales quàm conservatoriorum si extraordinarium non obtinent, possunt ad Pœnitentiarium majorem recurrere. qui eis illum assignare debebit. Insuper præcipitur in dicta Bulla *Pastoralis*, quòd quælibet Monialis, licèt confiteri nolit, teneatur saltem se præsentare ad extraordinarium. Præterea ibi præcipitur, ut in mortis articulo cuilibet moniali concedatur confessorius particularis, si eum illa expostulat; et si Monasterium est exemptum. et Prælatus regularis illum non concedit, cum assignet Episcopus; et cùm Epi-

scopus nec eum designaret, recurratur ad Pœnitentiarium majorem. Insuper ibi disponitur quôd si qua Monialis recusabit ordinario confessario confiteri, Episcopus pro certis vicibus ei deputet alium (et in hoc Papa hortatur Episcopos, ne difficiles sint aliquando concedere dictos extraordinarios illis qui ellagitant). Et si monasterium esi exemptum, deputetur à Praelato regulari; et cùm ille recuset, concedatur ab Episcopo, et ipso négligente, concedatur à Pœnitentiaro majori. Denique præcipitur ut praelati regulares bis aut ter in anno assignent Monialibus sibi subjectis confessarium extraordinarium ex approbatis ab Episcopo pro Monialibus, qui (nota) saltem semel sit semitarius aut alterius ordinis; secùs eum eligat Episcopus; et Papa præcipit ut eo tempore omnino sit prohibitum ordinario confessiones alicujus audire, ne Abbatissa) quidem, aut novitiarum. (4).

90. — Restat nunc discutienda multa dubia. Quæritur 1. an in errore communi suppleat Ecclesia jurisdictionem quæ deest confessario? Si error communis est adjunctus cum titulo colorato, sive putativo, certum est apud omnes Ecclesiam supplere: ita *Sol. Navar. Cajet. Sanch. Cardenas, Concin. Antoine, etc.*, et probatur ex lege *Barbarius, // de Offic. Prætor.* et ex *cap. Infamis 3. g. 1.* Ratio est, quia aliàs multa? animæ penrent, ideòque ratinabiliter præsumitur Ecclesia supplere; advertit tamen *Sanch.* hoc non currere cùm titulus est lictus, sed cùm verè est collatus à Superiore licèt sit tantùm putativus, quia fortè Superiori prohibitum est illum conferre, sicut dicitur in *Novella M. cap. 1. Anth. de Tabetl.* Sed magis dubium est, an Ecclesia suppleat jurisdictionem, cùm solus intervenit error communis, sine titulo colorato? Negant *Busemb. Concilia, Hone. Sporer, Holzm., etc.*, dùm dicunt quôd secùs sacerdotes impii hinc occasionem sumerent se simulandi confessarios esse, et errores disseminandi. Sed hæc ratio non convincit, quia quamvis Ecclesia his negaret jurisdictionem, nec damnum impediret; quare probabiliter affirmant *Lugo, Less. Hone. Castrop. Sanch., etc.*, et dicunt probabile esse iidem *Hone. Spor. et Holzm.* cum *Carden. Viva, Heu. Elbel*, dùm eadem ratio boni communis, quæ pro titulo colorato affertur, currit etiam pro errore communi (2)

91.— Quæritur 2. an liceat confessario absolvere cum jurisdictione probabili? Dic tres adsunt sententiæ. Prima

est pauciorum, nempe *Eliz. Cone, et Antoine*, qui absolute negant: dicunt hi quôd ex propositione 4. proscripta ab Innoc. XI. non licet uti opinione probabili in Sacramentis conferendis. Secunda est communis et communiter affirmat cum *Less. Eilliuc. Cardenas, Lugo. Sanch. Bonae. Castr. Salm. Viva, Croix, etc.*, et moraliter certam appellant *Sanch. Cardenas, Dicast. Tamb. Gormaz, etc.* Alii assignant rationem erroris communis, sed hæc non convincit; ratio vera est consuetudo universalis, quæ est in Ecclesia in absolvendo cum jurisdictione probabili, ut testantur AA. citati; et consuetudo utique dat jurisdictionem, sicut docent etiam communiter *Suar. Barbos. Carden, (juaranla. et Pelliz.* Et probatur apertè ex *cap. Contingat, de foro compel.*, ubi sic habetur: *Nisi fortè hi, quibus delinquentes ipsi deserviunt, ex indulgentia-, vel consuetudine mota) speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vindicare.* Aequè hic obstat dicta prop, damnata quam opponunt, nam lût benè respondent *Viva, et II'ig. cum Gonet.*) propositio loquitur de opinionibus circa ea, in quibus nil potest Ecclesia, ut circa materiam et formam Sacramentorum; sed circa jurisdictionem supplere quidem potest Ecclesia, et præsumitur eam certè supplere ob bonum animarum: quare confessarius in tali eventu non absolvit cum sententia probabili, sed cum certa. Tertia denique sententia, quam nos sequimur cum *Suar. Marchan. Gobat. Wig. Holzm. Barb. Sporer, Elbel, et aliis*, dicit tunc tantùm licere aliquem absolvere cum opinione probabili. cùm concurrat aliqua causa graviter rationabilis; aliter non præsumi debet Ecclesiam favere velle nimia? confessariorum libertati. Causa autem rationabilis esset 1. Si pœnitens præcipuè istius confessarii auxilio indigeret. 2. Si complex peccati sit cognitus confessario qui habet jurisdictionem certam. 3. Si aliàs adesset periculum faciendi confessionem sacrilegam. 4. Si pœnitens timeret incurrere aversionem aut susceptionem nocivam, si confiteretur confessario certam habenti jurisdictionem; aut si aliàs diutiùs à confessione abstinere deberet. 5. Si urgeret præceptum annua confessionis, aut lucrandi indulgentias peculiares (i). Addo, si jam pœnitens aperuisset confessario aliquod suum grave peccatum, et dubitaretur an illud sit necne reservatum, ut dicetur *n. 142.*

92. — Quæritur 3. an in articulo mortis possint omnes simplices sacerdotes absolvere, etiam hærelici, schismatici,

(1) *Lib. 6. n. 576. et seq.* — (2) *Lib. 6. n. 572.*

(1) *EtU. n. 575.*

aut excoimnnicati vitandi? Jam compertum est in morte omnes sacerdotes etiam degradatos posse absolvere à quocumque peccato, et censura reservata. Et hoc non solum in articulo, sed etiam in periculo mortis, ut sententia communissima et verior asserit; ita *Navar. Silv. Suar. Sanch. Lugo, Castrop. Salm.*, etc. contra *Solum* et *Canum*: nam in hac materia idem est de articulo ac de periculo, ut patet ex *cap. Si quis suadente* 29. *cans.* 17. *q.* 4. ubi dicitur: *Nullus Episcoporum, illum præsumat absolvere, nisi mortis urgente periculo.* EL ratio est, quia quilibet fidelis tam tenetur ad confitendum in articulo, quàm in periculo mortis. Jaie periculum autem judicatur esse in prælio, in longa navigatione, in partu difficili, et in omni periculoso morbo; ita *Sanch.* et *Salm.* qui dicunt idem de quocumque qui esset in periculo probabili incidendi in amentiam, aut esset captivus apud Tureas, et timeret futurum esse, ut eò nullus adA'entaret sacerdos, ut confiteri posset (1). Sed veniamus ad quæsitum, an sacerdotes ab Ecclesia abscissi, ut sunt hæretici, schismatici, et excommunicati vitandi, possint moribundos absolvere? Affirmant *Sanch. Suar. Navar. Lugo, Salm.* et alii, et probant ex *Trid. sess. 14. cap. 7.* ubi dicitur: *In eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes sacerdotes quoslibet puniantes à quibusvis peccatis, ei censuris absolvere possunt.* Sed negant *Fagnan. Petroc. Concilia*, etc., cum declaratoine S. C. Et pro hac sententia est S'. *Thomas* (2) qui, loquendo de abscissis ab Ecclesiæ communione, dicit, hos tantum posse baptizare in mortis articulo, sed in nullo casu posse aliud ministrare Sacramentum. Nec obstat *Concil.* quia, ut ajunt, ibi nova lex non conditur, sed tantum declaratur jus antiquum, cum dicatur: *In eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit*, etc. Atque probat *Fagnan.* sicut etiam declaravit S. C. et idem *Nav.* fatetur, olim communem fuisse sententiam cum *Magistro sententiarum, S. Thoma, Scoto, S. Antonin. Bicar. Turrecr.* excommunicate in nullo casu posse absolvere (3). Attamen *P. Lucius Ferrarii* in sua *Biblioth. verb. Moribundus*, n. 32. advertit, quod *P. Franciscus Campioni* in *Instruet, ad confess, cap. 41. q.* 13. refert ex *Card. Albitio part. 1. de Inconst, in Fide cap. 1.*, el 19. quod prædicta declaratio sacræ Congregationis Cone, adducta à *Fagnano* non reperitur in Concilii registis: signum quod vel non emanarit, vel expuncta

(1) i. 6. q. 561. — (2) 2. p. c. 82. a. 7. ad 2. — (3) *Lib. 6. q. 560.*

fuerit, uti contraria communi sententiæ, occasione cujusdam Episcopi, cui respondent affirmative objecta fuit doctrina *Fagnani*; at dubio delato ad *Innocentium XI*, hic jussit supprimi quæstionem, nec amplius dubitari moribundum in defectu alterius sacerdotis validè et licitè absolvi ab excommunicato vitando, degradato, aut hærelico.

93. — Quæritur 4. an sacerdos simplex possit absolvere moribundum coram approbato? Prima sententia communissima negat cum *Moi. Sanch. Azor. Bonae. Cardenas, Lugo, Lainn. Salmant*, etc., et probatur ex *Trident*, loco cit. ubi dicitur: *Verumtamen ut pie admodum, ne hac occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum*, et sequuntur alia verba superiùs relata. Ex præfato textu infertur 1. *Concil.* novam non condidisse legem, sed declarasse antiquam, et antiqua lex erat quod sacerdotes simplices tunc tantum absolvere possent moribundos, cum deerant approbati, juxta textus ab *AA.* cit. allatos. 2. Quod in tantum Ecclesia dat facultatem sacerdotibus simplicibus, in quantum adest necessitas extrema, ne aliquis pereat; sed cessat hæc ratio, cum adest approbatus. Contrà secunda sententia affirmat cum *Av. Baro. Sayr. Sa*, etc., et probabilem appellant *Lugo, Viv. Sporer*, etc., dicendo verba Concilii esse generalia; *Atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt.* Ad Canones antiquos respondent, eos non loqui de absolutione sacramentali, sed de sola reconciliatione peccatorum publicorum. Hoc non obstante, judico non esse recedendum à sententia opposita; 1. quia in *Rit. rom. (de Pœnit. sub. init.)* hoc declaratur expresse, dum dicitur: *Sed si periculum mortis immineat, approbatusque desit confessarius, quilibet sacerdos potest absolvere.* Et quod Rituale declaret antiquum Ecclesiæ usum, constat ex eo quod *Paulus V.* in sua Bulla dicit, ubi præcipit inviolabiliter observari Rituale, cum in eo contineantur ea quæ catholica Ecclesia et ab ea probatus usus antiquitatis statuit. 2. Quia præfata verba *Concil. atque ideo*, etc. ut dicunt *Fagnan. Petrocor.* et *Juctor. de Oflic. confess*, apud *Croix*, non jam ad quoslibet referuntur sacerdotes, sed ad eos dumtaxat de quibus loquitur Concilium in præfato *cap. 7.* nempe de iis qui ordinariam, aut subdelegatam habent jurisdictionem; tantò magis quod in fine dicti capituli addit: *Extra quem articulum sacerdotes, cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere niatutur, ut ad Superiores pro beneficio absolutionis accedant.*

En sermo esi cie simplicibus confessariis (de quibus tantum dici potest quod nihil possunt in reservatis), non jam de simplici sacerdote; et ita declaravit S. G. Cone, ut refert *Pagnan*. Quod autem sacerdotes etiam simplices possint absolvere in morte, deficientibus approbatis, dicimus hoc non haberi à Trident., sed ab aliis Canonibus, et communi Ecclesia? consuetudine (i).

94. — Probabiliter tamen conveniunt DD. primæ sententiæ in dicendo, quod sacerdos simplex potest absolvere etiam præsentem approbato in sœquentibus casibus: 1. Si approbatus non potest, nec vult absolvere. 2. Si is sit nominatim excommunicatus, aut suspensus. 3. Si sit approbatus tantum in aliena diœcesi. 4. Si moribundus a horreret confiteri approbato, ut esset in periculo sacrilegè confitendi, ut dicunt *Croix*, et *Mazzot* ex *S. Thoma*. Et putat *Sporer*, idem esse, si infirmus confiteri non posset approbato sine magna difficultate vel incommodo, aut si ipse putaret simplicem confessarium fore sibi utiliore. 5. Si confessio jam inchoata esset apud simplicem, quia tunc ille jam acquisivit jurisdictionem: secus autem, si infirmus jam absolutus fuisset (modo non esset circumstantia peccati jam confessi); et secus etiam, si infirmus aliquando excommunicatione reservatus esset ligatus, quia tunc, licet confessionem incœpisset apud simplicem, præsentem Superiore, debet à Superiore prius ab excommunicatione absolvi, et postea confessionem apud simplicem persolvere. 6. Si approbatus fuisset complex in peccato turpi pœnitentis, sicut declaravit Benedictus XIV. (2). Sed super hoc puncto complicitis opus est majore distinctione.

95. — Præfatus Pontifex in duabus Bullis (quarum altera incipit *Sacramentum*, et altera *Apostolici*) dixit confessarium erga complicem *in peccato turpi contra sextum præceptum* privari omni jurisdictione, et excommunicationem papalem incurrere, si excipere audeat illius confessionem. Excipit solam extremam necessitatem mortis, in qua permittit absolvere complicem; modo alius desit sacerdos, etiam simplex, qui infirmum absolvere valeat; aut modi ille sacerdos non possit infirmi confessionem excipere sine gravi scandalo, et infamia approbati. Addit tamen Pontifex quod ille (si potest) tenetur remove tale periculum scandali, aut infamiæ, sub pœna ejusdem excommunicationis, licet, si illud non removeret, valida esset absolutio

(1) Circa hujusmodi Bullas advertendum 1. quod nomine *peccati turpis* contra sextum præceptum, non solum intelligendum est peccatum fornicationis, etc. consummatum, sed etiam tactus, et colloquium obscœnum, quoties mortale attingit. Ita dicunt *Salmant*. (2). Contra verò non comprehenduntur culpæ veniales, sive tales sint ob parvitatem materia?, sive on defectum deliberationis; ita *Salmant. ibid. n. 277*. Idemque rectè dicunt *n. 278*. de mortalibus internis, vel non plenè externe significatis, quoniam etiam actio debet esse externè gravis. Nec comprehenduntur mortalia dubia facti vel juris; *Salmant. ibid. n. 280*. (vide id quod dicetur hic infra *n. 142*). Nec cum dubium vertitur, an lomitens ipse quoque graviter peccaverit, quia Bulla intel igitur de complici formali in peccato mortali turpi; *Salmant. cit. num. 280. et num. 241*. Advertendum 2. absolutionem impertitam à confessario complici, si pœnitens non adhuc ab alio de peccato turpi absolutus est, esse invalidam etiam quoad alia peccata; secus autem, si ab alio jam absolutus fuisset. Hæc duo videntur certa. Sed concurrunt duo dubia, an incurrat excommunicationem confessarius (pii jam non absolvit, sed tantum audit complicem suum in confessione, et lingit eum absolvere? Ego dudum fui pro affirmativa sententia, ex quodam sacra Pœnitentiarii responso; sed postea lecta Bulla, præteritos, ejusdem Pontificis, inveni declaratum oppositum, cum dicatur ibi: *Non minus sacerdoti complici, qui vel extra mortis articulum confessionem excipit pœnitentis, eumque* (nota) *absolvit; vel in articulo mortis absolvit. cum alius sacerdos non desit, excommunicationis majoris pœna non nobis imposita fuit*. Alterum dubium est, an Episcopus viriute cap. 6. *Liceat*, Sess. 24. Trident, possit absolvere confessarium qui absolvit complicem suum in peccato turpi. Vide dicenda *Tom. III. Tr. A.V. de Priyil. n. 37. (3)*.

96. — Queritur 5. an præsentem Superiore, possit in articulo mortis quilibet confessarius approbatus absolvere infirmum à peccatis, et censuris reservatis? Respondetur distinguendo: Quoad peccata utique potest, quia in morte cessat omnis reservatio, ut declaravit Concilium, adeo ut rectè dicunt *Suar. Salmant. Pallud. Navar. Granad. Præpos.* etc., moribundo à reservatis absoluto, nullam restare obligationem, si convaluerit, se præsentandi Superiori (sed hoc non currit si pœnitens est absolutus in

(1) *Lib. 6. n. 562.* — (2) *n. 565.*

(1) *JLIL 6. n. 563. v. Probabiliter in fine, et fusius n. 553.* — (2) *Append, de Bulla Crue. cap. 6. p. 169. ex n. 262.* — (3) *£. 6. n. 554. 555. et 556.*

aliqua necessitate , non quidem mortis) (1). Præterea dicunt *Suarez, Lugo, Sanchez, Salmant.*, etc. quod si moribundus habet reservata, et adest confessarius approbatus, non potest sacerdos simplex absolvere, licet confessarius ille careat facultate super reservatis; dum in mortis articulo (ut supra dictum est) cessat omnis reservatio. Quoad autem censuras reservatas , confessarius simplex non potest coram Superiore absolvere, quia, cum cerium sit moribundum, si convaluerit, teneri Superiorem adire, non jam ut denuò absolvatur, sed ut suam obedientiam ostendat, et ut poenitentiam majorem recipiat, si Superior ei illam imponit, secus si non se præsentet, in eadem incidit censuram, ut docent communiter *Suar. Sanch. Salm.*, ex cap. *Eos qui, de sent, excom. in G.* Hinc fit quod si Superior adest, ab eo à censuris infirmus absolvendus est (2).

97. — Quæritur 6. an præsentem Episcopum possit quilibet confessarius absolvere moribundum à papalibus ? Alii DD. distinguunt, ut *Mol. Suar. Sanch.*, et dicunt non posse, si casus est occultus ; quia tunc Episcopus super illo ordinariâ procedit jurisdictione ex cap. 6. *Liceat*; et idem dicunt de percussione publica clerici juxta caput *Ea noscitur, de sent, excom.*, ubi dicitur ob talem excommunicationem , si nequeat adivi Pontifex, adeundum esse Episcopum. Contrà allirant posse simplicem confessarium absolvere etiam præsentem Episcopum, si casus est publicus (intellige præter clerici percussorem), quia tunc eadem ac Episcopus est præditus facultate confessarius simplex. Sed hanc secundam partem communissime negant Aowir. *Castrop. Coninch. Aril. Sayr. Corn. Hurtad. Salmant.*, etc. dicentes præfatum textum in cap. *Ea noscitur*, non solum valere pro publica clerici percussione, sed etiam pro quolibet censura papali, dum pro istis eadem currit ratio; et sicut in quæsito antecedenti probavimus, non possunt censuræ absolvi, præsentem Superiore. Sed hoc non obstante, non puto improbabilem primam sententiam, cum certum non sit textum præfatum ad omnes extendi censuras (3).

98. — Quæritur 7. an confessarius possit absolvere moribundum à censuris papalibus , cum ille posset facultatem ab Episcopo per litteras impetrare? Negant *Lugo, Bonae. Suar. Croix*, etc.; sed communiùs et probabiliùs affirmant

.Dor. Castrop. Sanch. Valenza, Cone Carden. Spor. Salm. Viva, etc. , tùm quia in petenda facultate per litteras potest subesse periculum manifestationis; tùm quia in cop. *Quamvis y de sent, excom.* impeditus dicitur <pii-
cunque aliquo est præpeditus impedimento , quominû' Pontificem adire possit (I).

CAPUT VI.

DE OFFICIO ET ALIIS MUNERIBUS CONFESSARII.

Dt scientia necessaria confessario 99. et 100. Quo/ sunt munera confessorii 101. I. De examine 102. ct 105. II. De judicio peccatorum 101. III. De instructione 105. IV. De admonitione 106. el 107. Si admonitio non sit profutura 108. ad 112. Si matrimonium est milium 115. Si sponsi sint parati ad nuptias 114. Si adest oblitidio restitutionis. Si admonitio sit postmodum profutura Ilo. Si pœnitens interrogat, etc. Si adest damnum commune. In dubio an admonitio, etc. 116. Γ. De absolutione 117. Quæ certitudo de absolutione, etc. 118. Si pœnitens pro se habeat opinionem probabilem 119. Si pœnitens negat aut tacet peccatum 120. 17. De corrigendis erroribus. De errore circa Sacramenti valorem 121. Circa restitutionem a (pia pœnitens dissuasus est, tie. 122. Aut ad (piam non sit obligatus 125. In possit admoneri pœnitens licentia ejus non petita 121. 17/. De obligationi' administrandi hoc Sacramentum. An cum periculo mortis , etc. 125. .i/h sacerdos simplex teneatur ad se habilem reddendum 126. et 127.

99. — Cupienti hoc Sacramentum Pœnilentiaë administrare, primùm omnium acquirenda est necessaria scientia, quâ hujus magni ministerii officio rectè fungi possit. Sed hic advertendum est quod scripsit S. Gregor, quod sit *Ars arlium regimen animarum*. EPS. Franciscos Salesius dicebat, confessorii officium esse maximi momenti et omnium 'difficillimum. Et ita est: maximi utique momenti est, (inia est finis omnium scientiarum , qui salus æterna est : difficillimum, quia 1. requirit notitiam quasi omnium aliarum scientiarum, el omnium officiorum , et artium. 2. Scientia moralis tot materias disparatas complectitur. 3. Illa magna ex parte legibus positivis constat, quarum quælibet juxta proprium sensum et intelligentiam accipienda est. Præterea ob circumstantias , quæ casus dissimiles efficiunt , resolutiones varianda; sunt. Quidam qui eruditos , et theologos magna* notæ se jactant , inoralistas, quos casuistas (nomen ignominiaë apud ipsos) appellant, dedignantur ne cursim quidem legere. Dicunt sufficere,

ut confessiones ritè excipi possint, principia generalia moralis callere, illis enim posse resolvi, aiunt, omnes casus particulares. Quis negare potest, omnes casus particulares esse his principiis resolvendos? Sed totum opus, et lotus labor est in aptando casibus particularibus, tantis diversis circumstantiis irretitis, principia hujusmodi, utque discernatur quodnam principiorum occurrentibus circumstantiis congruat. Nequit id fieri sine magna discussione rationum, quæ pro utraque parte adsunt. Et hoc est illud quod moralistæ effecerunt, cùm elaborarunt in explicando à quibus principiis multi casus particulares resolvi debeant : præterea hæc nostrà tempestate, ut dictum est, adsunt tot leges positivæ, tot Bullæ, tot Decreta, quæ nequeunt sciri, nisi casuistæ legantur, qui ea collegerunt, et prout materiarum varietas postulat, ibi opportunè illa inveniuntur; ideòque, quò recentiores ii moralistæ sunt, eo antiquis utiliores. Justâ ratione motus *Auctor Instructionum pro novis confessoribus* (1) affirmat, multos theologos quantò profundiores sunt in scientiis speculativis, tanto rudiores in scientiis moralibus, qui ut scribit *Gerson* (2) omnium difficillimæ sunt, et nemo doctus, quantumvis sit in his versutissimus, est, cui indies nova non accidunt. Ex quo infert, numquam confessario deserendum esse theologiæ moralis studium. Doctissimus *Sperelli* (3) pariter dicit longè errare eos confessarios, qui totos in scholasticæ studio se applicant, æstimantes tempus in morali frustra expendi; et postea nesciunt distinguere lepram à lepra: qui error (subjungit) confessarios simul et pœnitentes in internam perturbationem trahet. Peccat igitur absque dubio graviter qui non sufficienter instructus audet confessiones audire: Episcopus qui illum approbat: pœnitens quoque qui noscens ignorantiam ejus, apud ipsum confitetur.

100. — Non negamus autem minorem scientiam exigere in audiendis confessionibus simplicium, et rusticorum, quàm curialistarum, negotiantium, Ecclesiasticorum, et similibus. Minor item scientia requiritur, ut audiantur confessiones in oppido, quàm in civitate; et præcipuè si alibi sit tanta confessoriorum inopia, ut pœnitentes deberent aut per longum tempus à confessione se abstinere, aut aliò proficisci (4). Sed hoc non sufficit ad excusandos aliquos confessarios, qui, cursim lectà aliquâ brevi summâ

1 *Part. 1. r. 18.* — (2) *Tract. de Oral.* — (3) *De Episc. p. 5. cap. 4.* — (4) *Ltb. 6. n. 628.*

morali, temerè ad excipiendas confessiones se intromittunt. Oportet saltem ut confessarius sciat i. ad quæ sua jurisdictio se extendat. Advertat hic quisque, sacerdotes eeculares, et regulares alterius ordinis non posse audire confessiones religiosorum sine licentia suorum Praelatorum; exceptis casibus, si iter agant, si alibi morentur, et socium non habeant, aut alium sacerdotem idoneum ejusdem religionis. Et tunc Religiosi possunt absolvi à quocumque simplici sacerdote (exceptis Capuccinis, vide *m. num. 88.*), dùm Superiores tunc, dando licentiam liis subditis, intendunt eam dare juxta consuetudinem, scilicet confitendi cuivis sacerdoti idoneo (1). Item quivis confessarius scire debet casus, et censuras reservatas, saltem eas in quas frequentius incurri solet, prout sunt excommunicationes papales quæ sunt in Bulla Cænæ, hæresis externata, lectio aut retentio, aut venditio librorum hæreticorum, qui ex professo de religione tractant, aut continent liæresim formalem: item quinque casus papales Clementis VIII. qui sunt percussio enormis, aut mediocris clerici vel monachi, simonia realis, aut confidentialis, violatio clausuræ Monialium ad malum finem, violatio immunitatis ecclesiasticæ, et duellum: item excommunicationes à summo Pontifice Benedicto XIV. emanatæ in absolventes complices in materia turpi (2), et in eos qui docent posse à confessario exquiri nomen complices, etiam per absolutionis sacramentalis negationem, si revelare recuset (3); et alia? excommunicationes obviæ, quæ observari possunt in Tractatu de Censuris. Sciat II. distinguere peccatum veniale à mortali, saltem in suo genere, quo communiter occurri solet: et de aliis saltem dubitare sciat. III. Sciat interrogationes quas facere debet; circumstantias peccatorum saltem speciem mutantes; quid constituat occasionem proximam, quid inducat restitutionis obligationem, item qualis esse debeat dolor, et propositum, et denique remedia ad emendationem ellicaciora. Et ut brevibus me expediam, affirmo in statu damnationis esse eum confessarium qui sine sufficienti scientia ad confessiones excipiendas se exponit. Deus ipse his verbis eum exprobrat: *Quoniam tu scientiam repulisti; repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi* (4). Nec excusabit eum Episcopi approbatio, cùm cognoscit manifestè se inhabilem; approbatio enim non infundit scientiam necessariam, sed supponit. Dico *manifestè*.

(1) *N. 515.* — (2) *n. 575.* — (3) *41. 491.* — (4) *Osee. c. 4. 6.*

dùm (pii tantùm dubitaret, benè potest, imò debet quiescere in sui Superioris iudicio conlisus!, si saltem seduliori studio se habilem reddere salagat. At nullus confessarius intermittere debet theologiæ moralis studium, quia ex tot rebus tam diversis, et inter se disparibus, quæ ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rariùs accidunt, temporis progressu e mente decidunt, qua de re oportet semper frequenti studio easin memoriam revocare.

101. — Praeterea advertendum plura alia esse confessarii munera, nempe I. Ut pœnitentis conscientiam investiget. II. Ut de peccatorum gravitate, et numero, debitum format iudicium. IU. Ut poenitentem instruat de iisquæ scienda sunt circa Fidem, et mores. IV. Ut eum admoneat de suis obligationibus. V. Ut absolvat dispositum. VI. Denique tenetur confessarius emendare errores, quos in audiendis confessionibus commisit.

102. — I. Igitur tenetur confessarius diligenter pœnitentis conscientiam cognoscere. Confessarius est iudex; iudicis officium importat u!, sicut iudex priùs rationes cognoscere debet, indè causæ momenta discutere, et denique sententiam proferre; ita confessarius priùs conscius fieri debet pœnitentis conscientie, postea ejus dispositiones inspicere, et tandem absolutionem impertire aut denegare. Et quoad primum munus, quod est peccatopœnitentiscognoscere, quamvis debitum conscientiam examinandi sit præcipuum pœnitentis, nihilominùs (quicquid alii 1)1). (I) dixerint) non est dubitandum quin, si confessarius cognoverit penitentem non satis diligenter conscientiam suam discussisse, tenetur ipse eum interrogare, priùs de peccatis in quæ verisimiliter incidere potuerat, et postea de eorum numero, et specie, ut probatur ex cap. *Omnis utriusque, etc. de Pœnit., et Bit. rom.* (2).

103. — Et hic nulla advertenda sunt: I. Perperam eos agere qui rudes dimittunt, ut meliùs se examinent: hoc *P. Segneri* (3) vocat errorem intolerabilem, et jure optimo, quia hujusmodi omnes quantùm laborent, difficulter se examinabunt ut par est, et ita exacte, sicut potest ipse confessarius eos examinare; et conlrà, cùm dimissi sunt, periculum erit ne exterriti difficultate se examinandi, à confitendo retrahantur, et in peccatis obdurescant (4). Qua de re confessarius debet ipse ex hujusmodi pœniten-

(1) *Ap. Lochner. Instr. pag. 55.* — (2) *Lib. 6, n. 607.* — (3) *Confess. imlr, c. 2.* — (4) *Lib. 6. n. 607. v. Sed hæc.*

tibus peccata exquirere, eos interrogando juxta ordinem præceptorum, præcipuè si sunt famuli, aurigæ, muliones, milites, satellites, caupones, et alii id genus, qui æternæ salutis vitam negligentem vivere solent, et rerum divinarum sunt ignari, qui stant procul à concionibus, et ecclesiis. Et hic pejor error esset, si ob defectum examinis dimitteret aliquem rudem, qui antea propter ruborem aliquod peccatum reticuerit, licet repetenda essent confessiones mullorum annorum, propter majus periculum quod lime subest, nempe quòd si non redeat, peribit. Mihi videor aliquem confessoriorum audire sic respondere: *Si non redit, pejus sibi erit malum.* Pulchrum quidem charitatis spiritum! Sed sic non loquuntur qui verum habent zelum animas lucrandi: dicamus meliùs, qui hoc munere dumtaxat Deo funguntur. Advertat nihilominùs confessarius se non teneri tam minute hos interrogare; interroget tantùm de peccatis, in quæ faciliter incidere possunt, speculà eorum conditione et capacitate (1). Imò cùm pœnitens, licet rudis, videatur sufficienter instructus, et diligens in confitendo peccata cum circumstantiis suis, juxta statum suum et capacitatem (alio enim modo tenetur se examinare doctus; et alio rudis), tunc confessarius nihil aliud tenetur interrogare (2). II. Notandum cum *Litg. Salm.* et *Dicast.* melius esse, si confessarius singulatim examinet peccata statim ac exponit pœnitens, quàm ut differat examen usque ad finem; quia aut faciliter confessarius obliviscitur eorum quæ audivit; aut obligandus esset pœnitens cum suo gravi onere ad repetenda confessio (3). III. Errare eos confessarios, qui volunt certum iudicium tacere de peccati qualitate, an sit grave, vel leve, exquirendo à rudibus istis, utrùm pro mortali habebant, an pro veniali; hi enim multoties respondent ut casus sibi verba suggeret, et hoc experientià testamur (iit ego millies observavi). Quòd si confessarius paulo post ileiinn interroget; respondent modo loto à primo diverso. IV. Advertendum circa numerum peccatorum, quorum habitu aliqui tenentur, cùm non possit haberi numerus certas, curet confessarius statum penitentis cognoscere, nempe vivendi rationem, applicationem quam impendit ad alia negotia, tempus consuetudinis cum complice, locum ubi potissimum moratus est; et deindè interroget de numero, interrogando pœnilentem, quoties circiter peccaverit in die, aut in hebdomada, aut mense, proponens

(1) *Ibid. v. Sed hæc. ad III.* — (2) *Ibid. ad II.* — (3) *Lib. 6. n. 607. t. Sed hæc. ad IV.*

ei plures numeros, ex. gr. ter, aut quater, octies, vel decies, ut videat cui numero potius ille adhæreat; et si pœnitens numero maiori adhæret, optimum factum erit, si iterum interrogetur de numero maiori, sed in hoc, ut benè advertit *Busemb.*, confessarius non sit nimis sollicitus, et anxius ad formandum certum iudicium de numero peccatorum; notet frequentiam in genere, et in confuso iudicium faciat, apprehendendo peccata quotquot sint apud Deum. Aliqui DD. dicunt, circa peccata interna habilitatorum, ut sunt peccata odii, delectationum, et desiderio- rum pravorum, siillicere plerumque interrogare de tempore, per quod duravit malus habitus; sed hoc mihi omninò non satisfacit, quia potest esse quòd aliquis si magis intentus ad externa negotia, aut moretur ubi pauciores sibi occurrent pravorum cogitationum occasiones, alius erit magis alio animi passione allectus; ideòque opus est interrogationes generales adhibere, de propria applicatione, de loco, de animi inclinatione, etc., ut formet iudicium maioris, vel minoris frequentia* actuum interiorum. Cæterum post duas, vel tres interrogationes, non debet angari confessarius, si ei iudicium quod facit, videtur esse nimis confusum: nam ex conscientia implicatis, et confusis moraliter impossibile est majorem claritatem sperare. V. Regulariter loquendo non expedit ut confessarius reprehendat pœnitentem in confessionis cursu, ne ille exterrefactus omittat aliquod peccatum. Nihilominus expedit aliquando intra confessionem ei proponere malitiam alicujus gravioris peccati, modò statim ei præbeatur animus dicendo: *Sed nunc vis verè Vitam mutare? ego ergo, /ac ut hæc confessio sit bona: noli timere; dic omnia peccata, quoniam ab omnibus te absolvam.* VI. Oportet animadvertere, quòd licet confessiones generales sint utilissima?, nihilominus confessarius non sit nimis rigorosus ad procurandum ut confessiones præteritæ repetantur(1); nam præsumptio stat pro validitate, quoties error non sit manifestus, ut ait *Segneri*. Nec lapsus sunt certa indicia confessiones fuisse nullas, præcipuè si per aliquod tempus non ceciderit, aut si antequam caderet, sibi aliquam vim intulerit. Aliud tamen iudicium fieri debet, si pœnitens plerumque statim ceciderit, post duos nempe vel tres dies à confessione facta, quin aliquo modo tentationi obstiterit; tunc enim videtur moraliter certus doloris ac propositi defectus.

(1) *Lib. 6. n. 605.*

104. — II. Cùm confessarius peccata audiverit; tenetur iudicium facere de gravitate, et numero eorum, quia icèt, ut validè absolvat, sufficiat ut peccatum cognoscat, saltem sub confusa ratione peccati; attamen ut licèt absolvat, debet prudens formare iudicium uniuscujusque culpæ, saltem in iis quæ communiter occurrunt; nam alias magis obscuras et minus usuales sufficit ut audiat et absolvat, ut sunt coram Deo; *Lug. Holzmann, Salm. Spor.*, etc. (I). Advertendum hic sæpius errare confessarios qui iudicium certum formare cupiunt de peccati quantitate, utrùm sit grave, aut leve, interrogando pœnitentes rudes, quomodò illud tenebant in conscientia, an tamquam mortale vel veniale. Hi plerumque respondent ad sortem, eldicunt quod prius in os venit, et hoc experientia cognoscitur (sicut mihi mille millies accidit); quòd si mox confessarius iterum eos interrogat, dicunt totum oppositum. Præterea hic advertendum, quoad pœnitentis obligationem, quòd si ille advertit confessarium non apprehendere gravitatem peccati sui, tenetur illum monitum facere, alias ejus confessio erit sacrilega. Et ita pariter si peracta confessione, advertit confessarium non percepisse suum peccatum, debet illud repetere.

105. — III. Confessarius tenetur instruere pœnitentem cùm observat, aut prudenter judicat illum necessaria Fidei, et salutis ignorare. Sufficiet cæteroquin quod tunc, antequam absolutionem ei impertiatur, eum instruat circa mysteria principalia, prout dictum est *Tom. I. Tr. IV n. 3*, quia quoad cætera necessaria de præcepto, sufficit quòd pœnitens promittat, quòd se instruere faciat ab aliis, saltem quoad substantiam; et confessarii qui nimia charitate fervent, non recusant eos docere per seipsos. Debet pariter confessarius instruere pœnitentem circa obligationem compensandi famam, honorem aut bona, occasionem vitandi, scandalum illatum reparandi, correctionem faciendi, aut eleemosynam largiendi, quando ad id tenetur. Item animadvertendum quòd si pœnitens accedit indispositus, tenetur confessarius (ut docent *Laym. Suar. Busemb. Spor.*, etc.) pro viribus efficere, ut eum disponat ad absolutionem (2). Circa quod nescio quomodò excusari possint coram Deo illi confessarii desides, qui ubi cognoscunt pœnitentem non esse satis dispositum, cum à se dimittunt, dicendo ei inurbano modo: *Discede hinc, te absolvere non possum, redi in posterum.* Ego dico cum

1 N. 627.— 2 *Lib. 6. n. 608. v. Hic adverte.*

AA. citatis, confessarium quoties pœnitentis confessionem suscipit, sub rigorosa charitatis obligatione, quantum facere potest, teneri ut ad absolutionem cura disponat, ei proponendo illius peccatorum turpitudinem, gratiæ divinæ efficaciam, damnationis periculum, et his simile. veritates. Nec suâ referre debet quôd in hoc tempus insumatur, et quôd reliqui pœnitentes abibunt, ne tantum expectent. Ille tunc non tenetur aliorum bona prospicere, sed tantum pœnitentis sui: pro hoc dumtaxat illo tempore Deo rationem redditurus est, non pro aliis. Satius est (dicebat S. *Franciscus Xaverius*) paucas confessiones audire. et rite factas, quàm multas, et lemerè properatas, et sine fructu. Quot istorum ad me venerunt indispositi, et ego, divino auxilio opitulante, disponere curavi: et dispositos tutô, et meâ maximâ consolatione absolutos dimisi! Saltem hoc inserviet ut benè instituat ad reddendum dispositum pomitentem pro tempore, quo redditurus erit.

106. — IV. Confessarius tenetur admonere pœnitentem. Sed ut admonitiones convenientes faciat, non debet confessarius tantum cognoscere speciem, et numerum peccatorum; sed etiam eorum originem et causas, ut remediis opportunis occurrat. Nonnulli confessarii interrogant tantum de specie, et numero peccatorum, et nihil ampliùs: si vident pœnitentem dispositum, eum absolvunt; sin minus, quin aliquid eis dicant, statim eum dimittunt, dicendo: *Abi, non possum te absolvere.* Non ita boni confessarii agunt: hi priùs indagare incipiunt originem, et mali gravitatem, interrogando de peccandi consuetudine, de occasionibus, de tempore, de loco, de personis, cum quibus, quibus rerum circumstantiis; sic enim meliùs poterunt pœnitentes corripere, eos ad absolutionem disponere, remedia salutaria adjungere.

107. — His interrogationibus adhibitis, et cognitû morbi origine ac gravitate, confessarius ad debitas animadversiones faciendas procedat. Et quamvis ipse tamquam pater debeat in charitate pœnitentes auscultare, tamen ut medicus tenetur (quantum opus est) eos monere et corrigere, eos præsertim qui nullis mortalibus gravati ad Pœnitentiæ Sacramentum rarô accedunt. Et hoc munus etiam adimplere debet, si pœnitens aliquà illustri fulgeat qualitate, nimirum si fuerit magistratus, princeps, sacerdos, parochus, aut Praelatus, si de aliqua sui muneris omissione sine nimio animi sensu se accusaret. Ait Benedictus XIV. in Bulla Apostolica *Constitutio*, dalà 26 Jun. 1749. §. 22.

confessarii admonitiones concionibus ipsis esse efficaciores; et jure merito, quia concionatorem latent circumstantia particularibus quæ confessario apertè innotescunt; ideòque multô meliùs poterit debitas adhibere animadversiones, et remedia, quæ morbis expediunt, applicare; et ita etiam confessarius tenetur pomitentem admonere de aliqua ignorantia culpabili, si quâ laborat, sive hæc sit juris naturalis, sive positivi. Quôd si pœnitens teneretur ignorantia culpabili, tunc si ea esset circa media scitu necessaria ad salutem, aut illa bono communi officiat, omninô debet confessarius ab hac ignorantia eum remove, et veritatem docere, licèt nullus speretur fructus.

108. — Sed quæritur: si ignorantia esset circa alia, et esset invincibilis, adeò ut pœnitens esset in perfecta bona lide, an confessarius eum teneatur admonere de veritate, etiamsi ex admonitione nullus speraretur fructus? Nonnulli DD. allirant, ut *Adria. Wigandl, Cone*, et alii pauci cum *Elis.* et *Gonzalez* (licèt hi excipiunt ignorantiam circa præcepta hãmã); hanc opinionem novissime etiam tutatus est pluribus *P. Liberius* de Jesu, Carmelita Excalceatorum, in suis controversiis dogmaticis; sed ex hoc non multum sibi decoris adeptus est, dum rationes quibus utitur, sunt nimis tenuis furfuris. Dationes quas adducit sunt eadem, quæ in oppositionem adducuntur. Contrà negat sententia communis et vera, cum *Cano. Suar. Nav. P. Sol. Corel. Laym. Sanch. Lug. Vasq. Castropal. Bonae. Pone. Coninch. Anacl. Escob. Honcagl. Sporer, Elb. Viva. Holzm. Salm.* et, aliis innumeris (1), et in hoc invenio convenire duos alios AA. doctrinæ valdè rigidioris, nempe *Habert* et *Antoine*; loquendo *Habert* de matrimonio irritato ex aliquo occulto impedimento, dicit: *Si adversum malum occultum, et invincibiliter ignoratum nullum appareat remedium, et gravia incommoda, praevideantur. dissimulandum est (à confessario) impedimentum, et conjux in bona fide relinquenda.* Et pariter *Antoine* sic scribit: *Si probabile periculum sit, ne ex admonitione sequatur peccatum formale pœnitentiis, vel grave scandalum. etc., differenda est monitio, et petenda dispensatio* (2).

109. — Auctores nostræ sententiæ probant 1. afferendo textum S. *Augustini* relatum in can. *Si quis, de Prend.* (l. 7. Sed cæteroquin satis congruè hunc textum solvit *Cone.*, quia revera ad rem non facit; potiùs facit auctoritas S. Bernardi (*Serm.* 41. in *Cant.*) qui dicit: *Mallem ali-*

(1) *ÉiL* 6 n. 610. — (2) *Ibid.*
Tom. 11.

quando tacuisse, et dissimulasse, quod agi perperam deprehendi, quam ad, tantam reprehendisse perniciem. Probat 2. ex c. Quia circa, de Consan. ubi interrogatus Innoc. III. circa aliquos qui matrimonio copulati erant ex dispensatione subreplilia, respondit ad Episcopum: Dissimulare poteris, cum ex separatione grave videas scandalum imminere. Sed hæc Decretalis ne satis quidem probat, dum dubium est an Pontifex ita respondendo voluisset forsitan dispensare super impedimento, ut dicitur, in radice matrimonii. Cæterum præfata sententia probatur ratione validissimâ, nempe ex duobus malis minus permittendum est, ut vitetur majus; (piare confessarius in nostro casu tacere debet et permittere pœnitentem (in bona fide constitutum) in peccato materiali versari, ut ipse à formali liberetur, veritatem rei non aperiendo; nam Deus tantum peccatum formale punit, et ab hoc solo se offensus iri declarat; idcôque per consequens dicimus confessarium aliter agendo peccare. Sed hæc ratio melius expenditur in responsionibus ad ea quæ opponuntur.

110. — Objiciunt 1. i lud Ezechiëlis: Si me dicente ad impium: impie, morte morieris, non fueris locus, ut se custodiat impius à via sua: impius in impietate sua morietur; sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Ezech. 33. 8. Sed quis non videt hic loqui de impio, qui est in mala fide, et quem tenetur utique confessarius omni casu corripere, ut resipiscat? Et sic intelligendi sunt alii textus Scripturæ, ac sanctorum Patrum, qui in contrarium afferuntur. Objiciunt 2. cap. Qui scandalizaverit 3. de Peg. dur. ubi dicitur: Utilius scandalum nasci permittitur quam veritas relinquatur. Sed ut responsio intelligatur, oportet percipere casum, de quo loquebatur Reda, auctor hujus textus, lleda (referente Glossâ) loquebatur de eo, de quo dixit Jesus Pliarisæis: Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod, procedit ex ore, etc. Maith 1a. 11. Itaque loquendo Beda de scandalo mero Pharisaico, ideô dicit, quod licet Pharisei scandalizarentur, vel, ut melius dicam, admirarentur doctrinam tamquam laxam, utiliùs erat hoc scandalum permittere, quam veritatis expositionem omittere. Quid ergô ad nostrum casum? Opponunt 3. quamdam doctrinam S. Thomæ Q; sed ibi loquitur clarè S. Doctor: dicit enim veritatem non lædi, cum à concionatore, cujus munus est eam patefacere, veritas tacetur, sed cum illa mutilatur, nempe cum pars ejus patefit, el

(1) In i. d. 38. q. 2. a. 4. q. i. ad 3.

pars tacetur, adeô ut ex taciturnitate partis aliquis error in alios diffunditur; v. gr. si concionator diceret, in tertio gradu non licere contrahere matrimonium inter prolinquos, auditores inducerentur ad credendum, ulique icere in quarto. Opponunt 4. et dicunt, confessarii esse etiam munus doctoris, ideôque illum teneri ad docendum veritatem. Respondetur quod confessarius non tantum doctoris, sed etiam medici fungitur officio; undè cum observat medicinam, nempe admonitionem in pœnitentis perniciem redundare, debet ab illa abstinere. El licet sit doctor, quia tamen munus est charitatis, à Redemptore institutum dumtaxat in bonum animarum, debet ille utique veritatem docere, sed circa illa dumtaxat quæ pœnitenti prosunt, non autem circa ea quæ nocitura sunt, ideoque ait 5. Thomas (1), loquendo de eo qui docendi officium habet: Contrarium verum Hali non doceat, sed veritatem (nota) secundum congruentiam temporis et personarum proponat ille, cui incumbit officium, docendi.

111. — Opponunt 5. hujusmodi ignorantiam pœnitentis in hoc casu non esse invincibilem, sed vincibilem, dum ipsi patet via ad veritatem cognoscendam; et si vincibilis est, est etiam culpabilis. Sed respondetur quod, ignorantia ut sit culpabilis in aliquo, non sufficit quod cognoscere possit veritatem, sed necesse est ut ei superveniat dubium præcepti, aliùs ignorantia ejus ex necessitate invincibilis est. Certum autem est, ut docet S. Thomas (2), eam esse ignorantiam invincibilem, quæ studio superari non potest. Quo igitur studio superare quis potest ignorantiam suam, si nulla de illa dubitatio aut saltem de obligatione quam habet illam vincendi, venit ei in mentem? Propterea dicunt 1)1). 5. Antonin. Silv. Gers. Suar. Cajet. Navar. Armil. Castrop. San. Vasq. Sayr. Salm., etc (3) ad constituendam ignorantiam vincibilem, opus esse ut homo advertat præceptum, aut saltem obligationem ad illud advertendi; nam sicut ad hoc ut ad legis observantiam teneamur, necesse est ut lex sit nobis intimata; ita, ut teneamur ad advertendum ad legem, opus est ut nobis indicetur talis obligatio per ejus notitiam, aut saltem per dubitationem de illa; quare scitè concludit loquendo de hoc puncto P. Segneri (4): Tunc ignorantia invincibilis est, cinn persona' principium dubitandi non suboritur, et consequenter nullus ei modus offertur, ut errorem suum vincat.

112. — Opponunt 6. et dicunt sic: Si talis perniten

'1)2. 2.g. 43. ai.ad. 2. — (2) 1. 2. q. 76. a. 2. (5) n. 1. v. 2. — 4 Ltb. l. Cojtis. Instruct, c. 7.

monitus esset, jam ille peccaret, cùm tunc reus jam fieret ignorantia vincibilis'; ergo est semper indispositus ad absolutionem. Sed hoc argumentum, cui valdè innituntur adversarii, mihi videtur parùm sapientiæ eorum dignum. Quis non videt fallaciam quæ involvitur, et responsionem claram quæ patet? In pœnitente non est necessaria dispositio interpretativa, nempe quòd si ille in tali aut aliorum conflictu reperiretur, non peccaret, quando ad id omnino non reflectit; quia aliter, si confessarii præsumere vellent interpretativas pœnitentiam indispositiones, paucos possent absolvere, dùm possent judicare quòd multi eorum, quibus lilii interfecti fuissent, certè odio moverentur in interfectores; si à tyrannis essent tormentis [tentati, à Fide deficerent; sufficit ergò in pœnitente eam dispositionem actualem invenire, ut absolvat; nempe ut hic et nunc statuatur amplius non peccare in quocunque casu generali. Et sic sufficit pro absolutione, quod nōuitens *hic el nunc* sit dispositus per voluntatem actualem; nec obstat quòd esset indispositus per interpretativam, nempe si à confessario monitus esset. Itaque (concludamus) ex his oppositionibus dignoscitur quàm persistere nequeat sententia opposita. Sicut etiam (mihi lubet aliquantulum ad alia divertere) sunt labantes quædam aliæ opiniones quas hodie tutari volunt nonnulli, qui jactare videntur rigidioris esse nominis. Cæteroquin commendare mihi nunquam fuit animus eos auctores, qui, ut animarum bono consulere, conscientiarum habenas nimis laxare voluerunt; quia licèt Dominus velit omnes homines salvos fieri, sed vult ut per legum suarum observantiam salventur. At nec laudare possum alios, qui nimis conscientias coercere quierunt, assignando multas leges quibus Dens noluit, aut saltem non manifestavit se velle nos teneri. Nescio utrum scrupuli sit faciendum animas ad certas nimis rigidas opiniones adstringere cum periculo earum totalis perniciæ, quàm approbare opiniones nimis benignas. Quod pejus est, nunc temporis tot libri contumeliis, acerrimis objurgationibus, et satyricis aculeis suffulti circumferri conspiciuntur vicissini inter auctores tam rigidæ quàm benignæ sententia?; quod quidem scandalo toti Ecclesiæ est, et obloquendi inimicis materiam offert. Et pariter pro veritate in propatulo collocanda, eam magis dubiis et tenebris offundit: dùm ex hujusmodi dicendi ratione quilibet facile existimat non rationem, sed potiùs susceptæ sententiæ adhæSIONem, ac concitati animi æstum eos ad sic

scribendum compulisse, et qui ex adhæSIONe et animi æstu loquitur, nec sibi fidem assequitur, nec alios persuadet.

113. — Sed undè discessimus revertamur. Ex præfata communi sententia infertur 1. cum *Laym. Sanch. Lugo, Castrop. Salm. Holzm. Hab. Antoine*, et aliis communiter, quòd in casu quo pœnitens contraxisset matrimonium invalidum ab aliquod occultum impedimentum, et in bona fide versaretur; et contra esset periculum infamiæ, scandali, aut inconlentiæ, si ei aperiretur nullilas; tunc confessarius debet eum relinquere in bona fide, usquedùm ei dispensatio impetrabitur; excepto, si dispensatio statim et faciliter obtineri possit à Papa; aut saltem ab Episcopo juxta communem, et valdè probabilem sententiam (1); quòd si non vacat tempus adeundi Papam, et aliter imminet periculum scandali, aut infamiæ, potest Episcopus dispensare in impedimentis etiam dirimentibus post matrimonium contractum; vide *Tract. AA. de privil. n. 56*. Sed in eo casu, quo si fortè uxor se accusat negasse debitum viro, quæritur an possit confessarius eam obligare ad illud reddendum? Multi affirmant, ut *Lugo, Sanch. Coninch. Cordub. Henriq. Escob. Lod. Broix, etc.*, quia tunc illa (uti dicunt), cùm putet matrimonium esse validum, tenetur sequi dictamen conscientia?. Sed in hoc tutior milii videtur opinio *Soti, Ilurtad. et Bonae*, quòd tunc confessarius ei dicat in genere, quòd illa nequit absolvi, si obligationi suæ satisfacere renuit; et quòd jam scitur mulierem teneri suo viro debitum reddere (2). Sed si matrimonium contractum non est, sed jamjam contrahendum est milliter, quæritur an confessarius debeat monere pœnitentem denuUitate, cùm animadvertit monitionem profuturam non fore? Alii absolutè negant; alii affirmant; sed probabiliùs *Castrop. et Salm.* dicunt regulariter loquendo in eo casu faciendam esse monitionem, praesertim si impedimentum oritur ex consanguinitate, quia tunc nulla subesi infamia in suspendendis nuptiis; tanto magis quòd hujusmodi impedimentum facilè postea potest cognosci ab ipsismet sponsis, et tunc peccatum eorum facilè ex materiali potest fieri formale. Quare in tali casu, cùm semper subsit aliqua spes fore ut prosit, non est omittenda correctio, ita *Layman*; sed si omninù desperetur fructus, dicunt iidem citati *AA. Laym. Castr. Salm.* cum *Croix*, et *Aver.* quòd confessarius tacere debeat usquedùm impetrabit dispensationem (3).

(1) *LM. n. 612.* — (2) *n. 611,* — (3) *Lib. 6. n. 612.*

114 — Sed hic congruit loqui de quodam casu facilis eventûs. et difficilis resolutionis. Quomodô se gerere debeat confessarius, si sponsis in ecclesia jam paratis pro celebrandis nuptiis, alter eorum in confessione aperiret impedimentum occultum, et non possit sine infamia, aut scandalo matrimonium dilierre? Nonnulli 1)1). suadent ut pœnitens voveat castitatem, saltem ad tempus, ut possit in differendo matrimonio hæc causa proponi. Sed mérité dicunt *Ronc.* et *instructor pro nov. Confes.* quôd hoc remedium periculo non caret, quia faciliter potest pro prætextu cognosci. Alii autem tenent permitlendum esse tale matrimonium, quin aliquid ei dicatur. Sed valde probabiliter, et communissime docent *Suar. Pignat. Cab. Sanch. Bonae. Roncag. Salmant.* etc. cum Benedicto XIV. (1) quôd in tali casu, et in tali rerum angustia potest dispensare Episcopus: et hanc facultatem dicunt *Sanch. Ronc. Castrop. Coninch. Vasq. Val. Salm. Elbel,* etc. Episcopum posse aliis etiam delegare, etiam generaliter, dùm annexa est officio episcopali. Inq̄ dicunt. et quidem non sine fundamento, *Ronc.* et *Instructor, etc.* præfatus cum auctoritate *Pignat.* quôd, cùm in hoc casu lex impedimenti reddatur nociva, posset parochus aut alter confessarius prudens declarare talem legem non obligare. Advertunt tamen pro majori securitate, et etiam pro reverentia erga Ecclesiæ leges recurri debere ad sacram Pœnitentiarum, ut ab ea obtineatur dispensatio (2).

115. — Hinc infertur 2*. cum *Cano* > *Suar. Pone. Laym. Sanch. Lug. Vasq. Coninch. Ronc. Salm.* et aliis etiam communiter, quôd ubi omninô desperetur fructus, mittenda est etiam admonitio alicujus restitutionis faciendæ, quia evitari debet priûs damnum spirituale proximi, quàm temporale alterius. Et idem dicunt *Suar. Lugo. Sanch. Laym. Ronc. Vasq. Castrop. Salm.* si ex admonitione timeantur scandala, infamiæ, aut rixae; quia semper meliûs est malum formale avertere, quàm materiale (3). Animadvertunt tamen *Ronc.* et *Viva* cum *Laym.* non ita facile judicari debere pœnitentem cognitâ veritate parere nolle; et si non statim, saltem cùm animi commotio sedata erit. Imo ait *Zal/* cum aliis, admonitionem non esse mittendam, licet scandalo futura sit, cùm spes fulget scandalum brevi fore ut cesset: sed hæc doctrina intelligi debet sicut docet Benedictus XIV, nempe quôd locum habeat in casu quo.

1 De Synod. l. 9. c. 2. n. 2. — (2) *Lib. 6. n. 615.* — (5) n. 614. v. Infertur 11. ei 111.

(acente confessario, peccator in malo obfirmaretur, cum scandalo ajiorum; aut cùm pœnitens in proxima versatur occasione peccatorum saltem cogitationis, quibus olim solitus fuit assentiri (1). Animadvertunt contra *Lugo, Tamb.* et *Ihisemb.* confessarium posse relinquere pœnitentem in bona fide, et differre ad tempus opportunius admonitionem, si pro tunc timet, ne æquo animo eam haud ferat (2).

116. — In duobus tamen casibus omittendum non est quin confessarius veritatem pœnitenti aperiat. Primus, quando pœnitens eum interrogaret: quia tunc procul dubio confessarius veritatem ei aperire debet, dùm non esset ampliûs nunc invincibilis ignorantia (3). Secundus casus est, cùm ex ejus ignorantia damnum spirituale communitati futurum fuisset, ut docent communiter *Lugo, Busemb. Avers. Salm. Dicast.,* etc. (4), quia tunc confessarius admonere tenetur pœnitentem, licet admonitio pro tunc ei scandalo sit; nam talis pœnitens, cùm videat à nemine se absolvi, nisi resipiscat, speratur fore ut saltem intra aliquod temporis emendetur; contrà non obstat quôd pro illo tunc admonitio sit ei occasio ruinæ, quia confessarius est minister non tantùm constitutus pro consulendo bono particularium pœnitentium, sed etiam pro bono totius reipublicæ christianæ, ideôque præferre debet bonum commune bono privato sui pœnitentis. Omnino igitur à confessario admonendi sunt principes, gubernatores, Prælati, parochi, et confessarii, qui officio suo desunt, sive injustè administrando justitiam, sive eligendo indignos ministros, sive conferendo officia aut beneficia indignis, sive in vana impendendo fructus suorum beneficiorum cum scandalo aliorum, aut indebite Sacramenta ministrando; nam ignorantia istorum difficulter erit invincibilis, et licet esset invincibilis, semper damnum afferret communitati, saltem ob scandalum, dùm alii de facili putant esse licitum quod vident factitari à Superioribus. Et sicut docet Benedictus XIV. in laudata Bulla *Apostolica*-, idem practicandum est cum iis qui Sacramenta frequentant, ne alii ab eis pravum sumant exemplum (5). Quid autem faciendum sit à confessario in dubio, utrum correctio profutura, an nocitura sit; dicunt *Lugo, Dicast. Salm.,* etc. tunc librandum esse timorem damni et spem utilitatis, et eligendum quod videtur præ-

(1); Y. 616. t. Excip. III. — (2) n. 609. 9. r. Si etiam. — (3) η. 616. v. Excip. II.-(4) n. 615, — (5); *Lib. 6. n. 615. r. Excipe tamen.*

ponderantius. Cæterùm, regulariter loquendo, in dubio semper potiùs vitanda sunt mala formalia, quàm materialia; idem *Cone*, loquendo de correctione fraterna, dicit quòd in dubio utrùm illa profutura an obfutura sit, omit-tenda illa est, quia imprudenter operatur (sic ille scribit) qui dubitando, se conjicit in periculum causæ esse proximo alicujus peccati (1).

117. — V. Confessarius tenetur absolvere pœnitentem cùm est dispositus. Circa hanc dispositionem multa ad-vertenda sunt: 1. Perpaucos esse pœnitentes, praesertim rudes, qui præposito actu doloris ad confitendum acce-dant. Nonnulli confessarii putant satis suo muneri fecisse, si dumtaxat hujusmodi pœnitentes sequenti modo interro-gent: *Eja, postulasne à Deo veniam de omnibus his?* (quod reverà non est verus actus doloris): *Te pœnilel ex corde omnium peccatorum?* et nullo alio verbo interposito, absolutionem eis elargiuntur. Aliud sanè est bonorum confessariorum institutum; hi enim inprimis elaborant, ut pœnitentes (sermo est de iis qui lethalibus tenentur, verum dolorem et detestationem peccatorum concipiant, et priùs per attritionis actum eos præparent, v. gr. *Fili mi, ubi nunc esse deberes in æternum? in inferno. In illo igne semper cruciandus esses.... Nec tibi ulla spes amplius restaret, ut te illinc eripere posses... Ibi esses moraturus ab omnibus derelictus, à Deo rejectus per totam ceternitatem... Igitur tene pœnitet Deum offendisse, propter infernum quem meruisti?* Advertendum hic est non fieri actum attritionis, si quis diceret, se pomitere peccati commissi, quia meruit infernum, sed opus habet ut dicat se pœnitere offendisse Deum, propter quod meruit infernum. Postea curet ut eliciatur actus contritionis hoc modo: *Pili mi, quid egisti? peccasti rn Deum summum et infinité bonum: nullam illius rationem habuisti: avertisti faciem tuam ab eo: projecisti eum post tergum tuum: contempsisti amicitiam, et gratiam ejus: eja ergo, quia offendisti Deum, bonitatem infinitam, nunc ex loto corde te pœniteat. Detestare, et odio habe super omnia mala omnes injurias, quibus immeriti) Deum tam bonum affecisti: nonne jam promptus es millies mori, potiùs quàm hæc in posterum committere?* Advertendum 2. regulariter loquendo teneri confessurimu absolvere dispo-sitos, sed posse etiam absolutionem differre eis, cùm cog-noscit id expedire, ut docent communiter DD. (2). An autem hoc expediat nec ne facere sine pœnitentis consensu,

(1) A. 616. v. Utrùm. — (2) Lib. 6. n. 462.

vide dicenda *Tom. Ili. Tract, ull. punct. II.* cùm sermo erit de recidivis. Advertendum 3. confessarium certum fieri debere de pœnitentis dispositione, ut possit eum ab-solvere, dùm actus pœnitentis (in quibus consistit dispo-sitio) sunt materia Sacramenti Pœnitentiæ, sed sicut in cæteris Sacramentis, quia materia est physica, physica debet esse etiam certitudo; ita in hoc quia materia est mo-ralis (cùm sit interna, adeùque parùm sensibus percepti-bilis), sufficit certitudo moralis; juxta regulam <S. Thom. 1), qui dicit: *Certitudo non est similiter quaerenda in omnibus, sed in unaquaque materia secundum proprium modum*: iindè sufficit confessario pro absolutione imper-tianda, *ut prudens judicium probabile de pœnitentis dispo-sitione habeat*, ut scribit *Instructor Confess, nov.* (2), quin obstat aliqua prudens suspicio in contrarium de dispo-sitione. Idem dicunt *P. Card. P. Mazzot.* et *P. Suar*, qui ita scribit: *Sufficit ut confessarius prudenter et probabiliter judicet pœnitentem esse dispositum.* Idem docet *Catech. rom. de (Pœnit. part. 2. n. 82. v. nota.)*: *Si audita confessione (sacerdos) judicaverit neque in enumerandis peccatis dili-gentiant, neque in detestandis dolorem pœnitenti omnino de-fuisse, absolvi poterit.* Itaque juxta Catechismum absolvere potest pœnitentem, quoties non judicat ei omnino defuisse dolorem; nam cæteroquin præsumentus est adfuisse in pœ-nilente qui jam confessus est (3).

118. — Hic occurrit loqui de illa magna quæstione hodie adeò controversa inter DD., an confessarius possit et debeat absolvere eum qui vult sequi aliquam opinio-nem quam probabilem judicat, licèt confessarius uti talem non habeat? Si pœnitens est indoctus, adeò ut nequeat sibi formare conscientiam rectam ex probabilitate illius opinionis, certum est tunc eum non posse absolvi. Sed dubium restat cùm pœnitens est capax sibi formandi con-scientiam rectam, an possit et debeat confessarius eum absolvere? Negant *Eagn. Elizar. Antoine* et alii rigidio-ris sentential fautores, dicentes in Sacramento Pœnitentiæ confessarium esse judicem et pœnitentem debere stare judi-cio judicis sui. Sed sententia communis docet confessarium in eo casu posse et debere absolvere sub gravi, (saltem si confessio facta fuerit de; materia gravi, dùm dicunt Sum*. *Sanch. et c. (†) negare absolutionem de materia levi non excedere veniale.* *Ita Navar. Sot. Azor. Suar. Salm.)Ied.*

(1) 2. 2. c. 47. a. 9. ad 2. — (2) *Intrudcl. p. 1. c. 15. n. 560.* — (3) *Lib. 6. n. 57. « 461-4 »* — (4) n. 604.

Castrop. Valent. Sayr. Vasquez, Laym. Roncagl., etc., et in hoc consentiunt etiam AA. probabilioristæ, ut 117//. Pontas, Victoria, et Cabass ; sed præcipuè notandum est quod docent Navar. et S. Antoninus. Navar. (1) dicit: *•Sī sint contrarice doctorum opiniones.... ; et (confessarius; credit evidenti se textu vel ratione niti, pœnitentem dubiū, non debet eum absolvere; at si confessarius non adeo forti ratione utitur, vel pœnitens utitur pari vel ferè pari, et habeat aliquem pro se doctorem clarum, poterit eum absolvere, id post Adrianum tenuimus c. Si quis. d. T. n. 66. Audiamus etiam S. Antoninum (2): Caveat confessor, ne sit præceps ad dandam sententiam de mortali, quando non est certus, et clarus; ubi.... sunt varia? opiniones... consulet quod tutius est; non tamen contemnet contrariam opinionem tenentem, ne propter hoc (nota) denegat absolutionem. Excipit tamen postea: Sī autem omnino conscientia confessarii dictaret illud esse mortale, quod est idem quod dicit etiam Navar., et quod nos pariter hic infra advertemus, nempe cū pœnitentis opinio confessario omninō falsa videtur. Confirmat postea alibi (3) S. Antoninus quod suprā retulimus, dicendo: Si credit (confessarius) quod sit peccatum, debet ei conscientiam facere: sed dato quod ille non vellet cognoscere illud esse peccatum, nihilominus tenetur eum absolvere, lioc cum grano salis intelligendum est, nempe cū pœnitens tenet suam opinionem fundamento valido esse innixam; et contra confessarius eam pro omnino falsa (ut dictum est) non habet; dūm subjungit immediate pōst Sanctus: Quin ex ratione et non ex protervia hæc opinio est. Idem dicit S. Haymundus (4): Unum tamen consulo, quod non sis nimis pronus judicare mortalia peccata, ubi tūc non constat per certam scripturam..., alias possent induci homines in desperationem. Idem quoque dicit doctissimus Sylvius loquendo de superfluo mulierum ornatu: Si confessarii non possint clare percipere, utrū sibi sit mortale aut veniale, persuadeant ut pœnitens absteineat: si tamen nolit, non ei faciant conscientiam de mortali, neque absolutionem negent. En quomodō loquuntur uniformiter auctores tam antiqui quā moderni.*

119. — Ratio autem est hujus sententiæ, quia pœnitens, factā confessione, habet jus certum et strictum ad absolutionem; undē confessarius gravem illi irrogat injo-

(1) *Man. cap. 26. n. 4.* — (2) *Part. 3. lit. 17. cap. 16. §. 2.* — (3) *parl. 5. tit. 10. cap. 20. in fin.* — (4) *Lib. 5. de Pœnū §. 21.* — (5) *2. 2. q. iWart. 2.*

riam, quoties pœnitentis opinio ei non videtur omninō falsa. Nec valet dicere quōd pœnitens non est dispositus, cū sequi renuit confessarii judicium; nam respondetur quōd confessarius non est judex opinionum, quas pœnitens sequi teneatur, sed tantū dispositionis sui pœnitentis, it patet ex Trid. sess. 14. c. 5. ubi dicitur: Sacerdotes in hoc tantū sunt judices, in quantū ipsi, auditis peccatis, debent impertiri aut denegare absolutionem pœnitentibus pro eorum dispositione, et eis pro modo culpæ pœnitentiam imponere: *Dominus noster I. C. sacerdotes...* verba Trident.) *reliquit præsides, et judices ad quos omnia mortalia crimina deferantur... qui, pro potestate clavium, remissionis, aut retentionis peccatorum sententiam pronuntiant*, etc. Itaque in quantū ad opiniones quæ ad pœnitentis dispositionem pertinent, aut in quantū ad administrationem Sacramenti (v. g. si confessarius judicaret se jurisdictione carere super tali casu) pœnitens confessarii judicio stare debet. Sed in quantū ad alias opiniones quæ respiciunt pœnitentium obligationes generales, confessarius non est judex, nec potest eum obligare ad suas sequendas opiniones, imponendo ei tot novas leges ad quas prius non tenebatur, adeo ut ad recipiendam absolutionem teneatur à suis desciscere opinionibus ipsi probabilibus visis, et fortè probabilioribus. Contra pœnitens cū peccata sua confessus sit, et cū habeat suliciens fundamentum, quo licite possit aliquam sententiam sequi, non potest confessarius sine gravi injustitia absolutionem ei denegare, nisi cū illam opinionem omninō falsam habet (1). Dico *omnino falsam*, nam licet dicant Lugo, Laym. Sanch. et Croix cum Suar, et Carden, confessarium teneri absolvere pœnitentem, licet illius opinionem pro falsa haberet: et idem dicit Solus: *Quis sacerdos existimet opinionem esse falsam, non tamen indè existimare debet sibi non licere ipsum absolvere, siquidem propter probabilitatem excusabitur ille à culpa.* Nihilominus hoc intelligendum est, ut scitè explicat Sanch., cū illa opinio jam probabilis existimata esset inter 1)1). auctoritatis probatæ, et aliquam (addendum est) virisimilitudinem haberet; non vero quando confessarius ex opinione propria aliquod haberet principium, cui sibi videretur nulla responsio congrua uari posse, et contra cognosceret pœnitentis opinionem (licet ab aliquibus DI), defensam) falso fundamento inniti; quia tunc dico cum Nav. et S. Antonin, (verba

(1) *Lib. 6. n. 604.*

cujus superiùs relata sunt) non posse, nec debere absolvi pœnitentem, nisi à sua opinione descisceret. Certiim in controversia præfata, ubi altera sententia (sed paucorum) affirmat peccare confessarium, si absolvit pœnitentem sequi volentem opinionem, quæ non videtur omninò falsa, adversùs suam: altera verò (quæ communis, et tantorum AA. modernorum, et antiquorum) dicit peccare, si non absolvit, ubi ejus confessionem suscepit; non video quomodò tutus esse possit in conscientia ille confessarius, qui ei denegat absolutionem (1). Quomodò autem se gerere debeat confessarius in opinionum delectu, et an uli debeat rigidioribus, an benignioribus, vide dicenda *Torn. III. Append. IV. §. I.* ubi loquar de prudentia confessarii.

120. — Piæterea quæritur, quomodò se gerere debeat confessarius cum pœnitente, cujus suspicatur, aut scit aliquod peccatum, quod ipse negat, aut reticet? distinguendum est: Si extra confessionem, et ex scientia propria, certum est quòd tunc non potest eum absolvere; modò prudens non adsit dubium, quòd pœnitens de illo jam apud alium confessus sit. Si vero dumtaxat suspicatur, aut scit ex aliorum relatione, et pœnitens illud negat, plerùmque non potest ei tunc denegari absolutio, dùm in hoc foro credendum est pœnitenti tam pro, quàm contrà. Attamen abs re non est quod dicit *Elbel*, quòd si confessarius audiret peccatum à testibus ita fide dignis, ut moraliter fieret certus, non debet ei absolutio impertiri; quia regulæ locus est in dubio, non autem in facto moraliter certo (2). Si verò confessarius cognovit peccatum ex confessione complicitis, tunc priùs non potest utique de eo in particulari interrogare pœnitentem, nisi specialem obtinuisset licentiam ab altero complice; sed tantum potest interrogare in generali: et pariter in hoc non deoel esse multus in repetendis interrogationibus, ut revelationis periculum vitet. Nihilominùs probabiliter dicunt *Zoi/m. Silvest. Navar. Spor.* et *Holz/m.* quòd potest alifua interrogationem etiam particularem adhibere, si il a communiter fieri solet personis talis conditionis, v. g. sponsis, si inter se nimis confidenter usi sint: servis, si aliquid dominos defraudaverint, etc. Sed difficultas major extat. an absolvendus sit complex, cùm, his adhibitis diligentis, ille tacet peccatum? Alii affirmant absolvendum esse conditionatè; alii absolutè; sed meliùs sentiunt *Suar. Dicast. Croix, Viva*, etc., quòd cùm confessarius moraliter certus

(1) *Z.ò.6. n. 604. v. Cæterùm.* — (2) *n. 651.*

est pœnitentem sacrilege occultare peccatum, non potest eum absolvere, sed voce submissa debet aliquam recitare orationem ad occultandam absolutionem quam ei denegat 1). Quoad autem obligationem quàm tenetur confessarius esse in gratia, cùm audit confessiones, aut saltem cùm impertitur absolutionem; et an excusetur in casu extremæ necessitatis; vide dicenda in *Tom. III. Append. III. de examine Ordinand. n. 11.*

121. — VI. Tenetur confessarius ad corrigendos errores, quos in excipiendis confessionibus commisit, aut in danda absolutione. Sed hic plura distinguenda sunt: I. Cùm erravit circa Sacramenti valorem, verb. gr. si absolutionem non protulit, aut si eam carens jurisdictione impertitus est: tunc, si ille erravit inculpabiliter, non tenetur cum suo dedecore, aut alio gravi incommodo pœnitentem admonere: quia talis admonitio est solius charitatis, quæ ad tantum non obligat; ita commun. *Lugo, Salm. Spor. Viva, Elbel*, et alii. Excipitur si talis confessarius esset parochus, aut si pœnitens esset in mortis articulo, aut in gravi periculo non ampliùs confitendi constitutus. Si verò erravit ex culpa gravi; quæritur 1. an teneatur ad admonitionem cum suo gravi incommodo? Negant *Bonae. Suar. S. Anton. Navar.*; et id probabile vocant *Salmant.* cum *Vasquez, Jurtad.*, etc., tùm quia (dicunt) non videtur tale præceptum cum tanto onere obligare, cùm hoc Sacramentum à sola charitate administratur; tùm quia sicut pœnitens non teneretur cum tali gravamine ad confitendum; ita nec confessarius tenetur ad efficiendum ut talis confessio valida fiat. Sed rectè affirmant *Lugo, Tamb. Leand. Sporer, Viva*, et *Elbel*, quia licèt confessarius ex charitate confessiones excipiat, semper tamen ac eas suscipit, tenetur postea ex quasi-contractu ad Sacramentum administrandum modo quo debet; et sic 1. rationi satisfit. Respondetur ad 2. aliam esse pœnitentis obligationem ab illa confessarii; quia si pœnitens nosset suæ confessionis invaliditatem, poterit saltem postea per contritionem, aut per aliam confessionem malo suo prospicere, sed confessarius non potest eum in ignorantia relinquere, cum tanto illius damno (2).

122. — II. Si confessarius suò gravi culpà pœnitentem in restitutione deobligavit, tunc tenetur etiam cum suo gravi incommodo (licentia tamen ab eo petita) eum admonere; alias admonitionem omittendo tenetur ipse ad

1 *Lib. 6. n. 651. v. Si autem.* — (2) *Lib. 6. n. 619. Tom. II.*

restitutionem: intelligitur, quoties si tempore debito pœnitentem admonuisset, jam ille restituisset; ita communiter *Lugo, Caslrop Bonae. Viva, Spor. Sabn. Elbel*, etc. Et scite hic advertunt *Lugo, Bonae*, et *Busemb.* quòd si confessarius jam admonuisset pœnitentem priusquam impotens fieret, tunc licet pœnitens non restituisset, ad nihil ipse tenetur; quia cum consilium sit merè auctoritativum, sufficit quòd confessarius tempore opportuno illud revocet, juxta dicta *Tom. I. Tract. X. num. ii. el sey* Dicitur *tempore opportuno*, quia si forte pœnitens tempore confessionis erat dispositus ad restitutionem, si admonitus fuisset, et postea factû sibi admonitione nollet restituere, tunc rectè dicit *de Lugo* (quidquid *Antoine* dicat) confessarium ipsum teneri ad restituendum, quia tunc ejus consilium jam fuit proxima causa damni (1). Sin autem confessarius graviter in hoc non peccavit, non tenetur ad admonitionem cum suo gravi incommodo, sed tenetur cum aliquo levi incommodo, ut dicunt *Lug. Spor. Elb.*, etc., quia quilibet tenetur cum levi suo incommodo ad reparandum, cum potest, damnum grave proximi (2). Sed hinc quæritur an confessarius in tali casu admonitionem omittendo teneatur ad restituendum? Negant *Sanch. Cajet.* et *Navar.* dicentes quòd cum confessarius non læserit justitiam, non tenetur ad admonitionem, nisi ex charitate quæ non obligat ad restitutionem. Sed communiùs, et meliùs affirmant *Lug. Spor. Sabn. Elb. Viva, Arriag.*, etc., quia ejus consilium (licet inculpabiliter datum) prosequitur ad influendum in creditoris damnum: quare cognitu errore, tenetur ex justitia ad removendam damni causam (3); non secùs ac si quis sine culpa gravi incendisset domum proximi, si potest sine gravi incommodo, tenetur ex justitia ad illum extinguendum, sicut communiter dicunt *Less. Laym. Lugo, Bonae. Trul. Salm.*, etc. (4).

123. — 111. Quando autem confessarius non jam deobligasset pœnitentem à restitutione, sed tantum omisisset eum admonere, tunc si inculpabiliter omisit, non tenetur cum gravi suo incommodo ad eum admonendum, ut suprù dictum est; sed tenetur etiam cum aliquo incommodo, ut dicunt DD. cum aliquali proportionem ad reparandum damnum creditoris. Si verò neglexit suam culpam gravi, tunc tenebitur admonere cum majori incommodo. Sed hic præterea quæritur an confessarius, omissu debita

(1) A'. 621. V. Sed quid. — 2 Ibid. D. Hoc. — (5) Lib. 6. n. 621. r. Anauiem.
(4) Lib. S. n. 994.

correctione, teneatur ad restitutionem? Multi multa sentiunt. Alii allirant de quolibet confessario, quia quilibet confessarius (ut dicunt) tenetur ex officio pœnitentem docere de sua obligatione; ita *Moi. Vasq. Navar. Sayr. Filliuc.*, etc.; alii affirmant de solo parochus, ut *Less.* et *Antoine*, affirmando quòd parochus tenetur impedire quominus subditi sui damnum aliis inferant. Sed universaliter id negat sententia communissima et verior cum *Cabass. kor. Suar. Caslrop. Sanch. Bonae. Lug. Valenz. Coninch. Salm. Croix*, etc.; et ratio est quia confessarius licet teneatur ad monendum pœnitentem, sed ex sola charitate, non ex justitia; et loquendo etiam de parochus, licet ex justitia teneatur ad monendos subditos, talis obligatio jmen versatur tantum circa eorum bona spiritualia, non autem temporalia. Et hoc currit, etiamsi confessarius aut parochus ex malitia admonitionem negligeret, ne pœnitens restitueret; quia tunc deest influxus positivus in alterius damnum, qui semper requiritur pro restitutionis obligatione, sicut dictum est *Tom. I Tract. V. n. 36.* (1).

124. — Restat hic discutienda magna quæstio, quæ inter DD. agitur, nempe an confessarius, non petita licentia pœnitentis, possit eum admonere de errore in confessione commisso. Nos paucis expediemur, allirant universaliter loquendo *Suar. Petrocor.* et *Spor.*, et probabile putant *Laym. Caslrop. Bonae. Salm.*, etc., dum dicunt hanc admonitionem spectare ad perficiendam confessionem, quæ imperfecta-relicta est. Sed nos dicimus cum sententia communissima, quòd distinguendum est: Si judicium completum est per absolutionis collationem, tunc non potest confessarius sine pœnitentis licentia cum eo de errore colloqui; quia talis admonitio esset exprobratio illius peccati, quæ confessionem redderet odiosam; ita *Sol. Silv.*

Valent. Graf. Diana, Reginald. Megal. Croix, etc. cum *de Lugo*, qui dicit contrariam repugnare theologorum communi sensui. Secùs autem. ut rectè dicunt *Croix. Stoz*, et *Arriaga*, si confessarius non adhuc absolutionem impertitus fuisset, quia tunc judicium non est adhuc absolutum; aut si non rectè protulerit absolutionem, tunc benè posset pœnitentem admonere, siquidem tunc nulla evenit peccati exprobratio (2).

125. — VII. Loquamur denique de obligatione quam habent sacerdotes de administrando Poenitentia' Sacramento. Sacerdotes simplices regulariter loquendo non tenentur ad

1) 6. n. 621.- (2) Lib. 6. n. 622.

illud ministrandum, nisi in casu extremae necessitatis. Ià; rochi verò tenentur toties quoties rationabiliter expetiti sunt à subditis, qui opporlunè illud petunt. Vide dicta *Tract. VII. n. 24.* Sed hic quæritur 1. an sacerdos simplex aut simplex confessarius (quia quoad parochum vide *(liciti Tract. VII. n. 28.)* teneatur cum periculo vitæ ad absolvendum moribundum in peccato mortali exiscentem? Negant *Sot.Sa, Navar. Coninch*, et *Lugo* probabile putat, dùm ille potest per contritionem sibi consulere; excipit tantum *Coninch.* si moribundus oû. laboraret ignorantia, ut nesciret elicere actum contritionis. Sed sententia verior affirmat cum *Suar. Tourn. Lorca, et Valent.*; quia licet possit moribundus per contritionem supplere, tamen cùm hæc sit difficilis, negari non potest quin, si inabsolutus relinquitur, in magno suæ damnationis periculo manserit. Undè iit quod sicut in casu quo proximus sine tua absolutione certè peribit, teneris ad mortem certam subeundam, ut eum absolvas; ila in casu quo ille in probabili damnationis periculo manet, teneris te exponere probabili periculo mortis; nam in æquali periculo quisque tenetur postponere vitam temporalem suam vitæ æternæ proximi (1).

126. — Quæritur 2. an sacerdos simplex teneatur se habilem reddere pro excipiendis confessionibus, cùm videt indigenas suos esse in gravi necessitate spiritali ob confessoriorum penuriam? Apud nullum auctorem de re morali tractantem hoc dubium inveni discussum; tantùm ad manus mihi pervenit quidam libellus, cui titulus (*Parroco di Villa p. 308.*), cujus auctor est II. 1). Joseph Jorio, cujus doctrinam ac pietatem varia opuscula, quæ edidit, satis comprobant; ibi ex Italico hæc transcribo: *Qui so-
lentid pro audiendis confessionibus pollet, et observat in suo
oppido confessoriorum penuriam, et videt, aut non frequen-
tari, aut male haberi tale Sacramentum, tenetur illud ad-
ministrare. Et si ælate non multum processit, tenetur in
conscientia ad se habilem reddendum.* Affert idem auctor auctoritatem *Pal. Pavonis, Societ. Jesu*, viri admodum docti et pii, qui in suis operibus itaUicis sic scribit: *Mu-
nus meum, qui sacerdos vocor, est me Pradalo meo pa-
rere, cùm mihi imponit ut confessionem excipiam, et le-
gitimo impedimento non preepedior: quia prælatus potest id
mihi præcipere, et ego nullam rationem habeo ut talentum
otiosum teneam, etc. Insuper mihi inest debitum me Episcopo*

(1) ΑΓ». 6. n.G2i,

I.1

n/ferendi, ut facultatem confessiones audiendi ab eo ea po-
stulent, cum animadverto nigravi necessitate esse populum
oh confessoriorum deficientiam. Et revera (subjungo hic
aliquas reflexiones quas animo rependi super hoc puncto,
cui parùm sacerdotes animum intendunt) certum est sa-
cerdotes esse à Deo electos non solùm ut sacrificent, sed
etiam principaliter esse constitutos, ut animarum saluti
incumbant; sicut enim divinus Pater misit Filium suum
pro mundi salute, ila Christus Dominus constituit sacer-
dotes in suum locum suffici, ut pro se legation»* fun-
gerentur: *Sicut misit me Pater, el ego mitto Vos. Joan. 20.*
21. Quapropter sacerdotes vocantur, nunc lux mundi,
nunc sal terræ, nunc Dei coadjutores. Idcirco etiam Trid.
sess. 23. c. 14 præcipit ut promovendi ad presbyteratum
priùs ad docendum ea, (pice scire omnibus necessarium est
ad solidem, ac (nota) ad ministranda Sacramenta,... idonei
comprobentur. Et S. Thomas (1) dicit, quòd Dominus ad
hunc finem instituit Ordinem sacerdotum in sua ecclesia,
nt ipsi Sacramenta aliis ministrent: *Et ideo posuit Ordi-
nem in ea, ut quidem aliis Sacramenta traderent.* Præcipua
autem obligatio sacerdotum est circa administrationem
Sacramentorum Eucharistiæ, et Pœnitentiæ; dùm ideò
duplex eis confertur potestas sacrificandi nempe, et absol-
vendi à peccatis. Et animadvertatur quòd Dominus Spiri-
tum sanctum in sacerdotes infudit præcipuè, ut absol-
vant à peccatis, profil legimus apud Joan. loc. cit. v. 22.
et 23. *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Ilæc cum
dixisset, insufflavit, et dixit eis: Accipite Spiritum sanctum,
(piorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Itaque cùm hoc
sit sacerdotum præcipuum munus, et unus ex principa-
libus finibus, cur Deus eligit aliquem ad sacerdotium, dico
quod sacerdos tenetur ad se habilem reddendum ad illud,
saltem cùm necessitatem cognoscit ob aliorum deficientiam.
ne ab Apostolo exprobratur quod in vacuum gratiam re-
cepit.

127. Hoc posito, quomodò excusabitur à peccato ille
sacerdos, qui suà socordia negligit audire confessiones,
aul se habilem reddere ad illas audiendas, cùm videt
gravem necessitatem, quà oppidum suum premitur? Ego
nescio quomodò iste possit non exprobrari à Domino, et
immunis esse à poena quam minatus est in servum pi-
grum, qui talentum datum negotiationi abscondit, ùt
habetur ex *Matth'. 25. 25. et seqq.* qui textus ab expesi-

(1) Suppi, q. 34. a. 1.

toribus (Cornelio à Lapide, Calm et Tirino, cum Iw-brosio) explicatur propriè de iis qui operâ suâ procurare possunt, et negligunt salutem animarum : *Notent Aœ fail Cornelius) qui ingenio, doctrina, aliisque dotibus sibi à Deo datis non utuntur ad suam (diorumque salutem ob desidiam, vel metum peccandi; ab his enim rationem poscet Christus Dominus in die iudicii.* Admodùm terrore plenæ sunt comminationes Domini in negligentes sacerdotes : *07 me dicente ad impium : impie, morte morieris; non fueris locutus... ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Ezech. 33. 8. Nec dicant hujusmodi sacerdotes obligationem suam satis explere, si alio modo animabus subveniant, nempe instruendo, corrigendo, orando; non sullicit, dico; quia ipsi tenentur succurrere proximis in ea quod ipsis opus est ad salutem. Si frater ciborum opus habet, non sudicit eum de vestibus providere. Sæpè accidit in opipidulis quòd plures forte non egent instructione, aut monitione, quia fortè jam sunt salis instructi, et correcti, sed deest ipsis sacerdos qui eorum confessiones excipiat. Nec valet dicere officium audiendi confessiones esse opus charitatis, et charitatem non obligare cum tanto incommodè, quia est labor insumendus pro acquirenda scientia requisita ad Pœnitentiæ Sacramenti administrationem: quia respondetur, quòd licèt tale exercitium sit charitatis, nihilominus est munus quod ortum non habet à simplici charitatis motivo, sed ex officio proprio sacerdotali (fit dictum est) cui ex divina institutione hoc munus adnexum est, et cui sacerdos satisfacere tenetur, cùm id populi necessitas expostulat. Denique neminem juvat se excusare allegando insufficientiam, et imbecillitatem suam; quoad insufficientiam, suppositis anted dictis, ille tenetur ad studendum, et ad se idoneum efficiendum; quoad autem imbecillitatem, quâ quis putaret eum merito excusari, nempe cum humilitatis sensu; audiat quid dicit S. *Franciscus Salesius.* Sanctus appellat falsam humilitatem eorum qui recusant salutem animarum vacare, sub colore rmôd propriam debilitatem cognoscunt. Dicit totum hoc esse artificium amoris proprii, et humilitatis perversæ, quâ prætenditur propriam socordiam specioso prætextu colorare. Sub ungit quod Deus, nobis aliquid ingenii concedendo, intentit ut nos illo utamur; undè verè humilem se ostendit qui illo utitur, et obedit. Superbo nihil audendum est assumere, tamquam sibi fidenti; humilis contra animo magno esse debet, quia non suis viribus innititur,

Mdspein in Deum collocat, cui placet suam omnipotentiam exaltare nostra imbecillitate; et ideò concludit, humilem omnia aggredi posse.

DE CASEUM RESÉRVATIONE.

Ilcservatio esi jurisdictionis restrictio 128. *Ignorantes non excusantur à casu, bene quidem à censura. Differentia inter casus papales, et episcopales.* 129. *Qui reservare possit, etc. De casibus Regularium* 150. *De reservations injusta; et an Superior absolvendo possit ad alium remittere pro non reservatis, etc.* 151. *In peccata venialia, aut interna, aut non consummata, etc.* 152. *Quando inferior potest absolvere, etc.; et an pœnitens debeat se præscentare, etc.* 153. *St injuste negatur facultas, etc. Si negatur à Prælato regulari* 154. *De peregrinis, (piando casus esi reservatus tantum extra, aut tantum in patria* 153. *Quomo lo intelligendum In fraudem reservatiouis* 156. *¶h qui peccat in patria possit absolvi extra illam ab habente facultatem* 157. *An possit absolvi in patria qui peccat extra? Et an peccans in patria, possit absolvi à censura extra illam? Et an peccans extra, incurrat censuram ibi reservatam?* 158. *Qui recipit in bona fide absolutionem a simplici confessario* 159. *Qui obiviseitur de reservato apud Superiorem, etc.* 140. *An ex confessione Militer facta apud Superiorem, etc.* 141. *An simplex possit absolvere dubiè reservatum* 142. *Qui post confessionem cognoscit pro certo reservatum* 145. *Qui peccat in confidentiam lie nliæ* 144. *An licentia extendatur ad peccata post illam commissam* 145. *De facultatibus Episcoporum, et Regularium remissive* 116.

128. — *Reservatio casuum definitur: Est negatio jurisdictionis circa aliquod peccatum* Hinc notandum 1. communissimam sententiam esse cum *Sanch. Castrop). Holzm. Tumbur. Wigandt, Coninch. Antoine, Eagnan. Croix,* et aliis (contra *Roncagl. Salmant. Ciera.* etc.) ignorantibus non excusari à reservatione, licèt invincibiliter eam ignorassent; quia reservatio non est poma quæ respicit peccatores, iit supponunt adversarii: sed est restrictio jurisdictionis respectu confessariorum; et hoc aperte præcipitur a Trid. sess. li.-c. 7. ubi dicitur: *Nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert. in quem ordniariafn, aut subdelegatam (nota) non habet jurisdictionem.* Undè concludit quòd *sacerdotes nihil possint in reservatis.* Nec valet dicere cum *Salm.* et *Donc,* quòd licet reservatio directe respiciat confessarios, et limitet eorum facultatem, attamen line reservatiouis respicit pœnitentes, ul à peccatis reservatis exterreantur; undè fit quòd, cessante line adæquato in ignorantibus, cessat etiam

reservatio. Quia respondetur quòd linis reservationis est non solùm ul fideles avertantur à reservatis, sed etiam (ut dicunt *Fagnan.* et alii) ut prolapsi convenientes recipiant poenitentias, admonitiones, et remedia. quæ non conveniunt ab aliis applicari, quàm à Superioribus, qui semper existimantur prudentiores, et magis idonei, sicut exprimitur in *Trid./dc. cit. Patribus nostris visum est, ul atrociora qumdam et graviora crimina non a quibusvis, sed à suminis dumtaxat Sacerdotibus absolverentur.* Ex quo deducitur evidenter quòd etiam in ignorantibus non cessat finis adæquatus reservationis (1).

129.— Ex hoc deducitur, ut etiam communiter dicunt AA. citati pro nostra sententia, quòd etiam in casibus ab Episcopis reservatis, quibus annexa est censura, licet ignorantes à censura excusentur, cum in ipsis desit contumacia necessaria pro incurrenda censura, nihilominus non excusantur à réservatione; nam hæc est differentia inter casus papales et episcopales, quòd papales (exceptis duobus qui reperiuntur reservati sine censura, nempe accusatio sollicitationis contra sacerdotem innocentem, ut habetur ex Bulla *Sacramentum* Benedicti XIV. et receptio donorum à Regularibus, ut dictum fuit *Tom. I. Tract. XIII. n. 8. in fin.* j principaliter sunt reservati ob censuram. Et idcirco ignorantes ab illis excusantur circa reservationem, ut docent communiter *Suar. Castr. Sanch. Layman, Vol. Cajet. Gonet. Wigandt, Jbelly, Salm. Croix, Ciera, Viva*, etc. (contra *P. Concinam*, quem unicum reperio adversum): dum ignorantia certè excusat à censura, ut dicemus *Tract. XIX. n. 8.* et ut expressum est in *cap. 2. de Constit. in >.* (2). Contrà in casibus episcopalibus, quia principaliter reservatur peccatum (licet injungatur censura), ideòque ignorantes sicut non eximuntur à peccato, ita nec à réservatione; dùm, ut dictum est, propter reservationem super illo peccato penitus sublata est confessorio jurisdictio (3).

130. — Notandum 2. casus reservare posse omnes Superiores qui potestate ordinaria gaudent, prout sunt Papa. Episcopi, Prælali religionum, et etiam qui potestate quasi episcopali fulgent, sicut declaravit S. C. Cone, apud *Fagnan.*; non autem parochi, nam ipsis saltem ex consuetudine hæc facultas abrogata est (4). Dictum est Prælatos religionum posse etiam reservare casus, sed ut decrevit Clemens VIII. tantum undecim reservare possunt et

(1) *Lib. 6. n. 581.* — (2) *Lib. 6. n. 580.* — (5) *Lib. 6. n. 581.* Dubit. 2. — (4) n.

non ultra, sine consensu Capituli generalis pro tota religione, aut provincialis pro provincia. Casus autem determinati fuerunt à Clemente, et sunt sequentes: 1. Apostasia. 2. Egressio nocturna, et furtiva à monasterio. 3. Sorlilegium. 4. Peccatum mortale contra paupertatem. 5. furtum mortale de bonis monasterii. 6. Peccatum carnale opere consummatum. 7. Perjurium in judicio. 8. Operatio in abortu fetus animali, etiam effectu non secuto. 9. llicisio vel gravis percussio cujuscumque personæ. 10. Falsificatio manûs, vel sigilli officialium monasterii. 11. Malitiosum impedimentum, retardatio, aut aperitio litterarum à Superioribus ad inferiores, vel contrà. An autem Prælali possint infligere censuram super alio casu, illum non reservando, affirmat *Busemb.*; sed communiùset probabilius negant *Lugo, Sanch. Diana* et *Holzm.* (1).

131. — Notandum 3. reservationem non posse emanari sinijusta causa; quare dicunt nonnulli reservationem injustam esse invalidam, quia Trident, dedit hanc facultatem Prædatis reservandi casus in aedificationem, non in destructionem: sed sententia communior et verior cum *hujm. Suar. Lugo. Holzm. Ciera*, etc. dicit illam fore graviter illicitam, sed validam; quia sicut potest Prælatus non concedere facultatem pro aliquibus casibus, ita potest etiam reservare eam (2). (An autem possit Superior absolvere à reservatis, et pro aliis remittere poenitentem ad inferiorem, alii admittunt propter consuetudinem; sed hæc consuetudo communissimè negatur à *Salm. (ano, Nav. Ixiym. Castrop. Salm. Croix*, etc. Tantummodo hoc permittitur à præfatis AA. in casu rarissimo magnai necessitatis, puta si Superior praepeditus esset aliquo gravissimo negotio, et contrà poenitens esset in necessitate communicandi, et repugnantiam ostenderet bis peccata sua confiteri (3).

132. — Notandum 4. posse etiam reservari venialia, ut communiter admittunt *Suar. Lugo, Ciera, Holzm. Cone.*, etc. contra *Vasq.*; quia licet non adsit obligatio confitendi venialia, attamen ipsa remitti nequeunt per Sacramentum, nisi ex Ecclesiæ jurisdictione; ideòque sicut illa hanc negare potest, ita etiam limitare (4). Et ita pariter reservari possunt peccata interna, ut etiam communiter dicunt *Sol. Silv. Suar. Croix, Ant.*, etc. Nec obstat dicere Ecclesiam non judicare de peccatis occultis; dùm respondetur quòd Ecclesia reservando non est quòd judicet de peccatis

1. n. 585.— 2. n. 579.— 5) *Lib. 6. n. 595.* — i. ». 582. Dubit. I.

internis, sed judicial de absolutione illorum, quæ est ac lib externus (1). Cæterum prudentia exposcit (et nocet) usui ne reserventur nisi mortalia, et graviora (juxta normam datam à Concilio, quod dicit *atrociora quasdam et (/raviora crimina)*, et externè graviora; undè communiter docent *Lugo, Sanch. Suar. Bonae, (iranad. Ciera, etc.*: peccatum leve in quantum est externum non cadit sub reservatione. licet internè esset grave; quia Superiores non intendunt reservare nisi peccata externe graviora, et insuper consummata, et perfecta in specie sua. Hinc rectè dicit *P. A/azotla*, non reservari incestum, et sodomiam extra vas peractam, neque sodomiam imperfectam, putà inter matrem et fœminam, ut dicunt insuper *Silv. Azov. Bonae. Tourn.*, etc. (2).

133.—Notandum 5. quòd, cum non adiri potest Superior, potest inferior indirecte absolvere à reservatis, urgente aliquà causa, v. g. ut vitetur scandalum, aut infamiae nota, aut ut satisfiat præcepto paschali, aut si pœnitens alias diutius perseverare deberet in mortali, ex eo quia Superior longè abest; ita communiter *Suar. Laym. Castrop. Cone. Wigandt, Salm. Ciera, Viva*, etc. (3). Dictum est *indirecte*, quia cessante impedimento, tenetur postea pœnitens se præsentare Superiori, ut directè absolvatur à reservatis; ratio est quia confessarii simplices, ut declaravit Trident. (Sess. 14. c. 1.), *extra articulum mortis nihil possunt in reservatis*; undè extra mortis articulum, licet impedimentum esset perpetuum, si casus est episcopalis, et impedimentum casu cessaret, semper recurrendum est ad Episcopum pro absolutione directa. Etsi casus est papalis, et impedimentum est perpetuum, et pœnitens ne ad Episcopum quidem recurrere posset (ut debebat, cum non posset adire Papam) etiam obtenta absolutione in casu necessitatis à confessario simplice, debet saltem se præsentare Episcopo (4); vide dicenda *Tom. /II. Tract. \. n. 43*. Et advertendum quòd tunc, si peccatum est reservatum cum censura, non se præsentando, reincidit in censuram, ut dictum est *n. 96. in fine*. Cum autem quis haberet peccata reservata, et cum esset in necessitate communicandi, si nullus adesset qui haberet facultatem, an iste teneatur confiteri simplici confessario; et an si confiteatur, debeat illi narrare tam reservata, quam non reservata, vide dicta *Tract. XV. num. 21. et 28. ubi dixi-*

DubVT' DubU' 2' ~ 2) Ibid' DLhil' 3' ~ (3i n' 585' " 4) Lib' 6' " 5851

mus teneri confiteri ea, saltem cum necesse est ut confessarius judicium certum formare possit de ejus dispositive, undè addimus hic, quòd si confessarius interrogat, debet omnia manifestare; nam, sicut rectè animadvertit *Lugo*, licet pœnitens non teneatur per se ad aliquod peccatum aperiendum, attamen tenetur illud exponere, cum de illo interrogatur à confessario, qui jus habet noscendi totam conscientiam pœnitentis, tum ut cognoscat ejus dispositionem, tum ut remedia applicet; in quibus duobus ille est verus iudex (1). An autem quilibet confessarius absolvere possit moribundum à papalibus, præsentato Episcopo, vide *pree. num. 97*.

134.—Notandum 6. licet Superior injustè negaret facultatem, inferiorem non posse absolvere à reservatis, sicut communiter docent *Sol. Suar. Laym. Lugo, Ciera, Salm.*, etc. quidquid dicant *Ilenriq. et Diana*; nam sicut est valida reservatio injusta (ut dictum est *num. 131.*), ita etiam valida est injusta negatio facultatis (2). Cæterum iocundubio graviter peccant Episcopi, qui injustè negant facultatem; et peccant etiam contra justitiam, cum ex tali denegatione notabile damnum subditorum animæ patientur; ila communiter *Lugo, Suar. Coninch. Quintanad. Bagund. Diana et Ciera*, ex *S. Thoma*; præcipuè (ait *Ciera*) si pœnitens adduci non possit ut adeat Superiorem. Contra Superior justè semper denegare potest facultatem, donec pœnitens notitiam necessariam ei non affert ad reparandum publicum scandalum, aut damnum; nam aliàs à nemine tamquam indispositus absolvi potest; *Suar. Lugo*, etc. (3). Advertendum tamen hic circa Regulares, 1. quod (ut habetur ex Bulla 26. Urbani VIII.) declaravit Clemens VIII. quòd si Superior regularis negat facultatem confessario deputato, potest hic *pro ista vice* (ut loquitur Bulla absolvere pœnitentem, et ita communiter asserunt DD. *Lugo, Gabriel, Avers. Bus. Salm.* cum *P. Viva*, qui dicit, quòd *pro ista vice* intelligitur toties quoties Superior injustè negat facultatem. Et idem dicunt *Pelliz. Dtan. Quintanad.* si illam denegat alteri Religioso doctiori, et prudentiori, licet non deputato; et idem dicit *Pelliz.* si denegatur eidem pomilenii. Advertendum 2. quod propter privilegium concessum fratribus minoribus, omnes Regulares semel possunt absolvi à reservatis per eorum confessarios, licet super reservatis careant facultate, *Suar. Diana. el Rodricq.* (4).

1) Ibid. Dubit. 2. et 5. — 2) n. 586. ad 4.— (5 Lib. 6. n. 586. ad 6. — '4.' Ibid, ad 5.

135. — Notandum 7. circa peregrinos: peregrini in quantum ad casum reservationem plerumque judicandi sunt juxta teges dioecesis in qua reperiuntur. Unde fit quod si peccatum est reservatum tantum in illa diœcesi, non potest peregrinus absolvi à simplici confessario, etsi illud peccatum non est reservatum in sua patria; ita tenent, contra aliquos, communiùs et verius *Suar. Lugo, Bonae. Cone. Wigandt, Ciera, Diana, Salm.* etc. cum quadam declaratione S. C. Ratio est quia hodie peregrini, stante communi consuetudine, non absolvuntur jam ex consensu præsumpto suorum Ordinariorum, ut supponunt adversarii, sed ex voluntate Ecclesiæ universalis. Contra reservationem non respicit pœnitentes, ut dictum est *n. 128.* sed confessarios dumtaxat; unde ipsi non possunt absolvere ab illis peccatis tantum, super quibus limitata est facultas (1). E converso si peccatum est reservatum tantum in patria, non autem in illa diœcesi, bériè potest peregrinus absolvi ab unoquoque confessario, ut rectè docent *S. Antonin. Cajetan. Lugo, Suar. Bonacin. Cabassul. Conciri. Roncag. Mazzot. Salmanlic.,* etc., quia hæc est consuetudo approbata communiter ab Episcopis, et Pontificibus, nempe ab Eugenio IV. (ut testatur *Lugo*) et præcipuè à Clemente X. in sua Bulla *Superna*, edita 21. Junii 1670. Modo (limitavit Clemens) non esset quod pœnitens proficisceretur a patria sua in fraudem reservationis: *Posse autem* (sunt verba Pontificis) *regularem confessarium in diœcesi in qua est approbatus, confluentes ex alia diœcesi à peccatis in ipsa reservatis. non autem in illa ubi idem confessarius est approbatus, absolvere; nisi eosdem pœnitentes noverit iri fraudem reservationis ad alienam diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse.* Bulla loquitur propriè de confessariis regularibus, ut observatur; sed intelligitur etiam pro sæcularibus, ut rectè dicunt *Croix, Viva* et *Roncagl.* et ut declaravit etiam S. C. (2).

rç

136. — Quomodo autem intelligenda est clausula illa *in fraudem reservationis*, multæ et diversæ adsunt opiniones. *P. Mazzoli*, cum *Tamb.* et aliis intelligit, cum casus est deductus in forum contentiosum; sed hæc explicatio nihil concludit, dum Pontifex loquitur de foro sacramentali, non autem de externo. Episcopus *Milanle* intelligit quando pœnitens peccasset in confidentiam absolutionis, sed non cum aliò proficisceretur, ut faciliùs ibi absolvi

(1) *Lib. G. n. 588.* — (2) *n. 589. v. hique.*

ptesel: sed nec huic explicationi assenliri valeo: Pontifex enim non loquitur de iis qui pefecant ; sed de iis qui migrant in fraudem reservationis. Alii alias applicationes afferunt; sed communiùs, el probabilius *Lutjo, Ronc. Viva*, cum *Porcella* ^A et *I'atjund.* et *Instruet. Confess.* nor. cum *Passerino* explicant, quando pœnitens fine unico et principali proficiscitur, ut alibi facilius absolvatur, et ut proprii pastoris iudicium aufugiat; quia tunc proprie dicitur intervenire fraus, quando clusoria redditur lex; et quidem lex reservationis eluditur, cùm pœnitens principaliter ¹* patria migrat ut in alia diœcesi faciliter absolvatur. Contra non migrat in fraudem, qui aliquo proficiscitur alio fine, v. gr. lucrandi indulgentias, aut fine alia negotia agendi, aul citius vel cum minori incommodo confitendi, aul reperiendi confessarium non cognitum , aut prudentiorem, à quo meliùs dirigi possit, et per quem sperat uberiores conscientiae pacem fore consecuturum (1).

137. — Dicit autem *Roncaglia*, quod pœnitens, qui discedit aufugiendi fine proprii pastoris iudicium , in aliena diœcesi non potest ne ù confessoriis quidem , qui super reservatis habent facultatem, absolvi, quia tunc etiam migraret in fraudem (2). Sed contradicunt *Mliante* . et *Viva*. eum *Suar. Nav. Lug. Bonae.* cum communiori DI), qui dicunt quòd si casus est reservatus in utraque dioecesi , peregrinus libéré absolvi potest ab habente facultatem ; et hæc opinio non videtur improbabilis , quia revera tunc non videtur pœnitens committere fraudem in reservatinem., cùm eat ad confessarium approbatum etiam pro reservatis (3 . Praeterea dicit *Mansi*, et adbæret etiam *Ronc.* non posse absolvi qui extra patriam peccatum commisset reservatum in patria, hoc fine ut posted éxtrù absolvatur. Sed etiam circa hoc oppositum sentio, quia peccator tunc non diceretur discessisse in fraudem reservationis ut absolveretur, sed alio se contulisse, ne reservationem incurreret (4).

138. — Contrà rectè dicunt *Castrop. Suar. Coninch. Cone*, (quicquid dicant alii) non posse absolvi in patria à reservato pœnitentem qui peccavit in monasterio Regularium , licèt exempto, quia quamvis hæc monasteria sint exempta etiam quoad locum , ùt dictum esi *Tract II. n. 29.*, nihilominùs nec per hoc potest eum absolvero confessarius, cui limitata est jurisdictio super tali casu Et

(1) *Lil.* 6. n. 589. v. *Quomodo*. — (2) *Ibid.* — (5) n. 587. — (4) n. 589. r. *Quomodô*.

idem currit propter eandem rationem, si pœnitens peccasset extra diœccsim, licet ibi talis casus non esset reservatus. Itaque etiam dicimus cum *Donc*, et *H'igandl*, contra alios, non posse absolvi à confessario simplici pœnitentem extra diœccsim à censura quæ in patria est reservata, quia totam facultatem confessarii simplices ad absolvendum à censuris habent ex *cap. Nuper, de seni, excomm. in 6.* ubi expressè dicitur quod confessarii absolvere nequeunt à censiis reservatis (1). Dicimus etiam tura *Jim.* et *Mazzol.* quod si peregrinus peccat in alia diœcesi, ubi ille casus est reservatus, non potest ibidem absolvi & simplici confessario, tum quia ibi ratione delicti jam incurrit reservationem; tum quia confessarius (sicut dictum est *n. 135.*) non potest absolvere exterum, nisi juxta limites jurisdictionis sibi ab Ordinario suo concessae. Advertendum tamen quod talis peregrinus jam incurrit reservationem, ut dictum est, non verum censuram illi annexam, ut rectè dicunt *Suar. Silv. Cone. Sal. Avii. Sayr. Mazzol.* etc. contra aliquos; nam in *cap. A nobis, de sent, excomm. in 6.* dicitur *solos subditos comprehendere sub excommunicatione lata ab Episcopo futuris delictis*. Et ratio, quia censura non incurritur, nisi ab iis qui non tantum subditi sunt, sed etiam contumaces; peregrinus contra. licet licet subditus ob peccatum, nihilominus non potest dici contumax (2)..

139. — Quæritur 1. an pœnitens qui bonâ tide confitetur reservatum confessario simplici, aut si obliviscitur illius, sit validè absolutus? Negat *Antoine*, dicendo simplicem confessarium, cum nihil possit in reservatis, non posse ne indirectè quidem absolvere ab illis. Sed communior est sententia opposita affirmans (ut fatetur ipse *Antoine*) cum *Suar. Castr. Lugo, Cone. Salmant.*, etc., et etiam est probabilior, quia confessarius simplex, licet careat jurisdictione circa reservata, non autem caret ea in non reservata; quare jam non reservata directè absolvuntur, et indirectè reservata; nam mortalia non possunt absolvi nisi omnia simul, cum non possit unum remitti, non remisso alio; et cum hæc sententia sit communis, et valdè probabilis; si fortè falsa esset, saltem supplet Ecclesia quoad jurisdictionem, juxta dicta *num. 91.(3).*

140. — Quæritur 2. an pœnitens confessus Superiori, si obliviscitur reservati, possit postea de illo à quovis

(1) *Lib. 6. n. 590.* — (2) *n. 591.* — (3) *n. 596. v. Quær. L -*

absolvi? *Prima* sententia affirmat cum *Lugo, Sanch. Castr. Ciera, Salm.*, etc. dicens tunc præsumi Superiorem solvendo velle etiam eum liberare ab omni vinculo reservationis, sicut pariter dictum est *num. 69* de jubileo. *Secunda* sententia contra negat cum *Suar. Silv. Angelo, Con. Antoine*, etc., quia ad auferendam reservationem. ut dictum est, requiritur ut peccatum subjiciatur judicio Superioris, ut ab eo competentem recipiat poenitentiam. et medicinam; adeo ut non debet judicari ablata reservatione, nisi adsit specialis præsumptio quod Superior voluerit eam auferre. Ratio equidem est valdè valida; quare de re hæc sententia mihi videtur probabilior, ad differentiam sententiæ relatæ *num. 69.* quia ibi ratione jubilei conceditur pœnitenti privilegium posse absolvi à quocumque confessario. Tunc non obstante primam sententiam improbabilem putare nequeo; nisi adesset specialis præsumptio quod Superior distulisset absolutionem. si audisset confessionem etiam reservati (1).

141. — Quær. 3. an auferatur reservatio per confessionem invalidam Superiori factam. Respondetur: si confessio est invalida, sed inculpabiliter, communiter affirmant *Cajetan. Suar. Lugo, Wigandt, Castr. Bonacina, Bonc. Coninch. Holz. Croix*, et *Salm.* (contra *Concinam*), quia tunc jam ex un aparté Superior intendit actualiter, et absolute pœnitentem liberare tam à peccato quam à reservatione; et ex alia parte, jam pœnitens subjecit peccatum suum Superiori judicio, et ab ipso jam recepit remedia poenitentiam, quam semper tenetur adimplere, licet postea percipiat confessionem fuisse invalidam, ut advertit *Bon.* Nec valet dicere quod Superior, et tantò minus delegatus non auferunt reservationem, nisi per absolutionem; quia quoad Superiorem, bene potest ipse concedere illam extra Sacramentum; et in eo casu bene præsumendum est auferre velle; et in quantum ad delegatum, licet iste non possit sine absolutione eam auferre, nihilominus umeJudicatur posse eam auferre ex voluntate ipsius Superioris, aut saltem virtute consuetudinis approbata* ex auctoritate communi (1). (2). Major difficultas lit, quando confessio est sacrilega, tunc dicunt absolute *Holz. Viva, Bone. Cone*, et *Croix* non auferri reservationem, quia non præsumitur Superior velit*, ut subditus ex suo scelere beneficium reportet. Sed pariter communius affirmant *Suar. Lugo, Castr. Bonae. Vasq. Eilliuc. Salm. Cajet. Coninch.*

Lib. 6. n. 597. — (2) *n. 598.*

etc., et non improbabiliter, quia alius est finis confessionis, qui est remittere peccatum; alius est finis reservationis, qui est ut subjiçiat peccatum iudicio Superioris, et hic jam obtinetur; et licet Superior ex voluntate interpretativa nollet, nihilominus jam vult voluntate actuali illam auferre. Secus autem dicendum (ut rectè advertunt *Lugo, Suar. et Vasa.*), si pœnitens culpabiliter laceret peccatum, aut, addit *Suar.*, si ipse contiteretur reservatum sine animo illud vitandi, aut pœnitentiæ satisfaciendi, modò postea non mutaret voluntatem (1). Et secus etiam currit de confessione sacrilega, aut invalida facta in jubilæo, ut dictum est *præc. n. 67.*, quia ibi alia procedit ratio.

142. — Quæritur 4. in dubio an pœnitens nec ne incurrerit aliquod reservatum, an possit à simplici confessario absolvi? Respondetur; quando dubium est facti, nempe utrùm peccatum fuerit veniale, an mortale, et an mortale fuerit nec ne consummatum, tunc apud omnes (excepto à *igandt*) pro certo habetur quòd possit; ita *Sw. Sanch. Lug. Cone.*, et alii; quia reservatio ulpotè odiosa, est stricte interpretanda, undè intelligenda de peccatis certè gravibus, et consummatis, ut dictum est *n. 132.* Si verò dubium est circa jus, nempe quando coniroverlilur inter DD. an aliquod peccatum sit vel non reservatum confessario; in hoc casu negant *Cone. Wigandl.*, et *Antoine*, cum *Armil.*, dicentes quòd confessarius non potest absolvere cum jurisdictione quæ tunc ei dubia facta est. Sed etiam in tali casu AA. citati, et communiter etiam affirmant *Filliug. Hurtadus, Bonae. Sa, Heiriq. Anaclet. Elbel, Viva, Spor. Salm.*, etc., et hoc sive dubium sit positivum, sive negativum, quia in utroque currit eadem ratio; dùm in dubio confessarius possidet facultatem absolvendi. Drælerquam quòd, cùm hæc sententia sit communis, et probabilissima, in casu quo fortè esset falsa, supplet Ecclesia. Xec obstat dicere quòd Clemens VIII. suo Decreto prohibuit confessariis privilegiatis absolvere à casibus Bulbe *Cænæ*, licet essent *dubiè reservati*; et quòd pariter in *Extrav. Perlectis*, vetitum est Episcopis absolvere à percussione gravi clericorum, etiam in dubio an sit gravis vel levis: quia respondetur quèdambæ hæc prohibitiones magis confirmant nostram sententiam: ergo, dicimus: In aliis casibus reservatis, exceptis his duobus, reelè potest dari absolutio, nam *exceptio firmat regulam*.

(1) *Jib. 6. n. 518.* Quær. IV.

Sed hic notandum quod Clemens (ut referunt /Mac. el la-tome) anno 1602. moderavit præfatum Decretum, auferendo illa verba *etiam dubiè reservatis* (1). Limitant autem nostrum sententiam *Sanch. Bonae.*, etc., in casu quo illud peccatum reservatum iudicaretur in foro externo; sed hæc limitatio merito etiam refellitur à *Lug. Escob. Spor. Tamb. et Salm.* quia differt forum externum ab interno. In illo attenditur præsumptio, et non præstatur pœnitenti fides. Sed in hoc sacramentali omnino creditur pœnitenti, donec non constet de opposito (2).

143. — Quæritur 5. an qui confessus est simplici confessario dubiè reservatum, omninò liberetur à reservatione, etiamsi postea illud cognoscat certe reservatum? Negat *P. Cone.*; sed affirmant communiter *Lugo, Dicast. Aversa, Spor. Viva, Sanch. et Salm.* cum aliis; quia cùm confessus sit peccatum tamquam dubiè reservatum, jam directe absolutus est (ut fatetur ipse *P. Cone.*) ideòque remanet directè reservatio ablata. Alius est casus, ut diximus *præc. n. 34.*, quando pœnitens confitetur peccatum uti dubium, et deinceps recordetur esse certum, quia tunc tenetur ipse ilerùm confiteri ut certum, ut suppleat integritati, et ut exponat confessario, ut revera fuit in conscientia; sed in casu nostro, remisso peccato, est jam, ut dictum est, ablata reservatio; undè cessat obligatio adeundi Superiorem, ut liberetur ab illa (3).

144. — Quæritur 6. an possit absolvi à reservatis, qui peccavit in confidentiam licentiæ? Aliqui dubitarunt: sed communior sententia affirmat cum *Sanch. Lug. Fili. Bon. Molfes. Salm. Aver.*, etc. Ratio est, quia, esto Superior nolit ut subditus ansam capiat occasione licentiæ, attamen non intendit postea absolutionem negare pœnitenti, quem verè pœnitet sui peccati et proponit illud vitare. Idem diximus de jubilæo. 70. (4).

145. — Quæritur 7. an licentia data pro reservatis extendi possit ad peccata post ipsam commissa? Respondetur non extendi jam, si licentia datur pro solis peccatis speciatim nominatis, aut pronumero determinatis; secus verò si indefinitè conceditur; ita communissime *Lugo, Ronc. Bonae. Passerin. Præpos. Aver. Dicast. Salm.*, etc.; excipitur tamen, si pœnitens, cui præsertim licentia concessa est, aliud peccatum committeret post notabile tempus, v. gr. post mensem, aut si licentia concessa fuisset intuitu alicujus festivitatis particularis (5).

(1) *Jib. 6. n. 600. v. Quær. 1.* — (2) *Ibid. r. Limitant.* — (3) *Ibid. r. Quær. 11-0) n. 601.* — (5) *Lib. 6. n. 601. Quær. IV.*

Quoad autem facultates Episcoporum absol-
vendi à casibus papalibus occultis, et impeditis, vide
dicenda *Tom. III. Tract. XX. de-privil.*n. 36. v. Dubita-*
lum fuit. el n. 38. et quoad facultates Regularium, vide
ibidem ex *n. 95. et seqq.*

DE SIGILLO CONFESSIONIS.

*Obligatio sigilli 117. De iis (pii tenentur ad sigillum 148. In teneatur
qui cœli requisitus de consilio a confessario ex pœnitentis licentia
149. In consultus ab ipso pœnitente 130. In (pii legit folium
confessionis 131. Cadunt sub sigillo I. Peccata etiam levia II.
Peccata complicitis, sed ex licentia pœnitentis potest aiWloneri
complex 132. III. Objectum peccati. IV. Pœnitentia. V. Circum-*
*stantia?, sed non impertinentes. VI. Revelationes, et virilitas
quando, etc. VII. Scrupuli 155. VIII. Defectus naturales 154.
Casus de pœnitente. surdo 155. Casus in quibus non adest obli-*
*gatio sigilli. De licentia pœnitentis; et an liceat eum admoneo
intra confessionem, quin ab eo petatur licentia 156. Casus in
quibus lædatur sigillum. I. Qui diceret in monasterio, etc. 157.
Qui diceret in oppido, etc. 158. II. Qui utitur notitia confes-*
*sionis ad gubernationem, cum gravamine, etc. 159. Si redit
pœnitens mulæ conscientie 160. In confessarius possit sibi cavere
de damnis, etc. 161. In possit præberi schedula confessionis,
etc. 162. Si pœnitens minetur mortem, etc. 165. An liceat uti
opinionibus probabilibus, etc. 164.*

147.— Sigillum sacramentale inducit obligationem tacendi
peccata et omnia alia in confessione manifestata in ordine
ad absolutionem etiam colloquendo cum ipsomet pœni-
tente: et hæc obligatio est ita stricta, ut confessarius in
nullo casu et tempore possit ea revelare, licet mortem
subiturus esset. Ut clarius super hac materia valdè impli-
cata procedam, adnotemus hic primo loco eos qui tenen-
tur ad sigillum; secundo ea quæ cadunt sub sigillo: tertio
casus in quibus lædatur sigillum: quarto casus in quibus
non lædatur.

x

■148.— Et primo loco adnotabimus eos, qui tenentur
ad sigillum. Generaliter loquendo, tenentur omnes ii, ad
quos quocumque modo pervenit notitia confessionis. Sed
loquendo in particulari, tenentur 1. Confessarius, qui fran-
gendo sigillum tria peccata committeret: sacrilegii ob inju-
riam quam infert Sacramento, injustitia» qua afficit pœ-
nitentem et etiam detractionis, si peccatum non esset
publicum. Confessarius, si forte interrogaretur de peccatis
auditis, potest rectè allirmare etiam juramento se nihil
audivisse; nam de omnibus, quæ ipse in confessione ex-

cepit, nullam habet scientiam coinunicabilem; ita com-
muniter. *S. Anton. Suar. Laym. Wigandl, Antoine, et alii*
cum 8. *Thoma* (1) qui dicit: *Potest jurare, se nescire,*
quod scii tantum id Deus. Et hoc etiamsi, ut dicunt *Lugo,*
Vasq. Suar. Laym. Croix, etc. (contra ('one.) confessarius
requisitus esset ad respondendum non ut homo, sed uti
Dei minister: aut si requisitus esset ad respondendum sine
æquivocatione, ut dicunt *Lugo, Holzm. (roix, etc.:* nam
tunc ille jam respondet sine æquivocatione. iempe intel-
ligitur sine illo æquivoco quod potest licet omitti; nam
contra interrogans, non habet jus ut ei respondeatur sine
illo æquivoco quod non potest omitti sine peccato. Si verò
confessarius interrogatur, an vel ne dederit absolutionem
pœnitenti, respondere debet: *Punctus sum officio meo.* Sed
sic dicere aliquando etiam suspicionem negatæ absolutio-
nis afferre potest; unde omnibus istis interrogationibus
temere factis semper satius erit respondere exprobrando
m: *Suntne interrogattones faciendæ!* Si autem accideret
casus quod confessarius non absolvisset, et clericus inter-
rogaret, utrum pœnitens communicaturus sit? Confessa-
rius respondere debet; *Interroga eum, an velit communi-*
care (2). 11. Tenetur etiam ad sigillum Prælati qui re-
quisitus fuit de licentia pro casibus reservatis, ut rectè
dicunt *Suar. Lugo, Cone, et Salm.* (contra *Castropal. et*
Vasq.), quia secus redderetur odiosa confessio. 111. Inter-
pres IV. Qui audiret aliquod (etiam casu inculpabiliter) à
pœnitente prolatum in ordine ad confessionem, ut dicunt
commun. *Bonae. Laym. Castrop. Salm., etc.* contra *Sol.* Ita
pariter qui auscultat peccatum voce elata confessum, sed
in aliqua necessitate naufragii, conflictus, etc.; secus autem
si pœnitens tantum ad suam confusionem vellet publicè
confiteri; *Castr. Coninch. Salm., etc.* V. Omnes quibus ali-
quid sacrilegè revelatum est; communiter *Laym. Holzm.*
Salm, Cone. Spor., etc. VI. Laicus qui dolose linxisset con-
fessarium; *Suar. Lugo, Donc, et alii* communiter contra
Solum, et Vasq. VII. Qui alterius rudis confusionem scrip-
sit. Nonnulli addunt etiam pœnitentem sub eodem sigillo
sacramentali teneri ad reticenda ea quæ confessarius ei
dicit; sed hoc negat communis et vera sententia cum
Layman, Wigandl, Suar. Castrop. Bonae. Salm. Holzm.
Ihisemb., etc. quia reverè jus sigilli institutum est in pœ-
nitentiam beneficium. Omnes tamen conveniunt cum *Holz.*
pœnitentem vinculo secreti naturalis teneri ad reticenda

à confessario sibi dicta, quorum propalatio potest illi damno esse; et ego subjungo tale vinculum esse strictius simplici naturali; dùm consilia ab aliis data sunt spontanea, sed illa confessarii data sunt ex officio et obligatione; undè infero quòd rarissimus esse posset casus in quo pœnitens tale secretum licilè revelare posset, eum damno confessarii (1).

149.— Quæritur 1. an doctor, (piem confessarius consulit de licentia pœnitentis, teneatur ad Sigillum sacramentale? Negant *Castrop. Vasq. Tamb. Diana*, etc. dicentes tunc peccati notitiam non haberi ex confessione, sed ex manifestatione facta ex licentia, et consequenter nomine pœnitentis; undè sicut non teneretur ad sigillum sacramentale, qui consultus esset ab ipsomet pœnitente, ita nec requisitus pœnitentis nomine. Sed communias et probabilius affirmant *Silv. Navar. Lugo Laym. Bonae. Spor. Croix. Petrocor. Bone. Mazzot. et Viva*. et expressè docet *5. Thomas* (2). Hæc est quia eadem Sacramenti institutio exigit ut remaneat sigilli obligatio unicuique ad quem pervenit notitia peccati causa confessionis, aliàs confessio semper redderetur odiosa. Opponit *Tamb.* quòd pœnitens in danda licentia præsumitur voluisse abstrahere illam notitiam ab obligatione sigilli; sed nos respondemus cum *Lugo*, et *Spor.* quòd imò præsumitur oppositum, nempe quòd quilibet pœnitens, dando licentiam, eam det majori quam imponere potest restrictione, cum agatur de re tam odiosa quàm est peccata sua propalare (3). Advertendum tamen hic quòd, non obstante sigillo, doctor qui consilium dedit, donec iudicium per absolutionem non perfectum est, potest libère loqui de illo casu cum confessario, et cum aliis in consilium convocatis, quia moraliter sic intelligitur fuisse data licentia. Advertendum etiam, quòd si evenierit unquam quòd duo confessarii semotim peterent consilium ab eodem doctore de pœnitentis licentia, dicit *Lugo*, quòd non potest doctor cum secundo loqui de circumstantiis auditis à primo, et ignotis secundo; sed pace tanti doctoris, ego contrarium sentio, quia cum pœnitens det licentiam secundo confessario loquendi de casu cum eodem consultore, sicut certè credendum est nihil aliud velle pœnitentem quàm consilium rectum, ita etiam certè præsumendum est illum consentire, ut consultor dicat quicquid scit, et quicquid dicendum sit, ut bonum præbeat consilium (4).

* 08Z. (2) 7,1 4. III. 21. 3. a. 1. q. 5. et a. 2. ad 4.-(3) [Ab. 6. n. 648. — (4) Lib. 6. n. 648. ad Notandum II]

150.— Quæritur 3. an teneatur ad sigillum ille quern ipse pœnitens consulit de confessione quam alii facere intendit? Allirmanl *Tamb. Cone. Spor Antoine, Croix, Dianu, etc.*, dùm dicunt quòd dùm oporteat pœnitentibus consilium capere ut benè confiteantur, si consultor non teneretur ad sigillum, confessio redderetur odiosa. Sed probabilius negant *Suar. Castrop. Avers. Henriq.*, etc. Ratio est quia sigilli Sacramentalis obligatio non oritur nisi ex sola confessione sacramentali, ad finem recipiendi absolutionem facta, ut docent omnes cum *Vasq. Suar. Gabriel, Coninch. Castrop.* cum eodem *P. Cone*, et cum *S. Thomap* i qui dicit: *Sigillum Sacramentale confessionis non se extendit, nisi ad ea de quibus est sacramentalis confessio*. Undè lit quòd consiliarius in quantum ad notitiam ei præstitam ad consilium ab eo capiendum (non autem absolutionem), tenebitur ille quidem ad sigillum naturale, non autem sacramentale. Ad rationem oppositam respondetur quod timor revelationis redderet consultationem jam odiosam, sed non confessionem. Si unquam consultatio in aliquo casu esset necessaria ad confessionem, non negamus tunc revelationem reddituram fore confessionem odiosam; sed hunc casum nescimus reperire, quòd quis ut confiteatur, debeat absolutè alios consulere præter confessarium. Secus autem esset, meo iudicio, contra *Henriq.*, si pœnitens consuleret confessarium, ut postea apud ipsum coniteretur de ipsismet, quæ tunc illi aperit: quia tunc illa consultatio iudicatur confessio proximè inchoata, dùm facta est ad recipiendam ab eo ipso absolutionem (2).

151.— Quæritur 1. an teneatur ad sigillum qui legit chartam, ubi pœnitens scripsit suam confessionem? Affirmant *Spor. Ronc.* et alii pauci; tùm quia illa scriptura est proximè ordinata ad confessionem futuram; tùm quia manifestatio talis scripturæ redderet odiosam confessionem; sed negant communissime, et probabilius *Sot. Nav. Suar. Bonae. Wig. Sayr. Laym. Coninch. Lugo, Castrop. Holzm. Viva, Elbel, Salm.*, etc., quia sigillum non contrahitur in præparatione ad confessionem, sed dumtaxat in confessione actuali aut proximè inchoata, ut superius diximus. Et cum scriptura ordinarie non sit necessaria ad conitendum, respondetur ad secundam rationem oppositam (pari modo ac responsum est in quæstione antecedenti) quod timor revelationis scripturæ redderet odiosam scriptionem, non autem confessionem. Rectè tamen excipiunt 1. *Lugo*,

(1) In 4. d. 21. 1. q. 3. r. Sed contrin. — (2) LU. 6. v. 649.

Spor. Holzm., etc., si illa scriptura confecta esset à mulo qui non posset aliter confiteri. 2. Si esset epistola ad Superiorem scripta pro obtinenda licentia reservatorum. 3. Si illa charta, ut rectè dicunt *I7?/;* *Wigandt*, cum ipso de *Lugo*, esset consignata sacerdoti pro confessione facienda, quia tunc etiam habetur tanquam confessio inchoata; aut (addunt) si illa charta relicta esset casu in confessionali post factam confessionem. Cæterum extra hos casus, iit dicunt *Laym. Castrop.* et *Spor.* qui legeret huiusmodi scripturas (el tanlô magis qui eas proderet) non potest excusari à peccato gravi, nisi sciret certô ibi contineri levissima peccata. Addunt ampliùs *Laym.* et *Spor.*, quòd peccata ibi contenta non possent revelari, nisi in casu maximæ necessitatis, ut esset ad salvandam rempublicam, aut vitam innocentis (1).

152. — Secundo loco adnotantur quæ cadunt sub sigillo, et sunt : I. Omnia peccata pœnitentis ab illo manifestata animo se accusandi (non autem si narrata fuissent per modum simplicis narrationis) etiam venialia licèt minima; nam in materia huius sigilli certum est apud omnes non dari parvitatem materiæ; et hoc licèt pœnitens indispositus recessisset sine absolutione (2). 11. Peccata complicitis à pœnitente manifestata etiam sine necessitate (3) : jam dictum est *præc. num.* 4-1. nunquam licere confessario interrogare pœnitentem de nomine complicitis. An cum licentia possit admonere complicem; negant *Tamb.* cum *Vasq.* dicentes peccata complicitis etiam cadere sub sigillo sacramentali, adeò ut confessarius nequeat de illis loqui, non petiti licenti;! tam pœnitentia quàm complicitis. Sed affirmat vera sententia cum 5. *Anton. Gers. Adri. Navar. Lugo, Hone. Croix*, etc. nam sigillum sacramentale ad nihil aliud institutum est; nisi ut pœnitentes libenter se confiteantur, quin timeant ne futurum sil ut peccata sua sciantur. Nec valet dicere quod alias confessio redderetur aliis odiosa; nam respondetur quòd illud tantum odium confessionis evitandum est, quod retrahit pœnitentes à confessione, non autem illud quod movet impios ad optandum ne eorum complices confiteantur. Cæterum confessarius non debet esse importunus in petendis licentiis replicatis petitionibus, nam illis licentiis quæ non sunt omnino sponlaneæ et plenè liberæ. etiam obtentis, ille nec uti poterit (4).

153. — III. Cadit etiam sub sigillo objectum peccati, v. g. si filius accusatur se odisse patrem, quia ille rixatus esi:

(1) *Λ.* 650. (2) *Lib.* 6. n. 607. — (5) /j. 610. a</ II. — (5) η. 611. *Dubit.* 1.

rixa jalris esset objectum peccati, quæ rixa non potent manifestari à confessario, ut communiter *Eilliuc, Viva, Benzi, Spor.*, et *Tamb.* probabiliter tamen hi duo postremi AA. dicunt, quòd si quis v. g. confiteatur se gavisum de homicidio in publica platea commisso, homicidium non caderet sub sigillo, quia tunc non censetur voluisse secreto ligare, quod publice notum est. Cæterum est regulariter accepta ab omnibus illa regula, quòd non cadunt sub sigillo omnia illa quorum manifestatio non inducit periculum revelationis directe aut indirecte, nec gravamen pœnitentis (1). IV. Pœnitentia imposita si illa est gravis, imò mcliùs dicendum, si non est dp minimis, quæ plerumque solent imponi pro venialibus levissimis. V. Umnes circumstantiæ peccatorum etiam explicatæ post absolutionem, quoties illæ detectæ sunt in ordine ad confessionem; v. gr. si quis confiteretur Ordinibus initiatum fuisse cum esset spurius, aut se jactasse pro docto cum esset ignarus; ignorantia tunc et esse spurium cadunt sub sigillo. Et hoc currit etiam in dubio an circumstantiæ declaratæ sint nec ne in ordine ad confessionem, ut communiter dicunt *Suar. Bonae. Salm. Tamb. Croix*, et *Mazzotlaty*. Cæterum rectè notant *Coninch. Tannerus.* et *Diana*. quòd non adest obligatio sigilli de illis quæ à pœnitente tantum per accidens narrantur, et minimè ad confessionem vel ad peccatorum explicationem conferunt (3). VI. Cadunt sub sigillo revelationes, el virtutes, cum deteguntur confessario ad manifestandum aliquem defectum commissura, aut propriam ingratitudinem erga Deum; secus verù si manifestantur tantum ut confessarius statum animæ suæ cognoscat. Ita scilè distinguunt *Lugo, Croix, Hone. Mazzotta* et *Viva*. VII. Cadunt sub sigillo scrupuli, et scrupulositas, quam pœnitens in exponendis peccatis suis, vel in declaranda conscientia sua ostendit, ut rectè dicunt *Coninch. Lugo*, et *Granal.* contra *Marchant.*, quia saltem in obliquo est materia confessionis. Secus autem esset, dicit *Lugo*, si scrupulositas non appareret ex pœnitentis relatione, sed appareret ex modo ipso confitendi; sed huic nec acquiescere valeo, dum rationabiliter dicunt *Castrop. Hurtad. Coninch. Spor. Tamb.*, etc., quòd nulli ægrè ferunt se haberi et vocari scrupulosos, præcipue si sunt Prælati, et confessarii. aut iudices, etc.; quia esse scrupulosus saltem est defectus naturalis, cum

(1) *Ibid.* *Dubii.* 2. - (2) *Lib.* 6 n. 657. ad II. — (3) n. 641. v. III. Pœnitentia. ad IV.

sit signum perplexæ et confnsæ mentis, et tales defectus naturales per confessionem cognitos non licet propalare, ut mox dicemus. Quapropter ego non admitterem, nisi loquamur de secularibus, qui cum dicuntur esse scrupulosi potius laudantur, dum sic habentur timoratæ conscientiæ (1).

154'. — **VIH.** tadunt etiam sub sigillo (ut jam innuimus) defectus naturales pœnitentis, v. gr. quod sit surdus, balbutiens, pauper, ignarus, etc. quoties habetur eorum notitia ex confessione, ut dicunt communiter *Suar. Likjo, Busëmb. Boncagl. Mazzot.*, etc. Et hoc etiamsi pœnitens exponeret tales suos defectus sine necessitate, sed solum ad meliorem suorum peccatorum explicationem, ut recte notant *Lugo, Salin. Croix*, etc.; secus autem, ut subjungunt communiter iidem AA. citati; si illorum manifestatio nihil ad confessionem referret; nam tunc non censetur pœnitens velle eos subicere sigillo; imo etiamsi vellet subicere, dico quod non posset, dum ille impertinente! eos manifestat (2) Quod dicunt *Lugo, Navar. Ronc. Mazzot.* et alii cum *Diana* (qui eam opinionem vocat communem, sed verum non est, ut videbimus) nec cadere sub sigillo defectus qui innotescunt ex ipsismet actionibus pœnitentis, aut ex modo confitendi. v. gr. quod sit rudis, balbutiens, aut natræ impatientis, irresolutæ, etc., quia tunc (ut loquuntur) non est quod manifestantur, sed committuntur in confessione; *Spor. Tamb. Cone. Antoine, Renzi*, etc. refellunt, dicentes quod quoties ipsi percipiuntur causâ peccatorum explicationis, propalatio eorum redderet odiosam confessionem: nec acquiescere valeo illi quod dicunt iidem AA. *Spor. Tamb.* et *Cone*, cum *Wigandt*, et *J7ra.* quod non adsit sigillum pro talibus, defectibus, si à pœnitente referuntur, ita ut ex circumstantiis appareant communiter noti, quia tunc (ut dicunt) non præsuntur pœnitens eos narrare, nisi ut notos, dum recte dicit *Ilolz.* eorum manifestationem posse aliquo modo retardare pœnitentes à confessione! Nihilominus hoc intelligitur tantum pro iis defectibus quorum manifestationem ex se ægrè ferre potest pœnitens, ut esset dicere quod sit hebes mente, natura iracundus, rudis, incapax, pauper (si ille est civilibus natalibus); non verum cum sunt defectus qui rubori aut exprobrationi ei non sunt, ut est essecæcus, surdus, mendicans, et hujusmodi, et contra jam communiter innotescunt. Nec etiam puto licere plerumque.

(1) A. 644.— (2) Lib. 6. n. 642.

contra id quod dicit *Lugo*, manifestare peccata commissa à pœnitente dum confitetur, v. g. convicia illata ab eo in confessarium. et hujusmodi, quia in hoc indirectè manifestaretur aut absolutio denegata, aut aliqua vehemens objurgatio. Quod autem dicit *Boncagl.* quod si pœnitens communiter nasceretur nimis prolixus, et molestus in confitendo, confessarius non frangit sigillum, si ab eo aufugeret, ut liberaretur ab illo kedio; hoc potest admitti, sed tantum quando communiter unâ simul ille pœnitens haberetur bonæ conscientiæ; secus autem dicerem, si adesset suspicio quod ejus conscientia sit gravata, etiam culpis gravibus

ibo. — Loquamur hic de illo casu facili eventu, sed qui apud AA. non invenitur discussus. Quæritur quid faciendum confessario, si quis confitendo confusè de materiis gravibus, et interrogatus à confessario de circumstantiis, et de habitu, cognosceretur esse surdus, dum non respondit, aut respondit abs re; et contra confessarius oh adstantes non posset vocem elevare? Ego sic dico: Si circa principium confessionis animadvertit pœnitentem esse surdum, tunc ei imponere debet ut tempore et loco opportune redeat, cum non adsint qui eum audire possint; et interim potest circumstantibus indicare ejus surditatem. cum illa est communiter nota. Sed si in progressu confessionis id animadverteret, tunc non potest confessarius clarâ voce ei imponere ut redeat, quia aliis suspicionem ingereret illum de materia gravi confessum fuisse; ideòque in tali casu dicerem, quod confessarius cum peccata meliori modo quo possit, intelligere curaverit, absolutionem det pœnitenti absolutam, si probabiliter eum judicat dispositum; conditionatam, si de dispositione dubitat; et poenitentiam in hoc casu debet adjungere levem, cum alii eam audituri sunt (1).

156. — Tertio loco adnotamus casus ex quibus non oritur obligatio vel fractio sigilli. I. Cum confessio fuit licita, aut pravo fine facta, v. g. furandi, seducendi confessarium, aut ei illudendi. Si quis diceret aliquod, et se protestaretur id dicere sub sigillo confessionis, in hoc nunquam adest sigillum sacramentale, quia tale sigillum oriri nequit, nisi à solo Sacramento (2). III. Si confessarius dicit in generali confessionem fuisse de materia levi. Dico de materia levi, quia esset fractio sigilli dicere eam fuisse de pluribus venialibus, aut nominare

(1) Lib. 6. n. 644 v. Petes hic. — (2) n. 656.

aliquam culpam; licet minimam, in particulari, cum in hoc sigillo non aetur parvitas materiae: ita communiter *Laym. Suar. Lugo, Sabn.*, etc. (i). IV. Si laudat conscientiam pœnitentis, sed in hoc advertere debet, ne suspicionem de malæ conscientiae aliorum qui eodem tempore forsitan sibi confessi essent. V. Si dicit se aliquem confessum fuisse, modo pœnitens ei non vetuisset ne se proderet; aut modo ille clam ad confitendum non venisset, ut advertunt *Navar. Busemb. Holzm. Sporer*, etc. VI. Si generaliter loquitur se audivisse tale quoddam peccatum in confessione, ita tamen ut moraliter non possit in pœnitentis cognitionem veniri; sed in hoc caeteroquin confessariis non modica cautio adhibenda est, præsertim loquendo in oppidis; quia sæpè ob circumstantias personarum, aut oppidi auditores facillè possunt venire in cognitionem, aut saltem in suspicionem pœnitentis. VII. Si utitur notitiâ habita extra confessionem, modò non manifestet aliquam circumstantiam ex sola confessione cognitam. Et in hoc etiam cautè procedendum est, quia aliquando, si non est revelatio, saltem potest esse circumstantibus periculum scandalì, cum apprehendere possim sic confessiones revelari (2). VIII. Si manifestat aliquid ex licentia pœnitentis, quòd certè licitum est, ut docent *Arav. Laym. Lugo, Cone. Wigandt, Roncagl.* et alii communiter cum S. Thoma (3) contra *Solum, Durandum*, et alios pauciores, qui dicunt non posse pœnitentes hanc dare licentiam; sed nos dicimus cum communi, quòd tale sigillum, sicut tantum in pœnitentium favorem impositum est, illa ipsi possunt remove. Advertendum tamen, quòd confessarius uti possit tali licentiâ, debet esse 1. expressa; 2. omninò spontanea: undè non potest uti eâ, qui unquam eam obtinisset minis, aut metu reverentiali, ut esset si eam obtinisset replicatis petitionibus, postquam pœnitens in principio renuisset eam dare. Quapropter semper consultum est ut inducatur pœnitens ad loquendum extra confessionem de eo, quod patefacere debet; 3. non sit revocata, quia pœnitens semper potest eam revocare: et idem nuto currere, quando censetur pœnitens in alio casu, si adesset, fore ut eam revocaret, quia tunc uti tali licentiâ videtur fore ut redderet etiam odiosam confessionem. Advertendum hic cum *Henriq. Gra/pis*, et *Diana*, quòd in dubio an confessarius nec ne locutus fuisset de licentia, potiùs credendum est: confessario.

(1) *Lib. 6. n. 640.* — (2) *n. 658.* — (5) *In 4. Dia. 21.9. 5. a. 2.*

quàm pœnitenti, aut ejus hæredibus, v. g. quando confessarius ex licentia pœnitentis detegit restitutionem faciendam. Præterea advertendum interdum talem licentiam facto concedi à pœnitente, nempe cum ille ex se de rebus in confessione manifestatis loqui incipit, ut comm. docent *Tann. Bon. Suar. Cone. Anloin. Roncagl. fluf. Salm.* et alii cum *Lugo*, qui præterea advertit quòd lune perseverat jam judicium sacramentale, cum illa licentia censeatur moraliter conjuncta cum confessione facia (I). Jam dictum est *preee. n. 124.* nunquam licitum esse munere pœnitentem, non petitâ ab eo licentiâ de errore in confessione commisso. Licitum est tamen intra confessionem monere de omnibus defectibus commissis, de peccatis confessis etiam in præteritis confessionibus, ut communiter *Lugo, Salm. Wigandt, (one. Antoine, Roncagl. Sporer*, etc (quicquid dicant *Diana* et *Lagund* quia sæpè pertinet ad confessarii officium meminisse rerum præteritarum, quoties censentur prodesse pœnitenti. Ne quis dicat pœnitentem retinere jus sigilli etiam in nova confessione, quam facit; imò dicendum est potiùs confessorium in actu confessionis habere jus dicendi quicquid prodest pœnitenti, et sciendi ea omnia, quorum notitia potest inservire ad meliùs monendum pœnitentem (2). Et hoc dicunt etiam communiter prælati AA. licere confessario hoc facere immediate post absolutionem (3).

157. — Quarto loco notantur casus, quando læditur sigillum. Regula generalis est quòd læditur sigillum, quoties utitur confessione, directe vel indirecte revelando peccatum, aut in pœnitentis gravamen. Sed descendamus ad casus particulares. I. Frangit sigillum, qui diceret se in alimonaſterio audivisse peccatum grave cujusdam Religiosi, aut diceret quòd ibi committuntur peccata gravia, licet personam reticeret, quia tunc quilibet ejusdem monasterii damnum pateretur; ita communiter *Suarez, Busemb. Diana. Cone. Castr. Laym.*, etc., quidquid dicant *Escob. Henriq.* etc., idem dicit *Diana* cum *Maldero*, si diceret se audivisse peccatum alicujus Religiosi talis ordinis. Sed proba! iliter huic contradicit *P. Cone.*; dum hoc dicere non censetur sigilli revelatio, nec gravamen pœnitentis, nam in quolibet ordine communiter adsunt Religiosi pravi; modò illa non esset religio strictæ observantiæ (i). Dicit etiam *Diana* quòd confessarius alicujus monasterii Monialium scandalum afferret, si condonando nominaret defectus in confessione

1) *Lib. 6. n. 651.* — (2) *n. 655.* — (5) *n. 652.* — (4) *Lib. 6. n. 654.* ». Dubii. 2.

auditos. Sed hoc etiam intelligendum >pst cum grano salis, nempe in casu quo nominaret aliquam culpam particularem alicujus Monialis, aut illius monasterii; secas autem si loqueretur in communi de defectibus quæ communiter iu omnibus monasteriis committi solent aut possunt; aliès qui audit confessiones in monasteriis, nunquam posset ibi concionari; quod dicendum non est, et communiter oppositum fert usus, et constat ex cap. 87 *sacerdos*, afferendo *num. seq.* (1).

158. — Quæritur autem an frangat sigillum qui diceret in tali oppido committi talia peccatorum genera, quæ ipse audivit in confessione? Negant *Navar. Ben. Pagund.*, etc.; sed communissimè et meritò allirmant *Suar. Bonae. Tamb. Laym. Lugo, Con. Diana, Viva, Castrop.* etc.] si locus est parvus; quia tunc revelatio, cùm redundaret in infamiam communitatis, redundaret etiam in gravamen pœnitentis. Secus autem si oppidum est magnum, et delictu sunt publica, ut dicunt lidem *AA. Lugo, Coiic. Viva*, etc. cum *Petrocor.* et *Ilabert*, qui rectè hoc permittunt time etiam concinnatoribus, modò non manifestent vitia, contra quæ invehuntur, se audivisse in confessione; et modò non descendant ad circumstantias particulares, et disserant in generali, ut dictum est cap. *Si sacerdos, de offic. jud. ord.*, ubi hoc habetur: *Si sacerdos sciat pro certo, aliquem esse reum alicujus criminis, vel sic confessus fuerit... non debet eum arguere nominalim, sed indeterminate* (2). Dubium tamen restat quodnam oppidum dicatur parvum, et quodnam magnum. Ego sic dicerem, sicut aliorum etiam coepi consilium, ut dici possit: *Hic regnat* v. g. *blasphemus*, requireretur ut oppidum constaret saltem tribus millibus personis circiter; sed minùs si tantum diceretur: *Illic committuntur nulla peccata gravia*, quin nominentur in specie. Et nominetur autem aliquod peccatum afferens infamiam, (quod tamen esset etiam publicum) meo iudicio requiritur ut oppidum sit valde populo frequens, v. g. G. aut 7. millibus animarum. Si concinnator vero haberet notitiam peccatorum extra confessionem, potest majore libertate loqui; sed pariter cautione utendum est, ne suspicionem revelationis ingeret illis qui ei confessi sunt (3).

159. — Frangit sigillum qui utitur notitia confessionis ad externam gubernationem in pœnitentiis gravamen. Hoc est contra id quod scribit *Sambovius*, innixus inultis A antiquis [drum. Valent, cum S'. Bonavent et S. Thoma (4).

(1) *N. 651. suft. inii.* — (2) *Ibid. v. Dubit. I.* — (5) *Lib. 6. n. 654. v. Dubii. I.* — (4) *Suppl. q. tl. a. 1. ad. 5.*

Sed Clemens VIII. Beer. 1594. die 26 Maji hoc prohibuit dicens: *Tam Superiores pro tempore existentes, (piam confessorii qui postea ad superioriltdis gradum fuerint promoli, caveant diligentissime, nee notitia quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt', ad exteriorem gubernationem utantur.* El licèt hoc Decretum fuerit editum tantum pro regularibus Prælatiis, rectè tamen *Croix*, et *Holzm.*, quicquid dicat *Habert*, tenent extendi etiam ad sæculares. cùm certè ratio currat etiam de ipsis, nempe quia aliàs confessio redderetur odiosa. Praeterquam quòd clarius hoc lactum est ex alio Decreto S. C. publicato ex mandato Innoc. XI. anno 1682. quo sequens propositio damnata fuit: *Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fat sine directa aut indirecta revelatione. et gravamine pamilentis; nisi* (en quod damnatum fuit) *aliud multi gravius ex non usu sequatur, in cujus comparatione prius merito contemnatur.* Deindè statuit: *Mandantes etiam universis Sacramenti Pœnitentiæ ministris, ut ab eo (doctrina) in praxi deducenda prorsus abstineant.* Itaque ex praefato Decreto vetitum est uti notifiè confessionis in pœnitentiis gravamen, licèt ex non usu majus damnum ei eveniret. Hinc rectè dicunt *Croix, Viva, Holzm.* et *Mazzot.* (contra id quod etiam dicit *Sambor.* cum S'. Anton.) nuinquam licere ex notitia confessionis remove indignum ex ollicio, aut ei negare suffragium ad electionem officii, aut beneficii, aut ne rare ei Sacramenta, aut à servo auferre claves, aut præteritâ benevolentiae communicatione privare, aut ei torvum oculum ostendere, claves arcæ abscondere, foies claudere l). Ita nec etiam licitum est (nec clam) negare communionem pœnitenti, aut eum monere, postquam ei denegata fuit absolutio, ut diximus *preve. n. 424.*, et ut hic dicunt communiter *Tourn. Cone. Mazzot. Croix, Holzm.* etc. contra *Petroc* qui pro se citat *S. Bonavent. S. Thomam, S. Antonin.* et alios, qui olim tenebant posse negari; sed hodie oppositum certum est ex Deer. Innoc. XI. superiùs relato. Dicunt contra *Castr. Bon. Habert, Ant., Spor.*, etc. posse confessarium ex notitia confessionis cautiorem se reddere in custodiendis bonis, et in socordia sua rem<-venda, modò non ingeratur suspicio peccati, nec adsit exprobratio aliqua pœnitentis; et huic adhaeret 8. *Thomas 2j* dicens: *Potest (confessarius) dicere pradato, quod diligentius invigilet, ita tamen quod conflentem non prodat.* Sed hæc omnia reprobant *P. Cone.* et non immerito, dùm

(1) *Lid. 6. n. 651.* — (2) *Suppl. 7. 11. a. 1. ad. 1.*

hæc in praxim deducendo difficulter quis evitare potest omne periculum revelationis aut giyyaminis. Cætrùm advertendum 1. regulam ali omnibus acceptam esse, eliam à *P. Concina*, licere uti notitiâ confessionis, quoties non subest nec gravamen, nec revelatio; undè bene potest confessarius ex illa mores suos componere, pro pœnitente orare, humanius cum eo tractare, casui studere, in interrogationibus se dirigere, aut instruere, aut alios monere in generali, ab aliquo damno cavere (1) Et ita etiam dicimus quòd, sublato periculo revelationis aut gravaminis, confessarius sciens pollutam esse ecclesiam, potest, imò debet abstinere à celebratione, ùt dicunt *Lug. Aver. Tamb.* contra *Coninch. Sparer. Silvest.*, etc. (2). Advertendum 2. quòd si quis praetenderet beneficium, et Superior extra confessionem sciret ipsum esse indignum propter aliquem defectum ætatis, aut scientiæ. etc. non solùm potest, sed etiam debet ei denegare suffragium, licet ex confessione cognovisset aliquod ejus crimen, ùt dicunt *Merbes. Natal, de Alex, et Petroc.* cum 6'. *Thoma* (3). Nec obstat quòd pœnitens tunc posset suspicari ex confessione ei denegari beneficium. quia licèt adsit obligatio vitandi rationabiles suspiciones, non autem suspiciones, et conjecturas leves et irrationabiles, quasi facilè callidi suspicantur, ùt docent *Lugo* cum *Medin. Castr. Scot, et Croix*, cum *Gob. Tamb. Gorm* et *S. Thoma* (4) qui dicit: *Si amotio subditi ab administratione possit inducere ad manifestandum peccatum in confessione auditum, vel ad aliquam (nota) probabilem suspicionem habendam de ipso, nullo modo Præuitus deberet subditum remove* (5).

160. — Dicit *Roncaglia*, et meritò, quòd si confessarius cognoverit ex confessione, aliquem esse make conscientia, non potest ideò (sine alia causa sufficienti) se excusare ab eo audiendo, si ille iterum redit ad confitendum, quoties ex excusatione aliis ingeret suspicionem; secùs autem dicendum, si confessarius esset solus, et aliquo prætextu abiret, aut se excusaret ne eum audiret. Sed huic ultimo acquiescere nequeo, quia talis fuga aut excusatio redderet confessionem odiosam tam popnilenli, quàm aliis in genere; nam si fideles scirent confessarius ex notitia confessionis posse prælextus fingere ut eos aufugiant, hoc eis occasio esset ut confessionem odio haberent. Undè dico quòd in tali casu confessarius tunc tantùm potest pœnitentem non

(1) *Lib. G. n. 657. r. Communiter.* — (2) *n. 660.* — (3) *In i. d. 22. q. 3. a. 1. a / 4 0 vide lib. 6. n. 657. v Si vero.* — (4) *Quodlib. 5. a. 13.* — (5) *xiM. n. bb'.*

audire, cùm jam priùs ex alio motive statuerat aliam non excipere confessionem (1).

161. — Quæritur 1 an confessarius possit se cavere ab aliquo damno sub aliquo prætextu, si cognoscere ex confessione sibi parari insidias in vitam et bona? Si abest revelatio sigilli el pœnitentis gravamen, proculdubio polest; sed dubium restat, ntrûin possit, quando ex confessarii actionibus insidias parantes argumentari possent confessionem factam à complice de insidiis paratis? Permittunt *Castrop. Wig. Laym. Petroc.*, etc. quia tunc, ùt dicunt, confessarius non revelat peccatum confessum, sed tantùm confessionem peccati factam. Sed mirilô negant *Lugo, Sanch. Itone. Salm. Mazzolla*, etc., quia tunc semper intervenit revelatio indirecta, dùm, talibus circumstantiis posit, non tantùm revelatur confessio, sed indirecte etiam peccatum confessum, aut saltem præbetur rationabilis suspicio.

162. — Quæritur 2. an cùm confessarius requisitus est de schedula confessionis, possit eam exhibere poenitenli non absoluto? Divers» adsunt sententiæ, sed communior et probabilior cum *Laym Itone. Croix, Spor. Elbel, Holzm.*, etc. (contra *Bonae*, et *Lugo*) ita distinguunt: Si schedula loquitur de sola confessione, illa non debet negari; quia si negaretur, ex una parte revelaretur pœnitentis indispositio; ex alia, si concederetur, non jam testificaretur absolutio data, sed tantùm confessio facta, quæ jam revera facta est. Secùs autem, si confessarius deberet scribere schedulam, quòd pœnitens sit absolutus; quia tunc non obstat sigillum, cùm mendacium juxta omnes sint intrinsecè malum, et in nullo casu dicendum est. Attamen si schedulæ essent jam impress», et ibi assereretur etiam absolutio data iquod à Prælatiis permitti nunquam deberet), hinc mihi videtur probabile cùm aliis (quos consului), licilè posse eam præberi eliam non absolutis, saltem cùm palàm eam petunt, quia tunc confessarius nec dicit nec scribit aliquod mendacium, sed tantùm facit illam actionem præbendi schedulam, quam cæteroquin negare non potest, quin pœnitentis indispositionem manifestet(2).

163. — Quæritur 3 an confessarius possit vitare pœnitentem qui ei minatur mortem, ob absolutionem quæ ei denegatur? Respondetur cum *Lugo. Itone.* quòd benè potest ab eo aufugere, quoties non datur aliis suspicio denegat» absolutionis; nam illæminæ jam non sunt con-

ii) A. 659. t Noland. *tub fin.* — (-) *Lib. 6. η. 639.*

fessio, aut peccata narrata in confessione; sed sunt peccata commissa intra confessionem. Quôd si non posset aufugere quin suspicionem istam ingerat, tunc pro absolutione recitare potest aliquam orationem. Nec obstat dicere quôd ista videretur simulatio administrationis Sacramenti; quia tunc eveniret simulatio, quando diceret illam orationem, ut crederetur absolutio; secùs verô cùm profert tantùm iit liberetur ab illa vexatione. Posset etiam, ut dicit *P. Cardenas*, nt liberaretur à vexatione, proferre formam ita: *Ego le non absolvo*, prolato verbo *non* submissi voce: vide dicenda in *Tom. HI. Append, ill. de exam. Ord mil. η. 16. (1).*

164. — Quæritur tandem 4. an liceat in hac materia sigilli uti opinione probabili? *Gobât. Croix, Diana*, etc. dicunt tantùm expedire ut teneantur opiniones quæ magis favent sigillo: sed meliùs dicit *P. Viva*, non licere uti scientia acquisitâ per confessionem, nisi quando moraliter certum est, aut saltem probabilissimum (adeô ul oppositum non sit probabile) non adesse aliquam fractionem sigilli, aut aliquod gravamen pœnitentis. El duplici ratione hoc asserit: primo quia sic requirit reverentia debita Sacramento; sed hæc ratio sufficienter non convincit, dùm dicunt nulli graves AA. *Pontius, Sanch. Salm. Vasq.*, etc. non deberi majorem reverentiam quàm probabilem tam præceptis divinis, quàm Sacramentis. Secundo propter periculum gravaminis pœnitentis, quia etiam gravamen probabile odiosam reddit confessionem. Hæc ratio est valdè fortis, et effecit ul à prima sententia ad hanc venire; quandoquidem ex una parte non licet uti opinione probabili in præjudicium juris certi quod possidet proximus, ut jam dictum est *Tom. I. Tr. I. n. 21.*; ex alia parte certum est quôd pœnitens possidet jus ne gravetur ex sua confessione; quare non licet confessario uti aliqua opinione, quæ potest afferre probabile gravamen pœnitenti (2).

(1) A'. 659. — (2) *Lib. 6 η. 65.*

CAPUT IX.

DE SOLLICITATIONE IN CONFESSIONE.

M. < Gregorii XV. 165. *Punct. I. Claus. I. In actu, etc.* 166. *Claus. II. Sive ante, etc.* 167. *Claus. HI. Occasione confessionis* 168. *Prætextu confessionis* 169. *IClaus. IV. Extra confessionem, etc. An requiratur simulatio, etc.* 170. *Punct. II. Casus in quibus denuntiandum est* 171. *Casus in quibus non* 172. *Si mulier sollicitat confessorium* 175. <1h *confessarius divertens ad tactus, de.* 171. *Si emendatus, dc.* 175. *Punct. III. An pœnitens possit absolvi antequam denuntiet? d an teneatur epistola, dc.; d si, cum possit ex se, repugnet, dc.* 176. *De excommunicatione quam incurrit VII. Si admonitio non est profutura* 178. *Debet fieri denuntiatio, licet non probetur, diam ab aliis qui sciunt, de.; d licet sit occulta sollicitatio* 179. *Punct. IV. Quid si sollicitatio dubia.* 180. *Qui laudat pulchritudinem, etc.* 181. *Casus particulares* 182. *De inhabilitate sollicitantium ad celebrandum* 185.

165. — Ex Bulla Gregorii XV. tenentur confessarii ad monendos pœnitentes de obligatione denuntiandi Episcopis illos sacrilegos confessarios qui eos ad turpia sollicitassent. Primùm omnium juvat, hic adnotare verba præfata Bullæ, anno 1622. *Oimns sacerdotes, lam sæculares, tiuam regulares, qui personas, quæcumque illice sint, ad inhonesta intense, sive cum aliis quomodolibet in actu sacramentalis confessionis, sive antè, sive post immediate, seu occasione, vel prætextu confessionis, etiam confessione non secula, sive extra confessionis occasionem in confessionario, aut in loco quocumque ubi confessiones audiuntur. sezi ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel procurare tentamini, aut cum eis illicitos, el inhonestos sermones sive tractatus habuerint.* Et inde subjungitur: *Mandantes omnibus confessoriiis, ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse, id supra, ab aliis sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes, seu tractantes, etc. inquisitoribus, el locorum Ordinariis.*

PUNCTUM I.

Expenduntur clausula*. appositæ in Bulla Gregorii.

166. — Clausula I. *In actu sacramentalis confessionis.* Ad hoc sufficit ut confessio inchoata sit, licet non perfecta. Et hic nola denuntiandum esse confessorium qui intra confessionem daret phartam pœnitenti, in (pia ad venerea eam incilaret, ut habetur ex propositione 6. da-

mnala ab Alexandro VII; idem currit si in confessione diceret pœniti ut expectet domi : aut si interrogasse! ubi habitet, et deindè ad eam accederet et sollicitaret, quoties ex circumstantiis dignosceretur cuòd interrogatio facta sit tunc sollicitationis ; ita rectè dicunt *Bonae*, et *Bordon*. (1).

IGif — Clausula II. *Sive ante, sive post immediatè*. Illud *ante immediate* intelligendum est ita strictè, ut nullum intercedat intervallum inter sollicitationem, et confessionem, ut communiter dicunt *Bos*. *Passer*, et *Delben*. apud *Bone*. Si autem, dùm mulier ante sedem confessionalem confessura manet, confessarius non casu, sed ex proposito manibus aut pedibus eam tangeret, certè denuntiandus esset. Si verò confessarius eam sollicitasse! occasione quòd pœnitens petisset ab eo confiteri, dicimus cum *Bordon*. (contra *Salm*.) non propter hanc clausulam denuntiandum eum esse, sed per clausulam III. *Occasione confessionis*, quoties confessarius uteretur illà petitione ad eam sollicitandam ; secùs verò cùm uteretur eà tantùm ad colloquendum, et deindè tentatus sollicitasse! (2). Pariter illud *pdsst immediatè* intelligitur quando nulla alia intermedia! actio, ut communiter *Salm*. *Potestas*, *Murtad*. *Peyr.*, etc. Hinc dicit *Potestas*, quòd cùm pœnitens jam discessisset à confessionali, et hic postea eam sollicitaret, non est denuntiandus; sed si immediatè post confessionem ei diceret : *Expecta paulisper*, et post aliquod intervallum (non autem die sequenti) accederet, eam sollicitaret, tunc denuntiandus est, licèt in principio de alio negotio tractaret, quia tunc ille tractatus prudenter præsумitur lictus. Nihilominùs quidam Doctor hoc, negabat, et non abs re, si illud negotium, de quo in principio loquitur confessarius, esset magni momenti, et prætexus non appareret. Proculdubio denuntiandus est. si diceret pœniti : *Hodie me expecta domi tua*, et postea nulla occasione negotii magni momenti eam sollicitaret. Idem currit, si statim à confessione in aliquem locum secretum conduceret. Idem, si immediatè post confessionem illà accedente ad sibi deosculandum manum, ipse malitiosè adstringeret manum illius (3).

168. — Clausula III. *Occasione, vel prætèxlu confessionis*. *Occasio* intelligitur quando confessarius invitat pœnitentem, vel pœnitens confessarium ad veram confessionem: *Prætèxlu* verò ad confessionem fictam. Et 1. in

.1) £ t. 6 n. 676. — (2) n. 677. -- (3) *Lib*. G. η. 67A

quantum ad *occasionem*, si confessarius requisitus à pœ-nitente ad excipiendam ejus confessionem, sermonem alio diverteret, et eam sollicitaret, jam ex hac clausula denuntiandus est, licet non adhuc in confessionali sedisset, nec mulier genullexisset, ut dicunt communiter *Castrop. Salm. Ilonc.* et *Potestas* (d). Idem hoc currit, licet mulier peteret crastino confiteri, ut recte dicunt *Cone*, et *Mazz.* contra *Quarti* et *Leantl.* Nec obstat dicere quod talis sollicitatio non est proxima ad confessionem, quia jam verificatur quod sit prætextu confessionis (2). An autem denuntiandus sit confessarius quia ob peccatum auditum à pœ-nitente postea accedit domum ejus ad ibi eam sollicitandam: negant *Nav. Trullenc/i. Salm.*, etc., quia tunc (dicunt) confessarius non utitur occasione confessionis, sed tantum notitia in confessione habitâ. Sed probabilius affirmant *Roncagl. Cone. Mazzolta, Potestas, Bordon. Lezan.*, quia reveni tunc jam occasione confessionis sollicitat, cum sollicitatio impulsus habeat à confessione; et rationabiliter præsumitur confessionis notitiâ ad sollicitationem usum fuisse, cum, auditu mulieris fragilitate, interrogat v, g, de ejus habitatione, si ibi sola moretur, etc., aut ita dicit *P. Cone.*) si confessarius cum tali pœnitente nunquam antea familiariter usus esset, et postea, cognita ejus levitate, accederet sollicitaturus, aut litteris sollicitaret, aut requisitus de confessione, promitteret se eam auditurum, modo illa pravo suo desiderio consentiat (3).

169.— 11. In quantum ad *prætextum* confessionis, certe denuntiandus est confessarius qui prius exposceret pœnitentem, an velit confiteri, et postea eam sollicitaret, ut recte dicunt *Cone. Ronc. Bordon.* et *Mazzolta*. Secus vero qui licentiam à Superiore peteret ut in domum mulieris se conferat prætextu confessionis, sed linis esset eundi ad eam tentandam, ut recte dicunt *Salmant. Roncag. Gordon*, et *Tancred.*, quia tunc confessionis prætextus non est respectu pœnitentis, sed Superioris. An debeat denuntiari confessarius qui cum pœnitente convenit, ut se infirmam simulet, et prætextu confessionis ad se eum advocet; affirmant *Pag. Mazz. Cone.*, etc.; sed communiùs et probabiliùs negant *Ilonc. Escob. Bordon. Diana, Leand. mdkich.*, etc., quia non est quod tunc fiat sollicitatio prætextu confessionis, sed sub tali prætextu execution! mandatur eorum indigna conventio; adeoque prætextus non inservit ad sollicitandum, sed ad domesticis illuden-

dum, ne de malo suspicentur. Tantô minùs mulier teneretur ad denunciandum, si illa prætectu confitendi confessarium sollicitaret, et ille consentiret. Secùs autem esset, si confessarius mulierem sollicitasset, licèt extra confessionem, sed illû repugnante ob timorem ne videretur, confessarius ei insinueret, ut se simulet ægrotàm et tali prætectu illum ad se advocet; quia tunc rectè verificatur quòd nrætextns confessionis sit motivum quo ille ad sollicitandum pergat, et consensum mulieris obtineat. Ita etiam puto denunciandum fore confessarium vocatum à matre ad audiendam confessionem ffiæ, et ille sub tali prætectus accedit ad colloquendum cum filia pravo fine, et eam sollicitat. Ita etiam censeo denunciandum esse eum qui vocatur ad absolvendam mulierem sensibus destitutam, el ille sub tali prætectu, sive occasione accedit ad eam, el inhonesti* eam tangit. Item dicendum cum *Escob* et *Diana* de confessario qui in confessionali, aut in alio loco electo ad audiendas confessiones, pro audienda confessione, ùt simulat, sollicitat pœnitentem (1).

170.— Clausula IV. *Extra confessionis occasionem in confessionario, aut in loco quocumque, ubi confessiones audiuntur, seu ad confessionem audiendum electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare, vel provocare, tentaverint, aut cum eis illicitos, et inhonestos sermones, sive tractatus habuerint.* Notant *Escob.* et *Ronc.* quòd illud *simulantes ibidem confessiones audire*, intelligitur quandô tam mulier simulat confiteri, quàm confessarius audire confessionem, inferentes id ex verbo *simulantes* quod comprehendit utrumque. Sed meliùs dicunt *Castr.* *Trullench.* *Eagund.* et *Diana*, quòd ut denunciandus sit, sufficit quòd confessarius maneat in confessionali, aut in alio loco electo ad audiendas confessiones, el ibi muliere genuflexâ ipse eam sollicitat; nam tunc facto ipso confessarius jam simulat confessionem, dùm ita sufficienter efficit, ut adstantes credant quòd mulier confiteatur. Secùs autem esset, si extra confessionalem sedem eam sollicitaret, dùm illa sistit, aut sedet (2). Dictum est *extra confessionalem*; sed hic suboritur aliud dubium, an sit, denunciandus qui sollicitat, aut tractat de turpibus in confessionario, confessionem non simulando? negant *Caslr.* *Escob.* *Ronc.* *Salm.*, etc. ratione ductâ ex verbis in Bulla; *In confessionario, aut in loco quocumque electo, simulantes ibidem confessiones audire.* En igitur (dicunt) quòd

(1) A'. G79. — (2) Lib. 6. η. 680.

præter confessionarii locum, requiritur etiam simulatio. Sed probabiliis dicimus cum *Potestate*, *Diana. Cone*, et teo/, quòd si confessarius sollicitate extra confessionariura, tunc, ut denunciandus sit, requiritur simulatio confessionis; sed si ille sollicitat in confessionario, sufficit nl adsit solus tiactatus iimonestus. Et hoc probatui ex Beer. Pauli V. 10. Julii 1614. quo praecepit procedi in confessurios, *quijractant cum mulieribus in confessionali, extra occasionem confessionis, de rebus inhonestis.* Itaque juxta hoc Decretum non requiritur jam aliqua simulatio. Opponitur quòd hoc Decretum jam moderatum sit à Greg. suà Bulk!; sed respondetur quòd nullum Decretum censetur revocatum, nisi subsequens sit omnino oppositum, adeò ut non possit aliter explicari; sed hic rectè potest explicari Bulla Gregorii, quòd simulatio non requiritur respectu confessionarii, sed alterius loci ad confessionem electi, dùm verba *simulantes ibidem*, apposita sunt immediatè post verbum *electo*. Additur quòd juxta aliud Decretuin inquisitionis rom. relatum in Opere, praecipitur denuntiatio omnium illorum *qui abusi sunt Sacramento Pœnitentiæ*, confessionem. aut confessionarium adhibentes ad fines inhonestos* (1).

PUNCTUM II.

Qui denunciari debent

171. — Hodie ex Bulla *Sacramentum* Benedicti XIV. 1741. (quicquid ante illam dixerint nonnulli AA.) omnino denunciandi sunt confessarii sollicitantes: 1. Licèt jurisdictione privati sint. 2. Licèt sollicitatio fuerit mutua. 3. Licèt pœnitens consenserit (et hic advertendum quòd juxta Decretum relatum in Opere (2) pœnitens quæ consentit, non tenetur delictum suum aperire, imò super illud nec debet interrogari.) 4. Licèt sollicitatio multo abhinc tempore evenerit (3). Item ex Bulla Gregorii XII denuntiandus est laicus qui se simulat confessarium et sollicitat li). Insuper denunciandus est confessarius sollicitans, licèt de tali delicio aliunde fuerit accusatus, convictus, et in eum animadversum sit, ùt rectè dicunt *Bonae. Diana. Salm.*, etc. contra aliquos (5). Drælerea proculdubio denunciandus est qui pœnitentem sollicitat, ut ipsa seducat aliam ad secum peccandum: et hoc tùm ratione Decret

(i) Lib. 6. n. 680. v. Dixi. — (2) n. 681. et 700. — (3) n. 687. Quaer. IX. — (4) n. 688. — (5) n. 687.

allati η. 170. *in fine*, tùm ex Bulla Greg, qui imponit denuntiandos omnes, qui *in confessione personas ad inhonesta inter se, sive* (nota) *cum aliis quomodolibet.... sollicitare... lentaverint*. El idem currit, si confessarius in confessionali tractaret ut pœnitens cum alio peccaret, uti constat ex præfata Bulla *Sacramentum*, ubi imponitur denuntiatio, licèt *sollicitatio* non pro seipso, sed pro alia persona peracta fuerit (1).

172. — Contra non adest obligatio denuntiandi 1. confessarios qui sollicitant ad alia peccata non inhonesta, ùt communissime, et rectè dicunt *Castrop. Bonae. Holzni. Bone. Mazzotta*, etc. contra paucos; quia talis obligatio nullibi expressa legitur. Nec obstant verba Bullæ, *illicitos et inhonestos sermones, sive tractatus*, adversarii opinionem suam firmando super verbo *illicitos*, quia respondetur quòd utrumque verbum *illicitos, et inhonestos* ad idem refertur, sicut apparet ex contextu totius Bullæ ^2). 2. Defunctos, nam pro ipsis omninù cessat finis tam emendationis, quàm animadversionis (3). 3. Pœnitentes qui sollicitant in confessione, ùt communiter docent DD. contra *Caramuel.*, me quidem admirante, nam in aliis est ita benignus, ne dicam laxus, el hic tam severus, sed præter rationem, dùm pro legibus poenalibus regula communis est quòd illæ non se extendunt ad casus similes. Neque hic certè eadem currit regula de pœnitentibus acdeconfessariis, propjer multa motiva qpæ patent, et præcipnè propter suspicionem quæ intervenire posset revelationis sigilli, si confessarii denunliassent pœnitentes (4).

173. — Sed quæritur 1. an mulier quæ sollicitavit confessorium teneatur illum denuntiare, si ipse conseusum præstitit. Affirmant *Bone. Felix, Potestas, Salm Mazz.*, etc. dicentes quòd ex Bullæ sensu debet imponi pœnitentibus denuntiare non tantùm confessarios sollicitantes, sed etiam illos qui in confessionali habent tractatus turpes. Sed negant *Bonae. Castropal. Hurtad, dei Bene, TruL:* et *Diana* vocat hanc opinionem probabilem, et tutam; et adhæret etiam *Bone*, dicendo cum *Bordon.* quòd per tractatum inhonestum intelligitur ille, cujus auctor est confessarios; sed ratio, quæ mihi validior pro hac luenda sententia videtur, est quòd in Bulla Gregorii illis solis pœnitentibus debent confessarii imponere onus denuntiationis, *quos noverint fuisse ah aliis sollicitatos*. Pœnitentes sollicitantes dici non possunt sollicitati; ηηφ; ex verbis

<1) Λ. 691. Quær. XIII.— (2) *Lib. 6. n. 684.* — (3) *n. 692.* — (4) *n. 689*

Bullæ videtur deduci, quod mulier sollicitans potest, si vult, denunciare confessarium, sed ad id non tenetur: him quia in eo casu faciliter se exponit periculo, ne infamia propria manifestetur à confessario denunciato: tùm quia non præsumitur Pontifex voluisse imponere mulieri, (næ sollicitavit confessarium, onus tam grave ut ipsamet debeat eum accusare, ideòque Pontifex expressit illa verba, (*los noverint sollicitatos*. Quidam dicere voluit hanc opinionem postea luisse reprobata à Benedicto XIV. in Bulla *Sacramentum* . elata 1. Jun. 1741.; sed perperam hoc venditat, (§.2.) dùm Pontifex nihil aliud dixit, nisi quòd debeat denunciari, *licet sollicitatio inter confessarium et penitentem mutua fuerit*. Sed magni interest inter mutuam sollicitationem, et illam pœnitentis, cui confessarius consentit; dùm DO. rectè distinguunt primum à secundo casu, ùt videre est apud *Potestatem* (1), ubi dicunt sollicitationem mutuam evenire, cùm confessarius sollicitatus à penitente ad unam inhonestatis speciem, ipse sollicitat eam ad aliam, iit dicetur numero sequenti; aut cùm confessarius sollicitatus in principio dissentit, aut sermonem aliò divertit, et postea aliquo intervallo elapso eam sollicitet; et in his casibus mutux sollicitationis, dicebant plures AA. *Castrop Peyrin*. et *Acuma*, quòd non aderat obligatio denuntiationis: sed hæc opinio est illa quam damnavit Benedictus. Et mérité, nam in talibus casibus jam verificatur quòd pœnitens veré sollicitata fuerit: sed in nostro casu quando confessarius simpliciter consentit, non verificatur, nec potest dici mulier fuisse sollicitata. Quando autem confessarii cooperatio dicenda sit vel simplex consensus, aut etiam sollicitatio, hoc pendet à circumstantiis, à discursu, et facto, quæ inter ipsum et penitentem intercedunt (2).

174. — Quæritur 2. an denunciandus confessarius, qui sollicitatus ad copulam, divertit ad tactus? Allirmant *Salm. Leand.* et *Diana*; sed probabiliter negant *Castropalaus*, *Escob. Hurtad.* *Trullench.*, etc. Batio, quia mulier ad copulam sollicitans virtualiter provocat eum ad tactus, qui in copula continentur, atque ordinarie ad copulam præiniltuntur; undè tunc verè accidit, quòd confessarius (ùt mox suprà dictum est) non sollicitat, sed sollicitatus consentit. Secùs tamen (ùt rectè ajunt *Castrop.* et alii) dicendum, si ille sollicitatus ad fornicationem, diverteret ad

(1) *Toni. 2. deüenunc. n. 581.* — (2) *Lib. 6. n. 681.*

sodomiam, vel contrà ; quia istarum turpitudinum una non continetur in alia (1).

173. — Quæritur 3. an debeat denunciari confessarius sollicitans jam emendatus? Negant *Solus*, *Wolfes*. *Lugo*, *Castrop*. *Sor*. *Escob*. *Fagun*. *Trullen*. *Hurl*., etc.; et hæc opinio probabilis appellata est à *P. Viva*, et ab *instructore*. etc. Ratio est (ut dicunt) quia tunc cessat tunc principalis denuntiationis qui est emendatio rei. Dicunt autem signa emendationis esse 1. Si multo abhinc tempore non amplius mulierem lentavit, licet hæc pluries ad eum regressa esset. 2. Si per tres annos bene vixit. 3. Si Religiosus factus est. -i. Si habetur pro viro rectæ conscientie, et vix semel atque ilerum in id prolapsus sit, aut si senex factus est, aut si post sollicitationem statim se pœnituit. Vdvertit tunc *P. Viva* ea signa non sufficere, nam ipsa debent emendationis iudicium moraliter certum constituere. Sed hoc non obstante, ego cum *Suar*. *Azor*. *Salm*., etc. iudico absolutè probabiliorem sententiam oppositam, nempe quod etiam emendati denunciandi sunt, quia Ecclesia in tali delicto non solum requirit rei emendationem, sed etiam animadversionem ad aliorum exemplum (2).

PUNCTUM HI.

Quis tenetur ad denunciandum.

176. — Antequam ad punctum descendamus, tria notabilia advertere oportet : primum quod pœnitentes sollicitati absolvi nequeunt, antequam fiat denuntiatio; et si fortè justo detinentur impedimento, debent saltem promittere quamprimùm id se esse facturos. Notanda sunt verba Bullæ *Sacramentum* Benedicti XIV. ubi clariùs id exprimitur : *Caveant diligenter confessarii ne pœnitentibus, quos noverint jam ab alio sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius, denuntiationem ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti iudici, vel saltem se, cum primiim poterunt, delaturos spondeant ac permittant* (3). Sed hic dubitatur an pœnitens, qui personaliter non potest denunciare, teneatur id facere per litteras aut per alios? Affirmant *Salm*. et huic opinioni adhæreo ego etiam cum *Viva*, et *Itone*, (quicquid dicant alii), quoties moraliter non adsit periculum infamiae: quia

(1) n. 682. — (2) *Lib*. 6. n. 686.— (3) n. 695.

pœnitens tenetur tali debito , modo quo potest, satisfacere ; undè si personaliter non potest, tenetur saltem per litteras. Nec obstat quod dicetur 7^r. AA. n. 44., nempe quòd si pœnitens habens casum reservatum est impeditus, ut se praesentet Superiori, non tenetur per epistolam; quia ibi obligatio est adeundi personaliter Superiorem, ut ab eo recipiat monitionem; sed hæc obligatio, juxta verba Pontificis, est ut tantùm Praelato indicet delinquentem, ut remediis opportunis damno, quod ille afferre potest, consulat (1). Hæc autem denuntiatio per litteras, si Episcopo eam deferre nolit, potest mitti Hornam. Confessarius autem , si ipse denuntiationem ex auctoritate Episcopi excipere velit, si eam nequit scribere, satis, erit ut Praelatum certiores faciat de confessarii nomine , et de qualitate sollicitationis, quin mentionem faciat de consensu, vel dissensu à pœnitente præstito. Dictum est *si tam excipere velit*. Cæterùm advertunt *Viva . Tamb. ei te*. non expedire in praxi ut confessarius hoc sibi onus suscipiat hujusmodi denuntiationes afferendi, nisi cùm in aliquo casu raro observasse! nullum aliud remedium suppetere quo damno communi prospici possit (2.). Dicunt præterea *de liene* et *Instr*, etc., quòd si mulier valdè repugnaret Episcopum adire, potest illa alium expectare confessarium, qui velit denuntiationem referre Episcopo, si præsens confessarius id facere recusat. El eo casu quo pœnitens induci non posset ad denuntiandum etiam per confessarium, referi *P. Mazzot*. Decretum ubi dictum est quod tunc recurrendum est ad Sedem apostolicam pro opportuno remedio, et interim non absolvatur, et testatur idem auctor quòd aliquando Sedes apostolica in casu magni ruboris aut alicujus vani timoris, pro illa vice à denuntiationis onere liberavit (3),

177. — Secundo advertendum est quòd pœnitens, qui, cùm posset, non denuntiat intra mensem (qui computatur à die quo obligatio advertitur), incurrit excommunicationem ipso facto (4.). Sed hic dubitatur, an illa denuntiatione exécuta, possit absolvi ab excommunicatione à quocumque confessario ? Negant *Salm. Diana, Mazzot*. etc : sed affirmat probabiliter doctissimus *Christianus Lupus*. cui adbæret *Ronc*. dicens quòd reservatio hujus censurae durat usquediū durat contumacia ; el hoc recte confirmatur ex verbis Decreti relati in Opere (5), ubi dicitur

1. Lib. 6. n. 699. — (2) *Ibid.* v. Vdvertunt. — (5) *Ibid.* v. Dicunt autem. i) ..693. — (5) *Lib.* 6. n. 693. v. An autem.

quôd pœnitens non potest absolvi ab excommunicatione. *se prima non avrà soadisfatto at suo obblig* ; infertur igitur quôd, cùm satisfecerit suo muneri, potest absolvi. Contra verô hic advertendum, quôd si quis injustè accusaret, sive cooperaretur ad accusandum de sollicitatione aliquem sacerdotem innocentem, incurreret reservationem papalem, sed absque censura, prout dictum est *præc. nam.. 129. ex Bulla Sacramentum* § 3. Benedicti XIV. ubi dicitur: *Quæcumque persona, quæ exeerabiti hujusmodi /lagitio se inquinaverit, rei' per seipsum innocentes confesarios irnpiè calumniando. rei sceleste procurando, ut id ab aliis fiat, impiis suasionibus, aut promissis, aut blanditiis aut minis, aut alio quovis modo, etc.* Advertunt tamen *Salmanticenses* (f). id intelligi de suasionem efficaci, ita ut ipsa sit causa injustæ damnationis secutæ. Adduntque (2) intelligi, nisi suasio ante exeeutionem denuntiationis efficaciter revocetur.

178. — Tertiô animadvertendum est, quôd licèt monitio denuntiationis, quæ imponenda est, profutura non sit. etiam facienda est, ut scité advertit *Pater Ronc.*, tùm quia hic agitur de damno communi, juxta dipta *num. 116*, tùm quia in Bulla Gregor, obligatio non est imposita pœnitentibus, sed confessoriis. ad admonendos sollicitâtes, ut denuntient, ætc. (3).

179. — Hinc notandum priraô quôd denuntiatio facienda ost à pœnitente, licet ille sollicitationem probare non possit, ut rebtc dicunt *Castrop. Rord* et *Rannez*, el opinio opposita, quam pauci tenent, videtur utique reprobata per propos. 5. damnatam ab Alex. VII. (4) 2. Bectè asserunt *Suarez, Castrop-. Calmant*, et alii communiter, denuntiationem non tantùm faciendam esse à pœnitentibus sollicitatis, sed etiam ab unoquoque qui id sciat, modo id sciat à personis fide dignis, ut exprimitur in Decreto (5), ubi dicitur quôd denuntiandi in fine sunt omnes illi, de quibus notitia habetur Pœnitentiæ Sacramento se abusos fuisse. Et hoc currit, licèt sollicitatio sciretur sub secrto naturali, ut rectè dicunt *Escob. Caslr. Trull. Salm.*, etc., quia nulla adest obligatio servandi secretum etiam promissum cum juramento, quando alioquin adest damnum commune ; excepto casu, si secretum sit manifestatum ad consilium capiendum. 3. Proculdubio facienda est denuntiatio, licèt occulta sil sollicitatio, ita communiter *Salm.*

I' *Salm. Append. Ir. 6. de Bulla Crvc. c. G. n. 251. el. 252.* — (2) *Ibid. cti n. 252. in fin.* — (5) *Lib. G. n. 694.* — (4) *n. 695.* — (5) *Lib. 6. n. 695. in fine.*

Ron.c Fill. Trull. Donnez, etc., nec obstat dicere leges pœnales esse stricte interpretandas, quia talis regula non currit in casu (ût esset noster) quo si teneretur stricta obligatio, lex inutilis redderetur.

PUNCTUM iy.

De sollicitationibus dubii.-.

180. — Queritur primé an cùm sollicitatio est dubia. denuntiatio facienda sit? Distinguere oportet: si factum, aut dielum fuit certa sollicitatio, et tantùm dubitatur de sollicitante, tunc denuntiatio certè lacienda est, ut Superior saltem de persona inquirere possit. Superiori tamen abstinendum est ab inquirendo, si ei facile non est se tertum reddere de persona, ad evitandum periculum infunià notandi aliquem innocentem. Quôd si persona est certa, et tantùm dubitatur utrùm dictum, aut lactum sit vera sollicitatio, tunc communiùs, et probabiliùs, dicunt *Hoïc. Cone. Potestas, Bonae., Salm.*, etc. cum *Instructore lro Confess*, non adesse obligationem denuntiandi: ita ex *wl. 49. Jur. in (> In pœnis benignior interpretatio facienda*. limi quia in dubio nemo, famà suà privandus est; tùm quia denique delicta dubia non sunt dicenda delicta (1). Excipitur tamen primé, nisi vehementia indicia essent (v. g. de prava vita, aut mala fama confessarii) quæ moralem certitudinem formarent, ût dicunt *Bone. Cone. Boss. Instrudor*, etc. Excipitur 2. cum *Bon. Acun.* . etc. si verba de se sollicitationem pra> se ferrent, licèt dubitaretur de intentione, dùm præsumptio intentionis accipienda est juxta verborum proprietatem. Secùs autem si in oppositum adesset præsumptio fraudis; puta si mulier aut ejus conjuncti cum confessario aliquam habuissent contentionem, anisi illa esset aliquantùm mente hebes (2). In casu vero quo indicia alienjus essent momenti, licèt non sufficientia ad certilanchim denuntiationis debitum, conveniret ut saltem certior fieret Superior, ad liocui in posterum se dirigere possit.

181. — Quæritur 2. an denuntiandus sil confessarius, qui, dùm pumitens confitetur, ejus pulchritudinem laudat? Alii allumant, alii negant; sed melius incedit *Escob.* (pii dicit in hoc considerandas esse circumstantias, et præ-
Crlim discursus qui in confessione tenebatur Dicunt alii

denuntiandum esse confessarium, qui colloquens cinnerva in confessione, laudat dominam, ut illi hoc referat; et idem dicunt si donum grande, et insolitum daret pœnitenti. Sed nos dicimus etiam attendendas esse circumstantias, v/ g. si pœnitens est pauper, si est conjuncta, si illa priùs alio dono confessarium donavit, etc. (1).

182. — Hic nonnullos casus particulares referemus in ([iiiibus DD. censent denuntiandum esse confessarium. Primo, si confessarius diceret pœnitenti : *Ego te ducerem in uxorem, si essem sæcularis*; ita *Salmant. Potest*, et *Diana contra liordon.*, quia revera sunt verba nimis excitativa ad venerem. 2. Si diceret: *Expetita me hodie domi luce. quia te allocuturus sum*; et postea, quin de alio negotio loquatur, aut de neniis locutus eam sollicitaret. 3. Si illi diceret : *Hæc tua peccata cadere me fecerunt in pollutionem ; Donc. fiord*, et *Potest*. 4. Si mulieri petenti confiteri diceret: *Nolo te audire in confessione, ne aliquid mihi continuai, quia amore lui captus sum*. 5. Si diceret : *Si quis tibi pecuniam daret, peccares?* et illam affirmantem non reprehenderet, aut si reprehenderet, postea oblata ei pecunia, eam sollicitaret. 6. Si diceret : *Promitte mihiquôd, cùm domum tuam veniam, facies quod volo*; cùm mulier confitetur de turpibus cum alio patratis, et diceret : *Cur etiam non es mecum humana?* aut ei conliti de turpi desiderio erga illuni, responderet: *De hoc loquemur post confessionem*. Si objurgaret concubinam suam, quod cum alio peccavit, addendo minas, el contumelias; aut si objurgaret eam de peccatis cum aliis, et non de iis secum commissis (2). Ha etiam denuntiandus esset qui diceret pœnitenti : *Dic mihi quanti me amas?* aut: *Seniis in te eas tentâtionem erga me, quas ego experior erga te?* aut: *Vellem te semper videre, el esse juxta te*; aut : *Tuâ causa somnium pravum passus sum* ; aut: *Ingrata mihi'es, quia non me amas*.

183. — Notandum hic denique, quôd Benedictus XIV. in Bulla *In generali Cong*, in confessarius sollicitantes, (aut Sacrificio ad sortilegia abutentes) præter nomas iriùs latas, addidit perpetuam inhabilitatem ad celebrant um. dicendo quod sollicitantes *in actu sacramentalis confessionis, sive illius occasione, et prætextu, præter pumas à jure in/lictas, perpetuam etiam inhabilitatem incurrant ad Sacrificii celebrationem*. Hic dubitatur primo, an hæc inhabilitas incurratur ante sententiam declaratoriam? Ex una parte

videtur negandum, dùm in simili casu, nempe simoniaci qui incurrit inhabilitatem ad recipienda beneficia, jam requiritur sententia, ut docent *Molin, Nav. Laym. Castr. Salm.*, etc. Sed hoc non obstante affirmandum est, quia uxa sententiam commun. m *Laym. Castropal. Anacl. Salm. 'irm, Vazzot* , etc. sententia requiritur ad illas poenas, quæ positivæ dicuntur , et. indigent actione, non verb ad privativas, quæ important aut inhabilitatem ad aliquod jus acquirendum, aut jure acquisito utendum: et ita reapse oquuntur DD. communiter de inbabilitate, quam habet bënëficiâtus, qui omisit officium ad percipiendos fructus beneficii. Quoad autem primum casum simoniaci. dicendum est DD. rationes particulares pro illo habuisse, quæ ad nostrum casum non faciunt. Dubitatur 2. an ab hujusmodi inhabilitate excuset ignorantia invincibilis? In hoc videtur dicendum idem ac dictum est de irregularitate e\ delicto (1) ; quare vide dicenda *Tract. XIX.* loquendo /f *Censuris, n. 84.* An autem in hac possit dispensare Episcopus, vide dicenda *Tom. III. Tract. VA. de Privile-*

TRACTATUS XVII.

HE SACRAMENTIS EXTREM.E-UNCTIONIS ET ORDINIS.

CAPUT I.

III E.XTREMA-UNCTIONE.

j Ut rrs>nlia , el effectibus *Extremæ*-Unct.ionis \.I. De materia remota*
i. l)' materia proxima. 5. /In necessaria sil unctio omnium sen-
suum I. II. De forma el quomodo aptanda est. 3. III. D.' ministro
I. IV. De subjecto cui ministranda est *E.rtrcma-Tnctio* Quando
replicari possit S De dispositione 9. Jn ministranda sit pueris
10. .In amentibus, ebriis, impoenitentibus, mutis, etc. 11. Jn
ids l gravis obligatio suscipiendi hoc Sacramentum 12. De admi-
nistrations 15.

I. Extremλ-unctio delinitur: *Sacramentum à Christo Domino institutum, et à B. .lacobo promulgatum , ad salu-
ti iinimæ rei etiam corporis conferendam infirmis de vita*

periclitantibus per unctionem olei benedicti, et orationem sacerdotis. Dicitur \.Sacramentum, quia Extrema-Untio est verum Sacramentum, ut declaravit Trid. sess. 14. cun. 1. *De extrema-(net.* Dicitur 2. *promulgatum à B. Jacobo, uti habetur ex epistola hujus apostoli c. 5. 14. et seq. Infir-*
matur quis in vobis? inducat presbi/teros Ecclesiæ, et orent
super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; et oratio
Eidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus; et si
in peccatis sit, remittentur ei. Dicitur 3. *ad salutem animæ,*
vel etiam corporis, ut notentur effectus hujus Sacramenti. Effectus primarius est. ut confortet animam in mortis agone ad resistendum diaboli tentationibus: effectus secundarii sunt tres. 1. Tollere reliquias peccati; 2. Extinguere debitum pœnarum, quæ satisfaciendæ adhuc restant; 3. Conferre etiam salutem corporis, si salutem anime expedit, ut dicit Trid. sess. 14. cap. 2. Quoad autem remissionem peccatorum sententia communior et probabilior affirmat præcipuum effectum hujus Sacramenti esse non remissionem peccatorum (uti contendunt *Scoti'she*), sed reliquiarum peccatorum abstersionem; ita *Ganeii, Sot. Suar. etc.* cum *S. Thoma*(1). Dicit autem Angelicus, quod si infirmus invincibiliter ignoraret peccata sua, modo illorum saltem generaliter illum pœniteat per attritionem, per hujus Sacramenti virtutem ei remittuntur omnia tam venialia, quàm mortalia. Ita etiam dicunt *Bellar. Suar. Laym., etc.* deducunt ex Trid. loco cit. ubi sic legitur: *('ujiis unctio delicta, si quæ sint adhuc explenda, ac peccati reliquias abstergit* Imo valdè probabiliter dicunt *Merbes. Haberi, Tournely, Suar, et Salmant. contra Gonet, Betrocor., etc.* quòd hoc Sacramentum remittit peccata gravia, non quidem per accidens, sed per se, licèt consequenter; quia licèt hoc Sacramentum sit vivorum, nihilominus institutum luit à Deo ad remittenda peccata per se, juxta verba apostoli: *Et si in peccatis sit, remittentur ei,* et ut deducitur etiam ex can. 2. Tridenlini in præfata Sessione 14. Dictum *esi consequenter,* quia principaliter Extrema-Untio instituta est ad abstergendas reliquias peccatorum, nempe internam imbecillitatem, obscuritatem, etc. Sed quia, cùm in anima repedatur peccatum, non possunt abstergi illius reliquiæ, quin remittatur peccatum; ideòque consequenter hoc Sacramentum abstergendo reliquias, tollit etiam peccatum (2). Communis autem sententia est cum 6'. *Thoma* et *S. Bonav.* quòd possit hoc Sacramentum esse validum.

(1) *Suppi, q. 30. n. 1.* — (2) *Lib. 6. n. 751.*

Cup.J. De Extrema-unctione.

el informe, adeô ut, remoto obice peccati, saliero per attritionem, si infirmus illud recipit bonâ iide existons in peccato, reciperet primam gratiam (1). Ideôque dicunt *Loym.Qt Tamb.* cui adhæret Benedictus XIV. (2 . quôd si infirmus non est capax alterius Sacramenti ; sacerdos potest missam interrumpere , ut ei Extremam-Uctionem afferat, ut gratiam recipiat, si est in peccato, et habet attritionem (3). Dicitur 4. *infirmis de vita periclitantibus*, ut denotetur subjectum , cui hoc Sacramentum exhibendum est. Deitur 5. *per unctionem olei benedicti* ad denotandam materiam. Dicitur G. et tandem . *el orationem sanrdotis.* ad denotandam formam. Sed de omnibus sigillatim disserere opus est, et I. De materia; II. de forma; ill.de ministro; IV. de subjecto cui ferenda est; V. de administratione.

2—1. Quoad *materiam*. Materia remota est oleum benedictum pro infirmis; et singulis annis, veteri combusto , renovandum est -ex præscripto Clementis VIII. quod obligat <uhgravi, fit probabiliùs tenent *Bonae. Castrop. Croix*, etc. contra alios. Sed casu quo novum haberi non possit, licèt uti veteri, ùt dicunt *Laym. Aver. Salm.* etc. cum quadam declaratione S. C. Et casu quo anni decursu deficeret, licitum est (urgente necessitate) immiscere oleo consecrato non consecratum, sed in minori quantitate, ùt dicit *Rituale* ; et hæc mixtio potest pluries fieri, ùt dicunt *Bonae. Rone. Carden. Possev. et Croix*, et ùt declaravit S. C. ; modo oleum quod immiscetur sit minoris quantitatis veteri 4). Notandum 1. quod hoc oleum debet esse ex olivis, et benedictum proculdubio de necessitate præcepti : dubium restat, an etiam de necessitate Sacramenti ? Negant *Juvenin. Cajet. Sanch.* etc. ; sed sententia communissima affirmat cum S *Thoma (p), Scot. Petrocor. Cone. Salm.* etc., dùm in Trident. *Sess. 14. cap. 1.* dicitur: *Intellexit enim Ecclesia materiam esse oleum ab Episcopo benedictum*, in quo certè dogmaticè locutum est (6). Notandum 2. probabile esse cum *Bellarm. Valen. Barbo? Caslrop.* etc. (contra *Suar. Laym.* etc.) quôd oleum debet esse benedictum de necessitate Sacramenti in ordine ad Extremam-Uctionem. Quade re sententia opposita, quôd possit dari hoc Sacramentum cum oleo Confirmationis vel catechumenorum, in praxi non est probabilis. nisi in solo casu necessitatis ; ct tunc administrandum est sub condi*

Ij iv. 707. t\ Quær. II. — (2 *de Synod, lib. 8. cap. 6. n. 5.* — (5) *Lib. 6. n. 128* — 4) n. 708. — <5) *Suppl. q. 29, a, 5.* — (6) *Lib. G. n. 709. Dubit. I*

Lione, et si postea haberi possit oleum infirmorum repetendum est, ùt præscripsit S. Carolus Borromæus (1). Notandum 3. quòd benedictio hujusmodi potest a Papa simplici sacerdoti committi, ex Decreto Clementis VIII. (2). Notandum 't. ad validitatem Sacramenti sufficere digiti extremitatem in oleo intingere, et ungere. Sed lit dubium ntriinsufficiat una gutta? Negant *Filliuc. Suar. Peyrin. Irullen.* etc., dicentes oleum debere diffundi; sed communiùs et probabiliùs affirmant *Tannerus, Escob. Ilurlad. Dicasl. Croix.* etc.; modò illa gutta sulliciat ad inungent as omnes partes; nihilominùs quia prima non est improbabilis, saltem extrinsecè, illa in praxi sequenda est (3).

3. — Materia proxima est unctio lacta à sacerdote in quinque sensibus, aut saltem in partibus proximis, si forti* infirmus esset aliquo sensu mutilatus. Hic notandum 1. quòd non est necessarius tactus immediatus maniis, cùm in necessitate (ùt tempore pestis) potest uti virgà oblonga oleo tinctà, quæ postea comburenda est; ita' *Silv. Wuj. Escob. Busemb.* (4). Notandum quòd licèt unctiones sint multæ, omnes tamen unum constituunt Sacramentum. An autem singulis unctionibus conferatur gratia partialis, negat S. Thomas (5), dicendo totam gratiam conferri in ultima unctione; sed affirmant mulli alii cum *Scolo*, quia quaelibet unctio habet suam formam gratiam significantem. Utraque sententia est probabilis (6).

4. — Sed quæritur an unctio quinque sensuum sit de necessitate Sacramenti? Alii probabiliter negant, ùt *Silv. Becan. Merbes. Nat. de Alex.* etc. dicentes sufficere unam unctionem in qualibet corporis parte, dùm apostolus aliud non dicit, quàm *ungentes eum oleo*. Sed communiùs affirmant *Sol. Suar. Castrop. Laym.* et *Salm.* cum *Bellarm. S. Bonaventura*, et *S. Thoma*, quia hic est usus Ecclesia* communi sensu doctorum sic practicatus. Tantùm tempore necessitatis (dicunt hi AA. sicut etiam Rituale) potest conferri hoc Sacramentum, sed sub conditione, sub una unctione in aliquo membro: sed satius esset in capite sub hac contracta forma: *Ver istam sanctam unctionem indulgeat tibi Deus quicquid per sensus deliquisti*, ùt volunt nonnulli; aut ùt meliùs volunt alii: *Ier istam etc. indulgent tibi Deus quicquid deliquisti per sensus. nempe visum, auditum, gustum, odoratum el tactum;* praemittendo verbum *deliquisti.* ut si infirmus deficiat

(1) *Ibid. Dubit. II.* — (2) *Lib. 6. n. 709. Dubit. III.* — *io Ibid. Dubit. IV.* - (4) *n. 710.* — (5) *Suppi, q. 29. a. 8.* — (6) *Lib. 6. n. 707.*

ante verborum absolutionem, possit Sacramentum validum esse. Sed si infirmus supervivi, repetendæ sunt unctiones in singulis sensibus, additis orationibus omissis, ut præscribit Rituale; ubi etiam dicitur quod in dubio utrum infirmus sit vivus, apponenda est conditio *si vivis* (1). Cerium est autem non esse de necessitate Sacramenti ungere ambas partes utriuscu jusque sensus, nempe utrumque oculum etc.; undè in casu necessitatis, si tempus non suppetat, aut adest periculum infectionis, aut si infirmus non volvi potest in aliud latus, sufficit ungere alterutrum oculum, alterutram auriculam, etc. Iunctio renum, dicit Rituale, *in mulieribus semper omittitur, atque etiam in viris, quando in/irmus commode moveri non potest*, Iunctio aulem pedum ex sententia communi cum *Laym. Suarez. Castrop. Ronc. et Salm. ex S. Thoma* (2), non est de necessitate Sacramenti, sicut nec etiam (juxta communem) ordo inter unctiones partium; licèt hujus ordinis inversio, ut dicunt, esset graviter illicita (3).

a. — II. In quantum ad formam, verba sunt ista: *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgent tibi Dominus quicquid per risum* (sive per auditam, etc.) *deliquisti. Arnen.* Verbum *deliquisti* est de essentia, ut rectè dicunt *Croix, Gobai, et Mazzot.* (contra *Roseum*); nam remissio peccatorum est effectus principalis hujus Sacramenti. Verbum *sanctam* certum est non esse dei essentia, sed peccari si omittitur. Verba autem *per suam piissimam misericordiam*, multi contendunt esse, de essentia; sed communiùs, et probabiliùs negant *Laym. Castrop. Bonae. Ronc. Salm.* Omnes tamen conveniunt illorum omissionem esse peccatum grave (4). An autem valeat forma non deprecatoria, qualis est nostra, *induiyeat*, sed indicativa *ungo te, etc. ut... possis superare potestates*, ut erat forma Ambrosiana: affirmant *Juven. Tourn.* et alii; sed negat sententia communis cum *Suar. Herbes. Petrocor.* et aliis cum *S. Bon. et S. Thoma* (5), et eam præscribit *S. Jacobus: Et orent super eum ungentes.... et oratio Fidei salvabit infirmum.* Ad formam Ambrosianam respondit Benedictus XIV. quòd verba *ut possis* jam dignoscere faciunt esse deprecatoriam, et hunc sensum faciunt, *ungo te, orans ut no sis*, etc. (6). Notandum 2. formam aptandam esse modo sequenti, ut præscribit *Kit.*

1 *Lib. 6. n. 710. r. Quær.* — 2 *Suppl. q. 52. a. 6.* — 3 *Lib. 6. n. 710. v. Cerium. ft v. Ner etiam.* — 4 *Jn. 711.* — (5 *Suppl. q. 29. a. 8.* — 6 *Lib. 6. n. 711 Dubit. 1.*

Sacerdos, intincto pollice in oleo sancto, in formam crucis intingere debet, aptando crucem, et verba in unctione cujuscumque partis, semper incipiendo à dextra parte : *Per istam sanctam unctionem* Ψ , *et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum* (dùm unguntur oculi) *deliquisti*. Advertendo non terminandam formam antequam altera pars ungatur. Pars finita debet abstergi ab ipso sacerdote', aut à ministro (si est in Sacris) gossipio, quòd postea comburendum est, et cineres in sacrarium projiciendæ. Deindè eodem modo unguntur aures, *per auditum* : narices *per odoratum* : os (labiis clausis) *per gustum, et locutionem* : manus (sacerdotibus extra, aliis intra palmas) *per tactus* ; pedes (in plantis) *per gressum* : renes, *per lumborum delectationem* (1). Notandum 3. quòd juxta ritum græcum septem debent esse sacerdotes qui ungunt, quisque partem suam, sed juxta latinum unus est minister ; sed in casu necessitatis potest unus sacerdos unam partem ungere, et alius aliam, pronuntiando quisque formam correspondentem illi parti, ut dicunt communiter *Suar. Coninch. Castropal. Bonae. Salm. Spor. etc.*, sed non potest unus ungere, et alius proferre formam ; nec unus ungere unum oculum, et alter alterum, sicut declaravit Benedicius XIV. in Bulla *Etsi Pastoralis*, an 1742. V. n. 4. Si tamen sacerdos non posset proseguire omnes unctiones, debent reliquæ suppleri ab alio quin repetantur jam lactæ ; nisi esset quèd posteriores supplerentur post aliquod tempus notabile, v. g. post horæ quadrantem, quia tunc debent omnes repeti, ut dicunt *Merati, Avers. Croix, etc.* (2).

6. — 111. In quantum ad ministrum notandum 1. ministrum proprium Extr.-Unct. esse pastorem, aut alium sacerdotem ex ejus consensu, quo deliciente, validum esset Sacramentum, sed illicitum, adeoque graviter peccaret sacerdos. An autem sufficiat consensus præsumptus parochi ; alii negant, sed probabiliter allirant *Sanch. Caslr. Valent. Bon. Salm. etc.* Regulares autem administrando hoc Sacramentum sine licentia pastoris, incurrunt excommunicationem papalem in *Clem. 1. de Privit. §. 1.* Advertendum tamen quòd S. Pins V. in sua Bulla *Immarcessibili* an. 1567. concessit Patribus Theatinis (et per communicationem aliis Religiosis) posse administrare hoc Sacramentum suis servis, mercenariis, ac quibusvis hospitibus qui fortè morantur in domibus dictæ Congregationis ; item

(1) IV. 711. — (2) n. 724.

Sisylus IV. priùs concesserat Regularibus posse dare Eucharistiam, et Extremam-Uctionem laïcis, si parochus injustè aut malitiosè negaret. Communis autem sententia est quod in necessitate, si parochus est absens, aut non Tult Extr-Unct. afferre, nec potest adiri Episcopus, tunc quilibet sacerdos etiam regularis potest hoc Sacramentum conferre (modò non sit excommunicatus, vel suspensus), tunc enim præsumitur licentia dari à Pontifice: ita contra paucos docent *Suar. Laym. Bonae. Cone. Tourn. Nat. ab llexand. Salm. Boned XIV. etc.* et idem concessit S. Carol. Borrom. pro sua diœcesi (1). An autem parochus suspensus possit hoc Sacramentum conferre? alii allirnant; sed probabilius negant *Bonae. Suar. etc.* (2). Notandum 2. cum *Solo, Possev. Bonae, etc.* non incurrere irregularitatem lût aliqui nimis quàm par est scrupulosi tenent) sacerdotem, si jubendo volvi infirmum ut ungeretur, ille spiraret; dùm ùt rectè dicunt *Suar. Cornejus, Salmant. etc.*, talis irregularitas deberet esse ex delicto, à quo utique liber est qui charitatis officium exercet. Notandum 3. quod parochus tenetur sub gravi afferre Extremam-Unct. petentibus, nisi excuset causa justa, ùt periculum vital (vide dicta *Tract. 17/. num. 27. et 28. de IV. præcepto Decalogi*); sed in quolibet casu tenetur, si fortè infirmus probabiliter esset in peccato mortali, et multo abhinc tempore confessus non fuisset, ùt communiter dicunt *Suar. Castr. Spor. Cone. Salm. etc.* (3). Notandum 4*. probabile esse cum *IM. Arriag. et Croix*, quòd licitè possit parochus apud <e domi retinere oleum sanctum (diligenter custoditum) aliquando, cùm crederet noctu accersiri, et quòd alioquin non perveniret opportuno tempore (4).

7.—IV. Quoad subjectum, cui conferenda est Extrema-Unct., notandum 1. quòd, ùt animadvertit Rit. et ùt docet Bened. XIV. in Epistola, quæ incipit *E.r'quo primum'*, ad ecclesiasticos ritûs Græci, pro nova editione Euchologii (quod idem sonat ac Rituale, vel Manuale) non est ministrandum hoc Sacramentum *benè valentibus, sed iis dumtaxat' qnigrari morbo laborant* (5) ideòque non dandum est capite damnatis, in coniiictu aut periculosa navigatione, aut alio mortis proximo periculo versantibus. Tantummodo infirmis graviter decumbentibus quibus mors imminet, aut senibus decrepitis, *qui pros senio* (sunt verba Ritualis) *deficiunt, et in diem videntur morituri, etiam sine alia in-*

(1) *Je/. Medial. p. 1.* — (2) *Lib. 6. n. 722. et 723.* — (3) *n. 729.* — (4) *n. 750.* — (5) *In Hull. edit. Meehl. I. 11. p. 552.* 46.

firmitate. Nec obstat ritus Græcus quem opponit *Juvenin*, juxta quem ierîa V. majoris hebdomadæ omnes adstantes inunguntur deo infirmorum ; sed respondet Bened. XIV. quôd talis unctio non datur uti Sacramentum, cùm sine ulla forma ungantur, (ût latè disserit in cit. Ep. pro edit. Euchologii ex §. 46.), sed tamquam vere cæremonia sacra¹). Et ita pariter dicendum cum communi *Suar. Castr. lionacin.* etc. (centra H7y.) quod si detur hoc Sacramentum infirmo non gravi morbo decumbenti, non solùm illicitiè, sed etiam invalide conterretur (2). Si autem daretur in morbo gravi, quin aliquod videatur imminere periculum mortis, daretur quidem validè, sed illicitè. Nec obstat quôd Bened. XIV. cit. §. 46. docet, nempe quod dandum sit graviter decumbentibus, nam hoc intelligendum est ad praescriptum Ritualis nostri, nempe quôd morbus gravis ita sit, ut probabile adsit periculum mortis, *ut mortis periculum* (præscribit Hit.) *imminere videatur*. Sed quæritur 1. in quo morbi gradu danda est vel dari potest Extrema-Unctio? Quando adest periculum proximæ mortis, tunc non dubitatur, quin non solùm possit, sed etiam danda est juxta Ilii. *Debet hoc Sacramentum infirmis praeberi qui... tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur*. Et juxta communem DD. cum Catech. rom. {*de Extr-I'nct. p. 2. n. 18.*) peccata graviter parochus, qui differt E.-U. nsquequo infirmus destituatur sensibus, nam tùm ille privatur effectu consequendi salutem tam animæ quàm corporis, quam consecuturus fuisset si tempestive inunctus inisset: *Gravissime peccant* (dicit Catechismus) *qui illud tempus aegroti ungendi observare solent, cùm jam omni salutis spe omissa, vita et sensibus carere incipiat*. Idcirco Bened. XIV. in Euchologio Græcorum, sive Rituali Graecis assignato (vide in bullar. loc. cit. §. 46.) præcipit ut hoc Sacramentum præbealur, dùm infirmi *sibi constant, et sui compotes sunt*. Hoc currit in quantum ad obligationem præbendi Extremam-Dictionem. Sed in quantum ut possit licite præberi, dicunt communiter DI), sufficere ut infirmitas sit periculosa mortis, licèt remotè; ita *Suar.* qui dicit: *l'l ex tali infirmitate mors possit moraliter timeri, saltem remotè*. Idem tenent *Laym. Castrop. Bonae. Coninc. Salm.* et alii. Idem dicit Bened. XIV. (3). et *Honoratus Tourn.* tpîi adducit Concilia Aquisgran. et Mogun. Et hoc perspicuè infertur tùm ex Florentino, ubi dicitur: *Subjectum hujus Sacramenti esse infirmum; cùm de ejus*

¹1) *Lib. 6. n. 712. tt 715, — (2) x. 715 iJubit. 9. — (3) Dt synod. I. 8. c. 7. n.2.*

nonle timetur ; tùm ex Trid. Sess. *H.* c. 3. ubi hæc leguntur : *Hanc Vnctionem infirmis adhibendam , illis verb præserlitn, qùi in exitu vitæ constituti videantur.* Ibi particula *præsertim* rectè denotat quòd potest dari E.-L'. eliam aliis infirmis, qui non sunt constituti in exitu vitæ.,. Sed clarius hoc confirmatur à Bened. XIV. in præfala Bid. (Eucholog. cit. §.46.) ubi dicitur, ne Sacramentum E.-U. ministretur benè valentibus, *sed iis dumtaxat qui gravi morbo laborant.* Undè rectè dicit *Castr.* quòd quoties potest infirmo non ejuno præberi Viaticum, potest el expedit dari E.-U. lecte tamen dicunt *Laym.* et *Castrop.* quod ut dari possit. non sufficit periculum dubium mortis, sed requiritur saltem probabile, sive prudens limor morti; ùt ceteroquin communiter admittunt *Suar.Castrens. Escob.* et *Holz.m.* cum *Mastrio*, et *Scolo.* Quæritur 2. an possit dari parturientibus ? Respondetur cum *Lug. Eilliuc. Bonae. Escob. Indien*, et aliis communiter non posse, si mulier patitur in partu tantùm dolores communes, licèt sil primus partus, aut licèt aliis vicibus fuerit in periculo mortis. Secùs autem si gravissimis doloribus cruciaretur , adeò ut actu ei immineret periculum mortis (1).

8. — Notandum 2. quod dicit Hit. circa repetitionem hujus Sacramenti : *In eadem infirmitate hoc Sacramentum ilerari non debet, nisi diuturna sil, aut cùm infirmus conpaluerit, iterum in periculum mortis incidit.* Adeòque cùm infirmitas non est diuturna, nempe non est febris tabita , hydropisis, el similes, non potest denuò ungi, nisi convaluerit, et iterùm in aliud vitæ discrimen inciderit. Buaiido autem est diuturna, si ille in eodem vitæ periculi) perduravit, nec potest quidem denuò inungi; secùs autem si illud periculum evasit (non post quatuor ant 5. dies, sed post tempus notabile, ùt communiter dicunt *Conin. Suar.* A'ig. *Bonae. Viva*, etc.), et deinde iterùm in illud incidit; et hoc scitè docet Bened. XIV. (2) posse licite practicari etiam in dubio (intellige positivo) quod mutatus sit status infirmi (3).

9. — Notandum 3. quoad dispositionem animæ, quòd si infirmus sit in peccato mortali, debet esse saltem contritus putativè, ut hoc Sacramento muniatur. Sed hoc intellige, si tempus non suppeteret confitendi ; secùs, ùt rectè advertit *Busemb.* debet priùs Pœnitentiæ Sacramento muniri, tamquam magis necessario ; undè tit quòd iste casus sit moraliter impossibilis. Dumtaxat accidere posset,

si infirmus esset sensibus destitutus. Cæterùm, ùt dicit *Hit.* el juxta Ecclesiæ usum, si tempus et infirmi qualitas id patitur, non debet Extrema-Unctio conferri nisi prius confessus sit, et communicaverit. Hoc tamen Sacramentum ante Viaticum sumere, aut omni culpà caret, aut ad summum est veniale; *Suar. Croix*, et *Benedict. XIV.* (1).

10. — Notandum 4. quòd Extrema-Unctio non est danda pueris ratione expertibus, ùt dicit S'. *Thomas* (2), et etiam *IHtual. rom.*, quia in infantibus non potest verificari forma in qua exprimitur remissio peccati, non quidem originalis (cùm hoc remissum sit), sed actualis: *Indulged! libi Dominus quidquid deliquisti*, etc. Contrà sententia communior et probabilior est cum *Laym. Nav. Suar. Val. Sa, Escob. Spor.* et *Ben. XIV.* (3). adversus *Sot. Wig..v\c.* præbendam esse E.-U. pueris ratione polentibus, licèt non adhuc Communionis capaces; dùm in *Hit.* expressè dicatur: *Debet hoc Sacramentum infirmis præberi, qui ad usum rationis pervenerint.* Nec obstat S'. *Thomas* loco cit. ubi dicit, *non debet dari pueris*: nam intellige rationis expertibus, dùm ratio ibi à Sancto assignata alia non est, nisi quòd ipsi sunt incapaces peccati actualis. An autem possint huc Sacramento inungi pueris, de quibus dubitatur an necne ad usum rationis pervenerint? Tres adsunt sententia*, sed probabilior mihi videtur illa de *Lugo, Escob. Dicost.*, etc. qui dicunt eos pueros ungendos esse sub conditione, cùm sufficiat pro causa ne illi hujus Sacramenti fructu priventur, si forte pervenerint jam ad illius capacitatem (4). Et idem dicendum de amentibus, de quibus dubitatur an unquam ratione præditi fuerint (5).

II. — Notandum 5. non esse præbendam E.-U. perpetuo amentibus; dico *perpetuo*, quia si aliquod lucis intervallum habent, possunt rectè inungi, ùt docet N'. *Th.*; imò dicit Rit. *Infirmitas autem qui, dùm sanà mente essent, illud petierint, seu verosimiliter petiissent, seu dederint signa contritionis, etiamsi deinde loquelam amiserint, vel amentes effecti sint, vel delirent. aut non sentiant, nihilominus praebeatur.* Sed si suspicatur quòd infirmus pluresim patiens posset aliquid contra Sacramenti reverentiam committere, non est inungendus, nisi (ait Ril.) *periculum tollatur omnino.* Hoc periculum tamen probabiliter dicit *Tamb.* potest removeri infirmum ligando aut elli-

(1) A. 71 G.—(2) *Suppi, q. 52. a. 4.* — (5) de *Synod. I. 8. c. 8. n. 2.* — (4) *Lib. 6. n. 719.* — (5. n. 732,

ciendo, ul ab aliis teneatur. Ebrii, qui jamjam morituri sunt, etiam inungendi sunt, ut dicunt *Croix, Gobai*, et *Λο/ι-ιier.* modò non constet eos in peccato mortali existere, dum *Hit.* dicit: *Impoenitentibus, et qui in manifesto peccato mortali sunt, et excommunicatis penitus denegetur.* Dicunt tamen *Coninch. Tamburin. Lokner,* et *Croix*, quod vulnerati in aliqua rixa sensibus destituti possunt sub conditione inungi, dum rectè praesumi potest, quòd in illo extremo statu eos peccatorum suorum pœniteat, si usus rationis in eis reperitur. Muti autem, surdi, et cæci à nativitate proculdubio inungendi sunt etiam in sensibus, quibus privantur: quia licèt cum illis non peccassent externe, nihilominus potuerunt peccare cogitatione: ita communiter *Possev. Salm. Diana, Prçepos., etc.* cum δ'. *Carolo llorroni. et S. Thoma;*(1), quicquid dicant *Croix*, et *Gobai.* (2).

12. — Quæritur hic an inlinus teneatur sub gravi ad suscipiendam Extremam-Unctionem? Prima sententia affirmat cum δ\ *Bonar Soto, Merbesio, Donc Habert,* et *Cone.* dicens verba apostoli, *inducat presbyteros,* importare præceptum grave. Sed sententia communior negat cum *Suar. Nav. Eshi, Silv. Tamb. Castrop. Salm., etc.,* quibus adhæret δ *Thomas*, qui dicit hoc Sacramentum non esse *de necessitate salutis.* Hoc non obstante, puto valdè probabilem esse primam sententiam, et dico illam omninò inliimis suadendam non tantum ratione præcepti, tum de illo saltem non constat utrùm obliget sub gravi, an sub levi; quantum ratione charitatis, «piam moribundus ergaseipsum exercere debet; licèt enim posset ille aliis muniri mediis, cum tamen in eo statu reperiatur, ex una parte debilis est, ut bonis actibus mentis suæ sibi prospicere possit; ex alia parte (ut dicit Trident.) tunc daemonis iusidiæ sunt vehementiores; undè videtur se exponere magno periculo tentationibus succumbendi, qui hoc Sacramento præmuniri negligit, quod Jesus-Christus instituit hoc line, ut robur conferat ad resistendum diabolo in illo extremo agone. Omnes autem conveniunt quod per accidens potest inlinus sub gravi ad hoc teneri, v. g. si ille non posset aliud suscipere Sacramentum, et existeret in mortali, aut si secus induceret alios ad credendum se esse hæreticum, aut hoc Sacramentum contemnere. Et certum est etiam talem contemptum esse gravem, quando est formalis. Formalis tamen intelligitur, ut dicunt

1 *Supplem. quasi. 52. art. 7. — 2 Lib. 6. n. 752.*

coinnniler *Suar. Castrop. Sàlm.*, etc. contra *Merb.*, non quando infirmus recusaret hoc Sacramento inung], ex aliqua repugnantia, ant negligentia, sed quando proprié omitteret, quia parvi illud ducit. Hoc confirmatur ex Bulla Martini λ*, ubi dicitur: *Hoc Sacramentum neque negligi sine culpa, nec contemni posse sine peccato mortali.* En vide quôd hic rectè notatur cÿtemptum importare culpam gravem, negligentiam verù levem (1). *

13. — V. Denique quoad administrationem hujus 'Sacramenti notandum primù, quod, juxta Rituale, sacerdos debet instruere mensam tobaleà albà desuper cum vase, in qua septem gossipii globi prompti sint ad abstergendas partes unctas: candela ex cera, cujus lumen inseruire debet dùm inungitur. Ex Ecclesia verô secum deferat saltem clericum unum, qui afferat crucem (sed sine hosta), aquam benedictam cum aspersorio, et Rituali; et ipse sacerdos sine sonitu campanulæ deferat decenter vas olei clausum in bursa serica violacei coloris, collo, ùt nunc mos est, suspensa; etsi iter esset longum, potest sacerdos super equo sedens sacram unctionem deferre. Advertit Rituale, quôd si infirmus peractâ confessione sit proximus morti, tunc idem sacerdos qui defert Viaticum, potest etiam deferre oleum sanctum. Sed si potest haberi alius * sacerdos, aut diaconus, qui oleum sanctum deferat, per ipsum deferatur, qui superpelliceo indutus sacerdotem Viaticum portantem sequatur. Notandum 2. esse peccatum mortale ministrare E -(*. sine superpelliceo et stola. An autem ab hoc excuset necessitas, negant *Suar. Castr.* et *Bonae.*; nam (ùt dicunt) reverentia Sacramenti præferenda est utilitati privata?. Sed hoc non obstante, probaljiliter affirmant *Passer. Croix, Escob. Quintan. Diana,* et *Leand.* in casu quo infirmus aliter sine sacramento esset decessurus, dùm non præsumitur Dominus ob sacram vestium deficientiam velle infirmum privari tanto auxilio (2). Ita etiam grave esU ex se loquendo, omittere orationes præscriptas a Rituali, ùt omnes fatentur; intelligitur etiam extra necessitatem, quia si adest periculum mortis imminens, dicit Rituale ut infirmus *cità ungatur, et deindè si supervivat, dicantur orationes prælèrmissæ.* Intelligitur item de orationibus quas dicere débet sacerdos; nam Psalmi pœnitentiales, et Litania? cum precibus sequentibus dicendæ sunt ab astantibus, dùm inungitur infirmus: probabiliùs (contra alios) dicit *Tainb.* quod sint

'1) A.7S3. — (2) *Lib. 6. n.726.*

tantum de consilio. Rituale enim non praecipit eas recitandas, sed tantum ibi dicitur : *Dùm infirmisacro liniunguloleo, dicuntur flexis genibus ub astantibus, etc.* i). Notandum 3. non esse grave deferre oleum , aut administrare illud sine lumine ; ita *Barbos. Possev. (Quinlanad. Escob., etc.,* aut sine ministro; imò de hoc dicunt *Bon. Escob. Possev., etc.* nullum esse peccatum ; sed ego puto non vacare culpà, dùm dicit Rituale: *convocatis clericis, saltem uno* : hinc extra necessitatem esset veniale ungere sine ministro, ut dicunt *Tolèt. Dicast. Graff., etc.,* sic etiam veniale esset conferre hoc Sacramentum omissis crucibus inter ungendum (2). Advertendum denique quod tempore interdicti velutum est præberi hoc Sacramentum, ex *cap. Quod in te, de Poenit.*

CAPUT II.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

¶i quilibet t.v septem Ordinibus sit Sacramentum I.i. An materiæ d [or]næ Sacramentorum sint in specie à Christo Domino determinatæ 15. Quæ sit materia Ordinis, an manuum impositio, aut instrumintorum traditio 16. De cæteris ad Ordinem spectantibus sermo erit in examine Ordinandorum.

14. — De doctrinis ad hoc Sacramentum spectantibus loquemur in *Toni. III. App. HI. de examine Ordinandorum* in capitibus II. et III. hic tantum breviter discutiemus tres celebres quæstiones quæ super hanc materiam agitantur. Prima quæstiô est an quilibet ex septem Ordinibus sit Sacramentum ? Quatuor circumferuntur sententiæ. I. affirmat universaliter, ut *Bellarmin. Gonet. Sanch. Salm., etc.,* et hujus sententiæ est S. *Thomas* (3). Ratio unica hujus sententiæ est Peer. Eugenii IV. ad Armenos, ubi dicitur quod materia Ordinis est illa , cujus traditione confertur Ordo , et deindè singulis septem Ordinibus assignat materiam/propriam. Nec obstat quod minister ordinationis sit solus Episcopus , ut dicitur in Trident. Sess. 23. *cap. 3* et 8. , nam respondent hoc intelligi de ministro ordinario, sed non de extraordinario, quem Papa assignare potest ad conferendos Ordines. II. Sententia cum *Cajet*, et *Durando*, dicit solum sacerdotium esse Sacramentum ; sed hæc sententia est singularis, et improbabilis; dùm non est dubitandum quin diaconatus sit Sacramentum . siquidem

II) X. 727. — (2) *Lib* 6. n. 728. — (3) *Suppi, qu.* 57. a. 2. ad i. el 5.

in illius ordinatione habentur illa tria requisita ad constituendum Sacramentum, nempe 1. signum sensibile, (uod est manuum impositio. 2. Institutio divina, nam Cone, cocetin Ecclesia adesse bierarchiam à Deo institutam ex Episcopis, sacerdotibus, et ministris, et nomine ministrorum saltem debent intelligi diaconi. 3. Promissio gratiæ significatæ per verba Episcopi: *Accipe Spiritum sanctum ad robur*, quæ habentur pro forma. 111. Sententia cum *Soto*, *Nav.* et *Vasq.* prætendit omnes Ordines majores esse Sacramentum. IV Sententia nobis probabilior cum *Gratiano*, *Petro Lombardo*, *Morin.* *Estio*, *Tourn.* *Cabassut.* *Ha-*
bert, et aliis affirmat sacerdotium, et diaconatum dumtaxat esset Sacramenta. Probatur 1. hæc sententia, quia si essent Sacramenta cæteri Ordines, præter sacerdotium, et diaconatum, non possent illi ab Abbatibus conferri, sicut jam conferuntur, cùm unus minister ordinis Sacramenti non possit esse alius quàm Episcopus. ùt probat *Tourn.* (1) dicens quòd ad ordinationem ex institutione divina necessariò requiritur in ministro character episcopalis; et subjungit hoc probari ex traditione, quia nunquam concessa est, quacumque urgente necessitate, aliis quàm Episcopis, facultas ordinandi presbyteros, et diaconos. Et respondetur ad quoddam privilegium quod asseritur ab Innoc. VIII. concessum fuisse Cisterciensibus. ut possent conferre tales Ordines, quod illud est valdè dubium: et licèt fuisset certum, fuit tamen illud idem interpretatum à S. C. Concilii, et etiam à Clémente VIII. intelligi pro facultate non ordinandi, sed concedendi dimissorias. Probatur 2. quia in aliis (trdinibus desideratur materia, nempe impositio manuum quæ est unica materia hujus Sacramenti, ùt dicemus in quæstione 3.; et desideratur etiam forma; cùm in collatione cæterorum Ordinum non reperiatur forma aliqua significans gratiæ productionem, sed tantùm liat mentio potestatis, sive officii quod ordinatis confertur. Ad Decretum Eugenii respondetur quod materlæ cæterorum Ordinum non sunt à Pontifice assignats uti essentielles, sed tantùm uti accidentales, ad explicandani potestatem quæ recipitur (2). Ex hac sententia infert Bened. XIV. (3). non posse damnari certi sacrilegii illos, qui promoventur ad Ordines diaconatu inferiores cum conscientia peccati mortalis.

13. — Secunda quæstio est an materiæ, et formæ Sa-

(1) *De Ord. qu.* 4. a. 2. *conclue.* 2. — (2) *Lib.* 6. n. 756. et 937. — (3) *de Syn.* I. 8. c. 9. n. 12.

eromeniorum (et præsertim Ordinis) sint omnes in specie determinate à Christo Jesu? Prima sententia negat cum *S. Bonavent. Bellar. Valent. Morin. Lugo, Salm., etc.* Unica ratio istorum est, quia secùs non possent diversa; esse materiæ et formæ Sacramentorum in Ecclesiis græca, et latina, ut præsertim est in Sacramento Ordinis, dùm in græca sacerdotium, et diaconatus conferuntur per solam manuum impositionem, sed in latina præter impositionem requiritur traditio instrumentorum, sicut expressum est in Decreto Eugenii IV. ut superius dictum est. Quapropter asserunt quòd quoad Baptismum et Eucharistiam, Jesus Christus in specie instituit tam materias, quàm formas; sed circa alia Sacramenta, eas instituit tantùm in genere, relinquendo Ecclesiæ facultatem determinandi eas in specie, adhibendo eas res et verba, quæ exprimerent Sacramenti effectum. Hæc sententia est probabilis; sed probabilior est opposita, quæ dicit materias, et formas omnium Sacramentorum fuisse in specie determinatas à Domino; ita *Merbes. Habert. Juvenin. Tournely, Petrocor. Concilia*, et alii multi cum *S. Thoma* (1), qui non potest negari fuisse pro hac sententia, dùm dicit: *Quia ergà sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non perlinet ad hominem suo judicio assumere res quibus sanctificetur: sed hoc debet esse ex divina institutione determinatum. Et ideo in Sacramentis novæ Legis, quibus homines sanctificantur, oportet uli rebus ex divina institutione determinatis.* Huic sententiæ adhæret *Bened. XIV.* (2), qui dicit nullum haberi fundamentum, undè probetur hæc potestas fuisse a Christo Jesu Ecclesiæ concessa, imò probatur oppositum ex *Trident. sess. 21. cap. 2.* ubi dicitur Ecclesiam nihil posse circa substantiam sed tantùm circa administrationem Sacramentorum. Quoad autem diversitatem Ecclesiæ græcæ et latinæ, respondetur quòd traditio instrumentorum non habetur pro materia essentiali, sed accidentali, licèt integrali. Et Decreto Eugenii respondemus cum *Merbes. Tourn.* et *Cone.* quòd Pontifex non jam determinavit materias essentielles Ordinis, sed tantummodò instruere voluit Armenos circa ritum Ecclesiæ romanæ, cum qua cupiebant uniri. Nec valet dicere quòd Eugenius non loquebatur de ritu, sed de materia; quia respondetur quòd si hoc verum esset, sequeretur certum esse quemlibet Ordinem etiam minorem, cui sigillatim Papa designavit materiam, esse Sacramentum; sed hanc certitudinem etiam ipsimet adversarii negant(3).

(1) 3. p. q. 60. a. 5. — (2) *De Sy η. l. 8. c. 10. n. 10.* — (3) *Lib. 6. n. 12.*

16. — Tertia quæstio est, quænam sit materia sacerdotii, an sola impositio manuum, an etiam instrumentorum traditio, et quænam sit forma? Tres adsunt sententia?. I. quæ est *Fagnan. Sol.* et aliorum paucorum, vult materiam esse solani traditionem instrumentorum, quæ Episcopus tradit ordinando; et formam esse verba, *Accipe potestatem offerendi Sacrificium, etc.*, et hile soli materia, el formA dicit tradi potestatem, tam sacrificandi, quàm à peccatis absolvendi. Momentum totale desumunt ex Deer. Eugenii IV. ubi dicitur: *Ordo presbyteratus traditur per calicis cum vino, et patence cum pane porrectionem.* Sed hæc sententia communiter ab aliis 1)1). non recepta est. II. Sententia est *Bellarm. Estii), Scot. Layman, Salm. Coninch. Holzm. Vasq., etc.*, quæ vult in ordinatione sacerdotii duplicem esse materiam essentialem, dicendo per traditionem instrumentorum dari potestatem super Corpus Christi reale, nempe sacrificandi, cum forma, *Accipe potestatem*: et per impositionem manuum tradi potestatem super Corpus Christi mysticum, nempe absolvendi à peccatis cum forma, *Accipe Spiritum sanctum: quorum remiseris peccata, remittuntur eis.* 111. Sententia quam tenent *Martene, Becan. Tourn. Juvenin, Petrocor. Cone,* et alii cum *S. Bonav.* cui adhæret *Bened. A7Γ.* (1) vult utramque potestatem sacerdoti conferri per secundam impositionem manuum, nempe cùm Episcopus extendit manus super ordinandum unà cum presbyteris assistantibus, sicut declaratur à Trid. sess. 11. c. 3. de Extr.-(net., ubi dicitur quôd ministri Extr.-Unet, sunt *aut Episcopi, aut sacerdotes ab ipsis rite ordinati per impositionem manuum presbyteri.* Probatur hæc sententia, 1. ex Trid. sess. 23. c. 2, nempe quôd ex Scripturis satis docemur nos ea, quæ maximè attendenda sunt in ordinatione sacerdotum, et diaconorum; sed ex Scripturis nihil aliud assignatum habemus pro materia Sacramenti Ordinis, quàm manuum impositionem: dicendum igitur est præter impositionem nihil aliud in ordinatione esse de necessitate essentiali. Probatur 2. ex ritu græco, quo ordinantur (ût dictum est) solà manuum impositione; cùm valor Sacramentorum essentialiter dependeat ex materiis, et formis à Iesu Christo institutis. Accedit etiam quod notat *Bened. XIV.* loc. cit. cum *Martene*, quôd traditio instrumentorum non prius in Ecclesiam invecta est, quàm à sæculo VIII. vel IX. Ad hoc AA. adversarii nihil quod respondeant habent.

(t) Syn. I. 8. c. 10. n. 6.

nisi quod relatum est in quæstione secunda, n *mpe quôd à Domino relictæ sil Ecclesiæ potestas determinandi inspecte materias, et formas Sacramentorum ; sed ad hoc jam ibi satisfactum est. Quænam autem sit forma juxta hanc tertiam sententiam, alii dicunt esse verba , *Accipe potestatem, etc.* Sed fortè probabiliùs dicunt *Morin*, et *Tourn.* esse orationem quam recitat Episcopus in præfata impositione ; et verba quæ recitat in line in tertia manuum impositione , læ/pe *spiritum*, esse dicunt tantùm declarativa *Spiritus sancti* jam accepti. Hæc tertia sententia est probabilior , sed Ō secunda etiam est probabilis, saltem extrinsecè, ideo i la in praxi sequenda (j). Caetera spectantia ad hoc Sacramentum , jam dictum est à principio, quod notentur in *txamme Ordinandorum*.

TRACTATUS XVIII

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

CAPUT 1.

DE SPONSALIBUS.

PUNCTUM I.

De natura sponsaliorum.

Definitio sponsaliorum, An pueri ante septennium , etc. Qui promittit sine animo se obligandi, aut adimplenti. Qui dolo aut errore, etc. 1. S7 conditio dederit causam contractui 2. De spon Mus metu initis 3. An promissio debeat esse mutua ? L titternata signis? Quid si promittit pater pro (ilio præsentem : et quid si pro absente 5. An in dubio favendum sil libertati. Qui promittit infularum, etc. Quid si mittitur annulus, etc. An requiritur dispensatio, etc. 0. De impuberibus, etc. De tactibus inter sponsos "

I. — Sponsalia definiuntur: *Promissio voluntaria et deliberata, et mutua, signo sensibili expressa futuri matrimonii inter personas habiles.* Dicitur 1. *Promissio* , quia solum propositum non externatum, nec acceptatum, certe non obligat (2). Dicitur 2. *voluntaria*, et *deliberata*, nam

(!) *Lib. 6. »1. 749.* — (2) *Lib. 6. n. 831.*

Torn. 11.

ad inducendam obligationem gravem , quam secum inducit promissio sponsalia , requiritur spontanea, et plena deliberatio. Ex quo deducitur 1. quod nemo potest teneri ad sponsalia, nisi constet de suo perfecto rationis usu ; sed si constat, utique ille remanet obligatus , licèt esset puer, qui adhuc non explevit septennium , juxta probabiliorum, et communiorum sententiam *Sanch. Coninc. Bonae. Salm.*, etc. contra *Balaam*, et alios, modò (intelligi debet) hujusmodi puer comprehendat aliquo modo onera, quæ secum affert status conjugalis. Deducitur 2. quòd non remanet obligatus qui promittit sine animo contrahendi, aut sine animo se obligandi, licèt cognosceret obligationem quæ ex sponsalibus oritur, ut probabiliorum dicunt *Sanch. Pal. Laym. Less. Salm. Mazz.*, etc. contra *Pontium, Sol. Vivam*, etc. quia quando obligatio oritur ex propria voluntate. ubi deest voluntas , deest etiam obligatio. Et hoc valet etiamsi promissio sit jurata, ut recto dicunt *S. Bonav. S. Antonin. Sanch. Palaus, Salmant. Bon.* cum *S. Thoma*, quia juramentum sequitur naturam promissionis (1). Secus verò dicendum, si adfuisset delictio cum ficta promissione, ut dictum fuit *Tom. L. Tract. X. n. 93.*, cum de restitutione locuti fuimus (2). Qui promittit sine animo contrahendi, at cum animo se obligandi, iste certè remanet obligatus, licèt à principio ei deesset animus promissionem exequendi (3). Deducitur 3. quòd non remanet obligatus qui promittit inductus vi, aut dolo alterius, aut errore circa substantiam, aut circa conditionem substantialem, ut esset cum ille expressè promitteret sub illa particulari conditione : quod cæteroquin est commune cum cæteris contractibus ; vide dicta *Tract. X. n. 124.*

2. — Quæritur 1. an valeant sponsalia , cum dolus aut error sit circa aliquam conditionem , non jam substantialem , sed accidentalem, sed eam quæ causam contractui ita dedit, ut sine illa sponsus non contraxisset ? Plures DD. dicunt sponsalia tunc irrita esse ; sed nos oppositum ut probabiliorum tenuimus (4) ; vide dicta *Tract. X. n. 124.* ubi diximus etiam quòd pars decepta habet cæteroquin actionem ad rescindendum contractum , licèt deceptio evenisset ab aliquo tertio, insciâ parte, ut docet *Sanch.* cum *Covar.* et aliis ; imo probabiliter dicunt *Less. Laym. Spor. et Viva*, quòd si res integra est (ut evenit in simplicibus sponsalibus), et error sit invincibilis, in conscientia acceptus non tenetur stare contractui, ne judicis quidem post

sententiam (1). An autem stando primæ sententia;, nempe quòd hilis contractus dolo dante causam contractui sit ex se irritus, eo casu etiam decipiens liber extet à sua obligatione? negamus juxta probabiliorem cum *de Lug. Pal. Less. Âiim ,etc.* contra *Sanch. Pontium*, etc., ex generali ratione quod nemini patrocinari debet fraus sua (2).

3.— Quæritur 2. an sponsalia contracta metu injusto, sravi, et ab extrinseco sint ex se invalida? Alii, ut *Coninch. Dicasl. Viva*, etc. dicunt non esse irrita, sed irritanda arbitrio partis, quæ metum passa est, sicut dictum est de omnibus aliis contractibus *Traci. X. n. 12o*. Sed sententia probabilior, et communissima cum *Sanch. Pontio, Laym. Bonacina, Azor. Sa, Bec. Boss. Salmanticens.* etc. contendit esse omninô irrita, quia sponsalia se(iuuntur naturam matrimonii, quod certe nullum est. dim metu contrahitur, ideôque sicut nemo tenetur hujusmodi matrimonium contrahere : ita nec potest teneri sponsalibus quæ sunt medium ad matrimonium. Undè iit quòd ex talibus sponsalibus nullum oritur publicæ honestatis impedimentum (3). Dictum est tamen 1. si metus est *injustus*, quia si esset justus, sicut est validum matrimonium (proût dicemus postea), ita sunt valida etiam sponsalia (4). Didum est 2. si metus sit *gravis* ; si enim metus est levis, obligant sponsalia juxta sententiam probabiliorem et communioem *Bonae. Pont. Medin. Salm. Croix, Viva, Mazzot.* etc. (contra *Nav. Less. Hone.* etc. , dùm judicatur sponte contrahere ille , qui cùm possit melum repellere, cùm ille sit levis , non respuit (5). Excipitur tamen, si talis metus, licèt levis, dederit causam contractui, ùt probabiliter dicunt *Laym. Sanch. Bonae. Wigandt, Salm. Croix, Lugo* , .150?, adversùs *Pontium Vivam*, etc. Tanto magis hoc currit, si qui passus est metum hujusmodi levem, tanquam gravem apprehendisset (6). Didum est 3. *ab extrinseco*, quia si fuisset ab intrinseco (v. g. si quis promitteret, timens ne cogeretur ad solvendum debitum, aut: ne in carceres conjiceretur) tunc iste tenetur ad sponsalia (7).

i. — Dicitur 3. quod promissio sponsaliorum debet esse *mutua*. Hinc si alter sponsorum promittit, alter vero non, neuter eorum remanet obligatus ; præterquam si pars promittens vellet se obligare independenter ab alterius promissione; sed in eo casu non teneretur illa vi sponsalium .

0. n. 855. — (2) n. 835. r. An autem. — 5) n. 811. — 11 *Ibid.* —

'6) *Ibid.* Quær. II — G *Ibid.* Quær. III. — (7i » . 1055.

sed vi simplicis promissionis (1), quæ juxta opinionem probabilem innixam auctoritate *S. Thomæ* (ut dictum est *Tract. A. n. 127.*), cum obliget tantum ratione fidelitatis, non obligat sub gravi. Sed lue quæritur! an quis possit se obligare sponsalibus sub gravi cum vera promissione sponsalitia, independenter ab obligatione alterius partis? Negant *Pont. Vasq. et Cone.*; sed communior et probabilior est sententia opposita *Sanch. Laym. Bon. Conine. Spor. Salm.* etc. (2). Quæritur 2. an pars non repromittens, sed solum acceptans alterius promissionem sponsaliorum, intelligatur se obligasse? Affiimant *Pone. S. Ant. Silv.*, etc.; sed probabilius negant *Sanch. Bonae. Laym. Conin. Sot. Castrop. Salm.*, etc., quia rectè potest stare promissio unius sine repromissione alterius: nec acceptatio includit icpromissionem, cum possit jam aliquis acceptare alterius obligationem, quin seipsum obliget (3). Advertendum tamen est (ut probabiliter dicunt *Spor. et Tambur.*) plerumque sponsos non intendere se obligare, nisi sub conditione, ut altera pars etiam se obliget (4).

5. — Dicitur 4. *signo sensibili expressa*; quia non sufficit ad se obligandum taciturnitas sponsorum. Excipitur casus, si pater aut mater uro filio, aut filia præsente et tacente promitteret, ut habetur ex *cap. un. §. /in. de Despons. impub.* ubi dicitur: *Porro ex sponsalibus quæ parentes pro /iliis puberibus vel impuberilus plerumque contrahunt, ipsi /ilii si expresse consenserint, vel tacitè, et pressentes /uerint, nec contradixerint, obligantur (p).* Adveilendum tamen 1. hoc habere locum quoad forum externum, sed quoad conscientiam filius non tenetur sponsalibus si internè dissentit, ut dicunt *Bonae. Ronc. Holzm. et Anacl.* Et idem puto dicendum, si filius nec assentit, nec dissentit, sed negative se habet; dum ad contrahendam aliquam obligationem requiritur positivus consensus. Nec obstat verbum textus *obligantur*: quia intelligi debet, ut rectè dicunt *Bonae*, et *Salm.*) quoties adest consensus internus (6). Advertendum 2. hoc procedere solum in casu quo promittunt parentes, non autem si promittunt alii, licet sint tutores, aut curatores; quia præfata legis dispositio tantum comprehendit parentes, qui pro filiis promittunt (7). Si tamen hujusmodi parentes promittunt pro filio absente, alii DD. ut *Sanch. Pone. Ronc. Escob. Boss.* etc. dicunt non sufficere filium certiore factum promissioni

dj *Lib. Q. n. 856.* — 2) *n. 857.* 5' *n. 856.* Quær. / — 4) *n. 857. in fin* — 5 *n. 808.* — 6' *IbiJ. v. Id tamen* — 7) *Lib. 6. n. 858. et 859.*

non contradicere, sed amplius requiri, ut ratified medio aliquo signo expresso, aut tacito. Hæc sententia est probabilis; sed probabilior est opposita *Bonae. Palud. Castr. Cone. Sot. Salm. Spor.* etc. quæ affirmat sufficere taciturnitatem filii absentis; et hujus sententia; est etiam *S. Thorn.* I qui dicit: *Robur habent (sponsalia) in quantum illi, inter quos contrahuntur, ad ætalem debitam venientes non recta-iiHint, et inelliguntur consentire quæ per alios /acta sunt.* Et probatur etiam ex cit. *cap. un. de Despons.* in G. ubi dicitur: *El est idem, si /ilii tempore sponsaliorum absento, el etiam ignorantes eadem sponsalia, post scienter ratificaverunt tacite, vel expresse. Expresse intelligitur, externe consentiente, tacite intelligitur non contradicente, ideòque dicitur ibi, Et idem est; in tantum dicitur rati/icaverun I.* quia agitur de re nomine alterius acta. Notant tamen *Castrop. et Conine.* non sufficere si filius casu sciat sponsalia à parente celebrata, et non contradicat; sed amplius requiritur ut parens per se, aut per alium eum certiore faciat (2).

6. — Hic quæritur 1. an in dubio verborum, aut signi promissionis sponsalium, sit potius favendum matrimonio, an libertati? Alii dicunt matrimonio, sed probabilius (ut dicit *Viva*) favendum est libertati (3). Quæritur 2. an teneretur vi sponsalium qui diceret: *Non illicam aliam nisi /e?* Quicquid dicant alii, verior sententia est, et valdè communior *Laym. Castrop. Sanch. Escob. Ross. Holzm. Salm. Anacl.*, quæ docet istum non posse aliam ducere uxorem, sed non teneri ad illam ducendam. Teneretur tamen, ut dicunt *Pontius, Viva, et Perez*, si verba essent de præsenti: *Nolo aliam nisi (e)* (4). Mittere ammlim aut alia dona sponsalitia non inducunt sponsalium obligationem, nisi is esset regionis mos, ut docent communiter *Sanch. Castrop. Cone. Bossius, Busemb.* etc. aut nisi præcessisset promissio alterius partis, et altera acceptasse! annulum ab illa missum, ut communiter *Castr. Ilusemb. Escob. Sanch. Silvest. Holzm.* et alii; aut si missus fuerit à parentibus cum illius consensu, ut recte subjungunt *Sanch. Castrop Boss. Mol.* etc. Sponsalia autem celebrata inter eos qui aliquo tenentur impedimento, sub conditione, si *Papa dispensat*, licet non sint valida, obligant tamen ad expectandum usque dum exitus videatur dispensationis, si ipsa de facili obtineri possit (5). Vide dicenda seq. punct. III. num. 15. in /ine.

I. /n I. dist. 27. 7. 2. ad 1. — (2) *n. 859. Dub. 2.* — (5) *n. 840. 1. Quandè. -(4)> 812. -(5) Lib. 0. ft. 845.*

- Dicitur 5. et demi)m , *inter personas habiles*; hoc intelligitur quôd non valeant sponsalia, si deest sponsis ætas præscripta, aut si inter cos aliquod subsit impedimentum (1). Hic notandum 1. promissionem matrimonii per verba de præsentis inter impuberes valere pro sponsalibus; secùs de puberibus, qui clandestine contraherent, nempe sine paracho, et testibus; quia cùm invalidus sit contractus ex se, dùm ei obstat lex Tridentini, ille nullam parit obligationem. Intelligitur hoc tamen pro locis ubi Trident, receptum est, nam pro aliis locis sponsalia inita verbis aut signis de præsentis (putà copulâ allectu maritali exhibita, transeunt in matrimonium (2). Notandum 2. inter sponso non solùm esse mortales actus impudicos, sed etiam pudicos, quoties ad id fiunt ut delectatio sensibilis habeatur, eodem modo, ac sunt mortalia inter solutos, ùt dictum est *Tom. I. Tr. IX. n. 2.*; nullus enim sponso (quicquid dicant alii) acquirit jus ad alterius corpus; unde sicut sponsis vetita est copula, ita etiam tactus, qui ideò permittuntur, in quantum sunt ad illam ordinali; ita rectè docent *Lessius, Bonae. Bone. Cone. Suar. Viva, Croix, Mazzot.* et alii plures. Vix sponsis permitti possunt lût dicunt *La Croix, Viva,* et alii) oscula illa, vel amplexus, quos mos patria; permittit, modò non sint pressi, neque per notabile tempus protracti. Nec practicè probabilis est opinio illorum AA. dicentium licitos esse sponsis tactus pudicos, si ipsi non intendant delectationem Veneream, sed solam sensibilem; in hoc enim ordinarie adest periculum incidendi in veneream tam sensibili propinquam, aut saltem in prava desideria progrediendi ad veneream (3). Et sic etiam sub gravi prohibitum est sponsis se delectari de copula futura; cùm illa ipsis in præsentis statu actnaliter sit vetita (4). Vide dicta *Torn. /. Tract. III. num. 51.*

PUNCTUM II.

De sponsaliorum obligatione.

Quomodo, 17 quando sponsalia sint exequendu 8. Qui I si unitu promittit duabus mulieribus 9. In filius possit insciis parentibus se obligare 10. Qui a sponsalibus recedit, etc. Et de pwna apposita i,cedenti II. An debeatur legatum relictum sub conditione si nubat, etc. aut si non nubat 12.

8.— Sponsalia obligant certè sub gravi ad contrahendum matrimonium: et si non est præfixum tempus, obli-

1 n. 840. — 2 ». 855. in fin. — (5) Lib. 6. n. 854. — 4 . Ibid. in fin.

gant statim, juxta sententiam veriore PonH/. *Castrop. Ronc. Cone. Coninch. Salm.*, etc. contra *Sanch. Nar. Holzm.* etc. qui contendunt non obligare, nisi cùm pars instat; sed ratio nostra est, quia omnes obligationes, ubi terminus præfixus non est, debet quamprimum adimpleri, iit exprimitur in *L. Eum qui, §. Quoties, // de verb. oblig.* ubi dicitur *Quod sine termino præfixo debetur, statim Mur.* Probabiliter tamen dicunt *Castrop. Coninch Salm.* etc., quôd in casu quo altera pars commodè posset pro matrimonio contrahendo instare, et laceret, tunc prudenter potest judicari consentire illam dilationi (1). Hoc valet quoad paries, sed quoad judicem, rectè docent *Stt/ic/i.* cum *S. Bonae. S. Antonin. Navar. Cone. Castrop. Holzm. Bone. Salm.* et aliis communiter, quod ille non debet eos cogere ad matrimonium, si ex eo timentur scandala, aut rixæ, ùt exprimitur in *cap. 10. de Sponsahb.* ubi dicitur; *Ecclesiastici censura compellas, nisi rationalis causa obstiterit.* Et ita declaravit etiam S. C. Et in dubio semper satius erit, ùt dicunt *Busemb. Tambur. el Concina,* evitare damna talis matrimonii, quàm evitare damnum partis; undè si unquam pars retinens ideò excommunicata fuit, expedit ut judex eam absolvat, quoties limetur ne futurum sit, ùt hujusmodi nuptiæ malum exitum habeant (2).

1). — Notandum 1. quôd si quis sponsalia cum duabus contrahit. el secunda conscia erat sponsaliorum, quæ cum prima inita erant; matrimonium cum prima erit contrahendum. Si vero erat inscia, aliqui DD. dicunt quôd in casu quo copula intercessisset cum secunda, sponsus hanc ducere debet; sed communiùs et probabiliùs dicunt Aùr. *Sanch. Led. Bon. Bone. Elbel, Laym. Solo, Holzm. Anacl. Croix,* etc. in omni casu ducendam esse primam, quia promissio facta secundæ semper nulla est, et de re illicita, cùm jam promissa fuerit priori sponsæ, ideoque non tenet, licet juramento firmata fuisset. An autem cùm intercesserit copula cum secunda, debeat prior cedere ex æquitate? Alii affirmant; sed non improbabiler *Holzm. \nacl. Gull, et Pichler,* sentiunt ne teneri quidem ad hoc primam, dum secunda sponsa imbecillitati suæ imputare debet incommodum talis damni (3).

10.— Notandum 2. sponsalia inita à tiliis, insciis parentibus, certè esse valida, ùt declaravit Trid. *sess. 24. cap. Vdc Hel/. matrim.* contra *Lutherum.* et *Bucerum,* Cele-

'1).V, 845. v. Quær. igitur. - (2) Lib. 6. n. 846. — (5) i>. 848.

bris ilia quæstio est, an peccet graviter filius, qui invitb parentibus, matrimonium contrahit? In hoc quatuor ad-sunt sententia;. *Prima* dicit peccare graviter, sive contrahit insciis, sive invitis parentibus; et hoc ratione gravium scandalorum, et damnorum quæ cæteroquin ex hujusmodi matrimoniis oritura sunt; ita *Pontius, Sylvius, Nav. Moi. Cone. Petrocor.* et *Bone. Secunda* autem sententia dicit filium teneri sub gravi obligatione parentes certiores facere, et etiam consilium accipere, alioquin eis gravem inferret injuriam; sed non teneri postea eorum consilio stare, cùm non teneantur filii, juxta id quod docet *S. Thomas* (1), parentibus parere in iis quæ ad matrimonium spectant, cùm in id totalis requiratur libertas; ita *Vasq. Sanch. Barb. Laym. Bonae. Filliuc.* !>/;., etc. *Tertia* sententia dicit, quod quoties matrimonium non affert dedecus familiæ, et non adsit causa ob quam parentes juste contradicant, filius non peccat graviter si uxorem ducit, aut nubit insciis parentibus; cùm enim ille non teneatur eorum stare consilio, consequens est non posse esse gravem illius obligationem, ùt eos consulat; ita *Castrop. Bossius, Holzm. Salm. Pichler, Elbel, Covar. Renzi, Led. Viet. Ilenr. Spor. Aver. Dicast.*, etc. *Quarta* sententia quasi cohærens cum tertia distinguit, et dicit: Si parentes juste vetant filio aliquod matrimonium particulare, putà quia esset illud dedecori, aut scandalo familiæ, tunc filius peccaret graviter, si illud contraheret. Et in casu quo esset dedecori familiæ, ille non tenetur sponsalibus contractis, etiam juratis, licèt sponsam deflorasset, cùm sufficiat tuijc si tantùm illam dotet, si potest; cùm justitia non possit obligare ad actum qui sine peccato execution! [mandari nequit. Secùs autem dicunt, si pater sine justa causa iin-pediret matrimonium: ita *Laym. Delb.* et *Aversa* (2). Cæterùm omnes conveniunt communiter DD. ad excusandum filium in casibus sequentibus: nimirùm 1. si pater injuste velaret status conjugal electionem. et filius esset in periculo incontinentiæ. 2. Si filius injuste è parentibus vexaretur. 3. Si pater longé abesset, et filius posset prudenter præsumere ejus consensum, 4. Si pater impediret matrimonium suo statui conveniens, nam cùm in tali casu peccaret pater, non teneretur filius ei obedire, ùt communiter dicunt *Sanch. P. Solus, Cordub. Boss. Gull. Bebel. Viva!*, etc. 5. Si pater vellet filio uxorem indignam, infirmam, aut pravæ conditionis dare (3). Quaeritur autem

!) 2. 2. q. 10i. u. 5. — (2) *Lib. 6.* <.849— (3) *Ibid.* r. Conveniunt.

hic, an filius teneatur obedire parenti, qui jubet eum statum matrimonialem inire, aut uxorem à qua ipse abhorret, ducere? Plerùmque ab omnibus negatur; sed icy. *Sanch. Bellarm. Sol. Petrocor. Croix, Bossius*, et alii communiter excipiunt, si ob tale matrimonium gravis inimicitia dirimenda esset, aut si parentes à magna paupertate per illud essent sublevandi; sed hoc intelligitur, quoties lilio status matrimonialis esset assumendus; intelligi etiam debet, quoties illi non esset horror valdè intolerabilis erga illam mulierem; charitas enim neminem potest obligare ad tantum, ut ei vivendum esset totam vitam suam cum uxore quam notabiliter horreret 111.

11. — Notandum 3. partem, quai voluntariè à sponsalibus promissis recedit, amittere arrhas sponsalicias, et teneri amplius acceptas restituere cum refectione omnium damnorum, quæ ab hoc suo recessu emanant. Quocirca advertendum esse illicitam et invalidam promissionem pœnæ quæ apponeretur in sponsalibus in recedentem, uti constat ex *cap Gimma, de spons*, ubi hæc habentur: *Cùm itaque libera matrimonia esse debeant, et ideo talis stipulatio propter pcencc interpositionem sit meritb improbanda*, etc. Itaque in tali casu, qui recedit non tenetur ad præfatæ poenæ? solutionem, licèt promissionem jramento ohfirmasset (2). Et si pœna unquam soluta sit, qui eam exegit, tenetur ad restituendum, uti sentit probabilior opinio *Castrop. Soti, Boss. Guttier, Ilurtad. Salm.*, etc. adversus *Sanch. Less. Escob. Mol.* et alios, quia illi pullus titulus est, quo eam siti retineat; dùm lex omnino irritat talem promissionem, ùt expressum est in *L fin. cap. de Sponsat*, ubi dicitur: *premissio pœnæ ex utraque parte nullas vires habebit* (3). Hoc tamen currit quando pœna apponitur à sponsis, aut à sibi conjunctis, aut amicis, secùs autem, si ab extraneo, ùt notant communiter *Sanch. Castrop. Salm.*, etc. (4). Insuper currit, si pars justè recedit; sed si injuste repugnat matrimonium inire, licèt sit probabilis sententia *Sanch. Bonae. Boss. Cone. Becan.*, etc. ne teneri quidem ad eam pœnam, quia secus matrimonii libertas etiam aliquam pateretur læsionem; attamen probabilior est opposita *Pontii, Laym. Castropal. Suar.* !(/sy. *Salm. Anae/. Bone Holzm.*, etc., quia præfata po rue promissio non est prohibita neque jure naturali, nec positivo: non quidem naturali, cùm æquum sit subjici pœnæ eum qui injustè recedit: libertas autem quæ in matrimonio

ii) A'. 850.-(2) *Lib. 8.* n. 853. Quær. II. -- (5) *Ibid.* Quær. 111. — (4) η. 853.

requiritur, est libertas rationabilis, non irrationabilis; aliàs nunquam posset iudex censuris, aut carceribus cogere sponsos ad contrahendum: nec positivo, nam (sicut affert *Pontius*) in *Novella* 18. expressè approbatur pœna impositio in recedentem injustè à sponsalibus. Et textus canonicus in *cap. Gemina*, superius relatus, debet intelligi de recessu justo, non aulem de injusto (1). Advertendum etiam quòd benedictus XIV. in Bullâ *Nimiam licentiam*, die 18. Maji 1743. damnavit, et irrita declaravit pacta inter conjuges inita de non appellando à sententia pro matrimonii nullitate, adeò ut in nullo foro obligent nec interno nec externo, sub pœna excommunicationis Papa reservata, praeterquam in articulo mortis.

12. — Sed quæritur hic, an legatum relictum puella sub conditione ut nubat certo juveni, ei debeatur, cum nubit alteri? Respondetur: per se loquendo non debetur, ut habemus ex *L. Titio*, §. 1. // *de condit. el demons!*. dum illa jam libera restat ad acceptandas aut respuendas tales nuptias. Sed excipitur 1. si secùs pater ei Legitimam denegaret. 2 Si illud matrimonium esset indignum, quia tunc talis conditio reputatur ut turpis; ita communiter *Laym. Moi. Itone. Vasq. Salm. Boss.*, etc. cum *Hot Rone*. Si autem sponsus esset dignus, sed pater puellæ vellet ut illa alteri nuberet, *Pontius*, etc. dicit tunc legatum ei non deberi ex sententia quam ipse tenet, non peccare tiliam cum nubit personæ dignæ, licèt invito parente, nulli alii tamen, ut *Bos. Sanch. Mol. Conine. Guttier*, etc. tenent oppositum, dicentes quòd cum non possit puella, parente dissentiente nubere, parenti obtemperando, privari non debet legato (2). Si autem mulieri sit relictum legatum sub conditione, ne nubat, et illa nuberet, si ipsa est virgo. etiam ei debetur legatum: secùs autem si est vidua (3).

(1) *Ibici. Quær. I.* — (2) *Lib. 6. n. 855, Quær. IV.* — 5 // 5. n. 950. r. Dubii. 7.

PUNCTUM III.

De sponsaliorum dissolutione.

j χῆν/η/τ/ sponsalia I. Ob nuptias cum alio initas. An deobligatus
l restet nocens 15. II. mutuo consensu. licèt intercesserit juramen-
lum. Quid de impuberibus \i. 111. (b) impedimentum superveniens.
Jn teneatur petere dispensationem -15. An disparilas dirimat
l sponsalia 16. In parentum dissensus 17. IV. Ob delictum atrox.
l In ob fornicationem; et an talis fornicatio malitiam contineat
diversam 18. V. Ob notabilem mutationem, r. g. odii, ceris alieni,
morbi, etc. An ob novam hæreditatem. An si melior occasio,
dc. 19. VI. Ob discessum in longinquam regionem 20. VII. Ob ter-
minum elapsam 21. VIII. An ob religiosam professionem aut ob
l Ordines sacros. An ob ingressum, etc. 22. An si ante ingressum,
dc. 25. An peccet qui Sacris initiatur 24. An votum castitatis,
i aut sacros suscipiendi Ordines dirimat, etc. 25. An requira-
tur judicis auctoritas, etc. 26. Quumam probatio requiratur,
l fle. 27.

13. — Dissolvuntur sponsalia ob sequentes causas. 1. Ob
i matrimonium validum ab alia parte contractum il). Hoc
j certum est quoad partem innocentem; sed dubium iit, an
etiam nocens liber à sponsalibus remaneat ex matrimonio
à se contracto. Affirmant *Sanch. Bonae. Laym. Wigandt.*
el alii, quibus etiam inclinatur *Concilia*: sed oppositam
sententiam *Pontii, Castropal. Conein. Boncagl. Sylvii, Salm.*
Lrdesni., etc., ego puto absolute probabiliorem, nam
talis dissolutio non probatur nec lege positivâ, nec natu-
l rali; nam ratio naturalis dictat obligationem jam contra-
ctam sponsaliorum, durante matrimonio, suspendi dumtaxat, non extinguì (2).

If — II. Ob mutuum consensum sponsorum. Sed hic advertendum quod inter puberes ob talem consensum mutuum solvuntur sponsalia, licèt fuerint juramento firmata; intelligitiir, modò adsit justa causa, alias peccarent sponsi, non quidem graviter, sed leviter, ut dicunt *Sanch. tone. Navar. Holzm. Salm.*, etc., licèt juramentum principaliter fuerit factum in Dei honorem, quia in omnibus juramentis in proximi favorem redundantibus, semper subauditur conditio, nisi à parte remittantur (3). Inter impuberes autem non dissolvuntur mutuo consensu, nisi cum ad pubertatem pervenerint: uti habetur ex *cap. De illis, de sponsal. impub.* Itaque impuber, cum pubertalem

1 *Lib. 6. n. 875.* — 2 *Ibid. v. Quæritur.* — 3 *Lib. 4. n. 855.*

attigerit, poterit à sponsalibus recedere, modò statim animum suum declaret: lioc *statim* intelligitur intra tres dies, qui incipiunt non quidem à tempore pubertatis, sed à die quo pars venit in notitiam privilegii posse recedere. Quod si sponsus dissentit jam ante pubertatem, et in dissensu perseverat, jam sponsalia soluta sunt, statim ac puber ille fuit factus: modò hunc dissensum suum aperuerit; ùt vult sententia probabilior *Bone. Castr. Suar* ('one., etc. (contra *Sanch. Bonae.*, etc.); quia tale beneficium non est concessum nisi reclamantibus, quod proculdubio intelligitur externè (1). An autem sponsus, cùm ad pubertatem pervenit, possit recedere, licèt sponsalia juramento firmaverit, negant *Bonae. Sanch. Bone.*, etc.; sed probabilius allirmant *Bone. Castr. Concina, Viva, Palud. Salm.*, etc., quia juramentum sequitur naturam contractûs, sive sponsaliorum, quæ inter impuberes sunt revocabilia: nec obstat *cap. Litteris, de Sponsal.*, quia sicut animadvertunt *Castr. Pone*, et *Viva* ibi tantùm loquitur de *impubescentibus*, ùt exprimit textus, nempe de proximis pubertati, qui meritò habentur uti puberes ethnie sententiæ etiam assentitur *Sanch.* cum aliis (2).

15.— III. Ob *impedimentum superveniens*. Sed hic distinguenda sunt impedimenta: si impedimentum est tantùm impediens, probabilior est sententia, et est communissima cum *Sanch. Castropal. Palud. Bon. Coninch.*, etc. (contra *Solum*) sponsalia non dissolvi; modò impedimentum non sit ob votum religionis, et etiam probabiliter castitatis, ùt infrà dicitur *num. 25*. Si verò impedimentum est dirimens, certum est sponsalia dissoluta esse, quoad partem innocentem, etiamsi nihil aliud esset, quàm lama apud majorem partem viciniæ; secùs autem quoad nocentem, juxta probabilior sententiam, et communior *Sanch. Castrop. Coninch. et Gutier.* (contra *Dleast*), ex illa generali regula, quòd nemo polest ex suo delicto commodum reportare (3). Propterea in eo casu sponsus qui impedimentum contraxit, tenetur dispensationem procurare, quoties de facili potest, et intra tempus breve; secùs cùm magna impensa, aut magno labore, et tempore opus esset; etenim ille tenetur fidem præstare mediis ordinariis, non autem extraordinariis, ùt probabilius *Sanch. Bonae. Gull. Wigandt, et Sparer*, contra *Castrop. Bone. et Salm.* qui eum obligant, etiamsi impensa esset nimia, Meritò lamen excipit *Sporer*, cum *Tamb.* si sponsus tene-

(1) V. 856. (2) *Ibid.* Quær. — '3 *Lib. 6. n. 857.*

retur ad matrimonium, ut damnum reparet deflorationis, aut infamiæ sponsæ (1). Et si fortè aderat impedimentum tempore quo celebrata fuerunt sponsalia, et hæc celebrata fuerunt cum pacto impetrandi dispensationem, tunc licèt sponsalia non sint valida ante dispensationis impetrationem, ac proindè non inducant impedimentum public® honestatis; nihilominùs remanent sponsi obligati ad expectandum conditionis eventum.; et sponsalia, quæ cum alia personâ inirentur, essent nulla, ùt dicunt *Spor.* et *Bone*, cum *Decret. S. C.* Et dicimus cum *Sanchez, Bone. Lug. Caym. Bon. Salmant. Castrop.*, etc. dispensatione obtentâ, hujusmodi sponsalia sine novo consensu esse valida, modo consensus praestitus adhuc perseveret (2).; vide infrà *n. 34*.

III. — Quæritur hic 1. an notabilis disparitas conditionis inter sponsos sit impedimentum potens sponsalia dissolvere? Respondetur, quòd si tempore contractûs ignorabitur disparitas, sponsalia utique sunt nulla. Secùs si cognitaerat; præterquam si tale matrimonium non posset iniri sine notabi i familiæ dedecore, v. gr. si nobilis filiam rustici, aut fabri ducturus esset; ita communiter *Laym, Sanch. Panorm. Hanc. Spor.*, etc. (3) Et idem dicitur si sponsus esset longè ditior, quia tunc promissio sponsalitia uti prodiga noil obligat, cùm nunquam quisteneatur ad exequendum illicitum, licèt sit tantùm venialiter illicitum, juxta communior elverior sententiam *Soti, Prad. Bann. Suar. Salm*, etc. h. Hoc tamen intelligitur (loquendo de disparitate divitiarum) modò sponsa aliqua peculiari prærogativâ nobilitatis, honestatis, prudenti®, aut pulchritudinis prædila non esset, quâ carentiam bonorum ibrtunæ compensasse!, et modò non adesset defloratio, aut modo infamia notata non remaneret sponsa, si matrimonium non fieret (5). Dicunt autem 1)1). quòd licèt matrimonium non sit familiæ opprobrio, nec liceret illud contrahere, cum timerentur damna, aut odia inter parentes. Sed considerando quòd obligatio hoc matrimonium non contrahendi in hoc casu non esset nisi charitatis actus, nescio quomodò posset excusari sponsus cum suo damno aut incommodo à tali matrimonio non contrahendo, ut vitet odia inter parentes; nisi esset quòd extali matrimonio oritur® essent communes perturbatio- nes apud plures familias in oppido parvo, adeò ut posse aliquo modo judicari esse malum commune toti regioni (6).

1 V. 858. *ell. 3. n. 650.* — 2 *Lib. 6. n. 859.* — 3 *n. 851. d. 1.3. n. 643.* Dubit. 1. et 2. — 4 *Lib. 6. n. 851. r.* Sed quid, et jec — 5 *Ibid. v. Juxta.* — i *Ibid. v. Ad id.*

17. — Quæritur 2. au dissensus parentum sit impedimentum adeô potens, ut solvi possint sponsalia? Hespondetur: si parentes injuste dissentiunt, non potest filius à matrimonio resilire, cùm jure canonico certum sit parentum consensum non esse de necessitate valoris matrimonii, sed tantùm honestatis. Secùs verù dicendum, si parens juste contradicat, ùt cum tale matrimonium esset lamiliædedecori, ant scandalo parentibus; *Layman. Nav. Sanch.*, etc. aut, ùt ait *Rôncagl.*, si filius justè timeret hærediate privari paternà, modo hoc periculum non præ viderit, cum sponsalia contraxit (1).

18. — IV. Ob *atrox delictum* alterius partis, si alter sponsus in hæresim incideret, aut aliquod homicidium, aut grave furtum, aut aliud facinus, quod gravi sibi esset damno, aut infamiæ, committeret. Si autem crimen esset fornicationis, distinguere oportet virum à muliere. Quoad sponsam, certum est virum liberum fieri, si illa ab alio carnaliter fuerit cognita, licèt invita, juxta communem et veriore sententiam *Sanch. S. Antonin. Sol. Concin. Navar. Pont*, etc. et ùt habetur ex *c. Raptor. 33. Casus 27. q. 2.* ubi permittitur sponso repudiare sponsam vi raptam; aut si ipsa permisit impudicè tangi. Contrà quoad sponsum, sive ipse tornicasset ante, sive post sponsalia, etiam communiùs, et probabiliùs dicunt *Sanch. Pon. Castrop. Salm.* etc. sponsam non posse recedere. Excipiunt tamen, et meritò præfati AA. cum aliis, si celebratis sponsalibus, cognovisset sponsa, ex alia muliere sponsum habuisse prolem, aut in hoc vitium frequenter lapsus fuisse, cum multis congressum habendo (2). Dubitatur autem inter 1)1). an fornicatio inter sponsos habeat malitiam diversam. quæ mutet speciem? Tres adsunt sententia? omnes probabiles. Prima affirmat tam de sponsa, quàm de sponso; quia ex utraque parte irrogatur injuria juri acquisito ad corpus alterius: ita *Castr. Laym. Salm.*, etc. Secunda affirmat de sola sponsa, non verò de sponso, qui fornicando non videtur gravem afferre injuriam sponsa?; ita *Sanch. Bonae*, et *EUI*. Tertia etiam probabilis negat de utroque, quia neuter sponsus acquirit jus ad corpus alterius: ita *Pont. Trullen. Covar. Vival.* et probabilem vocant *Sanch. Laym. Lug., Salm. Elbel*, etc. (3). An autem nec ne teneatur sponsa, virgo reputata, suum defectum patefacere, si talis non est? vide dicenda numero sequenti.

(1) *N. 877.* — (2, *Lib. G. n. 860. el teqq.* — (5) *n. 847.*

19. — Ob *mutationem notabilem*, quæ suboritur, ut esset 1. timor gravis odii inter sponsos (cognitâ ab altero alterius asperitate) aut inter parentes; ita *Bonae, Laym. Bimb.* 2. Si detegatur alter sponsus nimio ære alieno gravatus, aut si sponsa dolem non haberet: *Sanch. Tol. Pon. Bon. Spor.* etc. 3. Si alteruter sponsus in lepram, paralysim, morbum gallicum incidat, aut aliud simile ei accadat quo difflbris, aut inhabilis ad familiam sustentandam evadat, *Sanch. Conin. Layman, Bon.* et alii communiter cum S'. *Thoma* (1) et sullicit ut de hoc prudens habeatur suspicio (2). Et si forte tempore sponsaliorum alterutra pars haberet aliquem personalem defectum occultum ex descriptis aut suæ familiæ, qui redderet nuptias nocivas alteri parti ignorant, illa non potest matrimonium contrahere, nisi illum manifestet. Dictum est *nocivas*, quia si eas redderet tantum minus appetibiles, v. gr. si sponsa putabatur dives, pulchra, aut virgo, et postea talis non esset, quoties illa non fingat esse à tali defectu immunem, non tenetur illum manifestare, sed potest dissimulare, quia lime non fingit, sed vitium suum occultat: nec aliquis tenetur suam patefacere infamiam, cum illa jus alterius non lædit; ita communissime *Sanch. Pont. Castropal. Conine. Roncay. Salm. Escob. Croix*, et alii, contra *Concinam* (3). Ad judicandum quænam causa valeat dissolvere sponsalia, hæ duæ regulæ altendendæ sunt. Prima est, quod ob causas sponsalibus supervenientes sullicit ea, quæ si prævisa esset, illa utique contracta non fuisset; unde tunc pars à tali defectu immunis remanet, quæ præsumitur contraxisse semper sub conditione quod talis rerum non adsit mutatio, quæ prævisa si fuisset, eam à contrahendo removisset. Secunda regula est, quod ob causas sponsalia præcedentes sullicit, ut adsit illa, quæ si suboriretur, valet ea impedire. Hinc fit, quod si ignorantia illius causæ non dedisset causam contractui, sed fuisset concomitans, nempe quod si fuisset cognita, etiam contracta fuissent sponsalia, tunc non possunt dissolvi; ita *Sanch. Ronc. Castrop. Salm.* et alii communiter (4). Sed hic quæritur, an superveniente alterutri sponsum pingui hæreditate, possit ille recedere à sponsalibus? Allirmant *liurlad. Trull. Leand.* etc. dicendo, tunc notabiliter mulari sponsum conditionem. Sed alii communissime, iit *Sanch. Boss. Comit. Castrop. Escob. Concina, Ronc.*, etc. id negant, quia tunc ille jam non

(1) *Suppi, r. 43. a. 5. «l. 5.* — (2) *Lib. 6. n. 865.* — 5) *Lib. 6. n. 86 i.* — i n. 865. r. /Ul vidciulum.

decentus est in conditione alterius partis, in qua nulla accedit mutatio. Quare dicit *Croix*, quôd si sponsus inveniret sponsam melioris conditionis, non potest primam derelinquere ; sed in hoc casu, quo conditio esset longé melior, ego non auderem, meliore advertentiâ, salvâ, damnare sponsum . si vellet ducere secundam ; quia magni lucri amissio æquivalet magno damno , ût dictum est *Torn. 7. Tract. VI. η. 22.* et ita invenio dixisse multos theologos in vita S. Joannis à Capistrano *cap. 9.*

20. — VL Ob *discessum alterius partis in regionem longinquam* ; undè til quôd si sponsus aliô domicilium suum transferret, aut in locum longinquum proficisceretur, licèt cum animo redeundi, sponsa liberatur à promissione, et potest nubere cui velit, ût exprimitur in *cap. De illis o. de sponsat.* ubi dicitur : *Qui præstito juramento promittunt se aliquas mulieres ducturos, et postea , eis incognitis, dimittunt terram, se ad partes alias transferentes, liberum erit mulieribus se ad alia vota transferre.* Sed si sponsus ad vicinas partes se animo redeundi transferret ; tunc sponsa aut expectari debet regressum , aut debet requirere sponsum ut redeat; et si ille prosequatur absentiam, aul expectare debet usque ad competens tempus ad prudentis arbitrium, ut (ût meliùs dicunt alii) adeatur judex, ul præfigatur terminus (d). Hoc currit cùm in sponsalibus terminus non præfixus fuit; quia si jam fuit appositus, observetur quod infrà dicitur.

21. — VII. Ob *termini præfixi lapsum* , hoc nihilominus intelligitur cùm tempus est appositum ad solvendum obligationem; et tunc libera restat pars innocens, licèt promississet sponsalia juramento, ût dicunt omnes cum 5. *Thomu* (2), et est expressum in *cap. Sicut 22. de spons,* ubi Papa damnavit sponsum, qui sponsalibus initis cum una, contraxerat cum alia : *Nisi* (addidit tamen) *terminum præfixit, et per eum non stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit.* Igitur, si per ipsum non stetisset, juste recessisset (3). Et ht c currit etiamsi terminus elapsus fuisset defectu alterius partis, sed inculpabiliter, ût communiter, et probabiliùs contendunt *Laym. Castrop. Nav. Cbnin. Cone. Salmant. Donc,* (contra *Bonae. Pont. I >vam, Sanch., etc.*); et hoc deducitur perspicuè ex eodem textu citato (4). An autem elapso termino liberetur etiam qui culpâ suâ distulit nuptias ; affirmant *Bone,* el

(1) *Lib 6. n. 866.* — (2) *In 4. P. 27. 7. 2. o. 5. ad. 2.-* (5) *Lib. 6. ». 867. — 4/ n. 868.*

Cone., cl hęc opinio videtur non posse dici improbabilis, nam eam expressè tenet 5. *Thomas* (1), dicens: *Si per cum stetit, debet agere poenitentiam de peccato /'aclæ promissionis, et contrahere (potest) cum alia, si vult.* Sed attento ratione, et communiori sententià *Pontii, Sanch. Laym. Navar. Castrop. Conin. Salmant. Palud.*, etc. mihi videtur valdè probabilior opposita, quia nemo debet commodum ex sua culpa reportare. Cæterùm, si ex utriusque partis culpa steterit, quin matrimonium contractum Inisset, certum est elapso termino utramque liberari (2;.

22. * \ III. Ob *professionem religiosam aut ob Ordinis sacri susceptionem* certè solvuntur sponsalia, etsi iuramento firmata (3). Quæritur autem 1. an ob ingressum in religionem remaneat libera tam pars quæ ingreditur, quàm altera? Affirmant *Busemb. Sanch. Bon. ToL, etc.*; sed ego puto absolutè probabiliorē oppositam, quæ est communior, cum *Laym. Spor. Pont. Castrop. Croix, Conin. Iivo, Gonet, Salm.* et aliis pluribus, liberam remanere tantùm pariem quæ in sæculo remanet, dùm altera religionem ingrediens videtur suo juri cessisse; secùs autem ^{pai} ingrediens; illa enim ingrediendo non lit inhabilis ad contrahendum matrimonium. Opinioni autem illorum quod utraque pars libera restet, non videtur satis probabilis (4).

23. — Quæritur 2. an cùm sponsalia sunt jurata, teneatur sponsus, antequam religionem ingrediatur, matrimonium contrahere? Dicunt *Solus. Nav. Led.* . etc. illum teneri nuptias contrahere, sed ante matrimonii consummationem posse, si velit, religionem ingredi. Sed sententia opposita est communior, et verior *Pont. Sanch. Pelrocor. Castr. Bonae. Holzm. Spor. Salm.*, etc.. quia iuramentum semper intelligitur factum sub conditione, nisi eligatur status perfectior. In unico casu tantùm tenenda est prima sententia, cùm matrimonii celebratio necessaria esset ad legilimandam prolem jam conceptam, aut ad reparandum scandalum aut infamiam sponsus». El tunc non permitteretur sponso religionem ingredi relicto matrimonio rato, id advertit *Busemb* (5). Quod confirmatur ex eo quod dicimus fuit *Tom. I. Tract. V. n.* ubi diximus, quòd si sponsus, etiamsi castitatem vovisset (aut religionem, ut dicunt 1)1). ibi citati) et postea sponsam dellorassel sub promissione (licèl licta) matrimonii, tenetur procurare

i) In i. D. 27. q. 2. a. 3. ad. 2. — (2' *Lib. 6. n. 80S. Dubii. 5.* — (5) n. 869. — (4)n. 870 τ. Hinc. — (5) *Ibid. Dubii. 2.*

dispensationem voti, ut matrimonium ad enectum adducat. Si autem sponsus post sponsalia, sed defloratione remotâ, voveret religionem ingredi, procul dubio tenetur ad votum, et non obligatur sponsalibus, nisi cùm è religione egrederetur. Sed si votum esset etiam profitendi, tunc certè utraque pars libera remanet, quia tunc qui vovet, fit omnino inhabilis ad matrimonium, ùt pro certo affirmant *Salmant. Viva*, etc. (1).

24. — Quæritur 3. an peccet sponsus sacris si initiatur Ordinibus, sponsi inscia, aut non consentiente? Certum est ordinatum à sponsalibus liberum esse ex *Extrav. Antiquer, de Voto*. Dubium in hoc versatur, an peccet graviter; alii affirmant, quia tantùm, ut in religionem se recipiat, permissum est jure canonico (uti volunt) à sponsalibus divertere, non vero ut statum amplectatur ecclesiasticum. Hoc non obstante valdè probabilis est sententia opposita *Pont. Navar. Conin. Bonac. Gutt. Sol. Silvest. Salm. Escob. Henriq.*, etc. ex raticne superitis allata, quia in sponsaliorum promissione semper subauditur conditio, modò n eligatur status perfectior (2). Si autem sponsus minoribus tantùm Ordinibus initiaretur, non potest sponsa propter hoc deflectere, juxta sententiam communioem, et verio-rem *Sanch. Pont. Palud. Wiquandl, Salm.* (quicquid dicant *Bone*, et *Spor.*) dùm Ordines minores non impediunt matrimonium, cùm etiam dentur clerici conjugati (3).

20. — Quæritur 4. an votum castitatis, aut sacris Ordinibus initiandi sit validum, et dirimat sponsalia etiam quoad voventem? Dico *voventem*, quia altera pars procul dubio liberatur. Dico votum *post sponsalia*, quia si ipsum antecederet fuerit emissum, sponsalia sunt irrita, cùm irrita sit promissio rei illicitæ. Dubium igitur in hoc restringitur, quid si votum sponsalia subsequatur? Alii dicunt probabiliter fuisse nullum, quia in tertii præjudicium emissum; ila *Laym. Nav. Castrop. Cabosse. Bone.* etc.; sed alii communius, ùt *Pont. Petrocor. Suar. Gonet. Coninc. Sot. Isor. Bon.* volunt esse validum et probabile dicunt ipsi AA. citati *Laym. Sanch. Castropal. Cabass. et Salm.* cum 5. *Thoma* (4) qui dicit: *Per votum simplex sunt sponsalia dirimenda*. Ratio Angelici est, quia ubi concurrunt duæ obligationes, præferenda est potior; sed ratio communior aliorum est superius relata, nempe quòd sponsalia promissa esse intelliguntur semper sub conditione, nisi status melior eligatur Quocircà adest etiam

0) *Lib. 6. n. 873.* — (2) *n. 871.* — (3) *»l. 872.* — (i) *S'uppL 7. 53. b. i. ad 1.*

quidam recisio S. C. Cone, apud *PiHonnium* (1) sub die 5. Martii 1701, ubi dicitur votum castitatis, aut suscipiendi Ordines sacros, irritare sponsalia etiam jurata.

Addunt *Bonac.* et *Sanch.* voventem solutum remanere à sponsalibus, licet postea voti dispensationem impetraverit. et hoc non omninò est improbabile, sed probabilius mihi videtur oppositum cum' *Hebell. Aver, et Salm.* quia prior obligatio non penitus extinguitur, sed suspenditur donec votum servatur (2).

26. — Quæritur 5. an ad sponsalia dirimenda semper intercedere debeat judicis auctoritas? despondetur negativè, cum sponsalia fuerunt publica, et causa etiam est publica, et certa; idem dicendum si sponsalia fuerint occulta, et causa est occulta. Seeds verb, si causa non est certa, sed est dubia sive juris, sive facti, quia tunc omninò intercedenda est judicis auctoritas; ita communiter *Sanchez, Castrop. Holz. Gutt.*, etc. (aim verb sponsalia sunt publica, et causa est occulta, tunc si causa non potest probari in judicio, non requiritur judex, sed cum jam probari potest, requiritur, sed non sub gravi, nisi esset ad evitandum grave scandalum, ut dicunt 1)1). citati cum *Nav. Pont*, et aliis communiter. Cum autem defectus posset probari, sed esset occultus, debet pars innocens alteram admonere; et tunc si illa non quiescit nisi sponsalia solvantur, tunc poterit licite defectum ad judicem deferre; *Laym. Pont. Sanch. Castrop. Coninch.*, etc. (3).

27. — Quæritur 6. quaenam probatio requiritur ad solvenda sponsalia? Respondetur: si causa est circa aliquod impedimentum (sive sit dirimens, sive impediens) tunc sufficit quilibet testis juratus, modò sit oculatus, ut habetur in *cap. Super eo, de test, et attest.*, et hoc valet. licet ille sit criminosus, et non citatus, sed tantum productus a parte; et etiamsi deponeret in secreto, tacito suo nomine, ut dicunt *Sanch. Castr. Salm. Coninch. Holz. füll, Croix, Gutt*, etc. (4). Si causa verb non fuerit impedimentum, sed alia suliciens ad elliciendum ut alter sponsorum possit à sponsalibus desciscere, tunc, ut dicunt communiùs *Sanch. Laym. Castrop. Salm. Conine.*, etc. requiruntur duo testes (5). In *cap. In omni, de test*, requiruntur duo testes jurati, ubi agitur dedamno tertii Nilii-
lomimis probabiliter tenent *Palud. Aver. Salmant. et Trull.*

ina/riin. n.2515.— (2) *Lib. 6. n. 873. Dubii. I.*— '5) *n. 878. Dubit. I.*—

1) *Lib. 6. n. 878. Dubit. 2.* —(5) */bid. v. Si verò.*

sullicere etiam unum testem fide dignum, in casu quo ipse testaretur sponsæ fornicationem. Cæterùm hoc currit quoad forum ; sed in conscientia communis est sententia sufficere imum tantùm testem pro omnibus casibus, *Sanch. Castrop. Croix, Con. Salm.*, etc.

CAPUT II.

DE MATRIMONIO.

PUNCTUM I.

De materia, forma et ministro matrimonii.

Quapiam sil materia, forma, cl (piiiam sit minister 28. Illationes. An sponsi possint simulare. De matrimoniis clandestinis. In, ciirn convalidanliir, requiratur præsencia parochi, etc. 29. De finibus matrimonii 50. An sufficiat consensus per signa 51. De matrimonio per procuratorem, aul epistolam. 52. De constmu conditional!) 55. /In, adimpleta conditione, novo opus sil consensu 54.

28. — Communis inter DD est sententia ministros matrimonii esse ipsos contrahentes. Materia est mutua traditio juris quod alter in alterius acquirit corpus, per verba aut signa consensum exprimentia. Forma autem est mutua acceptatio iisdem verbis aut signis expressa. Sed huic adversantur *Canus, Juvenin. Cône, et Tournely*, dicentes ministrum matrimonii esse sacerdotem assistentem, et formam esse verba : *Ego vos in matrimonium jungtr, etc.* Sed nostram sententiam tenent *Bellarmin.*, qui eam vocat communem in scholis (ut eam appellat etiam idem *Canus*), (*ionet, Erassen. Cabass. Donc. Abél. Wigandt, Van Espen, Pontas, Petroc. Benedict. XIV. Pagnanus*, qui oppositam vocat periculosam in Fide, *Merbes.* qui asserit oppositam nunquam fui-se probabilem, et *Ilenriq. Manuel, Solus* vocant eam temerariam. Pro nostra sententia etiam stant *Scot*, et *S. Thomas* (I). Et quod ipsi sponsi, non autem sacerdos, sint ministri matrimonii, probaturi, ex Cone. Florentino, ubi dicitur causa efficiens matrimonii esse mutuus consensus sponsorum; ergo ipsi sunt ministri. 2. Probatur ex Trident, sess. 2f. c. 1 *de reform, matriin.* iihl matrimonia sine parochi praesentia dicuntur olim luisse rata, m nlpe indissolubilia ; contrà probaturaliinidick cap. *Quanto, dedrrort.* quod matrimonia fidelium ideô

(1) *Scot, in i. d. 26. 7. 4. η. 14. el S. Th. in 4. d. 26. 7. 2. a. 1. ad. l. eld. 28. 7. Lar. 5.*

,mit rata, quia sunt Sacramentum: *Etsi matrimonium* (snnl verba textus) *infidelium verum existât, non tamen Miratum. Inter fideles autem verum et ratum existit, quia Sacramentum Eidei* (nempe Baptismus) *quod semel est admissum. nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret.* Igitur Baptismus, non parochus efficiebat tunc ratum Sacramentum matrimonii, àdeô ut esset indissolubile, sicut indissolubilis est Baptismi character. Hoc argumentum valdè exaltat *Benedictus XIV.* (1). 3. Probatur ex eo quod verba, *Ego vos conjungo, etc.*, ut testantur *Marlene*, et *Simonehis*, apud *Bened.*, olim non dicebantur, sed alia ; idqic probant ex pluribus antiquis Ritualibus. Si autem verba prolata à sacerdote fuissent forma Sacramenti, uti autumant adversarii, illa semper eadem, vel saltem æquivalentia esse debebant. Adde quod Tridentinum permisit parochus posse uti etiam *aliis verbis, juxta receptum uniuscujusque provincial ritum k.* Probatur ex eodem Concilio loc. cit ubi dicitur ita : *Qui aliter quàm præsente parochus... contrahere attentabunt, inhabiles reddit, el hujusmodi contradas irritos et nullos esse decernit*, igitur non est nullum matrimonium, si fiat coram parochus, licèt ille taceat; sed tantùm cùm fit illo absente; itaque ejus verba, qua' adversarii supponunt esse formam, non sunt necessaria et per consequens non est minister matrimonii sacerdos i2). His tamen non obstantibus, oppositam sententiam, nimirum parochum esse ministrum matrimonii, quam tenent *Gudlielmus, Paris. Canus, Toletus, Maldonatus, Estais, Juvenilius, Tournely, et Cotlet* ejus *Continuator. Xalalis Alexand. Cone*, et alii, territus ab auctoritate tantorum virorum non audeo improbabilem dicere, tantô magis quod *Benedictus XIV.* in *Opere de Synodo* (3) eam valdè probabilem vocat.

29. — Cæterùm ex prima nostra sententia, quam saltem probabiliorem censemus: infertur 1. quod parochus assistendo matrimonio publicorum peccatorum non peccat uti minister, sed tantùm uti cooperator sacrilegii eorum, uti diximus *Tract' XIV. n. 6.* Infertur 2. quod sponsi, qui in mortali matrimonium contrahunt, duo committunt sacrilegia, unum quia Sacramentum suscipiunt, alterum quia in peccato ministrant, licèt hoc secundum probabiliter non sit grave, quia sponsi non sunt ministri consecrati

(1) *βιπ#(l. XIV. de. Syu. I. 8. c. 15. n.5. — (2). Lib. 6. ex n. 897. 5 llen'd. IV. loc. cit. n. 6.*

ad hoc Sacramentum, uti volunt *Concilia*, *Toumely*, *Gonel*, et alii cum S. *Thoma* (1); quamquam loco citato oppositum sustinuimus. An autem sponsa possit contrahere icilè cum publico peccatore? vide dicta *Tract. \IV. n. 6.* (2). An autem possit simulare celebrationem nuptiarum, justi intercedente causa, v. g. si aliquod inlercsset impedimentum dirimens, et non posset sine gravi damno hujusmodi simulationem omittere? Negat *P. Milanle*; sed affirmant communiter *Sane. Castropal. Cone. Card. Coninch. Viva, Croix, Henriq.* etc.: dicunt enim cùm tunc non adsit contractus delectu consensus, nec Sacramentum intercedit; nec propterea Sacramenti simulatio (3). Infertur 3. quod sponsi debent esso in gratia, etiam cùm per procuratorem contrahunt, quia cùm sint veri contractus, sunt vera Sacramenta; *Bellarm. Sanch. Navar. Sot.* etc. (4). Infertur 4. quòd matrimonia clandestina, nempe celebrata coram parocho repugnante assistere, et dare benedictionem, sunt graviter illicita, sed sunt valida, et vera Sacramenta. Ilinc refert *P. Ferraris Biblioth. verb. Matrim. art. 1. n. 31.*, pluries declarasse S. C. sufficere ad valorem Sacramenti præsentiā parochi nulla verba dicentis. Idcirco animadvertendum, quòd matrimonia celebrata coram parocho, tunc tantum sunt nulla, cùm parochus adfuisset quidem, sed nihil audivisset, aut percepisset, modò ille ex industria non affectasset non percipere; ita decrevit S. C. Cone, ubi dictum fuit: *Matrimonium non valere si non intellexisset, nisi ipse parochus eU'ectasset non intellegere*. Infertur 5. quod parochus assistendo matrimonio in mortali, non peccat graviter, quia nec conficit, nec ministrat Sacramentum; *Sanch. Bonae. Suar. Coninch. Peg.* etc. Advertendum tamen quod si ille omittit pronuntiare benedictionem. *Ego conjungo ros*, etc. peccat mortaliter, ut vult sententia probabilior cum *Barbosa, Hebell. Henriq.* etc., quia omittit cæremoniam gravem Ecclesiæ. Infertur 6. quòd matrimonia celebrata coram parocho, et duobus testibus cum occulto impedimento, obtenta dispensatione, convalidantur, et vera Sacramenta fiunt solo consensu de novo à sponsis præstito (à quo tamen potest dispensare Papa, vide n. 81); nec requiritur parochi præsentiā ita communiter *Navar. Fugnan. Nat. de Alex. Hab. Tournaiy, Sanch. Card. Sot. Lamb. Salm. Van Fspen*, et alii (contra *Comit*, et *Conc.*)

* I | ide I. 6. n. 52. v. Infertur 2. et n. 54 — 2 n. 55. v. Si aulem. — 5 n* 62. — i4, n. 884.

et ita declaravit S. C. et ita est praxis S. Pœnitentiarum» ex oraculo S. Pii V. qui eâ consultus (ut refert *Cardenas*), declaravit non opus esse paracho, et testibus, cum matrimonium jam semel palam initum est; et reverà S. Pœnitentiarum in concedenda dispensatione dicit: *Ut uterque inter se secretè contrahere videant* (1). Et hoc argumentum, ut ait Benedictus XIV. loco citat, valdè probat minister matrimonii non esse sacerdotem, sed ipsos sponso; alias rectè dicit quòd Ecclesia, nisi id haberet pro certo, numquam permetteret sponso relinqui in periculo, quòd remaneant sine gratia Sacramenti. Adest tamen Decretum S. C. sub die 8. Junii anni 1619. apud *h'errar. Bibliot. t. 5. r. Matrimonium, art. 2. n. 19.* quòd si matrimonium esset nullum ex causa publica, scilicet ob defectura ætatis, tunc revalidandum est ante parochum et testes.

30. — Hic plura notanda sunt. Notandum 1. quoad honestatem finium matrimonii, duos esse fines intrinsecos, et essentielles, mutuum corporum traditionem, et vinculum indissolubile: quicumque contraheret hos fines excludendo, nempe aut animo non reddendi debitum, aut contrahendi ad tempus, matrimonium esset nullum (2). An autem peccet venialiter qui matrimonium contraheret principaliter in concupiscentiæ remedium, affirmant *Bossius, Navar. Conin. etc. cum S. Thoma* (8); sed probabiliter negant *Castrop. Pont. Itone. Cajet. Croix, Cone. Holzm.* et alii multi, qui innituntur eo quod dixit apostolus: *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat*, 1. Cor. 7. 2. Sicut explicant *Estius, Salm. et Cornelius* cum *S. Joanne Chrysost.*, illud *propter fornicationem* non intelligitur ad evitandam fornicationem alterius conjugis, sed propriam. Et hoc probatur ex eo quod dicit *cap. 7. 1.-2.* idem apostolus: *Bonum est homini mulierem non tangere; propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat.* En vide quòd priùs suadeat coelibatum, sed postea in remedium incontinentiæ hortatur ad ducendam uxorem; igitur loquitur ibi de incontinentia propria, et deinde subjungit: *Quòd si non se continent, nubant; melius est enim nubere, quàm uri*, *ibid* 9. (4). Et ita probabiliùs etiam dicunt *Pont. Castrop. Cajet. Coninc. Salm. etc.* culpà vacare matrimonium contrahi principaliter ob aliquem finem accidentaliter extrinsecum, v. gr. ad conservandum familia* decus, ad conciliandam duarum familiarum pacem, etc. (5).

(1) *ffl* 6. n. 1110. — (2) *Lib. G. n. 882.* — (3) *Suppi, q. 49. a. 5. ad 2.* — (4) *Lib. 6, n. 882. v. Dubii, 1,* — (5) n. 883.

Si quis autem contraheret animo se obligandi, sed postea negandi debitum, aut vitandi prolis procreationem, peccaret graviter, sed valide contraheret; modò talis intentio non deducatur in pactum, sicut contractum fuit matrimonium inter B. Virginem, et S. Josephum (1).

31. — Notandum 2. quoad contrahentium consensum, non esse de matrimonii valore verbe, sed satis esse signa exprimentia, ut certum est ex *cap. Tual Fraternitat. 25. de Sponsat.* (2). Et satis sufficiens signum esset, si mulier, expresso jam viri consensu, manum ei extenderet; secùs autem si tantùm eam non retraheret, posteaquam sponsus illius manum apprehendit. Sicut nec sufficit annuli donatio, nec conductio sponsæ in viri domum, nisi esset quia ob loci consuetudinem hujusmodi signa consensum expriment; ita *Sanch. Pont. Salm.* et alii communiter (3). Dicimus autem venialiter peccare, qui solis signis vellet exprimere suum consensum, et nollet uti verbis, nisi verecundia excusaret (4).

32. — Notandum 3. quòd cùm per procuratorem celebratur matrimonium, si fortè mandans revocaret consensum (licèt interné) antequam contrahatur, matrimonium esset nullum. Sed quæritur an esset validum, cùm mandans, dùm mandatum dedit, animum contrahendi non habuisset, sed tempore contractûs consensum præstitisset? Alii dicunt matrimonium non valere, quia tale mandatum, quod nullum fuit cùm datum est, non potest postea consensu interno reconvalidari; ita *Caslop.* et *Coninc.* Hanc sententiam non puto improbabilem; sed opposita est communior *Sanch. Bon. Bone. Salm.* etc. et est etiam probabilior, quia procurator contrahendo non exprimit voluntatem præteritam mandantis, sed præsentem ad tempus contractus, quæ jam adest (o). Ad hoc autem ut procurator validè contrahat, multa requiruntur: 1. Ut illud sit mandatum speciale. 2. Ut persona, cum qua contrahendum est, sit determinata. 3. Ut procurator contrahat per se (non per alios) coram parocho, et testibus, illis mandatum exprimendo; quod suilicet si oretenùs sit datum, ut dicunt *Caslop.* *Sanch. Salmant. Guttier.* etc. h. Ut procurator non excedat condiciones in mandato appositæ, v. g. temporis, dotis, etc. secùs matrimonium est nullum. Sed si ille contraheret sine Episcopi licentia, aut sine proclamationibus, matrimonium esset validum; ila(i)

(i) N. «81. *adt. tl n. 882. in fin.* — (2) n. 887. — 3) /.«6.6. n. 889.-(4) n. 888. — 5 n. 88G.

communiter DJ). (1). In hujusmodi nuptiis parochus interrogare debet procuratorem: *Vis m uxorem Titiam nomine .V. .V. ?* et postea ad mulierem : *Kû in virum N. .V. medio présente procuratore ?* Potest etiam matrimonium contrahi per epistolam, et sic fiet : Sponsus scribit ad sponsam quôd ipse in virum ei se tradit, et ex tunc eam in sponsam acceptat. Sponsa idem rescribit viro , et hæc responsio legitur coram paracho , et testibus. Cæterùm satis est etiam ut vir scribat mulieri modo relato, et sponsa, quin sponso rescribat, litteras coram paracho et testibus aperiat, et suum præbeat consensum ; ita *Sanch. Villal. Dtan. Salm.* etc. (2).

33. — Notandum 4. quòd, cùm consensus est conditiu-natus, si conditio est *de proderitis* aut *de præsenli*, et conditio jam verificata est , aut verificatur, tunc jam sufficit talis consensus ad contrahendum. Pariter sufficit si conditio esset *de futuro*, sed de futuro necessario, v. gr. *Si pater tuus morietur*; ita omnes cum S. *Thoma* : modô ex hoc non intelligatur suspendi consensus usque ad patris mortem ; *Itone. Salmant. Cone.* etc. Sed si conditio est de futuro contingenti, iterùm distinguendum est : si conditio esset turpis, aut contra substantiam matrimonii, v. g. contra Sacramentum, contra fidem conjugalem , aut prolem : si dicatur, v. g. *Te volo, si prolis generationem vitabis*; aut, *si adulterium committes* ; aut si dicat : *Te duco usquedum uxorem te meliorem inveniam* ; tunc matrimonium est nullum. Si autem conditio est turpis alio modo , aut si est impossibilis tunc habetur pro non adjecta , et matrimonium est validum, *cap. /in. de Condit, app.* ubi dicitur: *St conditiones contra substantiam conjugii inserantur juxta exempla superiùs allata) matrimonialis contractus caret e/feclu : licèt alite conditiones, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant pro non adjectis haberi.* Et ratio est , quia tunc præsumitur datus consensus, non obstante conditione apposita. Sed-si unquam sponsi verè non intenderent consentire sine tali conditione , matrimonium etiam esset invalidum. Cæterùm in dubio debet judicari in favorem illius, ùt docet *Sanch. Pont. Rone. llozm.*, etc. ex *cap. fin. de Sent, et re judic.* (3).

3k — Contra si conditio de futuro esset* honesta, tunc matrimonialis contractus nullus foret, sed tantùm sponsalitiis. Sed hic quæritur an, adimpleta conditione, requiratur novus consensus pro matrimonio? Alii affirmant ,

(1) V. 885. — (2) *Lib.* G. n. 886. — (3) *Λ.* 890. *rl* 891.

ut Sitar. Pont. Sol. Concilia, Conel Gtali, quibus lavet
 S. Thomas (1), qui dicit: *ut* (conditio) *est* *continens*,
ut acceptatio parentum, et (*une... non facit Matrimonium*.
 Hinc hujus sententia: *esi*, quin matrimonium non solum
esi contractus, sed etiam est Sacramentum, cujus valor
 non potest pendere ab effectu futuro. Alii tamen incantant,
 in *la.ijm. Honac. Casi. Salm. Itone. Salmant. Coninch.*
 etc, ipsa matrimonium, licet sit etiam Sacramentum,
 habet tamen rationem contractus, et ad hujus rationis
 normam ('jus valui' dirigitur. Ume. secunda Sententia vi-
 detur probabilior, sed quia prima *esi* etiam fundata, in
 praxi expedit ('am sequi. Et idem dicendum in casu quo
 sponsi aliquo impedimento praepediantur, et ipsi con-
 traxissent sub conditione, >7 *obtinetur dispensatio*: et
 hoc ita declaratum fuit A sacra Congregat. (2). Adverten-
 dum hic tamen, quod conditio suspendit matrimonium,
 quod non suspendii demonstratio, aut causa, aut modus
 appositus. *Demonstratio* ('st cum dicitur: *Duco te quia es*
nobilis, etc.; *causa* cum dicit: *Duco te quid es*
virgo; modus est cum dicit: *Duco te ut mihi in ancillam*
famuleris. Et hic modus non suspendit, licet sit de modo
 impossibili, aut turpi; ita *Sanch. Salm.* et *l/nz*, quia
 consensus non dependet A modo, uti dependit A condi-
 tione. Addit *P. Iva* cum *Castrop.* licet modus sit contra
 substantiam matrimonii, v. g. *Te duco ut adulteres*, etc.
 Sed probabilius contradicunt *Sanch.* et *Salm.* quia reverti
 non videtur habere animum contrahendi, qui habet in-
 tentionem omnino oppositam contractui (3) Si verb ap-
 ponitur dies, v. g. *Te duco post It), dies*, probabilius et
 communius dicunt *lira. Coninch. Perez, Salmant.. etc.*
 (('outra *Sanrh.*) quod intelligitur suspensus consensus,
 usque ad terminum appositum (i).

(1) c. 17. 2. *Γò/ì' 7'.* *Zaech. Adnot. ad Oroitv. I. G./ >.3.η,83.—*
 (3) / ..6. n. BUG. — (I *Ibtd.* v. Utrum.

PUNCTUM II.

De usu licito matrimonii.

pu.i (oijiiyii' est illicitus: I. Ni Matrimonium est nullum. II Ni
 nl Miuin: an liceat contrahere cum dubio impednm nh 35.
 lu licent petere, aut reddere urgente dubio, "X> Quid si tiuplar
 /lirrint contracta cum dubio. , etc. 37. ill. Ni adsit periculum
 Mimhitis 58, IV. Ni ob solam voluptatem, etc. \. Si mente adid-
 Irni, etc. VI. Si modo indebito 7M. Si < onpi.i se retrahat a s< mi-
 mihollt' 10. VII. Ni in loco indebito V|||. Ni tempore indebito,
 μικ'rl' privgnultonis, Si eonju.c sit impeditus ob votum , aut
 inastmn II. Jh laetus, ct delectationes morosa' conjugibus p< r-
 inilliinlur 42.

35. Usus matrimonii per se loquendo licitus est ; sed
 ob plures causas quandoque lit illicitus, el 1. Si matrimo-
 nium est certè milium, quo casu nunquam licel parti id
 Mlionli nec petere, nec reddere debitum alteri ignoranti (1).
 II. Si matrimonium est dubium. Sed hic dubitaturi an
 liceat inire matrimonium cum dubio impedimenti ? Com-
 muniter (locent DD. *Sanch. Suar. Cash'. Carden. Croi.r,*
Uns. Holzm. Viva, etc. quod post adhibitam diligentiam,
 licel contrahere matrimonium cum opinione probabili de
 carentia impedimenti Nec obstat quôd in contectione
 Sacramentorum non est licitum uti opinione probabili :
 nam in Sacramento matrimonii, ùt diximus *Tom. I Tract. I.*
/i. 27. el tradunt AA. communiter, stante opinione pro-
 babili, e\ inveterata consuetudine censetur Ecclesia dis-
 pensare in impedimento, si forte adsit (2). Attamen no-
 tandam I. quôd id currit, si opinio est probabilis do jure
 (nempe ex auctoritati' DI.), non autem tantùm de facto,
 iit ajiinl *Card. Vira . Croi.r, lversa .* etc. contra *Honac.* el
Canib., (plia probabilitas facti non constituit veram pro-
 habilitatem , sed tantùm conjecturam, quii non licet uti
 ad contrahendum malrimonium ; nisi pro carentia impe-
 dimenti talis foilè urgeret pnesumptio, (pur cerlitudi-
 nein quamdam moralem exhiberet (3). Notandum 2. id pro-
 cedre tantùm in impedimentis de jure ecclesiastico. non
 autem in aliis de jure naturali, in quibus Ecclesia nequit
 dispensare ; undè si dubium sil de morte prioris conjugis,
 illicitum ('st novum inire conjugium, nisi de illius mortì
 cerlè moraliter constet, ùt habetur ex *c. Cominus , de sc*
cund. nupl. Tanlùn excipitur aliquis rarissimus casus in

1 *lib. 0, ti. 900.* 2 »1. Vol. 3 / 1/. 0. n, 902. Quuτ. IU.

quo Pontifex, tanquam divinæ legis interpret, ob ingentissimam causam declaret matrimonium, non obstante tali dubio, posse contrahi, profit refert *Cardenas* Urbanum VIII. in quodam casu declarasse (1). An autem in impedimentis de jure ecclesiastico, quando dubia sunt, possit Episcopus dispensare? Plures graves 1)1). communissime, et probabiliter id admittunt., *Castr. Cabass. Barb. Hone. Holzm. Bon. Salm.* et *Elb.* juxta dicenda *Tom. III Tract. XX. de Privil. num. oI.* (2)

36.— Dubitatur 2. quâdonam, inito jam matrimonio, et urgente dubio de ipsius valore, liceat petere, aut reddere? Manente dubio, conjux dubitans ne potest quidem petere ante diligentiam adhibitam ad dubium vincendum; sed tenetur reddere alteri petenti in bona fide, ut patet ex cit. *cap. Dominus, de secund. nupt.* (3). Batio, quia alter adhuc possidet jus petendi: intellige verò post bimestre ab inito conjugio, et modò ipse non sit à petendo impeditus ob incestus, vel adulterii crimen (4). Diximus ante diligentiam, quia si dubitans contraxit in bona fide, et post diligentiam non potuit dubium vincere, probabilissimum et communissimum est posse etiam petere, ob possessionem petendi jam acquisitam, *Solus, Wigandt, Hub Castrop. Suarez, Lug. Less. Laym. Bone. Sanch. Salm.*, etc. (contra *Navar. et Cone.*). Quapropter tradunt *Sanch. Anacl. Carden. Henriq.* et alii, quod conjux ille post diligentiam licitè potest petere, semper ac cerlus non sit de impedimento, non obstante quècumque probabilitate in contrarium (5).

37.— Dubitatur 3. quod si matrimonium sit contractum cum dubia fide, an tunc conjux dubitans possit post diligentiam adhibitam petere, adhuc dubio perseverante? Alii negant, quia non licet uti re quæ incœpta est consideri cum dubia fide; et hæc sententia est quidem communior eufn *Sanch. Castr. Salm. Bone.*, etc. Attamen *Holzm.* et *Elbel* non improbabiler id affirmant, quia tametsi dubitans nequeat deponere dubium ex titulo possessionis, potest tamen ex alio principio, nempe uuòd in dubio standum est pro valore actus, præsertim matrimonii, in cujus favorem in foro tam externo, quàm interno semper in dubio judicandum. Excipitur tamen casus, quo dubium adsit de morte prioris conjugis; iit vidimus ex cit. *cap. Dominus.* Dico *dubium*, nam si ba-

¹ Quær. II. — 2 *Ibid.* r. Cæterum.— (5)u. 905.— 1 n. 905. in fin. — 5 n. 906. d 907.

beaturn firma probabilitas de valore matrimonii, time communiter docent DD. *Sanch. Bon. Boss. Bone. Salm. Spor. Croix*, etc. tali dubitanti licitum esse post diligentiam non solùm reddere, sed etiam petere, cùm textus pnefatus in casu dubii, non aulem probabilitatis, loquatur; etcùm probabiliter dubitatur de vita prioris conjugis, probabiliter dubitator etiam de ipsius conjugis possessione (1). Quando autem debeat quis vel non dubitare de valore matrimonii; tres dantur regulæ: Prima, quòd conjux ordinarie loquendo non tenetur credere alteri asserenti fecte consensisse, licèt asserat cum juramento; *Bonae. Sanch. Solus, Salm.*, etc. ex c. *Cùm à nobis, detestib.* Secunda, quod si quis audiat adesse impedimentum ¶ personis non lide dignis, vel ex fama à nullo auctore certo exorta, nec tenetur credere. Tertia, quod si audiat à lide digno, aut per famam ex certo auctore, tenetur veritatem inquirere, et interim abstinere à nuptiis, aut à petendo; sed tenetur reddere, si unus tantum adsit testis, ut *Nav. Silv. Salm.* etc. (2). Cæterum in dubio semper judicandum pro matrimonio; *Sanch. Pontius* elalii communiter (3).

38.— III. Non est licitus usus matrimonii, si adsit grave periculum sanitatis, nec obsit periculum incontinentiæ. Probabiliter aulem licet, si morbus sit diuturnus, ut lepra, phthisis, morbus gallicus, et similia; modo non sit talis, ut proxime tendat ad mortem; et modo adsit aliqua justa causa; *ila Sanch. Cajet Pont. Laym. Boss. Bus. Bon.* etc. Cæterum tali morbo laborans tenetur illum manifestare alteri nescienti, si petat, et etiamsi velit reddere; nam si nolit, potest licitè debitum negare, cùm non teneatur morbum suum (v. g. gallicum) cum sua infamia patefacere, ut *Tamb.* cum *Solo* (4). Non licet petere statim à balneo, vel à sectione venæ, aut cum febris; *Sanch. Bonae. Boss.*, etc. Licet verò petere ab uxore quæ laborat seminis fluxu, seu gonorrhæa, si fluxus sil perpetuus; secùs si sit maleficus, et non adsit in alterutro proximum periculum incontinentia; (5). Coitus post prandium probabiliter non affert grave damnum; quapropter tunc uxor non excusatur à reddendo, dùm tenetur reddere etiam cum modico incommodo (6). An autem licitus sit usus tempore lactationis? Negat *Pontius.* si prudens sit timor de gravi nocumento prolis; sed admittit *Sanch.* (7). An tempore menstrui?

II) *Lib.* 6. n. 906.— (2 n. 908.— 5 »i. 90'. — (4. *Lib.* 6. n. 909.— 5 n, 910,— 6) *Ibid.* v. Videtur.— (7, n. 911.

Licet, si menstruus sit extraordinarius, et diuturnus; non verò si naturalis; sed tunc probabilius non erit nisi venialiter illicitus, ut communissime S. Anlonin. Nar. ('one. Pont. Sanch. Et idem dicitur de usu in purgatione puerperæ: modò non fiat eàdem die, vel sequenti partus (1).

39. — IV. Usus est illicitus (sed non plus quàm venialiter) si adhibeatur ob solam voluptatem, nisi voluptas intendatur ad bonum generationis, vel ut reddatur vir aptus ad reddendum, ut rectè aiunt Croix et Viva (9). V. Si exerceatur mente adultéré. Se excitare ad usum respiciendo ad imagines sacras, gravis esset irreverentia. Periculosum autem se delectando vie pulchritudine alterius persona, et maximè de coitu alieno inter quasdam cognitatas personas (3). VI. Si liat modo indebito, nempe extra vas naturale, quod sine dubio erit mortale, et gravis si in vase prae-postero, etiamsi ibi tantùm copula inchoetur, ut veriùs dicendum cum Sanch. Pont. Castrop. Don. Tam. Spor. Hoss. et communi, contra Navar. et Any. (4). Vel si liat in vase naturali; sed indebito modo, sive situ, profit stando, sedendo, vel more pecudum, aut viro succumbente. Hoc tamen est tantùm veniale juxta communem DD. sententiam, §. Antonin. Nararr. Petrocor. Alb. M. Gers. Cajet. Soli. Castrop. Sanch. Tot. Donc. Salm. Croix., etc. ex D. Thoma, quia mutatio situs minime impedit generationem, dùm matrix fœmimv ex se attrahit semen viri. Addiintque AA. citati cum Concina id nullum esse peccatum, si fiat ex aliqua justa causa (a). An autem sit mortale mutare'sitnm, si propter id casu aliquid seminis effunditur? allirmant SalmanticeS; sed communitis negant Sanch. Pont. Castr. floss. Perez, Ilurlad. et lver\$a (6).

40. — Hic autem dubitatur 1. an peccent graviter conjuges, si inceptâ copnlâ se retrahunt à seminatione? Negant communiter Sanch. S. Anlonin. Laym Pont. Cajet. Less. Salm. etc., si hoc fiat ex consensu, et sine efiin-dendi seminis periculo, quod tamen, ut ait Sanchez-, ordinariè adest (7;). Si autem uxor jam seminavit, vel proxima sit ad seminandum, graviter quidem peccat vir se retrahens, nisi fortè faciat ad vitandam mortem, aut scandalum aliorum; iidem AA. etiam communiter (8). Si tamen contra vir seminavit, alii ut Sanch. Pont. ualm. etc. excusant à mortali uxorem, si se retrahat. Alii voro

1 N. 925. — (2; n. 912. — (3/n. 915. et 914. — A it. 915. el 916. — i5) Lib. 6. n. 917. — 6) Ibid. v. Dicunt. — 7 n. 918.— 8 Ibid. r. Si verò.

iit 1). *lionar. Cajet. Abut. Major, Aversa, Hurtad.* etc. non excusant, dicentes cum *Suarez* semen mulieris simpliciter esse necessarium ad generationem ; et quoniam horum opinio satis videtur probabilis, bæc sequenda est, cùm non liceat séqui oppositam cum probabili damno prolis, sive generationis (I). Dubitatur 2. an viro se retrahente , liceat uxori statim post seminationem viri tactibus se exdlare, ut seminet ? Negant *Diana , et Rodriquez.* Sed communissimè affirmant *Wigandt, Less. Sanchez, Bonae. Edi. Salm. Spor. Boss. Elbel,* et alii plures, nec reprobant *P. Cone .* idque ob eandem rationem mox supra allatam, quia semen mulieris est necessarium , vel saltem valdè confert ad generationem; nihil enim in natura trustraneum (2).

il. — VII. Si usus habeatur in loco indebito, putà publico, vel sacro. An autem copula conjugalis etiam occulta vetita sit in ecclesia? λ ide dicta *Tom. 1. Tract. N. de sexto Præcepto Decalogi η. 21.* VIIL Si habeatur tempore indebito. Plura hic notanda : 1. Petere ante Communionem est veniale (nisi petatur ad incontinentiam vitandam) ; nullum verò peccatum reddere, aut petere post Communionem, vide dicta *Tract. AT. n. 57.* Pariter nequaquam peccant conjuges, ùt communiter DD. dicunt , si reddant in diebus festivis ; et etiam si petant, communiter docent *S. Bonav. Solus, Cajetan. Pont. Sanchez, Azor. Castrop. Bonae. Salmant. Valent. Canine.* etc., quia nullo jure id vetatur, et si aliquis SS. Patrum videtur id velare , eloquitur de consilio, non de præcepto, ùt probat *Sanchez* (3). Saltem, ùt ait *Benedict. XIV. de Synodo, I. o. c. 1. n. 8.* si olim id erat de præcepto, nunc certè non est nisi de consilio. 2. Tempore prægnationis usus, ùt communiter docetur, non est nisi veniale (modò absit abortus periculum, quod ordinarie non adest) ; et nullum , si periculum adsit incontinential., vel alia justa causa (4). 3. Conjux prohibitus à petendo ob votum , aut impedimentum atlinitatis post matrimonium ab eo contractum , potest, imè tenetur reddere, si alter sit in periculo incontinentia}, vel si interpretative petat, nempe quando *mulier* (ait *D. Thomas*) *verecunda est* (particulari modo quàm aliæ mulieres), *el vir sentit ejus voluntatem de debiti redditione:* et ita communiter alii Præterea , si ipse impeditus (intellige ratione affinitatis tantùm , non autem voti) sit in proximo periculo incontinentiae, et periculum si. in mora, potest etiam petere ; ita *Viguer. et Quintanad.* fit quidem proba-

(Γ *Ibid. t.* Si autem. — (2) H. 919. — (λ) *Lib. 6. m. 923.* — (i) n. 924.

biliter si dispensatio brevi obtineri nequeat (1). 4. Certè licet conjugum petere ab altero excommunicato; et juxta verior sententiam id licet etiam excommunicato, si existat in periculo incontinentiæ; ita *Sanch. Boss.* etc. communiter (2).

42. — Quæres hic, an tactus, delectationes morosæ conjugibus permittuntur? Resp. 1. Tactus etiam impudici, si ad copulam ordinantur, sine dubio conjugibus permittuntur; si verò non ordinantur, ut communiter et verius docent *Soins, Caj. Tol. Vasq. Less. Laym. Sanch. Custr. AbuL Armil. Bon. Salm. Cone. Sa,* etc. (contra quosdam) sunt tantum veniales, quia status conjugalitatis excusat eos à mortali (3). Excipe nisi conjux petens sit ligatus voto castitatis; vel nisi præviŕeatur pollutio (quamvis involuntaria) in se, vel in altero, ut ajunt *Solus, Caslr. Cajét. Boss. Salm.* etc. Tunc tantum autem poterit petens excusari, si tactum impudicum habeat, ut se aptet ad copulam, secluso periculo consensus in pollutionem; ita *Sanch. Eillinc. Spor. Escob. Elbel,* etc. Et si periculum proximum pollutionis sit ex tactu pudico, tactus neque potest adhiberi, etiam secluso periculo consensus, nisi fiat ex gravi causa, puta ad fovendum mutuum amorem, etc. Hoc de petente; sed reddens in hujusmodi tactibus videtur semper excusari, cum alter habeat jus ad illos, nisi adeò sint impudici ut videantur quasi inchoata pollutio (4); vide dicenda in *puncto seq. n. 48*. Resp. 2. Probabilius peccat graviter conjux seipsum turpiter tangens ob delectationem, tum propter periculum pollutionis, tum quia conjuges nullum habent jus ad seipsos tangendos, nisi tantum ad se aptandos ad copulam; ita *Laym. Diana, Spor. Salm.* etc. contra *Sanch. Castrop. Boss.* etc. (5). Resp. 3. quoad delectationes, hortandi sunt conjuges stineant à delectatione morosa de copula habita vel habenda, si alter absit; sed non dampnandi de mortali, ut communiùs dicunt *Sanch. S. Antonin. Bonae. Suar. Gers. Cajet. Till. Croix,* etc. cum *D. Thoma.* (6). Excipe nisi delectatio habeatur cum aliqua, non solum carnali, sed etiam venerea voluptate (7).

(1) A. 950. — (2) n. 951. — (5) n. 955. (i) Lib. G. n. 934, — (5) n. 936. — (6) De malo g. 15. a. 2. ad 17. — (7) n. 957.

PUNCTUM 111.

De usu præcepto matrimonii.

(ptmdo conjux l. netur petere lô. Si neget semel aut bis ii. Si plura nascuntur lilii 45. S/ alter petat in mortali 4G. S/ velit vir wvnare extra vas 47. <S/ petat cum veniali 18. S/ petat amens. i'l ebrius. De impedimento p>lendi ob incestum. Si imniin-ut damnum sanitatis, aut prolis 49. S7 conjux cohibeat scmlnalio-non. Si uxor surgit, aut mingit; An puella oppressa possit semen expellere. Si senex sæpè effundit extra vas 30. De cohabitation?, d de alimentis uxori debitis 51.

43. — Distinguere hic oportet petitionem à redditione. In quantum ad petitionem spectat, per se loquendo, neuter conjugum tenetur petere, nisi prævideat in se, vel in altero periculum incontinentiæ. Sufficit tamen ut uxor tacite petat, ut vir teneatur ad eam accedere; ita omnes cum *D. Thoma* (1). qui ait: *Quando vii percipit per aliqua signa, quod vellet debitum, tenetur reddere.* Contrà verò dicunt *Sanch. Sot.,* etc. ex eod. *D. Thoma*, uxorem non teneri copulam præstare, nisi vir expresse petat. Excipe 1. cum *Sanch. S. Antonin. Nav.,* etc., si potiùs erubescencia esset ex parte viri, putà si mulier esset feræ conditionis, vel magnæ auctoritatis (2). Excipe 2. si vir esset in periculo incontinentiæ, ut diximus; sed quia tunc probabilius, juxta *Sanch. Coninch. Palud.,* etc., ex sola charitate uxor petere teneretur, facile posset excusari, si in petendo magnam pateretur verecundiam (3).

U. — In quantum autem ad redditionem, conjux negans alteri debitum ordinariè graviter peccat. Sed dubitatur I. an sit mortale, semel vel bis debitum negare? Si aller remissè petat, vel facile cedat precibus negantis, ex communi sententia non est mortale (et ne veniale quidem, si adsit causa), nisi alter sit in periculo incontinentiæ, nec contrà adsit gravis causa negandi. Si tamen ille seriò et instanter petat, *Caslr. Tamb. Boss. Croix,* etc. putant gravem esse materiam, nisi petat immoderatè, m quater in eadem nocte. Alii vero levem, ut *Pontius, Sanch. Sa, Bonae. Hurlad. Ledesm.,* etc. et non videtur omninò improbabile, si alter non sit in periculo incontinentiæ. Sic etiam *Pontius, Sanch.* et alii communissime excusant à mortali conjugem qui differt reddere à die ad noctem, vel à nocte ad mane (i).

1 Suppi. q. ii. o. 2. — 2 Lib. 6. v. 928. — 5 n. 929. — i Lib. n. 910.

4*5. — Dubitatur 2. an sit causa justa negandi debitum, si plures nascentur filii quàm ali possint? Alii negant, *Laym. Donc*, et *Spor.*, quia procreatio prolis spectat ad praecipuum finem conjugii; allirmant verb *Sanchez, Poil-tins, Bonae. Bossius*, etc., quia in omnibus debitis magna difficultas excusat à solutione. Excipiunt tamen nisi in petente sit periculum incontinentiae; hinc quia periculum hoc vix poterit abesse, primæ sententiæ magis puto adhærendum (1).

46. — Dubitatur 3. an conjux teneatur, aut possit reddere alteri petenti cum peccato gravi. Ille distinguendum: Si culpa se tenet ex parte actus, puta si vir petat in loco sacro, vel cum periculo abortus, scandali, aut sanitatis alterutrius, tenetur uxor negare sub gravi; tunc enim vir non habet jus ad petendum; ita communiter *Sanch, Pon. Cone. Bonae. Salm.*, etc. cum *J. Thoma* (2). Si verò culpa se tenet ex parte petentis, putà si habeat votum, aut petat ob pravum finem, prima sententia cum *Pon. La-Croix*, et aliis paucis tenet non licere ei reddere, nisi sit in potestate petentis se à culpa eximere, putà si peteret ob voluptatem aut alium malum finem; sed communis et probabilior sententia cum *Suar. Lugo, Tourn. Cone. Laym. Bonae. Salm. Castr.*, etc., docet posse et teneri ad reddendum, quia vovens retinet jus ad petendum (3). Tenetur tamen reddens, ut advertunt *Sanch. Boss. Coninch.*, etc., ex charitate alterum monere ut desistat; at si desistere nolit, expedit ut ipse petitionem anticipet; sed meritù ait *Sanch.* uxores ad id raro teneri (4). Si verò petat conjux incestuosus qui jam privatus est jure petendi, alter non tenetur quidem, sed bene potest ei reddere, cum ipsi semper competat jus tam petendi quàm reddendi; ita *Sanch. Castr. Bonav. Laym. S. Anion. Salm.*, etc. (5).

47. — Dubitatur 4. an liceat uxori petere vel reddere viro volenti seminare extra vas post copulam incoeptam? Alii negant, quia tenetur impedire peccatum viri; alii affirmant, quia ipsa dat operam rei licitæ. Sed puto distinguendum inter petitionem, et redditionem: In reddendo, etsi probabile est cum *Bone*, et *Elbel*, quòd uxor possit negare debitum, et etiam teneatur, si potest sine suo gravi incommodo juxta primam sententiam; quia vir, cum sit abusurus re debità, non habet jus ad illam; tamen pro-

I *. ~ 2 n. 945. r. Cerium. - 3 η. 9i i. — .4; *Ibid.* r. £enè autem — (5 *Lxb.* 6. n, 945,

babiliis est cum *Sanchez*, quôd post monitionem teneatur reddere, cùm culpa se teneat non ex parte actûs, sed personæ, ùt suprâ mox diximus. In petendo verô, dicimus cum *Ronc.* et *Elbel*, uxorem non posse petere ab hujusmodi viro, quia tenetur ex charitate illius peccatum impedire. Excipe nisi gravem haberet causam petendi, nempe si esset in periculo incontinenti®, vel si alioquin perpetuô abstinere deberet à suo jure petendi; cbarilas enim cum tanto onere non obligat: undè non videtur teneri ad abstinendum, nisi per paucas vices (1); vide dicta in simili casu *Tom. I. Tract. IV. η. 28. In fu.*

48. — Dubitatur 5. an conjux teneatur reddere petenti cum culpa veniali? Alii allirmant, alii negant; sed pariter ùt suprâ distinguendum puto: Si copula est illicita ex parte petentis, nempe si petat ob voluptatem, vel mane ante Communionem, tenetur alter reddere, si verô ex parte actûs putà si petit situ innaturali, vel tempore menstrui, aut puerperii, etc., tunc alter potest quiaem reddere, si aliqua adsit causa v. g. ne incurrat illius indignationem; non tamen tenetur, nisi petens justam habeat causam petendi tali modo, aut tempore (2).

49. — Deindè plura hic sunt notanda. Notandum 1. quôd juxta communissimam sententiam non est obligatio reddendi debitum amentibus, vel ebriis, cùm hi sint incapaces jure dominii, excipe nisi sint in periculo prodigendi semen, vel si non sint universè amentes, aut omninô ebrii; ita probabiliùs *Salm. Castropal. Bonae. Cone. Layman, Soto, Croix, Busemb. Cone.*, etc. contra iVovarr. et Syîv. Cæterùm communiter admittitur posse istis reddi, si absit periculum scandali, aut abortiis, putà cùm uxor esset furiosa (3). Notandum 2. quôd si vir rem habuit eum consanguinea alterius in primo vel secundo gradu, tenetur reddere, sed amittit ipse jus petendi ex *cap. Si quis 1. de eo qui cognov.*, etc. et sic contrâ (4). Ut autem quis contrahat hoc impedimendum petendi, requiritur ut sciat legem, non tantùm divinam sed etiam ecclesiasticam vetantem incestum: et probabiliter, ut sciat etiam hujusmodi pernam, ùt dicunt *Bon. Wigandt, Caslrop. Boss. Elbel, Sanch. Laym.*, etc. (5). Notandum 3. quôd si conjux timeat damnum tantùm leve

(1).V. 947. — (2)n. 946. — (5) *Lib. G. n. 948.* — (4) n. 949 el 1970. — (5; n. 7074.

sanitatis ex redditione, tenetur reddere; et hoc est certum apud omnes. Si verù timet grave damnum, nec tenetur, nec potest, nisi ipse vel petens sit in proximo periculo incontinentiae; aut nisi aliàs magna formidet dissidia, modò morbus quo inficiari veretur, non sit proximè tendens ad mortem; ita *Pontius, Sanch. Laym.* et alii passim. Dixi *potest*, sed non tenetur, quia clirilas eo casu excusat si reddat, sed non obligat (1). Solum autem periculum proli nascituræ, nempe quod ex tali coitu defectuosa nascatur, non excusat ab obligatione reddendi, ùt veriùs docet *D. Thomas* (2) cum aliis, quia (ùt ait) *melius est proli sic esse, quàm penitus non esse* (3). Notandum 4. quòd non tenetur conjux reddere, si laborat febris; *lion. Sanch. Per. Bus.*, etc. (4). Neque uxor, si experta sit non posse parere sine mortis periculo, ùt communiter joce-tur (5). An autem possit reddere, si experta sit filios parere mortuos? Affirmant *Layman*, sed communiùs negant *Bonae. Bossius, Bodriq. Victor*, etc., nisi adsit periculum incontinentiae, ùt addunt *Bonae*, et *Sanchez*: quod periculum (ail. *Sanchez*) maximè aderit, si ob hanc causam perpetuo deberent abstinere conjuges ab usu matrimonii (6).

50. — Notandum 4. peccare mortaliter conjygem, si cohibeat seminationem altero seminante: vel si post suam seminationem se retrahat, antequam alter seminet, quia hoc modo imjfeditur generatio. Tantùm poterit permitti copulam interrumpere, cùm immineat scandalum aliorum, aut mortis periculum (7); vide dicta *num.* 40. Sic pariter peccat uxor, si statim post copulam surgit aut mingit, animo impediendi generationem, nisi hoc faciat ùt suprà ad scandalum, aut mortem vitandam. Dixi *statim*, quia non tenetur diù immota manere; ita *Sanch. Ponì. Salm. Bonae. Boss.*, etc. contra *Tambur.* (8). Puella autem oppressa extra matrimonium non potest sine peccato semen viri expellere, postquam illud jam recepit in matricem; tantùm ipsa poterit impedire ne immittatur, ùt rectiùs *Pontius, Tamo. Escob. el Leander* (contra *Sanch. et Boss.*); quia nunquam potest semen receptum in matricem ejici sine injuria generationi humanæ (9), An autem liceat viro copulari, si ob senectutem, aut aliam infirmitatem sæpè extra vas semen effundat? Licet, ùt dicunt

(1) *N.* 950.— 2 *In* 4. *D.* 52. 9. *un.* a 1. *ad* 4. — (3) *L.* 6. *n.* 951. — (4) *n.* 952.— (5) *n.* 953 — 6 *Ibid.* — (7) *Lib.* 6. *n.* 918. *et* 954. — (8) *Ibid.* 1, *Di-*
cunt.— '9 *Ibid.* Dubit. autem hic. J .

communissime *Sanch. Laym. Bonae. Bossius, La-Croix*, etc. semper ac adest probabilis spes effundendi intra , quia tunc adhuc possidet jus ad copulam (1).

51. — Notandum 6. quod conjuges ratione debiti reddendi tenentur cohabitare, non solum quoad domum, sed etiam quoad torum, nisi separentur ex consensu, / absit' que tunc periculum incontinentiæ, et damnum educationis. Vir autem licilè potest suscipere aliquam brevem peregrinationem ex causa devotionis, vel alia honesta, etiam invitâ uxore : sed non uxor, invito viro. Potest imo vir etiam diù abesse, si id oporteat ad bonum publicum , vel familiæ ; ita communiter *Sanch. Castrop. Bos. Laym.*, etc. Dicit autem *Boss*, cum *Tolet. Sayro*, quod vir tenetur tuncsecum ducere uxorem, si commodè possit (2). Quando vero uxor teneatur sequi virum, et vir eam ducere, vide dicta *de quarto præcepto Decalogi Tom. I. Tr. VII. n. 13*. Notandum 7. quod ob dotem non solutam nequit vir negare debitum, aut cohabitationem ; sed non tenetur uxorem alere, si dos non solvatur culpi promittentis (et idem currit si uxor renuat cohabitare), nisi nulla exstiterit promissio facta dolis ; vel nisi uxor non habeat undè ali, el sine sua culpa dos non solvatur, aut nisi omittat cohabitare absque sua culpa (3). Casu verò quo vir deprehenderit uxorem fuisse adulteratam, benè poterit ei alimenta denegare, modò negare possit sine illius infamia, putà si crimen jam est notorium ; ita communiùs et probabilius *Sanch. Sotp, Salm. Trull.*, etc. Idem dicunt *Salm.* cum aliis, si uxor admiserit oscula ab alio notoria, et etiam occulta, si fuerint nimis lasciva, vel si ipsa sit nobilis (4).

(1) AfJ. Dubit. 2. — (2) n. 939. - ('O Lib. t. n. 959. D'uhil. 1. et 2. — (4) Ibiil. Dubit. 5.

PUNCTUM IV.

De impedimentis impediens.

Quænam sint impedimenta 52. I. Velitum. II. Tempus feriarum. An tempora feriarum veletur consummatio. De benedictione sacerdotis. III. Catechismus. IV. Crimen. V. Sponsalia 53. 17. Votum. An Episcopus possit dispensare à volo castitatis 51, De clandestinitate, et proclamationibus. 55. De obligatione denunciandi impedimenta, et quando denuntiatio impedit 56. An sufficiat fama. Si sponsi interrogati, etc. Si parochus sciat impedimentum 57. Quandonam Episcopus possit et debeat dispensare a proclamationibus 58. possit vicarius, aut parochus dispensare aut declarare 59.

52. — Duo sunt impedimentorum matrimonii genera: altera impediens, nempe quæ reddunt illud illicitum, aut impediunt illius usum : altera dirimentia, quæ illud reddunt omninò nullum ; et est certum , imò de Fide est utraque impedimenta posse ab Ecclesia constitui, prout declaravit Trident, *sess. 24. can. 4.* quia licet Ecclesia non possit irrita reddere Sacramenta, cum debita existant requisita, nihilominus quia Sacramentum matrimonii subsistit in contractu, ideòque benè potest Ecclesia, iustis existentibus causis, invalidate contractum, et cum desit contractus, nec Sacramentum adesse potest (1). In *punct. sequenti* loquemur de impedimentis dirimentibus, in hoc agemus de impediens dumtaxat. Præter peccatum mortale, et excommunicationem , quæ reddunt matrimonium illicitum, adsunt sex alia impedimenta, quæ bis comprehenduntur versibus :

53. — I. *Ecclesiæ vetitum*, II. *nec non tempus feriarum* ,

III. *Atque Catechismus*, IV. *Crimen*, V. *Sponsalia*, VI *Votum*.

Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

1. *Velitum*: nempe Episcopi, aut parochi prohibitio, ob dubium, an forte adsit impedimentum, aut inhabilitas ad contrahendum (2). II. *Tempus feriarum*: feriæ sunt ab Adventu ad Epiphaniam, et à die Cinerum ad octavam Paschæ. Sed hic advertendum , quòd talibus temporibus vetatur benedicere nuptiis, instruere convivia solemniora, non quidem matrimonium contrahere, nec sponsam in domum conducere , si hoc liat sine solemnitate ; nec pro-

(1) *N. 979.* — (2) *Lib. 6. n. 982.*

hibitum esbmatrimonium consummare, ùt rectè dicunt *Bt'kirm. Sanch. Pont.*, et fusé id confirmat *Lambertini*, qui postea Benedictus XIV. (1), cum *Pignatell. Pili. Croix*, etc. ac cum Declarat. S. C. oicens Canones allatos à cano- nists esse de consilio, non de præcepto (2). Et licèt dicant aliqui peccari (sed tantùm venialiter, ùt communiter di- cunt *Sanch. Boss. Sot. Sa, Escob. etc.* (3), contra *Concinam*, qui contendit esse mortale) omninô omittere benedictio- nem (|tiæ datur à parocho , aut à sacerdote dc ejus licentia in missa pro hac re peculiariter designata pro primis nu- ptiis, namscundæ non benedicuntur, ùtpræcepit Benedict. XIV. in Bulla *Etsipastoralis*, 8. η. 4. edita 26. maji 1712, nihilominùs communiùs et probabiliùs dicunt *Navar. Pont. Laym. Sanch. Bellarm. Castr. Salm. Viva*, etc. cum *Lamb.* loco cit. matrimonium consummare ante benedictionem omni culpâ vacaré, et probatur ex Trident. Sess 24. cap. 1. el ex Rituali, ubi hoc non solùm insinuatur, sed etiam præcipitur, et clariùs ex *can. Nostrates 30. qu. 5.* ubi dicitur: *Sicque demiim benedictionem , et velamen coeleste suscipiunt; peccatum autem esse, si hæc cuncta in. nu- ptiali fædere non interveniant, non dicimus* (4). III. *Ca- techismus*: quid catechismi nomine veniat, alii dicunt esse Fidei professionem , quæ nomine baptizandi fit ; alii aliter explicant. Cæterùm hoc impedimentum cessavit per Triden- tinum, ùt dicunt *Sanch. Coninch. Castr. Salm. etc.*, cum qua- dam Declaratione S. C. (5). IV. *Crimen* : su]) hoc nomine olim comprehendebantur quædam delicta, nempe incestus cum propria matre, raptus alienæ sponsæ , etc. ; sed hoc impedimentum etiam desuetudine exolevit (6). V. *Sponsalia*, nempe sponsalia cum alia persona inita, sed non dissoluta, de quibus jam *puncto antecedenti* sermo factus est.

54. — XI. *Votum* : nempe simplex castitatis, aut religio- nis, aut non nubendi. Hic notandum est quòd Episcopus ante nuptias contrahendas non potest dispensare in voto castitatis (cùm votum est absolutum; secùs si est pomale aulconditionatum, juxta dicta *Tom. I. Tract. E. η. 49.*); excepto, si non dispensaretur , adesset periculum inconti- nentiae, aut alterius damni gravis ob moram, nec posset citius adiri Papam, ùt dicunt communiter *Sanch. Suar. Less. Nav. Sot. Silv. Salm. etc.* (7); reservationes etiam ad ædilicalionem , non ad destructionem institulæ sunt Initis autem nuptiis, benè potest dispensare Episcopus (et ùt di-

(1) .Vo/t/. 89. n. 17,—(2)/i6. G. n. 98i.—(5) n. 988. r. Secundum.—<4) f.ib. G.n.'JM. Dubit. 2. — (5) n. 985. — (6) *Ibid.* r. Dicitur / Γ.—(7)n.987. Dubit.5.

cunt *Salm.* etiam Vicarius generalis, ex concessione generali, quæ ei collata est omnium casuum episcopalium) in voto castitatis post matrimonium edito, aut etiam ante illud, ut communiùs et probabiliùs dicunt *Solus, Sanch. S. Anton. Cone. Nav. etc. ex S. Thoma (1)*. Et eùdqjn facultate fruuntur etiam Mendicantes, ut commniter dicunt *Castrop. Wigandl, Sanch. Suar. Tour. Salmant. etc.*, vigore suorum privilegiorum (2). Votum tamen castitatis à conjugibus emissum communi consensu solus Pontifex potest dispensare, ut dicunt cum communiori *Sanch. Spor. Anacl. etc. apud Ferraris (3)*. Cæterùm Episcopus, exceptis voto castitatis, et sponsalibus cum alia persona initis, potest dispensare in omnibus impedimentis impediens, et in omnibus aliis, quæ post matrimonium suboriuntur; *Castrop. lion. Salm. Croix, etc. (4)*.

58. — Præter allata adest impedimentum clandestinitatis, nempe cùm matrimonium iit prætermisissis tribus proclamationibus præscriptis à Trident, *sess. 24. cap. 1. de Reform, matrim.* Hæc ut fiant modo debito, oportet 1. ut liant à proprio parocho, aut ab alio sacerdote de ejus licentia. 2. Ut fiant iu ecclesia populo ad Divina congregato, ut præscribit Tridentinum; licèt probabiliter dicant *Sanch. Barbosa, et Rone.* posse eas fieri etiam tempore concionis aut processionis; imò admittunt etiam *Wigandl, Sanch. Laym. Barbos. Boss. Fscob. Fill. etc.* (contra *Pont.* et alios) extra ecclesiam in loco magni concursus, quia sic jam finis Concilii obtinetur (5). 3. Ut liant in loco originis, ut pluries declaravit S. C. (6). Undè si sponsi sunt diversarum parochiarum, oportet ut in utraque ecclesia liant proclamationes; nisi esset (ut dicunt *Laym. Boss. Salm. etc.*) quòd parochiæ essent inter se valdè propinquæ. Et in casu quo alter sponsum per breve tempus actualité! alibi moraretur, non salis est, quòd ibi fiant proclamationes, sed oportet ut illæ fiat ibi etiam undè profectus est, ut valdè probabiliùs dicunt (contra *Pontium*) *Sanch. Coninch. Barbos. Bone. etc. cum Declarat. S. C.* Præterea notandum hic, quòd si alter sponsum est externus, parochus non debet ad proclamationes procedere, nisi priès coram Ordinario fide authentica de ejus statu libero constiterit, ut habetur ex instructione S. C. (7). 4. Tres præfatæ proclamationes debent fieri Iribus diebus festivis con-

(1) *Ib. Dubii. 2.* — (2) *Ibid. r. Au autem.* — (5) *I'err. liibi. v. Debitum roryug. uri. 2. ». i.* — (i) *Lib. 6. ». 987. Dubii. 3.* — (5) *Lib. G. ». 991.* — (6) *Ut reftrl. Zacch. Adnot. ad Croix Lib. 6. p. 3. n. 17?.* — (7) *Lib. 6. ». 991. Dubii. 5.*

linuis, ùt dicit Trident, sess. cap. i., non autem immediatis, ùl dicunt *Sanch. Hone. Pont. e'c.* ; licèt etiam probabiliter teneant *Trail. Salm. Hurtad. Begin.* etc. nihil obstare esse immediatos, dum Concilium aliud non pnescribit, quàm *Iribus diebus festivis*, et non addit ne sint immediati. Permittit etiam *Salm.* cum *Aver.* et aliis posse fieri proclamationes tribus diebus festivis non continuis, modò non intercedant plures dies festivi ; sed hoc recte *Sanch. Castrop. Bonae. Escob.* etc. non excusant saltem à culpa veniali (1). Hic advertendum quòd si, factis proclamationibus, matrimonium non celebratur intra duos menses, præcipit *Rituale (tit. de Sacr. matr)* ut illæ denuò liant, modò aliud Episcopo non videatur.

06. — Itaque proclamationibus jam absolutis, quæritur an quilibet impedimenti conscius, teneatur ad illud denuntiandum, licèt illud non posset probare? Negant *Pont. Diana, etc.*; sed sententia verior, et communissima allirmal cum *Sanch. Castrop. Coninc. Escob. Laym. Bon. Barb.* etc., et ùt probatur ex cap. *Præleria* 12. de sponsat. et ex cap. 22. *Super eo, de test, et attest*, ubi dicitur : *Matre asserent? ipsos esse consanguineos, non debent conjungi-* Et ita sullicit ad impediendas nuptias fama impedimenti, licèt illud sciret sub secreto naturali, etiam cum juramento. iit dicunt *Sanch. Escob. Boss. Barbos, Salmant.* etc. cum 5. *Thoma* (2), qui docet secreti juramentum non obligare, ubi agitur de impediendo damno communi, aut tertii (3). Hoc tamen intelligitur quoties denuntiatio potest commode fieri, quia contrà non tenetur testis denuntiare cum gravi suo damno, aut cum gravi aliorum scandalo (4), intelligibu 7item, facta monitione, quia antequam Episcopo, aut larocho impedimentum deferat, teiietur sponso admonere si admonitio est profutura) nt ab hujusmodi matrimonio desistant (a). Ad hoc autem, ut matrimonium impediatur ob testis denuntiationem, requiritur 1. ut ille non solùm denuntiet, sed etiam deponat impedimentum, licèt ceteroquin spontè ad deponendum se offerat, ùt dicunt *Sanch. Boss. Gull, etc.*, modo ille non probasset famam impedimenti, quia tunc sufficit ut denuntiet, ùt habetur ex *Cap. Non induo, de sponsal.* 2. Requiritur ut deponat, aut denuntiet cum juramento. 3. Ex certa scientia, non autem auditu, excepto si impedimentum esset consanguinitatis, aut affinitatis, quia tunc sufficit, si illud sciverit

(1) N. 972. — (2) 2. 2. 70. a. 1. ad 1. — (5) *Lib. G. n. 995.* — (4) *Ibid in fin.* — 5 n. 994. ü. Certum.

à personis certis, et tunc dignis. 4. Ille qui nunc testis non sit vilis conditionis, modo factum non sit adeò occultum, ut probari non possit aliter; nam ubi deficit potentia probandi, admittitur etiam probatio, quæ ex se non esset suiliciens; ita communiter 1)1). (1).

57. — i'raderea super hac materia multa advertenda sunt Advertendum t. quòd fama impedimenti suilicit ad impediendas nuptias, fit superius dictum est; sed hoc non currit, cùm consanguinei sponsorum, ut dicunt 67/nch. *Castrop. dattier*, etc. ex c. (*'imi in tua, de spons.*, aut ipsi sponsi, ut addit *Sanch*, jurarent non adesse impedimentum (2). Advertendum 2. quòd contrahentes, cùm stint légitimé interrogati, tenentur nul fateri impedimentum aut à nuptiis abstinere, licèt impedimentum non sit probatum; nisi tamen occulté obtinuissent dispensationem; tunc enim non tenentur patefacere impedimentum, cùm illud non sit aliunde probatum; ita *Site Laym. Sanch. Hone. Boss* et alii communiter (3) Advertendum 3 quòd laroehus, Episcopus, aut alius iudex, si ipse tantùm habuisset notitiam impedimenti, modo id non cial sub sigillo confessionis, tenetur impedire matrimonium. Nec obstat dicere quòd peccatori occulto non potest negari Sacramentum, cùm ille publicè petit; hoc enim currit cùm aliud non evenit malum, quàm sacrilega perceptio Sacramenti; secùs autem cùm interveniunt alia gravia damna, quæ plerùmque accidunt ex matrimoniis invalidis; illi rectè docent *Sanch. Castr. Boss. Coninch. Bone. Escob.* etc. contra *Pontium* (i). Et hic advertendum parochum teneri sub gravi, cùm aliquod celebrandum est matrimonium, investigare diligenter utrumque aliquod subsit impedimentum (5).

58. — Advertendum 4. quòd Episcopus, juxta Trident *Sess. 24 c. 1. de reform. matrini.* potest ex tribus duas proclamationes dispensare, ut unica tantùm, el etiam ul nulla liat, cùm justa intervenit causa, ut cùm suspicio probabilis habetur matrimonium malitiosè impediri, ut dicitur in textu Concilii; et etiam ob alias causas, fit dicunt *Sanch. Barbos. Ponì. Cabass. Bonae. Bos. Salm. Hc.*, nimirum si muptiæ celebrandæ essent inter primarios homines, aut inter senes, aut inter personas valdè dispares conditioi e, æta'e, divitiis, aut alia qualitate: aut si moraliter certum esset nullum subesse impedimentum:

'O) IV. 997. — (2) Lib. 6. n. 999. — (5) n. 1000. — i 1002. — (5) n. 51 r. Certum.

aliter Episcopus, si dispensat, semper se certum saltem aliundè tacere debet impedimentum non adesse (1). lit. cum dispensatio necessaria esset ad evitandum grave damnum spirituale aul temporale, aul ad auferendum aliquod impedimentum alicujus notabilis boni, (dian privati, tunc M dicunt *Ronc. Sanch. Rarb. Castropal. Ranae. l. illinc. Uo\$. Conin.*, etc.) Episcopus tenetur ad dispensandum . ut esset 1. si probabilis limor haberetur, ne matrimonium injustè im jediretur. '1. Si matrimonium necessarium esset ad evitantani infamiam sponsi, aut prolis, v. gr. processisset defloratio, et sponsus jamjam moriturus esset, aul discessurus in longinquam regionem, aut timeretur ne mutaret voluntatem. 3. Si parentes cogerent lilium ad ducendam indignam. 4. Si timeretur aliquod periculum spirituale aut temporale 5. Si immineret tempus Adventus, aut Quadragesima», ut addit *Roncaglia*, et ita pariter ob <]iaincuniquc aliam rationabilem causam, juxta prudentum judicium (2). Dicit tamen *Ross.* (3). quòd si forte Episcopus Illis stantibus causis injustè negaret dispensationem, ipsi recurrere debent ud judicem superiorem; non possunt tamen contrahere, nisi cùm periculum esset in mora, et ad Superiorem adeundi non suppeteret facultas. Advertendum hic ex Concilio præcipi quòd , cùm dispensetur in proclamationibus, *ante consummationem denuntiationes in ecclesia /iant*,... *nisi Ordinarius judicaverit, ut remittantur*. Insuper advertendum id quod mandat observari Bened. XIV. in Bulla *Nimiam licentiam* (edita 18. Maji 1743.) ubi vetat , ne Episcopi alii sacèrdoti quàm parocho licentiam assistendi matrimoniis dent, nec dispensent in denuntiationibus iiiiisi *urgente legitima, gravissima el ineluctabili* causà, cùm apertissime intelligent ex Trident, facultatem effrenatam ac immoderatam dispensandi sibi non adesse. El ne com initiant facultatem contrahendi coram alio sacerdote, quàm parocho , priùs quàm ex diligentiss adhibitis sibi tuto constiterit nullum interponi impedimentum.

59. — Quæritur hic tandem, an Victorius generalis, et etiam parochus possint in denuntiationibus dispensare ? Quoad Vicarium generalem probabiliùs est, cuod possit, diim ipse cum Episcopo unum eflicit tribuna e ; ita c< in inunissime *Sanch. Castr. Ron. Wig. Klbel, Rarb. Navor. Houe. Fil.* contra *Vontium*, et *Dianam* (4). Parochusconlià non potest, (plia ille nullà potitur jurisdictione. Inde

(1) .V.1006. — (2) *Lib. 6. n. 1005. r. Dorent.* - (5) *lions. loin. 1. c. 7. n. 54. itMalr.* — (4) *Lib. 6. n. 1007.*

si præsumat assistere ad matrimonium sine denuntiationibus, incurrit suspensionem ab officio tribus annis, sed hæc est *ferendæ sententiæ**, ut habetur ex *cap. Cum inhibitio*, §. *Sanè de clandest. desp.* probabiliter tamen dicunt *Sanch. Laym. Croix, Donc. Cob. et Elbel*, quòd in casibus, in quibus Episcopus tenetur dispensare, et non possit ad eum confugere, et contra periculum dilationem non pateretur, in eo casu parochus non potest quidem dispensare, sed potest (modò ei constet non subesse impedimentum) declarare tunc non obligare præceptum denuntiationum. Imo addunt *Pont. Castrop. Boss. Salmant. Busemb. Sanch. Cone. Sot. Escob.*, etc. ipsosmet sponso, si cerii sunt nullum adesse impedimentum, posse omissis denuntiationibus, contrahere (1).

PUNCTUM V.

De impedimentis dirimentibus.

Innuuntur impedimenta dirimentia 60. I. *De impedimento erroris circa personum*, *el circa qualitatem*. G.: II. *Conditionis* 61. III. *Voluntatis* 62. IV. *Cognitionis* 62. V. *Criminis* 63. VI. *Disparitatis* 64. VII. *De violentia, et metu* 64. VIII. *De imped. Ordinis* IX. *Ligaminis*. X. *Publicæ honestatis*, 65. XI. *Ætatis* 66. XII. *Affinitatis* 67. *De impedimento ad petendum* 68. *Quinam dispensare potest in hoc impedimento* 69. XIII. *De clandestinitate, et de assistentia testium. De parochi assistentia* 70. *et 71. De vagis, el exteris* 72. *Quænam assistentia parochi requiratur* 75. XIV. *De impotentia* 74. *et 75. De raptu*. 76.

60. — Impedimenta dirimentia (præter defectum consensûs) sunt sequentia :

I. *Error*, II. *Conditio*, III. *Votum*, IV. *Cognatio*. V. *Crimen*, VI. *Cullilis disparilas*, VII. *Idus*, VIII. *Ordo*, IX. *Ligamen*, X. *Honestas*,

XI. *Ætas*, XII. *Affinis*, XIII. *clandestinus* XIV. *el impos*, XV. *Baptizata sit mulier, nec parti reddita tuitæ*.

Hæc socianda velant connubia, facta retractant.

61. — Sermo sit de singulis sigillatim. I. *Error*: Error circa personam lege natura; irritat matrimonium, licet sit vincibilis, cl etiamsi concomitans, qui causam non dedit contractui, adeò ut etiam cognito errore, pariter nuptial contractæ fuissent (2). Error contra circa persona; qualitalem, v. gr. si illa iudicata fuerit nobilis, virgo, aut dives, cl talis non reperialur, certè non irritat matrimonium; et hoc currit juxta communem sententiam. el

(1) *Lib. G. n. 1007. Dubii. 2.* — (2) *L. 6. n. 1010.*

veriozem cñm *Sanch. Mol. Laym. Nav. ('one. Huh. Horn. Less. Gon. Salm.*, etc. cum *S. Thoma* (1), contra *Pontium* et alios paucos, etiamsi error dederit causam contractu;; nam intercessit jam consensus circa substantiam matrimonii, quæ consistit in verificatione personae; alioquin si verificandæ essent omnes qualitates à sponsis aprehensa. innumerabilia matrimonia restarent dubia, et litibus obnoxia (2). Qualitas tamen si redundaret in substantiam, communiter dicunt 1)1). tunc errorem circa qualitatem irritare matrimonium. Tres dantur reguke (aibus dignosci possit quando error circa qualitatem redundet in substantiam. *Prima*, cùm quis actu intendit, aut priùs, voluntate nunquam mutata, intellexit non contrahere, nisi sub illius qualitatis conditione; ita *Sanch. Pont. Castr. Salm.* et alii communiter (S). *Secunda*, cùm qualitas est propria et individnalis alicujus certæ personæ, v. gr. si quis intendit contrahere cum primogenita regis Galliae; itator. *Petrocor. Haberi, Laym. Holzm. et Spor.* Secùs autem si intenderet contrahere cum una tiliarum regis, quia tunc qualitas non est individualist sed communis aliis filiabus, et tantù minùs si intenderet contrahere cum lilia regis, nisi esset quòd principaliter intenderet non contrahere, nisi cum persona rega i (4), ut dicemus mox infrà in tertia Regula. *Tertia*, cùm contrahens principaliter intendit qualitatem, et minùs principaliter personam, iit si diceret: *Volo ducere nobilem, qualem puto esse N. N.* Secùs autem esset, si diceret: *I'olo ducere N. N. quam puto esse nobilem*; ita *Solus, Silr. Jhui. Holzm. Cabass, et alii cum S. Thoma* (o).

621. *Conditio*: Per conditionem intelligitur servilis: undè si ex ignorantia cum serva contrahitur, matrimonium nullum est (6), et hoc etiamsi ignorantia esset crassa, ùt probabiliùs dicunt *Sanchez, Conin. Salm.*, etc contra *Solum* (7) Secùs autem si jam sciret illam esse servam, tunc enim validé contraheret, fieret tamen irregularis ex *Can. Si cpiis, dist. 34.* (8). Sicut etiam esset validum matrimonium, si ipse esset servus, uti probabiliùs tenent cum *S. Thoma* (9). *Sanch. Salm Conar.*, etc (10) Idem currit, profit probabiliùs dicunt *Sanch. Salm. Don.* etc contra *Caslropalaum* (I I), si serva ob matrimonium lieret libera,

(1) *Su/pl. o. 51. ari. 2. in corp. ad. 1. el ad 5.*— (2) *I. G. n. 1011. r/ 1012.*— (5)n. 1015. U 1011. — (i) n. 1015.— (5) n. 1016. — (6) *£. G. n. 1017.- 7 n. 1019.* — 8 ». 1018.— 9 *Suppi, q. 52. a. I. ad. 1.* — 10 *Lib. 6.' n. 1018. r. Sivero.* — II ». 1022.

ut evenit cum dominus ipsemet chirographum dotale dat servæ, aut eam in uxorem dat alteri ignoranti esse servam. III. *Votum* : intelligitur solemne castitatis vel ob Ordinis sacri susceptionem : vel ob religiosam professionem spontaneam : dicitur *spontaneam*, nam illa emissa metu, nulla est (I). An autem Papa possit dispensare in voto in professione emisso, probabilissimum est posse, cum S. Thoma (2), S. Antonin. *Suar. Castr. Less. Sanch. Cajet. Pont.*, etc. (3). Et idem dicitur de voto sacri Ordinis (4). IV. *Cognatio*: Triplex est cognatio : *legalis*, quæ oritur ex adoptione perfecta, nempe facta principis supremi rescripto; et hæc dirimit matrimonium inter adoptantem et adoptatum; et inter uxorem et descendentes adoptati, et inter uxorem adoptantis, ac inter ejus consanguineos in primo gradu; ita ex *c. Per adoptionem* 2. *cl.* 3. et ex *c. Diligere* 30. *q.* 3. (5). *Spiritualis* est illa quæ oritur [ex Baptismo, aut ex Confirmatione; et hæc dirimit matrimonium inter baptizantem et baptizatum, inter patrem et baptizatum, et parentes baptizati, ut ex *c. 1. de Cogn. spir. in* 6 et ex Trident, *sess.* 24, *c.* 2. (6). Vide dicta *Tract. XIV. n.* 33. et 53. Tertia denique *est carnalis*, quæ provenit ex consanguinitate personarum quæ ex eodem stipite descendunt : et hæc in linea transversali lege ecclesiastici matrimonium dirimit usque ad quartum gradum, sed in linea recta semper (7). An autem in linea recta loc sit lege naturæ, an Ecclesiæ, quæstio est : cæterum probabile est in primo dumtaxat gradu lege naturæ prohibitum esse matrimonium in linea recta, adeo ut in reliquis gradibus possit Papa dispensare ; ita *Less. Lugo, Sanch. Salm. Kone., etc.* Aide dicta *Tom. I. Tract. IX. n.* 18. Ad distinguendos gradus consanguinitatis, hæc traduntur regulæ : I. In linea *recta* tot sunt gradus, quot sunt personæ, dempto stipite, qui nunquam in numero computatur. II. In linea *transversali æquali* quot gradibus sponsus distat à comuni stipite, sponsæ, tot distant inter se. III. In linea *transversali inæquali* quot gradibus consanguineus remotior distat à stipite, tot distant inter se (8). An autem debeat in dispensatione exprimi gradus proximior, vide *sequent, n.* 86.

63. — V. *Crimen*: Crimina matrimonium dirimentia sunt homicidium, adulterium et raptus. De raptu dicitur

1 N. 1021. — (2) *In* 4. *l.* 58. *q.* 1. *art.* 4. *ad* 1. — (3) *L.* 5. *n.* 256. — (4) *in?* et *0* 807. 808. — 1059. — 5) *n.* 1027. — 6) *n.* 1028. — 7) *n.* 1010. — 8) *Lib.* 6. *n.* H26. v. Prima.

infrà/i. 76. Loquendo igitur hic de homicidio, et adulterio, loc impedimentum tribus in casibus incurritur, nimirum, 1. Utroque patante (to *patrante* respicit solum homicidium, non verò adulterium). 2. Uno patante 3. Nemine patante. Et 1. *utroque patante* intelligitur cum ambo sponsi conspirarunt (sed sine adulterio) in conjugis mortem, quocum alter eorum matrimonio ligatus erat, fine matrimonii ineundi cum eo (1); saltem cum alter sponzorum talem habuit finem et complici communicavit, ut probabilius tenent *Pont. Vasq. Peyr. Diana, Salm.*, etc. contra *Sanch.* et *Castrop.* qui atlirman impedimentum incurri, etiamsi finis prædictus matrimonii parti alteri participatus non fuerit. Cæterum ego puto sufficere, seu saltem requiri ut indiciis sufficientibus manifestatus sit, v. gr. donis, litteris amatoriis, aut aliis signis amoris et familiaritatis quæ inter partes intercesserunt (2). II. *Ino patrante.* cum una pars tantum, altera in scii, conjugem suum dedit morti; sed amplius adulterium commisit cum parte cui nubere cupit, ut ex *can. Si quis vivente* 5. *cans.* 31. *q.* 1. et *cap. Propositum I de eo qui duxit*, etc. Sed ad incurrendum hoc impedimentum requiritur 1. ut adulterium præcedat homicidium; 2. ut adulterium sit perfectè consummatum cum seminatione intra vas non tantum ex parte viri, sed etiam mulieris, juxta sententiam S. Bonav. *Innoc. Hostiens. Vigner* et P. *Concina*, qui tradit eam ut communem; et méritè probabilem vocant *Sanchez, Castrop. Ronc. Salm.*, etc. Ratio, quia hoc impedimentum habet rationem pænæ, et quævis poena non incurritur, nisi crimen sit perfectè consummatum in suo genere; ut autem adulterium sit perfectè consummatum, requiritur ut adulteri liant una caro per utriusque seminationem mixtionemque seminum; ait enim D. *Thomas*, (cujus verba proferemus infra *n.* 68. *in fin.*) quod tantum permixtionem seminum vir et femina efficiuntur una caro (3) Requiritur 3. ut uterque adulter sint conscii prioris matrimonii; quare probabiliter (ut dicunt *Sanch. Hebell. Aversa, Bus. el Salm.*) excusat ignorantia etiam culpabilis, si non sit affectata (4). Requiritur 4. ut occisio sit patrata eo line ut ducere possit adulteram, et talis finis sit ei manifestatus (saltem signis supra narratis); ita *Sanch. Pont. Vasq. Salm. Terrez*, etc. (5). III. *Neutro patrante*, intelligitur cum nou intercessit homicidium, sed tantum adulterium cum

1 *V.* 1055. v. Ex I. capite. — (2) *n.* 1054. — (3) *Lib.* 6. *n.* 1036. r. Hinc aulem. — (4) *Ibid.* v. *Requir.* V. — (5) *Ibid.* v. *Requir.* I'.

matrimonii promissione, ùt habetur ex *cap. fin de eo qui duxit*, etc. Ad incurrendum hoc impedimentum requiritur primo ut adulterium et promissio intercesserint vivente conjuge. Secundô ut promissio non sil revocata ante adulterium. Tertiô ut promissio sit acceptata. Hæc certa apud omnes habentur (1). Alia sunt dubia, quocirca dicimus i. probabile esse cum *Sanch. Castr. Gult.* (contra *Pont.*, etc.) ad acceptationem non sufficere solam adultéré taciturnitatem (2). Dicimus 2. probabiliùs et communiùs esse cum *Laym. Bonae. Salm. Holzm. Croix, Spor.*, etc. (contra *Sanch. Cast.*, etc.) non sufficere promissionem lictam, dùm textus citatus requirit promissionem, qualis non est promissio licta (3). Dicimus 3. non sufficere conditpnatam promissionem; cum enim agatur de pœna, pro promissione à textu allata, debet intelligi absoluta, et probabilius etiam dicunt *Laym. Conin. Perez, llozm.* contra *Sanch. Tourn.*, etc. Dicimus 4. contra probabiliùs, el communiùs esse cum *Sanch. Bonae. Castr. Sol. Coninch. Silv.*, etc. adversùs *Bellarm Laym. llozm. Elbel*, etc. non requiri mutuam promissionem; nam in *c. 1 et de eo qui duxit*, etc. nulla mentio lit repromissionis, sed tantùm lidei dalæ (4). Praeterea notandum est ad tria illa crimina addendum esse quartum, ex quo etiam oritur impedimentum, el est adulterium cum *matrimonio attentato*, nempe cùm vir vivente uxore aliam cognoscit, ac intentai cum illa contrahere: hoc matrimonium est nullum, sive copula priccesserit, sive sequatur attentatum, ùt habetur ex *c. 2. 4. 5. et 9. de eo qui duxit*, etc. (5) Qui autem, vivente uxore, daret lidem ducendi aliam, sed sine adulterio, et sine matrimonio attentato, non incurreret hoc impedimentum, sed non excusaretur, à culpa gravi. ùt communiter dicunt *Sanch. Laym. Bon. Castr. Elbel*, etc. et deducitur ex *c. fin. de eo qui duxit* (6).

64. — IV. *Disparitas cultiis*: intelligitur disparitas religionis. Hæc dirimit matrimonium inter baptizatuni, et non baptizatam; sed inter baptizatos, nemper inter Catholicum, et haereticam disparitas non dirimit, sed tantùm impedii matrimonium, et reddit illicitum, nisi Papa dispenset, ùt ex *c. 1. de Divort.* et ex Bulla Bened. XIV. *Matrimonia*, data 4. Nov. 1741. (7). VII. *Vis*: intelligitur non solùm vis proprie dicta sed etiam metus, qui dirimit matrimonium tam lege ecclesiastica, ex *c. Signi/i-*

(1) .V. 1057. — (2). n. 1058 — (3i n 1839. — (4) *Lib. 6. n. 1041.* — 5 n. 1042. — (6 n.1043. — 7 *n. 56. el 1044.*

cavit. c. *Veniens*, et c. *Consultationi, de eo qui duxit, etc.* quàm lege naturali (1). Et dirimit, licèt juramento sit innatum, modo juramentum non sit præstitum ad liberum præbendum consensum, quia tunc certò obligat, iit ait *P. Viva* (2). Sed ad hoc ut metus irritet matrimonium, 1. debet esse gravis, quia levis satis non est, ùt tenendum est cum sententia communissima *Pont. Castr. Sanch. Sol. Tamb. Boss. Vives* (contra *Lugo*, et *Nav.*) cum *S. Thoma* (3), qui dicit : *Coactio metûs, quæ cadit in constantem virum, tollit matrimonium, et non alia.* Batio est, quia neque lege naturæ, nec positivà habetur quòd metus levis tollat matrimonium (4). Pro metu *gravi* intelligitur periculum mortis, exilii, carceris, infamiæ, aut amissionis gravis bonorum, aut excommunicationis, aut alius damni gravis, quod contrahens timeret sibi, aut sibi conjunctis usque ad 'quartum gradum : ita communiter *DI.* (5). Solus metus reverentialis erga parentes, avos, dominos, Prælatos?, et tutores (addunt *Boncagl. Sanchez, Boss. etc.* etiam erga patruos, et fratres natu majores) dicimus cum sententia communi *Lessii, Sol. Sanch. Suar. Mol Laym. Cone. Pont., etc.* cum quadam decisione Rotæ. rom contra aliquos canonistas, quod non satis sit ad irritandum matrimonium nisi cùm additur timor gravis mali, ùt diuturni odii, aut indignationis, aut verberum, etc.; nam, ùt rectè ait *Pont*, metus mere reverentialis non est pmpriè metus, sed simplex reverentia quæ sccum nullius mali affert timorem, sed solam quamdam erubescientiam, quæ potiùs ab intrinseco quàm abextrinseco ortum habet, sicut mox infrà explicabitur (6). 2. Metus iste debet esse ab extrinseco incussus, nempe ab alio : et non sufficit ut sit ab intrinseco, ùt si quis contraheret, ut ab aliquo liberetur damno, à nemine incusso, sed à seipso apprehenso ; ita communiter *Sanch. Pont. Sot Bone. Salm.* (7). 3. Debet esse injustè incusus; undè si forlè sponsus, factà matrimonii promissione ex timore carceris, quem ei justè minitatus est judex, contrahat, aut timore ne sponsa eum accuset, tunc matrimonium est validum. 4. Debet incuti metus ad finem contrahendi matrimonii ; quare si stuprator ducit corruptam incussus timore minarum illius conjunctorum, matrimonium est nullum ; secus verù si parentes minantur ei mortem ob violationem puellæ, et ille, ut à periculo

! .V. 1045. d 1054. — 2 n. 1045. — 3 *Suppi. q. 47 a. 3.* — 4 6. n. 1055 — 5 *Lib. 6. n. 1047, et 1048.* — 6 n. 1056. — 7 n. 1049.

liberetur, matrimonij contrahit; ila communiter *Sanch. Bonac. Rone.* et alii (1). Dubitatur autem an irrito facto matrimonio metûs causâ, libera restet etiam pars quæ metum incussit? Allirmant probabiliter *Sanch. Sol. Castr. Busemb. Ilurlad.*, etc.; sed probabilior videtur opposita *Pontii, Nav. Coninch. Salm.*, etc. uti deducitur ex c. 1. *de eo qui duxit*, quia nemini commodum de suo facinore comparandum est. Imo dicimus cum *Castrop.* eum, qui metum incussit, omninô teneri mulierem ducere, cûm non posset alio medio illius honori consulere (2).

60. — VIII. *Ordo*; intelligitur sacer, quo dirimitur matrimonium, non quidem lege divina, uti volunl nonnulli, sed ecclesiastici, sicut probabilius docent *Sanch. Pont. Suar. Bellarm.*, etc. cum N. *Bonato.* et «S. *Thoma.*» (3) qui dicit: *Sed quâd (Ordo) impediât matrimonium, ex constitutione Ecclesiæ habet*; quia votum simplex castitatis ex se non irritat certè matrimonium; si igitur irritat, est quia est solemne, sed talis solemnitas dumtaxat provenit ex lege Ecclesiæ: ideôque benè potest Papa in eo dispensare (4). IX. *Ligamen*: intelligitur de eo qui alio matrimonio ligatus est, propter quod cum nemine alio contrahere potest, nisi certè constet de prioris conjugis morte: qui si comparet, tenetur, qui aliud contraxit matrimonium, ad priora redire vola (5). X. *Honestas*: nempe publica honestas, quâ nullum redditur matrimonium illius qui, sponsalibus celebratis cum una, matrimonium contrahit cum consanguinea illius in primo gradu, sicut novissimè statuit Tridentinum, quia jure antiquo tale impedimentum extendebatur usque ad quartum (6). Hic notandum 1. tale impedimentum non oriri ex sponsalibus cum persona incerta initis (v. g. cum una ex filiabus Petri), uti constat ex c. *uno de sponsat, in 6*, neque ex sponsalibus conditionatis, si adhuc conditioni non fuerit eventus, ut dicunt communiter *Sanch. Castrop. Bonae. Salmant.* et certum est ex «declaratione Bonif. VIII, apud *Tournely.* Notandum 2. ex matrimonio rato oriri impedimentum publicæ honestatis usque ad quartum gradum, licèt matrimonium fuerit nullum, modô nullitas non provenit ex defectu consensûs, quia in hoc jus antiquum correctum non esta Concilio; ita communiter *Sanch. Pont. Castrop. Salmant.* Sed hic quæritur an adsit impedimentum, cûm nullitas oritur ex defectu consensûs? Allir-

(1) *Ibid.*, ad 1063. ubi alii castis discutiuntur. — 2 n. 1057. — 3 In 4. *disl.* 37 :h 1. *ari.* 1. — (4) *Lib.* 6. n. 1058. et 1059. — 5 n. 1060. — 6 1061.

mant *Sanchez, Pont.* et alii, quoties defectus est occultus (et idem dicunt de sponsalibus nullis ob quemcumque delectum occultum, cûm valida sunt in foro externo); sed probabilius negant *Castr. Hon. Cone. Salm. Coninch.* etc, quia in textu citato universaliter dicitur quôd ex matrimonio nullo defectu consensûs, non oritur impedimentum; et ita refert *Barbosa* declarasse S. C. Quoad autem sponsalia, indistinctè dixit Trident, *sess. %, c. 3. rfe Reform, malrim. Cbi Sponsalia quacumque ratione valida non erunt* > *sancta Synodus prorsus tollit* (impedimentum) (1). Notandum 3. sponsalia licèt mutuo consensu soluta, aut alia ex justa causa, parere impedimentum, uti rectè dicunt *Sanch. Tourn. Cone. Sot. Laym. Bonae. Salmant.*, etc. (contra *Pont. Castrop.*). Ratio est quia ex sponsalibus validis, juxta Trid. jam oritur impedimentum; undè hoc non potest deindè tolli sponsorum voluntate, aut allât causâ superveniente: et bæc sententia (uti rectè ait *La-Croix*) est omninô tenenda ex approbatione S. C. approbata ab Alex. VII. die 6. Julii 1668. ubi prohibitum fuit, ne hoc deinceps ampliùs in dubium revocaretur (2). Notandum 4. ex matrimonio nullo, ex eo quôd fuit clandestinum, etiam oriri impedimentum publicæ honestatis, ut rectè dicunt *Pont. Castropal. Pign. Ronc. Tourn. Cone. Laym.*, etc. (contra *Sanch. Nav et Coninch.*), et ita declaravit S. C. (3) Insuper hic advertendum matrimonium ratum cum una sorore, sed invalidum ob publicam honestatem, non inducere impedimentum in præjudicium alterius sororis, cum qua contracta sunt sponsalia, uti exci?, c. *un. de spons, in 6.* (4).

66. — XI. *Ætas*: intelligitur, si sponsus sit minor natus quàm 14. annos completos, et sponsa 12., matrimonium est nullum, uti habetur ex c. ~. 10. et 14. *de Despons, impub.*, modô malitia non suppleat ælatem, ut excipitur ex c. *De illis 9. eod. lit*; sed hoc intelligitur pro illis impuberibus qui pubertatem jam attingunt; et præterea intelligitur de illis quonon solùm potentes sunt ad generationem, sed etiam sunt capaces ad intelligenda consequentias conjugalis vinculi, ad quod contrahendum perfectio opus est rationis usu, ut dicunt *Sane. Sotus, et alii* cum S. *Thoma* (o). Quæritur hic, an matrimonium sit nullum, si pueri etiam complētât ætate coire nequeant? Alii allirmant, sed communiter negatur cum A*ar. *Castr.*

(1) *Lib.* 6 n. — 2 n. 1063. — 5 n. UMii. — i *Ibid.* v. Notandum. — (5) n. 1065 d 1066.

Sanch. Sylvest., etc.; nam nullà lege cavetur quòd matrimonium inter puberes pueros sit nullum, si adhuc putentià generandi careant; dùm impotentia tunc potiùs judicanda est temporalis, quàm perpetua. Itaque tunc, ùt communius dicunt *Caslr. Pont. Sanch. Sylvest. Escob.*, etc. quoad marem expectanda est ætas usque ad annum 18. quoad mulierem saltem usque ad 44. (1). Notandum hic matrimonium senum ætatis decrepitæ etiam esse validum, modò coire possint arte medicà; ita communiter *Sanch. Salm* et alii cum *S. Thoma* (2).

67. XII. *A//inis*: Affinitas illa quæ oritur ex copula habita ab uno sponzorum cum consanguineis alterius. Hæc dirimit matrimonium usque ad quartum gradum, si ex copula licita nata est: usque ad secundum, si ex illicita; ita ex *Trid. sess. 24. c. 4.* Notandum hic quod affinitas non parit affinitatem, undè duo fratres possunt ducere duas sorores; et vitricus potest ducere uxorem sui privigni, ùt declaravit *S. C.* (3). Insuper notandum quòd si quis cognoscit sororem sponsæ suæ, neutram sine dispensatione ducere potest; sed obtenta dispensatione, si iterùm eandem sororem sponsæ cognoscit, nova dispensatione non indiget; et hoc etiamsi dispensatio execution! data sit, ùt dicunt probabilìus *Sanch. Tourn. Anad. Cuttier.*, etc. contra *Habert*, et *Elbel*, cum Declaratione *S. C.* quia illa affinitas jam per dispensationem sublata est ad effectum contrahendi matrimonium. Et ita revera respondit *S. Pœnitentiarum* 21. Sept. 1752. cuidam rescripto quod authenticum ego vidi. Advertit autem *Lamberlini* cum *Fill. Cleric*, et *Tamb.*, quòd si postea impedimentum, super quo in foro conscientiæ dispensatum est, detegatur in foro externo, et conjuges non possunt ad probandam dispensationem aliquam probationem adducere, tunc Episcopus aut parochus debet quiescere, si confessarius testetur de obtenta dispensatione (5).

68. — Praeterea notandum prælatum affinitatis impedimentum tunc dirimere matrimonium, cùm illud præcessit; sed si post matrimonium conjux rem habet cum consanguineo alterius in primo aut secundo gradu, ille privatur jure petendi debitum, ùt habetur ex *c. Si quis 1. de eo qui cognov.*, etc. et ex Declaratione Gregorii XII). (6). Advertendum autem: ab hoc impedimento 1. excusat metus, v. g. si uxor metu gravi coacta cognoscitur à

(1) *Lib. 6. n. 1067.* — (2) *Ibid. v. Matrim.* — (5) *n. 1038 el 1069.* — (4) *Notif. 87. n. 51.* — (5) *Lib 6. n. 1110.* — ;6) *Lib. 6. n. 1070.*

consanguinea viri ; ita communiter et probabiliùs *Nar. tionac. Hebel. Elbel.* cum *Laym. Sol. Castr.* et *Salm.* qui hoc probabile vocant, quia sicut metus gravis a lege humana, ila etiam excusat à pœna (lg 2. Excusat ignorantia : hæc ignorantia potest esse aut facti, aut juris , aut poma*. Si est lacti, nempe si conjux ignorat illam personam, cum qua copulam habet, esse consanguineam sui conjugis, ah omnibus excusatur, licèt ignorantia esset crassa, ùt dicunt *Sanch. Pont. Nav. Castr.*, etc., cùm illa poma sit imposita, ùt legitur in textu citato, *scienter peccantibus* i2). Nec incurritur ah eo qui ignorat legem ecclesiasticam, quæ præter divinam id prohibet, ; dùm non potest incurri pœna illius legis, cujus nulla habetur notitia; ita communissime *Suar. Nav. Bonae. Wigandt, Pont. Salm.* etc. contra pauciores (3). Et est etiam probabile non incurri ab eo , qui licèt sciat legem ecclesiasticam, ignorat tamen pomam ; ita tenent *Bon. Wigandt, Castrop. Boss. Coninch.* et alii ; quia hoc impedimentum (ùt dicunt) habet veræ pœnæ rationem ; alias etiam incurreretur ah eo qui citra culpam committeret incestum; et cùm sit pœna extraordinaria , ei non subjicitur ignorans, uti dicitur *Tract. XIX. n. 8.* loquendo de *Censuris* (4). 3. Non incurritur prafatum impedimentum, nisi copula sil ex «traque parte consummata cum seminatione, ut probabiliter dicunt *Castr. Sylv. Sanch. Bonae. Salm.* et alii cum *S. Bonavent.* et N'. *Thoma* (5), qui dicit : *Vir et fæmina e/fciunlvir una caro per commixtionem seminum: undè.... nisi mixtio seminum sequatur , non contrahitur affinitas*, Advertendum tamen quod in dubio semper præsumenda est conula fuisse perfecta, et consummata ah utraque parte (6).

69 — Huic impedimento, communis est sententia cum *Verbes. Castr. Laym. Pont. Sanch. Boss. Wig. Anacl.*, etc. contra aliquos pauciores, posse dispensare Episcopos ex potestate sua ordinaria, aut saltem ex consuetudine jam introducta (7). Et possunt delegare etiam aliis facultatem dispensandi, cùm ipsa annexa sit dignitati episcopali ; ita etiam communiter *Barbosa, Pont. Sanch. Castrop. Salm. Bon., etc.* (8). Item possunt dispensare omnes confessarii mendicantes ratione, privilegiorum suorum , ùt referunt *Sanch. Pont. Spor. Salm.*, etc., contra *Concinam* (9). Ad hoc autem ut regulares confessarii possint super hoc impedi-

ti) .V 1071. — 2' n. 1075 — 5 n. 1072. — 'i' 1074.- 51 *Suppi. qu* 55. ar«. i. ad',2, 6 Δ. (i. n. 1075.— (7) *Lib.*(5. n. 1076.— (8) n. 1125.—(9) n. 1127.

mento dispensare, alii volunt ut illi habeant licentiam suorum Generalium, aut Provincialium ; alii absolutè id negant ; cæterùm rectè dicunt *Salm.* cum aliis non requiri, sed sufficere licentiam Superioris localis, dum privilegium concessum Benedictinis Vallisolitanis à Martino V. et à Julio II. concessum fuit Priori monasterii (4).

70. — XIII. *Si clandestinus* : Advertendum clandestinitatem, loquendo de matrimonio, bifariàm accipi posse*, primè cùm fiunt nuptiæ omissis denuntiationibus, et de hac jam actum est num. 55. Secundo cùm celebratur matrimonium sine parochi, et testium assistentia, et de hac est sermo. Trid. sess. 24. c. 4 declaravit nullum fore matrimonium, nisi contrahatur coram parochi, aut alio sacerdote de ejus licentia, et coram duobus saltem testibus ; et hoc currit (si in locis ubi Trident, receptum est, versatur) etiamsi aliqua urgeat necessitas quæ oppositum expostularet, et etiamsi matrimonium sit contractum ex ignorantia; ita communiter 1)1). (quicquid dicant aliqui cum *Scoto*), dùm Concilium declaravit *omnino inhabiles* eos qui aliter contrahunt (2). Quoad testes, notandum quòd quilibet testes in hoc sufficiunt, etiam mulieres, pueri (modò sint rationis capaces), infideles, infames, parentes, servi, et etiam illi qui casu illae transeunt, aut vi detinentur; ita communiter *Sanch. Barb. Castrop. Laym.* ('on., etc (3).

71. — Quoad parochum autem, plura notanda sunt. Notandum 4. nomine parochi intelligi non soli'im Episcopum, et Vicarium capitularem Sede vacante, sed etiam Abbatem jurisdictionem quasi episcopalem habentem, Vicarium generalem Episcopi, licèt ei hoc Episcopus prohibuisset, cum non possit hic impedire quominùs parochus, aut Vicarius suus generalis matrimoniis assistat, ut pluries declaravit S. C. (4). Peccaret tamen graviter parochus, si assisteret postquam ei ab Episcopo jurisdictio vetita sit, ùt communiter dicunt DD. Notandum 2. parochum etiam irregularem, aut suspensum, aut excoimnicatum, licèt vitandum, validè assistere, ùt dicunt communiter *Sanch. Pont., Salm* etc. et *Fagn.* cum Decreto S. C.; ibi enim non exercet jurisdictionem, sed tantùm uti testis assistit (5). Licèt, assistente vitando, non excusarentur à culpa gravi nec ipsi nec sponsi, modo casus non accideret quo gravissima causa urgeret, ut citiùs matrimonium contraheretur; et non suppeteret tempus Episcopum ad-

ii) Λ'. 1128. — (2) n. 1079. — (5) n. 1081. — (4) Vide *P. Zacch. an. Croix. l. 6. p. 5. n. 725.* — (5) *Lib. 6. n. 1082.*

eundi, iit dicunt probability *Coninch. Pont. Suar. Vast/. Ronac.*, etc. contra *Sanch. Hoss.*, etc. (1). Contra probabiliùs dicunt *Sanch. Caslrop. Harb Pont. Bonae Cajet. Subn.*, etc. (contra *Laym. et alios*) parochum vitandum rectè dare posse alteri sacerdoti licentiam assistendi; nam licentiam dare non est actus jurisdictionis, se<l potestatis sibi à Concilio concessæ, non uti parochus, sed uti testi, cum facultate delegandi alium sacerdotem (2). Benè potest etiam assistere aut licentiam dare parochus non sacerdos infra annum, quo sacerdotio initiandus est; et etiam post annum (saltem validé), sicut declaravit S. C. 3). Et ita pariter sacerdos qui titulo colorato parochus laberetur (4), aut errore communi, juxta dicta *Tract. Y17. /i.90*. Notandum 3. sufficere licentiam parochi etiam tacitam, modo sit præsumpta de consensu præsentis; non jam ratihabitione futurà, ùt dicunt communiter *Sanch. Pont. Bonae. Salm.* etc. Et sufficit etiam dolo aut limoni extorta, et oretenùs tantùm data, ùt addunt iidem AA. citati (5).

Notandum 4. assistere debere matrimonio parochum illius parochiæ, in qua sponsi domicilium habent; sed si domicilium in duabus parochiis haberent, communissime docent *Sanch. Pont. Bonae» ('oninch. Ronc. Salm . etc..* posse contrahere coram parochus alterutrius; modo in utraque (moraliter loquendo) æquè incoluerint (6). Sed advertit *P. Zaccharia* pluries declarasse S. C. quod si sponsi licèt in aliam parochiam domicilium transferrent, ibi contrahendo, invalidé contraherent. Sed contrà validum esset matrimonium, si eo revera domicilium transferrent, licèt in fraudem parochi primi domicilii; ita *Croix* cum *l.:(Ujii(ino, Barb. Sanch. Silv. Hoss,* et alii (7). Notandum o. ad matrimonii valorem sullicere assistentium parochi alterutrius sponsi, etiam extra parochiam, el dkrcesim: quare valet matrimonium, si in parochia sponsal assistit parochus sponsi, ùt declaravit multoties S. C. accedente etiam Pontificis approbatione (8). An autem peccet parochus assistendo extra parochiam? alii allirmant; sed communis eum excusant *Sanch. Castr. Salm. Barb. Coninch. Ross, etc.*, dicendo (ùt suprà) assistere non esse actum jurisdictionis (9). Quæritur an in aliam parochiam proficiscens non animo eodem transferendi domicilium, nec ex transitu, sed ut ibi per majorem anni partem moretur, possit ibi

(1) IV. 1085. — (2) n. 1084. — (5) /j. 1081. — 1 *Ibid.* — 5 n. 1088. — n. 1086. — (7) *Croix. l. 6. p. 3. n. 717.* — (8) *Lib. 6.n. 1087* — (9) *Ibid.*

contrahere nuptias? Alii probabiliter negant; sed probabiliùs allirmant *Sanch. Potit, lion. Silv. Castrop. et Salm.* inqò dicit *Lambertini* cum *Laym.* et *Nav* sufficere nt ibi moretur per aliquam notabilem anni pariem occasione alicujus occupationis, ùt medici, judicis, servi, cauponis etc. (1); vide dicta *Tract. XIV. n. 17.*

72. — Notandum 6. vagos posse contrahere coram quocumque parcho, licèt tantùm alter'sponsoruni sit.vagus. Tenetur tamen tunc parochus investigare diligenter, an alibi contraxissent; et istis assistere non debet sine speciali Episcopi licentia, ùt docent *Sanch. Barb. Salm..* etc. Quoad exteros, hi non possunt matrimonio conjungi extra patriam, nisi ostendant fidem authenticam Ordinarii proprii de statu eorum libero, uti constat ex instructione S. C. (2). Sed ùt declaravit etiam S. C. exteri in carceribus detenti non possunt ibi contrahere. Et idem docet *Lambertini* dicendum (juxta instructionem S. C.) de exteris infirmis in xenodochiis, excepto casu præcisæ necessitatis, in qua possunt cæteroquin contrahere, eliam sine attestatu de statu libero; sed antequam de eo constet, non possunt matrimonium consummare. Puellæ verù exposita*, quæ in conservatoriis versantur, contrahere debent coram parcho ipsiusmet loci, uti declaravit S. C. Et idem dicit *Lambertini* ex antiqua consuetudine, quæ adest, de illis puellis quæ vivunt in conservatoriis, à quibus aluntur, et dotantur; sed illa*, quæ ibi educantur, debent contrahere coram parcho domicilii paterni, materni, aut fraterni, si adest, alioquincoram parcho loci conservatorii; et idem dicunt de famulis qui domi dominorum vivunt (3). Præterea circa matrimonia militum adsunt multæ Decis. S. C. (4), nempe quòd non possunt contrahere sine Pontificis licentia coram capellano castrorum, sive in præsidiis, sive in stationibus hvenialibus, autæstivis, et ne in castris quidem, licèt iu oppositum inveniam apud *Piltonium* (5) quoddam Decretum S. G. ubi dicitur quod ipsi capellani possunt assistere matrimoniis militum, cùm hi in actuali expeditione reperiuntur. Sed cùm sunl exteri, semper opus habent fide suorum Ordinariorum de statu libero (6).

73. — Notandum 7. ad hoc ut matrimonium sit validum, requiritur praesentia non tantùm materialis, sed etiam moralis parochi et testium, adeò ut ipsi testari

(1) N. 115. el 1091. -(2) A'. 1089. in fin. — (5) Lib. 6. n. 1091. v.Ouid si, in / .np-(A) Ap. p. ad Croi.rjl. 6. P. 5. n. 751.-(5) Pitlon. ir. de Matr. n. -117. — (6) Fide *Opus nostr. I. 6. n. 1090.*

possint tam de personis contrahentibus, quàm de matrimonio contracto; quare rectè ait *Pontius* (contra *Sanch.*) apud *Croix* (1), quòd si parochus non benè intelligeret consensum sponsum, quia fortè alterius sunt idiomatis, nonsullicit unus interpret qui affirmet. Contrà sufficit si parochus intelligit eorum consensum, licèt eos non videat modo eorum voces dignoscat), et licet nihil ipse proferat; ut decusum affert *Fagnanus* à S. C. et ut communiter dicunt 1)1), imò etiam vi detentus sit et contradicat, ut communiter etiamsi dicunt *Sanch. Bon. FHliuc. Cone. Busemb.* etc. (2), et juxta plures iJecis. S. C. (3). Sed in hoc non excusarentur sponsi à mortali, et in aliquibus dioecesibus incurrerent excommunicationem; nisi esset casus, uti dicunt *Castr. ('on. Salm.* etc., quo parochus injuste renueret assistere, et contrà adest necessitas contrahendi (i). Parochus verò tenetur sciscitari consensura à sponsis, et proferre verba: *Ego vos conjungo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*. Licèt probabiliter dicunt *Sanch. Coninc. Pont. Castrop. Salm. ('on.* etc., quòd si ea verba non proferret, peccaret tantum venialiter, quoties factus esset certus de consensu manifestato, sed forte probabilius *Boss. Rebell. Barb.* et alii non excusant eum à peccato mortali, cum defectus sit circa materiam gravem (o).

It. — XIV. Impos: Hoc impedimentum est frigiditas sponsum, aut impotentia habendi copulam per se aptam ad generandum. Impotentia hæc, si est perpetua, et antecedit nuptias, nec auferri possit nisi per miraculum, aut peccatum, aut cum periculo mortis, de jure naturæ illas irritat, ex cap. *Fraternitatis, de frigid, et malef.* Impotentia autem oriri potest 1. ex malelicio: et tunc, si maleficium intra triennium nequit removeri sine peccato, dirimitur matrimonium, ex cap. *fin. eod. tit.* Oriri potest 2. ex frigidityte: et tunc pariter, si intra triennium nequit inter conjuges perfici copula idonea ad generationem, matrimonium irritum est. Idem docet *D. Thomas* (6) casu quo vir talem habeat erga mulierem abominationem, ut nullo modo possit per triennium cum ea copulari, sicque pariter sentiunt *Albert. M. Sanch. Silvest. Ang. Tab. Turrecr.* contra *Solum* (7). Oriri potest 3. ex improporitione membrorum, nempe si foemina haberet vas nimis arctum; et hinc, si ipsa nequeat apta fieri, nisi per incisionem cum periculo mortis, vel gravis morbi (in quo moraliter semper

1 *Lib 6 p. 3. n. 750* — 2 *w.1092.* — 3 *Apud P. Zacch. ad Croix l. G. p. 5.n.790.* — 4) *Lib. 6. n. 1093.* — (5 *n. 1094.* — 6) *Sup. q 58. ari. 1. ad 5.* — 7 *Lih.6.n. 1096. v. II. Si impotentia.*

inest mortis periculum , ùt rectè apud Sanch. et Ronc.}, matrimonium est invalidum ex cit. cap. fraternitatis, etc. ubi dicitm. tùm matrimonium esse nullum, cùm nequit haberi copula, nisiper incisionem, aut alio modo violentia sibi mferatur,... f'ortè tam gravis , ut ex ea mortis periculum timeatur (1).

75. — Hinc autem insuper tria sunt notanda. Notandum 1. quòd mulier eo casu , quamvis non teneatur incisionem pati cum periculo gravis morbi, ùt. rectè tenent (contra aliquos communiter *Pont. Castr. Tournely, Pontas, Sanch Ronc. Salm Bonae. Soto, Croix, etc.*, quia nunquam censetur ipsa ad lautum periculum se voluisse obstringere: tenetur tamen illam pati cum aliqua gravi molestia el dolore, ul communissimè et probabiliùs tenent *Sanchez, Bonae. Ronc. Spor. Salm. Croix, Solo, Escob. etc.* (contra *Pontium, Castr. et Tourn.*), quia ad id videtur obligari ex contractu inito, cùm id sil necessarium ad servandum viro jus ad copulam (2). Verumtamen, si incisio non posset fieri nisi per manum chirurgi , non videntur improbabili- liter dicere *Coninch. Tourn.* cum *Pontas*, quòd mulier non tenetur eam perferre cum tanta verecundia, ciuod esset onus moraliter intolerabile (3). Quòd si vir debilis sit ad scindendum virginale claustrum, an tunc mulier teneatur pati fractionem per aliquod instrumentum ? Negant *Poni. Castr.* et alii, quia cùm defectus sit ex parte viri, uxor non tenetur nisi ad tradendum corpus suum modo ordi- nario et naturali , non extraordinario scindendum. Sed probabiliùs affirmant *Sanch. Vega, Angles, etc.*, quia hujusmodi molestia, licèt non sit modo naturali in eo casu perferenda, tamen non debet dici extraordinaria, cùm ex una parte sit ipsa omnibus nuplis ordinaria, el ex alia videtur necessario toleranda , cùm desii alicis mo- dus ut mulier apta fiat ad tradendum usum sui corporis, cujus dominium jam in virum transtulit (4). Notandum 2 quòd soluto matrimonio ob arctitudinem fœminæ, si ipsa cum alio nuptias iniret, non ex eo quòd per usum conjugii apta facta sit primo viro , ideò primum matri- monium validum est reputandum, sed id conjiciendum à similitudine secundi viri cum primo : ila (quicquid alii dicant) rectè docent 1). *Antonin. Sanch. Siit). Ang. Turrecr. Durand* etc. Idque clarè colligitur ex *d cap. Fraternitatis*, ubi dictum fuit ideò teneri mulierem redire ad primum

i) *Ibid.* v. 111. Si dcmùni e> 1097. — (2; *Lib. C. n. 1099. circa fin.* — 3l *Ibid*, in fin. — 14) *n. 1100.* «*♦, **†.

virum cùm pateat (verba textus) *eæ past / acto,piùd coyno-*
scibilis erat illi, cujus simili commiscetur (■ Notandum 3.
 quôdcùm impotentia est certa, non est jam expectandum
 Iriepnium; tunc enim stalim potest altera pars ab impe-
 dita libéré discedere (imô tenetur, si adsit periculum in-
 continenti»), et ad alias nuptias transire, etiam ex pro-
 pria auctoritate, si non adsit scandalum; si verô aasit,
 ùt communiter accidit, debet omninù ad judicem eccle-
 siasticum recurrere, et impedimentum probare (2) : quando
 autem impotentia est dubia, tunc si dubium antecessit
 nuptias, pars dubitans de sua potentia (inlellige positivé
 ex aliquo indicio probabili, non autem negativè, 4'cùm
 ordinariè quisque habilis præsumitur) nequit contrahere,
 nisi dubium alteri parti manifestet, et sit saltem pro-
 babiliter potens, ùt dicunt *Dicast. Elbel. et Viva* (3). Si
 autem dubium superveniat matrimonio, tunc datur trien-
 nalis experientia (quæ incipit à copula intentata); et ex-
 perientia permittitur, licèt conjuges semen (sed præter
 intentionem) extra vas effundant, ùt communiter docent
Sanch.Custr. Soto, Tourn. Salm. etc. ex D. ThomaAi). FA in
 dubio an impotentia nuptias antecesserit, vel supervene-
 rit, probabiliùs dicunt *Bon. Sylv. Tourn. Salm. etc.* (contra
Sanch. Castr. Mazz. etc.) judicandum quòd antecessit, nisi
 forte post matrimonium aliquis supervenerit morbus, ex
 quo impotentia præsumatur successisse (5). Quod autem ad
 forum externum pertinet, observa quæ in Opere adno-
 tantur (G). Ibique etiam vide quæ dicuntur de matrimo-
 niis, quæ contrahuntur inter næreticos, vel cum hære-
 tics (7).

7G. — XV. *Bapta* : Raptui etiam à Tridentino (sess. 24.
 c. 6.) impositum est impedimentum. Ad contrahendum
 hoc impedimentum requiritur 1. ut mulier rapta sit ab
 uno ad alium locum exportata, vel saltem ab una ad aliam
 domum per aliquos passus dissitam (sed non sulcil ab uno
 ad aliud ejusdem domûs cubiculum), ubi illa manet sub
 raptoris potestate, licet ibi illa ab eo cognita non sit; ita
 communiter *Sanch. Salm. Cone., etc.* (8). 2. I t raptus sil
 patratus solo line matrimonii; undè, uti probabiliùs te-
 nent *Sanch. Coninc. Holzm. Castr. Salm. etc.* (contra *Bonae.*
Busemb. etc.) non contrahit hoc impedimentum, qui alio
 fine eam raperet, etiamsi ad libidinem explendam; nam
 Concilium hoc impedimento nihil aliud intellexit, quàm

i N 1098. — 2 Lib. G. n. 1101. — 5) n. 1102. — 4 n. 1105. — 5 n. 1104.
 — 6 n 1105. — (7) n. 1105. — 8) n. 1107.

matrimonii libertati favere (1). 3. Ut raptus fiat dissentiente muliere; secùs est si, dissentientibus propinquis, mulier assentiatnr, raptor licèt incursurus sit alias poenas in raptores latas, non autem impedimentum, uti communiter docent *Sanch. Castr. Cone. Holz. Coninc. Aversa, Salm.* etc. (2). Et idem constat ex *cap. penult, de Rector*, ubi dicitur : *Iste raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris assensum, et priùs eam desponsaverit, quam cognoverit, licèt parentes reclamarent.* Notandum hic 1. quòd juxta Tridentinum praeter hoc impedimentum, raptor et cæteri omnes, qui ad id auxilium suum præstaut, incurrunt excommunicationem ipso facto, reliquæ verò pœnæ impositæ à Concilio non incurruntur', nisi post sententiam ; *Castr. Sanch. Salm.* etc. (3). 2. Quòd raptor mulieris invitæ incurrit impedimentum, et pœnàs licèt cum illa priùs contraxerit sponsalia, uti rectè docent *Castr. Escob. Sa, Sanch. Cone. Corn. Salm.* etc. (contra aliquos), cùm constet ex Concilio incurri impedimentum, quoties mulier invita rapitur (4). Dubium fit autem, an in casu raptus etiam sponsalia invalidentur ? Allirmant *Bonac. Pont. Sanch. Dicast. Salm.*, et alii communiùs. Verùm opposita, quam tenent *La-Croix*, et *Holz. m.* (5). cum *Perez, Pichler, Kimer*, et aliis, mihi probabilior videtur: quamvis enim leges pœnales extendantur ad casus in quibus eadem currit aequata ratio, proùt dictum est *Tom. I. Tract. II. n. 78.*; in nostro tamen casu non eadem ratio militat, nam matrimonium non est rescindibile sicut sponsalia sunt.

PUNCTUM VI.

De matrimonii irriti revalidatione.

Quandonam impedimentum dicendum est occultum TJ. Quid si parochus et testes conscii erant impedimenti, etc. 78. Qui fecte contraxit, an teneatur verum præstare consensum 79. In qui Contraxit ex metu, aut fecte, teneatur patefacere nuditatem 81. Ablato impedimento debeat patefieri nuditas: ignoranti 81. Quomodo exigi debeat consensus ab ignorante 82.

77. — Hic praenotandum 1. matrimonium probabiliter validum, habendum esse certè validum, quia præsumitur Ecclesia certè dispensare in impedimento, quoties adest vera probabilitas de matrimonii valore, ut dictum fuit *Torn. i. Tr. /. n. 27.* Praenotandum 2. (uti dictum est hic

(1) *Ibid. v. Requir. II.* — (2) *Lib. 6. n. 1107. v. Requir. 111.* — (3) *Ibid. t. Not. hic.* — \ *Lambert. Nottf. 87. n. 45. in fin.* — (5) *La-Croix l. 6. ». 5. n. 54. Holz. m. de Mair. t. 7. n. 271.*

ji. 29.) ad revalidandum matrimonium milium ex defectu occulto, sufficere consensum solum externum sponsorum, omissâ assistentiû parochi et testium, illa enim jam adfuit. Itaque hic notandum impedimentum time dici occultum, juxta *Fagnanum*, cùm non est notum nisi 4. aut 5. personis loci : sed *Lambertini* (I), cum *Tiburi. Navarrus*, *Thesaur.* et *Syro*, dicit esse occultum, hcèt sit cognitum 7. aut 8. personis. Cæterùm dicunt *Nav. Sanch. Azor. Avii. Salm. Reginald'. Molin. Tourn. Bon. Castr. Tolet*, etc. communissime, delictum aut lactum tunc dici occultum, cùm non est notum nisi majori parti regionis. parochiæ, aut viciniæ, ubi morantur saltem 10. personæ ; et mihi constat S. Pœnitentiariâm dispensasse in quodam casu quo impedimentum erat cognitum 10. personis. Hoc tamen intelligi debet, quoties prudens non adsit Limor, ne impedimentum fiat publicum, quia' tunc non potest dispensari in impedimento ùt occulto, licèt esset notum tantùm duabus personis, uti dicunt *Layman, Sparer, Croix, Hurtad.* Et idem dicit *Fagnanus* observandum, cum in clausula S. Pœnitentiariæ dicitur, *omnino occultum*, ùt poni solet in impedimento *criminis*. Contrà dicunt *Sanch.* et *Lambert*, cum *Ron. de Leone, Girib. Tiburi. Navar.* et pluribus aliis, qubd aliquando lactum est publicum materialiter, quia jam viciniæ cognitum est; sed formaliter est occultum, quia ignoratur tale impedimentum; et tunc potest etiam ad S. Pœnitentiariâm pro dispensatione concurrì, tanquam occultum (2).

78. — His positis quæritur 1. an revalidandum sit matrimonium coram paracho et testibus, cùm tempore quo contractum fuit, conjuges erant conscii impedimenti? Affirmant *Sanchez, Ledesma*, et *Croix*, et alii probabiliter, quia tunc illi non fuerunt testes de valore matrimonii, sed potius nullitatis; sed probabiliùs negant *Coninch. Tamour. Gobai*, et alii, quia eorum assistentia à Tridentino non præscripta fuit ad testificandam matrimonii validitatem, sed ad ejus celebrationem, ne quis (ùt exprimit Concilium) fraudulenter plura matrimonia ineat; imb hic est stylus sacræ Poenit. (3).

79. — Quæritur 2. an (pii fictè contraxit, teneatur ad revalidandum matrimonium per verum consensum? Ahir- mant *Castrop. lioncagl. Continu, Salmant.*, etc. dicendo quôd cùm una pars jam corpus suum tradiderit per consensum, tenetur altera pars, ul æqualitatem servet, tra-

1 *Card. Lamb. Notif.* 877. η. 45. in fin.— (2 *Lib.* 6. n. II 11. — 5) n. 1112.

dere etiam corpus suum per verum consensum; sed probabilius *Sanch. Navar. Ilenriq. Arag. Hurtad. Gull.* etc. negant (modò matrimonii revalidatio non requireretur ad reparanda damna ex dolo illata); ratio est, quia deficiente consensu alterius, contractus fuit nullus, et per consequens nulla intercessit alterius partis traditio, adeò ut eadem pars remaneat in eo casu libera, non secus ac nunquam consensum dedisset (1).

80. — Quæritur 3. an qui fecte aut metu contraxit (quo casu matrimonium est nullum, ut diximus *numer. 64*), si velit matrimonium revalidare, verum præstando consensum, teneatur alteri parti manifestare matrimonii nullitatem? Negat sententia communior cum *Sanchez, Lessio, Navar. Laym. Tournely, Roncaglia, Bonae. Salmant.* et aliis pluribus cum *S. Antonino*, et *5. Thoma* (2), qui loquendo de matrimonio metu inito, dicit: *Ex consensu libero illius qui primo coactus est, non /it matrimonium nisi in quantum consensus præcedens in altero adhuc manet in suo vigore; undè si dissentiret, non /ieret matrimonium.* Igitur si metum passus consensum præstat, jam matrimonium revalidatur. Ratio est, quia in contractu matrimoniali non est necessaria simultas physica consensuum, sed sullicit moralis, nempe ut una pars consensum suum præstet; dùm alterius partis consensus semel præslitus adhuc perseverat in aliquo effectum, nimirum per copulam maritalem, aut per cohabitationem. Idem tenet *P. Cuniliati* (3). cum *S. Bonaventura, Paludano, et Solo*; atque non obstare timorem quòd si requireretur pars de novo consensu, forte non daret; nam hic dissensus interpretativus non est verus dissensus, et interim perseverat consensus semel præstitus. Id quod fortius urget pro hac sententia, sunt duo Canones, qui pro eo adducuntur: Primus est in *cap. Insuper 4. Qui matrim. accus., etc.* ubi in argumento sic habetur: *Invita desponsata postea spontè cognita contra matrimonium non audiatur.* Secundus est in *cap. Ad id\$. De Sponsalib* ubi dicitur: *Quamvis ab initio invita fuisset ei tradita, tamen, quia postmodum per annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire.* Itaque juxta hos textus spontanea copula, vel cohabitatio æquivalet libero consensui. Advertendum vero cum *Sanch. Navar. Tournely*, etc. ad hoc ut pars liberum ponat consensum, oportet ut sciat nullum fuisse matri-

(1) *V. 1113.*—(2) *S. Thom. Supplem. quæsl. 47. n. 4. ad 2.* — 3 *Cunlial. de Matrim. 29. num. 2. ei 3.*

nionium (1). Secunda aniem sententia absolutè tenet, quod ad revalidandum matrimonium manifestanda est alteri parti ejus nullitas ; ita dicunt *Castropalaus*, et *Hurtadus* apud *Salmanticenses* , et praesertim *Pontius* cum *Comilolo* (2), qui refert super hoc quamdam declarationem Clementis VIII. qui consultus in simili casu, sic respondit. Ratio, quia consensus partis, quæ libere eum præstitit, ab initio fuit nullus, cùm ceciderit super materiam inhabilem ; undè cùm materia postmodùm habilis facta fuerit, ad matrimonium reconvalidandum novus requiritur consensus sensibilibus signis praestandus, quandoquidem primus, cùm fuerit invalidus, perseverare non potuit. *Cardinalis Lambertini* (3) sentit quòd, cùm agatur hic de valore Sacramenti, omnino hæc secunda sententia tenenda est tanquam tutior ; tanto magis quòd idem *P. Sanchez* (ut ait) qui oppositam tuetur, probabiliorē vocat. Ratio cæterùm supra adducta videtur equidem satis fundata. Sed contrà non video, quomodo responderi possit testibus suprà relatis et praesertim secundo in cap. *Ad. id 21. de Sponsat*, ubi casus fuit, quòd puella quædam, quæ priùs invita* nupsit, deindè judicans matrimonium nullum ad secundas transierat nuptias; at quia per annum cohabitaverat cum primo viro, præcepit Pontifex, ut ad eum rediret, urgente praesumptione quòd suà longa cohabitatione jam consensum præstiterit : *Quamvis ab initio* (repeto verba textus) *invita fuisset ei tradita > tamen, quia postmodum per annum sibi cohabitans consensisse videtur f ad ipsum est conjendum redire.* Papa igitur non habuit pro vera rationem *Pontii*, quòd consensus libéré præslitus à viro eo casu per se nullus esset, tanquam cadens super materiam inhabilem; sed potiùs ut verum habuit, quod ille mariti consensus, moraliter perseverans, et se conjungens cum consensu postmodùm præstilo à muliere per suam cohabitationem, jam primum conjugium revalidaverat , et ideo præcepit, ut mulier ad ipsum redire teneretur. Quod autem ad declarationem Clementis VIII. in contrarium adductam respondet *Roncaglia* vel de ea non satis constare , vel Pontificem eo casu ut privatum doctorem fuisse locum.

81. — Quæritur i. an cùm matrimonium est nullum ob aliquod impedimentum, ut revalidetur novo consensu, sublato impedimento per dispensationem, utraque pars conscia esse debeat nullitatis ? At lirmant *Pontius* , *Less.* et

1 *Lib. G. n. 11 H.* — (2 *Ibid.* — 3 *Lamberlini Nolif. 87. n. 69.*

Castrop. cum *Guttier. Hurt. Comit.* et aliis, quia prior consensus præstitus à parte quæ ignorabat impedimentum, fuit nullus: posterior verò ejusdem partis etiam nullus est, siquidem cùm ignoret iullitatem matrimonii, licet præstat consensum, errat ideò in substantiam, dùmintendi\ consentire in conjugem jam suum. Contra *Solus, Palud. Ledes, Hodriq. Ang. Salmant.*, etc. dicunt non esse necessariam scientiam nidlitis matrimonii, sed sufficere simplicem consensum præstitum à parte inscia, aut expresse, aut saltem signis externis; quia licet prior consensus fuerit nullus ob impedimentum ab Ecclesia appositum, attamen fuit validus lege naturæ; quare sublato impedimento, sufficit prior consensus qui jam perseverat in effectu per copulam conjugalem, aut per cohabilationem, aut per alia signa externa. Et revera *Lambert*, (postmodern Benedictus XIV.) (1) refert quoddam Breve Clementis XI. editum die 2. April. 1701. ubi Papa revalidavit quædam matrimonia aliquarum nationum, quæ nominabantur *Procudes el Quartarones*, nulliter contracta, quin novum exquisierit consensum. Super hoc puncto (quidquid dictum sit in Opere morali) (2) nunc dicimus, quod stante declaratione Benedict. XIV. editâ die 27. Septemb. 1753. novissimè à me inspecta in *Torn.* Bullar. nupeirimè typis dato, pag. 346. (3) ubi dicitur, facto casu quòd quidam vir contraxerat nulliter matrimonium ob impedimentum consanguinitatis, sed bonâ lide, et conabatur illud roborare insciâ uxore ob scandalum quod timebatur separationis, Pontifex dispensasse, et simul etiam declarasse (*vide ibid.* §. 7.), quòd cùm non agatur de impedimento orto jure divino vel naturali, ut cùm datur consensus vivente altero conjugo, aut si est servus ignotus, aut erratur in persona; sed jure ecclesiastico, in eo casu posse quidem Papam matrimonium roborare dispensando à novo consensu præstando à parte ignorante impedimentum, pro valido habendo consensum quem illa in principio dedit, qui consensus lege naturæ erat validus; tunc enim Papa aufert impedimentum in radice matrimonii, retrotrahendo contractum, ac si in principio nullum adfuisset impedimentum: juvat licet verba Benedicti adnotare: *Porro gratia concessa importat dispensationem in radice matrimonii, quæ à romanis Pontificibus concedi consuevit, urgente magna causa, et quando agitur de impedimento matrimonii ortum habente; non ii*

(1) .*Volif.* 87. à 80. — 2 .*il.* 6 n. 1115. — (3) Vide Const. *Ehi moiruno* m *ilii.* Ed. Mechl. 11. pag. 251. el tenorem subsequentis Decreti Cùm *Nyptr*

jure divino, aut naturali, sed. à jure ecclesiastico; et per mm non /it, ut matrimonium nulliter contractum non ila fuerit contractum, sed effectus de medio tolluntur. qui ob hujusmodi matrimonii nullitalem ante induitam dispensationem, atque etiam in ipso matrimonii contrahendi actu producti fuerunt. Cæterum cùm hæc specialis Papæ dispensatio non intercedit, non est recedendum in praxi à prima sententia, potissimum quia S. Pœnitentiaria in concedendis dispensationibus pro revalidandis matrimoniis nulliter contradis, expressè apponit clausulam: *It dicta muliere iaut viro) de nullitate prioris consensus certiorata, uterque inter sede noro secrete contrahere caleant* Et hæc, ut probabilis ait *Lamb.* (1), est conditio positiva, non autem simplex instructio, uti contendebant *Sanch. lionac.*, etc.; nam juxta jurisperitos ablativum absolutum importat veram conditionem, sicut habetur ex *lib. .1. testatore, //'. de Condit.* etc. (2). Hoc tamen intelligitur extra casum urgentis necessitatis, quia in casu quo si, patefacta nullitate matrimonii, timeretur periculum mortis, aut infamia*, aut scandali ob separationem, tunc observetur quod dicitur *Toni. III. Tract. XX η. oI.* ubi dicitur in eo casu posse Episcopum dispensare, et cùm necessitas non pateretur moram, juxta id quod dicunt plures BD. potest confessarius declarare legem impedimenti tunc non obligare, adeo ut possit matrimonium contrahi, omitta dispensatione.

82. — Quæritur 5. si exigendus est consensus à parte inscia iuxta primam sententiam præcedentis quæsit) , quomodo exigendus est? Communis est sententia cum *Sanch. Card. Holzm.* sufficere parti consciæ impedimenti, eo per dispensationem sublato, sic dicere: *Tempore quo contraxi tecum, ego verum consensum non prestiti, eum nunc præsto, vis etiam tu eum præstare?* quia consensus datus à parte inscia in hoc casu jam non penderet à primo; et rectè potest dici quòd consensus nullus, cùm contractus sit nullus, non est verus consensus. Ita pariter puto cum *Bus. Salm. Caj. Nav. et Trull.* sufficere si dicatur: *Ego dubito de valore matrimonii nostri, renovemus consensum:* quia eo casu consensus renovatus jam esset independens à primo. Admittunt etiam multi f)l). dicere: *Dic mihi, si matrimonium nostrum fuisset nullum, intendis nunc denub mecum contrahere?* Hunc modum ego non admitterem, nisi tantum cùm pars ignara ob talem interrogationem de nullitate matrimonii in 'suspicionem veniret; aliter con-

sensus illius dependeret ù primo, et non esset sufficienter validus, juxta in superiori quæsito dicla. Alii aulem admittunt, etiamsi diceret: *Sinon me accepisses, acciperes nunc?* Aut : *Pro mea consolatione de novo consensum prostemus nostro matrimonio.* Sed istis modis ego penitùs non assentior, dùm in ipsis consensus certo non facit, ne dependeat à priori. Et tanlù minus admittere possum quod tenent aliqui, sutlicere solam copulam maritali atfeqlu præstitam. Hoc dumtaxat admittunt *Sanch. Tourn. Bon. Sot. Cajet. Coninch. Salm Donc. Instruet, pro Confess, tyronibus*, el alii communiter in solo casu necessitatis, nempe cùm alii modi adhiberi nequeunt sine periculo gravis damni, ùt dictum est supra num. præced. Nec obstat tunc clausula *certiorata parte* requisita à S. Pœnitentiaria, quia in tali casu necessitatis praesumitur, ùt sentit *Lambertini* cum *Tiburt. Navar.*, loc. cit. Ecclesiam velle omitti talem conditionem uti moraliter impossibilem; cùm contrà sit valdè fundata sententia quod sufficiat ad revalidandum matrimonium nulliter contractum sola copula, aut cobabitatio voluntaria, uti habetur ex *cap. Ad id 21. de sponsat., cap. Insuper 4. nui malrim. accus., etc.* et ex *cap. Significavit, decoqui auxit.* ; ubi dicilur quàd per colibitationem, aut copulam conjugalem spontaneam subsequenlem matrimonium nulliter contractum ob vim aut metum, roboratum esse intelligitur (1). Vide n. 80.

PUNCTUM VII.

De dispensatione super impedimentis matrimonii.

Iu quibus imptimentis potest Papa dispensare 85. {et in quibus Episcopus; remissivi' ad Tom. III. Trait. XX. num. 54. el sap). De causis justis ad disptnsamm : an omnia impedimenta explicanda sint 8i. Jzi omnes circumstantia', præcipuè incestus 85, /In omnes (/radiis 8G. De clausulis S. Pa nitentlariæ 87. De formulis supplicationum 88. De formula cxequrndi dispensationim 89.

S3. — Hic priùs sermo erit de iis qui dispensare possunt. Et 1. loquendo de iis qui super impedimentis dispensare possunt, certum est Papam posse dispensare in omnibus tam impredientibus, quàm dirimentibus, à jure ecclesiastico ortum habentibus, secùs auteip in iis quæ sunt juris divini aut naturalis, ùt supra dictum est n. 81.; nam juxta sententiam probabiliorem, et communio-

1, *Lib. 6. n. 1117.*

.Suor. Pont. Castrop. Silvest. Salas, etc., Papa licèt possit dispensare in iis, in quibus jus divinum oritur à voluntate humana, ut in votis et juramentis, non autem in aliis (piorum jus ex sola divina voluntate pendet. Ethnic sententia) favet S. Thomas (1), qui dicit *† In præceptis juris divini, quæ sunt à Deo, nullas potest dispensare, nisi Deus, vel is cui specialiter committeret*, Hæc autem specialis commissio, ait Castrop, non habetur pro data Pontifici per illa verba : *Quodcumque ligaveris*, etc. aut per illa alia : *Pasce oves meas*, quia hæc important generalem, sed non specialem commissionem. Dicimus dumtaxat cum Suar. Sol. Vor. famine. Valent, et aliis, Pontificem in aliquo particulari casu posse lanquam doctorem universalem Ecclesiæ, et supremum voluntatis divina) interpretem declarare legem divinam tunc non obligare (2); vide dicta Tom. I. Tract. 2. n. 56. Quoad potestatem (piam habent Episcopi ad dispensandum super impedimentis matrimonii, vide aliis dicenda in Tom. III. Tract. XX. De Privilegiis n. 54. et sequentibus.

84. — II. Loquendo de causis justis ad obtinendam dispensationem super impedimentis dirimentibus, assignantur à DD. sequentes : 1. Extinctio magna) litis, vel odii, vel scandali inter agnatos. 2. Inæqualitas matrimonii, nisi inter consanguineos nubatur ob defectum dotis, aut alterius. 3. Conservatio facultatum in eadem cognatione, et Merita petentis dispensationem. 5. Ætas excedens 24. annos in muliere. 6. Subministratio pecuniæ, quæ à Papa in pietatis opera impenditur, ut communiter admittunt DD. et praxis docet ; et alia) causæ id genus (3).

85. — Notandum hic d. ad hoc ne dispensatio sit subreptitia, in supplicatione explicanda sunt 1. omnia impedimenta consanguinitatis vel affinitatis, quæ subsunt, licèt sint ejusdem gradus, ut si cognovisset duas sorores suæ sponsæ, sicut communius dicunt Sanch. Pont. Anacl. Castr. Escob. Conc. Salm. cum Holo, Itone, (contra alios), quia licèt talia impedimenta non sint specie diversa, tamen sunt numero distincta, ideòque reddunt dispensationem difficiliorem. Nec amplius de hoc dubitandum est, nam Benedict. XIV. die 30. Septemb. 1755. in quodam Brevis, cujus initium, *Etsi matrimonialis*, in Pall. edit. Mecjil. loin. II. pag. 254. et est 50. in ord., declaravit et statuit irritum fuisse et fore quoddam matrimonium celebratum

(1) 1. 2 q. 97. a. 4. ad 3. — (2) Lib. 6. n. 1119 et 1120. — (3) Lib. 6. n. 112. UII30.

cum impedimento duplicis gradus consanguinitatis, licet super uno gradu, qui tantum in notitiam pervenerat, à (Jemenle XII. dispensatum fuisset. Et ita pariter eadem ratione quando impedimenta sunt plura, et disparata, v. g. voti, et consanguinitatis; sed sunt hujusmodi ut copulata difficiliorem reddant dispensationem, ut si quis vellet ducere consanguineam, cum cujus sorore copulam habuerit, tunc non sufficit sejunctim, sed conjunctim oportet petere dispensationem; ita probabilius *Salm.* et alii cum *Salas, llodriq.* etc. Excipiunt *Coninch.* et *Aversa*, si impedimentum contractum ob copulam cum sorore habitam est occultum, et illud patefacere esset infamiæ, quia tunc, dicunt, potest separatim obtinere dispensationes nempe illam cognationis à Dataria, et illam affinitatis ob copulam à Pœnitentiaria. Sed nos dicimus, quod saltem in supplicatione ad Pœnitentiariam, debet exponi utrumque impedimentum (1). Si quis autem, obtentâ dispensatione in affinitate ob copulam cum sponsæ sorore habitam, iterum illam cognosceret, non indiget novâ dispensatione, licet prima jam sit execution! mandata (2), et sicut diximus n. 67.

Debent 2. in supplicatione exponi omnes circumstantia! quæ accidunt, et quæ reddere possunt dispensationem difficiliorem, et præcipuè si intercesserit copula inter cognatos qui matrimonio jungi cupiunt. Et hoc non tantum si illa habita est ut facilius dispensatio obtineatur, uti certum est, sed etiam si hic linis non fuerit præhabitus, uti dicunt *Sanch. Laym. Coninch. Castrop.* etc. (contra *Pontium, Salmant.* etc.) Et de hoc hodie dubium omne cessat, dum declaratum est à Bened. XIV. in Bulla *Pastor bonus*, §. 41. ubi irritum pronuntiatur matrimonium inter consanguineos celebratum ex dispensatione obtenta, tacito incestu (3). Item si quis, obtentâ dispensatione super gradu prohibito antequam execution! detur, rem habet cum sponsa, indiget novâ dispensatione, ut recte dicunt *Sanch. Cuttier. Callego*, etc. contra aliquos, et ita declaravit S-E. mense Maji 1635; nam ex stylo Curia?, manifestato novo incestu, Pontifex solet imponere majorem poenitentiam, et ampliorem pecuniæ compositionem exigit (4) Secus verò si rem habet post dispensationis executionem, ut probabiliter dicunt *Lugo, Sanchez, Cajet Arm.* et *Vega*, quia tunc, executâ dispensatione, et ablatâ prohibitionem

(1) *Lib. 6. n. 1138. el 1159.* — (2) *fj, 1140.* — (3) *n. 11367 1135.* — (4) *n. 1111.*

matrimonii, cessat etiam malitia incestus. Item si quis petit secundani dispensationem, postquam obtinuerit primam; inani super eodem delicto, debet exprimere primam; secus verò, si impedimentum non provenit ex aliquo crimine, vel ex crimine diverso; uti communiter *Coninch. Jwr. Salm.* et *Cone.* (1).

86. — Explicandi sunt 3. omnes gradus consanguinitatis, aut affinitatis, quibus sponsi conjuncti sunt, tam gradus proximior quàm remotior: v. g. si conjuncti essent in secundo, et tertio, aut in tertio et quarta, ut communiter dicunt *Pont. Silv. Salm. Tourn.* etc.; nam etsi dispensatio tantum requiritur pro gradu remotiore, attamen S. Pius V. in suo motu proprio *Sanctissimus* declaravit, quod obtenta dispensatione super gradu remotiore, nullâ mentione facta proximioris, impetrandæ sunt litteræ declaratoriæ super proximioris. Hæ tamen litteræ si non expediantur, matrimonium erit utique validum, sed illicitum (uti declaravit Benedictus XIV. In Brevi allato n. 85. *Etsi matrimonialis*, cum inserto decreto, *Cum super*, §. 6. referens etiam sic decisum fuisse à S. C. 18. Martii 1722.1, modum conjuncti non sint in primo et secundo consanguinitatis aut affinitatis gradu, in quo, sicut refert ibidem Benedicius, protestatus fuit S. Pius, se nolle dispensare, nisi expressus sit etiam primus gradus, item notandum, quod si fortè causa dispensationis cesset ante ejus expeditionem, aut executionem, cessat etiam dispensatio. Secus autem si cessat post executionem, licet nupliæ adhuc celebratas non sint, quia tunc jam sublatum est impedimentum. Ita satis probabilitè! *Pont. Suar. Castr. Salm. Silv.* etc. contra *Sanch.* et *Dicast.* qui tamen hoc uti probabile etiam admittunt (2).

87. — Præterea notandæ sunt clausulæ quæ solent apponi in dispensationes. Pœnitentiariæ I. 5/ ita est: in quo lides habenda est postulanti, nisi constet de opposito, ut dicunt *Sanch.* et *Cabass.* Sed hic advertendum 1. Benedictum XIV. in Bulla *Ad Apostolicæ servitutis* sub die 25. Febr. 1742. declarasse expressionem et verificationem causarum ad dispensationis valorem spectare. Si autem sponsi falso exposuissent pauperes esse, et propterea dispensatio concederetur *in forma pauperum*, dispensatio etiam est valida: uli declaravit S. C. Cone. 9. Sept. 1679. apud *Monacelli* (3). Advertendum 2. ad dispensandum super volo castitatis non sufficere simplicem tentationem, sed

(1) *V. 1157.* — (2) *Lib. G. n. 1156.* — (3) *Vonac. lom. 2. iit. 16. form. 2. n. 35.*

requiri vehementem incontinentiæ : etiamsi periculum sil unius lapsus, uti rectè dicunt *Tournely.* et *Pontos* (1). II. *Audita prius sacramentali confessione* : juxta igitur hanc clausulam necesse est ut confessio præcedat ut dispensationi detur executio, ut dicunt *Tourn.* et *Sanch* III. *Sublata occasione peccandi* : intelligitur si occasio est voluntaria, quia si esset necessaria, sullicit (ut ait *Tourn*) ul media eligantur, quibus ex proxima iat remota. IV. *Dummodo impedimentum sil occultum* : quando autem impedimentum putandum est esse occultum , jam dictum est n. 77. V. *Injuncta ei grain pœnitentiâ* : intellige juxta vires pœnitentis, ut rectè notat *Tournely*, cum *Tiburtio*, et *Nav.* qui dicit posse imponi, ut per sex menses semel jejundet, aut ter Rosarium recitet qualibet hebdomadi!, aut requentet confessionem (quam puto satis esse semel in mense), et hujusmodi. Quòd si unquam, addit *Tournely.* pœnitens jam debitam pro suo peccato pœnitentiam egisset, potest tunc pœnitentiâ moderari, modò illa non sit injuncta à Pœnitentiaria, tanquam commutatio. VI. *Præsentibus laceratis, sub poma excommunicationis latæ sententiæ.* Ite litteræ slalim lacerandæ sunt , sed intellige moraliter, nempe infra tres die postquam execution! demandatæ sunt; el intellige si matrimonium jam contractum erat; secùs si adhuc contrahendum est, tunc enim dispensatio occulté asservanda est à parocho, aut saltem adnotari in aliquo libro, qui à nemine alio aspici possit, ad hoc ut, si opus erit (nempe si forte impedimentum fieret publicum), possit de dispensatione impetrata fidem facere (2).

88. — Maximè huc refert adnotare formulas ad oblinendam dispensationem à Poenitentiaria super præfatis impedimentis, aut votis, aut irregularitatibus.

Si petatur dispensatio super impedimentis matrimonii, intùs à parte superiori : *Eminentissime, et Reverendissime Domine.* Circa medium :

A'. Ar. *cùm carnaliter cognovisset quamdam mulierem, dedit/idem de matrimonio contrahendo N.N. ejus sorori Et quoniam impedimentum est occultum, el matrimonium si cum præfata sorore non contraheretur, magnum eveniret scandalum, quapropter suppliciter orat Em. V. ut ei dispensationem benigne indulgeal. Desponsum dignetur mittere Neapolim (aut Neapoli Salernum) ad Rev...* (hic exprimitur nomen et cognomen) *confessorium approbatum. Et id pro gratia habebit, etc.* Si verù matrimonium est jam con-

tractum, poterit sic scribere : *N. N. ignarus (aut conscius) impedimenti, contraxit eum muliere, matrem (si ve sororem) cujus jam antea carnaliter cognoverat . sed cum impedimentum sit occultum, ideòque cùm nequeat sine scandalo separari, supplicat Em. Γ. pro absolutione, et dispensatione. Responsum, etc.*

Circa vola castitatis aut religionis : A'. *N. cùm castitatis colo sit obstrictus, et cùm in gravi versetur periculo ineonlinentia, suppliciter orat Em. Γ. ul dignetur oratori à præfotovoto dispensationem indulgere, quo matrimonium contrahere possit, etc.*

Circa irregularitates; A'. *N. Sacerdos incurrit irregularitatem ob homicidium (aut abortum, aut violationem censure) etc.; et cùm ei immineat periculum infamiæ, si a celebrando se abstinet, ideo supplicat, etc.*

Foris verù in superscriptione: *Eminentissimo ac Reverendiss. Domino, Domino Colendiss.*

Domino Cardinali Pœnitentiario majori, Romam.

89, — Confessarius verò cui commissa est dispensationis executio, in dispensando, absolutione sacramentali impertita, hâc formulû uti poterit : *Et insuper auctoritate apostolicâ mihi concessa dispenso tecum super impedimento primi (seu secundi, seu primi et secundi) gradus proveniente ex copula illicita à te habita cum sorore mulieris, cum qua contraxisti (aut contrahere intendis), ut matrimonium cum illa rursus contrahere possis, renovato consensu, el prolem . si (piam suscipies (vel suscepisti) legitimam declaro, in nomine Patris, etc.* Sed si dispensatio est à voto castitatis dicet: *Insuper votum castitatis, quod emisisti, ut valeas matrimonium contrahere et illo uti, in opera quæ tibi præscripsi dispensando, commuto, innomine, etc.* Si autem, non obstante volo castitatis, aliquis jam matrimonium contraxisset, dicet: *Item non obstante castitatis voto quod emisisti, ut in matrimonio remanere, el debitum conjugale exigere possis, auctoritate apostolicâ tecum dispenso, in nomine, etc.*

Si quis autem scire cupiat quibus facultatibus S. Pœnitentiaria gaudeat in dispensando ab impedimentis matrimonii, in casibus papalibus, censuris, irregularitatibus, volis, juramentis, restitutionibus incertis, vide *Tr. \7\.* n. 148. *de facull. S. Pœnit.*

CAPUT HI.

DE DIVORTIO.

De divortio quoad vinculum 90 *Quoad torum : et quot causis potest fieri divortium.* I. *Causa delicti.* 11. *Morbi* 11i. *Consensûs* 91. IV. *Timoris damni.* 1. *Adulterii* 92. *Sed* 1. *requiritur adulterium perfectum , el certum* 2. *An teneatur conjux se separare* 95. *Casus in quibus non potest separari ab adultera* 9i. *De jure revocandi adulterum* 95. /1« *possit propriâ auctoritate* 96. *Facto divortio quis conjugum potest religionem ingredi* 97.

90. — Divortium bifarium esse potest, quoad vinculum, et quoad torum. Divortium quoad vinculum tribus tantum casibus dari potest, d. Si alter conjugum moritur. 2. Si duorum conjugum infidelium alter ad Fidem convertitur, saltem si infidelis sine Creatoris injuria pacificè cohabitare renuit. 3. Si antequam consummetur matrimonium, intra primum bimestre ad hunc finem à lege concessum, alter ingrederetur religionem. Itaque inter infideles matrimonium licèt sit validum, non tamen est indissolubile; tunc indissolubile fit, cum uterque conjux ad Fidem convertitur, modò illud consumment post conversionem; aliter Papain aliquo (sed urgentissimo) casu etiam illud potest dissolvere. Quòd si tantum alter convertitur, hic non potest ad alias nuptias transire, nisi in casu (ut dictum est) quo alter non conversus velit inducere cum in peccatum, et renuit cohabitare sine contumelia divini Nominis, ut exprimitur in *cap. Quanto, de Divorl.* Hoc ita erat primævis temporibus, sicut scripsit apostolus 1. *Cor. 7.* 13. et seq. ex eo quia tunc temporis oh miracula quæ sæpè sæpiùs fideles operabantur, nulli infideles ad Fidem veniebant; sed hodie, jam cessatis miraculis ita frequentioribus, rectè dicunt *Sanchez, Poni. Tourn. Cone. Salmant.*, etc. cum communiori, non licere ampliùs cum conjuge infideli cohabitare, ob perversionis periculum; quare hàc nostril tempestate, si conjux infidelis admonitus converti recusat, fidelis potest et debet eum derelinquere, et potest ad alias transire nuptias, ut habetur ex instructionibus Gregorii VIII. et sancti Pii V. (I). Loquendo autem de matrimonio inter fideles, illud certè est indissolubile, usquedùm vivunt, nisi esset quòd alter eorum ante consummationem religionem profiteretur. Ideòque conjugibus conceduntur duo menses à

(1) *Lib. 6. n. 957.*

matrimonii celebratione, in quibus non tenentur reddere debitum conjugale, ut habetur ex *cap. Si quis conj.* 23. *qu.* 1 et ex Trident, *sess. 24. can. 6.* Quòd si quis in religionem se reciperet elapso bimestri, professio esset illicita, sed non invalida, ut dicunt communiter *Sanchez, Pont. Salm. Trullench.* etc., (1). Hoc tamen intelligitur, modo matrimonium non sil necessarium ad legitimandam prolem, vel ad reparandum scandalum, aut sponsae infamiam: nam tunc non posset sponsus eam derelinquere, ne religionem quidem ingrediendo (2). Quæstio autem est, an Papa xjssit dispensatione sui matrimonium ratum solvere. Juplex adest sententia. Negant *Pont. Gonet. S. Bonav. Scotus, Castrop. Sot.*, etc. dicentes matrimonium ratum ejusdem esse naturae ac consummatum, undè lege divinâ indissolubile est; sed affirmant *Bellarmin. Sanch. Capi. Navar. Vasq. Coninch. Salm.*, etc. dicendo quòd Papa lanquam Vicarius Christi potest dispensare in aliquibus, quæ sunt de jure divino, sed humanos actus concernunt, urgente tamen magnâ causâ, ut esset in casu v. g. si superveniret impotentia conjugum, aut scandalum imminens, aut bonum publicum. Addunt etiam, si adsit disparitas conditionis, morbus contagiosus, dissensiones perversa?, mutuus conjugum consensus, sed merito has quatuor causas non admittit *P. Concilia*, saltem si non urgeat necessitas boni publici: nam alias istis admissis pauca matrimonia rata et firma restarent (3).

91. — Quoad divortium *tori*, et cohabitationis, firme remanente vinculo conjugali, sex causis potest hoc divortium fieri. I. Si alter conjugum aliquod committeret delictum alteri perniciosum, ut si conaretur eum in peccatum inducere, aut si à Fide deficeretur; tunc enim innocens potest, imò debet eum derelinquere, si est in periculo perversionis; el si delictum est publicum, et si divortium factum est ex Ecclesiæ sententia, tunc potest etiam fieri Religiosus, ut habetur ex *Can. De illa, de divorl.* (4). II. Si alter conjugum leprû sit foedatus, aut alio morbo contagioso laborat, aut si sit amens, furiosus, aut maleficus, aut obsessus; dùm rectè tunc potest alter separari, si manet in gravi periculo alicujus damni (5). In casu (amen lepræ ait <*S. Thomas* (fi) quòd sanus tenetur reddere debitum, sed non cohabitare. III. Si conjuges ex communi consensu separentur, quod cæteroquin per-

¹) IV. 958. — (2) *Ibid.* — (3) *n. 959.* — (4) *Lib. 6. c. 973. el 974. — 5 n. 973. r. IV. Morbus.* — ;6) *Sup. J. 64. a. 1. ad 4.*

midi non solei, si ambo non ingrediuntur religionem, aul saltem nisi, muliere religionem profitent#, vir Sacris initietur. Attamen si uxor 60. annos esset nata, aut etiam - 50. et castitatem voveret, dicunt *Sanch. Bonae. Barb. Viva*, etc. etiamsi ipsa in sæculo remaneret, posset vir ingredi religionem, aut sacerdotio initiari (1). Si autem conjux qui in sæculo manet, nesciebat se in tali casu teneri ad vovendam castitatem, inquiunt *Sanch.* et alii contra *Anacletum* apud *Ferraris* (2), quòd etiam post datum consensum, revocare potest conjugem, qui jam professus est.

92. — IV. Justa etiam causa est divortii conjugis sævitia, cap. *Ex transmissa, de rest. spot*, et hoc licèt conjux juslà indignatione sit arreptus, nempe ob aliquod delictum ipsius, uti habetur ex *c. de Benedicto* 33. q. 1. Dicunt etiam *Sanch. Salm.* et alii communiter, sufficere ad divortium, si conjux malum grave timeret sibi, aut filiis, aul suis propinquis ab altero conjuge, aut ab ejus conjunctis; et pro malo gravi non tantùm intelliguntur minæ mortis, aut gravis vulneris, cùm conjux solet eas exequi, sed etiam convicia crebra, et gravia pro personæ qualitate, v. gr. si est nobilis (3). Quæritur autem an sola verbera sufficiant ad divortium? Dicunt communissimè *Pont. Bone. Sanch. Silv. Arm.*, etc. licere viro aliquando uxorem verberare, modo id frequenter non faciat, nec severè; quare dicit *Sanch.* non posse uxorem separari, cùm verbera sunt levia (excipiunt *Salmant.* si uxor sit nobilis). Addunt *Bone. Bonae. Castr.* cum eodem *Sanch.* licèt verberationes fuissent graves, sed semel illa sic vapulavit, nec timeretur probabiliter ne replicarentur (4). Advertendum tamen cum *Sanch. Salm. Castr. Anaclet.* etc. talem separationem ob sæviliam non posse fieri sine judicis auctoritate, nisi esset quod damni periculum moram non pateretur, aut nisi quia conjux timens damnum non posset litigare, aut judicem adire, aut non posset faciliter probare periculum (5). V. Si alter conjugum adulteraretur, uti habetur ex *Malth. c. 5. v. 32. et 19. 9. Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem,...* mæchatur, el ex *c. Ex litteris*, et ex *c. Significasti, de divort.*

93. — Sed super hac V. causa adulterii plura notanda hic sunt. Notandum 1. ad faciendum divortium requiri adulterium perfectum cum effusione seminis, ut dicunt pro-

(1) *Lib. 6. n. 975.* — (2) *Ferrer. Bibi. v. Conjux, n. 25.* — (3) *Lib. G. n. 970. ei 971. v. Quær. 5* — (4) *Lib. 6. n. 972.* — (5) *q. 971.*

habilitè *Sanch. FUI. Bon. Salm. Escob. Led.*, etc. contra *Sot. Silv. Cone.*, etc., quia nomine fornicationis intelligitur consummata per seminationem, quâ fit carnis divisio (1). El non sufficit de hoc aliquam habere probabilitatem, sed requiritur, ut talis adsit praesumptio, ut fundet moralem certitudinem, sicut communiter dicunt *Solus, Sa, Viva*, cum *S. Bonav. S. Antonin, et S. Thoma* (2, ut esset, si testes asserant vidisse *solum cum sola, nudum cum nuda in eodem lecto jacentem*, sicut dicitur in *c. Cæteris* 12. de *præsumpt.* Et præfatæ circumstantiæ intelliguntur conjunctæ (dùm non sufficit, ut sit inventus *solus cum sola*), iit dicunt *Sanchez et Navar.* Nee per se sufficiunt soli tactus, amplexus, et oscula, ut dicunt *Pont. Viva. Sanch. Pallid. Barb. Nav. Castrop.* Contrà dicunt idem *Sanch. Viva, Castrop.* cum aliis sufficere pro foro conscientia*, si unus fidei integrae tesletur adulterium, aut aliquod vehemens dat indicium. Et sufficit etiam (ut dicit *Castr.* cum *Menoch.*) epistola uxoris in qua confitetur suum adulterium. Et ita etiam puto sufficere, si aspiciatur solus cum sola in eodem lecto (3). An autem liceat facere divortium ob sodomiam aut bestialitatem à conjuge commissam? Negant *Innoc. Abu/.*, etc.; quia hæc crimina non sunt fornicationes. Affirmant vero communiter *Sanchez, Sol. Castrop. Salm. Cone.*, etc., quia, ut ajunt, jam ille fidem conjugalem lædit carnem cum alio dividendo. Cæterum rectè ait *Pontius*, quòd hæc sententia, licèt sil communis, attamen ratione non probatur, quia semper responderi potest, quòd sine copula naturali caro non dividitur. (4).

94.—Notandum 1. quòd ratione adulterii non tenetur vir separari ab adultera, dumtaxat poterit ad id teneri, ul illa corrigatur, si alius non suppeteret modus, ut dicunt *5. Thomas* (5), *S. Bonav. Cajet. Salm.*, etc., sed modo (intelligitur) ex separatione grave non esset passurus incommodum, ut communiter dicunt *N. Antonin. Pont. Castr. Sot. Sanch. Salm. Bon., etc.* (6). Potest teneri etiam, ul vitet scandalum, nempe ne videatur ipse peccato uxoris consentire, uti dicunt *S. Th* loco cit., *Sanch. Pont. Salm.* etc., el exprimitur *c. Si vir, de adult.* et *c. Non solim* 6. *cans.* 28. q. 1. Sed hoc intelligitur 1. ut dicunt *Pont. Sanch. Salm. S. Antonin.*, etc si adulterium est publicum .2. Ut communiter dicunt *Laym. Bonae. Tolet. Cuj.*,

(1) *Y. 962. Quær. HI.* — (2) *In. 1 D. 55. q. un. a. 5. ad 1.* — (3) *I il. 6. n. 961.* — (4) *Lb. 6. n. 962.* — (5) *Suppl, q. 62 a. 2. ad 1.* — (6) *L. G. w 965.*

etc. si nullus alius subest modus, quo scandalum reparetur, et modò vir justam non habeat causam ne dividatur, ut si ipse remaneret in periculo incontinenti®, aut alterius damni gravis, aut si putaret quòd, si illam à se dimitteret, deterior fieret; unde concludit 5. *Antonin. Eryii vir cum detrimento juris sui, et periculo, non tenetur (uxorem) expellere*, imò probabiliter subjungunt *Casropal. Laym.*, etc. cum eodem N. *Antonin*, quòd si vir jam præbuerit sufficientia indicia, quòd ipse ægrè ferat mulieris adulterium, ad nihil aliud tenetur; quia tunc scandalum aliorum esset pharisaïeum (1). Ita etiam uxor tenetur divertì à viro, cùm hoc esset necessarium, non ut auferatur scandalum, quia nunquam supponitur uxor consentire viri adulterio, sed ut ipse resipiscat. Cæterum difficulter, dicunt *Sùar. Castr. Salm.* et alii, mulier ad hoc tenebitur; etenim difficulter uxor potest cum fructu virum corripere, et ipsa rarissimè à viro discedere potest sine gravi incommodo; et illa pariter difficulter ob correctionem tenentur uxores negare debitum viris, ita S. *Antonin. Bonae. Sanch. Fili.* (2). Si autem conjux adulter esset jam emendatus, et esset in periculo incontinenti®, congruens esset ut innocens sibi reconciliaret jam emendatum, si commode potest, ut dicunt *Salm.* Sed ego non auderem illam obligare ad id sub gravi (uti volunt *Bus. Cone.*, etc.), dum ex una parte Dominus jam eam liberavit à enhabitatione; et ex alia videtur charitas non obligare cum tanto onere ad vivendum cum eo qui sibi fidem fregit. Nec obstat quòd dicitur in *cap. Si qttis, de adult.:* *Debet, sed non sæpè, recipere peccatricem*; dùm rectè tò debet explicat *Glossa: Debet debito honestatis, non necessitatis* (3).

95. Notandum 3. in quatuor casibus non potest fieri divortium ab altero adultero, nempe 1. Si uterque sit adulterii reus. Est probabile tamen cum *Sanch. Coninch. Bon Salmant. Viva*, etc. quòd emendatus possit divertì ab obfirmato in adulterio, licèt sententia opposita *Pontii, Dicast. Led. Hurtad.*, etc. etiam probabilis sit (4). 2. Si alter consentit adulterio alterius, uti habetur ex c. *Discretionem, de eo qui cogn*, etc.; sed non sufficit ad præsumendum talem consensum occasio, quam præbisset vir uxori adulterandi, eam relinquendo, aut eam duriter habendo, sicut dicit textus; nec sullicit dissimulatio ejusdem, quòd ille non potuisset sine suo gravi incommodo

1 *Ibid.* r. Quod *prop. fin.* — 2 »1. 964. — 5(*Lib. 6. n. 965.* — i n. 966.

impedire uxoris delictum ; ita communiter *Sanch. Bon. Coninch. Peyr. Salmant* , etc. ex s. *Thoma* I). 3. Si uxor adulterata fuisset sine sua culpa, nimirum sivi oppressa fuisset (secus verum si consensisset metu gravi, ut advertit *Sanch.*), aut si adulterium evenisset ex errore inculpabili; ita communiter 1)1). cum *S. Thoma* (2). Dicit tamen *Dicasl.* quod si vir crederet uxorem jam mortuam, et aliam cognosceret, non potest eum uxor respuere; sed non è converso (3). 4. Si injuria jam remissa est sive ante, sive post divortium , ut præsumitur , si innocens conscius adulterii spontè coierit cum adultero , aut manet in eadem domo, mensa, et toro, maximè si accedant amplexus, tactus, et oscula; ita *S. Thoma* (4) *Sanch. Salm. Dicsl. Trull.*, etc. Advertunt tamen *Sancti. Filliuc. Salm. Irer. Villal*, etc. quod si reverà conjux per dictos actus non intendit remittere injuriam, in conscientia potest semper separari (5).

96.—Notandum 4. quod licet divortium lactum sit ex judicis sententia, conjux innocens semper habet jus ad se revocandi adulterum, sicut docent communiter (contra *Solum*) *Sanch. Silv. Sa, Casi. Pont. Bon. Salm. Gutt.*, etc. cum *S. Thoma* (6) qui dicit: *Cùm divortium sit inductum in favorem viri. non aufert ei jus petendi debitum rei revocandi uxorem; undè uxor tenetur ei reddere, et ad eum redire, si fuerit revocata.* Et ad hoc non opus est ut rectè dicit *Sanch.*) novâ judicis sententiâ. Cæterum scilè animadvertit *Castrop.* cum *Gutlier*, quod difficulter mulier adultera poterit obligari ad redeuncum ad virum, quia semper potest rationabiliter timere periculum mortis aut ne crudeliter tractetur, nisi adsint argumenta probabilia in contrarium (7). Sed lit i, dubium an, quando conjux innocens etiam ipse in adulterium laboretur, sed facto jam divortio per sententiam , teneatur redire ad adulteram quæ eum ad se revocat? Affirmant *Vont. S. Antonin. S. Bon. Cone. Sot.*, etc.; sed probabiliùs negant *Sanchez, Bon. Fili. Salm. Regin.* et alii cum *5. Thoma* (8). Ratio est. quia primus adulter ex sententia jam omninò spoliatus fuit omni jure super innocentem, in eo casu tamen dicit *S. Thomas* cum aliis communiter, quod potest judex cohere secundum adulterum , ut iterum uniatur, ad hoc ut ita consulatur tum illius animæ, cum etiam scandalo

1 *Suppl. q. 62. a. I.* — (2) *Ibid.* — (3) *Lib. 6. n. 966. c. Tertius.* — (4) *Suppl. qu. 62. a. 1.* — (5) *Lib. 6. cit. n. 966. Quartus.* - - (6) *Suppl. 7. 62. art. 6. ad 5.* - (7) *Lib. 6. n. 967.* - (8) *Suppl. qu. 62. art. 6. ad 4.*

«iliorum (1). Fit 2. dubium «m possit fieri divortium propriâ auctoritate innocentis? Tres adsunt sententiæ probabiles. *Prima* cum *Bellar. Aver.* et *Cone.* cum δ'. *Thoma* absolute negat. *Secunda* cum *Layman. Pont. S. Antonin Salm*, etc. distinguit : affirmant si adulterium est notorium; sed negat si est occultum, quia tunc injustè patefieret infamia adulteri. *Tertia* cum *Sanch. Sot. Abb. Bon. Sa, Pill. Led. Beg.*, etc., absolutè affirmat, sive adulterium sit publicum, sive occultum. Si est publicum probatur ex *cap. Ex parte 9. de spons.* ubi dicitur: *Nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere.* Ergo licet, si fornicatio est manifesta. Si autem est occultum, probatur ex *cap. Dicit Dominus 32. q. 1.* ubi hæc habentur : *ubicumque fornicatio est, vel fornicationis suspicio* (intelligitur suscipio illa vehemens quæ fundat certitudinem moralem, ut dictum est *n. 93. libere dimittitur uxor.* Dicitur *libere*, ergo non requiritur nec sententia, nec licentia; nam Dominus absolute concessit conjugii ab adultero diverti. Et hanc sententiam puto probabiliorē, saltem quando adulterium est ex parte uxoris; nam valdè durum esset viro in iudicium adducere mulieris infidelitatem, quod esset sibi perpetuo probro. Quod si forte iudex eum obligaret ad cohabitandum, scitè ait *Bonae.* quod tunc ille teneretur tantum ad cohabitandum, sed non ad reddendum debitum (2).

67. — Denique notandum quod facta separatione per sententiam, conjux innocens potest religionem ingredi, ut ex *cap. Agatosa 27. q. 2.* et potest etiam Sacris initiari, ut dicunt communiter DD.; contra adulter nequit fieri nec Religiosus nec sacerdos, nisi de alterius licentia, aut nisi alter jam statum irretractabilem assumpsisset. Alias etiam religionem professus potest revocari ab innocente et teneretur redire. Dictum est, *nisi de licentia alterius*, sed sufficit etiam tacita, v. gr. si alter cognoscens adulterum vellet statum mutare, ipse, cum commodè possit, id facere illum non impedit. Et sufficit etiam, ut dicunt *Sanch. Coninch. Bon. Salm.* et alii ex *cap. Gaudemus, de ronvers. conjug* si alter requisitus, pro reconciliatione, negat; imò addunt *Poni. Sanch. Castrop*, etc. sufficere, si adulter per biennium non sit revocatus, ut disponitur in *Auth. Sed hodie, c. ad 1. Jul. de adult.* (3). Notandum hic tandem quod facto juridicè divortio, filii educandi sunt apud conjugem innocentem; et in quantum ad expensas,

(1) L. «ô. -6. n. 967. Dubit. 2. — (2) n. 968. - 5, n. 969.

si divortium evenit patris culpâ, ejus expensis lili alendi sunt, iit exprimitur in *Auth. Si Paler, c. Divort. facto dc.* El idem currit si divortium factum sit matris culpâ. ut dicunt communiter *Laym. Caslrop. Sanch. Silv. Pal. dc.* contra pauciores. Advertit tamen *Sanh.* cum communi quod ut ad has expensas teneatur, requiritur iudicis sententia (1).

TRACTATUS XIX.

DE CENSURIS, ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I.

DE CENSURIS IN GENERE,

PUNCTUM 1.

De censurarum emanatione.

Quid et quoluplex sil censurai. Quando dicitur latae, et quando ferendæ sententiæ 2. Quis potest ferre censuras? De censura metu inflictæ 5. Quid requiritur ut subditus censura feriat, etc. An Episcopi, aut reges, etc. An communitas, etc. -i. Jh Prælati possit extra diæcesim exis lens censuras ferre in subditos, et quid si subditus fuerit extra diæcesim 5. In possit censurari peregrinus 6. Quate peccatum requiritur ut imponatur censura. De mandante, consulente, etc. -. Jh excuset ignorantia et mtus; et an censura potest imponi pro delictis præbritis 8. De solcmhitate ad censurarum promulgationem requisita 9. Quid si causa est falsa aut dubia 10.

I — Censura definitur: *Est pæna spiritualis el mediciluihs, qua delinquenti el contumaci aufertur usus quorum-iim spiritualium bonorum.* Censura trifariàm dividitur. I. In excommunicationem, suspensionem, et interdictum. II In inflictam à *jure*, nempe à lege generali permanente, et in eam quæ est *ab homine*, nempe à prælato per sententiam generalem (sive statutum in eos qui aliquod committunt delictum. Sententia generalis, sive statutum respicit locum et peccata futura; quare si subditus extra lo-

II) N. 976.

cum illum delinquit, non incurrit censuram cap. II animarum 2. de Constil. in 6. ubi sic dicitur: *Statuto Episcopi... subditi qui /urium extra ipsius diæcesim committunt, minime ligari noscuntur, aim extra territorium jus dicenti non pareatur irnpunè*. Sententia autem particularis emanari solei ob præterita delicta, et in personas determinatas; ideùque hæc, cùm afficiat personam, benè potest ferri in subditum etiam exemptum, citando eum per Edictum. III. In eam quæ dicitur *latæ sententiæ*, qwR stali-
m incurritur; et *ferendæ sententiæ*, quæ non incurritur, nisi post sententiam (1).

2.— Ad dignoscendum quandonam censura est *latæ*, et quando *ferendæ sententiæ*, dicunt DD. quòd, cùm verba includunt actionem ab altero faciendam, sunt *ferendæ*: quando aliter, *sunt latæ*; undè dicunt esse *latæ sententiæ*, (piando dicitur: *Ipso jure. ipso facto, aut sine alia sententia*; aut si verba sint præteriti aut præsentis temporis, v. gr. *excommunicamus, excommunicatus est, excommunicantur, jubemus esse excommunicatum*, etc. Contrà sunt *ferendæ sententiæ*, si verba sunt de tempore futuro, *excommunicabitur*, aut si sunt comminativæ, *sub pœna excommunicationis, sub interminatione anathematis* (modo ex contextu aliorum verborum oppositum non arguatur): item si dicitur: *volumus excommunicari*, aut *excommunicetur*; hoc tamen intelligi debet, quando à jure imponitur Episcopo præceptum excommunicandi; sed quando ab-
solutè dicitur, *excommunicetur, suspendatur, etc.*, intelligitur *latæ sententiæ*; ùt communiter dicunt *Bonae. Silvest. Suar Vasq.* etc. (2). Cùm autem dicitur *excommunicatus*, aut *anathema sit*, volunt *Suar*, et *Toumely* esse *latæ sententiæ*; sed *Sanch. Laym. Dleast*, volunt esse *ferendæ*, modò non sit adversùs aliquem errorem bærcsis; utraque sententia est probabilis (3). Si autem dicatur: *maneant excommunicatus*, aut *suspensus*, volunt *Nav. Silv. tlenriq.*, etc. neutram incurri censuram; sed *Sayrus, Don. Salm. Con.*, etc. tenent tunc dari optionem reo ad eligendam quam malit (4).

3.— Quæritur I. (piis ferre potest censuras]? Resp. Papa, Episcopi, et etiam eorum Vicarii, ùt rectè dicunt *Busemb. Fagnan. Suar. Sanch. Toumely*, etc. contra *Sayrum*, etc. Vicarii capitulares, Concilia provincialia, Prælati regulares, et eorum capitula, et cæteri omnes quibus concessa est facultas, sed non parochi, et tantù minùs laici, et

b Lib. 7. a. n. 1. ad 6. — (2) n. 7. el 8. — n. 8. in fin.— i n. 62.

mulieres, licèt sint Abbatissæ; nam illæ non sunt capaces jurisdictionis ecclesiasticæ (1). Quare qui censuram ferre potest, saltem sit tonsuratus, et habeat jurisdictionem expeditam, quoad usum; adeoque Episcopus excommunicatus, suspensus, hæreticus, aut schismaticus non potest ligare aliquem censurâ, c. *Exceptionem, de except.*; nec ejus Vicarius, c. 1. de *Offic. Vicar*, m 6.; sed excommunicatus, aut hæreticus occultus validè (licèt illicitè) censuras fert, ùt communiter *Suar. Sot. Salm.*, etc.; imò idipsum dicunt *Bonae. Dian. Avii.*, etc. d. publico excommunicato, si nominalim non est denunciatus (2). Hic notandum censuram ex coactione, sive metu gravi esse validam; ita *Suar. Bon. Castr. Tour. Salm.*, etc. contra alios: sicut contrà invalida est absolutio metu injusto extorta, ex cap. *Verbum, de Pœnitent.* (3).

4 — Quæritur 2. quid requiritur ut quis censura ligari possit? Requiritur 1. ut sit baptizatus 2. Ut usu rationis[^] polleat: advertendum tamen hic censuras latas à jure, aut ab homine sententiâ generali non incurri ab impuberibus, nisi expressum sit in lege, ùt est expressum de pueris, qui monasteria Monialium ingrediuntur, Trid. sess. 25. c. 5. aut qui percutiunt Clericos c. *Pueris fin. de sent. excom.* (4). 3. Ut sit subditus, undè probabiliùs cum *Lugo*, et aliis, ùt dictum est *Tract. XVI. n. 138*. Episcopus non potest ferre censuras in peregrinos, si ille iterùm post monitionem non deliquerit. Item notandum Episcopos non incurrere censuras, nisi sint specialim nominati; c. *Quia periculosum, de sent. excom. in 6.*; sed lioc communiter dicunt intelligi de suspensione, et interdicto, quia de ipsis tantum lit mentio in textu (o). Reges et reginæ tantùm à Papa possunt censurari, ùt etiam communiter 1)1). (6) 4 Ut feratur in personam determinatam; hoc intelligitur tantùm de excommunicatione, quia tota communitas potest quidem suspensioni, aut interdicto subjici; non autem excommunicationi, ùt communiter *Castr. Bon. Salm.*, etc. cum *S. Thoma* (7); imò neque excommunicari potest per modum sententiæ aliquis incertus alicujus communitatis, loquendo de delicto jam latrato, *Hone. Salm.*, etc.; sed si prohibetur aliquod delictum in futurum sub pœna excommunicationis, certum est omnes delinquentes illam incurrere (8). Advertendum hic. quod s: Papa reperiret omnes communitatis reos,

(1) 7. n. 9. 10. ei 11. — (2) n. 12. tl «Requir. V.— (3) Ibid. Requir. V].-4 n. 13. ad 15. — (5) w. 15. — (6) n. 16. — (7) Suppi. q. 22. ari. ladî.-'fl Lib. 7. »..18.

utique posset illos excommunicare; sed si hoc laceret Prælatus, esset illicitum; *c. Romana, de seni, excom. in 6.*, sed non invalidum, ut dicunt *Avila, Ledesma, Salm.*, etc. *VA Hostiens. Jo. Monae. Archid. et Branciscus Philippus Probus, Belin, cum Bicc. et Bota* (apud *Bagn. in. 2, parl. V. lib. Decretal, c. Desponso, de sent, excom. ex n. 93. et seqq.*) dicunt etiam hoc esse irritum, dum in cit. *c. Romana* dicitur: *Omnino prohibemus*, ac si dixisset auferimus potestatem ita excommunicandi: et *Bagn.* ipse, qui priori sententiæ adhæret, dicit ideò primam sequendam esse, quia cum hæc sit probabilis, tenenda est uti tutior. Quare Episcopus debet quemlibet reum nominatim excommunicare (1).

5. — Prælatus regularis potest censurâ ligare suos subditos ubicumque isti reperiantur. *Suar. Avila, Tourn. Croix, Salm.*, etc. commun.; sed Episcopus non potest censuram ferre, dum extra dioecesim moratur, ex (*lenient. Quamvis, de oro comp.* Excepto si subditi contumacia sit adeò manifesta, ut non indigeat cognitione causæ, *can. Manifestai. q. 1.* Excipitur etiam, si censura lata sit per modum præcepti, aut statuti, ad evitanda delicta communia (2). Contrà Episcopus in diœcesi existens rectè potest per sententiam subditum alibi morantem censurâ ligare, ut dicunt communiter *Bon. Coninch. Tourn. Cone. Dian. Salm.*, etc. confia *Pontium*, etc.; et tunc pro citatione satis erit (ut dicunt *Salm.*) si citetur aut domi, aut in loco publico proprii territorii per *Edictum*, ut s'atuit Trid.; sed hoc intelligitur tantum pro delictis in proprio territorio, non autem extra illud, patrat, ut dicunt *Suar. BoHac. Salm.* etc. (contra *Sayr.*, etc.) ex *c. 2. de Consi, in 6.* (3). Quod si ab Episcopo lata censura fuerit in aliquem per præceptum particulare, v. g. si tale crimen committet, probabilius est eam incurrere delinquentem, licet extra dioecesim deliquerit, quia præceptum afficit personam, ideòque eam ligat ubicumque reperiatur, ad differentiam statuti, quod afficit locum; ita probabiliter *Suar. Laym. Bonae. Croix, Spor. contra Tourn. Bone. Avii. Holzm*, etc. quorum sententia etiam est probabilis (4).

6. — Episcopus utique potest ligare censura peregrinum in diocesi sua delinquentem, *cap. /in. de fero comp.*; semper tamen hoc intelligitur, modò reus sit factus contumax, ut dictum fuit *Tract. XVI. n. 138. in fin.*, et modo Episcopus citaverit reum antequam hic profectus sit ab

ejus territorio (1). Peregrinus modò alicubi moretur animo per majorem anni partem ibi morandi, incurrit censuram per modum statuti generalis latam pro futuris criminibus, v. g. adversus furantes in ecclesia; secus verò, si peregrè ibi moratur, aut si censura est per modum iræcepti in casu particulari, putà adversus non revelantes atones: itaòuar. *Silv. Sayr. Salm.* etc. (2).

7. — Quæritur 3. quænam requiruntur ad incurrendam censuram gravem, putà excommunicationem majorem, aut suspensionem ab omni usu, et ad longum tempus? Requiritur 1. peccatum grave, nempe quod materia importet culpam gravem (3). Sed in dubio gravitatis materia; obligat præceptum Superioris, quia in dubio possidet potestas ejus, ut rectè dicunt *Salm.* et *Cornejo* (4). Et cum præceptum est impositum sub censura *latæ sententiæ** jam obligat sub gravi, licet materia non esset ex se gravis, sed esset talis, ut valdè conducere ad finem intentum. Secus autem si materia non esset de se gravis, et censura esset *ferendæ sententiæ*; ita *Sol Avil. Donc. Salm.*, etc. (5). 2. Requiritur actus externus, qui posset ab aliis externè cognosci; unde si quis diceret, *ita esi*, intelligendo ifabæresim confirmare, non incurrit excommunicationem, iit coram, dicunt *Suar. Tourn. Conin. Sayr. Salm.* Et debet item esse graviter externus, proinde non est excommunicabis, qui leviter percutit clericum, licet illi sit animus eum occidendi: ita iidem *AA.* (6). 3. Requiritur actus peccati consummatus, nisi aliter lex exprimat: ita etiam communiter *Sanch Suar. Castr. Bonae. Salm. Bon. Bus*, etc. (7). Sed hic quæritur 1. an censura imposita mandantibus aut consilium dantibus aliquod crimen committi, incurritur ab ipsis, quando crimen non est in effectum perductum? Resp. quod si censura principaliter sit lata in eos, utique incurritur quoties mandatum, aut consilium est jam ab ipsis præstitum; secus si censura est imposita ob delictum quod principaliter est vetitum, licet à mandato sit proveniens; quare non incurrit mandans percussionem clerici, si illa non evenit, *Bonae. Bus. Salm. Croix*, etc., et ita pariter excusant *Nav. Salm. Croix*, etc. eum qui dedit mandatum aut consilium ei, qui jam paratus erat delicto patrando (8). Quæritur 2. an incurrat censuram qui dubitat an suum mandatum aut consilium influxum dederit? Negant *Salm.* et alii, quia puma non in-

(1) *Al. 19.* — (2) *n. 20. ri 21.* — 5 *L>b. 7. n. 22.* — *i n. 25.*

1 *N. 26* — 2 *n. 27.* 5 *n. 29. ad 51.* — *in. 52.* — 5 *n. 53*
IV* 7. *n. 34.* — 7 *n. 56* 8 *n. 37. cl 58.*

curritur, nisi constet de delicto, et de effectu secuto : sed affirmant *Sanch. Croix, Dicast.*, etc., quia in dubio possidet delictum. Utraque sententia est probabilis, juxta dicta *Tom. I. Tr. X. n. 45. (i)*. Quæritur 3. an incurrat censuram consilium dans, cùm consilium revocat, antequam execution! detur? Allirmant *Navar. Bonae.*, etc. cum/t *Concina*, qui cæteroquin oppositum docuit circa restitutionem, uti vidimus in dicto *Tom. I. Tr. X. n. 48.* ubi nos dissensimus à *P. Concina*; sed hic etiam ab eo dissentimus cum *Suar. Castr. Laym. Avii. Salm. Viva*, et aliis communius, quia Ecclesia non potest ligare censuris, nisi contumaces usque ad criminis exeeutionem (2), ùt in simili dicemus de irregularitate, an incurrat qui propinat venenum clerico. | .* * ' !.“

8. — Requiritur 4. ad, incurrendam censuram contumacia, quæ importat contemptum censuræ. Et ex hoc 1. infertur quòd ad incurrendas censuras non sufficit scientia legis ecclesiasticæ (et etiamsi delictum sit prohibitum lege divinà), sed requiritur ampliùs scientia ipsius censura; quare communiter dicunt *Suar. Cajet. Castr. TUI. Hoiwic.* et alii, excusare à censura ignorantiam, non solùm antecedentem, sed etiam concomitantem : *concomitans* esset si quis occideret clericum ignorans esse clericum; sed eo animo paratus, quòd si scivisset etiam occidisset (3). Excusat etiam ignorantia crassa, cùm censura est lata in *audentes*, aut *præsümentes*, aut *consulti*), *uoi temeri pecchantes*; ita *Sanchez, Escob*, etc. Imò tunc admittunt /?on. *Boncag. Sanch. Salm. Silv.*, etc. (contra sententiam *Suar. Castr. Tourn Cone.*, etc. quæ cæteroquin est communior) quòd excuset etiam ignorantia affectata : et reapsè id nequit dici improbable, quia in ipsa (loquendo in rigore' non adest dolus formalis, qui inducit verum contemptum censuræ (4). Infertur 2. valdè probabiliter cum *Suar. Castr. Ban. Salm. Conin.*, etc. quòd metus gravis etiam excuset a censura, licèt crimen, super quod inflicta est, sit vetitum lege divinâ (modò non peccetur in contemptum legis): nam metus excusat à lege humana, uti humana accepta. Infertur 3. quòd censura, licèt possit ferri ob crimina futura, ùt communiter et valdè probabiliter dicunt *Laym. Coninc. Abbas, Spor. Viva*, etc. (adversus *Tourn.*) et uti jam practicable ad ea vitanda; nihilominùs non potest imponi ob peccata merè præterita, et quæ non habent tractum successivum, ubi non præcesserit rei

admonitio : quia alias deest contumacia. Hoc tamen intelligitur tantum pro excommunicatione, dum suspensio et interdictum possunt infligi pro delictis praderitis per modum puræ pœnæ, ut dicunt *Castr. Bon. Salm. Coninch.*, etc.

Γ. i. Infertur necessariam esse monitionem canonicam, cum intervallo sex dierum, ad minds, nisi adsit justa causa tempus abbreviandi. Hoc intelligitur pro licitudine, quia pro validitate censuræ sufficit ut intercesserit monitio; ideoque aliquando sufficit una. Item intelligitur pro censuris ab homine per sententiam particularem, nam pro aliis a jure latæ sententiæ eadem lex est ac illa quæ monet, sicut probabilius dicunt *Bon. Sanch. Filliuc. Boss. Avii.* (contra *Suar. Castr. Laym. et Salm.*); et idem valet pro censuris ferendæ sententiæ, quia in illis jam habetur monitio, et contumacia; modò reus sit citatus ante censuræ declarationem quando delictum non est omninò notorium, ut rectè advertunt *Toi. Bon.* et alii (2).

9. — Ad hoc autem, ut licitè feratur censura, debet iudex eam scripto ferre, adnotatis ibi distinctè personâ, censurâ, et causa in specie, exhibita copia censurando, si fortè ille eam exquisiverit. Dictum est *licite*, quia si feratur, posthabitis solemnitatibus, censura erit valida, sed iudex peccati gravis fiet reus, ac erit per mensem suspensus à Divinis, et ab ingressu ecclesiæ, *c. Cùm medicinalis* 1. *de sent, excom. in* 6. Hoc tamen intelligitur de censuris latis per modum sententiæ præviâ citatione, et causâ cognitâ; secus autem de aliis, quæ feruntur per leges naturales, aut etiam per præceptum particulare, minando alicui, v. g. si aliquid tale agat. Item non comprehenduntur in hoc iudices illi qui, aliquâ urgente causâ, et dilationem non patiente, præfatas solemnitates omitterent, aut si id facerent ex ignorantia licèt culpabili; dum in textu dicitur: *Si quis temerarius*, temeritas scientiam supponit (3). Item sententia censuræ non est ferenda die festo, nisi contumacia esset adeò evidens, ut cognitione causæ opus non esset, *cap. Evidentia, de accusat* (4).

10. — Notandum denique quòd si quis reapsè esset innocens, sed contrâ ex probatis justè esset censuratus, hic licet in conscientia non ligaretur censurâ, nec fieret irregularis administrando in *Sacris*, attamen in externo se gerere debet tamquam censuratum, ad evitandum scandalum; ita communiter *Suar. Castr. Coninch. Salm. et Croix.* Et idem est, cùm certè est censura contracta, et dubitatur

1 N.51. *el teqq.*—(2) *Lib. 7. n. 55. ei 56.*— 3 n. 59. *ad* 61.— 4 n. 65.
Tom. II.

de justitia illius, aut de absolutione ab illa, quia tunc possidet potestas judicis, undè reus se tenere debet uti censuratum, ut commun. *Castr. Croix, Suar. Salm, Sanch.*, etc. (i); secùs autem, cùm dubitatur an incurrerit nec ne censuram, sive dubium sit *facti*, v. g. utrùm percussio fuerit nec ne graviter injuriosa clerico; sive *juris*, v. g. utrùm censura sit *latte* aut *ferendat* sententiæ; ita pariter commun. *Sanch. Bon. Holzm. Bone. Salmant. ex S. Thoma* (2). Sed si judex, decerneret, v. g. aliquam solutionem sub pœna censuræ, reus licèt pro se haberet probabilem opinionem se non teneri, tenetur tamen intra tempus à judice praescriptum (aut prorogatum à creditore, qui alio* quin, juxta quod probabiliùs docent *Suar. Castr. Tourn. Coninch.*, etc. (3), potest semper prorogare terminum). At si postea certus fieret de sua justitia, tunc non tenetur nec ad solutionem, nec ad observandam censuram, ut dicunt *Avila*, et *Salm.*; peccaret tamen (ut dictum esi) in publico, non remoto scandalo, si censuræ non pateret (4).

PUNCTUM II.

De absolutione à censuris.

Qui potest absolvere à censuris 11. *De ^censuris per sententiam generalem. An Episcopus existons extra, etc. Alia notabilia* 12. *An requiratur formula, et an præsentia censurait, etc. De absolutione conditionala, et an extra confessionem, etc.* 13. *Ue requisitis ad absolutionem* 14.

IL — Si censura lata est per modum sententiæ particularis, plerùmque ille tantùm potest absolvere, qui eam tulit, aut ejus Superior, aut successor, aut delegatus. Sed si imposita est à jure communi, tunc ab illa potest absolvere quilibet confessarius, uti commun. *Tournély, Sol. Coninch. Castr. (one. Bone. Salm., etc. cum S. Thom.* (5). Et hoc habetur ex *c. Nuper* 39. *de sent, excomm.* ubi, cùm sermo fiat de excommunicatione non reservata (et idem intelligitur comm, a 1)1). de suspensione, et interdicto personali, *Castrop. Sol. Vasq. et Salm* cum *S. Thoma*), elicitura *suo Episcopo, vel à proprio sacerdote poterit absolutionis beneficium obtineri*. Sub nomine à proprio sacerdote venit quivis confessarius approbatus, juxta sententiam communem (i), et uti ostensum est *Tract. .W i n* •SG. el 96. *in fin.* Dictum est *approbatus*, quia simplices sa-

il) N. 66. — (2j n. 67. — (3) *Lib. 7. n. 64.* — (4) n. 68. — (5) *Suppi, q. 21. ari. 2.* — 16 *Lib. n. 69. el 70.*

cerdoles ne possunt quidem ab excommunicatione minorl absolvere, quicquid aliqui dicant (1). Sed hic notanda sunt multa.

12.— Notandum 1. hujusmodi absolutionem valere pro foro tam interno, quam externo, undè dicunt *Boncaglia, Conin. Castrop. Suar. Spor. Salm.*, etc. posse dari absolutionem etiam extra confessionem (2). Notandum 2. quemlibet confessorium posse pariter absolvere ab omnibus censuris latis ab homine per sententiam, non jam particularem, sed generalem: quia illal. æquiparantur censuris latis à jure, ut probabiliùs dicunt *Castrop. Bone. Laym. Cone. Stilm. Holzm. Canine. Bon. Croix*, etc. communissime contra *Suar*, et *filliuc.* (3). Notandum 3. Episcopum, extra dioecesim licèt moretur, posse absolvere subditum à censuris, cùm causæ cognitione opus non est; *Silv. Salm. Avii*, etc., secùs, si quis extra diœcesim delinquit, et per sententiam articulare excommunicatus rst ab Episcopo illius loci; une enim non potest à proprio Episcopo absolvi, nisi de Episcopi licentia; *Coninch. Turrian. Diana, Salm.* etc. (4). Notandum 4. quòd qui facultatem habet absolvendi à casibus papalibus, non ideò potest absolvere à casibus *BuBæ Comæ; Bon. Dian. Buss.* (5). Ita pariter qui potest absolvere à censuris *Bullæ Cænæ*, non ideò potest absolvere ab hæresi, ut declaravit Benedictus XIV. in Bulla *Convocatis*, data 25. Nov. 1749. n. LIU. (6); ita pariter facultas data ab Episcopo pro reservatis non intelligitur pro illis quibus annexa est censura reservata, ut ait Τατηò.; secùs autem si concessio est facta à Papa, dùm casus papales plerùmque sunt reservati cum censura et propter censuram; *La-Croix*, (4c. Et ita pariter facultas concessa in ubilaeo absolvendi ab omnibus censuris reservatis, intelliguntur ex communi usu etiam reservatæ ab Episcopis (7).

13.— Notandum 5. ad absolvendum à censura in foro interno non requiri verborum determinatam formulam. sed sufficere quodlibet externum signum (cùm cæteroquin satis non sit sola voluntas); *Suar. Castrop. Salm.* etc. (8). Non requiritur præsentia censurati, quia certè etiam absens absolvi potest, ut habetur ex *c. De manifesta* 2. q. 1.; Sed notant *Sanch. Salm.*, etc., hoc non esse faciendum, nisi exurgenti causa; et si absolutio obtinetur per procuratorem, hic speciale debet habere censurati mandatum ad absolutionem obtinendam. Potest absolvi etiam invi-

(1) *HM. fl 71* — (2) *Cit. n. 70. iv fin.* — 5; *Lib. 7. w. 72.* — (4) *Ibid. .id. l. fl* Notand. 11. — 5 n. 110. — (6) *zr. 115* — (7) n. 111. — ,8 n. 116.

tus, sed communiter hoc non licèt (1). Notandum 6. absolutionem metu gravi, et injusto extortam irritam esse, et metum incutientem novâ excommunicatione ligari, *c. un. de His quæ vi, etc.* (2). Notandum 7. absolutionem datam, non satisfacta parte, si ab Ordinario concessa est, esse validam, licèt certè illicitam, ùt dictum fuit *Tract. XVI. n. 71.*; sed si est data à delegato, ùt probabiliùs dicunt *Suar. Spor. Vabq., etc.*, est etiam invalida, si in delegatione apposita est clausula *salisjacta parte*; licèt opinio opposita *Sanc/i. Castrop. Bonae. Ilonc. Salm.* etiam sit probabilis, quoties in concessione non exprimitur clausula irritans absolutionem (3). Notandum 8. valere absolutionem conditionatam de futuro, sed illicitam justâ causâ non existente; *Suar. Coninch. Salmant. Bone., etc.*, et tunc, conditione verificatâ, censura aufertur (4). Contrâ licèt datur absolutio cum *reincidentia*, nempe quòd si absolutus intra tempus præfixum suæ obligationi non satisfaciat, in eadem censuram reincidentat, sed tunc juxta probabiliorem sententiam *Laym. Conine. Castr. Bone. Tourn. Salm., etc.*, contra *Suarez, Bon., etc.* requiritur nova culpa, quâ deficiente, non potest renasci illa censura quæ semel sublata est, nam non possunt censura} sine Pontificis auctoritate suspendi. Et idem dicunt *Laym. Conin. Salmant., etc.* tenendum esse quando Papa absolvit // *omnem effectum*, licèt cum reincidentia (5). Notandum 9. probabile esse cum *Sanch. Coninc. Salmant. Ugolin. Buss. etc.*, contra *Suar, et Navarr. quòd qui* facultatem habet absolvendi à censuris in foro conscientiae, potest absolvere etiam extra confessionem (6). Sed excipiendi sunt casus papales occulti qui ab Episcopis non possunt absolvi, nisi in confessione, juxta Declarationem Gregorii XIII. ùt dicitur *Tom. III. Tract. XX. n. 32.*

14. — Notanda denique sunt requisita ad absolutionem. Hæc sunt I. satisfactio præcedens parti offensae, nisi illa remiserit, aut justam recusaret satisfactionem, aut nisi reus esset impotens; quòd si tunc sine gravi incommodo satisfacere nequiret, sufficet cautionem præstare si potest, aut saltem juramentum satisfaciendi, *cap. Odoardus, de Solut. et cap. 23. de verb. sign.* modò, intelligitur, creditor idem incommodum non pateretur; *Navar. Coninc. Salm. etc.* (7) 11. Juramentum de non reincidento in idem crimen. *cap. De cadero, et c. Ex tenore, de sent, excomm.,* sed

A) *Lib. 7. n. 117. -(2) n. 119. — (5) t., 120. et 121. — (4) n. 121. — (5) n. 125. — (6) n. 126. 7 Lib. 7. n. 127. et 128.*

hoc intelligitur quando delictum est enorme, ùt percussio clerici, usura publicè exercita; ita communiter *Si/c/r Cast. Conin. etc.* (1). III. Petitio absolutionis, *c. Per tuas, de imi. excomm.*; licèt dicat 5. *Thomas* (2), quem secuti sunt *Castrop. Coninch. Salm. etc.*, quòd si reus jam emendatus fuisset, confessarius potest eum adsolvere, etiam licèt invitum, cùm privilegium est concessum confessario non pœnitenti, cùm textus non dicit *non potest*, sed tantum *non debet*. An si pœnitens, contingente casu quòd confitetur habenti facultatem, obliviscatur se accusare de reservato, remanet ab eo absolutus? communissima est sententia affirmativa; nihilominùs mihi probabilior videtur opposita, id diximus *Tract. 16. num. 140. (3).* Quòd si absolutio data fuisset ex causa falsa, tunc videndum est an talis causa sil principalis, quia si esset principalis, irrita esset, modò judex non esset certè conscius falsitatis; ita communiter *Suar. Bon. Tournel. Castrop. Sayr. Salmant. Avila, etc.* (4).

CAPUT II.

DE CENSURIS IN SPECIE.

PUNCTUM I.

De excommunicatione majore.

be communicatione cum toleratis, et vitandis Vò. *Cum percussoribus clericorum* 16. *De c/pctibus ixcom. maj. I. Privat usu passivo Sacramentorum* 17. *Ii. De suffragiis, etc., et au possit orari, etc.* 18. *III. De usu activo Sacramentorum. IV. De usu divinorum oticiorum, de Sacramentalibus, etc.* 18. *Γ. De bneficiis, de dignitatibus, el pensionibus* 19. *VI. De communicatione forensi. VII. De jurisdictione. VIII. De sepultura IX. De communicatione civili* fde qua in puncto sequenti) 20.

15. — Excommunicatione, generaliter loquendo delinir: *Censura qua quis privatur communione Ecclesiae*. Sed hic distinguere oportet excommunicationem minorem à majori; minor (de qua loquemur in puncto II.) privat lanium communione passiva, sive susceptione Sacramentorum; major (de qua hic est sermo, et de qua intelligitur cùm absolutè fit mentio excommunicationis) privat etiam activa, et omni genere communicationis, spiritua-

1 A. 129. — 2 *Suppi, qu. 24. art. 2. — 5 Lib. 7. n. 150. el 131. — (4; n. 152.*

lis et temporalis. Excommunicati autem excommunicatione majori alii dicuntur *tolerati*, alii *vitandi*; sciendum tamen est, quod antiquitus omnes excommunicati erant vitandi, sed Concilium Constant, declaravit nominatim excommunicatos et denunciatos, et publicos percussores clericorum aut Regularium vitandos dumtaxat habendos esse, non verò alios (1). Igitur non adest obligatio vitandi excommunicatos etiam notorios, licet hærelcos, nisi isti sint nominatim excommunicati, expressis nomine et circumstantiis personae, atque ampliùs nisi sint publicè denunciati, nempe declarati excommunicati, in loco publico, aut scripto aut voce. Sed advertendum est quod Concilium declaravit bâc ratione velle prospicere tantum bono fidelium, non autem excommunicatorum; undè isti semper peccant cum communicant cum aliis, tam in *divinis*, quàm in *civilibus*. Alii autem non peccant communicando cum toleratis etiam in *divinis*. Et licet aliqui dicant peccatum esse communicare cum toleratis sine causa, saltem quia (ut dicunt aliqui) inducitur tunc excommunicatus ad actum illicitum; alii tamen communiùs cum *Sanch. Don. Castrop. Sot. Sayr. Cornejo, Hurled. Salmant.* etc., et valdè probabiliùs dicunt licere communicare cum illis indifferenter: quia cum toleratus est requisitus à fidelibus ad communicandum, v. gr. ad ministranda eis Sacramenta, nec ille quidem peccat: nam si peccaret, esset inutilis, aut saltem non esset generalis illa licentia data fidelibus, ut possint cum ipsis communicare, dum saltem indirectè ratione charitatis esset aliis vetita illa communicatio. Undè fit quod Concilium dando universè facultatem fidelibus communicandi cum toleratis, indirectè concedit etiam toleratis potestatem communicandi cum aliis, cum ab ipsis requisiti sunt (2). Et quod dicitur de excommunicatis, idem dicitur à communi DD. de suspensis, et interdictis non vitandis, cum Concilium loquitur de omni censura. Et idem dicit *Avila* etiam de irregularibus, qui si denunciati non sunt, non sunt vitandi (3).

16. — Percussores autem clericorum ut sint vitandi, debent esse publici, et notorii, adeò ut, dicit Concil. Constant... *sententiam latam à Canone adeo notariè constiterit* (eos) *incurrisse, quod factum non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari* (4). Itaque requiritur notorietas facti, nempe quod percussio sit nota ma-

jori parti regionis vel viciniae, aut monasterii, ubi factum accidit, aut magno numero personarum, si regio est magna; cum cæteroquin ad hoc sufficiat, ut dicunt *Castr. Bonae. Salm. Sayr.* etc., fama communis quæ ortum habuit à personis fide dignis; modo (ut advertunt *Γύ;α, Avila, et Dicastillus*) fama non sit tantum de percussione, sed de percussione publicè patrata. Adeò ut, cum delictum est occultum, non tenetur ad vitandum percussorem qui scientiâ privata id cognoscit. Quæritur autem, an praeter notorieta em facti requiratur etiam notorietas juris? EL est probabile eam requiri cum *Pignatel. Covar. Avii. Itone. Salmardic. Viva, etc.*, dum Concilium dicit, ad vitandum percussorem omninò requiri certitudinem, non tantum quod ille clericum percussit, sed etiam quod excommunicationem incurrit, ita ut *factum non possit aliqua tergiversatione celari*: et insuper, *nec aliquo suffragio excusari*. Hinc fit quod cum reus non est confessus in judicio, aut non est condemnatus, aut saltem crimen non est probatum, raro accidet quod sit vitandus; quia communiter loquendo quasi semper ille se defendere potest non incurrisse censuram, asserendo v. gr. aut se ad sui defensionem percussisse, aut tunc sui compotem non fuisse, etc.; ita ut possit aliquo suffragio excusari (1). Si quis autem est publicus percussor, aut excommunicatus denunciatus alicubi, non est vitandus alibi, ubi est occultus (modo eò notitia brevi non perventura sit), ut probabiliùs dicunt *Castrop. Sanch. el Salm.* contra alios; quia reveià factum publicum in una regione, in alia, ubi non est notum, scandalo non est, quod præcipuè voluit Concilium vitari (2).

17. — Effectus excommunicationis majoris, alii sunt remoti et alii proximi. Remoti sunt duo: 1. irregularitas, quam incurrit excommunicatus si actum Ordinis sacri exercet: 2. est quod si excommunicatus per annum pertinaciter in excommunicatione, aut alia censura perdurat, fit suspectus de liæresi, et ut talis debet privari beneficiis: ita communiter doctores ex Trident, *sess. 25. cap. 3. ile reform.* (3). Effectus autem proximi sunt novem, et I. excommunicatio privat usu passivo, nunpc potentia Sacramenta suscipiendi: modò non excuset timor gravis damni, et non sil, in contemptum censuræ, communiter *HoiUic. Laym. hill. Salm., etc.* (4). Communissima autem est sententia, et est verior cum *Cajet. Castrop. Hon. Coninc.*

ii) Lib. 7. n. 135. el 135. — 2 Lib. 7. n. 139. — 3 n. 140. — 4 n. 135.

(I) Lib. 7. n. 144. ad 144. — 2) n. 145. — (3) n. 157. — 4 n. 158.

Salm. Croix, etc. contra aliquos, validè posse absolvi sacramentaliter antequam absolvatur à censura, cùm omnia requisita concurrunt (1). Hic notandum quod minister conferens Sacramentum excommunicato tolerato, peccaret contra jus divinum ministrando Sacramentum indigno, non autem contra Ecclesiæ præceptum juxta dicta *num.* cùm per se licitum sit communicare cum toleratis etiam in Divinis*. Ex quo probabiliter infertur licere ministrare Sacramentum excommunicato, quando iste esset in bona fide. Idem dicunt *Suar. Navar. Caslr. Bon. Salm. Croix, Coninch.*, etc. quòd in dubio an quis nec ne sit absolutus ab excommunicatione, potes illi Sacramentum ministrari si petat; maximè si affirmat se fuisse absolutum, quia in dubio nemo præsumitur mendax (2).

18. — II. Privat posse lucrari indulgentias, participatione suffragiorum communium, et orationum publicarum Ecclesiæ, sed non privatarum: hinc potest orari privatim pro excommunicato, etiam à sacerdote in Missa, modò iste oret, non tanquam Ecclesiæ minister, sed ut persona privata; *S. Thomas* et alii communiter (3). Quæritur an possit orari nomine Ecclesiæ pro toleratis? Negant *Bellarm. Suar.*, etc.; sed affirmant *Nav. Caslr. Salmant. Cone.*, etc. ex concessione facta à Concil. Constant, ut indistinctè communicari possit cum toleratis. Utraque sententia est probabilis (4). Contrà non puto probabilem opinionem aliquorum quòd possit publicè orari pro vitandis qui sunt in statu gratiæ, cùm per ipsos non stet, quominus absolvantur (à). III. Privat usu activo Sacramentorum, sive administratione eorum. Hoc intelligitur de administratione licita, nam de valida certum est excommunicatum validè administrare Sacramenta, ac assistere matrimonio, sicut diximus *Tract. XVIII. n. 71.* præter Sacramentum Pœnitentiæ, quia excommunicatus vitandus omni jurisdictione privatur, *cap. Omnis, de pœnit. et rem.*; et hoc etiam in morte, ut diximus *Tract. Al7. n. 92.* Dico *vitandus*, quia toleratus non privatur jurisdictione; *Salmant. Croix*, cum aliis communiter (6). Quoad autem administrationem licitam, toleratus quoties est requisitus, licite Sacramenta ministrat: hinc probabiliter dicit *Caslr.* quid occurrente die festivo, si alter desit sacerdos, potest toleratus celebrare, modò absit scanda-

(1) *Lib. 7. n. 158. c. Dixi, ei n. 159. — 2 n. 160. — 5, n. 162. — (4. n. 164. — 5 n. 163. — 6) n. 165. ad 168.*

him; dùm jure merito tunc præsumitur populus petere ab eo Missam (1). Excommunicatus contrà qui illicite administrat Sacramenta lit irregularis, *cap. ult. de Cler. excom. ministr.* Et idem currit, si benedicit nuptias, aut solemniter baptizat; secùs vero si privatim. Dubium iit inter DD. an vitandus administrando Sacramentum Pœnitentiæ fiat irregularis? Alii negant; sed nos affirmamus cum sententia communissima; ex *can. Si quis l. caus. 11. q. 3. 2).* Similiter fit irregularis sacerdos excommunicatus, qui coram se celebrare alium facit, ex *cap. Tanta, de excess. / W.* (3). Qui recipit Sacramentum à vitando peccat graviter, et incurrit excommunicationem minorem, et qui recipit Ordinem, incurrit etiam suspensionem ab Ordine recepto, *cap. Cum illorum, §. / in. desent, excomm. IV.* Privat usu divinatorum officiorum, ideòque excommunicatus non solùm privatur fructu illorum, sed nec potest quidem illis intèressé sine peccato gravi; et dicit <\$. *Thomas* (4), quòd si forlè incepisset Sacrum, et non adhuc consecrasset, tenetur illud deserere; modò non excusgretur à necessitate evitandi scandalum, aut ab alia justa causa, ut addunt *Suar. Bonae.*, etc. (5). Cæterùm excommunicato non vetatur usus Sacramentalium, non jam ut ab illis fructum capiat, sed ut illa veneretur. Potest etiam dum recitantur divina officia ecclesiam ingredi ex aliqua justa causa, verb. gr. ut satellitum aufugiat manus, et tunc potest, privatim tamen, orare, sicut probabiliter dicunt *Caj. Palud. Turr. Coninch. Salm. et Bonae.*, quia orando irivatim, jam non dicitur communicare cum aliis, et une non tenentur sacerdotes cessare à Divinis, nec eum forùs expellere (6). Excommunicatus tamen si omnino vellet intèressé Sacro, aut aliis publicis functionibus, proculdubiò peccat graviter, et si monitus nolit exire, incurrit excommunicationem papalem, *cap. Eos, de sent. exc.* Et idem valet de interdicto, et de omnibus iis qui impediunt excommunicatum aut interdictum ne discedant: *Castr. Bon. et Salm. ex cap. Gravis, eod. tit.* (7). Idem advertendum, quòd si excommunicatus tenetur ad Horas canonicas licèt ex solo titulo beneficii. et ob excommunicationem nequit exigere fructus, non excusatur ab illis, quia lioc culpà suà evenit; *Suar. Castr. Nav. Laym. Croix, et Salm.* qui notant unà cum *Avila*, et *Covarr.* quòd si ille omninò sit privatus beneficio, tunc non le-

ft) *Lit. 7. n. 169. — (2) n. 171. — (5) n. 175. in fin. — (4) 3. p. q. 83. a. 6. fl(2. — (5j Lit. 6. n. 173. — (6) n. 174. — 7 n. 175.*

netur ad Horas canonicas, et excommunicatus recitando officium, non potest dicere, *Dominus vobiscum*, sed dicere debet, *Domine, exaudi orationem meam*, secùs peccaret, licèt nonnisi venialiter, uti communiter volunt *Bonae. Salm. Tournel. Gonet. Cornejo*, etc. Imo *Avile* et *Nav.* excusant ab omni culpa, si illud recitaret sine socio (1).

19. — λ'. Irritat omnem collationem et electionem excommunicati ad beneficia, c. *Postulastis, de Cler. exe. min.* Et hic notandum 1. quòd non solum peccat graviter qui beneficium recipit, sed etiam ille qui ei illud confert, et hic præter excommunicationem minorem, incurrit suspensionem à collatione, ex *cap. cit.* Notandum 2. hoc in teHigi cùm tempore præsentationis, aut electionis beneficii electus erat jam excommunicatus; aliàs validè acceptat beneficium, et possessionem capit, licèt tempore acceptationis reperialur excommunicatus, quia acceptatio et possessio non sunt actus jurisdictionis; ita *Castr. Av. Bonae. Covar. Salm.* (contra *Suar.*). Contra collatio facta excommunicato est irrita, licèt tempore acceptationis reperiat absolute ex sententia communi, undè tunc requiritur nova collatio, aut saltem (ut dicunt *Less. Nav. Salm.*, etc.) ut collator perseveret in prima intentione. Notandum 3. excommunicatum teneri ad restituendos omnes fructus præceptos ex beneficio, licèt postea absolutus sit, et iterum obtineat idem beneficium, quod prius suscepit in mala fide. Si tamen jam satisfecisset per se aut per alium ollicio illi adnexo, dicunt *Coninc. Salm. Bon.*, etc. posse sibi retinere fructus perceptos tanquam vacantes, et debitos successori in beneficium, sed hoc intelligitur pro locis ubi non viget lex *spolii*. Notandum 4. quòd quæ dicta sunt de beneficio, intelliguntur etiam de dignitatibus ecclesiasticis, Episcopatibus, Prioratibus, et similibus; *Suar. Castr. Bon. et Salm.* An autem idem currat pro dignitatibus saecularibus? Affirmant *Bon. Salm.*, etc.; sed probabiliter etiam negant *Cast. Bill. llenr. et Coninch.* quia revera non adest lex qui declarentur invalidæ pensiones ecclesiasticæ, quæ dantur ob aliquod oflicium ecclesiasticum, v. gr. Vicario, aut coadjutori Episcopi: *Suar. Castr. Salm.* communiter (2). Notandum 5. non solum vitandos, sed etiam toleratos esse inhabiles ad beneficia, dignitates, et pensiones juxta allata superitis, sicut rectè dicunt *Suar. Tourn. Av. Castr. Coninch. Salm.*, etc. contra *Nav. Less. Giball. Hurt.*, etc.;

(1) *Lib. 7. η. 178.* — (2) *Lib. 7. η. 180.*

dùm verum est quòd per Concil. Constant, est concessum aliis communicare cum excommunicatis toleratis, sed ipsi excommunicati semper sunt incapaces, non enim per se possunt suo muneri satisfacere. Ego exciperem casum dumtaxat si illud munus esset exercendum in commodum collatoris; undè rectè animadvertunt *Salm.*, quòd per ipsummet Concilium sublata sit suspensio imposita ex *cit. cap. Postulastis*, conferenti beneficium tolerato (1). Notandum 6. irritam esse collationem factam excommunicato, licèt ille invincibiliter ignorasset excommunicationem, qua innodatus erat, aut crederet jam esse absolutum; *Sanch. Less. Suar.*, etc.; probabiliter tamen tenent *Cabass. Fab. Salm.*, etc. validam esse collationem hujusmodi excommunicati factam à Superiore cum absolute ad cautelam *ad effectum praesentis collationis*. (2). Notandum denique quòd ille, qui excommunicatus fuit post collationem, non tenetur ad restituendos fructus beneficii ante judicis sententiam, quoties ipse per se, aut per alios adimplevit onera: ita probabilius *Sanch. Tourn. Laym. Bon. Castr. Coninch. Salm. Au.*, etc. contra *Suar. Concin.*, etc. ex generali ratione, quòd pœnæ quæ requirunt actionem aliquam rei, indigent semper sententia, saltem declarator^a: vide dicta *Tom I. Tr. II. n. 25.* et dicenda in *Appendice III. de Exam.*, etc., η. 64. Contrò. certum est, quòd post sententiam tenetur ad fructuum restitutionem donec absolvatur, modè paupertate non laboraret, et eos applicasset sibi; hoc potest sibi prodesse duntaxat in casu quo terse non staret, quòminùs absolvatur; *Laym. Sylvest. laslr. Salm. Av.*, etc.

20 — VI. Privat communicatione forensi. Quare excommunicatus nequit esse judex, scribe, testis, advocatus, procurator, nec potest agere in!judicio, et licèt toleratus etiam possit repelli, attamen hic validè agit, *cap. Pia, de seni. exc. in 6.* Cæterum etiam vitandus semper potest delendi ex se ipso, et etiam actorem convenire in jus. Imò, ut dicunt *Avila, Sastr. et Salm.* toleratus potest defendere etiam alios. Sententia judicis vitandi non tantumest illicita, sed etiam invalida. Testificatio tamen vitandi non est irrita, sed potest repelli. Excommunicatus nec potest esse tutor, curator, nec executor testamentarius (si repellitur), nec licèt potest inire contractus, nec testari, licèt contractus et testamentum sint valida (3). VII. Privat jurisdictione: quare excommunicatus (intellige

liV.181.-i2 n. 182. et 183.— (3) *Lib. 7. n.1St.*

vitandus) non potest nec legem ferre, nec sententiam, nec praesentationem, aut electionem ad beneficia; quia hæc sunt omninò irrita. Dico *vitandus*, quia actus tolerati sunt validi, sed illiciti, nisi eos excuset necessitas (1). VIII. Privat sepulturà ecclesiastica, adeò ut cadavera excommunicatorum dchumanda sint à sepulturis (quoties certò secerni possunt); et ubi sepultum est cadaver vitandi (non autem tolerati, licèt haeretici, sed non nominatim denunciati) non potest celebrari, nisi priùs reconcilietur ecclesia, *cap. Sacris, de sepult.* Quòd si excommunicabis non toleratus decessisset cum signis pœnitentiæ, ejus cadaver absolvendum est à censura, et sepultura postea mandandum; *Castr. Salm. et Cornejo.* Qui sepelit excommunicatum incurrit excommunicationem majorem, ex *Clem. 1. de Sepult.* Illi verò qui funus associantur, aut canunt preces, et probabiliter etiam illi qui curant sepe-liendum, ùt dicunt *Cajet. Bon. Av. Salm.*, etc. peccant quidem graviter, sed non incurrunt censuram (2). IX. Privat denique excommunicatio etiam communicatione civili cum fidelibus, sed de hac loquemur puncto[^]sequenti.

PUNCTUM II.

De excommunicatione minori, et ejus effectibus.

Actus, quibus incurritur excommunicatio minor, sunt: I. Os. II. Orare 03 expellendis vitantis, III. Vale. D.' resalutatione, el rescriptione IV. Communio. V. Mensa 2!. *Quale peccatum sit communicare cum vitando, et quando est grave* 22. *Pro quibus causis potest quis communicare cum vitando* I. *Causa utilitatis* II. *Matrimonii* 25. III. *Subjectionis* 24. IV. *Ignorantiae* 25. V. *Causa necessitatis* 26. *De effectibus excommunicationis minoris; et an vetet Sacramenta ministrare, el beneficia recipere*.

21. — Excommunicatio minor ob unicam causam incurritur, nempe ob communicationem cum excommunicato vitando in actibus comprehensis in versu sequenti, declaratis jam in *Canon. Excommunicato* 11. *quæst.* 3.

1. Os, II. Orare, III. Vale, IV. Communio, V. Mensa negatur.

I. Os: intelligitnr omne colloquium, aut per litteras communicatio, et quodlibet aliud benevolentiae signum, ùt est dona mittere, aut recipere, etc. ita DD. (3). II. Orare: intelligitnr quæcmque communicatio in *Divinis*, ùt est

(1) xV. 185,—(2) n. 186.—(3) *Lib.* 7. n. 189.

assistere publicis functionibus Missarum, processionum, benedictionum, Horarum canonicarum, etc. Hinc est quòd clerici in eo casu, cùm celebrantur divina officia, aut functiones publicæ fiunt, tenentur ilium expellere, si possunt; sinminùs, debent cessare à Divinis, et sacerdos Missam interrompere, nisi incœperit canonem; sed si illum incœpisset, probabile est quòd possit prosegui, sicut dicunt *Suarez, llenriq. el Busemb.* licèt posset Missam interrompere, sicut volunt *Bonae, et Cornejo:* quòd si jam consecrasset, certum est debere sacerdotem Missam prosegui, sed tantum usque ad Communionem. Aliàs prælati Ecclesiastici incurrunt excommunicationem minorem, et peccant graviter (1). Recitare tamen officium cum excommunicato vitando privalim, probabiliter *Suarez, Bonae. Coninch. Busemb. Salm.*, etc. excusant à mortali. An autem seculares, qui intersunt Missæ cui assistit excommunicates vitandus, peccent graviter; affirmant *Bon. Salm. Avila, et Dia/n.* el excusant tantum ob parvitatem materiae, si v. gr. assistentia esset usque ad Evangelium; sed universaliter eos excusant à gravi *Suar. Castr. Salm. Filliuc. tyr. llenriq.* etc. dicendo talem communicationem esse remotam, et accidentalem; modò ipsi non sint causa cur excommunicatus ibi assistat. Nemo tamen eos excusat à veniali, et ab excommunicatione minori (2). Contrà communiter *Bon. Fill. Henriq. Suar. Coninch.*, etc. excusant ab omni culpa eum qui oraret in ecclesia in loco separato; aut alii assisteret Sacro ab illo cui assistit excommunicates (3). III. *Vale:* intelligitnr quælibet salutatio, aut honoris significatio; sed communissime *S. Antonin Nav. Viaj. Fill. Sot. Avila, Sayr. Bonae. Castrop. Salm. Escob.*, dc. admittunt probabile esse licere certa signa urbanitatis exhibere erga excommunicatum; quia hujusmodi actus non exhibentur, ut ei honor praestetur. sed ut inurbanitatis, et contumeliæ nota vitetur; maximè si excommunicates est Superior*, aut persona publica, puta Episcopus, Prætor, etc. (4). An autem liceat rescribere, aut resalutare excommunicatum; affirmant *Fili, llenriq. Bus. Caslr.* etc., quia hi actus (uti dicunt) sunt potiùs debiti solutio, quàm honoris significatio; sed saltem quoad rescriptionem videntur probabiliùs negare *Avila, Bonae. Holzm. et Salm.*, quia excommunicato non ampliùs debentur hi convenienti» actus in pœnam sui criminis. Dixi

(1) *Lib.* ~. u. 176. el n. 177. — (2) n. 175. et 176. — (5) *Ibid.* et 176. in fine. — (4) n. 192.

saltem quoad rescriptionem, quia quoad resalutationem non auderem damnare contrariam uli improbabilem, dum resalutatio illa non videtur propriè actus honoris, et contrà negatio illius videtur actus inurbanitatis et contemptus: rescribere verb videtur vera communicatio (1). IV. *Communio* comprehendit omnem contractum, societatem, et cohabitationem; sed cohabitatio intelligitiir per modum societatis; quia sub eodem tecto dormire, et etiam in eodem lecto, tantum ad quiescendum, non est vera communicatio, nec vetitum, ut probabiliter dicunt *Suar. Bonae. Caslrop.* et *Salm.* (2). V. *Mensa*; intelligitiir, cum invitatus ad mensam ab excommunicato, ejus domum adit, licet in diverso cubiculo accumbat; *Suar. Bonae. Salm.*; secus verò si casu in hospitio, domo aut itinere accideret, ut cum excommunicato accumberet, etiam in eadem mensa, uti probabiliter dicunt *Suar. Layman, Sayr. Spor. Caslrop. Hotznian.*, e* c.

22. — Quæritur 1. quale peccatum committit, et qualem excommunicationem incurrit qui communicat cum excommunicato vitando? Respondetur generaliter loquendo, quoad peccatum, peccat tantum venialiter. Sed hic notandum quod sufficit peccatum veniale ad incurrendam excommunicationem minorem; sed quando veniale non est plenè deliberatum, illa non incurritur; nam nulla pœna incurritur propter illos actus, qui non sunt perfecti in genere suo (4). Item notandum quod licet in confessione possit omitti veniale, attamen non potest omitti illud ob quod incursa est excommunicatio, quia cum illa non potest Sacramentum suscipi (5). Tribus casibus autem cum excom^a inimicato communicans peccat graviter, ut dicit *S. Thomas* (6) cum aliis communiter. I. Si communicat in contemptum prohibitionis Ecclesiæ. 2. Si communicat in *Divinis* in materia gravi, ut diximus *num. 21.* ad verbum II. *Orare*. 3. Si communicat in *crimine criminoso*; nempe si communicat cum excommunicato in eodem crimine ob quod fuit ille excommunicatus; unde peccat graviter concubina quæ dénué rem habet cum illo qui fuit excommunicatus ob concubinatum; aut consilium, vel favorem ei præbet, ne ab illa se removeat, ita communiter *Bonae. Suar. Salm.* etc. ex *cap. Nuper, de sent. exc.* An autem peccet graviter qui communicaret cum excommunicato frequenter in civilibus; probabiliter negant *Nav. Caslrop. Sayr, Avila.*, etc., quia

(1) *Λ'*. 193. — (2) *Lib. 7. η.* 194. — (3) *η.* 195. — (4) *η.* 153. — (5) *η.* 154. — *fG)appl. c.* 23. a. 3.

communicatio in civilibus est tantum veniale, et venialia quantumvis multiplicentur, ad mortale non attingunt; sed nrobabilius allirmant *Suar. Bonae. Holzm. hillinc. Conine. Spor. Salmanlic.* etc., quia etiam frequens communicatio incivilibus non judicanda est res levis, dum in *cap. 7. de Except.* dicitur, quod qui communicat in civilibus cum excommunicato, in *periculum animæ suæ cotnmunicat.* \nim adveiiunt tamen præfali AA. cum *Tournely*, quod ad peccandum graviter in hoc, non sufficit ut aliquis frequenter, etiam per longum tempus, se junctim communicet cum excommunicato; sed amplius requiritur ut habeat propositum virtuale saltem sæpius communicandi cum eo (1). Ita etiam quoad excommunicationem, generaliter loquendo, qui communicat cum vitando incurrit solam excommunicationem minorem. Sed tribus in casibus incurrit majorem: 1. Si Clericus scienter communicat in *Divinis* cum excommunicato nominatim à Papa, et denunciato, (*Significavit, de seni, excomm.* 2. Quando excommunicatio est imposita alicui, et unà simul in participantes, quia tunc qui communicat cum illo, post monitionem incurrit excommunicationem majorem; *S. Thomas. Caslrop. Salm. Mita,* etc. communiter. 3. Si communicat in *crimine criminoso*, ut paulò ante explicatum est, et in hujusmodi casibus, non potest absolvi, nisi ab illo à quo absolvendus est principalis (2).

23. — Quæritur 2. Quibus de causis liceat in civilibus communicare cum vitando? Ilesp. ob 5. causas contentas in sequenti versu:

1. *Utile*, 11. *Lex*, III. *Humile*, IV. *Res ignorata*, V. *Necesse*.

Et 1. *Utile* intelligitiir utilitas aut ipsius excommuni-
aī, ut resipiscat, aut ut aliud spirituale subsidium recipiat (quod ratione licet præmittere alia verba aut signa benevolentia?, ideòque licet sine dubio prædicare, eo præ-
sente); aut utilitas aliorum, ut ab excommunicato recipiant aliquod utile spirituale, aut temporale; quare licet audire ab eo concionem, aut exposcere consilium (si alius idoneus non exlat), aut eleemosynam, aut medicinam, et ita etiam cum eo societatem antea initam continuare, non verò novos cum illo instituere contractus; *Suar. Caslrop. Bonae. Salm. Con.* etc. (3). II. *Lex*: intelligitiir matrimonialis propter quam conjuges (sed non sponsi) possunt ad invicem communicare, adhuc quoad petendum, aut

(1) *Lib. 7. n.* 198. — (2) *n.* 199. — (3) *n.* 201.

Inter aha 31, *dosent, excomm.* Sed hic notandum quòd non licet communicare cum conjugē excommunicato, si factum sit divortium, et si excommunicatio est lata ob hæresim, aut ob dubium de matrimonii valore; ita commun. DU. (1). Præterea non licet communicare in *Divinis*, dùm *Innoc. 111.* in cit. *cap. 31*, declarando textum Greg. VII. in *c. Quoniam* 11. </3. ubi dispositum erat quòd uxores, filii et servi possint communicare in iis, in quibus solebant communicare, dixit hoc intelligi dumtaxat, in quantum hoc necessarium est ad præstandum obsequium ei debitum; sed communicare in *Divinis*, non est obsequium debitum; ita rectè *Cajelan. Bon. Arm. et Concin.* contra *Sanch. Salm.* etc."(2). Dubitatur autem an conjux qui scienter nupsit cum excommunicato, possit postea communicare? negant probabiliter *Castrop. Tourn. Salmanlic. Conc. wco S. Thoma.* (3) ex præfatioep. 31. *de sent, excomm.* ubi dicitur, quòd personæ subjectæ possunt communicare cum excommunicato eodem modo ac priùs, ergò non possunt, si subjectio contrahitur post excommunicationem. Nec obstat textus Innocentii; nam *Innoc.* tantum respondit ad id quod ab eo quæsitum fuit, nempe, an tenerentur communicare, vel an tantum possint, si velint; Pontifex respondit quòd tenebantur, sicut tenebantur ante excommunicationem; nihil autem locutus fuit de iis qui tempore excommunicationis in servitium ingressi sunt. At pro his facit textus Gregorii, qui concedit subditis communicationem, propter debitam subjectionem, undè nihil referi an ista contracta sit ante vel post excommunicationem (4).

24. — III. *Humite*: intelligitur subjectio debita à filiis, licèt emancipatis, ut probabiliter dicunt *Suar. Bon. Castrop. Salm.* etc. contra *Solum.* Et idem dicunt de nepotibus, et pronepotibus, et eliam de affinibus in eodem genere, ut sunt nurus, privignus, etc. Idem currit de Religiosis cum Prælato in iis rebus, quorum nequeunt evitare communicationem. Idem de militibus cum suo duce, et de servis cum suo domino; ita communiter DI). Sed hic notandum 1. peccare servos qui raalà fide in excommunicati famulatum se ingerunt, nisi excuset necessitas; *Suar. Castrop. Salmant.* etc. 2. Quòd ipsi communicare nequeunt in iis quæ ad debitum famulatum non conducunt; quare peccant, si communicant in *Divinis*, modò ad hoc non te-

neantur ob debitum ipsius famulatus, prout eos comitari ad ecclesiam; aut ex pacto speciali, v. gr. inserviendi Sacro, coadjuvandi eos in officii recitatione, etc; ità *Suar. et Sn/m.* 3. Notandum quòd servi excommunicati ejusdem domini non possunt ad invicem communicare, nisi in quantum necesse est ad communem cohabitationem; et hoc in solo casu quòd non possent commode invenire alium dominum; *Nav. Suar. et Cone.* 4. Notandum quòd sicut filii uxores, servi, etc possunt communicare cum excommunicato; ita parentes, viri, et domini possunt communicare cum subditis excommunicatis; *Solus, Castr* et alii cum *S. Thoma* (1),

25. — IV. *Bes ignorata*: intelligitur ignorantia, sive inadvertentia, vel legis, vel facti; *can. Quoniam* 11. *q.3.* An autem excuset ignorantia crassa, negant *Bonacina* et *Al.*; sed probabiliter, et communius allirmant *Suar. Conin.Uurt. et Holzm.*: primè, cùm excusentur ignorantes à citato textu, intelliguntur etiam culpabiles; dùm qui inculpabiliter ignorant procul dubio excusantur ex se. Secondè quia in textu cùm dicantur excusari ignorantes: *Quoniam multos pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, etc.*; ergò Papa intendit excusare etiam culpabiles, quia qui ignorant inculpabiliter, nec peccant, nec perire possunt. (2).

26. — V. *Necesse*: intelligitur quæcumque necessitas gravis, sive spiritualis, sive temporalis, tam communicantis, quàm excommunicati, aut aliorum; *Avita, Sayr. Lez.Bon. Castr. Salm.* etc. communiter ex cit. *can. Quoniam*, et ex *can. Si verb* 34. *de sent, excomm.* Et ita pariter (ut rectè subjungunt *Salm.*) excusat necessitas per coactionem metûs gravis injuste incussi (3), juxta dicta *Tom. I Tr. II. ii.A.* Denique hic animadvertendum, non esse obligationem vitandi excommunicatos, nisi constet eos esse vitandos saltem ob publicam famam, aut per duos testes tide dignos; *Sanch. Nav. Bonae. Castrop. Salm.* etc. cum *Tourn.*, qui contrà scitè animadvertit, quòd indubio an confessorius sit nec ne vitandus, non licet apud illum confiteri, ob periculum, ne invalidè absolvatur. Cæterum dicunt AA. citati, quòd licite possumus communicare cum eo qui excommunicatus fuit, quoties adsit unus testis tide dignus; imò si ipsemet excommunicatus (si cæteroquin est fide dignus) asserat se fuisse absolutum (4).

27. — Loquendo tandem de effectibus excommunicationis minoris, hi duo snnt: alter directus, indirectus alter: *directus* est privare snb gravi usu passivo, nempe receptione Sacramentorum. Sed hic adnotare oportet, qiièa licèt (ùt à principio dictum est) excommunicatio minor jure dumtaxat incurratur ob communicationem cum excommunicato vitando, nihilominùs hoc non impedit (ait *Layman*) quoininùs Episcopus ob alias justas causas interdicit alicui usum Sacramentorum. Quæritur autem an peccet qui cum excommunicatione minore confert Sacramenta? Commune est non esse mortale. Dubium fit an sit veniale? Affirmant *Sayr. Coninch. Castrop.*, etc. ex cap. *Si celebrat, de cler. excom.*, etc. ubi dicitur: *Peccat aulem conferendo Sacramenta*; sed probabiliter negant *Suar. Vili. Navar. Bonae. Salm. Busemb.* et alii multi, dum in eodem textu alibi dicitur: *Cùm non videatur à collatione, sed à perceptione Sacramentorum remotus*. Et verba antecedentia, *peccat, etc.*, ut concilietur textus, dicunt DD. intelligi, quando minister ad conferendum aliquod Sacramentum, ante illud debet aliud Sacramentum suscipere, profit Episcopo, si confert Ordines, aut sacerdoti, si in Missa Eucharistiam ministrat, opus est priùs celebrare, aut Eucharistiam suscipere, tantò magis quòd de hoc casu loquitur textus (1). Alter effectus indirectus, est privari, etiam sub gravi, posse beneficia recipere, uti habetur ex eodem textu, c. *Si celebrat*. Et licèt textustantum loquatur de receptione per electionem, nihilominùs communiter DD. intelligunt etiam de ea quæ fit per collationem, et præsentationem; *Laym. Castr. Suar. Bonae. Salm. Croix*, etc. Sed notandum talem electionem non esse ex se irritam, sed tantùm irritandam, modò scienter eligatur excommunicatus, ùt ibi dicitur: *Si scienter excommunicatus electus fuerit, ejus electio est irritanda*. Sed ex qua parte requiritur hæc scientia? Alii volunt ex parte electoris, alii ex parte utriusque; alii tamen, fit *Laym. Castrop.* et *Croix*, fortè probabiliùs tenent requiri ex parte electi, nempe quòd cùm ei confertur beneficium, ille recordatur se esse excommunicatum, quia illud *scienter* verosimiliis refertur ad Io *electus* potiùs, quàm ad tò *excommunicatus* (2). Notandum hic denique, quòd excommunicatio minor potest absolvi à quovis confessario, sed non à sacerdote simplici (3).

(1) Ar. 148. eM19. — (2) Lift. 7. n. 150. — (3) n. 155.

PUNCTUM III.

De excommunicationibus non reservatis.

I. Pc *excommunicationibus non reservatis* 28. *De excommunicat. in cogentes puellas ingredi monasteria, etc.* 29. II. *De excommunicationibus reservatis Papæ* 50. *De censuris circa quæstiontm Conceptionis II. Virginis* 51. et 52. D- *excommunicat, in frangentes clausuram Monialium. In ingredimtes ad matum [intm, prælexu facultatum* 55. *An licentia debeat esse in scriptis; et an specialis* 54. A *quo petenda est* 53. *Ob quam causam* 56. *De confessorio* 57. *De medico, et aliis* 58. *Si statim non egreditur. Et qui ingreditur ad malum finem, sed cum licentia* 59. *De prohibitione colloquendi cum Monialibus, præsertim regularibus* 40. *De casu reservator; de parva materia; de conjunctis, et impuberibus* 41. *Ancum Abbatissa, etc.* 42. *In Regulares incurrant censuram ab Episcopo* 45. *An peregrini, etc. ii.* *An Episcopi, etc.* 45. Dc *Monialibus frangentibus clausuram* 46. *De clausura Regularium* 47. *In percussores clericorum* 48. *De mandantibus, ratihabentibus, aut non impredientibus percussionem* 49. *Qui veniat nomine clerici, aut monachi* 50. *Ob quas actiones incurratur* 51. *Ob quas non incurratur* 52. lit. *De excommunicationibus Bullæ Cœnæ. In ha-reticos* 55. *In fautores* 54. *In legentes, aut retinentes libros, etc.* 55. *Requisita ad incurrendam istam censuram librorum, etc.* I. *Ul scienter, etc.* II. *Ut auctor sit luerelieus* 56. III. *Ut liber agat de religione, el contineat hæresim v~.* IV. *Materia gravis* 58. *Qui audit legere, aut qui legit litteras aut manuscriptum.* 59. *De libris prohibitis in indice* 61). el 61. *Qui retinet libros, etc.* 62. *De cæteris casibus Bullæ* 65.

1. De excommunicationibus non reservatis.

28. — Notandæ hic aliquæ excommunicationes magis usitatæ. 1. In extorquentes vi absolutionem à censuris. 2. In sepelientes publicos usurarios. 3. In contrahentes intra gradus prohibitos. 4. In imprimentes libros sine Superiorum permissu; et juxta Tridentinum (sess. 4. in *Decr. de Edit, lib., etc.*) in imprimentes, aut imprimere facientes aut vendentes, aut retinentes libros de rebus sacris agentes sine nomine auctoris, nisi habeat licentiam ab Ordinario. 5. In profitentes aliquam scientiam, qui Fidei professionem non emittunt. 6. In potestatem usuris faventem 7. In occupantes bona Ecclesiæ vacantis. 8. In mandantes occasionem alicujus Christifidelis. 9. In impredientes sequestum ab Episcopo præceptum. 10. In non denuntiantes Episcopos haereticos, confessarios sollicitantes. 11. In eos (pii servare faciunt statuta contra libertatem ecclesiasticam. 12. In clericos in dignitate constitutos, aut sacerdotes qui docent tam aut medicinam. 13. In sacerdotes qui præfectu-

ras laicales suscipiunt. 14. In clericos qui locant domos usurariis. 15. Aut bona Ecclesiæ alienant, aut ultra triennium locant. 16. In contionatores qui impugnant montes pietatis. 17. In eos qui licet renuntiant aut permutant beneficia. 18. In praesumentes absolvere à casibus Bullæ Cænæ. 19. In eos qui in aliquod officium se ingerunt sine licentia Episcopi. 20. In raptores mulierum, et in cooperantes in raptu. 21. In ingredientes monasteria (cujuscumque sexus sint) Monialium sine licentia Superioris; sed de hac loquemur *n. 33. et seq.* Aliæ excommunicationes minus usitatæ sunt in Opere adnotatæ (1).

29. — Insuper in Trident, *sess. 25. cap. 18.* sunt excommunicat! *quicumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam fraterquàm in casibus in jure expressis) ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cujuscumque religionis, vel ad emittendam professionem.* Hic iit dubium 1. an incurrat excommunicationem qui cogit mulierem ad ingrediendum monasterium tantum, ut ibi benè educetur? Negat *Sanch.* dicendo quòd Concilium solim damnat eos qui cogunt ad ingrediendum, ut ibi professionem emittant, aut ut habitum suscipiant. Sed nos oppositum tenemus cum *Suar. Nav. lion,* et *Dill,* dùm Concilium aperte postea explicat, etiam incurrere eum qui tantum cogit ingredi, licet adsit finis efficiendi ut profiteatur, aut habitum suscipiat; nam subjungit censuram etiam incurrere eos, qui *scientes eam non spontè ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere... consensum, vel auctoritatem interposuerint.* Igitur si excommunicantur, qui tantum consenserint ut puella ingrediatur invita, tantum magis principales qui eam ingredi fecerint. Cæterum, cùm Concilium excipiat casus expressos *injure,* probabiliter dicunt *Suar. Fili,* et *Bon.* posse compelli ad ingrediendum illam puellam, quæ à recta morum via errat, ne in similes errores cadat, et ut cautior ad majores Hat (2). Imò tenent *Sanch.* et *Bon.* quod licite potest cogi ad ingrediendum ob cautelam suæ pudicitiae; sed hoc intelligendum cùm adsit prudens suspicio quòd illa in sæculo manens pravis imbuatur moribus, ut cùm videretur nimis procliva ad conversandum cum maribus, aut si domi essent cpi eam pervertere possent; quia tunc videtur cessare finis Concilii, non tantum adæquatè, sed etiam contrariè (3), juxta dicta *Tom. I.*

(1) *Lib. 7. n. 209. ud 212.*—(2) *Lib. 7. n. 212. v. Quoad.*—(5) 7&1Æ, v. Dubit.2.

Tr. II. n. 69. Dubitatur 2. an incurrant excommunicationem parentes qui inducunt liliæ ad ingrediendum ob metum reverentialem, manifestando eis suam voluntatem? Affirmat?, *de Alexandro;* sed communiùs et probabiliùs negant *llo driq. Barb. Tamb. Portella,* etc. cum quadam decisione, et hoc etiamsi adjunctæ sunt preces, ut dicunt *Barb.* et *llo dr.* modò hæ non sint vehementes, et sæpiùs repetilæ (1). Advertendum præfatam excommunicationem dumtaxat afficere cogentes ingredi fœminas, non verò mares, ut commun, dicunt *Suar. Barb. Sanch. Bon. Navar. Bus.,* etc. licet ceteroquin hi non excusarentur à mortali (2). Præterea à Trid. in eodem *cap. 18.* excommunicantur, *qui sanctam... mulierum voluntatem veli accipiendi, rei voti emittendi, quoquo modo sine justa causa impediunt.* Nomine *veli* intelligitur professio quæ editur velum suscipiendo. Nomine *voti* intelligitur professio, sed sine velo; ita comm. DD. *Impedire* autem intelligitur quando fit dolo, sed non solis precibus; *Sanch. Bon.* et *Salmant.* Denique dubitatur, an incurrat excommunicationem qui impedit mulierem ingredi monasterium? Negant *Sanch. Buss,* et *Castropal.;* sed probabiliùs affirmant *Suar. Bon.* et *Fill,* dùm qui impedit ingredi, impediat pariter profiteri (3).

2. De excommunicationibus Papæ reservatis extra Bullam Cænæ.

30. — De excommunicationibus reservatis Episcopo loquerour *Tr. XX. de privilegiis Tom. III. n. 46.* Nunc tantum loquamur de excommunicationibus reservatis Papas extra Bullam Cænæ, et loquendo de magis consuetis, hæ sunt: 1. In incendiarios, modo sint excommunicati ab *homine,* et denunciati. 2. In frangentes et expoliantes ecclesias. 3. In communicantes in eodem crimine cum excommunicato à Papa. 4. In vexantes eos qui ferunt censuras. 5. In dantes, aut recipientes, ut admittatur aliquis in religionem. 6. In committentes simoniam realem, aut confidentialem circa Ordinem, aut beneficia. 7. In dantes, aut recipientes aliquid, ut obtineatur aliqua gratia, aut justitia apud Sedem apostolicam. 8. In duellum committentes, et in eorum paternos, consultores, et fautores et etiam in spectatores *data opera,* qui suâ assistentiâ incitant eos ad pugnam (vide dicta *Tom. I. Tr. VIII. n. 28.*) 9. In usurpantes. aut occupantes bona ecclesiarum aut aliorum locorum

1) *Ibidem.* —(2) *Ibid.* Dubit. 8. — (3) *Lib. 7. ♦. 212. t. insuper.*

piorum. 10. In exigentes tributa ab Ecclesiasticis. 11. In violantes interdictum. 12. In publicantes falsas indulgentias. 13. In retinentes fructus beneficii vacantis, aut impediētes possessionem ei qui non præstat *dulciario** 14. In docentes, aut sustinentes opiniones damnatas. 15. In condonantes de tempore iudicii novissimi contra sensum Patrum. 16. In parochos qui non observant iuramentum residential 17. In Regulares qui sine privilegio particulari præsumunt ministrare laïcis Viaticum, et Extremam-unctionem. 18. In Regulares qui prætextu privilegiorum absolunt à casibus reservatis ab Episcopis. 19. In defendentes praxim de interrogando de nomine complicitis in confessione (juxta Bullam, *Ubi primum*, editam 3. junii 1746. Benedicti XIV. de qua locuti sumus *Tr. XVI. n. 41.*) 20. In confessorios qui absolunt complices peccati turpis contra sextum præceptum, juxta aliam bullam *Sacramentum*, ejusdem Pontificis, de qua in eodem *Tr. XVI. n. 95.* Cæteræ excommunicationes papales quæ adsunt, videri possunt in Opere „(1). Sed oportet hic seorsim loqui de tribus aliis censuris quæ speciali indigent animadversione, nempe 1. In eos qui alterutram damnant opinionem circa immaculatam Conceptionem B. Virginis. 2. In violantes clausuram Regularium monasterium. 3. In percussorem Clericorum.

31.— Et I. loquendo de Conceptione divinae Matris, juvat hic meminisse quinque Bullas circa hoc punctum emanatas : 1. Sixtus IV. in *Extrav. Grave nimis, de lilel. el ven. SS.* anno 14-80. imposuit ipso facto excommunicationem reservatam in eum qui damnat hæresis, aut peccati mortalis alterutram sententiam, quæ asserit, aut negat B. Virginem conceptam fuisse sine culpa originali : et etiam in eum qui pro veris habet, aut ut veros legit libros, qui affirmant SS. Virginem in peccato conceptam fuisse: et contra præcepit ut in festo Conceptionis B. V. recitaretur Officium Nativitatis suæ, mutato verbo *Nativitatis* in *Conceptionis* 2. S. Pius V. in Bulla 114. *Super speculam* anu. 1570. prohibuit disputare palàm, ubi adsunt viri et mulieres, aut scribere vernacula linguâ de tali quæstione, sub poma suspensionis a *Divinis*, reservatæ, *ipso jure, etc.* Dumtaxat permisit doctis disputare in academiis, quin uti erroneam alterutram damnarent sententiam. 3. Paulus V. in Bulla 97. anu. 1616. prohibuit sub iisdem pomis à S. Pio latis, affirmare in aliquo publico actu beatam Virginem

(1) *Lib. 7. n. 218.*

fuisse in peccato conceptam. Contrà sub iisdem censuris el pœnis prohibuit defendentibus sententiam piam impugnare, et tractare de opposita opinione, dicendo : *aliam opinionem non impugnent, nec de ea aliquo modo agant seu Iræolent.* 4. Gregorius XV. in Bulla 20. anu. 1622. prohibuit quominus tam publice, quàm privatim assereretur Conceptionis B. Mariæ fuisse facta in peccato; concessit tantum DD. ordinis Prædicatorum, ut privatim colloquia inter se habere possent, de tali materia disserendo. 5. Denique Alexander VII. an. 1661. in Bulla *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*, primo declarat piam sententiam de Conceptione sine labe à primo instanti B. Mariæ, latè longèque promulgatam fuisse, *ita ut accedentibus quoque plerisque celebrioribus Academiis ad hanc sententiam, jam lere omnes Catholici eam complectantur*; deinde sub iisdem censuris el pomis renovat decreta prædecessorum, et præcipit ut illa observentur in favorem festi, et cultus Conceptionis B. Virginis juxta piam sententiam. Et præter pumas latas à Sixto IV. privat facultate condonandi, docendi, voce activa, et passivi, qui in dubium revocaret, aut in alio sensu interpretaretur, sive voce, sive in scriptis (declarando damnatos esse omnes eorum libros ubi de hoc actum fuisset) favorem piæ sententiæ, et cultui concessum, asserendo aliquid adversus piam sententiam, aut afferendo argumenta contra ipsam, et relinquendo insoluta (1).

32. — Ex his omnibus infertur 1. cum *Bonae*, (qui distincte agit de hac materia) quod incurrit poenas 1. qui diceret posse defendi sententiam oppositam immaculata? Conceptioni B. Mariæ, aut qui adduceret rationes illius, modum id non ageret, nisi ut eas oppugnaret. 2. Qui asserit festum Conceptionis celebrari, quia B. V. sanctificata fuit in utero matris, dum ita apertè se piæ sententiæ refragantein præberet. 3. Qui transcribit sententiam oppositam, adeo ut videretur eam amplecti (2). 4. Transgressores ipso facto suspenduntur à *Divinis*; et probabilius, ut tenet *Bonae*, etiam incurrunt inhabilitatem ad officia; sed quoad privationem vocis, et dignitatum, etc. requiritur sententia. 5. Præfatæ pœnæ incurruntur tam ab Ecclesiasticis, quàm à laïcis, sicut habetur ex Bulla Pauli V. et Greg. XV. 6. Ab ipsis pomis solus Papa absolvere potest, aut Episcopus, cum peccatum est occultum: quoad autem fautores sententiæ piæ, cerlè his velitum est sub poma excommunicationis asserere hoc esse dogma irrefragabile Fidei, op*

(1) *Lib. 7. n. 244.* — (2) *η. 245. ad 247.*

positam censura aliquâ notando, non autem eam rationibus, el auctoritate defendere; quia quamvis in Bulla Pauli V. velitum sit publicè eam oppugnare, et etiam de illa tractare quæstione: nihilominùs aliqui dicunt, præfatam Bullam in tali puncto non esse usu receptam, aut intelligi de iis qui piam defendunt sententiam, ùt Fidei dogma, sicut reapsè loquitur Bulla S. Pii; sed responsio certior et clarior est, quòd præfata Bulla fuit moderata à novissima Alex. VII. ubi conceditur apertè refellere argumenta oppositæ sententiæ, dùm ibi damnatur prædicare, loqui, aut tractare adversùs piam sententiam, *contra eam argumenta afferendo, et insoluta relinquendo*. Ergò concedit Papa evidenter adducere argumenta opposita, et ea confutare; ergò concedit tractare de sententia pia, el eam defendere (1). In Opere autem (2) adest defensio piæ sententiæ; et etiam sententiæ quòd liceat vitam effundere pro tali pia sententia, cùm talis cultus erga S. Mariam sit actus religionis: nam dicit S. *Thomas* (3) quòd potest acceptari martyrium pro defendenda qualibet virtute: et Bened. XIV. (4) dicit, ab Ecclesia pro martyre haberi illum, qui vitam fundit pro defendenda aliqua pia sententia, aut ne omittat aliquem virtutis actum.

33. — 11. Loquendo de clausura monasteriorum, et primù Monialium, notandum 1. quamcumque personam cujuscumque sexûs quæ ingreditur in monasterium Monialium sine licentia in *scriptis* Episcopi, aut Superioris, incurrere excommunicationem ipso facto ex Trid. sess. 25. c. 3. Multi DD. ùt Stares, Azor. *Bonae. Barb.*, etc. dixerunt licere ingredi facere infantem, nam prohibitio principaliter allicit ingredientes; undè infantes non ligantur præcepto, nec illo ligantur Moniales; sed S. C. pluries declaravit oppositum. Tantù magis debet ingressus prohiberi amentibus, à quibus majus scandalum timeri potest (5), Ex Bulla Greg XIII. *Dubiis*, edita 23. Dec. 1381. vetitum est Episcopis, extra casum necessitatis, sub poena suspensionis à *Divinis* pro secunda vice, et excommunicationis pro tertia; et Prælati regularibus sub pœna privationis cujuscumque officii, et etiam excommunicationis pro prima vice, ùl vult *Sancti*; sed *Bon.* et *Lamas* volunt pariter pro tertia. In casu autem necessitatis, aut visitationis possunt ingredi prædicti Praelati; sed Prælati regulares non possunt ingredi nisi semel quolibet anno causâ visi-

(1) *Ex. 7. n. 248.* — (2) *n. 249. ei 265.* — (5) 2. 2. q. 134. a. 5. — (4) *dt Canonis. SS. lib. 1. cap. 14. n. 13,* — (5) *Lib. 7. n. 221.*

lationis, et sine assistentia Episcopi, ant alterius personæ ecclesiasticæ ab ipso designata», juxta Bullam 156. *Pelici*, Alex. VII. Episcopi verò debent ingredi sociati, sed à paucis, iisque senioribus ac religiosis personis, ut loquitur Bulla Gregorii: *pauci* intelliguntur quatuor, aut quinque, id dicunt *Victorelli*, et *Tamb.* ac *de Alexand.*, secus incurrunt pro prima vice interdictum ab ingressu ecclesiæ, in secunda suspensionem à *Divinis* et pontificalibus, in tertia excommunicationem ipso facto, ut habetur ex citata Bulla Gregorii XIII. Probat id et *Pagnan.* in 2 part. Γ. lib. *Decretal*, c. *Nuper.* 29. de *sentent. excom.* n. 39. Quoad autem Prælatos regulares, si ingreditur Generalis, potest secum conducere duos sui ordinis probatæ vitæ, et ætalis maturæ; si alius Prælati inferior, tantum unum (1). Notandum 2. præfatas excommunicationes non esse reservatas, sed adest excommunicatio reservata imposita ex mandato Clementis VIII. ann. 1602. in eos qui ingrediuntur monasteria ad malum finem. *Malus finis* censetur à *Mazzotta* quivis finis pravus; sed melius *Pelliz.* intelligit finem turpem, dum hic est finis clausuræ, nempe custodire castitatem virginum (2); ideòque prohibetur accessus, et collocutio, quæ etiam pertinent ad clausuram, ut mox dicemus n. 40. Notandum 3. adesse aliam excommunicationem reservatam à Gregor. XIII. in Bulla *Ubi gratia*, an. 1577. in quoscumque, etiam mulieres, qui ingrediuntur clausuram Monialium (et in mulieres quæ ingrediuntur clausuram Religiosorum); sed hoc intelligitur tantum de iis qui ingrediuntur prætextu facultatum, sicut dicunt con. *Sanchez*, *Suar.* *Pagnanus*, *Bon.*, etc. contra *Navar.* et *Uor.* dum in præfata Bulla expressò dicitur, *prætextu facultatum* (3). Et tunc incurrunt eam excommunicationem omnes Superiores *quocumque nomine vocentur*; intelliguntur, ut dicunt *Sanch.* *Manuel.* *Diana* et alii (4), Priores, Guardiani, correctores, etc. qui alicui permittunt ingredi, aut morari, qui ita ingressus est, juxta Bullam Pauli V. *Monialium*. Sed advertendum quòd in ipsis duabus Bullis non comprehenduntur Prælati, qui ingrediuntur sine causa (a).

34. — Quæritur 1. an licentia ingrediendi in monasteria Monialium necesse sit ut sit in *scriptis*? Affirmant *Sanch.* *Suar.*, et *Castr.*; sed negant *Inn.* *Abb.* *Pelin.* *Ilo-mob.* etc., dicentes scripturam solum valere pro foro ex-

il) *Lib.* 7. n. 221. — (2) *Ibid.* v. Excom—(3) n. 222,— (4) *Ibid.* Dubit. 2.—
(5) n. 221. t>. Adest.

terno, juxta dicta *Tom. I. Tr. VII. n. 20.* Saltern dicunt *Barb. Vill. Rodriq.*, etc. non requiri licentiam in scriptis in casibus ordinariis, ùt cùm ingressuri sunt medicus, confessorius, aut operarii, quorum operit jugiter opus habent Moniales (1). Non est autem dubitandum quin præfata licentia ingrediendi monasteria Monialium debeat esse specialis pro persona designata, cùm dicatur in *cap. Periculoso, de stat. Regul. in 6. Nisi speciali licentia, etc.* (2). Cæterùm rectè potest Prælati committere Abbatissae, aut alii persone prudenti concedere præfatam licentiam; *Nav. Bon. Graff. Barb.*, etc. contra *Suar.* (3).

35. Quæritur 2. quis debeat concedere licentiam? Respondetur: Episcopus pro monasteriis sibi subjectis, et etiam pro subjectis Sedi apostolicæ, dando eam tunc tamquam delegatus Sedis apostolicæ; *Trid. sess. 25. c. 5.* Possunt eam præbere etiam Vicarii capitulares, et etiam (juxta quod dicunt *Sanch. Bonae.*, etc.) Prælati qui gaudent jurisdictione quasi episcopali; et probabiliter etiam Vicarii generales Episcoporum, quoad monasteria Episcopis subjecta; ita *Sanch. Navar. et Lamas*, dùm in motu proprio S. Pii V. *Decori* dicitur, *Episcopum, aut alium loci Ordinarium*, et sub nomine Ordinarii (ùt probat *Sanch.*) comprehenditur etiam Vicarius Episcopi; tantò magis, iit probat *Eagnanus* (4), Vicarius potest totum id quod potest Episcopus in iis quæ sunt ordinariæ jurisdictionis (5). In monasteriis autem subjectis Regularibus licentia danda est à Prælato regulari; *Bonae. Barbos. Castr. et Fagnan.* cum Decr. S. C., dùm *Trid.* dicit: *Sine Episcopi, vel Superioris licentia.* Et *Sanch.* affert hoc fuisse declaratum à S. Pio V. Sed hoc non intelligitur pro dioecesibus ubi contraria viget consuetudo, juxta declarationem S. C. approbatam ab Urbano VIII. (6).

36 — Quæritur 3. quænam causa requiritur ut detur præfata licentia? Resp. quòd juxta *Trid. sess. 25. c. 5.* requiritur necessitas, cùm dicatur ibi: *Dare autem licentiam.... debet in casibus necessariis.* Et hæc necessitas debet esse ex parte monasterii; quare non sullicit ut sit ex parte exterorum, nisi esset quòd lex naturalis suaderet oppositum; ita *Bon. et de Alexand.* cum communi, et cum Decis. S. C. Ideo pie non licet in monasterio collocare uxorem, ut à furore viri liberetur, aut ne iterùm illi rumpat

(1) *Lib. 7. n. 223.* — (2) *Ibid.* Dubit. 4. — (3) *n. 224. v. Abbat.* — (4) *Lib. 1. cap. Quoniam, de oflic. delcg.* — (5) *Lib. 7. n. 224. v. An autem.* — (6) *Ibid. r. Major.*

Udem, sicut pluries decrevit S. C. Potest tamen (ùt dicit S. C.) Episcopus ibi collocare puellam de qua controversia esi, donec lis liniatur (1). Loquendo autem depræfata necessitate ex parte monasterii, debet intelligi moraliter, cùm sufficiat, ùt dicunt *Sanchez, Bonae. Barb. de Alex. Miranda*, etc. si adsit causa probabiliter justa; minor causa autem requiritur, ùt dicit *Barbosa*, ad ingrediendas mulieres, quàm mares: ad ingressum diurnum, quàm nocturnum: ad primas ædes, quàm ad intimas. Quando autem accidit necessitas urgens incendii, mortis, violentiæ, et hujusmodi, tunc non requiritur licentia, quia in hujusmodi periculis lex humana non obligat; *Sanch. Navar. Graff, de Alexi*, comm.; unde in casu mortis subitanæ quilibet sacerdos potest ingredi ad dandam absolutionem, et etiam Viaticum, et Extrem.-Uctionem, ùt dicunt plures DD. (2).

37. — Cæterùm confessorius ordinarius potest ingredi (sed cum licentia) non solùm ad præstanda ultima Sacramenta, sed etiam ad præbendam solitam Communionem Moniali decumbenti; *Bon. Barb. Sanch. Rodriq.*, etc. cum communi, et cum Declar. S. C. Insuper ait *de Alexand.* (3) quòd confessorius, postquam audivit confessionem Monialis decumbentis, potest benedicere novum aliquod aedilicium monasterii recenter extractum, et etiam afferre alteri Moniali infirmæ aliquam reliquiam, erga quam illa devotione allicitur; et id simile; sic quoque ex justa causa potest in monasterio manere ad breve tempus vendendi officinas, aut loquendi causâ de aliquo temporali negotio. Dicunt probabiliter etiam plures DD. quòd confessorius extraordinarius, qui ingreditur cum licentia pro una vice, si causâ infirmitatis non potest confessionem excipere, potest iterùm ingredi sine licentia: et ita pariter, si infirma revocat confessarium statim ac egressus est, ut ei exponat aliquod peccatum oblitum. Confessorius autem ingredi debet indutus colla, et stolâ: et ingredi debet quin ad alias monasterii paries divertat, ne causâ quidem invisendi infirmam, quæ Sacramento muniri non indiget; *Barbos, et de Alexandr.* Confessorius sæcularis ingredi debet solus, ùt declaravit S. C.; sed regularis sociatus ab aliquo maturæ ælatis, et probatæ vitæ, ùt dicit Bulla Alexandri VII. Dùm autem confessorius audit confessionem, comitatrices ad januam assistere debent, adeo ut eum videre possint. Potest etiam confessorius per-

ii; *Lib. 7. n. 225.* — [2] *Ibid. v. Talis.* — 5) *De Alexandr. de Monial, cap. 7. l. 6. quæst. 9.*

noctare in monasterio, si Monialis laboret in extremis. Potest etiam ingredi ad benedicendum monasterium à spiritibus infestatum; ut declaravit S. G. Sed si Monialis est obsessa, vetavit S. C. ingredi posse sacerdotem, ut ipsam exorcizet, et dixit potiùs impetrandam esse ab ipsa Sacr. Congr. licentiam, ut exorcizetur in ecclesia exteriori monasterii (1).

38. — Quoad medicum autem, loquendo de ordinario, licet debet licentiam renovare quolibet trimestri, juxta Decr. Sacr. Congr. 17. Martii 1588. debet associari à duabus Monialibus ex senioribus; et debet ingredi solus, nisi infirmitas expostularet etiam alios. Medicus autem extraordinarius tantum potest ingredi in defectu ordinarii, et quando collegium tenendum est. Potest etiam ingredi chirurgus ad secandam venam, et etiam pharmacopola ad docendum, si opus est, quomodò paranda sit medicina. Possunt etiam ingredi factores, notarii, et hujusmodi, aut ad judicandum de ruina imminente, aut ad invenendam scripturam necessariam in archivio, aut ad conficiendum testamentum alicujus puellae, ita etiam possunt ingredi cum licentia labri, hortulani, caementarii, pistores, bajuli, et alii id genus. Sed hic advertendum cum *Sanch.* et *de Alex.* quòd si licentia est data pro uno bajulo determinato, eo deficiente, non potest suffici alius. Rectè dicunt *lion et Castropal.* (contra *Sanch.*) non licere sartori ingredi ad benè aptandas vestes. Si autem licentia data esset discipulo comitari cum magistro, dicit de *Alex.* cum aliis probabile esse, posse ingredi discipulum, aut ibi sistere sine magistro (2).

39. — Quæritur 4. an ingressus cum licentia incurrat excommunicationem, aut peccet, cum functus jam est suo munere, si statim non egreditur. Resp. quòd in quantum ad censuram eam non incurrit, licet diutius ibi moretur; quia tunc tantum violatur clausura, quando quis ingreditur sine licentia; ita *Sanch. Bon. Zerola, Bord.* etc. Qui verò ingrederetur cum licentia, sed ibi sisteret ad malum linem, dicit *Sanch.* ne illum quidem incurrere censuram; sed animadvertit *Bonae*, quòd licet iste non incurreret excommunicationem latam à Concilio, incurrit tamen illam latam à Clemente VII in eos *qui violant clausuram ad malum finem.* Sed posset aliquis huic opponere quòd censura Clementis, cum sit pœna, debet stricte intelligi, sicut intelligitur Concilium (3) Cæterum huc ratione dicunt pro-

habilitate *Ilodriq. Zerola*, et *de Alex.* quòd non incurrant iræfalam excommunicationem qui ingrediuntur ad malum linem, sed cum licentia; et probabilem eam vocant *Bon.* et *Sanch.* (1). Hoc quoad censuram; quoad peccatum verò dicimus, quòd (piando quis ingreditur cum licentia, et immoratur., si mora est longa, peccat mortaliter; si brevis, genialiter; ita *Bon. Barb.* et alii communiter. Imò dicunt *Sanch. Rodr. Mol. et Mirand.* quòd quando mora est valdè brevis, excusetur etiam à veniali, dum hoc usu etiam piorum receptum est. Putant autem *Villal. et Diana* spatium horæ quadrantis esse modicam moram (2).

40. — Ad hanc materiam clausuræ spectat etiam prohibitio colloquendi cum Monialibus. In hoc oportet scire quod in *cap. Monasteria, de vita et honestate cler.* imposita fuit excommunicatio (sed ferendæ sententiæ ab Episcopo) in laicos, et suspensio in clericos, qui præsumunt frequentare monasteria Monialium. Doctores autem censent tunc constitui hanc frequentiam; cum per tres vices tribus diebus continuis, aut semel singulis mensibus anni, aut quater in una hebdomada adeant monasterium (3). Hæc prohibitio postea rigorosiùs injuncta fuit Religiosis, tam in *c. Definimus.* 21. *cans.* 28. *q.* 2. quàm in Decreto edito ex mandato Sixti V. ubi fuit eis vetitum non solum ne colloquerentur cum Monialibus, sed etiam cum qualibet muliere in monasterio moram faciente. Dumtaxat concessum fuit Ordinariis per Decretum S. C. Concilii, editum de mandato Urbani VIII. 10. Nov. 1623. posse dare licentiam Regularibus colloquendi cum Monialibus in primo, aut secundo gradu, ad sumum quater in anno: exceptis diebus festis, Adventus, Quadragesimæ, feriæ VI. et sabbato, et vigiliis; sed cum conditione quòd licentia debeat dari in scriptis, et debeat adnotari in curia ab Episcopo, et postea tradenda monasterii confessario, qui debeat eam asservare: ac eos associare cum auscultatricibus, et non aliis, dum Religiosus colloquitur cum Moniali; declarando ampliùs quod si Episcopi aliter agant, Pontificis intentionis sunt transgressores; et quòd Regulares incurrunt easdem pœnas impositas à Sixto V. nempe privationem *ipso facto* (illicii, et vocis activæ et passivæ (4) Verumtamen apud Bened. XIV. (c/c *Synod. I.* 9. *c.* 15. *n.* 7.) et apud Monacelli [*tom.* 1. in *App. pay.* 436.) reperio Sacram Congr. die 26. Nov. cum ab ea quæsilum fuisset: *An Regulares accedentes ad colloquen-*

1 *Lib.* 7. *n.* 227. — (2) *n.* 226. — 3° *Lib.* 7. *n.* 228.

1 *Ibid.* Dubii; 8. — 2) *n.* 226. Resp. 2. — 5 *n.* 232. — i) *Lib.* 7. *n.* 532. r. Circa autem.

dum cum Monialibus sine licentia Episcopi, peccent mortaliter : respondisse *alfirmulive*, etiam ex rationabili causa, quando non adesi licentia. Idem Bened. XIV. refert in Bulla *Gravissimo*, edita die 31. Octobris 174-9. per S. C. statutum esse non licere Regularibus *injussu Episcopilibéré adire sibi addicta Monialium claustra*. Ex quibus inferri perspicue videtur quod, accedente licentia Episcopi, Regulares, qui S.C. adeant, possint colloqui cum Monialibus. Hic etiam adnotandum aliud Decretum ejusdem S. C. die 21. Maji, apud Bened. (sub 12. apud Monae, fortè errore postpositionis numeri) 1678. quod declaratum fuit iisdem pomis allici Regulares, qui habita ad Moniales concione, cum iisdem sine licentia Episcopi etiam de rebus spiritualibus colloquuntur. Et ex alio consimili Decreto dicit auctor, qui apponit additiones in *Biblioth. P. Ferraris tom. 4. verb. Moniales*, post *η. 59.* ibi *q. 1.* cum *P. Gaudenzio de Visit.* hanc sententiam hodie amplectendam esse, attentà hodiernà praxi, *nam ubique (ail) ferè locorum Ordinarii licentias hasce alloquendi Moniales concedunt Regularibus*. Et ipse *P. Terror.* idem sentit *verb. Moniales*, art. 4. *η. 15. et 19.*

4-1. — Hæc sunt lege communi statuta: sed ferè in omnibus dkecesibus, et præeipue in illa Neapoli, adest casus reservatus cum excommunicatione in viros, qui non petita licentiû colloquuntur cum quavis muliere, quæ versatur in monasteriis, aut in conservatoriis, exceptis conjunctis in primo vel secundo gradu ; declarando quòd qui facultatem obtinuit, *non potest data opera, et ex professo, caloqui cum aliis* Hic plura notanda sunt. Notandum 1. quòd ex sententia probabiliori *P. de Alex, de Januariis*, et *Jordan*, intelligitur prohibitus, non solus accessus, ut volunt *Sanch.* et *Bonac.*, sed accessus formalis, nempe cum effectu collocationis, sicut deducitur ex cit. text. *Definimus*, ubi prohibetur aditus ad collocationem; et in Decretis præfatis semper fit mentio accessus cum collocatione. Ex quo probabiliter etiam dicunt *Lezana*, *Tamb. de Alex. Bon. Graff*, etc. quòd prohibitio (ex se loquendo) non comprehendit eum, qui cum Moniali colloqueretur ex domo contigua, quia tunc deest accessus; née qui scribit, aut loquitur per nuntium, ut dicunt etiam *Bon. Barb. Mazz.* etc. Dictum est, *ex se loquendo*, quia in casu Neapolitano comprehenduntur expresse illi, qui *de rebus obsrænis agerent per litteras, vel internuntium*. Notandum 2. quòd juxta casum reservatum peccat mortaliter etiam qui loquitur cum Moniali semel tantum, modò non excuset

parvitas materiæ : parvitatem, materiæ in hoc alii putant esse spatium unius *Miserere*, ut *Diana*, et *Mazzotta* ; alii horæ quadrantem, ut *Quartî*, et *Vericell*. Sed in quodam Decreto approbato à Clemente IX. die L Martii 1699. prohibitum fuit Regularibus, sub pœna peccati mortalis, et excommunicationis colloqui cum Monialibus *per quodcumque modicum temporis spatium*. Hoc non obstante dicit *Ciera* non esse per tale Decretum reprobata opinionem *Quartî*, quòd horæ quadrans sit parva materia, cum in Decreto non damnetur nisi opinio sesquiquadrantis horæ : *Prætendentes non esse interdictum per breve tempus, etiam usque ad quadrantem horæ cum dimidio*. Quare contendunt isti propositionem esse damnatam copulativè. De hac opinione doctis committo judicandum, sed ego non audeo eam probare, propter alia verba quæ adjunguntur illi prohibitioni, *per quodcumque modicum temporis spatium*. Advertendum, quòd si quis loqueretur per multos dies cum Moniali, licèt per spatium non notabile, etiam posset jeccare mortaliter ; quia hujusmodi colloquia si non uniuntur physicè, saltem uniuntur moraliter (1). Notandum 3. quod nulla de causa etiam spirituali licet colloqui cum Moniali sine licentia, ut rectè tenet *Ciera* contra *Lezana*, *Pq/r. Bord. etc.*, quia in hoc nunquam cessat finis adæquatus prohibitionis, nempe periculum animi adhæsiōnis, ne consuetudo ex spirituali liat carnalis ; qua de re declaravit S. C. quod ex nulla causa etiam honesta, et rationabili permittitur Regularibus colloqui cum Monialibus, vide *prccc. n. 4-0.* in fin. (2). Notandum 4. quòd excipiuntur à prohibitione 1. conjuncti in primo et secundo gradu consanguinitatis. Eximit, *Ciera* etiam conjunctos in secundo et tertio, quia cum petitur dispensatio ad contrahendum inter propinquos in secundo et tertio, debet exprimi etiam secundus, et major iùpensura requiritur; ergo signum est quòd hic gradus mixtus non potest dici in rigore tertius, sed participans de utroque, ac propterea dicitur secundus et tertius, proindeque tali gradu conjunctus gaudere debet tali privilegio ; et cum in odiosis leges sini restringendæ, sequitur quod nisi Religiosus sit conjunctus Moniali in tertio simpliciter, non intelligitur comprehendi in prohibitione; sed oppositum ego sentio, cum conjuncti in secundo et tertio, non possunt dici quòd reveràsint in secundo. 2. Qui colloquuntur cum Monialibus gravi metu incussi, quia hoc currit juxta regulam

(1) *Lib. 7. n. 256.* — (2) *n. 257.*

legum positivarum. 3. Mendicantes publici, ratione usûs, aut tacitæ licentiæ, quæ adest; ita pariter servi, qui afferunt dona, et citò se expediunt; *Pelliz. de Alex.* et *Mazzotta* (1). Notandum 5. quòd impuberes, licèt excusati non sint à culpa gravi, si colloquuntur cum Monialibus, attamen non incurrunt excommunicationem, ùt rectè dicunt *Bon. de Alex. Dian.* et alii (contra de *Graffiis*) ex *c. Pueris, de delict, puer.*, ubi dicitur quod pueri non sunt puniendi sicut puberes; et in diœcesi Neapolitana expresse eximuntur à reservatione pueri, qui 14. annos non sunt nati (2).

42. — Quæritur 1. an liceat loqui cum abbatissa sine licentia? Negant *Ciera, Megalia, ae Alex. Graff.* etc. dicendo quòd in Decr. Sixti V. prohibitum est loqui non solùm cum Monialibus, sed etiam cum quacumque persona monasterii; et item Alexander VII. in Constit. *Sacrosancti*, prohibuit colloqui etiam cum Abbatissis; sed affirmant *Lezan. Pelliz. Tamb. Januar. Mazz. Diana,* et *Potestas*, quia sub nomine Monialium in odiosis non comprehenditur Abbatissa, juxta *Panormit. Glossam*, etc., et ad Bullam Alexand. respondet *Potestas*, quòd illa edita fuit pro urbe Roma.

43. — Quæritur 2. an Regulares loquendo cum Monialibus incurrant excommunicationem reservatam ab Episcopo latam? Quidquid dicant alii, affirmamus cum sententia communissima *Sanch. Barb. Bon. Pugnari.* et *de Alexand.* cum Decr. S. C. Idque valet etiam respectu Regularium habentium speciale privilegium, ne Episcopus possit eos excommunicare, ùt fertur habere Mendicantes, ac Jesuilæ à Paulo III. (3). Nam Episcopi in monasteriis etiam subjectis Regularibus, sunt delegati Sedis apostolicæ, ita dicitur in Bulla *Inscrutabilis* Greg. XV. quæ fuit declarativa Trid. ùt refert Benedictus XLV. lib. 9. de Synod, c. 15. n. 6. et juxta dicenda *Tom. III. Tr. XX. de Pmvil. n. 80. ad. 5.*

44. — Quæritur 3. an peregrini qui alicubi morantur per aliquod tempus, colloquendo cum Monialibus incurrant excommunicationem ibi reservatam ab Ordinario? Tres adsunt sententia? 1. negat cum *Pelliz. Diana*, etc. dicendo ex una parte, quòd peregrini non tenentur legibus loci: ex alia parte dicunt quod Episcopi sunt destinati à Concilio delegati apostolici, sed tantum circa restitutionem, et conservationem clausuræ, ad quod non

(1) A. 259. — (2) A. 210. — (5) *Lxb. 7. n. 2il.*

spectat collocutio. Sed hæc sententia non est satis probabilis, nam ut rectè dicunt *l'agnanus*, et *de Januar.* collocutio ex communi sensu DD. utique spectat ad clausuræ conservationem ; etenim in *cap, Periculoso, de statu Reg.* dicitur: *Nullique ingressus, vel accessus pateat ad easdem Moniales*), *ul sic à mundanis aspectibus separatee, omnino servire Deo valeant.* Igitur prohibitio tam ingressûs, quàm accessûs ad clausuræ spectant tinem , qui est ut Moniales ab humanis distractionibus alienæ conserventur. 2. Sententia dicit (generaliter loquendo), quòd peregrini, licèt per tempus breve alibi morentur . incurrunt excommunicationem. 3. Sententia *Donati*, et *de Januar.* distinguit : incurrunt, si monasterium est exemptum, quia ibi Episcopus (ut dictum est) procedit tanquam delegatus apostolicus, undè ille jurisdictionem habet etiam in peregrinos; secùs verù si monasterium est subjectum Episcopo ordinarii! jurisdictione, cui non subduntur peregrini per breve tempus ibi commorantes, juxta probabiliorem sententiam allatam *Tom. I. Tr. If, n. 41.* (1). Sed videtur dicendum eos talem excommunicationem non incurrere, etiamsi cum exemptis loquantur, propter id quod num. seq. referemus. Nam Bened. XIV. in referenda Bulla *Gravissimo* , §. 3 postquam asseruerit Episcopos jure ordinario in sibi subjectis, delegato in exemptis procedere, 5. declarat Episcopos, et alios externos non incurrere poenas exeo, quia non subsunt jurisdictioni ordinariæ Episcopi. Et licèt Episcopi in exemplis procedant jure delegato à Sede apostolica, jurisdictio tamen, quii procedunt, est ipsis ordinaria, utpotè episcopali officio perpetuo annexa à Canone.

i-o. — Quæritur 4. an Episcopi colloquendo cum monialibus alterius dioecesis peccent, et incurrant excommunicationem ab Ordinario latam? Quoad peccatum, videntur non posse excusari, dùm in præfalo r. *Periculoso*, prohibitio est generalis , et allicit omnes, *Nullique ingressus, vel accessus pateat.* Nec locus renerilur in quo legatur, quod Episcopi eximantur à legibus communibus, iit dicit *Bon. cum Rot. Rom.* Quoad censuram verò , tenent *Mazzot. Dian. et Graff.* non incurrere ex *c. Cùm inferior, de Major, et ob d.* , ex quo videtur deduci , quòd æqualis non possit ligare æqualem. Sed affirmat *P. de Alex.* dicendo ex *Panormit. et Hostiens*, quòd Episcopus in aliena dioecesi censendus est ut privata persona (2). Sed his non

1) *Lib. 7. n. 242.* — (2) *n. 212. Dubit. 11. ei 215.*

obstantibus, nunc pro certo dicendum huiusmodi Episcopos peccare quidem, sed non incurrere excommunicationem. Nam Bened. XIV. in Bulla *Gravissimo*, edita die 31. Octob. 174-9. §. 2. refert per S. C. statutum esse, ne gubernatores, vel præsules, vel Episcopi, aut in civitates, aut oppida alterius Episcopi juri subjecta venientes, aut inibi commorantes, adeant Monialium monasteria, 5. hæc habet: *Jam dictum est hosce homines directrice Episcoporum auctoritati, eorumque Constitutionibus subjacere (nempe quoad peccatum), quæ omninà vetant accessum ad Monialium claustra sine debita facilitate. Cum verb Udem ordinaria Episcoporum jurisdictioni minime subsint, ideoque sunt immunes à vi coactiva, id est à poenis in transgressores statutis, ul) patet ex cap. A nobis 21. de sent., etc.*

4-6. — Præterea adest excommunicatio papalis in easdem Moniales, quæ à clausura egrediuntur ex Bulla S. Pii V. *Decori*, 1569. Et excommunicatio incurritur etiamsi Monialis egrediatur à monasterio unius tantum pedis spatio, iit probabilius dicunt *Sanch.* et *Bonae*, cum *Graff*, et *Croix*; modò exeat tota persona. Eamdem incurreret excommunicationem qui permetteret Monialem egredi, antei comitetur, aut eam recipiat postquam egressa est. Excusatur tantum egressus causa *magni incendii, vel lepra*, aul epidemice*. Notandum 1. hoc intelligi cum non vacat tempus petendi licentiam, saltem ab Episcopo, vel à prælato regulari. 2. Sub nomine *incendii* venit etiam inundatio fluminis, militum incursio, domus ruina, et omne aliud simile periculum, ut dicunt *Sanchez*, *Bon. Nav. Barbos.*, etc. 3. Sub nomine *epidemice* S. C. declaravit intelligendum de vera peste, contra *Nav. Sanch. Bon. Holzm.* etc. qui dicunt intelligi de quocumque morbo ita contagioso, ut infirma nequeat curari in monasterio, nisi cum periculo inficiendi alias, et inferunt ex eodem *c. Periculoso*, ubi prohibetur Monialibus exire, modo aliqua illarum *non possit cum aliis sine gravi periculo, seu scandalo commorari*. Contrà rectè dicunt *Bon. Barb.* et alii (contra *Suar. Nav.* etc.) non sufficere ad egrediendum quameumque infirmitatem gravem, sed non afferentem periculum inficiendi alias. Notandum 4. cum *Sanch.* et *Bon.* quòd monialis quæ egressa est, statim ubi convaluit, debet reingredi: hoc *statim* intelligitur moraliter, nempe elapso uno vel altero

47. — Haelenus de censuris circa Monialium clausuram.

(1) *Lib. I. n. 29.*

De alia censura occurrit loqui lata in muliere quæ violantj clausuram monasteriorum Religiosorum; ex Bulla *Regularium* S. Pii V. 1566. et altera (*bigratia*, Greg. XIII. 1575. Et hanc excommunicationem incurrunt non tantum mulieres quæ monasteria virorum ingrediuntur, aut monasteria mulierum sub prætectu facultatum, ut dictum fuit n. 33, sed etiam illæ quæ ingrediuntur sine tali prætectu, ut declaravit idem S. Pius V. in alia Bulla *Bornamini*, sicut id intelligent communissime *Castr. Suar. Bon. Sanch. el Salm.* quidquid dicant alii (1). Ex huiusmodi prohibitione tamen excipitur casus, epio mulier ingrederetur clausuram ad evitandam mortem imminemtem. Item excipiuntur regime, electrices, et huiusmodi, ut communiter dicunt *Suar. Sanch. Bon.*, etc. Excipiunt etiam DD. fondatrices, et mulieres familiares fundatorum. Sed Bened. XIV. in sua Bulla *Regularis disciplinez*, 3. Jan. 1742. declaravit has non posse ingredi sine speciali Induito apostolico; item vetavit præcipuè, ne mulieres sub quocumque prætectu etiam pietatis ingrederentur septa Religiosorum, ex quo revocatum est, quòd à S. Pio V. in Bulla *Decet*, permittebatur mulieribus, nempe posse ingredi ad associandam processionem, aut ad audiendum Sacrum, aut ad concionem (2). Dicunt *Bonae. Barb.*, etc. quòd sacrarium Regularium etiam est clausura; sed *P. Ferrar.* (3) asserit praxim ferte ubique gentium esse contrariam.

48. — 111. Loquemur de excommunicatione in percussores clericorum. Hæc habetur in *can. 17. g. 4.* ubi dicitur: *Si (piis suadente diabolo, in clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat; et nullus Episcoporum pcesumal illum absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec apostolico conspectui praesentetur, el ejus mandata recipiat.* Explicabimus textum. Dicitur 1. *Siquis*, intelligitur quaecumque persona cujusvis sexus, autætatis, modò sit rationis compos, ut habetur ex *c. Pueris, de sent, excom.* (4).

49. — Incurrunt etiam præfatam excommunicationem omnes efficaciter mandantes, aut consentientes in percussione, uti habetur ex *c. Quantæ*, et *ex c. Mulieres, do sent, excom.* Dicitur *efficaciter*, dum ad hoc ut hi incurrant excommunicationem, requiritur, ut percussio liat causà eorum, et ut influxus eorum sit gravis; ila *Suar. Nav. Bon. Silv. Salm.*, etc, cum comm. Dicunt etiam com-

(1) Ltò. 7. n. 250. — (2) n. 251. — (3) Verrar. Bibi. v. Conventus, a^{nt}t. 3. n. 7. n. 264. el 265,

munitur *Coninch. Av. Diana, Salin. Croix*, etc. ex. ultimo de *Homic. in 6.* quod si quis diceret: *Cupio vindictam sumere in talem clericum*; praevidendo quod alii jam ejus locutione moverentur ad vindictam, hic jam incurreret excommunicationem, si percussio eveniret (i). Incurrunt etiam illi, qui *ratihabent* percussione factam, uti habetur ex *cap. Cùm quis, de seni, excomm.* Sed in hoc requiritur 1. ut percussio facta sit nomine, aut in gratiam illius. 2. Ut *ratihabitio* patefiat aliis externe. 3. Ut cùm accidit percussio, ille fuerit aptus mandato, aut consilio, saltem labitualiter, v. g. si fuerit ebrius, vel dormiens, secus si fuerit amens; *Suar. Sayr. Bon. Castr. Cone. Salm. Croix.* etc. ^2). Incurrunt etiam illi qui non impediunt percussione, et impedire tenentur ex justitia, ut principes, Prælati, judices, parentes, tutores, domini, magistri, parochi, etc. uti habetur ex *cap. Quanta*³, ubi dicitur: *Eos delinquentibus favere, qui, cùm possint, facinori desu nunt obviare.* Secus verò illi qui tenentur impedire tantum ex charitate, licet omitterent impedire ex odio; ita Nm». *Bon. Laym. Cone. Castr. Mol. Salm.*, etc. cum *Clossa* indicto *cap 5. interpretamus* (contra *Suar.* et *Caj.*); et meritò, nam illi tantum censentur favere percussioni, (pii suà auctoritate eam impedire possunt, et non impediunt, adeoque non impediendo, videntur quod ipsi ob taciturnitatem concurrant ad eam approbandam (3).

50.— Dicitur *Clericum*, vel *Monachum*. Nomine *clerici* intelligitur etiam tonsuratus, licet excommunicatus. suspensus, aut interdictus; excepto si iste dimiserit habitum, et post tres admonitiones nec reassumpsisset, ut habetur in *cap. Contingit 4-5. de sent, excom.* et juxta communem DI). (4-). Nomine *Monachi* intelligitur quilibet Religiosus, sive conversus, aut novitius, utriusque sexus, et etiam Tertiarii S. Francisci, aut S. Dominici, qui gestant habitum, et vivunt in communitate sub obedientia Prælati; *Suar. Nav. Bonae.*, etc. communiter. Idem dicit *Eagnanus* currere pro mulieribus quæ vivunt in conservatories, licet non approbatis à Papa. Idem dicit *Renzi* currere pro seminaristis, et pueris collegiorum, ut sunt Neapoli pueri Pietatis, S. Honuphrii, etc. Idem dicunt *Suar. Eagn. Tourn.* et *Boncag.* de eremitis qui voto, aut pacto se adseribunt servitio alicujus loci sacri sub Episcopi subjectione, aut (ut dicit *Castrop*) qui vivunt sub aliqua regula cum voto obedientiæ. Cæterum communiter

(1) *Lib. 7. n. 266.* — (2) *n. 267.* — (3) *n. 268. el 269.* — (4) *n. 270.*

1)l). dicunt eremitas vagos noij gaudere tali privilegio, licet ex Episcopi licentia alicui ecclesiæ deservirent (1).

51.— Dicitur III. *Manus injecerit.* Intelligitur quaslibet percussio realis, et externe gravis cum peccato mortali 'acta, sive manibus, sive baculo, etc. Sed rectè animadvertunt *Suar. Castr. Bon.*, etc. quod quoties injuria censetur gravis ratione reverentiæ clerico debitæ, sufficit quacumque percussio etiam levis ad incurrendam censuram, cùm in hoc Canone debeat interpretatio largè sumi, iit favorabilis statui ecclesiastico (2). Quapropter dicunt DI), incurrere hanc censuram, 1. eum qui expuit in faciem clerici, aut eum coinquinat luto, aut aquam in eum infundit, aut vestem scindit, capillos evellit, aut aliquid aliud de persona illius, ut pileum, pallium, etc. 2. Qui eum in carcerem conjicit, aut in alium locum, undè egredi nequii sine dedecore. 3. Qui eum insequitur ut in foveam cadat, aut excutiatur ab equo; imò probabile est etiam incurrere eum, qui illum insequitur etiam sine ullo line, si accidit ut clericus cadat dùm fugit; licet alii etiam probabiliter id negant. 4. Qui violenter ferit, aut percutit equum, cui clericus insidet, aut habenis eum retinet; *Suar. Castr. Bon. Laym. Salm.*, etc. communiter. 5 Qui aliquà injuriosà actione clericum allicit, etiam eo consentiente; *Suar. Bon. Coninch. et Salm. ex cap Contingit, de sent. excom.* Sed advertunt *Bon et Croix*, quod tunc censura non esset *latæ sententiæ*, sed *ferendæ*, dùm in eodem textu dicitur, loquendo de tali casu, *excommunicetur*. El item dicunt *Coninch.* et *Salm.* quod non currit quando consensùs clerici auferret ab actione esse injuriosam An aulem sit excommunicatus clericus, qui seipsum percutit ita percussus; affirmant *Laym. Navar. Suar.*; sed probabiliter negant *Castr. Tol Barbosa, Croix, Tourn.*, quia reverà Canon videtur loqui tantum de diversa persona, quæ clericum lædit (3).

52.— Non incurritur autem excommunicatio, si percussio gravem non irrogat injuriam; hinc non incurrit, 1. (ur qui furatur clam crumenam, aut vestem clerico; secus si vi hoc facial, ut dicunt DD. cum communi 2. Non incurrit qui percutit joco, aut sine culpa gravi; *nec clerici* (excommunicantur), *si sint plenæ ætatis, et non ex odio. vel invidia, vel indignatione, sed levitate jocosa, se ad invicem percutere contingat.* Idem dicunt *Bon Till. Laym. Mol. Salm. Castr.*, etc. currere de pueris Tonsura,

1 *Lib. 7. n. 271.* — [2 *n. 272. el 273.* — ;5 «. 274.

aut minoribus orcinibus initiatis, qui se invicem pugnis percutiunt, licèt sanguis è naribus emanet; quia tales percussiones non reputantur graviter injuriosae, icèt (addit *Sotus*) percussio esset gravis; sed hoc intelligendum, modò illa non luerit deliberata. Idem valet si esset casualis, aut ob propriam defensionem, aut proxime conjunctorum, aut bonorum. 3. Non incurrit excommunicationem, qui in percutiendo non peccat graviter defectu advertentiæ, aut consensus, ob iram subitanæ, ùt communiter dicunt *Suar. Bon. Laym. Castr. Con.* et *Sû/m.* Sed hic quæritur an incurrat qui perculit ignorans percussum esse clericum, sed animo paratus eum percutiendi etiamsi cognovisset? Alii allirmant; sed communissimè et rectè negant *Suarez, Vasa. Bon.* et alii; quia ad incurrendam censuram non sufficit voluntas interpretativa, sed requiritur actualis. Secùs verò si percussor jam dubitaret quod ille sit clericus, aut si eum percuteret animo afficiendi eum injuriâ, sive sit clericus, sive laïcus. Si verò ignorantia est crassa, dicimus cum *Sanch. Covar. Croix*, etc. non excusari percutientem; *to enim suadente diabolo*, non requirit jam dolum, uti volunt *Silv. Félin.*, etc., sed importat tantùm ut adsit peccatum mortale. Incurrit etiam qui percutit clericum, quem putaret esse alium clericum quem lædere intendit: quia jam irrogat injuriam statui clericali (I), ùt diximus *Tom. I. Tr. X. n. 85.* Non incurrit 4. Prælatus, magister, aut pater qui percutit (sed moderate) clericum qui minoribus ordmibus initiatus est; et idem dicunt rationabiliter *Salm.* de fratre majore ætate, cui curæ esset clericus, ùt infertur ex *cap. Cum voluntate* 54. §. *Si quis, de seni, excomm.* ubi conceditur id omnibus, *qui aliquos de familia sua, vel propinquos inferiorum graduum.... duxerint corrigendos.* Ita etiam permittunt DD. Prælati et magistris ecclesiasticis corripere etiam clericos in *Sacris*, modò correptio sit moderata. Sed fit dubium, an ila possint etiam parentes? Negant *Laym. Mol. Cash'*, etc.; sed probabiliùs affirmant *Suar. Tourn. Cone. Val. Avii. Bonae. Salm. Con.*, etc. dùm in *cap. 1. de sent, excom.* excusatur jam magister, *si scholarem jam clericum (quacis sit plenæ ætatis, ùt priùs ibi dicitur) intuitu disciplina, vel correctionis percusserit.* Igitur si potest magister percutere clericum perfectæ ætatis, qua de re intelligitur etiam clericus in *Sacris*, non solùm intuitu disciplinæ, sed etiam correctionis. tanto magis poterit pater, cujus principaliter

est filios corripere (1). 5. Excusatur, ut dicitur c. *Si verb*, l. de sent. exc. *Qui in clericum, cum uxore, matre, sorore, rei filia propria turpiter (agentem) inventum manus injecerit violentas*; secus si persona non est ita ei conjuncta; notant tamen *Nar. Tourn. Conin. Croix*, etc. quod hujusmodi percussor tunc tantum excusatur à censura, cum perculit eodem actu, aut paulo post. Præterea rectè dicunt *Laym.* et *Var.* non excusari virum qui ex proposito etiam expectat clericum, et postea eum in adulterio deprehensum percutit: nam tunc non verificatur quod deprehendit eum indelicto, dum eum expectat ad delictum. Contra rationabiliter *Sua?*. *Sayr. Sylv. Salmant.*, etc. excusant mulierem quæ perculit clericum qui eam sollicitat, cum illa non potest alià vià se liberare, etiamsi ille eam tentasset solis pravis verbis; sed hoc intelligendum est, quando mulier pro tali sollicitatione reperiretur in periculo tabendi (2). Circa vero absolutionem à tali excommunicatione quando possit concedi ab Episcopo, et quando à Papa, vide dicenda in *Tract. XX. de Privil. Tom. III. n. 46. 47. et 48.*

III. De excommunicationibus reservatis Papæ in Bulla Cæ næ.

53. — Principalis excommunicatio in hac Bulla est in hæreticos, in eorum fautores, in eorum libros legentes. Primo igitur loco incurrunt præfatam excommunicationem hæretici; sed ad eam incurrendam 1. requiritur ut hæressit formalis; nempe ex errore intellectus, et cum pertinacia, itant quis velit eam amplecti opinionem, non obstante quod sciat illam esse oppositam Ecclesiæ doctrinæ, ut docet 5. *Thomas* (3) cum communi. Dictum est, *non obstante quod sciat*, quia ignorantia licet supina excusat ab hac censura; quia tunc deest hæc pertinacia, quæ hæresim formalem constituit. Imò, ut dicunt probabiliter *Suarez*, /kor. *Castropal. Salm. Bann. Sayr.*; etc. excusat etiam affectata; dum non contradicit Ecclesiæ, qui nescit se Ecclesiæ contradicere, quacumque ignorantia id nesciat (4). Si quis autem dubitat de rebus Fidei positive judicando dubium esse aliquod dogma, certè hic incurrit censuram tanquam hæreticus; profit communiter dicunt *Sanch. \ asq. Bon. Salm.* etc. ex c. 1. *De hærel.* Qui autem dubitaret negativè, non jam judicando, sed suspendendo

7. n. 275.-v. V. Si Praelatus. —

v. VI. Si percutiatur. —

'5) 1. part, tjuat'. 32. ari. 4. — (4) *Lib. 7. n. 301.*

judicium, peccaret quidem, sed non incurreret censuram, quia tunc non adest electio pertinax contra id quod sentit Ecclesia; ita *Canus*, *San. Becanus*, *Salm. Tanner*, etc. (1). Requiritur 2. ut error sit externatus verbis aut signis, per se aut per circumstantias hæresim manifestantibus; undè dicunt *Laym.* et *Salm.* non incurrere censuram, qui diceret: *Non est Deus*, tacendo *to* Jesus Christus (2). Requiritur 3. ut manifestatio sit per se peccaminosa, undè non incurrit qui manifestat errorem suum consilium exposcendi line. Requiritur 4. ut ipse manifestet suam hæresim animo eam profitendi; secùs tam in hoc quàm in aliis casibus, in quibus non incurritur censura, potest absolvi bæresis à quolibet confessario (3). Cæterùm ad incurrendam excommunicationem, sufficit errorem esse externè manifestatum, licèt aliis non fiat notus; *Azorius*, *Avii. Corn.*, etc. cum comm. (4). Et constat ex praxi aliquarum facultatum quas Pontifex solet coinedere Missionariis; nam solet concedere facultatem absolvendi ab hæresi, modò complicem non habeat; quæ utique aliàs non est bæresis externata et nemini nota.

54. — Secundo loco incurrunt hanc excommunicationem, ut exprimitur in Bulla, *credentes, fautores, receptatores, el defensores*. Illi dicuntur *credentes* qui externè ostendunt se consentire erroribus, dicendo v. g. *Ego credo quod credit Calvinus*; aut *Calvinus fuit vir sanctus*. *Fautores* sunt qui laudant hæreticum, aut ei auxilium præstant ad fugiendum; aut cùm possint eum capere, aut punire omittunt, cùm teneantur id facere ex ollicio. *Receptatores* sunt qui domi excipiunt, aut occultant hæreticum, ne puniatur. *Defensores*, qui impediunt judicem, quominus capiat, aut puniat hæreticum, aut qui defendunt eorum errores, licèt internè aliud sentiant, et credant (5). Dicunt autem *Tolet. Castr.*, etc. hujusmodi fautores incurrere excommunicationem, licèt id non agant animo favendi hæresi, sed ut opitulentur conjuncto, aut amico; sed probabiliter id negant *Sot. Azov. Laym. Salmant. Ariag.* et *Sanch.* cum *S. Bonav.*, quia Ecclesia ideò damnat præfatos *fautores* in quantum favent hæretico, uli hæretico, non autem fit propinquo, aut amico (6). Quòd si fautor jam cum affectu opitularetur hæretico, ut eum à judicis manibus subtrahat, licèt ille postea capiat, non excusatur à censura, ut rectè dicunt *Sayr. Graff. Caslrop.*

(1) *Λ*. 502,— '2j *n.* 5(·5. — (5) *w.* 504. — (4) *Lib.* 7. *n.* 505. — 5) *n.* 506. — b *n.* a07.

et alii (contra *Sanch.* et *Suar*), quia jam verificatur quod cum affectu faveat hæresi (1).

55. — Tertio loco incurrunt excommunicationem, ut dicitur in Bulla, *scienter retinentes, legentes, imprimentes, d defendentes libros humeticorum de religione tractantes, rei hæresim continentes, ex quavis causa publica vel occulta, quovis ingenio, vel colore*. Et idem dicunt *Salm.* currere (juxta Decreta pontificia) de iis qui vendunt, emunt, aut transferunt dictos libros, aut impediunt quominus tradantur Episcopo (2). Hic quæritur an Episcopi legere possint libros prohibitos? Videbatur posse, cùm omnes Episcopi, ubi non adest formale tribunal S. Officii, sunt inquisitores nati, qui procedere valent viâ ordinariâ adversus delinquentes in materia Fidei; sed negandum cum *Sylvio Barb.* et *Bonae*. (3) ex bullis *Julii III. Cum meditatio*, *Pauli IV. Quia in futurorum*, et *Pii IV. Cùm pro munere*, relatis ab auctoribus præfatis, ubi inhihetur tam Episcopis, quàm inquisitoribus lectio librorum vetitorum. *Præterquam* (excipitur) *senioribus, et commissariis luereticce pravitatis*. Tò *commissoriis* intelligitur de iis inquisitoribus, quibus, cùm committitur aliqua particularis causa, legere indulgetur libros ad illam materiam concernentes, sed tantùm iro eo tempore quo permanet commissio, ut *Bonacina* oco citato.explicat, dicens: *Exceptis inquisitoribus, commissariisque pro tempore deputatis, durante illà deputations*. Et hic transeunter advertatur, quòd in laudata Bulla, *Don pro munere*, *Pii IV.* præscribitur libros prohibitos non tantum retineri non posse, sed nec etiam lacerari ab aliquo, aut comburi, sed deferendos esse ad inquisitores vel Episcopos, ubi tribunal S. ollicii non manet.

56. — Ad incurrendam tamen hanc censuram, quatuor requiruntur conditiones: I. ut scienter legantur aut retineantur illi libri: undè excusat ignorantia etiam crassa, et affectata, ut dictum est *n.* 8. Sed non excusatur ille qui legeret, etc. librum, sciens famà, aut dicto unius testis tide digni, quòd liber sit prohibitus, ut dicunt communiter *Lug. Sanch. Bonae. Croix*, etc. (4). II. Requiritur ut auctor sit hæreticus, undè non suflicit quod sit infidelis, *Suar. Sanch. Castr. Salm.*, etc. Libri tamen *Thalmua*, et alii Hebræorum sunt prohibiti per Bullas S. *Pii A.* et *Clementis VIII.* Dicit autem rectè *lholzman*, inter hæreti-

(1) *V.* 508.—02) *n.* 281. e/285.—3) *Sylviut torn.* 5. *q.* *XI. a.* 5. *quær.* *IV. conc.* 2. in *pn. Barbosa do Pol. Episc.* p. 5. *Alleg.* 90. *n.* 8. *Bonae, t.* 5. *Disp.* 1.2u. *i.p.* 4. *n.* 10. — (4) *Lib.* 7. *n.* 296.,

cos habendos esse etiam illos, qui ex professo agunt de hæresi, licèt tacito nomine circumferantur; nam eorum auctor supponendus est certè hæreticus (1).

57. — III. Requiritur ut liber hæretici ,aut tradet de religione, aut contineat aliquam hæresim : adeèque ut ille sit prohibitus , sufficit ut contineat unum tantùm errorem adversùs Fidem , licèt non tractet de religione, ùt rectè dicunt *Sanch. Castr. Salm. et Bonae*, (quicquid dicat *Busemb.* cum aliis) (2), aut Iractet ex professo de religione, aut de dogmatibus, aut de Canonibus, aut ritibus, aut de'materia spirituali. Dicit autem *Croix* eum *Pignut.* excusari qui raderet errorem à libro , et legeret reliquum ; quia liber non amplius contineret hæresim. Sed huic se opponunt *Suar. Bon. et Sanch.* dicentes, quòd illa abrasio particularis non tollit communem prohibitionem libri. In hoc mihi arridet distinctio *P. Sporer*: Si liber tractat ex *professo* de religione, abrasione non obstante, etiam prohibitus remanet liber, juxta Bullam, quæ prohibet omnes libros hæreticorum de religione tractantes. Secùs verò si liber ageret de rebus indifferentibus, proùt de philosophia, aut de historia, accepts historic! Centuriatorum, au hujusmodi, quæ in substantia agit etiam de religione. Communissimè ceteroquin dicunt *Suar. Tol. Castr. Croix*, etc. quod incurrit censuram qui legit sine licentia tales libros prohibitos, etiam ad confutandos errores , et licèt sine periculo perversionis, dùm in Bulla vetantur legi *exquavis causa, vel colore*; excipiunt tamen *Laym. Dicast. Holzm. Elbel*, etc. si quis doctus legeret, ut convinceret, aut converteret aliquem hæreticum particularem , et necessitas non pateretur moram , cùm tempus non suppetat quo possit obtineri licentia (3). Hæc licentia obtinenda est aut à Papa, aut à S. C. Indicis, aut Concilii; dumtaxat in casu magna) necessitatis, ait *P. Viva*, potest eam concedere Episcopus (4).

58. — IV. Requiritur ut lectio sit in materia notabili, nam communiter in hoc admittunt DD. parvitatem materiae. Hanc parvitatem autem dicunt *Sanch. Vivald. Sa*, etc. esse etiam unam paginam; sed hæc opinio est nimis laxa. Alii contrà, ùt *Graff. et Beginald.* dicunt esse très nul quatuor versus. Alii denique, ùt *Marchant. Holzman. Spor. Elb Croix*, meliùs distinguunt, habità ratione linis prohibitionis, et dicunt quòd si in aperiendo libro occurrit

1 X. 282. — '2' *Lib.* 7. η. 285. — ,5) *Ibid, in fine.* — (4) *n.* 299. f. Facultatem.

liæresis, potest incurri censura etiam legendo paucos versus, cùm possit ibi adesse periculum perversionis : secùs autem, si ibi agitur de alia materia sine ullo errore (I). Cæterùm potest incurri censura in legendo solo prooemio, aut indice, aut praefatione,, cùm legitur in quantitate notabili; *Laym. Bonae*, et *Busemb.* (2).

59. — Quæritur hic 1. an incurrat censuram qui audit alium legentem suo jussu? Affirmant *Azor. Silv. Pignat.*, etc.: sed probabiliter id negant *Navar. Coninch. Sanch. Castr. Filliuc. Croix et Viva* ; et *Sporer, Sousa et Stephanas* excusant etiam à peccato , si illi qui audit non adest periculum perversionis (3). Quæritur 2. an incurrat qui legit epistolam aut concionem seorsim impressam ? Affirmat *Suar.*; sed communius et probabiliùs negant *Laym. Sanch. Busemb. Holzm. Marchant. Salm. Bon. Castr. et Lugo*, nam talis scriptura non potest dici liber; et cùm agatur de re odiosa, nempe de pœna , strictè interpretandum (4). Quæritur 3. an incurrat excommunicationem qui legit manuscripta liæreticorum ? Negant 4sor. *Spor.*, etc. cum *Sylvio*, qui refert etiam Declarationem S. C. ; sed constanter affirmant *Suar. Pign. Sanch. Croix, Holzm. Dicast.* et alii, dicentes quòd manuscripta etiam veniunt sui) nomine librorum, proùt ante inventionem artis typographie» libri dicebantur, et nunc libri , ubi adnotantur japlizati, confirmati, etc. à Rituali libri dicuntur, sicut etiam appellantur libri acceptorum, et datorum, libri regestorum, etc. Et respondetur ad Decr. S. C. non satis constare, sicut dicunt *Croix et Salm.* ; cæteroquin advertit in expurgatorio Romano prohiberi generaliter sub pœna excommunicationis omnes scripturas hæreticorum, usque-diim approbentur ab Episcopis (5). Advertendum tamen quòd Boned. XIA', quotquot libros prohibuit , etiam manuscripta comprehendit, ùt videre est insuis BnHariis. Item cùm edita esset quædam dissertatio manuscripta adversùs Bullam ab eodem editam super Bullam *Unigenitus*, ipse etiam illam prohibuit. Item declaravit quòd, prohibito libro in uno idiomate, intelligitur ille prohibitus, in quocumque alio sit translatus.

60. — Contrà non sunt prohibiti 1. libri Catholicorum qui referunt verba alicujus hæretici, ad eum confutandum; *Suar. Laym. Nav. Azor. Sanch.*, etc. communiter (G). 2. Libri Catholicorum, ubi adsunt notæ alicujus hæretici ;

DA. 281. — (2) *Lib.* 7« n. 292. — (3) *Ibid.* (4) π. 290. — 5) *Ibid.* — 61 η. 286.

modô (rectè limitant *P. Suar. Pignat.*, etc.) tales adnotationes, sive scholia non essent adeô copiosa, ut potiùs ex iis constaret liber, quàm ex auctoris scripto (Q.3. Libri haereticorum philosophici, aut alterius materiæ, sed ab erroribus immunes, nam (ût diximus *n. 57.*) etiamsi sit ibi scriptus aliquis error incidenter, jam ille prohibitus est, quicquid dicat *Bus.* cum aliis.

61. — Refert hic aliquam dare notitiam de Indice librorum prohibitorum ex mandato Pauli IV. edito, et approbato etiam à demente VIII. Hic index tres librorum classes constituit. Prima constat ex libris hærelicorum, qui continent Tit dictum est) hæresim, aut tractant de religione. Secunda ex libris catholicis, sed continentibus aliquem errorem aut contra Fidem, aut contra bonos mores; sed hi non sunt prohibiti, donec adnotentur in indice, ût dicit doctissimus Lupo/modô non sint illi qui generaliter sunt prohibiti ab indice. Tertia ex libris, qui circumferuntur tacito auctore, et hi, ait idem Lupo, nec prohibiti sunt, nisi aliquam contineant doctrinam pravam: et tantô minus si produntur cum approbatione Ordinarii, ût hodie communiter videtur adolevisse usus. Præterea sunt prohibiti omnes libri iïæresiarcharum, licèt non tractent de religione: item libri hærelicorum (ût superiùs inuimus) donec permittantur ab Episcopis: Biblia vulgaris, et libri qui in lingua vernacula loquuntur de quaestionibus cum hæreticis: libri magici, et obsœni ex *professo*, et etiam de astrologia judiciaria, in quam Sixtus V. inflixit excommunicationem reservatam. Et item prohibita sunt in indice omnia scripta damnata tamquam suspecta de hæresi, aut de falso dogmate, sub excommunicatione, sed non reservata, ût dicunt *Pignat. et Suar.* (2i. Licèt referant *Salm. S. Pium V.* talem excommunicationem sibi reservasse.

62. — In Bullæ vigore incurrit excommunicationem non tantùm qui legit, sed etiam qui relinet præfatos libros hærelicorum. Qui fortè eos haberet, tenetur ad eos consignandos aut Episcopo, aut inquisitoribus, juxta præceptum Julii III. et Pii IV. Et loquendo de locis ubi inquisitio erecta est, dicit *P. Suar.* cum aliis, quod incurreret censuram qui eos igni daret; sed eum excusant *Sanch. Pignat. Salm. Croix*, dicendo quôd qui librum cremat, non potest dici quôd librum teneat (3). Et revera *Bened. A7Γ.* cùm damnasset aliquos libros, præcepit aut consignandos,

i) *Lib. 7 n. 280. — 2, n. 288. et 289. — φ Lib. 7. n. 299.*

aut cremandos. Cæterùm non excusatur qui retinet librum alterius nomine, sive pignori, sive commodato, sive deposito; aut qui eum apud alium teneret; quia cùm Ipse retineat dominium, etiam dicitur quôd ipse retineat, cùm possit pro libitu eum repetere; *Suarez, Sanch.* et alii communiter. Et hic notetur propositio 45. ex damnatis ab Alex. VII. quæ dicebat: *Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, etc.*; dicit tamen *Croix* cum aliis quôd excusaretur qui librum reponeret in loco sequestrato, qui in quolibet monasterio assignari solet. Et qui consignaret librum alicui habenti licentiam, cum pacto non amplius eum repetendi, nisi post expurgationem, aut post licentiam obtentam, ego nescirem eum damnare; et tanto mim'is si librum ei donaret cum pacto repetendi tantùm cùm licentiam obtinuerit (1). Excusaretur etiam qui librum paulùm temporis retinet, v. gr. per unum vel alterum diem; ita *Laym. Sanch. Sayr. Bon.* et alii communiter. Et admittunt hoc *Casi*, et *Viva*, in quantùm ad excusandum eum à censura, licèt ille in illo modico tempore animum haberet illum semper retinendi; dùm, ût dicunt, deest tunc materia gravis facti. Præterea, *Laym. Pignat. Sayr. Sanch. Graff.*, etc. etiam excusant eum, si diutiùs librum retineat, expectans tempus opportunum quo tradat Superiori vel alteri habenti licentiam (2).

63. — Multi alii autem (ultra præfatum casum hærcsis) sunt casus Ihillæ Cœnæ, quibus annexa est excommunicatio. Expediit hic principales adnotare. Et sunt in eos qui surripiunt bona Christifidelium naufragantium, licèt in liltore inventa, modù non habeantur ût derelicta. In dominos qui in terris suis sine privilegio imponunt tributa: laleprivilegium habent roges, respUBLICÆ, et etiam universitates, cùm id ad subveniendum civium necessitatibus expediens est; ita *Vasq. Dic. Salm. Viva*, etc. In piratas deprædantes Christianos in mari ecclesiastico. In falsificatores litterarum apostolicarum. Qui à iudicibus ecclesiasticis avocant causas spirituales, aut trahunt clericum ad tribunal laicale. In usurpantes jurisdictionem, aut fructus bÉnéficiâtes. In vexantes Romipetas, aut eum qui illinc regreditur ob negotia ad Sedem apostolicam spectantia. Alii casus minùs usuales videri possunt in Opere (3); sed hic tandem notandum quôd Clemens VIII. imposuit excommunicationem reservatam in absolventes à casibus Bullæ Cœnæ sine facultate (4).

ñ) *X. 218. — (2) η. 295. — (5) Lib. 7. η. 309. ad 311. — (4) η. oil. in fine.*

PUNCTUM IV.

De suspensione, degradatione sive depositione, de interdictio n, et cessatione à Divinis.

I. De suspensione 64. 65.(7 66. II. De depositione, et degradationi 67. III. De interdicto 68. 69. et 70. IV. De cessatione à Divinis 71.

64. — Ετ 1. de suspensione. Suspendio est *censura qua clericus fundtiones aliquas ecclesiasticas exercere prohibetur*. Certum est peccare graviter clericum exercentem functionem aliquam sibi ob suspensionem vetitam, nisi excuse-tur, aut quia exercet Ordinem non sacrum, aut sacrum, sed non solemniter, ut docent S'. Anton. Haberi. Tourn. Salm. etc. contra Suar, et Navar., aut quia exercet illum ex ignorantia aut metu gravi, aut in parva materia; Bonae. Tourn. Salm. etc. ·I) Illic quæritur 1. an incurrat irregularitatem clericus exercens actum à quo suspensus est? Multæ adsunt sententiæ, sed illa quæ milii magis arridet cum Bone, et aliis, sic distinguit: Si suspensio imposita est per modum statuti, aut præcepti ob delictum futurum, aut etiam præleritum, sed liabens tractum successivum, tunc reus incurrat, juxta cap. I. de Sent, el re jud. in 6.; secùs autem si suspensio lata est per sententiam in punitionem delicti omnino præteriti, quia tunc suspensio habet rationem meræ pœnæ, non jam censuræ; nam censura non potest imponi ob delicta omninô præterita (2), sicut diximus num. 8. Quæritur 2. an Episcopus suspensus à Pontificalibus incurrat irregularitatem, si ea exercet? Negant Silv. innoc. Abbas; etc. dicentes quôd tunc Episcopus non exercet Ordinem sacrum; innitentes illà sententiâ, quôd Episcopatus non sit Ordo, licet opposita sit valdè probabilis cum Bell. Sanch. Tourn. et aliis (vide Tom. HI. Append. III. de Exam. etc. cap. II. η. 27. in fine). Nihilominùs negari non potest quin tale exercitium sit actus Ordinis sacri, sin distinctus, saltem extensus. Quôd si Episcopus suspensus celebraret Missam solemnem cum Pontificalibus, dicimus quod peccaret, sed non incurreret irregularitatem, quia celebrando non exercet actum substantialem Ordinis episcopalis, sed solius sacerdotalis, à quo non est suspensus (3).

60. — Suspensus non toleratus invalidè exercet juris-

(1) N. 310. c. Est certum. — 2 Lib. 7. n. 314. — (3) *ibid.* Dubit. 2.

dictionem. Toleratus Jverô exercet validè, sed illicite, si requisitus non est ab aliis; Busemb. Salm. etc. (1). Alii autem, etiamsi clericus esset nominatim suspensus, probabiliter dicunt ut Suar. Castrop. Holzm. et Salm. non teneri sub culpa gravi ad eum vitarrthm, et subjungunt esse omninô illicitum fidelibus audire Missam sacerdotis suspensi (2i).

66.— Suspendio alia fertur ad tempus, alia in perpetuum. Alia est à beneficio, aut ab aliqua functione ipsius: alia ab officio, quæ comprehendit tam suspensionem ab Ordine, quàm à jurisdictione. Notandum 1. quôd suspensus absolutè, intelligitur suspensus tam à beneficio, quàm ab Ordine; Laym. Busemb. etc.; adeô ut suspenso tunc interdictum est quodlibet exercitium Ordinis, et jurisdictionis. Sed notandum cum S. Thoma (3), quôd suspensus ab Ordine, non proindè est suspensus à jurisdictione; et ita etiam dicunt cum communi Suar. Nav. Tourn. Fagnan. etc. quôd suspensus ab officio, non ideô est suspensus à beneficio, modô supplere faciat per alios functionibus officio debit. Excipitur tamen si delictum sit enorme, cap. 10. dePurg. Canon., aut si reus permaneret per annum suspensus, cap. Cùm borne, de ælat. et quatit, etc. Notandum 2. quôd suspensus à beneficio non est suspensus ab officio. Quare tenetur ad Horas canonicas, et ad alia onera officii, licet privatus sit fructibus. Hoc tamen non intelligitur. quando suspensio est ob delictum omninô præteritum, sed quando est imposita ob contumaciam, à qua suspensus possit libenter liberari; Suar. Fill. Coninc. etc. communiter. Imô dicunt Tourn. Avii. Benzi, etc. quôd sibeneficiatus est occultè suspensus, et adimplet onera, potest sibi retinere illam partem fructuum, quæ spectaret ad substitutum (4). Suspensus autem à beneficio à proprio Episcopo, non intelligitur suspensus ab aliis beneficiis quæ extra diœcesim haberet, modô Episcopus non exprimeret; quia tunc, licet illa beneficia non subdantur Episcopo, est tamen subjecta persona suspensi: Tourn. Pont, ei Benzi. (5). Dicimus præterea, cum sententia probabiliori Suar. Laym. Antoine, etc. contra Bonae, quôd si suspensus acquirit novum beneficium, collatio potest rectè irritari, sed non est nulla ex se, cùm id non sit expressum in lege; imô ex cap. Cùm bonæ, de ætat. el quatit, etc. oppositum deducitur (6). Notandum 3. quôd

(1) *Ibid.* t. 4. Suspendus. — 2 n. 158. el seq.— 3 Suppl. q. 22. a. 3.— 4 LU. 7. n. 516.— 5 *ibid.* Dubit. 2. — (6) *ibid.* Dubit. 5.

suspenso à beneficio non est interdictum præsentare, el conferre alia beneficia, licèt jus ei competat ratione ipsius beneficii; *Busemb.* etc. (1). Notandum 4. quòd, suspensâ communitate, non intelliguntur suspensæ personæ illius; sed sola com·unitas, quoad officia, et beneficia, quæ in communi illa possidet; *Bonae. Salmant.* etc. cum •S. *Thoma*, etc. commun. Etsi particulares exercerent functiones communitati vetitas, peccarent utique, sed non incurrerent irregularitatem, nam talis prohibitio non esset propriè censura; *Suar. Castr. Ronc. Salm.* etc. Quòd si suspensio est imposita tam communitati, quàm personis, tunc non incurrunt innocentes, *cap. 2. de Constit.* (2). Notandum 5. cum *Nav. Bon. Salm. Busemb.* etc., quòd si Prælatus diceret oretenùs, *Ego te suspendo*, hæc potiùs dicenda esset prohibitio quàm suspensio; nam non præsumitur velle in hoc ille peccare, cùm vetitum sit Praelatis suspendere sine scriptura (3). Notandum 6. quòd ex veriori, et communissima sententia *Suar. Sot. Laym. Sanch. Salm.* etc. (contra *Nav.*), suspensio totalis, nempe ab omni usu officii, aut ab aliquo illorum ad tempus notabile, non incurritur, nisi per peccatum mortale; secùs autem, si suspensio esset partialis, aut totalis ad breve tempus, v. gr. per aliquot dies, aut per hebdomadam, aut esset ferendæ sententiæ (4). Notandum denique quòd Episcopi, et omnes confessarii possunt absolvere à suspensione imposita ad tempus, aut conditionatè; tempore illo elapso, aut verificatà conditione, ipsa ex se cessat (5). Qui verò desideraret scire suspensiones in particulari quæ in Ordinandos latae sunt, videat in *Append. III. de Examine, etc. num. 81*. Suspensiones autem generales in *jure* adnotatæ sunt in *Opere* (6).

67. — II. De *depositione*, et *degradatione*. Depositio, et degradatio non sunt censuræ, sed sunt suspensioni similes; hâc difierentiâ tamen, quòd illæ auferunt jus radicale ad beneficia, et prohibent usum Ordinis in perpetuum, quod quidem non efficit suspensio. *Depositio* alia est verbalis, et hæc propriè dicitur depositio, quæ relinquit privilegium Canonis, et fori: alia est realis, et hæc propriè elicitur *degradatio*, quæ privat exercitio officiorum, et privat beneficiis et privilegio Canonis, et fori, cum certa solemnitate, et ad semper, sine spe restitutionis. Dictum est, *exercitio*, quia Ordo non potest tolli: undè degra-

(1) *Ibid.* r. G. Suspensus, 2 n. 517. v. Quando. — (3) *Ibid.* v. 10. Si prælatus. — (4) *Lib.* 7. n. 521. (5) n. 522. — (6) n. 318.

datus tenetur ad votum castitatis jam emissum, et ad Horas canonicas, et invalidè contraheret matrimonium (1). Degradatio non potest celebrari nisi ab Episcopo, sed depositio potest fieri etiam ab ejus vicario: in depositione potest dispensare Episcopus, sed in degradatione solus Papa. Depositio non potest fieri nisi in casibus expressis in *jure*, et in delictis atrocioribus; degradatio autem fit tantùm in criminibus gravissimis, nempe hæresis manifestæ, calumnie in proprium Episcopum, sodomie frequentatæ (2), et similia.

68. — III. De *interdicto*. Interdictum est censura quâ prohibetur usus divinorum officiorum, aliquorum Sacramentorum, et sepulture ecclesiasticæ. Dividitur interdictum in locale, personale, et mixtum. Per locale prohibentur divina officia in loco dumtaxat: per personale certis personis aut communitati prohibentur: mixtum denique allicit immediatè et locum et personas. Dividitur etiam interdictum in generale, et particulare. Quando interdictum est generale, interdictis civitate, interdicuntur etiam suburbia, et etiam ecclesiæ exemptas Regularium, et tunc omnes tenentur illud servare etiam Episcopus, qui illud tulit, excepto Pontifice. Licitum est tamen civibus, qui causam non dederunt interdicto, aliù ire ad assistendum divinis officiis. Interdictâ parochiâ, interdictæ intelliguntur omnes capellæ, et coemeterium contiguum; *cap. Si licitas, de sent, excomm.* (4). Interdicto populo, non interdicti intelliguntur clerici, peregrini, studentes, quia isti non sunt partes populi; DD. cum communi. Contra interdicto clero, non intelliguntur interdicti laici, *cap. Si sententia, de sent, excomm. in 6.*, nec Religiosi, nisi haberent officium, aut beneficium in illo populo, nec alii clerici qui ibi nullum habent officium. Ab interdicto generali personali eximuntur 1. Episcopi (qui exempti sunt etiam à suspensione generali). 2. Infantes, el amentes rationis expertes; sed hi etiam privantur sepultura. 3. Innocentes; sed tunc, cùm domicilium alibi collocant. 4. Exteri, licèt ibi diutiùs incolant (4).

69. — Effectus interdicti sunt I. prohibitio divinorum officiorum (intelliguntur illa quæ à clericis tantum exerceri possunt, et in loco deputato), quibus assistere nequeunt nec interdicti ob culpam aliorum. Clerici tamen qui non sunt interdicti possunt celebrare, sed clausis valvis, sine sonitu campanarum, et expulsis interdictis (modo

1 Y. 523. et 324. — (2) n. 526. et 21. — (5) *Lib.* 7. n. 330. — (4) n. 331. *Torn.* 11.

denuntiati sini), *cap. Alma Mater, de Sent, excom. in G.* Et si interdicti nolunt exire , debec cessari à celebratione sub pcena irregularitatis ; sed advertunt *Suarez, Holzm.* et *Alazzot.* hoc currere, quando celebratur in loco interdicto. Permittitur autem celebrare in festis Natalis Domini, Paschae, Pentecostes, Assumptionis B. Mariæ, et in Octava Corporis Domini (1). II. Prohibitio administrandi Sacramenta . exceptis Baptismo (qui potest dari etiam solemni-ter), Confirmatione, et Pœnitentiâ, quæ omnibus permittuntur , præter eos qui dederunt causam aut favorem interdicto. Eucharistia autem potest præberi moribundis, et etiam Extrema-Unctio, ùt dicunt *Suarez, Croix* , et *bicastill.* contra *Salm* et *Sanchez.* Item *Coninch. el Laym.* permittunt etiam' matrimonium , et hoc est probabilius (contra *Suarez*) ex *c. Capellanus , de Feriis* › ubi dicitur quòd matrimonium possit contrahi quovis tempore (2). III. Prohibitio sepulturæ; sed clerici, modo non sint nominatim interdicti, possunt sepeliri in ecclesia, etiam cum Missa; si autem ecclesia esset specialiter interdicta, possunt etiam in illa sepeliri, sed sine Missa. Sed laïcinon possunt sepeliri in ecclesia, et si fortè ibi sepnlti sunt, exhumari debent (3). IV. Clerici qui violant interdictum in materia gravi, peccant graviter, et exercendo Ordinem incurrunt irregularitatem. Ita etiam Religiosi qui incurrunt insuper excommunicationem ipso facto. Laici verò peccant mortaliter , si recipiant Sacramenta contra interdictum personale ; sed si violant tantùm locale, v. gr. assistendo divinis officiis, probabilius dicunt *Laym Bus. SotA Silvest.*, etc. quòd peccant tantum venialiter, modò ipsi non sint specialiter interdicti (4).

70. — Possunt interdictum ferre omnes Superiores, qui possunt excommunicare Ad interdicendum locum aut communitatem, requiritur peccatum nimis atrox, commissum à capite, vel à principalibus illius. Interdictum tamen ad breve tempus , et in ordine ad unum , vel alterum usum, potest incurri etiam ob peccatum veniale (5). Interdicta localia, et personalia in generali à jure communi lata et non reservata , possunt auferri ab Episcopis. Alia verò ab Episcopis lata, tantùm possunt ab ipsis, vel a Papa auferri. Ab interdictis autem de jure personalibus, et particularibus non reservatis , possunt absolvere quilibet confessorii approbati (6). Hic denique notandum , quòd

(1) N. 533. — 2 *Lib. 7.* ». 314. — 5) n. 335.— r4) n 53G. — 5 n. 537.- '6 n. 338. *el* 359.

cessandum est A *Divinis* in ecclesia, et pro interdicta ipsamet habenda est, cum ibi permittatur afferri stratum cuicumque personal, quæ non sit regiâ dignitate fulcita, juxta Decretum quod retulimus *Tom. 1. Tr. IV. n. 39.*

71.—IV. De *cessatione à Divinis.* Hæc definitur : *Prohibitio clericis facta , ut abstineant ab officiis divinis, et ab ecclesiastica sepultura.* Putant autem *Suar*, et *Fili*, posse Episcopum unum prohibere effectum, et non alium. Hæc cessatio non est interdictum, nec censura, nec imponitur per modum inedicinæ ad removendam contumaciam, sed solùm in signum moeroris , aut ad reparandam aliquam gravissimam injuriam Deo , aut Ecclesiæ irrogatam : et tenentur illud servare omnes cives illius loci , cui imponitur. Et dicunt communiùs *Sanch. Bon. Salm.* et alii, quòd tempore taljs cessationis clerici privantur privilegio ipsis concesso tempore interdicti; conceduntur tamen illa Sacramenta, quæ permittuntur tempore interdicti. Cessatio imponitur ab eo qui potest imponere censuras , præcedente monitione: et ab ipsomet potest tolli, aut suspendi per aliquod tempus (1).

CAPUT III.

DE IRREGULARITATE.

PUNCTUM I.

Quid et quotuplex sit irregularitas.

Definitio TZ. An irregularitas sit censura 75. Divisiones irregularitatis 74.

72. — Irregularitas , licèt non esset censura , quia tamen cum ea valdè assimilatur, ei propterea annectitur; et delinitur : *Est impedimentum canonicum susceptionem Ordinum sacrorum, et susceptorum usum impediens.* Itaque irregularis non potest nec Ordinem suscipere, nec susceptum exercere.

73. — Quæritur an irregularitas sit censura ? Affirmant *Sot. Bon. Covar.* et multi alii, dicentes essentiam censuræ. nempe esse pœnam ecclesiasticam, æquè competere censuræ, et irregularitati. Alii autem communiùs, et probabilius, ùt *Suar. Bon. Castr.* et *Salm.* cum aliis apud ipsos , id negant, dicendo esse illam impedimentum, sive inhabilitatem; et probant ex *cap. Quærenti, de verbor. signi/*'. ubi

(1) *Lib. 7. n. 340.*

interrogatus Innoc. III. quid intelligendum nomine censuræ/? respondit: *Qubd per cam non solùm interdidi, sed etiam suspensionis, et excommunicationis sententia valeat intelligi.* Igitur præter has tres, nulla alia pœna dici potest censura (1). Et licèt sit pœna, non est tamen medicinalis, nempe ad impedienda peccata futura; nam hæc impositor ob peccata præterita, et est pœna mere punitiva.

74. — Dividitur irregularitas in eam quæ provenit ex *delicto*, et eam quæ provenit ex *defectu*. Item in *totalem*, quæ omni Ordine suscipiendo, et suscepti exercitio privat: et *partialem*, quæ tantùm aliquo Ordinis ministerio, vel solo ascensu ad Ordines superiores privat; v. g. si sacerdos esset manu carens, vel cæcus, esset inhabilis ad celebrandum, sed posset excipere confessiones.

PUNCTUM II.

Effectus irregularitatis.

Effectus 75. An irregularis possit acceptare beneficia 76. dn possit accepta retinere 77.

75. — Irregularitas 1. inhabilem reddit ad suscipiendos Ordines, etiam primam Tonsuram, ut communiter 1)1). II. Impedit exercitium jam susceptorum, *cap. fin. de Temp. Ord.* ideòque irregularis illicite, sed validè absolveret, etc. III. Impedit à recipiendis beneficiis.

76. — Sed quoad beneficia, quæritur 1. an nulla sit collatio beneficii facta irregulari, qui est inhabilis ad functiones ipsius beneficii? Sententia communior, et probabilior affirmat, et probatur ex *cap. 2. de Cleric, non ord. ministr.* et præsertim ex Trident, *sess. 22. capA. de ref.* ubi dicitur: *Nec aliis in posterum fiat provisio, nisi iis, qui jam ætatem, et exterar habilitates intégré habere dignoscantur; aliter irrita sit provisio.* Et ratio est quia beneficium datur propter officium, et qui est inhabilis ad Ordinis jam suscepti exercitium, debet judicari etiam inhabilis ad beneficium; ita dicunt *Suar. Bon. Tourn. Cabass. Salm. cum aliis multis.* Oppositam sententiam defendunt *Innoc. Silv. Laym. Viva, Elbel, Roncag. Diana, et Salm. cum Felin. Anchor. Giball.* et idem *Suar.*, sicut etiam *Bus.* rectè eam vocant probabilem: quia non est imponenda pœna, ubi nulla lex expressa habetur, et cùm nullus adsit textus

1 Lib. 7. n. 541. r. Quær.

evidens qui declaret irregularem incapacem beneficiorum, ideòque dicunt *Suarez, Tourn. Bon.* (i), quòd licèt peccet graviter in recipiendis, aut in retinendis illis sine dispensatione, tamen si per alios satisfecit beneficii oneribus, non tenetur ad restitutionem. Et respondent ad Canones, quòd ipsi illicitam declarant beneficii collationem irregularibus, non autem invalidam, et ad Tridentinum respondent, dicendo quòd ibi invalida declaratur collatio facta inhabilibus, sed tales non reputantur irregulares quoad validitatem. Sed hic advertendum quòd licèt hæc sententia sit probabilis, tamen quia prima etiam est probabilior, stante communiori sensu 1)1). qui, ut ait *Laym.*, est optimus interpres legum, qui ita interpretati sunt textus supra citatos, non potest ideo in beneficii possessionem se intromittere, quia nemo cum opinione probabili potest in possessionem alterius rei se ingerere (2). Sed contrà si bonà ide beneficium accepisset, obtentà dispensatione, potest illud retinere, quin in dispensationis petitione mentio facta esset de beneficio (3).

77. — Quæritur 2. an irregularis juxta præfatam sententiam possit sibi retinere beneficium? Quoad beneficia priùsobtenta, nulli dubium est, quin possit; nec debet eis à iudice privari, si irregularitas provenit ex infirmitate, uti habetur ex c. *Ex parte, de Cler.xgrot.* Sed si irregularitas proveniret ex delicto, deberet privari à iudice; sed interim, nisi dispensationem obtineat, debet aut illud renunciare, aut resignare saltem in favorem tertii; quia qui non potest licite beneficii oneribus satisfacere, nec potest licite illud sibi retinere; ita *Suar. Castr. Salm.* cum multis aliis (4).

PUNCTUM III.

Quomodò incurritur irregularitas.

Irregularitas debet esse expressa in jure 78. Qui dubitat an sit irregularis 79. Qui dubitat an sit homicida 80. Quid requiritur ad irregularitatem ex delicio 81. Si delictum est omnino occultum 82. An requiratur scientia legis 85. In scientia irregularitatis 84. Quomodo tollenda est irregularitas in genere 85. De dispensatione 86. Quomodo tollitur irregularitas ex defectu 87.

78. — Irregularitas non incurritur nisi expressa sit in jure; *cap. Is qui, de seni, excomm. in 6.* ubi dicitur: *Cùm*

1 Lib. 7. ». 545.— (2) *Ibid, in fine*, et lib. 5. n. 761. — (5) Lib. 7. n. 542. — (4) *Ibid. c. Quær.*

id non sit in jure expressum, etc. Ideoque non debet extendi ultra casus expressos. Nomine *juris* intelliguntur tantum jus pontificium, aut Concilia approbata à Papa. Hinc infertur quod in materia irregularitatis non valet argumentum à *simili* nec à *majori ad minus*, ut communiter advertunt DD. Advertit tamen *Laym.* quod in dubio an aliqua irregularitas sit nec ne expressa in *jure*, in hoc stantium est communi sensui DD. et consuetudini (1).

79. — Quæritur 1. an habendus sit irregularis qui dubitat esse talem? Nomine dubii hic intelligitur negativum, quia in positivo, ante diligentiam, quisque se debet estimare irregularem; *Sanchez, Suar. Castrop.* et *Salmant.* cum *Conine*, ex *cap. illud, de Cleric, excomm.*, modò (dicunt *Salm.* cum aliis DD. cit.) non adsit aliqua gravis et urgens necessitas, v. gr. initiandi Ordinibus, aut beneficium suscipiendi: adhibita sufficienti diligentia, potest teneri pro non irregulari; *Suar. Castrop.* et *Salm.* cum aliis. Itaque difficultas restat in dubio negativo, et respondetur: quod si dubium est juris, nempe an adsit vel nullo foro censendus est irregularis, tum ex dictis num. præcedenti, tum quia in dubio nemo spoliandus est suo jure; ita commun. DD. *Sanch. Suar. Castr. Tourn. Hab.*, etc. (2). Si dubium est facti, nempe an commiserit tale delictum (homicidio excepto, de quo num. sequenti), duæ adsunt sententiæ. Prima aflirmit cum *Concin. Tourn. Hab.* etc. ratione accepté! ab homicidio, de quo in *cap. Ad audientiam, de Ilomic.* dicitur: *Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere presbytero memorato, ut in sacris Ordinibus non ministret.* Et ex hoc regulam statuunt generalem, in omni materia sequendam esse tutiorem. Secunda sententia communis, et verior negat, et hujus sententiæ sunt *Suar. Cabass. ftonc. Castrop.*, etc. et *Salm.* cum multis aliis. Ratio est quia odia sunt restringenda, et in dubio nemo damnandus est. Ita ex *Reg. Favorabiliores*, //'. de *Reg. dur.* et ex *c. Cum sunt, eod. tit. in G.* ubi dicitur: *Cum sunt jura partium obscura, reo /avendum est potiùs, quàm actori.* Et ratio deducitur ab eo quod mox diximus; nam dum dubitatur an dispositio de homicidio valeat ad alias materias, jam dubium est juris, in quo dubio etiam adversarii concedunt non incurri, dum in præfato *cap. fs qui, de sent, excomm. in G.* declaratur quod nulla irregularitas incurritur,

(1) *Lib. 7. n. 545.* — (2) *Lib. 7. n. 546.*

nisi expressa sit in *jure*, et ad *cap. Ad audientiam* respondetur, quod ibi voluerit Pontifex decentiæ raotivo uti, quæ tanti Sacrificii dignitatem decet, ut ab altari repellatur qui dubitat esse homicidam: et quod hoc erat decentiæ, et non præcepti apparet ex *cap. Petitio tua, de Homicidio*, ibi dicitur: *Cum sit consultais in hujusmodi dubio (homicidii) abstinere, quàm temere celebrare.* Quade re quod in hoc loco consilii erat, voluit Pontifex ut in alio capite in præceptum transiret (1).

80. — Quæritur 1. an dubitans se esse homicidam, debeat semper censi irregularis? Alii dicunt in foro externo se gerere debere uti irregularem, non autem in interno; ita *Innoc. Salm. Sanch.*, etc. Alii verò dicunt universaliter in neutro foro censendum esse irregularem, *Host. Arm. Tab.*, etc.; sed communis et verior *Castrop. Bonae. Bon. Sanchez, et Salm.* cum multis aliis, tenet censendum esse irregularem in utroque foro. Nam ratio adducta in *cap. Significasti, c. Ad audientiam*, et in *penult, de Ilomic.*, nempe quod in dubio tutior pars eligenda est, utrumque forum comprehendit. Notandum primè quod hoc currit quando homicidium est cerlùm et solùm dubitatur an actio percussoris fuerit causa illius. Si verò dubitatur an homicidium factum sit, nec ne, tunc valdè rationabiliter dicunt *Pichl. Elbel, Dian. Tamb. et Spor.* non esse censendum irregularem. Ideoque dicit *Diana*, cum *Navarro, Menochio*, et *Quarant.* quod si medicus venam secuerit prægnanti, utilia abortiretur, et postea ignorat an abortus nec ne evenerit, non est censendus irregularis, quia habetur in *lib. 1. §. item illud, //'. Ad Syllam*, quod non procedendum est ad poenam, nisi constet de delicti corpore. Secùs autem si pharmaca essent ita efficacia, ut communiter ab eis soleat effectus consequi; ita *Navarr. Mascard.* ex *l. ult. de Fide instrum.* vide dicta *Tom. I. Tr. VIII. n. 22.* Notandum 2. quod dubitans de homicidio debet uti talem se gerere in duobus effectibus, nempe in abstinendo à celebrando, et in petenda dispensatione: quare infertur 1. quod laïcus non incurreret talem irregularitatem; *Salm.* et *Roncagl.* 2. Quod clericus non incurrit privationem beneficiorum; *Sanch. Suar. Roncagl. Salm.* et *Castrop.* cum *Panor.*, etc. 3. Quod dubitans de mutilatione non est censendus irregularis; *Sanchez, Bon. Bone. Salm.* et *Suar.* contra *Nav. et llenr.* (2).

81. — Ad incurrendam irregularitatem ex delicto, actus

(1) *N. 347.* — (2) *Lib. n. oi7. Dubit. 5.*

debet esse externatus, et mortalis; quia irregularitas est pœna gravis cui difficulter relaxatur. Unde infertur, 1. quod si actus cl) aliquam circumstantiam excusatur à peccato mortali, excusatur etiam ab irregularitate. 2. Quod præceptum sub pœna irregularitatis ad grave peccatum obligat. 3. Quod actus debet esse exterior; idcircoque dicitur dispensare in irregularitate mentali, intelligitur occulta; *Castrop. Cone. Aver*, et communis cum *Salmant*. 4. (Quod actus debet esse consummatus (1).

82.— Quæritur hic 1. an ob delictum externè consummatum, sed omninò occultum, incurratur irregularitas? Tres adsunt sententiæ, sed verior allirmat de omni delicto; quia Ecclesia sibi reservat delicta etiam occultissima, ut est hæresis occulta omninò (ut dictum est num. 53. in fine). Et quod reverà ob delicta occulta incurritur irregularitas, apparet ex *Trid. sess. 24. cap. 6. Liceat*, ubi conceditur Episcopis facultas absolvendi ab irregularitatibus occultis, et inter ista lit mentio hæresis, et homicidii occultorum, et sicut pro hæresi et homicidio occultis incurritur excommunicatio, ita pariter dicendum de aliis criminibus (2). Quinam autem possint dispensare in his, vide *Tract. XX. de Priv. Tom. III. n. 51. 52. 106. et seq.*

83. — Quæritur 2. an ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis ecclesiastica prohibentis? Sententia probabilior, et communissima (contra *Suarez*, dsor. *Holz*m. et *Felin*.) affirmat cum *S. Antonin. Itone. Castr. Navar. Silv. Sanch.*, etc. et *Salmant.* cum multis aliis; quia talis irregularitas habet rationem pœnæ; et cum sit pœna, requiritur scientia saltem legis prohibentis. Et hoc probatur ex *cap. Proposuisti, Dist. 42.* ubi Innoc. I. decrevit non deponendos fore quosdam clericos incontinentes, quia ignorabant Constitutionem Siricii Papæ: unde *Castrop. Viva* et *Salm.* cum aliis affirmant, quod si quis etiam ignoraret homicidio affixam esse irregularitatem, et homicidium committeret, non fieret irregularis: non ratione delicti, quia requiritur scientia; non ratione defectus hanc enim incurrunt tantum ministri justitiæ, vel cognitionis causæ, vel executionis pœnæ. Nihilominus quoad homicidium, sententia satis probabilis et tenenda est quod incurrat, quia hæc irregularitas non tantum respicit delictum, aut defectum, sed etiam indecentiam; quæ postulat ne admittatur ad sacrificandum in altari Dei

(1) Ar. 348. — (2) § 6.7. n. 349.

Agnum mansuetissimum per manus ministri sævi, et crudelis; idcircoque *Trid. sess. 14. c. 7. de reform.*, antequam reservet irregularitatem ex homicidio, adducit rationem quod repellendus est ab altari homicida: *Cum etiam* (sunt verba *Trid.* mutuata à *cap. 21. Exod.*) *qui per industriam occiderit proximum suum...*, ab altari avelli debeat. Quis non videt Concilium ostendere ipsiusmet naturæ legem expostulare hujusmodi ministros etiam per vim expellendos esse ab altari (1)? Hoc non obstante, non audeo reprobare sententiam oppositam, dum hic casus non est expressus injure.

84. — Quæritur 3. an ultra scientiam prohibitionis ecclesiasticæ, requiratur scientia irregularitatis? Duplex est sententia: prima est *Suar. Laym. Croix, Tournel. Pont. Sot. Vasq.*, etc., quæ negat, quia irregularitas non est pœna medicinalis, sed inhabilitas, sive pœna merè punitiva; quare sufficit ut talis pœna sit imposita à lege illi actui, et ut reus scienter et culpabiliter illum patraverit. Secunda sententia etiam probabilis affirmat; nam irregularitas ex delicto cum sit vera poena, et extraordinaria, ideòque cum prævideri non possit, ac præcognosci solet saltem in confuso pœna ordinaria, non censetur Ecclesia tanto rigore velle ignorantiam punire (2); et sic tenent *Silvest. Sanch. Itone. Boss. Coninch. Saprus, Cornejus, Rodriquez; et Salmant. puiant* probabilem hanc sententiam æquè ac primam; et *P. Suarez* etiam probabilem vocat.

85. — Irregularitas multifariam tolli potest. I. Si cessat causa, cum irregularitas est ex defectu, v. gr. ætatis, ignorantiae, etc. *Suarez, Laym. Tourn.* etc.; cum verò irregularitas provenit ex infamia, si hæc est popularis, per emendationem tollitur, *Can. 4. et 18. Dist. 56.* Si infamia est facti, tollitur per loci mutationem; *Tourn.* et *Ronc.*; sed si infamia est juris, nempe per judicis sententiam, iro hac requiritur dispensatio. II. Si proveniret ex delicto, tollitur per Baptismum; unde qui ante Baptismum commisisset homicidium, non erit amplius irregularis; *Salm.* cum *Coninch.* et *Laym.* III. Per Pontificis dispensationem. IV. Per professionem religiosam (3). Quando et quibus in casibus possunt dispensare Episcopi et Regulares, vide seq. *Tract. XX. de Priv. n. 51. et 106. et seq.*

86. — Plura notanda sunt circa dispensationem. I. Dispensatio Pontificis sine causa est valida, sed illicita; ab inferiore autem est invalida. II. Qui plures irregularitates

(1) X. 550. — (2) Lib. 7. n. 351. — (3) n. 552.

eiusdem speciei incurrit, in dispensatione sulicit exprimere se pluries illam incurrisse. III. Si prælatus, qui facultatem habet dispensandi, scienter admittit irregularem ad beneficium, censetur dispensare cum illo; *Bonae. Salm.* cum aliis, etc. (1).

87. — In irregularitate ex defectu solus Papa potest dispensare, et ille qui de hoc speciale privilegium habet, irregularitas ex defectu natalium potest tolli per professionem religiosam, quoad Ordines, sed non quoad prælaturas; ita commun. DD. turn ex *cap. 1. de h'il. presbi/l.* iim ex concessionibus Gregor. XIV. Clem. VIII. et Pauli V. Dicunt autem *Diana, Barbos. Castrop.*, etc. quòd Prælati regulares possunt dispensare ad prælaturas in Capitulis generalibus aut provincialibus. Per praelaturas non venit Episcopatus; *Bonae.* et *Tourn.* Præterea omnes DD. (excepto *Solo*) dicunt verum non esse per professionem in religione approbata auferri omnes irregularitates (2). Quoad alias facultates Regularium, vide *Tract. XX. de Priv. num. 106. el seqq.*

PUNCTUM IV.

Quænam sint irregularitates ex delicto.

I *Ob Sacramentum* 88. II. *Ob violationem censuræ* 89. III. *Obvici-
tium solemne, etc.* 90. IV. *Ob illicitam Ordinum siisciplinam*
91. V. *Ob delicta enormia* 92. VI. *Ob homicidium* 95. *De homicidio
voluntario* 9-1. 95. *ct* 96. *De mandantibus, consilium dantibus,
etc.* 97. *ct* 98. *De coopcranlibus* 99. *De ratihaberitiLus* 100. *De non
impedientibus* 101. *De homicidio casuali* 102. *ad* 105. *Quiocadil
ob defensionem* 106. *Qui occidit ad luenda bona* 107. *De homi-
cidio ih rixa* 108. *De mutilatione* 109. *et* 110. *De dispensatione.*
remissivè ad 111.

88. — Prima oritur ob Sacramentum Baptismi non ritè susceptum; ideòque irregularis est, 1. qui sine necessitate recipit Baptismum ab bæretico, *can. Placuit*, y. 4.; sed intelligitur si illum recepit in adulta ætate; nam contra declaravit S. C. (one. 21. Maji 1761. non esse irregularem puerum qui baptizalus fuit ab bæretico. 2. Filius hæretici, *c. Statutum, de haeret. in* 6.; sed si postea parentes ad cathoheam Fidem conversi sunt, tollitur irregularitas; *Suar. D. 43. Sect. 3., etc.*, et ita declaravit S. C. præfato die. 3. Qui differt Baptismum usque ad periculum mortis, *c. Si quis, D. 57. 4.* Qui scienter bis baptizatur solemniter, et hanc incurrunt tam rebaptizalus, si est adultus, *cap. i.*

(1) N. 553. v. Hic notant! — (2) Lib. 7. n. 351.

Confirmandam. Dist. 50 quàm rebaptizans, juxta communem DD. ex *c. Ex litterarum*, ubi declaratur irregularis acolvtibus assistens rebaptizalioni. Excusant DI), si hoc Beret metu, sed nemo excusat si id laciât ex ignorantia culpabili, *can. Quibus, de Coriseq. D. 4. (I).*

89. — *Secunda* est ob violationem censuræ, cùm qui ligatus est censurà, solemniter exerceret Ordinem sacrum. Dictum est *solemniter*, v. gr. si diaconus cantaret Evangelium cum stola et manipulo, aut si Capitularis hebdomadario fungens in choro, cantaret: *Dominus vobiscum*. Et si is esset innodatus duplici censura, unam incurreret irregularitatem duabus æquivalentem, sed in postulatione dispensationis exprimi debet, *Tourn.*, etc. (2). Advertendum quod non fieret irregularis qui solà excommunicatione minore ligatus esset, *cap. Si celeb, de Cler. exc. min.*; nec qui exercet minores Ordines, etiam solemniter: *Laym. Nav. So/m.*, etc.; et de hoc non ampliùs videtur dubitandum post Bullam. *Etsi pastoralis Bened. XIV. (in tom. 1.) de*)ogm. et Rit. ab Italo-Græcis, etc. ubi § 7. n. 9 dicitur: *Promoti ad primam Tonsuram vel ad alium quemcumque Ordinem sine dimissoriis, etc. suspensi sint: el si suspensi insueris Ordinibus ministraverint, efficiuntur irregulares sicut et Latini.* Nec qui concionatur, nec qui exercet actus jurisdictionis, nempe excommunicandi, confessorios approbandi beneficia conferendi, assistendi aut licentiam assistendi matrimonio alteri dandi, officium cantandi, aul vota dispensandi (3). Nec fit irregularis qui celebrat in ecclesia polluta; fit autem qui in interdicta celebrat, *r. is qui, de sent. exc. in* 6. Contra advertendum quòd Episcopus, aut alius sacerdos qui cogeret censuratum ad celebrandum, fieret irregularis, *c. Illud, de Cler. exc. min.* Sed ab ipsa possunt dispensare Prælati regulares, licèt esset publica; et etiam cum saccularibus ex privilegio Martini V. et Julii II. (4).

90. — *Tertia* est quando clericus exercet Ordinem sacrum quem non habet, *cap. 1. de Cler. non Ord.*, putà si quis clericus diaconatu non initiatus Evangelium cum stola cantaret, baptizaret solemniter, etc. An autem si laicus tales functiones exercet, dictum est quòd probabiliter non incurrit irregularitatem (5).

91. — *Quarta* incurritur propter Ordines non ritè susceptos; undè 1. est irregularis qui ordinaretur ab Epi-

1 Lib. 7. n. 556. — 2 n. 557. — 3 n. 542. ad 2. el n. 558. — 4 Ibid. v. Noland. II. et III. — 5 Ltb. 7. n. 559.

scopo suspenso, haeretico, schismatico, aut simoniaco, *c. Quod quidem*, et *can. Statuimus* 1. q. 1. et c. 1. *el 1. de Schism.* ubi dicitur quod ad hujusmodi ordinationes requiritur dispensatio. Et constat etiam ex cit. Bulla *Etsi pastoralis* Bened. XIV. §. cit. num. 15, ubi dicitur quod Ordinati ab Episcopis schismaticis, non ministrent, nisi cum ipsis super irregularitate auctoritate sanctæ Sedis apostolicæ fuerit dispensatum. 2. Qui cum excommunicatione, aut suspensione, initiatur Ordinibus sacris, aut se promoveri facit ab Episcopo non proprio, aut ordinatur per saltum (*Avila, Nav. Bon. et Bus.* dicunt tamen quod iste tantum suspensus oet ab exercitio Ordinis recepti per saltum) aut ante aetatem, aut sine litteris dimissorialibus, et hæ ordinationes appellantur à DD. furtivæ. Advertunt tamen *Suar. Castr.* et *Salm.* quod hæ potiùs dicendæ sunt suspensiones, ne ad Ordines superiores ascendi possit; affirmant tamen hanc absolutionem impetrandam esse à Papa. Hinc ob furtivam ordinationem fiunt irregulares, 1. qui ordinatur sine approbatione Episcopi, *cap. 3. de eo qui furt.* 2. Qui eodem die plures Ordines reciperet, quorum unus esset sacer, sine dispensatione Papæ, *c. 2. et 3. eod. tit.* 3. Qui recipit Ordinem sacrum post matrimonium ratum, invitâ uxore, *Exlrav. Antiqua, de voto* (1).

92. — *Quinta* incurritur propter enormia crimina, si sint notoria, quæ à jure inducunt infamiam, prout sunt adulterium, incestus, perjurium in judicio, hæresis, concubinatorius, sodomia, etc. *c. Infames* 6. q. 1. Ad incurrendam hanc irregularitatem oportet ut crimen sit notorium notorietate facti, et juris. Dicitur notorietas facti, cum delictum est ita evidens, ut non possit ullâ tergiversatione celari: ideòque requiritur ut saltem sit notum decem personis. Infamia juris habetur, aut rei confessione, aut judicis sententia, saltem criminis declaratoriâ; *Sanch. Castr.* cum aliis (2). Hæc irregularitas tamen tollitur per Baptismum, aut per emendationem notoriam saltem per tres annos (3). Sed si infamia provenit propter judicis sententiam, potest ab ipsomet per aliam sententiam tolli, quâ reo fama amissa restituitur (4).

93. — *Sexta* oritur ex homicidio, aut ex injusta mutilatione. Ex homicidio tam si sit voluntarium, nempe directè volitum, aut indirecte in causa proxima homicidii, ut dando venenum; quàm si sit casuale, nempe volitum in causa, sed non proxima homicidii, modò istud sit

prævisum, et negligent[^] graviter culpabili non impeditum. Advertendum hic quod quicquid dicitur de homicidio, totum valet de mutilatione (1).

94. — Quoad homicidium *voluntarium*, certum est esse irregulares omnes qui sunt causa immediata mortis alicujus, *c. Siquis, de Domic.* et *Trid. sess. 14. c. 7.*

95. — Quæritur 2. an homicida, antequam percussus moriatur, sisepœnitet, excusetur ab irregularitate? Negatur cum sententia veriore *Sanch.* et *Viva* (contra *Salm.*), causa enim physica, quæ voluntariè posita est, necessario operatur; undè propinato veneno, non ampliùs est in ejus potestate efficere ne illud mortem inferat. Ideòque rectè *Suar.* non excusat mandantem ab irregularitate, si casu mandati revocatio non pervenit ad mandatarium (2).

96. — Quæritur 2. an sit irregularis qui fuit primus ad vulnerandum lethaliter, si vulneratus postea sit occisus ab alio? Affirmant *Fagn. Cov.* et *Ugol.* argumentum sumentes ex *cap. Significasti* ubi Papa respondit non esse percussorem irregularem, si leviter percussit; secùs verò, si lethaliter. Sed negant *Laym. Bon. Avii. Coninch. Mol.* et *Escob.* cum *Denr.* dùm *cap. Significasti* non obstat nostro casui; nam ibi agebatur quod ambo percusserant, et nesciebatur cujus vulnere mors evenisset, ideòque respondit, si primus leviter percusserat, non erat irregularis. Sed casus noster est quod licèt primus lethaliter percusserit, mors tamen certè illata fuit ab alio; undè in jure cum nulla adsit decisio, ideò potest excusari. Hoc nihilominùs non currit, si sciretur quod secundus tantum mortem accelerasset, sed etiamsi iste non percussisset, ille utique mortuus esset: v. gr. si primus gravissimè vulnerasset eum in capite, etc., tunc non posset ab irregularitate excusari (3).

97. — Sunt etiam irregulares omnes mandantes et consilium dantes, *cap. Si quis viduam, Dist. 50. cap. Significasti*, et *cap. Sicut, de Domic.* Sed mandans et consilium dans non fiunt irregulares, si homicidium alia de causa patratum fuisset, *Sanch., Viva* (4). Quando autem dubitaretur an mandatum, aut consilium fuerit causa efficax homicidii, nulli DD. ut *Sanch. Salas, Nav. Salm.*, etc. non excusant; tùm quia possidet mandatum, aut consilium, donec contrarium non probatur, tùm ex *cap. Ad audientiam*, quod in dubio homicidii tutior pars sequenda est, ut, si postea dignoscatur homicida, evitetur indecentia,

1) IV. 360. *el* 361 — (2) *n.* 363 — '3 *Lib. 7. n.* 364 — (4) *Ibid.* v. Episcopus.

(1) *Λ*. 565. ei 3G6. — (2) *n.* 368. — (3) *Lib. 7. n.* 369. — (4) *β*. 570.

et scandalum; et ita de mandante aut consulente dici debet. Sed excusant *Diana*, *Sparer*, et *Tamb.* (quia leges loquuntur de illis qui certè sunt homicidæ causà mandati aut consilii, non autem de illis de quibus dubitatur an sint causa illius, undè videtur quòd hæc secunda sententia non possit dici improbabilis (1).

98. — Sed si consilium antequam execution! datum sit, revocatum esset, licèt *Nav.* et *Bon.* cum *Azor.* velint etiam incurri, quia licèt illud sit revocatum, etiam intluit; attamen *Suor.* (qui dicit esse commune) *Silv. Filib. P. Nav. Avii. Salas* eum excusant, quia ut excusetur consilium dans sufficit, ut sicut suo consilio concurrat moraliter in homicidium, ita, eo revocato, influxum moralem removet; et tunc homicidium potiùs imputatur malitia? executoris, quàm consiliarii; modò tamen revocatio sit homicidæ notificata antequam crimen patraretur; et pariter, modò consilio suo non insinuaverit motiva, aut modum illud exequendi, quia tunc probabiliùs incurritur, licèt, bàc ultima limitatione non obstante, improbabilem non censeo oppositam sententiam *Suar.*, juxta dicta *Tom. I. Tr. X n. 48.* (2).

99. — Incurrunt etiam omnes coopérantes, ut homicidium celerius, audacius, aut securius liat: idebque irregulares sunt 1. qui excitant ad citiùs patrandum homicidium eum qui jam paratus erat ad illud committendum, quia revera directè est causa cur homicidium pro illo tunc liat (3). 2. Omnes qui ad homicidium se excitant, licèt unus occidat. 3. Omnes qui præliantur in bello injusto, si ibi aliquis pereat, licèt quis certò sciat se non vulnerasse, nec sclopetum explosisse. 4. Qui ministrat arma aut pecunias ad homicidium, aut bellum injustum patrandum. 5. Accusatores, testes et iudices injusti. 6. Qui verbis, aut suà assistentiâ homicidæ animum præbet (4).

100. — Quæritur 1. an sit irregularis qui ratum habet homicidium patratum insui gratiam? Negatur cum sententia communi et veriore *Suar. Bon. Escob. Avii, et Salm.* cum aliis, contra *Nav.*, etc., quia in nulla lege reperitur talis irregularitas; verum est quòd ratihabitio æquivalet mandato quoad culpam, sed non expressa est in lege, prout expressa est excommunicatio in eos qui ratam habent clericorum percussionem (5).

401. — Quæritur 2. an sit irregularis, qui cùm possit homicidium impedire, culpabiliter non impedit? Certum

est quòd si obligatio est charitatis, etiamsi odio id negligat, non ht irregularis; ita coinmmuniter *Suar.*, *Bon.*, etc. Dubium restat, si teneretur ex justitia. nimirum ex pacto aut officio, v. g. medici, qui ad id recipit stipendium; advocati qui tenetur defendere reum; custodis viarum, etc. Multi 1)1). ut *Hone. Hurl. Vasq. Turr. Diana*, etc. negant hunc heri irregularem, quia negalivè influit in homicidium; alii verb communiùs, ut *Nav. Suar. Castr. Bon. Esc.* cum aliis, et *Salm.* cum pluribus aliis affirmant; quia qui ex justitia tenentur, et possunt defendere, videntur esse veri homicidæ, si non physicè, saltem moraliter. Hoc non obstante prima sententia etiam videtur probabilis, ex principio generali: quia ex sacris Canonibus non constat esse irregulares, nisi solos homicidas, mandantes, consiliatores, et qui positivè concurrunt. Præterea *Tourn*, *A Escob.* excusant patrem, si suâ negligentia in cunis puer luisset mortuus deducentes ex c. *Quæsilum, de pænit. el rem.* ubi declarantur irregulares dum taxat, patres qui scienter negligent impedire puerorum suffocationem in cunis (1).

102. — Quoad homicidium *casuale*, fit irregularis qui aliquà suà actione prævidet periculum mortis alterius, et culpabiliter negligit prospicere tali periculo; DD. communiter et apparet ex *Clem. Si furiosus, de Homic.* Dictum est *culpabiliter*, quia cùm hæc irregularitas sit ex delicto, requiritur peccatum mortale, ut communiter *Suar. Bon. Tourn. Cone.*, etc. (2).

103. — Qui vero daret operam rei licitæ, adhibita sufficienti diligentia, ne accideret homicidium, non fieret irregularis, licèt indè accidat mors; ita communiter DD. cum S. *Thoma* (3): et patet ex cap. *Joannes, c. Dilectus*, etc. *Ultimo, de Homic.* Secùs autem, si sufficiens diligentia negligatur; cap. *Presbyterum*, et cap. *Ad audientiam, de Homic.* Dicitur sufficiens illa diligentia, quæ adhiberi solet à quolibet prudente, juxta facti qualitatem. Et advertendum quod negligentia debet esse culpabilis mortaliter, ut connu DD. et probatur ex cap. *Quæsilum, de pænit. el rem.* et ex c. *fin. de fTomic.* Vide dicta n. præc. 81. (4). Hinc infertur non esse irregularem 1. magistrum qui moderatè verberat discipulum, et patrem qui verberat liliu, si casu accidat mors; secùs verb, si excederet graviter, cap. *Presbyterum*, el cap. *fin. de Domic.* 2. Qui equitando equum ferocem, casu puerum occidit, cap. *Dilectus* 1. *de Homic.* 3. Qui animal ferox caute custoditum tenet, si illud casu

(1) N. 571 <2) n. 573. — (3) Lib. 7. n. 372. — (4) n. 374. — (5) n. 375.

1. V 376.- 2) Lib. 7. n. 377. — 3 2. 2. q. Gi. a S. — (4) Lib. 7. n. 383.

fugit, et aliquem necat; secùs, si illud in via teneret, aut suà negligentia fugeret; *Salm.* cum aliis. 4. Qui tectum reficiens, postquam viam prætergredientes admonuerit, tabulas aut lapides projiceret; *Salm.* etc. 5. Qui bonafide infirmo aliquid cibi, vel potûs praeberet, aut si ab uno ad alium lectum eum transferret, aut eum volveret, etc. et infirmus decederet; ita communiter omnes. 6. Si sacerdos jubet incisionem alicujus membri, jam à medico præscriptam, modò illam non faciat per seipsum, *Cabus.* Imo Cone, excusat clericum qui chirurgum coadjuvat ad membri incisionem. Et *Nav.* et *Cov.* (et *Salm.* putat probabile) dicunt non esse hunc irregularem, licèt in animo habeat ut infirmus cifû deficiat; quia licèt peccatum mortale adsit, deest tamen actio externa graviter injusta. Ego autem subjungo, mndò adhibeatur diligentia ad vitandum mortem (1). 7. Medicus, si casu è vivis decedit infirmus ob pharmacum ci præstitum, *c. Ad aures, de ætat. et gualit. Ord.* Et hoc procedit, etiamsi esset clericus vel monachus; modò I. sit peritus, aut bona fide id faciat, praeibendo aliquid infirmo in remedium, aut levamen. II. Si est clericus, modo medeatur sine incisione vel adustione, *c. Sententiam, Ne Cler. vel Monae,* et si, non obstante incisione, aut adustione, infirmus vi mali aut ob aliam causam obiret, eum ab irregularitate excusant *Castr. et Salm.* cum aliis. Inq̃ communiter dicunt *Castr. Tourn. et Salm.* cum multis aliis, quòd si nullus alius peritus adesset, poterit tunc clericus, vel monachus sine peccato et ab irregularitate immunis incisionem facere, et ignem applicare. Et etiamsi clericus esset bénéficiatus, si incisionem aut adustionem sine necessitate adhiberet, non censetur irregularis juxta sententiam veriore *Tourn* cum *Pontos, Giball. Don. et Moi.* (contra *Nav.* et *Panorm.*), quia in *c. Sententiam* fit mentio de solis clericis in Sacris (2).

104. — Si quis unquam daret operam rei illicitæ, sed non periculosæ mortis, adhibita sufficienti diligentia, non fit irregularis, licèt alià viâ peccet, v. gr. si quis induce! et alium ad furandum sine periculo; et iste mero casu occideretur, quia tunc non est causa homicidii, cùm nec directè illud voluerit, nec indirectè illud praeviderit; ita communiter DD. contra *Palud.* et *Gabrin.*, qui citant «*S. Thomam 2. 2. q. 64. a. 8.*, sed perperam, nam ibi Sanctus intelligit de eo qui aliquid homicidii periculosum facit, ut videre esc ex respons. *ad 1. et 4.* Et Canon. *Cler.*

1) n. 582. r. 4. Qui infirmo, et fusiùs 584 el lib. 5. n. 598.- 2) Lib. 7. n. 38.

jaren. et *c. Eos vero, D. 50.* intelliguntur de homicidio casuali, sed directe vel indirectè volito, ut deducitur ex *Clement, de Homicid.* (1).

105. — Majus dubium restat, an fit irregularis, qui dat operam rei illicitæ, sed mortis periculosæ, sit mors evenit? Duæ sunt opiniones probabiles. Prima affirmat, et hanc luentur *Suar. Navar. Moi. Cone. Avii.*, etc. inducti ex *cap. Tua nos, de homicidio*, ubi irregularis declaratur monachus peritus, qui incisit apostema cujusdam mulieris, quæ suà incuriâ obiit. Sed secunda sententia, quam docent *Castrop. Tourn. Laym. Spor. Tamb. Elbel, Bonae. Salm.* cum aliis pluribus, probabilius dicit, quòd si opera esset ita periculosa, ut ex illa plerumque eveniat mors, (ut est accendere bombardam), tunc incurritur irregularitas; quia quantalibet diligentia adhibeatur ad mortem vitandam, non potest effici ut illa opera proximè periculosa, talis non sit. Idem currit de eo qui præliatur in bello, aut inducit alium ut se periculo mortis temerè exponat. Secùs autem, si opera raro mortem inducit, et debita diligentia adhibeatur, quia tunc homicidium non est voluntarium, nec in se, nec in causa. Ad textum *Tua nos*, respondetur, quòd monachus irregularis declaratus fuit, quia incisione per *c. Sententiam* vetita usus fuit. Nec obstat *r. Continebatur, de Hornic.* quod opponitur, ubi irregularis declaratus fuit quidam diaconus qui ferendo latentem falcem, et cum altero ludendo fuit causa, ut hic eum amplexans à falce feriretur, et mortem subiret; quia is diaconus habitus est irregularis in foro externo, cùm judicatum fuerit eum in debita diligentia defecisse; quare *Suar. Bonae*, dicunt, quòd si iste illud periculum non animadvertisset, in conscientia non tenebatur ad se tenendum irregularem (2).

106. — Non est irregularis qui occidit ut se defendat, quando est moderata defensio, *c. Significasti, §. /in. de Homic. et c. Clement. Si furiosus, eod. lit.* ubi dicitur: *Et idem* (nempe non incurri irregularitatem) *de illo censemus, qui mortem aliter evitare non valens, suum occidit id mutilat invasorem.* Et licèt adversari videatur *Trid. sess. 14. cap. 7.* dùm requirit dispensationem pro homicidio casuali, etiam pro defensione patrato; attamen dicitur cum *Bone. Salm.* et cum *Decr. S. C. Concil.* intelligi de coqui excedit, ut exprimitur in cit. *Clement.* Præterea *Suar. Bone. Less. Bonae. Eilliuc.* etc. excusant etiam

(1) A'. 586.- (2) Lib. 7. n. 587.

qui occidit injustum invasorem innocentis; dùm irregularitas ex homicidio contrahitur ob peccatum mortale, ùt deducitur ex *cap. Ex litteris, de lTomic*. Probabiliter autem dicunt *Bone. Suar. Salm.* etc. esse irregularem illum qui conviciis et percussionibus provocaret aliquem, prævídendo periculum invasionis, si postea ob defensionem occidit aggressorem: quia tunc jam ponit actionem proxime periculosam. Ha etiamsi adulter praevidendo aggressionem, adit concubinæ domum, ubi (postquam in se invasum est) ut se defendat occidit virum illius; aut si vir occideret uxorem, et adulter praevidisset hoc damnum (1).

107. — Quæritur 1. an sit irregularis qui occidit pro defendendis libertate, honore, pudicitia aut bonis temporalibus? Juxta adsunt sententiae. Prima est affirmativa, quam tenent *Laym. Tourn. Spor. Navar. Silv. Armil. Fag.* etc. et probant ex *cap. Suscepimus*. in quo declaratus fuit irregularis quidam monachus qui occidit duos latrones; et etiam ob defectum lenitatis. Negat tamen sententia communior et probabilior, quam tuentur *Suarez* (qui vocat communem) *Less. Castr. Filliuc. Bonae. Holzm. Elbel, Bone. Barbosa,* et *Salm.* cum multis aliis. Et probatur ex *cap. Quia te, D. 50.* ubi quidam Episcopus captivus factus à Sarracenis, ad suam libertatem tuendam occidit multos, et postea declaratus fuit immunis ab irregularitate ab Urbano II.; et *Boverius* ad annum 1571. n. 6. et *Baynaud.* asserunt quemdam Capuccinum nuncupatum P. Anselmum de Petramellara à Tureis captum, qui, se ut ipse liberaret, septem Tureas interfecisset, à S. Pio V. immunem ab irregularitate declaratum fuisse. Item ex *cap. Interfecisti*, ubi ab irregularitate eximitur qui occidit ad defendendum se et sua, illud *el* significat *vel*, alias nemo posset defendere se solum, nisi etiam defenderet bona simul: et frustra Pontifex apposuisset illud *sua*, si dumtaxat ob vitæ defensionem evitaretur irregularitas. Et clarius ex *cap. Dilecta, de sententiis excomm.* ubi Papa declaravit licere cuidam decano defendere bona sua à violentiis cujusdam domini temporalis, et temporalibus viribus (nempe armis) et gladio spirituali, rationem adducens, legibus permissum esse *vim vi repellere et defensare*; undè observatur quòd Papa censebat eadem ratione, quâ quis potest defendere se ipsum, posse defendere etiam bona. Igitur sicut qui pro suâ defensione occidit, non fit irregularis; ita nec pro tuendis bonis; modò non excedatur,

(1) *Lib. 7. n. 388.*

et sint magni valoris (Vide *Tom. I. Tract. VIII. num. 15.*). Et etiam assistit ratio, dùm talis irregularitas non esset ex delicto, quia sine peccato, ùt probatum est in *Tr. VIII. n. citat.*, nec ex defectu, quia hæc incurritur tantum à ministris publicis justitias, à militibus in pugna offensiva, et à clericis qui exercent medicinam cum incisione, et adustione, ùt dictum est. Ad *cap. Suscepimus*, respondetur quòd monachus excessit in defensione, nam postquam furtum de latronum manibus vindicavit, ille voluit eos vinctos ad Abbatem conducere, cùm jam poterat eos dimittere ubi bona jam nactus erat (1).

108. — Quæritur 2. an reputandum sit casuale homicidium commissum in rixa? Ita censetur à *Diana*, et *Salm.* cum *Machado, Henriq. Bodrig.*, etc., quia homicidium voluntarium propriè est illud quod ex proposito commissum est, et per insidias, ùt loquitur *Trid. per industriam, d insidias* (sess. 14. c. 1. de Reform.); sed probabilius negant *Suar. Navar. Holzm. Spor. Tamb. et Diana*, cum *llurtad.*; nam *Trid.* post verba allata, subjungit: *Qui sua voluntate homicidium perpetraverit, ... nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit.* Qui in rixa occidit, jam occidit sua voluntate, et ex proposito (licet commotus subitâ irâ), et perpetrat homicidium quod facere intendit. Verba *per industriam, et per insidias* explicat *Glossa inc. 1. de Homic.* (undè *Trident*, transcripsit verba in cit. *cap. 1.*) hoc modo: *Per industriam*, id est, *non casu*. Et idem Concilium seipsum declarat, dum post verba allata quæ à *cap. 1. de Homic.* mutuata sunt, explicat eorum sensum, subjungens, *suâ voluntate*, et *ex proposito*, ad differentiam casualis, de quo prosequitur sermo in secunda parte.

109. — Incurritur irregularitas etiam per mutilationem, c. *Significasti, de Homic.* et *Clem. Furiosus, eod. lit.* Sed hic fit dubium, quid intelligatur sub nomine mutilationis membri? communissimè, et probabilius dicunt *Bon. Castr. Cone. Haberi, Tour. Cabass. Nav.* «Iv. et *Salm.* cum pluribus aliis, quòd intelligitur illa pars corporis, quæ proprium officium habet distinctum ab aliis, ùt oculus ad videndum, manus ad operandum, pes ad ambulandum, lingua ad loquendum, etc., ideòque caetera, quæ inserviunt ad ornamentum, non reputantur membra, ùt dentes, ungues, capilli, aures (nam sublatis cartilaginibus, etiam auditur), nasus, digitus quicumque sit; *Bonae.*

(1) *Lib. 7. n. 389.*

Castr. Tourn. et Salm. cum aliis pluribus. Et si in *can. Qui partem, Disl.* 55. declaratur irregularis quidam qui sibi digitum recidit, id lactum luit ad puniendam sævitiam in propriam personam; *Tourn. Bonae. Caslrop. et Salm.* cum multis aliis, et constat ex ipsomet textu (1).

110. — Quæritur 1. an sit irregularis, qui altori abscindit testiculos, aut aliam corporis partem? Negant *Bonae. Aver.* et *Cornejus*, quia illi non sunt membra, sed partes membri; sed probabilius affirmant *Ronc. Caslr. et Salm.* cum *Diana*, quia testiculi jam propriam operationem habent, nempe elaborare semen aptum ad generandum (modò hæc abscissio sit injusta); secùs verò si tantum unum abscindat, quia uterque ad eandem operationem concurrat. Esset irregularis qui abscinderet mulieri unam mamillam, quia officium unius est independens ab alterius. Idem docent *Suar.* et alii apud *Vivam* de eo qui abscinderet alteri medietatem manus; *Tournely* tamen id negat, quia in *cap. 2. de Cler. ægrot.* qui duos digitos amisit, et medietatem manûs, non dicitur mutilatus, sed debilitatus, et communiter dicunt, quòd qui debile alteri redderet membrum, licèt inhabilem suo muneri redderet, non fieret irregularis; *Avar. Gibal: Suar.* 1v. *Salmant.* cum multis aliis, et *Croix* cum aliis; imo *Casl. Nav.* et *Carar.* etiamsi membrum restaret mortuum; sed huic adversantur valdè probabiliter *Suar. Cabass. et Salm.*, quia tale membrum, licèt materialiter non sit mutilatum, revera tamen est abscissum formaliter; dùm non est ampliùs animatum; sicut contrà probabiliter dicunt *Salm.* quòd (pii abscinderet hujusmodi membrum aridum, non fieret irregularis. Nec qui excæcaret aliquem, quin oculum foràs obrueret, quia non esset mutilatio, *Busemb. Dian. et Megala.* In his irregularitatibus ex mutilatione, quando est secreta, potest dispensare Episcopus, cùm tantum ei vetitum sit in homicidio voluntario; *Suarez, Bonae.* etc.

111. — Quoad dispensationes super hic irregularitatibus, vide *Tract, seq. de Privil. n.* 51, et 106. (2).

(1) *Lib. 7. n.* 565. et 415. — (2) *n.* 580. et 581.

PUNCTUM V.

De irregularitate ex defectu.

I. *Ex defectu animæ* 112. *De lunaticis, et obsessis* 115. *De illiteratis* 114. *De neophytis* 115. II. *Ex defectu corporis, et J. De cæcis.* 116. 11. *De surdis.* 117. III. *De mulis* 118. IV. *De claudis* 119. V. *De iis qui manu carent* 120. VI. *De febri laborantibus* 121. *De deformibus* 122. *De leprosis* 125. *De monstruosis* 121. *De eunuchis* 125. 111. *Ex defectu natalium* 126. «// 128. *De expositis* 129. IV. *Ex defectu celatis* 150. V. *Sacramenti, nempe bigamiae.* *De bigamia vera* 15. *De interprelativa* 152. *Qui ducit corruptam* 155. *Qui contrahit cum ea invalide* 154. *Si vir cognoscit uxorem adulteram.* 155. *Qui contrahit duo matrimonia* 156. *Si vir accusat uxorem, et reddit debitum, etc.* 157. *De similitudinaria* 158. *Quomodo tollitur irregularitas ex Digamia.* 159. VI. *Ex infamia.* VII. *Ex defectu libertatis.* *Deservis* 140. *De conjugatis* 141. *An conjux possit ingredi religionem, alio relicto in sæculo* 142. *De curiæ addictis, militibus, etc.* 145. VIII. *Ex defectu lenitatis; circa bellum* 144. *Circa judicium* 145. et 146. *De dispensationibus* 117. *De facultatibus saeræ Pœnitentiariæ* 118.

112. — Prima est ex defectu animæ, ex quo sunt irregulares omnes amentes, phrenetici, epileptici, sive lunatici, et obsessi. Quoad amentes (et idem de cæteris) distinguendum: aut talis defectus suboritur post Ordinationem, et tunc, cessato defectu per diuturnum tempus plurimorum annorum, Ordinarii judicio poterit ministrare in susceptis Ordinibus *Suar. Nav. Silv. S. Bonav. Bonae.* et nullissimi alii: si adhuc non est ordinatus, non poterit ampliùs ordinari, si origo dependet à causa permanente, nempe ab organorum læsione, quia hujusmodi relabantur, c. *Maritum* 2., 1). 33. Secùs si defectus ab aliqua accidentali causa proveniret, ut à febre, vulnere, aut ab aliqua transeunto passione; *Suarez, Bonae. Ronc.* etc. (1).

113. — Idem dicendum de lunaticis, et obsessis; si morbus præcessit Ordinationem, sunt perpétuè irregulares, *can. Communiter, Disl.* 33. Advertit *Cabass.* quòd si talis morbus accidit in impubertate, et postea perfectè ab illo convaluit in pubertate, possit ordinari, quia asserit *Hippocrates*, quòd epilepsia sæpè in pubertate perfecte curatur; sed si accideret in pubertate, præsertim post annum 25, desperatur quasi posse convalescere. Ex cit. e. *Communiter* habetur, quòd si per annum sit liber sive à morbo.

1) *lib. 7. n.* 398.

sive à dæmonis vexatione, iudicio Episcopi potest ad Ordinis suscepti administrationem admitti. Inq̃ dicunt comm, DD. *Suar. Nav. Laym. S. Antonin.*, etc., quòd si talis morbus rarò accidit (nempe semel in mense), nisi infirmus in terram cadat, nec spumet, adjuncto sibi sacerdote jejuno, poterit privatim celebrare (1).

114. — Illitterati qui sufficienti doctrinâ pro Ordinibus praediti non sunt. Pro *prima Tonsura*, saltem legere et scribere sciant; Trid. sess. 23. cap. 4. de *Reform.* Pro *Ordinibus minoribus*, sciant linguam latinam, loc. cit. cap. H. Pro *subdiaconatu, et diaconatu*, ultrà litterarum humaniorum peritiam, requiritur scientia eorum, quæ sunt necessaria ad praefatorum Ordinum exercitium; *ib. cap. 13.* Pro *sacerdotio* requiritur scientia ad docendum populum ea quæ sunt necessaria ad salutem, et ad Sacramentorum idministrationem; *ibid. c. 14.* Sed quoad Regulares vitæ contemplativæ addictos, sufficit eos grammaticam callere; secùs irregularitas est de *jure divino*, adeò ul nec Papa possit in hoc dispensare (2). Vide in *Append. III. η. 35. et 36. de Exam. Ordinand.*

115. — Neophyti, illi nempe qui in adulta ætate recen-ter sunt baptizati. Sed si elapso aliquo tempore, Ordinarius eos sacris Ordinibus judicat idoneos, possunt ordinari: *Suar, in 3. D. Thom. p. Disp. 43. Sect. 3. conci. 2. n. 6. et 7. Sanch. in Dec. I. 2. c. 28. n. 11. Bonae. apud Thesaur. Decis. S. Ç. tract. 1. part. 97.* Sed putat *Toletus*, quod post 10 annos non sunt amplius irregulares (3).

116.— *Secunda* est ex defectu corporis. Et hæc duobus ex capitibus incurritur, aut quia ad exercitium Ordinis ineptus quis redditur; aut quia aliis notabilem indecentiam aut horrorem affert; ita DD. comm. cum 5. *Thoma* (4). Hinc ex primo capite est irregularis cæcus omninù, *c. cult. D. 55.* Sed in hoc notanda sunt plura: 1. quòd si quis jam sit sacerdos, et constet eum non posse errare, potest dispensari à Papa ad celebrandum, proùt 23. Augusti 1725. S. C. dispensavit cum quodam parochio Florentino, ut celebraret cum assistentia sacerdotis (5). 2. Quòd si quis caret visu oculi sinistri, est irregularis, ut docent DD. communissime. Nonnulli tamen excipiunt si dexter oculus sit aptus ad legendum Canonem, imò dici inl posse huic prospici incommodo aptando Missale juytaire-

(1) *Lib. 7. n. 599.* — (2) *Lib. 6. n. 791. r. Quær. II. et III. et l. 7. n. 101.* — (3) *Lib. 7. m. 402.* — (4) *Suppl. q. 39. a. 6.* — (5) *Lib. 7. n. 404.*

dium altaris; *Laym. Dian. Croix* et multi alii, et *P. Suar.* id vocat practice probabile. 3. Quòd cæcutiens est irregularis ad suscipiendos Ordines, sed ad susceptorum exercitium joteslucum eo dispensari, ut possit celebrare Missam de leatissima Virgine diebus festivis, et defunctorum in ferialibus(1). *Lambertinus* loco cit. dicit quòd pro omninù cæconon dispensatur, ne ad primam quidem Tonsuram, ut habilis fiat ad beneficium. 4. Quod visu debilis, si potest perspicillis uti, aut si oblique intuetur (vulgù *Guer-cio*) non est irregularis. DD. communiter.

117. — II. *Surdus* qui penitùs non audit; ita communiter DD. ex *can. I.* qui appellatur *Apostolorum*, ob indecentiam quòd non possit audire vocem ministri. Hanc indecentiam tamen negant *Henriq. Præpos. Gobât.*, nam potest ex aliis signis percipere quid minister responderit, sed communissima est contraria; concedunt tamen *Bonae. Tambur. Cone. Castrop. Laym. Nov. et Salmant.* cum aliis, quòd si surditas sacerdoti supervenerit post sacerdotium, faciliùs toleratur delectus, sicut de cæcutiente. *Surdaster* vero excusatur ab irregularitate (2).

118. — III. *Mulus*, sive talis omninù sit, sive verbum proferre nequeat, quin aliquid omittat, *Tourn. et Holzm.*, et *Salm.*; addant etiam si loqui nequeat nisi cum magna difficultate. Et idem dicit *Holzm.* de eo qui loquelam valdè præcipitem habet. Balbutientes aut dentibus carentes non sunt irregulares, modù risui, aut contemptui aliis non sint; *Navar. Tamburin. Coninch. Sayr. Filliuc. Præpos.*, etc. (3).

119. — IV. *Claudus*, aut qui tibiis caret, aut qui sine baculo non potest ad altare accedere, *can. Nullus Episcopusol. de Consecrat. D. 1.* Hoc explicatur à Glossa: *Si sine baculo non possit sustentari in altari*, et ita explicant reliqui AA. Cieterùm non est irregularis, qui hoc non indiget, *can. Si quis. 10. D. 55.* aut qui sil distortis tibiis, quia talis defectus veste talari abscondi potest: *Tournely, Croix, Salmant.*, etc. Excipit *Laym.* modù non sit valdè deformis. Qui utitur tibiâ ligneâ, et jam reperitur sacerdos, cùm possit indecentia reparari, Ordinarii iudicio benè potest celebrare; *Tambur. Silv. Rosei. Major et Gibal.* (4).

120. — V. Qui caret manu, aut digitis omnibus, aut pollice tantùm, *cap. ultim. de corpor. vitiat*; idem dicunt *Busemb. Ren. Tambur. Filliuc. Bon. Suar.*, etc. si careret

(1) *Lambert. Natif. 4. η. 5. et c. it. n. 404.* — (2) *Lib. 7. n. 45* — (3) *Lib. T. n. 406.-(4) n. 407.*

indice aut pollicis parte, non autem solis unguibus, *cap. Thomas eod. tit.*; aut si illi digiti sint adeò debiles, ut non possit Hostiam elevare, vel eam frangere, *cit. c. Thomas*. Si autem careret indice, et jam esset ordinatus, potest adhibere digitos posteriores, aut in necessitate potest iis etiam ministrare Eucharistiam (1). Si verò Iribus posterioribus digitis careret, etiam esset irregularis (secùs si duobus); *'AnAnacl. Holzm. Cajet. Nav. Tourn. et Pontas*. Notat tamen *Tourn.* quòd si quis careat indice, poterit dispensationem impetrare (2).

121. — VI. Qui laborat feбри continuà (non autem quartanâ aut levi), aut gravi capitis dolore, adeò ut non posset celebrare sine periculo graviter errandi aut deficiendi, *Bon. Sayv'. Sot. Avii*. Item paralyticus, cujus manus ita tremunt, ut adsit periculum effundendi calicem; *Bus. Cone. Castr.*, etc. Qui patitur talem tussim, ut periculum adsit in communicando, et præsertim expuendi sanguinem; *Bon. Ugol. Majol.* etc. Abstemiùs qui in periculo est vomitûs; *Tourn. et Concina*: et cum isto nec Papa dispensare potest (3).

122. — Ex secundo capite, quòd incurratur irregularitas ex vitio corporis, deformitatem, aut horrorem afferente, *c. Presbyterum, de Cler. ægrot. et seq.* fiunt irregulares. Illi qui carent aliquo membro, v. gr. naso, *c. Penult, de corp, vit.*, aut habet illud valdè distortum, aut valdè aduncum, aut valdè elevatum; *Tamb. Bonae. Viva*, etc. Ille cui oculus obrutus est, *c. ult. D. 55*. Probabiliter tamen dicunt *Sylv. Tourn. Pont. Bone*, cum *Tamb.*, etc. quòd tollitur talis irregularitas, si possit oculo crystallino reparari. Ita pariter qui caret auriculis, nisi talis deformitas capillis, aut aliter tegatur; *Bus. Diana, Bon. Salm. et Tourn.* cum aliis (4).

123. — II. Leprosi, *cap. Tua nos, de Cleric, ægrot.* propter scandalum et abominationem populi; undè in privato celebrare possunt; *Castr. Salm. Bon.* cum aliis; ita etiam qui habet labia corrosa, vel ad instar leporis abscissa; *Tamb. Tourn. et Viva*. Ita pariter laborans morbo gallico loris apparente; *Tourn. et Holzm.*, aut habens faciem valdè maculatam; *Laym.* (5).

124. — III. Monstruosi, nempe qui gibbam habent valdè enormem: *Bus. Anacl. Bon., etc.* Pigmæi, sive nani, statura ita breves, ut ad risum moveant, præsertim si capite sint nimis grandi; *Tamb. Ren. Tourn.*, etc., aut si non possent

(1) *N. 108.* — (2) *Ibid.* — (3) *Il. 409.* — 4 *Lib. 7. n. 410.* — (5) *m. 411.*

tantum brachia distendere , quantum opus esset ad altaris ministerium. Æthiopes qui apud nos risum afferrent, *Tourn.* etc. Hermaphroditi; licet dicant *Told. Escob.* cum *Tourn.* contra *Conin.*, quod si hic defectus est occultus , et praevaleret sexus virilis, non inducit irregularitatem. Notandum cæteroquin quod si hi defectus superveniunt Ordinibus sacris, potest sacerdos exercere illos actus quos potest, v. gr. si sacerdos est caecus, potest confessiones audire, etc. *cap. 1. de Cler, æ grot.* (1).

120. — Eunuchus qui morbi causâ abscissus est , aut in infantia, vel propter injuriam alterius, aut à domino , non est irregularis. Sed irregularis est si se ipse abscindere fecit, aut etiam ab aliis ipso consentiente, licet zelo castitatis, *cap. Si quis à medicis, c. Si quis i. D. 55.* et alia *cop. Pe corp, vitiat.* (2). Putant probabile *Palaus, Tamb. tlPelliz.* contra *Suar. Molin. et Sayr* quod si quis sibi abscinderet testiculos ad vocis conservationem, non fit irregularis, dicentes quod textus allati loquuntur de abscissione aut sectione, quæ intelligi potest , si abscindantur virilia omnino (3),

126. — *Tbrtia* irregularitas provenit ex defectu natalium. Et ex hoc sunt irregulares omnes illegitimi, *cap. 1. (ultim. de Fil. Presb.,* licet sint occulti ; communiter *DÜ.* (i). Possunt hi legitimari per subsequens matrimonium , modo non sint spurii; nempe nati tempore quo validè non poterat matrimonium contrahi, v. gr. quia tunc temporis matrimonio unus illorum cum alia ligatus erat, c. *Tanta , qui filii, etc.* Sufficit tamen ad legilimandam prolem , et ad reddendam immuncm à tali defectu natalium, quod matrimonium contrahi poterat tempore nativitatis; ita probabiliter *Sanch. Pont. Anacl. Bon. et Salm.* cum nullis aliis contra *Suar. et Tourn.* ex *cap. Tanta* , ubi dicitur: *Si vir vivente uxore aliam cognoverit, et ex ea prolem susceperit,* nam to *susceperit*, respicit verius nativitatem , quàm conceptionem (5). Et novissimè *Bened. XIV.* hanc sententiam amplissimà dissertatione in forma epistolae responsivæ , incip. *Bedditæ Nobis* (6). ad Archiep. S. Domin. in insula Hispaniola illustraverit, et sic de hoc casu §. 3. suum sensum aperit : *In qua controversia satis ardua cùm inveniantur textus textibus contrarii, cùm doctores doctoribus adversentur, si à Nobis judicium interponendum foret, non aliter id ii Nobis fieret, quàm secundum sententiam in tribunalibus,*

II X. 412,- (2)n. 416.—(3/*Lih.* 7. n. 118. — (4) n. J20. — (5) n. 122. — *tyllullar. suo toni.* '1. in *Ordine* 215. in edit. *Mcclil.* t. 5. 5.

et curia illius regionis receptam, in qua esset pronuntiandum. In §. 4. procedit ad aliud dubium, quod ita resolvit: Sed...quum certum sit matrimonium inter illius parentes rite contractum, incertum vero tempus, quo /dus conceptus, et in lucem editus fuit: filium hunc legitimum censere-mus, cum iudex in dubio debeat in bonum, et commoda prolis propensus esse. His positis, sic ego pro prima sententia argumentor. Igitur si in dubio iudex in bonum prolis judicare debet, ubi talis casus nullà tribunalium sententia decisis reperitur, cum simus indubio ob textuum, et doctorum discrepantiam, potius proles judicanda est legitima, quàm illegitima, siquidem etiam in hoc casu certum est eam in matrimonii constantia editam fuisse, et incertum an debeat attendi tempus conceptionis, an verò orlûs.

127. — Hinc notandum 1. cum *Salm.* quòd si filius naturalis ordinatus esset ante matrimonium parentum adulterorum, poterit rite ministrare, secuto eorum matrimonio, sine dispensatione. 2. Quòd talis legitimatio (it per matrimonium ratum dumtaxat, cit. c. *Tanta*. 3. Quòd filii nati ex matrimonio irritò ob impedimentum occultum, sed valido putato, saltem ex una parte conjugum, legitimi censentur; ita DD. communiter ex c. *Cimi inter* 2. *Qui/ilii sint legitimi*, et c. *Ex tenore, eod. lit.* Secùs autem si ambo parentes erant in mala fide, c. *Cum inhibitio Si (piis, de ('land. desp.* 4. Quòd filii nati ex matrimonio contracti in gradu prohibito, omissis proclamationibus, nec accedenti* Episcopi dispensatione, licèt contracto coram parrocho, et testibus, censentur illegitimi, non obstante quòd in bona fide, aut ex ignorantia illud contraxissent, c. *Cum inhibitio, eod. tit. §. Si quis* (1).

128. — Filii legitimantur I. per professionem religiosam, ut dictum est n. 85. II. Per Pontificis dispensationem, qui solus potest cum illegitimis dispensare, et concedere legitimationem, quoad omnes effectus; communiter DD. cum *Sanch. Castr. Salm.*, etc. (2). Quid possint circa hoc Episcopi, et Prælati regulares, vide *Tr. XX. de Priv. n. 51. el 106.*

129. — Quæritur An filii expositi (nempe nati ex parentibus ignotis) sint irregulares? Affirmant inulti, prout *Tourn. Fili. Bon.*, etc. quia vehementes adsunt conjectui® hos esse illegitimos, dùm numquam videntur parentes (quantumvis egestate laborent) eo esse animo crudeliori,

1 / iC. 7. n. 425. 424. et 425. — 2 n. 416. et 427.

nl velint propriam prolem exponere; inauditum enim hucusque est, quòd prægñans mater partum suum in ecclesiam baptizandum non conferri curaverit, et quòd post Baptismum, si observaretur deesse lilium matri, justitia de hoc non inquireret. Secunda sententia tamen probabilior est cum *Cast. Pont.*, et *Salm.*; et *Suar.* vocat probabilem; nam ut aliquis sit irregularis, debent constare eum esse illegitimum, sed expositi sunt dubiè tales, dùm aliquando paupertate oppressi parentes filios exponunt. Et AA. citati asserunt Greg. XIV. anno 1591. in favorem cuiuslibet fraternitatis pro expositis erectæ declarasse tales expositos non fore habendos illegitimos, donec tales non probarentur; *Gibal.* apud *Tourn.* (1).

130. — *Quarta* ex defectu ætatis: sed de hoc loquemur iii. l. i. l. *III. de exam. Ordinand. n.* 43. eZ44.

131. — *Quinta* ex defectu *Sacramenti*, aut significationis matrimonii, quod significat conjunctionem Christi unici sponsi cum Ecclesia unica sponsa, et contrahitur per *bigamiam*, in quantum, quia bigamus, qui carnem suam cum pluribus divisit uxoribus, talem unionem non repræsentat. Et talis irregularitas constat ex toto tit. *de bigamia*. Definitur bigamia: *Est matrimonii multiplicatio*. Et est trifariam: vera, interpretativa, et similitudinaria. I. vera est quando successivè unus (luxit plures uxores, et cum omnibus matrimonium consummavit, modo quo dictum est *Tractatu XVIII. n.* G8. c. *Præcipimus*, et cap. *Debitum de Bigam.* (2).

132. — II. *Interpretativa* habetur cùm quis contraxit et consummavit matrimonium cum vidua jam priùs à primo viro cognita, et licet cum ista invalidè contraxisset, ut habetur ex c. *À nobis, de Bigam.*, aut cum corrupta ab aliis, c. *ultim. I.* 51. aut cùm cognoscit propriam uxorem, postquam hæc adulteravit, c. *Si cujus*, etc. *Si laicis, D.* 39., aut si quis contraxisset, et consuminassct duo matrimonia, unum validum, invalidum alterum. De hac ultima specie textus non reperitur aliquis, sed adest commune DD. iudicium ex c. *Nuper*, cum S. *Th.* (3). Super hac Digamia tres occurrunt quæstiones.

133. — Quæritur 1. an sit irregularis qui bona fide contrahit cum corrupta? Allirnant communiter DD. cum S. 77/. (4) (contra *Sa, Ledesma*, etc.) quia cùm hæc sit irregularitas ex defectu significationis Christi cum Ecclesia sua unica

1 *Lib. ~. n.* 432. — (2) *n.* 436. — (S) *Suppl, q.* 66. a. 2. — '4) *loc. cit. a. i. adô.*

sponsa, bona fides non efficit quin viri caro cum corrupta divisa sit, licèt credat illam esse virginem (1).

334. — Quæritur 2. an fiat irregularis qui contrahit invalidé cum corrupta ob aliquod impedimentum dirimens? *Prima* sententia est affirmativa, et hanc tenent *Suarez*: (qui vocat communem) *Tourn. Cov. Cornejus*; ita etiam *Fagnanus* (2) cum *Host. Joanne Andrea*, *Card. Brut*, et omnibus cæteris (iit ipse dicit) de clerico non in *Sacris*, e! cum *Silv.* et *Nav.* de laïco. Et probatur ex *cap. 4 nobis, de Bigam.*, ubi declaratus fuit irregularis subdiaconus qui contraxerat cum vidua, inter quos (dixit *Inn. III.*) licèt *non fuerit vinculum maritale contractum* (stante inhabilitate eorum), *cum eo tamen tanquam cum marito vidua dispensare non licet, non propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere secuto*. Ubi jam observatur quòd talis subdiaconus non fuit declaratus irregularis, quia post contractum conjugium spirituale per Ordinem sacrum, contraxit conjugium carnale, sed quia se conjunxit cum vidua, quam ob causam habitus fuit *tamquam maritus viduæ propter affectum intentionis, etc.* *Secunda* sententia negat talem irregularitatem, et hujus sunt *Sanch. Nav.* et *Salm.* cum quadam *Decis. S. C.* apud *Farinarium*, dicendo quòd talis subdiaconus habitus fuit irregularis, quia contraxit duo matrimonia, unum spirituale, et alterum carnale, licèt invalidum Ad hanc rationem probatio primæ sententiæ pro responsione etiam valet (3). Contrà irregularitas ab adversariis intellecta contrahitur à subdiacono, licèt contraheretur cum virgine, ut dicemus *n. 140*. Ad decisionem *S. C.* respondemus, quòd decisiones allatæ à *Farinario* fuerunt declaratæ incertæ à *Greg. XIV.* ann, 1621. (4), Et notandum hic quod die 29. Aug, 1631. mandato *Urbani VIII.* fuit declaratum à *S. C.* non esse præstandam fidem *Decret. S. C.* nisi illa authenticè constarent: nempe cum subscriptione *Cardinalis Præfecti* (5).

135. — Quæritur 3. an sit irregularis qui uxorem adulteram cognovit, quando adulterium est occultum? Negant *IJenr.* et alii apud *Elbel*: ex *c. Si cujus I.* 34., ubi dicitur: *67 evidenter fuerit comprobatum uxorem adulterium commisisse*. Sed nos affirmamus cum communi apud *Elb.*; et sic sentiunt *Tourn.* et *Bone*, cum *Suar. Ugol. et Filliuc.* Et hoc currit etiamsi uxor vi oppressa fuisset. Ratio est

(1) *Lib. 7. n. 439.* — (2) *In 2. part. 1. Decret. c. Nuper à nobis, d? bigam n. 13. et ii.* — (3) *Lib. 7. n. 41.* — (4) *Ap. Croix l. 1. n. 219.* — (5) *Iirfe Po'(S'nt t. 1 n. 21.*

eadem casus primi quæsit; ideoque parum refert utrum vi oppressa sit, aut vir non sit culpæ reus, dum semper reverrà adfuit divisio carnis; ita *Eagn.* (1). cum *Cgot. Host.*, etc. dicens: *Aon agitur hic de vitio ordinandi, sed de defectu Sacramenti, quem etiam ignorans potest pati.* Ad textum respondetur quod verba *si evidenter comprobatur*, etc. tantum probant, quod si vir non est certus de adulterio uxoris, non est censendus irregularis (2), licet maritus adulterii inscius esset, tamen in se est irregularis (3).

136. — Ex hoc infertur 1. quod idem dicendum est ob eandem rationem cum S'. *Thoma* (ty, *Suarez*, *Tourn. Cone.* 5. *Antonin*, et nullissimis aliis communissime de eo qui contrahit duo matrimonia invalida (5); licet in bona fide rût deducitur ex præfato *c. A nobis*, explicato *num.* 132. Fit. 2. etiam irregularis qui fictè contrahit secundum matrimonium ad copulam extorquendam: ita *Suar. Tourn.* et *Salm.* cum aliis contra *Palaum* qui innuitur verbis *propter effectum intentionis*; sed nos dicimus quod hæc verba non significant, quod ille subdiaconus verè cogitasset verum contrahere matrimonium, dum illuni latere non poterat id effici non posse, sed quod allectum habebat in executionem illud ponere. Itaque idem est desiderare matrimonium impossibile in effectum ponere, ac lingere illud efficere, quod efficere non intendit (6).

137. — Glossa in *can. Si cujus*, *D.* 3i, proponit casum; Si vir adulterii accusaret uxorem, et lite pendente, quaesitus esset de debito conjugali, an reddendo lieret irregularis? Respondetur quod dato quod vir non est certus de uxoris adulterio, cum certè teneatur reddere, tunc ille (ait Glossa) *potius dicitur cognosci ab uxore, quàm cognoscere ipsam*, ideoque reddendo non lieret irregularis. Hæc ratione ductus puto idem dicendum de viro qui bonæ fide contraxit cum corrupta rût in *n.* 135. et 136. si reddit, et non petit: ac de eo qui reddit uxori occultè adulteræ.

138. — 111. Bigamia *simililudinaria* contrahitur per matrimonium (licet nullum, et licet cum virgine) contractum post voti solemnem emissionem, sive religionis, sive Ordinis sacri. Hæc bigamia inducit irregularitatem, quoties matrimonium consummatum est, *c.* 13. *Quotquot*, et *Can.* 23. *Monacho* 27. *q.* 1. ubi dicitur: *Si postea uxori fuerit sociatus, nunquam ecclesiastici gradus officium sortitur.* Dicunt *Hurtad. abb.* et *Archid.* quod hæc irregularitas

(1) *Fagn.* In 2. *pari.* 1. *Decretal*, cap. *Nuper à nobis de bigam*, *η.* 5. — (2) *Lib.* 7. *η.* ii2, — (ô) *η.* 4i5. — (i) *Suppl*, *g.* 60. *a.* 2 — (5) *Lib.* 7. *n.* iiS. — (6) *n.* H7.

contrahitur tantùm à monachis; sed communissime DD. docent incurri etiam à clerico in Sacris, ex *cup.* 1. (*m Cler. vel Mon.*, ubi dicitur quod Episcopus possit dispensare cum diacono qui uxorem duxerat, ad ministrandum, etc.; et *c.* 2. *eôd. lit.* ubi praecipitur Episcopo ne permittat subdiacono, qui matrimonio jungitur, ministrare. Sed putat *Sanch.* hanc irregularitatem potiùs ex delicto, quàm ex bigamia. Attamen non esset irregularis qui Sacris non initiatus matrimonium cum moniali contraheret, quia leges loquuntur de eo qui matrimonio jungitur post proprium votum (1).

139. — Hæc irregularitas bigamiæ non tollitur per Baptismum, *can. Si quis viduam*, *D. Mi.* ita commun, cum *S. Thoma* (2). Potest tamen dispensare Papa ex gravi causa; *Sanch. Cone. Salm.* cum aliis; et *T'otirn.* cum communi affert Lucium III. jam dispensasse (3). Quid autem possint Episcopi, et Regulares* vide-*Se^.* *Tr. XX. de Privil. n.* 31. *el* 106.

140. — *Sexta* oritur ex infamia. Sed de hac sat actum est *num.* 81. et 82. *Septima* ex defectu libertatis; hinc sunt irregulares 1. servi, nempe mancipia donec libertate donentur. Sed si servus, sciente et non contradicente domino, ordinetur (licèt primà Tonsurà,) eodem actu libertatem acquirit, *can. Si Servus*, et *can. Nulli*, *D. oh*; potest tamen cum donare libertate, cum conditione, ut ei inserviat in iis quæ clericali statui non repugnant, et deducitur ex *cap. Nullus, de serv. nonord.* Sed si, in scio domino, ordinatus esset, remanet servus, modò non sit in Sacris, et modò ab Episcopo, aut à coopérante duplum non reddatur domino; sed si isti essent impotentes, servus, etiamsi diaconus, remanet servus, et si esi sacerdos, tenetur inservire in iis quæ statum decent, et celebrare pro domino: modò dominus id cognoscendo per annum non dissimulet (4).

111. — II. *Uxorati*, si uxores non consentiunt, et volo castitatis non se adstringunt, *cap. ult. de Temp. Ord. in G.* et *Exlrav. Antiq. de Voto*; et etiamsi matrimonium esset ratum dumtaxat; quia tantùm permissum est infra duos menses ingredi religionem, *ead. Extrav.*: probabile tamen est, quòd si ordinatus esset in Sacris non teneretur ad ingrediendam religionem, cùm hoc sil onus nimis grave; *Sanch. Arer, Salm. Sanet. Antonin*, etc. (5).

112. — Quæritur an maritus possit initiari Sacris, aut

(!) *Lib.* 7. n. \ 48. *ei* 449. — (2) *Suppi.* 7. 66 n. 4. — (5) *Lib.* 7. n. 450. *tl tn*
r--J h 455. — 5 *Lib.* 6. n. 81?.

religionem ingredi cum uxoris licentia, si illa religionis statum non amplectitur? Alii AA. negant, innixi *cap. Conjugatus, de Couver, conjug.*, ubi dicitur quôd maritus ordinari non potest, *nisi ab uxore continentiam proficiente fuerit absolutus*; igitur dicunt sullicere si uxor castitatem voveat; dùm textus dicit *continentiam* (non jam religionem) *profitante*. Sed omninô negandum, cùm id luculenter sit expressum in *cap. Cùm sis, eod. tit.*, ubi dicitur : *Ignorare non debet SS. Patrum constitutioni esse contrarium, ulvir, uxore sua, aut uxor, viro ejus non assumente religionis habitum, debeat ad religionem transire*. Idem respondit Nicolaus Papa in *can. Scripsimus 2~i. q. 2. de uxore regis Lotharii*, dicens : *Non hoc aliter fieri posse, nisi eandem vitam conjux ejus ac Lotharius elegerit*. Et ad textum oppositum respondetur, quod verbum *profitante*, intelligendum est de professione solemni. Cæterùm omnes conveniunt quôd si uxor est juvenis, non potest in sæculo remanere, si vir religionem ingreditur; contra si illa est ælate propecti!, idem textus *Cum sis*, concedit quôd possit remanere in sæculo, simplex votum castitatis emittendo.

143. — III. *Curialistæ*, qui tenentur servire curiæ sive juramento, sive stipendio, prout sunt judices, advocati, etc. per illud tempus quo ea ollicia durant, *c. 1. 2. et 3. l. 15.* modo licentiam à Papa, aut à consuetudine non obtinuerint, ut possint ea munia exercere, prout sunt regii consiliarii in causis civilibus; *Laym. Caslrop. Suar. Salm.*, cum aliis (i). IV. Milites pro eo tempore quo juramento adstricti sunt. Hem thesaurarii, depositarii publici, et alii qui rempublicam administrant. Item excubiæ regis, etcæteri omnes qui aliquo severitatis munere, aut turpi funguntur, aut ministrum egerunt in causa sanguinis (2).

144. — *Octava* est ex defectu lenitatis, nempe ex licita mutilatione, vel occisione in bello ofensivo licèt justo. Sed ad incurrendam hanc irregularitatem, oportet ut occisio manu propriû, sit facta; *Busemb. llozm. et Lamberlinus, ex cap. Dilectus, el cap. Significasti, de Homic.* Dicunt *Busemb. et Bonacin.* quôd qui in bello justo hortaretur ad occidendum istum vel illum, fieret irregularis; sed probabiliter contradicunt *Salm.*, quia textus loquitur de eo qui occidit vel mutilat, non vero de eo qui hortatur. Sed si bellum est justum, et non est ofTensivum. sed defensivum, occidens non iit irregularis, *cap. 2. de Imm. eccl.ctClem. un. de Domic.* In bello autem injusto

sufficit, ut unus occidatur, ut omnes liant irregulares; omnes DD. cum S\ Thoma 2. 2. q. 64. a. 8. (1). Hic notandum clericum (modo fuerit in Sacris, nul beneficiatiis, et etiam in conflictu bombas emiserit) esse irregularem, si militat, etiamsi juret se ne unum quidem Ursisse, ut apud Lambertin. legere est Notif. 101. η. 19.

145. — Defectu lenitatis fiunt irregulares iudices, et omnes qui cooperantur in iudicio justo ad mortem, vel mntilationem rei activé, efficaciter, et proximè, per actionem naluni suà ad id ordinatam; Clem. Si furiosus, de Hornic., cap. Cler. et cap. Sententiam, de Cler. vel Jlon. Dictum est *activé*, id est qui sunt ex parte occidentium, non verò ex parte occisi, ut esset confessarius hortans reum ad ferendam mortem, etc. (2). Dicitur *efficaciter*, quia qui bajulat ligna, ut cremetur cadaver, non est irregularis: nec qui assistit; et licèt in dicto cap. *Sententiam* vetetur clericis hujusmodi suppliciis adesse, tamen dicitur hic Canon vel esse abrogatus, vel non obligare sub gravi; Bonae. Salm. et Tourn. vocant communem. Imb Navor. et Arii, excusant minoristam ab omni culpa (3). Dicitur *proxime*, nam non est irregularis qui gladios cudit, aut vendit, aut qui hortatur ut puniantur rei, aut alius qui non ut minister necessarius, sed remoti* concurrat; unde valdè probabiliter dicunt Suar. Reginald. Laym. Arii. Busemb. etc. non esse irregularem confessarium, qui diceret iudici talem reum esse morte dignum. Dicitur tandem *per actionem sua natura ad mortem ordinatam*; hinc non est irregularis confessarius, qui diceret carnifici: *Functus sum meo officio, tenon impedio fpio minus tuum facias*; nec iudices ecclesiastici qui degradatnm curiæ sæculari tradunt, nec clericus accusator in causa criminali, modò protestetur se non intendere pœnam sanguinis; Bonae. Busemb. Tambur. etc. (4).

146. — Contra sunt, irregulares 1. iudex ejusque assessores, scribe sententiam scribens (non autem qui illam transcribit), et cæteri omnes, qui sententiam excunntiir (5). Secùs qui sententiam aliis committunt, cap. ull. Ve Cler. etc. nisi jubeant ut detur sententia mortis in tali causa, vel ut expediant talem causam mortis; Castr. Salm. cum aliis. 2. Testes voluntarii, qui ultrò se offerunt. licèt protestent^{TM}; ita communiter DD.; et idem dicendum de advocatis, et procuratoribus accusatoris, nisi

Lih; I. 22. V'9. el 460. — (-) 22. *61. el 162. — (3) n. 463. — (i) L>h. 7. n. 161. ad 468. — (ij) f. iG1.

coacti sint ad eum tuendum, Salm. cum iisdem. 3. Accusatores criminis capitalis vindictam petentes criminalem; et si iste erit clericus beneficiatus aut in Sacris, præter irregularitatem, peccat mortaliter ex cap. Sent. ubi vetitum est clericis se in causam sanguinis ingerere. Non erit irregularis, qui accusat reum solummodb, ut sibi compensentur damna, semper adhibita, protestatione se nolle pœnam sanguinis, c. Prcelatis, de Homic.; et hoc tam in causa propria, quam in causa cognatorum usque ad 4. gradum, aut domesticorum, aut propriæ ecclesiæ; Suar. Castr. Cone. Salm. cum Bon. et aliis. Et hoc valet etiamsi protestatio simulatè fieret, Suar. Bonae. Castrop. el Salm. cum multis aliis; et etiamsi illam faciat post accusationem, sed ante sententiam. Bon. Sayr. Pelliz. et Salm. (1).

147. — Dispensationes super irregularitatibus ex defectu omnes reservatæ sunt Pontifici, quoad sæculares; quoad regulares verb, vide Traci. XX. de Priv. n. 106. et 107.

DE FACULTATIBUS SACRÆ POENITENTIARIÆ.

148. — Non parùm conferre judicavi hic adnotare principales facultates sacræ Pœnitentiariæ, ad hoc ut confessarium non fugiat, pro quibus casibus possit ad illam recurri. Benedictus NIV. 13. Aprilis 1744. per Bullam quæ incipit *Pastor bonus*, (quæ est 95. in suo Bullar. torn. 1. et inedit. Meeh. tom. 2. pag. 209.) confirmavit plures facultates ab aliis Pontificibus concessas, et alias ipse adjecit sacræ Pœnitentiariæ. Itaque in præfata Bulla habetur posse sacram Pœnitentiarium I. absolvere à quibuscumque casibus et censuris, etiam Bullæ Ccenæ, Regulares pro utroque foro; sæculares verb tam ecclesiasticos, quàm laicos etiam in utroque foro à censuris publicis latis à jure; et etiam ab homine, si expiraia sit jurisdictio judvis, vel si lator censuras illas reservavit Sedi apostolicæ, modb iudici, et parti satisfecerint. Quid si pars injustè refutet satisfactionem oblatam, potest Pœnitentarius convenientem satisfactionem arbitrari. II. Posse absolvere hæreticos occultos, modo nullos actus extrinsecos fecerint, ex quibus wtuerint alii dignoscere eos ut hæreticos; item publicos hæreticos. casu quo non est opus complices denuntiare. Posse etiam absolvere principes, administratores rerum pnblicarum, et Episcopos, ac alios Prælatos à casibus pu-

blicis Ihillæ Cœnæ. III. Posse dispensare in occultis irregularitatibus et inhabilitatibus, etiam ex homicidio voluntario, non tamen ut post homicidium possint promoveri ad Episcopatum, idem etiam ab inhabilitatibus, et irregularitatibus propter hæresim, modo fuerint peniliis occultæ. IV. Posse dispensare cùm homicidis, et aliis, ut valeant profiteri in religione approbata, et lieri deinde etiam sacerdotes. V. Cummate promotis, ut omissos Ordines possint clam suscipere, non servatis interstitiis, el temporibus, non autem sacros unà die. VI. Posse dispen^sare cnm occultis simoniacè ordinatis. VII. Posse convalidare titulos beneficiatorum cum occulta inhabilitate obtentorum. VIII. Posse partem pretii simoniaci condonare ob delinquentis paupertatem. IX. Posse cum Gallis, Belgis, Poloms, et ulterioribus remittere fructus malè perceptos, componere vero cùm Italis, Hispanis, etc. et cum pauperibus etiam remittere. X. Posse remittere partem de male ablatis, vel retentis, si dominus sit incertus, casus occultus et delinquens pauper, reliuum erogando in pauperes vel pia opera, in locis, si lieri potest, ubi illa ablata sunt. XI. Posse absolvere qui munera acceperint à Regularibus, modù non excedant decem sentos, vel etiam si excedant, facta priùs restitutione, vel præstità obligatione satisfaciendi. XII. Cum puellis quæ virgines non sunt posse dispensare, ut fruantur legato virginibus relicto, in casibus tamen occultis, et in foro consienti@; vel cum virginibus, ut intrent monasterium mulierum Pœnitentium. XIII. Posse relaxare juramenta, quæ non sunt in favorem alterius. XIV. Posse vota simplicia etiam castitatis dispensando commutare, aut implementum differre. XV. Dispensare, commutando in alias preces, vel alia pia opera, super recitationem divini officii. XVI. Dispensare in occultis cum Regularibus à quibusvis irregularitatibus, inhabilitatibus, et pœnis; non autem in publico defectu natalium quoad Generalatum; in publicis verò nonnisi auditis Superioribus. XVII. Posse absolvere apostatas à censuris, cum reincidentia si non redeant intra præfinitum tempus, dilata dispensatione super irregularitate, si quam contraxerint, usque ad actualem reditum. Posse etiam concedere, ut ipsi transeant ad alium ordinem. XVIII. Posse concedere transitum ad religionem laxiorem, modù ibi vigeat regularis observantia; non tamen ad ordinem S. Benedicti antiquioris observantia?; neque ad consimiles congregationes cujuscumque ordinis. Idem quoad Moniales ultra montes. XIX. Posse absolvere, et dispen-

sare super defectibus, (L censuris, ciam ob clausuræ violationem. XX. Item concedere confessarium Monialibus (tw/f* dicta de hoc. lib. G. num. 576.). XXI. Vacante Sede apostolicà, habere facultatem in foro conscientiae etiam in casibus, à quibus vivente Pontifice non habebat; tamen cum reincidentia, si ad novum Pontificem petentes non se præsint; haneque facultatem post Cardinalis Poenitentiarii ingressum in Conclavem transire ad signaturam. Alia quæ pertinent ad matrimonii materiam, vide l. 6. n. 1144. Alia minùs scitu necessaria observare potes in citata Bulla, *Pastor bonus*.

Demùm hic nota, quòd, cùm litteræ S. Pœnitentiariæ committuntur magistro theologiae, vel Decretorum doctori, jossunt eas exequi confessarii Societatis Jesu designati à ienerali, vel Provinciali de ejus licentia, ùt concessit Gregorius XIII. 3. Apr. 1582. Et idem possunt lectores jubilati ordinis Minorum, ex concessione Innocentii XI. 27. Nov. 1679. Ac ideò idem possunt omnes Regulares in privilegiis eorum communicantes; ita refert *Elbel l. 3. Conf. 20. p. 306. mini. 513.*

FINIS TOMI SECONDE

I»·Γ

a l (!

|

《

J : , t

|

■ · |

· J n f i · · ¶ # |

HOMO APOSTOLICUS

INSTRUCTUS IN SUA VOCATIONE

•

AD AUDIENDAS CONFESIONES.

homo apostolicus

INSTRUCTUS IN SUA VOCA HONE

AI) AUDIENDAS CONFESSIONES,

SIVE

PRAXIS ET INSTRUCTIO CONFESSARIORUM,

AUCTORE ILLUSTRIS. ET REVERENDISS.

D. ALPHONSO DE LIGORIO,

OLIM EPISCOPO S. AGATHA GOTHORUM, BTC. ETC.

CUM NOTABILIORIBUS DOCTRINIS SUPER OMNIBUS TRACTATIBUS THEOLOGIÆ MORALIS ERUTIS, ET IN COMPENDIUM REDACTIS EX ALIO OPERE EJUSDEM AUCTORIS, IN QUO UBERIORI CALAMO QUÆSTIONES MORALES FUSIUS EXPOSITÆ INVENIUNTUR.

ADSUNT IN FINE OPERIS APPENDICES PERUTILES.

EDITIO NOVA,

Ab innumeris mendis maxima cum cura expurgata. Citationes porro quas ex tua Theolog. roor. i/ex altii auctoribus hic adjecit auctor, accurati recensuimus. Ad calcem denique tomi 3. Mlur index alphabetical rerum nutabilium tutius Operte nun parum locupletatus el in udiozem ordinem redactus, quibus accedit Elenchus guixstionum, quas reformavit ductor.

TOMUft TERTUM.

II PRIVILEGIIS IN' GENERE, ET SPECIATIM ECCLESIASTICORUM, AC PRÆSERTIM EPISCOPORUM , ATQUE REGULARIUM. DE MODO ET PRAXI, QUOMODO GERERE SE DEBEAT CONFESSARIUS CUM FICCATORIBUS IN OCCASIONE PROXIMA VERSANTIBUS, AUT RECIDITIS , ETC. ET QUOMODO CA M HHSONIS DIVERSORUM GENERUM AC CONDITIONUM.

MECHLINIÆ.

U· DESSAIN, SUMMI PONTIFICIS, S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA
>IDE ET ARCHIEP. MECIL. TYPOGRAPHUS — 1868.

ORDO ET SUMMA OPERIS.

TOMUS III.

Tractatus	XX.	<i>De privilegiis.</i>
		<i>Et hic fusé agitur in particulari de omnibus privilegiis Ecclesiasticorum, et præsertim Episcoporum et Regularium, in unum redigendo quidquid dispersim et confuse à moralistis tractatur.</i>
Tractatus	XXI.	<i>De charilate, et prudentia confessarii.</i>
Tractatus ult.		<i>Quomodo se gerere debeat confessarius circa diversos status pœnitentium.</i>
Appendix	I.	<i>De directione animarum, quæ spirituali vitæ vacant.</i>
Appendix	II.	<i>De assistentia morientium.</i>
Appendix	III.	<i>De examine ordinandorum.</i>
Appendix	IV.	<i>De pluribus animadversionibus speclanlibus ad confessorios et parochos.</i>

INDEX

TRACTATUUM ET CAPITUM,

Quibus adduntur omnia summaria , ad hoc, ut præ oculis habeantur c.unclæ materias , quæ in hoc tertio tomo continentur.

TRACTATUS XX.

Dc Privilegiis.

Caput I. *De privilegiis in communi.* pag. 1.
Differentia inter privilegium , dispensationem et licentiam 1. Quando privilegium derogat juri communi 2. Quando privilegiatus tenetur uli privilegio 5. Utriim extra Sacramentum censuræ, etc. 4. De clausulis *Ad instar*, etc., *quatenus sacris Canonibus non adversetur*, etc. *Supplentes defectus*, etc. 5. De interpretatione privilegiorum 6. 7. et 8. De communicatione 9. 10. et 11. De privilegiis Regularium revocatis, cum declarationibus sancti Pii V. 12. De rescriptis gratiæ el juslitiæ, utriim expirent morte Pontificis 15. Quoi modis cesset privilegium 14. Quomodo cesset per revocationem 15. De revocatione expressa 16. De tacita, el utriim sit intimanda, vel saltem publicanda revocatio 17.
Cap. II. *De privilegiis Ecclesiasticorum.* pag. 10.
Quibus in rebus Ecclesiastici sint exempti à potestate laicali 18. De privilegiis Canonis el fori quoad personas 19. Quoad bona. 20. Quis gaudeat hujusmodi privilegiis 21. De beneficalis 22. De tonsuratis 25. De illis qui deposuerunt habitum 24. De immunitate priorum locorum 25. ad 28.
Cap. III. *De privilegiis Episcoporum.* pag. 15.
I. De facultate *cap. Liceat*. Utriim valeat Episcopus dispensare in irregularitate *ex delicto*, et *ex defectu* dubia 29. Quibus in locis non est receptum Tridentinum, etc. 50. Qui venial nomine Episcopi 51, Dc peregrinis. Et utriim Episcopus absolvere possit à casibus papæ extra confessnm 52. Quomodo delictum intelligatur occul-

tum 35. Utriim Episcopus valeat hanc facultatem delegare 54. Utriim à casibus ab aliis Episcopis reservatis, etc. 55. Si à casibus post Concilium , etc. 56. Utriim Episcopus possit absolvere confessarium absolventem complicem in peccato turpi 57. Utriim Episcopi à casibus Biillæ Gænæ, etc. 58. Utriim valeant dispensare in irregularitate quæ per hæresim incurritur 59. Utriim valeant absolvere *impeditos* 40. Et utriim per alios 41. Qui dicantur *impediti* 42. De perpetuo *impeditis* 45. Utriim *impediti* teneantur per epistolam, etc. 44. Utriim teneantur saltem recursum habere ad Episcopum? Quid si recurrere nequeant, etc. Quid si sint in mortis articulo 45. II. De sex casibus episcopalibus, et præsertim de absolutione censuræ propter percussione clericis 46. 47 et 48. III. De dispensatione cum illegitimis 49. Cum bigamis 50. IV. Circa irregularitates ob delictum occultum ; el quid si homicidium sil omnino occultum 51. De homicidio casuali 52. V. Circa inhabilitates 55. VI. De facultatibus Episcoporum circa matrimonia 54. De dispensatione circa publicationes , votum castitatis, et impedimentum ad petendum *remissive*. Circa impedimenta dirimentia dubia 55. Circa dirimentia certa, si matrimonium sit contractum 56. Si non sit contractum 57. Utriim Episcopus possit hanc facultatem delegare 58. VII. De dispensatione interstitiorum 59. VIII. De dispensatione capellam, ut celebrare valeat in alia ecclesia 60. IX. De celebratione post meridiem 61. X. De oratoriis 62. Quibus in locis possit celebrare Episcopus 63. Utriim valeat dispensare ad celebrandum domi 64. XI. De facultate Episcoporum et Prælalorum circa electionem proprii confessarii 65 XII. Circa clausuram Monialium 66. De approbatione confessoriorum Monialium 67. XIII. Utriim valeant Episcopi commutare ultimas voluntates 68. XIV. De compositione in restitutionibus incertis 69. XV. De reductione Missarum 70. Quoad juramenta et vota *remissive ad Tom I. Tract. F. n. 19. el 42.* De unione beneficiorum , novarum parochiarum erectione, etc. 71.

Cap. IV. *De privilegiis Regularium.* pag. 40.
PUNCTUM I. *De privilegiis Regularium in communi.* *ibid.*

De exemptione à jurisdictione Episcoporum 72. 75. el 76. Casus excepti, præcipuè circa celebrationem Missarum 73. Declaratio S. C. 76. Quibus casibus potest Episcopus obligare Regulares , etc. 77. Utriun Regulares teneantur preeceptis Episcoporum 78. Utriim Episcopus possit eos visitare 79. Utrum visitare clausuram Monialium 80. Utriim petere rationem Missarum relictarum, etc. 81. Quibus casibus possit criminaliter procedere . etc. 82. el 85 II. De obligatione Decimarum 83. ad 87. III. Circa Foundationes 88. De Monasteriis Episcopo subjectis 89. IV. De judice conservatore 90. De sepultura 91. el 92. De portione canonica, etc. 95. 94.

PUNCTUM II. *De privilegiis Regularium in particulari.* pag. 54.
I. De facultate absolvendi subditos à casibus el censuris 95. 96. el 97. De reservatione casuum , etc. 98. De facultatibus quoad sæculares 99. Utriim Regulares possint absolvere à casibus Episcopis' reservatis à jure vel consuetudine 100 Utriun à casibus papalibus 101. Utriun in itinere, aut ex Bulla *Cruciata*, etc. 102. Utriun confessarii regulares possint denuo examinari ab Episcopo 105. II. De dispensatione in irregularitatibus 101. el 105. III. De dispensatione in pree-

VIII	INDKX TRACIATULN LT CAPITUM.		INBEX TRACTUUM ET CAPH IM.	IX
	<p>eeptis ecclesiasticis, etc. 106. IV. Circa ollicium divinum 107. V. Circa dispensationem votorum et juramentorum 108. Circa votum castitatis conjuguai et sponсорum 109. VI. De privilegio Religiosorum , noviliorum, et famulorum confitendi cincumque sacerdoti, etc. 110. De religiosis peregrinanlibus 111. Utrum in jubilæo, etc, 112. Vil. Circa Ordinum receptionem 115. ad 116. Circa Ordinum collationem 117. ad 120. Circa celebrationem Missarum 121. et 122. Circa Communionis minislrationem 125. Circa concionapduni 124. ad 128.</p>		<p>Punct. V. Quomodo cum personis devotis. pag. 111. Punct. VI. Quomodo cum mutis et surdis. pag. 113. Punct. VII. Quomodo cum moribundis. pag. 114. Punct. VIII. Quomodo cum capite damnatis. pag. 113. PtBCT.IX. Quomodo cum vexatis à diemone. pag. 117. Punct. X. Quomodo cum mulieribus. pag. 121.</p>	
	TRACTATUS XXI.		APPENDIX 1.	
	De charitate et prudentia confessarii.		Quomodo se gerere debeat confessarius circa directionem animarum, quæ spirituali vitæ vacant. pag. 124.	
	<p>Punct. unicum. pag. 70. De confessarii cbaritate in excipiendo pœnitente 1. In eo audiendo 2. In eo coi rigendo 5. De prudentia in interrogando, admonendo, et disponendo 4. Remedia generalia 5. Remedia particularia 6.</p>		<p>§ I. De meditatione. I. ad 5. §. II. Circa orationem contemplationis G. Et hic agitur de collectione (proprie vocata <i>raccoglimento</i>) naturali, sive otio contemplativo 7. De ariditate supernatural!, distinguendo <i>sensibilem</i> à <i>substantiali</i> 8. ad 11. De contemplatione «//D'-mativa et <i>negativa</i> 12. De collectione supernatural! 15. De quiete 14. De caligine 15. De unione activa , el passiva 16 De desponsatione spirituali, in quam ingrediuntur elevatio animæ dicta <i>exiastis</i>, raptus, et volatus spiritus 17. De matrimonio spirituali 18. De visionibus 19. et 20. De locutionibus 21. De revelationibus 22. Directio circa omnes præfatas supernalurales gratias 25. et 24. §. III. Circa mortificationem 23. ad 27. §. IV. Circa frequentiam Sacramentorum, præsertim Communionis 28. ad 56. Regula pro persona religiosa 57. et 58.</p>	
	TRACTATUS ULTIMUS			
	Quomodo se gerere debeat confessarius cum pœnilentibus diversorum generum.			
	<p>Cap. unicum. pag. 76. <i>Panel. I.</i> De iis qui in occasione proxima versantur 1. ad 7. <i>Punct.H.</i> De habitualis et recidivis 8. ad 15. De ordinandis pravo habitu irretitis 16. et 17. <i>Punct. IIP</i> De interrogationibus faciendis pœnilentibus neglectae conscientiae, et 1. De interrogationibus faciendis rudibus juxta ordinem præceptorum 18. ad 5(1. II. Pomitentibusdiversorum statuum et conditionum : et 1. Sacerdotibus 51.2. Monialibus 52. 5. Judicibus. 4. Scribis. 5. Medicis 55. 6. Chirurgis, et Pharmacopolis. 7. Negotiantibus. 8. Sartoribus 54. 9. Proxenetis, el Venditricibus 55. 10. Barbilonsoribus, el capillorum fictiliorum (vulgo <i>perruche</i>) artificibus; et hic lit sermo de juvenibus qui mulieribus caput aptant 56. <i>Punct. IV.</i> De pueris et puellis 17. ad -il. <i>Punct. E.</i> De personis pie tati addictis 42. ad 45. <i>PunctM.</i> De mulis et surdis 44. et 43. <i>Punct. 17//.</i> De moribundis 46. et47. <i>Punct. 17//.</i> De capite damnatis 48. et 49. <i>Punct. IX.</i> De vexatis à dæmonibus 50. ad 55. <i>Punct. X.</i> De mulieribus 54. et55.</p>		<p>J. I. Circa orationem meditationis. * pag. 125. J. II. Circa orationem contemplationis, ct diversos ejusdem gradus. pag. 127. §. III. Circa mortificationem. pag. 142. t IV. Circa frequentiam Sacramentorum et præsertim Communionis. pag. 145 J. V. Methodus vitæ perfectæ. *ag. 155</p>	
			APPENDIX II.	
			De assistentia erga moribundos. pag. 157.	
			I. Monita ad sacerdotem assistentem. pag. 158.	
			II. Remedia contra tenlaliones. pag. 160.	
			S. III. Motiva et affectus suggerendi infirmis. pag. 165.	
			§. IV. Monita circa ultima Sacramenta. pag. 170.	
			.(V. Monita respectu ad agoniam el expiralionem. pag. 175.	
			§. VI. Allectus suggerendi tempore agoniae el expirationis. pag. 177.	
			§. VII. Indicia proximæ mortis. pag. 178.	
			J. VIII. el ult Preces, actus Christiani, et formula» plurium benedictionum, nempe benedictionis in articulo mortis : Scapularis S. Mariæ de Monte Carmelo, Scapularis S. Mariæ septem Dolorum : et Scapularis Conceptionis immaculata» Deipara». pag. 179.	

APPENDIX lii.

Examen Ordinandorum.

Ca p. \. *De Sacramentis in genere.*

pag. WV

Quid sit Sacramentum 1. Quæ requirantur ad constituendum Sacramentum ? An circumcisio, etc. 2. Quæ sint Sacramentalia 5 Distinguuntur Sacramenta 4. Qu. I. Quæ requirantur ad essentiam. De materia 5. De forma, et de connexionemaleriæ cum forma 6. De mutatione substantiali aut accidentali 7. De Sacramento sub conditione. Sicum forma, aut materia dubia, vel mixta. Interruptio forma* 8. De intentione ministri, et suscipientis 9. Qu. II. De ministro 10. An debeat esse in gratia 11. Si sit laicus, aut ministret non solenmiler, an sufficiat contritio 12. Si absolvat in mortali : si ministret Euchari-stiam: si celebret Missam 15. Si subdiaconus, aut diaconus ministret solem niter 14. Si ministret indigno 15. Simulare adinisinlrationeni Sacramenti 16. Simulare susceptionem 17. An minister debeat intendere quod facit ecclesia 18. Qu. III. Quid requiritur ad validé el licite Sacramenta suscipienda 19. An liceat petere ab excommuni-cato, vel peccatore 20. An dare pecuniam pro administr. Sacramenti 21. Effectus Sacram., et 1. de gratia 22. et 25. II. De caractere 21.

Ca p. II. *De Sacramento Ordinis in genere.*

pag. 195.

Quid sit Ordo 25. Quid ordinatio 26. Quot sint Ordines; et an Episco-patus sit Ordo distinctus 27. An singuli Ordines sint Sacramenta 28. Quænam materia et forma Ordinis, et de tactu physico et simultanée 29. Quis minister 50. Effectus 51. Requisita ut quis validé ordinetur 32. Ut autem licite, requiritur 1. Confirmatio. II. Ut absit infamia, etc. An protestatio Episcopi, etc. III. Animus clericandi. IV. II ab Episcopo proprio, etc. 55. Quis Episcopus proprius. Regulares à quo, etc. *remissive* 54. V. Scientia 55. et 56. VI. Titulus, et quoluplexsit 57. et 58. De patrimonio licto 59. VII. Ut Ordo inferior suscipiatur ante superiorem. VIII. Tempus debitum 40. IX. Interstitia 41. el 42. X. Locus. XI. /Etas 45. el 44. XII. Exercitium Ordinis suscepti. XIII. Vocatio divina 45. Qui incurrant susceptionem, etc. 46.

Ca p. III. *De Ordinibus in specie.*

pag. 204.

Ar t. I. *De prima tonsura.**ibid.*

Quid prima tonsura, cl an sil Ordo. Si quis ordinatur sine tonsura 47. Privilegia tonsurati 48. De obligatione deferendi habitum el tonsu-ram 49. et 50. Qui priventur privilegio fori, et canonis 51.

Aht. II. *De Ordinibus minoribus.*

pag. 208

Quot sint Ordines minores 52. *Sectio I.* De ostiariam. Materia tradenda estai) ipso Ordinante, et ab eo Missa celebranda 55. *Sect. II.* De le-cloralu 54. *Sect. III.* De exorcistam 55, *Sect. IV.* De acolyllhatu 56.

Aht. III. *De Ordinibus majoribus.*

pag. 210

Sectio 1. *De subdiaconatu.**ibid.*

Quid subdiaconatus, materia, forma, et officium ? Si sine manipulo, etc. 57. Requisita 58.

§. 1. De volo castitatis : et an obligatio castitatis sit ex voto? Si quis ignorat, etc. Si impuber, etc. Qui per melum ordinatur, etc. 59.

II. De Roris canonicis. Propositiones damnatæ 60. Qui teneantur ad Horas? 1. Clerici in Sacris. II. Religiosi professi. III. Beneficiali 61.

- Cui facienda restitutio fructuum 62. Si habeant «alia onera 65. An excommunicati, etc. Et qui sine attentione interna , etc. 64. Inter primos sex menses. Qui sine culpa omittit. An unum peccatum, etc. 65. Qui non percipit fructus, etc. 66. Si beneficium sit tenue 67. An malè expendens, etc. Canonicus non canens 68. Quæ parva materia , etc. An projiciens Breviarium, etc. In dubio an quid omissum, etc. 69. Quæ requirantur ad Horas rectè dicendas? 1. Juxta praescriptum. Si permutes officium 70. Si alio pergis 71. Si advertis errasse. De Litanis, et officio defunctorum 72. II. Pronuntiatio vocalis. Quid in choro 75. III. Pronuntiatio integra. IV. Pronuntiatio continuata. V. Ordo Horarum. VI. Tempus 74. Intentio, et Attentio 75. Causæ excusantes à recitatione 76.
- j. HI. De censuris in genere 77. ad 80.
- §. IV. De censuris in specie, et. I. De excommunicatione 81. ad 85. II. De suspensione 84. De depositione, etc. 85. IV. De interdicto 86. V. De irregularitate 87. Irregularitates ex delicto 88. Ex defectu 89.
- Sectio II. *De diaconatu.* pag. 226.
- Quid diaconatus? et quæ ipsius materia, et forma 90. Officia diaconi. Censura ligatus, etc. De pœnitentia imposita ab Episcopo, an adimplenda sub gravi 91.
- Sectio III. *De presbyteratu.* pag. 228.
- I. Quid presbyteratus? et quæ materia et forma 92. et 95. De defectibus supplendis 94.
- J. II. De Sacrificio Missæ. Quid Sacrificium, et quoluplex 95. Quid Missa 96. Qu. I. Quæ requirantur ad Missam. De materia Missæ, et hic de pane 97. De vino 98. De praesentia materia* 99. De forma 100. Qu. II. Quomodo Christus sit praesens 101. Qu. III. Effectus Missæ* 102. Pro quibus offerri possit 105. Qu. IV. Quoluplex fructus 104. An Missa sit infiniti valoris 105. Qu. V. De stipendio licito 106. Dilation Missæ 107. Retentio partis eleemosynæ 108. An parochus, etc. 109. Applicatio 110. Qu. VI. Obligatio celebrandi 111. Qu. VII. An omnes Rubricæ sint praeceptivæ 112. Qu. VIII. Quando Missa possit dici? an ante Matutinum? et an in die Cœnæ Domini et Sabbati sancti 115. Qu. IX. Ubi Missa dicenda 114. De pollutione ecclesiæ 115. Qu. X. Quæ requirantur ad celebrandum ? 1. Allare 116. II. Calix, et patena 117. III. Vestes 118. IV. Corporale 119. V. Palla 120. VI. Missale 121. VII. Crux cum Crucifixo 122. Neopresbyteri an consecrent, etc. 125. An tres Missæ injunctæ*, etc. 124. Missa dicenda allé, breviter, etc. 125. {*de celebrante nimis velociter locuti sumus Tom. II. Tract. AV. n. 84.*). De missis votivis 126. Quando pluries in die, etc. 127. Si diim celebratur polluitur ecclesia , vel accedit excommunicatus 128.
- §. III. De potestate sacerdotali, sacerdos simplex tantum Eucharistiam potest conficere, ei ministrare, et Poenitentiam in necessitate. 129. Scitu necessaria cuilibet sacerdoti circa ministrandam Poenitentiam in necessitate 150.
- §. IV. De munere docendi et praedicandi 151. et 152.

APPENDIX IV.

Monita notabilia ad confessarios et parochos , cum praxi
orationis mentalis.

g. I. Monita ad confessarios.	<i>pag.</i> 219.
S. II. Monita ad parochos.	<i>pag.</i> 257.
, §. III. Brevis praxis orationis mentalis.	<i>pag.</i> 260.
Propositiones damnatae ab Alexandro VII,	<i>pag.</i> 268.
Ab Innocentio XI.	<i>pag.</i> 272.
Elenchus quaestionum, quas reformavit Auctor.	<i>pag.</i> 558.

TRACTATUS XX.

DE

PRIVILEGIIS.

CAPUT PRIMUM.

DE PRIVILEGIIS IN COMMUNI.

Differentia inter privilegium , dispensationem , et licentiam 1. Quando privilegium derogat juri communi 2. Quando privilegium tenetur uti privilegio 5. Utrùm extra Sacramentum censures, etc. 4. De clausulis, Ad instar etc., Quatenus sacris Canonibus non adversetur, etc., Supplentes defectus , etc. 5. De interpretatione privilegiorum 6. 7. et 8. De communicatione 9. 10. et 11. De privilegiis Regularium revocatis , cum declarationibus 5. Pii VI. 12. De rescriptis gratiæ, et justitiæ, utrùm expirent morte Pontificis 15. Quot modis cesset privilegium. 14. Quomodò cesset per revocationem 15. De revocatione expressa 16. De tacita, et utrùm sit intimanda, vel saltem publicanda revocatio 17.

1, — Privilegium definitur *Lex privata, aliquod speciale concedens beneficium*. Privilegium differt à dispensatione quæ eximit à lege, et ideò semper est odiosa, differt etiam à licentia quæ conceditur tantùm ad paucos actus. De privilegiis in particulari inferiù? proprio loco dicemus; hic tantummodo adnotabimus quasdam regulas advertendas circa privilegia in communi.

2. — Et 1. ut privilegium deroget juri communi , non requiritur clausula derogatoria ; præsumitur enim princeps jam scire leges communes. Excipitur tamen 1. Quando privilegium non posset suum effectum sortiri sine hac expressa derogatione. 2. Si in lege, cui derogatur, esset apposita clausula: *Non obstante quocumque privilegio* ; hoc intelligitur, dummodo in privilegio non extet clausula , *Ex certa scientia, vel Ex plenitudine potestatis* (1). 3. Quando privilegium est contra aliquam consuetudinem , aut legem

1 *Salmant. Irar;*. 18. c. 1. n. 12. tH!5. *cum aliis.*
Tom. III.

municipalem: his enim non derogatur, nisi de illis specialis mentio fiat (1).

3.— II. Privilegiatus non tenetur, regulariter loquendo, uti privilegio, *Beg.* 61. *Jur. in fi.* Sed excipiendum est I. si non utendo, grave damnum proximo inferret: hoc tamen intellige si per se, non vero consequenter; c. c. si confessarius habeat privilegium absolvendi à peccatis reservatis, post auditam confessionem tenetur eo uti (2). 2. Si privilegium cedat in bonum commune quemadmodum est privilegium immunitatis, quo unusquisque tenetur uti *es cap. Si diligenti, de Foro compel.* 3. Si privilegium tollat impedimentum ad observandum praeceptum; e. c. si infirmus habeat domi oratorium privatum, et facilè potest audire Sacrum, tenetur privilegio uti (3). 4. Si privilegium non est personale, sed reale, addictum loco, vel dignitati, vel statui, quemadmodum sunt privilegia concessa Episcopis et Regularibus (4).

4. — III. Qui habet privilegium pro foro pœnitentialem, etc. absolvendi à censuris et poenis ecclesiasticis, valdè probabiliter potest eo uti etiam extra Sacramentum, etiamsi facultas concepta esset in terminis; *Sacerdoti confessorio* (5).

5. — IV. Loquendo de clausulis: clausula *Ad instar* importat tunc valere privilegium, quando aliud (ad cujus formam secundum concessum est) fuerit validum saltem à principio, quamvis postea revocatum fuerit, vel non acceptatum, ut advertit *P. Mazzolta*. Alias enim, si primum privilegium fuerit nullum, nullum quoque erit secundum, dummodò in secundo non exprimat id quod conceditur (fi). Hoc tamen currit (ut ajunt præfati auctores) quando dicitur: *Ad instar*, non verò si dicatur: *Sicut concessum est*, etc., ut limitant *Bonacina*, et *Garcias* apud *Salmanticenses*. Clausula, *Quatenus sacris Canonibus non adversetur*, intelligitur de iis tantummodo Canonibus, in quibus est expressum: *Non obstante quocumque privilegio* (7). Clausula, *Supplentes singulos defectus*, intelligitur lan-

ii) *Suar, de leg. l. 8.* i. n. 4. *Castropal. tom. 1. tract. 5. D. 4. p. 10. n. 9.* et *Salmant. loc. cit. c. 1. n. 8. cum Pelli. Tamb., etc.* — 2 *Vide Salm. l. 18. c. 1. n. 11. cum aliis.* — (3) *Suar. l. 8. de leg. c. 23. n. 8. et c. 55. n. 5. tl 6. Pal. p. 7. n. 5. Sanch. de Mair. l. 9. D. 6. n. 14. Salm. c. 1. n. 12. cum Silresl. Avila, etc.* — 4) *Vide Salm. c. 1. n. 17. et 18.* — 5) *Suar. l. 8. de leg. cap. 6. n. 15. Castrop. O. 4 p. 2. §. 5. n. 6. et Salm. tr. 18. c. 1. n. 55. cum Silresl. taml., etc. contra alios qui probabiliter etiam negant.* — 6) *Suar. lib. 8. de leg. c. 15. n. 2. Castrop. b. 3. p. 2. c. 8. n. 1. Salm. c. 1. n. 59. cum Bona' etc. et P. Mazzolta tom. 1. de Privil. pag. 221. r. Sulo.* — (7) *Salm. l. 18. c. 1. n. 50. cum Nar. Suar, titre., etc.*

turn de defectibus earum rerum, quæ reuniruntur solùm de *jure positivo*, et (pii sunt tantummodò accidentales, non verò de defectibus naturalibus, aut substantialibus, ulpole esset, si supplicans foret excommunicatus, aut si supplicatio foret subreptitia, vel fraudulenta; aut si delectus esset circa causam, ad personam supplicantis (1). Alife clausula vidèri possunt apud *Saimanlicenses* (2).

6. — V. Lot nendo de interpretatione privilegiorum, plura adnolanda sunt. Notetur 1. omne privilegium interpretandum esse eo modo, quo privilegiato non sit neque inutile, neque onerosum (3). 2. Privilegio solùm princeps, vel alii, quibus à principe foret commissum, authenticè, vel juridice possunt interpretari. Uoctinaliter verò potest ea interpretari quicumque vir doctus, cujus resolutioni licite potest acquiesci, ut omnes affirmant; et quando in privilegio prohibetur quæcumque interpretatio, desola authentica et juridica est intelligendum (4); aut ad summum intelligi debet de interpretatione quæ lit *ex professo*, ut dictum est de Legibus (*Tract. H. num. 75.*). 3. A Clemente IV., et ab aliis Pontificibus prohibentur Episcopi interpretari juridicè privilegia Regularium. Solum id ab Alexandro VI. et Paulo III. (quando apostolica Sedes consuli nequit) concessum est jurisperitis, cælerisque iudicibus in favorem Regularium. Idem concessum est Generalibus, visitoribus, et etiam Provincialibus, et Praelatis immediatis, quoties ipsi peritos considunt. Idem locum habet in interpretatione Regularium constitutionum et consuetudinum. Eodem modo possunt iidem Prælati auferre, vel limitare subditis usum privilegiorum (5).

7. — Notandum 4. quòd generaliter loquendo de privilegiis, omne privilegium largè est interpretandum, ut habemus ex *cap. Olim. fi. de verb. sign.* ubi dicitur: *turn beneficia principum interpretanda largissimi*, etc.; ex *l. ult. lf. (le Conslit. prine.* Contrà vein privilegia odiosa stricte sunt interpretanda, cujusmodi sunt illa quæ sum derogatoria juris communis, aut statutorum, et consuetudinum particularium, dummodò hæc statuta non sint contra jus commune: aut dummodo privilegium non sit insertum in *corpore jaris*; ideòque ajunt *Sanch. et Mazzolta* iG/, omnia privilegia realia late esse interpretanda; ob miam enim perpetuitatem habentur tanquam inserta in

cap. 1. num. 51. rum Barbosa, et Tamb. — 2) *cap. 1. etc. n. 40.* — 3) *Salm. cap. 1. num. 70. et 71.* — (fc) *vide Salm. tr. 18. r. 1. n. 72. cl 73* — 4) *vide Salm. tr. 18. c. 1. n. 74. 75. et 76.* — 5) *Sanch. de Lair. l. 8. Ü. 1. n. 1. tl Mazzolta loc. nt. pag. 225. c. r. B'fp.*

jure communi. Insuper excipitur, si aliàs privilegium redderetur inutile, aut si in eo extaret clausula *Ex certa scientia*, vel *Ex motu proprio*; vel si privilegium esset absolvendi, dispensandi, aut communicandi illud ad alios (1). Privilegia verò in praejudicium aliorum, cujusmodi essent ad obtinenda plura beneficia, aut ad conferenda beneficia vacantia, aut contra observantiam regularem, strictè sunt interpretanda, etiamsi concessa fuerint *ex motu proprio* (2).

8. — Hoc verò intelligendum est de privilegiis concessis personis particularibus: sed ea quæ sunt concessa alieni ordini, conventui, communitati, aut ad aliam piam causam, omnia sunt interpretanda non modò latè, sed etiam latissimè, etiamsi adversentur juri communi, vel alicujus tertii, quemadmodum communissimè allirmant DD. (3); privilegia enim communitatibus concessa præsumuntur omnia esse remuneratoria servitiorum præstitorum, et ideò omnia habentur tamquam favorabilia, *ex l. Sicut persona, ff. de Relig.* (4).

9. — VI. Loquendo de communicatione privilegiorum adnotetur 1. quòd religiones mendicantes communicant in totum inter se de privilegiis præteritis et futuris; tùm circa personas, tùm circa loca, festivitates, et indulgentias, proùt habetur ex Bulla Sixti IV. Clementis VIII. et Leonis X. (5). Et hoc currit, quamvis religio, cui concessum est privilegium, vel non acceptaverit, vel eo usa non fuerit. Insuper quando ampliatur privilegium alicui religioni concessum, intelligitur ampliatum etiam quoad alias (6). Insuper hæ religiones mendicantes communicant privilegiis cæterarum religionum, vel congregationum, vel collegiorum monasticorum, vel non monasticorum (7). Et hoc valet etiamsi in privilegio concesso alteri religioni, vel congregationi, adsit clausula quòd non communicetur; nam in aliis Bullis de communicatione dicitur, quòd tollitur quodeumque impedimentum communicationis (8). Hujusmodi privilegiis perfruuntur tam conversi, ipsi enim vere Religiosi sunt (9), quàm novitii, quemadmodum declaravit Clem. VIII. et est communis sententia (quicquid

¹ *Salm. tr. 18. c. 1. n. 78. ad 80.* — ² *Ibid. n. 83. e' 84.* — ³ *Suar. dt leg. l. 8. c. 27. n. 7. Castrop. T. k. p. 10 n. 6. Mozzolla lor. cit. el Suhm. c. l. «. 27. el 28. el iterum n. 85. et 86. cum Azor. Laym. Sdv. Bonae. Hrnriq. Coninch. Lezana, Barb. el alii.* — ⁴ *Vide Salm. c. 1. n. 25. ad 27.* — ⁵ *Ibid. n. 88. el 89.* — ⁶ *Ibid. n. 98. el 99.* — ⁷ *ita communissime Salm. tr. 18. c. 1. n. 90. cum Uodr. Pelliz. Tambur., etc.* — ⁸ *Salm. Ir. 18. c. 1. n. 107. cum Bodr. Basseo. Merranda. Bon. Diana, Donato, etc.* — ⁹ *cim Salm. tr. 15. de Staiu Belig. r. 1, n. 35.*

dicant quidam pauci) cum *Suar. Sanch. Castr. etc.* (1); fruuntur quoque Religiosi ad Episcopatus promoti, dummodo non agatur de rebus, quibus, Episcopi si utantur, aliquod religionis præjudicium proveniret, ut esset habitatio in monasterio; datio suffragii, etc. (2). Tertiarii autem, et Tertiaria* (vel beatæ) subditæ mendicantibus, et quæ habitum religionis deferunt, et votum habent castitatis (quibusdam tantum rebus exceptis) eorum quoque privilegiis gaudent, sed quatenus sunt capaces. Contraires Scapularis, et Cinguli (vocali *Cordonis*), etc. truuntur tantum, et participant in omnibus indulgentiis et remissionibus peccatorum, sed non in alio (3).

10. — Notandum 2. Moniales tam ordinum mendicantium, quàm non mendicantium, gaudere privilegiis monachorum sui ordinis, et consequenter cujuscumque alterius ordinis in omnibus, quorum sunt capaces (intellige de favorabilibus). Hoc valet etiamsi privilegium tantum ille hominibus loqueretur, ut deducitur ex Bulla Leonis X. Atque ita è contrario fratres gaudent privilegiis Monialium omnium ordinum. ex eo quia ipsi communicant (ut superius dictum est) privilegiis concessis cuicumque religioni, congregationi, aut monasterio (4). Sed redeundo ad Moniales, hujusmodi privilegiis gaudent etiam illæ, quæ Pontifici aut Episcopo subjiciuntur; atque ita, quando ille religionis conceditur privilegium ut absolvantur, vel dispensentur à suo Prælato; Moniales subjectæ Episcopo possunt quidem ab eodem absolvi, et dispensari. Et hoc currit etiamsi in privilegio nominarentur tantum Moniales quæ Regularibus subditæ sunt (5).

11. — Notandum 3. privilegia non communicari quando sunt odiosa, vel contraria propriis statutis, adeo ut præjudicent bono, sive communi observantiæ religionis (6). Notetur 4. privilegia alicui concessa non tanquam persone particulari, sed ratione sui officii, seu dignitatis, vel tanquam membro illius communitatis, intelliguntur concessa omnibus aliis ejusdem officii aut ejusdem communitatis. Et privilegia concessa subditis seu Prælati inferioribus,

¹ *Suar. in 2. 2. S. Thom. torn. 4. de Belig. tr. 10. lib. 9. c. 1. n. 18. cl Salm. tb. C, 5. n. 85. cum Sanch. C' s'r. Lezana, Pelliz. el aliis.* — ² *vide Salm. dici. tr. 15. c. 5. n. 45. cum Suar. Lez. cl Cotlr.* — ³ *Salm. tr. 18. l. 94. cum alia.* — ⁴ *W'de Salm. tr. 18. de Privil. cap. 1. n. 91.* — ⁵ *Suar. de leg. l. 8. c. 10. n. 7. Bonae, d up. 1. q. 5. punct. 7. 2- n. i. cl Salm. tr. 18. cap. Lu. 92. cum castr. Lez. P'liç. Bordonio, Sosç. cl aliis contra piuto* — ⁶ *Castrop, dist. 4. C' 9. 2 a Salm. c. 1. n. 100. cui» Pelliz. Lez. fond. T'piò. Barb,*

etiam Prælati superioribus concessa intelliguntur (1). Similiter privilegia concessa alicui conventui, aut ecclesiæ, aut particularibus alicujus conventus, sed tamquam membra illius, intelliguntur quoque concessa cæteris Religiosis tam illius ordinis, quàm aliorum qui communicationem habent, quando scilicet eadem, vel similis ratio militat (1). Sed hoc non est intelligendum de privilegiis quæ conceduntur alicui congregationi ad tempus determinatum, vel per Brevia particularia sunt concessa alicui monasterio ob specialem aliquam causam, vel quando agitur de rebus quæ dillicilè solent concedi (3).

12.— VII. Certum est, ut habetur ex prop. 3G. damnata ab Alexand. VII. Religiosos non posse amplius uti privilegiis jam revocatis per Concilium Tridentinum. Veriun, hoc non obstante, attendendæ sunt quædam Declarationes Concilii factæ per S. Pium V. in sua Bulla: *Etsi mendicantium*. Hæ sunt 1. quòd sæculares possunt audire Sacrum et conciones in ecclesiis Regularium. 2. Quòd Episcopus nequeat impertiri licentiam ingrediendi monasteria Monialium exemptarum. 3. Quòd quarta funerum non intelligitur nisi de eo quod affertur (4). 4. Quòd confessarii Monialium exemptarum, et concionatores regulares in propriis ecclesiis non examinentur ab Ordinario; verum quod attinet ad confessarios, hoc privilegium abrogatum est per varias apostolicas constitutiones, et præsertim per Bullam *Apostolici ministerii*, emanatam ab Innoc. XIII. anno 1723. et confirmatam per Bened. XIII. die 23. Sepi, an. 1724 Ibi in §. 18. declaratur quòd confessarii Monialium exemptarum debeant examinari, et approbari ab Episcopo diœcesis, *remotà quacumque contraria consuetudine etiam immemorabili*.

13.— VIII. Distinguendum est *rescriptum gratiæ*, ut esset absolvendi, dispensandi, etc. à *rescripto justitiæ*, ut exercendi jurisdictionem, appellandi, etc. In rescripto gratiæ dicitur, *gratia* ('*acta*, quando delegatus habetur tanquam merus necessarius executor: (*initia faciendæ*, quando conceditur facultas dispensandi, et relinquitur arbitrio delegati. Rescriptum justitiæ expirat morte principis, dummodo res adhuc sit integra; et idem de rescripto gratiæ faciendæ. Oppositum verò dicendum de rescripto gratiæ factæ, ut absolvendi, recipiendi ordines

1 *Sibn. c. 1. n. 110. el 111.*— 2 *Salmant. ib. cum. Pelliz. Garcia. Ouïtan. lamb. etc.*— 5 *Salm. c. 1. v. 118. cum Pcyrin. Tamb. Ajirula, ek - 1 n lc Salm. (r 18. c 1. n. 157.*

extra tempora, de oratorio privato, etc. (1). Privilegium concessum cum clausula, *Donec votuero*, probabiliter non expirat post mortem concedentis (2): vide quod dictum est 7r. XV/. n. 82. Quòd si in concessione exprimitur officium delegati, mortuo delegato, transiit etiam ad successorcm. (3).

14.— IX. Privilegium multis modis cessare potest, et 1. per decursum termini constituti. 2. Per cessationem causæ finalis: intellige quando privilegium est concessum sub conditione dictæ causæ; sed quando concessum esset absolute, adest opinio valde probabilis, quod etiamsi cessaret causa finalis, non cesset tamen privilegium; neque, cessat, quamvis semel privilegio usi fuerimus (4), juxta id quod diximus de Dispensatione *Tr. II. punct. 2. cap. G. n. 66. in /in.* 3. Ob renuntiationem privilegiat!; in quo non laudum est quòd particulares nequeunt renuntiare privilegiis communitatis; et ut valida sit renuntiatio, fieri debet in manu illius qui privilegium concessit, et ab eodem acceptari (5). 4. Per usum contrarium, vel per non usum; in dubio tamen præsumptio semper est pro usu. Sed in hoc advertendum est quòd privilegia gratiosa, quæ non sunt aliis gravamina, ut absolvendi, dispensandi, vel jejunandi, et his similia, hæc numquam amittuntur per non usum, et etiam per usum contrarium, quamvis temporis longissimi (6). Privilegia contrà quæ tertio sunt onerosa, ut non solvendi Decimas, et similia, hæc præscribiuntur per usum contrarium, et etiam per non usum privativum (non verò dumtaxat negativum) quod accidit, quando privilegiatus conscius jam sui privilegii, occasionibus omissis, spontè uti recusavit. Hoc autem currit, dummodò in privilegio non sit clausula *utendi ad sui arbitrium*. (7). Insuper hoc intelligitur pro foro externo, nam in conscientia non amittit privilegium qui animum non habet renuntiandi (8). Potest cessare etiam privilegium per abusum sive in totum, sive in partem (9).

15.— Cessat n. privilegium ob revocationem principis. In hoc autem distinguere oportet privilegia gratuita à remunerativis, et ab onerosis; si privilegium est mere

1) *Castr. d. ô. p. 16, g. 4. n. n Sanch. de Matr. l. 8. disp. 58. n. 45. Salm. lr. 18. c. 1. a n. 141. ud 116. cum Suar.*— 2 *Salm. tr. 18. c 1. n. 149.*— 3 *Ibid. n. 150.*— (4) *Ibid. c. 2. n. 5. et 4.*— 5) *Ibid. n. 5. ad 8.*— *Suar, de kg. l. c. 54. n. 17. Bonae. l. I. q. 5. p. 8. S-5. n. 4. Castr. tr. 5. q, 4 p. 18. n. ô.elp. 19. p. 1. fi Salm. r. 2. n. 15. cum Laym. Pon. Iez. Garcia, tic.*— 7 *Castr. p. 18. n. 4. Bonae. lc cit. n. 5. rt Sihn. n. 14. c nn i.aum. birr, l.ez., etc.*— 8 *vide Salm. lr. 18. c. 2. n. 18.*— (9) *I'id.n. 17.*

gratuitum, revocari potest validé etiam sine justa causa, quamvis hoc non excusatur saltem à culpa veniali, si scandalum absit (1). Si verò cum privilegio translatum fuisset dominium alicujus rei in privilegiatum, illud revocari nequit nec licite, nec validé, nisi ob causam urgentissimam boni communis vel gravis delicti, vel ob illas causas, ob quas revocari potest quælibet donatio (2). Sed si privilegium est remuneratorium, vel ob justitiam, vel ob gratitudinem, semper requiritur justa causa ut validé revocetur. Et si insuper est onerosum, ut exempli causé concessum ob pretium acceptum, vel ob aliquod onus privilegiato impositum, tunc ut revocetur (ultra justam causam) requiritur compensatio. Et hoc dicendum de privilegiis remuneratoriis ob justitiam, ut dicunt communiter JDD. (3).

10. — Revocatio vero privilegiorum alia est *expressa*, alia verò *tacita*: quoad *expressam* regulariter loquendo sullicil clausula generalis, *non obstantibus privilegiis*, etc. ut revocentur omnia privilegia in contrarium. Excipiuntur tamen 1. privilegia concessa per modum contractus, sive onerosa sint, sive remunerativa ob justitiam (ut supra dictum est), in quibus mentio specialis Hat meritorum in particulari. 2. Privilegia quæ clausulam habent: quòd non intelligatur derogata, nisi mentio particularis liat. 3. Privilegia Regularium, quæ etiam specialem mentionem requirunt, qui sunt remunerativa, et videntur clausulam habere derogatoriam futuræ revocationis, nisi eorum mentio specialis liat, ut affirmant *Hodr. Portel.* et *Miranda* apud *P. Mazzotla*. 4. Privilegia inserta in *corpore juris*, (piia tunc sunt veræ leges, et ut revocentur, requiritur clausula specialis, *non obstantibus legibus in contrarium*, etc. (4). Iuem asserunt *lion. Sanch. Castr.* et *Salm.* cum *Molin. Pellis*, aliisque quamplurimis, (contra *Pontium*) de privilegiis concessis ab aliquo Concilio generali, quæ non censentur revocata, nisi per clausulam expressam, *non obstante quacumque Constitutione, etiam a Concilio generali edita*, ut colligitur ex *cap. Ex parte*, et *cap. ull.'de Cupell. Mon.* (5). Opponit *Pontius* Ecclesiæ praxim, et

(1) *Pontius l. S. de disperti. c. 19. n. 15. Castr. p. 21. §. 5. n.3. et Salm. tr. 18. c. 2. b. 57, cum Suar. Sanch. Bon. etc.*— 2 *Castr. p. 21. §. 2, n. 2. bonae. de 1 q. 5. p.8. §.3.n. 5. Suar. de leg. l. 8. c. 57.n. 7. et Salm. c. 2 n. 29. cum Pont. Gare. Les. etc.*— 5) *Suar, loco cil. n. G. el 7. Pont n. 13. ft Silm. tr. 18. c. 2. n 50. et 85 cam aliis.*— \ *Suar. l. 8 c. 38 n. 5. elc. 14. n. 8. Bonae. D 1. q. 5. p. 8. §. 5. n. 11. Castr.tr. 5. J). 4. p. 21. §. 5. a n. 2. Pont. t, 8. c. 19. n. 16 .dazzoil i.I. l. de Privtl. q. 2. c. 1. p. 251 et Salm. C. 2. n.39. el 40.*—,5 *Bonae. dtsp. 1. q.S.p 8. 5. n. 15. r. 7'o/id Ctnfr. §.1.*

miamdam Declarationem S. Pii V. Sed *Castropalaus* cum *Garcia* respondet gratis id asseri : tantum, inquit, à *Garcia* referri quemdam motum proprium S. Pii, in (pio dicitur, quod concessionem propriam Pontificis manu signalatam non egent aliquam Tridentinam revocationem, neque generali, neque speciali. Omnes verò præfatæ limitationes intelliguntur locum habere si non constet de contraria mente derogantis, quemadmodum omnes præfati DD. communiter affirmant; unde si in lege revocatoria adsit clausula *ex certa scientia*, aut *ex motu proprio*, aut *de potestatis plenitudine*, tunc revocatur omne privilegium quantumcumque qualificatum, exceptis onerosis; aut quando revocatio præjudicaret juri à tertio acquisito (1).

17. — Quod attinet ad revocationem *tacitam*, privilegia ante concessa intelliguntur revocata per quamcumque legem universalem in contrarium, etiamsi in ea non adsit clausula revocatoria, quando ipsa lex, vel novum privilegium aliis concessum non posset effectum intentum sortiri, nisi revocatis privilegiis antea concessis; non præsumitur enim legislator velle condere legem inutilem, aut concedere privilegium elusorium, sive generale, sive particulare illud sit. Hoc tamen intelligendum est, quando privilegia prius concessa nota sunt principi, quemadmodum præsumitur de omnibus privilegiis insertis in *corpore juris*. Quod contra non præsumitur de aliis quæ existant *extra jus*; unde horum specialis mentio est facienda (2). Affirmant aliqui, ut *Solus*, *Henriquez*, et *Quintanad.* quibus adhaerent *Salm.* in quodam loco (3), quod privilegium remanet in suo vigore, quousque revocatio non intimetur civitati, vel religioni. Verum ipsimet *Salm.* postea in alio loco (4) se retractant, et merito, asserentes cum *Laym.* *Suar.* *Portel.* et *Lezan.* quod sufficit ad invalidandum privilegium (ut diximus loquendo de Legibus, *Tom. I. Tr. 2. aon, 5. ad 8.*) ut publicetur revocatio, et ut transeant duo menses à publicatione, illa ut pervenire possit notitia ad privilegiatos, quamvis de tacto non perveniat.

Actum est usque adhuc de privilegiis in communi, in sequentibus capitibus agatur de privilegiis in particulari Ecclesiasticorum, Episcoporum, et Religiosorum.

n. 6. *Sanch. de Matr. I. 5. D. 26. post n. 6. r. Sed ha?r. et Salm. tr. 18. c. 2. n. (I cum Pellis. Mas*. et\ cmtra Pontium l. H. de dispens. c. 19. n. 19. — (1) 1 idtf Sdm. c. 1. n. 40. el 42. — (2) Suar, de ley. lib. 8. c. 59. n. 2. Pon<. de ditpen*. l. 8. c. 19. n. 19. Castrop. T). 4. p. 21. §. 4. n. 10. Bon. d. o. p. 8. §. 3. n. 14. Saltn. tr. 18. c. 2. n. 45. c' 44. eum aliis c nmuniter. — (5) Silm. tr. 19. de On». c. 2. n. 81. — 4 Tr. de pr vP. r. 2. n. 45.*

CAPUT II.

DE PRIVILEGIIS ECCLESIASTICORUM.

Quibus in rebus Ecclesiastici sint exempti à potestate laicali. 18. *Ije privilegiis Canonis et fori quoad personas* 19. *Quoad bona* 20. *Quis gaudeat hujusmodi privilegiis* 21. *De beneficiis* 22. *De tonsuratis* 25. *De illis qui deposuerunt habitum* 24. *De immunitate piorum locorum* 25. *ad* 28.

18. — Ecclesiastici jure divino exempti sunt à potestate sæculari quoad materias spirituales, vel mere ecclesiasticas, ut sunt ordinationes, electiones Prælatorum, etc. ut constat ex *can. 3. Concilii romani*. Quoad personas verò, et loca Ecclesiasticorum, quæslio est utrùm sint vel ne exempti jure divino? Mulli negant, ut *Lessius, Cojetanus, Becanus, et Salm.* (1). Multi alii allirmant, ut *Suarez, Azorius, Laym.*, etc., et probant ex pluribus textibus, et præsertim ex *cap. Quamquam, de Gentibus in G.*, et ex *Trident. sess. 25. cap. 20. de Be/': Ecclesiæ, et personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione, et canonicis sanctionibus esse constitutam*. Certum tamen est Ecclesiasticos tùm jure canonico, tùm civili non esse subjectos foro laicali (2). Cæterùm tenentur in conscientia illis legibus civilibus, quæ non repugnant eorum statui, non vi *coercitivâ*, ut dicitur, *sed directivâ, ul* unilbrinentur communitati (3).

19. — Ecclesiastici ergò gaudent I. exemptione circa suas personas. Præter privilegium Canonis, cujus vigore incurrunt excommunicationem qui injustè illos percutiunt (de quo actum est *Tr. XIX. n. 48. et sequent.*), gaudent clerici immunitate, ne puniantur à curia laicali, ut patet ex legibus à *Decano* relatis (4). Et quamvis jus civile eos eximat tantùm in causis civilibus, et in criminalibus eas jecognoscendi sibi jus reservaverit, nullatenùs clericos condemnando nisi post degradationem; nihilominùs jus canonicum totaliter eos exemit (5). Verùm bis non obstantibus, in aliquibus casibus polest potestas laicalis ad clericorum carceralionem procedere, ut si e. c. aliquem noctis tempore inveniret deferentem arma prohibita, vel sine veste clericali. vel inveniret *in flagranti* patrantem aliquod delictum, tunc enim potest ad ejus carceralionem

Cap. 2. De privilegiis Ecclesiasticorum.

I i

procedere, nt postea remittat curiæ ecclesiasticæ, quòd si mterdiù illum invenerit, potest armis prohibitis spoliare. Potest etiam in quibusdam casibus illum castigare (sed non jænù mortis), si ille rebellionem adversus principem moiretur, aut populum ad seditionem excitaret, et à proprio Episcopo de hoc non esset punitus. Insuper probabiliter potest supplicio allicere clericos notarié sodomitas; hi enim à Leone X. et S. Pio V., omni clericali privilegio spoliati sunt (1). Cæterùm pro quocumque alio crimine clerici nequeunt puniri à curia sæculari, *c. /in. de vita elthon. Cler. et cap. Inaudientia* 25. *de sent, excom.*

20. — II. Gaudent Ecclesiastici exemptione à foro laicaliquoad propria bonatam ecclesiastica, quàm quocumque alio modo acquisita; undè respectu illorum non tenentur solvere ullum vectigal, ut habetur ex *cap. Quia*, et ex *cap. Cler. de Immunit, eccl. in 6. et ex l. Sancimus* 22. *c. de Sacros. Eccl.* (2). Clerici verò negotiatores circa bona mere ecclesiastica negotiationi jam destinata, spoliuntur omni exemptione *c. Quamquam de Censib. in 6.* Quoad verò reliqua bona propria, privantur post tertiani monitionem (3). Insuper notandum hic est, quod in casu urgentis necessitatis, potest princeps extrahere è domibus, et vendere frumentum Ecclesiasticorum (4).

21 — Ii qui gaudent præfatis exemptionibus tam quoad personas, quàm quoad bona, sunt primò omnes Regulares cum suisnovitiis et Tertiariis, et etiam beatæ Franciscanæ tertii ordinis, Carmelitanæ, etc., quæ deferunt habitum unà cum voto castitatis: quemadmodum declaravit S. C. Insuper Equites S. Joannis, S. Jacobi, Alcantaræ, et Calabat®, ut probant *lionacina, Filliuccius, et Diana* (5). Insuper omnes clerici in *Sacris* constituti. De aliis verò *m minoribus*, vel simpliciter tonsuratis, ita loquitur *Trid. sess. 23. cap. 6. de ref. Fori privilegio non gaudeat nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum d tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat; vel in Seminario clericorum, aut in aliqua schola, rei Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versetur*. Atque hoc privilegio gaudent etiam clerici conjugati qui deferunt habitum et tonsuram, et Ecclesiæ inserviunt; verùm in *cap. ull. de Temp. Ord. in 6.* prohibetur conjugatis tonsura, nisi velint

(1) *Tr. 8. de Ord. c. 7. n. 6.* — (2) *Vide Jura ap. Lets, de Juti. L 2. (* 33. M 5* (3) *L> commune cum Salm. tr. 8. c. 7. n. 16.* — (4) *De Sacram. c. 26 J. J -* (5) *ide Salm. tr. 8. c. 7. c, r n. 21.*

a n. 27. ad 29. el a n. 18. ad 20. — 2 *Ibid. n. 35. el 55.* — 5 *Silm. n. 54. rum Lest. Mot. etc.* — (4) *Salm tr. 8. c. 7. n. 17. cum Diana,* — *Vide Salm. c. 7. u n. 56, «458.*

religionem ingredi, vel in *Sacris* ordinari prævist uxoris licentia (1).

22. — Igitur privilegio fori gaudent i, bñficiat!, etiamsi nulli Ecclesiæ inserviant, neque deferant habitum et tonsuram, ùt probabiliter infertur ex Concilio, ùt volunt *Sülm.* cum *Filliuc. Dian.* et *Rodriq.* adversùs *Suarez.* Et etiamsi non percipiant fructus beneficii, neque possideant: sufficit enim quòd solum titulum habeant, ùt aunt *Gare. Fill.* et *Diana* contra *Salui.* Sufficit etiam cape lania, vel præstimonium, quæ censentur tamquam vera beneficia: sed non sufficit pensio (2).

23.—Gaudent 2.clerici in *minoribus*, et tonsurati, dummodo habitum simul et tonsuram deferant, juxta id quod affirmat Concilium: *Clericalem habitum, et tonsuram deferens*, e: ùt probabilìus existimant multi DI). cum *Castr. et Barb.* contra *Salm.*, qui interpretantur particulam *et* pro particula *vel*, ita ut sufficere dicant alterutrum (3), dummodò Ecclesiæ similiter inserviant: sed quoad Ecclesiæ servitium (dummodò spirituale sit, quia temporale non sufficit) satis est, ut alicui Ecclesiarum serviant, etiamsi hæc destinata non sit ab Episcopo, ùt declaravit S. C. apud Card. Lambertini (4).

24. — Ut verù clerici in *minoribus* constituti foro priventur (nam aliud de Canonis privilegio dicendum) non requiritur trina monitio, quia hæc requiritur tantum pro beneficalis, et pro ordinatis in *Sacris*, ùt deducitur ex *cap. Contingit, de sent, exc.*, vel pro minoristis qui negotiis sæcularibus se addicunt, ùt habetur ex *cap. Ex litteris, de vit. et hon. Cleric.* (5), sed sufficit quòd habitum et tonsuram dimiserint, quemadmodum pluries declaravit S. C. et quemadmodum communiter affirmant DD. (6). Dummodò perlongum tempus dimiserint, ùt notant *Salm. cum Bon. Suarez, Barbos*, et aliis. Quamvis verù præfati clerici nequeant allegare forum, potest nihilominus Episcopus eos à foro sæculari resumere juxta declarationem S. C. ab hodierno Summo Pontifice approbatam (7). Illi vero clerici qui habitum rsumunt, jure gaudent privilegio, dummodò id in fraudem non faciant: quæ fraus tunc supponitur, cùm aliquis in aliqua causa civili jam citatus fuisset ad forum laicale; aut pro causa criminali jam fuisset in carcerem conjectus; aut verù è carcere sub cau-

1) Vide nostrum *Opus morale lib. 6. n. 827. v. Eodem.* — 2) Vide *Salm. tr. 8. c. 7. n. 62 *163. cum aliis.* — (3) Vide nostrum *Opus lib. 6. n. 827.* — (4) *d/ Synodo l. 7. c. 69. n. 4.* — 5) Vide *Opus nostrum l. 6. n. 827.* — 6) *Apud IarJl. Lambertini de Synodo l. 5. c. 11. e.r. q. I. el apud Sdhn. tr. 8. c. 7. n. 65 — 7; !'/(« Lamb, loro cit.*

lionem egressus; ùt ajiniL *Salm.* cum *Bonac.* (adversùs *Cutlicrez*, et *Ceballos*), et Cardinalis Lambertini cum pluribus Decretalibus S.C.(1). Magna verù quæslio est, utrùm potestas laicalis possit cognoscere causas innocentium adversùs Ecclesiasticos. Quidam theologi absolu tè allirmant; sed quidam alii magis communiter tantummodò admittunt, quando aut nullo modo, aut difficulter potest haberi recursus ad Superiores ecclesiasticos majores (2).

20. — Immunitas autem ecclesiastica locorum quoad asylum delinquentium, competit jure ecclesiastico et civili omnibus ecclesiis quamvis interdicto subjectis, sive jollutis, et etiam dirutis (nisi omninò Præsulis auctoritate 'uerint profanata?), earumque capellis, sacristiis, coemeteriis, etiam ab ecclesia separatis, muris, campanilibus, tectis, atriis, atriorum gradibus, cum quadraginta passibus ultra pro ecclesiis cathedralibus, et triginta pro aliis ecclesiis (sed hoc inlelligendum de illis quæ sunt posita extra moenia urbis, vel loci), dnmmodò non intercedat via publica, aut aliqua sæcularium domus: aliud verù est si domus s«t alicujus clerici (3). Gaudent eadem immunitate hospitalia in quibus extat aliqua capella publica, oratoria ab Episcopis erecta, palatium episcopale, et domus Bcgularium, cum suis dormitoriis, çlaustis, hortis, et porticibus ante ecclesias, vel monasteria (4).

26. — Omnes verù delinquentes, dnmmodò sint Christiani, licèt haeretici, aut interdicti, aut in carcere inclusi, qui ruptis carceribus ad prædicta sacra loca confugerint, hâc gaudent immunitate. Et in hoc reprobatur qualibet consuetudo in contrarium; *c. Noverint, de sent, ercom.* et *Authent. de sacros. Eccles.* (5). Excipiuntur tamen in Dulla Greg. XIV. latrones publici, depopulatores agrorum qui committunt homicidium per proditorium, vel per assassinium (sed regnans Summus Pontifex except omnia homicidia pro tota Ecclesia), vel in ipsa ecclesia, vel coemeterio; insuper hæretici, et rebelles contra eandem personam principis (6). Et in casibus clarè exceptis potest judex saecularis ex se extrahere ab ecclesia delinquentes juxta communem praxim. In dubio autem judicium exceptionis spectat ad Episcopum; ita *Salm*, et alii (7). Præter delinquentes exceptos, omnes alii gaudent

[V] *Salm. loco cit. n. 67. el Cirds Lamb. de Syn. c. 67. n. 1.* — (2) Vide *Salm. tr. 8. 7. n. 76.* — (3) Vide *Salm. tr. 18. r. 3. ex n. 86.* — (4) *Ibid, a n. 81. at/88. — {tyl bil. n. 89.* — (6) *Ibid. n. 96. cum Suar. Custr. Pelliz. Gullier. etc.* — (7) *ide Salin, ex n. 96,*

immunitate, quemadmodum gaudent debitores ad ecclesiam confugientes (1).

27. — Quæstio est, ufrum clerici et Religiosi gaudeant eadem immunitate respectu suorum Præsulum : affirmant muli, ut *Barb. Bordon. Guttier.* quibus suffragatur quædam declar. S. C. atque hæc sententia est probabilissima, ut ajunt *Salm.* Nihilominus ipsi cum sententia communissima *Suar. Cast. Laym. Bon. Sylvestri* & aliorumque negant lam vigore Bullæ Gregorii XIV., quæ respectu præfatæ immunitatis loquitur tantummodò de laïcis: *Ut laïcis ad ecclesiam confugientibus, etc.*, quàm vigore communis, et jam recepæ consuetudinis; alias enim Religiosi semper in monasterio commorantes difficulter possent puniri. Sicuti vero possunt Superiores ecclesiastici (Episcopi et eorumdem Vicarii) extrahere proprios subditos ab ecclesia, ita quoque, si opus sit, possunt eandem extrahendi licentiam curiæ sæculari concedere (2). Episcopus verb nequit extrahere suos clericos ab Ecclesiis Regularium, non ratione immunitatis, sed quia illa sunt loca à sua jurisdictione exempta (3).

28. — Extrahentes verò, aut illi qui lentaverunt extractionem, incurrunt excommunicationem *ipso facto*, à qua nequeunt absolvi nisi à Pontifice, aut ab Episcopo; Decretum enim Clementis VIII. aufert facultatem tantum simplicibus confessariis, quamvis regularibus (4). Advertendum hic est quòd Religiosi qui expellerent à suis ecclesiis aut monasteriis aliquem delinquentem, ad evitandum aliquod incommodum seu periculum, hi non violant immunitatem, et rite id tacere possunt (5).

(1) *Ibid. n. 95.* — (2) *Salm. tr. 18. c. 5. n. 120.* — (5) *Ibid. n. 123. -(4) JLtd. ii. III. — Ibid. n. 118.*

CAPUT DI.

DE PRIVILEGIIS EPISCOPORUM.

I. De facultate cap. Liceat. Ulriim valeat Episcopus dispensare in irregularitate ex delicto, et ex delectu dubia 29. Quibus in locis non est receptum Tridentinum, etc. 50. Qui veniat nomine Episcopi 51. De peregrinis El utrum Episcopus absolvere possit a casibus papalibus extra confessionem 52. Quomodo delictum intelligatur occultum 55. Utrum Episcopus valeat hanc facultatem delegare 31. Utrum a casibus ab aliis Episcopis reservatis, etc. Ôo. Si a casibus post Concilium, etc. 56. Utritm Episcopus possit absolvere confessarium absolventem complicem in peccato turpi 57. Utriim Episcopi a casibus Bullæ canæ, etc. 58. Utrum valeant dispensare in irregularitate, quæ per hæresim incurritur 59. Utrum valeant absolvere impeditos 40. Et utritm per alios 41. Qui dicantur impediti 42. De perpetuo impeditis 45. Utritm hi teneantur per epistolam, etc. il. Utrum teneantur saltem recursum habere ad Episcopum? Quid si recurrere nequeant, etc. Quidsi sint in mortis articulo? 45. II De sex casibus episcopalibus, et prcpserlim de absolutione censura propter percussionem clerici 46. 47. et 48. HI. De dispensatione cum illegitimis 49. Cum bigamis 50. IV. Circa irregularitates ob delictum occultum; et quid si homicidium sit omnino occultum 51. De homicidio casuali 52. V. Circa inhabilitates 55. VI. De facultatibus Episcoporum circa matrimonia 54. De dispensatione circa publicationes, vtutum castitatis, et impedimentum ad petendum, remissive. Circa impedimenta dirimentia dubia 55. Circa dirimentia certa, si matrimonium sil contractum 56. Si non sil contractum 57. Ulriim Episcopus possit hanc facultatem delegare 58. VII. De dispensatione interstitiorum 59. VIII. De dispensatione capellani, ul celebrare valeat in alia ecclesia 60. IX. De celebratione post meridiem 61. X. De oratoriis 62. Quibus in locis possit celebrare Episcopus 65. Ulriim valeat dispensare ad celebrandum domi 64. XI. De facultate Episcoporum, et Prælatorum circa electionem proprii confessarii 65. XII. Circa clausuram Monialium 66. De approbatione confessoriarum Mo-iiialium 67. XIII. Utrum valeant commutare ultimas voluntates 68. XIV. De compositone in restitutionibus incertis 69. XV. De reductione Missarum 70. Quoad juramenta, et vota (remissive ad Tom. I. Tract. V. n. 19. el 42.). Pc unione beneficiorum, novarum parochiarum erectione, etc. 'Tl.

29. — Episcopi vigore Trident, sess. 24-. de Ref. cap. fi. Liceat, sequentes habent facultates : *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, et suspensionibus, et eoe delicto occulto provenientibus, excepta eà qua* oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare; et in quibuscumque casibus occultis, etiam*

Sedi apostolicæ reservatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in diœcesi sua. per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum. in [oro conscientiæ gratis absolvere, imposita poenitentia salutari. Idem et in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum Vicariis, sit permissum. Quare Episcopi vigore dicti cap. Liceat, dispensare possunt in omnibus irregularitatibus et suspensionibus papalibus incursis ob delictum occultum, excepto homicidio voluntario, aliisque deductis ad forum contentiosum. Diximus ob delictum occultum; unde benè ajunt Bon. Castr. Salm. etc. quòd non potest Episcopus, vigore prædictæ facultatis, dispensare in aliqua irregularitate occulta ex defectu (1), nisi esset dubia, ut probabiliter tenent Fagnanus, et Tourn. cum Gibert aliisque deducentes ex cap. Nuper, de sent. excom. (2)\ juxta ea quæ diximus Tom. I. Tract. II. n. 57. Sed insuper absolvere possunt proprios subditos vel per se, vel per alium sacerdotem ad id specialiter deputatum, à casibus papalibus occultis; quinimmo juxta Concilium poterant antea etiam ab hæresi absolvere (per se, non per alios); sed vide dicenda n. 38.

30. — Quoad hanc Concilii facultatem plura notatu digna considerata sunt. Notandum 1. quòd in iis locis, in quibus Tridentinum non est receptum, nequeunt Episcopi uti præfatâ facultate cap. Liceat, ut notant conu DD. (3); et ineritò: facultas enim Concilii non recipitur ab Episcopis, nisi per acceptationem illius: et valdè incongruum esset ut Concilii gauderet privilegiis, qui onera subire recusaret.

31. — Notandum 2. sub nomine Episcoporum communi sententia venire etiam Vicarios capitulares *Sede vacante*: non verb Vicarios Episcoporum ex generali eorum commissione vicariat iis; nam Vicarius benè potest quod potest Episcopus potestate ordinarie! propria (ut dicitur li. 47.), non verò id quod potest Episcopus potestate delegata, quamvis ordinarii!, utpote annexà officio, it dicitur n. 34. et 47. Præterquam quòd in hac facultate requirit Concilium expressé delegationem specialem (4). Utrùm verò veniant Abbates, et alii qui jurisdictionem episcopalem

1) Lib. 7. n. 469. — 2; Fagnan. in 2. pari. 1. Décrétai, c. Venient, de FU. Presbyl. n. 7. et 8. Tournchj cum altis tr. de Irg. c. 6. ori. 2. et de disp. in irreti, port. 2. c. uli. — (5) Suar, in 3. D. Thom. part, de Censur. dut. 4L sec/2. n. 6. Sanch. Dec. lib. 2. cap. 11. n. 5. Salm. de Pœnil. tr. 6. c. 13. n. 5. cum dller. (astr. tom. 1. (r. 4. disl. 4. p. 3. \$. 1. n. 2. cum Barbos, et Garc. — 4) l idt Sanch. de Malrim. lib. 2. disp. 40. n. 13. el seqq.

habent. negant *Coninch. Barb. etc.* cum *P. Suar*, qui affert etiam quamdam declarationem S. C.; allirmant verò communiùs *Fagnan. Sanch. Caslrop. Sayrus, Avila, Salm. La-Croix, etc.* dicentes, quod quando concessio facta est *in jure*, habet rationem legis quæ extenditur ad omnes casus, in quibus currit eadem ratio: alias, ajunt, talium Prælalorum subditi ad quem recurrerent non haberent (1).

32. — Notandum 3. nomine *subditorum* venire etiam peregrinos, qui ab Episcopo loci absolvi possunt ab omni-
bus casibus papalibus occultis, ut docent *Suar. Sanch. Bonae. Navar. Barb. Trullench. Boss*, aliique; quia etsi Tridentinum concedat Episcopis absolvere tantummodò *delinquentes sibi subditos*, nihilominus, ajunt præfati AA. quod exteri subjiciendo se foro sacramentali jam Hunt il-
lorum subditi; et *P. Suarez* affert etiam quamdam de-
clarationem S. C. in qua dicitur peregrinus posse quidem absolvi à præfatis casibus occultis ab Episcopo loci, non verò à suo proprio; quia» absolutio sacramentalis, de qua loquitur Concilium, requirit præsentiam (2). Et ideò in eadem declaratione dictum fuit quòd Episcopi extra Sa-
cramentum nequeunt à casibus jam dictis absolvere, con-
tra id quod asserunt *Sabn. cum Bonae.*, aliisque: immò *Bagnan.* tradit (3), hoc idem declaratum etiam fuisse à Gregorio XIII. Hoc currit quoad absolutionem casuum: quoad verò dispensationem ab irregularitatibus et suspen-
sionibus propter delictum occultum, idem Gregorius XIII. declaravit, non posse illam concedi ab Episcopis loci, nec etiam iis qui ibidem officium prætoris, vel medici exercendo commorarentur, ut referi *Fagnanus* loc. cit. Utrium verò proprius Episcopus valeat dispensare in irre-
gularitate cum *subdito* absenti in aliena diœcesi? negant *Avita* aliique; sed communiùs et probabilius affirmant *Bonae. Tourn. Suar. Barb. Sanch. Salm., etc.*, quia dis-
pensatio potest etiam absentibus dari, et jurisdictio vo-
luntaria potest etiam extra proprium territorium exerceri. Neque obstant verba illa: *in diœcesi sua*, præfati *cap. Liceat*: quoniam ajunt *Salm. et Tourn.* illa sufficienter verificari, quando Episcopus dispensat à sua diœcesi. Immò valdè probabiliter dicunt *Suarez, Sanch. La-Croix, et Ilolz.* cum *Castr. et Pignat.* præfata verba non referri ad pri-
mam partem dispensationis irregularitatis sed tantum-
modò ad secundam (in qua sunt posita) de absolutione casuum: undè concludunt posse Episcopum dispensare,

(1) Vide Opus nostrum lib. 6. n. 595. r. Eadem, el lib. 7. n. 79. —

n. 594. — (5) Zn 2. *pari. primi Decretal, cap. Dilectus, de letup. Ord. 11.08.*

etiamsi ipse el subditus maneant extra propriam duncesim (1).

33. — Notandum 4. nomine *delicti occulti* non intelligendum illud quod potest in iudicio probari per duos testes, ut quidam volunt, ratione cujusdam declarationis S. C. apud *Fagnanuni*, in qua dicitur quod tutus non sit in conscientia qui in tali casu absolutus, vel dispensatus sit. Sed, ut vult communior sententia, nomine *delicti occulti* intelligendum quodcumque delictum quod aliquo modo possit celari, etiamsi in iudicio probari possit. Inde dicunt *Azor. Sanch. Tourn. Bon. Castr. Salm. dn-* que, tunc delictum non censi occulta, quando innotuit majori parti oppidi, vel viciniae, vel collegii; dummodò ibi decem saltem commorentur personae (2). Et *Cardin. Lamberlinus* (3) cum *Tiburlio, Nav. Siro*, etc. (loquendo de impedimentis occultis matrimonii, ubi currit eadem regula) asserit haberi pro occulto impedimentum illud quod innotuit septem Vel octo in aliqua civitate, et sex in aliquo oppido. Et idem *Fagnan. in i. pari, tertii Decretal, cap. Vestra, de cohab. Cler.* etc. n. 118. testatur S. Pœnitentiarium habere pro impedimento occulto illud quod quatuor, aut quinque tantum personis notum. Immo mihi constans. Pœnitentiarium dispensasse in quodam impedimento quod decem circiter personis innotuerat i). Præterquam quod (ut diximus *Tom. II. Tract. XVII. η. H.*) idem *Fagnanus* affirmat tunc delictum vel impedimentum non censi occulta, quamvis duobus testibus notum, quando in concessione absolvendi, aut dispensandi extat clausula; *dummodò sit omnino occultum*.

v34. — Dubitatur hic 1. utrùm Episcopus possit generaliter delegare aliis sacerdotibus hanc Tridentini facultatem? Quoad dispensationem irregularitatum, suicit (ut dicunt *Suar. Baro. Sanchez*, alique) quod Episcopus simpliciter aliis suam facultatem committat, sine ulla speciali deputatione, quoniam præfata dispensandi facultas vigore Concilii competit hodie Episcopis de potestate ordinaria, cum ea annexa sit officio Episcopi, non vero industriæ personae. Quantum autem ad absolutionem casuum, quidam allirnant requiri specialem deputationem pro quocumque casu particulari, attentis verbis Tridentini, *per se, aut Vicarium ad id specialiter deputandum*. Verum hoc non obstante, communissima sententia est et probabi-

(1) *Lib. 7, r. 81.* — (2) *Lih. G, n. 595. n, Hic autem.* — (3) *Netif. 87. n. U. tu fin.* — (4) *Lib. 6. η. 1111.* , » ,

lior cum *Suar. Sanch. Barb. Navar. Laym. La-Croix, Salm.*, etc., posse Episcopum etiam generaliter delegare alicui sacerdoti hanc facultatem *cap. Liceat*, dummodo expresse illam specificet: quoniam specificando jam habetur ut facta specialis deputatio, quæ rectè quidem poterit indè generalis esse pro cunctis casibus occurrentibus; nam, ut diximus, hæc facultas hodie competit Episcopis *de jure ordinario* utpotè annexa dignitati Episcopali (4).

33. — Dubitatur 2. utrùm Episcopus absolvere possit, aut delegare vigore *cap. G. Liceat*, facultatem absolvendi etiam à casibus reservatis cum censuris ab aliis Episcopis, quando sunt occulti? *Bonae*, et alii affirmant ol) particulam *etiam* quæ in eodem capite legitur: *In quibuscunque casibus occultis ETIAM Sedi apostolicæ, reservatis*. Undè ajunt, ne particula *Etiam* inutiliter videatur appositæ, intelligendam esse concessam Episcopis facultatem absolvendi etiam censuras occultas ab aliis Episcopis sibi reservatas (2). Sed nos negamus ob duas declarationes S. C. Concil., quarum una est 19. Nov. 1712, altera 24. Januar. 1711. apud *Thesaur. Besol. S. C.* (tom. L pag. 392.). Præcipnè verò vigore cujusdam declarationis in simili casu per Benedictum XIV. emanatæ die 21. August. 1752. quæ incipit: *Pias Christifidelium*, in qua dicitur: *Hujusmodi... absolvendi facultatem, et præterquam in casibus Nobis, et Sedi apostolicæ dumtaxat, non vero Ordinariis locorum reservatis... Et consequenter absolutiones contra præsenlis declarationis nostræ tenorem, forsitan de præterito impertitas, aut in posterum impertiendas, nemini suffragari potuisse, sive posse decernimus, et declaramus* (3).

36. — Dubitatur 3. utrùm facultas Tridentini intelligatur concessa Episcopis etiam pro casibus et irregularitatibus post Concilium reservatis? *Garcia*, et *Eloronus* apud *Dianam* negant, et inferunt ex quadam declaratione Gregor. XIII. in qua cùm dubitatum fuisset utrùm Episcopus posset absolvere Monialcm frangentem clausuram ab excommunicatione (quando est occulta) à S. Pio V. reservata, Pontifex declaravit non posse. Attamen sententia communissima cum *Sanch. Bonae. Suarez, Bossio, Dian. Vega*, aliisque jure affirmat; in *cap. Liceat* conceditur facultas indefinitè: et secundum axioma generale; *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*. Neque obstat, laudata declaratio, quia in Bulla S. Pii extabat clausula,

(1) At. 594. Dubit. 9. — (2) Lib. G. n. 594. Dubit. 8. — (5) Vide in opere de Synod life. 5, c. 5. η. 9.

à qua, prælerquam à romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeat. Undè prorsùs non dubitamus cum *Diana*, quòd per illas Bullas in quibus exlat aliqua clausula derogatoria, ùt est illa *nisi in mortis articulo*, intelligitur ablata Episcopis facultas (1).

Sic alias scripseram ; sed postea , re malinius perpensa, inveni id communiùs ab aliis non approbari. Quapropter hic expono ambas sententias , quai adsunt super hoc punctum. ✱

Dubitatum fuit, an Episcopi possint absolvere ab excommunicationibus Papæ reservatis occultis, si in Bulla reservationis absit clausula, à qua, præterquam à romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeant? Negat *Fagnanus in 2. part. I. Decretal, cap. Dilectus 15. de Temp. Ordin. § 30. ad 34.* quem sequuntur *Mattheucci Oflic. Cur. cap. 11. n. 21. Santarell. de Ilæresi cap. 5. dub. 1. §. I. cum aliis*. Hoc dicunt ex quodam Decreto S. Cong, approbato a Greg. XIII. stante Bullà S. Pii \ *Decori*, etc. ubi reservata fuit excommunicatio violatæ clausuræ per illicitum egressum Monialis , cum clausula prædicta , *nisi in mortis articulo, etc.* Affirmant vero *Nav. torn. 3. lib. 5. de Sent. Exc. Consil. 43. Diana part 7. tr. 2. de potest. Episcop. resol. 20. Sanchez in Decalog. lib. G. c. 15. n. 76. Suarez de Cens. tom. 5. disp. kl.. sect. 2. num. 8. et seq. Bonac. de Cens. disp. 1. quæst. 22. punct. 2. n. 2.* ubi latè de decreto Tridentini, et tract, de Clausura q. 1. punct. o. n. I. *Thesaurus de pomis 2. p. praxis verb. Clausuram violans cap. 8. verb. Absolvere; Tamb. de Jure Abbatissar. disp. 19. q. 5. n. 1. Pelliz. de Monialibus c. 5. sect. 2. n. 28. Pignatelli tom. 10. consult. 100. n. 25. Monacell. part. 1. in Append, annotai, ad Conslit. S. S. Pii Γ. n. k. Felix Potestas tom. 1. part. k. {n. 3511. Roder, tom. 1. q. 24. art. 19. Toletus in Summa lib. 1. cap. 41. n. ~, Vincent his Candidus Magistersacri Palatii tom. 1. disquisit. 3. art. 28. Donatus prbx. rer. Regul. tom. 4. tr. 4. q. 8. n. 9. Lezana verb. Clausura n. 20.* et plurimi alii, qui dicunt, quòd si casus sit occultus, benè potest absolvere Episcopus, vel alius ab eo facultatem habens absolvendi, ex præfatocrz;. *Liceat 6*, tùm quia de Decreto allato S.C. et Declaratione Greg. XIII. non constat authenticèg tum quia testantur auctores citati in praxi oppositum servari, cùm revera Episcopi passim absolvant ab hujusmodi excommunicationibus occultis. Hæc omnia notavi ex *Bibliotheca P. Ferraris. T. V. verb. Moniales, art. III. §. 20.*

(!) *Lib. G.n. 5iM.*

37. Dubitatur 4. utrùm Episcopus vigore c. *Liceat*, xissit absolvere ab excommunicatione papali quam per hiam N. SS. P. Benedicti XIV. *Sacramentum*, incurrunt confessarii absolventes suos complices in peccato turpi? Ex parte una videtur quòd non possit, quia cùm casus iste per se sit occultus, si Episcopi possent ab illo absolvere, evaderet inutilis Pontificis reservatio; et jam diximus n. 17. quòd intelligitur tacite revocatum omne privilegium, quando aliter lex emanata post privilegii concessionem non posset suum effectum sortiri. Ex alia posset quis respondere, quòd salvû Episcopis jam dictil facultate, memorata reservatio non remaneret prorsus inutilis, tùm quia evenire potest quòd casus aliquando publicus fiat; lum quia reservatio ista saltem Romæ suum semper sortietur effectum, et in omnibus aliis locis, in quibus Trid. non est receptum, et in quibus (ût diximus n. 30.) nequeunt Episcopi lioc privilegio gaudere.

38. — Dubitatur o. utrùm Episcopis vigore Bullæ *Cænæ* ablata fuerit præfata Tridentini facultas respectu hæresis occultæ, et respectu aliorum casuum per ipsam reservatorum? Negant *Nav. Coninc.* aliique, a quibus non dissentiant *Milante, Conein.* et *Salm.*, dicentes quòd in Bulla non fuerit expressè revocata concessio Tridentini quemadmodum oportebat ex *cap. Nonnulli, de Rescript.* Sed nos cum sententia communiori affirmamus, et ob plures S. C. Declarationes, tam vigore clausulæ derogatoriæ, *nisi in mortis articulo*, quæ in Bulla jam legitur, ût diximus antecedenti n. 36, quàm vigore alterius clausulæ quâ prohibetur ab aliis absolvere; *praetextu quorumvis indultorum per nos, ac cujusvis Concilii decreta concessorum.* Hac de re plures à *Eognano*, et *Card. Lambertino* (I) afferuntur declarationes etiam S. Pii V. et Greg. XIII. Insuper ab Alex. VII. damnata fuit proposit. 3. quæ dicebat quòd prior sententia à S. C. fuerat *visa et tolerata*. Quæ damnatio, ût rectè dicunt *Viva, Holz. Elbel*, et prælaudatus *Card. Lambertinus* (2), certè reddit improbabilem contrariorum sententiam; nam cùm Pontifex declaraverit nunquam illam fuisse toleratam, implicitè quoque declaravit non esse tolerandam; undè *Lambertinus* concludit, quòd non sine temeritatis nola quis eà hodie uti possit.

39. — Advertendum tamen hic est, quòd licèt Episcopus in foro interno nequeat ab hæresi occulta absolvere, potest nihilominùs tanquam delegatus apostolicus dispen-

(I) *Ds Synodo lib. 7. cap. 52.* — (2) *Ibid.*

sare in irregularitate incurra ob dictam liæresim occultam, iit dicant *Salm.* et *Felix Potestas* (1). Insuper benè potest Episcopus, ùt delegatus apostolicus, absolvere liæreticum etiam notorium quoad forum externum, factà priùs abjuratiōe coram notario et testibus, et postquam absolutus fuerit ab Episcopo delinquens, tunc poterit ipse absolvi à peccato hæresis à quolibet, confessario; ita affirmant comm. DD. (2).

40. — Dubitatur 6. utrùm Episcopus absolvere possit ab liæresi, et ab aliis casibus Bullæ Cœnæ, impeditos ire Romam? Alii absolutè negant; alii negant tantùm in hæresi. Sed nos affirmamus communiter posse cum communi sententia theologorum et canonistarum, quam tenent *Lug. Laym. Cone. Ronc. Caslr. Milant. Salm. Coninc. Avii. Potestas, Viva, Pelliz., etc.*, quia stante impedimento, restituitur Episcopis potestas ordinaria, quàm priùs habebant super dictis casibus vigore *c. 23., 29., et 58. de seni, excom.*, ubi quamvis sermo habeatur tantùm de censura ex percussione clerici, tamen commun. DD. extendunt ad omnes alias censuras, et specialiter ex *c. Eos qui 22. eodem tit.*, ubi generaliter sermo habetur de omni censura *Canonis*, vel *hominis*, et dicitur, cùm ad illum, à quo fuerant absolvendi, nequeunt, propter impedimentum, habere recursum, ab alio absolvantur (3).

4-1. — Et notandum hic 1. quòd in tali casu impedimenti Episcopus non solùm absolvere potest hæresim per seipsum, sed etiam per alios generaliter delegatos. Nec obstat Tridentinum in quo dicitur, quòd *eis tantùm non Vicariis sit permissum*, quia tunc Episcopus non absolvit in virtute Concilii, sed juris communis, juxta quòd ex potestate ordinaria conceditur Episcopis absolvere, et delegare ùt in aliis casibus (4).

4-2. — Notetur 2. quòd respectu eorum qui sunt impediti, veniunt senes, mulieres, infirmi, impuberes, pauperes, et illi qui aliquam habent inimicitiam, et omnes alii *qui habent alias justas excusationes, quibus ab itinere rationaliter excusenter*, ùt habetur ex *c. De cudero, de seni, excommun.*, et ex *c. Ea noscitur*, et *c. Quamvis, eod. tit.* In hoc autem advertatur, quòd si impedimentum sit temporale, et est notabile (durans, exempli causâ, sex vel septem mensibus), tunc impediti possunt benè absolvi; sed

<1; *Lib. 7. n. 76.* — (2) *Hone. tr. 1. q. 1. r. 6. q. 4 p. 81. Cum Farinae, tñ Castr. de Fide tr. 4. d. 4. paq. 5. §. 2. n. 1. ot 2. tum Sanch. A'ar. Bann'.* (pati Comit Vivald. rtc. ex Bulla, Cùm sicut Cl. VU. edita an. 1530. — (3) *Lib. 7. n. 84.* — (4) *n. 90.*

ipsi, exceptis mulieribus et pueris, debent juramentum piwstarese præsentiandi, cessante impedimento. Sedi opostolicæ, saltem per procuratorem, ut ab illa directe absolvantur; et non se præsentes reincident in eandem censuram, ùt habetur ex *cap. Eos qui, de sent, excomm. in 6.* Et hoc currit, etiamsi emendati sint, et partibus offensis satisfecerint (1).

43. — Si verùm impedimentum sit perpetuum (id est, duraturum per decem annos, vel saltem quinque, ùt dicunt *Ronc., Viva, et Tamb.*) absoluti remanent penitus liberi ab obligatione se præsentiandi. Sed generaliter loquendo, impediti in perpetuum dicuntur 1. filii familias. 2. Religiosi, etiamsi incurrerint censuram ante ingressum. 3. Senes septuagenarii. 4. Servi. 5. Pauperes. 6. Dammati in vita ad triremes, vel carceres. 7. Infirmi morbo gravi et diuturno, ùt quartanâ, et simili. 8. Qui alere tenentur, vel ministrare bona familiæ. 9. Omnes mulieres, etiamsi non Moniales (exceplà excommunicatione quæ incurritur à Monialibus ob fractionem clausuræ, quamvis occultam, quæ semper reservatur Papæ ex declaratione Gregorii XIII. ùtdiximus *n. 36.*). 10. Impuberes, etiamsi peterent absolvi post pubertatem. 11. Qui convivunt in loco aliquo undè egredi nequeant, ùt milites, seininaristæ. Et tandem cæteri omnes qui nequeunt Romam ire sine gravi camno vel spirituali, vel temporali (2).

44. — Notandum 3. qqòd taliter impediti secundùm probabiliorem, communemque sententiam *Castr. Avilie, Coninch. Alitant. Ronc. Salm. Vivie, Spor. Dic.*, aliorumque (contra *Ron.* et *Potestatem*), non tenentur recurrere Romam per procuratorem, aut per epistolam, quia stante impedimento (ùt diximus *n. 4-0.*), restituitur Episcopis potestas ordinaria absolvendi, quæ ipsis per pontificiam reservationem fuerat ablata. Eù magis quia lex ad aliud non obligat, nisi ad recursum personalem: undè qui personaliter Romam ire impeditur, solvitur omni alià obligatione (3).

45. — Notandum 4. quod quando pœnitens nequit se Pontilici præsentrare, tenetur necessariù ad Episcopum habere recursum, ut absolvatur à censura papali, ùt habetur ex *c. Decætero 1. et c. Ea noscitur, de sent, excom.* (quid vero dicendum sit in mortis articulo, vide *Tom. It. Tr. l. 17. n. 97.*). Quando verùm nec etiam se potest Episcopo præsentrare (etiam extra mortis periculum) est valdè pro-

(1) *Lib. 7. n. 81 ad 87.* — (2) *n. 83.* — (3) *Lib. 7. n. 89.*

babile cum *Soto*, *Xar. Suar. Castr. Laym. Ronc., Salm. La-Croix*, etc. quòd absolvi possit à quocumque simplici confessario (cum obligatione tamen se præsentiendi Episcopo, cessante impedimento), ut deducitur ex textu in c. *Nuper, eod. tit.* (1). Et tunc dicimus, quòd pœnitens probabiliter, perse loquendo, ut dicunt *Castr. Gers. Sol. S. Anlonin. Lug. Salas*, etc. non tenetur confiteri peccata reservata, nisi quando in illis est recidivus, aut ratione illorum extet in occasione proxima, adeò ut necesse sit illam manifestare, ut confessarius rectè judicare valeat de sua dispositione. Vide quod diximus *Tom. II. Tr. XV, n. 27. et 28. et Tr. XVI, n. 133.* in fine (2). Et quando pœnitens est in mortis articulo, probabiliter etiam præsente Episcopo absolvi potest à casibus papalibus à quocumque confessario; in merte enim (ut diximus) cessat quæcumque reservatio. Vide quæ diximus *Tr. XVI. n. 96. et 97.* Dicimus à casibus papalibus; sed non à casibus reservatis cum censura ab Episcopo; quoniam confessarius etiam moribundo injungere debet, quòd se præsente suo Superiori, casu quo convalescat, ut accipiat ab eodem tam convenientem admonitionem, quàm poenitentiam ob censuras reservatas, quamvis absolutas, juxta communem sententiam; unde quomodo potest indè absolvere Superiore præsente? (3). Sed transeamus ad reliqua privilegia et facultates quibus gaudent Episcopi.

46. — II. Extant in jure quædam excommunicationes, quarum absolutio tantummodò Episcopis est reservata. Et sunt 1. contra percutientes clericum, vel monachum, vel aliam personam habentem privilegium Canonis. 2. Contra procurantes abortum fœtus animati. 3. Contra eos qui absolventur in mortis articulo à censura Episcopo reservata, et postea recuperatà sanitate non curant se eidem præsente. 4. Contra fratres Minores admitlentes in suis ecclesiis ad divina officia fratres Tertii Ordinis. 5. Contra communicantes in eodem delicto cum excommunicatis ab Episcopo. 6. Reservantur tandem omnes excommunicationes quas Episcopus sibi reservat (4). Adnotanda autem hic sunt quædam specialia circa absolutionem excommunicationis ob percussionem clerici. Aule omnia distinguenda est percussio levis à gravi (seu mediocri) et ab enormi. Ad incurrendam excommunicationem, semper requiritur peccatum mortale. Percussio *levis*, ut habemus ex *Extrav. de Edictis*, quam per cAlcsum refert *Savarr.* (5), est quando

(U A. 12. — (2) A. G. 265. Quær. II. — (5) *Lib. 7. n. 92.* — (i) *L. b.* 27. n. 92.

intercedit simplex percussio quæ fit manu, pede, baculo, et his similibus. *Gravis* (piando eruitur dens, quantitas notabilis capillorum, aut «piando intervenit aliqua percussio relinquens maculam, aut contusionem in carne, aut quando adest effusio sanguinis, pugnis, vel ungulis causata. *Enormis* verò est, quando mutilatur aliquod membrum, aut fit aliquod magnum vulnus; aut vulnus fiat instrumento aliquo; aut adsit magna effusio sanguinis, aut quando irrogatur magna quædam injuria. Undè sæpè vulnus ex levi potest evadere grave, aut enorme, ratione, aut dignitatis personæ offensæ, aut scandali, ut si Religiosus clericum percuteret: aut ratione loci sacri, aut publici: aut ratione temporis, ut si c. c. dùm fiunt sacræ aliquæ functiones, aut tandem si injuria ipsa per se sit enormis (1).

47. — His positis, habetur ex *Extravag. Perlectis* suprà cil. quòd si excommunicatio incurritur ob percussionem levem, potest absolvi ab Episcopo: iminò etiam à suo Vicario; hæc enim facultas competii Episcopo de jure ordinario, ut dicunt *Sanchez, Ronac. Molina*, aliique; et juxta regulam generalem (ut diximus *num. 31.*) quidquid potest Episcopus ex jurisdictione ordinaria, non verò delegata, idem potest Vicarius, qui cum Episcopo constituit unum idemque tribunal, ut probant *Eagnanus, Sanch.* aliique (2). Eadem excommunicatio probabiliter absolvi potest etiam ab iis qui habent jurisdictionem quasi episcopalem, quique veniunt sub nomine Episcopi, ut diximus *num. 31.* Quòd si percussio fuerit *publica*, excommunicatio tantum à Pontifice, aut à suo legato potest absolvi (potest etiam haberi recursus ad S. Pœnitentiariam, iit notavimus *Tom. II. Tr. XIX. n. 148. ad I.*), sed non ab Episcopo: excipe si fuerit occulta, aut si perculientes essent impuberes, aut mulieres, ut ex c. *Pueri*, et c. *Mulieres, de sent. excomm.*, aut si impedirentur Romam ire, juxta ea quæ diximus *n. 40.* Collegiatiter conviventes possunt absolvi ab Episcopo, si percussio fuerit gravis, non verò si fuerit enormis, iit ex *cap. Quoniam, de vila et*

48. — Notandum hic 1. quòd indubio iilrùm percussio fuerit levis, an gravis, judicatur gravis, ut habemus ex memorata */ArDwvg/*. *Perlectis*, in qua dicitur: *Poiùs in dubio (sse percussionem gravem. cl ab ea non posse absolvere.* Notandum 2. quòd juxta sententiam communio-rem et probabiliorem, si aliquis det venenum clerico,

(1) *Lib. 7. n. 277. et 278* — (2) *L. 7. n. 277.* — (3) *Ibid. Torn. II.*

tunc incurrit censuram, quando venenum cœpit nocere, quia tunc adest jam violentia. E contrâ priusquam nocent, non adest violentia effectiva, sed solùm actio apta ad causandam violentiam; ita *Bonacina*, *Viva*, *Diana*, etc. (1).

49. — III. Quoad irregularitates non occultas, Episcopus ex *c. i. cap. 2. de Tiliis Presbyter*, potest dispensare cum illegitimis tantùm ad recipiendos Ordines minores, et bënèficia simplicia, et canonicatus in collegiatis, ùt etiam portiones non integras in ecclesiis cathedralibus, aut alia beneficia quibus sacer Ordo non est annexus; sed non ad beneficia curata, ùt ex *cap. Is (pd, eod. lit.* In hoc conveniunt omnes. Dubitatur autem 1. utrùm Episcopus possit dispensare ad canonicatum in ecclesiis cathedralibus? Et quidem cum probabiliori sententia, et communiori *Bossii*, *Castropal. Barbosee*, *Conduce*, *Salmanticensium*, etc. (contra *Pontas* et *Tournely*, cum *Gibert*) dicimus non posse; quamvis enim canonicatus in se sit simplex beneficium, tamen vigore Tridentini *sess. 24. c. 12.* est annexus Ordini sacro; undè hodie de sua natura Ordinem sacrum requirit (2). Dubitatur 2. utrùm Episcopus possit generaliter dispensare in hujusmodi irregularitatibus cum illegitimis occultis? Admittunt *Diana*, *Avita*, *Barbosa*, etc. dicentes Tridentinum jam permittere Episcopis posse dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus. Sed nos negamus cum *Suar. Laym. Bonae. Castrop. Tournel.* aliisque: quin et ipse *Diana* quoad hoc se retractavit, ex eo quia hujusmodi irregularitas non oritur ex delicto, sed ex defectu; et etiamsi oriretur ex delicto, *cap. Liceat* intelligitur de delicto proprio, non alieno (3). Dubitatur 3. utrùm Episcopus valeat dispensare cum illegitimo occulto, saltem ad ministrandum in (Irdinibus majoribus jam susceptis? Affirmant *Laym. Castr.* et *Diana*, non solùm si ille susceperit Ordines bonâ fide, sed etiam makl fide; et inferunt ex *cap. Nisi*, §. *Persônæ*, *de Benunt.*, ubi dicitur posse Episcopum dispensare cum illegitimo occulto qui culpabiliter est ordinatus. Verùm omninò negandum est cum *Suar. Pill. Salm.*, etc. ex rationibus suprâ allatis, quòd Episcopus nequeat dispensare circa Ordines majores. Neque obstat citatus textus, quia illud posse dispensare intelligitur omninò de Papa; ibi enim sermo est de quodam Episcopo hoc modo perperam ordinato (4).

(1) Ar. 280. — (2) *Lib.* 7. n. 428. et 429. — p) n. 150. — (4) n. HI.

50. — Asserunt *Navarrus*, *Sanchez*, *Concina*, alique cum *D. Thoma* posse Episcopum dispensare etiam cum bigamo ad suscipiendos Ordines majores et beneficia simplicia. Sed nos negamus cum *Suarez*, *Layman*, *Castr. Tournely*, *Barbosa*, *Bonae.*, etc. vigore cujusdam declarationis Sixti V. in qua Pontifex declaravit suspensum quemdam Episcopum ex eo quia contulerat beneficium cuidam bigamo, uddidilque Ordinatam incurrisse pœnas ç utpotè perperam promotum (1). Si vero bigamia sit similitudinaria, quamvis ea sit publica, communissima est sententia cum *Toledo*, *Suarez*, *Castropal. Sanchez*, *Salmanticens. Tournely*, aliisque compluribus, posse Episcopum dispensare etiam quoad susceptionem majorum Ordinum, et probatur ex *cap. 4. de Cler. conjugat*, et *cap. 1. Cui Cier. rei* Vov. Excipiendum verò communiter si clericus habuerit in uxorem viduam aliquam, aut aliam non virginem: aut si habuerit aliam uxorem ante Ordinationem (2).

51. — IV. Ut diximus ab initio, potest Episcopus dispensare in irregularitatibus incursis ob delictum occultum; excepto homicidio voluntario. Circa hoc ajiunt quidam doctores, quòd his non obstantibus, si homicidium esset taliter occultum, ut nullo modo in judicio probari posset, tunc posse Episcopum dispensare. A'crùm hee sententia jure fuit à *Salm.* reprobata, à *Boncaglia*, etc. quia ex parte una Episcopi nihil possunt super irregularitatibus præter id quod ipsis à Tridentino concessum est in eodem *cap. Liceat*, in quo expresse excipitur homicidium voluntarium occultum. Quòd verò nomine *occulti* intelligatur, ùt volunt contrarii, id quod in judicio probari potest, licèt non adhuc probatum sit: id gratis omninò asseritur (3). Atque ita declaravit S. C. Concilii die 21. Maji 1718. In ea enim cùm propositum esset utrùm Episcopus posset dispensare in quodam homicidio perpetrato à quodam puero, qui ludens cum alio puero, istum parvo gladiolo vulneraverat, et qui post quadraginta dies ex eodem vulnere mortuus est; eà scilicet ratione, quia delictum istud per decem et octo annorum spatium fuerat occultum; et quia erat moraliter impossibile ut ad forum deduceretur, S. C. respondit: *Negative. In thesaur. Declinat. S. C. pag.* 85. Cæterùm communis sententia est posse Episcopum dispensare, quando immineret periculum animæ, aut alia causa gravissima, et dillicile esset ad

(1) *Apud Fagnan. in c. Quoniam, de cons'*, n. 52. — (2) *Lil.* 7. n. 452. —

(3) n. 592.

Pontificem habere recursum (1). Insuper communiter asserunt *Suarez, Castrop. Donacina-, Salmantieenses* aliique, posse Episcopum dispensare in irregularitate per mutilationem occultam (2). Insuper est sententia communissima cum *Xaiarro, Layman, Silvestro, Barbosa, etc.*, posse Episcopum dispensare in irregularitate ob homicidium casuale, non modò occultum, sed etiam notorium, ad suscipiendos Ordines minores, et beneficia simplicia; hoc enim antiquitus jam poterant Episcopi, ut plures 1)1). testantur; et Tridentinum excepit tantummodò homicidium voluntarium, non casuale, quamvis publicum (3).

52. — Homicidium verò casuale e. c. est, si aliquis volens simpliciter percutere, ob negligentiam occidat, aut si chirurgus ob negligentiam sit causa mortis, et his similia. Dubitatur indè ulriùs reputetur casuale homicidium commissum in rixa? Nulli affirmant, ut *Diana, Salmant.* cum aliis; sed nos negamus cum sententia communiori *Suarez, Navarri, Cone. Tamb. Spor.* aliorumque cum eodem *Diana* qui se retractat; nam qui in rixa perpetrat homicidium, jam voluntariè occidit (4). Vide quæ diximus *Tract. XIX. n. 108.* Attamen est valdè probabilis, et communissima sententia cum *Suar. Laym. Nav. Tourn. Bonae, et La-Croix* (qui eam communem vocat) posse Episcopum dispensare cum eo qui occidit ob propriam defensionem, sed in defensione aliquantùm excedit; nam hujusmodi homicidium nequit dici absolulè voluntarium.

53. — V. Quoad inhabilitates injunctas à Pontificibus in poenam, dubitatur utrum Episcopus possit dispensare; talis v. g. est inhabilitas ad recipienda beneficia, imposita à Sixto V. in sua Bulla *E/Jrænatiun*, procurantibus abortum, et inhabilitas ad celebrandum à Benedicto XIV. injuncta confessoriis sollicitantibus, in sua Bulla, *In generali Congregatione*. Negat *Anacletus*, et dubitat *Roncag.* loquendo de abortu; verùm *Elbel. et Spor.* admittunt absolute ob regulam communiter receptam (ut dicunt) à *Scoto, S. Bonav.* aliisque, quòd dispensatio ab omnibus pœnis impositis à jure communi, et Pontifici specialiter non reservatis, intelligitur concessa Episcopis, ut colligitur ex *cap. Naper 27. de sent. exe.* Vide quæ diximus *Tom. I. Tract. II. de Lege. n. 58.* (5).

54. — VI. Circa materiam matrimonii Episcopus habet varias dispensandi facultates. Dispensare enim potest in

publicationibus, sed de hoc jam dictum est *Tom. II. Tr. XVIII.* (cùm sermo fuit de matrimonio) *n. 58.* Insuper dispensare potest in voto castitatis emisso à conjugibus; de quo jam satis ibidem *n. 54.* Videndum nunc superest utrùm Episcopi habeant aliquam facultatem circa impedimenta dirimentia.

55. — In impedimentis dirimentibus solùm Pontifex potest dispensare. Quod si impedimentum esset dubium, communissima est sententia posse etiam Episcopum dispensare; ita dicunt *Sa, Meroes. Tourn. Diana, Pichler, etc.*; et quamvis *Sanch.* in *Tract.* de matrimonio (1) id neget; tamen in Decalogo (2) videtur se retractasse; ibi enim ait tanquam ex regula generali: *Cùm dispensationis reservatio sit odiosa, est restringenda ad casus certos; dubii enim non comprehenduntur sub reservatione*, ut asserit probasse antea *lib. 1. c. 10. n. H.* (3).

56. — E contrario quando impedimentum dirimens esset certum, et matrimonium jam fuisset contractum, est communis sententia posse Episcopum in eo dispensare quoties non facile possit haberi recursus ad Pontificem, et quoties immineret periculum scandali, aut infamiæ si conjuges separarentur, aut incontinentiæ, si non separarentur: ita *Sanch. Castr. Cone. Merbes. Tourn. Cabass. Nat. ab Alex. Bonae. Barb. Salmant., etc.* contra quosdam paucos (4). Sed advertunt hic *La-Croix* et *Felix Potestas*, quòd si dispensatio potest commodè obtineri à S. Pœnitentiaria, et conjuges essent in bona fide, tunc illa est expectanda, et interim sponsi sunt relinquendi in sua bona fide juxta id quod diximus *Tract. XVI. n. 113.* Insuper advertendum est cum *Pontio, Castr. Barb. Escob. Sanch. Salm.* aliisque communiter, non posse Episcopum, si ambo conjuges malâ fide contraxerint, tunc enim, si daretur locus hujusmodi dispensationi, daretur ansa celebrandi quotidie matrimonia nulla sub spe dispensationis. Præterquam quòd Tridentinum, *sess. 24. c. 5.* vult omninò privari quàcumque spe dispensationis quicumque scienter contrahit in gradu prohibito. Notandum tamen cum *Sanch. Salm. Bann. Cone. Aversa, etc.* quòd ad constituendam in hoc casu malam fidem, oportet ut contrahens non modo scienter factura commiserit, quod scilicet cum conjuncta contraxerit, sed insuper quòd sciverit extitisse impedimentum; imò quòd de eo veram notitiam habuerit;

(1) A'. 591.-(2)»1.581.-(3)n. 596.-(i) *I.ih. 7. τi. 591.* — (5) *Vide lib. 1. app. 11. n. LII/. el l. 6 n. 705. in fin. el l. 7. n. 555.*

Sanch. lib. 8. T. 6. n. 18. — (2) *Lib. 4. c. 40. n. 26.* — (5) *Vide Opus nostrum lib. 6. n. 902. r. Cæteriim.* — (i) *n. 1125.*

Concilium enim inquit : *Scienter præsumpserit*. Undè cum ignorantia crassa potest quidem dispensari. Deneganda est insuper dispensatio ei qui contraxit, sed ex malitia publicationes prætermisit, ut habetur ex eodem Concilio loco cit. (1).

57. — Si verò matrimonium non adhuc contractum sit, probabilissima quoque adest sententia, et est communis quòd possit tunc Episcopus dispensare in impedimento dirimenti, quando imminet periculum infamiæ, et facilis non est recursus ad Pontificem, ita *Suar. Pign. Pont. Cone. Cabass. Castr. Salm. Bonae. Card. Sylvius, La-Croix, Viva*, etc. cum *Benedicto* Λ7Γ. (2), contra rigidissimum *Eagnan*. qui id negat etiam in mortis articulo, et in necessitate legitimandi prolem : sed alii communiter ajunt tunc præsmni aut quòd Pontifex deleget Episcopo suam dispensandi facultatem, vel quòd in casu tante necessitatis cesset dispensationis reservatio ; et quod tunc Episcopus dispenset ex potestate sua ordinaria (3), Immò asserit *Pignatel*. probatque (4) in tali casu cessare non modò reservationem, sed etiam legem impedimenti, utpotè eam, quæ jam perniciose evaserit ; cum certum omninò sit legem nocivam non obbgare, ut docent omnes cum *D. Thoma*. Et ex hoc inferunt *Boncagl.* et *Instructor nov. Conf.* (ut jam diximus *Tract. XVI. n. 114.*) quòd adveniente casu quo sponsi jam ad ecclesiam pervenerint, et unus ex ipsis manifestaret confessario impedimentum occultum jam contractum tamquam peccatum, et sine scandalo, aut infamia matrimonium differri non posset, potest tunc confessarius declarare eo casu non onigare legem impedimenti, et posse licitè contrahi. Verùm ad majorem cautelam consulunt, ut obtineatur indè dispensatio à S. Pœnitentiaria (5). Sed advertendum est hoc currere, quando Episcopus esset absens ; quando etenim fieri potest, necessario ad ipsum est recurrendum ut dispenset, juxta ea quæ diximus *n. 4-5*. Dicunt autem *Sambavius* et *Gibert*, quòd si contrahentes sint diversarum diœccsum, quisque sponsus debet à proprio Episcopo dispensari. Verùm pròbabiliter id negat *Honoratus Tourn.* cum aliis, quia sublato ner Episcopum impedimento sui subditi, jam hoc ipso reddit habilem ad contrahendum cum alio impedito ; quemadmodum qui habet facultatem dispen-

Cap. 3. De privilegiis Episcoporum.

sandi in aliquo gradu, eo ipso quod dispensat cum imo ex sponsis, dispensat etiam cum alio (1).

58. — Quæritur utrùm Episcopus possit aliis delegare hanc facultatem dispensandi in impedimentis dirimentibus in suprà narratis casibus ? Quidam pauci negant ; sed communiter affirmant *Castropal. Bonae. Barbosa, Silvest. Sanchez, Pontius, Coninc/ius, Salmant. Escob.*, etc. Et potest eam delegare non modò in particulari, sed etiam generaliter pio omnibus casibus occurrentibus, ut ajunt *Sanchez, Castrop. Salmant. Bonae. Elbel, Valentia, Vase/. Salus, Henriq. Coninch. Gultie.r.*, etc. Cùm enim hujusmodi potestas non industriæ personali, sed episcopali officio sit annexa, ipsa jam reputatur ordinaria, et ideùiectè potest delegari, ut notavimus *num. 3i*. Et tanto magis idem dicendum de omnibus aliis facultatibus quas habent Episcopi circa publicationes, et impedimenta impedientia. Advertendum tamen quod hanc facultatem dispensandi non habent Vicarii Episcoporum sine ejusdem speciali commissione ; diximus enim *n. 31*. quòd in generali commissione vicarius non committitur facultas illa, quam habent Episcopi dispensandi in hujusmodi casibus, ob præsumptam Pontificis voluntatem (2).

59. — VII. Episcopus dispensare potest in interstitiis i Tridentino præscriptis quoad Ordinationem clericorum. Et 1. quoad Ordines minores, Concilium remittit prudentiæ Episcopi hujusmodi dispensationem, dicens : *Minores Ordines... per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo eapedire magis videretur, conferantur, sess. 23. c. 11. de Reform.* Quare etiam inter Ordines minores (per se loquendo) debet aliquid temporis intercedere, scilicet vel ab una generali ordinatione ad aliam, ut quidam asserunt, vel ab uno die tosto ad alium, ut quidam alii affirmant. Cæterùm, ut dispensetur in hujusmodi interstitiis, quævis sufficit causa, plurimi DI), docent. Inter primani verb Tonsuram et Ordines minores probabiliùs nullum requiritur intervallum, quia probabiliùs prima Tonsura non est Ordo. 11. Quoad subdiaconatum, Concilium requirit annum intervalli à susceptis minoribus Ordinibus, sed subdit indè ; *Nisi necessitas, aut ecclesiæ utilitas, judicio Episc. aliud exposcat, cit. c. 11.* Tò ecclesiæ intelligendum de ecclesia in qua clericus est adscriptus ; ut constat ex *cap. 11. HE* A subdiacpnatn ad diaconatum etiam annus requiritur, sed in hoc potest Episco-

di./ò. 6. η. 1124.— (2) De Synodo lib. 7. c. 2. v. 2. — s 5; | idehb. 6. n. 1122. el cotUni hbro n. G13. -- i Tout. 5. conutilt. 55. ». 6. — '5, Lib.

pus ex quacumque rationabili causa dispensare: inquit enim Concilium: *Nisi aliud Episcopo videatur, sess. 23. cap. 13. IV.* Tandem à diaconatu ad sacerdotium annus item requiritur, sed magis rigorosè: exigit enim Concilium non modò ecclesiæ utilitatem, sed etiam necessitatem, dicens: *Ad minus annum integrum, nisi ob ecclesia* utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur, ibid. c. 14. (1).*

60. — VH1. Episcopus potest etiam dispensare ad celebrandum in alio altari, aut ecclesia non destinata à fundatore; quando adest aliqua justa causa: e. c. si hoc ad ejusdem ecclesiæ utilitatem redundaret; aut si capellanus morbo detineretur, aut studiis operam daret, vel aliis negotiis; aut si sine magna molestia ad ecclesiam destinatam se conferre nequiret, aut ex similibus aliis rationabilibus causis; ita communiter asserunt *Castropal. Concina, La-Croix, Salmant. Barbosa, Uoncaglia, Passerinus, Henriq. Tambur. Mazz.*, alique; tunc enim Episcopus (rectè potest, juxta ea qua*, dicemus n. G8.) fundatoris voluntatem interpretatur. Meritò tamen excipit *La-Croix* cum *Pasqualigo*, si fundator ecclesiam designasset et horam ob commodum speciale familiae j vel populi, vel ad cultum alicujus Sancti peculiarem: contrà *de Lugo* et *Tournely* ajunt, quòd si fundator nullum circa hoc finem habuerit, aut si linis jam cessaverit; sacerdos alibi celebrans non nisi venialiter peccat, imò excusatur à omni culpa si celebret in altari privilegiato, quia tunc redundat in majus bonum ejusdem fundatoris (2).

61. — IX. Potest insuper Episcopus dispensare justis de causis tam secum, quàm cum aliis ad celebrandum post meridiem, ut dicunt *Lugo, Wigandl, Navarr. Castrop. Layman, Salm.* etc. (3).

62. — X. Olim ex *can. Missarum 41. de Consecr. List. 1.* poterant etiam Episcopi celebrare vel per se, vel per alios sacerdotes in quocumque loco, etiam in privatis domibus. Sed postea à Tridentino, *sess. 22. in Decr. de celebr. Miss.* etc. vetitum fuit Episcopis celebrandi licentiam impertiri in aliis locis, præterquam in oratoriis ab eisdem benedictis, et ad sacros usus destinatis, quæ censentur tanquam publica; undè ibidem potest quotidie celebrari. Hujusmodi oratoria debent habere januam ad viam publicam; sed hoc non est intelligendum de illis qua; in Regularium domibus sunt erecta, aut alicujus communitatis, ut esset

(t) Vide hb. 6. ». 7951

>n ffi.

in seminariis, conservatoriis, hospitalibus, vel in carceribus, quæ non requirunt januam secus viam; et rilè potest in diebus solemnibus, quemadmodum S. C. declaravit. Idem dicendum de oratoriis quæ habent Episcopi in suis domibus etiam campestribus extra proprias diceceses (4).

63. — Insuper Episcopi olim ex *cap. ult. de privil. in 6.* cum à suis diœcesibus essent absentes, poterant celebrare ier se vel per aligs in quacumque domo extra propriam habitationem. Sed Clemens XI. a istulit ipsis hujusmodi facultatem: verùm Innocentius XIII. iterum illam restituit in sua Bulla *Aposolici ministerii*, sub die 3. Maji 1723. in qua dixit quòd prohibitio non erat intelligenda de domibus in quibus morarentur Episcopi occasione visitationis, rei itineris, id nec etiam quando Episcopi in casibus à jure permissis absentes moram faciunt in aliena domo. Atque hoc confirmatum fuit per aliam Bullam Benedicti XIII. sed cum hoc privilegium sit personale Episcopi, ideò advertit *Tamburinus*, alios sacerdotes, absentibus Episcopis, non posse in dictis domibus celebrare (2).

64. — Dubitatur utrum Episcopus possit aliquando dispensare, ut celebretur Missa in domibus privatis? De jure ordinario nec est, nec fuit unquam permissum celebrare, nisi in locis sacralis, juxta *can. Sicut 11. Disl. 1. ile Consecr.* Excipitur tamen primò casus necessitatis, ut in eodem textu habetur. Casus autem hi necessitatis sunt: I. Si ecclesiæ sunt dirutæ, ut dicitur in *c. Concedimus, Disl. de Cons.* II. Si aliquis sacerdos diù peregrinetur per loca deserta, aut infidelium, ut ex *eod. c. Concedimus.* III. Quando ecclesia populum non capit. IV. In castris, et in littore maris. si aliter plures carere deberent Sacro. Ita communiter 1)1). qui citantur à *Card. Petra*, et à *Salm.* (3). Et hisce casibus quisque sacerdos celebrare potest in altari portatili extra ecclesiam. Advertit tamen *Layman* (4) cum *Sware#* et *Solo*, quòd si Episcopus non adest, decet ab i)so licentiam irupetrare. Insuper advertit *Castr.* (5) quot cum casus necessitatis est dubius, potest Episcopus dispensare, juxta dicta *Tom. 1. Tr. II. η. bl.*

Praeterea excipitur, cum Episcopus dispensat ad celebrandum extra ecclesiam in aliquo casu particulari ex justa causa: nam licèt hodie Episcopi careant facultate impertiendi hanc licentiam eorum arbitrio, quam olim

il) £ið. G n 357. — 2 n 558. — i5 *Petra torn. IV. in Const. 2. Urh.* V. η. 51. *Salin, tr. 5. dr Miss. Sac. . c. 4. ex ». 50. et seqq.* — 5 *Laym. I. 5. tr. 5. c. 5. n. 5.* — 5 *Cas!*, tom. 22. de *Sacr. Miss. D. 1. p. 8. n. 5.*

habebant; ùt apparet ex *c. Missarum, Disl. 1. de Cous.* nbi permittebatur celebrari *in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit*, et ex *c. Ille ego ibid*, ubi: *In locis in quibus Episcopus proprius jusserit.* FA clariùs expressum fuit *cap. In bis 30. de Privil* ubi Honorius III. decrevit fratres Franciscanos et Dominicanos vigore privilegii aposlolici benè posse facere Sacrum in altari portatili sine licentia Episcopi loci, ratione addmft, quia alioquin inutile privilegium evasisset, cùm sine ipso benè celebrare potuissent extra ecclesiam solo Ordinarii permissu. *Cùm autem* (verba Pontificis) *nihil eis conferret memorata indulgentia, sine qua id, Prcelatis annuentibus, liceret.* Undè mérité asserit *P. Suarez* (1) cum *Silvestro, Soto*, et *Savarro*, olim Episcopos hile facultate pollere indulgendi, ut in privatis ædibus celebraretur permanentemente et sine ulla necessitate: *Quia illa* (ait *Suarez*) *non erat dispensatio, sed usus proprice potestatis.* Licèt. dico, hæc facultas ablata est Episcopis à Iridentino, sm. 22. in *Decr. de obseri. in cel. Miss.* ubi dictum fuit: *Neve patiantur* (Episcopi) *privatis in domibus, atque omnino extra ecclesiam, et ad divinum tantùm cultum dedicata oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda et visitanda, sanctum hoc Sacrificium à saecularibus aut Regularibus quibuscumque peragi* Attamen communiter 1)1). consentiunt id intelligi quoad licentiam celebrandi permanentemente *per modum habitus*, juxta facultatem quam priùs habebant; sed minime ipsis vetitum fuit hanc licentiam concedere ad tempus *per modum actùs*, si justa adsit causa; ita *P. Suarez* loco cit. vers. *Secundo in /ine*, ubi post casum exceptum necessitatis, sic ait: *Item, quia facultas heee est per modum dispensationis; (ancilium autem ab Episcopo non abstulit potestatem rationabiliter dispensandi, quum habet in hujusmodi rebus, maxime cùm revera sit moraliter necessaria.* Deinñim addit: *Tandem usus hoc confirmat, quia ita /// sine ullo scrupulo.* Idem dicit *Bonacina* (2;: *Episcopus potest in casu aliquo, justà concurrente causa, dispensare ut Missa extra ecclesiam in loco honesto celebretur, ita Reginald. Bcja, et Cenedo.* Deindè *se remittit ad dicta alibi* 3), ubi scripsit benè posse Episcopum dispensare in legibus canonicis quoad res quæ frequenter eveniunt, et dispensatione indigent; vel cùm occurrit aliqua gravis necessitas, vel gravis utilitas nec

(1) *Suarez tom. 3. in 3. Γ). Thom. part, disput. LXXXI. sect. 3. ten. Scundà*—2 *Bonuc. de Ehdì. D. i.q. ull. punct. 9. n. 11.* —(3) *Bon. de Leg. V. 1. ç. 2. n. 19. r. Scundo et tcrlio.*

de facili Sedes apostolica adiri potest. Idque conforme est ad ea quæ diximus *Tom. I. TvAI. n. 58*. Idem scribit *Barbosa* (1): *Concilium loquitur de communi modo celebrandi, non raro abstulit Episcopis potestatem rationabiliter dispensandi, stante necessitate, vel justa causa*. Idem scribit *Escobar*. (2) : *Talis autem dispensatio cum rationabili causa non debet inter abusus recenseri: undè potest Episcopus hanc concedere facultatem (celebrandi extra locum sacrum) quando persona nobilis ratione senectutis vel infirmitatis nequit adire ecclesiam ut Missam audiat, et Eucharistiam recipiat*. Idem scribit *Laym*. (3) : *Non videtur hæc potestas ablata. (Episcopis), occurrente casu necessitatis dispensandi, aut. 'semel: aut sæpiùs, quatenus rationabilis causa suaserit ; in loco honesto profanis usibus destinato , super altari sacramento Missam celebrare liceat*. Idem scribit *Holzman* (4) : *Excipiendus est praeterea casus, quo Episcopus rationabili ex causa dispensat, ut in privatis indibus, v. gr. alicujus infirmi, super altari portatili celebrari possit*. Idem scribunt alii plures, ut *Salmanticenses, Elbel el La-Croix* (5) cum *Coninch. Rodriq Pasq. Quarti, Diana, Mareant. Hurtado el Pagund* Itaque præfata sententia merito quidem communis dici potest. Et advertatur quod, cum à citatis 1)1). nominetur *necessitas* respectu ad dispensationem hanc , non sumitur pro necessitate celebrandi, talis enim necessitas non eget dispensatione, ut scripsimus supra in prima exceptione notata , sed intelligitur necessitas celebrandi , vel audiendi Missam extra ecclesiam , cùm subsit justa causa celebrandi.

Neque hic obstat Decretum Clementis XI. quod opponit *P. Mazzotta*, sicut nec etiam obstant Decreta Pauli V. et Urbani VIII. quibus præfata dispensatio vetatur Episcopis; quia illa intelliguntur, prout intelligitur Decretum Tridentini, ubi inquit *Escobar*, et *Salm.* n. 58. cum *Philiberlo, Hurtado, Nav. Quintanad. Diana , Fagund.* id esi, de dispensatione per modum habitus, non jam per modum actus ad tempus pro aliquo casu particulari , existent© justà causà dispensandi. Et quoniam post Concilii Decretum non defuerunt AA. ut *Solo*, et *Emmanuel Sa ..* qui dixerunt non esse gravem culpam celebrare extra ecclesiam, si celebretur in loco honesto: imo *Solo* scripsit ,

1 *Barbosa de Pol. Ep. Alien. 25. n.9.* — 2) *Escob. lom. 5. de Each. cap. 6. n.85.* — (5) *Lai/in. I. 5. tr. 5. c. 5. n. 4. r Xecundb.* — 4) *Holzmann. lom 2. cc Eurh.c.2. n.610. r. Erc 0. præl.* — 1) *Salm, de Sacrif. Miss. tr. 5. cap. 4. n. 55. Elbel Th. Mor. eo i. li'. pag. 156. n. 235. Croix l. 6. p. 2. n. 265.*

ut refert *P. Suarez* (1), nullam in eo adesse culpam, semper ac Missa clam dicitur, ita ut omne scandalum absit ideo censeo relatos Pontifices id prohibuisse Episcopis Decretis clarioribus et urgentioribus.

Deinde dubitatur, per quot vices hæc dispensatio concedi possit. *Salm.* dicunt semel, vel bis; sed alii, ut *Suarez*, *Laipn. Don. Escob. Holzm.* et *Elbel* cum *Pascp.* etc. indetiniè loquuntur, et inielligunt posse dari, durante illù infirmitate, aut alià causà accidentali. Et non sine ratione indefinite loquuntur, cùm prohibitio dispensandi intelligitur facta, ut supra ostensum est, tantum quoad dispensationes permanentes, non verum ad illas, quæ impertiuntur ad tempus propter aliquam causam transeuntem, et certum est prohibitiones tanquam odiosas stricte esse interpretandas. Accedit insuper quædam declaratio, quam affert de hoc *Gallemparte* (2) ubi sic dictum fuit: *Permittit Pontifex Ordinarii arbitrio, necessitate personarum, et infirmitatis qualitate pensata, ul pro infirmorum commoditate etiam in privato oratorio, vel altari ad hoc deputato facultatem celebrandi concedat*, klemque admittit *Card. Petra.* (3) dicens, licere Episcopo licentiam concedere celebrandi domi alienjus insignis personæ ægrolantis. ut Missam audiat, et Communionem fruatur. Accedit quod *Honorius III.* in cit. *cap. hi his 30. de Privil.* loquens de facultate celebrandi, dixit in hac re, *benignam polliis interpretationem faciendam.* Atqui si hujusmodi licentia impertiri potest ab Episcopis pro sæcularibus infirmis, ne Missa careant, ut supra dictum est; tanto magis concedi potest sacerdotibus, qui habent quamdam necessitatem sæpè celebrandi, ut infertur ex Tridentino sess. 23 cap. 14. *de Deform.* ubi dicitur: *Curet Episcopus, ut ii saltem diebus dominicis, et festis solemnibus..... missas celebrent.* Quapropter nescirem ipse à veniali culpa excusare sacerdotem, qui valens quotidie celebrare (præter unum diem in hebdomada ob reverentiam) omitteret ex pigritia Sacrum facere; quandoquidem sacerdos non tantum celebrat pro se, sed etiam pro tota Ecclesia, cujus minister est constitutus, et pro toto populo Christiano, pro quo in altari intercessor adest, ut declaravit Apostolus: *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut*

1 -*Suarez* in 5. p. lo. 2. elisi. 81. srcl.o. in prine. - 2 *GnlMn.* in Trid. srtx. 22. lirer, deo sert. etc. η. 6,— 5) *Card. I'elr.* lorn. 4. tn Con«t. 2. Urbani II. n. 52.

ψναῖ dona, et Sacrificia pro peccatis. Ilebr. 3. 1. Hinc uritur, prout dicebam, quædam necessitas, quam sacerdos habet celebrandi; ac propterea facilius Episcopi concedere possunt sacerdotibus in ædibus propriis licentiam celebrandi, durante eorum ægitudine.

65. —XI. Satis sit quod super hoc puncto dictum est. Ad alia transeamus. In *cap. /in. Ne pro (Hiatione, de pam. elremis*, legitur concessum Episcopis extra propriam diæcesini commorantibus, Prælatisque minoribus exemptis, quo nomine veniunt Abbates et Superiores locales, et diam Prælati romanæ Curia?, ut protonotarii, auditores Rotæ, etc. (ut dicunt *Suar. Lugo, Diana*, etc.) posse sibi eligere confessorium, sine aliqua Ordinarii illius licentia. Sed S. C. declaravit (quod coniirmatum est à Greg. XVI. apud *Eagnanum*) hoc intelligendum esse quod valeant sibi eligere aliquem sacerdotem sibi subditum: vel aliquem non subditum, sed à proprio Ordinario approbatum, id est ab Ordinario domicilii ejusdem sacerdotis, ut explicat *Lugo* d) Eodem privilegio gaudent Cardinales, sed non alibi nisi in Romæ, ut, inquit *E'agnanus*: et valent eligere in confessorium, quemlibet sacerdotem tam pro se, quam pro sua familia, quem possunt etiam extra Romam perducere; quod etiam Episcopis est concessum (2).

66.—XII Episcopi sunt delegati Sedis apostolicæ ad tuendam clausuram monasteriorum Monialium etiam exemptarum. earumque quæ Regularibus sunt subjectæ, ut demonstrabimus η. 87. Ex hoc inferunt *de Ale. Ihiulrius, Clericatus, Pellis.*, etc. (contra *Dianam*, et *Pasg.*) quod benè quidem possunt Episcopi reservare sibi casus circa clausuram, atque ita declaravit S. C. Concilii die 16. Nov. 1720. Quod est intelligendum etiam respectu Jesuitarum, etc. quidquid dictum fuerit *Tr. XIX. n. 43.* vide inferiùs n. 80.

67. — Omnes confessarii Monialium etiam exemptarum debent ab Episcopo approbari, ut præscripsit Greg. XV. in Bulla *Inscrutabile*, quam confirmavit in omnibus Clem. X. cum alia Bulla *Inscrutabili*, 7. Benedictus XIII. et nuper Clem. XII. qui in omnibus Gregorii Bullam innovavit (de qua infra n. 80.) etiam quoad ea quæ Bened. XIII. contrà Gregorii Bullam concesserat (3). Et ideo ait *Tamburinus* etiam Moniales exemptas incurrere casus ab Episcopo reservatos; quia sicut ille in approbatione limitare potest tempus, et personas, ita etiam casus. Sed alii communius et probabiliùs (*Pellis. Quinlanad. et de Alexand.*) id ne-

1) Vide lib. 6. n. 565. r. Dubitatur hic. 1,— 2 Ibid. v. Dubit. 2.—5, n. 577. lom. III.

gant, quia Moniales exemptæ sont extra jurisdictionem Episcopi; et approbatio confessarii respicit tantum ejusdem idoneitatem; tantum magis, quia in Bulla Clem. X. *Superna*, dicitur Episcopus posse limitare tempus, locum et personas; et nulla fit mentio casuum (1). Verum hoc non currit quoad clausuram, circa quam bene potest Episcopus tam casum, quam censuram sibi reservare, ut diximus *Tr.XIX. n. 43*, et juxta quæ dicemus n.80. Insuper advertendum est, quod per Bullam *Pastoralis* Bened. XIV. potest Episcopus assignare confessarium extraordinarium Monialibus exemptis, si illarum Prælatus regularis illum concedere recusaret (qui esse debet alterius Ordinis, vel secedaris), et hoc non solum in morte, sed etiam in vita singulis annis (2).

68.—XIII. Plures DD. asserunt, ut *Angelus, Silvester, Armilla, Tabiena*, alique cum *Croix* (qui illis adhaeret) posse Episcopum ex justa causa commutare pias testatorum dispositiones, ex eo quia ipsi habent dispensandi potestatem in lege quæ jubet impleri ultimas voluntates, quoties adsit justa causa; idque confirmant ex Tridentino, *sess. 22. r. 6*. Sed hoc negamus cum sententia probabiliori *Moline, Layman, Sanchez, etc.*, quia in *cap. Tua, de Test.* et in *cap. 8. ejusdem sess. 22.* à Concilio jubentur Episcopi adamussim exequi ultimas voluntates. Neque obstat quod opponunt, et quod legitur in eodem *cap. 8.*, quia ibi tantummodum committitur Episcopis ut examinent causas utrum veræ sint nec ne, quando ultima? voluntates à Sede apostolica commutantur. Tantum magis quia in *Clem. Quia contingit. de llelig. dom.* dicitur bona in aliquem usum applicanda, non posse in alio nisi à Sede apostolica applicari. Cæterum est valdè probabile quod dicunt *Laym. Bon.Salm. Coninch. et Trull.*, quod sive superveniat aliqua causa, sive testator ignoraverit aliquam causam, quam si cognovisset, aliter disposuisset; tunc Episcopus potest opus commutare, sed unà cum hærede; quamvis, si hæres contradicat, asserant plures DD. posse id facere Episcopum illo contradicente (3). h^.

69 —XIV. Dicunt insuper DD. ut *Γ/τα, Diana. Trullenchi, Busembaum*, alique, posse ab Episcopo fieri compositionem incertarum restitutionum (illarum scilicet quarum dominus est incertus) quæ pauperibus sunt erogandæ; quoniam (ut ipsi dicunt) hujusmodi compositio nulla lege

1).x. 602. Quær. VI.— 2 *Lib. 6. n.576.*— 5 *Vid. plura dt hoc lib. 5. n 591. Quær. 11.*

Episcopis reservatur; et contrà ipsa est juxta praesumptam creditorum voluntatem. Sed magis rationabiliter contradicunt *Lugo, Molina, Turrianus, Corduba*, et alii, quia talium bonorum administratio perlinet tantummodò ad Pontificem, vel ad principem (1). Etre cruidem verâ Pontifex Benedictus XIV. in Bulla '*Pastor bonus* (23. Aprilis 1714.), hujusmodi facultatem S. Pœnitentiariæ concedit (2). Vide *Tract. XIX. n. 148. ad X.*

70. — XV. Affirmant quoque *La-Croix, Tamburinus*, et *Pasqualigus*, posse ab Episcopo minui numerum Missarum à testatore relictarum, quoties ob eleëmosynæ parvitatem, qui Missas celebraret, non inveniretur. Sed hic se opponit *P. Concina*, et quidem rationaliter; nam Decretum S. C. emanatum jussu Urbani VIII. et confirmatum ab Innoc. XII., prohibet districts Episcopis reductionem, moderationem, aut commutationem onerum Missarum impositarum in *limine foundationis*, et post Tridentinum, volens quoad hoc omninò ad Sedem apostolicam recursum haberi. Quia rectè ibidem declaratum fuit, quod facultas concessa Episcopis, aliisque à Concilio, *sess. 25. c. 4. de Reform.*, intelligenda est pro reductione Missarum relictarum ante Concilium. Cæterùm ait *Fagnanus* cum *Felino*, quod si ab initio redditus erant sufficientes, et deindè taliter fuerint imminuti, ut nullo modo sufficiant, tunc iiqu videri ablatam facultatem quam habent Episcopi de *jure communi* moderandi Missas juxta *c. TXon quidem de Testam.* (3).

71. — Jam superitis dictum est *n. 53.* posse probabiliter Episcopum dispensare in omnibus in quibus dispensatio non est specialiter Pontifici reservata. Quid verò possint Episcopi circa relaxationem juramenti, et circa commutationem, aut dispensationem votorum, diximus *Tom. 1. Tract. V. num. 19. 4-2. el seq.* Notandum hic denique posse ab Episcopo, juxta Trident, *sess. 21. c. 7.* uniri, aut transferri ad aliam ecclesiam beneficia simplicia jam ad tenuitatem redacta, aut fundata in aliqua ecclesia quæ lapsu temporis jam corruerit, adeo ut nequeat ampliùs reparari, vide *Jiarbosam* (4). Insuper Episcopus potest unire seminariis beneficia simplicia etiam reservata, aut allecta, aut vacantia in curia Romana; Trid. *sess. 23. c. 18.* Insuper tempore visitationis potest Episcopus cogere parochianos ad necessaria parocho subministranda; Trid. *sess. 21. c. 4.* Potest etiam novas parochias erigere, et de matricis fru-

X) *Lib. 6. n. 592. v.* Notat autem.— 2 *Lib. 7. n. 470. de facultat. S. Perni- Ifnttartæ ad X.*— 3) *Vtde lib. 5. n. 351. v.* Dubit. 1. — i) *llcirb. de Potcsł. Epiic. AU. 66. tx n. 15.*

diluis dolare si luec abundet, sed sine praqudicio pussessuris; Trid. eod. loco. Potest etiam duas parochias unire, si divisa* nequeant singula* suum parochum sustentare; dummodo populus non adeo distet, ut non sullicial unius parochi assistentia; *ibid* c. 5.

CAPPT tV.

BE PRIVILEGIIS IIEGULAUIAL.

PUNGTUxM 1

(. ii

De privilegiis spectantibus ad omnes Regulares in communi.

1. De exemptione à jurisdictione Episcoporum 72. 75. 74. Cusio excepti, præcipue circa celebrationem Missarum 75. Deeluralio S. C. 76. Quibus casibus potest Episcopus obligare Ilcgulares, dc. 77. Utrùm lUgularcs teneantur præceptis Episcoporum. 78. l Irum Episcopus possit eos visitare 79. Utrùm visitare clausuram !/<»- nialium 80. Utrum petere rationem Missarum relictarum, de. 81. Quibus casibus pOssit criminaliter procedere, etc. 82. cl 85. II. lA- obligatione decimarum 84. ad 87. III. Circa fundationes 88. De monasteriis Episcopo subjectis 89. IV. De iudice conservatore 90. De sepultura 91. ct 92. De portione. canonica, etc 95. cl 94.

72. — I. Kegllares habent privilegium exemptionis à jurisdictione Episcoporum, nam Prælati regulares habent in suis ecclesiis et monasteriis jurisdictionem quasi episcopalem, tam quoad personas, quàm loca, sicut probant *Sulnianlicenses*. qui agunt fusius de omnibus privilegiis prædiclis in hoc puncto; sed nos solùm adnotabimus hic res magis principales (1).

73. — Itaque quoad prædictam exemptionem adnotandum primô, quôd in dubio 'alicujus privilegii, decisio spectat ad summum Pontificem, quemadmodum declaratum fuit à Cleinento IV., et ab aliis Pontificibus (2). Adnotandum| secundo quod huic privilegio exemptionis Regulares cedere non possunt; sicuti habetur ex *cap. Cum tempore, de arbitris*, quia id redundaret in damnum religionis: quare nulla consuetudo in contrarium potest in hoc pravalère (3).

1, *Salm.tr.* 18. c, 5. n. 3. — (2) *Salin. Ir.* 18, c. 3. n. C. — 5, *Ibid* n. 7,

7k—Notandum terliô , hoc privilegio gaudere, non solûni professos et conversos, sed etiam novifios, qui in favorabilibus veniunt sub nomine Religiosorum ; et etiam Tertiarios et beatos, sicuti dictum est numero 8. Servi etiam Regularium qui actu famulantur, et resident intra claustra monasteriorum et vivunt sub obedientia, juxta Tridentinum , sess. 24. c. 1L eximuntur à jurisdictione Episcoporum, tam quoad censuras (juxta Bullam Alexandri IV. apud *Salmanlicenses*) quàm etiam quoad Communionem paschalem (1i. Notandum quarto quôd apostatæ et fugitivi possint capi ab Episcopis, sed solnmmodô ut consignentur suis Superioribus. Episcopus soliim eos posset punire in casu, quo eorum monasteria essent in longinquo posita, et ipsi moniti nollent regredi juxta Tridentinum, sess. 7. c. 13. (2). Vide alia, qua* de hære dicentur num. 82. et S3. Notandum quintô quôd Saeculares in monasteriis existentes si ibi patrent aliquod delictum , non incurrunt poenas ab Episcopo impositas (3). Excipiatur , si contravenirent ordinibus Episcopi circa Missarum celebrationem ; sicuti dicitur in fine sequentis numeri.

75.— Scxtô adnotantur è contrario nulla hoc in loco, in quibus Regulares non eximuntur ab Episcoporum jurisdictione. Et primô sine Episcoporum licentia nequeunt Regulares ædificare monasteria juxta Bullam Urbani \ 111. die 28. Augusti 1614. Et animadvertatur quôd in Bulla Gregorii XV. *Alias*, prohibetur Episcopis dare hanc licentiam, si in monasterio nequeant ali redditibus, aut elemosynis saltem duodecim Religiosi ; sed hoc non intelligitur quoad hospitia , ût dicunt *Carbasa* , *Petrinus*, et cæleri. Secundô Regulares non possunt in lucem libros edere sine Episcopi licentia, ût ex Tridentino, .ve.vx. 4. *Peer, de Edit, librorum* (4). 3. Episcopus potest cogere Religiosos ad restituendum novitiis, qui nolunt professionem emittere, totum id quod attulerunt in ingressu (5). 4. Dispositio facienda à novilio, nisi ante duos menses, (piam profiteatur, fieri non potest (juxta Tridentinum , w.w. 2à. c. 16.) absque licentia Episcopi, aut Vicarii. 3. Episcopus habet potestatem cognoscendi simul cum Superiore Religiosi de causa nullilatis professionis (6). 6. Episcopus , aut alius ab

1 *Ibid.* n. 8. vide *Opur nostrum tom. 9. append. 11, cap. i. dr privil.* n. 73. — 2) *Salm, codent n. 8.*— 5 *Salmant. ibid, n 9. cl tract. 10. de ceiutur cap. 5* n. 115. cutn *Laym. Avila. Petrin Garcia, et alus pluribus.*—|4) *Salmant ir. li.cip. 3. n. 10. 11. ct 12* — 5 vide *Silmanl. trad. 15. cap. 3. n. 76.* « 6 *Ibid. cap. 5. n, 15.*

eo deputatus, debet scrutari voluntatem virginum, quando ingrediuntur aut profitentur in monasteriis; ex Trident. *sess. 16. cap. 17*. Sed id debet allicere intra quindecim dierum spatium, aliter non potest hac in re se amplius ingerere. 7. Episcopus potest prohibere, ne in monasteria Monialium, etiam exemptarum, suscipiatur ultra numerum earum quæ possint inibi ali juxta reddituum facultatem, sicuti statutum fuit in Bulla S. Pii V. (i). 8. Episcopus potest cogere Monachos, qui permanente! degunt exire monasteriorum claustra, propter debita ab ipsis contracta cum pauperibus personis, ut sunt pupilli, viduæ, etc. (2) 9. Episcopus potest adstringere Religiosos, ut processionibus intersint, juxta Trid. *sess. 25. cap. 13.*, dummodo eos vocet non per publicum Edictum, sed medio aliquo nuntio personaliter (3). 10. Episcopus habet jurisdictionem supra monasteria, in quibus non possunt ali 12. Religiosi ut dicetur num. 88. ad 3. Denique excipiuntur Episcoporum Ordinationes circa Missarum celebrationes: etenim quoad hoc statuit Tridentinum, *sess. 22. (le Observai, in Celebr., ut Episcopi se gerant velut delegatos apostolicos, dicens: Ut non solum ea ipsi, sed quæcumque alia kiic perlinere visa fuerint, ipsi.... ut delegati Sedis apostolicæ prohibeant, mandent, etc. : atque ad ea inviolati servanda censuris ecclesiasticis, aliisque pœnis.... fidelem populum compellant: non obstantibus privilegiis, exemptionibus, ac consuetudinibus quibuscumque*. Idem hic notandum quod adest resp. S. C. ad Episcop. Nebiens. 7. Febr. 1632. (lib. 14. Decr. p. 561. à tergo), ubi generaliter loquendo dictum fuit: *In his in quibus à jure communi, à S. Concilio Trident, à Constit. apostolicis tributa est Episcopo jurisdictio in Regulares, potest illos etiam per censuras ecclesiasticas compellere*. YX idem decisum fuit die 4. Junii 1672. (lib. 27. Decret, pag. 406.). Quare, sicut benè advertit Benedictus XIV. (4) Episcopi quoad celebrandas Missas possunt adigere omnes, quamvis Regulares, ad observandum non solum ea, quæ statuuntur à Concilio, sed etiam quæ statuuntur à seipsis. Quare rectè Eminenlissimus Cardinalis Spinelli, cùm esset Archiepiscopus Neapolis, die quinta Januarii 1743. præcepit sub pœna suspensionis à Divinis, etiam Regularibus, ne admitterent ad celebrandum in suis ecclesiis aliquem sacerdotem advenam sine licentia Ordinarii.

1) *Salm.tr.* 18 cap.5. n. 14. — 2 *Ibid.* n. 15. — 5) *Ibid.* n. 16. cl 16.
 .1 *Di Synod, lib. 9. c. 15. n. 5.* - ' «X'YB

76). — Adnotantur alia, quæ declarata fuere à S. C. in Decreto die secundo Julii 1520. Et 1. Regulares possunt recipere, quæ à devotis offeruntur, sed non mendicando per ecclesiam. 2. Non possunt uti pallio, aut pluviali per parochiam extra eorum ecclesias, aut earum recinctum: neque possunt facere processiones, dummodò non babeant pro se consuetudinem in contrarium, ut dicunt *Hodriq. Bordon.*, et *Villalobos* (1). 3. Vocati ad funeralia debent ire ad ecclesiam, ubi manet clerus jam coactus; sed in hoc dicunt *Salmanticenses* cum *Lezana*, esse consuetudinem in contrarium (2). 4. Non potest vetari Regularibus ne celebrent Missam in suis ecclesiis ante Missam parochialem, et ne pulsent campanas, uti declaravit S. Pius V. in Coiist. *Etsi Mendicantium*, 2. 5. Regulares nequeunt publicare matrimonia. 6. Possunt ipsi concionari in suis ecclesiis, tempore Adventus et Quadragesimæ, quamvis in parochia sermocinetur (3).

77. — In tribus casibus potest Episcopus cogere Regulares ad obediendum, etiam adhibitis censuris: 1. est ad restituendas res novitiis, ut dictum est, juxta Tridentinum, sess. 25. c. 16.; II. ad observandam clausuram, loquendo de Monialibus, Trid. *ib.* c. 5.; III. ad observandum lotum id, quod ab Episcopo statutum est quoad Missam celebrationem, ut dictum est n. 73. Et circa id refert Bened. XIV. (4) duo Decreta S. C. Concilii, in quibus dictum fuit, quòd Episcopi ut delegati apostolici possint etiam censuris cogere Religiosos, et procedere adversus eosdem, si admittant ad celebrandum in suis ecclesiis advenas sine Episcopi licentia, juxta Tridentinum, sess. 22. *Decr. de Obs. in cel.*, ubi præceptum fuit, præsertim Episcopis: *Interdicant, ne cui vago, vel ignoto sacerdoti Missas celebrari liceat.* An deindè in aliis casibus supracitalis possit Episcopus cogere censurè Regulares; allirmant *Barbos. Garcia*; et alii; sed communiùs negant *Sanchez*, *Lezana* et *Salmanlicenses*, cum aliis, propter multa privilegia papalia, quæ hac de re afferunt; et addunt cum *Barbosa*, *Diana* & *kezana* (contra alios) quod Episcopus ne denunciare quidem potest Regulares excommunicates, etiam ob publicum delictum (5).

78. — Quæritur primo utrùm Regulares obligentur Decretis synodorum provincialium, aut diœcesanarum, aut

(1) Vide *Salmant.* tr. 18. c. 5. n. 18. et 19. — (2) *Ibid.* n. 19. — (3) *Ibid.*
 (4) *De Synod.* lib. 9. c. 15. n. 5. — (5) *Salmant. cap.* 5. §. 3. *per totum.*

iliis Episcopi præceplis ? Cerium est Regulares non teneri interesse dictis synodis, dummodo non essent parochi, sicut habetur ex Tridentino, *sess. 24. c. 2.* et ex pluribus Decretis S. C. Deinde quoad quæsitum *Vasq. Sancti. Becanus* alique dicunt Cos obligari ad eorum omnium observantiam, quæ non præjudicant observantia? regulari; sed non intelligitur quoad vim coactivam, illa ut contraveniendo non incurrant aliquam pœnam, sed solummodo quoad vim directivam, id est, ut se conforment reipublicæ, cujus sunt partes. Alii tamen, ut *Suarezius. Lezana, Salmanticenses*; etc. id negant (dummodo hoc necessarium non sit ad evitandum scandalum, aut casus non esset, in quo Religiosus aliquis haberet aliquod munus dependens ab Episcopo, ut munus parochi, confessoris, concionaloris, etc.). Et id probant ex *cap. 1. de Privil. in 6.*; ubi dicitur Regulares eximi à præceplis Episcoporum, exceptis casibus injure expressis. Rationem deindè adversariorum dicunt valere, quando partes sunt homogeneæ, non autem, cum sunt heterogeneæ, ut sunt Religiosi, qui non perindè ac sæculares multa alia onera particularia habent. Cæterum in duobus ulla sine hæsitatione ipsi obligantur ad obediendum, ut dicitur in Tridentino, *sess. 25. c. 12.* I. quoad observantiam interdicti positi ab Episcopo semper ac observatur ab Ecclesia matrice; II. quoad observanda festa ab Episcopo statuta (1); præter ordinationes circa Missarum celebrationem, ut dictum est superiùs *n. 75. circa finem*. Præterea notetur Episcopum posse Regularibus interdicare auditum confessionum in propriis ædibus sire cellis, juxta Decretum S. C. emanatum an. 1617. 15. Sept, et videri potest apud *P. Ferraris* (2). Potest etiam vetare omnibus confessariis audientiam confessionum mulierum, aut puellarum extra confessionarium sub pcena suspensionis ab audiendis confessionibus ex Decreto S. Congr. 18. Decemb. 1693. apud eundem *Ferraris* (3).

79.— Quæritur secundò utrùm Episcopi possint visitare personas et monasteria Regularium? Communiter loquendo, cerium est ex *c. Nulli UV quoes. 1., et* ex Tridentino, *sess. 25. c. 8.*, exemptas esse à visitatione Episcopi, tam personas, quàm monasteria et ecclesias Regularium (dummodò in illis degant duodecim Religiosi. Vide num. 88.). Ist juxta plures declarationes sacra? Congregationis etiam ecclesias parochiales Sæcularium, quæ subduntur Regu-

(1) Vido *Salmant. trad. IS. cap. 3. g. i. per lotum.* — (2) *Ferr. BiHr. Can/hsanus ari. 4. n. S.* — (3) *Jdem loc. cit. n. 10.*

laribus, et ubi parochus est Religiosus, qui, si delinqueret etiam circa suum officium, non potest ab Episcopo puniri. Sed hoc non obstante nunc prajier Pullam (Iregor. XV. *inscrutabili*, à Bened. XIV. declaratum atque detinitum est in Bulla *Cum nuper* edita 8. Nov. an. 1751. hujusmodi subjectos esse Episcopo *in his quæ rei ad ipsum spectant exercitium cura animarum, vel etiam ad eorum vitam et mores perlinent*. Sed fusilis idem Bened. XIV. de hac re agit in quadam Bulla peculiari *Birmandis* } edita die 6. Novemb. 1744. ubi plura statuit, 4. Quod parochi regulares omnimodè subsunt jurisdictioni, correctioni et visitationi Episcopi, in iis quæ concernunt curam animarum et proprios mores. 2. Quoad visitationem localem, possunt visitari altare, in quo SS. Eucharistiæ Sacramentum asservatur, sacrum tabernaculum, fons baptismatis, confessionale in quo residet parochus, pulpitum è quo parochus condonatur, sacrarium ad inspiciendam sacram suppellectilem, sepulchrum parochianorum, eorumque coemeterium, turris campanaria, si adsint ibi campanæ parochiales et omnia sacra vasa. 3. Quoad personalem, debet scrutari vitam ac inopes curati, quatenus ea quæ extra claustrum prodierint; item examinare an titulo legitimo eam curam exercent, resideat, an ad Synodum vocatus iverit, an conferentias casuum conscientiæ habeat frequenter, an onera curæ adimpleverit, an Missam pro populo applicaverit, an festis diebus concinnatus fuerit, etc., an vacet confessionibus audiendis an aegrotantibus assistentiam praestiterit, an pueros ante Confirmationem et Communionem instruxerit; an de matrimonii impedimentis inquisiverit, et an sponsi in rebus Fidei sint edocti, et an rectè ordinatus habeat libros parochiales. 4. Quod licet Superiores regulares non possint deputare aliquem ad curam sine Episcopi approbatione, possunt tamen eum remove illo inscio, et ita pariter Episcopus potest curam illum privare sine consensu Superioris, si id justa causa expostulet, etc. Potest etiam visitare ecclesias annexas, et subditas monasteriis, earum administratio sit penes parochos saeculares, prout pluries declaravit S. Congreg. apud *Bellarminum* et *Barbosam*: excipe, si incorporator essent monasteriis, aut nullius essent dioecesis. Possunt itaque Episcopi visitare confraternitates Saecularium undatas in monasteriis, sed dumtaxat quoad administrationem honorum, non quoad altaria, ut ex Trident, sess. 25. r. 20., et ex pluribus Decretis sacrae Congregationis. Excipiuntur insuper illæ quarum Praefectus est Religiosus

ex privilegio Gregorii XIII., cui nulla contraria consuetudo potest obstare (4).

80. — Quæritur tertiô ulrùm Episcopi possint visitare claustra monialium exemptarum ? Negant *Salmanticenses* cum *Navarro, Sanchez, Bonae. Veliz.*, etc. ex *cap. Periculoso_z de statu Monach. in 6.* ubi cura claustrum Monialium exemptarum manifesté conceditur Superioribus regularibus. Neque obstat (ût ajunt) Tridenlinum, *sess. 24. c. o.*, ex quo contendunt patroni adversæ sententiæ, Episcopos esse delegatos aposolicos quoad claustrum Monialium exemptarum, cùm ibi statuatur, ut ipsi curent, ut restitatur aut conservetur claustrum *in omnibus monasteriis sibi subjectis ordinaria, in aliis verb Sedis aposolicæ autoritate.* Etenim respondent, quod pro illo *in aliis*, etc. non intelligantur monasteria Regularibus subjecta, sed subjecta immediatè Pontifici, quod asserunt declaratum fuisse per Pium V. in sua Bulla *Circa Pastoralis*; eô magis quia Concilium in loco prædicto renovat, non revocat citatum textum *Periculoso*. Ilis non obstantibus contraria sententia amplectenda est cum *Barbos. Gavant. Lezan.*, etc., quia , licèt non obstaret Tridenlinum, nihilominùs obstat equidem Bulla Gregorii XV. *Inscrutabilis* anni 1622. , in qua dictum fuit, 1. Ut regulares nequeant destinare alium ad audiendas Monialium confessiones, præter eum, qui fuerit approbatus ab Ordinario (et in hoc animadvertendum est quod præterea statuit Benedictus XIV. in Bulla *Pastoralis* die 5. Augusti 1748, confirmans Bullam, *Apostolici ministerii*, Benedicti XIII. ; quod scilicet , si regularis Superior negligeret assignare saltem semel in anno confessarium extraordinarium, aut sæcularem , aut alterius Ordinis , quemadmodùm Pontifex præcepit, possit illum assignare dioecesis Episcopus). 2. Statuit Gregorius XV., ut administratores monasteriorum dictarum Monialium debeant rationem reddere Episcopo administrationis bonorum. 3. Ut Episcopus valeat remove confessarium, aut alium administratorem monasterii, si Superior monitus illum non removeat. 4. Ut Episcopus præsidere possit electioni Abbatissæ. Ac quintò specialiter fuit statutum, ut Episcopus possit corrigere et punire, veluti delegatus apostolicæ Sedis, eos omnes qui aliquid admittunt adversùs claustrum Monialium, etiam exemptarum. Placet hic adnotare verba Bullæ: *Tam sæculares, quàm Regulares nullis privilegiis tueri se possint, quomi-*

(1) *Salm. tr. 18. c. 3. n. 51. ad 56.*

Cap. 4. punct. 1. De priv. Regul. in com.

nits, si deliquerint circa personas intra septa degentes, out circa clausuram Monialium, etiam Regularibus subjactarum, ab Episcopo tamquam ad hoc Sedis apostolicæ delegato, puniri et corrigi valeant (1). Et ibidem refert Baroosa Decretum quoddam sacræ Congregationis, ubi statuitur, quôd nullimodè possit impediri Episcopis, quin visitent monasteria exempta, et Regularibus subjecta quoad observantiam clausuræ, et qui præsumit impedire, post tertiam monitionem incurrit excommunicationem ipso facto ex Clem. Attendentes, de statu Mon. (2). Præterea hoc in loco adnotandum est, quôd Clemens X. et Clemens NIL praeceperunt, ut observaretur Bulla Gregorii XV. non obstante quâcumque contraria consuetudine.

81. — Quæritur 4. ulrùm Episcopi exigere queant à Regularibus rationem hæreditatis relictæ cum onere Missarum, aut legatorum satisfaciendorum sæcularibus? Videntur posse, ex eo quod eruitur ex Tridentino, sess. 22. c. 8., ubi præbetur Episcopis potestas visitandi omnia legata pia, non obstante quocumque privilegio in contrarium. Et dicunt *Salmanticenss*, quôd ex hoc rectè sententia ista redderetur probabilis. Sed ipsi deindè id negant ob multa privilegia Regularibus concessa, præsertim per Pium V., in quibus declarantur exempta Religiosorum mona à quacumque Episcopi jurisdictione, non obstantibus quibuscumque Constitutionibus apostolicis et Conci-

82. — Quæritur o. utrum Episcopus in alia causa possit procedere criminaliter contra Regulares? Dictum est Regulares exemptos esse ab Episcoporum jurisdictione, præterquam in casibus in jure expressis. Præter id, quod spectat ad Missarum celebrationem et clausuram Monialium; in duobus aliis casibus possunt ex Tridentino Episcopi contra eos procedere. 1. Si Regularis aliquis patraret delictum, degendo extra monasterium, Trid. sess. 6. c. 3. Sed hoc intelligitur eorum respectu, qui permanenter extra monasterium habitant, non verò quoad illum Religiosum, qui extra maneret causft confessionum excipien- darum, aut concionandi aut alterius negotii ad tempus; aut incolet pagum, aut locum alium dependentem à monasterio ob negotia religionis. Sed hic oritur dubitatio, uiriim possit Episcopus punire illum delinquentem, qui habitaret alium locum ob longum tempus ex licentia sui

(1) VWe *Boihoxam de potest. Epi>c. All.* 102. n. 7. *elSalm.tr.* 18. c. ?. r. 37. ac/39.--(2) *Vide de Alex, de Monial. c. 6. £.* 1. <j. 5. — rô *Salm. tr.* IS. i. 3.n. 10. ad 12.

Superioris? Mii allirmant, veluli *Tambur. iàrbosa. Lezuna*, etc. pluribus innixi declarationibus sacrae Congregationis. Alii, quemadmodum *Sabnftnticenses* cum *Sanchez, Silvesl. Peyrino, Hordono*, etc. negant ex *cap. Eae Rescripto, de jurejur.* ubi dicitur, quòd (pii manet extra mohasteriuni ex licentia Superioris, judicetur in monasterio manere. Quare ajunt, quòd tam Concilium, quam pràdictæ declarationes vigere intelligantur in cos qui extra monasterium morantur sine licentia, aut in loco adeù remoto ab eorum Superiore, ut puniri non possint, nisi post longissimum tempus (1).

83. — Secundus casus est, cùm Religiosus, eliamdegens in monasterio, extra illud delinqueret cum publico populi scandalo, et Superior eum non puniret. Trident, *sess. 25. c. 14.* Et quia Superiores quidam trans mittebant hujusmodi delinquentes extra dimeesim, ut immunes essent à pœna, statuit Clemens Vili anno 1696. in Bulla *Suscepti oneris*, ut in tali casu, instante Episcopo, Superior infra tempus ab Episcopo praescriptum revocare debeat delinquentem, et punire; alias possit eum castigare Episcopus loci, quo ipse transmissus est (2). Adnotant deindè *Saunanticenses* cum aliis 1. ut hujusmodi Concilii Decretum vigere debeat cùm delictum est notorium etiam facti publicitate. 2. I't non valeat adversùs Superiores delinquentes, qui in odiosis non includuntur sub nomine Regularium, quemadmodum ait Concilium. 3. Ut Episcopus procedere non possit, nisi postquam pluries monuerit Superiorem, ut delinquentem puniret, et ille neglexerit. Si tamen Episcopus delinquentem in actuali delicto interciperet, potest illum capere (sicut dictum fuit), sed ut statim eum transmittat ad Superiorem, et quando crimen fuisset gravis scandali, polest etiam eundem retinere in carcere, ut transmittat infra 26. saltem horarum spatium. Superior deindè præbere Episcopo debet sufficientia argumenta sculæ punitionis. Episcopus, licèt capere possit summariam informationem, in eam ad Superiorem transferat, non polest tamen juridicum ellorniare processum adversùs reum: sed si ibrlè elfvrinasset, probabile est eo Superiorem uti posse <id procedendum nisuum Religiosum, ùt ajunt *Salmantionises* cum altis (3).

84. — Secundo. Regulares privilegium habent exemptionis à contributione Decimarum. Arreptà occasione, oportune hoc in loco adnotantur quædam circa Decimas.

(1) *Salm. tr.* 18. c. n. 10. ad 4G, — (2) *Salm. ibid.* — (3) *Ibid.* n.50. el51.

Decimæ dicuntur illa fructuum porlio, aut industriarum personalium, quæ à fidelibus tribuenda est Ecclesiæ ministris, pro eorum sustentatione. Reverà Decimæ debentur ex jure divino naturali; sed quoad quantitatem, id est decimam partem, sunt ex jure ecclesiastico, cùm cessaverit jus antiquum divinum, ut judiciale. Hinc lit 1. Pontificem posse quemlibet eximere exonero Decimarum; Pontificem, inquam, non Episcopos: ipsi dumtaxat possunt ex Trident. sess. 21. r. 5, 6. *el T.* applicare Decimas unius loci ad alium, et unire ac separare beneficia (1). Infertur 2. quod consuetudo ritè potest aliquos eximere à solvendis Decimis, dummodò remaneat id quod sullicit ad congruam Ecclesiasticorum sustentationem; sed hujusmodi consuetudo præscriptionem quadraginta annorum non interruptorum habere debet, licet ab initio, nec titulus, nec bona fides interfuerint: ad præscriptionem deindè (accipiendo vocem prout sonat præscriptio, non iit consuetudo) necessaria sunt bona fides, et quadraginta anni cum titulo; sine autem titulo requiritur tempus immemorabile. Pro futuris Decimis fieri potest compositio: sed etiamsolummodò à Pontifice, non ab Episcopo, nisi fieret inter unam et aliam ecclesiam. Dictum est pro futuris, quia præteritas remittere potest etiam ille, cui debentur (2)..

85. — Olim Decimæ debebantur, ut dictum est, tam ex fructibus bonorum, quàm ex personarum industria. Sed juxta præsentem consuetudinem penè universalem solvuntur solum ex fructibus bonorum tam stabilium, quam mobilium, juxta *cap. Non est, de Recini*. Et debentur ex fructibus integris non deductis expensis et oneribus contributionum; ut ait *S. Thom.* (3) et alii communiter ex *cap. Cum non sit, de Decim.* (4).

86. — Decimæ præterea solvi debent ab omnibus fidelibus, etiam à principibus, sed non à pauperibus: isti tamen, nisi sint in extrema necessitate, sed solum in gravi, si pervenirent ad meliorem fortunam, tenentur solvere præteritas Decimas, ut dicunt *Suarez, Layman. Castr.*, et alii, cum *Salm.* (5). De jure autem communi tam clerici quàm Religiosi, et etiam parochi tenentur solvere Decimas suorum bonorum patrimonialium, licet assignata fuissent ad titulum Ordinationis, non autem bonorum beneficialium, ut docet *1). Th.* (G). Quoad cos verò,

1) *Salm.* >r. 18. c. 5. n. 52. e/ 51. — 2 *Ihid.* n. 55. — 3 2. 2. q. 87. art. 5. *Salm. tr.* 18. c. 5. n. 58. — 4 5 *Salm. tr.* 18. r. 5. n. 5.)' — 6 *Lee. cit ari.* 4. »i corp, et ad 1. ex c. Si quis laicus 16. q. 1.

qui deficiunt à solvendis Decimis, hæc statuit Trid.wss. 25. c. 12. *de Beform. Qui vero eas (decimus) aid subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur; nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta > absolvantur* (1).

87. — Sed quidquid sit de jure antiquo, hodie ex nullis privilegiis pontificiis omnes Regulares, etiam Moniales cujuscumque Ordinis (et etiam Equites Hierosolymitani) eximuntur à Decimis non solum personalibus, sed etiam stabilium, tam priorum (etsi colantur à colonis), quàm conductorum, ùt emphitheuticarum (2). Si tamen transeunt ad Regulares bona priùs subjecta Decimis, tenentur ad illas, uti constat ex pluribus Decretis, sacræ Congreg. Rotæ apud *Pignatelli* (3).

88. — Tertiô. Olim Regularibus vetitum erat, ne nova ædificarent monasteria aut dereliquerent ædificata sine expressa licentia Summi Pontificis *cap. 1. de Excess. Prælat. in 0. ex cap. un. de Bel. Dom. in 7.* Tractu deindè temporis obtinuerunt diversa privilegia, sed hæc omnia anno -1624. limitata fuere ab Urbano VIII. in Bulla *Romanus Pontifex*, ubi statutum fuit, non posse acceptari nova monasteria, nisi observata forma Canonum Tridentini, et Bullæ Clementis VIII. *Quoniam ad institutam.* Quare hodie ad fundandum novum monasterium tria requiruntur. 1. Licentia Episcopi. Utrùm verô requiratur etiam licentia Pontificis alii affirmant, ùt *Barbosa, Tamb. Pelliz.* ex Declaratione S. C.; negant verô *Salm.* cum *Lezana, Suarez, Rodriquez*, et aliis. 2. Ut adsit consensus eorum, quorum interest, et præsertim omnium monasteriorum existentium intra quatuor milliariorum spatium; aliter Episcopus concedere non potest dictam licentiam, nisi quando illi injuste contradicerent (4). Carmelilæ tamen privilegium habent, ut alii ordines fundare non possint, ubi ipsi habent monasterium infra spatium 560. ulnarum Florentinarum, et Minores infra spatium 1200. ulnarum, etc. Contra Minimi et Jesuitæ privilegium habent fundandi in locis etiam non remotis intra spatium 560. ulnarum prædictarum. Et in 'omnibus his privilegiis conceditur communicatio. At prædicta privilegia circa ulnas juxta consuetudinem non intelliguntur quoad monasteria, quæ fundantur in civitatibus (5). 3. Requiritur, ut novum monasterium possit commode redditibus, aut eleemosynis sustentare duodecim Religiosos; sullicit tamen, ut adsit intra breve tempus

(1) *Vide Salm. 1. 62.* — (2) *Idem. n. 72. ai 79.* — (3) *Pignat. l. 1. cons. 555, ft 1017. 8. ». 9.* — (4) *Salm tr. 18. c. 5. w. 12i. ad 151.* — (5) *Ibid. n. 157. ad 140.*

probabilis spes prædictæ sufficientis sustentationis. Quòd si monasterium (intelligitur de monasteriis fundatis post citatam Bullam Urbani VIII. emanatam anno 1624.) non valeret sustentare duodecim Religiosos, qui revera in illo non habitarent, statutum fuit per sacram Cong. pluribus Decretis, confirmatis à Gregorio XV. et Urbano VUE ut hujusmodi monasterium omnino subjectum esset Episcopo per hæc verba : *Ordinarii loci risilationi, correctioni, atque omniinodæ jurisdictioni talia monasteria erecta absque eo, quòd 12. fratres in eis valeant habitare, el de facto habitent, subjecta esse intelliganlur* (1). Eadem conditiones requiruntur in fundandis Monialium monasteriis. Et advertendum hic quòd ex Tridentino et S. C. prohibetur, ne fundentur Monialium monasteria extra habitatum (2).

89. — Prædictæ conditiones non requiruntur in fundandis hospitiiis Religiosorum, fit notant *Peirinus, Tamb.* etc., saltem (ut limitat *Lezana*) si ibi non recipiant Missas, et non habeant ecclesiam (3). Neque requiruntur in translationibus monasteriorum, quæ possunt fundari (ut probant *Salmanticenses* cum *Navarro, Barbosa, Peyrino, Lezana, etc.*) sine consensu Pontificis, Episcopi, vel aliorum monasteriorum ; dummodò translatio non afferat iis præjudicium : etenim dicunt, quòd jam antea habebant tale privilegium à pluribus Pontificibus concessum , et quod illud limitatum est tantum quoad novas fundationes, quales non vocantur translationes monasteriorum ex uno situ ad alium commodiorem ejusdem terræ (ut intelligitur), aut prope illam , derelinquendo antiquum monasterium. Et in tali casu Religiosi retinent omnia bona, et jura monasterii derelicti (4). Possunt præterea Religiosi ex concessione Urbani VUE, et Innoc. VUE, quando deficerent redditus, et eleemosynæ unius monasterii, illud unire et incorporare alteri (5). Insuper possunt ad libitum redire ad monasteria derelicta, dummodò redditus non afferret aliquod novum præjudicium aliis monasteriis (6). Possunt insuper Generales Religionum superiores ex concessione Sixti IV. et ejusdem Urbani VUE suppressere monasteria misera-bilia, transferendo eorum bona ad majora monasteria. Adnotetur hic, quod monasteria concessa ab universitatibus, cum derelinquuntur, in manu Ordinarii derelinqui debeant ; at si propriis redditibus, et eleemosynis ædiificata fuerint , remanent in dominio Religiosorum, ut de iis possint libere disponere (7).

(1) //W. n. 129. el ISO. — 2 Ibid. n. 158. — (5 lb»d n 152. — (4 Snhn, tr. IS.c.5. n. 155. ad 151. — 5 ibid. n. 150.— 6' fium. 118. — 7 MrJ. 117.

90. — IV. Regulares habent privilegium eligendi iudicem conservatorem (pii iudicet de omnibus illis casibus, in quibus Religiosi sunt rei, et etiam in quibus sunt actores; sed quando sunt actores, solùm propter injurias et manifestas violentias ipsis irrogatas (1).

91. — V. Regulares habent privilegium admittendi eos omnes, qui volunt sepeliri in eorum ecclesiis. Adnotamus hic præcipua quædam circa sepulturam, de qua fusiùs tradant *Salm.* (2). Quicumque ad pubertatem pervenerit, sibi eligere valet sepulturam ubicumque, etiam Episcopi; nisi autem illam sibi eligant, sepeliri in cathedrali debeant (3). Religiosi tamen debent sepeliri in monasterio, etsi morentur extra illud, dummodo locus non esset nimis remotus. Novitii valent sibi eligere sepulturam extra monasterium; quòd sinon faciant, sepeliri debent in illo, ubi obirent, dum alia in domo manerent ex licentia sui Superioris (4). Idem intelligitur quoad commensales, et familiares, qui actu serviunt, et resident in monasterio sub obedientia Superioris. Et hi valent recipere omnia Sacramenta a Religiosis, Baptismo excepto, et matrimonio (5). Gravissimas incurrunt poenas clerici et Religiosi inducentes alios ad promittendum juramento, voto, aut fide data, se electuros sepulturam in propria ecclesia (6). Privandi sunt sepulturâ, qui moriuntur impenitentes, et publice constat non fuisse confessos in anno, nec communicasse paschali tempore, et ita etiam hæretici, excommunicati, qui sibi ex ira mortem intulerunt, si deinde pœnitentiæ indicia non præbuerint, uti habetur in Rituali romano: *Peccatores publici cujuscumque peccati, et qui moriuntur in flagrante crimine (iit ex cap. bures. de furto)* nullo dato signo pœnitentiæ; etenim tunc præsumuntur et in peccato obiisse, ut dicunt communiter DD. cum Rituali, quidquid dicant *Lezana* et *Sancius* (7). Qui huiusmodi defunctos sepelit, lethaliter peccat; et qui sepelit hæreticum, aut hæreticorum fautorem, aut publicè excommunicatum, aut usurarium, etiam excommunicationem incurrit; et huiusmodi defuncti, si fieri possit, ex sepultura extrahendi sunt. Cæterum nemo sepulturâ privandus in quocumque casu sine sententia Episcopi, aut Superioris, si cadaver est Religiosi (8).

92. — Sed ad rem nostram, ad Regulares videlicet, redeamus. Plura sunt notanda. 1. Quilibet clericus, aut

1) *Ibid.* a n. 152. ad 178. — (2) *Ibid.* panel. G. — (5) *Ibid.* n. 181. — (6) n. 187. — (5) *Salm.* (r. 18. c. 3. ». 188.211 .<-(215.—(6) *Ibid.* n. 191,—(7) *Ibid.* ». 199. — (8) n.202. ei 201.

Sæcularis sibi eligere potest sepulturam in ecclesia Regularium. Et quando aliquis haberet sepulturam suorum Majorum in illa, et non elegisset aliam ecclesiam, possunt Regulares illic eum sepelire (1). 2. Parochi qui in associatione ad ecclesiam Regularium plus exigunt, quàm exigerent in sepeliendo defunctos in parochia, ut retraherent fideles ab eligenda alibi sibi sepultura, papalem excommunicationem incurrunt, ex Bulla Clementis VIII. apud *Salmanticenses*; et licèt Bulla edita fuit pro ludiarum parochis, tamen *Lezana, Peyrinus, et Salmonlicenses cum* aliis intelligunt eam editam fuisse universaliter pro omnibus (2). 3. Cùm sepeliendus est defunctus in Regularium ecclesia, debent ipsi vocare et attendere parochum; sed si ille renuit venire, aut nimis moratur, possunt ipsi extollere cadaver, et illud in suam ecclesiam asportare; ita communiter *Barbosa, Lezana, Peyrinus, et alii cum Salmanticensibus*, ex pluribus Decretis S. C. (3). Officium supra cadaver tùm celebrandum est, nona parocho, aut canonicis, sed ab iisdem Regularibus. Nec parochus exercere potest illum actum in eorum ecclesia, nec cogere hæredes ad celebrandas Missas, aut earum partem in parochia, ex pluribus Decretis etiam S. C. Et idem observandum est etiam pro monasteriis Monialium exemptarum (4). Adnotandum tamen, in Monialium ecclesiis sepeliri non posse laicos sine licentia S. C. dummodò aliquis non haberet in eo jus sepultura! (5).

93. — Quæritur utrùm Regulares teneantur ad solvendam canonicam portionem Ordinario, aut parocho? Alia est portio canonica *episcopalis*, et est illa, quæ debetur Episcopis pro omnibus donationibus *causa mortis*, et pro legatis ecclesiis relictis, aut Iccis piis eorum diœcesum, ut ex *Clem. Dudinn, de sepult.* Hæc portio quandoque fuit tertia, quandoque quarta pars; ut Innocentius *ill. cap. Requisitis, de Testam.* statuit, ut quoad quantitatem attenderetur consuetudo (G). Alia est *parochialis*, quæ propriè vocatur *quarta funeralis*, et est illa portio, quæ parocho lebeturex funeralibus, legatis piis, et omnibus, quæ perveniunt ad ecclesiam, in qua sepeliendum se defunctus statuerat. Et ista etiam fuit diversa, sed quoad eamdem etiam consuetudo attendenda est (7).

91. — Sed quoad Regulares, eximuntur à solvenda portione episcopali eorum monasteria tam hominum, quàm

A} *Ibid.* η. 205. — (2) *Ibid.* 206. — 5, *Salm. tr.* 18. c. 3. n. 208. et 209. — I *Ibid.* n. 212. et 213. 5 *Vide Opus nostrum lib.* 1. n. 62.— ¶6 *Salm. tr.* 11c. 5. n. 216. — 7, *Ibid.* n. 218.

fœminarum, ex *Eoriravaganti Infer cunctas*, §. *Quibuscumque, de privilegiis*, et ex aliis privilegiis apud *Salman!icenses* (1). Quo· verù ad *quartam funeralem*, ex *pm* communi olim Regulares tenenantur ad illam solvendam; sed hodie attentis eorum privilegiis, et Trident, *sess.* 25. c. 13. et Bullà Pii V. *Etsi Mendicantium*, anni 1367, tenentur ad illam solvendam ca monasteria dumtaxat, qua» ultra 40. annos, antequam Concilium confirmaretur, solebant solvere : ita probant *Salmanticehses* cum sententia communi, et pluribus Decretis S. C. ex multis privilegiis pontificiis, et præsertim Sixti IV., qui imposuit pœnam excommunicationis, et privalipnis beneficiorum parochis, qui vellent exigere prædictam *quartani* (2). Excipiuntur tamen illa monasteria, quæ solverent prælatam *quartam* ex contractu inito, aut ex consuetudine immemorabili (3).

PUNCTUM II.

De privilegiis Regularium in particulari.

1. *De facultate absolvendi subditos à casibus el censuris* 93. 98. et 97. *De reservatione casuum , etc.* 98. *De facultatibus quoad Sæculares* 99. *Utrum Regulares possint absolvere à casibus Episcopis reservatis a jure › vel consuetudine* 100.. *Orum à casibus papalibus* 101. *Utrùm in itinere, aut ex bulla Cruciatæ, etc.* 102. *Utrùm confessarii Regulares possint denuo examinari ab Episcopo* 105. II. *Circa dispensationem in irregularitatibus* 104. et 105. 111 *De dispensatione in præceptis ecclesiasticis, etc.* 100. IV. *Circa officium divinum* 107. V. *Circa dispensationem votorum, el juramentorum* 108. *Circa votum castitatis conjugam, el sponsorum* 109. VI. *De privilegio Religiosorum, novitiorum, et famulorum confitendi cuicumque sacerdoti, etc.* 110. *De Religiosis pereyrinantibus* 111. *Utrùm in jubilæo , etc.* 112. VII. *Circa Ordinum receptionem* 115. ad 116. *Circa Ordinum collationem* 117. ad 120. *Circa celebrationem Missarum* 121. et 122. *Circa Communionis ministrationem* 125. *Circa condonandum* 124. ad 128.

i

95.— I. Quoad facultatem, quam habent Superiores regulares circa absolutionem casuum reservatorum, et censurarum, oportet hic distinguere potestatem erga subditos ab illa, quam habent erga Sæculares. Sub nomine *Superiorum regularium* veniunt non solùm Generales, et Provinciales, et eorum Vicarii subrogati in eorum locum,

sed etiam omnes benedictales Superiores, ut Priores, Guardiani, rectores, et etiam eorum Vicarii, quando ipsi absunt, saltem perintegrum diem, licet communiter ductores illi ex cap. *Abbatis, de privilegij. in G.* Omnes isti absolvere possunt suos subditos primo ab omnibus casibus et censuris non reservatis Pontifici, licet fulminata; essent ab homine per specialem sententiam, ut dicunt *Salmantic.* cum *Lezana, Candido, Pelliz.* etc. ex privilegiis Pauli V., Sixti IV. et Eugenii IV. (2). Et id quod currit pro professis, valet et pro novitiis, ita ut iidem absolvi possint à Superioribus regularibus à casibus Episcopis reservatis incursis, non solum post ingressum, sed etiam ante, ut dicunt *Salmantic.* cum *Bonae. Pelliz.*, etc. et *P. Mazzolta* cum *Sanchez, Tamb.*, etc. (3). Et idem dicunt *Salmantic.* et *Mazzolta* cum *Peyrino*, et *Tambur.* (4) quoad illos qui proximi sunt, qui recipiantur, v. gr. si manent in probatione in monasterio, ut assumant habitum, et id ex Bulla Clementis VII. relata à *Candido, Bodriq.* et à *Salmant.* (5) in qua fuit concessum Provincialibus regularibus, et eorum Vicariis, et aut aliis deputatis absolvere novitios Ordinis ab omnibus casibus reservatis (exceptis illis *Bullæ Cænæ*) incursis ante ingressum, et à censuris quæ illis sunt annexæ. His posset aliquis objicere Decretum Urbani VIII. allatum in Opere nostro (6), in quo fuit statutum, quod per confirmationem privilegiorum obtentorum à Regularibus post Tridentinum non intelligebantur rursus concessa ipsis privilegia ipsis ablata tam à Concilio, quam à S. G. absolvendi à casibus reservatis Ordinario. Multipliciter respondent *Salmanticenses* huic oppositioni loco citato; sed eorum responsiones non suadent, ut diximus in Opere (7). Responsio congruentior videtur esse ita, scilicet quod Decretum Urbani loquitur de Sæcularibus, sicut etiam loquebatur propos. 12. damnata ab Alexandro VII; sed non de novitiis, qui in favorabilibus communiter à DD. reputantur ut Religiosi; ita *Sanchez, Suar. Castrop. Lezana* cum iisdem *Salmant.* (8), et aliis. Eò magis quia Clem. VIII. ita declaravit, et *Diana* (9) refert privilegium concessum Jesuitis (quod ex communicatione extenditur ad omnes religiones), quo possint communicare novitiis omnia privilegia Societatis. Excipiunt tamen *Bonae. Pelliz.*

1 Vide *Salm. tr. 18. c. 4. n. 1.* — (2) *Ibidem n. 2.* — (5) *Salm. tr. 15. c. 3. n. 87. tl Mazzolta tom. 3. de lies. Cas. cap. 2. quasi. 5.* — (i) *Salm. ibid, n. iS. t' Mazzolta citato.* — (5) *Salm. tr. 10. de Censur. c. 2. n. 80.* — (6) *Lih. 7. ». 05.* — (7) *tl. 105.* — 8 *Salm. tr. 15. c. 3. n. 85.* — 9 *Part, 3. if. 2.* 75.

et *Salmant.* (1) cast)in , quo jam inceptum esset iudicium Episcopi contra novitium, antequam intraret; quia tunc (ûtajunt) posset Episcopus eum extrahere, et punire. Quod dictum est de novitiis, idem **dicit** *Mazzotta* loco citato cum *Peyrino* de familiaribus monasteriorum ; dummodô *inibi sint quasi de familia, et continui commensales*, ût dicitur in Bulla *Superna* Clementis X.

96. — Possunt secundô Regulares absolvere suos subditos professos, et novitios etiam ; sicut superiùs dictum est (2), ab omnibus casibus papalibus occultis eodem modo, quo Episcopi valent absolvere suos subditos ex *cap. Liceat*. Atque hoc ex privilegio Pii V. relato per extensum à *Salmanticensibus* et *P. Concina*, confirmato à Benedicto XIII. in Bulla *Pretiosus* anno 1727, in qua fuit concessa Regularibus potestas absolvendi etiam à casibus *Bullæ Cænæ*, excepto relapsu in hæresim, falsificatione litterarum apostolicarum, et translatione rerum prohibitarum ad infideles. Ac obiter hic notandum, quod in dicta Bulla fuit etiam concessa Generali Dominicanorum potestas dispensandi ab irregularitate ob homicidium commissum à subditis, dummodô patratum non fuerit data operd , et secutum intra claustra monasterii (3). Sed postquam hæc scripsi, invenio quôd Clemens XII. in Bulla *Romanus*, edita die 30. Maji 1732, revocavit omnes litteras et constitutiones cum omnibus privilegiis et facultatibus concessis à Benedicto XIII. omnia reducendo ad primævum statum, ac si præfatæ confirmationes nunquam emanatæ fuissent. Insuper hic notandum quod facto dubio, an revocatio privilegii pro Regularibus absolvendi in hæresim lapsos indicta à Tridentino, intelligenda tantùm esset respectu aliorum, non autem Religiosorum : S. C. decrevit intelligi respectu omnium, ût refert *P. Ferraris* (4-).

97. — Possunt tertio Regulares absolvere suos subditos ab excommunicatione ob percussionem etiam gravem, et enormem, et publicam, inflictam non solùm Religiosis ejusdem Ordinis, sed etiam alterius, et etiam clericis sæcularibus *Castrop. Ronc. Salm.* et *Croix* ex privilegiis Bonifacii IV. et Clementis VIII. Atque hic adnotandum, quôd si percussio sit levis, aut occulta, Religiosus percussor (si velit) potest petere absolutionem etiam ab Episcopo, sed obtenta sui Superioris {licentia (5). Dictum est *subditos*, quia nequeunt absolvere ..Saeculares, cùm hic ca-

ri i *Salm. l. c. n.* 87. — (2) *Vide Opus nostrum l. f. ». 5j5.fr.* Eam dem. *in fin.* — *Ç3) *Ibid. lib. 7. »». 101.* — (1) *Ftrrar. Dibt.vtrb. Absohcre—* '5) *l.lib. 7. ».*107.

soslimitatus sit Regularibus intra Italiam , et extra Romam à Clemente VIII. ùt mox dicetur *η*. 99.

98. — Adnotandum hic præterea, Superiores regulares ex concessione Clementis λ 111. posse, si ipsis expediens videtur, reservare undecim casus, sed non plures sine consensu Capituli generalis, aut saltem provincialis pro provincia. Casus ab ipsis reservabiles adnotatisunt *Toni. 11. Tr. XVI. n. 130.* Si autem Superior deneget licentiam , et utrum pro prima vice possint Religiosi absolvi a reservatis, vide ibidem *n. 134.*

99. — Quoad verò Saeculares, olim Mendicantes gaudebant privilegio, quo poterant absolvere Sæculares ab (renibus casibus et censuris reservatis tam a Pontifice, quum ab Episcopis. Sed deinde Decreto Clementis VIII. anni 1602, confirmato à Paulo V. anno 1617, et Urbano MU. anno 1627, limitata fuit prædicta potestas, et statutum fuit, ne Regulares existentes extra Romam et intra Italiam, possint absolvere Sæculares nec à casibus *Hulla» Coence*, nec ab aliis sex sequentibus : Scilicet 1. A percussione clerici. 2. A duello. 3. A violatione immunitatis. 4. A violatione clausuræ monasteriorum Monialium ob pravum finem. 5. A simonia confidential! in beneficiis ; el denique ab omnibus casibus, quos sibi reservant Episcopi. Itaque tam ex dicto Decreto Clementis VIII, quàm etiam ex Bulla Gregorii XIII, *Cùm à Sacra*, et præsertim ex propositione 12. damnata per Alexandrum MI. quæ sic se habebat : *Mendicantes possunt absolvere à casions Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate; hodie non est in dubium revocandum* (quidquid aliqui dicant) quin Sæculares absolvere non possint à casibus ab Episcopis reservatis (1). Ita neque possunt absolvere Sæculares à sex casibus Clementis, etsi occulti sint, contra *P. Vivam*: potestas enim, quam Regulares habent ex Bulla S. Pii V. relata, *n. 96*, quà possunt absolvere casus occultos, quam habent Episcopi ex *cap. Liceat*, est solùm respectu suorum Religiosorum, non autem Saccularium. Id tamen probabile judicamus cum *P. Viva, Comitolo*, et aliis, quibus adliæret etiam *P. Concilia*, scilicet quod Regulares possint absolvere à casibus, quos sibi in Synodo Episcopus reservavit, sed deinde non expressit illos in tabella, quia lime præsumitur se voluisse concedere potestatem ab iis absolvendi omnibus confessoriis, modò ab ipso approbat (2).

*

/

1 *Vide lib. 6. n. 599. r. Cerium est, et l. 7. w. 95.*— 2 *Lib. 7. n. 100.*

100. — Dubitatur 1. utrùm Religiosi possint absolvere Saeculares à casibus non reservatis sibi ab Episcopis, sed *in jure*, aut ex consuetudine reservatis Episcopis, ùt sunt abortus foëtûs animali, et alii adnotati *n.* 46. ? Negant *Vivo, Bord. Cabassut. Mliante*, et alii, eo quòd (ùt ajunt) in Decreto Pauli V., et Urbani VIII. prolii oetur Regularibus absolvere laïcos à casibus Episcopis reservatis: d *casibus eisdem Ordinariis reservatissunt* verba Urbani. Nihilominus probabiliùs allirmant *Cone. La-Croix, Spor. Salmant. Lezana, Sanch.* cum multis aliis, quibus adhaeret etiam (se retractans) *P. Viva in sua Morali*. Ratio est, quia citata verba Decreti Urbanifet idem de Decreto Pauli V. intelligenda sunt de casibus, quos Episcopi sibimet reservant: cùm talia Decreta, ùt diximus *n. præc.*, sint confirmativa Decreti Clementis VIII. in quo lit mentio tantùm casuum, qui sibi ab Episcopis reservantur: *Nec à casibus* (hæc ait Clemens) *cjuos Ordinarii* reservarunt, aut in posterùm *reservabunt*. Eò magis, quia, ùt ait *P. Suarez*, casus reservati Episcopis *in jure* debeant potiùs dici delegati Episcopis, quàm reservati. Sed animadvertendum id non valere quoad percussionem clerici, nec quoad omnes alios casus, quos sibi Ordinarius reservaret; etenim quoad istos, sublata fuit omnis facultas Regularibus, ùt dictum est. *præced.* (1).

101. — Dubitatur 2. utrùm Regulares absolvere valeant Sæculares à casibus papalibus ? Negant pauci quidem, id est, *Viva cum Bordone* et *Florino*, ex iisdem Decretis Pauli V. et Urbani VIII., quibus etiam vetitum fuit Regularibus absolvere à casibus reservatis Sedi apostolicæ; at communissime pt probabiliùs allirmant *Bonacina, Aversa, Salmant. Pelliv., Bodriquerz, Potestas, Peyrinus*, et ipse *Viva* in sua *Morali* (licèt id affirmet solummodo quoad casus papales occultos) ex privilegio Pauli III. concesso anno 1545 Jcsuitis, quo dictum fuit, quòd possent absolvere Sæculares *ab omnibus peccatis etiam Sedi apostolicæ reservatis, exceptis contentis in Bulla Cænæ*. Nec obstant prædicta Decreta Pauli V. et Urbani VIII. quia illa (ùt dictum est *n. anteced.*) intelliguntur de casibus Clementis VIII. (quos supradicti Pontifices confirmare voverunt) in quo solùm casus Bullæ *Cænæ* et sex alii excepti fuere. Animadvertendum autem est, hanc potestatem valere tantummodò quoad forum internum (2). Observetur

1 *Ibid. n. 99.* - 2 *Lib. 7. n. 96. et 97.*

CapA. punct. 2. De prie. Regul. in pari.

præleria, quod dictum est n. 31. de Abbatibus habentibus quasi episcopalem jurisdictionem.

102. — Adnolandum hic, quod olim confessarii regulares ex concessione Gregorii XIII. et Eugenii IV., in itinere poterant excipere confessiones, non modo subditorum dioecesis, ubi approbati erant, sed cæterorum omnium. Et ex Bulla *Cruciatæ*, cum approbarentur in nno loco, erant approbati pro omnibus (1). Innocentius autem X. deindè statuit, ne Regulares possent excipere confessiones alicubi sine loci Ordinarii licentia, etiamsi haberent privilegium *Cruciatæ*, ut declaravit Innocentius XII. in Bulla *Cum sicut*, anno 1700. (2).

103. — Animadvertendum præterea est, quod olim ex *Clem. Dudium de sepult.* Regulares approbati absolutè semel ab Ordinario, non poterant obligari, ut denuò examinarentur. Attamen S. Pius V. in *Extrav. Romani Pontificis*. dixit, quod Episcopus successor *pro majori quiete sua conscientia* posset rursus illos examinare. Sed postea Gregorius XIII. in sua Bulla *In tanta negotiorum, etc.* (relata à *Katar.* in fine sui Manualis) ad tollendas lites exortas circa Regulares, revocavit omnes Declarationes S. Pii, et præsertim hanc concernentem approbationem confessorum regularium; revocavit, inquam, ad statum pristinum dispositionis Tridentini, quod *sess. 23. cap. 15.*, nihil aliud exigit quoad Regulares, nisi ut approbarentur ab Ordinario. Hinc inferunt multi DD., ut *Aravius, Dicastillus, Villalobos, Delbene*, etc. apud Salm. (3) quod Regulares approbati examine ab aliquo Episcopo non possit denuò examinare successor. Attamen contrarium tuentur *Dianap. 3. tr. 2 resp. il. et Lezana, Boss. Bordone*, et multi alii ex Decreto S. C. (relato à *Lezana et Diana*), quo fuit declaratum quod, non obstante Bulla Greg. XI II., posset Episcopus successor examinare approbatos ab antecessore, et hanc hodiernam esse Episcoporum praxim testantur *Diana*, et ipsi *Salm.* Sed probabiliter dicunt *Salm.* (4) cum *Villalobos*, quod tam ex Constitutione S. Pii, quàm ex Declaratione S. C. possit Ordinarius successor iterum vocare ad examen aliquem, aut aliquos Regulares, quos notitiam habet non esse idoneos; sed non potest Edicto generali suspendere omnes confessorios regulares, usque dum denuò examinentur. Cæterum animadvertendum est, quod revocando generaliter Ordinarius omnes licentias, non comprehendat Regulares, qui in odiosis non comprehen-

1 *lia apud Salm. tr. 18. cnp. 4. n. 71 p. 72.* — (2) *Vide Opus nostrum I. 6. «518. r. Tertia, el 549.* — 5 *Salm, tr. 18. c. 4. n. 119.* — (4) *Ibid. n. 170.*

duntur nisi exprimantur (1). Animadvertatur insuper quôd capitularis Vicarius *Sede vacante* non possit ad examen vocare Regulares ex privilegio iis concessio à Clemente IV. (2). Animadvertendum præterea, supradicta valere pro approbationibus concessis absolute, non tamen pro concessis ad tempus, e. g. ad sex menses, utplerùmque iit; cùm certum sit ex Bulla Innocentii XIII. *Apostolici ministerii*, confirmata per Benedictum XIII.; quôd confessarii tam sæculares, quàm regulares non valeant excipere confessiones extra locum, personas, et tempus præscriptum, quocumque privilegio non obstante. Vide *Tom. II. Tr. XVI. n. 75.*

107. — II. De facultate Regularium dispensandi in irregularitatibus. Regulares valent ex privilegio S. Pii V. relato *n. 96*, confirmato à Julio II., dispensare cum suis subditis in omnibus irregularitatibus occultis, in quibus possunt Ordinarii dispensare cum suis diœcesanis ex *cap. Liceat*, iit dictum est *n. 29*. Et idem possunt cum sæcularibus, ut ajunt *Suar. Sanch. Pelliz. Sayrus, Salm. Spor. Lezana, tic.* ex concessionibus Sixti IV., et prædicti Julii II. (3).

103. — Possunt præterea Regulares dispensare cum subditis in quacumque irregularitate, aut ob delictum, aut ob defectum ex privilegio Martini V. (4). Itaque, ut ad particularia descendam, possunt Superiores dispensare cum subditis 1. In irregularitatibus ob homicidium non solum occultum, ut concessum fuit in privilegio Martini V., sed etiam voluntarium notorium ut dictum est *n. 96*., ex privilegio Benedicti XIII., dummodo datâ operâ patratum non fuerit, et consummatum intra claustra. 2. Quoad defectum animæ possunt dispensare cum Religioso ad suscipiendum sacerdotium, licet ipse passus esset permanentem dementiam, si deindè medicorum judicio cessavit ejus periculum (5). 3. Quoad defectum corporis, ut si alieni pes, aut oculus desineret, etiam sinister, possunt dispensare, ut probant *Salm.* (6) cum *Bord'one* ex privilegio Sixti IV. Et in dubio possunt etiam declarare, defectum non obstare, ut possunt Ordinarii cum suis subditis (7). 4. Quoad defectum natalium, hæc irregularitas per se cessat religionem profitendo quoad id, quod spectat ad Ordinum suspensionem, ut habetur ex c. *de FU. Presbyl.*: nam quoad dignitates necessaria est dispensatio. Sed ex pluribus privilegiis (ut dictum est *Torn. II. Tr. XIX. n. 87.*) possunt

(1) *Uria. n. 115. rum* — 2 *n. 116. vidi' Dianam p. 5. i*. 2.*
rnnp. 2. — 5 /,,6> 7. 555, — 4 7, n. 555. el 595. — 5 n< 400, ,ll
'0 /r c/c — 9. n. 75. — 7 Vide Opus nostrwn li. 7. nui .
 *11 *Ctrca fin.*

dispensare cum suis omnes Superiores regulares Generales, Provinciales, et etiam Priores (1). Quod verô inquit *Sotus* professione cessare quamlibet irregularitatem, id communius negatur (2). 5. Possunt dispensare in bigamia etiam vera, ex privilegio Martini V.; ita *Castr. Pelliz. Macado, Salm., etc.* (3). 6. In irregularitate etiam publica ob defectum lenitatis (4). 7. Et ultimo possunt Regulares dispensare cum suis subditis in omnibus inhabilitatibus, et poenis contractis ratione delicti, ut privationis officii, beneficii, vocis, loci, etc., etsi illæ reservatæ sint Pontifici, ut ajunt *Suar. Sanch. Pelliz. ex Salm.* cum aliis ex privilegiis Sixti IV., Pii V. et Gregorii XIV. (o).

106. — III. Prælati regulares habent potestatem dispensandi cum suis subditis in praeceptis ecclesiasticis, ut possunt Episcopi cum suis diœcesanis, ut diximus *Tom. I. Tr. II. n. 37.* Etenim ipsi habent quasi episcopalem jurisdictionem, ut communiter docent 1)1). ex *Clem. Ne Romani, de Fleet.* (6). Et ideô possunt probabiliter dispensare in omni eo, quod non est specialiter Pontifici reservatum, ut dictum fuit *præd. Tract. II. η. 58.*; et præsertim in dubio, utrûm res dispensatione indigeat, ut diximus (7). Possunt etiam dispensare cum causa (sicuti semper supponitur) in legibus pontificiis, cum latæ sunt pro aliqua provincia aut monasterio particulari, quia tunc præsumitur data hujusmodi facultas: aut cum talis est consuetudo, aut quando non potest facilè recurri ad Superiorem: aut quando agitur de rebus parvi momenti quæ non obligant ad letbale peccatum, aut quæ frequenter accidunt, ut jejunia, abstinencia à carnibus, festorum observantia, recitatio officii; dummodo non dispensetur per longum tempus, ut dicunt *Salm. cum Cajet. Soto, etc.* Et idem valet quoad regulas religionis (8). Ha dicunt etiam *Azor. Castr. Salm. Trull. Macedo, etc.* posse Superiores dispensare ad operandum diebus festis tam cum Religiosis, quàm servis domesticis, sed non cum extraneis, qui ahoqui possunt operari pro monasterio, si monasterium sit pauper, ut ajunt *Silvester, Fagund. et Salm. cum Pasq. Leamdro, et aliis* (9). Vide quoad istud, id quod dictum fuit *Torn. l. Tr. VI. n. Ū.*

107. — Quoad divinum officium notentur hic privilegia,

1 .V. 554. e/ 426. vide etiam *Salm. Ir. 10. c. 9. n. 57. el tr. 18. c. 4. n. 28.ru»i Mord. Peyr. Lez. Prit. etc.* — 2) Vide *Salm. tr. 10, c. 7. n. 58.* «—(3 *Vidi-Opui noil. I. 7. n. 355. et 455.* — 4) n.469. — (5) *Salm. tr. 18. c. 4. n. 2*). — C *Silm. tr. 18. c. 4. n. 51. cum Ilona?. Pasq. etc.* — 7 *Salm. loi\cit. n. 35.* — 8) n. 54. et 55. — 9 n. 57.

quæ habent Regulares» 1. Leo X. concessit Religiosis, ut possent recitare Horas privatim omninô-menta iter. (Sed *P. Perraris Bibi. v. O/I'ic. art. 3. η. -100. et iOl. citans Sporer*, ait hoc privilegium esse adulterinum), præterea ut possint anticipare officia longiora, et reservare brevia pro diebus majoris occupationis. 2. Clemens VII. concessit omnibus Regularibus infirmis (intelligitur de illis infirmis qui per se non excusantur ab officio), et infirmariis posse satisfacere oflicio recitando (>. aut 7. psalmos (assignandos à Superiore), 7. *Pater*, et duo *Credo*. Et Martinus V. concessit convalescentibus ut satisfacere possent dicendo illam officii portionem, quam judicaverit eorum confessarius. 3. Innocentius IV. concessit Monialibus S. Claræ (etita intelligitur pro omnibus aliis communitatibus) satisfacere officio Conversarum ob quamcumque rationabilem causam, v. g. si religiosa non sit benè instructa juxta judicium Abbatisæ, aut confessarii, in officio chorislarum : aut si sit scrupulosa, aut ob labores lassa, aut occupata in rebus utilibus, ùt esset Religiosis esse applicatum ad excipiendas confessiones, prædicationi, aut studio ecclesiastico pro majori diei parle. Etenim supponitur, quòd privilegiis concessis Monialibus gaudeant etiam Religiosi *ad invicem*, ùt dictum fuit *n. 10*. Animadvertunt insuper *Salmanticenses* hujusmodi privilegio eos posse uti etiam sine licentia Superiorum ; fuit enim concessum sine ista conditione. Animadvertunt præterea, quòd si Moniales omitterent laïcarum officium , utentes hujusmodi privilegio , non peccarent lethaliter, quia tunc reputamur ùt laïcæ, quæ sub mortali non tenentur ad sui oflicii recitationem. Sed hoc non mihi placet, etenim hujusmodi privilegio Monialis non transit in qualitatem laïcæ, sed tantùm officium ejus choristæ transit et commutatur in illud laïcæ.

108. — V. Confessarii Mendicantium, et coeteri Regulares communicantes potestatem habent irritandi, remittendi, et dispensandi juramenta, ac vota. Sed hac de re dictum est *Tom. I. Tr. Γ. n. 42. et seq.* Possunt insuper dispensare cum conjugibus quoad impedimentum ad petendum debitum propter incestum commissum cum consanguinea cons, ùt communiter ajunt *Sanchez, Pontius, Salmantic.*, que contra *Patrem Concinam* ex multis privilegiis •iorum Pontificum (h. Animadvertendum est autem :., quod confessarius debet in hoc obtinere licentiam

I | *idt lib. 6 η. 107(>. i. Ihsnper.*

specialem , et saltern à Superiore inferiore sui monasterii (1).

109. — Possunt præterea confessarii Mendicantes dispensare cum conjugibus in voto castitatis elicto ante matrimonium, ad petendum debitum , sicuti etiam communiter dicunt *Castrop. Pont. Sanchez, Tourn. Wigandt , Salmant.*, etc. ex privilegio S. Pii; V. Et etiam in voto elicto post matrimonium, uti rite existimant *Sanch. Satinant* , etc. (contra *Pontium*) ex aliis privilegiis , ex quibus jossunt ipsi dispensare in omnibus votis, in quibus valent *de jure ordinario* dispensare Episcopi cum suis subditis (2). id verò, quod magis ambigitur , est, utrum in casu necessitatis possint dispensare cum sponsis, ut possunt Episcopi in voto castitatis ad contrahendum matrimonium. Perique affirmant, ut *Anacletus, Vidal, Basseus, llenriq.* , etc., quam sententiam probabilem judicant *Salm.* et *Elbel*; sed communius negant *Laym. Barbos. Sanch.* et *Pont.* , dicentes, quòd Regulares possint dispensare solùm in votis, in quibus valent dispensare Episcopi *de jure ordinario*, sed non extraordinario, ut in casu isto. Respondent autem adversarii in casu necessitatis Episcopos etiam *de jure ordinario* dispensare , cùm sit hujusmodi potestas annexa eorum officio et dignitati, ut dictum fuit *n. 34.* et *41.* Undè non possumus habere ut improbabilem primam sententiam (3).

110. — VI. Cùm sæcularibus conceditur facultas deligendi sibi confessarium, aut à Summo Pontifice, aut ab eorum Ordinario, semper supponitur , quòd sit confessarius approbatus ab Episcopo; sed Regulares ex expressa, aut tacita sui Superioris licentia possunt confiteri cuicumque simplici sacerdoti: quod communiter existimatur cum *Suar. Lugo, Salm.*, etc. (4). Quare omnes Superiores regulares possunt sibi eligere in confessarium quemlibet sacerdotem, ut etiam communiter dicunt DD. ex *cap. ult. de Pœnit.* , et *Rem.* Idem verò quod pro Religiosis , valet et pro famulis commensalibus monasterii , uti habetur ex *Trid.sess. 25. c. 11.*, ex quo possunt recipere à Religiosis Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ et Extremæ Unctionis. Et idem valet quoad novitios, qui *in favorabilibus* sub Religiosorum nomine veniunt, ut omnes fatentur , et declaravit S. C. die 14. Augusti 1665. Quare ipsi possunt absolvi ab omnibus casibus ab Episcopo reservatis (5), ut

(1) *Ib'id. v. An autem.*— '2' *Lib. 6. n. 987. r. An autem, e/ n. 1128.* — 5 *liJ. tirca fn.*— 4 *Salin. tr. 18. c. i. n. 49.*— 5 *Ibid. n. 57.*

dictum est η. 95. Sed id non valet pro Equitibus S. Jacobi, et similibus, ut dicunt *Salmant.* cum communi, nam hujusmodi viget consuetudo (1).

111. — Adnotandum insuper, quod Religiosi peregrinantes, si habeant socium (dummodô sit idoneus) ejusdem Ordinis, illi confiteri debent. Si vero desit socius, aut alius ejusdem Ordinis sacerdos, tunc confiteri possunt cuilibet sacerdoti idoneo regulari, aut sæculari: quod commune est apud omnes. Sed quæritur utrûm talis sacerdos approbatus in illo loco esse debeat? Ita volunt pauci quidam, ut *Wigandt, Cone.* etc.; sed communissime, et quidem rectè negant *Suar. Roncag. Castrop., Salm. Elbel,* aliique. Et quia talis est consuetudo religionum, quæ facit præsumere consensum Ordinariorum; et quia Innocentius \ 111. absolutè concessit Religiosis peregrinantibus, ut, cûm non possent habere sui Ordinis Confessarium, *quemcumque alium presbyterum idoneum religiosum, vel sæcularem eligere valeant* (2). A ide quæ diximus *Tom. II. Tract. XVI. num. 8\$.*

112. — Dicunt insuper *Lugo* (3)?, et *Salmant*, (4) cum *Navarro, Solo, Castrop. Peyrino, Jjussio,* etc. quòd tempore generalis jubilæi possint Regulares, et etiam Moniales sine suorum Superiorum licentia confiteri Religiosis alterius Ordinis, licèt haberent confessarium Ordinis sibi assignatum, ex pluribus privilegiis, quæ referunt *Lugo, Mendo,* etc. (5).

113. — VII. Regulares, quoad Ordines, non recipiunt litteras dimissoriales ab Episcopis, sed ab eorum Superioribus; aliter graviter peccant, et incurrunt suspensionem. Attamen quoad recipiendos Ordines, primô S. Pius V. ipsis concessit privilegium recipiendi Ordines à quocumque Episcopo; sed hoc revocatum fuit per Gregorium XV. Quæ abrogatio confirmata est à pluribus aliis Pontificibus, et nuper à Renedicto XIV. Bulla *Impositi Nobis,* etc. 27. Febr. anno 1747, quâ præterea præcipitur ut, si loci Ordinarius Ordinationem tenet, ab ipso debeat examinari, et ordinari Religiosus; quòd si Episcopus absit, aut non habeat Ordinationem, potest ordinari ab alio Episcopo; sed tunc requiritur attestatio authentica vel Vicarii generalis. vel Secretarii, aut Cancellarii ipsius Episcopi, quâ constet aut vel ipsum abesse à dioecesi, vel Ordinationem habiturum non esse proximo legitimo tem-

1 HW. n. 58. — 2) Vide *Opus nost. I. G. n. 575.* — 3) *D. 20. n. 86.* — i tr. 18. cap. 4. n. 124.— 5 rn/e *Opus nostrum lib. G.n. 556.t* Hic addendum.

jwre per leges ecclesiasticas statulo. Et præcipit idem Pontifex hoc expressè declarandum esse ut cognoscatur, quòd non sullied, nt dicatur Episcopus Ordinationem non habiturus, si accedant extra tempora; aliter easdem subit pumas, quas subeunt, (pii sine dimissorialibiis litteris ordinantur. Insuper vetatur Religioso, ne alibi data operâ permaneat, ut eximat se ab examine Episcopi loci, obi priùs morabatur. Religiosi vero inorantes in dioecesi-bus quæ sunt *nullius*, ordinari debent ab Episcopo vicini-
niori (1).

114. — Quæritur hic 1. à quo debeant ordinari novitii? Dicunt *Suarez*, et *Henriquez*, ab Ordinario aut originis, aut domicilii; sed *Sanchez*, ('astro]). *Delbene*, et *Fagnanus* cum aliis existimant quod possint ordinari ab Ordinario loci, ubi est noviliatus. Rectè dicunt *La-Croix*, et *P. Mazz.* ulramque sententiam esse probabilem, dummodo (quoad hanc secundam) novitius animum habeat, quantum in se est. perpetuo permanendi in illo monasterio, in quo est, et hac de re juramentum præbeat, ùt præcipilur in Bulla *Speculatores* (2).

115. — Quæritur secundò utrùm Religiosi possint ordi-nari *extra tempora*? Negant *Vasquez*, *Lezana*, etc.: etenim ajunt, quod etsi Gregorius XIII. id concesserit Jesuitis, attamen prohibuit communicationem. Sed hodie non ampliis est in .dubium revocandum, quin possint tam ex multis privilegiis concessis aliis religionibus, quàm ex declaratione nuper facta per Benedictum XIII. in Concilio romano (*Tit. 5. cap. 2.*) in qì o statutum fuit, quòd talia privilegia *in suo robore persistent, ner eis derogatum fuisse constet* (3).

116. — Quæritur tertio utrùm, cùm ordinantur Regula-res *extra tempora*, valeant ordinari quocumque die in quo lit Bilicium duplex, etiamsi non sit festum de præcepto? Affirmant *Fagunaez*, *Villalob.* *Diana*, etc., et dicunt esse probabile *Suar*, aliique; quia Alexander VI., cùm ageret de hujusmodi privilegio, dixit posse ordinari *diebus domicilicis, sive festivis duplicibus*, at non dixit de *præcepto*. Hanc opinionem rejicere non audeo; existimo tamen probabiliorem oppositam cum *Lugo*, *Morio*, el *Escobar*, quia Gregorius XII. agens de eodem privilegio declaravit, dicens *diebus dominicis, et festivis diebus*, et non dixit *duplicibus*. Dies festivus proprie accipitur ille, in quo vetantur opera: undè intelligitur de præcepto. El reverà usus oblinet quoad

omnes eos, qui dispensatione ordinantur; *in Iribus diebus festivis*, pro quibus valet eadem regula (1).

117. — Qnô verô ad potestatem conterendi Ordines, olim Abbates regulares ex concessione ipsis facta in Synodo VII. (sicuti habetur in *can. Quoniam*, *Dist.* 166.) poterant ministrare Tonsuram, et Ordines minores, non solùm suis subditis religiosis, sed omnibus aliis. Attamen per *Trid. sess.* 23. c. 10. hujusmodi potestas fuit ipsis limitata pro solis regularibus subditis. Ilis tamen non obstantibus plerique I)lJ. sustinuerunt, Abbates, saltem mitratos (ut existimant *Salmanticenses*, et adducunt plura S. C. Decreta), qui possunt pontificalia exercere, posse ordinare etiam saeculares suos subditos, et etiam alios, habentes dimissoriales litteras suorum Ordinariorum; nihilominus omnes ista? opiniones locum amplius hodie non oblinent post Decretum S. C. approbatum ab Urbano VIII. die 17. Januarii anno 1642., in quo, rejecta quacumque contraria sententia, prohibitum fuit Abbatibus, ne Ordines conferrent, vel litteras dimissoriales concederent aliis, quàm solis subditis regularibus; iisque contrarium facientibus suspensio imposita fuit. Excipiuntur tamen plerique descripti in Cancellaria rom., qui privilegium habent dimissoriales epistolas concedendi, ut Abbas Montis Cassinensis, Abbas Cavensis, etc. (2).

118. — Quæritur hic 1. utrùm Abbates habentes jurisdictionem penè episcopalem in aliquo territorio separato, possint ordinare suos subditos saeculares? *Molfesius* apud *La-Croix* (3). affert declarationem affirmativam S. C.; sed *Benedict. XIV.* (4) refert alteram contrariam, et idem affert decisum *P. Zacckaria* apud *La-Croix* loco citato.

119. — Quæritur 2. utrùm Abbates, qui possunt ordinare subditos professos, valeant et novitios? Negant *Castrop. Barbosa, Sayrus*, etc.; communiùs autem et probabiliùs affirmant *Suarez, Layman, Sanchez, Escobar*, et *Salmant.* cum aliis, quoniam in *favorabilibus* regulariter sub irregularium nomine veniunt etiam novitii (ut diximus η. 110.).

120. — Quæritur 3. utrùm Ordines collati ab hujusmodi Abbatibus, saecularibus, aut regularibus non subditis, sint validi? Negant *Suarez, La-Croix*, etc.; sed affirmandum est cum *Sanchez, Salm. Tamb. Pelliz.*, etc., quia hæc facultas (ut diximus) olim fuit concessa Abbatibus: et à Concilio deindè, et à Decreto Urbani vetitum illis fuit

1 *Lib. G.* «. 707. *Dubit.* 1.— 2 *n.* 7»'5, — 5) *Croix hb. G.* />.-2. n. 2236.—
i *DtSyiiutl.* I. 2. r. n. n. 15.

tantum facultatis exercitium : undè ipsi illicitè, sed validè ordinant. Et quòd ita se res habeat, apparet ex eodem Decreto Urbani , in quo ordinatis imponitur suspensio. Pro validis itaque habentur Ordines iis collati. Et ita decusum pluries per S. C. affert Bened. XIV. (1).

121. — VIII. Quoad celebrandam Missam, et ministrandam Eucharistiam, olim ex privilegiis Sixti VI., Alex. VI., et Urbani VIII. poterant celebrare in altari portalili, tam in suis domibus, quàm in suis ruralibus domibus vulgo *Grande*, etiam contradicente Episcopo. Sed Clemens XI. anno 1703. suo Decreto declaravit, quòd omnia eorum privilegia celebrandi in altari portalili revocata sint per Tridentinum. Idemque declaravit Ben. XIV. in Bulla *Magno*, edita 2. Jun. 1751. §. 29.; nec possum assentiri P. *Mazzotta* dicenti hujusmodi prohibitiones intelligi factas quoad domus privatas , sed non quoad proprias Religiosorum ; nam in Decreto Clementis agitur de privilegio celebrandi *in locis, in quibus degunt*; loca autem, in quibus degitur, sunt domus propriae, non alienæ. Innocentius insuper XIII. anno 1723. in Bulla *Apodolici ministerii*, prohibuit, *ne in privatis Regularium cellis, seu cubiculis erigatur altare, remota quacumque in contrarium consuetudine* (2). Sciatur tamen, quòd Greg. XII. concessit Provincialibus Jesuitarum facultatem deputandi publica oratoria in suis ecclesiis, in quibus omnes possint celebrare , etc. (3).

122. — Ex privilegio Greg. XIII. possunt Begulares celebrare unâ horâ ante auroram ; quare valent celebrare Missam tribus horis ante solis ortum; ita *Lugo, Suarez, Rodrig. Salm.* etc. (4). Imo cùm adest aliqua justa causa, possunt celebrare immediate post duas horas post mediam noctem ex privilegiis Alexandri VI. et Clementis VIII. Et hujusmodi privilegia dicunt *Lugo, Rodriquez, Diana, Narbona*, et *Salm.* cum aliis non esse revocata per Tridentinum sess. 22. *de observand. et evitand. etc.* Monent tamen prædicti DD. id valere tantum pro ecclesiis propriis , in quibus tamen (subdunt) possunt hujusmodi privilegio uti etiam sacerdotes saeculares (5). Insuper Eugenius IV. concessit Regularibus licentiam celebrandi tribus horis post meridiem, justa tamen ex causa; attamen *Azorius, Lag.*, alique dicunt, hujusmodi privilegium fuisse revocatum per S. Pium Bulla , *Amaniissimus*, anno 1566., cujus rei

1) *Vile Ojnis n. 1. 6. n. 766. cl de Synod. l. 2. r. 11. n. 13.* — (2) *Sitim. truci. 15.c. 7. n. 97.* — (3) *Opus nostrum l. 6. n. 360. d u>. i. Hanc.* 4 *J/urf Ji'riil.p.1. Ul. Vô.ad Ut. Y* — (5) *Sulm. Ir. 15. ». 7. n Ji.*

Lezana affert Declarationem S. C. Sed bis non obstantibus, dicunt *Lugo*, (1) *Salmanticenses* cum *Aversa*, *Dicastillo*, *Narbona*, *Diana*, etc. authentice non constare de dicta Declaratione, nec de revocatione S. Pii, qui locutus fuit de Missis tantum, cpiæ celebrantur *de seri*), *etiam/orsan*, *circa solis occasum*; undè dicunt, vigere privilegium Eug. IV., et ut quis, illo utatur, sullicere quamcumque medio-crem causam, ut convalescents, studii, et similium.

123. — Quò verò ad ministrandam Eucharistiam Paulus 111., alique Pontifices concesserunt Regularibus facultatem ministrandi in suis ecclesiis omnibus lidelibus. Excipitur tamen, 1. Si Episcopus rationabiliter prohiberet alicui, ne Eucharistiam sumeret. Excipitur 2. Communio in mortis articulo, aut periculo, dummodò non adsit extrema aut gravis necessitas, et parochus nequeat, aut nolit ministrare; *Lugo*, *Bouc.* etc. (2). Excipitur terliò Communio paschalis, id est illa, quà præcepto satisfit, ut communiter ajunt *Filliuc. Sa*, *Busemb.*, etc. Videantur hac de re, quæ dicta sunt *Tom.I. Tr.XII. n.44.*

124. — IX. Quoad facultatem concionandi, olim Regulares ex Clementina *Duditm de sepult.* poterant libere prædicare in suis ecclesiis, et in plateis, sed *Trid. sess. 5. c. 2. de Reform.* statuit, ne in alienis ecclesiis prædicare possent sine licentia Ordinarii, et in ecclesiis propriis sui Ordinis, antequam benedictionem petant ab Episcopo. Quare Religiosis, (ut in suis concionentur ecclesiis) sullicit, ut petant benedictionem, etsi illa denegetur, ut dicunt *Lez. Pelliz. Bord*, et *Salm.* cum aliis, adducto Decreto S. G. (3). Sed hujusmodi benedictio, ut dicunt *Salm.* non requiritur, ut prædicent per plateas; nam Concilium loquitur solum de ecclesiis. Semper tamen debent Regulares habere approbationem suorum Superiorum, qui peccarent, si nullo eorum præhabito examine, iis prædicare permetterent(4). Possunt autem Superiores committere etiam simplicibus clericis tonsuratis ut prædicent, ex privilegio Greg. XIII. licèt S. C. generaliter declaraverit, prædicationem posse committi cuicumque tonsurato (δ).

123. — Quo verò ad ecclesias alienas, ut dictum est, Regulares ibi prædicare non possunt sine venia Ordinarii, nisi id esset pro duabus aut tribus vicibus, ut dicunt *Nav. Barb. Diana, Salm.*, alique; aut dummodo Ordinarius non maneret inibi, et Religiosus aliquis transeunter

11] *De Lugo de Euch. D. 20. n. 27. el Salm. ibid. n. 95.* — 2 *Vide Opus r.otirum lib. 6. n. 259. el 240.* — (5 *Salm. tract. 18. c. 4. n. 178,* - 4) *Ibid. 11. 1/6. el 77. ~ Ibid. n. 171.*

ibi esset; quia tunc potest illi parochus licentiam concedere prædicandi; uti concessit Greg. XIII. (1). Quando tamen Ordinarius veniam concederet, Religiosus valet condonari in parochiis, etiam contradicente parcho, et quia Ordinarius est parochi Superior, et quia id fuit expressè concessum per Alex. IV. (2).

126. — Quæritur 1. utrum liceat Regularibus concionari, contradicente Episcopo? Quando sunt alienæ ecclesiæ, et Episcopus ab initio veniam denegat, proouldubio non licet. Sed si Episcopus jam concessisset licentiam, et deindè vellet eam revocare, aut si ecclesiæ essent propriæ, dicunt *Peyr. Vega, Pelliz. et Salm.* cum *Diana*, etc. (3) posse prædicare. Sed huic obstat quod in Tridentino statuitur (sess. 24. c. 4. de *Ileform.*): *Nullus autem Saecularis. sive Regularis,.... contradicente Episcopo, prædicare præsumat.* Obstat insuper Bulla Greg. XV. *Inscrutabile*, in qua statuitur, Episcopum, ut delegatum apostolicæ Sedis, posse punire Religiosos, *qui in alienis ecclesiis suorum Ordinum, non petita benedictione, aut ipso contradicente, prædicare præsumpserint.* Sed respondent *Salm.* quòd tam prædicta Bulla quàm Concilium accipienda sint juxta id, quod statuitur in Clementina *Jiudiim* supracitata, in qua prohibetur prædicare, quando prædicat Episcopus, aut quando solemniter coram ipso prædicatur. Et ita decisum referunt per S. C. Episcoporum et Regularium die 30. Jan. 1629. apud *Barb.* (4). Cùm ego tamen observassem *Barbosam* loc. cit., inveni, quòd S. C. declaratio fuerit solummodò quoad conciones in ecclesiis propriis Regularium. Undè quoad ecclesias alienas mihi non videtur probabilis supra-acta responsio.

127. — Quæritur 2. utrum Episcopus valeat examinare Religiosos petentes veniam concionandi in ecclesiis non propriis? S. C. apud *Barb.* (5). die 12. Januar. anno 1628. statuit affirmativè; sed negant *Salm.* (6). cum *Pelliz. Bord. Diana, Peyr.*, etc. ex Bulla Leonis X. *superna*, in qua statutum fuit, ut nemo ad concionandum admitteretur, *nisi prius per Superiores suos respective examinatus*; et deindè declaratum fuit ibidem, quòd Religiosus approbationem sui Superioris ostendere deberet. Respondent deindè *Salm.* cum *Pelliz.* et *Granado* supradictam contrariam S. C. Declarationem non ampliùs quàm probabilem præ se ferre sententiam; undè non esse præferendam Bullæ Leonis. At,

(1) *Ibid.* n. 181. — (2) *Ibid.* n. 189. — (3) *Ibid.* n. 181. — (4) *In Trid. test.* 5. c. 2.—(5) *Loco cil.*[*Salm. tr.* 18. c. i. n. 186.

inquam, saltem probabile est ex dicta Declaratione, quòd Episcopus valeat examinare, et aliter negare possit licentium. E contrario Bulla Leonis prohibet Episcopis, ne admittant Religiosum, non afferentem approbationem sui Superioris, sed non vetat illum examinare, si velit, et negare veniam, si ipse renuat examinari.

128.— Animadvertendum tandem est, Ordinarium ex Concil. Lateranensi V. posse suspendere et punire concionatore[^] regulares in tribus casibus in quibus immo ipsi *ipso facto* suspenduntur à concionando : 1. Si prædicent miranda, falsa, aut incerta. 2. Si prædicent prophetias non fundatas in sacra Scriptura, aut non approbatas à Sede apostolica. 3. Si prædicando detrahunt Episcopis, et suis Superioribus. Insuper ex *Trid. sess. 5. c. 2.* Episcopus potest suspendere et punire Regulares illos, qui prædicant propositiones hæreticas, erroneas, aut scandalosas (1). Demùm adnotandum quòd Urbanus VIII. in Constit. *Alios felicitis rec.*, etc. data 11. April. 1635. (in extensum relata apud *P.Ferrar. Bibi. tom. 5. verb. Oracula.*, pag. 342. n. 9.) revocavit omnia privilegia ab antecessoribus regularibus concessa *vivee vocis oraculo*) exceptis iis quæ testificata fuerint per ministros quibus vi sui officii tides adhiberi solet.

TBACTATUS XXL

DE CHARITATE ET PRUDENTIA CONFESSAM.

PUNCTUM UNICUM.

De confessorii charitate in excipiendo pœnitente 1. *In eo audiendo.* 2. *In eo corrigendo.* 3. *De prudentia in interrogando, admonendo, et disponendo.* 4. *Remedia generalia.* 5. *Remedia particularia* 6.

1. — Quatuor sunt ollicia quæ bonus confessarius exercere debet, patris nempe, medici, doctoris, et judicis. Quod autem attinet ad doctoris et judicis ollichim, sat de eo actum est in Opere in omnibus tractatibusdiucusque expositis. Restat nunc agendum de oilicio patris ad

.1) *Salm. ibid. n.* 188.

quod pertinet charitas, et de officio medici ad quod spectat prudentia. Confessarius, ut boni patris partes adimpleat, debet charitate cSse plenus. Et primo charitatem adhibere debet in benigne excipiendo omnes sive pauperes, sive rudes, sive peccatores sint. Nonnulli tempus solumniodô insumunt in audiendis confessionibus aliquorum devotorum, aut personarum spectabilium, quia, ut has à se repellant, non est eis tantus animus. Si tamen ad se aliquis miserabilis peccator accedat, ægrè auditur, et conviciis oneratus arcetur; undè fit, ut ille miser, qui postquam sibi maximam vim intulerit, ut ad sua peccata confitenda veniret, se tam asperè acceptum sentiens, odium in Pœnitentiæ Sacramentum concipiat, et desperans se posse invenire, qui sibi opituletur, et se absolvat à peccatis, in perditæ vitæ lubricum laxis habenis præcepsruat, et in salutis desperationem incidat. Secùs boni confessarii agunt; cùm ad se hujusmodi peccatores coniluunt; benigne hos accipiunt, et (quasi *victor capta prædà*) exultant, perpendentes sibi sortem contigisse, animam de manibus dæmonis eripere. Sciunt hoc Sacramentum proprie non pro justis fuisse constitutum, sed pro peccatoribus; etenim veniales culpæ, ut remittantur, non indigent sacramentali absolutione, cùm multis aliis modis deleri possint; sciunt quoque Christum protestatum fuisse his verbis : *Non enim veni vocare justos, sed peccatores. Mare. 2. 17.* Propterea confessarius charitatis viscera induens, què magis animas peccatorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiatur, eô magis, ut Deo ipsas lucrifaciat, majore charitate eas amplectitur, eisque animum præbet his aut similibus verbis : *Eja frater! bono animo esto, noli timere; peccata tua impavide confère. Aperi omnia confidenter, nullius te pudeat. Nihil referi, si in omnes lux conscientiæ sinus non introspexeris', sufficit si ad interrogata respondeas. Age Deo gratias, qui te hucusque ad pœnitentiam expectavit. Nunc tibi mutanda est vita. Lætare, quia Deus certè omnia peccata, quantumvis ingentia, libi remittit, si bonam habes voluntatem; ideàque te expectavit, ut tibi parceret. Igitur hilari animo dic omnia, nihil involucris tegas.*

2.—Charitatem deindè longè majorem ostendere debet in confessionem excipiendo. ('aveat ne se impatientem, aut tædio affectum exhibeat; nec ostendat admiratione percelli de peccatis quæ narrantur; modo pœnitens non sit ita animo durus, aut petulans, ut plura el alrociora peccata sine ullo rubore, et sine ulla displicentia animique sensu

exponeret; quia lune opus habet pro viribus efficere » nō à pœnitente quanta sit illorum deformitas, et magnitudo percipiatur; ideūque tunc acrior requiritur correctio, ut ipse à lethali let largo expergefiat. Verum quidem est, quòd (ut dicunt doctores) in actu confessionis abstinere debent confessarii à correctione facienda; ne forlè exteriti pernientes peccata reticeant; nihilominus hoc intelligitur regulariter loquendo: cæterum multoties expedit ad ulteriora non procedere, et statim pœnitentem corripere, præcipuè cū confitetur peccatum valdè enorme, aut si ipse fuerit in aliquo vitio habituatus, ut peccati gravitatem comprehendat. Advertat tamen, ne eum exasperet, nec perterreat. Quapropter, postquam eum, quantum opus fuerit, correxerit, statim ei animum faciat ad reliqua peccata confitenda, dicens: *Eja frater! vis te ab hoc vitio resipiscere? Niim ita est? El quoniam itoc facere es paratus, esto animo hilari. Itaque enarra reliqua peccata, nihil reticens. Cave, quæso, ne sis aliquod sacrilegium commissurus. Hoc enim esset maximum omnium peccatorum, quæ hucusque commisisti. Igitur dic omnia animo forti, vince! te ipsum; confitere omnia sincere; Deus enim paratus est tibi parcere.*

3. — Deindè in fine confessionis oportet, ut confessarius vehementiori ardore ac studio incumbat, ut pœnitenti percipere faciat gravitatem et multitudinem ejus peccatorum, ac miserum damnationis statum in quo repentur; sed hoc semper maxima cum charitate fiat. Verūmtamen congruentius est tunc verbis gravioribus uti, ut sic melius ad bonam mentis frugem redire possit; nihilominus efficere debet, ut pœnitens intelligat hoc, quod ei dicitur, non ab animo irato, sed ex singulari amore et commiseratione erga suam animam procedere. Quod poterit hoc modo exprimi: *Fili mi! considérasse vitam damnati, quam duxisti? Percepisne malum, quod operatus es? Quid tibi mali fecit unquam. Deus tuus, quem tu ita perditte contempsisti? Si Jesu Christo nullus tam fuisset tibi inimicitior, potuisses cum illo te gerere pejorem? Sed, quæso, animadverte quis sit hic Jesus. Ille est ille (pū cū esset Deus, nullius egens, factus est homo propter te; voluit mori in Cruce, ut te de inferno redimeret. Ah fdi, si interim mortuus esses, si in hac nocte, quā iturus fuisses? ubi nunc esses? esses in a terno igne inferni. Quid de te factum erit, si vitam hactenus ductam pergas iu posterum vivere? Poteris sic salvari? Expergiscere, et vide, quòd nisi mores in melius mutes, jam es damnatus. Quid*

Panel. unir. De charit. et prudent,

*boni ex lot peccatis libi collegisti? Nonne duplicem infernum Ubi paras, unum hic angoris et miserie. alterum illic pœnarum? Age filij averte à malo, desine peccare, et te lotum in Dei brachia, quæ ad te suscipiendum sunt extensa, committe, su/jicit quantum ei peccasti. Ego lotis viribus, et loto corde te adjuvare volo : veni ad me semper ac tibi label, quoniam invenies patrem, qui te benigne suscipiet. En firmiter nunc statue te sanctum velle effici. Per te stat ; Deus enim semper paratus est, te propterea libi hoc tempus impertitus est, ut avertas a malo, et /acias bonum. Oh. quàm bonum est amicum habere Deum ! etc. (S. Francisons dc Sales, ut Deo alliceret peccatores, potissimùm in curabat, ut ipsi cognoscerent pacem, quâ fruuntur illi, qui Deo adbærent, et vitam infelicem , quam ducit qui à Illo alienus est). Postea adjuvabit eum ad doloris actus reformandum, et si dispositus est eum absolvat, et remedia salutaria, quibus possit se à peccatis servare, suggerat. atque ei poenitentiam imponat. (Sed de his in num. sequenti agetur). Si autem fuerit absolutionis incapax, aut expediens videbitur differendam esse absolutionem, assignet ei diem in quo regredi debeat, dicendo ei sic : *Eja frater ! talidie te expccto, ne pradermillas ad. me redire: animo forti inugnoque sis, id tibi dixi : commenda te quotidie beaten Virgini, et veni ad me. Si forte tunc invenies me aliorum confessiones excipientem, accede, te enim ante alios audiam. Si alibi ero, fac ut me arcessant, omnia deseram, ul lu confitearis.* Et sic dulcibus verbis à se dimittat. Hæc est via quâ peccatores tales allici possunt, nempe cum eis agere quanta maximâ fieri potest charitate; alioquin, si ipsi in confessarium incident, qui cum eis inclementer agat, à confessione horrebunt, confiteri negligent, et effrænatè in perditionem ibunt.*

k — Ad medici officium spectat prudentia, qua? requirit, ut confessarius ad recte curandum pœnitentem suum, priùs cognoscat causas et originem omnium infirmitatum spiritualium, interrogando de habitu, de occasionibus peccandi, de loco , tempore , et personis cum quibus peccavit? Et ex his se dirigere debet ad debitas correctiones faciendas, quas nunquam omittere debet cum quibuscumque personis, licèt quAcumque illustri qualitate fulgeant, nec cum principibus, magistratibus, Prælatis, parochis, aut sacerdotibus, cùm ipsi se accusant de culpis gravibus, et sine nimio animi sensu : cum hujusmodi licèt adhiberi debeant correctiones verbis lenioribus et discretioribus ; sed majori animi fortitudine et calore.

Toni. ///.

cùm ex istorum peccatis propter gravius damnum quod suo malo exemplo aliis afferri potest, perniciosior flagitiorum consequens ess[^] soleat licentia. Propterea cum istis, si suo desunt officio, admonitio non omittenda est, licèt in bona fide existant. Cum aliis vero, qui aliquà laborant inculpabili ignorantia, an adhibenda sit admonitio cùm profutura non est, vide dicta *Tom. II. Tract. XVI.* (cùm de confessione locuti sumus *ex n. 108.*). Deindè auditâ confessione debet confessarius procedere ad disponendum per actus doloris et propositi pœnitentem ad absolutionem. Iterum hic advertendum quod diximus *Tract. XVI. n. 105. in fine* > quòd si pœnitens esset indispositus, tenetur confessarius (quemadmodum dicunt *Suarez, Laym.* et alij pro viribus efficere, ut disponatur, nihil curans quòd alii expectent, aut abeant. In eodem *Tr. XVI. n. 15.* locuti fuimus de prudentia, quam adhibere debet confessarius in injungenda pœnitentia pro viribus spiritualibus poenitentis, ne onere majore, quàm pœnifentis vires patiuntur, illum gravent. Sed maximè confessario intendendum est, ut opportuniora applicentur remedia, quibus pœnitens in Dei gratia conservari valeat.

5. — Sermonem autem facturus de remediis, quæ insinuari debent pœnitentibus, dico, alia esse generalia, alia particularia pro aliquo vitio particulari. Generalia omnibus insinuanda, sunt 1. Amor erga Deum, cùm ipse ad hunc solum finem nos creavit. Et curetur pariter, ut pœnitens cognoscat pacem interiorem quàm donantur, qui Dei amicitiam fruuntur, et infernum quem ante tempus experiuntur, qui alieni sunt à Deo; additâ perniciæ temporali, quam secum trahit peccatum. 2. Sæpè se commendare beatæ Virgini, Rosarium recitando; se commendare Angelo Custodi, et alicui Sancto peculiari protectori. 3. Frequentia Sacramentorum, et si unquam in aliquod peccatum mortale inciderit, statim se confiteri. 4. Veritatum æternarum consideratio, et præcæteris consideratio mortis; et patribusfamilias insinuanda est quotidiana mentalis oratio in communi, cum familia, aut saltem Rosarium unâ cum filiis. 5. Dei præsentia, cùm urget tentatio, dicendo: *Deus me videt...* 6. Quolibet vesperi conscientiam scrutari cum animi dolore et proposito. 7. Sæcularibus, ut in aliqua congregatione se adseribant, et sacerdotibus oratio mentalis, et gratiarum actiones post Missam, et ut perlegant saltem aliquem libellum spirituales ante et post Missam.

(>. — Remedia autem particulari i assignabuntur pro vi-

Punct. unie. De charit. et prudent, confess.

liorum diversitate, v. gr. illi qui aliquo odio tenetur, insinuetur ut quotidie commendet Deo illum, quem odit, recitando pro ipso Orationem dominicalem et Salutationem angelicam, et cùm se turbari sentit memoriâ injuriæ sibi illatæ, reminiscatur contumeliarum, quibus ipse Deum affecit. Illi qui in peccata turpia prolapsus est, ut otium vitet, malos socios et occasiones aufugiat; et illi qui habitum pravum per longum tempus contraxit in hoc vitio, ut non solùm vitet proximas occasiones, sed etiam quasdam remotas, quæ sibi tam debili ad resistendum factæ erunt proximæ. Huic præcipuè imponatur, ne unquam intermittat recitare ter Salutationem angelicam in honorem puritatis beatissimæ Virginis, mane et vesperi, repetendo semper coram ejus imagine propositum non peccandi, et supplicationem, ut sibi perseverantiam impetret. Potissimùm autem confessarius curet, ut frequenter hic communicet, cùm Eucharistia dicatur *vinum germinans virgines*. Illi qui solitus fuit blasphemias proferre, insinuetur ut novies, vel quinquies linguâ. signet crucem super terra, et ut quotidie saltem semel dicat Orationem dominicalem et Salutationem angelicam in honorem Sanctorum, in quos execratus fuit, et ut quolibet mane, dùm e cubili surgit, renovet propositum patienter ferendi occasiones indignationis, et iter dicat beatæ Virgini quolibet mane: *Domina mea > dona patientiam*. Et id non solùm inserviet, ut sanctissima Maria sibi opituletur, sed etiam, ut in occasionibus reperiatur habitus factus dicendi eadem verba. Aut assuescat dicendo, *maledictum sit peccatum meum; maledictus sit deum, etc.* Alia remedia assignabit confessarius pro sua prudentia, inspectis circumstantiis occasionum, personarum et munerum.

FRACTATUS ULTIMUS.

QUOMODO SE GERERE DEBEAT COATES- SARIÛS CUM POEMENTIBUS DIVEB-

CAPUT UNICUM.

Punct. I. *De iis qui in occasion; proxim i versantur* I. ad Ī. Punct. 11. *De habiluatis cl recidivis* 8. ad 15. *De Ordinan lis pravo habitu irretitis* 1G. et 17. Punct. III. *De interrogationibus laciendis pbenitentibus neglectos conscientis; et I. De interrogationibus faciendis rudibus juxta, ordinem proceptorum* 18 ad 50.11. [k interrogationibus facientis prenentibus diversorum statuum, et cpn litionum : et I. Sacerdotibus 51. II. Monialibus 52. 111. Judicibus. IV. Scribis. V. Medicis 55. VI. Chirurgis el pharmacopolis. VII. Negotiantibus. VIII. Sartoribus 51. IX. Proxenetis, el venditricibus 55. X. Barbilonsoribus , et capillorum fictiliorum [vulgo Perruche) artificibus ; et hic fit sermo de,juvenibus qui nkili ritus aptant caput 36. Punct. IV. *De pueris et puellis* 57. ad 41. Punct. V. *De personis pietati addictis* 42. el 45. Punct. VI. *De mulis d surdis ii.* et 45. Punct. VII. *De moribundis* 46. et 47. Punct. VIII. *Décapité damnatis* 48. et 49. Punct. IX. *De à dæmonibus vexatis* 56. ad 55. Punct. X. *De mulieribus* 54. et 55.

PUNCTUM I.

Quomodù se gerere debeat confessarius cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi.

1. —Maxima confessarii cura debet esse se benè gerendi cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi, aut in vitiis consuetudinarii sunt, aut recidivi. Hi sunt duo magni scopuli in quos major confessai'iorum pars impetunt, et deficiunt. In capitulo sequenti sermonem faciemus de habitualis et recidivis; hic de occasionariis. Certum est quod si homines satagerent occasiones fugere, majorum peccatorum pars evitaretur. Satan , remotis occasionibus, parùm lucratur, sed cùm homo ultrù in occasionem proximam se immittit., ùt plurimùm et ferè semper hostis victoriam canit. Occasio, præsertim in materia turpium delectationum , est quasi rete . quod ad peccatum trahit, et simul mentem obcæcat : ita ut homo peccet, quin videat quod agat. Sed deveniamus ad praxim. Occasio primé dividitur in voluntariam et necessariam. Vo'unlaria est illa

quæ facilè vitari potest. *Necessaria* quæ* amoveri nequit sine gravi damno, aut scandalo. Secundùm dividitur in proximam et remotam. *Remota* est illa in qua homo rard peccat, vel illa quæ ubique reperitur. *Proxima per se loquendo*, est illa in qua homines communiter iit plurimum cleficiunt. *Proxima* autem *per accidens*, sed respectiva, est ea quæ licèt respectu aliorum non sit proxima, tamen respectu alicujus iroxima est, vel quia hic in tali occasione frequenter est apsus, vel quia prudenter timeri potest ne labatur propter experientiam cognitam suæ fragilitatis. Quidam AA. volunt, non esse occasionem proximam nisi eam, in qua homo ferè semper, vel ùt plurimum ceciderit; sed communior et verior sententia docet, occasionem proximam esse illam in qua frequenter quis peccavit (1). Verùm tamen advertendum, quod sicut aliquando occasio quæ respectu ad alios communiter est proxima, respectu verùm ad aliquem valdè pium et cautum potest esse remota (2): ita contra quædam occasiones quæ respectu ad alios communiter per se essent remotæ, forte erunt proximæ respectu ad aliquem qui propter experimentum relapsuum, et propter pravam inclinationem in quoddam vitium (præsertim si est turpe) factus est valdè debilis et facilis ad labendtim; et tunc iste tenebitur ad removendas, non tantùm occasiones proximas, sed etiam illas remotas, quæ respectu sui proximæ evadunt.

2.— Cæterùm est quidem in occasione proxima 1. Ille qui retinet in propria domo aliquam fœminam cum qua sæpè rem habuit. 2. Ille qui frequenter in ludo prorupit in blasphemias, aut fraudes. 3. Ille qui in aliqua caupona aut domo sæpè se inebriaverit, aut ceciderit in rixas, vel actus, verba, aut cogitationes obscœnas. Porro omnes isti absolvi nequeunt, nisi postquam occasionem abstulerint, aut saltem nisi auferre promittant, juxta distinctionem, quæ liet in numero subsequent!. Et ita pariter non potest absolvi qui aliquam domum adeundo, quamvis semel in anno, semper ibi peccavit; talis enim aditus jam ipsi proxima est occasio. Nec etiam absolvi possunt qui tametsi in occasione positi non labunlnr, afferunt tamen aliis grave scandalum (3). Addunt aliqui DI), (i) negandam quoque absolutionem illi qui occasionem externam non removet, si cum occasione conjungitur habitus vitiosus, aut magna tenlatio, seu vehemens passio, quamvis usque

(1) *Lib. 6. n. 152.* — (2) *Ibidem.* — (5) *Lib. 6. n. 152. r. Ex praemissis.* —
(1) //>!</.

time in ea occasione' nunquam peccaverit; nam facilè deiiifl peccare poterit, si ab occasione se non amoverit. Hinc dicunt quod si unquam aliqua famula lentarelin· ab hero_i, et ipsa se noverit facilem ad labendum , ad ea domo abscedere tenetur , si commode potest, alioquin temere priesumeret se securam habere.

3. — Et hic caveant confessarii à permittendo sponsis domos sponsarum adire, et puellis earumque parentibus sponso in domum admittere, quia rarò evenit quòd tales sponsi non labentur, saltem in verba, aut cogitationes turpes in hujusmodi occasione , dùm omnes aspectus el colloquia inter sponso sunt incentiva ad peccandum, estque moraliter impossibile ipsos invicem conservari, et non sentire stimulos ad eos turpes actus, qui tempore matrimonii deindè succedere debent. Generaliter autem loquendo de adolescentibus et puellis qui invicem se adamant, non sunt isti omnes indistincte de gravi culpa damnandi , sed ordinarie puto ipsos difficulter esse extra occasionem proximam lethaliter peccandi. Id nimium experienti;! patet, nam ex centum adolescentibus vix duo aut tres in ea occasione à mortalibus invenientur immunes; et si non in principio, saltem in progressu, tales enim adamantes prius conversantur invicem ob propensionem, deindè propensio iit passio, et passio, postquam radicem in corde fixerit, mentem obtenebrat, et eosin mille crimina ruere facit. Hinc Cardinalis Picus de Mirandola, Episcopus Albanensis, in sua dioecesi per Edictum suos admonuit confessarios, ne tales adamantes absolverent, si postquam ter ab aliis jam fuerint admoniti, ab hujusmodi amore sectando non abstinuissent, præsertim tempore nocturno, aut diù, aut clàm, aut intra domos (cum facili periculo osculorum el tactuum), aut contra parentum præceptum, aut cùm altera pars prorumpit in verba obscoena, aut cum scandalo (proùt si in ecclesia, aut cum conjugalibus, claustralibus, aut clericis in Sacris. Et in hoc generaliter advertendum , quod ubi agitur de oericulo peccati formalis, et præcisè peccati turpis, confessarius quanto magis se rigorosum cum pœnitente adhibebit, tantè magis ejus saluti proderit. Et contrà, tanti magis cum illo immanis erit, quanto magis benignus erit in permittendo, ut ille in occasione maneat, aut se immittat. S. Thomas de Villanova confessarios in hoc condescendentes vocat eos *impie pins*. Hæc charitas est contra charitalom. Solent in his casibus pœnitentes conari, nt occasionem removendo

Cap. unie, punch 1. De iis qui, eh'.

magnum orietur scandalum. Foriis sit confessarius ad Im-
jusinodi timores despiciendos : majus semper erit scanda-
lum, videre quôd pœnitens nec etiam post confessionem
occasionem aufert. Aut alii ejus peccatum ignorant, et
tunc nihil mali suspicabuntur : aut sciunt, et tunc pœni-
tens famam poliiis recuperabit, quàm amittet , remo-
vendo occasionem.

4.— Plures 1)1). censeant prima aut secundâ vice benè
absolvi posse, qui est in occasione proxima, licèt volun-
taria, etiam antequam occasio auferatur: modô firmum
habeat propositum, et promittat illam statim remo-
vere. Sed hic oportet distinguere cum S. Carolo Borro-
mæo (in Instructione confessariis ab eo tradita) occasiones
quæ *sunt in esse*, et occasiones quæ *non sunt in esse*. Oc-
casio quæ *est in esse*, est exempli gr. cùm aliquis concubi-
nam domi detinet, vel cùm aliqua famula consentit quo-
ties tentatur à domino , et similia. Occasio autem quæ
non est in esse, est ex. gr. cùm quis in ludo prorumpit
in blasphemias, aut versando in cauponis prolabi!nr in
rixas et ebrietates, aut accedendo ad convivia, incidit in
verba et cogitationes turpes. His positis, dicendum quôd
in occasionibus quæ *non sunt in esse*, rectè docet S. Caro-
lus quôd pœnitenti firmè promittenti ab eis abstinere ,
potest ei semel, bis et etiam ter absolutio dari ; quod
si deindè ille occasionem non aufert, et eodem modo
peccat, non potest absolvi, nisi priùs occasionem remo-
veat. In occasionibus autem quæ *sunt in esse* cum eodein
S. Carolo omnino neganda est absolutio , nisi occasio pror-
sùs auferatur, Ilancque sententiam (ordinariè loquendo)
omninô tenendam probavimus in libro (1). Ratio . quia
talis pœnitens est indispositus ad absolutionem , si petat
eam antequam occasionem removeat : etenim eam reci-
piendo se immittit in proximum periculum frangendi
propositum , et sic remanendi in eadem occasione. Clarius
rationem hanc explicemus. Porrô moraliter peccat qui est
in occasione proxima voluntaria, et eam non tollit; cùm
autem opus tollendi occasionem sit maxime arduum ; et
non impleatur, nisi per magnam violentiam , hanc vim
difficulter sibi infert qui jam est absolutus, dùm ablato
timore sine absolutione remanendi, de facili sibi suadebit
quôd tentaioni resistet, quin occasionem auferat , et ita
in ea manendo, certè quidem recidet : prout quotidie ex-
perimento probatur in pluribus pœnitentibus , qui

ptâ absolutione ab aliquo confessario parùm canto, minime postea attendunt ad occasionem removendam, et statim 'deterius relabantur. Hinc dicimus quôd propter prædictum periculum frangendi propositum, mortaliter peccat pœnitens, qui ante remotionem occasionis absolutionem petit, et graviùs peccat confessarius qui illum absolvit.

5. — Diximus *ordinarie loquendo*, nam plures casus excipiuntur à DD. (1), in quibus pœnitens absolvi potest, antequam occasionem removerit. Et excipitur 1. casus in quo pœnitens talia afferret extraordinaria signa doloris, ut prudenter judicari possit ipse non esse amplius in proximo periculo frangendi propositum de tollenda occasione ; tunc enim signa illa indicant pœnitentem donatum fuisse uberiori gratiâ, quâ mérité speratur quôd in removenda occasione constans erit. Verumtamen, semper ac absolutio commodè differri posset, tunc illam etiam ci differrem, usque dùm cum effectu occasionem auferat. Excipitur 2. casus, in quo pœnitens non possit redire, vel nonnisi post multum tempus; tunc benè potest absolvi, si censetur benè dispositus per propositum statim removendi occasionem ; quoniam eo casu periculum frangendi propositum, remotum reputatur, causft magni oneris quod pœnitens deberet pati, abscedendo sine absolutione aut repetendi confessionem apud alium sacerdotem, aut diù manendi sine gratia Sacramenti. Quapropter, cùm ille sit tunc in quadam morali necessitate recipiendi absolutionem, antequam occasionem tollat, habet jus ut statim absolvatur (2), dùm enim hic non potest ante absolutionem occasionem auferre, censetur ac si esset in occasione necessaria. Sed hoc nec etiam admittendum, si pœnitens jam ab alio confessario alias admonitus fuerit de occasione removenda, et non impleverit, quia tunc habetur ùt recidivus, et ideù nequit absolvi, nisi afferret extraordinaria signa doloris, prout in sequenti puncto dicemus n. 12.

6. — Hoc dicemus quoad occasionem proximam voluntariam; at si occasio est necessaria, aut *physice*, prout si quis delineretur in carcere, vel esset in periculo mortis, in quo non haberet tempus et modum ejiciendi concubinam : vel *moraliter*, id est, si occasio non posset auferri sine scandalo, aut gravi damno vitæ, famæ, aut bonorum, ùt communiter docent DD. ; eo casu pœnitens benè absolvi potest, quin occasionem auferat, quia tunc non tenetur

cani removens modo promittat exequi media necessaria ad etlicienchmi, nt occasio ex proxima evadat remota, prout snnt, præcisè in occasione peccati turpis fugere familiaritatem complicitis, et etiam aspectum 'quantum lieri potesj; frequentare Sacramenta, et sa*pe commendare se Deo, renovando quotidie (præsertim mane ante imaginem Crucifixi propositum non amplius peccandi, el quantum est possibile vitandi occasionem. Ratio, quia occasio peccandi non est propriè peccatum in seipsa, neque inducit peccandi necessitatem; undè benè consistere potest cum occasione verus dolor, et propositum non recidendi: et licèt quisque teneatur auferre proximum periculum peccandi, id intelligitur cùm ipse spontè vult tale periculum; sed eum occasio est moraliter necessaria, tunc periculum per remedia opportuna remotum evadit; et Deus tunc non se retrahit ab assistendo suà gratia illi, qui vere deliberavit ipsum non offendere. Nam non dicit Scriptura, quòd peribit qui est in periculo, sed qui amat periculum; sed nequit dici amare periculum, qui illi invitus subiacet; undè inquit D. Rasilius: *Qui urgenti aliquà cnusà, el necessitate se periculo objicit, vel permittit su esse in illo, cùm tamen ahiis nollet, non tam dicitur umare periculum, quiim invitus subire; el ideo magis providebit, Deus, ne ille pereat.*

1 — Hinc dicunt DD. benè capaces absolutionis esse, (ui nolunt relinquere aliquod omeium, negotium, aut domum, in qua soliti fuerunt peccare, eù quòd deserere eam nequeunt sine gravi detrimento, semper ac verum habeant propositum se emendandi, et media implendi ad emendationem; tales sunt ex. gr. chirurgi qui in medendis feminis, aut parochi qui in excipiendis earum confessionibus, prolapsi sunt, si, his muneribus relictis, non possent juxta suum statum vivere (1). Sed omnes conveniunt expedire in his et similibus casibus absolutionem differre, ut pœnitens sit saltem diligentior in præscriptis remediis excipiendis. Verùmlamcn ego censeo, confessarium non tantùm posse, sed etiam teneri ad differendam absolutionem, semper ac coinmodè differre potest, præsertim cùm agitur de materia turpi; tenetur enim ipse tamquam medicus. animarum opportunitiora applicare remedia; et puto remedium magis idoneum non inveniri pro eo qui manet in occasione proxima, quàm differre ei absolutionem, dùm experientia nimis palet quod plures post absolutionem

;1) Lib. 6. η. i5>.

accip' am negligunt media præscripta exequi: et sic facile recidunt. E converso ' cùm alicui differtur absolutio, ille vigilantior erit ad media implenda, et ad obsistendum tentatiombus, ob metum ne ilcrum sine absoluteione dimittatur, cùm ad confessarium redibit. Fortè in hoc quis me nimiam rigidum reputabit; sed ego semper sic me gessi in praxi, et sic pergam me gerere crnn iis qui sunt in proxima occasione, quamvis necessaria et quamvis extraordinaria signa doloris haberent, semper ac mihi non ostenderetur specialis necessitas eos statim absolvendi; et sic censeo nullô magis prodesse pœnitentium saluti. Utinam et omnes confessarii sic etiam se gererent, oh quot peccata evitarentur, et quot aliæ salvarentur animæ? Repeto quod suprâ dixi: Ubi agitur de liberando pœnitente à peccato formali, uti debet confessarius opinionibus benignioribus, in quantum Christiana prudentia concedit; sed ubi opiniones benignæ periculum peccati formalis proximius reddunt, prout in hac materia occasionum proximarum accidit, dico omnino expedire. et quandoque oportere, quôd confessarius sententiis rigidioribus utatur; tunc enim hæ valdè magis prosunt animarum saluti. Quôd si autem quis, manendo in occasione necessaria, semper eodem modo relaberetur, etiam remediis adhibitis, et modica superesset spes emendationis, tunc dico omnino huic negandam absolutionem priùsquam occasionem tollat (1). Et hic reor instare Evangelii præceptum*: *Quid si oculus tuus scandalizat te, ejice eum* (2). Excepto casu quo pœnitens signa doloris ostenderet tam extraordinaria, ul posset concipi prudens spes emendationis (3).

PUNCTUM II.

ijuomodô se gerere debeat confessarius cum habitualis, et recidivis.

«8. — Distinguendi sunt habituali à recidivis. *Habituali* sunt qui habitum contraxerunt in aliquo peccato, de quo non adhuc sunt confessi. Isti, ut dicunt DD. (4) benè absolvi possunt, primâ vice quâ confitentur de pravo habitu, vel si de eo confitentur postquam retractaverunt, dummodô dispositi sint per verum dolorem, et firmum propositum adhibendi media ellicacia ad emendationem; verùm si habitus esset valdè radicans, potest etiam con-

(1) Z.fo.6. n. 157,— (2) *Marci* 3. v. 46.— (3) *Lib. G. n. 157. d. ibid. t. Secù Tero*, — (4) n. 459.

fessarius ei differre absolutionem , ad experiendum quo* modô sit constans pœnitens, in praxim deducendo media iræscripta, utque ipse de suo vitio majorem concipiat lorrerein. Advertatur hic, quôd quinque vices in mense jam possunt malum habitum constituere in aliquo vitio leccati externi, modô inter ipsas aliquod intervallum in-ercedat. Et in materia fornicationum, sodomiarum, et bestialitatum multo minor numerus habitum potest con-stituere ; qui ex. gr. semel in mense fornicaretur per annum , benè hic habituaius dici potest.

9. — *Recidivi* autem sunt qui post confessionem eodcin , rei quasi eodem modo sunt relapsi absque emendatione; isti, ùt communiter docetur (1), nequeunt absolvi, si sola signa ordinaria afferant, nempè si tantùm confiteantur, asserendo se poenitere, et proponere, prout habetur ex propos. 60. damnata ab Innocentio XI. Nam habitus con-tractus, et relapsus præteriti sine ulla emendatione ; ma-gnam præstant suspicionem, quod dolor et propositum , quæpœnitens asserit habere, nequaquam sint vera. Undè istis differenda est absolutio per aliquod tempus, usque-diim appareat prudens signum emendationis. Et in hoc puncto lugenda est animarum ruina, cujus causa sunt tot mali confessarii, indistinctè absolvendo tot recidivos , qui cùm repererint confessarios qui semper tam facilè cos absolvunt, amittunt horrorem in peccando, et pergunt ad putrescendum in coeno vitiorum usque ad mortem. Quidam DI). (2) admittunt, recidivum solis signis ordina-riis absolvi posse usque ad tertiam et quartam vicem ; sed huic opinioni nunquam potui acquiescere, dùm habitua* tus, qui post unam confessionem recidit sine emendatione , jam est verus recidivus, et fundatam præbet suspicionem suæ indispositionis. Et notetur hic quôd hæc regula pro-cedit, etiam respectu culparum venialium , quamvis enim communiter admittitur facilius absolvi posse eos qui pro-labantur in peccata levia, eô quôd occasiones eorum fre-quentiores sint, attamen, cùm sitcommunis sententia (3) grave esse peccatum et sacrilegium , absolutionem recipere super levibus confessis sine vero dolore et proposito; nec sufficere dolore de multitudine, seu de numeroexcessivo talium culparum , quin dolor habeatur de aliqua in par-ticulari, prout tenuimus *Tr. XVf. n. 23.*, contra quorum* dam opinionem ; facile metuendum est hujusmodi con-

(!) *Lib. 6. n. 459. t. Recidivus.* — (2) *Ibid. v. Prima, el stqq.* — (3) *Ibid. .*, Rat'ro est. »h /izir.

fossiones sacrilegas esse, aut saltem invalidas. Hinc diligenter satagat confessarius ad non absolvendos indistincte tales pœnitentes; tunc etenim etiamsi illi sint in bona fide, ipse tamen non poterit à sacrilegio excusari, absolutionem impertiendo ejs qui ad absolutionem non salis dispositi judicari possunt. Propterea curet, si pœnitentem sine peccato vult absolvere, aut eum disponere ad dolendum præserlim de aliqua levi culpa, aqua ille jnagis horreat; aut ei insinuare, ut confiteatur de aliquo peccato graviore vitæ anteactæ contra aliquod præceptum (sufficit enim ut confiteatur in generali absque numero) ut habeat materiam certam super qua inniti possit absolutio; alioquin etiam huic pœnitenti per aliquod tempus differri oportet absolutio.

10. — JDico *per quodlibet tempus*, où quòd recidivis tam levium, (piàm gravium culparum non est necessarium differre cis absolutionem per annos, aut menses. ùtnimis rigide vult *Juvenilius* (1); sed regulariter salis erit, si peccatum procedit ex fragilitate intrinseca, dilatio octo vel decem dierum, prout ait doctus auctor libri Bornai editi, cui titulus, *Istruziune per li Novelli Confessori* (2); idemque dicit auctor libelli ubique in Italia accepti, cui titulus, *Istruz. per li Confessori di Terre è Villagi* (3), ubi pro hac doctrina citat Ludovicum *Hubert* (4). Adduntque esse excessivam et periculosam dilationem mensis, quia post tantum tempus difficilis redditur reditus hujusmodi pœnitentium. Et huic judicio favet Papa Benedicius XIV. in *Bulla Apostolica Constitutio*, edita 26. Junii 1719. 12. (o) ubi loquens de confessariis qui rite pœnitenlibus absolutionem differunt, sic deinde eos monet: *Illos ejunto-eiùs ut revertantur invitent, ut ad sacramenlule forum regressi, absolutionis beneficio donentur*. Nota verba, *quantocius, et donentur*. Ad summum (dico) bis differri potest absolutio per quindecim, aut viginti dies. Sed excipere oportet illos qui tempore præcepti paschalis confitentur; pro istis enim majoris temporis experientia requiritur, cùm justa suspicio haberi possit, quòd hi abstineant à relapsu, potiùs ut censuram effugiant, quàm ex vero proposito mutandi vitam. Oportet etiam excipere cos qui lapsi sunt in occasione proxima extrinseca: isti enim majori qgeut experientia, cùm occasio (ùt dictum est in puncto præcedenti) sit fortius incentivum ad peccandum. Verùm

(D *Vide lib* 6. n. 463. — (2) *pari*. 1. c. 9. «. 225. — (5) *Cap*. 1. ?.. 4. — (i *pravi*) *anil*, *h*. i. *pag*. 417. — 5 *!h II*. i. 3. *Edit. Mnhl*. I. *l.jag*. 301.

semper sufficiet experientia mensis. Caveat tamen confessarius, ne dicat pœnitenti, ut non redeat nisi post mensem, nam hic on tantam dilationem nimis terrebitur: potius imponat ei, ut redeat post octo, vel quindecim dies, et sic blando modo ipsum transferet ad recipiendam absolutionem in fine mensis.

II. — Ad absolvendos igitur recidivos non sufficiunt ordmaria signa doloris et propositi, sed requiruntur extraordinaria : quæ alias juxta communem sententiam (1) certè sufficiunt ad absolutionem impertiendam; illud enim extraordinarium signum (modô solidum sit et fundatum) aufert indispositionis suspicionem , quæ urget ratione relapsuum. Rectè dixerunt Episcopi Belgii, in anno 1697. congregati, in quodam Decreto edito pro directione confessoriorum suarum diœcesum, de hoc puncto loquentes : *Deum in conversione peccatoris, non tam considerare mensuram temporis, quàm doloris* (2). Hinc prohibuerunt, ne confessarii stabili lege exigerent à pœnitentibus adhuc recidivis experientiam notabilis temporis, antequam eos absolverent. Et jure merito, sola enim probatio temporis non est unicum signum mutata? voluntatis, dùm voluntas peccatoris mutatur virtute divinæ gratiæ, quæ tempus non requirit, sed aliquando illico operatur; quapropter mutatio voluntatis benè per alia signa cognosci valet , sine experientia temporis. Quinimô alia signa dispositionis actualis pœnitentium, quandoque voluntatis mutationem manifestant multô meliùs, quàm probatio temporis: nam talia signa directe dispositionem ostendunt, dùm è converso experientia illam ostendit tantùm indirecte; cùm non rarô accidat , quôd aliquis diù abstinuerit à peccando. et adhuc sit etiam indispositus. Undè auctor libri citati (*istruz.per li Nov. Con* .) sic ait (3): *Sc la ricaduta nasce dalla propria fragià , senz' altra causa estrinseen voluntaria, è quasi temerita il dire, che ogni ricaduto sia indisposto.* Et alibi (4) dicit quôd recidivus propter vim mali habitûs absolvi debet, semper ac firmam ostendit voluntatem adhibendi media ad emendationem , sic subdendo : *E giudichiamo, che' lfare altrimenti, sia troppo rigore, e chez' l Confessore facendolo sallontanerebbe dalla Spirilo della Chiesa, e del Signore, e della Natura dei Sacramento, il quale non solamente egiudizio ma e medicina salutare.*

(1) *lib. G. n. 45/. r. Recidivus.*

— '2 .In. Cr i.t I. G. p.

-TP. I. c. 15. n. 556.- \ C. U

Tom. III.

12. — Plura autem sunt hæc signa, prout docent DP. (1). I. Major dolor manifestatus per Jacrymas (modù sint veræ compunctionis), aut per verba ex corde procedentia, quæ aliquando certiora signa quàm lacrymæ esse possunt. II. Minor numerus peccatorum (intellige cnm pœnitens luerit in eisdem occasionibus et tentationta peccandi; aut si pœnitens post ultimam confessionem perseveraverit in gratia per notabile tempus, puta per 20. aut 25. dies, ipse qui priés plures in hebdomada prolabi solebat: aut verù si relapsus fuerit post magnam resistantiam; aut etiam si, antequam ad confessionem accederet, diù se abstinuerit à culpis mortalibus; in (pias prolabi assuetus erat. III. Diligentia adbibita pro emendatione, ùt esset, si pœnitens diligenter occasionem vitaverit, media præscripta à confessario execution] mandaverit; aut si adhibuerit jejunia, preces, eleemosynas, etc. ad vitium exlirpandum. IV. Si ipse petit à confessario remedia, aut nova media ad emendationem; item si promittit implere media quæ tunc ei suggerit confessarius; maxime si nunquam monitus fuerit ad illa adbibenda; sed his promissionibus censeo non omnino fidendum, si alia signa desint; cùm pœnitentes, ut absolutionem carpant, facilè promittunt, sed postea difficulter attendunt. V. Spontanea confessio, nempe si pœnitens accedit, non jam ad implendum præceptum paschale, neque ex quodam usu pro se confitendo in aliquibus temporibus, prout die Nativitatis Domini, in festivitatibus Deiparæ, et similibus: neque accidit impulsus à parentibus, à domino, aut magistro; sed venit omninô sponte, et vere inspiratus à divino lumine, ad solum finem, ut divinam gratiam recipiat. Præserlim si ad se confitendum longum iter aggressus fuerit, abstinuerit à lucro notabili, grave sustinuerit incommodum aut magnum conflictum internum vel externum superaverit. VI. Si venerit motus ab aliquo extraordinario impulsu, putà ob coiicionem auditam, aut mortem amici, obve melum alicujus imminentis flagelli, prout terræmofùs, pestis, etc. VU. Si pœnitens confiteatur peccata anteriùs per verecundiam Incita. VIII. Si pœnitens, antequam accedat, restituerit rem, vel famam ablatam. IX. Si propter monitionem confessarii ostendit apprehendisse novam cognitionem et horrorem sui peccati, periculique suæ damnationis. Alii alia signa addunt, prout si pœnitens magnam libenter acceptat poenitentiam; si

asserit pœnitmsse peccati statim ac illud palravit ; si protestatur velto, mori potiùs quàm peccare. Sed bæc signa nescio au sola salis esse possint: potiùs dicerem quòd possent deservire ad alia adjuvanda signa, qua* sola non sufficerent.

13. — Denique semper ac aliquod adest signum, quo prudenter possit judicari pœnitens/mutasse voluntatem, benè absolvi potest; quamvis enim confessarius, ut pœnitentem absolvere possit, moraliter certus esse debet ejus dispositionis, attamen advertendum quod in aliis Sacramentis, in quibus materia est physica, physica etiam debet esse certitudo; sed in hoc Sacramento Pœnilcnliai, cimi materia sit moralis, prout sunt actus pœnitentis, sullicit moralis certitudo, sive respectiva, ùt probatum est (I): nimirum satis est quod confessarius prudentem habeat probabilitatem de dispositione pœnitentis, sine aliqua prudenti suspicione in oppositum; alioquin dillicultur unquam posset ullus peccator absolvi, nam omnia signapeenitentium aliud non fundant quàm probabilitatem quamdam de ipsorum dispositione. Auctor (*dei! Tstruz. per li Nov. Confess.*) sic loquitur: *Aon ricercasi ultro per amministrare la Penitenza, che un (giudizio prudente probabile della disposizione dei penitente; onde se le circostanze non fondano un dubbio prudente, ch'eyli non sia suficientemente disposto, non deve il Confessore inquietare se stesso, nè il penitente, per avertie l'evidenza che non è possibile* (2); vide *Tract. XVI. n. 117. in /in.* El hic notandum circa malum habitum, quod facilius absolvi possunt recidivi in blaspbemiis, quàm in aliis peccatis odii, furti, aut libidinis, quibus habitus forliùs inhæret, causâ majoris concupiscentiae, sive inclinationis, quæ in illis invenitur.

14. — Dictum est, confessarium posse absolutionem impartiri consuetudinario, et recidivo, quando ille per signum extraordinarium dispositus apparet; sed non dicitur teneri, quia potest etiam absolutionem ei dilierre, si hoc censeat expedire, ùt communiter DD. docent (3). Etenim, licèt pœnitens post confessionem suorum peccatorum jus liabèat ad absolutionem, tamen non habet jus ut statim absolvatur; nam confessarius tanqiam medicus benè pòled, itnù quandoque tenetur absolutionem differre, cùm judicat tale remedium necessariô prodesse saluti sui pœnitcnlis. An autem expediat ordinariè uti hoc remedio,

(!) *Lib. 6. n.57. in fine et n. 561.* — (2) *p. 1.c. 15. n. 568.* — (3) *Lib.ii. n.452.*

nul nōn sine consensu pœnilenlis ? Cerium est non expedire, quando dilatio afferre potest magis detrimentum, quàm profeciuni; ol idem dicunt 1)1). quando oh dilationem pœnilens subire deberet aliquam infamiæ nolam, aut periculum (1). Extra autem hos casus, quidam vohuil meliùs esse, quôd hujusmodi recidivis dilleralur absolutio. Alii tamen communius censent id nuo expeditfc, el hoc eliam sentit celebrer noslrer» m temporum Missionarius R. P. leonardus de Portu .Mauritio in suo docto sermone Romæ edito , cui titulus , *Discorso Mislico, è Morale*. Meliùs nihilominus dicendum , quòd in hoc puncto nequit certa statui regula, sed confessarius juxta occurrentes circumstantias gerere se debet : Deo se commendet, et secundum quod se sentit inspiratum, sic laciât, Ego ita censeo: si pœnitens relapsus est ex fragilitate intrinseca, prout accidit in peccatis irai, odii, blasphemiarum, molitiernm , aut delectationum morosarum, dico cum sententia communissima doctorum (2) quòd raro expedit differre absolutionem recidivo, cùm ille est dispositus : nam sperari debet magis gratiam Sacramenti, quàm dilationem absolutionis illi prodesse posse.

15. —Dico *ex fragilitate intrinseca*: aliter enim agendum cum coqui relapsus est ob occasionem cxlrinsecam, quamvis necessariam, nam occasio vivaciorem excilat concupiscentiam , et complicitis præsentia vehementiùs sensus commovet, et intensiorem reddit allectum ad peccandum, quàm faciat pravus habitus intrinsecus; et ideo pœnitens in occasione extrinseca magnam sibi vim inferre debet, non tantùm ad superandam tentationem , sed eliam ad se removendum à familiaritate et præsentia complicitis, ut periculum ex proximo reddatur remotum. Et tantô magis hoc procedit, si occasio est voluntaria, et omninô auferri debet; quia tunc recipiens absolutionem, antequam occasionem amoverit, remanet in magno periculo frangendi propositum factum de illa removenda, prout ostendimus in punct. praecedenti. 4-. E converso in consuetudinario ob causam intrinsecam remotius est periculum violandi propositum, dùm ex una parte non adest objectum extrinsecuni quod tam violenter eum impellat ad peccandum ; et ex*altera illi non est voluntaria retentio mali habitus, prout est voluntariam non amovere occasionem cùm possit; undè in tali necessitate Dens male habilualo magis succurrit, el ideô plus quàm à dilatione absolutionis, sperari potest

emendatio à gratia Sacramenti, quæ illum fortiolem redder reddetque efficaciora media quæ ipse adhibebit ad habitum exlirjandum. Cur enim, rectè dicunt *Salm.* (1), magisspe- rari debet quòd peccatori gratiù carenti prosit dilatio abso- lutionis, quàm prosit amico Dei absolutio qua gratiam re- cipit? Et Cardinalis Toletus (2), loquendo præcisè de pec- cato pollutionis, censet ad tale vitium vitandum non esse remedium efficacius quàm sæpè sejnunire Sacramento Pœ- niteutiæ : subditque hoc Sacramentum maximum esse fræ- nuin hujusmodi peccatum committentibus ; et qui eo non utantur, inquit, non sibi promittant emendationem nisi per miraculum : et in facto S< Philippus Neriùs (ut legitur in ejus vita) (3) maximè hoc medio frequentis confessionis utebatur pro recidivis in tali vitio. Huic quoque confert id quod ait Rituale romainum, agendo de poenitentia : *In peccata facile recidentibus utilissimupi fuerit consulere, ut stepè confleantur : et si expediat, communicent.* El dicendo *facile recidentibus*, certè intelligit loqui de eis qui nondum pravum habitum exlirpavere. Aliqui auctores qui per solam rigoris viam videntur velle animas salvas facere, dicunt recidivos peiores fieri , cùm ante emendationem absolvun- tur. Sed ipse scire vellem ab his magistris meis, an omnes recidivi, cùm sine absoluteione dimittuntur, carentes gratiâ Sacramenti, evadant fortiores, et omnes emendentur? Quot ego miseros novi in exercitio Missionum , qui dimissi sine absoluteione, vitiis et desperationi se adjecerunt, et per plurimos annos omiserunt confiteri ! Cæterùm repeto : quisque se dirigere debet, juxta lumen quo donatur à Deo. Hoc certum est, quòd in hac materia tam errant ii qui phis justo sunt faciles, quàm ii qui sunt difficiles ad absolvendum. Multi quidem propter nimiam facilitatem sunt causa quod tot animæ perdantur (et negari non potest quòd isti in majori sint numero, et majus damnum affe- rant, dùm istis in majori numero accedunt peccatores habituali); sed alii ob nimium rigorem etiam magno sunt damno animarum saluti. Et nescio, an confessarius debeat tantùm sibi scrupulum injicere, quando absolvit indispo- sitos, et non etiam quando dispositos sine absoluteione dimittit. Concludo hic, et dico : Non nego quòd aliquando benè prodesse potest recidivo disposito dilatio absoluteionis. Dicosecundò; Semper proderit quòd confessarius hujus- modi recidivos terreat, ostendatque ac si non posset eos absolvere. Dico tertiò : Ordinariè loquendo, recidivis e\

1) *Dcpæn.* r. 5. in *ftnr*, — (2) *Tnh c.* 6. n. 2 — (5) r. 6. n. 2.

fragilitate intrinseca, et per signum extraordinarium jam dispositis, magis absolutionis beneficium proderit, quàm dilatio, Utinam et confessarii recidivos absolverent tūnisolūm, cū signa extraordinaria afferunt ! Id quod lugendum est, quod major, ne dicam maxima, confessariorum pars universaliter recidivos absolvunt sine distinctione, sine signo extraordinario, sine admonitione, et sine aliquo saltem remedio præstito ad emendationem ; et hinc vere procedit, non jam ab absolvendis dispositis, tot animarum universalis perniciēs.

16. — Hoc tamen quod dictum est, communiter loquendo de habitualis et recidivis, non procedit jam circa initandos in sacris Ordinibus habituates in aliquo vitio (præserlim in peccato turpi); circa hos enim alia currit ratio, Laicus habituatus absolvi potest, semper ac est dispositus ad suscipiendum Sacramentum Pœnitentias, sed ordinandus habituatns, si vult ipse ad sacrum ascendere Ordinem, non sufficit, quod sit dispositus ad Sacramentum Pœnitentiæ, sed oportet quod etiam dispositus sit ad recipiendum Sacramentum Ordinis, alioquin ad neutrum dispositus erit ; cū enim sit indignus ascendendi ad altare qui vix egreditur è statu peccati, nec habet probitatem positivam, necessariam respectu ad sublimitatem statūs in quem immitti inhiat, ipse graviter peccat, si absque illa vult sacrum Ordinem suscipere, etiamsi ponatur in statu gratiæ. Quani opter tunc confessarius nequit eum absolvere, nisi promittat abstinere ab Ordine suscipiendo, ad quem ascendere non poterit, nisi post longi temporis, saltem plurium mensium, probationem. Id plene probatum est in dissertatione Operi inserta (1), cum communi sententia Doctorum (2) ibi relatorum, qui docent quod ad sacrum Ordinem suscipiendum non salis est bonitas communis, id est, simplex immunitas à peccato mortali, sed requiritur bonitas specialis, virtute cujus initandus sit à pravis habilibus depuratus; ut docuit 1). Thomas (3) : *Ordines sacri præexigunt sanctitatem, undè pondus Ordinum imponendum parietibus jam per sanctitatem desiccatis, id est, ab humore vitiorum.* Et ratio est, cuiasi ordinandus hanc non habet specialem sanctitatem, incignus est super plebem constitui, ad altissima altaris ministeria exercenda : *Sicut illi* (loquitur idem S. Doctor) *qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et superiores sini merito sanctitatis* (4). Êt alibi (δ) ὁχ-

1, f.r »-65. — 2 Ibid. n. 68. r. Siigilur. 3 2. 2. j. 189 a. i. ad Z. — A S'ifpl, q. 05. a. 1. ad 3,-.5. 2. 2.7. Id i.α. 8.

pressiùs præfalam rationem confirmat, dicens : *Quia per sacrum Ordinem deputatur ad diqnissima ministeria, quibus ipsi Christo servitur in Sacramento altaris, ad quod requiritur major sanctitas interior, quàm requirit etiam religionis sintus.*

17. — Verumtamen excipitur casus quo à Deo donaretur quis tam extraordinaria compunctione, quæ ipsum liberaret ab antiqua fragilitate ; nam , ùt ait idem Angelicus (1) *Quandoque tanta commotione convertit (Deus) cor hominis, id subito perfecte consequatur sanctilitatem spiritua-* lem, Barce quidem sunt hujusmodi conversiones, et præsertim in ordinandis, licèt aliquam petant domum religiosam, ut spiritualia agant exercitia ; isti enim ùt plurimum nonultrô, sed coacti accedunt ; sed qìando verè quis tantam reciperet gratiam à Deo (cujus admirabiles sunt misericordiæ), quæ ipsum taliter mutatum redderet, quod licèt adhuc aliquod pravum motum sentiret , magnum tamen concepisset horrorem adversùs peccatum, et simul notabiliter diminutum in se cognosceret ardorem concupiscentia*, ita ut à gratia munitus facilè jam inciperet tentationibus obsistere ; et insuper lirmè statuisset in postelliin, non tantùm vitare peccata et occasiones, sed etiam media opportuniora suscipere ad vivendum ùt sacerdotem decet, et jam simul incœpisset, ad suam conversionem confirmandam, instanter preces effundere pro sua perseverantia, cum magna et tali in Deum fiducia, quæ eum redderet moraliter securum de quadam magna mutatione vitæ ; eo casu benè posset confessarius eum absolvere, etsi ipse vellet statim post confessionem Ordinem sanctum suscipere. Attamen adhuc in hujusmodi casu quo pœnitens magnam habuerit compunctionem, confessarius quantùm potest adhibere se debet, ut illum inducat ad differendam susceptionem Ordinis, ad hoc. ut meliùs à pravo habitu se purget, meliùs concepta proposita exequatur. Imè ad hunc effectum , si ille nolit differre susceptionem, potest (dian confessarius tanquam medicus, ad majorem ejus profectum, differre ipsi absolutionem, ut initiandus Ordinis susceptionem differat. Iloc tamen intelligendum , modù ex tali dilatione non subeat ille periculum alicujus infamiæ , uni nostre ; trine enim (prout notatum est n. 4.) pœnitens habet jus, ut statim absolvatur. Cæterùm confessarii debent esse difficiles, quantùm fieri potest, in absolvendis hujus-

•I; 5 p. n. 8G. a. .i. (tJ 1.

sic dicat: *E/a eliciamus unà simul actus Christianos, dic mecum : Deus meus, quia es veritas infallibilis, et quia sanctæ Ecclesiæ tu revelasti, credo quidquid sancta Ecclesia me docet credere ; credo præcipue. te esse unum Deum, et Ires Personas ; credo Eilium, cimi Deus esset, se fecisse hominem, mortuum esse in cruce, resurrexisse, et ad cados ascendisse; illinc venturum esse omnes judicaturum, ut boni paradisi gloria [ruantur, el mali in adorno igne crucientur. Notandum hic insuper Bened. XIV. in Const. 42. {de Doctr. Christi 12. Vid. Dullarium lorn. I. Edit. Mech.1. p.9%5.)* dicere quòd est neganda absolutio ei, qui neglexit culpabiliter addiscere scilu necessaria tùm necessitate *medii*, cùm *præcepti*. Sed quoad ea de præcepto dicit, absolvi posse pœnitentem , si ex animo promittit conari addicere, hisce verbis: *Eo quandoque casu pœnitens absolvi Idlest, quo se vincibilis hujus ignorantia reum agnoscit.,, et pron illil operam se impense daturum addiscere necessaria necessitate præcepli.* An superstitiones exercuerit, aut alios docuerit, et si in ipsis aliorum ministerio usus fuerit, quos ad suo peccato cooperandum induxerit, Quocirca debet rudes admonere, superstitiones numquam esse licitas, quamvis ex charitate, aut in necessitate liant. Quæ autem actionesemt nec ne superstitiones, vide in Opere (1). 3. An unquam olim rubore suffectus in confessione aliquod peccatum reticuerit, Et liùc interrogatione ùt plurimùm curet sciscitari rudes, et mulierculas, qui rarù frequentant Sacramenta, dicendo eis : *Eorsan aliquis vitæ anteactæ scrupulus te mordet ? cura nunc bene confiteri, dic omnia libenter, noli timere, omnem scrupulum ab anima tua depone, dc.* HAc interrogatione, ajebat quidam diligens Operarius , iise nullas animas à confessionibus sacrilegis fuisse liberatas. Si autem reperiat jam hujusmodi sacrilegia fuisse patrata, ut de numero certus liat, interroget quoties, intra hoc tempus à quo peccare cessavit, confessus sit et communicaverit? et si quotiescumque confitebatur, vel communicabat, ad sacrilegium advertibat? Contingit enim aliquibus interdum sacrilege confiteri, præcipue in pueriliil et postea horum oblivisci. Ili enim non tenentur ad repetendas confessiones oblivionis tempore factas. Item im lerroncl, ulrùm sciebant se talibus confessionibùs, el Commimionibus etiam præceptum paschale transgressos fuisse? expedit autem uf hæc interrogatio de sacrilegiis tial in principio confessionis, ne si postea liat, et reperiat jam

commissum sacrilegium, tempus teratur inutiliter in rependa confessione, quæ forsitan nihil habet dissimile à piæteritis. Oportet autem operam dare, ut qui peccata reticuerunt, cognoscant quàm maximum peccatum hoc sit, conculcare nempe pedibus Sanguinem Iesu Christi. 4. Interroget, si pœnitentiæ satisfecerit? Et si omiserit, an hoc accidit propter oblivionem, aut quia noluit eam adimplere, aut quia distulit in posterum faciendam, aut ut sibi commutare faceret? et si in ea dilatione putabat peccare? 5. (arca scandala; si induxerit alios ad peccandum, aut si ut peccatum exequeretur abusus fuerit ministerio aliorum? Si cooperatus sit peccatis alienis? Tabernarios interroget, si ministraverint vinum illis qui soliti fuerunt ebriari (1)? Mulieres interroget, si verbis parum honestis, jocis, saltibus, risu, aut si laxis oculis aliquem inspiciendo, tunicam nimis elevata, aut pectore aperto provocaverint viros ad malas cogitationes? si munera ab illis ad malum lumen data acceptaverint?

19. — Circa H. *præceptum*. Interroget 1. an transgressus sit aliquod votum? 2. An cum mendacio juraverit? Et an juraverit per Sanctos, aut per aliquas res sacras, aut per animam, per conscientiam, aut per Fidem? 3. An blasphemaverit: et quid protulerit; an dixerit, *JaZê habeat* (vulgo *Managgid*) sive *Alta, Polla*? Et in quem blasphemaverit, an in Sanctos, an in dies sanctos, an in res sanctas? Et si subjunxerit, *Si ego feci*? Item si blasphemaverit coram liliis, famulis, etc. quia tunc accedit etiam peccatum scandali: vide circa blasphemiam quod dictum fuit *Tom. I. Tr. V. n. 1. et seg.* Sed hic advertendum est cum *Instruet. Confess*, etc. non excusari blasphemos à peccato gravi, ex eo quia pravus habitus, aut aliquis vehemens iræ motus effecerint, ut ipsi non adverterent, aut non perciperent quod dicebant, quia hi prave habituali, licet cognitionem minus expeditam quàm alii habeant, attamen semper habent cognitionem actualem sufficientem ad efficiendum ut actus sit deliberatus et mortalis. Cum enim parvi peccatum laciunt, idem in eorum animis non sentitur ille sensibilis stimulus, «piem sentiret qui esset conscientia? non adeo depravatae; et hinc evenit quod in eorum memoria ne vestigium quidem relinquitur actualis cognitionis, quam habuerunt quidam de peccato: aut vestigium est adeo leve, ut interrogati libenter respondeant quod non animadverterunt. Sed confessarius cautus non debet eis li-

dem præstare; nec ab liujusmodi sciscitandum est, utrùm nee ne animadverterint, sed omnes pro veris blasphemiiis actualibus accipiendae sunt, semper ac illi sciebant esse laies (1).

20. — Circa III. *præceptum*. Quoad obligationem audiendi Sacrum diebus festis, interroget pœnitentem 1. si aliquoties Sacrum omiserit? et si adverterit ad omissionem? aut dubitaverit tempore quo Sacrum audire poterat; etenim niullos pœnitens ad horam tardam Sacrum audire differens, licèt casu repererit Sacrum, et illi interluerit, nihilominùs sine justa causa in periculum illud omittendi se injecit, et do hoc rudes non se accusant. 2. Interroget, an laboraverit die festo? etsi ille affirmet, interrogetur, quantùm temporis laboravit? et quodnam laboris genus exercuit? Nam secundum communioem sententiam doctores excusant à gravi laborantem duas horas; imò alii admittunt quid amplius, saltem si labor est de se levis, aut adest aliqua causa notabilior. Si autem pœnitens confitetur laborasse aliquando plus, aliquando minus, interrogetur quoties laboravit judicans laborare in materia gravi? sed opus est ut eum doceat laborare per longum tempus etiam occulté, et animi solatio, ac gratis, etiam esse peccatum. 3. Interrogetur, quare laboravit, an per regionis consuetudinem, an ob necessitatem? aut jussu patris, aut viri, aut domini?

21. — Circa IV. *præceptum*. Si confitentur filii, interrogentur 1. si oderint pareilles? quia tunc duplex peccatum patrauerunt, contra charitatem nempe, et contra pietatem. 2. Si aliquid grave fecerint contra eorum præceptum expressum, et in re justa, sicuti esset ne è domo de nocte egrederentur, ne ludis damnosis luderent, ne cum malis sociis, aut cum personis diversi sexus, et similibus versarentur? Dixi *in re justa*, quia circa status electionem filii non tenentur parentibus obedire. Inquit parentes graviter peccarent, si sine justa causa filios ad statum matrimonialem, aut ad statum ecclesiasticum, aut religiosum cogerent: aut modis injustis retraherent eos à statu religioso, quem illi eligere velint. 3. Interroget, si reverentiam adverses parentes non adhibuerint, factis, aut imprecationibus, aut injuriis gravibus coràm irrogatis: ut esset eos appellando *ebrios, bestias, fatuos, latrones, wicficos, scelestos*: aut gestus eorum contumeliosè exprimendo, aut aliis verbis proferendo, quibus gravem mo-

il) Vide *prâx. Confess. loin. 8. cipil. 2. n. 27. et srqq. et l. 3. n. 127. r. Hicadvertend.*

lestiani cis exhibuissent. Vocare autem eos *senes, ignarae, stupidos*, etc. non debet absolutè condemnari de peccato mortali, nisi tunc cùm illi graviter offenderentur. Notetur quòd cùm lili parentum debitam rationem non habuerint, tenetitur hesum honorem eis restituere, veniam ab eis postulando, etiam coram iis, in quorum aspectu lili peccarunt. Nonnulli autem confessarii parùm cauli in eo casu pro satisfactione imponunt filiis, ut cùm domum pervenerint, pedes parentum deosculentur, et absolutos dimittunt, sed illi postea hoc adimplere non curant, et novum peccatum admittunt*. Satius est curare, ut ante absolutionem hanc veniam poscant, quin eis imponatur ut pedes, aut manus deosculentur; quia illi lili quibus hoc faciendi consuetudo numquam fuit, dillicillimè hoc exequentur. Si autem non possit commode hic actus ab illis exigi, ut veniam postulent ante absolutionem, non imponatur hoc sub gravi obligatione, sed potiùs ùt consilium insinuetur, dùm certè præsumentur, saltem iit plurimùm, parentes remittere filiis hanc obligationem, ne lili iterum in Dei offensam incurrant.

22. — Si contra confitentur parentes, interrogetur ab eis, I. si négligentes fuerint in liliis educandis, non curando ut doctrinam chrislianam illi docerentur, ut Sacro intéressent, Sacramenta frequentarent, pravos socios, et personas alterius sexus vitarent. Item eos interroget, si scandalo fuerunt illis, in eorum præsentia blasphemando, etc.? Si de excessibus eos non corripuerint, et præcipuè si aliquid furati sint? Si permiserint, ut sponsi suarum filiarum domum accederent? Et potissimùm si filios secum in eodem lecto retinuerint; aut permiserint pueros, et puellas simul dormire? Item si omiserint alimenta necessaria filiis ministrare? Si modis injustis coegerint fdios ad statum matrimoniale suscipiendum, vel ut Sacris initiarentur, aut aliquam religionem inviti ingrederentur; nam hoc agentes graviter peccant. Sed de hoc parentes plures nullum sibi scrupulum faciunt, et hinc filiis perniciēs, et Ecclesia? maximum detrimentum evenire solet. Interroget etiam dominos, si famulos suos corripuerint, cùm blasphemabant, aut præcepto paschali non satisfaciebant, aut Sacro non intererant, aut inhoneste loquebantur, præcipuè messis et vindemiæ temporibus? Domini enim, cùm possunt, tenentur impedire scandala, quæ tunc committuntur. Interroget etiam viros, si familiæ alimenta ministraverint? Exores, si viros ad blasphemias provocaverint? et si cos debito matrimoniali

defraudaverint? Plerùmque de hoc interrogentur uxores, quia multoties propter hoc solùm damnantur, et in causa sunt cur etiam viri damnantur, qui cùm observent sibi denegari quod debetur, ad mille scelçra effrænati decidunt. Nihilominus in hac interrogatione verbis modestioribus, quantum fieri poterit, uletur, v. gr. *At obedis tuo tiro etiam in rebus ad matrimonium, spectantibus? aut habes forsitan alii/Uem scrupulum, (pii te mordet, circa matrimonium?* sed hæc interrogatio, ùt plurimùm, omittatur cum uxoribus quæ vitam spiritualem profitentur.

23. — Circa V. *præceptum*. Interroget pœnitentem, si aliquod grave damnum proximo, mala ei precando, appetiverit, aut de illius damno se oblectaverit? Et hic notetur, quòd si aliquis suo inimico diversa mala exoptaverit, ex. gr. mortem, infamiam, paupertatem, etc. tenetur omnia declarare, et sunt diversa peccata numero distincta, cùm ea voluit efficaciter illi inferre; aut si speciatim et in particulari optavit, ut hæc illi acciderent. Aliter autem, ùt dicunt probabiliter multi DD., si optaverit mala illa sub uno genere mali, nempe ùt media ad ruinam appetitam inimico. Et hic est confusio confessoriorum, in discernendo, an imprecationes, quæ rudibus esse solent usuales, fuerint peccata mortalia, an venialia. In hoc oportet interrogare imprimis pœnitentem an in illo actu desideraverit deliberate, ut illæ succederent? Sed hoc non sufficit ad cerium iudicium faciendum; qua de re opus est, ut postea interroget, iir. precahisne fuerit in extraneos, an in propinquos, quia in hos (præcipuè in filios conjuges aut parentes) raro animus pravus adest. Postremo oportet interrogare de causa cur eas imprecationes protulerit; durn si causa gravis, lut fervens ira intercesserint, facile est tunc etiam pravum desiderium interfuisse. Cafferùm non sufficit pœnitenti ad excusandas imprecationes (prout advertit *Cajetanus*) dicere quòd tantùm in illo actu, ut evenirent, cupiebat; quia hoc jam sufficit ut in illo actu commissa sit culpa gravis, undè confessorius tunc perquirat de numero, et iudicet de eis saltem ùt coram Deo sunt; el (piem recidivum in eo vitio repererit, non absolvat, nisi priùs resipuerit, aut extraordinarium doloris signum dederit. Interroget 2. si in proximum intulerit injurias graves, et an coram aliis: quia tunc tenetur coram ipsismet restituere illi honorem ablatum, veniam ab eo petendo, aut aliis reverentiæ signis; dummodo prudenter non præsumatur injuriis affectus totum remisisse: aut quòd ab illa publica

satisfactione recuset, ne apud se rubor, et apud alios memoria injuriæ accepta* renovarentur: aut nisi timeretur, ne illo satisfactionis actu iterum odium excitaretur. Si autem injuria illata fuisset secreta, etiam secretè tenetur veniam postulare, secundum veram sententiam: attamen advertendum est injurias, quibus ad invicem se onerant rudes, licet in se essent graves. nihilominus non esse semper graves inter hujus generis personas, ut cum se appellant latrones, veneficas, meretrices; quia ipsæmet non multi hæc faciunt, nec qui eas audit, fidem præstat; excipe si nominarent res particulares, et complices. Interroget 3. si discordias excitasset, zizania disseminando, et referendo uni quæ ab alio audivit. Insuper si confessarius noverit pœnitentem aliquà injurii luisse affectum, interroget an requisitus ab offensore injuriam remisit? Vide dicta *Tom. I. Tract. IV. n. 17.* Advertendum hic quod dicit *Tourn. (l. 3. pag. 269.)*, nempe quod offensus rectè potest velle injuriæ, satisfactionem, si secus familia infamia notata remaneret. Item advertit *S. Thomas* (1) quod usque potest postulare offensoris animadversionem, aut ad cohibendam ejus petulantiam: aut ad consulendum communi tranquillitati. *Si vero* (ait *Sanclusi intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum per pacem peccantis (puta ad emendationem, vel ad cohibitionem ejus, et quietem aliorum, et ad justitiæ conservationem) potest esse vindicta licita.* Sed circa punctum de conservanda justitia (quod plerumque innuunt offensi) magni vigilantia utendum est confessario. quia in praxi, ut loco cit. diximus, faciliter in eo desiderio justitiæ latet propria vindicta. Demum circa hoc *V. præceptum* interrogentur rudes, an se inebriaverint usque ad rationis usus amissionem? Vide dicta *Torn. i. Truci. VIII. n. 4.*

24.— Circa *Vf. et IX. præceptum. I.* Interrogentur de cogitationibus; num desideraverint, aut morose delectati fuerint de rebus inhonestis; et an plene ad eas advertent et consenserint? Deindè, num concupierint puellas, aut viduas, aut nuptas; et quid mali cum illis se facturos intenderint? In quo advertendum, quod rustici, communiter loquendo, existimant majus peccatum stuprum, quam simplicem fornicationem: è contrario nesciunt malitiam adulterii. Ideo cum iis qui hujus vitii consuetudinem habent, non expedit eos monere de adulterii malitia, cum praevidetur monitio parum profutura, sed

(1) 2. 2. 7 103. 1

lanlùni effectura, ut pœnitens duplici peccato peccet, si carnis concupiscentiis non resistet. De his autem cogitationibus, quibus assenliti sunt pœnitentes, sumendus est numerus certus, si haberi potest; sin autem, exquiratur quoties in die, vel hebdomada, vel in mense cogitationibus consenserint. Sed si nec etiam id explicare possint, interrogentur, nùm concupierint singulas mulieres fffiàsibi occurrerunt, vel in mentem venerunt; aut nùm habitualiter turpiter de aliqua in particulari cogitarint, nunquam pravis consensibus resistendo? Et an semper illam concupierint, vel an tantùm quando ipsam aspiciabant? Demum interrogentur etiam, nùm media apposuerint ad malas cogitationes exequendas? nam (ùt diximus eodem *Tom. Tract. III. η. 43. in fine*) tunc ilia media, etsi indifferentia, à malitia interna informantur, et idcô explicanda ùt peccata externa, sive opera incoepta.

25. — Circa verba obscœna interrogentur 1. Coram quibus, et quoties ita loculi sunt, ratione scandali? an coram viris, aut fœminis, uxoratis, aut non? pueris, vel adultis? Faciliùs enim scandalizantur puellæ, et pueri, quàm adulti, præsertim qui in hoc vitio sunt habituali. 2. Qua; dixerint verba? an v. gr. nominarint pudenda sexus à suo diversi? hoc enim difficulter excusatur à mortali. Nùm verba protulerint ex ira, vel joco? nam ex ira difficiliùs aderit complacentia, et scandalum. Caveat confessarius ab absolvendis hujusmodi recidivis in colloquiis turpibus, quamvis dicant ea?protulisse ex joco, nisi priùs emendentur, vel signum extraordinarium doloris afferant. 4. Nùm jactaverint se de aliquo peccato? tunc enim tria peccata frequenter concurrunt, scilicet magnum scandalum audientium, jactantia de malo commisso, et complacentia de peccato narrato: ideôque interrogandi sunt, de quo peccato in specie se jactarint. Interrogentur etiam, an delectati sint audire alios inhonestè loquemes, et an tunc adverterint ad correctionis præceptum, putantes eam profuturam?

26. — Circa opeua interrogentur, cum qua rem habuerint? Nùm alias cum eadem peccarint? Ubi peccatum fuerit patratum (ad occasiones removendas)? Quoties peccatum consummatum, et quot actus interrupti adfuerint, seorsim à leccato? Nùm peccato multùm ante consenserint? nam une actus interni interrumpuntur, juxta dicta cit. *Tr. III.n.'\$8.* et tunc expedii formare judicium, toties multiplicata fuisse peccata, quot morulæ somni, distractiones, etc. adfuerint, prout sunt coram Deo, tau-

tùm interrogando de temporis daratione in peccato. Secùs si malum propositum fuerit conceptum per duos vel tres dies ante consummationem peccati, et intra illud tempus non fuerit retractatum, quia tunc sumitur pro uno numero peccatum, vide dic|a *ibid.*

21. — Se polluentes interrogentur etiam de lactibus impudicis separatis à pollutionibus, et moneantur eos esse mortalia. Item interrogentur, an concupierint, vel an delectati fuerint de copula cogitata cum aliqua, vel pluribus mulieribus, aut puellis; tunc enim totîpeccala distincta committunt, item adverte, quòd si quis coiret inter crura aut braebia mulieris, præter peccatum contra naturam, committeret fornicationem inchoatam, sive affectivam, ùt dicunt communiter *Fili. Tamb. Holzm. Spor.*, etc.; undè hic duo patraret peccata diversæ speciei, iiQijm contra naturam in effectu, allerum fornicationis in allectu. Circa autem peccata conjugum respectu ad debitum maritale, ordinarie loquendo, confessarius non tenetur nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo (pio possit, puta, *an fuerint obedient® viris in omnibus*; de aliis taceat, nisi interrogatus fuerit Quæ autem liceant, et quæ velantur inter conjuges circa idem debitum, vide (pue fuse dicta sunt *Tom. 11, Tract. AI7/Λ eæn. 39.*

28. — (arca VII, *præceptum* interroget, si aliquid alio surripnerint? et à quo, et an ab uno, aut pluribus? et an semel, an pluries? an soli, an cum aliis? et an domini erant divites vel pauperes? ut dignosci possit, utrùm materia fuerit gravis vel levis; vide *Tom l.Tr.X. ex n. 22. ad 73,*

29. — Circa VIII. *præceptum* 1. interrogetur pœniténs, si aliquem infamaverit? et si id effecerit, falsum delictum ei imponendo, aut verum patefaciendo? et cùm delictum est verum, utrùm illud erat occultum, an publicum in aliquo loco, famâ aut judicis sontentiâ? Item si erat occultum, au patefecerit illi cui erat ignotum? et coram quot illud narraverit? item an tanquam certum narraverit, an ùt auditum ab aliis obtrektoribus? et an coram aliis? aut si saltem oblectatus sit in audiendis obtrektionibus? insuper interroget, an aliquod malum infamiam inducens alicui exprobraverit coram ipsomet? quia tunc adest etiam contumelia, qua; distinguitur à detractatione. Quomodo autem se gerere debeat confessarius circa famæ et honoris compensationem, vide dicta cil. *Tom. I. Tr. XI. n. 3. 4. 18. et seq.* Circa hoc octavum

præceptum non est necesse, ut interrogetur pœnitens, an leinérè judicaverit? quia hujusmodi judicia, quæ communiter limit, difficulter pertingunt ad culpam gravem; dùm plcrùmqiie non sunt judicia, sed suspiciones; et cùm fit aliquod judicium, id evenit, aut quia habetur sufficiens fundamentum ad sic judicandum, aut saltem credit quòd molivum sit sufficiens ad tale formandum judicium JmO aliquando oportet ab errore nonnullos rudes remove, qui sibi scrupulum faciunt in suspicando ubi suspicari tenentur, ut malo, quod impedire possunt, occurrant: v. gr. nonnullæ matres, cùm filia*, cum sponsis aut etiam cum conjunctis clanculùm, aut nimis familiariter versantur: ita etiam nonnulli viri cùm uxores nimis familiariter utuntur cum aliis hominibus, hi aliquando confitentur se temere judicasse, aut suspicatos fuisse. Confessarii admonitos hos faciant, ne deinceps sibi de lioc scrupulum faciant; imo dicant quòd ipsi tenentur suspicari in talibus casibus de aliquo malo quod indè subsequi potest, ideoque tenentur remove occasiones, et tales familiaritates prohibere.

30. — Circa præceptu Ecclesia. nihil aliud interrogare occurrit, nisi utrùm jejunaveriUt in Quadragesima, et in vigiliis? si sunt qui supponuntur ad id teneri. Et an præfalis temporibus, aut diebus veneris et sabbati cibis vetitis usi sint.

II. De interrognlioMbus adhibendis cum person's div rsi sta iis, aut condtl onis, quce sunt conscientia! parùm meticu'osæ.

31.— Ille advertitur, quod circa obliga*iones proprii Status, aut ollicii, non semper sufficit confessario pœnitentem interrogare tantùm, au suam obligationem impleverit? Cùm pœnitens videtur esse conscientia. parùm raeticulosæ, aut confessarius aliunde habet.rationabilem suspicionem quod ille suis obligationibus desit, tunc oportet ut ipsum interroget in particulari, saltem circa ejus obligationes principaliores. El primù, si est sacerdos qui ad confitendum accedit, interrogetur 1. au satisfecerit Horis canonicis, el oneribus Missarum, vel an has per multum tempus distulerit celebrare? 2. An negotiationem exercuerit? 3. An nimis festinanter Missam absolvat? (circa quod observa quod dictum est Tom. //. Tr. AT. n. Si. 85. et 8fi.) Si est beneficalus, eum interroget ile frudibus beneficii, quomodo eos insumpserit? Si esi confessarius, præsertim interroget, an absolverit eos qui sunt

in occasione proxima antequam illam removerint? aut recidivos sine signis extraordinariis. Si est parochus, de sui ollicii peculiaribus muneribus interrogetur, uti dictum est *Tom. I. Traci. VII. ex n. 14*. Sed præserlim 1. an attendat ad debitas correptiones erga subditos? précisé erga cos qui aliquo tenentur odio, aut cum aliqua turpiter conversantur, aut domos sponsarum frequentant? 2. An invigilet, ut sui subditi absque exceptione personarum pascliale impleverint præceptum, ab eis schedulas, aut aliam certam notitiam, sine delectu personarum, exquirendo. 3. Quam dederint operam concionando diebus Dominicis, aut docendo doctrinam Christianam, et ministrandis Sacramentis, præcipuè moribundis? 4. Eos interroget au Ordinandis tidem de bonis moribus aut de Sacramentorum frequentia exhibuerint, quin de hoc certi facti sint. Denique si accederet Episcopus, qui sciretur neglectæ esse conscientiæ, confessarius omittere nequit eum interrogare de illis peculiaribus muneribus, de quibus loculi fuimus in eodem *Tract. VII. ex n. W*; et præcipuè eum interroget, an debitam adhibeat diligentiam, ut se certum faciat de sufficienti scientia, aut de positiva probitate Ordinandorum (prout diximus *Tract. Vil. ex η. 4-T. et 52.*). non acquiescendo solis fidibus parochorum, quæ ùt plurimum sunt falsæ, aut suspeelæ de falsitale, quia ob humanos respectus solent illæ exhiberi. Item si concedit facultatem confessiones excipiendi sacerdotibus, (piorum doctrinam et morum probitatem plane exploratam non habeat? Secùs ipsi damno potiùs, quàm utilitati erunt. Item an exploret scandala quæ in dioecesi adsunt? Item quòmodù invigilet ad visitationem?

32. -T- II. Si confitetur Monialis, interrogetur 1. An aliquem defectum commiserit circa vola, præsertim paupertatis, accipiendo vel largiendo sine licentia? 2. An satisfecerit Horis canonicis? Opinio enim quòd Moniales in privato non teneantur officium recitare, non est salis probabilis, ùt ostendimus (1). 3. An erga aliquem mutuam nutrierit benevolentiam periculosam, putà si adfuerint saltem verba, aut litteræ amatoriæ? Et eo casu, si Monialis familiaritatem illam nollet relinquere, constans sit confessarius in neganda ei absolutione; in hujusmodi enim familiaritatibus, licèt finis positive pravus absit, semper tamen periculum urget: saltem adest scandalum, et malum exemplum respectu aliarum. 4. An aliquo te-

neatur odio in suas sorores. 5. Si Monialis aliquod exercet officium, interroget de illo in particulari, putà *rotarim*, an atterat litteras aut nuntia de malo suspecta? *Portinariæ*, an oscitanter januam reseratam teneat, cum periculo scandali Monialium, aut aliorum? *Abbatissis*, an debitam adhibeant diligentiam, cùm viri in monasterium ingrediuntur, aut morantur? aut an novis abusibus conniveant? Advertendo quòd licèt particulares Moniales peccent leviter, levem regulam transgrediendo, Superiores tamen, quæ non curant impedire cùm possint ODservantiæ relaxationem, peccant in re gravi.

33.— 111. Si accedit quis iudicis officio fungens, interrogetur 1. An fuerit personarum acceptor? 2. An causas expediverit? 3. An in iudicando conveniens studium praemiserit, omiserit, vel ex aliqua animi affectione motus erga alteram ex partibus sententias dixerit? IV. Si autem accedit tabellio, interrogetur 1. Quomodo se gerat in capiendis informationibus? 2. An intermiserit interrogationes suggeslivas? 3. An testium depositiones diminuerit, vel auxerit? V. Si accedit medicus, interrogetur 1. An satis fuerit versatus in studio medicinæ, et in praxi medendi? necnon an studium adhibeat (ut tenetur) in casibus difficilioribus qui occurrunt? 2. An alicui imper-tierit licentiam edendi carnes ob merum humanum respectum, sine justa causa? 3. An aliquod periculosum remedium applicaverit infirmo, non adhuc de vita desperato? An fuerit carrsa, ut remedia acciperentur ab aliquo pharmacopola suo amico, quem tamen noverit parum esse fidelem, vel peritum, aut ineptas vendere medicinas? An attenderit ad curandos pauperes, si ad hoc stipendium exegit; vel sine stipendio si pauperes fuerint in imivi necessitate? An curaverit suos monere infirmos, ut tempore debito confiterentur, juxta præcepta pontificia? De hoc puncto in pluribus Operis locis sermonem fecimus(1), ubi dictum est quòd Innocentius III. medicis præcepit, ne alicujus infirmi curam susciperent, nisi priùs ille confessus fuerit; et S. Pius V. confirmans tale præce-
iluin, insuper jussit ut medicus post tertium diem re-
inquat infirmum, nisi sciat ipsum fuisse confessum, item mandavit quòd omnes medici, antequam gradum docto-
ritiis assumant, dent juramentum observandi hoc præce-
iluin; idque mandatum est omnibus collegiis. Sed dubium it, quomodo hujusmodi præceptum et juramentum inlel-

1 L\ab. 5» n. 182. e! meliùs l. G. η. 66 i. cl prax. confer. (om, S. <. 5. ». 57.

ligantur. Plures 1)1). tenuerunt ea procedere, cùm infirmitas est periculosa; vel saltem cùm dubitatur, an sit periculosa; et in hoc sensu dixerunt Bullam S. Pii receptam fuisse. Sed communior sententia vult, ejuod præfatum præceptum, quamvis non obliget in quocumque morbo levi, tamen non intelligendum tantùm urgere in morbis actualiter periculosis, sed etiam in illis qui prudenter judicantur posse in posterum fieri periculosi. Et ratio est, quia Innocentius præcipit, ut medicus imponat infirmo confessionem, antequam ejus curationis onus suscipiat, ad hoc, ne infirmus (sic loquitur Pontifex) de confessione monitus in mortali morbo, de salute desperans facilius in mortis periculum incurrat: igitur intendit effici, ut infirmus confiteatur antequam morbus fiat mortalis, hæc sententia mihi videtur vera. Iloc tamen non obstante, in contrarium est praxis medicorum, etiam timoratae conscientiae, qui non solent monere infirmos ad confitendum, nisi cùm infirmitas probabiliter jam periculosa effecta est. Neque in hoc putant peccare adversus juramentum præstitum juxta Bullam S. Pii, innixi doctrinae plurium auctorum Nav. Laym. Vega, ovv//*. etc. (1) sentientium quòd præfatum juramentum non obligat, nisi pro illa parte, pro qua à consuetudine receptum est. Cæterum non dubitandum, quin mortaliter peccent saltem medici illi, qui omittunt monere infirmos de confessione, cùm infirmitas est jam periculosa. Oh quàm miserum est videre tot infirmos (et præsertim cos qui spectatae sunt dignitatis) ad incilas mortis reduci, ut rationes vitæ Deo mox reddendas parent, tempore quo sunt quasi exanimis, cùm vix possint verba tunc modulare, vix alios audire, vix statum concipere propriae conscientiae, suorumque peccatorum dolorem. Et lotum hoc evenit culpâ istorum medicorum, qui, ne displiceant infirmis, aut eorum propinquis, illos certiores non faciunt de periculo; imò eis blandiri pergunt usquedum omninò ipsi de vita desperantur. Cùm igitur accedit medicus, negligentis conscientiae, curet confessarius præcipuè eum interrogare et monere, non obiter, sed cum calore, de hac obligatione intimandi confessionem infirmis, saltem quando advertit morbum jam esse gravem, aut dubitat quòd sit jam gravis, ut communiter dicunt DI), qui in hoc non discrepant. Dico *rurn calore*, nam ex hoc puncto pendet saluè spiritualis,

non tantum medici poenitentis, sed omnium etiam inlirmorumqni sub ejus cura erunt.

34, — VI. Si autem accedit pharmacopola, interrogetur 1. An praestiterit remedia praegnantibus ad abortum procurandum? 2. An vendiderit unum pharmacum pro alio, et cariùs quàm res valebat? Hic adde Gregor. XIII. in Const. 29. *O//icii nostri*, omnem vetuisse societatem pharmacopolas inter et medicos, aut chirurgos.

VII. Si accedit mercator, interrogetur 1. An deceperit in pondere et mensura? 2. An res vendiderit ultra pretium supremum, praesertim dando merces ad creditum, cum emptores essent securi, et nihil damni ipse esset passurus? An aulem pretium augeri possit, vendendo ad creditum, eò qu5d tale est pretium currens in venditionibus ad creditum juxta communem aestimationem? Et an res, quæ venduntur minutatim, cariùs possint vendi? observa (octrinas adnotatas in *Tract X. n. 174. el 178. cum Less. Lugo, Salm., etc.*

VIII. Si accedit sarius, interrogetur 1. An in diebus festivis per notabile tempus laboraverit sine extraordinaria causa, ut vestes compleret, et dominis aHorret? 2. An jejunia impleverit ab Ecclesia praeepta? nam sartores ob sarcendi laborem minimè à jejuniis excusantur. 3. An si alii commiserint ei pannos emendos, ipse pretium majus exegerit, sub colore quòd mercator ob peculiarem amicitiam pretio minori pannos ei dederit? Si revera pars illa pretii fuisset ipsi donata, tunc poterit eam exigere, modò moralem praemiserit diligentiam apud alios mercatores, aut cerlù sciat quòd alii communiter mercem illam minori non vendunt pretio: hoc tamen debet esse omninò certum, alioquin nihil amplius potest exigere quàm solvit, vide *Tract. A. n. 189.* 4. An sibi retinuerit frustula, sive resegmina vestium, quæ injuste relinet, nisi adsit consensus dominorum, aut nisi illi aliquid injustè detraherent ex pretio debito, adhuc infimo communiter aestimato? 5. An sibi occasio proxima peccandi esset ex accipiendis regulis benè formandi vestes mulierum per ipsarum corporum commensurationem (vulgò ùt dicitur, *tin pigliar la misura*), aut esset ex aptandis vestibus foeminis, quòd nequit fieri nisi cum ipsarum mulierum attrectatione; idque esset sartori occasio proxima incidendi in pravas delectationes, aut desideria, prout non rarù accidit improbæ conscientiae viris?

35. — IX. Si accedit aliqua venditrix sive proxeneta, (incllige de his quibus traduntur à dominis res ad ven-

dendas licitanlibus) interrogetur 1. An aliquid retinuerit pretii ab emptoribus exacti? Tenuimus enim quôd venditrix nequit illud superans sibi retinere, etiamsi traderet domino pretium ab eo designatum ; quia talis determinatio fit, ut res non vendatur 'minoris, non autem ut proxeneta illud quod superest sibi retineat; idque procedit, etiamsi à domino fuerit locus designatus, ubi res venderetur, et proxeneta, adhibita ibi debilâ diligentia, in alio loco multùm distantì pluris deinde vendidisset : etenim tunc etiam dicimus, quòd ipsa nequit omne superfluum retinere , sed tantùm id quod ipsi spectare potest ob illum extraordinarium laborem, nam res semper domino fructificat. Excipitur 1. si proxeneta rem meliorem reddidit, et ideò pluris vendidisset quàm res priùs valebat. 2. Si proxeneta cum domino convenerit, amplius ei non tradere , nisi pretium ab eo determinatum ; et hoc sive expressé, sive tacite, prout esset si dominus nullum pro ejus labore stipendium assignasset. 3. Si quod superest esset parvi momenti, ita ut præsumeretur dominus condonare. 4. Si proxeneta, facta ordinariù diligentia, ipsa sibimet emeret rem pretio ab aliis oblato, et postea eam pluris venderet. Idem dicendum , si quis tibi commiserit aliquam rem emendam pretio designato, et tu minoris emisses; tunc enim nihil ampliùs exigere potes, nisi extraordinarium laborem adhibuisses, ut impensæ parceres, aut si rem tuo nomine emisses, periculum in te assumendo; hoc tamen intelligitur, si jam praemisisses moralem diligentiam , nec invenisses à quo rem minoris emere potuisses.

35. — X. Si accedit barbitonsor, interrogetur an alios tondeat in diebus festivis, et ubi hujusmodi consuetudo non adsit? Dùm contrà id ci non est vetitum , ubi consuetudo jam introducta est : aut si ibi nequeunt viri tonderi nisi in festis, cò quòd in aliis diebus labori operam navare debent, ut se suosquè⁴ sustentare possint. Prælerea interrogetur, an comam mulieribus componat juxta improbum usum hoc tempore à satan inventum. Ordinarie loquendo, puto id esse viris proximam occasionem peccandi lethaliter turpibus delectationibus , aut saltem desideriiis; unde dico minimè permittendum id alicui, qui in se contrariam non habuisset experientiam. Quòd si unquam quis per notabile tempus expertus fuisset, in hujusmodi actione se immunem à peccato, hic reverà damnari nequit de mortali ; sed hoc non obstante , non omittat confessorius eum remove quantum potest ab hujusmodi officio ; quod certe in se periculum continet. Hic discu-

liendum non aggredior, an fœminæ nec ne possint lutû conscientia viros arcessere, ul sibi componant illi comas? Audio quòd pluribus in locis ipsæ hoc lactitant, et confitentur et communicant; videant ipsæ, et ipsarum confessarii. Saltem confessarius eis imponat, ne alicujus viri junioris opera utantur t ex cujus actionibus perceperunt secuni malitiose illum se gerere. Cajterùm censeo, quòd mulieres purioris conscientiæ non quidem virorum utantur operit, sed contentæ erunt sibi à fœminis inserviri, à quibus coma, quo meliori potest modo, componatur.

PUNCTUM. IV.

Quomodo cum pueris, adolescentibus , et puellis.

37. — Cum pueris cduibere debet omnem charitatem , et modos suaviores quantum fieri potest. Primò eos interrogare debet, an sciant res Fidei? el si nesciant, oportet eos patienter instruere pro tunc, si tempus adest, vel eos mittere ad alium , ut instruantur saltem circa necessaria ad salutem. Cùm autem agat de confessione, in principio curare debet, ut pueri ex seipsis contileantur peccata quorum memores sunt; et postea lieri illis poterunt sequentes interrogationes : 1. An tacuerint aliquod peccatum ob verecundiam ? 2. An blasphemaverint in Sanctos , aut dies sanctos? vel an juraverint cum mendacio? 3. An omiserint in festis audire Missam, aut in audienda illa, sermones habuerint? Et an in festis laboraverint ? 4. An parentibus fuerint inobedientes , aut irreverentiam irrogaverint eos subsannando, manus in eos extollendo, vel convicia aut imprecationes coram ipsis proferendo. Et hic advertendum quod dictum est *n.* 21. de modo imponendi pueris petitionem veniæ à parentibus. 3. An aliquod turpe peccatum patnaverint? Sed in hac materia confessarius sit valdè cautus in interrogando: incipiat interrogare de longé, et verbis generalibus: et priùs, an dixerint mala verba? an jociati fuerint cum aliis pueris , aut puellis? Et si jocos illos clàm exercuerint? Deinde interroget, an commiserint res turpes ? Multoties, etiamsi pueri negant, prodest uti cum eis interrogationibus suggestivis, verb.gr.: *El nunc dic mihi, quoties hæc fecistis ? Quinquies . decies ?* Interroget, cum quo dormiant, el si in lecto manibus jociati fuerint? Puellas interroget, si aliquem juvenem amore fuerint prosecuta), el an adfuerint prava: cogitationes, verba, aut tactus? Et à responsis procedat ad ulle-

riores interrogationes, sed caveat ab exquirendo à puellis, vel à pueris, an adfuerit seminis effusio: cum his enim melius est deesse in integritate materiali confessionis, quam esse causam, ut apprehendant quæ nondum noverint, vel ponantur in curiositate addiscendi. Interrogetur etiam à pueris, an attulerint nuntia Vel dona virorum mulieribus ? Et puellis, an acceperint dona à personis suspectis, nempe conjugatis, Ecclesiasticis, ac Religiosis, 6. interroget, an commiserint furtum, vel an damnum attulerint praediis alienis, bestiis, aut alio modo? 7. An alicui detraxerint ? 8. Circa praecepta Ecclesiae interroget, an impleverint confessionem et Communionem paschalem? Et an carnes aut lacticinia comederint diebus vetitis?

38. — Quod autem perlinet ad absolutionem his pueris impertiendam, magna requiritur attentio. Si constet quod ipsi sufficientem usum rationis jam habeant, profit si distincte confitentur, vel adaequatè interrogationibus respondent, et apparet quod ipsi jam comprehendant cum peccato offendisse Deum, et meruisse infernum; tunc si satis videantur dispositi, absolvantur. At si in peccatis lethalibus sunt recidivi, ipsi tractandi sunt sicut adulti: unde si non praebent extraordinaria signa doloris, absolutio cis differri debet. Si autem dubium sit, an puer perfectum usum rationis habeat, prout si ille in actu confessionis non maneret compositus, sed oculos in gyrum ageret, manibus jocaretur, impertinentia interponeret; tunc si est in periculo mortis, aut in obligatione implendi praeceptum paschale, absolvendus est sub conditione; et tanto magis si confessus fuerit aliquod dubium mortale; bene enim potest administrari Sacramentum sub conditione, quando justa adest causa, ut esset haec liberandi hunc puerum à statu damnationis, si unquam in illum est lapsus. Idque agendum, etiamsi puer sit recidivus; dum ideò differri debet absolutio iis qui perfectam discretionem habent; quia spes est quod ex tali dilatione ipsi redeant dispositi; sed spes haec difficulter haberi potest à pueris, qui perfecto usu rationis carent. Et probabiliter plures DD. dicunt quod pueri isti dubie dispositi absolvi possunt (saltem post duos vel tres menses) sub conditione, licet sola venialia afferrent, ne careant diù gratia sacramentali, et forte etiam sanctificante, si fortè aliquam gravem culpam haberent ipsis occultam. Oportet autem curare, ut hi pueri eliciant actum doloris necessarium ad suscipiendum absolutionem, modo respectu ipsorum magis proprio, exempli gratia: *Ama-sne Deum qui est Dominus tuus iam magnus,*

ellum bonus, qui le creavit', pro le est mortuus, etc.? Itune Jjeiim lu offendisti. /pse tibi veniam dare vult, et tu spera, quòd propter Sanguinem Jesu Christi Filii sui. tibi ignoscat. Sed oportet te poenitere. Quid dicis? pernitet te nunc eum o/feniisse, etc. Istis injuriis quas Deo irrogasti, scis quod in/ermim meruisti? displicet tibi quod ipsas commisisti? Deus meus, nunquam amplius volo te offendere, etc. Pœnitentia autem his pueris injungendam levis sit quantùm Heri potest, et curandum quòd illa ab ipsis quantocius impleatur, alioquin aut eam obliviscentur, aut omittent. Curet etiam confessarius magnoperè pueris insinuare devotionem erga Deiparam, utque recitent quotidie Rosarium, et ler Ave mane et serô, semper hanc precem adjungendo : *Mater mea, libera me à peccato mortali.*

39. — Circa verùm statum ab aliquo adolescente eligendum, non audeat confessarius illum ei determinare, sed tantùm-ex indiciis curet suadere statum illum ad quem jrudenter judicare potest ipsum à Deo vocari. Præsertim, oquendo de iis qui religionem ingredi volunt, ante omnia curet confessarius benè ponderare, in qualem religionem ingredi cupiant; nam si unquam Institutum illud relaxatum est, melius erit alicui (ordinarie loquendo) quòd in sæculo remaneat; nam illi se aggregando ipse se geret sicut se gerunt alii, et parùm illud boni quod priùs exequebaturdc facili in tali religione negliget, ùt miserè pluribus accidit. Et præcipuè magnum scrupulum sibi faciat confessarius, si ad insinuationem propinquorum suadeat juveni illi, ut intret in aliquam hujusmodi inobservantium communitatem. Si tamen religio observantia floret, confessarius vocationem sui pœnitentis benè probet, inquirendo ad illam habcalnc pomitens impedimentum aliquod inhabilitatis, infirmæ valetudinis, inopiæ parentum? et maximè expendat finem, an sit rectus, nempe magis se conjungendi Deo, aut lapsus emendandi anteactæ vitæ, aut sæculi pericula vitandi? quòd si principalis linis esset mundanus, vitam agendi commodiorem, aut se liberandi à propinquis duræ conditionis, aut complacendi parentibus, qui ad hoc eum impellunt, caveat ne permittat religionem ingredi; nam eo casu illa non est vera vocatio, sine qua hujusmodi ingressus malum habebit eventum. Si autem finis est bonus, et abest impedimentum, nec debet, nec potest confessarius, neque alius, ùt docet D. Th ornas, sine culpa gravi illi impedire, aut dissuadere vocationem, quamvis prudenter aget aliquando, si exeeutionem illi d/A ferat ad meliùs experiendum, an resolutio sit firma *ct*

perseverans; præsertim si noverit adolescentem esse volubilem, aut si deliberatio illa facta fuerit tempore Missionis, vel exercitiorum spiritualium: dùm in hujusmodi occasionibus quædam concipiuntur proposita, quæ post-modern, primo fervore transacto, deliciunt.

40. — Si aliquis adolescens vellet suscipere statum presbyteri sæcularis, non sit facilis confessarius ad annuendum, sine longa et probata experientia recti linis, et scientia?, vel siilicicn»is capacitatis. Sacerdotes quidem sæculares habent eamdeni, imô majorem obligationem quAm Religiosi; et contrà remanent in eisdem sæculi periculis; undè ut quis bonus evadat sacerdos in sæculo (in quo rarô, ne dicam rarissime, boni inveniuntur) oportet quòd prius egerit vitam valdè exemplarem, remotam à ludis, ab otio, à pravis sociis, et deditam orationi et Sacramentorum frequentiae (sed quis est hic, et laudabimus eum?); alioquin se ponet in statum quasi certæ damnationis; præsertim si hoc faciat, ut obtemperet parentum lini, qui est res domesticas augere. Jam autem dictum est supra *n.* 21. et 22. quàm gravissimum sit peccatum, quod patrant parentes illi qui filios cogunt, ut statum ecclesiasticum aut religiosum inviti suscipiant. Quoad puellas verô quæ virginitatem suam Jesu Christo consecrare cupiunt, non permittat cis castitatem perpétué vovere, nisi cognoscat eas benè fundatas in virtutibus, et edoctas in vitæ spiritualis regulis, et præcipuè in oratione exercitatas. Sub initio cis tantùm permittere potest, ut castitatem voveant per aliquod definitum tempus, nimirùm à solemnitate alicujus festi ad aliam alterius.

41. — Demùm quoad adolescentes illos qui volunt aut debent ducere uxorem (dico debent, prout probatum est in libro, loquendo de iis qui essent incontinentes et nolent adhibere alia media opportuna ad se continendos) advertendum, quòd sicut peccarent parentes qui sine justa causa eis honestum matrimonium impedirent, ita contrà peccarent lili (et ideù confessarius tenetur illis hoc prohibere; qui vellent cum dedecore familiæ matrimonium inire: aut quamvis conjugium non esset indecorum, vellent tamen illud contrahere, invitis parentibus, et cum eorum scandalo, quin ipsi filii justam causam habeant ob (piam excusentur; observa quomodô in libro id elucidation est. Vide dicta *Tom. II. Tr. XVIII. n.* 16.

PUNCTUM V.

Quomodôse gerere debeat cum personis devotis?

42. — Personis devotioni deditis, quæ frequenter accedunt ad communionem, ordinarie loquendo, insinuandum, ut saltem in qualibet hebdomada sacramentalem talulionem suscipiant. Hujusmodi pœnitentes, si tantùm de imperfectionibus confitentur quæ non pejtngunt ad culpas certe veniales, dicit *Bonae.*, bos absolvi posse sub conditione; sed hoc non admittendum c»mseo, nisi perrarô, et cùm ipsi non possent materiam certam præterilæ vitæ assignare, vel non sine magna molestia. Cæterùm dico, quôd si pœnitens cerlaip non exhibet materiam, non debet confessarius angi in eam perquirendo, ut illum absolvat; et casu (pio perquisisse!, nec invenisset, non tenetui\ei conditionatam absolutionem impartire. Hoc procedit, cùm pœnitens confitetur iût elixi) de defectibus, de quibus dubitatur, an pertingant ad venialia; at si de certis venialibus confitetur, sed usualibus, sive quotidianis, putà de impatientiis, intemperantiis, distractionibus in officio, in oratione, et similibus, ut absolutio illi præberi possit, spectandum est, an ipse aliquandô sibi, quantùm potuit, vim intulerit, ac passionem superaverit: quia tunc judicari poterii ejus culpas potiùs cx humana fragilitate processisse, quàm ex defectu doloris* aut propositi. E converso, si ille frequenter et sine resistentia in hujusmodi culpas relapsus sit, tunc cum eo agendum |anquam cum recidivo, juxta dicta ex /i. 9. hujus tract.

43. — Plura insuper hic notanda: Et 1. caveat confessuili?, ne his suis pœnitentibus spiritualibus, præsertim firminis, prohibeat accedere ad a ium confessarium; et cùm advertat accessisse, ostendat id sibi gratum fuisse; imô ipsis, imponat, ut aliquando apud alios confiteantur; præterquam si quis esset valdè scrupulosus, de quo prudenter timeat, ne si ad alium accedat, qui ejus conscientiam ignorat, notabiliter'esset inquietandus. Caveat pariter confessarius. ne sollicitum se ostendat, se velle alicujus animæ directionem suscipere. 2. Nunquam absque necessitate de aliorum confessoriorum defectibus loquatur, sed potiùs sedulo quærat eos ab aliquo errore commisso excusare. 3. Directionem non suscipiat alicujus (pii vult directorem suum relinquere, nisi adsit urgens causa, ùt

docet S. Philippus Neri, S. Francisais Salcsius, S. Carolus Borromæus, et alii; ex hoc enim sæpè dissipationes, perturbationes et quardoque etiam scandala oriuntur. Advertatque, ad mutandum confessarium non salis esse, quòd pœnitens aliquam erga eum abominationem sentiat, vel quod videatur verbis ipsius fidem non airpliCis habere, ùt enim ait S. Theresia, sæpè ham est dæmonis tentatio. Undè S. Francisais Salesins sic docet : *Confessarius non est variandus sine gravi ratione. Sed contrà neque expedit in hoc esse invarmbHe, si legilimie causte mutationis superveniant.* Cæterùm dicit S. Theresia justam esso posse causam mutandi confessarium defectum bonitatis; ita inquiens: *Si Confessarius proclivis alicui vanitati apparet, mutetur; cimi ipse sit vanus, vanos alios e/ficiet.* Propterea poterit esse justa causa mutandi confessarium defectus doctrinæ; de hoc tamen certam oportet habere praesumptionem. Pe cætero, ait S. Theresia, quod de dubiis, benè potest pœnitens alios doctos directores consulere, imo aliquando hoc omninò expedit. 4. Evitet confessarius partialem se ostendere cum aliquo pœnitente. Quidam ad aliquam animi benevolentiam nimis adjiciunt; cum illa omnem curam, tempus et laborem insumunt. Aon negandum quòd aliqua anima quandoque majori indigebit rj-sishn-iiâ, quàm alia; sed a ia est assistentia, alia est adhæsiio, quæ efficit, ut parciior cura de aliis pœnitentibus habeatur. Ideù expedit, quòd confessarius personæ illi indigentiori aliquem diem aut tempus particulare assignet, quin alii incommodum recipiant. Notandum 3. quòd in excipiendis confessionibus harum personarum spiritualium confessarius cavere debet, ne nimis attollat vocem, quamvis de peccatis non loquatur; quia ex hoc accidere potest, quod alii expavescant suas culpas confiteri, ob hunc timorem quòd confessarius altâ voce loquatur. 6. Non sit facilis permittere devotis puellis, ut capillos praecidant, et aliquem induant habitum religiosum; sed curet, ut ipsæ priùs per mullum tempus in vita spirituali et in virtutibus fixiis radices immiserint. Propter istam nimiam facilitatem confessoriorum, quot puelke postea habitum dimittunt, et nuptias ineunt cum scandalo loci, et malo exemplo aliarum. 7. Neque his puellis indulgent confessarius, ut à viris doceantur legere, et tanto minus sere here. Quot puelke simplices, quia didicerunt legere, aninue jacturam luxere! Hæc si non est proxima peccati occasio, saltem est non parùm periculosa. Si cupiunt talia addiscere, curent doceri ab aliqua alia muliere, aut ab ali-

quo Fraire parvulo (adhuc cum cautela), alioquiin eas non absolvat; nec etiam absolvat matres (juæ hoc permittunt. 8. Neque concedat heminis juvenibus, ut vagent, ecclesias visitando, nique in ecclesia morentur, plus quàm est necessarium, cum perturbatione parentum, sed eas moneat, ut attendant eis parere, labores domesticos amplectendo. Qitmodo autem, et quantum confessarius cavere debeat à Familiaritate suarum poenitentiam, de hoc sermo liet *punct. .V. η. 54.* Lie directione autem animarum spiritualium loquemur in *Append. 1.*

PUNCTUM VI

Quomodd debeat se gerere confessarius cum mulis et surdis ?

44. — Si mutus esset etiam surdus, ùt ordinariè evenit, ad ejus confessionem excipiendam oportet eum adducere in aliquem occultum locum, ad exigendumquodtiam signum suorum peccatorum et doloris, meliori modo quo potest. Sed priusquam eum audiat, curet confessarius instrui ab ejus familiaribus de ipsius vitiis, et de modo tenendo, ut eum percipiat, et ab eo percipiatur; et cùm aliquod jam perceperit ejus particulare peccatum, cum signo doloris, illum debet absolvere. Sed ego semper eum sub conditione absolverem, nisi quamdam moralem certitudinem haberem de sua dispositione.

45. — Mulus si sciret scribere, juxta nostram sententiam (1), ipse tenetur ad confitendum per scripturam, qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media ordinaria. Hico *ordinaria*, quia scriptum non esset muto ordinarium medium, si alioquin magnum ille deberet laborem subire ad suam confessionem explendam, aut si manifestationis periculum esse posset. Loquendo autem de surdis, si unquam accederet ad confessionarimn aliqua mulier surda, aut surdastra, et confessarius in progressu confessionis, interrogans de circumstantiis peccati confessi, adverteret eam esse surdam, vide dicta *Torn //.* *Tr. XVI. num. 155.*

(1) *Vide trac'. XVI. n. 55.*

PUxXCTUM VII.

Quomodô se gerere debeat cum moribundis?

46.— Confessarius in excipiendis moribundorum confessionibus non debet tam exacte procedere circa numerum et circumstantias; præsertim si jam accessisset sacerdos cum Viatico, aut si medicus instaret, ut citè Viaticum suscipiatur; tunc enim meliùs est ad dispositionem pœnitentis, quàm ad confessionis integritatem attendere. Sullicit tunc imponere infirmo, ut, cùm convalescit, confessionem repetat. Et satisfactio sit levissima, imponendo proportionutam pro tempore quo ille convalescet; vel salis erit ei injungere ut redeat tempore sanitatis. Vulnerati, et puerperæ, quæ ordinariè nequeunt ab assistantibus deseri, sullicit ut se accusent genericè de suis peccatis, et in particulari de aliqua culpa levi, cum proposito intégré confitendi si convalescant. Advertat confessarius, quôd si moribundus tenetur ad aliquam restitutionem, quam valeat tunc implere, ei imponere debet ut statim faciat; et non sullicit, quòd de illa onus bæredibus relinquat, aliàs eum non absolvat.

4-7. — Si autem infirmus notabilissimam subiturus esset perturbationem animi, in audiendo quod debeat Viaticum accipere, probabile est posse parochum Eucharistiam ei præbire, reticendo solita verba: *Accipe, frater, Viaticum, etc.*, sed proferendo ordinaria verba Communonis: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat, etc.* Vide dicta Tom. II. Tract. AT. n. 50. Si deindè confessarius adverteret moribundum jam esse in statu, quo teneretur suscipere Extremam-Uctionem, et ille responderet, patefaciat ei magnos effectus hujus Sacramenti, quod grandem præstat animæ fortitudinem ad obsistendum in ultimo agone dæmonum tentationibus; eam solvit à culpis venialibus, et etiam mortalibus, si occultæ sint; et insuper sanitatem adhuc corporis confert, cùm animæ saluti expedii: sed hanc sanitatem non præbet, si moribundus eôdevenit, ut nequeat ampliùs nisi per miraculum convalescere; quia Sacramentum per viam ordinariam tantùm operatur, causas naturales coadjuvando. Si verò, hoc non obstante, intimius non acquiesceret, et pergeret nolle ungi, valde probabiliter plures 1)1). docent cum lethaliter peccare, saltem adversus charitatem erga seipsum, cùm ultro se privet tanto auxilio in tanta necessitate. Vide cit. Tom. II. Tract. XVIII. n. 12.

PUNCTUM VIII.

Quomodô sc gerere debeat cum capite damnatis ?

48. — Cum his maxima charitas et patientia adhibenda est. Prima vice quâ confessarius reum visitat, incipiat ei significare, mortem illam donum esse Dei, qui vult eum salvum facere. Dicat quôd nos omnes ex hoc mundo discessuri sumus, et de brevi, ut ad aeternitatem perveniamus, quæ non habet finem. Hinc ipsi loquatur de felici beatorum vita, et de miseria damnatorum. Deindè hortetur eum, ut gratias agat Deo qui usque ad illud tempus ipsum expectavit, nec perennavit ut moreretur tempore quo erat in peccato. Deindè inducat, ut mortem hilari animo acceptet, eam conjungendo cum morte quam Christus Dominus pro suo amore perpessus est. Enimque confortet dicendo, quod ipse mortem propter sua peccata acceptando, certè salvus est, et cum magno merito salvus, undè in cælo grandi remunerabitur præmio. Insinuet ei postea, ut confiteatur, et omnia peccata sua libere manifestet. Præcipuè interroget, an odio adversus aliquem teneatur? et an servet secum particulas consecratas, aut oleum sanctum, aut superstitiones scripturas? Interroget etiam, an aliquod inierit cum dæmone pictum? postquam autem eum absolverit, curet ut ille pluries communicet; monendo etiam ut frequenter Deiparæ se Commendet, ut bonam ipsi mortem obtineat. Dùm è carceribus reus ad patibulum pergit, dicat ei: *Eja fili mi! sequere Jesum Christum, qui ante te profectus est ad Calvarium, ad subeundam pro te mortem tuâ longe amariorum. Cùm ad locum supplicii perventum sit, iterum eum reconciliet, et absolvat, moneatque ut aliquam indulgentiam lucretur, et deindè sic dicat: Eja N. hilari esto animo, jam nunc manes in gratia Dei: jam patent tibi paradisi januæ; ibi te expectant Jesus, et Maria. Conjunge mortem tuam cum morte Jesu, qui pro tuo amore exanguis inter ludibria et cruciatus mortuus est. Amasne illum? dic mecum: Domine, super omnia te diligo; mori volo, ut tuam faciam voluntatem. Mortem pro meis peccatis accepto. Spero jam mihi, te pepercisisse, iterum te offendisse me poenitet. Cupio cito venire ad cælum, ad tuos pedes osculandos, ac ad te amandum in æternum. Cùm vitta super oculos reo imponitur, et ipse scalam ascendit, ei dicat: *Fili mi. invoca Dei Matrem, ut tibi assistat, (l)fer mortem tuam pro culpis tuis. Protestare te nolle consentire ullæ, dæmonis tentationi.**

Postquam scalam ascenderit (dùm sententia execution! demandanda est), dicat: *Ecce Jesus Christus qui expansis brachiis te eopectat, ul amplectatur: Domine, te offendi, mihi displicet ; nunc te amo toto corde, Deus animas meoe. Tu me vocas, ecce venio. Maria Virgo > adjuva me. Domine, in manus tuas commendo spiritum 'meum. Jesus et Maria, Jesus, Maria, Joseph.*

49. — Si autem reus obstinatè nollet confiteri, quid agendum? 1. Confessarius quærat eum orationibus adjuvare, et curet, ut etiam ab aliis ille Beo commendetur, ac præcipue à communitatibus religiosis, ut Missis et precibus ipsum auxilientur. 2. Intimet damnato, quòdsive ipse convertatur, sive non, sententia excquenda erit. 3. Interroget, an forte de sua mainte desperet, cù quòd animam dæmoni tradiderit? Eo enim casu illi suadere studeat, quod hujusmodi pactum vim non habeat; quia solus Deus est animæ Dominus, et statim ac ipse pravam revocat voluntatem, Deus ipsi omnia peccata remittit, 4. Interroget, an aliquem odio insequatur, ex quo proveniat sua obstinatio? Insuper advertat confessarius, primis vicibus, quibus talem obstinatum alloquitur, ne importuné cogat ut statim confiteatur & quoniam obstinator liet. Meliùs erit sermonem secum facere de morte cui omnes tenemur, de misericordia Dei, de poenis inferni, el de paradisi gaudiis. Enarret ei exemplum alicujus peccatoris, qui mortuus est impoenitens; aut nonnullius capite damnati, qui sanctam sortitus est mortem, prout illius, qui, cùm innocens damnatus fuisset, cumque interrogaretur, qua de re suam non defendisset innocentiam? sic respondit: *Et cur? Ego tot annos Deum rogavi, ut mihi concederet mori morte opprobriosa, sicut Salvator "meus obiit pro me; ego jam obtinui quod, petebam, ct nunc hâc optata sorte me privare vellem?* Et ita hilari- ter ad patibulum perrexit. Dictis his, confessarius relinquat reum, ut secum ista animo revolvat; et postea iterum sciscitetur, an lbrtù mutatus sit, cique dicat: *Dili mi, jam 'tua mors appropinquat, quid decernis? In tua potestate est infernum, aut coelum eligere. Animadvertete, quòd si obstinate decedis, per totam æternitatem te pernitebit, sed tanto meilo nullum amplius remedium suppetet.* Cùm adhuc ipsum videat durum, curet ut circumstantes orent pro eo, et præsertim Litanias B. Virginis recitent; et deinde ante cum gpnullectat, rogetque, ne velit perire. Si ne proliciat quidem cum alloquendo, se vertat ad alloquendum Crucifixum. Dcindè, si reus jam adve-

nerit ad supplicii locum, expostulet à populo, ut omnes genuflectentes pro illo obstinato preces effundant. Prodesse quoque poterit eum terrere dicendo: *Discede, maldicle, in infernum, quandoquidem vis te perdere. Sed scilo, (/U())d tua pæna acrior in inferno erit memorice hujus temporis . quod Deus tibi largijilur . et tu abuteris*; at postmodiim dulcem resumat sermonem. Si unquam damnatus jam scalam ascenderit, et petat confiteri, flagitet justitia» ministros ut permittant ei descendere, protestando quod tunc ipsi tenentur tempus illi concedere ut confiteatur. Hoc tamen currit pro eo qui nondùm confessus est, nam si reus jam alias confessus fuerit, tunc confessarius moneat eum, ut actum contritionis eliciat, et indè sic interroget: *Eja,, fili m i, nunc nonne intendis confiteri mihi omnia peccata tua., et præsertim illa quæ inibi dixisti'*? Et ciim reus annuerit, levissimam ei satisfactionem imponat (v. g. ut invocet Jesum et Mariam) et absolvat.

PUNCTUM IX.

Quomodô se gerere debeat confessarius cum infestatis à dæ-monc.

50. — Aliqui obsessi à malis spiritibus vexantur spectris horribilibus, aut corporalibus cruciatibus. Horum facilis est cura; insinuetur eis oratio, patientia, et super omnia divinæ voluntati uniformitas. Confessarius non sit ita incredulus, ut judicet omnes bas invasiones, aut infestationes daemonum esse phantasias, aut corporales infirmitates; quia non negandum, veros obsessos etiam inter Christianos reperiri; Ecclesia enim adversus invasiones istas tot instituit exorcismos, quorum exercitium testatur nobis Concilium Tridentinum semper in usu fuisse apud Ecclesiam. Praeterquam quod, si obsessi non existeront, inutiliter Ordo exorcistatus institutus fuisset, (pio super energumenos et catechumenos potestas confertur (quod certè non potest supponi); et quidem hic Ordo est unus ex septem, qui semper in ecclesia Dei fuerunt, ut idem Concilium declaravit. Cælerùm consilium est semper de talibus invasionibus suspicionem habere; non enim negandum, majorem earum partem esse aut fictiones, aut imaginationes, aut infirmitates, præsertim in mulieribus.

51. — Qui tamen magis solent confcssariorum mentem gravioribus dillicultatibus implicare, sunt ii qui turpibus.

visionibus , motibus, ac etiam tactilius vexantur à dæmone , qui non solùm fomitem sensualem excitat, sed aliquando etiam cum eis carnale commercium sub formaviri aut mulieris habet, quapropter *succubas*, vel *incubus* appellatur. Quidam hos dæmones incubos, vel succubos dari negarunt; sed communiter id affirmant auderes, iit *Martinus Delrio in opere Disquis. Magic. P. Hieronym. Menghi l. 2. c. 15. Cardinalis Petrucci Épist. part. ZlibAl. opusc. 5. c. 15. n. 5. et Sixtus Senensis l. 5. Bibi. sacr. Annol. II. ex Cypr. S. Just. Terlull. etc.* Et maxime hoc confirmat •*S. Augustinus l. 15. de Civit. Deic. 23. in initio*, ubi scribit : *Apparuisse hominibus Angelos in talibus corporibus, ut non solum videri, verum etiam tangi possent, verissima scriptura testatur, et mullos (quos vulgi) incubos vocant] improbos sæpè exlitisse mulieribus, et earum appetiisse ac peregissee concubitum. Quosdam dæmones hanc assidue immunditiam, et tenture, et e/ficere, plures talesque viri asseverant, ut hoc negare imprudentia videatur.* Equidem possunt dæmones ad hunc improbum usum defunctorum corpora assumere, vel de novo sibi assumere ex aëre, et aliis clementis ad carnis similitudinem, ac palpabilium et calidorum corporum humanorum species effingere, et sic ea corpora ad coitum aptare. Immù tenet prælatus *Delrio*, citans 1). *Thomam . D. Donav. Scotum, Abulens.* aliosque plures, quòd dæmon potest etiam verum semen afferre aliunde acceptum , naturalemque ejus emissionem imitari, et quòd ex hujusmodi concubitu vera proles possit nasci, cùm valeat dæmon semen illud accipere , putà à viro in somno pollutionem patiente, et prolillcum calorem conservando, illicù in matricem infundere; quo casu proles illa non erit quidem filia dæmcnis, sed illius cujus est semen, ùt ait *D. Thomas* apud citatum auctorem. An autem , inspectis legibus à divina providentia constitutis pro propagatione generis humani, hæc aliquando evenisse, aut evenire posse credendum sit, sapientiorum judicio remittimus. Hic autem iit dubium , an possit dæmon, permittente Deo, absque hominis culpa manus illius admoveere ad se tactibus pollendum? Affirmat *P. Grovina* Dominicanus, et quidem probabiliter; si enim valet dæmon corpus alienjus totum movere, ùt narratur de Simone mago, ope dæmonis in aerem sublato ; cur non poterit et manum? Præterea, si dæmon potest alicujus commovere linguam, ut invitus proterat obscena verba, aut blasphemies contra Deum, quidni manus, ut turpia patrentur ? Idem sentit *Cardin. Petrucci l. c. n. 8.* ubi sic inquit: *Non semel compertum*

fuisse, quòd dæmon aliquam pariem in humano corpore wperil quodammodo possidere, putà oculos, linguam, vel dium verenda. Hinc fit linguam obsccenissima verba profore, licet mens talia tunc non advertat. Hinc impetus et affectus quandoque se turpiter denudandi proveniunt. Hinc fidiora, quæ me conscribere pudet: sed maxime prædicta confirmantur à S. Thoma 1. 2. quæst. 80. art. 3. in corp, qui sic ait: *Respondeo dicendum quod diabolus propria virtute, nisi refrænatur à Deo, potest aliquem inducere ex necessitate ad faciendum aliquem actum, qui de suo genere peccatum est, non autem potest inducere necessitatem peccandi; quod patet ex hoc, quod homo molivo ad peccandum non resistit; nisi per rationem, cujus usum totaliter impedire potest, movendo imaginationem et appetitum sensitivum, sicut in arrepliliis potest; sed tunc ratione sic illigata, ul quidquid homo agat, non imputatur ei ad peccatum, sed si ratio non sit totaliter ligata, ex ea parte quæ est libera, potest resistere peccato, sicut suprà dictum est. Undè manifestum est quòd diabolus nullo modo potest necessitatem inducere homini ad peccandum. Juxta igitur S. Thomam, bene potest dæmon (permittente Deo) omnem libertatem ad resistendum homini auferre, sicut aufert obsessis, eumque inducere ad faciendum actum de se peccaminosum sine hominis peccato formali. Insuper juvat hic adnotare id quod super hoc puncto sapienter scribit P. Scaramelli (1) dicens: *Id potest peragi sine peccato formali creaturæ, si scilicet dæmon eo tempore quo exterius operatur, interius usum rationis totaliter impediat, ut omnem demat libertatem ad resistendum: quod per D. Thomam fieri potest, ita vehementer movendo imaginationem el appetitum sensitivum, ul per laies perturbationes omne rationis lumen exlinguatur. Hinc confessarius examinet poenitentem, an in his, quæ patitur, advertat quemadmodum malitiam peccati, el an habeat aliquem stimulum retrahentem ab illa actione. Nam si dicat, durante illa tentatione, ita mentem sibi offundi, ul nihil cognoscat, nec ullum remorsum sentiat, tunc poterit, censi immunis à peccato. Secus si eo tempore in ipso effulgeat aliquod lumen rationis, ita ul ratio non sit totaliter ligata, el possit resistere. Præterea advertit præfalus auctor, moni que confessarios, ut curent quòd talia patientes semper subjiciant clavibus Sacramenti hujusmodi actus, quia ipsi vix credi possunt immunes saltem à peccato ve-**

1) P. Scaramel. *Direct. Mystic. tract. 5.*

11. η 12f

niali, vel propter advertentium imperfectam, vel propter aliquam delicientiam resistentiae, quam adhibere debebant.

52. — Si quis unquam advenit infestatus ah hoste hujusmodi genere tentationis (diclæ *spiritus fornicationis*, à «pio S. Ecclesia nobis præcipuè injungit petere à Domino, ut nos liberet), debet confessarius multùm satagere ad præmunienndm pœnilentem in tam horrendo conflictu; nam ait doctus Cardinalis Petruccius › has animas in magno periculo versari, si remédia non adhibeant niultimi efficacia, et (diquandù , si oportet, etiam extraordinaria: cùm enim ad resistendum requiratur ingens subsidium ex parte Dei, et magna violentia ex parte patientis, ditliculler ab hujusmodi pugnis victor ~~egreditur~~», qui perseveranter non adjiciet magnam mortificationemi, et super omnia validam orationem , centies et millies se commendandq, ~~gemendo~~, et misericordiam petendo ad Crucifixi et Deiparæ pedes, lugendo, exclamando , et misericordiam petendo. Aliocjuin si anima tepescit, et deficit in orando, aut se mortificando, dicit Petruccius, quôd ipsa in magno erit periculo ruendi saltem indiiectè in aliquam occultam illarum turpium delectationum complacentiam. Itaque, ut deveniamus ad remedia , si confessarius judicare potest nullam omninù adesse culpam in hac tentatione ex parte pœnitentis, ipsum ante omnia moneat hæc adhibere: jugibus precibus sibi subveniat, frequenter invocando SS. nomina Jesu et Mariae : se diligenter advertat A sensuum voluptatibus: Communionem frequentet: protestetur sæpè nolle consentire cuicumque tentationi , aut delectationi quam opera daemonis sentiret: 'sæpè utatur signo crucis (illam ferendo quoque secum), et aquà benedicta ; cum ipsa lectum et cubiculum aspergendo : afferat etiam secum aliquam reliquiam Sanctorum, et Evangeliorum librum: secum pariter adhibeat exorcismos privatos, dicendo: *Spiritu nequam › in nomine Jesu Christi præcipio libi, ul à me, discedas › et ne me ampliùs recces* : hortetur præterea quòd vexatus ille sæpè humilietur, et in hujusmodi humilitatis actibus sæpè se exercitet; cùm Deus aliquando ad aliquam internam superbiam ab anima removendam hujusmodi tentationes permittat.

53. — Si quis autem in his tenlationibus misere cadit. aut earum occasiones magis quærit qnAm effugit, hujus curatio est valdè dillicitis ; nam hujusmodi peccatores, qui cum dæmone commercium habent, difficillimè ex corde convertuntur. Ex una parte enim erga hos dæmon dominium quoddam acquirit super eorum voluntates, et ex

altera ipsi remanent nimis debiles ad resistendum ; indigerent extraordinaria gratiù Dei , sed dillicillimè solet hanc Heus hujusmodi impiis concedere. Verumtanien confessarius, si quis eorum accesserit, non dillidal, sed curet cum ipso summam adhibere charitatem, confortetque dicendo, quod ubi non est voluntas, non est peccatum; hinc si ipse voluntate resistet, minime peccat. In his casibus ante omnia confessarius adversus daemonem pramullat exorcismum, saltem privatum, qui certe licitus esi hoc modo: £(/o iit *Dei minister præcipio tibi > aut vobis, spiritus immundi . ut recedatis ab hac creatura Dei.* Deinde pomitentem interroget , an unquam hostem invocaverit, et cum eo aliquod inierit pactum? an aliquando Fidem negaverit, aut contra ipsam actum aliquem exercuerit? interroget, quâ forma ipsi dæmon appareat, an hominis, mulieris, aut belluæ. Tunc enim, si cum illo coit, præter peccatum contra castitatem et religionem, reus erit peccati fornicationis, aut sodomiae, aut incestus (intellige affectivi), adulterii, aut sacrilegii. Item interroget, quo loco et tempore hoc commercium habuerit? Ostendat ei postea hujusmodi criminis immanitatem, quæratque eum inducere ad veram conversionem, et confessionem integram faciendam; isti enim perditii homines, eHamsi confiteantur, de facili peccata committunt. Eadem aemùm remedia supra adnotata illi praescribat, nempe quôd sa^pè ad Deum, et Il. Virginem recurrat : frequenter nomina .lesu et Mariae invocet: aquam lustralem, et crucis signum adhibeat; aliquam reliquiam et Evangelium secum ferat : <æpè etiam privatum proferat exorcismum , prout dictum est supra. Differat deinde eum absolvere , sed hortetur ut sæpè redeat, ut sic cognosci possit, quomodo se gerat in resistendo hostis invasionibus, et in remediis adhibendis ; nec eum absolvat, nisi post.longum experimentum : tales enim conversiones, ùt diximus, rarô sunt vera?, et rarissimè perseverantes.

PUNCTUM X.

Quomodo se gerere debeat confessarius in excipiendis
confessionibus mulierum.

ok—IV. Scabe cautus debet esse confessarius in excipiendis confessionibus mulierum. El primo notandum quôd in Decr. S. C. Episcoporum 2k Jan. l(HO. dicitur : *Confessarii sine necessitate audire non debent mulierum confessiones post crepusculum vespertinum, et ante auroram.*

Loquendo autem de prudentia confessarii, ipse regulariter in confessionario cum junioribus sit potiùs rigidus quàm suavis, nec permittat illas ante confessionarium accedere, ut sibi loquantur, et multè minùs ut manus deosculentur. In actu confessionis non ostendat eas agnoscere; aliquæ enim, quæ religiosa) haberi volunt, aliquando advertentes se nosci à confessario, non faciunt integram confessionem. Imprudentia quoque est conjicere oculos in pœnilentes, cum è confessionario recedunt, easque per aliquod tempus intueri. Extra confessionarium nec etiam immoretur ad colloquendum cum ipsis in ecclesia; omnemque familiaritatem devitet. Abstineat etiam à recipiendis munusculis; et præcipuè ad illarum domos unquam accedat; uno excepto casu gravis infirmitatis, et tunc nonnisi vocatus accedat; et tunc magnam adhibeat diligentiam in audiendis illarum confessionibus: undè januam apertaiù relinquat, sedeat in loco ubi videri possit ab aliis, oculosque in faciem pœnitentis nunquam defigat. Et hoc præsertim currit, si sint personæ spirituales, cum quibus est periculum majoris adbæisionis. Dicebat Ven. P. Sertorius Caputus, diabolum, ad conjungendas inter se personas spirituales, ab initio uti praetextu virtutis, ut deindè affectus à virtute transeat ad personam: undè ait S. Augustinus apud S. Thomam(1): *Sermo brevis et rigidus cum his mulieribus habendus est; nec tamen quia sanctiores, ideo minùs cavendæ: quo enim sanctiores fuerint, eo magis alliciunt.* Et idem angelicus Doctor addit: *Licèt carnalis affectio sil omnibus periculosa, ipsis tamen magis perniciosa, quando conversantur cum persona quæ spiritualis videtur: nam quamvis principium videatur purum, tamen frequens familiaritas domesticum est periculum; quæ quidem familiaritas, quando plus crescit, infirmatur principale motum, el puritas maculatur.* Et subjungit, quòd tales personæ hoc non statim adveitunt: quoniam diabolus ab initio non emittit sagittas venenatas, sed illas tantummodoquæ aliquantulum fuerint, et augment allectum. Sed brevi hujusmodi personæ eò deveniunt, ut non ampliùs agant se-cnm tanquam Angeli, quemadmodum coeperant, sed tanquam carne vestiti: vicissim se intuentur, mentesque sibi feriunt blandis colloctionibus, quæ adhuc à prima devotione videntur procedere: hinc alter alterius præcutionem incipit appetere: *sicque .(concludit) spiritualis devotio convertitur in carnalem.* Et quidem oh quot sacerdotes qui

(1) S. Th. (puse. G. Ut. de Ver. famil.

antea erant innocentes , ob similes adhæsiones quæ spiritu cœperant, Deum simul , et spiritum perdiderunt !

55. — Deindè confessarius non adeù mulierum confessionibus sit addictus , ut per hoc homines ad se venientes audire recuset. Oh qualis miseria est cernere tot confessarios qui impendunt bonam diei pariem in audiendis religiosis aliquibus mulierculis, quas vulgù dicunt *bizocas* ; et ciun postea vident ad se accedere homines aut fceminas uxoratas, qui sunt pleni angustiis, et molestiis, et qui ægrè domos et negotia sua relinquere potuerunt, dimitunt eos dicendo : *Habeo aliud quod agam, ite ad alios* ; undè lit, ut isti, non invenientes cui sua peccata confiteantur , vivant per tot menses et annos sine Sacramentis , et sine Deo. Hoc non est audire confessiones ut Deo placeamus , sed potiùs ut genio serviamus ; quare nescio quale meritum apud Deum sint habituri confessarii illi qui hoc modo suum ministerium exercent. Scio ego, immù et contra aliorum opinionem qui asserunt esse tempus frustra impensum , teneo esse 'opus valdè Deo charum dirigere animas ad viam perfectionis ; ideùque de hoc fusius loquar capite ultimo ; sed assero quòd probi confessarii qui tantùm ut Deo placeant confessiones excipiunt (quefriadmodùm facere consueverunt S. Philippus Neri, S. Joannes à Cruce, S. Petrus de Alcantara , alique) quando cernunt aliquam animam indigentem , praeferunt eam animabus devotis, quibus audiendis auxiliandisque, quando confessorius vult, tempus non deerit.

APPENDIX I.

QUOMODO SE GERERE DEBEAT CONFESSARIUS IN DIRIGENDIS ANIMABUS SPIRITUALIBUS.

§ I. *De meditatione* I. ad 5. § II. *Circa orationem contemplationis* 6. *El hic agitur de collections* {propriè vocalà recogli-mento) *nalurfdi*, sive *olio contemplativo* 7. *De ariditate supernatural*, distinguendo *sensibilem à substantiali* 8. ad H. *De contemplatione affirmativa et negativa* 12. *De collectione supernaturali* 15. *De quiete* 14. *De caligine* 15. *De unione activa et passiva* 16. *De desponsatione spirituali*, in quam ingrediuntur *elevatio animæ* [dicta *extasis*, *raptus*, et *volatus spiritus*) 17. *De matrimonio spirituali* 18. *De visionibus* 19. /i 20. *De locutionibus* 21. *De revelationibus* 22. *Directio circa omnia prae-fata dona supernaturalia* 25. et 24. §. III. *Circa mortificationem* 25. ad 27. §. IV. *Circa frequentiam Sacramentorum, praesertim Communis* 28. ad 36. *Methodus vitae perfecti pro persona religiosa* 57. et 58.

U — Qcon olim dixit Dominus Jeremiæ: *Ecce constHui te super (jentes, ut evellas, et dissipēs, ædificēs et plantes*; idem nunc repetit singulis confessariis, qui non solum debent evellere vitia ex suis pœnitentibus, sed etiam debent in illis virtutes inserere. Undè expediens est addere hi*3 in line caput hoc, quod poterit inservire confessariis tyronibnsad dirigendas animas spirituales ad perfectionem. Non sunt quidem expellendi peccatores, ut superius diximus, sed contra opus est etiam multum Deo acceptum sponsas illi adornare, animas scilicet spirituales excolere ut in lotum se illi donent, tradantque. Acceptior est ejus oculis anima sola perfecta, quàm mille imperfectæ. Undè cùm videt confessarius pœnitentem vivere immunem à culpis mortalibus, omnem curam adhibere debet, ut eum in viam perfectionis, et divini amoris introducat. illi repræsentando meritum, quod habet Deus ut ametur, et gratitudinem quam debemus Jesu Christo qui nos amavit usque ad moriendum pro nobis; nec non periculum in quo versantur omnes animæ, quæ vocalæ à Deo ad vitam perfectiorem, illi resistunt. In tribus igitur præcipuè posita est directio confessarii quoad animas spirituales, scilicet in meditatione et contemplatione, in mortificatione et in frequentia Sacramentorum, et de omnibus his siirillatim dicemus.

§. 1. *De oratione meditationis.*

2. — Prudens ergo confessarius cum cernit animam aliquam abhorrentem peccata mortalia, et desiderantem progredi in amore divino, ante omnia debet illam disponere ad orationi mentali vacandum, scilicet ad meditationem veritatum «ternarum, et bonitatis divinae. Et quamvis necessaria non sit ad æternam salutem consequendam, sicuti est necessaria petitio; nihilominus videtur valde necessaria animabus, ut in Dei gratia perseverent. Cum reliquis pietatis operibus potest peccatum consistere; sed non possunt eo habitare oratio, et peccatum. Anima autem relinquet orationem aut peccatum. Dicebat S. Theresia '*Anima quae in oratione perseverat, quotquot illi peccata opponat diabolus, tandem pro certo habeo quod eam Dominus ad salutis portum conducat.* Et idcirco diabolus nullum aliud exercitium tam quaerit impedire, quam illud orationis, quoniam, inquit eadem Sancta: *Novit deemon quod certe amittet animam quae perseveranter incumbit orationi.* Præterea solus amor est qui animam Deo jungit, et stringit; sed fornax in qua accenditur flamma divini amoris est oratio, seu meditatio: *In meditatione mea exardescet ignis*, Ps. 38. 4.

3. — Incipiat ergo confessarius introducere animam in orationem. Ab initio non plus quam mediæ horæ spatium assignet, quod deinde, crescente spiritu, plus minusve augebit. Neque desistat ex eo quod poenitens difficultatem adducit, quod desit sibi tempus et locus ad se colligendum: immò imponat ei, ut saltem mane vel vespere quando in domo major est quies, vel etiam in ipsis occupationibus (quando aliud non posset efficere) elevet iterum mentem ad Deum et meditetur veritates Fidei, ut sunt Novissima, quorum cogitatio, (et praecipue mortis) est utilior pro incipientibus. Meditetur quoque Christi Passionem, quæ meditatio est omnibus fructuosa. Si verum poenitens non sit litterarum rudis, expediens est, ut utatur aliquo libro spirituali, quo magis habeat ingressum in orationem, quemadmodum facere solebat S. Theresia. Moneat quoque, ut seligat materiam illam, in qua anima majorem experitur devotionem; et in iis locis in quibus anima se vehementius allici et commoveri sentit, moretur aliquantulum, et relictâ meditatione, totam se exercent in actibus voluntatis; vel incumbat petitioni, aut faciendis iroposilis. Dico I. se exercent in *faciendis actibus* scilicet humilitatis, actionis gratiarum, Fidei, Spei, et præsertim

in repetendis actibus Contritionis, et Clariſſatis erga Deum, offerendo ſe illi totam, totamque ſiue ſanctiſſima. voluntati reſignando, et repetendo, plus quàm alios, actum illum cui anima ſe magis ſentit inclinam. Dico 2. exerceat ſe in *petendo*; nam à petitione omne noſtrum bonum dependet: et S. Auguſtinus inquit Deum ordinariè nullam gratiam hominibus concedere, et præſerliin gratiam perſeverantia?, niſi per canalem petitionis. Dominus dixit *Petite, et accipietis*; ergo, concludit S. Theresia, qui non petit, non accipit. Quapropter ſi volumus animam noſtram ſalvare, necesse eſt ſemper orare, et ante omnia petere perſeverantiam, et amorem erga Deum; et quidem nullum tempus opportunius eſt ad petendum, quàm tempus orationis mentalis. Qui non orat, difficulter petit, quia difficulter ſe actual ad conſiderandas gratias, quibus eget, et neceſſitatem ipſam petendi; et ideò qui non facit orationem, difficulter in Dei gratia perſeverat. Dico 3. in *ſtatuendo*, ut oratio non remaneat infructuoſa, et anima mandet executioni ea lumina, quæ in oratione recepit. Iñdè, quemadmodum inquit S. Franciſcos Salesius, nemo debet imponere finem orationi, niſi priùs fecerit particularem aliquam determinationem, pulà vitandi defectus quorſdam magis uſuales; aut exercendi virtutem aliquam inquam noſcit debiliorem. Videatur circa hoc quod dicetur in Appendice IV. verſſſ finem, cùm loquemur de inſtructione pro oratione mentali §. JII.

4.— Exigat igitur confeſſarius ab animabus iſtis rationem orationis, exquirendo ab illis quomodò in ea ſe geſerint, aut ſaltem ſi fecerint; et imponat illis, ni in confeſſione ante omnia alia ſe accuſent de oratione omiſſa, (piando eam intermiſerint, quoniam reliet oratione anima ſalvari non poterit. *Anima quæ omittit orationem* (dicebat S. Theresia) *tanquam à ſemetipſa ſe collocat in inferno ſine opera* (*hemonum*). Oli Deus, et quantam confeſſarii afferrent animabus utilitatem adhibendo hanc minimam diligentiam'. Et ob quam Deo rationem ſunt reddituri, niſi ita ſe gerant, quoniam ipſi tenentur procurare, quantum in ſe eſt, ſpiritualem progreſſum ſuorum pœnitentium! Ob quot animas poſſent ipſi ad viam perfectionis dirigere, caſque à recidivis in peccata gravia liberare, ſi adhiberent hanc tenuem induſtriam dirigendi eas per viam orationis; et interrogandi poſtea, ſaltem ſub initiis vHæ ſpiritualis, utrum eam fecerint vel non! Quando anima aliqua ſe in oratione ſolidavit, difficillimè plus Deum amittit; et ideò oratio mentalis inſinuanda eſt non tantum timoratis, ſed

diam peccatoribus , qui sæpè ob defectum considerationis redeunt ad vomitum.

5. —« Super omnia confessarii adhibere debent diligentiam hanc, cùm pœnitentes patiuntur desolationem spiritus. Initio quo anima se tradit vitæ spirituali, solet Deus illam allicere specialibus quibusdam luminibus, lacrymis et sensibilibus aliis consolationibus; sed elapso aliquo tempore solet intercidere hanc venam , ut probet earum fidelitatem, d ut eas ad maiorem pellectionem extollat, subtrahens eis sensibilem omnem dulcedinem, sui facile anima adhæret non sine impuritate quadam , el culpa ex amore suiipsius. Consolationes sensibiles (quin et attractiones supernaliores) sunt quidem Dei dona, sed non sunt ipse Deus; undè ipse, ut animas sibi dilectas avellat etiam à donis suis, ut Donatorem puriori amore diligere cogantur , ellicit, ut non inveniant ampliùs in oratione pabulum consuetum, et solitam consolationem, sed tædia, ariditates, tormenta, el quandoque etiam tentationes. invigilet ergè summoperè concessarius ad confortandas animas istas, ne orationem omittant, et præscriptas Communiones. Revocet illis in memoriam verba illa S. Francisci Salesii ; scilicet : *Plus valere coram Pro unciam unam orationis in medio desolationum, quàm libras centum in medio consolationum.* Quoniam ille qui Deum diligit ob consolationes, plus Dei consolationes quàm Deum ipsum diligit ; sed qui Deum amat, eique adhæret sine consolationibus istis, hic verum ostendit amorem. IlaiC de meditatione sntliciunt ; sed opportunum duco aliquam bic novis confessariis præbere notitiam contemplationis infusa;, ac suorum graduum, nec non aliorum donorum supernaluralium, unà cum regulis præscriptis ù spiritualis vitæ magistris ad directionem animarum, quibus Deus hujusmodi gratias voluerit impertiri

II. *De oratione contemplationis, el diversis suis gradibus.*

G. — Quando anima aliqua A Deo contemplationis gratia donatur, oportet ut confessarius optimè sciat modum (pio eam dirigere debet, et ab omnibus illusionibus liberet ; alias maximam illi afferet damnum , et quemadmodum ait S. Joannes à Cruce, magnam ipse Deo redditurus est rationem. Contemplatio multum differt à meditatione. In meditatione quæritur Deus labore discursus, in contemplatione sine hujusmodi labore contemplatu Deus jam inventus. Insuper in meditatione anima operatur actibus suarum potentiarum , in contemplatione operatur Deus, et anima tant inn patitur, et recinit in se dona quæ à divina

gratia sibi infunduntur absque eo quod aliquid operetur, quoniam ipsa lux, et divius amor, quo tunc tota impletur, reddunt eam suaviter attentam ad contemplandam Dei sui bonitatem, qui tot illam cumulat donis.

7.— Advertere etiam oportet, quod Deus, antequam concedat animabus donum contemplationis, solet eas introducere in orationem recollectionis, vulgò dictam *di Kaccoglimento*, vel *otii contemplativi* (sic illam vocant mystici), quæ non est adhuc contemplatio infusa, quoniam anima adhuc est in statu activo. Hæc recollectio (loquar hic de naturali, quoniam de supernatural! et infusa inferiùs loquemur *n*, 13.) est quando intellectui opus non est cum labore quasi extra animam exire ad considerandum mysterium aliquod, aut æternam veritatem, sed avulsus à rebus externis, et collectus quasi intra animam ipsam, absque labore, immò cum magna suavitate attendit illi veritati, aut mysterio, quodeumque sit *Otium confimplativum* est fere idem, nisi quod in collectione anima attendat alicui devota} cogitationi particulari; in otio vero cum generali quadam Dei notitia sentit se in seipsa collectam, suaviter Deo attractam. In hac collectione, sive otio contemplativo, dicunt quidam mystici, quod etsi hæc oratio sit naturalis, nihilominùs anima cessare debet non solùm à meditatione, sed etiam ab actibus voluntatis, scilicet amoris, oblationis, resignationis, etc., et tantùm manere debet in quadam amoris vigilantia, et attentione ad Deum, absque eo quod actum aliquem lacias. Verumtamen hujusmodi incantationibus ego prorsus acquiescere non valeo. Nulli dubium, quòd quando anima collectam se cernit, non debet se applicare meditationi, quia jam invenit sine ullo labore quidquid ipsa postulabat; præterquam quòd ipsa ordinaria meditatio, ut ait P. Segneri in suo aureo opusculo de *Concordia inter laborem et quietem* (1), producit post aliquod tempus contemplationem quæ dicitur *acquisita*, nempe illam quæ unico intuitu cognoscit veritates, quas antè non nisi longo discursu et labore cognoverat. Sed his non obstantibus, nescio cur anima cessare debeat à bonis actibus voluntatis: et quodnam tempus opportunius his laciendis actibus esse poterit, quàm tempus quo anima se collectam sentit? Verum quidem est, quòd S. Francisais Salesius consilium dedit 13. Joannæ de Chantal, ut in sua oratione, cùm se Deo unitam sentiret, non repeteret novos actus,

(1) *Segn.p.* 1. C. 1. n. 1.

sed quare? quia scilicet Beata jam pervenerat ad contemplationem passivam. Undè quando anima adhuc est in statu activo, non est ratio cur actus boni impedire debeant gratia» operationem. Idem S. Franciscus Salesius præiugebat animabus devotis à se directis determinatum quemdam numerum aspirationum amoris, laciendum intra certum temporis spatium. Quando anima pervenit ad statum passivum contemplationis, tunc anima etsi non mereatur, quia eo tempore non operatur, sed tantùm *patitur*, nihilominùs acquirit magnum quemdam vigorem ad operandum postea cum majori perfectione. Sed quando anima adhuc est in statu activo, ut mereatur, operari debet, actus bonos laciendo; atque hæc sunt opera, quibus anima meretur gratiam divinam. Undè rectè concludit idem P. Segneri, quòd quando Deus loquitur et operatur, oportet ut anima taceat, et cesset à suis operationibus, nihil aliud ponendo ex parte sua circa principium, quàm attentionem quamdam amoris ad divinas operationes: sed quando Deus non loquitur, necesse est, ut anima se adjuvat eo modo quo potest ad conjungendum se Deo, scii, meditationibus (quando hæc sunt necessariae), affectibus, precibus, et determinationibus, dummodo actus isti non eliciantur inviti: undè illi tantummodò sunt faciendi, quibus se anima sentit suaviter inclinam.

8. — Insuper advertendum est, quod Deus, antequam intioducat animam in orationem contemplationis, solet eam purgare, ponendo in ariditate supernaturali, quæ appellatur *purgatio spiritualis*, ut eam purificet à suis imperfectionibus, quæ illi impediunt contemplationem. Atque hic distinguendum est inter ariditatem *sensibilem*, quæ pertinet ad sensum, et ariditatem *substantialem*, quæ perlinet ad spiritum. Ariditas *sensibilis* (de *substantiali* loquemiir num. sequenti) quando est naturalis, fert sceum quoddam tædium rerum spiritualium, et obscuritatem quamdam leviolem, et minùs durabilem; sed quando est supernaturalis, de qua hic agimus, ionit animam in quadam obscuritate profundiori, quæ ciutiùs durat, et quotidie majus accipit incrementum. Nihilominùs anima in tali statu constituta, licèt sentiat se magis à creaturis alienatam, et habeat cogitationem semper in Deum defixam unà cum ingenti desiderio, et determinatione eum perfecte amandi, tamen sentit se redditam tanquam impotentem ad hoc exequendum ob suas imperfectiones, quorum causâ videtur facta Deo odibilis; sed interea,

hoc non obstante, non cessat se rectè gerere in virtutibus. Hæc molesta ariditas est quidam tractus gratiæ, est lux quædam supernaturalis, sed lux quæ affert pœnam et obscuritatem, quoniam volens se nudo spiritui communicare, et inveniens sensus, atque potentias animæ sui non adhuc capaces, ex eo quia nondùm prorsùs à consolationibus sensibilibus sint disjunctæ, et consequenter materialibus, quæ plenæ sunt formis, imaginibus et figuris; producit in anima hujusmodi tenebras tam molestas, sed valdè utiles, quoniam per ipsas anima pervenit ad alienationem quamdam ab omnibus voluptatibus sensibilibus tam terrenis, quàm spiritualibus; et insuper acquirit magnam suarum miseriarum cognitionem, atque impotentiae ad quodvis opus bonum perficiendum, et simul magnam erga Deum venerationem, qui illi repræsentatur venerabilis et terribilis. In hoc statu director debet animam confortare ad sperandas res magnas à Deo, qui ad hunc finem ita se gerit cum ea. Insinuet ei, ne conetur se exercere in meditatione, sed ut humiliet se, faciat actus oblationis, totamque se Deo committat, perfectissime resignata dispositionibus suæ voluntatis, quæ tota tendit ad bonum nostrum.

9. — Post hanc purgationem sensus solet Dominus concedere donum contemplationis, quæ dicitur gaudii; scilicet recollectionis supernaturalis, quietis et unionis, de qua deinceps loquemur; sed ante unionem, et post recollectionem et quietem, solet Deus purgare animam ariditate spiritus, quæ dicitur ariditas *substantialis*, quæ Dominus vult, ut anima se totam in seipsa annihilaret. Ariditas sensûs est subtractio devotionis sensibilis, sed ariditas spiritus est quædam lux divina, quæ Deus facit, ut anima suum nihilum agnoscat. Atque hic est, ubi anima secernit in quadam terribiliori agonia; nam etsi tunc ipsa sit magis determinata ad se vincendum in omnibus, et magis attenta ad Deo placendum, nihilominus quò magis agnoscit suas imperfectiones, eè sibi videtur à Deo expulsa, atque derelicta, tanquam ingrata beneficiis acceptis; immò et ipsa spiritualia exercitia, quæ peragit, ut sunt orationes, communiones, mortificationes, eam magis contristant; nam cùm ea omnia non sine magno tædio et pœna perficiat, credit omnia digna suppliciis, et se Deo odibiliorem. Quin multoties animæ istæ videntur sibi summoperè odisse Deum, quam ob causam Deus eas jam reprobaverit, tanquam sibi inimicas; et adhuc in vita faciat illis experiri damnatorum pœnas, et

divinam derelictionem. Et aliquando Deus permittit, ut hujusmodi desolationes comitentur mille aliæ tentationes, ut motus impuritatis, iracundia», blasphemiae, incredulitatis, et praesertim desperationis : ita ut miseræ in magna illa obscuritate et confusione non valentes discernere resistantiam voluntatis (quæ reverà tunc adhuc adest, sed ipsis est occulta, aut saltem dubia ratione praesentium tenebrarum), timeant jam consensisse, et ideò tanto magis existimant, se derelictas à Deo.

10. — Illic ergò confessarius quando ei aliqua ex animabus istis occurrit, quæ jam per perfectionem progreditur, et opinatur se derelictam, imprimis non terreatur videndo confusionem hanc, et audiendo tot expressiones timoris et desperationis ; nec se ostendat timidum, aut ullo modo hæsilantem, sed viriliter eam confortet ad nihil timendum et eo tempore plùsqvam -aliàs animet ad confitendum in Deo, recitans illi ea verba, quæ Dominus dixit S. Theresiæ, quod scilicet nemo Deum amittit absque eo quòd cognoscat amittere. Dicat ei omnes illas suggestiones blasphemiarum, incredulitatis, impuritatis, et desperationis non esse consensus, sed pœnas, quæ si cum resignatione tolerantur, animam magis, magisque Deo conjungunt. Dicat, ù Deo nunquam odio haberi animam, à qua amatur, et quæ bonæ est voluntatis. Addat, Deum ita se gerere cum animabus à se magis dilectis. *Ariditatibus et tardationibus* (dicebat S. Theresia) *probat Deus suos amatores. Quamvis ariditas totà vita perduret, anima non omittat orationem : veniet tempus quo omnia ei persolventur.* Oquùm pulchram pro anima desolata sententiam ! Hortetur ergò, iit forti animo sit, et viriliter expectet res magnas à Deo, dùm eam per tutiorem viam deducit, scilicet per viam crucis, moneat etiam, ut primò humiliet se ulpote dignam ita à Deo tractari ob anteactæ vitæ defectus: secundò, ut divinæ voluntati se lotam resignet, paratissimam se praebendo ad ea omnia perferenda, immò et majora pro omni tempore quo Deo placuerit; tertio projiciat se tanquam mortuam in brachia divinæ misericordiæ et committat protectioni Mariæ SS. quæ Mater misericordiæ et afflictorum Consolatrix jure appellatur.

11.— Ariditas sensus perdurat quousque, purificatis sensibus, anima apta ad contemplationem reddatur. Ariditas verò spiritus durat quousque reddatur capax divinæ unionis : quamvis aliquando etiam post unionem permittat Dominus, ut anima iterùm redeat ad hanc ariditatem, ea

potissimùm de causa, ne anima scipsam negligat, et ut identidem suum nihilum agnoscat.

12. — Complete οὐμὸν purgatione sensus, et ad finem perducta ariditate sensibili, ponit' Deus animam in statu contemplationis. Contemplatio A*el est ailirmaliva, vel negativa. J[/irniaaliva est quando anima beneficio lucis divinæ, sine ulla sua opera cernit aliquam veritatem aut creatam, iit esset infelicitas inferni, felicitas paradisi, etc., autin-creatam, ùt divinam misericordiam, amorem, potentiam, bonitatem. *Negativa* est quando dignoscit perfectiones divinas non in particulari, sed in genere cum confusa quadam notitia, sed quæ ingerit conceptum longé majorem magnitudinis divinæ: et ita etiam in confuso agnoscit aliquam veritatem creatam, ùt horribililatem inferni, etc. Sed transeamus ad primos contemplationis gradus: hi sunt: recollectio interior spiritûs, et quies: de unione loquemur postea.

13. — Primus igitur gradus contemplationis est *recollecfio supernaturalis*. De naturali jam diximus supra η. I. quæ tunc habetur, quando animæ potenliæ colliguntur ad considerandum Deum intra se, et dicitur *naturalis*, non quia anima ex se valeat illam operari, omnis enim actio virtutis, ut possit adernum præmium promereri, indiget auxilio gratiæ; undè gencralim loquendo est etiam supernaturalis: sed *naturalis* dicitur, quia anima tunc est in statu activo, et beneficio gratiæ ordinariæ operatur. Recollectio verè *supernaturalis* est illa, quam operatur Deus ministerio cujusdam gratiæ extraordinaria, et per quam Deus collocat animam in statu passivo; ita ut recollectio supernaturalis, seu infusa tunc proprie habeatur, quando collectio potentiarum non evenit operit ipsius animæ, sed beneficio lucis quam Deus infundit, el per quam excitatur in anima magnus et sensibilis amor divinus. In hoc statu non est -cogenda anima ad suspendendum tranquillum eum discursum quem fortè ci lu\ ipsa suaviter insinuaret: quemadmodum nec debet incumbere considerationi rerum particularium, aut determinationibus. quas valet elicere. Nec debet curiosiùs investigare quidnam sit interior ea spiritus recollectio: sed sinat se dirigi à Deo ad considerandas res illas, illosque actus faciendos, ad quos se magis à Deo ferri cognoscit.

Ii.—Secundus gradus est *quietis*. In recollecione vis amoris communicatur immediate sensibus externis; quos Deus ipse intra animam facit colligere. Sed in quiete amor communicatur immediatè spiritui in ipso animæ centro;

et amor ipse est ardentior, (pii deindè etiam ad sensus externos diffunditur; hoc verò non semper: undè multities accidit, quòd anima habeat rationem quietis, sed sine ulla dulcedine sensibili. Dicit S. Theresia (1) quod in hac oratione non suspenduntur omnes potenliæ: suspenditur quidem voluntas, et remanet tanquam ligata, quia time nullum aliud objectum præter Deum valet amare, qui eam sibi trahit; sed intellectus, et memoria, aut phantasia quandoque remanent liberte, et hùc illùcque excurrunt. Undè dicit Sancta (2) animam de hoc non debere tritari: *Rideat (inquit) de sua cogitatione, illamque dem i vetuli stultam, et maneat in sua quiete: et cum voluntas sit domina, ipsa cogitationem ad se reducet, absque ullo vestro labore.* Quòd si anima velit se applicare ad colligendam cogitationem, nihil omninò aget, et suam quietem amittet. In hoc statu multò minùs quàm in recollectione anima debet se applicare ad faciendas determinationes, aut alios actus ex seipsa emendicatos; eos tantummodò faciat, ad quos se sentit à Deo suaviter impelli.

15. — Dicamus nunc aliqua de oratione puræ contemplationis, scilicet de contemplatione negativa superius enuntiata, quæ est longè perfectior quàm ailirmativa. Hæc contemplatio *negativa*, dicitur *clara caligo*, quia ob nimiam lucis abundantiam intellectus obscuratur: quemadmodum qui intuetur solem, radiorum fulgore obcæcatus nihil cernit, sed tantùm intelligit solem esse magnum quoddam lumen: sic Deus in ista caligine infundit animæ lucem magnam, quæ facit, ut illa intelligat non jam veritatem aliquam particularem, sed acquirat genera em quamdam et confusam notitiam suæ incomprehensibilis bonitatis, undè anima incipit eilbrmare altissimam de Deo ideam, licèt confusam. Quando anima aliquantulùm noscit aliquam ex divinis perfectionibus, etiam quidem conceptum suæ bonitatis concipit, sed longè melior est conceptus quem format, quando cognoscit divinam perfectionem non posse comprehendere. Scribit Cardinalis Petruccios in doctissimis suis epistolis, hanc orationem proptereà vocari orationem caliginis, quia in hac vita anima non est capax clarè intelligendi Divinitatem, undè in hoc statu intelligit non intelligendo; sed intelligit longè meliùs omni alio modo intelligendi. Non intelligit, quia, cùm Deus non sit res quæ formet imaginem aut liguram, intellectus nequit de eo ideam eflbrmare; et ideo nihil aliud intelligit, quàm quòd

(1) *.. vila c. 11*, — (2) *Camtnin. di Perfez.* 209.

Appendix 4. *Directio animæ, spirit*

ilium non valet intelligere, quapropter hujusmodi intelligentia vocatur ab Areopagita, *sublimis cognitio Dei per ignorantiam*. In hac oratione caliginis suspenduntur omnes interioris potentiæ animi, et quandoque etiam sensus exteriores: ita ut anima aliquando ingrediatur in *ebrietatem spirituales*, quæ facit eam prorumpere in quodam amoris deliria, ut canius, clamores, fletus immodicos, saltus, et his similia, quemadmodum eveniebat S. Marite Magdalenæ de Pazzis.

46. — Post gradus istos facit Dominus animam ad unionem transire. Unicus animæ scopus hic esse debet, unio scilicet cum Deo; sed ut anima perfectionem attingat, non est necessaria unio *passiva*; satis est illi pervenire ad unionem *activam*. Paucissimæ, inquit S. Theresia, sunt animæ illæ, quæ diriguntur à Deo per vias supernaturales: et nos in cælo permultas aspiciemus quæ sine hujusmodi gratiis supernalibus erunt gloriosiores illis, quæ gratias istas receperunt. Unio *activa* est perfecta uniformitas divipæ voluntati, in qua certe consistit tota perfectio divini amoris: *Perfectio*, inquit S. Theresia (1), *non consistit in extusi; sed vera unio animæ cum Deo est unio voluntatis cum divina voluntate*. Hæc unio est necessaria, non verò unio *passiva*: et animæ illæ quæ solani habent activam, inquit eadem Sancta (2), *fieri poterii quod habeant meritum longe majus; quia majorem patiuntur laborem, et Dominus dirigit, eas ut fortes, et consolationes quas in hac vita non habent, servat, ut postea det cis in alia*. Cardinalis Petruccius inquit, quòd absque contemplatione infusa recte quidem potest anima beneficio gratis ordinariæ pervenire ad annihilationem propriæ voluntatis, et ad eam transformandam in Deum, nihil aliud volendo, (piam voluntatem Dei. Et quamvis sentiat passionum motus, tamen hi non impediunt illi præfalam transformationem; undè subdit quod, cum in hoc posita sit tota sanctitas, unusquisque nihil aliud debet desiderare, el petere à Deo, quàm ut dirigatur ab ipso, et in ipso suam elliciat voluntatem. S. Theresia tractando de unione passiva, inquit (3): quòd anima posita in ea, *non videt, non sentit, neque, advertit ita se habere*; quoniam ex abundantia lucis et amoris efformatur illa beata caligo, in qua suspenduntur omnes potentiæ anima; memoria enim non recordatur nisi Dei: voluntas conjungitur Deo tali amore.

(1) *Concelii deli Amor di Dio Cope. 111.* — (2) *Jrr si per L ora.: /Jrr 22.* — (3) *Mans. K. cap. 1.*

ni nequeat amare aliud objectum, et intellectus tantà luce repletur, ut nullam rem aliam valeat cogitare, nec etiam gratiam quam actu tunc recipit; unde intelligit multum, sed nequit percipere quid intelligat. In summa, anima in hoc statu constituta habet claram et experientialem cognitionem Dei præsens qui in animæ centro eam sibi coniungit. Hæc unio, inquit S. Theresia (1), non multum perdurat, sed ad summum dimidiam horam non excedit. In aliis contemplationibus, de quibus antea locuti sumus, Deus præbet se videndum tanquam proximum animæ, hic verò tanquam præsentem; et anima experitur eum sibi conjunctum per suavem quemdam contactum. Undè, inquit Sancta (2), in aliis contemplationibus posse animam dubitare, utrùm fuerit Deus, in hac vero non. Hoc tamen non obstante, debet eam confessarius monere non ideo evasisse impeccabilem, et propterea, quo magis se videt à Deo huiusmodi gratiis donatam, eò magis esse debet humilior, et ab omnibus alienata, unicè diligendo crucem, et vivendo in totum divinis dispositionibus uniformata, cum assiduo timore quòd suæ infidelitates ex eo tempore acerbius punientur, ob maiorem quàm committentur ingratitude. Inquit S. Theresia (3) sibi cognitae plures animas, quæ cùm antea ad hunc statum unionis ascendissent, postea in peccata mortalia præcipites ceciderunt.

17.— Tres dantur species unionis, et sunt: unio *simplex*, unio *desponsationis*, et unio *consummata*, quæ vocatur unio *matrimonii spiritualis*. Unio simplex est illa, de qua usque adhuc locuti sumus. Dicendum nunc est de unione *desponsationis*. Hanc unionem solet ordinarie præcedere ariditas substantialis, quæ est purgatio spiritus, de qua jam suprà locuti sumus n. 8. In hac verò unione desponsationis tres sunt alii gradus diversi, scilicet *extasis*, *raptus*, et *elevationis spiritus*. In simplici unione suspenduntur potentiæ, sed non sensus corporei, quamvis hi remaneant valdè infirmi ad operandum. In unione autem extasis amittitur quoque usus sensuum, ita ut persona non videat, non audiat, et non percipiat neque incisiones, neque adustiones. Haptus verò nihil aliud est quàm impressio quædam gratiae validior, quàm Dominus non solùm elevat animam ad unionem, sed etiam rapit illam motu quodam subitaneo et violento; ita ut aliquando elevetur etiam corpus, et reddatur leve ad instar plumæ. *Elevatio spiritus* est, quando anima sentit se rapi quasi extra se, et extolli

J) In *vt(a cap.* 18. — (2) *Mans. l. c. I.* — (5) *Vans. l. el l. I.*

supra seipsam cuni magna quadam violentia, undè anima ab initio magnum experitur timorem. In elevatione spiritus continetur tam extasis, quia intervenit amissio sensuum, quàm raptus, id est motus violentus. Retulit mihi persona quædain similibus gratiis à Deo donata, quòd in talibus elevationibus spiritus videbatur sibi tanquam si anima è corpore fuisset avulsa, et elevata cum tanta velocitate, ac si conficeret decies centena millia milliaria in quovis temporis momento non sine magno terrore, quoniam ignorabat quo esset ascensura; sed cùm postea subsedisset, tunc illustrabatur ad cognoscendum aliquod divinum arcanum. Sed hic oritur dubium: Si in hac unione suspenduntur potenliæ, et intellectus obscuratus à lucis abyssu nequit attendere rebus quas intelligit; quà unquam ratione potest ibi anima intelligere; et verba facere de illo divino arcano? Respondent mystici, quòd quando Deus vult, ut anima intelligent aliquod secretum, aut immittere illi aliquam visionem intellectualem, vel imaginariam, minuit nonnihil lucem, ita ut anima remaneat habilis ad cognoscendum et perpendendum quodeumque Deus voluerit.

18. — Tandem perfectior unio quæ dicitur *consummata*, et major quàm in hac vita possit Deus concedere animæ viatrici, est illa quæ dicitur *matrimonii spiritualis*, per quam anima transformatur in Deum, et iit unum quid cum Deo: eodem modo quo vas aquæ infusum mari evadit unum cum aqua maris. Et advertendum hic est, quòd in reliquis unionibus, ut loquuntur mystici, potentiæ remanent suspensæ; in hac verò minimè suspenduntur; quoniam potenliæ purificatæ à sua sensibilibus, et materialitate, jam effectæ sunt capaces divinæ unionis; ita ut voluntas amet Deum suum placidissime, intellectus rectè cognoscat, et attendat huic intimæ divinæ unioni, quæ jam facta est in animæ centro, quod accidit eodem modo ac si quis intueretur solem, et sine ulla offensione oculorum solis splendorem cognosceret. Insuper est advertendum, quòd hæc unio non est transitoria, ut duæ priores, sed permanens; ita ut anima fruatur habitualiter divinà præsentia jam sibi conjuncta, et fruatur in pace stabili: nam passiones nihil ampliùs eam perturbant: illas quidem anima cernit dùm faciem suam ostendunt, sed non tristatur, nec ullam patitur molestiam ab illis, ad instar ejus qui forte habitans super nubes, cerneret tempestates inferius, evenientes, et ipse non tangeretur ab illis.

■19. *—Hic abs re non erit aliqua dicere de visionibus, locutionibus, et revelationibus ad discernendas falsas à veris. Visiones vel sunt, *externæ*, vel *imaginariae*, vel *intellectuales*. *Externæ* sunt quæ oculis cernuntur. *Imaginaris* quæ spectantur in phantasia, seu imaeinativa. *Intellectuales*, quæ neque oculis, neque in phantasia videntur, sed à solo intellectu divinû luce adjuto, quæ species intellectuales ingerit; atque hæc visionum species, leste S. Theresia, tota est spiritualis, nullam enim in ea partem habent sensus neque externi, neque interni (pii sunt imaeinativa, et phantasia. Notandum quod neque oculis, neque phantasiâ potest anima cernere res sibi repraesentatas, nisi in apparentia corporea, etiamsi essent substantiae spirituales. Contrâ beneficio intellectus res cernuntur tanquam spirituales, etiamsi fuerint materiales; vel ut melius dicam, noscuntur, non videntur; sed noscuntur longè melius quàm si oculis cernerentur.

20. — Advertendum tamen hic est, quod visiones istas tam Deus, quàm diabolus potest operari, quod est intelligendum etiam de intellectualibus, ut videtur innuere S. Joannes à Cruce (1) contra id quod sentit Cardinalis Petruccius: quamvis nullô facilius corporales, quæ ut plurimum et præcipuè in heminis ab ipsa phantasia cfformantur. Signa ad distinguendas veras a falsis sunt 1. Si veniant ex improvise sine ulla præcedenti animæ cogitatione. 2. Si ab initio afferant confusionem et terrorem, sed postea relinquunt animam in pace. 3. Si sint raræ, quia frequentes sunt valdè suspectæ. 4. Si parùm durent, quoniam, inquit S. Theresia, (2) quando anima intuetur per longum tempus rem sibi repraesentatam, signum est quod sit potius actus phantasie. Visio divina, ut plurimum, transit ad instar fulguris, sed remanet inde immobiliter menti infixâ. 5. Vera visio relinquunt animam in summa pace, et vivida cognitione miserie suæ, non sine ingenti desiderio perfectionis, ad differentiam visionum diabolicarum, quæ parùm remanent impressa?, et relinquunt animam in quadam siccitate, perturbatione, motibus propriæ aestimationis, et cum faine sensibili harum gratiarum. Verùm cum omnibus signis superiùs memoratis, inquit S. Theresia (3), nullam certam haberi posse, securitatem, quoniam multoties dæmon scit simulare quietem, cogitationes humilitatis, desideria perfectionis; quæ omnia incertum est à quo procedant, quoniam sæpè ipse

(1) *SalHa lib. 2. c. 25.* — (2) *Mans. 17. o. 9.* — (3) *ibid.*

dæmon, ut ci fides præstetur, solet hæc insinuare, ut tandem illum percipiat fructum, et deceptiones, quas intendit. Undè director, regulariter loquendo, non prohibeat aniime enarrare sibi hujusmodi visiones, immò imponat illi ut manifestet quæcumque videt, sive vera ea sint, sive falsa, ut docet S. Theresia (1); sed è contrario nullam ostendat curiositatem sciendi hujusmodi visiones, neque de his minute animam interroget, nec præveniat dicendo: *Nùm fuit sic? Vidistine hoc, rei illud?* quia tunc facilè anima respondet affirmativè aut ex sua malitia, aut simplicitate. Si aperte noverit hujusmodi visiones esse opus phantasie, aut diabolicum, quia forte alienant animam ab obedientia, humilitate, aut ab alia virtute, time aperte ei hoc dicat. Si verò id confessarius non discernat, omninò non expedit indubitanter asserere visiones illas esse vel diabolicas, vel phantasias, quemadmodum solent quidam nimis increduli (ad differentiam aliorum, qui nimis creduli, omnes habent ut veras); sed dicat pœnitenti, ut oret Deum quòd non ampliùs ducatur per vias adeò periculosas, se protestando quòd quamdiù vivet in terris, velit Deum cognoscere solùm per viam Fidei. Cæterùm insinuet ut ex visionibus habilis vel falsis, vel veris, illum percipiat fructum, qui magis est necessarius, et præcipue se rectè cum Deo gerendi; ita enim agendo, quamquam visiones fuerint à dæmone, dæmon remanebit elusus.

21. — Quod verò ad *locutiones* attinet, *locutio* esse potest *successiva, formalis, et substantialis*. *Successiva* est quando anima meditando aliquam veritatem Fidei, sentit sibi quasi responderi ab ipsomet suo spiritu, sed veluti ac esset persona extranea. Hæc, quando honos parit effectus, ut essent amoris, aut humilitatis extraordinaria*, esse potest speciale Dei lumen: sed quando non videt augeri consuetum amorem, indicium est eam esse intelligentiam proprii intellectus. *Formalis* est quando anima audit aliqua verba firmata, sed extra se: et potest hæc percipi vel auribus, vel imaginativâ, vel intellectu. Hæc ut discernatur utrùm sit divina, vel diabolica, videndas sunt res quas exprimit, aut faciendas imponit, effectus quos relinquit. Præcipue, si est divina, imponitque opera patientiæ, propriæ objectionis, aut quodvis aliud opus spirituale, relinquet facilitatem quamdam ad omnia toleranda, ad operandum, et se humiliandum. *Substantialis* est eadem

(1) *Mans.* T. r. 9.

acfoimalis, et solùm differt in effectu ; quoniam formalis aut instruit, aut imponit: substantialis verò citò operatur id quod exprimit; ùt e. c. si diceret : '*Consolare ; noti timere ; Dilige me*: anima lune in eodem temporis puncto remanet consolatione repleta, intrepida , aut amoris igne succensa. Hæc locutio cæteris omnibus est securior; prima enim est valde incerta : secunda, id est formalis, est multùm suspecta, præsertim quando jubet res excipiendas : undè director si observat ea quæ jubentur esse Christiana-prudenti® opposita, debet ea omninò prohibere ; si verò non sint prudentia*, contraria , expedit ut earum suspendat executionem, quòusque deveniat in majorem securitatem , et multò magis si res sint extraordinaria*.

22. — Denique quod attinet ad *revelationes* rerum occultarum, aut futurarum, ùt scilicet mysteriorum Fidei, stalûs conscientiarum, prædestinationis animarum, mortis, promotionis ad aliquam dignitatem, et his similia; hæ jossunt tripliciter haberi, nempe per visiones, per locutiones, et per intelligentias nudarum veritatum. In hujusmodi revelationibus debet director magnam adhibere prudentiam, nec sit nimis facilis ad credendum , præcipue ad éxequendum quando agitur de certiorando aliquem ob notitiam in revelatione acceptam. Ante omnia jubeat animæ, ne revelationem aliis indicet, et ipse cautissime semper procedat, immò utatur sapientiorum consilio , quoniam ùt plurimùm tales revelationes dubiæ sunt, et suspectæ. Minùs verò suspectæ sunt intelligentiæ simplicium veritatum circa mysteria, attributa divina, malitiam peccati, damnatorum infelicitatem, et his similia; hæ* quando sunt Fidei conformes, inquit S. Joannes à Cruce (I), quòd anima non debet illas expetere ; sed si ipsi concedantur , humiliter sunt ab ea accipiendæ, et non refuscindæ.

23. — Oritur hic dubium: Utrùm omnes istæ species gratiarum et communicationum supernaturalium debeant rejici, aut acceptari? Et distinguendum est, ùt ait doctus quidam auctor (2) cum S. Joanne à Cruce, et aliis: gratiæ illæ quæ elongant à Fide, ex eo quia consistunt in quibusdam notitiis distinctis, ùt sunt visiones , locutiones, et revelationes , has oportet omni conatu rejicere ; sed illæ ex opposito, quæ sunt uniformes Fidei; ùt sunt notitia? confusæ et generales , et tactus divini qui uniunt animam

'*SilHa. f. 11. c. 55. — (2) F. Bern, da Cas'chctcre Direll. M'sl. l. 2.*

Deo, non sunt rejicienda», immò possunt humililiter expeti et desiderari, ùt magis magisque Deo uniatur, et in suo sancio amore solidetur. Hoc nililominiis intelligitur pro illis animabus quæ jam donantur similibus favoribus; quoniam pro aliis tutior via est desiderare et expetere tantummodo unionem activam, quæ, ùt diximus, est unio voluntatis nostræ cum divina voluntate. Director igitur, quando ei occurrerit anima cum his communicationibus contemplationis, aut caliginis, aut unionis, non debet ei imponere ut eas rejiciat, sed ut humiliter et cum gratiarum actione recipiat. Semper verò utatur verbis quæ animam non omninò securam efficiant; sed relinquat quendam timorem, qui eam etsi non conturbet, detineat verò in humilitate, et ab omnibus alienatione. Gratias autem quarundam notitiarum distinctarum quæ habentur per viam visionum, et his similibus, ùt superiùs diximus, jubeat confessarius constanlissimè recusari, semper tamen in spiritu humilitatis (et sine ullo contemptu, ùt expuendi in faciem, irridendi, etc. quod non licet, ùt pluresasserunt); et protestando coram Deo se velle ei in pura Fide servire. Cæterum, inquit S. Theresia, quòd quotiescumque anima sentit se suaviter accendi ad amorem erga Deum, habere debet communicationem tanquam divinam. non ideò ut credat se aliis meliorem, sed ut animum faciat ad perfectius coram Deo ambulandum; ita enim agendo Deus efficiet, ut dæmon, etiamsi iste aliquam partem haberet, victus remaneat, et suis ipsis armis sibi damnificet.

24. — Sed concludamus. Director ergò 1. imponat animæ, ut superiùs diximus, ut fideliter enarret omnes communicationes quas habet in oratione, nullum tamen eas sciendi desiderium demonstret; nec unquam aliis manifestet gratias supernaturales suo pœnitenti concessas; fiet enim ut illi ejus precibus se commendent, eamque maximo superbiendi periculo exponant: vel si post hanc notitiam levissimum intueantur defectum multum scandalizabuntur, et in derisioje habebunt. 2. Non ostendat huic animæ talibus favoribus distincta particulare aliquod signum æstimationis, et nullò minòs mittat alias pœnitentes ad petendum consilium ab ea, vel ad exposcendum solatium, aut directionem; potiùs ostendat minoris eam facere, quàm alias animas, quæ ambulant per viam Fidei; quoniam anima» his favoribus ornata, regulariter loquendo, semper, et multum sunt humiliandæ. 3. Si advertat animam servare humilitatem, atque timorem in istis divinis communicationibus, oportet eam adjuvare, innuendo ei secli-

ram facere, quoties expedire cognoverit. Inquit S. Theresia, quòd anima nunquam movebitur ad magna pro Deo gerenda, nisi agnoverit magna accepisse à Deo. Et quidem eadem Sancta, quando à SS. Francisco Borgia et Petro de Alcantara fuit facta securior, dona, quæ ipsa acceperat, esse vrè divina, ex eo tempore ad perfectionem non amplias cucurrit, sed evolavit. Neque ex eo quod cernit director animam identidem in aliquem defectum incidere (quoties defectus non sunt plene deliberati, aut commissi cum adluerentia et contemptu), reputare debet omnes hujusmodi communicationes pro mendaciis et illusionibus. Dominus tales gratias concedit non tantùm animabus perfectis, sed aliquando etiam imperfectis, eà scilicet ratione, ut liberet eas à suis imperfectionibus, et ad vitam perfectiorem extollat. Undè quando dignoscitur quòd per hujusmodi communicationes anima magis magisque se liberet à passionibus, et proficit in amore divino, atque in desiderio perfectionis, signum est quòd illæ sint bonæ. De reliquo quando agitur de gratiis externis, ut sunt visiones, locutiones, et revelationes regulariter loquendo, ut diximus, tutius est, ut director ostendat parviens facere, dicendo id quod ait S. Theresia (1) à cado post obitum suum cuidam personæ religiosæ '*Nefidant anirnæ visionibus el revelationibus particularibus; ne collocent perfectionem in eis habendis; licèt enim diiquæ ex eis sint verce, plures nihilominus sunt falsæ, et mendaces: difficile est invenire unam veritatem inter plura mendacia* (quare plures sunt visiones falsæ quàmveræ); *el quo avidius expetentur, et in pretio habebuntur, eb magis persona aberravit à Dide el humilitate, quæ est via tutior quam posuerit Deus.* Quare det ei consilium, ut oret Deum, ut veram concedat extasim, scilicet totalem à rebus terrenis, et à semetipsa alienationem, sine (pia ad perfectionem nunquam valebit pervenire. Quòd si unquam director advertet animam non esse benè fundatam in suæ miseria* cognitione, et vellet pro certo tenere quòd suæ communicationes sint divinæ, et turbaretur audiendo quòd director nollet eas credere uli tales, pessimum signum est: signum est quòd illæ sint dæmonis ex effectibus qui observantur, scilicet adhæSIONIS superbiæ; aut indicium est quòd anima non benè ambulet, quoniam ipsa saltem dubitare deberet, quoties dubitat confessarius, et ideò in hoc casu omnibus modis est humilianda, et in timore detinenda quantùm fieri potest;

(1) *Vilacap.* 15. *el J/an.* 17. c. 9.

et tunc si nec etiam acquiescit, privet eam Communionem, et severitis mortificet, quia tunc in magno versatur periculo, ne decipiatur à daemone. Denique director etsi judicaret reddere animam certiore, quòd suæ communicationes sint à Deo, tamen ei insinuet, ut in oratione semper præ oculis habeat (vel saltem in principio) punctum aliquod vitæ, vel passionis Jesu Christi. Dicebat S. Theresia, animam, quæ amittit directionem boni Jesu, nunquam perventuram ad perfectam cum Deo unionem. Animæ incipientes meditantur Domini passionem per modum discursus; contemplativæ verò non utuntur discursu, sed proposito sibi mysterio aliquo, admirantur bonitatem, misericordiam, amorem divinum; et hinc Deus lacrimas eos transire, quando ei placuerit, ad contemplationem suæ Divinitatis.

§. III. De mortificatione.

20.— Quoad mortificationem oportet advertere, quòd quando animæ vitam spiritualem incipiunt, ex eo quod solet tunc Dominus, ut diximus, eas allicere consolationibus sensibilibus, in primis illis fervoribus vellent se interficere disciplinis, ciliciis, jejuniis, et similibus exercitiis afilic-tivis. Interea oportet ut director sit parcissimus in hujusmodi mortificationibus concedendis: nam alias, superveniente indè tempore ariditatis, ut ordinarie solet accidere, facile anima destituta suo pristino fervore sensibili, amittit omnes suas mortificationes, et incipiens indè diffidere, relinquet etiam orationem, et vitam ipsam spiritualem, utpotè res minùs sibi accommodatas, et consequenter amittet omnia. Aliquando etiam accidit, ut hæ animæ incipientes ratione primi illius fervoris se dent in res immoderatas, et incidant in morbos corporales, et tunc ut reficiantur, omittunt omnia exercitia spiritualia non sine ingenti periculo ampliùs ea non resumendi. Ideò director curare debet, ut prius ipsæ in vita spirituali solidentur, et postea consideratis circumstantiis sanitatis, occupationum, atque fervoris, concedat illis eas mortificationes externas, quas ipsis magis judicaverit convenire secundum Christianam prudentiam. Dico *secundum Christianam prudentiam*; quoniam dantur aliqui directores adeò imprudentes, qui omnem animæ progressum collocare videntur in onerando eam jejuniis, ciliciis, disciplinis sanguineis, adustionibus, et his similibus. Alii verò omnes omninò mortificationes externas videntur reprobare tanquam inutiles spirituali progressus, totam perfectionem in

interiori mortificatione collocando. Sed hi etiam errant ut primi, quoniam mortificationes corporales adjuvant internas, et sunt quodammodò necessariae (quando possunt exerceri) ad frænandòs sensus, et ideò legimus ai) omnibus Sanctis plus minùsve fuisse frequentatas. Verum quidem est, quod mortificatio interior passionum est à pernitentibus potissimùm exigenda; ut ex. c. esset, non respondere injuriis, non quaerere, neque manifestare aliis quae tendunt ad propriam aestimationem, cedere in contentionibus, aliorum voluntati condescendere (sed sine damno spirituali); undè expedit aliquando alicui anima» prohibere omnes mortificationes externas, quousque se sentiat liberam ab aliqua passione magis dominante, ut vanitatis, rancoris, cupiditatis rerum hujus mundi, aestimationis propriae, aut propriae voluntatis. Sed absolute asserere, mortificationes externas nihil, aut parùm prodesse, maximus error est. Dicebat S. Joannes à Cruce, ei qui reprobat poenitentias, nullam præstandam esse fidem, etiamsi miracula perpetraret.

26. — Ab initio ergò director ante omnia injungat poenitenti, ut nihil unquam faciat contra, aut sine ejus obedientia. Qui contra obedientiam poenitentias agunt, inquit S. Joannes à Cruce, *Ili magis progrediuntur in vitiis, quàm in virtutibus.* Si quoque, ut dixi, valdè retinens in concadendis hujusmodi mortificationibus, quamvis id importunius eflagitent poenitentes; satis erit ab initio eis concedere aliquam tenuem, sed raram mortificationem, iit disciplinam, catenulam ferream, abstinentiam, potiùs ad ingerendum in eorum animis mortificationis desiderium, quàm ad eos, ut convenit, mortificandos, et postea processu temporis poterit liberaliùs agere juxta progressum quem anima faciet in virtutibus; quando enim illa erit in spiritu solidata, non poterit ei sine scrupulo opportunas mortificationes denegare. Cæterùm, ordinariè loquendo, generalem hanc regulam sibi proponat, nunquam scilicet concedendi mortificationes externas, nisi prius requisitus, quia ha», non multum prosunt, si absque magna appetentia recipiantur: et quoties concedit semper minus quàm postulatur concedat, et potiùs, ut inquit Cassianus, excedat in denegando, quàm in concedendo. Præcipuè curet suadere mortificationem externam circa gulam, cujus quædam animæ spirituales non admodum sunt amantes: hæc reverà est omnium durissima, sed utilissima spiritui, et sæpè etiam corpori: dicebat S. Philippus Neri: *Qui non coercet gulam. nunquam perveniet*

ad perfectionem. E contrario sil parvus in concedendis mortificationibus somni, quoniam lue facile tùm corporis, tùm spiritus saluti sunt nocivæ; sublato enim somno sufficienti, patitur caput, et languente capite, remanet persona inhabilis ad meditandum, et ad cætera alia exercitia devotionis. Quamcumque verùm mortificationem concesserit pœnitenti, ut omnem auferat superbiendi occasionem, persuadeat illi hoc nihil prorsus esse respectu ejus quod Sancti fecerunt, et respectu poenarum quas pro nobis perpessus est Jesus Christus. Dicebat S. Theresia: *Totum est immunditia quicquid agere possumus in comparisonem unius sanguinis gutta', quam Dominus effudit pro nobis.* Meliores mortificationes, utiliores, et periculis minus obnoxie sunt negativa?, ad quas faciendas, regulariter loquendo, non est necessaria obediencia directoris, ut esset privare se visione, aut auditione rerum curiosarum; loqui parcè; contentus esse cibis gustui ininus acceptis, seu male conditis; non accedere ad ignem tempore hyemis; eligere pro se res viliores; exultare et lætari delicientibus quibusdam rebus etiam necessariis; quoniam in hoc consistit virtus paupertatis, ut ait S. Bernardus: *Virtus paupertatis non est paupertas, sed amor paupertatis.* Insuper non queri de incommodis temporum; de contemptu sui ipsius; de persecutionibus, molestiisque infirmitatibus corporis. Sicut pro cruciatuum et dolorum perficiuntur lapides Hierusalem coelestis. Dicebat S. Theresia: *Credere quod Deus admittat in nostram amicitiam gentem commoditatis amicam, dementia est. Animæ, quæ verè diligunt Deum, nesciunt quietem expetere.*

2.7. — Hic oritur dubium: Evangelium in quodam loco ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum;* (pii in cadis est. *Malth. 5. 16.*; in alio loco dicit: *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Malth. 6. 3.* Quæritur ergo, ulrum actus virtutis sint manifestandi aliis, vel occultandi? Et respondetur distinguendo: Opera communia ad virtutem Christianam necessaria exerceri debent palàm; ut esset frequentia Sacramentorum; oratio mentalis; visitatio Venerabilis; audire Missam genibus flexis, et cum interiori spiritus recollectione; deferre oculos modestos; silentium in ecclesia servare; dicere: *Volo sanctus evadere;* fugere garrulitatem, conversationes periculosas, curiositates, et his similia. Opera verùm quæ dicuntur supererogationis extraor-

(linariæ, et qua: sapiunt singularitatem, ni. supra enarrata* pœnitentiæ externa; ciliciorum; flagellorum; orationis cum brachiis in crucem expansis; comestionis herbarum amariorum; suspiriorum; lictus tempore orationis, etc. occultari debent, quantum possibile est. Reliqua verò opera virtutis, ut ministrare infirmis, erogare eleemosynam pauperibus; humiliare se facienti injurias, et similia, hæc melius erit occultare quantum fieri potest. Sed si fortè exerceri nequeant nisi publicè, non debent prælermitti, dummodò liant tantum intuitu placendi Deo.

§. IV. *De frequentia Sacramentorum.*

28. — Tandem dicenda sunt aliqua de modo quo confessorius dirigere debet animas spirituales circa frequentiam Sacramentorum, scilicet confessionis et communionis. Quod spectat ad confessionem expedit ipsis insinuare, ut generaliter de suis peccatis confiteantur, si adhuc non fecerint; quia si forte jam fecerint, vel si anima esset scrupulis agitata, oportet omnino confessionem hanc prohibere. Quoad verò confessionem ordinariam, quam animæ delicatioris conscientiæ consueverunt quotidie confiteri; sed generaliter loquendo, sufficiet personis spiritualibus, præsertim scrupulosis, confiteri semel aut ad summum bis in hebdomada. Sed quando aliqua ex istis gravaretur aliquâ culpâ levi, et non haberet opportunitatem confitendi, dicit P. Barisonius in suo tractatu de Communionem, innixus auctoritati S. Ambrosii, et complurium aliorum anciorum (quod etiam suadet S. Franciscus Salesius in quadam sua epistola), quòd non ideò omittere debet Communionem; ad remissionem enim venialium docet sacrum Concilium Tridentinum esse quoque alia media, ut esset actus contritionis et amoris; undè melius tunc est ad purificandam animam à culpa illa, uti istis mediis quàm privari Communionem propter absentiam confessorii. Et sapiens quidam director dicebat, quod aliquando longè fructuosius est pro quibusdam animabus timoratis disponere se ad Communionem actibus suis, quàm cum iis confessione. Et multo accidit quòd lime anima se disponat actibus ferventioribus contritionis, confidentia, et humilitatis.

21). — Quoad verò Communionem, non loquimur hic de obligatione pastorum animarum non negandi Communionem cuicunque subdito qui non sit publicè peccator,

et quoties rationabiliter petat. Satis de hoc egimus in libro (1) in quo vidimus, Innocentium XI. quodam suû Decreto ordinasse usum Communionis frequentis totum remitti prudentiæ confessoriorum; undè sine evidenti causa, nescio quomodo parochi possint tulà conscientii! denegare petentibus Communionem. Et notandum est quòd in præfato Decreto prohibetur Episcopis præscribere in genere suis subditis dies ad faciendam Communionem; sed loquimur hic dumtaxat de modo quo confessarii debent se gerere in concedenda Communionem suis pernitentibus. In hoc quidam errant ob nimiam indulgentiam, alii ob nimium rigorem. Non est dubium quin error sit, ut advertit S. P. Benedictus XIV. in aureo suo libro *de Synodo*, concedere Communionem frequentem iis qui sæpè in peccata gravia labuntur, nec solliciti sunt de agenda poenitentia, ac de sua emendatione: aut iis, qui accedunt ad Communionem cum affectu ad peccata venialia deliberata sine ullo desiderio se ab eis liberandi. Expediit quidem aliquando concedere Communionem aliquibus, qui essent in periculo labendi in peccata lethalia, ut vires recipiant ad resistendum; sed respectu earum personarum, quæ non existunt in tali periculo, et contra committunt ordinariè peccata venialia deliberata, et nulla in eis emendatio, neque desiderium emendationis effulget, optimum erit non permittere eis Communionem plus quàm semel in hebdomada, immò poterit expediens esse illis aliquando per integram hebdomadam Communionem interdicere, ut majorem concipiat horrorem in suos defectus, et majorem erga Sacramentum hoc reverentiam (2). Tantò magis, quòd sententia communior tenet, recipere Eucharistiam cum peccato levi actuali, aut cum affectu ad ipsum, novam esse culpam ratione irreverenti®, quæ irrogatur Sacramento. Quidam afferunt Decretum S. Anacleti (3), in quo habetur: *Peracta consecratione omnes communicent, ejui noluerint ecclesiasticis carere liminibus; sic enim et apostoli statuerunt, et S. Itomana tenet Ecclesia*. Sed imprimis negatur à P. Suarez et aliis, quod unquam fuerit tale apostolorum præceptum. Secundò Decretum istud, ut Glossa ibidem testatur, et Catechismus Romanus (4), non obligabat omnes fideles, sed tantum ministros assistentes altari. Et tandem posito quod Decretum obligaret omnes, certum est hodie in desuetudinem abiisse.

(1) *Opus nost. moral. IH>*. G. n. 25 i. — (2) *Lib.* G. n. 570. *et fusiis in prax conpts. tom. 8. r. 9. §. 4. η. H9.* — (5) *Can. Peracta^.* *disl. 2. de Cms.* — (4) *Cat. Hom. deSaer. Kuch. p. 2. n.65.* ,Va'

30. — E contrario errant certo quidam alii directores, et nullum se elongant à spiritu ecclesiæ, dùm sine ullo respectu ad exigentiam ani progressum animarum, negant indiscriminalim Communionem frequentem, non aliâ ratione ducti, quàm quia frequens est. Ipse Catechismus Romanus (1) explicans desiderium S. Concilii Tridentini, nl omnes Sacrificio Missæ adstantes communicent, docet esse officium parochi sedulo hortari fideles ad Communionem non modô frequentem, sed etiam quotidianam, cum obligatione instruendi illos, quôd sicut corpus, ita et anima eget quotidiano alimento. Prætermitto hic afferre sanctorum Patrum et magistrorum spiritûs auctoritates omnino conformes, quoniam hæ reperiuntur adnotatæ in tot libris qui tradant de frequenti Communione. Sufficiat scire ex Catechismo Romano loco supra citato, et ex Decreto Innocentii XI. relato in nostro libro (2), quod frequens Communionis usus, immô quotidianus, fuit semper ab Ecclesia, et ab omnibus Patiibus approbatus, qui, ùt demonstrat doctus quidam auctor, quoties adverterunt frigescere usum Communionis quotidian®, omnem diligentiam adhibuerunt ad illum redintegrandum. Et in III. Synodo Mediolanensi habita sub S. Carolo Rorromæo, inunctum fuit parochis exhortari fideles in concionibus ad lanc frequentiam Communionis; et insuper impositum fuit Episcopis provinciæ, ut prohiberent concioijari, et severius punirent eos qui oppositum disseminarent tanquam scandalorum satores, et totius Ecclesiæ sensui contradicentes. Insuper in præfato Decreto Innocentii imponitur Episcopis, ut diligentissime caveant, ne alicui Communio denegetur, etiam quotidiana, et quærant, ùt par est, in suis subditis hanc alere devotionem. Fatentur ultro quidam spiritus rigidiores licitam quidem esse Communionem quotidianam, sed dicunt requiri ad boc debitam dispositionem; sêd scire ab ipsis desideramus quidnam intelligent hoc nomine *débiter. dispositionis*? Si intelligent dignam, ecquis unquam deberet amplius ad Eucharistiam accedere? Solus Jesus Christus digne Eucharistiam sumpsit, quia solus Deus dignè Deum potuit recipere. Si verô convenientem dispositionem intelligent, jam superius dictum est, quôd iis qui actualia habent peccata venialia, aut affectum ad illa, sine desiderio emendationis, æquum est frequentem Communionem denegare. Sed si postea loquamur de illis, qui sublato jam affectu etiam ad venia-

lia, et superatà majori parte pravaru suaru inclinatio-
tionum, magnum communicandi desiderium habent, inquit
S. Franciscus Salesius (1) quod hi prævio sui directoris
consilio, rectè possunt communicare quotidie. Et S. Tho-
mas (2) docet quod quando anima aliqua experitur beneficio
Communione se crescere in amore divino, nec imminui
reverentiam in Sacramentum, non debet abstinere à Com-
munionem etiam quotidiana. En ipsa S. Doctoris verba : Si
*aliquis experientia romperisset ex quotidiana Communionem
augeri amoris fervorem, el non minui reverentiam, talis
deberet quotidie communicare.*

31. — Et quamvis aliquo die à Communionem abstinere sit
etiam virtus, tamen inquit P. Granata in suo tractatu de
Communionem, esse communem doctorum opinionem, quod
melius sit accedere quotidie ad Communionem ob amo-
rem, quàm abstinere ob reverentiam. Et hoc confirmat
idem S. Thomas, (3) dicens: *Et ideo utrumque pertinet
ad reverentiam hujus Sacramenti, et quod quotidie sumatur
et quod aliquando abstineatur. Amor tamen, et spes, ad
quæ semper Scriptura nos provocat, præferuntur timori.*
Immô rectè ait P. Barisonius, quod ille, qui ad Eucha-
ristiam accedit cum desiderio crescendi in amore divino,
etiam reverentiæ actum exercet erga desum Christum;
immô hic facit actum positivum, quando ille qui abstinet
facit tantummodô negativum. Plures Sancti, qui magnam
erga hoc Sacramentum reverentiam habuerunt, non abs-
tinuerunt à quotidiana Communionem : ùt consueverunt
S. Gertrudis, S. Catharina Senensis, S. Theresia, B. Joanna
de Chantal, et alii. Et asserentibus hodie non amplius
existere has sanctas Theresias, rectè reponit idem P. Ba-
risonius, temeritatem hanc esse supponere quôd hodie
manus Domini sit abbreviata. V. P. Magister de Avila non
dubitat dicere, quôd illi qui damnant eos, qui sæpiùs
ad Eucharistiam accedunt, dæmonis oilicio funguntur.

32. — Cæterùm considerando relatas doctrinas, videtur
non posse director sine scrupulo negare Communionem
frequentem, et etiam quotidianam (excipe ordinarie lo-
quendo unum diem in quavis hebdomada, ùt facere solent
prudentes aliqui directores, et excipe tempus illud quo
privare velint pœnitentes Communionem, ad probandam
eorum obedienciam, aut humilitatem aut ob aliquam aliam
justam causam) quibusdam animabus eam desiderantibus,

(1) *Inlrofl. alia vita divota c. 20.* — (2) *S. Th. 4. Sent. d. 12 q. 5. ad ivlut. q. 2.* — (3) */>. 3. q. 80. a. 10. aeiS.*

ut proficiant in divino amore: semper verò ac illa vivendo alienata ab alleciu cujuscumque culpæ venialis, incumbit insuper multum orationi mentali, et conatur tendere ad perfectionem, et ampliùs non labitur in peccata, etiam venialia plene voluntaria. Hæc enim, ùt ait S. Prosper, est perfectio quæ potest in huc vita haberi, allenlà humanâ fragilitate. Et quando confessarius utile esse cognoverit concedere Communionem frequentem similibus personis, inquit Innocentius XI. in suo Decreto, nihil obstare, quòd sint etiam negotiatores et conjugati. Eu ejus verba: *Frequens (ad sanctiss. Eucharistiam) accessus confessoriorum judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, et frequentiae fructu, et ad pietatem processu laicis, negotiatoribus et conjugatis, quod prospiciunt eorum saluti profuturum, id illis praescribere debebunt.*

33. — Et quamvis anima aliqua caderet aliquando in veniale peccatum voluntarium ob meram fragilitatem, sed cito postea doleret, vmendationemque proponeret: si deinde Communionem desideraret ad robur accipiendum à Sacramento, ne cadat, et ad progrediendum in via perfectionis, quanam de causa ei esset deneganda Communio? Damnata jam fuit ab Alex. VIII. propositio 22. Ilaji, quæ dicebat: *Sacrilegi sunt judicandi qui jus ad Communionem percipiendam prcetendunt, antequam de delictis suis poenitentiam egerint.* V{ prop. 23. *Simiiter arcendi sunt à sacra Communionem quibus nondum inest amor Dei purissimus, el omnis mixtionis expers.* Sacrum Concilium Tridentinum vocat hoc Sacramentum, *Antidotum quo liberamur à culpis quotidianis, et à peccalis mortalibus præservamur.* Et quidam ad hunc finem præservandi animam à recidivis, apostoli Communionem quotidianam primævis Christianis concedebant, inter quos sine ullo dubio reperièbanlur similiter imperfecti. et fortasse imperfectiores, iit arguitur ex epistolis SS. Pairli et Jacobi. S. Ecclesia (in Poslcommunionem Dom. XXIII. post Pentecosten)orat, *iit quidquid in nostra mente vitiosum est, dono medicationis hujus Sacramenti curetur.* Ergù Communio fuit instituta etiam pro imperfectis, ul virtute hujus cibi sanentur. Notandum insuper est id quod S. Franciscus Salesins in sua Pbilothea (1) in hoc proposito dicit: *S/ quierunt à le curtam frequenter communices, responde illis, quod dupler personarum genus debet sæpiùs communicare, perfecti scilicet et imperfecti: perfecti, ut se in perfectionis conser-*

(!) I'i7u *deio'*α c. 21.

vent; imperfecti, ut ad perfectionem valeant pervenire. Fortes, ne debiles fiant; debiles, ut fortes evadant; infirmi, ut curentur, benevolentes, ne infirmentur. Et quod ad te attinet utpotè imperfectam, infirmam, ac debilem, eges frequenti Communione. Dic illis, quod ii, qui mundanis negotiis non sunt implicati, debent sæpiùs communicare, quia habent opportunitatem; qui veri) hujusmodi negotiis detinentur, quia egent Communione. Denique Sanctus concludit, dicens: A crede sirpiis, à Philothea, ad. Eucharistiam, immo quàm saqñssimè consilio tui directoris, et crede mihi, quod lepores in nostris montibus albi evadant non alia ratione, nisi quia non edunt nisi nivem; et tu comedendo puritatem in hoc Sacramento tota pura evades. Item P. Granata in suo tractatu de Communione ait: Non debet homo recedere ab hoc Sacramento ob propriam indignitatem; pro pauperibus enim relictus est hic thesaurus, et pro infirmis hæc medicina: itaque nemo (subdit) quanliim imperfectum se noscat, debet se longè ab hoc remedio tenere, si veri: curari desiderat. Inmb, ait idem anclor, quod quanto magis quis se debilem noscit, tantò magis ad hunc cibum fortium debet accedere. Quod valdè consonat cum eo quod inquit S. Ambrosius (1): *Qui semper pecco, debeo semper habere medicinam*: Idem alibi (2): *Quotidie peccas, quotidie sume*.

34.— Adde, quòd S. Thomas docet (3), effectum Sacramenti, quantum ad augmentum gratiæ, non impedi a peccatis venialibus, dummodò non committantur in ipsa Communione: et quamvis hæc impediunt in parte, non tamen in toto effectum Sacramenti impediunt. Hanc sententiam communiter tenent Solus, Suarez, Valentà, Vasquez, Coninlius, et plures alii apud Salm. i4). insuper tenent plures graviores auctores (5), hoc Sacramentum ex opere operato remittere peccata venialia, de quibus anima actuale complacentiam non habeat; atque hoc concordat cum eo, quod ait Catechismus Romanus (6): *Bemilli veri) Eucharistia, et condonari leviora, quæ venialia dici solent, non est quod dubitari debeat; quidquid enim cupiditatis ardore anima amisit, lotum id Eucharistia, eas minores culpas abstergendo, restituit*. Saltem, ut ait Angelicus (7) cum communi, excitatur per Communionem actus cha-

V Llb**I**· 'e ?acr' ". G.—(2) f,h· 1,0 « — (3) S. Thom. 5. p c.79. a' ~ 1,b; 270. Quær. II. — (5) n. 259. v Effectus II. -(G) /) & cl. p. 2. n. 5t.-(7)ô.p. ç. 79. «. 4.

§. i. *De firequencia Sacramento*

rilatis, quo indè peccata remittuntur: *Q*
excitatur in hoc Sacramento, per quem peccata venialia sol-
vuntur.

35. — Quòd si postea dignoscatur, non obstante frequentia Communionis, animam nihil proficere in via perfectionis, neque se emendare à culpis deliberatis, licèt venialibus, ùt si adhæreret etiam voluptatibus sensuum invidendo, audiendo, edendo, cum a iqua vanitate vestiendo, tunc certè consulté restringendus erit usus Communionis, etiam ut seriô cogitare incipiat de sua emendatione, et suæ spirituali perfectioni consulere. Cæterùm advertendum est, quòd licèt juxta S. Thomam 1), ut possit quis ad Communionem accedere, *requiratur, ut cum magna devotione accedat*: nihilominùs non est necessarium ut illa sil summa, vel apertè sensibilis. Sullicit directori detegere in intimo voluntatis sui pernitentis quamdam alacritatem ad exequenda quæcumque Deo placuerint. Qui à Communionem abstineret, quia non sentiret in se magnum quemdam fervorem, inquit doctus Gerson, esset comparandus illi qui nimis frigescens nollet ad igr.em accedere, quia nullum in se experitur calorem. Undè docet P. Granada, cum Cajetano, personas pusillanimes. quæ ob immoderatum timorem suæ indignitatis Communionem omitant, magnum suo proprio progressui inferre præjudicium. Neque ad proseguendas Communionem, inquit S. Laurentius Justinianus, oportet, ut anima sentiat, aut apertè in se discernat augmentum fervoris, quoniam non raro hoc Sacramentum operatur, absque eo quòd nos ipsi animadvertamus. Et S. Bonaventura inquit (2): *Liret, tepide, tamen confidens de misericordia Dei fiducialiter occedas, quia qui se indignum reputat, cogitet quod tanto magis egeat medico, quanti) senserit se ægrotum; neque ideo quieris te jungere Christo, ut tu eum sanctifices, sed ut tu sanctificeris ab itio*. Et postea subdit: *Neque pradermittenda est sanctu Communio, si quandoque non sentit homo specialem devotionem, cùm se ad illam preeparare studeat, vel in ipsa perceptione, vel post fortè miniis devotum se sentit, quàm vellet*. Ergo benè sentit Sanctus, quòd etsi anima experiretur minorem devotionem post susceptam Eucharistiam, quàm antea, nec etiam debet eam omittere. Quapropter, quemadmodum quando anima sentit se maximopere ad Communionem inclinatum, expedit identidem eam mortificare Communionem differendo (præsertim si adveria.

(1) 5. p. 7. 80. a. 10. — (?) *De profe.'u Rei. c. 78.*

tur, quôd per illam prohibitionem turbetur; hujusmodi enim contristatio est argumentum superbiæ, quæeamverè reddit indignam); ita ex opposito quando sentit in se ariditatem, et tædium ad Eucharistiam suscipiendam, expedit tunc illam sæpiùs ad Communionem impellere, ut à Sacramento vires acquirat.

36. — O utinam ! concludo, ùt utinam et in mundo plures animæ hujusmodi invenirentur (quæ à nonnullis ultra, quàm convenit, rigiditati addictis, irreverentes, et temerarim vocantur), quæ odio habentes eliam culpas leviores, expeterent communicare non modò frequenter, sed etiam quotidie, cum vero desiderio se emendandi, et in divino amore proliciendi : si enim hoc esset, longè plus in mundo Jesus Christus diligeretur. Benè experientia demonstrat omnibus his qui dirigendarum animarum munus exercent, ùt et ego expertus sum, valdè quidem proficere personas illas, quæ redo cum desiderio ad Communionem accedunt; et Dominum mirum in modum eas ad suum amorem pertrahere, quamvis sæpe hoc eis non manifestet pro majori earumdem bono; quin et multoties eas relinquit in tenebris et desolatione, et sine ulla devotione sensibili. Animabus istis (ùt docent S. Theresia, et S. Henricus Susonius) nullum efficacius est remedium, quàm frequens Communio. Undè, ut concludamus, curet confessarius Communionem suadere, quoties verum desiderium demonstret, et quoties advertit animam in spiritu perficere beneficio Communionis. Curet etiam insinuare, ut post Communionem immorsetur in gratiarum actione pro eo tempore quo potest. Paucissimi sunt directores qui sedulo id faciunt; scilicet inculcare suis pernitentibus, ut per aliquod notabile tempus post susceptam Eucharistiam gratias agant; et ratio est, quia paucissimi sunt sacerdotes (pii post Missæ Sacrificium cum Jesu Christo in gratiarum actione subsistant, et ideò pudet eos aliis insinuare quod ipsi non faciunt. Gratiarum actio ordinarie per integram horam durare deberet; licet saltem per dimidiam, in qua anima in amando et petendo se exerceat. Inquit S. Theresia, quôd post Communionem Jesus existit in anima tanquam in throno misericordia; ut illi gratias elargiatur, dicens: *Quid vis, ut tibi faciam?* Et alibi : Post Communionem non amittamus tam praeclaram opportunitatem negotiandi. Non solet sua divina Majestas male rependere hospitium, si benè in anima excipitur. Insinuet etiam, ut sæpiùs spiritualiter communicet : quæ res valdè à Tridentino Concilio commendatur. *Spiritualiter communicare* (inquit

S. Theresia) *est valdè utile. Nolite id prætermittere; Inc enim experietur Dominus quantum eum ametis.*

§. V *Methodus vitee pro aliqua Moniali quæ exposceret
dirigi per viam perfectionis.*

37. — Ante omnia præmittere oportet ea quæ inferius exponam, intelligenda esse, quoties non obstat poenitenti aliquod impedimentum sanitatis, officii, aut obedientiæ; quod etiam intelligendum est cum licentia patris spiritualis, et etiam Praesulis monasterii, pro eo quod spectat mortificationes externas quæ aliorum oculi sunt exposilæ.

Et primum quoad orationem : 1. Tres saltem horas orationi mentali vacare, nuam mane, aliam vespere, et aliam post Communionem. 2. Visitare SS. Sacramentum, et Mariam SS. per semihoram, vel saltem quadrantem. In his orationibus incumbat renovandis votis pluries in die, si jam emisit professionem, vel illis quibus fortè se obligavit. 3. Recitare Rosarium saltem quinque decadam cum aliis orationibus vocalibus; sed hæ non sint plus justo, quia cùm plures sunt, recitantur cum tenui ructu, caput aggravant, et indè orationem mentalem impediunt, i. Uti sæpissimè orationibus jaculatoriis, ut e. c. *Deus meus, et omnia, quam Conus es, Deus meus! Diligam te Jesu amor meus, pro me crucifixum. Domine, quare non amaris ab omnibus? Oh utinam et nunquam Q/Jen-dissem te! Volo, Domine, quæcumque tu vis. Quando te videbo, et amabo de facie ad faciem! Ecce me, fiat de me ijiodcumque vis.* Insinuet magnopere director hujusmodi jaculationes amoris, et anima magni eas faciat. 5. Orationi adjungere lectionem spiritualem per semihoram, legendo opera vel Rodriquez, vel Santjuræi, vel monita ad Religiosos, vel alium librum qui tractat de virtutibus, vel legere vitas Sanctorum, quarum lectio est fortassis cæteris omnibus utilior. >

Secundi) accedere quotidie ad Communionem, uno excepto die in quavis hebdomada. Sed in novenis Spiritus sancti, Nativitatis Domini, et Mariæ sanctissimæ, et sanctorum Patronorum communicet quotidie, et quotidie saltem 1er communicet spiritualiter.

Tertio quoad mortificationes : 1. Quotidie flagellationem incruentam per horæ quadrantem circiter, et sanguineam bis, vel semel in mense adhibere. 2. Mane catenulam ferream usque ad prandium: post prandium vero aliquam parvam in brachio. Nunquam tamen catenam circa cin-

cturam, neque cilicia equinis crinibus contexta, quoniam hæc valdè officiunt sanitati. 3. Jejunium in pane et aqua in die sabbati, et vigiliis septem festivitatum Mariae; si commode per valetudinem poterit, vel saltem unico tantum uti obsonio. In refectioe vespertina ordinariè non excedere octo uncias cibi, nisi adfuerit alia extraordinaria urgentia; abstinere à fructibus diebus Mercurii, Veneris, et in Novenis superiùs enuntiatis, in quibus potest etiam abstinere ab aliqua alia portione cibi consueti; et in edendo miscere cibis aliquam particulam berbæ amarioris, sed nunquam cinerem. Extra mensam nihil comedere, quoniam meliùs est, comparative loquendo, quotidie præfatam abinentiam exercere, quàm bis vel ter in hebdomada jejunare. Somnus non extendatur ultra sex horas; semper verùm ad quinque; quoniam excedens defectus somni nocet capiti, et impedit cætera exercitia spiritualia. 4. Servare silentium per tres horas diei, quod intelligi debet de non proferendis verbis non necessariis; parùm autem loqui semper proderit.

Monita in genere pro perfectione.

38. — I. Collocare omnem suam fiduciam in Deo, et omnino diffidere de se, et de suis bonis propositis. Mascula determinatio est se vincendi, et vim sibi in occasionibus, inferendi. Ait S. Theresia: *Si defectus non procedit à nobis, ne timeamus quod Deus se abstinence ab impertiendo nobis auxilia ad nostram sanctificationem.*

II. Cavere à quocumque minimo defectu deliberato, sive apertis oculis admissio. *4 peccato deliberato*, (inquit eadem Sancta) *quantumvis parvo, Deus vos liberet.* Subditque: *Dæmon enim per opera minimarum rerum aliqua facit foramina, per quæ res magnæ ingrediuntur.*

III. Non tristari post admissos defectus, sed citè se humiliare, et ad Deum confugiendo cum brevi actu contritionis et proposito se in pace remittere; et ita semper se gerere, etiamsi centies in die quis caderet. Et in hoc monet S. Theresia, ne communicentur propriæ tentationes animabus imperfectis, quia ita et sibi, et aliis damnum affertur.

IV. Alienare se ab omnibus propinquis, rebusque, voluptatibus; aliter, inquit S. Theresia, *Anima non recedendo à voluptatibus mundanis, non post mullum denub recedet à via Dei.* Effugere familiaritatem personarum diversi sexus quantinncumque fuerint religiosa?: sæpè enim dia-

§. 5. *Methodus vitæ perfectæ.*

bolus introducit cum illis quasdam affectinuculas non puras, eas obtrudendo pro spiritualibus. Videantur notata *Tract, ull. n. 54.* Oportet ante omnia renuntiare propriæ «limationi, et propria; voluntati, in mō et rebus spiritualibus, ut orationi, Communioni, et mortificationibus, quando hæc obedientia non permittit. Uno verbo oportet expellere à corde omne quod non est Ieus, et quod non est secundum majus Iei beneplacitum.

V. Laetari cum spiritu quoties se cernit contemni, irrideri, et omnium vilissimum reputari. O quàm pulchrè orat anima illa quæ vibpendiu libenter amplectitur! præcipuè in communitatibus in quibus hæc virtus est omnium longè necessaria; consequenter oportet fovere allectionem specialem erga nostros inimicos et persecutores, illis inserviando, benefaciendo, honorando, saltem benedicendo, et commendando specialiter Ieo, quemadmodum Sancti facere consueverunt.

VI. Alere ardentissimnm desiderium amandi Deum, illique placendi. Ait S. Theresia: *Dominus adeo desideriis delectatur, ac si fuissent exeeutioni demandata.* Sine hoc desiderio anima non progredietur in via perfectionis, nec Deus largietur illi gratias valdè speciales. Eadem Sancta ait: *Ordinartà Deus non impertitur favores multum singulares, nisi it's qui dizi desideraverunt ejus amorem.* Et desiderio oportet semper conjungere determinationem faciendi, quantùm possumus, ut Deo placeamus. Præfata Sancta inquit: *Diabolus potissimum Umet magnanima corda.* Et alibi: *Nihil aliud à nobis exigit Dominus, quàm validam determinationem, ut reliquum ipse inde perficiat.* Oportet quoque fovere allectum summum erga orationem, quæ est fornax in qua accenditur amor divinus. Omnes Sancti, quoniam unice Deum diligebant, unice quoque dilexerunt orationem. Est etiam necessarium ut quis ardentè desideret paradisum: in cœlo enim animæ diligunt Deum Cum omnibus viribus suis, quod consequi neinu potest in terra, et ideō vult Deus, ut ardentissimè hoc regnum desideremus, quod Jesus Chrslus nobis acquisivit sanguine suo.

VII. Habere magnam uniformitatem divinæ voluntati in omnibus rebus appetitui nostro contrariis, et se pluries in die Deo offerre. S. Theresia hoc quinquagies in die facere consueverat: *Non consistit, progressus* (inquit Sancta) *in sibi procuranda majore fruitione Dei, sed in adimplenda illius voluntate.* Et alibi: *Vera unio est unire nostram cum divina voluntate.*

VIH. Præstare exactam obedientiam regulis, Superioribus, et patri spirituali. Dicebat V. P. Vincentius Caralla: *Obedientia est regina omnium virtutum ; omnes enim virtutes obediunt obedientia**. Et S. Theresia : *Deus ab anima, gme sibi proposuit iituni amure, nihil aliud exigit, quàm obedientiam*. Perfecta vero obedientia consistit in cito, fideliter, alacriter, et sine ullo iudicio obediendo, nullam exquirendo rationem, quoties res iussa non sit certè peccatum, ut inquit SS. Bernardus, Francisas Salesiùs, Ignatius de Loyola, et omnes spiritualis vilæ magistri: et in rebus dubiis eligere id quod præsumitnr quod iussisset obedientia; et quando hæc præsnmptio non posset haberi, id eligere quod magis nostris inclinationibus adversatur. Hoc est illud FD/cî? *te ipsum*, toties inculcatum à S. Francisco Xaverio, et S. Ignatio, qui solitus erai dicere longé plus proficere animam mortificationis amicam unico horæ quadrante, quàm alias non mortificatas per plurimas horas.

IX. Attende)esemperdivinæ præsentia. Inquit S. Theresia: *Omne malum provenit eoo eo quod non consideremus Deum præsentem*. Qui vere amae, nunquam obliviscetur objecti amati. Ad conservandam verò memoriam hujus divinæ præsentia, juvat in praxi aliquod speciale signum gestare, vel intra cubiculum habere. Maxime vero oportet hanc præsenliam fovere, sæpiùs in die repetendo actus amoris in Deum, et petendo divinum amorem. E. c. *Deus meus et omnia; diligam te ex toto corde meo; totum me libi do; /ac de me quod tibi placuerit ; nihil aliud volo nisi te > el luam voluntatem : da. mihi amorem tuum, et dives sum satis, etc.* Advertendum tamen est quòd actus isti faciendi sunt sine ulla vi, et nullam desiderando consolationem sensibilem; sed cum suavitate quadam, et voluntate pura unice Deo placendi. Asserebat S. Theresia: *Ne vereamur relinqui irremuneratam à Deo vel unicam elevationem oculorum ad ejus recordationem*.

X. Dirigere intentionem placendi Deo in quacumque actione quotidiana sive spirituali, sive corporali , dicendo: *Domine, hoc facio tantùm ut placeam tibi*. Recta intentio appellatur alchimia spiritualis, quæ omnes actiones, etiam vd'ores , aureas facit. *

XL Quotannis exercitia spiritualia peragere pér octo, vel decem dies, alienando se, quantum fieri potest, ab omni conversatione, et officio quoti distractiones afferat, ut solum cum Deo versetur. Similiter singulis mensibus aliquam diem ad se colligendum destinare. Devotè celebrare No-

venas Nativitatis Domini, Spiritus sancti, septem festivitatum Mariæ, S. Josephi Angeli sui custodis, et Sancti tutelar. In his Novenis poterit quotidie accedere ad Communionem, orando per horam, vel saltem dimidiam plùs consueto. Recitare aliquas alias orationes vocales, sed non multas; quoniam longe meliùs erit exercere determinatum quemdam numerum actuum amoris, vel similium.

XII. Habere devotionem specialem erga S. Josephum, Angelum suum custodem, Sanctum suum tutelarem, et iræcipuè erga S. Michaelem universalem cunctorum fidei patronum: sed ante omnia erga beatissimam \irginem Mariam, quæ ab Ecclesia nostra vita, et nostra spes appellatur: est enim moraliter impossibile, ut anima nullum in perfectione proliciat, sine particulari, et tenera quadam devotione erga sanctissimam Dei Genitricem.

APPENDIX Ii.

DE ASSISTENTIA ERGA MORIBUNDOS.

I. *Monita ad Sacerdotem.* II. *Remedia adversus tentationes.*
§. III. *Motiva, et apertus.* §. IV. *Animadversiones circa novissima Sacramenta.* §. V. *Monita circa agonem, et mortem.* §. VI. *Affectus qui suggeri possunt agonis et expirationis tempore.* §. VII. *Signa proximæ mortis.* §. Vili. *et ult. Preces, actus Christiani et benedictiones.*

Nullum charitatis opus adeò acceptum Deo extat, magisque ad animarum salutem conducens, quàm in extremo vitæ periculo positos adsanctè moriendum adjuvare: nam tempore mortis (à quo uniuscujusque æterna vita pendet) inferni vires fortiores sunt, infirmorum verò debiliores. Deus, ut manifestaret quàm gratam habet assistentium moribundis præstitam, multoties S. Philippo Nerio ostendit Angelos Religiosis infirmorum ministris verba suppeditantes.

>-

Nec id parochorum tantum munus est, ad quos animarum cura ex officio perlinet, sed omnium etiam sacerdotum. De parochis tamen Rituale Romanum praesertim loquens, ait præcipuam sui numeris partem esse a*groantium curam habere; quapropter vult, ut ipsi statim ac

aliquinm ex suis parocbianis ægrolarc intelligunt, non expcctent, ni infirmus parochum accersat, sed ipse parochus ullrô eum invisere curet; idque non semel tantùm, sed frequentius, si infirmum etiam spiritu ægroiure adverterit. Quòd si légitimé sit impeditus, id saltem praestandum provideat per alium sacerdotem, modô hic sit pinset prudens; quidam enim sacerdotes, hoc munus exercendo, magis quàm utilitati, damno esse solent, tam infirmis, quàm sibi et infirmorum domesticis, quorum profectum sacerdos assistens etiam respicere debet. Monet insuper Rituale, quod si sacerdos fbrtè deessel, id parochus præstandnm curabit saltem per aliquem laicum ilium et christianà charitate praeditum, qui sanctis verbis infirmo præslù sit.

§. I. *Monita ad sacerdotem assistentem.*

I. Sacerdos clàm procuret à medico scire, an infirmitas sit mortalis. Dico *clàm*, quia detestabilis usus medicorum est, ægrotos decipere, ne cos et propinquos contristent: none ac si infirmis obligationem intimare confessionis (quam, cognito periculo, illis imponere debent), idem sit ac mortem denuntiare.

II. A conjunctis, amicis, necnon ab ipsomet ægroto, ejus naturam, indolem et defectus perquirat: item quibus indulserit passionibus, et præsertim si ad aliquam bonorum aut famæ restitutionem teneatur: si odium, aut pravam habuerit amicitiam, ut omnibus opportunum præbere possit remedium. Caveat memorare infirmo personas odio habitas, aut impure dilectas, si ad hoc ex necessitate non obstringatur. Vulneratos, postquam quidquid ad remissionem pertinet provisum fuerit, ne interroget quis illos, qua de causa, vel quomodô læserit; et si infirmus de hoc loquitur, sermonem ad aliud divertere curet. Iit ita etiam, si necessitas non urgeat, nec de libris, filiis, bonis, aliisque rebus impertinentibus ne verbum quidem faciat.

IIT. Post igitur quàm morbum periculosum esse deprehenderit, imprimis non alloquatur infirmum de confessione, sed tantùm eum de infirmitate, doloribus, et quomodô valeat, benigne interroget. Hortetur indè, ut se Dei voluntati conformet, utque suas cum Christo in cruce languenti poenas conjungat, necnod ut eas pro peccatorum satisfactione patienter ferat; et sic paulatim, quà par est prudcnliâ, illum, tempus à quo confessus sit interrogando,

ad confessionem inducat. Moneat ut omnem suam spem in Deo ponat, qui potens est ipsum in pristinam, si velit, reducere sanitatem. At eodem tempore sensim cilia!, ut ægrotus suæ infirmitatis periculum agnoscat. Præsertim advertat, ne ille omninô fidem præbeat medicis el propinquis, qui fortè morbi gravitatem ei celabunt. ne ipsum mœrore alliciunt. Dicat, sapientis esse prævidere futura. Hortetur quôd , dum mens valet, confessionem suscipiat, quæ corporis saluti (si animæ expedierit) etiam proderit. Refert Belluacensis de quodam moribundo, quôd statim ac ipse sua confessus fuit peccata, è strato inco-
Inmis surrexit. Pariter Cantipratensis enarrat., quôd quidam eques, ubi multa non profuerunt medicamina, confessionis virtute statim convaluit.

Si tamen ægrotus dilationem qmerit, et periculum mortis, lethargi, vel delirii imminens non est, poterit ei indulgere. Curet tamen, ut ille determinet tempus, putà vesperarum , vel diem crastinum , confessioni explendae. Si tamen periculum imminens est, ipsum cum I). Augustino moneat, quôd Deus non promisit peccatores expedare, sed tantùm parcere eis si pœniteant: *Crastinum non promisit, fortasse dabit, fortasse non dabit*. Quôd si adhuc infirmus nec etiam per hæc monita ad confessionem adduci possit, sacerdos nunquam eum deserat, sed quandoque terroris, quandoque fiducia argumentis curet ipsum expergiscere , et provideat, ut tam privatae, quam publicæ pro hujus miseri salute preces ad Deum adficiantur.

IV. Si morbus increbuerit, infirmum hortetur, ut de suis domesticis rebus opportune disponat; id enim expedit pro lamiliæ pace, et eô magis, si opus sit, pro suæ conscientia levamine. In hoc tamen sacerdos sedulô caveat, ne ipse in aliquam lucri notam incidat. Si autem ægrotus fratres vel sorores indigentes habeat, moneat ipsum sub gravi obligatione teneri illis bona relinquere, saltem, quôd ad eorum necessitatem sublevandam sufficit. Hæc tamen gravis obligatio non videtur urgere pro remotioribus propinquis. Observa quod dichnu est in Opere *Tom. 3. lib. 3. n.* Si verô ægrotus vult pro sua anima aliquid testari, ipsum moneat, ne onus illud hæredibus imponat: quia experientia docet, legatos pios pene nullos satisfaceri; sed potius horietur, ul aliquod corpus relinqual, aut pecuniæsummam , ad Sacrificia aul aliam piam operam persolvendam. Caveat sacerdos, ne consulat in-

lirinis quidquid aliis prayudicio esse potest, cùm Christi ministros non deceat aliorum odium sibi commovere.

V. Cum rudibus, dùm actus cbristianos eis suggerit, italio , imô vernaculo semper loquatur sermone. Cum lteratis contrà comitioribus verbis, et aliquoties etiam latinis ex Scriptura excerptis, sed brevibus sententiolis utatur. Monet tamen Rituale, ne sacerdos nimis loquendo, et crebris sententiis, iit aliqui solent, infirmo potiùs caput obtundet, quàm adjuvel. Pater Recupilus è Societate Iesu de seipso refert, morti proximum quidquid ei dicebatur , non intellexisse, sed tantum quoddam molestum murmur; ita ut, ne magis caput læderent, cotftns rogaverit , ut aliquam verbis moram inieiponerent.

VI. Praeter parvas Christi Domini crucifixi, bealæque Virginis imagines , quas juxta infirmum apponi curaverit , si fieri potest, etiam ob oculos ejus collocare laciât imagines Deiparæ et Redemptoris majoris molis, ut sic ægrotus, quôcumque se vertat, eas Cernere possit et illis se commendare.

VII. Curæ ei etiam sit, ut ab infirmi cubiculo periculosa objecta removeantur, veluti arma , imagines parùm bonestæ, et præsertim personæ , quæ aliquo modo occasionem peccati præbere possunt; et istæ non solùm à cubiculo, sed à tota domo expelli debent. Et dùm infirmus agonise proximus videtur esse , sacerdos omnes ab ejus cubiculo depellat, pneter unum aut duos tantùm, qui ipsi dùm oportet præslô sint. Cæterùm, omninô prohibeat in ægroti cubile propinquos ingredi , ne alicui passioni causam praebeant.

I

§. II. liemedia adversùs tentation®.

Præcipua contra tentâtiones remedia sunt Jesu ac Mariæ SS. nomina sæpiùs invocare, et crucis signaculo se munire. Pio aliquibus tamen specialibus dæmonis insidiis quaidam hic ad notare expedit.

Et I. *adversùs Fidei tentationes.* Ab hac terribili tentatione præsertim agitantur, qui cùm perditam egerint vitam, sibi suoque judicio nimis adhæserunt; præcipuè si viri eruditi fuerint. Hic sedulô advertendum, quôd si dæmon aliquod eis circa Fidem dubium aut subtilitatem suggerat, statim constanti animo tantùm generatim respondeant : *Ego credo quod S. Mater Ecclesia credit, qua veritatem credit et confitetur.* Horteturque sacerdos infirmum, ut maximas Deo gratias agat, quôd ipsum in Ec-

clesiæ sinum ab incunabulis accipere dignatus sit; ideôque in ipsa Fide usque ad extremum vitæ perseverare velle profiteatur. Præcipuus tamen modus, et utilior ad huiusmodi tentationes repellendas erit mentem aliô divertere, aliosque varios elicere actus, nempe contritionis, spei, charitatis erga Deum, et similia. De quodam Doctore Bellarmimis refert, quôd hic, dùm in morte cum daemone disserere tie quodam Fidei articulo voluerit, deceptus succubuit, et mortuus est.

Si tentatio tamen pergit vexare, ostendat infirmo quôd nostra» Fidei (per se sancta; et intemeratæ, à pauperibus piscatoribus per totum orbem diffusæ, tot miraculis, ac tot millium martyrum sanguine, qui vitam suam pro ipsa immolaverunt, confirmata.) argumenta luce clariora sunt, et manifeste illam veram esse patefaciunt, licet res, quas ipsa docet, nunc per speculum in cnigmate videamus; nam si mysteria, de quibus nos instruit, essent evidentia, ubi esset meritum Fidei? quæ ideô Fides dicitur, quia res, quas docet, obscuræ sunt et non apparentes. Hinc dictum fuit: *Reati qui non viderunt, el crediderunt.* Joan. 20.29.

II. Adversùs tentationem *desperationis*. Hæc est præcipua tentatio, qua infernus vchementiùs ægrotos impetit; undè illis de divina justitia, damnatorum pomis loqui, eorumque patrata scelera exaggerare, sacerdos caveat; sed potiùs ipsis liduciæ in misericordia Dei, Salvatoris passione, divinjs promissis, et Dei Matris intercessione argumenta insinuentur.

Primum igitur nostræ spei motivum est divina misericordia, dùm Deus vocatur, et verè est Pater misericordiarum (2. Cor. 1.3.). Ipse occurrit etiam non quærentibus se: *invenerunt qui non quaesierunt me.* Isaice 65. I. Magis Deus cupit nos salvos facere, quàm nos salutem optamus: quare ipse mçritô de illis queritur, quos etiam fugientes amplexari desiderat, ut ait I. Bernardus: *Amplectiquærit, ii quibus desertum esse se queritur*, ipse est totus pronus ad ignoscendum: *Mullus est ad ignoscendum.* isaia 55. 7. Protestatur se nolle mortem peccatoris: *Solo mortem impii, sed ut convertatur..., et vivat.* Czech. 33. i1. Irupiit quôd, cùm peccator sua detestatur peccata, ipse eorum memc-riam amittit. *Si autem impius egerit pœnitentiam..., omnium iniquitatum ejus non recordabor.* Ezech. 18. 21. el 22. Post næc divina testimonia, quis unquam de Dei misericordia diffidere poterit? I nus tantùm pœnitentiæ actus ad innumerabilia peccata delenda sufficit. Publicanus vix

ingemendo dixit : *Propitius esto mihi peccatori*, et justificatus est. Prodigus lilius statim ad patris pedes stetit, paler eum amplexus est. David ut dixit, *Peccavi Domino*, Nathan (¶ respondit : *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*. 2. Heg. 12. 13.

Secundum motivum est passio Jesu Christi qui non ad aliud quàm ad peccatorum salutem in terram descendisse protestatur: *Non enim veni vocare justos, sed peccatores*. *Matth.* 9. 13. Profitetur etiam nullum à se abire pati: *Dum, qui venit ad me, non ejiciam foras*. *Joan.* 6. 37. Et apud *Matth.* 18. 12. inquit, quòd ipse est bonus ille Pastor, qui dispersas oves quærit, etsi quam reperit, exultât, eam amplectitur, suisque humeris imponit: et videtur deinde hanc majori diligere afiectu, prout se gessit cum S. Maria Ægyptiaca, B. Angela à Fuligno, S. Margarita à Cortona, aliisque. pœnitentibus. Qui igitur rectam habet voluntatem, timere non debet damnari à Domino, qui, ne damnaret nos, seipsum ad mortem Crucis damnare non dubitavit.

Tertium motivum sunt divina promissa. Multis in locis Evangelii petentibus divina promittitur gratia : *Petite, et accipietis*. *Joan.* 16. 24. *Amen, amen dico vobis: si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. *Joan.* 16. 23. Et hic non solùm de justis, sed etiam de peccatoribus sermo fit, juxta textum *Matthæi* : *Omnis enim, qui petit, accipit*. *Matth.* 7. 8. Satis igitur est gratias à Deo petere ad salutem, ut certè obtineantur. *Bonus est Dominus... anbnæ quærenli illum*. *Thr.* 3. 2a. Quartum motivum est Sanctorum intercessio, et præsertim Deiparæ, quam vult Deus, ut nos cum tota Ecclesia salutemus nostrum refugium, vitam, et spem nostram, ac dicamus: *Hefvgium peccatorum, ora pro nobis: Vita, spes nostra, salve*. L'ndè merito ipsa B. Virgo appellatur à Blosio, *spes desperantium*; et à S. Ephrem, *adjutrix destitutorum*. Eadem Dei Mater B. Birgittæ revelavit, quod sicut aliqua mater videns filium inter enses suorum hostium versantem, animosa in tutelam suam illum suscipit; ita ipsa curat devotos suos tutari, dùm à daemonibus vexantur, eique se commendant. Insuper dixit, quòd cùm accedit apud eam peccator, ipsa non ejus merita discutit; sed cum quali intentione veniat, attendit. Et Deus ipse B. Catharinæ Senensi revelavit, Mariæ suæ fiüæ concessisse, quòd quisvis peccator ad eam recurrens nullo modo possit à dæmonibus rapi.

III. Adversus tentationem *vanæ gloriæ*. D. Bernardus

ail, quòd vana gloria est guædarn sagitta, quæ *leviter penetrat, sed non leviter vulnerat*; præserlim si persona timoralæ sit conscientia}. Si igitur sacerdos unquam adverteret moribundum nimis se reputare securum de sua salute, quia nimis suis operibus fedit, ei dicat quod peccata solummodò nostra sunt, omnia autem bona A Deo recipimus, ex illo : *Quid autem habes, quod non accepisti ?* 1. Cor. i. 7. Et ci'im certum sit, nullum suæsalutis æternæ, divinæque gratiæ infallibilem certitudinem habere posse (*Nescit homo utrùm amore, an odio dignus sit, Eccles. 9.1.*); ideò quisque semper pavere debet, et *cum metu et tremore salutem* (suam) *operari*, ut ait Apostolus, *Philipp. 2.12.*

IV. Adversùs tentationem *impatientiæ*. Si infirmus ex morbi cruciatibus impatientià afficitur, huic ostendatur, quanta martyres pro Christi nomine tormenta sint passi, vivi excoriati, adusti, trucidati; et præserlim ei ob oculos ponantur omnia quæ innocens Jesus propter nostrum amorem est perpessus. Dicatur ægroto, quòd infirmitatis dolores vitari nequeunt; undè si ipse invitus eos patitur, male nunc, et in altera vita se habebit; si autem libenti animo pro Deo acceptat, non solùm hic à morbi pcena levabitur, sed ibi minus purgatorii tormenta luet, magisque postea in cœlo remunerabitur : *Tristitia vestra vertetur in gaudium. Joan. 16.20.* Moneatur quòd extremæ vitæ cruciatus' nostram complent æternam coronam, quoniam (ut S. Bonaventura dicit) pœnas patienter tolerare, aliis cunctis operibus perfectibus opus est, juxta illud Jacobi: *Patientia autem opus perfectum habet. Jac. 1. 1.* Et ita Deus suos in hac vita amicos tractat, dùm crux est nostræ prædestinationis securus, signum. B. Clara per 28. annos doloribus vexata vitam duxit. S. Lidovina per 38. annos semper infirmitatum pondus toleravit. Et divina Mater quodam die B. Birgittæ ægrolanli sic dixit : *Scis quare tua infirmitas tam in longum abiit? abiit, quia te Filius meus et ego nimis diligimus.* Nos miseros viatores inter hujus sæculi ærumnas Apostolus valdè consolatur dicendo : *Momentaneum et leve tribulationis nostræ.... celemum gloriæ pondus operatur in nobis. 2. Cor. 4. 17.* El alibi : *Non sunt condignae passionis hujus temporis ad futuram gloriam, piæ revelabitur in nobis. Horn. 8. 18.*

Et sic infirmo sedulò oportet suadere, ut Dei voluntati conformetur, non solùm si dolores patitur, sed etiam si medici errant, aut assistentes ipsius curam negligent. Hinc crebro moneat illum, ut ù Deo patientiam expostulet.

V. Iis qui ægrè ferunt mori tam immalurè, ob oculos

ponantur præsentis vitæ miscriæ, infirmitates, animi angores, necnon peccandi et damnationis pericula. Ideo sancti viri tam avidè mortem exoptabant. S. Theresia aiebat: *Heu mihi quia in omni vitæ meæ momento Deum amittere possum !* undè quoties horologium sonabat, toties valdè gratulabatur, eù quòd jam hora hujus periculi transacta esset. Martyres sancti hilares ad patibula procedebant, ut citius lioc periculum effugerent, et Deo fruerentur. Hinc dicitur in Apocalypsi (14. 13.) : *Beati mortui qui in Domino moriuntur... ut. requiescant à laboribus suis.* In hac lacrymarum valle viatores sumus : *Non enim habemus hic manentem civitatem. Hebr. 13. 14.* Unusquisque aut rex, aut Pontifex mortem subire debet.

Horietur infirmum, ut Deo gratias agat, quòd non miserit mori tempore quo erat in peccato; et quòd tunc ipsum Sacramentis munitum discedere disponat. Dicat, saltem mortem libenti animo excipiendam esse, quia evadimus tot leves culpas, à quibus in hac vita immunes esse non possumus.

Dicat ægroto: *Frater mi, Oportet ut te conformes voluntati Dei, qui omnia disponit propter nostrum bonum. Quis scit, an si amplius viveres, animam non perderes?* Sed dicet infirmus: *Ego vivere optarem, ad aliquam Deo de culpis meis satisfactionem præbendam, et aliquid boni ante mortem peragendum ; dum usque adhuc nihil egi.* Respondeat sacerdos: *Fili, nulla poenitentia est Deo magis accepta, quàm mortem in peccatorum expiationem libenter acceptare; nullusque actus perfectior est, quàm mortem accipere ad voluntatem Dei exequendam.*

VI. Adversùs tenlationem *adhæsionis* bonis, et propinquis. Eis quibus mori displicet, quia nimis adhærent bonis, dicat confessarius, hæc non esse vera bona, cùm sint transeuntia, et de brevi defectura; et si non deliciunt, potiùs animum angunt, quàm solantur.

Si aulem allligilur infirmus propter uxorem, filios, aut nepotes dilectos, quos relinquit, blandè sic horietur: *Fili mi, statutum est omnibus mori, omnes te ordine sequentur: nunc tuæ saluti consule, et animam tuam salva, et sic pro ipsis in cado orabis, unàque cum ipsis eris aliquando beatus in adernum ; sed nunc quid dulcius, quam proficisci ad madendum cum JeSu Christo, cum Regina cadi, et omnibus Sanetis !*

Si autem angitur, quia conjunctos suos relinquit inopes, ei dicat : *Audi, /ilf si tu ceternam salutem assequeris, nmlb melius de c<idnt quàm dc terra luis opem ferre poteris. Sed*

§. 3. *Motiva et al/ec/. æ grolts sugger.*

ne dubites ; quia. Deus, qui volatilia pascit, non omittit eis providere. Si tu illos amas, Deus plus diligit.

VII. Adversus tentationem *odii*, et *vindictæ*. Si quis propter aliquam acceptam offensam odio tenetur, 1. ipsi intimetur divinum præceptum : *Diligite inimicos vestros. Matth. 5.44.* 2. Dicatur ei quod qui non dimittit, nec veniam sperare potest à Deo, qui dicit, *Foris canes*, *Apoc. 22. 45.* Canes (vindicum symbolum) repelluntur à cudo. E converso Deus veniam certam promittit, illi peccatori qui veniam dat offensori suo, exilio: *Dimittite, et dimittimini. Lue. 6. 37.* Subdat, quod si inimicus injustè læserit ipsum, quantò injustius ipse Deum ? Quamobrem, si ipse petit à Deo ut sibi ignoscat, quantò magis proximo ipse ignoscere debet ? *Sicut et Dominus donavit vobis, illa et vos. Colos. 3. 13.* Igitur ostendat eidem, quàm gratam rem Deo exhibet, qui injurias dimittit. S. Joannes Gualberlus, postquam iuratricidæ pepercit, ecclesiam ingrediens imaginemque Crucifixi salutans, vidit Redemptorem erga se caput inclinasse, ac si propter veniam datam ipsi gratias ageret. S. Jacobus ante mortem amplexatus est eum qui se accusavit. S. Stephanus oravit pro eis qui eum lapidabant. S. Aloysius Galliae rex apud se cenare fecit qui sibi mortem fuerat molitus. S. Ambrosius per multum tempus cuidam suo proditori alimenta subministravit. Et præcipuè primum exemplum de hoc præstitit Dominus noster Jesus Christus, qui in cruce positus, pro persecutoribus et maledicentibus sibi valdè Patrem exoravit.

§. III. *Varia motiva, et affectus æ grotis suggerendi.*

I. *Motiva fiducie.* De his suprà (in §. II.) jam locuti sumus ; illis possunt sequentes adjungi ex Scriptura: *Nihil speravit in Domino, et confusus est. Necti. 2. 14. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris. 1. Joan. 2.2.* Jesus-Christus ad hoc mortem subiit, ut nobis veniam criminum obtineret. *Pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit ? Horn. 8. 32.* Quomodo igitur Deus remissionem nobis negabit, qui nobis proprium dedit Filium ?

Affectus fiduciæ : Dominus illuminatio mea, et salus mea, (piam timebo ? Ps. 26. 1.

In manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me, Domine Deus veritatis.

Te ergo, quæsumus, tuis famulis subveni, quos pretioso sanguine redemisti.

In te, Domine, speravi, non confundar in ceterum.

<(>()   *Appendi,! 2. De assistentia erga moribund.*

(I bone Jesu, intrà vulnera tua absconde me.

Vulnera tua, merita mea. S. Bernardus.

Jesu mi, non negabis mihi veniam, (pii vitam et stinguinem mihi non negasti.

Passio Jesu, tu es spes mea. Merita Jesu, vos estis spes mea. Vulnera Jesu, vos estis spes mea. Mors Jesu, tu es spes mea.

Maria Mater mea, salva me, miserere mei.

Spes nostra, salve.

Sancta Maria, Mater Dei, ora pro me peccatore.

Sub tuum præsidium confugimus, sancta Dei Genitrix.

II. Motiva et affectus contritionis. Dicit S. Augustinus, quôd quisque usque ad extremum vitæ non debet omittere peccata sua deplorare.

Non inires in judicium cum servo tuo. Ps. 142. 2, Jesu mi, et judex meus, parce mihi, antequan\ venias ad me judicandum.

Cor contritum el humiliatum, Deus, non despicias. Deus meus, oh si nunquam te offendissem !

Domine mi, non debebas sic traclari à me, sicut impie feci.

Pater, non sum dignus vocari filius tuus. Ego à te discessi, tuam despexi gratiam, ultrà te amisi : loto corde me pænilet; Deus meus, propter amorem et sanguinem Jesu Christi parce mihi.

Maledicta peccata mea quæ Deo me privastis, ego vos detestor, abominor, ct maledico.

Deus meus, quid mali mihi fecisti quod ipse tam oflendi te ? Propter Jesum Filium tuum miserere mei.

Nunquam, Domine, te offendam quoadusque vivam : sive parum, sive multum mihi supersit, volo te amare.

'Offero tibi in satisfactionem contumeliarum , quas tibi irrogavi, mortem meam , et dolores, quos usque ad mortem perferam.

Domine, merito me punis; nimis te offeiuli. Sed quaso, in hac. non in alia vita me castiga.

O Maria! impetra mihi dolorem culparum mearum, remissionem et perseverantiam.

iiit. Motiva et affectus amoris : Deus mens, qui es bonitas infinita, super omnia te diligo. Amo te plius quàm me; amo te ex loto corde. Deus meus, non sum dignus te amare, quia nimis te offendi, sed propter amorem Jesu fac nu dignum.

idi ulmum ct omnes te diligerent !

Jesu dulcissime, cupio pali el mori pro te, qui propter me pati et mori dignatus es.

*Domine, castiga me ut/ vis, sed ne me prives le amare ;
Deus meus salvà me : salus mea est amare te.*

*Opio paradisum, ut in ælernum e.v lotis viribus meis
le diligam.*

*Deus meus, ne me dejicias in infernum, ut mereor : ibi
tu odio mihi habendus esses, sed animus mihi non suppetit
te odio habere. El quid mali, Domine mi, fecisii mihi,
ut lu odio mihi habendus esses? Eae ut te amem, el mille
me (juo vis.*

*Iolo pati, quantum placet ; volo mori, ut. libi pla-
ceam .*

*Devince me tecum, Jesu mi, ne permittas me unquam se-
parari ale.*

Deus meus, fac ut sim totus tuus, antequam moriar.

*Quando erit, ut dicere possim : Deus meus, non possum
amplius amittere te ?*

Oh Deus meus ! amare te vellem, quantum tu mereris.

O Maria ! trahe me totum ad Deum.

*Mater mea, ego nulliim te diligo ; volo venire ad coelum,
ad te amandum in æternum.*

IV. Motiva, et affectus *conformitatis*. Omne nostrum bo-
num et vita consistit in eo, ut conformetur Dei voluntati,
juxta illud: *Vita in voluntate ejus. Ps. 29. 6.* Deus quidem
vult quæ nobis sunt meliori bono. S. Gertrudi cum Jesus ap-
paruisset, mortem et vitam offerens, respondit ipsa: *Domine,
quod lu vis, el ego volo.* Pariter S. Catharina Senensis, cùm
Jesus se illi præbuerit, offerens duplicem coronam , unam
gemmarum, spinarum alteram , ut ipsa eligeret, ipsa re-
spondit: *Ego eligo, quæ tibi placet.*

Affectus. *Eja N. si Deus te vocat ad aliam vitam , con-
tentus es? Es contentus. Dic igitur semper : Domine, ecce
me, fac de me quod tibi placet. Semper fiat voluntas tua :
volo tantùm, quod tu vis. Volo pati, quantum tu vis. Volo
mori, quando tu vis.*

*In manus luas commendo animam, et corpus meum, vitam
el mortem.*

*Denedicam Dominum in omni tempore : aut me consoleris,
oui inc crucies, Deus meus, ego te amo, cl semper te amare
rolo.*

*Deus meus, cum morte Jesu mortem meam conjungo, el sic
eam libi ofiero.*

O voluntas Dei! tu es amor meus.

*O beneplacitum Dei mei! me tibi totum in holocaustum
trado.*

V. Motiva ct affectus *desiderii* erga paradisum. Motiva.

Refert Iliosius plures revelationes, ex quibus habetur, quôd in purgatorio illi, qui tepidè cœlum optaVêre, ex cruciantur peculiari pœnâ, appellate à doctoribus mysticis pœna *desiderii* aut *languoris*. Præsens vita est pœnarum career, in quo Deum videre non possumus: undè merito rogabat David: *Educ de custodia animam meam*. Ps. 151 8. ; et S. Augustinus clamabat : *E/a, Domine, moriar ul te videam*. S. Hieronymus appellabat mortem, sororem suam, eique dicebat : *Aperi mihi, soror mea*. Et quidem rectè, nam mors'est illa quæ paradisi januas nobis reserat. Et ideô pariter S. Carolus Borromæus, videns mortis efl-giem cum falce in manu depictam, pictori praecepit, ut falcem deleret, et ejus vice elavem auream tanquam cœli elavem depingeret. Expedit igitur, ut sacerdos sæpiùs allo-quatur moribundos de coelestis patriæ bonis, in mentem eis revocans quod Apostolus ait: *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus diligentibus se* 1. Cor. 2. 9.

Affectus. *Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei?* Psj41. 3. *Quandonam erit, Deus meus, quod tuam infinitam pulchritudinem videbo, et facie ad faciem te diligam ?*

In coelo semper te amabo, tu semper me amabis; invicem igitur in æternum nos amabimus, Deus meus, amor meus, et omnia.

Jesu mi, quando osculabor vulnera quæ pro me susfu-lisli ?

O Maria ! quandonam erit, ut me videam ad pedes illius Matris, quæ tantum me amavit, et auxiliata est¹

Eja ergo, advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et desum, benedictum frudum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende.

VI. Affectus, qui infirmo suggeri possunt dùm Cruci-fixum deosculatur.

Dulcissime Jesu, ne respicias quid ego in te, sed quid tu pro me fecisti.

Recordare quod sim una ex ovibus tuis, pro qua mor-tuus es.

Libenter pro te, qui pro me passus es, Jesu mi, moriar.

Accepto, Jesu mi, consumi pro te, qui totus consumi voluisti pro me.

Domine, majora tu pro me, quàm ego pro te patiar: Tu innocens, ego peccator.

Deosculare, frater mi (dicat sacerdos infirmo), *pedes illos, oui tam ad te perditam ovem quærendam el salvan-dam laboraverunt. Dic, quæso: amabilissime Redemptor,*

[f B

[IHdg.

jkh

□ ; ! i *

M, 1 K

fifi

! !

III

;

In pace in idipsum dormiam, et requiescam.

Deus meus el omnia. O me beatum, si omnia amittam , ut

Ne projicias me à facie tua.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari à te.

Amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus

In te, Domine , speravi, non confundar in æternum.

Diligam te, Domine, fortitudo mea.

Quid mihi est in coelo, et ale quid volui super terram?

$$i \quad ($$

Pater, peccavi, non sum dignus vocari filius tuus.

Jl

i i i

 ≥ 1

7

11H

W

1 . ;||.J

« - Λ Μ

15

« - Λ Μ

Vita, dulcedo, spes nostra, salve.

Refugium peccatorum , ora pro nobis.

Maria, mater gratiæ, mater misericordice, lu nos ab hoste protege, et in hora mortis suscipe.

O salus te invocantium ! S. Bonav.

§. IV. *Monita circa ultima Sacramenta, et modum quo utiliter recipi possunt.*

I. *Circa confessionem..*

Jam suprà in praxi monitum est (vide nostram Moralem lib. G. num. 260. et 484. oi/2.) quod cùm periculum mortis instat aut forsan Viaticum delatum est et longa esset confessio , tunc infirmus non tenetur omnia et singula peccata confiteri. Ille amplius animadvertenda sequentia, nimirùm, I. quisquis sacerdos in mortis non solùm articulo , sed etiam periculo, (ùt *Trid. sess. 14. c. I. de Pœnit.* declaravit) censuris et casibus reservatis obstrictos absolvere potest (lib. G. num. 561.). Advertendum tamen est, quòd circa censuras reservatas tenetur confessarius facultate carens infirmo imponere , ut, elapso mortis periculo, se præsented Superiori , secùs in censuras reincident, li. 563. v. *Secùs* 2. Simplex sacerdos absolvere non potest, præsente confessario approbato ; secùs tamen, si confessarius approbatus veniat jam incoepti! confessione; secus etiam, si approbatus sit complex personæ infirmæ in peccato turpi, ùt decrevit SS. P. Benedicius XIV. (*loc. cit. 7i. 553. ad V. et VI.*). 3. Moribundus sensibus destitutus rectè potest absolvi , saltem sub conditione (quod securius est), dummodò constet infirmum absolutionem desiderasse, pœnitentiæ signum præbens, aut si confessionem quæsient, n. 479.; et id intelligitur; etiamsi moribundus in actu peccati sensus amiserit. n. 483. ex Û. Augustini auctoritate, et ratione ; quia ex una parte conditio Sacramenti irreverentiam removet, et ex alia semper in tali casu quemque velle suæ saluti considerare judicatur, et sensibile aliquod signum ostendere, licèt morbi causa signum non benè intelligalur. 4. Si infirmus post tertium diem, licèt de periculo monitus , nec tamen confiteri vellet , optimum erit si sacerdos medicum monefaciat, juxta S. Pii V. Bullam; ut eum non ampliùs invisere eat. Si tamen infirmus in sua adhuc maneat pervicacia, tunc medico curam dénué suscipere licebit; vide/. 6. n, 6G4.

IL Circa Communionem.

Sequentia adnotantur monita. 1. Uliniirmo Viaticum ministrari possit, necesse non est ut omni vitæ spe destitutus sit, sed sullicit mortis periculum ; *U6.Q. n. 284. 1L* Si vomitus periculum adsit, Viaticum dari non potest, licèt præmittatur experientia cum particula non consecrata, *ibid. n. 292. v. In duh. III.* Pueris ratione pollentibus etiam rite Viaticum dari potest ; necnon phreneticis , dummodo sanctè vixisse constet, aut paulo antè confessi sint, et periculum irreverenliæ non adsit; ideôque cum istis probabiliter licitum est experiri cum particula non consecrata. IV. Infirmis etiam in Parasceve, ut habetur ex S. Rituum Congregationis Decreto, edito 19.Febr. an. 1G22. Viaticum ministrare non tantùm licèt, sed ad hoc parochi tenentur.

V. Communis sententia tenet, quôd in eadem infirmitate agroto non jejuno pluries Viaticum dari potest, saltem si intersit sex vel octo dierum spatium ; imô multi doctores minus temporis intervalli exigunt, vide *lib. 6. n. 284. el 283.* Si tamen ægrotus mane ex sua devotione communicavit, non potest ei ipsomet die Viaticum dari, nisi tamen mortis periculum ex aliquo superveniente morbo violento, nempe vulneris, veneni, et casûs similis, advenit. Secûs si ægrotus in infirmitate jam constitutus mane communicavit ; vide rationem in cit. ii. 285. *Dub. 3.*

VI, Si tamen infirmus tantùm confessus sit, et malum increbescit, tunc sacerdos eum , utquantô citiùs Viaticum accipiat, sedulô disponat, ut sanà mente , et majori fructu recipiat; ideôque desiderium recipiendi Viaticum in animum inducere curet, ut ita munitus damionis viribus majori nixu et gralià obstare possit, utque Jesu Redemptori nostro magis se uniat, qui eum invisere cupit (dicat) nt suas possit in se gratias effundere , et ad coelestem patriam brevi perducere ; sin autem , ut si expedierit , etiam corporis salutem impertiatur. S. Cyrillus Alexandrinus ait, quôd sancta Eucharistia *etiam morbos depellit, elægrolos sanat.* Et de suomet patre S. Gregorius INazianzenus refert, quôd stalim ac Communionem accepit, convalluit.

Sacerdos igitur sic infirmum alloquetur : *Frater mi, licèt tua sanitas non sit desperata, in periculo tamen est ; ideàque optimum est, ut quanto citiis potes, Viaticum accipias; nam Christus in pristinam te restituet sanitatem-*

si hoc tuæ æternæ saluti expedierit : si tamen mori debes, contra diabolum in tuum auxilium veniet, et tui itineris ad beatam patriam comes erit. Quid dicis ? cupisne Viaticum accipere? Quidem: Eja igitur prapara animam tuam ad amplectendum tuum Redemptorem, qui pro te mortuus est. Dic loto corde: Veni, Jesu mi, veni, amor meus, omne bonum meum, veni, ad te anima mea desiderat. Quid mihi est in cado, et à te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.

Sacerdotis autem, cùm Viaticum pervenerit, sit cura ab infirmi cubiculo parentes, uxorem nempe, sorores, filios, etc., qui passionis ei esse possunt, depellere. Tunc ei subjungat: S. *Philippus Neri*us, cùm in suo cubiculo SS. Sacramentum viderit, exclamavit : En amor meus, en amor meus! Dic etiam, frater, dic: En amor meus! En hic esi Filius Dei, qui pro tua salute descendit de coelis, homo factus est, pro te in cruce mortem subire voluit, et nunc te invisere in ipso tuo cubiculo venit. Bono sis animo, jam tibi peccata condonavit. Culparum tuarum jam te pœnituit, et adhuc pœnilet. Sed nunc diligis Dominum Deum tuum ex loto corde tuo ; itane est ? Eja ergo dic: Amote, Deus meus, super omnia, et auia diligo te , me pœnitet peccasse; propter amorem tuum libenter morior; jam, si tibi placet, mori cupio, ut videam le, et in æternum amem.

Dicat inde : Si igitur N. Jesum amas, parcis nunc amore sui omnibus, qui te in aliquo offenderunt, non est ita? Pelisne etiam veniam, quibus injurias, et offensas irrogasti? Eja igitur converte faciem luam ad Jesum qui te amplecti cupit ; dic toto corde: Domine, non sum dignus; sed licèt indignum tanto munere fatearis, ad te tamen Dominus venire vult. Iterum igitur eum ardenter voca: veni, Domine, veni, amor meus, Deus meus, et omnia, veni; ad te sitit anima mea, et præter te nihil aliud cupit.

Communicato jam infirmo, ad gratiarum actionem illum adjuvet sacerdos: Eja igitur, frater, age nunc Domino gratias, qui ad te venire, leque amplecti dignatus est. Sacramentum est, et verè dicitur, futuræ gloriæ pignus. Dominus tecum est, quid amplius limes? exulta frater, Deus tibi dare vult paradisum ; ideoque totum se tibi impertiri dignatus est: dic ergo : Domine mi, amor meus, te amplector, tibi gratias ago, te amo, et in æternum teamare spem habeo: me pœnitet te offendisse, et nunc quidquid mihi superest vitæ, in tuum amorem impendere firmiter propono.

*Jesu mi, vilain meam im holocaustum libenter offero, si libi placet eam mihi auferre. Fiat semper voluntas lua. San-
ciam persevera/ntiam, amorem tuum mihi tantum concedere
precor, ita ut amando te animam efflem, ul veniam ad
souper te amandum in cælo. Tu me non deseres, ego non
deseram te; ergo Deus animæ meæ, in æternum nos ad
invicem diligemus.*

III. Circa Extremam-Uctionem.

Extrema-Unctio, uti est ultimum Sacramentum, ita ex
D. Thoma est vitæ spiritualis corona; ipsâ homo munitus,
ad cœlestem patriam ingredi disponitur. Undè Sacramen-
tum hoc, dùm ægrotus mente pollet, ut ei magis prosit,
opus est ut conferatur; quoniam, licèt conferri non pos-
sit, nisi grave mortis periculum (saltem probabile) immi-
neat (ut in nostra Morali lib. 6. n. 714. Dub. 4.), tamen ad ul-
timum vitæ discrimen prorsus differenda non est, [loc. cit.
v. AdverlCnd. L). Undè ait Catéchismes Romanus part. 2. n. '
XVIII. graviter peccare parochos illos, qui conferunt Ex-
tremam-Uctionem, quando nulla adest spes vitæ, et
ægrotus jamjam privatur sensibus.

Ægroto sacerdos suadere studeat I. quòd Extrema-Un-
ctio, si animæ profutura erit, etiam ad corporis sanita-
tem confert, ut Tridentinum sess. 14. c. 2. de Extrema-
Unet.: *Sanitatem corporis interdum, ubi saluti animae ex-
pedierit. consequitur.* Hæc tamen sanitas non confertur,
cùm naturaliter impossibile sit iterum restitui ad salutem.
De quodam jam defuncto refert Joannes Erolus, hunc
revelasse, quòd si Extremam-Uctionem priùs accepisset,
statim è morbo convalesceret; sed quia distulerat, ideo vilè
defunctus erat, et ad purgatorii ignem centum annis
damnatus. Secundi), Extrema-Uctio peccatorum reliquias
remittet, et per consequens ipsa peccata mortalia occulta.
ut docet D. Thomas lib. 6. n. 731. v. *Commune*; ideòque
instruatur infirmus, ut dùm quinque corporis sensus un-
guntur, ipse de culpis per ipsos commissis dulcat, et cum
astantibus etiam respondeat, *Amen.* Tertiò particularia
auxilia, quibus in illo extremo agone inferni vim, et im-
petum frangat, subministrabit. Quare multum probabile
est gravi se obstringi scelere, qui hoc sacramentum acci-
pere recusaret, ut suprà diximus.

Aliqua hic de hujus Sacramenti administratione scitu
necessaria adnotare licebit 1. Speculativè tantum proba-
bilis est opinio dicens, sufficere ministrare hoc Sacramen-

tum cum una gutta olei, illam per partes non diffundendo ; non tamen practice, quia hæc vera unctio non esset; vide in Morali *hb.* 6. *n.* 709. *Dubit.* 4. II. Unctio quinque sensuum, secundum communio-rem sententiam, est de necessitate Sacramenti ; undè pestis tantum tempore, aut alicujus imminentis mortis periculi, una tantum, et in uno sensu (consultius in capite) unctio adhiberi potest ; sed semper sub conditione si valet, et cum unica forma dicendo: *Per istam sanciam unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgent tibi Deus quidquid deliquisti per sensus, nempe visum, auditum, gustum, odoratum, et tactum.* Si tamen æger supervivat, unctiones etiam sub conditione reiterari debent in omnibus quinque sensibus, solitis orationibus. III. Non est de necessitate Sacramenti geminam unctionem in geminis partibus adhiberi; immò unum tantum oculum, unam manum, etc. ungere, licet, dum periculum infectionis, aut alia necessitas adest, ut si infirmus nequit verti ad aliud latus. Unctio renum in mulieribus, et etiam in viris, *quando infirmus* (ut Rituale monet) *commodè moveri non potest, relinquitur.* Unctionem tamen pedum non esse de necessitate Sacramenti, communis sententia tenet, sed quoad hoc Ecclesiarum consuetudo servanda est; *n.* 710. *v.* *Certum.* Nec etiam de necessitate Sacramenti est in unctione partium ordinem servare : gravi tamen culpet se obstringit, qui receptum ordinem non servat ; *loc. cit. v.* *Nec etiam.* IV. Extrema-Unctio rite confertur pueris qui ratione pollent, licet non adhuc S. Communio- nis idonei sint; in dubio tamen de usu rationis, sub conditione administrari potest. Hoc tamen cum prorsus carentibus non procedit; *n.* 719. *el* 720. V. Amentibus, phreneticis, delirantibus, qui dum rationis usum habuerunt, pii animi significationem dederint, et Extremam-Unctionem petierint, aut verisimiliter petissent, aut contritionis signum dederint, remoto irreverenti periculo, dari potest; et eo magis, si lucidum aliquod rationis intervallum habent. In dubio autem, an quis unquam rationis usum habuerit, conditionatè dari potest. Idem de ebriis, si in mortis periculo sint, nisi tamen constet in mortali culpa fuisse, cum sensus ipsi amiserint; impenitentibus enim, et qui in manifesto peccato moriuntur, necnon excommunicatis penitus denegari debet, ut Rituale Rom. monet : vide *lib.* 6. *n.* 732. Mulieribus etiam, si ob parius dolores in mortis periculo sint, conferri potest. VI. Orationes præscriptæ, extra formam, in casu necessitatis omitti possunt, quæ postea dicentur, si tempus suppetet, *n.* 727. ; et in tali casu Sacra-

mentum dari potest , etiam sine luminibus , et ministro; *η.* "28. et etiam probabiliter sine superpelliceo et stola; *n.* "26. Vlf. Extrema-Untio in eadem infirmitate iterari non potest, nisi infirmus à priori probabiliter convaluerit, et in aliud simile vitæ discrimen inciderit; ùt docet Trident. m. 14. *cap.* 3, *de Exlrema-Vncl.* vide *η.* 715. VIII. Cautus sit sacerdos in movendo ægroto , ut partes viciniore un- gat;;si tamen caute revolvat, et casu ille è vita decedat, ir- regularitatem non teneat incurrisse; quia in hoc casu irre- gularitas non potest incurri, nisi ob delictum , à quo qui charitatis causa aliquod inculpabiliter agit, immunis est. Denique rectè parochus in sua domo oleum sanctum in nocte servare potest, dùm probabile pediculum prævidet, ut vocatus ad conferendam Uctionem præstù non esset; *lib.* 6. *n.* 730.

§. V. *Monita circa agonem, et mortem.*

Cum infirmus ad agonem pervenit, solitis Ecclesiæ ar- mis, ad eum juvandum quantum potest, sacerdos utatur. 1. Sæpius infirmum aquâ benedictû aspergat, præsertim si diabolicis tentationibus exagitatur, dicendo : *Èxurgat Deus il dissipentur inimici ejus.* 2. Crucis signaculo eum mu- niat, el benedicat dicens : *Benedicat te Deus Pater, quite creavit; benedicat te Filius, qui te redemit; benedicat te Spi- ritus sanctus, qui te sancti/icavit.* '3. Salvatoris necnon Ma- riæ aliquam imaginem sæpiùs osculandam praebeat. 4. Cu- ret, ut infirmus lucretur omnes indulgentias, quas potest , et præsertim accipiat benedictionem in articulo mortis Be- nedicti XIV. cum indulgentia plenaria, quam infra adnota- bimus. 5. Identidem suggerat aliquam sententiam doloris , conformilatis, spei in Domini passionem, ac B. Mariæ inter- cessionem, necnon desiderii videndi Deum. Curet tamen sacerdos intervallum aliquod interponere, ut infirmus ha- beat, et ruminandi tempus, -et quiescendi. 6. Studeat, ut sæpissimè SS. Jesu et Mariæ nomina, saltem corde, si loqui non potest, invocet, acmullotics dicat orationem illam: *Maria Mater gratiæ, etc.* 7. Agonis tempore faciat, ut circum- stantes pluries B. Mariæ Virginis Litanias pro ægroto dicant. Proderit etiam procurare, nl tunc pulsetur campana ago- nis, ad significandum omnibus instantem mortem expiran- lis ægroti, ut pro ipso orent; quod etiam sanis juvare po- test. Et hic generatim animadvertendum est, quòd cum in- firmus est sensibus destitutus, magis illi prosunt orationes , quam verba. 8. Cùm te^npus expirandi instat, sacerdos fle- bili voce ct flexis genibus consuetas Ecclesiæ orationes re-

|' I

| II I

[ij]

: 1|

I

| · 1|

B j

, | Γ

i'

lij

. | 1 M

H|

' n

' j

i

}

citet : *Proficiscere* , etc. ùt in line Breviarii aut Ritualis habentur. 9. Dùm manus, pedes, etc. infirmi tangit, ut an (riguerit videat, caveat saltem ne sæpiùs liat, ne eum perturbet ; et curet ne illum vertant illo agonis statu, nam id mortem accelerare posset. 10. Dum infirmus proximus est ad transitum , tradat ei candelam benedictam , ut teneat, et iia in Fide mori profiteatur. 11. Dùm infirmus adhuc sensibus viget, absolutionem pluries ei conferre post brevem reconciliationem juvabit, ut ita ille magis circa statum grati® securus reddatur, si forsan præteritæ confessiones invalid® fuissent, aut saltem gratia; augmentum recipiat, necnon purgatorii pœnæ ei minuantur. Et si fortè infirmus tunc in lethale incidat peccatum , ne exterreat, sed monens, ut Jesu ac Mariæ nomina invocet ; si rursùm tentatur, benigne ipsum confortet, procuret ut contritionis actum eliciat, et statim absolvat. Si tamen infirmus jam sensibus caret, et nullum doloris nec absolutionis desiderii signum ostendit, non expedit valdè sæpiùs intra eundem diem absolutionem ei impertiri; quia tunc, licèt conditional detur , tamen ut Sacramentum valeat administrari sub conditione , urgens et gravis causa requiritur ; undè opus est, ut aliquod notabile temporis spatium intermediet. Verum in hoc sacerdos ex conscientia, quam' noverit infirmi , se dirigere debet; nam si ille habituatus fuit in pravis cogitationibus, si aliquo vulnere moritur, aut aliqua odii vel impuri amoris passione est irretitus, si infirmitas est nimis acerba, et ipse non libenti animo suffert, tunc sæpiùs absolutio dari potest; sin autem , sufficit ut trium aut quatuor horarum spatium intercedat: frequentius tamen, si jamjam moriturus est. Non abs re autem erit ægrotum, dùm mente pollet, monere, ut si loqui non possit, signum aliquod determinatum det, dùm absolutionem quærit, aut dùm sacerdos ipsi conferre vult, ex gr. oculos claudat vel reseret, manum elevet, caput inclinet, et similia.

Denique cùm è vita jam migrasse videtur: caveat sacerdos, ne statim det suæ mortis signum , nec ei statim oculos, aut os claudat, aut visum pannis cooperiat; quia si nondum mortuus esset, fieri posset, ut mors acceleretur. Cùm autem certo scit animam jam ad æicrnilalem migrasse, circumstantes, ut pro illo orent, moneat, et ipse Hexis genibus dicat orationem , *Subvenite* . etc. ùt in Rituali, vel in Breviario.

S.VI. *A/fedus qui suggeri possunt agonis, et expiraliqnis tempore.* v

*Inle, Deus meus, infallibilis veritas, credo ; in te, im-
mensa misericordia, spero; te, infinita bonitas, amo.*

In le, Domine, speravi, non confundar in edernum.

*Quid mihi est in coelo , et à te quid volui super terram ?
Deus cordis mei, et pars mea in edernum.*

*Amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus
ts mori.*

In pace in idipsum dormiam, el requiescam.

*beas meus, ne permittas me separari à te. Nihil aliud
quhnte cupio. Bonitas infinita, te amo, te, amo, te amo.*

(Hic animadvertendum est, actus frequentiores, qui mor-
ribundis suggeri debent, esse amoris et doloris).

*Jesu mi, qui mox me judicaturus cs, parce mihi, ante-
quam judices. Te amo, et quia te amo, me pænitet offen-
disse.*

Jesu mi dulcissime, ne permittas me separari à te.

Sanguis Jesu, lava me. Passio Christi, salva me.

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Moriar, Domine, ut te videam.

Maria Mater Dei, ora Jesum pro me.

*Illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum
benedictum fructum veniris tui nobis post hoc exilium ostende.*

O Maria, nunc tempus est auxiliandi servum tuum.

Mater mea, ne derelinquas me.

*O paradise, ô pulchra patria, o amoris patria, quando te
cidebo ? **

Deus meus, quandonam facie ad faciem te amabo?

Quando, Jesu mi, te non ampliùs amittendi securus ero ?

Deus meus, et omnia.

*Contentus sum omnia amittere , ut acquiram te, Deus
meus.*

Deus meus, propter amorem Jesu miserere mei. .

*Mitte me, Domine, m purgatorii ignem, per quantum
ris: noli tamen in infernum, ubi te amare non possum.*

*Te ergo, quæsumus, tuis famulis subveni, quos pretioso
sanguine redemisti.*

Æterne Deus, spero, el cupio in edernum te amare.

*Amor meus crucifixus est. Jesus meus, amor meus , pro
me mortuus est.*

*Deus in adjutorium meum intende. Domine, ad adjuvan-
dum, etc.*

Pater celerne, propter amorem Jesu Christi da mihi gratiam tuam. Te amo, me pœnitel.

Quomodo possum de tot tantisque beneficiis quæ mihi fecisti, Deus meus, tibi rependere gratias? Spero in internum in cælo tibi gratias agere.

Maria, mater gratiæ, mater misericordice, etc.

Miserere mei, Deus, secundum magnam, etc.

Misericordias Domini in aeternum cantabo.

Dùm jam aegrotus est proximus ad expirandum.

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Jesu mi, libi animam quam luo sanguine redemisti commendo.

(Hic notandum, quòd dùm infirmus jam ad exhalandam animam vicinus est, actus suggeri debent sine pausa, el fortiori voce).

Domine Jesu Christe, suscipe spiritum meum. Deus meus, adjuva me; sine me venire ad amandum te in æternum.

Jesu mi, amor meus, te amo, me pœnitet. Oh si nunquam te offendissem!

O Maria, spes mea, adjuva me, ora pro me Jesum.

Jesu mi, propter passionem tuam salva me: te amo.

Maria, mater mea, in hac hora adjuva me. S. Joseph, adjuva, me. Archangele Michael, defende me. Angele custos, custodi me. S. N. (hic præcipuè protectoris ægrolì fit mentio) commenda me Jesu Christo. Sancti et Sanctæ Dei, intercedite p"o me.

Jesus, Jesus, Jesus.

Jesus ft Maria, vobis cor el animam meam dono.

§. VIi. Imminentis mortis signa.

Opus est, ut sacerdos, qui hoc charitatis opus exercet, imminentis mortis signa sciat, ut ita ægroto jam expiranti ineliis auxiliari possit. Præcipua et universalia sunt tria. 1. Pulsus deliciens, intermittens, et formicans. 2. Respiratio anxia. 3. Oculi excavati et vitreati, aut apertiores solito, vel nimis lucidi, vel qui respiciunt objecta diverse quàm aliis apparent; aut cùm palpebra superior relaxatur, et inferiorem prætergreditur.

Sunt etiam proxima mortis signa, nasus acuminatus, et in extremitate albescens, etsi nares ad instar follis sufflant; manus tremantes; ungues lividæ, facies flavescens, livida el mutata; Halus malè olens et friifidus; cornus

immobile ; sudor frontis et frigidus ; calor in cordis parte nimius ; festucas aut lanugines colligere ; frigiditas in extremis omnibus partibus.

Signa tamen proximiora expirationis sunt respiratio intermittens aut languida ; defectio pulsus ; dentium contractio et stridor ; disillatio in gula ; lene quoddam suspirium , aut gemitus ; lacrymaper se fluens ; oris, oculorum, et totius corporis torsio.

Advertatur 1. quôd laborantes bydropisi , etia febri, vel vulnere , asthmate, pleuritide, sanguinis illuxu , vomitu, angina , et reuraatismo, interdum cum paucis nominatorum signorum, et cum pulsu valido , ac loquentes expirare solent. Advertatur 2. proximos morti esse, qui pleuritide laborant, dum respirationis difficultas, anhelitus augmentum , et labia livida apparent. Vulnerati capite interdum subitaneo deliquio moriuntur. Hydropici , dum pulsus deficit, et anhelitus crescit, ac in ore spuma apparet. Qui febri intermittente laborant, mori solent in principio accessionis, dum convulsiones vehementes sunt. Advertatur 3. quod in aliquibus ægrotis flatus est adeo debilis, et cordis exagitatio, ut jam mortui videantur, et tamen non sunt. Signa certiora mortis sunt omnium partium frigiditas etiam in regione cordis , corporis gravitas , alicujus spiritus naribus admoti stimulum non sentire,, speculum ore accessum flatu non maculari , et similia. Demum advertatur , quod interdum signa superbis in primo loco adducta fallunt , et etiam sine illis repente moritur infirmus ; ideoque dum ægrotus in agone manet, sacerdos oportet nec unquam illum deserat.

VIII. *et ultimus. Preces, actus christiani, el benedictiones.*

Sacerdos domum ægroti ingrediens, dicat : y. *Pax huic domui. K. Et omnibus habitantibus in ea.*

Cubiculum aqua benedicta aspergat, dicens: *Asperges me hyssopo, et mundabor ; lavabis me. el super nivem dealabor.*

...|J m; j tJf Jll Mid

Deinde dicere potest orationes , quæ in Rituali pro Extrema-Uctione exstant. Postea Redemptoris imaginem accipiat, dicens: *Ecce crucem Domini, /agite partes adime.* Et ægroto osculandam præbeat, dicens : *Deosculare pedes Jesu Christi, qui in'hac cruce pro salute tua mortuus est.*

■ . \$

Deindè dicat: *In Deo N. N. igitur spem tuam jacta. sperare volumus Mariam à Deo saltem tibi intercedere velle*

infirmitas tamen gravis est, voluntati Dei tuam conforma, ut de te faciat quod ipse vult. Eja igitur mecum recita Christianos actus, ut cum istis ad mortem te disponere taleas^ si pro bono animæ tuæ sic Deus determinavit; dic ergo mecum :

Actus fidei. *Deus meus, infallibilis veritas, quia tu, quod credere debeam, S. Ecclesiæ revelasti, credo quod ad credendum mihi proponit Ecclesia. Credo te esse Deum meum, onnium Creatorem, qui per totam æternitatem paradiso justos remuneras, peccatores vero castigas inferno. Credo mysterium SS. Trinitatis, id est Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, tres Personas, sed unum Deum. Credo secundam Personam, id est Filium Dei, hominem factum in utero Marice semper Virginis, el pro nobis peccatoribus mortuum esse. Didè resurrexit, el nunc sedet ad dexteram Patris, el indè venturus est judicare vivos et mortuos. Credo septem sancta Sacramenta, et præcipuè Baptismum, Pænitentiam, Eucharistiam, et Extremam-Uctionem. Credo omnes resurgere debere cum corporibus suis, et denique credo omne id, quod credit S. Ecclesia catholica romana, in qua sola credo esse veram Fidem.*

Actus spei. *Deus meus, confisus tuis promissis, quia tu fidelis, potens, et misericors es, propter merita Jesu Christi*
 * *peccatorum meorum veniam spero, perseverantiam finalem, et gloriam paradisi.*

Actus amoris et doloris. *Deus meus, quia tu es bonitas infinita, infinito amore dignus, toto corde meo te diligo super omnia. Et omnium peccatorum meorum, quia tuam infinitam bonitatem offendi, tota anima meâ me pænitet, el displicet. Potius mori quàm peccare propono, cum gratia tua, quam ut nunc mihi des et semper, te precor. Et propono sancta Sacramenta recipere in vita, et in morte.*

(Benedictus XIII. omnibus, qui semel in die hos elicit actus, septem annos indulgentiæ largitus est; et si per mensem integrum fiant, confessis et communicatis, juxta mentem Pontificis orantibus indulgentiam plenariam, etiam pro defunctorum animabus, concessit : et si in fine vitæ quis faciat, indulgentiam in articulo mortis).

Benedictio in articulo mortis.

Pontifex regnans anno 1747. Episcopis facultatem concessit, et eorum delegatis, indulgentiam plenariam ægrois petentibus impertiri, postquam Pænientiæ, Eucharistia* et Extremæ-Uctionis Sacramenta acceperint, aut veresi-

militer quæsiissent, aut si signum aliquod doloris dederint, et postea sensus amiserint. Non verù excommunicatis, et impenitentibus; nec etiam illis, qui in evidenti peccato moriuntur. Modus quo datur benedictio est hic :

Sacerdos ægroti domum ingrediens dicat : *Pax huic domui, et omnibus habitantibus in ea.* Et aspergat aquam benedictam, dicens : *Asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me et super nivem dealabor.* Postea dicat: *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. Gloria Patri, etc.* Et nihil aliud dicens, repetat anaphoram, *Asperges me, etc.*

Si ægrotus confessionem petit, sacerdos benigne audiat; sin verù, contritionis actum ut ægrotus eliciat, studeat, confortetque eum ad paradisi gloriam sperandam: hortetur, ut totum se offerat Deo, et pro peccatorum suorum satisfactione id quod vult Deus, ipsamque mortem acceptet. Indè dicat:

X

/ . Adjutorium nostrum in nomine Domini.

K. Qui fecit coelum et terram.

Antiph. Ne reminiscaris, Domine, delicta famuli tui (vel ancillæ tuæ), neque vindictam sumas de peccatis ejus. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, etc.

Et ne nos, etc.

K. Sed libera, etc.

y. Salvum fac servum tuum (vel ancillam tuam) Domine.

r . Deus meus sperantem in te.

f. Domine, exaudi, etc.

r . Et clamor meus, etc.

Dominus vobiscum.

ct. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Clementissime Deus, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui neminem vis perire in te credentem atque sperantem, secundum multitudinem miserationum tuarum, respice propitius famulum tuum N. quem tibi vera fides et spes Christiana commendat. Visita eum in salutari tuo, et per Unigeniti tui passionem et mortem omnium ei delictorum suorum remissionem et veniam clementer indulge, ut ejus anima in hora exitus sui te iudicem propitiatum inveniat, et in sanguine ejusdem Filii tui ab omni macula abluta, transire ad vitam mereatur perpetuam. Per eundem, etc.

Tom. III.

Tunc postquam clericus dixerit, *Confiteor Deo, etc.* Sm ùos dicat: *Misereatur, etc. Indulgentiam, etc.* Et deindè:

Dominus nosier Jesus Christus Filius Dei vivi, gui B. Petro apostolo suo dedit potestatem ligandi atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat confessionem tuam et restituat tibi stolam primam quam in Baptismate recepisti; et ego facultate mihi ab apostolica Sede tribula indulgentiam plenariam, et remissionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris, etc.

Per sacrosancta humanæ reparationis mysteria remittal tibi omnipotens Deus omnes pressentis et fuluræ vilæ pænas, paradisi portas aperiat, et ad gaudia sempiterna perducatur. Arnen.

Benedicat te omnipotens Deus, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Arnen.

At si infirmus esset tam morti proximus, ut tempus non suppeteret supradiclis precibus, sacerdos statim imperiatur ei præfatam benedictionem, *Dominus noster Jesus Christus, etc.*

Benedictio Scapularis S. Mariæ de Monte Carmelo.

Sacerdos conversus ad habitum dicat :

Ostende nobis, Domine, misericordiam luam.
 ly. *Et salutare tuum da nobis.*
 y. *Domine Deus virtutum, converte nos.*
 jy. *Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.*
 y(. *Domine, exaudi orationem meam.*
 y.\ *Et clamor meus ad te veniat.*
 yf. *Dominus vobiscum.*
 y. *Et cum spiritu luo.*

OREMUS.

Caput omnium fidelium Deus, et humani generis Salvator, hunc habitum, quem propter tuum tuæque Genitricis Virginis Mariæ de Monte Carmelo amorem, atque devotionem servus tuus est delaturus, dextera tua sanctifica : et hoc quod per illud mystice datur intelligi, tua semper custodia corpore et animo servetur et ad remunerationem perpetuam cum Sanctis omnibus felicissime perducatur. Qui rivis et regnas in sæcula sæculorum. Amen.

Deindè aspergat aquam benedictam super habitum , et postea ipsum imponat personæ recipienti, dicens :

Accipe, vir devote, hunc habitum benedictum, precans SS. Virginem, ut ejus meritis illum perferas sine macula, d te ab omni adversitate defendat, atque ad vitam perducatur æternam. Arnen.

Deindè dicat :

Ego ex potestate mihi tradita et concessa suscipio, ac recipio te ad participationem omnium orationum, disciplinarum, precum, suffragiorum, eleemosynarum, jejuniorum, vigiliarum, Missarum, Horarum canonicarum, ac cæterorum bonorum spiritualium , quæ passim die nocteque (cooperate misericordia Jesu Christi) à Religiosis peraguntur. In nomine Patris, et Filii, el Spiritiis sancti. Arnen.

Bene dicat te Conditor cadi et terree, Deus omnipotens , quite eligere dignatus est ad beatæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo societatem et confraternitatem, quam precamur, ut in hora obilûs lui conterat caput serpentis, qui tibi est udversarius, et tandem tamquam victor palmam et coronam sempiternam hæreditatis consequaris. Per Christum Dominum nostrum. Arnen.

Aspergatur recipiens aquâ benedicta.

Benedictio Scapularis S. Mariæ septem Dolorum.

Adjutorium nostrum, etc.

K. Qui fecit coelum, etc,

OREMUS.

Domine Jesu Christe, qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es, obsecramur immensam largitatis tuæ abundantiam, ut hoc genus vestimentorum, quod sancti Putres ad innocent'ia., humilitatisque indicium in memorium septem Dolorum B. Virginis Mariæ nos ferre sanxerunt, ita bene dicere digneris, ut qui illis fuerit indutus, corpore pariter, ac anima induat te Salvatorem nostrum. (fui vivis el regnas in sæcula sæculorum. Amen.

Postea sacerdos, asperso Scapulare aquâ benedicta, illud recipienti imponat, dicens :

Accipe, charissime frater, habitum B. Marite Virginis, singulare signum servorum suorum, in memoriam septem

Dolorum , quos ipsa in vita et morte unigeniti Filii sui sustinuit, ut ita inclutus sub ejus patrocínio perpetuo vivas.

Benedictio Dei omnipotentis »%, Patris, et Filii, et Spiritus sancti descendat super te, et maneat semper. Passio Domini nostri Jesu Christi, et compassio beatæ Mariæ Virginis sit in corde et corpore nostro. Amen.

Benedictio Scapularis Conceptionis immaculatae Dei Matris,

y. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

ry Qui fecit coelum et terram.

y. Dominus vobiscum.

jj. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Domine Jesu Christe, qui tegumen nostræ mortalitatis induere dignatus es, luce largitatis clementiam humiliter imploramus, ut hoc genus vestimenti, quod in honorem et memoriam Conceptionis immaculatae beatæ Mariæ Virginis (necnon, ut illo indutus exoret) in hominum pravorum morum reformationem institutum fuit, bene >P dicere digneris, ut hic famulus tuus, qui eo indutus fuerit, eadem beata Maria Virgine intercedente, te quoque induere mereatur. Qui vivis et regnas, etc.

1

Postea sacerdos, asperso Scapulare aquâ benedictâ,
imponat recipienti, dicens :

Accipe, frater, Scapulare beatæ Mariæ Virginis immaculata*, ut, ea intercedente, vetere homine exutus, ab omni inquinamento mundatus, ipsum perferas sine macula, et ad vitam pervenias sempiternam. Amen.

Et ego ex facultate mihi tradita recipio te in participationem bonorum spiritualium, quæ in nostra congregatione gratia Dei, jiunt, et quæper sanctæ Sedis apostolicæ privilegium concessa sunt. In nomine Patris >P; et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

Si infirmus nunquam acceperit aliquod Scapulare, vel aliquod ex iis, de quibus suprâ sermonem fecimus, curet sacerdos qui facultatem habet , ut infirmus tunc recipiat, ut indulgentias lucretur.

APPENDIX III

EXAMEN ORDINANDORUM.

IB EODEM AUCTORE BREVITER CONCINNATUM EX EADEM SUA THEOLOGIA
MORALI , RES SCITU MAGIS NECESSARIAS CONTINENS.

INDEX

Totius appendicis hujus.

- Cap. 1. De Sacramentis in genere.
- Cap. II. De Sacramento Ordinis in genere.
- Cap. DI. De Ordinibus in specie.
  - Artic. 1. De prima Tonsura.
  - Artic. II. De Ordinibus minoribus.
    - Sect. I. De osliariatu.
    - Sect. II. De lectoratu.
    - Sect. III. De exorcistatu.
    - Sect. IV. De acolythatu.
  - Artic. III. De Ordinibus majoribus.
    - Sect. I. De subdiaconatu.
      - §. I. De volo castitatis.
        - II. De Horis canonicis.
        - III. De censuris in genere.
        - IV. De censuris in specie.
          - I. De excommunicatione.
          - II. De suspensione.
          - III. De depositione.
          - IV. De interdicto.
          - V. De irregularitate.
      - Sect. II. De diaconatu.
      - Sod. III. Do presbyteratu.
        - § 1. De Ordine presbyteratus.
          - II. De Sacrificio Missæ.
          - III. De potestate Sacerdotis.
          - IV. De munere docendi et prædicarjdi.

CAPUT I.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

Quid sil Sacramentum 1. *Quæ requirantur ad constituendum Sacramentum ? An circumcisio, etc. ?* 2. *Quæ sint Sacramentalia* 5. *Distinguuntur Sacramenta* i. *Qu. I. Quæ requirantur ad essentiam. De materia* 5. *De forma; et de connexione materiæ cum forma* G. *De mutatione substantiali, aut accidentali* 1. *De Sacramento sub conditione. Si cum forma, aut materia dubia, vd mixta. Interruptio format* 8. *De intentione ministri, el suscipientis* 9. *Qu. II. De ministro* 10. *An debeat esse in gratia* 11. *Si sit laieus, aut ministret non solemniter; an sufficiat contritio* 12. *Si absolvat in mortali: si ministret Eucharistiam: si celebret Missam* 15. *Si subdiaconus, aut diaconus ministret solemniter* 14. *Si ministret indigno* 13. *Simulare administratio-nem Sacramenti* 1G. *Simulare susceptionem* 17. *An minister deb., at intendere quod facit Ecclesia* 18. *Qu. III. Quid requiritur ad validè et licite Sacramenta suscipienda* 19. *An liceat petere ab excommunicato, vel peccatore* 20. *An dare pecuniam pro ministr. Sacramenti* 21. *Effectus Sacram., et I. De gratia* 22. d 25. *II. De caractere* 24. x

1. — Sacramentum, generaliter loquendo, significat mysterium, sive rem occultam; Sacramentum verò in Ecclesia Christiana sic definitur: *Est sensibile signum invisibilis græ-tice ad populum Dei sanctificandum, à Christo institutum.* Dicitur *Signum sensibile*, scilicet signum externum in materia sensibus subjecta. *Invisibilis gratia*, quia Sacramentum significat gratiam quam causât invisibiliter, scilicet ex opere operato, sive per se, inodò suscipiens sit dispositus. 1 *Christo institutum*, quia juxta sententiam probabiliorem, Christus etiam ùt homo Sacramenta instituit ex potestate quæ dicitur *excellentiæ* (1).

2. — Tria igitur ad Sacramentum constituendum requiruntur, 1. Signum externum, 2. Promissio gratiæ, 3. Institutio Christi, cùm omnia Sacramenta ex Christi passione vim habeant. u . A

Dubitatur an circumcisio fuerit olim verum Sacramentum, conferens gratiam ex opere operato? Affirmat *Scotiis*; sed communiter id negant 1)1).; nam circumcisio operabatur sanctitatem tantùm externam, non autem internam; commune tamen est quòd fuerit verum Sacramentum (2).

3. — Sacramentalia autem sunt quædam actiones sacræ ab Ecclesia institutæ, prout sunt aqua lustralis, benedictiones rerum, consecrationes, et similia. Hæc non habeni

f1) Vide opus morale lib. G. n. 1. 2. el 3. — (2) Lib. G. n, 4.

per se vini remittendi peccata, sed tantum impetrandi auxilia divina ad elicendos actus bonos, quibus postea peccata remittuntur (1).

4. — Multipliciter distinguuntur Sacramenta. *Primò*, alia sunt necessaria necessitate *medii*, ut sunt Baptismus pro omnibus, Pœnitentia pro lapsis in mortale, et Ordo pro iis qui Sacramenta Eucharistiæ et Pœnitentiæ ministrant: etiam Eucharistia (juxta probabiliorem sententiam), saltem in voto implicito (2). Alia necessitate *præcepti*, ut sunt Confirmatio, juxta probabilem sententiam, licet opposita. *Varr. Suar. Soli, Laym. Doncag. Wigandt, ex D. Thoma* (3), et aliorum etiam sit probabilis (4); et Extrema-Unctio, juxta probabiliorem sententiam, omnino suadendam (5). *Secundò*, alia sunt Sacramenta *iterabilia*, ut Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-Unctio, Matrimonium; alia sunt *inlevabilia*, ut Baptismus, Confirmatio, et Ordo, propter characterem quem indelebiliter imprimunt. *Tertiò*, alia sunt Sacramenta *mortuorum*, ut Baptismus, et Pœnitentia, quia primam conferunt gratiam, et supponunt animam mortuam, id est gratia carentem: alia *vivorum*, quæ aliquando per accidens dant etiam primam gratiam, rfirmum casu quo aliquis attritus, bonum fide putans se contritum, illa suscipit, ut docent probabiliter *Lugo, Suar. Con. Cajetan. Croix, Salm. Castrop.* et alii plures ex *D. Thoma*, contra alios, ex communi (6). *Quartò* alia sunt *formata*, id est cum effectu gratiæ; alia *informia*, scilicet sine collatione gratiæ, quæ est Sacramenti forma. An autem detur Sacramentum Pœnitentiæ validum et informe, id est sine gratia? Alii negant; sed communiter, et verius alii affirmant. Casus esset nimirum si quis acciperet absolutionem ab aliquo mortali peccato cum attritione concepta tantum ex turpitudine supernaturali illius peccati, et cum oblivione inculpabili alterius peccati mortalis (*Qui vult videre hanc questionem cum omnibus suis rationibus enucleatam, observet Tract. AT/. Tom. II. n. 18.*)

5. — Quæritur I. Quæ requirantur ad essentiam Sacramenti? Tria requiruntur, materia, forma, et intentio. *Materia* est res corporea et sensibilis, quæ suscipienti applicatur, v. g. aqua, chrisma, oleum sanctum, etc. Et hæc est materia *remota*, nam *proxima* est ipsa applicatio materię, ut ablutio, unctio, etc.

G. — *Forma* sunt verba prolata à ministro. Ut autem

(1).V. 90. ad 'Ji. — (2) n. 192. — (5) In 5. p. 9. 72. ad. 1. e! a. 8. ad I. — (i) Lih. G. n, 181. — (5/ n. 75J. v. Quæritur. — (6) n. G d 85.

Sacramentuni valeat, requiritur connexio, sive simultas materiæ et ibrmæ, scilicet ut. materia applicetur antequam prolatio formai terminetur, vel postquam prolatio forma* sit incoepta. Sententia autem quod sufficiat applicare materiam immediate ante vel post prolationem forma*, est tantùm probabilis, non autem moraliter certa, uti requiritur, ubi agitur de valore Sacramenti, ex propos. 1. damn, ab Innoc. XI., ideôque non est praclicè probabilis. Excipiuntur tamen Sacramenta Poenitentia* et Matrimonii, quæ valent etiamsi interponatur aliqua mora inter materiam et formam (1).

7. — Si mutetur substantialiter materia, nempe applicetur vinum pro aqua, vel mutetur forma, nempe si verba non habeant eundem sensum, putà dicendo, *Te aspergo*, pro *Te baptizo*, invalidum est Sacramentum. Secùs si mutatio est accidentalis, scilicet si aqua sit calida, aut decocta, aut si dicas: *Ego te baptizo in nomine Patrias, et Filias, etc.*, ùt habetur ex *c. Betulerunt, de consecr. dist. 4. Vel in nomine Patris omnipotentis, etc.* Sic tamen mutans non excusaretur à peccato gravi (2).

8. — In casu necessitatis, vel maguæ utilitatis, benè possunt conferri sub conditione (saltem mente rctenlà) Sacramenta, non solùm characterem imprimentia, ùtest certum ex *c. 2 de Bapt.*, sed etiam alia, si non possit haberi materia nisi dubia; ita *Siiar. Castrop. ilabert. Bon. Bone. Salm.* cl alii communiter, contra *Juvenin.* et *Antoine* (3). An autem minister possit uti matcrifi, aut formA dubia, si ad id cogatur metu mortis? probabiliter potest, nisi cogatur in contemptum religionis; ila *Sanch. Coninch.* Si in materia propria misceatur extranea in majori, vel aequali parte, materia est inepta; secùs si in minori; ila *S. Thom.* (4). Interruptio fornix si est modica, non officit valori Sacramenti. Secùs si talis sil, ut verba non constituent unum sensum (o). Non licet autem formam repetere, nisi adsit probabile dubium, quôd forma invalidé fuerit prolata (G). Alii dicunt aliquas Sacramentorum materias el formas fuisse à Christo in genere determinatas el relictas Ecclesiæ, ut ipsa in particulari determinaret. Sed probabiliùs alii docent omnes fuisse ù Christo determinatas in substantia. Undè si aliqua invenitur inter novam et priscam Ecclesiæ consuetudinem differentia circa materias et formas, mutatio illa censetur tantùm acciden-

(1) *Lib. 6. n. 0. p ibid. v.* In Pœnit. — (2) *n. 11.* — (ô) *Lili. 6. n. 28. ei 29.* — (ij o. q. a. 3« — (5) / .6. n. 11. *ad 5.* — (6) *n, 221. f;* Advertendum.

[alis (1). (*Vide hanc quæstionem ad trutinam revocatam Tom. II. Tr. XVII. n. 15.*)

9. — Demiim ad essentiam Sacramenti requiritur *intentio* ministri, et quidem actualis, vel saltem virtualis. Intentio (*iduat* est ea, quæ actu habetur; *virtuat* autem, quæ permanet in virtute actionis, quam minister exequatur ex intentione actuali prius habita, ad differentiam intentionis *liabitualis*, quæ aliquando est habita, et non est retractata (2). Uæc autem habitualis non sufficit in ministro, sed benè sufficit in suscipientibus Sacramenta; atque in necessitate, etiamsi ipsi sint dormientes, aut ebrii, aut ceciderint in amentiam postquam jam habuerint intentionem illa suscipiendi, ut cominunissimè docent *Lugo*, *Castrop. Salm.* et alii plures cum *D. Thoma* (3), et patet ex c. *Majores*, §. *Verùm*, de *Bapt.*, et etiam ex *Instruet. de Bapt.* dalà à *Bened. XIV.* incipiente, *Postremo mense* (in *Bullar. tom. 2. n. 46. Edit Medii. t. 5. p. G.*). Imò quoad Extremam-Uctionem et etiam Confirmationem, satis est pro suscipientibus adhuc *interpretativa*, id est, ea quam suscipiens non habet nunc, nec unquam habuit, sed haberet si rem adverteret (4).

10. — Quæritur II. quis sit minister Sacramentorum? Quoad Ordinem solus Episcopus est minister (5), et quoad Confirmationem ipse est minister ordinarius, nam extraordinarii possunt esse etiam simplices sacerdotes (6). » Aliorum autem Sacramentorum solus sacerdos est minister, excepto matrimonio (7), et etiam Baptismo in necessitate: in ea enim possunt etiam laïci, et adhuc hæretici baptizare (8).

11. — Ad validè autem ministranda Sacramenta, non est opus, ut minister sit ingratia, nam peccatores etiam validè ministrant. Non verò hæretici, nec excommunicati vitandi respectu ad Sacramentum Pœnitentiæ. Vide dicta *Tom. II. Tr. XVI. n. 92.* Ad licitè tamen ministrandum requiritur status graliæ; sed in extrema necessitate, si minister non posset tam cito confiteri, probabiliter à culpa excusatur si ministrat; ita *Sot. Suar. Tolet. Cajet. Annii. Valent. Anacl.* (9). Nunquam autem excusatur parochus, aut oeconomus: hi enim debent esse semper parati ad ministrandum. Celebrans autem in mortali quatuor mortalia committit, 1. quia indignè consecrat, 2.

(1) :V. 12. — (2) n. 15. et *ziqq.* — (3) *hi* 4. *dio.* G. 7. 1. a. 2. et q. 3. ad2. — (i) *Lib.Q. n. 81. et 82.* O) n. 7ol. - (6) n. 170. — (7) n. 897. — (8) n. 113. — (9) *Vide lib. G. n. 35 et Cabrin. Luc. Moral, p. 2. ir. il. n. 56.*

quia indigné sumit, 3. quia indigné ministrat, et 4. quia ministrat indigno, qui est ipse idem (1).

12. — Quæritur, an peccet graviter (pii existons in mortali ministrat Sacramentum in necessitate, si ad illud non est ordinatus, ùt laïcus matrimonium contrahens, aut baptizans; vel si est ordinatus, sed ministrat non •solemniter? Alii probabiliter negant, ùt (*'one. Tournel. Nat. Alex*, et alii ex *D. Th.* (2); sed probabiliùs affirmant *Contin. Tournel. La-Croix, Antoine, Lug. Pon. Vasq. Nav. etc*, quia semper Sancta sanctè tractanda sunt (3). Minister autem solemniter ministraturus Sacramenta, si est in mortali, sullicit, ut eliciat certum actum contritionis (4); celebraturus verò Missam, debet confessionem præmittere: excepto casu quo ex necessitate ex una parte deberet celebrare, et ex alia non adesset copia confessarii, sed tunc post celebrationem debet quamprimum confiteri, ùt præcipit *Trid. Sess. 13. cap. 7. de Euch.* (5). Vide dicta *de Euch. Tract. XV. ex n. 22.*

13. — Confessarius tantùm audiens confessionem in mortali, probabiliùs est cum *Lugo, Spor. Salm. Elbel, Croix*, et aliis, quod non peccet graviter, quia non conficit Sacramentum. Si verò absolvit plures pœnitentes, etiam successivè, in statu peccati mortalis, plura mortalia committit, quia plura Sacramenta distincta ministrat (6). Sacerdos item. aut diaconus ministrans Eucharistiam in mortali, mortaliter peccat, quia proxime concurrit ad sanctificationem communicantium; ita tenendum cum pluribus, contra alios (7). Celebrans autem in mortali, si pluribus Eucharistiam ministrat, probabiliùs unum mortale committit, quia ministratio illa, et Communio est unica actio moralis, unicumque convivium (8).

14. — Diaconi et subdiaconi, si ministrant in altari existentes in mortali, juxta plures probabiliter peccant graviter: sed juxta communiolem sententiam, et satis probabilem, id negatur; quia non conficiunt, nec ministrant Sacramentum, nec exercent functiones proxime ordinatas ad sanctificationem animæ (9). Concionator item qui prædicat in mortali, non peccat graviter, ùt communius et probabiliùs docent *Gonet, Lugo, Castrop. Ron. Vasq. Salm. Croix*, et alii (contra *Merbes. Juvenin. etc.*); non enim exercet ordinem, sed oflicium annexum ordini, quod perse non causai gratiam ùt causant Sacramenta(10).

(1) *Lib. G. n. 55. V. Hinc.* — (2) *5. p. (>i. ari. fi. a'13.* — (5) *L>b. 6. n. 52. — D) "* — (5) *Lib. 6. n. 255.* — (6) *Lib. S n. 5 >.* Quær. G.-(7) *Lib. 6. n.55. "*(") IbiJ.* (y) *n. 57. ei 58.— (Iti) n. 40. v. Quæritur autem.*

15. — Peccat graviter minister, si dat Sacramentum indigno petenti occulté; secùs autem si ille sit peccator occultus, et publicè petat (1). Notandum verô, quod Episcopus eliam ob occulta peccata potest denegare alicui collationem Ordinis, licèt publicè ille petat, ex Trid. sess. 14. c. 1. *de Reform*, ubi dicitur teneri clericum obedire Pra-lato vetanti susceptionem Ordinis propter occultum crimen. Nec tenetur tunc Episcopus causam manifestare, cur repellat Ordinandum, ùt pluries declaravit S. C. Concilii (2). An autem confessarius possit absolvere Ordinandum recidivum in culpis gravibus, qui vult sacrum suscipere Ordinem sine prævia probatione, vide dicta *Tom. I. Tr. VII. call. 48. et Tract, utt. n. 16. et iL*.

16. — Non licet ministro etiam ob metum mortis simulare administrationem Sacramenti, ex prop. 29. proscripta ab Innoc. XI. Tunc autem censetur minister simulare administrationem, cùm profert formam sine intentione, aut aliquid aliud pronuntiat, ad hoc, ut alii credant ipsum jam conferre Sacramentum; undè alias licite potest confessarius aliquam recitare orationem super pœnitente indisposito, non jam, ut alii credant, absolutionem illi ministrari, sed tantùm ad occultandam absolutionis negationem: tunc enim non simulat Sacramenti administrationem, sed tantùm veritatem occultat (3). Præterea ait *Card.* benè posse confessarium, cùm pœnitens minatur ei mortem sinon absolvat, dicere, *Ego te non absolvo*, submissè pronuntiando verbum *non*, quia hæc non est restrictio purè mentalis (ùt objicit *Viva*}, dùm confessarius non tenetur efficere, ut pœnitens audiat verba absolutionis; et ideo non habet ille jus, ut confessarius omnia verba formæ intelligibiliter proferat (4).

17.— Sicut autem non licet ministro simulare Sacramenti administrationem, ita nec eliam alii Sacramenti susceptionem, ùt dicunt *Card. Croix, el Gorinas*. Hoc tamen non prohibet, quominùs liceat alicui accedere ad confessionarium, ibique genulectere ad aliquod negotium agendum. Praderea ajunt communiter *Sanch. Cone. Castr. Carden. Viva, Croix*, aliique plures, contra *Mitante*, quòd si aliquis sponsum cogitur contrahere per injustum metum, vel habens impedimentum dirimens, ad evitandum scandalum, tunc poterit ille (saltem sine gravi culpa) simulare celebrationem matrimonii; tunc enim, deficiente

(1).V. iô. ad51. - (2) *Lib. G. ».* 52. — (3) Ar. 59. — (f) *Ibid.* .-E con-verso.

consensu, deficit contractus, et deficiente contractu, nec etiam existit Sacramentum (1).

18. — Minister invalidé ministrat Sacramentum, si non intendat facere peractum externum quod facit Ecclesia, ritumque sacramentalcm adhibere quem intendit Ecclesia, à Christo instituta; et hoc etiamsi minister, non joco (ût adhuc insipienter admittebat Lulherus), sed serio ministret, ùt probavimus *Tom. II. Trad. XIV. n. 2.* et vide in *Morali* (2). Si verù id jam intendat, validé ministrat, etiamsi non habeat intentionem explicitam conferendi Sacramentum. Dico *non habeat intentionem explicitam*; nam si positivé haberet intentionem non conferendi Sacramentum, tunc neque conferret, quia tunc revera nullam haberet intentionem faciendi quod facit Ecclesia (3). Sacerdos autem conficiens Sacramentalia, putà aquam benedictam, in mortali, non peccat graviter (4).

19. — Quæritur III. quid requiritur, ùt quis validé et licité Sacramenta suscipiat? Ut validé suscipiat requiritur 4. Ut sit baplizalus, nam alias non est capax aliorum Sacramentorum. 2. Excepto Sacramento Baptismi pro quo nulla requiritur intentio in pueris, et perpétué amentibus, cùm in eis suppleat intentio Ecclesiæ; in aliis vero Sacramentis opus est ut suscipiens saltem habuerit priùs intentionem (quæ dicitur habitualis) suscipiendi Sacramentum, et eam non revocaverit, ùt suprà diximus ». 9. Hinc si quis ordinetur per vim, invalidé ordinaretur: secùs si per melum, quia metus non tollit voluntarium. Probabilissimum est, quòd Sacramenta in periculo mortis licité conferri possunt tam ebriis, quàm lapsis in amentiam, si priùs intentionem habuerint illa suscipiendi; ita *Lugo, Castr. Salm. Croix, Cardin. Lambertinus*, etc. ex *D. Thoma*, et *cap. Majores*, §. *Verùm, de Bapt.* (5). Sufficit etiam tempore mortis intentio interpretativa in suscipiente sensibus destituto quoad Sacramenta Extremæ-Uctionis, ùt habetur ex *Rituali*, et etiam Confirmationis et Eucharistiae, ùt ajunt *Lugo, Conine. Sparer, Croix*, etc., non verù quoad Baptismum et Ordinem; et tanté minùs quoad Poenitentiam, et Matrimonium, in quibus omninô requiritur intentio actualis, aut saltem virtualis (6). Ut licité autem quis suscipiat Sacramenta, requiritur conveniens dispositio, nempe status gratiæ, undè si quis est in mortali, debet saltem esse contritus cum proposito confitendi. Imô

/r '1) C?; “ (2) *J ih' °. ”. 20. «d 24.* (3; *Ibid.* n. 22. — (4) n. 40. (5) n. 81.V Utrùm. — (6) n. 82.

ad recipiendam Eucharistiam requiritur prævia confessio, nisi necessitas urgeat, et non adsit copia confessarii, quo casu debet sacerdos qui celebravit (ut diximus *num.* 12.) quamprimùm confiteri, ex Trid. *sess.* 13. c. 7. *de Each.* Necessitas autem erit 1. ob dandum Viaticum. 2. Ob vitandam infamiam, aut scandalum. 3. Si ille est parochus et occurrat festum de præcepto. 4. Si celebrans post consecrationem recordetur mortalis culpæ (1). Insuper advertendum quòd suscipiens Sacramentum Pœnitentiæ sine dispositione, non solùm illicitè, sed etiam invalidè suscipit, dùm contritio pœnitentis est (dum materia hujus Sacramenti. Respectu verò ad alia Sacramenta, si quis indispositus ea suscipit, validè suscipit; ita ut, recedente lictione, sive obice peccati, illa reviviscunt, id est gratiam causant, ut docent plures ex />. *Thoma* (2).

20. — Quæritur IV. an liceat petere Sacramenta à ministro peccatore, vel excommunicato? Non licet à peccatore (quamvis sit parochus, quidquid aliqui dicant), nisi adsit justa causa; sufficit autem gravis utilitas (3), ut communissime docent *Suar. Sanch. Scot. Pal. Toi. Anacl. Holzm. Salm.*, etc. Hinc dicunt licité peti, 1. si urgeat præceptum confessionis aut Communionis, aut Missæ, aut si occurrat indulgentia lucranda. 2. Si alias carere debeat jubilæo. 3. Si maneres alias in mortali, etiam per horam, ut dicunt *Suar.* et *Escob.* 4. Si diù carere debeas fructu Communionis. aut confessionis, etc. Absolute verò sine alia causa licet recipere Sacramentum ab excommunicato, si sit toleratus, quia absolutè concessum est à Concilio Constantiensi fidelibus posse communicare cum toleratis (4). A vitando autem nec etiam in morte licet suscipere Pœnitentiam, quia (ut diximus *n.* 11.) vitandus etiam in extrema necessitate invalidè eam ministrat.

21. — Quæritur V. an possit dari pecunia pro administratione Sacramenti, si minister nolit dare gratis? Videtur negare *S. Thomas* (5), dùm tradit quòd adultus neque in articulo mortis potest aliquid ministrare pro obtinendo Baptismo, dicens tunc ei sufficere ad salutem Baptismum flaminis. Sed quæcumque sit intelligentia hujus doctrinæ angelici Doctoris, communiter *Bonac. Salm.* et *Bone.* (6). cum *Suar. Less. Sanchez, Laym. Castr.* et aliis affirmant posse dari pecuniam in extrema, et etiam in gravi necessitate Sacramenti. Ratio, quia ex una parte traditio

(1) *Lib.* 6. *n.* 255. — (2) *n.* 87. — (3) *n.* 89« — (4) *n.* 88. — (5) 2. 2. c. 100. a. 2. ad 1. — (6) *Bon. de Sim. D.* 1. q. 4. 1. n. 2. *Salm. tr.* 19. *eod. ta.* c. 2. n. 12. *Ronc. eod. til. pag.* 211. in *Præc.* n. 3.

pecunia non est intrinsecè mala, ipsa enim est cooperatio materialis, non formalis, cùm non cooperetur prav@voluntati ministri, juxta dicta *Tom. I. Tr. IV. n. 31. et 32.*; ex alia ipse suscipiens non committit simoniam, cùm non tradat pecuniam ad emendum Sacramentum, sed tantùm ad redimendam vexationem ministri Sacramentum injusti denegantis; et ideù dat temporale pro re merè temporali: tantòque magis id currit, si suscipiens est fidelis, quia tunc habet jus ad Sacramentum, dùm idem *I. Thomas* docet, post jus quæsitum licere cuivis dare pecuniam aut tollendum injustum impedimentum. Idque admittunt *Suar. Filliuc. et Croix*. non solùm pro oblinendo Baptismo et Pœnitentia, sed etiam Viatico; et *Bonacina* extendit etiam ad Extremam-Uctionem.

22. — De effectibus Sacramentorum. Duplex est Sacramentorum effectus, collatio gratiæ et impressio characteris. Primus ergo effectus est gratia: duplex autem gratia confertur in Sacramentis, gratia *sanctificans*, nempe quæ reddit hominem amicum Dei; et gratia *sacramentatis*, quæ est propria et peculiaris uniuscujusque Sacramenti, ad causandum effectum proprium Sacramenti illius, nempe Baptismi, ad abluendum à culpis; Confirmationis, ad roborandum in Fide; Eucharistia*, ad reficiendam animam; Pœnitentiæ, ad delenda peccata; Extremæ-Uctionis, ad vim conferendam adversus clàmônem tentationes in extremo agone; Ordinis ad conferenda auxilia, ut ordinatus rectè sua munia exerceat; et Matrimonii, ut conjuges illius onera et obligationes benè sustineant et adimpleant.

23. — Sacramenta in suscipiente disposito causant gratiam *ex opere operato*, id est ex se, non *ex opere operantis*. scilicet ex merito suscipientis. An autem causent physicè, ita ut materia Sacramenti, nempe aqua, oleum, etc. licèt sit causa tantùm naturalis, elevetur tamen à Deo ad causandam gratiam, uti docet *D. Thomas?* vel tantùm moraliter, ita ut, posito Sacramento, Dens per se conferat gratiam, ut vult *Scotus?* Utraque sententia est probabilis (2) Sacramenta autem mortuorum, ut Baptismus et Pœnitentia, per se habent causare primam gratiam. Alia verò Sacramenta, quæ sunt vivorum, tantùm augmentum gratiæ causant; sed aliquando in attritis, qui reputant se contritos, causant etiam primam gratiam, ut docet *J. Thomas* de Eucharistia et de Extrema-Uctione, et sequuntur *donet, Concina, Ronc. Suar. Bon. Salm., etc.* (3).

(1) 2. 2. q. 100. a. 2. ad 5. — (2) *L\b.* 6. n, 7. — (3) n. 6.

24. — Alter effectus Sacramentorum est character. Character autem est *quoddam signaculum spirituale indelebile*, impressum in anima, suscipientis Sacramentum. Illud imprimitur tantum in Baptismo, Confirmatione, et Ordine; et significat potestatem, sive dignitatem ex hujusmodi Sacramentis susceptam: in Baptismo enim est signum *ovium* Christi, quo fideles efficiuntur idonei ad alia Sacramenta recipienda; in Confirmatione est signum *militum* Christi, quo vim accipiunt ad Fidem constanter profitendam; in Ordine est signum *ministorum* Christi, quo potestatem acquirunt ad Sacramenta fidelibus ministranda. Imprimitur autem character etiam in Sacramento illicite suscepto, nec amittitur per peccatum. Notandum insuper, quod ex Baptismo et Confirmatione oritur alius effectus, nempe impedimentum cognationis spiritualis, quæ dirimit matrimonium inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem et matrem. Item inter susceptorem (sive patrinum) et susceptum, susceptique patrem et matrem.

CAPUT II.

DE SACRAMENTO ORDINIS IN GENERE

Quid sit Ordo 23. *Quid ordinatio* 26. *Quot sint Ordines et an episcopatus sit Ordo distinctus* 27. *An singuli Ordines sint Sacramenta* 28. *Quantam materia, et forma Ordinis; et de tpclu physico, et simulaneo* 29. *Quis minister* 30. *Effectus* 51. *Requisita, ut quis valide ordinetur* 52. *Ut autem licite, requiritur*, I. *Confirmatio*. II. *Ut non sit infamis, etc.* *hæc protestatio Episcopi, etc.* III. *Animus clericandi*. IV. *Ut ab Episcopo proprio, etc.* 35. *Quis sit Episcopus proprius. Regulares a quo, etc.* remissivè 54. V. *Scientia* 55. *et* 56. VI. *Titulus; et quoluplex sit titulus* 57. *et* 58. *De patrimonio ficto* 59. VII. *Ut Ordo inferior suscipiatur ante superiorem*. VIII. *Tempus debitum* 40. IX. *Intersititia* 41. *et* 42. X. *Locus*. XI. *Elas* 45. *et* 44. XII. *Exercitium Ordinis suscepti*. XIII. *Vocatio divina* 45. *Qui incurrant suspensionem, etc.* 46.

25. Ordo est, juxta D. Thomam, *signaculum Ecclesie*; quo traditur ordinato potestas spiritualis. Est de tunc Ordo esse Sacramentum, ut palet ex Trid. sess. 23. *can.* 3. Nam in Ordine jam reperiuntur tria requisita ad Sacramentum, nempe signum externum, quod est impositio manuum; institutio Christi, prout habetur ex Luc. 22. 19. *Hoc facite in meam commemorationem*; et promissio gratiæ, ut habetur ex Apost. 2. Tim. 1. 6. *Admoneo te, ut resuscites gratiam, quæ in te est per impositionem manuum mearum*.

26. — Differt autem Ordo ab ordinatione. Ordo est ipsa potestas tradita : *ordinatio* verò est actio, quâ Episcopus potestatem tradit. Tndè presbyteratus est Sacramentum in fieri, scilicet in actu ordinationis, non autem intacto esse, scilicet cùm quis jam ordinatus est.

27. — Septem sunt Ordines, alii minores jores. Minores sunt quatuor, nempe *osliarius*, *lecloratus*, *exorcistatus*, et *acolythatus*. Majores sunt tres, nempe *subdiuconatus*, *diaconatus*, et *presbyteratus*. Præter hos probabiliter plures DD. addunt Ordinem episcopatûs, et ita quidem valdè probabiliter et communiùs tenent *Bellarm. Sanch. Habert, Tournely*, etc. ; cùm ipse rationaliter distinguatur à presbyteratu propter distinctam potestatem, quæ traditur Episcopo conferendi aliis potestatem consecrandi Corpus Christi, et absolvendi fideles à peccatis (1).

28. — Quæritur I. an singuli Ordines sint Sacramenta? Quòd sacerdotium sif Sacramentum, est de Fide. Quòd etiam diaconatus Sacramentum sit, est certum, sed non de fide. Quòd alii autem Ordines sint adhuc Sacramenta, salis probabile est ex *D. Thoma*, cùm unicuique Ordini assignata videtur materia, et forma. Omnes autem septem Ordines (juxta hanc sententiam) unum tantùm Sacramentum constituunt ex unitate finis, cùm singuli sint ordinati ad unum Missæ Sacrificium conficiendum ; et omnes supponuntur instituti à Christo illis verbis : *Hoc facite in meam commemorationem*. In Ordine enim sacerdotii alii vel continentur eminenter, ùt sunt Ordines inferiores, vel consequenter respectu ad episcopatum. Verùm tamen probabiliùs est alios Ordines (præter presbyteratum et diaconatum, ùt diximus) non esse Sacramenta; quia deest illis materia, nempe impositio manuum, quam (ùt mox dicemus) probabiliùs est esse unicam materiam Ordinis, deestque etiam forma, quæ exprimat productionem gratiæ, dùm in collatione præfatorum Ordinum non fit mentio gratiæ, sèd tantùm potestatis quæ traditur (2). De hac quæstione fusiùs dictum est *Tom. ìl. Tract. XVII n. 14*.

29. — Quæritur U. Quænam est materia et forma Ordinis? Tres sunt sententiæ : 1. Tenet materiam Ordinis esse solam traditionem instrumentorum ; sed hæc non est satis probabilis. II. Tenet materiam proximam esse duplicem integram . scilicet traditionem instrumentorum, quæ traditur

(1) *Vidtl. 6. n. 738.* — (2) *Λ16. 6 n. 736. ei 737.*

potestas super Corpus reale Jesu Christi ad sacrificandum , cum forma : *Accipe potestatem, etc.*, impositionem manuum, quò traditur potestas super corpus mysticum ad peccata absolvendarum forma: *zicctpe Spiritum sanctum, etc.* Materia autem remota (juxta hanc sententiam) sunt manus Episcopi, et instrumenta quæ ad tangendum ab eo traduntur. 111. Probabilior tenet, materiam unicè esse impositionem manuum formamque esse orationem quam profert Episcopus (Quomodò hoc probatur , vide quæ dicta sunt *in cit. Tom. II. Tract. XVII. n. 16.*). Attamen quia secunda sententia est etiam probabilis, nempe duplicem esse materiam Ordinis , scilicet impositionem manuum et traditionem instrumentorum , ipsa omninò in praxi sequenda est. Undè necessario requiritur in ordinatione tactus instrumentorum , et tactus quidem physicus, cùm probabile etiam sit morale non sufficere ; sufficit verò tangere cum sola manu, vel digito (1). Non oportet autem (diximus *num. 6.*) ut contactus fiat à principio prolationis fonnæ usque ad finem, sed sufficit si fiat antequam forma terminetur, vel postquam illa sit incoepa. Forma autem sunt verba quæ profert Episcopus ordinans, cùm manus imponit, et instrumenta tradit, ùt supra dictum est. Sedulò hic rursùs notandum 1. quòd in Ordine sacro conferendo materia tradenda est ab eodem Episcopo , qui formam profert : secùs in collatione Ordinum minorum ; ita S. *Thomas* (2) et alii. Notandum 2. quòd si conferantur Ordines ab uno Episcopo, alio tamen celebrante , ordinatio erit valida, sed illicita, ùt declaravit Innoc. XIII. apud Benedict. XIV. (3).

30.—Quæritur III. Quis sit minister Ordinis? Minister ordinarius hujus Sacramenti est tantùm Episcopus. Potest verò Pontifex simplici sacerdoti potestatem impertiri conferendi Ordines minores , profit eam habent Abbates mitrati , sed habent pro suis subditis tantùm regularibus professis, vel novitiis, non autem pro sæcularibus, ùt hodiè certum est ex iJecreto S. C. Concilii approbato ab Urbano VIII. Qui jussit illud *inviolabiliter observari, reprobata omni contraria opinione* (4): vide dicta *in Tr. XX. de Privil. n. 117.* Sæculares autem ab Abbatibus ordinati , si sint eis subditi. vel habeant dimissoriales litteras à propriis Ordinariis ad ipsos , illicitè quidem ordinantur , et suspensionem incurrunt; sed validè ordinantur, ùt declaravit S. G. Vide dicta *eod. Tract. XX. n. 120.*

(1) *Lib. 6. n. 739.* — (2) *Suppi. g. 38. a. 1. ad 2.* — (3) *de Syn. I. 8. c. 11. n. 6. d 7.* — (4) *Lib. 6. n» 761» 763. el 764.*

31. — Quæritur IV. quid sit effectus Ordinis? Sunt tres, 1. collatio gratiæ *sanctificantis*, scilicet quæ confertur in omni Sacramento, ut diximus n. 22., et gratiæ *saeramentalis*, nempe specialis auxilii ad Ordinem benè exercendum. 2. Collatio potestatis exercendi functiones Ordinis, qui suscipitur. 3. Impressio characteris indelebilis, ob quod nullius Ordinis collatio iterari potest.

32. — Quæritur V. quæ requirantur, ut quis validè et licitè ordinetur? Ut validè ordinetur, requiritur, I. Ut sit viator. II. Ut sit mas; feminæ enim non sunt capaces Sacramento Ordinis. III. Ut sit baptizatus. IV. Ut habeat intentionem saltem habitualement (juxta num. 9.) suscipiendi Ordinem.

33. — Ut autem licitè ordinetur, requiritur I. ut sit confirmatus; sed hoc non sub præcepto gravi, ut vult communis sententia (1). Quoad obligationem verò ejusque fidelis suscipiendi Confirmationem, vide dicta Tom. II. If. Trod. XIV. n. 4. et in fin. II. Non si neophytus, aut infamis, aut irregularis. Dubitatur hic, an aliquis irregularitate irritatus validè ordinetur, si Episcopus protestationem præmittat (ut consuetum est) nolle ordinare irregulares, excommunicatos, etc.? Respondeo, in dubio (quicquid alii dicunt) omnino dicendum, quod ordinatio repetenda est: nisi constet Episcopum verba illa protulisse tantum ad terrorem ac suam intentionem protestationi minimè alligasse (2). III. Requiritur *animus clericandi* ut præscribitur in Trid. sess. 23. cap. 4., scilicet ascendendi ad Ordines superiores. Hoc tamen intelligendum procedere, cum quis acceptat beneficium ad quod requiritur sacerdotium, vel alius Ordo sacer (3) IV. Requiritur, ut *quisque ordinetur à proprio Episcopo*, vel ab alio, sed cum litteris dimissorialibus Episcopi proprii, si hic est impeditus ex infirmitate, aut alia justa causa. Capitulum verò Sede vacante hodie (quicquid fuerit antiquitus) nequit dare alicui dimissorias, nisi ille sit arctatus ad Ordinem suscipiendum ob aliquod beneficium requirens obsequium personale (4).

34. — Proprius autem Episcopus dicitur vel ratione originis, vel domicilii, vel **beneficii**, ac familiaritatis. Et 1. debent Ordines suscipi ab Episcopo *originis*, si ordinandus in ejus dioecesi natus est, et parentes tempore nativitatis ibidem domicilium habuerint; nam si casu alicubi natus esset, et parentes alibi domicilium habuerint, tunc dicitur *oriundus*, et ordinari debet ab Episcopo loci, ubi parentes

(1) Lib. (i. n. 786. — (2) n. 784. v. Quær. hic, — (5) n. 785. — (4) n. 788.

domicilium habent. II. Ratione *domicilii* benè ordinatur, qui in aliquo loco habitationem suam constituit, cum animo ibi perpetuò manendi. Hic autem animus probatur vel per habitationem decennii, vel per aedificationem domus cum asportatione majoris partis bonorum, degendo ibi simul per aliquod notabile tempus, ùt habetur in Bulla *Speculatores* (1). III. Ratione *beneficii*, licèt aliquis alibi natus fuerit, et domicilium habeat, benè potest ordinari ab Episcopo, in cujus dioecesi beneficium sufficiens ac congruam sustentationem possidet, obtentis tamen litteris testimonialibus ab Episcopo domicilii; à quo tamen potest examinari, si illuc reversurus est, ex Bulla *Apostolicis* min. Sed hic advertendum, quòd^{ut} quis possit ordinari ab Episcopo beneficii, debet esse saltem tonsuratus, alias non est capax beneficii. et ideò neque habilis ad Ordines ab illo Episcopo suscipiendos. IV. benique^{ratione} *fiamiliarilut is*. si quis per triennium in familia, vel servitio assiduo alicujus Episcopi permanserit, vivendo ejusdem Episcopi expensis, etiamsi non habitet in illius ædibus, potest ab illo ordinari: modò degat in loco ubi est Episcopus, vel prope; et modò Episcopus statim ei conferat verum beneficium: non enim sufficit, si assignet pensionem, aut patrimonium (2).

Regulares autem ordinandi sunt ab Episcopo loci ubi morantur de familia, si Episcopus ordinationem habeat temporibus statutis: alias à quocumque Episcopo ordinari possunt. Vide circa hoc dicta. *Tract XX. n. 113.*

35. — V. Requiritur *scientia* Ordini suscipiendo conveniens. Concilium Tridentinum pro initiandis ad primam tonsuram tantum requirit, ut ipsi *edocti finerini rudimenta Fidei, et sciant legere, et scribere*, sess. 23. cap. 1. Pro initiandis ad Ordines minores, *ut linguam latinam intelligent*. loc. cit. c. 11. Pro initiandis ad subdiaconatum et diaconatum. *ut sint litteris. et iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi*, cap. 13. Demùm pro initiandis ad sacerdotium, *ut ipsi ad populum docendum ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem. ac ad ministranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur*; idem *Trid. cap. 14.* Notent ordinandi et ordinantes verba illa, *ad ministranda Sacramenta*: ideo enim dicunt DD. quod initiandi ad sacerdotium scire debent non solum quæ pertinent ad Baptismum, Eucharistiam, etc., sed etiam ad Poenitentiam: nam licèt presbyterandus non indigeat tantâ scientia, quâ indiget confessarius approbatus, debet tamen

saltem scire universalia principia moralia , quibus solvere possit dubia communiter occurrentia in casu necessitatis, quo teneatur moribundi confessionem excipere . et specialiter omnino scire tenetur, quomodô se gerere debeat cum fidelibus morti proximis, nempe 1. Quando possunt eos absolvere, etiam in præsentia confessarii approbati? 2. Quando absolutè, et quando condilionatè ? 3. An non solùm in articulo, sed etiam in periculo mortis, et in quali periculo? 4. Quid debeat imponere infirmo, si habeat casus vel censuras reservatas? Vide quæ infrà breviter super hac obligatione dicitur *n.* 130. Cæterùm benè potest Episcopus à suis majorem scientiam, quàm requirit Concilium, requirere (1).

36. — Yerùm in Regularibus addictisiid vitam contemplativam, vel tantùm ad chorum et altare , vel sacristiam, minor scientia requiritur . modô sciant præstare quæ pertinent ad Ordinis exercitium ; et ideo saltem in Grammatica debent esse edocti , aliàs erunt irregulares, etiam de jure divino, ita ut nec Papa posseteum eis dispensare. Hæc tamen irregularitas, sublatà causâ ignorantiae, absque dispensatione de se aufertur (2).

37. — VI. Requiritur *titulus sustentationis*, aliter Episcopus Ordinem, vel dimissorias tribuens , tenetur ipse ordinatum alere, usquedùm ille titulum habeat; ita ex *cap. Ciim secundum, de Præb.* et *cap. Hecipimus, de ætate et qualil. etc.* id tamen intelligendum, nisi Episcopus inculpabiliter deceptus fuerit, vel nisi ordinatus jam aliundè habeat undè vivere possit (3).

38.—Titulus autem sustentationis triplex esse potest, paupertatis , beneficii, et patrimonii. Titulo *paupertatis*, soli Regulares professi ordinari valent. Sæculares verô ordinari debent ad titulum *beneficii*, quod sit certum de præsenti, et sufficiens ad congruam sustentationem, juxta taxam diœcesis, originis, vel beneficii, si beneficium requirat residentiam (4). Nola quôd S. C. die 17. Julii 1723. remisit arbitrio Episcopi, si detrahenda sint, an non , onera Missarum ex beneficio, vel capellania (5). Ad titulum vero *patrimonii* tantùm pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum possunt Episcopi ordinare sæculares, ut præscribit Trident. *sess. 21. c. 2. de Ile/*. Patrimonium autem constitui debet super re certa et stabili, aede sua natura frugifera, pacificè possessa, et libera ab omni onere. Sufficit etiam census perpetuus, quamvis sit redimibilis (6).

(1) *itb.* 6. *n.* 792. *v.* *Adverlend.* 2. — (2) *n.* 791. *Quær.* 2. *el* 3. — (5) *Lib. G. n. 810.-(4)n. 815. e/816.* — (5) «. 774. — (6) *n.* 817.

39.— Ille autem dubitatur 1. an incurrat suspensionem, qui ordinatur cum patrimonio ficto? Alii probabiliter negant : sed probabiliùs alii affirmant; idque certum est in dioecesi Neapolitana (1). Dubitatur 2. an juxta praedictam probabilior sententiam incurrat etiam suspensionem qui ordinatur cum patrimonio vero donato, sed datâ antapoeâ, vel lide de reddendo illo donanti post, ordinationem? Distinguo: si donans verum habuerit animum donandi, non incurrit ; quia, pactum illud de reddendo patrimonio lanquam nullum rejicitur, ùt S. C. declaravit (dùm S. C. insuper pluries declaravit quaecumque alienationem patrimonii sine licentia Episcopi esse invalidam). Secùs si donans haud habuerit intentionem donandi, quia tunc donatarius nullum rei dominium adeptus est (2).

10.— VII. Requiritur, *ul Ordo inferior ante superiorem suscipiatur*, aliàs qui per saltum ordinatur, suspensionem ipso facto incurrit ab exercitio Ordinis suscepti, donec Episcopus dispenset (3). VIII. Ut ordo suscipiatur *tempore debito*. Ordines majores possunt suscipi tantùm in sabbatis quatuor temporum; sabbato ante dominicam Passionis, et sabbato sancto. Minores verò possunt accipi in quolibet festo de praecepto, et etiam in feria sexta ante sabbatum generalis ordinationis, et feriâ quartâ quatuor temporum juxta consuetudinem receptam. Attamen apud *Eerrar. Riblioth. lom. o. verb. Ordo. art. 2. η. T.* affertur Decretum S. C. Concilii 13. Apr. 1720. ubi dicitur, quoad Ordines minores, posse tolerari consuetudinem, si sit immemorabilis, quòd ministrentur pridie die Veneris post prandium. sed expedire in hoc ut Episcopus se conformet Pontificali Romano. Qui autem ordinatur extra tempora, suspensionem ipso facto incurrit (4).

41.— IX. Requiritur, ut Ordines suscipiantur per debita temporum *interstitia*. Et I. inter Ordines minores requiritur aliquod intervallum : dicitur *aliquod*, quia illud niinimè determinatum est a Trid. in sess. 23. *cap. 11.* ubi etiam additur: *Nisi aliud Episcopo expedire magis videretur*. Potest tamen libere Episcopus primam tonsuram cum aliquo Ordine minore conferre. II. Ut à minoribus ascendatur ad subdiaconatum, requiritur anni spatium: *Aisi necessitas, aut ecclesiae* (intelligitur cui ordinandus est adscriptus) *utilitas, judicio Episcopi, aliud'exposcat* : ùt habetur in Trid. *loc. cit.* III. Ut ascendatur à subdiaconatu

(1) IV. 820. et 821. — (2) n. 822. nd 824. — (3) n. 793. — (4) Lib. G n. 794,

ad diaconatum, requiritur etiam anni spatium, sed Episcopus in hoc ex quavis rationabili causa dispensare potest, nam in Trid. *cap.* 13. dicitur: *Nisi aliud Episcopo videatur.* IV. Denique, ut à diaconatu ascendatur ad sacerdotium, requiritur saltem anni intervallum: *Nisi ob ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur,* fit in Trid. *cap.* 14. Nota hic, *utilitatem, ac necessitatem,* intellige necessitatem moralem, nempe utilitatem notabilem, et certam propriæ ecclesiæ.

42. — Hinc autem notandum 1. quòd suscipiens duos Ordines sacros eodem die, suspensionem ipso lacto ah ultimo Ordine suscepto, et insuper irregularitatem incurrit (1) Qui vero eodem die susciperet quatuor Ordines minorés nnà cum subdiaconatu, graviter quidem peccaret, Sed non incurreret suspensionem i2). Notandum 2. quòd si quis ordinatur non servatis interstitiis, sed diversis diebus. et legitimis temporibus, peccat etiam graviter, sed probabiliùs suspensionem neque incurrit (3). Notandum 3. quòd Regulares ex suis pontificiis privilegiis benè possunt extra tempora ordinari cum licentia suorum Prælatorum, juxta dicta in *Tract. XX. i)e Privil. n. Ho. et* 116. Debent tamen ordinari in festo de præcepto, ùt probabiliùs dicendum (4). Notandum 4. quòd si quis sacerdotium susciperet, omisso diaconatu, esset quidem valide ordinatus, sed non posset sacerdotio fungi, nisi priùs diaconatum acciperet, ùt habetur ex *cap. unico de Cleric, per salt.* Si quis autem episcopatum susciperet, non suscepto sacerdotio, invalidé ordinaretur.

43. — X. Requiritur *locus* ordinationis, nempe ut ipsa liat in ecclesia, et ut Episcopus resideat in propria diœcesi: nam si Episcopus in aliena ordinaret, ipse incurrere! suspensionem à Pontificalibus, et ordinatus ab exercitio Ordinis suscepti (5). XI. Requiritur *cetas debita*, quæ pro prima tonsura debet esse septem annorum, et Neapoli saltem decem. Ordines minores regulariter conferri possunt ab anno 7. ad 14. subdiaconatus anno 22. diaconatus anno 23. sacerdotium anno 25. in Trid. *sess.* 23. *e.* 12. Ælas computatur non à die Baptismi, sed nativitatis. Sufficit autem ut annus sit incoeptus, prout communis usus habet. Pro beneficiis simplicibus accipiendis sufficit annus 14. ex Trid. *sess.* 23. *cap.* 6.; sed si beneficium sit curatum, requiritur annus 23. ex Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. Pro canonicatu annus

(1) A. 7?b - (2 n. 797. et *ibid.* Dubit. 2. — (3) *Lib.* 6. n. 796. *vtrs.* Dubii. 2. — (4) n. 797. Dubit. 4. -(5) n. 798. *ers. AUde.

22. Trid. sess. 24. c. 12., quamvis in collegiatis sufficiat annus U. Pro episcopatu demùm requiritur annus 30. (1).

44. — Notandum, autem quòd si quis scienter ordinatur ante legitimam ætatem, ipso facto perpetuam incurrit suspensionem, à qua absolvi nequit nisi à Papa, vel ab Episcopo, si fuerit occulta, ex c. *Liceat*, Trid. sess. 24. c. 6. (2) Diximus *scienter*, nam Pius II. hanc suspensionem imposuit tantùm eis qui ex *temeritate* sic ordinantur. undè ignorantia crassa illos probabiliùs ab ea excusat, ita ut complets ætate benè poterunt Ordinem exercere (3). An autem qui ante ætatem suscipit sacerdotium, irregularitatem incurrat? Alii affirmant, quia (ùt dicunt) neo-presbyter concelebrando cum Episcopo, vere consecrat: et ideò jam exercet Ordinem susceptum cum suspensione. Sed alii communiùs et valdè probabiliter negant; quia æquum non videtur, ut quis eùdem actione morali duli-licem incurrat poenam, nempe suspensionem, et irregularitatem; testaturque *Suarez* ex stylo Cancellariæ hujusmodi ordinatos non censi irregulares. Et idem dicendum de diaconis et subdiaconis: nisi in eadem Missa ordinationis Ordinem jam susceptum exercent, quia tunc irregularitatem non effugiunt, saltem si ultrò ad ministrandum se offerant in Missa ordinationis (4).

45. — XII. Ut initiandus ad Ordinem superiorem ascendere possit, requiritur ut exercuerit Ordinem prius susceptum; sed juxta *Salm.* (3) hoc non est de præcepto gravi. XIII. Ultimò requiritur vocatio divina, ex illo Apostoli: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur (i Deo tanquam Aaron. Hebr. 5. 4.* Signa autem divinæ vocationis sunt, 1. Scientia conveniens. 2. Intentio recta vacandi Deo animarumque saluti. 3. Probitas vitæ, quæ maximè requiritur ad veram vocationem agnoscendam, ex illo Tridentini: *Sciant tamen Episcopi.... debere ad hos Ordines assumi dignos dumtaxat, et quorum probata vita senectus sit*, sess. 23. cap. 12. ùtque docet D. Thomas (6) dicens: *Non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens*, hanc rationem assignans: *Ut sicut illi qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur, ita et superiores sint merito sanctitatis.* Hinc si quis absque his signis, et consequenter sine vocatione divina ascendit ad altare, nequit à gravi culpa excusari; turn ob gravem præsumptionem; quâ non vocatus in sacrum ministerium

(1) A'. 799. — (2) *Cil. η. 799.* — (5) *Ib.* Notand. 2. *el r.* Sed hic dubit. !.—(♦ *Lib. 6. n. 799. Dubit. 3.* — (5; *Oe Ord. c. 4. n. 74.* — (6) *Suppl, ç.35, a. l.ad 3.*

se intrudit, ùt ait S. Anselmus : *Qui enim se ingerit, el propriam gloriam quærit, gratice Dei raninam facit, el ideô non accipit benedictionem, sed maledictionem* : tùm ob magnum periculum damnationis, cui se exponit, ùt sapienter loquitar Episcopus Abelly : *Qui sciens, nullo divinæ vocationis habita ratione, se in sacerdotium intruderet, haud dubie seipsum inapertum salutis discrimen injiceret*. Et tantùm magis graviter peccant Episcopi, qui laies ad ordines admittunt, transgrediendo præceptum illuc Apostoli : *Vanus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis*. 1. *Tim.* 5. 22. Quæ verba exponens S. Leo *Epistolà* 1. (*alicis* 87.) *ad Afrie*. 2. dixit : *Quid esi communicare peccatis alienis, nisi talem ei/ici ordinantem, qualis est ille qui non meruit ordinari?* Ideô in *c. Nullus*, *dist.* 24. universe Episcopis præcipitur : *Nullus ordinetur, nisi probatus fuerit*.

46. — Refert hic autem unà simul adnotare, quinam ex prædictis illegitime ordinatis suspensionem ipso facto incurrant. Incurrunt 1. qui ordinantur sine dimissoriis sui Ordinarii, vel sine ejus litteris testimonialibus, cùm ordinantur ab Episcopo beneficii. 2. Qui eodem die duos sacros Ordines suscipiunt. 3. Qui ordinantur extra tempora. 4. Qui ordinantur ab Episcopo manente in aliena diœcesi, sine licentia Episcopi loci. 5. Qui scienter ordinantur ante legitimam ætatem. 6. Qui ordinantur per saltum, omisso Ordine præcedenti. Adde ultimo loco, qui ordinatur per simoniam ; hic enim manet ipso facto suspensus ab Ordine simoniacè suscepto, et impeditur ab ascendendo ad superiores; id tamen non currit, si simonia ab alio sit commissa, ignorante ordinato (1).

CAPUT III.

DE ORDINIBUS IN SPECIE.

ARTICULUS L

De prima tonsura.

Quid prima tonsura, et an sit Ordo ? Si quis ordinatur sine tonsura
 47. *Privilegia tonsurati* 48. *De obligatione deferendi habitum, et tonsuram* 49. *et M. Qui priventur privilegio fori el Canonis'A.*

47. — Prima, tonsura non est Ordo, sed præparatio sive dispositio ad Ordines, cùm nullum otlicium habeat circa
 (I) I. 3. *11.109.*

ministerium altaris ; ita communiter theologi cum D. Thoma (1). Et probatur ex Trident *sess. 23. cap. 2. de Ordine*, ubi tonsurae sumptio praecipitur, sicquedicitur : *Ul, quijam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores (Ordines) ascenderent*. Ergo tonsura inter Ordines minimè numeratur (2). Clericus significat *in sortem vocatus*, scilicet ad cultum Deo prostandum, Tondentur ei capilli in modum coronae, ad significandam regiam dignitatem eorum, qui in sortem Domini vocantur. Tradit autem Catechismus Romanus sanctum Petrum primam tonsuram instituisse. Ut quis possit tonsurari, requiritur 1. ut sii mas: 2. ut sit confirmatus : 3. ut sciat legere et scribere, ac saltem Grammaticam, praeter rudimenta Fidei: 4. ut habeat animum Deo inserviendi. Qui ordinatur sine tonsura, graviter quidem peccat contra praeceptum Tridentini, sed validè ordinatur ; veriim manet suspensus usque ad beneplacitum Episcopi. Qui autem aliquem Ordinem jam suscepit sine prima tonsura, non tenetur eam postea recipere, quia per Ordinem susceptum jam fuit factus idoneus ad alios suscipiendos.

48. — Effectus, et privilegia tonsurati hæc sunt: J. Tonsuratus transfertur ad statum clericalem, undè acquirit privilegium fori, quo eximitur à jurisdictione fori laïcalis : modò deferat habitum et tonsuram , ac alicui ecclesiæ de mandato Episcopi inserviat , aut versetur in seminario , vel in aliqua schola de licentia Episcopi, ùt habetur in Trid. *sess. 23. c. 6. de Reform.* II. Acquirat etiam privilegium Canonis , ita ut percutientes ipsum injuriosè incurrant excommunicationem reservatam Papæ , si percussio est gravis; Episcopo vero, si levis. III. Tonsuratus fit capax beneficii ecclesiastici, modò habeat 14. annos. IV. Fit capax etiam omnis jurisdictionis ecclesiasticæ ad conferenda beneficia, ferendas censuras, et judicandas causas spirituales.

49. — Quæriturhic, qualiter peccent, et quas incurrant pœnas clerici habitum aut tonsuram non deferentes ; et quando propter id privilegi fori et Canonis priventur ? Clerici in minoribus, ùt communiter DI), ajunt, non peccant graviter , si habitum et tonsuram non deferant ; imô communius *Solus, Nav. Arm. Castrop. Escob. Holzm., etc.* ab omni culpa eos excusant, ex Bulla Sixti V. *Pastoralis*, an. 1588. 31. Jan. Nam ibi in tantum clerici declarantur teneri ad habitum deferendum, qui pensionem , aut alia bona

(1) *Suppi, q. 40. a. 2* — (2) *Vide / .6. n. 734.*

ecclesiastica recipiunt, excedentia valorem annum duCatorum 60. aureorum de Camera. Clerici autem b n fici t! aut in sacris constituti peccant quidem graviter si habitum dimittunt,  t communiter docent *Sanch. Laym. Castr. Horn Salm.*, etc. (quicquid dicant *Cajet. Escob. et Gob.*) dum in Trid. sess. 14. r. 6. tales habitum non deferentes de temeritate arguuntur. Valdè tamen probabiliter negant eos peccare omnes AA. præfati, si habitum dimittant ad breve tempus, aut ex causa justa se occultandi, put  ad aliquod grave damnum vitandum. Id quoad culpam; quod autem ad pœnas pertinet, in Concilio l. c. sic dicitur: *Si postquam ab Episcopo suo moniti/derini, honestum habitum clericalem, illorum ordini et dignitati congruentem , et juxta ipsius Episcopi ordinationem et mandatum non detulerint, per suspensionem ab Ordinibus, ac officio et beneficio, ac fructibus, redditibus, et proventibus ipsorum bene/ieiorum, nec non si semel correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, et beneficiorum...coerceri debeant.* Ex quo patet has p nas esse tantùm ferendae sententi . Neque huic obstat Bulla Sixti V. (' m sacrosancta, edita die 9. Jan. 1588. ubi b n fici t! non deferentes habitum, ipso jure declarantur privati suis beneficiis, nam id dispositum fuit tantùm pro ITbe Romæ, et postquam mandatis sub certo termino ipsi non obedierint(1).

50. — id quod de habitu dicunt *Sanch Laym. Escob. d* alii de tonsura, sive corona. Alii tamen,  t *Castrop. Henriq. Renz., et Tamb. cum Marchino*, clericum etiam in Sacris, aut beneficiatum tonsuram non deferentem non audent damnare de mortali , nisi eam ex contemptu omittat. Cæterùm benè quidem ait *La-Croix* faciliùs excusandos eos qui tonsuram, quàm qui habitum non deferunt; und pr fatus auctor nec sacerdotem tonsuram per 6. aut 8. hebdomadas non deferentem damnat de mortali (2).

51. —Privantur autem b n fici t!, sicut etiam ii qui in Sacris sunt constituti, habitum non deferentes, privilegio tam fori quàm Canonis, si post tertiam monitionem illum non reassumunt, *ex cap. Contingit 45. desent.excomm.* (3) Simpliciter autem tonsurati, aut clerici tantùm ad Ordines minores promoti sine beneficio, non peccent graviter , sed non gaudent privilegio fori, si actu habitum non deferant, nec ecclesi e inserviant,  t habetur in Trid. sess. 23. c. 6. *de Reform.* Gaudent ver  semper ac habitum reassumunt, nisi hoc faciant in fraudem, putà si fuerint

(1) *Lib.* 6. n. 825. — (2) iV. 826. — (5) A'. 827.

in carcere jam conjecti pro criminalibus, vel jam citati in foro laicali pro civilibus (1). Aliter tamen dicunt DD. de privilegio Canonis (2). An autem peccet, qui tonsuram suscipit ad accipiendum beneficium, sine animo permanendi in statu clericali? Aude Opus nostrum morale (3), ubi dicitur suscipiens peccare, sed probabiliter tantum venialiter.

Hic juvat adnotare id quod statutum habetur anno 1741. in Concordato inter sanctam Sedem et Carolum III. regem regnorum Neapolis et Siciliarum, circa ordinationem promovendorum ad statum ecclesiasticum. *A Niuno potrà esser da ora innanzi promosso alla Prima Tonsura, se non che à Idolo di Beneficio, o Capellania, perpetua, le di cui rendite, delratti ipesi, ascendano almeno alia meta della lassa stabilita pel Patrimonio sagra nella Diocesi dei Promovendo. II. Gindicando qualche Vescovo veramente utile, o necessario alla Chiesa, conferir la Prima Tonsura a qualche Giovane, benchè non abbia verum Beneficio, potrà farlo, ma nel solo caso che abbia il medesimo una Pensione Ecclesiastica perpetua, della rendita che ascenda almeno alia meta della lassa stabilita pel Patrimonio sagra nella sua Diocesi, o Tiniero Patrimonio: il quale, per evilar quahinque frode o inganno, non potrà costituirsi da ora innanzi, che unicamente sopra beni stabili, o sopra annue rendite /isse; e dovrà regolarsi à tenore della tassa Sinodali di ciascuna Diocesi, purchè non sia esso Patrimonio nè in minor somma di ventiquattro ducali, nè in maggiore di quaranta. III. Ollre al requisito dei Beneficio, Cappellania perpetua, o Pensione Ecclesiastica perpetua, o delTintiero Patrimonio, a niuno potfà conferirsi la Prima Tonsura, it quale dopo aver terminali 'died anni di sua eia, non sia andato a dimoraralmeno per un triennio in qualche Seminario, o Convilto Ecclesiastico, e dove cio non possa farsi, non abbia almeno portato per tre anni TAbito Clericale con licenza del proprio Ordinario, ed in tutlo il triennio, o almeno per la maggior parte delle Feste di precetto di ciascun de' Ire anni non abbia servito a qualche Chiesa nella maniera che gli sara dal proprio Vescovo prescrittu; computando questo servizio colla dimota, che avrebbe dovuto fare inqualche Seminario, o Convilto Ecclesiastico, ec. Citimo loco dicitur: Chiunque sara promosso alla Prima Tonsura, agli Ordini Minori, o agh Ordini sagri contrà la forma prescilla nel présente regolamento, ollre (die pene di sopra uc-*

1 Ibid. — (2) Ibid. — (3) «M* 1. 4. c. 115. v. Dixi 1.

Appendix]]. Examen Ordinandorum.

rennata, rimarrà pernetuamente sospeso dall'esercizio dell. Ordine già confentogli. E chi Pavril così ordinato, o pure gli avrà atal effetto concedate le Dimissorie, se sarci Kes-covo, sarci sospeso per an anno dalla collazione de'gli Ordini, e dall'esercizio de' Pontificali; e non essendo Vescovo, ma. Prelato inferiore col' uso de' Pontificali, sarà sospeso per sempredall'esercizio de' medisimi; e non avendo l'uso di essi, come pure qualunque allra Persona costituita in dignità, per sempre sarà sospesa dall'esercizio dell' Officio, e de suoi Ordini.

ARTICULUS II.

De Ordinibus minoribus.

Quoi sint Ordines minores Seel. I. *De ostiariatu. Materia tradenda est ab ipso ordinante; et ab eo Missa celebranda* 55. Sect. II. *De lectoratu* 54. Sect. III. *De exorcistatu* 55. Seel. IV. *De acolythatu* 56.

52. — *Ordines minores quatuor sunt: Ostiariatus, lectoratus, exorcistatus, et acolythatus. Dicuntur ipsi minores propter minora officia, quæ ab ordinatis exercentur circa Missam, aut in ecclesia.*

Sectio 1. De ostiariatu.

53.—*Ostiariatus est. Ordo, quo confertur potestas aperiendi, claudendi et custodiendi ecclesiam. Officium ostiarii (præter dicta) est etiam pulsandi campanas, nec non admittendi dignos in ecclesia, et expellendi indignos, scilicet infideles, hæreticos, et excommunicatos. Materia remota ostiariatus sunt claves ecclesiæ; proxima ejus traditio; forma sunt verba ordinantis, et dicentis: Sic age quasi redditurus rationes pro his rebus quæ his clavibus recluduntur. Ita tradunt AA., qui tenent singulos septem Ordines esse Sacramenta. Claves debent esse propriæ ecclesiæ, nec possunt aliæ substitui, debentque tangi ab ordinando. Hic autem denuò adverte id quod notatum est superiùs n. 29., nempe quòd in Sacramento Ordinis materia omninò tradenda est ab ipso ordinante, aliàs Sacramentum invalidè ministratur, et ab eodem debet Missa celebrari (1).* 11

11) *Lib. 6. n. 744.*

Sect. II. De lectoralu.

54. — *Lectoratus est Ordo, quo confertur potestas legendi Scripturas sacras in ecclesia. Materia remota est liber prophetiarum, et epistolarum; proxima illius traditio; forma sunt verba: Accipe et esto verbi Dei relator, etc.* Officium igitur lectoris est legendi sacras Scripturas (intellige extra Missam, nam in Missa officium est subdiaconi): ac etiam catechumenos instruendi. Si loco libri epistolarum sive *lectionarii* traderetur Biblia, aut Breviarum, valida quidem, et etiam licita esset ordinatio; secùs si alius liber.

Sect. III. De exorcistatu.

55. — *Exorcistatus est Ordo, quo datur potestas expellendi dæmones ab obsessis, ne eos impediant à Communionem.* Materia remota, est liber exorcismorum; proxima ejus traditio; forma: *Accipe, et habe potestatem imponendi manus super energumenos, etc.* Exorcismus autem est formula quædam ab Ecclesia instituta ad dæmones fugandos in nomine Jesu Christi: ut possit autem exorcista solemniter exorcizare, requiritur etiam collatio jurisdictionis, sive licentia Episcopi. Id tamen non est ob jus commune, sed ob particulare præceptum Episcoporum prohibentium exorcizare sine eorum licentia (1). Dictum est *solemniter*, cùm quisque fidelis possit privatim imperare dæmonibus, ne noceant, neque impediant fideles ab actionibus sacris (2).

Sect. IV. De acolythatu.

56. — *Acolythatus est Ordo, quo datur potestas ferendi urceolos ad altare, et candelabra luminaque in ipso accendendi.* Materia remota sunt urceoli vacui; proxima eorum traditio; forma: *Accipe ceroferarium; etc.*, atque: *Accipe urceolos, etc.* l'raque materia est essentialis. sed nobilior sunt urceoli, quia vinum et aqua magis sunt ad Missam necessaria. Hæ autem materiæ sunt partiales, unam totalem constituentes. Character verò non in candelabri, sed in urceolorum traditione imprimitur, quia in ea principalior traditur potestas (3).

(1) *Lib. 6. n. 745. et 805.* — (2) *Vide lib. 5. n. 195. npp. de adjur. ad IV,*—
(3) *Lib. 6. n. 715.*

ARTICULUS HI.

De Ordinibus maioribus.

Lectio L *De subdiaconatu.*

Quid subdiaconatus, materia, forma, et officium? Si sine manipulo, etc. 57. *Requisita* 58. §. I. *De volo castitatis; et an castitas sit c.r. volo? Si quis ignoret, etc. Si impuber, etc. Qui per metum ordinatur, de.* 59. §. II. *De Horis canonicis. Propositiones damnatae* (H). *Qui teneantur ad Horas? I. Clerici in Sacris.* 11. *Religiosi professi.* 111. *Bénéficia* 61. *Cui facienda restitutio fructuum* 62. *Si habeant alia onera* 63. *An excommunicati, etc. Et qui sine attentione interna, de.* 64. *Intra primos sex menses. Qui sine culpa omittit. An unum peccatum, de.* 65. *Qui non percipit fructus, etc.* 66. *Si beneficium sit tenue* 67. *In male expendens, etc.* 68. *Canonici non canens* 68. *Quae parva materia, de.* 69. *In projiciens Breviarium: In dubio an quid omisum* 69. *Quae requirantur ad Horas recte dicendas? I. Juxta praescriptum. Si permutes officium* 70. *Si alio pergis* 71. *Si advertis errasse. De litanis, et officio defunctorum* 72. II. *Pronuntiatio vocalis. Quid in choro* 73. III. *Pronuntiatio integra.* IV. *Pronuntiatio continuata.* V. *Ordo Horarum.* VI. *Tempus* 74. *Intentio, et attentio,* 75. *Causae excusantes a recitatione* 76. III. *De censuris in genere* 77. *ad* 80. §. IV. *De censuris in specie, et I. De excommunicatione* 81. *ad* 85. 11. *De suspensione* 84. III. *De depositione, de.* 85. IV. *De interdicto* 86. V. *De irregularitate* 87. *Irregularitates ex delicto* 88. *Irreg. ex defectu* 89.

57. — Subdiaconatus est Ordo quo traditur potestas, per quam ordinatus potest deferre calicem ad altare, ministrare diacono et legere epistolam in Missa. Materia remota est duplex, nempe calix vacuus cum patena vacua, necnon liber epistolarum. Materia proxima est horum traditio. Calix autem probabiliter debent esse consecratus, ut plures DD. sentiunt: unde ipsorum sententia in praxi sequenda est (1). Sic etiam omnino requiritur traditio libri epistolarum (2). Forma autem sunt verba Episcopi: *Videte cujus ministerium vobis traditur, etc.* Et alia: *Accipe librum epistolarum, et habe potestatem legendi eas, etc.* Duplici enim materiae duplex adhibetur forma partialis. Officium subdiaconi (ultra praedicta in altari) est deferre crucem, et lavare corporalia. Peccaret subdiaconus, si absque manipulo solemniter ministraret in Missa, nisi urgeret necessitas, ut dicit P. Suarez, (3). An autem graviter peccet

1 Lib. 6. n. 747.—(2)n. 746.—(3) Suarez de Centur. Disp. 42, tit. 4. n. 17.

§. 4. *De voto castitatis.*

si subdiaconus ministrans in mortali? Vide dicta supra n. II. Clericus (vel etiam subdiaconus) exercens officium subdiaconi sine manipulo, vel cum manipulo, sed non intendens ex officio actum illum exercere non incurrit irregularitatem; quia tunc (ut ait *Bonae.*) exercet tantum officium cantoris. Secus si cum manipulo intenderet exercere officium proprium subdiaconi II. Adverte hic Decretum S. C. Rituum, editum 6. Jul. 1698. *Deficiente subdiacono pro Missa solemni, data necessitate . potest permitti per Superiores, ut substituatur constitutus in minoribus Ordinibus ad cantandam, epistolam paratus absque manipulo.* Apud *Meratum* in indice Decretorum n. 531. Et adverte hoc Decretum esse posterius ad alia contraria, quæ affert *Ferrar. Bibliot. verb. Missa. Sacr. art. XII. n. W. et 58.*

58. — Ut quis ad subdiaconatum possit promoveri, requiritur I. ut sit ordinatus in minoribus. 2. Ætas 21. annorum completorum. 3. Titulus sustentationis (de quo vide suprâ (dicta n. 37. ad 39.)). 4. Ut benè sciat quæ pertinent ad suum munus. 5. Examen, quod debet quidem rigorosius esse in subdiaconis, ut rectè advertit *Ilomobonus* (Pœnitentiarius in ecclesia Bononien.), et signanter circa subdiaconi obligationes, nempe servandi castitatem, recitandi officium, habendi titulum sustentationis; necnon refert subdiaconos examinare circa censuras et irregularitates, quarum singulatim hinc principaliora rudimenta mox infrâ breviter recensebimus.

§. 4. *De voto castitatis.*

59. — Subdiaconatus ex præcepto S. Gregorii Papæ in *cap. 2. Dist. 28.* tenetur votum castitatis emittere. Hinc obligatio castitatis in ordinatis in sacris veriùs est ex vi voti Ordinibus annexi, quàm præcepti Ecclesiæ, ut satis colligitur ex *cap. Cùm ohm, de Cler. conjug.* Attamen si quis Ordinem suscipiendo expresse nollet castitatem vovere, tunc iste saltem ex præcepto Ecclesiæ ad castitatem teneretur. Hocque dicendum etiamsi nesciret hanc obligationem, modò vellet vere Ordinem suscipere; et adhuc si inculpate nesciret, ut valdè probabiliter plures doctores docent (2). Qui autem ordinaretur ante usum rationis, hic non teneretur ad castitatem. Qui vero ordinatur ante pubertatem, an ad castitatem teneatur? Adest duplex sententia, utraque probabilis (3). Qui ordinatur per metum

(1) *Vide lib. 7. n. 358.* — (2) *vide lib. 6. n. 809. Dubii. 1, et 2* — (3) n. 810.

Appendix 3. Examen Ordinandarum.

extrinsecum injuslè incussum, et non habet animum suscipiendi Ordinem, non tenetur ad castitatem; et etiamsi animum haberet, probabiliùs nec teneretur, quia votum emissum ob melum probabiliùs est invalidum. Secùs si metus fuerit justè incussus; vel si ordinatus scien-ter suam Ordinationem ratificaret, nempe si ullrôOrdinem exerceret (1).

II. De Horis canonicis.

60. — Primo loco hic refert adnolare plures propositiones damnatas ab Alexandro VLL, nimirum prop. 20. quæ dicebat : *Restitutio /ructuum non debetur ante sententiam*. Prop. 21. *Habens beneficium, si studio Ulterarum vacet, satisfacit, recitando per alium*. Prop. 33. *Restitutio fructuum suppletur per eleëmosynas antè factas*. Prop. 34. *Satisfacit dicens officium paschale pro officio diei Palmarum*. Prop. 35. *Cum uno officio potest satisfieri obligationi duorum dierum*. Item Innoc. XI. damnavit, prop. 54. *Qui nequit recitare Mulinum, non tenetur ad alias Horas*.

61. — Quæritur 1. quinam teneantur ad Horas? Tenentur 1. omnes ordinali in Sacris, etiamsi sint excommunicati, suspensi, et degradati. Ordinatus autem ad subdiac-natum in die Ordinationis tenetur ad Horam correspon-dentem horæ quà ordinatur. Tenentur II. Religiosi professi utriusque sexus. Hoc habetur ex antiqua consuetudine obli-gante sub gravi, ùt tenet communis sententia contra ali-quos. Nec valet dicere, quôd non constat, an consuetudo recitandi officium sit introducta à Religiosis animo se gra-viter obligandi; nam respondetur, quôd cùm illa constan-ter, et tandiù cum magno incommodo ab omnibus Reli-giosis observata fuerit, præsumptio est pro parte affir-mativa, pro qua autem parte stat præsumptio, pro ea stat etiam possessio, regula generalis est (2). Nullus autem Reli-giosus aut Monialis in particulari tenetur sub gravi Horas dicere in choro, ùt communiter dicunt *Suar. Salm. Cone., etc.*: modo chorus non tollatur, ad quem requiruntur sal-tem quatuor expediti (3). Ad officium verô non tenentur Re-ligiosi ejecti; sed tenentur profugi(4). Tenentur III. benefi-cial!; alias fructus omnes beneficii restituere debent, ex Cone. Later. V. Sect. 9. §. *Statuimus*, ubi dicioni fuit: *Sta-tuimus, ul quilibet habens beneficium, si post sex menses, obtento beneficio, officium divinum non dixerit, /ructus non faciat suos pro rata recitationis*. Et si talis post monitionem

adhuc pergit omittere, potest etiam beneficio privari. / Deinde sanctus Pius \. in *Conslit.* 186. quæ incipit *Ex proximo Lateranensis*, decrevit quôd qui relinquit Matutinum, restituat dimidiam partem fructuum correspondentium illi diei: qui cæteras Horas, aliam dimidiam; qui vero unam tantum ex parvis, sextam partem fī'. Et idem dicendum, si quis per plures leves omissiones inter cili-
cium diei ad gravem materiam pertingit (2). Qui autem hodie supplere vellet officium heri omis-
sum, minimè liberatur à restitutione (3). Hæcque restitutio debetur ante omnem sententiam, quia conditio recitationis est absolute necessaria ad lucrandos fructus, cum sine ipsa ne-
queat beneficiarius facere fructus suos, ut præfatum Conci-
lium sancivit (4).

62. — Restitutio autem tunc facienda est vel pauperibus (sufficit cujuscumque loci), vel fabricæ ecclesiæ, vel domni beneficii, vel in augmentum agrorum ipsius. Potest etiam Heri in refectionem alterius indigentis ecclesiæ, si propria non eget, vel si fabrica alienæ ecclesiæ redundaret in utilitatem pauperum. Potest etiam applicari in Missis pro defunctis; et potest beneficiatus adhuc applicare eam sibi ipsi, si vere pauper sit, modô non faciat in fraudem; *Suar. Castrop. Navar. Tol. Less.*, etc. comm, (8). Si quis autem post omissionem dederit eleemosynas. immemor, vel forte ignorans obligationem restitutionis, probabiliter potest eas computare, ut dicunt *Sanch. Suar. Lug. Laym. Salm. Croix* (6).

63. — Probabiliter dicunt etiam *Sot. Less. \ 'asq. Bonac. Sanch. Salm.* . etc., quôd si beneficiatus alia onera habet, quibus jam satisfecerit, non tenetur omnes 'fructus restituere. Secùs tamen dicendum (quicquid dicant alii) de simplici beneficiato, qui nullum aliud onus haberet, nisi deferendi habitum (7).

64. — An autem excommunicatus toleratus teneatur ante sententiam restituere fructus beneficii. si onera ipsius impleverit? Aliqui affirmant; sed probabiliùs et communiùs alii negant, prout pariter dictum est *Tom. II. Tr. XIX. n. 19. in fine*, quia non tenetur reus nisi post sententiam subire pœnam illam, quæ actionem requirit; ex alia autem parle excommunicati tolerati validè jam Sacramenta ministrant, Horasque persolvunt: ita *Laym. Tourn. Castrop. Salm. Bonacina, Coninch.* et alii pluies (8). Sic etiam pro-

li) *Vide lib. 5. n. 603.* — '2) n. 668. 3) n. 667. — i v. 665. *el lib. 4. n. 115. v. Sed dices.* — (5) *lib. 3. n. 672.* — '6 n. 700. Quær. 11. *vers. Limitant.* — (7) *n. 673.* — (8) *n. 670.*

habiliter non tenetur ad restitutionem qui recitat sine attentione interna ; cùm opinio quod sufficiat ad satisfaciendum, si habeatur intentio , et attentio externa, non sit improbabilis, juxta dicenda η. Τῖκ (1).

60. — Præterea notandum, S. Pium in præfata Constitutione declarasse, quòd b́énéficiât!, si intra primos sex menses officium omittant, licèt non teneantur ad restitutionem, tamen non excusantur à peccato mortali (2). Hinc omninù dicendum, quòd b́énéficiâi!, etiamsi vellent pro eo tempore fructus restituere , omittendo officium , graviter peccant , cùm ipsos ad officium quovis tempore Ecclesia ex motivo religionis obstrinxerit (3). Graviter igitur peccat qui intra sex menses (ùt dictura est) officium omittit, sed non tenetur ad restitutionem , ùt docent *Lessius*, Γα, γ-c/uez , *Cone. Viva* et communior sententia (contra paucos.) Ratio, quia, juxta communem sententiam, restitutio fructuum non jam debetur de jure naturali : fructus enim non dantur pro mercede recitationis, sed pro sustentatione beneficiarii, cum onere tamen officii, imposito ab Ecclesia (ùt diximus) ex motivo religionis, et ideo nulla ante Concilium Lateranense restitutio præoipiebatur. Concilium autem restitutionem præcipit tantùm omittentibus post sex menses (4). Ob eandem rationem non tenetur ad restitutionem, qui omittit officii recitationem sine culpa, quia, licèt (ùt dictum est n. 61. in /in.) restitutio ante omnem sententiam facienda sit, tamen cùm ipsa in poenam præcepta sit, omninù culpam requirit, ùt rectè dicunt *Less. Sanch. Cone. Viva*, et alii communiùs, contra paucos ( ). Pariter ob eandem rationem subdiaconus beneficium habens, si officium omittit, unum tantùm committit peccatum, cùm ex uno motivo religionis ad illud teneatur (G).

66. — Dubitatur I. an teneatur ad officium beneficiarius , qui fructus non percipit? Minimè tenetur, si ipse non negligenter se gesserit in illis exigendis. Excipe, nisi ipse in poenam alicujus criminis sit fructibus juste privatus ; vel nisi certam spem habeat percipiendi illos sequentibus annis (7). Quid si super beneficio lis vertatur? Resp. si beneficiarius nondum acceperit illius possessionem , non tenetur ad officium . nisi per ipsum stet quin statim possessionem adipiscatur. Si verò jam acceperit, tene-

(1) Y. 669. el lib. 4. η. 176. — '2, Vide lib. 3. n. 663. ei 666. · 5 Lib. 4. n. 11e Ruær. IL 44 i4) Lib. 3. 11' 66'56 0*6. — (5) Cit. *. 6 Lib. 4. n. 145. Quær. 1.-7; Lib. 3. n. 664.

tur, casu quo spem certam habeat vincendi litem ; secùs si sit in dubio (1).

67. — Dubitatur 2. an teneatur ad officium habens beneficium tenue? Alii affirmant: sed alii plures negant, ut *Less. Sanch. Nalder. Arag. Rodr. Nolfes. Pelliz. et alii*, quia tenue beneficium, ex *cap. Is cui, de Præpend. in 6.* ut verum beneficium non habetur. Dicunt autem, illud esse tenue beneficium, quod non pertingit ad tertiam partem sustentationis (2).

68. — Dubitatur 3. an beneficiarius male expendens fructus beneficii teneatur ad restitutionem? Plures graves DD. probabiliter negant, ut *S. Antoninus, Less. Cabass Sanch. Salm. et alii cum 5. Thoma-(3)*, qui ait, praebeendas haberi ut bona patrimonialia. Alii tamen probabiliùs, ut *Laym. Bon. Navar. Petroc. Concina*, etc. Affirmant, quia beneficiarii ex justitia tenentur fructus superfluos pauperibus, vel locis piis erogare; nam saltem Ecclesia non concedit ipsis dominium fructuum, nisi limitatum ad superfluos erogandos in pauperes (4). Vide dicta *Tr. X. n. 7.* Hic autem sedulò advertendum. quod Papa Benedictus XIV. in Brevi ad Cardinalem Delphinum Patriarcham Aquilejensem, emanato die 19. Januarii 1748., declaravit canonicos choro *non interessentes*, vel ibi *non canentes*, nedum distributiones quotidianas amittere; sed etiam ad restitutionem teneri fructuum suarum praebeendarum (5).

69. — Quæritur II. quanta sit obligatio officii? Certum est peccare graviter, qui omittit notabilem officii partem. Cæterùm censetur parva materia omissio minoris partis, quàm parvæ Horæ (6). Qui autem omnes septem Horas omittit, veriùs cum *Less. Sanch. Concina. Tournely*, et communi, unum committit peccatum, quia omnes Horæ integrum officium componunt (7). Qui officium projiceret in mare; tot peccata committeret, quot omissiones dierum prævideret; quæ singula) omissiones officii, ad quemlibet diem pertinentes, sunt singulæ transgressionis, et hic, eas jam prævidendo, peccaret quidem in causa (8). An in dubio, utrum aliquid ex officio sit vel ne omissum, sit repetendum? Repetendum quidem in dubio negativo, scilicet si nullum prudens motivum habeas, quòd jam dixeris; secùs si dubium positivum, nempe si pro-

1) *Cil. η. 665. v. Quid si.* — (2) *Lib. 5. n. 67f.* — (3) *2. 2. q. 285. a. 7.* — 4) *Lib. 3. n. 492.* — (5) *n. 675. Ditbit. 3* — (6) *Lib. 4. n. 147.* — 7) *n. 148. r. Hic igitur.* — 8) *n. 149.* .

habiliter credas dixisse; ita communiter *Navar. Sanch. Lugo, Tourn. Castrop. Salm. Roncagl.* (1).

70. — Quæritur Ilf. quæ requirantur ad Horas benè recitandas? Requiritur 1. ùt recitentur juxta *præscriptum Breviarii Romani*. Undè improbabilem censeo opinionem eorum, qui dicunt non peccare mortaliter qui commutat officium in aliud notabiliter brevius (2). An autem sit mortale mutare in æqnale, vel quasi? Adest hinc indè duplex plurimorum sententia *Æquiiùs* tamen videtur dicendum cum *Sporer, Ronc. Viva, Laym. Elbel.* etc. esse mortale, si mutatio sit frequens; veniale si rarô, putà ter vel quater in anno: et nullum, si id aliquando liat cum causa, nempe itineris, studii, etc. Ratio quia licèt officium recitandum sit juxta formam individualement Breviarii, ùt præcipit S. Pius V. in Bulla *t nobis*, descripta in Breviario, dicendo: *Neminem satisfacere nisi hac sold forma*; tamen probabile esi Pontificem in hac forma praescribenda magis respexisse ad formam substantialem, quæ est quantitas officii, quàm ad accidentalem, nempe ad illius qualitatem: et ideo commutatio non videtur culpam venialem excedere. Id tamen frequenter facere esset mortalis culpa, quia (ùt rectè ait *Laym.*) esset perversio ordinis; et gravis quidem, si frequens esset (3).

71. — His positis, probabile est I. quod si alio pergis, potes recitare officium illius loci, nisi fueris Beligiosus, quia teneris tunc recitare officium Breviarii tui ordinis; ita *Laym. Holzm. Bonae. Castrop.* et alii. II. Quod capellani, et commensales Cardinalium et Episcoporum possunt se eis conformare in officio; *Holzm.* cum communi, ex Decreto S. C. Rituum, et *Clem. Dignum, de Cel. Miss.* Et idem dicunt 1)0. de capellanis Monialium, ùt *Croix, Holzm. Gob. Sloz.* etc.; et de iis qui obeunt exercitia spiritualia apud Religiosos, *Laym. et Gobat.* III. Quôd possis recitare officium socii; quia ipsi associatio excusat, modô officium non sit notabiliter brevius, *Viva, Ronc. Henriq. Quintanad.* et alii (4);

72. — Si quis advertit errasse, postquam multum processit in officio indebito, potest vel proseguire, vel recitare reliquum de proprio; sed meliùs erit recitare de proprio; nisi vellet aliâ die non impedita officium dicere de Sancto illo; quod satis probabiliter admittunt plures DI). (5). Ex consuetudine autem introducta gravis

11) N. 150. — (2) *Lib.* 4. n. 160. *et* 161. v. Quær. ill. — (5) η. 161. r. Secunda igitur, *et seqq.* — *Ibid.* vers. Juxta autem. — 5) *Lib.* 4. n. 161. Quær. V.

esi obligatio recitandi Litanias S. Marci, et Rogationum, ac officium defunctorum etiam in privato (1).

73. — Requiritur 2. *pronuntiatio vocalis*. Hic dubitatur, an recitans debeat se audire? Alii affirmant: alii tamen non improbabiler negant, ut doctissimus *Sylvius Tourne!*. *Laym. Azor. Spor. Salmant. Trull. Bodr.* et alii: quia in recitatione officii non jubetur auditio, sed pronuntiatio, ad quam non oportet elevare vocem, sed sufficit formare aliquem externum sonitum, qui semper adest, cum verba proferuntur (2). Submissè recitans in choro benè satisfacit (3): sed non canonicus, qui tenetur canere, juxta dicta n. 68. *in/in*. Recitanti autem in choro sufficit si audiat alteram pariem in confuso, vel tantum unum ex ea. Quid si non salis percipis in materia notabili alteram partem, propter culpam chori, aut socii? Alii dicunt quòd teneris repetere non auditum; alii plures negant, quia per ipsam societatem, et tuam applicationem moraliter jam communicas; ita non improbabiler *Sa, Major, Boncayl. Elbel, Salm. Pelliz. Trull*, et alii (4). Surdus autem non satisfacit, quidquid alii dicant; secus verò dicendum de surdastro, si audiat saltem in confuso (o).

74. — 111. *Pronuntiatio inteyra*, id est, sine mutilatione, quà sensus verborum notabiliter varietur. Valet tamen officium, si aliqua saltem servetur significatio verborum (G). IV. *Pronuntiatio continuata*, scilicet sine interruptione in qualibet Hora; quæ autem interruptio inducit veniale, nisi aliqua excuset causa. (7). Matutinum autem etiam sine causa potest à Laudibus separari; et sic pariter tres Nocturni, saltem per tres horas (8). Facta tamen interruptione, adhuc culpabili, probabiliùs non teneris Horam repetere, cum quilibet psalmorum versus suam habet significationem (11). V. *Horarum Ordo*, scilicet ne invertatur, inversio tamen non erit nisi venialis, etiamsi fiat frequenter; et etiam in choro, ut probabiliùs ajout *Cajet. (lavant. Laym. Sanch. Bonae, etc. jlo)*. Celebrare autem Missam ante Matutinum probabiliùs et communiùs non est nisi veniale cum *Less. Castr. Cone. Tourn. Sot. Tolet. Bellarm. Croix. Salm.* et aliis pluribus (11). VI. *Tempus prajixum*. Tempus Matutini incipit ab hora Vesperarum diei antecedentis usque ad meridiem subsequentis (12). Idque proba-

¶ n. 160. Quær. I. et II. — 2 n. 163.—(3) *Ibid. vers.* An autem. — 4 *Ibid.* Quær. II. — (5) *Ibid.* Quær. III. — (*in.* 165. — (7)n. 166. — 8 n. 167.— 9 n. 168. — 10 *Lib. 4. n. 169. et sgqq.* (11) *Vide l. 6. n. 517. r. Quær.* — (12) *Lib. 4. n. 174.*

biliter procedi! etiam de officio defunctorum , extra tamen chorum (1). Et de hoc adest etiam Decretum S. C. Rituum apud *P. Perraris Biblioth. torn. 4. verb. Lilaniai, pag. efM n. 17.* Non idem currit autem de Litaniis(2). An aulem satisfaciat dicens Matutinum horà secunda post meridiem? Alii allirmant, uli *Salm. cum Sanchez, Trullench. etc.*, dicendo id hodie permitti ex consuetudine introducta ; sed verius negandum cum *Holzman, Croix, ei Concina*, quia time nondùm inempta est hora Vesperarum, quæ est media inter meridiem et occasum ; dies enim ecclesiasticus non nisi ab hora Vesperarum incipit. Quôd autem consuetudo undique jam introduxerit recitari Matutinum hora secunda post meridiem à majori parte fidelium juxta dicta de consuetudine *Torn. /. Tract. II. n. 79.?* hoc probandum esset.; sed usquedùm non probatur, possidet lex opposita (3). Tempus autem Horarum incipit à media nocte ad meridiem ; Vesperarum et Completorii à meridie ad mediam noctem (4).

75. — ATI. *Intentio et attentio.* Requiritur *intentio* (scilicet recitandi) saltem virtualis; sufficit pro illa, si ab initio sumpseris Breviarium ad recitandum. Communissimè autem, et probabilius , cum *Suar. Castr. Less. Tournely, Pontas, Vasq. et Croix* cum aliis, non requiritur intentio satisfaciendi obligationi, imô recitans implet, etiamsi positivè intendat nolle implere, quia implens non potest non implere, cùm satisfactio non pendeat à sua, sed à voluntate legis, sive Ecclesiæ (5). Requiritur insuper *attentio*, saltem externa, scilicet ne apponatur actio incompatibilis cum intentione interna. An autem requiratur etiam interna? Alii allirmant requiri internam, quæ fit vel ad Deum , vel ad sensum , vel saltem ad veroa, nempe ut rectè pronuntientur; quia alias prout dicunt, non esset oratio. Alii verô plurimi negant., dicentes veram esse orationem, quæ fit cum intentione orandi, et attentione externa; ita *Lugo, Palud. Coninch. Angi. Sylv. Croix*, et plures alii cum *S. Antonino*, et *D. Thoma* (6). Ratio i 1. quia si attentio interna esset de essentia orationis, ministrans Extremam-Uctionem sine attentione interna invalidè ministraret, cùm forma hujus Sacramenti sit deprecatoria. *Indulgent libi Deus, etc.* ex illo S. Jacobi: *Orent super eum, ungentes, etc. Ep. 5. 14.* Sed id non potes dici, cùm constet ex Florentino ad valorem Sacramenti tria tantùm

(1) *Ibid.* Quær. IL- (2) *lb.* Quær. iII__ (3) *lb.* Quær. I— (4) n.173. r.Tempus. — 5) n. 176. — .6; *Lib. 4. n. 177. v. Terlia.*

requiri et sufficere, nempe materiam, formam sen verba à ministro prolata, et intentionem ipsius faciendi quod facit Ecclesia. Ratio 2. quia si attentio interna de essentia orationis esset, etiam is qui cum involuntaria distractione Horas persolveret, nec etiam satisfaceret. Propter has rationes minime contemnendas, videtur hæc secunda sententia non posse dici improbabilis. Cæterùm conveniunt omnes quòd, ut dicatur quis non implere, oportet ut non solùm advertat distractionem, sed adhuc, ut plenè advertat se distrahi ab officio; alias, licèt voluntarie se distrahat, non tamen voluntarie se distrahit à recitatione. Scrupulosus autem propter distractiones nunquam tenetur repetere (I).

76. — Quæritur IV, quænam causæ excusent à recitatione collicii? Excusat [*infirmitas* gravis, sive grave incommodum. Laborans autem tertianû vel quartanû tenetur recitare, et etiam anticipare, si commodè potest. Non tenetur tamen anticipare Matutinum in die præcedenti; nullus enim obligatur suo privilegio uti. Si quis commodè potest, tenetur dicere officium cum socio. In dubio an ob recitationem graviter kedaris, non teneris; secùs in dubio an excuseris, nisi habeas probabilem rationem: sed meliùs est tunc ut te remittas medico, aut Superiori, vel saltem viro prudenti. Quando autem urget morbus, si nequis recitare lotum, nec teneris ad partem, quia aliàs magna superesset tibi scrupulosa anxietas, an pergere possis, vel ne, in reliquis recitandis; ita valde probabiliter *Suar. Nav. Sanch. Lugo, Cardenas, Roncaglia*, etc. (2). II. *Impedimentum* tustium, putà si (piis occupetur in officio charitatis, quot non posset omittere sine scandalo, aut notabili detrimento proprio, aut alieno, v. g. si nequiret differre concionem sine nota, vel confessiones aliorum in magno concursu (3) III. *Cecitas* (4). IV. (*arentia* Breviarii. Teneris tamen dicere quæ mente retines, modò id, quod retines, pertingat ad quantitatem saltem parvæ Horæ. Et si cares officio proprio, teneris recitare ex communi. Item si absque magno incommodo potes socium adhibere, teneris. An autem beneficiarius teneatur etiam conducere socium ad Horas persolvendas, si nequit solus? Adest duplex sententia probabilis; sed affirmativa est communior et futior; immò omninò sequenda, si ille velit fructus percipere; cum sola enim probabilitate opinionis opposita: nequit possessionem fructuum inchoare, ùt rectè ajunt *Less. Soto, Salm. Concilia, Tournely, Bon.v* alii commu-

(1) *Ibid.* c. Gaterum. — 2) n. 154. et 155, — 3/ *Lib.* 4. ri. 456, — 4 n. 157.

niter (1), juxta dicta *Tract. X. n. 8. V. Excusai dispensais Pontificis* ; et etiam proprii Episcopi (ad breve tamen tempus) , si adsit causa : putè si dubitetur de morali impotentia (2).

§. 111. *De censuris in genere.*

(In hoc paragraphe ponuntur tantùm definitiones, divisiones , et principia , relictis quæstionibus , aliisque notiis, quæ habentur *Torn. II. Tract. XIX.* ubi fusè egimus de censuris).

77 — Quæritur 1. Quid et quoluplex est censura ? *Censura, est pæna spiritualis el medicinalis, per (piam delinquenti et contumaci per ecclesiasticam potestatem aufertur usus quorumdam spiritualium bonorum.*

78. — Dividitur censura 1. in excommunicationem, suspensionem , et interdictum. 2. In eam quæ est à/ure, nempe quæ fertur per legem generalem et permanentem, et eam quæ est *ab homine* > quæ scilicet fertur à Prælato per particularem sententiam. 3. In eam quæ dicitur *latæ sententiæ*, quæque incurritur ipso facto; et *ferendæ sentential*, quæ non incurritur nisi post sententiam , prout sunt censuræ latæ verbis futuri temporis: vide in *cil. Tract. XIX. n. 2.*

79. — Quæritur II. Quis potest ferre censuras ? Possunt omnes Superiores ecclesiastici habentes jurisdictionem in foro externo, vel ordinariam, prout Pontifex, Concilia, Episcopi, et ipsorum Vicarii, item Vicarii capitulares, et Capitula religionum , eorumque Prælati ; ve delegatam ut sunt ii quibus ab habente ordinariam facultas committitur; vide *Tr. XIX. n. 3.* Quæritur III. Quid requiratur, ut quisquis possit ligari censuris? Requiritur 1. ut sit homo. 2. I't sit baptizatus. 3. Ut sit rationis compos. 4. Ut sit persona determinata, o Ut sit subditus. Quoad peregrinos verò vide *ibid. n. 6.* Quæritur IV. Quid requiratur ad incurrendam gravem censuram, putù excommunicationem majorem , vel suspensionem* totalem , aut ad longum tempus? Requiritur I. peccatum grave, et ut materia sit etiam per se gravis, aut saltem valdè conducens ad finem intentum; at in dubio Superioris præceptum certè ligat. 2. Actus externus. 3. Actus consummatus—4. Contumacia, ita ut delinquens sciat crimen, non solùm vetitum esse jure divino , sed etiam ecclesiastico. Vide autem illationes quæ ex his inferuntur *cit. Tract. XIX. η. 1.* Quæritur V.

;1) *Ibici, el 158, el vide lib. 3. n. 761, Quær. II. — (2; lib. 4. n. 159.*

Quis possit à censuris absolvere? A censura lata per sententiam particularem ordinarie is tantum potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus Superior, aut successor, aut delegatus. Ab illa autem quæ lata est à jure, vel ab homine per sententiam generalem (modò non sit reservata) potest absolvere quivis confessarius; vide *ibid.* n. 11.

80. — Hic autem notandum I. quòd Episcopi ex *cap. 6. Liceat, sess. 24.* in Trid. possunt dispensare in omnibus irregularitatibus, et suspensionibus ex delicto occulto; exceptis iis quæ oriuntur ex homicidio voluntario, et aliis deductis ad forum contentiosum, item possunt absolvere à quibuscumque casibus occultis, etiam sedi apostolicæ reservatis, quoscumque sibi subditos in diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum. Le hoc vide *Traci. XX. n. 29. et seq.* Hanc autem facultatem potest Episcopus etiam generaliter aliis delegare; *ibid.* n. 34. Notandum 2. quòd prædicta facultas veriùs sublata est Episcopis respectu ad hæresim, et alios casus reservados in Bulla *Cænæ*; *ibid.* n. 38. Si tamen quis sit impeditus adire Romam, benè potest absolvi ab Episcopo: absolute quidem, si impedimentum est perpetuum: sub juramento verò adeundi Romam, si est temporale, exceptis semper mulieribus et pueris; vide *ibid.* n. 40. ad 45. Insuper hic obiter notandum 3. quòd excommunicatio papalis in violentes immunitatem ecclesiasticam, à qua absolvenda Clemens VIII. etiam Regularibus facultatem abstulit, prout diximus in *Tract. XX. n. 99.*, illa tantum incurritur an iis, qui violenter et injustè extrahunt ab ecclesia confugientes adeam; Clemens enim in suo Decreto nullam aliam excommunicationem Regularibus vetavit absolvere respectu ad violentes immunitatem, quàm illam qua* declarata fuit à Gregorio XIV. qui in Huila 7. declaravit violentes immunitatem, per extractionem confugientis ad ecclesiam, incurrere ipso facto eandem excommunicationem papalem. quæ priùs fulminata fuit in violentes libertatem ecclesiasticam à Paulo H. in *Eætrav. Etsi Dominici, de Pænit. et*

Sixto IV. in alia *Eætrav. Etsi Dominici* 7. *eod. tit.* Qui Pontifices hujusmodi excommunicationem ita sibi reservarunt, ut in generali concessione absolvendi à casibus pontificiis, hæc non comprehenderetur. Nec obstat textus in *cap. Cùm pro tua, de sent. eæc.* ubi, cùm aliquis in claustro cujusdam monasterii quemdam clericum verberasset, dicitur in textu illum duplicem incurrisse excommunicationem, unam quia percussit clericum, alteram quia læsit immunitatem. Nam communiter notant DD. cum

[*"affatin.* in cit. *cap. n. 10.* excommunicationem illam ob læsionem immunitatis impositam fuisse non à jure, sed ab ipso Episcopo; ita *Abbas, Cardinal. Ancharan. cumtac.* qui verbo, *duplicem*, sic adnotavit: *Duplicem, id esi ob injectionem manuum ipso jure, et violationem claustrum ab ipso* (Episcopo) *latam.* Hinc *Fagnan.* cum aliis in *cap. Inter alia, de Immun, eccl. n. 102.* ut certum habet nullam adesse excommunicationem latæ sententiæ Papie reservatam contra percutientes, vel furantes in ecclesia.

IV. De censuris in specie.

Et I. De excommunicatione.

81. — Excommunicatio est censura, per quam privatur homo communione ecclesiastica. Est duplex: minor, qua privat tantum usu passivo, seu receptione Sacramentorum; vide *Tract. XIX. n. 21.*, et major, quæ privat etiam activo et omni communicatione, ut infra mox dicemus num. 83. <

82. — Excommunicatus potest esse vel toleratus, vel vitandus. *Toleratus* est quem fideles non tenentur vitare, ex *Constit. Ad evitandum*, Concilii Constantiensis, nec etiam in Divinis, ut probabilius ajunt DD. vide *Tr. cit. n. 15.* Et idem dicitur de suspensis et interdictis toleratis. *Vitandus* est, quem fideles tenentur vitare. Et dupliciter quis potest esse vitandus, vel quia est nominatim excommunicatur et denunciatus: vel quia est publicus percussor clerici, vel Monachi; ita tamen ut factum nulla possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari, ut dicitur in *can. Si quis suadente, il. qu. 4.* A ide cit. *Tract. XIX. n. 16.* Hæc autem excommunicatio, si percussio est enormis, vel gravis, et publica, tantum à Papa absolvitur, nisi percussor sit mulier, aut impubes; hi enim possunt absolvi ab Episcopo, qui potest etiam absolvere à percussione levi adhuc publica: et adhuc à gravi, vel enormi, si sit occulta, vide *Tr. XX. n. 46. ad 48.*

83. — Excommunicatus igitur excommunicatione majori (esto sit toleratus) privatur 1. suffragiis Ecclesiæ. 2. Beneficiis, ita ut collatio beneficii ipsi facta sit omninò nulla. 3. Susceptione et administratione Sacramentorum ac omni usu divinorum officiorum. 4. Omni communicatione spiritali et civili cum fidelibus. Ex alia parte peccant fideles, qui communicant cum excommunicato vitando, sive in Divinis, nempe si cum eo Missam audiant, officium re-

citent, sive in civilibus, scilicet si illum alloquantur, cum eo habitent, societatem ineant, eum salutent, scribant ei; quæ omnia comprehenduntur illo versu: *Os, orare, rule, communio, mensa negatur.* Ili autem communicantes in tribus casibus peccant graviter. 1. Si, communicent in Divinis. 2. Si in contemptum Ecclesiæ. 3. Si in crimine criminoso id est, si communicant in eodem crimine (putà concubinato) ob quod ille est excommunicabis, et in hoc tertio casu incurrunt etiam excommunicationem majorem; in alijs verb (regulariter loquendo) peccant tantum venialiter, et ligantur solà excommunicatione minor; à qua culpa et excommunicatione excusat necessitas, utilitas, lex conjugii, subjectio, et ignorantia, quæ alio versu continentur: *Intile, lex, humile, res ignorata, necesse.* Vide de bis *Torn. //.* *Tract. XIX. Punct. //.* à η. 23. *ad 2^a.* Dixi, *regulariter loquendo*, nam esto sit probabile quamcumque communicationem civilem cum vitando esse tantum venialem, probabilius tamen est esse mortalem, si sit frequens, cum proposito frequente cum eo communicandi; vide *ibid. n. 22.*

II. *De suspensione.*

84. — *Suspensio est censura, quæ clericus functiones aliquas ecclesiasticas exercere prohibetur.* Multipliciter autem dividitur suspensio. 1. Alia est à jure, alia ab homine. 2. Alia fertur ad certum tempus, quo elapso expirât: alia fertur absolute, quæ manet donec per absolutionem auferatur. 3. Alia est ab ollicio, nempe Ordinis, vel jurisdictionis; alia à beneficio; et alia ab utroque, tam ab officio, quàm à beneficio; vide quæstiones super hac censura *Tract. XIX. ex n. 64. ad 67.*

III. *De depositione.*

85. — *Depositio est, quæ privat simpliciter omni usu officiorum et beneficiorum.* Depositio autem alia est *realis*, quæ dicitur etiam degradatio. Alia *verbalis*, quæ absolute dicitur depositio. Prima fit cum solemnitate, et privat privilegio tam fori, quàm Canonis absque spe restitutioni. Secunda verb fit sine solemnitate, et utroque privilegio retento, vide *Tract. XIX. n. 67.*

IAT.*Z)e *interdicto.*

86. — *Interdictum est censura ecclesiastica prohibens*

usum tam divinorum officiorum, quàm aliquorum Sacramentorum, et etiam ecclesiasticæ sepulturæ usum, quatenus talis est. Dicitur *quatenus talis est*, quia excommunicatio etiam privat eodem usu, sed quatenus est communicatio cum fidelibus; suspensio autem non impedit proprie usum, sed exercitium potestatis ecclesiasticæ. Interdictum aliud *est locale*, quod immediatè afficit locum; aliud *personale* immediatè alliciens personas. Potest esse etiam mixtum, quod afficit immediatè tam locum, quàm incolas. Vide alia *Tr. XIX. n. 68.* Adest etiam *cessatio à Divinis*, quæ definitur: *Prohibitio clerici facta, ut abstineant ab officiis divinis, et ab ecclesiastica, sepultura.* Hæc non est censura, nec imponitur per modum medicinæ, sed tantum in signum mœstitiæ, ob aliquam gravissimam injuriam Deo vel ecclesiæ irrogatam. Ipsa imponi potest, a quibus imponuntur censuræ.

V. De irregularitate.

87. — Irregularitas est impedimentum canonicum, Ordinum sacrorum susceptionem, et susceptorum usum impediens. Dictum est *impedimentum*, non censura: quia sic vult communior et probabilior sententia; vide *Tract. XIX. n. 73.* Notandum hic 1. quod irregularitas non incurritur, nisi in jure sit expressa, ex *cap. Is qui, de sent, excom.* Undè in dubio non incurritur, nisi dubium sit circa homicidium factum; in dubio enim, an quis ad illud concurrerit vel ne, habetur ut irregularis; *ibid. num. 79. et 80.* Notandum 2. quod ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiritur saltem scientia legis ecclesiasticæ prohibentis. An autem etiam scientia pœnæ? Probabiliter adhuc affirmant Nav. Silvest. Sanch. Castrop. Donc., etc. Vide *ibid. n. 83. et 84.* Irregularitas tollitur 1. per cessationem causæ, si sit ex defectu ætatis, ignorantiae aut paupertatis, vel infamiæ facti, quæ tollitur etiam per mutationem loci, aut per emendationem; nam alias, si est juris, scilicet per sententiam requiritur dispensatio. 2. Per Baptismum (si sit ex delicto). 3. Per dispensationem. 4. Per professionem religiosam; vide *ibid. n. 85. ad 87.*

&8. — Irregularitas alia est ex *delicto*, alia ex *defectu*. Irregularitates ex *delicto* sunt sex: I. Ob Baptismum seriò et scienter iteratum, et tunc fit irregularis tam baptizans, quàm baptizatus; vide *Tract. XIX. n. 88.* II. Ob violationem censuræ, nempe si quis eà innodatus scienter exercet actum Ordinis solemniter; *n. 89.* III. Ob peccatum,

§. 4. *De censuris in specie.*

quo clericus scienter et serio actum Ordinis sacri, quem non habet, solemniter exercet; *n.* 90. IV. Ob aliquas furtivas susceptiones Ordinum, id est 1. si quis accipit Ordinem sine approbatione Episcopi, ex *rap.* 1. *de eo*, (*pii/uri.*, etc. 2. Si absque dispensatione ejusdem suscipit eâdem die plures Ordines, quorum unus est sacer, ex *cap.* 2. *et 3. eod. lit.* 3. Qui post matrimonium contractum ante consummationem accipit Ordinem sacrum, uxore renitente, ex *Extr. Anliquæ*, *de l o/o*. Vide *cil. Tr. XIX. n.* 91. Diximus autem *ob aliquas*, nam aliæ furtiva» Ordinum susceptiones (enumeratæ in hac *app. nM.*) inducunt tantum susceptionem (Papæ quidem reservatam, si est publica), sed non irregularitatem. Et idem probabiliter dicendum de eo qui censurâ irretitus sacrum accipit Ordinem, scilicet quod non fiat irregularis, nisi in ipsa ordinatione Ordinem ultro exerceat, juxta dicenda *blew.* 91. V. Ob enormia crimina, si sint publica et notoria facto, vel jure, habeantque à jure annexam infamiam, ut sunt adulterium, incestus, sodomia, perjurium in judicio, hæresis, siraonia, rapina, lenocinium, exercitium usurarum, raptus mulierum, et similia. Hæc tamen irregularitas, si est facti, tollitur per emendationem, si juris, per dispensationem; vide *Tract. XIX. n.* 92. VI. Ex injusta mutilatione; et tanto magis ex homicidio voluntario ex *cap. Si quis*, 1. *de Homie.*, et ex *Clement, unie. eod. fit.* Hæcque irregularitas extenditur etiam ad mandantes, consulentes, aut aliter concurrentes, ex *c. Si quis viduam, disl.* 50. Vide alia super hoc puncto *Tract. XIX. n.* 94. *et seq.*

89.—Irregularitates autem ex *defectu* sunt octo. 1. Ex defectu *animæ*, ex quo irregulares sunt 1. amentes, phrenetici, et epileptici. 2. Illiterati, juxta dicta hujus *append, n.* 25. 3. Neophyti, seu recenter conversi. 11. Ex defectu *corporis*, nempe si quis habet vitium, quod vel impedit congruum exercitium Ordinis, vel notabilem affert indecentiam. Ex primo capite *impedimenti* sunt irregulares caeci, surdi, muti, carentes manu, aut digitis omnibus, aut pollice, vel indice. Ex secundo autem capite *deformitatis* sunt irregulares leprosi, carentes nasu* et aliter monstruosi, putà habentes gibbam valdè enormem; vide *Tract. XIX. n.* 116. *ad* 125. 111. Ex defectu *natalium*, ex quo sunt irregulares omnes illegitimi; qui tamen legitimantur, vel per subsequens matrimonium, vel per professionem religiosam, vel per dispensationem Pontificis; vide *ibid.* /1.126. *ad* 129. IV. Ex defectu *ætatis*, de quo vide dicta hujus *append, n.* 43. *e/44.* V. Ex defectu *Sacramenti*, nempe ex bi-

gamia: dicitur *Sacramenti*, eô quôd duas ducens uxores nequit aptè significare unionem Christi cum ecclesia, quæ fuit unica ejus sponsa, Digamia autem triplex est, quæ impedit à susceptione Ordinum, scilicet I. *Vera*, quando quis cum duabus successivè verum contraxit matrimonium. 2. *Interpretativa*, (piando quis sola fictione juris censetur duas habuisse uxores, de quo vide *cit. Tract. \I\.* n. 131 *etseq.* 3. *Similitudinaria*, quai contrahitur ex attentatione matrimonii (quamvis invalidi) cum corrupta, vel cum virgine, post votum solemne emissum in religione, vel post susceptionem sacri Ordinis; vide *ibid.* n. 138. VI. Ex defectu *infamia**; de qua vide dicta hujus append, n. 88. ad V., nam irregularitates ex defectu et ex delicto ob infamiam in idem coïncidunt. VII. Ex defectu *libertatis*: undè sunt irregulares 1. omnes servi, propriè dicti. 2. Conjugati. 3. Curiales obligati curiæ propter juramentum, aut stipendium. 4. Milites, saltem quāmdiu turamento tenentur: vide *Tract. XIX.* n. 140. *et* 144. VIII. Ex defectu *lenitatis*, scilicet ex licita mutilatione membri, quæ fit à chirurgis cum incisione, vel adustione, vel ex licito homicidio in bello justo offensive, aut in judicio per cooperationem activam, efficacem, proximam, et ad occisionem ordinatam, vide *ibid.* n. 144. *ad* 147.

Sectio II. De diaconatu.

Quid diaconatus et quæ ipsius materia et forma? 90. *Officia diaconi. Censura ligatus, etc. De poenitentia imposita ab Episcopo, an implenda sub gravi* 91.

90. — Diaconatus est *Ordo, quo confertur potestas immediatè assistendi sacerdoti in Missa, porrigendo ei patenam cum hostia, et calicem cum vino: item legendi Evangelium, et prædicandi.* Sententia nobis probabilior (juxta dicta hujus append, n. 28.) tenet unicam diaconatus materiam esse manuum Episcopi impositionem unicamque formam esse verba Episcopi: *Accipe Spiritum sanctum ad robur, etc.* Sed quia altera sententia etiam est probabilis, ideo tenenda, nempe quòd porrectio instrumentorum etiam sit materia integralis partialis; ac propterea dicendum quod materia diaconatus est duplex, scilicet impositio manibus dexteræ Episcopi, cum forma: *Accipe Spiritum sanctum, etc.*, et traditio libri Evangeliorum cum forma: *Accipe potestatem legendi Evangelium, etc.* Ambo autem sunt materiæ et formæ partiales unum Ordinem constituentes. Valeret

§.4. *De censuris in specie.*

etiam traditio Biblicorum, quia ibi jam continentur Evangelia. Sed dices : at initio quomodo ordinabantur diaconi, quando deerat liber Evangeliorum? Respondetur Christum Dominum reliquisse Ecclesiæ potestatem determinandi in specie materias et formas Sacramentorum, quorum ipse non determinavit. Et juxta hanc sententiam character imprimitur in *ipsa libri traditione*, ut dicit *D. Thomas*, sive in prolatione secundæ formæ (1), ita juxta hanc sententiam; sed vide dicta *Tract. XVII. n. 14. ad ii.*

91.—Officia diaconi (præter dicta) sunt, 1. solemniter baptizare; sed non nisi de licentia parochi, et in gravi necessitate : aliàs diaconus, qui baptizat solemniter sine commissione; etiam in necessitate, irregularitatem incurrit. 2. Ministrare Eucharistiam ; sed pariter id non licet, nisi fiat ex commissione parochi, et in necessitate gravi, nempe si populus sit communicaturus, et desit sacerdos (2) ; aliàs si ministrat sine commissione, etiam fit irregularis (3). 3. Deferre pyxidem aut ostensorium cum Eucharistia. 4. Prædicare, et lavare corporalia in defectu subdiaconi. Diaconus autem censurâ ligatus irregularitatem incurrit, si ministrat, juxta dicta *n. 88. ad 11.* Qui verò irretitus censura diaconatum suscipit, non fit irregularis, nisi in missa ordinationis ultro Ordinem susceptum exerceat (4). Quæritur an obliget poenitentia imposita diaconis et subdiaconis ab Episcopo recitandi Nocturnum diei currentis, et sacerdotibus tres Missas celebrandi? Alii affirmant; sed probabiliter alii (ut *Soto. Valentia, Castrop. Pelliz. Gobai.*, etc.) dicunt dicendas tantum dedecentia, non autem de obligatione, saltem non gravi, cum de ea non constet (5).

/

(1) *Liti.* 6 n. 748. — (2) *Lib.* 6. n. 237. Quær. I, — 3 n. 234. — 4 n, 799. Dubit. 3. v'. Utrum, — (5) *n.* 829.

Sectio III. De presbyteratu.

I. *Quid presbyteratus ? et quæ materia et forma?* 92. el 95. *De delectibus supplendis* 94. §. 11. *De Sacrificio Missæ. Quid Sacrificium, et quotuplex?* 95. *Quid Missa* 96. I. *Quæ requirantur ad Missam* ' *De materia Missæ et hic de pane* 97. *De vino* 98. *De præwdia materiæ* 99. *De forma* 100. Qu. II. *Quomodo Christus sil piwns* ' 101. III. *Effectus Missæ* 102. *Pro quibus offerri possit ?* 105. Qu. IV. *Quotuplex /rudus?* 101. *In Missa sil infiniti valons?* 105. Qu. V. *De stipendio licito* 106. *Dilatio Missæ* 107. *Retentio partis eleemosyna* ' 108. *An parochus, etc.* 109. *Applicatio* 111). Qu. VI. *Oligatio celebrandi* 111. Qu. VII. .1? » *omnes llubricw sint pnecepliva* 112. Qu. VIII. *Quando Missa possit dici? /In ante. Matutinum? et an in die Cænæ Domini, el Sabbati sancti?* 115. Qu. IX. *Ubi Missa dicenda* 111. *De pollutione ecclesiæ* 115. Qu. X. *Qua' requirantur ad celebrandum?* I. *Altare* 110,11. *Calix, el patena* 117. III. *Vestes* i 18. IV. *Corporale* 119. V. *Pulla* 120. VI *Missale* 121. VII. *Crux cum Crucifixo* 122. *Ncopresbyteri an consecrent, dc.* 115. *An Ires Missæ injunctal, dc.* 124. *Missa dicenddalte, breviter, dc.* 125. (de celebrantibus nimia celeritate locuti sumus *Tom. II. Tract. ΑΨ. a η. 84.*). *De Missis votivis* 120. *Quando pluries in die, etc.* X21. *Si dum celebratur, polluitur ecclesia, vel accedat excommunicatus* 128. §. ill. *De potestate sacerdotali. Sacerdos simplex tantum Eucharistiam potest confi ere, et ministrare, d pernitentium in necessitate* 129. *Scitu necessaria cuilibet sacerdoti circa ministrandam poenitentiam in necessitate.* 150. §. IV. *Dr munere docendi, et prædicandi* 151. et 152.

De ordine presbyterais.

92. — *Presbyteratus est Ordo, quo confertur potestas consecrandi Corpus et Sanguinem Jesu Christi > et absolvendi fideles à peccatis.* Ordo autem sacerdotii institutus fuit à Christo in Cæna , cùm dixit : *Hoc facile in meam commemorationem.* Et post resurrectionem, quando dixit: *Quorum remiseritis peccata , remittuntur eis.* Quænam est materia presbyteratus ? Juxta nostram probabiliorem sententiam (ût diximus hic *n. 29.* et *Tr. XVII. n. 16.*) est unica, nempe secundajmpositio manuum Episcopi una cum presbyteris. Sed probabilis est etiam sententia quôd sit duplex , nempe traditio calicis cum vino, superposita patena cum hostia, cujus forma est: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium , etc.* El tertia impositio manuum , cujus forma: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, etc.* Et hæc sententia , cùm sit probabilis, omninù in praxi tenenda est (4) ; vide dicta *Tr. XVII. n. 16.*

(1) *Vide t. 6. n. 749.*

93. — Hinc dicimus 1. quod in ordinatione sacerdotum unà cum calice et patena, tradenda est utraque species, nempe panis et vini; aliter non daretur directa potestas ad integrum Sacrificium; et eodem tempore debet tradi, cùm potestas sacerdotalis ad sacrificandum sit indivisibilis; ita probabilior sententia, quæ omninò tenenda est (i). Item debet tradi ab eodem ordinante et celebrante, ut dictum est bien. 53. *in fin.* Dicimus II. quòd non sufficit tangere tantùm calicem, et non patenam, cùm probabilis sit sententia utrumque esse tangendum (2) Dicimus III. quòd licèt ex communi sententia validè ordinatus sit, qui tantùm hostiam, et non patenam tetigit: quia hostia et vinum sunt materia substantialis; et calix ac patena tantùm ob decentiam adhibentur; attamen consultum est, ut talis ordinatio repetatur, cùm quatuor DD. de ea dubitent, et in Pontificali (ubi fit sermo de materia) dicitur: *El cuppam caricis, et patenam simul tangant* (3): et idem videtur dicendum de eo qui tangit tantùm patenam, et calicem, et non hostiam (4).

94. — Quæritur, quando defectus suppleri debeant in ordinatione presbyteratûs? Si defectus est circa *essentialia*, nempe circa materiam vel formam, omninò ordinatio reletenda est; et quidem tota, si defectus, sive ejus dum vertitur quoqd traditionem primæ potestatis super Corpus Christi reale; si verò quoad secundam circa Corpus mysticum, tantùm secunda repeti debet. Si autem defectus est circa *accidentalia*, tunc si est de re levi, (')ula si ordinatus non dixerit canonem, talis ceremonia aut similis) non oportet repeti; si autem in re gravi, quia si defuerit unctio manuum, vel si Neo-presbyter non protulerit verba consecrationis cum Episcopo, tunc defectus quamprimùm supplendus est, et ab eodem Episcopo (si fieri potest); aliùs graviter peccaret ordinatus id negligendo, aut in Ordine ministrando (5). Quonam autem tempore prælati defectus suppleri debeant? Respondetur quòd si sint circa accidentalia, probabiliter quovis tempore suppleri possunt: si verò circa essentialia, idem dicunt *Salmanticenses* cum aliis: sed ex probabiliori et communiori sententia supplendi sunt temporibus statutis ordinationum, ut colligitur ex *cap. Presbyter, de Sacr. non iter.*, nisi agatur de solo dubio validitatis ordinationis, ut probabiliter plures DD. opinantur(6).

I; N. 750. — (2) n. 755. — (3) n. 751. — (4) n. 752. — (5; *Lib. 6* n. 758. — (6) n. 759.

§■ U.

De Sacrificio Missæ.

95. — *Sacrificium* (loquendo in genere) sic definitur : *Est oblatio rei sensibilis facta Deo per immolationem in si-* (/immejas supremi dominii. Quadruplex autem potest esse *Sacrificium* : *lacreuticum* , ad Deum colendum : *eucharisticum* , ad gratias agendas : *impetratorium* , ad beneficia impetranda : *propitiatorium* , ad veniam obtinendam.

96. — *Missa* verô definitur sic : *Est Corporis et Sanguinis Domini Jesu Christi consecratio et oblatio*. Et est verum *Sacrificium*, omnium aliorum rationem complectens ; eademque est hostia, quæ in cruce oblata fuit, *sola offerendi ratione diversa*, ut docet Trid. ms. 22. cap. 2. Essentiam *Sacrificii* alii dicunt consistere in *consecratione*, alii in *oblatione*, alii in *sumptione*, alii demum probabilius in *consecratione* simul et *sumptione*, ut Bellarm. Soto, Bonac. Tournely (1). Ad essentiam autem *Sacrificii* probabilius requiritur consecratio utriusque speciei, nempe panis et vini, aliter non satis exprimeretur commemoratio *Sacrificii* cruenti Crucis (2).

97. — Quæritur I. quæ requirantur ad *Missam* perficiendam? Tria sunt necessaria: *intentio*, *materia*, *el forma*. Requiritur *intentio* consecrandi, sive conficiendi *Sacramentum* , saltem *victualis* , scilicet quæ perseveret ex *intentione actuali* prius habita : quam certè habet qui paratur et accedit ad celebrandum, juxta dicta hic n. 9. Plura nunc sunt notanda de *materia* et *forma* *Missæ*. *Materia* est ipse *Christus Dominus* , realiter existens sub speciebus panis et vini. Panis consecrandus debet esse *usualis* et *communis* , ex farina triticea, et aqua naturali (saltem pro majori parte) confectus, igneque coctus per modum panis, et non cum alia materia ex æquo vel quasi permixtus (ut ait *D. Thomas*), ac non corruptus, aut corruptioni proximus ; alias non est materia apta. Et autem sit materia licita, in Ecclesia Latina panis debet esse *azymus*, in Græca fermentatus (3). Hic autem notandum 1. quod si Græcus transit per loca Latinorum (el sic Latinus per Græciam), ubi non sit ecclesia, in qua ritus Græcus servetur, potest pro suo arbitrio in azymo et in fermentato celebrare ; ita communiter DD. (4). No-

(1) *N. 505.* — (2) *Lib. G. n. 506*« — (i) *n. 108. ad 205.* — (4) *n. 203.*

§. 2. De Sacrificio Missæ.

tandum 2. quôd consecrare hostiam fractam, vel maculatam non licet ; sed non est mortale , nisi fractura vel macula esset valdè enormis ; ùt dicunt *Quarti, Pasqual.* ; et *La-Croix* addit cum *Gobato*, quôd si fractura deprehendatur post oblationem, talis hostia licité consecrabitur, secluso scandalo populi (4). Notandum 3. quôd hostia debet esse figuræ orbicularis , et major pro sacerdote ; si verô major desit, ùt dicunt *Roncaglia, Quarti, Elbel, Gobai.* et *Tamb.*, probabiliter potest sacerdos, etiam causa devotionis, consecrare minorem, modô (advertunt) absit populi scandalum ; sed addunt quôd hoc scandalum facilè præcaveri potest, monendo populum de defectu hostiæ majoris'(2).

98.— Vinum autem debet esse ex uvis expressum , cui ex gravi præcepto Ecclesiæ modica aqua est in calice admiscenda (ad significandam unionem fidelium cum Christo), quæ saltem non excedat tertiam vini partem ; quamvis hanc opinionem aliqui DD. non admittant , nisi vinum sit generosum. Sufficit verb admiscere unam aquæ guttam (3). Non est materia apta vinum ex agresta, nec acetum , nec vappa (id est vinum cujus vis evanuerit), nec lora (vulgo *Aequata*). Vinum autem cum alio liquore etsi modico mixtum , vel mustum de uvis tunc expressum, est quidem materia apta ad Sacramentum, sed graviter illicita, ùt dicitur in Rubrica; ubi idem docetur de vino , quod *cæperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre*. Dicunt tamen *La-Croix, Gobatus* et *Sparer* (4), quòd deficiente alio vino, licet uti vino tantùm parùm acescente : ait enim *Card. Lamberlinus (Notif. 77. η. 2.)* quòd præfata Rubrica deducta est ex doctrina *N. Thomæ* 3. p. q. 74. a. 5. ad 1. qui docet non posse quidem Sacramentum coniici de aceto, *posse tamen de vino acescenti, nuod est in via ad corruptionem . licet peccet conficiens*. I'ndè Rubrica non videtur accipienda cum tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus acrimoniæ , sed tantùm illos qui tam proximè incipiunt constituere vinum acescens, vulgô dictum : *vino colla puncta.* , sive *undato alio spunlo*. Nec licet consecrare in vino congelato , nisi liquefiat dùm consecratur (a). Quôd autem vinum congelatum sit materia apta , nequit dubitari , dùm dicitur in Rubrica (*de Defectu §. in hieme*): *Si in hieme Sanguis congelatur in calice, involvatur calix pannis calefactis, etc. donec liquefiat*. Ergô per congelationem non

il) N. 204.—(2)n.205.—(5)xi6.6. >i. 208. rl 210.— (I) n. 200. rf 207. Quær. I.— (5) Cit. n. 207. Quær. II.

corrumpuntur species vini, aliàs desineret esse ibi Sanguis Christi (t). Quid si celebrans in sumptione adverteret vinum esse corruptum? Alii dicunt sullicere, ut sola liat consecratio vini. Sed meliùs est juxta Rubricam (nisi adsit scandalum) iterùm vinum et novam hostiam consecrare, incipiendo à verbis: *Qui pridie, etc.* vide dicta *Tom. II. Tr. A'K. n. 54.* Et in dubio an fuerit materia apta, etiam est repetenda consecratio vini sub conditione, ùt veriùs aiunt *Croix, Pasqual. et Aversa* (contra *Tamb. et Spor.*) quia possidet obligatio faciendi Sacramentum integrum (2).

99. — Insuper ad validam consecrationem requiritur ut materia 1. sit sensibiliter (saltem moraliter) præsens; undè invalidè consecratur materia tam valdè modica, ut nequeat sensu percipi, aut valdè remota, vel posita post tergum, aut parietem. Diciturverè *saltem moraliter*, quia benè consecrat caecus, vel existons in tenebris, si aliunde certus sit moraliter de præsentia materiæ (3). Requiritur 2. ut sit certa et determinata; saltem aliquo modo certo; tunc autem jam consecratur ex intentione virtuali; licèt de ea sacerdos consecrando obliviscatur (4). Si autem ciborium tempore consecrationis remanserit extra altare, probabiliùs est ipsum rursùs esse sub conditione consecrandum, ùt docet *Card. Lambertinus*, (5), tunc enim dubium est an sit facta consecratio (6). Quoad guttas, autem vini separatas, sed intra calicem existentes, ait *Lucroix*, (7) expedire, ut sacerdos intendat eas consecrare, ne quid sit in calice non consecratum. Sed meliùs milii videtur, id intendere de guttis proximis fundo, non verè de remotis (8). Si afferantur hostiæ parvæ paulò post oblationem, licitè consecrantur, mentaliter oblatione suppletâ; *Gavant. Tanner. Possev. Aversa*, etc. Id probabiliter fieri potest etiam post canonem incoeptum, ùt aiunt *Gobai. Quarti. Burqhab. Possev. Diana, Tamb. et Card. Lamberlin*. (9) saltem si aliter plures Communionem carerent; aut etiam (censeo) si communicaturus non posset expectare, vel si persona gravis aut nobilis Communionem petat, dùm propter hujusmodi causas permittunt «*S. Anton. Silv. Bon. Sa, Barb. March. Possev. Gob. Dicastil.* etc. dari posse etiam partem Hostiæ magnæ, vel dividi Hostias minores in plures particulas (10).

(1) *Ibid.* — (2) *n. 206.* «Quoad. — (5) *Lib. 6. n. 211. ad 215* — (4) *n. 214. ad 215.* — (5) *De Sacr. Miss. lib. 5. cap. 18. n. 6.* — 6 *l. 6. n. 217.* — 7 *Croix lib. G. p. 1. q. 49.* (8) *Vide Opus nostrum hb. 6. n. 217. n. / F. Si parva.* — 9 *Lamb, de Sacr, Mis. l. 5. c. 18. n. 5.* — 10) *Vide Opus nostrum l. 6. n. 217. v. / F. Si parvæ.*

100. — Forma autem Eucharistiæ sunt verba, quæ proferuntur in consecratione panis et vini. An autem in consecratione vini sola verba, *Dic est calix Sanguinis mei*, sint de essentia, vel etiam alia? Utraque sententia est probabilis; sed certè graviter peccat reliqua omittens (1). An vero ad consecrationem requirantur de necessitate Sacramenti verba præcedentia: *Qui pridie quàm paieretur, etc.*? Communis sententia negat, sed *Scotus* dubitat, ejusque sententiam *Du-Pasquier* et *Continuator Tournely* dicunt non carere omni probabilitate; atque ego dicere improbabilem non audeo (2). Forma autem Eucharistiæ debet proferri *recitative et. significativè*, id est referendo verba Christi, et applicando illa ad materiam præsentem, ut transmutetur ipsa in Corpus et Sanguinem Christi, ut ajunt *Concilia* et *Salm.* cum *D. Thoma* (3). Si quis autem propter balbutiera diceret, *Hoc est coipus meum*; vel *copas meum*, \e\ *corpus meus*. vel *calis*, vel *sanguinis*, validè consecrat, fit *Suar. Lugo, Croix*, et alii communiter ex *c. lietulerunt, de Cons. I.* 4. ubi baptismum collatum, *In nomine Patria, et Filia, etc.* validum declaratur; ratio est, quia voces ita sunt constitutæ, ut si aliquando cum vitio proferantur, idem significant, modò alium sensum non Ingerant (4). Hic autem advertendum sedulò id quod ait Rubrica (*tit. 5. n. 2.*): *Si celebrans non recordatur se dixisse (pia| in consecratione communiter dicuntur, non debet turbari* (scii, repetere). vero valdè probabiliter dubitat se aliquid essentielle omisisse, iteret formam, saltem sub tacita conditione.

101. — Quæritur IL quomodò Christus sit præsens in Eucharistia? Respondetur, Christum in Eucharistia non esse præsentem per *productionem*, nec per *adductionem* de cælo, sed per *conversionem* substantial panis in substantiam Corporis Christi, cui conversioni convenienter aptatum est nomen *Transsubstantiationis*. Christus autem sub panis et vini speciebus continetur sacramentaliter, et ineffabili modo, qui debet credi, sed intelligi non potest (*verbis exprimere vix possumus*, ait Trident, *sess. 13.C.1*); Salvator enim existit ibi sine extentione partium in ordine ad locum, et tamen est ibi totum Christi Corpus cum anima et Divinitate per concomitantium: et unaquæque pars Christi ibi extra aliam existit. Atque Christus est *totus et, integer sub quavis ipsius speciei parte*, ut docet Trid. *sess. 13. cap. 3.* Id tamen intelligendum, *separatione*

1, ;V. 225. — (2) *Lib.* 6. n. 222. — 5! n. 220. *in /in.* — i! n. 224.

factà, iA exprimitur ibidem *can. 3.*; nam licèt sententia universè affirmans sit communior, non desunt tamen qui oppositum tuentur. In Eucharistia autem, licèt non sumatur persona Patris, nec Spiritûs S. prout sumitur persona Verbi, quæ est hypostaticè humanitati unita, tamen sunt in Eucharistia etiam personæ Patris et Spiritûs sancti ob naturalem unionem, sive naturæ divinæ identitatem; quam habent cum Verbo. »

102.— Quæritur III. quinam sint in Missa offerentes, et quinam effectus Missæ? Offerentes sunt tres: Christus qui est principalis offerens, ecclesia, et sacerdos, qui offert ùt minister tam Christi, quàm Ecclesiæ; ita *Bellam. (1).* Effectus autem Missæ sunt quatuor. 1. Est *remissio peccatorum*, non quidem immediatè et per se, sed mediate per auxilium quod in Missa impetratur ad poenitentiam, quà venia deindè obtinetur: ita communiter *Bell. Suar.* et alii cum *I). Thoma (2),* qui ait Missam *delere peccata, in quantum gratiam contritionis impetrat.* Idque rectè docent et communissimè AA. cum eodem S. Doctore {*loc. cit. art. 1. ad 1.*) contra *Canum* et *Valentiam*, procedere tam de mortalium, quàm venialium culparum remissione (3). II. Est *remissio poenarum*; hæ per Missam immediatè remittuntur homini justo, pro quo Missa offertur, communiter *Gonet, Suar. Concilia, Salm.* aliique cum *I). Thoma (4)* dicente quòd hoc Sacramentum, *in quantum est Sacri'licium-, habet vim satisfactivam.* III. Est *incrementum gratiæ.* non jam ex opere operato et immediatè, ùt sentiunt aliqui, sed mediatè per auxilia quæ obtinentur ex Missa ad bonos perficiendos actus, quibus gratia augetur, ùt docent *Castropal. Vasq. Suar. Luqo,* etc. communiter. IV. Est *impetratio bonorum* tam spiritualium, quàm temporalium, quatenùs animæ prosunt (5).

103. — Hic quæritur: pro quibus personis possit offerri Missa? Potest pro quibuscumque fidelibus, infantibus, obsessis, et aliis, etsi existant in peccato. An autem pro excommunicatis? Si ipsi sunt vitandi, nequit sacerdos pro illis offerre Missam nomine Ecclesiæ, sive ùt minister Christi, c. 2. *de sent, excom.* Sivero sunt tolerati, probabiliùs est cum *Sanch Eavar. Lugo,* etc. contra alios (6), posse sacerdotem pro bis offerre Missam etiam nomine Ecclesiæ, licèt enim etiam tolerati sint exclusi à communicatione suffragiorum; tamen aliis datum est à Concilio

'1 *De Sac. Missæ cap. 4.* — 2) *In 4. dist. 12. quæsl. 2. art. 2, quasi. 2. ad i.* — 'H) *Lib. 6. n. 511.* — 4 5. *p. quæsl. 79. art. 5.* — (5) *Lib. 6. n. 511. r. II. Effetius.* — 6) *n. 509.*

Conslantiensi (ùt babetur in *Extrav. Martini V. Ad evitanda*) libéré posse cum ipsis communicare adhuc in Divinis, proùt dictum est *Tom. II. Tract. XIX. de Censur. n. 15.* Sic pariter probabiliùs licet oflerre Missam pro infidelibus, ut docent *Bellarm. Laym. Suar. Salm.*, etc. contra *Solum*, quia Christus pro omnibus se obtulit; idque certè licitum luit in Lege veteri; Judæi enim pro Lentibus sacrificare jam consueverunt (Z. 1. *Machab. cap. 12. 11.*). Pro defunctis autem in purgatorio existentibus certum est, et de Fide, ùtdocet Trident *sess. 22. cap. 22.* et in *can. 3.* quòd licitè et utiliter Missa offertur; idque ex infallibili promissione Christi, ùt communiùs etveriùs (contra *Canum*, etc.) docent. *kor. Suar. Nav. Salm.*, etc. quia, cum certum sit quòd Missa utiliter pro defunctis offeratur, hoc non potest esse nisi ex promissione Christi (1).

101'. — Quæritur IV. quotuplex est fructus Missæ? Respondetur: fructus Missæ alius est *ex opere operato*, nempe ex merito Christi; alius *ex opere operantis*, scilicet ex merito sacerdotis. Idem alius est *meritorius*, alius *satis/aclo-rius*, alius *impetratorius*. Idem alius *generalis*, qui obtingit omnibus fidelibus vivis et defunctis; alius *specialis*, sive *medius*, obtingens assistentibus Missæ, et ei cui applicatur; alius *specialissimus* obtingens soli celebranti, qui pro illo nequit ullum stipendium accipere, ex prop 8. damnata ab Alexandro VII.

105. — An Missa sit infiniti valoris, tam intensivè, quàm extensive? Plures 1)1). negant; plures verò alii probabiliùs affirmant, ùt *Gonet, Habert, Juven. Petrae. Pignatelli. Tourn Concina, Holzm. Wigandt, La-Croix. Canus, Salm.*, etc., ac pro his est etiam *I. Thomas*; quia Missa est idem, quàm crucis Sacrificium, quod fuit infiniti valoris. Licèt autem valor sit infinitus, enectus tamen Missæ finitus est, ex linata capacitate hominum pro quibus offertur. quorum unusquisque percipit fructum juxta suam capacitatem. Sed diia prima sententia est etiam probabilis, nequit sacerdos accipere duplex stipendium à duobus, applicando eis Missam ambobus, ùt falso dicebat posse prop. 10. damnata ab eodem Alexandro VII. Nec potest eam danti eleemosynam applicare in generali cum aliis, nisi hoc faciat sub conditione si liceat (2).

106. — Quaeritur V. quid de stipendio Missæ? Stipendium accipere licet sacerdotibus, etiam opulentis, ùt communiter docent *Suarez, Lugo, ('one. Tourn. cum Gerson .et*

1 *Lib. 6. n. o!O*» — (2 *Lib. 6. n. o!2.*

Thomasin. et aliis plurimis (contra *Gennet.* et alios paucos); quia *quisque operarius dignus est mercede sua* ex apostolo 1. 77m.5. 18. (1).

107. — Sacerdos peccat graviter, si differat Missam promissam sub stipendio ultra duos menses, ut dicunt *Garcia, Philipp. Pipa*, et alii cum *Lugo*; item *Instructor. Confess. Novell.* (2), ac *Tourn.* qui ait esse communem sententiam, *bene posse aliquem acceptare stipendia Missarum ad duos menses* (3) Item *Concina*, qui nil aliud dicit, nisi quod dilatio duorum mensium est gravis, ex Decreto S. C. Si vero Missa sit pro defunctis, dilatio unius mensis erit gravis, ut dicunt *Castr. Escob. et Salm.* (4). Imò si Missa dicenda sit pro instanti necessitate, puta imminentis mortis, vel alterius damni, tunc etiam dilatio hebdomadæ potest esse mortalis. Vide *Cabrinum* (5). Bectè hic autem advertit *Continuator Tournely* quod si quis multas daret Missas alicui communitati ad celebrandum, non præsumitur contensus esse quod Missæ celebrentur cum tanta dilatione, prout si dedisset uni sacerdoti. Id vero non intelligendum, quod omnes illius communitatis sacerdotes occupare se debeant ad eas subsecutive dicendas, semper enim supponi debet communitas alias etiam habere obligationes; sed quod Missæ distribuendæ sunt majori sacerdotum parti (aut saltem alicui eorum convenienti numero, si communitas est valde numerosa), et juxta distributionem factam poterit deinde communitas satisfacere inter tempus illud, quod unicuique illius permittitur ad suam ratam satisfaciendam. Insuper hic obiter notandum, quod Innoc. XII. in *Jhilla Nuper*, ann. 1667. jussit omnibus ecclesiarum rectoribus ut in loco patenti exponant tabellam onerum Missarum temporalium, et perpetuarum, ad hoc ne onerentur novis oneribus, quibus satisfacere non valeant ut debent (6).

108. — Nulli licet dare aliis Missas ad celebrandum, retenta parte stipendii, sub pœna ipso facto incurrenda suspensionis Papæ reservata*: si est clericus, et excommunicationis, si laïcus, ut habetur in Bulla *Quanta cura*, Benedicti XIV. edita 30 Junii 1741. Et pars retenta tunc debet restitui, et probabilius sacerdoti celebranti potius, quam pauperibus. Excipe nisi pingue illud stipendium detur alicui ratione personæ, vel beneficii, aut capellaniæ (etiam amovibilis), vel legali perpetui, quia tunc potest persona hujusmodi partem excedentem retinere. Administra-

it n ?17 Quær. L ~ 21 1>arL 2; • • — (3' Lit)•6• n-517• Q"i,r• π
(1 Ibid. .) Cubnn.c. Âi. η. 216.— (6) Vidcap. cit. Instruit.p. 2. n. 409.

lores autem ecclesiarum ex Deer. S. C. confirmato ab Innoc. XII. nil possunt retinere in celebratione Missarum, nisi reditus (1) ; viciè hæc et alia fusil' *Tom. 11. Tr. XV. ex n. 65.*

109. — Parochi ex Bulla, *Ciucti XIV. datâ 19. Aug. 1744. t*)ro populo omnibus diebus festi labeant sustentationem. Si verc non tenentur sæpiùs Missas ap| declaratur (2) ; vide dicta *Tom. 1* obiter notandum, quôd in eader ut Missa conventualis, quæ sing ro, pro benefactoribus applicetui in genere cujuscumque ecclesiæ obstante (3). *

110. — Applicatio debet fieri ante consecrationem. Veriùs au sufficit applicatio Missæ habitua] *Suar. Lugo, Bonae. Tourn. IloL* Si Missa nulli applicetur, fruct clesiae, applicatio autem sub con est; si verô liat primo qui offerre est illicita ex prohibitione Cl. V sæpè erit invalida (5).

111. — Quæritur VI. an sacerdb rare in anno? Negant, præciso *Lugo*, et probabile putant *Suar.* men communiùs cum *D. Thoma* affirmant, cum verba Christi, *H morationem*, probabiliùs verum salis declarat *Trid. sess. 22. cap. eorumque in sacerdotio successor pit per hæc verba : Hoc facite, etc.* sacerdotes teneri ad celebrandur anno , in festis solemnioribus. Pa facere quolibet die festo, quo t (G); vide dicta *Tr. VU. n. 29.*

112. — Quæritur VU. an Hub] præceptivæ , vel an aliquæ sint d Diversæ in hoc sunt sententiæ. ? *Quarti, Merati, et Tourn.* qui di

1) *II, r Itb. 6. n. 521. et 522. 2 n. 52J*
Qu. I. — (5) n 557. r. Hicunl. — 6 *Lib. 6. r*

intra Missam omnes esse præceptivas, et obligare juxta gravitatem materiæ; nam in Bulla S. Pii sic dicitur: *Districte præcipienteS) ut Missam juxta ritum, modum, et normam in Missali præscriptam decantent, ac legant.* Nota Iò *districte præcipientes* (1). Rubricas autem de agendis extra Missam, probabiliter dicunt plures 1)1). aliquas esse tantum directivas, prout manuum ablutio post Missam, et orationes ante vel post Missam (2). Insuper hic notandum Rubricas præscriptas in Cæremoniali Episcoporum ubique obligare, cum in iribus Bullis ibi positis dicatur: *Cæremoniale prædictum in omnibus ecclesiis servandum, præcipuè in Cathedralibus, et Collegiatis.*

113. — Quæritur VIII. quando Missa dici possit? Sic dicitur in Rubrica : *Missa privata saltem post Matutinum et Laudes, quacumque hora ab aurora usque ad meridiem dici potest.* Communiter autem dicunt DD. licere Missam terminare in aurora, et illam incipere parum ante meridiem. Imo Benedictus XIII. et Clemens XII. declararunt posse in hoc tolerari latitudinem tertiæ partis horæ, tum ante auroram, tum post meridiem (3). Præterea communius et probabilius dicunt *Sylvius, Castr. Bonac. Rom. Viva, Salm., etc.* quod celebrans non peccat mortaliter, nisi incipiat Missam integra hora ante auroram, vel hora post meridiem; alias tantum veniale committit, à quo excusat quævis causa rationabilis; imò causa gravior, prout esset dandi Viaticum, aut solemnitatis, itineris, vel funeris, omninò excusat etiamsi dilatio sit per integram horam (4). Ministrare autem Communionem licitum est usque ad Vesperas exclusivè: et etiam in Vesperis, si adsit aliqua specialis causa, modò non sit intempesti nocte, id est multo noctis tempore decurso (5). Celebrare autem ante Matutinum, et Laudes, alii dicunt esse mortale, alii nullum peccatum; alii autem veriùset communiùs; ut *Suar. Sotus, Silvester, Tourn. Bellarmin., etc.* (quibus assentit etiam *Benedictus XIV. de Sacr. Missæ l. 3. cap. 13. n. i.*) ajunt non esse mortale, quia talis gravis obligatio neque exprimitur in Rubrica, neque communiter est recepta ut gravis; sed non excusari sentiunt à veniali, cum id in Rubrica jam inter defectus numeretur (6). Missam autem Conventualem dicere ante Matutinum et Laudes non excusatur à mortali, ut communiter docent DD. contra *Sanchez* (7). Celebrare in die Cænæ Domini, et Sabbati sancti (quidquid

(1) V. 599. — (2) *Vidi n. 409. et 410.* — (3) *n. 541. vers.* Omnes. — i *Lib. b. n. 340. ad 346.* — 5 *n. 252.* — 6 *n. 547.* — (7) *n. 548.*

alii dicant) nullo modo licet nec etiam privatim, ut patet ex Decreto Clementis XL quod refertur (1), quodque confirmatum fuit ab Innoc. XIII. apud *Merat. in Indice Decretorum*. 4-95. 501. 504-. et 632.

114.— Quæritur IX. ubi liceat Missam celebrare? Despondetur: In oratoriis ab Episcopo benedictis, et designatis ad usus sacros, sive in seminariis, conservatoriis, et hospitalibus, et etiam in domibus privatis (modo oratorium habeat januam invia publica); item in oratoriis Religiosorum (*circa Regulares vide dicta Tr. .V.V. n. 121. el 122.*), necnon in erectis in palatiis Episcoporum, omnes possunt celebrare, et quovis tempore, etiam in festis solemnibus, quia hujusmodi oratoria sunt veræ ecclesiæ. In oratoriis autem privatis; in quibus tantum ex privilegio pontificio celebrari potest, non liceat Sacrum facere diebus in Indultu exceptis, scilicet Paschalis, Pent. Natal. Dorn. Epiph. Annunt. Ascens. Assumpt. B. V. SS. Petr, et Paul, et omnium SS. Nec potest in eis celebrari, nisi intersit aliqua ex personis, quibus directe concessum est Indultum, ut declaravit Benedictus XIV. in Bulla, *Cùm duo nobiles* (2). Nec possunt ibi plures celebrari Missæ, si ibi dicitur (ut consuetum est): *una Missa ouotidie celebretur*; declaravit enim Benedictus XIV. in Bulla, *Magno*, sub die 2. Jun. 1751., illud *una* idem esse ac unica (3). An autem in his privatis oratoriis possit ministrari Communio? Alii affirmant, alii communiùs negant; Et Benedictus XIV. in *Ep. Encycl.* ad Episcopos Poloniæ §. 23. sub eadem die 2. Jun. 1751. prohibuit dari Communionem in privatis oratoriis sine licentia Episcopi (4). Celebrare in mari nunquam licet, nisi ex licentia expressa Pontificis (5).

115. — Celebrans in ecclesia polluta per notoriam effusionem sanguinis in notabili quantitate (nam in *c. 10. de Cons.* dicitur, *sanguinis effusione*), vel seminis, aut per sepelitionem infidelis, hæretici, vel excommunicati, antequam reconcilietur ab Episcopo (vel à sacerdote ab Episcopo delegato, si ecclesia fuerit tantum benedicta), graviter peccat; sed nullam incurrit pœnam, ut probabiliùs dicunt *Suar. Laym. Lugo*, et alii cum Benedicto XIV. *de Sacr. Missæ* (6). Sic etiam est mortale celebrare in ecclesia exsecrata, nempe si eodem tempore demoliti sint parietes pro majori parte, vel crusta ablata (7). An aulem liceat sacer-

(1) *N. 550.* — (2) Kirfe *Bullar. Meeh. t. 15. p. 220. et lib, 5. n. 519.* «. Probabile.— (5) *Lib. 6. n. 559. circa fin.* — (4) *Cil. n. 559. r. Quærcs.* — (5) *n. 358. 'jrçafm.* — (6) *n, 561. ad 566.* — (7) *n. 567. el 568.*

dotibus celebraro in ecclesiis Regularium contra prohibitionem Episcopi ? Vide dicta *Tr. XX. n. 75. el II.*

116. — Quæritur X. quæ requirantur sub gravi præcepto ad ritè Missam celebrandam ? Requiritur J. *altare*, sive *ara lapidea* ab Episcopo consecrata, cum sepulchro reliquiarum et sigillo, ubi omninô reponendæ sunt Hostia, et particular consecratæ (1). Exsecratur autem altare, ita ut mortale erit in eo celebrare, si mensa consecrata removetur ab inferiori structura, vel si ara notabiliter frangitur, aut ab ea auferuntur reliquiæ, aut sigillum, prout habetur in Decreto S. C. Rituum (2). In altari requiruntur etiam tres mappæ, nec sufficiunt duo, ùt aliqui dicunt; sufficiunt tamen una separata, et altera duplicata (3).

117. — Requiritur II. *calix* et *patena* . consecrata. Exsecratur autem calix, si notabiliter frangitur in cuppa, vel si in fundo perforetur; non verô si pereat ejus inauratio, ùt probabiliùs et communiter docent *Lugo, Suar. Silvest. Tournely, Laym.* etc. Hinc probabiliùs est, calicem de novo inauratum non indigere novà consecratione; hoc tamen intelligitur, si calix tantùm superficialior inauratur, nam si ad ipsum inaurandum tota ejus superficies eradatur, tunc probabiliùs est cum *Suarez, Sylvio*, et aliis calicem rursus fore consecrandum; exemplo ecclesiæ, quæ (ùt diximus *n. 115. circa fin.*) si ejus crusta tota, vel in majori parte pereat, vel auferatur, iterùm consecranda est. Celebrare autem in calice nunquam deaurato, probability est esse illicitum, sed non nisi venialiter, ùt dicunt *Lugo* et *Tournely*. Cùm calix separatur a pede, amittit utique consecrationem, si cuppa est pedi fixa; secùs si pes est tornatilis, et de se separabilis (4). Communiter autem docent *Laym. Gav. Tourn. Bon. Ronc.*, etc. pyxidem non esse consecrandam (5). Dubitatur verô an saltem sit benedicenda? Negant communitis *Suar. Sylv. Azor. Sol.*, etc., idque non videtur improbabile; sed probabiliùs affirmant *Salm. Tourn.* et alii cum *Card. Lambertino* (qui tamen omissionem non reputat plus quàm venialem), quia hoc est conformius Rubric® Missalis, in quo dicitur quòd sacerdos hostias pro communione *locat ante calicem, aut in aliquo vase mundo benedicto*. Et idem dicendum de lunula ostensorii, ubi in expositionibus Hostia collocatur (6).

(1 *N. 372. el 573.* — 2 *n. 569.* — (3' *n. 374. el 375.* -- (4 *Lib. 6. n. 370.* — (5, *n. 384.* — (6j 585.

PIS. — Requiritur! 11. *vestes sacræ*, benedictæ ab Episcopo, vel ali alio habente facultatem à Pontifice. Graviter peccat qui celebrat sine alba, aut stola, aut manipulo, aut cum ipsis non benedictis (nisi gravis excuset necessitas); secùs tamen plures DI), non improbabiler dicunt de celebrante sine cingulo, aut amictu (1). Quoad cingulum declaravit S. C. 21. Jan. 1701. sacerdotem congruentius uti cingulo lineo, quàm serico. Vestes autem exsecrantur, quando usum suum deperdunt, nempe si ab alba manica abscinditur: cingulum, si ita rumpitur ut neutra pars cingere possit: stola, si non possit humeros operire; vel si pars ejus ita scinditur, ut deperdatur forma; nec sullicit eam resarcire, destructa enim formà desinunt partes esse sacra*. (2). Color autem vestium probabiliùs est quòd sit de præcepto, non tamen gravi (3).

119. — Requiritur IV. *corporale benedictum* ex lino, vel cannabe (4). Exsecratur autem corporale, si ita frangitur, ut non possit ampliùs decenter continere calicem et patenam cum hostia (5). Cavendum est ne corporale sit valdè immundum, in quo dicunt *Suarez, Laym. et Tamb.* posse etiam graviter peccari; quamvis addat *Tamb.* ex eodem *Suar.* illud valdè immundum dilliculler evenire. Cæterùm uti corporali, et aliis paramentis immundis, licèt non valdè, non excusatur à veniali, nisi alia haberi nequeant, ùt *Croix* cum *Suar.* et *Gobai.* Imò ait *Tourn.*, quòd in necessitate, nempe si sacerdos aut alii deberent omittere Missam de præcepto, licitum est uti corporali etiam notabiliter immundo (6).

120. — V. *Palla* etiam debet esse benedicta et ex lino, vel cannabe, saltem ex parte interiori, ùt ait *Suar.*; sed ex Decreto S. C. dictum fuit: *Non adhibenda est palla à narte superiori drappo serico cooperta.* Non autem improbabiler dicunt *Solus* et alii, quòd celebrare sine palla, non est mortale, cùm ipsa sacras species non tangat immediatè (7). Requiritur etiam *puri/icalorium*, quod probabiliùs non oportet ut sit benedictum (8).

121. — Requiritur VI. *Missale Romanum* continens saltem integrum canonem. Dicunt autem communissimè et probabiliter *Suarez, Vasq. Layman, Palans, Lugo, Salm. Croix, etc.* non peccare celebrantem sine Missali, si memoriter benè sciat dicenda, et ob præteritam experientiam non sit ei periculum errandi. Uti verò Missali Regula-

(1) Λ'. 577. — 2 Lib. G. η. 571. — (3) «.578. Dub. 5. — 4 η. 586. — (5) η. 371. — (6) *Ibid.* — (7) η. 588. — (8) η. 589.

rium (scilicet celebrando juxta eorum ritum) est mortale etiam in ipsorum ecclesiis (1). Requiritur VII. *minister* sub gravi obligatione, saltem usque ad oblationem, nisi urgeret necessitas dandi Viaticum, vel etiam ne omittatur Sacrum in die festo. Minister debet esse masculus, nam fœminæ sub gravi culpa prohibetur immediate ministrare in altari. Dicunt tamen communiter *Laym. Suar. Tourn. Molf. Homob.*, etc. non peccare graviter qui celebrat respondente muliere. Imò dicunt *Palud. Wigandt, Tourn. Lugo, Laym.*, etc. benè permitti, quòd fœminæ quandoque respondeant à longé, maximè si sint moniales, modò (ut diximus) non immediatè in altari ministrent (2).

122. — Requiritur VIII. *crux cum Crucifixo*, etiamsi in altari expositum sit SS. Sacramentum, ut habetur ex Cæremoniali Episcoporum, et Decr. S. G. Utrùm autem sit mortale celebrare sine cruce? Negant communiter *Laym. Suar. Bonae. Tournely. Concina, Haberi, Merati, etc.* Sed animadvertendum, quòd Benedictus XIV. in Decreto directo ad omnes Episcopos sub die 16. Julii ann. 1746. incipiente *Accepimus* (vide in *Bullar. torn. 2. Decretum. 17. et in edit. Mechl. t. k. n. 263.*) sic ibi in fine vers. *Itaque, præcipit: Illud vobis præcipimus, ut nullo modo patiamini rem divinam fieri ad hujusmodi altaria, nisi Crucifixus inter candelabra ita promineat, ut sacerdos ac populus, eundem Crucifixum facilè et commodè intueri possint, quod evenire nequit, si exigua solùm crux minori tabula defixa fidelibus exhibeatur.* Priùs enim in eodem Decreto vers. *Equidem*, dixerat: *Illud permittere nullatenus possumus, quod Missæ Sacrificium in his altaribus celebretur, quæ careant imagine Crucifixi, vel ipsa incommodè statuatur ante presbyterum celebrantem vel ita tenuis et exigua sit, ut ipsius sacerdotis et populi assistantis oculos penè effugiat.* Hic etiam notandam ex Cæremoniali Episcoporum, quòd si in altari adest statua Crucifixi, non oportet, ut alia crux apponatur. Idque confirmatur in præfato Decreto Benedicti, dùm ibi dicitur ex sententia *Pasqualigi, Quarti, et Giribaldi*, cuise conformavit S. C. Rituum in quodam Decreto (16. Jun. 1663.) apud *Meratum tom. L in indice n. 400.*) sufficere Crucifixum in majori tabula altaris depictum, aut cælatum. Docet etiam *Pignatellus* (3) non esse onus, ut crux, aut aliæ sacræ imagines sint benedictiæ (4). Requiritur IX. *duplex candela* accensa ex cera;

.A   “(2) *Lib. 6. n. 391. et 392.* — (3) *Pignatell. lom. 9. Consuit. 186. n. 6.* — (4) *Lib. 6. n. 393.*

non ex sebo, vel oleo, nisi celebrandum sit ex necessitate, non autem si ex devotione (1). Requiritur X. et ultimô, *bursa, velum, pulvillus* (sive *tegile'*), et *manutergium*; at sine istis celebrare merito ait *La-Croix*, nullum esse peccatum (2). Celebrare capite cooperto per totam Missam est mortale, secùs usque tantùm ad canonem (3).

123. — Notandum 1. quôd Neo-presbyteri consecrando cum Episcopo, verè celebrant, licèt unum Sacrificium laciant; in quo autem primarius celebrans est Episcopus, et sacerdotes ^unt etiam causæ totales consecrationis, sed morales, quæ unum effectum pariunt: ad differentiam causarum totalium physicarum, quæ diversos causant effectus. Quisque autem ordinatus in sacerdotium debet tunc proferre verba consecrationis, cura intentione consecrandi, attamen sub conditione si conformentur sua eodem tempore cum verbis Episcopi, aliis graviter peccaret (4).

124. — Notandum 2. quod Episcopus Neo-presbyteris tres injungit Missas celebrandas, unam de Spiritu sancto, aliam de B. Virgine, tertiam pro defunctis. An autem sit obligatio gravis has dicendi Missas? Affirmant *Suar. Laym. Bor.* etc.; sed negant *Solus, Palans, Val. Pelliz.* etc. Cæterùm duo videntur certa; 1. quôd hoc Episcopi præceptum transgredientes saltem venialiter peccent; 2. hujusmodi præceptum non obligare ad applicandas Missas pro Episcopo, cùm id non exprimatur, tantô magis quia ipse subdit, *Et etiam pro me orate*. Nota autem, quôd illæ tres Missæ dicendæ sunt primis diebus, in quibus Missæ votivæ dici possunt (5).

125. — Notandum 3. quod, ut communiter traditur, Missa celebranda est altè, breviter, clarè, devotè, et exacte. *Allé*, ita ut non dicantur submissè, quæ altè sunt dicenda; sed ita proferantur, ut saltem à *circumstantibus audiantur*, prout dicit Rubrica; alioquin celebrans non excusatur à culpa, sed tantùm veniali. Idem dicendum de eo qui altè recitat, quæ submissè dici debent. Imo *Gavantus* et *Quarti* putant esse mortale (sed non satis id ratione probant) dicere alti voce ea quæ submissè sunt dicenda, et consentit *La-Croix* quoad verba consecrationis, dicens peccare mortaliter qui illa proferret ita elatè, ut audirentur ad decem passus, ubi magna esset populi pars; sed meritô *P. Concina* hoc non audet approbare (6). *Breviter*,

1. N. 591. — (2) Lib. 6. n. 595. — 5 n. 597. — i) n. 252. — 5) n. 829. — 6) n. 115. et 416.

id est ut, ordinariè loquendo, non excedatur media hora, monente Rubricâ, ut Missa non dicatur *nimis morose, ne audientes tædio afficiantur*. Subdit autem Rubrica, *Nec nimis festinanter*; hinc sapienter ait *Card. Lumbertinus* (1) cum aliis communiter, Missam non debere esse longiorem dimidiâ horâ, nec breviorẽ triente, id est tertiâ parte horae. Qualiter autem peccent (pii celerius celebrant, vide dicta *Tom. II. Tr. AT. n. 48. et seq.*, ubi diximus Missam (etiã si sil defunctorum) persolventem infra quadrantem non excusari à culpa gravi. *Clare*, id est sine verborum mutilatione; quæ si sit notabilis, et sensus per ea varietur, erit mortalis (2). *Devote*, id est sine distractione, quæ si voluntaria sit in canone, et praesertim in consecratione et sumptione, erit mortalis, ut vult *Tamburinus*, licet aliqui contradicant. Si autem habeatur extra canonem, dicitur idem quod dictum est de Horis canonicis (vide *hujus append. n. 75.*). *Exacte*, id est ne omittatur aliquid de iis quæ dicenda sunt. Hic autem notandum, quod si omittantur partes ordinariae, nempe quæ in Missa semper dicenda, vel agenda sunt, erit mortale, si materia sit notabilis, prout esset omittere in canone quamlibet orationem, vel *Pater noster*, vel fractionem Hostiæ cum illius mixtione in calice, vel purificationem patenæ et calicis post sumptionem, vel octo aut decem verba canonis. Sic pariter erit mortale extra canonem omittere totum introitum, vel duas ex collectis principalibus, vel epistolam, Evangelium, offertorium, vel infusionem aquæ in vinum consecrandum. Veniale tamen erit omittere tantum Psalmum *Judica*, *Kyrie eleison*, unam ex collectis, unam vel alteram crucem super oblata, tunctionem pectoris, vel ablutionem digitorum, et idem probabiliter dicunt *de Lugo*, et alii de Evangelic S. Joannis (3). Sic quoque veniale tantum est omittere partes extraordinarias, uti sunt *Gloria*, *Credo*, *Sequentia*, *Tractus*, propriam præfationem, aut *Communicantes*, et *Hanc igitur*, propria; ita communiter omnes, nisi tot partes omittantur, quæ simul sumptæ notabilem constituerent materiam, ut benè advertunt *Concina* et *Wigandt*, quicquid dicant. *Quarti* et *Pasqual.* (ty).

126.— Notandum 4. prohiberi Missas votivas, vel de *Requiem* in Dominicis et festis duplicibus, atque in octavis privilegiatis, nisi graves urgeant causæ, nempe si urgeat publica necessitas, si liat expositio SS. Sacramenti

1 *Nolif.* 51. n. 50.— 2 *Lib.* (i. n. 407. — 5 n. 405. ad 406. n. 409.

§. 2. De Sacrificio 1

jer 40. horas, item in die obitus præsentis cadavere, etc. : iac autem intelligenda tantum de Missa solemni (1). An autem in prædictis festis vetentur Missæ votivæ sub gravi culpa? Negant communiter *Lugo, Suar. Bonae. Escob. Salm. Hone*, et alii plures ; rectè verò limitant *Escob. et Roncaglia*, si tunc occurrat festum solemne, saltem propter grave populi scandalum. Imò in festis duplicibus Missæ de *Requiem* districtè prohibentur in Decreto S. C. approbato ab Alex. VII. ; in pluribus autem casibus cantari possunt Missæ defunctorum in duplicibus etiam majoribus scii. 1. In die obitus præsentis cadavere; et hoc etiam in Dominica, vel in aliis solemnioribus, modò non sint 1. classis. 2. Cùm primùm habita fuerit notitia obitus alicujus. 3. In anniversario relicto à testatore. Item in die tertio, septimo, et trigesimo : si verò hi dies accidunt in festo de præcepto, transferantur in diem sequentem, vel anticipentur sub eodem ritu. 4. In festo duplici min. si petatur anniversarium pro aliquo defuncto, potest cantari Missa. Ita ex pluribus Decr. S. C. Hit. (2). Exceptis autem festis duplicibus, aliisque ut suprà, de Missis votivis sic loquitur Rubrica : *Missæ votivæ in Missis privatis dici possunt pro arbitrio sacerdotum*. Sed deinde statim advertit : *Id vero passim noii fiat, nisi rationabili de causa, pro id esset specialis devotio sacerdotis, vel petitio de votiva dantis eleemosynam*. Quapropter dicens votivam præter has causas, vix excusabitur à veniali (3). Cæterum tenetur sacerdos Missas votivas celebrare, juxta petitionem dantium eleemosynam, diebus quibus licitè dici possunt. Hincque notandum cum 1). *Thoma* (ty, quòd Missa de *Requiem* magis prodest defunctis propter orationes, quæ in ea dicuntur.

127. — Notandum 5. non licere pluries in die sacrificare, nisi in hisce casibus: 1. ad ministrandum Viaticum, si die festo adveniant personæ, quas non deceat Sacrum omittere, uti rex, aut princeps, aut Episcopus; 3. si pastor habeat duas parochias dissitas, et aliter populus alter careret Missâ in festo de præcepto (5). Advertit tamen Benedictus XIV. in Brevi, *Declarasti*, edito 16. Martii an. 1746. (in *Bullar. torn. 2. et in edit. Mechl. t. 4. p. 32.*) quòd de hac re semper impetranda est facultas ab Episcopo, etiamsi necessitas intercedere videatur. Præterea advertit, quòd de casibus enuntiatis solus casus, cùm parochia?

1) *Lib. 6. n. 121.* — 2) *Ibid.* — 3) *n. 119,* — 1) *Suppl. q. 71. a. 9. ad 5.* — 5) *Cabr. c. 21. n. 416. et vide liuseinb. apud lib. 6. n. 351. et 552.*

sunt dissitae, in consuetudine est. Iam advertendum olim licuisse parochis in die Dominica post Missam pro populo dicere alleram pro defuncto, praesente cadavere; sed idem Benedict. XIV. in Induito, *Quàd expensis, etc.* dato 26. Aug. 1748. in §. *Nora*, circa tin. (*in Bullar. Torn. % et in edit. Meehl. t. 6. p. 241.*), declaravit id hodie non amplius permitti, cum liceat parochis dicere Missam pro defuncto, et transferre Missam pro populo ad diem infra hebdomadam.

128.— Notandum 6. quod si, dum celebratur, ecclesia polluitur, vel accedit excommunicatus vitandus, qui monitus nolit discedere, tunc sacerdos ante consecrationem Missam dimittere debet: postea verum pergat usque ad sumptionem, et statim discedat; vide dicta *Tr. XIX. n. 21.* ad II. Demum hic notandum, quod facta consecratione nunquam licet Missam interrompere, nisi tantum ad baptizandum, vel absolvendum hominem jamjam moriturum; ita DD. communiter (1).

§. III.

De potestate sacerdotis.

129. — Simplex sacerdos ex potestate Ordinis suscepti tantum Eucharistiae Sacramentum conficere potest, et etiam ministrare, excepta Communione paschali: nam ad illam requiritur potestas jurisdictionis. Hinc nequit sine licentia parochi baptizare, neque Extremam-Uctionem, aut Viaticum ministrare, nec Matrimonio assistere; et sine licentia Episcopi expressa, aut saltem praesumpta de piw. senti, nequit extra casum necessitatis confessiones excipere, nec etiam venialium aut mortalium prius confessorum ex decreto Innoc. XI. (vide dicta *Tom. II. Tr. XVI. n. 76.*), Quia ut dicitur in Trid. ratio iudicii, quod exercetur in administratione Pœnitentiae, exposcit, ut jurisdictio non exerceatur nisi in subditos, qui per licentiam Episcopi sacerdoti subjiciuntur.

130. — Diximus autem superius *n. 35.* quod initiandi ad presbyteratum debent habere scientiam eorum, saltem quae communiter scienda sunt ad excipiendam confessionem moribundi. Quapropter referi hic adnotare pauca principaliora, et scitu magis necessaria. Notandum 1. quod sacerdos simplex nequit infirmum absolvere in praesentia

(1) *Lib. 6. n. 55i.*

confessarii approbati, exceptis sequentibus casibus : 1. Si approbatus nequeat vel nolit confessionem excipere. 2. Si approbatus sit excommunicatus vel suspensus. 3. Si esset approbatus laicum in alia diœcesi. 4. Si infirmus ille horret apud illum confiteri, ut esset in periculo occultandi jeccata. 5. Si approbatus superveniat post inceptam confessionem apud simplicem sacerdotem. 6. Si approbatus sit complex infirmi in peccato turpi (juxta dicta 7ⁿ/r/. AT/, /i. 94. *in* /in. et 95.). Notandum II. quod si moribundus absolutionem postulat, vel signa dat pœnitentiæ sacerdoti præsentī, absolutè est absolvendus ; si verò est sensibus destitutus, et adsit alter qui testatur ipsum postulasse confessarium, vel signum ostendisse doloris, tunc alii dicunt etiam absolutè absolvi posse ; sed tutiùs cum aliis dicimus absolvendum sub conditione. EL sic absolvendum censemus cum pluribus, etiamsi moribundus nullum dederit signum ; imò etiamsi fuerit destitutus in actu peccati (vide *diet. cit. tract. 16. n. 36. ad 39.*). Notandum III. quod sacerdos simplex, deficiente approbato, potest absolvere fideles à quibusvis peccatis et censuris, non solùm in articulo, sed etiam in probabili periculo mortis. Censetur autem in periculo mortis esse, non tantùm qui laborat morbo proxime periculoso mortis, sed etiam qui longam navigationem aggreditur, vel mulier quæ est in difficili partu ; item qui est in periculo incidendi in amentiam ; insuper qui est captivus apud infideles, carens spe libertatis, et habendi confessarium approbatum. Notandum IV. quod infirmus qui absolvitur à censuris reservatis, monendus est, quod si convalescat, tenetur se presentare Superiori, alias in easdem censuras reincidat, secùs verò si absolvitur tantùm à peccatis reservatis sine censura. Ultimo notandum, quod quisque sacerdos, ut sit idoneus in necessitate ad excipiendas confessiones infirmorum, debet non ignorare saltem principia universalis scientiæ moralis.

§. IV.

De munere docendi et prædicandi.

131. — Cum autem sacerdotis etiam sit docere populos, et prædicare Evangelium, operæ pretium est hic demum adnotare, quæ docenda sint, et quomodò Evangelium explicandum. Quoad primum, docendum quatuor esse necessaria ad salutem, nempe Eide[m], Spem, Charitalem, atque bona opera. Et 1. quoad Fidem, quia Deus

veritas infallibilis revelavit Ecclesiæ, tenemur explicitè scire et credere Deum existere, et remuneratorem esse; ac Mysterium SS. Trinitatis, atque Incarnationis Filii Dei. Hæc de necessitate medii. De necessitate autem præcepti quisque tenetur etiam scire et credere Orationem dominicalem, Salutationem angelicam, præcepta Decalogi, et Ecclesiæ; item Sacramenta, præsertim ea quibus omnes indigent, nempe Baptismi, Eucharistiæ, et Pœnitentiæ, et alia, saltem dum ea suscipiuntur. 2. Quoad Spem, (quia Deus omnipotens, misericors et fidelis promisit propter merita Jesu Christi, tenemur sperare à Deo «ternam beatitudinem, et media ad eam consequendam, veniam nimirum peccatorum, et perseverantiam finalem. 3. Quoad Charitatem, quia Deus est bonitas infinita, tenemur eum super omnia diligere; huic autem præcepto alterum adjicitur charitatis, scilicet, diligendi proximum, sicut nos ipsos. 4. Ad salutem demum obtinendam sunt etiam necessaria bona opera, servando mandata Dei, et Ecclesiæ, quæ in Decalogi et Ecclesiæ præceptis continentur.

132. — Quod autem spectat ad secundum munus explicandi Evangelium, sive Scripturam, sciendum duos ipsam sensus habere, *litteralem*, et *mysticum*. Ille est *litteralis*, qui per ipsa verba significatur. *Mysticus*, qui non significatur per verba, sed per rem ipsis verbis significatam, v. g. cum dicitur: *Si oculus tuus scandalizat te, abscinde eum*, etc. Hic non quidem præcipitur oculi abscissio, sed scandali, sive occasionis. Sensus autem *mysticus* in tres alios subdividitur. 1. In *allegoricum*, scilicet, spectantem ad res credendas. 2. In *anagogicum*, spectantem ad bona speranda. 3. In *tropologicum*, spectantem ad mores. Regulariter verba Scripturalia in litterali sensu accipi debent, nisi adsit absurdum, prout cum dicitur: *Petra, autem erat Christus*, et similia. Sæpe autem Scripturæ textus utrumque sensum habent, litteralem simul et mysticum. Mystico sæpè convenit, ut sacerdotes in concionibus utantur, præsertim si est tropologicus, sive moralis. Licet etiam uti aliquando sensu vocato *accommodatilio*, modò id pie et prudenter agatur.

APPENDIX IV.

DE NONNULLIS MONITIS NOTABILIORIBUS AB CONFESSARIOS ET PAROCHOS : ADJECTA IN CALCE PRAXI ORATIONIS MENTALIS, QUAM EDOCERE POSSUNT EOS QUI IN EA VERSATI NON SUNT.

Monita ad confessarios.

Ex his omnibus quæ superius diximus adnotanda hic sunt aliqua principaliora, quæ confessarius attendere debet in officio suo exercendo.

I. Primum omnium curet ex una parte, ut quàm maximam adhibeat charitatem in excipiendis peccatoribus, et in excitandis eorum animis ad fiduciam in Dei misericordia collocandam ; sed ex alia parte caveant ne ob humanum respectum prætermittant illos eâ quâ opus est fortitudine admonere, simulque ante eorum oculos proponere infelicissimum, in quo reperiuntur, statum, media opportuna præscribendo, quibus ex malis habitibus, jam malè vivendo comparatis, se liberare possint. Et præcipuè sit inflexibilis in differenda absolutione, quoties oportebit. Hoc primum monitum forsàn, quinimò est quod maximum omnium habet momentum ; quòd si confessarius non exequatur, nec suam nec aliorum operabitur salutem.

II. Rudes et alios neglectæ conscientiæ non omittat interrogare , utrùm sciant principalia Fidei mysteria, el cætera scitu necessaria ad salutem æternam , ùt dictum fuit *Tr. ult. n. 18.* Et insuper ne omittat eosdem interrogare de iis in quæ frequentius labi solent, cùm de illis se non accusant, juxta dicta ex *cit. n. 18. ad 30.*

III. Cautissimus sit in interrogando de materia turpi , præsertim puellas et pueros , ne quod ignorant., isti addiscant, aut saltem ad curiositatem excitentur. Ex alia parte non omittat exquirere ab eis an in hac materia aliquid deliquerint, uod rubore celaverint. El circa hoc non sibi satis habeat illos perfunctoriè et in generali interrogare utrùm in conscientia habeant aliquod peccatum ex rubore omissum ; nam à quibusdam , nimirum à rudibus , pecudum custodibus, puellis el juvenculis opus est semel atque

iterùm sdlerter expiscari aliquod peccatum quod reticent, argutias et circumlocutiones adhibendo. Hoc maximè efficiendum, ut eis animus præbeatur, et dicatur ne timeant, quia ipse absolvat eos ab omnibus peccatis; et quod si omnes conscientia?, sinus aperient, deindè maximam pacem et consolationem conscientiaë assequentur. Hæc diligentia præsertim cum moribundis adhibeatur. Et non abs re erit si idem efficietur cum puellis quæ devotionem profitentur: quot ex istis reperiuntur sacrilegiis gravata», ob aliquod peccatum quod reticuerunt! Sed potissimum astutiis utendum cum pueris et puellis, qui spirituales non sunt. Priùs interroget, utrum pravas cogitationes habuerint? si protulerint, aut audiverint verba obscœna, et deindè, si inter se manibus jocaverint? et an id egerint clanculùm? Quòd si affirmaverint, signum erit illos lusus fuisse illicitos. En celebrem regulam quam tradit S. Thomas (1): *Frequenter quæ præ confusione pœnitens laceret, interrogatus revelat, etc.* Et deindè: *In interrogationibus faciendis attendendum, ut non fiat explicita interrogatio, nisi de illis auæ omnibus manifesta sunt; de aliis autem illa debet à longinquo (nota) fieri interrogatio, ut si commisit, dicat; si non commisit, non addiscat.* Item Sanctus monet contesarium, ne in peccatis turpibus *descendat nimis ad particulares circumstantias*. Notandum illud *nimis*, quod significat regulariter loquendo non esse omittendas illas interrogationes, quæ opus sunt ad cognoscendam substantiam peccati cum suis speciebus et numero. Præterea hic juvat animadvertere, quòd si confessarius in excipiendis confessionibus sensuales tentationes pati solent, modò illis non assentiatur, et voluntariè eis causam non præbeat, nihil debet pavore concnti, nec propterea debet ab excipiendis confessionibus abstinere: nam hoc intendit dæmon eum deturbando hujusmodi tentationibus, ipsum à bono, quod operatur, remove. Antequam confessionarinm ingredia-tur, protestetur se nullis suggestionibus velle assentiri, se commendet Mariæ sanctissimæ, et postea in confessionario mentem ad Deum eleve; et cùm vehementiùs vexatur, se vertat versùs aliquam imaginem devotam, et illise commendet. Cæterùm satis erit illi qui est timorataë conscientiaë, invigilare ad non præstandiim consensum illis suggestionibus, aut motibus sensualibus, quos patitur, ùt jam dictum est *Tom. I. Tr. III. n. 40. et seqq.*

IV. Patres matresque familias interroget non modò in

(I) D. Thomas in 4. D. 19. q. 2. in fin. *Expos, texti. v.* Et dicendum.

§. 1. *Monita ad co*

genere circa liliorum educationem, sed etiam in particulari, et maximè exquirat, utrum lilios sicut oportet corrigant ; an curent ut illi addiscant doctrinam Christianam; ut consortium eorum qui pravo sunt exemplo, vel diversi sexûs , vitent, et præsertim si puellæ sunt, ne cum juvenibus conversentur, et multô minùs cum personis suspectis , scilicet cum uxoratis, Religiosis, et Ecclesiasticis.

V. Etiam si valdè frequens esset pœnitentium concursus , non acceleret confessiones plùs quàm par est, ita ut ob audiendas plurium confessiones, deliciat, vel circa integritatem confessionis, vel circa debitam dispositionem , aut omittat illis necessaria monita suggerere.

VI. Cùm aliquis confitetur aliquod grave peccatum , et præsertim si pluries illud iteraverit, non sufficiet exquirere tantummodù speciem et numerum ; sed interroget ampliùs, utrùm antè in illud cadere consueverit, et insuper exquirat de qualitate personæ cum qua peccaverit? Et quo loco? ut cognoscat utrùm sit habitus, aut occasio quæ sit auferenda. Et in hoc desunt non pauci confessarii, et indè tot animarum ruina emanat : omittendo enim confessarius hujusmodi interrogationes, nequit dignoscere utrùm pœnitens sit recidivus, et consequenter nequit illi remedia opportuna exhibere ad extirpandum habitum, vel occasionem. Observetur quod dictum est *Tr. ull. exn.2. ad 17.* ubi vidimus *n. 9.* quòd pœnitens recidivus non potest absolvi, nisi post emendationis experientiam, vel post exhibitum suæ dispositionis extraordinarium aliquod signum. Et cùm agitur de occasione proxima, forti magnoque sit animo, jostposità omni personarum acceptione, in differenda absolute quousque pœnitens occasionem removeat, quando actu existit, ùt explicavimus *η. T.* : at si occasio est necessaria, saltem quousque ex proxima liat remota adhibendo media sibi præscripta; *ibid. η. 6.* Potissimùm sit inflexibilis in deneganda absolute sponsis qui consuetudine invicem utuntur, sicut et parentibus qui id permittunt, neque credat illis asserentibus nihil inter se inesse mali : hoc enim est moraliter impossibile, ùt docet experientia; vide *Tr. ult. n. 3.* ubi etiam sermo fit de iis , qui invicem se adamant.

VII. Deneget absolute quoque illis, qui ad aliquem sacrum Ordinem promoveri cupiunt, dùm adhuc aliquo vitioso habitu tenentur, nisi priùs perspexerit illos positivam probitatem ad hunc gradum tantoperè à sacris Canonibus requisitam adeptos fuisse , ùt dictum est *ibid. n. 16. et 17.*

VIII. Caveat etiam ne à vocatione religiosa ob humanos respectos aliquem adolescentem dissuadeat; quod quidem à peccato mortali excusari nequit, ùt docet .S. Thomas *Quodlib.* 3. a. 14. Quot imperiti confessarii sibi scrupulum non faciunt quòd juvenes, qui ad statum perfectiorem sunt vocati, à bono proposito avertunt, nullà alià ducti ratione, nisi ut eorum propinquis obsequantur, asserendo filios morem parentibus gerere debere ! Docent communiter DD. cum S'. *Thoma* in statûs electione unumquemque sud frui libertate; el Deo potius vocanti, quàm parentibus parendum esse. E contrario advertat confessarius non posse absolvi quosdam qui non vocati ad sacros Ordines ascendere vellent, prout notatum est fusiùs *Append.* III. η. 45.

Ik. In excipiendis sacerdotum confessionibus sit suavis atque urbanus ; sed contrà sit fortis in correctionibus debitis adhibendis, aut in deneganda absolutione, cùm judicii ratio sic exigit. Potissimum hâc fortitudine agendum est cum sacerdotibus, qui in gravia peccata relapsi, quin se unquam emendaverint, ausi sunt tamen celebrare, aucupando absolutionem ab aliquo confessoriorum qui hoc funguntur officio, et laborant, ut damnentur. Ili sacerdotes pravis habitibus detenti palàm solent in sacristia confiteri, ut absolutionem, quæ eis deneganda esset, extorqueant sub prætectu scandali , quod eveniret (quemadmodum illf exponunt), si à celebrando desistere deberent. Sit constans confessarius cum hujusmodi sacrilegis in differenda absolutione, eos adstringat ad repetendas confessiones tamquam irritas, el ad confitendum de omnibus Sacrificiis celebratis : et interim ad abstinendum à celebratione , usquedùm suæ emendationis perspicua indicia praebebunt. Quòd si quis diceret ob scandalum à celebrando abstinere non posse , respondeat quod deesse non possunt justi praetextus, si vellet desistere à celebrando : cæterùm si ipse id facere renuit, dicat quòd celebrare potest, si est certus se habere contritionem, sed quòd ipse pro tunc non potest cum absolvere, dùm certus non est, ùt oportet, de ejus dispositione; imù justum habet motivum credendi oppositum, cùm observet tot relapsus sine emendatione. Et hoc modo agendo potest sperari, fore ut resipiscat, ut salvetur ille miser sacerdos ; secùs ambo damnabuntur.

X. Generaliter autem loquendo, si accedat sacerdos conscientiae parùm meticulosæ, non omittat eum interrogare de tribus : 1. Si distulerit celebrationem Missarum

§. 1. *Monita ad confessorios.*

per mensem, praesertim si sunt defunctorum (vide *App. HI. n. 107.*). 2. Si festinanter celebravit, nam Missam persolvendo infra spatium horæ quadrantis, etiamsi esset de defunctis, aut votiva de B. Virgine, non excusaretur quidem à peccato mortali (vide *Tom. II. Tr. AT. n. 84. ad 86.*), quia in tali spatio non poterit notabiliter non deficere in nullis cæremoniis, aut saltem in gravitate, quam tanti Sacrificii veneratio exposcit. 3. Si satisfecit obligationi divini officii, praesertim si est beneliciatus. Non omittat autem ei suadere, ut se habilem reddat pro sua capacitate, ad animarum salutem promovendam. Et cùm gravis adesset confessoriorum penuria in sua regione, potest etiam eum obligare ad se idoneum reddendum ad tale officium, ut dictum est *Tr. AVI. n. 26. et 27.* Cùm calore etiam insinuet, ut ad Sacrificium se præparet, et debitas post celebrationem agat gratias. Quoad orationem mentalem, sine qua difficulter erit bonus sacerdos; vide quod dicitur §.111. *circa principium.*

XI. Cùm agitur de rei alterius restitutione, non absolvitur pœnitens, nisi priùs (cùm potest) restituat; quia accepta absolutione difficulter id efficiet. Advertat tamen, quòd nulli excusantur à restitutione ob præscriptionem in bona fide. Super quo notandum 1. quod mobilia, cùm intercedit titulus praesumptus, præscribuntur spatio trium annorum, et stabilia decem inter præsentes, et 20. inter absentes. 2. Probabile esse eam præscriptionem valere pro foro conscientiae, etiam ubi in foro externo non viget lex præscriptionis, quemadmodum est in nostro regno, ob difficultatem quæ reperitur in probanda bona fide. Excipiuntur tamen illæ praescriptiones quæ expresse sunt prohibitæ ab aliqua lege municipali, v. gr. in regno nostro reprobatur præscriptio liæredis, quando testator possedit mala fide. Vide doctrinas adnotatas *Toni. I. Tr. A. n. 10. ad 14.*

XII. Si pœnitens aliquâ affectus est injuria, propter quam offensor in curia inquisitus existit, eum non absolvat (regulariter loquendo) nisi remissionem inimico faciat. Vide cit. *Toni. I. Tr. IV. n. 17*

XIII. Cùm prævidel admonitionem non fore profuturam, ne intra quidem tempus aliquod, et pœnitens existit in bona fide, confessorius eam omittere debet, vide *Tom. II. Tr. A VI. n. 108. et seqq.*, præcipuè si agitur de aliquo matrimonio nulliter contracto; alias erit causa mille peccatorum, quæ facile committet pœnitens in mala fide constitutus, cùm perseverat in proxima occasione peccandi,

Toni. IIT

si faciliter separari nequit ab existimata uxore. In eo casu (juin pœnitentem in mala fide constituat, potest ad S. Pœnitentiarum pro dispensatione scribere, juxta *formulam* adnotatam *Tom. I! Tr. XVIII. n. 88.* et pœnitenti dicat, ut post tot dies iterum redeat ad confitendum. Sed si peccatum in commune damnum spirituale vergeret, non debet confessarius omittere pœnitentem admonere, licet ille in bona fide existât, ut dictum fuit *Tr. XVI. n. 116.* Excipitur præterea obligatio denunciandi confessarios sollicitantes in materia turpi, quia confessarii munus est talem obligationem imponere, licet praevideat pœnitentem non adimpleturum esse, ut dictum est *Tr. XVI. n. 178.*

XIV. Juvat hic animadvertere, quod licet confessarius non teneatur, nec viri prudentis sit, ut ipse se immisceat in tales denuntiationes deferendas, nihilominus in aliquo raro casu potest teneri ad has partes suscipiendas, cum ageretur de consulendo damno communi religionis, aut communitatis. In eo casu potest ipse ab Episcopo expetere, ut sibi talem denuntiationem excipiendi facultatem impertiatur; et deinde eam sic excipiet (refert modum, qui tenendus est, cognoscere). Ei notanda sunt sequentialia. 1. Nomen sollicitantis. 2. Tempus quo illa accidit. 3. Locus, nempe ecclesia, et confessionale ubi patrata est. 4. Circumstantiæ personae sollicitantis, nempe ætas, statura, capilli, etc. Debet autem monere pœnitentem, quod si illa innocentem accusaret sacerdotem, de tali crimine subjaceret casui reservato Pontifici, ut habetur ex Bulla *Sacramentum* Bened. XIV. (1) juxta dicta *Tr. XVI. n. 129.* Item jurejurando eam adstringat, ne præfatam denuntiationem alicui communicet. Denique advertat, adnotanda tantum illa verba, et eas actiones sollicitantes, quæ possunt manifestari Episcopo, quin manifestet culpam, si quam pœnitens commisit.

XV. Non sit difficilis ad excipiendas confessiones generales ab eo qui sic confiteri cupit, licet nulla adsit necessitas. Dicebat sanctus Carolus Borromæus confessiones generales valde prodesse ad vitæ novæ perseverantem mutationem. Sed si magnus populi concursus fuerit, curet ad opportunius tempus eam differre: quod si nunquam ei vacabit tempus, quod occupationibus non præpediatur, ut accidit in Missionibus, curet saltem summatim excipere illam confessionem generalem (modò non sit neces-

(1) Vide *Bullat. edit. Meeh. lom. 1. p. 404. c. 3.*

saria) tantummodo exquirendo specieset tempus peccatorum habituum, quin immoretur ad exquirendum numerum et circumstantias particulares.

XVI. Non praetermittat disponere quemlibet ad actum doctis, suggerendo ipsi motiva tam attritionis quam contritionis, eo modo quo dictum est *Tr. XVI. n. 147.* dum illi actus doloris, quos eliciunt rudes sine motivis, parvi aut nihili valent. Cum verò confessorius rectè praesumere potest poenitentem actum doloris, uti debet, elicuisse, tunc satis erit ante absolutionem ei dicere, ut renovet dolorem. Et præcipuè advertat, quod si poenitens accedit indispositus, ille pro viribus conari debet ad eum disponendum pro absolutione; vide *ibid. num. 105. et toni. I. Ir. / V. n. 3.*

XVII. Illos poenitentes, qui afferunt tantum peccata venialia, sed habituata, non absolvat, nisi perspectum habeat illos verè poenitere, et verum propositum habere, saltem de aliquo illorum: aut nisi exhibeant pro materia certa aliquod gravius peccatum anteactæ vitæ, ut notatum est *Tr. XVI. n. 23.* (Juo't confessiones invalidæ (quæ in se sunt vera sacrilegia) quotidie committuntur ob confessoriorum socordiam!

XVIII. Imponat tantum illas poenitentias, quas judicare potest à poenitente faciliter adimpletum iri, ut dictum est *Ir. XVI. n. 51. et seq.*; sed curet ut illæ sint medicinales, puta frequentia Sacramentorum, visitationes, se Deo commendare mane et vesperi, legere aliquem librum spiritualem, se ad aliquam congregationem adscribere, etc.

XIX. Personis spiritualibus, quæ frequentant Sacramenta, insinuare non omittat orationis mentalis usum, rationem deindè exigendo de ea; saltem eas interrogando, an omiserint eam aliquandò. Ihlc mediocri diligentia adhibet, quilibet confessorius poterit multas animas sanctificare. Nec sit difficilis ad Communionem frequentem concedendam, quoties cognoscit, aut prudenter judicat poenitentem animæ suæ profectum consecuturum. Vide *-Ipp. /. ex n. 30.*

XX. Scrupulosis maxime suadeat obedientiam, et illis semper affirmet quòd obediendo tulâ viû incedent, et non obediendo in periculum se perdendi conjiciunt. Sit fortis et rigidus in efficiendo, ut sibi obediatur; sermonem cum eis semper adhibendo constantem, quia si ancipiti sermone cum eis loquitur, eos magis confundet. Exhibeat regulas generales ad dubia deponenda, pro ejusque dispositione: v. gr. scrupulum facienti circa præteritas confessiones sub

obedientia præcipiat ne confiteatur, nisi de peccatis à se eerie pro mortalibus cognitis, et certè nunquam confessis. Et in hoc confessarius forti animo sit in cum non audiendo, nisi obecliat ; quia si aliquando cedit, et eum auscultat, pœnitens semper animo erit deturbatus : nonnulli confessarii animas in miserrimum statum reddunt, eas audiendo. Illi verô, qui limet quamlibet actionem suam esse peccatum, imponat ut scrupulum vincat, et libéré operetur ubi certum peccatum non animadvertit; vide dicta *Tom. I. Tr. I. ex n. 8.*

XXI. Circa opinionum delectum , cùm agitur de removendo pœnitente à peccati formalis periculo, confessarius non rarô sequi debet benigniores, quantùm Christiana prudentia suggerit. Cùm verb aliqua opinio proximius reddit peccati formalis periculum, tunc omninô suadere debet rigidiorē : vide dicta *Tract, uli. num. 3. circa fūm.* Dico *Maddere*, quia quando opinio est verô probabilis, et pœnitens vult eam sequi, non potest ei absolutionem denegare ; ob certum jus quod ille acquisivit ex confessione peccatorum suorum jam facta, ut dictum est *Tr. 37. n. 149*

XXII. In excipiendis mulierum confessionibus, el in tractando cum eisdem , austeritate majore quàm potest utatur , prout prudentia suadet, ideoque recuset munera, familiaritatem , et quicquid causa animi adhesionis esse potest, vitet. Quoniam hoc negligendoxconfessarii quot animas in exitium induxerunt proprias et pœnitentium, vide *Tr. ult. n. 54, el 55.*

XXIII. Sit humilis et de sua doctrina non sibi blandiatur; quare persæpè Deo fundat preces, ut per Jesu Christi merita sibi lumen de coelo impertiatur , præsertim in dubiis casibus. *Invocavit, et venit in me Spiritus Sapienliæ .Xap.l.l.* Ideôque confessarius (pii orationi non vacat, dilliculler rectè incedet; et in dubiis magis implicatis, aut majoris consequenti» non omittat consulere alios viros doctos et majoris experiēti». Potissimum id faciat in dirigenda aliqua anima elevata, cui Deus gratiis supernaturalibus favet, cùm ille in tali materia parùm expertus est. Nonnulli, qui vix scienti» mystic» notitiam attigerunt, erubescunt alios consulere: non ita agunt veri humiles: hi non solùm alios consulunt, et non paucos cùm oportet, sed etiam zelotypia. non alliciuntur in dimittendo hujusmodi animas, ul dirigantur à magistris se parilioribus, aut saltem ut eorum judicium auscultent. Has autem animas confessarius non auscultet die festo ; festis enim priebeat locum aliis magis

indigentibus, præsertim iis, qui laboribus dant operam ,
et nuptis.

§. 11

Monita ad parochos.

Lubet hic breviter adnotare nonnulla onera magis præcipua, quibus parochi tenentur circa curam suarum ovium.

Parochus tenetur ad eas instruendas in mysteriis Fidei, et rebus ad salutem necessariis, ut sunt 1. quatuor mysteria principalia , nempe quod sit *Inus Deus*, et quod sit omnipotens , sapientissimus Creator et Dominus totius, misericors et amabilis super omnia bona : præsertim , quod sit justus remunerator bonorum et malorum ; item docere debet mysterium SS. Trinitatis, Incarnationis, et mortis Jesu Christi. 2. Sacramenta necessaria, nempe Baptismum, Eucharistiam et Poenitentiam; reliqua saltem cum suscipienda sunt. 3. Articulos symboli, et inter hos præsertim neatæ Mariæ virginitatem , sessionem Jesu Christi ad dexteram Patris, nempe quod ille in cælo sit in æquali gloria cum Patre, resurrectionem corporum in judicio finali quod fiet à Jesu Christo ; unitatem Romanæ Ecclesiæ in qua solùm habetur salus , et deinde paradisi et inferni æternitatem. Quæ omnia quilibet fidelis sub gravi præcepto scire tenetur. 4. Præcepta Decalogi et Ecclesiæ. 5. *Pater noster*, et Ave *Maria* , et actus Fidei, Spei, Amoris, et contritionis. igitur quemadmodum graviter peccat, qui hæc scire negligit (et quidem non solum verborum textus, sed etiam in quantum ad sensum) , ita etiam graviter peccat parochus, profit communiter dicunt DD., si perse, aut per alium idoneum (eo legitime impedito , ut ait Trident. sess. 5. cap. 2.) negligit ea docere saltem quoad substantiam suos subditos . aut pueros et adultos qui illa nesciunt. Hinc lit quod cum ipse observat parentes aut dominos non mittere filios aut famulos ad doctrinam , tenetur expedientia media capere cum Episcopo, qui, ut ait Tridentinum sess. 24. cap. 4.; potest parentes etiam per censuras ecclesiasticas ad id compellere : Parochi vigilantes apud se adnotatos habent pueros, ut videant qui desunt. Imò dicit *Croix* (/i. 2. n. 174. et lib. 3. pari. 1. n. 767.), quod si adsunt ignorantes (pii ecclesiam adire nequeunt , quia domos vel greges custodire debent , cum isti sunt in gravi necessitate spirituali , debet parochus privatim eos perquirere, ut cum *quantocumque suo incommodo*, sicut auctor loquitur , cos instruat. Saltem dicimus, (piando hoc valdè sibi erit

difficile ob multitudinem hujusmodi ignorantium, curet saltem eos examinare el instruere tempore præcepti paschalis, aut cùm accedunt ad petendas fides ut confirmentur, aut ut matrimonium contrahant. Expedii pariter ul parochus exploret magistros el magistras, ul possint pueros el puellas doctrinam ac media in Dei timore vivendi docere.

II. Parochus per se ipsum tenetur Sacramenta ministrare, quoties justè subditi ab eo id petunt, Et si forte habet oeconomum, debet benè illius vitam et scientiam explorare; secùs de perturbationibus, quæ postea accident, ipse Deo rationem redditurus est. Item tenetur assistere moribundis, si alius idoneus non reperitur. Et speciali attentione assistere debet peccatoribus habitualis moribundis, illi enim in gravi necessitate suæ peculiaris assistentiæ existant, Et circa Extremam-Uctionem, advertat (jnod dicit Catechismus Hom. (part. 2. η. XVIII.): *Gravissime peccant, qui illud tempus ægrotos ungendi observare soient: cùm jam, omni salutis spe amissâ, vita el sensibus carere incipiant.* Tenetur etiam parochus se certum facere utrum subditi sui præcepto paschali satisfecerint, *Barbosa de O/lic. Paroch. c. 2. η. 1.* et *Segneri Paroch. Inslr. c. 23.* Et sit cautus ne schedulas Communionis committat cuilibet clerico.

III. Debet impedire quominus habitus clericalis conferatur illis juvenibus aut pueris, qui in suis moribus spiritus ecclesiastici indolem non præ se ferunt. Debet cum diligentia clericos suos instruere, qui habitum deferunt clericalem, ut ad statum ecclesiasticum progrediantur, secùs illi sine disciplina educati, cùm elfrænati repedantur, sive per fas, sive per nefas ad Ordines promovebuntur, et evadent scandalum loci. Hmilito sermonem facere de gravi illa ratione quam Deo reddituri sunt parochi illi, qui fides exhibent ordinandis, quos ipsi jam aut cognoscunt Ordinibus indignos esse, aut eas exhibent antequam sedula præcedente diligentia de illorum probitate exquisiverint.

IV. Parochus tenetur exquirere de iis qui vivunt in peccato, ut corrigantur. Item de inimiciis et scandalis quæ serpunt, præsertim inter sponso, ut opportunè illis occurrat, quantum potest. Dicit S. Thomas (2. 2. 7. 15. a. 5.): *Qin habet specialem curam alterius, debet, eum (puerere. ad hoc, ut corrigat de peccato.* Cùm verô aliquod scandalum ab aliquo potente (præsertim si est sacerdos) observat, cui ipse prospicere non potest, debet saltem rem ad Epi-

scopum deferre, ut ipse consulat : et id quovis intuitu , aul timore negligere non debet ; bonus pastor tenetur pro ovium suarum salute animam ponere.

V. Curet ne sponsorum verba multo tempore ante matrimonium excipiat, quia initis sponsalibus, totum illud tempus, quod inter nuptias interlinet, in peccato tam sponsi quàm eorum parentes perseverabunt.

VI. Cùm in regione notabiles audiuntur perturbaciones, quibus parochus consulere nequit, tenetur ille conari ut Missio advocetur , nisi aliud reperialur expediens , quo illis prospiciatur. Et semper expediens erit interdict! confessorios externos arcessere pro ammabus erubescen- tibus : præsertim si in suum oppidum non solet conciona- ior quadragesimalis advenire. Ille autem parochus, qui Missiones respuit, » non mediocrem suæ probitatis suspi- cionem ingerit.

VII. Parochus non solùm debet malum avertere, sed etiam bonum promovere, quemadmodùm boni pastores ef- ficiunt, qui non desistunt hortari ad Sacramentorum el Cor* * gregalionnm frequentiam , ad Visitationes SS. Sacramenti et divinæ Matris, ad Novenas, ad Venerabile , cùm ùt Via- ticum circumfertur, associandum.

VIII. Curet persæpè, ut populus singulari studio Mariae SS. devotionem prosequatur, insinuando quanta sit ejus potentia et misericordia erga suos devotos. Idcirchè insi- nuet ut recitent Rosarium in communi quotidie unà cum familia, ut jejunent sabbato, et celebrent Novenas septem festivitatum, quas ex altari annuntiabit populo quoties aliqua Novena accidit. Expediet propterea, ut sabbato ille conciunculam faciat, narrando aliquod exemplum beatiss. Virginis, et semel in anno celebrare aliquam Novenam solemniorem cum sermone et expositione Venerabilis, et propterea uti poterit inter cæteros libro, quem typis edidi, cui titulus: *Glorie di Maria*, ubi collectam repe- riet materiam el exempla. Felix ille parochus qui suas oves ferventes tenet erga devotionem Mariae ! nam illa » , Virgine opitulante, rectè vivent, et ipse advocatam in vitæ exitu potentem habebit. Vide dicta *Tom. I. Tr. VII. n. 4-3.*, ubi locuti fuimus de rebus quæ majoris sunt momenti, et quæ parochus prædicando debet potiùs po- pulo suadere.

Potissimùm insinuet usum petitionis ; nempe ut sæpè se Deo commendent, ab eo præsertim sanciam perseverantiam postulando propter Jesu et Maria. amorem ; sæpiùs expli- cando, quôd divinæ gratiæ , el præcipue donum perseve-

rantiaë , non obtinentur, nisi petantur, *Petite, el accipietis.* Et publicet sæpè illam magnam Jesu Christi promissionem, quôd quicquid Patrem petierimus in ejus nominé, Pater dabit nobis : *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joan. 16. 23.* Insinuet etiam instanter usum orationis mentalis, et curet faciendam in ecclesia unâ cum populo quolibet die, aut saltem quolibet die festo, docendo etiam modum, quo iieri potest domi, ideôque hic subjungitur instructio sequens, ubi sermo iit de necessitate , et deindè de modo practice orationis mentalis.

III.

Brevis praxis orationis mentalis. '

Antequam de praxi et modo orationis mentalis sermo liat, juvat de orationis mentalis necessitate cognoscenda aliquid dicere. Duo sunt hujus necessitatis momenta. Primum est quod innuit S. August. , nempe quôd incedenti clausis oculis impossibile est viam et suæ salutis media intueri. Veritates æternæ sunt supernaturalia negotia quæ oculis corporeis conspici nequeunt, sed oculis mentis, cogitatione nimirum et consideratione, assequi possumus. Igitur qui orationi mentali non incumbit, non considerat, et consequenter suæ salutis æternæ negotium quanti intersit non videt, et viam quæ tenenda est ut illàc eat, non prospicit. Id quidem fuit quod scripsit S. Bernardus ad Eugenium Papam : *Timeo tibi, Eugeni, ne multitudo negotiorum, intermissa oratione et consideratione, te ad cor durum perducatur, quod seipsum non exhorret, quia non sentit, (lib. 1. Consid. ad Eug. Pont.).* Ut quis suam æternam curet salutem, oportet ut sit ei cor flexibile seu docile, el paratum ad divinarum inspirationum impressiones recipiendas, et ad eas exequendas. Hoc exposulabat Salomon à Deo: *Dabis ergo servo tuo cor docile. 3. Peg. 3. 9.* Dicit S. Joannes quôd animæ illæ sunt Dei, quæ intendunt ad audiendas et exequendas divinas voces : *Δ7 erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit à Patre et didicit, venit ad me. Joan. 6. 45.* Cor nostrum in se durum est, quia totum pronum est ad carnis voluptates sequendas, et est spiritus legibus obstans, illud autem flexibile redditur gratiæ inlluxinus, quæ per orationem illi infunditur: ibi anima ad divinam bonitatem et ad amorem Dei, qui erga eam est singularis, considerandum movetur, illa inflammatur, emollitur, el divinis vocationibus redditur obediens, quenr

admodum experiebatur David, qui dicebat : *In meditatione mea exardescet ignis. Ps. 38. 4.* Aliter cor durum , obsistens, inobediens remanebit, et in die novissimo malè habebit : *Cor durum habebit male in novissimo, et qui amat periculum in illo peribit. kccliW.Ti.* In sua duritie persistens, infortunium subibit, quod ne cognoscet quidem se tale esse : cor enim quod non meditatatur, ait S. Bernard, *seipsum non exhorret, quia non sentit.* Nam defectus suos, et impedimenta quæ suæ saluti objicit, non percipit. Et advertendum quôd S. Bernardus scribebat ad Pontificem, qui quidem non omittebat orationem (si forte aliquando- eam intermittebat) propter negotia mundana, sed propter negotia , quæ omnia Ecclesiæ, ac Dei gloriæ momenta respiciebant. Opus est ut id præsertim animadvertant sacerdotes, qui majoribus oneribus cùm premantur, majori divinarum gratiarum praesidio indigent, et consequenter oratione , ut robur assequantur quo illa sustinere possint : et non tantum illi qui orationem negligunt , ut in saecularibus negotiis incumbant, sed etiam illi qui ab ea abducuntur, ut opera spiritualia in proximi comoda promoveant, v. gr. ut confessiones audiant, concionentur, aut scribant.

Huic arridet quod scripsit S. Theresia (*Jipist. 8.*) ad Episcopum Uxamae, qui ceteroquin maximo zelo ovium suarum saluti , sed non multum orationi vacabat, dùm interdum eam omittebat. Quare Sancta superno illustrata lumine particulari, aut etiam per revelationem cognito hujusmodi Prælati defectu , licèt ipse esset suus confessorius, ut eum emendatum videret, sibi difficultas nulla fuit illum admonendi, eique ita scripsit, vertendo verba in latinum sermonem: *Cùm referrem Domino nostro quas ipse contulit in te gratias > concedendo humilitatem, charitatem et zelum, petii ab eo, ut tibi omnium virtutum accessionem largiretur, nullam patefecit in te desiderari, nisi quod præ omnibus præcipuum est (el deficiente fundamento. opus ruit, et nutat). Desideratur igitur in te uratio el perseverantia in oratione cum constantia, disrumpendo unionis sustentaculum. nimirum Spiritus sancti unctionem; ex cujus carentia oritur omnis siccitas, et disjunctio quam anima patitur.* Et postea subjungit : *Licèt in nobis nulla rideantur inesse imperfectiones, cùm vero animæ oculos Deus aperit, quemadmodum efficere solet in oratione; perspicue her conspiciuntur imperfectiones.* Et hoc profecto est quod declaravit Spiritus sanctus, nempe quod ex meditationis delicientia mundus peccatoribus scatet , et infernus ani-

mabus quotidie repletur. *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde.* Jerem. 12. 11.

Alterum principale fundamentum, et majoris momenti pro necessitate orationis mentalis, est quôd animæ, quæ non meditantur, non orant, et ita peremit. Virtutes in illo, qui orationi non vacat, licèt reperianlur, nihilominus nec stabiles nec perseverantes se præstabunt, quia perseverantia nisi petitionibus, et quidem perseverantibus, non obtinetur. Hinc fit quôd qui non petit perseveranter, non perseverabit. Propterea S. Paulus discipulos suos, ut sine intermissione orarent, hortabatur: *Sine intermissione orate.* 1. Thess. 5. 11. et ipse Salvator dicebat nunquam ab oratione cessandum esse: *Oportet semper orare, et non deficere.* Lue. 18. 1. Et hinc oritur quôd meditatio sit moraliter necessaria animabus, ut in Dei gratia persistent. Dico *moraliter necessaria*, quia licèt ex se loquendo sine meditatione possit quis in gratia acquisita perdurare, attamen cūm non meditatur, est moraliter impossibile, nempe difficillimum, ne in gravia peccata labaturi; et ratio est illa quam paulô superiùs innuimus, quia ille qui orationi non vacat, in alia animum distrahens, parùm indigentias suas percipiet, parvi pericula sua faciet, parùm curabit media suscipienda, et exequenda, ut ab illis caveat, et parùm denique orandi necessitatem, in qua reperitur, cognoscet; et ab orando desistet, et non orando utique peribit. Magnus ille Episcopus Palafox in adnotationibus ad præfatam epistolam S. Theresiæ, quam ille vocat omnium maxime «spiritualem inter alias Sanctæ (n. 10.) sic scribit: *Hinc discere debemus nos Prælati, non satis esse zelum, nec charitatem sine oratione, quia virtutes, quæ oratione non fulciuntur, deficiunt, et nos peribimus. Datio patens est: quomodo durare potest chantas, si Deus perseverantiam non præstabit? Quomodo nobis perseverantiam præstabit Dominus, si eam ab ipso non postulamus? quomodo eam ex postulabimus sine oratione? quomodo hoc miraculum (nempe perseverantiam obtinere sine oratione) fiet sublato aquæducto coelestium in/luxuum in animas, nempe orationem? sublata oratione nulla cum. Deo intercedit communicatio, ut virtutes conserventur, nec aliud medium, nec aliud remedium existit, ut à Deo bona consequamur.*

Contrà nos monitos facit Dominus, quôd qui veritates æternas, nempe mortem, judicium, et duas aeternitates felicem, aut infelicem, quæ nos manent, meditaverit, immunem à peccatis se servabit: *Memorare novissima tua, et*

in æternum non peccabis. Eccli. 7. 40. Dicebat David quòd æternitatis meditatio eum in virtutum exercitium incitabat et ad spiritum à defectibus purgandum : *Cogitavi dies antiquos, et annos æternos in mente habui...., et exercitabar, et scopebam spiritum meum. Psal. 76. 6. 7.* Et dicebat quidam auctor , quòd si interrogarentur damnati, cur vos in inferno reperimini ? responderent major eorum pars: nos in inferno reperimur, quia infernum non cogitavimus. Qui in spiritualibus exercitiis de veritatibus æternis commonetur, impossibile est ut ad Deum non convertatur, si illas attentè audit, et illas credit. Sanctus Vincentius de Paulo dicere solebat, quòd si peccator Missionibus aut exercitiis spiritualibus ex animo adesset, et se non converteret, prodigio hoc simillimum eiit, et tamen qui concionatur et loquitur in exercitiis , non est nisi homo , dum in oratione mentali est Deus ipse, qui animam alloquitur: *Ducam eam in solitudinem, et loquar ad cor ejus. Osee 2. 14.* Deus utique omni concionatore sapientiùs loquitur. Omnes Sancti facti sunt sancti per meditationem. Et experientia docemur, quòd illi qui orationi insistunt, cum difficultate in mortale peccatum decidunt, et si fortè aliquando cadunt, orationi insistendo , statim resipiscunt, et ad Deum revertuntur. Oratio mentalis , et peccatum una simul cohærere non possunt. Dicebat quidam Dei servus , quod multi recitant Rosarium, oïlcium Virginis , jejunant, et in peccato perdurant. Sed qui prosequitur orationem , impossibile est, ut pergat in Dei inimicitia esse; aut orationem omittet, aut à peccato discedet. Sed si orationem non relinquit, non solùm à peccato avertetur , sed etiam à creaturarum amore dissolvetur, et amorem suum Deo dabit : *In meditatione mea exardescet ignis. Psal. 38. 4.* Oratio est fornax , ubi in divino amore animæ accenduntur. Possibile non est ex animo divinam bonitatem, meritum quòd Deus habet ut ametur, amorem quo nos dilexit et diligit, considerare, et animam erga Deum non incendi. Dicebat idem regalis Propheta Deum cogitando et opera magna charitatis suæ erga homines meditando , quòd totum se inflammatum sentiebat ad illi obsequendum , et suum spiritum delicere , cùm incapax esset ad consolationes superabundantes recipiendas quibus tunc Dominus se ei communicabat : *Memor fui Dei, et delectatus sum, et exercitatus sum et defecit spiritus meus. Psal. 76. 4.* Sed ad praxim descendamus.

Loquendo de loco orationi magis accommodato , commodior est ecclesia ; sed illi qui oû adire, aul ibi com-

morari non possunt, in quolibet loco, domi, villà, etiam deambulando, etiam laborando, mente ad Deum elevata, orationi vacare possunt : quot ruricola), cùm alio modo non possint, orationem laborando et in itinere faciunt? Qui Deum quierit, ubique et omni tempore eum invenit.

Quoad tempus, tempus matutinum est melius. Non benè diei actiones procedent cùm mane orationi vacatum non est. Oratio deberet utique bis in die, mane nempe et vespere, fieri, sed cùm vespere non vacat tempus, fiat saltem mane. Dicebat V. P. D. Carolus Caraila piorum operariorum fundator, quòd unus actus amoris cum fervore mane in oratione factus, potens erit ad animam per totum diem in fervore conservandam. Quantum ad tempus quo oratio durare debet, parochus aut confessarius pro sua prudentia se dirigat. Certum est quòd, ul ad gradum aliquem perfectionis sublimem perveniatur, non sufficit mediæ horæ spatium. Cæterùm hoc tempus sat erit pro incipientibus, sed maxime eis insinuet ne orationem omittant ariditatis tempore. Vide dicta *Append.* . n. 5.

Denique veniamus ad modum docendi orationem, illa tribus constat partibus, præparatione, meditatione, et conclusione. In præparatione tres continentur actus Fidei, nempe de Dei præsentia, humilitatis, et petitionis ut illustretur anima. Dicendo ita : 1. Deus meus, credo te esse mihi præsentem, et de abyssu meæ vilitatis te adoro. 2. Domine mi, propter peccata mea nunc in inferno mihi esset morandum, me pœnitet offendisse te, parce mihi propter tuam pietatem. 3. Pater æterne, propter Jesum et Mariam præbe mihi lumen in hac oratione, ut ex illa animæ meæ profectum percipiam. Deindè dicatur *Ave* ad Mariam SS. ut hanc lucem sibi impetret, et *Gloria Patri* ad S. Josephum, ad Angelum Custodem, et ad sanctos advocatos. Hi actus fiant attentè, sed breviter, et statim ad meditationem procedatur.

Pro meditatione juvat eum praesertim, si legere scit, aliquo libro uti, sistendo ubi animus motum se magis sentit. Dicit S. Franciscus Sales., quod in hoc faciendum est, ut apes faciunt, quæ insident in flore donec mei exhauriant, et deindè ad alium transeunt. Qui verò legere nescit, meditetur Novissima, beneficia Dei et maxime vitam et Passionem Jesu Christi : meditatio Passionis (dicebat S. Franciscus Sales.) debet esse nobis ordinaria. O quàm perbellus liber est Passio Jesu pro animabus devo-

1. *Brevis praxis orationis mentalis.*

lis? ibi meliùs quàm in alio libro peccati malitia et Dei erga homines amor percipitur. Locuta fuit olim quædam Redemptoris imago ad V. Fr. Bernardum de Corlione, qui eum rogavit, uinim sibi placeret, ut ipse legere edisceret? Imago respondit : *Quid tibi cum legere? Quid tibi cum libris? Ego sum liber tuus, hic tibi sufficit.*

Ilie advertendum est orationis mentalis profectum non solùm nec tantùm in meditatione consistere, quantùm in affectus eliciendo, petendo, et deliberando; hi sunt tres fructus meditationis, prout innuimus *Append. I. n. 3.* Igitur postquam quis aliquam maximam æternam meditatus erit, et postquam cor ejus Deus allocutus fuerit, opus est, ut ipse Deum alloquatur per affectus, sive actus Fidei, gratiarum actionum, adorationis, humilitatis et potissimum amoris et contritionis, qui actus etiam amoris est. Amor est illud aureum vinculum quod animam cum Deo copulat. *Charitas est vinculum perfectionis.* Quilibet amoris actus est thesaurus qui de divina amicitia nos certos facit : *Infinitus enim, est thesaurus hominibus : quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei. Sap. I. 14. Ego diligentes me diligo. Prov. 8. 17. Qui autem diligit me, diligitur à Patre meo. Joan. ii. 21. Charitas operit multitudinem peccatorum. 1. Petr. 4. 8.* Vide dicta in Opere Morali lib. 6. n. 442. Venerabilis soror Maria Crucifixa vidit magnam flammam in quam nonnullas paleas projectas vidit statim incendi; ex hoc sibi cognitum factum est, per quemlibet amoris actum ab anima abstergi ac destrui omnes culpas commissas. Præterea docet S. Thomas quemlibet actum amoris elicere ut nos gloriæ æternæ gradum unum adipiscamur : quilibet actus charitatis meretur vitam æternam. Actus amoris autem sunt dicere : *Deus meus, te omnibus preepono. Ex toto corde te diligo.* Aut se totum in voluntatem divinam committere, dicendo : *Domine, fac me cognoscere quid de me tibi placeat, quoniam paratus sum ad omnia.* Aut se sine ulla reservatione Deo offerre, dicendo : *Ecce me, fac de me, eide meis omnibus quod tibi lubet.* Et præcipuè hæ oblationes sunt actus amoris qui Deo maximè sunt cordi; quapropter S. Theresia quinquagies quotidie se Deo offerebat. Actus perfectissimus amoris est gaudere et sibi complacere de infinita Dei felicitate. Cùm verò anima cum Deo se sentiret conjunctam per supernaturalem sive infusam animi recollectionem (ut explicatum est *App. J. n. 13.*), ei nihil elaborandum est in aliis actibus eliciendis, nisi illis ad quos suaviter à Deo se sentit attrahi : cùm debeat dumtaxat tunc atton-

Tom. III.

tionem amatoriā ad id, quod Deus in ea operatur, attendere; nam secus posset divina?, operationi impedimento esse. Notandum insuper, ut advertit S. Franciscus Salesius, quod si unquam ante meditationem per Spiritum sanctum aliquis bonus affectus inspiratur, tunc omittenda est consideratio, et affectibus locus cedendus est; dum consideratio non inservit, nisi ad affectus movendos, quare lineas assecuto media omittenda sunt.

2. Juvat maxime in oratione petitiones repetere, cum humilitate et fiducia à Deo lucem suam, peccatorum remissionem, perseverantiam, bonam mortem, paradysum, et præ cæteris donum sancti amoris sui expostulando. Hortabatur S. Franciscus Sales, inter cæteras gratias ad petendam cum fervore nimis vehemente gratiam divini amoris, quia (dicebat) obtento amore, omnes alias gratias consequimur. Summa hæc est, quod si ob spiritus desolationem in qua fortè anima reperiretur, si aliud efficere non potest, sibi satis erit Davidis petitionem repetere: *Deus, in adjutorium meum intende. Domine, adjuva me. Succurre mihi, mihi præsto sis.* Dicedat V. P. Paulus Segneri experientiā se doctum fuisse, nullum utilius pro animabus extare exercitium in meditatione, quàm iterum atque iterum petere. Et opus est petere nomine, sive meritis Jesu Christi, qui nobis perspicuè promisit, ut suprà dictum est: *Amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Joan. 16. 23.

3. Necesse est, ut in oratione (saltem in line illius) aliquod propositum sibi statuatur, non tantum in generali, ut esset omnem culpam deliberatam, etiam levem, auferrent se totum Deo tradere; sed etiam in particulari, v. g. cum majori attentione ab aliquo delectu se custodire, in quem frequentiùs lapsus est; aut meliori modo quàm priùs aliquam virtutem exercere, v. g. patientiùs talis personæ sufferre molestiam, obedire diligentius tali Superiori, aut tali regulæ, vigilantius in tali et tali re se mortificare. Ab oratione ne discedamus, nisi aliquod particulare propositum deliberaverimus.

Denique orationis conclusio tribus fit actibus, 1. Gratia Deo agantur de inspirationibus in meditatione habitis. 2. Proponatur ad amissas deliberationes factas observare. 3. Petatur ab æterno Patre propter Jesum et Mariam auxilium, ut fidelis servetur. Et terminetur Deo commendando animas purgatorii, Ecclesiæ Prælatos, peccatores, et omnes nostros conjunctos, amicos et benefactores, recitando *Pater* et *Ave*, quæ sunt preces omnium utilis-

simæ, quas à Jesu Christo et sancta Ecclesia nos edocti sumus.

Oportet autem, cùm ab oratione discedimus, 1. ùt dicit S. Franciscus Sales, ut colligamus florum manipulum, ut quotidie odoratu de eo oblectemur, nempe unum aut alterum punctum in quo anima magis mola est ad hoc, ut in diei progressu illius recordemur.

2. Oportet curare ut statim deliberationes factas in occasionibus tam exiguis quàm magnis, quæ nobis occurrunt, in praxim deducamus; v. g. deliberationem cum suavitate sufferendi aliquam personam, quæ in nos irâ commota est: aut nos mortificandi in visu, auditu, loquela etc.; et præserlim cum silentio quantum possibile est oportet affectuum habitorum sensum servare; aliàs statim in actiones et sermocinationes inutile[^] nos distrahendo, statim evanescet ille devotionis fervor, qui in oratione conceptus est.

Præ cæteris denique director suos pœnitentes incessanter hortetur ne orationem omittant, nec minuant terniore ariditatis, et ne unquam turbentur, licet per multum aut longum tempus desolatione videantur premi. Quot aulici, ait S. Franciscus Sales., eunt principem veneraturi, et contenti sunt simpliciter ab eo videri? Nos ad orationem eamus fine Deo obsequendi; si ipse velit nos alloqui, et suis consolationibus nobis favere, de tantis gratiis illi agamus gratias; sin minùs, contenti simus coram divina præsentia adesse cum pace, eum adorando et nostras necessitates ei exponendo; et tunc si Dominus nos non alloquitur, certè nostra observantia et fidelitas ei grata erit, et pro nostra fiducia utique nostras preces exaudiet.

PROPOSITIONES DAMNATÆ

AB

ALEXANDRO PAPA VI.

Feriâ 4. die 24. Septembris 1665.

In Congregatione generali S. Romanæ et Universalis Inquisitionis coram SS. D. N. Alexandro PP. VH. maturè discussis infrascriptis propositionibus :

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei et Clariæ, ex vi praeceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententiam asserens, Bullam Cænæ solùm prohibere absolutionem hæresis, et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridenlini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio S. C. Eminentis Card. visa et tolerata est.

4. Prælati regulares possunt in foro conscientiae absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, et ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit penitentem chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denunciandus.

7. Modus evitandi obligationem denunciandæ sollicitationis est si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.

8. Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti pariem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retentâ.

10. Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, et Sacrificium unum offerre: neque enim est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento iurmatâ danti stipendium, quôd' pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confessione omissa, seu oblita, ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobo.

14. Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

Io. Pœnitens propriâ auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem, non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso, vel clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus religioni publicè et coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, à quo iniqua certè imminet sententia, si alià via non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposita beneficiatis non recitantis non debetur in conscientia ante sententiam declarationis judicis, eo quôd sit pœna.

21. Habens capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed viduli pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoo laciât, putà quia non vult se subicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infima?, ideoque sullicit dicere in confessione se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris et moderni, debet opinio censeri probabilis, dùm non constet, rejectam esse à Sede apostolica tamquam improbabilem.

28. Populus non peccat etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium propositionum examini cura et studium impenderetur, interca idem Sanctissimus, re maturè considerate!, statuit, et decrevit, prædictas propositiones, et unamquamque ipsarum, ùt minimùm tamquam scandalosas esse damnandas, et prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet, ita ut (uicumque illas aut conjunction, aut divisim docuerit, defenderit, aut de cis etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente; nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, el sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali et specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Ferio 5. die 18. Martii 1666.

Prop. 29. in die jejunii, qui sæpiùs modicum quid comedit, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales, (pii in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificate, an labor sit compalibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sil, et etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quôd consuetudo non comedendi ova cl lacticiniain quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas ante beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium paschale satisfacit præcepto.

35. Enico officio potest quis satisfacere duplici præcepto , pro die præsentis et crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiae uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Trideulirium.

37. Indulgenti® concessæ Regularibus , el revocalæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini facium sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimum , esi consilium , non præceptum.

39. Illa particula, *qiiamprimùm*, intelligitur, cum sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio , quæ dicit, esse tantùm veniale osculum habitum obdelectationem carnalem, († sensibilem , quæ ex osculo oritur, secluso periculo ulterioris pollutionis.

41. Non est obligandus concubinalius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinariï (vulgô *regalti*), dùm deliciente illa, nimis aigro ageret vitam, etaliæ epulæ tædio magno concubinarium allicerent ; et alia famula nimis difficilè inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere , si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annum legatum pro anima relictum non durat plus quàm per decem annos.

44. Quoad forum conscientiae, reo correcto , ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usquedùm adhibitâ diligentia corrigantur.

PROPOSITIONES DAMNATÆ

A SS. PAPA INNOCENTIO XL

Ferid 5. die 2. Martii 1679.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore | nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis aut episcopalis.

2. Probabiliter existimo iudicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim, dum probabilitate sive intrinsecâ, sive extrinsecâ, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.

. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.

8. Comedere, et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpâ, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno et formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in sæcularibus invenies, etiam in regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere et desi-

dorure, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

15. Licitum est lilio gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, et secundum se.

17. Satis est actum Fidei semel in vita elicere.

18. Si à potestate publica quis interrogetur, Fidem ingenuè confiteri, ut Deo et Fidei gloriosum consulo; tacere ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus Fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus Fidei supernaturalis, et utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis, imò cum formidine quâ quis formidet, ne non sit locus Deus.

22. Non nisi Fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23. Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propriâ sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab eo, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amnibiologiis, est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, et studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de man-

dato regis à similibus solet exigi, non habito respecta ad intentionem exigentis, quia non tenetur lateri crimen occultum.

19. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administracionem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui niti-
tur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari
nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam,
vel fuste percutiat, et post impactam alapam, vel ictum
fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possunt furem pro conservatione
unius aurei.

32. Non solùm licitum est defendere defensione occisivâ,
quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum
habemus, et quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi, quàm legatario contra in-
justè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata
solvantur, se taliter defendere sicut et jus habenti in
cathedram, vel praeendam contra earum possessionem
injustè impedientem.

34. Licèt procurare abortum ante animationem fœtus,
ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

33. Videtur probabile, omnem foetum, quandiù in utero
est, carere anima rationali, et tunc primùm incipere
eamdem habere, cùm paritur, ac consequenter dicendum
erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solùm in extrema neces-
sitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli et famulae domesticæ possunt occulté heris
suis subripere ad compensandam operam suam, quam
majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere
quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit ma-
gna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave
damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni
illati.

40. Contractus mohatra licitus est, etiam respectu ejus-
dem personæ, et cum contractu retrovenditionis, præviè
inito cum intentione lucri.

4L Cùm numerata pecunia pretiosior sit numeranda,
et nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem,
quàm luturam, potest creditor aliquid ultra sortem à mu-
tuatario exigere, et eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dùm ultra sortem aliquid exigitur; tan-

quam ex benevolentia et gratitudine debitum, sed solùm si exigatur tanquam ex justitia debitum.

4-3. Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

4-4. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam et honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in theologia.

4-5. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut è contrà.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imò etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris aestimetur, quàm res spiritualis.

47. Cùm dicit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi cjuos digniores, et Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad ecclesias promovent, Concilium vel primò videtur per hoc *digniores*, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundò locutione minùs propriâ ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos, vel tandem loquitur tertiù, quando lit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, et solùm esse malam, quia interdicta, ut contrarium omninò nationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturas prohibita non est. Undè si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, et aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeòque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissi[^] humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem; et multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, putà ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, no domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui

duas ejus partes, imô quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

51; Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

5G. Frequens confessio et Communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sullicere attritionem naturalem, modò honestam.

58. Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos, ratione magni concursûs poenitentium, qualis v. gr potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodò ore proferat, se dolere, et proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, et non volt omittere, quin imô directè, et ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

61. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum Fidei, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis et Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.

65. Suflicit illa mysteria semel credidisse.

INDEX ALPHABETICUS

RERUM NOTABILium,

QUÆ IN TRIBUS TOMIS CONTINENTUR.

Prior numerus denotat *tomum*, secundus *tractatum* aut *appendicem*, tertius arabicus denotat iumenini marginalem ipsiusmodi *tractatus* aut *appendicis*.

A

Abbat es an habeant facultatem capit. *Liceat. Tom. III.XX.*
31. Cuinam conferre possint Ordines. 117 ad 120.

Abbatissa, an possit irritare aut dispensare vola. *Toni. L*
V. 30. An possit donare et dare licentiam donandi. *XIII. 12.*
ad dubit. 5. In abbatissa? electione moniales sunt libera?. 22.
An abbatissa possit colloqui cum omnibus. *Tom. II. XIX.42.*

Ablutio. An requiratur trina in Baptismo. *Tom. II. XIV.13.*

Abortus et abortivus. An liceat esse causam abortiis. *Tom.*
I. VITI. 22. An pręgnantes, quę sibi abortum procurant,
incurrant excomm. 23. An in dubio animationis fętus. 24.
An liceat medicinam pręslare matri. 25 et 26. An bapti-
zandi sint fętus abortivi. *Tom. II. XIV. 20.* An Episcopi el
Regulares possunt absolvere sæculares A censura per abor-
tum incursa. *Tom. III. XX. 100.*

Abrogare. An decennio leges abrogentur, etiam ecclesiasli-
cæ. *Tom. I. II. 11.*

Absolvere, et absolutio. An excommiicati teneantur cu-
rare ut absolvantur. *Tom. 1. II. 21.* Non debet absolvi
qui prius non restituit. *X. 103.* De verborum absol. neces-
sitate. *Toni. H. XVI. 5.* An absol. conditionalia sil valida.
G. An danda morib. si dat signa pęnit. 33 ad 4. An si alius
testetur illum petiisse confess. 36. Si nullum dat signum.
37. Si in actu peccati sensibus destituitur. 38. De certitudine
dispositionis ad absolvendum. 118. Absolutus à reservato in-
Tom. III.

bona fide à simplici confess, an validé. 139. An pœnitenles possint absolvi ante denuntiationem, etc. 176. Quis potest absolvere à censuris. XIX. 11. Si per sententiam generalem, etc. et an Episc. foris existens, etc. 12. An requiratur præsencia censurati, de absolutione conditionata et an absolvere liceat extra confessionem. 13. Requisita pro absolutione à censuris. 14. (Vide etiam *Tom. III. Tr. XX. n. 4*). An confessarius peccet absolvens in mortali. *Tom. III. App. III. 13*. Absolutio censurarum. 80. Sacerdos simplex quando potest absolvere. 130.

Abstinentiak carnibus. Tom. I. XIII. 2. Alacticiniis. 3 et 4. A larido. 5. A piscibus. 6 et 7. A carne suilla. 8. Asorbetto. 14. A chocolate. 15. Quænam dicitur parvitas materiæ in jejunio et de illo qui pluries in die comedit 20. et 21.

Abusus. Non est facienda restitutio si timeatur abusus. *Tom. I. X. 116 ad 3.*

Acceptatio legis. Tom. I. II. 9 et 10. De acceptatione dispensationis. 48. Donationis. X. 130. Et si est per nuntium aut epistolam, ibid.

Accessorium in voto. Tom. I. V. 24.

Acolythatus quid, potestas et officium. *Tom. III. Append. III. 56.*

Actus. Debet stari pro validitate actus. *Tom. I. I. 16. An lex possit præcipere actus internos. II. 17. An satisfieri possit pluribus præceptis, pluribus actibus, vel unico actu. 30 et 31. Actus hominis, et actus humani. III. 2. Actus voluntarius quotuplex 3. ad 6. De actulibero 7. ad 11. Actus à quo bonitatem, aut malitiam sumunt. 19 et 20, et IV. 26. An datur actus indifferens. III. 21. De distinctione numerica actuum internorum. 58 ad 61, externorum. 62 et 63. An unico actu plura peccata committi possunt. 64. Si actus internus durat in effectum unum constituit pecc. 61. Quomodo uniuntur actus externi. 62. Qui furatur 100 aureos in 100 vicibus, quot peccata committit. 63. Actus Fidei, Spei an aliquando obligent. IV. 13. An in contritione requirantur. *Tom. II. XVI. 13. Actus Christiani pro moribundis. Tom. III. Append. II. §. ultimo.**

Adjuratio quid. *Tom. I. V. 20.*

Administrare et administratio Sacramentorum lucritine an liceat *Tom. I. IV. 45. Parochorum obligatio erga admist. Sacram. VII. 24 ad 27. An teneantur administrare tempore pestis. 28. Administrat. Sacram, simulare an liceat. Tom. III. Append. III. 16.*

Admonitio. An liceat admonere complicem de pœnitentis licentia. *Tom. II. XVI. 152. An admonere pœniten-*

tem sine ejus licentia de errore in confessione commisso. 124. An intra confess. 156 *in fine*. Vide *monitio*.

Adventitia bona quænam dicantur. *Tom.* I. X. 4.

Advertentia ad dubium an adsit lex. *Tom.* 1.1. 4. An ad peccatum. III. 24 et 25 , et VIII. 8.

Advocatus. An clerici et monachi possint agere advocatos. *Tom.* I. XIII. 69. Quando advocatus tenetur defendere. *ibid.* Quas causas et quo salario, etc. 70. Si causa est injusta, etc. 71. Pactio in litis progressu an liceat, et de quota litis, *ibid.*

Adulator circa restitutionem. *Tom.* I. X. 51.

Adulterium et *adulter*. Si adulter occidit virum, ut se defendat, ad quid tenetur. *Tom.* I. VIII. 20. An, dissente viro, adulterium sit duplex pecc. IX. 16. Vir qui sodomiticè , etc. *ibid.* Ad quid adultera tenetur; et an debeat se prodere, etc. X. 99. Ad quid adulter. 101. Ad quid in dubio an proles sit sua. 102. Ad quid si divites mittunt ad hospitalia. 103. An ob adulterium conjux teneatur se separare. *Tom.* II. XVIII. 93 et 94. De jure revocandi adulterum. 95.

Æquiparata quæ sunt. *Tom.* I. II. 78 ad II

Æquwoca et restrictio mentalis an licita. *Tom.* I. V. 15 et ^6.

Ætas. Quænam requiritur circa matrim. *Tom.* II. XVIII. 66. Circa irregularitatem. XIX. 130. Circa Ordines *Tom.* III. *Append.* III. 43 et 44.

Affectus suggerendi moribundis. *Tom.* III. *Append.* II. §. III. Tempore agonix. §. VI.

Affinitas circa matrimonium. *Tom.* 11. XVIII. 67. De impedimento affinitatis ad petendum. 68.

Aggressor, vide *Defensor*.

Agonia. Monita pro agonia. *Tom.* III. *Append.* II. §. V. Affectus pro agonia. §. VI.

Alece ludus clericis an licitus. *Tom.* 1. X. 219. An monachis. 220. Episcopis. 221.

Alienatio bonorum ecclesiasticorum quandonam liceat. *Tom.* I. XIII. 61. solemnitates requisitæ. 62.

Alimenta. An vir teneatur uxori. *Tom.* II. XVHI. 51.

Allicere. Donatio insimonia. *Tom.* 1. IV. 41 et 44. Donatio, si finis donantis non habeat effectum, erit irrita. X. 132.

Altare. Si sacerdos non celebrat in altari privilegiato, an teneatur ad restitutionem. *Tom.* II. XV. 75 *in fine*. In privilegiato quando lucrifiunt Indulgentiæ. 83. Altare portatile circa Regulares. *Tom.* III. XX. 121. Altare requisitum ad celebrandum. *Append.* III. 116.

Amens. An amentibus conferenda sit confirmatio. *Tom.* II. XIA . 4-9. *in fine.* An Extrema-Unctio. XVII. II, An sit obligatio reddendi debitum conjugale amentibus. XVIII. 49. An amentes sint irregulares. XIX. 112.

Amicus. An possit cedere tabidam. *Tom.* I. MIL 1 ad 2.

Amor erga Deum. *Tom.* I. IV. 9 ad 13. Erga proximum. 14 *et seqq.* Erga parentes. VU. 1. *et seqq.* Amor prædominans an sit necessarius pro confessione. *Tom.* II. XVI. 14 et 15. An illi qui amorem faciunt absolvi possint. *Toni.* III. *Append.* IV §. I. η. VI.

Animadvertere. Episcopus circa clausuram, etc. *Tom.* III. XX. 80. Casus in quibus Episcopus punire potest Regulares. 82 et 83. In coenobiis ubi non morantur 12. Religiosi, etc 88.

Animalia. Societas animalium cum pacto *ad caput salvum*, an licita. *Tom.* I. X. 226. Quorum animantium caro in jejunio sit licita. XII. 2. Cujus sunt animalia in venatione capta. X. 71.

Animarum directio pro confessario circa gratias supernaturales. *Tom.* III. *Append.* I. 23 et 24'.

*Animatio*fœtûs, *Tom.* I. VIII. 22.

Animus. Qui jurat sine animo jurandi quomodô peccet. *Tom.* I. V. 17. Quid si quis vbet sine animose obligandi 21 ad 23. Quid si quis contrahit sine animo. X. 122. Animus initiandi intra annum requiritur ad beneficii. XIIL 42. Quid si (piis recipit animo dubio aut conditionato. 4-3. An qui illud acceptat animo postea deponendi, graviter peccet. 4-4. Animus clericandi requisitus. *Tom.* III. *App.* 111. 33 ad III.

Annulus missus à sponso an inducat sponsalium obligationem. *Tom.* II. .Will. 6.

Annus Jubilæi. Vide *Jubilæum*.

Aniichryseos contractus, vulgo *d qodere*; an licitus. *Tom.* K. 182.'

Appendix de oratoriis privatis. *Tom.* I. VI. post n. 38.

Applicare et *applicatio.* Pro (pio curatus debet applicare Missas. *Tom.* H. XV. 72. Pro quo alii bénéficiai!, et monialium capellani, etc., et an pro aliis, aut abstinere, etc.; et si ægrotant an teneantur celebrare per alium. Pro quo applicanda Missa convenlualis. 73 Quid si Religiosus applicat Missam contra voluntatem Prælati 79. An sulliciat applicatio habitualis. 80. An confusa aut conditionata. 81 et 82. in die Defunctorum an sit obligatio applicandi Sacrificium pro defunctis in genere, et de altari privilegiato. 83. Applicatio Missæ quoad parochum. *Tom.* III. *Append.* 111. 109.

Approbatio et approbatus. De approbatione confessarii. *pom.* II. XVI. 74 et 75. Quid si injustè revocetur. 75. An simplex sacerdos possit absolvere à venialibus , etc. 76. An parochus sibi adsciscere possit parochos alterius dioecesis. 77. An ejusdem diœc. 78. A quo Episcopo obtinenda sit approbatio. 79. De Regularium approbatione quoad se ipsos. 73. Quoad laicos. 80. Quisque confiteri potest approbatus. 86. An simplex sacerdos possit absolvere moribundum coram approbato 93. Casus excepti. 94. Approbatio confessarii Monialium. *Tom.* III. XX. 67.

Ariditas sensibilis. *Tom.* III. *Append.* I. 8. Ariditas substantialis , seu spiritûs. 9.

Arrha in venditione. *Tom.* I. X. 166.

Artifices capillorum fictiliorum, qui caput faciunt mulieribus. *Tom.* III. *Tract, ult.* 36.

Aspicere turpia , etc. quandonam est peccatum. *Tom.* I. IX. 8. In ecclesia aspectas turpes an sint sacrilegia. IV. 39, et IX. 22.

Assecurationis contractus quid. *Tom.* L X. 231.

Assistentia moribundis quâ tenentur parochi. *Tom.* I. VII. 45 ad 2. Assistentia parochi in matrimonio peccatorum quale peccatum. *Tom.* II XVIII. 29 ad 1. Si parochus repugnat ad 4. Si assistit in peccato ad 5. Si matrim. revalidatur ex dispensatione, ad 6. De assistentia testium et parochi. 70, 71 et 73. Assistentia moribundis. *Tom.* III. *Append.* II. Monita sacerdoti. §. I. Remedia contra tentationes. §. II. Motiva et affectus. §. III. Animadversiones circa ultima Sacram. §. IV. Monita pro agonia et morte. §. V. Affectus pro agonia et expiratione. §. VI. Signa mortis, jj. VII. Preces, actus Christiani et benedictiones. §. ult.

Astrologia naturalis et judiciaria an sit licita. *Tom.* I. IV. 34.

Attentio. Qualis requiratur attentio in audienda Missa. *Tom.* I. VI. 28. Quid si quis dùm audit Missam recitet officium , etc. 29. Vide alia verbo *Missa*. De attentione in Sacramentis. *Tom.* II XIV. 1. An requiratur attentio interna ad Horas, etc. *Tom.* III. *Append.* III. 75. Bénéficiâtes recitans sine attentione an teneatur ad restitutionem. 61.

Attritio. An sufficiat attritio sine amore prædominante. *Tom.* II XVII. 14, 15 et 16. An sufficiat ex timore pcenarum temporalium. 17.

Auctoritas. An propriâ auctoritate possint solvi sponsalia. *Tom.* II. XVIII. 26. An fieri divortium. 97.

Audire. Quale peccatum est audire sermones obscœnos,

et turpes comœdias. *Tom.* I. IX. IO, Audire detractones XI. 17.

Barbitonsores. Petitiones ipsis facienda». *Tom.* III. *Tr.* ult. 36.

Baptismus. Quotuplex esi. *Tom.* 11. XIV. 7. De materia remota. 8. De proxima. An possit incidi mater ut baptizetur proles. 9. An liceat baptizare prolem in utero, etc., et in quo membro. 10 ad 12. An requiratur trina ablutio. 13 Baptismi forma. 14. Minister. 15 et 16. De exteris qui baptizantur. 17. Dilatio Baptismi an sit peccatum. 18. De Baptismo domi. *ibid.*, et 30. De rebaptizantibus. 19. De Baptismo sub conditione. 23. An expositi sub condit, sint baptizandi. 24. De Baptismo collato à laïcis. 23. Ab Ilærelis. 26. De Baptism, dubio. 27. Dispositio ad recipiendum Baptism. 28. Cæremoniæ Baptism. 29. Ubinam conferendus. 30. In quantùm adpatrinum, vide *Patrinus*.

Benedictio Chrismatis. *Tom.* II. XIV. 40. Matrimonii. XYII. 53 ad II. Benedictiones in articulo mortis. *Tom.* 111. *Append.* 11. pag. 180. De Scapulari S. Mariæ de Carmelo. *ibid.* pag. 182. De Scapulari Maria; septem Dolorum, *ibid.* pay. 183. De Scapulari Mariæ immaculatæ. *ibid.* pag. 184.

Beneliciati et *Beneficium.* An Beneiiciatus habeat dominium fructuum. *Tom.* I. X. 7. An , qui recipit fructus à beneliciato, graviter peccat, et an teneatur pauperibus restituere. 8. Qualitates requisite; in beneliciato , et an debeat habere animum initiandi intra annum. XIII. 12. Quid si quis recipit beneficium cum animo dubio aut condilionato. 43. Cum animo dimittendi beneiic. 44. Obligationes beneliciatorum , et an possint vivere de fructibus. 45. Quibus debeant fructus distribuere. 46 ad 48. Diversitas beneficiorum. 31. An conferenda dignioribus. 33. An præsentandi digniores. 34. An valeat electio minus digni. 36. An elector restituere debeat, etc. 37. Si minus dignus concurrat an peccet. 38. Quandonam peccant examinatores. 39. An possint conferri plura beneficia uni personae. 40 et 41. Beneficiorum venditio an licita. IV. i. 6. Electio simoniaca in benefio, est nulla. 52. Et si adest præscriptio triennalis, *ibid.* Privatio et inhabilitas ob simoniam. 53. An requiratur sententia. 54 et XIII. 58 *circa finem.* Quot modis amittuntur beneficia, *ibid.* Pro quo beneiiciatus debet applicare Missam. An possit abstinere;

quid si ægrotat. *Tom.* II. XV. 73. De beneficiis respectu excommunicatorum. XIX. 19. Respectu irregularium. 76 et 77. Beneiiciati circa canonem et forum. *Tom.* 111. XX. 22. Episcopus potest unire beneficia. 71. An teneantur ad restit. fructuum si beneiiciati non recitant, etc. *App.* IU. 61. Quibus facienda. 62. Quid si alia habent onera. 63. An excommunicati, etc., et qui sine attentione interna recitant teneantur ad restit. fructuum. 64. An qui intra primos sex menses officium omittant, et qui sine culpa recitationem officii omittunt. 65. Qui non percipit fructus an teneatur ad officium. 66. Si beneficium sit tenue. 67. An malè expendens fruct. benefic. et canonicus non canens teneantur ad restit. 68.

Benevolentia circa simoniam. *Tom.* I. IV. 41. Circa usuram. X. 143.

Beslialitas quid. *Tom.* I. IX. 27. An coitus cum daemone sit peccatum bestialitatis. 28.

Bigamiæ circa irregularitatem. *Tam.* 11. XIX. 138 ad 141. Circa Episcopi privilegium quoad bigamos. *Toni.* 111. XX. 50. Circa Regularium privilegium. 105.

Blasphemia, quando dicitur. *Tom.* I. V. 1. An sit blasphemia maledicere regioni, creaturis. aut mundo, et dicere *alta*, *potla*. 2. An si quis maledicit fidei alicujus. 3. An maledicere mortuis. *Abid.* ad 11. Blasphemia hæreticalis. 1. et XII. 77. >

Bona. An ad vitandum scandalum adsit obligatio relinquendi, omittendi, etc. *Tom.* I. IV. 28. Votum debet esse de bono meliori. V. 24. Bona filiorum castrensia et quasi. X. 2. Profecilitia, et data in patrimonium. 3. Adventitia. 4. Bona uxorum 5. Clericorum. 6, 7 et 8. Bona incerta cuinam restituenda. 67. Quis potest facere compositionem illorum. 68. De bonis inventis 69. De thesauro. 70. Qui recepit à fure rem permixtam cum sua ad quid teneatur. 75. Quid si res crescit aut crevisset pretio. 78. Si peritura luisset. 79. An res ablata possit restitui furi. 53. Quid si dominus eam evincit ab emptore. 66. Si est vendita 107. An debeat præservari res domino cum periculo suorum. 137. Cuinam est duobus vendita. 190. Si res vendita perit, an perit emptori. 191. Cessio bonorum. 117 ad 6. Obligatio ligandi bona conjunctis. 237. Alienatio bonorum ecclesiasticorum an licita. XII. 61. Requisita ad eam. 62. Bona ecclesiasticorum gaudent exemptione à foro laicali. *Tom.* 111. XX. 20. Eliam Regulares cum suis novitiis, etc. 21 ad 24.

Breviarium projiciens quot peccata committit. *Tom.* III, *Append.* 111. 69.

Bullæ Benedicti XIV. circa jejunium. *Tom.* I. XII. 6. Circa negotiationem cleric. X. 192. In confessarium nomen complicitis exquirentem. *Tom.* II. XVI. 41. In confessarium complicem in peccato turpi. 34. Circa Jubilæum. 64. Bulla Nicolai V. circa censum. *Tom.* I. X. 197. S. Pii 1. 198. Bullæ Greg. XV. in sollicitantes. *Tom.* II. XVI. 165. Bulla *Cænæ* in hæreticos. XIX. 53. In fautores. 54. De libris prohibitis. 55 ac 62. De aliis casibus Bullæ. 63. Bulla de Confirmationis potestate sacerdotibus delegata. XIV. 44. De Missa pro populo. XV. 72. De confessario extraordinario. XVI. 89. Examen confess. Monialium. *ibid.* De causis dispens. matrim. XVIII. 87. De mulieribus clausuram, etc. XIX. 47.

Cæremoniæ Baptismi *Tom.* II. XIV. 29 et 30. Confirmationis. 50 et 52.

Caligo sacra in contemplatione quid. *Tom.* III. *App.* 1.15.

Calix, et patena requiruntur ad celebrandum. *Tom.* III. *Append.* III. 117.

Cambium, quotuplex est et quodnam est permissum. *Tom.* I. X. 203. Qui recipit monelam falsam an possit expendere. 204.

Canon. Privilegio Canonis quinam gaudeat. *Tom.* III. XX. 19 ad 24.

Canonica portio. Quis tenetur ad eam solvendam. *Torn.* III. XX. 93.

Canonicus. Residentia illius. *Tom.* I. XIII. 50. Pœna 51. Causæ excusantes. 52 ad 57. Pœnitentiarius et theologus. 56. Examinatores, et visitatores, etc. 57. Canonicus non canens an teneatur ad restit. præbend. *Tom.* III. *Append.* III. 68.

Capellanus potest sibi retinere partem stipendii. *Tom.* II. XV. 67. Pro quo applicare debet Missam. An possit abstinere, et quid si ægrotat. 73. An possit mutare ecclesiam vel altare. Et si est privilegiatum. Si celebret per alios an peccet. 75. An, deficientibus redditibus, possit capellanus ex seipso diminuere num. Missarum. 78. An capellani exercituum possint absolvere milites in stationibus. XVI. 85 *in fine.* An assistere matrim. militum. XVIII. 72. *in fine.* An capellanus sit liber in alia ecclesia celebrandi. *Tom.* III. XX. 60.

Capitale. Vide *Sors.*

Caput salvum. Contractus ad caput salvum an licitus. *Tom.* I. X. 226.

Career et carcere delenii. An carcerali teneantur procurare, ut è vinculis liberentur, quo possint intèressé Sacro *Tom.* I. II. 21 et VI. 39 ad 2. An ut communicent in Paschale. XII. 41. Aureus possit infringere carcerem et custodem nummis corrumpere, et an alii possint ei auxilium præstare XIII. 87.

Cardinales an possint sibi eligere confessarium. *Toni.* 11. XVI. 85.

Caro. Quæ carnes tempore jejunii liceant. *Tom.* I. XII. 2. An dispensati ad carnes possint diebus jejunii vesci piscibus. 6 et 7. An dispensatis ad carnes sit vetita caro suina. 8. An qui sæpiùs carnem edit peccet, et de materiae parvitate. 20 et 21.

Caseus. An prohibitus in collatiuncula, etc. *Tom.* I. XII. 19.

Castitas. An votum castitatis solvat sponsalia. *Torn.* 11. XVIII. 25. Episcopi et Regulares dispensant conjugibus in voto castitatis. 54 ad VI. An subdiaconi teneantur ad castitatem ex voto. *Tom.* III. *Append.* III. 59. An qui hanc obligationem ignoret, et qui ante pubertatem aut per metum ordinetur, *ibid.*

Casus. Si pomitens est surdus. *Tom.* II. XVI. 155. Casus sollicit. 181 et 182. An Episcopus possit absolvere à casibus papalibus reserv. extra confession. *Tom.* III. XX. 32. An à casibus reservatis ab aliis Episcopis. 35. An à casibus post Concilium, etc. 36. De complice iif peccato turpi. 37. De casibus Bullæ Cienæ. 38. An præsentè Episc. moribundus possit absolvi à casibus papalibus à quocunque confess. 45. De sex casibus episcopalibus, et præcipuè de percussione clerici. 46 ad 48. A quibus casibus possunt Regulares subditos absolvere. 95 ad 97. A quibus casibus absolvere sæculares. 99. An à reservatis Episcopis A jure. 100. An à papalibus. 101. Aide etiam *Reservatio.*

Catalogus Viecrelov m w ^ C. circa Missam. *Tom.* II. XV. 88.

Causa. Causæ excusantes à confitendo ante Communionem. *Torn.* II. XV. 24. An conditio det causam sponsalibus, etc. XVIII. 2. Causæ pro omittenda dispensatione matrim., etc. 84. Causæ divortii. 91 ad 94. Quid si causa censuræ est falsa aut dubia. XIX. 10. Causæ communicandi cum excommunicato vitando. 22 ad 26. Causæ excusantes à recitatione oilicii. *Tom.* III. *Append.* III. 76.

Celebrare et celebratio. Quid si quis inter celebrandum

recordatur peccati aut censuræ. *Tom. Ji. XV.* 25. Quomodo intelligitur tû *Quamprimum.* 30. Et an obliget qui post consecrationem recordatur pccc. etc. 31. An celebrantem sacrilegè. 32. An sacerdos possit celebrare non jejunos ad prae-bendum Viaticum. 51. Quid si sacerdos tibi partem stipendii remittit. 69. Qui celebrat festinanter an peccet. 84 ad 86. Inhabilités sollicitantium ad celebrandum. *XVI.* 183. De dispensatione capellam ut celebrare valeat in alia ecclesia. *Tom. JH. XX.* 60. De celebratione post meridiem. 61. De celebratione in oratoriis. 62. Ubi Episcopus potest celebrare. 63. An possit dispensare ad celebrandum in domo. 64. Circa modum celebrandi Missas Regulares sunt Episcopis subditi. 75. An Regulares possint admittere advenas ad celebrandum in suis ecclesiis. 77. De celebratione ante Missam parochialem. 76. (Vide etiam Decreta super hoc *Tom. II. XV.* 88). Qui celebrat in mortali quot peccata committit. *Append. III.* 13. Obligatio sacerdotum celebrandi. 111. Quando liceat celebrare. 113. Ubi liceat. 114. Quid si ecclesia sit polluta. 115 et 128. Requisita ad celebrandum, scilicet altare, etc. 116 ad 122. De celebrat, neo-presbyt. 123. Et de tribus Missis eis injunctis. 124. Missa celebranda altè, breviter, etc. 125. Missae votivæ. 126. Quando plures in die liceat celebrare. 127.

Censuræ An per verba *Te absolvo* possint absolvi censuræ. *Tom. II. XVI.* 5. Quæ censuræ absolvi possunt in Jubilæo. 72. An in necessitate clericus possit absolvere. 73. An simplex confessarius in mortis articulo coram Super. 96. An à censuris papalibus. 97. Ignorantes casus papales, et episcopales an excusentur à censuris. 129. An peregrinus incurrat censuras reservatas si peccat in alia dioecesi. 138. Censura quandonam est sententiæ *latæ* aut *ferendæ*. *XIX.* 2. Quis eam ferre potest. 3. Quid requiritur ut quis censurâ ligari possit. 4. An. Episcopi, reges et communitas. *ibid.* An Episcopi extra diœcesim, et an in subditum absentem possint ferre cens. 5. An possit censurari peregrinus. 6. Quale peccatum requiritur ut imponatur censura, et an mandantes et consulentes incurrant. 7. An incurratur ob ignorantiam aut metum, et an ob delicta præterita. 8. De solemnitate ad censurarum promulg. requisita. 9. Quid si causa est falsa aut dubia. 10. De censuris circa Conceptionem B. Virginis. 31 et 32. An irregularitas sit censura. 73. An censuræ extra confessionem possint absolvi. *Tom. III. XX.* 4. De censura Episc. circa claustrum. 80. A quibus censuris possunt Regulares laicos absolvere, et an à sex casibus episcopalibus, à percussione clerici et ab abortu. 100. De

censuris in genere. *Append.* III. 77 ad 80. De excommunicatione. 81 ad 83. De suspensione, etc. 84. De depositione, etc. 85. De interdicto. 86. (Sed de hoc vide quod fusiùs dictum est *Tom.* II. XIX. 68 ad 70).

Certitudo dispositionis ad Communionem. *Tom.* II. XV. 34. Ad confessionem. XVI. 118.

Cessare et cessatio. Cessatio à divinis quid. *Tom.* II. XIX. 71. (Et vide etiam *Tom.* 111. *Append.* III. 86.). Quot modis cessat privilegium. *Tom.* 111. XX. 14. Quomodo per revocationem. 15 ad 17,

Character in Sacramentis. *Tom.* III. *Append.* III. 24.

Charitas erga Deum. *Tom.* 1. IV. 9 ad 13. Ordo charitatis. 14. An cum periculo peccandi tenemur ad charitatem; an Episcopi et parochi in necessitate gravi, etc., et an in tempore pestis sacerdotes, etc. *ib.* (Et vide etiam *Tom.* II. XVI. 125). *Charitas* erga inimicos. 16. De eorum salutatione. *ibid.*: De remissione injuriæ. 17. Eleemosyna. 18 et 19. Correctione fraterna. 20 *et seq.* An *charitas* excuset à laborando tempore festi. VI. 16 et 17. De pacto in mutuo propter charitatem debito. X. 161. *Charitas* confessarii in excipiendo pœnitentes. *Tom.* III. XXL 1. In audiendo. 2. In admonendo. 3. In postulando et disponendo. 4.

Charta. Chartarum ludus an clericis licitus. *Tom.* J. X. 219. An monachis. 220. Episcopis. 221. An deglutire chartam frangat jejunium. *Tom.* 11. XV. 42 et 54. An qui legit chartam confessionis teneatur ad sigillum. XVI. 151. An confessarius possit præbere schedulam confessionis, etc. 162. De charta sollicitationis in confessione. 166.

Chirurgi. Petitiones ipsis faciendæ. *Tom.* III. *Tr.* ult. 33 ad V.

Chocolate. An tempore jejunii liceat. *Tom.* I. XII. 15.

Chorus. Canonicus non canens in choro an teneatur ad restitut. præbend. *Tom.* III. *Append.* 111. 68. De pronuntiatione in choro. 73. Ordo Horarum in choro. 74.

Chrisma est materia remota Confirmationis. *Tom.* II. XIV. 39. An debeat esse benedictum et à quo. 40.

Christiani quoad redemptionem Acaptivitate. *Tozn.* I. X. 16.

Christus. Quomodo sit præsens in Euchar. *Tom.* III. *Append.* III. 101.

Chyrographum quoad emptionem. *Tom.* 1. X. 179.

Cibus. An frangat jejunium qui déglutit reliquias cibi in ore relictas. *Tom.* 11. XV. 36. Si cibus non est digestus an impediat Communionem. 44.

Circumcisio an fuerit Sacramentum. *Tom.* III. *App.* III. 2.

Circumstantiæ aggravantes in confessione confitenda*. *Tom.* II. XVI. 29 Impertinentes circa sigillum. 153 ad V.

Clandestinum An matrim. clandestinum celebratum coram paracho repugnante sit validum. *Tom.* II. XVIII. 29 ad 4. Be matrim. clandest. detectu proclamalionum. 55. Delectu assistentia* parochi, etc 70 et 71.

Claudus quando est irregul. *Tom.* H. XIX. 119.

Claustrum. Potestas Episcopi circa claustra. *Tom.* III. XX. 66 et 80.

Clausulas in Bulla Greg. XV. contra sollicitantes. *Tom.* II. XVI. 166 *et seq.* Clausula* Sacræ Pernitent, in dispens. mate. XVIII. 87. Clausulae in privilegiis abjectae. *Tom.* III. XX. 5.

Clausura monialium. *Tom.* 11. XIX. 33 ad 39. De colloctione cum monialibus. 40 ad 45. De clausura Religiosorum. 47. Vide etiam Monialis. (.11

Clericus. Venatio clericis vetita. *Tom.* I. X. 72. An negotiatio per alios, vel propter alienam utilitatem illis illicita. 192. An possint emere pecora, ut in propriis pascuis saginata vendant. 193 An possint emere ut vendant majori pretio; et an lanas ut vendant pannum, et quid si sunt in necessitate. 194. An possint agere tutores aut factores. 195. An possint ludere lusibus meræ sortis, etc. an assistere. 219 et 221. An exercere artes et officia. XIII. 60. An agere advocatos. 69 An accusare. 74. Clerici percussores quandonam vitandi. *Tom.* II. XIX. 16 et 48. An clerici per legem divinam sint immunes à potestate sæculari. *Tom.* III. XX. 18. An gaudeant privilegiis Canonis et fori. 19. De bonis illorum. 20. De beneficiatis. 22. Tonsuratis. 23. De illis qui habitum relinquunt. 24 Immunitas piorum locorum. 25 ad 28. Clerici conjugati an gaudeant privilegiis. 21. Percussores clerici quando incurrant excomm. 48. An qui dat venenum clerico incurrat censuram, *ibid.*

Cognatio spiritualis quomodo contrahitur. *Tom.* II. XIV. 33. De impedimento cognitionis in matrim. XVIII. 62 ad IV.

Cohabitatio. An teneantur conjuges cohabitare. *Tom.* 11. XVIII. 51.

Collatiuncula serotina an liceat tempore jejunii. *Tom.* I. XII. 16 ad 19.

Commodatum quid. *Tom.* I. X. 135.

Commoditas sortis in societate. *Tom.* I. X. 224.

Communicatio cum excommunicatis an licita. *Tom.* II. XIX. 15. An in forensibus. 20 ad VI. An in civilibus: et in quibus. 21. Quandonam est peccatum mori. 22. Causæ

excusantes. 23 ad 26. Communicatio privilegiorum inter Regulares. *Tom.* III. XX. 9

Communio et communicare. Qui de jejuniis dubitat ad quid tenetur. *Tom.* I. I. 19. de Communionis paschali. All. 39. An qui eam negligit teneatur ad *quamprimum* et eam praevenire, etc. 40. Quomodo in carcere detenti et excommunicati teneantur ad illam. 41. An debeat in parochia Heri. *ibid.* Quisnam eximatur. 42. Quando et quò ælate pueri communicare debent. 43. Quando amentes. 44. Quibus peccatoribus Communio deneganda. *Tom.* II. XV. 5. et XV. 15. Qui communicat cum veniali actuali an peccet venialiter. XV. 7. Obligatio parochorum quoad Euchar. servand., et Comm. præbendam; et an omnes sacerdotes et Regulares possint eam præbere. 8. An diaconi 9. An sacerdotes possint ex devotione communicare ex seipsis. II. An digitis posterioribus liceat Comm. præbere. 13. An in utraque specie; an in Hostia majore, etc., an pueris et amentibus. 14. An capite damnatis. 15. An in Missa defunctorum. 16. In qua hora et die potest dari Commun. 17. Confessio præmittenda Commun. 22. Qui post confessionem recordatur peccati an posset communicare. 23. Quænam necessitas excusat. 24. Quid si inter celebrandum recordetur peccati 25. Si deest confessarius, et quomodo hoc intelligendum. 26. Si peccatum est reservatum. 27. Si peccato annexa est excommunicatio. 29. *Quamprimum* quomodo intelligendum. 30. An obliget post consecrationem. 31. An eos qui sacrilegè celebrant. 32. An laicos. 33. Qui dubitat de peccato, an possit communicare. 34. Qui post Commun., expuit an culpæ vacet. 45. An pollutio impediat Commun. 56. An copula conjugalis. 57. An lepra, aut menstruum, vel immodestia pectoris; et de sacerdote communicante extra Missam. 58. Decretum circa administrat. Commun., in Missa defunctorum. 88 ad X. An Religiosi debeant communicare singulis mensibus. XVI. 2. Quando Communio à Regularibus dari potest. *Tom.* III. XX. 123. de Communionis frequentia. *Append.* I. 29. Qui ministrat Commun. in mortali, an mortaliter peccat. *App.* III. 13. Vide etiam *Eucharistiam* et *Viaticum*.

Communitas an possit censurari. *Tom.* II. XIX. 4.

Commutare et commutatio. Commutatio voti an Heri possit auctoritate Ecclesiæ. *Tom.* I. V. 38. An commutatio pœnitentiæ. *Tom.* II. 65. Operum Jubilei. *ibid.* An Episcopus possit commutare ultimas voluntates. *Tom.* III. XX. 68. An liceat commutare officium. *Append.* III. 70.

Complex an possit et debeat manifestari in confess. *Torn.* *Tom.* III.

11. XVI. 40. Si confessarius exquirat nomen complicitis qualem pœnam incurrit. 41. De confessione complicitis in peccato turpi. 43. An de peccatis complicitis adsit sigillum. 152. An possit admoneri de licentia pœnit. *ibid.* Ail. Episc. possit absolvere confess, absolventem complicitem in pecc. turpi. *Tom.* II. XX. 37.

Compositio restitutionum an possit fieri ab Episcopo. *Tom.* III. XX. 69.

Conceptio. De censuris circa quaestionem Conceptionis B. Virginis. *Tom.* II. XIX. 31 et 32.

Concilia an sint subter Papam. *Tom.* I. II. 34 et 35.

Concupiscentia. Quando importat peccatum. *Tom.* 1.111.15.

Conditio. An liceat conferre Sacram, sub conditione. *Tom.* II. XIV.3. (Et vide etiam *Tom.* III. *Append.* III. 8). Quid requiritur ut Baptismus sub condit, conferre liceat. 23. An valeat applicatio conditionata. XV. 82. An absolutio conditionata. XVI. 6. An moribundis danda si dederunt signa pœnit. 36. An si nulla. 37. An possit dari absolutio conditionata peccatori, qui sensibus destituitur in actu peccati. 38. Poenitentia condition, an liceat. 52. Legatum sub conditione si nubit aut si non nubit, an debeatur. XVIII. 12. De consensu conditionato in matrim. 33 et 34. Conditio ^ervorum circa matrim. 62. De absolute conditionata à censuris. XIX. 13.

Conductor. Vide *locatio*.

Confessarius et *confessor.* Quomodo se gerere debeat cum scrupulosis. *Tom.* I. I. 8 ad 11. Cum iis qui de confessionibus timent. 10. An liceat exquirere nomen complicitis. *Tom.* II. XVI. 41. Si absolvit complicitem in peccato turpi an incurrat excomm. 95. De confessariis Monialium. 89. Confess, simplex an possit absolvere à reservatis coram superiore. 96. An à papalibus. 97. Munia confessariorum. 99. Tenetur examinare pœnitentem. 102. Et quomodo. 103. Debet eum instruere et disponere. 105. Admonere. 106 et 107. Quid si admonitio non est profutura. 108 ad 112. Quando confess, debet absolvere. 117. De certitudine dispos. 118. Si pœnitens habet pro se opinionem probab. ad quid tenetur confess. 119. Si tacet aut negat peccatum. 120. De reparandis erroribus. 121 ad 124. Obligatio audiendi confessionem. 125. An confess, possit admonere intra confessionem. 156 *in fine*. An uti notitia ad gubernationem cum gravamine pœnit. 159. An ad cavenda sibi damna. 161. An possit præbere schedulam confessionis. 162. Si pœnitens minatur, an confessari, possit eum vitare. 163. Opinio probab. circa sigillum cum gravamine, etc.

164. An Episcopi possint sibi eligere confess. XVI. 85. An qui consultus de confessione ex licentia pœnit. teneatur ad sigillum. 149. Si redit pœnitens malæ conscientiæ, an possit confessarius se excusare ab eo audiendo. 190. An possit absolvere à censuris extra confessionem. XIX. 13 *in /ine*. Omnis confessarius potest absolvere ab bæresi absolutum ab Episcopo in foro externo. *Tom.* III. XX. 39. Facultas Prælatorum in eligendo confess. 65. Confessarii Monialium debent approbari ab Episc. 67. Potest assignare confessai, extraordinarium, et ordinarium amovere. 80. *circa med.* Obligatio confess, interrogandi et disponendi iœnit. XXI. 4. Remedia generalia et particularia poenitentibus. 5 et 6. Quomodo confessai, se gerere debet cum occasionariis. *Tract, ult.* 1 ad 7. Cum habitualis, et recidivis. 8 ad 15. Cum ordinandis pravo habitu irretitis. 16 et 17. Petitiones ignaris faciendæ. 18 ad 31. Juvenibus qui caput mulieribus ornant. 36. Quomodo se gerere debet confess, cum pueris et puellis. 37 ad 41. Cum personis piis. 42 et 43. Cum elinguis et captis auribus. 44 et 45. Cum moribundis. 46 et 47. Cum damnatis. 48 et 49. Cum vexatis à dæmone. 50 ad 53. Cum mulieribus. 54 et 55. Circa gratias supernaturales. *Append.* I. 23 et 24. Circa libidinum refrænationes. 25 ad 27. Circa confessionis assiduitatem et Communionis. 28 ad 36. Quomodo debet dirigere Religiosam in via perfectionis. 37 et 38. Monita notabilia ad confessarios. *App.* IV. §. I.

Con/ëssio. An qui intra Missam confitetur satisfaciat. *Tom.* I. VI. 31. An ut confiteatur possit omitti Sacrum. 43. An confessio præmittenda Commun. *Tom.* II. XV. 22 ad 34. vide *Communio*. An possit dari confessio valida et informis. XVI. 48. Confess, debet esse vocalis. 27. Secreta, *ibid.* Vera, et an qui mentitur in confessione peccet. 28. Debet esse integra. 29. An adsit obligatio confitendi peccata dubia. 30 ad 32. An dubiè confessa. 33. Quid si postea fiant certa, etc. 34. Excusat à confess, impotentia physica, et an per interpretem confitendum. 35. De moribundo qui dedit signa per testes. 36 ad 38. An impotentia moralis excusat à confess. 39. An manifestandus sit complex, etc. 40. An nomen complicitis possit inquiri. 41. I)e reconvalidat. confessionis. 43 ad 46. In dubio valoris an repetendæ confess. 46. Necessitas confessionis in jubilæo. 64 ad I. An sacerdos simplex debeat se habilem reddere pro excipiendis confess. 126 et 127. Qui legit chartam confess, an teneatur ad sigillum. 151. De schedula confessionis. 162. An liceat admonitio intra confess. 156 *in fine*. An uti possit confessionis

notitià ad gubernationem, etc. 159. An ut sibi caveat ab aliquo damno. 161. An Episcopus possit absolvere extra confessionem à casibus papal, ex virtute Gap. *Liceat. Torn.* 111. XX. 32. Cuinam Regulares, tyrones et servi possunt sua peccata patefacere. 110. Cuinam Religiosi exteri. 111. De confessione quam medicus imponere debet. *Trad.* nil. 33 ad V. De permutando confessario. 43. Confessio circa spirituales personas. *App.* I. 28.

Confidentia Qui peccat in confidentiam jubilæi an possit absolvi à reservatis, *Tom.* 11. XVI. 69. An qui in confidentiam licentiæ. 144.

Confirmatio. De materia remota Confirm. *Tow.* 11. XIV. 39. De materia proxima et an extensio manuum sit materia 41. An manu dextra aut instrumento debeat ungere Episc. 1. 2. De forma Confirm. 43. De ministro, et an possit esse simplex sacerdos. 44. Quid si chrismandus sit exterus. 45. De obligatione conferendi Confirm. 46. De obligatione eam suscipiendi. 47. An qui suscipit Ordines debeat esse confirmatus. 48. Et vide *Tom.* 111. *App.* 111. 33 ad 1. An amentibus et infantibus liceat conferre Confirm. 41). De caeremoniis Confirm. 50. De patrinis. 51. De aliis caeremoniis. 52. De effectibus. 53.

Congregatio. De congregatione puellarum. *Tom.* I. VII. 55. *dreamed.* Ecclesiasticorum. 57.

Conjuges. Donationes inter conjuges quandonam valeant. *Tom.* 1. X. 129. An conjux peccat si se retrahat à seminatione. *Tom.* 11. XV. 11. 40. An liceat copula conjugalis tempore prægnationis. An impeditur ob votum vel incestum. 41. An liceant conjugibus tactus et delectationes. 42. Quando teneatur petere. 43. Quid si conjux cohibeat seminationem. 50. An separandus ab adultero. 93 et 94. An possit eum revocare. 95. An fieri Religiosus, facto divortio. 97. An conjux possit ingredi religionem, alio relicto in sæculo. XIX. 41 et 42.

Connexa, quænam intelligantur. *Tom.* I. II. 78 ad III.

Conscientia est prima regula nostrarum operationum. *Tom.* I. 1. Quandonam est vincibilis. 4. Perplexa. 7. Scrupulosa. 8. Dubia. 12. Probabilis. 21.

Consecratio. An liceat consecratio in alterutra specio. *Tom.* II. XV. 3 et 4. Qui post consecrationem recordetur peccati ad quid tenetur. 31.

Consensus, circa scrupulosos. *Tom.* I. I. 9. Ad peccatum mortale. 111. 24 ad 46. Consensus corrupta; quid faciat in ordine ad pecc. et rest'd. IX. 14. et X. 91. Consensus creditoris excusat à restitutione. 116 ad 2. Consensus præsum-

plus Episcopi pro confess. *Tom.* II. XVI. 83. Sponsalium solutio ob mutuum consensum. Quid de impuberibus. XVIII. 14. Divortium ex consensu. 91 ad III. Consensus in matrim. persigna an valeat. 31. An per procuiatorem, aut epistolam. 43. Consensus condition. 33 et 34. Qui fictè contraxit matr. an teneatur ad revalidandum. 79 et 80. Quomodo exigendus sit consensus. 82.

Conservator. Regulares habent privil. iudicem conservatorem eligendi. *Tom.* 111. XX. 90.

Consilium, et consiliator. An liceat dare consilium ad minus malum, etc. *Tom.* I. IV. 30 et X. 47. An qui damni consilium dedit teneatur ad restit. X. 44 ad 49. An in dubio si consilium fuit necne causa damni. 45. An qui revocat consilium. 48. An teneatur ad sigillum qui est requisitus de consilio à confess, ex pœnit. licentia. *Tom.* II. XVI. 149. An consultus ab ipso pœnitente. 450. Consilium circa censurarum incursionem. XIX. 7.

Consuetudo. Conditiones ad consuetudines requisitæ. *Tom.* I. II. 79. De desuetudine. 80. Si reprobatur quæcumque consuet. 81. An leges generales derogent, etc. 83. *in fine.*

Consummatio an liceat matrimonii in feriis, et an sine benedictione. *Tom.* II. XVIII. 53 ad II.

Contemplatio et sui gradus. *Tom.* III. *App.* I. 6 et seq. Contemplatio affirmativa et negativa. 12

Contemptus formalis quid sit. *Tom.* J. 11. 14 *in fine* et III. 68.

Contenta quænam intelligantur. *Tom.* I. 11. 78 ad IV.

Contrahere et *contractus.* An in contractibus requiratur culpa theologica ad restituendum. *Tom.* I. X. 38 et 39. Quid si quis contrahit sine animo contrahendi aut se obligandi. 122. De contractibus turpibus. 123. Quando dolus vel error irritet contractus. 124. Quando metus. 125. De contractu sine solemnitatibus. 126. De Iribus contractibus. 127.

Contritio in quo consistat. *Tom.* II. XVI. 8. Ex quo motive elicienda. 9. Quo tempore est necessaria. 10. An in morte. 11. An sufficiat contritio generalis peccatorum. 12. An sufficiat ministranti in mortali. *Tom.* III. *App.* III. 12.

Contumelia quid sit, et de honoris restitutione. *Tom.* I. XI. 3. Causæ excusantes. 4.

Conventionalis poma an debeatur ante sententiam. *Torn.* I. II. 27. An in mutuo X. 156 et 157.

Convenlualis Missa pro quibus applicanda. *Tom.* I. VU. 29 *in fine* v. *Notandum.*

Conventus regular, exempli. *Tom.* I. II. 39. De conventu ubi non possunt sustentari 12 Religiosi. *Tom.* III. XX. 88.

in fine. De stabiliendis, relinquendis aut transferendis cœnobiis. 88 et 89.

Conviventes collegialiter possunt absolvi ab Episc. ob percussionem clerici. *Tom.* 111. XX. 47 *in fine.*

Coopérons, coôperator et cooperatio. Cooperatio formalis el materialis? *Tom.* I. IV. 31. Quando est licita. 32. Coopérantes in duello quas poenas incurrunt. VIII. 28. In furto ad quid tenentur. X. 42 et *seqq.* Si plures domum incendunt an omnes teneantur restituere in solidum. 55. An excusetur à peccato et restit. qui timore gravis damni cooperaretur in alterius damnum. 56. et 57. Quis inter coopérantes priùs tenetur restituere, el quid si uni remissa est pars. bu. Ad quid tenentur coopérantes usurario. 163 et 464.

Copula. conjugalis an impediat à Communione. *Torn.* 11. XV. 57.

Corporale ad celebrandum an debet esse benedictum, etc. *Tom.* III. .I/7Λ III. 119.

Correctio et corripere. Adest obligatio corripiendi etiam ignorantem. *Tom.* 1. IV. 20. Quis excusatur à correctione. 21. An pastores cum periculo vitæ teneantur ad correct. 22 et VII. 30 ad 32. An concionales. IV. 22 *in fine.* An Prælati regulares *ibid*, et XIII. 2 *in /in.* An in denuntiatione praemitti debeat correctio; et an Religiosus denunciari possit sine correctione 74. v. *Notand.* 4.

Correlativa quænam dicantur. *Tom.* 1 II. 78.

Creaturæ. Illis maledicere an sit blasphemia. *Tom.* I. V. 2.

(*'reddor.* An debeant præferri creditores onerosi *Tom.* 1. X. 108. Si omnes sint onerosi. 109. Quænam debita priùs satisfacienda, an quæ ex delicto, an ex contractibus. Illi. An praeferendi creditores certi. 11 1. An hypothecarii anteriores, et an personales. 112. Si remittit uni pariem ad quid teneantur alii. 60 Si homicida intendit creditoris damnum ad quid teneatur. 87. Si creditor exigit integrum debitum, etc. 114 Qui restituit creditori creditoris, excusatur à restit. 116 ad 1. Consensus creditoris, *ibid*, ad 2. Quid si creditor in necessitate existit. 119 et 120.

Crescere. Cui res injuste retenta crescit aut decrescit. *Tom.* 1. X. 78.

Crimen. Vide *Delicium*

Crux. Requiritur crux cum Crucifixo ad celeb. *Toni.* 111. *App.* III. 122.

Culpce. An legislator possit obligare sub levi cùm materia est gravis. *Tom.* I. If. 14. An culpa theologica obliget ad restitutionem. X. 38. An juridica. 39. An venialis. 40. An in contractibus sullicit juridica. 41.

Curalela ei curator. Tom. i. X. 234.

Curialista sunt irregulares. Tom. H. XIX. 143.

(uslodes an excusantur à Missa. Tom. I. VI. 39. Si non denuntiant ad quid tenentur. XIII. 73. An liceat rco corrumpere custodem. 87.

Dæmonem adjurare. Tom. I. V. 20. Concubitus cum dæmone ad quale pecc. reducitur. IX. 28.

Damnati capitis an debeant communicare. Tom. II. XV. 15 *in /me*. Quomodo confessarius cum ipsis se gerere debet, etsi sunt pertinaces. Tom. 111. Tr. ult. 48 et 149.

Damnum. An lex cum gravi damno obliget. Tom. 1. II. 18. Delectari de damno ob bonum finem an liceat. Itl. 53. An concionatores teneantur cum proprio damno ad correct, public. IV. 22. Qui minus damnum consulit an teneatur ad restit. X. 47. An qui ad vitandum proprium. 56 et 57. Qui vult intendere damnum propinquorum vel creditorum ad quid tenetur. 87. Qui differt restitutionem. 104. Si damnum est multô majus, an fur teneatur ad restitut. 65 et 117 ad 4. Damnum emergens in mutuo est titulus aliquid recipiendi ultra sortem. 147 et 152. In venditione ad quem spectat. 169. An damnum excusat ab integritate confessionis. Tom. II. XVI. 39. An injubilæo, si non satisfecit, elc. 70. An liceat monitio damni communis. 116. An sibi cavere ex notitia confess. 161.

Debitor et debitum. Si debitum est dubium ad quid teneatur possessor bonæ vel make fidei. Tom. I. I. 20. An debitor possit præferre quemcumque mavult creditorem. X. 113. Si est in necessitate et ipse debitor. 118 ad 120. Donatio ære alieno gravati an valida. 128. An ære alieno gravatus possit ingredi religionem. XI11. 27.

Deceptio. Si corrupta cognoscit deceptionem, ad quid teneatur deflorator. Tom. 1. X. 94. Deceptio in emptione si est ultra vel infra dimidium. 172 ad 3.

Decimæ quomodo et à quibus debeantur. Tom. III. XX. 84 ad 86.

Decisiones quatuor Rotarum circa alimenta. Tom. I. VH. 4. Circa præscriptionem. X. 12.

Declarationes S. C. habentne vim obligandi. Tom. I. II. 34. Declarationes pure tales et non pure tales quid. 73 et 74. Declarationes S. C. circa emptionem Regularium a Episcopis. Tom. 111. XX. 76.

Decretum. S. C. *Tom.* I. IL 34-. Rotæ rom. 35. An Décréta S. C. Rit. inducant oblig. *Tom.* IL XV. 87. Catalogus Decret. 88. Decret. S.C. si de ipsis non constat authentice, non est danda fides. XIX. 134- *in fine*.

Dedecus. Vide *Familia*.

Defectus naturales an sub sigillo cadant. *Tom.* 11. XVI. 154. Quomodo tollitur irregularitas ex delectu. XIX. 87 De irregularitate ex defectu animæ. 112. (Vide etiam *Tom.* III. *App.* 111.89. Defectus supplendi in presbyteratu./6.94).

Defendere et *defensio*. An ob vitæ defensionem liceat aliquem interficere. *Tom.* J. VIII. 11. Honoris. 14-. Bonorum. 15. Pudicitiae aut ad defendendam vitam proximi. 16 et 17. An liceat aliquando aggressorem vitæ occidendo praevenire. 19. An liceat adultero, ut defendat suam vitam, occidere virum qui in se invadit. 20. Qui excedit in defendendo an restituere, etc. X. 89. Detrahere ob sui defensionem an licitum. XI. 10.

Deformis quando est irregularis. *Tom.* IL XIX. 122.

Defunctorum die, pro quibus Missa applicari possit. *Tom.* 11. XV. 83. An liceat Communio in Missa defunctorum. 88. *decr.* X.

Degradatio an sit censura. *Tom.* II. XIX. 67.

Delectatio. An sit explicanda species in delectatione morosa. *Tom.* 1. 111. 4-8. Delectatio de opere malo, et de cogitatione mala, quamam differentia. 49. Delectatio de malo sub conditione *si esset licitum* an sit pecc. 50. De sponsis et de conjugibus. 51. An delectatio morosa permittatur conjugibus. *Tom.* II. XVII 1. 4-2. An liceat delectatio de causa mala ob effectum bonum. *Tom.* 1. 111. 52. An de damno proximi ob bonum finem. 53. An de rebus solùm à lege positiva vetitis. 54-. An detur parvitas materiæ in delectatione sensibili. IX. 1.2.

Delegare et *delegatus*. Quis delegare potest. *Tom.* 1. 11. 61. (Vide etiam *Tom.* 111. XX. 34). Quid si delegatus moritur; et quomodô interpretari, etc. *Tom.* I. II. 61. (Et *Tom.* II. XVI. 82). Quis subdelegare potest. *Tom.* I. II. 63. (Et *Tom.* 11. loco cit.). Quid si adest claus. *donec dispensetur*. *Tom.* I. II. 62. De jurisdictione delegata. *Tom.* II. XVI. 81. An Episcopus possit facultatem delegare *cap. Liceat*; et an pro quocumque casu particulari, etc. *Tom.* 111. XX. 34. An pro casibus ab aliis Episc. reserv. 35. Et an facultatem absolvendi impeditos ire Romam. 40 et 41; et dispensandi in impedimentis matrim. 58.

Delictum. An possit propalari ob sui defensionem. *Tom.* 1. XI. 10. An ob consilium aut solamen; et an uni vel

alteri viro probo. 11. An sit gravis culpa, si delictum est publicum in uno loco, illud manifestare alibi. 12; et an si uno tempore, etc. 13. An delictum connexum. 14. An peccet graviter (pii narrat delictum uti ab aliis auditum. 15. An peccet reus qui sibi falsum delictum imponit. XIII. 81. An possit illud accusatori imponere ut causam suam tueatur. 85. Ob quod solvuntur sponsalia. *Tom.* II. XVIII. 18. An per fornicationem, *ibid.* Impedimentum criminis pro malrim. 63. Crimen quando est causa divortii. 91 ad 1. An ob delicta prieterita possit (piis censurari. XIX. 8. Quid requiritur ad incurrendam irregularitatem ex delicto. 81. Si delictum est omnino occultum. 82. (Et *Tom.* III. XX. 33). Quomodô tollitur hæc irregularitas ex delicto. *Tom.* 11. XIX. 85. Ite irregularitate ex delicto. 88 ad 93. (Et *Tom.* III. *App.* 111. 88).

Denuntiatio quot modis lit. *Tom.* I. XIII. 73. An custodes gabellarum teneantur ad denuntiat, *ibid.* An præmittenda correctio; et an Religiosus possit facere denuntiat. 74. Ille monitoriis. 75. De denuntiandis hæreticis. 76. Blasphemes. 77. Superstitionibus. 78. Denuntiatio impedimentorum Matrim. *Tom.* 11. XVII. 56. Vide *Sollicitatio*.

Depositio quid. *Tom.* II. XIX. 67, et *Tom.* III. *App.* III. 85.

Depositum quid. *Tom.* I. X. 136. Quando restitui non debet. 138.

Desiderium et *desiderare*. Desiderium sine operibus an sit pccc. *Tom.* I. I. 6. Quomodo peccet qui desiderat diversa mala. 111. 50.

Desuetudo. Conditiones et tempus. *Tom.* I. II. 80. Pro legibus ecclesiasticis. 11 et *seqq.* Quid si reprobat quæcumque consuet. 81.

Determinatio et *determinatum*. Quid si peccator est determinatus, etc. *Tom.* I. IV. 26. An qui consilium dat furi jam determinato, teneatur ad restit. X. 46. Determinatio pretii, et rei requiritur ad validum vendit, contractum 165.

Detractio quando est peccaminosa. *Tom.* I. XI. 7. An peccet qui detrahit famæ alieius ordinis religiosi aut monasterii illos nominando. 16. An qui inducit et audit detract. 17. An fama pecunia recompensari potest. X. 83, et XI. 20 et 21.

Diaconatus et *diaconus*. An diaconus possit baptizare. *Tom.* II. XIV. 15. An Communionem ministrare. XV. 9. Materia et forma diaconatus. *Tom.* 111. *App.* 111. 90. Olticiadiaconi. 91. Quid dùm est censurè ligatus, et de poenitentia

ei ah Episc. imposita, *ibid.* Quid si diaconus ministret in mortali. 14.

Diffamatio. Vide *Detractio.*

Di/ferre. Vide *Dilatio.*

Digitus. An posterioribus digitis possit præheri Communio. *Tom.* II. XV. 13.

Dignus. An dignioribus beneficia simplicia sint conferenda. *Tom.* I. XIII. 33. An patroni teneantur digniorem præsentare. 34. An ad prælaturas. 35. An valeat electio minùs digni. 36. Si minus dignus concurrat an peccet. 38.

Dilatio voti quanta requiritur ad peccandum. *Tom.* I. V. 33. In restituendo mutuo. X. 189. An ob dilationem aut anticipat, solutionis, pretium possit augeri aut diminui, d78. An dilatio Baptismi sit peccatum. *Tom.* II. XIV. 18. An pœnitentiæ. XVI. 57. An Missæ celebrandæ. *Tom.* 111. *Append.* III. 107.

Diæcesis. An parochus possit sibi adsciscere parochum alterius' diæcesis. *Tom.* 11. XVI. 77. An ejusdem diæc. 78. Qui Episcopus approbare, debeat. 79. Regulares approbati in una dioecesi, an possint in alia confessiones audire. 80. An Episcopi extra diæcesim possint ferre censuras; et quid si sunditus sit extra XIX. 5.

Discessio. An solvantur sponsalia ob discessionem, etc. *Tom.* II. XVIII. 20.

Disparitas an solvat sponsalia. *Tom.* II. XVIII. 16. An accessio hæreditatis, vel melior occasio, etc. 19. *circa fin.* Disparitas cultûs an dirimit matrim. 64 ad VI.

Dispensare et dispensatio. An Episc. loci possit dispensare cum peregrinis vota, etc. *Tom.* I. II. 42. De dispensatione sine causa; et an qui eâ utitur peccet. 46. Supplicatio subreplitia an valida. 47. An possit peti à tertio. 48. Quandonam quis potest uti dispensatione tacitû. 49. Quandonam Superior tenetur ad dispensandum. 52. Dispensatio cum mala fide, aut sine causa an valeat. 53 et V. 40. An ex timore. II. 54. In quo potest dispensare Papa 55 et 56. (et *Tom.* II. XVIII. 83). In quo Episcopus et Vicarius. *Tom.* I. II. 57 et 58. In quo parochi. 59. An cum seipso. 64. Quomodo cessat dispensatio. 66 ad 68. Circa simoniam quid faciat. IV. 53 *in fine.* An votum non petendi dispensationem valeat. V. 26. Ad dispens. votorum quænam requiruntur. 39 ad 44. De votis reservatis. 45 et 46. An remaneat reservata secunda materia. 38. An in observantia dierum Dominicarum potest dispensari. VI. I. An ad laborandum die festivo. x 14. Ad celebrandum domi. 38. Si propinqui copulentur post dispensat., an committant ince-

stum. IX. 19. An qui habet votum castitatis et violat, teneatur impetrare dispensat. X. 97. Qui est propinquus, etc. 98. Dispensatio in jejuniis. XII. 22. Dispensati ad carnes an piscibus vesci possint. 6 et 7. An carne suina. 8. An dispensati ad carnes teneantur ad unicam comestionem. 9. In collatiuncula quænam quantitas et qualitas permittitur, 16 ad 19. De sponsaliis sub conditione *si Papa dispenset.* *Tom.* II. XVIII. 6. Superveniente impedimento sponsalibus, an teneantur petere dispensationem. 15. Quando reconvalidetur matrim. 29 ad 6. An ablato impedimento, nullitas patefieri debeat parti ignoranti. 81. Quando exquirendus sit consensus. 82. An Papa possit dispens. in Matrim. rato. 90 *'circa fin.* Causæ justæ dispens., an explicanda omnia impedimenta. 84. An incestus, etc. 85. An gradus. 86. Clausulæ S. Pœnit. 87. Formulæ supplicationum. 88. An dispens. exeeutionem. 89. Dispensatio super irregularit. XIX. 86. In *radice Matrimonii.* XVIII. 81. An Episcopus valeat dispensare in irregularitate ex defectu. *Tom.* III. XX. 29. Ex delicto occulto. *ibid.* Et quando dicitur occultum. 33. Si homicidium est omninô occultum. 51. Si est fortuitum. 52. An Episc. possit delegare dispensationem. 34. An dispensare in irreg. ex heeresi. 39. An cum impeditis ire Romam. 40. Cum illegitimis. 49. Cum bigamis. 50. Dispensatio circa publicationes. 54. (vide etiam *Tom.* II. XVIII. 58). Circa castitatis votum et impeditos ad petendum. *Tom.* III. XX. 54. Dispensatio circa impedimenta dirimentia dubia. 55. Dirimentia certa. 56. et 57. An Episc. possit delegare talem facultatem. 58. An possit dispensare circa interstitia. 59. An ad celebrandum. 60, 61 et 64. An Regulares possint dispensare in irregularitate, 104 et 105. An in præceptis ecclesiasticis. 106. In otHcio. 107. An in votis, et jurejurandis. 108 et 109.

Disponere et dispositio. Quænam dispositio requiritur ad recipiendum baptismum. *Tom.* II. XIV. 28. Ad Communionem si dubitatur de pecc. XV. 34. Certitudo moralis pro confessione. XVI. 118. Confessarius tenetur disponere pœnitentem. 105. (Et *Toni.* III. XXI. 4). Quid si pœnitens habet probabilem opinionem prose. 119. Si negat aut tacet aliquod peccatum. 120. Dispositio ad Extremam-Uctionem. XVII. 9. An absolutio possit prolongari dispositis. *Tom.* III. *Tract.* ult. 14.

Distillatio quomodo vetetur. *Tom.* I. IX. 30.

Distinctio specifica peccatorum. *Tom.* I. III. 55 et 56. numerica. 57. *et seq.*

Distractio. Vide *Attentio.*

Diversi et diversitas. De diversitate objectorum totalium. *Tom.* I. III. 64 et 65. Qui optat diversa mala quomodo peccet. 50. Furtum diversis factum qualem restit. importai, X. 28. Qualem si à diversis eodem tempore. 30. Qualem si plures domum incendunt. 55.

Dives an possit recipere stipendium pro Missa. *Tom.* 11. XV. 59.

Divortium quoad vinculum. *Tom.* II. XVIII. 90. Quoad torum. 91. I. (>b delictum, *ibid.* 11. Ob morbum, *ibid.* 111. Ex consensu, *ibid.* IV. Ob timorem. 92. VI Ob adulterium. 93 et 94. De jure revocandi adulterum. 95. An propria auctoritate. 96. Facto divortio quis conjugum potest ingredi religionem. 97.

Diurnum impositum ab Episcopo, etc. *Tom.* VA. App. 111. 91.

Dolor. An sutïiciat dolor generalis peccatorum. *Tom.* II. XVI. 12. An debeat praecedere confessionem. 19. Quantum temporis duret. 20. Qui statim se reconciliat, an novum dolorem elicere debeat. 22. De dolore peccatorum venialium. 23. Vide etiam *Contritio* et *Attritio*.

Dolus. Contractus dolo initus an valeat *Tom.* I. X. 124.

Domicilium quandô contrahitur, et quando quasi domicilium. *Tom.* I. II. 40.

Dominium directum et utile. *Tom.* I. X. 1. De fructibus benefic. 7. Quot modis eorum dominium acquiritur. 9. Præscriptio quoad dominium. 10 ad 13. Dominium rei emptæ quando transfertur. 107 et 167. Quando rei donalæ. 132.

Dominus. Quomodo peccet dominus si laborare facit decem servos per mediam horam in festo. *Tom.* I. VI. 26. Obligatio dominorum præsertim circa salarium. VII. 7. Si dominus longé abest, cujus sumptibus res restituenda. X. 65. Si evincit rem. 66. Si est incertus. 67. Si tes' æquè periisset apud dominum. 79. An servus possit recipere stipendium à domino ære alieno gravato. 115. Quando res domini præservari debeat. 137. Sors in societate tota est domini. 223. Solus valor commoditatis attendendus, etc. 224.

Donare, donatio et *donum.* Quis potest donare. *Tom.* I. X. 128. Et an ære alieno gravatus, *ibid.* An valeat donatio inter conjuges et inter patrem. 129. Ante acceptat, nullam parit obligationem. 130. An si per nuncium aut literas. *ibid.* Si ad causas pias. 131. Revocatio donationis. 133. Si est inofficiosa. *ibid.* De donatione cauf\$ mortis. 134. An pupilli et minores possint donare 234. Dona Religiosi an valida et licita. XIII. 8 et 9. An abbatisa? possint donare et dare licentias. 12. An liceat judici recipere dona. 66.

Dubitare et *dubium*. Dubium negativum et positivum quid. *Tom.* 1. J. 12. Speculativum. 13. Practicum. *ibid.* An cum speculativo operari quis possit. 14. Si Superior praecipit rem dubiam, an ei obediendum. 18. et Nili. 17 ad 5. Dubium circa ('ommunionem ad quid obliget. 1. 19. Ad quid dubium satisfactionis aut debiti. 20. De regula Canonum : *In dubiis tutior pars*, etc. 69. Dubia circa leges quid faciant quoad eorum obligationem. II. 22 et 23. In dubio an requiratur dispensatio. 31. In dubio utrum effectus sit superstitiosus pro quo standum. IV. 37. Pro quo in dub. an sit votum vel propositum. V. 21 *in fine*. An pueri in dubio usùs rationis teneantur ad leges. II. 37. Indubio juris non potest incipi possessio. X. 8 et *iii*. In dubio an consilium fuerit causa damni, ad quid teneatur. 45. Quid in dubio an proles sit viri aut alterius adulteri. 102. An liceat conferre Sacramentum dubium in necessitate. *Torn.* II. XIV. 3. Baptismus dubius an repetendus sub condit. 27. Qui dubitat de peccato an possit communicare. XV. 34. An in dubio jejunii, etc., quid si horologia sunt discordantia. 35. Peccatum dubium circa confess. XVI. 30 ad 32. De peccatis dubie confessis. 33. Si postea fiant certa ad quid tenetur pœnit. 34. In dubio nullitatis confessionum quid. 46. An peccet qui absolvit cum jurisdictione dubia. 84. In dubio an correptio sit profutura quid faciendum à confess. 116. Peccatum dubium reservatum an simplex sac. possit absolvere. 141. De sollicitatione dubia. 180. An possit contrahi matrim. cum impedimento dubio. XVIII. 35 ad II. Et an tunc liceat petere vel reddere. 36. Quid si matrim. sit contract, cum dubio. 37. Irregularis dubius. XIX. 79. Homicida dubius. 80. Irregularitas dubia ex defectu. *Torn.* III. XX. 29. De clerici percussione dubiè gravi. 48. In dubio an quid omissum sit in officio. an repetendum. *Append.* III. 69.

Duellum. Propositiones damnatae à Bened. XIA'. *Tom.* 1. VIII. 27. Quando est licitum ; et pœnæ duelli. 28.

Ebrietas an sit culpa gravis. *Tom.* I. VIII. An liceat ob remedium. 5. An *ad evitandam mortem. 6. An inducere alios. 7. Quisnam censendus ebrius, et quæ mala ei imputentur. 8. Si ebrius petit debitum conjugal.* an sit obligatio reddendi. *Tom.* II. XVIII. 49.

Ecclesia. Quando dicatur polluta. *Tom.* 1. IV. 39. (Et vide etiam *Tom.* 111. *Append.* III. H5 et 128). An possit præ-
Tom. *HI*

cipere actus internos. 11. 17. An dispensare in votis in favorem alicujus ecclesial. V. 41. An in Dominical observantia. VI. 1. An Baptismus debeat in ecclesia conferri. *Tom.* II. XIV. 18 et 30. An Confirmatio. 50 ad 3. An liceat in ecclesiis Hegul. contra prohibitionem Episc. admittere advenas ad celebrandum. *Tom.* III. XX. 75 *in /in.* et 77. Qui violantes immunitatem ecclesiæ incurrunt excomm, papalem. *Append.* III. 80 *in /in* An minister debeat intendere quod facit Ecclesia. 18.

Ecclesiasticus. \ ide *Clericus.*

E/fectus. In dubio an effectus sit superstitiosus, quid tenendum. *Tom.* I. IV. 37. De pulvere sympathico, *ibid* An liceat delectari de opere malo ob effectum bonum. 111.52. Effectus Confirmationis. *Tom.* II. XIV. 53. Eucharistiæ. XV. 5. Extremæ-Uctionis. XVII. 1. Excommunicationis majoris. XIX. 17 *et seqq.* Irregularitatis. 75 ad 77. Effectus Sacramentorum. *Tom.* 111. *Append.* III. 22. Ordinum. 31. Missæ. 102.

Elector, electio, el eligere. Electioni in voto disjunctivo quando standum *Tom.* 1. V. 31. Electio abbatissæ qualis. XIII. 22. An electio minus digni sit valida. 3G An talis elector teneatur ad restitutionem. 37. Eligere confessari, cfiis potest. *Tom.* II. XVI. 85. Facultas Prædicatorum in eligendo confessari. *Tom.* III. XX. 65. Electio status. *Tract.* ult. 39 et 40.

Electuaria in jejunio quænam dicantur. *Tom.* I. XII. II.

Eleemosyna. Quando quis ad eam teneatur. *Tom.* 1. IV. 18 et 19. Qui colligit eleemosynas inter Missam an satisfacit obligat. VI. 32. Eleemosynam ad quam tenetur parochus. VII. 45 ad 3. Ad quam Episcopus. 6i. Eleemosyna circa Jubilæum quanta esse debeat. *Tom.* II. XVI. 65. Circa Missam, vide *Stipendium.*

Emtio et emtor. Qui emit à fure ad quid tenetur in ordine ad restitui. *Tom.* 1. X. 53. Qui emit in dubio. 8U. Si non est data tides de pretio. 107. Emtio conditionata. 168. Ad quem spectet periculum et fructus. 169. Si ære alieno. 171. De chirographis. 179. Pactum de recinendo an sit licitum. 181. An census redimibilis. 200. Vide *Vendere.*

Emphyteusis quid sit. *Tom.* I. X. 21 L

Ensalmi an liceant. *Tom.* I. IV. 34 ad 3

Epikeja quid et quando liceat. *Tom.* I. II. 77.

Episcopatus et Episcopus. Episcopus potest ferre leges, q à quo facultatem habeat et in quibus. *Tom.* I. II. 33 ul 4. An possit absolvere peregrinos à \oto. 42. In quibus dispenset. 57 et 58. \n teneatur ad correct, cum

periculo vitæ. 11.22. An possit dispensare super inhabilitate ob beneficio, simoniacè, etc. 53 ad *Noland.* 3. An instituere festa. VI. 3. Prædicare. 4. Dispensare in testo. 14. De residentia Episc. VII. 62. Ibi [^]residere debeat. 18. Causæ excusantes. 19. De muneribus Episc. circa Ordinandos. 17 ad 52. Seminarium. 53. Quoad celeb. Missæ invigilare. 58. Visitatio. 59. Cura monialium. 61. Tenetur ad elemosynas. 61 Debet celebrare. 65. Quid si ludit aut assistit. X. 221. An possit mutare ultimas voluntates. 236. (Et vide *Tom.* III. XX. 68). An Episcop. religiosus teneatur advola et regulas. XIII. 4. An possit fieri religiosus. 28. Episcopus debet benedicere chrisma. *Tom.* II. XIV. 40. An requiratur extensio manuum in Confirmatione, etc. 11. An manu dextra aut instrumento, etc. 12. Episcop. est minister Confirm. 41. An possit confirmare externos. 15. Obligatio Episcopi confirmandi. 16. Episc. potest prohibere stipendium minus non autem majus. XV. 62. An possit reducere Missas. 76. An eas diminuire. 77. Approbatio Episc. ad confess. XVI. 71. An peccet si injuste eam revocet, et an successor possit revocare ad examen. 75. Quisnam Episcopus potest approbare. 79. An Episcopus possit sibi eligere confessai'. <85. An confess. simplex coram Episcopo possit absolvere, etc. 96. An possit absolvere à papalibiis. 97. An confess. possit absolvere moribund, cùm ille facultatem ab Episc. per litteras possit impetrare. 98. An Episc. possit dispensare cum conjugibus circa votum castitatis. XV11I. 54 ad VI. An in prociamalionibus. 58. An possit censurari. XIX. 1. An absolvere à censuris extra diœcesim exislens. 12. An episcopatus sit ordo distinctus. *Tom.* III. *Append.* III. 27. Dirca protestationem Episcopi nolle ordinare irregulares, etc. 33 ad II. Quisque debet ordinari à proprio Episc. *ibid*, ad IV. Quis sit proprius; et à (pio Regulares, etc. 31. Materia Ordinis tradenda est ab ordinante, et ab eodem Missa dicenda. 29. *in / in.* De pœnitentia imposita diaconibus. 91. Episcopus an possit dare licentiam ingred. monasteria exempta. XX. 12. *Facultas cap. Liceat*, circa irregulares. 29 Qui veniat sub nomine Episcopi. 31. An Episcopus possit absolvere peregrinos à casibus, et irregularitatibus, etc., et an extra confessionem. 32. An delegare, etc. 31. An absolvere à casibus aliorum Episc. 35. An à casibus post Concilium. 36. An complicem in peccato turpi. 37. An à casibus Bulla Cœnæ. 38. An ab irregularitate propter bæresim, et an in foro externo ab hæresi, etc. 39. An impeditos ire Romam, etc. 40 ad 45. Et an per alios 41. De sex casibus episc. et præcîpuè de

percussione clerici. 46 ad 48. Circa irregularitates. 19 ad 52. Circa inhabilitates. 53. Circa matrimonia, 54 ad 58. Circa interstitia. 59. Circa celebrationem Missarum. 60 ad 64. Circa electionem confessorii. 65. Circa clausuram monialium. 66 et 67. De approbatione confess., monialium, et an moniales incurrant reservationem. eod. h. 67. An Episcopus possit visitare et punire Regulares. et (iuid circa clausuram. 80. Circa compositionem. 69. Circa reductionem Missarum. 70. Circa unionem beneficiorum et erectionem parochiarum. 71. Circa Missas regularium. 75 et 77. An Episc. possit concedere extraordinarium confess., exemplis, et remove ordinarium. 80. An possit rationem petere Missarum et legatorum, etc. 81. An procedere contra Irregulares. 82 et 83. Quid si in monasterio morantur minùs quàm 12 Religiosi. 88. Ubi sepeliendi Episc. 91. An possint iterùm examinare Regulares. 103. De licentia Episcopi, qui indigent Regulares ad condonandum, 124 ad 126. An Episc. possit examinare prædicatores Regni. 127. An interdicere eis prædicationem. 128.

Epistola. An impediti teneantur per epistolam petere facultatem, etc. *Tom.* III. XX. 44.

Errare. Quid si quis advertit errasse in officio. *Tom.* III. *App.* III. 72.

Error. Arotum ex errore emissum an sit validum. 7bm. I. V. 23. An contractus. X. 124. Quid agendum si advertatur vini error in Missa. *Tom.* II. XV. 54. Confessiones repetendae, cùm constat de errore. XAI. 46. Error communis circa confessionem. 90. Quomodo confessorius debeat reparare errores. 124 et 122. Error circa sponsalia. Will. 1 *in fin.* Circa matrim. 61.

Eucharistia. Essentia, ratio specifica, et unitas. *Toni.* II. XA'. 1. An sit necessaria necessitate medii. 2. An consecratio in unica specie sit illicita et invalida. 3. Casus excepti. 4. Effectus Eucb. An, dum durant species, augeatur gratia. 6. Conservatio, et obligatio eam dispensandi. 8. Expositio. 88. Deer. XXII. et XXI. Aide *Communio*, et *Viaticum*.

Eunuchus quando est irregularis. *Torn.* 11. XIX. 125.

Examen. Non est necessarium pro approbatione confess. *Tom.* II. XVI. 74. Successor Episcopi potest revocare ad examen. 75. Confessai*, tenetur pœnitentem examinare. 102. Et quis ei modus tenendus in illo examine. 103. An Episcopus possit Regulares ad examen revocare. *Tom.* III. XX. 103. De examine rudium et aliorum. *Tract.* vit. ex η. 18.

quid 13 Pe,lt,emJi ' Peccet si id impended in usus vanos.

Expositi circa Baptismum. *Tom.* II. XIV. 24. An sint irregulares. XIX. 129.

Expositio Eucharistia? quando liceat. *Tom.* II. XV, 88. Decret. XXII. Quando statue, reliquiae, *ibid.* Deer. XXIII.

Expuere post Communionem an culpa vacet. *Tom.* II. XV. 45.

Extasis in contemplatione quid. *Tom.* III. Jp/λ 1.17.

Extensio manuum circa Confirmationem an sit de essentia. *Tom.* II. XIV. 41.

Extrahens confugientem ad ecclesiam an incurrat excomm. *Tom.* III. App. III. 80 *in./in.*

Extrema-Unctio. Essentia et effectus. *Tom.* II. XVII. I. Materia remota. 2. Proxima. 3. An unctio omnium sensuum sit necessaria. 4. Forma Extrem.-Unct. 5. Minister. 6. Subjectum, et quando debet et potest dari Exlrema-Unct. 7. Quando potest repeti. 8. De dispositione. 9. An danda pueris. 10. Amentibus, impenitentibus, etc. 11. An adsit gravis obligatio eam suscipiendi. 12. De administratione. 13.

Factor. An hujus officium liceat clerico. *Tom.* I. X. 193.

Factum non præsumitur nisi probetur, sed praesumitur de jure esse probandum. *Tam.* I. I. 16.

Facultas. Injustè negalà à Superiore circa reservata, an inferior possit absolvere, et quid si denegetur à Prælato regulari. *Tom.* II. XVI. 134. Facultates S. Pœnitent. XIX. 148. Vide *Episcopatus*, *Episcopus*, et *Delegare*.

Fama. Restitutio famæ et modus. *Tom.* I. XI. 18. Causæ excusantes. 19. Fama impedimenti an sufficiat ad impediendus nuptias. *Tom.* II. XVIII. 57.

Familia. Si matrimonium est cum dedecore familia, an standum ejus promissioni. *Tom.* I. X. 95 ad IV.

Famulus. Si ei imponitur labor die festo, quomodo peccet. *Tom.* I. VI. 26. An satisfacit audiendo Sacrum in oratorio priv., et quando. In App. *Clausula* X. post *n.* 38. Servi coacti ad omittendum Sacrum, quando excusentur. 40. Circa salarium famuli obligatio dominorum. VII. 7. Famulorum obligatio si permittunt furta, si discedunt contra pactum. 8. Sibi compensare quando ipsis liceat. 10 et 11. De furtis famulorum X. 34. An illis liceat

recipere stipendium à domino ære alieno gravato. 115. Famuli monasteriorum circa Communionem paschalem . ubinam obligentur. XII. 42 ad 3.

Fatuus, λ ide *Amens*

Fabricitans quando est irregularis. *Tom.* IL XIX. 121.

Femina. Vide *Mulier*.

Festum. An sit præceptum divinum obligatio festi. *Tom.* I. VI. 1. An ad ejus impletionem requiratur cultus internus. 2. An Episcopus possit instituere festa. 3.

Fetidum quid sit. *Tom.* I. X. 212.

Fidejussio quid sit. *Tom.* 1.X.232.

Fides. Quid sit el quodnam ejus objectum. *Toni.* I. IV. 1 et 2. Mysteria et veritates scienda et credenda. 3. Actus Fidei an obligent et quando. 13. Qui maledicit Fidei quomodo peccet. V. 3. De probabilitate in rebus Fidei I. 22. Si Superior dispenset in mala fide an valide, II. 53. Qui non residet in bona fide, an teneatur ad restit. VU. 16. De possessore bona* fidei. X. 73. Make fidei. 77. Qui bona fide est absolutus à reservatis an validé. *Tom.* II. XVI. 139.

Filius. Si negotiatur pecunia paterna an possit accipere partem lucri suo labori et industriæ correspondeutem. *Tom.* I. X. 3. et 228. De furiis filiorum. 32. Si homicida obtinnit remissionem patris; an teneatur restituere Filiis. 86. An adultera debeat patefacere lilio, etc. 99. Et an filius teneatur ei credere. 100. De mutuo dato filiisfamilias. 141. De eorum ludis. 215. An possint exlneredari. 238. An fieri Religiosi » parentibus in necessitate relictis. XIII. 23. Quid si sunt professi, *ibid.* Si pater dissentiat. 24. An parentes possint relinquere filios; et an fratres, etc. *ib.* An lili infidelium possint baptizari invit. parent. *Tom.* 11. XIV. 20 et 21. An vendere filios suos infidelibus non baplizatos. 22. Quid si pater promittit sponsalia pro filio. XVIII. 5. Si filius contrahit sponsalia sine patris consensu. 10.

Finis. Au votum malo line emissum sil validum. *Tom.* 1. V. 25. An, cessante fine legis, cessat lex. II 69. An pro libris prohibitis. 70. An donatio, si non adhibetur finis, sit irrita. X. 132. Fines essentielles el justi ad malrim. etc. *Torn.* H. Will. 30.

Fiscus. An teneatur ad restitui. qui impedit fiscum ne interceptum capiat. *Tom.* 1. X. 62.

Fœtus. Variæ opiniones circa tempus quo fœtus animeatur. *Tom.* I. VIII. 22 *in fin.* An liceat matri sumere medicinam cum prolis periculo, etc. 25 et 26. An fœtus abortivi baptizandi sint. *Tom.* IL XIV. 20.

Forense. Opera forensia sunt in festis prohibita. *Tom.* I. **VI.** 12.

Forma. Baptismi *Torn.* II. **XIV.** 14». Confirm. 43. Exirem. l nctionis. **XVII.** 5. Matrim. **XVII** 1.28. An materiæ el formæ in specie sint à Christo Nomino determinata». **XVII.** 15. (Et *Tom.* III. **Jpp.** III. 8). Forma connexa cum materia. *Tom.* III. *App.* III. 6. Mutatio formæ an valida et licita. 7. Forma Ordinis. 29. (Et *Tom.* H. **XVII.** 15). Forma subdiacognatus. *Torn.* 111. *App.* III. 57. Diaconatus. 90. Presbyteratus. 92 el 93. (Et *usiiis Tom.* II. **XVII.** 16). Forma Eucharist. *Tom.* 111. *App.* **III.** 100.

Formidal supplicationum ad S. Pœnit. *Tom.* II. **XVIII.** 88. Formula exculionis dispensationis. <89. Formula contritionis. **XVI.** 117.

Fornicatio sponsorum an sit divers» speciei. *Tom.* I. 11. 13. An per fornicationem solvantur sponsalia. *Tom.* II. **Will.** 18. An fornicatio sponsorum sit duplex peccatum. *ibid.*

Forum. Prix ilegiurn fori circa personas ecclesiast. *Toni.* III. **XX.** 19. Circa bona. 20. Quinam gaudeat. 21 ad 24. Episcopus in foro externo poteslab hæresi absolvere. 39.

Frayititas in recidivis intrinseca, etc. *Tom.* III. *Tr. nilAo.*

Fraymenla Hostiæ, quid si remanent. *Tom.* 11. **XV.** 18.

Frater. Obligatio fratrum; *Tom.* I. **VII.** 6. De societal»; inter fratres. **X.** 229. Si fratres remanent in extrema necessitate, an possint ingredi relig. **XII.** 24 *in /in.*

Frans gabellaram ad quia obliget. *Tom.* I. **X.** 81. Ad quid in ludo 216. Secretum fraude cognitum an liceat patefacere. **XI.** <8.

Frequentia De frequentia Sacramentorum. *Tom.* III. *App.* I. 28 ad 36.

Fructus. Parochus non residens sine licentia, sed ex justa causa, an teneatur ad restitui. *Tom.* I. **VII.** 21. An debeat omnes restituere. 22. Fructus superflui benelic., si male impendantur, an restituendi. **X.** 7. (Vide etiam *Tom.* III. *App.* III. 68). An qui eos recepit teneatur restituere. <8. Qui fructus debent restitui domino. 74. Fructus rei emptæ? cui, etc. 169 et 170. Beneficiatus potest vivere de fructibus, etc. **XIII.** 45. Cui debent erogari superflui. 46 ad 48. An pensionarii pariter debeant erogare. 49. An canonici non residentes. 51. Bénéficiâtes non percipiens fructus, an teneatur ad officium. *Tom.* III. *App.* III. 66. Fructus Missæ quotuplex. 104.

Fundationes novorum coenobiorum *Tom.* 111. **XX.** 88. Hospitiorum. 89.

Furtum in ecclesia an sit sacrilegium. *Tom.* 1. IV. 39. Xn furtum reliquiarum, *ibid.* et X. 27. Si servus permittit furta an et quando teneatur ad restitut. VII. 8. Quænam quantitas constituit materiam gravem. X. 22. Quænam in furto fructuum. 23 et 24. Lignorum. 25. De furtis minutis, et factis à tabernariis. 28 et 29. De furtis minutis factis eodem tempore à multis. 30. De materia parva post furtum grave. 31.

Gabellæ. Qui defraudat gabellas, an teneatur ad restitutionem. *Tom.* I. X. 81. An qui impedit fiscum ab interceptis. 62. An custos si non denuntiat. XI IL 73.

Genitores. Vide *Parentes*.

Gradus circa Matrim., quomodo numerandi. *Tom.* II. XVHI. 62 *in / in.* An in supplicat, debeant omnes explicari. 8G.

Gratia. Si ministrans Sacramentum non «it in gratia, an peccet. *Tom.* III. *App.* III. '11 ad 13. An si sit laïcus, vel non ministret solemniter, et an sufficiat contritio. 12. An diaconus, ministrans in mortali, peccet. 14. Gratia sanctificans et sacramentalis. 22 et 23.

Gratuitum. Debita gratuita debent postponi. *Tom.* I. X 108. Dona in simonia an liceant. IV. 44. An in mutuo retineri

Gravamen. An in gravamen pœnit. liceat uti notitia confess. *Tom.* II. XVI. 159. An opinione probab. 164.

Gubernatio. An ad externam gubernationem liceat uti notitia confessionis *Tom.* II. XVI. 159.

H

Habilis. An sacerdos simplex teneatur se habilem reddere pro excipiendis confessionibus, etc. *Tom.* II. XVI. 126 et 127.

Habitualis intentio in Sacram., confie., an sidlicial. *Torn.* II. XIV. 1 et 2. An in applicatione Missæ. XV. 80.

Habituali. An possint absolvi. *Tom.* III. *Tr.* nil. 8. Et an absolutio possit differri cum dispositis. 14.

Habitus clericalis an requiratur pro gaudendis privilegiis. *Tom.* 111. XX. 23 et 24. An clerici conjugati qui eum deferunt, gaudeant privil. 21 et *App.* III. 49 ad 51.

H(*créditas* superveniens an solvat spons. *Tom.* II. XVIII. 19 *circa / in.*

Index alphabeticus

Hæres. Quid homicida hæredibus restituere debet. *Tom.* L. X. 8*1. Quid si intendatur eorum damnum, *ibid.* Quid tertio cui homic. imputatur. 88. An lueres possit acceptare donationes, si donatarius, etc. 131. Obligatio hæredis usurarii. 162.

Hæresis et Haereticus. Ad hæresim requiritur error intellectûs et pertinacia. *Tom.* I. IV. 5. De denuntiatione hæreticorum. XIII. 76. An baptizati ab hæretico sint rebaptizandi. *Tom.* II. XIV. 26. Excommunicationes in hæreticos et fautores. XIX. 53. De eorum libris, etc. 55 ad 62. An Episcopus possit absolvere hæresim ex virt. cap. *Liceat.* *Tom.* III. XX. 38. An possit dispensare in irregularitate perhæresim. 39. An possit absolvere ab lueresi in foro externo, etc. *ibid.*

Hasta. De venditione sub hasta. *Tom.* I. X. 175 et seqq.

Homicida et Homicidium. Quid restituere debet homicida. *Tom.* I. X. 81. Quid qui occidit unum pro alio. 84. Et an incurrat excomm. et irregul. 85. Qui obtinuit remissionem à patre, an teneatur restituere filiis. 86. Quid qui intendit damnum aliorum. 87. Quid si homicidium imputatur aliis. 88. Quid si excedit insui defensione. 89. Homicidium quoad irregularitatem; et an dubius de homicidio debeat censi irregularis. *Tom.* II. XIX. 80. Ob quod homicidium incurritur irregul. 83. Quando homicidium omninô est occultum, an Episc. possit dispensare. *Tom.* III. XX. 51. Quando est casuale. 52. An Regulares propter homicidium dispensare possint in irregul. 105.

Honor. A ide *Contumelia.*

Hora et Horæ canonicae. In qua diei hora potest dari Communio. *Tom.* II. XV. 17. Qui teneantur ad Horas can. *Tom.* III. *App.* III. 61. An excommunicati, etc.; et an qui recitat sine attentione interna teneatur ad restitut. 61. Quot peccata committit qui omittit officium. 65. Canonicus non canens an teneatur ad restitut. fruct. præb. 68 *in fine.* Qutenam dicatur parvitas materiæ; quot peccata committit (ni Breviarium projicit in mare, et an repetendum in (ubio utrûm aliquid ex officio omissum. 69. Requisita ad benè recitandum. 70 ad 75. An sit mortale mutare in æquale vel quasi. 70. An si quis aliô pergat, debeat recitare officium illius loci. 71. Quid si quis advertit errasse. 72. An sit obligatio recitandi litanias et officium defunctorum. *ibid.* Requiritur pronuntiatio vocalis. 73. Integra. 74 Continuata, *ibid.* IV. Ordo Horarum et tempus. *ibid.* V et VI Requiritur intentio et attentio. 75. Quænam causæ excusant à recitatione. 76.

Hospitale. An adulteri teneantur ad restitât, expens., si mittant proles ad hospitale. *Tom.* I. X. 103.

Hospitia quomodo possunt erigi, etc. *Tom.* III. XX. 89.

Hostia. An possit dari Communio in Hostia magna. *Tom.* II. XV. 14. Quid si supersint fragmenta. 18.

Hypotheca. Creditor hypothecarius an cæteris præferendus. *Tom.* I. X. 112. Quid sit hypotheca. 133.

Idioma. An ignarus idiomatis teneatur ad integritatem confess., et an teneatur uti interprete. *Tom.* II. XI. 35.

Ignorantia. An detur ignorantia praeceptorum naturalium. *Tom.* I. 1. 5 et II. 43. Qua? ignorantia dicenda vincibilis. 1.4 et 11.43. Quotnplex est ignorantia. III. 13. An corrigendus ignorantia laborans. IV. 20. An ignorantia excuset à censuris. *Tom.* 11. XIX. 8. Ignorantes non excusantur à casu, benè quidem à censura. XVI. 129. An ignoranti detegenda sit nullitas matrim. XVIII. 81. Quomodo exquirendus est consensus ab ignorante. 82. Ignorantia legis, el pœnal. circa irregularitatem. XIV. 83 et 84.

Illegitimus an sit irregularis. *Tom.* II. XIX. 126 ad 128. Quomodo legilimenlur illegitimi, et an sullicial ut tempore partus poterat contrahi matrim. 126. De dispensatione Episcopi. *Tom.* III. XX. 49. De facultate Regularium. 104 et 105.

Immunitas locorum piorum. *Tom.* 111. XX. 25 ad 28. Lcedentes immunitatem incurrunt excom. tantùm, cum extrahunt ab ecclesia. *App.* 111. 80 in med.

Impedimentum et *impedire.* An teneamur remove impedimentum obstans legis execution!. *Tom.* 11.20. Apponere impedimentum legi quando sit licitum, *ibid.* Excommunicati et incarceratedii an teneantur remove, etc. 21. Impedimenta matrim in dubio ad quid obligent. 51. Qui impedit impedire volentem, an teneatur ad restitui. X. 58. An qui impedit aliquem à consecutione justi boni. 61. An qui malis artibus impedit fiscum, etc. 62. An qui odio, sed sine malis artibus impedit proximum à consecutione alicujus boni. 63. An impedimentum solvat sponsalia. *Tom.* 11. X\ III. 15. An debeat tunc impetrari dispensat, *ibid.* An liceat contrahere cum dubio impedimento. 35. An petere et reddere debitum. 36. Quid si nuptiæ sint inita' cum dubio imp. 37. De impedim. petendi ob incestum. 41. De impediment. impredientibus. 52 et *seq.* An liceat consummare matrim. in feriis et nuptias bened. 53 ad II. De

volu castitatis. 51. De denuntiandis impedimentis. 56. An sufficiat fama impedim.; an sponsi interrogandi de imped., et quid si parochus cognovit. 57. An possit dispensare Episc. 58. An vicarius aut parochus. 59. De impedim. dirimentibus. 60. Error. 61. Conditio, votum et cognatio. 62. Delictum. 63. Disparitas cultus, vis et metus. 64. Ordo, ligamen et publica honestas. 65. Ætas. 66. Affinitas. 67. Impedim. ad petendum. 68. Quis potest dispensare. 69. De clandestinitate, assistentia testium, et assist, parochi. 70 et 71. De extrinsecis. 72. De impotentia. 74 et 75. De raptu. 76. Quandoquidam impedim. dicitur occultum. 77. Quid si parochus et testes erant conscii de impedim. 78. An in supplicatione debeant exprimi omnia impedim. 84. An omnes circumstantiæ præcipuè incestus. 85. Et an omnes gradus. 86. An qui non impedit percussionem clerici incurrat excom. XIX. 49 *in m.e.d.* Dispensatio in impedim. dubiis. Tom. III. XX. 55. Circa certa. 56 et 57. An Episc. possit delegare talem dispensat. 58.

impediti. Quomodo et quando possunt ab Episc. absolvi. Tom. III. XX. 40. An per alios. 41. Quinam dicitur impeditus. 42. Quinam impeditus perpetuus. 43. An impediti per epistolam teneantur recurrere Romam. 44. An saltem ad Episc. recurrere; et quid si non possunt, aut sunt in mortis articulo. 45.

Impoenitentes sepulturi privandi. Tom. III. XX. 91.

Impositio manus in Confirmatione, an sit de essentia. Tom. II. XIV. 41. An in Ordine. XVII. 16.

Impotentia excusat à præcepto. Tom. I. 11. 45. An in jejunio. XII. 23 et 24. An excusantur senes. 25. An impotentia physica excusat ab integritate materiali in confess. Tom. II. XVI. 35. An moribundi. 36 ad 38. An impotentia moralis. 39. De impotentia circa matrim. XVI. 74.

Impuberes. An sponsalia in ler impuberes valeant. Tom. II. XVIII. 7. An solvantur ex consensu. 14. An impuberes qui clericum percutiunt, incurrant excomm. papalem. Tom. III. XX. 47.

Incestus. An distinguatur species inter consanguineos et allines. Tom. I. IX. 17. An inter gradus in affinibus, *ibid.* An inter gradus consanguineorum. 18. An, obtentâ dispensatione, committatur incestus, etc. 19. An conjux ob incestum impediatur à petendo, et quid si petat. Tom. II. XVIII. 41. De hoc impedim. petenti. 49. An explicandus incestus in suppi, pro dispensat. 85.

Incommodum. An lex cum gravi incommodo obliget. Tom. I. II. 18. Duale incommodum excusat à Sacro. VI. 41.

Herum notabilium.

Indiflerentia ad peccandum, vel merendum. *Tom* I.III. 10. *IndiÇerentia* iudicii. 11. An detur actus indifferens. 21. *indignus*. An peccet qui ministrat Sacrament, indigno. *Tom*. III. *App*. 111. 15.

Indulgentia quid sit. *Tom*. II. XVI. 62. An plenaria possit particulariter lucrari. 63.

Infumatio. Vide *Detractio*.

Infamia circa irregularitatem. *Tom*. II. XIX. 110.

Infamis an possit ordinari. *Tom*. III. *App*. III. 33 ad II. *Facultas dispensandi Regularium*. XX. 104 et 105.

Infantes expositi an baptizandi sub conditione. *Tom*. II. XIV. 24. An Confirmatio possit dari infantibus. 49. Expositi an sint irregulares. XIX. 129.

Infectio. An periculum infect, excuset ab integritate confessionis. *Tom*. II. XVI. 39.

Inferior (piando potest absolvere à reservatis. *Tom*. 11. XVI. 133.

Infestati. Quomodo se gerere debet confessarius cum infestatis à dæmone. *Tom*. III. *Tr. till*. 50 ad 52.

Infidelis et *infidelitas*. Infidelitas quoluplex. *T*(
i. Opera servilia imponere infidelibus diebus licitum. VI. 1. *in fine*. An lilii infidelium possint invii, parent. *Tom*. II. XIV. 20 et 21. An vendi si libus non baptizati. 22.

Infirmus. Si capellanus est infirmus, an teneabrare per alium. *Tom*. II. XV. 73. An, dum infinitur Viaticum, si dignoscatur confessiones præternullas, teneatur ad integritatem confess. XVI. 39
medicus debet ipsis imponere confessionem. *Tom ult.33t à*.

Infirmitas (piando excusat à Sacro. *Tom*. I. VI servo infirmo debeatur salarium. X. 210. Infirmitnici excusat à chori assistentia. XIII. 52. Infirmita est causa divortii. *Tom*. II. XVIII. 91 ad II.

Inhabilitas.Pænæ inliabilitantes. *Tom*. I. II. 25. Inpropter simoniam ad beneficia. IV. 51 et 52. et]
An in ea Episcopus possit dispensare. IV. 53 *in fin.*, III. XX. 53.

Inimicus. Qui optat diversa mala inimico, quot committit. *Tom*. I. III. 65. Signa communia exhib(mico. IV. 16. De remissione injuriæ. 17.

Innocens. An liceat eum occidere. *Tom*. I.VIIL 2

Inofficiosa donatio revocari potest. *Tom*. I. X. 12

Instruere. Confess, tenetur instruere pœnitente II. XVI. 105.

Tom. III.

Integritas materialis confess. *Tom.* II. XVI. 29. Circumslantiæ aggravantes, *ibid.* De integritate formali, etc. Ab integritate materiali excusat impotentia physica mulos, surdos, ignorantes idioma et infirmos. 35. An excus. moribundos. 36 et 37. Impôt, moralis quando excusat ab integrit. confess. 39.

Intentio. Qualis requiritur pro lege, voto, aut poenitentia. *Tom.* I. II. 29. Pro consuetudine. 79. Pro desuetudine. 86. Pro Missa. VI. 27. De intentione ministri et suscipientis in Sacram. *Tom.* 111. *App.* III. 9. An requiratur intentio in ministro faciendi quod facit Ecclesia. 18. Quænam in recitatione officii. 75.

Interceptum. An qui impedit liscum, etc., teneatur addit. *Tom.* f. X. 62. / A

Intercessor circa simoniam. *Tom.* I. IV. 41.

Interdictum quid *Tom.* III *App.* 111.86 et fusius. *Tom.* II.

Interpres. An illi qui ignorant linguam patriam, teneantur confiteri per interpretem. *Tom.* II. XVI. 35.

Interpretatio. Quot modis et à quibus fieri potest. *Tom.* I. II. 72. An indigeat promulgatione ut obliget. 73. De doctrinali; et si illa prohibet, etc. 75. Regiæ pro interpretatione requisita*. 76. Quando lex extendi debeat de casu ad casum. 78. Interpretatio privilegiorum. *Tom.* III. XX. 68.

Interruptio formas an officiat valori Sacram. *Tom.* 111. ψ. III. 8.

Interstitia an requirantur ad suscipiendum Ordines. *Tom.* 111. *App.* III. 41 et 42. De dispensatione Episcopi in intersti-

Intimatio revocationis privilegiorum. *Tom.* III. XX. 17. *invincibilis.* Vide *Ignorantia.*

Irregularitas. An incurratur ab eo qui occidit, unum pro alio. *Tom.* I. X. 85. An irregularitas sit censura. *Tom.* 11. XIX. 72 et 73. Effectus irregul. præsertim circa benef. 75 ad 77. Irregul. debet esse expressa. 78. Irregularis dubius. 79. An homicida dubius sit irregul. 80. Quid requiritur ad incurrend. irregularitatem. 81. Si delictum est occultum. 82. An requiratur scientia legis. 83. An scientia irregul. 84. Quomodo tollatur irregularitas in genere. 85. Quomodo ex defectu. 86. De dispensatione irregul. 87. De irregul. ex delicto. 88 ad III. Ex defectu. 112 ad 146. (Et *Tom.* III. *App.* 111. 87 et *segg.*) An Episc. dispenset in irregul. ex delicto. *Toni.* III. XX. 29. Ex defectu, si sil dubia, *ibid.* An cum exte-

ris. 32. An in irregul. per hæresim incursa. 39. Facultas Regul. circa dispensationem. 104 et 105.

Irritare. Quis potest irritare juramentum *Tom.* I. V. 19 et 36. An vota subditorum sint ex se irrita. 37.

Iter. An Regulares possint in itinere excipere confessiones. *Tom.* III. XX. 102.

Jejunium. Qui pluries carne vescitur, aut alio cibo, quomodo peccat, et an adhuc teneatur ad jejunium. *Tom.* I. XII. 20. De parva materia, *ibid.* De hora refectionis. 21. Causæ excusantes à jejun. et de dispensatione. 22. Impotentia. 23 et 24. Senes. 25. Labor. 26 ad 33. Pietas. 34. Qui communicare vult, et dubitat an sit jejunus, ad quid teneatur. I. 19. De jejunio naturali, qui dubitat an sit jejunus, possitne communicare; et si duo horologia sint dissonantia, an liceat sequi ultimum, et an frangat jejunium quod ab extra sumitur. *Torn.* II. XV. 35. An reliquias ciborum. 36. Aquæ, aut sacchari. 37. Tahacus nare sumptus. 38. fumo. 39. An tabacum aut aromata dentibus attrita IO. An si nare casu aqua in stomachum transmittatur, . An capilli, charta, lapillus, etc. 42 et 43. An non jejunus possit celebrare ad vitandum scandalum. 53. Ad perficiendum Sacrificium si vinum est dubium. 54; An ad vitandam mortem. 55. Vide *Abstinentia.*

Jubilæum. Dubia declarata à Bened. XIV. circa illum. *Tom.* II. X. 1. 64. An in una hebdomada opera omnia debeant adimpleri, et de oratione, eleemosyna et Comm. 65. An in jubilæo per confess. nullam auferantur reservata. 66. Si absolutus non adimplet opera an peccet. 67. Quid si quis obliviscitur reservati in jubil. 68. Qui in jubilæi confidentiam peccat, an possit absolvi à reserv. 69. De satisfactione partis. 70. A quibus casibus et censuris potest absolvi in jubil. 71. Jubilæum anni sancti. 72.

Judex quando potest damnare, aut inquirere, aut poenam diminuerere, et an scientia privata, etc. *Tom.* I. XIII. 63 et 64. An cum opinione minûs probabili. L 24 et XIII. 65. An dividere cum commissario, et an recipere dona. 66. An possit retinere pretium injustæ sententiæ. 67. An requiratur sententia judicis ad solvenda sponsalia. *Tom.* II. XVIII. 26. An ad divortium, etc. 97.

Judicium speculativum et practicum. *Tom.* I. I. 13 et 14. Judicium requisitum in jurejurando. V. 1. i. Judicium temerarium quandonam est peccatum. XL 1 et 2. Judicium faciendum de peccatis à confessario. *Tom.* 11. XVI. 104.

Juramentum. Quando dicitur tale. *Tom.* 1. V.12. Quotuplex est. 13. Qui jurat sine animo jurandi, etc., quomodo peccat. 17. De juramento execratorio. 13. Conditiones juramenti liciti, 14. De equivoco et restrictione mentali. 15 et 16. Juramentum promissorium quomodo obligat. 18. Qui promittit secretum, an cum periculo vitæ teneatur ad illud *ibid, in fine.* Quomodo tollitur obligatio juramenti; et de juramento perseverantiæ. 19. De adjuratione. 20. Juramentum in ludo de non repetendo soluto, quomodo obligat. X. 218.

Jurisdictio. Quinam habet ordinariam et quinam delegatam. *Tom.* II. XVI. 81. De delegata. 82. De consensu præsumpto Episcopi. 83. Qui absolvit cum jurisdictione dubia, an peccet. 84-. Quis potest sibi eligere confess. 85. Cuinam conileri possunt peregrini. 87. Cui Religiosi. 88 Cui moniales. 89. De titulo co'orato et errore communi. 90. De jurisdictione probabil. 91. An excommunicati, etc. possint absolvere moribund. 92. An sacerdotes simplices coram approbatis. 93. Casus excepti. 94. De complice in peccato turpi. 95. An Confess, simplex possit absolvere coram Superiore. 96. An à papalibus. 97. An moribundus teneatur per litteras facultatem petere à Superiore. 98. Reservatio est restrictio jurisdictionis. 128 et 129. Excommunicatio privat jurisdictionem XIX. 20 ad VII.

Jus in re, et *jus* ad rem, quænam dicuntur. *Tom.* 1. X. I. *Jus* mendicandi an possit elocari. 208. De jure patronatus. XIII. 32. >>

Justitia quomodo dividitur. *Tom.* I. X. 1. Sola commutativa obligat ad restitutionem. 36. An sit licitum aliquid exigere in mutuo. ex justitia debitum. 161.

L

Labor et laborare. In festo quis dispensare potest. *Torn.* I. VI. 14. An excuset consuetudo. 15. An ob pietatem aut charitatem, etc. 16 et 17. An ob necessitatem. 18 ad 21. An propter magnum lucrum. 22. An ad evitandum otium. 23. An ob utilitatem. 24. An datur parvitas materia?, et quænam dicatur. 25. Qui imponit opus decem servis quomodo peccat. 26. Quando labor excusata jejunio. XII. 26 et 27. An itinérantes excusantur. 28 ad 30. An artifices opulenti 31. Robusti. 32. An qui gratis assumit laborem. 33. Vide *Opera.*

Lactidnia. An velentur in jejunio. *Tom.* I. XII. 3 et 4.

Laid quoad ludos prohibitos. *Tom.* I. X. 217. An bapti-

zati à laïcis sint rebaptizandi. *Torn.* 11. XIV. 25. An laïci qui communicant sine confessione, teneantur ad præceptum *quamprimum*. X. 33. An laicus peccet si ministret Sacram. *Tom.* III. *App.* 111. 112.

Lapis. An franchitjejunium naturale. *Tom.* II. XV. 42 et 13.

Laridum an diebus jejunii permittitur dispensatis ad lacticinia. *Tom.* I. XII. 5.

Legatum virginibus relictum an debetur corruptæ. *Tom.* I. X. 236. Legatum relictum puellæ sub conditione si nubet, aut si non nubet, quando ei debetur. *Tom.* II. XV. 11. 12. De legato relicto virginibus, aut pernitentibus, et de dispensat. S. Pœnitent. XIX. ILS. An Episcopus possit à Regularibus rationem quærere de legatis Missarum. *Tom.* III. XX. 81.

Legislator an teneatur ad leges. *Tom.* L 11.38.

Legitima. An paterfamilias liceat emitteere vota realia si lædit legitimam filiorum. *Tom.* I. V. 29 ad III. De legitima debita filiis. VII. 4.

Lenitas quoad irregul. *Tom.* II. XIX. 144 et 145.

Lex. An dubia obliget. *Torn.* L I. 15 et 33. An obliget in dubio an sit abrogata. 15. *in fine.* In dubio an sit acceptata. 16 et II. 23. Conditiones legis. II. 3. Promulgatio. 4. An leges civiles et pontificiæ indigeant promulgatione ut obligent. 6. An requirantur duo menses, etc. 8. An requiritur acceptatio 9 et 10. Si per decem annos non fuerit acceptata, etc. II. Si major pars, etc. 12. Si lex est difficilis. 13. Materia gravis obligans sub culpa levi. 14. Contemptus formalis. *ibid.* Indicia gravis obligationis. 15. Leges mixtae? ad quid obligant. 16. An lex possit præcipere actus internos. 17. An obligare cum gravi damno aut incommodo. 18. An obligatio naturalis possit tolli per legem. 19. An teneamur auferre impedim. legis. 20 et 21. Quid faciunt dubia circa legem. 22 et 23. Leges poenales ad quid obligant. 24. Ad quid privativa?. 25. Ad quid fundata? in falsa præsumptione. 26. An charitas requiratur ad satisf. præcepto. 28. An intentio. 29. An per plura præcepta pluribus actibus; aut imo pluribus præceptis satisfieri possit. 30 et 31. An leges civiles obligent, et quis leges condere possit. 33. An S. Congreg. 34. An Rota. 35. An pueri teneantur legibus. 37. An peregrini. 39 ad 41. Dispensationes votorum. 42. An excusat ignorantia. 43. Timor. 44. An impotentia. 45. Si cessat finis an cesset lex. 69 et 70. An per legem generalem cessent leges particulares. 71. De interpretatione. 72. Epitome. 77. An de casu ad casum extendi lex possit. 78. An irregularitas sit expressa in lege. *Torn.* II. XIX. 78. Scientia

legis circa irregul. <83. Leges eccles. circa impedim. ad petendum. XVIII, 68.

Libellus. Contractus libellaiicns quid. *Tom.* I. X. 213.

Liber. Prohibit, librorum an cessante periculo, cesset prohibitio. *Tom.* 1. II. 70. Qui retinet aut legit libros hæreticorum an incurrat excomm. *Tom.* II. XIX. 55 ad 59. An qui audit legere. 58. An qui legit manuscripta hærelia. 59. Libri proscripti in indice. 60 et 61. An incurrat excomm. qui eos retinet. 62.

Liberius hominis. *Tom.* L 111. 2. Quot species dantur. 7 ad 9. Libertas indifferentia}. 10. Judicii. 11. Lædentes libertatem ecclesiast., extrahendo confugientes ad ecclesiam incurrunt excomm. papalem. *Tom.* III. *App.* III. 80 in medio.

Licentia. An requiratur licentia Episcopi pro absentia parochi. *Tom.* I. VII. 17. An requiratur licentia oretenùs vel scripta. 20. Præsumpta circa paupertatem. XIII. 11. Quid si injuste negetur. 12 Si data ab abbatisa circa donationes. *ibid.* Licentia ad usus vanos. 13. Ad ludds. 14. Licentia negata à Superiore et concessa ab inferiore an valeat. 20. An confess, sine licentia possit admonere pœnit. *Torn.* II. XVI. 124. Qui peccat in licentiæ confidentiam an possit absolvi à reservatis. 144. An licentia extendatur ad pecc. posteriora. 145. An, si confess,, alium consulat de pœnit. licentia, teneatur ad sigiil. 149. An possit admoneri complex de licentia pœnit. 152. De licentia ingrediendi monast. monial. XIX. 34 ad 39. Ad colloquendum cum monial. 40 ad 45. An Regulares possint prædicare sine licentia Episcopi. *Tom.* 111. XX. 124 et 126.

Ligna. Furtum lignorum quandonam est peccatum. *Tom.* I. X. 25.

Lingua. Vide *Idioma*.

Lilaniæ un recitanda} de oblig. in ollie. *Tom.* III. *App.* III. 72.

Littera. Donatio per litteras quousque revocari potest. *Tom.* I. X. 130. Resignare aut legere litteras alicujus an licitum. XI. 5. Cui permissum 6. An moribundus teneatur per litteras facultatem impetrare. *Tom.* II. XVI. 98. \n pœnit. teneatur per litteras denuntiare. 176.

Loca et *Locus*. Loca exempta quaenam dicuntur. *Tom.* I. II. 39. Quænam sacra. IV. 39 in /in. Inde Missa audiri potest. VI. 35. Si delictum est publicum in uno loco, an liceat revelare in alio. XI. 12. Quinam locus requiritur ad ordinat. 7om.ni. \pp. JIL 43 ad X. I bi Missa dicenda. 114. Quid si ecclesia polluat. I lo el 128.

Locatio quid. *Tom.* I. X. 203. Successor conductoris quid potest. 206. In casu sterilitatis quando debetur remissio. 207. Jus mendicandi an possit elocari. 208 *in fin.* Tabellarii circa mercedem. 209.

Locutiones spirituales quid. *Tom.* III. *App.* I. 21.

Lucrum. Opera liberalia ob lucrum die festivo an liceant. *Tom.* 1. VI. 8 et 9. An ob magnum lucrum liceat laborare. 22. An omittere Sacrum. 43. Mutuum spe lucri an liceat. X. 143. Lucrum gratis datum in mutuo an possit retineri. 144. An si datum timore. 145. De lucro cessante. 148 ad 152.

Ludus. Votum non ludendi quomodo obliget. *Tom.* 1. V. 30. Religiosi qui ludunt quando peccent. X. 215. De fraudibus in ludis. 216. Ludi prohibiti laïcis, et an victor possit sibi retinere. 217. An qui perdit teneatur solvere. 218. De ludis prohibitis clericis. 219. Religiosis. 220. Episcopis. 221. De licentia data Religiosis de ludendo. XIII. 14.

Lunatici an sint irregulares, *Tom.* IL XIX 113.

M

Maledictio creaturis an sit blasphemia. *Tom.* I. V. 2. An maledictio mortuis. 3 ad 11. Vivis. V. 8.

Malum. Qui optat diversa mala inimico quot peccata committit. *Tom.* L HI. 65. Qui suadet minus ma um ul majus evitetur, an peccat. IV. 30.

Mandans, circa restitutionem. *Tom.* 1. X. 42 et 43. An mandans incurrat censuram. *Tom.* IL XIX. 7. An clerici percuss. 49. Quandonam fit irregularis. 97 et 98.

Manducare. Si quis frangit jejunium pluries manducando, an illud explicandum. *Tom.* 1. XII. 20 et 21. λ ide *Abstinencia*.

Manus. De extensione manuum in Confirm. *Tom.* IL XIV. 11. An manu dextrà aut instrumento ungi . etc. 42. De impositione manuum circa Ordinem. XVII. 16.

Manuscripta an sint propria Religiosi. *Tom.* L XIII. 5. An manuscripta hæreticorum possint legi. *Tom.* ILXIX. 59.

Maritus. Quæ vota uxoris irritare potest. *Tom.* I. V. 26. Obligatio viri VII. 12. Si adulter occidit maritum, an incurrat irregularitatem. VIII. 20.

Martyrium , an liceat se illi exponere. *Tom.* II. XIV. 7 *in fin.*

Mater. An possit sumere medicinam cum periculo prolis, etc. *Tom.* L VIII. 25 et 26. An debeat incidi ad baptizandam prolem. *Tom.* IL XIV. 9.

Materia gravis obligans sub culpa levi. *Tom.* I. 11. 14. De mutatione materiæ in iuramento. V. 19. In voto. 35. An remaneat reservata materia commutata. 48. Quænam dicitur materia gravis in furto. X. 22. Materia Baptismi. *Tom.* II. XIV. 8 et 9. Materia remota Confirm. 39 et 40. Proxima, et an extensio manuum Episcopi, etc. 41. Materia proxima et remota Pœnit. XVI. 1. An peccata confessa sint materia sufficiens, etc. 3. Materia remota Extrem-Unct. XVII. 2. An materiæ, et forrnæ in specie à Jesu Christo sint omnes determinata?. 15. Materia matrim. XVIII. 28. Materia Sacramentorum. *Tom.* 111. *App.* III. 5. Simultas materiæ cum forma. 6. Mutatio materiæ. 7. Materia dubia, aut mixta. 8. Materia Ordinis. 29. (Vide etiam *Tom.* II. XVII. 16). Materia parva in recitatione officii. *App.* III. 69. Materia Ordinis sacri ab eodem ordinante debet tradi. 29 *in /in.* Materia subdiaconatus. 57. Diaconatus. 90. Presbyteratus. 92. (Et fusiùs *Tom.* II. XVII. 16). Materia Missæ, nempe panis. 97. Vinum. 98. De præsenlia materiæ in Missa. 99. Materia Euchar. 98 ad 101.

Matrimonium. An per usum matrim. polluitur Ecclesia. *Tom.* I. IV. 39. Promissio facta matrim. cum defloratione, ad quid obliget. X. 93. Ad quid si deflorata recusât matrim. 96. An parochus possit assistere matrim. public, peccatorum. *Tom.* II. XIV. 6. In matrimonio nullo, an confess, admonere debeat pœnit. XVI. 113. An si sponsi jam parati sunt, etc. 114. An in dubio potius matrim. favendum sit an libertati. XVIII. 6. Quid si quis contrahit postquam sponsalia, etc. 13. Materia, forma et minister matrim. 28. Hiationes. 29. Si parochus assistat peccatoribus, quomodo peccat; et quot committunt sacrilegia sponsi qui in mortali contrahunt. *Ibid.* An liceat simulare celebrationem nupt. *ibid.* ad 2. An per procuratorem, *ibid.* ad 3. De clandestinis matrim. *ibid.* ad 4. Si parochus assistit in peccato, et si omittit, *Ego vos conjungo, etc.*, an peccet, *ibid.* ad 5. An in **convalidatione** requiratur præsenlia parochi, *ibid.* ad 6. Fines matrim. 30. Consensus per signa an valeat. 31. An **matrim.** per procuratores, aut litteras. 32. Consensus conditionatus an sufficiat. 33. Adimpleta conditione an novo opus sit consensu. 34. An liceat contrahere in dubio, etc. 33. Dispensationes circa publicationes, votum castitatis et impedimentum ad petendum, etc. *Tom.* III. XX. 54. *remissive.* Circa impedim. dirimentia dubia. 55. Dirimentia certa. 56 et 57. Matrimonium spirituale circa contemplationem. *App.* I. 18. De usu matrim. Vide *Usus.*

Matutinum quâ horâ dioendum. *Tom.* III. *App.* III. 74 ad VI. Quâ Matutinum defunctorum, *ibid.* An Missa dicenda ante Matutinum, *ibid.* ad V.

Medicus tenetur adhibere remedia tutiora. *Tom.* I. I. 23. An possit præbere medicinam prægnantibus. VIII. 23 et 24. Obligatio medici imponendi confess.; et de interrogationibus medicis faciendis. *Tom.* III. *Tr. ult.* 33 ad V.

Meditatio. Necessitas, et modus meditationis. *Tom.* III. *App.* I. 2 ad 5. et *App.* IV. §. III.

Medium, et *mediator.* Media extraordinaria non sunt adhibenda pro conservanda vita. *Tom.* I. VIII. 2. An quis per duas medias Missas satisfaciat. VI. 34. Mediator si non restituit, ad quid tenetur pœnitens. X. 106

Membrum. In quo debet dari Baptismus. *Tom.* II. XIV. 11 et 12.

Mendicantes. Vide *Hegulares.*

Menstruum non impediatur à Communione. *Tom.* II. XV. 58. An ab usu matrim. XVIII. 38 *in fine.*

Mentalis. Restrictio mentalis an liceat. *Tom.* I. V. 15. Simonia mentalis. XIII. 58 *circa med.*

Mentiri in confessione an sit sacril. *Tom.* II. XVI. 28.

Mercēs ultroneæ quantum decrescunt. *Tom.* I. X. 174.

Meretrices an possint permitti. *Tom.* I. IX. 12.

Metus. An sponsalia per metum sint valida. *Tom.* II. XVIII. 5. An censura. XIX. 3 *in fine.* An metus excuset à censura. 8. Vide *Timor.*

Miles. An debet persistere in periculo. *Tom.* I. VIII. 1. An possit bellare in dubio an bellum sit justum. 31.

Mince. Si pomitens minatur mortem, an confess, possit eum vitare. *Tom.* II. XVI. 163.

Minister et ministrare. Minister Baptismi quis. *Tom.* II. XIV. 15 et 16. Confirmationis. 44. Extremæ-Unct. XVII. 6. Matrim. XVIII. 28. Intentio ministri *Tom.* 111. *App.* III. 9. Minister uniuscujusque Sacram, quis. 10. An obeat esse in gratia. 11. Si sil Jaicus, vel ministret non solemniter, an sufficiat contritio. 12. An sacerdos, si in mortali absolvat, Commun. ministret, aut celebret, peccet. 13. An subdiaconus. 14. Quid si ministret indigno. 15. An qui simulat administrat. Sacram, peccet. 16. An debeat intendere quod facit Ecclesia. 18. An liceat petere Sacramenta à ministro excomm., aut peccatore. 20. An dare pecuniam ministro, etc. 21. Quis sit minister Ordinis. 30.

Minores si accipiunt mutuum, an possit repeti. *Tom.* I. X. 140. An possint obligari et donare. 234.

Missa. Qualis intentio requiritur ad audiend. Missam. *Tom.* I. VI. 27. Qualis attentio. 28. Qui recitat ollicium an satisfaciat Missæ. 29. Qui celebrat. 30. Qui confitetur. 31. Qui dormitat, aut colligit eleemosynas. 32. Quænam omissio dicitur parva materia. 33. I ude potest audiri. 35. Oratoria, et ubi Episcopus celebrare, etc 36 et 37. Quot Missa; celebrari possunt in oratorio priv. *Post. n.* 38. *in App. Clans.* \. An Kpiscopus possit dispensare ùt domi, etc. 38. Excusat ù Missa impotentia. 39 et 40. (Dc infirmo babenle oratorium , vide *Tom.* 111. XX. 3). An excuset incommodum. 41. I sus. 42. An scandalum aut lucrum, aut confessio, etc. 43. Obligatio parochi circa Miss. VU. 29. Missa conventualis , qualis el cui applicanda, *ibid, in /in.* Episcopo invigilandum est super Missis, etc. 58. De Missa Episcopi. 65. Si confessarius furi imponit Missas, et dominus esset certus, an fur teneatur adhuc ad restitui. X. 106. An Communio in Missa defunct, sit licita. *Torn. H.* XV. 16. Stipendium Missæ. 39 ad 73. (Et *Tom.* III. *App.* 111.106). Praescriptio circa Missas. *Tom.* II. XV. 71. Reductio Miss, cuinam licita. 76. Si reditus deficiunt, etc. 77. De Missis gregorianis. 78 *in /in.* An peccet sacerdos qui Missam infra horæ quadrantem persolvit. 84 ad 86. Catalogus Decretorum. 88. Regulares non possunt contra Episcopi prohibitionem admittere advenas* ad celebrandum in suis ecclesiis. *Tom.* III. XX. 75. An sint obligati ipsi rationem reddere de legalis Missarum. 81. Quid si clefunctus sepelitur in ecclesia Regul. etc. 92. Missa ordinationis dicenda ab ipso ordinante. *App.* III. 29 *in /in.* Missa quid sil. 96. Requisita ad Missam circa materiam. 97 ad 99. Forma. 110. Efiectus. 102. Pro quibus offerri potest. 103. Fructus. 10i. Valor. 105. An dilatio Missæ sit peccatum. 107. An retentio partis eleemosyna). 108. De applicat. Missæ. 110. Obligatio sacerdotum celebrandi. III. Rubricæ. 112. Tempus quando Missa dici potest, an ante Matutinum, an in die Cænæ Domini et Sabbati sancti. 113. Locus ad celebrandum. 114. Requisita, nempe altare. 116. Calix et patena. 117. λ estes. 118. Corporale. 119. Palla. 120. Missale. 121. Crux cum Crucifixo. 122. Tres Missæ injuncta) Neo-presbyteris. 124. Missa dicenda alte, breviter, etc. 125. Missa' volivte. 126. An pluries in die liceat sacrilicare. 127. Si ecclesia violetur, an liceat celebrare. 115 et<28.

Missale. An omnes rubrica* Missalis sint præceplivæ. *Tom.* HI. *App.* HL 112. Missale requisitum ad Missam. 121.

Mixtio. Mixtione acquiritur dominium. *Tom.* 1. X. 9 ad

G. Qui recipit à lure rein mjxlam cnm re illius ad quid tenetur.

Mohatra contractus an licitus. *Tom.* 1. X. 182.

Monachus. Percussio monachi, quando absolvi potest ab Episc. *Tom.* 111. XX. 46 ad 48.

Monasterium. Si pator cogit tilias ingredi monasterium an peccet. *Tom.* I. VII. 3. De famulis monasteriorum circa Commun, paschalem. XII. 12. An lædatur sigillum si nominaretur monasterium, etc. *Tom.* II. XVI. 157. Qui cogit mulieres ad ingrediendum monast. au sit excomm. XIX. 29. Vide *Claustrum*.

Moneta falsa non potest expendi. *Tom.* I. X. 204.

Monialis. Cura Episcopi circa monast. Monial. *Tom.* I. VU.Gi. Cui obedire debent. XIII. 21. De electione abbatissa. monial. 22. Monialibus etiam velitum est esse commatres. *Tom.* 11. XIX. 37. De confessariis monial. XVI. 89. An confess., ut monast. ingrediatur, debeat habere licentiam. XIX. 37. An medicus. 38 et 39. De colloctione cum monial. i0 ad 43. Si monialis frangit clausuram, an incurrat excomm. 46. Facultas Episcopi circa clausuram monial. *Tom.* 111. XX. 66. De approbatione ipsius confess. 67. Moniales exempta* à decimis. 87. De tumulo in ecclesiis monial. 92 *in fine*, interrogationes facienda. monial, in confessione. *Tr. ull.* 32.

Monita. Vide *Animadvertere*.

Monitio facienda pœnitentibus. *Tom.* il. XVI. 106 el 107. Quid si non est profutura. 108 ad 112. Si matrim. est nullum an confessarius debeat admonere pœnit. 113. An si sponsi in ecclesia jam sint. 114. Monitio circa restitution., et quid si speratur postea profutura. 115. Quid si pœnitens interrogat, el si adest damnum commune. 116. In dubio an profutura, *ibid.* Monitio facienda pœnienti sollic. 178.

Monitorium quid *Tom.* I. XI11. 73.

Monipolium quando est licitum. *Tom.* I. X. 183 et <84.

Monstruosi sunt irregulares. *Tom.* II. XIX. 124.

Montes pietatis an sint liciti. *Tom.* I. X. 135.

Moribundus si dat signa pœnit. an possit absolvi. *Tom.* II. XVI. 36. Ansi alii testantur, *ibid.* Si nullum dat signum. 37. Si in actu peccati sensibus destituitur. 38. An possit absolvi à vitando. 92. An moribundus teneatur sub gravi suscipere Extrem-Unct. XVII. 12. An teneatur per litteras in censuris papal, facultatem petere à Superiore. XVI. 98. An présente Episc. potest absolvi à casibus papal, â quocumque confess. *Tom.* III. XX. i3. Quomodo confessarius

debet se gerere eum moribundis. *Tr. ull.* 46 et 47. et *Ann.* II. §. IV.

Mors. Vide *Necessitas* et *Periculum*.

Mortale quot modis fit veniale. *Torn.* 1. 111. 67. Et quot veniale fit mortale. 68. Qui se exponit periculo probabili mortalis, quomodo peccat. 96. Qui peracta confess, recordatur mortalis, an possit communicare. *Tom.* 11. XV. 23. An qui dubitat. <34. Quid si adest scandalum, etc. 24.

Mortificatio. An liceat vitam sibi breviare pœnitentiis, etc. *Tom.* 1. VIII. 2. Mortificationes alllectivæ. *Tom.* III. *App.* 1. 25 ad 27.

Mortui. Vide *defuncti*.

Mulier ostendens ubera quomodo peccat. *Tom.* 1. IV. 29. Quomodo se permittens tangi. IX. 5. Aut violari. 7. An tunc teneatur clamare. 6. Quomodo peccat qui mulierem in monasterio vi ponit. VII. 5. An mulier, si percutit Clericum, incurrat excomm. papal. *Tom.* III. XX. 47. De interrogationibus faciendis juvenibus qui caput mulieribus ornant. *Tract, ull.* 36. Quomodo confessarius se gerere debeat cum mulieribus. 54 et 55. Vide etiam *Uxor*.

Mundus. Qui maledicit mundo an peccet. *Tom.* I. V. 2.

Aiutare et *mutatio*. An sponsalia possint dissolvi ob mutationem notabilem, etc. an ob hæreditatem, aut meliorem occasionem. *Tom.* II. XVIII. 19. An liceat mutare confessarium. *Tom.* 11. *Tr. ull.* 43. Mutatio substantialis et accidentalis in Sacram. *App.* III. 7. Vide *Permutare*. *Materia* et *Testator*. i-u.

Mutilare et *mutilatio*. An liceat pro conservanda vita. *Tom.* I. VIII. 3. An sibi virilia abscindi, *ibid*, incurritur irregularitas per mutilationem. *Tom.* II. XIX. 109 et 110. Quid intelligitur sub nomine mutilationis memhri. 109.

Mutus. An excusatur ab integritate materiali confess. *Torn.* II. XVI. 35. Quando est irregul. XIX. 118. Quomodo confess, se gerere debet cum mutis et surdis. *Tom.* III. *Tract, ult.* 44 et 45.

Mutuum. Quando debet restitui. *Tom.* I. X. 139. An minoribus mutuo datum. 140. Filiis familias. 141. Sub spe lucri. 143. Timore. 145. An liceat in mutuo aliquid exigere ob pactum ad longum tempus. 146. An ob damnum emergens et lucrum cessans. 147 et 148. Requiritur admonitio. 149. Ut lucrum non excedat spem. 150. Ut mutuum sit causa damni. 151. De periculo in mutuo. 153 et 154. De poena conventionali. 156 et 157. Animo benevolo. 158. De pactis obligat. 159 ad 161.

Mutuus. An requiratur promissio mutua in sponsalibus.

TomAi. XVI11. 4. An in mutuo debeat ease exteruata signis; et quid si paler promittit nomine filii, 5. Mutuo consensu solvuntur sponsalia, quid de impuberibus. 14.

Mysteria. De necessitate medii et præcepti credendis. *Tom.* I. IV. 3.

N

Nares. Tabacus per nares sumptus, an frangat jejunium. *Tom.* 11. XV. 38. An aqua per nares, etc. 41.

Natalia circa irregularitatem. *Tom.* II. XIX. 126 ad 128. Quis in ea dispensare potest, et an Regulares. 87. (Vide etiam *Tom.* III. XX. 104 et 105.)

Necessitas. Quænam sit extrema; et quid si nobilis, etc. *Tom.* 1. X. 15. An fur, si in extrema necessitate consumit furtum, teneatur ad restitut. 19. An dives non succurrendo pauperi. 20. An tenemur succurrere proximo in extrema necessitate cum probabili periculo peccandi. IV. 14. An pastores in gravi necessitate, etc. *ibid*, et VII. 28. De necessitate extrema, gravi, et communi. IV. 18 et 19. Correctio an obliget cum periculo vitæ. 22. Necessitas excusat A festo. VI. 18 et 21. Quando à restitutione. X. 118' ad 120. An relig. ingrediendi causâ, liceat relinquere parentes in necessitate. XIII. 23. An filios aut fratres. 24. An liceat conferre Sacramentum dubium in necessitate. *Tom.* II. XIV. 3. Quid si Baptismus est dubius. 27. An Euch. sit de necessitate medii. XV. 2. Necessitas quando excusat à confess. ante Communion. 24. Quid si tunc deest copia confess. 26. Ab integritate confess, excusat necessitas prælii, naufragii, etc. XVI. 39. Sacerdos simplex potest in necessitate absolvere. *Tom.* III. *App.* HI. 130 ad *Noland.* III. Necessitas moralis orationis mentalis. *App.* 1. 2 ad 5. et *App.* IV. III.

Negotiatio. Cui vetita; et an clericus possit negotiari per alios, aut aliis. *Tom.* 1. X. 192. An, ut in propriis pascuis, etc. 193 et 194. Filius qui negotiatur pecuniâ palernâ, etc. X. 3 et 228.

Notitia. Qui in gravamen pœnit. utitur notitiâ confess, ad externam gubernationem, an frangat sigillum. *Tom.* 11. XVI. 156. An propter notitiam confes. possit confessarius sibi cavere A damno. 161.

Nullitas. Causæ nullitatis professionis, etc. *Tom.* 1. XIII. 3. De reconvalidat. confess, nullarum. *Tom.* II. XVI. 44 ad 46. An in matrim. nullo debeat confessarius admonere conjuges. 113. An sponsos qui se parant ad contra-
Tom. '111.

hendnm. **Hi.** An auferatur reservatio per confess, nullam Superiori factam. 141 ad 143. An sublato impedim. debeat patefieri nullilas ignoranti. **XVIII.** 81. Quomodo exigendus consensus. 82.

Numerica distinctio peccatorum. *Tom.* I. **III.** 57 et seq.

Nundina un prohibit® die festivo. *Tom.* I. **VI.** 13.

Nuntius. De donatione per nuntium. *Tom.* I. **X.** -130.

O

Obedientia. Votum obedientiæ quando obligat. *Tom.* 1. **XIII.** 16. Si capitulum regulas reformat, etc.; et an inobedientia sit duplex peccatum. 17. An obediendum in dubio an res præcepta sil licita. I. 15 el 16, et **XIII.** 17. An subditus teneatur ad obedientiam, si Prælatus ei imponit ut revelet secretum sibi commissum. 18. Si Prælatus inferiori det licentiam. etc. 20. De obedientia monialium. 21. Circa electionem abbatissæ. 22.

Objectum Fidei quid sit. *Tom.* I. **IV.** 2. Spei. 7. Charitatis. 9. Objectum peccati cadit sub sigillo. *Tom.* II. **XVI.** 153.

Obligare et *obligatio.* Signa ut cognoscatur quando graviter lex obliget. *Tom.* i. 11. 15. An lex possit auferre naturalem obligationem. 19. Obligatio votijevis in materia gravi. V. 29. Obligatio liliorum. **VII.** 1 ad 3. Parentum. 4- et 5. Fratrum. 6. Dominorum. 7. Famulorum. 8. Viri. 12. Qui jurat sine animo se obligandi an remanet obligatus. **X.** 122. An lex auferat obligationem naturalem in contract, sine solemn. 126. De promissione. 127. De donatione non acceptata. 130. De mutuo minoribus concesso. 140. Obligatio usurariorum et hæredum. 162. De cooperantibus ad usuram. 163 et 167. Obligatio legandi bona conjunctis. 237. Obligatio secreti. **XI.** 9. Obligationes bénéficiai.!. **XIII.** 45. Patrini Baptismi. *Tom.* II. **XIV.** 31. Obligatio conferendi. Confirm. 46.^Eam suscipiendi. 47. Qui suscipit Ordines an debeat esse confirm. 48. Obligatio injungendi poenitentiam. **XVI.** 48. Et eam injungendi saltem sub levi. 49. Eam acceptandi. 55. Exequendi. 56. Qui eam differt quando peccet. 57. Qui illius obliviscitur ad quid tenetur. 59. Qui eam implet in mortali. 60. Quis possit eam mutare. 61. Oblig. excipiendi confess., et an cum periculo, etc. 125. Excipiendi Extr-l'net. **XVII.** 12. Sponsalia sine animo, etc. an obligent. **XVHL** 1. Obligatio adimplendi sponsalia. 8. De oblig. illius qui promittit duabus mulieribus. 9. Quid si filius sine consensu patris, etc. 10. Obligatio confessa-

rii interrogandi, admonendi, et disponendi pœnit. *Tom.* III. XXL 2ad, 4. Oblig. deferendi habitum et tonsuram. *App.* III. 49 et 51. Celebrandi intra annum. 111.

Observantia. Vana observantia quid. *Tom.* I. IV. 36. In dubio an effectus sit naturalis, quid præsumendum. 37. An liceat usus pulveris sympathici, *ibid.*

Obsletrices debent examinari à paracho. *Tom.* I. VII. 45.

Occasio. Licet patri non auferre occasionem filiis furandi, etc. *Tom.* I. IV. 30. Sollicitatio occasione confessionis denunt. *Tom.* II. XVI. 167 et 168. De occasione proxima voluntaria. *Tom.* III. *Tract, ult.* 1 et 2. De occasione sponsorum, etc., et illorum qui amorem faciunt. 3. De occasionibus quæ sunt in esse, et de iis quæ non sunt in esse, et quando dari debet absolutio. 4 et 5. De occasione necessaria. 6 et 7.

Occidere se indirectè an liceat. *Tom.* I. VIII. 1 et 2. Tabulam cedere, incendium navis, etc. *ibid.* Reo non fugere, mortificationes, media extraordinaria, aut subire manus chirurgi. 2. An liceat ob vitæ defensionem injustum aggress, interficere. 11. Confutatur super hoc puncto opinio cujusdam neoterici. 12. De occisione tyrannorum, et an umquam liceat. 13. De honoris invasore. 14. Bonorum. 15. hidiciliæ. 16. Proximi. 17 et 18. An liceat prævenire. 19. An adultero occidere virum. 20. Innocentem. 21. De abortu. 22. An prægnantes quæ sibi abortum procurant incurrant excomm. 23. An in dubio fætus animat. 24. An liceat matri sumere, præbere medicinam, etc. 25 et 26. Vide *Homicidium*.

Occultum. Quando impedimentum dicendum est occultum. *Tom.* II. XVIIL 77. Quid si est notum paracho, et testibus. 78. Delictum occultum circa irregularitatem. XIX. 82. Quando dicitur delictum esse occultum. *Tom.* III. XX. 33. Quid si homicidium est penilùs occultum. 51. Si casuale. 52.

Odium. Qui optat diversa mala quomodo peccat. *Tom.* 1.111. 65. Qui odio impedit aliquem ab aliquo bono. X. 63.

Oflensa. An ob offensam illatam vitæ aut famæ teneatur offensor pecuniâ compensare. *Tom.* L X. 83.

Officium. A quo debet recitari officium in sepeliendo, etc., in ecclesiis Regularium. *Tom.* III. XX. 29. Dispensatio Regularium in officio. 107. Officium ostiarii. *App.* 111. 53. Lectoris. 54. Exorcistæ. 55. Acolythi. 56. Officium defunctorum, an sit obligatio recitand. 72. Officium diaconi. 91. Vide *Horæ canonical*.

Omissio. Ad omissionem requiritur actus positivus; et quando imputetur. *Tom.* I. III. 45. Qui omittit correctionem ob timorem, quomodo peccat. IV. 21.

Opera et Opus. Qui putat tantum opera esse peccata, an peccet desiderando. *Tom.* I. I. 6. Opus servile quodnam dicatur. VI. 7. An infidelibus liceat imponere opus servile die festo. 1 *in fine*. An liceant opera liberalia ob lucrum. 8. An exarare. 9. Pingere. 10. Ire venatum, etc. 11. Ah opera forensia. 12. Nundinae, et contractus. 13. Vide *Labor*.

Opinio. Quam opinionem medicus sequi teneatur. *Tom.* I. I. 23. *Judex.* 24 et XIII. 65. Quam minister in conferendis Sacram. I. 25. Quam in necessitate. 26. In matrim. et Pœnit. 27. Quam, si ratio convincit. 28. Quae opiniones eligendae sint. 29 et *seqq.* Quenam in bello. VIII. 29. Cum opinione probabili non potest incipi possessio. XI. 8 et 144. An liceat uti probabili opinione circa sigillum, etc. *Tom.* II. XVI. 164. Vide *Probabile*.

Oratio. De oratione ad lucrandum jubilaeum. *Tom.* II. XVI. 65. Oratio mentalis, necessitas et modus. *Tom.* III. *App.* 1. 2 ad 5. et *App.* IV. §. III.

Oratoria. De oratoriis. *Toni.* I. VI. 36 et 37, (et fusius post n. 38. *in App. de oratoriis privatis*). Ubi potest Episcopus celebrare. 37 *in fine*. (Et *Tom.* III. XX. 62 et 63). An Episcopus possit dispensare ad celebrandum domi. *Tom.* III. XX. 64.

Ordinandi debent probari. *Toni.* I. VII. 48. De probitate positiva requisita. 50 et 51. De scientia. 52. De ordinandis pravo habitu irretitis. *Toni.* III. *Tract, ult.* 16 et 17.

Ordinans. Materia debet accipi ab ordinante, et ipse debet celebrare. *Toni.* UI. J/ j. 111. 29 *in fine*.

Ordinarius. Quisnam habet jurisdictionem ordinariam, et an possit eam delegare. *Tom.* II. XVI. 81. (Et *Tom.* III. XX. 34 et 58).

Ordo bonorum circa charitatem. *Tom.* I. IV. Ii. Personarum. 15. Qui detrahit alicui ordini, aut personae illius, quomodo peccat. XI. 16. Qui non habet animum suscipiendi Ordinem intra annum, etc. XIII. 42. Qui habet animum dubium aut conditionatum, an graviter peccet aut teneatur ad restitutionem. 43. De Regularibus circa Ordines recipiendos, etc. *Tom.* III. XX. 113. De tyronibus. 114. An possint ordinari extra tempora. 115. An in die festo de praecepto. 116. An possint dari Ordines à Regularibus. 117. An saecularibus subditis, et non subditis, *ibid*, et 120. An tyronibus. 119. Quid sit Ordo. *App.* III. 25. Quot sint, et an episcopatus. etc. 27. An singuli Ordines sint Sacra-

menta. 28. (Vide fusiùs de hoc *Tom.* II. XVII. 14). Materia et forma Ordinis; an tactus physicus, et simultaneus, etc. Ap/?. IU. 29. Minister. 30. Effectus. 31. Ordo suscipiendus à proprio Episcopo. 33 ad IV, et quis sit proprius; et à quo Regulares, etc. 34. Quid si quis per saltum ordinetur. 40 ad VII. Requisita ut quis ordinetur. 32 et 46. Círdo Horarum. 74 ad V.

Ostiarium quid, potestas, et officium. *Tom.* III. App. III. 53.

Otium contemplativum quid. *Tom.* III. App. 1. 7.

Puelum non repetendi sortem intra longum tempus an licitum. *Tom.* I. X. 146. De pœna conventionali. 156 et 157. De pactis obligatoriis in mutuo. 159. De restituendo in eadem quantitate. 160. De reddendo id quod debetur ex iustitia, aut charitate. 161. De exigendis fructibus usque ad solutionem. 170. De retrovendendo. 180. De reëmendo. 181. De contractu *Môhatra* cl *Anlechryseos* vulgô *a goderc*. 182. De monopolio. 183 et 184. De pacto (*id caput salvum*; et de supplendo animalia mortua. 226. Pactum de salario in progressu litis, et *de quota litis*, an sit licitum. XIII. 71. An pacta de stipendio Missæ. *Tom.* II. XV. 64. De non appellando à sententia lata pro matrimonii nullitate. XVIII. 11 *in fine*.

Palla requisita ad celebrandum. *Tom.* 111. App. 111. 120.

Palpo quis dicitur. *Tom.* I. X. 51.

Papa et *Papal*. Definitiones Papæ sunt infallibiles. *Tom.* [II. 33. Ipse est supra Concilia, *ibid.* In quo dispensare potest. 55 et 56. f/ i7 *Tom.* II. XVIII. 83). An possit dispensare in volis solemnibus. A'. 50. An mutare ultimas voluntates. X. 236. An possit dispensare cum ordinalis ad matrim. etc. *Tom.* II. XVIII. 65. An in matrim. rato. 90 *circa fin.* An confessarius simplex possit absolvere à papalibus coram Superiore. XVI. 97. Differentia inter casus papales et episcopales, et ibi de accusatione falsa sollicit., et de recepti, donorum à Religiosis. 129.

Paraphernalia bona quænam dicuntur. *Torn.* L X. 5.

Parentes. Amor parentibus debitus. *Tom.* I. VII. 1. Obligatio parentum circa alimenta, legitimas et dotes; Dec. quatuor Rotar. 4. Si impediunt filios, ne vocationem sequantur, aut eos cogunt ingredi monast., quomodo peccant. 5. An filius possit relinquere parentes pauperes. XIII. 23. An dissentientibus parentibus possit fieri religiosus.

24. An parentes possint relinquere filios, *ibid.* Si parentes infideles repugnant in baptismo filiorum, an liceat eos baptizare. *Tom.* II. XIV. 21. An liceat vendere illis filios non jam baptizatos. 22. Si parentes baptizant, an contrahunt impedim. petendi debitum. 34. Si filius, patre dissentiente, init sponsalia, an possint dissolvi. XVIII. 17. Vide etiam *Pater*.

Parochus. In quo dispensare potest. *Tom.* I. II. 49 et VI. 14. Onera parochi et præsertim de residentia. VU. 14 et *seqq.* An teneatur ad correctionem cum periculo vitæ, et inquirere crimina subdit. IV. 22. An ad concionem. VI. 5 et VII. 35 et 36. De iis de quibus concionandnm. 37 ad 44. An parochus possit fieri religiosus. XIII. 29. Ad quid tenetur parochus circa palrinos Bapt. *Tom.* II. XIV. 38. Circa conservationem et dispensationem Euch. XV. 8. Pro quo celebrare debeat. 72. An possit sibi adscissere parochos alterius diœcesis ad audiendas confess, in sua ecclesia. XVI. 77. An ipsinsmet diœc. 78. An peccet parochus si assistit matrim. peccatorum. XVIII. 29 ad I. An si repugnat, etc. *ibid.*, ad 4. Si existit iu peccato, et si omittit *Ego vos conjungo*, etc. ad 5. Si matrim. convalidatur. etc. ad 6. Si parochus est conscius impedim., an teneatur impedire matrim. 57. An possit dispensare in denunt., aut declarare, etc. 59. An requiratur parochi assistentia in matrim. 70 et 71. Vide *Residentia*, *Sacramenta* et *Missa*.

Pars. An peccet qui sibi retinet partem stipendii Missæ. *Tom.* II. XV. 65 ad 71.

Parsimonia bona quænam sunt. *Tom.* I. X. 6.

Participans in furto ad quid tenetur. *Tom.* I. X. 54. Si multi incendunt domum ad quid singuli. 55.

Pater. Si pater promittit sponsalia pro filio an sint valida. *Tom.* II. XVIII. 5.

Patria. Vide *Peregrinus*.

Pauper. Quibus pauperibus restituendi sunt fructus pastoris non residentis. *Tom.* I. VII. 23. An pauper teneatur petere, etc. X. 17. An possit accipere rem magni valoris. 18. An simulans paupert. tenetur restituere. 78 *in fin.* Jus mendicandi an possit elocari. 208. Quibus pauperibus superflui fructus benefic. erogandi. XIII. 47 et 48. Vide *Necessitas*.

Pauperius. An manuscripta sint propria Religiosi. *Tom.* I. XIII. 5. De peculio. 6. Quando peccator contra votum paupertatis. 7. De donorum prohibitione. 8 et 9. De ma-

teria gravi et restitutione. 10. De licentia praesumpta. 11. injustè negata. 12. Ad usus vanos. 13. Ad ludos. 14.

Peccare et peccatum. De differentia pecc. *Tom.* 1. III. 22. Veniale etiam Redit legem divinam. 23. De advertentia. 24 ad 39. De consensu. 40 ad 45. Peccatum philosophicum quale dicitur, et an sit mortale. 46. De desiderio. 47. De delectatione morosa, *ibid*, usque ad 54. De distinctione specifica. 55 et 56. Numerica. 57 ad 63. De objectis totalibus. 64 et 65. Effectus mortalis et venialis. 66. Quot modis mortale fit veniale. 67. Et contra veniale mortale. 68. Qui se exponit probab. peric. mort. an peccet. 69. Votum committendi venialia, an sit irritum. V. 25. De peccatis in causa. \ III. 8. An peccatum confessum sit materia suffic. ad recipiendam absolut. *Tom.* If. XVI 3. An distinguenda sint confessa à non confessis. 4. Dolor generalis an sufficiat. 12. Dolor de venialibus quomodo eliciendus. 23. Peccatum dubium, an adsit obligatio confitend. 30 ad 32. De peccatis dubiè confess. 33. Quid si postea fiunt certa. 34. De complice in peccato turpi. 95. An pœnitens existens in mortali possit pœnitent. satisfacere. 60. Qui peccat in confident. Jubilæi, an possit absolvi. 69. De judicio peccati. 10f. Quid si pœnit. negat aut tacet peccatum. 120. An possint reservari venialia, aut interna, aut non consummata. 132. An cadant sub sigillo peccata complices, et an possit admoneri compl. cum licentia pœnit. 152. Circumstantia* peccatorum circa sigillum. 153 ad V. Qui manifestaret peccata alicujus oppidi, an frangat sigillum. 158. Si conjux petit cum peccato mortali, an teneatur alter reddere. XVIII. 46. An si velit seminare extra vas. 47. Si petat cum veniali. 48. An ad incurrendam censuram requiratur peccat, grave. XIX. 7. Vide *Delictum*.

Peccator. Si Sacramentum petat an denegandum. *Torn.* II. XIV. 4 et XV. 15. An Communio. XVI. 5. Si sponsi in peccato existant, an parochus possit assistere matrim. 6.

Peculium Religiosorum quid. *Tom.* I. XIII. 6.

Pensio et pensionarius. An pensionarius teneatur ad erogandum superfluum. *Tom.* 1. XIII. 49. De pensione. 59. Pensio quoad excommunicatos *Tom.* II. XIX. 19.

Percussio et percussor. Percussor clerici quando est vitandus. *Tom.* II. XIX. 16. Quando incurrit excomm. 48 ad 52. Qualis percussio clerici sit levis, gravis, aut enormis. *Tom.* III. XX. 46. De absolutione ab ea. 47. In dubio an sit gravis, levis, etc. qualis judicanda. 48.

Peregrinus. An teneatur legibus in communi. *Tom.* A. II. 39. An loci domicilii, seu quasi. 49. An loci ubi per breve

tempus moratur. 4L A Commun, paschali in propria parochia eximitur. XII. 42. Cui confiteri potest. *Tom.* II. XVI. 87. Cui Religiosi peregrini. 88. An peregrinus possit censurari. XIX. G. De peregrinis. Quando casus est reservatus extrà, et quando dumtaxat in patria. XVI. 135. Quomodo intelligitur io *in fraudem reserv.* 136. An qui peccat in patria possit absolvi extra illam ab habente facult. 137. An possit absolvi in patria qui peccat extrà, et an peccans in patria possit absolvi à censuris extra illam, et an peccans extrà incurrat censur. ibi reserv. 138. Peregrinus si loquitur cum monialibus, an incurrat excomm. XIX. 44. An peregrinus virt. *Cap. Liceat*, possit absolvi à casibus et irregul. *Tom.* III. XX. 32.

Perfectio. Ad quam Religiosi tenentur. *Tom.* I. XIII. 2. Regula et monitum pro perfectione. *Tom.* III. App. I. 37 et 38. i

Periculum. Qui se exponit probabili mortalis an peccat. *Tom.* I. III. 69. An cum tali in necessitate extrema proximi, ei succurrendum. VI. 14. An corripere cum periculo vitæ. 21. An tali se exponere ad conservandam castitatem. VIII. I. *in fine.* De titulo periculi in mutuo. X. 153 et 154. Periculum ad quem spectat in emptione. 169. Ad quem si res idem periculum incursum fuisset apud dominum. 79. An liceat celebrare non jejunos ad vitandam injuriam Sacramenti. *Tom.* II. XV. 52. An ad vitandam mortem. 55. An adsit obligatio excipiendi confess cum periculo, etc. XVI. 125. An liceat usus matrim. cum periculo sanitatis. XVIII. 38. An sit obligatio reddendi debitum. 49.

Perire. Si res in manu domini etiam periisset. quid restituend. *Tom.* I. X. 79 *in fine.* Cui perit res vendita. 191. An pereunte fundo pereat census. 201.

Permittere mortem propriam an liceat. *Tom.* I. \ III. 1 et 2. Mulier permittens se tangi an peccet. IX. 5. An potius teneatur mortem pati quàm sui violat. 7.

Permutare res sacras an sit licitum. *Tom.* I. IV. 47. Qui permutat Missas, an possit retinere stipendium. *Tom.* II. XV. 71. An capellanus possit permutare ecclesiam aut altare, etc.; et quid si est privilegiatum. 75. Quinam potest mutare pœnitentiam. XVI. 61.

Perseverantia. Juramentum perseverantiæ in congreg. à quo relaxandum. *Tom.* I. V. 19.

Personale. Vota personalia possunt permutari in realia, et contrà. *Tom.* I. V. 38. Credita personalia anteriora an præferenda. X. 112. An liceat census personalis. 199.

Personæ quæ gaudent privil. canonis, et fori. *Tom.* III. XX.

21 et 24. Quomodo confessarius se gerere debet cum personis piis. *Tract ull.* 42 et 43.

Pestis. Sacerdotum obligatio tempore pestis. *Tom.* i. IV. 11. Parochorum. VII. 28.

Pharmacopolæ interrogandi, etc. *Tom.* III. *Tract. ult.* M

Pietas. Quando excusai A laborando in die festo. *Tom.* I. VI. 16. De montibus pietatis. X. 135. Quando pietas excusat à jejunio. XII. 34.

Pignus quid. *Tom.* I. X. 233.

Pingere an sit opus servile. *Tom.* 1. VI. 10.

Pluralitas beneficiorum quo jure vetita. *Tom.* I. XIII. 40 et 41.

Pluviali an uti possint Regulares extra proprias ecclesias. *Tom.* III. XX. 76.

Pœna. In lege si adsit pœna et præceptum, an obliget ad culpam. *Tom.* 1. II. 16. De pcenis inhabilitantibus, ac privativis. 24 et 25. In duellantes. VIII. 28. In sodomitas. IX. 26. De pœna conventionali pC. 156 et 157. In transgressores paschalis præcepti. XII. 38. An judex possit pœnam diminuere. XIII. 64 ad *Notand.* 2. Quando pœna est magna, an reus teneatur suum delictum fateri. 83. Pœna? temporales circa attritionem. *Tom.* II. XVI. 17. Pœna apposita in sponsalibus. XVIII. II. Quandonam irreg. habet rationem pœnæ. XIX. 84.

Pœnale. Leges pœnales ad quid obligant. *Tom.* 1. II. 24. Votum pœnale an sit reservatum. V. 49.

Pœnitens. An praesentia pœnitentis sit necessaria. *Torn.* II. XVI. 5. Ad quid tenetur confessarius si pœnitens eum interrogat. 116. Si tenet opinionem probabil. 119. Si negat, aut tacet aliquod pecc. 120. An absolutus ab inferiore A reservatis, urgente aliquâ, causa, postea debeat se præsentare Super. 133. An teneatur ad sigillum qui est requisitus de consilio à confess, ex pœnit. licentia. 149. An consultus ab ipso pœnit. 150. An cum licentia pœnitentis possit admonere complicem. 152. Quid si pœnitens est surdus. 155. Quomodo debet esse licentia pœnitentis. et an intra confessionem liceat eum admonere. 156. An frangat sigillum qui utitur notitia confess, in gravamen pœnit. 159. Si redit pœnitens malae conscient., an audiendus. 160. An confess, possit vitare pœnitentem qui ei minatur mortem. 163. An pœnitens debeat se Episcopo offerre. quando nequit se Pontifici præsentare. ut, etc. *Tom.* III. XX. 45.

Pœnitentia imposita diaconibus ab Episc. *Tom.* III, *App.* III. 91. Vide *Satisfactio*.

Pœnitentiaria. Clausulas S. Pœnit in dispens. Matrim, *Tom.* II. XVIII. 87. Formida in suppi. 88. Execuliquis. 89. Facultates S. Pœnit. XIX. 148.

Pollutio. De pollutione tangendo puerum aut mulierem. *Tom.* I. IX. 25 An semen corruptum liceat expellere. 31. An teneamur eam de se evenientem impedire. 32. An vitare causas. 33. Quæ actiones liceant. 34. De pollutione nocturna. III. 52. An pollutio impediatur à Communione. *Tom.* II. XV. 56. Pollutio ecclesiæ. *Tom.* III. *App.* III. 115 et 128.

Pontifex. Vide *Papa*.

Possessio et *Possessor*. Quando possessio stat pro lege aut libertate. *Tom.* I. I. 14. Possessor in dubio ad quid teneatur. 20. Ad quid «possessor bonæ fidei. X. 73. Quos fructus restituere. 74. Qui putat damnum minus quàm est in se. 76. Ad quid possessor malæ fidei. 77. Vide *Præscriptio*. Cum opinione probabili nemini liceat suscipere possessionem. X. 8 et 144.

Potestas. An qui habet ordinariam potestatem possit eam delegare. *Tom.* I. 11.61. (Vide etiam *Tom.* III. XX. 34 et 38). Quænam dicitur ordinaria. *Tom.* I. II. 61. An expiret morte delegantis, *ibid.* Quomodo interpretanda delegata, *ibid.*

Potus in jejunio quinam permittuntur. *Tom.* I. XII. 12. An vinum et birra. 13. Sorbetto. 14. Chocolate. 15.

Practicum dubium quid. *Tom.* I. I. 13. Judicium. 14.

Prandium an possit dividi in jejunio. *Tom.* I. XII. 10.

Præceptum An detur ignorantia invincibilis. *Tom.* I. I. 5. Præceptum dubium ad quid obligat. 15 et 16. Si adest præceptum et pœna. II. 16. An pluribus præcêptis possit pluribus actibus, aut uno pluribus satisfieri. 30 et 31. Si plura præcepta super eadem materia, etc. 32. An præceptum festi sit divinum. VI: 1. Confessionis. XII. 36. Communionis. 39 et 40. Præceptum prodendi secretum, an elcquando obliget. XIII. 18. An Regulares teneantur ad præcepta Synodi et Episcopi. *Tom.* III. XX. 78. An subdiaconi teneantur ad castitatem ex præcepto vel ex volo. *App.* III. 59.

Prædicare et *Prædicatio*. Prædicalio de peccatis publicis an obliget. *Tom.* I. IV. 22. De obligatione audiendi concionem. VI. 4. Obligatio Episcoporum et parochorum conctionandi. *ibid.* et 5 et VII. 35 et 36. Quæ prædicanda sunt a parochis. 37 ad 44. Fbi prædicare possunt Regulares?

d de licentia Episcopi. *Tom.* III. XX. 124 ad 128. De munere sacerdotum prædicandi, et de scitu necessariis ad prædicandum. *App.* 111. 131 et 132.

Preplans an excomm. incurrat in abortu. *Tom.* I. VIII 23.

Prtelatus. Prælati posSunt sibi eligere confess, et quomodo. *Tom.* 111. XX. 65. Vide *Episcopus* et *Superior*.

Prælaturæ. An debeantur dignioribus. *Tom.* I. XIII. 35.

Præscriptio triennalis. *Tom.* I. IV. 52. De præscriptione dominii et ejus condit. X. 10 ad 13. De consuetudine et ejus condit. 79. De desuetudine et ejus condit. 80. De præscriptione salarii. VII. 9. Missarum. *Tom.* II. XV. 74. Decimarum. *Tom.* III. XX. 84.

Præsentare digniores an patroni teneantur. *Tom.* I. XIII. 34. Pœnitens absol. ab inferiore debet postea , cessante impedimento, se præsentare Superiori. *Tom.* II. XVI. 133.

Præsentia pomdentis necessaria ad absolut. *Tom.* II. XVI. 4. Item censurati. XIX. 13.

Præsumptio. Factum non præsiimitur. *Tom.* I. I. 16. De lege fundata in falsa præsumptione. II. 26.

Prætextus. De sollicitatione prætextu confessionis. *Tom.* II. XVI. 169.

Præcarium quid sit. *Tom.* 1. X. 135.

Preces, et benedictiones circa moribund. *Tom.* III. *App.* II. §. ult.

Presbyteratus. Ejus materia et forma. *Tom.* III. *App.* HI. 92 el 93. De defectibus supplendis in ejus ordinat. 94.

Pretium. Si emptor dat fidem pretii, cujus est rei dominium. *Tom.* 1. X. 107. Requiritur determinatio pretii. 165. Quid si non dat fidem pretii. 169. De pacto exigendi fructus usque ad solutionem. 170. De eo qui emit ære alieno. 171. De pretio justo. 172 ad 174. Subhasta. 175 ad 177. De dilatione aut anticipatione solutionis. 178. Si pretium brevi augendum. 188, An liceat clerico, ut minoris emat, cariùs vendere. 194 Prelum sententiæ injustæ an restituendum. XIII. 67.

Principale si non possibile in Voto . non est adimplendum accessorium. *Tom.* I. V. 24.

Privare el Privatio. Privatio privilegiorum per revocationem. *Tom.* III. XX. 15. Qui habitum dereliquit, priveretur privil. fori. 24. Qui sepultura privari debeat. 91.

Privilegium et *Privilegiatus.* Quando privilegium derogat juri communi. *Tom.* HI. XX. 2. Quando privilegiatus uti debeat privilegio. 3. De clausula privilegiorum. 5. Interpretatione. 6 ad 8 Communicatione. 9 ad 11 An cesset privi-

legium cum morte Pontificis. 43. Ile revocatione privilégier. 15 et 16. De revocatione tacita, et an requiratur intimatio, 'aut publicatio. 17. Privilegium canonis, et fori, quoad personas. 19. Quoad bona. 20. Quoad loca. 25 ad 28. Vide *Altare* et *Exemptio*.

Probabile et *Probabilitas*. De probabili cum damno alterius. *Tom.* I. i. 21 et 28. De probabili in rebus Fidei. 22. Medicinæ. 23. An iudex possit judicare cum opinione probabili. XIII. 65. Distinctio probabilis. | 29 ad 32. Pe probabili peccandi periculo. 111. 69. Votum probabiliter adimpletum ad quid obligat. I. 17. An cum jurisdictione probabili liceat absolvere. *Tom.* II. XVI. 91. Quid si pœnit. tenet opinionem prob. 119. An liceat uti eû in gravamen pœnit. etc. 164. A ide *Opinio*.

Proclamationes circa matrim. *Tom.* 11. XVIII. 55. Potest dispensare Episc. el qua de causa. 58. An vicarius vel parochus. 59.

Procuratio. Matrim. per procurat, an validum. *Tom.* 11. XVIII. 32. Qui contrahit per procurat, an debeat esse in gratia. 29 ad 3.

Procurator litium, quas causas potest defendere. *Tom.* I. XIII. 72.

Professio. Conditiones et causæ nullitatis professionis. *Tom.* i. XIII. 3. An professus ob parentum paupertatem tenetur egredi. 23. An professio religiosa solvat sponsalia. *Tom.* II. XVIII. 22.

Proles. An ad baptizandum prolem possit incidi mater. *Tom.* 11. XIV. 9. An baptizari possit in utero, et in quo membro, etc. 10 ad 12. Usus Matrim cum damno prolis an liceat. XV11I. 49.

Promissio jurata tertio, à quonam potest relaxari. *Tom.* I. V. 19. Si est firmata voto. 11. Ficta cum violatione ad quid obligat, X. 93. Ad quid simplex promissio. 127. Qui promittit Missam pro tenui stipendio, an peccet graviter si eam omittat. *Tom.* II. XV. 63. An requiratur promissio mutua in sponsal. XVIII. 4. An debeat esse externala; quid si pater promittit pro filio. 5. Quid si unus promittit duabus mulieribus. 9.

Promulgatio legis an requiratur ut obliget. *Tom.* 1. II. 4. An in legibus civilibus. 5. In pontificiis. 6. In decretis SS. Congregationum. 34. In declaratione *non pure tali*. 73 et 74.

Pronuntiatio quoad trilicium requiritur vocalis, præsertim in choro. *Tom.* III. App. III. 73 ad II. Integra. 74 ad Ili. Continuata, *ibid*, ad IV.

Propositiones damnatae circa duellum. *Tom.* 1. VIII. 27.

Propositum peccandi quamdiù duret. *Tom.* I. III. 60. Si durat ineffectu, quot pecc. constituit. 61. An valeat propositum alicujus qui credit se relapsurum. *Tom.* II. XVI. 24. Debet esse universale. 25. Ellicax. 26. An debeat esse explicitam. *ibid.*

Proprius Episcopus debet ordinare. *To/ft.* III. *App.* Ul. 33 ad IV. Quis sit proprius? et a quo Regulares ordinandi. 34. *in line.*

Protestatio Episcopi in ordinando, etc. *Tom.* III. *App.* III. 33 ad 11.

Proxeneta ad quid teneatur. *Tom.* I. X. 189.

Proximus. Qui impedit prox. à justis boni consecutione ad quid tenetur. *Tom.* I. X. 61. Si odio. 63. Prodere peccatum proximi uni vel alteri an liceat. XI. il.

Publicatio revocationis privilegii. *Tom.* III. XX. 17. Dispensatio publicationum Matrim. 54, remissivè ad *Tom.* IV XV11I. 58.

Publicum delictum in uno loco an liceat manifestare alibi. *Tom.* 1. XI. 12. An publicum uno tempore, etc. 13. De poenitentis publicis. *Tom.* II. XVI. 53. Publica honestas. XVIil. 65 ad X. Vide *Occultum*.

Puella an possit expellere semen, etc. *Torn.* 11. XVIII. 50. Quomodo confessarii debeant se gerere cum puellis circa confess., electionem status, et votum castitatis. *Tozh.* HI. *Tr.* ult. 37 ad 41. *VA App.* IV. §. II. ad III. Vide *Virgo*.

Puer. Si ad usum rationis pervenerit, an statim teneatur legibus. *Tom.* I. 11.37. Quando teneatur ad Communionem. XII. 23. An liceat pueris Communionem præbere. *Torn.* 11. XV. 14. An ejs dare Extrem-Unct. XVII. 10. Pueri si ante septennium sponsalia, etc. XVIII. 1. De sponsaliis impuberum. 7. An puer qui clericum percutit incurrat excomm. papalem. *Tom.* III. XX.47. Interrogationes faciendae; pueris. *Tr. ult.* 37. An absol. ipsis danda. 38.

Pupillus. An possit se obligare, aut donare. *Tom.* 1.

Qualitas. Error circa qualitatem, an invalidet contractum. *Tom.* 1. X. 124.

Quantitas. Pactum in mutuo restituendi eandem quantitatem an sit licitum. *Tom.* I. X. 160.

Quarta funeralis in sepultura quid ei cuinam debetur. *Tom.* III. 93. An à Regularibus. 94.

Quies in contemplatione quid. *Tom.* IW. *App.* 1. 14. *

Tom. III.

Radix distinctionis specificae. *Tom A.* III. 55 et 56. Numericae. 57. Radices restitutionis. X. 37.

Raptus quid sit. *Tom.* I. IX. 15. Raptus circa matrim. *Tom.* II. XVII. 76. Raptus in contemplatione. 7bm. III. *App.* I. 17.

Ratum et *Ratihabitio*. Matrimonium ratum quomodo intelligendum. *Tom.* II. XVIII. 28. An Papa possit dispensare in matrim. rato. 90 *in fine*. Ratihabens percussione[m] clerici an incurrat excomm. XIX. 49. An qui homicidium, irregularitatem, etc. 100.

Rebaptizantes, de illorum poena. *Tom.* II. XIV. 19.

Recedere. Qui recedit à sponsalibus et de poena in recedentes. *Tom.* II. XVIII. 11.

Receptator circa restitutionem ad quid teneatur. *Tom.* I. X. 52.

Recidivi quando absolvi possint. *Tom.* III. *Tract, ult.* ad 13. Signa extraordinaria. 12.

Recollectio naturalis, an sit otium contemplativum. *Tom.* III. *App.* I. 7. *Recollectio* supernaturalis. 13.

Reconvalescentia confess. *Tom.* II. XXI. 43 et *seq.* Matrimonii. XVIII. 77 ad 82. An requiratur assistentia parochi. 29 ad 6.

Redemptio Christianorum, an divites teneantur, etc. *Tom.* I. X. 16.

Reditus, si deficiunt an possit capellanus diminuere Missas. *Tom.* II. XV. 78. An Episcopus. 77.

Reductio Missarum. *Tom.* II. XV. 76. Si reditus deficiunt, etc. 77 et 78. (Et vide *Tom.* III. XX. 70.).

Regula proxima et remota operandi. *Tom.* I. L 1. Regulae pro scrupulis. 8 ad 11. Regula: *In dubiis pars tutior*, etc. 69. Regulae interpretandi leg. II. 76. Regula pro perfectione. *Tom.* III. *App.* I. 37 et 38.

Regularis. An ecclesia et conventus Regularium sint exempta. *Tom.* I. II. 39. An Episcopus possit prohibere celebrationem in iis, etc. (Vide *Tom.* III. XX. 123 et 124.). In quo Prælati regulares dispensare possunt. *Tom.* I. 11. 60. Quid si admittunt pro pecunia, etc. IV. 43. Quisque Religiosus tenetur tendere ad perfectionem. XIII. 2. Per Episcopis religiosi. 4. De fugitivis et ejectis, *ibid.* Si noctu exeunt quomodo peccent. 15. Qui relinquit patrem in necessitate, etc.; et si est professus an teneatur egredi. 23. An, *paire*

dissentiente, ingrediendo peccat. 24. Si relinquit lilios au fratres, etc. *ibid.* Qui avertit filios, etc. 25. Qui negligit vocationem. 26. Ære alieno gravati an possint ingredi. 27. An Episcopus fieri Religiosus. 28. An parochus. 29. An liceat denunciare prætermisâ correctione. 74 ad *Noland. k.* Si ludat an peccet Religiosus. X. 215. De ludis prohibitis Religiosis. 220. De venatione eis prohibita. 72. Regularibus vetitum est esse patrilios. *Tom. II. XIV.* 37. An possint dispensare. *Euch. XV. 8 in fine.* (An tempore pasch. *Vide Tom. I. XII. 41 et 42.*). An Regularis possit applicare Missam contra voluntatem Super. *Tom. II. XV.* 79. An Regulares teneantur ad confitendum quolibet mense. XVI. 2. Approbatio quoad seipsos. 73. Quoad laicos. 80. Regulares peregrinantes cuiam confiteri possunt. 88. De prælato regul. quoad casus reservat. 130. An possint dispensare cum conjugibus in voto castitatis. XVIII. 54 *in fine.* De collocut. cum monial. XIX. 10 ad 43. An Prælati regul. possint ingredi monast. monialium. 33 ad 39. De clausura Regularium. 47. Declarationes S. Pii V. præcipuè do prædicando in ecclesiis propriis. *Tom. III. X.* 12. Exempti sunt à foro laicali, cum suis novitiis et tertiariis, etc. 21. Exemptio Regul. à jurisdictione Episcopi. 72 ad 74 et 78. An celebrare possint contra prohibitionem Episc. 75 et 77. Regul. sunt exempti à visitatione Episc. 79. Præterquam si ibi non stant 12 Religiosi. 88. Episcopus potest rationem quærere de legatis, etc. 81. Quando Episcopus potest punire Regulares. 82 et 83. Regul. habent privil. iudicem conservatorem eligendi. 90. Possunt recipere ad sepulturam. 92. An solvere debeant portionem episcopalem, et quartam funeralem. 93 et 94. Possunt absolvere subditos à casibus et censuris. 95 ad 97. Reservare casus. 98. An absolvere sæculares. 99. An à casibus reservatis Episc. à jure, etc. 100. An à papalibus. 101. An rursus possint examinari, etc. 103. An dispensare in irregularitatibus. 104 et 105. An in præcept. eccl. 106. Quænam privil. habeant quoad div. officium. 107. An à volis et jurejurando. 108 et 109. Cuiam confiteri debent. 110. Cuiam in itinere. 111. Tempore generalis jubilæi. 112. Circa Ordines recipiendos. 113. (Et vide etiam *App. III. 34.*). Cuiam possint conferre. 117 ad 120. Regularium privilegia circa celebrationem Missarum. 121 et 122. Circa Communionem dandam. 123. Circa prædicandum. 124 ad 128.

/teZæaZiojurainenli à quonam potest fieri. *Tom. I. V.* 19.

Religio. De virtutibus et vitiis oppositis. *Tom. I. IV.* 33. Qui vovit religionem ad quid tenetur. V. 34. An per ingressum in religionem, etc., solvantur sponsalia. *Tom. II.*

XV111. 22. An cùm sponsalia sint jurata, teneatur sponsus, antequam religionem ingrediatur, matrim. contrahere. 23.

Religiosus. An conjux possit fieri Religiosus facto divortio. *Tom.* 11. XVIII. 97. An altero in sæculo remanente. 142. Regula pro Religiosa. *Tom.* 111. *App.* 1. 37 et 38. Circa statum rclig. eligend. quid confess, consulere potest. *Tr. ult.* 39. An omnes Religiosi teneantur ad Horas. *App.* III. 61 ad II. **Vide Regularis.**

Reliquiæ. De furto reliquiarum. *Torn.* I. IV. 39 *in fine*, et X. 27. An reliquiæ ciborum frangant jejunium. *Tom.* II. XV. 36. An aquæ, aut sacchari. 27. An tabaci. 40.

Remedia adversùs lentationes, etc. *Tom.* 1. 111.43. Remedia generalia et particularia pœnitentibus. *Toni.* 111. XXI. 5 et 6. Remedia contra tentationes moribundorum. *App.* II. §. II.

Remissio injuriæ offensori an debeat. *Tom.* I. IV. 17. Si tertius remittit promissionem juratam, ad quid tenetur promittens, λ'. 18. Si pater occisus remittit, ad quid interfector tenetur filiis. X. 86. Si violata remittit ad quid tenetur stuprator. 95 ad III. Si creditor uni partem ejus, ad quid cæteri tenentur. 60 ad *Notand.* 2.

Renuntiatio. Per renuntiationem cessat dispensatio. *Toni.* I. II. 68. De renuntiatione beneficiorum. XIII. 58.

Repetere. Quando possit repeti Baptism. *Tom.* II. XIV. 23. Quando Viaticum. XV. 46 et 47. Quando confessio. XVI. 45 et 46. Extrema-Unctio. XVII. 8.

Requisita ad absolvendum a censuris. *Tom.* II. XIX. 14. Requisita ad essentiam Sacramenti. *Tom.* III. *App.* III. 2. Ad suscipienda Sacram. 19. Ut quis ordinetur valide. 32. Ut licité. 33. Requisita ad recitandum officium. 70 et 75. Ad Missam circa materiam, etc. 97 ad 100. An celebrandum, nempe altare, etc. 116 ad 122. Ad rectè celebrandum. 116. Missa celebranda est allé, breviter, etc. 115.

Rescripta an cessent cum morte Pontificis. *TomAW.* XX. 13.

Reservata et *Reservatio.* De votis reservatis. *Tom.* I. V. 45 et 46. An juramentum castitatis et religionis sit reservatum. 48. An secunda materia remaneat reservata. 48. De voto poenali aut conditionato. 49. Quid si communicaturus habet reservata. *Tom.* II. XV. 27. An qui simplici, confessario confitetur, teneatur explicare tam reservata quàm non reservata. 28. Quid si communicaturus habet excomm. reservatam et non esset à quo possit absolvi. 29. An per confess, nullam auferatur in jubilæo reservat. XVI. 66. Qui obliviscitur reservati in jubilæo, an possit à quocumque confess, absolvi. 68. A quibus casibus in ju-

bilæo. 71. An in morte confess, simplex possit absolvere à reservat. 96 et 97. An reservatio sit restrictio. 128. An ignorantes excusentur, etc. 129. Quisnam reservare potest casus regular. 130. Reservatio injusta; et an Superior absolvendo possit ad alium remittere pro non reservatis. 131. An peccata venialia vel interna possint reservari. 132. Quando inferior potest absolvere à reservatis, et an pœnitens debeat se præsentrare, etc. 133. De peregrinis. 135 ad 138. Qui obliviscitur reservati, an possit postea de illo à quovis absolvi. 140. An si confessio est nulla auferatur reservatio. 141. De reservatis dubiis, an possint absolvi à simplici sacerdote. 142 et 143. An qui in confidentiam licentiae peccavit, possit absolvi à reservatis. 144. An licentia extendatur ad pecc. post illam commissam. 145. An Episcopus possit absolvere à casibus reservatis ab aliis Episcopis. *Tom. III. XX. 35.* An moribundus in Episcopi præsentia absolvi possit, etc. 45. Vide CflSMS.

Residentia. Parochi tenentur ad residentiam. *Tom. I. VII. 14.* Residentia inutilis ad quid obligat. 15. Ad quid si in bona tide, etc. 16. Causæ excusantes. 19 ad 21. Vide *Parochus* et *Licentia*. De residentia Episcopi. 62. Ubi Episcopo et Cardin, residendum. 18. De residentia canonicorum. *XII. 50.* Pœnæ non residentium. 51. Causæ excusantes. 52 ad 57.

Resistentia tentationibus. *Tom. I. 111. 43.* De causa non resistendi positivè. 44.

Resolutio. Vide *Decretum*.

Restitutio. Radices restitutionis. *Tom. J. X. 37.* Ex qua justitia oritur restit. obligatio. 36. An ex culpa theologica. 38. An ex culpa veniali. 40. De culpa in contractibus. 41. Ad quid tenentur mandantes. 42 et 43. Consilium dantes. 44 ad 49. Præbentes suffragium. 50. Palpantes. 51. Recipientes. 52. Participantes. 54. De causis negativis. 59. Qui impedit proximum à justis bonis consecut. ad quid tenetur. 61. Qui fiscum, etc. 62. Qui odio, sed sine malis artibus, etc. 63. Si dominus longè abest, cuinam et cujus sumptibus res restituenda. 64 et 65. Si evincitur res à domino ad quid teneris. 66. Si est incertus. 67. De dilatione in restitut. 104. An debet absolvi qui prius non restituit. 105. Si mediator non restituit, aut confessarius Missas celebrandas jusserit, an pœnitens teneatur iterum ad solvendum. 106. Causæ excusantes ex parte creditoris. 116. Debitoris. 117. Excusat necessitas. 118. Quid si creditor etiam esset in necessitate. 119. An teneatur cum damno majore. 65 et 117 ad 3. Depositarius in quibus casibus teneatur restituere.

38. De restitutione honoris. XI. 3. Causas excusantes. 4. De restitutione famæ. 18. Causæ excusantes. 19. De restitutione Religiosi. XIII. 10. An elector minùsdigni teneatur ad restitui, 37. Restitutio fructuum non residentis quanlûin et cui nam facienda. VII. 22 et 23. De poenis canonicorum non résid. XIII. 51. An dives non succurrendo pauperi teneatur adrestitut. X. 20. Si monitio restitutionis non est profutura, an omittenda. Tom. II. XVI. 115. Quid si confess, erravit circa imposit. restitut. 122 ad 124. Compositio restitutionum an fieri possit ab Episcopo. Tom. III. XX. 69. Restitutio fructuum beneficii, vide *beneficium*.

Restrictio mentalis quando iit, et an liceat. Tom. I. V. 15.

Retentio partis stipendii an permittatur. Tom. II. XV. 65. Quid si celebrans remittit, etc. 69. Vide eliam Tom. III. App. III. 108.

Revelationes quales sint veræ, quales falsæ. Tom. III. App. I. 22.

Revocare ei Revocatio. Per revocationem cessat dispensatio. Tom. I. II. 67. Quando revocari potest donatio. X. 133. De donatione causâ mortis. 134. De revocatione privilegiorum. Tom. III. XX. 15. De expressa. 16. De tacita. 17. Etan requiratur intimatio, vel publicatio, *ibid*.

Reus. Quando tenelurad suum delictum confitendum. *Twv*. I. XIII. 82. An cùm pœnaest magna. 83. An peccat si imponit sibi falsum delictum. 84. Ausi aliis. 85. An possit resistere, et an fugere. 86 et VIII. 2. An infringere carceres, corrumpere custodem, et an aliis in hoc ei auxilium præbere, etc. XIII. 87.

Æuôrzeæ Missalisan sint praeceptiva?. Tom. 111. zi/ ?/ ? III. 112.

Rudes, si invalidé confessi sint, an teneantur repetere con'i. Tom. IT. XVI. 45 et 46. Obligatio interrogandi rudes, et præcipuè quales interrogationes facienda?. Tom. III. Tr. ull- 18 ad 30.

Sacerdos an possit benedicere chrisma. Tom II. XIV. 40. An confirmare, etc. 44. An dispensare Communionem. XV 8. An communicare ex seipso. 11. Quid si communicat, modo laicorum. 58. An sacerdotes etiam divites possint accipere stipendium pro Missis. 59 ad 72. Quid si sacerdos retinet partem : si dat ad celebrandas Missas aliis minori probitate. 65. An simplex sacerdos possit absolvere à ve-

niali. XVI. 76. An sacerdotes teneantur se reddere habiles id confess., etc. 126 et 127. Sacerdotes celebrare non possunt contra prohibitionem Episcopi, etiam in ecclesiis Regularium. Tom. III. XX. 75 et 77. An Regulares, novitii. et servi possint confiteri cuicumque sacerdoti. 110. De interrogationibus adhibendis cum sacerdotibus, et si sint confessarii *Tr. ult.* 31. Si sacerdos celebrat in mortali, quot peccata committit. *App.* III. 13. An teneatur aliquando in anno celebrare. 111. Scitu necessaria ad absolvendum in necessitate. 130. Mimus docendi et prædicandi. 131 et 132. Consilia sacerdotibus assistentibus moribundis *App.* II. § I. Obligatio sacerdotum faciendi orationem mentalem. *App.* IV. §. III.

Sacramentalia quid sint. Tom. III. App. III. 3.

Sacramentum. Administrare Sacramenta oh lucrum an liceat. Tom. L IV. 45. Obligatio parochi quoad administrationem Sacrament. VII. 24 ad 27. An tempore pestis. 28. De attentione et intentione in conficiend. Sacram. Tom. II. XIV. 1. intentio ministri. 2. De administracione Sacram, sub conditione. 3. An denegandum peccatoribus, *i.* \n possit dari Sacram, validum et inform. XVI. 18. An omnes septem Ordines sint Sacram. XVII. An materiae et forma? fuerint à Jesu Christo in specie determinata?. 15. (Et *Torn.* III. App. 111. 8). Excomm. major privat ab usu passivo Sacram. XIX. 17. Ab activo. 18 ad III. Excom. minor privat à passivo; an etiam ab activo. 27. Sacramentum quid sit. Tom. 111. App. III. 1. Requisita ad constituendum Sacram. 2. Quotuplicia sint Sacram. 4. Quæ requirantur ad essentiam Sacram. 5. Ab materia dubia et mixta, de conditione, etc. 8. Intentio ministri et suscipientis. 9. Plura de ministro. 10 ad 13. Vide *Minister*. Qui ministrat Sacram, indigno an peccet. 15. An simulans administrationem Sacram. 16. An simulans susceptionem. 17. An minister debeat intendere quod facit Ecclesia. 18. Conditiones suscipientium 19. An liceat petere Sacram, ab excomm. vel peccatore. 20. \n dare pecuniam ministro pro administrat. Sacram. 21. Effectus Sacram, nempe gratia. 22 et 23. Character. 24. De Sacramentorum frequentia. *App.* II. §. IV.

Sacrificium. An non jejunos teneatur perficere sacrificium, etc. Tom. 11. XV. 54 ad II. et III. Sacrificium quid sit etquotuplex. Tom. III. App. III. 95. Quid Missa. 96. Vide *Missa*.

Sacrilegium. Quotuplex esi. Tom. I. IV. 39. \n ecclesia polhialut ob occultam effusionem seminis, et per usum matrimonii; et an tactus, aspectus, et sermones, etc. *ibid*.

et IX. 21 et 22. An furtum rei eccl. commodatæ, etc. sil sacrilegium. IV. 39. An furtum reliquiarum, *ibid.* Sacerdos religiosus fornicans, an et quot sacrilegia committit. IX. 20. Quot inducens, *ibid.* In quo loco dicitur sacrileg. committi. 21. Sacrileg. circa rem quomodo committitur. 23. De aspectu turpi circa personam sacram. 8.

Sacrilegus. Sacrilegè celebrans an teneatur ad præceptum *quamprimum.* Tom. II. XV. 32.

Salarium servis debitum. Tom. I. VII. 7. De præscriptione salarii. 9. De salario advocati. XIII. 70 et 71. Procuratoris. 72.

Saltus. Si quis ordinetur per saltum an incurrat suspensionem. Tom. III. App. III. 40 ad VII. et 4-6.

Salutare inimicum ut liberes eum à peccato an sit oblig. Tom. I. IV. 16.

Sanitas. Vide *Periculum.*

Sartores. Interrogationes sartoribus faciendæ. Tom. III. Tr. ult. 34 ad VIII.

Satisfacere et *Satisfactio.* De intentione satisfaciendi legi, votis, aut pœnitentiæ. Tom. I. IL 20. Qui satisfacit oblitus voti, aut habet probabilitatem quod satisfecit, an teneatur ad aliud. V. 31. Obligatio imponendi satisfactionem. Torn. II. XVI. 47. An possit dari post absol. *ibid.* An sub levi. 48. An satisfactio possit minui si pœnit. est infirmus corpore. 49. Spiritu. 50 et 51. Quæ species pœnit. imponendæ. 52 ad 54. Obligatio acceptandi. 55. Exequendi. 56. Qui differt satisfact. an peccet. 57. Intentio adimpl. an requiratur. 58. Quid si quis obliviscitur. 59. Quid si quis implet in peccato. 60. Quis mutare potest pœnit. 61. An cadat sub sigillo. 153 ad IV.

Scandalum. Quotuplex datur. Tom. I. IV. 23 et 24. Quot peccata committit qui inducit proximum ad peccandum. 25. Quid si proximus jam est paratus. 26. An explicandum quisnam primus fuerit ad Lentandum, *ibid.* An liceat mutuum petere ab usurario, aut Sacramentum à peccatore. 27. Qui est scandalo pluribus, quot peccata committit. III. 64. An ut evitemus scandalum, bona temporalia, aut spiritualia omittenda. IV. 28. Mulier ubera ostendens an peccet peccato scandali. 29. An liceat suadere minus malum. 30. An patri non auferre occasionem, etc. *ibid.* De cooperatione materiali et formali. 31 et seq. Scandalum circa Communionem, omissa confess. Tom. II. XV. 24 et seq. An non jejunos possit celebrare si timetur scandalum. 53.

Scientia. An judex privata scientia possit judicare. Torn. 1. XIII. 63 et 64. Scientia requisita in confessione. Torn. 11.

XVI. 99 el 100. Pro Ordinibus. XIX. 114. De scientia legis , et pœnae requisita circa impedim. ad petendum. XVIII. 68. Circa irreg. XIX. 83 et 84. De scientia requisita in ordinandis. Tom. 111. App. 111. 35 el 36. Ad absolvendum in necessitate. 130. Ad prædicanduin. 131 el 132.

Scriba. Quando peccant scribæ. Torn. 1. XIII. 68. Interrogationes illis faciendæ. Tom. 111. Tr. ult. 33 ad IV.

Scriptum. Confessio in scripto an liceat. Tom. 11. XVI. 27.

Scrupulus et Scrupulosus. Regulæ pro scrupulis. Tom. I. I. 8 el 9. Circa confess, præteritas. 10. Circa timorem peccandi. 11. An scrupulosus excusetur ab integritate confess. Tom. II. XVI. 39. An scrupuli cadant sub sigillo. 153 ad λ 11

Saeculares. A quibus casibus possint à Regularibus absolvi. Tom. III. XX. 99 ad 102.

Secretum cognitum fraude, an liceat patefacere. Tom. I. XI. 8. De obligatione secreti. 9. An liceat reserare litteras. 5 et 6. Præceptum revelandi secretum quandonam obliget. XIII. 18.

Seminare. An conjux , si se retrahat à semin., peccet graviter. Tom. II. XVIII. 40. Quid si vir seminat extra vas. 47. Quid si conjux cohibeat semin. ; et si senex extra vas semen effundat. 50.

Seminarium. Ejus utilitas et regula?. Tom. I. VU. 53.

Senex. Quando excusatur à jejunio. Tom. I. XII. 25.

Sensus. An unctio omnium sensuum sit de necessitate Sacram. Tom. II XVII. 4. An amentibus, ebriis, etc. præbenda. 11. De absolutione moribundi sensibus destituti. XVI. 36 et se(p

Sententia in poenis spiritualibus. inhabilitantibus , aut privativis, an requiritur. Tom. 1. 11. 24 et 25. An in pœnis fundatis in falsa praesumptione. 26. An in conventionalibus. 27. An in poenis privat, et inhabilitatis ob benef. simoniacè oblcnla. IV. 51 pt 52 et XIII. 58. Pretium sententia' injusta? an restitui. 67. Quando censura dicitur *lalm.* quando *fèÿendæ scutentim.* Tom. 11. XIX. 2. De absolutione à censuris per sententiam generalem. 12.

Sepultura circa excommunicates. Tom. II. XIX, 20 ad VIII. I'bi debeant sepeliri sæcnlares; ubi Episcopi ; ubi Regulares, et tirones. Tom. III. XX. 91. Quis sepultura privari debeat, *ibid.* Enusquisque pptest sepeliri in ecclesiis Regularium. 92. An parochus lunC possit exigere, etc., et de officio super cadavere, *ibid.* An in ecclesiis Monialium. *ibid in fine.* De portione canonica , el de quarta funerali. 93 et 94.

Servus. Servi circa matrim. Tom. II. XVIII. 62 ad II.

Cuinam servi Regularium possunt confiteri. *Tom.* III. XX. HO. Vide *Famulus*.

Sexus. Cujus esse debent patrini. *Tom.* II. XIV. 36.

Sigillum sacramentale quomodo obligat. *Tom.* II. XVI. 147. Consultus à confess, an teneatur ad sigillum. 149. An qui à pœnitente. 159. An qui legit chartam confess. 151. An peccata compl. cadant sub sigillo. 152. Ancum licentia possit moneri complex, *ibid*. An objectum peccati cadat sub sigil. 153 ad III. An pœnitentia. *ibid*, ad IV. An circumstantial impertinentes, *ibid*, ad V. An virtutes et scrupuli, *ibid*. ad VII. An defectus naturales. 154. Casus de pœnit. surdo. 155. Quid si quis aliquod diceret *sub sigillo conf. etc.* 156 ad II. An conf. frangat sigillum si manifestat aliquid ex licentia pœnit. *ibid*, ad VIII. An qui dicit *se in tali monasterio* audivisse peccatum grave cujusdam Religiosi. 157. Aut in oppido, etc. 158. An frangat sigillum qui utitur notitiâ confess, ad externam gubernationem in gravamen pœn. 159. An confess, possit se cavere à damnis cum periculo revelationis sigilli. 161. Scheda de confess, an cadat sub sigillo. 162. Quid si pœnit. minatur, etc. 163. An liceat uti opin. prob. cum fractione sigilli. 164.

Signum. Signa ad dignoscendum quando lex graviter obligat. *Tom.* I. II. 15. Si moribundus dat signa pœnit. an absolvi possit. *Tom.* II. XVI. 35. An si alii testantur. 36. An si nullum dat signum. 37. An sponsalia per signa sint valida. XVIII. 5. Consensus in matrim. per signa an sufficiat. 31. An qui in occasione prox, stat, et habeat signa extraordinaria, absolvi possit. *Tom.* III. *Tr. ult.* 5. Signa extraordinaria requiruntur in recidivis. 11. Signa proximæ mortis. *App.* II. §. VII.

Simonia quid. *Tom.* I. IV. 40. Mentalis, conventionalis, realis, et confidentialis. *ibid*, et XIII. 58. Munus à manu, etc. IV. 41. Simonia juris divini et humani quænam dicitur. 42. Qualis est simonia admissio in religionem pro temporali. 43. An sit simonia dare temporale ob finem principalem, etc., vel ob benevolentiam. 44. An ob administrationem Sacramentorum; et an principaliter ob lucrum, etc. 45. Vendere beneficia. 46. Permutare res sacras. 47. An sit simonia dare aliquid ut alter omittat rem spirituales. 48. Ut liberetur à vexatione. 49. De pœnis simoniæ. 50 ad 53. Ob simoniam realem in benef. electiones sunt nullæ, etc., etiamsi à tertio, etc. 52. De privatione beneficii et inhabilitate ob simoniam. XIII. 58. An debeat esse completa ex utraque parte, *ibid*. Restitutio pretii et fructuum cui restituenda. IA. 53. Quis potest absolvere ab excommunicatione

et dispensare super inhabilitate, etc. *ibid.* Sed ad privationem et inhabilitatem requiritur sententia. 52 et VIII. 58.

Simulare et Simulatio. De simulatione confess, circa sollicit. *Tom.* II. XVI. 170. An parochus possit simulare celebrat, matrim. XVIII. 29 ad 31. Simulare administrationem Sacramentian liceat. *Tom.* III. *App.* 111. 16. An susceptionem. 17.

Simultas et Simulationes. An requiratur simultas material cum forma in Sacram. *Tom.* III. *App.* 111. 6. An tactus simultaneus in Ordine, etc. 29.

Societas, Conditiones societatis. *Tom.* I. X. 222. An capitale priùs deducendum domino. 223. De divisione lucri et damni sortis. 225. De pacto *ad caput salvum*, et ad supplenda pecora. 226. Contractus *trium contractuum* an liceat. 227. De societate inter fratres. 229. Quot modis finitur societas. 230.

Sodomia. Si maritus sodomiticè coëat cum propria uxore, quale peccatum committit. *Tom.* I. IX. 16 et 25. In quo consistat. 24. An explicandum quis fuerit agens, etc. *ibid.* Pœnæ sodomitarura. 26.

Solerhnnitas. Solemnitates requisitæ ad alienanda bona ecclesiastica. *Tom.* I. XIII. 62. Contractus sine solemnitate an ligat in conscientia. X. 126. Solemnitates pro censuris promulgand. requisitæ. *Tom.* II. XIX. 9.

Sollicitatio in actu confessionis. *Tom.* II. XVI. 166. Sive ante sive post immediatè, etc. 167. De sollicitatione occasion. confess. 168. Prætextu confess. 169. In confessionario, etc. et an requir. simulat. 170. Quid si pœnitens sollicitat. 173. Si confessarius divertat ad tactus. 174. An debeat denunciari confess, sollicitans jam emendatus. 175. An pœnitentes absolvi possint ante denuntiat., et an teneantur per litteras, etc., et si repugnent, etc. 176. An qui aliquem innocentem accusat de sollicitatione incurrat reservationem. 177. Quid si monitio denuntiationis non sit profutura. 178. Denuntiatio etiam ab aliis quàm à sollicitatis facienda. 179. De sollicitatione dubia. 180. Casus particulares. 181 et 182. Confessarii sollicitantes sunt inhabiles ad celebrandum. 183. Quid si pœnitens accusat falsô. 129.

Somnia. An iis præstanda est fides. *Tom.* I. IV. 34.

Sorbetlum. An frangat jejunium. *Tom.* I. XII. 14.

Soror. Vide *Frater*.

Sors divinatoria an licita. *Tom.* I. IV. 34. An virga divinatoria. 35. In societate sors et ejus damnum spectat ad dominum. X. 223. Commoditas sortis, etc. 224.

Sortilegium quid sil. *Tom.* I, IV. 34-.

Specie's. An in delectatione morosa explicanda species. *Tom.* L III. 4-8. Consecr. in alterutra specie an lineal. *Tom.* 11. XV. 3 (I 4-. An dum durant species augeatur gratia. 6.

Specifica, peccatorum distinctio à quibus radicibus desumenda. *Tom.* I. III. 55 et 56.

Speculativum dubium. *Tom.* I. I. 13 et 14. Praclicum. *ib.*

Spes quid sil. *Tom.* T. IV. 6, Objectum spei. 7. Vitia ei opposita. 8. Actus spei. 13. De mutuo sub spe lucri X. 14-3.

Sponsalia, puerorum an valeant. *Tom.* II. XVIII. 4. An qui sine animo contrahendi promittit, etc., et qui dolo aut errore, etc. *ib.* An valeant si conditio dedit causam contractui. 2. Si metus. 3. Promissio mutua an requirat. 4. An externata, et si pater pro lilio promittat sponsalia. 5. An in dubio favendum libertati, et qui promittit se non ducturum aliam. De annulo, etc., et an sub conditione *si Tapa, dispensat.* 6. An valeant sponsalia inter impuberes. 7. Dissolvuntur sponsalia. I. Nuptiis; et an nocens remaneat solutus. 13. II. Consensu mutuo. An impuberes, etc. 14. III. Impedimento. An dispensatio, etc. 15. An disparities dirimat sponsalia. 16. An dissensus parentum. 17. IV. Delicto. An propter fornicationem. 18. V. Mutatione. 19. VI. Discessu. 20. VII. Termino. 21. VII F. Professione et Ordine. 22 ad 24. An votum castitatis, etc. 25. An requiratur iudicis auctoritas. 26. Quænam probatio. 27.

*Sponsatiliu*m spirituale in contemplatione quid. *Tom.* III. *App.* 1. 17.

Sponsi. Quid si quis contrahit cum peccatore. *Tom.* II. XIV. 6. Si sunt parati ad contrahendum. XVI. 114. Tactus inter sponso's an liciti. *Will.* 7. Quid si contrahunt in peccato. 29 ad 2. An liceat simulare celebrat, nuptiarum. *ib.* An sponsi de impedim. interrogati, teneantur fateri. 57. An liceat sponsis pergere domos sponsarum. *Tom.* III. *Trad, ull.* 3.

Sponsio. Quid eLan sit licita. *Tom.* I. X. 214.

Spurius. Vide *Titius.*

Statute in expositione SS. Sacramenti an liceant adhiberi. *Tom.* II. XV. 88. *Deer.* XXIII.

Status. Electio status. *Tom.* III. *Trad. ull.* 39 et 41. Vocatio ad statum ecclesiasticum. 40. An sit peccatum aliquem revocare à vocatione religiosa. *App.* IV. §. I. ad VIII.

Sterilitas. in locatione damnum stei dilates ad quem spectet *Tom.* I. X. 207 ◆

Stipendium Missæ an sacerdos divites possint recipere. *Tom.* II. XV. 59. An plura stipendia pro una Missa. 60. Stipendium justum quocumque est. 61. An possit exigi majus taxæ, et quis potest prohibere minus. 62. An peccat graviter qui omittit unam Missam pro parvo stipendio. 63. Inventio stipendii. 67. Quid si quis sibi retinet partem, etc., aut celebrare faciat pro aliis minus probis. 65. Si speciali intuitu, etc. 66. An capellani possint sibi relinere partem stipendii. 67. An administratores ecclesiarum. 68. Quid si celebrans remittit stipendii partem, et quid si executor test. 69. An qui colligit eleemosynas pro Missis possit aliquid retinere ob laborem. 70. Permutatio Missarum an liceat. 71. Videtur etiam *Tom.* III. 106 et 108.

Stola. Si sacerdos communicat extra Missam an debeat habere ad collum stolam. *Tom.* II. XV. 88.

Stuprator. An stuprum, virgine consentiente, sit speciale peccatum. *Tom.* I. IX. 17. An tunc restitutio parentibus facienda. X. 91. Ad quid tenetur si cum promissione fida, etc., 93. Limitationes circa præfatum sententiam. 97 ad 96 Ad quid si stuprator habet ydolum castitatis. 97. Si est sanguineus, etc. 98. Ad quid tenetur qui vi et minis, etc. 92.

Subdelegatus possit. *Tom.* I. 63. Vide etiam *Tom.* II. XVI. 82 et *Tom.* III. XX. 37 et 58.

Subdiaconus et *Subdiaconatus.* An subdiaconus, si ministrat in mortali, peccet graviter. *Tom.* III. App. III. 14. Materia, forma et officium subdiaconatus. 57. An subdiaconus, ministrans sine manipulo, peccet, *ibid.* Requisita ad subdiaconatum. 58.

Subditus. Si Superior præcipit aliquid dubium de peccato an teneatur obedire. *Tom.* L. 1. 18 et XIII. 17. An vola subditi sint ex se irrita. V. 37. Quid requiritur ut subditus penes suretur. *Tom.* II. XIX. 7.

Successor. De successione locatoris. *Tom.* I. X. 206.

Suffragium quoad restitutionem ad quid obliget. *Tom.* I. X. 50.

Superior si præcipit aliquid dubium, quomodo obligat. *Tom.* L. 1. 18. Si præceptum affert damnum, aut est difficile. *ibid.* et XII. 17. Obligatio Superioris dispensandi. II. 52. Qui dispensat mala fide, aut sine causa, an validus. 53. Superiores regulares in quibus dispensare possunt. 60. Quid si non corrigunt. XIII. 2 circa fin. Licentia præsumpta an sufficiat ad non hedendam pauperi. 11. Quomodo peccant si injuste necentur. 12. Ad quos vanos. 13. Præceptum prodendi secretum an obliget. 18. An Superior pro non

Tom. III.

30

reservatis possit remittere pœnitentem ad inferiorem. *Tom.* II. XVI. 131. Quid si quis obliviscitur reservati apud Super. 140. An auferatur reservatio per confessionem invalida Superiori factam. 141.

Superstitio quid, et quot modis committitur. *Tom.* I. IV. 34. De virga divinatoria. 35. Vana observantia. 36. Pulvere sympathico. 37. An superstitiones denunciandæ sint. XIII. 78.

Supplicatio quando est subreptitia. *Tom.* I. II. 47.

Supplere. Pactum supplendi pecora in contractu societatis an licitum. *Tom.* I. X 226

Surdus circa confessionem. *Toni.* II. XVI. 35. Casuspœnit. surdi. Quandonam surdus est irregularis. XIX. 117. Quomodo se gerere debeat confessarius cum surdis, et mutis. *Tom.* III. *Tr. ult.* 44 et 45.

Susceptio et *Suscipere.* Intentio et alia requisita ad suscipiendum Sacramentum. *Tom.* III. *App.* III. 9. Vide *Sacramentum*.

Suspensio quid. *Tom.* III. XIX. 64 ad 66. Quando incurritur ab ordinatis. *Tom.* III. *App.* III. 46. Plura de suspensione. 84.

Suspicio temeraria quando est peccat. *Tom.* I. XL 1 et 2.

Synderesis quid sit. *Tom.* I. 1. 2.

Tabacus per nares sumptus an lædat jejunium. *Tom.* II. XV. 38. An fumus tabaci. 39. An dentibus attrit. 40.

Tabella Missarum affigenda in sacristia. *Tom.* II. V. 68.

Tabellarius missus eodem à duobus, an à singulis liceat accipere mercedem. *Tom.* I. X. 209.

Tabula an possit cedi in naufragio? *Torn.* L VIII. 1.

Tacita revocatio privilegiorum. *Tom.* III. XX. 17.

Tactus quinam sint mortales. *Tom.* I. IX. 3. An tactus in ecclesia sint sacrilegia. IV. 39 et IX. 22. Mulier permittens se tangi quomodo peccat. IX. 5. Pollutio tangendo puerum aut mulierem qualem peccati speciem habet. 25. Qualem tactus inter propinquos, *ibid.* in *fin.* Soli tactus cum promissione ficta matrimonii ad quid obligent. X. 95 ad V. Si confessarius sollicitatus divertat ad tactus an denunciandus. *Toni.* II. XVI. 174. An liceant inter sponsos. XVIII. 7. An inter conjuges, et cum seipsis. 42. Tactus physicus et simultaneus requiritur ad Ordinem. *Tom.* III. *Ai-pend.* III. 29.

Taxa stipendii Missæ. *Tom.* II. XV. 62 et 64.

Tempus. Quantum requiritur ad præscribendam consuetudinem. *Tom.* I. II. 79. Ad derogandum legi. 80. Etiam ecclesiasticæ. 11. Tempus ordinationis. *Tom.* III. *App.* III. 40 ad VIII. Interstitia. 41 et 42. Tempus recitandi officium. 74 ad VI.

Tenlatio Dei formalis et interpretativa quando committitur. *Tom.* I. IV. 38. Remediaadversus tentationes turpes. III. 43. Si est causa non resistendi positivè, non datur obligatio. 44. Remedia pro moribundis contra tentationes. *Tom.* III. *App.* II. §. II.

Tenue. Beneficium tenue an obliget ad Horas. *Tom.* III. *App.* III. 67.

Terminus. An sponsalia solvantur elapso termino. *Tom.* II. XVIII. 21.

Tertiarii an exempti sint à potest, laïc. *Tom.* III. XX. 21.

Tertius. Juramentum in favorem tertii à quonam relaxari potest. *Tom.* I. V. 19. De voto in favorem tertii. 41.

Testamenta. *Tom.* I. X. 235. Si constat de voluntate testatoris, etc. et si adsit unus solus testis, *ibid.*

Testator. An ultimæ voluntates testatoris possint mutari à Papa, aut ab Episcopo. *Tom.* I. X. 236. Bona sunt leganda consanguineis pauperibus. 237.

Testis. Quando testis teneatur ad deponendum. *Tom.* I. XIII. 79. Si omittit dicere veritatem, an et quomodo peccat. 80. Si occultat. 81. Si testis testatur moribundum dedisse signa pœnit., an possit absolvi. *Tom.* II. XVI. 36. De assistentia testium in matrim. XVIII. 70. Quid si testis sciebat impedim. 78.

Thesaurus inventus ad quem pertinet. *Tom.* I. X. 70.

Timor, sive metus quotuplex est. *Tom.* I. III. 16 ad 18. An excuset timor à præceptis et à quibus. II. 44. Dispensatio data ob timorem an valida. 54. Qui timore omittit correctionem quomodo peccat. IV. 21. Votum ex timore injustè incusso est nullum. V. 23. Qui timet relapsum iri an valeat propositum. *Tom.* II. XVI. 24. Quandonam timor est causa divortii. XVIII. 92. Vide *Metus*.

Titulus, De colorato cum errore communi circa confess. *Tom.* II. XVI. 90. Titulus requisitus ad Ordinem et quotuplex sit. *Tom.* III. *App.* III. 37 et 38. An incurrat suspens, qui ordinatur cum patrimonio ficto. 39.

Tonsura, et *Tonsurati.* Prima tonsura quid sit, quid requiritur ad eam suscipiendam, et an qui ordinatur sine tonsura peccet graviter. *Tom.* III. *App.* III. 47. Obligatio deferendi tonsuram, et habitum. 49 et 50. Tonsurati quando

gaudeant privilegiis Canonis et fori. XX. 23 et 24. Et vide *App.* III. 48 et 51.

Translatio in donatione requiritur ut dominium acquiratur. *Tom.* I. X. 132. Elin emptione. 167. Translatio instrumentorum in Ordine. *Tom.* II. AVU. 16.

Translatio. Facultas *Cap. Liceat.* *Tom.* III. XX. 29. Ubi Trid. non est acceptum, an liceat uti præfata lacu It. 30. An pro casibus post Concil. etc. 36.

Translatio contractus, quomodo perficitur et an liceat. *Torn.* i. X. 227.

Tutela et *tutor* ad quid obligatur. *Tom.* I. X. 234. An clericus possit tutare. 195.

I . . .

V

Ubi possunt contrahere matrim. coram quocumque paracho. *Tom.* II. XVIII. 72.

Valor. Standum est pro valore actus. *Tom.* I. I. 16. Valor Missæ. *Tom.* III. *App.* III. 105.

Vana observantia. A *ide Observantia*.

j

Vendere die festivo an sit peccat. *Tom.* I. IV. 13. Ad quem spectat periculum et fructus in venditione. X. 169. Res aliena si venditur, an validè et ad quem spectat dominium pecuniæ. 171. Merces ultroneæ quantum decrescunt. 174. Quando potest vendi cariùs. *ibid.* De venditione sub hasta. 173 ad 177. An potest cariùs vendi ob dilationem solutionis. 178. De chirographis. 179. Pactum de retrovendendo an sit licitum. 180. De vitio rei. 185 ad 187. De venditricibus. 169. Rei duobus venditæ à quoniam acquiritur dominium. 190. Cuius res vendita perit. 191.

Venditrices. Interrogationes ipsis faciendæ. *Tom.* III. *Tr. nil.* 35.

Venenum. Qui dat venenum clerico, quando excommunicationem incurrat. *Tom.* III. XX. 48.

Veniale an lædat legem. *Tom.* I. III. 23. Quot modis mortale sit veniale. 67. Veniale mortale. 68. Votum de committendo veniale est illicitum. V. 25. An veniale obliget ad restituendum. X. 40. Quomodo eliciendus dolor de venialibus. *Tom.* II. XVI. 23.

Vera. Confessio debet esse vera sine mendacio. *Torn.* II. XXI. 28.

Verba obscura. Quando sint mortalia. *Tom.* I. IX. 9. Qui ea audit an peccat. 10. An in ecclesia habita, sint sacrilegia. IV. 39 et IX. 22.

Veritas. Requiritur in iuramento, ut sit licitum. *Torn.*

I. V. 14. Testis si præterit aut celat veritatem, an teneatur ad restit. XIII. 80 et 81.

Vestes requisitæ ad celebrandum. *Tom.* III. *App.* III. 118.

Vexatio. An sit simonia dare ad redimendam vexationem. *Tom.* I. IV. 49.

Viaticum. An possit dari à laïcis, aut sibiipsis, etc. *Tom.* II. XV. 10. Quomodo dandum est. 12. Obligatio suscipiendi Viaticum et quando. 49. Quid si infirmus vexatur vomitu. 20. Si tussi. 21. De jejunio erga Viaticum et quando repeti potest. 46 et 47. An qui paucis ante diebus communicaverit, superveniente mortis articulo, teneatur sumere Viaticum. 48. An qui eodem mane. 49. An omitti possint illa verba: *Accipe Viaticum*, etc. 50. An ad dandum Viaticum sit excusatus à confessione, etc.; et quid cùm jam pervenit Viat, percipiatur confess, fuisse nullas. 24. Quando potest dari et replicari Viaticum. *Tom.* III. *App.* II. §. IV. ad 11.

Vicarius an possit dispensare. *Tom.* I. II. 57. An vicarius Episc. habeat jurisdictionem ordin. et an possit eam delegare. *Tom.* II. XVI. 81. An possit dispens. in proclamat, matrim. XVIII. 59. Vicarii capitulares veniunt sub nomine Episcop., sed non vicarii Episcopi. *Tom.* III. XX. 41. Vicario competit facultas, quam habet Episcopus de jure ordinario, et ideò potest absolvere percussionem clerici. 47.

Vincere. Qui vincit in ludo prohibito an teneatur ad restitut. *Tom.* I. X. 217. Ad vincendos scrupulos quæ remedia adhibenda. I. 8 et 11.

Vincibilis. Vide *Ignorantia*.

Vinum an liceat in jejunio. *Tom.* I. XII. 13. Quid agendum cùm deprehenditur error vini in Missa, etc., et quid in dubio, etc. *Tom.* II. XV. 54. Vinum requisitum ad Missam. *Tom.* III. *App.* III. 98.

Violantes immunitatem quando incurrunt excomm. papalem. *Tom.* III. *App.* III. 80 *in fin.*

Vir. Vide *Maritus*.

Virga dwinatoria quid. *Tom.* I. IV. 35.

Virgo > an ob honestatem conservandam possit se exponere periculo vitæ. *Tom.* I. VIII. 1 *in fine.* An subire manus chirurgi. 2 *in fin.* An sit speciale peccatum violare virginem consentientem. IX. 14. An tunc adsit oblig. restitut. pro deflorat. X. 91. Quid si violata potuit deceptionem animadvertere. 94. Si remittit, si tantùm tactus adhibeantur. 93. Si fuerit priùs corrupta; si respuat nuptias. 96. Vide *Legatum*.

Virtutes pœn. an cadant sub sigillo. *Tom.* II. VI. 453 ad VI. 30.

I intones quoi sont et quomodo veras à falsis distinguere possumus. *Tom. ill. App. I. 19 et 20.*

I visitare. Episcopus non potest visitare Régulâtes, et eorum ecclesias. *Tom. II. XX. 79.* Quas parochias visitare potest, *ibid.* An possit visitare clausuram Monialhnn. 80

Vitandus an possit absolvere moribund. *Tom. H. XVI. 92.* Quinam dicatur vitandus. *XIX, 15.* Percussores clericor. an vitandi. 1B.

Vitium rei quodnam sit manifestandum. *Tom. I. X. 185 ad 187.*

Vocalis. Confessio debet esse vocalis. *Tom. H. XVI. 27.*

Vocatio. Qui impedit eam, aut Cogit puellam monast. ingredi an peccet. *Tom. I. VII. 5 et XIII. 25.* An qui negligit vocationem. *XIII. 26.* Quomodo vocatio ad statum religiosum, aut ecclesiasticum debeat examinari. *Tom. III. Tract, ult. 39 ad 41.* Vocatio requisita à Ordinibus. *App. III. 45 ad XIII.* An qui a vocatione distrahit peccet mort. *App. IV. §. I. ad VIII.*

Volatus spiritus in contemplatione quid. *Tom. III. App. I. 17.*

Voluntarium quid. *Tom. I. III. 3 ad 6.*

Voluntates ultimæ. Vide *Testamentum.*

Votiva. De Missis votivis. *Tom. III. App. III. 26.*

Votum, dubium, aut dubiè adimpletum an adhuc obliget. *Tom. I. I. 17.* De intentione satisfaciendi. 11. 29. Dispensatione cum peregrinis. 12. De animo se obligandi, et quid in dubio praesumendum. 21. In dubio usus rationis, an obliget votum. 22. Quid si ex timore, vel errore fuerit emissum. 23. De materia possibili, et meliori. 24. Ob malum finem an votum sit irritum. 25. Quid de voto peccandi venialiter. *ibid.* Non petendi dispensationem. 26. De nubendo. 27. De non amplius vovendo. 28. De obligatione levi in materia gravi, et an materia levis possit obligare sub gravi; an hæc res teneatur omnibus votis sui testatoris; et an liceat patri emittere vota per quæ lædetur legitima filiorum, et nulla alia notatu digna. 29. De votis conditionatis. 30. Disjunctivis. Oblitus voti, et qui probabiliter satisfecit an teneatur iterum ad votum. 31. De dilatione voti, et quanta dilatio requiritur ad peccandum vel haliter. 32 et 33. De voto religionis. 34. De mutatione materia? voti. 35. De irritatione. 36 et 37. Commutatione. 38. Dispensatione. 39. De dispensatione in bona, vel mala parte. 40. Quid si fuerit emissum in favorem tertii. 41. Quis dispensare potest in votis. 42. Quis delegare. 43. De votis reservatis. 45 et 46. De jurejurando, si est reservatum. 47. An reservata rema-

neat posterior materia. 48. An votum pœnale, aut conditionalum sit reservatum. 49. An Papa possit dispensare in votis solemnibus. 50. Qui voto castitatis ligatus, corripit virginem cum promissione matrim. ad quid tenetur. X. 97. De voto paupertatis. XIII. 5 ad 14. Castitatis. 15. Obedientiæ. 16 ad 20. De obediencia Monialium. 21. An votum castitatis, aut suscipiendi Ordines solvat sponsalia. *Tom.* II. XVIII. 25. Quid si conjux impeditur ob votum ab usu matrim. 41. An Episcopi et Regulares dispensare possint in voto castitatis. 54 ad VI. De voto solemniori. matr. 62 ad III. An Papa in eo dispenset. 65. Facultas Regularium circa vota et juramenta. *Tom.* III. XX. 108. Circa votum castit. cum conjugibus et sponsis. 109.

Usura in mutuo quid et an licita. *Tom.* I. X. 142. Lucrum datum gratis an possit retineri. 144. De titulis damni et lucri cessantis. 148 ad 152. De periculo. 153 et 154. De montibus pietatis. 155. Titulus pœnæ convention. 156 pt 157. De pactis obligatoriis. 159 ad 161. Obligatio usurariorum, et hæredum. 162. De coopérantibus ad usuram. 163 et 164.

Usus matrimoni. An liceat contrahere cum dubio impedim. *Tom.* II. XVIII. 55. An petere aut reddere cum dubio. 36. An si nuptiæ contractæ sint cum dubio. 37. An cum periculo sanitas. 38. An ob voluptatem, aut mente adulterâ, aut modo indebito. 39. Si conjux se retrahat an peccet. 40. Quod si loco aut tempore indebito; si tempore prægnationis, etc., et si votum aut incestus, etc. 41. An tactus, et delectationes morosa* permittantur conjug. 42. Quando conjux tenetur petere. 43. Si negat semel an peccet. 44. An ne plures filii, etc. 45. Quid si vir seminat extra vas. 47. Si amens aut ebrius petat. De impedim. ob incestum. Si cum damno sanitatis aut prolis. 49.

Uterus. An possit baptizari puer in utero. *Tom.* I. XIV. 10.

Uxor an possit irritare vota viri. *Tom.* I. V. 36 *in fine.* Obligationes uxoris præsertim sequendi virum. II. 13. De bonis uxoris. X. 5. Si vir dilapidet. 14. De furiis uxorum. 33. De alimentis cis debilis. *Tom.* II. XVIII. 51. Si uxor post coitum surgit, aut mingit, an peccet. 50.

ELENCHUS QÜÆSTIONÜM,

QUAS REFORMAVIT AUCTOR.

Quas Veii. Alphoksus Maria de Ligorio , Rector major. Congregationis sanctissimi Redemptoris, ac olim Episcopus S. Agathæ Gothorum , reformavit, explicavit, immutavit , re meliùs perpensa , in nona editione, in qua, post revisionem , nihil censuræ dignum repertum fuisse S. Rituum Congregatio declaravit decreto diei 14 in aii 1805. confirmato à sanctissimo Domino nostro Pio VII. Pont. Max.

Sunt etiam in nobis, qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam ; statuentes duriora præcepta, quæ non possit humana conditio sustinere. Timor in eo est, quod videntur consulere disciplinæ , opus virtutis exigere ; sed inscitia in eo est, quia non compatiuntur naturalurce, non æstimant possibilitatem. Non sit ergo irrationalis timor, S. Amb. in Psal. 118, serm. 5. vers. G.

Cavenda est conscientia nimis larga , et nimis stricta ; nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem. Prima sæpè salvat damnandum, secunda contra damnat salvandum. S. Bon. Comp. Theol. verit. lib. cap. 52. n. 5.

AI) LECTOREM.

Cum præcipuum sit intentum nostra minimæ Congregationis SS. Redemptoris missionibus vacare, cumque missionariorum exercitio necessario adnexum sit munus conscientias hominum instructionibus et confessionibus dirigere: ideo plurimis abhinc annis excogitavit juventuti Sodalitatis nostræ librum de re morali tractantem tradere , qui mediam inter alios aut nimis rigidos, aut nimis benignos viam teneret. Opus absolvi; sed, quia nimis festinanter fuit illud typis demandatum, ut aliis satisfacerem , mihi non satisfeci ; plura enim in eo vel non benè excussa exciderunt, vel confuso ordine fuerunt exposita. Idcirco cùm ea diligentiore examine, necnon clariore methodo indigere animadvertissem, animum ad secundani editionem applicui, in qua ad meliorem ordinem omnia redigere curavi, et utilissimis doctrinis librum copiosiore reddere. Nonnullas etiam opiniones (temporis decursu rebus ad utiliorem trutinam revocatis), hominem me agnoscens, reformavi. Neque in hoc erubui, cum D Augustinus non erubuerit in pluribus se retractare ; sicut etiam D. Thomam fecisse testantur Cajetanus, Catharinus , et Capreolus, ac ipse Doctor angelicus (5. p. quæst. 9. art. 4.) sic fassus est : *Quamvis alibi aliter seri-*

psernn.X leiiim Tullius dixit: *Sapientis est mulare cansiUutn.* El alibi : *Nunquam Taudala fuit in una scrdcnlia permansio.*

Nemini autem superfluum videatur post lol libros scientiam moralem pertractantes hunc me suscepisse laborem, quasi actum agerem, cùm etenim plurimos legerim auctores, alios inveni qui pliis æquo indulgentes iis, qui (u/ ait *Isai. e. 50. \. 10.*) dicunt : *Nolite aspicere nobis ea (pur reda sunt : loquimini nobis placentia ;* consuunt puis illos sub eorum capite, ut in peccatis miserè conquiescant. Haud enim dubitandum multiim detrimenti Dei Ecclesiam sentire ex istorum auctorum sedatoribus, cùm major hominum laxioris vita* pars ad illos concurrat. Contrà vero reperi alios, qui ad reprobanda assueti qu e-cumque extremam rigiditatem non sapiunt, consilia cum praeceptis confundunt, novisque mandatis conscientias aggravant, humanam imbecillitatem nihil pensi habentes, nihilque memores illius sacri Canonis [*cap. all. dr transact.*] qui admonet : *In his vero , in quibus jus non invenitur c.rpressum , procedas (equitate servata , semper in humaniorem partem declinando , secundum quod personas et causas, loca et tempora videris postulare.* El hoc modo jugum Christi Domini, quod est suave, intolerabile recidunt, viamque salutis sic pluribus præchidunl , juxta illud S. Ambrosii : *Sunt diam in nobis qui timorem Domini habent, sed non secundum scientiam, statuentes duriora prmepta f qua non possit humana condito sustinere.* In *Psal. 118. s<-rm.* o. ftraque sanè extremitas maxime periculosa ; nam prima spatiosam viam relaxatione ad perditionem aperit ; altera (iit ait perdoctus Gabassulius in *theor. Jur. præf. ad led.*) (1 duplici tramite urget animas in ruinam, erronea scilicet conscientia el desperatione, cum plurimi, audita hâc rigidiore doctrina, in mortalia fabuntur, vel credentes inesse lethale peccatum ubi non est, vel nimia difficultate deterriti, impossibile putantes eo modo posse salvari , salutis su:e curam peniliis abjiciunt.

Propterea in lucem edere deliberavi hoc novum Opus quod inter opiniones nimis benignas et nimis severas medium locum teneret. Facilè continget in hoc meo libro, et potissimum in hae postrema editione , omnium sensui me non fore satisfacturum : ab illis enim , qui regina» vel benigna? sententiæ pliis fortè, quâln par est, amantiores sunt, aut nimis austerus habebor, quia à multorum graviumque auctorum sententiis recessi ; aut nimis indulgens , quia plures opiniones libertati faventes tanquam probabiles approbavi. Testor Deum, cujus honorem et animarum salutem mihi proposui, quod quidquid scripserim, non ab aliqua passione impulsus, aut verbis aliquorum auctorum addictus, \el austeritate, aut benignitati nimis adhærens, ad hâc scribenda me induxi. In qilalibet qmeslione pnevio diuturno studio curavi quidem veritatem ipvestigare, præcipuè in iis qua? ad praxim magis faciunt ; el propterea non solitm diligenti trutina perpendere (‘laboravi rationes quas doctores classici tradunt, sed etiam plures doctos rëcentiores consulere non neglexi, adeii ul aliquando in recto judicio de aliqua quæstione faciendo mullos dies consumpserim. Si quidem non tanquam o\is (ul verbis utar rigoristarunP semitas scriptorum eo‘co ductu sedatus sum ; sed operam dedi, ut veritatem assequer , aut sententias, quæ magis veritati accedunt , amplexarer.

(I) Et 1. 5. tr. 5. de septimo præcepto Decal. < r< stitmioiK* .
Th 547. vers. *Aggrediamur.*

Pro viribus sum conatus semper rationem auctoritati præponere, el ubi ratio me convicit, non renui auctoribus pluribus contraire, etiam iis, quibus magis forsitan adhærere potuissem, utpotè quia, cùm hanc scientiam addiscerem, ad manus meas ante alios illi pervenerunt. Hinc, benevole lector, ne putes me auctoribus benignae scientiae omnino addictum, si eos sæpiùs me citare observas, nam ad hoc Opus conficiendum non praetermisi etiam rigidæ sententiæ auctores legere, paratus quidem à sentiis meis desciscere, dummodo suis rationibus de veritate me convicissent.

Cæterùm in dubiis discutiendis aequalis mihi scrupulus fuit, tam sententias libertati faventes, et à ratione alienas uti probabiles admittere, quàm damnare iit improbables eas, quæ valido quodam fundamento innixae mihi videbantur. Cùm certum sit, vel iit certum tenendum, proùt communiter DD. docent, et ipse doctus R. P. Concina in suo eruditissimo Opere theologiae dogmatico-moralis me instruit, quòd hominibus imponenda sub culpa gravi non sunt, nisi evidens ratio id suadeat. Æquè enim nefas est à culpa excusare qui reus est, quàm innocentem tanquam culpæ reum judicare, iit sedulo monuit S. *Antoninus part. 2. tit. i. cap. 11. §. 28.* ubi disserens, quando aliquid damnandum sit de mortali, vel non sic scripsit: *Nisi habeatur auctoritas expressa S. Scripluræ, aut Canonis, seu determinationis Ecclesiæ, vel evidens ratio, non nisi periculosissimè determinatur. Nam si determinetur, quod sit ibi mortale, et non sit, mortaliter peccabit contrà faciens; quia omne quod est contra conscientiam, ædificat ad gehennam. Si autem determinetur, quod non sit mortale, et secundùm rei veritatem sit, error suus non excusabit à mortali.... quando scilicet erraret ex crassa ignorantia; secùs, si ex probabili, puta quia consuluit peritos in tali materia, à quibus sibi dicitur illud tale non esse mortale; videtur enim tunc ignorantia quasi invincibilis, quæ excusat à toto. Et hoc quantùm ad ea, quæ non sunt expressè contra jus divinum vel naturale, vel contra articulos Fidei, decem præcepta, el hujusmodi in quibus ignorans ignorabitur.* Quapropter semper timor mihi fuit, ne Deus æquè rationem à me exigeret si opiniones laxas, iit probabiles approbassem, quàm si probabiles, iit laxas reprobassem, llumanæ conditionis præsenli fragilitate spectata, non est semper verum tuliiis esse animas per viam arctiorem dirigere; cùm videamus Ecclesiam tam nimiam libertatem, quàm nimium rigorem, sæpè proscriptisse. Undè Gerson *de vita spir. part. 3. led. 4. coll. 10.* animadvertens damna sententiarum excedenter rigidarum, sic advertit: *Fil ut per tales assertiones publicas nimis duras et strictas præsertim in tion certissimis, nequaquam eruantur homines à ludo peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatius, immergantur.* De reliquo tandem me protestor, quod si in aliquo erravi, opto, ut error milii ostendatur, nam paratus sum illico me retractare; nec erubescam, proùt non erubui id facere in hac mea nova editione, in qua à pluribus recessi opinionibus, quæ olim probabiles, sed postmodùm, vel nimis benignæ, aut nimis rigidæ mihi visæ sunt.

Cæterùm, benigne lector, te admonitum volo, ne existimes, me opiniones illas approbare, ex eo quòd non reprobem; eas enim quandoque fideliter exponam cum suis rationibus, et patronis, ut alii pro sua prudentia, cujus ponderis sint, adjudicent. Deindè advertas, quòd cùm aliquam opinionem veriolem voco, tunc contrariam non habeo iit probabilem, etsi non expressè iit improbabilem damnem. Insuper quando-

unam ex sententiis probabiliorem appello, nullo iudicio dato de probabilitate alterius, aut utor hoc verbo *non audeo damnare*, non propterea intelligo eam probabilem dicere, sed iudicio prudentiorum remittere. Vale.

ELENCHUS QUÆSTIONUM,

Quas Auctor, post primam Neapolitanam Operis editionem, rebus ad seduliozem trutinam revocatis, reformavit. In qualibet autem harum quæstionum prius adnotatur locus libri primæ editionis, postmodum locus secundæ, ubi facta est correctio.

Quæstio 1. An legatarius possit sibi compensare legatum relictum in testamento non solemni? In priori libro (*coi. 15. v. 3. Probabile etiam*) relata est opinio *Lessii, Mol. Gran. Salmanticensium, etc.*, qui id probabile dixerunt. Sed in hoc præsentis libro id reprobatur. Vide *lib. 3. n. 521. Nota III. et Z. 1. n. 55.*

Qu. 2. An debitor donans aliquid suo creditori immemor debili, excusetur à restitutione? In primo libro (*coi. 15. v. Jlinc. I.*) relata est opinio *Rebellii, Card, et Dianæ*, qui probabilem putarunt opinionem affirmativam. Sed vide limitationem in hoc, *Z. 1. num. 54. et lib. 5. num. 700. v. Quæs. II. (1).*

Qu. S. An fur mittens domino rem furatam per virum fidelem teneatur ad iterum restituendum, si ille non reddat? In primo libro (*coi. 14. v. VI. Similiter*) *Pal. Sot. Ledes. Gabriel* adducuntur, qui id negaverunt. Sed in hoc absolutè affirmandum probatur. Vide *Z. 3. n. 704. v. Quær. IV.*

Qu. 4. An sit obligatio ex superfluis statui elargiendi eleemosynam pauperibus laborantibus paupertate communi? In primo libro (*coi. 80. litt. zl.*) relata est opinio *Soti, Navar, S. Antonini, Vasq. etc.* qui negarunt. Sed in hoc melior visa est sententia opposita. Vide *Z. 2. n. 52. v. Quær.*

Qu. 5. An sit obligatio corrigendi peccantem ex ignorantia in legem humanam? In primo libro (*coi. 85. litt. A. v. Quær. hic.*) visa est probabilior opinio negativa. Sed in hoc affirmativa probabilior visa est. Vide *Z. 2. n. 30.*

Qu. 6. An qui inducit sive directe, sive indirectè proximum ad peccandum, semper peccet peccato scandalii? In primo libro (*coi. 85. litt. A.*) dictum est cum *Palao, Sanch. Bon. Azor., etc.* probabile es-

(1). *Lib. 1. n. 54. legitur; Infertur 6. quòd certus de debito, et dubius de solutione tenetur solvere; ut communiter docent Suar. Vasq., Lugo, et alii cum Sanch. Casu vero quo etiam creditor de suo jure dubitaret, censet Laym. et Sporer cum Tam), debitorem teneri tantum ad partem pro rata dubii. Subdit tamen Layman, quod non auderet condemnare creditorem, si totum exigeret. El lib. 5. n. 700. Quær. II An debitor aliquid donans suo creditori immemor debiti, excusetur à restitutione? Respondit: Negat prima sententia cum Sanch., Laym., Sparer, Bonae., Dian. Salm., etc. Ratio), etc. Secunda verò sententia quam tenent Card. Rodr., Mazz., Croix. Tamb. cum suo magistro Haldello et probabilem censet Diana, se revocans à prima sententia) affirmat talem donantem benè satisfacere suo debito ex justitia. concluditque, prima sententia est communior, et quidem valde probabilis; sed hæc secunda suæ probabilitate non caret.*

se, quod is nou peccet contra cliarilatein , nisi expresse intendat ruinam spiritualem alterius. Sed in Ime visa est vera sententia affirmatiue. Vide / . 2. n. 15.

Qu. 7. An semper in confessione sit explicanda circumstantia inductionis ad peccandum? In primo libro (*coi. 86. v. Nota.*) probata est sententia negativa. Sed in hoc vide dicta / . 2. n. 16. (I).

Qu. 8. An sit peccatum mortale petere ab aliquo quidquam, quod ille non præstabil sine mortali, si jam sit paratus ad peccandum? in urimo libro (*coi. 86. c. Quter. //*) relata est opinio *Soli, Suar.cl* Isor., qui id negarunt. Sed in hoc dictum est sequendum esse oppositum. Vide. / . 2. n, 17.

Qu. 9. An peccent graviter mulieres ad sui ornatum partem pectoris ostendentes? In primo libro (*cui. 89. liti. C. il coi. 250 in fine.*) actum est de hoc puncto sequendo doctrinam *Laymanni. Cajet. Vqr. Salm. , clc.* Sed vide quomodo limitatur in hoc. Vide / . 2. n. 55. r. *Quær.* (2).

Qu. 10. An liceat famulo comitari herum ad lupanar , vel eum ducere curru vel sella ? in primo libro *coi. 91. lilt. B)* relata est opinio *Busemb., Nav., Manuel., cie.* dicentium licere solà ratione famulatus. Sed in hoc requiriitir saltem causa gravis damni Mibeundi. Vide / . 2. n. 61.

Qu. 11. An liceat famulo ratione famulatus deferre munera meretrici domini? In primo libro (*coi. 91. in fine Quær. 2.*) relata est opinio *Bus. el Sanch.* id permittentium, si sit de esculentis, el pocttlenlis. Sed in hoc negatur. Vide / . 2. ?i. 65.

Qu. 12. An liceat famulo ob melum mortis subjicere humeros, vel deferre scalam domino ascendenti ad fornicandum , aut vi aperire januam ? In primo libro '*coi. 95. Quær. 4.*) id omnino negatum est. Sed in hoc vide dicta / . 2. n. 66. r. *Queer, / Γ. (5).*

(1) Lib. 2. n. ili. postquam auctores pro affirmativa, ci neeàpva sententia refert , **concludit** Unusquisque abundet in sensu suo.

(2) *Ifbi legitur:* Acriter invehunt contra hunc morem *Nnlàlix Ahx..* Δοη<. dicentes hoc per se esse peccatum mortale, quia per se aliis grave scandalum affert. Cùm ego munus concionatoris gessi, pluries etiam hunc perniciosum usum fortiter conatus sum exprobrare; sed cùm hic officium agam scriptori de scientia morali, oportet ul dicam quod juxta veritatem sentio, et quod à DD. didici. Aon nego I. quod illa fœminæ quæ hunc morem alicubijntroducerent , sanè graviter peccarent. Aon nego II. quôd denudatio pectoris posset esse ita immoderata , ul per se non posset excusari à scandalo gras i . tamquam valdè ad lasciviam provocans, uti benè ait *Sparer.* Dico vero III. quoi! si denudatio non esset taliter immoderata, el alicubi adesset consuetudo, ut mulieres sic incederent, esset quidem exprobranda: sed non omnino damnanda de peccato mortali. Id tenent communissime *Aararr., Cajetam, Les*, Laym. Bon., Salm., Azor., Sanch.. cum Sylv., CUI., e'c.* Videtur etiam huic adhærer-eS. Thom. 2. 2. qmest. 169. art. 2. Cietercùm non dubito, **concludit**, quôd scnlentiâ , ùt supra relata . cum magna discretione oportet ut prudens confessarius utatur, ne indulgent nimix mulierum licentia*, quæ libidinem involvet. cùm pii viventes non sic incedant. Benè enim *Croi.r* cum *I'iliz.* ad vertit, quod ejusmodi Fœminæ denudatione pectoris non rarùquærunl inhoncvlè appeti à viris, ul illos sibi irretiant. et captivent, el hanc ob causam rectè putat E/i.-, plures fœminas damnationem pali. Hinc non dubito, quod hujusmodi indecens mos enixè à predicaloribus et confessariis , quantum fieri potest, coercendus est . et exlirpandus. ùt docet D. \nlonin. pari. 2. lit. 4. cap. 5,

•5) *Ubi scribit:* Negant l ira , e *Mitant. , P. Concina Salm. , Croia'.*, et

Qti.15. An liceat vendere vinum ei qui revendet mixtum aqua? In primo libro {coi. 69. lill. C. v. Pariter) adducta est opinio affirmativa Pdlai, Sanch., et Tamb., si a»quv commodi' aliis vendi non possit. Sed in hoc id non admittitur, nisi ob melum mortis, vel infamia. Vide /. 2. n. 69. v. Quær. VII. in fine.

Quær. I i. An liceat vendere ornatus puella., abusuræ? In primo libro {cui. 96. lill. I). r. Eodem) relata est opinio La-Croi.c citantis V<l car. Sanch. Bon., etc. qui dicunt licere, si illa æquè emeret ab aliis. Sed in hoc id non admittitur, nisi venditor notabile patiaturs incommodum. Vide /. 2. n. 71. v. Eodem.

Qu. 15. An liceat aurigis el naulis ob solum lucrum mercedis vehe re meretricem ad amasium? In primo libro 'coi. 98. r 8. Licet.' dictum est licere cum Salm. Sanch. Azor. Nar., el<. Sed in hoc non admittitur, nisi ob melum gravis damni. Vide /. 2. n. 75. r. /In autem.

Qu. 16. An sil peccatum mortale sine gravi causa petere mutuum ab usurario parato, vel Sacramentum à sacerdote peccatore parato administrandum? In primo libro {coi. 97. η. I. r l'Irnm nul. m. el η. T. r. Sed quæstio) relata est opinio Lugonis, Soli, Samii. Cajet. Led. Man., etc. qui id negarunt. Sed in hoc dictum est id esse mortale tam contra charitatem, quàm contra justitiam, nisi gravis causa necessitatis, vel utilitatis interveniat. Vide/. 2. n. 17. ct 77. r. 1. Licitam, loquendo de usurario /el n 79. de sacerdote peccatore.

Qu. 17. An volenti frangere jejunium liceat sine gravis incommodi causa cibos præbere? In primo libro {coi. 47. n. 7. c. Volenti.) adducta est opinio Lessii, Gaj., Nav, et lasq. id affirinahtium. Sed in hoc reprobatur. Vide /. 2. n. 80.

Qu. 18. An in materia simonia., el usura. possit deduci in pactum obligatio anlidoralis. In primo libro 'coi. 118. litt. .1. r. Queer. in fuie i dictum est eum Salm. Vai. Caj. Pal. Less., etc. id licere, si pactum sit remunerandi in genere, nulla addita novà obligatione. Sed id omnino reprobatur. Vide /. 5. n. 55, et n. 761. r. Adrcrte, in fine.

Qu. 19. An juramentum exeeratorium sit verum juramentum ' In primo libro {col. 116. lill. /1. r. Notandum) dictum est cum Salm. Bus. Sanch. Pal., etc. id communiter negari. Sed in hoc aOirmaln, si in juramento expresse nominetur Dius. Vide /. 5. n. 115.

Qu.20. An in juramento assertorio sit mortale jurare cum defectu justitia}? in primo libro {col. 158. lift. .1.) dictum est probabiliùs esse tantum veniale. Sed in hoc additur esse mortale, si juratur ad lirmandam detractionem. Vide/. 5. n. 116. v. Hoc.

Qu. 21. An peregrinus possit dispensari in volis, juramentis, et legibus ab Episcopo loci ubi reperitur? In primo libro {coi. 758. liti. E e. Nota hic) id omnino negatum est. Sed vide hic /. 1. n 158. Γ.

alii. Quia, ut dicunt, tales actiones nunquam licent, ulpotè intrinsece inalte. Sed contradicunt Busemb., Sanch., Less., quorum sententia, spectatâ ratione, mihi probabilior videtur. Et ideni merum sentit doctus auctor continuat. Tournely, torn. I. pag. 505, dicens : Non teneor grave subire detrimentum, -ut alterius peccatum avertam: ipse sane malitiam suam sibi imputet. Quia tamen prædielæ cooperationes \erc concurrunt ad damnum stupri, quamvis solùm materialiter concurrant ad peccatum stupratoris, puto nullum alium timorem excusare cooperantem, nisi mortis,

(1) Ubi legitur: Adsunt quatuor sententiæ, el relatis Irihus eum eorum auctoribus, et rationibus, concludit: Quarta sententia communissima, ut ait Croix, et communiter recepta, ut asserunt Salm., cui subscribimus, tenet

Tom. I II.

Qu. 22. An maritus possit occidere eum qui vult cum sua uxore adulterari? In primo libro (*coi. 259. v. Dicendum II.*) id absolutè negatum est. Sed in hoc id non reprobatur, si vir ante facium occidat, ne adulterium eveniat. Vide *l. 3. v. 591. r. Quando.*

Qu. 25. An peccent graviter spectatores qui ad comoediam turpem concurrunt pecunia, vel plausu? In primo libro (*coi. 251. v. Quær. 2.*) dictum est probabile esse non peccare spectatores secundos, nempe sine quibus etiam comœdia repræsentaretur. Sed in hoc visum est oppositum. Vide *l. 5. n. kil. v. Nùm autem.*

Qu. 24. An beneficiarius expendens fructus beneficii superfluos ad suam sustentationem in usus profanos, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*coi. 270. v. Utrum autem.*) probabilior cum *S. Th., Sol. Lugo, Pal. Less., etc.* visa est opinio negativa. Sed in hoc probabiliorum diximus oppositam per se loquendo. Vide *l. 5. n. 492.*

Qu. 25. An fur teneatur restituere cum damno graviore, nempe si res non posset mitti ad dominum, nisi expensis majoribus, quàm sil valor rei? In priiço libro (*coi. 295. liti. B.*) adducta est opinio *Salman-ticensium, Soti, Less. Pal. Con. et Bus.* id negantium. Sed in hoc oppositum tenetur, nisi expensæ sint longè majores. Vide *l. 3. η. 598, 697 et 752.*

Qu. 26. An accipiens rem à fure, qui rem furatam cum suis permiscuit, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col. 297. till. IL*) adducta est opinio negativa *Tamburini cum Sanch., et aliis.* Sed in hoc omnino reprobatur. Vide *l. 5. n. 612.*

Qu. 27. An beneficiarius omittens oilicium uno die possit excusari a restitutione, si suppleat in alio? In primo libro (*col. 310. in finequ. 5.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Molfes. Palud. Bonae., etc.* Sed in hoc tenetur negativa. Vide *l. 5. n. 667.*

Qu. 28. An beneficiarius omittens partem officii minorem quàm integrae Horæ, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*coi. 511. qu. 5.*) relata est opinio negativa *Navarri, Toi. et Viva.* Sed in hoc verior visa est opposita. Vide *l. 5. n. 668.*

Qu. 29. An beneficiarius simplex omittens officium teneatur restituere omnes fructus beneficii? In primo libro (*coi. 512. qu. 18. v. Quid, etc.*) adducta est opinio *Henrici, Metinæ et Manuëlis*, qui dicunt teneri ad restitutionem tantùm tertiæ partis fructuum. Sed in hoc illa reprobatur. Vide *l. 5. n. 675. v. Quid.*

Qu. 50. An licitum sit donum accipere à donante debitis gravato? In primo libro (*coi. 527. lilt. B.*) relata est opinio affirmativa *Lessii, Moi. Navarri, Laym. etc.* Sed in hoc refutatur. Vide *l. 5. n. 722.*

Qu. 51. An sit necessarium in mutuo ad exigendum intéresse, ul moneatur mutualarius de justo titulo, qui jam adest? In primo libro (*coi. 545. lilt. E. v. Sed dubit.*) delatum est opinioni negativæ *Lessii, Lugonis, Bon. Trull., etc.* Sed in hoc verior est affirmativa. Vide *l. 5. η. 769. v. Sed dubitatur.*

Qu. 52. An mutuator possit retinere lucrum exactum, si aderat justus titulus, sed non monuit de eo mutuatarium, et contraxit bonà fide? In primo libro (*coi. 594. quæst. III.*) adducta est opinio allirma-

posse peregrinum dispensari ab Episcopo loci, non solium in legibus, sed etiam in volis, et juramentis, modo ibi sit animo permanendi per majorem anni pariem.

liva (lioèl tanquam miniis probabilis) *Lugonis*, *Dianæ*, *Sa*, *el Tanne-ri*. Sed in hoc refutata est. Vide *l. 5. n. 775*.

Qu. 55. An liceat res pretiosas quamplurimi vendere? In primo libro (*col. 355. lilt. D.*) relata est opinio affirmativa *Soli*, *Toi. Dianæ*, *Tann. Val. Reg.*, etc. Sed in hoc probabilior visa est contraria. Vide *l. 5. n. 808*.

Qu. 54. An facto monopolio injusto à mercatoribus, liceat aliis eodem pretio merces vendere? In primo libro (*coi. 557. liti. G. v. Sed hinc.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Bon. Trull. Beg. Med.*, etc. Sed in hoc omnino melior visa est negativa. Vide *l. 5. n. 817. v. Sed hie*.

Qu. 55. An liceat rem inlimo pretio emere ab aliquo nesciente ejus valorem? In primo libro (*coi. 557. lilt. II. v. Idem.*) amplexa est opinio negativa. Sed in hoc defenditur opposita. Vide *l. 5. n. 819. v. Idem*.

Qu. 56. An liceat clerico conducere prædia aliena ad saginanda propria animalia, ut postea vendat? In primo libro (*coi. 561. u. Quær.*) dictum est licere si conductio non alferat magnam distractionem à ministerio sacro. Sed in hoc id non admittitur, quia non caret cupiditate turpis lucri. Vide *l. 5. n. 855. v. An vero*.

Qu. 57. An pereunte re consita, pereat census de juro naturali? In primo libro (*coi. 566. v. qu. 5.*) dicta est probabilis sententia negativa cum *Solo*, *Pal. Salm. Covarr.*, etc. Sed in hoc omnino tenendam diximus affirmativam. Vide *l. 5. n. 847*.

Qu. 58. An cogens cum injuria alterum ad ludendum, possit retinere lucratum? In primo libro (*coi. 575. liti. D.*) adducta est opinio negativa. Sed in hoc probabilior visa est sententia affirmativa, modo ille qui cogit, non superet coactum in peritia ludendi. Vide *l. 5. n. 880. Quær. igitur*.

Qu. 59. An sit gravis obligatio relinquendi sua bona suis fratribus, et sororibus? In primo libro (*coi. 598. Ult. 4.*) relata est opinio *Salmanticensium*, *Nap. etc.* dicentium non esse, nisi illi extreme indigeant. Sed in hoc diximus omnino tenendum peccare graviter relinquentem bona extraneis, si fratres graviter indigeant. Vide *l. 5. num. 946*.

Quær. 40. An liceat revelare crimen alterius ad vitandum damnum proprium, si notitia criminis vi, aut dolo excipiatur? In primo libro (*coi. 407. Ult. .1. v. Sed hic.*) dicta est probabilis opinio affirmativa cum *Salm. Lessio, et P. Nav.* Sed in hoc melior visa est opposita. Vide *l. 5. num. 569*.

Qu. 41. An qui alteri occultam contumeliam irrogavit, teneatur ad satisfactionem? In primo libro (*coi. 410. r. Sed quær. 1.*) relata est opinio negativa *Laymanni et Molinæ*. Sed in hoc diximus omnino sequendam affirmativam. Vide *l. 5. n. 985*.

Qu. 42. An kedant jejunium electuaria sumpta in modica quantitate ad delectationem? In primo libro (*coi. 119. lilt. I.' adducta est opinio negativa cum Salm. Silv., el Abb.* Sed in hoc dictum est contrariam omnino tenendam. Vide *l. 5. n. 1019*.

Qu. 45. An potio chocolatis possit sumi toties quoties in die? In primo libro (*coi. 425. v. Orandum.*) dicta est probabilis opinio affirmativa *Patris Viva*, si sumatur iit potus usualis. Sed in hoc talis potio non admittitur, nisi pro uno tantum cyatho in die, ratione consuetudinis. Vide *l. 5. n. 1025. v. Secunda, in fine*.

Qu. 14. An Religiosus expendens cum licentia generali Prælati ad

iimis illicitos, peccet contra paupertatem, et teneatur ad restitutionem ¶ In primo libro (col. 150. *lilt. E. v. II. qua'st.*) vocata est non improbabilis sententia negativa cum *de Alc.randro. Suar. Bann. Lugo . elc.* Sêd in hoc allirm. amplexata est. Vide /. 5. *η.* 875. *cl I. I. n.* 51.

Qu. 15. An patronus debeat pnsentare digniores ad beneficium curatum? In primo libro (*coi. 169. liti. .1. c/u. 2.*) dicta est probabilis opinio negativa eum *Palao , (larcin, P. Nav. Bodr. etc.* Sed in hoc dictum est , omninô tenendam aftirmativatrt. Vide/. 4. n.97.

Qu.46. An Episcopus conferens beneficium simplex miniis digno, peccet mortaliter? In primo libro (ro/. 291. 2.) delatum est sententia· negativa; cum *Navar. Sa , Solo , Dicasl. Culi. Diana . etc.* Sed in hoc probabilior dicta allirmativa. Vide/. 4. n. 95.

Qu. 47. An Episcopus conferens beneficium curatum miniis digno, teneatur ad restitutionem ? In primo libro (*coi. 292. c. Magis.*) probabilis visa est opinio negativa *Navarri, Henriri, Ledesm., etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. Vide /. 1, n. i09.

Qu. 48. An graviter peccet , ctenealui ad restitutionem, qui recipit beneficium curatum cum animo dubio , vel conditional© suscipiendi sacerdotium intra annum? In primo libro (*coi. 471. lill. Λ.*) adducta est opinio negativa *Navarri, Barbosa*, Garcia*, etc.* Item opinio *Salmenticcnsium*, qui eam admittunt tantûm, si animus est conditionatus. Sed in hoc melior visa est opposita , sive animus sil dubius, sive conditionatus. Vide /. 4. 7i. 114.

Qu. 19. An pluralitas beneficiorum sil vetita non solum de jure canonico , sed etiam naturali ? In primo libro (*col. 475. till. X.*) dicta est probabilis opinio negativa cum *Lugo . Innoc. Fill. Vai. Led., elc.* Sed in Ime omnino timendam diximus allirmativam, nisi accedat dispensatio pontificia, et justa causa. Vide/, *i. n.* 117.

Qu. 59. An possit sine peccato gravi permutari oflicium divinum in aliud notabiliter brevius? In primo libro (*coi. 194. HP. A.*) dicta est probabilis opinio allirmativa , excepto otlicio Palmarum cum otlicio Pascha;, vel Pentecostes, iit tenent *Silvesl. Salm. Vili. Diûna, etc.* Sed in hoc non est admissa iit probabilis. Vide /. 4. n. 161. v. *Quær III.*

Qu. 51. An Matutinum possit recitari duabus horis post meridiem? In primo libro (*coi. 196. lill. DA* probabilis dicta est opinio affirmativa cum *Salm. Sanch. Tamb. Mol/. Led. et·'.* Sed in hoc dictum est tenendam esse oppositam. Vide /. 4. n. 174. v. *Hic quær. 1.*

Qu. 52. An peccata multiplicentur ex diversitate objectorum lotium, nempe si quis uno ictu occidit quatuor homines? In primo libro (*coi. 665. v. .In autem.*) dicta est probabilis opinio negativa cum *Suar. Lugo. Busemb. Viva, etc.* Sed in hoc amplexata est opposita Vide /. 5. n. 15.

Qu. 55. An confessarius in mortali successive absolvens plures pœnitentes , unum peccatum committat ? (*cui. .565. r. H. Quoad actus.'* visa est probabilis opinio allirmativa cum *Salmant. Lugone Sparer, •te.* Sed in hoc reprobata est. Vide /. 5. n. 50. r. *Quær. 6.*

Qu.51 .An citra infamationem possit quis dissolvere amicitiam alicujus, narrando ejus defectus naturales, ul ipse succedat loco expulsi ? In primo libro (col. 576. *lilt. A.*) relata est opinio allirmativa *Salmanlicensium, Soli, Bonae. Arat/. Prado, rtc.* Sed in hoc amplexata est opposita. Vide /. 5. n. 72. v. *An citra.*

Qu. 55. An liceat se inebriare ex consilio medicorum , si inebriatio aestimatur necessaria ad morbum expellendum? In primo libro {*coi. o'II. v. ^.* *Non esi.*.) adducta est opinio allirmativa *Busembai, Sylv. Cajet. Lessii, Salm. , etc.* Sed vide quomodo in hoc limitata est, *l. 5. n. 76. v. Quær. hic I. (I).*

Qu. 56. An liceat se inebriare ad vitandam mortem , quam alter ei minitatur? In primo libro (*coi. 578. lilt. C.*) dicta est probabilis opinio allirmativa *Lessii, Laym. Bon. Busemb., etc.* Sed in hoc amplexata est negativa. Vide *l. 5. n. 76. v. Quær. II.*

Qu. 57. An satisfaciat, qui se conlitetur tempore Missæ? In primo libro {*coi. 210. Quær. 2.*.) adducta est opinio allirmativa *Palai, Hurladi, La-Croix , Pichler., Gobat, etc.* modo aliquo modo attendat simul ad Missam. Vide *l. 5. n. 514. (2).*

Qu. 58. An liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri, si monasterium sit opulentum? In primo libro {*coi. 150. v. Sed quær.*} relata est opinio allirmativa *Salm. Nav. Toi. Pal. Sanch. Bon. Sol., etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. Vide *l. 5. n. 92. v. Secunda.*

Qu. 59. An in Sacramento Baptismi aqua sit infundenda , dùm actu dicitur : *Te baptizo?* In prima editione {*coi. 585. liti. 4.*.) allirmatum est. Sed in hac secunda probatum est sullicere quod forma proferatur, antequam materia desistatur applicari. Vide *l. 6. n. 9. v. Quær.*

Qu. 60. An omnes materiæ et formas Sacramentorum sint à Christo determinatæ in specie ? Negatum est in priori libro {*col. 804. Quær. 2.*.) Sed in hoc secundo oppositum probabilius visum est, *l. 6. n. 12.*

Qu. 61. An peccet graviter minister conferens Sacramenta in mortali, etiam si ad illud non sit specialiter ordinatus , vel si solemniter non ministret ? Negatum est in priori libro {*coi. 594. el 595.*.) Sed hic affirmatur , *l. 6. n. 51. et 52.*

Qu. 62. An peccet graviter sacerdos ministrans Eucharistiam in mortali ? In priori libro {*coi. 655. v. An autem.*.) probabilis dicta est sententia negativa. Sed hic eam refutamus, *l. 6. n. 55.*

Qu. 65. An minister possit dare Sacramentum indigno ob metum mortis? In priori libro {*coi. 595. Dub. 5.*.) probabilis visa est sententia allirmativa. Sed hic negativam tenemus, *l. 6*. n. 49.*

Qu. 64. An clericus habituatus in vitio turpi, vel alio , volens ascendere ad Ordinem sacrum , possit absolvi ex simplicibus signis extraordinariis, tantùm sufficientibus ad Sacramentum Poenitenliæ suscipientium ? In priori libro allirmatum est (*coi. 598. Quaeres hic. 5.*.) Sed liic negatur, nisi valdè extraordinaria signa accedant, quæ probitatem positivam ordinandi ostendant. Vide *l. 6. in Dissert, ex n. 65.*

Qu. 65. An sacerdotes ordinentur per solam manuum impositionem ? In priori libro (*coi. 886. lilt. F.*) negavimus. Sed hic affirmativam sententiam probabiliozem censemus, *l. 6. n. 749.*

(1) Valdè DI), laborant in hac quæstione , scrihit loco citato : Lici t videatur casus vix unquam accidere posse. Prima sententia affirmat, secunda vero sententia negat. Verùmtamen prima sententia satis probabilis , imo probabilior mihi videtur casu quo potatio vini præbeatur ad expellendos sive corrigendos pravos humores; tunc enim privatio rationis per accidens, el indirecte evenit, et ideo licite permitti potest. Secùsverô dicendum si potali odaretur directe ad ebrietatem, sive ad privationem rationis causandam, hoc enim esset semper intrinsece malum. Hinc nunquam licitum est sc inebriare ad sensus sopiendos, ne cruciatus sentiantur.

(2) *Ubi respondit:* Negativè cum sententia communi.

Qu. 66. An moribundus qui mane communicavit, possit eadem die Viaticum, adveniente morbo? In priori libro *coi.* 668. *lill.* II.) probabilem diximus sententiam tam affirmativam, quàm negativam. Sed liie distinguimus, si morbus sit naturalis, aut violentus, *I. 6. l.* 285 r. *Dubii.* 5.

Qu. 67. An sacerdos negligens dicere Sacrum promissum, parvo stipendio accepto, graviter peccet? In priori libro (*coi.* 676. *lill.* C. diximus probabilem sententiam negativam. Sed liie affirmativam lutamur, *l. 6. n.* 517. v. *Quær.* III.

Qu. 68. An Episcopus possit moderari numerum Missarum à lès la lore proscriptarum? In priori libro diei um est posse, si fructus congruentes non percipiamur (*coi.* 680. *lill.* E.). Sed liie negatur, *l. 6. l.* 551. r. *Dubii.* 1.

Qu. 69. An liceat privaiim celebrare in die Cœnæ Domini. In priori libro adluesimus sententia affirmativæ (*col.* 687. *liti.* E.). Sed hic dicimus omninô tenendam negativam, *l. 6. n.* 550.

Qu. 70. An altare amittat consecrationem, si frangatur sigillum, vel removeatur sepulclirum cum reliquiis? In primo libro probabile dictum est non amittere, *coi.* 695. *lill.* C.) Sed hic *I. 6. n.* 569 r. *Dubii.* 2. oppositum tenendum probamus.

Qu. 71. An sufficiant due mappa? in altari, vel una duplicata. In priori libro affirmavimus (*coi.* 697. *lill.* C.). Sed hic contrarium tenendum dicimus, *l. 6. n.* 575. 4

Qu. 72. An aqua lotionis corporalium possit projici alio, quàm in sacrarium? In priori libro dictum est sufficere, si projiciatur in decentem locum (*coi.* 699. *till.* E.). Sed hic contrarium probamus, *I. 6. n.* 587. r. *Xolaml.* II.

Qu. 75. An abbates possint consecrare calices pro ecclesiis alienis? In priori libro relata est sententia affirmativa (*coi.* 699. *till.* II. in line.). Sed hic oppositam tenendam dicimus, *I. 6. n.* 581.

Qu. 71. An pyxis debeat benedici? In priori libro retulimus sententiam negativam *coi.* 698. *lill.* II.). Sed hic oppositam probamus, *I. 6. l.* 585.

Qu. 75. Si post sumptionem sacerdos prudenter dubitat vinum fuisse acetum, an rursus consecrare debeat utramque materiam sub conditione? Hic affirmandum probamus, *l. 9. n.* 206. v. *Quoad*, quidquid dictum sit in priori libro.

Qu. 76. A quo Episcopo debeant approbari confessarii? In priori libro (*coi.* 247. *Ut E.* dictum est probabiliter posse approbari etiam ab Episcopo confessarii, aut pœnitenti Si Sed hic *I. 6. n.* 548. dicimus omnino approbandos ab Episcopo loci.

Qu. 77. Doctor consultus à confessario, an teneatur ad sigillum? In priori libro *coi.* 776. *lill.* G.) diximus probabiliter non teneri. Sed hic oppositum tuemur, *l. 6. n.* 648.

Qu. 78. An mutus teneatur confiteri scripto? In priori libro probabilis visa est sententia negativa, (*coi.* 726. *lill.* E.). Sed hic dicimus teneri, si commode potest, *l. 6. l.* 479. v. *Quær.*

Qu. 79. An in jubileo confessio debeat fieri in eadem hebdomada, in qua perficiuntur opera, ut possit pœnitens absolvi à reservatis? In priori libro adhflèsimus opinioni negativa. (*coi.* 715. *lill.* .1. n. 2. Sed hic oppositam tenemus, *l. 6. n.* 601.

Qu. 80. An qui in jubilæo confessus est invalidé, possit deindè à quolibet absolvi? In priori libro relata est opinio affirmativa (*coi.* 740. n. 1.). Sed hic negativam sustinemus, *l. 6. n.* 557. v. *Quær.* II.

Qu. 81. An parochus in alièna diœcesi possit excipere confessiones alienorum ex licentia illorum parochi ? In priori libro affirmavimus (col. 716. *lill. B.*). Sed hic negamus , *l. 6. n. :>U. v. Hic.*

Qu. 82. An simplex sacerdos possit absolvere moribundum , præsenle confessario approbato? In priori libro (*coi. 752. lill. D.*) relata est sententia affirmans, quàm hic rejicimus , *lib. G. n. 562.*

Qu. 83. An ignorans reservationem casus episcopalis', eam incurrat? In priori libro diximus probabilem sententiam negativam , (*coi. 757. lill. .4.*). Sed hic eam reprobamus, *l. 6. n. 581.*

Qu. 81. An absoluti indirecte à peccato reservato in casu necessitatis à non habente facultatem , teneantur postmodùm Episcopo se praesentare ? In priori libro negavimus (*coi. 936. v. An aulemj.* Sed hic observa distinctionem allatam , *l. T. n. 91. (I).* .?*

Qu. 85. An confessarius errans culpabiliter circa valorem Sacramenti, teneatur monere pœnitentem de errore etiam gravi suo incommodo? In priori libro probabilem diximus sententiam negativam *col. 766. lill. I.*). Sed hic affirmativam tenemus, *l. G. n. 619.*

Qu. 86. An possit absolvi à simplici confessario peregrinus habens casum reservatum in loco confessionis tantùm, et non in patria. In libro priori relata est opinio affirmativa (*coi. 758. in fine. v. Quær. an.*). Sed hic eam refutamus, *l. 6. n. 588.*

Qu. 87. An qui confessus est Superiori, et oblitus fuerit reservati, remaneat ab illo directe absolutus? Flic probabiliùs negatur, *l. 6. n. 597,* quidquid in priori libro dictum sit.

Qu. 88. An incurrat suspensionem qui ordinatur cum patrimonio donato, sed data antapocha , vel fide de reddendo illo donanti? In priori libro dicta est probabilis opinio negativa '*coi. 829. Dub. 2).* Sed liie *l. 6. n. 822.* observa distinctionem tenendam, nempe si donans habuerit veram , vel ne voluntatem donandi.

Qu. 89. Si quis post contracta sponsalia cum una , ducat aliam, an, hac defuncta, teneatur ducere primam ? In priori libro dictum est probabiliter non teneri (*col. 815. lill. I.*). Sed hic contrarium sustinetur, *l. 6. n. 875. v. Quær.*

Qu. 90. An si quis licèt contraxit matrimonium, ad illud revalidandum sufficiat, quod ipse solus apponat consensum ? Hic *l. 6. n. 1114.* sententia allirmativa verior dicitur; quamvis in priori libro (*coi. 899. v. Hinc infertur.*) non fuerit admissa.

Qu. 91. An sit nulla dispensatio super impedimento inter propinquos, si taceatur copula inter ipsos præhabita ? In priori libro opinio •negativa probabilis visa est (*coi. 904. d. Quær. 5.*). Sed hic *l. G. n. 1154.* omnino rejicitur, etiamsi copula non fuerit habita ad facilius oblinendam dispensationem.

Qu. 92. An simplex sacerdos possit absolvere à venialibus, el ab excommunicatione minori? In priori libro (*coi. 716. lill. A., el coi. 928. v. fertum.*) opinio allirmativa, licèt non fuerit admissa , non

(1) *Scribens :* Si peccatum sil absolutum in articulo , sive periculo mortis , tunc nulla remanet obligatio se præsentandi ad Superiorem , quia tunc vere directe peccatum fuit absolutum, cùm eo casu cesset omnis reservatio. Secùs verô , si peccatum verô est absolutum ab inferiore propter aliquod impedimentum adeundi Superiorem extra mortis articulum , quia tunc nullus inferior potest directè absolvere à reservatis, sed tantùm indirecte. Undè pœnitens. ut postea "direct*" à Superiore absolvatur, omninô cùm convaluerit, tenetur eum adire.

tamen omninô rejecta est. Sed hic *l. T. n. 71.* omnino rejicitur ob decretum Innoc XI.

Qu. 95. An absolutus ab Episcopo in necessitate à casu papali propter impedimentum temporale, excusatur ab adeundo Romam, si parti jam satisfecerit? In priori libro dictum est probabiliter excusari (coL 935. *q. HI. in fin.*). Sed liic omnino teneri dicimus, *l. 7. n. 87.*

Qu. 94. An habens casum papalem publicum, si punitus fuerit ab aliquo Episcopo, possit absolvi ab alio? In priori libro opinio affirmativa probabilis visa est (*coi. 950. v. Hinc infra Dub. !.*). Sed hic contrariam veriozem dicimus, *lib. 7. n. 77.*

Qu. 95. An Episcopi possint absolvere à papalibus occultis extra confessionem? In priori libro relata est opinio affirmativa (eo/. 942. *ad n. 8.*). Sed hic *l. C. n. 595. v. Hic autem*, illam refutamus ex declar. Gregorii XIII.

Qu. 96. An liceat rescribere ad excommunicatum? In priori libro dictum est probabiliter licere (*coi. 974. lilt. F*). Sed hic negamus *l. T, η. 193.* An autem liceat excommunicatum resalutare? In priori libro *coi. 965. Dub. II.*) opinionem affirmativam diximus absolute probabilem. Sed hic *d. n. 195.* oppositam censemus probabiliorem, licet primam non damnemus.

Qu. 97. An duellum possit acceptari, ne incurratur magna et certa jactura bonorum? Quidquid dictum sit cum *Salmantic.* in priori libro (*coi. 970. Utt. A. Not. I.*, hodie hæc opinio damnata esta Bened. XIV. Vide tom. I. *l. 3. n. 400.* Prop. IV.

Qu. 98. An parentes possint cogere puellam ad ingressum in monasterium causa educationis? In priori libro (*coi. 985. m princip.*) probabilis dicta est opinio affirmativa. Sed hic *l. 7. n. 212. v. Quoad* opposita absolute probabilior visa est, nisi puella sit in periculo incontinentias.

Qu. 99. An incurrat irregularitatem ratione bigamiæ, qui contrahit duo matrimonia nulla, vel qui licite secundum matrimonium init ad copulam extorquendam? Hic dicimus affirmandum, *l. 7, n. 146. et 417,* quidquid in priori libro dictum fuerit.

Adduntur aliæ recentes retractationes opinionum, quæ in præcedenti ediHone recensebanlur.

Quær. I. Si quis probabiliter judicet implevisse votum, Horas canonicas, sive poenitentiam, an teneatur eam satisfacere, si adhuc probabile sit, vel dubium non implevisse? Negant plures auctores, *l. 1. n. 29. I. 5. n. 700. v. Limitant, l. 4. n. 159.* Sed oppositum est tenendum, quia possidet obligatio jam contracta, donec cerlè non fuerit impleta.

Quær. II. An declarationes S. G. Cardinalium vim legis habeant? Plures AA. negant, nisi edita* sint, non soliim consulto PoiUilice, sed etiam mandante, ut ipsæ solemniter per totam Ecclesiam promulgentur, *l. 1. n. 106. v. Quær. 2.* Addendum tamen est, quod hujusmodi declarationes, quæ jan in Ecclesia universaliter divulgatae, et facto sic promulgatae fuerint usu plurium annorum, vel relatione auctorum communiter ipsas referentium, hæ salis omnes fideles obstringunt.

Quær. III. An Episcopus dispensare possit in statutis canonicis, in quibus dispensatio reservata non sit? Visa fuit priùs satis probabilis

sententia affirmativa cum *Solo*, *Conarr.*, *Castropal. Honor.* et 5. *Antonin.* Sed re meliùs perpensa, videtur negativa omnino tenenda ex (*lenient. 2. de Elect.* ubi : *Lex Superioris per inferiorem tolli non potest.* Cui congruit, *c. Dilectus de Temp. Ordin.* Vide/. I. n. 191. «. *Hanc.*

Quær. IV. An delegatus *principis*, vel delegatus *ad universitatem causarum*, possit subdelegare? Affirmatur/. I. n. 195. Sed hoc est limitandum juxta id, quod dicitur /. *G. n. 506.*, nempe hoc intelligi, cùm delegatio facta est tanquam per officium, aut ciim delegatur alicui jurisdictio, uli privilegium perpetui» suo officio, sive dignitati annexum.

Quær. V. An cesset lex, cessante line legis in particulari? Allata est sententia, quæ id probabile vocat, haneque tenent *Salm.* et *Iiro* cum *Cajet. Sylvest. . Panorm., Valent., Sa, Garden. , Navar. , Abbate, Comit. ,* et aliis /. I. n. 199. r. *Quæslio.* Sed hic advertendum, quòd hæc opinio vix unquam in praxi prdbabilis erit : quia vix unquam eveniet, quòd in particulari omne allucinationis periculum cesset.

Quær. VI. Si quis ex intentione furandi centum aureos, surripiat eos eentenisvicibus moraliter interruptis, an tunc centum peccata perpetret? /. 5. ?i. 44. dictum fuit probabile esse unum furtum, sive unum peccatum committi. Sed meliùs re perpensa, dicendum hujusmodi furta esse centum distincta peccata mortalia, ciim unumquodque furtum distinctam malitiam in se continet.

Quær. VII. Actus charitatis erga Deum eliciendus est saltem semel in mense, iit dicitur /. 2. n. 8. Addendum est quòd eodem modo, nempe semel saltem in mense, tenemur pariter elicere actum cbaritatis erga proximum; alioquin dilliculter hoc præceptum charitatis erga proximum observare valebimus.

Quær. VIII. Dictum est /. 5. n. 244. non videri improbabile cum *Less., Salm. Bon. etc.* quòd ab ipso vovente possit commutari votum in æquale. Sed dicendum cum *S. Th. Caj., Suar., el aliis* esse multum probabiliùs, quòd non possit; quia Deus potiùs vult rem promissam, quam aliam.

Quær. IX. Dicunt plures DD. apud *Bus. I. 3. n. 581.* licere viro honorato occidere aggressorem conanlem alapam ei impingere. Sed ibi addendum id quod sapienter docet Sylvius: *Etiam si honor sil bonum præslanlius, quam divitiæ, aut nullum, aut rarissimum arbitramur esse casum. (pio pro defensione solius honoris liceat aggressorem in-* / *ijirerr. in 2. 2. (l. 64. art 7. q. 9.*

Quær. X. An beneficiarii expendentes redditus beneficii superfluos in usus profanos, teneantur ad restitutionem? /. 5. n. 492. exposita fuit sententia affirmativa tanquam valdè probabilior; sed peractà meliori consideratione, sententia negativa videtur non miniis probabilis in praxi, signanter ob auctoritatem el rationem 1). *Th. in 2. 2. q. 183. art. 7. Vide cit. n. 492.*

Quær. XI. Si quis furatus sil rem, cujus dominus est incertus, cui restituere debet? *lib. 5. n. 589.* dictum est restitutionem faciendam esse pauperibus, aul locis piis cujuscumque loci. Sed huic plures addenda* sunt limitationes, quas loco citato, vel paulô post invenies (Γ.

(1) **Lib. 5. tr. 5. de septimo præc. Decal, cap. 2. de restitutione dub. 5. η. 589. quær. 1. Quomodo facienda restitutio, si dominus rei est incertus? Dis-**

Quær. XII. Utrùm si crimen aliquod est publicum in quodam loco , possit sine culpa , saltem gravi, manifestari in alio, ubi illud est adhuc occultum? Dictum fuit/. i. n. 86. cum *Lug.*, *Caj. Nav.*, *Salm.*, r/c. communissime contra alios, sententiam affirmativam esso valdè probabilem. Sed vide l. 5. n. 974. ubi nunc sententia limitatur tantum pro delictis illis, quæ delinquentem aliis perniciosum efficiunt.

Quær. XIII. An in die jejunii notabiliter antevergens sine justa causa horam meridianam , graviter peccet? /. 3. n. 1016. v. *Quær.* dictum fuit cum *Lessio* , *Toi.*, *Bon.*, *Laym.*, *Salm.*, *Castr.*, etc. probabiliorē esse negativam sententiam. Sed re melius ad trutinam revocata , dicimus cum *Azov.*, *Sanch.*, *Nav.*, *Silvest.*, affirmativam omnino tenendam.

Quær. XIV. An Episcopus possit lites transigere super bona Ecclesiæ vertentes? *lib.* 4. n. 187. v. *Circa hujusmodi* dictum est non posse. Sed hoc intelligendum tantum , quando Ecclesia ob transactionem deberet aliquid de rebus possessis cedere ; secus si nihil cederet de possessis.

Quær. XV. Si votum sit certè emissum , sed tantum probabiliter impletum, utrùm vovens teneatur omnino votum implere? Negant plures AA., nempe *Lugo.*, *Bone.*, *Salm.*, cum *Laym.*, etc. Sed censeo cum *Cone.*, *Antoine*, etc. votum implendum esse; cū enim votum est certum , possidet obligatio implendi votum. Vide /. 1. n. 29. »

Quær. XVI. An teneatur pœnitens confiteri mortale peccatum certè commissum, si tantum probabiliter reputet illud confessum fuisse? Negant *Suar.*, *Lug.*, *Salm.*, et alii. Sed dico cum *Concina et aliis* eum teneri peccatum illud clavibus subicere, cū dubia sit confessio, et certa sit confessionis obligatio. Sed vide quod dicitur /. 6. de *Pæn.* n. 477.

Quær. XVII. An liceat conferre Sacramentum sub conditione, absque quod conditio ore exprimatur? Z. 6.71.29. M (*in.* affirmatum est

tinguendum, et videndum an res accepta sit bonâ vel malâ fide. Si malâ fide, lune iterum distinguendum est : Vel dominus incertus rei est ignotus tantum in particulari, proût si sciretur rem spectare ad aliquem ex tribus vel quatuor hominibus loci, sed ignoretur, ad quem peculiariter spectet ; tunc nequit restitutio fieri pauperibus ; sed res dividenda est inter eos , quos inter defraudatus existit, ita *Sylvius*, *Lessius*, *Palaus*, *Moi.*, *Cajet. P. Nav.* etc. Vel autem dominus est ignotus in generali, ita ut nequeat discerni inter loci habitatores , ad quem , vel quos res pertineat, et tunc restitutio fieri debet pauperibus , iit habetur in *cap. Cū lu, de usuris* , ubi præcipitur usurariis restitutionem facere dominis, vel eorum hæredibus, vel his non superstitibus , pauperibus. Sufficit autem quod restitutio fiat pauperibus cujuscumque loci. Sufficit etiam quod fiat locis piis, ut communiter docent *Less.* *Nav.* *Salm.*, *Croix.*, *Bon.* *Azor.* *Mol.*, *Vasq.*, *Fili.*, etc. Id tamen locum habet, modo adhibita sit debita diligentia , ut proprii domini invenirentur; nam si ante diligentiam adhibitam fieret restitutio pauperibus , et deindè domini comparerent, utique damnum ipsis resarciendum esset; præterea id locum habet, cū defraudati pauciores sunt, nempe tres, vel quatuor. Ita ut si restitutio fiat quibuscumque illius loci indiscriminatim , res verosimiliter non perveniet in manus proprii domini ; et ita restitutio tunc fieri potest pauperibus cujuscumque loci, ut communiter tenent *Silvest.*, *Bon.*, *Salm.*, cum *Soto*, *Bebel*, et *Tapia* ; et quamvis *Sylvius* dicat congruentius esse , ut eo casu restitutio fiat pauperibus illius loci, ubi furtum patratum est, addit tamen id non esse necessarium. Si autem plures et varii domini incerti alicujus communis damno affecti fuerint, tunc omnino restitutio facienda est pauperibus ejusdem communis læsæ.

cum *Tourn.*, *Ronc. Castr.* et aliis communissime. Sed quia non desunt auctores aliqui, iit *Gonet, Juenin, Conviens, Serry*, c7c., qui tenent (licèt. parùm probabiliter) valorem Sacramenti non pendere ab intentione ministri, sed tantùm ab ipsa collatione Sacramenti serio peracta, tulliisest conditionem etiam verbis exprimere.

Quær. XV111. An teneatur quis confiteri peccatum mortale certè commissum, si postea sit in dubio, an illud fuerit vel ne confessus? /. 6. 7i. 477. dictum fuit non teneri, si credat probabiliter peccatum confessorio jam exposuisse. Sed nunc teneri dicimus, quia sicut certa fuit obligatio confitendi, ila certa debet esse confessio, vide tamen *cit. n.*

Quær. XIX. An sacerdos ab Ecclesia abscissus, uti si esset hæreticus, schismaticus, aut excommunicatus vitandus, possit absolvere eos, qui sunt in periculo mortis, si alius desit? I. G. n. 560. v. *Quær. I.* probata fuit sententia negativa. Sed nunc probamus contrariam cum *Sylvio, Collet, Silvestro, Cano, etc.*

Quær. XX. An si pœnitens confessus sit Superiori, et inculpabiliter sit oblitus peccati reservati, poterit deindè à quolibet confessario de illo absolvi? /. 6. n. 597. probavimus sententiam negativam. Sed nunc ex auctoritate *Pontas, Collet*, et signanter *Silvii*, qui affirmativam cum *Sylvestr., Navar., Adrian., Angel., Covar.*, et pluribus aliis pro certa habet, eam reprobare non possumus.

Quær. XXI. An inhabilitas ad celebrandum quam incurrunt confessarii sollicitantes, incurratur ante sententiam? /. 6. n. 705. affirmatur. Sed nunc vide id, quod dicitur in hac editione *n. cit. (1)*.

Quær. XXII. An Episcopi possint absolvere ab excommunicatione eos qui tentaverunt extrahere delinquentes ab ecclesia? /. 1. *App. II. n. XXVIII.* affirmatum est; sed nunc oppositum tenendum cum *Fagnano*, qui id probat. Vide *Tom. 8. App. II. de Privil. n. 28.*

Quær. XX111. In praxi confessarii, posita post librum VII. dicitur *capit. ult. n. 287.* Episcopis, eorumque delegatis concessa esse facultas impertiendi indulgentiam plenariam infirmis eam petentibus in articulo mortis; addendum ad hoc requiri, quod Episcopi hanc facultatem à Pontifice regnante expostulent, et obtineant. Vide nunc *Tom. 8. Capit. II. §. VIII. n. 287.*

Quær. XXIV. In eadem praxi *n. 98.* dicitur ex Rubrica illicitum esse in Missa adhibere vinum, quod *incipit acescere*, adverte id quod ad-

(1) in præcedenti editione hujus operis affirmavi, eò quòd pœnæ privativæ quæ important inhabilitationeni ad aliquod jus acquirendum, vel cessationem à quodam jure jam acquisito utendo, ut communiter Di), docent, ordinarii ante sententiam incurruntur. Attamen quidam probus Religiosus, cùm hæc legisset apud meum opus, scripsit mihi è Roma, quod duo theologi S. C. Inquisitionis Romanæ oppositum sentiebant, nempe requiri sententiam ad præfatam pœnam incurrendam. Sub initio ratio opinionis hujus mihi non occurrebat: sed postea re sedulius perpensâ, in hoc eodem meo opere n. 248. observavi, quòd *Suarez, Bon., Sûlm., cum Tapia, Vasq., Jltinitnn. etc.* locis ità cil. (quibus recenter consentit *Eusebius Amori. I. R. η. 148.*) dicunt sententiam declaratoriam benè requiri etiam quoad pœnas privativas, sive inhabilitantes, casu quo reus non possit excqui pœnam sine propria infamia, prout ordinarii in nostro casu eveniret, si sacerdos sollicitans deberet per longum tempus se abstinere à celebrando. Dicoper *lontjum tempus; nam side brevi super dictam inhabililationem posset impetrare dis* im sine sua infami celebrationem intermittere, tenetur a

ditum est in examine Ordinandorum, /bw, 8. *Cap. 5. art. o.Sed. Ill §.//. De Sacri/. Missæ. n. 98. (f).* \

Quær. XXV. in eadem praxi *App. Ill. a. 122.* dicitur, dubium esse an sil probabilis opinio, quod celebrare sine cruce, non sit mortale. Sed re maturiis perpensa, nunc satis probabilis mihi videtur, eum inter doctores sil communis, nec certum habetur fundamentum in oppositum.

Quær. XXVI. An calix si dentio inauretur, dentio sit consecrandus? Toni. 2. /l. 17. *tr. Ill. de Each. cap. 5. dub. 2.* probabilius censui negandum cum *Laym, i,aiui, de.* Sed re melius perpensa, nunc puto cum *Ferrari, Suar., etc.* probabilius iterum calicem esse consecrandum; vide adiotalionem ultimo loco adjunctam in loco citato (2).

(1) *Ubi lef/itur; Vinum autem cum alio liquore: etsi modico mixtum, vel mustum de uvis tunc expressum, est quidem materia apta ad Sacramentum, sed graviter illicita, ut dicitur in Rubrica; ubi idem docetur de vino quod coeperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre. Dicunt tamen La-Croiûc, Gobalux, cl Sportr. quod deficiente alio vino, licet uti vino 'tantum Earum acescente. Ait enim Card. Lambertinus Motif. 77. n. 2., quod præfata ubrica deducta est ex doctrina S. Thomæ 5. parte, quæst. 74. art. 5. ad 2. qui docet non posse quidem Sacramentum confici de aceto, peste tamen de vino ac scenti, quod est in via ad corruptionem, licet peccet conficiens. Unde Rubrica non videtur accipiendum tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus acrimonia», sed tantum illos qui jam proximè incipiunt constituere vinum acescens vulgo dictum vino colla puncta, sive/indato alla spunto.*

(2) *Ubi dub. 4. n. 570. dubitatur 2. scribit calices denuu inauratos esse, denoo consecrandos propter scilicet praxim Ecclesiæ, et receptam consuetudinem, tunc subdit: casu autem quo per longum usum inauratio deperdatur, puto probabilius dicendum cum Sylvio et Ferrarie non requiri novam consecrationem ad celebrandum cum hujusmodi calice; quia tunc viget ratio, quod calix semel conseoratus, totus deindè per modum unius consecratus remanet. Cùm verò nova fit inauratio, intervenit aurum de novo additum, quod non est consecratum, immediati sanguinem (angens.*

imprimatur, si videbitur Reverendissimo Palri sacri Palatii apostolici Magistro.

*Benedictus Fenaja Patriarch. Constanlinopolit.
Vices gerens.*

imprimatur, Fr. Thomas Vineentius Pani, Ord. Fried. sacri Palatii Apostolici Magister.

Romæ, MDCGCVI, apud Lazarinum Brev. C.ameræ apüstolieæ typographum, *Superiorum permissu*

